مبسملا وحامدا ومصليا ومسلما ومحمدلا

أعوذ بالله من الشيطان الرجيم نعوذ بالله من الشيطان الرجيم

بسم الله الرحمن الرحيم اللهم صل وسلم على سيدنا ومولانا محمد وآله وعترته بعدد كل معلوم لك

في الشهر جمادى الأخرى يوم الاربعاء سنة ١٣٢٣ھ قد تشرفت باشتراء

هذا الكتاب المستطاب المسمى بصراح بعوض روپية واربع آنات بالكاسگنج

اللهم متعنا بفوائد هذا الكتاب أمين محمد ابراهيم غفر الله تعالى له ولوالديه ولمن له حق عليه

وصلى الله تعالى على خير خلقه محمد وآله واصحابه وعترته اجمعين الى يوم الدين آمين

صراح

بسم الله الرحمن الرحيم

قال الفقير الى مولاه الغنى يمكن سواد الواثق بالمتعالى عن الولد والوالد ابو الفضل محمد بن عمر بن خالد المدعو بجمال القرشى جمل الله احواله وحصل آماله

احمد الله وهو المحمود بكل اللغات وجبلها واشكره هو المشكور على كثر الهبات قبلها واصلى على مصلى مضمار الرسالة لجنته وزمانا ومجلى ميدان الدلالة رتبته ومكانا

محمد الذى تحدث به على الالسن العربية وتذللت له كل صعبة ابية وعلى آله ذوى المناطق الفصاح وصحبه اولى المواثق الصحاح صلوة متصلة الصباح بالرواح وسلم

تسليما وبعد فان صحاح اللغة دوار العلة لسقام الجهل وشفار الغلة لذوى النهل بل مصحة من لغات العرب لكل سقيم ومنهج لطالبى الادب مستقيم ولعمرى

لقد حلى به الجوهرى جوهره وابان فيه فضله واظهره فلله دره ثم لله دره ما احسن ترتيبه واتقن تهذيبه فشكر الله سعيه فيه وكافاه بالخير اضعاف ما يكافيه ولقد كنت

برهة من الزمان فى تطلابه بالشراء ان تيسر او باستكتابه حتى ظفرت بنسخة مصححة بخزانة كتب المدرسة الصاحبية الربانية المسعودية بكاشغر دامت معمورة مبانيها

بسعادة بقاء بانيها فى اربع مجلدات ضخام صحاح كاسمها بحر لسقام فحملنى اشتمالها على الايجاز وطالبنى من وعد له الايجاز بالانجاز شعر

خططا لما قام رجائى وقصد حتى اى انجاز دهرى ما وعد تانى لى بعد ما استخرت الله تعالى هذا الطر الآتى واتانى على نجز حاجتى وعده الحاقى فتحريت الايجاز فيه

لا الانتخاب وتجنبت الاطالة والاطناب معرضا عن الاستشهادات بالاشعار دون الامثال والآيات والآثار فما اوردت منها الا ابياتا قلائل حيث

اضطررت فيه الى الدلائل لما ان صاحب الكتاب رح اطنب غاية الاطناب فى اشعار الاشعار وبيان الانساب وترجمت بالفارسية مفردات اللغة من

انواعها الثلث ليشترك فى استفادتها الاوساط والاحداث وحذفت عن الاسم والمصدر حالة التحريف الة التوليف ورسمت عن اختلاف ابواب ثلاثيات

المصادر بعينين عينيت بهما عينى فعل الماضى والمضارع اذا الاختلاف حركتها اولا ثم فسرت انواع تلك الحركة بحسب حالاتها ثانيا لان مجرد الرقم ربما

يترك فى الكتابة ويبهم واصطلحت ايضا رقمين بندسين موضع الاولى والثانية من العينين مع بيان ان المصدر من باب واحد او بابين وبنيت بلفظة

ايضا فى المترادف بمعنى آخر من الثانية الصادقة هذا وقد اقتفيت الصحاح فى ترتيبه الحسن المبانى ولقيت تكرير اللفظ عند تقرير المعانى ليصغر حجم

الكتاب ويخف النقل والاستكتاب تسهيلا للكتبة وترغيبا للطلبة على وفق جهد هم فى اختيار طلباتهم وقدر هماتهم فى استفادة معانيهم نحو وهم ابناء زماننا

لا سيما فى اكتساب الفضل قاصرة وان كانوا من بنى الاكاسرة والقياصرة وسميته بالصراح من الصحاح وسالت الله الخير به للطالب والصلاح ؛

خاتمها ١١١١

والفوز لي والفلاح وان يلحقني بالصلحاء العابرين ويرزقني ذكرا صالحا في الغابرين ويجعل لي لسان صدق في الآخرين راجيا من الفضلاء العاثرين عليه ان يعفو عني فيه والحشو في القلة منها والكثرة واصلاح ما فسد وترويج ما كسد وان لا يرشقوني بسهام الطعن واللوم و يتذكروني بما عندهم من الخير بين القوم ويتاملوا فيما يا ملونه من غيرهم للغد بعد اليوم تحقيقا لحسن ظني بكرمهم وتصديقا لما يليق بي من محاسن شيمهم ان اريد الا الاصلاح ما استطعت وما توفيقي الا بالله عليه توكلت ۞ واليه انيب وما قلت شعر

لسرور الجوهري سر خاطر — لعلي ادري التصنيف احسن مرتق

عمل الصحاح وحاز في ترتيبه — قصب السباق لما به لم يسبق

هذا الصراح من الصحاح مروق — يصفو لشاربه وما لم يسرق

يسقي به العطشان من ظمأ الهوى — كاسي فوائد مطرف ومعتق

فاشرب فتحظى كاسه اذ كيس — يحظى بها الاخطاء منه لا حمق

باب الالف المهموزة

قال صاحب الصحاح ابو نصر اسمعيل بن حماد الجوهري رحمه الله تذكر في هذا الباب الهمزة الاصلية التي هي لام الفعل فاما الهمزة المبدلة من الواو نحو العزاء الذي اصله عزاو لانه من عزوت او المبدلة من الياء نحو الاباء الذي اصله اباي لانه من ابيت فنذكرها في باب الواو والياء ونذكر فيه ان همزة الاشياء والآلاء غير اصلية ان شاء الله تعالى

فصل الالف

اجا ۞ اَجَاَ على وزن فَعَل بفتحتين كوهي از طي اجئيون مثل اجعيون منسوبون اليه ۞ آرۃ آر على وزن عاع درختی آرۃ یکی و آواز (ضمیمه) اَبَارَۃ فی مذکور فی المعتل اَتَاۃ نخرۃ زنی است از قبیلۂ بکر بن وائل مادر قیس بن ضرار وکوهی اَشْیَئَہ حاجت واصبح مو شار لا یشتهی الطعام اَزَا الغنم اشبعها سیر کردانرا (ع بفتحها) وَاَزَاَئن الحاجۃ بدل شد ورجوع نمود از حاجت اَشَاد کسحاب غرمایا زیرہ مذکور فی المعتل اکا وتکفیر گرفت از مدیون خود بگواهان (ع بفتحها) قال ابو زید اکا اکارۃ کاجابۃ اذا اراد امرا ففاجاته على تبیقۃ ذلک فهابک ورجع عنہ یعنی شخصی ارادہ کاری کرد پس تو آمدی تو بر وی بهنگام آن و وی از تو ترسیده ازان کار باز ماند الاء ویقصر درختی است تلخ ادیم مالو دبغ بہ ذکر فی المعتل اَیئۃ بروزن ومعنی هیئۃ ۞

فصل الباء

بوبو ۞ بُؤْبُؤ اصل یقال هو من بؤبؤ الکرم ۞ وبابات الصبی اے قلت لہ بابی انت وامی بدر ۞ بدر آغاز کردن (ع بفتحها) یقال بدات بالشیء ای ابتدات به وبداته ای فعلته ابتدأ وآفریدن وبدا الله الخلق وابدأ هم بمعنی ۞ ویقال فعل ذلک عودا وبدءا وفي عوده وبدئه وعودته وبداته ۞ ویقال رجع عوده على بدئه ای رجع فی الطریق الذی جاء منه ۞ وهو ما یبدی و ما یعید ای ما یتکلم ببادئۃ ولا عائدۃ ومهتر نخستین درمهتری ثنیان دومی وی درمهتری ۞ ونخبش از جزور قمار بداۃ مثله ۞ ابداء بدء و بضمتین ج مثل حفص وحفصان وحفوت میسدی کار نو ونخستین ابدار کار بدیع دلو آوردن بدر بدری ایضا چاہ که بوقت اسلام کندہ باشند ونخستین از هر چیز وفی الحدیث حریم البئر البدی خمس وعشرون ذراعا ۞ ویقال افعله بادی بدء وبادی بدی ای اول کل شیء والیاء من بادی ساکنة فی موضع النصب هکذا یتکلمون به ۞ ویقال افعله بداذی بدء ای اول اول ۞ ولک البداۃ بالضم والفتح مقصورۃ وممدودۃ ای لک ان تبدا قبل غیرک فی الرمی وغیرہ ۞ وبدی الرجل فهو مبدوء اذا اخذه الجدری او الحصبۃ بذء ۞ بذء بالمعجمۃ ناخوش دیدن حال کسے را وکراهت داشتن ۞ ونکوهیدن جای را وچراگاه را (ع بفتحها) ارض بذیئۃ زمینی که در وی چراگاه نباشد

بریر بالضم بیشدن از بیماری (عح بکسر الاول وفتح الثانی) وماننده آن (عح بکسر الاول وفتح الثانی) و دوام وماننده آن بیزار شدن از عیب ٭ بیرارة ٭ بیزار شدن از عیب و دوام و ماننده آن ٭ بیرا ٭ المتصل بیرا بیرا باب المتصل تمهید لفی ٭ بیزاده و امراة بذیة یا تمهید لفی باب المتصل بیرا شد

(عح بفتحهما) واهل الحجاز یقولون برأت من المرض برا بالفتح وهو بارئ من مرضه ٭ بروآفریدن (عح بفتحهما) وهو البارئ ٭ بریة آفریدگان ٭ وقد تحذف الهمزة

البرة ٭ وهی ایضا جاء ان تلون من البری وهو التراب غیر مهموز ٭ برا بفتحتین ممدودة نخستین شب از ماه ابراء بیزار گردانیدن یقال ابراه الله من المرض ٭ تبرئة کذلک ٭ تبری

بیزار شدن یقال تبرأت من کذا وانا برا ء منه وخلاء بفتحتین لایثنی ولا یجمع لانه مصدر فی الاصل ٭ وانا بری وخلی منه ٭ ونحن برآء ا رُ

بالضم مثل فقهاء وبراء بالکسر مثل کبار وابراء مثل احباب وانصباء ٭ وهم بریئون وهی بریئة وهما بریئتان وهن بریئات وبرایا ٭

ورجل بری وبراء بالضم مثل عجیب وعجاب ٭ وبارأت شریکی ای فارقته ٭ وبارأ الرجل امراته ٭ واستبرأت الجاریة ٭ واستبرأت ما عندک لبساء

لبساء بفتحتین بسوء بضمتین آرام یافتن به چیزی وانس گرفتن (عح بالکسر وبفتحهما) یقال بس به ٭ وناقه بسوء التی لا تمنع الحالب ٭

وابسأنی فلان خبیثه به بطاء ٭ بطء بالضم درنگ کردن (عح بضمهما) وآهستگی نقیض سرعت ابطأ کذلک وهو بطیء ٭ ویقال

ابطأت ولا یقال ابطیت واستبطاتک ٭ وتقول فی التعجب وما ابطأ بک وما ابطأک ٭ وتباطأ الرجل فی مسیره ٭ وبطآن ذا خروجا بالفتح والضم ای

بطؤ ذا خروجا وابطأ القوم اذا کانت دوابهم بطائء ٭ باء ٭ بکء رکم شیر شدن ناقه (عح بفتحهما) بکوء بضمتین کذلک فهی بکیئة

وبکیئة ٭ وانوق بکاء بالکسر والمد بوء ٭ مباءة جای باش ٭ وجای گاو دشتی وشتر وتبوأت منزلا ای نزلته ٭ وبوأت للرجل منزلا

وبوأته ای هیأته ومکنت له فیه ٭ استباءة جای ساختن وهو بیاءة سوء مثال بیعة ای بحالة سوء ٭ وانه لحسن البیاءة ٭ تبوئة راست

کردن نیزه سوی کسی اباءة بازگردانیدن شتر بخوابگاه وابأت علیه ماله ای ارحت علیه ابله وغنمه ٭ بارة مثل باعة لغة فی المباءة

ومنه سمی النکاح باء وباءة لان الرجل یتبوأ من اهله ای یستمکن منها ٭ بواء برابر یقال دم فلان بواء لدم فلان اذا کان کفوا له ٭ وفی الحدیث

امرهم ان یتباءوا ٭ ویقال اجابوا عن بواء واحد ای اجابوا جوابا واحدا ٭ واباءت القاتل بالقتیل اذا قتلته به ٭ وبا ء بصاحبه اذا قتل

به ٭ ومنه قولهم باءت عرار بکحل وهما بقرتان قتلت احدهما بالاخری ٭ ویقال بؤ به ای کن ممن یقتل به ٭ وقوله تعالی وباءوا بغضب من الله ای

رجعوا به ای صار علیهم ٭ وباء باثمه وباء بحقه یبوء بوءا ای اقر وذا یکون ابدا بما علیه لا له ٭ ویقال فی ارض کذا فلاة تهی فی فلاة ای تذهب بهم ٭

بهء وبهوء بضمتین انس گرفتن بکسی ناقه بهاء بالمد اذا انست بالحالب ٭ واما البهاء من الحسن فهو من بهی الرجل غیر مهموزة ٭

ویقال ما بهأت وما باست له ای ما فطنت له (ضمیمه) بتأ بالمکان اقامت نمود (عح بفتحهما) بشأ بالمثلثة لبشارة موضعی ٭

فصل التاء

تأتاء ٭ رجل تأتاء سے فعلال کثعلاج ٭ وفیه تأتاة ای تردد فی الکلام بالتاء تتن ٭ تنوء بضمتین مقیم شدن بجای (عح بفتحهما) و

هم تنأ البلد اسے قطانه ٭ والاسم تنارة بالکسر والمد (ضمیمه) تیتاء آنکه وقت جماع حدث کند یا آنکه پیش از دخال انزال کند تیتاء

تتأر شئلہ لقی تند شد وخشم گرفت (عح ک اف ۲) وتفیئة اسے هنگام حیره اول آن ٭

فصل الثاء

ثأثأ ٭ ثأثأت الابل اذا ارویتها ٭ ثأثأة دفع کردن از کسی یقال ثأثأت عن القوم ای دفعت عنهم ٭ ولقیته فتثأثأت منه ای هبته

وثأثأته لبهم اثارة ای رمیته ثدء ٭ ثندؤة بالضم بن پستان مرد اذا ضم اولها همزت وان فتح لم تهمز لقأ ٭ ثفاء بالضم مشددا

ممدود اسپندان دانه ثمء ٭ ثمء چرب خورانیدن وترید کردن نان ٭ وسر شکستن ٭ (ضمیمه) ثرطئة سست وکوتاه از مرد وزن ٭

ثطأ ویا مال نمود اورا (عح بفتحهما) وگول شد (عح ک اف ۲) ثطأة بالضم بالفتح دابه است خرد ثارة موضعی در بلاد هذیل اثاته لبهم اثارة رمیته

اثاته وکرد بمانی غربیحلم ای موضعه ۱۲ ق

فصل الجیم

جوء جیئة ٭ جیوء ٭ جیئة سینه مرغ وکشتی جاجی ج جاجاءة خواندن شتر را یعنی جی جی الفتق صلحه بالیاء ٭ والاسم جی مثال جیع لیت الهمزة الاولی

جب ر۵ جبب ر سمار وغ سرخ جبأة جماعة علی غیر قیاس ۵ اجبأت الارض ای کثرت کماتہا وہی ارض مجبأة سمار وغ ناک ۵ واجبأت الزرع ای بعتہ قبل ان یبدو صلاحہ ۵ وفی الحدیث من اجبیٰ فقد اربیٰ ای باع الزرع واسلہ الثمر ۵ جبأة کندہ کفش ونعلین دوزی ۵ جب رجبوء بفتحتین سر درکشیدن از کسے (عع بفتحہا) جبأت عینی عنہ ای نبت عنہ ۵ جبأ بالضم والتشدید بدل جبأ علیہ الاسود ای خرج علیہ الحیۃ من جحرۃ وسنہ الجابی وہو الجراد ۵ جرء ۵ جرأة بالضم دلیری وتترک الہمزۃ فیقال جرۃ مثال کرۃ کما قالوا الکراۃ مرۃ ۵ جرایۃ بالفتح والمد دلیر شدن (عع بضمہا) یقال ہو جریٔ المقدم ای جری عند الاقدام ۵ وجرأتک علی فلان حتی اجترأت علیہ جزء ۵ جزء بالمعجمۃ والضم پارہ اجزاء ج جزء بالفتح نام مردی ۵ وبخش کردن ۵ وپارہ پارہ کردن تجزئۃ کذلک ۵ وبسندہ کردن بہ چیزی یقال جزأت بہ ای اکتفیت بہ ۵ جزوء بضمتین بسندہ کردن ستور از آب بہ علف (عع بفتحہا) اجزاء تجزئۃ بسندہ کنانیدن طبیۃ جازئۃ ۵ واجزأنی الشیٔ ای کفانی واجزأت عنک شاۃ ای قضت وہی لغۃ فی جزت ۵ واجتزأت بالشیٔ وتجزأت بہ ای اکتفیت بہ واجزأت عنک مجزأ فلان ومجزأۃ فلان ای اغنیت عنک مغناہ ۵ جزأۃ بالضم دستہ درفش واجزأتہ ای جعلت لہ نصابا جسء ر۵ جسوء ر درشت وسخت شدن دست از کار (عع بفتحہا) جسأۃ مثال جرعۃ اسم فیہ وہی فی الدواب یبس المعطف ۵ جشء ر۵ جشوء ر آروغ دادن تجشئۃ شلہ ۵ جشأۃ مثال ہمزۃ اسم فیہ ۵ جشاء بالضم والمد مثلہ ۵ جشوء بضمتین برآمدن دل ۵ وجشأتنی البلدۃ واجتشأتہا ای لم توافقک ولم توافقہا ۵ وجشأ القوم من بلد الی بلد ای خرجوا ۵ جشء ر کمان سبک وچوب سبک جفء ر۵ جفاء بالضم والمد خاشاک آب آوردہ ۵ ویقال ذہب الزبد جفاء ای باطلا ۵ قولہ تعالی فاما الزبد فیذہب جفاء ۵ وجفأ الوادی اذا رمی بالقذر والزبد ۵ وکذلک القدر اذا رمت بالزبد فی الغلیان واجفأ لغۃ فیہ ۵ وجفأت القدر ایضا اذا کفأتہا وامالتہا فصببت ما فیہا ولا یقال اجفأتہا ۵ وجفأت الرجل ای صرعتہ ۵ واجتفأت الشیٔ قلعتہ ورمیت بہ جنء ۵ جنأ الرجل علی الشیٔ وجنأ جنأ علیہ وتجانأ علیہ اذا اکب علیہ ۵ رجل اجنأ مرد کوژپشت ۵ جنأ بالضم سپر جیء ۵ جیأۃ آمدن والجیأۃ ہو من بناء المرۃ الواحدۃ الا انہ وضع موضع المصدر مثل الرجفۃ والرحمۃ ۵ جیأۃ بالکسر علی فعلۃ اسم منہ ویقال جئت مجیأ حسنا وہو شاذ لان المصدر من فعل یفعل بفتح الاولی وکسر الثانیۃ مفعل بفتح العین وقد شذ منہ حروف فجاءت علی مفعل کالمجیٔ ہذا والمحیض والمصیر والمکیل ۵ اجاءۃ آوردن وجاءنی علی فاعلنی فجئتہ ای غالبنی بکثرۃ المجیٔ فغلبتہ ۵ وتقول الحمد للہ الذی جاء بک ۵ والحمد للہ اذ جئت ۵ ولا تقل الحمد للہ الذی جئت ۵ ویقال اجاءہ الی کذا ای الجأتہ واضطررتہ الیہ ۵ وفی المثل شر ما یجیئک الی مخۃ عرقوب ۵ قال الاصمعی وذلک ان العرقوب لا مخ فیہ ۵ وانما یحوج الیہ من لا یقدر علی شیٔ ۵ وقولہم لو کان ذلک فی الہیٔ والجیٔ ما نفعہ ۵ قال ابو عمرو فالہیٔ الطعام والجیٔ الشراب ۵ قال الاموی ہما اسمان من قولہم حاحأت بالابل ای دعوتہا للشرب وہأہأت بہا ای دعوتہا للعلف (ضمیمہ) جلأ بالرجل جلاء وجلاءۃ افگند او را وجلأ بثوبہ انداخت پارچہ او را (عع بفتحہا) جمی علیہ خشم گرفت برو (عع ک ا ف ۲) تجمأ فی ثیابہ گرد آمد در پارچہ خود وتجمأ علیہ گرفت آنرا وپنہان ساخت وتجمأ القوم فراہم آمدند وجمأ وجمار شخص فرس اجمأ ومحبسما اسپی کہ غوہ پیشانیش کشیدہ باشد والاجماء الاسم جوء ر لغۃ فی جیء جار نام مردے جورۃ بالضم وودیہ ست در یمن آدمی کشیمہ

فصل الحاء

حب ر۵ حبار بفتحتین ہمنشین وخاصہ پادشاہ اخبار ج حت ر۵ حت ر ریشہ تافتن گلیم را (عع بفتح او کسر ۲) بہمزو لاہمز ۵ واحتأت الثوب ای فتلتہ حج ر۵ حج ر شاد شدن (عع بفتحہا وبفتح او کسر ۲) سلامۃ بالبلاء وحجأ بفتحتین مولع وبخیل شدن (عع بکسر او فتح ۲) بہمز ولا ۵ حجئت بہ وتحجأت بہ بمعنی حدء ۵ حدأۃ بفتحات تبر تیشہ حدأ ج ۵ حداءۃ بکسر الاول خاتہ حداء ج ۵ حدء بر گردانیدن (عع بفتحہا) حدأ بفتحتین بر خشمیدن بر جائی (عع بکسر او فتح ۲) ویقال حدئت بہ ای لزقت بہ ۵ وحدئت الیہ ای لجأت الیہ ۵ وحدئت علیہ والیہ اے حدئت علیہ ونصرتہ ومنعتہ من الظلم حشر ر برد اشتن سر اسپ چیزی را (عع بفتحہا)

يقال منه حزأ السّراب الشخص يحزؤه اي يرفعه لغة في حزاه يحزوه بلا همز ❊ وحزأت الابل جمعتها وسقتها **حش** ر ❊ **حش** ر تير بر شکم زدن (ع ع بفتحها)
حشأت المرأة بالکسر جامعتها ❊ محشأ بالکسر گليم درشت محاشئ ج **حص** ع **حص** ر سيراب شدن يقال حصأت من الماء اي رويت منه ❊ واحصأته
ارويته ❊ وحصأ بها اي حبق **حص** ع ❊ **حضأت** النار بالمعجمة سعرتها يهمز ولا ❊ محضأ بالکسر آتش کاو وبالمد ايضا على مفعال ❊ **حط** ع **حط** ع
افکندن يقال منه حطأت به الارض اي صرعته وتيز دادن ❊ وجماع کردن ❊ وبدست زدن کسی را بکف دست (ع ع بفتحها) قال ابن عباس رضي
الله عنهما اخذ رسول الله صلى الله عليه وسلم بقفاي فحطأني حطأة وقال اذهب فادع لي فلانا ❊ [illegible] مرد ردن ❊ [illegible] بالبارية [illegible] على فعيل
مروفا ويقال حطئ نطئ اتباع ❊ حطيئة مرد کوتاه وزشت ❊ ونام مردی عن خطيئة بالضم وفتح الثاني والثالث مثال علبطة اي عريضة ضخمة
حبط ر ❊ **حبنطأ** ❊ حبنطاة ❊ حبنطى بلا همز ايضا کوتاه فربه کلان شکم محبنطئ کذلک يهمز ولا وخشمناک ❊ واحبنطأ الرجل اي انتفخ بطنه ❊
حف ر ❊ **حفأ** بيخ بردی سپيد که آنرا بخورند ❊ **حک** ر ❊ **احکأت** العقدة اي شد د تها ❊ **حل** ر ❊ حلوء على فعول
بضمتين سودن سنگ بر سنگ وحلأت الجلد اذا قشرته ❊ حلاءة بالضم والمد پوست تنک که برخيزد از پوست بوقت دباغت وفي المثل
حلأت حالئة عن کوعها لان المرأة الصناع ربما استعجلت فتقشرت کوعها ❊ تحلئ بالکسر پوست کارد بريده وزخم شده حلأ بفتحتين زخم سيله
شدن پوست (ع ع ک ا ف ۲) وتبخاله رسيدن يقال منه حلئت شفتي اي بثرت ❊ حل ر تبازيانه زدن ❊ وبشمشير زدن ❊ ودادن
وحلأت الابل عن الماء تحلئة وتحليئا اذا طردتها عنه ومنعتها ان ترده ❊ وحلأت السويق انما هو من الحلاوة ❊ قال الفراء فهمزوا
ماليس بمهموز لانه من الحلواء ❊ **حم** ر ❊ **حمأ** بفتحتين گل سياه وتيره قوله تعالى من حمإ مسنون ❊ حمأة بالتسکين کذلک يقال منه
حمأت البئر حمأ اي نزعت حمأتها ❊ حمأن بفتحتين لای ناک شدن چاه (ع ع ک ا ف ۲) احماء لای در انداختن ❊ وحمئت عليه
اي غضبت ❊ حم بالکسر خويشاوند شوی چون پدر وبرادر حمی مثل قفا حمو مثل ابو حمء مثل اب کذلک احماء ج **حن** ر ❊ **حنأ** ر بالکسر
والمد مشدد احنا ❊ حناءة اخص منه ❊ تحنئة تحنئ بحنا رنگ کردن ❊ حناءتان دو ريگ توده ❊ (**ضميمه**) **احرنبأ** آماده شد براي خشم وبدی ❊
حنظأو مرد کوتاه ❊ **حنظيسا** کوتاه بد خلقت **حاو** نام مردی وسيعود في الالف اللينة **فصل الخاء** **خب** ر ❊ **خب**
پنهان کردن (ع ع بفتحها) وپنهان کرده ❊ وپنهانی خبئ على فعيل مثله ❊ خبء السموات باران خبء الارض نبات خابية خم وهو بلا همز
ايضا ❊ واختبأت اي استترت ❊ جارية مخبأة اي مستترة ❊ خبأة مثال همزة زن بسيار پنهان شونده طلعة بسيار روی نماينده قال ان
البعض كنانى الى الخبأة الطلعة **خبت** ر ❊ **اختتا** ر بمعنى اختبار واختتأت منه اي اختبأت خوفا وحياء ❊ قال ابو عبيد اختتأت له اي
ختلته ❊ **نج** ر ❊ **نج** ر نکاح کردن رجل خجأة اي نکحة مثال همزة وفحل خجأة کثير الضراب وکثير اللحم الثقيل ❊ تخاجؤ في المشي تباطؤ **خذ** ر ❊ **خذو**
فروتنی کردن (ع ع بکسر ا وفتحها ايضا) صلته باللام ❊ استخذار کذلک واخذاء اي ذلله **خر** ر ❊ **خر** ر بالضم پليدی خروء على فعول ج مثل جند
جنود ❊ خراءة بالفتح والمد کراهت داشتن (ع ع ک ا ف ۲) ويقال للمخرج مخروءة ومخرأة **خس** ر ❊ **خس** ر راندن سگ راو رفتن سگ لازم ومتعد
(ع ع بفتحها) انخسار رفتن سگ خس ر خسوء بضمتين خيره شدن چشم ومنه قوله تعالی خاسئا وهو حسير ❊ تخاسأ القوم بالحجارة اي تراموا بها ❊ وکانت بينهم مخاساة
خطأ ❊ **خطا** بفتحتين نارست ونقيض صواب وقد يمد وقرئ بهما قوله تعالى ومن قتل مؤمنا خطأ ممدود او مقصورا ❊ اخطأت تخطأت بمعنى ولا تقل
اخطيت وبعضهم يقوله ❊ خطء بالكسر والسکون گناه قوله تعالى ان قتلهم کان خطأ کبيرا اي اثما ❊ خطئ خطأة بفتح الاول وکسر الثاني گناه کردن (ع ع ک ا ف ۲) خطيئة
على فعيلة اسم منه ❊ ولک ان تشدد الياء لان کل ياء ساکنة قبلها کسرة او واو ساکنة قبلها ضمة وهما زائدتان للمد لا للالحاق ولا هما من نفس الکلمة فانک تقلب الهمزة بعد
الواو واوا وبعد الياء ياء وتدغم فتقول في مقروء مقرو وفي خطيئة خطية وجمعها خطايا والاصل فيها خطائئ على فعائل فلما اجتمعت همزتان قلبت الثانية ياء لکسر
ما قبلها ثم قلبت الفا لاستثقال الحرکة عليها ثم قلبت الهمزة الاولى ياء لخفائها بين الالفين ❊ وفي المثل مع الخواطئ سهم صائب يضرب للذي يکثر الخطاء وياتي الاحيان بالصواب
قال الاموی المخطئ من اراد الصواب فصار الى غيره والخاطئ من تعمد ما لا ينبغي ❊ تخطئة تخطئ بخطا منسوب کردن ويقال اخطأت فخطئني ❊ وتخطأت له
في المسئلة اي اخطأت وتخاطأه **خل** ع ❊ **خل** ر مقصور خلاء بالکسر ممدود حرونی کردن وفرو خفتن ناقه بی علتی (ع ع بفتحها) يقال خلأت الناقة

كما يقال في الجمل اللحح وفي الفرس حرن ❊ وفي حديث سراقة ما خلات والحرنث ولكن حبسها حابس الفيل ❊ (ضميمه) **خفاه** ابريج بركند ازرا پس بين نرد (مع بفتحها) **خفائية** بشكست نماند او بر انداخت خفأ القربة دريد مشك را وگسترد ازرا حوض تا كه زمين آب حوض را جذب نكند **حما** تو يعنى **خناثات** الجمع بر يدم شاخ درخت را (مع بفتحها) وخفيته بالياء شاه **خا** دبك عليا يعنى شتاب كن **فصل الدال** **د و** **د ر ه** **ديدا ره** بالكسر المدادأة سخت ديدن شتر وآهو ومنه شيب آخر يا پيش از شبهاى محاق وقال ابو عمرو ديدا ر وداءو آخر ماه **د ر ه** **د ر ه** دور كردن ودفع كردن (مع بفتحها) وفي الحديث ادرؤا الحدود بالشبهات ودر ه بفتحتين ناگاه بر آمدن (مع بفتحها) ود نه كوكب درى على فعيل بالكسر والتشديد مثال سكين لشدة توقده وتلالؤه قال ابو عبيد ان ضممت الدال قلت درى على فعلى غير مهموز فيكون منسوبا الى الدر لانه ليس في كلامهم فعيل من مرة بالقراءة وفعول مثل سبوح قيل ومن بعضها الى الكسر وحكى الاخفش عن بعضهم درى بالفتح على فعيل من درأته مهموز ❊ دراري ستارگان روشن ❊ وتدرأ علينا فلان اي تطاول ❊ ويقال السلطان ذو تدرأ بضم التاء اي ذو عدة وقوة على دفع اعدائه وهو اسم موضوع للدفع التاء زائدة كما زيدت في ترتب وتنضب وتنفل وتدارأتم اي اختلفتم وتدافعتم وكذلك ادارأتم واصله تدارأتم ادغمت التاء في الدال واجتلبت الالف ليصح الابتداء بها ❊ مدارأة يكديگر را دفع كردن ❊ وخلاف كردن ويقال هو لا يدارى ولا يمارى ❊ واما المداراة في حسن الخلق والمعاشرة فان الاحمر يقول فيه انه يهمز ولا يهمز ❊ ويقال دارأته ودارته اذا اتقيته ولاينته ❊ ويقال جاء السيل درأ بالضم اي من بعيد ❊ درء بالفتح كژى يقال اقمت درء فلان اي اعوجاجه ❊ بئر ذات درء وهو الحيد وطريق ذو دروء على فعول اي ذو كسور وجرفة ❊ دريئة ستور يا جز آن كه در پس آن تير انداز پنهان شود بجهت انداختن صيد را ❊ وحلقه كه آن را بنيزه بر بايند وادرأت للصيد على افتعلت اي اتخذت له دريئة ❊ درء بفتحتين غدود ناك شدن پشت شتر وآماسيدن (مع بفتحها) بعير دارئ نعت منه وناقة دارئ ايضا ❊ وادرأت الناقة بضرعها اي انزلت اللبن وارخت ضرعها عند النتاج فهي مدرئ **د ف** **د ف** بالكسر والضم نره ستور وما نند آن كه از وى نفع گيرند قوله تعالى والانعام خلقها لكم فيها دفء ❊ وگرمى وما خوست شتر از فارج دفارة دفا مصدر منه ❊ يقال اقعد في دفء هذا الحائط اي في كنه ❊ رجل دفئ على فعل جامه گرم پوشيده دفآن كذلك وهي دفأى ❊ وادفأه الثوب وتدفأ هو بالثوب واستدفأ وادفأ به وهو افتعل منه اي لبس ما يدفئه ❊ ودفؤت ليلتنا ويوم دفئ على فعيل وليلة دفيئة وكذلك الثوب والبيت ❊ مدفئة شتران بسيار وكشنده ايضا ❊ مدفأة شتر بسيار پشم وپيه دفئى شمال نجمى باران آخر بهار دفأى بالمد كذلك ❊ وكل ميرة ونتاج قبل الصيف فهي دفئية ودفائية قال واول الدفئى وقوع الجبهة وآخره الصرفة **د ك** **مداكاة** انبوهى كردن ❊ وزحمت دادن وگرد آمدن قوم بر كسى وتداكأ القوم اي ازدحموا **د ن** **دنى** على فعيل مرد فرومايه والفعل منه حل (مع بفتحها) فهو دانئ ❊ دناءة ودنوءة فرومايه شدن در فعل (مع بضمها وفتح الاول) دنيئة عيب ونقيصة دنأ بفتحتين كوژى ادنأ كوژ پشت **دا** دا ❊ دا بيمارى ادواء ج ومنه يقال دار الرجل بدار فهو دار ❊ ودئت يا رجل وادات ايضا فانت مدئ ❊ وداداته اي اصبته بدار متعد ولازم ❊ واداءت اداءة وادوات ادواء اذا اتهمته ❊ وقولهم به دار ظبي معناه ليس له دار كما لا دار بالظبي (ضميمه) **دبأ** وار گرفت (مع بفتحها) دبأ بالعصا زد آن را **دباءة** گريختن دبأه ودبأ عليه تدبيأ پوشيد وپنهان كرد آن را **دثاى** كعربي بالياء كه بعد از شدت گرما آيد وبچه گوسفند كه در گرما پيدا شود ❊ تدرأ بالشئ مضطرب شد **فصل الذال** **ذ ر** ❊ **ذرء** آفريدن (مع بفتحها) ومنه الذرية بالضم والتشديد وهي نسل الثقلين بترك الهمزة ذراري ج وفي الحديث ذرء النار اي انهم خلقوا لها ❊ ذرء بفتحتين سپيدى موى وپيرى (مع كـ اف ۲) هو اذرأ وهي ذرآء وذرئ شعره وذرأ لقمان ذرأة بالضم اسم فيه ❊ وفرس اذرأ وجدي اذرأ اي ارقش الاذنين وسائره اسود ❊ وعناق ذرآء ❊ وهو من شيات المعزودون الضأن وملح ذرآني وذرآني بتحريك الراء وتسكينها نمك سخت سپيد وذرأت الارض اى بذرتها وزرع ذرئ وترك الهمزة اصح فيه **ذ ي** **ذيأت** اللحم فتذيأ اي انضجته حتى يسقط عن عظمه ❊ وتذيأت القرحة فسدت وتقطعت (ضميمه) **ذ ر** **ذا** ❊ ذاوة زجر كردن واضطراب نمودن در رفتار تذرذر ذو و ذرذرة شلة ❊ **ذباءة** بالفتح زن خرد سال لاغر خوبصورت چالاك **ذ ما** عليه وشوار آمد (مع بفتحها) **فصل الراء** **رأرأ** رأرأ السراب لمع ورأرأت المرأة بعينها برقت ورأرأت عيناه اذا كان يديرهما وجهه رأرأ العين على فعلل **ر ب** **ر ب** رب چشم داشتن وديدبانى كردن وبر بلندى بر آمدن يقال منه ربأت القوم وارتبأتهم ❊ مربأ مرباة مرتبأ جاى ديدبان يقال ربأت المرباة اي علوتها ربيئة طليعة ربايا ج ويقال انى لا ربأبك عن هذا الامر اي ارفعك عنه ❊ وما ربأت ربء فلان اي ما علمت به ولم اكترث له ❊ ورابأته اي حذرته واتقيته ❊ **ر ث** **ر ث** **ر ث** كوزشيدن شير بسبب ماسطبر شدن

آن اتّباء است شدن شیر ؛ ترئیّة تأست ویقال آتربیّة تأثأ الغضب ؛ وارتثأ علیهم امرہم ای اختلط وہم یرثؤون رأیہم ای یخلطون وارتثأ فلان فی
رأیه ای تخلط رجأ ارجاءً الامر اخرته قوله تعالی وآخرون مرجون لامر الله ومرجون لامر الله بغیر ہمز ؛ رجل مرجیٌّ مثال مرجع ورجل مرج بلا ہمز ایضا وہم
مرجئة والنسبة الیه مرجئیٌّ ہذا اذا ہمزت فاذا لم تہمز قلت رجل مرجٍ مثل معطٍ وہم المرجیّة بالتشدید ؛ وارجأت الناقة ای دنا نتاجہا یہمز ولا و عند ابی عمرو ہو بغیر
الاغیر ر د ء ر داءة بالفتح ممدودة تباه شدن (ع ع بضمہا) فهو ردیٌ ای فاسد ارداء ار متعدٍ منه ویاری کردن و یاد کسی شدن یقال منه اردأته
بنفسی ؛ ردء بالکسر یار قوله تعالی ارسله معی ردءً یصدقنی ؛ ر ز ء ؛ رزء بالضم مصیبت ارزاء ج رزأت الرجل ارزأه رزءً ومرزئة اذا
اصبت منه خیرا ما کان ویقال ما رزأته و ما رزئته مالا ای ما نقصته ؛ وارتزأ الشیء ای انتقص رزیئة مصیبت وکمی رزایا ج ؛ رجل مرزأ کریم
یصیب الناس خیره و رزأته رزیئة ای اصابته مصیبة ر ش ء ؛ رشأ آهوبره رشاء ج ؛ رطیء علی فعیل گول ر ف ء ؛ رفأ
پیوستن وینکو کردن بریدگی ودریدگی جامه ولغیر ہمز ایضا یقال من اغتاب خرق ومن استغفر رفأ ؛ رفاء بالکسر والمد ساز وار آمدن وبر چسپان شدن
یقال للمتزوج بالرفاء والبنین ؛ ترفئة بالرفاء والبنین گفتن برجه دعا درزناشوئی و بنده وبلا ہمز ایضا ومعناه السکون والطمانینة من رفوته ای سکّنته
وارفأت السفینة ای قربتہا من الشط ؛ مرفأ بالضم جای طلب آمدن کشتی وارفأت الیه ای لجأت الیه ؛ رافأته فی البیع ای حابیته ؛ ترافؤا ای توافقوا وتظاہروا ر ق ء
رقأ رقوء بضمتین ایستادن آب چشم و خون (ع ع بفتحہا) یقال ارقأ الله دمعه ای سکّنه رقوء علی فعول بالفتح آنچه بر جراحت نهند تا خون بایستد وفی الحدیث
لا تسبّوا الابل فان فیہا رقوء الدم ای انہا تعطی فی الدیات فتحقن بہا الدماء ؛ ویقال ارقأ علی ظلعک لغة فی ارق علی ظلعک ای ارفق بنفسک ولا تحمل علیہا
اکثر مما تطیق ر م ء ؛ رمأ رموء بضمتین یکجای بودن شتر (ع ع بفتحہا) ر ہ ء ؛ ویقال رہیأت برایی اذا لم تحکمه ورہیأت السحابة وترہیأت
اذا تہیأت للمطر ؛ ویقال والمرأة ترہیأت فی مشیتہا ای تکفأت وترہیأ الرجل فی امره اذا ہم به ثم امسک وہو یرید ان یفعله ر و ء ؛ راء درختی را کویند
تروئة تروّی اندیشه کردن درکار رویّة اسم فیه غیر مہموز ؛ (ضمیمه) رتأ العقدة رتوء سخت کرد گره را (ع ع بفتحہا) رتأ فلانا خفه کردن او را وایستاده
گردانید ورفتن تا آن پویه ودیدن شتر ارتأ ضحک فی فتور ومارتأ کبده بالطعام یعنی نخورد چیزی که تسکین گرسنگی او کند ہذا خاص بالکبد رتأ الیه دید (ع ع بفتحہا) وجبار
یرتأ فی مشیته تثاقل والیہ تأتی فی فصل الیاء ؛ ریأه ترئیة ازخفه بانید ادریأ فی الامر رو آرا یا دانقاه ورأ لغة فی ارأی والاسم الرّیّ بالکسر

فصل الزاء

ز أ ز أ ؛ تزأزأت من الرجل تزأزؤا شدیدا اذا تصاغرت له وفرقت منه ز ک ء ؛ رجل زُکأة مثال ہمزة مرد بسیار سهم ونقد
دہنده یقال زکأته زکئًا ای عجّلت نقده وانه لزکأ النقد ؛ وزکأت الناقة بولدہا تزکأ زکأ رست بعنی رمیہا ز ن ء ؛ زنأ زنوء به زادنیز ای
ونزدیک شدن یقال زنأت الخمسین ای دنوت وکوتاه شدن ویقال زنأ الظل ای قصر و بشتاب گرفتن بول وغائط یقال زنأ بوله وپناه گرفتن یقال
زنأت الیه (ع ع بفتحہا) وازنأته غیری الجأته ؛ زناء بالفتح والمد کوتاه رجل زناء مرد تنگ آمده بقضای حاجت وفی الحدیث نہی ان یصلی الرجل وہو زناء ای
حاقن ؛ ظل زناء سایه تنگ ترزئة تنگ گردانیدن (ضمیمه) الزبأة بالفتح الغضبة ز ف ء المدینة ان وبی کراز مرگ بپید اشود زراء الدہر به ای انقلب الدہر
قال ابو عمرو وفرحت بہذه الکلمة

فصل السین

س أ س أ ؛ سأسأت بالحمار سأسأ گفتم خر را بوقت آب خوردن وہی فی المثل قرّب الحمار من الرّدهة و
لا تقل له سأ س ب ء ؛ سبأ سبئا خمر خریدن بجهت باز فروختن (ع ع بفتحہا) یقال سبأت الخمر واستبأتہا ولا یقال ذلک الا فی الخمر ؛ والاسم سباء
علی فعال بکسر الفاء والمد سبیئة خمر ؛ سبّاء خمّار بائع اذا اشتریت الخمر لتحملها الی بلد آخر قلت سبأتہا بلا ہمز ؛ سبأ بالفتح والمد نام مردی که عامه قبائل یمن از نسل اوست یصرف و
لا یصرف وہو سبأ بن یشجب بن یعرب بن قحطان ؛ سبأ التفات نا کردن بسوگند دروغ ؛ و دلیری نمودن بدان ؛ و تازیانه زدن ؛ و به آتش سوختن گوشت
انسبأ پوست باز شدن منسبأ راه کوه سبائیة منسوب بعبد الله بن سبأ س ر ء ؛ سرء تخم نهادن ملخ واسرأت الجرادة ای حان وقت ذلک منہا ؛ سرأة بالکسر تخم
ملخ سروة کذلک واصله مہموز ؛ ارض مسروءة ای ذات سروة س ل ء ؛ روغن کشیدن از مسکه سلأت السمن واستلأته بمعنی سلاء بالکسر والمد اسم فیه
و خار دور کردن سلاء بالضم مشدد ممدود مثل قرّاء خار خرما سلأه سیکی ؛ و تازیانه زدن یقال سلأه مائة سوط ونقد کردن یقال سلأه مائة درہم
س و ء ؛ سوء مسارة مسائیة اندوهگین کردن (ع ع ف ا ض ۲) سوء بالضم اسم فیه وقری قوله تعالی دائرة السوء یعنی الہزیمة والشر و
یقال ہذا رجل سوء علی الاضافة ثم تدخل علیه الالف واللام فتقول ہذا رجل السوء قال الاخفش لا یقال الرجل السوء ویقال

الحق اليقين وحق اليقين جميعاً لان الشیٔ ليس بالرجل واليقين هو الحق قال ولا يقال هذا رجل السوء بالضم السين + اساءة بدی کردن
صلته بالي سوئی اي نقيض حسنی + سیئة بدی وجمعها سیئات وصلها سیوئة فقلبت الواو ياء وادغمت فلان سیئ الاختيار وقد يخفف فيقال سيئ الاختيار + امرأة سوآء
قبيحة ويقال عندي ما ساءه وناءه وما يسوءه وينوءه قال ابن السكيت سؤت به ظنا واسأت به الظن بالالف واللام اذا جاء فعله بالالف
قوله تعالی تخرج بيضاء من غير سوء اي من غير برص + سواءة عورت وسوائی وهي زشت سوأ مثله + تسوئة تسوئ عيب كردن چيزی يقال سوأت
عليه ما صنع اي عبته وقلت له اسأت ويقال ان اسأت فسوئ علی ويقال سؤت الرجل سوائية ومسائية بحذف الهمزة اي ساءه ما رآه مني واصلها
سوائية ومسائية اصلها مساوئة علی القلب كره هو الواضع الهمزة وقولهم الخيل تجري علی مساويها اي انها وان كانت بها اوصاب وعيوب
فان كرمها يحملها علی الجري واستاء الرجل من السوء كما تقول اغتم من الغم + سئ + سیئ بالفتح شير گرد آمده در اطراف پستان وتسيأت
الناقة اذا ارسلت لبنها من غير حلب وهو السئ وقد افسأ اللبن (بضمهما) مُسَبّتاً كسيك سرش دراز باشد مانند كوخ سخاء النار كحبل حبل لها
يذهبها تحت القدر سخاها مثله سندأوة علی وزن فنعلوة ديالها ايضاً مرد سبك ودلير بهر كار پيش آينده وكوتاه وباريك تن با پهنائی سر ومرد
كلان سر وماده گرگ سند رو ودون نيز + سطاها جماع كرد او را (عع بفتحهما) سلنطأ برآمدن سوی چيزی تا نظر كند بطرف آن فصل الشين شثأ + شثأ شثات بالجماع
تشوم تشوم بفتحهم خرما بوقت افتاده كردن خواندش شطء + شطأ الزرع والنبات خوشه وبرگ كشت وشطأ الزرع اي خرج شطؤه قال الاخفش في قوله تعالی
اخرج شطأه اي طرفه شطوء سبقتن رجل بر شتر شاطئ الوادي كرانه رود اي شطه ويقال شاطئ الاودية ولا يجمع وشاطأت الرجل اذا مشيت علی شاطئ ومشي
علی الشاطئ الآخر + شقأ + شقوء شقوء برآمدن دندان شتر وشاخ كردن موشقأ فرق سر شقأ بالكسر شانه وشقأته بالعصا شقأ اصبت مشقأة
اي مفرقه + شنأ + شنأة مثال شنأة وشني شنأ بشانه لغات شنأ شنآن بتحريك النون وتسكينها مصادر منه شنآن بلا همزة مثله (عع ك اف)
وقرئ بهما قوله تعالی شنآن قوم وهما شاذان في المعنی واللفظ لان فعلان بالتحريك انما هو من بناء ما كان معناه الحركة والاضطراب كالضربان والخفقان و
بالتسكين شاذ في اللفظ لانه لم يجئ شيء من المصادر عليه ويقال شنئ فلان فلانا اي ابغضه شنآنا وشنآنا ويقال شنئ الرجل فهو شنوء اي مبغض وان كان جميلا
رجل مشنأ علی مفعل اي قبيح المنظر وهما مشنأ وهم مشنأ سواء فيه الواحد والمثنی والجموع مشناء بالكسر علی مفعال مثله وتشانؤا اي تباغضوا اشنئ به اي اقر شنوءة
بالفتح علی فعولة دوری وشنئت از الاليش يقال فيه شنوءة ومنه ازد شنوءة وهم حي من اليمن ويقال بالتشديد غير مهموز ايضا ويقال شنائی مهموز وشنوئی غير مهموز
في النسبة اليها + شيء + شيئ چيز تصغيره شييئ بكسر الشين وضمها والجمع اشياء غير مصروف قال الخليل انما ترك صرفه لان اصله فعلاء جمع علی غير واحده كما
ان الشعراء جمع علی غير واحده لان الفاعل لا يجمع علی فعلاء ثم استثقلوا الهمزتين في آخره فنقلوا الاولی الی اول الكلمة فقالوا اشياء كما قالوا عقاب بعنقاة
وانيق وقسي فصار تقديره لفعاء يدل علی صحته ذلك انه لا يصرف وانه يصغر علی اشياء وجمع علی اشاوی اصلها اشائی بالياء وكسرها مثل صحاري وصلها اشائی
قلبت الهمزة ياء فاجتمعت ثلاث ياآت فحذفت الوسطی وقلبت الاخيرة الفا وابدلت من الاولی واوا كما قالوا اتيته اتوة ويجمع ايضا علی اشايا واشياوات
وقال الاخفش هو افعلاء لان اصله اشياء فحذفت الهمزة التي بين الياء والالف للتخفيف قال له المازني كيف تصغر العرب اشياء فقال
اشياء فقال له تركت قولك لان كل جمع كسر علی غير واحده وهو من ابنية الجمع فانه يرد في التصغير الی واحده كما قالوا شعيرون في تصغير الشعراء وفيما
لا يعقل بالالف والتاء فكان يجب ان يقولوا شييئات وهذا القول لا يلزم الخليل لان فعلاء ليس من ابنية الجمع وقال الكسائي اشياء افعال من شيء مثل فرخ و
افراخ وانما تركوا صرفها لكثرة استعمالهم بها لانها شبهت بفعلاء وهذا القول يدخل عليه ان لا يصرف ابناء واسماء وقال الفراء اصل شيء شيئ مثل شيع
فجمع علی افعلاء مثل هين واهيناء ثم خففت فقيل شيء كما قالوا هين قالوا اشياء فحذفوا الهمزة الاولی وهذا القول يدخل عليه ان لا يجمع علی اشاوی شيئته
خواستن (عع بفتحهما) وقولهم كل شيء بشيئة الله مثال شيعة بمشيئة الله شيأت الرجل علی الامر حملته عليه واشاءه لغة في اجاءه اي الجاءه وتميم
تقول شرما يشيئك الی مخة عرقوب يعني يجيئك (ضميمه) شبأة چهره قفل شابئ حفت ميدايه شئطاب الجبيه برآمدن دندان پيشين شتر شكی
شفره ماره شد ناخن او (عع ك اف) انكفأت لشجرة فشوها اخرجتها شابئ سبقت كرد از من شابئني فلان اي ناديكن كرد مرا ودر شدت انداخت
شقره وشيئ قلب شاف في شقفان مرده بين شتورت يشكفت ماند نشه او ومسرور شده فصل الصاد + صاصا صاصا + صاصاة نگريستن دنبال من

سنگ بچه پیش از چشم گشادن یقال صأصأ الجرو اذا لم یفتح عینیه اوان فتحه وفی الحدیث فقحنا وصأصأتم ای ابصرنا امرنا ولم تبصروه و ترسیدن از کسی تصاصؤ
مثله و کشتی ناپدید رفتن بخلد و وانه سحت کردن خرما **صبء** * **صبوء** صبوء بضمتین برآمدن دندان کودک و دشتر شتر کرده (مع بفتحهما) و از کیشی بکیشی
شدن صابی لغت منه و جمعه صابئون و هم جنس من اهل الکتاب واصبأ النجم ای طلع الثریا وصبأت علی القوم ای طلعت علیهم **صدء** * **صدء**
زنگ گرفتن آهن و مس و جزآن (مع ک اف ۲) ویدی صدئة من الحدید ای سهکة و فلان صاغر صدی ایضا اذا لزمه العار واللوم جدی اصدأ
عناق صدآء بزغاله سرخ که بسیاهی زند صدأة بالضم رنگ سرخ سیر وهی من شیات المعز والخیل یقال کمیت اصدأ صداء بالضم والمد جی از زمین *
صماء * **صمارة** مثل صماقة ما یخرج من رحم الشاة بعد الولادة من القذی یقال القت الشاة صمارتها تصیئة در شورانیدن سر را بستن
چنانکه پلیم از وی پاک نشود (ضمیمه) **صناة وصنائه** قصد کرد اورا (مع بفتحهما) صمر ای حملوه وقال الاخفش عن الخلیل ومن اغرب ما ابدلوه قالوا
فی صرخ صرء صمأ علیهم سزاوار شدن (مع بفتحهما) وماصأک علی چه چیز برانگیخت ترا برمن صئاته فانها صیئة صیارة پلیدی که از پس ولادت برآید

فصل الضاد ضئضئ بالکسر اصل **ضبء** * **ضبء** ضبوء بضمتین پنهان شدن مضبأ نهان جای وضبأ ای لصق بالارض
ضابئ نام مردی ضبأت به الارض ای لصقته بها فهو مضبوء به وضبأت الیه ای لجأت واضبأ الرجل علی الشیء اذا سکت علیه وکتمه فهو مضبئ علیه
ومنه اضبأ فلان علی داهیة مثل اضب **ضنء** * **ضنء** ضنوء بسیار بچه شدن زن فهی ضانئ وضانئة وبسیار شدن مال (مع بفتحهما)
اضنأ بسیار مال و فرزند شدن یقال ضنأت المرأة ای کثر ولدها و اضنأ القوم کثرت ماشیتهم ضنء بالکسر اصل و جایگاه و یقال فلان فی ضنء
صدق ضنء بالکسر والفتح فرزند **ضوء** * **ضوء** بالضم والفتح روشنائی ضیاء بالکسر مثله ضوء ضواء بالمد والضم مصدران منه (مع ف اض ۲)
اضاءة روشن شدن و کردن لازم و متعدی منه * **مضاهاة** مانند شدن یقال ضاهأت وضاهیت بهمز ولا بهمز بهما قوله تعالی یضاهئون
ویضاهون قول الذین کفروا (ضمیمه) ضئی خشم گرفت (مع ک اف ۲) ضرأ پنهان گشت (مع بفتحهما) نضرت الابل سمنت انضرت النخل
والشجر خشک شد **ضنیات** المرأة بسیار شد فرزند او والمعروف بالنون وتخفیف

فصل الطاء **طأطأ طأطأة** پست کردن تطأطؤ مثله یقال
تطأطأت لهم تطأطؤ الدلاة ای خفضت لهم نفسی کتطامن الدلاة وهو جمع دال الذی ینزع بالدلو طأطأ زمین پست **طرء** * **طرء** طروء بضمتین از جائی
و شهری برآمدن یقال طرأت علی القوم **طسء طسأ** بالسکون والتحریک ناگوار شدن دل گرفتن از روغن و چربش (مع ک اف ۲) **طفء** * **طفوء**
بضمتین فرو مردن آتش (مع ک اف ۲) انطفاء مثله اطفاء متعدی منه مطفئ الجمر روزی از روزهای عجوز اطلنفاء برزمین چسپیدن وجمل طلنفی الشرف
ای لازق السنام **طنء** * **طنء** بالکسر باقی جان یقال ترکته بطنئة ای بحشاشة نفسه هو حیته لا تطنئ ای لا یعیش بلدغها صاحبها ای تقتل من ساعتها بهمز و
لا بهمز و مله ممهور **طارء** * **طارة** مثل طاقة دور درشدن اسپ بچه و آنگاه فرس بعید الطارة ولای وکل طنی مثال سعید پدر قبیله از یمن طائی منسوب علی غیر
قیاس و اصله طیئی مثال طیعی فقلبوا الیاء الاولی الفا لفتحة الطاء و حذفوا الثانیة (ضمیمه) **طباة** خوشنگ باشاید **طبأ** بغوک چوب بازی گرد و انداخت چیزی که
اندرونش بود (مع بفتحهما) **طشاة** بالضم و کفتة زکام اطشأ اصابه و مرد کنکاج درمانده از گفتار طشأ بالاجماع کرد اورا (مع بفتحهما) **طفنشأ** ضعیف البصر
طلاء الدم بالضم والشد والمد قشرته **طلنشا** کاتقنس برگشت از منزلی بسوی منزلی

فصل الظاء **ظمء** * **ظمء** بالکسر مدت میان دو نوبت آب خوردن
شتر و تشنگی ظماء بفتحتین تشنه شدن (مع ک اف ۲) قوم ظماء علی فعال بالکسر یقال للفرس ان فصوصه لظماء ای لیست برهلة کثیرة اللحم اظماء تظمئة تشنه کردن
ظمآن علی فعلان تشنه ظمای امونه وظمء الحیاة من حین الولادة الی وقت الموت ویقال ما بقی منه الا قدر ظمء الحمار ای لم یبق من عمره الا الیسیر لان من
الدواب لیس اقصر ظمأ من الحمار (ضمیمه) **ظأظأ** التیس ظأظأة وظأظاء آواز کرد بزکوهی نر ظأظأ الاعلم والاهتم یعنی سخن کردند سخنی که فهمیده نشود
و دران عنه باشد اعلم شخصی اگویند که لب بر پیش شکافته باشد و اهتم کسیکه دندان پیش پیش شکسته * **ظطباة** گفتار لنگ **ظطر** آب بسته وخاک خشک
شده مبرا **خطورة** مرد کول غلیاة مثله **طلیاة** قطبیا اندر نگین کرد اورا

فصل العین **عبء** * **عبء** ساختن عطر و ساختن آماده کردن و بار
و بخش یقال ما عبأت به ای ما بالیت به قوله تعالی قل ما یعبؤ بکم ربی (مع بفتحهما) تعبئة تعبئی آماده و ساخته کردن اسپان عبء بالکسر بار اعباء جمع
و تنگبار و بها عبآن و عبء مثل نظیره احتبار در اگندن تعبئة الجیش بلا همزة (ضمیمه) **عندءوة** بر وزن فعلوة دشواری و پیچیدگی و فریب

ستم واقد ام کنندہ و دلیر عنید م و مثلہ و ایضاً مکر و سخت ترین بلاہا یقال سخت طرقتک لعنَدَنة و اَی تحت اطراقک و سکوتک لمکر **فصل الغین**

غرقئ + **غِرقئ** بالکسر پوست تنک بیضہ م ع قال الفراء ہمزة زائدة لانہ من الغرق وکذلک ہمزة کرفئة وطہلئة زائدتان (ضمیمہ)

غبا + غبا بانگ اعنی آواز یہی **غبابہ و غبا** الیہ قصد کرد (ع بفتحہا) **فصل الفاء فأفأ** + **فأفاء** م علی فعلال سخن غناک گوینده

فتأ + ویقال **افتات** اذکرہ ای مازلت اذکرہ ولا یتکلم بہ الا بالجحد وقولہ تع باللہ تفتؤ تذکر یوسف ای ماتفتؤ **فثأ** م + **فثأ** م +

دیگ را باز ایستانیدن از جوش بآب و شکستن خشم به سخن و فرونشاندن خشم کسی را (ع بفتحہا) افثاء مانده شدن و دم بر افتادن و شکستن گرما و من

امثالہم فی الیسیر من البر ان الرثیئة تفثؤ الغضب و اصلہ ان رجلا کان غضب علی قوم وکان مع غضبہ جائعا فسقوہ رثیئة فسکن غضبہ وکف عنہم

فجأ م + **فجاءة** بالضم ناگاہ و مجارة بالضم والمد ناگاہ گرفتن (ع بکسر الاولی و فتحہا) فجاء م فجاءة کذلک یقال فجأہ الامر و فاجاءہ بمعنی فجارة المازنی نام مردی

فرأ + **فرأ** خرگورہ فرا بالکسر ج و فی المثل کل الصید فی جوف الفرا و یقال انکحنا الفرا فسنری بابدال الہمزة الفا **فسأ** م + **تفسؤ** م کہنہ شدن و دریدن جامہ

وکذلک تفسؤ و تفضؤ م تفسئة کشیدن و درانیدن جامہ را **فشأ** م + **تفشؤ** م پراگندہ و فاش شدن بیماری یقال تفشأ بالقوم المرض **فطأ** م + **فطأة**

بر پشت زدن یقال منہ فطأہ و فطأ بہا ای جامعہا و فطأ بہ الارض صرعہ و فطأ بسلاحہ رمی بہ و جاء بالثنا ایضا فطأة بفتحتین پخچی بینی افطأ لغت منہ ای

افطس و فطئ البعیر اذا اطمأن ظہرہ خلقة **فقأ** م + **تفقأت** السحابة عن مائہا ای تشققت و تفقأت البہمی ای تشققت لفائفہا عن ثمرہا و تفقأ الدمل

والقرح ایضا فقأ م تفقئة کور کردن فقأ م ایضا پوست کہ با بچہ بیرون آید از رحم و تفقأت شحمہا تنقبہ علی التیسیر **فیأ** + **فیئ** م بازگشتن (ع ج ف ا ک ۲)

یقال ہو سریع الفیئ من غضبہ و ہو حسن الفیئة مثال الفیعة ای حسن الرجوع و ایضا خراج و غنیمت و سایہ زوال کہ بعد از گشتن آفتاب باشد و مالم یکن علیہ الشمس

فہو ظل افیاء و فیوء بضمتین ج افاءة بازگردانیدن و غنیمت دادن یقال افاء اللہ علی المسلمین مال الکافرین و منہ قولہ تعالی و ما افاء اللہ علی رسولہ من اہل القری

واستفاءت ہذا المال ای اخذتہ فیأ فیئة مثال فیعة گروہ والہاء عوض من الیاء التی نقصت من وسطہ و اصلہ فیئ مثال فیع فیؤن و فیات ج تفیئة سایہ

انداختن یقال فیأت الشجرة و تفیأت انا فی فیئہا و تفیأت الظلال تقلبت متفیئة جائیکہ آفتاب سد (ضمیمہ) **فباءة** باران کہ ساعتی تیز بارد و بس

باز ماند **فنداءة** بالکسر تبر فنادید ج علی غیر قیاس الفنداوة فی (ف ن د) **افضاء** م تہ خوار انیدم او را والصواب بالقاف **قلأتہ** تباہ کردم او را

(ع بفتحہما) **فنأ** فراوانی و بسکون ۲ شر زمہ یقال جاء فنء من ہم **فصل القاف قثأ** + **قثاء** بالکسر والتشدید خیار قثاءة یکی مقثاة خیار زار

مقثوءة کذلک و اقثاء القوم ای کثر عندہم القثاء و اقثأت الارض کذلک **قرأ** + **قرء** م بالفتح حیض ج قراء و قرو بضمتین ج اقراء کذلک فی القلة و فی الکثرة

دعی الصلوة ایام اقرائک و ایضا پاکی و ہو من الاضداد و میان دو حیض و سپری شدن حیض او وقت حیض و وقت پاکی زن اقرأت المرأة ای حاضت و طہرت

ایضا قال الاخفش ای صارت صاحبة حیض فاذا حاضت قلت قرأت بلا الف اقرأ نزدیک مدن حاجت و بوقت در بدن باد و غاری وقت لن یقال منہ

اقرأت الریح اذا دخلت فی وقتہا قال الہذلی (ع) اذا ہبت لقارئہا الریاح ای لوقتہا استقرار ماندن نخل با قدر تا ببیند کہ آبستن شدہ است یا نہ

قال ابو عمرو یقال دفع فلان جاریتہ الی فلانة تقرئہا ای تمسکہا عندہا حتی تحیض للاستبراء و اقرأت النجوم اذا تأخر مطرہا قرآن جمع کردن و منہ یقال ما قرأت

الناقة سلا قط ای ما جمعت و ما قرأت جنینا ای لم تضم رحمہا علی ولد و ایضا خواندن قراءة مثلہ قاری لغت منہ قراءة جماعة مثل کافر و کفرة و منہ سمی

القرآن و قال ابو عبیدة سمی بہ القرآن لانہ یجمع السور و یضمہا و قولہ تعالی ان علینا جمعہ و قرآنہ فاذا قرأناہ فاتبع قرآنہ قال ابن عباس فاذا بیّناہ

فاعمل بما بیناہ لک و فلان قرأ علیک السلام و اقرأک السلام بمعنی اقراء خوانانیدن مقرئ لغت منہ قراء مرد پارسا و قد تقرأ ای تنسک والجمع قراؤن

و قرأة ایضا جمع قاری مثل کافر و کفار قراءة بالکسر مثل قریة و با و یقال و ہبت قراءة البلاد و اہل الحجاز یقولون قرة البلاد بلا ہمزة و معناہ اذا مرض

بعد ذلک فلیس من وباء البلد **قصأ** + **قصئ** م + قصاء م خوردن قصار موی گرفتن مشک (ع ک ا ف ۲) یقال قرنہ قصئة و نوشت قصی من طعام الشبع

قضاة بضم القاف عار یقال فی حسبہ قضاة ای عار و یقال فی عینہ قضاة ای فساد **قمأ** م + **قموء** م قموءة بضمتین فربہ شدن ستور قمأة بالفتح خوار

(ع بفتحہما) قمئ لغت منہ و ہو صغیر الذلیل اقماء خوار گردانیدن قماءة ای صغرة و ذلة و خوار و منہ ستور فربہ شدن و شکفتہ آمدن تقمؤ جمع کردن چیزی اندک

اندک قمیئة علی فعیلة نام مردی **قنأ** م + **تقنئة** تقنؤ بحنا رنگ کردن ریش را سخت سرخ شدن احمر قانی سخت سرخ مقناة مقنوءة جائیکہ آفتاب نرسد بلغة ہذیل

قي * قي سپاید خفتن از بخالو (صح ف ک ۱) وفي الحديث الراجع في هبته كالراجع في قيئه واستقاء وتقيأ اي تكلف القيء اجاره تقتيه يعني آوردن قي
يقي العسيع اذا كان مشبعا قيق داروي يعني آرنده على فعول بالفتح قيأ بالضم والمد كذلك (ضميمه) قاقا بانگهاي زاغهاي عراق قيقي كرنبج
سپيدي تخمهاي مرغ وپوست تنك كه سپيدي بيضه ملزق باشد قباءا طعام خوره آشرا (صح بفتحهما) وقبامن الشراب مثله قباة وقبارة گياه كه چريده شود
قبّدرة كنفلو بخوار و بدخو و فربه كوتاه و بزرگ سر كوتاه اندام الاغر و مرد ولير اقامه كننده و مرد كوتاه گردن سخت سر وسبك و زشت واكثر ما يوصف به الحجل
قنداة قة مثل في الكل * قرضي كرنبج از باد درخت تري ست كه شكوفه آشش و تر از وي بس باشد واحد تهبار * قفقت الارض قفقا باران رسيده شد زمين
بي تغير شد نبات آن تباه شد (صح ك ا ف ۲) اوالقمرا ان يقع التراب على البقل فيفسد (ف ق م) اقتفا الخبزا قتفاء فصل الكاف كا كا *
كاكا كاكا اي نشين نهادن كافي كوتاه سكا كردآمدن يقال مالكم تكاكاتم علي اي تجمعتم كث * كش پيسرا آب ان شير وكفك آوردن ديگ
(صح بفتحهما) يقال عند كثاة قدرك دميدن معني وشم شير كننده برآمدن شير وروغن بر سر آب سرشير وسرهاي علف خوردن ستور كدر * كدو بفتحتين سرما
(صح بفتحهما) تنكدته وبريرآوردن زمين نبات سبب سرما خوردگي ارض كادة اي بطيئة النبات كرفي * كرفي
خوردن گياه وبي آب ماندن ناكه اليدين آن (صح بفتحهما) تنگدته و بيرآوردن زمين نبات آنسبب سرما خوردگي ارض كاده اي بطيئة النبات
بالكسر ابرهم نشسته گرفته پاره از وي ويوست بيرون بيضه وكرفات القدر اي ازبدت الغلي كس * كس از پس آمدن يقال هو فلان كسا القوم
اي قيلود بيم ميتبهم وكسيتهم مثله ومنه قولهم لسع الشتاء بسبعة تجبرها الكسا والادبار كس * كش بريان كردن گوشت فهو كشي كشاة والكشاة
وهي تكشا اللحم اي باكله وهو پابس وكشاات القشا اكلته وكشاات الطعام قال ابو عبيدة تكشاء الاديم اي باتشر كف * كف باز گردانيدن
كسي از جيزي كه روي آورده باشد يقال كفاته فاتكفا اي صرفته فانصرف عادته وتكفات المراة في مشيتها اي تبخترت يعني نا ونا وان كف وكفا
الانا اي كبيته وقلبته فهو مكفو بكفا ... الاكثر الشقة ان تضمنان تضح احدهما بالاخرى ثم تخلل مؤخر الخبا يقال منه اكفات البيت اكفا نوعي از عيوب
قافيه كه بعضي بيت احرف روي ديگر باشد ... گردانيدن و اليضا خم دادن وكژ كردن خود را تا انچه در وي باشد بريزد و خم دادن
كمان القي مانند ... عادته ... لا اكفارله بالكسر اي لا نظيرله وهو في الاصل مصدر وفي الحديث شان كان
مكافتان اي متساويتان وهذا مكافئ له اي مساوله مكافاة پاداش دادن يقال ما لي به قبل ولا اكفا اي طاقة المكافاة تكافو برابر ايستادن اكتفا
بگردانيدن ... نگونسار كردن ... كردن چيزي استكفا ... يقال استكفات ابله فاكفانيها اي اعطاني لبنها ووبرها
واولادها بستد كفاة بالفتح والضم اسم فيه يقال اعطني كفاة اقتلك ويقال اكفات ابلي كفاتين اذا جعلتها نصفين تنتج كل عام نصفها وتترك نصفها كما يصنع
بالارض في الزراعة كلا * كلا گياه ومنه كلت الارض واكلات وهي ارض كلئة ومكلئة سواء يابسه ورطبه كل علف خوردن ستور الكلا مثله كلاءة
بالكسر والمد نگهباني كردن (صح ك ا ف ۱) ويقال اذهب في كلاءة الله وكلات منه اي احترست الكلات ... حبيبي اي لم تهم وسهرت حذرت مكلا
بالتشديد كرانه رود و جاي طلب آب ... كشتي كلا ... بصره كه كشتي گاه آنجاست يذكر ويونث ويقال كلات
تكلئة اذا اتيت مكانا فيه مستتر من الريح والموضع مكلا وكلا ويقال بلغ الله بك اكلا العمر اي آخره وابعده وكلا الدين اي تاخر كالي نسيه يقال حلبته
كالكالي اي نقده كالنسيئة وفي الحديث انه نهى عن الكالي بالكالي والاصمعي لا يهمزه قال ابو عبيدة تكلات اي استنات نسيئة وكذلك استكلات
كلاة بالضم وهو من التاخير وكلات في الطعام واكلات فيه اي سلفت فيه ما اعطيت فيه نسيئة من الدراهم فهي الكلاة بالضم واكلات البصري فيه ازاره
كم * كماة سمارغ واحد كم على غير قياس وهو من النوادر كمات القوم اي اطعمتهم الكماة واكمات الارض اي كثرت كماتها واكمات فلانا اسن
اي تنخيت وكمت جلبه تشققت كي * كي ... وكياة اي جبان ... (ضميمه) كناة نباتي ... كنتاو رسن سخت
بزرگ ريش ... گرفتي كرنبج ... گياه فراهم با هم پيچيده
... فصل اللام لو * لولو بالضم وانه مرواريد لولو لآلي ويقال
لا افعله ما لالات الفور اي ... قال الفراء سمعت العرب يقول صاحب اللولو لآل مثال لعال والقياس لأ مثال لعاع
لب * لبا فلا ... لبات ... الباء ... لبا

اذا دنا نتاجها لبوة ماده شیر لباة ساکنة الباء لغة فیها تلبئة لبیک لغة فی ... اعتناق ولدها عن طلائع ... ارضعته اللبأ والتبأ اللباة والتیاة والبات اللشاة ولدها ای ارضعته اللبأ والتبأ وا ولدها
واستلبأ ہو بنفسه والبات الشاة ولدها ای ارضعته اللبأ ... لبج + لحا بفتحتین بلجا بنیا دگر شاش ... وتبات لثیت لجا ... اللبأت ... لسویق ... تلبات البات بالحج
وصله بالہمز قال الفراء ربما خرجت بہم فصاحتهم الی ان یہمزوا ما لیس بمہموز قالوا البأت بالحج وحلات السویق ... التجات ای التجات ... ای التجا ... عمرو بن
صلته بالی یقال لجات الیه والتجات الیه یعنی لجئت مستعم فرمودن الجاء مضطر کردن کسی را بکاری ... التجات شامری الی الله ای اسندته الیه ... عمرو بن
شاعر لطاء + لطا بر زمین چسپیدن (ع بفتحهما) لطو بضمتین کذلک (ع ک ا ف ۲) لف ... + لف ... پوست باز کردن چوب را باز کشادن لقا
ابر را از ہوا باز کردن گوشت از استخوان بدندان لفیئة گوشت پاره بی استخوان لک + لکت یقال لکات به الارض ای ضربت به الارض ... لکا ای تباطا
وتوقف لم ... + لم ... یقال لما بالشی ای اشتمل علیه یقال ذہب ثوبی فما ادری من لماه والملاء اللص علی الشی فذہب به المات الدواب المرعی ای کتبه
صعید الیس بشی وتلمات الارض علیه ای اسخوت علیه ووارته والتمی لون الرجل ای تغیر مثل التمع (ضمیمه) لثا الکلب لیسید سگ (ع بفتحهما)
لطا کجل چیز اندک لاءة آبی ست معرب الکورة بر وزن معنی سورة تلهللا ... سپاسی گی رفت ... بدل شد لبا ... گکتاب ادا ست سپید ...
تخذه ... می شود الیاءت الناقة درنگ کرد ... فصل المیم مت ... + متت ... بمعصا زدن کشیدن سن مر ... + مراءة گوارا شدن طعام
(ع بضمها) طعام مری گوارنده (ع ک ا ف ۲) ایضا وهو کما یقال لقفه دقه بفتحون القاف یکسرونها ومرئی الطعام وامرانی قال الفراء یقال مرانی
ہنانی الطعام ومرانی بغیر الف فاذا افردوها قالوا امرانی بالالف وهذا طعام مری ومرئت الطعام ای استمراته مروءة بضمتین مروی ولکن ان شئت فیه
مروءة الرجل ای صار ذا مروءة فهو مری علی فعیل وتمرا ای تکلف المروءة وفلان یتمرا بنا ای یطلب المروءة بنقصنا وعیبنا مری کلوسنج گوسپند ... از ان
مروءة بضمتین تج کسر ... مر ... وضم المیم لغة فیه وہما مرآن صالحان لا یجمع علی لفظه وبعضهم یقولون مرؤون وهذه مراة صالحة ومرة بترک الهمزة ایضا
وان دخل علیه الف الوصل کان فیه ثلث لغات فتح الراء علی کل حال وضمها علی کل حال واعرابها علی کل حال تقول هذا امرؤ ورأیت امرأ ومررت بامرئ
وهذه امراة مفتوحة الراء علی کل حال وسقطت الالف فی التصغیر قلت مری ومرية وسمی الذئب امرأ ایضا مرئی منسوب مرئی نام شاعر وکذلک انتسب الی
امرئ القیس ان شئت قلت امرئی مس ... + مس ... بیباکی ای بیباک مل ... + مل ... پر کردن ملاته فهو مملوء علی فعول وکوز ملان ماء والعامة تقول ملاء
مل ... بالکسر ... ویقال اعطنی ملاه وملئ ... وثلثة املائه وامتلا الشی وتملا بمعنی یقال تملا من الطعام والشراب تملا غیظا وامتلات النزع فی القوس اذا شددته
النزع فیها ملاءة بالضم مثال ... وملا الرجل ... املاه الله تعالی ای زکمه فهو مملوء علی غیر قیاس ملوء الرجل صار ملیا ای ثقة غنی ملی ومصدره ملاء ملاءة
مصدر ان ملاءة بالضم چادر ملا ... ملاءة یار شدن کردن بکاری وتمالوا علی الامر ای اجتمعوا علیه وتعاونوا ملاء جماعة مردم وهو یقال ما احسن ملاء بنی
فلان ای عشیرتهم واخلاقهم ... وفی الحدیث احسنوا املاءکم ... پوست ... اقتق ... یقال ...
الایاب ... اذا انقعته فی الدباغ ... (ضمیمه) ماما الشاة والظبیة ... گرد ... مضطا ... جماع ... (ع ...)
ماقی العین موقیها مؤخرها او مقدمها یعنی گوشه چشم بطرف گوش یا بطرف بینی وفی الصحاح مذکور فی م و ق + ما ... ستقور ... آواز کرد ...
نغمت منه المائة ... والمائیة وتخفف السنور یعنی گربه امات الرجل صاح صیاحة یعنی بانگ کرد مانند بانگ کردن گربه فصل النون نانا + نانا
فی الرای ای خلطت فیه تخلیطا ولم تبرمه نانا ... وفی الحدیث طوبی لمن مات فی النانا یعنی اول الاسلام ای قبل ان یقوی فهو رجل نانا ای
ضعیف ونانا ای نهنهته عما یرید وکففته عنه وتنانا ای ضعف استرخی نب ... + نباة آواز نرم یقال ... ای لم یشرم ... سبل نبی
ورجل نابی ... ازجای بجای ... هذا المعنی اراد الاعرابی بقوله یا نبی الله ای یا من خرج من مکة الی المدینة
علیه الظفر نبات به الارض جارت به نبا آگاهی خبر یقال نبا وانبا بمعنی ای اخبر ومنه اخذ النبی لترک الهمزة کما ترکت فی ذریة وبریة وخابیة الا
اهل المدینة فانهم یهمزون هذه الاحرف ولا یهمزون فی غیرها ویخالفون العرب فی ذلک ... تصغیره نبیئة مثال نبیعة وجمع نبی نباء علی فعلاء
وجمع علی انبیاء ایضا مثال فعلاء نت ... + نت ... برآمدن و بیرون آمدن از جای خود ... پدید شدن کسی ... سپید شدن ...
نج ... + نج ... چشم کردن نجاءة بمعنی نجاءة رجل نجی العین ونجوء العین علی فعیل وفعول ای خبیث العین وکذلک نجی العین ... فعل
فی الحدیث ردوا نجاءة السائل باللقمة ای ردوا شدة نظره الی طعامکم ... نهادن ... گوشت ...

مثل طبیخ و کسوبیت داشتن چیزی را ندأة ندأة مثال همزة بسیاری مال مثال ندیه و ندأت و آذینده یعنی قوس قزح و آنرا کمان رستم نیز گویند ندرة + نزر تنزوه مصیبتین
بیاهی افگندن میان قوم یقال نزأ الشیطان بینهم ای القی الشر و الاغراء و حمله کردن یقال نزأت علیه و یقال ما نزأک علی هذا ای ما حملک علیه و رجل منزر ای کذا ای
مولع به نس ۶ + نسأ راندن و بانگ بر زدن شتر را نسیئة کذلک و تاخیر کردن انسأ کذلک یقال نساته البیع و انسأته استنسأ مهلت خواستن و زبان خود ستن یقال نسأ نسأ
فالسانی و نیس و الضاربان دادن و اجل یقال نسأه الله تعالی فی اجله و انسأه نسأه بالضم درنگ و تاخیر نسیئة علی فعیلة کذلک منساة عصا یهمز و لا یهمز نسا
بالمد تاخیر در عمر و بازپس انداختن وام از کسی و منه قولهم من سره النساء و لا نساء فلیخفف الرداء و لیباکر الغداء و لیقل غشیان النساء و نساءت فی ظمء الابل اذا
زدت فی ظمئها یوما او یومین او اکثر و اخرتها عن الحوض و نسئت المرأة مجهولا اذا کانت عند اول حبلها و ذلک حین تتاخر حیضها عن وقته و هی امراة نسیء
و نسأت الماشیة نسأ و هو بدؤ سمنها حین تنبت و برها بعد تساقطه و یقال جری النسأ فی الدواب و هو بدو السمن فیها و الاقتراء نهایته نسی ء بحتن شیر با
آب و قوله تعالی انما النسیء زیادة فی الکفر هو فعیل بمعنی مفعول من نساته فهو منسوء ای اخرته ثم حول منسوء الی نسیء کمقتول الی قتیل و رجل ناسیء و هم
نسأة مثال فاسق و فسقة و یقال انسأت سربی ای ابعدت ذهبی و انتسأت منه ای تاخرت و تباعدت و انتسأت الابل ای تباعدت فی المرعی
نشأ + نشأ زاده آفریدن انشأ کذلک و یقال ان لی عنک لمنتشأ ای متسعة و انشأ یفعل کذا ای ابتدأ یفعل کذا و فلان ینشیء الاحادیث ای یضعها
و یبتکرها الناشیء الحدث الذی جاوز حد الصغر و ناشیء و هی ناشیء ایضا و نشأ مثال طالب و طلب نش کذلک مثل صاحب و صحب و ایضا اول ما ینشأ من
السحاب نشأ بقوة زنضیبتین و گوالیدن نشیئة نشأ و بر دن و قوله و من ینشؤ فی الحلیة بالتخفیف و التشدید ناشئة اللیل ساعت نخستین شب
و یقال ما ینشأ فی اللیل من الطاعات و تنشأت السحابة ای ارتفعت و انتشأ بالله نشیئة حوض نو کنده یقال هو بادی النشیئة اذا جف عنه الماء
و ظهرت ارضه و یقال هو حجر یجعل اسفل الحوض و قوله تعالی و له الجواری المنشآت قال مجاهد هی السفن التی رفع قلعها قال و اذا لم یرفع قلعها فلیست
بمنشأة و قال ابن السکیت الذئب یستنشیء الریح بالهمز ای یشمها قال و انما هو من نشیت الریح بلا همز ای شممتها انص ۶ + نصء ستودن و هی لغة فی
نصصت و بانگ بر زدن شتر را نصء ۶ + نفأة بالضم پاره از علف پراگنده رسته نفأة یکی مثال صبرة و صبر نک ۶ + نکء پوست باز کردن از
ریش یقال نکأت القرحة ای قشرتها و نکأت العدو ای هزمته یقال نکأک الله بما ثلث و لا اصابک بوجع و یقال لانکأنک بابدال الهاء من الهمزة مثل اراق و هراق نهء ۶ + نهء و نهاءة و نهوءة بضمتین
نیم پخته شدن گوشت (صح ک اف ۲) و فی المثل ما ابالی ما نهیء من ضبک و کذلک نهوء اللحم بضم العین فهو نهیء (علی فعیل) و انهأته اذا لم تنضجه فهو منهأ ۶
نوء + نوء بگرانی برخاستن و افتادن و هو من الاضداد یقال ناء بالحمل اذا نهض به مثقلا و ناء به الحمل اذا اثقله و اناءه الحمل مثل اناءه اذا اثقله و امال کذلک فی سبب
و اذ منه قوله تعالی ما ان مفاتحه لتنوء بالعصبة ای لتنیء بالعصبة تثقلها و النوء سقوط نجم من المنازل فی المغرب مع الفجر و طلوع رقیبه من المشرق یقابله من ساعته فی کل
لیلة الی ثلثة عشر یوما و هکذا کل نجم الی انقضاء السنة ما خلا الجبهة فان لها اربعة عشر یوما و العرب تضیف الامطار و الریاح و الحر و البرد الی الساقط منها و قال الاصمعی
الی الطالع منها فتقول مطرنا بنوء کذا و الجمع انواء و نوآن ایضا مثال بطن و بطنان مناوأة نواء دشمنی کردن با هم و در مجالس یهمز و اصله الهمز لانه من ناء الیک ای نهض
و یقال ما عندی ما ساءه و ناءه ای اثقله و ما یسوءه و ینوءه الاتباع و لا یجی ء ناءه منفردا و جاز ابه لازدواج الکلام کقولهم آتیه بالغدایا و العشایا و الغداة لا تجمع
علی غدایا و انأت اللحم نیئه اذا لم تنضجه و قد ناء اللحم ینیء نیأ و هو لحم نیء بالکسر مثال نیع بین النیوءة و النیوءة فاما الضافة فی ناء لی بعد تهاء + وتهاء کبکیل جتیل
خسد ای ان الامر استوانکرد و انیاء اللحم بیخت گوشت را لحم نی کنیع گوشتی که عدم نضج آن ظاهر باشد فصل الواو وب ۶ + وبا بالقصر و قد یمد بیماری عام که او را مرگ گویند
او بار جمع المقصور منه او بیة جمع الممدود منه و یقال وبئت الارض تو با وبا فهی موبوءة اذا کثر فیها و وبئت توبا و بارة فهی و بئة و وبیئة علی فعلة و فعیلة و اوبأت الارض
فهی موبئة و استوبأت الارض ای وجدتها وبئة و وبات الیه و اوبات الیه ای اشرت الیه وث ۶ + وثأ معیوب کردن دست را بی آنکه استخوان شکند یقال منه
وثئت یده فهی موثوءة و وثأتها انا و یقال اصابه وثء و العامة تقول وثی بالیاء وج ۶ + وجیئة علی فعیلة طعام از ملخ و روغن ساخته عرب و یا ار بیت خرما
و جمع ایکار دو دعلن خصی کردن وجاء بالکسر و المد نوعی از خصی کردن و هو الخصاء و فی الحدیث علیکم بالباءة فمن لم یستطع فعلیه بالصوم فانه له وجاء و منه و جأت الکبش
ایضا و فی الحدیث انه ضحی بکبشین موجوئین و وجأت عنقه ضربته و توجأته بیدی ود ۶ + تودأ علیه ای اهلکه و وداء فلان بالقوم قال ابو عبیدة
مودأة ای مهلکة و مفازة قال و هی لفظ المفعول به و ودأت علیه الارض ای سوّیت علیه الارض وذ ر ۶ + وذء عیب کردن و بانگ بر زدن و تحقیر کردن

وباز ایستادن یقال منه وذاته فاتذاَی زجرته فانزجر ووذره بوذر مر خشک کردن گوشت وذایا بالتحریک استوار خلقت شدن تودزته افگندن ناقه سوار خود را وتیز کردن

خنور را وتوزات ای امتلأت رتا وضو + وضارة خوبی وپاکیزگی (ع ع بضمها) فهو وضی رعلی فعیل ووضو بفضمتین آبدست وآبدست کردن وضوء

بالفتح آبدستی ویقال هو المصدر ایضا مثل ولوع وقبول وذکر الاخفش فی قوله عز وجل وقودها الناس والحجارة قال بالفتح الحطب وبالضم الاتقاد قال ومثل ذلک

فی الوضوء بالفتح هو الماء وبالضم هو الفعل ویقال انهما لغتان بمعنی والولوع والقبول مفتوحان وهما مصدران شاذان وما سواهما من المصادر فمبنی علی الضم ویقال

توضأت للصلوة ولا یقال توضیت وبعضهم یقوله ویقال واضأته فوضأته اضأة اذا فاخرته بالوضارة فغلبته وضاء بالضم والمد مشددا خوب وپاکیزه روے

وطأ + وطأ سپردن زیر پای وجماع کردن یقال فیهما جمیعا وطئ الرجل یطأ بسقوط الواو کما سقط من یسع لتعدیهما الا ان فعل یفعل مما اعتل فاؤه لا یکون الا لازما

فلما جاءا من اخواتهما متعدیین خولف بهما نظائرهما وتوطأته برجلی ولا یقال توطیته وواطیته فی الحدیث سابلة ستموا بذلک لانهم الطریق وطأة کوفته وسپرده

شدن (ع ع بفضمها) فهو وطی رعلی فعیل توطئة سپرانیدن وهو موطأ المرکب ای وطئه وطیا وشئ وطئ بین الوطأة والطئة والطأة مثال الطعة والطعة

فالهاء عوض من الواو فیهما ودطأة موضع قدم وفشردن وفی الحدیث اللهم اشدد وطأتک علی مضر والاسم بالکسر والفتح هموار دین خلاف عطا وطئة علی فعیلة

شئ کالغرارة وفی الحدیث اخرج ثلث اکل من وطیئة ای ثلث قرص من غرارة وهی ارطعام ولیقال او طأته الشئ فوطئه ویقال من اوطاک عشوة بالفتح

والکسر مواطاة موافقت کردن وتواطؤا علیه ای توافقوا قال الاخفش فی قوله تعالی لیواطئوا عدة ما حرم الله هو من واطأت قال ومثله قری قوله تعالی هی اشد

وطاء بالمد ای مواطاة وهی المواتاة ای مواتاة السمع والبصر ایاه وقری هی اشد وطأ ای قیاما وهذا موطئ قدمک ای موضع قدمک اطاء تکرار توافق کردن شعر

وکء + رجل تکأة مثال همزة کثیر الاتکاء تکأة ایضا تکیه جای متکا مثله اتکاء تکیه کردن ویقال طعنه حتی اتکاه ای القاه علی هیئة المتکئ توکأ

علی العصا واصل التاء فی جمیع ذلک واو واوکات فلانا اذا نصبت له متکأ وم + اومأت الیه ای اشرت الیه ولا یقال اومیت وومأت الیه

اماء ما افة فیه ویقال وقع فی ومة ای فی داهیة وداهیة (ضمیم) ور و آواز شغال ونا فی تثنیه بیاگران رفتاری کرد از وی بزرگی باخلق

وره دفع کرد آنرا ورء من الطعام امتلأ وراء مثلثة الاخر مبنیة والوراء ولد الولد ومؤنث وقد تشدد والاسم ویکون خلف وامام تصغیره وریئة والوراء ولد

الولد ما ورئت بالضم وقد تشدد الراء آگاه نه شدم قال ابن جنی تورأت علیه الارض توارأت وضی الثوب جرکین باشد پارچه فصل الهاء + ها

باباة خواندن شتر بعلف یعنی هی هی گفتن وجاجاة خواندن بآب والاسم الهیء والهیء وقد ذکر هج + هجأ غرثی ای سکن واهجأ طعامکم غرثی فرونشاندن

طعام شما گرسنگی مرا هدأ + هدأ هدو بضمتین آرامیدن اهداء آرام دادن ودست زدن کودک را تا بخواب شود ویقال ترکت فلانا علی هدیته ای

علی حالته التی کان علیها رجل اهدأ ای احدب یعنی گوزپشت ویقال اتانا فلان وقد هدأت الرجل ای بعد سکن الناس من المشی باللیل وبعد ما هدأت العیون

واتانا هدء ای بعد نومه وبعد هدء من اللیل وبعد هدأة وبعد ما هدأ الناس ای ناموا وسکنوا هرء + هرء بریدن وتهرأت القرحة ای فسدت وتقطعت

هرء + هرء یقال هرء قرة لوا هرئة علی فعیلة ای بیرد له شده وهرأه البرد وهرأه ای اشتد علیه حتی کاد یقتله واهرأه البرد کذلک واهرأنا فی الرواح ا

ابرد فا هرء تهرء نیک بپختن گوشت وجز آن یقال تهرأ اللحم فهو هری ومهرأ وهراء فی منطقه اذا قال الخنا والقبیح ومنطق هراء بالضم والمد کلام قبیح هزء + هزء

بالتثقیل والتخفیف فسوس کردن یقال هزئت منه وبه واستهزأت وتهزأت به وهزأت به بفتح الزاء هزء وهزأة ورجل هزأة بالتخفیف آنکه بروی فسوس

وریش خند کنند هزأة بالتحریک آنکه وی بر مردم فسوس وخنده کند هم + تهمأ الثوب ای بلی وتقطع ویقال تهتأ بالتاء ایضا هنء + هنئ

گوارا شدن طعام وشراب (ع ع بفتحها وبضمها ع ع ک اف ۲) ایضا هنی گوارنده وهنأنی الطعام یهنئنی ایضا والمصدر هنء وهنئ منه (ع ع ک اف ۲)

ویقال هنئت الطعام ای تهنأت به ومنه قوله تعالی فکلوه هنیئا مریئا وکل امر یاتیک من غیر تعب فهو هنئ ویقال لک المهنأ ونئت الماشیة اذا اصابت

حظا من البقل من غیر ان تشبع منه هنا بالکسر المد قطران ومالیدن آن بشتر یقال منه هنأت البعیر هنأ عطا دادن (ع ع بفتحها ف اک ۲) وکک

سنه ۲ وضمها ایضا) هن بالکسر عطاء هناة شهر ای علته در عیال محمود داشتم ادرا تائی نام مردی تهنئة مبارک باد دادن خلاف تعزیت تهنئا نام

مردی هو + یقال فلان بعید الهوء ای بعید الهمة ویقال منه ما هو الرجل یهوء بنفسه ای یسمو بها الی المعالی والعامة تقول یهوی بنفسه ویقال محیفت

بخیر ای ازنته به یعنی اتهمته به هواء بضم المیم وتحریک الهمزة وتشدید النون دشت فراخ یا ریار رجل بکسر الهمزة بیابانی است وهاء

للمونث باثبات اليا مثل هاتي وهاتيا اتماوهاتين واتمم وهاتين انتن تقديم الهمزة في جميع هذا مقام التا في هات وهاتى يا رجل بفتح الهمزة معناه هاك وهاؤما وهاؤم مثل هاكما وهاكم وهاء بالكسر بلايا للمرأة مثل هاك هاؤما هاؤن مثل هاكما وهاكن تقديم الهمزة في هذا كله مقام الكاف وهايا رجل بهمزة ساكنة مثال هع اى خذ واصله هاء حذفت الالف لاجتماع الساكنين وهائي مثال هاعى للمونث وهاءا مثال هاعا للتثنية هاؤوا هاؤن مثال هعن واذا قيل لك هاء قلت ما اهاء اى ما آخذ وقولهم هاء كلمة تاسف وتلهف هي * هياة پيكر ونهاد ويقال فلان حسن الهياة والهياة ويقال هيت للامر اى هياة وتهيات له بمعنى يعنى آماده شدم قال الاخفش قرأ بعضهم وقالت هيت لك بكسر الها وضم التا بالهمزة مثال هعت بمعنى تهيات لك وهيات الشي اصلحته هيب قبيله از عرب ق فصل اليا يؤيؤ * يؤيؤ بالضم نوعى از پرندگان شكارى ياى ج يرنا * يرنا بفتحتين وتشديد النون مقصورة رنگى مانند حنا

باب البا * فصل الالف

اب * أبّ چراگاه قوله تعالى وفاكهة وابّا وآهنگ كردن بوطن خود (عع ف اض ٢) اباب آمادگى رفتن كردن يقال هو فى ابابه اى فى جهازه ائتب * ائتب بالكسر شالى كچه اوست ج تائب شالى كچه پوشانيدن يقال ائتبتها فأتبت ويقال تأتب قوسه على ظهره ادب * ادب بفتحتين فرهنگ وپاس وشگفت وآگاه دهشت صدهر چيز و دانش يقال منه ادب الرجل بالضم فهو اديب واوتبته فتادب به مهمانى خواندن (عع ف اك ٢) آدب متادب به مهمانى خواننده ويقال منه ادب القوم يؤدبهم ادبا ماوبة بفتح الدال وضمها مهمانى مادب ج ارب * ارب بالكسر اندام وپيوند يقال السجود على سبعة آراب وآراب ارب بكسر الهمزة وفتح الرا زيرك شدن ارابة كذلك (عع بضمها) مثال صغر يصغر فهو اريب نحو ومنه ارب بالكسر وسكون الرا وفتحها اربة ماربة بضم الرا وفتحها حاجت وفى المثل ماربة لاحفاوة ارب بفتحتين حاجتمند شدن (عع ك اف ٢) قوله تعالى غير اولى الاربة من الرجال قال سعيد بن جبير هو المعتوه وسخت شدن روزگار يقال ارب الدهر اى اشتد وفرد افتادن اعضا يقال اربت من يديك اى سقطت آرابك من اليدين خاصة وشناسا شدن بكارى يقال ارب به اى درب به وصار بصيرا فهو ارب اربة بالضم گره تاريب استوار كردن گره يقال ارب عقدتك وتمام كردن يقال اعطاه الله تعالى عضوا مؤربا اى تاما وكل موفر مؤرب تارب سختى كردن دركار مواربة ظفر يافتن بر قوم يقال اربت عليهم اى قدرت عليهم مارب موضعى ومنه ملح مارب اربى بضم الهمزة وفتح الرا والبا سختيه ارب * ميزاب ناودان وهو مزراب وربما لم يهمز ج مازيب اسب * اسب بالكسر موى كون وتحتمل ان يكون اصله وسب بالواو وهو اللغات فقلبت همزة كما قالوا ارث وورث اشب * اشب بالفتح عيب وملامت كردن ودر آميختن بعضى را ببعضى اشابة بالضم مردم بهم در آميخته اشائب ج وتاشب القوم وائتشبوا اى اختلطوا وجاء فيهم اشب اليه اى انضم اليه والتف تاشيب سرزنش كردن تاشبت العيصة اى التفت وعيصة اشب وعدد اشب وفلان مؤتشب اى مخلوط غير صريح فى نسبه الب * الب گرد كردن وراندن شتر (عع ف اض ك ٢) والبته اى جمعته وتالبوا اى تجمعوا وهم الب بالفتح والكسر اى مجتمعون تاليب تحريص كردن جسود مؤلب تالب مثال ثعلب درختى انب * تانيب سرزنش كردن ونكوهيدن مؤتنب آنكه بطعام اشتها ندارد اوب * اوب كرانه يقال جاوا من كل اوب اى من كل ناحية ودست وپاى زدواز ووانداختن ناقه در رفتار ناقة اوب على فعول وبازگشتن اوبة اياب كذلك (عع ف اض ٢) ازاب توبه ودرمآب ازگشت وتاب واب بمعنى ويقال فلان سريع الاوبة والايبة باليا وآبت الشمس لغة فى غابت تاويب همه روز رفتن وتسبيح گفتن وقوله تعالى ياجبال اوّبى معه اى سبحى لانه قال انا سخرنا الجبال معه يسبحن وابت الى فلان وناوبته اذا اتيته ليلا وتاوبت اى جئت اول الليل فانا متاوب ومتايب اهب * تاهب ساختگى كردن اهبة ساز اهب ج اهاب پوست ناپيراسته اهب بفتحتين جماعة على غير قياس مثال ادم وافق وعمد جمع اديم وافيق وعمود وقيل اهب هو قياس (ضميمه) الموتب كمنبر المشمل يعنى گليم خرد كه بخود در كشند وزمين نرم ونهر وتل ماثب ج وايضا موضعى يا نام كوهى كه صدقات پيغمبر صلعم در آنجا بود اثب درختى مخفف اثاب ارنب الا يل اى نشخوار نكرد (عع ك اف ٢) ازب كوتاه وفربه ونا كس وزشت روى وباريك مفاصل لاغر كه از رشد ويستخوان اوبلكه زائد شود شكم واسفل بدن ادوازب العقبة فى (زب ب) ووهم من ذكره مهنا ازب دراز ازيب ستادا ازبة شتر وجعل ازاب بالكسر آبى است مر بنى عنبر را ازب الما روان شد (عع ف اك ٢) ومنه الميزاب يا آن معرب ميزآب است اى بنوش آب را ابل ازبة شتر لا غر تازبوا المال بينهم قسمت كردند مال را باهم اياب برون كتان تقاريبه رجوع فصل البا ببب * ببة احمق لقب مردى ونام كنيزكى ويقال لهم

تبان واحد کما یقال عمر باج واحد و قال عمر رضی الله عنه ان عشت فساجعل الناس ببانا واحدا ای بالتسویة فی القسم **باب** + **باب** در ابواب ابوبج تبوب
دربان و تبوبت بوابا ای اتخذته و یقال من با بتک ای یصلح لک بیبنه نام مردی (ضمیمه) **البوب** من الخیل اسپ کوتاه پر گوشت فراخ گام عجیب الخلق وزغ
جد اسمعیل بخاری فارسیة بمعنی آن کشاورز است بیبنه دیهی است به بخارا البیبه دیهی است بمرو بانب دیهی است به بخارا و بسوی آن منسوبند جیلوان بن حمزة و ابراهیم
بن احمد و وکیع بن احمد و احمد بن سهل البانبیون المحدثون **فصل التاء** **تاب** + **توابانیان** دو مرسیان پیش ستور قال ابن مقبل اماثوابانیان لم
یتبما فلا ای لم تسود حلمتاها **تب** + **تباب** زیان و هلاک شدن یقال منه تببت یداه و تبا له منصوب علی اضمار الفعل ای الزمه الله خسرانا و هلاکا (ع ع ف ا
ک ۲) تتبیب هلاک کردن و استتب له الامر ای تهیأ و استقام **ترب** + **تراب** بالضم خاک اتربة تربان ج توراب توریب تیرب ترب تربة بالضم و لها ایضا
خاک تربا بالمد خاک و زمین یقال ترب لبثی بالکسر خاک آلوده شد و ترب الرجل افتقر کانه لصق بالتراب و علی الدعا یقال تربت یداک ای لا اصبت خیرا تتریب خاک آلوده
کردن اتراب خاک برافکندن بر چیزی و فی الحدیث اتربوا الکتاب فانه انجح للحاجة و بی نیاز شدن اترب الرجل استغنی کانه صار له من المال بقدر التراب متربة درویشی
تربة بکسر الراء سر انگشت تربات ج و گیاهی و ریح تربة اذا جاءت بالتراب تربة مثال همزة نام وادی جمل تربوت و ناقة تربوت ای ذلول یستوی فیه المذکر و المؤنث
ترب بالکسر همزاد یقال هذه ترب هذه و هن اتراب تریبة استخوان سینه ترائب ج تیرب بفتح الراء موضعی نزدیک یمامه **تعب** + **تعب** مانده شدن (ع ع ک ا
ف ۲) اتعاب متعدی فیه و هو تعب و متعب و لا یقال متعوب **تغب** + **تغب** هلاک شدن (ع ع ک ا ف ۲) **تلب** + **تولب** بفتح اللام خر کره و یقال للانسان
ام تولب اتلیباب راست شدن کار و الاسم التلابیة مثال العلانیة و دراز کشیدن راه و اتلأب الحمار ای اقام صدره و راسه **توب** + **توبة** بازگشتن از
گناه توب که لک و هو جمع توبة ایضا مثل عزمة و عزم و توبه دادن (ع ع ف اض ۲) یقال تاب الی الله توبة و متابا و تاب الله علیه ای وفقه لها توبة الشاعر هو
ابن الحمیر بن حزن بن کعب تابوت م و اصله تابوة مثال ترقوة و هو فعلوة فلما سکنت الواو انقلبت ها التانیث تاء قال لم یختلف لغة قریش و الانصار فی
شی من القرآن الا فی التابوت فلغة قریش بالتاء و لغة الانصار بالهاء (ضمیمه) **تالب** کفعل درختی است که از ان کمان سازند تجاب خیر یکه گداخته
شود یکبار از سنگ سیم یا زر نقره و نحو باقی باشد در ان چیزی از ان و قطعه آن را تجابه گویند تجاب خط سیم در سنگ معدن تجیب بالضم و بفتح لغتی از کنده منهم کنانة
بن بشر التجیبی قاتل عثمان رض تجوب قبیله از حمیر منهم ابن الملجم التجوبی قاتل علی رض و غلطی کرد جوهری پس تحریف نمود شعر ولید ابن عقبه را شعر الا ان خیر الناس
بعد ثلثة * قتیل التجیبی الذی جاء من مصر * پس خواند تجوبی بگمان آنکه از ثلثه خلفای ثلثه اراده کرده خود این بیت که مراد از ثلثه نبی صلعم و شیخین هستند تحوب
بالفتح ماده شتر اصیل و چالاک **ترعب** و **تبرع** دو موضع سبب انصراف این هر دو اصالت تاست **تنب** دیهی بشام منها محمد بن جعفر بن عقیل المحدث الکاتب
التنائی و صاحب التنبی و مقامه ایضا تنوب درختهای بزرگ در روم که قطران ازان بچکد **تیب** کهی بمدینه تابه بمعنی توبه **فصل الثاء** **ثاب** + **ثائب**
و زحمت اثابیج ثوبا بالضم و فتح الواو و المد خمیازه و فی المثل اعدی من الثوباء و تثاءبت علی تفاعلت و لا تقل تثاوبت **ثرب** + **ثرب** پیه
شکنبه و روده تثریب سرزنش کردن و سخت نکوهیدن قوله تعالی لا تثریب علیکم الیوم و ثربت علیه و عربت بمعنی اذا قبحت علیه فعله یثرب مدینة رسول الله
صلی الله علیه و آله و سلم نصل یثربی و اثربی بفتح الراء فیهما منسوب الیه **ثرقب** + **ثرقبیة** بالضم نوعی از جامهای سپید چون الکتان و مانند آن اثرب گثرقبی
و فوطی ایضا نوع من ثیاب مصر **ثعب** + **ثعب** روان کردن آب ثعب بالتحریک آبراه و وادی ثعبان ج و ایضا نوعی از مار بزرگ ثعابین ج
ثعبة نوعی از کلپسه مثعب بالفتح ناودان و انثعب الماء و الدم من الانف قال الاصمعی نحوه یجری ثعابیب و سعابیب و هو ان یجری منه ما یصاف فیه
تمدد ثعاب + **ثعلب** روباه ثعلبة مونث منه و نام مردی ثعلبان بالضم روباه نر دار الثعلب نوعی از جماری که حی بخیزد ارض مثعلبة بکسر اللام ای ذات
ثعالب ارض مثعلة فهو من ثعالة و یجوز ان یکون من ثعلب کما قالوا معقرة الارض کثیرة العقارب ثعلب ایضا زبانه نیزه که در سنان باشد و منفذ آب باران
ثعلبتان دو قبیله ثعلبیة بالتشدید موضعی در راه مکه **ثغب** + **ثغب** بالسکون و الحرکة حوض در سایه که آب خنک دارد و آنرا سرد آب گویند ثغبان بالکسر
جمع المتحرک منه ثغاب اثغاب جمع الساکن منه **ثقب** + **ثقب** سوراخ و سوراخ کردن ثقبة بالضم سوراخ ثقب بالسکون و الحرکة ج مثقب بالکسر
اسکنه و بیرم تثقیب سوراخ کردن تثقب لازم منه یقال ثقب الجلد اذا ثقبه الحلم و هو نوع من فساد الجلد و افروختن آتش یقال ثقب عود العرفج اذا مطر
و لان عوده فاذا اسود شیئا قیل قد قمل فاذا زاد قلیلا قیل قد ادبی و هو حینئذ یصلح ان یوکل فاذا تمت خوصته قیل قد خوص ثقب ثقب شاعر بکسر

بکسر القاف مشدد ا تقویب افروخته شدن آتش (صح ف اص ۲) تقابة کذلک **ثلب** ✦ **ثلب** عیب کردن (صح ق اک ۲) مثالب عیبها [illegible] یکی اثالب سنگ و خاک ریزه یقال بفیه الاثلب والاثلب بکسر الهمزة ایضا اثلب بالکسر شتر پیر دندان ریخته ثلبة مونث ثلب بفتح اللام ج مثل

قرده وقردة یقال منه تثلب الا بعیر تثلیبا ج ثلب ایضا تثلب وامرأة ثالبة الشوی ای متشققة القدمین ثلبوت نام وادی **ثوب** ✦ **ثوب** جامه اثواب و ثیاب ج

والثوب جمع قلة منه بالهمزة ایضا الاسهم استثقلوا الضمة علی الواو کذلک دار و ادور و ساق و اسوق وجمیع ما جاء علی هذا المثال ثواب جامه وار ثوب ثوبان

بازگشتن بعد از آنکه رفته باشد و گرد آمدن مردم و آب ... مثاب الحوض میانه حوض که آب نخست در وی گرد آید مثابة کذلک والهاء عوض عن الواو الذاهبة

من عین الفعل کما عوضوا فی قولهم اقاد اقامة ... مثابة جای گرد آمدن آب و بازگشتن مردم ومنه قوله تعالی واذ جعلنا البیت مثابة للناس مثاب ج

والیضا پایهای دام صیاد و جای آب گرفتن از چاه ثواب پاداش مثوبة کذلک مثابة ای سالان [illegible] وقوله تعالی هل ثوب الکفار ای جوزوا تثویب الصلوة

[illegible] گفتن در اذان ... ثواب ایضا نام مردی وفی المثل هو اطوع من ثواب ... رجل کان یوصف بالطاعة ثائب باد سخت که با اول باران وزد

[illegible] ثیب بیوه ... وذلک اذا کانت المرأة مدخولة والرجل تزوج ام تزکا (صحیحه) **شیب** ... ثیب مثله شب الامر کار تمام شد ثابة بروزن

معنی ثابة یعنی زن جوان **ثجب** کوهی است ... آن کان زردگان شبه سفید است **ثعلب** کفنفذ آکهست ... ثعلب

بالکسر بندهای زرد ثعلبان ... نام شهری ثیب زنیکه شوی خود را گذاشته باشد یا زن مخول بها و مدخول به اولا یقال الرجل الا فی قولک ولد الثیبین

[illegible] ثیب ... وذکر فی (رث ر ب ا) ✦ **فصل الجیم** **جاب** ✦ **جاب** خرکره ... کسب کردن جابة المدری آهوی شاخ بر آورده

یقال ... جاب الصبای ... **جبب** ✦ **جب** بریدن و غلبه کردن یقال فلان جب القوم ای غلبهم جباب

بالکسر ... یقال جبه ... الجبب ای مقطوع السنام جباب ایضا ج جبة ایضا گشتن دادن خرما جبة ج وکعب سنان که سر نیزه

در وی رود ... [illegible] ... فرس مجبب والاسم الجبب ... یقال جبب فلان

فذهب ... جباب ... جبة ... کشتیه ... جبین جباجب ج تجبب الرجل اذا

الشوی ای افذ الوشیفه ... ثم یقدد فهو الجبی ... جب بالضم چاه سر ... جباب جبة بالکسر ... جبوب بالفتح روی زمین

زمین درشت ... ج **جخب** ✦ **جخابة** احمق مثل سحابة وهو الذی لا خیر فیه ویقال انه لجخابة هلباجة **جخدب** ✦ **جخدب** بالضم نوعی از ملخ

وهو الاخضر الطویل الرجلین جخادب مثله وایضا یقال له ابو جخادب ... کالقبال للاسد ابو الحارث وشتر ضخم جخادب ج **جدب** ✦ **جدب**

تنگ سالی نقیض خصب ... مکان جدب و جدیب ... المجدوبة وارض جدبة وجدوب بالفتح خشک ... جدیب الجناب ای جدیب ما حوله

اجدب القوم ای اصابهم الجدب واجدبت ... عیب کردن وفی الحدیث انه جدب السمر بعد العشاء ای عابه وجادبت الابل

العام اذا کان العام محلا **جندب** ✦ **جندب** نوعی از ملخ ونام مردی والنون زائدة فیه ... یقال وقع فلان فی ام جندب ای فی شدة و داهیة

جذب ✦ **جذب** کشیدن (صح ف ا ک ۱) یقال جذبه و جبذه علی القلب ... جذبه ایضا ... از شیر باز کردن ... خشک شدن شیر پستان ... آب

دهن یقال جذبت الناقة فهی جاذب ج جواذب وجذاب ایضا وجذب الشهر ای مضی عامته ویقال ... المنزل جذبة ای قطعة وجذبة من

غزل ... تجاذب تنازع انجذاب تیز رفتن جذب بالتحریک ... النخل جذبة واحد منه **جرب** ✦ **جرب** بفتحتین گر

گرگین شدن (صح ک اص ۲) اجرب ... اقوام جراب اجاب خداوند شتران گرگین

شدن جربا آسمان ... ارض جربا ... جراب بالفتح والکسر انبان ... جرب بالضم والسکون کذلک جراب البئر درون چاه ... جبا

من الطعام ومن الارض ... اجربة ... الراء ... بالکسر ... شتالم ... روز

جراب بالضم ... بالتحتیتین ... جربان بضمتین نیام شمشیر جربان القمیص گریبان ... پیراهن اجربان بالضم

... وهو معرب جوربة جماعة ... وجبرن ... البیت ... القوم ... الاول

... گرو ... وهو معرب ... الذی یکون علی الخوان ... جرب

فی الطعام وعدم جرشب + جرشب الرجل وجرشم اذا اندمل بعد المرض او الهزال جسرب + جسرب [illegible] جشب + طعام جشب وجشیب

ای غلیظ وخشن ویقال هو الذی لا ادم معه جشاب بالکسر سطبر جشیب جشابة [illegible] جعب + جعب افگندن ویقال جعبته جعبا [illegible] جعبی بزیادة الیاء

جعبه تیردان جعاب بالکسر جمع جعبوب بالضم مرد حقیر [illegible] جلعب + اجلعباب بر درازشدن و تیز رفتن [illegible] ای کثیر [illegible] جلعبی علی

وزن قرنبی ای شدید البصر ناقة جلعباة [illegible] جلعب ایضا بمعنی جلعب + شیخ جلجاب وجلجابة پیر فرتوت جلب + جلب کشیدن [illegible]

[illegible] جلبت الشی الی نفسی اجتلبته بمعنی جلوبة آنچه بجهت فروختن پیش کشند از گوسپند و جز آن جلیب آنچه از شهر بشهر برند بفروختن ومنه الجلاب جلبة بالضم

پوست جراحت که خشک شده باشد یقال جلب الجرح واجلب بمعنی و سختی روزگار یقال اصابتنا جلبة الزمان و کلبة الزمان ایضا ای شدته و پوست خام که بر

پالان و زین در کشند جلب بالضم والکسر ابر تنگ بی باران و چوب پالان جلب بالتحریک بانگ برزدن اسپ را وقت دوانیدن تا درگذرد و یقال جلب علی فرسه

یجلب بالضم وجلب جلبة مثله وجلبت قتابة ای غشاه بالجلبة واجلبه ای اعانه واجلبوا اجلبة ای تجمعوا وتالبوا واجلب الرجل ای نتجت ابله ذکورا وضدها اذا نتجت

اناثا جلباب بالکسر چادر جلابیب جمع جلبة مصدر [illegible] جلبة [illegible] آوازها یقال منه جلبوا بالتشدید وجلب الذی جاء النهی

وهو ان لا یاتی المصدق القوم فی میاههم لاخذ الصدقات ولکن یامرهم بجلب نعمهم الیه ویقال ایضا هو یجلب فی الرهان وهو ان یرکب فرسه رجلا فاذا قرب

من الغایة [illegible] فرسه فیجلب علیه ویصاح به لیکون هو السابق وهو ضرب من الخدیعة جلب واجلاب ایضا کسانی که ستور از شهر بشهر کشانند بفروختن جلبان بالضم

نوعی از حبوب چون ماش ویقال له الخلر جنب + جنب پهلو یقال قعدت الی جنب فلان والی جانب فلان بمعنی و قطعه از زمین و کرانه و الصاحب بالجنب

صاحبک فی السفر واما الجار الجنب فهو جارک من قوم آخرین جانب کرانه جنبة بالتحریک کذلک [illegible] جانبه [illegible] وتجنبه وجنبه کله بمعنی

اجنبی بتشدید الیاء بیگانه وکذلک اجنب وجنب وجانب کله بمعنی ویقال ضربه فجنبه ای کسر جنبه وجنبت الدابة اذا قدتها الی جنبک وکذلک جنبت الاسیر

جنبا بالتحریک ومنه خیل مجنبة شدد للکثرة جنبت الشی وجنبته بمعنی ای نحیته عنه قال الله تعالی واجنبنی وبنی [illegible] جناب بالفتح درگاه اجنبة جمع یقال اخصب

جناب القوم وهو خصیب الجناب وجدیب الجناب یقال مروا یسیرون جنابیه ای ناحیتیه وفرس طوع الجناب بکسر الجیم ای سلس القیاد ویقال لج فلان فی جنابه قبیح بالضم

اذا لج فی مجانبة اهله وجنب القوم اذا قلت البان ابلهم [illegible] ایضا [illegible] وتو تیر فی ظهر الفرس ویقال تباعد بین رجلی الفرس کذا قال فی مجمل اللغة جنیبة شتر [illegible]

[illegible] وهی دابة تقاد فی جنب الراکب جنائب جمع وکل طائع منقاد جنیب اجنب الذی لا ینقاد جنیبة ایضا [illegible] الناقة تعطیها القوم لیمتاروا الیک علیها

جنیب ای غریب جنابة بمعنی آمدن جنب شدن ویقال هم القوم [illegible] الجنابة ای الجار الغریب جنب [illegible] من الجنابة یستوی فیه الواحد والجمع والمؤنث وربما

قالوا فی جمعه اجناب وجنبون ومنه یقال اجنب الرجل وجنب بالضم جنبة پوست پهلوی شتر یقال اعطنی جنبة اتخذ منها [illegible] کرانه یقال نزل فلان جنبة ای ناحیة

ایضا کل نبت یتربل فی الصیف یقال مطرنا مطرا کثرت منه الجنبة جنوب بالفتح باد دست راست جنبت الریح اذا تحولت جنوبا وسحابة مجنوبة اذا هبت بها الجنوب

مجنوب آنکه بیماری ذات الجنب دارد و قد جنب الرجل یستعمل مجهولا وجنب القوم اذا دخلوا فی ریح الجنوب فهم مجنوبون کذلک القول فی الصبا والدبور والشمال جنب

بالکسر [illegible] و کرانه زمین عجم که بزمین عرب پیوندد مجنب بالفتح چیزی بسیار یقال ان عندنا لخیرا مجنبا وشرا مجنبا ای کثیرا جنب بالتحریک الذی نهی عنه وهو ان یجنب الرجل

مع فرسه عند الرهان فرسا آخر لکی یتحول علیه ان خاف ان یسبق علی الاول [illegible] یقال جنب البعیر بالکسر اذا ظلع من جنبه وهو ان یلصق رئته بجنبه من شدة

العطش او ان یلتوی من العطش جوب + جواب پاسخ اجابة پاسخ دادن یقال اجابه واجاب عن سؤاله والمعنی والاسم الجابة بمنزلة الطاعة والطاقة

یقال اساء سمعا فاساء جابة هکذا یتکلم بهذا الحرف اجاب الله دعاءه واستجاب بمعنی مجاوبة وتجاوب سخن گفتن باهم یقال انه لحسن الجیبة بالکسر ای الجواب +

جیب + جیب گریبان یقال جبت القمیص اجوبه واجیبه اذا قورت جیبه ویقال هو ناصح الجیب بالکسر ای امین مجوب بالکسر [illegible] گریبان [illegible] و

جوب دریدن و بریدن (صح ف اص ۲) ومنه قوله تعالی وثمود الذین جابوا الصخر بالواد ویقال جبت البلاد واجوبها واجیبها وجبتها اذا قطعتها و

یقال هل جاءک جائبة خبر جوب الارض من بلد الی بلد تجییب گریبان کردن پیراهن را اجتیاب پیراهن پوشیدن و مسافت بریدن [illegible]

قطعتها وجیبت القمیص [illegible] جوبة کشادگی ابر و کوه و ایضا موضع [illegible] فی الحرة جوب جمع جوب سپر [illegible] زبان [illegible]

[illegible] (جحیم) [illegible] کوتاه [illegible] وراسب [illegible] بالضم وبالمثناة [illegible]

هلاک کردن و راه حجب فی الشی یعنی تردد کرد و درمان و آمد و رفت حجب اسم است تجبی قبیله است از انصار تجدب کوتاه تحرب بالضم کوتاه و تناور از درس تحرب و حجاب
کلان سخت حجربان عدد کرانند در عرصه گوش اسپ تجنب بالفتح و بالضم کوتاه یا کوتاه قلیل حجانب مثله و ایضا استوار درویگ کلان عجب کجعفر و قنفذ موضعی است
جرعب ظالم جرعب مثله و درشت و بالای سخت رو الجعدب الفسایه جرعب الماء شربه جعبیا جرعوب مرد فربه بشدت خورنده آب اجرعب انداخته شد جرنب
بالکسر نخست و بالضم بندگان بنو جرنبة قبیله است جرنب کقنفذ نیک خصلت های ظاهری جعتب کقنفذ اسمی است جعثبة هوا و هوس جعدبه بالضم نخوزه آب جوشیده
عنکبوت و غلاف کرمایین دو طرف لب … قریب وقت ولادت بود و بلا لام مرجل مدنی و بلاها راسم جعنب دراز فربه جعنب کوتاه جعب ککعف
اتباع لشعب و لا یفرد اجلعنب … جلدب کجعفر سخت استوار جلدوب بالضم بن نیک … جلباب بالکسر نام وادی جنجاب بالکسر
و بالمهمله مرد کوتاه سخت گوشت جوسب روی فرشت گران ججاب کقنفذ مرد کم شرم اتاه جاهبا و جاهبا علانیه **فصل الحاء** حب + حبه
دانه حب حبوب حماقة حبة القلب دانه دل حبة ایضا نصف طسوج و قطعة من شیئ حب الغمام … حب المزن و حب قر کذلک جابر بن حبة نان …
اسم له معرفة حبة بالکسر تخمهای تخمی که از وی قوت نشود و فی الحدیث فینبتون کما تنبت الحبة فی حمیل السیل حب ج حبة بالضم دوستی یقال نعم و حبة و
کرامة حب ایضا دوستی و خم معرب حباب … محبة دوستی حب بالکسر کذلک و ایضا دوست حبیب کذلک یقال احبه فهو محب و حبه یحبه بالکسر فهو محبوب و
… فلانه لا یاتی فی المضاعف یفعل بالکسر الا ویشرکه یفعل بالضم اذا کان متعدیا ما خلا هذا الحرف و یقال حببت بالکسر ای صرت حبیبا و حب بفلان ای ما
احبه الی قال الفراء معناه حبب بفلان بضم الباء الموحدة ثم اسکنت و ادغمت فی الثانیة و حبذا زید دوست روی است فرید یا دوست ابن زید حب فعل
ماض و اصله حبب علی ما قال الفراء و ذا فاعله و هو اسم مبهم جعلا شیئا واحدا فصار بمنزلة اسم یرفع ما بعده و موضعه رفع بالابتداء و زید خبره تحبب دوستی نمودن
و سیراب شدن خر یقال تحبب الیه ای تودد و تحبب الحمار ای امتلأ من الماء و شربت الابل حتی تحببت ای تملأت ریا استحباب نیکو شمردن تحاب یکدیگر را دوست
گرفتن حباب محابة باهم دوستی گرفتن حباب بالضم دوستی و مار و دیو و نام مردی حباب الماء بالفتح معظمه و غوزه آب و یقال حباباک ان تفعل کذا ای غایتک
احباب … گفتن شتر … کالحران فی الخیل یقال منه احب البعیر و بعیر محب و هو ان یصیبه مرض او کسر و لا یبرح مکانه حتی یبرأ او یموت و مانده شدن شتر
و دانه گرفتن کشت یقال منه احب الزرع و الب حبب بفتحتین غوزه آب و سیرابی دندان حباحب بالضم نام مردی بخیل و هو کان لا یوقد الا ناراً ضعیفة
مخافة الضیفان فضرب بها المثل حتی قالوا نار الحباحب لما یقدحه الخیل بحوافرها و قالوا نار ابی حباحب و هو ذباب یطیر باللیل تحسبه کانه نار و ربما جعلوا الحباحب
اسما للکلب … حبان نام مردی حبجاب خرد و ریزه حباحب بالفتح ج حبی بالضم علی فعلی نام زنی حبحب + حجاب بالکسر پرده حجب باز داشتن
(ع … ن) محجوب … حاجب باز دارنده و پرده دار حجاب بالضم ج و نام مردی و ابرو حواجب جماعة کانه جمع حاجبة حجبة بالکسر حاجی حجابة
مصدر منه استحجاب حجابت نموهتن حواجب الشمس کرانهای آفتاب قوس حاجب خم ابرو احتجاب در پرده شدن و ملک محجب حجبة بالتحریک سر سرین
حدب + حدب بالتحریک زمین بلند حداب بالکسر جماعة و منه قوله تعالى وهم من كل حدب ينسلون حدبة بفتحتین کوژی پشت و حدب ظهره
و احدودب بمعنی فهو حدب و احدبه الله فهو رجل احدب و ناقة حدباء و حدب علیه و تحدب علیه ای تعطفت علیه حرب + حرب کارزار مؤنث یقال
… بینهم حرب قال الخلیل تصغیرها حریب بلا هاء قال المازنی لانه فی الاصل مصدر و قال المبرد الحرب قد یذکر یقال انا حرب لمن حاربنی ای عدو و تحاربوا
و احتربوا بمعنی محرب کمنبر … صاحب حروب و سهم حربة حربة چوب دستی تازیانه حراب بالکسر ج حرب بفتحتین خشمگین شدن عن نعمت منه اسد حرب
ایضا تحریب برنالانیدن و خشم گرفتن و بخشم آوردن و تیز کردن سنان را حریبة الرجل ماله الذی یعیش به حرب بالتحریک ایضا گرفتن مال کسی
… محروب و حریب … حرب … محراب … پیشگاه های المجالس و منه محراب المسجد و هو ایضا
… قوله تعالى فخرج على قومه من المحراب … محارب بالضم قبیله … حرباء بالکسر و المد آفتاب پرست … مع الشمس کیف دارت …
… حرباء مؤنث … و یقال حرباء … ارض محربئة زمین حرباناک حرباء ایضا میخهای
زره حرابی المتن … ای ازبار و الیاء للالحاق بافعلال حزب + حزب بالکسر گروه و یاران و نوبت آب تحزبوا ای
تجمعوا احزاب گروه ها که بر جنگ انبیا گرد آمده بودند حزابی بکسر الباء بلا تشدید درشت کوتاه یقال رجل حزاب و حزابیة ایضا اذا کان

غليظا مائلا الى القصر واليا للالحاق كالفهامية والعلانية من الفهم والعلن حزباء بالكسر والمد زمين درشت حزبارة اخص منها حزابي ج وصله مشدد
كما قلنا في الصحاري حزاب بالكسر گزر و شتی وایضا مثل الحرابی ای الغلیظ القصیر قسط گزر و ریائی حزبه امرای اصابه بخیر بون کنده پیر ✽ حسب ✽
حسب حسبان بالضم والكسر حسابة شمردن (صح ف اض ۲) محسوب شمرده حسب بفتحتين مثله وهو فعل بمعنى مفعول و اندازه يقال هذا بحسب ذاك
اي بقدر ذاك و بعدده و بزرگی مرد از روی نسب يقال حسبه ودينه وماله حسابة مصدر منه (صح بضمها) حسيب نعت منه قال ابن السكيت الحسب والكرم يكونان
في رجل وان لم يكن له آباء اشراف والشرف والمجد لا يكونان الا بالآباء احتساب نهی منکر کردن يقال احتسب عليه كذا اذا انكره عليه فهو محتسب البلد
مزد و ثواب چشم داشتن از خدای عز و جل يقال احتسب بكذا اجرا عند الله تعالى والاسم الحسبة بالكسر وهي الاجر والجمع حسب بكسر الحاء وهي التدبير ايضا
يقال فلان حسن الحسبة اي التدبير وهي من الحساب ايضا كالركبة والجلسة من الركوب والجلوس و يقال احتسب فلان ابناله او بنتا اذا مات وهو كبير و
ان مات صغير قيل افرطه احتساب پسند آمدن چیزی يقال احسبني الشئ اي كفاني و دادن آنچه بدان خشنود شود يقال احسبته و حسبته بالتشديد اي اعطيته
ما يرضيه و يقال حسبك درهم اي كفاك و شئ حساب اي كاف ومنه قوله تعالى عطاء حسابا و يقال اعطى فاحسب اي اكثر و هذا رجل حسبك من رجل وهو مدح
للنكرة كانه قال محسب لك اي كاف لك من غيره يستوي فيه الواحد والجمع والتثنية لانه مصدر و تقول في المعرفة هذا عبد الله حسبك من رجل
فتنصب حسبك على الحال و تقول اذا اردت الفعل مررت برجل احسبك من رجل و برجلين احسباك و برجال احسبوك حسب بس تقول منه رايت زيدا حسب
فكانك قلت حسبي او حسبك ولم تنونه لانك اردت الاضافة كما تقول جاءني زيد ليس غير تريد ليس غيره عندي حسيبك الله اي انتقم الله تعالى منك
حسبان بالضم عذاب وبلا و تیرهای ناوک حسبانة یکی و شمار قوله تعالى الشمس والقمر بحسبان اي بحساب قال الاخفش الحسبان جمع الحساب مثل شهاب و
شهبان حسبانة ايضا بالش خرد تقول منه حسبته اذا وسدته و يقال تحسبت الخبر اي استخبرته احسب هو البعير الذي فيه بياض و حمرة احساب سرخ موی شدن
شتر و مردم احسب نعت منه ايضا محسبة بالكسر والفتح حسبان بالكسر پنداشتن (صح ك اف ۲ و ك ۲ ايضا) والثاني شاذ لان كل فعل كان ماضيه مكسورا
فمستقبله مفتوح العين نحو علم يعلم الا اربعة احرف جاءت نوادر قالوا احسب يحسب و يئس ييئس و بئس يبئس و نعم ينعم و هذا في الصحيح من الباب فيئ في المعتل
كلاهما بالكسر مثل ومق يمق و وفق يفق و وثق يثق و ورع يرع و ورم يرم و ورث يرث و وري يري و ولي يلي ✽ حشب ✽ حوشب پیوند سر دست ستور و
ستور شكم بر آمده ✽ حصب ✽ حصباء سنگ ريزه ارض حصبة و محصبة زمين سنگ ريزه ناک تحصیب سنگ ریزه گستردن بر زمین محصب
جای سنگ انداختن بمنی حصب سنگ ریزه انداختن (صح ف اک ۲) يقال حصبته اي رميته بالحصباء و رفتن در زمین و فرو زینه و هیزم انداختن
در آتش حاصب حصبة بالكسر باد سخت که سنگ ریزه بردارد احصاب سنگ ریزه انداختن اسپ بسم در وقت رفتن حصبة آبله که بر اندام مردم بر آید
با تب حصب بالتحريك مصدر منه يقال حصب جلده بكسر العين (صح ک اف ۲) و فرو زینه آتش از هر چه باشد قوله تعالى انكم وما تعبدون من دون
الله حصب جهنم محصب جی از منی محصبی بفتح الصاد منسوب بوی مثل تغلب و تغلبی ✽ حضب ✽ حضب بالکسر بانگ کمان حضاب ج و مار
نر حضب بالتحريك مثل حصب ومنه قرأ ابن عباس حضب جهنم بالضاد المعجمة قال الفراء كل ما هيجت به النار فهو حضب بالمعجمة محضب بالكسر
آتش کاو ✽ حطب ✽ حطب بالتحريك هیزم حطب بالسكون هیزم جمع کردن احتطاب مثله يقال حطبني فلان اذا اتاك بالحطب وحاطب الليل
هو الذي يتكلم بالغث والسمين لانه لا يبصر ما يجمع حطابة الذين يحتطبون و احطب الكرم اذا حان ان يقطع منه الحطب و ناقة محاطبة التي تأكل الشوك
اليابس مكان حطيب جای هیزم ناک حطیب بالکسر مرد خشک لاغر احطب مثله حاطب نام مردی ✽ حظب ✽ حظوب بالمعجمة فربه شدن (صح ف اض ۲)
يقال اعلل تحظب اي اشرب و كل مرة بعد مرة حتى تسمن حنظب بضم الظاء و فتحها ملخ نر و جبر دو ک خنفسا نر کذلک حناظب بالفتح ج ✽ حظرب ✽ [illegible]
تو بر تو محظوب سخت تافته و مرد استوار خلقت ✽ حقب ✽ حقب بالضم هشتاد سال و يقال اكثر من ذلك حقاب بالكسر جماعة مثل قف و قفاف حقبة بالكسر سالها
حقب ج حقب بضمتين و ذكر احقاب ج ومنه قوله تعالى او امضى حقبا و قوله تعالى لابثين فيها احقابا حقب بفتحتين تنگ پالان شتر يقال حقبت البعير تنگ
بستم شتر را و حقب البعير بكسر العين اذا اصابه حقبة [illegible] فاحتبس بوله حقب العام اي احتبس مطره احقب خرکره [illegible] و يقال للمقادة الطويلة في [illegible]
حقبا و حقاب میان بند زنان و کوهی معروف حقیبة بار دان حقائب ج [illegible] اي احتمل الحقيبة و يقال احتقب فلان الاثم كانه جمعه [illegible]

تنا سیدہ ... دوشیدن (ع ف اض ۲) یقال حلب الناقة
ردیف ... سواپ تشنید حلب + حلاب بالتحریک شیر دوشیده ... شام و بلاد ... ناقه شم تووب الاول فالاول حلوب
و حلابها ... الشل ... الحلبة لانهم اذا اجتمعوا للحلب اللبن ... یحتفل کل منهم یحلب ناقة ثم تووب الاول فالاول حلوب
بالفتح ... حلوبة کذلک ... دوشیدن حلب ... شیر دوشیده ... حلبت الرجل ای حلبت له و احلبنی ای اکفنی الحلب و اعنی علیه و احلب ما
حلبته لی ... الرجل ... شیر دوشیده ... یقال احلبت الی ... حلوب ... محالبة
یکدیگر ... کردن و یقال ... حلیوب ... اکثر من کل اوب ... حلب بالکسر ... دوشیده حبت المحلب ... حلبیة ... ناقة
حلبانة ذات لبن حالبان ... و تحلب العرق و انحلب ای سال و یقال عنز تحلبة بکسر التاء و اللام مع سکون الحاء و تحلبة بضمهما و فتح اللام
ایضا التی تحلب قبل ان تحمل حلبة اسپان که بجهت دوانیدن جمع کنند از هر جای و یقال احلبوا اذا جاءوا النصرة من کل اوب حلاب بالتشدید نام اسپی حلبة
بالضم ... حلب بالضم و التشدید گیاهی که آهو آنرا خورد ... و یقال تیس حلب بالاضافة و تیس ذو حلب حلبلاب بکسرتین
سیاه حلبوب بالضم ... سیاه حنب + تحنیب کوژی پشت و ساقهای اسپ و بالجیم فی الانسان محنب اسپ فراخ گام و تحنب فلان ای
تقوس مع انحناء حوب + حوب بالضم گناه و بفتح حاب مثله حوب مصدر منه (ع ف اض ۲) یقال حبت بکذا ای اثمت حوبة حیابة مصدران منه یقال
هو اعق و احوب و یقال لی حوبة اعولها ای ضعفة و عیال قال ابن السکیت ان لی فی فلان حوبة و حیبة و هی کل حرمة تضیع من ام او اخت او بنت
او غیر ذلک من کل ذات رحم قال وهی فی موضع آخر الهم و الحاجة یقال الحق الله تعالی به الحوبة ای المسکنة و الحاجة و یقال فلان حوبة ای لیس عنده
خیر و لا شر حوبة ایضا ... ضعیف ... حوب ثلث لغات بانگ بر زدن شتر را یقال حوبت بالابل و تحوبة
فلان من کذا ای تأثم و التحوب التأثم و التوجع و التحزن ایضا و تحوب ابن آدم ای صوت لان صوته کذلک حواب نام آبی در راه بصره (ضمیمه)
حواب گاو کب و ادی ... نام دخت کلب بن وبرة ... دلو یا شیر دو
حترب کوتاه + خثرب المار تیره شد حثرب البئر تیره شد آب آن ... لب زیرین مردم حثرب گیاهی که ... یا گیاهی
... سخت و آب غلیظ ... گیاه ... نام مردی
خفت ... حضرب ... حصلب بالکسر خاک حضرب ... تحضرب
حطربة ... حظلبة سرعت در دویدن حقطبة آواز ... حلتب اسم ... البخیل حنجب بالضم خشک ... جای
المطلب ابن حنطب و حنطب بن حارث ... حنظلة ... خزاب ... هموار ... کوتاه ... بسطبر ... خنوار
حزوب ... و خروس ... فصل الخاء خب + خب بالفتح و الکسر مرد فریبنده و گربز و فریفتن (ع ک اف ۲) خبیب
غلامی فلان ای خدعه خبة ثلث لغات ... اجود من العقیقة و هی صوف الجذع و گوشت ... خباب
ای منقطع ... خبب بفتحتین ... دویدن خب ... کذلک (ع ف اض ۲) یقال منه خب الفرس ... صاحبه و جاءوا مخبین و
خب البحر ای اضطرب ... خاب ... خواب ج یقال لی من فلان خوابا ای قرابات و مصاهرة ... ای ابدوا او صله ... تلبث
باآت ابدلوا من الباء الوسطی خاء للفرق بین فعلل و فعل ... من الکلمات خنجبة ... اضطراب
نام مردی خبیبان عبد الله بن زبیر و ابنه و یقال ... خشب + خضیعة بالکسر ناقه بسیار شیر خدب + خدب بشمشیر زدن شکافتن گوشت
و پوست بزدن و گزیدن مار و دروغ گفتن خدب بالتحریک ... و دلیری ... و یقال ... خدب ... و یقال فی لسانه خدب
ای طول رجل اخدب ... خدبا ... خدب راه فراخ یقال ... علی ... اخر
الاول رجل خدب بالکسر ... خرب + خرب بالضم منقطع الجمهور من الرمل ... خرابة خرابة بالتخفیف و التشدید
کذلک خربة ایضا ... متدیرة ... رجل اخرب مرد گوش شکافته و سوراخ کرده خراب ویران
شدن (ع ک اف ۲) خرب ... خرابة ... تخریب ویران کردن خارب دزد قال الاصمعی هو سارق البعران خاصة ... خرابة

بالکسر وزدی شتر (ع ع ف ت ا ض ۲) مثل کتب کتابة خرب بفتحتین شورات نر خربان ج ومصدر اخرب خروب خرنوب بالضم گیاهی ولا تقل بالفتح خرعب
جاریة خرعوبة خرعبة بکسر العین باریک استخوان نازک اندام نحو خرعوب شاخ خمیده جمل خرعوب ای طویل فی حسن الخلق خرنبة بتشدید الباء ...
المفتوح الزار آماسیدن پستان ناقه وتنگ شدن سوراخهای آن وکذالک فی الشاة لحم خرب اذا کان رخوا وکل لحمة غریضة اذا کانت ...
خشب * خشبة بفتحتین چوب خشب خشبان بالضم ج خشب بالفتح آمیختن چیزی به چیزی و نمودن ... تیغ ... از وی
وزر شود و روشن گردد خشیب شمشیر زدوده و زنگ گرفته وهو من الاضداد و تیر تراش ناتمام جمل خشیب ای غلیظ ویقال اخشوشبت الشعر اذا ...
ولم تنفق فیه اخشب کوه درشت اخشبان دو کوه مکه وفی الحدیث لا تزول مکة حتی تزول اخشباها جبهة خشباء ای کریهة یابسة اکمة خشباء ...
خشن واخشوشب صار خشبا ای خشنا قال ابو عمرو کل غلیظ خشن فهو اخشب ... تخشبت الابل اذا اکلت الیبیس من المرعی ...
ابتاع ای لا خیر فیه خشاب بالکسر اسم لبنی رزام بن مالک **خصعب** * **خصب** بالکسر فراخی سال وحالی نقیض جدب یقال بلد خصب کما قالوا ...
اقصاد وبلد سبسب وسباسب وبرمة اعشار وثوب اسمال واخلاق فیکون الواحد ویراد به الجمع واخصبت الارض ومکان مخصب ... اخصب القوم
صاروا الی الخصب خصب جناب القوم ... اخصب الجناب ای خصیب الناحیة خصاب نخل بسیار خصبة یکی **خضب** * خضاب بالکسر ... خضب رنگ کردن
(ع ع ف ت ا ک ۲) اختضاب کذالک کف خضیب دست رنگین والکف الخضیب ستاره خضبة مثال همزة زن بسیار خضاب ... خضب شد للمبالغة وتخضب المرکن
یعنی تکن ... وتغاره خضب النخل ای اخضر خاضب شتر مرغ نر که ساقهای وی زرد یا سرخ شده باشد از رنگ گیاه ولا یقال ذالک الا للظلیم دون النعامة
خطب * خطب کار یقال ما خطبک مخاطبة خطاب سخن در روی گفتن خطبة بالضم یقال منه خطب الخطیب علی المنبر خطبة زن خواستن یقال خطبت
واختطبت ایضا فیهما خطیب خاطب ... خطیبی ... بالکسر وتشدید الالف ... زن خواستن خطب بالکسر مرد زن خواهنده یقال ... خطبها ...
خطابة خطیبی کردن (ع ع بفتحها) ویقال خطب نکح وخطب نکح وهی کلمة تتزوج العرب بها واختطب القوم فلانا اذا دعوه الی تزویج صاحبتهم اخطب ... از
مرغان وخر سبز قال الفراء خطباء ای آتان علیها خط اسود علی متنها واخطب مذکر منها ناقة خطباء بینة الخطب واخطبک الصید ای امکنک ... اخطب
الحنظل ای صار خطبانا وهو ان یصفر ویصیر فیه خطوط خضر خطابیة قوم ... از روافض **خلب** * خلابة فریفتن بزبان (ع ع ف ت ا ض ۲) ... فی المثل
اذا لم تغلب فاخلب ای فاخدع خلبة بکسر اللام زن نیک فریبنده رجل خلاب خلبوت ای خداع کذاب برق خلب بالضم وتشدید اللام الذی لا غیث معه و
خلب ایضا ابری باران ویقال برق خلب بالاضافة ایضا مخلب جامه رنگ برنگ خلب بالکسر پرده دل ویقال للرجل الذی تحبه النساء انه لخلب نساء
خلب بفتحتین لای وگل ومنه یقال ماء مخلب ... اخلب الماء ای صار کدرا ... تافته خلبة بسکون اللام فیهما کذالک مخلب بالکسر چنگال جوارح ...
خلب درودن گیاه (ع ع ف ت ا ض ۲) اختلاب کذالک وفی الحدیث نستخلب الخبیر ای نقطع النبات ... خلبن ... گول نونه زائدة للالحاق ولیس من الخلابة
خنب * خنبت رجله ای وهنت وخنبتها انا اخناب بالکسر وتشدید النون مرد دراز وهذا ... علی اصله شاذ لان کل ... علی فعال من الاسماء ابدل
من احد حرفی التضعیف یاء مثل دینار وقیراط کراهیة ان یلتبس بالمصادر الا ان یکون بالهاء فیخرج علی اصله مثل ... وصنارة و ذنابة ... لانه آمن من
الالتباس بالمصادر خناتبان دو سوی بینی **خوب** * خوبة زمین خشک ماند میان دو پاره زمین باران زده ویقال نزلنا بخوبة من الارض ای بموضع سوء
لا رعی فیها واصابتنا خوبة ای مجاعة وبالحاء حاجة **خیب** * خیبة نومیدی (ع ع ف ت ا ک ۲) تخییب نومید گردانیدن وفی المثل الهیبة خیبة ویقال
وقعوا فی وادی تخیب بضم التاء والخاء غیر مصروف ومعناه الباطل (ضمیمه) خنجبة درختی است عن السهیلی ومنه بقیع الخنجبة بالمدینة لانه کان ... منها یا
آن بقیع الجحجبة به دو جیم است **ختعرب** ... کقنفذ موضعی است ... آنرا **خدرب** کجعفر اسمی است خدعبة ... آنرا ... پاره از کدو یا
خیار یا ... **خذعرب** کسفرجل اسمی است **خذلب** کزبرج شتر ماده سن رسیده سست اندام خذلبة رفتاری که در آن سستی باشد خرخوب کعصفور
شتر ماده بسیار شیر که شیرش زود منقطع شود خردب کجعفر اسمی است **خرشب** ... آنرا خرشب ... دراز و ... اسمی است
خرزبة ... آمیختن ... گفتن سخن **خزلبة** ... رفتاری ... فی العمل ... خضخضبة ... آب ما
خضارب ... موج ... خضرب ... خضخضبة ... مستی ... تخضعب

اسم اختلاط خضلب امر مبهم ضعیف او خلط خطرته بالبخار و البخار تنگی در معاش رجل خطرب خطارب بسیار مفتری سخن سازد و قد خطرب و تخطرب خطلبة بسیاری
کلام و اختلاط آن خنعابة بالکسر ذالکس بدر و بایه خنعب کبرفع و خنیدب بچهٔ دختر که پیش از ختان مخنث و کوتاه خنفلیبة بکسر البخار بسیار زیاده فراوان خنشبیة
مثلثة البخار و البخار المثلثة و خنعب بکورت خندب کقنفذ بدخوی خندبان مرد بیند از خنزوب بالضم خنزاب بالکسر دلیر بدکاری خنزب شیطان خنضاب
بالکسر شحم المقل امراة خنضبة بالضم زن فربه خنظبة بالضم دابة است کوچک خنعب بخوی دراز خنعبة چاه زنخدان یا پاره گوشت فرو هشته میان
لب زبرین یا محل اتصال میان دو سرین برابر بینی **فصل الدال** **داب** + **داب** درد و رنج دیدن و کار (عع بفتحهما) فهو دئب و داب دابة اذا
دایبان روند شب و داب عادت و کار و قد یحرک **دبب** + **دبیب** نرم رفتن (عع فت اک ۲) و کل ماش علی الارض دابة و هی ایضا ستور نشست و
دابة الارض من اشراط الساعة و یقال هو اکذب من دب و درج ای اکذب الاحیاء و الاموات و ادببت الصبی ای حملته علی الدبیب یقال ما بالدار دبی بالضم و الکسر
ای لیس بها من یدب و کذلک ما بها دعوی و دوری و طوری لا یتکلم بها الا فی الجحد و دب الوجه زغبه و دب بالضم خرس و دبة مونثه ارض مدبة ذات دببة مدبب امیل بفتح
الدال و کسر یا موضع جرتة مدب النمل ایضا فالاسم مکسور و المصدر مفتوح و کذلک المفعل من کل ما کان علی فعل یفعل (فت اک ۲) دبة خنور روغن دبة بالضم راه ناحیه دبوب
لا کا و تمشی من کثرة لحمها و یقال فعلت کذا من شب الی دب بالتنوین ایضا ای من الشباب الی وقت الدبیب بالعصا و دبدبة ضرب من الصوت **درب** + **دربة**
بالضم عادت و خو دلیری بر جیب بر هر کاری و درب بالشی و تدرب و درب ای عتاده و ضری به و یقال ما زلت اعفو عن فلان حتی اتخذها دربة و فی المثل درب ما عضه
الثقاف ای خضع و ذل و الثقاف خشبة تسوی بها الرماح و رجل مدرب مثل مجرب بالفتح و الکسر فیهما و درته الشدائد حتی قوی و مرن علیها و دربت البازی علی الصید
ای ضریته درب دروازه و اصله المضیق فی الجبال و ادرب القوم ای دخلوا ارض العدو من بلاد الروم **دعب** + دعابة بالضم فراح کردن و قد دعب فهو
دعاب مداعبة ممازحة دعبوب بالضم راه کوفته و مرد ضعیف **دلب** + **دلب** بالضم درخت چنار دلبة یکی مدلبة چنارستان دولاب تم و دوالیب ج
دنب + دنابة بالکسر دنبة کوتاه (ضمیمه) **دحوب** کشکول آوند دحبال یا جوال خرد که برای طعام و غیره با زنان در سفر باشد دحجاب بالکسر
دحجان بالضم زین بلند بچو سنگستان **دحبه** دور کرد و آمد (عع بفتحهما) دحب جاریة دحبا و دحابا بالضم جامعها و حباها یدحبها مثله دحیة کهره انبوه گوسفند دحیبة
گنجینه نام زنی **دحقبه** دور کرد او را از پشت وی سخت دور کردنی **دخدابة** بفتح الدالین بکسرها دختر که پر گوشت **دیدب** گور خر در قیب و طلایه لشکر دیدبان
شناد بیرمعرب دیدبون باری هذا موضع ذکره لا النون **درجبت** الناقة ولدها بسیار زیاده مهربانی کرد بر بچه **درحابة** بالکسر الحاء المهملة کوتاه **دردبة** دویدن بچو دویدن
ترسنده کانه یتوقع من ورائه شیئا فیعدو و بلیفت درداب آواز طبل الدرداب الضراب بالکوبة و امراة دردب آنکه به شب آید و رفت کند فی المثل درب لما عضه الثقاف ای
خضع و ذل او رعبت الابل شتاب بر روی خود رفت **دعتب** بالمثناة کجعفر موضعی **دعکریة** عرامة و سختی **دعسبة** نوعی از دویدن **دعثب** کجعفر نام
مردی ملدکوبه مجروح از جنگ **دلب** بالضم درخت چنار دلبة یکی ارض مدلبة چنارستان نوعی از سیاهان و الب انگری که خاموش کرده شود دلبة بالضم
سیاهی دولاب و بالفتح چرخ چاه که بآن آب کشیده میشود معرب است **دلعب** بالضم موضعی **دلعب** کسجل شتر سطبر **دنب** کقنفذ دنبه و زنابه مرد کوتاه و احمد بن محمد بن علی بن
ثابت الاجی الذنابی بالضم محدث **دنحبة** بالحاء المهملة خیانت **دواب** دو با سعی و کوشش نمود در کار **دوبان** بالضم دیهی نشابور قریب صور **دهب** بالفتح
لشکر شکست خورده **دهلب** کجعفر مرد کران و نام شاعری **فصل الذال** **ذئب** + **ذئب** بالکسر گرگ بهمز و لا ذئبة مونث اذؤب جمع قلة ذئاب فی و ذبان
جمع کثرة منه و ذؤبان العرب صعالیکها الذین یتلصصون ارض مذابة ذات ذئاب و بهما ذئب الشعر علی عنق البعیر مستفره و لقبیة او بیر ایضا و ذئبة کشادگی میان سر حل و زین
و ابو ذؤیب الشاعر ابن خویلد بن خالد الهذلی و ذاءبه ای طرده و جفره و ذاءبت الابل سقتها و اذاءب الرجل ای فزع ذائبة بچو گرگ شدن و خبیث دو با (عع بفتحهما)
و ذئب الرجل مجهولا اذا وقع الذئب فی غنمه و تذاءبت الریح و تذاءبت ای اختلفت و جاءت مرة کذا و مرة کذا و تذاءبت الناقة ای ظارتها علی ولدها و ذلک ان تلبس لها
لباسا تتشبه بالذئب و تهول لها لتکون اراءم علیه ذؤابة بالضم گیسو ذوائب ج و کان الاصل ذائب لان الالف التی فی الذؤابة کالالف التی فی رسالة حقها ان تبدل
منها همزة فی الجمع و لکنهم استثقلوا ان تقع الف الجمع بین الهمزتین فابدلوا من الاولی واوا و الذؤابة ایضا الجلدة التی تعلق علی آخرة الرجل یقال غبیط مذاءب غلام
مذاءب له ذؤابة **ذبب** + **ذب** دفع کردن باز داشتن یقال ذب عنه و ذبب ای اکثر الذب یقال طعان مخ تذبیب اذا بولغ فیه و ذببنا لیلتنا ای اتعبنا فی
السیر و لا ینالون الماء الا بقرب ذبذب ای سریع و راکب مذبب ای مسرع عجل منفرد و ظمء مذبب ای طویل یسار الی الماء من بعده فیعجل بالسیر ذباب مگس ذبابة یکی اذبة ذبان

بالکسر ج مثل غراب اغربة و ذربان ارض ذبّة زمین مگس ناک بعیر مذبوب شتر مگس گزیده قاله فی باب الغرض الابل یقال ارض مذبوبة کما یقال موحوشة من الوحش مذبّة بالکسر مگس ران
ذباب الاسنان حد آنها و کذلک ذباب السیف و ذباب العین انسانها ذبابة بقیة دم و خون آن و ذبّب النهار ای لم یبق منه الا بقیة تذبذب جنبیدن مذبذب نادیدن چیزی آویزان مذبذب تردد
فی الحدیث من وقی شر ذبذبه و ذباذب آویزهای هودج مذبذب دودله در کاری قوله تعالی مذبذبین بین ذلک و بسمی ذبّ الریاد لانه یرود ای یجئ و یذهب ولا یثبت فی موضع
و ذبّت شفته ای ذبلت من العطش و ذبّ جسمه ای هزل و ذبّ النبت ای ذوی ذرب + ذرب بکسر الوسط تیز از هر چیزی و فیه ذرابة ای حدة و لسان ذرب و سیف ذرب
ای حدید و امراة ذربة ای صخابة و ذربة بالکسر ایضا ذرب بفتحتین تباه شدن معده (ع ک اف ۲) و ذرب الجرح اذا لم یقبل الدواء و منه الذربیا بتوالی الفتحات علی فعلیا
و هی الداهیة قال ابو زید فی لسانه ذرب و هو الفحش و لیس من ذرب اللسان تذریب تیز کردن یقال سنان مذرّب مذروب کذلک ذعلب + ذعلب بکسر الذال و اللام
ذعلبة ناقه تیز رو ذعلب پهنانی رفتن و عالیه [illegible] خرقه واحد یا ذعلوب ذعالیب جمع از رفتار شتر ذنب + ذنب بفتحتین دنب اذناب ج و دنباله چشم و دنباله دم
مرغ و جز آن [illegible] آب که از پس شتر فرود آید ذناب بالکسر پس هر چیزی و ذنابة الوادی الذی ینتهی الیه سیله و کذلک ذنبه و ذنابة اکثر من ذنبه مذنب بالکسر کفلیز و آب راه
در پستی [illegible] و الکثیر کذلک [illegible] الذی یکون عند اذناب الابل [illegible] موضعی مذنوب خوره خرمای نیم رسیده [illegible] آغاز کرده باشد
[illegible] الذنب ای [illegible] دراز دم [illegible] و گوشت پشت مازه و دلو پر آب [illegible] ج [illegible] فلان [illegible]
گناه و اذنب الرجل [illegible] بفتحتین گیاهی ذوب + ذوب ذوبان گداختن [illegible] تذویب گدازانیدن [illegible] ذوب [illegible]
مسکه و ریگ کردن [illegible] روغن شدن آن [illegible] کردن یقال [illegible] علیها [illegible] ای [illegible] وجب [illegible]
عیب کردن مثل ذام و ذیم و ذان ذهب + ذهب [illegible] زر [illegible] ذهبة قرینه و شکال زر و یجمع علی اذهاب [illegible] ج [illegible]
خیره شدن چشم از بسیار دیدن زر در کان یقال منه ذهب الرجل بالکسر اذا برق بصره [illegible] و امالی زر اندود کرده [illegible] زر اندود [illegible]
کردن [illegible] الذی یعلو حمرته صفرة و اذا اشتدت حمرته فهو المدمی ذهاب رفتن و گذشتن ذهوب کذلک (ع بفتحهما) اذهاب بردن [illegible] فلان مذهبا
حسنا و قولهم به مذهب بضم المیم یعنون الوسوسة فی الماء و کثرة استعماله فی الوضوء [illegible] بالکسر [illegible] ج (بضمهم) [illegible]
[illegible] مذهب [illegible] اذهب [illegible] فراوان [illegible] فصل الراء ر اب + راب [illegible] کردن [illegible]
دو [illegible] منه قولهم اراب بینهم اصلح (ع بفتحها) [illegible] باره که [illegible] شکسته [illegible] بالکسر ج [illegible] و نام مردی و رباب ایضا نام مردی [illegible]
ربب + رب پروردگار و خدا و بنده [illegible] من اسماء الله تعالی و لا یقال فی غیره الا بالاضافة او بالالف و اللام و یقال [illegible] قوله تعالی یا موسی انا
لن [illegible] ابدا ما داموا فیها فاذهب انت و ربک فقاتلا ای انت و هارون بدلیل قوله تعالی قال رب انی لا املک الا نفسی و اخی و قد قالوا فی الجاهلیة للملک [illegible]
(ع ف اف ۲) قال صفوان لان یربنی رجل من قریش خیر من ان یربنی رجل من هوازن [illegible] تمام کردن یقال [illegible]
ربّاه و المربوب المربی ربانی مرد خدای قوله تعالی کونوا ربانیین یقال ربیت القوم ای [illegible] و کنت فوقهم [illegible] ربوبیة [illegible] گرد آمدن [illegible] بالضم
[illegible] المشدد علی فعلی [illegible] ربیب [illegible] رباب بالضم و رباب بالکسر [illegible] و هو قرب العهد بالولادة یقال شاة ربی و الجمع رباب قال ابو زید [illegible]
من المعز و الضأن جمیعا و ربما جاء فی الابل ایضا [illegible] ربیبه و ربیب دختر و پسر زن [illegible] پرورده [illegible] ج [illegible]
دایه [illegible] و یقال افعل [illegible] بالضم [illegible] و منه قیل شاة ربی و اخذته بربانه ای اخذته کله رب بالضم [illegible] هر چیزی که آن آب خاثر باشد
مربیات دارو های پرورده یقال هو مربی و مربب رب بباء و هو حرف خافض لا یقع الا علی النکرة یشدد و یخفف و تدخل علیه التاء فتقول ربت [illegible]
ان یتکلم بعده بالفعل کقوله تعالی ربما یود الذین کفروا مشددا و مخففا و قد تدخل علیه الهاء فتقول ربه رجلا قد ضربت فلما اضمرته الی الهاء وهی مجهولة نصبت رجلا علی
التمییز و هذه الهاء علی لفظ واحد فی کل حال و حکی الکوفیون ربه رجلا قد رایت و ربهما رجلین و ربهم رجالا [illegible] قال انه کنایة عن مجهول [illegible]
[illegible] قال ردّ کلام کانه قیل له مالک جوار فقال ربهن قد ملکت و رب جواب عند النحویین ربة بالکسر نوعی از گیاه ربب ج ربب بفتحتین آب بسیار [illegible]
مرب بالفتح ای مجمع و رب الناس ای جمعهم و مکان مرب ای مجمع و ارب الابل بمکان کذا ای لزمته و اقامت به فهی ابل مراب [illegible] اربت الناقة ای
[illegible] الفحل [illegible] و السحابة ای دامت ارباب نزدیک آمدن به چیزی ربی واحد ربیین و هم الوف من الناس قال الله تعالی

[illegible] ربیبون [illegible] ربیب [illegible] رباب بالکسر [illegible] قبیله از عرب که یکی شده اند و بهم جمع شده ثور و عکل و تیم و عدی و انما سموا
[illegible] لانهم [illegible] الی الواحد [illegible] اذا نسبت الشیء الی الجمع رددته الی الواحد کما تقول فی المساجد
مسجدی الا ان یکون سمیت به رجلا فلا ترده الی الواحد کما یقال فی انمار انماری و فی کلاب کلابی رباب بالکسر جمع ربة [illegible] قمار و عهد [illegible] رمنه قیل [illegible]
رباب [illegible] بالفتح [illegible] یکون اسود و احد [illegible] رتب + رتبة پایه [illegible] کذلک [illegible] جای دیدبان بر سر کوه
بلندی و قال الخلیل المراتب فی الجبل والصحاری هی الاعلام التی ترتب فیها العیون والرقبا ترتیب راست کردن درجات هر چیزی و غیر آن رتوب
[illegible] ایستادن [illegible] و یقال رتب ای ثبت رتب رتوب الکعب ای انتصب انتصابه امر راتب ای دار ثابت [illegible] ترتب [illegible]
[illegible] ای ثابت رتب [illegible] یقال [illegible] هذا الامر رتب و لا عتب ای شدة [illegible] انگشت سبابه [illegible] زمین [illegible] برآمده رتب
کذلک [illegible] رجب + رجب شهر الله الحرام و یقال له رجب مضر لانهم کانوا اشد تعظیما له [illegible] شکوه [illegible] و بزرگ داشتن
رجبة بالکسر ای هیبة و عظمة [illegible] رجبان [illegible] ترجیب تعظیم کردن [illegible] ترجیب العتیرة [illegible] ترجیب [illegible] ستون نهادن درخت
[illegible] قال الحباب بن المنذر انا عذیقها المرجب [illegible] رجبة [illegible] مثال رکبة [illegible]
[illegible] رواجب [illegible] الاشاجع [illegible] رجب [illegible]
[illegible] رحب [illegible] رحب بالضم فراخی (جمع الجمع) رحاب [illegible] رحب بالفتح نعت [illegible] رحیب [illegible] رحبة [illegible] و قولهم مرحبا
[illegible] مرحبا [illegible] رحیب بسیار خوار [illegible]
[illegible] رحب الصدر [illegible] رحب الدار [illegible]
[illegible] قال [illegible] رحبت [illegible]
[illegible]
[illegible] رحبات [illegible] + ارحب [illegible]
[illegible] مرزاب بالکسر لغة فی میزاب [illegible] از ریب [illegible]
[illegible] مرزبان [illegible] فارسی [illegible]
مرزبان المرازبة [illegible] + رسوب [illegible] ته نشستن [illegible] رسوب بالفتح
[illegible] رضاب بالضم آب دهن رضاب [illegible] باران [illegible] رطب +
رطب تر [illegible] رطب [illegible] رطیب نعت [illegible] رطب [illegible] رطیب [illegible]
[illegible] رطب [illegible] رطوبت [illegible]
[illegible] رطبات رطب جمع ارطاب رسیدن [illegible] خرما [illegible] رطب البسر
[illegible] رطب النخل [illegible] رعب + رعب بالضم ترسانیدن [illegible] رعبته فهو مرعوب
[illegible] ترعیب [illegible] رعیب ای [illegible] ترعیبة بالکسر پاره از کوهان و رعبت الحوض
ای ملاته [illegible] رعب [illegible] رعیب [illegible] رعبوب بالضم [illegible] رعبوبة مونث [illegible]
[illegible] رغب + رغب بالتحریک [illegible] رغبة کذلک [illegible] رغبت [illegible] ارتغبت فیه (جمع ک ا ف ۲) و رغبت
عنه ای لم ارده [illegible] رغبوت بالتحریک [illegible] رغیبة عطای بسیار رغائب ج [illegible] شکم
[illegible] رغیب [illegible] رغیب ای حریص و
[illegible] رقب بالفتح [illegible] رقیب نگهبان [illegible] رقبة رقبان بالکسر [illegible] و دشمن

(ع ف اض ۲) ورقیب النجم الذی یغیب بطلوعه ما یقابله مثل الثریا رقیبه الاکلیل اذا طلعت هی غابت تلک و رقیب ایضا تیر سوم از تیرهای قمار رقیب و رقبه
جای دیدبان بر بلندی مراقبه یکدیگر را نگاه بین کردن و راقب الله فی امره ای خافه ترقب چشم داشتن ارتقاب کذلک وارتقیته وارد اراز نیزه و بوالیان
تقول ان بت قبلک فهی لک وان مت قبلی فهی لی والاسم منه الرقبی بالضم وهی من المراقبه لان کل واحد منهما یترقب موت صاحبه رقبه بفتحتین پس گردن
رقبه رقبات رقاب ج و بنده ارقب سطبر گردن و رقبانی کذلک علی غیر القیاس والعرب تلقب العجم برقاب المزاود لانهم حمر و الرقوب زنی که مردی از قریب
زنی که او را بچه نزیبد و کذلک الرجل و زنی که چشم بر مرگ شوی دارد بجهت میراث و شتری که به آب نزدیک نیاید و از آنجهت مرتقب بودن که ا... گردن
بازکنند رقابه بالفتح آنکه نگهبانی رخت و بار کاروان کند و نعمت ایشان **رکب** **رکوب** بالضم برنشستن (ع ک اف ۲) رکب بالا... نو بر نشسته
یقال مر بنا راکب اذا کان علی بعیر خاصه واذا کان علی فرس او حمار یقال فارس او فارس علی حمار و قیل لا یقال الراکب الحمار فارس ایقال حمار رکب
شتر سواران ده عدد و افزون ارکب ج و بزانو زدن (ع ف اض ۲) رکبه بفتحتین اقل من الرکب ارکوب الکثیر من الرکب ارکبان جمع من الرکب رکاب
بالضم والتشدید جمع راکب مثل کافر و کفار و هم رکاب السفینه مرکب بالفتح برنشستنی از ستور و کشتی رکاب السرج ج رکب ایضا شتران که بدان بسفر کنند واحدها
لیا من لفظها والجمع رکب بضمتین مثل کتاب و کتب زیت رکابی لانه یحمل من الشام علی الابل رکوبه رکوبه بالفتح فیهما برنشستنی یقال ما له رکوبه
و قرأت عائشه رضی الله عنها فمنها رکوبتهم رکوبه ایضا ثنیه بین المکه والمدینه عند العرج وطریق رکوب ای مرکوب ناقه رکبانه بالفتح ای تصلح للرکوب
ای حان وقت رکوبه وارکبت الرجل اعطیته رکوبا راکب آنچه برتنه نخل برآید از شاخ را کوب لغه فیه ارتکاب گناه کردن رکبه بالضم زانو رکبات
و ضمها و فتحها ثلث لغات جمع القله رکب جمع الکثره منهما و کذلک کل ما کان علی فعله الا فی ذوات الیاء فانهم لا یحرکونها و فتح العین منه بالضم و کذلک
ارکب بزرگ زانو یقال رکبه ای ضربه برکبه رکب بفتحتین ... ...
النقش فی الخاتم والنصل فی السهم ترکیب نیز مرکب و ترکیب و المرکب ایضا الاصل والمنبت یقال فلان کریم المرکب ... ...
ارنب خرگوش الارانب ج کسا مورنب الذی خلط غزله بوبر الارنب ارض مورنبه بکسر النون ذات الارانب ارنبه نیز گوش ... ...
رهب بفتحتین رهبه السکون رهب بالضم ترسیدن (ع ک اف ۲) رجل رهبوت بفتح الهاء مرد ترسنده یقال رهبوت خیر من رحموت ای لان ...
خیر من ان ترحم ارهبه و استرهبه اخافه راهب پارسای ترسا یان رهبان ج رهبنه رهبانیه مصدر و ترهب ... قال السجاد ... ...
بالضم اللغه فی قوله تعالی واضمم الیک جناحک من الرهب ای من الکم وهی لغه بنی حنیفه و حمیر قال الاصمعی رهب بالفتح و سکون الهاء ...
رهاب ج ... بالفتح استخوان و استن سینه **روب** ... و به حاجت یقال فلان لا یقوم بروبه اهله ای بما اسندوا الیه من حاجاتهم و عقل یقال انا فلان علامه من ...
عقل روبه اللبن مایه شیر و فی المثل شب شوب الک ... روبه من الیل طائفه منه و روبه الفرس ... ...
فرسک روب شیر ... شیر و حیرت شدن ... روبت اللبن مروب ... خوابانیدن وراب الرجل اذا اختلط عقله و رائب ...
اعطیته قوم روبی ای مختلاء الانفس المختلطون وهم الذین اثخنهم السیر فاستثقلوا نوما وشد بواسن ارائب ... واحد روبی قال الاصمعی واحدها ...
... **ریب** ... **ریب** شک ریبه آنچه شک افکند و تهمت و یقال رابنی اذا رایت منه ما یریبک و تکرهه و یقول اراب فلان اذا ...
صاحب ریبه فهو مریب وارتاب فیه ای شک فیه و استریبه اذا رایت منه ما یریبک ریب المنون حوادث روزگار ریب حاجت (صحیحه) ...
صالح بن زیاد الریبی المحدث رشیبه بالضم ... **رصب** بالتحریک ...
اسباب **عنابیب** کر بخیل زن ... والذی ... **فصل الزاء** **زاب** **زاب** الرجل ... زاب ... ...
الضا ... **زبب** ... بالضم ... **زبب** بفتحتین درازی موی و بسیاری آن بعیر ازبب و رجل ازب و امراه زبا ... ...
و ... الا ... علی حاجبیه شعرات فاذا ضربته الریح نفر ... ... سال فراخی بسیار ... ... و فی المثل ...
من ... بالضم ج وازببت الشمس ای دنت للغروب ... یقال زبب فلان ... ایضا ... ...
... و ... ان یقال تکلم فلان حتی زبب شدقاه ای ... **زخرب** **زخرب** بالضم ... ...

زرب * زریب ... کثیره بسیار و ازرب الماء اذا ... فیه زرب ... والکسر زریبة آغل گوسپند یقال منه زربت للغنم ازرب زریبة الیبیع
... التی ... زربیة ... ازاری ... جمع زرابی نوعی از ادویه و هو فعل زعب * زعبة بالضم پاره ازمال زعب مصدر منه یقال زعبته زعبة من المال ای دفعت
قطعة منه و دور کردن یقال زعبته ای زعبا ای دفعته و ازعبت الشیء اذا احملته یقال جرفها زعبه و جاؤنا بسیل یزعب زعبا ای یندافع فی الوادی زاعبیة ...
... ازایاب السیل کثرته و تدافعه سیل مزلعب بزیادة اللام زعبان بکسر الزاء نام مردی زعب * زغب موبهای زرد و جوزه و جوان
... زغب جوزهای زرد موی و یقال زغب الفرخ و ازغب الکرم و ذلک بعد جری الماء فیه و ازلغب الشعر اذا نبت بعد الحلق و ازلغب الفرخ ... طلع ...
بزیادة اللام زغرب * زغرب آب بسیار و بول بسیار زقب * زقبت الجرذ فی جحره ناززقب ای ادخلته فدخل طریق زقب بفتحتین و
... ای ضیق زقیب ... ازقب علی افعل النشاط یقال مرفلان ... منکرة یوصف بالتانیث ای مرقراسه بعا من النشاط ... خوانده و
... میان ... حوب ... یقال اخذنی من فلان الازیب ای الفزع ... ازیب ... ازجبة بالضم
کلم یقال ... زجبة ... زجب الیه نزدیک شد بوی (مع یفتحها) ... ماده شتر سخت ... مرد استهزا کننده با مردمان یقال رجل ... الفعال
... الناس زدب بالکسر بهره ازداب ... زوابیه کنماننه و دومانی است پیمانه زریه ... زوغب بالغین المعجمة ...
زغدب ... بانگ سخت ... بالضم ... زعادیب ... والحاح ... سوال ... روی زشت روی و بزرگ لبها
زغلب بن ... عبد الملک زغلب ... انداختن زن بچه را ... و بچه زلیته بالضم نطفه و فرزند زلیته ظرفی مانند جوال ...
... زلب الصبی بامه بچه ...
... زلعب ... زلعب ... السحاب ... الشیل ... سیلاب ... ازلغب
... زلهب ... زلغب ... ریش و کم گوشت زنجب بالضم زنجبان ...
... زاب ... ازاب ... ازاب ...
روان شد آب ... ابن الحسن ... عبد الله الصباح ... است ... میان ...
و ... است دیگر نزدیک آن ... الزابان ... الزاب ... الزابان من احدهما ... الحدث
... زهدب ...
زهلب ... ریش فصل السین سأب * سأب ... چندانکه ... (مع یفتحها) ... سأب ... العسل ...
... سبب * ... دشنام ... یقال ... الدهر ...
... یقال ... سباب ... دشنام ... دشنام ...
... سبة ... سب ... دشنام ...
... یقال ... سبب رسن و هرچه بدان بدیگری پیوسته شود و پیوند خویشی اسباب
... اسباب السموات نواحیهای آسمان تسبیب سبب ساختن مسبب الاسباب ... سبیب ... سبسب بیابان یقال بلد سبسب و بلد
... سبابة ... سحب * سحابة ابر سحاب ... سحب ... یقال
... سحب ... سحب ... سحب ... سخب * سخاب ... سرب * سارب ...
... سرب ... سرب ...
... سرب ...

سربه ای نفسه ودل وهو واسع السرب ای رخی البال وگرده آهو وسنگ خوارة وزنان یقال مرّبی سرب من قطا و نساء وخیل وحمر ای قطیع منها وهو سربة من قطا بالضم کذلک ویقال فلان بعید السربة ای بعید المذهب سرب بالتحریکین والسرب ایضا آب که از مشک روان شود وهو المصدر ایضا سربت المزادة تسرب سربا فهی سربة اذا سالت وگیاهی ویقال انسرب الوحشی فی سربه وانسرب الثعلب فی جحره وتسرب ای دخل وسرب علی الابل ای ارسلها قطعة قطعة وسربت القربة ای صببت فیه الماء لیبتل عرق الخرز فتنسد مسربة بضم الراء موی ای رسته میان سینه وناف ولغتة الراء چراگاه مسارب جمع سراب نمایش آب بچشم فرس سرحوب اسپ درازتنانه ویوصف بها الاناث دون الذکور سحب ویقال فلان یجری سحابیب ای لیبیل با ذیال سغب سغب گرسنگی (ع ک آف ۲) فهو ساغب وسغبان وهی سغبی ویتیم ذو مسغبة ای ذو مجاعة سقب مسقب بالتحریکین نزدیکی ومنه الحدیث الجار احق بسقبه وسقب واره تسقب ای قربت وتقرب واسقبتها انا سقب بالسکون شترکرة نر وداراز هر چیزی با فربهی وستون خیمه وسقب مثله سقبة مثله ولا یقال للانثی سقبة ولکن یقال حائل سقبة ایضا خرکرة مادة ناقة مسقاب بالکسر نزاینده سکب سکب نوعی از جامهای ریختن آب ای اسکوب بجری علی وجه الارض من غیر حفر سکوب ریخته شدن آب انسکاب الانسکاب کذلک ماء اسکوب بالضم ریزان وماء سکب ای مسکوب وصف بالمصدر کقولهم ماء صب وماء غور فرس سکب ای ذریع سکب بالفتحتین نوعی از درخت خوشبوی سکبة یکی سکاب مثل قطام نام اسپی سلب سلب ربودن (ع ف اص ۲) استلاب کذلک سلاب بالکسر جامه ماتم سلب بالفتحتین جمع یقال سلبت المرأة اذا احدت ای لبست الحداد ویقال الاحداد علی الزوج والتسلیب یکون علی الزوج وغیره وانسلبت الناقة ای اسرعت فی مشیها اسلب کرم واشجر سلب بالفتحتین لا ورق علیه وجمع سلیب علی معنی مفعول اسلوب بالضم گونه وروش وراه یقال هو فی اسالیب من القول ای فنون منه سلب بالفتحتین ربوده و پوست درختی بیمن که ازوی رسن تابند سلیب مثله ومنه قولهم اسلب النعام سلوب بالفتح ناقه که بچه تمام افگند سلب بالضمتین جمع ومنه اسلبت الناقة فرس سلب القوائم ای الخفیف رجل سلب الیدین بالطعن وسلیب ...

ثور سلب الطعن بالقرن سلهب سلهب بتشدید الباء راست طرق سلهب ای ممتد وقد اسلهب اسلهبابا سلهبة اسپ دراز خانه وبالصاد کذلک وصف اعرابی فرسه فقال اذا عدا اسلهب واذا قید اجلعب واذا انتصب اتلاب سنب سنب ... سبنتابزیادة النا کذلک وبدرالنا تثبت فی التصغیر یقال سنیبت وفی الجمع سنابت فرس سنب بکسر النون کثیر الجری ...

وشت واسپ فراخ رو ... ایضا ... النفسی الجری ... اذا اکثر من ... فهو سهب بفتح الهاء ولا یقال بکسرها وهو من النوادر ... الجمل ... ادیم الحبة ...

آب (ع ف اک ۲) سیب بالکسر روش آب والنساب ای ربح ... سائبة ناقة کانت تسیب فی الجاهلیة لنذر ونحوه وقیل هی ام البحیرة وکانت الناقة اذا ولدت عشرة ابطن کلهن اناث سیبت فلم ترکب ولم یشرب لبنها الا ولدها او الضیف حتی تموت فاذا ماتت اکلها الرجال والنساء جمیعا وبحرت اذن بنتها الاخیرة فتسمی البحیرة ... سائبة ... ناسحة ونوح سائبة ایضا العبد الذی یقول مولاه انت سائبة فقد عتق ولا یکون ولاؤه لمعتقه ویضع ماله حیث شاء ...

یکی وبها سمی الرجل فان شدد ... سیاب وسیابة ... نام وادی (ع ...) ... کلمة ... شتر سخت قوی سنداب شتر است ام السندالی ... است سمرواب ... سمرب ... بالضم ... ضرب ... مسموع ... بهمدان امرأة ... زن فربه ودراز ... مرد گول بسیار خوار و بسیار نوش ... سیان ... وسیبب درختی است که ازان تیر سازند مساطب سندانهای آهنگران ... آنچه از کمان ... انداختن ... سقابة ... باران ... گول فرو کوک ... پریشان ... وادی یا کوهی ...

فصل الشین شاب شاب ...

چو الی شبیبه کذلک و هو خلاف شیب و منه شب ایشب (ف اک ۲) و اشتبه السد و اشتب السد فرنه بمعنی و القرن زیادة فی الکلام و امراة شبة و شابة بمعنی نو جوان

قومی از طائف و اشب الرجل شبین اذا شب اولاده و اشب لی کذا بمعنی الای اتیح لی کذا و شب ایضا کذلک و یقال اعییتنی من شب الی دب ای من لدن شبت

الی ان دبیت علی العصا کما قیل نبی لی ربه الله صلی الله و آله و سلم عن قبل قال یقال من شب الی دب و تقدم فی باب الدال تجعل بمنزلة الاسم با دخال من علیه و ان کان فی

الاصل فعلا تشبیب غزل گفتن و هو التشبیب ایضا شباب بالکسر نشاط الفرس و رفع یدیه جمیعا (عع ف اص ۲ ک ۲) شبیب کذلک اشتبه انا ای تجنبه للقتال

و کذلک اذا هزل یقال به بحسب من شبابه شبیبه فعلیه [illegible] شب التنین هیزم گیراننده و هیزم انتهی اسانه شبوب بالفتح کذلک یقال منه اشب الفرو

فهو مشب و مشب بکسر المیم و فتح الشین ایضا و قال ابو عبیدة شب الذی انتهی شبابا ابو عمرو یقول مررت برجال شبیة ای شبان شب نوعی از زاک و برافروختن

آتش حرب شبوب کذلک (عع ف اص ۲) شبوب بالفتح آنچه بوی آتش افروزند و یقال هذا شبوب لکذا ای یزید فیه و یقویه و یقال شعرها الشبب لونها

ای یظهره و یحسنه و یقال للجمیل انه لشبوب شجب ✦ شجب بالفتحتین اندوهگین شدن (عع ک اف ۲) و هلاک شدن فهو شجب شجوب هلاک شدن (عع

ف اص ۲) و هلاک کردن لازم و متعدی و اندوهگین کردن و مشغول کردن غراب شاجب سخت بانگ و شجب شجاب ای سدده لسبداد شجب بالکسر دار چوب که

جامه بروی اندازند شجوب ستونهای خانه لشجب نام مردی و هو شجب بن یعرب بن قحطان شحب شحوب لاغر شدن (عع ف اص ۲) و دیگرگون شدن

و [illegible] منها الفرا شخب ✦ شخب بالضم آنچه بیک کشیدن پستان فرود آید از شیر و قت دوشیدن و فی المثل شخب فی الاناء و شخب فی الارض

ای یصیب مرة و یخطئ مرة اخری شخب بالفتح مصدر منه (عع لفتحها اص ۲) انشخوب بالضم آنگه شیر دوشیدن و یقال انها لاشخوب الاحالیل و قولهم عروقه تشخب

و الهی [illegible] اولها [illegible] شناسیپ ج شذب ✦ شذب بفتحتین شاخهای پراگنده درخت که آنرا ببرند شذب تج یقال شذبت الشجرة شذبا

[illegible] مشذب بافت شد و فرس مشذب اسپ دراز اندام شوذب شاخنذب البدن یقال شذب عنه ای ذب شاذب دور شونده از جای خود و یقال

المشذب المسنان [illegible] مناب شذیب العروق ظاهر العروق اشذاب الکلام و غیره القابا و شرب ✦ شرب ثلث لغات آشامیدن و خوردن آب و مانند

آن (عع ک اف ۲) و قری فیثنا .لون شرب الهیم ثلث لغات قال ابو عبیدة بالفتح المصدر و بالضم و الکسر للاسم آشراب خوردن شربه یک خوردنی از

آب و جز آن و یک بار خوردن شرب بالکسر ایضا بهره آب و فی المثل آخرها اقلها شربا و اصله فی سقی الابل شرب بالفتح ایضا جمع شارب مثل صاحب و صحب و تجمع

شرب علی شروب شربة بالکسر غدیر آب و بالفتح یک مشت آب و بالضم اندک [illegible] و فی الحدیث من احاط علی مشربة مشارب آبخور ها شریب مثال

فسیق نیک خواره شراب خوار شریب جای آب خوردن و یکون ایضا مصدرا مشرب و مشرب آب نه شیرین و نه خوش شراب آشامیدنی و خوردنی از انواع مشروبات

گوسپندان که آب نوشیده باز گردانند و سپس دیگری در آید شریب هم آبخور که ستوران هر دو بیک نوبت آب خورند و هو فعیل بمعنی مفاعل مثل ندیم و اکیل و یقال

شریب مالی و اکله ای اطعمه الناس و ظل مالی یوکل و یشرب ای یرعی کیف یشاء و شربت القربة ای جعلت فیها ماء و طینا لیطیب طعمها و هی جدیدة شربة مشربات

حوضهای گرد داگرد نخلستان شربات تج شارب آب خورنده و سبلت شوارب رگهای آب در حلق و حماصخب الشوارب ای شدید النهیق و هو ایضا جمع شارب

الغلام و یقال طر شارب الغلام و هما شاربان و یقال شربت الابل حتی شربت و اشربتنی ما لم اشرب ای ادعیت علی ما لم افعل اشراب در خوردن رنگ و در خورانیدن

لازم و متعدی یقال اشرب الابیض حمرة ای علاه ذلک و فیه شربة من حمرة بالضم ای اشراب و عنده شربة من ماء ای مقدار الری و مثله الحسوة و الغرفة و اللقمة و اشرب فی

قلبه حبه ای خالطه سنة و لقوله تعالی و اشربوا فی قلوبهم العجل ای حب العجل فحذف المضاف و اقام المضاف الیه مقامه شاربة قومی که بر جوی منسوب باشند که آب ازوی خورند رجل

اکولة شروبة مثال بسیار خوار بسیار خوار تشرب در خوردن خوی بجامه اشرباب گردن آستیغ کردن از کسی شرابیة مثل طمانینة اسم من اشرأب شربة بتشدید الباء موضعی و یقال

ما زال علی شربة و احدة ای علی امر واحد شربب بالضم موضعی و بالهاء القالشحب ✦ شرحب ✦ شرعب شرعب شرعب دراز شرعبت الادیم ای قطعته طولا شرعبی نوعی از جامهای

برد شرعبیة شرعوب [illegible] شدن اسپ فرس شزاب خیل شزب ای ضموا و بیکان شازب ای خشن قال ابن السکیت شاسب ✦ شاسب باهیک خشک شاسف کذلک

شسب [illegible] شصب ✦ شصب بالفتح شصائب تج شصب الامر بالکسر شصب عیش شاصب ای شدید شصوب سخت شدن عیش (عع ف اص ۲)

و یقال [illegible] بالزبیب [illegible] تا بریان شطب ✦ شطبة شاخهای سبز شطبتج و شطبت المرأة الجرید اذا شققته لتعمل منه الحصر قال ابو عبیدة ثم تلقیه المنقاطبة

الی المنقیة [illegible] و هو [illegible] کمان [illegible] الادیم و چوب سبز از ابریده بجهت کمان انشطاب رفتن آب طرق شاطب ای مائل شطبا

السيف طرائقه التي في متنه الواحدة شطبة مثل صبرة وصبر وكذلك شطب السيف بضمتين سيف مشطب وثوب مشطب اي فيه طرائق شنظب كوهي شعب ۞ شعب قبيلهٔ
بزرگ وهو ما تشعب من قبائل العرب والعجم شعوب ج وهو ابو القبائل الذين ينسبون اليه يجمعهم ويضمهم وحكى ابو عبيدة عن ابن الكلبي الشعب اكبر من القبيلة ثم العمارة ثم البطن ثم الفصيلة
ثم الفخذ وشگاف ودرز وفراهم آوردن ودرز وشگاف شعاب كاسه دوز مشعب بالكسر آلة آن كار شعوبية گروهي كه عرب را بر عجم تفضيل نكنند شعب الرأس شأنه التي يضم قبائله
في الرأس وله اربع قبائل ويقال هما شعبان اي مثلان شعب الصدع اصلاح كردن از هم وبهم پيوستن وهو من الاضداد قال لبنا شعبهم اذا اجتمعوا ابد الفقود وتفرق شعبهم اذا افترقوا بعد
الاجتماع وكوهي به يمن وانرا ذو شعبين خوانند شعبي نام مردي منسوب به آن وهو حسان بن عمرو الحميري فمن كان منهم في الكوفة يقال لهم شعبيون ومن كان منهم بالشام يقال
لهم شعبانيون ومن كان منهم باليمن يقال آل ذي شعبين ومن كان منهم بمصر والمغرب يقال لهم الاشعوب تشعب انشعاب پراگنده شدن واشعب الرجل اي مات او فارق فراقا لا يرجع شعيب
نام پيغامبري ام شعيب توشه دان راويه مسطيحة مزادة كذلك تيس اشعب اذا كان ما بين قرنيه بعيدا جدا شعبى شعب بالكسر راه در كوه شعاب ج وفي المثل شغلت شعابي جدوا
اي شغلت كثرة المؤنة عطاي ونشاني ودروش بني منقر مشعب بالفتح راه الشعاب شاخ شاخ شدن راه ودرخت شعبة بالضم شاخ وپيوند كاسه وخو يقال قصعة مشعبة اي
شعب في مواضع منها شدد للكثرة وگروهي از هر چيز شعب ج وشعب الفرس هو ما اشرف منه كالعنق والمنسج وآب راه خرد يقال شعبة حافل اي ممتلئة سيلا وجدا لي يقال
شعبتهم المنون اي فرقتهم شعوب بالفتح مرگ وهي معرفة لا تدخلها الالف واللام شعبان نام ماه شعبانات ج اشعب نام مردي طماع يقال هو اطمع من اشعب شعبي بالضم
وبفتحتين موضعي شعبعب الصبا موضعي وشعب الامير رسولا اي ارسله ۞ شغب ۞ شغب بالمعجمه برانگيختن فتنه وتباهي (عع بفتحها) وهو شغب الجند ولا يقال بالتحريك
وشغبت عليهم وشغبت بهم وشغبتهم كلها بمعنى وشغبت عليهم بالكسر الشغب شغبا بالتحريك لغة فيه ضعيفة وشاغبه فهو مشغاب مشغب شغب بالكسر كلها نعت شغب بالتحريك
نام زني لا تنصرف في المعرفة شغرب ۞ شغربية اي در پيچيدن در كشتي يقال شغربه شغربة واخذه بالشغربية وهي صرعة شغقب ۞ شغقب بالكسر وشگاف
كوه شغقبة شغاب بالكسر فيهما شغقوب بالضم ج شغقب بالفتح والكسر مكان مطمئن شوقب دراز كش شقحطب ۞ شقحطب اي ذو قرنين منكرين شنب
شنب تيزي وخوشنابي دندان يقال امرأة شنباء قال الاصمعي الشنب الابرد والفم والاسنان شنوب ۞ شنوب آميختن (عع ف احن ۲) شابه فهو مشوب
ويقال ما عنده شوب ولا روب اي لا مرق ولا لبن وفي المثل هو يشوب ويروب يضرب لمن يخلط في القول والعمل شياب نام آنكه بجيزي آميخته شود مشابة نام
كوهي به نجد مشابه آميزش وآلودگي شوائب ج شهب ۞ شهب بالضم سپيدي بر سياهي غالب آمده شهب مصدر منه (عع ك اف ۲) واشهب الرأس
اي شاب فرس اشهب سبز خنگ اشهاب اشهيباب مصدران منه يقال منها اشهب الفرس واشهاب بغرة شهباء وهو ان يكون في غرة الفرس شعر يخالط
البياض واشهاب الزرع اذا هاج وبقي في خلاله شيء اخضر يوم اشهب روز با دسرد وليلة شهباء كذلك كتيبة شهباء لبياض الحديد نصل شهب الذي برق فذهب
سواده يعني زدوده شهاب بالكسر درخش آتش ويقال هو شهاب حرب اذا كان ماضيا فيها شهب ج شهبان كذلك شهاب بالفتح اللبن الضياح يعني شير تنگ
آميخته شوبه بسيار شيبت شهرب ۞ شهربة مثل شهرة گنده پير شيب ۞ شيب مشيب پيري (عع ف ك ۲) قال الاصمعي الشيب هو بياض الشعر والمشيب
دخول الرجل في حد الشيب اشيب سپيد سر شاب رأسه شيبا وشيبة فهو اشيب على غير قياس ويقال في جارية كما باتت فلانة بليلة شيباء بالاضافة اذا افتضت
وباتت بليلة حرة اذا لم تفتض واشتعل الرأس شيبا نصب على التمييز وقال الاخفش على المصدر لانه حين قال اشتعل الرأس فكانه قال شاب شيب جمع آن
وايضا كوهها با برف وآواز تيغوز شتر بوقت آب خوردن وقولهم شيب شباب كقولهم ليل لا ثال صوت است قال الكسائي شيب الحزن رأسه وبرأسه وشيبه الحزن واشاب
الحزن رأسه وبرأسه كلها بمعنى واشاب الرجل اي شاب اولاده شيبان حيي از بكر وهما شيبانان شيبان بن ثعلبة وشيبان بن ذهل شيبة نام مردي ومفتاح الكعبة في ولده شيبانا
وملحان دو ماه سرماي سخت زمستان بكسر الشين والميم ايضا (فصل بيمه) شحذب ۞ شحذب گنفذ دابه است خرد از حشرات ارض شخرب ۞ شخرب بالخاء وفتحها سخت شخارب ج شخلبة
كلمة عراقية مهرهاي سفيد مانند مرواريد بازبور كه از ليف خرما ومهره سازند وقد تسمى الجارية شخلبة لما عليها من الخرز وليس لها اشتقاق شذب ودر ازدرامي است شذب
كعصفور پاستخوان فقرات شذب ۞ شذب كردم وهو موردتقدم في (رش ب ب) شذصاب ۞ شذصاب ۞ شذصب بجعفر سخت قوي شذصب ۞ شذصب بجعفر شنج دال يقال شذصب اي مشنب
راست شدن شاخ بيسر يا سيلقي تج پيچيدن آن سر برسر از جانب گوش وانه لمشذب القرا وكبر مزينه شمعزر پيچيدن گشتي گيرپايي خود بپاي حريف خود وانداختن
اورا شنعوب ۞ شنعوب بالضم شاخ بازك وتيزات هب مثله واسمي است واين شعب بالفتح نامي ... شعنب شعنب ...
بالضم شحشحش هنبا داش شكبان بالضم غراره وآن دامي كه كاه آوردن دران كا وجمع كنند احمد بن [illegible]

شلب بالکسر شهری بجانب غرب اندلس و جبل بساغب کجعفر دلیل **شنخوب** بالضم قله کوه شنخوبة شنخاب بالکسر مثله وفرع الکاهل و مهره پشت شنخب دراز

شنغرب کجعفر سخت قوی شنزوب بالضم قوی **شنطب** بالضم و الصحبة مثل ضرب درشت و مرد دراز یا الا خوب صورت وکل حرف فیه **بشنعب** اسمی است شنعاب

بالکسر مرد دراز **شنغاب** مثل شنعاب و نیز شاخ باریک شاخهای دراز باریک شنغب و شنغوب مثله و الشنغب الطویل من الحیوان و الشنغوب عرق طویل من الارض

وقیل **شنغب** کقنفذ و شنغاب بالکسر نوعی از بید **شیحب** اختلاط **تشیجب** الامر خلط بعضه فی بعض **فصل الصاد** **صاب** و **صوابة** بیضه شپش

صواب ج اب و صیبان بالکسر کذلک یقال صنب راسه و اصاب راسه شپشناک شد و صئب الرجل فاکثر من شرب الماء فهو رجل مصاب بالکسر علی مفعل **صبب**

صب ریختن آب (ع ف اض ۲) انصباب ریخته شدن و تصبب الماء من الجبل ای تحدر یا صبب ریزان و فرو گذشتگی راه مغور و مسلک صبب ما شق صبب

بفتحتین مصدر منه صبابة گرمی و سوزش عشق و تنگ دلی از عشق صبابة بالضم باقی آب در ظرف تصابیت الماء اذا شربت صبابته صبة بالضم قطعة من خیل و صرمة من ابل و ایضا

من المعز ما بین العشرة الی الاربعین و باقی آب در ظرف و پاره از هر چیز یقال مضت صبة من اللیل ای طائفة منه و فی الحدیث لتعودن فیها اساود صبا یضرب بعضکم رقاب

بعض صبیب آب برگ کنجد و یقال عصارة ورق الحناء و خون و آب عصفر صبب بفتحتین نشیب زمین اصباب ج تصبصب الشیء ای امحق و ذهب خمس صبصاب

مثل ابه بابس **صحب** و **صحبة** بالضم صحابة یاران و یاری نمودن (ع ک اف ۲) و بمعنی الاصل مصدر ان صاحب یار و جمعه صحب بالفتح مثل راکب و رکب

صحبة مثل فاره و فرهة و صحاب مثل جائع و جیاع و صحبان مثل شاب و شبان اصحاب جمع صحب مثل فرخ و افراخ و جمع الاصحاب اصاحیب و یقال فی النداء یا صاح

مرخما معناه یا صاحبی ولا یجوز ترخیم المضاف الا فی هذا وحده سمع سماعا من العرب و اصحبته ای جعلت له صاحبا و استصحبته الکتاب وغیره و کل شیء لازم شیئا فقد استصحبه واصطحب القوم

صحب بعضهم بعضا و اصله اصتحب و تاء الافتعال تتغیر عند الصاد مثل الطاء و عند الضاد مثل اضطرب و الطاء مثل اطلب و الظاء مثل اظلم و الدال مثل ادعی و الذال مثل اذدجر و انما

مثل ازدجر لان التاء لان مخرجها لم توافق هذه الحروف لشدة مخارجها فابدل منها ما یوافقها لتخف علی اللسان و تعذب اللفظ و اصحب البعیر و الدابة اذا انقاد و بعد صعوبة و اصحب

الرجل اذا بلغ ابنه و اصحبت الزق اذا ترکت صوفه و شعره علیه فهو زق مصحب و اصحبت الیس علیه الشعر و اصحب الماء ای علاه الطحلب و حمار اصحب ای اصحر

یضرب لونه الی الحمرة **صخب** و **صخب** بفتحتین بانگ و فریاد (ع ک اف ۲) صخاب لغة منه صخبان مثله و اصطخب افتعل منه و ماء صخب الاذی اذا کان له صوت و

صرب و **صرب** بالتحریک شیر ترش بالسکون و الحرکة یقال جاءنا بصربة تزوی الوجه هو الصمغ احمر من الطلح واحده صربة و هی ایضا شیء مثل رأس السنور و فیها شیء کالغراء

والدبس یمص و یؤکل صرب بالکسر خنور کشیر و دوغ نهند یقال صربت اللبن فی الوطب و اصطربته اذا جمعته فیه شیئا فشیئا فترکته لیحمض صرب بوله ای حقنه و منه قوله

للبحیرة صربی علی فعلی لانهم کانوا لا یحلبونها الا للضیف فیجتمع اللبن فی ضرعها و صرب الصبی و هو اذا احتبس لطبه فیها یات یوما لا یتغوط و ذلک اذا اراد ان یسمن **صعب**

صعب نقیض ذلول امراة صعبة نسا صعبات بالتسکین صعب نام مردی مرو صعبان مصعب بن الزبیر و ابنه عیسی بن مصعب و مصعب بن عمیر

لواء رسول الله علیه السلام صعوبة دشواری (ع ک اف ۲) و اصعبت الامر وجدته صعبا و اصعبت الجمل اذا ترکته حتی صار صعبا و استصعب علیه الامر ای صعب

صعنب و **صعنب** خرد سر یقال صعنب الثریدة اذا رفع وسطها و قوم راسها **صقب** و **صقبت** داره بالکسر ای قربت و فی الحدیث

الجار احق بصقبه ای قربه فیه قرب ای قریب فقرب صقب بالسکون ستون میان خانه صقوب ج و دراز هر چیزی خشک صلب (ع ف اک ۲)

و دراز از هر چیزی صاقب نام کوهی **صقعب** و **صقعب** دراز **صلب** و **صلاب** رست و سخت و استخوان پشت و زمین پست

درشت صلبة بالکسر و فتح الثانی و بفتحتین ج مثال قلب و قلبة و موضع و یقال نسب صلب بفتحتین صلیب سخت و چرب استخوان و چلیپای

ترسایان و نشانه چهار کانه سپس نصرانی صلابة سخت شدن (ع ا ضما) و صلابة انا و صلب الرطب اذا بلغ الیبس فهو

و صلیب و صلبی ای قوی ستون الصلاب و عن نسیبه بر دار کردن از استخوان صلیب بر دار کردن تصلیب منه شد للمبالغة (ع ف اض ۲)

قوله تعالی ولاصلبنکم فی جذوع النخل ثوب مصلب بانقش چلیپا صالب تب گرم خلاف نافض و صلبت علیه

... تصالب بالکسر ... و استقرار والسباء للالحاق صلباة

... صنب ... بالاسم ... از رنگ ... هو الفرس الذی ...

... شقره ... اسپ گلگون که با موهای سپید آمیخته باشد **صوب** و **صوب** فرو آمدن باران و صیب ابر بارانی

صاب ای نزل القوم کذلک وصوبت الفرس اذا ارسلته فی الجری ویقال صابه المطر ای مطر وصاب السهم یصوب صیبوبة ای قصد ولم یجز وصاب السهم القرطاس
یصیبه صیبا لغة فی اصابه وفی المثل مع الخواطی سهم صائب ویقال یعنی وعلی خطائی وصوبی ای صوابی صواب براست نقیض خطا واصابه ای وجده واصابته مصیبة
فهو مصاب وصاب فی قوله واصاب القرطاس اصابة ومصابا ویقال فی عقله صابة ای طرف من الجنون تصویب راست گوئی وداشتن واستصوب فعله
واستصابه بمعنی وصوب اسم آنکه خفضه صوبه خرما دان ویقال دخلت علیه فاذا الدنانیر صوبة بین یدیه ای مشتملة مصیبة تعزیت وسختی واندوه رسنده کسی
مصائب ج مصوبة کذلک وجمعت العرب علی همز المصائب واصلها الواو کانهم شبهوا الاصلی بالزائد ویجمع ایضا علی مصاوب وهو الاصل قوم صیابة ای
خیارهم فی صیابة قومه وصُیّابة قومه ای فی صمیمهم وصیابة ایضا گزیده [illegible] برگزیده از هر چیز صاب عصارة شجر مر ویقال للشدة اذا نزلت صابت بقر ای صارت
فی قرارها **صهب** صهبة ای شقرة فی شعر الراس صهوبة کذلک اصهب نعت منه ویقال للابل الذی یخالط بیاضه حمرة وهو ان یحمر اعلی الوبر وتبیض اجوافه
جمل صهابی ای اصهب اللون وهو منسوب الی صهاب اسم فحل او موضع صهبا وهی قال الاصمعی یقال للاعداء صهب السبال وسود الاکباد وان لم یکونوا کذلک
ویقال لصاحب الروم صهبی بالضم نام اسپی وصهیب الرومی من الصحابة رضی الله تعالی عنهم **صیحمه** **صرخنة** خفت وسکی اصطبة بالضم وتشدید الباء آنچه
که از کتان سپید مصطبة بکسر المیم چیزی که مثل دکان برای نشستن سازند معرب که صفو کوتاه سر از مردم وجز آن **صغاب** بالضم رشک منقبه گرسنگی
صقالب جعفر شهری بصقلیة صقلاب بالکسر بسیار خوار وسپید وسرخ وسخت وشتر بسیار خوار صقالبة گروهی از مردم متاخم بلادهم بلاد الخزر بین بلغر
قسطنطینیة **صلقاب** بالکسر یکی بعضی دندانهای خود را به بعضی دیگر تیز کند **صنخاب** بالکسر شتر فربه **صنخبة** شتر ماده سخت **صیاب** صیابة نقیضهما
وبتخفیفان خالص ومحض واصل وبرگزیده از چیزی صیابة بهم وار صیب باران ریزان (رع ف اک ۲) وسهم صیوب آ[illegible] **مصیب** کتب ج **فصل الضاد**
ضب **ضب** سوسمار وبرزمین چسپیدن وبهذا المعنی اصل فیه واحدها ضبة ضباب اضب ج وفی المثل اعق من ضب ویقال اخدع من ضب
وضبة ایضا نام مردی وآهن سمار وضبیب ان شدن آب وخون ضباب [illegible] وفلان اضب ناقته ای حلبها بخمس اصابع ویقال لا افعله حتی یحن الضب
فی اثر الابل الصادرة ولا افعله حتی یرد الضب لانه لا یشرب ماء وضب البلد وضب اکثرت ضبابه وارض ضببة نعت منه وهذا احد ما جاء علی اصله ویقال وقعنا
فی مضاب منکرة وهی قطع من الارض کثیرة الضباب احدها مضبة مضبب آنکه سوراخ سوسمار آب ریزد تا بیرون آرد وضب ایضا کینه یقال اضب فلان علی غل فی قلبه
ای اضمره واضب علی ما فی نفسه اذا سکت مثل ضبا وضب آنکه تکلم به وآماس سبل شتر یقال منه ضب البعیر یضب بالفتح البعیر اضب وناقة ضبا وبیماری دولب که خون آید
ازو ومنه یقال ضبت لثته دما اذا سالت وضببتها انا واضبوا علیه اذا کثروا علیه وجاء فلان تضب لثاته بالکسر اذا اشتد حرصه علی الشی قال ابو عبیدة هو قلب بعض
تسییل وتقطر ضب ایضا شگوفه خرما ضباب ج وآگنده وپیگشت شدن بغل وتضبب الصبی اسمن والتفت اباطه وقصر عنقه رجل ضبا ضب بالضم مرد کوتاه بالا [illegible]
سکه آنچه از وی سازند بجهت خوردنی کودک خرد یقال ضببوا لصبیکم ورجل خب ضب مرد گربز کار ضبابة میغ ضباب ج یقال منه اضب یومنا **ضرب** **ضرب** زدن
(رع ف اک ۲) ومثل آوردن قوله تعالی وضرب الله مثلا ای وصف ودمیدن باران [illegible] ومرد سبک گوشت وگونه وشتک از هر چیز وتیز رفتن یقال ضرب فی الارض اذا
سیح فیه وضرب علی اذنه ای انامه قال الله تعالی فضربنا علی اذانهم ای انمناهم ویقال درهم ضرب وصفت بالمصدر کمضروب کقوله ماء غور وقتن وزمین بطلب
روزی قوله تعالی واذا ضربتم فی الارض مضرب بفتح الراء کذلک ضراب جستن گشن بر ماده ضربان جستن رگ وجراحت برشدن از ریم ویقال ضرب علی یده اذا حجر
علیه طیر ضوارب التی تطلب الرزق ویقال ضرب البعیر فی جهازه ای نفر وضربت فیه فلانة بعرق ذی اشب ای التباس ضرب بفتحتین عسل سطبر سپید [illegible]
[illegible] واستضرب العسل صار ضربا وهذا کقولهم استنوق الجمل واستتیس العنز بمعنی التحول [illegible] یقال اتت الناقة علی مضربها بکسر الراء ای الوقت الذی
ضربها الفحل فیه ضرابا جعلوا الزمان کالمکان [illegible] العرق مضرب [illegible] زخم گاه شمشیر
وکذلک ضربته السیف مضرب ایضا [illegible] مضراب [illegible] رباب ومرد سخت زننده [illegible] ناک وناقة [illegible] زننده [illegible]
وجنبیدن [illegible] که تاریکی [illegible] اطراف [illegible] وزننده تیر قداح ضریب قداح زننده [illegible] الضریب ایضا الناقص والصقیع تقول منه ضربت الارض
کما تقول طلت من الطل وضریب الشی مثله وشکله ضرائب ای اشکال ضریب الشول لبن یحلب بعضه علی البعض ضریبة طبیعت وخو یقال فلان کریم الضریبة
ولئیم الضریبة وکذلک تقول فی النحیتة والسلیقة والنحیزة والتوس والسوس والغریزة والنحاس والخیم ومرد غلام ودخل سر [illegible] زر وخراج [illegible]

وزیده شده چون شمشیر وانما دخلته الهاء وان کان بمعنی مفعول لانه صار فی اعداد الاسماء کالنطیحة والاکیلة ضریبة ایضا البنه دسته کرده از پشم وباغنده که بر کمان سپید
ضرائب ج اضراب مقیم بودن بر یک جا وسفر واگلندن حیة مضرب ای مطرق ساکنة لاتتحرک وبرگشتن از کسی یقال اضرب عنه ای اعرض عنه وبراگلندن وفشین
را برباده نصر بیب براغالانیدن وضرب النجاد والمضربة اذا خاطها وضاربه ای جالده وتضاربا واضطربا بمعنی وامواج یضطرب ای یضرب بعضه بعضا اضطراب
جنبیدن واضطرب امره اختل ومنه احادیث مضطرب السند مضاربة انبازی کردن دوکس بمال ونن **ضغب** ٭ **ضغاب** بالضم ضغب آواز خرگوش
(ع ع لغضها) امراة ضغبة ای مولعة بحب الضغابیس وهی صغار القثاء **ضوب** ٭ **ضوبان** بالضم شتر قوی ضخم واحده وجمعه سواء **ضهب** ٭ **مضهب**
بریان نیم پخته تضهیب بر آتش پختن کمان ونیزه وقت راست کردن (**ضمیمه**) **ضئب** بالکسر دانه از دواب دریائی یا دانه مروارید ضوبان
شتر فربه وسخت ضیاب ایضا در کارها در آید یا آن تضحیه عن ضیان است ضنب به الارض زد (ع ع ف ا ک ۲) ضنب بالشئ قبض علیه ضیب بالفتح نعتی الضب باسکون **فصل الطاء** **طبیب** ٭
طبیب پزشک اطبة اطباء ج یقال لقد طببت بالکسر ما کنت طبیبا متطبب علم طب خواننده وبر کار دارنده طب ثلث لغات پزشکی وکل حاذق
عند العرب طبیب ویقال فلان یستطب لوجعه ای یستوصف الدواء ایها یصلح لدائه طب بالکسر ایضا جادوی کردن یقال منه طب الرجل فهو مطبوب
ای مسحور ویقال ماذاک بطبی ای بدهرست وعادت طب بالفتح وانا فحل طب ای ماهر بالضراب طبابة دوال که در زهای مشک بوی گیرند ودوزند
طباب ج یقال منه طببت السقاء طبة بالضم وطبیبة شد وللکثرة ونورد ایر ورنگ لمته کذلک ایضا جامه بیش گشاده دراز دامن طبیب باک ج
وکذلک الطبب وهی شعاع الشمس ای الطرائق التی تری فیها اذا طلعت تطبیب آوبختن مشک ازخانه ودوغ زدن طبطبة آواز آب یقال منه تطبطب
الماء طبطاب تخته گوی بازی **طحرب** ٭ **طحربة** ثلث لغات لته پاره وابر پاره یقال ما علیه طحربة وما فی السماء طحربة ای شئ من غیم **طحلب** ٭ **طحلب**
بالضم وضم اللام وفتحها جغز لاوه ومنه یقال طحلب الماء وعین طحلبة **طرب** ٭ **طرب** بفتحتین سبکی از طرب وشادی (ع ع ک ا ف ۲) واطربه غیره وتطرب
ایضا اهل طراب سریع الی اوطانها ومطارب طرق متفرقة واحدها مطربة ومطرب تطریب کشیدن ونیکو کردن آواز طرطب الحالب بالمعزی آواز داد شیر
دوشنده ماده بزان را طرطب بالضم وثدی البادل پستان دراز طرطبة زن دراز پستان قال ابو زید یقال للرجل بهزأ منه ونحو هذین وطرطبین **طلب** ٭
طلب بفتحتین جستن (ع ع ف اص ۲) اطلاب کذلک علی افتعال ومنه عبد المطلب طلبة جویندگان ومنه طلبة العلم مطالبة بار جست کردن تطلب پیاپی
جستن طلبة بکسر اللام خواسته اطلاب محتاج طلب کردانیدن داون جسته جوینده را وهو من الاضداد واطلب الماء اذا بعد ولم ینل الا بطلب یقال منه ماء مطلب
وکلاء مطلب وغیره مطلوب جسته شده ونام موضعی **طنب** ٭ **طنب** بفتحتین طناب خیمه وجز آن اطناب ج جمع اطناب مطنب چوداق مطنب اطناب
استوار کرده طنب ایضا بیخ درخت ورسن مطنب کردن کنت طنب بفتحتین کرفیسه نیزه وطنب بالمکان اقام به وطنب الفرس ای طال متنه
واطنب فی الکلام ای بالغ فیه اطنابه سایبان ودوال که بر قبضه هست کمان بندند ابن الاطنابة نام شاعرست واطنبت الابل ای اتبع بعضها
بعضا فی السیر واطنبت الریح اذا اشتدت فی غبار **طیب** ٭ **طیّب** پاک وحلال خلاف خبیث طیبة بالکسر تطییبات مصدر منه (ع ع ف ا ک ۲)
طابة وطیبه غیره واستطابه ای وجده طیبا استطابة پاکی جستن وپاک یافتن ویقال ما اطیبه وما ایطبه مقلوب وفعلت ذاک بطیب نفسی
وبطیبة نفسی اذا لم یکرهک احد علیه وتقول ما به من الطیب ای العطر ولا تقل من الطیبة وطعمنا فلان من اطائبه ولا تقل من مطائبه طیب لغینا
بوی خوش طیبان الاکلان والجماع مطایبة خوش منشی کردن باهم طاب پاک بوی خوش طابة خمر وعذر یقال ابن طاب عذق من طاب شئ طیاب
بالضم والتشدید ای طیب جدا اشراب مطیبة للنفس ای النفس تطیب اذا شربته طوبی فعلی من الطیب قلبوا الیاء واوا للضمة ما قبلها یقال طوبی لک وطوباک
بالاضافة قال یعقوب ولا تقل طوبیک بالیاء وطوبی نام درختی در بهشت هست طیبة بکسر الطاء وفتح الیاء صحیح الاسماء لم یکن عن غدر ولا نقض عهد
طیبة علی وزن شیبة نام مدینه رسول علیه السلام طوب خشت پخته بلغة اهل مصر ویقال طبت به نفسا ای طابت به نفسی
(**ضمیمه**) **طحاب** بالکسر موضعی وله یوم معروف وما علیه طحربة ای شئ کما تقدم فی الحاء آنفا وزادوا ایضا طحربیة بالضم
طرعب دراز بدرازی زشت **طاسب** آب ماهی گنده ما به من الطحلب شئ ای ما به من اللذة والطحرب طحربیة قوس ولاغ تحیبته عدو فی تعسف
طحشب کجعفر نام مرد طوعاب بالضم شهری در ارزن روم **طحلب** مسلعب بمعنی مسلعب طحبب تحتین من اسماء درختهای کوچک **طحلبة** الذباب

في الارض بعيد طلبها يعني سخت فصل الظاء ظاب ظاب بالهمز يقال هو ظابه ظامه مظابة ومظامة وهو شوهر خواهر زن كس خواستن يقال منه ظاب
بني فلان اي تزوج اخت زوجتي ظاب ايضا بانگ وفرياد ظب ظب يقال مابه ظب ظب كما يقال مابه قلبة اي شيء من وجع وظبظب الغنم لبا لبها وهي
اصواتها وجلبتها ظرب + ظرب بفتح وكسر الراء ظراب ج ونام مردي الظراب بهناي دندان ظربان مثال قطران جانوري چون گربه گند بوي گنده واز وي
في المثل فسا بينهما الظربان اذا تقاطع القوم وجمعها ظرابي بالكسر وربما جمع على ظرابي كانه جمع ظربا رجل ظرب مثال عنل مرد كوتاه پر گوشت ظنب ظنبوب
استخوان خشك ساق (ضميمه) ظاب سخن وآميزش آوازها وآواز بز كوهي نزد وقت گشني فصل العين عب عب پر دهان خوردن آب
وفي الحديث الكباد من العب والحمام يشرب الماء عبا كما تعب الدواب وقولهم لا عباب مثل قطام اي لا تعب في الماء ولا العبة من الماء عباب بالضم
پري آب وبسياري آن وبرآمدن آن عبعب بفتحتين آبهاي مندفق يعني جهان عبعب عبعب جامه صوف ونرم يعني تكه كوهي وتازگي جواني وشباب
الشباب اي طال عبعاب بالضم مرد دراز وفيه عبية بالضم والكسر اي كبر وتجبر ومنه عبية الجاهلية اي نخوتها عبيثة شير عرفط وعصارة وي يعبوب اسپ بسيار
رو جوي كه آب درو تيز رود عتب عتب معتب خشم گرفتن يقال عتب عليه اي وجد عليه (عع ف اض ۲ وك ۳) معتبة بفتح التاء وكسرها خشم تعتاب
بالكسر ناز كردن وخشمگيني پيدا كردن يقال بينهم اعتوبة يتعاتبون بها واعتبني فلان اي عاد الى مسرتي راجعا عن الاساءة والاسم العتبى وفي المثل لك
العتبى بان لا رضيت هذا اذا لم ترد الاعتاب تقول اعتبتك بخلاف ما تهوى واستعتب واستعتبني ويقال ايضا استعتبته فاعتبني اي استرضيته فارضاني
عتب پله يعني از زمين اعتتاب برگشتن از چيزي عتبت الطريق اذا تركت سهله واخذت في وعره ومن واعتتب اي قصد عتب بالتحريك پايه نردبان
وكل مرقاة منه عتبة والجمع عتب وعتبات عتبة ايضا آستانه در والجمع عتب وحمل فلان على عتبة اي امر كريه من البلاء ويقال ما في هذا الامر رتب
ولا عتب اي شدة عتب ايضا ميان انگشت وسطي وبنصر عتبان رفتن شتر بر سه پاي وبر يك پاي جستن مردم (عع ف اض ۲ وك ۳) عتبان بكسر العين
مع السكون نام مردي عثلب يعني عثلب اي مهدوم وامر معثلب اذا لم يحكم وعثلب الزبيل زنده اذا لم يدر اورى هذا العود ام لا يعني اخذه
من شجر مجهول عجب + عجيب كار شگفت عجاب كذلك عجاب بالتشديد ابلغ منه اعجوبة كذلك وقولهم عجب عاجب كقولهم ليل لائل يؤكد به تعاجيب شگفتها
لا واحد لها من لفظها ولا يجمع عجب وعجيب ويقال جمع عجيب عجائب مثل افيل وافائل وتبيع وتبائع وقولهم اعاجيب كانه جمع اعجوبة مثل احدوثة واحاديث
يقال عجبت من كذا وتعجبت واستعجبت منه بمعنى وعجبت غيري واعجبني هذا الشيء لحسنه واعجب فلان بنفسه فهو معجب برأيه وبنفسه والاسم العجب بالضم يعني خودبيني
بيني وقولهم ما اعجبه برأيه شاذ والقياس عليه عجب بالفتح والسكون بن دم وپايان هر چيزي عجوب ج عدب + عداب بالفتح ريگ تنك عدابة پاچه عدابة
بالضم نام مردي از اوس عذب عذب پاكيزه عذوبة مصدر منه (عع لفضهما) اعذبان آب دهان وخمر واستعذب القوم ماءهم اذا استقوه عذبا
يستعذب لفلان من بئر كذا اي يستقى له ويستعذبه اي عده عذبا عذبة اللسان تيزي زبان عذبة السوط چابك تازيانه عذبة الميزان الخيط الذي يرفع به عذبة الشجر غصنه
عذبة ايضا خاشاك ماء وذو عذب كثير القذى ويقال اعذب حوضك اي انزع ما فيه من القذى واعذبته من الامر اذا منعته عنه واعذب نفسك من كذا اي
اظلفها عنه عذوب ستور ايستاده كه آب وعلف نخورد وعاذب كذلك عذاب شكنجه تعذيب شكنجه كردن عذيب نام آبي از بني تميم را عاذب جاي عذبي مرد كريم خلق عرب
عرب مردم تازي شهر باش عربي منسوب اليهم عن العروبة اعراب تازيان باديه نشين وهم سكان البادية خاصة اعاريب كذلك والنسبة اليهم اعرابي ولا واحد له
وليس الاعراب جمعا لعرب كما كان الانباط جمعا لنبط وانما العرب اسم جنس والعرب العاربة هم الخلص منهم واخذ من لفظه فاكد به كليل لائل وربما قالوا العرب
العرباء تعرب خويشتن بعرب مانند كردن وتعرب بعد هجرته اي صار اعرابيا والعرب المستعربة هم الذين ليسوا بخلص كذلك المتعربة عربية لغت تازي يعرب بن قحطان اول
كه زبان تازي ازو بيرون آمد وهو ابو اليمن كلهم عرب وعرب بالضم وسكون را وبفتحتين بمعنى مثل عجم وعجم عريب تصغير عرب عروبة تازي زبان شدن (عع لفضهما)
واعرب كلامه اذا لم يلحن في الاعراب واعرب بحجته اي افصح بها ولم يتق احدا وفي الحديث الثيب تعرب عن نفسها اي تفصح معرب خداوند اسپان تازي واسپي
كه بدو اصل نباشد معربة سوسنير واعرب الرجل اي ولد له ولد عربي اللون ابل عراب خيل عراب شتران واسپان تازي خلاف البخاتي والبراذين اعرب
اي تكلم بالفحش والاسم الاعرابة بالكسر واعرب سقي القوم اذا كان مرة غبا ومرة خمسا ثم قام على وجه واحد وعرب عليه فعله اي قبح وفي الحديث
عربوا عليه اي ردوا عليه بالانكار وعرب منه لقه اي نهيه من الايمن وعربت عن القوم اي تكلمت عنهم تعريب بريدن شاخهاي خرما وبدانشه دست

و سخن عجمی را عربی کردن یقال عربته العرب و اعربته ایضا عربة بفتحتین چوبی که در وی آب تیز رود و تن عرب ایضا تباه شدن معده از صح ک اف ۲م یقال عربت معدة
ای عربة و تباه شدن جراحت و ریش و یقال ما بالدار عریب ای احد عروب زن شوی دوست عرب بضمتین منج قوله تعالی عربا اترابا یوم العروبة جمعه آدینه
و من ابی العروبة بالالف واللام عربة نام مرغی از اتمه عرب بالکسر والسکون گیاه خشک سوخته عرشبة تیزی تیغ و شاخ عرطبة عرطبة نوعی از دو جابها
و یقال هو الطبل عرقب عرقوب بالضم پی پاشنه عرقوب الدابة پی پای ستور قال الاصمعی کل ذی اربع عرقوباه فی رجلیه و رکبتاه فی یدیه و عرقبت الدابة ای
قطعت عرقوبها و عرقوب ایضا من الوادی موضع فیه انحناء والتواء قال الفراء یقال ما اکثر عراقیب هذا الجبل وهی الطرق الضیقة فی متنه و تعرقبت
اذا اخذت فی تلک الطرق عرقوب القطا ساقها و عراقیب الامور و عراقیلها عظامها و صعابها عرقوب ایضا نام مردی از عمالقه ضرب به المثل فی الخلف
و یقال مواعید عرقوب و ذلک انه اتاه اخ له یسأله شیئا فقال عرقوب اذا اطلعت هذه النخلة فلما اطلعت قال اذا ابلحت فلما ابلحت قال اذا ازهت فلما ازهت قال اذا
ارطبت فلما ارطبت قال اذا صارت تمرا فلما صارت تمرا اخذه من اللیل ولم یعطه شیئا عزب عزب بفتحتین مرد بی زن عزبة زن بی شوی عزاب بالضم جمعها عزوبة
و عزوبة بالضم فیهما بی زنی و بی شوی یقال تعزب فلان ثم تاهل و دور شدن از صح ف ت اف ۲ و ک ۲م یقال عزب عنی فلان ای ابعد و غاب و دور رفتن ستور
در چراگاه یقال عزبت الابل ای ابعدت فی المرعی لا تروح و دور گردانیدن یقال اعزبه الله و اعزب القوم ای عزبت ابلهم فی المرعی فهم معزبون عزابة
بالکسر دور برنده ستوران خود را از مردم و بسیار غریبا باشنده عازب آب و گیاه دور دست و اعزبناه ای اصبناه اهل عزیب جمع عازب و هو الذی لا یروح
علی اهله مثال غاز و غزی سعوام عزب بالتشدید اذ اعزب عن الدار وفی الحدیث من قرأ القرآن فی اربعین لیلة فقد عزب ای بعد عهده بما ابتدأه
منه و عزب طهر المرأة اذا غاب عنها زوجها و عزبت الارض ای لم یکن بها احد مخصبة کانت او مجدبة عسب عسیب شاخ خرما که برگ برنیاورده باشد
و هو فویق الکرب و نابت علیه الخوص فهو سعفة عسیب الذنب بن دم عسیب ایضا نام مردی عسب بکرایه دادن فحل جهت گشنی از صح ف اک ۲م یقال عسب
فحله ای اکراه و جهیدن فحل زیاده عسب ایضا آب گشن و عسب الفرس ای اصقه و قت یعسوب امیر زنبوران و منه قیل لسید کذلک و نوعی از پرندگان
بزرگ تر از ملخ الیاء فیه زائدة لانه لیس فی کلامهم فعلول غیر صعفوق عشب عشب گیاه تر بلد عاشب گیاه ناک و بعیر عاشب یرعی العشب اعشاب
گیاه ناک شدن یقال اعشبت الارض ای انبتت العشب و بگیاه رسیدن یقال اعشب القوم ای اصابوا عشبا ارض معشبة عشبة و مکان عشیب بین
العشابة و اعشوشبت الارض ای کثر عشبها و هو للمبالغة کقولک خشن ثم اخشوشن و ارض فیها تعاشیب ای فیها عشب لا واحد لها عشبة بالتحریک شتر کلان
سال عشبة کذلک یقال سالته فاعشبنی ای اعطانی ناقة مسنة و یقال شیخ عشبة و عجوز عشبة ای هم و همة و عیال عشب ای لیس فیهم صغیر عصب عصبة بفتحتین
پی عصب اعصاب ج و پسران و خویشان پدری از جانب پدر عصبات ج و پی ناک شدن گوشت از صح ک اف ۲م و عصب ای اشتد معصوب سخت گوشت
عصب بالسکون عصبا بر بستن یقال عصب راسه بالعصابة عصبا و نوعی از بردهای یمنی و نوعی از ابر گزیده و یقال هو من عصب القوم و عصب القوم بالتحریک ای من خیارهم و نورد
سخت پیچیده رجل معصوب الخلق و جاریة معصوبة [illegible] ای مجدولة الخلق عصابة بالکسر [illegible] گروهی از مردم و اسپ و مرغ معصوب ایضا گرسنه بلغة هذیل تعصیب عصابه
بستن بر سر معصب آنکه میان بسته باشد از گرسنگی قال ابو عبیدة هو الذی عصبته السنون ای اکلت ماله عصبة بالضم از ده تا چهل و از مردان عصائب [illegible] ریسمان بر [illegible] و عصوب القوم
ای صاروا عصابا و عصائب و اعصوصب الیوم ای اشتد و منه یوم عصیب و عصبصب ایضا شدید عصیب ایضا [illegible] باره ها پیچیده و بریان کرده و یقال عصبت
[illegible] الناقة [illegible] عصوب [illegible] عصبت الشجرة اذا ضممت اغصانها ثم ضربتها لیسقط ورقها قال الحجاج لاعصبنکم عصب السلم
و عصب القوم بفلان ای استکفوا حوله و عصبت الابل بالماء اذا دارت قال الفراء عصبت الابل بالفتح والکسر اذا اجتمعت و عصب الریق بفیه ای یبس علیه و عصب الریق فاه
ایضا و عصب الافق اذا احمر و عصبت الکلیة [illegible] ایضا نوعی از [illegible] اللهم [illegible]
الی [illegible] عضب [illegible] عضب ببریدن [illegible] شدن
[illegible] عضباء گوسفند شاخ شکسته [illegible] عضاب [illegible] شاخ [illegible] عضب ایضا
مردی [illegible] ناقه رسول علیه السلام [illegible] الاذن [illegible] عضب ایضا نوعی از تصرفات [illegible]
[illegible] عطب عطب

بضمتين وبالسکون مثل عسير منه عطلبة پاره از وی يقال اخذ ربح عطلبة اي قطعة بخرقة عطلب * عنظب بالضم والظاء المعجمة ملخ نر وفتح الظاء لغة فيه
وقال الكسائي هو بضم الظاء الاعنظاب عنظاب عنظوب كذلك عنظوبة مونث عناظب ج وعنظباة مثله عنظبة موضعی عقب * عاقبة پايان كار وفرزند
يقال ليس له عاقبة اي ولد وتاتي في آخر الامر عاقب آنكه نيابت سيد دارد بعد از وی وقول النبي صلعم انا العاقب يعني آخر الانبياء وكل شيء
خلف بعد شيء فهو عاقبة عقب بكسر الوسط پاشنه وهي مؤنثة وعقب الرجل ايضا ولده وولد ولده وفيها لغتان كسر القاف وتسكينها
وعقب فلان مكان ابيه عاقبة اي خلفه فهو اسم جاء بمعنى المصدر كقوله تعالى ليس لوقعتها كاذبة وعقبت الرجل في اهله اذا بغيته بشر
وخلفته وعقبته ايضا اذا ضربت عقبه * عقب بالسکون روش ستور كه بعد از رفتار نخستين آرد يقال لهذا الفرس عقب حسن و
مصدر لما تقدم من الافعال عقب بضمتين وبالسکون پايان كار ومنه قوله تعالى هو خير ثوابا وخير عقبا ويقال جئت في عقب الشهر
وعقبانه اي بعد ما يمضي كله وجئت في عقبه بكسر القاف اي اذا بقي منه شيء حكاه ابن السكيت عقبة بالضم نوبت يقال تمت عقبتك
وهما يتعاقبان كالليل والنهار وبدل وعوض اسير يقال اخذت عقبة اي بدلا ونوعي از خوردني كه در بن ديگ عاريتي بجا ماند
وعاقبت الرجل في الراحلة اذا ركبت انت مرة وركب هو مرة والمعاقبة نوع تصرف في العروض عقبة الطائر مسافة ما بين ارتفاعه
وانحطاطه معقاب زني كه بعد از پسر دختري وبعد دختري پسري زايد عقبة بالكسر اثر وهيأت يقال عليه عقبة الجمال ويقال ما يفعل ذلك الا عقبة القمر
اذا كان يفعله في كل شهر مرة عقب بفتحتين پي كه از وی زه وريسمان تابند عقبة يكي وايضا پي عقبات ج عقب بالسکون زه تافتن از
پي پيچيدن بر چيزي يقال منه عقبت القوس والقدح والسهم اذا لويت شيئا منه عليه يعقوب نام پيغمبري عليه السلام وهو اسرائيل النبي ويعقوب
منصرف للعجمة والتعريف وكبك نر وهو منصرف يعاقيب ج والياء زائدة ابل معاقبة التي ترعى مرة في حمض ومرة في خلة واما التي تشرب
الماء مرة ثم تعود الى المعطن ثم تعود الى الماء فهي العواقب واعقبت الرجل به نوبت بستم والعرب تعقب وتعاقب بين الفاء والثاء
مثل جدف وجدث عقاب بالكسر شكنجه كردن يقال عاقبه بذنبه وقوله تعالى فعاقبتم اي فغنمتم ودر پي كردن فهو معاقبة وعقبة ايضا تعقيب مثله معقبات
فرشتگان شب وروز وانما انث لكثرة ذلك منهم اي التعاقب نحو نسابة وعلامة وشتران بعضي بعد ديگر ايستاده بر حوض تا نوبت آب خوردن رسد والطالب
العقب وعقب الحرج اذا انصرفت ثمرته وحان ثيبه وعقب في الامر اذا تردد في طلبه مجدا قوله تعالى ولى مدبرا ولم يعقب اي لم يعطف ولم ينتظر تعقيب
الصلوة الجلوس بعد ان تقضيها لدعاء او مسئلة وفي الحديث من عقب في صلوة فهو في الصلوة ويقال تصدق فلان بصدقة ليس فيها تعقيب اي استثناء
واعقبه بطاعته اي جازاه وعقبى الامر جزاؤه واعقب الرجل اذا مات وخلف عقبا اي ولدا واعقبه الطائف اذا كان الجنون يعاوده في اوقات
معقب بستاي كه پس شتاب آيد ويقال اكل اكلة اعقبته سقما اي اورثته وذهب فلان فاعقبه ابنه اذا خلفه وهو مثل عقبه واعتقب سقيم القدر اي
وفيها العقبة بالضم وتعقبت الرجل اذا اخذته بذنب كان منه وتعقبت عن الخبر اذا شككت فيه وعدت للسؤال عنه وتعقب فلان رايه اي وجد
عاقبته الى خير واعتقب البائع السلعة اي حبسها حتى يقبض الثمن وفي الحديث المعتقب ضامن لما اعتقب اذا تلف عنده واعتقبت الرجل حبسته ويقال فعلت كذا واعتقبت منه
ندامة اي وجدت في عاقبته ندامة عقاب بالضم مونث عقاب جمع قلتها اعقب لانها مؤنثة وافعل بناء يختص به جمع الاناث مثل عناق واعنق في القلة وجمع الكثرة عقبان
بالضم والكسر وعقابيل عقاب عقنباة وعبنقاة اي ذات مخالب حداد وعقاب الراية علم وسنگي ميان چاه كه دلو را دراند وسنگ بيرون جسته از كوه عقرب
عقرب كژدم عقارب ج تونث عقربة مونث ايضا عقرباء كذلك غير مصروفة عقربان بالضم وتشديد الباء وتخفيفها كژدم نر مكان معقرب بكسر الراء ذو عقارب
كژدمناك ارض معقربة ومعقرة كانه رد العقرب الى ثلثة احرف ثم بنى عليه صدغ معقرب اي معطوف وانام برجي عكب * عكابة بالضم بدرجي از كبر عكاب دود
ويقال للابل عكوب على الحوض اي ازدحام عاكب جمع نحو عكوب بالفتح گرد عنكبوت تننده مونث عناكب ج عنكباة مثله رجل عكب مثال جعفر قصير
ضخم ونام مردي زندانبان نعمان بن المنذر علب * علب نشان علوب ج وجاي درشت ونشان كردن (ع ع فتاض ۲) علب اذا وسمه او خدشه
واثرت فيه وكذلك التعليب طريق معلوب اي لاحب علباء بالفتح والكسر پي گردن وهما علباوان ومنهما منبت العرف وعلباوان يمتدان على الكاهل
علابي ج وايضا نوعي از زره يقال تشنج علباء الرجل اذا اسن علب بالتحريك نوعي از بيماري شتر بجانب گردن (ع بفتحها ك ۲) علب

علباء بالکسر نام مردی علبته بالضم ای مسن علبت بکسر اللام وتیس علب علب اللحم ای اشتد صلب وعلب النبت منه ومعاوره السیف علباء البعیر فانه علباء او اخرجت
والشتم یقال اعلبنی الذی عند الخصومة یفعل کما نفسه یشخص الرجل ان یشرف علباء وا ساز می علیه آنکه معلّب ج علاب علب جرم وشبه شیر والکسر
الورق علی یحیی ولم وادی نام العین وسکین الفاء بضم فعیل مثال علیب بیاء فعلل ملحق وهو العنق علباء من واصله شعر انفش اذا وغیرها والکلب
وقبل وقبل وقردة وقرد نحو الجمع البناء هذا علی لاغلب زائدان بالنون وهو وخیرة وطیرة وطلبه وحبرة توله مثال انگور دانه بالکسر سخیته عنب مثله
الانسان فی تخرج بثرة ایضا عنبة عنب فی لغة عنباء واعناب عنب الکثرة وفی بالتاء عنبات القلة فی جمعه قلیل وهو للواحد جاء قد انه الا وثورة وثور
عندلب کوهی ثلاثه بالتحریک عنبان فرج بستگی وادی و بینی کلان بالتخفیف عنابه یکی عناب بالضم سخت جیلان عناب ارطی مردی نام بالفتح عناب
فلا ثانیة النون کانت اذا سیبویه قال اصوت اذا یعندل والبلبل والتصغیر الجمع منه تبنی ثم الرباعی الی ترده لانک ج عنادل داستان هزار عندلیب
عنا عینه عیب شرخه والمدای بالقصر وعباده الباء وفتح بکسرتین الشباب بمعنی بالضم عهب کسائی سنگ گران مرد عهبا عهب زائدة
وموضع عیب ای وسعاب معابه فیه ما ویقال والتمام النقص علی ومعوب متعیب فهو ومتعد لازم وعبته اعیب فاعیب صار ای المتاع عاب یقال فرهنگ وضد آهو
مسابر تقول العرب لان جمیعا البجاز فیهما کسرتها او وفتحها ولو مفتوح والمصدر مکسور الاسم به ارید ان یکیل کال نحو العین المعتل من المفعل ان ایضا عیب
کرشی الانصار الحدیث فی ای جامعة عیبة مثله وتعیبه ایضا اعاب وجعله العیب الی نسبه ای وعیبه بمعنی وعیوب معائب وعیب ومعاش وعیش ومعاش
سماقیه ای غربیة وعربیة قد طعمه ترش هست درختی ثمر آن وقی سماق عربیب ضمیم عربیب کذلک عیبات عیاب وبدر بدره مثال ج عیب وعیبی
ماندیسا وسیخ نرم است شاخها واشا مرد انار درخت هم درختی بالضم عثرب سعفر مکصعفر عثلب وقد سماق المهملة والراء بالتاء بالضم عثرب
عرزب بن عبدالرحمن ضحاک و شدید بیطرو سخت الباء وتشدید الاول وبکسر بجعفر عرزب خبیث منش سفرحل عجرقب یکی عشرته بخورند وشکر
عسالیب ج عسقب عسقب بزرگ خوشه بن سیبویه احمد و انگور خوشه و بالکسر گریه وقت چشم بستگی عسقبه جعفر شیر عسقب نکاح عزیلة تابعی
شم برده گذرند بر تشدید با تشدید و بفتحات بجعفر عشرب اندام بوشته فرد و صیر بجعفر عشجب عشرجبات وبکون بالکسر عسقلبه ومعنی سروزان عسکلبه
والشبو وعصلبی الخلقه شدید قوی عظیم وعصلوب وبالفتح بالضم عصلب قوی شیر بجعفر المفتوحة الراء وتشدید بفتحتین شتر و شوند جاری سخت مثله رسد عنا
الجلیة موی وعلهبته قد دراز مرد وحشی گاو شاخها از دراز نر کوهی بز علهب خرد افعی بالکسر عظربه سختی وسختی عصلب مضطرب دراز کنفد وعصلب
آمدن و آمدن شتر آمدن با آب میان روز غب غب الغین فصل لاعترب عجرب تصحیف وليس سماق بالضم عنزب تکلین الدال بکسر معندب
بکسته و یوما بیعت ای عنهم وغببت القوم اغببت الکسائی قال بجائی فتن میان و روز یک اغباب عوارب و عائبة وابل الابل غبت یقال (صح ف ک ۲)
ای الحسن قال الزیارة فی والغب فیها یبالغ لم اذا الحاجة فی فلان غبب ویقال یوما وترک یوما تحلب التی شاة مغببة عنهم وفعت ای بالتشدید عنهم وغببت یوما
ای غبا فلان وغب انتن ای اللحم وغب اواخرها الی صارت الامور وغبت عاقبته شئ کل وغب وحبا نرد غبا زر ویقال اسبوع کل فی
یومین وجع یومان یوما عندها القول بعو واربع المریض عیادة فی اغبوا الحدیث وفی اغبابا ای فلان واغبنا غاب والخبز البائت اللحم ومنه بائت
یوم کل یاتینا بل یوم دون یوما یاتینا لا ای عطاؤه لایغبنا وفلان بمعنی وغبت الحمی واغبت الورد غب من الابل واغبت الثالث الیوم وعند
ربه حلوق بفتحتین غبب الغد من یحض ثم اللیل من علیه تحلب ثم غدوة تحلب الغنم البان من وهی وسیند بگیرد یکبار دو شیر نعیمه عقاب هوزه بالضم غبه
(صح بضمها) الحم خود جای از دوری بالضم غربة غرب جبل وهو بمعنی المنحر ایضا وغبغب الانسان من ذلک وغبغب گاو و مرس خروس کاکوی
حاکم بل ویقال شود مغرب سوی مغرب قاربه غیرا الی تزوج اذا فلان واغرب الاباعد ایضا غرباء ج غریب فهو بمعنی وتغرب اغترب غربه کذلک
الزاد وتشدید بالضم غرب و دورکردن گردن شهر از بیرون تغریب بعید ای والفتح بالکسر مغرب سلو بلدهم سوی بلد من علیهم طرا الذی الخبر یعنی خبر مغربة
اخضر سیه و حفر از آنها وکراها سیدلها وسپید الراء بفتح مغرب شدن و غریب شکرا کردن پر و درون غریب و بشو جغتر اغراب کوه آن نزدیک آبی چشمه غربه بعرب نام قصا
از سرش تندی و تیزی تبر الفاس غراب القلة جمع آغرب غربان بالکسر ج غراب و حیة اشتد اذا الرجل واغرب عینیه اشفار ابیضت ای مجهولا الفرس
الیه نوا ابعث ان اسود تجعل السود غرابیب قلت واذا سیاه بشدید اسود ضرب وهو الغراب رجل غربان ج ابالیا غیاثا سیاه و

الا لو ان لا نتقدم غرب بغرب جای فرو شدن آفتاب و قولهم لقیته مغیربان الشمس صغروه علی غیر مکبره کانهم صغروا اغربانا والجمع مغیربانات مغرب ای ابعد اغرب
عنی ای تباعد مغروب فرو شدن آفتاب و ماه و جز آن و مجاری اشک چشم و تیزی همه چیز و دندان و آداری آن غرب بالضاد لو نر رگ و تیزی تیغ و زبان و تیزی هر چیزی و تیز
رفتار اسپ و اول رفتار و اسپ تیز رو و رگ آب چشم که همیشه روان باشد چون ناسور نوی غربة دوری و دور غربة النوی بعدها غارب میان کوهان و گردن شتر و منه قولهم
حبلک علی غاربک ای اذهبی حیث شئت غوارب الماء اعالی موجه شبهت بغوارب الابل غرب بفتحتین نقره و جام از نقره و خمر و نوعی از بیماری گوسپند یقال منه غربت الشاة
بالکسر و آب که از دلو چکد متغیر شود و بوی آن و درخت بید و یقال اصابه سهم غرب بالصاف و لا اضافة و تسکن الراء و تحرک و تیری که انداز نده وی معلوم نباشد
غصب* غصب ستم ستدن (ع ف ک ۲) غصب منه و غصبه علیه بمعنی اغتصاب مثله و غصب و مغصوب بمعنی غضب* غضب بالمعجمة
بفتحتین خشم گرفتن (ع ک ف ۳) غضب علیه و اغضبته انا فتغضب و هو غضبان و هی غضبی و غضبانة فی لغة بنی اسد و کذا ملاٰنة و اشباهها
و هم غضبی و غضابی مثل سکری و سکاری رجل غضبة مشددة الباء ای یغضب سریعا و غضبی الصبا مائة من الابل و هی معرفة لا تنوّن و لا یدخلها
الالف و اللام قال الاصمعی غضب لفلان اذا کان حیا و غضب بفلان اذا کان میتا و قول الاحمر مثله و غاضبه ای راغمه قوله تعالی و ذا النون اذ ذهب مغاضبا
یعنی مراغما لقومه امرأة غضوب ای عبوس قال ابن السکیت غضب بالتسکین ایضا احمر شدید الحمرة یقال احمر غضب غلب* غلبة چیره شدن (ع ف
ک ۲) قوله تعالی و هم من بعد غلبهم سیغلبون و هو من المصادر المفتوحة العین مثل طلب قال الفراء یحتمل ان یکون غلبته فحذفت الهاء عند الاضافة و غلبا
و مغالبة و غلبا و غلابا مثال قطام نام زنی تغلّب علیه ای استولی علیه قهرا تغلیب چیره گردانیدن متغلّب ای مغلوب جر ا غلب بکسر اللام نام شاعری غلاب سبا نام
تغلب نام قبیلة تغلب بن وائل و قولهم تغلب بنت وائل انما یذهبون بالتانیث الی القبیلة کما قالوا تمیم بنت مر تغلبی بفتح اللام منسوب الیه استیحاشا لتوالی الکسرتین
مع یاء النسب و ربما قالوه بالکسر و رجل اغلب ستبر گردن و سطبر گردن و هضبة غلباء و عزة غلباء و اغلب نام مردی و حدیقة غلباء ای ملتفة و حدائق غلب و اغلولب
بالغ و التف غلبة بفتحتین مشددة الباء چیرگی و رجل غلبّة ایضا الذی یغلب سریعا غبب* غب تابستانی غبا بسج فرس ا و هم غبیب اذا استرق و اشتد سواده غبب بفتحتین ای کما
(ع ک ف ۲) و فی الحدیث سئل عطاء عن رجل اصاب صیدا غبا قال علیه الجزاء یعنی تخلفه من تحریمه غیب* غیب ناپدید شدن
(ع ف ک ۲) یقال غاب عنه غیبا و غیبة و غیابا و غیوبة و مغیبا و غائب منه و الجمع غیب و غیاب و غیب و تحرک الیاء فیه لانه شبه ببعید و هو مصدر لصیفة لانه یجوز ان یجمع
به المصدر و ان کان جمعا و غیبته انا غیابة الجب قعر چاه غیابة الوادی کذلک و یقال وقعنا فی غیبة و غیابة ای هبطة من الارض و قولهم غیبه غیابة ای دفن فی قبر
و یقال بنو فلان یشهدون احیانا و یتغایبون احیانا و غابت الشمس ای غربت و المغایبة خلاف المخاطبة و اغابت المرأة اذا غاب عنها زوجها فهی مغیبة کما یقال مشهد
غیب ایضا زمین پست و هو ما اطمأن من الارض اغتیاب بد گفتن کسی در غیبت شدن پس هی غیبة بالکسر اسم فیمان کان صدقا و ان کان کذبا فهی بهتانا غابة بیشه یقال
غاب و غابة ایضا نام جای بحجاز و تغیبت فلان تغیب الصافی مرزة الشعر غیهب غدة بالضم گوشت پاره سطبر در لهازم شتر غدة سلکیة یا کثیر العضل
موضعی الغدة یعنی (غ ن د ب) غسلبة ربودن کسی چیزی را از دیگری کالمغتصب له غشب الماء برانگیخت آب را الغشب لغة فی الغشم و هو بمعنی منه اغشیبا
منسوب الیه غشب کهماس شیر غشارب مرد دلیر کار گذار غصلب بالضم دراز ضطرب غضرب غضارب جائی اسبار آب و گیاه غطرب افعی زبانها قاله الکراع و عند
صاحب القاموس انه تصحیف انما هو بالعین المهملة و الظاء المعجمة و قد تقدم غنب بضم و خطهائی گرد و میان کنج های بن پستان خوشی غنبة بالضم یکی غنب بالفتح
غنیمة و ان غندوب غندب بضمها گوشت پاره سخت گرد اگرد کام غندبتان دو گره در بن زبان یا دو گوشت پاره که بلازه ابو اگرفته یا سپید و غدد بن
گوش غنا و سیاج فصل القاف قب بالضم موضعی بکوفه عن یاقوت یا قبیلة از همدان منه معدان الفتی و سعید و هو بالقاف قرب بفرسا حقیقت فرجها الا و
فرب کسحاب دیهی است قربستر قندفرب کرنار دیهی است باصفهان فرباشهری است بلخ او هو فیرباب و فاریاب فیریاب گمیاشهری است بخراسان و فاراب با جیم
سیبویه او هی بلد اترار فراشب رستنی که از ان پالانها سازند قرقب بقنفذ موضعی است و منه الثیاب القرقبیة و هی ثیاب بیض من کتان و زهیر بن میمون القرقبی الهمدانی
قاری نحوی او هو بقافین فرنب بالکسر موش یا بچه آن از موش دشتی فصل القاف قأب قأبت الطعام و قأبت الماء ای اکلت و شربت کلها و قئب بالکسر
بالکسر اذا اکثر شرب الماء مثل نهب فهو مقأب علی المفعل قبب قبوب بالضم آسیب شدن گوشت لبسیه عرام تک شدن ابش و اجراحت (ع ف ک ۲) قبب بفتحتین باریکی
میان اقب لشه قباء مونثه قبّ ای ضومر قبیب آواز کردن دندان شیر به بیم زدن (ع ف ک ۲) قبقبة آواز شکم شیر و بانگ کردن قبقاب شتر خرخره قبقب شکم

قاثبة او انسد يقال ما اصابتنا العام قاثبة وقابتة اي صوت الرعد قبة جولي كه در ميان كرده دلو باشد ويقال عليك بالقب الاكبر اي بالرأس الاكبر ويبدا بن (ع ح ف
ا ص ٢) اقتاب كذلك وپاره هيمه ايست قت بالكسر استخوان بيرون آمده ميان اليتين يقال الزق قتبك بالارض ويقال للشيخ موقب القوم وقتة الشاة بالفتح والكسر واكثرما
الاطباق وبقوه الحفت يعني نزرجانه شكنبه وربما خففت قتبة بالضم پالاني گرد بر آورده قتب قتاب ج بيت مقتب الذي يحرقه قتبه قباقب العام الذي بعد العام المقبل ويقال لا آتيك
العام ولا المقبل ولا القباقب حماد قبان نوعي از ملخ گياهي والعرب لا تصرفه وهي معرفة عندهم لانه من فعلان ولو كان فعالا لصرف قتب* قتب بالتحريك پالان
بالكسر وساخت اشكش واقتاب ج وهي مونثة عند الكسائي قال الاصمعي واحد الاقتاب قتب بالهاء وتصغيرها قتيبة وبها سمي رجل قتبي منسوب اليه وقال ابو عبيدة القتب
ما تحوي من البطن يعني استدارة وهي الحوايا واما الامعاء فهي الاقتاب واقتبت البعير اي شددت عليه قتبا وقتوبة من الابل التي تقتبها بالقتب وجاءت بالهاء لانها الشيء
يقتب كالحلوبة والركوبة قحب* قحاب بالضم سرفه اسپ وشتر ومردم (ع ح ف ا ص ٢) قحبة كلمة مولدة قحطب* قحطبة نام مردي وافگندن بشمشير زدن ازبالا
قرب* قرب بالضم نزديكي (ع ح ف ا ص) قريب انعت منه قوله تعالى ان رحمة الله قريب لم يقل قريبة لانه اراد بالرحمة الاحسان ولان ما لا يكون تانيثه حقيقيا جاز تذكيره
قال الفراء اذا كان القريب بمعنى المسافة يذكر ويونث واذا كان في معنى النسب يونث بلا اختلاف يقال هذه المرأة قريبتي اي ذات قرابتي قربان بالكسر نزديك شدن ويعبر عن الجامع
ايضا (ع ح ک ا ف ٢) قرابة خويشي ونزديكي ونزديك شدن (ع ح ف ا ص ٢) قربى نزديكي وخويشي يقال بيني وبينه قرابة وقربى وقربة ومقربة وقربة بضمتين وهو قريبي وذو قرابتي
وهم اقرباتي واقاربي والعامة تقول هو قرابتي وهم قراباتي بالتاء ويقال قربت قرابة مثل كتبت كتابة اذا سرت الى الماء وبينك وبينه ليلة والاسم القرب بفتحتين وهو سير الليل
لورد الغد قال الاصمعي قلت لاعرابي ما القرب قال سير الليل لورد الغد قلت ما الطلق قال سير الليل لورد الخمس ويقال قرب بصباص وذلك ان القوم يسيمون الابل وهم
في ذلك يسيرون نحو الماء فاذا بقيت بينهم وبين الماء عشية عجلوا نحوه فتلك الليلة ليلة القرب واقرب القوم اذا كانت ابلهم قوارب وهم قاربون ولا يقال مقربون قال
ابو عبيدة هذا الحرف شاذ قارب كشتي خرد كه در پهلوي كشتي بزرگ باشد جمعه الاغ وقال الخليل القارب طالب الماء ليلا ولا يقال ذلك لطالبه نهارا واقربت السيف اذا جعلته في القراب
وهو جفنه يعني وما يكون السيف فيه بغمده وحمالته والقراب بمعنى المقاربة ايضا قربان بالضم م وهو ما تقرب الى الله تعالى يقال قربت لله قربانا وهم جلساء وخاصة الملك يقال
فلان من قربان الملك ومن بعدانه واما بين ج وتقرب الى الله تعالى بشيء اي طلب القربة عنده وقربته تقريبا اي ادنيته قرب بالحركة والسكون ضد البعد من الخاصرة ايضا الى مراق
البطن اقراب ج تقريب نزديك گردانيدن ونوعي از دويدن وهو دون الحضر وهو ان يرفع الفرس يديه معا ويضعهما معا في العدو واقرب وتقارب بمعنى وقاربه في البيع مقاربة
وشيء مقارب بالكسر اي وسط بين الجيد والردي وكذلك اذا كان رخيصا وتقارب ضد تباعد واقربت المرأة اي قرب ولادها فهي مقرب بلا هاء وكذلك الفرس والشاة ولا
يقال للناقة وجمعها مقاريب واقربت السيف جعلت له قرابا واقربت القدح من قولهم قدح قربان بالفتح اذا قارب ان يمتلئ وجمجمة قربى وقدحان قربانان قراب مقرب ج
بفتح الراء اسپي كه بهسته نزديك بود واندازه عزت مقربة مونث قربة بالكسر مشك قرب ج وقربات بكسرتين وفتح ٢ وسكونها جمع القلة منها وكذلك جمع كل ما كان على فعلة
لك ان تفتح العين وتكسر وتسكن يقال هو بقرابة من ذلك بالضم اي بالقريب منه قرنبى بفتحتين مع النون جانوري دراز پاي مانند خزدوك قرشب* قرشب بالكسر المسن
الباء وسال نورده قرضب* قرضبة بالضاد المعجمة اي قطعه قرضوب قرضاب بالضم والكسر شمشير بران كه استخوان دو در در قراضب ج وبها سمو الفقير قرضوبا وقرضابا
الرجل اذا اكل شيئا يابسا فهو قرضاب ثعلب قرطب* قرطبه اي صرعه على قفاه قرطبى بكسرتين وتشديد الباء نوعي از بازي قرطب يقال ما عنده قرطعبة ولا قذعملة
ولا سعنة ولا معنة اي شيء قرعب* قرعب گاو كلان سال قسب* قسب چيزي زشت وسخت وخرماي خشك كه در دهان ريزه شود قسيب بالكسر وفتح الباء وتشديد الباء دراز
قسيب قشاب (ع ح ف ا ک ٢) قشب* قشب آميختن زهر قشيب اذا خلطه في الطعام سم فاذا اكله قتله فهو خذ رشته قشيب تيز سيف قشيب اي حديث العهد بالجلاء رجل قشب
بالكسر الذي لا خير فيه قشب الضمار قشاب ج قشب بالفتح زهر يقال قشبه اي سقاه سما وقشب طعامه اي سممه وبدي ياد كردن يقال قشبه بقبيح اي لطخه به ووزندن
نيكنامي وبدنامي خود را يقال قشب الرجل واقتشب اي اكتسب حمدا او ذما حكى ابو عبيدة عن الفراء وقشبني ريحه بالتشديد اي آذاني كانه قال سممني ريحه ورجل مقشب الحسب اي
مخلوط الحسب قصب* قصب بالتحريك كلك قصباء مثله قصبة يكي قال سيبويه قصباء واحد وجمع وكذلك الحلفاء والطرفاء وقصب الفضا ما شود و
وهر چيزي كه مانند وي باشد ميانه كاواك چون استخوان وانچه از نقره وبرنج باشد وغير آن وآب راههاي اشك وآب در
چشم وچشمها ورگهاي شش وكتان تنك وپيچهاي گره گره وهي انابيب من جوهر وفي
الحديث بشر خديجة ببيت في الجنة من قصب

قال الاصمعی قصب البطحاء میاه تجری الی عیون الرکایا یقول ماءها من قصب ای رکایا وماء عذب قصبة الانف عظمه قصبة القریة وسطها قصبة
السواد مدینتها قصب بالضم والسکون روده کانی یقال هو یجر قصبه اقصاب ج شعر مقصب ای مجعد وقصب الزرع وذالک بعد التقصیح قصائب
وهی ذوائب مقصبة تلوی لیا ولا تضفر ضفرا واحدها قصیبة قصابة بالضم والتشدید نای ونیخ لی قصاب ج قصاب بالفتح نای زن قاصب
کذالک وبرنده گوشت ورووده وماننده آن قصابة بالکسر نای زدن قصب بریدن (ع ف ا ک ۲) قصبت القصاب الشاة قطعها عضوا عضوا
وقصبت البعیر اذا قطعت علیه شربه قبل ان یروی وقصب البعیر شربه اذا امتنع منه قبل ان یروی بعیر قاصب وناقة قاصب ایضا حکیت منه عن ابن السکیت
واقصب الرجل اذا فعلت ابله ذالک وفی المثل رعی فاقصب یضرب للراعی اذا اساء فی الرعی وقصبه ای عابه **قضب** اقتضاب
بالمعجمة بریدن یقال اقتضبته ای قطعته من الشیء واقتضاب الکلام ارتجاله وقضبه ای قطعه والقضب القطع ویقال انقضب الکوکب
من مکانه قضب قضبة سپست مقضبة سپست زار سیف قاضب وقضیب تیغ بران قواضب ج قضب بالضم کذالک رجل
قضابة قطاع للامور مقتدر علیها قضیب شاخ درخت قضبان ج ونره خر وغیر آن وناقه رام ناشده وتازیانه قضب ایضا زدن تازیانه
(ع ف ک ۲) تقضیب شاخ بریدن از درخت در بهار قضابة بالضم شاخ ریزهای برید افتاده وقضیبه الناقة واقتضبتها اذا رکبتها قبل ان
تراض قال ابن درید کل من کلفته عملا قبل ان یحسنه فهو مقتضب فیه ویقتضب ایضا نام بحری در عروض **قطب** قطب ثلثة
ستونه آسیا وچرخ وکوکبی ساکن نزدیک فرقدان ومهتر که مدار کار بروی باشد وسپهسالار ویقال له قطب رحی الحرب وشیخ کیانه قطبه ستونه
که نشانه بروی نهند ونام مردی قاطبة یقال جاء القوم قاطبة ای جمیعا وهو اسم یدل علی العموم قطیبة شیر گوسپند وشتر بهم آمیخته قطب الشراب
واقطبه ای مزجه والاسم القطاب والقطب بالضم ایضا بریدن ومنه قطاب الجیب قطب بالفتح گوشه جوال وبهم آفکندن وآژنگ در افکندن
میان دو ابرو (ع ف ک ۲) قطوب نعت منه تقطیب روی ترش وآژنگ ناک کردن **قطرب** قطرب بالضم نام مردی ومرغی
قعب قعب قدح چوبین مغاک قعبة بالکسر وبفتحتین ج مثال جبال وحبا حافر مقعب سم مغاک تقعیب الکلام مغاک رسانیدن
سخن را قعنب نام مردی نون زائدة **قعضب** قعضبه ای استاصله قعضب نام مردی که کمان ساختی **قعقب** قعقب
قیقبان چوب که زین از وی سازند قال ابن درید هو از درخت **قلب** قلب دل وخرد وقوله تعالی ان فی ذالک لذکری لمن کان
له قلب ای عقل وخالص هر چیزی یقال هو عربی قلب ای خالص وسیانه شکل یستوی فیه المذکر والمونث والجمع وان شئت قلت امرأة عربیة
قلبة وثنیت وجمعت ایضا وبرگردانیدن منقلب کذالک وایضا جامه گردانیدن وجامه وخرما باشکوفه کردن (ع ف ک ۲) وقلبته القوم
کما تقول صرفت الصبیان وبدل زدن یقال قلبته ای اصبت قلبه وقلب نخل بیرون کشیدن وقلب النخلة لبها وهو علی ثلث لغات بالضم والکسر والفتح والجمع
قلبة بالکسر وفتح اللام وسرخ شدن غوره خرما یقال قلبت البسرة اذا احمرت قلب بفتحتین برگشتگی لب اقلب نعت منه شفة قلباء قلاب بالضم بیماری کشنده شتر بعیر مقلوب وناقة
مقلوبة نعت منه وقلب البعیر قلابا بکسر اللام واقلب الرجل اذا اصاب ابله ذالک وما به قلبة ای لیست به علة واقلبت الخبزة اذا حان لها ان تقلب قلب العقرب منزلی از
منازل قمر قلب بالضم دستیانه وما یتقلب بالکسر آهن ابا ج یقال هو حول قلب ای محتال البصیر بتقلیب الامور قلیب مثال قمیص گرگ قلوب مثال صبور وهو لغة قالب
بفتح اللام کالبد وبکسر غوره خرما رنگ دو قلیب مثال فعیل چاه سرناکرده یذکر ویونث قال ابو عبید هی البئر العادیة القدیمة اقلبة ج قلب بضمتین جمع کثرت
ابو قلابة بالکسر مردی از محدثان انقلاب گشتن وبر روی تقلیب گردانیدن وتقلب الشیء ظهرا لبطن کالحیة تتقلب علی الرمضاء **قنب** قنب بالضم والسکون غلاف
قضیب اسپ وغیر آن از ستور قنیب جماعات مردم مقنب بالکسر گله اسپان [illegible] عدد وتوشه دان صیاد وتوبره او که صید در وی اندازد قنب بالکسر والتشدید کنب
قنب الزرع تقنیبا اذا اعصف قنابة بالضم برگ کشت **قوب** قوب مغاک کندن (ع ف ا ص ۲) قبت الارض فانقابت تقویب مثله وقوبه ای قلعه
من اصله وقاب الطائر بیضه ای فلقها وانقابت البیضة وتقوبت بمعنی وتقوب من راسه موضع ای تقشر [illegible]
وفی المثل تخلصت قائبة من قوب قال [illegible] قوب ای [illegible] قوباء بسکون الواو وفتحها [illegible]
وهی داء یعالج بالریق مونثة لا تنصرف وجمعها قوب بالتشدید واذا سکنت الواو صرفتها والیاء فیه للالحاق بقرطاس [illegible]

قضب

قال الجوهری رحمه الله ... الاصل فیها تحریک العین و اما الاذن فهو الطائر الثانی ... فان خففت فی الکلام فعلی هذه ... الکعب و الساق ...

... اصل ... قدر قوس القاب ما بین المقبض و السیة ... قوس ... قال ابوعبیدة ... ثابت الدار مقیم ... قوله تعالی فکان قاب قوسین قال الفراء ... و الله اعلم ... قال الاصمعی ... قوس ... قضبة بالضم لون الی السواد ... مانند سیاه ...

... قضب بالضم ... قصبه ... از شهری ... قرقوب شهری از مضافات کسکر ... بضم القافین ... قرقف ... قرضب ... ازبوش دشتی القرضب اللص الکثیر و بالکسر القرضب یعنی ... قشب بروزن ... والیاء ... قشقب ... بضم القاف ... قصب ... قصلب بالضم توانا و بسیار سخت ... قطرب ... بسیار سخت ... قطرب ... دراز قد ... قطب ... بسیار سخت و شیر ... قعب ... قعنب ... قلب ... قلهب ... فلیان ... قلهب بروزن ... قنب ... قهب ... ککلب ... کوتاه قد ... قیقب ...

فصل الکاف

کأب کأبة شکستگی و بدحالی ... کبب ... کعب ... الکتاب ... کتب ... کتابت ... بالضم و النشدید ... کثب ... کذب ...

... کذب ... ای ... قال ... بالضم و الکسر ... بالفتح ... قال الله تعالی ... فلان ... کاذب ... الکذب ... ای ...

وقوله تعالى ابليس لو قعت [illegible] المصدر [illegible] وقال تعالى فبعل [illegible] ما قيده اى من لقاء وقال ابليس لعنه الله [illegible]
[illegible] ال ابن عنه [illegible] قال الاخفش [illegible]
[illegible] رضى الله تعالى عنه [illegible] كتاب [illegible]
[illegible] رضى الله تعالى عنها ان رسول الله صلى الله عليه وسلم [illegible] قال المجاهد على [illegible]
والاحدكما [illegible] ولوم الاثنين [illegible] عليه السلام [illegible] وقيل [illegible]
ما كذب فلان اى ما لبث تكذب اى تضف الكرب كرب [illegible] بالضم اندوه كردن [illegible] كرب [illegible] والقهر [illegible]
تج وكربت القيد اى ضيقته على المقيد وكرب ان يفعل كذا اى كاد ويفعل وكربت الارض اى قلبها للحرث وفى المثل الكلاب على البقر ويقال الكلاب على البقر
ونصبها [illegible] فى تخلية المرء وصناعته وصناعة وكرب الشئ اى دنا وانا [illegible] كربان [illegible] وكربت الشمس اى دنت للغروب [illegible]
جيوة النار اى دنت للطفاء وكربت الناقة [illegible] كرب النخل محركتين اصول السعف كرب [illegible] ويقال [illegible]
اب كراب الكمرج ابو كرب بكسر الراء [illegible] وهما اسمان [illegible] فتح الباء [illegible]
منون وكسرها مصروف [illegible] والياء من معدى ساكنة على كل حال [illegible] فى كل [illegible] واحد [illegible] الاول
الاول يقال [illegible] وقتيلى [illegible] الاول [illegible] بضم [illegible] فتح الراء الشديد الاسر من الدواب ويقال ما بالدار كراب اى احد والكرب اى [illegible]
ويقال [illegible] الراب اذا [illegible] السعف [illegible] كسب [illegible]
(عع عند اك) يقال كسبت الشئ والكسبة [illegible] الكسبة بكسر السين [illegible] والكسبة بالكسر مثال الجلسة [illegible]
فعله وفعل يقال كسبت اهلى خيرا وكسبته [illegible] الجوارح وتكسب اى تكلف الكسب [illegible] كسب بالضم [illegible] كساب مثال قطام [illegible]
[illegible] كعب [illegible] كعاب بالفتح [illegible] كاعب كذلك [illegible]
[illegible] (عع عند اقى) يقال كعبت [illegible] وكعب [illegible] فتح [illegible] شديد الادراك [illegible] كعب
بن كلاب وكعب بن [illegible] ويقال [illegible] كثب [illegible]
اى ضخم [illegible] كعب [illegible] قال الشاعر شعر [illegible] والافات [illegible]
الوواف بالواو كلب كلب [illegible] يقال امراة كلبة [illegible] كلاب كليب مثال عبد وعبيد [illegible] الثالث جمع [illegible]
فى المثل الكلاب على البقر [illegible] اى ارسلها [illegible] الكلاب [illegible]
[illegible] كلاب [illegible] ويقال [illegible] كلب [illegible]
[illegible] كلاب [illegible] بالضم [illegible] كلب [illegible]
[illegible] الكلاب [illegible] كلب [illegible]
[illegible] كلب [illegible] بالضم [illegible]
[illegible] كلب [illegible] يقال [illegible]
[illegible] بنو كلاب [illegible] بنو كلب بن وائل [illegible]
[illegible] يقال الكنبت [illegible]
[illegible] قال ابو عبيدة [illegible] القوم [illegible]
اى تفرقوا كواكب بالضم [illegible] يقال [illegible]
[illegible] كشف [illegible]

کسب عوزه چاکنور کخبیتی ودو برکب الکرم تکحیبا اطر کجبه او کثر کجبه زد بر وبرا او (عح منهتهما) کاحنبة لسیار دو اشکه بلند کرد وبرپازه آن کوحب بو صنعی کحلب کجعفر
موضعی کحابته نام شخصی کذب کذب کذب سپیدی در ناخنهای نوخاستکان والذال لغة فیهن والواحدة بهاء کدیهاء بالضم مثله مکروه
زن سپید فام وخالص وقرء ابن عباس بدم کذب ای ضارب الی البیاض کانه دم قد اثر فی قمیصه فلحقته اعراضه کالنقش علیه کرشب علینا ای
تعلب کرشب بروزن ومعنی قرشب کرکب کلکم کیاهی خوشبو کرنب بالضم وکسمند حقبدر یا فنبیت ازان شیرین تر وملایم تراز کرم
والبری منه مر در بهان من سحیق عروق الجفقه فی شراب تریاق مجرب من نهشته الافعی کرنب وکنبز حرمای شیر اشته بهمان خورانیدن وخوردن خرما با شیر
کرب بالضم کناره روغن ودرختی است وبالتحریک خردی استخوانهای کف پای وبهم کشیدگی آن وآن عیبیست المکروته الخلا ستیس الالوان ای
ما کان بین الاسود والابیض کوزب البخیل ضیق الخلق کسحته رفتار ترسنده نهان کننده خود را کشب بسیار خوردن کوشت وامثال آن کشب مثله
موضعی یا کوهی کشبی کجمزی کوهیست بیابه کشب بفتحتین کوهیست دیگر کشیب کجعفر نیز کوهیست مشهور کظب انکظوبا امتلاء سمنا کعدب وکعدبه بیهوده وبیمرو
در زبل کعدبه بالضم غوزه آب کعسب دوید وکعنب یا بزودی رفت یا باهستکی دوید یا بهیو رفتار مستان رفت کعسب اسمی است کعنب کوتاه وستبر کعانب
بالضم مثله کعانب الراس بالفتح کره ها که در سر میشود رجل کعنب وکعانب تیس کعنب القرن ملتویه کانه حلقه یعنی بز برکشته شاخ پیچیده مانند حلقه باشد کلاثب کجعفر وقنفذ حرب نای درکاها
کلبان وقلبیان کلثب کجعفر وعلابط بخیل کشیده روی کلحبه آواز آتش وزبانه آن شد اسمی است ونام شاعری عرفی وهبیرة بن الکلحبه فارس الاثاره کلحبه بالسیف ضربه کلیب
کقنفذ وعلابط مرد کوتاه کلتب کجعفر وقنفذ وعلابط بسیار سخت کنثاب بالکسر الرمل المنهال کنحب کیاهی کنحبه سهم آمیختگی کلام از خطا کهدب ثقیل ناکوار کهکب
کجعفر باذنکان فصل اللام لب الب بالمکان ای اقام به ولزمه ومعنی لبیک انا مقیم علی طاعتک ونصب علی المصدر کقولک حمدا لله وشکرا وکان حقه
ان یقال لبا لک وثنی علی معنی التاکید ای البابا بک بعد الباب واقامة بعد اقامة وقال الخلیل هو من قولهم دار فلان تلب داری ای تحاذیها ای اناتجاهک
ما حیث اجابة لک والیاء للتثنیه وفیها دلیل علی النصب المصدر ونحن نذکر حجته علی یونس فی باب المعتل لب بالضم خرد الباب ج والب ایضا
مثل بوس وابوس ونعم وانعم ومیانه هر چیز ودل وی ومغز بادام وجوز ومانند آن لبوب ج لبیب خردمند الباج ولب النخل قلبها وبنات الب عروق فی القلب
تکون منها الرقة وجمیع اللب الاب والتصغیر لبیب لبابة بالضم خردمند شدن (عح ک اف م) وحکی یونس لبت بالضم وهو نادر لا نظیر له فی المضاعف
ویقال الب الزرع اذا دخل فیه الاکل ولبب الحب ای صار له لب لبیبه شنا ما کجه تلبیب کریبان کرفتن وکشیدن در خصومت حسب لباب ای خالص و
لباب کل شیء خالصه لبابة نام زنی لبة سر سینه لبب کذلک الباب ج لبب ایضا پیش بند رجل یقال منه البیت الدابة فهو ملبب بگذارده ابن السکیت
وعنیره بالاظهار التضعیف قال ابن کیسان هو غلط وقیاسه ملب کما یقال محب من احببته ومنه قولهم فلان فی لبب رخی ای فی حال واسعة لبب
ایضا ریک تنک وسقط الرمل عقنقل فاذا انقص قیل کثیب فاذا انقص قیل عوکل فاذا انقص قیل سقط فاذا انقص قیل عداب فاذا انقص قیل لبب
لبلاب کیاه پیچک لبلبة تنگدلی ومهربانی کردن بر فرزند یقال لبلبت الشاة علی ولدها اذا لحسته واشبلت علیه حین تضعه لبالب الغنم آواز وفریاد کوسپند
رجل لب ای لازم لامر وامرأة لبه ای قریبة من الناس لطیفة ولبیب ایضا مثل لب لب البغاء بر سینه زدن وتلبب ای تحزم وتشمر لتب لتب الا
استوار وپای برجای لتب لتوب بمصدر ان منه (عح ف اض م) دبر چسپنده مثل لازق ولتبت فی منحر الناقه ای طعنت مثل لتمت لجب لجب بانک
وفریاد (عح ک اف م) جیش لجب عرمرم ای ذو جلبة وکثرة وبحر ذو لجب اذا سمع اضطراب امواجه لجبه ثلث لغات کوسفند که چهار ماه بر نتاج وی کذشته باشد
وپستان خشک کرده لجاب ج لجبات ایضا وهو شاذ لان حقه التسکین قال ابن السکیت لجبه میش کم شیر شده لا یقال للعنز ویقال منه لجبت الشاة بالضم الجیم وکذلک
لجبت بالتشدید لحب لحب راه فراخ لاحب شده وهو فاعل بمعنی مفعول ای ملحوب یقال منه لحبه یلحبه لحبا اذا وطئه ومر فیه ولحب ای مر مرا مستقیما ولحبت اللحم والعود
ای قشرته ملحب هو بالقشر ویقطع ومرد دشنام دهنده یا بسیار زبان ملحب پاره پاره لحیب ناقه کم کوشت لثت وی ولحب الرجل اذا انحله الکبر ملحوب موضعی لزب
لازب چسپنده لزوب بمصدر منه (عح ف اض م) لازب ایضا ثابت یقال صار الشیء ضربه لازب وهو افصح من لازم واصابتهم لزبة ای شدة وقحط الزبات ج ملزاب
بالکسر مرد شحیح بخیل لسب لسب بالسکون لیسیدن عسل (عح ک اف م) کسیدن چیزی بعلقه بالیبا وکزیدن کزدم وزدن بتازیانه (عح ف اک م)
یقال لسبه اسواطا ای ضربه ولسبت العقرب لسبا لصب لصب استوار شدن شمشیر در نیام چنانکه نتوان کشیدن (عح ک اف م) چسپیدن پوست باستخوان لصب بالکسر شکی

جای کوه لصاب لصوب کذلک ویقال فلان لحجو لا یسیئا لا یعطی شیئا و لصب الخاتم فی الاصبع وهو ضد قلق لواصب چاهها ی تنگ لعب

لعب مثال کهید و کهید بازی (عح ک ا ف ۲) ویقال لعب بعد اخری رجل لعابة بالکسر کثیر اللعب تلعاب بالفتح مصدر منه و جاریة لعوب والعوبة

مثال اعجوبة زن بازیگر ملعب بازی جای لعبة بالضم بازیچه یقال اقعد حتی افرغ من هذه اللعبة بضم اللام و فتحها قال ثعلب بفتح اللام اجود لانه اراد المرأة الواحدة

من اللعب لعبة بالکسر نوعی از بازی مثال کیة و جلسة ملاعبة بازی کردن با هم و یقال لابی براء عامر بن مالک ملاعب الاسنة ملاعب ظله نام مرغی و بجای

خاطف ظله لعاب بالضم آب دهان کرمان باشد لعاب النحل عسل لعب بفتحتین آب رفتن از دهان کودک (عح بفتحها) یقال لعب الصبی ای صار له لعابا

یسیل من فیه ثغر ملعوب ای ذو لعاب و لعاب الشمس ما تراه فی شدة الحر مثل نسج العنکبوت و هو السراب لعباء نام جای لغب لغوب مانده شدن

(عح ف ا ص ۲) و (ک ا ف ۲) لغة ضعیفة فیه و اللغبة ای التعب رجل لغب بالتسکین ای ضعیف قال ابو عمرو سألت اعرابیا عن اللغوب بالفتح فقال

الاحمق لغب پرهای زبون ریزه مرغ لغاب بالضم مثله و هو خلاف اللؤام یقال لغب بغب منه و تباهی افکندن میان قوم یقال لغبت علی القوم الغب

انسیت علیهم تلغب دور و دراز راندن لقب لقب بفتحتین بازنامه القاب ج یقال لقبته بکذا فتلقب به لوب لوبة لابة سنگستان لوب

لابات ج و فی الحدیث انه حرم ما بین لابتی المدینة و هما حرتان تکتنفانها قال ابو عبیدة لوبة و نوبة بالضم فیهما الحرة و هی الارض التی البستها حجارة سود و منه

قیل للاسود لوبی و نوبی لوب لواب لوبان بالضم قیس تشنه شدن لاب یلوب منه لوب ج مثل شاهد و شهود و یقال ترکتها لوائب علی الحوض

ملاب نوعی از طیب یعنی خلوق ای ملطخ به لواب لعاب لهب لهب زبانه آتش و کنی ابو لهب لجماله و التهابه و منه و التهبت النار

و تلهبت ای اتقدت و الهبتها اوقدتها لهب بالتسکین تشنگی لهب ایضا مصدر منه رجل لهبان و امرأة لهبی ای عطشان و عطشی لهبان بالتحریک افروختن آتش و کذلک

اللهیب اللهاب بالضم و الهب الفرس اذا اضطرم جریه الهوب بالضم نوعی از رفتار اسب لهب بکسر الها کشادگی میان دو کوه لهوب لهاب الهابات ج و اسبغ ای از

(صمیمه) لهب المراة لحمها (عح بفتحها) و عنا و ص ۲) لحب فلانا طپانچه زد و اللحب محرکه درخت مقل یعنی دوم لحبة درهی ستلطان یعلن الین

لحب کمعظم طپانچه خورده در خصومات ملاجته با هم طپانچه زدن لذب بالمکان لذوبا اقام لاذب مثله لوشب گرگ ملکه بالفتح ماده شتر فراهم گوشت الوزمه

لهذبا و احدا ای لزاز او لزاما لیاب کسحاب طعام کم از زیر دهن او نوزر لقتة منه ملاک فصل المیم مازب کمنزل شهریست اند ولات کسحاب عطر بیست

بازعفران و ذکر سبق (ل و ب)

فصل النون

نبب نبیب بانگ کردن تکه وقت مستی (عح ف ا

ک ۲) انبوبة میان دو پیوند نی و هی انبوبة انبوب انابیب ج نتب + نتوب برآمدن پستان دختر نجب + نجب بالتحریک پوست درخت نجب بالتسکین

پوست بازکردن از درخت (عح ف ا ص ۲) منجوب پوست پیراسته پوست درخت سقاء منجوب و نجبی کذلک و قدح فراخ یقوم ذمی نجیب و نزهی زرد و زرهای عرب

کرمشهورست نجابة گرامی شدن (عح بضمها) نجیب نعت منه بین النجابة و نجبة مثال الهمزة ایضا نجباء ج و یقال هو نجبة القوم ای هو النجیب منهم و انجب الرجل ای

ولد نجیبا و امرأة منجبة و منجاب ای که فرزندان گرامی و گزیده بسیار زاید و نسوة مناجیب منجاب ایضا تیر بی پر و بی پیکان و مرد ضعیف انتجاب برگزیدن نجیب بهیا

شتر گزیده منجب نجائب ج نحب + نحب نذر کردن و بشتاب رفتن (عح ف ا ص ۲) یقال سار فلان علی نحب اذا سار فاجهد السیر و مدت و هنگام و یقال قضی

فلان نحبه ای مات نحیب آواز برداشتن در گریه (عح ف اک ۲) انتحاب مثله نحاب بالضم سرفیدن شتر (عح ف اک ۲) تنحیب کوشیدن در کار و سخت راندن شتر نحبت

نوبت آب و ناحبت الرجل الی فلان مثال حاکمته قال طلحة لابن عباس هل لک فی ان اناحبک و ترفع النبی صلی الله علیه وسلم نخب + نخب بیرون کشیدن

(عح بفتحها) و جماع کردن و استنخبت المرأة اذا ارادت ذلک انتخاب بیرون کشیدن و برگزیدن نخبة بالضم گزیده نخب ج یقال جاء فی نخب اصحابه ای فی خیارهم رجل

نخب بکسر الخاء ای جبان لا فؤاد له و کذلک نخیب و نخوب و منتخب کانه منتزع الفؤاد نخرب + نخروب بالضم شکاف سنگ نخاریب ج و خانه زنبور کذا فی الاسامی

ندب + ندب برمرده گریستن و برشمردن محاسن او (عح ف ا ص ۲) ندبة بالضم اسم منه و خواندن بکاری یقال ندبه لامر فانتدب له ای دعاه فاجاب له

مندوب نام اسپ ابی طلحه رجل ندب مرد سبک در حاجت فرس ندب اسپ روان ندبة نام مرغی ندب بالتحریک کرو قمار و نشان جراحت نرب + نیرب

بدی و سخن چینی نربت نرسیب آواز هنگام وقت کشتی یقال نرسیب الثانی نرسیا نسب نسب نژاد انساب ج نسبة بالضم و الکسر کذلک و نسبت الی

ابیه ای اعتزی او نسب ای ادعی انه نسیب و فی المثل القریب من تقرب لا من نسب انتسابهم و ذکرهم و انا ابن انساب انساب الملیا لغة فی المدح کعدة منه فقول

عندی ثلثه مناسبات و علاقات ای ثلثه حال ثم تقصهم مناسبات و تنعتهم و فلان یناسب فلانا فهو نسیبه ای قریبه و یقال لیس بینهما مناسبة ای مشاکلة نسبة بالکسر
و نسب بفتحتین نژاد کسی یاد کردن (مع ف ا ص ۲) نسیب غزل گفتن یقال نسب بالمرأة نسیبا نسب قطار بورجه و هو فعیل نشب نشب بالفتح آب
در زمین نشوب ج و ماندن با چیزی یقال نشب الشیء فی الشیء و انشبته انا فیه ای اعلقته فانتشب و انتشب الصاعد ای علق و یقال انتشبت الحرب بینهم
و انتشبه الحرب ای نابنده نشاب بالضم مشدد تیر نشابة یکی نشاب هروا تیر و نام مردی و بهم ناشبه نشیبه بالضم نام مردی نصب بنصب برپای کردن
دیدن و سختی انتصاب برپای خاستن یقال نصبت لفلان ای عادیته و همه روزه آهستگی رفتن (مع ف اک ۲) النصب بالتحریک رنج و رنج دیدن
(مع ک ا ف ۲) انصاب رنج رسانیدن اهم ناصب اهم با رنج فاعل بمعنی مفعول لانه ینصب فیه کقولک لیل نائم ای ینام فیه و هم عاصف
تنصیب فیه الرنج تیس انصب و عنز نصباء بینة النصب اذا انتصب قرناها و ناقة نصباء مرتفعة الصدر و تنصبت الاتن حول الحمار و غبار النصب
ضرب من الالحان و فی الحدیث لو نصبت لنا نصب العرب ای لو غنیت غناء العرب و هو غناء لهم یشبه الحداء الا انه ارق منه نصب اعراب بالزبر
الاعراب کالفتح فی البناء و بت و انچه برپای کنند بجهت پرستش و کذلک نصب بضمتین و بسکون الثانی انصاب ج نصب بالضم و السکون ایضا
و بلا و منه قوله تعالی انی مسنی الشیطان بنصب و عذاب نصیبه سنگ گرداگرد دیوار خانه نصیب بهره و حوض و دام برپای کرده نصیب بالتصغیر نام شاعر
نصیبین نام شهری و فیه للعرب مذهبان منهم من یجعله اسما واحدا و یلزمه الاعراب کما یلزم الاسماء المفردة التی لا تنصرف فیقول هذه نصیبین و مررت بنصیبین
و رایت نصیبین و النسبة الیه نصیبینی و منهم من یجریه مجری الجمع فیقول هذه نصیبون و مررت بنصیبین و رایت نصیبین و کذلک القول فی یبرین و فلسطین
و سیلحین و یاسمین و قنسرین و النسبة الیه علی هذا القول نصیبی و یبرینی و کذلک اخواتها نضب نضوب فرو شدن آب بزمین (مع ف ن ا ص ۲)
و نضب ... نضبا ای بعد و انضبت وتر القوس مثل انبضته و هو مقلوب منه تنضب بضم الضاد و حتی و التاء زائدة فیه لانه لیس فی الکلام
فعلل ... قال ابن سلمة التنضب شجر القوس ... نعب نعیب غراب بانگ کردن زاغ (مع ف تا و ک ۲ ایضا) یقال
النعاب ... ناقة نعابة و نعوب ای سریعة ... نغب نغبة بالفتح جرعة
... علی الاستعارة ... جرعة ... ما جربت علیه ... نقب نقب
بالفتح و الضم ... قال ابن السکیت ... منه جرعة ... نقبة بالضم سوراخ و نقب البیطار ... الدابة ... نقب بالکسر
... نقبة کذلک ... نقاب ... نقب بالتحریک
... نقیب سرور و دانندهٔ قوم نقباء ج
... (مع ک ا ف ۲) و دریدن ... نقب الرجل ... نقیبه ... مردم ...
... سیل و سهم سقور ... نقابة بالضم ... فیما قال سیبویه نقابة
نقابة نقیبی کردن (مع ف ن ا ص ۲) ... قال الفراء ... فعل قلت نقب ... قال ابن السکیت اذا
بالکسر الاسم و بالفتح المصدر مثل الولاية و الولاية قال ابو عبيدة النقيبة النفس و منه يقال فلان ميمون النقيبة اذا كان مبارك النفس قال ابن السكيت اذا
كان ميمون الامر ينجح فيما حاول و يظفر و قال ثعلب اذا كان ميمون المشورة ... الاضياف
نقاب بالکسر روی بند و مرد زیرک ... یقال لقیته فجاة و لقیته نقابا ... اذا هجمت علیه من غیر طلب
نقب در شهر گشتن ... (مع ف ن ا ص ۲) نکابة بالکسر ... گشتن
... نکب ... گشتن
(مع ف ن ا ص ۲) یقال نکب ... نکب بفتحتین رنج رسانیدن ... نکباء
یقال نکبه ای ... الریح الناکبة التی تنکب
الریح ... نکب فلان فهو منکوب ... الشمال
... الصبا و الدبور ... النکباء ... تقابل کما
... الجنوب ...

نکب فهو انکب و لا یکون النکب الا فی الکتف وانکب ایضا صفة المتطاول الجائر والذی لا قوس معه قوس شِ لقوب مناب نجایی کسی ایستادن یقال ناب بمنه
انقیاب بیایی آمدن یقال فلان انتاب القوم ای آتاهم مرة بعد اخری وهو افتعال من النوبة آتابه بجدا یقال بازگشتن یقال اناب الی الله ای قبل وتاب
نوبة پاس نُوَب ج یقال جاءت نوبتک ونیابتک وهم یتناوبون النوبة فیما بینهم فی الماء وغیره والنوبة الاسم من قولهم نابه امر وانتابه ای اصابه نائبة مصیبة
نوائب الدهر جمعها نُوَب نوبة بالضم گروهی انسیاهان مردم نُوبی یکی از ایشان نُوَب ایضا زنبور وجمع نائب مثال عائط وعوط وفاره وفره نَوب بالفتح نزدیکی
خلاف البعد ویقال نَوب مکان منک میسرة یوم ولیلة وقوب مکان منک میسرة لیلتین واصلها فی الورد الحمی النائبة تب روزمره نهب نهب غنیمت نهاب بالکسر
ج وغارت کردن انتهاب کذلک ویقال انهب الرجل ماله فانتهبوه ونهبوه وناهبوه کله بمعنی تنهّبی غارتی مناهبة برابری دویدن دو اسپ وجز آن نهب الناس
فلانا اذا تناولوه بکلامهم وکذلک الکلب اذا اخذ بعرقوب الانسان ویقال لا تدع کلابک ینهبت نیبت ناب دندان بشتر آنیاب نُیوب ج والثانی علی غیر
قیاس وناب پیش ای اصاب نابه ونیّب سیّد ای مهتر قوم وانه فیهم لناب ناب ایضا مهتر وماده شتر کلان سال نِیب ج وفی المثل لا افعل ذلک ما حنّت النیب تصغیر
نُیَیب ویقال نُیَیب لطول نابها فهو کالصفة فلذلک لم یلحقه الهاء لان الهاء لا تلحق تصغیر الصفات ونیّبت الناقة ای صارت مُسِنّة ولا یقال للجمل ناب قال سیبویه تصغیر
نُوَیب ایضا بالواو لان هذه الالف یکثر انقلابها من الواوات قال ابن السراج هذه غلط منه (ضمیمه) تخشب شدی والنسبة تخشبی لمشی علی التعبیر حطاب
بالکسر سرو رگ کردن منطب منطبة بکسرها چیزی که بدان چیز اصابت کنند تا طلب مثال منقطبة بالفتح مردگول تعلبة ضرب اُرتی باصبعه النواطب خروق تجعل فیها
یصفی بالشیء فیتصفی منه یقال الطبتهم ای شتمتهم یعنی بر غلانیدم آنها را **فصل الواو** واب واَب شرمنده شدن و سرو کشیدن از شرم اِبة کذلک
مثال وَعل وَعِلة والهاء عوض من الواو (ع ت اک ۲) ویقال ایّة فلان فی ابة وهو الاستحیاء منه وکذلک توبة بالضم وفتح الهمزة قال ابو عمرو
قال لی اعرابی ما اطعمتک یا ابا عمرو لطعام تؤبة ای لطعام یستحیا منه واصل التاء واو وتاب الرجل ای استحیا واواب توبة اذا فعلت ما یستحیا منه موبتات
مثال موعبات ای مخزیات واواب ایضا روده من جابه وحافره واب ای مقعر ویقال الواب البعیر العظیم وآبة سفالی پرحفره کرآب دروی جمع
وثب وثب وثوب وثاب وثیب جستن (ع ت اک ۲) واوثبته انا واثبه ای جاده وتوثب فلان فی ضیعة لی ای استولی علیها ظلما وثاب
بالکسر ای تقاعد یقال ثب فی لغة حمیر ای اقعد ویقال الیک تقعد و لم یقعد بثاب وثیب برالبن ثشاسیدن ونهالبن شیر کسی افگندن تا نشیند
وجب وجوب لازم شدن (ع ت اک ۲) ایجاب مترادف شدن و افتادن و بزودی رفتن آفتاب و مقرر شدن بیع یقال وجب
البیع فوجب وجبة درببع یقال اوجبت وجبتک استیجاب سزاوار شدن وجیب طپیدن دل یقال اوجب الرجل اذا عمل عملا یوجب له الجنة او النار
وجب بالسکون مرد بددل وجبة بددل شدن (ع ت منهما) وجبة یکبار افتادن وقرارگرفتا فاذا وجبت جنوبها ویقال خرج القوم الی مواجبهم ای مصارعهم
ویقال للقتیل واجب توجیب بزمین زدن ودمانده شدن استر وعادت ادان نفس را بیکبار خوردن و بشبانروزی یقال وجّب نفسه ای عوّدها اکلة
ورب وَرَب بالتحریک تباه شدن اصل (ع ک ا ت ۲) یقال هو عرق وَرِب وَرِبت ورث میراب بالمعجمة ناودان فارسی
معرب وهو ولا آب بیج وتمیاز بب بترک الهمزة ایضا وسب وسبت الارض واوسبت اذا کثر عشبها وِسب بالکسر نبات انبوه وشب
اوشاب بالمعجمة قلب اوباش وهم الضروب المتفرقون وصب وصب بفتحتین بیماری (ع ک ا ت ۲) واوصبه الله فهو موصب
موصّب بسیار رنجوری ودرد وصوب همیشه بودن (ع ت اک ۲) وصب علی الامر ای واظب علیه وقوله تعالی ولهم عذاب واصب وقوله تعالی
وله الدین واصبا ای دائما مفازة واصبة ای بعیدة لا غایة لها واوصب علیه ای ثابر علیه وطب وطب بالسکون مشک شیرخاصة وهو جلد الجذع
فما فوقه اوطب وطاب بالکسر ج ویقال للجل الصبیح مکة وللجل الضلیم مدرة ویقال للشکوة التی فیها اصر ممکة وللبدرة مساوطب ایضا ودحست ولد
ولیادن بزرگ پستان وطب وطوب موبه ادل برکاری مرد وطبته کلک ارض مونطره اذا اته ولت باتیة ای فیها بیض قیا کالا وربل
وطوب اذا انداولت مال النوائب موطب بالفتح نام جایی وطاب القوم ای حسدوا الحی جملة وحباء قرابتین یعنی یکبارگی فرا آمدند
وطب فلان ... علیه الی سیف علیه الهم احمد وجاء الفرس ... ای ... القرسید ... اتقال ... وصب ... ای اقام ... فی الشتم ...
... فی الحدیث فی الاحقف ... ای ... کسی ... یقال ... فرارگرفتن ... بالسکون ... ومتاع

وقبه تحتیم وتقوقت سصدرسة (ع بفتحها) اوغاب البیت خنورهای خانه وقب وقب بالسکون مثال برنگ آب گرد آید درهی وکول ودرماندن و فرو شدن
آفتاب و جز آن یقال وقبت الشمس اذا غابت ودخلت موضعها ووقب الظلام ای دخل علی الناس ومنه قوله تعالیٰ ومن شر غاسق اذا وقب
وادقبه ای ادخله فی الوقبة واوقب القوم ای جاعوا وقیب آواز غلاف نره اسب وقبی بالسکون وانوکره نام آبی وکب موکب بکسر الکاف
نوعی از رفتار و جمع ... وراکب البعیر اواز دحم الموکب ووکت القوم اذا رکبت معهم وکذلک اذا سال القتیم وکب جلیه ووالب ای واظب علیه وکب ...
جستن واکبه ای قائمة وکبان ... فی رفتاری یعنی رفتار فراخ ظلیة وکوب بالفتح وناقه مواکبة فراخ گام وهی التی تعنق فی سیرها واوکب الطائر ای تهیأ للطیران
ولب والبه گشت در باب برآمده والبة الاتیسللما الوالب الذاهب فی الشی الداخل فیه وکوب بالضم پیوستن وسپیدن (ع ف اک ۲) ذکر فی نوع
الفعل والبه نام مردی وهب وهب بالسکون هبة بالتحریک بخشیدن (ع بفتحها) موهب موهبة بخشش بکسر الهاء فیهما اتهاب بخشش گرفتن استیهاب بخشیده خواستن
وتواهب القوم ای وهب بعضهم بعضا اوهبه لکان یعنی احسبه یتعدی الی مفعولین یقول هب زیدا منطلقا ولا یستعمل منه ماض ولا مستقبل بهذا المعنی موهبة
بفتح الهاء مغاکی در کوه که آب گرد آید درهی مواهب ج موهبة نام مردی وهاب وهابة بسیار بخشنده والهاء للمبالغة واوهب لک الشی ای دام له موهب بفتح الهاء
وفتح الهاء آماده یقال طعام موهب وفلان اصبح موهبا بکسر الهاء ای معدا قادرا وهب بالسکون نام مردی وهبان ... ویب
وای مثل ویل یقال ویبک وویب لک وویب زید معناه الزمک الله ویلا فان جئت باللام قلت ویب لزید فالرفع علی الابتداء والنصب علی الاضمار
... ووثب وخیاب ... جای گرفتن وهمیشه بودن دران (ع ف اک ۲) وحاب بالضم بهار البیت که شهر ...
وذب بحالی وذاب بالکسر شکنبه ودرودها که دران شیر کرده شود وسپس پاره گردانیده شود لا واحد لها وحلقه های توشه دان و ... شهری اندر
وتیه تو ... کرد او وثابت بن طریف الوتبی محرکة محدث تابعی **فصل الهاء** هبب هبّ سیدا (ع ف اص ۲)
هبوب بالضم هبیب و زیدن باد و هبوب بالفتح هبوة هبیبة باد گرد انگیز ویقال من این هببت کانک قلت من این جئت وهبت فلان یفعل کذا کما یقال
طفق یفعل کذا هباب بالکسر نشاط رفتن شتر یقال هب البعیر فی السیر اذا نشط هبة الریح والسیف هزتهما ومضاؤهما سیف ذو هبة ای مضاء فی الضریبة یقال
عشنا هبة من الدهر ای حقبة کما یقال سبة هبة ایضا ساعتی که اوسحر باشد ماندهبة بالکسر تیز شدن گشن (ع ف اک ۲) هبیب هباب کذلک یقال هب التیس
واهبه هبی و هو هباب بالکسر وهبهبة ای دعوة لینزو وتهبهب ای ترعرع تهبهبی شبان ثوب هباب وخباب اذا کان متقطعا وتهبب الثوب اذا بلی
... وکسر پاره های جامه دریده هدب هدبة بالضم وسکون الدال وضمه ایضا ریشه و پره جامه هداب الثوب وهدبة کذلک ومقش مهدب ای ذو هداب
وفره چشم آهدب دراز فره وبسیار فره هدب بالتحریک برگی که پهنا ندارد چون برگ سرو وطاق ومانند آن هداب کذلک وهداب النخل سعفه هدب بالتخفیف دوشیدن
ومیوه چیدن (ع ف اک ۲) یقال هدب الناقة وهدب الثمرة اذا احتلبها واجتناها هیدب کران زبان وابر دامن فرو هشته هندب هندب
بالکسر وفتح الدال هندبا وهندباة گندنا قلیل یعنی به و کسر الدال ... ویقصر هذب تهذیب پاکیزه کردن رجل مهذب ای مطهر الاخلاق وشتافتن و پریدن
و دوبدن و سخن اهذاب کذلک هیذبی نوعی از رفتار اسپ هرب هرب بفتحتین گریختن (ع ف اص ۲) تهریب گریزانیدن اهرب الرجل اذا جد فی الذهاب
مذعورا ویقال ماله هارب ولا قارب ای صادر ولا وارد هرجب هرجاب بالکسر شتر دراز ضخم ونام موضعی هردب هردبة بتشدید الباء گنده پیر و کلان
شکم بددل هزب هوزب شتر قوی روان هضب هضبة باران بزرگ قطره وهضبتهم السماء ای مطرتهم هضب ج مثال بذرة وبدر وهضب بفتحتین ایضا
وهو جمع اهضب مثال تابع وتبع وخادم وخدم وباعد وبعد هضاب جمع هضب وهی حلبات القطر بعد القطر وجمعها اهاضیب وهضب القوم فی الحدیث ای افاضوا
فیه وارتفعت اصواتهم واهضبوا یا قوم ای تکلموا اهضبة مثال ... اسپ بسیار خوی کننده هلب هلبة کاسموی وموی سطبر دم اسپ هلب ج آهلب اسپ
انبوه دم هلبه ای ... نام مردی عام آهلب سال فراخی مثال ازب وهو علی التشبیه هلبة الزمان سختی روزگار مثال کلبة وهلبة ... باد
سرد با باران یوم هلاب روز باد و باران ناک هنب هنبت بالتحریک گولی امراة هنباء ای بلهاء هنب بالکسر نام مردی هوب هوب
دوری یقال ترکته فی هوب دابر وهوبة دابرة ای بحیث لا یدری این هو ومرد احمق بسیار گوی وفروغ آتش هیب هیبة مهابة بزرگی وترس وترسیدن
(ع کس ا ف ۲) یقال هابه یهابه ... والامر منه هب بفتح الهاء ... لاجتماع الساکنین وحکایة النفس منه هبت واصله هیبت فلما سکنت الیاء وسقطت

لاجتماع الساکنین وفعلت کیت لال باقبلها وهذا الشی مهیبة لک وتهیبنی الشی ای خفته ونهوفتی وتهیبت الیه الشی ای تهیبته فهیبا هنده وجل وتهیب القوم بمعنی اللقوه
بیهاب الناس وهو سیکذلک وکذالک هه سد دهاب تهیوب مرد بدل ترسنده وقی الحدیث الایمان هیوب ای انه صاحبه یهاب المعاصی وتبهی بهیة
وهیابة وهیاب بالتشدید وهیبان بکسر الیاء ای جبان تهییب وآهاب بغنمه ای صاح الراعی بها النقف او لترجع وآهاب بالبعیر کذلک وباب زجر للخیل
بمعنی ای اقبلی (ضمیمه) هجب بالفتح راندن وشتابی کردن وزدن بعصا هجربه بسیار گوی بازو دسی و هبهبة تیر باد ای عادتنه هذربان کعنفوان
مرد سبک در کلام و خدمت هدلبه سبکی وشتابی هرشبة بالکسر وتشدید الباء زن گنده پیر هزربة سبکی وشتابی هسب بروزن ومعنی حسب
یعنی بسندگی هضب گریز هقب فراخی وهقبة فراخ حلق وفره دراز از شتر مرغ وجز آن هنقب بسیار خفت هقب کلمه زجرست برای آب
هلب بالفتح وبالتحریک لاغ هلجاب بالکسر دیگ بزرگ هنعب احمق سستی ودرنگ کردن در کار خود هنقب کوتاه **فصل الیاء**
یبب ارض یباب ای خراب یبس بهو باتباع لخراب یلب یلب بالتحریک جوشن چرمین یلبة یکی و کل ما کان من جنن الجلود ولم یکن من الحدید
والیلب فی الاصل اسم ذلک الجلد (ضمیمه) لیسب سنگ سیم معرب یلب کیاسرمیاه فی احیاء ما تغنیه بمعنی ماطیبه واتلیت الشاة
فی الیعتها ای فی شدة استمراها وتشدد الباء یعوب بیاء ین کمقعد وجنب والتعیب علیه السلام ویعب الضم جد المحدث عبدالله بن عیاض المحدث

باب التاء فصل الالف

ابت ابت یومنا بالکسر سخت گرم شد یابت فهو یوم آبت وابت بالمد والقصر وابت بالسکون کما بمعنی امت وابت علیه کردن حجت (ع
ف احص ۲) مثله مقصلة منه قال ابوزید ما زال علے ابت الدهر ای لم یزل تعرف الحیون وهو مثل ابن الدهر فانه ابون حدا لسنین کا ذکرنا
قالوا القیس ملت الت الت کم کردن حق کسی را (ع ف ن ال ۲) یقال التة حقه ای نقصه و باز داشتن از انچه روی آورده باشد و باز گردانیدن
مثل لات یقال الته ولاته یلیته بمعنی وهما لغتان حکاهما الیزیدی عن ابی عمرو بن العلاء قوله تعالى لا یلتکم من اعمالکم من لیت ولا الته من الالت ویقال
الته یمینا ای احلفه امت امت قوله تعالى لاتری فیها عوجا ولا امتا ای لا انخفاض فیها ولا ارتفاع یقال امتلاء السقاء فما به امت
امت السقاء امتا ای ملاه وامت الشی ای قدرته ویقال هو الی اجل ما موت ای موقت امت امت باکسرتیهن (ع ف ن ۲) یقال
انت الرجل مثل نات وحسد کردن فهو مانت ای محسود (ضمیمه) ارتبة بالضم سوی که بر سر افتاب پرست باشد ارتان بضم الهمزة وفتح الراء معنی
اشت لقب جماعتی ست از محدثان اهل اصفهان ویقال اصفتت الارض ماصفت اذا لم یکن فیها بقل ولا کلأ (ع ف ک ۲) افت بالفتح
ماده شتری که از دیگران زیاده ترصبر وبقا داشته باشد وتیزروی که در سیرغالب آید بر شتر و شتر نجیب وکبیر بلا شکفت وتبله واسیت از رحل بالکسرتیان وافتة وجمعه
ضرغد اقت معین کردن اوقات تانیث متا **فصل الباء** بت بت طیلسان خز وصوف ومانند آن بتات متاع وبریدن (ع ف ن احص ۲ وک ۲)
وکسر المستقبل شاذ لان باب المضاعف اذا کان مکسور العین من المستقبل لایجی متعدیا الا حرف معدودة وهی بته یبته وعله یعله ونمه ینمه وهده یهده على لغة واحدة وانما
سهل تعدی هذه الاحرف الی المفعول اشتراک الضم والکسر فیهن وبته شدد للمبالغة وابتات الانقطاع حبل منبت ای منقطع ویقال لا افعله بتة ولا افعله البتة
لکل امر لارجعة فیه ونصبه على المصدر ویقال سکران لا یبت قال الاصمعی لا یقطع امرا ولا یقال یبت من الافعال وقال الفراء هما لغتان یقال ابتت علیه القضاء
وبتته ای قطعته ویقال بصدق صدقة بتاتا وبتة وبتلة ای انقطعت عن صاحبها وباتة وطلقها ثلاثا بتة وفی الحدیث لا صیام لمن لم یبت الصیام من اللیل
قال وذلک من العزم والقطع بالنیة بات گول ولاغر بتات توشه ورخت خانه اجته ج وفی الحدیث لا تحظر علیکم البتات ولا یوخذ منکم عشر البتات ویقال
فلان على بتات امر اذا اشرف علیه وطحنت بالرحی بتا اذا ابتدأت الادارة عن یسار بحت بحت ساده و خالص از هر چیزی شراب بحت ای صرف خبز بحت
ای لیس معه غیره عربی بحت ای محض ویستوی المذکر والمؤنث والتثنیة والجمع فیه وان شئت قلت عربیة بحتة فثنیت وجمعت وبحت الشی باللام ای صار بحتا وبحته
الود ای خالصه بخت بخت قسم وهو معرب بختوت بختیار بخت بالضم شتران بختی واحد بختی مؤنثه بختیة وجمعها بخاتی غیر مصروف لانه بزنة منتهی الجموع ولک ان
تخفف الیاء کالاثافی والمهاری وانما مساجدی ومدائنی فمصروفان لان الیاء غیر ثابتة فی الواحد کما تصرف المهالبة والمسامعة اذا ادخلت علیهما الا النسب برست
برست بالضم مرد خوار وبرتبرت بالفتح اسم مشتد والاشکل طبرزد برست نام موضع قال ابوزید ابرنتت للامر ابرنتاء اذا استعددت له بعق باشتقال بعلبعت بعنت بغتة

بلت بلت بالسکون بریدن و غلبه کردن بکت بکت درشتی و سرزنش کردن و بکت تبکیت من نبات العد و یقال البت ای فاجاه مبالغة مفاجاة یقال بغته

بهت بهت بالسکون ناگاه گرفتن قال الله تعالی بل تأتیهم بغتة فتبهتهم یقال البت ای انقطع

(صح ف اک ۲) بلت بالتحریک بریده شدن (ع ک ا ف ۲) یقال البت ای انقطع وبهت الرجل بالکسر اذا دهش و تحیر و بهت بالضم مثله و افصح منها بهت کما قال الله تعالی فبهت الذی کفر لانه یقال رجل مبهوت ولا یقال باهت ولا بهیت قاله الکسائی بهت بهت

در رو بستن برکسی بهت بالتحریک و بهتان بالضم مثله فهو بهات و ذاک بهوت بهیته بهتان بمعنی و یقال للبهیتة کلمة الاثم و هو استغاثة

وهش و تحیر و بهت بالضم مثله و افصح منها مجهولا کما قال الله تعالی فبهت الذی کفر لانه یقال رجل مبهوت ولا یقال باهت و لا بهیت قاله الکسائی فی شیخ و غیره شیئا شبابه

بیوت ابیات ابابیت جج عن سیبویه مثال قول و اقوال و اقاویل بییت بضم الباء و کسرها التصغیر و العامة تقول بویت بالواو و کذا القول فی شیخ و غیره شیئ شباب

و عیال و خانگیان بیت و بر دو مصراع از شعر ابیات جج یقال فلان جاری بیت بیت ای ملاصقا بنیا علی الفتح لانهما اسمان جعلا اسما واحدا بیات بمعنی شب مانده

یقال خبز بائت بیتوت غاب و کاری که شب در اندیشه آن گذاشته شود و بیوتة شب گذاشتن (ع ف اک ۲) یقال اباتک الله بخیر و بات یفعل کذا اذا فعله لیلا کما یقال ظل یفعل کذا اذا فعله بالنهار و بیت العدو ای اوقع بهم لیلا بیات و بیت امرا ای دبره لیلا و منه قوله تعالی اذ یبیتون ما لا یرضی من القول و بیت الشئ

مجهولا ای قدر و ما له بیت لیلة بالکسر ای قوت لیلة (ضمیمه) بجریت بالکسر خالص مجرد کانرا چیزی نپوشند بہوت کسی که بر دو روادی یا چاهی بحضرموت

بست وادی بین ابل و بالضم شهری بسجستان منه ابو حاتم محمد بن حبان و اسحق بن ابراهیم القاضی و احمد بن محمد الخطابی و ابو الفتح علی بن محمد و یحیی بن الحسن

والخلیلان ابنا احمد القاضی و الفقیه البستیون بست سیر یا نوعی از سیر که فوق از عنق باشد و عنق نوعی از رفتار ستور است یا پیش گرفتن و در دویدن بستان باغ بشت

بالضم شهریست بخراسان منه اسحق بن ابراهیم الحافظ صاحب المسند و الحسن بن علی بن العلاء و محمد بن مؤمل و احمد بن محمد اللغوی الخارزنجی البشتیون محدثون بشتیه کام

و دیه بفلسطین بشتان و دیهی بنسف مبعوث بر وزن و معنی مبعوث بقت الاقط آمیخت پنیر را بقت گول و لقب عبد الله بن معاویة بن ابی سفیان و لقب بکار

بن عبد الملک بن مروان بلحنة بکسر الباء و اللام و سکون الخاء نباتیست که بر زمین منبسط شود و بر ساق بلند نگردد و غوره دارد بلبت البیدار و بنت بالضم و هی بهیة

بتت عنه شیئا استخبر و اکثر السؤال عنه و نبته بکذا بکته یعنی ساکت کرد او را بنته الحدیث هر چه در دل داشت باو گفت بوت بالضم و جلیست که نیاش هیچ و ریاسته

و به ده بمرو و النسبة بوتیقی منها اسلم بن احمد البوتیقی المحدث بوتت بضم اول و فتح ثانی شهریست بمغرب منه اسمعیل بن عمر البوتی **فصل التاء** توت توت توت

لا تقل توث بالثاء توتیا سنگ سرمه و هو معرب (ضمیمه) تبت کشور شهر است بشرق منسوب الیها المسک الاذفر تابوت تالوت تحت ضد فوق یکون ظرفا

و یکون اسما و یبنی فی حال اسمیته علی الضم فیقال من تحت و التحوت الارذال السفلة تخت جامه دان تربت بالضم عیبیست بد کیاران گزنگی زبان بهم رسد تمتت

تهیی نست غیر ماکول الثمر تلیتی ای جودی بسحک یعنی بهتر سازد ابت خود را تیت بالفتح کوهی نیست بمدینه **فصل الثاء** ثبت ثبوت ثبات برجای بودن

(ع ف ا ص ۲) اثبات متعد فیه اثبته و ثبته بمعنی و اثبته السقم اذا لم یفارقه و قوله تعالی لیثبتوک او یقتلوک ای یجرحوک جراحة لا تقوم معها و تثبت و استثبت

الرجل فی الامر بمعنی و رجل ثبت بالسکون ای ثابت القلب و فلان ثبت الغدر اذا کان لا یزل لسانه عند الخصومات و یقال له ثبت بالتحریک عند الحملة ای ثبات و لا احکم

بهذا الا بثبت ای بحجة تثبیت مرد عقل برجای هنبیت مرد بدل و سنده ثبت بالضم ای حجاره ثبتیا شثت شثت اللحم و نبت علی القلب اثر

(ضمیمه) شت عذیوط یعنی کسی که وقت جماع رید یا انزال پیش از دخول کند شکاف در سنگ بدن مفرشت فراخ علیش اثر نبتی اکثر لحم صدره ثموت

کفعول عذیوط ثات قصبه ایست دریمن و منه ذو ثات الحمیری قیل من اقیالها و ابو خزیمة ابراهیم بن یزید الثانی نسبة الی ثات بن حین من اجداده تهت

خواندن و آواز کردن (ع ک ا ف ۲) الثاهت حلقوم یا ملدم یا پوستی که در آن قلب متحرکست و آن غلاف قلب باشد و آنرا خلب گویند **فصل الجیم**

جبت جبت بالکسر بت و فالگوی و جادو و فی الحدیث الطیرة و العیافة و الطرق من الجبت و هذا لیس من محض العربیة لاجتماع الجیم و التاء فی کلمة واحدة من

غیر حرف ذو لقی و یقال جبت جوت للابل اذا دعوتها الی الماء (ضمیمه) جت بسودن گوسفند تا فربهی و لاغری آن دریافته شود جرت بالضم و هی

منها یزید بن سلم و اسمعیل بن ابراهیم بن الجرت بالکسر محدث جرفت بالکسر و ضم الاشهریست بکرمان که بعهد خلافت حضرت عمر رضی الله عنه مفتوح گشت جعبت المال یعنی

هلاک کرد و ربود جلبة زدادو را (ع ف اک ۲) اجتلبه مثله الجلبات الالیة بخفیفها اجتلبه همگی او را خورد یا نوشید جلبیت بر وزن و معنی جلبیت جالوت نام عجمی است جلتا

و هی نهروان جوت جوت مثلثة الآخر مبنیة کلمة ایست که بدان شتر را بسوی آب خوانند و قد جاء جوتا و جاتیها یعنی خواند شتر را بسوی آب یا زجر است برای شتر و الاسم الجوات

و اسحق بن ابراهیم بن جوت کظوبی محدث حیت بالکسر شواز مصاقات بالبس **فصل الحاء** حت حت ترشیدن منی خشک از جامه و برگ از درخت و حته مائة سوط ای عجله

فرس حتّا اي سريع احتات سج وتحاتّ الشي اي تناثر حتات بالضم تراشيده از هر چيز و نام مردي حتي تا وهي حرف تكون جارة بمنزلة الى في الانتهاء والغاية وتكون عاطفة بمنزلة الواو وتكون حرف ابتداء يستانف بها الكلام بعدها فان ادخلتها على الفعل المستقبل نصبته باضمار ان تقول سرت الى الكوفة حتى ادخلها اي الى ان ادخلها فان كنت في حال دخول رفعت كقوله تعالى وزلزلوا حتى يقول الرسول فمن رفع يقول جعله حالا بمعنى حتى الرسول هذه حالة ومن نصبه جعله غاية حتام تا كي وتا چند حذفت الف ما الاستفهام وكذا كل حرف جارة تضاف في الاستفهام الى ما فان الف ما تحذف فيه كما في قوله تعالى فبم تبشرون وقوله تعالى وفيم كنتم وقوله تعالى لم تقولون وعم يتساءلون حرت حرت باليدن سخت (ع ف اس ۲) حرتة مثال همزة مرد بسيار خوار محروت نيخ انگذان حفت حفتا مهموز غير ممدود مرد كوتاه فربه حفت بالسكون كوفتن حلت حليتيت بالكسر انگزه وهو صمغ الانجذان وحليت بتشديد اللام كذلك ويقال حلت راسي اي حلقته وحلت ديني قضيته وحلت الصوف مرقته اي امطت شعره وحلت فلانا اعطيته وحلته مائة سوط جلدته حمت حمت يومنا بالضم اذا اشتد حره فهو يوم حمت بالسكون وتغضب حميت اي شديد حميت ايضا خيك بے موي كهبت روغن در حمت الجوز ونحوه اي فسد وتغير حوت حوت ماهي نام حليان سج حات الشي يحوت اي حام حوله وحاوتني فلان اذا راوغك (ضميمه) حبلتة بنت الحباب في نسب الانصار وبنت مالك صحابية من نسلها ابو يوسف القاضي حقيقون بالكسر كوهي بموصل حيريت بوزن ومعنى بحريت يعني خالص بے آميغ يقال كذب حبريت خذرقوت يقال ما يملك خذروتا اي شيئا حنبريت خالص يقال كذب حنبريت وما حنبريت وضاء حنبريت ضعيف جدا حانوت دوكان مے فروش ويذكر ومي فروش وهذا موضع ذكره والنسبة حاني وحانوي

فصل الخاء خبت خبيت زمين پست ريگناك وآب بي كلب اخبات فروتني كردن يقال اخبت لله وفيه خبتة اي تواضع خفت واخفت الله خطأه اي اخسه فهو خفيت اي خسيس واخفت فلانا اي استحيا خرت خرت بالضم سوفار سوزن وتير ومانند آن خروت اخرات سج مخروت لب گفته اخرات جيزاي تنگ خريت بالكسر والتشديد قلاوز دانا خرارت سج يقال منه خرتنا الارض خفت خفوت آرميدن آواز (ع ف اك ۲) يقال خفت الميت اذا انقطع كلامه وسكت فهو خافت خفات بالضم مفاجات مردن مخافتة تخافت بنهاني گفتن خفت مثله خوت خات البازي واختات اي انقض على الصيد لياخذه خائتة عقاب فرود آينده خوات بالفتح آواز پر عقاب بوقت فرود آمدن از هوا (ع ف اضر ۲) يقال خاتت العقاب تخوت خوتا خوات بالتشديد مرد دلير ونام مردي تخوت ماله اي تخونه وتنقصه والذئب يخات الشاة بعد الشاة اي يختلها فيسرقها وفلان يخات حديث القوم ويتخوت اذا اخذ منه وتحفظه وانهم يختاتون الليل اي يسيرون ويقطعون الطريق وخات الرجل اي اخلف وعده واسن ايضا (ضميمه) خجستة بضم الخاء وفتح الجيم وسكون السين نام زنان اصفهان از راويان حديث لفظ اعجمي ومعنى آن مبارك خشت خشت شهريست بفارس خلبيت كسكيت الابلق الفرد الذي يشبه خميت بوزن ومعنى سمين يعني فربه خنوت گستوده وچابك تيز وكه بر بستر زنم تخسيد دعاجز گول وابن ابست بحري ولقب توبة بن مضرس الشاعر خيت آواز كردن خيوت مثله وبالكسر دهي نيخ خائة ماده سخيته كيجوه

فصل الدال دشت دشت هم وهو فارسي اي اتفاق وقع بين اللغتين (ضميمه) درست بضمتين ابن رباط فقيمي شاعر وپسر او زياد وپسر زياد وحيي وبنيره او زكريا وپسر حمزه وپسر حكيم وپسر سهل وپسر نصر از اهد ابراهيم پسر جعفر بن درست وجعفر بن درستويه محدثون دست صحرا وصدر البيت والدست من الثياب والدست من الورق معروف وهو معرب دستا دستوا بالقصر دهي نسبت با هواز والنسبة دستوائي ودستوالي ودست بالضم لقب القاسم بن نصر العابد وجد جد عبد الكريم بن عثمان بن محمد بن ابو يوسف العلاف وذو يه ابو زرعة محمد بن محمد دستويه محدث دعت دعته دفع كرد او را دفع كردني سخت (ع بفتحها) دعته خبه كرد او را بجدي كه كشت او را (ع بفتحها)

فصل الذال ذات ذات خبه كردن (ع بفتحها) يقال ذاته اي خنقه اشد الخنق وذعته وذعطه وذاطه كذلك ويقال ما كان من الامر ذيت وذيت معناه كيت وكيت (ضميمه) ذمت متغير شد ولاغر گرديد (ع ن اك ۲)

فصل الراء ربت تربيت پروردن ربت الصبي تربيتا اي رباه رتت رتة عقدة وحكة يقال هو ارت بين الرتت وساؤها رتة بالضم درماندن درسخن ارت كنكلاج وفي لسانه رتة وارته الله فرت رفت رفات بالضم ريزه ريزه قوله تعالى ءاذا كنا عظاما ورفاتا قال الاخفش يقال منه رفت الشي يرفت بالضم والكسر رفتا فهو مرفوت (ضميمه) رستة بضم الراء لقب عبد الرحمن بن عمر بن ابي الحسن الزهري الاصبهاني رات كاه لغة يمنية حكمة وات نادرة

فصل الزاء زتت زتت آراستن عروس (ع ن اص ۲) يقال زتت العروس فتزتتت اي زينتها زفت زفت بالكسر قير كه در خنور وكشتي مالند تا آب نگاهدارد وجرة مزفتة اي مطلية بالزفت

زمیت ... آهسته زمیت بتاً بمثال اقتیت تنکبه آهسته و فلان

زکت زکته ... ای ملأه و زکیت پرکردن مشک و زکتت المرأة بغلام ای ولدته ... زیت ... زیت کردن طعام

ازیت الناس ای ادهنهم و یقال ما اشده ... عن الفراء زیت زیتون ... زیتون ... وهم زائتون ای لیستهبون الزیت

(ع ف اک) و طعام مزیت علی النقص و مزیوت علی التمام و زت القوم ای جعلت ادمهم الزیت و زیّت القوم ای زودتهم الزیت وهم ...

فصل السین

سأت

(ضمیمه) زأته غیظا ملأه (ع بفتحها) زرته خبه کرد او را (ع بفتحها) زناتة بالکسر قبیله است بمغرب منها الزناتی المنجم

سبت سبت ... سأت خفه کردن (ع بفتحها) قال ابو عمرو سأته ای خنقه حتی یموت مثل سأبه و ابوزید سأبا الا انه لم یقل حتی یموت

و روز شنبه آسمت سبوت ج و سر ستردن و موی کشاده ... و نوعی از رفتار شتر و شنبه کردن جهودان و منه قوله تعالی و یوم لا یسبتون (ع ف اک)

و گردن زدن یقال سبت علاوته ای ضرب عنقه اسبات بشنبه درآمدن جهودان و آرامیدن سنبت آنکه بخسپد سبات بالضم خواب و اصله الراحة و منه قوله تعالی

وجعلنا نومکم سباتا یقال منه سبت سبت ... و روزگار سبت مرده ... سبت بالکسر چرم گاو دباغت شده

سبت نعل و منه النعال السبتیة و فی الحدیث یا صاحب السبتین اخلع نعلیک ... سنبت ... سنبتی و سنبتی ...

و جرب و الیاء للالحاق لا للتانیث الا تری ان الحاء ... یقال سبنتاة و سبنداة و پلنگ ... بذلک لجرأته سبرت سبروت

بالضم زمین خشک بی نبات سباریت ج و چیزی اندک ... یقال رجل سبروت و سبریت بالضم و الکسر و امرأة سبروتة ... و جمعها سباریت

هم السالکین المحتاجون ست ... شش یقال ستة رجال و ست نسوة و اصله سدس فابدل من السین الاخیرة تاء و ادغمت الدال فیها ...

تقول فی التصغیر سدیسة و فی الجمع اسداس قال ابن السکیت یقال عندی ستة رجال و نسوة بالکسر و کذلک کل عدد یحتمل ان یفرد منه جمعان مثل الست ...

فلک فیه الوجهان فاما اذا کان عدد لا یحتمل ان یفرد منه جمعان مثل الخمس و الاربع و الثلاث فالرفع لا غیر یقول عندی خمسة رجال و نسوة و یقال جاء فلان

سادسا و سادیا و ساتا فمن قال سادسا بناه علی السدس و من قال ساتا بناه علی لفظ ست و من قال سادیا ابدل السین یاء و قد یبدلون بعض الحروف یاء کقولهم فی اما ایما و فی تسننت

تسنیت و فی تقضضت تقضیت و فی تلعلعت تلعیت و فی تسررت تسریت و ... سحت سحت بالضم و بضمتین حرام و اسحت الرجل

تجارة او کسب الحرام و سحته و اسحته ای استأصله و منه قوله تعالی فیسحتکم بعذاب ... سحت بالفتح گوشت از استخوان ...

و رجل مسحوت الجوف اذا کان لا یشبع سخت ... و هو الشدید یقال هذا حر سخت ... سختیت بالکسر ... و بسیار پست ...

و گرد بلند رفته ... آماس سفت ... سکت سکوت و سکات خاموش شدن

(ع ف اص ۲) یقال ساکتنی فسکتّ ... و سکت الغضب ای سکن و منه قوله تعالی و لما سکت عن موسی الغضب و یقال تکلم الرجل ثم سکت بغیر الف

فاذا انقطع کلامه ... اسکت ... سکّیت بالکسر همیشه خاموش ساکوت کذلک ... سکات بالضم ...

... حتی ... و یقال کنت علی سکات هذه الحاجة ای علی شرف من ادراکها ... اسکات ... سلت سلت

سکیت بالضم و تخفیف الکاف و تشدید ... اسپ ... سلت ... بالضم جو برهنه یعنی بی پوست

... من جوانب القصعة ... سلت بالفتح آب ... بانگشت پاک کردن ... اسلت ... و دست بند حنا

... سبروت ... و مسبوت و مخلوق ... سمت سمت

... یقال ما احسن سمته ای هدیه و تسمّت ای قصده تسمیت ...

... (ع ف اص ۲) ... السمت ... و هو القصد

... قال ثعلب الاختیار بالسین المهملة لانه ماخوذ من السمت و هو القصد

... سنت اسنات ... یقال اسنت القوم و هم مسنتون

... قال الفراء توهموا الهاء اصلیة اذا وجدوها ثالثة فقلبوها تاء

... سنت ... یقال منه سنّت القدر ای طرحت فیه ... و عسل و یقال هو ...

... (ضمیمه) سبخت بضم السین و ... المشددة ... لقب ابی عبیدة

سجستان و قد یفتح اول شهریست بمشرق **سحلوت** کژ بنوز زن حیله ساز **سرت** بالضم شهریست بمغرب حتره شهری ست در اندلس منها قاسم
بن ابی شجاع السرتی المحدث **سفت** بالفتح و بفتحتین بے برکت شدن (مع ک ات ۲) سفت نعت منہ **سلحوت** بروزن و معنی سحلوت **سلکوت**
کژ بنوز پرنده است **سمنت** و کسمند دیبی بجعید **سمروت** کژ بنوز مرد دراز **فصل الشین** **شات** شیت **شیت** است پچکوخنده ولیس بفعل حقیقت
شت و **شت** **شتات** پراگندن شت الامر و استشت و تشتت بمعنی امر شت کار پراگنده شتیت کذلک **تشتیت** پراگنده کردن ثغر شتیت و ندان
کشاده قوم شتی و اشیاء شتی و جاؤا اشتاتا ای متفرقین و قولهم الحمد للہ الذی جمعنا من شت و یقال شتان اہما و شتان ما عمرو و اخوہ ای بعد ما بینہما قال الاصمعی
لا یقال شتان ما بینہما قال و قول الشاعر شعر لشتان ما بین الیزیدین فی الندی + یزید سلیم و الاغر بن حاتم ۞ لیس بحجۃ انما ہو مولد و الحجۃ قول الاعشی
شعر شتان ما یومی علی کورہا ۞ و یوم حیان اخی جابر + و شتان مصروف عن شتت فالفتحۃ التی فی النون ہی الفتحۃ التی کانت فی التاء لتدل علی انہ مصروف
عن الماضی و کذلک سرعان و وشکان مصروفان من وشک و سرع تقول وشکان ذا خروجا و سرعان ذا خروجا و یقال فی المجلس **شتوت** من الناس
ای لیسوا من قبیلۃ واحدۃ **شخت** و **شخت** باریک شخات ج و قد شخت الرجل بالضم فهو شخت و شخیت **شمت** و **شماتۃ** شاد شدن بغم دشمن (مع ک ا ف ۴)
یقال شمت بہ و بات فلان بلیلۃ الشوامت ای بلیلۃ تشمت الشوامت **تشمیت** دعا ی عطسہ گفتن و یقال کل داع لاحد بخیر مسمت و مشمت بالسین و الشین
العطلۃ و المعجمۃ و یقال رجع القوم شماتا ای خائبین شواہت قوائم الدواب و ہی اسم لہا قال ابو عمرو ولا ترکنا لہ شامتۃ ای قائمۃ (ضمیمہ) **شبیت** تروا
معروف بہندی سوا **شمریت** کفشک تنلوی است باندلس **شوکت** پرندہ است **شنکات** بالکسر لعلہ اسم بلدۃ و احمد بن عبد الخالق بن الشنکاتی و کامل عبد الجلیل
بن الشنکاتی محدثان **شیتان** جماعت قلیل از ملخ و جراد **فصل الصاد** **صت** و **صتت** کوفتن صتیت بانگ و فریاد گروہ
از مردم و فی الحدیث و امتدا صتیتین ای جماعتین صتات جماعت کردن یقال ما زلت اصات فلانا ای اخاصمہ صتیت بالکسر مرد گرامی ای صندید
صفت و **صفتیت** صفتات مرد قوی با انس یا **صلت** و **صلت** پیشانی کشادہ صلوتۃ مصدر منہ (مع لضمیمہ) و نام مردی صلت بالضم کارد بزرگ
اصلات ج صتیت اصلیت بالکسر شمشیر زدودہ و برندہ ان یکون فی معنی مصلت صلت بالفتح و الضم ایضا بہ شمشیر زدن یقال صلتہ بالسیف ای ضربہ و ہو مصلت
و رحیق ای کچہ در کار ہا باشد و اصلت صیب احلات شمشیر کشیدن سیف صلت ای کشیدہ و رجل مصلات بالکسر ای ماض فی الامور و کذلک اصلتی و منصلت و مصلات بالکسر
و یقال جاء فلان بمرق یصلت و مرق یصلت ای قلیل الدسم کثیر الماء و انصلت فی سیرہ ای مضی و سبق صملتان فرتخت و استوار و اسپ با نشاط **صمت**
و **صموت** صمات بالضم خاموش شدن (مع ف اص ۲) اصمات کذلک تصمیت خاموش گردانیدن خاموش شدن رجل صمیت بالکسر سکیت
صمتہ بالضم ای سکتہ و یقال بیت ابصماتہ و مسکاتہ ای با صمتہ و سکت و فلان علی صمات الامر بالکسر ای اشرف علی قضائہ و بات من القوم اہلی صمات ای بقرب الشی
فی القرب و یقال ما لہ صامت و لا ناطق ای ما لہ شی و الصامت من المال الذہب و الفضۃ و الناطق الابل و الغنم صامت شیر خفتہ صموت بالفتح زرہ و نام اسپی صمت بالضم سست صمات
کردن چیزی را با سبب صمت ای بحم اعلالہ **صنت** سپ و جامہ پاک تنگ یقال لقیتہ بوحش اصمت بکسر الہمزۃ و بلدۃ اصمت ای بمکان قفر لا انس بہ و ہو غیر مصروف
صوت و **صوت** آواز و آواز کردن (مع ف اص ۲) صائت نعت منہ تصویت کذلک صیت آواز سخت و کذلک صات یقال رجل صات و حمار
صات ای یقال رجل مال و نال ای کثیر المال و النوال و کبش صاف و یوم طان و بئر ماہۃ و رجل لاع لاع و رجل خاف و اصل ہذہ الاوصاف کلہا فعل کالعیر
صیت بالکسر آواز و اصلہ من الواو فانقلبت یاء لکسرۃ ما قبلہا کما قالوا ریح من روح کانہم بنوہ علی فعل بکسر الفاء للفرق بین الصوت المسموع و بین الذکر المعلوم و ربما قالوا
انتشر صوتہ فی الناس بمعنی الصیت یقال دعی فانصات ای اجاب و اقبل و ہو انفعل من الصوت صمات بیرت قامت و انصات الرجل بیرت قامت (ضمیمہ) **صحت**
تر مندہ شدن **صحات** الحرح سکون و رسہ اصحات الرقی **صعت** میانہ قد رجل صعت الربۃ مرد پاک باطن **صعموت** کبک تیز **صنوت** کسفود زنبیل خرد
و با غلاف قارورہ و سر پوش آن صنانت جمع اقتبا استوار و محکم کردن صنیت صندید و شکر صنبوت کیتا تینا (ضمیمہ) **فصل الضاد** **ضفت** خائیدن بہ نیابیز
و بسیستن **ضنوت** سنگی و صنبتہ از سنگ کوفت و پایمال کرد او را (مع بفتحہا) **فصل الطاء** **طست** **طست** بالسین العطلۃ ہم و ہو طس لغۃ طی ابدل من احد
السینین تاء لاستثقالہا فاذا جمعت او صغرت رددت السین لانک فصلت بینہما بالف او یاء فقلت طساس و طسیس (ضمیمہ) **طالوت** با و شاہیست از عجم (ضمیمہ)
ذہل الاطفاء **طلا** و بمعنی طلہ او را (مع بفتحہا) **فصل العین** **عت** و **عتت** سخن را دو بارہ باز گردانیدن (مع ف اص ۲) یقال عتہ بالمسئلۃ اذا الح علیہ

غرصفا عرت بالضم عرتی پیستیم ❊ عرت ❊ عفرت جنبیدن نیزه وبرق (ع ح و فتاح ۲
وانا ثبت اثابت فلانا عتا و اسما جمہ عنتا آ عنتۃ خواندن ❊ عنت گفتن وتعنت فی کلامہ اذا لم یستمر فیہ
بہ ❊ عقوت ورم عوات ای شدت الاضطراب منہا عفت ❊ عفت دست برتافتن کسی را (ع ف ک ۲) وشکستہ گفتن سخن را عفت آنکہ سخن بہ شتوام
اشیاء عقت ودر جیب ولعت تیم وکلل عمت ❊ عمت حلقہ کردن پشم وصوف بہر رشتن عمیتہ من پر او صوف یک حلقۃ از وی کما یقال سبیخۃ من قطن وسلیلۃ
من سحو ❊ عمیت مثال فسیق ہو الرقیب الظریف ولیقال الجاہل الضعیف ❊ عنت ❊ عنت بزہ مند شدن (ع ف ک ۲) ومنہ قولہ تعالی عزیز علیہ ما عنتم وقولہ تعالی
ذلک لمن خشی العنت منکم یعنی الفجور والزنا ودر کاری دشوار افتادن اعنات رنجانیدن ودر کاری دشوار افگندن وپیوند گرفتہ را باز شکستن یقال اعنت الجبیرۃ فصار عنتا ومعنتا وجاء فلان متعنتا اذا
جاء یطلب زلتک (ضمیمہ) علفوت گجرخل وکز بنور علفتای مرد احمق کہ سخن بیباکانہ گوید صواب باشد یا خطا ❊ رجل متعہت مرد مبالغہ کنندہ ونیک سازندہ
خود وپوشش خود را فصل الغین غتت ❊ غت غوطہ دادن در آب یقال غتہ فی الماء ای غطہ ورنجانیدن وخندہ پنہان داشتن یقال غتہ بالامر
کذا وغت الضحک ای اخفاہ ❊ غلت ❊ غلت وغلط بمعنی واحد قال ابو عمرو غلت فی الحساب وغلط فی القول اغلتتا بہ شنام وقہر زدن وفرو گرفتن مثل اغتہ
غمت ❊ غمت گران آمدن طعام بر دل یقال غمت الطعام ای ثقل علی قلبی فصل الفاء ❊ فات ❊ افتیات باطل گفتن کسی و یقال افتات علیہ
وافتات برایہ ای عمل برایہ وہذا الحرف سمع مہموزا فتت ❊ فت ریزہ ریزہ کردن (ع ف اض ۲) یقال فتہ فہو مفتوت وفتیت ویقال فت عضدی وہدر کنی
تفتت انفتات ریزہ شدن فتات بالضم ریزہ ہر چیزی فتۃ سوختہ ریزہ کہ زیر چقماق نہند تا آتش بوی در گیرد فتیت ان ریزہ فخت ❊ فخت ماہتاب فاختہ تو خت تح
فرت فرات بالضم آب خوش یقال ما فرات ومیاہ فرات وجوی کوفہ فراتان فرات ودجلۃ فلت ❊ فلتۃ کار ناگاہ بی اندیشہ یقال کان الامر فلتۃ
ای بلا تدبر وتفکر وآخرین شبی از ہر ماہ وآخرین روزی کہ بعد از وی ماہ حرام باشد وافلت الشیء وتفلت وانفلت بمعنی واخلتہ غیرہ ایضا وافلتت الکلام ای ارتجلہ
وافتلت مجہولا ای مات فجاءۃ وافتلتت نفسہ کذلک وفرس فلتان ای نشیط حدید الفؤاد مثل صلتان بتحریک اللام کسا انفلوت الضم طرفاہ علی لابسہ من صغرہ فوت
❊ فوت درگذشتن فوات کذلک یقال فات الشیء وافاتہ غیرہ ویقال مات فلان موت الفوات اذا فوجیء ویقال بینی الشتم جعل اللہ رزقہ فوت فمہ ای حیث
یراہ ولا یصل الیہ ویقال ہو منی فوت الرمح ای حیث لا یبلغہ فوت العیضا فیہ بیان دو گذشت فوات تح افتیات ہو السبق الی الشیء دون ائتمار من یؤتمر یقال
افتات علیہ بامر کذا ای فاتہ بہ وفلان لا یفتات علیہ ای لا یعمل شیء دون امرہ وفی الحدیث انثی یفتات علیہ فی امر بناتہ وتفوت علیہ فی مالہ ای فاتہ بہ وتفاوت
الشیئان ای تباعد ما بینہما تفاوتا وتا بیشت لغات علی غیر قیاس لان المصدر من تفاعل بضم العین الا ما روی فی ہذا الحرف (ضمیمہ) فستات بروزن معنی فسطاط یعنی خیمہ وتکسیر تجاوہا مفہوت
بروزن معنی ومبہوت فصل القاف قتت ❊ قت سخن چینی کردن (ع ف ا ض ۲) وفی الحدیث لا یدخل الجنۃ قتات ای نمام قتیتی مثال سمیری سخن چینی قت ایضا درگل روئی ونقتیت کذلک وفی
الحدیث اللہ من زیت غیر مقتت وہو محرم وسپست تہ قتۃ یکی نام زنی قرت ❊ قروت خشک شدن خون بیکدیگر وفرو مردن خون در جراحت (ع ف اض ۲ وک ۲)
قلت ❊ قلت مغاکی در کوہ کہ آب در وی گرد آید قلات تح وقلت العین نقرتہا وقلت الابہام النقرۃ التی فی اسفلہا وقلت الصدغ وقلت الثریدۃ الوقبۃ وقلت
بالتحریک ہلاک شدن (ع ک ا ف ۲) یقال ما انفلت ولکن قلت ویقال ان المسافر ومتاعہ لعلی قلت الا ما وقی اللہ تعالی مقلتۃ مہلکۃ مقلات بالکسر ناقہ کہ یکبار
زاید ودیگر بار نگیرد وزنی کہ فرزند او نزید قنت ❊ قنوت فرمانبرداری کردن ہذا ہو الاصل ومنہ قولہ تعالی والقانتین والقانتات وقیام نماز وفی الحدیث افضل
الصلوۃ طول القنوت ومنہ قنوت الوتر قوت ❊ قوت قیاتۃ خورش دادن (ع ف اض ۲) یقال قات اہلہ والاسم قوت بالضم وہو ما یقوم بہ بدن الانسان من
الطعام یقال عندہ قوت لیلۃ وقیت لیلۃ وقیتۃ لیلۃ یقال قتہ فاقتات کما یقال رزقتہ فارتزق وہو یتقوت من العیش ای فی کفایۃ واستقاتہ ای سألہ القوت وفلان یتقوت بکذا
وتارک قیتۃ ای المقہا الحطب اقات علیہ ای اقتدر علیہ وتوا بالقوت اذن ومنہ قولہ تعالی وکان اللہ علی کل شیء مقیتا ونگاہ دارندہ وگواہ وحاضر (ضمیمہ) قروت
السرج قربوسہ یعنی کوہہ زین اقلعت الشعر اقلعتا اقلعتا ای سخت شد موی وحولی موی قلعت ❊ قلعات نام موضع ❊ رجل قیعات
با لکہ ... کہ موی روی او بسیار باشد فصل الکاف کبت ❊ کبت باز گردانیدن وخوار کردن وبر روی در افگندن
یقال کبت اللہ العدو ای صرفہ واذلہ وصرعہ لوجہہ (ع ف ک ۲) کتت ❊ کتیت آواز شتر جوانہ وہو فوق الکشیش یقال کت البعیر ای صاح صیاحا
لینا وکت الرجل من الغضب وکتت القدر ای غلت وکذلک الجرۃ الجدیدۃ اذا صبت فیہا الماء ویقال اتانا بجیش ما یکت عددہ ای ما یحصی
(ع ف ک ۲) کنکتہ خندیدن وہو دون القہقہۃ کرت سنۃ کریت ای تامۃ کعت ❊ کعیت مثال التصغیر ہزار دستان کعتان

بالکسر ج امرأة کفتة ای قصیرة **کفت** بکفت بجهد فراز گرفتن چیزی را (عع ف اک ۲) وفی الحدیث اکفتوا صبیانکم باللیل فان للشیطان خطفة وکفته عن وجهه صرفه تیز راندن ویقال رجل کفت وکفیت ای سریع وکفت ای اسرع کفت بالکسر دیگ خرد کفات هو الموضع الذی یکفت فیه شیئی ای یضم ومنه قوله تعالیٰ الم نجعل الارض کفاتا **کمیت** بکمیت بالضم رنگ سرخی که بسیاهی زند در اسپ کمیت اسپ سرخ عنق ودم سیاه ویستوی فیه المذکر والمؤنث قال سیبویه سالت الخلیل عن کمیت فقال انما هو مصغر لانه بین السواد والحمرة والفرق بین الکمیت والاشقر بالعرف والذنب انهما اذا کانا احمرین فهو اشقر واذا کان اسودین فهو کمیت وکمیت الشاعر وهو زید بن الاخنس الکمیتات الکمیات مصدران منه یقال اکمات الفرس اکمتا ویقال بعیر کمیت کما یقال فرس کمیت والکمیت ایضا من اسماء الخمر کمیت **کیت** بکیت وکیت بفتح التاء والکسر فیها چنین وچنین والتاء فیه ها فی الاصل فصارت تاء فی الوصل کوتی کوتاه بالا (ضمیمه) **کبریت** گوگرد ویاقوت سرخ وزر یا جوهریست که کان آن پس تبت ست بوادی نمل وکبریت بعیره طلا ایه **الکحت** کوتاه **کلت** بالضم قسط کلت بکلیته جمع کرد واکلت فی الاناء ریخت آنرا درآوند وکلت الفرس دوانید آنرا وکلت الشیء انداخت آنرا فرس قلت کلت کسکر اشتیاد وتخفیفات وقلعة کلته کلته ای بسبب همگی اکلات آشامیدن کاسیت کامیر وسکین سنگی در از که بدان سوراخ کفتار بند کرده شود وکلته بالضم بخشش از طعام وقدری انکلت رخته شد ومنقبض گردید **کنت** فی خلقته توانا خلقت شد کنتی لکرسی سخت وبزرگ کنتنی مثله اکنات فروتنی وخوشنودی ستفاکنیت بسیار آب گیرنده وفد ورشتی کرد (عع ک اف ۲) **کنفت** بجعفر نسبتی از ماهی **کوتی** کرومی کوتاه قد وکوتی بن ارعلا معروف

فصل اللام

لت بلت در آشوردن پست واستوار کردن وجفسانیدن یقال لت السویق ای عجنه ولته ای اوثقه ولت فلان بفلان مجهولا ای لزبه وقرن معه **لصت** بلصت دزدی ولصت کما یقولون للطس طست لصوت ج **لفت** بلفت رنوشتن وپیچیدن (عع ف اک ۲) وفی الحدیث حذیفة ان من اقرأ الناس للقرآن منافقا لایدع منه واولا الفا الا لفته بلسانه کما تلفت البقرة الخلی بلسانها وروی گردانیدن از کسی واز رای برگردانیدن کسی را یقال لفت عنه تیس الفت مجفار شاخ بهم پیچیده وکنکلاج بلعت بمیم وگول بلغت تمیس لفات بالفتح گول بو لفوت زنی که از شوی دیگر بچه دارد ولفیته عصیده سطر التفات برگشته نگریستن تلفت اکثر منه لفیت بالکسر شایم ونیمه چیزی ویار یقال لفته معه ای شقه معه ولفتاه ای شقاه ویقال لا تلتفت لفت فلان ای لا تنظر الیه **لیت** بلیت کاشکی وهی کلمة تمنی تنصب الاسم وترفع الخبر تقول لیت زیدا ذاهب وبعض العرب یجعلها بمعنی وجدت فیعدیها الی مفعولین ویجریها مجری الافعال فیقول لیت زیدا شاخصا ویقال لیتی ولیتنی کما یقال لعلی ولعلنی لیت بالکسر پکسوی روی وهما لیتان لیت باز داشتن وباز گردانیدن (عع ف امن ۲ وک ۲) یقال لاته عن وجهه ای صرفه وحبسه عن وجهه والاته کذلک ومنه قوله تعالیٰ لا یلتکم من اعمالکم شیئا ویقال ما الاته من عمله شیئا ای ما نقصه مثل آلته وقوله تعالیٰ ولات حین مناص قال الاخفش شبهوا لات بلیس واضمروا فیها اسم الفاعل قال ولا یکون لات الا مع حین وحذف فی الشعر وقال بعضهم ولات حین مناص فرفع حین واضمر الخبر وقال ابو عبیدة هی لا والتاء انما زیدت فی حین وکذلک فی تلان وان کتبت مفردة کقول الشاعر شعر العاطفون تحین ما من عاطف ٭ والمطعمون زمان ما من مطعم ٭ وقال المؤرخ زیدت التاء فی لات کما زیدت فی ثمت وربت (ضمیمه) **لبت** یده پیچیدیست را ولبت فلانا زد سینه وشکم وتهیگاه او را بعصا لحته بالعصا زد بعصا (عع بفتحها) لحت العصا پوست عصا دور کرد وبرد بجت لحت یعنی کمال سردی **لخت** مرد تندار وزنی که سبیلین یا وی یکی شده باشد وختر سخت لخت شدید **لرت** بالضم موضعی یا قبیله به اندلس **لات** الرجل خبر داد از چیزی که پرسیده نشده بود ولات الخبر پوشیده آنرا آلوات کسحابة موضعی به اندلس وقبیله بربر

فصل المیم

مت بمت کشیدن وپیوند خویشی جستن (عع ف امن ۲) ماتة پیوند وسیلت یقال فلان یمت الیک بقرابة ای یتوسل توات بمعنی وسائل **محت** بمحت سخت وصلب از هر چیزی یقال یوم محت ای شدید الحر مثل حمت ومحت یومنا بالضم **مرت** بمرت بیابان بی علف ونبات ومکان مرت بین المروتة وهو مرت الحاجب اذا لم یکن علیه شعر مروت شد الرانام وادی ومنه یوم المروت بین بنی قشیر وتمیم **مقت** بمقت دشمن گرفتن (عع ف ا ض ۲) یقال مقته فهو مقیت وممقوت ونکاح المقت فی الجاهلیة ای یتزوج الرجل امراة ابیه **موت** بموت مرگ ومردن یا بمیوت ویمات ایضا فهو میت ومیت وهم اموات ومیتون والاصل میوت علی فیعل فادغم ثم خفف فیقال میت ومیت ویستوی فیه المذکر والمؤنث قوله تعالیٰ لنحیی به بلدة میتا ای میتا ولم یقل میتة قال الفراء یقال لمن لم یمت انه مائت عن قلیل ومیت ومیتة مرد ابستة بالکسر نوعی از مردن کالرکبة والجلسة یقال مات میتة حسنة وقولهم ما اموته انما یراد به ما اموت قلبه لان کل فعل لا یتزید لا یتعجب منه موات بالضم ما لا روح فیه وزمین بی خصم ناستنفع وهر چه جان ندارد رجل موتان الفؤاد وامراة موتانة الفؤاد موتان بالتحریک خلاف حیوان ویقال اشتر الموتان ولا تشتر

من الارض موتان فهو له یعنی الموات من الارض مما لم یعمر منها شیأ فمن احیا منها شیأ فهو له ورسوله فمن احیا منها شیأ فهو له وفی الحدیث موتان الارض لله ولرسوله فمن احیا منها
الحیوان یعنی اشترا الارضین والدور ولا تشتر الرقیق والدواب وفی الحدیث موتان الارض لله ورسوله ... ناقه یقال اماتت فلانة وامانت الناقة
بالضم مرگ کامی کی ستور یقال وقع فی المال موتان وموات امده وموته مشدد وللمبالغة اماتة میرانیدن وفرزند مرده شدن زن و ناقه یقال اماتت فلانة واماتت الناقة
اذا ماتت ولدها واماتت فلان ایضا اذا ماتت له ابن او بنون وهو میت وهی میت او میتة مساویت ج متاوت مرد یا پسا مرای وموت مائت کقولهم لیل لائل
یوخذ من لفظه ما یوکد به وتمیت للامر سل ایه وتقبل فی الحرب لایبالی من الموت موتة بالضم صرع وجنسی از جنون موتة بالهمزة نام زمینی که مقتل جعفر طیار
رضی الله عنه (ضمیمه) موتة بالضم موضعی بمشارق شام قتل فیه جعفر بن ابیطالب رضی الله عنه وفیه کان یقتل السیوف معصت الجاریة جماع کرد او را
ومعت الناقة گرفت زبان ماده شتر پس داخل کرد دست را او یا او در آب یعنی از ان معتة بالید او را (مع بفتحها) مکت بالمکان اقامت نمود ومکت

فصل النون

سنخ درخت برگ نکیت نکیت تیز و نلیت نکیت شتران تیز اما لیت شتران (مع ف اک ۲) اما لیت شتران تیز جنبانید او را (مع ف اک ۲) حرکت داد وجنبانید او را
البشرة یعنی پوشید ترحه از ریم ملتحه حرکت داد و جنبانید او را (مع ف اص ۲) انبات نبت نبت نبات نباتا مثل نبات رستن گیاه ورستن گیاه (مع ف اص ۲) انبات
نبات نبت بکسر الثانی نالیدن (مع ف اک ۲) یقال انبت فهو منابت مثل نبات نشاندن یقال نبت الشجر ای غرسه
لازم ومتعدی منه نبت وانبت بمعنی وانبته الله فهو منبوت علی غیر قیاس وانبت الغلام اذا انبتت عانته تنبیت درخت نشاندن یقال نبت الشجر ای غرسه
وپروردن کودک را ویقال نبت اجلک بین عینیک تنبت جای رستن گیاه ویقال ما احسن نابتة فلان ای ما ینبت علیه امر الهم واولادهم ونبتت لهم نابتة ای
نشا لهم نشئ صغار وان بنی فلان لنابتة شر ونوابت وهو من الاحداث الاغمار نبیت حیی از زمین ینبوت درختی نحت نحت تراشیدن (مع ف اک ۲)
نحاتة بالضم تراشه نخت بالکسر شبیه تنخیت نشت طبیت ونحیت هو دخیل فی القدوم حافرنحیت سم گرانها سوده نصت نصات خاموش بودن وگوش
داشتن انصت وانصت له انصت ویقال نعته نعتا ای وصفه نعت نعوت نام جای نعت نعیت تیر کردن دیگ
جوشان (مع ف اک ۲) یقال القدر تنافت ونتافا و یقال فلان ینفت غضبا وینفط ای یغلی نفیتة آشام آرد با لوج نکت نکت
منقار (مع ف اص) یقال نفت الغضب ای انحرجه کالنحر ابدل الواو تاء نکت نکت به سر درافکندن یقال طعنه فنکته القاه علی راسه
فانکت مع هو ومن الارض نکت ... کالنقطة تولی ... افنیا الاطاب ناکت وهو من نکت البعیر اذا تحرف مرفقه حتی
یقع علی الجنب فیحز و نوت نوتی کشتیبان نوات ج نهت نهیت بانگ کردن شیر (مع ف اک ۲) وهو دون الزئیر یقال
نهت الاسد والحمار وکذلک الفرس نهات ای زحار وجعل نهات ای زحار (ضمیمه) نلیت بر وزن ومعنی کلیت ونفیت نفت نخره غضبا انتفخ وتنفت
یعنی پلید شد بپا نکی نکت الخبز فسد ونقته بالضم گویند میان ... هوار نشت القلب نیت یعنی بد بو شد (مع ک اف ۲) نحت سوراخ کردن وبرکندن
واز لاد دیگر گرفتن ونهایت رسانیدن ... نبت نباتیت که میوه خوردنی دارد نشیت دیدن از تاقوا
نبیت نکت کالنقطة یقال ... ولکته ووکته ... کل ذلک ...

فصل الواو

وکت وکتة نکته مع کالنقطة یقال ... وکت وکتة ... وکیتا اذا ملأ
... الوقت اخبث المذنب ... وقیل وقتة فهو موقوت اذا بین الفعل وقتا
وقت اوقت هنگام میقات هنگام کار وجای آن وموضع احرام بستن حج وعمره ویقال وقت ... یقال وقته ... بیدادرکرده ... وقت یکون اذا الرسل وقتت
بینه قوله تعالی ان الصلوة کانت علی المؤمنین کتابا موقوتا ای فرضا فی الاوقات توقیت وقت پیدا کردن یقال وقته لیوم کذا مثل اجله ووقتی اذا الرسل وقتت
مشددة ومخففة واقتت لغة فی وقتت کما فی وجوه اجوه موقت تکبیر القیامة فصل من الوقت وهت اهات بوی گرفتن گوشت یقال اوهت اللحم اذ
(ضمیمه) وبت بالمکان اقامت نمود (مع ف اک ۲) وبت ونیم بانگ قری ترقة بالضم مثله وقاوت اندیشهای بد ولت زبانی ولته حقه نقصه

فصل الهاء

هبت هبت هبیت مرد بد دل بی عقل تثبیت مند هبت الرجل النحی بت
(مع ف اک ۲) اولا مثله هشتی موصوت معروف مقدر ... قال الاصمعی یقال الرجل اذا کان جید السیاق للحدیث
وجل مهبوت الفؤاد وفی عقله هبتة ای ضعف وهبتة ای ضرب هت رجل هت بالکسر وهتات ای خفیف کثیر الکلام قال الاصمعی یقال الرجل اذا کان جید السیاق للحدیث
هو یسرد السرد انه هتاهت هرت هرت گوشت پختن وهرآوردن ورسانیدن و طعم کردن ودریغ کسی یقال هرت عرضه ای طعن فیه هریت فراخ کنج دهن ودون
هرد وتخرم یکی شده هرت بالحرکت مصدر (مع ک اف ۲) اسد هریت وهو مهروت الفم وکلاب مهرته الاشداق هفت هفات بالضم اریسی بسی بریدن کل شی
انخفض واتضع فقد هفت وانهفت تهافت پاره پاره افتادن تهافت الفراش فی النار ای تساقط ویقال قد هفت هفت من الناس الذین انخفضوا واستنتهم تهافتات گا

والمذكر الا ان العدد فيما بعده تقول هيت لكما وهيت لكن هوته زمين پست وكذلك هوة بالضم هيت بالكسر نام شهري بر فرات قال الاصمعي اصلها من الهوة
هات بيار وبده يقال هات يا رجل بكسر التاء اي اعطني هاتيا هاتوا للتثنية والجمع هاتي للمونث هاتين لجمعها ويقال هات لا هاتيت وهات ان كانت بك مهاتاة
وما اهاتيك كما تقول ما اعاطيك ولا يقال منه هاتيت ولا ينهي بها قال الخليل اصل هات من آتي يؤتي فقلبت الالف هاء (ضميمه) مهراتيت
چاهها + جمع هلقت بجر جمل شديد هميت الفريد تواري في الدسم يعني نان شكسته در روغن پنهان شد اهمت الكلام والضحك خفاه
هنيهة فروشكي وسستي هوته وتفتح زمين پست هوت ج وهوتت به تهويتا صاح فصل اليا يقيت ياقوت + ج
فارسي معرب وهو فاعول ياقوتة يكي يواقيت ج (ضميمه) يرت بالراء جد عرت بن عيسى الفرغاني الفقيه الشافعي يهيت اللحم بو گرفت گوشت

باب الثاء فصل الالف

ابث ابيث بكسر الباء فربه بانشاط ابث بفتحتين شير شتر خوردن تا انگاه كه شكم بر آرد اشث اثاثة انبوه شدن موي وگياه (ع وك)
نبات اثيث وشعر اثيث نساء اثايث كثيرات اللحم اثاث بالفتح رخت خانه قال الفراء لا واحد لها قال ابو زيد هو المال اجمع مثل الابل والغنم والعبيد والمتاع وحدها اثاثة
وتاثث فلان اذا اصاب رياشا اثاثة بالضم نام مردي ارث وارث بالكسر ميراث م وهمزته واو في الاصل ويقال هو في ارث صدق اي
اصل صدق وهو على ارث من كذا اي على امر قديم توارثه الآخر عن الاول تاريث بر آغالانيدن و آتش برافروختن ارثه بالضم سرگين آماده بجهت آتش برافروختن
يقال تارثت النار اذا اتقدت في الارثة انث انثى ماده اناث انث ج آناث ماده زادن يقال انثت فهي مونث اذا كان ذلك عادتها
مئناث ورجل مئناث ايضا لانهما سيئدان في مفعال تانيث الاسم خلاف تذكيره وانثته فتانث آنيث نرم آهن انثيان دو خصيه دو گوش فصل الباء
بثث بث پراگنده و فاش كردن خبر يقال بث الخبر وابثه اي نشره وبثثت الغبار اي هيجته وابثثتك سري اي اظهرته لك وبثثت شدد للمبالغة وبث اي
انتشر وحال و اندوه يقال ابثثتك اي اظهرت لك بثي قوله تعالى انما اشكو بثي وحزني الى الله تمر بث اواليم بحر كنده يعني نيكو نكرده باشند خرما وجاي مانده بود و هو كه هم
عفو وصف بالمصدر قال الاصمعي تمر بث اي منثور متفرق بعضه عن بعض بحث بحث كاويدن (ع بفتحها) يقال بحث عن الشي وابتحث عنه اي فتش
عنه والمثل كالباحث عن الشفرة ويقال تركته بمباحث البقر اي بالمكان القفر برث + برث زمين نرم براث ج ابراث برث كذلك برعث برعو
بالضم كيك براغيث ج بعث بعث برانگيختن وفرستادن (ع بفتحها) بعثه وابتعثه بمعنى اي ارسله فانبعث ويقال كنت في بعث فلان اي في جيشه الذي
بعث معه والبعوث الجيوش بيدار كردن يقال بعثه اي اهبه وانبعث في السير اي اسرع وتبعث مني الشعر اي انبعث كانه سال منه بعيث نام شاعري از تميم يوم بعاث بالضم
يوم الاوس والخزرج بغث + بغاث بثلث لغات نوعي از مرغان مردار خوار وفي المثل ان البغاث بارضنا تستنسر اي من جاورنا عز بنا وقال يونس من
جعل البغاث واحدا فجمعه بغثان مثل غزال وغزلان ومن قال المذكر والانثى بغاثة فالجمع بغاث مثل نعامة ونعام وقال الفراء بغاث الطير الاعبيد منها ابغث تيره رنگ قريب
الى الاغبر وجاي ريگناك بغثاء من الغنم مثل رقطاء يعني قوچ پيسه ومردم آميخته يقال دخلنا في البغثاء اي في عامة الناس وجماعتهم بوث + بوث كاويدن مثل بحث
استباثة بيرون آوردن بهث بهثة بالضم پرچين ابن سليم وفلان لبهثة اي لزنية (ضميمه) برعث كجعفر موضع برعث كقنفذ حلقه وبره بعاثيث ج بلتعث
امره وطعامه وحديثه خلطه بلبث كاه دو سالة سياه مثل دربين وانميث بليث اتباع تلبث جد سماك بن مخرمة بلغث سستي در سطبري تن وفربهي زن نرم سست اندام
بلغث نعت منه بلكوث كره بور وريست بالاك موضعي بلكثه مويي كلان بهنيث على فعيل ماهي ست دريائي بهنكيثة شتا پي در كار و ترگم حيث بيث اي فرقهم
وبددهم يعني پراگنده ساخت آنها را فصل التاء تفث تفث بفتحتين از ترك الحاج كالقص والحلق والنحر والرمي وما اشبهها (ضميمه) تليث تخلستان
زمين بشور توث توث لغة في التوت حكاها ابن فارس توثة يكي وتوث ايضا دهي بمرو منها جعفر بن عبدالله بن يحيى التوثي الاديب وده باسفراين ودگري بنيسابور توثة ايضا محلة
منها محمد بن احمد بن فيداس ومسعود بن علي ومحمد بن احمد بن علي الزاهد التوثيون محدثون تولقوت موضعي فصل الثاء ثلث ثلث ثلثة سه و ثلث سه يك ثلثا و دو سهه
ثلاثا و اثلاث ج ثلث بالضم سه يك فاذا فتحت الثاء زدت ياء فقلت ثليث مثل ثمين و سبيع وسديس وخميس ونصيف وانكر ابو زيد منها خميسا و ثليثا تليث كا سه يك بر آوردن بكار نوبت آب
درخت را ولا تقل الثلث في ورد الابل لان اقصر الورد الرفه وهو ان تشرب كل يوم ثم الغب وهو ان ترد يوما وتدع يوما فاذا ارتفع من الغب فالظمء الربع ثم الخمس
وكذلك الى العشر قال الاصمعي وثلث بالضم ومثلث غير مصروفين لانهما عدلان ثلاثة الى ثلاث ومثلث وهما صفتان لانك تقول مررت بقوم مثنى وثلث

قال الله تعالی اولی اجنحة مثنی وثلاث ورباع فوصف به وهذا قول سیبویه وقال غیره انما لم یصرف لتکرر العدل فیه فی اللفظ والمعنی لانه عدل عن لفظ اثنین الی
لفظ مثنی وثناء وعن معنی اثنین الی معنی اثنین اثنین یقال جاءت الخیل مثنی ای اثنین اثنین ای جاؤا مزدوجین مزدوجین وکذلک جمیع معدول العدد فان صغرته صرفته
وقلت احید وثنی وثلیث وربیع لانه مثال حمیر فخرج الی مثال ما ینصرف ولیس کذلک احمد واحسن لانه لا یخرج بالتصغیر عن وزن الفعل لانهم قالوا فی التعجب
ما احیسن زیدا وما امیلحه ثلث سه یک مال ستدن (ع ف ک) وسه تام کردن چیزی را یقال منه ثلثت القوم اثلثهم
وکذلک الی العشرة الا انک تفتح ربعت القوم اربعهم وسبعتهم واتسعهم لمکان العین وتقول کانوا تسعة وعشرین فثلثتهم ای صرت بهم تمام ثلثین وکذلک کانوا تسعة
وتلثین فربعتهم الی المائة قال ابو عبیدة ثالثة الاثافی بیرون آمدگی کوه که دو سنگ دیگر به جانب وی نهند تا سه پایه گردد و دیگ بروی نهند ویقال هذا فلین تنه منه
ثالثة الاثافی والداهیة واثلث القوم ای صاروا ثلثة وکذلک اربع القوم الی العشرة ویقال هذا ثالث ثلثة بالاضافة الی العشرة ولا ینون فان اختلفت العددات
ان شئت اضفت کما قلت وان شئت نونت وقلت هذا رابع ثلثة ورابع ثلثة کما تقول هذا ضارب عمرو وضارب عمرا فاذا اتفقا فالاضافة لا غیر وتقول هذا ثالث اثنین وثالث
اثنین ای صیرهما ثلثة بنفسه وکذلک هو ثالث عشر بالرفع والنصب الی تسعة عشر الا ان قال ارد ثالث ثلثة عشر فحذفت الثلثة وترک ثالث علی اعرابه ومن نصب اعطی
اعراب الثلثة المحذوفة الاول یعلم ان هاهنا شیئا محذوفا وتقول هذا الحادی عشر والثانی عشر الی عشرین مفتوح کله لما ذکرنا وفی المؤنث هذه الحادیة عشرة وکذلک
الی العشرین تدخل الهاء فیهما جمیعا واهل الحجاز ینصبونها علی کل حال یقولون اتونی ثلثتهم والتمیم الی العشرة وکذلک اثنین ثلثین واربعین وغیرهم بالحرکات الثلث
بعد مثل کلهم فاذا جاوزت العشرة لم یکن الا النصب تقول اتونی احد عشرهم وتسعة عشرهم وکذلک اثنی احدی عشرتهن وثمانیة عشرتهن للمؤنث ناقه کشته بستان خشک شده ویکی از زده ویکی از وی
وناقه سه پستان خشک شده ویکی از وی شکسته دان که از سه پستان ساخته باشد جبل مثلوث رسن سه تاه مثلث سه گوشه واز سه یکی یانده ویقال ثلث بناقته
اذا صر منها ثلثة اخلاف فان صر خلفین قیل شطر بناقته وان صر احدا قیل خلف بناقته وان صر اخلافها جمیع قیل اتجع بناقته واکمش

فصل الجیم

جاث و**جاثت** بیاد رفتن سیور (ع بفتحتین) جثت الرجل اذا فزع فهو مجؤوث ای مذعور **جثث** و**جثة** بالضم شخص مردم ایستاده وخفته
وجثة ای قلعه واجتثه ای قلعه جثیث مثال خرا جثیثة ای فسیلة ولا تزال جثیثة حتی تطعم ای نخلة مجثاث و**جثاث** تیشه درخت کاو وشجر جثاث بالضم ونبت جثاجث
ای لتف بعیر جثاجث ای ضخم جثث مردم ومسی ویرپشه وبیسن جثیات لیامی تلخ **جمسث** **جریث** بالکسر والتشدید نوعی از ماهی **جدث** و**جدث** بفتحتین گور
اجداث اجداث جمع اجتدات گور ساختن **جنث** و**جنث** بالکسر اصل هر چیزی یقال هو من جنث صدق ای اصل **جوث** و**جوف**
نام حصنی بجبرین (صمیمه) **جرث** بالضم جعبة بالضم وفتح الباء لغت جوث و**جوث** بحرکة کلانی اعلای شکم یا فروهشتگی اسفل
شکم اجوث لغت منه و جوثاء مؤنث جوثاء و هزار خانه جوثا جوثی که بر قصبه بغداد وجوثیة بکسر الیاء المشددة وفتح الجیم شهری بپصره منه نصر بن بشیر جوثة بالضم موضعی یا قبیله

جمث سبک گردانیده اوراس یا خشم یا خوشی (ع بفتحتین)

فصل الحاء

حثث و**حث** برانگیختن یقال حثه علیه واستحثه بمعنی ای حضه علیه
فاحتث وحثثه بمعنی وتحاثوا ای تحاضوا ولا یتحاثون علی طعام المسکین ای لا یتحاثون حثیثی مثال خلیقی بر انگیختن حثوث کذلک فرس حثحاث
ای سریع لیس فیه فتور و فرس جواد المحثة ای اذا حث جاء جریا بعد جری ویقال ما اکتحلت حثاثا بالفتح والکسر ای ما نمت قال الاصمعی بالکسر وقال ابو عبیدة
هو بالفتح اصح حث بالضم کاه ریزه وریگ درشت ونان خشک ونیست تا شورانیده **حدث** و**حدیث** نو نقیض قدیم یقال اخذنی ما قدم وما حدث
لا یضم حدث الا فی هذا الموضع وذلک لمکان قدم علی الازدواج وخبر حضرت رسول الله علیه السلام وجز آن احادیث جمع قال الفراء نری ان واحد الاحادیث احدوثة
ثم جعلوه جمعا للحدیث حدوث شدن چیزی که نبوده باشد یقال حدث امر اذا وقع وا عدثه الله فحدث حدث بفتحتین حدثان بالضم حادثة حدثان بفتحتین کله بمعنی واحد الحدث
او النقص وعوده وفی قال احدث شیئا ای ابتدأه وابتدع رجل حدث ای شاب فان ذکرت السن قلت حدیث السن بالاضافة وهولاء غلمان حدثان بالضم
احداث حادثة حوادث تحادث با یکدیگر سخن گفتن وحادثه اسیف بروغن کردن ای جلا حدث بضم الدال وکسرها ای حسن الحدیث ورجل حدیث مثال فسیق کثیر الحدیث
تحدیث سخن گفتن حدیثی مثال خلیفی احدوثة افسانه ومحدث بالکسر مثال صاحب حدیثهم وسمیرهم وکذا هو حدیث نساء ویقال افعل ذلک بحدثانه وبحداثته ای فی اول
وطراوته حدث بفتح الدال حدیث گفتن حدیث **حرث** و**حریث** ورزیدن وکشاورزی کردن وفی الحدیث احرث لدنیاک کانک تعیش ابدا ابو الحارث
کنیت شیر حارث سر گروه شاعران را واحد اللدین المحاسبة ونام مردی واحد نام ازرع اد زرع ویقال للحارث لبنی الحارث بن کعب

وهذا من شواذ التخفيف لان النون واللام قريبا المخرج فلما لم يمكنهم الادغام لسكون اللام حذفوا اللذين كما قالوا مست وظلت وكذلك يفعلون بكل قبيلة يظهر فيها
لام المعرفة مثل بلعنبر وبلهجيم فاذا لم يظهر اللام فلا يكون ذلك حرث ✦ حريث بالضم گیاهی حنث ✦ حنث بکسر الفا سرگین شکنبه وهو القبة حفاث
بالضم والتشدید مانند وی از از حنث ✦ حنث بالکسر بزه وگناه وخلاف کردن سوگند (مع ک ا و ن ۲) یقال حنث فی یمینه واحنثته وبلغ الغلام الحنث ای
المعصیة والطاعة وتحنث ای تعبد واعتزل الاصنام مثل تحنف وفی الحدیث کان یأتی غار حرا فیتحنث فیه وفلان یتحنث من کذا ای یتأثم منه حوث
حوث لغة فی حیث وحوثا الکبد والبیان یقال ترکهم حوثا بوثا وحوثا بوثا وحیث بیث بالفتح کلها وحاث وباث بالکسر اذا فرقهم وبددهم واستحاثه
بیرون آوردن چیزی مثل استباثه یقال استحاث الشیء اذا ضاع فی التراب فطلبه حیث ✦ حیث کلمه ایست که دلالت کند بر مکان مثل حین بر زمان
وهو اسم مبنی علی الضم شبه بالغایات لانها لم تجئ الا مضافة الی جملة کقولک اقوم حیث یقوم زید ولم یقل حیث زید ومن العرب من یبنیها علی
الفتح مثل کیف استثقالا للضم مع الیاء وتدخل علیه ما فیصیر للشرط الفعل حیثما تجلس اجلس بمعنی اینما وقوله تعالی ولا یفلح الساحر حیث اتی وفی حرف ابن مسعود
این اتی ویقال حیث من این لا تعلم ای من حیث لا تعلم (تتمیم) حیث ✦ کیفیت مار یست ✦ حثحیث بکثر بسیج حرکت جنبانیدن ✦ حلحیث
بروزن ومعنی حلتیت حتث بکوه ✦ حلیث کعفر اسم ✦ حنکث کجعفر گیاهی

فصل الخاء

خبث ✦ خبیث پلید وهو ضد طیب
خبانة مصدر منه (مع بضمها) یقال خبث الشیء والرجل خبانة وخبثا بالضم فهو خبیث ای ردی وخبثه ای علمه الخبث وافسده ✦ خبث ای اتخذ اصحابا خبثاء ✦ فهو
مخبث ومخبثان بالفتح یقال یا مخبثان وقد یقال فلان لخبثه کما یقال لزینه وفی النداء یا خبث کما یقال یا لکع وللمرأة یا خباث مبنی علی الکسر یا لکاع وخبث الحدید
وهم آهن اخبثان بول وغائط اخبث ✦ اخبث فلان ✦ خثعت فتاخثعت ✦ خثعث ✦ اخثعاث دوتاه وشکسته شدن ✦ خنثی الاسم وهو الذی لا اسم فی لا یعرف
وخنث الشیء فتخنث ای عطفه فتعطف ومنه سمی المخنث وتخنث فی الکلام ✦ خنث بکسر النون سست ودوتاه وفی المثل اخنث من دلال خنثه آنکه ورا آکت
نری وماده گی باشد خنائی مثل حبالی ✦ خنث وخنث السقاء واختنثه اذا ثنیته الی خارج فشربت منه وان کسرته الی داخل فقد قبعته خوث ✦ بجل اخوث
ای مسترخی البطن خوثا ومنه بین الخوث (ضمیمه) اخبعث فی مشیته مشی مشیة الاسد یعنی با رفت چو رفتار شیر الخفنثة اسم الاست خث بالضم
غثاء السیل اذا خلفه ونعشه یعنی آب آورد که آنرا فرو گذاشته باشد سیلاب وفرو شده باشد از وچیز ها وخشک ✦ دریده ✦ لپیک ✦ زوده کل که خمیر کرده شده باشد پلیک
یا سرگین پیش طلا کرده شود بر بنا یا ماده شتر تا گرد وذلک ✦ اذا احیانی ای بلید وفرو شینه یعنی شتی اندر پابی چه ✦ ان بالقش ✦ تخنثیه سپیچ گردن
واصلاح نمودن اختناث شرم وشرمندگی خنبث بالضم خنبیث خنابث نامرد مخالف خنطث بالتحریر رفتار آن خنفثه بالضم ✦ بسیار خرد ✦ خنکیث تلاتی وفروشکی شکم

فصل الدال

داث ✦ قال الاصمعی داثت الطعام ای کلته دانا کثیرک وقد یحرک بحرف الحلقی وهو نادر ان فعلا بفتح العین لم یجئ فی الصفات و
جار حرفان فی الاسماء فقط وهما قرما وجبغا ✦ وهما موضعان دثث ✦ دث ذات باران ریزه دعث ✦ دعث اول بیماری دعث الرجل اذا اصابه اوائل
وفتور دلث ✦ ناقة دلاث بالکسر ای سریعة ✦ نوق دلث بضمتین واندلث علینا فلان تقحم ای انخرق وانصب والمندلث الذی یمضی ویرکب راسه لا یثنیه شیء
عالث الوادی مدافع سیله دلهث ✦ دلهاث بالکسر شیر بچل ولهاث ولاهث بالضم ای جری متقدم دمث ✦ دمث بکسر جای نرم ریگ ناک دماث
ج دمث بفتح میم مصدر منه (مع ک اف ۲) دماثه بالفتح نرم خوی یقال بالکان ادمث فلانا والینه دموثه بالضم جای کوچ نهادن ودرانشدن تدمیث نرم کردن یقال
مقعده دیث ✦ تدییث رام ونرم کردن طریق مدیث ای مذلل دیوث ✦ بغیرت وبی حمیت وهو القنذع (ضمیمه) دبیثی بالضم او مقصورا دهی بود الدث
الرجل الجید السیاق للحدیث دعث ✦ کجعفر شتر کلان سال تندار دعبوث بالضم نابود یعنی مرض سنه دارنده دلبوث ✦ گیاهی بوسی گیاهی
دلعث دلعاث کجرذی وسیطر وقسیبار شتر قوی فربه رام دلعوث دلعثی کجرحل وسبنتی سطبر دلمث ✦ دلامث تیز رو دمکث کوتاه و دمثه
دهرث دهسمه دورکردن آنرا (مع بفتحها) دهسته مردی ست دهلاث بوزن ومعنی لهاث الدهموث بالضم الکریم

فصل الراء

ربث ✦ ربیث بازداشتن از حاجت (مع ب اص ۲) ربیثه کار بازدارنده ربیثی مثال ششغلی کذلک وفی الحدیث اذا کان یوم الجمعة
بعث ابلیس جنوده الی الناس فاخذوا علیهم بالربائث ای ذکروهم الحوائج التی تربثهم وتربث فی مسیره اذا تلبث وارتبث امرهم ای ضعف وانهاکمر الفرقه
رثث ✦ رث کهنه رثاث بالکسر ج رثاثه بالفتح کهنه وسوده شدن (مع ف اک ۲) یقال فلان رث الهیئة وفی هیئته رثاثه ای بذاذه

وارعث الثوب ای اخلق رعثة بالکسر کهنه رخت خانه رثث ج مثال قربة وقرب ورثاث کذلک وارتثثت رثة القوم ای جمعنا ها وزن گوان و مردم فرومایه ضعیف
ارتثاث کسی را خسته و مجروح برداشتن که هنوز زنده باشد یقال فلان ارتث ای حمل من المعرکة جریحا و به رمق یستعمل مجهولا **رعث** ۞ **رعاث**
بالکسر گوشواره رعثة بسکون ۲ و حرکتیه یکی و ترعثت المرأة ای تقرطت و رعثة نام شاعری رعثة الدیک تاج و غبغب خروس شاة رعثا اذا کانت لها تحت
الاذنین رعثتان یعنی گوسپندی که زیر هر دو کران گوش کفانیده و معلق مانده رعث بفتحتین پستانها ای نگین که از مزوج علاقه سازند **رعث** ۞ **رغوث**
بالفتح زن میش با شیر و خران وارغثت المرأة او النعجة ولدها ای ارضعته و رغث الجدی امه ای رضعها رغثا رمثال عنفوار گهای شیر در پستان قال ابن السکیت
فی ریستان و نولیم اکل من بزرنة رغوث فهی فعول بمعنی مفعول لانها مرغوثة و رغث الرجل مجهولا ای کثر علیه السؤال حتی ینفد ما له **رفث** ۞ **رفث**
بفتحتین جماع و فحش گفتن و سخن زنان در جماع (ع ف اص ۲) و رفث بالکسر ایضا رفثا و رفاثا یقال رفث الرجل وارفث بمعنی **رمث** ۞ **رمث**
بالکسر چراگاه شتر از شور گیاه رمث بفتحتین ج کپه برهم بندند و هم سازند و خوردن شتر شور گیاه او رنجور شدن از و (ع ک ا ف ۲) هی ابل رمثة و رمانی و قال الاصمعی رمث باقی شیر در پستان
یقال رمثت وارمثت فی الضرع ای ابقیت بها شیئا و رمثت الشیء اصلحته و مسحته بیدی و حبل ارماث ای رمام **روث** ۞ روثة سرگین روث ج و قد راث الفرس و فی المثل
احمق من رثث و روثی ای اعطیک الحشیش و طرف بینی یقال فلان یضرب بلسانه روثة انفه **ریث** ۞ **ریث** درنگ کردن یقال راث علی خبرک ای ابطأ
و فی المثل رب عجلة و هبت ریثا و ما اراثک علینا ای ما ابطأک عنا ریث ایضا چیزی از نفیس است درنگ خوی رجل ریث ای بطیء رجل مریث العینین اذا
کان بطیء النظر (ضمیمه) فصل الزای ۞ **زغیثی** که بقی ابو عمرو عثمان الجهنی الحمصی الزغیثی المحدث روی عن عطیة بن بقیة و ضبطه ابو الفرج البغدادی بالراء اغلط

فصل الشین **شبث** ۞ **شبث** چنگ در زدن و درآویختن از چیزی رجل شبث بکسر ۲ نعت منه تشبث بالفتح جانوری که پاها بسیار دارد
شبثان بالکسر ج مثال خرب و خربان و شنبثة بزیادة النون علاقه یقال شنبث الهوا قلبه ای علق به **شث** ۞ **شث** گیاهی خوش بوی تلخ مزه که دباغت
کنند بدان **شرث** ۞ **شرنبث** سطبر و درشت کف دست و پای و ربما وصف به الاسد و کذلک شرابث بالضم الشین **شعث** ۞ **شعث** بفتحتین پراگندگی کار
یقال لم الله شعثک ای جمع امرک المنتشر و ژولیده موی شدن اشعث نعت منه و هو المغبر الراس ایضا و نام مردی و منها الاشاعثة والهاء للنسب و خیل شعث ای
متفرقة یعنی اسپان پشت ناخاریده و یقال تشعث فتشعث ای فرق فتفرق **شغث** ۞ **شغث** قلب شستن یقال شغثت مشافر الابل ای غلظت من اکل الشوک
(ضمیمه) **شخیثا** کلمه سریانیة تنفتح بها الاغالیق بلا مفاتیح و التشخیث الشیء ذمن لحن العوام **شرث** نعل کهنه شرثة مثله و بالتحریک سطبری ظهر کف و کفیده
آن و قد شرثت یده (ع ک ا ف ۲) و اشرثت ایضا و شرث السهم و شرث الرسیة و سیف شرث گلکف تیز **شعرفث** درختی خرد که بنوع دارد **شفالی** الکحالی
بعراق منها موفق الدین حسین بن نصر الضریر النحوی له تصانیف غریبة **شکو** ی ناحیة لغاتی الکشتواری **شلالی** الکحالی ای بصره شلشان بروزن و معنی سلطان
شنعث شیر شنابث بالضم مثله و هو الغلیظ شنعث السوی قلبه علق یعنی در آویخت عشق بدل او **شنکبات** موضعی بالیمن است منها احمد بن الربیع
بن نافع الشنکبانی و احمد بن محمد الشنکبانی المحدثان **شوبیث** کرنبری نوعی از خرما (ضمیمه) فصل الصاد **صنبث** پاره دوختن پیرهن نو کردن او را

فصل الضاد **ضبث** ۞ **ضبث** بپنجه گرفتن یقال ضبثت به و اضطبثت به اذا قبضت علیه بکفک ناقة ضبوث اشک فی سمنها فتضبث اذا تجس
بالید منها ضبائث الاسد مخالبه و فی الحدیث الخطا یا بین اضباثهم ای فی قبضاتهم **ضغث** ۞ **ضغث** دسته گیاه درآمیخته خشک و تر اضغاث احلام خوابهای شوریده
ضغث الحدیث و آمیختن سخن ضغاعث آنکه پنهان شود و در کوشیش و کودکان را به آواز ترساند ضغث السنام بالید کسی آن ناقة ضغوث مثل ضبوث

فصل الطاء **طثث** ۞ **طث** نوعی از بازیچه که کودکان سازند آله آن بازی **طرث** ۞ **طرثوث** بالضم گیاهی یقال حبوا الشیطر
ای تنبتوه طلث ۞ طلیث دختری بربان (ع ف ا ص ۲ و ک ۲) و طامث شنی ن (ع ف ا ض ۲) و بکسر او فتح ۲) لغة فیه فهی طامث قال ابو عمرو الطمث المس و ذلک فی کل شیء
دونیا ما طمثنا ما الرحل قبلنا احد یعنی نزدیک اند با مسا عنقال (ضمیمه) **طحمرث** مثل کرد آن را بیت (ع غ منجها) **طهمورث** بزرگ پادشاهی از پادشاهان فارس
که تهمورس سال ها پادشاهی کرد **طلحثه** خشه وسیه کلی **طموث** بالضم ضعیف و نانی که برجز برخته شود **طلث** المار طلوثار و ان بنتج آب
و طلث حملی که التبلیات از دقانیه بالضم ادان رست خرد و ضعیف من **طلحثه** آلود او به چیزی که بد رسیدند آن را **طلثه** بروزن و معنی طلحشه او الطلخثه اللطخ
بالشیء طلاثا طهثه بالضم شته رابی اگر تیز رسته باشد **فصل العین** **عبث** ۞ **عبث** بفتحتین بازی (ع ک ا ف ۲) عبثه الملدة

عبث ترکیب مختلف (ع ف ک ۲) و نیز سائش یقال عبث المراۃ ... و یقال اکل ... ای ... عبیثۃ وان ... باشد که رنگ کنند و آمیزش
نسب یقال فلان عبیثۃ ای ... تشب یعنی فی نسبہ اخلاط ... و عبیثۃ الناس اخلاطہم ... فلان عبیثۃ فی ... ای ... و شعیر ... اخلاط ... و ذلک ... عبیثۃ و
... ہو ... المقام اذا القیت ... فرطبت ... اخلاطہ ... من الاقط ... بسویق ... بسمن ... عثعث ... عثعثۃ ... بالضم ...
... عثعث ... (ع ف اقر ۲) یقال عثعث بصوت ... وفی المثل ... للذی ... فلا ... علیہ
... للعجز ... و فلان ... ای ... یقال ... المال ... بالای ... ریگ توده که ... عثعثۃ زمین نرم ... عثعث ...
... الکثیر ... و فی الحدیث کان ... عکرش ... گیاہی ... علث ... آمیختن (ع ف ک ۲) یقال علث البر
بالشعیر و فلان یاکل العلیث ... ای خبزا من حنطۃ و شعیر + علاثۃ بالضم ... و کل شیئین خلطتہما فہی علاثۃ و ایضا نام مردی و علاث الزند
اذا لم ... و علث ... من الشجر ... + و فلان ... الزناد ... + علالث قطع الشجر المختلطۃ ...
... علث ... جنگ ... بودن ... ہمیث ... ریان ... گرگ ... عاث الذئب فی الغنم
تعیث ... بدست ... (ضمیمہ) علیث ... قلعۃ ... عدث ... صداد ... + +
عرث ... عفث ... ہمیشگی ... عنقث ... زمین ...
عنث ... عوث ... الامر ... عبث ...
... غبث ... غثیث ... غث ... لو ... غثاثۃ ...
... غثث ... غثاثۃ ... (ع ف ک ۲) ... غث و غثیث + و غث ...
... یقال اغث الرجل فی ... و غثت ... ای ... و غث الرجل ... ای ... غثیثۃ الجرح ... ریم ...
غث غثیث ... (ع ف ک ۲) ... وسال منہ غثیثۃ و فساد ...
... فلان لا یغث ... ای ... غرث ... (ع ک اف ۲) فہو غرثان ... غرثی و غراث و امراۃ
غرثی و نساء غراث ... غلث ... غلث ... (ع ف
ک ۲) ... طعام ... الغلیث ... غلث ...
... (ع ف اف ۲) یقال فلان غلث ... لزم القتال ... اللث ... ای شدید القتال و غلث الذئب بالغنم فلان
اذا ... غوث ... غوث ... فی الاصوات ... بالفتح غیرہ ...
... غیاث ... اغوث ... غوث قبیلۃ
... غیث ... غیث الارض ... الارض ... فہی ...
... (ضمیمہ) غثث ... (ع ک اف ۲) ... غثاث ... ابن
... مالک + فصل الفاء فث + ... فحث ... فحث ...
فرث ... قال ابن السکیت فرثت للقوم جلۃ ... فرث ...
... (فصل القاف) قث قعث ...
... قرث ... قرثا ... + و ... قرثی ... قال الکسائی و قال ابو الجراح تمر قرثی ...
... قعث ... قعث ... قعثت ...
... (ضمیمہ) قبث
... (ع ف ک ۲) قباث ... ابن رزین اللخمی ... ابن اشیم صحابی + قعشی ...

کوهشت پاره که بفرج زن برآید + قحث الشی بکلی ازاکرفتم (ع بفتحها) + قرعث اسم من القرعث وهو التجمع + تقلعث فی مشیه مرکا نیتقلع من وحل + قمعوث
کرنبور قلتبان + قطمثه دو ویدن بحوف + قنعاث مردیکه بسیار موی بر روی و تن دارد + لبقیثث الجمع والمنع

فصل الکاف

کبیث + کباث
بافتح نیک سخته از میوه اراک ما لم یونع منه فهو بریر + کبث اللحم اذا تغیر واروح + کبث + کثاثه + انبوه شدن (ع ف اض ۲) لحیة کثة و کثاثه ورجل کث
اللحیة + وقوم کث بالضم ای کثیر + کثکث بفتحتین و کسر تین سنگریزه وخاک یقال بفیه الکثکث + کرث + کراث + نوعی از تره و گندنا و کرثه الغم کرثه بالضم ای اشتد علیه
وکذا اکرثه قال الاصمعی لا یقال کرثه بل کرثه + ویقال ما اکرثت له ای ما ابالی به + کشث + کشوث بالفتح گیاهی که بر درخت سوی پیچد (ضمیمه) کبعثاة یعنی قبعثاة
+ کحث من المال غرف له بیدیه منه (ع بفتحها) + کلاث بشی گرفت مکالثت کمنبر گنذ زنده بکار ریا + کلیث کجنفر قنفذ و علبط و علابط بخیل بخت +
کلیثه بالضم نوره یعنی درخت مورد و شاخهایید را گرفته بران چیزی بر تو می بندند و بجنید + کنبث کقنفذ و علابط زنبور سخت و بخیل سخت و کنبث تکنیث
تقبض + کندث کقنفذ و علابط بسیار سخت + کنفث کقنفذ و علابط کوتاه قد + کوث کفش یعنی پاپوش و تکویث الزرع ان یصیر اربع ورقات او خمسا و کوث
کملوئی دیهی بعراق و محله بمکه مر بنی عبد الدار را کوثه ارزانی و فراخ سال و کوث بغائطه تکویثا اخرجه کروسا لارانب و الکاف مخففه یعنی المشدده

فصل اللام

لبث
لبث لباث درنگ کردن (ع ک اف ۲) علی غیر قیاس لان المصدر من فعل بالکسر قیاسه التحریک اذا لم یتعد مثل تعب تعبا فهو لابث ولبث وقرئ قوله تعالی لابثین
فیها احقابا + تلبیث الباث درنگ فرمودن + لثث + الثاث سخت بودن یقال الث علیه الح علیه ومقیم بودن بجائی و فی الحدیث و لا الثثوا بدار معجز و ثلث مثله و الثلث
وتلثلث فی الامر ای تردد و لثلثه عن حاجته ای حبسه + وتلثلث فی التراب ای تمرغ و الثت المطر ای دام + لوث لوثه بالضم سستی و آهستگی و نوعی از سنون ببار
وناقة ذات لوثه ای کثیرة اللحم و الشحم و یقال ان به لوثه ای جنون + لوث بالفتح نیرو و قوت + و دستار پیچیدن (ع ف اض ۲) لاث العمامة علی راسه اعصبها و پناه گرفتن یقال ملوث
بی ای یلوذ بی و گرد گشتن لاث الرجل ای دار + التیاث در یکدیگر پیچیدن و التفات کردن یقال التاث الخطوب + والتاث برأس القلم شعرة والتاث فی عمله ای ابطأ و مالات
فلان بالحبس + تلویث آلوده کردن و تیره کردن آب را لوثه علی قبیلة جماعتی از قبیلة لیث + دسته رو از هر چیزی + لوثا بفتحتین سستی و هیئة لوثا نعت منه یعنی باران آهسته
لیث کشکیا بهو یقال لاثشرافه + لاوث ای ملاوث + هم و بیاث ملاث واحده + ملاوثه ایضا جمعه ملاوثه کذلک + لهث + لهثان بالتحریک تشنگی
و پلهیلیشی لهث لهاث مصدرسه (ع ک اف ۲) امراة لهثی + لهاث بالضم حرارت تشنگی و زبان بیرون آوردن سگ جز آن از تشنگی و ماندگی (ع بفتحها) لهث کذ
قوله تعالی ان تحمل علیه یلهث + لیث + لیث + شیر و نوعی از عنکبوت که جستن گیرد مگس ملایثه خویشتن را شیر مانند کردن و مفاخرت کردن به دلیری یقال الحج مستیث
عفرنی قال ابو عمرو هو الاسد قال الاصمعی هو دابه مثل الحرباء یتعرض للراکب نسب الی عفرین بالکسر فتح الفاء مشدد الراء و هو اسم بلد (ضمیمه) لطثه و دوا
پهن است یا بچوب پهن او زد و کوفت آنرا او فراهم آورد و الدلث بحجر انداخت سنگ + الطث الامر فلانا دشوار شد کار بر وی + ملاطث جایهای که سنوه و کوفته شود از
باد و از ضربت بالضم جمع کننده ملاطث الموج ملاطمه + تلاطث القوم تضاربوا بایدیهم + اللطث افساد و ملطث کمنبر چیست + العث سست گران و بطئ تحقیق در
کرد (ع ک اف ۲) اللغیث الغلیث فی معنیه + الفث گول + التلفث ما عنده استنبط و تقصی + تلفث الحجر تشیا زراه تلفث حاجته رد و اکره حاجت
و بر او التفت الکذب + لغث آمیختن گرفتن چیزی + بعث و استیعاب (ع ک اف ۲) تفلیث مثله + لکث + دن الکثه جهد منه و
تحلت علیه الکثه بالتحریک نوعی از بیماری شتر که مانند شیر برده باشد اگر آن پیدا شود لکاث بالضم مثله لکاث ایضا سنگی درخشنده و هیچ لکاثی سخت سپید لکاث کران
مع سازان لکث الوضع چسپیده برک بوی (ع ک اف ۲) وناقة لکاثة مادة ۀ متفرقه +

فصل المیم

مثث + مث + ما لیدن دست بمندیل یا گیاه و متاثه
فی مس یقال مث شارب بحی سبلته ما الید و مث النحی ای تحلب و لا یقال ثلثه نسح + مثمثه آمیختن و شو ابیدن + تمثمث امرهم ای خلطته مثمثه ای حرکه عن
الامر ای الفاء فمثمثه حرکه احرکه و فسی واد سر + مثات بکسر المیم المصدره بالفتح الاسم + مرث + مرث بالیدن سودن چیزی و در آب گذار و رجل مرث ای
سیئ الخلق الصمام مما شیخ + و مرث الصبی اصبعه لا کها + معث + معث الدواء ای مرثه و مغثوا فلانا ای ضربوه ضربا لیس بالشدید و مغثت بالکسر امر ای
تمارع شدید العلاج + مغثوا عرض فلان اشانوه و نقضوه + کالمعیث و ممغوث اذا اصابه المطر فصرعه + ملث + ملث + درنگ کردن و نهنظار کردن (ع
ت اض ۲ بفتحها) ملث بکسر المیم شما درنگ و تمکث ای تلبث + رجل مکیث ای رزین + کتیثی امثال عنصلی درنگ کردن جا مکاثا ای متلبثا + ملث + ملث
بچسب نیک ی بازی بار دازن و عده زبان دادن وفاتکند و یقال اتیته ملث الظلام ای حین تختلط الظلام عند المغرب + موث + موثه + سودن چیزی در آب

موثان بالتحریک کذلک (ع ف اض) یقال مثت الشیء فی الماء اموثه فانماث ہو فیہ انمیاثا + ومیثۃ امیثہ لغۃ فیہ + میثا زمین نرم مَیثاء مثل مِیفار و میث نام مرغی و تمیثت الارض اذا امطرت فلانت و برکت + (ضمیمہ) **متوث** کسفود قلعہ ایست میان اسطا و اہواز + **فصل النون** + **نبث** + **نبثث** کاویدن

زمین بدست (ع ف اض ۲) مثل نبش + نبیثۃ خاک بچہ وچاہ و خبیث نبیث اتباع + **نثث** + **نث** فاش کردن خبر (ع ف اض ۲) نثیث تراویدن خیک (ع

ف اک ۲) وفی الحدیث وانت تنث نثیث الحمیت + **نجث** + **نجثۃ** مثل نبثۃ + ونجثۃ الجرذ ما اظہر من حجرہ + ویقال انجثت القوم اظہر سرہم + وفلان نجث فلانا اذا

است نیث بہ وستعویہ یعنی یعنی قال ابو عبید + نجیث نشانہ تیر نجث بالضم غلاف دل انجاث مثل طنب و اطناب + نجاث پیش آمدن بجیزے + **نفث** + **نفث**

در دمیدن ہو اقل من التفل (ع ف اض ودک ۲) وقولہ تعالیٰ النفاثات فی العقد وہن السواحر + والحیۃ تنفث السم اذا نکزت + وفی المثل لابد للمصدور ان ینفث + نفاث

بالضم ما نفثتہ من فیک یقال لو سالتنے نفاثۃ سواک ما اعطیتکہا وہو ما یتشظی فی فیک فتنفثہ + بنو نفاثۃ قومی از عرب ہم نفیث اذا انفتہ الجرح + **نقث** + **نقث** شتافتن

نقیث شتافتن کذلک + **نکث** + **نکث** بالکسر غارت کردن ریشم کمانہ را تا و پارہ رشتہ شود وتاب بازگردانیدن از رسن شکستن عہد + وناحرمی کیثتہ کار شود

وفلان شدید النکیثۃ ای النفس + ویلغ فلان نکیثۃ بعیرہ اذا انقضی مجہودہ فی السیر + ویقال النکیثۃ فی قولہ اے لا تخلف شیطان فلان حاجتہ ثم انتکث لاخری ای انصرف الیہا

(ضمیمہ) (**نات** عنہ ناثا ونیثا دور شد وکوشش نمود (ع یفتحہا) النماث بالضم المبعد + **نعث** + گرفت آنرا (ع بفتحہا) تعنت مثلہ نعث فی الہر واخذ فے

ابہار للہیہم فی انعاث ای ابوالحرم + **نغث** + بکشند بیشتر + **فصل الواو** + **ورث** + **میراث** + مالیکہ از مردہ رسد و صلہ موراث انقلبت الواو یاء

لکسرۃ ما قبلہا + تراث مثلہ صل التاء فیہ واو + ورث وراثۃ ارث بالالف المنقلبۃ من الواو ورثۃ بالہاء المبدلۃ من الواو میراث گرفتن (ع بکسرہا) تقول ورثت ابی

وورثت الشیء من ابی وہا سقطت الواو من المستقبل لوقوعہا بین یاء وکسرۃ وہما متجانسان والواو مضادتہما فحذفت لاکتنافہما ایاہا ولم تسقط الواو من یوجل لوقوعہا بین

یاء وفتحۃ ولم تسقط الیاء من یعیر وییسر لتقوی احدی الیائین بالاخری واسقطوا ہا من یطاء ویسع فاعلۃ اخرہ کراہا فی باب الہمز وذلک لایوجب فساد ما قلناہ لانہ یجوز تحامل

الحکمین مع اختلاف العلتین ویقال ورثہ الشیء ابوہ وہم ورثۃ فلان + وورثہ ای ادخلہ شریکا علی ورثتہ + وتوارثوہ کابرا عن کابر + **وعث** + **وعث**

جاے نرم کہ پا فرو رود ویا ساقی تو ان رفتن بروے وسختی کہ گران شکستہ کار شد و اوعث القوم ای وقعوا فی الوعث + وامراۃ وعثۃ کثیرۃ اللحم + ووعثاء السفر مشقتہ رجل موعوث

ناقص الحسب + واوعث فی مالہ ای اسرف + **وطث** + **وطث** + پا بر زمین سخت زدن لغۃ فی وطس ولثقہ + **ولث** + **ولث** باران اندک وعہد بے اختیار

وقصد ناتمام ویقال ولث لہ عقدا + ومنہ قول عمر رضی اللہ عنہ الیلیق لولا ولث عقد لضربت عنقک + ولثہ بالعصا ولثا ای ضربہ + (ضمیمہ) **وکاث** + کلکاب

خوابیدن چاشتگاہی کہ حیلہ خوردہ شود ہیچ کہ کشتی خوردیم وکاث را + **وہث** + فرو شدن بکاری وسخت کوفتہ شدن (ع کاف ۲) تو ہث فی الامر عن

فصل الہاء + **ہبث** + **ہبیثہ** + شوریدگی کار وسخن + **ہثہث** + **ہثہثۃ** + تتابع ریدن باران یقال ہثہثت السحابۃ بقطرہا ای ارسلتہ بسرعۃ + و

ہثہث الوالی ای ظلم + **ہلث** + **ہلوث** مثال فردوس احمق ویقال فلم + **ہمث** + **ہمیث** + ہیثان حیزی اندک دادن جنبیدن مثل ہکیش ہیثہ گروہ

از مردم مثل ہیثہ (ضمیمہ) **ہیران** بالفتح ہیچ ہبات **ہرث** بالکسر پارچہ کہنہ بالضم ہم + **ہلتی** ہلتا ہلتارۃ وکیسہ ان ہلتہ بالضم گروہے کہ بلند شد و از ایشان آنات کلواب

استر حیا کہ باندام مرحوم ہیچ سبد بلبارۃ مثلہ وکبستری الکسری ای منتجع بصر + **ہیثہ** + علتہ + **فصل الیاء** + **یافث** + کصاحب ابن نوح ابو الترک ویاجوج وماجوج ابو آفت کالتارب موضع بالیمن +

باب الجیم

فصل الالف + قال ابو عمرو بن العلاء العرب تبدل الجیم من الیاء المشددۃ کما فی فقیمی وعرجی وعلی عشیج ویبکی فی قالوا فقیمج وعرجج وعلج عشیج + من الیاء المخففۃ فی مثل تجی وقولہ نحیت و ای شعار ہم

حجج ویج معہ محجت بہ سبجا فہذا کلہ فقیمج قال ابو عمرو الجر کورۃ نہسان لکان سبا + **اج** + **اجیج** زبانہ زدن آتش (ع ف اض ۲) یقال اجت النار تئج اجیجا + تاججت ایضا مثل انفعلت ایج بر دوش

اجج دویدن شتر مرغ چنانکہ آواز آید از وی (ع ف اض ۲) یقال منہ اج الظلیم + ویقال للقوم اجۃ ای فی اختلاط + اجۃ سختے گرما وشورش ان اجاج بالسح مثل تختفۃ

دیجان یقال انتج النہار ائتجاجا + اجاج بالضم آب شور ایج بالضم مسدمنہ + یاجوج و ماجوج گروہ خلق قال الاخفش ہو یفعول او مفعول من اجیج النار ومن ہمزہما جعل

الالف اصلیۃ فیہما من لم یہمز جعل الفین زائدتین یقول یاجوج من یجحت یا جوج من یجحت ہما غیر مصروفین + **امج** + **امج** + دمیدن سختی گوش (ع ک اف ۲) تامیج

برانفار ہیدن امج نام مرد و بیابان بکر و تعلب انجحت اجان نام شہر بفارس و ہو معرب ارگان وجاء فی الشعر مخفقۃ الراء ایضا + **اثج** + **اثج** + تو گزینا بازخم

انثیج + **اخج** + **اخج** + تفحین گر ماشنگی یقال صیفنا اخ سخت گرم + **اذج** + **اذج** + آواز تاسہ کہ از فرو ہیچ گرانی آید و ہو صوت تتتبع مع التنفس ہو بعیر

اسپید ... (ع ... ک ۲) ... (ضمیمه) ابج + محرکه ... افج + ... [illegible] ... (ع ...) ایج ... شهریست ...

ان ج ... [illegible] ... اوج + ... ایج ... فصل الباء باج + باجه [illegible]

نوعی ... [illegible] ... بج ... (ع ت ا ص ۲) ویقال بجبت ... [illegible]

... [illegible] ... بخبخ + بخبخ + گوساله + بدج ... [illegible]

... [illegible] ... برج + برج ... سپید ... سیاه ... [illegible]

برج ... [illegible] ... برنج ... [illegible]

... [illegible] ... (ع ...) ... [illegible]

... [illegible] ... بلج + بلوج + روشن شدن صبح (ع ت ا ص ۲) یقال بلج الصبح ... [illegible]

... [illegible] ... ویقال الحق ابلج والباطل لجلج + ابلیجاج کشاده و روشن شدن ... [illegible]

... [illegible] ... (ع ک ا ف ۲) ... [illegible]

[illegible]

فصل الجیم **ججج** + مانند جوال ساخته شده از برگ خرما برای داشتن خاک **توج** + کند نقاشی که زنی جاجها تجیج + گوناگون نقش کننده جاجها **مجمع** + با هم آمیختن **نجج** + فتحتین بین درشت سنگ نام وجنبان شدن انگشتری در انگشت (ع ک اف ۲) وشاخ جججج ای جائل قلق + جرجه بفتحتین جاده ومیانه راه جرجه بالضم جرجینه جرجج

ج + جیج مصغر نام مردی **جلج** **جلجه** + بفتحتین سر و کاسه سر یقال علی کل جلجه کذا وکذا **جلج** ج **خجیج** **جاجه** + مهره (ضمیمه) **جاج** + ایستاد از زدو

بدولی (ع بفتحها) **ثجج** + تومند شد بعد لاغری **ثج** **کلج** + لقب منصور بن نافع البخاری المحدث + **جنبارنج** + بو بمزه الاثل + **جشیشج** + داروییست نافع

برای درد چشم هندی چاکسو + **جوزاهنج** + دوائی است هندی **ججج** + نام است مرتجی جی گفتن خوانند شتر را بجور **فصل الحاء** **حج** **حجج** + درد شکم

گرفتن شتر از خوردن حسج فج (ع ک اف ۲) بعیر حج واخجی وحباجی مثال حمقی وحماقی + حج تیر دادن بدبان اخل حج الرجل ای حمق + وحجه بالصاحجات ای جرب

بهاضربات **حجج** **حج** + آهنگ کردن رجل محجوج ای مقصود + وحج بنو فلان فلانا اذا اطالوا الاختلاف الیه وهذا هو الاصل ثم تعورف الاستعمال فی القصد الی مکة

للنسک وحج کردن (ع ف اص ۲) یقال حججت البیت فانا حاج ویجمع علی حج مثال بازل وبزل وحجاج وحجیج کذلک کما یقال للغزاة غزی وللعادین علی القوم

عدی + حج بالکسر اسم فیه + حجه بالکسر یکبار حج کردن وهو من الشواذ لان القیاس بالفتح وسال ونیمه گوش حجج ج + ذو الحجة ماه حج ذوات الحجج + وذوات القعدة کذلک

+ وامراة حاجة ونسوة حاج بیت الله بالاضافة اذا کن حججن وان لم یحججن فهن حواج بیت الله فتنصب البیت لانک ترید التنوین فی حواج الا انه لا ینصرف کما تقول

هذا ضارب زید امس وضارب زیدا غدا فیدل بحذف التنوین علی انه قد ضربه وباثباته علی انه لم یضربه + واحججت فلانا اذا بعثته لیحج + حجة الله یمین للعرب + حجه بالضم

حج غلبه کردن بحجت تقول حاجه فحجه ای غلبه بالحجة فی المثل لج فحج رجل محجاج ای جدل ومیل وبیرون کردن جراحت بحجت علاج فهو حجیج + محجاج بالکسر میل جراحت ومرد حجت گوی

تحاج ای تخاصم + حجاج بالفتح وبالکسر استخوان ابرو + محجة میانه راه + تحجج سیسایگی باز رفتن یقال حملوا علیهم ثم تحججوا او قصد سخن کردن و باز ایستادن + **حلاج** + **حلج** +

بفتحتین جنقلی که صلب وسخت شده باشد + حدجه یکی منها حدجت تحدجه تخطل ج حداج بالکسر کذا به ومحفه زنان وبار حدوج بالضم واحداج ج + وحاججت البعیر اشدد علیه الحدج

+ حداجة لغة فی حدج حدائج ج + حدج چشم انداختن بر چیزی یقال حدجه ببصره نگاه به وحدجه بسهم وحدجه بذنب غیره ای رماه به + تحدیج نگریستن حنیج بالضم نام مرد

+ حدیج + محدیج + تابان وروشن و یقال حرجه ای قتله وحکمه + رجل حراج ریبان بکسر الراء قصیر + حرج + مکان حرج بفتح الراء وکسرها ای ضیق کثیر الشجر

قوله تعالی یجعل صدره ضیقا حرجا بالفتح والکسر وهو بمنزلة وحد وفرد ودنف + حرج بفتحتین تنگی و تنگ شدن (ع ک اف ۲) وبزه وناقه دراز بار یک وچهار چوب بسته

که مرده بروی نهند وسیاه شدن چشم وسرگشتن وحرام شدن یقال حرج علی ای حرم + حرجه گروهی از شتران ودرختان حرج حرجات ج + حراج بالکسر کذلک

ویقال احرجه ای آثمه + تحریج تنگ کردن وتحرج ای اثم + واحرجه الیه ای الجاه + حرج بالکسر بره وگوشت ماهی وبهره سگ از شکار وکلب محرج ای مقلد بالحرج + حرج

بالضم حرج حرجوج ناقه دراز خانه حراجیج ج + **حشرج** + **حشرجه** + غرغره گلو وقت مردن تردد آواز در انحال وتردد آواز خر در حلق قال ابن السکیت حشرج هو

حسی یعنی آشام + **حضج** + **حضج** + بالکسر باقیمانده آب در حوض احضاج ج وحضجت بالارض ای ضربت وحضجت النار اوقدتها + وانحضج الرجل ای التهب غضبا وفی

الحدیث من شاء ان ینحضج فلینحضج ای فلیتقد من الغیظ ولینشق + **حفلج** **حفلج** + بتشدید اللام لنگیدن وانگشتها باهم مسایید **حلج** **حلج** + پنبه بیرون کردن

از تخم (ع ف اص ۲ وک ۲) قطن حلیج ومحلوج نعت منه + حلاج پنبه بیرون کننده محلج محلجه بالکسر تخت حلاجی محالج آهنی ویقال حلج القوم لیلتهم ای ساروها

+ ویقال بیننا وبینهم حلجه بعیده + حلیجه باقیمانده ونشاسته چیزی تیر که ورد خرما تر کرده شد + **حمج** + **تحمیج** + تیز نگریستن در چیز وخرد نگریستن + **حملج** **حملج** + الحبل

ای فتله فتلا شدیدا + حملاج بالکسر نای دم زرگر + **حنج** + **حنجه** + وانجه ای ماله + واحنج کلامه ای لواه کما یلوی المخنث + حنج بالکسر اصل یقال عاد الی حنجه وحنجه دل

ومیانه + حنجنج اللیل دل شب وحنج الظلام کذلک + **حوج** + **حاجة** + نیاز حاج حاجات ج + حوائج کذلک علی غیر قیاس کانهم جمعوا حائجة والاصمعی ینکره ویخرجه

عن القیاس الا فهو کثیر الاستعمال + حوجاء حاجت یقال ما فی صدره به حوجاء ولا لوجاء ولا شک ولا مریة بمعنی واحد + ویقال لیس فی امرک حویجاء ولا لویجاء

ولا رویغة ویقال کلمته فما رد علی حوجاء ولا لوجاء ای فما رد علی سوداء ولا بیضاء ای لا قبیحة ولا حسنة + حوج نیازمند شدن (ع ف اص ۲) احتیاج

کذلک + واحوجه الیه غیره واحوج الیه ای احتاج متعد لازم + حاج نوعی از خار + (ضمیمه) **حرحج** + بالضم پرنده ایست آبی حباج وحیابج حباج شوات

+ **حرجج** + وحرباج در فرک + **حراج** + آبها ایست مرتبة خدام را + رجل **حنجی** ای کعانده لی رخو لا بخیار عنده + **حنضج** + کنیج ودراسم علامه

تمدار فرو هشته شکم حنضاج مثله وهو معصوب ماحنضج بالضم ناسمن + **حنفج** + کوتاه + **جنبج** + کنبیجی سبش حنج + حناج وزنک بر کرشت حناج مهر چهار خرد حقیق

آهیست مر قبیلهٔ غنی را + جندج کقنفذ آهیست و ریگستانی بسیت نیکو گلهای رنگارنگ میرویاند + خادج ریگ توده‌های دراز یار یک توده‌های خرد + خندج
مئند و چیزکی خاجی شتران کلان + خنضع + کز بیج مردیسست بیخیر + حاج بحیج بمعنی حاج بحوج یقال احجت الارض و احاجت ای انبتت الحاج که ان نوعی از
خار سبت و تصحیه بیجیج فهو یابی **فصل الحاء** + حجیج + تحجیه + بالصیاد ای ضربه بهاو حجیج بهاای حمق + **حجرنج** + **حجرنجه** + گوارندگی غذا هیم حجرنج ای
تام + تخجیج + ریح **تخجیج** + بادسخت + پیچان تخجیه سخت گذشتن باد و برکش شدن و گرفته حال گشتن و اخج الجمل فی سیره ای اسرع مع التواء + **خدج** +
خداج + زادن پیش از مدت وضع (ع ف اک ٢) خدجت الناقة اذا جارت بولدها قبل الوقت فهی خادج والولد خدیج وان کان تام الخلق وفی الحدیث
کل صلوة لا یقرء فیها بام الکتاب فهی خداج ای نقصان واخدجت الناقة اذا جارت بولدها ناقص الخلق وان کانت ایامه تامة والناقة مخدج بکسر الدال
والولد مخدج بفتحها ومنه فی حدیث علی رضه مخدج الیداهی ناقص الید و اخدجت الصیفة اذا قل مطرها + **خدلج** + **خدلجة** + بفتحتین وتشدید اللام زن سطبر
بازو و ساق + **خرج** + **خروج** + مخرج + بیرون شدن (ع ف اض ٢) مخرج ایضا جای بیرون شدن یقال خرج مخرجا حسنا وهذا مخرجه اخراج مخرج متعد
فیه + والمخرج المفعول المو ضع والوقت ایضا یقال اخرجنی مخرج صدق وهذا مخرجه وهو مخرج + استخراج از خود بیرون آوردن و بیرون آوردن خواستن
+ خرج خراج بفتحتین باج اخراج اخاریج اخرجه + خرج بالسکون بیرون شدن خلاف دخل و نام جای بیمامه و ابر که برآید یقال خرج له خراج حسن +
تخریج بیرون آوردن و بیاموختن یقال خرجه فی الادب فتخرج وهو خریج فلان مثال فسیق بمعنی مفعول ناقة مخترجة وهی التی خرجت علی خلقة الجمل خرج بالضم
بار دانی منه بالفارسیة خرجینه خرجة بالکسر و بفتحتین ج مثال حجر و حجرة + خراج بالضم ریش و سپیدگی بر روی پوست و بچل خرجة و دولجة مثال همزة ای کثیر الخروج
والولوج + خارجی آنکه بنفس خود مهتر شود بی اصالت و یکی از گروهی که ایشان را ایشان الخارجیة گویند و قولهم اسرع من نکاح ام خارجة وهی امرأة ولدت کثیرا من
قبائل العرب کانوا یقولون لها خطب فتقول نکح و خارجة ابنها ولا یعلم ابوه + خرج بفتحتین ایضا سیه سپید شدن یقال کبش اخرج و ظلیم اخرج بین الخرج انجابا
مثل خرج وخرجاء من الشاء التی ابیضت رجلاها مع الخاصرتین + و تخریج الراعیة المرتع ان تاکل بعضه و ترک بعضا + ارض مخرجة ای نبتها فی مکان دون
مکان + عام فیه تخریج ای خصب و جدب + خریج بازیچه و هی لعبة للعرب یقال لها خراج سبینا بالکسر فعلم خارجة گشتاد در وی کسی دن یو خنک تخارج د و گروه روی بار و ی
جنگ کردن + **خرفج** + عیش **مخرفج** + بالضم الفراخ عیش فراخ وفی الحدیث انه کره السراویل المخرفجة قالوا هی التی تقع علی ظهر القدمین + **خرنج** + **خرنیج** + بادجنو
و قبیلهٔ انصار و هی الاوس الخزرج ابنا قیلة و بهی تهما نسبا الیها + **خزج** + **خزج** + نوعی از بیماری شتر (ع ک اف ٢) بعیر اخزج نعت منه + خفاجة نام حی از بنی عامر
خلاف خنج و خفاجح تنبیها کودک بانگ بیست + **خلج** + **خلج** + کشیدن و بیرون کردن (ع ف اک ٢) خلجه واختلجه بمعنی + خلوج خلجان چشم پریدن (ع ف اض ٢ و ک ٢)
یقال خلجت عینه و تخلجت اطارت و اشارت کردن بچشم و ابرو و منه یقال تخلجه بعینه و مشغول کردن یقال منه تخلجه امور الدنیا ای شغلته + و خلجت الناقة ای
فلست ولدها فهی خلوج وهی التی اختلج عنها ولدها فقل لذلک لبنها + و تخلجه ای طعنه + و المخلوجة الطعنة ذات الیمین و ذات الشمال و الرای العیب + خلج بفتحتین
درد استخوانها از ماندگی و کوفتگی (ع ک اف ٢) و پریدن چشم فهی عین خلجة بکسر اللام + تخلج المعلوق فی مشیته ای تفکک و تمایل + تخالج فی صدری شئی
ای شککت + خلیج بمعنی کرد بین ای عرب و کشتیهای خرد خلیج شاخی از دریا و جوی و کرانه جوی و رسن و کاسه بزرگ خلیج به ضمتین ج خلنج بالنون درختی
و هی معرب خدنگ خلانج ج + **خمج** + **خمج** + بفتحتین سستی و اخمج فلان نجا ای قاء (ضمیمه) **خمجه** + رفتار نزدیک گام مانند رفتار متردد + +
خانج + شهری است منه احمد بن محمد البستی الخانجی مصنف تکملة العین . **الخرخ** + بن عامر فی نسب دحیة بن خلیفة سمی به لعظم جثته و سمیه بد مخراج
مانند مترکی بهنگام فریب آن جلد شق ستوره نماید + **تخرلج** + فی مشیته تباب کرد در رفتار + **خسیج** + کامیر خیمه یاکسائی بافته از پشم + **خسفوج** + بحیه
دانه و چوب لیه عمو یا چوب عشر حصو صا خیسفوج سکان کشتی + **خضجت الشاة** + لنگ شد و کج رفتار شد و انخضج خضج شد موزه و انخضجوا الامر
انقضوا یعنی شکستند عهد را + **خضنج** + بالکسر فالزبیعی خرخره زار + **خفرجه** + نیک غذا خفرنج نازک + **خلاج** + قبیله‌ای است خنج شهری است بفارس خنج بجة
دهی است + **خنجه** + نکری خنجر مونثی و یقال خیرج بالیاء + **خوجان** + بالضم قصبة نیسابور منها ابو عمر الفراتی شیخ الحنفیة و صاعد بن محمد الاستوئی
الخوجانیان **فصل الدال** + **دبج** + **دیباج** + بالکسر دیباه فارسی معرب و تجمع علی دیابج او دیابیج علی ان تجعل اصله مشدد اکما قلنا فی الدنانیر
دیباجتان دو سوی خسار دیباجه و کذا قال ابن السکیت ما بالدار دبیج بالکسر مشدد او الا ثقه و شک ابو عبید فی الجیم والحاء قال الجوهری سالت عنه فی البادیة

جماعة من الاعراب فقالوا انا بالدار دبّي وبازاد واعلى ذلك + **دجج** + دجة + بالضم بزرگ وتاریکی لیلة دیجوج ولیل دجوجی + وناقة دجوجیة وبعیر دجوجی ای شدید السواد + وناقة دجوجاة ای منبسطة على الارض ورجل مدجج بفتح الجیم وکسرها ای شاک فی السلاح + ومدجج فی شکته ای دخل فی سلاحه + ودججت السماء ای تغیمت + دجج ودجان نرم رفتن (عح ت اک ٢) یقال تر القوم یدججون على الارض ای یدبون فی اسیر قال ابن السکیت ولا یقال للواحد وهم الداجة + وقولهم هم الحاج والداج قالوا الداج الاعوان والمکارون + ویقال ترکت من حاجة ولا داجة الا آتیت اتباع للحاجة + ویقال هؤلاء الداج ولیسوا بالحاج + وجاج بالفتح والکسر والاول افصح ماکیان وجاجة یکی للذکر والانثی بالهاء على انه واحد من جنس مثل حمامة وبطة + دجاجة ایضا یک رغوتر ریسمان و جد جتا ریک شدن شب وبانگ کردن مرغان را + **دحج** + **دحرجة** + گرد گردانیدن چیزی را دحراج بالکسر کذلک یقال دحرجة فتدحرج + مدحرج چیزی گرد دحروجة بالضم گوی که سرگین جعل + **دربج** + **دروج** . درجان + رفتن (عح ت اض ٢) درج الرجل والضب ای مشی + ودرج ای مضی لسبیله + ودرج القوم و اندرجوا ای انقرضوا وفی المثل اکذب من دب ودرج ای اکذب الاحیاء والاموات + قال الاصمعی درج الرجل ای لم یخلف نسلا + ودرجت الناقة و ادرجت اذا جاوزت السنة ولم تنتج فهی مدراج بالکسر اذا کانت تلک عادتها + وادرجت الکتاب طویته ودرجته الى کذا واستدرجه ای ادناه منه على التدریج فتدرج هو + ودرج بالفتح باد تیز یقال ریح درجوج وقدح دروج + مدرجة جای رفتن وگذشتن وقولهم خل درج الضب ای طریقه ورجعت الى درجی ای الى الطریق الذی جئت منه ادراج ای طرق + درجة پایه درج وپایگاه درجات ج + درجة بالضم لغة فی درجة وهی المرقاة ونوعی از سنگ خوار درج بالسکون الحرکة کاغذ نبشته ونوردنامه یقال انفذته فی درج الکتاب ای فی طیه + ویقال ذهب دمه ادراج الریاح ای هدرا + درج بالضم دوک وان طبلة زنان که پیرایه وجواهر درو کنند درجة هی خرقة او شیء یدخل فی حیاء الناقة ثم تشد فتظنه ولدها فترامه قال ابو زید اذا ارادوا ان ترام الناقة ولد غیرها شدوا انفها وعینیها وحشوا حیاءها مشاقا ودرجة فاقیتر کونها ایاما فیأخذها الذلک غم مثل المخاض ثم یحلون الرباط عنها فیخرج ذلک الخرق وهی تری انه ولد فاذا القته حلوا عینیها وقد هیئوا لها حوارا فیدنونه الیها فتحسبه ولدها فترامه + ویقال للذی یدخل به عینا ها الغمامة والذی یشد به انفها الصقاع والذی یحشی به الدرجة والجمع درج + دراج دراجة نوعی از مرغان رنگین چون تدرو وماننده آن للذکر والانثی سواء وتخص حیقطان للذکر منها + ارض مدرجة زمین دراج ناک درا جة بالفتح حالت بر رفتن آمدن کودک خرد دراج ایضا نام جانی + **دعج** + **دعج** + بالتحریک فراخ وسیاه نیک شدن سیاهی چشم عین دعجاء بینت منه + ورجل ادعج ای اسود + والعرب یسمی اول المحاق الدعجاء وهی لیلة ثمانیة وعشرین والثانیة السرار والثالثة الفلتة وهی لیلة الثلثین + **دعلج** + **دعلجة** + رفتن آمدن دعلج نام اسپی + **دلج** ادلاج + باول شب رفتن ادلاج بآخر شب رفتن وهو افتعال الاسم من الاول دلج بالتحریک ومن الثانی دلجة بالفتح والضم + دالج دلوکشی کننده دلوج مصدر منه (عح ت اض ٢) دلج مدلجة موضع دلوکشی کردن چون حوض وجز آن مدلج بالضم قبیله از کنانه دولج خانه وحش وسیج مثل تولج + **دمج** + **دموج** + درآمدن و استوار شدن بجائی یقال دمج الشیء واندمج وادمج وادمج قال ابو عبید کل هذا اذا دخل فی الشیء واستتر فیه + نصل مندمج ای مدور + وتداموا علیه ای تعاونوا + ولیل دامج ای مظلم + مداعجة مدارا کردن باکسی ومنه اصطلح الداماج بالضم وهو الذی کانه فی خفاء ویقال هو التام المحکم + وادمجت الشیء اذا لففته فی ثوب والمدمج المدمج مع بلا ستد وایضا القدح + **دملج** + **دملوج** + بالضم بازوبند دملج کذلک + المدملج المدمج الاملس + **دنج** + **دنجة** + گام نزدیک و بشتاب نهادن + **دیج** + **دولابج** + شتر دوکوهانه فارسی معرب + دهنج بالضم وفتح الهاء وکسر النون نوعی از جواهر که آنرا دهنج خوانند **(ضمیمه)** + **دجه** + کشیده اوراب روی زمین (عح بفتحها) دجه الجاریة جماع کرد اورا + **دنج** + نرم شد بعد سختی ودنجت الناقة ای مهر کرد شتر ماده بر بچه خود ونرم رفتار رفت دراج کفلاطا وناودان بتخمر کننده در رفتار + **درجه** + مهر آورد شتر ماده بر بچه خود و اتفاق و کسی در دوستی + **درواج** + بالفتح چیزی که بیش قربوس باشد از قصلد دفة زین معرب دروازه گاه **درجت** الناقة ای دربحت **دراج** درابج ادربج در بیرا دن بود در فی الشیء استتر فیه + **دربنج** + درابج + **الدیج** + من الخیل معرب دیزه بالکسر والماء بوده مخوه + **مدیج** + کحسن مخ شود ابه است خرد که مانند عنکبوت می شود ابج بزرگ افقاد المدیج کالمنتسج + **دستیجه** + مبدیم وکاغذ وجز آن معرب دسته ودستانج دستیج آوند یست که بدست گردانیده شود معرب دستی دستینج ابراد خشن + **دعج** شتاب + **دغیج** + لما اکل ودیا کل یعم بهم بدیجون انفسهم ای هم فی النعیم والاکل متعج کرعد اسید دغیج کجعفر مرد سیاه دیجان + **دعجه** + کلانه کل این رفتار نزدیک گام وبجوم اورون شتر آب پیش آمدن ودمین رفتن **دناج** + بالکسر استوار کردن امری بضمتین عقلاء و ادناج عالم معرب دانا ولقب عبد الله بن فیروز البصری تراب الجداج +

ادیج + کاسه اسم ادہ مثل مدعی للحب فیقال ادیج ادیج + ودیج + مشدده الراء معرب دیره ای عنبر نشات + دهرجه + سیر شتاب + دوج + خدمت کردن حاجة
بس دان اشکره حاجت صغیر یا اتباع است برای حاجت مد دواج کران و عزایب لحاف پوشیدنی + دواج + بیج دیجا و دیجا تا مشی قلیلا و دیجان بحرکة الحوشی الصغار
و پاره کلان از انبوه ملخ + **فصل الذال** + ذاج + ذاج + بدم درکشیدن آب را تخت (ع بفتحها) و پاره کردن مشک او دمیدن درو کذا ذجت القربة ای
تحرقت (ضمیمه) ذجح + نوشیده و از سفر باز آمد ذاج نعت منه + ذحجه + خرشیدا او را (ع بفتحها) ذججت الریح فلانا او را از جای بجای کشید ذحج + بتشدید
که ماده یا لک و طی هردو را قریب آن زاید بنا بر آن قبیلهٔ مالک و طی را مذحج نامیده شد تدذحجت قمت + ذعجه + دفع شدید کرد او را (ع بفتحها) ذعج جاریة جماع کرد او را + ذلج
الماء هفت هفت نوشید آنرا + ذمج + نوشیدن + ذمج + نوشیدن ذماج باهم منادمت کردن + **فصل الراء** + ربج + رباجة + بالفتح کولی وهی بلادة
رتج + رتاج + بالکسر در فراخ کلیدان ارتجت الباب اغلقته وارتجت الناقة اذا اغلقت رحمها علی الماء وارتجت الدجاجة اذا امتلأ بطنها بیضا و ارتج
علی القاری ای ارتج علیه اذا لم یقدر علی القراءة و کذلک ارتج علیه لا تقل ارتج علیه بالتشدید + و رتج الرجل فی منطقه بالکسر اذا استغلق علیه الکلام + رتج بفتحتین در بزرگ و
کذلک الرتاج ومنه رتاج الکعبة + مراتج راههای تنگ + رجج + رجج + جنبانیدن (ع ف اض ۲) رجاجاء نا ز بزرگ کوهان رجرجة جنبیدن و لرزیدن وارتج البحر ای
اضطرب و فی الحدیث من رکب البحر حین یرتج فلا ذمة له یعنی اذا اضطربت امواجه + ترجرج الشیء اذا جاء و ذهب + رجرج و رجراج و مترجرج جنبان و لرزان یقال
کتیبة رجراجة و امرأة رجراجة التی یترجرج علیها لحمها + رجرجة بکسر الرائین باقی آب بر روی لای وهی الثرید الملتبقة ایضا رجرج گیاهی رجاج بالفتح شتران و
گوسپندان لاغر و مردم ضعیف حال نعجة رجاجة ای مهزولة + رحج + رمج بفتحتین ما یخرج من بطن السخلة او المهر قبل ان یاکل وهو بمنزلة العقی من الصبی + رندج
وارندج پوست سیاه قال ابو عبیدة اصله بالفارسیة رنده + رعج + ارتعاج + لرزیدن و هو الارتعاد + و رعج البرق و ارعج اذا تتابع لمعانه + و یقال
ارتعج ماله و عدده اذا کثر وارتعج الوادی اذا امتلأ + رفج + رانج + گوز هندی + روج + رواج + روائی (ع ف ض ۲) ترویج روا دادن متاع
و درم را + رهج + رهج بفتحتین گرد و ارهج الغبار ای اثاره رهوجة بالفتح راهواری فارسی معرب (ضمیمه) ریدجان + شتران باربردار تجارت + زجج
قصبه مرتبه شاخهای درخت خرما لغة از دیه + ریمج + پیچال کردن پرنده ریاج مرغی که بدام بندند جهت شکار کردن پرندهای شکاری ریمج کشته نمودن سطور بعد
نوشتن آن ریاج گرهای نیزه و انبوبه های آن + رهج + فراخ + رهنامج + کتابیکه بدان کشتی بانان و ملاحان راه دریا میروند و بجاها لنگر انداختن و غیره بدان
میشناسند معرب راه نامه + **فصل الزاء** + زبرج + زبرج + بالکسر آرایش و زر و ابر تنک سرخ یقال زبرج مزبرج ای مزین + زجج + زج + بالضم تیزی آهن نیزه و آهن بن نیزه
زججه زجاج زج + وازججت الرمح فهو مزجج اذا عملت له زجا + وزججت الرجل ازجه ای طعنته بالزج + حرمه بالکسر نیزه کوتاه + زجج باریکی و درازی ابرو وازج نعت منه
وزججت المرأة حاجبها ای دققته و طولته + ظلیم ازج بعید الخطو و نعامة زجاء + زجاجة آبگینه زجاج ثلاث لغات زج + زعج + ازعاج + از جای برکندن یقال
ازعجه من مکانه فانزعج + مزعاج بالکسر زنیکه بیک جای قرار نگیرد + زلج + زلج + بالتحریک بسکون جای لغزان تزلج لغزیدن زلج سبک رفتن زلیج کذلک (ع ف اک ۲)
سهم زالج یتزلج عن القوس + مطاه مزلج ای قلیل و کم + مزلج ایضا آنکه خویشتن را بقومی چسپاند و باشد که نه از ایشان باشد مزلاج بالکسر کلیدان که بی کلید گشاده
شود و زن لاغر سرین ازلجت الباب اغلقته + زمج + زمجت القربة ای ملأتها + زمج بفتحتین خشم گرفتن (ع ک اف ۲) و یقال انا لی اراک مزمجا
ای غضبان + زمج و زمجی بالکاف ایضا بکسر اولهما و فتح ثانیهما مع تشدید ثالثهما و مخرج مرغ سیج مثال خرد بالضم مشدد و انوعی از مرغان و جار فی القوم +
زماجهم بالجیم ای بانجم + واغتنمت الشی بزامجه و زامجه ای کله و لم ادع منه شیا + زنج + زنج + رنگ زنجی زنگی وهم الزنوج قال ابو عمرو زنج بفتح الزاء
و کسرها + زنفلج + زنفلیجه بکسر الزاء زنبیله فارسی معرب زنفلیجه بتقدیم اللام علی الیاء و فتح الزاء ایضا کذلک + زوج + زوج + جفت خلاف فرد
یقال زوج او فرد یعنی جفت یا طاق کما یقال خسا او زکا + و یقال هما زوج و هما زوجان کما یقال هما سواء و هما سیان + و شترت زوجی حمام یعنی ذکر
و انثی + و عندی زوجا نعل + و قال الله تعالی من کل زوجین اثنین و شوی و زن یقال بوزوجها و هی زوجه و زوجته قال الله تعالی اسکن انت
و زوجک الجنة + و یقال زوجته امرأة و تزوجت بها امرأة + تزوج امرأة و تزوجت رجلا و برجل قال الله تعالی و زوجناهم بحور عین ای قرناهم بهن + و قوله
تعالی احشروا الذین ظلموا و ازواجهم ای قرناءهم + امرأة مزواج کثیرة التزوج + تزاوج مزاوجة ازدواج جفت و قرین شدن باهم زوج ایضا بوشتی
که بهودج افگنند زواج ازک فارسی معرب + زیج + زیج + رشته بنا و هو المطر و اصل حساب نجوم (ضمیمه) زیاج بنیهم برانگیخت درمیان ایشان (ع بفتحها)

اخذه بزابجه وزابجة اخذه کلمه زبرج زبرجد ابن زنبج راویه بن هرمة زرجم بالمرج خست اورابنیزه الزمج فی بعض حلبة الخیل واصوا نصا
زرجون درخت انگور با شاخهای آن دمی آب باران صفی مجتمع در کوهسنگ زرنج نام قصبه سجستان زرلوج بازرلوق شهری است ورای اوزجند
زغبج زغیج ابرسپید یا ابرتنک وسبک ونیکو از هر چیز وزیتون زعلجه بدخلقی زغنج تمر زیتون وهو کالنبق الصغار اخضر ثم بیض ثم یسود فیجاء [illegible]
مرارة وله زب یؤتدم به زغلجه بروزن ومعنی زعلجة الاول الصواب کلام فرهنج کاه خوش آینده تر وتازه بسیار زلفجه بلا زهرج نقیب
جنیان وغوغای آنها زیانج نهر زهلج الرمح المردیعنی راست شد نیزه زهلجة مدارات **فصل السین** سبج سبجة بالضم گلیم سیاه وتسبج الرجل
ای لبس سبجة سبج شبه فارسی معرب شبه سبیجة شاکچه وهو نوع من اللبس سبابجة قومی ازسند که دربصره زندان بانی کردندی والهاء للعجمة والنسب
سبج سنج بطنه یسنج ای رق ماجیئ منه من الغائط وسنج الحائط ای طلیة مسنجه بالکسر انداده سجّة نجة نام دو بت سجاج بالفتح شیر بسیار آب ارض سجسجة
زمین هموار نه درشت ونه نرم ویوم سجسج روز نه گرم ونه سرد وفی الحدیث الجنة سجسج سحج سحج خراشیدن وپوست باز بردن یقال سحجت جلده
فانسحج ای قشرته فانقشر ویقال اصابه شئ فسحج وجهه وبه سحج وهو نوع من العلل فی الامعاء وسحجه فتسحج شد للکثرة حمار مسحج ای معضض مکدح بعیر سحاج
یسحج الارض بخفه سدج سداج ای کذاب تسدج ای تکذب تخلق سرج سرج زین واسرجت الدابة زین نهادم ستور را سرّیج نام آهنگری
سریجیات شمشیرهای منسوب بوی سراج زین فروش سراج بالکسر چراغ وآفتاب سرجه چراغ دان سرجوجة بالضم سرشت وروش یقال هم
علی سرجوجة واحدة ای اخلاق واحدة سفنج سفنج شترمرغ نر سبکرو وهو ملحق بالخماسی بتشدید الحرف الثالث منه سلج سلج سلجان فرو بردن
لقمه بگلو وقولهم الاکل سلجان والقضاء لیان یعنی اذا اخذ الرجل الدین اکله فاذا طولب لواه ای ماطله سلج بالضم مشدد اللام گیاهی وسلجت الابل
تسلج بالضم اذا استطلقت بطونها عن اکل السلج سمج سماجة زشتی وزشت شدن (ضع بضمها) وسمیج وسمج مثال ضخم وقبیح وخشن وهم سماج
بالکسر واستسمجه ای عدّه سمجا سمج سمیج ایضا شیر چرب ومزه برگشته سمهج وسمهج بزیادة الهاء واللام کذلک سمحج سمحج ماده خر وماديان دراز پشت
ولایقال للذکر سمرج سمرج وسمرجة بالتشدید سه باره خراج گرفتن فارسی معرب سملج سملج سبک [illegible] الحرف الثالث منه
سمهج سماهج جزیرة در بحر که آنرا ماش [illegible] خوانند سموج سماج نوعی از درخت وطیلسان سیجان سواج بالضم [illegible] سیج [illegible] وسیح [illegible]
باد سخت مسیج گذرگاه باد وسیجت الریح الارض [illegible] وسیج القوم لیلتهم ای ساروا سیجت الطیب ای سحقته (نسیم) سیج علی الارض یسیج کرد ام [illegible]
موضعی است ببغداد سلنجونه پوستین [illegible] معرب آسمانگون استاج استیج بکسر ها چیزی که پیچیده شود بران رشته را با انگشتان تا بافته شود سخارفج
زمینی که اطلاعه آب [illegible] شد سیافج [illegible] علاقه [illegible] بر آب [illegible] سادة سفرنج قبیله از اکراد [illegible] منصور [illegible]
[illegible] سرج کمند شئ من الصنعة کالفسیفساء ووای معروف [illegible]
سرهجة [illegible] وامتناع وتافتن سخت حبل مسرج رسن تافته سفتجة ان تعطی مالا لاحد وللاخذ مال فی بلد المعطی فیوفیه ایاه ثم فیستفید امن الطریق
وفعله سفتجة بالفتح ما اشتد سفنج هذه الریح ای چه سخت ست وزیدن آن اسفیداج بالکسر ماد الرصاص والانک والآنکا اذا شدد علیه الحریق صار اسرنجا
سفلج کنگس دراز سفنج عروق شجر فی الطب غیرها سکباج بالکسر معرب سکبینج دوائی است م سلعوج کفرتوس شهری است سلیج پیکان دراز
باریک سلاج سلج واز سمنجان بالکسر شهریست از طخارستان سمج شیر چرب شیرین سنج بفتحتین عناب سناج اثر دود چراغ بر دیوار
ما لطخته بلون غیر لونه فقد سنجته وجیری است از ابن [illegible] سنج چراغ وسنیج مثله وسلیمان بن معبد والحافظان ابوعلی الحسین بن محمد بن ابی بکر ومحمد بن عمرو
السنجیون بالکسر محدثون سنج بالضم دهی ست ب بامیان سنج بالکسر دهی است بمرو سنجان کعمران قصبه است بخراسان سنجة المیزان معنوعة سنگ ترازو وبایزه
افصح من الصاد سنجه نهری است بدیار مصر وانتسب حفص بن عمر الرقی بالضم سیاهی یا سپیدی آمیخته سنیج [illegible] مخلوط سفیافج بالضم
سنگی است که بدان زدوانیده شمشیر یا را جلا دهند [illegible] سیج کلف شهری است [illegible]

رجل اشج آنکه پیشانی اثر شکستگی دارد ویقال شجت السفینة البحر ای شقته وشججت المفازة ای قطعتها شجج + شجیج شجاج بالضم بانگ کردن زاغ وشتر مرغ و اشتر (عع بفتحهما) ویقال للبغال بنات شحاج والحمار الوحشی مشحج ومشحاج شرج + شرج العیبة بفتحتین گوشه جامه دان واشرجت العیبة اذا ادخلت بین اشراجها شرج بفتحتین ایضا راه کهکشان وهو المجرة شرج الوادی منفسحه اشراج ج + دابة اشرج ستور که یک خصیه وی کلان باشد شرج الضیا ما صدرمنه (رعع ک اف ۳) کفتگی کمان وانشرجت القوس ای انشقت شریج نوعی از چوب شریجه کمان که از وی سازند وکجک وآن باردان است که از گیاه یا فند بجهت بار خربزه وجزآن شیج بالکسر ان آب راه از سنگستان بزمین نرم شراج شروج ج ونام جای ونام آبی وخره نهادن خشت ومانند وگونه یقال هذا شرج هذا ای مثله وهما شرج واحد ای ضرب واحد شرجان فرقتان ولونان مختلفان من کل لون تشریج بخیه دور دور زدن جامه را یعنی نگنده کردن وآمیختن گوشت بپخته با خام شفرج + شفارج مثال علابط پیشپاره فارسی معرب شمج یقال ما ذقت شماجا بالفتح ای شیأ واصله ما یرمی من العنب بعد ما یوکل تشمیج نگنده کردن جامه ناقة سمجی بفتحات ای سریعة بنو شمج دو قبیله مردم از قضاعه وفزاره شمرج + شمرجة دورادور و تباه دوختن جامه اشمرج بضمتین وسکون الوسط جامه تنک باقته شنج + شنج درکشیدگی و ترنجیدگی (عع ک اف ۲) یقال شنج جلده وانشنج وتشنج ممعنی وشنجته انا فرس شنج النسا وهو مدح له لانه اذا شنج نساه لم تسترخ رجلاه یوصف الغراب بذلک ایضا (ضمیمه) شاجه الامر اندوهگین کرد اورا امر (عع بفتحهما) شبج محرکة دروازه بلند بنا یا دروازه ها شبجه یکی اشبجه روکرد اورا شطرنج بالکسر بازی است معروف ولا یفتح اوله والسین لغة فیه من الشطارة او التسطیر شیطرج + بکسر الشین دوای معروف معرب جیترک بالهندیة شافانج گیاهی است معرب شاباتگ وهو البرنوف شالج دیهی است ببلاد ترک منه یوسف بن یحیی الشلجی المحدث شهدانج ویقال شاهدانج وهو حب القنب شاهترج گیاهی است معروف شاذنج معروف شیج کمیل محدث روی عن طاوس

فصل الصاد + صبج + صاروج آهک آمیخته با خاکستر وغیر آن فارسی معرب کذا کل کلمة فیها صاد وجیم لانهما لا تجتمعان فی کلمة واحدة من کلام العرب صملج + صلج بالضم والتشدید ببلیه الواحد صلجة معرب ایضا صولجان چوگان معرب صوالجة ج والهاء للعجمة صنج + صنج بفتحتین قندیلها صنجة یکی ـ وهی معرب صنج + صنج چنگ وسنج معرب صنجة المیزان سنگ ترازو ولا تقل بالسین صهرج + صهریج بالکسر حوضچه آب صهاریج ج برکه مصهرج حوضچه بساروج برآورده (ضمیمه) صعونج ویضم چیزیکه بدان نان باخته شود معرب صنج ضرب حدید اعلی حدید فصو تاصیج بضمتین فی ذلک الصوت صرمجان ناحیه از نواحی ترند معرب جریکان الصمغج المذنب لمدتملک صعابیج سنگ شه رگ و شتر ماده قوی صملج الاملس شدید صنهاج صنهاجة بکسرهما قبیلة فی الجوة وصنهاجة ایضا قوم بمغرب اولاد صنهاجة حمیری صوجان هر خشک پشت از ستور ومردم وتخلة صوجانة یابسة کرة السعف ویقال ای صوجان هوای ای الناس صیهج صبلج الصیموج الاملس صیسوج مملس وثیر صباج صهابی یعنی پشم که سخت سفید باشد لیلة صیاحة شب وشن + **فصل الضاد** ضج + ضج ضجیج بانگ وفریاد کردن ضجة بانگ (عع فه اک ۲) واضج القوم اضجاجا اذا جلبوا وصاحوا فاذا جزعوا من شیء وغلبوا قیل ضجوا ضجیجا ضجوج ناقه فریاد ناک وقت دوشیدن وبارکردن مضاجة ضجاج بانگ وفریاد کردن با هم والاسم ضجاج بالفتح ضرج + ضرج شکافتن ضرجه ای شقه عین مضروجة ای واسعة الشق انضراج ای انشقاق واتساع وانضرج ما بین القوم ای تباعد ما بینهم تضرج بالدم تلطخ به وتضرجت لفائف البقل اذا انفتحت وتضرج البرق ای تشقق تضریج رنگ سرخ کردن جامه او هو دون المشبع وفوق المورد خون آلوده کردن یقال ضرج انفه ای ادماه اضریج بالکسر نوعی از جامهای زرد رنگ واسپ تیز دونده عدو ضریج ای شدید مضاریج بالفتح جامهای خلقان عاریتی مضرج بالکسر واحدها مضاریج نوعی ضمج + ضمج زن تمام اندام با گوشت وکذلک ناقة ضمج ضموج + ضوج خم وادی اضواج ج وضاج السهم عن الهدف ای مال عنه (ضمیمه) ضیج [illegible] میان انداختن ازستی یا ضرب الضیرجی [illegible] ناسره الضوبج [illegible] والصواب بالصاد المهملة ضبج آلودن بدن بخوشبوئی تا بحدیکه بچکیدن نزدیک شود دابه کو [illegible] بوکه می گرید [illegible] التحریک هیجان المأبون [illegible] آفتی است که می رسد بآدمی و چفسیدن بزمین افضاج مثله اضبجت الناقة شتر ماده بچه انداخت ضباج [illegible] ضیاء [illegible] + **فصل الطاء** [illegible] + طثرج + طثروج بالضم مورچه طبیج + طسوج والفتح مشدد اکرانه دو دجه معرب طساسیج (ضمیمه) [illegible] الطباهجة اللحم المشرح معرب تباهه [illegible] الازرق معرب [illegible] [illegible] ساعی [illegible] شهری است بکنار دجله طفوج صنعاء وجزایر صعیف [illegible] (ضمیمه) فصل الطاء طح فریاد کرد در جنگ مانند فریاد داد خواه

بنو شجعی بن جرم بن ربان بن قضاعة وابو شجع [illegible] فی الحار المعجم لیحیی البلم ۱۲ ق

وبالضاد فی غیر العرب + **فصل العین** + عثج + عثوثج بالفتح شتر ضخم **عجج + عج** عجیج آواز برداشتن (ع ج ف ا ض ۲) وفی الحدیث افضل الحج
العج والثج وهو آنست گرد و عجیج ای صوت مرا العجاجة بالضم وما کینه تجان بالفتح گرد و دود عجاجة ما انتشر منه اشتران بسیار عجت الریح وعجعجت ای اشتدت واثارت
الغبار یوم معج روز گرد ناک ریاح معاجیج تند وزان وعجعجت البیت دخانا فتعجج ای ملأت البیت واستلأ عجاج بن رؤبة نام شاعری است ام مهر عجاج و فحل عجاج ای
وصیاح وکذلک کل ذی صوت من فرس وریح عجعجة بانگ فریاد کردن هر باره جیم کردن بلغت قضاعه کما یقولون هذا راعج ای راعی عجاج ای احمق مثل رجل عجعاج
ای صیاح طریق عاج ای ممتلی و عاج بکسر الجیم زجر للناقة وقد عجعجت بها وقالوا بلغت عجاجتة علی بنی فلان اذا ذهب علیهم عثنج + تعثلج فلان ولده ای احسن
غذاءه معلیج ممتلی **عرج** + **عروج** بر آمدن (ع ج ف ا ض ۲) وعرج ای اصابه شیء فی رجله فخمع ومشی مشیة الاعرجان ذلک خلقة فاذا کان خلقة قلت عرج
بالکسر فهو اعرج وهم عرج وعرجان ومصدره عرج بالتحریک وهو ایضا لوک الشمس والعراجا نحو المغرب ای میلانها یقال عرجت الشمس تعرج ای تغیب یقال اعرجه الله تعالی
وما اشد عرجه ولا تقل ما اعرجه فی التعجب لان ما کان لونا او خلقة فی الجسد لا یقال منه ما افعله الامع اشد عرجان لنگان نیستن امر عریج کار نااستوار
وعرج البناء ای میله فتعرج وعج علیه ای اقام وعرج علی المنزل ای حبس مطیته علیه واقام وکذلک التعریج ویقال منه مالی علیه عرجة بالضم ولا تعریج وتعرج ای توقف
انعراج میل کردن منعرج الوادی منعطفه یمنة ویسرة معراج بالکسر نردبان ومنه لیلة المعراج معارج معاریج ج معارج ایضا بر آمدن جایها قال الاخفش
ان شئت جعلت واحد المعاریج معراجا بالفتح وبالکسر مثل مرقاة عرجاء کفتار قال الاصمعی العریجاء بالضم والفتح بعده فی الورد ان ترد الابل یوما نصف النهار ویوما
غدوة عرج بالکسر منزلی بر راه مکه عرجی نام شاعری منسوب بدان منزل وگله از شتر وذلک نحو من الثمانین وقال ابو عبیدة مائة وخمسون وفویق ذلک وقال
الاصمعی خمسمائة الی الالف عرج بالکسر مثله اعراج ج واعرجتک ای وهبتک عرجا من الابل **عرنج** نام حمیر بن سبا **عرفج** + عرفج درختی عرفجة یک بن از وی
ونام مردی **عسج** + **عسیج** مد العنق فی المشی ومنه بعیر معساج عوسج نوعی از خار عوسجة یکی ونام مردی **عسلج** + **عسلوج** بالضم مالان واخضر من قضبان الشجر والکرم
واول ما ینبت وعسلجت الشجرة اخرجت عسالیجها **عفج** + **اعفاج** رودهای مردم واسپ وسباع وهو مثل المصارین لذوات الخف والظلف عفج بالفتحتین
وسج بکسر الوسط یکی عفج زدن عفج بالعصا ای ضربه بها وکینی به ایضا عن الجماع معفاج آلت زدن وتعفج البعیر فی مشیه ای تعوج عفنج احمق ضخم **عفضج**
عفضاج بالکسر ضخم سست گوشت عفاضج بالضم کذلک **علج** + **علج** بالکسر گور خر وکبر کبیج دین ندارد علوج اعلاج ج معلوجاء بالکسر وفتح اللام ممدودا
وعلجة بالکسر وفتحتین ج ویقال فلان علج مال کما یقال ازاء مال معالجة علاج مرد رسیدن به بیمار وچیزی آن درمان کردن بعلاج یقال عالجته فعلجته ای غلبته بالعلاج
واستعلج جلد فلان ای غلظ فهو مستعلج الخلق ورجل علج بکسر اللام ای شدید عالج موضعی به بادیه وشتر یکه علجان خورد وآن گیاهی است علج بالفتحتین خرما بنان ودو علجت
الارض ای طال نباتها واعلنجت الامواج ای التطمت علجن بزیادة النون ناقه آگنده گوشت متعلنج بفتح الهاء پی اصل **عمج** + **عمج** شناسیدن و قلب
معج (ع ج ف ا ک ۲) تعمج پیچیدن فتن سهم عموج ای یتلوی فی ذهابه وتعمجت الحیة ای تلوت فی سیرها تعمج ما عمیج بالضم والتشدید کذلک قال قطرب هو العمج بالفتحتین مخففا
عنج + عنج نوعی از ریاضت شتر ومنه عنجت البعیر اعنجه بالضم والاسم العنج بالتحریک وهو ان یجذب الراکب خطامه فیرده علی رجلیه عناج بالکسر یکی از رسنهای دلو
وهو حبل او بطان یشد فی اسفلها الی العراقی ویقال منه عنجت الدلو اعنجها عنجا عنجوج بالضم اسپ نیک عناجیج ج عنجج بزرگ **عوج** + **عوج** بالفتحتین کژ شدن
(ع ج ک ا ف ۲) وکژی در بالای چیزی استاده چون دیوار ودرخت ومانند آن عوج بالکسر کژی در دین ومعیشت ورای قال ابن السکیت یقال فی دینه عوج بالکسر
وفی عوده وحائطه عوج بالفتح نام اسپی است اعوجیات منسوب بوی ولیس فی العرب فحل اشهر ولا اکثر نسلا منه عوجاء شتر لاغر باریک کمان رجل اعوج مرد بدخو عوج مقیم بودن
بجائی ومقیم کردن کسی را (ع ج ف ا ض ۲) لازم متعد یقال عجت بالمکان عجت بالمکان وکشیدن مهار شتر سبب ایستادگی و خم دادن گردن شتر را کشیدن مهار والعاج علیه ای انعطف
علیه عائج ایستاده وفلان ما یعوج عنه ای ما یرجع عنه اعوجاج کژ شدن عصا معوجة وعوجت الشیء فتعوج عاج استخوان پیل عاجة یکی عواج عاج فروش عاج بکسر
زجر للناقة **عهج** + **عوهج** دراز گردن از آهو وشتر مرغ وشتر **عیج** + **وما عیج** من کلامه بشیء ای ما اعبأ به وما عجت به کذلک باللغة بنی اسد ویقال ما عجت
ای لم ارض به ویقال شربت ماء فما عجت به ای لم ارو منه وتداویت فما عجت به ای لم انتفع به (ضمیمه) [illegible] [illegible] مرد کینه ور ناکس زبون
بی فیض که پاس سخن خود ندارد [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
مبالغه [illegible] کمنر مرد صاحب غیرت بد خلق وبسیار ملامت کننده [illegible] بالضم [illegible] [illegible] [illegible] گرد [illegible] پادشاهی [illegible] +

دور کرد عزج الجاریه بکمال کرد او را عزج الارض بالمسحاة بر گردانید زمین را به قلبه عشنج کتمش ترش روی بد خلق اعصج
کل عصلج کمتس مرد کج ساق عصلج کعلابط و الفار شلشه بسیار قوی سطبر فربه عصافج یعنی عصالج عضمجه روباه ماده عفقشج دراز و سطبر علجه
نرم کردن پوست باتش تا خاینده داد پاره شود علیج درختی است معلیج کتر عفر گول ناکس بی اصل عمضج تامج کجعفر و علابط بسیار قوی
از اسپ و شتر عمیج عماهج کجعفر و علابط شیر و سطبر تبختر و تکبر کننده و دراز و شاب رو و پر گوشت چربدار عمهوج مثله و نبات سبز در هم پیچیده
عماهیج عنبج بالضم گول و سست گران بار کالعنبوج فیهما عناج جای عنشج کجعفر و علابط کشن فربه و سطبر از کشتی باز مانده عنقفیج شتر ماده که نا
آن تباعد باشد یا ناقه تیز رو و زشت یا ناقه کلان سال سطبر عناهج دراز بالا **فصل الغین** غلج فرس مغلج بالکسر اسپ هموار و یکسان
رونده غلج مصدر منه (صح ف ا ک ۲) تغلج ستم کردن غمج غمج فروخوردن آب (صح ف ا ک ۲) و علی العکس الضیا لغة غمجه بالفتح و الضم پس خورده
ای جرعه غنج غنج بضمتین و سکون کرشمه تغنجت الجاریة و تغنجت فهی غنجة غنج بالتحریک مصدر منه و شنج فی لغة هذیل یقال فلان غنج القوم ای
شیخهم غنج فرس غوج غوج اللبان ای واسع جلد الصدر و غاج یغوج ای تثنی و تعطف (ضمیمه) غمج الماء جرعه آب خورد (صح ک ا ف ۲)
غبجه بالضم جرعه غشلج بانگ سیاه و الامر بین امرین و خوردنی و نوشیدنی که مزه آن نیابی غسلج کعملس مثله الغصلجة فی اللحم اذا لم تلحه و تنضجه
و لم تلتیه غلفج کجعفر و عملس قندیل و زنبور و سرداب و علابط آنکه بر حالتی نه پاید گاهی هیچ و گاهی شاطر و گاهی سخی و گاهی بخیل و زمانی دلیر و زمانی بد دل
و هی غلج و غلاج غلجة و غلیجة و غلوجة غماهج سطبر و فربه غندجان بالفتح شهری است بفارس در دشت تشنگی آور **فصل الفاء** فتج فاتج
فاسج شتر جوانه آبستن و یقال عدا حتی افتج ای اعیی او انبهر و قولهم هو بسیر لا یفتج ای لا ینزع فتج فج راه کشاده میان دو کوه فجاج بالکسر
فججت ما بین رجلی افجهما بالضم فجا اذا فتحت و یقال یمشی مفاجا و قد تفاج و قوس فجاء و فجوا متنیة الفجج اذلان و تر ها عن کبدها و فججت القوس اذا رفعت
وترها عن کبدها و کذا افججتها و رجل افج نعت منه و افججت النعامة ای القت صومها یعنی سرگین افگند و افج الرجل اسرع و حافر مفج ای مقبب و هو محمود
فج بالکسر خربزه شامی یعنی هندوانه و کل شیء من البطیخ و الفواکه لم ینضج فهو فج رجل فجفاج کثیر الکلام فجج افجج آنکه پیشهای پای نزدیک نهد و پاشنها
دور فجج رفتار وی (صح بفتحها) تفجیج فی مشیته مثله و هو ایضا مثل التفجج و هو ان یفجج بین رجلیه اذا جلس تفجیج کذلک و افجج الرجل حلوبته اذا فرج ما بین رجلیها
لیحلبها فحج فرج بفتحتین کشایش (صح ف ا ک ۲) یقال فرج الله عنک غمک و فرج الله بمعنی فرج بالکسر عورت و جای ترسناک قال
ابو عبیدة فرجان بفتحات سند و خراسان و قال الاصمعی سجستان و خراسان فرجة بالفتح از تنگی و دشواری بیرون آمدن فرجه بالضم شگاف یقال
بینهما فرجة ای انفراج فرج بالکسر آنکه راز پنهان ندارد فرج بضمتین مثله و هو ایضا القوس البائنة عن الوتر فاسج فریج کذلک رجل افرج الذی لا یلتقی الیتاه
لعظمهما و هی فرجاء فرج بالتحریک مصدر منه و همیشه کشاده عورت بودن (صح ک ا و ۲) فهو فرج نعت منه و فی الحدیث لا یترک فی الاسلام مفرج فهو القتیل یوجد
فی ارض فلاة و لا یکون عند قریة فانه یودی من بیت المال قال ابو عبیدة هو الذی یسلم و لا یوالی احدا فاذا جنی جنایة کان ذلک علی بیت المال لانه لا عاقلة له و یروی بالحیم
و احاد و جماعة مفرج ماکیان با چوزه و فروجة بالفتح و التشدید چوزه فراریج فرنج افرنجج جیل افرنج اذا شوی و بیس اصلیه فریج فرتاج بالکسر یکی از
نشانهای شتر فشج فشج پایها از هم دور نهادن در رفتن (صح ف ا ک ۲) یقال تفشج مثال کذلک فشج و تفشج مثل تفهم و قدم فضج تفضج بن موی خوی کردن
فلج فلج تمام و ظفر یافتن حصه جوی خرد و پیروزی و رستگاری یافتن (صح ف ا ص ۲) یقال فلج علی خصمه و فی المثل من یأتی الحکم وحده یفلج و افلجه الله علیه الاسم الفلج بالضم
و افلج الله حجته ای قومها و اظهرها و قسمت کردن میان کسی ... فالجین و هی الفلوج الواحد فلج بالضم ... و گزند و خراج بریده کردن زمین شگافتن
... فلج بالتشدید ... فی الفرات ... فلج بالکسر ... جوی خرد و افلاج ...
... الاسنان ... فالج ای فاتر ... فالج مثل فلج و هو مکیال علت
... فالج ... خلاوة الاشجعی ... الامر
... فنج فنزج ... رقص کنند
... فنج فنج

پیمانهٔ شراب معرب وخمر (ضمیمه) فوتنج معرب پودینه یعنی پودینه فخج چو تکبر کرد (عع بفتحها) الفجج اسوأ من الفحج تباعدیا فجج وفجج ... من الناقة
الازواج یعنی بن انهای شترماده فودجات سوفیمی ست فوقنج بالضم نباتی است معرب پودینه فرنج فی مشیته در رفتار دو پای ... الفرنجی
فی المشی شبه الفرشحة افرنجه گروهی است معرب فرنگ القیاس کسر الراء اخراجا لکخرج الاسقنط علی ان فتح فانها لغة والکسر علی الفانج القانج ماده
شتری که شتاب کرده باشد نزاد وجهیده باشد بروبش از وقت جهیدن بران وشترماده تیزرو وجوان افلنجه التفشیج والتفنیج عنی کنداشت ...
ازمن فوتنج نباتی است منه جبلی ونهری یطول نحو ذراعین وله نوار اسمانجونی تتخذه النصاری بالقدس اکالیل علی رؤسهم عیدهم ویجعلونه ایضا فی الماء الذی
یصبونه علی رؤسهم فسنج بضمتین کشادگی پای ن گران بار و فنج کبقم تابعی روی عنه وهب بن منبه ومحدث فنج کجبل معرب فنگ فهرج شهری
بلدیه اصطخر بر کنارهٔ دشت معرب فهره الفیج الوهد المطمئن من الارض + فصل القاف قبج + قبج کبک فارسی معرب لان القاف والجیم
لا تجتمعان فی کلمة من کلام العرب قبجة یکیا تقع علی الذکر والانثی کالحمامة ویعقوب یختص بالذکر منه کالظلیم من النعامة کیعسوب من النحل ... من الدجاجة وسدی
اوقیاد من البومة وخرب من الحباری ومثله کثیر (ضمیمه) القبجیجة لعبة یقال لها عظم وضاح قرنج دکان ... قرنج + دراز قطاج کسحاب کتاب رسن
سطبر کشتی قطج استوار نمودن بافتن آن رسن وآب کشیدن از چاه بآن رسن قولنج وقد یکسر لامه او هو مکسور اللام وتفتح القاف وتضم مرض معوی مولم یعسر
خروج الثفل والریح قنوج کسنور شهری است بهند فتحه محمود بن سبکتگین قنفج + بالکسر ماده خرپیها وفربه آحمد بن قاج محدث + فصل الکاف
کبج + کبج بالضم والتشدید کره فارسی معرب کرچ الحیة و تکرج کره آور ودنان کسیج + کوسج کوسه فارسی معرب نوعی از ماهی کیلج + کیلجة پیمانه
کیالج کیالجة والهاء للعجمة (ضمیمه) کاج زیاده شدن حمق او (عع بفتحها) الکتاج بالکسر الحماقة والفدامة کثج + من الطعام خورد از طعام بقدر کفایت
و بر و بسیار از ان بهشهری (عع ف اک ۲) الکجة بالضم لعبة یاخذ الصبی خرقة فیدورها کانها کرة کج بازی کرد طفل بآن کجکجة لعبة تسمی است الکابة
وقتیبة بن ... بالضم ... محدث ... القاضی بالفتح کدج الرجل خورد شراب را بقدر کفایت ... معرب کده کرنج وکان
بامتاع و کان یقال ... معرب کسب یعنی کنجاره کشتیج بالضم رشته کنده که می بندد او را دمی بالا ی جامها سوای ... الکلیج کجندب کالحزمة
من اللیف معرب کشفیج وکشمعطج ... فی الاصل بیت + کلج ... کناره پیوندران از سرین کندوج مانند ... معرب کنده ... البانی فی الجدران
والیقان مولدة کالبج فسمح ... من الطف المصنوع حلوفیه برودة کافوریة عندی نوع من عنب السناب کماج بالضم بسیار از هر چیز وفربه
پرده خوشها پر از دانها + فصل اللام لبج + لبجت به الارض مثل لبطت ای جلدت به الارض ولبج به اذا صرع وسقط به برک لبیج وهو ابل الحی کلهم اذا اقاموا
حول البیوت بارکة کالمضروب بالارض ... (عع ف اک ۲ بعکسهما) لجاج کذلک یجیج ... وکذا تجوجة والهاء للمبالغة لاجة ودراز کشیدن
خصومت رجل لجة مثل همزة ای لجوج لجاجه گردانیدن سخن در دهان تلعلج فی الکلام تردد ویقال الحق ابلج والباطل لجلج وسمعت لجتهم ولجلجتهم ای اصواتهم والتجت الاصوات
ای اختلطت لجة الماء بالضم معظمه ولج لذا ... ای خاضت اللجة والتج البحر التجاجا ای اختلطت امواجه یا ... یلنجج الیلنجج چوبی خوشبو
لحج + لحج استوار شدن شمشیر بنیام (عع ک اف ۲) مکان لحج ای ضیق ملاحج مضایق ملتج پناه مثل ملتحد والتحج الیه ای الجأه الیه والتصق الیه ولحجت علیه الخبر
اذا خلطته واظهرت غیر ما فی نفسک ... لخج + لخج الشیء ای تلطخ وتمدد فهو لخج ولخج به ای غری به لزوجة لغزانی وچفسانی چیزها چون سریشم ونحو آن
وتعلق وتلزج راسه اذا غسله فلم ینق وسخه وتلزجت النبات ای ... ولصق لعج + لعجه الضرب سوخت او را زدن ای آلمه واحرق جلده ومنه تعوی النج ولعج فی صدره
شیء مثل خلج لفج + الفج الرجل ای افلس فهو ملفج بفتح الفاء مثل احصن فهو محصن واسهب فهو مسهب فهذه الثلاثة جاءت بالفتح ... لمج بکنج ای ... خوردن
(عع ف اف ۴) ملامج گرداگرد اندرون دهان لمج لعب لبیدت مثل تلمظ وقولهم ما ذقت شماجا ولا لماجا ای شیئا وما تلمجت عنده بلماج ... یا توکل وما لمجوا ضیفهم
بشیء ای ما اطعموا ضیفهم بشیء یعنی ناشتا شکستن مهمان الخبری شیء سمیج لمج بالکسر السکون سمیج لمج اتباع لمج + لهج بفتحتین شیفتگی کردن حریص شدن (عع ک اف ۲)
یقال لهج به ای غری به فثابر علیه ولهج الرجل اذا لهجت فصاله برضاع امهاتها فیعمل عند ذلک خلة ... فی الاخلاف ... تضع الفصیل لهجة بالتحریک والتسکین زبان یقال
فلان فصیح اللهجة تلهیج ناشتا دادن یعنی ناشتا شکستن الهیاج نیم خفته شدن شیر وکذلک کل مختلط ورأیت امرهم ... ای مختلطا والهاجت عینه
ای اختلط النعاس لهوجة ناتمام وخام کاری یقال شواء ملهوج اذا لم ینضج وقد لهوجت اللحم وتلهوجته اذا لم تنعم طبخه ویقال لهوج امره ناتمام کرد کار خود را

(ضمیمه) لنجح محرکۀ بد ترین چرک گوشۀ چشم عین لنجۀ او الصواب بالمعجمتین لنج المائ نوشید آب را النرج فلانا الح علیه فی المسئلة لمهج چرب شیرین لوج
بنا الطریق تلوجا کج گردانید راه را اللوجا نوء اللوجا به فی (ح و ج) وہما من لجبۃ الوجہ لوجا اذا ادرته فی فیک **فصل المیم** ماج + ماج آب شور و ملح موجۃ مصدر
منه (ع مفتعمتین) مجج + مجّ مانش انداختن شراب خدو و از دهن (ع ف اض ۲) و انمجّت نقطة من القلم ای ترشّشت شیخ ماجّ الذی یسیل ریقه و لا یستطیع حبسه
من کبر و احمق ماجّ کذلک ناقة ماجّ ایضا مجّاج مجاجۀ خدو و انداخته و یقال مجاج المزن و مجاج النحل و مجاج العنب للمطر و العسل و الشراب و مجاج الشی عصارته
مجمجۀ سخن ناپیدا گفتن و حروف را بی نقطه و اعراب نبشتن و امجّ الفرس اذا بدا بالجری قبل ان یضطرم و امجّ الرجل اذا ذهب فی البلاد مجّخ + مجّخ جنبانیدن دلو در چاه
تا پر شود و جماع کردن یقال منه مجخها اذا جامعها مذحج + مذحج بکسر الحاء پدر قبیله ایمن مرج + مرج چراگاه و چرا گذاشتن ستور را (ع ف اض ۲) و قوله تعالی
مرج البحرین یلتقیان ای خلّاهما لا یلتبس احدهما بالآخر و امرج و مرج معنی مرج الخطباء موضعی بخراسان مرج راهط موضعی بشام یوم المرج روز حرب مروان بن حکم
مرج القلعة بفتح اللام منزلی است بادیه مرج بالتحریک جنبیدن خاتم در انگشت (ع ک اف ۲) یقال مرج الخاتم ای تلق و مرج الدین و الامر ای اختلط و اضطرب +
و مرجت امانات الناس ای فسدت و منه الهرج و المرج و هما الاضطراب و انما سکن المرج لازدواج الهرج امر مریج ای مختلط + و امرجت الناقة ای القت ولدها بعد
ما یصیر غرسا و دما مارج من نار ای نار بلا دخان مرجان مروارید خرد مزج + مزج عسل و آمیختن شراب و جز آن مزاج الشراب آنچه بوی آمیزند شراب را مزاج البدن
ما رکّب علیه من طبائع موزنج موزه فارسی معرب موازجة ج و ان شئت تحذف الهاء مسج + مشیج آمیختن (ع ف اک ۲) مشج بالکسر و مشیج آمیخته امشاج ج +
مثال یتیم و ایتام لنطفه امشاج آب مرد و زن بهم آمیخته معج + معج بشتاب رفتن یقال معج الحمار والریح و فرس معوج علی فعول و قدم معج بالفتح ای مرّ مرّا
سهلا و معج الفصیل ضرع امه اذا لهزه یعنی لبسر دپستان مادر را ملج + ملج بلبها گرفتن کودک پستان را ملج الصبیّ امه ای رضعها و املج الفصیل ای امتص
املاج شیر دادن کودک را و فی الحدیث لا تحرّم الاملاجة و لا الاملاجتان و منه قیل ملجان و مصّان للرجل اللئیم الذی یرضع الابل مالج بفتح اللام ماله فارسی معرب
موج + موج گره کردن آب (ع ف اض ۲) و الناس یموجون ای یضطربون مہج + مہجه بالضم خون دل و جان شحم امہج بالضم پیه تنک لبن امہج امہجان
شیر تنک (ضمیمه) سناعقة متوجا بعیدة ملیجه کسکینة شهری است بافریقیه منج درهم آمیخت و خورانید مشج البئر تمام آب از چاه بیرون کشید و
منج بالعطیة جوان مردی بخشش نمود مجّ اللحم خراشید گوشت را (مع بفتحها) مجج الجبل مالید رسن را تا نرم شود و جماع کرد و دروغ گفت مجح اللبن
دروغ زنی کرد تا مسکه برآید و چیزی را از چیزی مسح نمود الریح تمیح الارض تذهب بالتراب حتی تتناول من ادمتها تزایها ما حجة مماحجة و محاجا ماطله
و عقیقة مجوج بعیدة محاج کتاب اسپ مالک بن عوف النضری و اسپ ابی جهل ملتج نوعی از ماهی دریا است و تسمی المشق مدلوج بالضم و ملوج یعنی باز و بند
تملج البطیخ بخت گردید خربزه تمذج الانا پر شد آوند تمذج المشی سنانفج شد و فراخ گشت مذجه تمذیجا فراخ گردانید آن را مرنج مردار سنگ و لیس
بتصحیف مرتج و الوجه منه سیه لانه معرب مرده مردارسنج دوا معروف و قد تسقط الراء الثانیة معرب مردار سنگ منجّ دوید و سیر کرد منفج کول شد رجل مفاجه
کفاجة زنة و معنی المنج الذی تنتج منه اثنتان و ثلث یلزق بعضها ببعض و معرب فنک بحب سکر المنج بالضم الماش لاخضر منوجان شهری است منجان
شلة و النهاوندی است بانهان مسج در آمیختگی مبیجی بمعنی جد للنعمان بن مقرن اصحابی + **فصل النون** + نأج + نوج جنبیدن و رفتن باد یقال
نأج فی الارض ای ذهب و نأجت الریح و اما نئیج ای مر سریع مع صوت و نأج الی الله تعالی فی الدعاء ای تضرع نأجات الهوام صوائحها نبج + نباج سگ سخت
آواز و هو الاسد ایضا یقال کذبت نباج سک اذا حمق و ضبط نباج بالضم القراط و نباج الکلب و کذلک نبیج الکلب یعنی نباح الکلب نباجی سگ سخت آواز
نباج بالکسر و هی دو بادیه انجبات بکسر الباء وارد های پرورده منبج بکسر الباء موضعی و المنسوب منبجانی بفتح الباء عجین انبجان خمیر خاسته و لم یات علی
هذا البناء الا منبجانی و یعمی انبجان و فی بعض الکتب بالخاء المعجمة نتج + نتاج بالکسرة یقال نتجت الناقة نتاجا یستعمل مجهولا و نتجها اهلها نتاجا
و نتجت الفرس و احبان نتاجها ای استبان حملها و کذلک الناقة فهی نتوج و لا یقال منتج و انتجت الناقة علی منتجها ای الوقت الذی تنتج فیه و یقال للشاتین اذا
کانتا سنا واحدة فهما نتیجة و یقال نعم فلان نتائج ای فی سن واحدة نجج + نجج زه کردن ریش و جراحت (ع ف اک ۲) و نججت الرجل
حرکته و نجنج یده ای کثر و استرخی و نجنج ابله اذا ارددها علی حوض نجنجة تردد کردن در رای و عزیمت و نجنج امره اذا همّ به و لم یعزم علیه و کردیدن برگشتن بوقت تحیر
نجخ + نجخ جنبانیدن یقال نجخت الدلو و نجختها ای خضخضتها و نجخ الرجل امرأته ای باضعها نخیجه مسکه دوباره و بتقدیم الجیم علی الخاء ایضا

١ مجاذیج لالایم زاده لااصیله ١٢ ق

٢ ماج بالکسر یعنی الحمل لا بالفتح ١٢ ق

٣ بالمایل لا بالنون ١٢ ق

نسج + نَسْج بافتن جامه (صح ف اضح و ک ا) نساجة جامه بافی مَنسج بفتح السین و کسر ها سر کا منسج بکسر المیم کار چوب که بروی بافند منسج الفرس منسر و دسر کتف اسپ و نسجت الریح التراب ای تعاورته ریحان طولا و عرضا و فلان نسیج وحده ای لا نظیر له و لم ینسج علی منواله غیره نشج + نشیج بالتحریک راه گذر آب انشاج ج نشیج خفه گریستن (صح ف اک ۲) یقال نشج الباکی و نشج الحمار بصوته ای ردّده و کذلک نشیج الزق و الجب و القدر اذا غلا ما فیه حتی یسمع له صوت نضج + نُضْج رسیدن میوه و پختن هر چیزی چون گوشت و ریش و ماده فهو نضیج و ناضج و انضجته انا و رجل نضیج الرای محکمه و نضجت الناقة بولدها بالتشدید اذا جاوزت السنة و لم تنتج فهی منضج و نوق منضجات نعج + نعج سپیدی خالص و سپید شدن (صح ف اضح ۲) مثل طلب یطلب طلبا ناعجة ناقه سپید و زمین نرم نواعج شتران تیز رو نعجت فی سیرها ای سعت نعجة میش نعاج و نعجات ج نعاج الرمل گاو دشتی و لا یقال لغیر البقر من الوحش نعاج نعج ایضا فربه شدن شتر (صح ک ا ف ۲) و دل گرفتن از گوشت میش و انعج القوم ای سمنت ابلهم منعج بالفتح موضعی نفج + نُفَج الارنب برجست خرگوش و دوان شد و انفجته انا و نفجت الفروجة من بیضها ای خرجت نفج بر داشتن پستان نو بر آمده پیراهن را رجل نفاج متکبر نازنده نافجة نافه مشک معرب باد بقوت درآمدن وزیدن نوافج ج و ایضا استخوانهای خرد پهلو الواحدة نافجة و کانت العرب تقول فی الجاهلیة اذا ولد لاحدهم بنت هنیئا لک النافجة ای المعظمة لمالک لانک تاخذ مهرها فتضمه الی مالک فینفج نفیجة کمان و انتفج جنباه ای ارتفعا نهج + نَهْج راه پیدا و کشاده منهج منهاج بالکسر کذلک انهج الطریق ای استبان و نهجت الطریق اذا ابنته واوضحته و سلکته و هو ینتهج سبیل فلان ای یسلک مسلکه نهج بالتحریک دم و تاسه (صح ک ا ف ۲) فلان ینهج فی النفس ما ادری ما انهجه و انهجت الدابة ای سرت علیها حتی انبهرت و انهج الثوب ای بلی (ضمیمه) نِبْرَج بالکسر گوسفند یکه خصی کرده شود پس پشم او را گاهی نبرند معرب نبریده نَبَهْرَج ناسره زبون المنشجة الاست لانها تنشج ای تخرج ما فی البطن خرج فلان منشجا ای خرج و هو یسیل سماها یعنی برآمد در حالیکه می رید رید فی تنج بطنه بالسکین بنیجه پاره کرد شکم او را بکارد نجیج بالکسر بدولی فیض بفتحتین آثات مومونه و یقال للاحدا اذا کان اذا استرخی قد استنجج نورج مرکشاورزان را نحجیج مثله والتکرپ و ما یداس به الاکداس من خشب کان او من حدید و النورجة و النیرجة الاختلاف اقبالا و ادبارا و کذا فی الکلام و هی النمیمة یعنی سخن چینی یا خوبی سخن چینی نیسرج سخن چینی و شتابنده تیز رو و عدا و عدوا نیرجا یعنی بسرعت و تردد دوید نیسرجها جامها النیرج بالکسر اخذ کالسحر ولیس به نارنج ثمری است معروف معرب نارنگ نرج رقص کرد نبسفج فرج زن که پهن و دراز چپا باشد النفرج النفراج النفرجة و نفرجا مفرقة بکسر الکل مرد بد دل نفریج بسیار گو نفرج سخن بسیار گفت نیلج بکسر اول و دو دیبه که آنرا به دست و بدن بعد آژدن بسوزن نقش کردن استعمال کنند تا سبز گردد نموذج بفتح النون معرب نمونه انموذج غلط است تاج + توجیا بکار خود سیار داخل زاد النوجة الریح بعه من الریاح یعنی گرد باد ناجج بن یشکر بن عدوان قبیلة ینسب الیها حلما و رواة نوبندجان بفتح النون والباء والدال المهملة قصبة بشهر سابور طریق نهرج راه فراخ نهرجا جامعا + فصل الواو وثج + وثیج درشت دفربه از هر چیزی و ثاجة مصدر منه (صح بضمها) فربه پیچ گشتن قال ابوزید وثاجة بسیاری گوشت وثارة بسیاری پیه و هی الضخامة فی الحرفین استوثج نبت الارض ای علق بعضها ببعض و تم ارض مستوثجة زمین علف ناک و استوثج المال ای کثر و استوثج الرجل من المال اذا استکثر منه وجج وجج قریة و هو نوع من الادویة و نام شهر طائف ودج + ودج بفتحتین و داج بالکسر رگ گردن و بهادو دجان یقال ودج دابته ای قطع ودجها و حولها کالفصد للانسان و دجان دو برادر ودج بالتسکین صلح افکندن میان مردم وسج + وسیج نوعی از رفتار شتر (صح ک اف ۲) واد سجته ای حملته علی الوسیج وشج + وشجه بالمعجمة بیخ تا ی درخت و شجت العروق والاغصان ای اشتبکت و اشجة رحم پیوسته و شجت بک قرابة فلان و وشجها الله و الاسم الوشیج و هو ایضا شجر الرماح ولیف یفتل ثم یشد بین خشبتین ینقل بها البر المحصود و غیره ولج + ولوج و لجة بالتحریک درآمدن (صح ف اک ۲) واو لجه ادخله و قوله تعالی تولج اللیل فی النهار و تولج النهار فی اللیل ای تزید من هذا فی ذاک و من ذاک فی هذا و اتلج موالج ای ادخل مداخل و لجة بفتحتین باران کریزه لج بالسکون ولج اولاج کذلک خرجة و لجة مثال همزة کثیر الخروج و الولوج و لیجة الرجل خاصته و بطانه مرد و لجة در دمی که باندرون حادث شود تولج بسکون الواو و فتح جا نبیها غاره وحش قال سیبویه التاء مبدلة من الواو و هو فوعل فی الاصل لا تفعل وهج + وهج بفتحتین سوزانی آتش وهیج و هجان افروخته شدن آتش (صح ف اک ۲) و توهجت النار توقدت و او هجتها انا و لها هیج ای توقد و توهجت رائحة الطیب ای توقدت و توهج الجوهر تلألأ (ضمیمه) واج سخت گرسنگی معوج بالمثناة کحنظل موضعی است نزدیک لوی وحج وحج محرکة پناه گاه وحج پناه گرفت (صح ک اف ۲) او جحته الجاتة محرکة و حجة جای نشیب و حاج ج

اوارجه دفتر حساب خزانه و مانندان و تلج فرج و با شان تج و تمج گرنوعی از سازها با چوب یا آلات لهو دیگر بنسبت معرب جونه فیج چوب آلاج کشاورز

فصل الباء بجج + بجح بالتحریک شادمان شدن یقال بجح بجحا فتبجح ای بر بحصه فتوسم رجل بجباج الفضل النفس و بجباج الفعال بالمثل جسم است عصره

بحبج + بحبحة عیشه ای نمانت عیش ناخوش جشم بمقابل فروفته تبحبح وادی و نحو ذلک بحیح النار ای ما حیثما ای ابال مثل ابراق و ابراق و یقال رکب فلان بجاج

بفتح الجیم وکسرها غیر منصرفین اذا رکب اسه و یقال بجاجیک اذا اردت ان تکلف الناطب عن شیء کذا یذا و نیک علی تقدیر الاثنین رجل بجاجة ای احمق

بحبج زجر للغنم مبنی علی الفتح و بجبجت باب سبع ای صحت به وزجرته بحبج الفحل فی هدیره والبحاج الفغور بحج بالسکون والکسر منونا زجر للکلب کما یقال بج

بج هاج + هدجان رفتار پیران (عع ف اک ۲) و هدج الظلیم اذا مشی فی ارتعاش خود و اج و هدج و هداج ایضا نام اسپی هدجة بالتحریک

نالیدن شتر ناقه مداح بالکسر کذلک الریح التی لها صوت وحنین و تهدجت الناقة ای تعطفت علی ولدها تهدج الصوت تقطعه فی ارتعاش هرج و ج

بالکسر هرج و هرج آشوب و فتنه (عع ف اک ۲) و فی حدیث اشراط الساعة قیل وما الهرج یا رسول الله قال القتل و اصل الهرج الکثرة فی الشیء و منه قولهم

الهجاع بات یهرجها الیلة جماع فرس هرج بالکسر و هراج کثیر الجری و هرج هرج بالتحریک کشتگی شتر از گرما و قطران که مالیده باشند و رو (عع کاف ۱)

و هرجت البعیر اذا حملته علی السیر فی الهاجرة حتی سدر و هرج النبیذ فلانا اذا بلغ منه فانهرج ای انتابه و هرجت بالسبع اذا صحت به و زجرته هرج هرجة

ناهموار رفتن و خبر را شوریده کردن یقال هرجت علیه الخبر ای خلطته هرج + هرج بالتحریک آواز تندر و نوعی از سرود و ترانه نام بحری از عروض

و قد هزج و تهزج ای ترنم و تهزجت القوس ای صوتت عند انباض الرامی عنها هزامج بالضم آواز بیاپی بزیادة المیم هزلج + هزلاج بالکسر گرگ سبک +

هلج + اهلیلج اهلیلجة بالکسر پلیله معرب قال ابن الاعرابی هو بفتح اللام الاخیرة لانه لیس فی الکلام افعیلل بالکسر ولکن بالفتح نحو ابریسم واطریفل

هلبج + هلباجة بالکسر کول گران جان همج + همجة مکس ریزه همج ج و گوسپند لاغر و مردم فرومایه کول همج ج توکید له من لفظه کلیل لائل

همج بالسکون بیک نفس آب خوردن شتر چنانکه تشنگی بشکند همایج + هملجة الفرس نیک رفتن اسپ هملاج نیک رو هملیج ج هوج + هوج بالتحریک

دراز و کول و شتاب و گی اهوج نعت منه هوجاء ناقه تیز رو و باد سخت که خانه را از بن برکند هوج ج هیج + هیج هیجان هیاج اهتیاج تهیج

برانگیخته شدن و برانگیختن هاج نفسه و هاجه غیره متعد لازم تهیج مهایجة برانگیختن هائج فحل تیز شده بشتی هیاج بالکسر خشک شدن گیاه ارض هائجة التی ییبس

بقلها او اصفر و اهاجت الریح النبت ایبسته و اهیجنا الارض وجدنا ها هائجة النبات و هاج هائجة ای ثار غضبه و هدا هائجه ای سکن غضبه و فورته هیجا

کارزار و یقصر یوم الهیاج روز کشش و تهایج الفریقان ای تواثبا للقتال ناقة مهیاج التی تنزع الی وطنها (ضمیمه) هبرج رفتار جلد سبک

ذکره ... سبک رفتار شود و جامه منقش و مرد ... بالفرب ... سال خورده هبرج نقاشی و درهمی رفتار المهبرج من الاوتار

الفاسد المختلف المتن الهرجة کار درست و چست نکردن هرجه شتابی رفتار همنجان بکسر الهاء والسین یعنی اسنم اهنج الرجل اله تهیجا ایم بحدتها و هیبات هنیج صغار هیج الفیسلق

واخذت الحیوة ففی فصل الیاء یاجج بین دانش پیهی است دو ذکر فی اج قال سیبویه ملحق بجعفر ایج کاه هیهیت شهر بابی اهواز و ذی شتیهم تنبد الیابج القلب السواد البدل من

النضر بن ابیج محدث و الایابجة بالکسر و فتح الراء بجون مسهل معروف ایارج ج معرب اباره و تفسیره الدواء الالهی یابج قلعه است بصقلیة و قد تکسر الجیم

باب الحاء

فصل الالف اح سرفیدن تنفع فاه ای احاح بالضم تشنگی و خشم و تیزی اندوه احیحة مثله احیحة بالتصغیر نام مردی ارح + ازوح درکشیده و تر نجیده

شدن (عع ف ا ۳) قال ابو عمرو ازح ای تخلف ازوح علی فعول ای متخلف عن المکارم انوح مثله انح + انح انیح انوح رخیدن (عع ف اک ۲)

فهو آنح و جمعه انح مثل راکع و رکع قال ابو عمرو رجل انوح آنح علی فاعل و فعول الذی اذا سئل الشیء تنحنح و ذلک من البخل کذلک انح بالتشدید (ضمیمه) اجاح

مثلثة الاول الستر اشح شهرت (عع ک ا ف ۲) اشحان نعت منه و مؤنثه اشحی و الاشاح بالکسر والضم الوشاح یعنی حمیل افیح کامیر و زبیر صحرای

تردیکی یاد منه امح الحوح یاد اح حکایت آواز سرفه کنند اجی + واجی کلمة تعجب

یقال للمفرس و یقال المن یکره الشیء اح و اح + **فصل الباء** بجح + بجح بالتحریک شادمان شدن (عع ک ا ف ۲) و بفتحها لغة ضعیفة فیه و بجحته فتبجح

ای فرحته ففرح بجح + بجح کار بخیلی (عع ک ا ف ۱) فهو بجح و فی صوته بحة بالضم و هی بحاحة و بفتحها لغة فیه و امرأة بحاء نعت منه و بح بالضم جمع ابح و بحاحة و ربما

بکار برند ... (حاشیه)

وسافرنا به انداح بجمع جای گرفتن بحبوحة الدار بالضم وسطها بدح + بدح زدن بعصا و ناگاه پیش آوردن کار برا یقال بدحه بالعصا وبدحه بامر ای بدهه
وبدح به ای باح به وبدحت المرأة وتبدحت ای مشت مشیة خسشة بداح بالفتح زمین فراخ بدح بضمتین ج باحة الدار ساحتها بدح بالکسر کشادگی فراخ بداح بالکسر ج +
وفرو ماندن ستور از گرانی بار (ع بفتحها) یقال بلح البعیر عن الحمل یبلح بلحا ای عجز وبلحنی الامر مثل فدحنی بلح + بذح شکافتن وبذحت لسان الفصیل لئلا
یرتضع ای شققته ویقال فی رجله بذوح ای شقوق برح + برح سختی وگزند برح بارح تاکید یقال لقیت منه بنات برح وبنی برح والبرحین بضم الباء وکسرها
الدواهی والشدائد ویقال هذه برحة من البرح بضم الباء للناقة اذا کانت من خیار الابل بارح باد گرم بوارح بادهای شمالی گرم بارحة شب گذشته
البارحة الاولی دی شب برحاء بالضم والمد سختی وهی برحاء الحمی سختی تب وبرّح به الامر ای جهده وضربه ضربا مبرحا ای موذیا تباریح الشوق سوزشهای
آرزو وهذا ابرح منه ای اشد منه وابرحه ای اعجبه یقال فی التعجب ما ابرح هذا الامر وابرحه اکرمه وعظمه براح بالفتح زمین کشاده بی کشت و درخت
وجاءنا بالامر براحا ای بیّنا و در شدن یقال برح مکانه بالکسر ای زال عنه وقولهم لا براح منصوب کقولهم لا ریب ویجوز رفعه فیکون لا بمنزلة لیس
و روشن شدن کار یقال برح الخفاء ای وضح الامر ولا ابرح افعله ای لا ازال وبراح بالکسر مثال قطام یکی از نامهای آفتاب بروح از سوی
راست بسوی چپ صیاد رفتن آهو والعرب تتطیر بالبارح وتتفاءل بالسانح لانه لا یمکنک ان ترمیه حتی تنحرف وفی المثل انما هو کبارح الاروی لانها
لا تری سانحة ولا بارحة الا فی الدهور مرة ام بریح مصغرا نام زاغ برحی کلمة یقال عند الخطاء فی الرمی ومرحی عند الاصابة علی زنة فعلی بطح + بطح بروی
در افگندن یقال بطحه فانبطح ابطح آب رو درسنگلاخ اباطح بطاح ج والثانی علی غیر قیاس ویقال بطاح بطح کما یقال اعوام عوم بطیحة بطحاء مثله
ومنه بطحاء مکة وبطائح النبط بین العراقین وتبطح السیل ای اتسع فی البطحاء بلح + بلح بالتحریک غورة خرما فاول التمر طلع ثم خلال ثم بلح ثم بسر ثم رطب
ثم تمر الواحد بلحة وابلح النخل اذا صار ذا بلح وبلح الرجل بلوحا ای اعیا وبلح الثری ای یبس بلدح + بلدح الرجل اذا ضرب بنفسه الارض وربما قالوا
بلطح وبلدح اسم موضعی وابلندح المکان اذا اتسع وابلندح الحوض اذا انهدم بلنفح و کوتاه بوح + بوح الدار ساحتها اباحه مباح گردانیدن خلاف
محظور واستباحوهم ای استاصلوهم وباح بسره اظهره ویتعدی بالباء بوح جماع وذکر ونفس یقال منه انک لابن بوحک یشرب من صبوحک ویقال وقعوا
فی دوکة وبوح ای فی اختلاط من امرهم بیاح بکسر الباء مخففا نوعی از ماهی وربما فتح وشدد (ضمیمه) ببرح موضع به قبر عمرو بن مامة عم النعمان بن قحطة
زشتی روی بلطح بلدح وبلاطح بالطاء اتباع بحّح اللحم برید وقسمت کرد آنرا (ع بفتحها) بحّ بضمتین بحیحاتها الابل البحیحان نام پدر قبیلة
ومنه الابل البحیحانیة والذی یبوح بسره وتبحیح اللحم تقطیعه وتقسیمه بیّح شدة دام ماهی + فصل التاء + ترح + ترح
بالتحریک اندوه ضد فرح ترّحه ای احزنه متراح ناقة که زود شیر کم کند تفح + تفاح بالضم والتشدید سیب تفاحة یکی توح + تاح له الشیء واتیح له ای قدر له
رجل تیّح بالکسر آنکه پیش آید بکاری که نباید تیّحان مشدد الیاء مکسورة مثل فنان فی مشیته ای تمایل فرس متیّح تیّحان تیّاح اذا اعترض فی مشیته نشاطا
(ضمیمه) تحتحة حرکت و آواز رفتار وما یتحتح مکانه ما یتحرک تشحیح بالضم کوشش و تنگ [illegible] وبدینفس و انشح
فی الاکل مثله رجل التیح نعت منه تاح له الشیء یتوح تهیأ + فصل الجیم + جحح + اجحاح آبستن شدن یقال اجحت [illegible] واکثر استعماله للسباع و
کل سبعة مجحات فاقربت وعظم بطنها قد اجحت والنعت مجح مجاح مجح جاح ج جنابحة حجاح جمع جحج والراء [illegible] الباء المحذوفة ولا بد منها
او من الیاء ولا یجتمعان جلح + جلاح پست شورانیدن وجلحه وابتحه ای [illegible] شراب مجلّح ای مختلس [illegible] پست شود و ناقص
ویقال هو الدبران هو بضم المیم ایضا مجادیح السماء انوائها مجدوح خون فصد کرده جرح + جرح خسته کردن و دریدن (ع بفتحها) جرح بالضم خستگی جروح
ج جراحة بالکسر مثله جراح ج وهو وهی جریح وهم وهن جرحی وجرّحه شدد للمبالغة واجترح ای اکتسب جوارح شکاریان از مرغ و دد و اندامهای مردم
که بدان کار کنند استجراح عیب و فساد بیرون آوردن یقال استجرحت هذه الاحادیث وعظتکم فلا تزداد الا استجراحا جنح + جنحح [illegible]
جز [illegible] جلح + جلاح سرهای رخت خوردن ستور و پست باز کردن از درخت جوالح [illegible] مانند آن
مجالحة باهم [illegible] وترشی کردن مجالح ناقه که در زمستان شیر دهد مجالیح ج وهی ایضا سال [illegible] ناقة بلاح بالکسر [illegible] ناقة جلح
بالتحریک کم موی شدن پیش سر (ع کافه) فاول الترع ثم اجلح ثم اصلع [illegible] جلح بالضم [illegible] شاخ ندارد

تجنّج بالضم الامر در بسیار تجاوز و بالفتح خوردنی و درخت خورده شده تجلیج پیش آمدن و بقوت گذشتن از کاری جلاج بالضم سیل و نام مردی جالحة آشکارا کردن
کاری را بر کسی و جنگ بر دیار وی کردن و دشمنی نمودن مجالج خصم رو در روی جلجا محدود موضعی نزدیک بصره جلج راسهای حلقه میم زائده جمج + جموح جماح
سرکشی و توسنی کردن اسپ و زن باشوهر و شتافتن قال ابو عبیدة قوله تعالی لولوا الیه وهم یجمحون ای یسرعون جموح بالفتح علی فعول آنکه از هوای خود نتواند
بازگشت جماح بالضم والتشدید تیری بی پیکان جنح + جنوح میل کردن و میل دادن کسی را لازم متعد (مع بفتحهما و ض) جنح و اجتنح بمعنی واجنحه ای اماله
جنوح اللیل اقباله جوانح کشها و پهلوهای نزدیک سینه و هی مایلی الصدر کالضلوع و هی مایلی الظهر جانحة یکی و جنح البعیر مجهولا ای انکسرت جوانحه من الحمل
الثقیل جناح بالفتح بال اجنحة ج و جنحته ای اصبت جناحه جناح بالضم بزه جنح اللیل بالضم والکسر بهره از شب جنح الطریق بالکسر جانبه جنح القوم ای جنحتهم
کنفهم جوح + جوح انبیخ برکندن (مع ف اضرب) و منه الجائحة و هی الشدة التی تجتاح المال من سنة او فتنة و یقال جاحتهم الجائحة و اجتاحتهم و جاح الله ماله
و اجاحه ای اهلکه بالجائحة (ضمیمه) جحجحه آواز … ملانه کرانی دارد قرب شحاج شحاجة ای سریع الفضج المطر آب باران بفراوانی روان شدن پیهم باید
که بعضی از ان بعضی بر آید فصل الجیم جیج القوم بکعابهم دوابها لینذروا ایها یخرج فائزا الجیج ویثلث خابیة العسل یعنی لانه که کبت در ان شهد نهند
ابحج و اجباح ج جبرح عنقه گویا دراز کردن خود را جبرداح جبرداحة من الارض بکسرها و هی آکام الارض ای پشتهها منه غلام مجرح الراس
یعنی سر او بلند مانند پشته زمین جحطلج بکسرتین بنیه علی السکون ای قر ری یعنی ثابت باش یقال للعنز اذا استعصت علی حالبها فتقر او یقال للسخلة
ولا یقال للعنز جلنبح بالکسر بلا دزان پیر زشت رو جلادح بالضم دراز قد و جمع بالفتح جلادح جلنبح گران باز و ناگوار و ناقه جلندحة بضم الجیم صلبة
شدیدة خاص بالاناث جناح بن میمون صحابی شهد فتح مصر + فصل الحاء حح + حر مخفف و اصله حرح فرج زن و جمعه احراح و حرون ایضا کما
قالوا فی المنقوص لدون و ستون و النسبة الیه حری و ان شئت حرحی فتفتح عین الفعل کما فتحوا فی النسبة الی ید و غد یدی و غدوی و ان شئت قلت حرحی
کما قلت رجل یدی (ضمیمه) امرأة حدحة کحدلة کوتاه قد حسحوح بالمهملة المخز للغنم جاحیت جیحا نقل به فی کتب التصریف و لم ینقل … قال الاخفش لا نظیر له سوی
عاعیت و هاهیت + فصل الدال دبح + تدبیح سر پست فرود آوردن در رکوع و جز آن و فی الحدیث انه نهی ان یدبح الرجل فی الرکوع کما
یدبح الحمار دحح + دحّ پنهان کردن چیزی در زمین و دحداح و دحیداحة پست اندام دحّ بطنه اندحاحا ای اتسع قال اعرابی مطرنا لیلتین بقفتا فاندحت الارض کلأ
دربح رجل درحایة بالکسر قصیر سمین ضخم البطن و هو فعلایة ملحق بجعظارة درح شیخ درح بالکسر ای کبیر دلح + دلوح ره رفتن با بار گران پشت
سحابة دلوح بالفتح کثیر الماء سحاب دلح و سحاب دالح و سحائب دلح و تدالحا الشیء فیما بینهما اذا احملاه علی عود و فی الحدیث ان سلمان و ابا الدرداء اشتریا لحما
فتدالحاه بینهما دمح نام زنی دوح + داح نقش بلوح و بالصبیان یعلقون به یقال الدنیا داحة دوحه درخت بزرگ و بنه درخت (ضمیمه) الدودحة
السمن دیح یعنی دوید از تعب و خم و پست کردن پشت خود را و خوار گردید دلبح خم و پست کرد پشت خود را ذمح تدمیحا فرود آورد سر خود را دحمح کرد
مجتمع و ملحم دحرجة دملجة بالضم چرب ذیه فربه شتر … امرشد (مع بفتحها) دنح مثله دنح بالکسر عید ترسایان دیح کسنبل بد خلق دیحان
کریجان ملخ + فصل الذال ذبح + ذبح شکافتن یقال ذبحت الدن ای بزلته یعنی شکافتم را گلو بریدن (مع بفتحها) ذبح بالکسر مذبوح قوله تعالی
و فدیناه بذبح عظیم ذبیح مذبوح نعت … ذبیحة ایضا قربانی واذبحت ای اتخذت ذبیحا و تذابح القوم ای ذبح بعضهم بعضا
و یقال التهادج التذابح تذبیح بالفتح شکافتن … قربانی کردن مذابح ج و ایضا محاریب سمیت بذلک للتقریبین و یقال مذابح السیل فی الارض خادید و مذابح
ذباح بالضم والتشدید … انگشتان پای … بالتخفیف کذا کتبت اسموم ایضا سعد الذابح منزلی از منازل قمر و هما
کوکبان نیران بینهما مقدار ذراع و فی نحو احدهما نجم صغیر کانه یذبحه ذبح مثال قنبع گیاهی که خورش نعامه باشد ذبحه درد گلو عند العامة بتسکین الباء ذرح +
ذراح و ذرحوح بالضم فیهما والتشدید جانور … ذراریح و قال سیبویه واحد الذراریح ذرحرح فعلعل بضم الفاء و تسکین اللام مفتوح
العینین و لیس بمکرر فی الکلام فعول واحد و کان یقول سبوح و قدوس بالفتح و حذفت اللام الاولی فی التصغیر فقلت ذریرح لانه لیس فی کلام فعلعل الا حدرد
… ذرح الطعام اذا جعل فیه الذراریح و قولهم احمر ذریحی ای شدید الحمرة ذریح نام فحلی … ذریحیات اشتران منسوب بوی ذریحه پشته و تل ذریح ج
… (ضمیمه) ذقح بکف دست زدن و جماع و شکافتن و کوفتن ذرّاح نزدیک گذاشتن کام ما بشتابی ذوذح

کسی که پیش از او خال انزال کند یا نامرد ذحلج بالضم ذحلاح کوتاه قد کلان شکم ذو تحیة الریح ... ای ... ذراح ابرو ... بالضم ... کنایه از
مرکب آن نشده بود و فاعل این را اُقتاحه بالضم والتشدید گویند متذحج ... تکلف خود را شریر نماینده فَلاح ... شیر آب ... فصل الراء ... ربح
بفتحتین و بالکسر مع السکون سود مثل شبه و شَبَه رباح بالفتح مثله و نام ساقی و ... فوری چون گربه که کافور از وی گیرند ویقال ربح فی تجارته ای ... استنقف تجارة
رابحة خرید و فروخت با سود ویقال اربحته علی سلعته ای اعطیته ربحا وبعت الشیء مرابحة رباح بالضم والتشدید ... شتر بچه و مرغی کانه لغة فی ربع
رجح + رجحان چربیدن ترازو و جیران (ع ع بفتحها وضمها) رجح المیزان ای مال و رجحت لفلان و رجّحت اذا اعطیته راجحا رجاح بالفتح زن بزرگ سرین
بضمتین جمع ارجوحة بالضم بازیچ و ترجحت الارجوحة بالغلام ای مالت و راجحته فرجحته ای کنت ارزن منه قوم رجاح فی الحلم رحح + رحح
بفتحتین فراخی سم و هو محمود لانه خلاف المضطر رجل ارحّ الذی لا اخمص لقدمیه کارجل الزنج و هی قدم رحّاء ارحّ ایضا آهوی ... و ... الفرس
فراخ نهاد پای را تا بول کند شیء رحراح فیه سعة و رقة عیش رحراح واسع رحرحان نام کوهی و منه یوم رحرحان لبنی عامر رحرحة بالضم پاره
که در دامن خیمه و سپس خرگاه در آرند ردح مصدر منه و گرداگرد خانه را در گل گرفتن رداح بالفتح زن گران سرین کتیبة رداح ثقیلة السیر الکثیرها و کاسه بزرگ
ردح جمع رزح + رازح شتر افتاده از لاغری رزوح بالضم مصدر منه رزاح بالفتح کذلک ع ع بفتحها ارزاح ... منه ویقال ابل رزحی و رزاحی و مرازیح
و ... رزح ای مقطع بعید مرزیح سخت آواز مرزاح بالکسر چوب دو شاخه که تاک رز را بدو برگیرند از زمین رسح + ارسح لاغر سرین ... منه
و ذئب ارسح کذلک رشح + رشح خوی کردن ... (ع ع بفتحها) یقال لم یرشح له بشیء ای لم یعطه شیئا مرشح بالکسر شتحة جامه که زیر پوشند بحیث
خوی یعنی عرق ... رشیح خوی ترشیح اندک اندک شیر دادن مادر فرزند را بار اول تا آنگاه که به مکیدن قوت یابد پروردن یقال هو یرشّح للوزارة ای یربّی لها ...
و ترشح الفصیل اذا قوی علی المشی قال الاصمعی اذا قوی و مشی مع امه فهو راشح و امه مرشح رضح + رضح سنگ ریزه کردن ... رضح بالضم ... فیه و هو النوی
المرضوح و یقال رضحت الحصی فترضخ مرضاح بالکسر سنگی که بدو ... کوبند و نوی الرضح ... پراگنده شود ... ازوی رقح + رقاحة بالفتح کسب کردن
و بازرگانی و یقال هو تاجر ... للرقاحة ... وهو یترقح للعیال ای یکتسب ترقیح المال تیمار داشتن ... یقال فلان رقاحی مال تیمار دار ...
رکح + رکح بالضم پایه کوه و کرانه وی رکح ... رکح میان سرای ... مثله و ... پاره ثرید که در بن کاسه مانده باشد ... کنایه از ... بالکسر
و ارکحت الیه ای استندت الیه رکوح آرام گرفتن بچیزی و رکح الیه ای رکن الیه ... مرکاح زین که سپس رود و کذلک الرجل اذا تاخر عن ظهر البعیر رمح + رمح
بالضم نیزه رماح ... ورمحه طعنه بالرمح فهو رامح ... رمح ایضا ... الفعل لمثل الابن و ... رامح له قرنان ... نام ستاره ... الفرس ... برجله
برجله و رمح الجندب اذا ضرب الحصی برجله ... نیزه گر ... رماحة بالکسر نیزه گری ویقال للابل اذا سمنت ... الرماح ... فی الابل
اذا سمنت ... حمایلا منع من نحرها ... رنح + ترنح ... ازمستی و جز آن ویقال رنّح علیه ... اذا غشی علیه ... فمال ... فی ...
مرنح روح + روح بالضم جان ارواح جمع یذکر و یونث و قرآن قوله تعالی و کذلک اوحینا الیک روحا من امرنا و جبرئیل قوله تعالی نزل به الروح الامین و عیسی قوله
تعالی و کلمته القاها الی مریم و روح منه روحانی بالضم فرشته و پری ویقال لکل شیء فیه روح ... روحانیون جمع ... روحانی بالفتح ای طیب ریح بوی یقال وجدت
ریحه و رائحته و با دریاح ارواح جمع ریاح ... اصلها الواو وانما جاءت بالیاء لانکسار ما قبلها فاذا رجعوا الی الفتح عادت الی الواو کقولک
اروح الماء ویقال ریح و ریحة کما قالوا دار و دارة و ریح ایضا قوت و غلبه قوله تعالی و تذهب ریحکم ویقال الریح لذی الغلبة ... بالکسر بادبیزن مراوح بالفتح جمع مروحة بالفتح
بیابان مراوح جمع هی المواضع التی تخترق فیها الریاح راح خمر ریاح بالفتح مثله و شادی ... الارتیاح یقال نعمت راحی ... ای ... واحتیالی وجمع الراحة
و هی الکف ... آسایش ... خوش یقال یوم ... ای طیب قوله تعالی فروح وریحان ای ... رزق رواح بالفتح شبانگاه و هو نظیر مساء و هو اسم للوقت من زوال
الشمس الی اللیل ... شبانگاه شدن و هو نقیض غدو (ع ع ...) کما یقال غدا یغدو ویقال خرجوا برواح من العشی و ریاح بمعنی ... و سرحت الماشیة بالغداة و راحت
بالعشی ای رجعت ویقال افعل ذلک فی سراح و رواح ای فی سهولة مراح بالضم شبجای ستور و بالفتح جای شب آمدن ... کردن ... نقیض ... یقال
ماترک فلان من ابیه مغدی ولا مراحا اذا اشبهه فی احواله کلها ویقال راح الیوم یراح اذا اشتدت ریحه و یوم راح ای شدید الریح و مکان
... و شیء ریح ای طیب الریح و راح الشجر ای تفطر بورق و راح فلان للمعروف یراح راحا اذا اخذته له خفة و اریحیة و هو الارتیاح بالسخاء

باحت یده بکذا ای خفت له وریح الغدیر یراح اذا اصابته الریح فهو مروح ومریح ومنه الحدیث من قتل نفسا معاهدة لم یرح رائحة الجنة ای لم یشم ریحها وراح الشیء یراحه ویریحه ای وجد ریحه

بالفتح والکسر من کلا البابین ولم یعرف الفراء الا یراح ، والمعنی واحد وقوله ماله سارحة ولا رائحة ای ماله شیء وریح الغدیر مجهولا اذا ضربته الریح فهو مریح ومروح

مثل مشوب ومشیب بنی علی شیب یقال بارد ومریح ای ممطور تروح خوش بوی گردانیدن وفی الحدیث انه امر بالاثمد المروح عند النوم وبشبانگاه بازآوردن

ستور را شبانگاه ازاحه شبانگاه باز آوردن ستور را بخانه وبوی گرفتن گوشت وجز آن وبمردن یقال منه اراح الابل ای ردها الی المراح واراح اللحم

ای انتن واراح الرجل ای مات واراح علیه حقه ای رده علیه واراحه الله ای اعطاه الله راحة یعنی آسایش اراح الرجل ای رجعت الیه نفسه بعد الاعیاء واراح ای تنفس وراح ، آسایش یافتن

ای تنفس واجوا ای دخلوا فی الریح واراح الشیء ای وجد ریحه واراحنی الصید ای وجد ریحی وکذلک اروحنی الصید علی الاصل فی ذلک کلها استراحة آسایش یافتن

وآسایش جستن مراوحة بنوبت کاری کردن وبنوبت نشستن استروح علی الاصل کذلک واستروح الیه استنام والستراح الفرح مراوحة کاه این وگاه آن کار کردن ویقال راوح بین رجلیه اذا

قام علی احدیهما مرة وعلی الاخری مرة وکذا یداه تراوحان بالمعروف روح بالتحریک فراخی وفراخ نهادن پیشهای پای از یکدیگر در گام زدن چنانکه

پاشنها نزدیک باشد باهم بخلاف الفحج وکل نعامة روحاء والنعت اروح وقصعة روحاء قریبة القعر وطیر روح ای متفرقة تروح دوباره برگ بیرون آوردن

درخت وتروح النبت ای طال وتروح الماء ای اخذ ریح غیره وتروح بالمروحة وتروح ای راح من الرواح والارتیاح النشاط وارتاح الله لفلان آ

رحمه آریحی فراخ خوی فراخ خوی ریحان شاه سپرغم وروزی یقال خرجت ابتغی ریحان الله ای رزق الله تعالی وفی الحدیث الولد من ریحان الله وقولهم

سبحان الله وریحانه نصبوهما علی المصدر یریدون تنزیها واسترزاقا منه وقوله تعالی والحب ذو العصف والریحان فالعصف ساق الزرع والریحان

ورقه عن الفراء ریحا ممدودة شهری ینسب الیه ریحاوی (ضمیمه) رصح محرکة نزدیکی میان دو ران از پس ورصحا نعت منه ارفح دانه که هر دو شاخ

آن بجانب هر دو گوش برآمده باشد با دوری میان هر دو شاخ فحه ترفیحا قال له بالرفاء والبنین تطیبا النفوذ رجح ترجیح گردانیدن سخن فصل الزای

زحج ترحج زحج کردن زخه عن موضعه ای نحاه (زحج ف اضرع) ورخرخه عنه ای باعده عنه فتزحزح تزحزح ای تنحی ازح ، ازیح مثال فعلل سرشته خرد از راه

ج + زرح ، سعه زحلیه بالفتح ای نبیطه قریة الفقر زرح + زمح بالضم الشدید فربه وپشت بالا ورشت روی زمیح + سیج دور شدن زیح وزاح

ک ، زاح ای بعد وذهب وازاحه غیره وازحت علته فزاحت (ضمیمه) زنج محرکة دیهی ست بجرجان منها ابو الحسن علی بن ابی بکر بن محمد المحدث زنجه خراید

آن جا (زنج بفتحها) زفح آواز بوزینه زلفح مرد بدخلق زمح ستودن ومدح نمود وزمحا مانتگی کرد (زنج بفتحها) زمح بفتحتین جزا دهندگان بر کار نیک و بد

ترنج آغاز کردن سخن بخوردن آب مگر ترنج شاه بلند کردن نفس خود از فوق تحته زنوح خنیر ماده تیز در آمیخته با هم ستودن زوح پراگنده کردن

شتران یا فراهم آوردن آنها من الاضداد ورفتن بدوری ازاح الامر بانجام رسانید کار را ازاح الشیء جنبید از جای دور گردانید ویکسو کرد زحا رفتن

بوضع دیگر فصل السین سبح وسباحة بالفتح والکسر شناوری کردن (سبح بفتحها) سبح تصرف کردن در معاش قوله تعالی ان لک فی النهار

سبحا طویلا ای فراغا قال ابو عبیدة منقلبا طویلا وقیل هو الفراغ والجیئة والذهاب رفتار اسب فرس سابح سبحة بالضم مهره که بدان تسبیح گیرند ونماز ودعا قال فنیست

تنفلا ای لطلوع سبحة کان عمر رضی الله تعالی عنه یتلا حبابعد الصلاة ای صلیا تسبیح پاکی وپاکی یاد کردن بنعت کردن خدا را سبحان الله معناه التنزیه

للسابحات قال الکسائی عن الفراء منه واعجب القول شبان لا کبیر ولا غیر ذا عالم معرفة عنده وفیه الثانیة وقولهم سبحات وجه ربنا بضم

والباء ای جلالته سبحن الضم الشیء من الصفات لله تعالی قال ثعلب کل اسم علی فعول فهو مفتوح الاول الا السبوح والقدوس فان الضم فیهما اکثر وکذلک الذروح

وقد یفتح الکل ویقال سبوح الیه فنا فقال الاسم مفعول علی العد واحد تسبوح ای التسبیح بلد الحرام ویقال ای عرفات سبح + اسجاح آسان داشتن و درگذاشتن

یقال ذا ملکت فاسجح ای فاحسن العفو خد اسجح حسن معتدل اسجاح نام شخصی ویقال خلق سجیح الطریق بالضم ای سهل ومشی القوم سجیحه علی سجح واحد

وعلی سجیحة واحدة ای علی قدر واحد وسجیحة بالضم ای سهلة سجح + سحح ریختن آب سحت العین وروان شدن از بالا متعد ولازم یقال سح الماء ای

سال من فوق وسحه ای صبه وکذلک سح الدمع والمطر سحا ای سوط ای جامه خنا سحح اسحوان سحح الماء ای سال مطر سحاح ای سحا شدیدا وطعنة

مسحسحة ای سائلة سیاح اللاحم مقدمة لدیة شدن کوسپند (سح ف اسحع) غنم سحاح بالضم والتشدید ای سمان وفرس مسح بالکسر کانه ینصب

الجری [illegible] سدح وسدح فلان سادح ای مخصب

سرح + سَرح ستور چرنده و بچرا گذاشتن یقال سرحت المال سرحا و سرحی بنفسها سروحا یقال سرحته بالغداة و رحت بالعشی و سرحت فلانا ارسلته و سرّح المرأة طلّقها
والاسم السّراح مثل تبلیغ و بلاغ و فی المثل السّراح من النجاح و تسریح الشعر ارساله و حلّه قبل المشط والتسریح التسهیل فرس سریح ای عُری و خیل سُرح و ناقة سرح بضمّتین
و منسرحة ای سریعة و مشیة سرح مثل سجح بضمّتین ای سهلة منسرح برهنه و نام بحری از عروض و انسرح الرجل ذا استلقی و فرج بین رجلیه سرح درختان بزرگ
بلند سرحة یکی و نام موضعی سریاح دراز از هر چیز و ملخ و اقسم سرباح نام زنی سرحجة دوال که نعل و ند بدو ند سرنج سراج ج سرحان بالکسر گرگ و شیر بلغت هذیل
و فی المثل سقط العشاء به علی سرحان قال سیبویه النون زائدة و هو فعلان والجمع سراحین والانثی سرحانة سروح + سروحه جای نرم که گیاه رویدبرو
و ناقه با گوشت و بزرگ سطح + سطح بام و بالای هر چیز گستردن (مع بفتحها) سطح الله الارض ای بسطها و تسطیح پهن کردن و تسطیح القبر خلاف تسنیمه
انفی مسطح ای منبسط جدا سطیحه مسطحه توشه دان سطیح الضبا ستان خفته و نام کاهن بنی ذئب یقال کان لا عظم فیه وانسطح الرجل ای امتد علی قفاه و لم یتحرک سطاح
بالضم والتشدید گیاهی سطاحة واحدها مسطح بالکسر و الفتح سنگ گرداگرد برآورده و هی صفاة یحاط علیها بالحجارة فیجتمع فیه الماء و ستون خرگاه و جای
خرما خشک کردن سلطح + سلنطاح دراز و پهن شدن سفح + سفح الجبل روی کوه مسفح نام جای و ریختن آب و خون (مع بفتحها) رجل سفاح ای قادر علی
الکلام و نام اول خلیفه از بنی العباس و اسمه عبد الله بن محمد سفاح بالکسر نا مسافحة کذلک مسفحان دو جوال که هر دو را بهم بدوزند و چه جیبه سازند سفیح تیر قمار
که بی نصیب باشد سلح + سلاح بالکسر ساز حرب مذکر لانه یجمع علی اسلحة و هو جمع المذکر و یجوز تانیثه و تسلّح الرجل ای لبس سلاحه و رجل سالح ای معه سلاح
مسلحة جائی که در وی خوف باشد که سلاح باید پوشید و جای دیدبان و قومی سلاح ور و فی الحدیث کان ادنی مسالح فارس الی العرب العذیب سلاح
بالضم پلیدی ستور سلح بالفتح مصدر منه (مع بفتحها) اسلاح ء تعدیه ناقة سالح التی تأکلت من البقل و غیره اسلیح بالکسر گیاهی که ستور بخوردن آن تیز ناک
شود و قالت امراة من العرب الاسلیح رغوة و صریح و سنام اطریح سلیح نام قبیله از یمن سیلحون نام دیهی والعامة تقول سالحون و ذکر اعاده فی فصل القصب من
باب الباء سلح بالضم والتحریک ولد الحجل یعنی کبک بچه مثل الشلک والشلف والجمع سلحان بالکسر سمح + سماح سماحة جوانمردی یقال سمح به ای جاد به
سمح لی ای خطانی و هو سمح بالفتح والسکون و جوانمردشدن (مع بفتحتین) هو سمح و قوم سمحاء و هی سمحة و مسامح لا غیر مسامحة آسانی کردن با کسی و تسامحوا
ای تساهلوا و قولهم اسمحت قرونته ای ذلّت نفسه و تابعته تسمیح راست کردن نیزه و نرم رفتن سنح + سنیح سانح سیاه که از سوی چپ به تیرانداز در آید سنوح
از سوی چپ در آمدن صید (مع بفتحها) والعرب تیمّن بالسانح و تتشاءم بالبارح و فی المثل من لی بالسانح بعد البارح و سنح و سانح بمعنی قال ابو عبیدة سأل
یونس عن رؤبة عن السانح والبارح و انا شاهد فقال السانح ما ولاک میامنه والبارح ما ولاک میاسره و سنح لی ای ای عرض و سنحت بکذا ای عرضت و سنحت +
سوح + ساحة الدار گشادگی سرای ساحات ج ساح کذلک مثال بدنة و بدن سیح + سیح رفتن آب (مع فا
ک ۲) و آب روان و نوعی از برد و گلیم خطط به و سیح و سیر عباءة مسیحة ای مخططة سیحان سیح ای تلون سیاحة سیوحا سیح سیحان رفتن در زمین
و فی الحدیث لا سیاحة فی الاسلام و ساح الظل ای فاء سیاح بالکسر سخن چینی و فتنه رونده و فی الحدیث لیسوا بالمسایح ولا بالمذایع البذر و انساح بالد ای
اتسع سیح نام آبی سیحان جوئی و شام ساحلی نوعی به اتبعه و جیحون جوی به هند و میان ماوراء النهر و خراسان (ضمیمه) سیادح تستعمل فی قلة الطعام
یقال اصبحنا سبادح و امسینا سبادح ای جیاع من الغرث یعنی صبح کردیم ما بی طعام و برای طفلان آزار هاست از گرسنگی سرتاح بالکسر نعت للناقة الکریمة والارض
المنبات السبلة هم علی سرحوحه واحدة بالضم ای استوت اخلاقهم سرفخ نام شیطان سقحه محرکه کمی موی در مقدم سر اسقح کل سلطح بالضم کوهی ست
هموار سلاطح کعلابط چیزی پهناور رود باری است در دیار مراد سلنطح مسلنطح فضای فراخ سلکوطح موضعی است و جاریة سلطحة دختر پهناور اسلنطح
بر روی خود افتاد اسلنطح الوادی فراخ گشت سنطاح بالکسر دو شتر گشاده فرج + فصل الشین + شبح + شبح بالتحریک التسکین کالبا شبحان
دراز رجل مشبوح الذراعین ای عریضهما شبح الذراعین مثله و شبح بالضم ای صار شبح الذراعین والحرباء یتشبح علی العود ای یمتد تشبیح پهنا و دراز گردانیدن
شحح + شح نوعی صمغی (مع کاف او بعکسه و فتح) الیسا رجل شحیح و قوم شحاح و اشحة و تشاحّ الرجلان علی الامر لا یریدان ان یفوتهما و هو شحاح
بمال فلان ای بخیل به شحاح بالفتح بخیل و صفت و حریص و ارض شحاح لا تسیل الا من مطر کثیر و زند شحاح الذی لا یوری شحشح ای غیور والذی یواظب علی
الشی و یقال الماضی فی خطبته شحشح یقال للماضی فی خطبته شحشحه قطاة شحشح ای سریعة و شحشح البعیر فی هدیره اذا لم یکن خالصا +

شرح ✦ شریح ... پیدا کردن و شرحت الغامض ای فسرته تشریح اللحم کفانیدن و پیدا کردن غربهی گوشت شریحة پاره گوشت فربه بدرازی بریده شریحة
شلیه و شرح الله صدره فانشرح شراحیل نام یقال شراحین بالنون بدلا عن اللام شرحح ✦ شرحح مرد ازشقلح ✦ شقلح بفتحتین و التشدید فراخ بلیغ
بزرگ بهاوزن فراخ سطبر لب ای قرت شقح ✦ اشقاح تشقیح غوره کردن نخل و نهی عن بیعه قبل ان یشقح و قولهم قبحا له و شقحا اتباع و قیل بمعناها
واحد یقال قبح الرجل و شقح قباحة و شقاحة فهو قبیح و شقیح شقاح بالضم و التشدید گیاهی شلخ ✦ شناحی دراز رجل شناح ای طویل و بکسر شناح جوانه بکره متناهیه
بالتخفیف شیح ✦ شیح بالک گیاهی و جد و جهد در کارها شیاحات جمع اشاح الرجل و شایح ای جد فی الامر و قیل هما بمعنی حذر شیحان ای غیور ناقة
شیحانه سریعة و اشاح بوجهه اعرض و اشاح الفرس بذنبه ای ارخاه شیوحاء زمینی که شیح رویانده المشوحاء ان یکون القوم فی امر یتدارونه یقال انهم
فی مشیوحاء من امرهم (ضمیمه) شدح فربه شد (ع بفتحهما) و لک عنه شدحة بالضم مشدح ای سعة و مندوحة اشدح فراخ از هر چیز
انشدح ستان خوابیدن و کشاده کردانیدن هر دو پای تا و ناقة شدوح طویلة علی الارض کلاء شادح و اسع مشدح فرج زن الشوفح من النوق
الطویلة علی وجه الارض رجل شرداح القدم بالکسر علیظها سرلیضماد هو الرجل اللحیم الرخو او الطویل العظیم من الابل و النساء المشرطح زنده
در زمین شرسح شلمح ✦ ... ست بهسر السلمح بتخفیف الفد بین شملح بالکسر و تشدید الطاء زجر للعریض من اولاد المعز المشمخ کمعظم مردم که به
چیزی نرسید الشوکحه شبه رتاج الباب یعنی مانند در کلان بسته شده که دران دروازه خرد باشد شوکح شلح بالکسر دیهی ست نزدیک حلب او
ناهیدی مشلحی الحدث شلحاء شمشیر تیز و یقصر شلح جمع التشلیح التعرية سوادیه یعنی این لغت سوادیه است مشلح کمعظم مسلخ الحمام شقح تشقیحا
انکار کرد ✦ فصل الصاد ✦ صبح ✦ صبح بالضم سپیده دم صباح بالفتح بامداد شدن نقیض مساء صبیحة بامداد اصباح بامداد کردن یقال اصبح الرجل
و صبحه الله و صبحه ای قلت له عم صباحا و اتیته صباحا و الاجرا و بالتشدید ههنا التکثیر و اصبح ای صار و اتیته لصبح خامسة کما یقال لمسی خامسة و بکسر
الصاد ایضا لغة فیه و اتیته اصبوحة کل یوم بالضم و امسیة و لقیته صباح و ذا صباح و هو ظرف غیر متمکن و یقال فلان ینام الصبحة بالفتح و الضم ای ینام
حین یصبح تقول منه تصبح الرجل مصبح بالفتح جای و وقت بامداد صبوح بالفتح شراب بامدادی خلاف غبوق صبح اصطباح صبوحی کردن فهو صبحان
و هی صبحی مثال سکران و سکری و فی المثل انه لاکذب من الاخیذ الصبحان مصباح بالکسر چراغ و استصبحت به ای استسرجت و الشمع مما یستصبح
ای یسرج به و ناقه که تا آفتاب بلند نشود بر نخیزد و بچریدن قال الاصمعی هذا مما یستحب من الابل مصابیح قدحها که صبوح کنند بامن یوم الصباح روز غارت
صباحة خوبی (ع بضمها) صبیح صباح بالضم نعت الحسن ... من الصدب یقال رجل اصبح و اسد اصبح بین الصبح اصبحی تازیانه ذو اصبح ملکی
از ملوک یمن الیه ینسب السیاط الاصبحیة صحح ✦ صحة بالکسر ... صحیح و استصححت ... تصحیح درست کردن یقال صححه الله فهو صحیح و صحاح
بالفتح و کذا لا تصحیح الادیم و صحاح الادیم ای غیر مقطوع و یقال اصح القوم فهم مصحون اذا ارتفعت العاهة عن اموالهم و مواشیهم و فی الحدیث لا یوردن
ذو عاهة علی المصح و یقال السفر مصحة بالفتح مصحح ... صحاح صحیح ... باطل کذا ... صحیح ... بالاضافة اجود صحصح
صدح بانگ کردن زاغ و خروس صیدح اسپ سخت آواز و نام ناقه صدحة بفتحتین مهره که افسون بدان کنند زنان مرد را صرح ✦ صرح کوشک و بنای بلند
صروح جمع صرحة ... الدار عرصة ... صراح بالضم ... صریح بفتحتین گزیده از هر چیز صریح شیر روغن برگرفته یقال جاء بنو تمیم صریحة اذا لم یخالطهم غیرهم
و هو یالکرم ... نسب ... و نام فحلی ... صریح صراحة بالفتح صروحة بالضم خالص ... (ع بضمهما) و انصرح الحق ای بان و شمته
... ای کفاحا یعنی ... و الاس ... بالضم ... من کل شیء ... ای ... تصریح کشاده و روشن گفتن خلاف تعریض
... ای ... بالفتح ... و فی المثل صرح الحق عن محضه ای الکشف یقال صرحت بحل ای ... و عمارت ... ای خالصة و لی
صراح بالضم خالص از هر چیز ... بالدال صردح ✦ صردح صرداح بالکسر جای هموار صفح ✦ صفح صفحة کرانه هر چیز صفح الانسان جانبه
... بالکسر ... بالضم و العامة تقول بالفتح صفحة الوجه بشرة جلده صفائح
... و صفیحة ... روی ... باشد صفح نام مردی ... گذاشتن گناه و روی گردانیدن یقال صفحه عنه ...
... و صفحت فلانا ... اذا سألک ... ای ...

صواب ... بالسین

بالسیف مُصفحًا ای بعرضه و تَصَفَّحتُ الشئ ای نظرت فی صفحاته مصافحة تصافح دست یکدیگر را گرفتن اصفاح بهن گردانیدن و منه سیف مصفح و قلب مُصفح است حال
و فی الحدیث قلب المؤمن مُصفح علی الحق مُصفح ایضا شمشیر پهن و یقال المسبل ایضا تصفیح بهن گردانیدن و منه مصفح الآمل ای عریض الرأس مع دست برهم زدن مثل تصفیق
و فی الحدیث التسبیح للرجال و التصفیح للنساء و یروی بالقاف ایضا صفاح بالضم و التشدید سنگ پهنا و صلح + صلاح بالفتح نیکی ضد فساد صلیح بالضم مصدر
منه (ع ع ت اص) و بضمها و بفتحهما ایضا و هذا الصلاح لک ای هو من بابتک صلاح بالکسر المصالحة و الاسم الصلح یذکر و یؤنث و اصطلحا و تصالحا و اصالحا
صلاح بالکسر مثال قطام نام مکه و قد یصرف اصلاح نیکو کردن خلاف افساد مصلحة واحد مصالح استصلاح نیکو کردن خواستن نقیض استفساد صمح + صمحم
و کوتاه راس صمحمح ای اصلع غلیظ شدید و هو فعلعل کرر فیه العین و اللام الحاقا صحاح بالکسر المدرمن و صحت صحابة اخص صوح + صوح کفنیکی گوی
و تصوح البقل اذا یبس اعلاه و فیه ندوة و تصیح لغة فیه و صوحته الریح و صیحته ای یبسته صوح بالضم دیوار وادی و اصله حان و روی کوه است یقع فی الحدیث
الصوح بین الصوحین ای بین الجبلین و بنو صوحان قبیلة صواح بالضم کج و خوی اسپ صیح + صیاحة نام کوهی صحت الشئ فانصاح ای شققته فانشق +
و انصاح القمر ای استنار صیاح بالکسر آواز صیحة بالفتح و الکسر صیحان آن از آن (ع ع ت اص) مصایحة تصایح یکدیگر را آواز دادن صیحة عذاب و یقال لقیته قبل
کل صیح و نفر فالصیح الصیاح و النفر التفرق و ذلک اذا لقیته قبل طلوع الفجر قال ابن السکیت غضب بسر غیر صیح و لا نفر ای من غیر قلیل و لا کثیر صیحانی نوعی از خرما بمدینه
(ضیعیم) ضرضح فغان کننده الضرضح الشدید الشکیمة الذی لا ینجع و لا یطمع فیما عنده یعنی مکنی را کننده که فریب داده نشود و طمع کرده نشود در چیزیکه
نزد وی باشد مرد ظریف مضطلح دشتی که در ان چراگاه نباشد و مکانی که هموار سازند برای خرمن کوفتن در ان صطح بالتحریک بی موی شدن پیش سر
اصلح منه صلحا نعت منه و الاسم الصلحة محرکة صلنباح ابتی است از یاب و در از صلطح کجد سنگ پهنا جاریة صلدحة عریضة و ناقة صلندحة بفتح
الصاد و صلبة خاصة بالاناث و الصلودح الصلب الشدید صلطح سطح صلطحة زن پهنا و اصلنطحت البطحاء فراخ شد زمین سنگین تاک الصاطح و الصلاطح بالکسر
و علابط چیزی پهنا صلاطح بلاطح اتباع صلوطح موضعی است صلفح الدراهم قلبها و الصلافح الدراهم بلا واحد المصلفح العریض من الرؤس و الصلنفح السباح +
الصلنفح سخت سرکش نام مرد و ظریف صلمح را سه سر تراشید و جاریة مصلمة الرأس صغر امعی دختر که موهای سرش کم و متفرق باشد صمح بوما سخت گرم شد
روز ما الصمیح روز گرم و سخت شدید صمادح و صماح بضمهما مثله و نیز خالص از هر چیز صمادح اسد و الصمادح من الطرق الواضحة صمندح
سنگ پهنا صمنح پد قبیلة منه صفوان بن عسال الصحابی و صنابح بن الاعسر صحابی آخر + فصل الضاد ضبح + ضبح رفتار اسپ عند ابی عبیدة و قال
غیره هو صوت انفاس الخیل اذا عدون و ما اکثر یقال ضبحته النار ای غیرته و لم تبالغ فیه و انضبح لونه ای تغیر الی السواد قلیلا ضباح بالضم آواز روباه و ضبیح و ضبح سنگ آتش فیه
مضبوح نام مردی ضحح + تضحضح ضحضاح پایاب و تضحضح السراب ترقرق و اذا ترقرق ضح بالکسر آفتاب و فی الحدیث لا یقعدن احدکم بین الضح و الظل فانه مقعد
الشیطان و قولهم جاء فلان بالضح و الریح ای بما طلعت علیه الشمس و ما جرت علیه الریح یعنی من الکثرة و العامة تقول بالضیح و الریح و لیس بشئ ضرح + ضرح
دور کردن ضرحت عنی شهادة القوم اذا جرحتها و القیتها و کل شئ منضرح ای متباعد و مضطرح ای مرمی فی ناحیة و اضرحه ای القیته ضرح دور و هو الشق
ایضا وسط القبر و اللحد الشق فی جانبه و قد ضرحت ضرحا اذا حفرته ضرح بالفتح اسپ جست بازننده و یقال منه ضرحت الدابة برجلها و فیها ضراح بالکسر ضراح بالضم نام بیت الله
عن ابن عباس و قوس ضروح کمان سخت جهاننده تیر ضریح تیر و در از بال و همیز ضیح + ضیاح بالفتح شیر تنک آمیخته و ضیحت اللبن ای مزجته حتی صار ضیحا و ضیحت
الرجل ای سقیته ضیحا + فصل الطاء + طحح + طح بیانت پای انیدن و کوفتن چیزی را (ع ع ت اص) طحطحة شکستن طحطاح کذاکت پریشان کردن و یقال طحطح بهم
ای فرقهم طرح + طرح انداختن و اطرحه و طرحت به طرحته للمبالغة و اطرحه ای ابعده طرح بالتحریک جای دور طروح بالفتح مثله قوس طروح شدیدة الدفع و الحفز للسهم
طروح نخلة طریح ای لها طول الی السماء اطروحة مسئلة مطارحة الکلام با هم سخن در افکندن نام اطریح بالکسر ای الطویل و طرح بناء و تطریحا اذا طوله
جدا و کذلک طرمح بناء و میم زائدة طرماح بکسرتین و تشدید المیم نام مردی طفح + طفوح لیا البشن نمود (ع ع بفتحها) اطفاح قطفح منه و فیه طفاحة بالضم سر آبه
هر چیزی چون کف و مانند آن و اطفحت القدر علی افتعلت ای اتخذت طفاحتها و طفح السکران فهو طافح اذا ملاء و الشراب و طفحت الریح القطنة اذا طیرتها
بها و یقال الطافح مثل الاخف ای ممتلئ طلح + طلح بالفتح تهی شکم و مانده و کوفته طلیح طلح بالکسر خشک آن برگ و درختان طلحة یکی و نام مرد و ابل
طلاحی مثله من طلاح طلیح و الطلح لغة فی الطلی و طلح البعیر ای اعیا فهو طلیح و طلیحة و طلحت الناقة ای حسرته ناقة طلیح اسفار و ابل طلح و طلاح طلح بالکسر مانده شده

لیمو درختی فیه الذکر والانثی اطلاح تیج طلیح کذلک و کنه طلح بالتحریک درد شکم ستور از خوردن طلح ناقة طلحة نعت منه وابل طلاحی و تازگی و نازکی عن ابی عمرو
و نام موضعی طلحة الطلحات و هو طلحة بن عبد الله بن خلف الخزاعی و ذو طُلوح بالضم موضعی طلاح بالفتح تباهی ضد صلاح طالح خلاف صالح و فی الحدیث لولا
القصاص لعلمت انها تحت طلیحة بالتصغیر نام مردی طلیحتان برادر و هو طلیحة بن خویلد الاسدی و اخوه طلیح + طموح بلند نگریستن یقال طمح بصره و کل مرتفع فهو طامح رجل طمّاح
ای [illegible] و نام مردی طماح بالکسر سرکشی کردن [illegible] یقال فرس فیه طماح و طمحت المراة فهی طامح ای تطمح الی الرجال و اطمح بصره ای رفعه و طمح [illegible]
فی الطلب طمحات الدهر شدائده و طمح ببوله اذا رماه فی الهواء ابو الطمحان نام شاعری طوح + طوح هلاک شدن (مع ف اض ۲) و کسرها
ایضا طاح ای هلک تاه فی الارض و تحیر و طوحه ای حیره و ذهب به ههنا و ههناک تطوّح فی البلاد اذا رمی بنفسه ههنا و ههناک تطاوحت بهم النوی ای رمت
بهم مطاوح انداختن جایها و طوحته الطوائح ای قذفته القواذف و لا یقال المطوّحات و هو من النوادر کقوله تعالی و ارسلنا الریاح لواقح علی احد التاویلین
(ضمیمه) مُطلنحیح فربه طلنحة فربهگی و نیز [illegible] زد او را تا که سست و نرم گردانید او را طلنحت الابل تا گوار شد خوردنی شتر و فربه گشت
(مع ک اف ۲) طلاح بالفتح و [illegible] طیح [illegible] و اصابتهم طیحة ای امور فرقت بینهم طیّح بثوبه رمی به فی مضیعة یعنی
انداخت جامه را در جائیکه ضایع شود طیّح فلانا حیران گردانید فلان را طیّح الشی ضایع کرد آنرا اطاح ماله تلف کرد مال خود را او دیه بایه [illegible] تباه + فصل
الفاء + فتح + فتح کشایش و نصرت و آب روان از چشمه و جز آن و کشادن (مع بفتحها) فتحت الباب فانفتح و فتّحت الابواب للکثرة فتفتحت هی
و باب فتح بضمتین ای واسع مفتوح و قارورة فتح واسعة الراس و لیس لها صمام و لا غلاف و هو فعل بمعنی مفعول و استفتح و افتتح بمعنی استفتاح ایضا یاری
خواستن و نصرت جستن مفتاح بالکسر کلید مفاتح مفاتیح ج قال الاخفش هو مثل امانی و امانی یخفف و یشدد فاتحة الشی اول چیزی فتاح داور فتاحة
بالضم و التخفیف حکم یقال افتح بیننا ای احکم فتوح بالفتح ناقة فراخ سوراخ پستان یقال منه فتحت الناقة و افتحت فحّ + فحیح آواز افعی که از دهان وی
آید کشیش آواز کردن پوست وی آید چون بچای ساید (مع ف اض ک ۲) و کل ما کان من المضاعف لازما فالمستقبل منه یجیء علی یفعل بالکسر الا سبعة
احرف جاءت بالضم و الکسر و هی یعِلّ و یشِحّ و یجِدّ و یصِدّ ای یضج و یجم من الجمام و یشب الفرس و یفحّ الافعی و ما کان متعدیا فالمستقبل منه یجیء بالضم
الا خمسة احرف جاءت بالضم و الکسر و هی یشدّه و یعلّه و ینمّه و یتمّ الحدیث و یرمّ الشی فحفاح نام جوئی به بهشت فدح + فدح گران بار کردن دام کسی را
و فی حدیث ابن جریج ان رسول الله صلعم قال علی المسلمین ان لا یترکوا مفدوحا فی فداء او عقل امر فادح اذا عاله و بهظه فرح + فرح بالتحریک شادمانی
و فربهگی فرح بالکسر نعت منه و منه قوله تعالی ان الله لا یحب الفرحین ای البطرین یقال فرح به ای سر و افرحه ای سره و یقال ما یسرنی بهذا الامر مفرح و یقال
مفروح به و لا یقال المفروح به تفریح شادمانه کردن و افرحه الدین ای اثقله و فی الحدیث لا یترک فی الاسلام مفرح قال الزهری المفرح المقدوح یقضی عنه دینه
من بیت المال و لا یترک مدینا فرحة بالفتح و بالضم مژدگانی یقال لک عندی فرحة ان بشرتنی مفراح بالکسر الذی یفرح کلما سره الدهر مفرح بالکسر دارو مفرحی
دل فرشح + فرشاح بالکسر مغاک و فرشحت الناقة اذا تفحجت للحلب یعنی پاهای فراخ نهاد و الفرشحة و الفرشطة الجلسة المفتوحة ما بین الرجلین
قال الکسائی فرشح الرجل فی صلوته و هو ان یفحج بین رجلیه جدا و هو قائم و کان ابن عمر لا یفرشح بین رجلیه فی الصلوة و لا یلصقهما و لکن بین ذلک فرطح + مفرطح
بفتح الطاء ای عریض فسح + فسحة بالضم فراخی مکان فسیح و فسح علی فعل بضمتین ای واسع فسح له فی المجلس ای وسع له و انفسح صدره ای انشرح تفسحوا و تفاسحوا فی المجالس
ای توسعوا فسحم بفتحتین بینهما سکون فراخ سینه میم زائده فشح + فشحت الناقة ای تفاجت للبول و انفشحت اذا بقیت کذلک فصح + فصح رجل فصیح ای بلیغ +
و لسان فصیح ای طلق و یقال کل ناطق فصیح و ما لا ینطق فهو اعجم فصاحة گشاده سخن و درست مخارج شدن (مع بضمها) یقال فصح العجمی و تفصّح فی کلامه و تفاصح
ای تکلف الفصاحة و فصح اللبن ای اخذت عنه الرغوة لبن فصیح نعت منه و افصح العجمی اذا تکلم بالعربیة و افصحت الشاة اذا انقطع لباها و خلص لبنها و افصح اللبن اذا ذهب اللبأ عنه
و افصح الصبح اذا بدا ضوءه و کل واضح مفصح و افصح الرجل عن کذا اذا خرج منه فصح بالکسر عید ترسایان و افصح النصاری ای جاء فصحهم فضح + فضیحة فضوح رسوائی
یقال فضحه فافتضح اذا انکشفت مساویه و فضح الصبح و افضح اذا بدا و افضح البسر اذا بدت فیه حمرة افضح سپید نه بغایت سپیدی شتر که بدان لون
باشد و قیل الفضح بالتحریک [illegible] فطح + فطح پهن کردن [illegible] فطح بمعنی رجل افطح [illegible] مفطّح ای عریض فقح + تفقحت
الوردة ای تفتحت و علیه [illegible] فقاح بالضم و التشدید [illegible] فقاح بالکسر [illegible] تفاقحون

اذا اسعدوا اظهرهم الی نحورهم کما تقول یتقابلون و یتظاهرون تفقیح چشم باز کردن سگ بچه و فی الحدیث فقحنا و صاصأتم **فلح + فلاح** رستگاری و فیروزی و بقا در نعمت
سحوری یقال حتی خشینا ان یفوتنا الفلاح یعنی السحور و حی علی الفلاح ای اقبل علی النجاة و لیس فی الدنیا فلاح ای بقاء و یقول الرجل لامرأته استفلحی بامرک ای فوزی به
فلح بالتحریک لغة فی فلاح و فلحت الارض شققتها للحرث فلاحة بالکسر کشاورزی فلاح کشاورز [illegible] ای یشق و یقطع یقال [illegible] فلان مفلوح ای مشقوق
و بالجیم ایضا کذلک افلح کفته لب فرو سو فلحة بالتحریک کفتگی لب بالا فلحاء لقب مردی لفلحة کانت له و انما ذهبوا الی تانیث الشفة **فنح + فنخ** الفرس من الماء ای شرب
دون الری **فوح + فیح + فیح** دمیدن بوی خوش (ع ف اض ۲ و ک ۲) فووح فیحان کذلک یقال فاح الطیب و فاحت ریح المسک و لا یقال فاحت ریح خبیثة
و فاحت القدر ای غلت و انفحتها انا و کذلک فاحت الشجة ای نفحت بالدم و افاح دمه ای هراقه **فیح** بحر افیح و **فیاح** ای واسع و کذلک انه جواد فیاح ای فیاض
و فاحت الغارة تفیح ای اتسعت فیاح بکسر الحاء اسم للغارة و کان اهل الجاهلیة یقولون فیحی فیاح ای اتسعی فیح بالتحریک فراخ شدن فیحاء فراخ و ایضا آشام باتوابل
(ضمیمه) **فتح** بروزن و معنی بحث افتاح ج **الفحح** بالضم قبیلة ابوهم اسمه فحوح کصبور تفتحت الناقة و انفتحت تفاتت لقبول یعنی کشاده کرد پا را
تا بول کند **فرساح** بالکسر زمین پهناور فراخ **فرفح** زمین هموار **فرکحة** دوری مابین هر دو سرین [illegible] الفرکاح و الفرکح [illegible] من انفتح
الیتیه و خرج دبره یعنی کسی که دو کناره سرین او بلند و دبرش برآمده باشد **فلنح** درشت [illegible] الشاعر **فلطح القرص** فراخ و پهن
کرد گرده نان را و رأس فلطاح و مفلطح عریض فلطاح موضعی ست **فلقح** ما فی الاناء آشامید یا خورد هر انچه در آوند بود رجل فلقحی یفلحک فی وجوه الناس
بتفلقح ای یستبشر الیهم **فلطح** امیست **الفیح و الفیوح** فراوانی ربیع در فراخی بلاد ناقة فیاحة [illegible] فیحان موضعی است
بدیار بنی سعد فیحة موضعی است بدیار مزینة فیحونة نام [illegible] **فصل القاف** **قبح + قبح**
بالضم زشتی نقیض حسن قباحة زشت شدن (ع بعضها) قبیح نعت [illegible] قبحه الله ای نحاه عن الخیر فهو من المقبوحین ای المبعدین یقال قبحا له
بالضم و الفتح و اقبح فلان ای اتی بقبیح استقباح ضد استحسان یعنی زشت شمردن و قبح علیه فعله **قحح + قح** بالضم ساده و بی آمیغ از هر چیز یقال هو لئیم
قح و عربی قح ای محض خالص عربیة قحة اعراب اقحاح و عبد قح ای خالص قحاحة قحوحة مصدر منه قحقح بالضم استخوان کرد که دبر بر هو فوق الفقبة [illegible]
قدح + قدح بالکسر تیر تمام ناتراشیده و پیکان نانهاده و تیر قمار قداح بالکسر اقدح اقادیح ج قدح بالتحریک [illegible] اقداح ج مقدح بالکسر کفلیز مقدحة
آهن چقماق قداح قداحة سنگ یا چوب آتش زنه و قدحت المرق ای غرفته یعنی به کفلیز برداشتم شوربا را قدحة بالضم یک کفلیز از هر چیز یقال اعطنی قدحة
من مرقة قدح آتش زدن و طعن زدن در نسب کسی و خوردن کرم دندان و چوب را و آب تباه شده از چشم برون کردن و فرو خوردن آب چشم [illegible]
و به کفلیز برگرفتن خوردنی و مانند آن قادحة کرم دندان و چوب خوار قادح شکاف در چوب و کبودی و خوردگی دندان قدیح آنچه در بن دیگ ماند از خورش [illegible]
رکی قدوح چاه که بدست آب از وی برگرفته شود تقدیح باریک کردن اسپ را اقتداح چقماق زدن و به کفلیز برگرفتن **قرح + قرح** ریش
قرحة بالفتح و الضم یکی ذو القروح لقب امرء القیس قرح بالفتح و الضم ریش کردن و خسته کردن (ع بفتحها) یقال قرحه فهو قریح ای جریح و هم قرحی
قرح بالتحریک ریش برآمدن (ع ک ا ف ۲) یقال قرح جلده فهو قرح و اقرحه الله تعالی [illegible] قرح بالضم وادی قرحانة واحد قرحانات [illegible]
نوعی از سماروغ و بعیر قرحان اذا لم یصبه الجرب قط صبی قرحان کودک که او را جدری برنیامده باشد و یستوی فیه الواحد و الاثنان و الجمع و الاسم القرح بالتحریک
و فی الحدیث ان اصحاب النبی علیه السلام قدموا المدینة و هم قرحان ای لم یکن اصابهم قبل ذلک وباء و اقرح القوم اذا اصابت ماشیتهم القرحة
بالفتح ایضا سخن پیش آمدن یقال قرحه بالحق اذا استقبله به و لقیته مقارحة ای مواجهة قروح پیدا شدن حمل ناقه را (ع بفتحها ف اض ۲) یقال قرحت الناقة فهی قارح
و تمام دندان شدن ستور چون اسپ و شتر و مانند آن یقال قرح الحافر ای انتهت اسنانه و انما تنتهی اسنانه فی خمس سنین لانه فی السنة الاولی حولی ثم جذع ثم ثنی ثم رباع ثم
قارح و الجمع قرح و یقال اجذع المهر و اثنی و اربع و قرح هذه وحدها بلا الف و فی الاسنان بعد الثنایا و الرباعیات اربعة قوارح و کل ذی حافر یقرح و کل ذی خف
یبزل و کل ذی ظلف یفطر قراح بالفتح خالص از هر چیز قریحة اول آبی که برآید از چاه [illegible] و اقترحت علیه شیئا
اذا سالته ایاه من غیر رویة و اقترح الکلام ارتجاله و اقترحت الجمل اذا رکبته قبل ان یرکب قرواح بالکسر زمین کشاده آفتاب رو و ناقة قرواح دراز قوائم قال
الاصمعی قلت لاعرابی ما القرواح قال التی کانها تمشی علی ارماح و نخلة قرواح ایضا قراویح ج **قرزح + قرزح** بالضم [illegible] **قرمح + قرمح** بالکسر [illegible]

[illegible] دران تقاشیج افزار باد و منه تقرحت القدر ای طرحت فیها الابزار قرح بالفتح بول انداختن پیگ قرح بالضم و التحریک نام کوهی بمزدلفه
[illegible] قرح غیر معروف آمده یعنی انچه پیدا شود در هوا سرخ و سبز شبیه کمان و آن را کمان رستم نیز خوانند قلح + قلح بالتحریک تیرگی دندان و زرد
[illegible] (مع ک ا ت) اقلح بفتح منه وفی المثل عود یقلح اسنانه تقلیح پاک کردن تیرگی از دندان و مانند آن و بدان مثل عیرت الرجل و قمرت البعیر
یعنی تیمار داری کردم مر او را و گفته شتر پاک کردم قلحم کلان سال از مردم و سوس و جز آن بزیادة المیم قمح قمح گندم و پست خشک خوردن اقتماح
کذلک قمیحة گوارش و پست و جز آن قمحة بالضم یک دهان پست و جز آن قمحان بالضم و التشدید ورس یعنی زنگ زرد و سپیده که در شراب افتد قموح سر برآوردن
شتر بعد از آب خوردن بعیر قامح نعت منه قمح ج یقال شرب فتقمح و القمح ای رفع رأسه و ترک الشرب و قامحت ابله اذا وردت و لم تشرب و ترفع رأسها
من داء یکون بها او برد و هی ابل مقامحة و بعیر مقامح و ناقة مقامح ایضا و الجمع قماح علی غیر قیاس اقماح سر برداشتن و چشم فرو خوابانیدن یقال اقمحه
الغل اذا ترک رأسه مرفوعا من ضیقه و شهر اقماح اشد ما یکون من البرد سمیا بذلک لان الابل اذا وردت آذاها برد الماء فقامحت قنح + قنح خم دادن
چیزی را چون چوگان و مانند آن قناحة بالضم و التشدید نوعی از کلید قنحت الباب کلید راست کردم بر در قیح + قیح زرد آب و ریم و منه قاح الجرح
یقیح و تقیح و تقیح بمعنی فاحة الدار ساحتها (ضمیمه قادحه) شاة تقنح له بشر ای او شد انجحت قرح بالضم و بفتح نوعی از چادر یا میمون کلان قروح
مثله قرح افزار کردن چیزی که از و طلب کرده شد و سقا گشت القرد و جة و القروحة لصمها که خشکنای المقرح الذی یحیی بعد العاشر من خیل الحلبة
اقرنفح ای تجمع علی عتی اهتمام جنابت کرد برمن و المقرنفح آماده و برای بدی یقال قرشح اذا وثب و شبا متقاربا قشح قشاحة و قشوحة سخت گردید
(مع بفتحهما) قشح الرجل بسیار شد بخوطه و انشح مثله قشیح الجمل ناقه رسن را قشیح بالتحریک خشکی با نقصه نخوط از لقشاح مقشوح و قاسحة خشک کردانید آن را ثوب قاشح
جامة و مثبت قشاح کالطعام کفتار ثوب قاشح یعنی و ثبت القشاح اعراب خشک قشحه کروه داشت آن را (مع بفتحهما) قشح عن الطعام باز ماند از طعام
قشح الشی استقه کما یستقف الدواء القفیحة الزبدة تحلب علیها الشاة و تجاجة قفحا و هی ان ترمی شعره تا شعب منها قلفحه تمام خورد آن را قاح الجرح
یقیح صار منه المدة تقیح مثله قاح البیت رفت خانه را تقوح مثله اقاح تحکم علی المنع بعد السؤال القاحة الساحة یعنی صحن سرای قوح ج و مقحن بست ترویکت میمه
فصل الکاف مع الحاء کبح + کبح لگام باز کشیدن ستور را تا باز ایستد از رفتن یقال اکبحها و کبحتها و کبحتها ... کبح معرب کبح و عربیة کبحة
بالضم فیه فی کبح و کبحة نام زنی کحکح کنده سپید و ناقه فرتوت کدح کدح رنجیدن و کار کردن و کوشش نمودن و روی خراشیدن یقال به کدح و کدوح
ای خدوش و قیل الکدح اکثر من الخدش و فی الحدیث و جهه کدوح و هو یکدح لعیاله ای یکتسب لهم تکدیح خراشیدن حمار مکدح خر گزیده و هو الذی کدمه
... ای بالحمار [illegible] کرح کره ... کوتاه و بالا کرده کذالک وقد سقط من السطح فتکدح ای تدحرج کسح + کسح
... بالکسر ... ب ... روب کسح الصفات ... الکساح ... کساحه خاک و ... کسح برجا
... فی الحدیث الصدقة ... کشح + کشح ... کشحه ای قطع عنه ... کشحی علی الماء اذا اضمره و ستره
کشح ... [illegible]
القیح ... الماء ... کشحی ای تفرقوا عنه کشح + کفح ... و فی الحدیث انی لا کفحها و انا صائم ای اواجهها بالقبلة ... کفح
... کلح + کلوح روی ترش کردن کلح بالضم کذلک (مع بفتحهما) و منه قوله تعالی تلفح وجوههم
النار و هم فیها کالحون ... کالح البرق ای تتابع لمح
المسوح ... کوح + کالح کیح
... الطعام ... فکح
... لح بح ... خراش از سنگ ریزه که از
... الکحکح من الناس گروه قلیل از مردم ... اشتقاق کرده
... کح الشی فراهم کرد

یا پراکنده گردانید من الاضداد و تکدیح بالعصا تضرب به کدراح بالکسر موضعی ست کرحشه البریح انداخت باد سنگریزه و خاک را برو (مع لغتها) الکبح بالکسر ... اکراح بح کاریح وکارحه حلق عروم الکراح مواضع بخرج الیها النصاری فی اعیادهم کرنجه انداخت او را کرنجه بند گران و دیدن کرا ز دو بیدن کرده کرتحه انداخت او را کرتح فی مشیه قرم اسمعیا الملکیح المشوه یعنی بدشکل کرمحه بروزن و معنی کرتحه کلنحه نوعی از رفتار و کلنح اسمی است کلدحه بروزن و معنی کلنحه و کلنح سخت و کند پیر کلح بالکسر خاک کمنح کبعفر کول الکنح الکنح الکلسح بالکسر الاصل کسیح مثله کیح بالتحریک پشت نه سطبری و اسنان کیح بالکسر کیح الکیح درشت و سطبر کبوبم الیوم و ماکاح فیه السیف و ما اکاح کما حاک و ما احاک یعنی شمشیر در آن اثر نکرد و اکاحه هلاک کرد او را

فصل اللام لبح + لبح بالتحریک گرسنگی (مع ک اف ۲) فهو لحدن وهی لحی لجح + لجح بالضم تک و سیمی چاه و وادی لحح + الحاح ستیهیدن یقال الح علیه بالمسئلة والح السحاب ای دام مطره واقام ملحاح بالکسر پالان که بپشت ستور را گزد و حق ملحاح ای النبی دامت علی ما تحسه و الح الجمل اذا حزن کما تقول فی الناقة خلات ولحح القوم وتلححوا اذا الم بهم حوا مکانهم ولحجت عینه اذا لصقت بالرمص وهذا احد ما جاء علی الاصل مثل ضبب البلد باظهار التضعیف ومنه قولهم هو ابن عمی لحا ای لاصق النسب وتنصب علی الحال لان ما قبله معرفة وتقول فی النکرة هو ابن عم لح بالکسر لانه نعت للعم وکذلک المؤنث والاثنان والجمع فان لم یکن لحا وکان من العشیرة قلت هو ابن عم الکلالة وابن عم کلالة ومکان لاح ای ضیق لطح + لطحه بکف بسبت بر پشت کسی بکف ن نرم نرم ومنه یقال لطحه ولطح به الارض ای ضرب به الارض لفح + لفح سوختن گرما و آتش و سموم قال الاصمعی ما کان من الریح لفح فهو حر وما کان نفح فهو برد و به شمشیر زدن یقال لفحه بالسیف لفحة ای ضربه به ضربة خفیفة لفاح بالضم والتشدید نوعی از بوسید لی حیون باتنگان که زرد شود لقح + لقاح بالتحریک آبستن شدن (مع ک اف ۲) لاقح نعت منه والحجه نخل را بوی کشش دهند حی لقاح الذین لا یدینون الملوک او لم یصبهم فی الجاهلیة سباء لقاح بالکسر شتران ما واحد بالفتح وهی الحلوب مثل قلوص وقلاص قال ابو عمرو اذا نتجت فهی لقوح شهرین او ثلاثة ثم هی لبون بعد ذلک وقولهم لقاحان اسودان کما قالوا قطیعان لانهم یقولون لقاح واحد کما یقولون قطیع واحد لقحة بالکسر لقوح لقحح مثال قربة و قرب القاح آبستن گردانیدن یقال القح الفحل الناقة والریح السحاب و ریاح لواقح ولا یقال ملاقح وهی من النوادر وقیل الاصل فیه ملقحة ولکنها لا تلقح الا وهی فی نفسها لاقح کان الریاح لقحت بخیر فاذا انشأت السحاب وفیها خیر وصل ذلک الیه تلقیح کشش دادن نخل را یقال سنوا لقحوا النخل والقح ولقحت النخیل ولقحت مخففة فی واحدة وتلقحت الناقة اذا اریت انها لاقح ولا تکون ملاقح جمع ملقح وهو الفحل ملاقیح ایضا شتران آبستن واحدها ملقحة بالفتح وملاقیح الاناث التی فی بطونها من الاجنة من لقحت کالمحموم من حم والمجنون من جن ملقوح بچه لمح + لمح نگریستن و دیدن لمحه ولمحه اذا ابصره بنظر خفیف والاسم اللمحة و درخشیدن ستاره و برق یقال رأیته لمحه برق و یقال ایضا فیه لمحة من ابیه ثم یقال فیه ملامح من ابیه ای مشابه مجمعوا علی غیر لفظه وهو من النوادر ویقال لاملحنک لمحا باصرا ای امرا واضحا لوح + لوح کتف و هر چه پهن باشد از استخوان و چوب و تختة ودیدن (مع ف اض ۲) و کوته گردانیدن سفر مردم را یقال لاحه السفر ... لوح بالضم مثل اللیاح تشنه شدن و درخشیدن برق و پیدا شدن ستاره و لاح النجم ولاح ولناح ... قال ابن السکیت لاح سهیل اذا بدا والاح ای تلألأ والاح ... ای ... بیسه ... لاح به والاحه ... ملواح بالکسر ستور زود تشنه شونده ابل لوحی ای عطشی تلویح سوختن آفتاب رنگ روی را و برنگ داون جامه را و کرم گردانیدن بالتش الواح ... السلاح کالسیف والسنان لوح بالضم هوای میان زمین و آسمان یقال لا افعل ذاک ولو نزوت فی اللوح ای ولو نزوت فی السکاک ... لیاح ... (مع لغتها) لیح + الملیح بالتحریک مردانگی و رجل لید ذکر فی الحدیث ... لیح کشح ... الیح ولیح بمعنی لیاح کغراب موضعی ست لدحه ندا و را بدست و الواحه ... (مع لغتها) تلیح ... (مع لغتها)

فصل المیم متح + متح آب کشیدن از چاه با دلو (مع ... ف ۲) ماتح متوح ... [illegible]

[illegible]

[illegible]

... بالتحریک ... (مع ک اف ۲) ...

[illegible]

[illegible]

مزح + مزح لاغ کردن (ع بفتحها) والاسم المزاح بالضم وبالکسر المصدر یقال منه مازحه و هما یتمازحان مسح + مسح مالیدن و مسح کردن (ع بفتحها) یقال
مسح برأسه وجماع کردن و مسح المرأة ای جامعها و مسح بالسیف ای قطعه و تمسح بالارض مساحة بالکسر زمین پیمودن الماسح البعیر الذی اصاب مرفقه طرف کرکرته و لم یدمه
فاذا ادماه قیل له حاز مسحاء زمین هموار سنگریزه ناک و زن لاغر سرین بمکان امسح کذلک یقال مررت بخریق من الارض بین مسحاوین و یقال علیه مسحة من جمال و مسحة
الابل بوجها ای سارت سیحة یک گیسو مسائح ج و کمان مسیح پاره از زر و نقره سوده و نام عیسی علیه السلام و نام دجال کذاب و خوی و الماسح الماشط مسح بالکسر
پلاس انساح مسوح ج امسح آنکه ران او بهم بساوده یقال منه مسح الرجل مسحا تمساح نهنگ مصح + مصوح رفتن و منقطع شدن و کهنه شدن جامه و سپری
شدن شیر و رنگ گردانیدن شگوفه نبات و کوتاه شدن سایه مصحت به ای ذهبت به مضح + مضح عیب کردن یقال مضح فلان عرضه و امضحه ای شانه
ملح + ملح بالکسر نمک و شیرخوارگی ملح بالفتح شیر خورانیدن یقال ملحنا لفلان ای ارضعناه و نمک کردن دیگ را باندازه و شوره خورانیدن ستور را (ع بفتحها) املاح
تملیح شور کردن طعام را و املحت الابل ای وردت ملوح ملوحة بالضم شور شدن (ع ف اض ۲) و بضمها ایضا ما ملح نعت منه و لا یقال مالح الا فی لغة ردیة ملحة بالکسر
نمکدان نعت ملح و مالح شور گیاه ملوحة ملاحة نمکین شدن (ع بضمها) ملیح نعت منه ملاح بالضم کذلک والجمع ملاح و املاح تقلیب ملیح چاه شور و کذا اسمک ملیح و مملوح و لا یقال
مالح و ملحت القدر ای سمنت قلیلا و ملح الشاعر اذا اتی بشیء ملیح یقولون ما املح زیدا و لم یصغروا من الفعل غیره و غیر قولهم ما احیسنه قال الشاعر یا ما امیلح غزلانا
شدن لنا من هؤلیاء یتیمگی و همسفری کردن ملح بالتحریک آماس پاشنه اسپ و هوودن الحجر فان اشتد فهو الحجر ملحة بالضم سخن خوش و نمکین ملح بالضم والتحریک ج و سبزرنگی
املحاح مصدر منه کبش املح چیپار کبود رنگ ملحان بالفتح بعضی ماههای زمستان لبیاض ثلجه والزرقة اذا اشتدت حتی تضرب الی البیاض قیل هو الملح العین و منه کنیته
ملحاء ملاحی بالضم نوعی از انگور سپید و بتشدید اللام ایضا ملحاء میان پشت و نام لشکری ملاح کشتی بان ملاحة شوربستان و نمکستان ملاح بالضم والتشدید شور گیاه ملیح بالتصغیر حیی
از خزاعه ملحی منسوب بوی املاح موضعی منح + منح دادن (ع ف اض ۲ و ک ۲) منحة بالکسر دهش منیحة ستور که بجهت شیر انعام کنند کسی را قال ابو عبیدة وللعرب اربعة
اسماء یضعها مواضع العاریة منیحة و عریة و افقار و اخبال و استمناح عطا طلب کردن منیح تیر قمار که نصیب ندارد و ممنوح ممانح ناقه که بزمستان شیر دهد مثل مجالح امنحت الناقة اذا دنا
نتاجها فهو ممنح میح + میح بتک چاه فرو شدن بجهت آب (ع ف اک ۲) مائح نعت منه ماتح ج و فی الحدیث نزلنا ستة ماتحة و خرامان رفتن و مسواک کردن و دادن
یقال ماح فاه ای استاک و محته ای اعطیته استماحه عطا جستن و یقال یمیح عند السلطان ای شفعت له و استمحته ای سالته ان یشفع لی امتیاح مثل المیح و تمایح ای تمایل
(مضبوط ص) نجح + نجح کبر کرد (ع بفتحها) تجح مثله مجاح نعت منه مجاح گلگاب فرس مالک بن عوف البصری و ابی جهل بن هشام مجحت بذکره بالکسر مجحمت یعنی نشاد
شدم بذکر او سنح بالتحریک باهم برزدن هر دو ران یا احتراق باطن زانو بسبب درشتی جامه امشحت السنة محط ناک و سخت شد سال امشحت السماء ابر پراگنده
و پاره پاره گشت مشحرج و مشحرج ع سنطحة زد او را بدست خود (ع بفتحها) سطح المرأة جماع کرد او را و استطح الوادی بلند شد رود و باره و فراوان شد آب

فصل النون نبح + نبح نباح بالکسر والضم بانگ کردن سگ و آهو (ع بفتحها و ک ۲) وانبحت الکلب واستنبحته ای طلبت النباح نبوح
بالضم فریاد و آواز قبیله و سکان ایشان ثم یوضع موضع الکثرة والعزة نتح + نتح تراویدن نتوح کذلک (ع ف اک ۲) و بیرون زدن خوی مناتح العرق
مخارجه تفوح نشام و خشان انتفاخ مثل نتح نجح + نجح بالضم نجاح بالفتح پیروزی و برآمدن حاجت و انجح الرجل ای صار ذانجح فهو منجح و هم مناجح و مناجیح و یقال
ما انجح فلان و ما انجح انجحت حاجته ای قضیتها و نجحت الحاجة و استنجحتها ای تنجزتها و نجحت هی و نجح امر فلان ای تیسر و سهل فهو ناجح و سار فلان سیرا نجیحا ای وشیکا
و رأی نجیح ای صواب و تناجحت احلامه اے تتابعت بصدق نحح + نحیح بانگ و آواز شکم (ع ف اک ۲) نحیح نحیح اتباع له نخخ گلو روشن کردن نخخه مثل
ندح + ندح بالضم زمین فراخ انداح ج منادیح بیابان مندح جای فراخ و یقال لی عنها سندوحة و مندحة ای سعة یقال ان فی المعاریض
لمندوحة عن الکذب و تندحت الغنم من مرابضها ای تبددت و اندح بطن فلان اندحاحا و انداح بطنه اندیاحا اذا اتسع وانتفخ و تدلی من البطنة او
من سمن کان او علة و فی حدیث ام سلمة انها قالت لعائشة رضی الله عنها قد جمع القرآن ذیلک فلا تندحیه ای لا توسعیه بالخروج الی البصرة و یروی
لا تبدحیه بالباء ای لا تفتحیه من البدح و هو العلانیة نزح + نزح همه آب چاه کشیدن بئر نزوح چاه کم آب نزاکا یا نزح ج نزح بالتحریک
چاه که بیشتر آب او کشیده باشند و نزحت الدار اے بعدت و بلد نازح و قوم منازیح ای بعداء و یقال نزح بفلان
اذا بعد عن دیاره غیبة بعیدة انت بمنتزح منه ای بعد نشح + نشح کم از سیری خوردن آب نشوح

بالفتح آب اندک نصح + نصح بالضم نصاحة بالفتح نصيحت كردن يقال نصحته ونصحت له وهو باللام افصح قال الله تعالى وانصح لكم الاسم النصيحة نصيح ناصح نصيحت كننده
قوم نصحاء ورجل ناصح الجيب اى نقى القلب قال الاصمعى ناصح عسل خالص وغير آن مثل ناصح وكل شئ خلص فقد نصح انتصاح نصيحت پذيرفتن تنصح فلان
اى تشبه بالنصحاء واستنصحه اى عده نصيحا ونصحت الابل الشرب تنصح نصوحا اى صدقته والنصحتها اى ارويتها ومنه التوبة النصوح بالفتح والضم وهى الصادقة
نصح جامه دوختن وقد يقال منه التوبة النصوح اعتبارا بقوله عليه السلام من اغتاب خرق ومن استغفر رفا ناصح درزى ثوب منتصح اى مخيط بالتوكيد نصاح بالكسر
رشته ونام مردى از قراء وهو شيبة بن نصاح نصاحات پوستها نضح + نضح آب شاشيدن (ع ف اك ۲) وكم از سيرابى خوردن يقال نضح عطشه انضح
جرى وحوض نضح بضمتين ج نضح بالتحريك حوض النضاح ج ناضح شتر آب كش ناضحة مونثه وهى سانية نضاح آب كشنده باشتر نضح نخل نضح اى انشق بالنضح نضحهم بالنبال
اى رماهم ونضح عن نفسه اى دفع عنها بحجة وهو ينضح عنه اى يذب عنه ويدفع وهو ينضح بما فيه اى ينفى وينفصل منه النضوح بالفتح نوعى از طيب وانتضح عليه الماء اى
ترشش نضح الشجر اى تفطر ليخرج ورقه نضح تنضاح تراويدن خيك وخنور (ع بفتحها) نطح + نطح سرون زدن (ع بفتحها وك ۲) نطيحة منطوحة الذى مات
بالنطح وانما جازت بالهاء لغلبة الاسمية عليها وكذلك الفريسة والاكيلة والرمية لانه ليس هو على نطحتها فهى منطوحة وانما هو الشئ فى نفسه مما ينطح وما يفرس
ومما يؤكل نطيح ناطح هرچه از پيش آيد از مرغ ووحش وهو خلاف قعيد وقولهم ماله ناطح ولا خابط يراد منها الكبش والبعير نطيح ايضا اسپ كه بر پيشانى او
دو دائره باشد ويكره ذلك فان كانت دائرة واحدة فهى دائرة اللطاة وليست تكره يقال للشرطين نطح وناطح وهما قرنا الحمل واصابه ناطح اى امر شديد نواطح الدهر
شدائده انتطاح تناطح سرون زدن بكل كبش نطاح نعت منه نفح + نفح دميدن بوى خوش وپاى زدن ناقه بشير نفح زدن وعزيدن باد ودادن
نفح بشئ اعطاه وجستن خون از رگ (ع بفتحها) ويقال له نفحة طيبة ولفلان نفحات من المعروف قال الاصمعى ماكان من الرياح نفح فهو برد وماكان لفح فهو حر
ونفحة من العذاب اى قطعة منه نفوح بالفتح ناقه كه بى دوشيدن شير او روان شود قوس نفوح كمان دور انداز نده تير را ونافحت عن فلان خاصمت عنه ونافحوهم مثل
كافحوهم انفحة بالكسر وفتح الفاء شكنبه بره وبزغاله كه هنوز علف نخورده باشد عن ابى زيد وكذلك منفحة بالكسر انافح ج نقح + تنقيح پاكيزه كردن درخت از شاخ
ريزه وشعر از كلام ركيك ومغز بيرون كردن از استخوان ونقحت العظم وانتقحته بمعنى وتنقح شحم الناقة اى قل نكح + نكاح مجامعت كردن وعقد زناشوئى
يقال نكحتها ونكحت هى اى تزوجت وهى ناكح اى ذات زوج نكحها واستنكحها بمعنى وانكحها اى زوجها رجل نكحة مثال همزة كثير النكاح نكح بالضم والكسر لغتان و
هى كلمة كانت العرب تتزوج بها وكان يقال لام خارجة عند الخطبة خطب فتقول نكح حتى قالوا اسرع من نكاح ام خارجة نوح + تناوح اى تقابل يقال الجبلان
يتناوحان اى يتقابلان ومنه سميت النوائح لان بعضهن يقابل بعضا وكل ريح استطالت اثرا فهبت عليه ريح طولا فهى نيحته فان اعترضته فهى نيحته نوح نياح نوحه
كردن ورماتم (ع ف اص ۲) نياحة اسم منه نوح نام پيغمبرى وهو شيخ المرسلين عم ويقال هو نوح وهن نوح وانواح ونوح ونوائح ونائحات وكنا فى مناحة
فلان وتنوح اى تحرك وهو متدل (ضم الشين) والتشاح كنزاب ماتحات عن التمر من قشره وفتات اقماعه ونحوها مما يبقى اسفل الوعاء ونيح التراب
اذراه (ع بفتحها) وسح طيح (ع ك اف ۲) والنساح سكوكه اى خاك پراكنده باشد نسلاح بالفتح والكسر اى بالياء وليوم معروف وتنيح كمنقر منيح
وادا خرها النيح المسيل بمعنى خوشه يعنى قريب پچلى رسيد الفنح بالتنا ومثله ريح سخت شدن استخوان بعد نرمى آن از خرد وبزرگ تا وقت
شاخ نيحان مثله وعظم نيح استخوان سخت نيح الله عظمه سخت گرداند ضد استخوان اورا ورنيه نيز ساده من الاضداد ما نيحته بخير ادم اورا بخيرى فصل الواو
وتح + شئ وتح بالسكون والكسر اى قليل تافه وتاحة مصدر منه (ع بضمهما) وشئ وتيح وتح اتباع له اى نزر ورجل وتح بالكسر خسيس واوتح فلان عطيته
اى اقلها ووتحه كذلك وتوتحت من الشراب اى شربت شيئا قليلا وجح + وجاح ثلث لغات پرده وپوشش اجاح بالهمزة على ثلث لغات مثله وجاح
ايضا آب اندك كه تك حوض را پوشاند ولقيته ادنى وجاح لا ول شئ يرى وا وجح البول ضيق عليه واوجب فوجح سخت گشته باشد وجيح مثله باب موجوح
اى مردود اليه واوجحت النار اى اوضحت ربشة واجحنا الطريق ويقال حفر حتى اوجح اى بلغ الصفا وحج + وحوحة
آواز كلو گرفته ويقال وحوح الرجل اذا نفخ فى يده من شدة البرد رجل وحواح اى خفيف وحوح مثله ورح + اودحت الابل
سمنت وحسنت حالها اودح الرجل اقر وخضع اودح الكبش اذا توقف ولم ينزوذح + وذح بالتحريك
سرگين وبول كه در پشم گوسپند برو چسبد واطراف وى خشك شود آن وذحه ج وذح يقال منه وذحت الشاة

توزّح وذهاب تبيّن الصباح وشح + وشاح بالضم والكسر حميل وبالهمز مثله وشح واوشحة توشيح حمائل درافگندن وتوشحت هي اي لبسته وتوشح الرجل بثوبه وبسيفه وشحام ماده بزكردن وسينه سفيد والشح تهيئة الزمين وضح + وضوح الضاح پيدا شدن وايضاح پيدا كردن وفرزندان سپيد شدن مرد را وسنه اوضح الرجل ويقال من اين اوضحت اي اطلعت ومن اين بدا وضحك واستوضحته الامر والكلام اذا سالته ان يوضحه لك واستوضحت الشيء اذا وضعت يدك على عينك تنظر شيئا هل تراه ومنه يقال استوضح عنه يافلان وتوضح اي استبان ومتوضح الذي يظهر في الطريق ولايدخل الخمر وضح الطريق كشادگي وميانه راه وضح ايضا بالتحريك درم سره وپيرايها از درم وپست وروشني وسفيدي يقال بالفرس وضح وكني به ايضا عن البرص ومنه قيل لجذيمة الابرش الوضاح وهو الرجل الابيض اللون الحسنه موضحة شكستگي سر كه باستخوان رسد واضحة دندان كه بخنده پيدا آيد وطح + وطح بالتحريك پليدي وگل كه بسم وچنگال ستور ومرغ چفسد پيچيا شدن تواطح القوم اي تداولوا الشر فيما بينهم وقح + وقح بضمتين وسكون القاف شوخي قحة بالفتح والكسر وقوحة بالضم وقاحة بالفتح شوخ گرديدن ودست وپاي وصلب شدن وبي شرم شدن فهو وقح وقاح اي قليل الحياء وامراة وقاح الوجه وحافر وقاح اي صلب وقح بضمتين ج واوقح الحافر واستوقح ووقح كلها بمعنى توقيح الحافر تصليبه بالشحم المذاب وجل موقح مثل موقع وهو الذي اصابه البلايا فصار مجربا وكح + استوكحت الفراخ اي غلظت ولح + وليجة غراره وليح ولايح ج ويح + ويح واي وهي كلمة الترحم وويل وهي كلمة العذاب قال اليزيدي هما بمعنى يقال ويح لزيد وويل لزيد ترفعهما على الابتداء ولك ان تنصبهما ايضا باضمار فعل تقول ويحا وويلا لزيد كانك قلت الزمه الله ويحا وويلا ويقال ايضا ويحك وويح زيد وويلك وويل زيد على الاضافة نصبا باضمار فعل واما قولهم فتعسا لهم وبعدا لثمود وما اشبه ذلك فهو منصوب ابدا لانه لاتصح اضافته بغير لام فلا يصح اذا قلت فتعسكم وبعدكم فلذلك افترقا ضميمه) الوقاح صيغ فرج المراة وبخة اثر آفتاب والخة مونثة وفقه فصل الياء يوح + يوحي لبضمها من اسماء الشمس

باب الخاء فصل الالف

الخ + ائتلاخ اختلاط يقال ائتلخ عليهم امرهم اي اختلط ويقال وقعوا في ائتلاخ ارخ + تاريخ توريخ وقت پيدا كردن وهو تعريف الوقت يقال ارخت الكتاب وورخته بمعنى اراخ بالكسر گاو دشتي اضخ + اضاخ بالضم موضعي يذكر ويونث افخ + يافوخ ترمه سر كودك وهو يفعول يآفيخ ج وافخته اي ضربت يافوخه ويافوخ الليل معظمه ضميمه) اخخ تابخيا وبخه وعاره يعني سرزنش وملامت كردو ورا اخيخة آرد كه بروغن يا بزيت آميخته آشا سيده شود اخ كلمة تكره وتاوه اخ پليدي ويكسر ولغة في الاخ واخ بالكسر صوت اناخة الجمل ويعني بخ اي اطرح وقد يفتح فيهما اخا بالضم موضعي به بصره كه دران نهرها ودهها ست الازخ لغة في الازخ التاوخ القصد ابخ مبنية على الكسر يقال عند اناخة البعير فصل الباء بخخ + بخ كلمة يقال عند المدح والرضا بالشيء وتكرر بالفارسية بمنزلة وكرر للمبالغة فيقال بخ بخ بالسكون فان وصلت خففت ونونت فقلت بخ بخ وربما شددت كالاسم وبخبخت الرجل اي قلت له ذلك وتبخبخ الحر اي سكن فورته ويقال بخبخوا اعنكم من الظهيرة اي ابردوا وتبخبخوا كذلك وهو مقلوب خبخ البعير اذا هدر وملأت فمه شقشقته فهو جخ يخاخ الهدير بذخ + بذخ گردن كشي كردن (ع گ اف م) وتبذخ اي تكبر وعلا وشرف باذخ عال جبال بواذخ شوامخ امراة بيذخ زن تن آور برخ + براخ سپه خرف الكتف توصل من السطح الى الارض برزخ برزخ بازداشت ميان دو چيز ويقال مابين الدنيا والآخرة من وقت الموت الى البعث فمن مات فقد دخل البرزخ برنخ + برنخ بيرون آمدگي سينه رجل ابزخ هو امراة بزخاء وكذلك الفرس اذا اطمأنت قطاته وصلبه وتبازخت المراة اذا اخرجت عجيزتها وتبازخ فلان عن الامر اي تقاعس بزاخة بالضم موضعي بطخ + بطيخ بالكسر وتشديد الطاء خربزه بطيخة يكي المطبخ الرجل اي كثر له البطيخ مبطخة بالفتح خيار زار وضم الطاء لغة فيهن بلخ + بلخ بالتحريك بزرگ منشي كردن بلخ وتبلخ اي تكبر فهو ابلخ بوخ + باخ الحر والنار والغضب والحمى اي سكن وفتر وعداحتي باخ اي اعيا وهم في بوخ اي اختلاط من امرهم ضميمه) بديخ مرد عظيم الشان بذخاء ج وقد بدخ مثلثة الدال وتبدخ تعظم وتكبر وامراة بيدخة تاره يعني پر گوشت وبيدخ نام زني بلخ بذلخة وبذلاخا فهو مبلخ وبذلاخ وهو الذي يقول لا يفعل برخ باليدگي وافزوني وارزاني نرخ وتهرد بارگي كردن وپشت وضرب شمشير كه بعضي گوشت راقطع كند بريخ شكسته پشت تبريخ فروتني كردن برنخ تكبر

فصل التاء تخخ + تخ خمير ترش تخوخة سعدر سنه والنخة صاحبه تختخة حكاية صوت ضميمه) تريخ نشتر زدن حجام بيرسر وآن نشانهاست خرد در پوست يقال تريخ الحجام شرطا اي لم يبالغ في التشريط (ع بفتحها) تنخ بالمكان تنوخا اقام تنخ مشدد ومنه تنوخ قبيلة لانهم اجتمعوا فاقاموا في مواضعهم ووهم الجوهري فذكره في (ن وخ) تنخ ناگوار طعام شد (ع ك ا ف م) واتخمه الدسم ناگوار گرد اورا حرب تاخمة في الحرب ثابتة يعني ثابت داشت اورا در جنگ تاخت التخ

في الشيء الوارم او الرخو خاصة يعني فرو رفت انگشت در چيزي آماسيده يا چيزي نرم **تاخه** بالتيخة و تيخة بالتيخة ضربه بالعصا او المتيخة والمتيخة اسماء لجريد النخل او
العرجون **فصل الثاء** **ثوخ + ثوخ** فرو شدن قدم در وحل و جز آن (ع ف اک ۲ وص ۲) **(ضميمه) ثلخ** البقر سرگين کرد گاو در بهار (ع عبقها) ثلخ
آلوده گرديد (ع ک اف ۲) وثلخة تثليثا اللطخة **فصل الجيم** **جخجخ + جخ** بوله ای رماه جخجت الرجل صرعته وجخ وجخجخ ای اضطجع واسترخی **جخ + جخجخ** مثل
جحجف ای تکبر وفخر جحجح کذلک فهو جخاخ وجخاخ وذو جخ وذو جحجخ وجاخخة وجاحخة **جلخ + جلخ** پر کردن سيل وادی را (ع عبقها) سيل جلاخ وجلاخ بالضم والعامة
الجراف يعني سيل که همه چيز را ببرد وجلواخ بالکسر وادی فراخ پر **جوخ + جاخ** السيل الوادی ای اقتلع اجرافه وتجوخت البئر انهارت جوخان هو الجرين بلغة اهل البصرة
جای خرما خشک کردن **(ضميمه) اجيخ** اجالتک الکعاب في القمار يعني جولان دادن توز دها را در قمار اجباخ مکانهاست که دران درختهای خرماست و
في قول طرفة الحجارة **جحخ** کبر وفخر جاحخ نعت منه جحجخ وجاخة فاخرة **جلنبخ** سطبر ودراز وبلند وشيشهای کنده جنبخة يکی **جنبخ** ملخ سطبر اجيخ الجوخ
فصل الخاء **خوخ + خوخ** شفتالو خوخة يکی والضار وزن بر ديوار خوخة يخية سخی **(ضميمه) خنوخ** او اخنوخ نام ادريس عليه السلام **فصل الدال**
دخ + تدخيخ پشت خم دادن وسرين برآوردن وبالحاء کذلک عن ابي عمرو وابن الاعرابي **دخدخ + دخدخة** مانده شدن ودخدخناهم ای ذللناهم
دخ بالضم لغة في دخان **دربخ + دربخت** الحمامة لذکرها ای خضعت له وطاوعته ودربخ الرجل اذا طأطأ رأسه وبسط ظهره **دمخ + دمخ** نام کوهی **دوخ + داخ**
البلاد ای قهرها واستولی عليها وکذلک دوخ البلاد وداخ الرجل ای ذل رود وخته انا **دبخ** قال الاصمعي دبخه ودبخه ای ذلله قال العدلبس الدبيخ القنو والجمع دبخة
مثال ديک وديکة **(ضميمه) دلخ** بالتحريک فربهی دلخ فربه شد (ع ک اف ۲) دلخ ودلوخ نعت منه ابل دلخ ودالخ رجل دالخ مخصب يعني در فراخی سال شونده
وسم دالخون امرأة دلخة کمهزة وغراب زن کلان سرين دلاخ ج والدلوخ کصبور درخت خرمای پربار **دمخ** تدنيخا فروتنی نمود ورام گشت وسر فرود آورد ودر
خانه خود سکونت ورزيد تدنيخ نشيب وفراز پذيرفتن خربزه يقال دنخت البطيخة اذا انهزم بعضها وخرج بعضها ودنخت ذفراه اشرفت قمحدوته عليها وحلت خلف الخششاوين
يعني بلند شد استخوان پس سر او بند فری يعنی استخوان پس گردن وفرو شد ذفری در پس هر دو استخوان پس گوش والمدنخ کمحدث بسيار محش گو وکسی که در سر او
فراز ونشيب باشد ودخان بالتحريک گران رفتن از گرانباری **دنخ** سطبر ونام مردی **فصل الذال** **ذبخ + ذبخ** کفتار بسيار روی ذبخة مؤنثها
ذبوخ اذباخ ذبخة بفتح الباء ج **(ضميمه) ذوخ** کلوکب عذيوط يعني کسی که گوز کند وقت جماع يا انزال کند پيش از دخال ونام مردی والذخذلخ
المتقبب عن کل شیء والذخذخان مرد گويا بالفصاحت ذاذيخ دهی از مضافات حلب **الذمخ** بالتحريک کعنب بار درختی **فصل الراء** **ربخ + ربخ**
مرد سنگرف سست ربوخ من النساء التي يغشی عليها عند الجماع وقد ربخت ومشی حتی تربخ ای استرخی مربخ رملة بالبادية **ربخ + ربخ** تنک شدن خمير عجين راتخ وطين
راتخ ای رقيق **رخخ +** ارض رخاخ بالفتح ای رخوة عيش رخاخ ای واسع رخخت الشراب ای مزجته رخ بالضم نبات تازه **رسخ + رسوخ** استوار وپای
برجا شدن وکل ثابت فهو راسخ ومنه الراسخون في العلم **رضخ + رضخ** مثل رضح بالحاء ورضخت النوی والحصی ای کسرته ورضخت رأس
الحية بالحجارة ورضخت له رضخا ای اعطيته قليلا وفي الحديث امرت له برضخ ورضخته وراضخته اذا راميته بالحجارة وتراضخنا ای ترامينا
(ضميمه) ردخ سر شکستن وبالتحريک الردخ يعني گلزار سخت **رزخ** خستن به نيزه **رصخ** في الامر رسخ **رفوخ** بالضم بلاها وعيش
رافخ رافغ يعني زندگانی فراخ **رمخ** بالکسر درختان فراهم آمده الرمخاء الشاة الکلفة باکلها وکعنبة وقبترة غوره خرما رمخ ورمخ ج ارمخت النخلة غوره آورد
درخت خرما ارمخ الرجل نرم ورام شد ارمخت الدابة دندان بر آورد يا فربه گرديد **ربخ** سست شد ربخة تربيخا خوار کرد او را تربخ به تشبثت يعني بران چنگل زد
ترزخ في الطين در گل افتاد **راخ** فرو هشته گرديد يا از هم دور شد ما بين هر دو ران تا حديکه عاجز شد از پيوستن آن هر دو (ع ف اک ۲) التريخ
التوهين مريخ کمعظم مردار سنگ واستخوانک نرم در آينده در کاواک شاخ المريخ شد امرخته ج ريخ بالکسر موضعی است بخراسان يا ناحيه است به نيشاپور
منها محمد بن القاسم بن حبيب الصفار وذرية المحدثون الريخيون **فصل الزاء** **زخ + زخ** سوختن به سختی وفي حديث ابي موسی
من يتبع القرآن يهبط به علی رياض الجنة ومن يتبعه القرآن يزخ في قفاه حتی يقذف به في نار جهنم مزخة زن زخة خشم
وکينه يقال زخ الرجل اذا اغتاظ زخيخ سخت درخشيدن آتش (ع ف اک ۲) زخ الجمر درخشيد **زلخ + زلخ** جای لغزيدن پای
مقام زلخ ای دحض وغلوة سهم الضبا زلخة مثال قبرة زحلوقة يتزلج منها الصبيان **زمخ + زامخ** ای شامخ وزمخ ای تکبر وتاه انوف زمخ ای شمخ

نزیخ بالکسر حجر معروف سند زنخ (ضمیمه) زنخ القراد زنوخا اوحنت کنه بچیزی که علاقه گرفت بآن زنخ + زنخ متغیر شدن و مزه گردانیدن روغن و دهن زنخ
(ع ف اک ۲) ازاخه یکسو کرد و ازیخ زنیخ وزنیخان ستم کردن ویکسو شدن بالضم موضعی است و بصرف زواخ ابیض واحمر واصفر و دیمی است بالصعید
مستفرق ومنتشر گردید **فصل السین** سبخ + سبخة شوره سباخ ج ارض سبخة زمین شوره ناک وحفروا فاسبخوا ای بلغوا السباخ سبیخ برافتاده از زرع و پاغنده
پیچیده سبیخة یک ذاله ازوی وکذلک من الصوف والوبر و خواب سخت سبخ خواب و فراغ و قری قوله تع ان لک فی النهار سبحا طویلا بالخاء ای فراغا ویقال سبخ
الله عنک حمی ای خففها وفی الحدیث انه علم قال لعائشة رض حین دعت علی سارق سرقها لا تسبخی عنه بدعائک علیه ای لا تخففی علیه اثمه وسبخ الحر ای فتر وخف
سخ + سخاخ بالفتح زمین نرم سخت الجرادة ذنبها دم برزمین فرو برده تا تخم نهد سرخ + سرخ زمین فراخ سلخ + سلخ پوست باز کردن (ع بفتحها
وض ۲) سلخت المرأة درعها ای نزعته مسلاخ بالکسر پوست بز و نخله که غوره وی نارسیده بریزد مسلوخ گوسفند پوست باز کرده مسلاخ الحیة پوست مار سلخ الشهر
آخر یا سلخت الشهر اذا اخفیته و صرت فی آخره وانسلخ الشهر من سنته والرجل من ثیابه والحیة من جلدها والنهار من اللیل سالخ اسود نوعی از مار اسود سالخ
غیر مضاف لانه یسلخ جلده کل عام والانثی اسودة ولا توصف بسالخة مسلخة الزمت والعریج الذی لیس فیه مرعی انما هو خشب یابس سنخ + سنخ بالکسر بیخ اسناخ
الاسنان بیخهای دندان سنوخ پای برجای شدن در علم یقال سنخ فی العلم ای رسخ فیه سنخ الدهن بالکسر لغة فی زنخ ای فسد و تغیر سوخ + ساخت قوائمه
تسوخ وتسیخ فی الارض ای دخلت فیها وغابت مثل ثاخت و مطر ناحتی صارت الارض سواخی علی فعالی بفتح اللام وذلک اذا کثرت رداغ المطر ای الاوحال
(ضمیمه) التسویخ الانبساط سروخ بالضم خیار که بران آب ریزند اسفاناخ تره ایست معروف معرب اسپاناخ بهندی پالک نامند سماخ بالکسر
سوراخ گوش سمخه رسانید آسیبی بصماخ او و بسیار گران کرد گوش او را (ع بفتحها) سمخ الزرع شگوفه برآورد کشت یقال انه لحسن السمخة بالکسر کانه ماخوذ من
السمیاخ العفاص سماوخ بالضم الصلوخ السلاخ مثله وما ینزع من قضبان النضی والسماخی من اللبن والطعام ما لاطعم له ولبن خفین فی السقاء وحفر له
حفرة ووضع فیها لیروب المسیخ کمسیر المتسرخ وهو الذی یمشی فی الظهیرة سیخ وسیخان استوار شدن و به چیزی نرم در آمدن (ع ف اک ۲) سیاخ
بالکسر کارکل کنندگان **فصل الشین** شدخ + شدخ شکستن هر چه میانه کاواک باشد یقال شدخت راسه فانشدخ وشدخته للمبالغة منشدخ
وهو لبسر تغیر حتی ینشدخ شادخة سپیدی فراخ روی وشدخت الغرة اذا اتسعت فی الوجه شرخ + شرخ جوانان جمع شارخ مثل صاحب وصحب وفی
الحدیث اقتلوا شیوخ المشرکین واستحیوا شرخهم واول جوانی واول کار ودو نتاج هر ساله شتر و دندان کفاشیدن شتر و تیغ که هنوز بند و دسته نکرده باشند
و آب ندادة شروخ ج وایضا جوان شدن کودک شرخان ای شلالان شروخ امثال وهم الاتراب شرخا الفوق حرفاه بینهما موقع الوتر وشرخا الرجل آخرته
وواسطته شمرخ + شمراخ القدم کلان و همین پای شمخ + شموخ بلند شدن وتکبر کردن یقال شمخ الجبل وشمخ بانفه ای تکبر جبال شامخات
وشوامخ ای شواهق انف شامخ شماخ نام مردی شاعر شمرخ + شمراخ بالکسر شمروخ بالضم شاخ خرما و خوشه انگور شمراخ ایضا سر کوه وسپیدی
پیشانی اسپ که تا بینی فرو نرسد فرس شمراخ نعت منه شمراخیة گروهی از خوارج از اصحاب عبد الله بن شمراخ شیخ + شیخ پیر و
خواجه شیوخ اشیاخ شیخة بالکسر وفتح الیاء مشیخان مشیخة مشایخ مشیوخاء ج شیخة مونث شیخ بالتحریک مشیخوخة مصدر رسید واصل الیاء متحرکة فسکنت لانه
لیست فی الکلام فعلول وما جاء علی هذا من الواو مثل کینونة وقیدودة وهیعوعة فاصله کینونة بالتشدید فخفف ولولا ذلک لقالوا کونونة وقودودة
ولا یجب ذلک فی ذوات الیاء مثل حیدودة وطیرورة وشیخوخة تشییخ خواجه و پیر شدن و خواجه و پیر خواندن کسی را شییخ تصغیر شیخ بالضم الشین وکسرها
ولا تقل شویخ شخ بالفتح آواز دوسیدن از شیر شخیخ کیز وآواز شیر برآمدن از پستان شخ فی نومه غطیطی آواز خرخر از گلو در خواب برآورد
شخ ببوله شخیخا وشخشخ اشتد کالقضیب یقال انه لشخشاخ بالبول شخشخة آواز سلاح وآواز کاغذ وبر داشتن شتر با و کاسه خود را دهن باز کند شافریانج نام
نیشاپور و هیئت بهرو شمیاخ بالکسر سیاروخ تباه زمرده شلخ اصل وولد مرو باطنقه او و فرج زن و شلخه بالسیف به شمشیر او را برید
شالخ جد ابراهیم علیه شناخ بالکسر بینی کوه والشناخ کمعظم من النخل بالفتح شنخة سلالة یعنی درخت خرما که دور کرده شود از آن خار ها یقال قد شنخ علیه
نخله تشنیخا الشنوخ بالضم الشدید الطویل المکتنز الاعضاء واسپ بزرگ و طعام بای نو یا طعام قدید مسافر یا طعام برای
پا نفتن گم شده سنداخ بالکسر والشنداخ والشندخة والشندخ والشنداخی لیغمن مثله شندخ ای علا **فصل الصاد**

نشل ـ الفضا ـ بزرگ ـ زنیه ـ نفس ـ بدرعه

صمخ * صماخة آواز سخت که گوش را کر کند و تیاست صمخ کر کردن آواز گوش را (ع ف اض ۲) ضربت الصخرة فصمخت لها صماخه ای صوتا صرخ ه
صراخ بالضم آواز و فریاد صریخ و صرخة مصدر سنه و صرخ و اصطرخ بمعنی تصرخ تکلف کردن در فریاد یقال التصرخ بالعطاس حمق مصرخ بالتخفیف
فریادرس مستصرخ فریاد خواه یقال استصرخنی فاصرخته صریخ آواز فریادخواه و فریادکننده و فریادرس و هو من الاضداد صلخ * اصلخ کر که هیچ نشنود صلخ بالتحریک
مصدر منه صمخ * صماخ بالکسر گوش و سوراخ گوش و بالسین لغة فیه و صمخته ای اصبت صماخه صملخ * صملاخ سملوخ ریم گوش صالح سیر خفته
صوخ * اصاخة گوش داشتن و اصاخ له ای استمع (ضمیمه) صبخة زمین شور و زه آب ناک صبیخة القطن یک باغنده پیچیده صربخة سبکی و جستی
صنخ بالکسر پیه اصناخ ج و فم صنخ کلکتف خرجت اصناخه رجل صناخیة مرد سطبر صنخة بفتحتین چرک فصل الضاد ضخ * انضخ آلوده شدن
ببوی خوش تضمیخ متعدد فیه (ضمیمه) ضخ اشک و امتداد بول و تراوش آب و المضخة بالکسر قصبة فی جوفها خشبة یرمی بها الماء ضرخ بالکسر
کلان از هر چیز نخلة ضرداخ برگزیده و پسندیده ضاخ موضعی است به بادیه ضاخة بلا فصل الطاء طبخ * طبخ پختن یقال طبخته فانطبخ مطبخ بالفتح موضع پختن
اطباخ پختنی ساختن و بریان کردن و دیگ بر نهادن یقال هذه خبزة جیدة الطبخ وکذا اجرة و اطبخوا لنا قرصا و هذا مطبخ القوم و مستواهم طباخة بالضم سر جوش
دیگ طابخة لقب مردی طبیخ شراب نیم جوشیده مطبخ بکسر الباء و التشدید بچه سوسمار فادله حسیل ثم خیداق ثم مطبخ ثم خضرم بالضم و تشدید الضاد ثم ضب طبخ
الحسل اسب کبر طابخة گرمای نیم روزی و طبائخ الحر سمائمه طابخ تپ گرم سخت و لیس به طباخ ای قوة و سمن و امرأة طباخیة مثل علانیة ای مکتنزة اللحم طلخ
طلخ دل گرفتن از خورش و طعام (ع ک اف ۲) و ناگوار شدن طخ * طاخ ای تلطخ بالقبیح و طاخه تلطیخ متعدد فیه و کذا الطیخة تطیخ ای تلطخ و طاخ ای تکبر
ایضا (ضمیمه) طبراخ بالکسر لقب والد علی بن ابی هاشم المحدث او هو بالمیم طخ انداختن چیزی و دور کردن و جماع طخطقة بالکسر چوبکه طفلان بدان بازی
می کنند طخطخ بدخوئی و بدی معاشرت طخطاخ بدخلق و الطخطاخ من الحلی آواز زیور و ابر که پاره پاره از آن با پاره دیگر چسبیده باشد و نام مردی طخا طخ بالضم تاریکی
متطخطخ سیاه و ضعیف البصر طخطخة هموار کردن چیزی و پیوستن پاره از آن با پاره دیگر طیخ طیخ حکایة قول الضاحک طرخة شبه حوض کبیر عند نهج
القناة و جبل طرخان بالفتح و الضم و لا یکسر و ان فعله المحدثون اسم للرئیس الشریف خراسانیة طرخنة ج طرخون نبات معرب اصل عروقه
العاقرقرحا طرخیج کسکین ماهی است خرد که نمکسود می کنند طرغا با ذوهی است بجرجان طرشخة سبکی و جستی طلخ لای سبیل آر در که در آن که سیاه
مانده باشد پس قابل نوشیدن نه باشد و آلودن بدان و سیاه کردن و تباه کردن نوشته و به پلیدی آلودن طلخاء زن گول و موضعی است بمصر نزدیک
به دمیاط بسیار سیاه اطلخاخ پراگنده شدن و اطلخ دمعه روان شد اشک او طلمخ بالضم تکبر بنود الطمراخ لقب و الد علی بن ابی هاشم او هو بالباء الموحدة
و قد تقدم الطمالیخ ابر سفید تنک پراگنده طوخ بالضم چارده موضعی است به مصر و طاخه طوخا رماه بقبیح من قول او فعل فصل الظاء ظمخ
کعنب درختی است مانند چنار و درخت انجیر بلغت بنی طی ظمخة یکی او بسکون المیم کلبسرة وکسر و قد یسکن المیم فی الجمع کلبنة ولبن فصل العین
عهفخ بالضم درختی است که بدان و برگ آن مداوا می کنند و انکر ها بعضهم و قال انما هو العنفخ و وقع فی کتب النباتیین العفنخ بتقدیم الفاء و هو غلط
فصل الفاء فتخ * فتخ سست کردن انگشتان پای بوقت نشستن رجل افتخ اذا کان عریض الکف و القدم مع اللین و قال الاصمعی اصل
الفتخ اللین عقاب فتخاء و هی اذا انحطت کسرت جناحیها و غمزتها و هذا لا یکون الا من اللین فتخة بالفتحات انگشتری فتره بلی نگینه فاذا کان فیه فصه فهو خاتم
فتخ فتخات ج فنخ * فنخ سر فنخاخ بالکسر فخور خوج فخیخ خر خر کردن گلو (ع ف اک ۲) یقال فخ النائم فخة اسم منه النومة فرخ * فرخ جوزه و بچه
مرغ افرخ افراخ فراخ ج افراخ جوزه بیرون آوردن مرغ یقال افرخ الطائر و فرخ و پیدا کردن نهانی و راز و پیدا شدن متعد لازم یقال افرخ بیضته
ای ابدی سره و افرخ الامر ای استبان و بیرون شدن ترس و بیم از دل یقال قلت هذا لیفرخ روعک عن روعک ای لیخرج فزعک عن قلبک
و افرخ روعک ای سکن جاش تفریخ بجهت جوزه بیرون آوردن داشتن فرخ الضاب بجوشه نزدیک شدن کشت یقال فرخ و فرخ الزرع ای تهیأ
للانشقاق فریخ نام مردی و تصغیر فرخ فرسخ * فرسخ فرسنگ فارسی معرب فراسخ ج فرضخ * فرضخ خرفه یقال لها الفرفخ ایضا فسخ * فسخ
برهم زدن بیع و مانند آن و ویران کردن (ع ف بجما) فسخت البیع و العزم و النکاح فانفسخ ای انتقض تفسخت الفأرة فی الماء ای تقطعت تفسخت و تفسخ الربع تحت الحمل الثقیل ای
لم یطقه و تفسخت یده و فسخت ثوبی عنی ای طرحته فسیخ مردی که بحاجت خود بیرون نشود و افسخ القرآن ای نسیه فضخ * فضخ شکستن سر فضخت البسر و افتضخته فضیخ شراب

بخوردہ خام و الفتخ سنام البعیر اى الشرخ **فتخ** + **فتخة** الامیر اى قهره وذلله وکذا فتخه مفتخ بالکسر من یذل اعداءه وفتخ راسهم کشید **فوخ** + **فوخ** فیخ باد بیرون

شدن از مردم و دستور ببانگ و دمیدن بوی مثل فوح بالحاء المهملة بالغین المعجمة وقیل فاخ ریح اذا کان لها صوت وفاح بلا صوت وفی الحدیث کل بالحلة تفوخ **ضمیمه**)

فدخ راسه بالحجر شکست سر او را بسنگ (ع بفتحها) ولا یکون الا للشئ الرطب **المفرخ** کمسرح سطبر نرم **فرشخة** فراخی قال ابو زیاد اذا احتبس المطر

اشتد البرد فاذا مطر الناس کان للبرد فرشخ ای سکون **فرضخ** بالکسر گرد مرد رجل فرضاخ مرد سطبر و پهناور یا دراز فرضاخة تونث امرأة فرضاخة و فرضاخیة بکسرهما

بزرگ پستان سفرضخ کسفرجل ضعیف **فرتخة** نرمی بعد سختی و قرار بعد فرار **فشخه** بدست خود سر او زد (ع بفتحها) یا طپانچه زد او را وظلم کرد بر او فشخ فی اللعب

دروغ گفت در بازی تفشیخ سست و نرم کردن بندهای اعضا **فضخ** عنه تغافل نمود از وی (ع بفتحها) و فضخ یده دور کرد بند دست او را از جای آن فضخ مجنون

شد و بیع رجل فضیخ و فضیخة و فاضخة مردی که رای صائب نداشته باشد فواضخ ج **فقخه** فقخا و فقاخا بالکسر ضربه ولا یکون الا علی الرأس او شئ اجوف (ع بفتحها

فلخه شکست سر او را و نمایان کرد شعبه را (ع بفتحها) فلیخ آسیا یا یکی از دو آسیاب و آسیا سنگ زیرین از هر دو فلخه تفلیخا زد او را **فنتخة** مانده شدن

و لیس ماندن از کار و فراخ کردن سر و پا وقت بول و بزرگ شدن هر دو و شیخوخت رسیدن و المفنتخ الساقط النائم و تفنتخت المرأة فی الجماع باعدت بین

رجلیها فنتخ نام مردی) **فیخة** اسکوره و الفیخة من البول فراخی مخرج بول و الفیخة من الحجر شدته و الفیخة من النبات التفافه و کثرته و فاخت الریح تفیخ کتفوخ بلند شد

یا و یا آواز بر داشت و افاخ الرجل سقط فی یده و افاخ من فلان رو گردانید از و فاخة تیز دادن او الحدث مع خروج الریح فیخ انتشار **فصل القاف** **قحخ**

قحخ **قحاخ** بر سر و بر هر چه کاواک باشد زدن ولا یکون هو الا علی الرأس او علی شئ اجوف **قلخ** + **قلیخ** قلیخ بانگ کردن گشن قال الفراء اکثر الاصوات بنی علی

فعیل مثل نهیق و زئیر و صهیل صهیلا و زئرة زئیرا و نهیج نهیجا و قلخ قلیخا قلاخ بالضم نام شاعری **ضمیمه** **اقتخ** بالفتح منکر شد و خود را بلند مرتبه انگاشت و تکبر نمود

نشست **قنفخ** گرامی و بلای سخت و بکسر قاج جوفه قوخا تباه شد از بیماری و لیلة قاخ سودا **فصل الکاف** **کمخ** + **کامخ** بفتح المیم اکامه و هو الذی

یؤتدم به فارسی معرب **کلخ** پوست بیرون کردن و تکبر کردن یقال کمخ بانفه ای تکبر الکامخ متکبر **کوخ** نشستن **کوخ** بالضم کازه از نی وکلک اکواخ ج

ضمیمه **کخ** سے نرمه کخیخا در خواب خرخره کرد و کخ کخ و تشدد الخاء فیهما و تنون و تفتح الکاف و تکسر یقال عند زجر الصبی عن تناول شئ و عند التقذر

من شئ یعنی وقت تنفر از چیزی **کرخ** محله ایست ببغداد و کرخ باجدا البصرة من راسی و کرخ همدان قرب خانقین و کرخ الرقة بالجزیرة و کرخ میشان بسواد العراق و کرخ

خوزستان معروف و یقال کرخه و کرخ عکبرا بالنهروان و کرخ جبی قلعة علی تل عال قرب اربل و الکراخة النبقة من البوادی سوادیة الکارخ الذی یسوق الماء کروخ بالفتح و هی ا

بهرات الکرانخ موضعی است او هو بالحاء کرخا یا شرب بقیض الماء من عمود نهر عیسی **کشتخان** و کبسر فلتبان کشتخه تکشتیخا و کشتخه قال له یا کشتخان **کشمخة** تره ایست اکبر ج

و مازک و هی الملاح **کشلاخ** بضم الکاف و فتح المیم و اللام **کلشمخه** بالعصا ضربه و **قلخه** (ع بفتحها) کلفخة سنگ سپید فراهم آمده رجل مکلفخ و عمود مکلفخ بالکسر قوی

فصل اللام **لبخ** + **لباخیة** بالضم زن تمام اندام **لتخ** + **لتخت** عینه ای کثر دمعها و اللتخ العشب و الامرای النتف و اختلاط سکران ملتخ ای مختلط عقله

و العامة تقول ملطخ **لطخ** + **لطخ** آلودن (ع بفتحها) لطخه فتلطخ به ای لوثه فتلوث و لطخ بشر مجهولا ای رمی به و فی السماء لطخ من سحاب ای قلیل **ضمیمه**

لخخه آلود او را (ع بفتحها) و شکافت آنرا و لخ فلانا بالسوط سحله و شق جلده و قشره و تلخخ تلطخ و رجل لخخة کهمزة واهیة لخخان گرسنه **لفخه** علی راسه بالعا

ضربه بالعصا (ع بفتحها) او لطمه تلمیخ بکلام تسبیح حرف جذرد و لا مخة ملامخة لماخا لاطمه **لاخه** فالتاخ آمیخت او را پس آمیخته شد (ع ف اض ۲) او اخر لیاخة

سپه سکه گداخته باشد و التاخ العجین آرد سرشته خمیر گرفت **فصل المیم** **مخ** + **مخ** بالضم مغز استخوان مخة اخص منه و فی المثل خیر یاکبیر که

الی مخة گرفت و دماغ و خالص و میانه هر چیز و امخ العظم ای جری فیه المخ و امخت الابل ای سمنت و امتخت العظم و تمخخته اخرجت مخه

مرخ مرخ ریخت و چوب آتش زنه و فی المثل سے فی کل شجر نار و استمجد المرخ و العفار ذا العفار الزند و هو الاعلی و المرخ الزندة و هی الاسفل

و درخت مالیدن به روغن و مرخت الدهن و مرخته بمعنی و امرخت العجین ای اکثرت ماءه و جمل متمرخ مروغن مرنخ بالکسر استاده و تیر و پاره

مسخ صورت بر گردانیدن و بدتر کردن مسیخ زشت بی نمک و گوشت بی مزه و مسیخ ای اذهبه و فی المثل هو امسخ من لحم الحوار ای

لا طعم له و بکبره فی الشعر ام بحالتم ما نام ابنے سخوره ماسخی کمان گر ماسخة کمان گری م ماسخیات کمانها سے منسوب بوی **مصخ** + **امصوخة**

برگ و شاخ نرم و نفی اثر... ماصیخ و تمصیخ و امتصخها ای انتزعتها من ... **ملخ** + **ملخ** رفتار سخت و ملخ القدم ملخة صالحة اذا

بعد وافی الارض و سوخ فی الباطل ای یتردد فیه و یکثر منه و انسلخت السیف انتضیته و انسلخ فلان ضرسه ای نزعه و انسلخ العقاب عینه ای انتزعها و سوخ
المفصل ای نشز عن مرفقه گوشت بی مزه و هو کالمسیخ و قد سلخ ملاحته (ضمیمه) سلخه انتزعه عن موضعه (ع بفتحها و ض ٢) استاخه شل سخ برید و ندود و ده و گرد
و بلند شد و سخ المرأة جامعها و سخت الجرادة فی الارض ملخ دم بزمین فرو برد تا بیضه نهد و سخ بسلحه انداخت سرگین و استخ فی الشی استوار گشت در ان
والسیخه کسکینه العصا والمطرق الدقیق عود و سیخ کسکین چوب نرم دراز مدخ بزرگی و مدو تمام مدخه اعانت کرد اورا (ع بفتحها) والمادخ والمیخ والمتیخ
کسکین والمتمادخ مرد بزرگ غالب و رجل مدوخ و متمادخ بعمل الشی بعجلة تمادخ نافرمانی استدراخ مثله و گرانی و باز ایستادن از چیزی تمدخت الناقة تلکأت
فی سیرها و تمدخ الرجل تکبر تمدخت الابل امتلأت سمنا مذخ بفتحتین رطوبتی هست شیرین در کلنار بری که می مکند آنرا مردم و تمذخت الناقة والحبل
تمذخا تماکسا فی السیر مضخ تن بخوشبوی آلود (ع بفتحها) مطخ بسیار خورد (ع بفتحها) و مطخ العسل لیسید آنرا و مطخ الماء آب را بدلو از چاه کشید
و مطخ بیده زد اورا و مطخ عرضه معیوب کرد و مطخ ناموس اورا ماطخ اسب سست رفتار مطاخ گول و متکبر و مطخ لائی که بته حوض مانده باشد و قابل خوردن نباشد
یقال للکذاب مطخ مطخ بکسرتین ای قولک باطل ماخ النصب خشم فرونشست (ع ف اض ٢) و ماخ محلة بخارا و منه احمد بن عنبس البخاری و یقال
فیه ماخک ماخان نام مردی و وی بمرو ماخوان دیهی است دیگر در ان ملخ میخ تبختر فی المشی تمیخ مثله **فصل النون** نبخ + نبخ آبله و جدری
و یقال للرجل المتحیر انه نابخة من النوابخ بخارپشت نتخ + نتخ برکشیدن و انتخ برکندن نتخ البازی اللحم بمنسره و نتخ ضرسه والشوک من رجله منتاخ انبر
آهن موی کن نجخ + نجخ رفتار و بیشت و شترانی که پیش مصدق خوابانند تا صدقه بیرون آرد و نجخه بنده و یقال البقر العوامل قال ثعلب هذا هو الصواب لانه من النجخ و هو السوق
الشدید و فی الحدیث لیس فی النخه صدقة و نخخت الناقة ای ابرکتها فتنخنخت ای برکت نسخ + نسخ زائل کردن یقال نسخت الشمس الظل و انتسخته ای
ازالته و نسخت الریح آثار الدیار ای غیرتها و نسخت الکتاب و انتسخته و استنسخته کله بمعنی نسخه بالضم اسم منتسخ منه و نسخ الآیة بالآیة ازالة مثل حکمها فالثانیة
ناسخة والاولی منسوخة تناسخ مناسخه مردن بعضی وارث پیش از قسمت میراث نضخ + نضخ نیم سیر شدن آب و لایقال منه فعل و انضخ و یقال اصابه نضخ عند
الاصمعی و قال ابو عمر والتوزی النضخ اثر یبقی فی الثوب و غیره و بالحاء و الخاء المعجمة الفعل قال ابو زید النضخ رش مثل النضح بالحاء و هما سواء یقال نضخت النضخ نضاخ
مناضخة آب پاشیدن باهم و یقال نضخناهم بالنبل ای فرقناها فیهم و انتضخ الماء ای ترشش عین نضاخه ای غزیر عین نضاخة ای کثیرة الماء و قوله تعالی فیهما عینان
نضاختان قال ابو عبیدة ای فوارتان نضخة یکبار باریدن نفخ + نفخ دمیدن نفخ فیه و نفخه لغة و نفخ بها ای حبق منفاخ دم آهنگر و قولهم بالدار نافخ ضرمة
ای احد و انتفخ الشی ای تورم یعنی برآماسید و انتفخ النهار ای ارتفع و هو ذو نفخ بالخاء والجیم ای ذو کبر و فخر و یقال اصابه نفخة بالفتح والضم اذا انتفخ بطنه انفخ
آماسید خصیه نفخا من الارض مثل نبخا نقخ + نقاخ بالضم آب خوش خنک نقخ شکستن سر نوخ + اناخة فرو خوابانیدن شتر یقال انخت الجمل
فاستناخ و تنوخ الجمل الناقة ای اناخها لیضربها و قولهم نوخ الله الارض طرقة للماء ای جعلها مما تطیقه تنوخ حیی از یمن **ضمیمه نخخ**
نخر و نخخ البیر چاه کند (ع بفتحها) نخخ الفور برخاست فتنه نخخ السیل وقع فی سند الوادی فقذفه فی وسط الماء نخاخ بالضم آواز سهر کننده ناخ و نخخ
محدث لغت منه ناخ دریای پر شور نخخ مثله و آواز اضطراب آب برکناره امرأة نخاخة زنی که از فرحش وقت جماع آواز برآید یا زن رشاخه که بار بار تیری را
پاک کند و زنی که آواز کند و هن روده آن ... آواز کردن دهن روده دابه وقتی که آواز کند نخخه مسکه که بچکید باطراف شیر زنه تناخخ باهم فخر کردن و
اضطراب الموج حتی یرتشح الاجراف نخخ المحسن کوهی از ریگ انبخ گول کم گو منبخ کمنبر کسی که پروانه داشته باشد از ینکه برای وی نخش گفته شد
یا گفت تنتخ در خود منود چیزی را که نه دارد تنوخ کوفت (ع بفتحها) یقول راکب البحر نخنا ساحل کذا یعنی کوفتیم فلان کناره دریا را اذ خنا المرکب ساحلا
کوفتیم کشتی را به کناره و لخ العیر سخت سیر کرد (ع بفتحها) انبخ مثله نوخ بزدل هیو نطیخ شتر بالکسر وبالطاء المهملة ای صاحب شتر تخخه فی حلقه مشت زد
در حلق وی (ع بفتحها) **فصل الواو** وبخ + توبیخ بیم و تهدید کردن سرزنش کردن وتخ + وتاخ سست ورخ + وریخه خمیر سست ورخ بالتحریک
سدده منه یقال ورخ العجین ای استرخی واورخته انا ورخت الکتاب بیوم کذا مثل ارخته وسخ + وسخ ریم و ریمناک شدن دست و اندام
وجز آن (ع کسا ٢ ٤) وسخ الثوب وتوسخ و اتسخ کله بمعنی واوسخته انا وصخ + سم اصخخه برابری رفتن و برابر آب دادن و هو برابر فی الصبیر فی
فی کل متباینان یستعمل بهذا اللفظ و صخت له ای استقیت له قلیلا وضوخ بالفتح تیمم دلو آب (ضمیمه) وسخر بالعصا زد اورا وسخ بفتحتین غریبی (?)

یعنی گل ولای و ما اغنی وتخة شیئا یعنی نفع نداد چیزی والمیتخة العصا واوتخت شی بلغت منی وتخة بفتحتین تری آب وتخة اقسام گیاه های تازه باهم مخلوط شده
واستخوان رقیق مختلط بچه پیش و زمین غیر ریگ ناک وشیر سطبر رجل موتوخ الخلق وموتخ الخلق مرد ضعیف خلقت وتخ ناکاره سست ووتخة التمر یعنی
زنبیل خرما وتخة بفتحتین چیزی که از برگ خرما ساخته شود الوخ محرکة الوخ ستخ چرک تواطخ القوم الشیء تداولوه بینهم وطیخ جامه از کتان ارض ولخة
وولیخة وتوتخة زمین گیاه ناک ولخة شیر سطبر وگل واستولخت الارض زمین تر شد ومخة ملامت دل سوز وسر زنش ویخ ویخ وویخ ووبس ووبة
وویل وویب اخوات ومالس سایح فصل الهاء هبخ هبیخة بالفتح دختر آگنده گوشت غلام هبیخ بفتحتین وتشدید الثالث وضمهما هبخ بالکسر حکایة
صوت المتنعم یعنی حکایت آواز مینی افشان ربخ بالکسر یقال هذا ناخة البعیر هبخ الدربیة تقیقا اکثر و دکما یعنی هر سبیدالبسیار روغن دارکرد هیخ التیس برانگیخت نر را بر گشنی
والهیخ شتری که هرگاه گفته شود برای او هیخ آواز کند فصل الیاء بیتاخ موضعی یا قبیله ایست ومنها احمد بن محمد بن یزید الیاحی المحدث یقیخة اصاب یا فوخه
یتیخ لغت سند وکوفتن (افسخ) ایخ الناقة خواند شتر ماده را برای خوابانیدن نه بردو سه فقال لها ایخ ایخ یوخ وکره اللیث ولم الفیه وقال لم یحکی علی بهاها غیر یوم فقط

باب الدال فصل الالف

ابد وابد همیشه وروزگار آباد وابود جمع یقال ابد ابید کما یقال دهر داهر ولا افعله ابد الابید وابد الآبدین کما یقال دهر الداهرین وعوض لعن تصغیر ابود مقیم بودن بجای
(ع ف اک م) ورمیدن وناآمیختن سیتوه با مردم (ع ف اض ه ک م) اوابد رمندگان وحوش وقافیه های غریب در اشعار تابید جاودانه کردن تابد
ای توحش وتابد المنزل ای اقفر والفتة الوحوش ویقال جاء فلان بآبدة ای بداهیة یبقی ذکرها علی الابد وابد الرجل ای غضب وتوحش فهو آبد ابد ککتبین
کنیزک وماده خر بسیار زاینده اجد ناقة اجد بضمتین استوار قویة موثقة الخلق ولا یقال للبعیر ویقال آجد بالسد و سه موجدة الفقرای موثقة الظهر
وبنا موجد ای موثق ویقال الحمد لله الذی اجدنی بعد ضعف ای قوانی واجد بالکسر زجر للابل احد احد یکی وکسی ویکم و هو اول العدد احد عشر للذکر
واحدی عشرة للمؤنث وقوله تعالی قل هو الله احد فهو بدل من الله لان النکرة تبدل من المعرفة کقوله تعالی لنسفعا بالناصیة ناصیة ولتقول لا احد فی
الدار ولا تقول لا احد بالرفع والتنوین ویجمع علی آحاد وهو اسم لمن یصلح ان یخاطب ویستوی فیه الواحد والجمع والمؤنث قال الله تعالی لستن کاحد من
النساء وقوله فما منکم من احد عنه حاجزین وتوحد الرجل ای انفرد وجاءوا احاد احاد غیر منصرفین لانها معدولان فی اللفظ والمعنی جمیعا احد بضمتین
نام کوهی بمدینة وحکی الفراء عن بعض الاعراب معی عشرة فاحدهن ای صیرهن احد عشر وفی الحدیث انه قال عمر لرجل اشار بسبابتیه فی التشهد
احد احد ای قل بخواحد اد وداد ناله یدن شتر وگر داسیدن آواز ادید فریاد شدید ادید اتباع له اد ادة بالکسر نیها سختی وکار زشت ومنه
قوله تعالی لقد جئتم شیئا ادا وکذلک آد مثال فاعل واد جمع ادة آد بالفتح رسیدن سختی (ع ف اض م) یقال ادت فلانا داهیة ونیرو
اد بالضم بدر قبیلة از یمن وکذلک اد وادد قبیلة از وداد وبدرحی از یمن ویقال ازد شنوأة وازد عمان وازد السراة اسد اسد شیر اسود واسد
بضمتین وسکون الثانی جمع اساد وکذلک آسد کذلک مثل اجبال واجبل قال ابو زید الأسدی اسدة وبدر قبیلة از مضر وقبیلة از ربیعه وترسیدن از
شیر وبیهوش شدن وشیری نمودن (ع ک اف م) وفی الحدیث اذا دخل فهد وان خرج اسد واستاسد علیه ای اجترأ واستاسد النبت ای قوی
والتفت ارض ماسدة زمین شیرناک واسدت الکلب واوسدته ای اغریته بالصید والواو منقلبة عن الهمزة واسدت بین القوم ای افسدت بینهم واسد
لغة فی ازد یقال هم الاسد اسد شنوأة اسدی نوعی از جامها اسادة بالکسر بالش لغة فی وسادة اصد اصد بالضم خانا کچه ویقال اصدة یا اصید
اصید درگاه لغة فی وصید اصیدة حظیرة لغة فی وصیدة واصدت الباب واوصدته ای اغلقت وقرأ ابو عمرو انها علیهم موصدة بالهمزة ذات الاصاد موضع کانت
مهری داحس والغبراء من ذات الاصاد وکانت الغایة مائة غلوة والاصادی ردهة بین اجبل افد افد شتافتن (ع ک اف م) افدت منه نزدیک
شدن یقال افد ای دنا وآزف اکد اکد تاکید توکید استوار کردن یقال اکدت الشیء ووکدته امد امد غایت کالمدی یقال ما امدک ای منتهی عمرک
خشم یقال امد علیه ای غضب وابد علیه کذلک بالمیم والباء آمد شهری اود اود بالتحریک کژی (ع ک اف م) تاود وای فتوج اود بالسکون نام مردی وگرانبار کردن
(ع ف اض م) یقال اودنی الشیء فانا مؤود مثال مقول وگر وخمیده گردانیدن اده ای عطفه وحناه والهما واحد آد العشی والظلال ای مال اود بالضم موضعی بیادیه اید
اید توانائی وتوانا شدن (ع ف اک م) آد قوت وزور آیدته علی فاعلته فهو مؤاید وایدته علی افعلته فهو مؤید وایدته تاییدا ای قویته والفاعل منه مؤید ومنه ایضا مؤید من

الافعال والتفعيل و تائید ای تقوّی و جل اید ای قوی یا و خاک کرد اگرد حوض و دیوار چه گرد خرگاه و هی از سعد و میمنه و میسره لشکر مُوید مثال موءمن کار بزرگ و دشواری آثاد و سیمانیکه
وقت دوشیدن بران پای گاو بندند أتئیدة موضعی است آثیدائه موضعی است به عکاظ المتاحد المتکین لرضیه یعنی برهان السبب بعرض الصواب بالدال و بر قود
کننده از درد چشم یا درد آرد و هی است ببو شنج و بالضم شهری است بفارس اردستان شهری است نزدیک اصفهان اردشیر پادشاهی از پادشاهان مجوس احلکه
چوبهای عوسج که نوعی از درخت خار دار است اطلاسه ملکه ناطیه اثبته الالدة بالکسر الولادة یعنی فرزندان تا لد سختگیر گشت الدولید أنذه بالضم شهری است
باندلس منه یوسف بن عبد العزیز الأندی الفقیه الحافظ علیه أنذر ورد و اندروردیه لنوع من السراویل یشمّر فوق التبان او هی التبان الکمیة فصل البا
بجد بجو و مقیم بودن و یقال هو عالم بجدة امرک بالفتح والضم و بجدة امرک بضمتین ای بدخلة امرک و باطنه و عنده بجدة ذلک بالفتح ای علم ذلک و منه قیل للعالم المتقن
للشی هو ابن بجدتها و بالکسر گلیم مخطط و البجادیّ نام مردی بخند بخنداة خنبداة زن تمام ساق و کذلک بخندی و خنبدی والیاء للالحاق بسنفرجل بدد پریشان
کردن (عو فاض ۲) تبدید کذلک یقال شمل مبدّد و تبدد الشی تفرق بدة بالکسر توان و بهره و فی الحدیث ابدیهم تمرة تمرة و یقال ابدیهم العطاء ای اعطی کل واحد
منهم بدته ای نصیبه یقال فی السخلتین ابدهما نعجتین ای اجعل لکل واحد منهما نعجة ترضعه اذا لم تکفهما نعجة وابدید ای الارض بدها و استبد فلان بکذا ای تفرد به و لا بدّ منه
بالفتح یک سیرون آمدن بحرب یقال لوکان البدا و لما اطاقونا و قولهم فی الحرب یا قوم بداد بداد ای لیاخذ کل رجل قرنه و بنی هذا علی الکسر لانه اسم للفعل الامر و لقیا
الیا کسر لاجتماع الساکنین لانه واقع موقع الامر و یقال تبادّ القوم یتبادّون اذا اخذوا اقرانهم و یقال لقوا بدادهم ای اعدادهم لکل رجل رجل و جاءت الخیل بداد ای
متبددة و هی ایضا علی الکسر لانه معدول عن المصدر و هو البدد و تفرق القوم بداد فبنی هذا للعدل والتانیث و الصفة فلما منع بعلتین من الصرف بنی بثلاث لان لیس
بعد المنع من الصرف الا منع الاعراب و هما یبتدّان الرجل ابتدادا اذا اتیاه من جانبیه و کذلک الضبعان یبتدان الرجل و المراة ابتداد ابنها
و لقی الرجلان زیدا فابتداه بالضرب ای اخذاه من ناحیتیه و بالبیته بداد ای معارضة بداد و معارضة و قولهم مالک به بدد و بدة بالفتح والکسر ای طاقة و البدا
دوری میان دو ران از گوشت ناکی فی ذوات الاربع تباعد مابین الیدین و یقال منه بدد و یقال رجل ابد و امراة بداء ای سطبر
در دو ران ما کل من فرج بین رجلیه فقد بدهما و منه اشتقاق بداد السرج و القتب بالکسر و هما بدادان و بدائد الجمع بدائد و ابدة یقال بدیدیه
زیرا بدیدان بیابان فراخ بدیدان بیابان فراخ ... قال الاقراق منه بد بالضم ... بالکسر
ای متفرقة ... (عو ف اعفو ۲) ... قوله تعالی لا یذوقون فیها بردا ...
حرارت (عو بعضهما) و بردته انا و یقال ابرده و هی لغة ردیة و مسقیة شربة بردت فواده و قولهم لا تبرد عن فلان ای لا تشتم ان الملمات ...
المستعملت بالماء البارد و کذا اذا شربته للتبرید ... بالفتح و سبرة السحاب قال الاصمعی قلت لاعرابی ما یحملکم علی نومة الضحی قال انها مبردة ...
سوهان یقال منه بردت الحدید بالمبرد ای حددته براده بالضم سونش آهن برد بالفتح خنک و هر چه خنک کند چیزی را ...
ما برد لک علی فلان و ما ذاب لک علیه ای ما ثبت و جب یقال لی علیه الف بارد ای ثابت و سموم بارد ای ثابت لا یزول و ... البرد السیف ...
ابردان الغداة و العشاء و ظلها برده بفتحتین ناگوار و فی الحدیث اصل کل داء البردة ابردة بالکسر نوعی از بیماری که از سردی ...
الارض مجهولا و تبرد بنو فلان سحاب برد و ابرد ای ذو برد و برد تنابة برودة ابیرد تصغیر لقب شاعری و یقول هو لبردة یعنی اذا کان الک ...
ای خالصا برد بالضم جامه مخطط برود و ابراد و برد و الجنب دو بال مرغ برده گلیم سیاه چهار سو که عرب آنرا برخود پیچند برد بالفتح ... ثور ابرد ای ...
و سواد بردی نوعی از خرمای نیکو بردی بفتح الباء شاخ و برگ لخ برید رده هر چیز بترتیب یقال حمل فلان علی البرید و دوازده میل و رسول صاحب البرید ...
رسول یقال منه ابرد صاحب البرید ای الی الامیر فهو مبرد و یقال للفرانق برید یعنی پروانه و هو الذی ینذر قدام الاسد و یقال سقیته فابرد ... ای
سقیته باردا و یقال خناک سبرین اذا جاوا و قد باخ الحر بردان بالتحریک موضعی برجد برجد بضمتین و السکون گلیم سطبر
فیها بعد بالضم دوری ضد قرب (عو بعضهما) بعید ... بعدان بالضم ... یقال فلان من قربان الامیر و من بعدانه ...
... بالفتحتین ... مثال خادم و خدم و یقال ... و غیر بعدان ...
الواحد والجمع و کذلک ما انت منا ببعید و ما انتم منا ببعید و بینهما بعد من الارض و القرابة ...

استبعاد و بیتدان و دور شمردن [illegible] گرفتار [illegible] اسباب [illegible] اقدام جهد و الابتعال الاطمی [illegible] تعب سیس نعیف قبل دیما اسمان بکویان طرفین اذا
اصفیفها و اعملها [illegible] فعنی خذ بف المذات السم [illegible] بنفیتها علی الضم و یسمی رفعا علی الغایة و یقال ابنه [illegible] بین اسم [illegible] فراق و ذلک
اذا کان الرجل [illegible] عن انسان صاحبه الزمان ثم [illegible] و قولهم اما بعد فهو فصل الخطاب **بلد** + **بلادة** [illegible] خاطر [illegible]
جمع [illegible] فهو بلید و بلد بالمکان ای اقام به فهو بالد بلدة بالفتح شهر بلاد بالکسر ج و زمین یقال هذه بلدتنا کما یقال بحرتنا و یکی از منازل ماه و هی ستة انجم من
القوس [illegible] یقال فلان واسع البلدة ای واسع الصدر و کشادگی میان دو ابرو بلدة بالضم کذلک رجل ابلد بین [illegible] ای ابلج و ابلد ایضا بزرگ خلقت
بلد شهر بلدان ج و نشان [illegible] ابلاد ج و ستر مرغ یقال هو اذل من بیضة البلد ای النعام و تبلد ای تردد متحیرا و تکلف البلادة و بلد ای ضرب بنفسه الارض و ابلد
بالارض ای لصق و ابلد الرجل اذا کانت دابته بلیدة مبالدة به شمشیر زدن بیکدیگر [illegible] مبالطة بلندی بهین [illegible] بلندی [illegible] علم بزرگ [illegible]
معرب بود ج **بید** + **بیداء** بیابان بید ج بید بیودا هلاک شدن (ع ض ک م) وابادهم ای اهلکهم بیدانة ماده خر بید بمعنی غیر یقال [illegible]
بیدانه بخیل (ضمیمه) **بُخداة** بضم الباء و فتح الراء و سکون الخاء نام زنی [illegible] **بُرجید** شهری است نزدیک موصل [illegible]
[illegible] علامت قدیم [illegible] **و تفعیل** [illegible] الفرند [illegible] شیر و المبرندة زن [illegible] گوشت و عروة بن البرند و هاشم بن البرند [illegible]
[illegible] از اعمال [illegible] و النسبة بزدی و بزدوی منها و منها المعمر بن منصور بن محمد بن قرینة او مزینة و هو الصحیح [illegible] بالجامع [illegible] البخاری
بغداد و **بغذاذ** بمهملتین و معجمتین و تقدیم کل منها و بغدان و بغدین و مغدان مدینة السلام [illegible] الیها [illegible]
معروف **بافد** بسکون الفاء [illegible] بکریان [illegible] فیها ساکنان [illegible] بالفتح [illegible]
بن ثعلبة معروف [illegible] بتلاد [illegible] بلابا بهدی او فرو بهدی موضعی است **فصل التاء** **تقد** [illegible] **تلد** و **تالد** [illegible]
[illegible] و هو نقیض طارف و کذلک تلد و بالکسر و الاتلاد [illegible]
[illegible] و التلد الرجل اذا [illegible] و فی الحدیث [illegible] القرآن [illegible]
و بعرب پرورده شده [illegible] حدیث شریح فی رجل اشتری جاریة علی انها مولدة فوجدها تلیدة [illegible] و المولدة [illegible] و هو [illegible]
تلد فلان ای اقام [illegible] **تشرق** موضعی است **التریدی** عمرو بن محمد شاعر [illegible] بالضم [illegible]
الائمة الحنفیة [illegible] **تفقد** [illegible] بیک افراز **التعود** بالضم [illegible] موضع [illegible]
یقال [illegible] ای [illegible] اعطنا [illegible]
لا [illegible] **فصل الثاء** **ثاد** [illegible] علی فعل [illegible]
و هی [illegible] و انا علی [illegible] و قال ابو عبیدة و لم اسمع احدا [illegible]
[illegible] فی الصفات [illegible]
و مثرود و الاسم [illegible]
[illegible] فاول [illegible] من الثاء [illegible] یکون الحرف الاول [illegible]
ان [illegible] **ثعد** [illegible] عورة [illegible] اذا کان [illegible]
[illegible] اذا کان [illegible] و الاعطار [illegible]
الناس [illegible] حتی [illegible] منقطع ماؤه [illegible]
[illegible] **ثمد** [illegible] تمد بالکسر [illegible] **ثوهد** [illegible] **ثهمد** موضعی
[illegible] اللحم [illegible] موضعی است یا [illegible] کوهی است و اجا **ثفافید**
[illegible] الفا فید [illegible] یعنی استوار کرد

زره را شکر بالضم آلی است مر شخص نیم را بضمتین آبی ویگ شله الفیل سرگین فیل (ع ف ک ۲) الشُّکری ... من الوجوه الظاهر البشرة
الحسن السحنة یعنی چهره بی موی نیک اندام غلام شعد الشکد من العطاء ... الشکدوة کسنبلة ولقیح اوله گرسنه ... آن الشهود
... فصل الجیم جحد جحود منکر شدن بالعلم یقال ... جحد کذلک وایضا کم خیری جحد بالضم وبضمتین ... نکد لید
جحدا وجحد الرجل فهو جحد اذا کان ضیقا قلیل الخیر ... جحد خشک سال ... جحادة بالضم ... جحد ... کلان جدود
اجداد ... جد ... یقال جددت یا فلان ای صرت ذا جد ... جدید ... بی نیازی وتونگری ... الجد

[illegible]

وانچه بدان رنگ باشد چون خون و زعفران (بج ک ا ف ۲) فهو جاسد و جسد بالکسر نیز خون بسته و رشدن مجسد سرخ و یقال هو ما اشبع صبغه من الثیاب مجاسد

ج جساد بالکسر زعفران مجسد بالکسر پیراهن و جز آن که نزدیک بدن پوشند و قال الفراء اصله الضم لانه من اجسد ای الصق بالجسد و قال بعضهم فی قوله تعالی عجلا جسدا له

خوار ای احمر من ذهب جلسده بزیادة اللام نام بتی جعد، شعر جعد موی مرغول و رجل جعد مرد کردار اندام و امرأة جعدة یقال للکریم ایضا جعد فاما اذا قیل جعد

الیدین او جعد الانامل فهو البخیل ابو جعدة و ابو جعادة کنیت گرگ جعدة گیاهی دشتی و بدبوی از عرب جعد الثغام کفک دهان شتر شبیه جعد ای لین مثل ثعد یعنی جعد

ای جعد الوبر و کنیه جلب، جلب بالکسر پوست جلدة اخص منه جلود ج قال ابن الاعرابی جلد جلد لغتان مثل شبه و شبه و مثل و مثل قال ابن السکیت فی الابیر

تجلید پوست باز کردن یقال جلد جزوره کما قال سلخ الشاة و قلما یقال سلخ جزوره فرس مجلد اذا کان لا یجزع من الضرب جلد بالفتح تازیانه زدن بر پوست یقال جلده

ای ضربه و اصاب جلده کقولک رأسه و بطنه و جایی از هر چیزی مجلد بالکسر پوست پاره که زن نواحه بر روی زند بدان جلد بالتحریک پوست شتر بچه که در کشیده باشند

به چیزی و ماده شتران که بچه ندارند جلدة یکی و زمین درشت اجلد زمین درشت اجلاد اجالد ج جلادة ایضا درشتی و چابکی مردم و غیر وی جلادة جلودة مجلود کذلک و

هو مصدر مثل محلوف و معقول (بج بالضمها) یقال جلد فهو جلد و جلید و قوم جلد و جلداء و اجلاد تجلد چابکی نمودن مجالدة قالدة بشمشیر زدن یکدیگر را مثل مبالغه

اجلاد الرجل جسمه و بدنه تجالید مثله جلدة بالتسکین شتر چرب شیر جلاد ج و ایضا شتران بزرگ شاه جلیدة مثلی چه ولی شیر جلد بالفتح نام جایی از افریقیه جلودی

منسوب بوی جلید پشک جلدت الارض فهی مجلودة زمین پشک زده جلند بضم الجیم نام ملک عمان جلنجند، جلنجند بالنون المکسورة و تشدید الدال هر دوستان

و در ازخفته جلمد، جلمد بالفتح مردرشت استوار و نام موضعی جلاعد شتران استوار واحد جلاعد بالضم جلمد، جلمد جلمود خرسنگ جلمد ایضا

شتران بسیار ذات الجلامید نام موضعی جمد، جمد بالفتح و بضمتین آب جمید کذلک (بج ف ا ض ۲) جمد الدماء ای یبس جماد بالفتحتین جمع جماد مثل خادم و خدم

جمادی الاولی و الآخرة بالضم و فتح الدال نام دو ماه و جمعها جمادیات بفتح الدال جمد بضمتین و سکون ثانی جای بلند صلب اجماد جماد ج مثل رمح و ارماح و رماح جماد بالفتح

زمین که باران بوی نرسیده باشد و هر چه جان ندارد و ناقة جماد و التی لالبن لها و سنة جماد التی لا مطر فیها و یقال للبخیل جماد له ای لازال جامد الحال و انما هی

علی الکسر لانه معدول عن الجمود کقولهم فجار ای الفجرة و هو نقیض قولهم حماد یا الحاق فی المدح جمه، جمد بالفتح لی آب جمهد، جمهد بالضم خشم و باری گران

و فلان جمعد الجمهود و فی الحدیث الارواح جنود مجندة و الشام خمس اجناد دمشق و حمص و قنسرین و اردن و فلسطین یقال لکل واحد منها جند بالتحریک

شهری بیمن جهد، جهد بالفتح و الضم توانایی و کوشش و جاهدوا و الذین لا یجدون الا جهدهم قال الفراء بالضم الطاقة و بالفتح من قولهم اجهد جهدک فی هذا الامر ای

ابلغ غایتک و بیج یقال جهد دابته و اجهد اذا حمل علیها فی السیر فوق طاقتها و جهد فیما ذاجته و بالغ و جهد اللبن اذا اخرج زبده کله و جهد شهد الطعام اشتهیته جاهد

شهوان و جهد الطعام اشتهیتوجهدت الطعام اکثرت من اکله حتی یجهد المال و رجل مجهود ای متعب و قد جهد و جهد بشمیم بالکسر ای مکوت شهادت بالفتح

زمین سخت جماد بالکسر مجاهدة بمعنی اجتهاد و تجاهد و تواقی و جیه [illegible] جهور، جیهید باسعل عجول میا دیج جیایند با غیر تلی غیر قیاس کذلک جود بالفتح

و بسیار آمدن باران (بج ف اض ۲) و جمع جاید مثل صاحب و صحب و یقال جاد المطر یجود جوداً فهو جائد و جادت الارض فهی مجودة جود بالضم جوانمردی کردن و اجواد

اسم فیه و جمع جواد ایضا مثل قذال و قذل و انما سکنت الواو فیه لانها حرف علة و اجواد و کذلک جوداء ایضا یقال رجل جواد و امرأة جواد ایضا یستوی فیه

المذکر و المؤنث و نساء جود مثل نوار و نور [illegible] بالضم [illegible] رشد [illegible] (بج ف اض ۲) فرس

جواد للذکر و الانثی من خیل جیاد و اجیاد و اجاوید و اجیاد [illegible] جوا [illegible] و الانثی جودة بالضم و الفتح

ای صار جیدا و جاد بنفسه ای جود او [illegible] یقال جید الدرهم [illegible] جودی کوهی در زمین [illegible] آستو [illegible]

سفینة نوح علیه السلام جودی بالسکان [illegible] الف اللام [illegible] جاد

جودة [illegible] کما یقال طال [illegible] جید و اجاد [illegible]

الرجل من الجود [illegible] جید بالکسر گردن اجیاد ج [illegible] جیدا [illegible] عفر

[illegible] بالضم [illegible] جهد [illegible] مرد شد [illegible] لون اللام

ضارا [illegible] الخیل [illegible] بالفارسیة التی لا غبار لها یعنی آوازی مطرب

الجعد المجارة المجموعة او هو تصحیف من ابن عباد **فصل الحاء** حتد حتد بالمکان یحتد بالکسر اقام به و ثبت محتد اصل یقال فلان من محتد صدق
و محتد صدق و عین حتد بضمتین ای لا ینقطع ماؤها **حد** حد باز دارنده و باز داشتن و نهایت هر چیزی و اندازه کرده خدای تعالی و حد زدن
و اندازه کردن (ع ف اض ا) و حرام کردن و تیز کردن یقال حددت الدار و حددتها و هو حد بفلان اذا کان ارضا الی جنبه حدت
الرجل ای اقمت علیه الحد و حد الله ذلک عنا ای منعه عنا حداد آهنگر و دربان و زندان بان محدود و حد پیدا کرده و باز داشته شده از بخت و نیکی
و جز آن و هذا امر حدد بفتحتین ای منیع حرام و دعوة حدد ای باطلة و دونه حدد ای منع مالی عنه حدد ای بد و احدت المرأة ای امتنعت من الزینة و
الخضاب بعد وفات زوجها حداد بالکسر جامهای سوگ سیاه و کبود و جامه سوگ پوشیدن فهی حاد (ع ف احص م) و لم یعرف الاصمعی
الا احدت فهی محد محادة مخالفت کردن و باز داشتن حق تحاد کذلک قوله تعالی ان الذین یحادون الله و رسوله ای یخالفون حدید آهن حدائد
[illegible] ج و قد جاء فی الشعر حدائدات حدة بالکسر تیزی آهن و تیزی مردم از غضب یقال منه حددت علیه و تیز شدن تیغ و جز آن (ع
ف اک م) حد الرجل بأسه و حد الشراب صلابته و حد کل شیء شباته و حده بین کذلک سیف حاد و حدید نعت منه سیوف حداد و اسنة حداد
و حکی ابو عمرو سیف حداد بالضم و التشدید مثل امر کبار و احددت الشفرة و حددتها و استحددتها بمعنی استحد ای [illegible] موی زهار ستردن و یقال [illegible]
النظر الیه تیز نگریستم بوی و احتد فلان من الغضب فهو محتد و یقال ما احد منه محتدا و لا ملتدا ای بدا احدان بالضم حی از عرب حیدر [illegible]
و لم یجئ علی فعلع بتکریر العین غیره و لو کان فعلا لکان من المضاعف لان العین و اللام [illegible] حرد و آهنگ کردن (ع ف اک م) [illegible]
حردک ای قصدت قصدک و قوله تعالی و غدوا علی حرد قادرین ای علی قصد و قیل علی منع حرود دور شدن و تنها منزل کردن (ع ف احص م)
فهو حرید و هم حرداء و کوکب حرید ای منفرد و منعزل عن الکواکب رجل حرید ای فرید وحید و حرد ای منفرد فی لغة هذیل [illegible]
(ک اف م) فهو حارد و حردان و منه قیل اسد حارد و لیوث حوارد و حرد البعیر حردا بالتحریک لا غیر اذا استرخی عصب [illegible]
فهو احرد و ناقة حرداء [illegible] بیت محرد ای مسنم جبل محرد [illegible]
القصب قال الاصمعی البیت المحرد هو المسنم الذی یقال له بالفارسیة کوخ و المحرد من کل شیء المعوج حرد بالکسر [illegible]
بالفتح ناقة کم شیر و حاردت السنة ای قل مطرها [illegible] **حسد** حسد [illegible]
(ع ف اض م) و هو ان تتمنی زوال نعمة المحسود الیک حاسد و بالفتح نعت منه قال الاخفش بعضهم یقول یحسد بالکسر [illegible]
علی الشیء و حسد الشیء بمعنی و تحاسد القوم و هم حسدة مثل حامل و حملة **حشد** حشد ای جماعة و هو فی الاصل مصدر (ع ف اک م) حشدوا ای اجتمعوا
و احتشدوا و تحشدوا کذلک و جاء فلان حاشدا ای حافلا و محتشدا ای محتفلا ای مستعدا [illegible] رجل محشود ای مطاع فی الناس [illegible]
عدد کثیر **حصد** حصد حصاد بالفتح درودن (ع ف اض م و کسرها) زرع محصود و حصید و حصد بالتحریک کلها بمعنی و فی الحدیث [illegible]
فی الانسان باللسان و قطع علیهم محصد بالکسر داس حصاد بدرود رسیدن کشت و حصد الزرع و استحصد ای حان له ان یحصد و هذا زمن الحصاد [illegible]
تافتن رسن را حبل محصد و حصد ای محکم مفتول و رجل محصد الرأی [illegible] استوار شدن و تافته شدن رسن [illegible]
باهم و جمع آمدن قوم **حفد** حفد حفدان شتاب کردن بخدمت و شتابیدن [illegible] (ع ف اک م) و منه فی الدعاء و الیک نسعی و نحفد [illegible]
ای نسرع و حفدة ای حملة علی الحفد و الاسراع حفد و احفد بمعنی حفدة یاری گران و خدمتگاران [illegible]
محفد سریع القطع محفد بالکسر پیمانه محفد بالفتح و کسر الفاء اصل [illegible]
گرفتن (ع ف اک م) یقال حقدت علیه [illegible]
المعدن [illegible] **حمد** [illegible] ستایش ستودن (ع ک اف م) [illegible]
محمود نعت منه و التحمید ابلغ من الحمد و الحمد اعم من الشکر محمد هو الذی کثرت خصاله المحمودة محمدة بکسر المیم [illegible] ستایش [illegible]
الی الحمد و احمدته ای وجدته محمودا و فی المثل العود احمد ای اکثر حمدا [illegible]

انفق ماله على نفسه فلا يحمد به على الناس حمدة مثل همزة بسيار ستاينده وغلو كننده در ستايش حمد النار آواز آتش و احتمد الحر اى اشتد و هو قلبه يعنى افروخته
آتش وحماوك بالضم ان تفعل كذا اى قصاراك وغايتك يحمد بطنى از بنى ازد محمود و اسم الفيل المذكور فى القرآن حبيد حيود حيد حيدودة ميل كردن (رع
ف اك م) و اصله بتحريك ايا ء سكنت لانه ليس فى الكلام فعول بالتحريك غير صعفوق يقال حاد عنه اى مال وعدل عنه و قولهم حيدى حياد كقولهم فيحى فياح
محايدة حياد وكيسو شدن يقال حايده اى جانبه حمار حيدى بفتحتين اى يحيد عن ظله لنشاطه و يقال كثير الحيود عن الشئ و لم يجئ فى نعوت المذكر شئ على فعلى غيره
بالتسكين بيرون جستگى كوه حيده گره شاخ كوزن و شاخ رنگ حيود حيدج مثل بدرة و بدر و كل نتوء فى الجبل و القرن وغيرهما فهو حيد حيدان سنگ كذا رسيم ستون
نيكو جهيدن (ضميمه) الحديد بتشديد سطر و خاد بدى اى شكفت خراقد كرام الابل اى شتران نجيب خرد در ويدن خضد بضمتين و كسر دال مضعف
و آن عصارة فيلزهرج است خضرد) دانه كوهر و كياهى خفند و صاحب شتران نيك تيمار كن آنها خكد الى اصله يخكد رجع و اخكد اليه يعنى تاخير نمود
و اعتماد كرد خالد شد مكد اصل و پناه گاه الخلبد من الابل گربچ شتر كوتاه خلبدة مونث و ضائن خلبدة ميش ذفرك خلقد بد خلق و گران جان
ابل خاليد و لت البانها يعنى شتر ماده كه شير آن بسيار و بكمى نهاده باشد خمردة خربزنك الخند كعنق الاحساد و الواحد كقبول خنجود كر خبوزهاى
كلو و شيشه دراز كه دران مقوف و مانند آن نهند و ظرفى هيچو جامه دان كو حك الخنخد كقنفذ الجبل من الرمل الطويل حاد يحود كيحيد يعنى ميل نمود (رع
ف اص م) و حاد ذاك قبيلة من همدان وتحاود المحى تحقدوه حود بالضم موضعى فصل الخاء خدد خد رخسار و خاخذان و شكافتن زمين را (رع ف
اص م) يقال خد الارض يخده بالكسر ماز بالش و آسن كه زمين را بدان شكافند اخدود بالضم شكاف زمين بدراز اضربه اخدود اى خددت فى الجلد خدد
بالضم كنده خلاد داغ بر شتر ابعير مخدود نعت منه تخدد لاغر شدن لحم و تخدد اى تشنج خرد خريدة زن شرمگين خرادج خرد خرد كذلك جارية خرود اى
خفرة او لؤلؤة خريدة اى غير مثقوبة و كل عذراء خريدة قال ابن الاعرابى اخرد الرجل اذا قل كلامه يقال مالك مخرد كذا فى مجمل اللغة خضد خضد بالفتح خمانيدن
چوب يقال خضدت العود فانخضد اى ثنيته فانثنى من غير كسر و نخست خوردن و خائيدن چيزى را تر يحى چون خيار و با درنك و جز آن و بريدن خضيد كه
و خار درخت خشود ان فهو خضيد و مخضود خضد بالتحريك آنچه از درخت تر شكسته شود ماشند خضاد بالفتح درخت نرم بى خار خضد اخضاد آبستنى نمودن ناقه بى حمل خفود
بالفتح ناقه كه بچه افكند پيش از آنكه صورت بپيدا شود خفيدد شتر مرغ سبك خلد خلد بالضم و السكون هميشگى و نوعى از كلا كموش نابينا خلود هميشه بودن (رع ف ا
ض م) اخلده الله و خلده و قيل لا ثاقى المتحور خوالد و اخلد بالمكان اى اقام به و اخلدت الى فلان اى ركنت اليه و خلد بصاحبه اى لزمه رجل مخلد مرد سياه
پير خلد بالتحريك دل يقال وقع ذلك فى خلدى اى فى روعى و قلبى خالدان نام دو كس از بنى اسد خالد بن نضلة و خالد بن قيس خمد خمود فرو مردن آتش
(رع ف ا ض م) خمدت النار اى سكن لهبها و لم يطفأ جمرها و همدت اذا طفئ جمرها و اخمدت النار اطفأتها خمدت الحمى اى سكن فورتها و خمد المريض اى اغمى عليه
او مات خمد بالفتح و التشديد جائيكه آتش در روى خوابانند خود خود زن نازك خود مثل رمع لدن و رماح لدن تخويد شتاب رفتن (ضميمه) اخبند البعير
كلان و سخت شد و جارية خبنداة تامة القصب و تارة ممتلئة و قبيلة الوركين و ساق خبنداة مستديرة ممتلئة و رجل خبندى مرد پر گوشت خباندو خبنديات
ج و اخبندى تمم قصب بتخمير يعد كعلبط شير بلند شبر خمخر ملد بكسر ميم تانى و ضم و خاموشى مخ كنده خونير منداد بضم الخاء و كسر الزاء و فتح الميم و سكون
النون و الدال الا و ادى كما لكى الاصول المحسيا كبل الرطبة كياه تر و مانند عوض و اصلها خويد فصل الدال دد دد و دد بازى بالتخفيف و فى الحديث
ما انا من دد و لا الدد منى و فيه ثلاث لغات تقول هذا دد و ددا مثل قفا و ددن ددن دداد بالتحريك بى دندان شدن رجل ادرد و امرأة درداء و فى الحديث
امرت بالسواك حتى خشيت ان ادرد اراد بالخوف الحص درد درم بكسر تين بينهما ساكن ناقه كلان سال وهى الدردار و الميم زائدة كما قالوا للذفار ذفر و للدقعاء دقعم على
مثل قطلم درد دتى بالضم آنچه در تك منشيند از مانع چون روغن و غير آن خلاف صافى دريد نام مردى تصغير درد مر شماد عدد عدد نام زنى بصرف و لاد عدد و عداد
ج دود دودة كرم و ديدان جمع الجمع دويد تصغيره و القياس دويدة و منه يقال داد الطعام يداد اذا وقع فيه السوس و اداد و دود دوّد مثله دودان قبيلة
از بنى اسد داود بالضم نام شاعر و نام پيغمبرى عليه السلام و هو اسم اعجمى لا ينصرف (ضميمه) داوة لعبة للصبيان الددو فى قول طرماح و استطرقت ظعنهم لما
احزال منهم آل الصحى نا شطاس من عيب ددو يريد بداله الثاء لان النعت لا يتمكن حتى يتم ثلاثة احرف اراد بالنشط الشوق النازع يعنى بالحاق دال سوم لفظ را كامل كرد چه
نعت تمكن نمى شود تا وقتيكه سه حرف كامل نشود دنباوند كوهى است بكرمان و العامة تقول دنا وند و كوهى است بلند بنواحى رى كه قتمان رض ابالحكم لعد ما

برای مشاهده نابیر تجارت ستاده **فصل الذال** ذرود * ذرود بالکسر نام کوهی ذود * ذود من الابل ما بین الثلاث الی العشرة وهی مؤنثة لا واحد لها
من لفظها اذواد وکثیرها ذود وفی المثل الذود الی الذود ابل ای اذا جمعت القلیل مع القلیل صار کثیرا ذیاد بالکسر راندن یقال ذدته عنه ای طردته ذوّد
الابل ای سقتها وطردتها راندن واذدته ای اعنته علی ذیادها رجل ذائد وذواد ای حامی الحقیقة دفاع مذود بالکسر زبان و [illegible] نام یکی از اسپهای
حربین **فصل الراء** راد * راود رود بالضم زن جوان نیکو و بی ریش ارادوج رادة رودة بالهاء کذلک رادالضحی نهایت چاشت مرتود جشادانی
نمودن از نعمت مرتاده وارتاد یعنی ربد بالکسر ممزاد در عالم ممیز ربد * ربود واقامت کردن بجایی و باز داشتن مربد بالکسر جای باز داشتن شتران و گیاه و نیز
مربد البصرة واهل المدینة یسمون الموضع الذی یجفف فیه التمر مربدا الحسطح للجرین فی لغة اهل نجد ربید [illegible] بالضم [illegible]
گون شتر ربدا ولعام ربد و [illegible] ای شکرة و عنبر ربداء ای سوداء منقطة بحمرة وهی من شیات المعز [illegible] ربیعة [illegible]
تربدت السماء ای تغیمت وتربد وجه فلان ای تغیر من الغضب وتعبس [illegible] بالضم وفتح م [illegible] چیزی [illegible] ذور [illegible] تربدت الشاة [illegible]
وذلک اذا ضرعت فتری فی ضرعها لمع سواد وبیاض رثد * رثد [illegible] نهادن رخت متاع رثید و مرثود ای نضید و منضود رثد بالتحریک کذلک ایضا ضعفة
الناس یقال ترکنا علی الماء رثدا یا طیقون تحملا واما الذین لیس عندهم ما یحملون علیه فهم مرثدون ولیسوا برثد یقال ترکت بنی فلان مرثدین ما یحملوا الذی
تا ضیدین متاعهم قال ابن السکیت ومنه اشتق مرثد اسم رجل وهو ایضا اسم من اسماء الاسد رثدة بالکسر جماعت مردم که مقیم باشند بجایی قال الکسائی ارثد القوم
ای اقاموا وتنضر القوم حتی ارثدوا ای بلغوا الثری رجد * ارجاد لرزانیدن ارجد دارند یعنی رخد * رخود بالکسر و تشدید الدال نرم استخوان بسیار گوشت
رجل رخود الشباب وامرأة رخودة الشباب ای ناعمة رد * رد و مرد و ردة بالکسر مردة باز گردانیدن رد عن وجهه ای صرفه قوله تعالی فلا مرد له ورد علیه الشی
ای لم یقبله وکذلک اذا خطأه ورده الی منزله ورد الیه جوابا ای رجع مردودة زن طلاق کرده ... مستر [illegible] موسی مردودة لانها ترد فی تعصابها و رد
باز گردانیدن مثل المحلوف والمقول شی ردای ردی وفی لسانه رد ای حبسه وفی وجهه ردة ای قبح مع شی من الجمال ترد ید ترد [illegible] باز گردانیدن یقال
رد فقرده ورجل مرد ای حائر بائر ارتداد بر گشتن از دین و جز آن ومنه المرتد استرداد طلب الرد یقال استرده الشی رد ید مثل خصیصی وهی الرد
وفی الحدیث لا ردیدی فی الصدقة وراده الشی ای رده علیه بما یتراد ان البیع من الرد وافسخ هذا الامر رد علیه ای انفع له وهذا الامر لا رادة له ای لا فائدة
له ولا رجوع ردة بالکسر اسم من الارتداد و پر شدن پستان از شیر پیش از زادن یقال اردت الشاة وغیرها فهی مرد ای اضرعت یعنی پستان کرد و جاء
فلان مرد الوجه ای غضبان ورجل مرد ای شبق وبحر مرد ای کثیر الموج رشد * رشد و رشاد بسا مان و به بودن خلاف غی رشد بره شدن (صح ف صح)
رشد بفتحتین لغة فیه (صح ک اف م) ارشده الله فهو رشید مراشد میان راهها الطریق الارشد نحو الاقصد یقال هو لرشدة خلاف زنیة وابن رشدة
حلال زاده ام راشد کنیت موش مخور شدان بلغتی از عرب رصد * رصد چیزی و نیکو چشم داشتن (صح ف اص م) الرصد للشی الراصد له ترصدا ای ترقب
رصید سگ و دد که خواهد بر جهد سوی شکاری رصود بالفتح شتر که منتظر نوبت آب باشد رصد بفتحتین گیاه و باران اندک یقال بها رصد من حیا رصاج
و گروهی چشم دارندگان یستوی فیه الواحد والجمع والمؤنث والمذکر وربما قالوا ارصاد بلفظ الجمع مرصد بالفتح جای نگاه داشت ارصدت له اعددت له مرصاد
بالکسر راه رصدة بالضم کازه صیاد وبالفتح یکدفعه باران رصاد بالکسر ج ویقال رصدت الارض فهی مرصودة رعد * رعد وتند رو خریدن (صح ف اص م)
یقال رعدت السماء وبرقت ورعدت المرأة وبرقت ای تزینت ورعد الرجل وبرق ای تهدد وارعد یقال صاحب الرعدة لا رجل یکثر الکلام ولا
خیر عنده بنو راعد بطنی از عرب قال ابو عبیدة وابو عمرو ارعدت السماء وابرقت ورعد القوم وابرقوا ای اصابهم رعد وبرق وارعد الرجل وابرق اذا
تهدد واوعد وانکره الاصمعی ارتعاد لرزیدن یقال ارعده فارتعد رعدة بالکسر لرزه وارعدی اخذته الرعدة وارعدت فرائصه عند الفزع رعدید بالکسر
و زن لرزان کوشت ویقال هو رعدید ای جبان فی السؤال رعاد نوعی از ماهی که بسودن او دست و پا زد لرزان شود چند آنکه آن ماهی زنده باشد
رعاد بسیار گوی و قولهم جاء بذات الرعد والصلیل یعنون بها الحرب ذات الرواعد یعنی رغد * رغد عیشه رغدا بالتحریک ای وسعت وطیبت و رغد عیشه بالضم و رغد بالکسر
ای طاب واتسع وارغد القوم اخصبوا وارغدوا مواشیهم ای ترکوها وسومها رغیدة نوعی از طعام یا شیر و آرد و ارغید و ارغیدا [illegible] شدن [illegible]
و بشک شدن در کار رفد * رفد بالکسر [illegible] بالفتح [illegible]

رغد نه ای غنده بالطبقه رغد بالفتح والکسر ایضا قدح بزرگ مرفد کنگاش ایضا با شیچه بر زنان که بر سرین بندند تا کلان نماید مرافید گوسفندان که شیر خشک نکنند
و شیرا بستان و زمستان ارفاد ای عطاء و اعانت مرافدة معاونت ترافد تعاون استرفاد استعانت ارتفاد و رزیدن ترفید بیشتر و بزرگ گردانیدن
یقال رفد فلان ای سود و عظم رفود بالفتح ناقه که بیک دوشیدن یک قدح شیر پر کند رفادة رگ بندد و خرجیت بند و مالی که قریش بجهت حاجیان بیرون
آورندی و کانت الرفادة والسقایة لبنی هاشم والسدانة واللواء لبنی عبد الدار قال ابو زید رفدت علی البعیر رفدا اذا عملت له رفادة وهی مثل جل صغیر
الشعر راقدان وجاره وفرات روافد فدرهای سقف بهوار رفدة گروهی از مردم رفیدة بالضم حیی از عرب یقال لهم الرفیدات رقد رقاد بالضم خواب و غنودن
شدن رقد رقود و کذلک قوم رقود و رقد رقدة فعلة منه مرقد بالفتح خوابگاه ارقده ای انامه وارقد بالمکان ای اقام به مرقد بالکسر دارو که خواب آرد
بر جستن به در برخاستن شتاب رفتن رجل مرقدی بکسرتین بینهما ساکن مشددة الدال مفتوحة مثل مرعزی الذی یرقد فی اموره راقود نوعی از کوزه
خم قار اندود کرده معرب رواقید ج رقد نام کوهی که سنگ آسیا از وی گیرند رکد رکود ایستادن آب و باد و کشتی و آفتاب بنصف نهار و سست
ایستادن ریزه و ترازو و آرام گرفتن مردم و کل ثابت فی مکان فهو راکد مرکد ایستادن جایهای مردم و غیره جفنة رکود بالفتح کاسه پر رماد بالفتح
خاکستر رمدد بکسرتین بالمیم الا ردداء کالاربعاء مثله و یقال رماد رمدد بکسرتین ای هالک ارمد خاکستر گون نعامة رمداء و یقال للبعوض رمد بالضم والسکون
ارمداد و رمد پیش شدن و پستان کردن ناقه و گاو و گوسپند ترمید در خاکستر کردن و فی المثل شوی اخوک حتی اذا انضج رمد مرمد بریان کرده در خاکستر
پستان کردن میش یقال ترمدت الضان فرقق برقق ای هیی الارباق رمد بالسکون رمادة هلاک شدن (ع ف اک م) یقال رمدت الغنم ای هلکت من
البرد و قال ابن السکیت رمد رمدنا القوم نرمدهم ای اتینا علیهم عام الرمادة سال هلاکی ستور و مردم در عهد حضرت عمر بن الخطاب رضی
رمد بالفتح آب بسیار در چشم ورمد بر آمدن فهو رمد و ارمد و ارمد الله عینه فهی رمدة ماء رمد آب شور رند نوعی از درخت خوشبو و رند بالضم
رود آب علف جستن (ع ف اض م) فهو رائد یقال لا یکذب الرائد اهله در رفتن و آمدن را دنشئ برودای جا ردهب رائد ایضا دسته دستاس ارادة خواستن
و اصلها الاواد نقولت حرکة الواو الی ما قبلها فانقلبت فی الماضی الفا و فی المستقبل یاء و سقطت فی المصدر لمجاورتها الالف الساکنة
و عوض منها الهاء فی آخره و راود و مراودة در واداء ای ارادته ارتیاد جستن و فی الحدیث اذا بال احدکم فلیرتد لبوله ای لیطلب مکانا لینا و مترداد ریاد والاسم
بالکسر گشتن شتر ریس درچراگاه مراد بالفتح موضع منه و مراد الریح المکان الذی یذهب فیه و یجیء رادة بلا همز زن طواف کننده بهمسایگان رودان مصدر
تقول رادت المرأة ترود فهی رادة و رجل رادة و هو فعل بالتحریک بمعنی فاعل کالفرط بمعنی الفارط رائد العین عوارها الذی یرود فیها و راد و ساده ای لم یستقر مرود بالکسر
میل سرمه و آهن حلقه لگام و چیج دولاب آهن و یقال یمشی فلان علی رود بالضم ای علی مهل و تصغیره رویدا و واد مرود بالفتح و الضم
نرم رفتن و راندن یقال ارود فی السیر ای رفق و قولهم الدهر ارود ذو غیر ای یعمل عمله فی سکون لا یشعر به و یقال رویدک عمروا فالکاف للخطاب لا موضع
لها من الاعراب و رویدا غیر مضاف الیها و هو متعد الی عمرو لانه اسم سمی به الفعل و یعمل عمل الافعال و تفسیر رویدا مهلا و تفسیر رویدک امهل لان الکاف انما تدخله
اذا کان بمعنی افعل دون غیره و حرکت الدال لالتقاء الساکنین و نصبت نصب المصادر و هو مصغر مامور به لانه تصغیر الترخیم من ارواد و هو مصدر ارود و بیرود و له
اربعة اوجه ... و رویدا ای اروادا و حال کقولک سار القوم رویدا لما اتصل بالمعرفة صار حالا لها
مصدر نحو ... علی الاضافة کقوله تعالی فضرب الرقاب ... ریبد کرانه بیرون جسته از کوه رید ج ریح ریدة رادة زید بالفتح لثه ایوب (ضیمهم) ...
کالالیسه ... فصل من الرعد ریدة سخت ساید ... (ع ف انجم) ... رادة تازگی والرئیدة الشابة الرخصة الناعمة یعنی زن جوان نازک اندام
تازه رود نوعی از خوردنی که از گندم کوفته و شیر سازند و نیز نرمی و رهادة ... بالحماقة العظیمة و امر مرهود لم یحکم و ترکهم مرهودین غیر عازمین علی امر
... شتاب ... عزم بر کاری نداشتند فصل الزاء زبد زبد را دو ترسانیدن (ع تفهما) فرود ای مذعور زبد ... بالتحریک کفک ... شیر و
... زبدة بالضم ... الشراب ... بالمد و انما زید السدر ای ... زید بالضم کفک سر شیر زبدة مسکه زبد بالفتح اندک دادن
... و فی الحدیث انا لا نقبل زبد المشرکین ای رفدهم و زبدت المرأة سقاءها ای مخضته حتی یخرج زبده و زبد بالضم ای الطعمة الزبدة و زبدة زدن و
... الزبد ... والتشبیه بالاخیر ... المثل اختلط الخاثر بالزباد و الزباد ایضا نبت ... زبادی کنند کف ...

نام مردی زبید بطنی از مذحج زبید بفتح نام ده از ده مدینه بالیمن زبیدة بالضم نام معروفه زبرجد بالکسر زبرجد بضم زرد + زرد بالسکون والحرکة فرو بردن بگلو (ع ع ک اف م) خبه
کردن (ع ع ت اض م) یقال ... واللقمة فرو بردن زرد زره حلقه دوخته زره بافتن و در هم افگندن ... زرد مرد خبه کرده اژدر فرو خوردن مزرد گلو حلق زراد با ...
ریسمان که بر گلوی شتر بندند زرد بالتحریک ایضا زره بافته زراد زره گر مزرد بالکسر نام مردی زرد و بالفتح موقعی زغد زغد بفتحتین بانگ کردن شتر (ع ع
بفتحهما) و فشردن گلو را و مشک را تا مسکه ازوی بیرون آید زغید مسکه بیرون که نیمه از مشک ... زند زند زندان و چوب یا آهن آتش زنه زنادة
سنگ یا چوب زیرین چخماق و قیل هما زندان اذا اجتمعا ولا یقال زندتان زناد جمع از نماز و کذلک و قیل لمن اعان و انجد ورت بک زنادی مزند بخیل
تنگ خوی و ثوب مزند تنگ پهنا زند بند تنگ کردن و هو ایضا ان تخل اشاع الناقة بالخلة عضا ثم تشد بشعر ... اذا اندحقت رحمها بعد الولادة ...
و تزند فلان اذا ضاق بالجواب و غضب زهد زهد زهادة بالضم ناخواهانی خلاف رغبت زهادة ناخواهانی نمودن (ع ع ک اف م) یقال زهد فیه و عنه و بفتحهما لغة فیه و فلان
تیز ای تبعد زهید خلاف ترغیب فزهد فیه و عنه مزهد اندک مال و فی الحدیث افضل الناس مؤمن مزهد زهید اندک یقال هو زهید الاکل ای قلیله و واد زهید ای قلیل
الاخذ للماء و یقال خذ زهد ما یکفیک بالفتح ای قدر ما یکفیک فلان یزهد عطاء فلان ای یعده زهیدا وارض زها د بالفتح ای لا تسیل الا عن مطر کثیر زهد بالسکون برگ
درخت خرما (ع ع بفتحهما) زهدت النخل خرزته و خرصته زود ورزاد توشه تزود توشه دادن یقال زود ته فتزود و مزود بالکسر توشه دان والعرب تلقب العجم برقاب المزاود
زید زیادة بالکسر و مزید بالفتح افزونی و کذلک زوادة بالضم حکاها یعقوب عن الکسائی عن العکبری زید نام مردی و فزون شدن و کردن لازم متعد و کذا با
(ع ع ت اک م) ذراد و ازداد بمعنی یقال زاده الله خیرا و زاد فیها عنده و یقال افعل ذلک زیادة والعامة تقول زائدة و استزاده ای استقصره و تزید المسعر ای غلا
تزید نوعی از رفتن و دروغ گفتن زائدة الکبد پاره ای از جگر جدا زوائد اقب سعید بن عثمان یقال کان لثلث بینات ذو زوائد یکی از نامهای شیر ...
اظفاره وانیابه و زئیره و صولته تزید بدر قبیله والیه ینسب البرود التزیدیة مزادة توشه دان و آبدست دان مزاد مزاد مزائد (ضمیمه زغد مسکه زغدة آواز
که در جوف خود بکرداند زفد الاناء پر کرد و آکند ازفد فلان فرسه شعیر البیار جود اسپ خود را ... زمرد زمرذ الزبا ... و فی ...
فصل السین
الاساد ... یقال ابو عمرو هو ان ... اللیل مع النهار قال المبرد هو سیر اللیل ... لا تعرس فیه ... سیر النهار ... سودة بالضم باقی جوانی و قوت زن و
و یقال ان فیها لسئودة ای بقیة سأد سئاد بالسکون والحرکة خبه کردن مسئاد و مساد خیک روغن و عسل ... فهو مسئود ... اذا ادهم فهو مفعل و اذا الهم
فهو فعال سبد سبد اندک یقال ماله سبد ولا لبد ای قلیل و کثیر و یقال السبد من الشعر واللبد من الصوف ... سبید از بیخ برکندن موی و چرب ناکردن سر و فی الحدیث
قدم ابن عباس ... مسبدا راسه و سبد الشعر بعد الحلق ای نبت واسود و سبد الفرخ ای بدا ریشه و شتر ک سبد بالضم مرغی نرم پر با والعرب تشبه الفرس به اذا عرق
سبدان بالکسر ... سید بالکسر گرگ یقال سبندا سیادا ... و اسیاد فی الاصمعیة قال ابو عمرو ... الحیوان من کل شیء و قال الاصمعی
ها النمر سجد سجود سر بر زمین نهادن و فروتنی کردن والاسم السجدة بالکسر و سورة السجدة بالفتح ... سجادة بالضم ... ای نماز و نشان سجده
در پیشانی ... سجد ... سجیم ... بفتح الجیم ... بفتحهما ایضا ...
... یقال الفراء کل ما کان (ع ع ف اض م) ما یفعل فیه بالفتح اسما کان او مصدرا ... یلاقی فیه المفرق ... احرف من الاسماء الزموها الکسر
من ذلک المسجد والمطلع والمغرب والمشرق والمسقط والمفرق والمجزر والمسکن والمرفق من رفق یرفق والمنبت والمنسک من نسک ینسک فجعلوا الکسر علامة
للاسم و ربما فتحه بعض العرب فی الاسم فقد روی مسکن مسکن و سمعنا المسجد والمطلع قال والفتح فی کله جائز و ان لم نسمعه و ما کان من باب (ع ع ف اک م) فالموضع
بالکسر والمصدر بالفتح للفرق بینهما تقول نزل منزلا بالفتح ای نزولا و هذا منزله بالکسر و هو شبه المفرد فیه هذا الباب من بنات الواو والمواضع والمصادر فی غیر
هذا الباب بفتح العین ولا یقع فیه الفرق و لم یکسر شیء فیما سوی المکسور الا الاحرف التی ذکرنا و المسجدان هما مسجد مکة و مسجد المدینة مسجد بفتح الجیم پیشانی مساجد جای
سجدگاه کما فی الحدیث مرتبان السجد علی سبعة آراب سحد سحد بالضم زرد آب که با بچه از رحم بیرون آید ... سحد فلان ... ای ... و فی الحدیث فصبح
الشیء ... جیب ... چون کرسی و تنگی ... و هو جمع علی غیر قیاس والقیاس ... ای ...
فقعد عن الجواب ... فی ...
... [illegible]

سدد و دیخ سدة بالضم بمعنی کر بنی استوار شد و دفعی سیوان زد سداد بالضم کذلک مثل عطاس وصداع و درو درگاه یقال رایته قاعدا بسدة بابه و فی الحدیث
الشعث الرؤس الذین لا تفتح لهم السدد ای الابواب ومنه سمی اسماعیل السدی لانه کان یبیع المقانع والخمر فی سدة مسجد الکوفة سداد بالفتح درستی و راستی در کردار
و گفتار و کذلک سدد مقصور منه (ع ف اک م) تسدید توفیق سداد یافتن رجل مُسَدَّد ای کان یعمل بالسداد والقصد والمسدد المقوم وسدد رمحه وهو خلاف قولک عرضه
و سدید بالکسر ای صار سدیدا و هو سدید فی القول فهو مستد ای یصیب السداد والقصد و امر سدید و اسد ای قاصد و استد ای استقام و استدت عیون الخرز و
انسدت بمعنی اما سداد القارورة و سداد الثغر فبالکسر لا غیر و اما قولهم فیه سداد من عوز و اصبت به سدادا من عیش ای ما تسد به الخلة فیفتح السین و کسرها والکسر افصح
مُسَدّ بالفتح بستان بن مُعَمَّر و ذلک البستان ما سدة سرد بفتح سُرُد و درز و نقش آن دیم تسریه تشله و زره بافتن و سوراخ کردن والخرز مسرود و مسرّد و کذلک الدرع والمسرد
ایضا الدرع المثقوبة و السَّرد اسم جامع للدروع و سائر الحلق و هو یسرد الحدیث سردا اذا کان جید السیاق له و سرد الصوم تابعه و قیل فی الاشهر الحرم ثلثة سرد
و هو ذو القعدة و ذو الحجة والمحرم و واحد فرد و هو رجب سرندی سخت سرنداة مونث مُسْرَنْدِی الذی یعلوک و یغلبک و اسرنداه ای اعتلاه والاسرنداء والاعرنداء
با حد و الیاء للالحاق سرمد همیشه سرمدی همیشه سرمد با سرمد نیکو پرورش دادن کودک را سرهد کوهان سنام مُسَرهَد ای سمین سعد سُعْدی نام مردی سعد نیک
بختی سعود مصدر منه و جمع (ع بفتحهما) سعودة خلاف نحوست و استعد به تیمن به و استسعده ای عده سعیدا اسعاده نیک بخت شدن خلاف شقاوت (ع
ک اف م) فهو سعید و سُعِد فهو مسعود و قرا الکسائی و اما الذین سعدوا مجهولا و اسعده الله فهو مسعود و لا تقول مُسعَد کانهم استغنوا عنه بمسعود اسعاد ایضا یاری کردن
مساعدة یاری دادن نمودن بمعنی معاونت و قولهم لبیک و سعدیک ای اسعادا لک و سعود النجوم عشرة اربعة منها فی برج الجدی والدلو ینزلها القمر و هی سعد
الذابح و سعد بلع و سعد الاخبیة و سعد السعود و اما الستة التی لیست من المنازل فسعد ناشرة و سعد الملک و سعد البهام و سعد الهمام و سعد البارع و سعد مطر و فی العرب
سعود قبائل شتی منها سعد تمیم و سعد هذیل و سعد قیس و سعد بکر و بنو اسعد بطن من العرب و هو تذکیر سعدی و هی اسم امراة و قولهم فی المثل اسعد ام سعید صغر اذا سئل
عن الشیء اهو مما یحب او یکره و یقال اصله انهما ابنا ضبة بن اد خرجا فرجع سعد و فقد سعید فصار مثلا تیشارم به سعیدیة نوعی از برد ها یمن سعدان گیاهی ورم
من افضل مراعی الابل و فی المثل مرعی ولا کالسعدان والنون زائدة لانه لیس فی الکلام فعلال غیر خزعال و قهقار الا من المضاعف و لهذا النبت شوک یقال له
حسک السعدان و تشبه به حلمة الثدی یقال سعدانة الثندوة سعدانة سینه شتر و گره بند نعل و گره رشته ترازو سعدانات ناخنان زیر خرده گاه شتر ساعد
بازوی مردم و بال مرغ ساعدة یکی از نامهای شیر و نام مردی سواعد آب راهها بسوی جوی یا دریا و جایهای رستن مغز در استخوان سعد بالضم مشک زمین
سعادی بالضم نام جو ساعدة قومی از خزرج سقیفة بنی ساعدة جای و سرای ایشان سعفد سعفاد بالکسر جستن تر بر باده (ع ک اف م) و ذلک یقال فی
التیس والبعیر والثور والسباع والطیر (ع ف اک م) لغة فیه حکاها ابو عبیدة اسفاد بر جهانیدن و منه تساندت السباع ایضا سفود و تشدید الفاء سیخ
مرغ بریان کن و آنرا بابزن خوانند سلغد بالکسر و تشدید الدال کول و کرک سمار سمهو و سمود رواداشتن از تکبر (ع ف اض م) و کل رافع راسه فهو سامد
و برشدن یقال سمدت ای حلوت و گوشیدن ستور در رفتن سمدت الابل فی سیرها ای جدت و بازی کردن سامد ای لاه و یقال للقینة اسمدینا
ای الهینا بالغناء اسمید بار دادن زمین را و موی از بن برکندن اسمید او برآمد سید از خشم سمعد سمعدا آماسیده و یقال اسمغدت انامله و اسمغد ای امتلا
غضبا سند سند بالتحریک انچه پشت بدو باز نهند از بلندی و کوه و تکیه گاه شود و پشت باز نهادن (ع ف اض م) سندت الیه و استندت بمعنی اسناد باز نهادن
بکسی تکیه دادن خبری را بخبری و برداشتن سخن بگوینده وی و خشب مسندة شدد للکثرة و تساندت و استندت بمعنی خرج القوم متساندین ای علی رایات شتی و لم
یکونوا تحت رایة امیر واحد مسند بالضم روزگار و پسر خوانده و خطی در حمیر اتفاق خط المسند بالکسر شتر قوی بلند و اختلاف ردفین در شعر یقال منه ساند الشاعر و ساند
الرجل ای عاضده و کانفه مستدا و بالکسر نام جوی سند بالکسر نام شهری مردم آن شهر واحده سندی مثل زنجی و زنج سود و سیادة سودد و سیودة مهتر شدن
یقال ساد قومه فهو سید و هم سادة و تقدیره فعلة بالتحریک لان تقدیر سید فیعل و هو مثل سری و سراة لا نظیر لهما یدل علی ذلک انه یجمع علی سیائد بالهمز مثل افیل و افائل و تبیع
و تبائع و قال البصریون تقدیر سید فیعل و جمع علی سادة و زن فعلة بالتحریک کانهم جمعوا سائدا مثل قائد و قادة و ذائد و ذادة و قالوا انما جمعت العرب السید و الجید علی فعائل
بالهمز علی غیر قیاس جمع فیعل فیاعل بلا همز والدال فی سودد زائدة للالحاق ببناء فعلل مثل جندب و برقع تسوید مهتر گردانیدن و سیاه کردن تقول سوده قومه و هو اسود من فلان
ای اجل منه قال الفراء تقول هذا سید قومه الیوم فاذا اخبرت انه عن قلیل یسود قلت ساید و کذلک اسادت المراة اذا ولدت غلاما سیدا و کذلک اذا ولدت غلاما اسود اللون و استاد القوم بنی فلان ای

افتاد اسیدهم وانشه ده وخطبه الیسواء بالفتح سیاهی لون اسود واسودّ بار مصدران فیه ویجوز فی الشعر سواد وقد باب الالف لالتقاء الساکنین فی العرینه اسود ده وان شئت اثبت
اسود سیاه وتصغیره اُسَیّد واسیود وامیدی بحذف الیاء الذی کنسب الیه وتصغیر الترخیم سُوید ویقال سود الرجل کما تقول عور عینه ویقال کلمت فلانا فما رد علی سوداء
ولا بیضاء یعنی کلمة لاقبیحة ولا حسنة سودان شهرا وآیة طاة سوداء ای وارسته وطاة حمراء ای بدیدة اسود مار بزرگ سیاه اساود تج علی انه اسم ولو کان صفة
یجمع علی فعل یقال اسود سالخ غیر مضاف لانه یسلخ جلده کل سنة والانثی اسودة ولا یوصف بسالخة اساودة برابری کردن بزرگی وسیاهی یقال ساد ودنی
فلان فسدته من سواد اللون والسود جمیعا سودت الابل اذا داویته من الشعر البالی اوبارها قال الکسائی سیدیه کلان سال وفی الحدیث ثنی الضان خیر من السید
من المعز وقولهم جاء فلان بغنمه سود البطون وجاء بها حمر الکلی معناهما مهازیل سواد بالفتح سیاهی شخص اعیان اسودة تج اساود جمع الجمع سواد الامیر ثقله ویقال لفلان
سواد ای مال کثیر سواد الکوفة والبصرة قراهما سواد القلب حبته وکذلک اسوده وسوداؤه وسویداؤه سواد الناس عوامهم وکل عدد کثیر سود بفتح اسیر یقال قیح سواد
بالکسر نهانی گفتن وهو السرار وساودته ای ساررته واصله ادنا سوادک من سواده ای شخصک من شخصه قیل لابنة الخس لم زنیت وانت سیدة قومک
قالت قرب الوساد وطول السواد سید بالکسر گرگ سیدان تج سیدة مونث وربما سمی به الاسد بنو السید قبیلة از بنی ضبة سیدان نام شتر سهد سهاد بالضم بیداری سهد
بفتحتین بیدار شدن (ع ک ا ف م) سهد بضمتین کم خواب تسهید بیدار کردن ویقال ما رأیت من فلان سهدة ای امرا اعتمد علیه من کلام او خبر (فصل الشین)
شبرد شعره شتر وآنرا وسبردت الناقة شتر ماده افگنده بی موی اندخت مسبرد نخت منه ساتیدما فی قول یزید بن مفرغ فقد یسعی فساتید اقصی الحلوا
السخافة فابجال اسم جبل اصله ساتید ما فحذف الشاعر میمه فینبغی ان یذکر هنا وینبه علی اصله ساجرد بکسر الجیم دیهی است نزد قاشان ودیهی دیگر شخد د
سخت کشش سمر نهی (ص ر وم) وهذا موضعه اشقرد بالکسر شهری است منه المسندة زینب بنت المحدث سلیمان بن هبة الله بن خطیب بنت ابیا
الشعد بالضم بساتین نزدیک واماکن شترة بسمرقند منه کامل بن مکرم وعلی بن الحسین واحمد بن حاجب المحدثون وسعد مجهولا آماسید وفصال ساغدة و
بفتح الغین رواء من اللبن سمان یعنی شتربچگان جدا کرده شده از مادران فربه بسیر خوردن شیر سغدان بالضم دیهی است بنجار سغاد بالضم والقصر گیاهی
الذی یسغد ای مبطل اللبن یعنی جدا ترو تازه دارد او را باران نرم سقد اسپ سوساتیده وسقده وسقدة تسقیدا امر وساند آنرا ولاغر گردانید وسقدة بالضم
الجهنیة الحمرة سقد وسقیدات تج سکدة شهری بکنار دریای افریقیه سکندان دیهی است بمرو سکلکند قصبه بطخارستان منها علی بن الحسین السکلکندی الفقیه الحنفی
السلفق الهندی اه شتر ماده قوی سلاحدج السلفقد اسلوه کز ج اسپ در ریاضت انداخته سلفقد چشمه سمرود بالضم دراز سمعد او چشم شدن وسمعدت
الانامله تورمت سمند اسپ فارسیة سمند قلعه است بروم سمند ور کشقدور شهری است نزدیک تاتان سمهد یحد چیز خشک سخت سمهد وشترستاده سمهد سنا
کلان شد کوهان آن سهیاد بفتحتین دیهی است به ابیورد

فصل الشین

شدید شدّة بالکسر سختی شدید سخت شدة بالفتح یکبار حمله کردن (ع ف ا ض م) وشدیدعلیه
ای حمل علیه شد دویدن وبلند برآمدن روز واستوار کردن وشد عضده ای قواه واشتد استوار شد دویدن شدة بالکسر سختی نمودن در چیزی تشدد وکذلک تشدد مرتحل وشدة شدید
بالضم والکسر ای اوثقه وهو من النوادر قال الفراء اکان علی فعلت من ذوات التضعیف غیر واقع فمستقبله مکسور العین مثل عففت اعف وما کان واقعا مثل مددت ورددت مضموم
العین الا ثلثة احرف جاءت نادرة وهو شده یشده وعله یعله ونمه ینمه وصاله بصمم قال غانن یا دشل هذا ایضا ما لم اسمعه فهو قلیل وقد جاء حرف واحد بالکسر من غیران یشرکه الضم
شاد ادو هو حبه یحبه وتقول شد الله ملکه وشدده ای قواه تشدید گران کردن خلاف تخفیف قوله تعالی حتی یبلغ اشده ای قوته وهو ما بین ثمانی عشرة الی ثلثین وهو واحد جاء علی
بناء الجمع مثل آنک وهو الاسرب ولا نظیر لهما ویقال هو جمع لا واحد له من لفظه مثل آسال وابابیل وعبادید ومذاکیر قال سیبویه واحده شدة وهو حسن فی المعنی لانه یقال بلغ
الغلام شدته ولکن لا یجمع فعلة علی افعل واما انعم فانما هو جمع نعم من قولهم یوم بؤس ویوم نعم ویقال هو جمع نعمة کتقول نعمة نعم وانعم وانما قول من قال واحده شد مثل کلب
اکلب وشد بالکسر مثل ذئب واذؤب فهو قیاس کما یقال بنی واه الا بابیل ابول قیاسا علی عجول وعجیل ولیس ذلک سماعا من العرب قال ابو زید یقولون اصابتنی شدی علی فعلی ای
شدة وشد الرجل اذا اصار ذا دابة شدیدة شهر شعر شراد رسیدن روز (ع ف ا ک م) فهو شارد وشرد والجمع شرد بفتحتین شرد وشرد بفتحتین شارد مثل خادم وخدم وغائب وغیب وقافیة شرود ای سائرة فی البلاد شرید رانده تشرید راندن قوله تعالی فشرد بهم من خلفهم ای فرق وبدد وشرد به تشریدا ای سمع بعیوبه بنو الشرید بطنی از سلیم
شغد بالضم عطاء بالفتح المصدر منه (ع ف ا ض م) شهد شهادة گواهی دادن ومسند وآگاهی قاطع یقال شهد الرجل علی کذا وربما سکنوا الهاء فقالوا شهد الرجل جعفر الاخفش ذی ذا
اشهد بکذا احلف مشاهدة معاینه دیدن شهود بالضم گواهان وحاضر شدن فهو شاهد وهم شهود ای حضور وهو فی الاصل مصدر وشهدا له ای بیکی وکی شهداء ای شاهد ای حاضر

ما عنده من الشهادة فهو شاهد والجمع شهد مثل صاحب وصحب وبعضهم ینکره والجمع الشهداء شهود و شهاد شهید حاضر گواه و کشته شده بی قصاص و دیت و الشهادة الامر
فیها بینها و قد استشهد و هم شهداء اشهد گواه گردانیدن و اشهدته فشهد علیه ای صار شاهدا علیه و امرأة مشهد بلاها و التی حضر زوجها و مغیبة بالها و التی غاب زوجها
استشهاد گواهی خواستن و اشهد فی ای احضر فی و جعلنی شاهدا ایضا شهد و مختصر بمعنی تشهد اشهد ان لا اله الا الله گفتن در نماز و نشستن تا آنجا تشاهد آب سطبر
که با بچه بیرون آید از رحم در زبان و فرشتنه شهود الناقة آثار موضع منتجها من دم او سلا شهد بالفتح و الضم انگبین با موم شهدة اخص منه و الجمع شهاد و اشهد الرجل ای
امذی و المذی عسیلة **شید** بالکسر هرچه دیوار را بوی اندایند چون آهک و گچ و جز آن و بالفتح مصدره (ع ف ا ک م) مشید ای معمول بالشید تشیید
برافراشتن اشادة مثله و ایضا آواز برداشتن و اشادة بذکره ای رفع من قدره قال ابو عمرو اشدت بالشیء ای عرفته مشید بالضم و التشدید برافراشته قال
الکسائی المشید بالفتح و کسر الشین للواحد من قوله تعالی و قصر مشید و المشید بالضم للجمع من قوله تعالی فی بروج مشیدة **شیدمیه** **شخدود** بالضم مرد بدخلق **شخند** جعفر نام مردی
الشقذة بالکسر نیشتنه کثیرة اللاهم **شیمردی** بالقصر نباتی است یا درختی شمرداة شتر ماده تیز رو شمرذاة بر وزن و معنی شمرداة **تشوید** برآمدن آفتاب و بلند شدن
آن تشوذ مثله او الصواب بالذال **فصل الصاد صخد** **صخد** سوختن آفتاب (ع ف ا بفتحهما) و بانگ در کاک صخد بالتحریک نیک گرم شدن روز (ع ک ا ف م)
یوم صخدان بالتحریک و صیخود روز نیک گرم صخرة صیخود ای شدیدة و اصخد الحرباء ای اصطلی الحر الشمس **صدد** **صدود** روی برگردانیدن (ع ف ا ض م)
صد باز داشتن و صده و اصده بمعنی ای منعه عنه صدید زرداب و بانگ کردن (ع ف ا ض م و کسرها) صدد بفتحتین نزدیکی یقال داری صدد داره
ای قبالتها نصب علی الظرف صداد بالضم و التشدید نوعی از کلاک موشش قال ابو زید هو فی کلام قیس سام ابرص و الجمع صدائد علی غیر قیاس و راه سوی آب
صدادا بالمنام چاهی خوش آب و فی المثل ماء و لا کصداء و بعضهم یقول هو صداء مثال صدعاء و اصدد الجرح ای صار فیه المدة و الصدید صدید بالضم کوه قال ابو عمر
یقال لکل جبل صدد و سد **صرد** **صرد** سادة یقال اجیئه حبا صردا و نبیذ صرد کذب صرد ای خالص و قوم صرد و هو معرب سرد صرد و من البلاد خلاف جرم یعنی
سردسیر و گرم سیر صرد بالتحریک سرما یافتن (ع ک ا ف م) فهو صرد و مصراد صرد قلبی عنه ای انتهی عنه و صرد السهم عن الرمیة ای نفذ و اصرده انفذه و هم
مصراد و صماد ای نافذ بنو الصارد قومی از عرب صردان بالضم و التحریک دو رگ زیر زبان صرد طائر البغی و رگاک دو سپیدی در پشت اسپ بعد از ریش شدن وی
صادا ابر تنک بی باران تصرید کم از سیری آب دادن و کم کردن عطا تصرید مصرد ای مقلل و کذلک الذی یسقی قلیلا او یعطی قلیلا صرد ای بکسرتین و ساکن الوسط
ناقة کم شیر سهم زائده **صرخد** **صرخد** موضعی **صعد** **صعود** برآمدن تصعید کذلک یقال صعد فی السلم و صعد فی الجبل و علی الجبل صعد فی الارض ای مضی و سار و صعد فی الوادی
و صعد فیه ای انحدر و تصعد فی الشیء ای شق علیه عذاب صعد بالتحریک ای شدید قوله تعالی یسلکه عذابا صعدا اصعاد و بالفتح بلندی خلاف هبوط و صعود و الجمع صعائد
و صعد مثل عجوز و عجائز و عجز و عقبة دشوار ناقة که بچه ناقص خلقت زاید یقال اصعدت الناقة و اصعدتها اذا کانتاها بالالف عن الفراء صعید خاک قال ثعلب وجه الارض
صعد و صعدات ج مثل طریق و طرق و طرقات و یقال هذا النبات ینمی صعدا بفتحتین ای ذهب طولا صعید مصر موضعی و ردی صعدة نیزه کوتاه راست رسته
نبات صعدة خران گور صاعدی منسوب الیها علی غیر قیاس صعدا بالضم و المد دم سرد دراز **صفد** **صفد** بند کردن (ع ف ا ک م) و بالتحریک عطا
صفدای اوثقه و شده اصفاد مال و بنده بخشیدن صفاد بالکسر دوال و بند مثل صفاد ج صفد و **صقعصر** بکسرتین بینهما ساکن چکاوک و هو طائر یهیج
العافة بالملیح و فی المثل اجبن من صفرد **صلد** **صلد** رست تابان سنگ وارض صلد و جبین صلد ای صلب املس صلود بالضم آواز آوردن آتش زنه
جستن آتش (ع ف ا ک م) و اصلد الرجل ای صلد زنده اصلد بخیل صلود و یک دیر جوشش آید و اسپ خوی ناکننده ناقة صلود و مصلاد کم شیر **صلخدی**
صلخدی قوی سخت صلخدم کذلک بزیادة الیاء و المیم فیهما و یقال جمل صلخدی و صلخدم ای قوی طویل و ناقة صلخداة و جمل صلاخد بالضم و الجمع صلاخد
بالفتح و صلتد ای انتصب قائما **صمد** **صمد** جای بلند درشت مصمد رست از هر چیزی انة فی مصمت و هو الذی لا جوف فیه صماد بالکسر سر بند شیشه صماد ایضا
آهنگ کردن (ع ف ا ض م) صمد بفتحتین مهتر و آنکه آهنگ بوی کنند در مهمات و بی نیاز بیت مصمد ای مقصود **صمعد** **صمعد** از آفتاب رفتن **صمند**
صمید بالکسر مهتر سردل غیث صمید باران بزرگ قطره صناد مهتران و تخفیها و منه قول الحسن نعوذ بالله من صنادید القدر **صمهید** صمهید بفتحتین
بینهما ساکن نم البشر آب و دراز و صهد الشمس لغة فی صخدته **صید** **صید** شکار و شکار کردن (ع ف ا ک م و فتحهما) یقال منه صاده یصیده و یصاده
ایضا و اصطاده کذلک و فلان تصید صید و صیدة بالکسر فیهما آنچه بوی صید کنند کلب صیود و کلاب صید بضمتین و صید فی لغة من یخفف الرسل و بکسر الصاد

للسّلم ایبا و صید بفتحتین سربلند داشتن از کبر فهو اصید (ع ع ک اف ا م) و صید و اصیدّ بمعنی مثل عور و اعورّ والاصل فی هذا الباب افعلّ بالتشدید و انما صحت الیاء فیه لصحتها فی اصله لتدل علیه وحذفت منه الزوائد للتخفیف ولولا ذلک لقلت صاد و عار وقلبت الیاء والواو الفا کما قلبتهما فی خاف وباع والدلیل علی انه افعلّ مجیء اخواته علی هذا فی الالوان والعیوب نحو اسود و احمرّ وانما قالوا اعور وعوج للتخفیف وکذلک قیاس عمی وان لم یسمع ولهذا لا یقال من هذا الباب ما افعله فی التعجب لان اصله یزید علی الثلاثی ولا یمکن بناء الرباعی من الرباعی وانما یبنی الوزن الاکثر من الاقل صادیس وزوی صادی منسوب الیه و بزنی از حروف هجا صیدان بالفتح دیگهای سنگین صیدار بالفتح والمد سنگ که از وی دیگ سازند و زمین درشت و نام شهری هو صیدا البطنی از بنی اسد صیدانة غول و زن بدخوی بسیار گوی (صیدیم مر)

صرقند شهری است بکنارهٔ دریای شام **صغد** بالضم موضعی است به سمرقند و موضعی است به بخارا **صغد بیل** شهری است بارمینیه کرا و ز افوشیروان بنا کرده **اصفعند** بکسر الهمزة و فتح الفاء و کسر العین المهملة می **صلغد** کجعفر رجل المتقشر الانف حمرة یعنی کسیکه پوست بینی او از سرخ باده رفته باشد **صمخد** و بالخاء المعجمة کجعفر رجل و قد عمل خالص وانت فی صمخد قومک ای فی صمیمهم و اصمخد انتفخ غضبا **اصمعد** و کزبیج باده شتر بسیار شیر و کم شیر من الاضداد و صار یدرین یبه سخت و گوسفندان فربه و لاغر من الاضداد **صمعد** کسجل بسیار سخت و المصمعد المنتفخ من شحم او مرض صود الصاد تصویب آکنها **فصل الضاد** ضاد و ضود بالضم فیهار کامرضوا و مصدر منه یقال ضید الرجل فهو مضوو و اضاده الله ای ازکمه الله ضاد خصومت کردن **ضد** و ضدید الکسر با هتا اضداد و ضدید شد و قد یکون الضد جماعة قال الله تعالی ویکونون علیهم ضدا و قد ضاده و هما متضادان یقال لا ضد له ولا ضدید له ولا ضدید له ضد بالفتح برگردن (ع ع ف ض م) ضد القربة ای ملأها و اضد الرجل ای غضب **ضمخد** و ضمخد کوچ ویقال هو متبرة یعنی من الاول والیسرت من الثانی **ضفند** و ضفندد فربه احمق ومحق بالخماسی تکریر آخره **ضمد** ضمد ترو خشک یقال شبعت الابل من ضمد الارض ای من رطبها و یابسها و فربه و لاغر و یار برابری گردن در چیزی و دو دوست گرفتن زن قال ابو ذویب شعر تریدین کیما تضمدینی و خالدا و هل یجمع السیفان ویحک فی غمد ضماد بالکسر چیزی که بر جراحت بندند و بستن بر جراحت ضمد ایضا کذلک (ع ع ف اک م) ضمادة عصابه که با ضماد بندند و یقال ضمده بالعصا ای ضربه علی الرأس و یقال انا علی ضماده ومن الامر ای اشرف علیه ضمد بالتحریک کینه گرفتن (ع ع ک اف م) و ضمد علیه ای اغتیظ علیه و حق دیرینه و یقال لنا ضمد عند فلان ای لنا بقیة حق من عقله او دین و ضماد غلبه پیدا کردن عرج و آن درختی است و ضمد را سرای شده بعضا بند و قد ضمدته تضمیدا ای جلت اجتماع اشتد و علی جیرته **ضمیمه** و ضمد اکردن فهو ضمود و ضمد دار ای مضطر و فلان ضمدة للکل ای من شاران اهبره فعل (ضمیم) **ضهد** بفتحتین خشم آشکارا و پنهان بالفتح آمیختن خرما رسیده یا نارسیده ضهده تضهیدا ذکره بالغضب **ضغد** خبه کرد او را یا گلوی او فشرد (ع ع بفتحهما) **ضفدد** طپانچه زد او را و الضفادی الضفادع کما قالوا فی الثعالب اضفاد ضفید دا انتفخ غضبا **الضاد** حرف هجا للعرب خاصة والضوادی ما یتعلل به من الکلام **فصل الطاء** طرد و طرد راندن و دور کردن (ع ع ف اص م) طرد بفتحتین کذلک وایضا ضراوة الصید ولا یقال منه انفعل و افتعل الا فی لغة ردیئة مطرد و دو طرد بمعنی و هو فلان لیطردهم ای یشلهم و طردت فلانا طرداه ای ضمته من نواحیها و اطردته ای امرت بطرده و اطرده السلطان ای امر باخراجه عن بلده قال ابن السکیت اطردته اذا صیرته طریدا و طردته اذا نفیته عنک وقلت له اذهب عنا و یقال هو طرید للذی ولد بعده فی الثانی طرید الاول و طردت القوم ای اتیت علیهم و جزتهم طریدة شکار که ساکاران شتر و چوب که بر دوک و تیر تمار زنند و تراشند مانند رانده طرید ایضا نسه درخت کرشنده و بی شاخ و برگ مانده و هو الحری تمطار دچها یاد دار برانگیختن یقال هم فرسان الطراد و استطرد له و ذلک ضرب من المکیدة اطراد پی یکدیگر شدن و اطرد الامر ای استقام و الانهار تطرد ای تجری مطرد بالکسر نیزهٔ کوتاه که بدان صید کنند **طود** طود کوه بزرگ و طود فی الجبال ای طوف و طوح مطاو و ای مطاوح **فصل العین** عبد عبید بنده خلاف حر عبید و اعبد و عباد مثل کلب کلیب و اکلب و کلاب جمع و عبدان مثل تمر و تمران بالضم و عبدان بکسرتین و بالتشدید و بالکسر و بکسر الباء و عبدی بالکسر و بالمد و بالقصر مع التشدید و عبوداء بالمد و عبد بضمتین عند الاخفش مثل سقف و سقف قال منه قرأ بعضهم و عبد الطاغوت و عبدة و اعبد بالفتح و کلاهما بالاضافة و اما قیل یقال عبدة الطاغوت قال لیس هذا بجمع لان فعلا لا یجمع علی و هو اسم بنی علی فعل مثل حذر و ندس یقال عبد بین العبودة و العبودیة و اصلها الخضوع و الذل و التعبید التذلیل یقال طریق معبد ای مذلل و کذلک البعیر المعبد و هو المهنوء بالقطران المذلل و المعبدة السفینة المقیرة و التعبید ایضا بنده گی کردن و الاعتباد کذلک و فی الحدیث رجل اعتبد محررا و کذلک الاعباد و التعبد یقال تعبد ای اتخذه عبدا و تعبد ای تنسک و هو العابد و یقال ما عبدک فلان ای [illegible]

واما ابن السکیت فحکی الضم... وقال ابن السکیت العبد ... عبد به اذا کانت ... اذا غضبت عبد بالتحریک فهو عبد خشم و عار والاسم العبدة مثل الانفة وعبدی لغة قال

الوشمر وقوله تعالى فانا اول العابدین من الانف والغضب ناقة ذات عبدة ای ذات قوة وسمن والتوکیب عبدة ای قوة وعبدة بن الطبیب بالتسکین وعلقمة

بن عبدة بالتحریک اسم جاهلی عبادید گروهی از مردم ... وکذلک عبابید یقال صار القوم عبادید وعبابید والنسبة الیهم عبادیدی قال سیبویه

لانه لا واحد له ... فی القیاس علی فعول او فعیل او فعلال عباد بالفتح قبیلة ... والنسبة الیهم عبادی عبیدان بالضم نام وادی علیبة تصغیر عبدة نام

... وقوله تعالى فادخلی فی عبادی ای فی حزبی والعبدی منسوب الی عبد القیس وربما قیل عبقسی وعبدری وعبشمی منسوب الی عبد الدار و عبد شمس ایضا والعبدی

منسوب الی ... یقال لهم بنو العبید کما قالوا فی النسبة الی بنی الهذیل هذلی ... العبادلة فی ... عبد الله بن قشیر ... عبد الله بن قشیر هو الاعور و عبد الله بن سلمة بن قشیر والعبیدتان عبیدة بن معاویة

بن قشیر و عبیدة بن عمرو بن معاویة والعبادلة عبد الله بن عباس و عبد الله بن عمر و عبد الله بن عمرو بن العاص ولیس عبد الله بن مسعود منهم عتید آماده قوله تعالى

ما لدینا عتید تعتید آماده کردن اعتاد وکذلک منه قوله تعالى واعتدت لهن متکأ و فرس عتد بفتح التاء و کسرها آماده جهت راندن قال ابن السکیت هو الشدید التام الخلق

عتاد بالفتح ساختن آمادگی یقال اخذ عدته و عتاده ... والجمع اعتدة ... عتاد ... بکسر ... عتود بالکسر فتیح ... عتدان فاذن عتود بالکسر فتیح ...

... فی الکلام فعول ... عجیر ... بالضم ... بالفتح ... قال الفراء العجیر ... کان اسم عجیر ماخوذ من

... گروهی از خوارج ... عجلد ... بالفتح ... شده ... (ع ف اض م) عدد و عدید شمار یقال هم

عدید الحصی وفلان عدید بنی فلان ای یعد فیهم وعده فاعتد ای صار معدودا و اعتد به ایام معدودات ایام التشریق واعده لامر کذا ای هیأه له استعداد آمادگی

کردن ویقال هم یتعادون و یتعددون علی عشرة آلاف ای یزیدون علی ذلک فی العدد عدة المراة ایام حیض زن وقد اعتدت وانقضت عدتها ویقال

انفذت عدة کتب ای جماعة کتب عدة بالضم ساز و ساخت ویقال کونوا علی عدة ... آمادگی باشید قال الاخفش ومنه قوله تعالى جمع مالا وعدده ویقال جعله فی اعداد

... موضع ... بین ... عدنان ... تمعدد لقلة تمعفل فی الکلام وتمعدد الرجل ای ... اولهم

... علی عیش معد وقال عمر بن الخطاب رضی الله تعالى عنه اخشوشنوا و تمعددوا قال ابو عبیدة فیه قولان یقال هو ... الغلظ ومنه قیل للغلام اذا

وغلظ قد تمعدد ویقال تمعددوا ای تشبهوا بعیش معد وکانوا اهل تقشف وغلظ فی المعاش ای فکونوا مثلهم ودعوا التنعم وزی العجم وهکذا هو فی حدیث آخر علیکم

باللبسة المعدیة قال الکسائی وفی المثل ان تسمع بالمعیدی خیر من ان تراه وهو تصغیر معدی وانما خففت الدال استثقالا للجمع بین التشدیدین مع یاء التصغیر

یضرب للذی ... وذکر فی الناس فاذا رأیته ازدریت مرأته عد بالکسر آبی که سپری نشود چون چشمه مانند آن اعداد ... و بسیاری از هر چیز یقال ...

... جمع ... اعداد بالکسر ... تمام مدت والعدد مقصور منه یقال عادته اللسعة اذا اتته لعداد و فی الحدیث مازالت اکلة خیبر

... اوان قطعت ابهری وذلک ان کل من لدغ اذا تمت له سنة هاج به الالم والقینه عداد الثریا ای مرة فی الشهر و یوم العداد یوم العطار ویقال به عداد

ای مس من جنون ویقال هو فی عداد هم ای یعد معهم عداد القوس ... وفلان عداده فی بنی فلان ای دیوانه معهم ویعد منهم فی الدیوان

وقولهم کان ذلک فی عدان فلان بالفتح والکسر ای علی عهده ... (ع ف اض م) ...

ای ... بالفتح ... عرادة ... خیر عرادة خیرا ای فی حال خیر عرادة ایضا نام ... عرادة بالتشدید آلت جنگ خرد تر از منجنیق تعرید ...

... عربدة بدخوی و جنگ جوی ... عرید ...

... عسجدی ... نام ... ملوک ... که ...

... عصیدة ... عصید ... عصیدة تباه ... من الطعام وقولهم

... عضد ... بالفتح ... الضاد و کسرها مثال حذر و

... (ع ف اض م) ... بازو ... وعضدت الشجر اعضده بالکسر ای قطعته بالمعضد فهو معضود

... الکسر ... عضدان ...

... یک بازو ...

بالضم مطهر بازوبند عضدة دست که بازوی کوتاه دارد اعضاد الحوض سنگهای گرداگرد حوض عضادتا الباب دو بازوی در اعضاد کل شی
من البناء وغیره عضد بالتحریک درد بازوی ستور و منه عضد البعیر بالکسر معتضد جامه که علم بر بازوی دارد ابل معضدة بکسر
باشد عضیب بالباء لقبله که آنرا طرخشقوق خوانند عطر وعطر بفتحتین مشددة الراء دراز یقال یوم عطرد شتاء عطرد وعطارد بالضم
عطود بالفتح وتشدید الواو رفتن بشتاب و هو ملحق بالخماسی عقد عقد بستن یقال عقدت البیع والعهد والنکاح والحبل فانعقد وسطبر
الرب ای غلظ فهو عقید وعقدته وعقدته مجمعی قال الکسائی یقال للقطران والرب ونحوه اعقدته حتی انعقد عقدة بالضم گره عقد یقال خبرت
ای علی عشم وآب وزمین وجای درخت ناک ونخلستان وفی المثل انک من غراب عقدة لانه لایطیر ویقال تحلل عقدة اذا سکن غضبه
مروارید عقد بالتحریک گره گرفتن زبان رعع ک اف م عقد نعت منه عقد بکسر الوسط کذلک وایضا ریگ توده بهم نشسته واحدها عقدة
عقد وعقدة کلاهما بالفتح وتعقد الرمل والخیط وغیرهما ومعتقدة شد الکثرة کلام معقد ای غامض اعتقد مالا وضیعة ای اقتناهما واعتقد الشی ای اشتد
صلب واعتقد کذا ای تیقن لقلبه یقال لیس له معقود ای عقد رای معاقدة معاهدة وتعاقد القوم فیما بینهم وتعاقدت الکلاب ای تعاظلت
بستن ویقال فلان بنی معقد الازار براده قرب المنزلة عقید ای معاقد وفلان عقید الکرم وعقید اللوم عقداء گوسپندکه دنبه او کوتی گره بسته
الکلب جعلوه اسماله معرفة لانعقاد ذنبه عقود جمع عقد انگور خوشه بسته عقاد بالکسر گره عاقد ناقه که دم خود را گره کند و آن علامت آبستنی باشد
گرداگرد چاه وناقه معقودة القرا ای ناقه استوار پشت حبل عقد کذلک عکد عکد بفتحتین بن زبان وعکد الضب بیخ دم ناقه عکدة ای حسنة سمین
ای خاتر بزیادة اللام علد شی علد ای صلب علد ایضا گردن علندی سطبر از هر چیز علاندی جمل علندی بضم اللام کذلک قال
والکلندی اذا غلظ واشتد علود بالکسر وتشدید الدال دراز وبزرگ یقال هو علود العنق علندت الصبی ای اسمنت عمد
عمد بفتحتین وضمتین جمع الکثرة قوله تعالی فی عمد ممددة یقال خیار عمد وسطح عمود الصبح عماد بالکسر بناهای بلند یذکر ویؤنث
کان منزلته معلما لزائریه عمد آهنگ کردن رعع ف اک م وهو نقیض الخطاء یقال عمدت له وتعمدت له ای فعلته وذلک عمدا عمدا علی عین ای بجد ویقین
نهادن وعمدت الشی فانعمد ای اقمته بعماد یعتمد علیه فقام واعتمدته جعلت تحته عمدا وگران کردن بیماری کسی را یقال عمده المرض ای قدحه
هذه العشق ویقال انا اعمد من هذا ای اعجب ومنه قول ابی جهل اعمد من سید قتله قومه والعرب تقول اعمد من کیل محق ای هل زاد علی هذا
لطنه ای علی ظهره عمید القوم سیدهم عمدة بالضم آنچه بر وی اعتماد کنند اعتمدته ای اتکات وعمدت علیه فی کذا ای اتکلت علیه عمد بفتحتین تر شدن خاک رعع ک اف م وذلک اذا
شی من الثری تعقد واجتمع من ندوته ثری عمد بکسر الوسط نعت منه وبعیر عمد وعمد البعیر اذا انفضخ داخل سنامه من الرکوب وظاهره صحیح
عند عند از راه بگشتن رعع ف اض م یقال عند عن الطریق ای عدل عنه فهو عنود بالفتح وناقة عنود التی تعتزل
ج عند العرق ای سال ولم یرقا وهو عرق عاند واعند فی قیئه ای اتبع بعضه بعضا عند بفتحتین کرانه یقال هو یمشی وسطا لا عندا عنود بالضم ایضا بر خلاف
حق کاری کردن ورد کردن حق وستیهیدن بباطل رعع ف اک م عاند وعنید نعت منه والجمع عند وعند مثل راکع ورکع
عناد ستیهیدن وعانده ای عارضه وطعن عند بالکسر نیزه زدن از چپ و راست قال ابو عمرو هو للطعن الولق والعاند مثله عند بالکسر والفتح والضم
لغات نزد وهی ظرف فی المکان والزمان یقال عند الحائط وعند اللیل الا انها ظرف غیر متمکن ولا یقال عندک واسع بالرفع وقد دخلت علیه من حروف
من وحدها کما دخلت علی لدن قال الله تعالی وآتیناه رحمة من عندنا وقال تعالی من لدنا ولا یقال مضیت الی لدنک والی عندک
زیادا ای خذه ویقال مالی عنه عندد ومعلندد بالضم فیهما ای بد وما وجدت الی کذا معلندد ای سبیلا عود عود عودة
رعع ف اض م وفی المثل العود احمد یقال عاد له بعد ما کان اعرض عنه عود بالفتح بازگشت وآن جهان عیادة بالکسر
ف اض م عائد وهم عاد وعادات مثل ساعة وساع وساعات یقال عاده واعتاده وتعوده یعنی عادت کرد او را
فتعوده واعتدته الشی فعاوده ای سأله ان یفعله ثانیا وهو معید لهذا الامر ای مطیق له وایضا هو الفقیه الذی
ویقال للشجاع معاود لانه لایمل المراس وعاودته الحمی وعاوده بالمسالة ای سأله مرة بعد اخری وتعاود القوم فی الحرب

عوادة بالضم طعام یکبار خورده و باز آورده عواد بکسر الدال بمعنی قد مثل نزال و تراک یقال عد فان لک عندنا عواداً حسنا ای ما تحب عائدة باز گردنده و
سود یقال ہذا اعود علیک ای انفع و فلان ذو صفح و عائدة ای ذو عفو و تعطف عود الضبار راه دیرینه و شتر قدیم یقال سؤدد عود ای قدیم و شتر کلان سال بخیه
از باز ل و مخلف در گذشته یا شعوذة بالکسر و فتح م ج و قد عود البعیر و فی المثل ان جرجر العود فزده و تقلا عودة مؤنث عود بالضم چوب عیدان بالکسر ج و رباب
و بوی خوش عاد قبیله قوم ہود علیه السلام عادی ای قدیم و یقال ما ادری ای عاد ہو ای ای الناس ہو غیر منصرف عید بالکسر ہر چه باز آید از اندیشه و
جز آن و جشن اہل اسلام اعیاد ج جمع بالیاء و اصله الواو للزومها فی الواحد و یقال للفرق بینه و بین اعواد الخشب و قد عیّدوا ای شهدوا العید عاد یارعلی
فاعلا و عمد و اتمام ہو دیو و ہو من باب العتل بذکر ہنا کی ایضاً عیدان بالفتح خرما بنان دراز عیدانة یکی ہذا اذا کان فعلان و اذا کان فیعالاً فهو من باب النون
عہد بالفتح زمان یقال کان فی عہد فلان ای فی زمانه و زینهار و سوگند یقال علی عہد الله تعالی لا فعلن کذا و پیمان و امان و نگاہداشت و اندر رزد و منزلی که
ہمیشه بوی باز گردند از ہر کجا که رفته باشند معہد کذلک و باران سپس باران دیگر عہاد و عہود ج و قد عہدت الارض فهی معهودة ای مطرت فهی مطورة و
عہدت الیه الی وصیته و منه اشتق العہد الذی یکتب للولاة عہدة بالضم نوشته بیع و شرا و یقال العہدة علیه ای ما ادرک فیه من درک فاصلاحه علیه و اوان یقال
فی الامر عہدة و سستی یقال فی عقله عہدة ای ضعف و یقال لا عہدة ای لا رجعة و ابیعک الملسی لا عہدة ای تملس و تنفلت فلا ترجع الی معهود دیده
و شناخته و عہدته بمکان کذا ای لقیته و عہدی به قریب ای علمی و معرفتی به و فی الحدیث ان کرم العہد من الایمان ای رعایة المودة تعہد بسیار داشتن و تازه
کردن یقال تعہدت فلانا و تعہدت ضیعتی و ہو افصح من قولک تعاہدته لان التعاهد انما یکون بین اثنین و فلان یتعہد و صح ای یتجدد و العهدان بالکسر
العہد معاہد کرید کرفتن ذمی عہید ہم پیمان و ہم زمان قریة عہیدة ای قدیمة اتی علیها عہد طویل رجل عہد بکسر الوسط آنکه تعاہد ولایت و کارها کند ضمیمه
عبر کقنفذ و علبط و علبطة و علابط زن پیمه نام نازک اندام که از نازکی خود می لرزد و غصن عبرد رقیق ردیٔ و غصن عبرد و عبارد شاخ نرم
و نازک و تحم عبرد پیه حیوان عجمد بالضم مویز دانه انگور و بالفتح یا جیده ہست مانند مویز و بالفتح دانه مویز یا ردی ترین آن و بالتحریک زاغها عجده
یکی عجمد خشم ناک و تند عرجد کبرقع و طرطب ریزه شاخ که درخت خرما و کژ بود اول ما یخرج من العنب کالشالیل عرجدة اسمی است عرقدة
بالقاف سخت تافتن عزود جاریة جامعها (ع فنتهما) عسا سیر کرد (ع ف ک م) عسد الحبل سخت تافتن راعسد الجاریة جامعها عسود کرشته نر
و بار و سخت توانا و مهاره و بیضه یضارب الشعب مانند العذاری ج و عسودات بنت النقا عسقد بالضم دراز کول و جوان بد خلقت عشده
فراہم آورد و آن را (ع ف ک م) عصلد کجعفر زنبور بسیار سخت عفد بالفتح و عفدان بفتحتین سرد و پای خود را برابر کرده جهیدن بی دویدن
(ع ف ک م) عفد کبوتر یا پرنده است مانند کبوتر و الاعتفاد ان یغلق بابه علی نفسه و لا یسئال احدا حتی یموت جوعا و کانوا یفعلون ذلک فی الجدب
و لقی رجل جاریة تبکی فقال لها ما لک قالت نرید ان نعتفد و اعتفد کذا اعتقده عکرد فربه و توانا شدن عکردت ناقتی رجعت لی قبل الانها و انا کاره و غلام
عکرد کجعفر و برقع و علابط و عصفور متقارب الحلم و سمین یعنی کودک قریب بلوغ یا فربه علکد بالکسر سر زال و دانا و کوتاه پیر گوشت حقیر کم خیر علکد
کقنفذ پیر و کعلابط شتر سطبر و کجعفر و زبرج و قنفذ و علبط و علابط درشت علکد بسیار سخت العلماوة و العلماد بکسرها ما یکب علیه الغزل
علاهدة و ہملا میده ج علہدت الصبی نیک کرد خورش کودک عنجد کجعفر و قنفذ و جندب مویز یا قسمی از آن یا قسم سیاه آن یا نوعی ردی آن و
عنجد العنب صار عنجدا عنجد بر خشم و تند و وہم الجوہری فلم یذکره لا فی الثلاثی و لا فی الرباعی و عنجد و عنجدة اسمان عنقود بالضم علم تو عنقود العنب
(ع ق م) عنکد سخت و گول عیدانة درازه درخت خرمایانه و اویة عیدان ج و کان للنبی صلعم قدح من عیدانة یبول فیها باللیل و تقدم ۞
فصل الغین غدوید غدة غدد غدة بضم پاره گوشت غدد ج غدة البعیر طاعون شتر و اغد البعیر فهو مغد ای به غدة و اغد ای غضب مغدای
غضبان و اغد القوم ای اصابت ابلهم الغدة غنداد کثیر الغضب غرد و غرد بفتحتین کردانیدن آواز در حلق و طرب انگیز کردن آواز (ع ک ف م)
غرد الطائر و غرد و غرد بمعنی غرد بالکسر نوعی از سمار و غرد و غرده بفتح الثانی ج مثل قرد و قردة قال الکسائی واحد الغرد غردة قال الفراء ہو بالفتح غردة و غرد
مثل تمرة و تمر و بالکسر و نبت اخضر منه وانقد و بالکسر مثل کلاسیه و بیاب مغرود و شاخ ج مغاریر ج مغرود ہی با سفر الدال و ہی بلغاء و ثواب اغرندا ابرد ان و قور
و ببشاقه الفقی لقال اغرندوا علیه کذا فلغده غرقد تمر غرقد وی بقیع الغرقد تمر غرقدة یکی غرقد غمد بالکسر نیام شمشیر کار و غمد بالفتح مصدر سقر (ع ف ج م)

وکسرها غمدت السیف واغمدته ای جعلته فی غمده فهو مغمود ومغمد قال ابو عبیدة هما لغتان فصیحتان وتغمده الله برحمته ای غمره بها وتغمدت فلانا ای سترت
ما کان منه وغطیته غمدا جیی از یمن واغتمد فلان اللیل ای دخل فیه کانه صار کالغمد له کما یقال ادرع اللیل غمدان بالضم کوشکی بیمن غمید وغمید بفتحتین نازکی ای
ای نعومت یقال منه امرأة غمیدا وغمادة ای ناعمة غمید خواب آلوده کردن گرد کرده تصحیحه غرید یحذیم سخت آواز او هو تصحیف غرید وبلا یم ازگیاه
او هو بالراء الیضا اسم مغمار زهر هلاهل که فی الفورکشد الغمارید المغاید غنجدة کقنفذة اسم ام رابع بن الحارث الصحابی ویقال فیها غنجرة وعنقرة

فصل الفاء فاد فؤاد بالضم دل افئدة ج فأدته فهو مفؤود ای اصبت فؤاده وکذلک اذا اصابه داء فی فؤاده قال الکسائی مفؤود وفئید بی دل
فأدت الخبزة کوماج کردم فأدت للخبزة جای کردم کوماج را در خاکستر افؤود بالضم علی فعول جای کوماج در خاکستر گرم مفاد علی مفعل بالکسر آتش کاود
سیخ بریان کن که آنرا بابزن خوانند مفادة کذلک وفأدت اللحم وافتأدته ای شویته لحم فئید گوشت بریان فدد فدید آواز کردن از ع ف
ا ک م) فداد سخت آواز وفی الحدیث ان الجفاء والقسوة فی الفدادین وهم الذین تعلو اصواتهم فی حروثهم ومواشیهم فاما الفدادین بالتخفیف فهی البقر
التی تحرث واحدها فدان بالتشدید عن ابی عمرو فدفد زمین هموار فرد فرد تنها وطاق افراد ج فرد ی کذلک علی غیر قیاس کانه جمع فردان
ثور فرد بتسکین الوسط وفتحه وکسره فارد فرید منفرد کلها بمعنی ظبیة فارد التی انقطعت عن القطیع وکذلک سدرة فاردة فرید یکانه ودر وفرائد الدر کبار
افراد النجوم ستارکان روشن ویقال جاؤا افرادا وفرادی بالتنوین وبلا تنوین ای واحدا واحدا وافردته ای عزلته وافردت الیه رسولا وافردت
الانثی ای وضعت واحدا فهی مفرد وموحد ومنفد ولا یقال ذلک فی الناقة لانها لا تلد الا واحدا وفرد وانفرد بمعنی ویقال لقیت زیدا فردین ای لم
یکن معنا احد وتفردت کذا واستفردته اذا انفردت به فرند فرند افرند بکسر تین پرنیان معرب فرند واسم موضع ویقال اسم رملة فرصد
فرصاد بالکسر توت فرقد فرقد کوساله فرقدان دو ستاره نزدیک قطب فرهد فرهد بالضم درشت شتاب زده فرهود جیی از یحمد وهو
یعلی بن الازد ویقال لهم الفراهیدیة منهم الخلیل بن احمد العروضی ویقال رجل فراهیدی ویونس یقول فرهودی فسد فساد تباهی وتباه شدن از ع
ف ا ض م) خلاف صلاح هو فاسد وهم فسدی کما یقال ساقط وسقطی وفسد الشیء بالضم کذلک فهو فسید ولا تقل انفسد وافسدته انا والافساد والاستفساد
خلاف الاصلاح والاستصلاح مفسدة خلاف مصلحت فصد فصد رگ زدن از ع ف ا ک م) فصدت وافتصدت بمعنی وانفصد الشیء وتفصد ای سال
فصید خون در روده بریان کرده وآنرا از برای مهمان پیش نهندی در جاهلیت وفی المثل لم یحرم من فصد له البعیر بسکون الصاد بمعنی مکسورها للتخفیف کما
سکنت الصاد من قبلت وانا یقال فزد لکل صاد وقعت قبل الدال فانه یجوز ان تشمها رائحة الزاء اذا تحرکت وان تزاء محضا اذا سکنت وبعضهم یقول
من فصد له بالقاف ای من عطی له قصدا ای قلیلا وکلام العرب بالفاء فقد فقد فقدان بالضم والکسر گم کردن از ع ف ا ک م) افتقاد کذلک
تفقد گم شده جستن فاقد زنی که شوی یا پسر گم کرده باشد ظبیة فاقد وتفاقد القوم ای فقد بعضهم بعضا فند فند بفتحتین دروغ وسستی رای از پیری
افناد دروغ گفتن وخرف شدن ولا یقال عجوز مفندة لانها لا رای لها تفنید نکوهیدن وضعیف رای نسبت کردن فند بالکسر پاره از کوه پدر ازا
ونام شاعری فند وهم فنادة تنبیه فود فود الراس دو کرانه سر یقال بدا الشیب بفودیه وله فودان اذا کان له ظفرتان وقعد بین الفودین ای
بین العدلین فیود مردن از ع ف ا ض ا ک م) فهد فهد یوز فهود ج وفهد ای شبه بالفهود فی کثرة نومه وتمدده وفی الحدیث ان دخل فهد
وان خرج اسد بکسر الوسط فیهما فهدتان دو پاره گوشت بیرون جسته زیر سینه اسپ فو یدکو دکی فربه تنعم پرورده مؤنثه فید فید خرامیدن
از ع ف ا ک م) رجل فیاد وفیادة ایضا للمبالغة کالعلام والعلامة فیاد ایضا بوم نر فائدة آنچه گرفته یا داده شود از دانش یا مال ویقال فادت له فائدة
وافدته ای اعطیته واستفدت المال ای استفدته وفاد المال لفلان ای ثبت له وفاده یفیده ای وافه بمعنی اذا به فید ایضا زعفران سوده وموی
دراز که بر شقوره اسپ بر آید وموضعی بر راه مکه تصحیحه فناشید ابرهای سپید تو بر تو وستبرهای جامه وقد فنشد در عمه تفنشید استر ساخت برای دروغ خود
الفنا فید الفنابیدکالتفنید قرشاد وجه بسیار پر گوشت شده چهره او قرشاد یا عدبین برجلیه لم یحرم من قرد الهی من فصد له غلام افلود بالضم نوجوان
تمام خلقت نازک خوش قد فربه فلهد فلهدة فلهود ایضا ومفلهد کودک گرد اندام فربه قریب بلوغ فصل القاف قتد قتد بفتحتین چوب پالان
اقتاد قتود ج قتاد درخت خارناک قتادة یکی وناممردی وفی المثل ومن دونه خرط القتاد وابل قتدة وقتادیة شترانی که از خوردن قتاد بدرد شکم شده باشند

کما یقال بیشة و یاتی القنادة بالضم نام عقبه قترة رجل قتردٌ قتار و مقترد مرد بسیار گوسفند و بز و غیر آن قثد قثدٌ خیار با درنگ قحد قحدة
بفتحتین بن کوهان قحاد بالکسر ج مثل ثمرة و ثمار ناقة مقحاد بزرگ کوهان و قحدت الناقة کوهان بر آورد و بزرگ کرد و بکرة والاصل بکسر الحاء فسکنت تخفیفا
مثل عشرة و عشرة قحادوة بفتحتین و سکون الحاء و ضم الدال و فتح الواو بیخ سر قماحدة ج قدد قدٌ بدراز شکافتن (ع ف اض م) یقال قددت السیر و غیره
و قد المسافر المسافة و المفازة انقداد ای انشقاق قد ایضا بالا و تقطیع یقال قد فلان قد السیف ای جعل حسن التقطیع و پوست بزغاله قد جمع القلة اقد و قداد بالکسر جمع
الکثرة منه و فی المثل ما یجعل قدک الی ادیمک معناه ای شیء یحملک علی ان تجعل امرک الصغیر عظیما قد بالکسر دوال و آنچه از آن ریزگوشت قدید خص منه اقد ج قدة یقال
روش و راه و گروهی از مردم که هر یک بر راهی و روشی باشند قوله تعالی کنا طرائق قددا و یقال ماله قد و لا قحف ای ماله اناء من جلد و اناء من خشب
قدید گوشت خشک کرده و جامه کهنه و تقدد القوم ای تفرقوا و تقدد فلان الامور ای دبرها قدید بالتصغیر آبی در حجاز قداد بالضم درد شکم مقداد بالکسر نام
مردی از صحابه رض مقد بالفتح بیابان هموار قد بالتخفیف بمعنی بس و هو حرف لا یدخل الا علی الافعال و هی جواب لقولک لما یفعل و زعم الخلیل ان هذا لمن
ینتظر الخبر تقول قد مات فلان و لو اخبره و هو لا ینتظره لم یقل قد مات و لکن یقول مات و تکون بمعنی ربما کما فی قول الشاعر ع قد اترک القرن مصفرا انامله و ان جعلته اسما شددته و قلت کتبت
قدا حسنة و کذلک کی و لو لان هذه الحروف لا دلیل علی ما نقص منها فیجب ان یزاد فی اواخرها ما هو من جنسها فتدغم الا فی الالف فانک تهمزها و لو سمیت
رجلا بلا و با ثم زدت فی آخره الفا همزت لانک تحرک الثانیة و الالف اذا تحرکت صارت همزة و اما قولهم قدک بمعنی حسبک فهو اسم و تقول قدی و قدنی بالنون
ایضا علی غیر قیاس لان هذه النون انما تزاد فی الافعال وقایة لها مثل ضربنی و شتمنی قرد قرد بالضم کنه قردان بالکسر ج یقال قرد بعیرک ای
انزع منه القردان تقرید فریفتن و کنه دور کردن و صلا ان الرجل اذا اراد ان یاخذ البعیر الصعب قرده اولا کانه یلینه ثم اخذه اصم القردان موضعی میان
ران و سم ستور قرد بفتحتین بهم پیچیده و نمد شده بر ستور و بر هم پیچیدن پشم (ع ک ا ف) قردة پاره از وی و فی المثل عکرت علی الغزل با آخرة فلم
تدع بنجد قردة و عکرت ای عطفت و قرد الصوف و تقرد ای تلبد و سحاب قرد ابر پاره بر هم نشسته و قرد الادیم ای حلم و قرد الرجل ای سکت عی
و اقرد ای سکن و تماوت قرد کرد کردان روغن در شناسه (ع ف اک م) قرد بالکسر کپی قرود و قردة ج مثل فیل و فیول و فیلة قردة مونثه قردیة مثل قر
و فی المثل انه لازنی من قرد قال ابو عبیدة هو رجل من هذیل یقال له قرد بن معاویة قردد جای درشت بلند و انما اظهر لانه ملحق بفعلل و الملحق لا یدغم قرادد
قرادید ج قردود بالضم مثل قردد قرد و دة الظهر یعنی پشت قرمد قرمد نوعی از سنگها قرمود بالضم بر چه کوهی قرامید ج قرمید خشت پخته بنا
بخشت پخته بر آورده قشد قشدة دردی سکه قصد قصد آهنگ کردن یقال قصدته و قصدت له و قصدت الیه یقال قصدت قصده ای نحوت نحوه و شکستن چوب یقال قصدت العود قصدا
بالکسر پاره از شکسته قصد ج یقال انقصد و تقصد الرمح و تقصدت الرماح ای تکسرت و رمح اقصاد قال الاخفش هذا احد ما جاء علی بناء الجمع و القصید
الکلب و غیره ای مات و قصدهم ای اصاب الرمی فقتله مکانه قصیدة قصیدة پاره از شعر مثل سفین و سفینة و گوشت خشک قاصدة
یقال بیننا و بین الماء لیلة قاصدة ای هینة السیر لا تعب فیه و لا بطء قصد میانه رفتن در هر چیز (ع ف اک م) اقتصاد مثله یقال فلان مقتصد فی النفقة
لا اسراف و لا تقتیر و قصد فی مشیه قصد بندر ای اربع علی نفسک و راستی یقال هو علی قصد فی الحکم ای یعدل قعد قعود مقعد نشستن (ع ف
انص م) اقعاد و اقعد منه قعدة للمرة منه قعدة بالکسر للحالة منه کالجلسة و الرکبة یعنی نوعی از نشست مقعدة نشستگاه ذو القعدة یکی از ماههای حرام ذوات
القعدة ج قعدت الرخمة ای جثمت و قعدت الفسیلة ای صار لها جذع قاعد نخلی که دست بوی رسد و زنی که از حیض و زه باز ایستاده باشد قواعد ج
قوله تعالی و القواعد من النساء اللاتی لا یرجون نکاحا و گروهی از خوارج قعد بفتحتین ج مثل حارس و حرس ایضا آن جماعتی که دیوان نباشد
و کرانی در پیوند دست و پای ستور قواعد البیت بنیادهای خانه قواعد الهودج چهار چوب بر پهنای هودج و تقعد فلان عن الامر اذا لم یطلبه و تقاعد
اذا لم یخرج الیه تقعدته ای ربثته عن حاجته و عقته یقال ما تقعدنی عنک الا شغل ای ما حبسنی عنک رجل قعدة ضجعة مثال همزة ای کثیر القعود
و الاضطجاع قعود بالفتح شتر جوانه که تحت در بار و نشست آمده باشد و لا یکون البکرة قعودا و انما هی قلوص قال ابو عبیدة قعود هو الذی یقتعده الراعی
فی کل حاجته و غیره جاء المثل یقال اتخذ و قعیدة الحاجات اذا امتهنوا الرجل فی حوائجهم و یقال للقعود ایضا قعدة بالضم یقال نعم القعدة هذا ای نعم المقتعد
جایهای نشستن مردم و یقال هو منی مقعد القابلة ای فی القرب و ذلک اذا لصق به من بین یدیه قعیدات بالانها نشستن قوله تعالی عن الیمین و

على الشمال قعيد وهما قعيدان وفعيل وفعول مما يستوي فيه الواحد والاثنان والجمع كقوله تعالى انا رسول رب العالمين وقوله تعالى والملائكة بعد ذلك ظهير ملخ كه
پرست نكرده باشند واز وحشى آنچه از پس پشت در آيد وهو خلاف النطيح قعيدة غراره وريگ توده كرده وقعيدة الرجل امرأته قعادة بالضم كذلك وقولهم قعيدك
لا اتيك وقعدك لا اتيك وقعدك الله لا آتيك يمين للعرب وهي مصادر استعملت منصوبة بفعل مضمر والمعنى بصاحبك الذي هو صاحب كل نجوى كما يقال نشدتك
الله اقعاد وقعاد بالضم بيماري ستور كه در رانهاي وي پديد آيد ودر پاي اسپ مقعد بالضم لنگ پستان فرو نشسته ويقال من العرج اقعد الرجل فهو مقعد ومتى
اصابك هذا القعاد اي العرج قعدد بضم الدال وفتحها الذي كان قريب الآباء الى الجد الاكبر وكان يقال لعبد الصمد بن علي بن عبد الله بن عباس قعدد بني
هاشم ويمدح به من وجه لان الولاء للكبر ويذم به من وجه لانه من اولاد الهرمى وينسب الى الضعف **قعد** بالقصد آنكه بسر انگشتان پاي راه رود وستوري كه ميل بسم
دارد در رفتن يقال فرس اقعد وهو عيب فيه قال ابو عبيدة القعد لا يكون الا في الرجل وقال الاصمعي القعدان يميل خف البعير من اليد او الرجل الى الجانب
الانسي وقد قعد فهو اقعد فان مال الى الوحشي فهو اصدف قعد ايضا نوعي از دستار بستن يقال اعتم القعداء اذا لم يسدل قعدان بفتحتين خريطة عطار فارسي معرب
قلد وقلادة بالكسر گردن بند وحبل تقليد در گردن افگندن حبل وغير آن كسي را يقال قلدت المرأة فتقلدت هي وكار در عهده كسي كردن يقال قلده العمل
وچيزي در گردن ستور قرباني در آويختن جهت علامت هدي وشمشير حمايل كردن تقلد الرجل وضع نجاد سيفه على منكبيه مقلد اسپي كه علامت سباق بر گردن وي
بسته باشند قلد تافتن رسن وجز آن (ع ف اض ك م) قليد مقلود رسن ودستيانه قلد بالكسر نوبت آب در چهار روز يكي ومنه سميت قواقل حمى
الربع قلدا ويقال سقتنا السماء قلدا في كل اسبوع اي مطرت لوقت قلدة دروي مسكه اقليدة كليد مقلد مثله مقاليد ج واقلد البحر على خلق كثير اي غرقهم كأنه اغلق
عليهم **قمد وقمد** بضمتين وتشديد الدال قوي وستوار قمدة مؤنث منه اقمهد البعير اقمهدادا اذا رفع راسه بزيادة الهاء **قند وقنديم** ومنه سويق مقنود ومقند
بالكسر قال الاصمعي هو مثل اسفنط وهو عصير يطبخ ويجعل فيه افواه من الطيب وليس بخمر قال الكسائي رجل قنداوة بالهمزة على فعلاوة مرد سبك قال الفراء وهي
ايضا من النوق الجريئة وقال ابو مالك ناقة قنداوة وجمل قنداو اي سريع قندوم قنداوة اي حادة وغيره يقول قنداوة بالفاء **قهد وقهد** مثل قصد
وهو الابيض الاكدر قهاد بالكسر نام موضعي **قود وقود** مقادة وقيادة كشيدن ستور وجز آن (ع ف اض م) فرس قود على القود اسپ
رام شده بكشيدن وقادة واقتادة بمعنى وقودة شدد للكثرة قود ايضا اسپان يقال مر بنا قود واقدتك خيلا القود ها اي اعطيتك خيلا انقياد كردن دادن
يقال قدته فانقاد لي واستقاد لي اي اعطاني مقادته قود بالتحريك كشنده را باز كشتن يقال اقدت القاتل بالقتيل اي قتلته به واقاده السلطان من اخيه
امره ان يقتل قاتل اخيه واستقدت الحاكم اي سألته ان يقيد القاتل بالقتيل مقود بالكسر رسن مهار ولگام قائد كشنده قواد وقادة ج فرس اقود اسپ دراز پشت
وگردن وناقة قوداء اقود ايضا طول العنق قيادة قوداء اي طويلة في السماء خيل قب قود وقيدود ماده خرد دراز پشت وگردن قياديد ج واقود من الرجال الطويل
العنق سمي بذلك لقلة التفاته ومنه قيل للبخيل على الزاد اقود لانه لا يلتفت عند الاكل **قيد وقيد** بند قيود ج تقييد بند كردن ونقطه زدن كتاب
راجمال مقاييد اي مقيدات قيد الاوابد اسپي كه وحش را بدويدن دريابد قيد نام اسپي تيم ودوال كه سرهاي پالان را بهم فراز گيرد قيد الفرس آنكه
كه بر گردن شتر نهند مقيد جاي بند نهادن از ستور وجاي پاي برنجن از زنان ويقال بينهما قيد رمح وقاد رمح اي قدر رمح قيد ستور بكشيدن گرد
وهي قياد رسن كه ستور را بوي كشند (ضمير) **قشقر** كبرقع وزبرج وجعفر وعلابط كالاي خانه وجعفر وعلبط وعلابط كسيكه گوسپند وچكان آن بسيار
داشته باشد يا اثاث البيت بسيار داشته باشد مقشقر ومثله [illegible] وكرنج گياه خشك ودريغ [illegible] مردم قشارد قشاجع دراز [illegible] و
مثل آن وجعفر پارهاي پشمينه وچيز ليز القرصد القصري فارسي [illegible] باقي ماند در غربال از سبوس **قرهد** بالضم جوان نازك ونرم اندام
والقراهيد الفراهيد [illegible] **قارو** بداه من اتباع التابعين القرد [illegible] **قشو** فربه كردن توانا **قشيبد** ذكره في الاجنبية ولم يفسره وعندي انه
[illegible] گوسپند لما يشد في الوسطا گوسپند للشاة القشبد دراز بالا بزرگ گردن **قفعد** وكوتاه **قفند** سخت سر [illegible]
[illegible] **قلعد** [illegible] في البلاد وقلعد الشعر سخت شد [illegible] **القمحدوة** المنة الناشزة فوق القفا وعلى القذال [illegible]
[illegible] **قمعد** [illegible]
[illegible] نهاد زشت رو بالضم [illegible] كه از جاي خود برود [illegible] وبالمكان اقام [illegible]

القنفذ قنفذ بیهاد با کسر زشت و **فصل الکاف** **کاد** عقبة کئود دشوار شوار تکاءدنی الشیٔ ای شق علیّ **کبد** کبد بالفتح وکسر الوسط وبالکسر
وسکون الوسط مثال کذب کذب جگر اکباد ج وبالفتح وسکون ایضا للتخفیف مثل فخذ وفخذ کبد السماء میانه آسمان وکبد النجم السماء ای توسطها وتکبدت الشمس کذلک
وتکبّد اللبن ای غلظ وخثر وکذا الدم کبیدات السماء جمع کبیدة بالتصغیر کبد القوس قبضتها وکبدت الرجل ای اصبت کبده فهو مکبود اکبد سطبر میان وهو لا یکون الا
بطیئ السیر والمرأة کبداء وقوس کبداء سطبر قبضه کبد بفتحتین سختی قوله تعالی لقد خلقنا الانسان فی کبد وکابدت الامر ای قاسیت شدته کباد بالضم والتخفیف درد جگر
وفی الحدیث الکباد من العب ویقال للاعداء سود الاکباد کما یقال لهم صهب السبال وان لم یکونوا کذلک ویقال فلان تضرب الیه اکباد الابل ای یرحل الیه فی
طلب العلم وغیره **کتد** کتد بفتح الوسط وکسره میان کتف وپشت وستاره وهو بفتح الوسط **کد** کد رنج وسختی کار وجواز که در وی چیزی را کوبند وشتابان
گردان بانگشت رع ع ف اض م وکددت الشیٔ ای اتعبته کدید زمین کوفته بر کدود چاه دشوار آب کدادة بالضم دردی روغن وانچه در بن دیگ باند از
طعام وبزان کدکدة بانگ خالیک وسندان وخزان ودویدن آهسته وحکی الاصمعی قوم اکداد ای سراع کداد بالضم نام فحلی **کرد** کرد وکردن فارسی معرب
ودامن [illegible] ای مطاردة کرد بالضم گروهی از مردم وهم الاکراد کردیدة آنچه در کرانهای دیگ باند از خرما اکرادید ج **کسد** کساد ناروانی متاع وخراب
کسید کاسد متاع ناروان سلعة کاسدة وسوق کاسد بلا ها واکسد الرجل ای کسدت سوقه **کلد** کلد بفتحتین جای رست بی سنگ کلدة پاره از زمین
سخت کلندی [illegible] کلندی ای صلب واکلندی البعیر ای غلظ واشتد مثل اغلندی کلدة بفتحتین نام مردی **کمد** کمد اندوه نهانی رع ع ک ا ف م کمید نعت منه
کمدة بالضم تیرگی رنگ وکمد القصار الثوب اذا لم ینقه تکمید گرم کردن عضوی به بستن چیزی بروی کماد بالکسر کذلک وفی الحدیث الکماد احب الی من الکی **کند**
کنود ناسپاسی کردن رع ع ف اض م کنود بالفتح نعت منه للمذکر والمؤنث کند بفتحتین مثله ارض کنود زمین که ازوی چیزی نروید کنده ای قطعه کنده
بالکسر [illegible] **کنعد** نوعی از ماهی دریا **کود** کود مکادة نزدیک آمدن کاری که بشود رع ع ک ا ف م وکاد یفعل کذا ای قارب ولم
یفعل وعن بعض العرب کدت افعل کذا بالضم قال ان ناسا من العرب یقولون کید زید یفعل کذا وما زیل یفعل کذا یریدون کاد وزال فنقلوا الکسرة الی الکاف فی فعل کما
نقلوا فی فعلت [illegible] الاصمعی انه سمع من العرب من یقول لا افعل ذاک ولا کودا فجعلها من الواو وقد یدخلون علیها ان تشبیها بعسی وقولهم عرف فلان ما یکاد منه
ای ما یراد به [illegible] ولا مکادة ای لا اهم ولا اکاد وتقول لمن یطلب منک الشیٔ فلا ترید اعطاءه لا ولا مکادة وکاد وضعت لمقاربة الشیٔ فعل اولم
یفعل فمجرده ینبئ عن نفی الفعل ومقرونة بالجحد ینبئ عن وقوع الفعل قال الله تعالی لم یکد یریها قال بعضهم فی قوله تعالی اکاد اخفیها ای ارید اخفیها قال فکما جاز ان یوضع
ارید موضع اکاد [illegible] موضع ارید فی قوله تعالی فوجدا فیها جدارا یرید ان ینقض ای یکاد **کهد** کهدان بالتحریک دویدن درازگوش رع ع ک ا ف م
والکهدة [illegible] **کید** کید مکیده بدسگالیدن رع ع ف ا ک م وکاده وکایده بمعنی وسمی الحرب کیدا یقال غزا فلان ولم یلق
کیدا ای حربا [illegible] یقال هو یکید بنفسه ای یجود بها وسمی اجتهاد الغراب فی صیاحه کیدا وکذلک القی (ضمیمه) **کربد** فی عدوه کوشش کرد در دویدن
[illegible] الیشان **کرنبدة** بالکسر الکرنبدة **کزد** بالفتح موضعی است **کشغد** بالضم الخطابی وابنه زریار رویا عن صحابیها **کشد**
[illegible] کشد الناقة حلبها بثلث اصابع والکشد جمع کوکل والکشود ناقة کشد غبد [illegible] الاحلیل القصیرة الخلف کاشد مرد بسیار
کسب [illegible] کشود وکشد مثل کشد بضمتین ج وکشد اخلص الزبدة **کعد** جوال کعدة پوشش شیشه **کاغد** القرطاس معرب
[illegible] **کمد** [illegible] **کهد** مرد کلان شقه با سر وه والکهد الفرخ [illegible] **کنابد** بالضم قبیح **فصل اللام** **لبد** لبد بالکسر
[illegible] لبود ج وقیل لزبرة الاسد لبدة وهو الشعر المتراکب بین کتفیه والاسد ذو لبدة وفی المثل هو امنع من لبدة الاسد والجمع لبد بکسر اللام مثل
قربة وقرب لبادة بالضم بارانی نمدین ویقال ماله سبد ولا لبد بفتحتین وهما الشعر والصوف ای ماله شیٔ والبدت الفرس فهو ملبد ای شددت علیه اللبد و
والبدت القربة ای جعلتها فی لبید وهو الجوالق الصغیر والبعیر اذا بال ثلط فضرب علی عجزه فیصیر لبدة من ثلطه وبوله والبد بالمکان ای قام به والبدت الابل
اذا اخرج الربیع الوانها واوبارها وتهیأت للسمن لبود بالضم چفسیدن بزمین رع ع ف اض م یقال لبد الشیٔ بالارض لبد بفتحتین حلق وسینه گرفتن شتر از بسیاری
خوردن صلیان یقال منه ابل لبادی وناقة لبدة والتبد الورق ای تلبد بعضه علی بعض والتبدت الشجرة ای کثرت اوراقها وتلبد الطائر بالارض جثم علیها وتلبدت
الارض بالمطر ای اشتدت ولبد الندی الارض ای شده تلبید سرشیم کردن بر موی وهو ان یجعل المحرم فی رأسه شیئا من الصمغ لیتلبد شعره ولئلا یقمل فی الاحرام

لُبَد بالضم بسیار قال الله تعالی مالاً لُبَدا ای جمعا ویقال الناس لُبَد ای مجتمعون وآنکه به سفر نرود واز جای خود دور نشود ولُبَد ایضا آخر نسور لقمان وهو منصرف
لانه لیس بمعدول وتزعم العرب ان لقمان هو الذی بعثته عاد فی وفدها الی الحرم یستسقی لها فلما اهلکوا خُیّر لقمان بین بقاء سبع بعرات سُمر من اظب عفر فی جبل
وعر لا یمسها القطر وبقاء سبعة انسر کلما هلک نسر خلف بعده نسر آخر فاختار النسور فکان آخر نسوره لُبَد اللبید جوال خرد ونام شاعری لحد * لحد بالتسکین
شکاف در گور وشکافتن یک کرانه گور لحد بالضم لغة فیه (ع بفتحهما) ولحدت للقبر والحدت له بمعنی الحاد از دین برگشتن یقال الحد فی دین الله ای حاد عنه و
عدل ولحد لغة فیه وقری لسان الذی یلحدون الیه وستم کردن در حرم واصله من قوله تع ومن یرد فیه بالحاد بظلم ای الحادا والباء زائدة التحاد از دین برگشتن
ملتحد پناه لان اللاجی یمیل الیه لدد * لدد بفتحتین سخت خصومت شدن (ع ک ا ف م) الالد نعت منه لدّج ولهیاء موضعی بشام لدّ بالفتح جوال وخصومت کردن
(ع ف ا ض م) ولدّه ای خصمه فهو لادّ ولدود ولدیدان دو کرانه وادی وکرانهای کردن وجمعه الدّة ومنه قولهم تلدّد ای یلتفت یمینا وشمالا الدود ولدید دارو
که در کرانه دهان ریزند وفی المثل جری منه مجری اللدود وجمعه الدّة وقد لدّ فهو ملدود والدتنا والتدّ هو ویقال ما زلت الادّ عنک ای ادافع رجل الندد ویلندد
ای خصیم یعنی سخت خصومت وتصغیر الندد الیندد لان اصله الدّ فزاد وافیه النون لیلحقوه بسفرجل فلما ذهبت النون عاد الی اصله ویقال ما لی منه محتد ولا ملتد ای بدّ
لسد * لسد بالتسکین شیر مکیدن بچه نخچیر از مادر (ع ف ا ک م) ولسد العسل لعقه لسد بالتحریک لغة فیه ویقال لسد الطلا امه بالفتح والکسر لغد * لغدود
لغد بالضم فیهما گوشت کرانه گردن لغادید ج الغاد جمع الثانی ولغدت الابل ای ردّ وتها الی القصد والطریق وجار فلان متلغّدا ای متغیظا متحققا لکد * لکد
بفتحتین ریم چفسیدن بجایی (ع ک ا ف م) یقال لکد الوسخ علیه ای لصق به وتلکّد الشیء ای لزم بعضه بعضا ملکد بالکسر کوبه لهد * لهد گرانی بار قال الاصمعی لهد القوم
دوابّهم ای جهدوها واحرثوها لهید ستور مانده شده لهد ایضا سپوختن بخواری فهو ملهود لهده ولهّده بمعنی قال ابوزید الهدتُ به ای زریت به قال ابوعمرو
الهدتُ به اذا سکت احد الرجلین وخلّیت الآخر علیه وهو یقاتله وتلهّد علیّ ای یعینه علی لهیدة عصیدة سست (ضمیمه) التلهّد بیده لکزه یعنی مشت
زد او را (ع ف ا ک م) لثد لقصعة بالثرید ثرید را فراهم آورد از اطراف کاسه وهموار کرد آنرا (ع ف ا ک م) لثد المتاع نشده لثدة بالکسر الجماعة
المقیمون لا یظعنون یعنی گروه مقیمان که اراده کوچ نداشته باشند لمد فروتنی بخواری نمودن لمّدان خوار لکدّه لدمه یعنی طپانچه زد او را لود کسیکه
مایل بسوی عدل نباشد ومنقاد بکاری نشود وقد لوّد کفرح الواوج والشدید لا یعطی طاعته وگردن سطبر لیاد بالفتح چیزی یقال ما ترکت له لیادا ***
فصل المیم ماد * ماد گیاه نرم نازک ویقال وجدتُ ثادا ثادا وبادا بدن شاخ نازک وغصن مّیّود ای ناعم وشاب مّیّود وشابة مّیّودة ای ناعم
وناعمة ومیود ایضا نام جائی وهیتاد خبر ای سبه مجد * مجد بزرگی مجید بزرگوار وگرامی قال ابن السکیت الشرف والمجد یکونان بالآباء یقال رجل شریف ماجد له آباء
متقدمون فی الشرف قال والحسب والکرم یکونان فی الرجل وان لم یکن له آباء لهم شرف وتماجد القوم فیما بینهم وماجدته فمجدته امجده ای غلبته بالمجد مجود بالضم بسیری وفراخی
رسیدن شتر یقال مجدت الابل ای نالت من الخلی قریبا من الشبع ومجّدتها انا قال ابوعبیدة اهل العالیة یقولون مجدت الدابة امجدها مجدا ای علفتها ملء بطنها واهل نجد یقولون مجّدتها تمجیدا ای علفتها
نصف بطنها تمجید به بزرگی نسبت کردن وفی المثل فی کل شجر نار واستمجد المرخ والعفار ای استکثرا منها کانهما اخذا من النار ما هو حسبهما بنو مجد قبیله وهم اولاد ربیعة بن عامر ومجد اسم امهم نسبوا الیها
مد * مد آب خیز ویقال مدّ النهر ومده نهر آخر ومدّ النهار ارتفاعه ومدّ البصر ای مدی البصر وکشیدن (ع ف ا ض م) یقال مدّه فامتد مادة فزونی پیوسته یقال
مدّ الله فی عمره ومدّه فی غیّه ای امهله وطوّل له ورجل مدید القامة ای طویل القامة وطراف ممدد ای مدّ وبالاطناب شدد للمبالغة وتمدّد الرجل ای تمطّی مدّ بالضم پیمانه وهو رطل
وثلث عند اهل الحجاز ورطلان عند اهل العراق والصاع اربعة امداد مدة پاره از روزگار وایضا اسم ما استمددت به من المداد علی القلم مدّة بالفتح ای مرّة من قولک
مددت الشیء مدّة بالکسر ریم گرد آمده در جراحت مداد سیاهی یقال مددتُ الدواة وامددتها ومددتُ الرجل اذا اعطیته مدة بقلم وامددتُ الجیش بمدد استمداد مدد خواستن
ویقال مددنا القوم ای صرنا لهم مددا وامددناهم بغیرنا قوله تعالی وامددناهم بفاکهة وامدّ الجرح ای صارت فیه مدة وامدّ العرفج اذا جری الماء فی عوده ومددت الابل
وامددتها اذا سقیتها مدیدا وهو الحساء من دقیق الشعیر ماء ابتدان بکسر تین هوا قبلان آب سخت شور مرد * مرد بیوه اراک تر وتر کردن نان را تا نرم شود یقال
مرد الخبز ومرد الصبی ثدی امه زمانه مرد الاثبت فیها غصن امرد ولا ورق علیه فرس امرد آنکه گرد اگرد سم وی موی نباشد غلام امرد ساده زنخ جاریة مرداء تا بان موی
قال الاصمعی یقال تمرّد فلان زمانا ثم خرج وجهه وذلک ان یبقی امرد حینا تمرید تابان و درخشان کردن بنا را خشنودن وبرگ دور کردن از درخت مرید خرما در شیر تر نهاده
وسفینه بارد شلما مرادة سفینه شدن مرید مثال فسیق ای شدیدة المرادة مراد بالضم بدر قبیلة از یمن مراد بالفتح کردن مار وایضا نام جائی مسد * مسد لیف سخت تافته قوله تعالی

جبل من سراة من لبيت او حوض قد يكون من جلود الابل او من اوبارها مسد مصدر نصره (ع ف ص م) رجل ممسود اي مجدول الخلق جارية حسنة المسد والعصب والجدل
والارم وهي ممسودة ومعصوبة ومجدولة ومارومة مساد بالكسر على فعال لغة في مسأد وهي نحي السمن وسقاء العسل يعني خيك روغن ومشك عسل مصد ومصدا و بالفتح بالا
كوه مصدة مصدان ج مصد مكيدن آب [illegible] شير وجماع كردن يقال مصدها ومصد فيها اي وطئها وترشفت من فيها وما وجدنا لهذا العام مصدة اي بردا
قال ابن السكيت وقد تبدل الصاد زاء فيقال مزدة صعد و صعدت في الارض اي ذهبت معدت الشي وامتعدته اجتذبته بسرعة بعير معد اي سريع معد نزه وميوه [illegible]
بسر نقعد معد اي رخص ويقال هو اتباع للقير وسعدة معدة مثال كذبة وكذبة تم وهو للانسان بمنزلة الكرش لكل مجتر معد و معد جايگاه سپيدي بر پيشاني اسپ
وناركسه كردانيدن يقال شب شبابا معدا قال ابو زيد وابن الاعرابي يقال معد الرجل عيشه ناعم معيده اي غداء وقال الفراء معد في عيشه ناعم معد معاد بسيار خوردن
آب مادة ستان وشير خورانيدن كودك را وشير بچه را تقول المرأة معدت هذا الصبي فمعدني اي ارضعته فرضعني ومعدت النخلة اسمها معدنا ويقال وجدت ضربة معد
بودنها اي مصعة وهو مسيع الطلع وتسمى البصرة معدا وكذلك صمغ سدر البادية مقدد و مقد قرية بالشام مقدي شراب من العسل منسوب اليها مكد و مكود مقيم بودن
بجاي وناقة مكود بالفتح ومكداء ناقة كه شير وي كم نشود وركية ماكدة اي ثابت ماؤها على قرن واحد لا تتغير والقرن قرن القامة وهي بكرة الدلو ملد و ملد بالتحر
تازگي وخرشندگي روي رجل املود وامرأة املودة وشاب املد وشابة ملداء وغصن املود وتمليد الاديم تمرينه ملبد بالكسر هو من الصحاري اي مثل ملبس مهد و مهد گاهواره
وگستردن (ع ج فهما) مهاد بالكسر بستر يقال مهدت الفراش اي بسطته ووطأته تمهيد گسترانيدن عذر وهموار ونيكو كردن كار تمهد السنام ارتفاعه وانبساطه تمهدي
تمكن مهد بالفتح يكي از نامهاي زنان وهو فعلل قال سيبويه الميم من نفس الكلمة ولو كانت زائدة لادغم الحرف مثل مفر ومرد فثبات الدال الملحقة والملحق لا يدغم ميد و ميد
جنبيدن وتاديدن وبادت الاغصان اي تمايلت وخراميدن ماد الرجل اي تبختر وطعام دادن يقال مادهم اي مارهم من الميرة ممتاد مفتعل منه وهو المستعطي المسئول منه المائدة
وهي خوان عليه الطعام يعني خوان آراسته فاذا لم يكن عليه طعام فهي خوان قال ابوعبيدة مائدة فاعلة بمعنى مفعولة مثل عيشة راضية اي مرضية مائد نام كوهي ميادة نام زني
ميدان بالفتح معروف ويقال هو بكسر الميم وهو مفعال من الودن وهنا فلان بالفتح وعيش فراخ وخوش ميادين ج وميد لغة في بيد بمعنى غير وفي الحديث انا افصح العرب
ميد اني من قريش ونشأت في بني سعد بن بكر وفسره بعضهم من اجل اني من قريش [illegible] ايد شهري است ببصرت مشد بالمكان مشودا اقام مشد بين الحجارة
ديده بان [illegible] پوشيده شده نظر كرد از ميان آن بسوي دشمن حاليكه ديدباني ميكند براي قوم ومشدته انا جعلته ماشدا اي ربيئة مجدة بفتحتين معونت [illegible]
است باذربايجان امر خذ الشي استرخي ما رأيتها [illegible] في هذا العام اي بردا والمرز ضرب من النكاح المصد ضمد الراس بفتحتين كينه امدان بكسرتين
وتشديد الميم [illegible] است مند بالضم ديهي است از صنعاء يمن ومند موضعي است [illegible] منداد في فصل النجار وميمند ديهي است نزديك فيروزآباد وديگري بغزنه
منها علي بن احمد وزير ابن سبكتگين **فصل النون** ناده ناد مثال قال في ناد اي مثل فعال الضحي ونجد ج نجد و نجد زمين بلند نجاد بالكسر ج نجود وانجد كذلك يقال فلان
طلاع انجد وطلاع الثنايا اذا كان ساميا لمعالي الامور وراه بر بالا و آرايش خانه نجود بالضم ج تنجيد آراستن خانه و آزمودن منجد بالدال والذال مرد آزمايش ديده ونجده الدهر
اي جربه نجاد و سرزمين آنكه ميان [illegible] واليمن ودر نجد عربيا من بلاد العرب وهو خلاف الغور والغور هو تهامة وكل ما ارتفع من تهامة الى ارض العراق فهو نجد وهو مذكر يقال
انجدنا اي اخذنا في بلاد نجد وفي المثل انجد من رأى حضنا وذلك اذا علا من الغور وحضن اسم جبل انجد فلان الدعوة اي رفع الصوت فيها استنجاد ياري خواستن
و دليري كردن يقال استنجدني فانجدته اي استعان بي فاعنته واستنجد فلان اي قوي بعد ضعف واستنجد على فلان اي اجترأ عليه بعد هيبته ورجل نجد في الحاجة
اذا كان ناجيا فيها اي سريعا نجدة دليري ومردانگي (ع ع بضمهما) فهو نجد بضم الوسط وكسره انجاد ج نجيد مثله نجد بضمتين نجاد ج ورجل ذو نجدة اي ذو باس
وشجاعة ولاقي فلان نجدة اي شدة نجده غلبه كردن بشجاعت (ع ع ف ض م) انجاد ياري كردن و به نجد شدن وبلند خواندن مناجدة ياري كردن در حرب
كردن مناجد اي متقاتل نجد بفتحتين خوي و خوي كردن از ماندگي ورنج ورنج ديدن (ع ع ك اف م) فهو منجود اي مكروب نجيد مثله نجود خر كره كه بار نگيرد ويقال
هي المطابقة [illegible] نجود بفتحتين ج عاصم بن ابي النجود من قراء الكوفة من السبعة نجاد بالكسر حمائل شمشير ناجود كاسه بزرگ و خنور شراب نجدات گروهي از خوارج
وهم اصحاب نجدة بن عامر الحنفي [illegible] نوعي از بوي وهو لبس العربي وتل بلند [illegible] سقور پراگنده [illegible] كذلك (ع ع ف اك م) ومنه
قرأ [illegible] والتاء بتشديد الدال ند بالكسر [illegible] وماننده نديد نديدة كذلك تنديد آشكارا وفاش كردن يقال ندد به اي شهره وسمع به **نشد و نشدة نشدان**
بالكسر گم شده جستن (ع ع ف ض م) نشدتك نشدتك الله گفتن كسي را اي سألتك بالله كانك ذكرته اياه فنشد اي تذكر نشد تعريف كردن گم شده وشعر خواندن و [illegible]

نموشدای نشأیعنی نسل نشتا در روایت شعر خواستن نشید هو الشعر المتناشد بین القوم **نضد** نضد برهم نهادن رخت (ع ف ا ک م) تنضید کذلک وهو للمبالغة
فی وضعه متراصفا نضد بفتحتین رخت برهم نهاده منضود و کذلک انضاد ج و تخت جامه و رخت انضاد الجبال سنگها بر یکدیگر و کذلک انضاد السحاب ما تراکب منه و
انضاد الرجل اعمامه و اخواله المتقدمون فی الشرف **نفد** نفاد سپری شدن انفاد معتد منه و ایضا بی توشه و بی ستور شدن استنفاد کوشش و توان
خود را در باختن خصم منافد الذی یستفرغ جهده فی الخصومة و فی الحدیث ان نافدتهم نافدوک و بیروی با تقاف **نقد** نقد آماده کردن و دادن یقال
نقدته الدراهم و انقدته له فانتقدها ای قبضها و نقدت الدراهم و انتقدتها ای اخرجت منها الزیف والدرهم نقد ای وازن جید و ناقدت فلانا ای ناقشته
فی الامر نقد بفتحتین نوعی از گوسپند کوتاه دست و پای زشت روی نقدة یکی یقال له اکنک و یقال هو اذل من النقد قال الاصمعی اجود الصوف صوف النقد و نو
رنگی سم ستور و خوردگی دندان یقال نقد الحافر و نقدت اسنانه نقد بالکسر الوسط کودک حقیر که اثر جوانی و برنائی در روی پدید نیاید نقدة بالضم نوعی از درخت
و نام جائی النقد خار پشت و هی معرفة کما قیل للاسد اسامة و منه قیل بات فلان بلیل النقد لان القنفذ لا ینام اللیل کله ولا یزال فلان ینقد بصره الی الشیء اذا لم
یزل ینظر الیه **نکد** نکد بفتحتین سختی و ناخوشی عیش (ع ک ا ف م) و کم شدن آب چاه یقال نکد عیشهم و نکدت الرکیة و رجل نکد ای عسر و قوم انکاد و مناکید
و ناکده فلان و هما یتناکدان اذا تعاسرا انکد شوم ناقة نکداء ای مقلات آنکه بچه وی نزید و شیر وی بسیار شود انکدان بفتح الکاف و قبیلة و هما مازن بن مالک
و یربوع بن حنظلة **نهد** نهود بسوی دشمن برخاستن (ع بفتحهما) یقال نهد الی العدو و بر آمدن پستان دختر (ع ف ا ض م) و نهدت الجاریة ای اشرف
و کعب فهی ناهدة و ناهد و فرس نهد ای جسیم مشرف نهودة مصدر منه (ع بضمهما) و رجل نهد کریم ینهد الی معالی الامور نهد ایضا قبیلة از یمن نهد اریک تودة
بلند مناهدة بسوی یکدیگر آهنگ کردن در حرب و فال گرفتن با نگشتان تناهد هر کسی چیزی از نفقه بیرون آوردن برابر یکدیگر انهاد پر کردن حوض و جز آن
حوض نهدان و قدح نهدان اذا امتلاء ولم یفض بعد نهیدة نوعی از خوردنی که از مغز حنظل و آرد ترکیب کنند زبد نهید اذا لم یکن رقیقا ضمیمه نشد سکن
و رکد و نهدت الکماة نبتت (ع ف ا ک م) **ناحده** عاحده و هم نیاحد و تناجده و تناشد **نرد** معروف معرب وضع اردشیر بن بابک ولهذا یقال نردشیر و
جوالق واسع الاسفل مخروط الاعلی یسف من خوص النخل ثم یخیط و یضرب بشرط من اللیف حتی ینتن فیقوم قائما ینقل فیه الرطب ایام الخراف و طلاء مرکب
یتداوی به و عباس النردی روی عن هارون الرشید **نصرده** اقامت نمودن بجائی و مالک منصرد ای مقیما **نصرد** و بالضم من الجبابرة معروف **نود** نود
او نواد بالضم و نود انا تمایل من النعاس نوادة بالفتح قریة بالیمن بها قبر سام بن نوح علیه السلام تنود الغصن تحرک منه نودان الیهود فی مدارسهم **نوند** بالضم و ملتقی
فیها ساکنان تخفیفها بوزنها عبدالله من مشاذ و باب نوند محلة بسمرقند منها احمد النوندی المحدث **نهاوند** مثلثة النون الفتح والکسر عن الصغانی والضم عن اللباب
بلد من بلاد الجبل جنوبی همدان اصله نوح اوند لانه بناها او اصله بنها وند

فصل الواو

وأد وأد زنده بگور کردن (ع ف ا ک م) یقال وأد ابنته ای
مؤودة و کانت کندة تئد البنات و أد و ئید آواز سخت و یقال یمشی مشیا وئیدا ای علی تودة یعنی آهستگی وأتاد فی مشیته وتوأد فیه و هما افتعل و تفعل من التودة و اصل التاء
فی اتأد واو و یقال اتئد فی امرک ای تثبت **وبد** وبد بفتحتین غضب کردن (ع ک ا ف م) و بد علیه ای غضب علیه مثل ومد و سخت و بد حال شدن عیش
و هو مصدر یوصف به فیقال رجل وبد ای سیء الحال یستوی فیه الواحد و الجمیع کقولک رجل عدل ثم یجمع فیقال اوباد کما یقال عدول علی توهم النعت الصحیح و تد وتد
مثل ود **وتد** وتد بکسر الوسط میخ اوتاد ج و بفتح التاء فیه و کذلک الود فی لغة من یدغم و تد میخ کوفتن (ع ف ا ک م) یقال وتدت الوتد والامر منه تد و تد
بالمیتدة یعنی میخ کوب و تدان دو شندی در درون گوش و هما العیران ایضا قال الاصمعی یقال وتد و اتد کما یقال شغل شاغل و وتد الرجل ای انعظ یعنی ذکر خود را
بر پای کرد **وجد** وجود هستی و یافتن مطلوب (ع ف ا ک م) و بضمهما ایضا لغة عامریة لا نظیر لها فی باب المثال یقال وجده یجده بالکسر و بالضم وجدان بالکسر
گم شده یافتن موجدة وجدان خشم گرفتن برکسی وجد بالفتح اندوهگین شدن وجد بالکسر و بالضم توانگر شدن جدة کذلک (ع ف ا ک م) و اوجده الله مطلوبه
ای اظفره به و اغناه و یقال الحمد لله الذی اوجدنی بعد فقر و آجدنی بعد ضعف ای قوانی و وجد الشیء عن عدم فهو موجود مثل حم فهو محموم و اوجده الله ایضا و لا یقال
وجده کما لا یقال احمه وتوجدت لفلان ای حزنت له **وحد** وحدة یگانگی یقال رأیته وحده و هو منصوب عند اهل الکوفة علی الظرف و عند اهل البصرة علی المصدر
فی کل حال کانک قلت ایحادا و حده بمعنی ایجادا ای لم ار غیره ثم وضعت وحده هذا الموضع و قال ابو العباس یحتمل وجها آخر و هو ان یکون الرجل فی نفسه منفردا کانک
قلت رأیت رجلا منفردا انفرادا ثم وضعت وحده موضعه ولا یضاف الا فی قولهم فلان نسیج وحده و هو مدح و جحیش وحده و عییر وحده و هما ذم کانک قلت نسیج افراد فلما

وضعت وحده موضع مصدر مجرور بحرف ربما قالوا رجل وحده واحد یکی و هو اول العدد وحدان بالضم ج احدان کذلک مثل شاب و شبان و راع و رعیان قال الفراء انتم حی واحد و حی واحدون کما یقال شرذمة قلیلون و یقال وحده و احده کما یقال ثناه و ثلثه و رجل وحد بفتح الوسط و کسره و وحید ای منفرد و توحّد ای تفرد و هو الوحید بطنی از کلاب توحده الله بعصمته ای عصمه و لم یکله الی غیره و اوحدت الشاة فهی موحد ای وضعت واحدا مثل افذت و هو واحد دهره ای لا نظیر له و فلان لا واحد له ای لا نظیر له و اوحده الله ای جعله واحد زمانه و هو اوحد اهل زمانه و الجمع احدان مثل اسود و سودان و اصله وحدان و یقال لست فی هذا الامر بوحد و لا یقال للمؤنث وحدا و یقال اعط کل واحد منهم علی حدة ای علی حیاله و الهاء عوض من الواو و دخلوا موحد موحد ای فرادی و قوم احاد و وحاد و موحد غیر مصروفات لما ذکرناه فی ثلاث میحاد من الواحد کالمعشار من العشرة **وخد** وخد نوعی از رفتار شتر و خدان کذلک (ع ف ا ک م) فهو واخد و وخاد **ود** ود بالضم و الفتح وداد و داد و ودادة آرزو بردن (ع ک ا ف م) یقال وددت ان تفعل کذا و وددت لو انک تفعل ذاک و ود بالضم و الفتح و الکسر مودة دوست داشتن یقال یودی ان یکون کذا و ود بالکسر بمعنی و دید او دج مثل قدح و اقدح و ذئب و اذوب یقال هما یتوادان و هم اوداء و دود دوست و دود ادج یستوی فیه المذکر و المؤنث لکونه وصفا داخلا علی وصف للمبالغة و ود بالفتح میخ و ود مر ذکره و نام بت قوم نوح علیه السلام و نام کوهی **ورد** ورد آمدن ایراد متعد منه و ورد بالکسر پاره از خواندنی و جزان یقال قرأت وردی و آب آمدن و آب آینده گان از مردم و شتر و نوبت آب نوبت تپ یقال وردته الحمی فهو مورود و یقال استوردها ای حضره و تورد الخیل البلدة ای دخلتها قلیلا قلیلا قطعة قطعة و فلان وارد الانیة ای فیها طول حبل الورید رگ گردن و هما وریدان و ورد بالفتح گل و ردة یکی و قیل للاسد ورد للونه و للفرس ایضا و هو بین الکمیت و الاشقر و للانثی وردة و الجمع ورد مثل جون و جون و وراد ایضا و ورد و وردة گلگون شدن (ع ع بفضها) یقال ورد الفرس یورد وردة بالضم گلگون شدن مثال غبشة و شقرة و زرقة و یقال ایراد الفرس کما یقال ادهام و اکمات و اصله اوراد صارت الواو یاء لکسرة ما قبلها ثوب مورد ای مصبوغ علی لونه و هو دون المضرج و اردده و کذلک متورد یقال اصدر نا العیر نا فی طریق و اردها و ورد زنار و ورد م معرب لعانة نقول بریا درو **وسد** وساد وسادة بالکسر بالین و سائد و سد بضمتین ج و وسدته الشئ فتوسده و اوسدت الکلب ای اغریته بالصید مثل آسدته **وصد** وصید آستان و نبات که بنجهاء او نزدیک بکدیگر باشد او صدت الباب و آصدته اغلقته و اوصدت الباب مجهولا فهو موصد و قوله تعالی انها علیهم مؤصدة قالوا مطبقة و وصیدة خطیرة از سنگ بجهت ستور و حظیره آنرا گویند که از شاخ و چوب باشد و استوصدت فی الجبل ای اتخذته وصیدا **وطد** وطد استوار کردن و پا می بر جای کردن و گران سنگ گردانیدن (ع ف ا ک م) توطید مثله و وطدت علی باب الغار الصخرای سددته به و نضدته علیه و وطده علی الارض مثل و هصه و غمزه الی الارض توطّد ای ثبت میطدة چوب سکنه و طائد قواعد البنیان و طد ای ثابت طادی مقلوب منه **وعد** وعد نوید دادن تستعمل فی الخیر و الشر (ع ف ا ک م) یقال وعدته خیرا و شرا فاذا اسقطوا الخیر و الشر قالوا فی الخیر الوعد و العدة و الموعد و فی الشر الایعاد و الوعید و الهاء فی العدة بدل من الواو و النسبة الیه عدی و الی زنة زنی و لا ترد الواو کما ترد فی شیة و الفراء یقول عدوی و زنوی کما یقال شیوی میعاد وعده جای و وعده گاه و وعده دادن و کذلک الموعد لان ما کان فاء الفعل منه واوا او یاء ثم سقطتا فی المستقبل نحو یعد و یزن و یهب و یضع و یئل فان المفعل منه مکسور فی الاسم و المصدر جمیعا و لا تبالی منصوبا کان یفعل منه او مکسورا بعد ان تذهب الواو منه الا احرفا جاءت نوادر قالوا دخلوا موحد موحد و فلان بن مورق و موکل اسم موضع او جبل و موهب اسم رجل و موزن موضع هذا سماع و القیاس فیه الکسر فان کانت الواو من یفعل فیه ثابتة نحو یوجع و یوسن ففیه الوجهان فان اردت المکان و الاسم کسرته و ان اردت المصدر نصبت قلت موجل فان کان مع ذلک معتل الآخر فالمفعل منه منصوب ذهبت الواو فی یفعل او ثبتت کقولک المولی و الموفی و الموعی من یلی و یفی و یعی و یقال تواعد القوم ای وعد بعضهم بعضا هذا فی الخیر و اما فی الشر فیقال اتعدوا و الاتعاد ایضا قبول الوعد و اصله اوتعاد قلبوا الواو تاء ثم ادغموا و ناس یقولون ائتعد یأتعد فهو موتعد بالهمز کما قالوا ایتسر فی اتسار الجزور و توعد ای تهدد یوم واعد اذا وعد اوله بحر و برد و ارض واعدة اذا رجی خیرها من النبت و وعید الفحل هدیره اذا هم ان یصول **وغد** وغد ناکس نان جامه و یکی از سهام قمار که آنرا نصیب نباشد و خدمت کردن کسی بجهت کالو (ع ف ا ک م) مواغدة برابری کردن قال الاصمعی و قد یکون المواغدة للناقة الواحدة **وفد** وفد وفادة بالکسر برسولی آمدن (ع ف ا ک م) یقال وفد فلان علی الامیر فهو وافد و الجمع وفد و الجمع اوفاد و وفود ایفاد برسولی فرستادن اوفدته الی الامیر ای ارسلته الیه و برآمدن بر چیزی یقال اوفد علیه ای اشرف و یقال للفرس ما احسن ما اوفد حارکه ای اشرف و تنافقت و قد ایضا بالای کوه در یک افدان تندی دو رخسار فاذا هرم الانسان غاب وافداه و استوفد فی قعدته لغة فی استوفز اوفاد قومی از عرب

وَقَدٌ بتسکین الوسط و فتحها و قدان قدة بالکسر و قود بالضم افروخته شدن آتش رع ف اک م اتقاد و استیقاد و فروزانیدن ایقاد توقّد افروخته شدن قود
بالفتح هیزم قال یعقوب و قرئ النار ذات الوقود بالضم موقد جای افروختن وقدة سختی گرما و هی عشرة ایام او نصف شهر وکد آهنگ کردن قصد و زین
و پالان بر پشت ستور و جز آن یقال وکده توکیدا واکده تاکیدا و بالواو افصح وکذلک اوکده و اکده ایکادا و اوفیهما ای شدّه و توکّد الامر و تاکّد بمعنی و قولهم وکد وکده
ای قصد قصده وکاد بالکسر رسن که بوقت دوشیدن بر پای گاو بندند ولد وَلَد فرزند و هو قد یکون واحدا و جمعا و کذلک الوُلد بالضم و هما لغتان مثل عَدَم و عُدم و من
امثال بنی اسد وُلدکِ من دمّی عقبیک و قد یکون الوُلد بالضم جمع الوَلد مثل اسد و اسد و ولد بالکسر لغة فی وُلد و یقال ما ادری ای ولد الرجل هو ای ای الناس هو
ولید کودک و بنده وِلدان ولدة بالکسر ج و نام مردی ولیدة کودک مادینه و پرستار ولائد ج ولاد و ولادة بالکسر زادن رع ف اک م ولدت المراة
فهی والدة و وُلد فهو مولود و اولدت المراة ای حان ولادها و یقال هم فی امر لا ینادی ولیده یقال اصله من جری الخیل لان الفرس اذا کان جوادا اعطی
من نفسه لم یحتج الی ان یصاح به لاستزادته ثم قیل ذلک فی کل امر عظیم و لکل شیٔ کبیر و توالدوا ای کثروا والد پدر والدة مادر و هما الوالدان و شاة والد ای حامل عن
ابن السکیت و تولّد الشیٔ من الشیٔ میلاد وقت زادن مولد جای زادن و یقال ولّد الرجل غنمه تولیدا کما یقال نتّج ابله تنتیجا عربیة مولّدة و رجل مولّد اذا کان
عربیا غیر محض لِدة الرجل تِربه و همزاد و الهاء عوض من الواو الذی فی اوله لانه من الولادة و هما لدان و الجمع لدات ولدون و مَدٌ و مَدٌّ و مدة بالتحریک
سختی گرمای شب یقال قد ومدت لیلتنا بالکسر و ومد الرجل لغة فی وبد بالکسر ای غضب خشم وهد وهدة زمین پست و هموار وهد و وهاد بالکسر فصل الهاء
هبید هبیدة و انه لخطل تهبید کرفتن و شکستن آن و تهبّد الظلیم اذا استخرج ذلک لیاکله هتبدا تر نهادن و انه لخطل تا تلخی از وی بیرون رود هبود بالفتح
و تشدید الیاء نام وادی فی بلاد بنی نمیر هجد هجود تهجّد شب خفتن و شب بیدار داشتن و هو من الاضداد و منه قیل لصلوٰة اللیل التهجّد تهجید ای نوّمه
یقال هجّدنی فقد هجّدت السری ای نوّمنی قال ابن السکیت اهجد البعیر اذا القی جرانه بالارض هدّ و هدود شکستن و ویران کردن رع ف اض م و هدّ البصیر
ای وهنت رکنه قال الاصمعی یقال فلان یُهدّ مجهولا اذا اثنی علیه بالجلد و القوة و یقال مررت برجل هدّک من رجل معناه اثقلک وصف محاسنه و فیه لغتان
منهم من یجریه مجری المصدر و لا یؤنّثه و لا یثنّیه و لا یجمعه و منهم من یجعله فعلا فیثنّی و یجمع فیقول مررت برجل هدّک من رجل و امراة هدّتک و برجلین هدّاک
و برجال هدّوک و بامراتین هدّتاک و بنسوة هددنک و انهدّ الجبل ای انکسر قال الاصمعی الهدّ الرجل الضعیف و یقول اذا اوعد الرجل غیره انی لغیر هدّ ای غیر ضعیف
قال ابن الاعرابی الهدّ الجواد الکریم و بالکسر فهو الجبان الضعیف هدّة آواز دیوار فرو رفتن و مانند آن هدید مصدر منه رع ف اک م و انها صوت تسمعه اهل
الساحل یاتیهم من قبل البحر له دوی فی الارض و ربما کانت منه زلزلة و دویه هدید و هدهدة الحمام و هی هدیره و الفحل یهدهد فی هدیره هدهدة و جمع هداهد
هداهد و هدهدت المراة ولدها ای حرکته لینام تهدید ترسانیدن تهدّد کذلک هُدهُد بالضم پوپک هداهد مثله و الجمع هداهد بالفتح هداهد بالضم هدبد شیر خفته
و چغرات شده هدبد مقصور منه و یقال للعینه هدبد ای عمش هرد هرد و گوشت پختن و مهرا کردن رع ف اک م تهرید مثله شد و للمبالغة و طعن کردن
در عرض کسی و شکافتن جامه هردی بالکسر علی فعلی گیاهی ثوب مهرود زرد رنگ همد همود فرو مردن آتش رع ف اض م و کهنه شدن جامه و
الهمدة السکتة و اهمد فی المکان ای اقام و اهمد فی السیر ای اسرع و هذا الحرف من الاضداد ارض هامدة لا نبات فیها نبات هامد ای یابس همدان قبیلة از یمن
هند هند نام زنی یصرف و لا یصرف هنود و هندات ج و یقال هنّدتنی فلانة ای تیّمتنی بالمغازلة و نام بلاد هندوان و النسبة الیها هندی و هنود و سیف مهنّد والی
وان شئت ضممت الهاء اتباعا للدال مهنّد شمشیر که از آهن هندی زده باشند الهنیدة بالتصغیر صد شتر و مانند آن قال ابو عبیدة هنیدة اسم لکل مائة هود
هود توبه کردن و بحق باز گشتن رع ف اض م فهو هائد و قوم هود مثل حائل و حول و بازل و بزل قال ابو عبیدة التهوّد التوبة و العمل الصالح و هود شدن
و منه ... تهوّد ... هادوا ای صاروا یهودا ... [illegible] ... جمع علی القیاس
... [illegible] ... و اللام و لو لا ذلک لم یجز دخول الالف و اللام علیه ... [illegible] ... هود ایضا
نام پیغمبر علیه السلام ... یقال هذه هود اذا اردت سورة هود ... [illegible] ...
و فی الحدیث ... فی الجنازة ... [illegible] ... نیک کردن ... هود
کردانیدن کسی را و فی الحدیث ... هوادة بالفتح صلح کردن و میل کردن ... ای صلح و میل هوده ... [illegible]

جفا بینیان ارعج حت الکساء وفي الحدیث ... اسپهادی ... قال یعقوب لا یستعمل هذا الحرف الا محرفا ... بیدل هیبا بالفتح والکسر و ... شترا نقال ... یقال منه هبّت الرجل وهبیدا ... ضیمیه شریدة سپیر واشتد ... مصدرة ... کرسته شیر و ... علی عزیمة تهکیدا اشد علیه ... الناس اخذهم وعمهم (ضمیمه) فصل الیاء ❊ اَییَد نبات زرعه کالشعیر ... الیدالمخففة بیرد بالفتح ابوادریس النبی ... وقصبة ... بین شیراز وخراسان والیزدیون من المحدثین جماعة وینرد ... باد قریة بالری ... (ن ددم) یافد بالقاف کصاحب قریة ...

باب الذال فصل الالف

اخذ ❊ اخذ گرفتن (ع ع ف اض م) اخذ بالکسر کنی والامر منه خذ واصله اؤخذ الا انهم استثقلوا الهمزتین فحذفوهما تخفیفا وکذلک القول في الامر من اکل وامر واشباه ذلک قولهم خذ عنک ای خذ ما اقول ودع عنک الشک والمراء ویقال خذ الخطام وخذ بالخطام نجوم الاخذ منازل ماه لان القمر یاخذ کل لیلة في منزل منها اخذه بذنبه مواخذة والعامة تقول واخذه ویقال ائتخذ وا في القتال بهمزتین ای اخذ بعضهم بعضا اتخاذ گرفتن وهو افتعال من الاخذ الا انه ادغم بعد تلیین الهمزة وابدلت الیاء تاء ثم لما کثر استعماله علی لفظ الافتعال توهموا ان التاء اصلیة فبنوا منه فعل یفعل قالوا تخذ یتخذ وقرئ لتخذت علیه اجرا في قولهم اخذت یبدلون الذال تاء فیدغمونها في التاء وبعضهم یظهر الذال وهو قلیل اخیذ گرفتار وبندی اخیذة مؤنث منه اخذة بالضم فسون ومهره که بدان فسون کنند زنان عرب مشتقة من تاخیذ یقال او تخذ بها النساء اخذ تقتضین ناگواره شدن شتر گره از شیر یقال اخذ الفصیل اذا اتخم من اللبن ورجل اخذ بالکسر ای رمد وبعینه اخذ بضمتین ای رمد وبعضهم قال یستخذ فلان ارضا اراد اتخذ فابدل من احدی التائین سینا کما ابدلوا التاء من السین في قولهم ست ویجوز ان یکون اراد استفعل من تخذ یتخذ فحذف احدی التائین تخفیفا کما قالوا ظلت من ظللت وفي ... خذ المطاطي راسه من وجع او رمد ناخاذ افتعال من الاخذ اخاذة بالکسر یعني حوض والجمع اخاذ وجمع الجمع اخذ بضمتین مثل کتاب وکتب وقد یخفف في الشعر فیصیر اخذا وفي حدیث مسروق بن الاجدع قال ما شبهت باصحاب محمد صلی الله علیه وسلم الا الاخاذ ... الاخاذة الراکب وتکفي الاخاذة الراکبین وتکفي الاخاذة القیام من الناس اخاذ واخاذة ایضا ارض یحوزها السلطان او الرجل لنفسه یقال ذهب بنو فلان ومن اخذ اخذهم بالفتح ای ومن سار بسیرتهم وحکی ابن السکیت ومن اخذ اخذهم برفع الذال واخذهم بکسر الهمزة مع رفع الذال ای ومن اخذه اخذهم ای سیرتهم وحکی ابو عمرو استعمل فلان علی الشام وما اخذ اخذه بالکسر ای لم یاخذ ما وجب علیه من حسن السیرة ویقال لو کنت منا لاخذت باخذنا ای بخلائقنا وشکلنا اذ ❊ اذ چون وهي کلمة تدل علی ما مضی من الزمان وهو اسم مبني علی السکون وحقه ان یکون مضافا الی جملة تقول جئتک اذ قام زید واذ زید قائم واذ زید یقوم فاذا لم تضف نونت تقول جئتک یا فلان عن کذا وانت اذ صحیح اراد حینئذ وهو من حروف الشرط الا انه لا یجازی به الا مع ما تقول اذ ما تاتني آتک کما تقول ان تاتني وقتا آتک وقد تکون للشيء توافقه في حال انت فیها ولا یلیها الا الفعل الواجب تقول بینا انا کذا اذ جاء زید (ضمیمه) آذ بریدن اذ وذ برنده وشفرة اذوذ بلا ... رکار در ابن الاذ نوع من التمر وجابر بن ازذ بالتحریک ام بکر بنت ازذ من رواة الحدیث فصل الباء بذ ❊ بذ غلبه کردن (ع ع ف اض م) ونام شهری ویقال حال فلان بذة ای سیئة وقد بذذت بعدی فانت باذ الهیأة وبذ الهیأة ای رثها بین البذاذة والبذوذة بغ ❊ بغداذ وبغداد بدالین وبغدان بالنون شهری ام ومدینة السلام لقب (ضمیمه) البُسَّد ... جان مغرب بوذ تعدی کردن بر مردم وستمند شدن وفروتني کردن (ع ع ف اض م) وابن بوذوذة جبل ... مردی راوی حدیث و ... جبل نزل علیه آدم علیه السلام ... فصل الجیم جبذ ❊ جبذ کشیدن مقلوب جذب جلبذة بضم الجیم والباء کنفذ تقول جنبذة بفتح الباء معرب ... جذ ❊ جذ بریدن وشکستن جذاذ بالضم والکسر پاره وریزه ... جذیذ بالضم ... عطاء غیر مجذوذ ای غیر مقطوع قال الکسائي ... الذهب جذاذ لانه تکسر جذاذ ... لقال ... قال الفراء ... جذا ... وانها ... ولا ... بالضم ای شيء من ... جرذ ❊ جرذ بفتحتین علت پی ستور چون ... بالضم کلاک موش جرذان بالکسر ج ارض جرذة بکسر الوسط ای ... جرذان رجل مجرذ ای مجرب جلذ ❊ جلذ ... بالکسر ... درشت جلذارة ... جلذان موضعی نزدیک طائف جلذي بالضم مثال کرسي ... وزنا ... منه (ضمیمه) جاذ ... (ع ع فقهما) ... جخوذة ...

... اختلاط ...

[illegible] مجمع البحرین [illegible] الذی لا تنبت [illegible] کالجبار من الرمان [illegible]

[illegible] بالضم [illegible] صوت [illegible] ابن [illegible] المعافی [illegible] الاعرابی [illegible] فصل الحاء

خذرف و خنذف [illegible] تا هی [illegible] دم شتر [illegible] خذاذ و هی التی [illegible]

صاحبها بسرعة [illegible] خداد و بالجیم ایضا [illegible] قد مر ذکره خذذ ایضا نوعی از تصرفات عروض [illegible]

فعلن [illegible] القصیدة [illegible] و هذا من البحر الکامل قرب خذخاذ ای سریع مثل خنحات خنذ خنذ بریان کردن گوسپند و جز آن در مغاکی تفسان (ع ف ا ک م)

فهی حنیذ قوله تعالی ان جاء بعجل حنیذ و دوانیدن اسپ یک دو تک جل برافکندن بر پشت گرما تا خوی کند فرس حنیذ محنوذ نعت منه فان لم یعرق

ذلک الفرس قیل کبا و منه قولهم اذا سقیت فاحنذ ای عرق شرابک ای صب فیه قلیل ماء و سختی گرما و موزانیدن گرما چیزی را یقال حنذته الشمس ای احرقته

حنذ بالتحریک نام جائی نزدیک مدینه حوذ و بالحوذ سخت راندن (ع ف ا ض م) حذث الابل احوذ حوذا بمعنی احوذی مرد سبک فهم و تیز خاطر عن ابی عمرو

قال الاصمعی هو المشمر فی الامور القاهر لها الذی لا یشذ علیه منها شیء حاذ متنه و حال متنه ای موضع اللبد من ظهر الفرس فی الحدیث مؤمن خفیف الحاذ ای خفیف

الظهر و الحاذ نبت احده حاذة و الحاذان ما وقع علیه الذنب من ادبار الفخذین حوذان گیاهی که گل زرد دارد استحواذ چیره شدن بر چیزی قوله تعالی استحوذ علیهم

الشیطان ای غلب هذا جاء بالواو علی اصله کما جاء استروح و استصوب قال ابو زید هذا الباب کله یجوز ان یتکلم به علی الاصل یقال استصاب و استصوب و استجاب و استجوب

و [illegible] قوله تعالی الم نستحوذ علیکم ای نغلب علیکم و علی امورکم و نستول علی مودتکم (ضمیمه) تحلیذ [illegible] یقال لا تحنذنی تحنیذا ای لا تقل

ای جیذ الحر فذة الکریمة الضامرة المهزولة من الابل [illegible] الحصص [illegible] شدة الحر [illegible] الورشان [illegible]

فصل الخاء خنذ و خنذید بالکسر کوه بلند و فحل خصی و هو من الاضداد و عن ابی عبیدة خنذید جیاد الخیل خوذ و مخاوذة آمد و شد کردن

یقال هو فلان خاوذنا الی الماء خاوذه ان تأتی لوقت غیر معلوم (ضمیمه) [illegible] جرح خذیذ ای روان شدن زرداب جراحت (ع ف ا ض م)

بن [illegible] محدث لغوی [illegible] فصل الدال [illegible] الیوذ [illegible] قال ابو عبیدة [illegible]

دو بود و رجا [illegible] بدال غیر منقوطة (ضمیمه) داذی شرابیست مر فاسقان را نبیذ الذیدان [illegible] بسیار جوز (ضمیمه) فصل الذال

الذاذی نباتی با خوشه دراز [illegible] فصل الراء ربذ و ربذة بالکسر پشم پاره که قطران بوی مالند بر شتر و رکوی که زرگر پیرایه را

بوی مالد تا روشن شود ربذة بفتحتین لغة فیهما و نام جائی که خاک ابوذر غفاری آنجاست و پشم پاره رنگین که از گردن شتر در آویزند ربذ رج [illegible]

قولهم ربذت یده بالقداح [illegible] ای خفت عن ابی عبیدة ربذ بکسر الوسط خفیف القوائم فی مشیه یقال فلان ذو ربذات ای کثیر السقط فی کلامه و یقال

بین القوم رباذیة بالفتح ای شر رذ و رذاذ بالفتح باران نرم ریزه و هو فوق القطقط و یقال ارذت السماء و الارض مرذة و قال ابو عبیدة ارض مرذوذ

علیها و لا یقال مرذة و لا مرذوذة قال الاموی یوم مرذ ای ذو رذاذ (ضمیمه) الروذة آمد و رفت راذان موضعی است بمدینه منه الولید بن کثیر الحدث

و کورتان بالعراق اعلی و اسفل منها محمد بن الحسن الزاهد فصل الزای زمرذ و زمرذ بضمتین زمرد و هو معرب (ضمیمه) زباذیة [illegible] ای شر و

الصواب بالراء الزاذ الارز من التمر و منصور بن زاذان محدث کبیر و بنات زاذان الحمیر و محمد بن ابراهیم بن علی بن عاصم بن زاذان الزاذانی الحافظ مسند

اصبهان فصل الشین شجذ شجذ قاران ضعیف و هو فوق البغشة و شجذت السماء ای ضعف مطرها شحذ شحذ تیز کردن کارد و تاختن (ع

بفتحهما) فسان شحذان بالفتحتین گرسنه شذ و شذوذ پراگنده و یکیک شدن و پراکنده کان (ع ف ا ض م و ک م) یقال شذ عنه ای انفرد

عن الجمهور و ندر فهو شاذ و شذه غیره شذاذ الناس الذین یکونون فی القوم و لیسوا من قبائلهم شذان الحصی المتفرق منه شذان الناس متفرقوهم شقذ بکسر الوسط آنکه خواب نکند

مردم و هر چیز را شقذ بفتح الوسط مصدره شقیذ شقذان نعت منه و الهیاد و رشدن رفتن و یقال شقذه شقذا ای طرده فذهب و بعد و قال ابن الاعرابی یقال

ما به شقذ و لا نقذ ای ما به حراک و هو مثل ما به قلبة ای تعادینی شقذ بالکسر اذا حربا شقذان [illegible] و منه شقذاء عقاب سخت گرسنه شقنده [illegible]

بالکسر آبستن شدن ناقه و دم در هوا داشتن (ع ف ا ک م) قال ابو الجراح ما الکباش ما یشقذ و منها ما یفل فالاشقاذ ان [illegible]

و یقال ان [illegible] خیلان [illegible] شقذ و شقوذ بالکسر [illegible] الحرباء [illegible] شقذ ای [illegible] (ضمیمه) المشتقذة

اقتیتوپی و نیز ماننده پیل معرب اسپند کاحمد بلد بهجر والاسابذة ناس من الفرس و اجتمع السین والذال فی کلمة عربیة سغلباذج سنگ فسان
معرب اسفیدبان دهی است باصفهان و دهی است بنیشاپور منها عبداللہ بن الولید السمیذ السمید و عبداللہ بن محمد الدورقی و محمد بن محمد
علی محمد المبارک بن علی وابوالقاسم احمد بن محمد بن علی السمیذ ثم بالسین والمیم والذال محدثون (ضمیمہ) فصل الشین شبذ بفتحتین دہی است بابیورد منها الحافظ رشید الدین ابوبکر احمد بن
ابی المجد ابراہیم الخالدی الشبذی وحفیدة العلامة شمس الدین ابراہیم بن محمد وابنه العلامة یحیی الشبذی شبرذی شتر جلدرو و هی شبرذاة و رجل
من تغلب و الشبذة السرقة الشبذة الکلب اعراه شبذ و هم من خالفهم بالذال المعجمة قراءة الاعمش وقال ابن جنی لم تمر بنا فی کتب اللغة ترکیب (ش ز ق م)
وکان الذال بدل من الدال الشبذ نیز کعصفر الغلیظ الشعوذة خفة فی الید و اخذ کالسحر یری الشی بغیر ما علیه اصله فی رای العین و هو مشعوذ و شعوذ
والشعوذی رسول الامراء علی البرید و شعوذ بن عبدالرحمن و ابن خلیدة محدثان و ابن مالک سبط النعمان بن المنذر المشعبذ المشعوذ و قد شعبذ
یشعبذ الشمرذی کالشمرذی فی معانیها ولغة فی الشبرذی التغلبی الشمهذ الحدید والشمهذة التحدید و ترقیق الحدید و من الکلاب الخفیفة الحدیدة
اطراف الانیاب محمد بن احمد بن شنبوذ بفتح الشین والنون مجاب الدعوة و علی بن شنبوذ و کلاهما من القراء و احمد بن محمد بن شنبذ قاضی الدینور محدث
(ضمیمہ) فصل الصاد اصبهذان بالفتح شہری است ببلاد دیلم الاصبهذیة نوع من دراہم العراق و مدرسة به بغداد بین الدربین فصل
الطاء طبرزد طبرزد و طبرزل و طبرزن نوعی از شکر قال الاصمعی یقال سکر طبرزد علی الصفة طرمذة طرمذة گفتن و ناکردن و هذا لیس
من کلام اهل البادیة مطرمذ نعت منه (ضمیمہ) طلفذ قبر و بحرکت الطفاذ فج طلفذه یطلفذه دفن کرد و در قبر انداخت و اطلنبذ گقنفذ دهی است بمصر
منها مسلم بن یسار الطلنبذی رضیع عبدالملک بن مروان تابعی محدث و قال یاقوت فی المشترک طلنبذة موضعان بلدة فی الصعید و موضع فی اقلیم البحیرة
بتونس فصل العین عوذ عوذ عیاذ معاذ معاذة ماند حسیدن (ع ع ف اض م) و عذت به و استعذت به ای لجأت الیه و هو عیاذی
ای ملجای عذت غیری و عوذته بمعنی و قولهم معاذ الله ای اعوذ بالله معاذا فجعله بدلا من اللفظ بالفعل لانه مصدر وان کان غیر مستعمل مثل سبحان الله و یقال ایضا معاذة الله
و معاذ وجه الله و معاذة وجه الله و یقال عوذ بالله منک ای اعوذ بالله عوذة بالضم معاذة تعویذ کلمه بمعنی معوذ الفرس موضع القلادة و دائرة المعوذ تستحب
معوذتین بکسر الواو دو سورة آخرین از قرآن عائذ نوزاینده از اسپ و شتر و گوسپند و آهو عوذ بالضم ج مثل حائل و حول و عوذان ایضا مثل راع و رعیان و
معائذ و عوران یقال هی عائذ بینة العووذ و ذلک اذا ولدت عشرة ایام او خمسة عشر یوما ثم هی مطفل بعد و یقال هی فی عیاذها ای بحدثان نتاجها عوذ
بالضم والتشدید گیاه در بن خار رسته یا بجایی دشوار که ستور بوی نرسد و گوشت که با استخوان چفسیده باشد یقال اطیب اللحم عوذه و هو الزم بالعظم و یقال
و ماترکت فلانا الا عوذ منه بفتحتین و عواذا ای کراهته وافلت منه فلان عوذا اذا اخوفه و لم یضربه او ضربه و هو یرید قتله فلم یقتله عیذ الله بکسر الیاء و تشدید یا
نام قبیلة یقال هو من بنی عیذ الله و یقال للمعوذ ایضا عیذ عائذ پدر حیی از بنی ضبة (ضمیمہ) عشجذت السماء سست شد باران آن عشذی ج
برغلانید امراة عنذیان بالکسر بد خلق عانده بن زنخ و گوش عیذان بد خلق فصل الغین غذ غذ یذة غذیذة الجرح و غثیثته ریم جراحت غذ ریم
کردن جراحت (ع ع ف اک م) و غذ الجرح ای سال ذلک منه و یقال للبعیر اذا کانت به دبرة فبرأت و هی تندی قیل به غاذ و ترکت جرحه یغذ مغاذ
شتر کار آب کراهت دار و اغذاذ شتافتن در رفتار (ضمیمہ) الغلیذ الغلیظ غنذی به غنذی به برغلانید غانند حلق و مخرج آواز غیدان
کسی در وطن خود صاحب شد المغاذ المغاظ یعنی خشم گیرنده فصل الفاء فخذ فخذ بکسر الوسط و بسکونه مع فتح الاول و الکسر ان فخذ بالفتح و سکون الوسط
مصدر منه یقال رمیته فخذته ای اصبت فخذه و الفخذ فی العشائر اقل من البطن یقال اولها الشعب ثم القبیلة ثم الفصیلة ثم العمارة ثم البطن ثم الفخذ تفخیذ ای مفاخذة و اما
فی الحدیث بانه یفخذ عشیرته ای یدعوهم فخذا فخذا فذ فذ تنها و یکانه و اول سهام قمار و هی عشرة اولها الفذ ثم التوأم ثم الرقیب ثم الحلس ثم النافس ثم
المسبل ثم المعلی و ثلثة لا انصباء لها و هی السفیح و المنیح و الوغد فذاذی متفرق وافذت الشاة ای ولدت واحدا فهی مفذ فان کان ذلک عادتها فهی مفذاذ و لا یقال
ناقة مفذ لانها لا تلد الا واحدا فلذ فلذ بالکسر جگر شتر افلاذ ج فلذة پاره جگر و گوشت و مال و جز آن فلذ بفتح الوسط ج یقال فلذت له من مالی ای قطعت له منه
فلذة المال ای اخذته بالمه فلذة فالوذ فالوذق پالوده و هما معربان قال یعقوب لا تقل الفالوذج (ضمیمہ) فرهذ بالضم غرهد یعنی درشت شتاب زده غرهد
فراهید شتاب و الصواب فی الکل بالدال المهملة قطلذ باز داشتن از چیزی فلنبذ نوعی از شیرینی معرب پالیند فصل القاف قذ قذ قذة بالضم پر تیر قذذ ج و کیک قذان ج

قذتان دو کرانهٔ فرج زن و قذذت الریش ای قطعت اطرافها اذن مقذوذة کانها بریت بریا قذاذات انچه از بریدن برافتد و قذذت السهم قذا ای جعلت له القذذ ای
اقذ تیر بی پر قذذ ج قذاذ جمع الجمع قال یعقوب رجل مقذذ و مزلم اذا کان خفیف الهیاة وامراة مقذذة و مزلمة لیست بطویلة مقذ بالفتح پس گوش مقذ الشعر سپر استه سوی
قنفذ ٭ قنفذ بالضم وفتح الفاء وضمها خار پشت قنفذة مونث قنافذ ج و جای خوی در پس گوش ستور و جائی که در وی گیاه انبوه روید قنفذ الدراج و هو موضع
ضمیمه قباذ بالضم پدر کسری قباذیان موضعی به بلخ و حنطة قباذیة گندم کهنه زبون القشنذة القشدة فی معانیها عن الازهری القشنذة بین السماد
یمانیة القلذ محرکة شئ کالقمل تعلق بالبهم لا یفارقه حتی تقتله یقال بهمة قلذة کفرحة اقباذ موضعی هست فی قول المرار الفقعسی شعر کانها و العهد من اقباذ
اس جراميز علی وجاذ ٭ فصل الکاف کذ ٭ کذان بالفتح سنگ نرم کوذ ٭ کاذتان گوشت بالای دوران ضمیمه الکاغذ ٭
الکاغد کلواذ بالکسر تابوت توریت ام کلواذ بلا کلواذی بالفتح و قد تمد دیهی است بپایین بغداد و کلواذ رسیبی رجل گنباذ بالضم مرد ترش روی کلان چهره
بد شکل فصل اللام لجذ ٭ لجذ خواستن چیزی بعد از انکه یکبار داده باشند یقال لجذ فی فلان ای سالنی بعد ما اعطیته مرة فاکثر و لیسیدن سگ ظرف را عن
ابو حاتم و خوردن ستور گیاه را عن ابی عبید و قال الاصمعی لجذه ای لحسه کما قال ابو عبید لذ ٭ لذة مزه لذات ج لذاذ لذاذة خوش مزه یافتن (رجع ک ا
ف ۱) یقال لذذته ای وجدته لذیذا و التذذت به و تلذذت به بمعنی و شراب لذ و لذیذ بعنت منه و مستلذه ای عده لذیذا الذ ایضا خواب اللذ و اللذ بسکون
الذال و کسرها لغة فی الذی و اللذا بحذف النون التثنیة و الذین الجمع و ربما قالوا فی الرفع اللذون لوذ ٭ لوذ لیاذ بالکسر پناه گرفتن یقال لاذ به ای عاذ به
لوذ ایضا کرانهٔ کوه الواذ ج ملاوذة لواذ یکدیگر پناه گرفتن و منه قوله تعالی قد یعلم الله الذین یتسللون منکم لواذا و لو کان من لاذ لقال لیاذا لوذان بالفتح نام
مردی ضمیمه لمذ کسیت لغة فی لمح فصل المیم ملذ ٭ ملاذ بالفتح مع تشدید اللام ای مطرمذ یعنی دروغ گوی که گوید و نکند ملذ نیزه زدن یقال
ملذه بالرمح ای طعنه خفته دویدن ستور ملاذان بالفتح آنکه نصیحت پیدا کند و بدی پنهان دارد منذ ٭ منذ بالضم از انگاه باز و هو مبنی علی الضم و مذ معناه
و هو مبنی علی السکون و کل واحد منهما یصلح ان یکون حرف جر فتجر بعدهما و تجریهما مجری فی و لا تدخلهما حینئذ الا علی زمان انت فیه تقول ما رایته مذ اللیلة و یصلحان
یکونا اسمین فترفع ما بعدهما علی التاریخ او علی التوقیت تقول فی التاریخ ما رایته مذ یوم الجمعة ای اول انقطاع الرویة یوم الجمعة و تقول فی التوقیت ما رایته مذ سنة
ای امد ذلک سنة و لا یقع هیهنا الا نکرة لانک لا تقول مذ سنة کذا و تقول مذ سنة قال سیبویه منذ للزمان نظیره من للمکان و ناس یقولون ان منذ فی
الاصل کلمتان و بعضهم من اذ جعلتا واحدة و لا دلیل علی صحة هذا القول موذ ٭ ماذی عسل سپید ماذیة زره نرم و خمر ضمیمه مذ مذ کذب و هو مذماذ
کذاب مذماذ بسیار فغان کننده مذمذی خوش طبع مرذ ٭ مرذ انجیر نان را در آب انداختن تا لیده (رجع ف اص ۴) مسفسیذ شهری هست به نزدیکی
هیند بالکسر گروهی از هند عن ابن عباد و فیه نظر فصل النون نبذ ٭ نبذ انداختن از دست (رجع ف اک ۴) نبذته و نبذته بمعنی شد و للکثرة
کودک بر راه انداخته و اندک یقال ذهب ماله و بقی نبذ منه و نابذه الحرب ای کاشفه و جلس فلان نبذة بالضم و الفتح ای ناحیة و انتبذ فلان ای ذهب ناحیة
نبیذ یکی و آب که از حبوب و خرما گیرند یقال نبذت نبیذا اذا اتخذته و العامة تقول انبذت نبذان بالتحریک جنبیدن رگ یقال نبذ العرق
بالکسر بالیمن نجذ ٭ ناجذ دندان پسین همه و للانسان اربعة نواجذ فی اقصی الاسنان بعد الارحاء و یسمی ضرس الحلم لانه ینبت بعد البلوغ و کمال العقل
یقال ضحک حتی بدت نواجذه اذا استغرب فیه و تکون النواجذ للفرس ایضا و هی الانیاب من ذوات الخف و الصوالغ الطالب رجل منجذ ای مجرب
احکمته الامور نفذ ٭ نفاذ بالفتح نفوذ در گذشتن تیر از جائی که رسد و رفتن نامه و فرمان (رجع ف اص ۴) انفاذ تنفیذ متعدیان منه رجل نافذ فی امره
ای ماض امره نافذ ای مطاع و قولهم انی بنفذ ای بالمخرج منه و طعنة لها نفذ ای نافذة نقذ ٭ انقاذ استنقاذ تنقذ رهانیدن کسی را از چیزی
انقذه و استنقذه و تنقذه منه ای نجاه نقذ بفتحتین رهانیده و هو فعل بمعنی مفعول مثل نقص و قبض نقائذ انچه رهانیده باشند از اسپان از دست دشمن نقیذة
یکی منقذ نام مردی ضمیمه النواخذة مالکان کشتی های بحر یا وکیلان آنها معربة ناخذاة یکی تشققوا منها الفعل فقالوا تنخذ تکبر اسمی یعنی ناخدا شد
نذ نذیذ انشاء تشدید نذ یذ چیزی که از بینی یا از دهن بر آید یا بهمیذ نام زهرهٔ عن ابن عباد و فارسی معربه بالدال فلا مدخل له هنا فی الکلام فصل الواو
وجذ ٭ وجذ بالجیم مغاکی در کوه که آب گرد آید در وی وجاذ بالکسر ج وقذ ٭ وقذ زدن کشتن برزدن و سست گردانیدن (رجع ف اک ۴) شاة موقوذة
التی قتلت بالخشب و غلبه کردن خواب کسی را و وقذه النعاس ای غلبه فهو وقیذ رجل وقیذ ناقة موقوذة ناقه که کیسه بسیار در پستان می اثر کند

یقال فقدت الناقة ای فزت عنق ... ولد قال ابو عبید ... التی یخرج لبنها الاثر العظم لضرع فهو قد ناقه کی یاخذه له دارو ورم ... المؤبد ان یجعل الجمیس ... الماء المجمة وقوذة شتابی رجل فرز واذ جلد رقادة الذنب تر توقود ... گرگ کوشت ... وال ... شتاب فتن وجنبیدن ولا ذکسیکه ... ولد شتاب ... خود در ع ف ال م) ... وفصل الهاء ... پاره پاره ... بیان ... خواندن (ع ع ...) یقال هذ القرآن والحدیث ای یسرده ... والقطع ... فان الاصمعی یقول الناس ... علی تقدیر الاثنین ... ای قطعه بسرعة ... الهذر ... الاصمعی ... المرابذة ... بالفتح ... وهی القطاة ... الرجال ... الهذ والهذرذه ... لم تسمع الا فی قول ... بالدال ... ❁ ❁ ❁ ❁ ❁

باب الراء فصل الالف

ابر ... بالکسر ... الابرة ... ای قبل الابار ... الاثر ... فی الحدیث ... یقال ... اثر ... بالفتح ... والماثور ... الذی ... وفی الحدیث انه علیه السلام ... ای شکل ... اشار ... علیه السلام ... رسول ... الاخلاق ... افعال ... یقال الاثیر ... ای اول کل شیء ویقال الاثیری ... فی الارض ... ای بقیة ... اجر ... مزد ... اجره الله اجرا واجره ایجارا ... واجرة ... فهو یاجرنی ثمانی حجج ... الاجرة ... الدار ... اجرة الدار ... اخر ... اسمعیل علیه السلام ... بالنهار ... آخر ... یقال اخرته فتاخر ... آخر الدهر یقال ... باخرة بفتح الخاء ... آخرة الرحل وهی التی یستند الیها الراکب ... وهی غیر مصروف قال الله تعالی فعدة من ایام اخر ... الذی ... فتقول مررت برجل افضل ... بامرأة افضل ... علیه الالف واللام ... فتقول مررت بالرجل الافضل بالرجال الافضلین بالمرأة الفضلی وبالنساء الفضل ومررت بافضلهم وافضلیهم وفضلاهن ... لا یجوز مررت برجل فضل و رجال افاضل

وامرأة فضلى تنى تصلہ بمن او تدخل علیہ الالف واللام وہما یتعاقبان علیہ ولیس کذلک آخر لانہ یثنی ویجمع بغیر من وبغیر الاضافة والالف واللام تقول مررت برجل آخر
وبرجال اُخَر وآخرین وبامرأة اخرى وبنسوة اُخَر فلما جاء معدولا وہو صفة منع الصرف وہو مع ذلک جمع فان سمیت بہ رجلا صرفتہ فی النکرة عند الاخفش
ولم تصرفہ عند سیبویہ **ادر** اُدرة بالضم فتح یقال رجل ادر بین الادرة والادرة بفتحات **ازر** آزر جامع کردن (ع ف اض م) ورجل مئتزر
منہ الکثیرة **ازر** اُزر نیرو وپشت قولہ تعالی اشدد بہ ازری ای ظہری وجای بستن ازار اند وسرین ویقال آزرت فلانا ای عاونتہ والعامة تقول وازرتہ
بالواو ازار میزر شلوار ومانند آن مثل لحاف وملحف یذکر ویونث ازارة کذلک کوساد ووسادة آزرة جمع القلة ازر بضمتین جمع الکثیرة منہ مثل حمرة
وحُمُر ویقال ائتزرتہ فاتزر واتزر ازرة حسنة مثل جلستہ ورکبتہ [illegible] آزر بالمد نام پدر ابراہیم وہو اعجمی **اسر** اسر
بستن پالان بدوال (ع ف ک م) یقال اسرتہ بالاسار ای شددتہ بالقد اسار بالکسر دوال اسرہ اسارا ایضا ابرده کردن اسیر برده [illegible]
والجمع اسرى واسارى ومنہ سمی الاسیر لانہم کانوا یشدونہ بالقد فسمی کذلک کل اخیذ اسیرا وان لم یشد بہ ویقال استأسر ای کن اسیرا [illegible]
یقال ہذا لک [illegible] ای بقدہ یعنی بجمیعہ کما یقال برمتہ آفریدن یقال اسرہ اللہ ای خلقہ وقولہ تعالی وشددنا اسرہم ای خلقہم [illegible] بالضم [illegible]
مثال حصر فی البول [illegible] یقال اسر فہو ماسور ویقال عود [illegible] الذی یوضع علی بطن الماسور الذی احتبس بولہ ولا تقل عود یسر اسرة الرجل رہطہ لانہ یتقوی
بہم [illegible] اشر بفتحتین [illegible] (ع ک اف م) [illegible]
[illegible] الاسنان [illegible]
[illegible]
والعامة تقول [illegible]
[illegible] بالکسر [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] وکل شیء احاط بالشیء فہو اطار [illegible]
[illegible]
[illegible] **اکر** اکرة بفتحتین [illegible]
[illegible] یقال امرتہ [illegible]
امرتہم بالطاعة فعصوا او قد یکون من الامارة ایضا [illegible] فرمان بردار [illegible]
فی امری ای شاورتہ والعلة تقول وامرتہ استیمار [illegible]
والقصد [illegible] بمعنی کثرتہ ومنہ الحدیث خیر المال مہرة ماموره او سکة مابورة ای کثیرة النتاج والنسل [illegible]
القوم ای کثروا وامر اللہ مالہ بالمد ای کثرہ وانما قیل مہرة ماموره لازدواج مابورة والاصل مؤمرة کما قال للنساء ارجعن مازورات غیر ماجورات وانما
ہو موزورات بالواو [illegible] امارة بالکسر فرمان فرمائی [illegible]
[illegible] فی الامور امر بالکسر کار شگفت وسخت قولہ تعالی لقد جئت شیئا امرا ای منکرا [illegible]
[illegible] بالتحریک سخت شدن کار (ع ک اف م) امرة بفتحتین نشان کہ بر راہ کنند از سنگ [illegible]
[illegible] قال الاصمعی امار امارة بالفتح ہنگام آمر بالمد فرمایندہ نام روزی از روزہای [illegible]
رجل [illegible] بالکسر والتشدید [illegible]
[illegible] آمر [illegible] امرة بفتحتین [illegible]

الاخیر نیزیک نیره و آثر ها یثیرها ای جامعها قال الفراء اثر ایثر و یثیر یثیر بالفتح و الکسر فیهما با دشمال ویقال ایر بالکسر ای کرم من الاوار صارت واوه یاء لکسرة ما قبلها
(صحیح م) اثر و ریپاده کوتوال و شاکرد سلطان کربی ذلیفه همراه باشند اثر القوس تاثیر اوثیرها یعنی کمان را زه کرد آسرابر بالضم شهری است به ترکستان
اثار بالضم ریاه شتم اثار ها ای رومی اشتر لقب لبعض العلویة بالکوفة و یذکر فی الشین ت م **فصل الباء** بئر؛ بئر بالکسر چاه ابؤر و آبار و آبار بالقلب
الهمزة ج و بئار جمع الکثرة منه بار چاه کندن و نختی نهادن بؤرة کندکی در چیزی و هی الارة ایضا یعنی الاوار نقلوا بئیرة نختی و بارت الشئ وابتارته
اذخرته بیر؛ بتر نوعی از دد و هو الفرانق بتور ج بتر؛ بتر بریدن باتر شمشیر بران انبتار لازم منه بتر بفتحتین بریده دم و بی فرزند شدن فی خبر
(صح ق ا م) ابتر نعت منه و فی الحدیث هذه البتیراء خطبة تبرا انچه در وی حمد خدای عزوجل و نعت رسول نباشد ابتران کوزخر و بنده اباتر بالضم مرد قطع رحم کننده تبریه بالضم والیاء گروهی
از زیدیان بثر؛ بثر بسیار کثیر بثیر اتباع له و قد بثر دود میدکی های اندام بثور کتاک بثرة یکی بثر الیضاء بایک چسپیده بر زمین و هو الحسبی و آبله دمیدن
بر اندام (صح ف اک م) و قد بثر وجهه ایضا و تبثر جلده ای تنفط بجر؛ بجر بالضم بدی و کار بزرگ قال الفراء کثیر بجیر اتباع له قال ابو زید البجاری هی الدواهی
واحدها بجری مثال قمری و قماری بجر بفتحتین بیرون آمدگی ناف و سطبری بن ناف الجر بجر ابجر نعت منه بجر ج و قولهم افضت الیک بعجری و بجری ای امری کله
و فی المثل عنیر بجیر بجرة یعنی فسی بجیر خبره یعنی عیوبه و یقال هما اسمان للرجلین و ابن بجرة اسم خمار کان بالطایف بحر؛ بحر دریا و جوی بزرگ خلاف بر ابحر بحار
بحور ج و اسپ فراخ گام و منه قول النبی علیه السلام فی مندوب فرس ابی طلحة ان وجدناه لبحرا و تاک حم و شکافیدن البحیرة ناقة گوش شکافیده قال الفراء
و هی ابنة السائبة و حکمها حکم امها استبحر تبحر فی العلم و غیره ای تعمق و توسع فیه ماء بحر آب شور و البحر الماء ای ملح و عن یعقوب ابحر فلان ای رکب البحر بحرانی
بالضم خون سرخ خالص باد تنک و ایضا مردکول حکاه ابو عبید بحرین نام شهری بحرانی منسوب الیه بحری منسوب الی البحر بنات بحر و بنجر با سحاب و النجار ابرهای
تنک چسپیده ار تابستان بحرة شهری یقال هذه بحرتنا ای ارضنا و بقیته صحرة بحرة ای بارزا بلا حجاب عن الاصمعی بحر بفتحتین سراسیمه شدن از بیم (صح ک
ا م ن) و بیمار شدن از غایت تشنگی و نوعی از بیماری شتر یقال بحرت الابل بحران بالضم تغیری که بیمار را پیدا آید در تپ مطبقه یقال یوم بحران علی
الاضافة و یوم باحوری علی غیر قیاس کانه منسوب الی باحور و باحورا مثل عاشور و عاشورا و هو شده الحر فی تموز و جمیع ذلک مولد بحتر؛ بحتر کوتاه کرده
اندام بحتر بالفتح کوتاه شد ایضا منه و پدر حی از طی بحثر؛ بحثر المتاع و بعثره ای بدده قال الفراء فرقه و قلب بعضه علی بعض و بحثر اللبن ای تقطع و تحبب
و تبحثر و لفحته ای تحبب و کشفت بحثر؛ بخار بالضم آنچه بخور بالفتح ما یتبخر به بخر بفتحتین کندکی دهان و قد بخر فهو ابخر بنات بخر ابرهای سپید تنک و قد مر
فی البحار بختر؛ بختر خرامیدن یقال فلان یمشی البختریة بدر؛ بدر و بدر شتافتن بسوی چیزی (صح ق ا ص م) یقال بدرت الیه و بادرت یعنی و تبادر
القوم تسارعوا و ابتدروا الی السلاح ای تسارعوا الی اخذه بدر ماه تمام لیلة البدر شب چارده از ماه سمی بدرا لمبادرته الشمس بالطلوع کانه یعجلها المغیب و یقال
سمی لتمامه و یقال ابدرنا ای طلع لنا البدر بفتحتین مبادرون و تمام جای بذکر و یونث و هو اسم ماء قال الشعبی بدر کانت لرجل یدعی بدرا و منه یوم بدر
نسب الی ذلک الموضع او البدر بدرة همیان ده هزار درم و پوست بزغاله نر که از وی خیک سازند بجهت شیر و روغن خیک شیر را از وی شکوة گویند
و خیک روغن را عکة بالضم و چون از شیر باز شود پوست وی را اگر خیک شیر باشد بدرة خوانند و روغن را مسأ گویند و از پوست بزغاله رسیده خیک شیر را
و طلب روغن را نحی گویند بالکسر عین بدرة چشم سیاه نگر و یقال ناقة کالبدر بادرة تیزی و شتاب زدگی و گوشت میان کتف و گردن مردم و غیره و هی
البدرة ایضا و یقال اخشی علیک بادرته و بدرت منه بوادر غضب ای خطأ و سقطات عندما احتد بیدر خرمن گاه بذر؛ بذر تخم و کاشتن (صح ف ا ص م)
و تفرقت ابله شذر بذر بالکسر و الفتح هو اتباع یعنی پریشان و پراکنده شده قال الفراء کثیر بذیر اتباع مثل بسیر لغة او لغة تبذیر پریشان کردن باسراف رجل
تبذارة تکلف اسراف کننده بذور بالفتح فاش کننده راز و قوم بذر بذر بتشدید الذال نام آبی بذعر؛ ابذعر پراکنده شدن و شتافتن در طلب
[illegible] بر بالکسر نیکی کردن [illegible] خلاف عقوق [illegible] یقال بررت والدی بالکسر ابره برا بالفتح البر الابرار و جمع البار
البررة و فلان یبر خالقه و یتبرره ای یطیعه و بر فلان فی یمینه ای صدق و بر حجه و بر مجهولا ای تقبل و برالله حجه برا بالکسر فی کل و یقال الام برة بولدها
[illegible] و فی المثل لا یعرف هرا من بر ای لا یعرف من یکرهه ممن یبره و یقال الهر دعاء الغنم و البر سوقها قال فی الجمل [illegible]
[illegible] و یقال البر الفؤاد بر بالفتح دشت بریة بتشدید الراء و الیاء منسوب بر ای برای بریت مثال خطیئة صحرای [illegible] فلما سکنت الیاء صارت الهاء تاء

مثل عِفْرِيت وعِفْرِيَة بَرّة اسم معرفة بمعنى بِرّ واسم امرأة ام بَرْبَرة آواز کردن بخشم بَرْبار نعت منه بَرْبَر گروهی از مردم برابرة ج والهاء للعجمة او للنسبة
ولغيرها ايضا جاء بَرْبَرة ميوه درخت اراک نام زنی بُرَير ج بُرّة بالضم يکدانه گندم بُرّ ج بُرْبُور گندم باز خشک ابرار راست کردن سوگند را وابرّ الله
حجه لغة في برّ الله حجه اي قبله وابرّ على اقرانه اي علاهم قال ابن السکيت يقال ابرّ فلان اذا رکب البَرّ بَرْبَر بَزْر بالفتح والکسر تخم وتخمه ودهن البزر بالکسر افصح بَزَر
بالفتح ايضا العصا زدن (ع ع ف اض م) ابزار ابازير نوابل وبگ بيزر کدنک گازر بيازر ج وايضا عصا اي بطر بيزار ابازر باره وهو معرب بازير ج بسر بُسر بالضم آب باران تازه باريده ونحوه خرما
اول ما بدا من النخل طلع ثم خلال ثم بلح بالتحريک ثم بُسْر ثم رطب ثم تمر واول ما بدا من النبات بارض ثم جميم ثم بُسْرة ثم صعار ثم حشيش بُسْرة واحد البسر
والجمع بُسْرات ايضا وآفتاب بوقت برآمدن وتبسّرته اي طلبته بسر بالفتح حاجت بنا جايگاه خواستن وخر اشتيده شدن سر ريش پيش از نضج و در بيشد بسر
آميختن وفي الحديث لا تبسُروا بالضم ولا تجروا وگشنی کردن فحل بنا خواست ماده يقال بَسَرها وابتسرها اي ضربها من غير ضبعة والبسر ايضا ظلم السقاء وهو ان
يسقى اللبن قبل ان يروب في السقاء وقيل ان يخرج زبده بسور روی ترش کردن ابسار رسيدن کشتی بميان آب وابسر النخل اي صار ما عليه بُسرا
باسور نوعی از بيماری مقعد وبينی بواسير ج بشر بَشَر بشرة بفتحتين روی پوست مردم وبشرة الارض ما ظهر من نباتها يقال ما احسن بشرتها بشر ايضا
مردم بِشْر بالکسر نام مردی وروی مردم يقال فلان حسن البشر اي طلق الوجه ونام کوهی بجزيره ونام آبی در بنی تغلب وروی پوست بر داشتن (ع ع
ف اض م) مباشرة مجامعت کردن وبسودن مباشر ماديان گشن خواه ويقال فلان مؤدم مبشر اي مجرب کامل بشر بالفتح خوردن ملخ گياه را وبشارة
کردن ومژده دادن (ع ع ف اض م) بشور ابشار کذلک ابشار ايضا شاد شدن يقال بشرته بمولود فابشر اي سرّ ويقال ابشر بخير ومنه قوله تعالى ابشروا
بالجنة ونبات ناک شدن زمين يقال ابشرت الارض وبشرت بکذا البشر (ع ع ک اف م) اي استبشرت وسررت به وبشر سے فلان بوجه
حسن اي لقيني بشارة بالضم والکسر مژده وبالفتح شاد شدن (ع ع ف اک م) وبالکسر المطلقة لا تکون الا بالخير وانما تکون بالشر اذا کانت مقيدة کقوله
تعالى فبشرهم بعذاب اليم بشرى نام مردی لا ينصرف معرفة ولا نکرة للتانيث ولزوم حرف التانيث وان لم تکن صفة لان هذه الالف بنى الاسم لها
فصارت کانها من نفس الکلمة وليست کالهاء التي تدخل في الاسم بعد التذکير وقوله تعالى يا بشرى هذا غلام مثل عصاي وفي التثنية يا بشريّ تبشير مژده دادن
يستعمل في الخير والشر قوله تعالى يبشرهم ربهم برحمة منه وقوله تعالى فبشرهم بعذاب تباشر مژده دادن يکديگر را تباشير مژده واول صبح واول هر چيزی
بشير مژده ور وخوب روی بشيرة مؤنث يقال امرأة بشيرة اي حسناء وناقة بشيرة ايضا تبشّر بضم الاول وفتح الثاني وکسر الشين مشددا نام مرغی يقال
هو الصفارية استبشار شاد شدن بصر بَصَر بفتحتين بينائی ودانائی بصرت به اي علمته قوله تعالى بصرت بما لم يبصروا به بصارة بينائی دل (ع ع بالضمها) بصير بينا
ودانا ابصار ديدن مبصرة روشن وپيدا ومنه قوله تعالى فلما جاءتهم آياتنا مبصرة اي مضيئة مبصرة بالفتح حجت مباصرة از دور برابر فرشته نگريستن تبصر
شناسا شدن وتامل کردن تبصير شناسا وبينا گردانيدن تبصره شدن بَصْرة سنگ سفيد ونرم ونام شهری فاذا اسقطت منه الهاء قلت بصر بالکسر
بصريان بصره وکوفه بصيرة حجت واستبصار در چيزی قوله تعالى بل الانسان على نفسه بصيرة قال الاخفش جعله هو البصيرة کما تقول للرجل انت حجة على نفسک
قال ابو زيد البصيرة من الدم ما کان على وجه الارض والجدية ما لزق بالجسد قال الاصمعي وهو شيء من الدم يستدل به على الرمية وابو عمرو مثله وقال هو ما
يشبهه البيت ايضا ويعني ابو عبيدة الترس والدرع في شعر الجعفي بصائر ج بَصْر بالفتح دو کرانه جرم وغير آن بهم باز نهادن بوقت دوختن وقولهم اريته لمحا باصرا
اي نظرا بتحقيق شديد وهو کلابن وتامر اي ذو لبن وتمر وبصر وهو من ابصرت مثل موت مائت من امتّ يعني اريته امرا شديدا يبصره بُصر بالضم کرانه از
هر چيز وفي الحديث بُصر کل سماء مسيرة کذا يريد غلظها البُصرى بالضم موضعی بشام بِنصر بالکسر انگشت دوم بناصر ج بطر بَطَر بفتحتين سرکشی ودست
وفريبگی وسخت شادی نمودن (ع ع ک اف م) ويقال بطر المال اي سره وابطرت فلانا ذرعه اي کلفته وابطره اي دهشه بَطْر کفانيدن ريش و
جراحت (ع ع ف اض م) ومنه البيطار والمبيطر نعت وبيطر بکسر الباء وفتح الياء مثال هزبر هو الذي يعالج المواشي والدواب بيطرة مصدر منه ويقال
ذهب دمه بطرا بالکسر اي هدرا البطر چ بظر بظارة بالضم تندی ميان دو لب فرج بظر بفتحتين مصدر منه البظر البظراء نعت منه وکذا البظارة رة اشاة او غيرها
الشفة الهنة النابتة في الشفة العليا وهي الحثرمة ما لم تطل فاذا اطالت قليلا فالرجل حينئذ ابظر ومنه قول علي بن ابي طالب رضي الله تعالى عنه لشريح فما تقول انت
ايها العبد الابظر بعر بَعِير شتر رسيده وهو من الابل بمنزلة الانسان من الناس يقال للجمل بعير وللناقة بعير بعيرة اباعر بعران ج بعرة پشک شتر وگوسپند بعر العجائز

بعثر ایضا پخشیدن و افکندن بعثر قال الفراء بعثر الرجل وبحثر متاعه اذا بدده وفرقه وبعثر الشی وبحثره ای استخرجه وکشفه ومر فی بحثر قال ابو عبیدة
فی قوله تعالی بعثرت فی القبور ای اثیر واخرج ما فیها ویقال بعثرت حوضی ای هدمته وجعلت سفله اعلاه بعثر پغبور افکندن پرویزن و دلیل باران بود آیات
(بعج بفتحتین) یقال بعج النجم بعجة دفعة از باران یقال بعجت الارض جهولا بعج بفتحتین ای بشکافت شکم کسی را (بعج ک اف م) ویقال تبعجت ابله فی کل وجه تبعثر وتبرکت القوم فی البعثرة ای فی ... اختلاط و تبعثرت نفسه ای خبثت ... بشوریده دل اویقال اصبح فلان ...
ربما یقال بالعین والیاء الجوهری عن احد بقر بقر بفتحتین گاو و هو اسم جنس بقرة یکی وهی تقع علی الذکر والانثی بیقور مثله وانما دخلته الهاء علی انه واحد
من جنس بقرات ج باقر جماعة بقر مع رعاتها واهل الیمن یسمون البقرة باقورة وکتب النبی صلعم فی کتاب الصدقة لاهل الیمن فی ثلثین باقورة بقرة بقار نام
وادی بقر بسکون الوسط شکافتن و فراخ کشادن (بعج مت اض م) وقولهم ابقر ما عن جنینها ای شق بطنها عن ولدها تبقر فراخی در مال وعلم کان محمد بن علی
زین العابدین یسمی باقر التبقر فی العلم تبقیر بقیرة شتا کمینه ناقه بقیر التی شق بطنها عن ولدها والبقیر ایضا جماعة بقر بقیری مثال ... بازیچه کودکان عرب و قد
بقروا ای لعبوا اید لک ابقر بفتحتین ایضا مانده شدن (بعج ک اف م) شکافت و شکستن سک بدیدار گاو ویقال ابقر الرجل و بیقر ای حسر واعیا و بقر الکلب و بیقر
ای رای البقر فتحیر کما یقال غزل اذا رای الغزال ... و بیقر الرجل ای اقام بالحضر و ترک اهله بالبادیة بیقرة ایضا سر جنبان وشتابیدن بکر بکر پکرو
دوشیزه و زن و ناقه که یک شکم شیش نزاده باشد و بچه نخستین که پس از وی هنوز دیگر نزاده باشد یستوی فیه المذکر والمؤنث ابکار ج بکارة دوشیزگی بکر بالفتح شتر
بکرة مؤنث منه والجمع بکار بالکسر مثل فرخ و فراخ و بکارة مثل فحل و فحالة فی القلة علی ابکر قال ابو عبیدة البکر من الابل بمنزلة الفتی من الناس والبکرة بمنزلة الفتاة و
القلوص بمنزلة الجاریة والبعیر بمنزلة الانسان والجمل بمنزلة الرجل والناقة بمنزلة المرأة و هو قبیلة و هو بکر بن وائل واذا نسبت الیه قلت بکری وکذا الی
ابی بکر تحذف الاسم الاول وکذلک فی کل کنیة بکرة البئر چرخ چاه وجمعها بکر بفتحتین و هو من شواذ الجمع لان فعلة لا تجمع علی فعل الا احرفا مثل حلقة وحلق وحماة
وحما و بکرة و بکر و بکرات ایضا ویقال جاؤا علی بکرة ابیهم ای جماعة اذا جاؤا معا ولم یتخلف منهم احد بکرة بالضم بامدادگاه تقول اتیته بکرة ای باکرا فان
اتیته بکرة یوم بعینه قلت بکرة غیر مصروف وهی من الظروف التی لا تتمکن یقال سر علی فرسک بکرة وبکرا کما تقول سحرا بکور پگاه برخاستن و بامداد کردن
و بامداد رفتن (بعج ف اض م) یقال بکرت وابکرت و بکرت و باکرت وابتکرت کله بمعنی ویقال ابکرت علی الورد وابکرت الغداء و بکرت علی الحاجة
وابکرت غیری ایضا وابکر الرجل اذا وردت ابله بکرة وکل من بادر الی الشی فقد ابکر و بکر ای وقت کان یقال بکروا بصلوة المغرب ای صلوها عند سقوط
القرص قوله تعالی بالعشی والابکار جعل الابکار و هو فعل یدل علی الوقت و هو البکرة کما قال الله تعالی بالغدو والآصال جعل الغدو و هو مصدر یدل علی الغداة
ورجل بکر فی حاجته بضم الکاف وکسرها مثال حذر یعنی سرد پگاه خیز بحاجت خود باکورة نوباوه وابتکرت الشی اذا استولیت علی باکورته وفی الحدیث
الجمعة من بکر وابتکر قالوا بکر اسرع وابتکر ادرک الخطبة من اولها باکور باکورة بالفتح نابدیرکه دل النخع جمعه بکر ضربة بکر بالکسر ای قاطعة وفی الحدیث کانت
ضربات علی رضی ابکارا اذا اعتلی قد واذا اعترض قط بور بور رجل بور رجل بور بالضم ای هالک فاسد لا خیر فیه قال ابو عبیدة وامرأة بور کذلک وقوم بور ای
هلکی قوله تعالی وکنتم قوما بورا و هو جمع بائر مثل حائل وحول وحکی الاخفش عن بعضهم انه لغة ولیس بجمع لبائر کما یقال انت بشر وانتم بشر دار فلان ای هلک
واباره الله اهلکه الله بوار بالفتح هلاک ویقال نزلت بوار علی الکفار مثل قطام و کاسد شدن متاع و زن بیوه یقال بار المتاع ای کسد ونعوذ بالله
من بوار الایم ای کسادها و بار عمله ای بطل ومنه قوله تعالی ومکر اولئک هو یبور بور آزمودن (بعج ف اض م) ابتیار مثله ویقال برت الناقة ای
اختبرتها وهو ان تعرضها علی الفحل تنظر الاقح هی ام لا فاذا کانت لاقحا بالت فی وجه الفحل ومنه قولهم بر لی ما عند فلان ای اعلمه وامتحن لی ما فی نفسه
الفحل الناقة وابتارها اذا شمها لیعرف لقاحها من حیالها والبور ایضا الارض التی لم تزرع عن ابی عبیدة ورجل حائر بائر اذا لم یتجه لشی وهو اتباع بار یا
و بوریا ام قال الاصمعی هذا فارسی و هو بالعربیة باری و بوری والباریة کذلک بهر بهر بلای و نکون ساری یقال بهرا له ای تعسا له شکفت وغلبه
(بعج بفتحتیهما) یقال بهر القمر وقمر باهر اذا غلب ضوؤه ضوء النجوم وبهر الرجل ای برع وبهرت فلانة النساء ای غلبتهن حسنا ویقال للازواج ثلثة
زوج بهر ای یبهر العیون حسنه ای یغلبها و یعجبها و زوج دهر ای یعد لنوائب الدهر و زوج مهر ای یؤخذ منه المهر وتاسه برافکندن یقال بهره الحمل
ای ما وقع علیه البهر فانبهر ای تتابع نفسه بهر بالضم و منه تاسه بهرة المسیل الوادی والفرس ... آن انبهران دو رک دل ابهر القوس ... کما ان الابهر

پرهای مرغ واول آن نیز قوادم گویند پس شاکب پس خوافی پس اباهر پس کلی بهرا رشه ایلا ازقمقاعد بهرانی منسوب مثل بهرانی علی غیر قیاس لان قیاسه بهراوی
بیماری است که آنرا کافشیم خوانند بهار بالضم سه صد رطل ابتهار دعوی دروغ کردن ابهیرار نیمه شدن شب یقال ابهار اللیل ای ذهب معظمه واکثره وابهار
اللیل ای طال بهتر بالضم لغتی فی بحتر وهو القصیر بهصر بالضم القصیر نیز بهار رنگ بهار نیز آنرا گویند ایبهیم **۱ شعرت** الخیل کعنت المیادة یعنی
دویدند با بیشی گرفتند بحاتر ی بالضم کودک شیر زده که جوان زور آور نشود بخترة تیر کی در آب در جامه بختره بددوه وفرقه بقتر یعنی پریشان پراکنده کردند
پس پراکنده شد ابذقر و الیتم جدا و پراکنده شدند بمعنی گریختند و ما بذقر الدم فی الماء ای لم یتفرق اجزاؤه فیمتزج به ولکنه مر فیه مجتمعا متمیزا عنه برد دار
موضعی است عن سیبویه برد شیر نام شهری است بکرمان بشر علیا از اسماء خلقه و بشر بحجفر نامی است بشیر بجم دشت اغلبکه همدان باشد منها الامام
صائن ابن عبد الملک بن محمد البسیری بسکرة بالکسر والفتح شهری است بمغرب معروف به بسکرة النخیل منها الحافظ علی بن جبارة ابو القاسم الهذلی
بشتبیری بالضم هو شیخ الاسلام عبد القادر ابن ابی صالح الجیلی کذا سمیه حفیده ابو صالح جیلی بصر نوف الجاریة قبل ان تخفض لغة فی البظار بصرة دیلما
خیبری ومنه ذهب مصر بصر بصر الکسر بها ای هدر بعذره بغذارة بالکسر جنبانید آنرا وبعذر رعلانا انفضه ای لرزانید آنرا بعکره باسیف قطعه بعبوس
بالضم شکلی که بدان قربان تبان ذبح کنند و بار نامه پادشاه چین بغشور بالفتح شهری است مابین هرات و سرخس والنسبة بغوی علی غیر قیاس عرب کوشور منها
علی بن عبد العزیز وابن اخیه ابو القاسم مسند الدنیا وابراهیم بن هاشم و محمد بن علی الدباس محی السنة بقطریة بالضم جامهای سپید فراخ بقطر مردی
بکبیره لقب عبد السلام الهروی محدث بکنور نام پادشاهی است بلور کتنور کمنور بسیطر جوهری است معروف و بسنور مرد قری دلیر و بزرگ
از شاهان هند بلنجر شهری است بخزر پس باب الابواب احمد بن عبید بن ناصح بن بلنجر محدث نحوی بلغر مدینة اصقالبة ضاربة فی الشمال شدید البرد والعامة
تقول بلغار بلهور جای فراخ بلشور مرد آزموده کار بندر کناره دریا و جوی که جای لنگر جهاز و جای بستن کشتی باشد البنادرة تجار یلزمون المعادن
او الذین یخزنون البضائع للغلاء جمع بندار و محمد بن بشار بندار محدث بنصر انگشت چهارم مابین وسطی و خنصر مؤنثة ذکره فی (ب ص ر) و هم بهندری
بالضم کودک شیر زده که جوان قوی نشود بیار شهری است مابین بیهق و بسطام و دهی است به نسا بیرة بالکسر شهری است که در آنجا قلعه است نزدیک سمیساط
و دهی است مابین قدس و نابلس و دهی ابجلب [illegible] کفرطاب و دهی است بجزیره ابن عمر و احمد بن عبید بن الفضل بن سهل بن بیری کسیری مراین سار محدث ابیار شهری است مابین بصره و بصرة

فصل التاء

تار و تارة **آتارته** بصری ای اتبعته ایاه یعنی در پی نگران ماندم **تبر** بالکسر زر خالص بی مهر و ضرب فاذا ضرب دنانیر فهو عین یقال الذهب
تبر ایضا عند بعضهم تبرتیة لغة فی هبرتیة یعنی ببلوسه سر تبار بالفتح هلاک تتبرة ای کسره واهلکه قوله تعالی هؤلاء متبر ما هم فیه ای مکسر مهلک **تجر** **تجارة** بازرگانی کردن
(ت ج ر ف ا ض ۳) والتجار کذا کاتجر بازرگان و خمر فروش والجمع تجر مثل صاحب صحب و تجار بالکسر و تجار بالضم والتشدید ناقة تاجر و تاجرة ناقه که خریدار کم باشد کاسد
متجرة متجره سود اجای تجارت **تشر** و **تر** بیرون افتادن دانه خرما از پوست و دور افتادن کسی از جای خود ترارة فربه و با گوشت شدن (ت ع ک ا ف ۳) یقال
ترت ای صرت تارا ای ممتلئا اتر انداختن دست را بزخم شمشیر غوک چوب دن کودک دور انداختن کسی را از جای خود یقال اترة القضاء ای ابعده و
اتر الغلام القلة بالقلاء تر بالضم ستر معمار وزاد و یقال عند الغضب لاقیمنک علی الترتر ترة جنبانیدن و فی الحدیث تر تروه و مضمضوه و اتر کارهای بزرگ از دروغ
بالضم چادوش **تعر** **تعور** جوشیدن دیگ یقال تعرت القدر (ت ع بفتحهما) و هی لغة فی تغرت القدر تغر (ت ع ک ا ف ۳) ای غلت **تغر** **تغرة** بکسر الفاء تخمه
که میان لب و بینی باشد **تمر** **تمر** خرما و هو اسم جنس الواحد تمرة و الجمع تمرات بالتحریک جمع التمر تمور و تمران بالضم و یراد به الانواع لان الجنس لا یجمع فی الحقیقة
تامر خداوند خرما مثل لابن ای ذو لبن و یقال تمرتهم فانا تامر ای اطعمتهم التمر تمار خرما فروش مثل خمار تمری خرما دوست متمر آنکه خرما بسیار دارد و یقال
اتمر الرجل اذا کثر عنده تمر متمور آنکه او را توشه داده باشند از خرما تامورة صومعه و غلاف دل و ابریق و بیشه شیر یقال هو اسد فی تامورته ای فی عرینه تامور
کسی یقال ما بالدار تامور ای احد و خون یقال هرقت تاموره ای دمه چیزی یقال ما بالرکیة تامور ای شیء من الماء و اکل الذئب الشاة فما بقی منها تامورا
و یقال ما بالدار تومری بالضم التاء و المیم ای احد و ما رأیت تومریا احسن منه و منها یستوی فیه المذکر و المؤنث تمیر خشک کردن خرما و گوشت و اتمار الشیء ای ادال و اشتد
تنور **تنور** رسم و قوله تعالی و فار التنور قال علی رض هو وجه الارض تنور تنور آب جامه و سیاهی میان قوم **تیر** **تیار** موج و یقال قطع عرقا تیارا ای سواء
الجریة تارة یکبار تارات تیر (ت ج) و هو تصور تیار کما قالوا قامات و قیم فغیر لاجل حرف العلة ولولاه لما غیر کما قالوا رحبة و رحاب ولم یقولوا رحب قال ابو عمرو یقال

یثار بالضم علی ان یؤخذای یُبادر علی ان یؤخذ واثاره ای غادره تره ببلخری بخیر بیخیر بالفتح ریگ توده تیا ہیر وتیا ہرج وبزرگ نشی یقال به تیه وتیهور اذا کان تارا ضمیمه تتر بفتحتین کوہی
که سرحد آنها متصل سرحد ترک است تواثیر پیادگان که بی روزینه بمعین ہمراه سلطان باشند تخرو بالضم والمعجمه مردیکه نه چیت باشد نه سست و محمد بن علی بن الحسین
التخاری بالضم محدث روی عن المداینی وعنه الدارقطنی تستر شهری ایست و ششتر تشنین معجمتین نیز ج سورها اول سور وضع بعد الطوفان تشبیرین بالکسر
ماہی بروی وہم آن شہر نیان تعار بالکسر کوہی است به بلاد قیس مرد انند تعر فریاد زد (عج بفتحها) و جرج تعار زخمیکه پیوسته روان باشد و به نشود التعر محرکه اشتغال
الحرب یعنی برانگیخت شدن جنگ تعکر کوہی است یا قلعه بیمن المتقر نعته فی الدفتر التقرة والتقر احدهما الکروبا والآخر التوابل التکری والتکر بضم التاء
وفتح الکاف مشددة فیهما کذا فی النسخ والصواب بفتح التاء وضم الکاف المشددة کجبل للقرتیه التی باسفل بغداد والقائد من قوادالسند تکاکرة ج تکرور شهری بمغرب

فصل الثاء ثار ثار ثورة کینه و کینه کشیدن (عج ف اص م) یقال ثارت القتیل بالقتیل ای قتلت قاتله والثائر الذی لا یبقی علی شئ حتی یدرک ثاره وقیل هو ثاره
ای قاتل حمیمه وقولهم یا ثارات فلان ای یا قتلة فلان ویقال ثارتک بکذا ای ادرکت به ثاری منک واثارت من فلان ای ادرکت ثاری منه وصله اثتارت
فادغم والثار المنیم الذی اذا اصابه الطالب رضی به فنام بعده واستثار فلان ای استغاث لیثار بمقتوله ثبجر والثبجر ای ارتدی عند الفزعة ثبر ثبر باز داشتن
از حاجت (عج ف اص م) مثابرة پیوسته برکاری بودن ثبرة زمین نرم و کنده و نام جائی ثبیر نام کوہی بمکه یقال اشرق ثبیر کیما نغیر ثبور ہلاکی و زیان مثبر
بکسر الباء مثال المجلس الموضع الذی تلد فیه المرأة من الارض وکذلک حیث تلد الناقة وربما قیل لمجلس الرجل مثبر ثبجر ثبجرة بالضم میان وادی و فراخی آن و میانه
سینه ورق ثجر بالفتح ای عریض انثجر الدم نعته فی انفجر تثجیر کنجاره ولعامته تقول بالتاء وفی الحدیث لا تثجروا ای لا تخلطوا ثجیر التمر مع غیره فی النبیذ ثرثرتر بسیار
بسیار شدن (عج ف اص ر و ک م) سحاب ثر وعین ثرة بسیار آب ناقة ثرة وعنز ثرة فراخ سوراخ پستان و منه یقال طعنة ثرة ناقه ثرور بسیار شیر والثرثرة
کثرة الکلام وتردیده یقال ثرثر الرجل فهو ثرثار ای مهذار مکثار ثرثار ایضا نام جوی وثرثرت المکان وثرثرته ای ثرثیته مثل فدیته ثعر ثعرور
بالضم آنچه غلاف قضیب ستور ثعاریر ج و بار درخت طرثوث ثعجر یقال ثعجرت الدم وغیره فاثعنجر ای صببته فانصب وتصغیر مثعنجر مثیعج ومثیعیج
ثغر ثغر دندان پیشین و در بند میان دو حرب جای و بستن رخنه و دندان پیش شکستن یقال ثغرته ای کسرت ثغره فاذا سقطت رواضع الصبی قیل ثغر مجهولا
فهو مثغور فاذا نبتت قیل اثغر و صله اثتغر قلب التاء ثاء وادغمت وقیل اثّغر باظهار الحرف الاصلی وقال فی المجمل اثغر اذا نبتت واتغر بالتاء او بالثاء اذا سقطت ثغرة بالضم
مغاکی در جنبر گردن ج رخنه یقال ثغرنا ہم ای سددنا علیهم ثلم الجبل و هذه مدینة فیها ثغر وثلم ثغر ثغر فرج و ده و مرغان شکاری و ربما ستعیر للغیر ثفر بالتحریک
پاردم و اثفر بها ای شد دث علیها الثفر مسفار ستور که زین سپس اندازد استثفار دامن بمیان پای گرفتن مردم و دم در میان گرفتن سگ ثمر ثمرة
بالتحریک میوه ثمر ثمرات ج وثمار بالکسر جمع ثمر مثال جبل وجبال وثمر بضمتین جمع ثمار مثل کتاب وکتب واثمار جمع ثمر مثل عنق واعناق والثمر بضمتین ایضا المال
الثمر بتخفیف وثقل وقرا ابو عمرو وکان له ثمر وفسره انواع الاموال اثمر الشجر ای طلع ثمره شجرة ثمراء درخت میوه ناک ثمر ثامر رسیده میوه ثمیرة غوزه مسکه
وهو ما یظهر من الزبد واثمر الرجل ای کثر ماله وثمر الله ماله ای کثره ابن ثمیر شب ماہتاب ثمر لسیاط گرهای تازیانه ثور ثور نر گاو والانثی ثورة والجمع ثورة
وثیرة بالکسر وفتح ما بعده فیهما وثیران مثل جیران وثیرة بسکون الیاء ایضا مثل خیرة قال سیبویه قلبوا الواو یاء حیث کانت بعد کسرة قال ولیس هذا بمطرد قال المبرد
انما قالوا ثیرة لیفرقوا بینه وبین ثورة الاقط وثوره علی فعلة ثم خرکوه و پدر قبیله از مضر و ہم رہط سفیان الثوری و کوہی بمکه وفیه الغار المذکور فی القرآن
وهو ثور اطحل ویقال اطحل اسم ذلک الجبل و پاره پنیر ثورة ج یقال اعطاه ثورة عظاما من الاقط و نام برجی از بروج واما قولهم سقط ثور الشفق فهذا انتشاره
وثورانه ویقال معظم ثور الماء حیز لاده حکاه ابو زید ثور ثوران برآمدن گرد و حصبه بر اندام (عج ف اص م) یقال ثارت بفلان الحصبة و برجستن ملخ و جز آن
یقال کیف الدبا یعنی الجراد فیقال ثائر و ناقر فالثائر ساعة ما یخرج من التراب والناقر حین تفر ای وثب وثار به الناس ای وثبوا علیه وکذا ثار وثار فلان فلانا و ثار
نفسه ای جشأت وثار ثائره ای ہاج غضبه ورأیته ثائر الراس ای شعث یعنی ژولیده موی ثورة سورش شور بر انگیختن یقال ثور علیهم الشر ای ہیجه و ثور القرآن ای
بحث عن علمه و ثور البرک واستثارها ای ازعجها و انهضها یعنی برانگیخت شتر بسیار خسپیده را (ضمیمه) التثقر التردد والجزع ثجارة و ثجار کوی که آب بیزاب
آن انکنده باشد فصل الجیم جار جوار بانگ گاو وقرا بعضهم عجلا جسدا له جوار بالجیم عن الاخفش وجار الی الله تعالی ای تضرع بالدعاء حیث جور مثل نغر بسیار باران جبر
جبر شکسته بستن و نیکو کردن حال کسی را (عج ف اص م) یقال جبرت العظم وجبر الله فلانا فاجتبر ای سد مفاقره جبور درست شدن شکسته یقال جبر العظم بنفسه ای

تجبر وقد جمع العجاج بين المتعدي واللازم في قوله قد جبر الدين الاله فجبر جبارة بالكسر جبيرة چوبها كه بر شكسته بندند و پاره يعني دست برنجن جابر نام كسي ويسمى الخبز جابرا
وهو جابر بن حبة وكنيته ابو جابر اجبار بستم بركاري داشتن وبمذهب جبر منسوب كردن يقال اجبرته كما تقول اكفرته اذا نسبته الى الجبر والكفر جبار بالضم اي هدر يقال
ذهب دمه جبارا اي هدرا وفي الحديث المعدن جبار اي اذا انهار على من يعمل فيه فهلك لم يؤخذ به مستاجره ونام روز سه شنبه در قديم جبار بالفتح والتشديد درختي
كه دست برو نرسد يقال نخلة جبارة اي عظيمة وناقة جبارة سمينة مجبر شكسته بند جبار ايضا اسم من اسماء الله تعالى يعني شكننده كامها وانكه بكشد بخشم تجبر تكبر كردن
ورستن گياه بعد از خوردن والجبر خلاف القدر قال ابو عبيدة هو كلام مولد والجبرية بالتحريك خلاف القدرية ويقال فيه جبرية وجبروة وجبروت وجبورة مثال فروجة
اي كبر جبير مثال فسيق سخت متكبر جبريل نام فرشته وحي يقال هو جبر اضيف الى ايل وفيه لغات جبرئيل مثال جبرعيل وجبرئل مقصور منه وجبريل بكسر الجيم والراء وجبرين
بالفتح والكسر مع النون جحر * جحر بالضم سوراخ جحرة اجحار ج جحران مثله ونظيره جحت في عقب الشهر وعقبانه وفي الحديث اذا حاضت المراة حرم الجحران جحرة بالفتح
سال سخت جحر تنگي وبدخوئي سيم زائده ويقال تجحرت عينه اي غارت وجحر فلان اي تاخر واجحرته الجانته الى ان دخل جحره فانجحر واجتحر لنفسه جحرا اي اتخذه
مجاحر نهان جايها جواحر درآيندگان بسوراخ ونهان جاي جحدر * جحدر كوتاه ونام مردي جحمر * جحمر بالتحريك فراخ شدن فرو رفتن چاه (رجوع كن ف ح م) جحنفر
جدر * جدر گياهي اجدر المكان گياه ناك شد وديوار جدران ج جدار بالكسر مثله جدر بضمتين ج جدر بالتحريك نشان گزيدگي بر گردن خر شاة جدرا كوسپند
آبله زده جدري بالضم وفتح آبله وكذلك بفتحهما يقال منه جدر الرجل مجهولا فهو مجدر مجدرة زمين كه در وي علت آبله باشد يقال هذا الامر مجدرة لذاك اي محراة
وهو جدير بكذا اي خليق يعني سزاوار والجمع جدراء وجديرون جدير ايضا چار ديوار جديرة خطيرة از سنگ برآورده جدر بالتحريك نام ديهي بشام منسوب
اليها الخمر جدرة سلعه وخراج كه بر اندام ظاهر شود جدرج وقبيله از بني ازد جندر * جندرة تازه كردن نبشته پاك شده وبرنگ باز آوردن جامه را اسم
جذر * جوذر بضم الدال وفتحها گوزن بچه جاذر ج جيذر ج جيذر اصل هر چيزي بالفتح عن الاصمعي وبالكسر عن ابي عمرو وفي الحديث ان الامانة نزلت
في جذر قلوب الرجال وعشرة في حساب الضرب جذر مائة وازبيخ بركندن مجذر وجيذر كوتاه جذمور بالضم جذمار بالكسر پاره از شاخ درخت كه بريده مانده باشد
بعد از بريدن بزيادة الميم فيهما ويقال اخذت بجذاميره اي بكله عن الكسائي جرر * جرة بالفتح سبوي جر جرار ج جرة بالكسر نشخوار آنچه شتر از گلو برآرد وبخايد
نشخور ومنه قولهم لا افعل ما اختلفت الجرة والدرة يعني الجرة تعلو والدرة تسفل جرة بالضم دام آهو وفي المثل ناوص الجرة ثم سالمها وذلك ان الظبي اذا نشب فيها
تاوصها ساعة ثم يستقر بالاضطرار كانه سالمها يضرب لمن خالف ثم اضطر الى الوفاق جري مثال فسيق ضرب من السمك الجريرية الحوصلة فرس جرور يمنع القياد جرير
بعيدة القعر يسنى عليها والجار ورسن وحبل كه بينه جرارة اي ثقيلة السير لكثرتها جيش جرار كذلك جرارة ايضا عقرب تجر ذنبها والجرير حبل يجعل للبعير بمنزلة العذار
للدابة غير الزمام وبه سمي الرجل جرير اجرين كوه يقال قطعت اليك واديا وجرا وكشيدن مهار ورسن جران (رجوع ف ا ص م) ويقال جرت الناقة اذا اتت
على مضربها ثم جاوزته بايام ولم تنتج جريرة گناه يقال جر عليه جريرة اي جنى عليه جناية والمجارة الابل التي تجر بازمتها فاعلة بمعنى مفعولة مثل راضية ودافقة
بمعنى مرضية ومدفوق وفي الحديث لا صدقة في الابل الجارة وهي ركائب القوم لان الصدقة في السوائم وجار جارا اتباع واكثر كلامهم جار بالياء ويقال
كان ذلك عام كذا وهلم جرا الى اليوم من جراك زبهر تو ولا يقال بجراك وكذلك من جرائك مخففا ومن جراتك ممدود والمجرة راه در آسمان وآنرا راه كهكشان
گويند اجرار كفانيدن زبان شتر بچه تا شير نخورد واجره اذا طعنه وترك الرمح فيه واجررته رسنه اذا تركته يصنع ما شاء واجررته الدين اذا اخرته له واجرني
فلان اغاني اذا تابعها وفلان يجار فلانا اي يطاوله يعني برابري ميكند بادي اجترار كشيدن وجره برآوردن شتر از گلو وكل ذي كرش يجتر تجرير بسيار
كشيدن وبنيك كشيدن وانجرار انجذاب جرجرة آواز كردن گلوي شتر جرجار نعت منه وگياهي خوش بوي جراجر شتران بزرگ هيكل جرجور بالضم كذلك
جرجير بكسرتين نخود جرجرة جرجر وجرجور بالفتح [illegible] يقع على الذكر والانثى وهي [illegible] والجمع جرجر بضمتين جرارة [illegible] شتر كشنده شتر وآن اطرافه
باشد چون دست وپاي وسر وي جزارة كما تقول اخذ العامل عمالته [illegible] الجزارة اسب كه دستها وپاهايش سطبر باشد ولا يدخل الراس [illegible]
[illegible] في انجيل اي [illegible] جزر السباع اللحم الذي تاكله يقال تركوهم جزرا بالتحريك اذا قتلوهم جزر وبالفتح والكسر [illegible] جزروة [illegible] قال ابن السكيت يقال اجزرت
القوم اذا اعطيتهم شاة تذبح منها خاصة اوكبشا اوعنزا قال ولا تكون الجزرة الا من الغنم ولا يقال اجزرتهم ناقة لانها قد تقع على الجزور [illegible] جزيرة [illegible]
[illegible] مبان [illegible] والجزيرة العرب قال ابو عبيدة [illegible]

فی الارض خزر میوه بازکردن از درخت (ع ف اک ۲) وشترکشتن وپوست بازکردن ازوی (ع ف اض ۲) یقال جزرت الجزور واجتزرتها وفروخوردن
آب دریا (ع ف اض ۲) وک ۲) وبازگشتن آب وبذا خلاف المد اجزار رسیده شدن ه ببار کردن وکشتنی شدن شتر یقال اجزر النخل والبعیر وکان فتیان من العرب
یقولون للشیخ اجزرت یا شیخ ای حان لک ان تموت فیقول ای بنی وتحتضرون ای تموتون شبابا وبروهی اجزرت بالزای المعجمتین من اجز السری ای حان له
ان یجز مجزر جای شترکشتن وفی حدیث عمر رضی الله تعالی عنه ایاکم وبذه المجازر فان لها ضراوة کضراوة الخمر قال الاصمعی یعنی ندی القوم لان الجزور انما تنحر عند جمع
الناس جسر جسیر بالفتح والکسر پل جسور ج وبالفتح بزرک هیکل فعیران جسرة مونث وی جسارة دلیری کردن (ع ف اض ۲) یقال جسر ونجاسر علیه ای اقدم
جسور بالفتح دلیر جشر جشور دمیدن صبح (ع ف اض ۲) جاشریه شراب صبوحی وقبیله قال الاصمعی یقال اصبح بنوفلان جشرا بالتحریک اذا کان یبیتون مکانهم
فی الابل لایرجعون الی بیوتهم قال وکذلک مال جشر یرعی فی مکانه لایرجع الی اهله جشر بالتسکین مصدر منه خیل مجشرة بالحمی ای مرعیة جشرة بالضم سرفه خشک وسرفیدن
یقال جشر فهو مجشور بهبو لاجشور بهیاشتر سرفنده جشیر جوال سطبر وتیردان چرمین جشر بفتحتین درشت شدن کل وخشک شدن آن جشر الساحل اذاخشن طینه ویبس
کالجحرواآلودگی شبیر وید شبیر ودشه یقال منه ولب جشر بکسر الوسط جعفر جعفر پنجال مرغ سگاری وپنجال اندختن (ع بفتحها) مجعر بالفتح کون مرغ جعار نام کفتار
مبنی علی الکسر انما بنیت لانه حصل فیها العدل والتانیث والصفة الغالبة ومعنی الغالبة انها غلبت علی الموصوف حتی صار یعرف بها کما یعرف باسمه وهی معدولة
عن جاعرة فاذا منع من الصرف بعلتین وجب البناء بثلث لانه لیس بعد منع الصرف الامنع الاعراب وکذلک القول فی حلاق وهو اسم للمنیة جاعرتان دوگرانشدن
ران ستور ویقال موضع الرقمتین من است الحمار ومضرب الفرس بذنبه علی فخذیه جاعرة حلقة من ستور جعار بالکسر رسن که آبکش بر میان بند دبوقت چاه فرو
جعر بر میان بستن آن جعرور بالضم خرمای خشک ریزه جعبر جعبر کوتاه سطبر جعبرة مونثه جعظر جعظری درشت خوی جعظارة بالکسر کوتاه وسطبر جعفر جعفر
جوی خرد وپدر قبیلهٔ از بنی عامر وهم الجعافرة ونام مردی جفر جفر بزغاله چهار ماه جفرة مونث وچاه نابرآورده فراخ جفر الهباءة پارگین آم وربلاد غطفان
جفرة بالضم جای فراخ کرد و میان اسپ فرس مجفر وناقة مجفرة ای عظیمة الجفرة وهی وسطه جفار بالکسرآبی در بنی تمیم ومنه قیل یوم الجفار جفیر نوعی از تیردان
وهی کالکنانة جفور بالضم از شهی بازآمدن فحل ازبسیاری ضراب (ع ف اض ۲) یقال جفر الفحل وبعض الکبش ومنه قیل الصوم مجفرة ای مقطعة للنکاح وفراخ
شدن تهی کاه بزغاله واز شیر بازماندن او اجفار ماندن کاری که دروباشی وماندن پرسش وزیارت کسی جمر جمرة لت زمین وخذرکآتش جمر جمرات
ج وهزار سوار وهرگروهی که دست یکی کنند وبا گروهی دیگر بیامیزند ویک سنگ ویک بار اندختن در حج وآن سه جمرات است مجمر بالکسر بوی سوز مجمر بالضم
بوی سوختنی یقال اجمرت النار مجمر بالضم جمار بالضم والتشدید میانه درخت خرما وآنرا شحم النخل خوانند تجمیر بریدن جمار وانداختن جمار وبازداشتن لشکر بدار الحرب
وبازناکردانیدن وگره زدن زن گیسوان ازپس قفا یقال جمرت المرأة شعرها اذا اعقدته ولم ترسله وفی الحدیث الضافر والملبد والمجمر علیهم الحلق اجمار شتاب رفتن
شتر وگرد آمدن قوم برچیزی جمیر القوم مجتمعهم ابنا جمیر شب روز ابن جمیر شب تاریک استجمار استنجا کردن بسنگ حافر مجمر سم مجمر مجمر نام جایی جمران کذلک کذا فی
المجمل جمعر جمعرة گرد آوردن خرگوش خود را وقت گزیدن جمهر جمهور بالضم ریگ توده بلند وهمه مردم جماهیر جمع الجمع جمهرة توده وتوده کردن وبلند
کردن وفی حدیث موسی بن طلحة انه شهد دفن رجل فقال جمهروا قبره ای اجمعوا علیه التراب لاتطینوه وخبر دادن ازچیزی بیک طرف ونهان داشتن مقصود
ازآن خبر جور جور میل کردن ازراستی وراه یقال جار عن الطریق وستم کردن درحکم برکسی یقال جار علیه فی الحکم (ع ف اض ۲) وبالضم نام شهری بدیگر
ویؤنث تجویر نسبت کردن بجور وافکندن کسی را بر دن جار همسایه وزنهار داده ازظلم مجاورة جوار بالکسر والضم والکسر فصح همسایگی کردن تجاور اجتوار
کذلک باعتکاف نشستن درمسجد وفی الحدیث کان علیه السلام یجاور فی العشر الاواخر جارة زن وزن همسایه اجارة زینهار دادن ورهانیدن وبخر ددادن
خانه وجز آن استجاره من فلان فاجاره منه غیث جور بالکسر وفتح الواو وتشدید الراء باران سخت رعد جور وبازل سخت بانگ جهر جهرة آشکارا جهر آشکار
کردن وچاه راپاک کردن قال الاخفش یقال جهرت الرکیة وهی بئر مجهورة وقوله تعالی ارنا الله جهرة ای عیانا یکشف ما بیننا وبینه وآواز بلند کردن درخواندن
وناداست دررایی شدن وبامدادی آگاهی نزدیک کسی شدن ودفع کردن درشگفت نماینده ودیداری یافتن کسی را (ع بفتحها) یقال جهرت الرجل
جهر تبهای وجدته عظیم المرأة وکذلک الجیش اذا کثروا فی عینک لیکن جهیر شیر بی آب جهورة سخن بلند گفتن جهوری الصوت بلند آواز مجهر بالکسر من کان من عادته
ان یجهر بکلامه جهارة بالفتح بلند سخن شدن ونماینده شدن درچشم (ع بفتحها) رجل جهیر ای ذو منظر بهی وامرأة جهیرة ویقال ما احسن جهره بالضم ویقال کیف جهرکم

ای ہما غنکم اجہارا آشکار اکردن سخن و خران المجاہرة بالعداوة المباداة بہا جوہر گوہر واحدہا جوہرة والحروف المجہورة وہی تسعة عشر حرفا یجمعہا قولک

ظل قو ربض اذ غزا جند مطیع جسیر جسیر بالفتح وکسر الرا سوگند ہست بمعنی حقا یقال جیر لا اتیک ای حقا جیار رصارچ و گرمی دل از خشم و گرسنگی جا رشلہ

(ضمیمہ) جیشر مرد کوتاہ بالاجیاش بن ارم بن سام بن نوح د مکان جیشر جای کہ خاک آن باشورہ و سنگریزہ آمیختہ باشد جیحار دیہی است بخارا

منہا صالح بن محمد بن صالح ابو شعیب البجاری المحدث العابد من ارباب الکرامات جحمبار گیاہی و مرد درفک و تنومند یا فراخ و کلان شکم یا کوتاہ کلان

فراخ شکم جحیبارة مثلہ و لقمان جحیشر ن کوتاہ قد جحاشر بالضم مرد بزرگ تناور سطبر ... عظیم الخلقة ... جحیشر ... بالضم جحاشر ... بالضم اسم جحدر

و جحدری بفتحہما و جحادر بالضم سطبر جحسور بالضم قوام الشی من ظہر الانسان و عتبتہ جحطبر ... شیرة کانہ منتصب یقال الک ... جحنفر جحشر المتاع فراہم کرد

کالا را جحاجر جحیر یکی از خمیر آرد بصور مختلفہ سازند و در رب طبخ مید ہند و میخورند جحیرة کی جحیدر کوتاہ الجحا درة بنو قرة بن مالک من الاوس

جعذری بسیار خوار جمہرة ان یجمع الحمار نفسہ جراميزہ ثم یحمل علی العانة او غیرہا اذا اراد کدمہ الجکیرة تصغیر الحکرة للحاجة و قد یکرکفرح جکار زنام مرد

واجکار ستیہید و فروخت جلنبار غلاف شمشیر یا تیزی آن و کیلطان محلہ است باصفہان جلنقار دیہی است بمرو جلفر ... آن ... کلیہر و جلنبار

شہری است بنواحی عمان یجلب منہا الی جزیرة قیس نحو السمن و الجبن جلنار شکوفہ انار و معرب گلنار یقال من ابتلع ثلث جبات منہ من صغار ما یکون

لا یرمد فی تلک السنة جمشورہ بالضم خاک تودہ جمجور بالضم میان تہی ہر استخوان کہ او کہ میان او مجوف کویند جمخر زبد دلی نمود دکر گیت جنارة بالکسر دیہی است باین

استر آباد و جرجان جنور خرمن گندم و جو جنیر شتر و فرک و کوتاہ و جوزہ شوات جنبار بالکسر و سکون ثانی و بکسرتین و تشدید با شاہ جنبار ایضا

مردی و جنیبر فرس جعدة بن مرداس و شبیل بن الجنبار شاعری جنشر بجعفر و قنفذ شتر و فرک فربہ جنا شج جنلتورہ خاک تودہ جنیدر فی (ت در)

جندیسابور بالضم و فتح الدال شہری است بنزدیکی تستر در ان قبر الملک یعقوب الصفار جناسریة بالضم اشد نخلة بالبصرة تاخرا یعنی نخلہ است ...

کہ بغایت آخر موسم بار می آرد جنافیر کورہای کہنہ جنفور یکی جہندر نوعی از خرما فصل الحاء حبر حبر بالکسر سیاہی دوات و نشان جبور یج

و خوبی و دانشمند جبور دان قال الفراء ہو بالکسر ہو العالم و قیل کعب الحبر لمکان ہذا الحبر الذی یکتب بہ لانہ کان صاحب کتب قال ابو عبیدة ہو بالفتح و معناہ

العالم بتحبیر الکلام و العلم و تحسینہ احبار ج قال الاصمعی لا ادری للعالم ہو بالفتح ام بالکسر یقال بہ حبور ای آثار حبرة بالکسر سیاہی دان و فلان حسن الحبر و السبر

ای جمیل حسن الہیات و فی الحدیث یخرج رجل من النار قد ذہب حبرہ و سبرہ قال الفراء ای لونہ و ہیاتہ و قال الاصمعی ای الجمال و البہاء و اثر النعمة بفتح

الحاء و السین ایضا کانہ مصدر قولک حبرتہ ای حسنتہ و بالکسر الاسم حبر بالفتح دانشمند قال صاحب الصحاح ہو بالکسر افصح لانہ یجمع علی افعال دون فعول و

آراستن سخن جامہ و جز آن و سیاہی کردن در دوات (ع ف اض م) و شاد کردن (ع ف اض م و ک م) حبور حبرة کذلک قولہ تعالی فہم فی روضة

یحبرون ای ینعمون و یکرمون و یسرون رجل یحبور مرد شاد ان حبار بالفتح نشان جنبر کفک دہان شتر و ابر و جامہ نو ارض محبار بالکسر من نیکو رویا نندہ حبرة

مثال عنبة برد یمانی حبر جراستج حبر مکیمن ... زرد دندان ... شدن جراحت (ع ف ک ا ن م) یقال حبر الجرح ای نکس قال الکسائی ای بری و بقیت لہ

آثار و حبر فی بالفتح ہذا الامر حبرا بالتسکین ای سرنی و جار فی شعر العجاج بالتحریک ہو قولہ (ع م) الحمد للہ الذی اعطی الحبر حابور مجلس فساق یعنی خرابات حباری بالضم

شوات و ہو نوع من الطیر مذکرہا و مونثہا و واحدہا و جمعہا سواء و ان شئت قلت فی الجمع حباریات و فی المثل کل شیء یحب ولدہ حتی الحباری و انما خصوا الحباری

لانہ یضرب بہا المثل فی الموق فہی علی موقہا تحب ولدہا و تعلمہ الطیران و الا تصرف و الفہا لیست للتانیث و لا للالحاق و انما بنی الاسم لہا فصارت کانہا من نفس الکلمة

و یقال ما اصاب منہ حبربرا و ما فی حدیثک حبربر ای شیء و کذلک تبربر او حبور و حبتر حبتر بالفتح کوتاہ سطبر حبجر حبجر بکسر الحاء و فتح الباء سطبر احبنجار ...

شدن از خشم حبکر حبوکر ریستان و سختی حبوکری مثلہ ام حبوکری سخت ترین بلاہا و یقال جمل حبوکری و الالف زائدة بنی الاسم علیہا و لیست للتانیث

لانک تقول للانثی حبوکراة و کل الف للتانیث لا یصح دخول ہاء التانیث علیہا و لیست ایضا للالحاق لانہ لیس لہ مثال من الاصول فیلحق بہ حتر حتر بالکسر ...

اندک حتر بالفتح مصدر بستہ (ع ف ک م) قال الاصمعی فاذا اکلوا اقل ... حتر فالوہ بالالف احتار اندک دادن و استوار بستن گرہ حتار بالکسر غلاف ...

و چلین جامہ و سر خریطہ و ہر چہ فرا ... حتر ... اکرد و ... حتر ایضا مہمانی کردن ...

خستیدن طعام و جز آن (ع ف ک م) حترة بالضم مہمانی ... حترة بالفتح یکبار ...

دوشاب بثره دمیدن بر پوست (ع ع ک اف ۲) جوش ریزه مرد جواشر لبطنی از قبیله عبد القیس جشارة بالضم گاه ریزه اختیار کفیدن خرما پیش از رسیدن دانه او حجر بفتحتین سنگ احجار جمع القلة حجار و حجارة جمع الکثرة و نام مردی حجران زر و نقره حجر بالسکون شهنامه بذکر و یونث و کنار مردم محجور تج و باز داشتن قاضی کسی را از تصرف یقال حجر علیه القاضی (ع ع ف اص ۲ و ک ۲) حجر بالکسر حرام و بالضم والفتح مثله والکسر افصح و قری بالثلث فی قوله تع و حرث حجر و منه قوله تع حجرا محجورا ای حراما محرما و کنار مردم و عقل و منه قوله تع هل فی ذلک قسم لذی حجر و حکرد اگرد کعبه اندرون حطیم از سوی شمال و منزلهای ثمود در نواحی شام قال الله تع کذب اصحاب الحجر المرسلین و حائطا ناو دیان حجرة ناحیه سرای یقال للرجل اذا اکثر ماله انتشرت حجرته حجر بالضم حرام و باز داشت یقال حجرا ای دفعا و هو استعاذة من الامر المنکر و نام مردی که او را حجر کندی گفتندی حجر بضمتین نام مردی و هو حجر بن النعمان حجرة حظیره شتر و خانه خرد و الجمع حجر مثل غرفة و غرف و حجرات بضم الجیم احتجار حجره ساختن حاجر جا جور مغاکی وادی که آب از وی بیرون نرود حجران بالضم ... شتابان محجر بالفتح و بکسر الجیم توبان حشم خانه محجر بفتح الجیم کرد اگرد ... و منه محاجر اقیال الیمن و هی الاحماء کان لکل واحد منهم حمی لا یرعاه غیره و حرام تحجیر خرمن کردن ماه و داغ کردن گرداگرد چشم شتر محجر بالضم و فتح الجیم و کسرها مشدده ... حجار بالفتح و التشدید نام مردی حنجرة بفتح الجیم و الحاء الحنجورة بالضم نای گلو نون زائده حادر حادر گرد اندام شدن و پر گوشت شدن چشم خانه (ع ع بضمها) حادر مرد گرد اندام عین حدرة بدرة چشم پر گوشت صلب ناقة حادرة العینین کذلک حادور گوشواره حدرة بالضم کلهٔ شتر یا هی عدد حدر بفتحتین نشیب حدور بالفتح جای و نشیب حدور بالضم در نشیب فرود آمدن و آهن کردن اندام از زخم چوب آماسانیدن لازم و متعد و شتاب بانگ نماز گفتن و خواندن (ع ع ف اض ۲) حدر بالتسکین رها کردن کشتی بسوی پستی و انداختن تنگ سال کسی را به فرود دستی احدار آماسانیدن اندام را بر دن و در چیدن دامن جامه بر تا فتن بیشه انحدار آماسیدن پوست و فرود آمدن تحدر فرود آمدن آب از چشم حی ذو حدورة قبیله جمع و ابنوه حُنذر حنذورة بالضم فیهما سیاهی ... یقال هو علی حنذر عینه و حنذورة عینه اذا کان یستثقله و لا یقدر ان ینظر الیه بغضا قال الفراء یقال جعلته علی حندیرة عینی و حنذورة عینی اذا جعلته نصب عینیک. حیدر بالفتح نام زنی حیدرة شیر و نام مادر زاد امیر المومنین علی بن ابی طالب کرم الله تعالی وجهه فاطمه بنت اسد که مادر او بود او را آن نام نهاده بود تو قتیکه ابو طالب غالب بود چنانکه گفت رضی الله تع عنه انا الذی سمتنی امی حیدرة چون ابو طالب رسید آن نام را نه پسندید و علی نام نهاد حدبیر ... حدبار حدبیر بالکسر فیهما شتر لاغر پوست بر استخوان چفسیده حذر حذر بفتحتین و بالکسر مع سکون الوسط پرهیز کردن (ع ع ک اف ۲) رجل حذر بضم الذال و کسرها مرد بیدار یا پرهیز حذر و حذار ای تج تحذیر ترسانیدن و یقال انه لابن احذار ای ابن حزم و حذر حذار مثل قطام ای احذر و قوله تعالی و انا لجمیع حاذرون ای متاهبون و بغیر الالف بضم الذال و کسرها عن الاخفش ای خائفون محذورة ترس حذریة علی فعلیة بالکسر مخففه پاره زمین درشت حذاری تج و موی کردن خروس یقال نفش الدیک حذریه رجل حذریان سخت با ترس پر پرهیز حذفر حذافیر الشئ ای اعالیه و نواحیه و اعطاه الدنیا بحذافیرها ای بجمیعها الواحدة حذفار و حذفور حر حرر حر گرما و گرم شدن حرارة و حرور گرم شدن روز (ع ع ف اک ۲ و بالعکس و ف اض ۲) جار من ... یقال حررت یا یوم بالفتح و الکسر و تحر تثلث لغات حرار بالفتح آزاد شدن بنده حریة بالضم آزادی و آزاد مردی و اصلی شدن حرة بالفتح تشنه شدن فهو المثلاث من باب (ع ع ک اف ۲) حرة ایضا زمین سنگلاخ سوخته حرار حرات حرون تج مثل ارضون بالواو و النون و احرون ایضا حرة بالکسر تشنگی و منه قولهم اشد العطش حرة علی قرة اذا عطش فی یوم بارد و یقال انما کسر و الحرة لمکان القرة حران تشنه و نام مردی و نام شهری یان کان فعلان فهو من هذا الباب و ان کان فعالا فهو من باب النون حری موئث حرار تشنگان حر بالضم آزاد و آزاده و کبوتر بچه و آهو بره و بار بچه حر الرمل و حر الدار میانه وی حر الوجه رخساره حران دو برادر که حر دابی نام ایشان بود و ساق حر قمری ... تره البقول تره که خام خورده شود و ما بذا بحر ... بحسن و جمیل حرة زن آزاده و ناقة حرة و سحابة حرة ای غزیرة کثیرة المطر و الدر حرة الذفری جای کشتن گوشواره از بنا گوش ... حر کل ... حرة رکیب ... کل لیلة حرة بالاضافة شب نافه که بکارت زائل نتوان کرد یقال باتت فلانة بلیلة حرة ای لم یقتضها بعلها و لیلة شیباء التی اقتضها حریرة نوعی از جامه ابریشمین و نوعی از طعام بیمار حریر تج و ایضا آنکه گرمی خشم و حران در وی اثر کرده باشد محرور ای شد و یقال فی نفی حرورة بالفتح ... ده و تاب سوزش مهتر حرورا بالفتح ... حرور بالفتح باد گرم که بشب وزد چون سموم بروز احرار خداوند شتران تشنه شدن یقال ما احر الرجل ای صارت ابله حرارا فهو محر تحریر نقش خط بر گرفتن و بنده آزاد کردن و فرزند را

نام زد مسجد وطاعت خدای عز وجل گردانیدن واستحر القتل وحرای اشتد حزر وحزر اندازه کردن کشت ومیوه وزبان گز شدن شیر ونبیذ (ع
ف اص م وک م) حازر شیر ترش حزرة المال وحزرة النفس دوست داشته از مال ونفس حزرات بالتحریک ج وفی الحدیث لاتاخذ من حزرات
انفس الناس یعنی فی الصدقة حزورة پشته خرد حزاور ج حزور کودک رسیده وتندرست شده وبتشدید الواو کذلک والجمع الحزاورة حزیران ماهی است رومیان
پیش از تموز حسر چسر برهنه کردن ومانده کردن حسور مانده شدن وفرو ماندن بینائی از دیدن دور (ع ف اک م) حاسر برهنه ومبارز بی زره
وخود [illegible] بالکسر انحسار برهنه شدن استحسار مانده شدن تحسیر مانده کردن [illegible] مانده [illegible] حسیر ج مثل قتیل وقتلی [illegible] حسیر ایضا حسیرة [illegible] حسرت دریغ وپشیمانی
بالتحریک حسرة دریغ خوردن (ع ک اف م) تحسیر مانده کردن ودریغ خورانیدن دیگری را وافتادن پر [illegible] تحسر دریغ خوردن [illegible]
محسر مردی آزرده وحقیر بطن محسر بکسر السین جائی است در منی حشر چشمر لطیف که بر تیر نهند سنان حشر واذن حشر واذان حشر لطیف باریک
لایثنی ولایجمع لانه مصدر فی الاصل مثل مار غور ومار سکب اذن حشرة مشرة اتباع وعن الاخفش سهم حشر دقیق سهام حشر بالضم کما یقال جون وجون ورد ورد
وورد وبرانگیختن وراندن وگرد کردن ومنه یوم الحشر روز قیامت وباریک کردن سنان وتیره وجز آن (ع ف اص م) ونوک تیر لطیف شدن گوش
ستور وبستعمل مجهولا وهلاک کردن تنگ سال ستور ومال مردم را حشرة بالتحریک جانور ریزه زمینی حشرات ج محشر بالکسر گرد آمدن جای حاشر یکی از
نامهای رسول صلی الله علیه وسلم قال علیه السلام لی خمسة اسماء انا محمد واحمد والماحی یمحو الله بی الکفر والحاشر احشر الناس علی قدمی والعاقب حشور
بسکون الشین اسپ تهی گاه برآمده والانثی حشورة مثال جرول حصر چصر تنگ گرفتن برکسی یقال حصره ای ضیق علیه واحاط به وباز داشتن
کسی را (ع ف اص م) حصر بفتحتین بسته شدن سخن وتنگدل شدن (ع ک اف م) قوله تعالی او جاؤکم حصرت صدورهم فاجاز الاخفش والکوفیون
ان یکون الماضی حالا ولم یجوزه سیبویه الا مع قد وجعل حصرت صدورهم علی جهة الدعاء علیهم ویقال حصر علیه ای بخل وحصر فی القراءة وحصر عن اهله
من امتنع عن شیء لایقدر علیه فقد حصر عنه حصیر تنگدل وبخیل وبوریا وپهلو وپادشاه لانه محجوب قال لبید لدی باب الحصیر قیام ای جماعة کثیرة من
الناس وبازداشت قوله تعالی وجعلنا جهنم للکافرین حصیرا حصیرة جای نهادن خرما حصار بالکسر ونوعی از پالان شتر ومنه حصرت البعیر وکسی را
حصاری کردن بجنگ محاصرة مثله حصر بکسر الاوسط الکتوم للسر ورازدار حصور باده شتر که تنگ باشد سوراخ پستان وی ومنه حصرت الناقة
بالفتح ومردی که گرد زنان نگردد وتنگدل وبخیل حصر بالضم قبض آوردن شکم یقال منه حصر الرجل واحصر یستعملان مجهولا احصار باز داشتن بیماری کسی را
از سفر عن ابن السکیت ومنه قوله تعالی فان احصرتم فما استیسر من الهدی وقال الاخفش حصرته ای حبسته واحصرنی بولی ومرضی ای جعلنی احصر
نفسی وقال ابو عمرو الشیبانی حصرنی الشیء واحصرنی ای حبسنی حضر چضر حضرة نزدیکی ودرگاه یقال کلمته بحضرة فلان وبمحضر من فلان ای بمشهد منه
حضر نام شهری حضر بالتحریک شهر خلاف بدو حضر تاب آمدن جای ومحل یقال فلان حسن الحضر اذا کان ممن یذکر الغائب بخیر حضر بالضم دویدن
احضار دویدن اسپ وحاضر آوردن احتضار شهری شدن مردم وحاضر شدن ودویدن اسپ تحضار دوانیدن وبخود باز آمدن محضر حاضر
آمدن فرس محضیر بالکسر اسپ دونده یقال هذا فرس محضیر وهذه محضیرة ای کثیر العدو ولا یقال محضار وهو من النوادر حاضر قبیله بزرگ از حی جمع
کما یقال سامر للسمار وحاج للحجاج وفلان حاضر بموضع کذا ای مقیم به وهو خلاف البادی ایضا ویقال هو علی الماء حاضر ای وارد والجمع حضار اذا حضروا
المیاه محاضر تاب آینده کان ومحاضرة خلاف البادیة وهی المدن والقری والریف یقال فلان من اهل الحاضرة ومن اهل البادیة وهو حضری او بدوی
حضار مثل قطام نام ستاره یقال حضار والوزن محلفان وهما نجمان یطلعان قبل سهیل فیحلف انهما سهیل للشبه حضیرة چهار وپنج تن که بغزو روند ودرم حرا
دزر دوآب که با بچه بیرون آید از رحم محاضرة بسؤال وجواب کردن باهم ونزدیک حاکم شدن باخصم وبرابر کردن بدویدن باهم حضار بالکسر شتران سپید یکون
فیه الواحد والجمع والمؤنث یقال ناقة حضار اذا جمعت قوة ورحلة ای جودة سیر حضارة بالفتح شهری شدن شهری بالکسر [illegible]
شاران بقتضی العقیبة (ع ف اص م) یقال [illegible] حضرة [illegible] الفراء حضر بالکسر لغة فیه یقال حضرت القاضی امراة رجل حضر مردی که سفر را
صالح باشد واحتضر بکسر الضاد الذی یاتی الحضر وهو خلاف البادی واللبن محتضر بالفتح محتضر ویقال اللبن محتضر فغطوا اناءکم ای کثیر الآفة وان آب
تحضره دیلکنف محضورة وقوله تعالی واعوذ بک رب ان یحضرون ای تصیبنی الشیاطین بسوء وقوم حضور بالضم ای حاضرون وهو مصدر فی الاصل حضور

بالفتح شهری بیمن [illegible] نام شهری [illegible] و قبیله حضرمی منسوب بوی و هما اسمان جعلا واحدا و تصغیر الصدر منهما کقولهم حضیر موت وفلان بن الحضارم

[illegible] حضیر [illegible] حضاجر کفتار [illegible] معرفة غیر منصرفة فی المعرفة والنکرة لانه اسم لواحد علی ابنیة الجمع لانهم یقولون وطب حضجر بالکسر ای وطب حضاجر

[illegible] بازداشتن [illegible] و حرام کردن خلاف الاباحة (ع ف اض ۳) محظور حرام حظار حظیرة جای شتر و گوسپند که از شاخ درخت و چوب سازند [illegible]

[illegible] قوله تعالی [illegible] المحتظر [illegible] الفتح علی الفاعل والمفعول به ویقال [illegible] قلیل الخیر قال ابو عبیدة اراه سمی اموالهم حظیرة لا

حفر [illegible] حفرة [illegible] زمین کندن حفرة بالضم [illegible] بالفتح الوسطح [illegible] النهر [illegible] بالتحریک خاک که از کنده بیرون آید

حافرة [illegible] اول [illegible] تعالی [illegible] سنجا که آمده بود و قوله تعالی انا لمردودون فی الحافرة ای فی اول امرنا وفی المثل النقد عند

الحافرة قال [illegible] عند اول کلمة ویقال [illegible] القوم فاقتتلوا عند الحافرة ای عند اول [illegible] ویقال [illegible] والارباع والقروح اذا ذهبت رو

[illegible] ما کنده [illegible] کردن یقال ما حامل الا [illegible] الا الناقة فانها تسمن علیه و زمین کندن (ع ف اک ۳) و تباه شدن بن دندان قال

[illegible] فی اصل الاسنان یقال اصبح فم فلان [illegible] خوردگی بن دندان یقال فی اسنانه حفر وقد حفرت بالکسر [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] نام مردی [illegible] ان الحمرة [illegible] خرد کی [illegible]

[illegible] حمارة [illegible] الکسر

[illegible] اض ۳) [illegible] بالکسر [illegible]

[illegible] شدن [illegible] ناگوار [illegible] (ع ک ا ف ۳) [illegible]

[illegible] الراد باران [illegible] زدن زبان [illegible] بالکسر [illegible]

قال [illegible] بازگشتن و کم شدن (ع ف اض ۳) یقال [illegible]

[illegible] اعوذ بالله من الحور بعد الکور ای من النقصان [illegible] حور بالضم جمع حور وفی المثل حور فی محارة ای نقصان فی نقص

[illegible] من الدقیق محارة [illegible]

[illegible] یقال محار بالقبول ای مرجعا و [illegible] بوستها که ما [illegible]

[illegible] شدن [illegible] سیاه شدن چشم را حور [illegible] سپید شدن چیزی قال ابو عمرو [illegible]

[illegible] قیل الانسان حور العین [illegible] سپید کردن جامه و داغ کردن [illegible]

[illegible] کما قال النبی صلی الله علیه وسلم [illegible] حواری [illegible] اصحاب [illegible]

[illegible] ای سپید [illegible]

[illegible] یقال [illegible]

[illegible] که از [illegible] باز [illegible]

از شیر باز شده آخورة جمع القلة حیران جمع الکثرة حوران بالفتح جائی بشتام محاورة پاسخ دادن با یکدیگر ا حارة جواب باز دادن یقال کلمته فما رجع الی حویرا ولا حویرة ولا محورة ولا حوارا ای ما رد جوابا تحاور رای تجاوب استعارة گفتن خواستن حیر و حیر حیرة سرگشته شدن (ع ک اف م) یقال منه حار یحار حیران سرگشته تحییر سرگشته کردن تحیّر سرگشته شدن و گرد برگشتن آب حائر گرد آب حیران حوران بالکسر والضم ج رجل حائر بائر آنکه هیچ بیرون شد کار نبود و نداند استحارة گواریدن شراب یقال استحیر الشراب استقیم مجهولا و تحیّر الماء والمکان بالماء و تحیّر اذا امتلاء و تحیّر السحاب تقیل شد و لیس بریح تسوقه حیر باشند حظیره و منه الحیر بکربلا حیرة بالکسر شهری نزدیک کوفه حیری منسوب بوی و حاری ای کذلک علی غیر قیاس کانهم قلبوا الیاء الفا و یقال لا آتیک حیری دهر ای ابدا

حیصم ‌حیصم کفعلل قرو دفی الاحیة والم تفسیره و معناه البرد حب الغمام [illegible] والقر البرد و الدیل [illegible]
والعب اسم للبرد خفضر بالضم کنار [illegible] واحدتها خناجر [illegible] الاسرای [illegible]
[illegible]
حضرة [illegible] کار [illegible] بخت نصر بادشاه [illegible] هوشیاری [illegible]
[illegible] القوس [illegible]
[illegible]
کوتاه [illegible]
[illegible]
[illegible]

فصل الخاء [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ک اف م) یقال [illegible]
[illegible] والاسم الخجر [illegible] یقال [illegible]
[illegible]
یقال [illegible] الناس [illegible]
[illegible]
و غول و کرک و نحو آن خشر خشارة بالضم باقی مانده خشارة [illegible] باقی مانده [illegible] شدن شیر و خوردن [illegible]
آن و هی تقیض الرقة یقال خثر اللبن خثورا قال الفراء خثر بالضم لغة فیه قلیلة فی کلامهم و جمع السافل بالکسر ایضا و تفقین و مقیم بودن بجائی (ع ف ص م)
یقال خثر فلان ای اقام فی الحی و لم یخرج مع القوم الی المیرة و یقال خثرت نفسه ای خبثت و قوم خثرا الانفس خثری الانفس ای [illegible] طون اخثرت الزبد [illegible]
سکه یعنی ناکرده کند اشتم و فی المثل ما یدری اخثر ام یذیب [illegible] بالکسر پرده و بیشه شیر مخدرة زن پرده نشین [illegible] شیر و [illegible]
مقیم بودن مرد در اهل خود و شیر در بیشه خود و باز در آشیان خود خدرة بالضم [illegible] ابو سعید الخدری خداری شب تاریک و ابر سیاه و عقاب
خدر [illegible] باران و خواب [illegible] اندام (ع ک اف م) [illegible] کاهل یوم خادر [illegible] خدرة [illegible] الیوم ای
[illegible] و جائی هموار میان دو بلندی [illegible]
فرو افتادن و آواز کردن در خواب (ع ف ک م) [illegible] آواز گلوی خفته و خبه کرده یقال [illegible]
[illegible] و ریم و احمر [illegible] و یقال [illegible]

دگروهی از مردم و تخازر الرجل اذا ضیق جفنه لیحدد النظر کقولک تعامی و تجاهل خزرة بالضم درد پشت ماده خزیر خزیرة نوعی از قلیه خنزیر بالکسر خوک و نام جای
خنازیر ج و بیماریست که برگردن و گلو برآید مردم را خیزران درخت نی و بیخ نی که از وی بن نیزه سازند خیازر ج و الخیزرانة السکان خیزری خوزری
نوعی از رفتار خسر خسر خسران بالضم فیهما زیان کردن و هو مثل فرق و فرقان (ع ک اف م) یقال خسر فی البیع و خسر به قوله تعالی قد خسر
الذین کذبوا بلقاء الله و خسرت الشیء بالفتح و خسرته نقصته قوله تعالی بالاخسرین اعمالا التخسیر هلاک کردن خناسیر بالنون هلاکیها لا واحد له خسار خسارة بالفتح فیهما
هلاکی و گمراهی خیسر مثله کذلک خشر خشارة بالضم باقی مانده طعام بر خوان و هرچه مانده هر چیز که آن بکار نیاید و مردم فرومایه خشر مصدر منه (ع فاک م)
خصر خصر میان مردم کشح مختصر میان باریک مخصر القدمین آنکه اخمص او بزمین نرسد از باریکی پای نعل مخصرة کذلک حاضرة تهی گاه
خصر بفتحتین سرما و سرما یافتن و سرد شدن روز (ع ک اف م) ماء خصر آب سرد خصرت یدی و خصر یومنا ای اشتد برده خنصر انگشت خرد
خناصر ج خناصرة مثله بالضم نام شهری بشام مخصرة بالکسر تازیانه و عصا و جز آن مخاصرة و کس از دو براه رفتن با هم باز پیش آیند تخاصر دستهای یکدیگر
گرفتن اختصار کوتاه کردن سخن و نزدیکتر راه درآمدن خضر خضرة سبزی اخضرار خضیضار سبز شدن تخضیر سبز کردن خضرة ایضا تیره رنگی ستور
یقال فرس اخضر و هو الذی یخالطه دهمة و در مردم گندم گونی و ربما سموا الاسود اخضر و قوله تعالی مدهامتان ای خضروان لانهما تضربان الی السواد من شدة الری
و سمیت قری العراق سوادا لکثرة شجرها خضراء آسمان کتیبة خضراء لشکری که در آهن گرفته باشد خود را از سلاح و فی الحدیث ایاکم و خضراء الدمن یعنی زن با جمال
که بی اصل و بدنژاد باشد که هرچه در خاک روبه برآید از نبات و گل آن بری ندهد خضیرة خرما بن که غوره او سبز بریزد خضار علف سبز درودن یقال اختضر
الکلاء و جوان مردن یقال اختضر فلان اذا مات شابا غضا و کان فتیان یقولون لشیخ اجزرت یا شیخ فیقول ای بنی و تختضرون ای تموتون شبابا و قد مر فی
فصل الجیم خضارة بالضم دریا و هی معرفة لا تجری تقول هذا خضارة طامیا خضاری مرغی است که او را اخیل نیز گویند خضار بالفتح شیر با آب و تره نورس مخاضرة
میوه سبز نارسیده بر درخت فروختن و هو منهی عنه خضاری بالضم و التشدید کشت سبز خضر سبز و نام نبی یا ولی ع خضر بالکسر بسکون الوسط کذلک مثال کبد
و کبد و الاول افصح و قوله تعالی فاخرجنا منه خضرا قال الاخفش یراد به الاخضر کقول العرب ارنیها نمرة اراکها مطرة و یقال ذهب دمه خضرا مضرا ای هدرا خطر
خطر بفتحتین بهلاک نزدیک شدن (ع ف اک م) و آنچه گرو بدان بندند و هو السبق الذی یتراهن علیه یقال هذا خطر لهذا و خطیره ای مثله فی القدر و قدر
و منزلت مخاطرة در خطر افتادن و بر مال خود گرو بستن یقال خاطر بنفسه خاطر بکذا و علی کذا خاطرة خطورة بلند قدر و منزلت شدن (ع بضمها) خطر بالکسر گیاهی که
بدان خضاب کنند و شیر با آب شتران بسیار خطر خطران دم زدن شتر و فحل که مست باشد و جنبیدن نیزه یقال رمح خطار و اهتزاز کردن رجل خطار بالرمح ای
طعان و خطران الرمح ارتفاعه و انخفاضه للطعن و خطر الدهر خطرانه کما یقال ضرب ضربانه خطور گذشتن اندیشه بدل یقال خطر الشیء ببالی (ع ف ض م) خطار اندیشه
در دل گردانیدن و مال خود را گرو در میان نهادن خطیر مرد با قدر و منزلت خطار ایضا نام اسبی خفر خفر بدرقه و نگاهبان شدن یقال خفر به خفیر
نعت منه تخفیر نگاه داشتن کسی را و شرمنده کردن تخفر شرمگین شدن و بدرقه خواستن اخفار عهد شکستن و غدر کردن و با کسی بدرقه فرستادن خفرة بالضم
عهد و پیمان خفارة بالضم و الکسر کذلک و عهد وفا کردن خفر بالتحریک شرم و شرمگین شدن (ع ک اف م) خفرة متخفرة زن نیک شرمگین خافور گیاهی
خلر مثال سکر نخود و گشنیز خمر خمر می و خمیر کردن و ایکیدن در خمیر و نهان داشتن گواهی و شرم داشتن یقال خمرت الرجل ای استحییته و خمر فلان شهادته ای کتمها (ع ف ا
ض ا و ک م) خمرة صرف می خالص خمرة و خمر و خمور مثال تمرة و تمر و تمور فی الواحد و الجمع و یقال ما عند فلان خمر و لا خل ای لا شر و لا خیر خمیر مثال فسیق
مدمن خمر خمار بالضم باقی مستی و دردسر و اندوهی با مردم مخمور الذی به خمار و رجل خمر بکسر المیم الذی خامره الداء و یقال دخل فی خمار الناس بالضم و الفتح ای فی
غمارهم خمرة بالضم سجاده از برگ خرما بافته و گلغونه و مایه خمیر و خنور که در وی خمر با جز آن ریزند خمار بالکسر معجر زنان اختمار معجر برافکندن زن یقال انها لحسنة
الخمرة و فی المثل ان العوان لا تعلم الخمرة خمر بفتحتین هر چیز پوشش از هر چیز چون سقف یا کوه یا وادی و در یکتوده و مانند آن و انبوهی مردم و نهان شدن (ع
ک ا ف م) یقال خمر عنی الخبر ای خفی و خمر عنی فلان ای توارى و مکان خمر اذا کان کثیر الخمر و فی المثل هو یدب له الضراء و یمشی له الخمر یضرب
لمن یختل صاحبه بغدر و خداع اخمار پنهان داشتن و پوشش ناک شدن زمین خمرة بالتحریک بوی یقال وجدت خمرة الطیب ای ریحه تخمیر پوشانیدن
خمیری مثال تمرة گوسپند سیاه سپید سر مخامرة آمیختن با هم و پیوسته در خانه بودن و نهان بودن یقال للضبع خامری ام عامر ای استتری استخمار بنده گی

گرفتن یقال استخمر فلان فلانا ای استعبده و منه حدیث معاذ من استخمر قوما اولهم احرار ای اخذهم قهرا و تملک علیهم و یقال الخمر فی کذا و کذا ای اعطانیه ملکا و فی
اباه باخمری جائی است در بادیه که ابراهیم بن عبد الله بن الحسن بن الحسن بن علی بن ابی طالب بدو ره ی کشته است خنخر بر وزن ستوه و شتر ستور گفتار و شتر و خنجر و خنجره شتر
کار دخنجوره ناقه بسیار شیر خنا خنجر خورند و ستور زمین پست و بد رود ه ستور زدن یقال خنه فخار ه ای اصاب خوارانه خوار ان رود ه ستور خوار بالضم بانگ
گاو و منه قوله تعالی عجلا جسدا له خوار ضعف گشتن کرباد ضعف و شکست آوردن مرد بزع ف (ص) استخاره نیکوئی جستن و بانگ کنانیدن صیاد آهو بره را
تا مادر انرو پایش ی آرد و صیاد بگیرد او خوار گردانیدن ستور را از راهی که میرود به راه دیگر خیر بتحتیین مثنی رجل خوار رمح خوار ارض خوارة سست و نرم ناقة
خوارة بسیار شیر خور سیج خیر و خیر نیکو و نیکوئی و نیکه تر و مال قوله تعالی ان ترک خیرا ای مالا رجل خیر و امراة خیرة کلاهما بالتخفیف و تشدید دنیکو کار خیار گزیدگان خلاف
شرار و گزین و خیار تره و این معرب است خیرات جمع خیرة و هی الفاضلة من کل شیئ قوله تعالی اولئک لهم الخیرات و قال الله تعالی فیهن خیرات حسان و قال الاخفش
لما وصف به و قیل فلان خیر اشبه الصفات فادخلوا فیه الهاء للمؤنث و لم یریدوا به افعل فان اردت معنی التفضیل قلت فلان خیر الناس و لم تقل اخیر و فلان خیر الناس و
لم تقل خیرة و لا یثنی و لا یجمع لانه فی معنی افعل خیر بالکسر کرم و بزرگواری خیرة نیکوئی و هو اسم من قولک خار الله فی هذا الامر خیرة بتحریک الیاء برگزیده و هو اسم من اختاره الله
ای اصطفاه و یقال استخر الله یخر لک یقال محمد خیرة الله بسکون الیاء و تحریکها اختیار برگزیدن تخیر مثله مختار گزیننده و گزیده و تصغیر او مخیر آمده بحذف التاء استخارة نیکوئی
جستن تخییر اختیار بکسی دادن خیری بکسرتین خیر و معرب است (ضمیمه) خنجر کجعفر و علابط مرد سست و کلان شکم خنجر محرکه بدبوی سر فه و بکسرتین و تشدید را
بسیار خوار بد دل خجرون سج خاجر آواز آب بر روی کوه خدافر بالضم جامه کهنه خنذرة بالضم خندروف که نوعی از بازیچه طفلان است خاذر رو پوش از
بادشاه یا قرض خواه خنذفرة پاره ای از جامه خنذ فقرة زنبیل گویا از پی حرف مزید خنجرة مسکی و خفت مقدار پادشاه جزیره یا پادشاه حبش او لصوب الحبشار
او الجفار بالجیم و الفاء خنجر کجعفر و علابط و عذافرة و خنجر بر آب شور او الذی لا یبلغ الاجاج و تشدید الراء و الخنجر بر المر و بالضم خنجرة ای تهویش خنشتیر کغضنفر مرد
ناکس و بخیل ماه خمطر بر وزن و معنی خنجر خنطار بالکسر خنثور بالضم کرسکی خنشتر بفتحتین و کسر تا مثلثه خنخر پیرکه از بعد بر داشتن کاچال افتاده ماند
بالفتح و بالکسر و بالضم اول و ثالث مثله خناشیر بالاها کاچال و خنشر فی نسب تمیم و فی اسد خزیمة و فی قیس عیلان و عمرو بن خنشر من ابطال الجاهلیة جدام المؤمنین خدیجة
لامها خنثرة سطبری و بزرگان که بدان شکها الشکنند و دارة خنشرة و خنزرتین و خنزرین من داراتهم و الخنزیر فی خ ز ر خنسیر بالکسر کس بخیل یا خناسیر
هلاک مردم ناتوان و کمبزها ی تکه بر گیاه ... اهل الخیانة و رجل خنسیر خنسیری بفتحهما فی موضع الخسران خناسرة ج خنشقیر بفتح خاء و شین بلا
خنطیر بالکسر زن گنده پیر فرتوت و شتر پلکها فروهشته گوشت روخنا فر بالضم و کسر فا نام مردی فصل الدال دبر و دبر کرده کتف کمیین لا واحد له دبر
سج و یقال للزنابیر ایضا دبر و منه قیل لعاصم بن ثابت الانصاری حمی الدبر و ذلک ان المشرکین لما قتلوه ارادوا ان یمثلوا به فسلط الله علیهم زنابیر الکبار تأبر
الدارع فارتدعوا عنه حتی اخذه المسلمون فدفنوه و یقال جعلت کلامه دبر اذنی ای تصاممت عنه دبرة و بارة یک کرد زمین و بارسج ذات الدبر وادی ثم
قال ابن الاعرابی و قد صحفه الاصمعی فقال ذات الدبر بالباء دبر بضمتین و سکون الوسط ایضا پس پشت خلاف قبل قوله تعالی و یولون الدبر ای الظهر جعله للجمع
کما قال الله تعالی لا یرتد الیهم طرفهم دبر اللیل آخر شب بپیره قبیله ای بنی اسد دبر بالکسر مال بسیار یقال مال دبر و اموال دبر یستوی فیه الواحد و الجمع و المثنی رجل و دبر
بسیار مال بسیار آب زمین دبرة خلاف قبلة یقال لیس لهذا الامر قبلة و لا دبرة کار بی پشت در روی دبرة بفتحتین هزیمت در جنگ هی ایضا واحدة دبر و ادبار
مثل شجرة و شجر و اشجار در پشت ریش شدن ستور یقال منه دبر البعیر بالکسر و ادبره القتب دبری بفتحتین بضمتین پس پس آینده بهر کار یقال فلان لا یصلی الصلوة الا دبریا
ای فی آخر و قتها دبران یکی از منازل قمر و آن پنج ستاره است در ثور دابر پس و تیر بیرون جسته از کمان و خلاف فائز از قداح قمار مدابر خداوند این قداح و
قطع الله دابرهم ای آخر من بقی منهم دابرة آخر ریگ توده و پاشنه مردم و سیخچه انگشت که بر پای مرغان برآید برتر از دیگر ناخن که بر بازوی ستور برآید و نوعی
از بندهای کشتی رجل دابر مرد قاطع رحم و آنکه سخن کسی نشنود و بیرسیمان که بر گشتند او تنشتن پس پس و قبیل آنکه فرود آرند وقت پیچیدن بر دوک یقال فلان ما یعرف
قبیلا من دبیر و فلان مقابل مدابر اذا کان محضا من ابویه قال الاصمعی اصله من الاقبالة و الادبارة و هو شق فی الاذن ثم تفتل فان اقبل به فهو الاقبالة و ان ادبر به
فهو الادبارة و الجلدة المعلقة من الاذن هی الاقبالة و الادبارة کانها زنمة و الشاة مدابرة و مقابلة و ناقة ذات اقبالة و ادبارة و قد دابرتها و قابلتها دبار بالضم نام روز چهار شنبه
که در قدیم همی گفتند دبار بالفتح هلاکی و مثل الدثمار دبار بالکسر جمع دبارة یعنی یک کرد زمین هی دبرة ایضا ای المشارة فی المزرعة و یقال ایضا فلان یاتی الصلوة دبارا

يعني بعد مضي الوقت و دبور بالفتح باد پس پشت دبور خواجه و پير شدن و بيرون آمدن تير از کمان و بردن يقال دبر به اي ذهب به و يقال هيهات ذهب کما ذهب امس الدابر و سپس رفتن قوله تعالى والليل اذا دبر و قرئ اذا ادبر اي تبعه النهار قبله و يقال قبح الله ما قبل منه و ما دبر و روايت کردن از کسی بعد از مرگ وی يقال دبرت الحديث عن فلان اي حدثت به عنه بعد موته و سپس شدن باد (صحيح ق اص م) و باد دبور زده شدن کسی يقال دبر القوم فهم مدبرون و ستعمل مجهولا تدبير بفتحتين موضعي به يمن و دبري منسوب بوي او بارسيس رفتن و درد بور آمدن نقيض اقبال و ادبر الرجل اذا دبر بعيره اي ادبر لقب محمد بن عدي مدابرة دشمني کردن با کسی استدبار خلاف استقبال تدبير پايان نگريستن و بنده را از پس مرگ خود آزاد کردن و حديث روايت کردن تدبر انديشه کردن تدابر بريده شدن قوي از يکديگر دثر و دثر مال بسيار يستوي فيه الواحد والجمع يقال مال دثر و اموال دثر و دگر دثر با تحريک پای ابل کثير دثار جامه برتن و هو ما فوق الشعار دثر پوشيدن و ثاره و بر آمدن گشن بر ماده و بر جستن مرد بر پشت اسپ بوقت بر نشستن دثور ناپديد شدن نشان تدثر شدن دثور بالفتح مردي نام و خوابناک و دثر الطائر اي اصلح عشه دجر و دجران ناشطی فيده يقال انه دجران هو جران بالتحريک شدن (صحيح کراف م) قوم دجاري اي حياري دجور تاريکي ليلة ديجور شب تاريک دحر و دحور راندن و دور کردن (صحيح بالفتحها) قوله تعالى مذموما مدحورا اي مقصي دخر و دخور خوار شدن (صحيح بالفتحها) ادخار خوار کردن دخدار جامه سپيد در تخت بسته معرب تخت دار درر و در شير و نيکوئي و کار نيکو و باريدن باران دجرآن يقال في الذم لا در دره اي لا کثر خيره و يقال في المدح لله دره اي عمله و خيره و لله در ک من رجل تاتي درور بالفتح و دار بسيار شير نوق درار مثل کافر و کفار فرس درير اسپ تيز رو درة بالضم مرواريد بزرگ درر و درات و کوکب دري بالضم و الکسر ستاره روشن درة بالکسر الکسرلت تدرار و بسيار شير و رواني و گرمي و رواني بازار و ريزندگي باران و يقال للساق درة اي استدرار الجري و الجمع درر يا سبه ناوردة صاحب ... ان و يقال هما على در واحد بالفتح اي على قصد واحد و نحن على درار الطريق اي على قصده و درر الريح بالفتح درور بالضم بسيار آمدن شير از پستان (صحيح ف ت اص م) و يقال درت حلوبة المسلمين اي فيئهم ادرار روان شدن شير يقال ادرت الناقة فهي مدرة ادرار ... والريح ... استدرت المعزي اي ارادت الفحل و يقال ايضا استدر ... استدرار من الحقل بالدال المعجمة دردر بضمتين بن بيخهاي دندان کودک دردار درختی دردور گرداب که غرق کند و قولهم دردره ... اسماء الکذب الباطل و يقال الی ... ان سعد القين رجلا من العجم يدور في مخاليف اليمن يعمل لهم فاذا کسد قال بالفارسية ... اي ذهب ... الذي ... يضرب به المثل في الکذب و قالوا اذا سمعت بسري القين فانه مصبح و سرد و سماره کشتي دسرج بالسکون و الحرکة مثال ... قوله تعالى على ذات الواح و دسر دسر سوختن نيزه و دور کردن و منه رجل هندسر و دوشته ترک ... دوسرة ... و نام ... نعمان بن المنذر ... دو سري کانه منسوب اليه دعر و دعر بفتحتين تباهي و دور کردن چوب (صحيح ک اف م) و منه عود دعر بالفتح و الکسر ... الدخان و حکي القتبي عود دعر ... فلانا دعر الذي لا يوري و منه اخذت الدعارة بمعني الفسق و الخبث يقال هو خبيث داعر ... داعرة ... بسيار ... الابل دعثر و دعثرة ويران کردن مدعثر ويران شده و في الحديث لا تقتلوا اولادکم ... الفارس ... عثره اي ... يعني ... دعثور ... گرد آورده و برآورده دغر و دغرة ريوده گرفتن چيزي و في الحديث لا قطع في الدغرة دغر سپوختن و في الحديث ... بالغمز ... ترفع لهاة المعذور ... دغري لا صفي اي ادغروا عليهم ولا تصافوهم و يقال دغر الاصفا مثل عقري حلقي و عقري دغمر و دغمرة ... آميختن ... و دغمري بفتحتين و ضمتين خويهای در آميخته ... دفر و دفر کز يقال ... دفر نام ... و بالا ... دفة و دفر ... دقر و دقار ... دقر دقرة ... بالکسر يقال ... بقعة ... الدقار ... الاکاذيب ... قرارة ... تمام و ... قرار و قرارة ... کشتي ... دمر و دمار ... هلاک کردن ... کسی ... دمر ... دمار ... تعالى و ... ان ... لا ... و دواره ... تعالى ...

المثوی والموضع کما قال الله تعالی نعم الثواب وحسنت مرتفقا ثابت علی المعنی از مؤید الفضلا و دیار بالکسر جمع الفلک و دیار در کتب جمع الکثرة والدارة تم در شرح حمیری من الدار وایضا خرمن ماه
و دارة القمر یعنی دیار دوری کسی یقال ما بها دیار یعنی دوری ای احد و حمله دیوار قالوا اذا وقعت بعد یار ساکنة تبدل یاء قلبت یاء و ادغمت مثل ایام و قیام دوار
دوار کرویدن (رجع ف ص م) دارة منقدید شد و بر کند یقال دار یدور کردانیدن چیزی را یقال دوّره مداورة معالجت کردن و داری روزگار
بوی فروش و منسوب الی دارین و هو فرضة بالبحرین فیها سوق کان یحمل الیها مسک من ناحیة الهند و فی الحدیث مثل الجلیس الصالح مثل الداری ان لم یحذک من عطره
علقک من ریحه و خاوند نعمت دائرة بر آمد یقال فی القرن ثمانی عشرة دائرة و دیرینه قوله تعالی علیهم دائرة السوء و دائرة مدارة نوعی از نبید دوار بالضم نام
و خانه کنشت ترسایان یقال دیر بالرسول ای اصیب الدوار و دیر کلیسای ترسایان و جمع الو او دیار و دیرانی صاحب دیر یقال ابن الاعرابی یقال للرجل دار اسی
صاحبه مؤانس الدیر دهر و دهر روزگار دهور جمع و همیشه و زمانه آمدن یقال دهر بهم (رجع ف ص م) دهر ما یسیر روزگار تغییر و دهر دامیر که قومهم از آله
و ذات آبد و اسیه ویقال لا آتیک دهر الداهرین یعنی همیشه و فی الحدیث لا تسبوا الدهر فان الله هو الدهر لانهم کانوا یضیفون النوازل الیه فقیل لهم لا تسبوا فاعل ذلک بکم
فان ذلک هو الله تعالی ویقال ما ذلک بدهری ای عادتی و ما دهری بکذا ای همتی کذا دهری بالضم سال خورده دهری بالفتح آنکه عالم را قدیم گوید دهورة
گرد کردن یقال دهورت الشیء اذا جمعته ثم قذفته ویقال هو یدهور اللقم اذا کبرها (ضمیمه) دحدره دحرجه فتدحدر دحمر القربة پر کردن مشک را دحمور
بالضم دایه است خرد دحمر القربة پر کردن مشک را دحمر الشیء پوشیده و پنهان کردن آنرا دحر دور کردن (رجع ف ص م) دزماره بالکسر موضعی است منه
احمد بن کشاشب الفقیه الشافعی دستور النسخة المعمولة للجماعات التی منها تحریرها معرب و ساتیرج دسکرة ده و کلیسا و زمین هموار و خانهای اهل عجم که در آن
می و آلات لهو فراهم باشند یا بنایی بجو گوشک که گرد آن خانه ها باشد و ساکرج ده جمع الدساکر منها مقصود بن احمد بن الحسن دیهی به نزدیکی شهر ایلان منها احمد
بن یا درن شیخ الخطیب ... ده دیهی بایین بغداد و واسط منها ابان بن ابی حمزه و دیهی بخوزستان ...
دو دطیرة ... یا شکان آن دعشره ... ای او دعکه علیهم بالشین ... بپیش ... مهرآنان دعکر و دعکران افغان بغداد ...
پیش آمد و شتابی کرد دعثر ... الدعثر الاسد بضم الدکر بالکسر ... قال اللیث ... الذکر ... قول ... الذکر ... بالدال
جمع دکر ... لا لام ... الدال ... دال ... ذکر بغیر لام ... بالدال المعجمة و الذکر ... دخیش و ... بالضم ...
پر کوشت ... دحنبر ... الدعکر ... الاحنف ... دغمرة ...
من ... و ... دنبا ... رجل ... دمر ... الدال و فتح النون و السین ...
و هدیر بضم الدال و فتح الراء ... هو السیل ... للکذب کالدیدبة ... یقال ... الا اشتقاق ... بالحظ
او ان ... ذلک ... باطل ... اعدا ... مفصلا ... لامدا ...
... حذفت الواو للساکنین ... فی الکذب ... و فی الیمین ... فی خلافه قال
بالفارسیه ... بدرود ای بالوداع ... قالوا ... فی الکذب ... القین فانه ... دمهرة ...
بزرگ ... دهقان ... بغیر ... الاحنف فی ... و اجتماع ... تحقیق ... علیه ... و شتابی کرد ... المراة ...
لرزید ... کوتاه قد فراهم اندام فصل الدال ذار ذار بر افغانیدن ... ذار دلیری کردن یقال ذرت علیه ... دمیدن ...
... و عادت کردن بچیزی یقال ... اعتیاد (رجع ...) و فی الحدیث ذئر النساء علی ازواجهن یعنی ... و ... زنان ...
... ناشزه ... ذائرة ... گرچه ... ذائرة ... چون بچه ... آید و ... بنشستن ... (رجع ف ص ...) ذخر
ذخیره ... ذخر بالضم ... نهادن (رجع ...) ... است ... ذخیره ... ذرائع و ... نام مردی ...
و ... (رجع ف ص م) ذر ... بالضم فرزندان ... ذراری ... آفتاب ... (رجع ...)
... ذراره ... شدن ناقه ... یقال ... فی فلان ... ذعر ... ذعر ... ترسانیدن ... بالضم ...
... ذعور ... ناقه ... ذعر ... شتر ... فر ... ذفر ... ناخوش

ذکر ذفری بالکسر پس گردن وپس گوش شتر مرغزار بویا ذفرة روضة ذفرة تیز بوی مشک اذفر وجبث ریح مشک اذفر فرای اصنان فی رجل (ف ا م)
وبوی آن رایحه (ک ا ف م) ذفریات وذفاری بفتح الراء وبده الالف
که خوی کند یقال هذه ذفری اسیله بلا تنوین لان الفها للتانیث وبعضهم ینونه فی النکرة ویجعل الفه للالحاق بدرهم والجمع ذفریات وذفاری بفتح الراء
فی تقدیر الانقلاب عن الیاء ومن ثمه قال بعضهم ذفارش مثل صحار قال ابو زید بعیر ذفر بالکسر شدید الراس عظیم الذفری وناقة ذفرة والذفر النشاط طویل التمام الجلد والذفر
مخشیه بضیه الرایحه لایکاد المال باکلها عن یعقوب قال کتیبة ذفراء ای انها سهکة من الحدید وصدئته ذکر وذکر نره مذاکیر ج علی غیر قیاس فرقا بین الحل والعضو ونیز ذکور
ذکران ذکارة ج علی غیر قیاس مثل حجر وحجارة وآهن پولاد وبلارک واستادآن خلاف الانیث ذکور ابقل تره که دراز وسطبر شود وسیف ذکر ومذکر شمشیر آبدار مذکرة ماده
مانند نر درخلق وخلق ذکرة الرجل والسیف بالضم تیزی مرد وشمشیر وفی الحدیث انه یطوف فی لیلة علی نسائه ویغتسل من کل واحدة منهن غسلا فسئل عن ذلک فقال انه اذکی واطهر
رجل وکیر وذکور نیکو یاد گیرنده ذکیر به نری منسوب کردن خلاف التانیث ذکر ذکری ذکرة یاد کردن (ع ف اص م) ذکری ایضا آوازه وثنا قوله تعالی ص والقرآن ذی الذکر
ذی الشرف ویقال کم الذکرة من فعل ذلک ای الذکور ویقال حبله منک علی ذکر بالضم ای لاتنسه تذکر یاد آوردن اذکار یاد دادن وپسر زادن تذکر زن پسر زاینده مذکار آن
زن که همه پسر زاید تذکیر یاد دادن وپند دادن اذکار یاد آوردن تذکرة یادکار ذکرة بطنی از قبیله ربیعه ذمر وذمر مرة ذمر مثال کبد وکبد ذمیر ذمر مثال فلز ج
ازمار ذمر انگیختن بجنگ بانگ کردن شیر (ع ف اص م) تذامر یکدیگر را بر انگیختن بحرب یقال فلان حامی الذمار ای اذا ذمر وغضب حمی ذمار بالکسر چیز سزاوار
بود نگاهداشت آن بر مرد ویقال اقبل فلان یتذمر کانه یلوم نفسه علی فائت وظل یتذمر علی فلان اذا تنکر له واوعده تذمیر دست در فرج شتر آبستن کردن تا بداند که بچه
وی نیست یا ماده مذمر بالفتح گفت تا بن گوش ذمیر مذمیر پستان شتر بسته کین آلودن تا بچه شیر نخورد وسیاه کردن علت وندان را یقال ذمرفوه مجهولا
(ضمیمه) ذمر کعصفور مرد کینه ور کینه ازوفش بدنشود اذ متقرار اللبن بریده شدن شیر ذوره بالضم خاک جانب پیشین مسکدان مرغ که دران آب باشد
ذورة ج ذرته اذوره واذرته ترسانیدم اورا وما اعطاه ذوره وذوارای شیئا ذورة مثوی ذهر فوه دندانهای او سیاه گردید (ع ک ا ف م) فصل الراء
ربر ربیر ربیر را رستنی تیز تخوان تباه شده وکهته از لاغری از ارة ستا کردانیدن نفر را ضمیمه ارشیهر بکسر را وفتح شین شهری بخورستان فصل الزاد
زئیر زئیر بانگ شیر وخریدن وی زانه زار بسکون الهمزة بحرکه کذلک (ع ف ا ک م) وبالعکس ایضا وانعت اسد زائر وزئیر زاره غریدن شیر زارة بسکون الهمزة بیشه
زبیر زبیرة بالضم آهن پاره زبرتین بضمتین وفتح ج وکتف مرد وشیر ودو ستاره روشن از برج اسد از بر مرد بزرگ کتف وکذلک اسد فرزانی زبرا نام کنیزک احنف بن قیس فی المثل
غضبا بهته زبراء وهی کلما غضبت قال الاحنف کذلک فصارت مثلا زبر بانگ بر زدن وباز داشتن وبرآوردن گرد اگرد چاه لنگ (ع ف اص م کم) ویقال ما له زبر ای
عقل ... بالکسر نوشته زبور بالضم ج وبالفتح نوشته وهو مفعول بمعنی مفعول کتاب داود علیه السلام ویقال انا اعرف تزبرتی ای خطی وکتابتی زبیر نام کوهی که کلیم تشریف تکلیم برد
یافته از حق تعالی ... تیزی ... بالراء قوی وتوانا ویقال خذت بزبرة وبزابرة وبزبیره ای بجمیعه قال ابن احمر عدت علی بزوبرا ای نسبت الی بکلها وکما لها زنبرة
نوعی از کشتی زنبور زنبار کبت انگبین ارض مزبرة زمین زنبور ناک حذفوا الزیادات کما قالوا ارض متفرة ومثعلة ای ذات عقارب وثعالب ازبر ار برپای خواستن موی
براندام وبیج برآوردن سگ ورستن تیشم ونبات زبیر بالکسر مرده جامه زبطر زبطرة ثغری است از ثغور روم زبعری زبعری بدخو وآنکه بر روی
موی بسیار وارد وانبوه ابرو وپیشانی جمل زبعری کذلک زجر زجر باز داشتن ونهی کردن یقال زجره وازجره فانزجر وازدجر وفال کوئی کردن یقال زجرت
انه یکون کذا وکذا وراندن شتر (ع ف اص م) ازدجار باز داشتن وباز ایستادن متعدو لازم انزجار باز ایستادن زنجرة انگشتک زدن زنجیر بالکسر اسم فیه
زجور بالفتح من الابل التی تعرف بعینها وتنکر بانفها زحیر زحیر پیچاک شکم زحار بالضم کذلک وباد سرد برآوردن (ع بفتحهما وک م) زحر نام مردی زخر زخر پر شدن
رود دریا از آب ومنه بحر زاخر اذا کان کریما وکوالیدن نبات (ع بفتحهما) یقال زخر النبات واخذ زخاریه بالضم اذا التف وخرج زهره و
مکان زخاری النبات جائی که علف بهم در پیچیده باشد زرر زر بالکسر گوی گریبان وجز آن ازرار ج زرة فرهی شتر زبینا
حبیش یکی از فرای تابعین زر بالفتح گوی بستن پیراهن را بر خود (ع ف اص م) یقال ازرر علیک قمیصک وزره ثلث لغات
وراندن یقال زرالکتائب بالسیف وگزیدن حمار مزر بالکسر خر گزنده مزارة یکدیگر را گزیدن زریر برافروخته وسرخ شدن چشم (ع ف ا
ک م) زرزرة بانگ کردن مرغ زرزور نوعی از مرغان زرارة بالضم نام مردی زعر زعر کم موی شدن (ع ک ا ف م) ازعر نعت منه وزمین کم علف
زعارة بالفتح وتشدید الراء بدخوئی وتندی لا یعرف منه فعل زعرور تندخو والعامة تقول رجل زعر وفیه زعارة بالتخفیف ونوعی از میوه ها که آنرا کیج گویند

زعفران معروف زعفر ان مرغ عافر مثل زعجان تراجم زعفر و ستة عشر اپیای فتح زعفر سرخ زفر زفر با بر داشتن (عع فسا ک ۲) از دو فار شدن زفر بالکر برمشک
آب افکنیدگان و مشک آب شد زافرة الرجل یاران خویشان بعون زافرة السهم زدیک پیکان از تیر زفیر بکلو فرو رفتن آواز از سختی و بعود بید النفس حتی تنتفخ
الضلوع و اول بانگ خر و شهیق آخر آن زفرة بانگ کردن (عع فسا ک ۲) زفیر ایضا بمعنی زفرة بالضم میان اپسی شعر بهتر و نام یکی از اصحاب ابو حنیفه رح زکرہ زکرہ
بالضم خیک شراب زکر پر شدن شکم کودک زکریا نام پیغمبر علیه السلام مقصورة و ممدودة و تحذف الالف ایضا فان مددت او قصرت لم تصرف وان حذفت الالف صرفت
الممدود زکریاوان زکریا ون والجمع زکریاون زکریاوی منسوب الیه زکریائی مضاعف زکریا وای مضاف مثنی زکریاوی مضاف مجموع یستوی فیه الرفع والنصب والجر
والنصب و تثنیة المقصور زکریان بحذف الیاء لالتقاء الساکنین والجمع زکریون بحذف الیاء لالتقاء الساکنین ولم تحرک
لانک لو حرکتها ضممتها او کسرتها ولا یکون الیاء مضمومة ولا مکسورة و ما قبلها متحرک فلذلک خالف التثنیة زهر زهرة بالضم کره مردم زمج زمر بفتحتین کم موی کم مو شدن
زمرک الوسوسه نعت منه (عع کا ف ۱) زمار بالکسر بانگ کردن شتر مرغ (عع فسا ک ۲) یقال زمر النعام ولا یقال فی الظلیم الاعار یعار زمر نای زدن (عع فاض و ک ۲)
زنار نعت منه ولا یقال زامر و سوسنه زامرة ولا یقال زمارة مزمار بالکسر نای سرود فی الحدیث نهی عن کسب الزمارة قال ابو عبیدة تفسیره فی الحدیث انها الزانیة زمجر
زمجرة آواز یقال سمعت لفلان زمجرة و غذمرة و فلان ذو زماجر و زماجیر زمخر زمخر برادری کلک از دو باریک الزمخرة الزمارة و هی الزانیة ظلیم زمخری السواعد مرغ
باریک ساق زمهر زمهرير سختی سرما زمهرة سرخ شدن چشم از غضب مزمهر مرد سخت خشم وازمهرت الکواکب ای لمعت زنر زنار ریسمانی که ترسایان بر میان بندند
زنانیر جمع و ایضا سنگ ریزها و نام زمینی زور زور دروغ و هرچه بجدا الی گیرند آنرا مشرکان و یقال الزور والاصنار ای الذی بعبد الیه و زبیدا التصغیر یکار
قوم زور بالفتح برسوی سینه و زیارت کنندگان یستوی فیه المؤنث والمذکر یقال رجل زائر و قوم زوار و زور و نسوة زور و زور مثل نوم و زائرات ایضا زور
بالتحریک یک سو نگریستن از دو تندی سینه سپت بالکی سیری کی مردن آمدن و زدار چاه مناک زمین دور و قدح کمان و دجله بغداد والزوراء اسم مال کان لاحیحة بن
الجلاح الانصاری ای ازور ابرشتن از چیزی از وی از تزاور مثله و قری تزاور عن کهفهم و بعد عم تزاور و یقال للجیش ازور ای بعیر یا زوارة زیارت کردن (عع
فاض) الزورة یکبار زیارت کردن از دیار از دوار زیارت کردن تزویر دروغ آراستن و راست و نیکو کردن چیزی و گرامی داشتن زائر و مزار جای زیارت و زیارت کردن
زیر مردی که سخن گفتن و هم نشینی با زنان دوست دارد و ابریشم باریک تر و جامه باریک استوبر باریسمان که میان پارم و سینه شتر بندند از حرف زجج زیر و مثال
زیجهت رفتار سخت زهر زهرة الدنیا تازگی و خوبی دنیا زهرة بفتح اول و فتح دوم و سکون ها شکوفه زهره بالسکون سپید و حیی از قریش و این نام بن کلاب
بن مرة است نسبت و لده الیها و هم اخوال النبی علیه السلام زهرة بتحریک اوسط ستاره زهر زهور روشن شدن آتش و بالا گرفتن آن (عع بفتحها) ازهر سپید روی
از کرم جوانمردی و روشن ماه و گاو و شتر زهراء مؤنث منه و نعت لفاطمة رضی الله تعالی عنها الکرمها و صفا الازهران آفتاب و ماه از هار شکوفه بیرون
آوردن نبات والمزهر الذی یضرب به از دهار نگاه داشتن و فی الحدیث ان النبی صلی الله علیه وسلم اوصی ابا قتادة بالاناء الذی توضأ منه و قال ازدهر
بهذا فان له شانا ای احفظ به و لا تضیعه زمیم زبعثر کغضنفر مرد کوتاه و مرد که در کوتاهی بد نما باشد و بلا زبعثری مثله و فی قریش ایضا
ای منکر زبعر که به لغة فی المهملة و هی الصولب زحمر القربة پر کرد مشک را زخبر کجعفر نام مرد و هی ازدبر لغة فی اصدره و جاد بعضه
ازدبرها ای فارغا و قریة یومئذ بر ور الناس اشتقاقا از دو ران هر دو شانه زعبری کجعفری نوعی از تیر زغوه غصب کردن (عع بفتحها)
زغوت الدجاجة فراوانی و خیزابی بهم رسید دجله را زعر کل شی کثرته و اوطه و کزفر پدر قبیله که ریش آنان از چرم سرخ زر اندود بود و نام وطن
لوط عم و منه زغوقیة بالشام لانها نزلت بها و بها صین عور مائها علامة خروج الدجال و زغوی الوادی قمر زعفر کجعفر بیگی هرچیزی و هی
انده خت مرد که صدق با ریک داشته باشد و تنگ الزاد و زغبر الثوبة زغبره بضم الراء بنده جامه رق زغبر زعبره درنده زقفر کعنثر
فی سقر زکنبور اسداد او لاد ابلیس الخمسة الذین فسرها هم قوله تعالی افتتخذونه و ذریته اولیاء و جعلوا ان یفرق بین الرسل و الله یقصر الحیل عیوب الله
زمخشر کغضنفر ده ییست از نواحی خوارزم اجتاز بها اعرابی فسال عن اسمها و اسم کبیرها فقیل زمخشر والرداد فقال لا خیر فی شر و رد ولم یلمم بها
منها جار الله ابو القاسم محمود بن عمر و فیه یقول المیرکة علی بن عیسی بن ناس الحسنی شعر جمیع قری الدنیا سوی القریة التی تبوا بادار الفدا از زمخشرا
واحر بان تزهی زمخشر بامری اذا عدفی اسد الثری زمخ الشری زمهر الدهما جنبانیدن آوند را بعد پر کردن آن تا نیک پر شود و تخته ایند

ای تقبّض زنتره تنگی و شده ابرو و ثنثر تخشو رو فاطمه بنت زنتر کجیته صحابیه بشیر بن عبد المنذر بن زنتر بدری قتل یوم مئو و ابو زنتر جهد سعید بن حماد درین
زنتر الزنتری و احمد بن مسعود الزنتری محدث و آ محمد بن بشر الزنتری فوهم فیه ابن نقطة والصواب بالباء الموحدة لانه من آل الزبیر زنجار بالکسر شهی
در زنجور کعصفور نوعی از ماهی زنجیر و زنجیره یک جامه سپید کی بزنا خنهاء جوانان پدید آید زنجر قرع بظفر ابهامه وظفر سبابته زنجفر بالضم رنگی ست معروف
زنجره تنده و میده در سوراخ بینی زنقیر بالکسر اشته ناخن پاره ازان و پوست تنگی که بسته خرما باشد و مار زانه زنقیر ای شیأ زنهر ای بعینه تیز نگریست سبحی
من زبیر بالکسر خم نیار فی زور **فصل السین** ع سور سور رسیر خورده اسارج اسار بالکسر ریش خورده که از شتن سار نعت منه علی غیر قیاس لان
قیاسه مسئر مثل یقال جبار من الاجبار سبر سبر میل بجراحت فرو بردن تا غور آن معلوم شود و آزمودن (صح فا ض ل) استبار مثله مسبار میل جراحت سباز
بالکسر مثله و کل امر رزته فقد سبرته و استبرته و یقال هذه سبره و سبیره سبرة بامداد خنک و فی الحدیث اسباغ الوضوء فی السبرات سبر بالکسر نهاد
و هیات مردم یقال فلان حسن الحبر والسبر یعنی خوب هیات سابری نوعی از جامها کنایه و فی المثل عرض سابری یقوله من یعرض علیه الشئ عرضا لا یبالغ
فیه لان السابری من اجود الثیاب یرغب فیه بادنی عرض بهترین خرما سبطر سبطار بر پهلو خفته بازیدن و بازیدن شیر وقت جستن اسد سبطر و
جمال سبطرات ای طوال والتاء لیست للتانیث انما هی کقولهم حمامات و رجالات فی جمع المذکر سبیطر مرغی دراز گردن که دائم در آب باشد و ماهی گیرد و او را
ابو العیزار کنیت گفته اند سبکر اسبکرار تمام بالا شدن و خفته در پهلو خفتن و بازیدن سبکر جوان تمام با عتدال رسیده و شکوفه دهشته ستر پوشیدن
بالکسر پرده مستور استار ج سترة بالضم پوشش ستارة بالکسر مثله ستائر ج ستار نام کوه ستر بالفتح پوشیدن (صح فا ض ل) استتار تستر پوشیده شدن
جاریة مستورة دختر پرده گی قوله تعالی حجابا مستورا ای حجابا علی حجاب یراد بذلک کثافة الحجاب و قیل هو مفعول بمعنی الفاعل کقوله تعالی انه کان وعده ماتیا ای
آتیا رجل مستور و ستیر ای عفیف جاریة ستیرة عفیفة استار و آن چهار درم سنگ باشد و به بعضی موضع شش و نیم درم سنگ دارند باختلاف مواضع اساتیر ج
سجر تافتن تنور و پر کردن جوی و پر شدن آب انبک سیل باران (صح فا ض ل) یقال سجرت الماء و این آب را سجره خوانند بالضم سجر ج و منه البحر المسجور سجور
هرچه تنور را بدان بتفتانند سجیر یار و دوست سجراء ج سجرة شیبه ای که آب برو غالب باشد ساجر جایی که آب سیل او را پر کرده باشد ساجور نام جایی و چوبی بر گردن
سگ بندند تا از سوراخ رز نتواند رفتن با انگور خوردن کلب مسوجر […] ساجور سجر نالیدن ماده شتر که از بچه جدا شود لؤلؤ مسجر مروارید برشته
کشیده عین سجراء چشم سرخ شده اسجر حوضی که گل او بسیار باشد انسجار فرو هشته شدن موی شعر منسجر ای مسترسل و پیوسته رفتن سجار بالکسر نام جای
سجهر مسجهر مثال مسبطر سپید سحر سحر بفتحتین پیش از صبح یقال القیته سحر بغیر تنوین یوم من او را این سحر لم تصرفه لانه معدول عما فیه الالف واللام وقد غلب علیه
التعریف بلا اضافة ولا الف ولام کما غلب ابن الزبیر علی واحد من بنیه یقال سر علی فرسک سحرا یا فتی فلا ترفعه لانه ظرف غیر متمکن و ان اردت بسحر نکرة صرفته
کما قال الله تعالی نجیناهم بسحر و ان صغرته سمی به رجل انصرف ایضا لانه لیس علی وزن المعدول کاخر سحرة بالضم سحر یقال اتیته بسحر و بسحرة اسحار و سحر
و بوقت سحر رفتن استحار بانگ کردن مرغ بسحر سحور بالفتح طعام سحری سحر بالضم التسکین شش سحار ج مثل برد و ابراد بالفتح والتسکین ایضا والجمع سحور مثل فلس و فلوس وقد
یحرک لمکان حرف الحلق مثل نهر و نهر و یقال للجبان قد انتفخ سحره والسحر ایضا ما لصق بالحلقوم والمری من اعلی البطن و علیه حدیث عائشة رض توفی رسول الله صلعم
بین سحری و نحری الحدیث و یقال للارنب المقطعة الاسحار والسحور والنیاط و هو علی التفاؤل ای سحره تقطع و بعضهم یقول المقطعة بکسر الطاء ای من سرعتها
و شدة عدوها کانها تقطع سحرها و نیاطها سحر بالکسر جادوی کردن و کل ما لطف مأخذه و دق فهو سحر و دانستن و فریفتن و باعلت کردن (صح فقهها) تسحیر
مثله مسحر هو الذی خلق فاسحر و یقال هو من المعللین و منه قوله تعالی انما انت من المسحرین سحفر اسحنفار روان و شتاب خواندن خطبه و فراخی یافتن در سخن بلد مسحنفر
شهر فراخ سخر سخر بفتحتین […] و تمسخر فسوس کردن (صح کاف ا) یقال سخرت منه و به و ضحکت منه و به و هزئت منه سخریة سخری بالضم والکسر فسوس و قری بهما سخریا
بعضهم بعضا سخریا تسخیر فرمان بردار کردن و بیگار […] و رام کردن تسخر مثله سخرة بالضم آنکه برو فسوس کنند سخرة مثال همزة بتحریک الوسط آنکه او بر دیگران فسوس کند
و یقال سفن سواخر اذا اطاعت و طابت لها الریح سخبر سخبر بفتح السین والباء نوعی از درخت و یقال رکب فلان السخبر اذا غدر سدر سدر بالکسر درخت
کنار سدرة یکی سدرات سدرات سدر ج سدیر نام جوی و نام کوشکی انسدار […] و کرانه دوش فکردن سادر سراسیمه آنکه باک ندارد
از چیزی و بالی غم و خیره سدر بفتحتین خیرگی چشم از گرما و سرما (صح کاف ا) سدر نعت منه و نام اقلیم نامها ی دریا سندرة پیمانه بزرگ سندری نوعی از تیرها

و نام شاعری در عرب انسدار مثال انسدال فرو هشتن موی و شتاب رفتن بهاد و سستی در خواب آلودگی چشم از سستی بیم زائد و اسمدرار مثله سمعر بالکسر رانده
اسراریج و فی المثل یا یوم حلیمة بسر یضرب لکل امر مشهور و جماع و نیزه و مرده و سریة رانده اسرار یج سر النسب خالص و گزیدگی نسب سرارة بالفتح مصدر منه یقال سرو فی
سر قومه ای فی اوسطهم سر الوادی بهترین جای در روی سرّ قوج و کذلک سرارة الوادی بالفتح سراریج سرر بالضم بفتحتین و کسر الاول آنچه برید شود از ناف کودک
یقال عرفت ذالک قبل ان تقطع سرتک و لاتقل سرتک لان السرة لاتقطع هی الموضع الذی قطع منه السّر و یقال قطع سر الصبی و جمعه اسرة و جمع السرة سرر بالضم و سرات بالالف ام
سرة ناف و میان وادی سرر بالفتح بریدن ناف (صح فا ض ۲) و نیزه زدن بر ناف یقال سره ای طعنه فی سرته و چوب نهادن در میان آتش زنه و ذلک آن
تجعل فی طرف الزند عودا ثم تحله فی قلبه لتقدح به یقال سرر زندک فانه اسر ای جوف و بعیر اسر اذا کانت بکرکرته دبرة سرر بفتحتین کاواک ای اسر میان کاواک ناخوانده
در آینده قناة سرا ای نیزه میان کاواک سرر بالکسر جایی است نزدیک مکه و ده و یست درختی است که هفتاد نبی را زیر آن درخت ناف بریده اند سریة بالضم علی فعلیة
کنیزک فراشی وهی منسوبة الی السّر وهو الجماع و انما ضمت سینه لان الابنیة تغیرت فی النسبة کدهری و سهلی بالضم فیهما من دهر و سهل قال الاخفش انها مشتقة من السّرور
لانه یسر بها سراری ج و یقال منه تسررت الجاریة و تسرّیتها کما یقال تظننت و تظنیت سرور شادی مسرة شاد کردن یقال سرّنی فلان و سرر بو یستعمل مجموعا
سریر تخت اسرة سرر بضمتین و فتح ۲ ج و منه قوله تعالی علی سرر متقابلین و بعضهم یستثقل اجتماع الضمتین مع التضعیف فیرد الثانیة منهما الی الفتح لخفته فیقول سرر
و کذلک ما اشبهه من الجمع مثل ذلیل و ذلل و نحوه سریر ایضا قرارگاه سر از گردن و قد یعبر به عن الملک و النعمة ایضا سرر سرار بالفتح و الکسر آخرین شب از ماه مشتق من
استسر القمر ای خفی سرر بالکسر پوست سار وغ و کل و خاک که بروی چفسیده باشد و شکنهای کف دست و پیشانی اسراریج اساریر جمع الجمع و فی الحدیث تبرق
اساریر وجهه و السرار لغة فی السّرر و جمعه اسرة مثل حمار و احمرة سرّار نرمی نقیض ضار رجل برّ سرّ و نیکو و نیکی کننده و شادمان کننده اسرار پنهان کردن و
آشکارا کردن وهو من الاضداد و در تفسیر قوله تعالی و اسرّوا الندامة لما راوا العذاب هر دو معنی را گفته اند و یقال اسرّ الیه حدیثا ای افضی قوله تعالی و اذ اسرّ النبی
الی بعض ازواجه حدیثا و اسررت الیه المودة بالمودة مسارّة قسار راز گفتن مسرة بالکسر آنچه راز دار آن باشور باشد که یک سر وی در دهان گوینده و یک
سر در گوش شنونده باشد سرسور بالضم دانای بزرگ سطر پسطر رشته از هر چیز یقال بنی سطرا و غرس سطرا و خط اسطر سطور ج سطر بفتحتین مثله اسطار
ج مثل سبب و اسباب اساطیر جمع الجمع و ایضا افسانها و بیهوده ها واحدها اسطورة بالضم و اسطارة بالکسر نبشتن (صح فا ض ۲) یقال سطر الکتاب ای کتب
و استطر مثله و سطره ایضا صرعه مسیطر برگماشته و بالصاد ایضا کذالک و مشرف مسطار بکسر المیم و بالصاد ایضا شراب ترش سعر پسعر افروختن آتش و حرب یقال
سعرت النار و الحرب ای اججتها و المعتها و قری و اذا الجحیم سعرت بالتخفیف و التشدید للمبالغة و یقال سعر الرجل فهو مسعور اذا اصابته السموم تسعیر نیک برگرایید
و نرخ نهادن و یقال ضرب هبر و طعن نثر و رمی سعر مسعار مسعر بالکسر فروزینه آتش و برانگیزنده حرب و نام مردی جماعه اصحاب الحدیث سعرا
بالفتح للتفاول مساعر الابل بغلها و تنگ جای بهای اشتران استعار برافروخته شدن آتش و گر درافتادن بمیان اشتران یقال استعر الجرب فی البعیر اذا ابتدا مساعره سعر
افروخته شدن آتش سعیر آتش افروخته سوزان و نام بت سعار بالضم گرمی آتش و سختی گرسنگی و قوله تعالی فی ضلال و سعر ای فی عناد و عذاب و دیوانگی ناقة مسعورة
ای مجنونة قال الاخفش قوله تعالی و کفی بجهنم سعیرا هو مثل دهین و صریع ای مسعور و سعرت الیوم فی حاجتی سعرة ای طفت قال ابن السکیت یقال سعرتهم شرا ای
او سعتهم اسعر نام مردی سعر بالکسر نرخ تسعیر مصدره سعارة بالکسر گرد آفتاب یعنی ذره سعرة بالضم لون یضرب الی السواد سعتر زبوده و بالصاد ایضا یستعمل
اسم موضع او شجر سعفر پسعفر بفتحتین بریدن مسافت اسفاریج و سپیده روز سفرة نویسندگان سفر بالکسر نامه اسفاریج قوله تعالی کمثل الحمار یحمل اسفارا سفرة بالضم
طعام و توشه دان مسافر سفیر برگ از درخت افتاده خشک شده و رسول و میانجی میان قومی سفراء ج سفر بسکون الوسط جمع سافر و کذلک السفار کراکب و رکاب برشتن و
کشادن روی خانه رو فتن (صح فا ک ۲) مسفرة بالکسر جاروب سفارة بالضم خاک روب سفارة بالکسر میانجی و صلح کردن میان قومی سافر زن کشاده روی مسافر الوجه آنچه
پیدا شود از روی سفور بی سفر بیرون شدن بسافرت منه مسافرة سفر کردن سفار مثله یقال سافر الیه و ایضا آهنی که بر پشت بینی اشتر نهند چنانکه حکمه را سپ اسفر
بضمتین ج ناقة مسفرة و بعیر مسفر بالکسر اشتر قوی سفر اسفار روشن شدن صبح و روشن تابان شدن روی بر روشنائی روز در آمدن و فی الحدیث اسفروا بالفجر فانه
اعظم للاجر ای صلّوا الفجر مسفرین و یقال طولوها الی الاسفار انسفار برهنه شدن از موی سفار مثله قطام نام چاه سقر پسقر بفتحتین سقاره
بیک و سپس و سقر سقر دوزخ سقر بالسکون سوختن آفتاب وی یوم مسمقر مسمقر روز نیک گرم سکر پسکر بالضم مستی سکران مست پوشیده

سکر بمعنی ایضا جمع و فی لغة بنی اسد سکرانة للمؤنث سکاری بالفتح والضم جمع سکران سکر بفتحتین مست شدن (صح کاف ۲) و نبیذ خرما قوله تعالی تتخذون منه سکرا و رزقا حسنا سکاریست کردن سکیر بالکسر بسیار مست شونده سکیر همیشه مست اسکار مستی نمودن از خود بی مستی سکار نبیذ فروش سکر بسکون الوسط بستن آب (صح فا ضا ۲) سکر بالکسر بند آب سکور ایستادن باد (صح فا ضا ۲) لیلة ساکرة ای ساکنة تسکیر خیره کردن و البعیر یسکر آخر بذراعه حتی یکاد یقتله مستکر مخمور و قوله تعالی انما سکرت ابصارنا ای حبست عن النظر و حیرت او غطیت و غشیت و قرئ بالتخفیف و تفسیره سحرت سکر بالضم والتشدید سکر سریب احدها سکرة سمر بفتحتین افسانه و افسانه گفتن (صح فا ضا ۲) سامر افسانه گوینده و گویندگان چون حاج اعنی حجاج ابنا سمیر شب و روز یقال لا افعله ما سمر ابنا سمیر ای ابدا و لا افعله سمیر اللیالی ای ابدا و سمیر الدهر ابدا اللیل والنهار و یقال لا افعله السمر والقمر ای ما دام الناس یسمرون فی لیلة قمراء سمار بالفتح شیر تنک شده سمیر شیر تنک کردن سمر پار ستیم دور کردن و فی حدیث عمر رضی الله تعالی عنه ما یقر رجل انه کان یطأ جاریته الا الحقت به ولدها فمن شاء فلیمسکها و من شاء فلیسمرها ای فلیرسلها قال الاصمعی انها بالشین المعجمة فحوله الی السین و هو الارسال سمرة بالضم گندم گونی و گندم گون شدن (صح بضمها و کاف ۲) اسمیرار مثله اسمر مرد گندم گون والمؤنث سمراء گندم و آب و یقال الماء والریح سمرة بالفتح و ضم المیم درخت طلح سمر سمرات اسمر و الثالث جمع القلة و تصغیرها سمیر و فی المثل اشبه شرج شرجا لو ان اسیمرا و نام مردی سما بالکسر میخ و بند آهن سمیرة نوعی از کشتیها سمهر استوار سخت و صلب شدن خار و تاریکی یقال اسمهر الشوک ای یبس و صلب و اسمهر الظلام اشتد و اسمهر الرجل فی القتال سمهریة نیزه میان سخت و یقال هو منسوب برجل اسمه سمهر سمهدر غلام سمهدر کودک فربه سنور سمور بالفتح و تشدید الواو جانوریست از دوال بافته سنور بالکسر سنمار بکسرتین آنکه خورنق را بنا کرده نزد کوفه از جهت نعمان بن امرء القیس چون تمام شد او را از بالای کوشک در انداخت و هلاک کرد تا مثل آن کسی دیگر بنا کرد و این مثل شد در عرب یقال جزاه جزاء سنمار سور دیوار سور بالضم پاره شهر اسوار سیران ج و هر پاره از بنا جمع سورة یعنی سورتهای قرآن مثل بسرة و بسر و تعبیرها عن الشرف والمنزلة ایضا کقول النابغة شعر الم تر ان الله اعطاک سورة تری کل ملک دونها یتذبذب سور بفتح الوسط ج و یجمع علی سورات بسکون الواو و حرکتها ایضا سوری مثل بشری نام موضعی در عراق سوار بالکسر یاره اسورة ج اساورة جمع الجمع و قرئ فلولا القی علیه اساورة من ذهب و قد یکون جمع اساور قوله تعالی یحلون فیها من اساور من ذهب قال ابو عمرو واحدها اسوار تسوير یاره بر دست نهادن و بر دیوار تسور بر دست خود نهادن و بر دیوار آمدن قوله تعالی اذ تسوروا المحراب ای تسلقوه سور بالضم سور بضمتین برجستن (صح فا ضا ۲) یقال سار الیه سورة بالفتح تیزی و جستن شراب سوی باغ و تیزی تب و خشم سلطان سوار عربده گر مساورة بر یکدیگر جستن اسوار بالضم والکسر واحد من اساورة الفرس قال ابو عبیدة هم الفرسان و الهاء عوض عن الیاء و اصله اساویر و کذلک الزنادقة اصلها زنادیق و اساورة ایضا قومی از عجم که در بصره ساکن شدند چون احامرة بکوفة سهر بفتحتین بیداری و بیدار بودن (صح کافه ۲) اسهار بیدار داشتن سهار بیدار ساهور سایه زمین ساهرة روی زمین و منه قوله تعالی فاذا هم بالساهرة اسهران دو رگ در بینی سهور سیر ج رفتن و راندن لازم متعد (صح فا ک ۲) تسیار سیر رفتن و هو شاهان قبل الصدر من (صح فا ک ۲) مفعل بفتح العین و فی المثل سر عنک ای تغافل و احتمل و فیه اضمار کانه قال سر و دع عنک المراء والشک سیرة روش و خوار باراستیار خوار بار داشتن کالامتیار سایرة برابر رفتن سایره ای جار اه و تسایرا ای بینهما سیر قدیم تسییر از شهر بیرون کردن سیره من بلده ای اخرجه واجلاه و جل از پشت ستور بر گرفتن مسیر جامه با خطها سیارة قافله ابو سیارة کنیت مردی سیراء بالکسر والمد و فتح جامه با خطهای زرد سائر الناس جمیعهم و سائر الشئ لغة فی سائره و فی المثل اسائر الیوم و قد زال الظهر یعنی هنوز امید داری اثر روز تا بیشین گذشت و این را در نومیدی استعمال کنند سیمهم بساورة ستیکاران و دوست دارندگان بازی و بطالت سعفیر و سبعار فراوانی شادمانی شتر ماده که در هنگام مستی سر بلند کند و دم را بجنباند سعطری مقصوره بسیار دراز استطر الرجل کشید و تباه بود و پهناور در آن کشت و برو می افتاد سعتر نوعی از ریحان که آن را نام گویند سعبر سعبرة چاه فراوان آب و آب سعبر آب فراوان سعر سعر نرخ ارزان و سعابر الطعام ما یخرج منه زوان و نحوه یعنی دانهای کج عیبر جنس گندم از آن بر آید سعتر گیاهیست معروف سقتری مرد چالاک جوانمرد دلیر بالصاد اصلی و لقب سیف بن یعقوب البحیری سعره نفی کردن (صح بفتحها) سقجر کجعفر الصفار لا واحد له یقال ذو سفجر سقطری کز نبی جی مرد زیرک و انا سقطار و سقطری بضم السین و القاف ممدوده و مقصوره ستله اسقطری جزیرة بحر الهند علی یسار الجائی من بلاد الزنج والعامة تقول سقوطرة یجلب منها الصبر و دم الاخوین سقطری دراز از مردم بستر

سقطری مثله و دو فرنگ سخت گیر **اسکندر** بن فیلقوس بفتح الهمزة پادشاهی کهوار لراکشت و مالک بلاد گشت و الاسکندریة ستة عشر موضعا منسوبة الیه منها بلد ببلاد الهند و بلد بارض بابل و بلد بشاطئ النهر الاعظم و بلد بصغد سمرقند و بلد بمرو و اسم مدینة بلخ و الثغر الاعظم ببلاد مصر و قریة بین حماة و حلب و قریة علی دجلة قرب واسط منها الادیب احمد بن المختار بن مبشر و قریة بین مکة و المدینة و بلد فی مجاری الانهار بالهند و خمس قری اخر **سنجر** اللبن بسیار آبخت آب باشیر **سماویر** ضعف بینائی یا چیزیکه نمودار شود و مردم را بسبب ضعف بینائی از سکر و غشی که بسبب دوران سر حاصل آید و نیکی و نام زنی و قد اسمدت البصرة طریق مسمدّ راه رست دراز و کلام مسمد استوار و السمدور بالضم الملک کانه لان الابصار تسمد عن النظر الیه تحیر و غشاوة العین **اسمندر** و السمیدع **سمسار** بالکسر شخصی که در میان بائع و مشتری باشد و بدلال شهرت دارد و سمسره ترویج و مالک نگهبان چیزی و میانجی در میان دو دوست سمسار الارض دانند آن سمسا سوشه و المصدر سمسرة **سمقر** من الایام کقشعر سخت گرم **سنجر** کجعفر نیک مانند چیزی و السنبر الانبواشتی صحابی و والد هشام الدستوائی **سبیسنبر** بفتحتین **سنجار** بالکسر شهری معروف مسافت سه روز از موصل و دهی بمصر **سندره** شتابی و نوعی از پیمانه بزرگ و درختی که از آن کمان و تیر سازند و زنی بود که گندم وپسته فروخت با پری پیمانه سندری دلیر و سخت و دراز و اسند و پیکان سپید و نام شاعری و پیمانه کلان و شخص بزرگ چشم و بهتر و بدتر من الاضداد و نوعی از پرنده و منار کبود و مرد شتابکار و کمان سخت و انرده **سنقر** نهر و روستان بمصر کلتاهما بالشرقیة **شنقطار** بشین معجمه منقر کقنفذ الاشقر سلطان دمشق و عبد الله بن سنقر طیبة السنقری الصوفی مولی الامیر علی بن سنقر شیخ ابن رزقیة و سنقر الزینبی روینا عن اصحابه **سنقور** بالفتح بلدتان یغسر احداهما بالبحیرة و الآخر بالغربیة و اما التی بالصعید فبالشین المعجمة **سهمره** یکی از نامهای چاه **سنجی** دید و دیدن ترسناک بلند **سمعلر** و **سمندر** زائی بعید **فصل الشین** **شبر** بالکسر یک بدست اشبار جمع شبر بالفتح مصدر منه (صح ف اخش و ک م) دیگر دادن کشتی به جهت کشتی یا دو مال کسی دادن و عشرت دادن قال ابن السکیت مصدره بالتسکین الان العجاج حرکه فقال (ع) الحمد لله الذی اعطی الشبر و هو الحبر کانه قال اعطی العطیة و اعطیت المراة شبرها ای حق نکاحها شبر بفتحتین عطیه اشبار عطا دادن و تشابر نزدیک شدن و گروه در حرب بایکدیگر گوئی میان ایشان اندازه شبری مانده است **شبور** بالفتح و التشدید شیپور معرب **شتر** **شتر** برگشتگی پلک چشم یقال شتر فلان مجهولا و شتر ایضا معلوما و اشتران مالک اشتر و پسر او و اشتار متعد فیه انشتار لازم فیه شتر عیب کردن و تنقیص کردن کسی را **شترة** پاره کردن جامه بر خود و شتانار انگشتان و گوشواره و احدها شتر بفتحتین و شتانار نام ملکی ان الله کل بین مناد و القرابة **شجر** بالتحریک درخت شجره یکی و هر چه ساق دارد از نبات و ارض شجیره و شجراء درخت ناک و واحد الشجراء شجره و لا یاتی من الجمع علی هذا المثال الا احرف یسیرة شجرة و شجراء و قصبه و قصباء و طرفه و طرفاء و حلفه و حلفاء و قال الاصمعی واحد الحلفاء حلفة بکسر اللام مخالفة لاخواتها و قال سیبویه الشجراء واحد و جمع و کذا القصباء و الطرفاء و الحلفاء و شجره و بوستان و هذه الارض اشجر من هذه ای اکثر شجرا منها **شجیر** بالکسر بیگانه کذا و شاجر ابا شجر بالضم بکالکناء و اشجار الکشجار در و میخ پایه تخت و چوب چاه و داغ شتر شجیر مردم و اشتر بیگانه و تیر قداح بیگانه در آورده **شجر** بالسکون شکاف دهن و هو ما بین اللحیین و باز کردانیدن یقال ما شجرک عنه ای ما صرفک عنه فتشجر عنه الشواجر ای صرفته الصوارف و به نیزه زدن شجره بالرمح ای طعنه و خانه را ستون نهادن یقال شجر بیته و خلاف افتادن میان قوم و افگندن چیزی را بسه پایه **اشجار** تشاجر منازعت کردن و گروه با هم مشاجرة کذلک و تشاجروا بالرماح ای تطاعنوا و چیدن ستور تمام گیاه را و بحد رسیدن درخت اشجار دست را ستون زنخ کردن از اندیشه **مشجر** جامه منقش بشاخ و برگ و جزان **شحر** **شحر** بالفتح و الکسر ساحل میان عمان و عدن **شحیر** نام نرون خرانه بینی (صح ف ا ک م) **شخیر** بالکسر نام مردی **شذر** **شذر** زر ساده شذرة پاره از وی مروارید ریزه و یقال تفرقوا شذر مذر بالتحریک الا دل و امن بیان پای گرفتن مردم و دم در گرفتن سگ آماده شدن جنگ را و سپاه از پیش برتن و بیم کردن یقال تشذر القوم فی الحرب ای تهیؤا و اوقول سلمان صرد بلغنی عن امیر المؤمنین ذرو من قول تشذر لی به من شتم و ایعاد فسرت الیه جوادا قال ابو عبیدة لست احک فیها بالدال و قال بعضهم تشذر بالذال **شزر** چادر معرب **شتر** **شر** بدی نقیض خیر و بد یقال هو شر و شریر و هم اشرار و اشرار و بدتر یقال فلان شر الناس و لا یقال اشر الناس الا فی لغة ردیئة و منها قول امرأة اعیذک بالله من نفس حری و عین شری بالضم مثل اصغر و صغری ای عین خبیثة و بد شدن **شرر** شراره **شرة** بالکسر یقال شررت یا رجل و شررت بالفتح و الکسر و گستردن جامه به آفتاب و پنیر و گوشت تا خشک شود (صح ف ا ض م) و کذلک شررت الملح اشره شرا اشرره تا خشک شود پنیر یا گوشت دگوشت پاره قدید اشاریر جمع **شرة** بالکسر حرص **شرة** الشباب ای نشاطه شرارة **شررة** بالفتح پاره آتش که برجهد شرار **شرر** جمع **شرة** الانس

... پیدا آید یا الضم عیب ... اقلت ذلک ای لعیبک ... بالا سخن ... آفتاب نهادن چیزی را تا خشک شود

... منسوب کردن و پیدا کردن شرشره کفانیدن و پاره کردن چوب جز آن ... شرشر بریان خون چکان ...

... قیل الاسدیة ما شجرة ...

[illegible]

احد شقر بالضم گرانشیاه چشم که مژه بروی روید اشفار جمع شُقَر شقیر گرانه دادی و جزان شُفر الرحم و شافر با کرانهای ی زیر بوج شفاری موشش وشقی که برکوش موی اره شقر بفتح شتر و فی المثل اراک بشر ما احار مشفر ای اغناک الظاهر عن سوال الباطن و اصابه فی البعیر مشافر الحبشی مستعار منه شُقْفری نام شاعری فی المثل اعدی من الشنفری و هو من العدائین اشفترار پراکنده شدن شقر شُقرة سرخ سپیدی اشقر نعت منه و اسپ سرخ فش و دم و آنرا اشقر و دم سیاه باشد و دیگر با سرخ کمیت خوانند بعیر اشقر سخت سرخ موی شُقرا مادیان هم و عرب که بچه خود را کشت شقر بکسر الوسط لاله شقرة قبیله از بنی ضبه شقری بفتح القاف منسوب بجو اشاقر قبیله از بنی مشقر بفتح القاف حصاری است در بحرین شقور بالضم حاجات و و جمله الاصمعی بالفتح قال ابو عبیدة الاول اصح لان بالضم بمعنی الامور اللاصقة بالقلب المهمة له الواحدة شقر و بالفتح بمعنی النعت شقارى بالضم والتشدید و فتح الرا گیاهی شکاعی شکر بالضم سپاس ثنا گفتن منعم البسیب (جمع فلاصی) یقال شکره و شکر له و باللام افصح و قوله تعالی لا نرید منکم جزاء و لا شکورا یحتمل ان یکون مصدرا و ان یکون جمع ماکف و بردو و کفر و کفور شکران سپاس داشتن خلاف کفران تشکرت له ای شکرت له شکور بسیار سپاس دار باذک علف بسنده کند و اندک پذیر شکر فتح نون اشکار سخت افتادن باران شکرت السماء ای اشتد وقعها و پر شدن پستان از شیر شکر بالتحریک پر شیر شدن (جمع کلاهم) ناقة شکرة و انت منه و از بن رخت بر رسیدن شاخ یقال شکرت الشجرة فشکر شکرا ای خرج منه الشکیر و هو ما ینبت من اصل الشجرة یعنی شاخهای ریزه که از بن درخت روید و موی ریزه را نیز شکیر خوانند و و شیر شدن از وقت پر شیر شدن بود ابل شکاری و غنم شکاری و ضرة شکری اذا کانت ملای من اللبن شکران گیاهی شهر شمر بالفتح خرامیدن و رفتن (جمع مفاضل) تشمیر دامن بر زدن یقال شمر ازاره و شمر عن ساقه و شمر فی امره ای خف شمری بالفتح والکسر مرد چابک شمر و رچیده انشمار شمر آماده شدن کار را و بشتاب رفتن ناقة شمیر و شمرة سریعة شاة شامر پستان بشکم چفسیده شمر شمری بدی سخت شمخ شمنج شمخر کوه بلند شمذر شمیذر بالذال المعجمة اشتر تیز و شمیاذ و موصوف مشفر شنار بالفتح عیب و عار شور شورة اشارة بدست باز نمودن یقال اشار الیه و مدد و ن یقال شار علیه شورة اشتیار انگبین چیدن مشارة شهد که از وی انگبین گیرند شور آلت انگبین گرفتن شوار بالفتح رخت خانه و رخت بار و فرج مرد و زن و هیأت و لباس شارة مثله تشویر خجل کردن و اشارت کردن و سپید کردن یقال ابدی شواره ای عورته مشارة یک کرد زمین شوره و عوار عرضه کردن مستور و بفروختن شوار بالاکتساب مستور یقال ابدا والخطب ای نهار شوار کثیر العثار فقلاع شور نام مردی اشتیار اضافه شدن مستور یقال جارت الابل شیارا ای سمانا و شار الفرس ای حسن شیر من خیل شیار ای رکان شمل چیده ... شیار نام روز شنبه شورة بسکون الشین و ضمها شوری کنکاش کردن و شارة و کذالک استشارة کنکاش خواستن و به شدن شیر ... بداند و شور خجل شدن یقال انه لحسن الشورة والشارة هو حسن و شیر ای حسن الصورة والشارة ای الهیأة و فلان خیر شیر ای صالح للخیر والمشاورة شهر شهرة شهر گشته پیدا بزرگ سال شهاب جمع شهر شهر یکماه اشهار معروف کردن یکماه بجای بودن و قد اشهر نا ای اتی علینا شهر قال ثعلب اشهر نا ای اتی علینا و الشهر مشاهرة ماهیانه کردن شهرة بالضم آشکار کردن (جمع الفتها) و شهر سیر کشیدن ان بنیام اشتهار آشکارا گردیدن ... شهر ... بالکسر ... بالدال والذال (جمع ...) [illegible] مرد بسیار ... شیلکرة ... و هو الاعشی ... [illegible] ... شاخهای ریزه که ... [illegible] شحطر ... شحسار ... بالفتح ... [illegible] ... شغر ... نام ... شغبة ... [illegible] ... الشجرة ... شعر ... [illegible] ... شمعار ... بالفتح ... [illegible] ... [illegible] ... شقر ... [illegible]

ورجل الحامة وهو نبات لاصق بالارض يشوق له الضبع فلما اصبح احمر كالدم يصبغ اليد اذا مسّ شقيقة الاراضي الطيبة التربة رجل شنذارة بالكسر غيور يا فحش گو
شنذيرة مثله الشنظرة الغلظ والخشونة شنظرة مردی موضعی لعله تصحيف شنظير الشنظرة الغلظ والخشونة والشدة شنصير مثله بضم ای شنصيرة
الشنظير المختل پياده جا شنظرة بالظاء المعجمة شتام وشنظر بهم شتم وشنظير بدخلق بسيار فحش گو شنظيرة مثله وسنگی که شکافته شود از رکن کوه پس
بيفتد شنظورة مثله و بالهاء حرف الجبل طرفه و بنو شنظير بطن من العرب شنغير بالكسر و بالغين المعجمة بدخلق و بد زبان فحش گوی الشنغرة والشنغيرة شنفير
بالكسر فراوان شادمانی شنزبادة شنفارة مثله مرد بدخلق الشنفرى الازدی شاعر عدّاء ومنه اعدى من الشنفرى شنفار سبک شنهبر كسفرجل شنهبرة گنده پیر
شنيغوره بالنار في شعر امية بن ابي الصلت ولم يفسّر الشهاجر الرخم يعني نوعی از کرکس لا واحد لها شهرزور شهر آباد کرده زور بن ضحاک شيار بالكسر
روز شنبه شنشير وشيبير بالكسر

فصل الصاد

صبر شکیبایی کردن و بازداشتن کسی را از بهر کشتن یا بجهت سوگند دادن (صح ف ل)
قوله تعالى واصبر نفسك مع الذين الآية وقال رسول الله صلى الله عليه وسلم في رجل امسك رجلا فقتله آخر اقتلوا القاتل واصبروا الصابر اي احبسوا الذي حبسه للموت حتى
يموت يقال قتل فلان صبرا و حلف صبرا اذا حبس على القتل حتى يقتل او على اليمين حتى يحلف اصبار بازداشتن مصبورة سوگند و بازداشته بجهت کشتن تصبر خود را بستم
بازداشتن اصطبار مثله صبير بدرفتار و ابر سپید برهم نشسته که بنار و صبر بالضم ج صبير صبارة بدرفتاری کردن و بدرفتاری دادن (صح ف ص ل) صبر بكسر الوسط
داروی تلخ يعقوب عن الفراء الاصبار السحائب البيض الواحد صبر و صبر بالكسر والضم يقال اخذها باصبارها ای بجمیعها اصبار الاناء کرانهای آب جامه واحدها
صبر بالضم ويقال اذ هقت الكأس الى اصبارها و اصبارها الاصمعي اذا اتى الرجل الشدة يقال لقيها باصبارها يعني سختی دید تا بلبها یعنی صبر بالضم يعني از قبيله کرانه
و سطبه ی جیز زمین سنگ پاره آکام صعباه بالفتح والتشديد زمین سنگناک سوخته ويقال فلان وقع في ام صبّور ای في امر شديد صبارة الشتاء سختی سرما
صبيرة جاش صبارة سنگها صغبور هيهات شتانها کانه پوست رفته و ساق باریک کرده و مرد فرو پی براد و فرزند و ناودان حوض و آشوره که بر دهان نهند و بدان آب
از خمره صبيبا الشتاء سختی های سرما صنبر بكسرتين و سكون الباء مع تشديد النون كذلك و زنی زر ای بخیرة و فتح النون ايضا و هو افصح صحر صحراء بالفتح و ممدود
دشت و کشادگی هی غیر مصروف و ان لم تكن صفة لان التانيث ولزوم حرف التانيث له وكذلك في بشرى تقول صحراء واسعة ولا تقول صحراءة فتدخل تانيثا على تانيث
صحاری بفتح الراء و کسرها ج صحراوات كذلك و همچنین هر فعلاء ممدوده که مؤنث افعل نباشد چون عذراء و خبراء و ورقاء که نام مردی است جمع و بروزن فعالی بفتح
و کسر لام و فعلاوات آید و هي الاصل صحاری بالتشديد لانك اذا جمعت صحراء ادخلت بين الحاء و الراء الفاء و کسرت الراء كما تكسر ما بعد الالف في الجمع كمساجد و جعافر
فتنقلب الالف الاولى التي بعد الراء ياء للكسرة التي قبلها و تنقلب الالف الثانية التي للتانيث ايضا ياء فتدغم ثم حذفوا الياء الاولى و ابدلوا الثانية بالالف فلم يصح فتح الراء
ضرورة ابدال الياء بالالف لتسلم الالف من الحذف عند التنوين یعنی یای دوم را حذف کنند در اعراب یعنی صحاری ماند و در حالت رفعی و جری با تنوين
بنده صحاری و مربات صحاری مثل جواری اصحار بصحرا بیرون شدن صحرة بالضم کشادگی یعنی میان سنگستان صحیح و سرخی میانه سر يقال حمار اصحر و آتان صحراء صحیر بر آمدن
و يقال القيته صحرة بحرة دیدم او را بی حجاب و کشاده و صحاری الكمأة اشكال رحب کندر بقریب صحیرة طعامی که از شیر آرد سازند و منه صحرت اللبن اصحره (صح بفتحها) قال
ابو الغوث هي الصحيرة بالخاء المنقوطة صحار بالضم شهری بر لب عمان و نام مردی في المثل ما لي ذنب الا ذنب صحر و هي اسم امراة عوقبت على الاحسان صخر صخر بالفتح و بفتحتين ايضا
سنگ بزرگ صخور ج صخرة یکی صخر بن عمرو نام برادر خنساء صاخرة آب جامه سفالین صدر صدر سینه صدور ج و هو مذكر و انما قال الاعشى (ع) كما شرقت
صدر القناة من الدم فانثه على المعنى لان صدر القناة من القناة و هذا قولهم ذهبت بعض اصابعه لانهم يؤنثون الاسم المضاف الى المؤنث و اول هر چیزی و پیشگاه
گروهی نه هر چیزه و طرف باریک تیر و بازگشت و بازگشتن (صح ف ا ص ل) يقال صدر عنه صدرة بالضم سر سینه و شاکیه مصدور سینه در و منه طریق صادر ای بازگشت
از آب صدار بالكسر بجه و داغ که بر سینه اشتر نهند بجهت نشان و پیش بند ستور و في المثل كل ذات صدار خالة ای من حق الرجل ان يغار على كل امراة صدر
بفتحتين بازگشت آب ج و في المثل تركته على مثال ليلة الصدر يعني حين صدر الناس من حجهم اصدار بازگردانیدن مصدر جای بازگشت اسمی که صفات و افعال
از او آید مصادرة خون کسی با کسی یقال صادره على كذا تصدیر برگذشتن از اسپان صدر نامه نبشتن و
نشاندن في المجلس تصدر و پیش بند ستور بستن صير صرة مردم و سختی و اندوه و گرما صرار
بالكسر جایهای بلند و نام کوهی بند پستان شتر صرة بالضم گوش راست کردن آن بستن پستان ناقه (صح ف ا ص ل)

جافر مقعر و رسم تنگ کرد صر بالکسر سرما که کشت و نبات را بسوزد و صرورة آنکه حج نکرده باشد و کردن زن نکرده و مذکر و مؤنث یکسان یقال رجل صرورة وامرأة صرورة والصرورة فی شعر النابغة الذی لم یأت النساء کانه اصر علی ترکهن و فی الحدیث لا صرورة فی الاسلام صارورة و صارة و صرورتی آنکه حج نکرده است صرار بالکسر کشتی بان صاری مثال قاضی مثله صارة حاجت و تشنگی یقال قصع الحمار صارته اذا شرب الماء فذهب عطشه صرائج عن ابی عمرو و عیب ذلک علیه و قیل صرائر جمع صریرة لا صارة و جمعها صوار مصارة اکراه کردن کسی را بر چیزی صرار اللیل ملخ سیاه که شب بانگ کند و بعضهم یسمیه الصدی و هذا طائر اللیل ایضا صریر بانگ کردن قلم و در شلخ یقال صر الجندب و صرصر الاخطب قد رددوا فی صوت الجندب بالمد و فی صوت الاخطب الترجیع فحکوه علی ذلک و بانگ محمل و مانند آن (عج ف ا ک ۲) درهم صری بالفتح والکسر درم بانگ آور که بر ناخن بستند و یقال والله انها منی صری مثال شعری ای عزیمة و جد و هی مشتقة من الاصرار ای الاقامة والدوام علی الشیء قال ابو سماک الاسدی و قد ضلت ناقته ایمنک لئن لم تردها علی لا عبدتک فاصاب ناقته فاخذها و قال علم ربی انها منی صری حجری حکی الیعقوب اصری و اصری و صری و صری بفتح الراء و کسرها صرصرة بانگ کردن در کاک و باز و چرغ و مانند آن صرصر نام جوی بعراق ریح صرصر باد سخت صراری نوعی از شتر و ماهی صراصرة ترکمانان شام صرصور اشتران بزرگ صعصع بفتحتین بخسار کذر کردن از کبر و اقی بخد خاصة تصعیر کذلک قوله تعالی و لا تصعر خدک للناس و فی الحدیث لیس فیه الا اصعر او ابتر ای لیس فیه الا ذاهب بنفسه او ذلیل صعمر بفتح میم زائده یقال جبل صعمری صعمرة زمین درشت صعیر نام مردی نوعی از رفتن و نشان بر کردن شتر صعرور بالضم پاره از صمغ صعاریر فلیه فهو صعررة مدور کردن تصعر لازم فیه صعصع صعصع صعبر درختی مانند کنار

صغر و اصغار رسیدن خرما ترس صغرة مانیدن صغر صغر بالکسر خلاف کبر و قد صغر الشیء فهو صغیر و صغار بالضم و اصغره و صغره غیره و اصغرت القربة ای خرزتها صغیرة ... صغار خرد شمردن تصاغر خرد نمودن بخویشتن تصاغرت نفسه الیه صغری بالضم مؤنث اصغر صغر بفتح الغین ج قال سیبویه لا یقال نسوة صغر و لا قوم اصاغر الا بالالف و اللام و کذا الاصغرون ایضا صغار بالفتح صغر بالضم خواری و ستم صغر بفتحتین خوار شدن (عج ک ا ف ۲) صاغر آنکه بستم راضی شود مصغور اخردان ارض مصغرة زمین کوتاه گیاه

صفر صفرة بالضم زردی اصفرار اصفیرار زرد شدن اصفر زرد و فرس اصفر زرد یال و دم و زعفران یقال اهلک النساء الاصفران یعنی الاصفر و هم و یقال انه لفی صفرة للذی یعتریه الجنون صفر بالضم و الکسر و روی صفر بالکسر خالی یقال بیت صفر خلو و فی الحدیث ان اصفر البیوت من الخیر البیت الصفر من کتاب الله تعالی اصفار تهی دست و درویش شدن مصفر لغت منه صفریة بالکسر لکنه لکنة زائده صفار ج صفر بفتحتین خالی شدن (عج ک ا ف ۲) یقال نعوذ بالله من صفر الاناء یعنون به هلاک المواشی و ماه پس از محرم صفران نام محرم و صفر و در جاهلیت الصفری فی النتاج بعد القیظ و الصفریة نبات یکون فی اول الخریف و الصفری المطر یأتی فی ذلک الوقت و یقال فیما یزعم العرب صفر ایضا مار در شکم مردم و فی الحدیث لا صفر و لا هامة و یقال لا یلتاط بالصفر ای لا یلزق بنفسی و لا یقبله قلبی صفیر بانگ کردن مرغان و شخولیدن (عج ف ا ک ۲) یقال فلان اجبن من صافر و اصفر من بلبل و یقال ما بها صافر ای احد و یقال فلان فی کلامه صفار بالضم ای صفیر صفاریة مرغی صفار بالفتح گیاهی خشک صفار بالضم زردآب شکم فلان مصفر استه ای ضرط مشتق من الصفیر صفرا ارزه و کمان و گیاهی صفار بالفتح و التشدید بدروی کر صفریة بالضم و الکسر طائفه از خوارج منسوب بعبد الله بن صفار

صقر صقر چرغ و شبه آن از پرش و شاب و شکستن تبر و گرم تافتن آفتاب (عج ف ا ض ۲) رطب صقر بکسر القاف خرما که از وی شاب بازند مصقر رطب بدو شاب در غار نهند و ربما جاء بالسین لان العرب کثیرا ما یقلبون الصاد سینا اذا کان فی الکلمة قاف او طاء او عین او خاء مثل البصاق و الصراط و الصماخ و الصدغ صاقور تبر بزرگ که سنگ

صمر صمر بفتحتین کند و بوی گوشت یقال بیده من السمک صمرة بوی ماهی گرفته صمارى بالضم فخج پس صمر بالفم لب خنور و سطبری آن اصماخ یقال ادهقت الکاس علی اصبارها و صمارها پر کردم جام را تا لبهاش جبل صمیر مرد خشکانج که از وی بیخ بر نیاید

صنر صنارة بالکسر و التشدید سر دوک و گوش بلغت یمن صنارة الجحفة مقبضها

صور صور بالضم شاخ و نیز اسرافیل در وی دمد بجهت میرانیدن و زنده کردن خلق قوله تعالی یوم ینفخ فی الصور قال الکلبی لا ادری ما الصور و یقال هو جمع صورة معناه بیکرها ینفخ فی صور الموتی الارواح و قرأ الحسن یوم ینفخ فی الصور بالتحریک و الصید بالصاد لغة فی الصور صوار بالکسر ناف کاو و صیران ج و نافه مشک صیار بالکسر لغة فیه صور خرما بنان خرد و انبوه صورة خارش سر صارة نام کوهی درختان صور بفتحتین کژی صورة تمثال اصوار ج کژ کردن صورة بالضم پیکر تصویر صورت کردن و آفریدن تصور با خود صورت کردن چیزی را و صورت بستن و نزدیک شدن بافتادن یقال تصورت الشیء ای توهمت صورته فتصورلی و له صورت ای مال السقوط رجل صیر ای حسن الصورة و الشارة تصاویر صور تها برانگیخته از چوب کل و جز آن صور کژ کردن و میل دادن چیز را و روی بجهتی گردانیدن و بریدن و جدا کردن (عج ف ا ض و ک ۲) قوله تعالی

نحذار بعد من الطیر فصرهن الیک و قری بکسر الصاد و یقال صرانی و صرو جهک الی ای اقبل علی و صُرته ای قطعته و فصلته فمن قال هذا جعل فی الآیة تقدیما و تاخیرا کانه
قال فخذ الیک اربعة من الطیر فصرهن و یقال عصفور صوار للذی یجیب اذا دعی **صهر** صهر بالکسر صهرة خویش اصهار اهل بیت زن چنانکه احماء اهل بیت مرد و از
هر دو جهت صهر نیز گویند مصاهرة داماد کردن یقال صاهر الیه اصهار پیوستن بحرمت یا بداماد و یا بنسب یقال فلان اصهر بفلان صهر گداختن چیزی (ع ع
بفتحهما) صهیر گداخته انصهار گداخته شدن لازم فیه اصهیرار کذلک صهارة بالضم چربش چیزی که گدازند یقال ما به صهارة ای شحم صهری بالکسر صهریج حوض و مغاک آب
صیر صیر صیرورة گشتن و میل دادن صاره یصوره و یصیره لغة فیه ای قطعه و اماله و قد مر مصیر بازگشت و هو شاذ و القیاس مصار مثل معاش قوله تعالی
و الی المصیر تصییر گردانیدن صیر الامر بالتشدید بآخره و بازگشت کار مآله صیّور ای عقل صیر الامر بالکسر پایان و بازگشت کار صیر ایضا ماهیانه و هو نوع من الطعام
و شکاف در و فی الحدیث من نظر من صیر باب ففقئت عینه فهی هدر صیرة حظیرة گوسپند و گاو صیّرج مثل سیرة و سیرج **صیمر** صیمر کجعفر موضعی صدار
بالضم موضعی بمدینه **صیط** بالفتح و بفتحتین سیطر و تصیطر بر وزن و معنی تسیطر مسیطار بالضم مصیطر بفتحتین گوسفند یکساله **صعتر** سعتر اذا فرش فی موضع کثر
الهوام صعتر النحل چرید کبت بصعتر صعتر الشیء زینه صعاتر دشواریها سخت صعترة و ابو صعترة رجلان صعتری بی باک و جوانمرد و دلیر **صعفر** گنجشک فیه
ما هی عصفور بالضم و لا یاب او لوان عصفور مثله **صقعر** بالضم آب شور و آب تلخ سطبر و آب مزه برگشته **صقعرة** بانگ زدن بگوش و بگیری و اصقعر الجراد اصابه
الشمس فذهب صقعر کجعفر دحل قرحت و پاره از شلغم **صقور** بار ماهی **صمقر** اللبن و اصمقر اشتدت حموضته و اصمقرت الشمس روشن شد آفتاب یوم مصمقر روز گرم
صمخر کجعفر دحل صنبر ملطط علیط شتر و فزکه مرد کلان و دراز و گزیج خرمای خشک کجعفر دحل **صنبر** کجعفر دحل بدخلق **صنافر** بالضم الاصل هر چیزی و ولد
صنافرة کودکی که پدرش معلوم نباشد و الحقه الله تعالی بصنافرة ای بمنقطع الارض بالخافق

فصل الضاد

ضبر ضبر جای منقذ و انار دشتی و گروه غازیان
و گرد آوردن اسپ قوائم را تا بجهد و بهم نشاندن سبک و جستن یقال ضبر علیه الصخر ای نضده (ع ع ف ا ک ٢) ضبارة بالفتح نام مردی و فلان ذو ضبارة و ستوار خلق است ناقة
مضبرة استوار هیکل فرس ضبر کسبطر تین و تند بالراء مثال طمر اسپ جهنده اضبارة پشتواره کتاب کاغذ و جز آن یقال جاء فلان باضبارة من کتب اضابیر ج
ضبیر ایضا پشتواره کردن کتاب را **ضبطر** ضبطر بالکسر سخت **ضجر** ضجر بفتحتین تنگدلی و بی قراری کردن از غم و بانگ کردن و طپیدن شتر (ع ک ف ا) ضجیر المکثر
نعت منه ضجور بالفتح مثله اضجار متعد منه مضجر نعت منه قوم مضاجر و مضاجیر **ضرر** ضر گزند رسانیدن خلاف النفع (ع ع ف ا ض ٢) مضارة کذلک ضرر بفتحتین گزند
ضرة گوشت پستان یقال ضرة سکر ای مملوئی من اللبن و مال بسیار و گوشت بن انگشت نر و بنانج مضرر زیان کار و آنکه بسیار مال و زایدش هر دو زن ضرتان و
اسما ضر بالضم و الکسر زن خواستن بر زن پیشین ضر بالضم سختی و گزند و لاغری و بد حالی باسار و ضرار سختی مونثان لا مذکر لها قال الفراء لو جمعا علی ابؤس و اضر کما یجمع النعماء
بمعنی النعمة علی انعم لجاز مضرة خلاف منفعة ضرار مضارة گزند رسانیدن یکدیگر را مکان ذو ضرر جای تنگ لا ضرر علیک و لا ضارورة و لا تضرة تنگی نیست بر تو
رجل ذو ضارورة و ضرورة ای ذو حاجة اضطرار بیچاره کردن کسی را یقال اضطر فلان الی کذا الجی الیه یستعمل مجهولا ضریر نابینا و کرانه وادی و نفس و باقی و تن و صبر یقال انه
لذو ضریر علی الشیء اذا کان ذا صبر علیه و مقاساة له و ستور صبور ساکن و بی شک یقال ما اشتد ضریره علیها ای غیرته و الضرائر المحاویج اضرار گزند رسانیدن و نیک نزدیک
شدن یقال اضر فلان منی ای قرب منی و گزیدن اسپ لگام را یقال اضر الفرس علی اللجام ای عضه و دویدن و بر سر زن دیگری خواستن رجل مضر مرد با دو زن امرأة مضر
زن با بناج **ضیطر** ضیطر ضوطر ضوطری مرد شکرف بی خیر ضیطار کذلک **ضفر** ضفر دویدن و تنگ بستن ستور و موی بافتن تضفیر مثله (ع ع ف ا ک ٢) ضفیرة گیسوی
بافته ریگ توده و الضفرة بکسر الفاء الرمل المتعقد بعضه علی بعض و الجمع ضُفر و تضافروا علی الشیء ای تعاونوا علیه انضفار بهم پیچیدن و گوه **ضمر** ضمر بضمتین و سکون الثانی
لاغری گوشت ضمور لاغر و سبک شدن (ع بضمهما) و فتح ایضا تضمیر لاغر کردن اسپ فربه را مضمار بالکسر مدت پراغ شدن و جای پراغ شدن اسپ اضطمار لاغر شدن
لاغر مضطمر آنکه میانه او باریک باشد ضمر بالفتح مرد همواره شکم لطیف اندام ناقة ضامرة و ضامر باریک اندام اضمار در دل نهان داشتن چیزی مضمر نهان داشته و جای نهان داشتن
ضمیر نهانی ضمائر ج ضمار بالکسر دل پنهان و مال غائب و عده که امید وا نتوان داشت بنو ضمرة گروهی از کنانه ضمیر بالتصغیر کوهی بشام ضمران بضم المیم نوعی از کلها ضمران بالفتح
گیاهی ضمران بالضم نام ماده سگی **ضور** ضور گزند رسانیدن (ع ع ف ا ض ٢) تضور فریاد کردن و پیچیدن از گرسنگی دانه زدن ضورة بالضم مرد حقیر بی قدر
ضیر ضیر گزند کردن (ع ع ف ا ک ٢) **ضبعطری** ضبعطری کقبعثری مقصورة مرد دراز و سخت و گول و کلمة یفزع بها الصبیان ای ما حمله علی
رأسک و جعلت به ذیک و قد لسلا یفزع و اللعین المنصوب فی الزرع یفزع به الطیر و الضبع او انثاها و هما ضبغطران و رأیت ضبغطرین **ضحجر** ضحجر القریة ضحجرة ملأها

وانضجرت الغفار انفجرت ای انسلاقت **ضمر طر** ضنبطر ضنبطار کلان باد فرک ناکس کلان سرین ضیاطر ضیاطرة ضنیطارون ج ضنیطار سوداگری که مکان خود و را نگذارد
ضیطری مقصورة والضوطار من یدخل السوق بلا راس مال فیحتال للکسب و بنو ضوطری گرسنگی و قبیله **ضمغا** در راکیبان ضمغدرة بالضم بکی **ضمغطر** بالکسر
سوسمار کلان سالی بد خلقت **ضمیخر** متکبر و فرک فربه **ضمر** کجعفر زید بن سخت وزن درشت خود و شتر ماده و اسد و بالکسر شتر ماده زور آور و ذبحیر ضمارز کعلابط شتر قوی
وضمر زعلی البلد ای غلظ **ضما طیر** اذناب الاودیة یعنی منتهای سیل رود **ضمیر** کیعفر اسمی است **ضمور** بالفتح گرسنگی سخت و بالضم ابر سیاه استضمرت
البقرة اشتهرت و بنو ضور قبیله از عرب یحیی بن ضور صیاد ضوعی یقیل به فی الضلالة والشدة وضوزی کسکری با **ضهر** باخه و سر کوه ضاهر مثله و سنگی
در کوه که مخالف رنگ کوه باشد و کوهی است و ضاهر وادی **فصل الطاء طثر طثر** لای آب و فزک سر جغرات و فراخی عیش لبن طاثر شیر خفته
طثر بطنی از قبیله ازد و طثر بنام تابعی که پسر او شاعر بود و طیثار پشه و شیر **طحر طحر** بیرون انداختن چشم و چشمه خاشاک را از خود یقال طحرت العین قذاها
طحور بالفتح چشم و چشمه بیرون اندازنده خاشاک راوشتابنده و کمان تیردور انداز مطحر بالکسر تیر که دور رود حرب مطحرة ای بعید ابعدت دور کننده
دفع کننده از یکدیگر طحیر طحار بالضم رخیدن و سخت دم زدن (عمع فاک ۲) طحرور بالضم بالحاء و بالخاء پاره ابر تنک طحر و طحرة کذلک قد یحرک الحاء
یقال ما فی السماء طحرة وطحرورة ای قطعة من سحاب و ما بقیت علی الابل طحرة ای وبرة و ما علی فلان طحرة ای لباس طحربة بالکسر والیاء و بالباء ایضا کذلک **طحمر**
طحمرة پر کردن مشک و بزه کردن کمان طحمریة بالحاء والخاء ابر **طحثرة طحثرور** بالضم مردی که جلد نباشد و تیر گران سنگ و درشت نباشد طخار بیر مردم گروه
پراگنده **طر طرة** بالضم موی پیشانی و کرانه جامه و وادی و کرانه هر چیز طرر ج اطرار البلاد اطرافها طرتان دو خط بر پشت خر و گاو دشتی جاؤا طرا آمدند
همه طرور دمیدن نبات و سبلت کودک (عمع فاضی ۲) طلد نو خط طر بالفتح تیز کردن یقال طررت السنان ای حددته فهو مطرور و طریر و کفانیدن و بریدن
یقال طر کیسه ای شقه و منه الطرار یعنی کیسه بر و بکل اندودن حوض را و راندن شتر و گرد آوردن ستور بوقت راندن از دو جانب و افتادن دست برخم شمشیر
یقال طرت یده و ضربه فاطر یده و نازکردن و برافلاتیدن و فی المثل اطری فانک ناعلة قال ابن السکیت ای ادلی فان علیک نعلین یضرب للمذکر والمؤنث والاثنین
والجمع علی لفظ التانیث لان اصل المثل خوطبت به امراة فیجری علی ذلک غضب مطر خشم بنا جا نگاه جاء فلان مطرا ای مستعذرا طریر مرد با منظر و دیداری طرطور بالضم
باریک و نوعی کلاه عرب همبرین ... **طفر طفرة** طفور بر جستن (عمع فاک ۲) **طمر طمور** بر جستن (عمع فاک ۲) طمار بفتح الراء و کسرها غیر مصروف جای بلند یقال
انصب علیه من طمار مثال قطام بالکسر عن الاصمعی و بالفتح والکسر عن الکسائی طمر بالکسر جامه کهنه اطمار ج مطمر بالکسر بنا طور امام طوامیر ج مطمرات گناهان هلاک کننده
مطمورة نهان خانه که در وی طعام نهند طمر پر کردن مطموره از طعام طمار کیک طامر بن طامر کسی را گویند که نداند که او کیست فیس طمر تکبترین اسپ آماده جستن و درجیده گردانام
طنبر طنبور بالضم طنبار بالکسر عربی از دو جا معرب **طور طور** یکبار و نزدیک شدن به چیزی یقال طار به ای قرب منه (عمع فاضی ۲) اطوار بارها
و قوله تعالی خلقکم اطوارا قال الاخفش ای طورا نطفة و طورا علقة و طورا مضغة طوار الدار بالفتح فراخای درازای سرای و عدا طوره ای جاوز حده و بلغ فلان فی العلم
اطوریه ای حدیه اوله و آخره و کان ابو زید یقوله بکسر الراء ای بلغ اقصاه طور بالضم نام کوهی طوری طورانی مردم و مرغ و کبوتر وحشی و یقال ما بها طوری ای
احد **طهر طهر** بالضم پاکی از حیض و جز آن طهارة بالفتح پاک شدن (عمع فاضی ۲ و بضمها) تطهیر متعد منه تطهر لازم منه یقال تطهر به و ثیاب طهاری جمع علی غیر
قیاس امراة طاهر من الحیض طاهرة من النجاسة والعیوب طهور بالفتح آبدستی و پاک کننده مطهرة بالفتح والکسر والفتح اعلی آبدست دان مطاهر ج یقال السواک مطهرة للفم یعنی
طهارة **طیر طائر** پرنده و کردار طیر ج مثل صاحب و صحب قوله تعالی الزمناه طائره فی عنقه ای عمله و ایضا فال و منه قولهم لا طیر الا طیر الله و طیور اطیار جمع الجمع
مثل فرخ و فروخ و افراخ و قد یقع الطیر علی الواحد کقوله تعالی فیکون طیرا باذن الله قال ابن السکیت یقال طائر الله لا طائرک و لا تقل طیر الله ارض مطارة
کثیرة الطیر و المطارة کوهی است مطارة چاه فراخ دهن طیران بالتحریک و طیرورة پریدن (عمع فاک ۲) اطارة تطییر مطایرة پرانیدن و فی المثل هم فی شیء لا یطیر
غرابه یضرب فی الخصب و کثرة الخیر یقال فی فلان طیرة و طیرورة ای طیش و خفة تطایر پراگنده شدن و دراز شدن و فی الحدیث خذ ما تطایر من شعرک مستطار
الفجر پراگنده شدن صبح و استطیر الشیء ای طیر تطیر فال گرفتن یقال تطیر منه و به طیرة بالکسر و فتح قال و فی الحدیث انه کان یحب الفال و یکره الطیرة و قوله تعالی
قالوا اطیرنا بک اصله تطیرنا فادغمت التاء فی الطاء فاجتلبت الالف لیصح الابتداء بها مطیر چوب تر مقلوب مطری (صمیم) با الدار طیوری
بالضم و الهمزای حد طیر بر جست و پنهان شد طیر الحصان الفرس جمید برداده طیر بالکسر نوعی شک طیار کرمان درختی است مانند درخت ...

طبریة بفتحتین قصبة بار دن النسبة طبرانی و منها الحافظ ابو القاسم سلیمان بن احمد و هی بواسط والنسبة طبری و طبرک فی الکاف و طابران یکی از دو شهر طوس و طبران شهری
بر سرحد طوس طبرستان شهریست فراخ نبات طباء بفتح الراء و کسرها اندوه‌ای طبرقی سه یک درهم شامیه **طبقدار** کسفرجل بدی یقال منهم طبقدار ای شر **طباشیر**
دوائیست یکون فی جوف القنا الهندی او بوریا و اصولها و فلوسه التی فی جوف قصبه مستدیرة کالدرهم و انما یوجد هذا فیما احرق منه بنفسه لاحتکاک بعضه ببعض و قد قیل
بعظام رؤس الثعبان الحیة **الطرحبارة** شبه کاس یشرب فیه **طرمذار** کز جعفران خنوریکه آب کم گیرد **طرز** بالفتح دور کردن پشت (ع ع ف ا ض ۲) بفتحتین
خانهٔ تابستانی معرب ترز **طلیس** کجعفر آب فراوان طیس مثله **الطعر** نکاح (ع بفتحها) واجبار القاضی الرجل علی الحکم **طغر** علیهم سوخت (ع بفتحها) طغر کصرد
پرندهٔ هست معروف طغران ج **الطمح** کاقشعر شرب حتی امتلاء طماحر کعلابط کلان جوف طمحریر مثله طمحاوندیر **اطمحر** الطمحر طمحریر کلان شکم طماخر بستر **طنشر**
چرب اخور و بعدیکه کرانش سین او وقد قطنشر طنشرة هم

فصل الظاء

ظئر **ظطر** بالکسر دایه ظؤار ظؤر اظآر ج مظاءرة دایه گرفتن اظآر کذلک ظئار
بالفتح دایه گرفتن شتر بچه را و دایگی کردن و مهربان شدن (ع ع ف ا ک ۲) یقال ظأرت الناقة ای عطفتها علی ولد غیرها فهی مظؤورة و ظأرت ای عطفت علی
التی فهی ظؤور علی فعول ای عطوف متعدد لازم ظؤار و یک پایه ظئار بالکسر بینی او ده شتر بستن بگمان دادن خرقه است بجهت این کار تا بچه دیگر را اندازد **ظرر**
ظر سنگ تیز ظرار بالکسر ظران ج مثل رطب و رطاب ضرو صردان مظرة بفتح المیم والظاء زمین بسیار سنگ ظر بر زمین درشت الظرة بالکسر ظران بالضم ج
ظفر **ظفر** بالضم ناخن اظفار اظفور اظافیر ج و نوک کمان بر تراز سوفار و ناخنهٔ چشم اظفر دراز ناخن کلیل الظفر مردسست اظفار گیاهی بزرگ بسیار گیاه ازان خفش
خرد ظفرة بفتحتین ناخنه ظفر بالتحریک همین ابن هوا. علف ناک و ناخنه شدن چشم (ع ک ا ف ۲) دپیروز شدن یقال منه ظفره و ظفر به فهو ظفر و ظفر علیه بعید الاب
بمعنی ظفر به و ماظفرتک عینی منند زمان ایی یا راتک اظفر الرجل ای اعلق ظفره فیه افتعل فادغم و اظفر ایضا بمعنی ظفر اظفار تظفیر پیروزی دادن رجل مظفر
صاحب دولة فی الحرب تظفیر ایضا ناخن فرو بردن بچیزی و اندازهٔ ناخن بر آمدن نبات ظفار مثل قطام شهری بیمن یقال من دخل ظفار حمر ظفاری
منسوب الیه **ظلم** **ظهر** پشت و ستوران پشت و جانب کوتاهی موی از پر مرغ و راه دشت و یقال لاتجعل حاجتی بظهر یعنی فراموش مکن و یقال بنو فلان
مظهرون خداوندان ستور پشت اند اقران الظهر از پس پشت آیندگان در حرب نزل بین ظهریهم و ظهرانیهم فرود آمد پس پشت ایشان و لقیته بین الظهرانین ای
ای فی الیومین او الایام ظهر بالضم پس از زوال صلوة الظهر نماز پیشین ظهیرة کرمکان ظهیر هم پشت و یاری کرقوله تعالی والملائکة بعد ذلک ظهیر و انما لم یجمع لان فعیلا و فعولا
قد یستوی فیهما المذکر والمؤنث والجمع کما فی قوله تعالی انا رسول رب العالمین بعیر ظهیر و ناقة ظهیرة قوی پشت بعیر ظهری بالکسر شتر آماده بجهت حاجت جمعه ظهاری
غیر مصروف لان یاء النسبة ثابتة فی الواحد ظهری بالکسر پس پشت انداخته و فراموش و منه قوله تعالی واتخذتموه وراءکم ظهریا و فلان ظهری علی هذا یعنی او یاری
کرمن هست و انا ظهیرتک ظاهر پیدا ظاهرة چشم بیرون بر شده و منهل که آب او به نیم روز خورند و یقال هذا ظاهر عنک عاره ای زائل ظواهر الارض بناتها
و بلند بهاقریش الظواهر آنها که بظاهر مکه فرود آمدندی ظهرة بفتحتین رخت خانه و قوم خانه ظهر در پشت (ع ک ا ف ۲) ظهر بک الاسد منه ظهور بالضم پیدا شدن
و چیره شدن یقال ظهر علیه ای غلب علیه و بام بر آمدن اظهار پیدا کردن و چیره کردانیدن و بوقت نماز پیشین رفتن مظاهرة یار مندی کردن تظاهر یار مند شدن
باهم استظهار یاری خواستن و قوی پشت شدن یقال استظهر به ای قوی و یاد گرفتن و از بر خواندن تظاهر پشت بپشت در آوردن ظهران بالضم جانب
کوتاهی موی از پر مرغ بطنان جانب دیگر یقال ریش سهمک بظهران ولاتریشه ببطنان الواحد ظهر و بطن مثل عبد و عبدان قال ابو عبیدة فی ریش السهام
الظهار بالضم ظهارة بالکسر جامه مظاهرة و ظهار مر زن خود را نعت علی کظهر امی گفتن یعنی حرام تظهیر تظهر کذلک قوله تعالی الذین یظاهرون من
نسائهم متظهر مرد قوی پشت متظهر نام مردی و در وقت ظهیره آینده و بالتخفیف کذلک

فصل العین

عبر **عبرة** بالکسر پند عبرة بالفتح اشک
باریدن (ع ک ا ف ۲) یقال عبر الرجل فهو عابر و عبران ای عبری دعا بر ایضا عبر بفتحتین گرمی چشم و بالضم مثله عبر النهر بالفتح والضم کرانه جوی جمل عبر اسفار
بالضم والکسر شتر که پیوسته در سفر باشد کذلک جمال عبر اسفار یستوی فیه المذکر والانثی والجمع عبر بالضم بسیاری از هر چیز عبری انچه از سدر بر آید بر لبهای
جوی بلند شود عبری عبراتی بالکسر فیهما لغة جهودان الشعری العبور بالفتح نام ستاره که بعد از جوزا بر آید معبر بالکسر پل و کشتی و گذرگاه عبور گذشتن
از آب (ع ع ف ا ض ۲) جانب سبیل راه گذری عبر القوم ای ماتوا عبارة بیان و تفسیر کردن سخن را و تعبیر کردن خواب را (ع ع ف ا ض ۲) قوله تعالی ان کنتم للرؤیا
تعبرون اوصل الفعل باللام کما یقال ان کنت للمال جامعا عبیر باندیشه خواندن کتاب را بی آواز (ع ع ف ا ض ۲) لغة عابرة ای جائزة اعبار یک سال

فربه ناکرده ماندن گوسپند را شاة معبرة نعت منه غلام معبر ختنه ناکرده و کذلک جاریة معبرة معبر تعبیر ناپیراسته تعبیر تفسیر خواب گفتن سخن از کسی باز دل خود گفتن
یقال عبّر عنه و بیکبار سنجیدن درم بعد از آنکه بتفاریق سنجیده باشد استعبار خواب گذاردن برکسی جهت تعبیر کردن و می اشک یا بیدان عبیر بوی خوش
با زعفران آمیخته عن الاصمعی بوی خوش زعفران تنها عن ابی عبیدة و فی الحدیث تخضبن عبیرا لکن ان تمغشن ثم تلطخها بعبیر زعفران ففی الحدیث بیان ان العبیر غیر الزعفران عبیثران
عبوثران عبیثران بضم الثاء و فتحها انبق اشارت گیاه خوشبوی عبسور عبلسور بالضم ناقه تیزرو عبقر عبقر نیزه بیان و حبه هر چیز انروا
دستور و جامه و فرش و جز آن که در غایت قوت و حسن و لطافت باشد بوی نسبت کنند یقال ثوب عبقری و هو واحد و جمع و الانثی عبقریة یقال ثیاب
عبقریة و فی الحدیث انه کان یسجد علی عبقری و هی البسط المصبوغة المنقشة و یقال هو عبقری القوم ای مردی قوی و فی الحدیث فلم ار عبقریا یفری فریه حتی قالوا
ظلم عبقری ای شدید ثم خاطبهم ان الله تعالی بما تعارفوه فقال عز و جل متکئین علی رفرف خضر و عبقری حسان و قری و عباقری علی الجمع و هو خلاف
المنسوب لایجمع علی نسبته عبقة ذوشیدن سراب و قولهم ابرد من عبقر بضم القاف مشددة و یقال عبقر و هما کلمتان جعلتا واحدة مرکب من عب و هو اسم
للبرد بالتحریک و هو حب الغمام و قر و هو البرد فالعین مبدلة من الحاء و الحار و هما عبهر عبهرة بوستان افروز و مرد آکنده گوشت اندام عبهرة و عبهر ایضا فو
عبهرمان آکنده قبضه عتر عتر بالکسر اصل و فی المثل عادت لعترها لمیس یضرب لمن یرجع الی خلق کان ترکه و گیاهی از آن دیه فی الحدیث لا باس للمحرم ان یتداوی بالسنا
والعتر و ایضا العتیرة یعنی گوسپند قربانی جاهلیت که در ماه رجب کردندی عتیرة قربانی کردن عتیره و جنبیدن نیزه (ع ف ا ک ۲) عتران بفتحتین لرزیدن نیزه
عترة بالکسر ... که بشکه ... عنبر و عود و جز آن معجون کرده باشند و خویشان نزدیکان مرد و تیزی دندان و چوب که بدیل اهنین در زند که پای برو
نهند به وقت تردین کنند عثر عثرة شکوخه عثار شکوخیدن (ع ف ا ض ۲) عثر عثور دیره ور شدن بر چیزی یقال عثر علیه اعثار اطلاع دادن کسی را
و منه قوله تعالی و کذلک اعثرنا علیهم تعثر شکوخیدن بزبان و سخن عاثور سختی و جای که انجا هلاک شود صید شیر و جز آن کنند و فی المثل وقع فی عاثور شر و عافور شر
بالفاء ایضا لغة او لثغة عثیر بالکسر و لا تقل بفتح العین لانه لیس فی کلام فعیل الا ضهید و هو موضع عثیر غبار و اهل الشدید عثیر بالفتح مثال عهید
عثیر بالقلب کذلک یقال ما رایت له اثرا و لا عثیرا و لا عثیرا عثر شهری بشام عثر بتشدید الثاء نام جای عثری کشت دشتی که بی باران کارند عجر عجرة
بالضم گره چوب و گره رگ نام مردی عجرة بالکسر دستار یقال فلان حسن العجرة عجر بفتحتین غندکی چوب و اندکی هر چیز رجل اعجر بزرگ شکم و یا ستبر فحل اعجر عجم
و ذلک عجیب باب الجیم و ضمها لغة عجر بفتحتین مصدر منه (ع ک ا ف ۲) تعجر عند گرفتن شکم از فربهی عجر بسر افگندن زنان اعتجار تعجر افگندن بر سر دستار بستن
عجر بسکون الوسط در برداشتن پای در دویدن شتاب رفتن اسپ تنتیه آنبار کردن کسی یقال عجر علیه بالسیف ای شد علیه و گردن تافتن (ع ف ا ک ۲) عجران
بالتحریک سر باز گردانیدن ستور بسوی دیگر جهت از بشستن (ع ف ا ک ۲) یقال عجر به بعیره کانه اراد به ان یرکب جها فرجع به قبل الافه و اهله و عجر الرجل اذا افتقر
و قلبها عجیر بالراء والزاء المعجمة ایضا عجزة بالضم خلاف شیشه عذر عذر بالضم والسکون بهانه و معذوره داشتن عذرة بکسر الذال معذرة
و عذرة بالکسر اسم فی العذر یعنی بهانه قوله تعالی و لو القی معاذیره ای و لو جادل عنها اعتذار عذر خواستن و با عذر شدن و ناپیدا شدن اثر عمارت
و جز آن بکارت زائل کردن و یقال من عذیری من فلان ای کیست عذر خواه من از فلان و یقال عذیرک من فلان ای هات من یعذرک منه ... و معذور دارد او را
ملامت کند عذرة بالضم درد و گلوی از خلیه خون و ذلک الموضع ایضا یسمی عذرة و هو قریب من اللهاة و موی پیشانی اسپ عذرة الوسطی قال الاصمعی خصلة
من الشعر یعنی تاک موی و قبیله از یمن ستارگان ریزه در مجره و دوشیزه عذاری بالفتح و الکسر عذراوات جمع چنانکه صحراء گفته شد یقال هو ابو عذرها
و ابو عذرتها ای هو الذی اقتضها و دوشیزگی برداشته و دوست و یقال ما انت بذی عذرة هذا الکلام و بکارت بر بنده ابن سخن نیستی عذرة بکسر الذال رکاه پلید
مردم و ستور و جز آن عذار بالکسر بیار ستور عذر ج و خدا ریش و انچه فیما بر روی ستور عذر بالفتح ما فرو نهادن یقال عذرت الفرس بالعذار ای شددت عذاره
و هو خلیع العذار یعنی ... کردن کودکان را دستار بستن (ع ف ا ض و ک ۱) و عذار ... قولهم ... الرسام یقال طرح فلان
اعذار فسار نهاد ... کردن ... و فی الحدیث ان ... الناس حتی یعذروا من انفسهم ای ... کردن و مبالغت کردن در کار
و ... یقال ... و هو فی الاصل مصدر عذیره ...
و عذر ... ال عذرة ... و با عذر شدن ... عذر ... کرده ...

[illegible] ... بعذره آلوده شدن عذر

در جهت ... [illegible] ... تعذیر تقصیر کردن در کار و بعذره آلوده کردن کسی را و درویش کردن چشم شتر را ... [illegible]

... [illegible] ... وجاء المعذّرون من الاعراب یقرأ بالتشدید والتخفیف فاما المشدّد فقد یکون محقا وقد یکون غیر محق

فاما المحق فهو فی المعنی المعتذر لان له عذرا ... [illegible] ... ویجوز کسر العین لاجتماع الساکنین

ویجوز ضمها اتباعا للمیم ... [illegible] ... وکان ابن عباس رض یقرأ وجاء المعذرون بالتخفیف من اعذر ویقول

والله لکذا انزلت وکان یقول لعن الله المعذّرین کان الامر عنده ان المعذّر بالتشدید المظهر للعذر اعتلالا ولا عذر له والمعذر الذی له عذر والمعذر بفتح

الذال موضع الاعذار ... [illegible] ... بتشدید الواو ... [illegible] **عذف**

[illegible] ... (منتهی الارب) ... [illegible]

[illegible] ... (منتهی الارب) ویقال فلان ... [illegible] ... بالفتح ...

[illegible]

[illegible]

[illegible] ... (منتهی الارب) ... ازخواب بیدار شدن یا بانگ آواز

[illegible] ... بانگ کنند تا دیوان

از خانه ... [illegible]

[illegible] ... یقال ... [illegible]

(منتهی الارب) ... [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] **عسر** ... (منتهی الارب) قال عیسی

بن عمر کل اسم ثلاثی اذا کان ... [illegible] ... (منتهی الارب) ...

[illegible] ... (منتهی الارب) ... یقال عسرت المرأة

[illegible] ... یقال ... [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

عسر ... [illegible] ... **عسکر** ... [illegible]

[illegible] ... بفتح الکاف ... **عشر** ... [illegible]

[illegible]

(منتهی الارب) ... [illegible]

[illegible]

[illegible]

خورده باشند معاشرة آمیزش کردن با هم تعاشر مثله عشرة خویشاوندان عشرة بالضم و فتح و درون آن باضم عشر عشرات ج ویقال الثلاث اللیالی من الشهر عشر وهی
بعد التسع وکان ابو عبیدة یبطل التسع والعشر الا اشیاء منه معروفة وحکی ذلک عنه ابو عبید عاشوراء عشوراء معدودان روز دهم محرم معشر گروه مردم معاشر ج
عشیرة قبیله و تبار و هم سعد العشیرة پدر قبیله ایست عشیرة شوهر و فی الحدیث یکفرن العشیر و تکفرن العشیر یعنی الزوج لانه یعاشرها و تعاشره قال الله تعالی لبئس
المولی ولبئس العشیر عشار بالضم معدول من عشرة یقال جاؤا عشار عشار ای عشرة عشرة عشراء ماده شتر آبستن ده ماهه و هی الناقة التی اتت علیها من یوم
ارسل فیها الفحل عشرة اشهر و زال عنها اسم المخاض ثم لا یزال ذلک اسمها حتی تضع و بعد ما تضع ایضا و یقال ناقتان عشراوان و نوق عشار و عشراوات یبدلون
من همزة التانیث واوا و العشیر ده یک برآمدن العشیر یعنی آیتی کردن بصد و ده و آواز با نگ کردن خر بیک دم عشار قومی از بنی فزاره اعشار ده گونه
و تعشیر افکار و جزء ده آدم برنج و یقال برمة اعشار او اکیت قطعا و قال ابن عشار بار ... ای آواز ... یاقالوا فتح و اعشار عشار بالکسر نام جای عشر
عشر فقیر عشیرة ... ثلث لغات ... عصر ... تعاسرا شب ... یاد ... نگاه عصر
الیه ... ان پناه گرفتن ... قال الکسائی ای یقال جاء فلان عصرا ای بطیئا حکاه عنه ابو
عبید عصرة معتمن پناه جای و ... فی الحدیث مرت امراة متطیبة لذیلها عصار ... از عبد القیس منهم ... عصرة بالضم پناه و یقال هولاء
موالینا عصرة ای دنیة یعنی نزدیکان ما اعتصار ... پناه گرفتن ... و تعالی فیه یغاث الناس و فیه یعصرون ای ینجون و هو من العصرة و هی النجاة
و قیل یستغلون و هو من عصر العنب و قری یعصرون ای یمطرون اعتصار بیرون کردن مال از دست کسی باز داشتن مال از کسی منه الحدیث یعتصر الوالد
عن ولده فی ماله ای یحبسه ... انگور و جز آن ... طعام که در گلو ماند اندک اندک آب خوردن تا گوارا شود ... طعام را ... اعتصار
افشارده شدن یقال عصرت العنب و اعتصرته فانعصر و تعصر و اعتصرت عصیرا ای اتخذته و قوله ای الشیء لا یعتصر منه الماء و المنعکس ...
معصار افشردن ... آنچه انگور ... و چز آن ... معصر بالکسر ... و یقال فلان کریم المعتصر بالفتح یعنی کریم است بوقت حاجت
اندوه عصر بالضم ... دختری که برسیدگی و حیض نزدیک باشد معاصر ج ... رسیده شدن دختر و هی للجاریة کالمراهقة للغلام و گرد و باد
که ابر و ... آرد ... و اعصر ... عصفر عصفر رنگ سرخ ... عصفوری ...
از مغز ... دو ... و ... ای ... القتب ... پالان ... الاکاف ... کذلک ...
کرمیان ... عطر عطر بالکسر بوی خوش عطار بوی فروش ... خوشبوی شدن
(عرو ...) عطرة ... خوش بوی شدن عطیر بالکسر ... بسیار عطر سوزنده معطار زن بسیار عطر ناقة عطرة و معطار ای کریمة
... عفر عفر بالتحریک خاک و اول آب که گشته ... عفر بالتسکین ... در خاک غلطانیدن ...
بستان ... خاک آلوده کردن ... سپید کردن فی الحدیث ان امراة شکت الیه ...
... قال ... تعفر ... یقال ... عفر بالضم ای بعد ... خاک آلوده
... خاک آلوده شدن ... عفیر ... خشک کرده ... سیاه ...
... شاة عفراء گوسپندی که ... سرخی ... باشد ... عفراء ایضا شب ...
... عفر بالضم نام شاعر ...
العفر بالضم ... عفار بالفتح درخت که از وی آتش گیرند ...
... عفریت ...
... عفرین ...
... قال الخلیل ... عفریت ... العفاریت و العفاریة ...
... عفرة بالضم ... یقال جاء فلان ... عفر ...

معاقرة [illegible] الیها معاقرة بضم المیم آنکه با کاسه داران بود در زیادت مانند ایشان خورد عقرتی شیره بود فعلنی مسمی بذلک لشدته والنون والالف للالحاق والیوه عقرتی [illegible]
شیر [illegible] نقت ناقه عقرا ای [illegible] یقال [illegible] القوم فی معاقر شتر و عاقو شتر یعنی در بدی افتادند عقرة الجرح بالضمتین لغة فی اکره الحر یعنی سختی گرما و یقال [illegible] و فلان
فی اکره اعرابی فی اولا عقر بن [illegible] شیر و شیر بیشه و یقال للکل ضابط قوی لیث عقرین نام شهری عقرقوف نام شهری کوشک و بنای بلند و نام جائی به بابل [illegible]
هر چیزی و منه عقر الدار بالفتح والضم خسته کردن عقیر بفتح منه و قوم عقری [illegible] جرحی و یقال فی الدعاء علی الانسان جدعا له و عقرا و حلقا و عقری حلقی [illegible]
ای عقرا [illegible] و اصابه بوجع فی حلقه و منه کلب عقور ای [illegible] ریش کردن ستور را و منه [illegible] عقر بالضم و فتح القاف عقرة ای معقر [illegible] و لا یقال عقور بالفتح
الا فی ذی الروح [illegible] ستور را عقیر نعت منه و نخیل عقری و درخت خرما بریدن و باز داشتن از رفتن (ع ف کا) یقال عقرت بی ای اطلقت حبسی کانک عقرت بعیر
فلا اقدر علی السیر تعقیر [illegible] خسته کردن عقاقیر اصول داروها واحدها عقار بالفتح والتشدید معقر نام شاعری تعاقر [illegible] کردن اشتر را بمبارات معاقره دشنام دادن
[illegible] کردن بیکدیگر [illegible] بودن بشراب [illegible] کار منه العقار و هی الخمر لانها عاقرت الدن [illegible] اعتقار [illegible] ریش شدن ستور عقرة بالضم و فتح [illegible]
کد زنان [illegible] منه قولهم عقرة العلم النسیان عقار بالفتح آب و زمین و درخت خرما و رخت و اسباب خانه عقارا و ممدوده موضعی عقار بالضم [illegible]
[illegible] عقر [illegible] یقال [illegible] فلان [illegible] جلیه فصیح و یقال ایضا ما رایت کالیوم عقیرة [illegible]
[illegible] عقر [illegible] (ع کا فا) و منه قول عمر فی ایمه عند فعقرت حتی خررت الی الارض عاقر [illegible] زن نازاینده و [illegible]
فرزند نشود عقر بالضم کابین [illegible] زاینده شدن زن (ع بفتحها) [illegible] و عقر [illegible] این لفظ را [illegible]
[illegible] عقر النار و عقر الدار [illegible] عقر الحوض [illegible] اعتقار [illegible]
[illegible] عقرة [illegible] یقال القحت الناقة عن عقر یعنی [illegible] اصل هر چیزی یقال [illegible] عقر القصب ای اصله
[illegible] عقنقل [illegible] (ع وا لد) و باز گشتن [illegible] الکرة الکرة و فی
[illegible] فقال علیه السلام انتم العکارون [illegible] اعتکار [illegible]
[illegible]
[illegible] (ع کا فد) [illegible]
[illegible]
[illegible] (ع کا فد) [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] (ع ضا خن) [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

استعمار یعنی جایکم عمار با محمد جای فراخ آب ساحلی بی ایحر اتفق اسم نام مردی عمران ابو بکر و عمر رضی قال قتادة العمران عمر بن الخطاب عمر بن عبد العزیز و عم الا
عن ابی هلال الراسبی عن قتادة انه سئل عن عتق امهات الاولاد فقال اعتق العمران فما بینهما من الخلفاء امهات الاولاد ففی قول قتادة انه عمر بن الخطاب و عمر بن عبد العزیز
لانه لم یکن بین ابی بکر و عمر خلیفة و قال الفراء لقد قیل سیرة العمرین قبل عمر بن عبد العزیز لانهم قالوا لعثمان رضی یوم الدار نسالک سیرة العمرین و هما ابو بکر و عمر رضی الله
تعالی عنهما عمران آباد ای عمران عمرو بن جوبه الفراری و عمرو بن جابر بن هلال الفراری ایعامیر بن عالکان عمور یکی عامریه قبیله ام عامر افتاد ساحران عامر بن
مالک بن جعفر بن کلاب عامر بن الطفیل بن مالک بن جعفر بن کلاب **عنبر جنبر** دو بوی خوش و پدر قبیله از بنی تمیم بالعنبر فرزندان او یعنی بنو العنبر بحذف النون
چنانکه بلبناه **عشیر جنبر** خرنکس عشرة نام دی **عورة عورة** اندام شرم مردم و هرچه از نمودن و دیدن آن شرم آید عورات ج و تحرک الثانی من فعلة
فی جمیع الاسماء اذا لم یکن یاء و واوا و قرا بعضهم علی عورات النساء بالتحریک و رخنه در صف لشکر و در حصار که از آن بیم باشد عورات الجبال شقوقها اعور زاغ
و یک چشم و آنکه بمطلوب خود نرسد عوران بالضم ج و فی المثل یقال ای اعور المذموم یخلف بعد المحمود معنی بئس البدل و ربما قالوا خلفنا محمود عور بفتحتین یک چشم
شدن عورة یک چشمی (ع ع ک اف ٢) یقال منه عار یعار بالاعلال و عورت عینه بالتصحیح و انما صحت الواو فیها لصحتها فی اصلها و هو اعورت لسکون ما قبلها
ثم حذفت الزوائد یعنی الالف و اللام و التشدید فبقی عور و یدل علی ان ذلک اصلها مجیء اخواته علی هذا مثل اسود و ابیض و احمر و احمر و ابیض و بیض و لا یقال فی الالوان
غیره و کذلک قیاسه فی العیوب اعرج و اعمی فی عرج و عمی ان لم یسمع و یقال منه عورت عینه و عار و یعور و یعیر و ای عند و ذهب به و یقال ما ادری ای الجراد
عاره ای ای الناس ذهب به یقال عنده من المال عائرة عین ای یحار فیه البصر من کثرته فلاة عوراء و دشت بی آب عائر بیرا سنگ که رسد و اندازنده وی را
نداند و درد چشم و خاشاک عوار گرده طمع از هر گونه عوراء سخن زشت و زن یک چشم عویر بالتصغیر نام جائی و جماعت نارسیده عوار بالفتح و الضم عیب عوار
بالضم و التشدید فرستوک خاشاک در چشم و بدل عوار و پیچ عاریة بالتشدید عارة عاریتی کانها منسوبة الی العار لان طلبها عار و عیب عوار تی ج استعاره
بعاریت خواستن و دست بدست گردانیدن اعوار بازرس شدن مکان معور جای باترس از دزد و قطاع و یقال اعور لک الصید ای امکنک و اعور الفارس
اذا بدا فیه موضع خلل للضرب یکیجشم کردن تعویر یک چشم کردن از کسی دروغ گفتن و بازگشتن از آن و بازگردانیدن یقال عوره عن فلان کذبه عنه و عوره
عن الامر ای صرفه و عورت عین الرکیة ای کبستها یعنی آکندم چشمهای او را معاورة عیار پیدا کردن و سنجیدن بیمانه معایرة مثله و هرچه دیگری کند با او همان
کردن اعتوار دست بدست گردانیدن چیزی را تعاور و تعوز مثله **عهر عهر** بالتحریک و الاسکان زنا کردن (ع ع فتهما عهر بالکسر نادر) فی الحدیث الولد للفراش
و للعاهر الحجر امرأة عاهرة و معاهرة و عیهرة بمعنی ای زانیه **عیر عیر** گور خر و اهلی را نیز گویند عیرة مونث اعیار معیوراء و بالمد معیوراء ج و میخ و مهتر قوم قولهم
عیر بعیر و زیادة عشرة کان الخلیفة من بنی امیة اذا مات و قام آخر زاد لاهل الشام عشرة دراهم و نام کوهی بمدینه و فی الحدیث انه حرم ما بین عیر الی ثور و تندی میان کتف
و تیزی سر کتف و تندی پشت پای و تندی اندرون گوش مردم و خط سپید میان پر گوشه تیر چون کبوتر و او را عیر السراة نیز گویند و رفتن به یک گوشه بیرون از قافله
نحوی و بسر رفتن اسب بجا کردن (ع ف اک ٢) فرس عیار نعت منه و یقال للموضع الذی لا خیر فیه هو کجوف عیر یعنی وادی **عیر عیر** نیست لانه لا شیء فی جوفه
ینتفع به و عیر العین جفنها و منه قولهم فعلت ذاک قبل عیر ای قبل لحظ العین قال ابو عبیدة و لا یقال افعل ذاک و یقال فلان عییر و حده للمعجب المتکبر الذی
لا یری الا نفسه ان ثبت کسرت اوله لا یقال عویر بالواو اعارة و بعاریت داشتن اسپ فرس معار نعت منه و یقال اسد عیار و رجل عیار لما کان کثیر التجوال
و الحرکة و یقال عار فی الارض یعیر ای ذهب و عار الرجل فی القوم یضربهم مثل عاث و منه العیار و عیارات نام کوهی تعییر سرزنش کردن عار و دشنام عیب کردن
معایب معایرة بهت کردن ترازو و پیمانه مقابلیکدیگر را عیب کردن معیار بالکسر اندازه و پیمانه و چاشنی کردن زر و سیم بنات عیر بالکسر یعنی نا عیزه باغ بسر
تیز رود که بگور خر ماند و سرعت عیر بالکسر کاروان شتر که غله کشاند عیرات ج **غیم غیم غلیظ غبدری** منسوب الی بنی عبد الدار **الغمر**
من الغنب ما انتقص باقوه و بتی قشره و عثمر ریگستانی است به بلاد طی **غمره** جعد و درشتی **غمغمر** نام زنی **غدیر** دلیری و باران سخت فراوان
و یقیم مردار الکان و اعتد رسیار شد آب آن (ع ع ک اف ٢) عادر و عیج گو عدار التلك و کفران بتلقی الناس بالیمن و یلفظها د و گونه الوادی من عادره
بشم اعدارا و تعداد او تعذر الطرائقه معدرفت منه و اعتد رالکان اختل من المطر **غیذر** بهر شتر ماده تیز رو **غذمر** شد بسیار فراخ **عصیر** عکس
عسیر الابل استنت فی سیرها و عصیر اللحم ملحه عصیر جعفر نمک و قشی عجرة غشیت **عسقر** الجامد الصبور **عصمور** دولاب و دلو آن **العصفور** راهلو و ثنار الجبال بالیا

[illegible] سطبر بزرگ و ستبر [illegible] عَضَنْفَرَة [illegible] عصبار بالکسر سنگ سیاه [illegible] و عضبر الکلب

[illegible] عضفر [illegible] عُصْفُرَة [illegible] (صح فاضل) عصم [illegible] العُصْمُور [illegible]

[illegible] عَطَر الشیء [illegible] (صح کاف) [illegible] الشراب [illegible]

[illegible] المتلی [illegible] شراب کان [illegible] الاعطار [illegible] بالفتح [illegible] عطبر [illegible]

[illegible] عِفَر [illegible] بالفتح [illegible]

سالم بن [illegible] رجل [illegible] امرء القیس [illegible] عُقَیْصِیر [illegible] عَکَبْرَة [illegible] بالفتح البار

و [illegible] النسبة [illegible] عبد الله بن [illegible] العکبر الکس [illegible] النحل [illegible] العسل عکابر [illegible]

[illegible] عُمَیْطِر [illegible] عَنْجَرَة زن [illegible] عنجورة [illegible]

[illegible] والعنجورة ذکر فی (ا ج) عَنْصَر بفتح الصاد المهملة [illegible] الاصل [illegible] والحاجة وذکر فی (ع ر) عَنْقَر بفتح القاف وضمها [illegible]

[illegible] عَنْقَرَة [illegible]

[illegible] فصل الغین مع الباء غُبَار بالضم غبرة بفتحتین [illegible] غبرة بالضم [illegible] قیس بن زهیر [illegible]

[illegible] بالضم [illegible] غُبْر الحیض [illegible] غبر المرض کذلک غُبْر اللیل

[illegible] (صح فاضل) والغبر بالتحریک [illegible] الجرح علی فساد ثم ینتقض بعد ذلک [illegible] العرق الغبر [illegible] ینتقض [illegible]

[illegible] غبار [illegible] یقال اغبرت السماء [illegible] تغبر [illegible] غمر [illegible]

[illegible] غُشْرَة بالضم [illegible] مثل احمر [illegible] وکذلک فی الحدیث

[illegible] غُبْرَة [illegible] کانت بین القوم غَشَرة شدیدة قال ابن الاعرابی [illegible]

القتال مُغْثُور بالضم لغة فی مغفور [illegible] من العرفط والرمث مثل الصمغ حلو کالعسل [illegible] مغثر [illegible]

غدر: غَدْر بی وفائی کردن [illegible] غدر به فهو غادر وغدر بالضم ایضا واکثر ما یستعمل هذا بالنداء فی الشتم یقال یا غُدَرُ وفی الحدیث یا غُدَرُ الست اسعی

فی غدرتک یقال فی الجمع یا آل غُدَر غَدَر بفتحتین [illegible] (صح کاف ۲) اغدار مثله یقال غدرت اللیلة

فهی غَدِرَة واغدرت فهی مُغْدِرَة [illegible] غدیرة [illegible] غدائر [illegible] رجل [illegible] الغدر ای

ثابت فی قتال او کلام یقال ما اثبت غدره ای ما اثبته فی الغدر یقال ذلک للفرس والرجل اذا کان لسانه یثبت فی موضع الزلل والخصومة مغادرة [illegible] غدیر [illegible]

[illegible] فعیل بمعنی مفعول [illegible] من اغدره یقال هو بمعنی فاعل لانه یغدر باهله ای ینقطع عند شدة الحاجة الیه غُدران [illegible]

[illegible] غذمر: غَذْمَرَة بالذال المعجمة [illegible] یقال سمعت لفلان غذمرة ای صخبا وصیاحا مثل [illegible] فغذمر کذلک ویقال

فلان ذو غذامیر والغذمرة ایضا مثل الغشمرة ومنه قیل للرئیس الذی یسوس عشیرته بما شاء من ظلم وعدل مُغَذْمِر مغذمرة [illegible] فی الغذمرة [illegible]

والغذام فی الغذامر وهو الکثیر من الماء [illegible] غرر: غَرّ [illegible] یقال [illegible] الاول غرور بالضم [illegible]

[illegible] (صح فاضل) یقال [illegible] علیه [illegible] غَرور بالفتح [illegible] وفی قوله تعالی ولا یغرنکم بالله الغرور [illegible]

[illegible] غُرَّة بالضم [illegible] پیشانی اسپ [illegible] یقال فرس اغر ورجل اغر ای شریف [illegible] الابیض [illegible] قوم غُرّان بالضم [illegible]

[illegible] غُرَّة [illegible] غُرّة الشهر ثلث لیال من اوله [illegible] وفی الحدیث [illegible]

[illegible] بغرة [illegible] الغرة [illegible] رجل اغر [illegible] جاریة غراء [illegible] والجمع الغر [illegible] غرار [illegible] بالفتح [illegible]

(صح [illegible]) غِرّة [illegible] یقال [illegible] فی غرارتی وغرتی ای فی حداثتی اغترار [illegible] یقال اغتررت [illegible]

[illegible] غرة [illegible] یقال [illegible] وغُرَّته [illegible] فلان [illegible]

بفتحتین ای خطر ونهی رسول الله صلی الله علیه وسلم عن بیع الغرر وهو مثل بیع السمک فی الماء والطیر فی الهواء غرار بالکسر هر چیز یقال غرار اللبن وغرار النوم ای قلیلهما
وقلتهما وفی الحدیث لا غرار فی صلوة ای لا نقصان وبه پیوسته وبوزن عقاب بمعنی دوش یقال میته ثلثة اسهم علی غرار واحد ای علی مجری واحد وبیک تیر یقال غرب نصاله علی غرار واحد
ای مثال وشتاب یقال اتاه علی غرار ای علی عجلة وتیزی شمشیر وهر چیز ومقدار یقال هذا الیوم غرار شهر ای مثل شهر وکم شدن شیر عن الاصمعی وقال ابن السکیت غارت الناقة
ای نقصت فی الدرة وفی المثل سبق درته غراره یقال ناقة مغار بالضم وشوق مغار بالفتح نحیه صروف ابو زید غارت السوق غرارا ای کسدت وغرت السوق ترد دا
فی غرة وخورد دادن مرغ چوزه را (مع فواضرا) یقال غرّ الطائر فرخه غرارا ای زقه غرار بالکسر غوالمرح والثلثة معربا بتقدیر خود را در خطر افکندن یقال غرّر بنفسه
تغریرا تغرة کما یقال حلل تحلیلا وتحلة علل تعلیلا وتعلة وبرآمدن دندان کودک یقال غررت ثنیة الغلام ای طلعت مغارة غار کا شاندن که بشیر شدن غرغرة
آمد شد کردن آواز در گلو وجان بحلق ویقال الراعی یغرغر بصوته ای یردده فی حلقه ویتغرغر ای یتردد غرغر بالکسر مرغ غرغرة گلی غرغرة بالفتح
پیشانی اسپ ومرد جلیل ج غرغرة ایضا شتر ایشتر غوغایت منسوب الفحل غرز غرزر غزر بسیار وبسیار شدن (مع بفضما) غزر مثال چه سپاه واتیج غزر بالضم
چه آن چون ویقال معروف غزر ای کثیر وناقة غزیرة کثیرة اللبن وقوق غزار اغزر وغزر شتران بسیار شیر شدن تغزیر بیرون دهیتی بسیار شیر شدن غشمر
غشمرة بگزاف کار کردن غشمر السیل ای اقبل وتغشمره ای اخذه قهرا ورایته متغشمرا ای غضبان غضر غضارة کل خوشی پستان غضارة العیش
خوشی زندگانی وبنوفلان غضراون ای هم فی غضارة وغضراء من العیش ای فی خصب وخیر ویقال اباد الله غضراءهم یعنی هلاکهم غضراء کل سیر وقال
اسنیکواننا هلکنا فی غضراء غضر بگشتن از چیزی (مع فاک) وباز داشتن غاضر پوست نیکو پیراسته غاضرة قبیلة از بنی اسد وبنی از بنی صعصعة وبطنی از بنی
تقیف غضور بتسکین الضاد نبات ونام الی غضنفر شیر غضفر نفقات بیماقون ساکنه شیر درشت غضنفر غضنفر پشیدن آمدن غفران بالضم
سغفرة کذالک ویقال غفرت المتاع ای جعلته فی الوعاء تازه شدن جراحت وباز گردان شدن بیمار (مع فاکا) غفر بتحقین لغة فیه (مع کافا)
دیگر از منازل ماه وآن سه ستاره است در میزان وموی زر وساق وپیشانی زن وتحقین مثله وایضا پرده برآوردن جامه یقال غفر ثوبک بالکسر ای اغفرا
ثوبک ویقال اصبغ ثوبک فانه اغفر للوسخ ای احمل له غفر بالضم بزغاله کوهی انثه غفرة والجمع غفرات غفر بالضم پوشش چیزی یقال اغفر وابه الابعفر
ای اصلحوه بالصلح غفار بالضم موی زر وساق وپیشانی غفرد ه غفیرة پوشش تحت القلنسوة عن الاصمعی استغفار آمرزش خواستن یقال استغفر الله لذنبه ومن ذنبه
فغفر له ذنبه اغفره مغفرة وغفرانا آمرزیدن والجمع غفر بتسمین قولهم جاؤا جما غفیرا وجماء الغفیر ای جاؤا باجمعهم الشریف والوضیع ولم کثرة وانجماء الغفیر
ینتصب کما ینتصب المصادر الّتی فی معناه لقولهم جاؤا فی جمیعا وقاطبة وادخلوا فیها الالف واللام کما فی قولهم اوردها العراک ای اوردها عراکا ویقال ما فیهم غفیرة
لا یغفرون ذنبا لاحد غفارة بالکسر خرقه که زیر مقنعه افگنند بجهت وقایت مقنعه از روغن ویر بالا پاره که گوئی بهر پاره دیگر گرفته است وایضا قطعه
علیها الحز الذی یجری علیه الوتر وبنو غفار من کنانة رهط ابی ذر الغفاری مغفر بالضم مثل غفور نوعی از رشت وسلم وطلح وبهذا المعنی مغفر بالکسر مغفر ایضا کیستا
الکسائی یقال قد اغفر الرمث ویقال ما احسن مغافیر هذا الرمث یقال خرجنا نتمغفر ای نجتنی مغفورا اذا خرجوا یجتنونه من شجره غمر بسیار
[illegible] بسیار موی انبوهی پیر یقال غمر الماء یغمره ای علاه وغمر القوم اذا علاهم شرفا وسپید رنگ سیاه یقال فرس غمر وبحر غمر وغمارة
بالضم ورجل غمر الخلق مرد فراخ خوی جواد ودر تم غامر [illegible] غمرة بالفتح [illegible] غمر بالضم [illegible]
[illegible] وقال
[illegible] (مع فضما) غمرة [illegible]
[illegible] بالکسر [illegible]
بالتحریک [illegible] (مع کافا) یقال [illegible] (مع کافا) [illegible] وقال
[illegible] یقال [illegible]
[illegible] غمور [illegible]
[illegible]

غور بالضم مثله و مجبور شدن تیغ و پوشیدن آفتاب و گرم شدن روز و شب ... یقال غار ... ویقال اللهم غورنا ای غیث اعطنا
غیثا غار بغاره الشیء مثله و باشتمو امکان التلبیة فاره و تصغیره غویرة فی المثل عسی الغویر ابؤسا قال الاصمعی اصله انه کان غار فیه ناس فانهار علیهم
انکل اتی بخا فنان یاتی منه شر و قال ابن الکلبی هو ماء لکلب ... الغار ... منه دون الغاره
مثله غارت و اسپایی غارت کننده و هو الاسم من الاغاره ایضا یعنی غارت و یقال خیل شدید الغارة ای شدید القتل غارة مغار تاراج کردن یقال اغار علیهم
اغارة و مغارا مغاورة غوار کذلک یقال غاورهم فهو مغاور و مغاوره ای مقاتل و یقال جیش مغیر و خیل مغیرة و رسن تافتن یقال اغرت الحبل فهو مغار و یقال
اغار فلان اهله ای تزوج علیها یعنی بر شک آوردن او را سخت و دویدن و منه قولهم اغار اغارة الثعلب ای اسرع و یقولون اشرق ثبیر کیما نغیر ای نسرع للنحر و یغور
و ناس یقولون اغار و انجد فاذا اغور و اقالوا اغار بغیر الف کما قالوا هناءنی الطعام و مرأنی فاذا افردوا قالوا امرأنی قال الاصمعی اغار ای اسرع و انجد ای ارتفع لم یرد
الغور و النجد او لیس عنده فی اتیان الغور الاغار بلا الف تغویر بغور شدن تغورنا و غارنا یعنی و نیم روز خفتن یقال غوروا ای انزلوا للقائلة قال ابو عبید یقال للقائلة الغائرة
استغاره بیر گرفتن و فربه شدن و آماس گرفتن جراحت و ریش تغاور یکدیگر را غارتیدن غیر غیرة بالکسر یعنی میرة یعنی بار شکنی غیاره صدر منه یقال غار اهله
و یغیرهم ای یمیرهم و ... منه یقال غار لی الرجل یغیرنی و یغور لی ای یدانی بدیتی من الدیة غیر بالکسر و فتح الیاء ج و قیل انه واحد جمعه اغیار غیر ایضا اسم
غیرت الشیء فتغیر غیرة بالفتح رشک خوردن غیر و غار کذلک و یقال غار الرجل علی اهله یغار و هو غیور و غیرات و جمع غیور غیر بضمتین و جمع غیران غیاری بالفتح و
رجل مغیار بالکسر و قوم مغاییر و امرأة غیور و نسوة غیر بضمتین و امرأة غیری و نسوة غیاری بالفتح غیر ایضا منفعت رسانیدن و باران دادن (مع فتاک ۲ و ضم ۱)
یقال غارهم الله بخیر یغیرهم و یغورهم و غار الغیث الارض ای سقاها و یقال اللهم غرنا بخیر بالضم و الکسر ارض مغیرة و مغیورة بالفتح فیها ای مستقیة و غیر ایضا
بمعنی سوی یعنی جز و هی کلمة یوصف بها و یستثنی فان وصفت بها اتبعتها اعراب ما قبلها و ان استثنیت بها اعربتها بالاعراب الذی یجب للاسم الواقع بعد الا و هی فی
الاصل للصفة و الاستثناء عارض قال الفراء بعض بنی اسد و قضاعة ینصبونها اذا کان فی معنی الا تم الکلام قبلها او لم یتم یقولون ما جاءنی غیرک و ما جاءنی احد غیرک
و بمعنی لا ایضا کقوله تعالی فمن اضطر غیر باغ و لا عاد ای جائعا لا باغیا نصب علی الحال و کذلک قوله تعالی غیر ناظرین اناه و قوله تعالی غیر محلی الصید
مغایرة غیار بمعنی مبادله و بدل یعنی معارضه کردن و هیچ تغایر دیگر شدن ضمیمه **غباشیر** روشنی که مابین شب و روز باشد **الغدیرة** کسفینة
و دقیق یحلب علیه لبن ثم یحمی بالرضف غدیرة مثله و اغتذر اتخذها غیذار خرغیا فیر تج غیذره بدی و زیاده گوئی و آمیختگی **غسر** سخت گرفتن قرضدار را
و کلافه کار شدید آمیخته و تفتیش چیزی که باد او را در غدیر انداخته باشد و غسر الفحل الناقة قهر بها علی غیر ضبعة و تغسر الامر التبس و اختلط و تغسر الغزل التوی
تغسر الغدیر وقع فیه العیدان **الغضنفر** کعلبط و علابط الشدید الغلیظ **غضافر** کعلابط الاسد و غضنفر گرانی گرد غضنفر سخت و درشت غضنفر تقدیم النون
شل **الغطر** الخطر تغطر تبختر بیده بخیط غطر بالکسر فتح با و تشدید را و بالضم کوتاه سطبر یا پر گوشت میانه قد **غمجار** بالکسر پشم که بر کمان سپید پیچند تا قوی
شود و قد غمجرها و غمجر المطر الوعفه ملآ یا و غمجر المطر الماء تابع بره **غمیدر** کسفرجل آمیزنده در کلام فعل خود و سیلک چیزی فهمید و نازک فربه صاحب سیرابی جوانی و غمدر
بازیاد لی پیچ **غنجار** بالضم لقب عیسی بن موسی التیمی البخاری محمد بن احمد البخاری صاحب تاریخ بخارا **غنافر** بی خرد و گفتار زن بسیار **تغنثر** بالمار بی
آب نوشید و غنثره صفالی شر بسیاری و یا غنثر کجعفر و جندب فقد و شناسیت بلفظ نادان یا کول یا گران جان یا سپک یا کثیر الغدر **غندر** کجندب و قنفذ فربه
نازک یقال للمهرم الطلیح یا غندر و هو لقب محمد بن جعفر البصری لانه اکثر من السؤال فی مجلس ابن جریح فقال له ما ترید یا غندر فلزمه **فصل الفاء** **فارة** مشک
فارج و بادی کسی در بازویی تور کرده آید و سر او را لنگ کند و نافه مشک بو خوش که از شتر آید چون گل خوش بوی چیزی و باشد یقال لها فارة الابل مکان فترجای غیر منتنا
مفاره زمین جستان **فتر** **فتور** سستی آوردن (مع فتح ضم ۱) فترة سستی زمان میان و پیغامبر فتر بالکسر میان دو انگشت سبابه و ابهام و نام زنی **فتکر**
یقال لقیت منه الفتکرین بالفتح و الکسر یعنی مم اندوهی سختیها و رنجها **فثر** **فاثور** خوان از سنگ رخام و مانند آن یقال هم علی فاثور واحدة ای علی بساط واحدة
و منزلة واحدة و نام جای **فجر** **فجور** آب راندن یقال فجرت الماء فانفجر و فجرته للمبالغة فتفجر فجر ایضا سپیده آخر شب فجرة بالضم موضع آب بیدن مفاجر الوادی مرافضه منفجر الرمل طرف
یکون فیه فجور بالضم میل کردن و دروغ گفتن و بی فرمانی نمودن و تباهی کردن فجر بفتحتین جوانمردی کرم فجار بالکسر بی رزها که میان قریش و قیس بن
عیلان حرب افتاده بود فجار بالفتح اسم للفجور مبنی علی الکسر مثل قطام یا فجار ای یا فاجرة **فخر** **فخر** بالسکون و الحرکة افتخار فخور نازیدن

بر کردن در فخر یقال فاخره ففخره ای کان افخر منه ناز کردن و نازیدن تفخر بزرگی نمودن متفخر ای متکبر تفاخر با هم نازیدن فخیر مثل خصیص آنکه او را بفخر کنند (ع ف اص ٣) تفاخر کرده کرده با هم
فخور بزرگ قال الاصمعی ناقة فخور بزرگ پستان
و شتن یکی بر دیگری و فخیر یقال الفخیرة علیه فی الفخر ای فضلته علیه فی الفخر و فخرة کذلک مفخرة بفتح الاوسط و ضمه بزرگی ناقة فخور بزرگ
تنگ سوراخ فاخر کران مایه و خوره خرمای بی انداز فاخر فوهی ارکل فخور نازنده فرس فخور ای عظیم الجردان فخار بالتشدید سفالینه فخیر مثال فسیق بسیار نازنده
فدر فادر فدر بالفتح بجیه و بزرگ فدر بفتحتین و السکون رنج به سقدرة موضعه فدور بالضم بازایستادن بجیه از گشنی فدر بالکسر کون فندیر فندیرة بالکسر
قسمها سنگ بزرگ بیرون جسته از سر کوه فرو فرار بالکسر مفر گریختن (ع ف اک ٢) افرار بتند منه و دندان شیر افکندن ستور فرو رزن گریزنده از مرد و پیر
فرزندان ستور نگریستن و بازکاوید ن از کار (ع ف اص ٢) قال الحجاج فریث عن فکاو و جمع فارمثل راکب و رکب گریزنده یقال جل فرو ادک
الاثنان والجمع والمراة و فی الحدیث بذان فر قریش افلا ارد علی قریش فرها فرار گریختن دو گروه از هم افترار ایستادن کردن بخنده فرة الحر بالضم اول گرما
و تحقیق فری افترة بضمتین و فرة بفتح الهمزة مثلد فرس مفر بالکسر اسپ دو گریز مفر جای گریز فرید فرار بالضم گوساله و تنی قیل فرار جمع فریر قال ابو عبیدة لم یات
علی فعال بالضم شی من الجمع الا احرف نادرة هذا احدها و فی المثل ان الجواد عینه فرارة بالفتح والضم ای ینبئک شخصه عن ان تفر اسنانه فرفرة جنبانیدن و سبکی نسیان
فرفرید بالضم مرغی فرز فرز بالکسر کوسپند از ده تا چهل و لقب مردی که پدر قبیله بود از بنی تمیم فرز جدا شدن و کشته شدن جامه و شکافتن افرز پاره شدن
جامه طریق فارز راه فراخ فرز بالتحریک کوژپشت شدن (ع ک اف ٢) افرز منه و رجلت منه فزارة بالفتح نام مردی که پدر حیی بود از غطفان فزاری
منسوب بوی فسر فسر بیان کردن معنی سخن (ع ف اک ٢) تفسیر مثله و بدلیل آب نگریستن طبیب تفسرة کذلک استفسار بیان خواستن فطر فطر
بالضم سماروغ سپید بزرگ فطرة یکی فطر فطور بالفتح روزه کشای افطار روزه کشادن فطر اسم منه بالکسر و یقال رجل فطر و قوم فطر ای مفطرون
و هو مصدر فی الاصل و یقال رجل فطر و قوم مفاطیر مثل موسر و میاسیر تفطیر روزه کشانیدن فطر بالکسر آفرینش فطر بالفتح آفریدن آسمان کردن منه فاطر
السموات والارض و شکافتن یقال فطرته فانفطر ای شققته فانشق و فطر ناب البعیر طلع فهو بعیر فاطر و تفطر ای تشقق و سیف فطار بالضم ای فیه تشقق بردوده شمشیر
بانگشت سبابه و ابهام و فطیر کردن عجین (ع ف اص ٢) یقال عندی خبز خمیر و حیس فطیر ای طری و فطیر خلاف خمیر یعنی ناخاسته و یقال ایاک و الرای الفطیر
ای کل شی اعجلته عن ادراکه فهو فطیر فغر فغر کشاده شدن دهان کشادن لازم متعدی یقال فغر فاه فتحه و فغر فوه انفتح فاغر فریج نیلوفر انفغار شکفتن غنچه فغر دهن
فراخ فقر فقرة بالکسر مهره پشت فقرات بالحرکة و السکون فقرات بکسرتین و فقر بفتح الوسطی فقارة بالفتح کذلک جمعه فقار و سمیت الفقیر فقیرا
تشبیها بفقرة الظهر فاقرة سختی یقال فقرته الفاقرة ای کسرت فقار ظهره فقیر بیدن شکسته تارام شود و منه قولهم قد حل به الفاقرة و درویشی فقیر درویش
که اندک چیزی دارد و مسکین آنکه هیچ ندارد و یقال بخلافه ایضا و شکسته پشت و آبراه کاریز و جوی گرد اگرد نهال خرما تفقیر جوی نهال کندن و سیخ کردن مهره
و جیران مفقر شمشیر پشت افقار پشت دشمن صید سوار نندن و مباح کردن پشت ستور تا بر نشینند و بگیرد الفقر بالضم فیه درویش گردانیدن
و قولهم فلان ما افقره و ما اغناه شاذ لانه لا یقال فی فعلهما الا افتقر و استغنی فلا یصح التعجب منه و سدا منه فاقره ای سد وجوه فقره فکر فکر بالکسر اندیشه
تفکر افتکار تفکیر اندیشه کردن یقال لیس لی فکر بالفتح والکسر فی هذا الامر والفتح افصح و هو المصدر ایضا ای احتیاج فیه فکیر بسیار اندیشه فور فوارة
سر بین فوارة بالضم و التخفیف سر جوش دیگ فوران جوشیدن دیگ و چشمه و جز آن (ع ف انس ٢) و منه ذهبت و رجعت علی الفور و من فوری ای قبل
ان اسکن فور بالضم آهو بره کان لا واحد لها من لفظها فورة الحر بالفتح سختی گرما و جوشش آن فورة العشاء بعد از نماز خفتن فار فارة تقع فی ثار فارة یعنی پرخونی
خشم او فیاران دو شاخه زبانه ترازو فهر فهر بالکسر سنگ خرد و دست و الجمع افهار و پدر قبیله از قریش عامر بن فهیرة نام مردی فهیرة نوعی از طعام با آرد و شیر
فهر بالضم مدرسه جهودان و اصلها بهر و هی عبرانیة فعربت فهر بالسکون والتحریک جماع کردن و انزال با دیگری کردن فی الحدیث انه علیه السلام نهی عن الفهر یا نهد
یقال اول نقصان مختصر الفرس الفرس القراد ثم الفتور ثم التفدیر و تفهیر فی المال ای اتسع فهیرة فهیمة فهم و الکلام و الرای اذا اتی من قصد نفسه بما یبعد عنها
فیر فیر دیهی به بخارا فار شکوه دیهی است بزرگ به مصر فاشری دوائی نافع است برای گزندگی مار و حشرات الارض والاشیاء التی تستعمله الاطبا
الهذیان لیس من کلام العرب فیصور ثمار الشجر النشط فعر گیاه فعاریه خورد (ع بفتحها) او الفعر و الفعاریه یعنی فلاوزة چیبادانه معرب چیله و یعنی ابریشم
ریشم و غیره فنجرة بالکسر مرد بسیار زنده مانند سنگ که از بالای کوه جدا شده باشد و در آن نمی باشد والفنجر الصلب الباقی علی النطاح گفته اند ملاطفه بزرگ

فقعور و بر سوراخ حلقه فقعوره شود ساخته راع بقدر شصت درازی بقدر چوبی که بر دیدبانی خانه جعفر منه فقعر نعت فناء الواسع فقعر نقیع مخرج و فقعر مونث و بها حشر

گورستان و بالضم مقبره بالفتح (عع ف اض ۲ وک ۲) گور دور رگور کردن **قبر** **قبر** **فصل القاف** فرهاد قطایب تازه و فربه قصد علام شد

و جاء فی الشعر مقبر بلا ها و مقابر جمع مقبری بالفتح و الضم گورستان اقبار بگور کردن فرمودن و از امکان و دفن گردانیدن قوله تعالی ثم اماته فاقبره ای جعله ممن یقبر و لم یجعله مما یلقی

قبطر نام مردی بالفتح قنبر یعنی قبری یعنی قنابر جمع فیها القنبراء العامة تقول مثله بضمتین قبره و ک کاچ دا و مشدد فتح و بالضم قبره آدم بیو به مالاکرم القبر کان للکلاب

لانک الستة بنات بحبنات الخمسة بنات للتلحق زیدت و انما للتانیث فلیست فیه الالف و المد قال خلقت بزرگ یعنی قبعثری **قبعثر** **قبعثر** جاجها از نوعی بالضم **قبطریه**

لا احرف اربعة علی زاد لان قباعث الجمع و النکرة فی و ینصرف المعرفة فی لا ینصرف اشبهه و ما فهذا آخر تانیث لما الحقه للتانیث الالف کانت فلو قبعثراة تقول

قوله تعالی ترهقها قترج گرد بفتحتین **قترة** **قتر** دحانوت دنحو اخوانه اللین و المد حروف من احد الرابع الحرف یکون ان الا الرباعی الی یرد حتی التصغیر و لا الجمع منه

پیکان اندازه سپر قاتر جوب و البعیر ظهر لا یعقر ای قاتر رحل بدر بسیره مار قترة ابن بسوده و تیر پیکان نوعی بالکسر قتر و صیاد قتاره و قطر فی افتد کراند بالضم قترة

تنگ عیال بر نفقه قتور قتر عود و بوی قتاره بتقع ای ایضا و الکسر بالفتح اللحم قتر یقال برشتی بوی بالضم قتار جنگ شدن آماده تقتر پیری و زره بیخ های سر قتیر

مونثه عنید سال کلان قحره و اشتر فرتود پیر **قحر** **قحر** مرد شدن درویش و ن ک ی ن بخور کردن و برانگیختن بریان بوی کندلک اقتار تقتیر (عع ف اض ۲ وک ۲) کردن

حق قدره الله و ما قدروا تعالی و قوله حکم از بنده بر جل و عز خدای کرده اندازه الحرکة و السکون با قدر چیزی اندازه الشیء **قدر** **قدر** شارف و ناب الاکثر و عن بعضهم

قدران چیزی بر شدن قادر و الحفیظة تذهب المقدرة قولهم منه و (عع ف اک ۲) توانائی و توانستن لغات ثلث مقدرة بالضم قدرة تعظیمه حق عظموه ای قدره

اغم الحدیث فی و کردن اندازه قدر الدال بفتح الا لیس منه و القدر القضاء بمعنی والمصدر توانگر مقدرة و قدرة و الکسر بالفتح قدرت علیه قدرت یقال کذلک

قاصده مثل السیر لین ای قادرة لیلة فلان ارض و بین بینک و یقال المقدار علی جاء ای فانقدر الثوب علیه قدرت و یوما ثلثین له اتموا ای له فاقدروا الهلال علیکم

قدیر قیاس خلاف علی ها بغیر قدیر تصغیرها و مونث و هی دیگ بالکسر قدر القدر فی طبخه ای و اقتدره اللحم قدر یقال (عع ف اض ۲ وک ۲) پزیدن دیگ پختن و در

قدار علیه القدرة الشیء علی و الاقتدار تهیا ای الشیء له تقدر خیرا الله استقدر یقال خواستن تقدیر کردن استقدار علیه قتر ای قدرا علیه فقدر تعالی قوله و بخته توانا

ضد و پلیدی بالتحریک **قذر** **قذر** درگذر دست و آواز پایهائی درفتن که بالاو اسپی کوتاه مرد اقدر پای کرد صالح ناقه نام و مردی سالار و خوان کش شتر بالضم

ای استقذرته و تقذرته الشیء قذرت منه یقال مثله استقذار تقذر (عع ک اف ۲) داشتن کراهت بالفتح قذارة بالتحریک قذر منه فعت الوسط ترکیب و قذر النظافة

قاذورة و ذو قاذورة رحل ملامت و دور انداز مرد همزة مثال قذرة رجل اشتران از جدا سپید خسپد بگوشه که ناقه و باشد دور بها پلیدی از که زنی بالفتح قذور کراهته

بیباد بینی اکه همیشه و بدی دشنام مرد آماده الدال و بالذال **مقذحر** **مقذحر** **قذحر** مردم و می از باشند دور آنکه بالفتح مقذر رجل خوبی بد از مردم با بوده ناآمیز

قر یقال منه و ریختن سر آب و چونه در هموار قرهو ج لیست زمین قرارة خرد گوسپند قرارة ترار قرار جای آرام **قرار** **قر** مثل عو مقذع شد باشد نیکین بیشتگی

بالضم قر و روز شب و قارة قرة لیلة قار و قر یوم شبانگاه و بامداد قرتان الحجة ذی یازدهم روز القر یوم فیها صبته کانه قرة اذنه فی الحدیث و قر و بارد من بار علی

بضمتین قرة تتحرق لئلا القرارة فیها صببت ای قرا القدر قررت و منه بشود و دیگ تا طعام از بعد بریزند دیگ در که آبی بالضم قرارة جای آرام و منه قریقال منه

المرض فیه یاتی الذی الوقت ای قرتها ذهبت ایضا یقال و قرة علی حرة العطش اشد یقال بالکسر قرة ماند کشتی قروقور طعام شدن باشد چسپیده دیگ بن در آنچه بالفتح و

کبوتر و کردن بانگ و خنده از نوعی قرقرة و تابان هموار زمین قرقر خشک آب بالفتح قرور قواریج شیشه قارورة مردی نام و حوصله مشده تین کلمه قرة للعادة او

معدل الاعجمی الرباعی من لا الحکی صوت ای قرقار عن معدول الکسر علی مبنی قرقار حائی نام فعللی علی قرقری آواز و شستر الهدیر قرقار بعیر مردی و لقب دیگ و در قراره و ریختن و شکم

قدم و نعت العین قریر و بالعکس (عع ک اف ۲) شدن خشک قرور بالضم قرة ایضا و بالعکس (عع ف اک ۲) گرفتن آرام بالضم قرور بالفتح قرار و عمار و قار قرقار منها الفظین بین

آرام مقارة فوقه هو من الی تطمح فلا اقر حتی اعطاه یقال و غم لیل گرم اشک و شادی لیل خشک اشک را و اشک اعینی او را و چشم کردانا خنک یعنی عینه الله اقر و عینه

الراء فحذف اقررن یرید کانه القرار من القاف بفتح بیوتکن فی قرن و تعالی قوله الوقار من لا القرار من هو و الصلوة قار و ث الحدیث فی و مکن مه ای قراره و هم با گرفتن

ثم کما اقرین علی کما قرقرت من القرار من ایضا بالکسر یکون ان یحتمل و قرقر من الوقار من القاف بکسر بعدها ما کت الالف عن فیستغنی القاف علی حرکتها الفتح

بقرار ی قره علی نهی کانه قیاس غیر علی مقرر فهو اقره ایقال و گردانیدن خنک او را چیزی کردن ثابت و برجای بگذاشتن ادن آرام اقرار ... شغله علیه ...

آوردن کار را یقال اقررت ہذا الامر بقراره و تقرّیته و اقررت الناقة ای ثبت حملها عن ابن السکیت تقریر یا قرار آوردن بقرار باز بردن یقال قررت عنده الخبر حتی استقر و قرار
دادن اقترار آرام گرفتن یقال اقتر ماء الفحل فی الرحم ای تقرر و نان خورش کردن ابزار و گرفتن قراره از بن دیگ حصول آوردن به آب خنک فربه شدن ستور و یقال فلان
ما یتقار فی مکانه ای ما یستقر **قسر** ۞ **قسر** بستم بر کاری داشتن و بطنی از قبیله اقتسار بستم بر کاری داشتن قسره علی الامر و اقتسره بمعنی قیاسر قیاسرة شتران بزرگ و احدها
قیسری و ہو ایضا الشیخ الکبیر و یروی قنسری بالنون و الفتح قسور گیاهی قسوره و قسورة شیر قنسرین بالکسر و بتشدید النون شهری ست از شام قنسری منسوب بوی قنسرینی
مثله **قشر** ۞ **قشر** بالکسر قشرة پوست درخت و جز آن قشر بالفتح پوست باز کردن از چوب درخت (مع ف اض ۲ و ک ۲) تقشیر مثله انقشار لازم منه تقشر کذلک
و القاشرة اول الشجاج لانها تقشر الجلد و مطر قاشرة باران که سخت افتد و زمین را بتراشد و لباس الرجل قشره ثم قشره بکسر الوسط بسیار پوست اقشر بین القشر آنکه پوست وی
رنگین و سرخ باشد قاشور بدفال و شوم و سپیچ رسیدان بهر چه آید سنة قاشورة سال قحط قشیر پدر قبیله از هوازن قاشر نام کسی که او را بشوم مثل زدندی یقال اشأم
من قاشر **قشعر** ۞ **قشار** عصای درشت **قشعر** ۞ **قشعرار** بر خاستن موی قشعر نعت منه قشاء بحذف المیم ج لانها زائدة یقال اخذته قشعریرة فراخه
گرفت او را یعنی لرزه گرفت و القشعر القثاء **قصر** ۞ **قصر** کوشک قصور ج و قصر الظلام آمیزش تاریکی با روشنائی شبانگاه و کذلک المقصرة و الجمع المقاصیر قصور
شبانگاه شدن (مع ف ۲ اض ۲) و یقال اتیته قصرا ای عشیا و یقال قصرک ان تفعل کذا و قصارک بالضم و قصارک بالفتح یعنی نهایت کار تو آنست که چنان کنی
و یقال رضی فلان بمقصر مما کان یحاول بکسر الصاد ای بدون ما کان یطلب و یقال ہو ابن عمه قصرة بالضم و مقصورة یعنی نزدیک قصری و قصیری کوتاه ترین استخوان
پهلو قصیری ایضا افعی قوصرة بتشدید الراء و تخفیفها زنبیل خرما قصرة بالتحریک بن گردن قصر ج و به قرأ ابن عباس انها ترمی بشرر کالقصر و قصرة الفحل یعنی الاعناق
و ورد بن گردن (مع ک اف ۲) قصارة بالضم و کذلک قصری بالالف منسوب بانکه در کفه ماند بعد از کوفتن قصر بالفتح باز داشتن و منه مقصورة ابتام و شبانگاه
کردن یقال قصرنا ای امسینا و پرده فرو هشتن و کوتاه کردن و نقصر کردن باز داشتن و باز ایستادن بر حالی که اندوی نگذرد و منه قوله تعالى فاصدت الطرف یعنی زنان که نظر
شوهر خود در نگذرانند و قصرت اللقحة علی فرسی اذا جعلت در بالة و جا او کارزی کردن منه القصار گازر (مع ف اض ۲) و ما رقاصرای بد و قصد فرو ماندن عجز
از چیزی یقال قصرت عن الشیء و قصر السهم عن الهدف یقصر قصر بالکسر و فتح الوسط کوتاهی و کوتاه شدن (مع بضم ۲) قصیر کوتاه قصار بالکسر ج و الاقاصر جمع اقصر
مثل اصغر و اصاغر قصیرة ایضا اسپی که پیش خود بسته دارند و بچرا نگذارند از عزیزی امراة قصیرة و قصورة زنی که وی را بخانه باز داشته باشند و نگذارند تا بیرون آید و فی المثل
لا یطاع لقصیر امر قصیر بن سعد اللخمی صاحب جذیمة الابرش تقصیر الثوب کوفتن جامه تقصیر من الصلوة و الشعر کوتاه کردن تقصیر فی الامر سستی کردن در کار اقصار سستی
کردن یقال اقصر علیه اقصار باز داشتن و بیرون کشیدن از چیزی باختیار فان عجزت عنه قلت قصرت بلا الف و در آمدن شبانگاه و کوتاه کردن نماز و بچگان کوتاه بالا زادن
و فی الحدیث ان الطویلة قد تقصر و ان القصیرة قد تطیل و سوده شدن دندان و پیر ماده بز از کلان سالی استقصار مقصر شمردن و بکوتاهی نسبت کردن تقصار تقصارة
بالکسر قیها گردن بند تقاصیر ج قیصر ملک روم **قطر** ۞ **قطر** باران ج قطار واحدها قطرة و چکیدن آب و جز آن (مع ف اض ۲) و چکانیدن لازم متعدی قطران الماء
چکیدن آب قطران بکسر الطاء و منه قطرت البعیر ای طلیته بالقطران مقطور مقطران بالنون مثنی قطران بالیاء روده بالنون الی الاصل و ہو القطران و اقطر الشیء ای حان
ان یقطر قطور رفتن بالیع و جز آن بعیر قاطر اشتری که بول او چکان باشد قطر بالضم کرانه اقطار ج قطر بالسکون و الضم چوب که از وی بخور سازند مقطرة بالکسر کنده که بر پای
بندی نهند قطر بالکسر مس و نوعی از جامها که از او طرقه خوانند قطار بالکسر رشته شتر قطر قطرات ج قطارة بالضم چکیده از نم و جز آن تقاطر القوم گروه گروه آمدند تقطر الماء و
شدن کار زاد را تقطیر انداختن بکوشه یقال طعنه فقطره ای القاه علی احد قطریه فتقطر ای سقط و قطره قطره چکانیدن قطار کردن شتر را و فی المثل النفاض یقطر الجلب یعنی اذا
انفض القوم ای فنی زادهم قطروا الابل فجلبوها للبیع قطار اقطار اقطیرار آماده شدن گیاه و خشک شدن قطری بن فجاءة المازنی نام مردی ثم بعضهم ان اصل الاسم ماخوذ من قطری
النعال قنطرة پل بزرگ قنطر بالکسر سختی و بلا قنطار یک پوست گاو پر زر و یروی عن معاذ بن جبل انه قال ہو الف و مائتا اوقیة و یقال ہو مائة و عشرون رطلا و غیر ذلک منه القناطیر
المقنطرة **قطمر** ۞ **قطمیر** بالکسر پوست تنک دانه خرما یا نقطه سپید بر پشت دانه که خرما از وی روید **قمطر** ۞ **یوم قماطر** بالضم و قمطریر روز سخت اقمطرار سخت ناخوش شدن
و تا فتن کژدم دم را و گرد آوردن نفس خود را قمطرة سر شک بستن قمطر و قمطرة آنچه کتاب در وی نهند و خورسکر و نباتات قماطر ج **قعر** ۞ **قعر** بالفتح تک و کاویدن آن
بیخ انقعار لازم منه و تقعر چیزی بی سیدن و آشامیدن آنچه در کاسه بود قدح قعران و مقعر قدح مغاک و کذلک قصعة قعیرة اقعار به تک سانیدن تقعیر بیخ فرو شدن و لیبا
پیچیده (؟) سخن تقعر ... شدن در کاری **قعسر** ۞ **قعسری** شکوفه جبل قسری ای ضخم **قعنصر** **قعنصر** الرجل اذا تقاصر الی الارض

قفر ﴿ قفر درپی کسی رفتن (ص ف اض ۲) تقفر اثر قفا منشاء و بیابان بی آب و گیاه و کم شدن تن (ص ک اف ۲) یقال ارض قفر و مفازة قفر و قفرة و مقفار و یقال نزلنا
ببنی فلان فبتنا القفر ای لم یقرونا یعنی مهمان نداشتند یار اقفار با لفتح نان بی نان خورش اقفار خالی شدن و بصحرا شدن بی نان خورش شدن و فی الحدیث ما اقفر بیت فیه خل
قفور بالتشدید مثال تنور گیاهی و غلاف خرمائی رسیده قفخر ﴿ قفاخر قفاخری بزرگ اندام قنفخر بالکسر مثله و نون زائده قفندر ﴿ قفندر بالفتح زشت و بدبار
قمر ﴿ قمر بالتحریک ماه و هو بعد ثلاث لیال الی آخر الشهر و قبل الثلاث هلال سمی قمر البیاضه و قمیر تصغیره و خیره شدن چشم از برف و نگریستن در سپیدی (ص ک اف ۲)
و قمرت القربة ای شیء یصیبها من القمر کالاحتراق تقمر به ماهتاب بیرون آمدن یقال تقمر الاسد یطلب الصید و غالب شدن بقمار قمار مقامرة قمار گرو چیزی باختن و بهم
کردن با هم بگرو و یقال قامرته فقمرته اقمره بالضم اذا فاخرته فیه فغلبته قمر بسکون الوسط غالب شدن بقمار کردن (ص ف اک ۲) عود قماری بالفتح منسوب بعود خوشبو از هند قمری بالضم
و هو منسوب الی طیر قمر و قمر ایضا ان یکون جمع اقمر مثل احمر و حمر و اما ان یکون جمع قمری مثل رومی و روم قمریة مؤنث منه و یقال للمذکر منه ساق حر و الجمع قماری غیر مصروف
اقمر سپید یقال حمار اقمر و سحاب اقمر لیلة قمراء شب روشن اقمار روشن شدن به ماهتاب شدن و سر باخوردن خرما پیش از رسیدگی یقال اقمر التمر اذا ضربه البرد و فسدت
حلاوته قبل ان ینضج قمجر ﴿ قمجر کمان گر و هو معرب قمر ﴿ قمور بفتحتین و تشدید الواو بزرگ شهر کش و منه بعیر قمور قور ﴿ تقویر اقتوار اقتیار کرد بریدن
چیزی را و منه قوارة القمیص و البطیخ دار قوراء سرای فراخ یقال لقیت منه الاقورین و الاقوریات بلاها و سختیها اقورار به گرفتن اندام مقور ستبر اسب باریک میان
قارة پشته قار قاقور بیج و خرسنگ و قبیله و هم رماة و فی المثل انصف القارة من راماها عبد القاری منسوب الیها القیار و بر این چاه قارم و شتران یوم
ذی قار روز ظفر یافتن بنی شیبان بر لشکر عجم قهر ﴿ قهر چیره شدن (ص بفتحهما) اقهار ناکام یافتن کسی را و یقال اخذت فلانا قهرة بضم القاف ای اضطرارا
قهقری نوعی از سپس باز رفتن و هو اسم یقال رجعت القهقری یعنی باز گشتم این نوع بازگشتن قهقر سنگ سخت قهقار مثله قیر ﴿ قیر م تقییر قیراندود کردن
قیار بالتشدید نام شتر ضیعیم ﴿ قبتر و قباتر کوتاه قبتور جزیره ایست در مغرب منها خطیبها سعید بن محمد الانصاری قثعر ﴿ قثاثر خسیس و نام
قثیم کلان شکم قشبور بالضم زنی که پستان نشود قبعثور خرمای بلایه قشرة بفتحتین کالای خانه تصغیر قشیرة و قفشر الشی التحفة
قاشا البیتی ... و رفت و ناشکیبائی قحشرة زن بیده بدوده یعنی پراگنده کرد آنرا قحطر القوس زه کرد کمان را قحطر المرأة جامعها قحفر
چیزی خشک را بر چیزی خشک زدن (ص بفتحهما) قحجور بدخلق قنفد حیض آینده برای مردم اقدحمر برای بدی و دشنام پیش آماده شد و ذهبوا
بقه ... قندحرة ای بحیث لا یقدر علیهم مقذعر برای بدی و دشنام و کشش آماده شونده و اقذعر نحوه تهم رمی بالکلمة بعد الکلمة قذمور بالضم خوان
سیبهای قذعبر و قذبری ... سطبر و دراز و قذبر باجامعها قسبری بالضم نره دراز قسبار بالکسر قسبری بالضم مثله و قسبر باجامعها قسطری
... برک قسطر و قسطار مثله و در اهم ... از درام سره جدا کننده قساطرة ج و قسطر انتقدها قشاسار بالضم شهری بروم یا شهری میان روم
و شام منه المبلغ القشاساری قصطبه ... قطاب موضعی است بین اقطعر و اقعطر بازایستادن دم ... قعبری سخت و بخیل و بدخو با سختی کننده
بر اهل و اصحاب ... قعثر ... قعشرة از بیخ برکندن چیزی را قعطرة انداختن آنرا و استوار کردن آنرا و پرکردن آنرا و قعطر
انقعطر ای ... قلار و قلاری نوعی از انجیر سپید ... باب العنب الجباب و یبطن افواهها فیمسک السنة
و السنتین ... قلور شهری قمدر دراز قمطر رسنی قمطر مثله و جاجة قنبرة ... قنبرة و هو فصل ... قنابر نره مجهول
و قنبر اسم و ذکره الجوهری (ق ب ر) و اسماء مولی علی کرم الله وجهه و الیه ینسب المحدثان العباس بن احمد و احمد بن بشر القنبریان قنثر کوتاه قنثر بروزن و معنی
قنثر قنجور خرد سست خرد قنجر فراخ بینی ... فراخ دهن و بلند آواز و هر که سختی بر آن باقی مانده باشد از سر بیخ و مانند سنگ کلان که از بالای کوه جدا
شده باشد و ... بزرگ تن قناخر بالضم مثله قنخیرة بالکسر سنگ کلان قنخورة بالضم مثله قندفیر معرب کندو ... قنسر الانسان شاخ و تقبض و تقنسر
و قنسر السن الشیخ ... قنسر و قنسری ... قنسر الکبیر السن و القدیم و قنسرون و قنسرین بالکسر کورة بالشام و ... قنسری و قنسرینی و لعله ربط
... ذکره الجوهری (ق س) و ... قنشورة زنی که دستان نشود ... قنسور قناصر سخت قناصرین بالضم موضعی بشام قنصعر کوتاه گردن
و خرد ... قنطعر ... قنعار ... قنفر ... قنفر ...
... قهقر ... قهقور ... قهقور بنا من حجارة طویل ...

قهقر بتشدید الراء آنکه وسال خورد و سنگ سخت قهقار مثله و بالضم پوست سرخ بر مغز درخت خرما و شلم و کهفر طعام بسیار فوبر تو و را کوند تنها ده قهقری مثله و چیزی که بدان
بسانید چیزی را قهقار بالضم مثله و ملخ بسیار سیاه قهقری چو سیاکی سرفتن تثنیه قهقران بحذف الیاء ثقیق و تقهقر رجع القهقری قهیقران ابنه خرد قهقره کند می که بعد شیرین
سیاه شود

فصل الکاف

کبر کبر بالکسر و فتح ۲ بزرگ سال شدن (ع کاف ۲) کبرة بزرگ سالی کبر بسکون الوسط کبریاء بزرگی و بزرگ شدن (ع ح
بضمها) کبیر کبار بالضم بزرگ و بالتشدید مبن بزرگ و فلان کبرة ولد ابویه کلان ترین فرزندان است واحد و جمع و مؤنث برابر است و یقال هو کبر قومه بالضم ای هو اقعدهم
فی النسب و فی الحدیث الولاء للکبر یعنی الولاء للابن دون ابن الابن یقال هو اکبرة قومه بالکسر و تشدید الراء ای کبر قومه یستوی فیه الواحد و الجمع و المؤنث کبر بفتحتین م هو معروف
اکبر بزرگتر کبری مؤنثه کبری جمع کبری اکابر جمع اکبر اکبرون کذلک مکبور اوبالمد بزرگان و یقال توارثوا کابرا عن کابر ای کبیرا عن کبیر فی العز و الشرف اکبار بزرگ
داشتن و اکبر الصبی ای تغوط و هو کنایة التکبیر بزرگ شمردن و بزرگی صفت کردن تکبر استکبار بزرگی نمودن از خود و کردن کشی کبریت بالکسر گوگرد و قولهم اعز من الکبریت
کقولهم اعز من بیض الانوق و ذهب کبریت زر خالص

کثر کثر بالکسر و الفتح و بفتحتین کذلک و یقال هو بناء کالقبر شبه السنام به کثرة کثرة بسیاری و بسیار
شدن (ع بضمها) کثر بالضم چیره شدن ببسیاری مکاثرة نبرد کردن به بسیاری یقال کاثرناهم فکثرناهم ای غلبناهم بالکثرة اکثار استکثار بسیار مال شدن و بر کردن
درخت خرما کثر بالضم ایضا بسیار یقال الحمد لله علی القل و الکثر کلاهما بالضم و الکسر ای علی القلیل و الکثیر عدد کاثر ای کثیر تکثیر بسیاری نمودن یکثو تعدیه آنکه چیزی پیش نماید
باشد و بر و حقوق بسیار شده کوثر و بسیار خیر و کرد بسیار و منه تکوثر الغبار ای کثر و جوئی در بهشت کثار بالضم ای کثیر کثر بفتحتین بر درخت خرما

کدر کدر
بفتحتین تیرگی و تیره شدن (ع ک اف ۲) کدرة مثله (ع بضمها) کدر بالکسر بفتح الوسط و سکونه تیره مثل فخذ و فخذ تکدر تیره شدن تکدیر تیره کردن اکدر آنکه تیرگی دارد
کدری نوعی از سنگ خوار اکدریة مسئله ایست در فرائض که شوهر و مادر و جد و خواهر پدر و مادری مانده باشد کدیراء بالمد و الضم شیر و خرما کندر تیر شیره و درختی
و کوتاه بالای درشت و گورخر درشت کنادر مثله کدر بضمتین و تشدید الراء جوان گرد اندام استوار خلقت انکدار شتاب شدن و فرو ریختن و تکادرت العین فی الشی
ای ادامت النظر الیه

کرب کرب بر درخت یاد بر آید و رسن پالان کرابج قال الفراء الکرابج الانسان و واحدها کور رسن یاد بان کرب کرب بکیبار کرات
کرتان بامداد و شبانگاه کرة بالضم پشک کرتیاد خوار بار اکرابج

کرر کر بالکسر اسپ جنگ حمله کر بالفتح حرب کرار مثل قطام خرنه تو خنده بها انساء و الاعاد تقول
الساحرة یا کرار کریه کرکرة بکسرتین جمعیا زود مردمان و هی الکرکرة ایضا هی زور البعیر و هی احدی الثفنات الخمس یعنی پنجم سپل شتر و آن کردی سخت میان سینه اوست کر
بالفتح بازگشتن و باز گردانیدن لازم و متعدی کریر آواز کلو چون خبه کرده و آواز کردن آن (ع ف اک ۲) تکریر تکرار بار بار گردانیدن و التفعال بالکسر بالفتح مصدر یعنی الی
و تکرکر گرامی تردد کرکرة بالفتح خندیدن گردانیدن بادابر او بانگ کردن مرغ را و دور کردن یقال کرکرته عنی ای دفعته

کریة کریة بفتحتین کشفیه و بالفتح الباء
ایضا و هو معرب

کسر کسر شکستن و به فراهم آوردن مرغ وقت فرود آمدن انکسار تکسر شکسته شدن تکسیر بسیار شکستن کاسر عقاب است بالفتح کسر فرود دین خیمه چخوان
که بروی گوشت کم باشد کسر ج و استخوان بازو از جانب آرنج و او را کسر نیز گویند و الفتح فی هولاء الثلاثة لغة مکاسرة بالضم سایه دامن دامن خیمه پیوسته آقسر پاره شکسته
کسر ج مثل قطعة و قطع و عود صلب المکسر چوب سخت و فلان طیب المکسر بوده باشد آزمودن او صحرات گشتند یا بلند پستی و جبال فرو کسرات و تکسرت اذا کان فی شی کسر شی ما
کسار الحطب بالضم هیزم ریزه کسیر شکسته کسری بالفتح جمع کسیر مثل جریح و جرحی و لقب پادشاه فرس و هو بالکسر ایضا و جمع کسرویی بالفتح و الکسر نسبت الیه
و کسری بلاواو ایضا و الاکاسرة الجمع بخلاف القیاس و قیاسه کسرون مثل عیسون و موسون

کشر کشر دندان سپید کردن شته تبسم کردن و دم یقال کشر الرجل
و الکلب و افتر تبسم کلها بمعنی ای بدو منه الاسنان

کظر کظر بالضم چوب گوشه کمان و گوشه فرج و میان چیزی گردن

کعر کعار بزرگ شدن کوهان شتر
کعر شتر بزرگ کنا

کعبر کعبرة بالضم مع الیاء کنده کندم و هو شی یخرج من الطعام اذا نقی علیه الراس ج و منه ما و من العظام الاعلی کعبرة
پاره کردن شمشیر

کفر کفر بالضم ناگرویدن و ناسپاسی کردن (ع ف اض ۲) کفور کفران بالضم مثله کفر بالفتح پوشیدن (ع ف اک ۲) و یقال کفر نو تاو
عقاب و بها قریتان منسوبتان الی رجلین و فی الحدیث تخرجکم الروم منها کفرا کفرا ای قریة من قری الشام و کور و تاریکی شب و بالکسر مثله کافر شب تاریک
و کشاورز کفار مثله و جوی و دریا و آنکه جامه بالای زره پوشیده باشد و ناگرونده و هو ضد مومن و ناسپاس کفار بالضم مثله و کفرة بفتحتین و کفار
بالکسر ج مثل جائع و جیاع کافرة مؤنث کوافر ج مکفور خاکستر زیر خاک پوشیده متکفر مرد سلاح پوشیده اکفار کافر خواندن کسی را یقال
لا تکفر احدا من اهل قبلتک ای لا تنسبهم الی الکفر تکفیر فروتنی نمودن کسی را و دست بر سینه نهادن پیش کسی و کفاره سوگند و جز آن دادن و ناچیز کردن

کفور بزرگ کوه بزرگ الاوسط کفری بالضم شکوفه و یا غلاف وی کفری بالضم زهر و نام مردی و یقال هو غلاف شکوفه درخت و شکوفه کافور تم یکفر کافور کردن و منسوب فیه اسم الکفارة را گناه
اکفهرار روی ترش کردن و تیره رنگ شدن روی تکفهر ترش روی ابر سیاه تو بر تو کمر کمرة بفتحتین سر نره کمر بج تکویر بریده سر نره کمری یکسر بزرگ
سر نره کمی غالب کردن بر بزرگی نره یقال کامرته فکمرته الکمرة ای غلبته بعظم الکمرة کمتر کمترة نوعی از رفتار کمطرة مثله کمتر کما تر مثل کندر و کنادر مبدلات کمثری
کمثری بالضم مشددة المیم امرود واحده بالکثراة کور کور گشتن و افزونی و پیچ دستار و پیچیدن آن و شتافتن (عع ف اض ۲) و اشتر و گاو بسیار
یقال لفلان کور من الابل والبقر و یقال نعوذ بالله من الحور بعد الکور یعنی من النقصان بعد الکمال ای من القلة بعد الکثرة کور بالضم پالان با ساختگی آن اگرا
کیران ج و کوره آهنگری و خانه زنبور کورة شهرستان و ناحیه کویر گوارة النحل انگبین یا موم کارة پشتواره جامه تکویر گرد کردن و در پیچیدن چیزی
و انداختن یقال طعنه فکوره ای القاه و زیادت کردن و منه قوله تعالی یکور اللیل علی النهار و یقال تکویر اللیل علی النهار تغشیته ایاه و قوله تعالی اذا الشمس
کورت قال ابن عباس غورت و قال قتادة ای ذهب ضوؤها و قال ابو عبیدة کورت مثل تکویر العمامة تلف فتمحی و دستار پیچیدن رنگ که از ابهت
و پریشانیدن تکور در پیچیده شدن و افتادن و چکیدن اکتیار دم برداشتن اسب در دویدن رجل کوری بالفتح و تشدید الراء ای شوخ ترش مرد ناکس
کهر کهر آمدن روز (عع بفتحهما) و بانگ برزدن و قهر کردن کنهور بفتحتین ابر بزرگ کیر کیر بالکسر و یا لا نالد دمه آهنگری و نام کوهی کیمر کریز
حکاه ابن جنی و لم یفسره و عندی انه تصحیف و الصواب بالزاء آخره کیدار بالکسر مثل البناء و الاشجار و الکبس اذا کبسه من تراب نقله من مکان کان
بیکه و منه قول الفقهاء بجوز بیع الکدار و الشفعة فیه کردر گعفر ناحیتیست در عجم کازره جائیست در عجم و موضعی بسابور از فارس کیزره دهی
فیروز آباد کزیز محرکة اسم کازرون بفتح الزاء شهریست معروف کسیرة گیاهیست کنبر بفتح الباء کنبره دستیانه قبل فی ندانی مانند دست بحین
کسایج کسمکر شهری قصبتها و اسطاً کان خراجها اثنی عشر الف الف مثقال کاصبهان کستم انفه کسره و اجهش للبکاء و الکشام القبیح من الناس
کصمیر کوتاه کعتمر پسندیده است مانند کنجشک کعتمری شبیه تمایل کالسکران و عدا شدیدا و اسرع فی المشی کمعر السنام صار فیه شحم کمندر سند کنار
بالضم نوعی کنارة پاره از پارچه کتان کنارات بالکسر و التشدید و یفتح عود ها و دفها و طبلها و طنبورها کنانیر مثله تکنکر و تکنور سطبر پشت رو و کسی دستار
حسابیست باشد کنبار رسن لیف نارگیل کنبرة نرینه بینی سطبر کنتر و کتاتر کر و اندام و برزه مرد و وجه کنتر للفاصل غلیظ و کنثرة الحمار بحرکتها کنتفشر
جمعهم و انتفش کنثر ضرب من العلک نافع لقطع البلغم جدا و مرد سطبر کوتاه و خر کلان کنا در فیها مثله کندر نوعی از حساب و در نجوم کندرة چیزیکه سطبر
برابد سبقوا ازین جای باشد یا کنارة بالکسر ناییست کوبان ارکنبید و کنبید سطبر کندیر بالکسر سطبر نام شخصی فی انه لذو کندیرة بالکسر و بالفتح غلاظ
و ضخامه کنعرة شتر ماده بزرگ کناعج کنفرة نرینه بینی کنکور شهری است بین قرمیسین و همدان یسمی قصر اللصوص قلعه ایست استوار آباد نزدیک جزیره ابن عمر کنهور
چیزی است که بران شیر و انگور و مثل آن می برند کنهور پاره ابر همچو کوه یا ابر متراکم و مرد سطبر کنهورة شتر بزرگ شتر ماده مسنه کنهرة موضعی بدو همدان ما بین و کوه و دران
چاهها است **فصل اللام** البیرة و یقال الالبیرة بلد بالاندلس منها محمد بن صفوان اللبیری المحدث و یقال الکبیر لهیرة زن کوتاه زشت روی او
دراز یامر المهملة و هی التی لا تفهم جلبابها و التی تمشی مشیا ثقیلا **فصل المیم** مار میرة بالکسر کینه و دشمنی مرج مار ممارة دشمنی کردن مارة
مفاخرت کردن امر مکار سخت متر متر کشیدن و جماع کردن و انداختن و بریدن مجر مجر شکرگران خرد و یقال به مجر ای عقل و بیچ بچه دستور در شکم مجر بفتحتین
تشنگی گران باری گوسپند از بچه در شکم امجار گران بار شدن سپند از بچه چنانکه نتواند خاست مجر و مجرة نعت منه و مجر بالتحریک لغة فی نحره و هو العطش قال ابن
السکیت العرب تبدل النون من المیم مثل امتخجت الدلو ای مخجتها مخر مخر محور شگافتن کشتی آب را و بانگ کردن آن (عع بفتحهما) و منه قوله تعالی مواخر فیه ای
جواری فیه و بر زمین آب رها کردن و بنات مخر ابرهای بهاری استمخار برابر باد ایستادن امتخار بگزیدن از هر چیزی نیکو می آنرا محرة بالضم و الکسر کزیده و ناخوب ابا
مخور مرد رانده مدر مدرة بفتحتین کلوخ و دیه مدرج و نام دیهی به یمن اهل المدر و الوبر اهل ده و صحرا و منه فلان المدری مدریه نیز یا که سنانش
استخوان باشد و یقال مدرت الحوض امدره ای اصلحته بالمدر مادر نام مردی بخیل و فی المثل ابخل من مادر ممدرة جای کلوخ گرفتن امدر نخی که برآید
و کفتار تیره رنگ مذر مذر بفتحتین گنده شدن بیضه امذار متعد منه و تباه شدن معده امذر بحاجت گاه بسیار شونده و خبیث نفس شدن
(عع ک اف ۲) تمذر کذلک و یقال الذرقت ابل شذر مذر اتباع ای تفرقت مذقر امذقرار بریده شدن شیر و فی حدیث ابن خباب حین

فتله الخوارج على شاطئ نهر فسال دمه فی الماء فما امذقرّای ما اختلط بالماء هریره مرّ بالضم تلخ و پدر قبیله از تمیم امرارج مرارة تلخی و تلخ شدن (قع ک اف ۲)

امّرّان دو ویشی و پیری ماروره مرّ ارا بالضم تلخه کدور گندم باشد مُرّة پدر قبیله از قریش و هو مرة بن کعب و پدر قبیله از قیس عیلان و هو مرة بن عوف مُرّتین

مشدد الکامه وعند العامة مخفف ابو مرّة کنیت ابلیس مُرار بالضم درخت تلخ واحدها مُرارة مَرّ بالفتح رسن و کلند و کشتن یقال مربه و علیه و رفتن مرور مثله

(قع ف اض ۲) دبلوغ مَرّ موضعی نزدیک مکه مَرّة یکبار مِرّ و مِرار و مرات بار ها مُرّ مَرّ خام و هو ج... مارة مرمورة زن نرم و نازک اندام و جنبان از نشاط تمرمر جنبیدن

از نشاط مِرّة بالکسر نیرو و قوت و تیزی خرد مریره دو توانا و بازهره در رسن و ... سخت تافت ... مرور آنکه زرد ی بره غالب باشد مریره عزیمت و آهنگ امر

تلخ تر تلخ رده ده و یقال لقیت منه امرّین بنون الجمع دیدم از وی سختیها تلخیها مُرامر نام مردی که نهاده شد او بیرون آورده است و این هشت کلمه ابجد ... است

ونهاده او است و ایشان از آل مرامر گویند استمرار استوار شدن یقال استمر مریره ای استحکم و رفتن پیوسته گذشتن و جای گذشتن امرار تلخ شدن و تلخ کردن لازم و متعدی

و سخت تافتن رسن او سخن تلخ گفتن یقال ما امر فلان و ما احلی ای ما قال مُرّا و لا حلوا و سپس تلخ کردن ... ممارة کاویدن و ... پیچیدن که ... افکند او را و یقال فلان امرّ

عقد امنه یعنی محکم کار تر از وی است ... مِزر ... تیز ... (قع ف مهمل) مِزر بالکسر ...

و مردگواه و ذکر ابو عبید ان ابن عمر قد فسر الانبذة فقال البتع نبیذ العسل والجعة نبیذ الشعیر والمزر من الذرة والسکر من التمر والخمر من العنب الشکر بسکون الراء و هم

الحبشة و هی من الذرة ایضا و یقال لها الغبیراء ایضا مَزر بالفتح آشامیدن بجهت مزه تمزر اندک آشامیدن شراب مِشر مشرة الارض بسکون الشین

نیز و فتحها ... و نبات آن امشار گیاه و روئیدن هی برگ و شاخ بیرون آوردن ... تمشیر ... کذلک تمشیر ... مشرة ای لطیفة و هی ... نعمة

و الثروة فی الانسان مِصر و مَصر بالکسر شهر ... شهر ... و حد میان دو چیز ... و یقال اشتری الدار بمصورها ای بحدودها

مصیر ... مصران ... مثل رغیف و رغفان ... و قال بعضهم مصیر علی مفعل ... انما قالوا مصران کما قالوا فی جمع المسیل مسلان

تشبیها فعلا بفعیل مصران الفارة خرمای تباه مَصر بالفتح به انگشتان ... و دوشیدن ... و پستان باشد از شیر ... باقی شیر ... و دوشیدن ...

بزوناقه که اندک شیر باشد قال الاصمعی هو من المعز خاصة دون الضان ... من الضان الجدود و جمعها مصار مثل قلوص و قلائص و قال العدبس مصاما

مثل قلاص تمصیر اندک شیر شدن ماده بز ... ماصر ... مصور ... یعنی ... اندک شیر و الماصر الحاجز و فلان ... الامصار کما یقال مدن

المدن مَضِر مَضِر ماضر شیر ترش زبان گز تمضیر زبان گز شدن شیر (قع ف ا ض ۲) مُضر بضم ... نام مردی و هو مضر بن نزار و انما قیل له مضر الحمراء و لاخیه

ربیعة الفرس لانه اعطی فی المیراث الذهب و اخوه الخیل و فی الحدیث ... فی النار کان اصله من مضر اللبن و هو قرصه اللسان ... و یقال ذهب دمه

خضرا مضرا بالکسر ای هدرا اتباع و یقال خضر مضر للاتباع بالباء ایضا ... طعام از شیر ترش ... خویشتن ... مانند کردن مَطَر و مَطْر بفتحتین باران

امطار ج مطر بالسکون باریدن (قع ف اض ۲) امطار کذلک و باراندن لازم متعدی ممطر ... در زمین ... بشتاب رفتن اسپ یقال فرس ... البعیر

فما ادری من مطر به استمطار باران خواستن مِطر بالکسر بالای ... مَعَر مَعْر بفتحتین افتادن موی (قع ک اف ۲) امعر ... موی جای کم نبات و منه ارض معرة

تمعر افتادن موی و گشتن رنگ روی ... و ریش شدن مَغر مَغرة بالتحریک و التسکین گل سرخ و باران ... مغر ... سرخ موی ... اسپ اشقر ... مغر

آمدن شیر با خون از پستان گوسپند بعلتی ... شیر ... و این حالت باشد ... شتاب رفتن (قع ف اض ۲) مَقر مقر بسکون و کسره چیزی تلخ و صبر

کوفتن یقال مقر عنقه یمقرها عن ابن السکیت مقر بفتحتین تلخ شدن (قع ک اف ۲) امقار کذلک و ترش شدن شیر ... مکر مکر حیله و بد سگالیدن

و فریفتن والنعت ماکر و مکار و درخت و الجمع مکور و فراخ المکر مرة و بگل سرخ رنگ کردن یقال مکره فامتکر ای خضبه فاختضب ممکورة زن آگنده ساق گرد اندام مور

مور راه و موج و جنبیدن و گشتن و تاویدن و موج زدن (قع ف اض ۲) قوله تعالی یوم تمور السماء مورا قال الضحاک ای تموج موجا و قال ابو عبیدة تکفأ والاخفش تلکأ

و یقال مار الدم علی وجه الارض و ماره غیره والمائرات الدماء تمور تاویدن مور بالضم باد باگرد موارة پشم ریخته دراز گوش تمور الغبار ریختن پشم قطاة مارية ناشیده

سنگ خوار نرم پشم تابان مار سر جیس ... مهر مهر کابین و کابین کردن (قع بفتحهما) امهار کابین کردن فی المثل

کالممهورة احدی خدمتیها ... دهارة استادی و استادی کردن (قع بفتحهما) مهرة بن حیدان پدر قبیله ابل مهرية منسوب بوی مهر بالضم عظم فی زور

الفرس و اسپ کره امهار مهار مهارة ج مهرة کره ماده مهر مهرات ج فرس ممهر اسپ با کره مهیر مهیرة بالکسر ... ناخواستار خوار بار آوردن (قع ف اض ۲)

مار خوار بار آرنده امیارة و مُمتیار مثال رَقَالَة وکمَّار ضمیمه مُستَشرة شتلیه آزاد و برآورد آنرا از تنگی مُستَشر الناس ضمّهم وسعی او اغو اهم مُصطار و مُصطارة

می ترشش **فصل النون** نبر برداشتن و منه المنبر (مع ف اک ۲) و همزه کردن حرف انبرة همزه و آواز برداشتن سرود گوی نبر بالکسر کرمی

کم پوست شتر بر لحق وی ورم کند نبار آنبار ج و جای غله ریختن اَنابیر ج مثل نفس و انفاس انبار ایضا نام شهری و یقال انتبرت یده ای نفطت **نتر**

سر نره مالیدن بوقت بول و کشیدن آن بدرشتی و فی الحدیث فلینتر ذکره ثلث نترات یعنی بعد البول طعن نتر نیزه ربوده زدن قوس ناترة کمان که زه را

پاره کند از سختی نتر بالتحریک تباه شدن و ضائع شدن کار **نثر** پراکنده و پراکندن هینی افشاندن (مع ف اض ۲) و انداختن زره از تن مر د نثار

پراکندی و منثر للکثرة نثار بالضم آنچه بریزد از هر چیزی انتثار استنثار یعنی افشاندن و فی الحدیث اذا استنشقت فانثر نثرة عطسه ستور و سرفیدن او

و کشادگی میان دو بروت مردم و شیر و نام دو ستاره نزدیک بیکدیگر از منازل ماه در برج اسد و زره فراخ نثلة نثله انثار سخن آوردن بردن نیزه از کسی

نجر چوب تراشیدن و گرم کردن آب بسنگ تفسان و سخت راندن (مع ف اض ۲) و اصل و حسب و گونه و زمین مکه و مدینه نجیرة بالکسر سنگ تفسان که آب به و کرم

کنند نجیرة آب کرم کرده بسنگ جل نجیر بالکسر و سخت راننده نجار بالکسر الضم اصل و حسب و لون و فی المثل کل نجار ابل نجارها ای فیه کل لون من الاخلاق و این در حق

کسی مثلون خلق گویند که بریک رای نباشد استعمال کنند نجران نام شهری از یمن و چوبی که پاشنه در بروی گردد و مرد تشنه نجر بالتحتین تشنگی و تشنه شدن شتر از خوردن حبوب

(مع ک اف ۲) و منه شهر ناجر ماهی که در گرما آید بوقت تشنگی شتر **نحر** شتر کشتن و بریدن سینه و بر سینه زدن و در سینه شدن نحر و منحر بالفتح پیش سینه منحر ایضا

قربان جای نحر النهار اول روز منحار بسیار کشنده شتران و من کلام العرب یقال لمن یوصف بالجود انه لمنحار بوائکها یعنی بسیار کشنده شتران فربه النحیرة بار پسین روز

از ماه و بار پسین شب از وی نحریر بالکسر زیرک داننده ناحران دو رگ سینه اسپ انتحار خویشتن را کشتن و بر چیزی بخیلی کردن یقال انتحر الرجل ای نحر نفسه و فی

المثل سرق السارق فانتحر القوم علی الشیء ای تشاحوا علیه حرصا و تناحروا ای نحر بعضهم بعضا **نخر** بوسیده و ریزه ریزه شدن (مع کاف ۲)

عظام نخرة یک الحار استخوانهای بوسیده و کاواک که باد بروی برسد آواز آید از وی نخرة الریح سختی وزیدن باد نخرة ایضا و نخرة مثال همزة پیش بینی

اسپ و خر و خوک نخر بکسرتین اتباعا للخاء و فتح المیم ایضا سوراخ بینی و مثله منخر بکسرتین و هما نادران لان مفعلا لیس من الابنیة منخور کذلک نخور بالفتح ماده شتری

که تا انگشت در بینی وی نکنند شیر ندهد نخوری فراخ سوراخ پستان نخیر بانگ کردن بینی (مع فاض ک ۲) ناخر استخوان کاواک که بوزیدن باد از وی آواز آید و یقال

ما بها ناخر ای احد **ندر** افتادن (مع فاض ۲) و تنها و غریب شدن اندار از شمار افکندن یقال اندر من الحساب کذا و شمشیر افکندن یقال ضرب

یده بالسیف فاندرها و لقیته فی الندرة بالسکون و الحرکة ای احیانا و لقیته فی الندری و فی ندری بالالف و اللام و بغیرهما مثله اندر خرمن گاه انادر ج

و نام دیهی بشام الاندریون منسوبون الیها و یخفف فی الشعر لاجتماع ثلث یاآت فی الجر و النصب کقول عمرو بن کلثوم (ع) و لا تبقی خمور الاندرینا **نذر** انذار

نذیر بیم کردن نذر بضمتین بیم و یقال انها جمع نذر کرهن و رهن و یقال جمع نذیر بمعنی منذر و نذر پیمان و منه نذرت لله کذا انذر بالضم و الکسر قال الاخفش

قالوا انذر علی نفسه نذرا و نذرت مالی نذرا منذر و نذیر بیم رساننده ابن مناذر شاعری من فتح المیم لم یصرفه و یقول انه جمع منذر و من ضمها صرفه و هم المناذرة

یرید آل المنذر او جماعة الحی مثل المهالبة و المسامعة و نذر القوم بالعدو بالکسر اذا علموا منذر نام مردی تناذر یکدیگر را بیم کردن **نزر** اندک بی مزه نزارة

اندک شدن (مع بضمها) عطاء نزیر و منزور قلیل تنزیر الحاح کردن و خوار داشتن نزار بالکسر پدر قبیله و تنزر ای انتسب الیهم و دخل فیهم نزور بالفتح زن

فرزند **نسر** کرکس جمع القلة انسر و الکثیر نسور و نام بت و غده و میان سم که سفته نسور ج و برکندن باز گوشت را بمنقار (مع ف اض ۲) منسر

بالکسر منقار و پاره از لشکر که مقدمه لشکر بزرگ باشد منسر مثال مجلس مثله ناسور بیماری بالصاد ایضا و هو معرب نسران دو ستاره نسر طائر و نسر واقع

استنسار کرکس شدن و فی المثل ان البغاث بارضنا یستنسر و این بجائی استعمال کنند که ضعیف در وی قوی شود نساره بالکسر نام جوالی بنی عامر **نشر**

خوش و گیاه خشک و یکبار سبز شده و یکبار سبز شدن و بریدن چوب یا تره (مع ف اض ۲) و گستردن و فاش کردن خبر نشارة نرمه ریزهای چوب که باره بریده شود

منشار بالکسر اره و نشر بالتحتین پراکنده و پراکندگان و احد و جمع یکسان و پراکنده شدن گوسپند بشب بی جهت چرا انتشار ماتبقیه الدابة من العلف فارسی معرب ریح نشور باد بهار

نشر بضمتین ج و قری قوله تعالی الله الذی یرسل الریاح نشرا بضمتین و باسکان الثانی ایضا ناشرة رگ بازو و نواشر ج و نام مردی نشور زنده شدن یوم النشور روز

رستخیز انشار زنده کردانیدن یقال انشر الله ای احیاهم و منه قرأ ابن عباس کیف ننشرها و قرأ الحسن ننشرها ذهب الی النشر و الطی قال الفراء و الوجه ان یقول انشرها

انتشر و انتشیر فسون کردن و نوشتن و فی الحدیث فلعل طبا اصابه یعنی سحرا ثم نشره بقل اعوذ برب الناس ای فاه نشرة بالضم تعویذ انتشار پراکنده شدن و درد امی و

بره و باد گرفتن پی ستور از ماندگی **نصر نُصْر** یاری دادن (مع ف اص ۲) و یاری دهندگان و احد یا ناصر مثل صاحب و صحب و پدر قبیله از بنی اسد و باریدن باران

عطا دادن نصیر یاری کرا نصار ج مثل شریف و اشراف استنصار یاری خواستن تناصر یکدیگر را یاری کردن انتصار داد ستدن نصران نام دیهی بشام که نصارا منسوبند

بوی یقال رجل نصرانی و امرأة نصرانیة و انصاری جمع نصران و نصرانة مثل ندمی من ندمان و ندمانة تنصّر ترسا شدن تنصیر ترسا گردانیدن و فی الحدیث فابواه یهودانه و ینصرانه

نضر نُضْر زر النضر ج و پدر قبیله از قریش نضار بالضم زر خالص و هر چیزی نضیر زر و پدر قبیله از یهود خیبر چیزی تازه و قدح نضار قدحی از چوب که نضرة تازه و

تازه و بر آب شدن و کردن لازم متعد (مع ف اص ۲) یقال نضر وجهه و نضر الله وجهه نضارة تازه روی شدن (مع نصه ها و ک اف ۲ ایضا) حکاه ابو عبید تنضیر

انضار تازه روی گردانیدن و فی الحدیث نضر الله امرأ سمع مقالتی فوعاها ای نعّمه الله و قولهم اخضر ناضر کقولهم اصفر فاقع و ابیض ناصع و احمر قانی ای بسبزه

نطر ناطر ناطور باغبان نواطیر ج ناطرون نام موضعی **نظر + نَظَر** بفتحتین نظران نگریستن در چیزی بتامل یقال نظرت الشی و یقال حی حلال و نظاری

متجاورون یری بعضهم بعضا و چشم داشتن انتظار مثله نظرة چشم زخم و زیان و زشت یقال نظر الدهر الیهم فاهلکهم ناظرة چشم نظران و در کرانه دو جانب بینی که تا

چشم اندوی کشاید ناظر السواد الاصغر الذی فیه انسان العین و دیدبان و نگاهبان نظرة بکسر الظا تاخیر کردن و زمان دادن قوله تعالی فنظرة الی میسرة انظار مثله

استنظار مهلت خواستن نظر چشم و شبیه نظار اسم لامر منه مثل نزال و تراک ای انظر مناظرة منظر نظرة جای نگریستن و یقال منظرة خیر من مخبرة و رجل منظرانی و مخبرانی

و امرأة حسنة المنظر و المنظرة ایضا نظارة جمع نگرندگان بنو النظارة و نظارتة منسوب الیهم نظیر مانند نظر الشی بالکسر نظیره بخود دیدن و یقال فلان نظیرة قومه و نظورة

قومه ای منظور الیهم فی کل شی نظائر ج منظور بن سیار نام مردی **نعر نُعْرة** آواز و آواز کردن (مع ف اک ۲) نعیر مثله و فلان نعار فی الفتن ای ساع فیها

نُعَرَة مثال همزة مگسی که در بینی ستور (مع ک اف ۲) ستور رود و نعر ایضا آنکه بجای آرام نگیرد و یقال للمرأة و الجمل اتی یا ملت

نُعَرة فرّا ای با حاجات ملقوحا و فی راسه نعرة ای کبر نعر بر جوشیدن خون (مع فتها و ک ۲) عروق نعارا ای فوار نعور مثله و مفتن و رشه یا یقال نعر فلان فی

البلاد ای هب فیها ناعورة کوزه دولاب نواعیر ج و فلان نعیر الهم ای بعید الفکر انعار بر کردن درخت اراک **نغر نَغَر** خشم شدن (مع ک اف ۲) و

برجوشیدن دیگ قال ابن السکیت فلان یتنغر علی فلان ای یتذمر علیه و انغرت الشاة و نغرت ای احمر لبنها نغرة مثال همزة مرغکی نغر نغران ج و فی الحدیث

یا ابا عمیر ما فعل النغیر **نفر نَفْر** الرجل و نفره گروه مردم از سه تا ده و کذلک النفر و النفرة بالسکون و النفیر ایضا نفر بالسکون گروه گروه بازگشتن حاجیان از منی

و غلبه کردن و آماسیدن یقال نفر جلده ای ورم و فی الحدیث تخلل رجل بالقصب فنفر فمه ای ورم نفار بالکسر نفور رمیدن (مع ف اص و ک ۲) و همچنین

پیش آمدن بکاری نفیر نفرة قومی که بکاری پیش روند انفار تنفیر استنفار رمانیدن استنفار رمیدن قوله تعالی حمر مستنفرة ای نافرة مستنفرة بفتح الفا ترسیده

یوم النفر روز بازگشتن حاجیان از منی و آن روز دوازدهم ذی الحجه است یوم النفر بالتحریک یوم النفور و النفیر مثله منافرة داوری کردن در حسب و نسب یقال نافرة

فنفره ینفره بالضم لا غیر ای غلبه و نفره علیه ای قضی بالغلبة له و کذلک انفره و قولهم نفر عنه ای لقبه لقبا کانه عندهم تنفیر للجن و العین عنه قال اعرابی لما ولدت

قیل لابی نفر عنه فسمانی قنفذا و کنانی ابا العداء نافر ای غالب منفور ای مغلوب و لقیته قبل کل صیح و نفر و قد مر فی باب الحا ای نخست و یوم نفر بنفر اتباع لعفر

نقر نَقْر دانه چیدن مرغ و کند اگری کردن در چوب و صور دردمیدن و عیب کردن و منه قالت امرأة لزوجها مر بی علی بنی نظری و لا تمر بی علی بنات نقری

ای تمر بی علی الرجال الذین ینظرون و لا تمر بی علی النساء اللواتی یعبن و ستور راندن ببانگ قال الشاعر (ع) انا ابن ماویة اذ جد النقر اراد النقر بالخیل فلما

وقف نقل حرکة الراء الی القاف اذا کانت ساکنة لیعلم انما حرکة آخرف فی الوصل کما تقول هذا بکر و مررت ببکر و لا یکون ذلک فی النصب ان شئت لم تنقل

و وقفت علی السکون و ان کان قبله ساکنا و انگشت زدن و یقال ما اثابک نقرة یعنی پاره پشیز و ترا چیزی این ما جزء نفی استعمال کنند ناقور که برشانه رسیده

صور قوله تعالی فاذا نقر فی الناقور ای فی الصور و دعوتهم النقری ای دعوتهم خاصة و یقال نقرت به ای دعوته خاصة من بین الجماعة و نقر و انتقر یعنی نقرة

بالضم سیم گداخته و چاهک زمین نقرة القفا مغاکچه قفا نقیر چاهک و انگشتری و نادره اصل خشبة ینقر فینبذ فیه فیشتد نبیذه و هو الذی ورد النهی عنه تنقیر

للاتباع و هو کریم النقیر ای کریم الاصل نقرة مثال همزة نوعی از بیماری که پای ستور با التحریک معمد بد نقر (مع ک اف ۲) شاة نقرة نعت منه و خشم ناک شدن

(مع ک اف ۲) نقر نعت منه منقر بضمتین چاه سه تنگ مناقر ج منقر بالکسر منقار نول مرغ و اسکنه مناقیر ج تنقیر باز کاویدن

از چیزی و بانگ کردن مرغ انفاد بار ایستادن از چیزی با **نُقرة** مثال افلة فلیست دره روم و ایضا جمع نقیر مثل رغیف و ارغفة وهی حفرة فی الارض **نکر + نکرة**
بکسر اوسط ناشناسائی ضد معرفت نکر بضمتین وسکون الوسط نکور ناشناختن انکار استنکار کذالک تنکیر ویکرکون کردن تنکر لازم منه منکر بفتح العین ناشناخته
وکار زشت نکر بضمتین وسکون ج منکر وشگفت نکیر انکار فغیر المنکر نکارة نکر زیرکی نکر بکسر الثانی وبضمه زیرک یقال با شد نکره بالضم والفتح ونکر الامر بضم الثانی
ای اشتد ناکره کارزار کردن قال ابو سفیان ان محمدا لم یناکر احدا الا کانت معه الاهوال تناکر ناشناخته آوردن طریق ینکوره بالیاء الذی علی غیر قصد
یعنی راه بیهره منکر نکیر دو فرشته پرسنده در گور **نمر + نمر** بکسر الوسط پلنگ نمور ج نمر بضمتین کذلک هو شاذ ولعله مقصور منه نمرة مونث وپدر قبیله
نمری بالفتح منسوب بنمر بالکسر وسکون نام مردی نمیر پدر قبیله از قیس نمر بفتحتین پلنگ رنگ شدن (مع کاف) سحاب انمر ابرپیسه وقولهم اریتها نمرة
ای ما مطرة قال الاخفش فی قوله تعالی فاخرجنا منه خضرا یرید الاخضر انمر ایضا اسپ چهار نعم انمر التی فیها سواد وبیاض تنمر دگرگون شدن وبیم کردن ملنگی
نمون نمرة جامه صوف فی حدیث سعد نبطی فی جبوته اعرابی فی نمرته اسد فی تاموره نمیر آب پاده حسب نمیر ای طاهر خالص نمارة بالضم نام مردی **نور + نور**
روشنی و آهوان رمنده وزنان دور از تهمت وهو علی اصل بضمتین مثل قذال وقذل الا انهم کرهوا الضمة علی الواو فسکنت واحدها نوار وهی المرأة النافرة عن
الرجل وحل این نور بالفتح نوار بالکسر رمیدن وگریختن وگریزانیدن لازم متعد (مع فاض) انارة تنویر روشن کردن وروشن شدن لازم ومتعد وگل دادن
درخت تنویر ایضا وروشن شدن صبح ودست بستن آوردن ونیل بیختن بروی تا نشان با ند استنارة روشن شدن نار آتش ونشان ستور مونثه وهی من الواو
لان تصغیره نویرة نور انورة نیران ج ویقال ما نار هذه الناقة ای ما سمتها وفی المثل نجارها نارها نائرة دشمنائی شور دیدن آتش یقال تنورت النار
تبصرتها وآهک که بدان موی ستروند نورة بالضم پاک ستردن بالفتح ودود کی نگار بدان سیاه کنند قلبت الواو المضمومة همزة نور شکوفه انوار ج نوارة بالضم مشددا شکوفه
انوار ج منار بالفتح نشانها که در راه بر پای کنند منارة ومچراغ پایه منا ور ج بالواو علی الاصل وبالهمزة ایضا منائر مثل مصائب وهی ایضا فی الاصل مصاوب
ویقال منارة مفعلة من الاستنارة وهی المیقدة بالکسر المیفنة ذو المنار ملکی از ملوک یمن که وضع منارة او کرده است منور دو بجار نام دو کوه است در بنی سلیم
نهر + نهار روز نقیض لیل ولا یجمع کما لایجمع العذاب والشراب فان جمعت علی القلة قلت انهر وعلی الکثرة نهر بضمتین وجوی جاری آنجه حرا از مرغ است نام
شاعری وهو نهار بن توسعة الیشکری من تیم رجل نهر بکسر پروز غارت کننده نهر بالحرکة والسکون جوی انهار ج وقوله تعالی فی جنات ونهر ای انهار وقد
یعبر بالواحد عن الجمع کما قال تعالی ویولون الدبر ویقال فی ضیاء وسعة وروان آب در زمین استنهار مثله انهار آب راندن وخون وجز آن وزخم فراخ زدن وبیخبر
استنها فراخ شدن انهار روز کردن نه انتهار بانگ زدن قوله تعالی واما السائل فلا تنهر ای لا تزجره وآن نام شهری مشهرة جای خاک بدانداختن
نهبر + نهابیر مواضع هلاکه فی الحدیث من تبع المال من نهاوش اذهبه الله فی نهابیر نهابیر کوه ها از ریگ واحد ها نهبرة بضمتین **نیر + نیر** علم
جامه پود جامه پیوج انیار ج نام کوهی بیراق انیار ج وانار النسج نیر و اسداد مثل اراق عمامة نیر النیران یکی از رجل فووه المطر ای قوة او و دوتها
قوت یار او باشد نیر الطریق نشان راه نیار بالکسر نام مردی **فصل الهاء** (مع قیصر) **هارت** نائرة (مع فتحتها) ها جت ناجتة والقنور کصبور فی (ن و ر)
نیلفرة بادیه جو منج کردن بال والنون زائدة **هتر** بالفتح نام شهری کان بنی لمن کسری انوشیروان و ریحان معروف کالنستر ورکدربهم تاحیه است
در عراق ششتر وجزیره است مابین دنیا وا ناقه رتبه ششتر مون هی است باقراقیه معبد ترها وان تارکان ویا شهری بکر یاقوت برقیها قوم من قریش بیته ربین الفیروان
متهم مطل و موضعی است بشرقی اندلس **فسطوریه** بالضم وفتح قومی از نصاری که یاد تکیران آن قوم مخالفت و ازیشان اصحاب نسطور الحکیم الذی ظهر فی زمن المامون
وتصرف فی الانجیل بحکم رأیه وقال کان ان الله واحد ذو اقانیم ثلثة وهو بالرومیة نسطوریس **نشتیر** ویعنی **نطشرة** خوردن بید کاربکه بدل کرانی آمد وقلب الطنر
نیلوفر ویقال النینوفر ضرب من الریاحین ینبت فی المیاه الراکدة بارد فی الثالثة رطب فی الثانیة ملین صالح للسعال واوجاع الجنب والرئة والصدر وانو
هواء وطلی به التجربی اتبامه الرداها منه بالیفینانال وادافک **فیاطیر** گیاه پراکنده وشتت گیاه که بباران بیادن وید طورة بالضم نای النون زائدة **نهصر** فلا
علیها دی تحشه بالانیب **نیمشرة** نوعی از رفتار **تمنیر** گرگ با بچه آن از نشار وسبانیت ملاده مرتبی بسیار خورنده گذشت نصیر اللحم قطعه ونهسر الطعام اکله
فصل الواو **وار + وارة** و آرت تابانیدن (مع ذاک) استمار دربی دیگر رمیدن الاصمعی عن ابی عبیدة استوأرت الابل ای تتابعت علی نفار
قال ابو زید هو اذا نفرت فصعدت الجبل فاذا کان نفارها فی السهل قیل استاورت قال هذا کلام بنی عقیل ارض ومرة زمین سخت خشک و هو مقلوب من الاوار

وبرة و وبرة جانوریست خرد تر از گربه که او را بپارسی نک گویند و بترکی سموره نیز و با بیج و نام مردی و روزی از ایام عجوز و با رشک قطام بنت عباد و بفتحتین پشم شتر و پشم ناک شدن (ع ک اف ۲) و برکت سر نعمت منه ایبا پشم ناک شدن و یقال یا بها و ابراهی حد بنات الاوبر سماروغ ریزه تو بیر بفتح گوش و ریزه در پشت و اقامت کردن بجائی **وتر و وتر** بالکسر تنها و طاق و تر بالفتح کینه و این لغت اهل عالیه است و بالکسر اهل الحجاز فی الثانی و بالفتح فی الاول و تمیم بالکسر فیهما و بفتحتین زه کمان و تر بالسکون و تره کینه ناستدن و کم کردن از حق کسی (ع ف اک ۲) یقال وتره حقه ای نقصه و منه قوله تعالی و لن یترکم اعمالکم ای لن ینقصکم و تو بوزانکه کینه کشته خویش و ا نیابد و تره و تیرة رگ پوست نره و خرک بینی و حلقه تیراندازی و تیرة روش و نهاد و یقال ما زال علی وتیرة واحدة ای طریقة و سستی در کار یقال لیس فیه وتیرة ای فتور و ایتار طاق کردن و زه کردن کمان را و تیرشاله مواترة و پی یکدیگر شدن کسسته و دو سه روز میان و زده ضد مدارکت و مواصلت و نامه و پی یکدیگر فرستادن یکان یکان باقته مواترة آنکه یکی را تو خوابانید انگاه زانوی دیگر نهد و ایکبار نهد تا پی یک یک پس یکدیگر تترن و لا تنون و هی فی الاصل و تری ان کان الفها للتانیث لا تنون و ان کانت للالحاق تنون **وثر و وثر** بالکسر بستر و ثار بالفتح و الکسر نرم امراة و ثیرة پر گوشت و ثارة بالفتح نرم و سپرده شدن (ع بضمها) قال ابو زید و ثارة بسیار سیه شدن چنانکه و ثاجه بسیار گوشتنا شدن و ثر بالفتح آب گشن در رحم که ناقه از وی آبستن نشود و بسیار گشنی کردن (ع ف اک ۲) استیثار بسیار خواستن چیزی را و بسیار آمدن میثرة اسپ مدین میاثر و مواثر **وجر و وجور** بالفتح دارو در دهان و جبر اجار دارو در دهان ریختن ایجار ایضا نیزه در سینه زدن مجمر کیچه که دارو بوی ریزند اتجار دارو کردن و جور هو افتعال منه و جر بفتحتین ترسیدن و جر و جر فرست منه و جار بالفتح و الکسر کنام کفتار و جرة نام صحرائی میان مکه و بصره **وحر و وحرة** بفتحتین کل سرخ بر زمین چفسیده و خشم و کینه داشتن (ع ک اک ۲) وحر بالسکون کینه و هو اسم مثل و غر **و ذر و ذرة** پاره گوشت و یقال فی الشتم یا ابن شامة الوذر و ذرة مثل غدره و ذر گوشت پاره پاره کردن یا برید و پیش فرو بردن بجراحت و یقال تجزه ای نسبه و الاصل فیه یذر مثل سعه لیسعه و لا یقال و ذره و لا و اذره یقال ترکه و هو نامک **وزر و وزر** پناه و کوه و زر بالکسر و سکون گرانی و بزه و بشتواره جامه و سلاح آو زاریج و بر داشتن بزه پشت قوله تعالی و لا تزر وازرة وزر اخری ای لا تحمل حاملة حمل اخری قال الاخفش ای لا تاثم آثمة باثم اخری و غلبه کردن (ع ف اک ۲) و بالکسر ایضا و زیر هم موازرة هم پشتی و وزیری کردن و زارة بالفتح و الکسر اسم فیه استیزار و زارت خواستن و وزارت کردن تو زیر وزیری نمودن اتزار کینا و کرده (ع) و فی الحدیث مأزورات لمکان ما جورات و لو افرد و لم یقل و زرا ایزار در پناه آوردن و استوار کردن **وشر و وشر** و شتر کردن و تنک کردن دندان و میان تیزه پاره و فی الحدیث لعن الله الواشرة و المؤتشرة یشاراره **وصر و وصر** بالکسر عهد و چک عهدنامه و فی الحدیث هذا ما اشتری فلان من فلان ارضا فجمع الاوصار و علی الاسرة و لا تطیق الشرن و هو لغة فی اصر **و ضر و وضر** بفتحتین ریم چرکیش و بوی ناخوش گوشت و هیناک شدن (ع ک اف ۲) **وطر و وطر** بفتحتین حاجت و لا یبنی منه فعل و الجمع الاوطار **وعر و وعر** دشوار و عورة مصدر منه (ع بضمها) و توعر دشوار شدن ایعار دشوار یافتن و یقال فلان یتوعر ای قلیله ایعار کم کردن یقال قلیل و تر و وعر **وغر و وغر** گرانی و خشم و کینه و غر بفتحتین پیشانی نشستن از خشم و کینه (ع ک اف ۲) ایغار گرم کردن از خشم کسی را و جوشانیدن آب شیر تا تمام رسیدن یقال ایغار کشبه یقال الایغار ان یجعل الملک الارض للرجل من غیر خراج و قد هی بمعنی اخراج ایغار ایضا و غره و غیره شیر پستان گرم کرده و غیره گرم کردن شیر و آب جوش و خواهیش آب تنگ **وفر و وفر** مال بسیار و تمام کردن و فوز لائم (ع ف اک ۲) موفور تمام و فرة موی تا نرمه گوش انگاه جمة انگاه لمة که بکتف فرود آید و فی المثل توفر و تحمد این مثل آنجا گویند که کسی چیزی بدهد او را و ابی و انکه از وی بخشم شود و فوا زمین تمام نبات و یقال مزادة وفراء للتی لم ینقص من ادیمها شیء و تمام کردن حق کسی یقال توفر علیه حقه تمام یقال استوفر حقه ای استوفاه توفر حرمت نگاه داشتن توفر علیه ای عنی بامره و هو متوافر ای کثیر **وقر و وقر** گرانی گوش و گران شدن (ع ک اف ۲) و قیاس مصدره بالتحریک الا انه جاء بالتسکین یقال وقرت اذنه توقر و قرا و گران کردن گوش یقال وقر الله اذنه و قرت اذنه موقور و یقال اللهم قر اذنه و چکا استخوان و قر بالکسر بار خر و اشتر چنانکه وسق بار شتر ایقار بار کردن و گران بار شدن امرأة موقرة بفتح القاف علی سوقرة بالفتح بالکسر گران بار و حکی بالفتح و هو علی غیر القیاس و قره شکوهیدن یقال وقرت الدابة ایقار مصدر منه یقال او قر بامره و فی المثل کانت وقرة فی صخرة و این بجائی است که کسی در مصیبت صبور باشد و در وی اثر مصیبت اثر نکند و قار آهستگی کردن اسم مصدر (ع بضمها ف اک ۲) یقال وقر یقر وقارا و قرة

وفور آهسته قال الله تعالی وقرن فی بیوتکن بکسر القاف من الوقار وقد مر بیانه فی القاف توقیر بزرگ داشتن و حلیم شمردن و آزمودن جل موقر آزموده تیقور وقار معنی
و هو فی الاصل و یقور فابدلت الواو بالتاء کما فی وراث و تراث وقیر و وقیرة مغاکی در کوه و فقیر وقیر اتباع و قیر قرة رمه گوسپند **وکر** **وکر** خانه مرغ و کور کاج
و بخانه در آمدن نی (ع ع ف ا ک ۲) وو ویدن اشتر و سپ پر کردن مشک و گرسی بوزن فعلی نوعی از دویدن اسپ اشتر ناقه وکری ناقه کوتاه توکیر پر کردن مشک و شکم
و جزآن و مهمانی بنای نو دادن وکیرة مهمانی بنای نو ایکار پر کردن توکر پر شدن مج مع (تمیمه) **ووره** تودیرا او قعه فی مهلکه او اغواه حتی تکلف ما وقع
منه فی مهلکة و دار رسوله بعثه و ور الشیء نجاه و بعده و ور الرجل اغواه و ور ماله بذره واسرف فیه فتودر و وورت اذر و دورا سکرت حتی کاد یغشی علی
تودیر جهک عنی نحه و بعده و تودر فی الامر تورطه و قد یکون التودر فی الصدق والکذب هوایراد صاحبک فی مهلکة و دة نزن لا غرو سریع رشله
وایضا فراخی سال و الود و بقی الضعیف البصر و نحوی عاصر ابا تمام یکنی اباعبدالله و دو نظره احده و ود فی الکلام اسرع المود و دل المعد موزو ن
بالزاد مثله **و ظر** فربه و پر گوشت شد (ع ع ک اف ۲) ودر نعت منه او هوالملآن المخذین والبطن من اللحم **و ثره** توثیرا علیته یعنی بلند گردانیدم
اورا **و هر** بفتحتین افروخته شدن شعاع آفتاب بر زمین بحدیکه برای او اضطراب مانند بخار نمودار شود توهر اللیل والشتاء والرمل تهور ای بیشتر شب و زمستان
بگذشت و ریگ توده بشکست و هران پدر قبیله و شهری باندلس منها عبدالرحمن بن عبدالله شیخ ابی عمر بن عبدالبر و موضعی است بفارس و تهره و تهره او
فیما لا مخرج منه و توهر به فلانا فی الکلام اضطره الی ما یبقی فیه متحیرا و انا مستو هربه و مستیقن مستیقن و یوسف بن ایوب بن و هرة محدث

فصل الهاء

هبر بفتحتین گوشت گرفتن شتر (ع ع ک اف ۲) هبر اهبر نعت منه بعیر هبر و بر شتر پر گوشت پشم ناک هبر هبیر زمین هموار هبو سیح وایضا سنگهای بزرگ
بر پشتها هبرة پاره گوشت و پاره کردن (ع ع ف اک ۲) هبیرا ناقه بسیار گوشت هوبر کپی بسیار موی هبار مثله وایضا نام مردی از قریش هبیرة بن سعد
نام مردی که مفقود شده فی المثل لا آتیک هبیرة بن سعد یعنی هرگز نیایم هبیرة سعد سه هنبر کمترین بچه کفتار و خرکره ام الهنبر ماده خر **هتر** **هتر** بالکسر
سخن ولی فائده و شگفت و نحو هتر ها تر تاکید است و یقال انه لهتر اهتار شگفت شگفتها و این مرد زیرک داهی را گویند اهتار خرف شدن از پیری استهتار
شیفته شدن بر شراب جزآن تهاتر بر یکدیگر دعوی باطل کردن **هجر** **تهجیر** نیم روز و جدائی و جدائی کردن هجران کذلک هجرة بالکسر اسم منه هجرتان هجرة
الحبشة و هجرة المدینة هجر ایضا پریشان گفتن بسیار و تنگ برکشیدن بر شتر (ع ع ف ا ش ۲) هجو ر سخن پریشان و منه قوله تعالی ان قومی اتخذوا هذا القرآن مهجورا ای قالوا
فیه غیر الحق و جدا مانده و گشنی شتر که گردن او را بر پای بسته باشند هاجر نعت از جموع مهاجرة رسیدن از جائی بدوستی جای دیگر تهاجر بریدن هجر بالضم سخن بیهوده اهجار
فحش و بیهوده گفتن اهجال ما و مهاجرات و هجرات ای فضائح و فواحش و بگرمای نیم روز آمدن یقال اتینا مهجرین کما یقال موصلین ای فی وقت الهاجرة والاصیل و فرو
شدن شتر و پیموده در رفتار هاجرة گرمای نیم روز تهجیر تهجر رفتن در وقت و تهجر ایضا ای تشبه بالمهاجرین و فی الحدیث هاجروا ولا تهجروا قال الفراء ناقه مهجرة و بعیر مهجر
شتری که برفتار و فربهی فزون باشد و یقال هو الذی یتناعته الناس و یهجرونه ای ینعتونه و یقال هذا اهجر من هذا ای اکرم منه مهجر شور گیاه خشک و شکسته و گرمای نیم روز
و خوش و فراخ هجر بالتحریک نام شهری که خرما بدو نسبت کنند مذکر مصروف و فی المثل کمبضع تمر الی هجر والنسبة الیه هاجری علی غیر قیاس هاجری ایضا البنا هجیر هجیری بالکسر
والتشدید فیهما خوی و عادت اهجیری بالهمز کذلک اهجار بالکسر پالان شتر و زه کمان **هدر** **هدر** بالسکون و الحرکة باطل شدن حق و خون و مانند آن و جوشیدن
شراب تهدار کذلک (ع ع ف اک ۲) اهدار مباح گردانیدن خون رجل هدرة مثال همزة مردی ساقط قوم هدرة بالتحریک ای ساقطون و یقال ضربه فهدرت رائته تهدیر
هدر و اهی ساقط هدیر بانگ و بانگ کردن کبوتر و شتر و منه ابل هوادر (ع ع ف اک ۲) هادر مثله و فی المثل فالمهدر فی العنة و آن کشتی باشد کماوراً بسته باشند تا کشتی نکند و او فریاد
می کشد و لیکن هیچ کس بوی نپرداخته فریاد می کند و بر کاری نباشد یا در شیر هی که بالای وی جغرات شده باشد و زیر وی زرد آب بود و جوف هادر شکم برآمده و یقال هدر العرفج اذا عظم
نباتهما **هذر** **هذر** بفتحتین بیهوده هذر بالسکون بیهوده گفتن (ع ع ف اض ک ۲) هذر یکالشانی هذرة مثال همزة هذار مهذار بالکسر بیهوده گوی هذار بسیار گفتن
رجل هذریان بالیاء و کسر الهاء والراء و دی شتاب سخن و سبک خدمت **هر** **هر** بالکسر هرة مثال قرد و قردة نام سنور و گربه و هرة مؤنث هر سیح
مثل قربة و قرب... نام... (ع ع ف اک ۲) فی المثل هو لا یعرف الهر من البر ای لا یعرف من یکرهه ممن یبره و یقال الهر دعاء الغنم و
البر... شتر را بیماری... شدن شتر یقال هرت الابل فهی هرهرة و ناقة مهرورة و بعیر مهرور
... (ع ع ف اک ۲) ... شراب و جنگ یقال هر فلان الکاس والحرب ای کرههما و یقال هر الشبرق و لیبس او دلیس

وتنفس نهاده در روی بانگ کردن هزاران و ستاره هجیره خواندن گوسپند و به هجیرة الشی اوّل فی قرنه بخانه ای حرکته هجیر بی آیت بجهایه کلاه و هیولانگ آنهجیر
وهو حکایة جبریة هجرس هجرس بعمانمدن ورستن هجر بالکسر باین زده و همه چیز فروهجیراته هجر و اتابت اند لک هجیر هجیرستان سیاه مثیر جبل
هجیران و هجیر بالفتح فهما مر و بر غوه هشور هشور بیشور درختی وقیل نبات هصر هاصر شکن و نیز شکستن هصرت الغصن و هصرته دای امالته
راسه انتصار مثله هیتصر هصور شکار شیر درنده هقور هقور بالفتح و تشدید الواو دراز هکر هکر بفتحتین بالکسر حیران سخت شگفت داشتن
(صح ک اف ۲) هکر نعت منه همر همر ریختن آب واشک (صح ف اض ۲) و دوشیدن همه شیر دادن چیزی کسی همار مهمر مهمار بسیار گوی هماس بیر قتق
اسپ انهار رفتن آب هور هور فرو دریدن و تهمت کردن هورة اسم منه (صح ف اص ۲) هائر هاری حالی القلب نعت مثل شاک شاکی
السلاح تهور افکندن دیوار و جز آن تهور فرو دریدن و افتادن در چیزی بی باکی و گذشتن پشته تنبه و بیشتر زمستان شکستن سر ها هتوار هلاک شدن نور
ریک تووه بلند هیر هیر هیر مثل تهویر و تحور تیمر بالکسر و الفتح شمال آیر ایرلغتان فیهما بابدال الهمزة هیر بیشتر بیدالراد صحیح هیری بالا
مثله هیر سنگ سخت و سر است فی المثل اکذب من الهیبر ای من السراب هیم هیم تیر کوتاه هینکور کسی که شب و نه بیدار نباشد هیمرة جل فعلاة
زیاده گوی هدکر هدکر کعلابط نیکوقت رفتار گوشت و استخوان خود را جنباند هیله کرده هدکورة و هیدکور هیدکورة زن بسیار گوشت فرجل هدکر کعلابط
او الهیدکور الشدید من والشابة الصحمة الحسنة الدل کالهدکورة و اللبن الحائر کالهدکر و لقب الحارث بن عدی بن المنذر کان شدیدا و لقب رجل
من کنده و تهدکر من اللبن هو کی حتی نام و تهدکر علی الناس تنزی و المتهدکر من الالبان الحتلط بعضه ببعض هیدکور الاساطین ثابت الهدکور ثابتة
کلنه و المتهدکرة من الثمد التی تجتمع فی الصیف مایسمی الان ای ام زنیدام یصب علیه الماء فربما صلحت الهدخرة علی فعللة و المتهدخرة المرأة
الهدکر فی المشی کالتهدکر و تهدکرت اتهجت و سرت هزهرة هزهرة جنبش سخت و تزهرة عنف و تشعشعه هزهزه بالکسر شوری به منعت الشیر
تصغیر الهیبرة بالضم و بسیم قرابا تاک لا عام و الاعمال کانه ابدل الهمزة بالهاء هطر الکلب یهطره قتله بالخشب او هو طلق الضرب هطرة خواری فقیر شدن
و تعلیکه سوال کند او را و هاکری نام شخص و بهی در رسترهن رأی و هی بزمین هیان و تهطرت البیر تحویرت هیعرة هیعرة غول و خشتی با زن سبک و خشتی تهیعرت
بلاد کنند و پیرسال خوردند هیجرت المرأة و تهیعرت اذا کانت لاتستقر فی مکان هقعرة هقعرة سوراخ کوش شاذة لانه قلما تقع فی الاسماء کلمة فیها ارن بعد بابراد لیس فیهما حاجز
هلقم کصیمر و بخل و نیز پیچ کفتار و ابو الهنبر کفتار نر آم الهنبر کفتار ماده هنبرة خر ماده ام الهنبر مثله بنت الهنبار کاو و سپید انبان بلامها پا کناره آن کشقیر کرده
نر هنبرة مؤنث و الهنابیر الهنابیر فصل الیاء یبرین یبرین نام جائی و در یک یبرین یبرة بفتحتین است من تحت آن سنگ صل خفی حدیث لقمان
انه لیبصر اثر الذر فی الحجر الاثر و یقال جائی بیاد و حیران نیزان اتباع یسر یسر بضمتین و سکون آسانی و یسیر و یسیر آسان کردن خو فیق دادن و بسیار شیر دادن
گوسپند و منه قولهم رجل یسیر ای خلاف الحسب یسر بالفتح فرو دیه تافتن و بخشش کردن شترقمار را به جهت قسمت و سوی چپ آمدن و یقال قعد یسرة ای
شانه یسرة استیسار آماده شدن ایسر چپ یسرة سوی چپ و توانگری کذلک بضم السین و فراخی و قرأ بعضهم فنظرة الی میسرة بالاضافة قال الاخفش هو غیر جائز لانه
لیس فی الکلام مفعل بغیر الهاء و اما مکرم و معون فهما جمع مکرمة و معونة میسر بکسر السین قمار کردن (صح ف اک ۲) ییسر ییسر بلا حذف یاء المضارع و کذلک ییعر ییبع
بخلاف یعد و یصل و اخواتهما لتقویها حدی الیائین بالاخری فلهذا قالوا فی لغة بنی اسد ییجل و هم لا یقولون یعلم لاستثقالهم الکسر علی الیاء فان قال قائل فکیف لم یحذفوها
مع التاء و الالف و النون قلنا بهذه الثلثه مبدلة من الیاء و هی الاصل و لیلیان فعلت و افعل و فعلنا مبنیات علی افعل ییسر بفتحتین جاهای کف دست از هم شاده و داخ
دوران ایسارج یسرات دستها و پاهای سبک ایهجن التیسر سعو رنیکو برازنده قوائم را و ستور فره یا سر بالتحریک مقام ایسارج یاسر نقیض یامن ایسر القوم الجزور اک
احتروها و اقتسموا الاعضاء یاسر شترکش که گوشت را بهره بهره کند و یقال یاسر باصحابک ای خذ بهم یسارا و کذلک انتیاسر و یقیم بکره دیاسه دای با هد رحیل اعسر
آنکه بهر دو دست برابر عمل کند ایسار یا تقسار بالیمن و بغیرالجز بهره کردن گوشت جزورا یسار بالفتح دست چپ و توانگری ایام مردی یسارة توانگری یسار بی یسار
شدن و یقال انظرنی حتی ایسار ای الی الیسر لانه معدول عن میسرة تیسری ست چپ بهشت تیسیر اندکره و آسان یسعور یسعور نام جائی و درختی علی
فعلول یعر یعر بره عاله که برای شیر بندان را در فی المثل هو اذل من الیعرة یعار بالضم بانگ کردن بز ماده (صح ف اک ۲) یعور ریش کهدوقت دوشیدن
بول کند و یقال هو بالباد من البعر و البول یعارة کشش بکری را به ماده عوض کردن تا اگر کشتی قبول کند باشد و الا فلا و ذلک ملکر و هما (ضمیمه) هیاج عند

عدل عنه معیار کمیزان چوگان فی کره ابن سیدة فی (ی ج ر) یذر کیقعم جد محمد بن یحیی السبتی المحدث یزر دیهی ست در خراسان بناحیه خوارزم پاموشتر
یسار کشداد جد حمدان بن غانم الزندنی البخاری المحدث یهر بالفتح وبفتحتین جای فراخ وستیهیدن قد استیهر تمادی فی الامر واستیهر الحمر فزعت واستیهر الرجل
ذهب عقله وستیقن بالامر استوهر مثله ذو یهر بفتحتین وقد یسکن پادشاهی از قبیله حمیر والیهیر فی (ه ا ر) واستیهر بالملک استبدل بها الملا غیبها

باب الزاء فصل الالف

ابز ابوز برجستن آهو یه ودر دویدن اباز اخت منه ابوز بالفتح کذلک ارز ارز بضمتین وفتح الاول وتشدید الآخر ارز بضمتین وسکون الزاء بالضم
بلا همز ونز بالنون الساکنة وهی ست لغات بیخ ارزة بفتحات درخت ارزن ارزة بالتسکین درخت صنوبر ارز بیخ ارز وزه هموار شدن درخت وجزان
ونیزن (عج ف ا ض ۲) ومنه ناقة آرزة ای محکمة ایلة آرزة شب سرد ویقال ان فلانا اذا سئل ارز ای تشنج وتقبض واذا دعی اهتز یعنی الی الطعام ارز بالفتح
ای تقبض من البخل وفی الحدیث ان الاسلام لیارز الی المدینة کما تارز الحیة الی جحرها ای تنضم ویجتمع ها رز پناه جای ه نیز بانگ رعد
وآواز جوشش دیگ جوشیدن (عج ف ا ض ۲) وفی الحدیث انه کان یصلی ولجوفه ازیز کازیز المرجل من البکاء اتنزاز سخت جوشیدن دیگ ازبر انگیختن
وبرافغالانیدن ومنه قوله تعالی تؤزهم ازا ای تغریهم علی المعاصی وبرانگیختن یقال ازرت الشیء اذا ضممت بعضه الی بعض اوزة اوز بالکسر وتشدید الواو بط ومرغابی
اوزون ج بالواو والنون کجمع العقلاء ضمیمه اخیذ نام شخصی واستاجز علی الوسادة تحنی علیها ولم یتکی افز برجستن کانه مقلوب من الوفز وانا علی افاز ووفاز
کاشاخ وشاخ الزز واگرفتن چیز را (عج ف اک ۲) یتعدی بنفسه وبالباء واضطراب کردن (عج ک اف ۲) فصل الباء برز بروز بیرون آمدن
ابراز بیرون کردن براز مبارزة از میان صف بیرون شدن بحرب براز ایضا کنایة عن ثفل الغذاء وهو الغائط متبرز حاجت جای براز بالفتح کشادگی فراخ وجای
بی درخت کشاده تبرز بحاجت گاه بیرون شدن تبریز سپید او کشاده کردن وفزون شدن براقران خود رجل برز مرد پارسا وزیرک وامراة برزة وکتاب مبروز
ای منشور وهو علی غیر قیاس وانکره ابو حاتم وقال لعله مزبور ولا وجه لانکاره لان الرواة کلهم علی انه لغة برغز برغز گوزن بچه بزز بز سلاح ومتاع
بزاز جامه ومتاع فروش وبودن (عج ف اض ۲) وفی المثل من عز بز ای من غلب اخذ السلب بزیزی اسم منه ابتزاز کذلک بزة بالکسر هیئات وسلاح
بغز تبغز نشاط وبازی کردن شتر باغزیة نوعی از جامها بلز بلز بکسرتین ای ضخم قال ثعلب لم یات من الصفات علی فعل الا حرفان امراة بلز ای ضخمة واتان ابد
بهز بهز راندن بدرشتی ونام مردی بیز بازم ابواز بیزان ج بازی مثال قاضی مثله بزاة ج ضمیمه بخز وبشت زد اورا (عج بفتحها)
بخز غینه چشم اورا کور کرد (عج بفتحها) ابخاز گروهی از مردم بلاز الرجل گریخت ودوید وشکم سیر خورد بلازر شیطان کوتاه وکودک درشت وسخت بلز باسم
مثله بلتزی کجنفلی شتر درشت وسخت بیز بیوز رفتن ومنقطع شدن (عج ف اک ۲) البائز العائش وفلان لا تبیز بیتهم لا تعیش وفلان لم یبز
ای لم یفلت فصل التاء ترز تروز سخت شدن گوشت تارز هرچه سخت وصلب باشد اتراز سخت کردن خمیر او خشک کردن ومردگی کو
اسپ تیز تیاز مرد کوتاه وفشیده گوشت تیز لرزیدن تیر که در نشانه زده باشند (عج ف اک ۲) ضمیمه تاز الجرح زخم التیام یافت
(عج بفتحها) تاز القوم فی الحرب بهم نزدیک شدند وجبیر تز کلفت گور خر نیکو خلقت تمر بیز ذکر فی (ب ر ز) ذکره ابن درید فی الرباعی تمر عوزی
نسبة الی تمر عوزة بذکر فی العین تراهز کعلابط شتر که تمام شده باشد قوتش یا وقت علف خوردن سرش بلرزد تکلیزة لقب ابی القاسم الاصبهانی الحافظ
التمیمی عابی وعن غیره بالراء وقد تقدم توز بالضم طبیعت وخوی ودرختی وبیخ ومحمد بن مسعود التوزی محدث لعله نسب الیه والخشبة یلعب بها بالکجة وموضع
ما بین سمیرا وفید الاتوز الکریم الاصل وتوزون لقب محمد بن ابراهیم الطبری توزین او تیزین کورة بحلب وتانة یتوز غائط وتوز کبقم شهری بفارس ویقال
توج بالجیم منه الثیاب التوزیة ومحمد بن عبد الله التوزی وابو یعلی محمد بن الصلت وابراهیم بن موسی واحمد بن علی التوزیون المحدثون فصل الجیم جاز جاز
بالتحریک آب نگو خستن (عج ک اف ۲) یقال جزت بالماء ای غصصت به جاز بالتسکین اسم فیه جبز جبز بالکسر بخیل جبیز نان خشک یقال اخرج الخبیزة جبزا ای
یابسا جحز جحرز بضمتین والسکون وبفتحتین والسکون اربع لغات زمین بی نبات ج اجحز وجحزة مثل جحر وجحرة وجمع الجحز اجحاز مثل سبب واسباب ارض مجرزة
زمین که علف اورا خورانیده باشند جحز بفتحتین تنگ سال مطبری جحز بالضم کرز معرب جیز قوج جحز بالفتح بریدن (عج ف اض ۲) سیف جراز بالضم
وتخفیف شمشیر بران ناقة جراز بسیار خوار رجل جروز وامراة جروزة آنکه تمام خوان را بخورد وهیچ نگذارد وجرزة اسم للاستیصال جارز سرفه سخت درزن فالمدید

جارزة زمین خشک که ریگ فرو گرفته باشد جبز بالکسر چستین زنانه جبرش: جبرز قریز بفتحتین گربز و بمعنی عربان جبرم: جبرموز بالضم حوضچه یا مزع
وایضا اعضا یقال جمع جرامیزه اذا انقبض لیثب ابن جرموز نام مردی که کشنده زبیر بود جزمزة الجیز نازکرد آمدن بجائی بجزم گذشتن شب جبز: جیز
فریز کردن پشم و درودن گندم و خرما و جزاز (عع فا ض ۲) بجز واس و دو کارد فرپز من الجزاز بالفتح والکسر وقت درو و فرپز اجزاز بدر رسیدن گشت
و خرما و جزاز یقال اجز الزرع ای حان جزازه و اجز الرجل ای صار ذا زرع و غنم مجزرة استجزاز بدر رسیدن گشت یقال استجز البر ای استحصد اجتزاز
اجد نان بریدن یقال اجتزز شار الشیخ و اجد زرعه جزوز خشک شدن خرما (عع ف اک ۲) اجزاز مثله تمر فیه جزوز ای یبس جز بالکسر پشم یک ساله جزوزة
بالفتح گوسفند فریز کردنی مثل الحلوبة والرکوبة والعلوفة جزازة بالضم ریزهای ادیم و چرم و جزاز جزیزة پاره از پشم جز جزة بکسرتین گوهری نگین از پشم که بر هودج
آویزند جلز: جلز بالفتح من السنان الغلاظ و من السوط مقبضه پی بر تیر و تازیانه و دسته شمشیر و جزاز پیچیدن (عع ف اک ۲) تجلیز کذلک جلاز بالکسر
پی پیچیده جلواز پیکار و دامن بردار جلاوزة جمع جلوز بالکسر و التشدید اللام چلغوزه جلفز: جلفزیز بالفتح کنه پیر در تنر نجیده کارکن او العجوز التی فیها بقیة
جمز: جمز نوعی از رفتار شتاب (عع ف اک ۲) جمازة جماز شتر تیز بسیار رو و جمازی المتحات خر تیز رو جمازة بالضم و التشدید دراعه از صوف
جمزة مخفف پاره از خرما جمز جمزان نوعی از خرما جمیزی بتشدید المیم میوه چون انجیر جنز: جنازة تخت که مرده را بروی بردارند و آنچه مرده بروی
نباشد نعش و سریر خوانند جهز: جهاز بالفتح والکسر رخت عروس و مسافر و مرده اجهاز خسته را کشتن یقال اجهز علیه فرس جهیز اسب سخت دونده
و فی المثل ضرب فی جهازه بالفتح یعنی رمیده و اصل آن از ستوری گرفته اند که بار او بشکم آید و بر مدو روی صحرا گیرد جهاز بالفتح فرج تجهیز ساختن جهاز عروس
و لشکر و مرده و مسافر و دوانیدن اسپ بر کسی یقال جهز علیه الفرس تجهز آماده شدن کاری را یقال تجهز للامر جهیزة نام زنی که در المثل فلان
احمق من جهیزة و هی امرأة واقعها فحملت و تحرک الولد فی بطنها وقالت فی بطنی شیء ینقز جوز: جواز بالفتح روائی و رواشدن و آب که ستور و کشت را
دهند و آب دادن و گذشتن از جائی و راهی (عع ف اض ۲) اجازة بریدن مسافت و پس افگندن جائی برفتن اندر و گذرانیدن و اجازت دادن بامری
و صله دادن و دستوری دادن و در شعر مصراع دیگری را تمام کردن و یکی روی ال و دیگری طا آوردن یقال استجزت فلانا فاجازنی اذا استقاک ماء لارضک
او ماشیتک مجاوزة در گذشتن از جائی بجائی تجاوز در گذشتن و در گذاشتن گناه و المجاز نام موضعی بمنی تجویز روا داشتن چیزی بدرو روا گردانیدن تجوز
عفو کردن یقال اللهم تجوز عنی و تجاوز عنی و سبک گذاردن نماز و سخن بمجاز گفتن مجاز راه گذر و گذاشتن و رفتن و ضد حقیقت جوزة گوز جوز جوزات جمع
معرب و یک بار آب دادن ستور را و کشت را مجازة گورستان جوز الشیء وسطه اجواز جمع جوزاء گوسپند میان سفید و نام برجی جائز و رودان و گذرنده
و بالار جوزة جوزان جمع جیزة کرانه وادی جیز جمع جائزة صله و عطا جوائز جمع و شربتی آب تجاویز نوعی از برد ها و جامها قسمیه کلم الجرافی اعلاط
الفخم الخیم الجیعر کالجاز الی آخره وحبا جعیزان گیاهی جعفر شتابی در رفتار جلبز کعلابط بسیار سخت جلجز کجعفر و قرطاس سنگ من جبل الجلخز
من النوق الجلفزیز جمل جلنزی شتر بسیار سخت جلهزة دانسته چشم پوشی کردن از چیزی فصل الحاء حجز: حجز بازداشتن (عع فا
ض ۲) و بستن بهست و پای شتر تا نعلین او را برداشتند انحجاز باز ایستادن و بحجاز شدن محاجزة یکدیگر را منع کردن و فی المثل ان اردت المحاجزة فقبل
المناجزة و یقال کانت بین القوم رمیا ثم صارت حجیزی ای تراموا ثم تحاجزوا احتجاز یامثل حماینک ای تحجز بین القوم حجزة بفتحتین یاریکی حجاز بالکسر
بلاد حرب لانها حجزت بین نجد والغور و رسن که دست و پای شتر بدان بندند احتجاز ازار بر میان بستن و بحجاز آمدن محجوز شتر دست و پای بسته حجزة بالضم
ازار حرز: حرز بالکسر جای استوار و تعویذ حرز حریز جای نیک استوار احتراز تحرز پرهیز کردن و خویشتن نگاه داشتن حرز بفتحتین گوی که کودکان
بدوی بازی کنند و هو الجوز المحکوک یلعب به الصبیان و من امثالهم فیمن طمع فی الربح حتی فانه رأس المال قولهم و احرزنی ابتغی النوافل احرزه ضمنه
الساحر حرباز بالکسر قبیله از تیم حز: حز رخنه حزة یکی حزا یعنا وقت و هنگام و بریدن و رخنه در چوب افگندن احتزاز بریدن تحزیز بریدن و بندها
تحزیز تیز کردن و برهم سودن دندان را و اندازه کردن و البعیر الذی صاحب مرفقه طرف کرکره و ادام قیل له حاز فاذا ادمیه فهو الماسح حزة بالضم پاره از
پاره گوشت بدرازا بریده حزاز شبه سبوس سر حزازة سوزش دل از خشم و جزاز کذلک حزاز بالفتح و الضم شدد احیزة جای درشت حزان بالکسر ذرج
حفز: چستن چو تفتن از پس پشت (عع ف اک ۲) و یقال اللیل یحفز النهار ای یسوقه و حفزه بالرمح ای طعنه احتفاز بر سر پای نشستن و ...

وتیمیا صلیه فی الحدیث عن علی رضی الله تعالی عنه اذا صلت المرأة فلتحتفز ای تتضام اذا جلست واذا سجدت ولا تخوی کما یخوی الرجل حفزان لقب حارث بن
شریک الشیبانی حلتر حلتر [illegible] زندان [illegible] کذلک حلترة بکسرتین مشددة اللام زن کوتاه وبخیل ونام مردی کذا رجل حلتر حمز حمز زبان گزنده شدن
شراب وگیاه حمزة تره تیزک ونام عم رسول الله صلی الله علیه وسلم ابو حمزة کنیت انس بن مالک رضی الله تعالی عنه بسبب تره چیدن رسول او را این کنیت حموزة
حمازة بالفتح سختی وسخت شدن (مع بفتحهما) تحمیز افروختن [illegible] مثله وفی حدیث ابن عباس رضی الله تعالی عنه افضل الاعمال احمزها ای اشدها واقویها محموز
البنان سخت سرهای انگشت حوز حوز حیازة بالکسر گرد آوردن (مع فه اض ۲) احتیاز کذلک حوز حیز راندن نرم (مع فه اض ک ۲) احوزی مرد سبک
راننده احوذی بالذال کذلک تحوز پیچیدن وسبک راندن ستور سوی آب محاوزة بهم درآمیختن تحوز تحیز درپیچیدن یقال مالک تحوز تحوز الحیة وتحیز تحیزا
وبکوشه رفتن حیز گرداگرد هر چیز واصله من الواو وکذلک حیز بالتخفیف مثل هین وهین احیاز کناره حوزة ناحیه حوزة الملک بیضته الحیاز برگشتن از چیزی [illegible]
[illegible] بگرفتن تحاوز [illegible] از هم بکرانه شدن ضمیمه مثلث حمز فضروا الزوال اجتمعوا وابیات حمز [illegible] حرمزة تیزی خاطر احرمز وتحرمز ای صار
ذکیا وحرمز لقبه [illegible] پدر قبیله وبنوا حرماز قبیله الحافرة التی تحفر برجلها ای ترمح بها کانه مقلوب الفاحرة الحلجزة الحلجز [illegible] سخت
راندن وآهسته راندن من الاضداد وتثنیت الحیة تلوت [illegible] گلتان [illegible] جیزان بالکسر شهری بدیار بکر منه محمد بن اسمعیل الفقیه
الشاعر ومحمد بن ابی طالب الادیب فصل الخاء خبز خبز بالضم نان وبالفتح نان پختن ونان دادن (مع فه ک ۲) خابز مرد با نان مثل لابن وتامر
خبز ایضا راندن ودست بزمین زدن شتر خبزة بالضم کماج خبازة خبازی بالضم مشددة باب سحاب بالفتح نان پز خرز خرز دوزموزه ودوختن
(مع فه اض ک ۲) خراز دوزنده خرزة بالضم [illegible] ومانند آن مخرز بالکسر درفش خرزة بفتحتین مهره خرزات الملک جواهر تاجه خرز الظهر
مهره پشت خرز خرز [illegible] نهادن به نیزه و تیر دوختن (مع فه اض ۲) اختراز کذلک خزز بالضم خرگوش خزان
بالکسر [illegible] خزازی بالفتح [illegible] نام کوهی که بر سر او آتش افروختندی خز خز مثال [illegible] بد توانا خضر خضر بالتحریک بو
گرفتن گوشت (مع ک اف ۲) [illegible] بفتحتین [illegible] خانه باز [illegible] بانگ [illegible] گیاهی وگریه ودرد گلو [illegible] بالکسر
لقبه خوز خوز بالضم [illegible] ضمیمه خربز بالکسر خربزه عربی صحیح واصله فارسی تخرمز بزرگی و ترش روئی نمود تخزبز
البعیر ضرب بیده کل من اتی [illegible] کذلک (به وزن) خامیز شوربا با سرکه که پیش از آن دور کرده باشند لغت عجمی است فصل الدال
درز درز الثوب [illegible] بنات الدرز [illegible] درزة فرومایگان ومردم درزی دوزنده دلمز دلامز بالضم
توانا ودرمیان دلمز مقصورة دلامز بالفتح ج دلیز دلیز بالکسر [illegible] ضمیمه دخز جماع کردن (مع بفتحهما) وبسیار سخت دعز
[illegible] کردن وجماع کردن (مع بفتحهما) دمهز موز بسیار خورنده ضمیمه فصل الذال ذبرز [illegible] بر لذتهای دنیا قادر شد (مع ک اف ۲)
الذبرمازی [illegible] بن الفضل المحدث روی عنه ابو حفص عمر بن شاهین السمرقندی فصل الراء ربز ربز کبش ربیز چقار آگنده گوشت
تربیز [illegible] کردن [illegible] رجز رجز بالکسر پلیدی وعذاب وبت قوله تعالی والرجز فاهجر وقری بالضم ایضا قال مجاهد هو الصنم واما قوله تعالی
رجزا من السماء بالکسر فهو العذاب رجز بفتحتین [illegible] شعر [illegible] ومنه رجز الراجز [illegible] یکی از بیماریهای شتر [illegible] ناقة رجزاء کذلک مرتجز
نام یکی از اسپ رسول صلی الله علیه السلام رجازة بالکسر [illegible] که سبک باشد تا برابر شود رزز رز در زمین جستن
[illegible] کردن چیزی [illegible] نهادن [illegible] فرو بردن [illegible] نهادن (مع فه اض ۲) ارزاز مثله [illegible] وبر او کردن کار را
یقال [illegible] الامر لک ترزیزا [illegible] البیاض [illegible] بیاض مرتز ای معقول ارتزاز [illegible]
[illegible] کردن [illegible] بالکسر [illegible] آهسته [illegible] گیاهی که بوی چیزی رنگ کنند
[illegible] رعز [illegible] اذا اشتدت قصرته واذا خففت مددته
[illegible] رکز [illegible] (مع فه اض ۲ ک) [illegible] کردن بر کمان هر که [illegible]
[illegible] رکاز مال پنهان کرده در زمین فی الحدیث فی الرکاز الخمس ارکاز یافتن مال پنهانی در زمین رمز رمز بلب وابرو

اشارت کردن (صح ف اص ا و ک ۲) ارتماز مضطراب کردن ترقم مثله ارمیاز جنبیدن لشکر مارزه لشکر انبوه که کوی اطراف و نواحی می جنبد بحرکت ایشان
و... مفسد بودن بلاد بکار وامیزد در بار **شرشه رشر** بالضم لغة فی الارز برنج **روش ، روند** آزمودن (صح ف اص ۲) **رهز ، ...** جنبیدن
بوقت مباضعت ... کذلک (صح بفتحها) **ضمیمه رخیز** اسمی است **رطز** بالفتحتین سست از شعر و غیره و الرطازات مخففة الخرافات **شرغوه**
سستی ... **قرقره** ... (صح ف اک ۲) رافزرگ جهنده ... ای الضرب **قفز** رقص کردن رافزرگ جهنده و مایه قفز
ای ... **هرجهره** گفتشعر ... بالفتح الامار جای طمع ... ای لا یعطی شیا **فصل الزاء** **زیرز ، زیزای** زمین درشت و کرانه
... زیاد بیشتر زیاده ی بالفتح ... زوانیه و یک بزرگ رجل زوانیه کوتاه ضخیم قوم زوانیه کذلک رجل **زوزنی** بالفتح والنون ...
مرد ... و بستم ظریف زوزاه حقیر داشتن و راندن ... ای استحقره وطرده **ضمیمه زبازاه** زبانا و زن کوتاه زبانیه ...
قوم خود **زریز** سبک پاک ... ای **نزنزا** جمهور المصنفین فی بسیط النحو ... **زلز** بالفتحتین ... کلیف رخت خانه
و راهی که ... بیابانی ... (صح ک اف ۲) **زلزه** ... ساکن ... کند جمعوا ... **زوزان**
بالضم ... بالفتح شهری بین هرات و نیشاپور و قصبه ... قوم زوانیه قصار ... رجل زونزی
و زوزی ... متحذلق ... زوزاة استحقره وطرده **فصل السین** **سجزی** بالفتح والکسر نسبة الی سجستان الاقلیم المعروف
منه ابو داود سلیمان بن الاشعث ابو سعید عثمان بن سعید الدرمی و ابو حاتم بن حبان والخلیل بن احمد القاضی و ... و ابو نصر عبید الله الوائلی المجاور
و مسعود بن ناصر الرکاب و یحیی بن عمار الواعظ و علی بن بشری اللیثی و عبد الکریم بن ابی حاتم و عبد الله بن مامور و ابو الوقت عبد الاول **سلغز** بالغین المعجمة
... **سیشز** ... منها احمد بن عبد الکریم السیفنیزی المقری و علی بن المعالی المحدث ... **سیزه** بالضم والکسر
و بالنعت و بالاضافة ... **سیارزه** ... علی بن الحسن السیانی ... **فصل**
الشین **شارز ، شارزه** درشت شدن جای بی آرامی (صح ک اف ۲) اشاره بی آرام گردانیدن **شخز ، شخز** بی آرام کردن **شرز ، شرز**
درستی ... منازعت کردن شارزه بد خو **شمرز ، شمرازه** سخت خشک شدن شی شمرز ... منقبض و گرفته شدن ... گرفتگی
شوهز ... **شیز** بالشین السین و بالضم والکسر ... ثوب خز و ثوب خز **شیز** ... چوب سیاه که از وی کاسها سازند
(**ضمیمه** **شخز** نکاح شخز ... (صح ک اف ۲) **شغیزه** بالغین المعجمة سوزن کلان جوالدوز **شغز** بالفتح گردن ... در میان قوم فساد
انگیختن (صح بفتحها) ... الشغز ... **شغفر** ... بصد رقدم یعنی ... پای زدن (صح ف اک ۲)
شکز انگشت خلانیدن و زبان ... و نیزه زدن و جماع کردن (صح ف اص ۲) الشکاز من اذا حدث المراة انزل قبل ان یخالطها یعنی آنکه ...
انزال کند ... الشراب الشکازه ... فخلفه ... یعنی کسی که مقابل ... الوجه ایستاده ... رجل شکز
و شکز بد خلق ... **شمخز** بضم الشین و کسر ها و شد المیم بلند نگاه ... گردن
... **شهنیز ، شونیز** شونیز سیاه دانه ... خوانند شونیزیه مقبره صالحین است در بغداد **شناهز** قلعه ایست ... **شونز**
گردن ... **الشهنیز** **فصل الضاد** **ضرز ، ضرز** باستین ... **ضرزه** زن ...
بالا ناکس ناقه ضرز ... کام ... **ضمز ، ضمز** ... خاموش بودن (صح ف اص
و ک ۲) ... ضماز ... **ضموز ، ضموز** ... حکم (صح
ف اص ۲) **ضیز ، ضیز** کم کردن حق کسی (صح ف اک ۲) ضاز بالهمزة کذلک (صح بفتحها) و قوله تعالی قسمة ضیزی ای جائرة و هی فعلی مثل طولی
و حبلی و انما کسروا الضاد لیسلم فیه الیاء لانه لیس فی الکلام فعلی بالکسر صفة و انما هو من بناء الاسماء کالشعری و الدفلی **ضمیمه ضماز** بالفتح ...
(صح بفتحها) و ضاز فلانا ... و قسمة ضازی ... **ضیبارز** ...
... **ضمخز** ... (صح بفتحها) **ضمرز** ...

یعنی پنهان بسوی آن آهسته رفت ضمعر سخت پایمال کردن (ع بفتحها) ضمغز بالکسر شیر و بدسرشت از درندگان ضمغر فرو خوردن شتر نواله را و مع کراهته و لاکه در دهن نمودن و جماع کردن و خاییدن و سر جستن و جهیدن و بدست یا بپا زدن و بدهن اسپ لگام دادن ضفیر سطبر ضفیزة نواله کلان و ضفطزه کراهت نواله فرو بردن ضفار سخن چین مشتق من الضفز حرکة للاشعیر یحبش لیعلفه البعیر لانه یهی قول الزور کما یهی هذا الشعیر للعلف ضفکز بالفتح الغمز الشدید یعنی سخت فشاردن ضمخر بضم الضاد و کسر با شتر سطبر و مردم فربه گشتن و مند ضمرز کنز سج دعلابط شتر ماده سال خورده با کلان جثه کم شیر و بجعفر اسد و فحل ضمارز غلیظ و ضمرز علیه البلد و القبر غلظ ضمرز زمین بسیار سخت ضمرزه سنگلاخ و درشت که شب راه رفتن بران دشوار باشد و زن درشت ضمزه سخت سپردا و را (ع بفتحها) و ضمزه المرأة نکحها و ضمز الدابة غمزه بتقدیم الغ **فصل الطاء** طرز طراز بالکسر علم جامه تطریز علم کردن مطرز با علم طرزه بکسر البار علم گر طراز نوره و نهاد طفر طفز فسوس کردن (ع ف اض) طماز نعت منه **طمهز** طمهز بالکسر کوه و شتر و کوهان و طمز ها جامعها طمزه پر کردن چیزی طمنیز کر نجبیل فرج زن الطمخز کنایة عن الجماع طمخز بالکسر مرد نیم طمعز دو کردن و جماع کردن (ع بفتحها) طواز کلان نام خوی سال خورده **فصل العین** عجز عجز بالفتح و ضم سرین و بن چیزی پوست و یذکر و هو للرجل و المرأة جمیعا اعجاز ج عجیزه سرین زن عجز ناتوانی (ع ف اک ۲) معجز معجزه بفتح الوسط و کسرها کذلک و فی الحدیث لا تلثوا بدار معجزة ای لا تقیموا ببلدة تعجزون فیها عن التعیش عجوز بالضم گنده پیر شدن (ع ف اض ۲) و بالفتح گنده پیر قال ابن السکیت العامة تقولها بالتاء یعنی العجوزة عجائز عجز ج و فی الحدیث ان الجنة لا تدخلها العجز و بیک تو ده عجز بفتحتین عجز بالضم بزرگ شدن سرین (ع ک اف ۲) عجزاء زن بزرگ سرین و عقاب کوتاه دم و ریگ تو ده بلند اعجاز ناتوان گردانیدن و عاجز یافتن کسی را و درگذشتن چیزی از کسی یقال اعجزه الشیء ای فاته اعجازه بالشیجه که زنان بر سرین بندند تا کلان نماید تعجیز گنده پیر شدن و بعجز نسبت کردن کسی را و آهسته و باد رنگ گردن معاجزه رفتن کسی چنانکه نتوان بوی رسیدن قوله تعالی والذین سعوا فی آیاتنا معاجزین و یقال انه لیعاجز الی ثقة اذا مال الیه معجزة الانبیاء آنچه معجزات ج ایام العجوز سرماهای پس از مهر برد و آن پنج روز است نزدیک عرب یقال صن و صنبر و اختیها و بر و معلل و مطفی الجمر و مکفی الظعن و یقال هی سبعة صن و صنبر و وبر و آمر و موتمر و معلل و مطفی الجمر اعجاز النخل تنهای خرما ابن اعجز سعجز سوده بنشستن عجزه بالکسر آخر فرزند یقال فلان عجزة ولد ابویه یستوی فیه المذکر و المؤنث و الجمع عجز بالزاء و الراء ایضا نادر عجلز عجلزة بفتحتین و کسر تین ای قریة شدیدة و ریگ توده و باد یه عرز معارزه ستیهیدن باهم و دور بودن عطز عطرزة دور شدن عز عز بالکسر ارجمندی ضد ذل عزیز گرامی و ارجمند عزاز ج قوم اعزة و اعزاز عز عزة عزازة عزیز شدن و گرامی شدن یقال عز علیه فلان و کمیاب شدن و دشوار شدن یقال عز علی ان افعل کذا ای اشتد و درست شدن یقال عز علی و الکاه ای حق و فی المثل اذا عز اخوک فهن و قوی کردن تعزیز کذلک قوله تعالی فعززنا بثالث بتخفیف و تشدید ای قوینا و شددنا تعزیز ایضا در هم نشاندن باران زمین را مطر عز باران سخت و ارض معزوزة زمین سخت عزوز عزاز تنگ پستان شدن ناقه (ع ف اض ۲) عزوز بالفتح نعت منه اعزاز گرامی داشتن و بزرگ آمدن غم بر کسی یقال اعز علی بما اصبت به و اعززت بما اصابک ای عظم علی و تنگ پستان شدن ناقه و دشوار بر دوشیدن گاو و بار داوید مهین سخت رسیدن عز بالفتح غلبه کردن (ع ف اض ۲) و فی المثل من عز بز و قوله تعالی و عزنی فی الخطاب ای غلبنی و فی تعزز تنگ پستان شدن ناقه و عزیز شدن اعتزاز عزیز شدن و یعدی بالباء عزة عزیزی و قوت و چیرگی عزة بالفتح نام زنی و آهو بره ماده عوازز ج سخت عزاز سال سخت استعزاز سخت شدن بیماری و غلبه کردن بحق کسی یقال استعز فلان بحقی ای غلبنی و استعز بفلان ای غلب فی کل شیء و استعز بالعلیل اشتد وجعه و غلب علی عقله و فی الحدیث استعز بکلثوم و فلان عزاز المرض ای شدیده عزی بالضم نام بت و مؤنث اعز و قد یکون الاعز بمعنی العزیز و العزی بمعنی العزیزة عزیزی عزیزا سرین اسپ تصغیر عزی تثنیة المقصود عزیزیان و الممدود عزیزاوان بالواو **عشزر عشزران** بالتحریک رفتار بریده پای (ع ف ک ۲) **عکز عکازة** بالضم مشدده عصا با سنان عکاکیز ج **علز علز** بی آرامی و سبکی و تفتگی کردن مردم (ع ک اف ۲) علز بکسر الوسط نعت منه یقال بات فلان علزا علوز بالکسر و تشدید الواو درد شکم **علهز علهز** بکسرتین نوعی از طعام عرب که در تنگ سال خورند لحم معلهز گوشت که به پختن تمام نشود **عنز عنز** ماده بز و آهو ماده و جز آن و نام بیبی پشته و قبیله از هوازن و نام زنی و ماده عقاب عنزة بالتحریک نیغ عی از سنان و پدر حی از ربیعه عنیزة نام وحی اعتناز دور شدن از جای بجای **عنقز عنقز** مرزنگوش **عوز معوز** معوزة بالکسر جامه خلق معاوز ج اعواز دشوار شدن کار و درویش شدن و حاجتمند گردانیدن معوز درویش عوز بفتحتین درویش شدن و نایافت شدن (ع ک اف ۲) **عهمه عجروز** بالضم خطی است از هوا در ریگ پدید آید عجاریج

اعفر الرجل کاد یموت من البرد عضفر باذ دشت و خایید (ع ف اک ۲) او لم یعرفها الیصر یون و هو بیابان سنگ عضمر کماش اسد و سخت از هر چیز و بخیل عضمرة مونث و کنده و پیر سطبر شیخ زیرک زشت روزفت کوتاه عیضموز پیر زال شتر ماده سطبر تن که بسبب پیری از باز مانده باشد و زاده و بزرگ چشم بار کوشت کرد اندام یا فراهم گوشت درشت که بر هر چیز خشمناک شود و سنگ انگلان العیظموز من النوق و الصخرات الطویلة العظیمة او بدل من عیظموس

عفزران هیزم بود در بصره عفضر چهار عفر خوردن فی عفاز بالفتح مثله و ملاعبت مرد با زن خود معافزة مثله و نشاندن شتر خود را عفازة بالفتح و بالضم پنبه و دانه عقصر بازیچه یکی و زچیها و امثال آن و رفتار عقفزة نوعی خرد و مرزنگوش عقفزة رایست و بلاد زیر وابو العنقز رجل من شهاء عند بعض القضاة للکنیة و عمر و بن محمد العنقزی و ابنه الحسین محدثان و ازه العنقز بدیا یکرجی ال عکمز بالضم مرد بزرگ آدمی عکمز و عکموزه سرسره و بالضم و بمحا فیطاوز گرد اندام پرکوشت و بیره پر گوشت علکز کزیج و جعفر مرد سخت درشت و سخت سطبر و کلان علنکز عجیز عجیز سبدیان بالفتح و یفتحان نه جز للضان

فصل الغین

غرز غرز رکاب چرمین که بر پالان نهند یقال غرزت رجلی فی الغرز و کم شدن شیر ناقه (ع ف اض ۲) و پای در رکاب آوردن و بسوزن سوختن (ع ف اک ۲) غارز شتر کم شیر غنة از نزدیک آمدن سفر و رفتن غریزة سرشت تغریز و مر فرو بردن نبات در زمین تغاریز هی احول من فسیل النخل و غیره غز غزة بالفتح زمینی در حد و د شام و بهاقبر هاشم جد النبی صلی الله علیه و سلم غز بالضم گروهی از ترکان غمز غمز فشاندن بدین و دست نهادن بر چیزی پهلو گمج سپید تا فربهی او غوی معلوم شود و اشارت کردن بچشم تغامز کذلک منه قوله تعالی و اذا مروا بهم یتغامزون و غمازی کردن و المغامز المعایب یقال فعلت شیئا فاغتمزه فلان علی ای طعن و وجد مغمزا بذلک و الغمز فی الدابتان لنغمز من جمله غمیزه لنستین ستوران لیق لاغوریجل غمز ضعیف غمیزة عیب غمیزة تهم اغماز عیب کردن یقال اغمز فیه کم حرمت کردن و دری کریا ناقة غموزة ناقه که برکوهان وی دست نهند که فربه است یا لاغر و هی مثل الغفرة کذ الشکوک غمیم غموز قصد کردن بهیج بنفسه اغوز با اهل خرد و نیکی کنند و سلیم بن اسید بن خالد بن الاغوز و یقال الاغوس صحابی غیزان بالکسر ده ایست بهرات منها محمد بن احمد بن موسی الغیزانی المحدث

فصل الفاء

فحز فلان متفحز ای متعظم متکبر فرز فرز زمین هموار و جدا کردن چیزی از چیزی (ع ف ال ک ۲) فرزة بالکسر پاره جدا کرده از چیزی افراز جدا کردن و دست دادن بامفارزة جدا شدن و شریک ازیک یکدیگر افریز بالکسر زنده دوخته مفروز دوخته فرز فریز پر شدن و روان شدن جراحت (ع ف اک ۱) فقزان سبک کردانیدن ترس کسی قوله تعالی و استفزز من استطعت منهم و فیه لک افراز ترسانیدن و رسانیدن انگشت جل فرو سبک کو ساله افراز ج فلز فلز کاستن و تشدید الزاء هر چه کارزار در هر ابها یقال فوز فوز ستمن پیروزی یافتن و نیکی و هلاک شدن (ع ف اض الفوز کذلک و بیابان قطع کردن با شتر یقال فوز الرجل بابله اذا رکب بها المفازة و افازه پیروز کردن یقال افازه الله بکذا و قوله تعالی فلا تحسبنهم بمفازة من العذاب ای بمنجاة منه مفازة جای هلاکی و بیابان مفاوز ج فاذة بیابان فیز فیز بالفتح کردن کشتی کردن لغة فی الفیس قطز مرد (ع ف اک ۲) او لغة فی فطس فطز مرد (ع ف اک ۲) لغة فی فطس

فصل القاف

قبز قبز بیری و آرامی قحاز بالضم بیماری گوسپند تقحیز جهانیدن قرز قرز رجل قرینز مرد گربز معرب قرز قرز نیک پاک بودن از آلایش فی ثلاث لغات نعت منه قزایضا جامه از ابریشم پیله معرب قاز و قاز و زة قدح فاقزة مثله قعفز یقال فلان جلس القعفزی خویشتن بر چیده نشست او مفازه مصدر منه قفز قفز قفزان بر جستن تقفیزی نوعی از رفتار اسپ شتر یقال جارت الخیل تعدو القفزی قفیز پیمانه اقفزة قفزان ج قفاز بالضم و التشدید نکالجابوز و غلاف دست زنان قفازتان مثنی منه تقفز مصدر منه و قفازه کردن عنا اقفز و مقفز اسپ دستها سپید قمز قمز بالتحریک چیزی و آن کم قیمت نیاید و قمزة بالضم پاره خرما پیهم چیسیده قوز قوز ریگ توده خرد اقواز قیزان ج قهز بالکسر جامه از ریسمان و قرینه قنمیز قمز بالکسر کوتاه قحیل قحز اله الکلام علیانا قحز فی الشی اسرع قحز الحقیقة حشا یا حشوا قحا قحطلیز کجیبل فحج قحلزة رفتار و کوتاه القحاز فی الکلام التغلیظ و یقال قحر قعثلا ای ابجل قحزة چیزی خشک بر چیزی خشک زدن قرز خاک را بانگشتان گرفتن و سکنجیدن و تل و سطبری میوی بالضم شیشه روغن حجام قرزة بالضم بقدر قبضه قرعو بالکسر شخصی است از ترک له مدرسه ببغداد قمز بالکسر آبیست ارمنی یکون من عصارة و دو و یکون فی آجا مهم قمیز ناتوان قریان بالکسر سپید قنشیز قنشیزة گیاهی است که برگش سبز و چو برگ خرد کاسنی می شود و ملینه یا کلها الناس و یحبوها الغنم حیدا قنعز الاناء آوند از شراب جدان برکرد (ع ف ص جهما) و قنعز فی الاناء شرب شربا شدیدا القناقز فی ق ن ز قلز نوعی از انشا ساب دست ع ف اض ۲ و ف اک ۲ و زدن و تیر انداختن و شتاب کردن تقلز مثله و جستن او انگیدن و آزمیدن و بازی است و در سبا ... و ... حیلکا ...

که اثر آهن بر آن رسیده باشد و مرد درشت و قلز شد اقداحا جرعة بعد جرعة فاقتلزه و قلز الجراد رزّ ذنبه فی الارض اقلز و قلز مثله تقلز دویدن تکه **قلخزة** رفتار مرد کوتاه
و کجرو و جل مرد فربه تا آنکه گفتار او زیاده از کار او باشد تجوز **قمزة** پیر زال تا کس کوتاه قد **قمرز** کقنفذ و علابط مرد خرد کوشش کوتاه قد **قمریة** بالضم زن سیاه
کوتاه قد **قمز** بالالف بالیه خبر و اقفیة مثله اقمز بدان آشنا میده و مرد با کار ازالایش و بالضم و بالتحریک سفال و شکار قار صیاد و متقمز و قمار مثله **قهقزات** شتر کلان
قهقزه یکی قهقز سیاه قهقزه مونث قهقرية کوتاه قامت **قهمزة** بر جستن و کوتاه خواه مرد باشد یا زن و شتر ماده کلان جثه سست رفتار قهمزی در روش اسپ
و شتابی و شادمانی **قهندز** بضم الاولین و الرابع اربعة مواضع معرب لا یوجد فی کلامهم ال ثم زای بلا فاصلة بینهما **فصل الكاف** **کرز** **کرز** بالضم خرجينة
کرینه بالکسر حج کرازه بالتشدید جحفار که خرجينه شبان سوار و کرز بالضم و التشدید تاکس بقال الحاذق و بازی که بسته باشد تا پرها برآمده باشد که بسال دوم
درآمده باشد کزیرپیشه کارزه شتافتن بجائی و پنهان شدن و روی گریختن از کسی **کمزه** **کمزازة** تندمزه شدن و خشک شدن جل کز مرد تند و قوم کز
بالضم و جل کز الیدین مرد بخیل مثل جعد الیدین بکزه کرّة و لونک از ناک قوس کزّة اذا کان فی عودها یبس عن الانعطاف کز تنک کردن و تنجیدن از سرما
از ارجل نحو مکروه و تستعمل مجهولا کزاز بالضم ترنجیدگی کلیه از در ترنجیده شدن لازم **کنز** **کنز** گنج گنج نهادن (صح ق ل) و فی الحدیث کل مال لا تؤدی
زکوته فهو کنز الکنار کنار بالکسر و الفتح وقت خرما آنکه درآه بال پر شدن کنز کنار بالکسر و الفتح ... ناقة کناز بالکسر گوشت **کوز** **کوز** بالضم کوزه کیزان
... آب گرفتن بکوزه کوز ایضا **کمیرکز** بالکسر ... بکلان لعز فراهم آوردن چیزی با گشتان (صح بقتحها) **کلزه** فراهم آوردن را (صح
ق ل) کلزه مثله کلاز کلتان نام شخصی و کجذب مرد سخت عضله گرد اندام و کلز ای بین جلب انطاکیه و الکلیز کامیر موضع علی مرحلة من الری الکوالیز قوم یخرجون
بالسلاح للمارة اذا انتشا ثوا علیه الواحد کالوز و اکلاز انقبض او هو انقباض فی خفاء لیس بطلسن بمنزلة الراکب اذا لم یتمکن من ظهر الدابة اکلاز البازی هم باخذ
الصید یعنی آهنگ شکار گرفتن کرد **کلنزه** بجعفر گرد اندام و چهره گرد سخت عضله مکلنز مرد سخت گیر **مکلنز** بر وزن و معنی مکلنز یعنی منقبض
... چیزی که گرد گردد کمزة بالضم ... خیره فراهم آمده و توده از ریگ و خاک کمزه **فصل اللام** **لبز** لکدزدن شتر
لجز **لجز** ... یعنی الغزان **لحز** **لحز** مرد بخیل تنگ خو ... ناملاحزه دشواری کردن با یکدیگر در سخن **لزز** **لز** **لزازه** سخت کردن
و چسپانیدن (صح ف ق اص ۲) لزّ اتباع سخت بخیل و جل ملز بالکسر سخت خصومت گر یقال فلان لزاز خصم یعنی سرشیر خصم است لزاز الباب
پشتیوان در لزازا استخوانها ... گرد اندام استواء خلقت تازه استوار کردن ملازه بهم چسپیدن **لغز** **الغاز** چیستان گفتن لغز بالضم
چیستان و سوراخ کلاکوش الغازیج لغیزی مثل الالغز **لکز** **لکز** لکد زدن بر سینه و فی المثل یحل شتن و یقدی لکیز و هما ابنا افصی بن عبد القیس **لمز**
لمز عیب کردن قوله تعالی و منهم من یلمزک فی الصدقات بالضم و الکسر جل لمازه و لمزة ای عیاب و اشارت کردن بچشم (صح ف اص ۲ و ک ۲) و زدن
در سپوختن (صح ف اک ۲) **لهز** **لهز** آمیختن ... میان قوم شدن و آمیختن سپیدی موی با سیاهی یقال لهزه القتیر ای خالطه الشیب فهو ملهوز ثم
هو اشمط ثم هو اشیب و مشت بر سینه زدن قال ابو زید هو بالجمع فی اللهازم و الرقبة بلهز لغت منه و نیزه بر سینه زدن و لبسر زدن شتر بچه و پستان مادر را
بوقت مکیدن (صح بفتحها) و اللهزة اللاهز دائره های اسپان بر بنا گوش و آن منحوس است **لوز** **لوز** بادام لوزة یکی ملازه با دوستان **لهز**
لهز بالفتح لکد زدن یا مشت زدن و ... کردن (صح ف اص ۲ و ف اک ۲) **لخز** کار و تیز **اللصوز** الاصوص یعنی دزدان **لعز** جماع کردن را (صح بفتحهما) لعزت
الناقة فصیلها ... یعنی شتر ماده بچه خود را ... **لقز** مشت بر سینه زدن یا عمر ازان یا لکد زدن یا مشت پر کردن و سینه زدن و بهر دو پا زدن و کوبیدن و پایمال رفع
کردن و مشت بر گردن زدن **لاز** پناه گرفت (صح ف اک ۲) ملیز پناه گاه ملاز مثله **فصل الميم** **مرز** **مرز** بنگلید با انگشتان و پاره برکندن از خمیر (صح ف اص ۲)
امتراز پیچیدن **مزز** **مز** مکیدن (صح ف اص ۲) مزة یکبار و فی الحدیث لا تحرم المزة و لا المزتان یعنی فی الرضاع تمزز مزمزان خوردن شراب و شراب مزّ و مزا
مز بالضم ترش شیرین مزّة ... بالفتح ای خوش مزه مزاز ... فعلا بفتح العین فادغم لان فعلا بالسکون لیس من ابنیتهم و یقال ... المهموز
و لیس کذلک لان الاشتقاق لیس یدل علی الهمز ... فی القراء و السلاء مز بالکسر افزونی یقال له علی هذا مز ای فضل **مزمزة** جنبانیدن
معز **معز** بز و هو اسم جنس معز معیز معزی کذلک امعوز بالضم گله آهو از سی تا چهل و بز ماعز واحد المعز مثل صاحب و صحب بز نر و پوست بز
ماعزة مونث و هی عنز معزی قال سیبویه معزی بالکسر منون منصرف و الفه للالحاق لا للتانیث لان الملحقة تجری مجری ما هو

من نفس الكلمة قال الفراء المعزى مؤنثة وبعضهم ذكرها قال ابوعبيد ان المعزى كلهم ينوّنونها في النكرة ستاذ دارنده بز معز بفتحتين زمين درشت امعز
مكان سخت سنگناک ارض معزاء مثله ملز اتمال از رستن از کاری تملز رهانیدن تملز رستن موز بموز مویز موزه یکی میز تمیز جدا کردن تمییز مثله
امتیاز و امیاز تمیز استماره جدا شدن قوله تعالى تكاد تميز من الغيظ اي تتقطع ضميمه محتز بسلح برمی یعنی بج زد محز الجارية محزا و محازا نکاح کرد او را (ع ف نعتها) محز
فلانا الهزه او مجزه و بجزه و نحزه ونخزه مغمزه و بهزه لکزه و کزه صدموه و لقزه و لعزه اخوات ماحوز نوعی از ریحان است و یقال له المیشام و ماحوزی و مروماحوز و بعود
فی خ ر ب س ق مشلوز بالکسر و فتح اللام زرد آلوی شیرین مغز ذکره الازهری فی س ش ل ز وحقه ای یذکرها فی مضاعف الشین لان صدر الكلمة معتا
و اما فی معتل الزاء لان عجز الکلمة اجوف و اما فی رباعی الشین و هذا اولی لان الکلمة مرکبة فصارت کشقلب وحیقل و اخواتها + ناقة مصفوز کصبور سُنة
المطر النکاح مهزه دور کرد آنرا (ع بفتحها)

فصل النون

نبز + نبز بفتحتین نز نام یعنی لقب انباز ج + نبز بسکون لقب دادن (ع ف ا
ک ۲) تنبیز مثله و للمبالغة ایضا تنابز یکدیگر را لقب نهادن تجز و نجز بالتحریک سپری شدن (ع ک ا ف ۲) و بالکسر روا کردن حاجت (ع ف اض ۲)
انجاز کذلک و فی المثل انجز حُرٌّ ما وعد + مناجزه کشش کردن و فی المثل المحاجزة قبل المناجزة و انت علی نجز من حاجتک بالضم و الفتح یعنی نزدیک به روا ئی
حاجت خودی استنجاز تنجز روائی خواستن ناجز نقد و آماده فیقال ناجزا بناجز کقولک یدا بید نحز + نحز سپوختن و درخستن بدست و پای
و کوفتن در هاون و مشت بر سینه زدن منحاز بالکسر هاون نحاز بضم سرفه شتر بعیر ناحز نعت منه انحزان سرفه و ریش که در شتر پدید آید انحاز خدا وند شتران ناحز
شدن نحیزه سرشت و نوار گرداگرد خرگاه و راه باریک که از راه های بزرگ شگافته شود بصحرا و رگ نشخز + نشخز زدن و درد ناک ساختن بسخن نَزَز + نز
بالفتح و الکسر زهاب و بالفتح ایضا مرد تیز فهم زیرک و شتر مرغ که بیکجا قرار نگیرد انزاز زهاب ناک شدن زمین نزیز دویدن آهو و بانگ کردن او (ع ف ا ک ۲)
نابزة ای خفیفة نشز + نشز بفتحتین جای بلند انشاز نشاز ج نشز بالسکون مثله و بلند نشستن (ع ف ا ض ۲ و ک ۲) قوله تعالى و اذا قیل لکم انشزوا
فانشزوا و قرئ بالضم و الکسر نشوز جمع نشز و ناسازواری کردن زن با شوی و زدن شوی مر زن را (ع ف ا ض ۲ و ک ۲) قوله تعالى و ان امرأة خافت
من بعلها نشوزا او اعراضا + انشاز برداشتن استخوانهای مرده را بسوی محلهای آنها و ترکیب دادن بعضی آنرا به بعضی نفز + نفزان بر جستن
آهو و بزغاله (ع ف ا ک ۲) تنفیز برجهانیدن کودک را و برگردانیدن تیر را انفاز کذلک یقال انفزت السهم و نفّزته علی ظفری اذا ادرته نقز + نقز نقزان بر جستن
آهو و دویدن (ع ف ا ض ۲) تنقیز متعد منه نقاز بالضم بیماری گوسپند و بالتشدید گنجشک ریزه نقز بالتحریک ستوران ریزه و لاغر نقز بالکسر مثله نقز بالفتح و الکسر
آب صافی و خوش نکز + نکز سپری شدن آب چاه (ع ف ا ض ۲) و بالتحریک کذلک (ع ف ا ک ۲) انکاز سپری کردن آب را بر ناکز چاه کم آب
نکز و خستن بچیزی تیز و زدن و سپوختن و گزیدن مار به بقدر نقطه گزیدن او بدندان (ع ف ا ض ۲) نهز + نهز سپوختن و جنبانیدن سر و برخاستن
ستور برفتن و سرزدن گوساله و شتر بچه پستان مادر را و دلو در آب زدن تا پر شود (ع بفتحها) نهزة بالضم فرصت و غنیمت انتهاز فرصت یافتن و غنیمت
شمردن مناهزه کذلک و نزدیک آوردن کودک بلوغ را تناهز شتافتن و کوشیدن با رت بر یکدیگر (ضمیمه) نوز خود را سپاهان ساختن از ترس و به همو انرزقو و نارزة
موضعی نزیز کامیر دهی ست به آذربیجان و الیه نسب النزیزی احمد بن عثمان الحافظ الفرضی نیحرتره دهی بفارس نیروز بفتحتین روز سال است نوروز
قدم الی علی کرم الله وجهه شئی من الحلاوی فسأل عنه فقالوا للنیروز فقال نیرزونا کل یوم و فی المهرجان قال مهرجونا کل یوم و ابن نیروزیة الانماطی محدث
نطنز و یقال نطنزة شهریست ما بین قم و اصفهان نغز بینهم اغری و نغز بهم النغاز نزع بینهم النزاع تنغز الصبی دغدغه نغوزیه کم کردن و نوز بالضم
فصل الواو

وجز + وجز و وجیز موجز موجز سخن کوتاه ایجاز کوتاه کردن سخن ابو وجزة نام مردی توجز روائی حاجت جستن و خزه وخز
خستن و آمیختن چیزی به چیزی اندک وزز + وز مرغ آبی لغة فی الاوز و زوار مرد سبک وشز + وشز بفتحتین جای بلند و سخت یقال اصابتهم اوشاز الامور
ای شدائدها وعز + ایعاز توعیز پیش آمدن بکاری یقال اوعز الی الامر و عزکذلک وفز + وفز بالتحریک و السکون شتاب اوفاز ج تحن علی اوفاز
علی سفر ستیفاز بر سرپای درنشستن وکز + وکز و کز مشت زدن و سپوختن وهز + وهز بهمه دست زدن و یقال وهزتها اذا ضربته شقل کیته همیشه پیشتر گران بار (ضمیمه)
وز نوعی از درخت لغة یمانیة و وزة موضعی م ابراهیم بن محمد بن اشرویه بن زمحیث و وزره لقب مقاتل بن الولید و اوریزه رگی است که جاری می شود از معده بسوی جگر
و بلا لام رجل من غسان المتعوز المتوقز و هزیا نصفه تجشم جنبانید سرش (ع ف ا ک ۲) التوهز التقری فی المشی سرعة و تحرک راس الجرذان عند النزاء و التهیؤ للقیام

فصل الهاء هبرزهٔ هبرزی بالکسر دست بند و هر چیزی خوب و بایدار را هبرزی گویند هبرزهٔ هبروزه مردن هبرز هبرجنبانیدن (ع ف ا م)
عن م) اهتزاز جنبیدن و درخشیدن ستاره بوقت فروشدن و جنبیدن مرکب و شتر با واز حدا هزه بالکسر نشاط و شادمانی و آواز جوشیدن دیگ
هزیز الریح وزیدن باد و جنبانیدن درخت را هز هزه جنبانیدن هزاهز فتنه اسیف هزاهز جنبان و هر هز هز بالضم کذلک هزان بالکسر قبیله همز همز
بجنبانیدن تمر اشاره کردن و فشردن و نیچه و همزه آوردن در کلمه قیل الاعرابی اتهمزه الفار فقال السنور یهمزها ای یقطعها و زدن و سپوختن و عیب کردن رجل همزة و همزه
همزة لعن فیه یستوی فیه المذکر والمؤنث همزها کذلک همزات الشیطان ای خطراتها التی یخطرها بقلب الانسان همزی بفتحتین کمان سخت اندازنده تیر را
مهمز بالکسر مهمان میخ آهنی که بر پاشنه موزه را بنقش کرده بر تهیگاه اسپ توسن می زنند هنداز هنداز بالکسر اندازه معرب یقال اعطاه بلا حساب ولا هنداز هنداز اندازه
گیرنده و بنا و زمین مجعلوا الزاء سنه سینا لانه ما یجی فی کلام بعد الدال فقد مهندس **ضمیمه** هوز هوزه هجران مردن یا ناگهانی مردن (ع ف ا ک ۲) و الهوز الهجر
التجهز الحسن یعنی گذشتن اندیشه بدل و اهتزه ساره ای خوش کرد او را هرمز اللقمه در دهن نواله را خائید هرمزت الناطلبت هرمزه مکو هیدن اندک خائیدن
و سخنی که از دوست خود پنهان کنی هرمز بالضم شهریست بر دهانه دریای هند و قلعه ایست با بین قدس و کرک و نامی را هرمز شهری بخوزستان هرمز هرمزان
با معنی بزرگ پادشاهی از پادشاهان عجم هرمز هر میزان بسیار جنبنده و آهن هر میزان مثله القهر القهرة و با و جمین یروی فی بیت لبید متقلد تشبر با هرمز
بفتح الجیم یکی از پادشاهان عجم هنیزه هوز بالضم خلق و مردم تقول ما فی الهوز مثلک و ما ادری ای الهوز هو والاهواز تسع کور بین البصرة و فارس لکل کورة
منها اسم و یجمعهن الاهواز و لا تفرد واحدة منها بهوز... هوز حم...

باب السین فصل الالف

الابس الیس جای درشت و شکستن و خوار و حقیر کردن (ع ف ا ک م) تابیس مثله تابس دیگرگون شدن **اسس** اس بالضم بنیاد اساس بالکسر ج
مثل عس و عساس اساس بالفتح مثله اسس ج مثل قذال و قذل اسس بفتحتین مثله آساس بالفتح و المد ج مثل سبب اسباب تاسیس بنیاد نهادن
والف که در قافیه میان او و حرف روی یک حرف باشد اس راندن گوسپند بهمین لفظ اس بالفتح و الکسر و قولهم کان ذلک علی اس الدهر ثلث لغات ای علی قدم الدهر
الس الس خیانت کردن و شوریده شدن عقل (ع ف ا ک م) مالوس دیوانه تالس دردمند شدن یقال ضربته فما تالس ای ما توجع و یقال ما ذقت
الوسا ای شیا الیاس علم بالکسر نام پیغمبری عجمی **امس** امس دی و هو مبنی علی الکسر عند بعضهم و معرفة و معرب عند بعضهم و معرفة و اذا صغیت او دخلها الالف و اللام
او نکره صار معربا بالاتفاق یقال مضی امسنا و مضی الامس المبارک و کل غد صار امسا و لا یصغر کما لا یصغر الغد و البارحة و کیف و این و متی و ای و ما و عند و کما لا یصغر
اسماء الشهور و الاسبوع غیر جمعة **انس** انس انسان بالکسر مردم النسی النسی بفتحتین یکی اناسی ج قوله تعالی اناسی کثیرا اناسیة کذلک مثل صیاقلة انسان العین
مردمک چشم اناسی ج فقیل اصله فعلان و زید فی تصغیره یاد کما زید فی تصغیر رجل فقیل رویجل و قال قوم اصله انسیان فحذفت الیا تخفیفا و ابدلت ها فی
التصغیر فقالوا انیسیان انس بالضم ضد تنهائی و آرام یافتن بچیزی (ع ف ا ک م) قال ابن عباس انما سمی الانسان لانه عهد الیه فنسی و الاناس لغة
فی الناس و هو الاصل و یقال کیف ابن انسک و انسک یعنی نفسه ای کیف ترانی فی مصاحبتی ایاک و فلان ابن انس فلان ای صدیقه و خاصته و
صدیق و ایتی و خلیلی و جلیسی کله بالکسر یعنی همدم و مونس و گزیده و همنشین من ستة استیناس آرام یافتن بچیزی یقال استانست بکذا و حس یافتن و خوشی از
دیدن استیناس آرام یافتن انیس صاحب انس و هنده و مونس مثله و نو بخشنده و ما بالدار انیس ای احد ایناس انس دادن و دیدن و دانستن یقال آنست منه رشدا ای
علمته و شنیدن تانیس انس دادن و پدیش بفتح النون و کسر ها و ضمها نام سفالی برهی و هو الیعیا النسی ضد وحشی قال ابو زید هو الایسر من کل شی و قال الاصمعی هو
الایمن و قال کل اثنین من الانسان کالساعدین و الزندین و القدمین فما اقبل منها علی الانسان فهو انسی و ما ادبر عنه فهو وحشی انس بفتحتین مردم و قبیله که
بیکجا باشد... پیدا و ... شدن (ع ک ا ف م) یقال آنست به ایناسا و انسته اوس **اوس** اوس گرگ و پدر قبیله از یمن
و عطا دادن ... ارابیری (ع ف ا ک م) ... استیاسه عوض خواستن ... آس ... عطا خواهند آس ... مورد و
باقی ماندن ... (ع ک ا ف م) و الفعل ایست ... **ایس** یاس نومید شدن ... ایاس ... باسالفه فی ... ایاس ... مسعود
واحد ... الیسی ... مثل ... **ضمیمه** ... ایس ... بالکسر اصل ... الیسی ... و الیس ... و سکینت کشاده ... الیسون ... الیسون و اراسته و ارا...

وارس سج ارس پارس اسیا وارس تا رسیا صار رسیا پارس کسکت حال و آراسته تارسیا شعله و استخذمه و تیز بارس کا پیر حبابی بی ست ... اسپر بارس و اسپر پار

ویژه بلیس ... آن دانه ایست ... معروف ... فصل الباء مع السین بأس عذاب و سختی و شدت حرب شدن مرد (منتخب) بئیس ...

ای شجاع عذاب بئیس عذاب سخت بؤوس بئیس سخت حاجتمند شدن (ص ک ا ف م) بأس نعت منه ... بالکسر ...

یقال بئس الرجل زید و بئست المرأة هند و هما فعلان ماضیان لایتصرفان لانهما ازیلا عن موضعهما ... ای اصاب ...

فنقلا الی المدح والذم فشابها الحروف فلم یتصرفا البؤس جمع بؤس سختی و فی الشمل عسی الغوير ابؤسا ... و بسختی و ...

بسختی رسیدن ابتئاس اندوهگین شدن و کراهت داشتن قوله تعالی فلا تبتئس بما کانوا یعملون ای لاتحزن ... ابتئاس ...

بجس بجس آب راندن و روان شدن آب متعدی و لازم (ص ت اص ح م) انبجاس تبجس روان شدن ... بجس ...

و زمین کج آب دادن بروید قوله تعالی فانبجست منه ای سیل ... (منتخب) و فی الشمل ... بجس ...

ان شئت قلت بانخسه و بخس البخس تبخیسا ای نقص برس برس برس بالکسر پنبه برنس برنس بالضم کلاه که در صدر اسلام ... برنس ...

برناسا و براسا غیر منصرف مردم یقال ما ادری ای برنسا هو و ای البرنسا هو ای ای الناس هو بجس بحس ... بلس بالکسر ...

مشتری بزنسی و پشتنی ... بلیس ... بلس ... ای غربره ... بجاس ... بلسن ... بلس ...

و پریشان ... (ص ت اص م) ... و آن نوعی از طعام ... بسس یقال ...

ستور ... بس بس گفتن ... ناقه ... بسوس ... بسیس ... و فی الحدیث یخرج قوم من المدینة الی الشام یبسون ...

انبساس ... بسوس ... و فی الشمل اشأم من البسوس ... البسوس ... بسابس ...

قال الکسائی یقال جیء به من حسک و بسک ای جیء به علی کل حال ... ابو عمرو جیء ... ابلاس ...

از رحمت حق و منه سمی ابلیس ... و اندوهگین و شکسته گردیدن و علت ناخوردن ناقه ... ابلیس ... الباس ...

یقال ابلسک ... اسد علی ...

پس ماندن از کسی و چیزی بوس بوس ... بوس بوسه دادن ... (ص ت اص م) بهس ... بهنس ... خرامیدن ... بهنس ...

... بیس بیسان ... بیس ... بیبس ... البیاس ...

... بیس ...

یعنی ... بالکسر ... بیس ...

دکز جس ... میرطلس کسی که ...

بسرحد زمین روم ... بقدس ... بقیس ... شیران ... بلیس ...

بطلیاس ... بطلیوس ... بطلیموس ... بابلس ...

بعنس ... و بعنس الرجل ... بغراس ... بعلبک ...

بقیس ... بقیس ...

... البقیس ... بلقیس ...

... سعید ... بلنسیه ... ابنیاس ...

خوسته ... بلقیس ...

... فصل الباء ...

... بالکسر ... بخی تارس ...

تعس تعس هلاک شدن و بروی درافتادن و هو ضد الانتعاش (ع بفتحها) اتعاس هلاک کردن تعساله هلاکی باد اورا توس توس طبیعت و اصل یقال
هو من توس صدق ای من اصل صدق تیس تلیس تکه توس اتیاس سخ تیتیوساً الله کذلک تیاس تکه یان استیاس تکه خواه شدن ماده بز یقال فی فلان تیسیة
ای کبر و تصدر (ضمیمه) تحنس کص و خوک ماهی و آن ابه است که غریق را سیر مانند بقاء در گرد اندیش به پشت خود تا یاری یابد بغریق بر شنا و تسمی الدلفین ترمس بالضم بار درختی است
که دانه آن باقلی دار و تیز اطراف ست یا باقلای مصر لیست و آب بیست صرعی اسد را و بفتح ترمسان بالضم دهی ست به حمص تر اسس بالضم مرواریده و حفر زیرستة
تحت الارض ای سرد ابا و ترس تعنیب من حرب اوشغب قتس بعضین اصول ناکاره تعس مانندکی از ابرتنک در آسمان تقلیس بالفتح و العامة تکسر
شهریست از مضافات کرجستان علیه سوران وحماماتها تنبع ما رحارا بلا نار تلمسان بکسرتین تختگاه ملکتی از مضافات ملک مغرب ذات اشجار و انهار و حصون
دو فرصی تلیسة کسکینة خصیه و چیزی که از برگ خرما ساخته شود و کیسه حساب و لا تفتح تنیس کسکین شهریست بجزیره دریای روم نزدیک دمیاط ینسب الیه
الثیاب الفاخرة تونس کبویس تختگاه بلاد افریقیه عمرت من انقاض مدینة قرطاجنة و محمد بن محمد التنیسی اسکندری النسل **فصل الجیم** جبس جبس بد دل و
گول تجبس خرامیدن جحس جحاس زحمت دادن خصم را در حرب و کوشش نمودن و بالشین کذلک جدس جدیس قبیله جاوسه زمین بی عمارت
و زراعت مانده و فی الحدیث من کانت له ارض جادسة قد عرفت له فی الجاهلیة حتی اسلم فهی لربها جرس جرس بالفتح خوردن زنبور گل را و ترنم کردن و سخن گفتن
(ع ف ک م) تجرس مثله و آواز نرم و بالکسر کذلک یقال سمعت جرس الطیر ای صوت منقاره اجراس آواز کردن مرغ بوقت تیز گذشتن و می و آواز دادن
از پیرایه و آواز کردن حادی در حدا و آواز پای کسی شنیدن لتقول قد اجرسنی السبع اذا سمع جرسک جوارس زنبوران و یقال مضی جرس من اللیل ای طائفة
جرس بالتحریک هم و فی الحدیث لاتصحب الملائکة رفقة فیها کلب او جرس تجریس محکم رای کردن مجرس بفتح الراء مرد کار آزموده جرجس جرجس بکسرتین
پشه ریزه و لغة فی قرقس جرجیس نام پیغمبری جرفس جرفاس سطبر و درشت جبس جبس بسودن و بر رسیدن اجتساس بسودن مجسة جای انگشت نهادن
طبیب از دست بیمار و فی المثل افواهها مجاسها ان الابل اذا احسنت الاکل اکتفی الناظر بذلک فی معرفة سمنها تجسس خبر پرسیدن جاسوس هم جساس
نام مردی جعس جعسوس بالسین و الشین ایضا مرد کوتاه زشت رو جعس بالفتح جعموس بالضم و زیادة المیم لیدی وم و یقال هی بجعامیس بطنه جفس جفاسة
ناگواره و جفس بالتحریک ناگواره شدن (ع ک ف م) جلس جلوس نشستن و نشینندگان (ع ف ک م) مجلس بکسر الوسط جای نشستن و بفتحها مصدر و
کذا الموضع بالکسر و الفتح جلسة مثال همزه بسیار نشیننده و جلسة بالکسر نوعی از نشست مجالسة هم نشینی کردن یقال هو جلیسی و جلیسی هم نشین من ست و تجالس القوم
جلس بالسکون زمین درشت و کذلک جمل جلبس و ناقه جلبس ای ضخم محکم و شجرة جلبس و شهد جلس ای ضخم غلیظ امراة جلبس آنکه دائم بر در خانه نشیند جلسر
ایضا زمین نجد و بنجد شدن جلسان گلستان معرب جمس جاموس گاومیش معرب جوامیس ج جموس فسردن روغن و پیه و آب ماء جامس اجامد
جمسة بالضم غوره خرما شیم رس جنبش جنبش بالکسر یک گونه از هر چیزی که در وی گونها باشد از وی مجانسة هم جنسی کردن تجنیس جنس بخنس فراهم آوردن جوس
جوس درمیان سرای و جای گشتن و بر رسیدن از آنچه در و است (ع ف ا ص ن ۲) قوله تعالی فجاسوا خلال الدیار ای تخللوا ها فطلبوا ما فیها اجتیاس مثله جوسان
بالتحریک گشتن و شب (ضمیمه) جرافس کسمندل مرد سطبر و درشت جراهس بالکسر تنومند و شیر سخت درشت جشنس جد ابی بکر محمد ابن احمد بن جشنس المحدث
جعسب کجعفر و بعد غور مرد گول جعالس جعلان قلب عجالس جهنیس کز بیر ابن اوس النخعی صحابی او هو جهنیش بن یزید جیسبان نام
شخصی جیسوان نوعی از بهترین درخت خرما معرب گیسوان و معناه الذوائب **فصل الحاء** حبس حبس باز داشت کردن
ضد تخلیت (ع ف ک ۲) احتباس باز ایستادن و باز داشتن لازم متعد حبسة بالضم اسم منه و یقال الصمت حبسة تحبیس خود را در
بند داشتن احتباس وقف کردن چیزی را محبس حبیس نعت منه حبس بالضم ما وقف بالکسر سنگ یا چوب که بر آب راه نهند بجهت گرد آمدن
آب با ستور خورد احباس سخ و تسمی مصنعة الماء حبسا حابس نام مردی حدس حدس گمان سخن گفتن (ع ف ک ۲) و داشتن
و بی راه هر راهی رفتن و کارد در سینه شتر زدن یقال حدست فی لبة البعیر ای وجاتها و حدست بسهم ای رمیت به و حدسته بر جلی ای
وطیته و حدسة ای صرعته و تحدست الاخبار و عن الاخبار ای استخبرت و تقصیت حندس حندس بالکسر شب تاریک حندلس
حندلس شتر گران رفتار حرس حراسة بالکسر نگاهبانی کردن (ع ف ا ض ۲) احتراس خود را پاس داشتن و فی المثل محترس من مثله و هو حارس

وگوسپند و زدیدن در شب حارس پاسبان حرس بفتحتین نگاهبان درگاه سلطان حراس ج حرسی یکی از ایشان حریسه گوسپند دزدیده حرائس ج ومنه حریسة الجبل والحرس الدهر والاحرس الجمع قال امرؤ القیس شعر لمن طلل وابراجه تقادم فی سالف الاحرس ویقال عشنا بذاک حرسا ای دهرا احتراس مقیم بودن بجای یقال احرس فلان بالمکان اذا اقام به حرسا ای دهرا حسس حس حسیس آواز ترجم قوله تعالی لا یسمعون حسیسها حس ایضا دردی که بعد از ولادت حادث شود زنان را و چیزی یقال الحق الحس بالحس ای الشیء بالشیء معناه اذا جاءک الشیء من ناحیة فافعل مثله و دانستن و آگاه شدن و دریافتن و تنگ دلی و رقت نمودن برکسی و چیزی یقال حسست له بفتح السین وکسرها ای رققت له و سر ما که گیاه و نبات را بسوزاند حس بالفتح سوختن سرما نبات را (ع ف ا ص ح) وگوشت بر آتش انداختن تا بپزد یقال حسست اللحم و حسحسته بمعنی و منه جراد محسوس و آتش بر بالای کوماج گستردن و از خان و مان کندن کسی او حسسناهم ای استاصلناهم قتلا قوله تعالی اذ تحسونهم باذنه و کشتن یکی سر ملخ را و منه جراد حسیس و ستور را خاریدن ابشانه محسة بالکسر شانه ستور خاریدن بالفتح و بر الانسان و کذلک بالشین ایضا حواس خمس پنج حس سمع و بصر و شم و ذوق و لمس حاسة یکی از پنج و سرمای سوزنده و داس الارض پنج آفت سرما و نجچه و باد و ملخ و ستور چرنده حسوس قحط سال سخت احساس یقین دانستن یقال احسست بالخبر و احسیت به بابدال الیاء و کذلک حسست بالخبر و حسیت به ای ایقنت به و بحاحد نوا احد ای لیتین تنشقا [illegible] والوا ما احسست منهم من احد ای او جدت و احسست الشیء ای وجدته قال الاخفش احسست معناه ظننت و وجدت و منه قوله تعالی فلما احس عیسی منهم الکفر انحساس برکنده شدن دندان و جز آن تحسس خبر پرسیدن حسحاس جوانمرد و بنو الحسحاس گروهی از عرب حساس بالضم ای ریزه و بدخوی و یقال [illegible] و چاپک نکرد و یقال ابست [illegible] بسک ای من حیث شئت و مات فلان [illegible] سوء ای بحال سوء حستحان نام یاد [illegible] رسول الله صلی الله علیه وسلم [illegible] او فعلان باشد از حس [illegible] حفس حیفس شال مرد کوتاه سطبر حیفس سا [illegible] و بالفتح [illegible] حلس [illegible] ج احلس [illegible] آن احلاس البیوت گلیمی که زیر فرشها ای فاخره افکنده و فی الحدیث کن حلس بیتک ای لازمه و جامه زیر قتب احلاس [illegible] یقال حلسته یعنی اذا اعرتها علیه و احلست السماء ای مطرت مطرا رقیقا دائما استحلاس بپوشیده شدن نبات زمین احلس کسر الام مرد حریص و لیه [illegible] بالکسر وفتح السین و زیادة المیم که کنالس نی که بسیار نزند حلبس حلبس حلابس دلیر و ملازم چیزی که از وی جدا نشود و قبلیس کذلک والیاء زائده حمس احمس جای [illegible] و در دوشت و دین و دلیر [illegible] (ج ح ک ا [illegible]) حمس بکسر [illegible] دلیری نام [illegible] سخت [illegible] حماس [illegible] بالتحریک و شیر الحماس نام [illegible] احوس آنکه از هیچ چیز [illegible] گرد سرای گشتن و طلب چیزی [illegible] احلال الدیار [illegible] التحوس ای الامور التی تنزل بالقوم و تغشاهم و تخلل دیارهم تحوس دلیری نمودن و بودن [illegible] حیس حیس در آمیختن خرما با روغن و ماست و ساختن آن طعام (ع ف ا ک ح) [illegible] حیس [illegible] حیالس [illegible] [illegible] حرباس [illegible] حرامس [illegible] خ [illegible] بالضم لقب علی بن محمد بن حمدان المحدث خفالیس [illegible] سیاه خفیس [illegible] سطبر تن کلان شکم خلنس [illegible] و بسیار پرگوشت خاسپس [illegible] خندلس [illegible] [illegible]

فصل الخاء

خبس خبس خبس [illegible] غنیمت یافتن خباس [illegible] غنیمت [illegible] چیزی را [illegible] خنابس [illegible] خنابس والانثی خنابسة [illegible] خندریس [illegible] خندریس گندم کهنه خرس خرس بالفتح خم خراس [illegible] خرس بالضم طعامی که [illegible] تخریس طعام دادن او را یقال خرست علی المرأة ای اطعمتها [illegible] ساختن [illegible] گنگ و گنگ شدن (ع ک ا ف ح) اخرس [illegible] اخراس [illegible]

لشکر خراسان لشکر آشسیده و لبن اخرس شیر نیفته سحاب سحر ساز بلا رعد و برق جبل اخرس ای بالصدی اخرساس خاموش بودن خرسی و خراسی و خراسانی منسوب

بخراسان و یقال بهم خراسان کما یقال سودان و بیضان فی الجمع خسس خسیس فرومایه اخساس فرومایگی کردن خسیس یافتن کسی را خسة

خساسة خسیس شدن (عع ک اف ۲) خس بالفتح کم کردن (عع ف اص ۲) و تره که او را کوک خوانند خس بالضم نام مردی استخساس خسیس شمردن و یقال

دفعته فی سیره برداشته اورا از فرزندان او خسیسة الناقة دندان او یقال جاوزت الناقة خسیستها و ذلک فی السنة السادسة اذا القت ثنیتها و هی التی

یجوز فی الضحایا و الهدی خفس انفاس زشت گفتن بی اندازه شراب نجفس زود ست کننده خفسا جانوری گنده بوی و جیز و دک خفساء مؤنث

خفس خفسة الثنان فیهما کلا بهما بضم الخاء و الفا خلس خلس انختلاس ربودن تخلس کذلک و تخالس القوم خلسة اسم فیه یقال الفرصة خلسة

انخلاس بهم آمیختن گیاه خشک و تر و موی سیاه و سپید خلیس گیاه خشک تر و موی سیاه و سفید بهم آمیخته خلیس خالس بضم الخا سرخ دقیق خلیسة ای ربائی کسی یقال اخبر معلوم

فقده و سبب بدکما یقال خلیسه لبس بعدا ان یکون هو الاصل لان السین من حروف الزیادة اطلاس بیر انگختن خمس خمس بنج از خمسة بنج مرد خامس بنجم

یقال جاء فلان خامس خمسة و خامیا بالیاء خمس بالکسر بهره بنج روز یک نوبت آب و نوعی از بردها اخماس بالکسر بنج شدن و حذاوند شتران خمس شدن رجل

مخمس ای ذو ابل خوامس خمیس لشکر بابنج رکن مقدمه و قلب و میمنه و میسره و ساقه و جامه بنج گزی مخموس شده و روز پنجشنبه اخمساء اخمسة جمع جبل مخموس

بنج پایه مخمس و بنج گوشه خمس پنج یک مال ستدن (عع وف اص ۲) و بنجم قوم شدن (عع وف اک ۲) یقال خمسة القوم ای اخذت خمس

اموالهم خمستهم اذا کنت خامسهم اذا کملتهم خمسة بنفسک خمسة و اقبال خمسة دراهم و عندی خمسة دراهم و تقول هذه الخمسة الدراهم بالنصب و ان شئت رفعت و تجربها

مجری النعت و کذلک الی العشرة و فی المؤنث تقول عندی خمس القدور و قولهم فلان یضرب اخماسا لاسداس ای یسعی فی المکر و الخدیعة و اصله

فی الظماء الابل و یقال غلام بابی و خماسی و لا یقال سداسی و سباعی لانه اذا بلغ ستة اشبار صار رجلا خنس خنوس سپس ماندن و سپس چیز

پنهان شدن (عع ف اص ۲ و ک ۲) انخناس منه فیه خنس بینی و پس فشگی اخنس خنساء و نعت منه منفس بالضم خمد و البقر کلها خنس خناس

تا ... ای شاعرة و خناس ... سرد و کرد شیطان و ... خنس ... و ... سیاره ... فلا اقسم بالخنس انها النجوم الخمس ... و المشتری و المریخ

و الزهرة و عطارد و خمس ... خوس ... جیش خدش ... خوس به بیخ شیر ... کرفتن مرد ... (عع ف اک ۲) رکاسد شدن چیزی و عذر کردن کسی

(عع ف اص ۲ و ک ۲) یقال خاس ... عذر ... خیس ... عماتی ... المختیس ... عراق ... موضع الذلل ... خیس

خیس ... بسیار ... فروخته ... خیس ... سخت ... خیسا ... اخرساس خاموشی اخرساس

... خوس ... وفروتنی کردن ... دخس ... چراندن سپس صبح یا شام آب دادن و برگ ... دمشق ... شدن

... و یقول ... دخس ... دخیس **فصل الدال** دبس دبس بالکسر دوشاب ادبساس سرخ سیاه رنگ شدن

... ادبس و فرس ادبس ... بالضم ... الارض ... الارض ... و هی ارض مدینة ... مشهور

... دحس ... دحس پای ... سپس کردن ... گوسپند کردن ... دحاس کرمی ... داغ و ...

... داحس ... داحس ... و قعت الحرب ... لاجله بین عبس و ذبیان اربعین سنة

دحمس ... دخس ... دخیس ... بسیار ... دخس ... پیوند دست و پای ستور ... گوشت

... یقال عدد و دخاس ای ... دخاس ای ... یقال سمن و جانور ... دخیسة

دریاپی ... درس ... ناپدید شدن ... و ناپدید کردن ... درس ... حائض شدن زن ... و درس ... راه نهایت

و کهنه شدن جامه و ... درس ... درس کتاب ... درس ... مدرسه ... جای درس ... اردن ... ما لکس

... دریس ... جامه کهنه درس ... درسان ... ادریس نام پیغمبری ... دلس ... بلاد ... گنده پیر

... دعس ... دعس ... در زمین ... دغاش ... دفس ... دلس ... دلس ... سیان ... دلس

... دلس ... پوشیده ... (عع ف اص ۲)

دسّاسه مارکه در زیر خاک پنهان شود اندساس پنهان شدن درخاک دسّه بالضم بازیچه کودکان دعس ⁂ دعس نشان وغیره درزدن بجای [illegible]
[illegible] وپر کردن [illegible] طریق دعس راه بسیار نشانه مدعاس راه نرم سپرده مداعسة نیزه زدن باهم مدعس بالکسر نیزه مداعس نیزه‌های میانه رست
تدعیس [illegible] پختن در [illegible] تنور بریانی ⁂ دعکس ⁂ دعکسة دست بند [illegible] دغس ⁂ دغنس بالکسر زن گول و دغناس مرد احمق
دکس ⁂ دکاس بالضم خواب که غلبه کند بر مردم داکس فالی که از عطسه و جانور و مانند آن گیرند و [illegible] کاوس دوکس عدد بسیار و یکی از نامهای شیر
دلس ⁂ تدلیس پنهان کردن عیب متاع بر خریدار مدالسة فریفتن دلس بالتحریک تاریکی و [illegible] که در آخر گرما برگ آرد ادلاس ج تدلس [illegible]
فرود آمدن [illegible] دلعس ⁂ دلعس شتر ضخم دلمس ⁂ دلامس بفتحتین شیر و دلیر شب رو دمس ⁂ دمس سخت تاریک شدن شب و پنهان کردن چیزی
درخاک و پوشیده داشتن خبر [illegible] (ع ف ا ص ۲ و ک ۲) لیل دامس و دموس سخت تاریک [illegible] کارهای بزرگ [illegible]
جمع دامس مثل بازل و بزل تدمیس پنهان کردن درخاک دیماس بالکسر زندان حجاج بن یوسف و گرمخانه ج دیامیس مثل قیراط و قراریط و ان فتحت
الدال فجمعه دیامس مثل شیطان و شیاطین دمقس ⁂ دمقس [illegible] ابریشم [illegible] باسین [illegible] بالتحریک [illegible]
شدن (ع ک ا ف ۲) [illegible] دوس ⁂ دوس کوفتن هرچیز (ع ف ا ض ۲) و قبیله از یمن [illegible] کردن شمشیر [illegible]
[illegible] خرمن جای مدوس چوب خرمن کوب و صیقل [illegible] بالفتح جای نرم که [illegible] رنگ باشد [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] درشت [illegible] گوشت [illegible]
[illegible]
[illegible] گوشت درشت [illegible]
[illegible]
[illegible] الرجل [illegible]
[illegible]
مانند کاوس [illegible]
اصحاب الکهف [illegible]
[illegible]
[illegible] گوشت [illegible] بالکسر زن گول [illegible] پنهان [illegible]
[illegible] باهم راز گفتن و سرگوشی کردن و در گرفتن [illegible]
بالکسر [illegible] نام [illegible] الرجل [illegible] فصل الراء
رأس ⁂ رأس سر [illegible] بالضم [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

رجس و رجس بالکسر پلیدی و عقوبت و خشم قوله تعالی و یجعل الرجس علی الذین لا یعقلون قال الفراء انه العقاب و الغضب رجس بالفتح آواز بلند رعد و بانگ شتر و بلند کردن آواز (ع ع ف اص ن ۲) ارتجاس مثله سحاب رجاس ابر رجاس تعبیر رجاس نعت منه و یقال هو فی مرجوسة من امره ای فی اختلاط مرجاس سنگی که بر دلو بندند و لای چاه را بدان بشورانند و آن ابهار بر کشند تا لا ییابد انطریق برآید رجس بکسر الجیم نرگس معرب و النون زائدة لانه لیس فی الکلام فعلل و فی الکلام فعلل

روس و زوس سنگ انداختن (ع ع ف اص ن ۲) مرادسه کذلک روکنیس مثال قسیق سنگ انداز مرداس بالکسر سنگی که در چاه اندازند تا بدانند که آب هست در وی یا نی و نام مردی و یقال بالادری این ردس ای این ذهب رسس رس الحمی ذبیبها اول تب و یلفظی رس من خبر ای شی منه رس ایضا چاه بسنگ برآورده و نام چاه بقیه ثمود و نام وادی و نام آبی و چاه کندن و در گور کردن مرده را و اصلاح کردن میان قومی و افساد کردن وهو من الاضداد و دانستن خبری و دیدن کسی را و یقال فلان یرس الحدیث فی نفسه ای یحدث به نفسه رسیس شی ثابت رس رسته بنشیدن شتر تا برخیزد

رعس و رعس لرزیدن و فشاندن و راه رفتن آهسته از ماندگی و ضعف (ع ع بفتحها) ناقه رعوس آنکه سر او لرزد از پیری رعسان جنبانیدن سر از کبر ارتعاس لرزیدن و بالشین المعجمة کذلک ارعاس لرزانیدن و بالشین مثله رعش و رعس گوالیدن و نیکو لی و فی الحدیث ان رجلا رعسه الله تعالی مالا ای اکثره له و بارک له فیه و یقال له نصاب رعس یعنی حسب انبوه و با برکت مرعوس ای مبارک و میمون یقال رایت وجهک المرعوس ای المبارک رفس رفس بپای زدن (ع ع ف اک ۲) رکس و رکس پسپایگی گردانیدن ارکاس کذلک قوله تعالی و الله ارکسهم بما کسبوا ای ردهم الی کفرهم ارتکاس باز گشتن بچیزی که از وی خلاص یافته باشد رکس بالکسر پلیدی و مردم بسیار رکس گاو یکه در کرد خرمن بندند بوقت کوفتن و نام وادی و الرکوسیة فرقة بین النصاری و الصابئین رمس و رمس خاک گور و پوشیده داشتن خبر و دفن کردن مرده ارتماس کذلک رمس ایضا هموار و ناپدید کردن نشانه گور و سنگ انداختن رمس بهای گور رامس باد که راه را و پی را ناپدید کند رنیس و رنیسان خرج ... بن جعفر بن عامر الطائی و فد بکنیه له النبی صلعم رواس بالضم جرات کننده و دلیر از خس المعرنج راه زان کرد و عقبه بن سعید بن رخس محدث ... فاسد ... سکه میبافت یکی بیش از آن ... رهس بپا ... علیه الحجارة تطابق بعضها فوق بعض مرهس ... شاعر ... عبد الرحمن ... بن عمرو رماحس ... دلیر جرات کننده و شیره ... الرماحس بن عبد العزی بن الرماحس کان علی شرطة مروان بن محمد الحکم ... النعمان بن المنذر ... راس ... (ع ع ف اص ن ۲) راس ... ما نه و رآس ... محمد بن المتوکل القاری راوی یعقوب بن اسحق رهس سخت سپردن (ع ع بفتحها) رهسس بسیار خورنده و ارتهس الوادی امتلاء و ارتهس القوم ازدحموا و ارتهس جبلا الدابة اصطکا ارتهس الجراد رکب بعضه بعضا و ترهس تحفش و تحرک و مضطرب آهسته با هم راز گفتن ... تعریض کردن ...

فصل السین

سحبس سحبس بالتحریک آب رنگ گردانیده و گردیدن رنگ آب (ع ع ک اص ن ۲) و یقال لا آتیک سحیس عجیس سحیس الاوجس و سحیس اللیالی یعنی هرگز سدس و سدس سدس بالضم و بضمتین شش یک سدس بالکسر شش روز یک بار نوبت آب شتر اسداس صاحب شتران سدس شدن و دندان انگندن شتر بهشت سالگی و شش تن شدن قوم ... لا آتیک سدیس عجیس گذشته سدیس بشش سالگی در آمد سدس بالتحریک دندان بهشت سالگی شتر یستوی المذکر و الانثی لان الاناث کلها بالهاء الا السدس و السدیس و البازل و جمع سدیس سدس مثال رغیف رغف و جمع سدس سدس مثل اسد و اسد ... سدس ... (ع ع ف اذ ۲) ... سدوس بالفتح ... (ع ع ف اک ۲) سدوس بالفتح ... بالضم طیلسان ... سدوس بالفتح الطیلسان و بالضم ... سلس و سلس ... سلس ... سلس البول و سلس القیاد و سلس ... سلعوس ... سلعوس بفتح الاول ... سلقبس ... سلیبس سیاسة بالکسر رعیت داری کردن (ع ع ف اص ن ۲) ... سیاست ... سوس بالضم طبیعت و اصل و ... سوس بالفتح ... (ع ع ک اص ن ۲) ... سیاسی ... سیالیس ...

سرخس شهریست بزرگ بخراسان که جوی بدارد منسوب به ابونصر محمد بن احمد بن عمر بن مسار بن مسویه الاطهری المحدث اسفنس بالفا نا کندوری ست بمرو
منها خالد بن رقاد بن ابراهیم الاصلی الاسفنسی ودهی ست بجزیره ابن عمر کبستانها بسیار دارد سلماس شهریست بآذربیجان محمد بن سمیس که پیر ابو الاصبع
الصوری المحدث سمسنفساه بکسر السین والهاء وبضم الفاء وکسرها ای افعله آخر کل شی یحبس بالتقبل **فصل الشین** شاس ش مکان شاس جای درشت
وبالتحریک مصدره (ع ک ف ۲) الکمنه شوس مثل جون وجوان شاس نام مردی شخس و شخس اضطراب کردن خلاف کردن (ع بفتحهما) شاخس اختلاف
افتادن میان قوم ویقال شاخست شانه اذا اختلفت ومال بعضها وسقط البعض من الهرم شرس ش شرس شریس اشرس بد خو شرس شراسة مصدره تشارس
دشمناگی کردن باهم مکان شرس بالسکون درشت شرس بالکسر شوره گز از نخل شرسة نعت منه یقال بنو فلان متشرسون ای ترعی ابلهم الشرس شکس رجل شکس
بالسکون دشوارخو یقال هم شکس بالضم مثال رجل صدق وقوم صدق شکاسة مصدره (ع ک ف ۲) شکس نعت منه علی القیاس شمس ش شمس آفتاب
وتجمع علی شموس کانهم جعلوا کل ناحیة منها شمسا کما قالوا للمفرق مفارق وتصغیر شمیسة وجمیل وآفتاب ناک شدن روز اشمس کذلک شمس الفضاء دشمنی پیدا
کردن (ع ف ص ۲ وک ۲) شماس بالکسر مثله یقال شمس لی فلان ای ابدی لی عداوته فرس شموس توسن شموس شماس مصدران منه رجل شموس
بدخو تشمس آفتاب ایستادن تشمیس بآفتاب خشک کردن عبد شمس پدر قبیله عبشمی منسوب بوی و در نسبت اسم مضاف سه وجه گویند یا نسبت بمضاف کنند
چون عبدی از عبد القیس و بمضاف الیه چون مطلبی از عبد المطلب ویا بعضی از هر یک چون عبشمی از عبد شمس و عبدری از عبد الدار وعبقسی از عبد القیس ویقال
تعبشم فلان وتعبقس وامام عبشمس بن زید بن مناة بن تمیم قال ابو عمرو اصله عب شمس ای حب شمس وهو ضوءها والعین مبدلة من الحاء کما یقال عب قر
وهو البرد وقال ابن الاعرابی اصله عب اشمس مهموزا بالکسر والفتح وهو العدل والنظیر شوس ش شوس بالتحریک نگریستن بگوشه چشم از تکبر (ع ک ف ۲)
اشوس نعت منه شوس جمع تشاوس بگوشه چشم نگریستن و خیساره کردن در آن حال ضیمه شیحس بالفتح مثل شجر العتم الا انه اطول ولا یتخذ منه القسی لیس شستن زمین
سخت کانها حجر واحد شناس شناس وشنوس شیمس کفشان شیلین ج شس گیاهیست معروف شاس لاغر شست شمس شسو شاهبیب الشیطلس زیرک
ودانا شطلسی مرد نا آشنا ومتنبه زیرک شطلس فی الارض ذهب فیها شطلسة وشطلس خلاف وکصبور المخالف لما امره الذاهب فی ناحیة اشناس بالفتح نام
شخصی و منفعی ست بساحل بحر فارس فصل الصاد صفاقس ده ایست بافریقیه شهر بوم من الاباء **فصل الضاد** ضبس ضبس بالتحریک
پلید و دشوار خو شدن (ع ک ف ۲) ضبس ضبیس نعت منه ضرس ش ضرس بالکسر دندان مذکر ما دام له هذا الاسم لان الاسنان کلها اناث الا الاضراس
والانیاب جمع اضراس وضروس ج ضرس العقل بالپشته درشت وباران اندک ضروس ج ضرس بالفتح گزیدن سخت بدندان آزمودن ج پیا برهی سخت شدن کار گسستن ناقه ضروس گزنده وآن
ناده شتر که وزنوزادن بگزد ویقال هی بچن ضراسها ای بحدثان نتاجها ضروس بالضم سنگهای گرد اگرد سر چاه بر مضروسة و ضریس نعت منه اضراس افسرده دن
ضرس مجرب و محکم گردانیدن حرب و سفر مر را رجل مضرس نعت منه ای مهذب مجرب اسد مضرس چاه در وش دندان حرة مضرسة و مضروسة آنکه در وی
سنگریزه باشد تضاریس ناهموار آمدن بنا رجل اضرس اضرس اتباع ضرس بالتحریک کندی وکند شدن دندان از ترشی (ع ک ف ۲) ضرس ش ضرس وضرس
ضغبس ش ضغبوس بالضم خیار وبادرنگ ریزه و مرد ضعیف ضغابیس ج وفی الحدیث اهدی لرسول الله صلی الله علیه وآله وسلم ضغابیس امراة ضغبس
ای مولعة بحب الضغابیس وقد مر فی باب البا (ضغبس) ضغرس ش ضغرس ستاره [illegible] ضفقس البعیر شتر گیاه خشک با فراهم آورد و نو الکرو (ع ف ک ۲) ضمس
بد آهستگی خائید (ع ف ص ۲) ضنفس کز بن سست گیرنده و شکننده نرم ناکس ضنقس بر وزن ومعنی ضنفس ضفوس خوردن طعام بهم
بپیش دهن گریداور (ع بفتحهما) ولا طعمه اسد الا ضهسا والا سقاه الا قارسا ما علیه ای الطعم النزر القلیل من النبات فهو یا کله بمقدم فمه ولا یستقلیه
والقارس البارد ای سقاه الماء القراح بالبن ضماس البنت برگردید و بر خاستن خواست (ع ف ک ۲) ضنیس و ضیبس و ضنابس نعت منه **فصل الطاء**
طخس ش طخس بالکسر اصل و بیخ هر چیزی طرس ش طرس کاغذ صحیفه و کاغذ که محو کرده باشند از وی وباز نبشته طلس مثله اطراس ج طرسوس
بالتحریک نام شهر ولا یخفف الا فی الشعر لان فعلولا لیس من ابنیتهم طرفس ش طرفسان پاره از ریگ طرمس ش طرمسا [illegible] تاریکی
وسپاسگی رفتن طرموس بالضم کوماج طس ش طست طست تشت طیاس طسوس طساسات ج طلیس [illegible] طلس ش طلس بالتحریک
شدن طفاسة کذلک (ع ک ف ۲) ثوب طفس و رجل طفس نعت منه وطفس البرذون ای مات طفوس مصدره (ع ف ک ۲)

اطلس کنه لکنت بقال طلس لازم منه طلس بالکسر گسند اطلاس جمع اطلس تطلیس پاک کردن نبشته (ع ف اک ۲) طلاس جمع طلس طلاس و بلغاء طلاس والطلس پارچه سیاه
جمل الطلس الثوب وزنت طلس وهو الذی فی لونه غبرة الی السواد وکل ما کان علی لونه فهو اطلس تطلیسان هم طیالسة جمع والهاء فیها للعجمة لانه فارسی
معرب والعامة تقول بکسر اللام فلم تجئ فعلیل بکسر العین الا معتلا نحو سید ومیت طرس طرس بالکسر طروس بالضم
دروغ گوی طلس طموس ناپدید شدن طلس متعدی (ع ف اص ۲ و ک ۲) انطماس تطمس پاک شدن و ناپدید گشتن خط قوله تعالی ربنا اطمس علی
اموالهم ای غیرها وقوله تعالی من قبل ان نطمس وجوها طماس جمع طلیس عیبت شد بدان لام گروه خشک طیس طیس آب و رنگ بسیار و جز آن طسیل مثل لا تم ادامه
طوس طاس هم طاوس هم و مردم خوب بلغت شام تصغیر طویس و فی المثل اشام من طویس و این مخنثی بوده در مدینه و کان اسمه طاوس فلما
تخنث جعله طویسا و کان یقول یا اهل مدینه توقعوا خروج الدجال ما دمت بین اظهرکم فاذا مت فقد امنتم لانی ولدت فی اللیلة التی مات فیها رسول الله
علیه السلام وفطمت فی الیوم الذی مات فیه ابو بکر وبلغت الحلم فی الیوم الذی قتل فیه عمر وتزوجت فی الیوم الذی قتل فیه عثمان وولد لی فی الیوم
الذی قتل فیه علی ویسمی بعبد النعیم وقال فی نفسه شعر انی عبد النعیم انا طاوس الجحیم و انا اشام من یمشی علی ظهر الحطیم طوس بالفتح ماه و خوب روی شدن
(ع ف اص ۲) (ضمیمه) طبرس کز برج و جعفر سخت و دروغ گوی طبیس بسیار از هر چیز و بالکسر گرگ طبس و طبسان بفتحتین فیها دو شهرست بخراسان الجمعه
طلبیس گلابه کردن و بحر طبیس کامیر دریای فراوان آب طحس الجاریة جماع کرد او را (ع بفتحها) طرابلس شهریست بشام و شهریست بمغرب او الشامیه
اطرا الطبس بالهمز و درسه معنا یا اشت مدن طرد ست آبه کرد او را طرطبیس کز بجیل آب بسیار و پیر زال فرو هشته گوشت و شتر ماده خرد شنده وقت
دوشیدن طعس الجاریة جماع کرد او را (ع بفتحها) طغموس بالضم سستی از شیطان و خبیث از غولان و جز آن طفرس بالکسر نرم و سهل طلمساء زن
کم در آن مناره و نشان نباشد و تاریکی لیلة طلمساء شب تاره ارض طلمسانه بین الی آب و طلس روی خود را ترش کرد طلهیس کقندیل مثله و تاریکی شب
طلهیس کسفرجل لشکر بسیار اطلنسی العرق اطلنساء ای سال العرق علی الجسد کلّه طلس بفتحتین تاریکی سخت طمطس شهریست بمصر منها اسحق
بن وهب الطهرسی طمس الارض باستواری در زمین در آمد یا پنهان شد (ع بفتحها) و مادری ابن طمس و طلس بالاءابن ذهب و وهب بن طلس

فصل العین

لشکر بسیار طلهیس بتقدیم اللام مثله عبش عبوس ترش روی کردن (ع ف اک ۱) تعبیس مبالغه فیه تعبس لازم منه
عبس سرگین و پشک خشک شده بر دم ستور و خشک شدن ریم بر دست و اندام (ع ک اف ۲) عباس عبس ناک شدن ستور یوم عبوس ای شدید
عبس بالسکون پدر قبیله از قیس غیلان عنبس شیر عنابس اولاد امیه بن عبد شمس و ایشان شش تن بودند حرب و ابو حرب و سفیان و ابو سفیان
و عمرو و ابو عمرو و جز این شش را اعیاص خوانند عترس عترسه سخت گرفتن عترابس بالکسر مرد خشمناک عنتریس ناقه صلب بنون زائده عجس
عجس بثلث حرکات قبضه کمان معجس مثال مجلس کذلک عجس پاره از شب عجا ما آنگه بزرگ از شتران و تاریکی عجلس شتر ضخیم عجابس جمع عجبس بازداشتن
ازحاجت و گرفتن بیچ چیزی را (ع ف اک ۲) تعجس دیر کاری شدن و در پی یکدیگر آمدن باران مطر عجوس باران پیاپی فحل عجیس مثل عجیر گیرنده
کدام کشتی کردن تعجیبی عجیباء عقدور او معدود و گانوعی از رفتار آهسته عدس عدس رفتن در زمین و اندر فی الحدس و سخت سپردن وجای سخت
الضبع عدوس السری یعنی سخت رفتار عدس بالتحریک نرسنگ عدس سر خکان که اندام برآید عدس بالوقت بانگ راندن استر و ربما سوا البغل کذلک
و عدس نام مردی عدلیس عدبس بالفتح و التشدید نام مردی و شتر محکم اندام عدابس جمع عرس عروس بالفتح زن و مرد نو خواسته یکدیگر را بقال
رجل عروس فی رجال عرس و امراة عروس فی نساء عرائس و فی المثل کاد العروس ان یکون امیرا عرس بالکسر زن با شوی و ماده شیر بانر اعراس جمع و ربما
سمی الذکر و الانثی عرسین و ابن عرس راسو بنات عرس جمع و فعل الاخشن بنو عرس عرس بالفتح دیواری که در میان دو دیوار خانه سرای نهند و نهایت نرسانند
و سقف بسازند تا آن خانه گرم شود و گفته اند بمعنی چیلی پیدیست شتر خانه با بچه عرس بالضم مهمانی عروسی اعراس عرسات جمع اعراس عرس کردن و جماع کردن عرس اصنافا
بستن گردن شتر به بازوی دست (ع ف اص ۲) اعراس بالکسر رسن گردن بازو عرس بالتحریک دهشت داشتن (ع ک اف ۲) و ملازم چیزی بودن
ینا الی بعرس ای لا نبرح عرس است بمعنا العرس آخر شب فرود آمدن مسافران عراس مثله معرس و معرس منزل فرود آمدن عرایس عریسه بالکسر بیشه و خوابگاه
شیر ذوات العرایس شیر دار و ای عروس عرندس شتر سخت با قوت ناقه عرندسه توانا و دراز قامت عرطس مثل عرطز و دور شدن و یکسو فرمود

از جنگ و منازعت قوم عرکس ✱ اعرنکاس گرد آمدن و سیاه شدن موی عرکسته گرد آوردن یکدیگر عرمس ✱ عرمس بالکسر سنگ بزرگ و ناقه استوار
عسس ✱ عس عسّ عسس شب گشتن بپاسبانی و برآمدن خبر تنها چه بدین ناقه و شیر تا او دادن او پیش کسی (ع ض ف اص ن ۲) عاس شب گرونده گرد شهر عسس ج
مثل خادم و خدم و فی المثل کلب عسّ خیر من کلب ربض عسعس ✱ عسعسة شب گشتن و تاریکی آوردن شب قوله تعالیٰ واللیل اذا عسعس عسّ بالضم قدح بزرگ
عساس بالکسر ج و یقال جیء به من عسّک و بسّک ای من حیث شئت او من جهدک و جدک عسوس بالفتح ناقه که تنها چرا کند و ناقه که پیش مردم شیر نهد و چون [illegible]
صید گوشت کنند و اعتساس بشب گشتن و ورزیدن و طلب کردن معسّ جای طلب و کسب عسعس عساس عسّاس گرگ عساعس ج و ایضاً [illegible]
تعسعس بوییدن بوی و صید جستن عسعس نام جایی در بادیه و نام مردی عسطلش ✱ عسطوس درختی عضرس ✱ عضرس گیاهی و فی المثل ابرد من عضرس و کذلک
العضارس بالضم عضارس بالفتح مثل جوالق و جوالق و گیاهی عطس ✱ عطاس بالضم عطسه دادن (ع ض ف اص ب و ک ۲) و دمیدن صبح [illegible] عاطس
آهو که پیش آید معطس بکسر الطاء و فتحها بینی عطمس ✱ عنطبوس زن تمام اندام و شتر قوی هیکل عطامیس ج و قد جاء فی ضرورة الشعر عطامس عفس ✱ عفس
باز داشتن و راندن و زدن بپای بر سرین کسی معفوس مرد بندی و زندانی و مبتذل اعتفاس کشتی گرفتن معافسه سپردن و فی الحدیث و عافسنا النساء عفاس
بالکسر و بروع نام دو شتر عفقس ✱ اعفنقاس دشوار خو شدن خلق عفنقس دشوار عکس ✱ عکس باژگونه کردن و مهار شتر بر دست او بستن و شیر [illegible]
(ع ض ف اک ۲) عکیس شیر که بر خوردنی ریزند و نوعی از طعام که شیر و آرد سازند و العکیس القضیب من الجبلة یعکس تحت الارض الی موضع آخر یعنی شاخ رز که او را
بخوابانند تا روید عکاس بالکسر رسن که بر مهار شتر بندند و بپای دست او را بندند تا رام شود عکمس ✱ عکمسة تاریک شدن شب لیل عکامس سخت تاریک ابل عکامس شتران بسیار
علس ✱ علس بالتحریک کنه بزرگ و نام مردی و نوعی از گندم دوگانه در یک غلاف که آنرا گندم مکه گویند جمل و رجل علسی استوار خلقت و سخت علوس [illegible]
طعام یقال ما ذقت علوساً و لا لوساً ای شیئاً و یقال ایضاً ما علسنا عندهم علوساً علس [illegible] (ع ک اص ب ۱) تعلیس خورانیدن و سخت شدن بیمار
معلس ای مجرب علیس بیابانی پوست پخته علکس ✱ علنکاس سخت سیاه شدن موی و ستر و [illegible] شعر معلنکس و معلنکک [illegible] علطس ✱
ناقه علطوس مثال فردوس اشتر گزیده علطمیس ✱ علطبیس بالفتح روشن و لغزان عمس ✱ عماس بالفتح حرب سخت و بلائیل [illegible] تاریک
یوم عماس ایضاً عماسة تاریک شدن (ع ل [illegible]) امر عمیس و عماس کار [illegible] تعمس [illegible] تعامس تغافل کردن یقال تعامس [illegible]
آوردن بر کسی یقال تعامس علی ای تعامی علیه و ترکنی فی شبهة من امره عمس جستن راه در کاری نادان ساختن و عمس الکتاب ای درس و عفا [illegible]
عموس بالفتح و الکسر اول طاعون که پیدا شد در اسلام بشام عمرس ✱ عمرّس بالفتح و التشدید مرد قوی سخت عملس مثال [illegible] سبک بر رفتن عمروس بالضم بره
عماریس ج و کودک سبک روح عملس ✱ عملس ایضاً مرد چابک و گرگ و نام مردی که مادر را بپشت بار کرده حج برد و آن مثل شد یقال هو ابرّ من العملس
عنس ✱ عنس ناقه سخت و دم دراز عنوس و عناس بازماندن دختر در خانه بی شوی عانس بالکسر مثله فی عانس ج یقال للرجل ایضاً عانس قال ابو قیس بن رفاعة
شعر منا الذی هو ما ان طرّ شاربه ✱ و العانسون و منا المرد و الشیب ✱ و قال الکسائی العانس فوق المعصر عنّس عنّس ج مثل بازل و بزل [illegible]
کلان سالی چهره مردم را (ع ض ف اص ۲) یقال فلان لم تعنس السن وجهه ای لم تغیره الی الکبر تعنیس [illegible] ماندن دختر در خانه بی شوی قال الاصمعی لا یقال
عنست و لکن عنست علی ما لم یسم فاعله و عنسها اهلها عوس ✱ عوس شب بر گشتن بر چیزی و گشتن گرگ در پی خوردنی و شتابانی کردن [illegible] کذلک
یقال هو عائس مال عوس نوعی از گوسپند یقال کبش عوسی عواسا بالفتح ممدوداً خبزدوک یا چیزی عیس ✱ عیس آب گشن گشنی کردن (ع ض ف اک ۲) [illegible]
شتران سپید سرخ موی اعیس عیساء واحدها عیساء ایضاً ماده عیسیٰ نام پیغمبری علیه السلام عبرانی و سریانی [illegible] عیسیون [illegible]
السین قبل الواو و کسرها قبل الیاء مثل عیسون و عیسین [illegible] البصریون و الکسائی بفتح ما قبل الواو فی الالف [illegible]
عیسوان و کذلک القول فی موسی [illegible] عیسوی و موسوی قلبت الیاء واواً [illegible] فتقول عیسی و موسی و بکسر السین [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

و عربسیس بالفتح او بالکسر او هو و هم بستیة هموار از زمین نرم برای خواب آخر شب **عرقاس** شتر ماده شکیبا بر سیر و شیر او الصواب فی هذا العفراس بمقدمة الفاء

عرفسیس سخت سطبر از شتران و زنان **عرناس** بالکسر پرنده ایست کبوتر مانند که ناگاه دولی جز از زیر قدم تو پرواز کند و مینی کوه و ظرف باغنده نهاده

عطروس العصفور فی شعر الخنساء فی قولها ع اذا تجالف طیر البیض عطروس ولم الفیسر قال ابن عباد لم نجده فی دیوان شعرها **عطلس** کعلس دراز

عفرس بالکسر و عفریس و عفراس و عفروس و عفرس شیر درشت و عفرسه انداخت او را بر او چیره آمد بر او **عفرنس** شیر سطبر گردن و آن العفرس

عفقبس کسمندل بدخلق **عقابیس** بلاها **عقرس** کقندیل هو ابو سهل احمد بن محمد الزورنی الشافعی صاحب جمع الجوامع اختصره من کتب الشافعی

عقفس کجعفر و زیرج قبیله ایست در یمن **العقنقس** کالعفنقس و ما عفقسه ما عفقسه **عقیس** کعبیط و علابط شتران بسیار یا قریب هزار و **تعکبس** الشی رکب بعضه بعضا

علندس کسمندل بسیار سخت علندسة مونث و شیر **العلطبیس** کربخبیل خر نازک و نیک اندام و بسیار خورنده و سخت او بارنده **العلطمیس** من النوق

الشدیدة العالیة والنامة الضخمة الصلعاء **علس** الشی مارسه بشدة **عمکوس** و **عکمس** و **کعسوم** و **کنعسوم** خر **عمیانس** بالضم لحولان کانوا یقتسمون ارث

انعامهم و حروثهم **عنفس** کزبرج کوتاه قد ناکس **عنفس** بالفتح زیرک خبیث **عنکبس** نام نهریست

فصل الغین

غبس بفتحتین خاک گون شدن ذئب اغبس دور و اغبس اسپ سمند و یقال لا آتیک ما غبا غبیس هرگز و همیشه و هذا ظرف من الزمان و قال بعضهم اصله الذئب و **غبیس** تصغیر اغبر

مرخما و غبیا اصله غب فابدل من احد البائین الالف مثل تقضی من تقضض و معناه لا آتیک ما دام الذئب یاتی الغنم غبا **غرس** **غرس** بالکسر آب که با بچه

بیرون آید از رحم و پوست که بر روی جنین باشد **غرس** بالفتح نشاندن درخت (ع ف ا ک ۲) **غراس** بالکسر نهال و وقت نهال نشاندن **غریسه** خرمای نو **غسس**

غس بالضم مردنا کس ضعیف واحد و جمع یکسان و بالشین ایضا کذلک **غش** عیب کردن **غسغسه** مبالغه کردن در راندن گربه و اورا غس غس گفتن

غسان قبیله از یمن و نام آبی و لا یدری افعلان هو ام فعال سمی هو ام نونی **غطس** **غطس** بآب فرو بردن (ع ف ا ک ۲) **مغنطیس** سنگ

آهن ربا معرب **غطرس** **غطریس** ستمگار متکبر **تغطرس** تکبر کردن **غلس** **غلس** بالتحریک تاریکی آخر شب **تغلیس** در تاریکی رفتن یقال غلسنا الماء ای وردناه

بغلس و کذلک اذا فعلنا الصلوة **بغلس** و یقال وقع فلان فی وادی **تغلس** غیر مصروف بفتحتین ای فی داهیة و باطل **غمس** **غمس** به آب فرو بردن

انغماس **اغتماس** لازم منه **مغامسه** فرو بردن بآب یکدیگر را و در میان حرب افگندن خود را **غموس** کارسخت **الیمین الغموس** سوگند دروغ بگناه فرو برنده **طعنة غموس** زخم گذاره

ناقه غموس آنکه حمل او پیدا نشود تا بوقت زادن **غمیس** گیاه سبز که در زیر گیاه خشک برآمده باشد و آب راه خرد میان تره زار **غیس** **غیسان** جوانی (ضیمه) **ابو الغیدار**

کنیت **غندس** **غندیس** بالضم و بالفتح شهریست معرب کنبایت بلاد سودان **غضبس** بسبب سنها الحلوو و لغه امتیه **غضبس** بفتحتین گیاهیست و هو الکرد یا بیسته **غطلس** کعملس گرد تیکی با اغطلس ایضا **غلس** کعملس خبیث لیر

و یوصف به الذئب **غلفس** **عماس** بالکسر ای ضخمه یوم **غواس** بالفتح فیه هزیمة و تشلیح یعنی روز هزیمت و کشت خون **ذاشاه** **مغوش** شدید یب عمه سلاوه

فصل الفا

فاس **فاس** تبر **فؤوس** ج **فاس** تبر دن **فاس اللجام** کام لگام **فاس الراس** سندی قفا **فحس** **فحیس** بزرگ بیشی کردن (ع ف ا ک ۲)

فدکس عد **فلس** شتر مثل و کس ج گروهی **فرس** **فرس** تخریک اسپ نر و ماده و لا یقال فرسة **افراس** ج و تصغیر الفرس **فریس** و ان اردت الانثی خاصة لم تقل

الا فریسة بالهاء **فارس** سوار **فوارس** ج و هو شاذ لان فواعل جمع فاعلة او جمع فاعل اذا کان صفة المؤنث نحو حائض و حوائض او ما کان لغیر الآدمیین مثل جمل بازل

و جمال بوازل و حائط و حوائط فاما مذکر ما یعقل فلم یجمع علیه الا فوارس و نواکس و هوالک قال ابن السکیت اذا کان الرجل علی ذی حافر برذونا کان او فرسا او بغلا

او حمارا قلت مر بنا فارس علی بغل و فارس علی حمار **فرسة** یا دکه در گردن نشیند **فریس** چنبر **فریسه** شکاری **فرس** افگندن شیر شکاری را (ع ف ا ک ۲) و فرد کوفتن و

شکستن استخوان گردن **افتراس** کذلک و اصل الفرس هذا ثم کثر واستعمل حتی صیر کل قتل فرسا و قد نهی عن الفرس فی الذبح و هو کسر عظم الرقبة قبل ان یبرد **افراس** غفلت

کردن راعی تا گرگ گوسپندی از رمه اش ببرد و افرس الرجل الاسد حماره اذا ترکه لیفترسه و ینجو هو و قیل لا یقال الافتراس الا فی الاسد و یقال اکل الذئب شاة

ابو فراس کنیت شیر **فارس الفرس** او بلاد عجم **فارسی** منسوب بوی **فرسان** بالضم جمع فارس **فرسان** بالفتح قبیله **فراسة** بالکسر دانائی به نشان و نظر **تفرس** دانستن بعلامت

و فی الحدیث اتقوا فراسة المؤمن **رجل فارس النظر** نعت منه **فراسة** بالفتح سوار شدن و سواری کردن و دانستن (ع بعضها) **فروسة** بالضم **فروسیة** سوار

و دانستن **فرس** بالکسر گیاهی **فرسن** الکسیل شتر نون زائده **فرناس** بالکسر شیر سطبر گردن **فرانس** بالضم مثله **فردوس** **فردوس** بستان و بهشت و نام روضه

بیامه **فرادیس** ج و موضعی بشام **فرطس** **فرطوسة** بالضم بینی خوک **فطس** **فطس** بالتحریک پهن بینی شدن (ع ک ا ف ۲) **افطس** نعت منه **فطسا** پهن بینی

قطعه پاره کنین جمع وهو یوخذ بها الثقیل اخذته بالقطلسه بالثوبا وقطوس بالضم مردن (ع ع ف اک ۲) فطلیس بالکسر مثال قسیق تیشه که بدان سنگ شکنند و منقار که زیرین آن چوبی نبود فطلسه بشکل فقس فقوس بالضم مردن و بلغیده کردن مرغ خایه را فقعس فقعس پدر قبیله از بنی اسد فلحس فلحس حریص و سگ و نام مردی و فی المثل اسأل من فلحس یعنی از و خواهنده تر فلس فلس پشیز افلس فلوس جمع افلاس بی چیز شدن یا بحالی رسیدن که گویند فلس ندارد کما یقال اقهر الرجل ای صار الی حال یقهر علیها و اذل الرجل ای صار الی حال یذل فیها تفلیس بافلاس منسوب کردن و حکم کردن قاضی بر افلاس کسی فلقس فلنقس آنکه پدرش مولی و مادرش حره یا آنکه هر دو مولی بوده باشند و عجایب یا آنکه پدر و مادرش مولاة بوده باشند بخلاف آنکه پدر مولی یا در حره بوده باشند (ضمیمه) قحس گرفتن شخصی آب یا جز آن را از دست خود و بزبان و دهان خود مالیدن چو تا خاشاک و خاک از آن برکنده شود (ع ع ف فقحها) و تقحیس نیز مشتقه بخبر قدس تقنده قدسه کفرقه جمع و فلان القدسی محرکه لا یعرف الی ماذا ینسب قندس سبوی بزرگ که مسافران دریا همراه برند معرب و اقدس ای صار اثاثه العناکب قسفاس از بس احمق و شمشیر کند و نباتیست قنوبیس قسیس رای یا ست اندام فسس جمع قسیفسا مهر آبگار رنگ بدرون خانه بر دیوارها چسپانند او رومیه قسفسه اسپست ترقسفسه نوعی از بازیچه قطرس بالضم نام مردی و منه نهر قطرس و یقال ابی فطرس قرب الرملة مخرجه من جبل قرب نابلس فاعوس مار و سرنره و بلاد فکه کوهی و کوزه که بدان آب خورند و کم آوازه گران فتارس سال از نهر واپر و نوعی از بازیچه فاعوس فقنج لانها تقعس ای تنفخ فلطاس و فلطوس و فلطیس سرنره سطبر یا سرنره پهنا فلطیسه سر بینی خوک تفلطس الف الانسان اتسع فلنحلیس تحدیس نره کلان و یقال ایضا کمرة فنجلیس فنقس الرجل اذا عدا و قندس بالقاف تاب بعد معصیة قنفس بفتحتین قهر خاک انداز نده فانوس جمعش الماروی وکان فانوس الشمع فنطلیس بالکسر نره و فرومایه مادر زاد و مرد مهین سینی و بینی فراخ سوراخ و بینی پست نرمه فناطیس جمع فنطیسه گرگ و سر بینی خوک و هو منبع الفنطیسة منبع السوزة حتی الانف آفنطاس بالکسر حوض السفینة تجمع الینشافة ماء او سقایة لها من الالواح یحیل فیها الماء الشرب و فوق تقسم به الماء العذب فنطلیس سر نره کلان فاس شهری و ذکر فی (ف ا س) الفهرس بالکسر الکتاب الذی تجمع فیها الکتب معرب فهرست و قد فهرس کتابه قیقس کعناس نام شخصی

فصل القاف

قبس قبس بالتحریک پاره آتش مقباس بالکسر کذلک قبس بالسکون آتش گرفتن (ع ع ف اک ۲) و فایده گرفتن و دادن و منه اقتباس العلم یقال اقتبس منه اقتباس آتش و فایده دادن کسی را اقتباس آتش گرفتن و دانش و فایده گرفتن قبیس بالفتح سبک کشتی کننده و فی المثل بقوة صادفت قبیسها و لقوة ناوزنه و حمل گیرنده باشد و هی بالفتح والکسر قبس بالتحریک تیز کشتی شدن (ع ع ف اک ۲) قبس قبیس بالتصغیر التمام لغت منه ابو قبیس نام کوهی بمکه ابو قابوس کنیت نعمان بن المنذر و در شعر ابو قبیس آمده است قابوس نام مردی عجمی غیر منصرف قدس قدس بضمتین و سکون پاک و پاک شدن حظیرة القدس بهشت روح القدس نام جبرئیل علیه السلام قدس بالسکون کوهی بزرگ تقدیس تمجید تقدیس پاکیزه کردن و بپاکی منسوب کردن تقدس پاک شدن الارض المقدسة زمین پاک شده بیت المقدس و بیت المقدس مثال المجلس شده و مخفف نام مسجد شام مقدسی و مقدسی منسوب بوی تمادسیه موضعی در شام قدوس بالضم والتشدید نامی از نامهای خدای عزوجل و هو فعول من القدس کسبوح من التسبیح و قد یفتحان ایضا و اسوهما غیر ذا المثال من الاسماء مفتوح مثل سفود و کلوب و تنور و اشباهها قدس بالتحریک سطل بلغت حجاز قداس بالضم غوزه نقره قدحس قدحس قداحس شجاع قدمس قدموس دیرینه قدامیس جمع قرس قرس سرما سخت و بخشک شدن (ع ع ف اک ۲) و بالعکس فسرده آب قریس قارس فسرده ابراز تقریس خشک کردن آب فسرانیدن قراسیه بالضم شتر شگرف استوار او زاید کمانی باعیه و ثمانیه آل قراس کوههای سرد قراس نام و کوهی ست بیمن قربس قربوس بتحریک الراء کوهه زین قرطس قرطاس بالضم والکسر کاغذ قرطس مثله قرطاس بالکسر نشانه قرقس قرقوس بیابان فراخ قرقس بکسرتین پشه ریزه قرقسه سگ را خواندن مقعد بالمباء قرنس قرناس بالضم بینی کوه قسس قس بالفتح جستن چیزی و پی آن شدن سخن چینی کردن (ع ع ف فض ۲) و تفحص اکردن شتر و نام شهری قس قسیس مهتر ترسایان قسی بالفتح نوعی از جامهای مصری قس نام حکیم عرب قسوس ناقه که تنها چرا کند قساس بالضم کوهی قساسی شمشیر منسوب بوی قسقاس رهبر و هما تحقیق گرسنگی و سرما و تقسقست اصواتهم ای تسمعتها قسقسه سپید شدن و سگ را خواندن قسقیس قسپیسه قسطر قسطاس بالضم والکسر ترازو قعس قعس بالتحریک سینه بیرون آمدن و درآمدن پشت ضد حدب اقعس و قعساء قعاعس لغت ازوی قوس اقعس ای که سینه او بلند تر از پیش او باشد و جمل اقعس شتری که گردن و سر او سوی پشت باز پس باشد لیل اقعس شب دراز عزة قعساء یا بادار و جمل القعس سرفراز اقعس کوهی قعسان

قوقس

دو برادر القعس و غیره قعوس بالفتح پیر کلان سال تقعوس کلان سال شدن و ویران شدن خانه تقاعس بازپس شدن و تخلف کشیدن از کاری قعسنار
سپاهی بازگشتن اقعاس توانگر و بسیار چیز شدن قعس خاک پیر قعنفس سخت بتصغیر مقیعس و ان شئت عوضت من النون قلت مقیعیس و کان المبرد یختار
فی التصغیر حذف المیم و السین الاخیرة فیقول قعیس و الاول قول سیبویه مقاعس بفتح المیم جمع المقعنسس بعد حذف الزیادات النون و السین الاخیرة و انما لم تحذف
المیم و ان کانت زائدة لانها دخلت بمعنی اسم الفاعل و انت فی التعویض بالخیار و التعویض ان تدخل یاء ساکنة بین الحرفین اللذین بعد الالف تقول فی مقاعس
مقاعیس و انما یکون التعویض لازما اذا کانت الزیادة رابعة نحو قندیل و قنادیل مقاعس بالضم پدر حی قنعاس قنعاس بالکسر شتر شگرف قناعس بالضم مرد شگرف
قناعس بالفتح ج قلس قلس رسن کشتی و آنچه از گلو برآید از طعام بیک دفعه و هرچه زیاده بر باید آنرا قی گویند و بکرانه بیرون انداختن جوی آب را و
جام شراب را از پری (ح ف ک ۲) قلنسوة قلنسیة کلاه النون و الواو زائدتان فجمعها اما قلانس بحذف الواو و اما قلاس بحذف النون و الواو و ما قلاسی
و قلاسی بعوض الیاء عنهما و قلنس بحذف الیاء و عوض الواو و جمع قلنسو فرفضت الواو لانه لیس فی الاسماء اسم آخره حرف علة قبلها ضمة فاذا ادی الی ذلک قیاس و جب ان یرفض و
یبدل من الضمة کسرة فیصیر آخر الاسم یاء مکسورا ما قبلها فیصیر حینئذ بمنزلة قاض و غاز فی التنوین و کذلک القول فی احق و ادل جمع حقو و دلو و اشباههما و تصغیر
قلنسوة اما قلیسیة او قلینسة او تعوض فیهما و قلت قلیسیة او قلیسیة بتشدید الیاء الاخیرة و یقال قلسیته فتقلسی و تقلنس و تقلس ای البسته القلنسوة فلبسها تقلیس
دف زدن و استقبال کردن ملوک و ولات را بانواع طرب بوقت قدوم مقلس بازی گر وقت قدوم بحر قلاس دریای کف انداز قلیس مثل فعیل بالتشدید کلیسا که
ابرهه برآورده بود بصنعا قمس و قمس غوطه خوردن در آب (ح ف ص ۲ و ک ۲) و غوطه دادن لازم و متعدی و اضطراب کردن بچه در شکم قماس غواص اقماس غوطه دادن
و انقماس لازم منه و فرو رفتن ستاره قامسه بالکسی بهر کردن بغوطه فلان یقامس حوتا کسی را گویند که با دانا از خود مناظره کند قاموس البحر میانه دریا و فی حدیث المد و الجزر
قال ملک موکل بقاموس البحر کلما وضع رجله فیه فاض و اذا رفعها غاض قلمس بتشدید المیم دریای بزرگ و مهتر بزرگ قنس قنس بالکسر اصل و نژاد قونس بالفتح و فتح النون
آهن سر خود و تندی میان دو گوش اسب قوس و قوس کمان نر و مؤنث و پوست قمش مؤنث قال فی التصغیر قویسة و من ذکر قال قویس و فی المثل هو من خیر قویس
سهما اقواس قیاس ج و قوس الضحی باقی مانده خرما و تام برج از بروج آسمان کان اصل قسی قووس علی فعول فقدم اللام و صیره قسوو علی فلوع ثم قلبوا الواو
یاء و کسروا القاف کما کسروا عین عصی فصارت قسی علی فلیع کانت اجوفا فصارت ناقصا و اذا اسقطت الیاء قلت قسو لانها فلوع مغیر من فعول قدموا الی اللام
و ربما سموا الذراع قوسا قوس قیاس اندازه کردن چیزی بچیزی مانند وی در حکم یقال قاس به و قاس علیه (ح ف ص ۲ و ک ۲) مقیاس اندازه مقایسه قیاس
اندازه گرفتن میان دو چیز برابری کردن با کسی قیاس اقتیاس کذا لک و بر دنبال رفتن کسی بر دیگری روان گشته یقال هو یقتاس الشیء بغیره ای یقیسه به و یقتاس بابیه ای
یسلک سبیله و یقتدی به قوس بالضم صومعه ترسا قوسی نام موضعی تقوس کوز شدن از پیری اقتوس کذا لک تقوس کوز پشت تقدس الکیان بودن یقال هو متقدس
ای به قوس حقوس بالکسر کیان وان و ایضا حبل تعقد علی الخیل عند السباق قبلس قبلس بز و فی الجمل قلبس قیس قیس قبیله از بنی مضر و نام ابو الناس
بن عمر بالنون ام ابو القیس عیلان و برادر الیاس بن مضر بن نزار الیاء العیسان بالالف و اللام و دو سر قیس بن عتاب بن الحارث و یکی قیس بن زهیر بن جذیمة بن رواحة
العبدی قبیله از بنی اسد منسوب بعبد العقیس فلان اذا تعیقس فخو بشاش را العبد القیس و بقیس منسوب کرده چنانکه گویی العبشمی و العبدری تشبیهن بالعبد الشمس و عبد الدار منسوب کرده
و یقال قست الشیء بالشیء ای قدرته علی مثاله و بلبنیا قیس رمح و قاس رمح ای قدر رمح کما یقال قید رمح و قاد رمح (صمصمه) قهرس بالضم و قهرس ضیمرة عظیمة للروم بها
تزوجت ام حرام بنت ملحان فردوس کوصفه ابن عمار رضی بن مالک بن جهم بن عمرو بن فردوس العجمی من الازد و من قیس منهم هشام بن حسان الفردوسی المحدث
من اتباع التابعین [illegible] فردوس و القردوسة الصلاة و الشدة قرب الفرادیس بالبصرة
قرعوس کفردوس [illegible] قرطاس بالکسر [illegible] القسطاس بالضم و فتح الطاء
الطیب [illegible] و الاصل قسطلاس قید القیف طاس بالضم و الاسطان فی القسطاس قسطوس بالفتح [illegible] ن شتر ماده زود رفتار یا نوا القسطوس
مصر و شتر ماده سخت سطبر [illegible] اسکندریه لقب کل من ملکها
وعظیم [illegible] قلحاس بالکسر مرد زشت [illegible] قلیدس بالضم [illegible]
فی هذا العلم المعروف و قول ابن عباد اقلیدس اسم کتاب غلط قلقاس بالضم بیخ نباتی است که بخته بخورند [illegible] قلمسبر

کشتمردن کور خرسالخورد قلبسته مؤنث و سبزه فرد و باسته قلیبسته سر گرد قلمس کوتاه قد گردانندام قلنبس نام زنی قندسته ابعد گناه توبه کردن وقندس فی الارض
ذهب علی وجهه ضاربا فیها قنبسته خرماه درشت قنوس کجدول نام کشتی از شتر و پدر نعمان تیمی و دراز و تکه دراز ریگستانی و سطبر سردن و مرد دراز تقنوس نشستان
قنوسه مثلثه کج و مضطرب فتح قفص

فصل الكاف

کاس کاس جام با شراب قوله تعالی بکاس من معین بیضاء اکوس جمع کیس کیس
بتحاک انباشتن چاه و جوی (ع ف اک ۲) و اسم ذلک التراب کبس بالکسر کبس الصبار گریبان فرو کشیدن رجل اکبس مرد پیشانی فرورفته کباس بالضم
بزرگ کباسه بالکسر خوشه خرما کبیس نوعی از خرما کبیسه کم آمد سال کابوس آنچه بشب بر مردم خفته را فرو گیرد و آن مقدمه صرع است کدس کدس شتاب رفتن گرانبار
تکدس رفتن اسپ چنانچه گویی گرانبار است کدس بالضم خرمن اکداس ج کداس عطسه ستور و عطسه دادن آن کادس فال که بعطسه دادن گیرند و آهو که از کوه
فرود آید و آنرا شوم دارند چنانکه شوم دارند بارح را کوادس ج کرس کرس بالکسر خانه‌های مردم بر هم پیوسته اکراس اکاریس جج کرس ایضا سرگین بر هم
نشسته و چسپیده هر چیز اکراس سرگین بر شدن خانه اکراس بروی درافتادن و بروی درآمدن کرسی بالضم و الکسر تخت کراسی ج کروس بتشدید الواو بزرگ
و نام مرد کراسه بالضم مشدد و اج کراس کراریس جج کرابیس ج کرباس قرناق بر بام کرابیس ج کریس کرباس بالکسر معرب و الکرباسه اخص منه کرابیس ج
کردس کردوس گله بزرگ از اسپان و استخوانهای مفاصل که دو گانه باشد چون دو کتف و دو زانو و جز آن کرادیس ج گروهی از اسپان کردسته رفتار بستن
و گروه گروه کردن گله را و بند کردن رجل مکردس مرد دستها و پایها بهم چسپیده تکردس فراهم آمدن اندامها الکردوسان قیس و معاویه پسران مالک بن حنظله
کرفس کرفس کرکس کرسته بازگردانیدن چیزی الکس بفتح الکاف انگیا دران او مولاة بوده باشد کسس کسیس نبید خرما و گوشت که بر
سنگ تفسان خشک کنند و بکوبند از جهت سفر کسس کوتاهی دندان نعت منه اکس کلس کلس بالکسر آهک و آمیغ آن و آنرا صاروج گویند ذئب اکلس
گرگ سپید پیه کنس کناس بالکسر خواب جای آهو و پنهان شدن او درانجا (ع ف اک ۲) کنس مثله کانس آهو کناس درآینده کنس خانه روفتن
(ع ف اص ۲) مکنسه جاروب کناسه بالضم خاک روبه و خاکروبه و نام جایی بکوفه کنیسه کلیسای ترسایان کنس ج کواکب سیاره از آن کوس کوس نگونسار کردن و
فی الحدیث و الله لو فعلت ذلک لاکوسک الله تعالی فی النار کوس سرزیر کردن (ع ف اص ۲) و بر سه پا رفتن ستور تکاوس بر یکدیگر نشستن علف و خشک شب
متکاوس گیاه بر هم نشسته کوس بالضم طبل معرب کوسی اسپ کوتاه دستها مکوس مثال منقل نام خری کهس کهس کوتاه و بد رفتار قبیله از عرب کیس کیس …
خلاف حمق و زیرک شدن کیاسه مثله (ع ف اک ۲) کیس نعت منه کیس ظریف کیسی نعت المؤنث الاکیاس کوسی مثله اکیاس پسر فرزندان زیرک شدن
تکیس ظرافت نمودن مکایسه زیرکی باهم نمودن و مکاس کردن در بیع کیسان سگالش و حیله کیسانیه گروهی از روافض اصحاب مختار بن ابی عبید که لقب او کیسان بود
کیس کیسه ج اکیاس … کرناس بالضم لغة فی الکرباس بالباء الکعس عظام السلامی و عظام البراجم فی الاصابع و کذا من الشاة و البقر و غیرها و العظام التی
تلتقی فی مفاصل الیدین و الرجلین کعاس ج و الکعسوم الحمار و المیم زائدة کفس بفتحتین کژی پا الکفس و کفسا نعت منه کفاس بالکسر پوشش بالای … کرک
فی کفس الرجل تلوی کلس الرجل و کلسم ذهب کالهس الشیء سهمناک شده و ترسیده از آن و بر کاری سرنگون افتاد و کوشش کرد در آن و در کاری کشتن شده و بر دشمن حمله کرد
… کمدک … زاک و … فی الستی کسموس بالضم ترشرویی الاکس من الجیاد … و الکیوس … کاس …
الکندس …

فصل اللام

لبس لبس بالضم پوشیدن جامه (ع ف اک ۲) لباس بالکسر جامه پوشش ملبس لبس کذلک
لبس الکعبة و الهودج پوشش کعبه و هودج لباس الرجل امرأته و لباس المرأة زوجها قال الله تعالی هن لباس لکم و انتم لباس لهن لباس التقوی شرم و حیا و زره درشت
و سطبر … پوشش قوله تعالی و علمناه صنعة لبوس لکم ای الدرع لبس بالفتح پوشانیدن کار بر کسی مستعد بعلی (ع ف اض ۲) در آمیختن کار بر کسی قوله تعالی
و للبسنا علیهم ما یلبسون و یقال فی الامر لبسة بالضم ای شبهة … آمیختن کار و … التباس پوشیدن کار بر کسی …
… و پنهان داشتن مکر و عیب از کسی رجل لباس … لحس لحس لیسیدن بزبان (ع ف اف ۲) و فی المثل اسرع
من لحس الکلب انفه الحاس … و یقال ترکته بملاحس البقر ای بالمکان القفر بحیث لا یدری این هو و یقال …
اولاد ها فیه … لدیس … ناقه لدیس ناقه آگنده گوشت …
سنگ … لس لس خوردن … (ع ف اص ۲) یقال

استت الدابة الکلاء اذا انتفته بجحفلها آلیاس نوعی سبزی گیاه و لباسی بالقیم علفت نو اطلس اطلس الکسر سنگ که دانه خرما گویند ملاطس جمع اطلس کوفتن

و سپردن سخت المعس لعس بالتحریک حتی لب که سیاهی زند (عم ک اف ۲) یقال شفتة لعساء و نسوة لعس نبات الُعس گیاه که سیاهی زند از انبوهی و بسیاری

لعوس بسکون العین مرد سبک خوار و حریص و گرگ لعقس اللقس عیب کردن لاقس نعت ازوی (عم ف اص ۲ وک ۲) لقس بکسر القاف مردم را لقب

نهنده و فسوس کننده و بدی اندازنده میان مردم لقس بالتحریک شوریدن دل و تباه شدن (عم ک اف ۲) لمس لمس سودن و جماع کردن

(عم ف اص ۲ وک ۲) ملامسة مجامعت کردن التماس جستن چیزی لمّیس بی کدیگر جستن متلمّس نام شاعری لمیس نام دختری لماسة بالضم حاجت

و بیع الملامسة آنکه گویند اگر دست بر مبیع بسائی بخیدی بها خریده باشی و این منهی است لوس لوس چشیدن لؤوس نعت منه یقال ما لاس لوسا

بالفتح ای ماذاق ذوا قا لوسة بالضم طعام کمتر از لقمه لهس لهس لسیدن شل لحس و یقال مالک عندی لهسة بالضم ای شئ لیس لیس

بالفتح ای ماذاق ذوا قا لوسة بالضم طعام کمتر از لقمه لهس لهس لسیدن شل لحس و یقال مالک عندی لهسة بالضم ای شئ لیس لیس

نسبت و این فعل ماضی است بمعنی نفی و در اصل بکسر یا بوده است بجهت ثقل تسکین کردند و ابدال نکردند بالف لانها انتقرفت من جمیع وجوه الافعال

الامن الماضی و هی من عوامل الافعال نحو کان و اخواتها التی ترفع الاسم و تنصب الخبر الا ان الباء تدخل فی خبرها دون اخواتها تقول لیس زید بمنطلق و لا یجوز

تقدیم خبرها علیها کما جاز فی اخواتها تقول محسنا کان زید و لا یجوزان تقول محسنا لیس زید و قد یستثنی بها تقول جاءنی القوم لیس زیدا کما تقول لا زیدا

تضمر اسمها فیها کانک قلت لیس الجائی زیدا و تقول جاءنی القوم لیسک الا ان المضمر المنفصل ههنا اجود کما قیل (ع لیس ایای و ایاک و لا نخشی رقیبا

و لم یقل لیسنی و لیسک مع انه جائز غیران المنفصل احسن و اجود رجل الیس مرد شجاع لیس جمع و اشتر که هر چند بار کنند بردارد (ضمیمه) لغوس

گرگ و دزد فریبنده خبیث و گیاهی که چرانیده شود و گیاه تنک و سبک و نهالی که از نازکی خود بلرزد و ملغوس خام ناپخته و یقال و هو لغوسة

فصل المیم ماس

من خیر اذا لم یتحقق شئ منه لیفس گفتط اتباع لحیفس ای شجاع شکس لکس گکنف سرکش و کم فرمان

ماس بدی افگندن میان قوم (عم بفتحتها) مجس مجوسی مغ مجوس جمع مجوسیة منعی تمجس مجوس شدن تمجیس مستعد منه و فی الحدیث

فابواه یمجسانه مرس مرسة رسن مرس جمع جمع المرس امراس مرس الضفار رسن و را مجنیق از بکره و لو از مجری بفتادن رسن بکره (عم

ک اف ۲) و تقول امرست الحبل اذا اعدته الی مجراه و کذلک اذا انشبته بین البکرة و القعو و هو ضد و یقال هم علی مرس واحد بکسر الراء بر یک روش و خوی

مراس بالکسر مرسیدن ممارسة کذلک رجل مرس مرد سخت و رسنده مرس بر نهادن خرما در آب و جز آن و کذلک بالثاء و انگشت خویش بخائیدن کودک

و دست بمندیل پاک کردن تمرّس و امتراس سخت شدن بعد بالبلاء یقال تمرس و امترس ای احتک امتراس ایضا در طعن زبان سخن گفتن بخصومت یقال امترست الالسن فی الخصومة

ای لا تجت فرمرس سختی و بلا علی فعفعیل بکسر الفاء و العین مرتیس و مرمریس چیزی لغزان و تابان مارستان بفتح الراء بیمارستان معرب مس مس

سودن (عم ک اف ۲ و ف اص ۲) و الاول افصح و کذلک مسیس و مسیسی مثال خصیصی و ربما قالوا مست الشئ یحذفون منه السین الاولی و یحولون

کسرتها الی المیم و منهم من یترک المیم علی حالها مفتوحة و هو مثل قوله تعالی فظلتم تفکهون بکسر الظاء و فتحها و اصله ظللتم و هو من شواذ التخفیف امساس بسایانیدن

مسوس بوانه مماسة تماس مجامعت قوله تعالی من قبل ان یتماسا و قوله تعالی ان تقول لا مساس ای لا مس و لا امس و اما قول العرب لا مساس مبنی علی

الکسر لانه معدول عن المس و یقال بینهما قرابة ماسة ای قریبة و حاجة ماسة ای مهمة مسوس آب خوش نه شور ممسة شوریده شدن کار مساس کار شوریده

معش معش مالیدن (عم بفتحتها) و کنایه از جماع معاس شین آینده در حرب معقس معقس شوریدن دل (عم ک اف ۲) ملس ملس مکاس کردن در بیع

یعنی تشویش کردن مماکسة کذلک و خراج گرفتن و فی الحدیث لا یدخل صاحب المکس فی الجنة ماکس ده یک گیرنده مکس ایضا خراج و عشر ملس ملاسة

تا بانی و نرمی ضد خشونت املس نعت منه املیساس نرم تابان شدن تملیس مستعد منه تملّس املاس مثال انفعال تابان و نرم شدن و باز گشتن از کار

و فی المثل هان علی الاملس ما لاقی الدبر فالاملس الصحیح الظهر ههنا و الدبر الذی دبر ظهره و یقال اتیته ملس الظلام ای حین اختلط الظلام الملیس بالکسر بیابان

خشک املیس جمع ریان الملسی نار منسوب بوی ملسی شلث فحمات شتری که تیز گذرد و چیزی بوی منسوب ازسرعت وی و یقال فی البیع لا ملسی

ای لا عهدة علی یعنی آزاد می فروشم ملس خایه بخچار کشیدن (عم ف اص ۲) صبی ملوس و ملیس بیرون سخت ملاسة بالتشدید آلتی که زمین هموار کنند بوی

موس سجل ماس مرد سبک سنگ سرموسی نام پیغمبری معروف علیه السلام و هو فعلی عند الکسائی و مفعل عند ابی عمرو میس میس خرامیدن (عم ف اک ۲)

میسان بالتحریک تمیّش کذلک میاس نعت منه و درخت میسان بالسکون نام ولایتی از عراق ... ستیزه کردن ... آزاد را ... بر آوردن جنبانیدن
(ع ف اک ۲) محس الجلد پوست را مالیده پیراسته کرد و الامحس الدباغ اعاده محّس بسیار جنبانیدن ملّس المیدان پست و هموار ملسّی کسطر البیت فرش
بکنفر لقب عبدالرحیم الطائی الشاعر وزنه فعلال المفصل لعقد (رق س) الرمتی مشعبد الی حی ایقال لعم ... القبس مطس العذرة بعیدن بلیدی را یکبار
دفع کرد (ع ف اک ۲) مطس وجه طپانچه بر چهره اورد معس بالفتح و تحجین بر زدن و سودن (ع بفتحتما) معس گعتی و فرج منفسا دعشانه فی العماد
تمحست نمعی تمقست معضت ولعست ماموسه زن گول بی خرد و آتش و جای آتش ماموس مثله مّاس التحتین شاد مانی میس بالفتح هر چیز کهنه

فصل النون

نبس و نّبس سخن گفتن (ع ف اک ۲) و در نفی استعمال کنند یقال ما نبس بکلمة ای ما تکلم و مانبّس بالتشدید کذلک نبرس نبراس بالکسر چراغ نجس و نجس پلید شدن (ع ک اف ۲) نجس بالفتح و الکسر نعت منه و قوله تعالی انما المشرکون نجس انجاس تنجیس مستعد منه و انا جیس نجیس بیماری کی دوا
بهی ندارد و نجیس آنچه بجهت دفع چشم زخم کنند از تعویذ و مهره و مانند آن نحس و نحس هاخته و بداختر شدن (ع ک اف ۲) نحس بالکسر نعت منه قوله تعالی
فی ایام نحسات و قوله تعالی فی یوم نحس مستمر قرئ علی الصفة المضافة و الاضافة اکثر و اجود نحاس بالضم مس و دود نحاس بالکسر سرشت و اصل یقال فلان کریم النحاس
تحسّس خبر پرسیدن یقال تحسّسه و تحسّس عنه استخاس مثله تحسّس و تحسیس خستن چوب (ع بفتحما وض ۲) نخاس آن ناخس کرشته منخوس شتر گرگین دایرة الناخس
حلقه که در زیر سر دوران اسپ باشد تنخیس بکره چاه که سوراخش فراخ باشد نخاس بالکسر چوب که در سوراخ بکره کنند تا تنگ شود نخس نخاس در آوردن چوب بکره
(ع بفتحما) نخیسه شیر بز و میش بهم آمیخته ندس رجل ندس بسکون الدال و ضمها مرد زیرک ندس بالتحریک مصدر منه (ع ک اف ۲) و نیزه زدن منداس بالکسر زن
سبک مناوسه نیزه زدن باهم رماح نوادس نعت منه تندّس پرسیدن خبر از جایی که تر انداند صلته بالباء و نبسی لبس و لبس براندن شتر (ع ف اص ۲)
و خشک شدن (ع ف اص ۲ و ک ۲) خبزة ناسة نان خشک ناسته ... از ناخوانده ... مرغ لسان ... سنجیده صنان ... الحسن حسینی ناسنا س
بوزن تفعال سخت رفتن تطس و تطس تنک پاکیزه شدن ونیکو انصمت و باریک رفتن بدانش نطس بفتحتین کذلک (ع ک اف ۲) نطس بضم الطاء
و کسرها نعت منه نطّس ایضا تجسس کردن از خبر ناطس نعت منه و هو الجاسوس نطیس نطاس بالکسر و الفتح طبیب نعس و نعاس بالضم خواب و بخواب شدن
(ع ف اص ۲) و فی المثل مطل کنعاس الکلب ای الدائم ناعس نعت منه ناقة نعوس تیز ناک نفس و نفس جان یقال خرجت نفسه و خون و فی الحدیث
ما لیس له نفس سائله و تن و چشم زخم یقال اصابته نفس ای عین و عین هر چیزی یقال رأیت فلانا نفسه ای عینه و آنچه پوست را به دباغ ... دباغ ... و درخت
و برگ سلم و جز آن یقال هب لی نفسا من دباغ ای ... بچشم و بیتیم تیر از قداح نفس بالتحریک دم انفاس جمع و جرعه یقال اکرع فی الاناء نفسا او نفسین ای جرعه
او جرعتین انفاس جمع مثل سبب و اسباب و فراخی یقال انت فی نفس من امرک ای فی سعة تنفّس دم زدن و صبح دمیدن قوله تعالی و الصبح اذا تنفس
و تنگا فتن کمان و بر آمدن موج آب دریا و موج نفیس گرانمایه نفس المال گرانمایه شد مال انفاس چیزی که رغبت کرده شود در وی یقال لفلان تنفّس و نفیس ای مال کثیر یقال
ما یتنفّس فی هذا الامر متنفّس نفاسة گرانمایه شدن (ع بفتحما) و بخیلی کردن بچیزی و عزیز کردن (ع ک اف ۲) یقال نفس به ای ضن به و دریغ داشتن
چیزی را و حسد بردن بر کسی بسبب چیزی یقال نفست علیه الشی ای لم اره یستاهله و نفس علی بخیر قلیل ای حسد علی منافسه نفاس رغبت کردن در چیزی بطریق
مبارات و همنفسی کردن و یقال کان فی هذا الامر نفسة ای مهلة تنفیس آسایش دادن از غم نفاس بالکسر حال زن زچه و زچه شدن نفساء مع
کذلک (ع ک اف ۲) و النعت منه نفساء و نسوة نفاس و لیس فی الکلام فعلاء یجمع علی فعال غیر نفساء و عشراء و تجمع ایضا علی نفساوات و امرأتان نفساوان
منفوس بچه زاده و فی الحدیث ما من نفس منفوسة الا و قد کتب مکانها من الجنة و النار نقس و ناقوس چوب ترسایان که بوقت نماز خواندن زنند نقس مصدر منه
(ع ف اص ۲) و فی الحدیث کادوا ینقسون حتی رأی عبدالله بن زید الاذان فی المنام و تعیب و فسوس کردن نقس بالکسر سیاهی دوات انقاس جمع
تنقّس سیاهی در دوات کردن نقرس و نقریس بالکسر درد پای و مردم حاذق طبیب نقریس نقریس ای حاذق نکس نکس بواسا رون نکس منه
(ع ف اص ۲) انتکاس نگونسار شدن ناکس سر فروافکنده منکوس بچه سر نگون آمده و نام شکلی از اشکال رمل نکس اسب سر فروافکنده نکس بالضم بازگردیدن علت
بیماری یقال تعسا و نکسا و قد تفتح ههنا للازدواج نکس بالکسر سوفار شکسته که اسفل او را اعلی ساخته اند و مرد ضعیف نمس و ناموس فسا... سر ... نام جبرئیل و کاه صیاد
و مکر و حیله و نهادن نمس نهان داشتن راز (ع ف اک ۲) و راز گفتن مناسه راز گفتن و ناموس دلشستن حجاد ... ناموس آینده انماس پوشیده شدن ...

بالکسر جانوری کہ از دہا گشتہ نمش بالتحریک تباہ شدن روغن (ع ک اف ۲) نوس ؂ نوس جنبیدن پیرایہ و گیسو و جز آن (ع ف اص ۲) و راندن
از دستہ جنبانیدن و نواس بالضم نام یکی از ملوک یمن کہ ایشان را ذوادرین خوانند بسبب آنکہ ہمہ بلفظ ذو موصوف اند چون ذو یزن و ذو جدن و ذو نواس
نواس بالفتح والتشدید آنچہ اضطراب کند و سست شود الناس مردمان از آدمی و پری اصلاً اناس مخفف ولم یجعلوا الالف واللام فیہ عوضاً من الہمزۃ المحذوفۃ
لانہ لوکان کذلک لما اجتمع مع المعوض منہ فی قول الشاعر شعر ان المنایا یطلعن ؂ علی الاناس الآمنینا ہو ایضاً نام قیس عیلان و ہو الناس بن مضر
بن نزار و اخوہ الیاس بن مضر بالیاء نہس نہسن بدندان پیشگی پیدن (ع یفتحہا) انہاس کم گوشت گردیدن مار و بالشین کذلک مشہور مرد کم گوشت نہسر بالضم الفاء وفتح
الہاء نوعی از مرغان (ضمیمہ) انہر حسین شیخ نرس دہی ست بعراق منہا الثیاب النرسیۃ و سموا نارستہ نرسیان بالکسر خرمای بہتر نرسیانہ یکی
و نطساس بالکسر نام شخصی و بالرومیۃ عالم بالطب و عبید بن نطساس البکائی محدث ہامہس ای مستور نیسان ماہ ہفتم رومیانست

فصل الواو

وجس ؂ وجس آواز نرم و ترسیدن دل ایجاس در دل افگندن ترس را قولہ تعالی فاوجس فی نفسہ خیفۃ ای اضمر و تخیس پنہان
داشتن ترس و گوش داشتن بآواز نرم او جبر و تکرار یقال لا افعلہ سجیس الاوجس و بضم الجیم ایضاً یعنی ہرگز و ہمیشہ و یقال ما ذقت عندہ اوجس ای شیئاً ودس ؂ ودس
اول نبات کہ روید یقال ما احسن ودسہا و پوشیدہ شدن چیزی و پوشانیدن یقال ودس علی ای خفی و یقال این ودست ای خبانہ مادری این
ودس ای ذہب او ودست الارض و تودست ای انبتت ما غطی وجہہا ورس ؂ ورس اسپرک ایراس اسپرک ناک شدن جای و زرد شدن برگ یقال
اورس الرمث اذا اصفر ورقہ و وارس نعت منہ ولا یقال مورس وہذا من النوادر توریس رنگ کردن جامہ بورس ثوب وریس جامہ رنگین بورس
وسوس ؂ وسوسہ و وسواس بالکسر در دل افگندن قولہ تعالی فوسوس لہما الشیطان ای الیہما و وسواس بالفتح اندیشہ بد و آواز نرم سگ صیاد و آواز پیرایہ
نام دیو قولہ تعالی من شر الوسواس وطس ؂ وطیس تنور آہنی یقال حمی الوطیس عبارت از تفتہ شدن حرب وطس سخت زدن موزہ و اوطاس نام جائی وعس ؂
وعسا زمین نرم ریگناک اوعس مثلہ و اعساس مثلہ والصفا زمین کہ سپرہ نشدہ باشد مواعسۃ نوعی از رفتار شتر و بشب رفتن وقش ؂ وقش پوست باز کردن از سر ریش
(ع ف اک ۲) بعیر موقوش گرگین وکس ؂ وکس کم شدن و کم کردن لازم متعد (ع ف اک ۲) و فی الحدیث لہا مہر مثلہا لا وکس و لا شطط ای لا نقصان
ولا زیادۃ و دبرات الشجۃ علی وکس اذا بقی فی جوفہا شیء و وکس فلان فی تجارتہ و اوکس ایضاً علی ما لم یسم فاعلہ فیہما ای خسر ولس ؂ ولسان نوعی از رفتن شتر
ولاس گرگ ومس ؂ ومس سوستہ زن بلا کار وہس ؂ وہس کوفتن و سپردن و سخت چیزی کردن و راز موا ہستہ راز گفتن توہس رفتار گران بار و ہستہ ملح بریان
کردہ و کوفتہ و بر گوشت پاشیدہ (ضمیمہ) و نفیس تخت رئیس شہری ست بنواحی افریقیہ ولیس کلمۃ تستعمل فی موضع رافۃ و استملاح للعجبی و ذکر فی (وی ح) والولیس الفقرۃ
ما یریدہ الانسان حین یدہ یقال قد لقی ولیساً ای لقی ما یرید

فصل الہاء

ہجس ؂ ہجس گذشتن اندیشہ بدل (ع ف اک) و آواز نرم کہ شنودہ شود و فہم
کردہ نشود ہجرس ؂ ہجرس بالکسر روباہ و نام مردی ہجاس ہمہ آنچہ شب برگردد از جانوران خرد فرد و روباہ بر تراز کلا کموش ہرس ؂ ہرس کوفتن ہریسہ مہراً جو از
گندم و مردی کوبندہ ہریس ریح و اشتران سخت ہراس بالفتح درخت با خار و اسد ہرس ای شدید ہرجس ؂ ہرجاس تن آور ہرمس ؂ ہرماس بالکسر شیر
ہسہس ؂ ہسہسہ آواز کردن زر و پیرایہ و حرکت مرد بشب ہسہس مثلہ راع ہسہاس شبانی کہ ہمہ شب پاس دارد ہسماہس الجن آواز جن ہقلس ؂ ہقلس گرگ
ہلس ؂ ہلاس بالضم بیماری سل ہلس مسلول شدن (ع ف اک ۲) مہلوس العقل ای مسلوب العقل و قد ہلس وہو مہتلس العقل و یقال الشلاس فی
العقل و الہلاس فی البدن اہلاس سست خندیدن و راز گفتن یقال اہلس الیہ حدیثاً ای سارہ مہالستہ راز گفتن و یقال ما علیہا ہلبسیسۃ ولا خربصیصۃ
ای شیء من الحلی و لا تکلم بہ الا بالنفی ہلقس ؂ ہلقس بتشدید اللام سخت وہو ملحق بجردحل ہمس ؂ ہمس آواز نرم قولہ تعالی فلا تسمع الا ہمساً اسد ہموس نرم گزندہ حروف
مہموسہ دہ حرف است مجموع درین سہ کلمہ حثہ شخص فسکت ہندس ؂ مہندس اندازہ گیرندہ و ہو مشتق من الہنداز و ہی فارسیۃ فصیرت الزا سیناً ہندستہ اسم
ہوس ؂ ہوس کوفتن (ع ف اص ۲) و گشتن بشب و سخت خوردن و نوعی از رفتار و نرم راندن شتر ہواس شتر ہوسۃ ناقہ سخت آزمودہ شدہ
بعمل ہوس بالتحریک نوعی از جنون ہیس ؂ ہیس رفتن و فی المثل شعر احدی لیالیک فہیسی ہیسی ؂ لا تنعمی اللیلۃ بالتعریس ؂ یضرب للمرء فی
الامر الشدید الذی یحتاج الی ان یجتہد و یتعنی بہ و پامال کردن و پراگندہ کردن یقال حمل فلان علی عسکرہم فہاسہم ای داسہم مثل جاسہم و اباحہم
بزیکی ہی اہیف کاو جز آن تمام اہیس لیہ (ضمیمہ) ہیترس خرامیدن و قدم تہیترس ہیبس بفتحتین خیری و یقال لہ المنثور و النمام ؂ ماسیا ہلبس

وہ ابلیس بکسر نام ای احد بیجبوس کمیز ہین مرد محتاج تر ستمگر بجنس کمیز بگران ہ بیس کعباس شیر بر یا بچہ آن ہ ابلیس ہ ہاربین بلا ابہوس تیبن بسو لغت
اہل الیمن قاطبۃ الہرکس نعت لکل حیابحۃ ہماکہ پستا صلہ تہطرس در رفتار زاویدن دخرامیدن ہ ہطلاس ہمیو وتجلس وزن وگرگ وتہطلس الاصل احتیال
فی الطلب وتہطلس من علۃ افاق دایل ہکارش عوکار ہکلس کعلس دشت ہ ہطوس کفردوس شخص بنہان ازگرگ ہلکس ہلقس مرد فرومایہ بدخو ہلکس کہ شتاح
ہلبس کعلس مرد قوی سافقین وسخت رفتار اہناس کاجناس وشہرت خرد وکلان وصعید از بلاد مصر کروہ بہنسی ہ ہنبسۃ وتہنبس جست وجو کردن

فصل الیا
یاس ہ یاس نومید شدن (عع بکسرہا) وہو شاذ ونفتح ۲ یؤوس نعت منہ وقولہ تعالی افلم ییاس الذین امنوا ای افلم یعلم شیاۃ
نومید کردن استیاس ایئاس نومید شدن یبیس یبس خشک شدن بیوست خشکی (عع بکسرہا) وہو شاذ وبفتح ۲ یبیس بالفتح خشک وجمع یابس یقال حطب یبیس
یبس بالتحریک جای تر خشک شود وقولہ تعالی فاضرب لہم طریقا فی البحر یبسا ای راہ یبس ی کہ ہیچ چیز نیاید از وی وشاۃ یبس یبس بی شیر یبیس گیاہ خشک
ایباس بعلف خشک رسیدن انجیبان ساق ی گوشت ایبس جمع تیبیس خشک کردن اتیاس علی افعال خشک شدن یبیس النبات خود (ضمیمہ) یبیس فرس (عع ف اک ۲)

باب الشین فصل الالف

ارش ہ ارش دیت جراحات تاریش بدی افگندن میان قوم ہ برافروختن آتش ہ وبرانگیختن حرب ہ اشش ہ اشاش مثل الہشاش وہو النشاط
والارتیاح وفی الحدیث ان علقمۃ بن قیس کان اذا رای من اصحابہ بعض الاشاش وعظہم (ضمیمہ) ابش فراہم آوردن تابیش مثلہ آباشۃ بالضم گروہ مردم
ابشت کلاما تابیشا اخذتہ اخلاطا آبش آنکہ گردآوردہ سرای ودرخانہ مردمان طعام وشراب آرد ابش بفتحتین جد محمد وعلی ابی الحسن الصغانی الانبار
من المحدثین ویقال الحارص من القوم الضعیف ایشۃ کجہینۃ اشش کزبیر قبیلۃ است اعکل والحارث بن اشیش او قیس صحابی وجمال ہ
اشیش غیر عتاب سفر من کلبی ی اوشش بضم غیر شتیۃ ہ شہر است ہمدان منہا ابو نصر سعود بن مسعود ومحمد بن احمد بن علی وعلی بن عثمان الشہید
والقدوۃ علی بن محمد بن علی الاوشیش

فصل الباء

برش ہ برش بالتحریک خالہای سپید یا سیاہ برسپ بخلاف لون فرس ابرش آنکہ
او را چپار گویند لقب جذیمۃ بن مالک کان ابرص فکنوا بہ ابرشاس جپار شدن اسپ ویقال دخلنا فی البرشاء ای فی جماعۃ الناس ویقال ما ادری ای
البرشاء ہو یعنی کیست او برقش ہ برقشۃ زارنگ کردن ابو براقش مرغیست ملون براقش نام مادہ سگی ہ وفی المثل علی اہلہا دلت براقش لان اعادیہم
استدلوا بنباحہا علی القبیلۃ فاستباحوہم برقش مرغی خرد واوراشندہ نیز گویند بشش ہ بشاشۃ تازہ روی شدن (عع ک اف ۲) ہش بش خندان و
تبشش شادمان وکشادہ روی شدن تبشبش کذلک قاموس الشین الوسطی یا بطش ہ بطشۃ حملہ کردن وسخت گرفتن (عع ف اص ۲ وک ۲)
مباطشۃ بیکدیگر حملہ آوردن وگرفتن بغش ہ بغشۃ باران نرم ضعیف باریدن (عع بفتحہا) سطر مابغش نعت منہ بوش ہ اوباش جماعتی از مردم مختلط
اوباش جمع منہ مقلوب لوبش مرد درویش بسیار عیال بہش ہ بہش شادمان شدن بچیزی وبہرہ نمودن بسعی بالی ومثل تروخشک ا درخشک گویند وفی حدیث
عمر رضی اللہ تعالی عنہ وقد بلغہ ان اباموسی یقرا حرفا بلغتہ قال ان اباموسی لم یکن من اہل البہش ای من الحجاز لان المقل نبت بالحجاز وجوز البہش ہ بہائی
بیش ہ بیش بالکسر نوعی از زہر بیشۃ نام جایی یقال باشۃ وزنندہ صمغ ثنان مع بہاہجان (ضمیمہ) باشہ ناگاہ انداختن او را (عع بفتحہا) مباشۃ گرفتن کسی
واندا ختنش واو چیزی کندہ باشتہ ہ بیشی باد فعۃ تاباش مثل ما اتقع تبشتۃ بالہمزۃ وترک ہمز ستان سست رمین باوش کصاحب ابو عبد اللہ بن الباذش
من نحاۃ المغرب بحشو افراہم آمدند (عع بفتحہا) قالہ اللیث وخطی والصواب تحشوا البرخاش بالکسر من قولہم وقعوا فی برخاش وبرخاس ای
فی اختلاط وصخب برطش ہ برطیش دلال وکوشش کنندہ درمیان بائع ومشتری وکان عمر رضی اللہ عنہ فی الجاہلیۃ برطشا وہو بالسین المہملۃ برغش
بجعفر پشہ وابرغش من مرضہ افاق واندمل وقام ومشی برنشاء مردم یقال ما ادری ای البرنشاء ہو ای ای الناس ہو بقش درختی یقال بالفارسیۃ خوش ساکہ
بکلش عقال بعیرہ عقال شتر خود را واکرد وآن رسنی ہست کہ بدان بازو وساق شتر بہم بندند بلطبش شہریست کوچک ودشام احمد با اشجار وعین بلش ہ بلا
الامر سستی کرد درکار وکذلک تبلش تبلیشا وہو اکثر وعبد المنعم البلشی کسکری شامی متاخر (ضمیمہ) فصل الثاء ترش بالفتح ترشی حقیقت وبکسر نام بلدی وبجبہ
(عع ک اف ۲) ترش وتارش قصان منہ وآلہ شتا المحبل موضع (رض) تاش کصاحب بازیرجی است انسانا قانیان تشش فراہم اوردن (عع ونیا)
(ضمیمہ) فصل التاء تباش بالضم کی از نام ہاست کانہ مقلوب شباب قشر قشر سقا و وشدہ ی ازہم (عع ک اف ۲)

جاش* جاش برآمدن دل از اضطراب و ترس یقال انبعث جاشه ای جاشی ای نفسی جای نبرد و جوشوش سینه جحش* جحش بالفتح و تر خیدن پوست و خرگره
جحاش جحشان ج جحشة مثله و نیم پستی که در دست پیچیده یقال فلان جحیش وحده و عییر وحده یعنی خودرای و متکبر جحاش پدر قبیله از غطفان
مجاحشة یکدیگر را سپوختن جحیش دور باشنده جحوش کودک شیخ و ... جحمرش* جحمرش گنده پیر کلان سال جحامرج والتصغیر جحیمر و جحیمیش ...
و تصغیر جمع و اگر ... جرش* جرش بعضی از شب یقال مضی جرش من اللیل ای هوی منه جرس بالضم و فتح
الراء ... جرشی ناقه جرشیة منسوب ... کوفتن حبوب و جز آن و سر بشانه خاریدن جریش حبوب کوفته ملح جریش نمک
جوش ناکرده جراشة بالضم و ... حبوب کوفته ... جرنفش* جرنفش بزرگ پهلو جرافش بالضم مثله جشش* جش کوفتن و
شکستن (عع ف اص ۲) و زدن بعصا و کبیده کردن گندم و پاک کردن چاه جشیش ... جشیشة کبیده جش دستاس اجش الرعد مرد درشت آواز یقال سحاب
اجش الرعد و فرس اجش الصوت جشة بالضم جماعتی از مردم جعش رجل جعشوش و باشین و سین مرد پستک و زشت روی جمش* جمش سترون
موی (عع ف اص ۲) رکب جمیش زهار سترده جمیش زمین بی نبات و فی الحدیث بخبت الجمیش و هی المفازة القفر سنة جموش سالی که نبات را بسوزاند جموش
سترنده و سوزنده جوش* جوش سینه لغة فی جوشوش و زره و هی لغة فی الجوشن و نام جایی و اول شب یقال مضی جوش من اللیل مثل جرش
جهش* جهش زاریدن کسی مستعد بالی و آماده شدن گریستن را (عع فتحها) و فی الحدیث اصابنا عطش فجهشنا الی رسول الله علیه السلام اجهاش کذلک
جیش* جیش جوشیدن دیگ و شوریدن دل و پر آب شدن رود (عع ف اک ۲) و لشکر جیوش ج تجییش گرد آوردن لشکر استجاشة طلب کردن لشکر (ضمیمه)
جبش الشعر موی را سترد (عع ف اک ۲) جبیش بار سترده موی و محمد بن علی بن طرخان بن جباش ککتان محدث روی عنه ابنه الحافظ عبد الله ...
جحرش بجعفر ... سطبر فراهم آمده جحمش بجعفر و عصفور زن گنده پیر سالخورده جحنش بجعفر سطبر جحنش نام شخصی جخنش لبطن الجهمی و تجنبش ... جکش
آهنگ گرفتن چیزی کرد (عع ف اک ۲) جدش ... احداش ... حکاه ابن القطاع جردش بن حرام پدر قبیله ...
(عع ف اک ۲) و هو الحلب باطراف الاصابع و جفشیش لقب ابی الخیر معدان بن الاسود بن معدیکرب الصحابی جنبش کشیدن آب چاه یا پیش آمدن گروهی
بسوی گروهی و سطبری و خواهش و ترس و جایی نزدیک جانش شله و بیش ... صبح یا آخر نگاه ... جنبشة فیها حصباء و جنبش المکان تجنبش اجدب و تجنبشت نفسه
الموت ... **فصل الحاء** حبش* حبش بالتحریک حبشة گروهی از سیاهان غیر هند حبشان بالضم ج مثل حمل و حملان احباش بچه سیاه زادن ...
تحبیش گرد آوردن حباشة ... احبوش ... احابیش جماعت مردم از هر جنس و قبیله تحبش گرد آمدن حبشت لعیاله ای جمعت لهم شیئا حبیش مرغی حبشی کوهی
و روز بکر ... احابیش قریش حترش* حترش بالضم کوتاه و یقال ما احسن حترشة الصبی ای حرکاته و سمعت للجراد حترشة ای صوت اکلها حترش مثال
شمال تفعلل گرد آمدن قوم حرش* حرش شکار سوسمار کردن (عع ف اک ۲) و نشان خراش ج و خراشیدن بالحاء و الخاء حارش نعت منه حریش خراد
و درشتی پوست و ... حریشا و هی الناقة التی لم تطل ... دینار احرش ... درشت مهر احرش سوسمار ... تحریش برانگیختن ... سنگ بر یکدیگر حرشون
بالضم خار کوسپند حریش قبیله از بنی عامر و نوعیست از مار پیسه و کرگدن و آن جانوریست بزرگ هیکل حرفش* احرنفاش آماده شدن بغضب و بدی را بالحاء و
حش* حش افروختن آتش و درود گیاه ... حشیش و بر حشیش ... و تر و شل شدن بچه در شکم و فی الحدیث حش ولدها فی بطنها قال ابو عبید یقال
بالضم ایضا و حشیش افکندن بیش ... فی المثل ... و لو قیل بالسین ایضا لم یبعد (عع ف اص ۲) و یقال للبعیر قد حش ظهره تحشیش
و اعیین فهو محشوش ... حشیش گیاه خشک حش بالفتح و الضم بستان حشان ج مثل ضیف و ضیفان و حاجت جای حشوش ج
محشة بالفتح ... و فی الحدیث نهی عن اتیان النساء فی محاشهن و بالسین ایضا محش جامی بسیار حشیش و یقال انک لمحش صدق فلا تبرح جای موضع کثیر الخیر
محش بالکسر داس علف ... آتش ... محشة ... حشیش ... و هذا بالفتح اجوز احتشاش خشک شدن دست و بچه در شکم مادر احتشاش
جستن و گرد آوردن حشیش ... بقیه جان و بسیار حشاش بالضم و التشدید گرد آورندگان حفش* حفش گرد آمدن سیل از هر جهت بیک جای (عع ف اک ۲)
حافشة نعت منه ... گرد آمدن کسی ... وحشی و گرد آوردن اسپ یقال حفش علیه و حفش الفرس حفش بالکسر دوکان و فی الحدیث هلا قعد فی حفش امها ای فی بیتها
الصغیر او عند حفشها حمش* حمش باریک ساق حمش الساقین کذلک حمش بالتحریک مصدر منه (عع ک اف ۲) احماش هیزم بسیار نهادن دیگ و بخشم آوردن

کسی انحیش کذلک حمشته و حشمة مقلوب منه غضب و جوشش احماش ستحماش برافروختن از خشم و جنگ کردن خروس با هم حمشن حمش بالتحریک ابحداز
چرنده و پرنده که او را صید کنند احتاش ج و مار و افعی و نام مردی و شکار کردن و بازگردانیدن (ع ف ک ۲) حوش حوش گرد آوردن صید در آمدن تا در شکار
آید احاشة احواش کذلک و آب گرد آوردن ستور را احتواش رمانیدن صید را و در میان گرفتن چیزی استعد بعلی یقال احتوش القوم الصید اذا نفره بعضهم
علی بعض و احتوش القوم علیه ای جلوه نے وسطهم فطهرت فیه الواو کما ظهرت فی اجتوروا تحوش دو رشدن حائش درختان انبوه انحیاش رمیدن از چیزی
متعدبعن و پاک داشتن حواشة بالضم انچه از وی شرم اید و یقال حاش لله تنزیها له و لا یقال حاش لک قیاسا علیه و انما یقال حاشاک و حاشالک حوشی رمنده
و حوشی الکلام غریبة و نادرة و رجل حوشی ناآمیزگار و یقال فیه حوشیة ای نفور حوش چاربا یان وحشی رجل حمش الفؤاد تیز خاطر (ضمیمه) حبرش بالکسر کینه رحیر فیش
کسفر جل شترکوچک حتش القوم احتشدوا و حتش النظر الیه ادامه و حتش کتاف موضعی ست لبسمرقند منها احمد بن محمد عبد الجلیل الحتشی و کتفی مجمع بالنشاط و
حلیش بالضم عیشنا فاحتش حرش فاحترش حدرش کجعفر نام شخصی حلبش و حرشة بکسرها و قد تشدد و باؤهما ماریا مار بزرگ او انحنشا فی صدغیها
و حربش بن نمیر بالکسر هی بنی اسد بن خزیمة و آخری بنی العنبر و تجوز حربش تشنشة حربین کقندیل خشن یا حکلش فراهم آمدگی و ریخیدگی و رجل حکیش تکلف
کلکتف ملتو علی خصمه حوکش مردیست از مهره منسوب الیه الابل الحوکشیة حنکش نام شخص فی النون ثنا ایا حنشیش برقص کرد و حبهید و دست بر هم زد و بر جست و رفتار
آمد و بازی کرد و خندید و گفتگو کرد و حنبشت الجواری لعبن و حنبش فلانا آنسه بالحدیث حبنش نام شخصی حنفش و حنفیش بکسرها ماریا باشد بزرگ سطبر خال دار
جای گیر اذا حرثها انفتح و رجها اد الحفاث بعینه حاشتش ترسیدن (ع ف ک ۲) و حاش فلانا ترسانید او را لازم متعد حیالاکی و شتابی کرد و حاش الواد
درا زگشت و تحیشت نفسه رمیده و ترسید حیشان مرد بسیار ترس با ترسان از حمت حیشانة مؤنث و کلستان حیاش بن وهب جاهلی من بنی سامة بن لوی
و ابو رقاد شویش بن حیاش روی عن عتبة بن غزوان خطبته بملک و حیاش کشتو ابن رزق الشیخ الطبرانی **فصل الخاء** خدش خدش
خراشیدن (ع ف ک ۲) خداش نام مردی خرش خرش خراشیدن (ع ف ک ۲) اخترش کذلک و کشیدن شتر را سوی خود با کسی و کسب کردن
و طلب رزق نمودن و یقال کلب خراش مثل هراش یعنی سگ برانگیخته شده برای جنگ با سگ دیگر خراش ایضا داغ مخراش آکس مخرش خط کش حرم
دوران خرشة بالتحریک مگس و نام مردی ابو خراش بالکسر نام مردی ابو خراشة بالضم مردی خرشا پوست مار و پوستی سفید که بینی باشد بر چهای و ریده باشد و هم
یقال القی خراشی صدره و تیرگی و یقال طلعت الشمس فی خرشا ای فی غبرة خشش خشاش بالکسر چوب که در بینی شتر کشند و بهر چه انس باشد آنرا
بره گویند و انچه از موی آنرا خزامه خوانند و حشرات زمین و بالفتح ایضا خشاشة یکی رجل خشاش بالفتح و الضم مرد تیز خشاء بالضم شتدی پس گوش و اصله خششا
فادغم و هما خشاوان و مثله القرباء و اصله تحریک الواو فسکنت استثقالا للحرکة علی الواو لان فعلاء بالتسکین ممدودة لیس من ابنیتهم خشاء بالفتح زمین سنگناک
و خانه زنبور عسل خشخشة آواز سلاح و آواز کردن آن خش خشاش در بینی شتر کشیدن و در آمدن در چیزی و شوار رجل مخش دلیر و تخشخش گذاشتن
مردم با سلاح و زره خفش خفاش بالضم شپره خفافیش ج خفش بالتحریک خردی چشم و ضعف بصر از روی خلقت و علتی که در تیرگی به هم رسید که بر شبکوره
اخفش نعت منه و نام مردی از ائمه نحو و صرف خمش خموش خراشیدن (ع ف اص ۲ و ک ۲) خماشة خراشیدگی که ارش و هب نیاید از ان [illegible]
بالفتح پیشه بلغت هذیل خماشات بقایای کینه خمش خمشوش بقیه مال یقال ابقی لهم خمشوش قطعة من الابل او الغنم خوش خوش تهیگاه مردم و جز آن
خوشان و هی تهیگاه خیش خیش کتان خشک (ضمیمه) خبش الاشیاء من ههنا و ههنا آنها را گرد کرد و فراهم آورد و تخبشوا مثله خبتش بفتحتین قبیله هم بنو اسد بن شهرد
خالد بن نعیم الخبشتانی خباش بالفتح خرباستانی ست بنی لیشکر از یمامه خبوشان شهریست نیشابور خباشات العیش ما یتناول من الطعام و نحوه و خباشة
من الناس الجماعة من قبائل شتی و قماع الاخباش منه سمیت بدین خباشة حبشة بن خبیش و هو الاشرک المحدث او هو بالسین خحرشة الجراد آواز خود [illegible]
خنارش الصبی حرکات خنش بالضم و فتح التاء المشددة سعد بن تمیم بن عبد الله الاشتری و ابو نصر احمد بن علی بن ختاش گلستان البخاری به البخیر و [illegible]
افسده و الخرباش فی سب ح رش و الخرنباش بالضم المراح و هو اجوهم ف الخزیرف بل ریشا و المزاج منسوب للریاح جدا و للصباع البارد [illegible]
عظیم المنافع طیب الریح و فقعة خرباش بالکسر عطیة المحرکش بالفتح اخلاط الخفیة خرمش الکتاب افسده و ابو خشاش بالضم خالد بن عبد العزی [illegible]
خشبش بالفتح و بکسر تشینه حنبتن و وهب بن خنفش الطائی و عبد الرحمن بن خنیش التمیمی صحابیان و خنبش بن یزید الحمصی و محمد بن احمد بن ابی خنیس ابن [illegible]

دارش ورا باشد نباتی تلخ خورده باشد [illegible] **فصل الدال** محدثون الجنبشی احمد بن جنبش و عبدالله بن احمد بن جنبش و عبدالصمد بن جنبش

پوست **دهش** ویقال دهش (صح ک اف ۲) دهش بالتحریک متحیر شدن **دهش** ایضاً و دهشن میان قوم افگندن و فتنه و چیزی [illegible] و **نقشتم** و نقش

فهو مدهوش آدهاش افگندن بتحیرت کسی را **دلیش** دلیش نام مردی بفتح الدال ایضاً و ضمیمه) **دحرش** کجعفر پدر قبیله‌ایست از جن رجل **دخشم** کجعفر غلام ... وکلام

دخرش کجعفر نام شخصی بعلت تصحیف دعرش و **دخش** پر گوشت شد (صح ک اف ۲) وکانه اخذ منه الدخشم کجعفر و عصفر للغلیظ ولکن الدخشن والمیم والنون زائدتان **ادرعش**

من مرضه از بیماری خود آرام یافت **درفش** کجعفر شهریست بکوره دو آراز نواح سجستان **دشش** [illegible] شیشه ساختن و چیزی من بر مرضوض **دعش** علیهم

بر آنان هجوم آورد (صح بفتحهما) و دغش الظلام بتاریکی در آمد و دغش مثله **دغش** بفتحتین تاریکی و دغوش [illegible] اختلطوا فی حرب او صخب **دغشته**

باهم انبوهی آوردن [illegible] گرداب و حاید آشامیدن و کم آشامیدن و الاراعة فی حرص و منع **دغفش** کجعفر نام شخصی **دعبش** فی المشی در رفتار [illegible]

کرد **دمش** بفتحتین شورش دل از گرمی یا از آشامیدن دوا (صح ک اف ۲) الدمش کعظم المیح یعنی داده و بجای [illegible] شده **دنفش** نظر وکسر عینیه

دنقش ای دنفش [illegible] یعنی درمیان آنان فساد انگیخت و کجعفر نام شخصی **دوش** بفتحتین تاریکی بینائی و خردی چشم [illegible] آن و دوشت عینیه

کفرح فسدت من داء اصابها ادوش و دوشاء نعت منه **دهرش** کجعفر نام پدر قبیله از جن **دهشته** فریب و بر کردن هر دو بازن **دهش** کجعفر نام شخصی

فصل الراء **رشش** چکیدن آب و خون و اشک **رشش** کذلک و آب زدن جای و باران اندک **رشاش** آج و باریدن آن (صح ف اص ۲)

ارشاش باران ریزه باریدن **رشاش** بالفتح چکیده آب و اشک و جز آن **رعش** **رعش** بالتحریک لرزیدن (صح ک اف ۲) ارتعاش کذلک ارعاش لرزانیدن جل رعش

مرد بترسنده ناقه رعوش بالشین والسین هر دو لرزان از کبر **رعش** بالفتح نام شهری و نوعی از کبوتر رجل رعشن و جمل رعشن با هر دو از رونده و نون زائده **رعشاء** شتر مرغ شتابرو

رقش **رقش** نقش کردن ترقیش سخن آراستن سخن چینی کردن حیه رقشاء مار سپید رقشاء و بدشتر که از گلو برآید **رقش** بالتشدید نام شاعری و هما رقشان الاکبر

والاصغر رقاش نام زنی مبنی علی الکسر بجهتین بر فعال که معدول از فاعله باشد نزد اهل حجاز بر وی الف ولام در نیاید و جمع کرده نشود چون قطام و حذام و علا

و اهل نجد اعراب کنند و غیر منصرف دانند چون عمر و زفر و هو القیاس لانه اسم علم ولیس فیه الا العدل والتانیث غیر ان الاشعار جاءت علی لغة اهل الحجاز فاذا کان آخره

فی آخره راء مثل حضار و وبار اسم نجم و سفار و جبار و وبار اسم ارض فیه افقون اهل الحجاز فی البناء **رهش** ارتهاش سم بر یکدیگر زدن ستور و مجروح شدن الخ

در رفتن و یقال ارتهشت القوس فهی مرتهشة هی التی اذا رمیت عنها اهتزت فضرب وترها طائفها و راهشان نام دو رگ باز و رواهش رگهای درون باز شیشه

ناقه شیر ناک رهش نا قه کریشت او کم گوشت باشد و ضعیف پیکان و شمشیر تنگ کمان سر باهم در آید و بکشیدن و نشست **ریش** **ریش** پر مرغ ریشیدگی ارایش آج

و جامه ریاش کذلک مثل لبس لباس و مال و معاش و قولهم اعطاه مائة بریشها قال ابوعبیدة کانت الملوک اذا حبت حباء جعلوا فی اسنمة الابل ریش النعامة لیعرف

انه حباء الملک و قال الاصمعی یعنی برحالها و کذا [illegible] ریش السهم فهو مریش و منه قولهم ما له اقذ و لا مریش ای شیء و نیکو کردن حال کسی را

ارتیاش نیکو شدن حال الحارث الرائش یکی از ملوک یمن سم رائش فوقه ائشه سست ضعیف (ضمیمه) **کریش** بفتحتین سپیدی که در ناخن جوانان پدید آمد و ارض رش با زمین

بسیار گیاه رجل ارتش و ارتش مرد [illegible] رنگ و ارتش الشجر ادرق و تنقطر و اسمعیل بن **رخش** محدث و ترخش و تحرک و الاسم الرخشة و ارتخش اضطرب

مرغش بکسر الغین المشددة آنکه ببارد نعمت نفس او رجی گند لغة فی السین و لا ترغش علینا اشور و شغب مکن (صح بفتحهما) **رفش** بالفتح والضم بیل منه قولهم من البرز

الی العرش ای مجلس علی سریر الملک بعد ما کان یعمل بالیجز و ترفش کوفتن تر بغلامیدن و ترکیب خوردن و نوشیدن در نعمت و الرفاش یأکل الطعام بالمجرفة الی بها الکیال

و ترفش الشیء رفوشا اتسع و ترفش گوشت آن نان و بزرگ شد (صح ک اف ۲) وکان سلیمان ارفش الاذنین و ارفش و وقع الاذنین ای الرفش و الفقش و بها

الاکل و النکاح و ارفش بالسلاح فلا بسرج و لا بسهم ترفیش الکحیه شانه کردن ریش حتی بقصیر کانها رفش **رمش** دسته ریحان و مانند آن و سنگ و جز آن از اعضا و گو سفند

اندک چرا نیدن و دست سودن و ستبر انگشتان گرفتن (صح ف اص ۲ و ف اک ۲) و بفتحتین سپیدی که بر ناخن نوجوانان پیدا آید و با فتنگی در موی و سرخی در پلکها

با سیلان آب ارمش نعت منه رماص بالکسرات آرانیده چشم خود یا آنکه وقت نگاه چشم خود را بسیار جنبانند و ارض مرشار زمین بسیار گیاه یا زمین نی سبزه من الاضداد

و رجل ارمش هر دو گونا گون رنگ رجل رمش هر دو بتاه چشم کم که پیش به نشو و آرمش الشجر درخت برگ برآورد و شگافته شد و آرمش الرجل طرق کثیر الضعف

مارمش فی الدنیع ارمش قلیلا **روش** بسیار خوردن و کم خوردن من الاضداد و جمل ارش با شتر بسیار دارنده موی گوش یا پست پشت کذا ناقه روشیة

و ریم راش نیزه سست و راشة الرمش بسیار سست کرد و ارجل روش و جعل سالش (ضمیمه) فصل الدال دوش [illegible] العامة [illegible] دوش کلان کش

فصل الشین شیش شیش شیشا لغة فی الشیص و الشیصا یعنی خرما دانه سخت ناکرده **شوش** و **تشویش** شوریده کردن کار تشوش [illegible]

شخش [illegible] سیاه سنگ سپید عرابن القطاع شربش کناره جامه مولد **شغش** الات بن رفیده بن ثور بن کلاب خویم الات **شغوش** کمسور گندم ملا به بازدان

شمیش [illegible] شغوشی [illegible] و قد تقدم الشین **شاش** شهریست بماوراء النهر و قد لاینصرف و ناقه شوشاة و شوشاة [illegible] شتر بالضم ضعیفیست نزدیک جزیره ابن عمر و [illegible]

بجرجان و قلعه ایست شرقی دجله موصل منها حب الرمان الحب و ابوالعلاء ادریس بن محمد بن عثمان عفیف الدین العامری الشوشی المحدث امام النظامیة ببغداد

و اسم السوس التی بخوزستان عرب تقلب المعجمة مهملة و شوشه موضعی ست نزدیک بابل لقربها قبر ذی الکفل علیه السلام و البطال شوش و [illegible] شواش [illegible]

و التشویش و المشوش و التشوش کلها لحن و وهم الجوهری و الصواب التهویش و المهوش و [illegible] و التفاوش و التهاوش و **تماشوش** لا [illegible]

فصل الطاء طش **طرش** البترک کری ازدوش **طرغش** اطرغشاش نیک شدن بیمار **طشش** طش باران ریزه و باریدن آن

(ع ف اک ۲ و ص ۲) الطشاش کذلک ارض مطشوشة زمین باران زده **طشش** و **طمش** کسی یقال بای الناس [illegible] ای الناس **طیش** طیش

سبکی رجل طیاش نعت منه و خطا کردن تیر از نشانه طاشة ازوت بکسیو اذ اخطا تیر را (ضمیمه) **طبقش** مردم طمش مثله یقال بای الطبش مثله **طخش** بالفتح و بجبز

تاریکی شدن چشم یقال طخشت عینه (ع ک ا ص ۲) **طرطوش** بالضم و الفتح شهریست بادلس و **طرطوش** بالفتح شهریست از مضافات **طرفش** از رجل نادیده

و الیشاو درفت طرفش عینه چشمش تاریک سست شد و فرفش زید بنظر و کسر عینه طرفش کعلا اجد بخلاف **طرمش** اللیل شب تاریک شد **طعمش** ضعیف [illegible]

من نحالها الیک نظر اخصیالفساد وعینه المخفش **الطخفش** **طفنش** بپش پا بهنا [illegible] طفنشا ست بدل **طلش** کار و قلب النشاط **طلفش** و طلفنش [illegible]

طلفشة تیز نگریستن و **طلفش** عینه صغر **طلوش** سبکی خرد طلوش طلوشیا سطل غریبة **الطمش** کالمنع افساد العمل و اختلاط الرجل فیها انتقد فیه من عمل و افساد

طموش نام شخصی (ضمیمه) فصل الطاء الطش الموضع الحش مثل الشطف **فصل العین** **عرش** تخت و جا یقال ثل عرشه ای اهلکه

و ذهب عزه و سقف خانه عرش عریش پیرایه کرسایه افگند عرش القدم پشت پای عرش السماک چهار ستاره خرد عرش البئر بودن سرچاه از چوب [illegible]

انستا لغرد و باشند و ذلک الخشب ایضا عرش عروش ج عرایش و ادیج زیرکرابه و کاره عرس ج و منه فی الحدیث مکة العرش لانها عیدان تنصب و یظلل علیها

الحدیث تمتعنا مع رسول الله علیه السلام و فلان کافر بالعرش و من قال عروش فهو... ا عروش مثل فلس و فلوس و منه الحدیث ان ابن عمر کان یقطع التلبیة اذا

نظر الی عروش مکه عرش ایضا بالا بردن از چوب تر او درخت بستن (ع ف ا ص ۲ و ک ا) تعریش کذلک و یقال ایضا عرش الحمار بعانته اذا حمل علیها و رفع

راسه و شحا فاه عرش بالضم گوشت پیسوی کردن عرشان از دو سوی اعتراش بر عریش بر آمدن تاک **عشش** اعتشاس نیز از گرانی و آمدن تا جای با [illegible]

تنگ شود و از آنجا کوچ کند عشته درخت کم شاخ و باریک سنه عشش مصدر منه (ع ف ا ص ۲) تعشیش کذلک زن لاغر گوشت عشر [illegible] عشیش عشاشة

عشوش شده لاغر و باریک شدن و یقال عشش الرجل معروفه ای اقل خیره و یقال سقاه سجلا عششا ای قلیلا عش بالفتح خانه مرغ که بر درخت باشد و کن [illegible]

خانه که در دیوار یا در کوه باشد فحوص و دو حی خانه مرغ که در زمین باشد عشته عشاش اعشاش ج اعشاش ایضا نام جای [illegible] تعشیش ایضا جا

ساختن مرغ و گره بستن نان و خشک شدن آن و یقال هذا معشش الطیور خانه جای مرغان اعتشاش خوار را ادرک آوردن عشعش بصیغه جا مرغ [illegible]

عطش و **عطش** تشنگی و تشنه شدن (ع ک ا ف ۲) یقال هو عطشان و هی عطشی و هم عطشی و عطاشی و عطاش و هن عطاش آعطاش

تشنه یافتن مرستورا را معاطش و قتهای تشنگی عطشان نطشان اتباع و اصل عطشان عطشان مثل صحرا و الالفان بدل من الالف الثانیة [illegible]

عطاشی مثل صحاری مکان عطش بضم الطاء و کسر آن جای کم آب عطاش بالضم علت تشنگی **عکش** و **عکاش** [illegible] الضم اسم آن خانه عنکبوت

و نام صحابه و هو عکاشة بن محصن الاسدی قد یخفف و عکش التنقر و تعکش ای التوی و تلبد **عکرش** **عکرش** [illegible] خزینه یا و عکرش نام مرد

عمش و **عمش** ضعف بصر و دویدن اشک چشم بیشتر اوقات (ع ک ا ف ۲) اعمش اعمشاء نعتان منه ... ا تا نام [illegible] تعمش عمش

بالفتح خو دادن چیزی را معاتشه اعتناش گرفتن بکدیگر گرفتن و در حرف شین معش و داند **عیش** و **عیش** زندگانی معاش عیشه زندگانی و زیستن

(ع ف ا ک ۲) اعاشه متعدی منه عیشه زندگانی پسندیده معایش ج یا مع عیشه و قد عن بلا همزه [illegible] و البادیه متحرکه فلا [illegible]

سکائل وسبائح ومنہم مجیعہما علی الفرع وہیزا وشبہہ مشتق تفعیلہ کما ہمزت مصائب لان الیا ساکنۃ وفی النحویین من یری الہمزۃ لحنا تعیّش بتکلف اسباب معیشت ساختن وعائشۃ
مہموزۃ وبنو عائش قوم من العرب (ضمیمہ) عبش وعمش نیکے در ہر چیز یقال الختان عمش للصبی ویقال الختان صلح للصبی فاعمشوہ واعمشوہ وکندی
ویکر کرہ عبشتہ وعبشۃ ای غفلہ عبشنۃ وسیل دراز (عع ف اک ۲) عبدشون دارویست خرد لغۃ مصنوعۃ عترشن بالکسر ابن سعد بن خولان الخولانی
عنقش کسمندل ستمگر عفنشۃ فراہم آوردن اورا (عع ف اک ۲) وہو لاعفاشۃ من الناس بالضم وہم من لاخیر فیہم اعفش بروزن ومعنی اعمش عفنش کعملس
پیرسالخوردہ وآنہ لعفنش اللحیۃ وعفاشہا بالضم ای ضخمہا وواقرادانہ لعفنش العینین ضخم الحاجبین وعفنشت لحیتہ وعفشت ای ضخمت عقنقش العود چوب را
خمانید عقش المال بال را فراہم آورد وعقش بالفتح وبفتحتین ترہ است واطراف شاخہای رز وثمراراک العکبش من الظبیا بالکسر آہوی نوسرون خرد آوردہ
عکبشتہ بند استوار تعکبش الغص فیہ نشب بشیوکہ علوش کسنو شغال گرگ دارویست خرد دنی ازدو سکت آنست مند مشتق من العلش ولیس فی کلامہم شین بعد لام غیرہا واللش والشلشت
والشلاش عنجش بالضم سپرپانی تا تجنیدہ پیست رجل عنفقش اللحیۃ بالفتح وعناش اللحیۃ بالضم وعنفقشہ اللحیۃ مرد درازریش عنفاش بالکسر درزفت فرومایہ وآنکہ بدو سہا گردد
چیزا القرد شد عنقش لاغری عنقنشۃ آورسن عجزی لعنقش تلدی وتنشد وعنقش کجعفر نام شخصی عنکش آنکہ پروای روغن مالیدن وخود آراستن ندارد وعنکش را
ہاج وتعنکش تعکش وعنکش نام شخصی المعوشۃ لغۃ فی المعیشۃ ازدیۃ **فصل الغین** غبش غبش بالتحریک تاریکی آخر شب اغباش ج غبش
غبش بالکسر خیانت کردن (عع ف اص ۲) مغشوش ناسرہ غشاش خائن شمردن کسے را ویقال لقیتہ غشاشا بالکسر ای علی عجلۃ غطاش
اغطاش تاریک کردن شب را وتاریک شدن متعدد لازم یقال غطش اللیل واغطش اللیل غطش بالتحریک ضعیفی بصر مثل عمش (عع ک اف ۲) غطش غطشا نغطان منہ
متغاطش خوشتن را کور ساختہ فلاۃ غطشی بیابان بی رہ وروی غطمش غطمش بشدید المیم ضعیف بینائی (ضمیمہ) غرش بجبر غطرس اللیل بصرہ
اظلم علیہ تغطرش بصرہ لازم ومتعدد تغطرش چشم پوشی نمودن از چیزی عفش بفتحتین خم خشک چشم غمش از گرسنگی والتشنگی بچشم تاریکی آمدا وبالمہملۃ
سوء بصر اصلی وبالمعجمۃ عارض ثم نذہب (عع ک اف ۲) الوغیش کز بیر نام شاعری احد بنی عبد اول بن لوی وبالعین من ابلہ غنشوش بقیۃ ومالہ
غنشوش ای شی او الصواب بالعین **فصل الفاء** فتش فتش کاویدن (عع ف اک ۲) تفتیش مثلہ فحش فحش بالضم از حد گذشتن بدی
(عع بعضہما) تفاحش مثلہ یقال تفحش الامر وتفاحش فحشا وفاحشۃ زنا فاحش بسیار بخیل ہر چہ از بدی کہ از حد در گذرد افحاش فحش گفتن بر کسی متعدد یقال
افحش علیہ فی المنطق ای قال الفحش فہو فحاش تفحش بیہودہ گفتن فرش فراش بالکسر فگند فی فرش ج وزن وفگندن (عع ف اص ۲) وکار فراخ
کردن کسی را یقال فرشہ امرہ اوسعہ ایاہ وفلان کریم المفارش اذا تزوج کرام النساء فرش بالفتح بساط افگندہ وکشت برگ گستردہ وگشادگی فراخ وشتران خرد
ومنہ قولہ تعالی ومن الانعام حمولۃ وفرشا قال الفراء لم اسمع لہ بجمع ویحتمل ان یکون مصدرا سمی بہ من قولہم فرشہا فرشا ای بنہا بثا وفراخ شدن سیل شتر
باندازہ وہمواری قدم وپہن شدن (عع ف اص ۲) افتراش سپردن وگستردہ شدن ودو بازو بر زمین گستردن ویقال افترش لسانہ اذا تکلم کیف شاء تفرز
سنگ گستردن بصحن خانہ وبرگ گسترانیدن کشت مفترش کشت گستردہ مفرشۃ شکستگی سر کہ استخوان گفتہ باشد بی آنکہ ریزہ شود فراشۃ پروانہ یقال اقل
فاورش واستخوان تنک وپروانہ چراغ وفی المثل اطیش من فراشۃ فراش جمع ازوی وگل خشک شدہ بر روی زمین وغوزہای شراب ونبید وقطرہای
عرق قریش مستعور نتاج گرفتہ فراش ج افراش بازایستادن از چیزی تفرش بال باز کردن مرغ وگستردن فشش فش بیرون کردن باد از مشک وپستان
ودوشیدن شیر ودرآروغ دادن بار درخت بینوت نافہ فشوش پراگندہ پستان انفشاش بیرون آمدن باد از خنک سست وکاہل شدن از کاری متعدد بعین فردوشتمن
آماس فیش فیاش مفاخرت کردن فیش فیشہ شرکر (ضمیمہ) فحش شدہ خو تحبش شیئا وسعہ فحش الامر کار را ضائع کرد (عع بعضہما) فدش راسہ شدہ وجل فدش فدش
اخرق ای احمق الفطش العود انفضخ ولا یکون الا رطبا فقش البیضۃ پارہ کرد بیضہ را بدست بشکست آنرا فنحش کجندل فراخ فندشۃ چیرہ شدن وعلام
فندیش ضابط وفندش بن حیان الہمدانی رسالہ اعشی ہمدان التفنیش درکار سستی کردن **فصل القاف**
قرش قرش کسب کردن وگرد آوردن (عع ف اک ۲) قریش قبیلہ وپدر قبیلہ النضر بن کنانہ بود فمن ارادبہ القبیلۃ لم یصرفہ ومن ارادبہ
الحی یصرفہ قرشی وقریشی بالیا وبغیر الیا منسوب وکل من کان من ولد النضر فہو قرشی دون ولد کنانہ ومن فوقہ قال ابن عباس رضی اللہ تعالی عنہ
انما سمیت قریش قریشا لان فی البحر حوتا وسمی القرش یاکل الحیتان ولا یوکل وتعلوہا ولا تعلی فیہ سمیت بذلک قریش قریشا ثم استشہد بقول الشاعر

شعر وقریش ہی التی تسکن البحر * بہا سمیت قریش قریشا * سلطت بالعلو فی لجة البحر * علی البحور جیوشا * تاکل الغث والسمین ولا تترک فیہا لذی
الجناحین ریشا * ہکذا فی الکتاب حی قریش * یاکلون البلاد اکلا کمیشا * ولہم آخر الزمان نبی * یکثر القتل فیہم والخموشا * یملا الارض خیلة ورجالا *
یحشرون المطی حشرا کمیشا * تقریش ورزیدن وگرد آمدن تقریش بر آغالیدن مقرنشة سال قحط تقارش بر ہا بہم پیچیدن در حرب اقراش غیبت کردن یقال
اقرش بہ ای سعی بہ ووقع فیہ **قشش** قش بعد از لاغری فربہ وتنکو شدن تقشش نکو شدن بیمار وخشک شدن گردریش قال ابن السکیت یقال
للقرح والجدری اذا یبس وتقرف وللجرب فی الابل اذا قفل قد توسف جلده وتقشر وتقشقش جلده مقشقشتان سورة الکافرون وسورة الاخلاص اقتشاش
رفتن وشتافتن گروه ہم مقششہ ن قشة بالکسر کپی وفی المثل اکیس من قشة وکودک ریزه اندام **قفش** قفش بستم کردن وبیرون کشیدن **قمش** قمش
گرد کردن چیزی از ہر جای تقمیش کذلک قماش بالضم متاع از ہر جنس واز ہر جای درخت خانه **قنفرش** قنفرش کنده پیر کلان سال **قوش** رجل
قوش مرد خرد اندام سعر کوچک (ضمیمه) القاش القلش لغة عراقیة **شیکش** سرزه قرنشرش کالای خانه اقتحاش جستجو کردن یقال
اقتحشته فلا نظر من یحی به ام لا وہو احد ما جاء علی الافتعال متعدیا وہو نادر **اقریطش** بالفتح وکسر الراء والطاء جزیره ایست مشہور در بحر روم دور او ثلثمائة
وخمسون میلا ومسیره خمسة عشر یوما اقریطشه شہر یست که از انجا پنیر وشہد در مصر می آرند **قرعوش** کژدم وفردوس شتر دو کوہانه وبچه شتر **قرنفش** کسمندل
سطبر **قرمشه** تباه کردار آن اقرمش الشیء فراہم آورد چیزی را فی الدار قرمش من الناس کجعفر وزبرج قندیل ای اخلاط یعنی در خانه از ہر جنس مردم اند
کجلس انکه ہر چیز بخورد وآنانکه در خود پاکی ندارند **قعش** فراہم آوردن وخم دادن سرچوب بسوی خود ومرکبی ست مانند ہودج قعوش ج وبنیاد وحبران برکندن
کردن (ع بفتحہا) قعوش کجعفر سک وشتر درشت قعشاء زن بردارنده سر خود قعوش شده انداخت او را تقعوش ویران شد وپیر سال خورد شد اقفعش
القوم انقلعوا فذہبوا وانقعش الحائط انہدم **قفش** نوعیست از بسیار خوردن وزیاده نکاح کردن وموزه کوتاه معرب گفتن وبزودی دوشیدن وجابد
بر آوردن چیزی که در پستان ست وچیزی را گرفته فراہم آوردن وشادمانی کردن وعصا وشمشیر زدن وتقفش زیر دامن ہولناک وانقفش العنکبوت وغیره انجحر
وتقبض جرابه وقوائمه **قلاشش** بالفتح کوچک ترنجیده قلاشنه خردی وکوتاہی اقلیش بالضم شہر یست به اندلس منه احمد بن محمد بن عیسی اقلوش
کاسلوب شہر یست از مضافات غرناطه قلیوشه شہر یست دیگر به اندلس قلشانه شہر یست بافریقیه والقلس اسم اعجمی وکذلک القلاش لم القنفش بفتح القاف
والنون المشددة ای لم یقتر ولم ینقص **قنفشه** بالکسر دابه ایست خرد از حشرات ارض وترنجیده پوست متقفشة مثله وبالفتح ترنجیدگی قناقش بالضم زنده
ہی کم لبش ورجل متقفش فی اللباس بدشکل وبد پوشاک وتقنفشه بزودی آن را فراہم آورد

فصل الکاف

کبش کبش
اکبش ج دہتر قوم **کدش** کدش خراشیدن وبرنج کسب کردن جہت عیال (ع ف ک ۲) یقال یکدش لعیاله ای یکدح ویعطی یا فلن ازو
اکتداش کذلک وسخت راندن ستور کندش بشتین حکه وکنده **کرش** کرش مثال کتف وکرش مثال کبد وگیپه شکنبه ستور نشخوار زننده چون معده مردم را ویقال استکرشت
الانفحة لان الکرش تسمی الانفحة ما لم یاکل الجدی فاذا اکل تسمی کرشا کرش فرزندان خرد وعیال مرد یقال علیہ کرش منثوره ای صبیان صغار وجماعت مردم
ومنه الحدیث الانصار کرشی وعیبتی ای خاصتی الکرشان الثعلبان الازد وعبد القیس تکرش ترش شدن روی کرشاء زن بزرگ شکم وماده خر بزرگ سرین وپای گوشت تا
وخرد انگشت **کشکش** کشیش افعی آواز پوست افعی کشکشه مثله وبانگ کردن گاو وآواز جوشیدن [illegible] ب وآواز چخماق وقت آتش بیرون جستن ازو
(ع ف ک ۲) وبدل کردن شین را از کاف در خطاب مونث لغت بنی اسد چون علیکش وبکش در علیک وبک کشیش اول دیر شتر [illegible] کشاش نعت
(ع ف ک ۲) فاذا اتفع صوته قلیلا قیل کت فاذا افصح قیل ہدر فاذا صفا صوته ورجع قیل قرقر **کمش** کمش مرد سبک وکافی کماشة مصدر منه (ع بفتحہما)
کمیش نعت منه تکمیش شتابانیدن انکماش تکمش شتاب کردن کمشه ناقه خرد پستان وفرس کمش وکمیش صغیر الجردان یعنی خرد کیر اکماش مه پستان [illegible]
(ضمیمه) کمش الطعام طعم واخورد (ع بفتحہا) کرشته چیزی را گرفتن وسبقت ورفتار تندی وفراہم آوردن جانوری پای ہا ار برای جست وجزآن کرنش ترنجیده
کشمش بالکسر نوعی از انگور خرد کاسته نار دانه لیمن من العنب واقل قشرا واسهل خرطا [illegible] الکعیشة یذکر فیہا جمیع ما فی ماده کرب من کنفش
الطائر پر ہا در ہم ریخت وتکنفش فی الشیء غرق کنبش القوم اختلطوا **کنش** بالضم حکه واما الدو [illegible] فبالشین الاعجم والسین لغتة مرزونه
کنفش بالفتح گیشہای عظیم ونرم کردن مسواک درشت کنفشاء بالکسر مرد سخت مرد خوی سودی فنشت [illegible] والکماشات بالضم والتشدید الاول

متشعب منه الفروع والکنتبه عن الامر اعجله کوش و کواشته بالضم سرتره و کاش جاریته جماع کرد او را والکوشان طعام لاهل عمان من الارز
والسمک + الشوب الاکیاس الذی اعید غزله مثل الخز والصوف او هو الردی منه **فصل اللام** لش دور کردن و سماق و ماش والتلشلش کثرة التردد عند الفزع
واضطراب الاحشاء فی موضع بعد موضع و هو حیران یتلاش مضطرب الاحشاء لقش + لکفت مشک خشک کسنه لمش شغا باز لامش کصاحب بی سست بغرغاغ
فصل المیم محش + محش سوختن آتش پوست را و سوزش امحاش سوختن گرما و آتش چیزی را سنه محشه خشک سال امتحاش سوخته شدن
محاشی بالضم سوخته و بریان محاش بالفتح متاع و رخت محاش بالکسر قومی که از هر قبیله گرد آیند و نزدیک آتش با یکدیگر سوگند خورند و عهد کنند محش ایضا
تراشیدن پوست را و مجروح کردن یقال محشه الشیء ای سحجه والعرب تقول مررت بی غرارة فمحشتنی ای سحجتنی مدش + مدش بالتحریک سست شدن
و کم گوشت شدن دست (ع ک اف ۲) امدش الید و مدشا الیدیقان منه مرش + مرش خراشیدن زمین که روی او را باران خراشیده باشد
مرش خراشیدگیها یقال انصبنا الی مرش من الامراش امتراش کشیدن چیزی را از کسی مرد قش مرد قوش مرزنگوش مشش + مشش دست بچیزی
درمالیدن تا پاک شود (ع ف اص ۲) و دوشیدن شیر از پستان نیم کاره مشوش دستارچه دست امتشاش بهره یافتن از چیزی یقال امتش فلان من
مال فلان ای اصیب منه مشاشه بالضم سر استخوان نرم که توان خائیدن آنرا مشاش ج و الضا زمین نرم و یقال فلان طیب المشاش ای کریم النفس
تمشش استخوان خائیدن مشمش بکسرتین و فتح اول زرد آلو مشمش + میش آمیختن پشم با موی و شیر نر با شیر گوسفند و بیهان و آشتن بعضی از خبر و پیدا
کردن بعضی را و نیز شیر پستان دوشیدن باش هم (ع بفتحهما) ماش متشه عنه بکذا دور کرد آنرا (ع بفتحهما) ماش المطر الارض سحیا یعنی باران زمین را زند بد متشه بانگشتان اگنده
ساخت آنرا (ع ف اک ۲) و منش اختلاف الناقه احتلبها احتلابا ضعیفا متش بالفتح سپیدی که بر ناخن پدید آید و نوعی از خلش ست در بینائی و رجل امتش
یشق علیه النظر ماچشیون بضم الجیم کشتی و جاهای نگین و پاژنام معرب ماه کون مچشبانیه سوخته است بمسافت چند میل از بصره منسوب الیه منجش معلی قیس بن مسعود
و هو من تغیرات النسب مخش بسیاری جنبش مرزنجوش بالفتح مرزقوش معرب مرزنگوش و عربیه السمسق نافع لعسر البول و المغص و لسعة العقرب و الاوجاع
العارضة من البرد و الماء لنحو لیها و الفتح و للقوة و سیلان اللعاب من الفم در جد المخففت رطوبات المعدة و الامعاء معش نرم مالیدن (ع بفتحهما) معد شو
بالفتح و کسر الدال المهملة و العامه بفتحها و ضم الشین شهریست بزرگ ما بین زنگ و حبشه ملش الشیء چیزی جستن کانه یطلب فیه شیئا موش الکرم پس مانده انگور یا
راخواستن ماش و انه است معروف معتدل و خلط محمود نافع للمحموم و المزکوم ملین اذا طبخ بالخل نفع الجرب المتقرح و ضماده یقوی الاعضاء و الهیئة ماش کالای خانه
و آخر یان و کالای بون و منه المیاش جهین الآش ای ماکان فی البیت من قماش لا قیمة له خیر من خلوه مهش سوزانید و خراشید (ع بفتحهما) و امتهش خست
و امتهشت المراة زن چهره خود را بستره ستره و ناقه مهشاشه شیر باده که لاغری آن بزودی آید **فصل النون** ناش + ناش تاخیر کردن کار (ع بفتحهما)
تناوش سپس ماندن و دور شدن انتاش سپس ماندن و یقال فعله نئیشا ای اخیرا نبش + نبش کفن آهیختن کردن و تره برکندن (ع ف اص ۲) نباش
کفن آهنج انبوش بیخ تره برکنده انابیش ج نتش + نتش بیرون آوردن چیزی چون خار و آهن که بجایی خسته باشد منتاش بالکسر آهنی که موی بینی
و جز آن بر کنند بوی و یقال ما انتشت من فلان شیئا چیزی برنگرفتم از وی نجش + نجش بر انگیختن صید (ع ف اص ۲) ناجش آنکه برماند صید را و چیزی را که بخری
بزیادت بها خواستن تا دیگری در افتد و فی الحدیث لا تناجشوا و گرد آوردن ستور پریشان شده را و شتاب رفتن (ع ف اص ۲) نجاشی بالفتح نام ملک حبشه
نشش + نشیش فرو خوردن آب در زمین (ع ف اک ۲) و آواز جوشیدن آب و غیر آن نش بیست درم سنگ و آن نیم اوقیه باشد که چهل درم را اوقیه گویند
و پنج درم را نواة گویند نفشنفشه شتاب کردن و پوست باز کردن چیزی نطش و یقال ما به نطیش ای حراک نطشان اتباع عطشان و لا معنی له نعش + نعش
بر داشتن (ع بفتحهما) و جنازه با مرده و بی مرده را سریر خوانند انتعاش بر خاستن و بر پا شدن افتاده تنعیش و دعا کردن کسی را بلفظ انعشک الله منعوش بر نعش نهاده
بنات نعش و هی الکبری و الصغری هفت ستارگان در شمال و جنوب چهار از وی را نعش و سه از وی را بنات گویند و اتفق سیبویه و الفراء علی ترک صرف نعش للمعرفة
والتانیث نغش + نقش رنگ نقش پیسه و پیسه زدن (ع ف اص ۲) تنقیش مثله عمن منقوش پشم نگین و نفوش الشب چرا کردن شتر و گوسپند بی راعی
(ع ف اص ۲) و منه قوله تعالی اذ نفشت فیه غنم القوم النفاش شتر چرا ماندن ستور را بی راعی نفش و نفاش و نواهش و لا یکون النفش الا باللیل
و الهمل یکون لیلا و نهارا انتفاش تنفش ... نقش نگاشتن (ع ف اص ۲) تنقیش کذلک خار از پای بیرون کردن انتقاش

کذلک و برکندن موی منتاش و آن آهنی ست موی لوی برکنند چون منقاش و بخار زدن خوشه خرما تا زود رطب شود و یقال انتقش العذق اذا ظهر ثبت
من الارطاب منقوش نگاشته منقوشه شکسته گی که استخوانها ریزه ازوی برون کنند منا قشه باریکی کردن در حساب فی الحدیث من نوقش
الحساب عذب انتقاش ایضا و سست برزمین زدن شتر که در پای او خار در آمده باشد نقش نکش بفتحهما ساییدن چارپا (ع ف اک ٢) یقال فلان
بحر لا ینکش و سپری کردن چیزی یقال انکش علی عشب ای افنه ... نمش بفتحتین نقطها ی ... سپید و سیاه و نمش بکسر المیم صفت منه نوش
نوش گرفتن کسی را و نیکوی رسانیدن بکسی (ع ف اص) یقال نأش الشیء اذا تناوله ... فی القرآن انی لهم التناوش ای التناول و یقال
تناوش ... دست نادیدن گرفتن چیزی را قوله تعالی و انی لهم التناوش من مکان بعید ای انی لهم تناول الایمان فی الآخرة و قد کفروا به فی الدنیا
و کان ... اوکما یقال ... و قریب بها جمیعا نهشش نهش گزیدن مار ... گرفتن (ع بفتحهما) رجل منهوش ... منهوش ... ضعیف
نهش ... صمیم نخاشته بالکسر ... سوخته + جر و نخوزش تحریک خدش او هو الخبیث المقاتل نخش بالفتح برانگیختن و سخت راندن
و جنبانیدن و ... نگرفتن و خراشیدن ... لاغر گردید (ع بفتحهما) یستعمل معروفا و مجهولا نخوش و منخوشة نعتان منه نخش
پاپیش چیزی ... (ع ک ف ٢) ... (ع ف اک ٢) و تحرک ... زدن ... گرفتن (ع ف اک ٢) عن ابی درید
و عندی انه تصحیف ... نعش بالفتح و انتعاش بفتحتین اضطراب اندک و جنبیدن چیزی در جای خود (ع بفتحهما) انتعاش
و نعش مثله و کل طائر او هامة تحرک فی مکانه فقد نعش و هو نعش الیه یمیل و النعاش و النعاش بضمهما القصیر جدا ... من الرجال نعاشه کنما مه
پرنده است نهرش ... احد الرقاع **فصل الواو** وبش او باش مردم درآمیخته مثل الاوشاب و یقال انه جمع
منقلب من البوش و منه الحدیث قد و بشت قریش اوباشا لها وتش وتش اندکی از هر چیزی و ... من رذالهم وحش وحش
و حوش جانور وحشی و حشی یکی یقال حمار وحش بالاضافة و حمار وحشی بالصفة ارض موحوشة ذات وحش و جانب راست ... از هر چیزی وحشی گویند
هذا قول ابی زید و ابی عمرو و قال الراعی شعر فمالت علی شق وحشیها + و قد ریع جانبها الایسر + و یقال لیس من شیء یفزع الا مال الی جانبه الایمن لان
الدابة انما تؤتی من جانبها الایمن و انما تؤتی فی الاحتلاب و الرکوب من جانبها الایسر و خوفه منه و الخائف انما یفر من موضع المخافة الی موضع الامن و عند الاصمعی
الوحشی الجانب الایسر من کل شیء و وحشی القوس ظهرها و انسیها ما اقبل علیک منها و کذلک وحشی الید و الرجل و انسیهما و حشه ... و ... کردن استیحاش
اندوهگین شدن ارض وحشة و بلد وحش بالتسکین خشک و یقال لقیته بوحش اصمت ای ببلد قفر توحش برپیان شدن و خشک شدن ... خالی شدن
شکم از طعام احیاش برپیان و اندوهگین کردن و بی نبات و مردم یافتن زمین و شهر و گرسنه شدن یقال بات فلان وحشا ای جائعا و بتنا اوحاشا ای
جیاعا و قد اوحشنا ... سلاح و جامه از خود انداختن در گریختن و فی الحدیث فوحشوا برماحهم وحش وخش ... الناس
رذالهم او خاش الناس سقاطهم و خوشه ... و خاشة ... شدن وخش الشیء بالضم ای صار ردیا قال الراجز شعر جاریة لیست من الوخش + کان
... جود القطن + اراد الوحش و القطن + فزاد فیهما نونا ... باز گردانیدن سهام ... و آن تیردان ... است
چون کنانه و رش و روش گرفتن طعام (ع ف اک ٢) وارش ناخوانده بطعام کسی رسیده ... غالانیدن ... که بازنشوان ...
... نخستین ... و ورشان مرغی ... گویند و فی المثل ... ورشان ... ورشان ... ورش ...
... قرار و شوش و شواش سبک و شوشه سخن ... وطش توطیش آماده کردن ... یقال ... فما وطش الیهم ای لم ... سیده ولم
... المهم ... شیئا ... وقش و فسر نام مردی ... ن (ع ف اک ٢) یقال
... قوم من العرب ... فی الاصل ... جنبیدن ... بالفتح تباهی ... برهنه یا رفتن
رفتار ... **فصل الهاء** هبش ... کردن و گرد آوردن (ع ف اک ٢) ... مثله یقال ... هباشة ...
... هرش هراش ... غالانیدن سگان ... و هو هرش ... هرش
... هشش ... برکندن از درخت (ع ف اص ٢) قوله تعالی و اهش بها ... شادمانی و سبکی

شوان (ع ک اف ۲) یقال ہششت بہ ای خففت الیہ وارتحت لہ رجل ہش بش مرد شادمان و سبک روح یقال الرجل اذا مدح ہو ہش المکسر ای سہل الشان فیما یطلب عندہ من الحوائج شی ہش و ہشیش ای نرم خوشی و ہش الخبز ہیش بالکسر ای صار ہشا فرس ہش و ہو خلاف الصلد و شاۃ ہشوش بسیار شیر ہمشش ہمشۃ زیر و زبر شدن ملخ و میش و بیس رفتن مردم یقال لہم ہمشۃ اذا اقبلوا و ادبروا و اختلطوا اہتماش کذلک نرم رفتن ستور و یقال امرأۃ ہمشی الحدیث بفتحتین زن بسیار سخن و بسیار بانگ ہوش ہوشۃ فتنہ و برانگیختن و اضطراب و فی الحدیث ایاکم و ہوشات اللیل و ہوشات الاسواق ہوش برانگیختہ شدن (ع ف اص ۲) ہوش مثلہ و یقال ہوشت بطونہا بالکسر ای اضطربت من الہزال ہتویش درآمیختن مردم و سخن و جز آن و فی الحدیث من اصاب مالا من مہاوش اذہبہ اللہ فی نہابر و المہاوش کل مال اصیب من غیر حلہ کالغصب و السرقۃ و نحو ذلک تہوش حد و بسیار از ہر چیز ہواشات بالضم الجماعات من الناس و الابل اذا اجتمعوا فاختلط بعضہا ببعض ہیش ہیشۃ جماعتی از مردم و فتنہ و اضطراب ہایش جنبیدن و برانگیختہ شدن (ع ف اک ۲) (ضمیمہ) اہتش الکلب کینے فاہتش ای حرش فاحترش خاص بالکلب و بالسباع ہجیشۃ برخاستن ہاجشۃ جماعت تو ہیش نرم راندن و برانگیختن و برغلانیدن و از مند ستدن ہوش الکلب کینے برانگیختہ شد فاہتش ہرحشۃ بالکسر شتر مادہ بزرگ ہردشۃ بالکسر شتر مادہ سال خوردہ و کذلک العجوز و النعجۃ ہلبش کجعفر و علابط نام دو شخص ہنشنش کسفرجل سبک (ضمیمہ) فصل الیاء ییش و ایش شادمان شد

باب الصاد فصل الالف

اجص اجاص بالکسر آلو اجاصۃ یکی اصص اص بالکسر اصل اصیص لب زدہ خم و سبوی نیم شکستہ کہ دروی گل کارند و بیخ آن نبات ناقۃ اصوص بالفتح شدیدۃ او مصدر (ع ف اص ۲) (ضمیمہ) الص شادمان و فرحان شد (ع ک اف ۲) و فرس ا وص شادان ہیش گیرندہ الاص و الاصیص طعام یتخذ من لحم عجل بجلدہ و مرق السکباج المبرد المصفی من الدہن حرباخامیز فصل الباء بخص بخص گوشت بن انگشتان و گوشت پیش پای و سپل شتر و گوشت پارہ کہ در چشم بالای رویدہ و سستی آن (ع ک اف ۲) یقال بخص الرجل اذا نتأ ذلک اللحم منہ البخص لغت منہ بخص برکندن چشم (ع بفتحہا برص برص پیسی و پیس اندام شدن (ع ک اف ۲) ابرص نعت منہ سام ابرص کرپشہ و ہما اسمان جعلا اسما واحدا ان شئت اعربت الاول و اضفتہ الی الثانی و ان شئت بنیت الاول علی الفتح و اعربت الثانی باعراب ما لا ینصرف و اعلم ان کل اسمین جعلا اسما واحدا فہو علی ضربین احدہما ان یبنیا جمیعا علی الفتح نحو خمسۃ عشر و ہو جاری بیت بیت و ہمزۃ بین بین ای بین الہمزۃ و حرف اللین و تفرق القوم اخول اخول و شغر بغر و شذر مذر و اشباہہا و الضرب الثانی ان یبنی آخر الاسم الاول علی الفتح و یعرب الثانی باعراب ما لا ینصرف نحو حضر موت و بعلبک و سام ابرص و ان شئت اضفت الاول الی الثانی فقلت ہذا حضر موت اعربتہما جمیعا و تقول ہذان ساما ابرص و ہؤلاء سوام ابرص و ان شئت قلت ہؤلاء السوام و لا تذکر ابرص او ہؤلاء البرصۃ او الابارص و لا تذکر سام بصبص بصیص درخشیدن و درخشیدن (ع ف اک ۲) لصاصۃ جنبیدہ چشم تبصیص چاپلوسی کردن و چشم باز کردن سگ بچہ انوزا دبصیبۃ تبصبص جنبانیدن و چاپلوسی کردن سگ و گربہ و جز آن خمس بصباص ای لیس فیہ فتور بعص تبعصص اضطراب کردن و بخود پیچیدن مار زخم خوردہ بعصوصۃ بالضم جانوری بلص بلصوص بالتحریک مرغی بلنصی ج علی غیر قیاس بوص بوص بیشی گرفتن و تقدم نمودن خمس البعص شتران آسخو ر شتابندہ بوص بالضم گوشت یقال حال بوصہ ای تغیر لونہ بوصی نوعی از زورق بوصان بطنے از بنی اسد بوص بالفتح و الضم سرین ابن بیص یقال وقع فی حیص بیص ای فی اختلاط لا محیص لہم منہ و کذا حیص بیص بکسرتین و یقال جعلت الارض علیہ حیص بیص ای ضیقت تبخلص لحمہ سطبر و بسیار شد برص برص الارض زمین آب داد تا بہتر شود و یا کاہ بدر بین بدنیک سیراب گرد ربعص کزنجبیل معنی است جمص تجمص اضطراب مردم زیر تجمص و جنبش مار شیر جمص تبوزن و قشی تجرعص اضطراب جعص و تقطوع بلخص سطبر بخلاص سطبر و بسیار شد العص بالضم او بالفتح جوب بلطجص از ترس بر دوی روید بلطیص از تباہہ خود برآمد جہص بفتحتین تشنگی و ما اصبت منہ جہصا و صا بالضم ای شیئا و اصنی معنی تجہلص برآمدن قوم از جاچیزی بلص

فصل التاء تربص ترص محکم کردن تتریص کذلک مترص تریص نعتان منہما مثل باستحکم و سخت ترازوی است و تریص ترازوی راست و محکم شدہ (ع ف اص ۲) تبحصص بکسرہ ہما ت رہ جامہ معرب بوختہ دوست بالضم و الہ السیت خرد سپید در خشتان و تعص از کثرت رفتار پای درد یافت (ع ک اف ۲) تلقص تاحص و لیس بثبت تلیص ہموار و نرم گردن فصل الجیم جبص جبص بالفتح و الکسر گچ جصاص گچ کر تجصیص خانہ بگچ اندودن و چشم باز کردن سگ بچہ نوزادہ (ضمیمہ) جاص الماء آب را آشامید جرجیص بالضم مرد سطبر و ستبر درشت جابلص بفتح الباء و اللام او سکونہا

شهریست بمغرب بیس وراره المشی جلیصة کرنجین او الصواب بالخاء المعجمة جمص نو نمیست از رستنی جبیص بکسر آنکه نیست بجای خود نگذارد و مرد کنکاج
کار و نفع دهنده کسی سده ترسان و ننگ کننده در کارها جنیفر کامیر رده مجنبیر مردن ترس گرگیختن جنبص الصبر تیز کردن نگاه را یا تیز چشم بگشاد و جنیص بسلجه سیچ ده ابن جوصی محدث مشهور
جبص بالکسر بازیچه ایست معروف پنبک باد نشینان را حاص بکسوشند و میل کرد (ع ف ا ک ۲) **فصل الحاء** حرص حرص بالکسر آز
و آزمند شدن متعدی بعلی (ع ف ا ک ۲) حریص نعت منه حرص بالفتح کفانیدن و پاره کردن گازر جامه را بچوبکوفتن حارصة شجه که پوست سر را شکافد حرصیه
حریصة حارصة ابری که روی زمین ابار باران وی بخراشد حریص و یقال ما علیها حربصیصة بالحاء والخاء ای شیء من الحلی حرقص حرقوص
بالضم جانوری چون کیک جهنده و ربانیت اجناحان قطار حصص احص موی فتاده حص مصدر منه یقال حصت البیضة راسه و یقال سنة
حصاء سال بی نفع و بی خیر حاقة علیٰ که موی سر برباند انحصاص ریختن موی احتصاص ن بنده و حصة بالکسر بهره احصاص بهره دادن محاصة تحاص
بهره بهره کردن با هم حص بالضم سپرک و زعفران حصص بالکسر خاک و سنگ حصحصة پیدا شدن حق از باطل قوله تعالیٰ الآن حصحص الحق و جنبانیدن چیزی در چیزی
تا استوار شود و جنبیدن شتر با بارگران وقت برخاستن و شتافتن در رفتن قال الاصمعی قرب حصحاص ای سریع لیس فیه فتور ذو الحصحاص نام موضعی حصار
بالضم سختی دویدن و تیزی آن حص بشتاب و سخت دویدن (ع ف ا ص ۲) و فی حدیث ابی هریرة ان الشیطان اذا سمع الاذان ولّی و له حصاص
قال حماد بن سلمة قلت لعاصم بن ابی النجود ما الحصاص قال اما رأیت الحمار اذا صرّ باذنیه و مصع بذنبه و عدا فذلک حصاصه و قال ابو عبید هو الضراط
حفص حفص زنبیل از چرم و بچه شیر و جمع کردن (ع ف ا ک ۲) ام حفصة ماکیان حمص احموص فرو نشستن آماس جراحت (ع ف ا ص ۲)
انحماص کذلک و یقال حمصت الجرحة اذا سکنت فورتها حمص بالکسر نام شهری حمص بفتح المیم المشددة و هو اختیار ثعلب و قال المبرد هو الحمص بکسر المیم لم یأت
علی فعّل بکسر تین من الاسماء الا حلزّة و هو القصیر و حلق و هو موضع بناحیة الشام حوص حوص درزی کردن و فراهم آوردن میان دو چیز و چشم بازدوختن
(ع ف ا ص ۲) و قولهم لاطعنن فی حوصهم ای لاخرقن ما خاطوا و افسدن ما اصلحوا حوص تنگی دنباله چشم (ع ک ا ف ۲) احوص حوصا نعت منه
محاوصة بدنباله چشم نگریستن و العافص الناقة التی لا یحوز فیها قضیب الفحل و قال الفراء العافص مثل الرتقاء فی النساء احوصان احوص بن جعفر و عمرو بن الاحوص
حیص حیص حیوص محیص مهاص حیصان برگشتن و بکسو شدن از راه (ع ف ا ک ۲) یقال ما عنه محیص ای محید [illegible] ازوی انحیاص کذلک یقال
للاولیاء حاصوا عن العدو و للاعداء انهزموا و یقال و قعوا فی حیص بیص ای فی اختلاط من امرهم مبنیان علی الفتح [illegible] [illegible] الدواغ [illegible]
و البوص السبق و الفرار و ابدلت الواو یاء [illegible] [illegible] و [illegible] و تقول [illegible] [illegible] و وقع فلان فی حیص بیص بالفتح و الکسر مبنیین معا و
حیص بیص علی العرف فیها قال الراجز شعر صارت علیه الارض حیص بیص حتی یلف عیصه بعیصی و یقال انک تحسب علی الارض حیصا بیصا [illegible]
حبرقص [illegible] شتر کوچک و مرد کوتاه ناکاره حبرقصة مؤنث منه و کذا اندام و بچه حرقوص [illegible] و [illegible] الحرقصی [illegible] [illegible]
بمعنی الخلیص المری بالرینة یعنی مرد مهمت زده حنبص حنبص کبعفر نام شخصی حنبصة عنکبوت [illegible] [illegible] الحنبص بالکسر و با حنص الزبل [illegible] [illegible]
فصل الخاء حنفص بالکسر مرد خرد اندام خبص خبیص افروشه خبیصة کفیرا افروشه خرص خرص خرز کردن میوه بر درخت
بر زمین و دروغ گفتن (ع ف ا ص ۲) خراص دروغگوی تخرص دروغ بستن قوله تعالیٰ قتل الخراصون خرص بالکسر شیب انزر یقال کم خرص ارضک
خرص بالتحریک گرسنه شدن (ع ک ا ف ۲) خرص خریص نعت منه خرص سرد و گرسنه سر ما خورده ولا یقال للجوع بلا برد خرص و یقال للبرد بلا جوع
خصر خرص بالضم و الکسر حلقه از زر و نقره و نخل پر ریسته خرصان ج خرص بالحرکات الثلث سنان نیزه خرص بالضم چوب که در سر مشک بر بپیاند خلیده
و یقال ما یملک فلان خرصا ای شیئا خریص سنان ما خریص آب سرد [illegible] خصر مخارص سنانها خصص خص بالضم تواره و کاز [illegible] خصوص خصیصة بالفتح و
الضم و الفتح افصح و خصیصی خاص کردن یقال خصه بکذا و اختصه به خاصة خلاف عامة خصان الناس خصهم خصاصة بالفتح درویشی و مواخ و چشمهای پرده
فرجه های میان پای خلص خلوص ساده شدن خالص ساده و بی آمیغ و پیوستن بچیزی متعدی بالی (ع ف ا ص ۲) خلاصة بالضم گزیده هر چیزی خلاص بالکسر
خلوص و قلاده و فشرده و کداده آنچه در زنگ ماند از نقل اخلاص بی آمیغ کردن و بی ریا و سمعة آوردن طاعت مر خدای را صلة باللام مخالصة دوستی کردن [illegible] خالصة
لک ای خاصة و یقال فلان خلصی و خلصانی بالکسر و الضم و هم خلصانی ای دوست و گروه برگزیده [illegible] [illegible] خلاص خاصه کردن و رهائی جستن خلاص بالفتح رهائی

بورمن تخلیص رهانیدن خلاصا از بیع دیافته خلاصة بالتحریک نام بت ذوالخلصة خانهٔ آن بت خلبص خلبصة گریختن خمص خموص فرونشستن آماس
جراحت (ع ف اص ۲) اخمص باریکی کف پای رجل خمصان بالضم نعت خمیص الحشی باریک شکم وهی خمیصة وخمصانة وهم خماص وابن خماص
خمصة گرسنگی یقال الصیس لا یطنه خیر من خمصة تقتبها مخمصة گرسنه شدن خمص بالفتح مخمصة الضیا باریک کردن گرسنگی کسی را (ع ف ا ص) خمیصة گلیم
سیاه نهپاسه هردو سر علم خنص خنوص بالکسر والتشدید خوک بچه خنانیص ج خوص خوص فرو رفتن چشم خانه بمغاک (ع ک ا ف ۲) اخوص
نعت منه خوص برگ خرما وجز آن بافته خوصة یکی خواص خوص فروش اخواص برگ بیرون آوردن نخل تخوص گرفتن چیزی لعبد چیزی تخونص کند لک
خیص خیص اندک چیزی از عطا و اندک شدن یقال لست منه خیصا خالصا ای شیئا یسیرا (تتمیمه) اخترمص خاموش شد خرنوص بچه درحن بچه خوک خنبوص بالضم
انگشتانه از قوابه وغیره چند فصل الدال دحص دحص پای زدن گوسپند مذبوح (ع بفتحها) دخرص دخریص بالکسر تریز جامه درص درص
بالکسر بچه موش وگربه جز آن وفی المثل ضل دریص نفقه ای جحره کسی را گویند که تدارک کار نداند درصة ادراص ج ام ادراص کلاکوش دعص دعص بالکسر ریگ توده
مدور ادعاص دعصة ج اوعاص کشتن گرما کسی را دعصا از زمین نرم تشبیده دعمص دعموص بالضم کیچیره دعامص دعامیص ج دعیمیص الرمل نام مردی
داهی لفرب به المثل یقال هو دعیمیص هذا الامر ای عالم به دعص دعص بالتحریک امتلا آوردن شتر از خیانکه نشخوار نزند و یکرو اغصة آینه زانو دلص
دلیص دلاص تابان درع دلاص وادرع دلاص واحد وجمع یکسان دلوص رخشان شدن زره وجز آن (ع ف اص ۲) تدلیص متعدی منه دلامص
دلمص بالضم رخشان وکذلک دلامص دملص علی القلب اندلاص از دست فرو لغزیدن چیزی و افتادن دلوص حرکت کننده دمص دمص بالکسر عرق یا
چینه دیوار هر چه بر تر از عرق بنیاد باشد وعرق بنیاد دیوار است گویند ادمص باریک شد ابرو دومص خود آهنین دلیص دلصیان سیل کردن از زیاده و بهم
رفتن با غوه و در زیر نشست (ع ف اک ۲) رجل دنابص مردی که بروی نتوان دست یافت دلص ود ا دحصة ج مثل قائد وقادة اندیاص افتادن چیزی از تو
ویقال لم ندهص علینا فلان بشهره وانه لمنداص بالشر (تتمیمه) دلعص فربهی گول مستی شود (ع ک اف ۲) دلعص الطال شتر از فربهی پر گوشت شد دوص پیچ ناک شدن
دختر یقال جاریة دوص جبعة با جعه لگد زن در رهصة بر سر خاموشیدن درافص بالضم بزرگ دوزک در دافص بالضم طرف زیرین گردن دره اقصاب ج
یا استخوانیست خرد در مغز سر دصد حصة غربال را بهبست زدن وحص نگهبانی خدمت کرد دعقصة بالکسر زن لاغر دعقصة فربهی و افزونی گوشت دفص
هموار سی وزن و فعل آن مستعمل نیست و یسمی العمل وفصا الملاسته دکنکص حرکی است در هند قاله ابن عباد وقال ابن عزیز دکنکوص کانه وهم لان الصاد فی
لغة غیر العرب اصطلحوا علی ان یتقولوا المأة صدالی تسع مأة ومعقص کفتر و قرطاس آبریشم دلمص کعلبط وعلابط رخشان دلقصة بالکسر ماده است خرد ولنج ع
تدولیص از بالا بشیب فرود آمدن صنیصه هاص بالکسر محرکة فصل الراء ربص تربص چشم داشتن متربص نعت منه وبمعنی محتکر استعمال کنند لعبة بالضم
اسم فی التربص رخص رخص بالضم ارزانی وارزان شدن (ع بفتحها) رخیص نعت منه ارتخاص ارزان خریدن و ارزان شمردن چیزی استرخاص کذلک رخصة
وفراخی درکاری ترخیص رخصت دادن ترخص آسانی گرفتن بعدی یعنی رخص نازک یقال هو رخص الجسد نازک اندام رخوصة رخاصة مصدران منه (ع بضمها)
رصص رص استوار کردن و بهم چسبانیدن دو چیز را (ع ف اص ۲) بنیان مرصوص بنیاد استوار ترصیص استوار کردن ورد بند نهادن زن نقاب
وارزیز در گرفتن چیزی را تراصص بر یکدیگر چسپیدن مردم درصف رصاص بالفتح ارزیز والعامة تقوله بالکسر مرصص ارزیز گرفته رعص ارتعاص اضطراب
کردن و در پیچیدن مار زخم خورده رفص رفصة بالضم نوبت آب بمقدار فرصت ترافص نوبت کردن آب را با هم ارتفاص گران شدن نرخ رقص رقص
پای کوفتن (ع ف اص ۲) رقاص نعت منه و درخشیدن سراب و جوشیدن شراب ترقیص ارقاص بجهانیدن و بازی آموختن کودک را ارقاص الضیاع دوانیدن
شتر ارقص نقشتین پیوید و دویدن رهص رهص درست کردن شکسته را (ع ف اص ۲) و تسلیت دادن با مصیبت و نیکو کردن وصلح کردن میان قومی و سرگین
انداختن مرغ رمص بالتحریک چرکی که در گوشهٔ چشم گرد آید وغمص گویند آنچه که روان باشد از وی (ع ک اف ۲) ارمص نعت منه رهص رهص بنیاد دیوار
رواهص سنگهای بر هم نشسته استوار مرهصة بالفتح پایگاه مرتبه رهصة سودگی کف پای شتر از سنگ وجز آن رهص مصدر منه (ع ک اف ۲)
ارهاص مستعد منه ترهیص بالفتح سخت فشاردن وسخت گرفتن بتقاضا (تتمیمه) راهص معد گول واما شد فصل الشین شخص شاقة شخص
و شقاة شخص ونوق شخص یستوی فیه الواحد والجمع آنکه از شیر باز ایستد و بالتحریک ایضا مثل نهر و نهر و قیل الشخص التی لم نیز علیها قط والعائط التی لم تحمل

ملبسا فلم تحمل شخص شخص کالبد مردم وجز آن شخوص و اشخاص اشخص ج وتنا ور شدن (ع ف اب منعا) شخوص نعت منه شخوص بلند بر آمدن چشم با ماندن
وازشهری بشهری رفتن (ع ف بفتحتا) اشخاص ربودن و رسیدن وقت سفر و گذشتن تیر از بالای نشانه سهام شاخص نعت منه و غیبت کردن کسی را متعدی ایضاً
یقال اشخص به اعتابه و کذلک اشخص به بالسین ایضاً شقصص شقص بالفتح والکسر دام ماهی و وزدی که هر چه بیند بدزدد و شقوص ج ایضاً کم شیر شدن
ناقه و گوسپند (ع ف اک ٢) اشقاص کذلک و دشوار شدن معیشت شقوص بالفتح ناقه کم شیر شصائص ج و ایضاً سختی یا دیقال شاة شقوص و شصائص
یستوی فیه الواحد والجمع گوسپندان شیر خشک شده و یقال هم فی شصاصاء ای فی شدة و هو علی شصاصاء ای علی عجلة شقص شقص پاره از زمین
وازهر چیزی شقیص شریک یقال هو شقیصی ای شریکی فی شقص من الارض ای قطعة منها مشقص پیکان پهن دراز شنص فرس شناص و شناصی اسپ دراز
شوص شوص شستن و نیک پاکیزه کردن (ع ف اص ٢) شوصة باد که در پهلو نشیند مردم را و درم پهلو اشوص چشم بسیار بهم زننده شیص
شیص شیصاء خرمای که دانه وی سخت نشود (ضمیمه) شبص کسفرجل شتر کوهان شبص بفتحتین خشونت و در آمدن خار درخت بعضی در بعضی و قد تشبص
الشجر اشتباک شرص بالکسر یک سوی پیشانی نزد بنا گوش شرصة و شراص ج شرصتان دو سوی پیشانی و منها تبدا الرعثان فقحتین شنگانی که بر جای
رام و تیز کردن شتر و ربیعی آش کمند و رسن جهار درا انداز نیدو نوعی ست از بند کشتی گیران و آن چنان باشد که حریف را بر کمر برداشته بر زمین زدن ضرص سطبر
شرص بالفتح سخت رفتار شتر کره و کشیدن و سختی و سطبری و شرصه بکلا مسبقه به شروص سنجیده و گره بده مشراص آهنی ست سر کج که بر گردن شتر نرم خلانند
شرصیه رخسار شرائص ج شروص بالکسر هر چیز سطبر و نرم شکص شکف و اهر حلق لغة فی السین شکاص ناهموار رو نیدگی دندان شمص الدواب برجهیدن
یا بدرشتی دواب را دور کرد (ع ف اص ٢) شموص الدواب مثله و شمص فلانا ضربه شماص بالضم شتابی شمص بفتحتین بر دوی اهن التشموص سایند شد
الشمص والتشمیص ان تنخس الدابة حتی تفعل فعل الشموص التشمیص والمقبض وشمص الفرس سبق من الربطة و جاریة ذات شماص و ملاص ای ذات تقلیب
والفلاص شنص شخص تمام شخصی شنفقصة تمام در رسیدن موالدة شنافقصة نوعی از لشکر شناقصی بالکسر

فصل الصاد

صیص صیص بالکسر خرمای بالیه صیصاء مثل شیصاء و دانه حنظل بی مغز صیصة خرد شمه باشد و صیاصی ج صیصة الدیک شاخ که بر پای خروس باشد صیاصی شاخهای
گاو و حصارها قوله تعالی وانزل الذین ظاهروهم من اهل الکتاب من صیاصیهم (ضمیمه) صعصص لیعنی و تفقة حدثه لم یوجد فی کلامهم ثلثة احرف من جنس فی کلمة
غیرها صعفقصة سکباجه یعنی شوربا که دران سرکه و عسل باشد لغة یمانیة صوص بالضم بخیلی که تنها ماند و تنها بهمتا خورد و للایه القبیت ومنه المثل الصوص عطوها
صوص والصوصی من ایام العجوز

فصل العین

عرص عرصة کشادگی میان سرای عرص عرصات ج لحم معرص گوشت که بمیان
سرای نهند سخت خشک شدن و بالضاد کذلک عراص ابر با برق در عد و نیزه لرزان و شمشیر عرص پاره باره عد و برق لبودن ابر (ع ف اک ٢) عرص بالتحریک
شادمانی نمودن و بوی گم گرفتن خانه (ع ف اک ٢) عرقص عرقاص تازیانه که بدان ادب کنند عصعص عصعص بیخ دم آن استخوان فی مغز
عفص عفاص پوست پاره که بر سر خنور بندند عفص مصدر رسته (ع ف اک ٢) و ایضا الذی تتخذ منه الحبر مولد لیس من کلام اهل البادیة عفص کسر
الوسط فرزه عفوص ستدی مره اعفاص هنیستار جنبذ یا اعفص کسر تیز زن عقص عقص موی تافته عقیصة بالکسر موی تافته و تاب داده عقصة عقاص ج
مثل برمه و برم و رماح ویقال العقاص هی التی تتخذ المرأة من شعرها مثل الرمانة و کل خصلة منه عقیصة والجمع عقاص و عقائص تیس اعقص نر که شاخ او
گرد گوش آمده باشد عقص بکسر الوسط ریگ بسته و سخت و مرد بخیل بدخو عقص بدخو شدن (ع ک اف ٢) معقص تیر کژ علص علوص بالکسر والتشدید
درد شکم مثل العلوز عنص عناص بالفتح و حذف الیاء گیاه اندک جای جای برامده و موی پراگنده و مال اندک مانده یقال ما بقی من ماله و من البنت
الا عناص و لبت فی راسه عناص عنصوة بالضم واحد العناصی ای قلوة بالضم و بعضهم یقول عنصوة و عنصوة بالفتح و اسکان الحرف الثانی منها النون والیاء ای تغرفوة
و ترغوة و ترنوة عوص عوص اعتیاص دشوار شدن و پیچان شدن کار بر کسی یستعمل لها بالا زمن هیش و ناقه و جز آن اعوص پیچان کردن کار رعیم متعدیاً
عوص سخن شعر و شوار معنی عوص بفتحتین دشوار شدن چیزی (ع ک اف ٢) کلمة عوصاء سخن غریب دشوار عوصاء سختی و سخت و دشوار یقال فلان
یرکب العوصاء ای یرکب اصعب الامور عیص عیص بالکسر درخت انبوه در هم و اصل اعیاص ج و ایضاً پسران امیة بن عبد شمس چهار تن
العاص و ابو العاص والعیص و ابو العیص (ضمیمه) عنقص عنقفیر داهیه است خرد العنقص دشوار شدن کار فعلش مستعمل نیست

رقص و رفتار را، العرقصاء بالضم والمد والعرقصاءة والعرقصانة والعرنقصان والعرقصان بفتحتین الحندقوقی او نیز نطبو زنبوبات ساقه کساق الاذخر وحبه داوقه متکاثفه
عظیم النفع فی جمیع انواع الوبا ولوجع السن المتاکل والاذن والطحال والصداع المزمن والنزلات وغیرها عکصه رد کرد او را (ع ف اک ۲) عکص
بفتحتین بدخوی عکص نعت منه و درایة عکصة شاقة المسلک وعکصت الدابة توسنی کرد (ع ک اف ۲) وفیها عکص تداني و تراکب فی خلقة وتعکص به
علی ضیق یعنی آن چیز بر من تنگ کرد عکمص کعلبط مرد زیرک با پرهیز از هر چیز و آلوده العکمص التیمی رجل معروف العلفصة العنف فی الرای والامر والقسر وان
تلوی من یصارعک تلویة وانت عاجز عنه علمص کعلبط چیزی که از ان شگفت آید وقرب علیص عملیص سخت سیر شب برای آب کورنج و ماندگی آرد
علهاص بالکسر سر بند شیشه وعلهصها عالجها لیستخرج منها سماماها وعلهص العین استخرج حماما من الراس وعلهص فلانا عالجه علاجا شدیدا او علهص منه نال شیئا
وعلهص القوم عنف بهم و قسرهم و لحم معلهص بسببی نضیج عمص گشت از سنگ خوردن ترشی و یوم عماص کسحاب عمص تو عیست از طعام عامص بوزن
و معنی امص عاموص شهر بست نزدیک بیت لحم قرب عملیص و علیص بمعنی عنقص بالکسر زن ہیچ زبان کم شرم وزن لاغر تن بسیار حنبش تعنقص خفیفة
وزن کوتاه و فریبنده و شگفت انداز نده و بچه ماده روباه و بدخلق عنفصة زدن بسیار گو و بدبو تعنقص لاف زنی و سبکی و بزرگ منشی و گردن کشی

فصل الغين غمص عضت

العص اند و ده گلو گیر غصص بح غصص بالتحریک بگلو در ماندن طعام و جز آن (ع ک اف ۲)
غاص غصان نعت منه اغصاص شغدہ ستہ نیز غاص انبوہ غفص مغافصة ناگاه فرو گرفتن غمص غمص خرد شمردن و برہیچ چیز ناگاشتن چیزرا
انغماص کذلک و شکر ناکردن نعمت را و عیب گرفتن برکسی سخن را عضلة بعلی (ع ف اک ۲) یقال غمصت علیه قولا قاله ای عبته علیه مغموص علیه کسی
که مطعون باشد و ردین غمص بالتحریک وان شدن چشم چشم (ع ک اف ۲) غمیصا احدی الشعریین ویقال لها الغموص ایضا وهی التی فی الذراع
زعم العرب ان الشعریین اختا سهیل فالعبور تراه اذا طلع کانها تستعبر والغمیصا الثراه فقد بکت حتی غمصت عمیصا ایضا نام جای غوص بجرص در آب فرو شدن
ناگاه بر چیزی فرود آمدن (ع ف اص ۲) غائص نعت منه غواص بدیا فرو شونده طلیب مر وارید غیاصة غواصی کردن (ع ف اص) غیص سمع عوص
بفتحتین روان شدن خم چشم غمصت عینه خم چشم بسیار شد و فرو رفت (ع ک اف ۲) و مغایصة ناگاه فرو گرفتن تغلص بر دین ...

فصل الفا

حلقوم ست تخمص بفتحتین تنگی سینه یقال قد فحص فحص بازکاویدن از چیزی (ع ع بفتحها) صلته بعن تفحص
افتحاص کذلک ویقال فحص القطا التراب ای تمکنها و فحوص مفحص جای شتر و در حدیث مفحوص عن رؤسهم کانهم حلقوا وسطها و ترکوها مثل افاحیص القطا
فرص فرصت بزدای کار یقال فی حبد فرصتها ای نهز تها و نوبت آب یقال جاءت و صنعک من الورد و بالفتح علتی که کوزی آرد و لیشت تفارص نوبت
نوشیدن آب را ویقال انتهز الفرصت ای اغتنمها افتراص ست دادن فرصت افتراص غنیمت شمردن فرلیص شریک آب فرص بدین مفرص و مفراص کاز
شکافتن یقال فرصت النعل ای شققت لهما با لشراک (ع ف اک ۲) فرافصة الاسد و به سمی الرجل فرافصة بالکسر پشم و پینه پاره که حائض خود را بدان پاک کند
فریصة گوشت شانه و سینه و رگ و رج که برگلو باشد فرایص فرائص بح تقول فرصته ای اصبت فریصته و در حدیث انی لاری النبی ...
قال فی لا اکره ان اری الرجل ثائرا فریص رقبته قائما علی مرتیه یضربها الا کانه ارعصب الرقبة وعروقها لانها هی التی تثور فی الغضب فصص فص الخ نگینه پیوند استخوان
و پیوند کار و با لکسر عند العامة فصوص بح فصفصة بکسرتین سپست تر فصاص فصص بح تفصیص و در آن ان جراحت و جدا کردن چیزی از چیزی و بیرون کشیدن (ع ن اک ۲)
افتصاص تسلیم انفصاص جدا شدن قصاص بیرون گرفتن چیز را یقال افتصصت الیمن حقه شیئا ای اخرجت تافتص منه شیئا ای استخرج فوص
مفاوصة بیان کردن سخن افاصة سخن گفتن ...

فاص من ما حی حتی خلص فیص فیص ماندن سخن و دور شدن یقال انا یفیصه ای ما برحت ویقال ما عنه محیص و ...
ای ملی برحت و ما حیدة وقولهم فاص فی الارض ای قطر و ذهب فصیمه قرصه بدین قیص البیضة تخم مرغ شکست (ع ف اک ۲) قصیصه مقصوصة نعت منه
قیصیض حلقة اسی ست در افراد کشاد و قیص ... خرزة خام لغة مصرية والقفاص ... شبه ریانة تكون فی طرف جز تقفص ... لعسلیع فی تپیغ کردن ...
انقلاص و تقلص لازم منه ... اندست گرفتن یقال ... به

فصل القاف

قبص قبص بسر انگشتان گرفتن (ع ف اک ۲) ومنه قرا الحسن فقبصت
قبصة من اثر الرسول قبص ... (ع ف اک ۲) ... بکسر اول ... منه و بزرگ و دوانیدن ... قبصا ای ...

قبص بالکسر عدد بسیار از مردم مقبص مسن که پیش اسپان رهان کشیده دارند تا رست آیند باول سباق قبیصه انچه بسر انگشتان گرفته شود و نام مردی
قرص * قرص شکنجیدن بانگشتان و گزیدن کیک و زواله بر کندن زن از خمیر (ع ع ف اص ۲) قارصه سخن زبان کار و آزارنده و فی الحدیث
ان امرأة سألته عن دم الحیض فقال اقرصیه بالماء ای اغسلیه باطراف اصابعک بیدوی قرصیه با التشدید ای قطعیه * قرص و قرصه بالضم کلیچه قرصه و اقراص ج
قرص ج * تقریص زواله بر کندن قرص الشمس عینها * قارص شیر زبان گزنده المثل عرٰ القارص نجوزای جاوز الی ان حمض اینجا گویند که کار از حد در گذرد قراص
بابونه قراصه یکی * قرقص * قرقصه دست و پا کسی را باهم بستن قرفصاء بالضم نوعی از نشستن ممدود و مقصور یقال قعد القرفصاء اقعد قعود مخصوصا
علی هیاة معینة کما فی دیا * قرمص * قرموص خانه زمین کنده فرامیص ج قرنص * باز را بپرانیدن بازیدن باز در گریز نشانده و قد قرنص آن یقینت و لاصطیاد * قص قص قصص بر پی
کسی رفتن ومنه قوله تعالی فارتدا علی آثارهما قصصا وقال الله تعالی وقالت لاخته قصیه قص * قص سر سینه گوسپند و جز آن و خبر و گزاردن آن
(ع ع ف اص ۲) قصه بالکسر حال و خبر و کار و سخن قصص ج * یقال قص علیه قال الله تعالی نقص علیک القصص و بردن رسانیدن کسی را و بمعنی بریدن
موی و پشم و پر طائر مقصوص الجناح * والقص الارض و هما متصان * والقصص بمعنی القصة وضع موضع المصدر حتی صار اغلب علیه و بکسر القاف جمع القصة التی
تکتب و تحکی * اقتصاص روایت کردن سخن و در پی رفتن و در پی قصاص شدن تقصص و در پی رفتن قصاص کشنده را باز کشتن و جراحت کردن عوض جراحت و اقتصاص
قصاص گرفتن و بمردن نزدیک آوردن و بمردن نزدیک آمدن یقال ضربه حتی اقصه الموت قال الفراء قصه الموت و اقصه بمعنی ای نامنه و قصیبه و پا بیدن بمردن آن گیاهی که
با سمار و نیح رو به قصیص ج * پیدا شدن آن بتشبی گوسپند قصه بالفتح گچ و فی الحدیث الحائض لا تغتسل حتی ترین القصة البیضاء ای حتی تخرج الخرقة التی تحتشی
بها کانها قصة لا تخالطها صفرة و لا تریة * و قصه بالضم موی پیشانی قصاص مثلث لغات شلد و هم اعلی * قصیبة ناقه که و نعام و متاع خانه با کنند اقاصیص ج
اندود کردن به گچ قصقصه بالضم مرد پست و درشت اندام جمل قصاقص شتر بزرگ مستقصاص بالفتح شیر که دندان بهم زند چنانکه آواز آید او حیته قصقاص
مرتاه قعص * اقعاص کسی را بجای افکندن بزجاجه خود یقال ضربه فاقعصه ای قتله علی مکانه قعص مردن بجای نقل حرکت یقال مات قعصا اذا اصابته ضربة او رمیة
فمات مکانه و فی الحدیث من قتل قعصا فقد استوجب المآب قعاص بالضم بیماری گوسپند که در حال کشد و فی الحدیث موتان یکون فی الناس کقعاص الغنم قفص *
قفص ج قفاص ... یقال قفص الطائر و دست و پاسی بستن آهو را قلص * قلوص بر آمدن سایه و برجستن آب و جامه بعد از شستن بر آمدن
آب در چاه (ع ع ف اک ۲) ما قالص قلاص قلیص لغت منه و تقلیص بر آمدن آب در چاه گرد آمده قلصات ج * تقلص گرد آمدن با هم
قالصه سپ جسته قلائص کم شده اقلاص بر آمدن کوهان شتر بچه و فربه شدن ناقه تا بلستان ناقة مقلاص لغت منه * فرس مقلیص سپ بلند و دراز دست و
دراز پای قلوص بالفتح شتر جوان و هی اول ما یرکب من اناث الابل الی ان تثنی فاذا اثنت فهی ناقة * والقعود اول ما یرکب من ذکورها الی ان یثنی فاذا اثنی
فهو جمل و ربما سموا الناقة الطویلة القوائم قلوصا و یقال القلوص من النوق بمنزلة الجاریة من النساء قلص قلائص ج * قلاص ج الجمع و شتر مرغ بچه ماده
قمص * قمص قماص جستن اسپ و جز آن (ع ع ف اض ۲ و ک ۲) و در کشیده شدن پای اسپ و بر جهانیدن و رستی رابمرج شقصه بالباء * قماص بالکسر
جنبدگی و فی المثل ما بالعیر من قماص و هو الحمار یضرب لمن ذل بعد العز * قمیص پیراهن قمصان بالضم اقمصه ج * تقمیص پیراهن پوشانیدن تقمص
قنص * قنص شکار کردن (ع ع ف اک ۲) اقتناص مثله * قانص قناص قنیص صیاد قنیص ایضا شکار قنص بالتحریک ... * قنبص
کرو هی ... قنبص ...
قال ... القاف ... البربری انما ... قال الاصمعی ...
... قنعاص
... (ع ع ...) ... قرقوص ... قعموص ... بالضم ...
... قحص ... باد ام ...
... باب الکاف کرص * کریص ...
کصص * کصیص لرزه و ... (ع ع ف اک ۲) و کاص ... اکثر ...

اوسن شتر به کاص نعت منه و کوصة بالضم صبور علی الاکل والشرب وعلی الشراب **کباص** + **وکباصة** بضمهما شتر و خر و جز آنکه توانا بر کار باشد + **لحص** ثابت
است کردانیدن شایسته چشم تلخ باشد کاحص بسیار ننده ولحص برجای بپاچسبت (عع بفتحهما) لحوص ناپدید شدن اثر یقال لحص الاثر وقد لحصه البلی ولحص الطایر سرفه
الارض لا یری ولحص الالمان تلحیصا فتلحص وهو تلحیصا درسه قدرس وطلال کواحس و ارس . **کریص** کامیر الذخیرة والاقط یکثر مع الطراثیث او مع الحمصیص
لاکل اقط . ان یطبخ الحماض باللبن فیجفف فیؤکل فی الغنیة او ان کریص ای یخلط الاقط و التمر والموضع الذی یتخذ فیه الاقط وقد کرصه کوفت آنرا والمکرص کمنبر شیر درد
تکریص قروت خوردن والاکتراص الجمع **کعص** خوردن لغة فی الکاص وکعیص الفار والفرخ اصواتهما **کناص** بالضم بر وزن و معنی کباص و الصواب
بالنون وبالباء تصحیف وکنص تکنیصا حرک انفه استهزاء **کیص** + **وکیصان** وکیوص بازماندن و بددل شدن از چیزی (عع ف اکه ۲) کاص طعامه
اکله وحده و کاص منه اکثر وکیصا عنده ای ما شئنا اکلنا کیص مرد زمخت و زفت و کوتاه فربه کیص بالفتح بخل کامل رفتار حلد و کعتب و تحف مرد سخت عضله
وفلان کیصی کعیسی و ینون و کسکری یاکل وحده وینزل وحده ولا یهمه غیر نفسه وانه لکیاص المشی رخو الباد و تکیص شتابان بگذشت و ما زال یکایصه ای
یارسه +

فصل اللام

لحص + **التحاص** مضطر و بیچاره کردن کسی را بکاری صلته بالی ومنه یقال لتحصه و لتحجه الی ذلک الامر ای الجاه و اضطره
لحاص علی فعال مبنی علی الکسر یحتی و داهیه و اندر آویختن به چیزی یقال التحصه ای نشب فیه و بسته شدن سوراخ یقال التحصت الابرة ای انسد سمها الحجیمق تنگ
لخص + **لخص** گوشت گرفتن بام چشم (عع کاف ۲) الخص نعت منه + ضرع لخص بکسر الخاء پستان بسیار گوشت که شیر از وی بدشواری بیرون آید
تلخیص پیدا کردن **لصص** + **لصص** بالفتح والضم دزد و لصوص ج + لصوصیة بالیاء و بدو معنا دزدی تلصص دزد شدن ارض ملصة زمین دزد ناک لصص
مرد و زن انها و کتف ساز هاهم نزدیک و یقال فیه لصص تلصیص استوار کردن مثل الترصیص **لوص** + **ملاوصة** نگریستن در درخت که چگونه بر کند
او را الاحنة گردانیدن بر چیزی که می خواهد وفی الحدیث هی الکلمة التی الاص علیها النبی صلی الله علیه وسلم عمه یعنی ابا طالب (**ضمیمه**) **لعص** بفتحتین
سختی وازمندی در خوردو نوش ولعص فلان علینا تعسر **لقص** تنگ شدن (عع کاف ۲) لقص نفسه غثت و خبثت لقص گفتن سخت و بسیار گوی حلد بدی کننده
لقص حلیده پوست آنرا سوخت (عع بفتحهما) والتقصه گرفت آنرا الملتقص جستجو کننده کارهای نازک **لمص** بالفتح فالوده یا چیزی است مشابه فالوده که شیرینی ندا
باشد و کودکان باد و شاب خورندش و لمص خورد آنرا و لمص الشیء اخذه بطرف صبعه فلطعه کالعسل و شبهه و لمص فلانا تنکیجیدا و را لموص کصبور دروغ گوی
فریبنده چپلس والمص الشجر امکن ان یلبص **لاص** میل کرد (عع ف اکه ۲) ولصته البیصه و یقال الصته اذا ازغته او حرکته لتنتفضه والصته عن کذا و
کذا اراده و شغته

فصل المیم

محص + **محص** دویدن آهو و پای زدن تدلوح و خالص کردن زر بگداز (عع بفتحهما) تمحیص آزمودن محوص محیص
شتر استوار خلقت **مصص** + **مصل** مکیدن (عع کاف ۲) امتصاص کذلک + مصمص مکیکیدن امصاص مکانیدن و یقال یا مصان و یا مصانة
در دشنام رجل مصان آنکه گوسپند را کلد از ناکس مصمصة مثل المضمضة الا ان هذا بطرف اللسان و ذاک بالفم کله و بینهما کما بین قبصة و قبضة تفاوت + مصمصة
الاناء غسله + ماصة بیماری کودک مصوص بالفتح والضم طعام که با مرغ چوزه و کبوتر بچه سازند مصاص بالضم خالص هر چیزی و بنیاتی و یقال فلان مصاص قومه و هم مصاص
الاقوام یستوی فیه الواحد والجمع + فرس و روماص اذا کان خالص الصافی ذاک + مصیصة شهری از شام **معص** + **معص** برگشتن پی پا (عع کاف ۲)
وفی الحدیث شکا عمرو بن معدیکرب الی عمر رضی الله تعالی عنه المعص فقال کذب علیک العسل ای علیک بسرعة المشی و هو من عسلان الذئب **مغص** + قال
ابن درید ابل **امعاص** بالعین المعجمة اذا کانت خیارا لا واحد لها من لفظها و قال ابن السکیت المغص واحده مغصة واحد المغص و هی خیار الابل معص
بالتسکین پیچش روده و بالتحریک عند العامة یقال مغص الرجل مجهولا فهو ممغوص **ملص** + **ملص** بالتحریک لغزیدن چیزی از دست (عع کاف ۲)
رشا املیص رسن و لوکه لغزان یا املاص بادغام النون فی المیم سخن املاص بچه افگندن از ناقص سخن بسیار الملیص بالکسر رفتن شتابان و قمص + **موص**
شستن موا صته بالضم ای غسالة + (**ضمیمه**) **ماص** بفتحتین شتران سپید و بهتر لغة فی المعص والمغص **المرص** للثدی و نحوه بانگشتان فشردن مروص
کصبور شتر ماده تیز رو و مرص سفت بر دو مرص القشر عن السلت **تمهص** ثوبه تمهیصا پارچه را پاک و سفید کرد تمهص فی الماء در آب فرو رفت وامهاصت الارض
ونبت نبتها دور قها مهصا لغت منه +

فصل النون

نحص + **نحوص** ماده خر غیر آبستن نحص بالضم بن کوه وفی الحدیث یالیتنی غودرت مع اصحاب نحص الجبل
و هم قتلی احد **نخص** + **نخوص** لاغر شدن از پیری (عع ف اص ۲) عجوز ناخص نعت منه + انتخاص نا ماندن گوشت **نشص** + **نشوص** ور واشدن چیزی از جای

نصص + نعص ... بر آماده نشاص باتح ابی نشاص بر کندن از جای نشاص بر کندن (عع ف اص ۲ ک ۲) انشاص بر کندن از جای نشاص باتح تا شدن نرمی نا نشز باشکوه تا شدن زبان با شکوه تا شدن نرمی داری کردن زبان ... سازواری کردن زبان و مسکن و ناسازواری کردن زبان و برکنده شدن از شهری و مسکن

نیک راندن و فتن شتر و برداشتن و منه منصة العروس و نیک باریکی کردن در پرسیدن تا غایت آن را ابدا فی برشته تن حدیث خبر کسی حدیث الی فلان ای رفعته الیه بالی یقال نصصت الحدیث الی فلان ای رفعته الیه

(عع ف اص ۲) و نهایت هر چیزی و فی حدیث علی رضی الله تعالی عنه اذا بلغ النساء نص الحقاق یعنی منتهی بلوغ العقل نصنصة زانو در زمین استوار کردن شتر تا برخیزد با بار گران و

جنبانیدن چیزی و فی حدیث ابی بکر حین دخل علیه عمر رضی الله تعالی عنهما و هو ینصنص لسانه و یقول هذا اوردنی الموارد و قال ابو عبید هو بالصاد لا غیر و قیل بالضاد المعجمة کذا فی الکلیات لکن لیست

فی الحدیث نعص + ناعص بغیر المعجمة نام مردی نغص + نغص بالتحریک ناتمام ناسیدن سیراب ناشدن شتر (عع ک اف ۲) تنغیص تیره گردانیدن عیش تنغص لازم + نفص

انفاص مزه و فتاندن گوسپند بول را لیعلیتی نفاص نام آن علتی ... یقال انفص با لضحک ای اکثر منه نفصة بکبخت خون نقص + نقص کم کردن نقصان کمی گرفتن

(عع ف اص ۲) انتقاص کذلک لازم متعدی ستنقاص مجابا خواستن مشتری و بهاستقصة کمی نقیصة عیب یقال فلان ینتقص فلانا ای یقع فیه و یتلبه نکص + نکوص پس کی قرار

(عع ف اض ۲ ک ۲) نمص + نمص موی چیدن نامصة زنی سی غرق و پیشانی چیننده متنمصة خودرا موی چیدن ارد نمص بمعنی نمس فی المبالغة منمص منماص کالتی

که موی بدان چینند نمص بالکسر نوعی از نبات نمیص نباتی که لعیدا از خوردن باز روید نوص + نوص مناص باز پس شدن گریختن و خویشتن باز کشیدن قوله تعالی ولات حین

مناص ای لیس وقت تاخر و فرار مناص ایضا گریزجای نوص ایضا گور خر استناصة ... یقال ما به نویص ای قوة و حراک (ضمیمه) نبص

قدری از تره و قفنیکه بپرد بکفتگو کردن (عع ف اک ۲) و ما ینبص ما یتکلم و ما سمعت له نبصة ای کلمة و النبیص کا میر صوت شفتی الغلام اذا اراد تهیج طایر با نشاء و

قد نبص ینبص و منه انبصاء للقوس المصوتة و نبص الطائر و العصفور ینبص نبیصا صوت صوتا ضعیفا + وصت عینه ... چشم او کلان و بیرون روشد و قریب

که هیچ چشم جنبه کرده شده از چشم خانه بر آید مندراص بالکسر زن لاغر سرین بی خرد بد زبان و سفله و سبک مردیکه بپوسته برگردهی پیش آید به چیزیکه بدانکار ندارند آنرا او بدی از ظاهر

کند و ندصت البشرة کفرج خرجت فخرج ما فیها ندص و ندوص بر آمدن (عع ف نم ۲) و ندص الشی من الشی اخترق و اندص حقه منه و استندصه استخرجه نعص

الجراد الارض ... نبات زمین را خورد (عع بفتحها) و هو من ناعصتی ای من ناصرتی و اسد بن ناعصة شاعر نصرانی قدیم مشتق من النعص محرکة و هو التمایل نوص

و معنی انتعص غضب و حرد و انتعش لعبا سقوط غیص جنبش سست و نام عنبر خار پشت فصل الواو و بص + وبص خشیدن زمین از پیدا شدن

زمین پیدا شدن نبات و درخشیدن آتش تو بیص ... وابصة ... معی التشوق ... ابصة نام مردی وحص + وحصة

سر با الحاء غیر المعجمة وصص + وصوص و صواص سوراخ پرده بمقدار چشم کنیز کی و ازوی و صواص ... وصاوص جمع ... بکهار در میانه زمین او بیص

روی بند بستن زن چنانکه جز چشم وی نتوان دید وقص + وقص گردن شکستن (عع ف اک ۲) موقوص اسم مفعول یقال وقصت به راحلته و هو کقولک خذ

الخطام و خذ بالخطام و توقص الفرس الاکام ای دقها وقص بالتحریک کوتاهی گردن و کوتاه شدن آن (عع ک اف ۲) اوقص نعت منه و چوب ... شکسته

و مال افزونی بر نصاب که از آن مال زکوة واجب نشود اوقاص جمع مشتق بالنون تکمله و بعضهم یستعمل الوقص فی البقر و الشنق فی الابل و هما جمیعا ما بین الفریضتین القیاص

کوتاه گردانیدن گردن با توقیص هیزم ریزه بر آتش انداختن توقص جهان ره رفتن اسپ یقال مر فلان یتوقص به فرسه اذا نزا نزو و القارب الخطو و اوقص منزلی است

راه مکه وهص + وهص شکستن چیزی سست شکست سیرین رجل موهوص الخلق کوی آنکه انها ش در یکدیگر آمده است موهص الخلق مثله و فی الحدیث ان آدم حین اهبط

من الجنة و هصه الله کانه رمی به و غمزه الی الارض (ضمیمه) وهص به الارض بر زمین زد آنرا (عع ف اک ۲) و شیئه کرده و ما دردی ای الذی ... ای

الناس و توهصوا تحیوا و تبزاحموا علی الماء وخص + وخص جنبش و اوخص الرکیة المسرب جعل بیرغه + وخیقضه اخری اوخص الی الغاية اجمل بهادر

بکلام بهص و صا الفا الیه کلا الم السیمة ولیس با لعالی وصت الرواجة کوه و اد ... و وقصت وهصت العبص بمرة و امراة ... جماع ...

و ودص الشیخ تو یصیا استرخی جیار خور ... فصل الهاء هبص + هبص شادمانی نمودن (عع ک ف ۲) هبص کیر الدر است منه

هصص + هصص در فشاندن چیزی هصیص صغر اید بطیی از قریش (ضمیمه) هرص ... کرم دگر خشک ... هرص کفت ... یشا ... مل ...

هصفا او نهره بالصاد هر لیغة بارگین هر لصانة بالکسر گریست که بر فرد ناسیده می شود هر لصة رفتار آن هانقص کغنفذ کوتاه هنمص ... خورد آنرا

و هنص فلانا انداخت او را و بر وی سوار شد و کشت اهتمصه مثله رجل مهموص الفواد مضغوصه هنبص بالکسر سست و خار ناکاره و کقنفذ کلان شکم ...

پنهان خنده زدن هبص سختی کردن بر چیزی و کوفتن کردن و الهبیص ... الطیر ... نال ... هاص ... انداخت ... جا باسپ ... هبص ...

فصل الیاء یبیص* یبیص الجرو ای فتح عینہ چشم باز کردن سگ بچہ وہمچنین فی جصص لان بعض العرب یجعل الجیم یاء فیقول للشجرۃ شیرۃ وللجیاش شیاش* صیمیم صیص خار پشت مقلوب صیص احدہما تصحیف بیص بیص بفتحتین وکسر الصاد والیاء وشدہما پرندہ ایست بعراق بہ نسبت اشہ وابزال بہ تغیر شکارا وہو الصقر*

باب الضاد فصل الالف

الیعض* الیعض بالضم روزگار آباض ج* الیض بالفتح بستن سر دست شتر بر بازو (ع ع ف ا ک ۲) اباض بالکسر رسن کہ بدان دست شتر با بازو بندند ما بعض شکم و زانو تا بعض ج تابض بستہ شدن وبستن شتر را لازم متعدد و درکشیدہ شدن عرق النسا اباضیۃ گروہی از خوارج اباض بالضم نام جائے ارض* ارض زمین وہی اسم جنس مؤنث لا واحد لہا وکان حق وحدات الارض ان یقال ارضۃ ولکنہم لم یقولوا والجمع ارضات لانہم یجمعون المؤنث التی لیست فیہا ہاء التانیث بالالف والتاء کقولہم عرسات ثم قالوا ارضون فجمعوا بالواو والنون والمؤنث لا یجمع کذلک الا ان یکون منقوصا کثبۃ وظبۃ وجعلوا الواو والنون عوضا من حذفہم الالف والتاء وترکوا فتحۃ الراء علی حالہا وربما سکنت وقد تجمع علی اروض زعم ابو الخطاب انہم یقولون آرض وآراض کما قالوا اہل واہال والاراضی ایضا علی غیر قیاس کانہم جمعوا آرضا وکل ما سفل فہو ارض* والارض النفضۃ والرعدۃ قال ابن عباس ازلزلت الارض ام بی ارض ای رعدۃ وزکام وفرود وفوائم ستور ویقال لا ارض لک کما یقال لا ام لک ایراض بازکام گردانیدن اروض مزکوم والیضا الذی بہ خبل من الجن واہل الارض وہو الذی یحرک رأسہ وجسدہ علی غیر عمد ارض اریضۃ زمین پاکیزہ وقد ارضت بالضم ای زکت فسیل مستارض وودیۃ مستارضۃ بکسر الراء نہال کہ ریشہ بزمین راہ کردہ باشد وانچہ از بیخ درخت روید آنرا رک گویند اراض بالکسر بساط از پشم وصوف رجل اریض متواضع باخیر شیء عریض اریض اتباع وبعضہم یفردہ ویقول جدی اریض ای سمین ارضۃ کرم چوب خوار ارض ایضا در افتادن آن کرم بچوب یقال ارضت الخشبۃ مجہولا فہی خشبۃ ماروضۃ ارض بالتحریک تباہ شدن ریم گرفتن جراحت یقال ارضت القرحۃ تارض ارضا مثل تعب یتعب تعبا تارض بدرو رسیدن گیاہ وپیشی آمدن کسی را وتکیہ کردن بر زمین امض* امض بالکسر نیاز امض مضطرب کردن (ع ع ف امض ۲ ک ۲) صلۃ بالی ائتماض مضطرب شدن مؤتمض مضطرب انض* انض گوشت نیم پختہ ومتغیر شدن آن (ع ع ف ا ک ۲) انباض نیم جوش کردن گوشت را اناض بالکسر خرمای نیم رسیدہ اناضۃ رسیدن ونیختن خرما ایض* ایض بازگشتن بجای خود (ع ع ف ا ک ۲) وصلۃ بالی الیضا نیز ضیم امض از ہر دو طرف باک ندارد وقصد آن در دست جاگرفت وخلاف ارادہ خود بزبان آورد (ع ع ف ا ک ۲)

فصل الباء برض* برض بالفتح برامض بالضم اندک اعض بالکسر برض ابراض کم بیرون آمدن آب از چشمہ (ع ع ف امض ۲) برض ایضا اندک دادن (ع ع ف امض ۲ ک ۲) بارض اول گیاہ کہ رویاند از زمین ابراض رویانیدن زمین نبات بسیار یکبار تبرض رسیدن باندک معیشت واندک اندک گرفتن چیزی براض بتشدید نام مردی از کنانۃ بضبض* بضض ابریشم روجامہ ساز کردن نا نواز (ع ع ف ا ک ۲) ومرد تنک پوست واگندہ گوشت بضۃ گوشت شد بضوضۃ بضاضۃ سفید در شدہ (ع ع ف ا ک ۲) وبا لعلم واندک اندک رفتن بضیض آب اندک رکیۃ بضوض چاہ کم آب وفی المثل ما بضت حجرہ ای ما تندی اصفاتہ یضرب للبخیل بعض* بعض بہری تبعیض بہرہ بہرہ کردن تبعض لازم نیہ بعوضۃ پشہ بعوض جمع بعض* بغض بالضم دشمنی ضد حب بغاضۃ بالفتح دشمن وی شدن (ع بغضہا) الباغض دشمن داشتن تبغیض دشمن گردانیدن کسی را کسی یقال بغضہ الیہ بغضاء بغضۃ بالکسر سختی دشمنا گی ویقال ما ابغضہ لی وہو شاذ لا یقاس علیہ تباغض ضد التحابب دشمنی کردن با یکدیگر بغیض بدید قبیلۃ از قیس بیض* بیاض سپیدی بیاضۃ شدہ تبییض سپید کردن ابیاض ابیضاض سپید شدن ویقال باض الحر ای اشتد وباضت البہمی ای سقطت نصالہا وجمع الابیض بیض واصلہ بیض فابدلوا من الضمۃ کسرۃ لتسلم الیاء ویقال ہذا اشد بیاضا من کذا ولا یقال ابیض منہ واہل الکوفۃ یقولونہ ویحتجون بقول الراجز شعر جاریۃ فی درعہا الفضفاض* ابیض من اخت بنی اباض* وقال المبرد لیس البیت الشاذ بحجۃ علی الاصل المجمع علیہ اما قول الآخر شعر اذا الرجال شتوا واشتد اکلہم* فانت ابیضہم سربال طباخ فیحتمل ان لا یکون بمعنی افعل الذی یصحبہ من للمفاضلۃ وانما ہو بمنزلۃ قولک ہو احسنہم وجہا واکرمہم اباً ترید حسنہم وجہا وکریمہم اباً کانہ قال فانت مبیضہم سربالا فلما اضافہ انتصب ما بعدہ علی التمییز مبایضۃ بسپیدی برتری کردن باہم یقال بایضہ فباضہ یبیضہ کما فی البیاض والقلۃ بنحوہم ابیض مرد سپید وشمشیر ج البیضان من الناس خلاف السودان ابیضان شیر وآب ودورگ بتانہ ستر عنہ مندو ونیم مرغ بیض ق والبیضۃ آہنین کہ بر سر نہند ان نیم مرغ بیاض دادن بیض ریسمانی کہ بر آن گوشت شدن آرد (ع ع ف ا ک ۲) ابتیاض خود پوشیدن بیضۃ البلد نیمکی بیابان سترا

درمیانهٔ جای قوم وشهر ومنه بیضة البلد بنا مدح اذا الفرد فی الامور وذم اذا وصف بالذل وقلة الناصر + و بیضة البلد ایضا تخم شتر مرغ وفی المثل هو اذل من بیضة البلد
ای بیضة النعام التی تترکها + وجاجة بیوض ماکیان بسیار خایه بیض بضمتین ج بیض کذلک بسکون الیاء ابن بیض نام مردی قال الاصمعی هو رجل کان فی الزمن الاول
عقر ناقة علی ثنیة فسدبها الطریق ومنع الناس من سلوکها مبیضة بکسر الیاء سپید جامگان وایشان اصحاب مقنع اند مبیضة بکسر الیاء نام شهری (ضمیمه) بوص
جا گرفتن و پائیدن و پس از پیچ خوش چهره شدن بهضنی الامر و ابهضنی گران بار کرد مرا و بالطاء اکثر **فصل التاء** ترباض بالکسر نام زنی
فصل الجیم جرض + جرض بالتحریک غدودی ناشتا فرو خوردن غدود (ع ف اک ۲) یقال جرض بریقه وجریض بالکسر ایضا لغة فیه و بمرگ
رسیدن جریض غصه وفی المثل حال الجریض دون القریض + اجراض بکلو درجهانیدن غدود آب کسی را صاحبه بالبا دیقال اجرضه بریقه جریاض جرواض بالکسر
ضخم بزرگ شکم قال الاصمعی قلت لاعرابی ما الجریاض قال الذی بطنه کالحیاض جرائض جرنبض کذلک جهض + اجهاض بچه افکندن ناقه مجهض نعت منه
مجهاض کذلک بالمبالغة جهیض مجهض بچه افتاده جهض چیره شدن بر کسی برای تخلیص کاری و باشیدن صید را از چنگل باز و صیاد (ع ع جهما) اجهاض رانده
و شتابانیدن جاهض تیز و سبک جوفته جاهضة تیزی جیض + جیض برگشتن از چیزی شعد بعن (ع ف اک ۲) جیض ای ای از رفتار مثال ببیص ضمیمه
جرافض کعلابط گران وناگوار و جراهض بروزن و معنی جرافض جبض رفتار چیپنی کرو ومن عالیسم با تیغ بر وحمله کرد جبقض مثله تخفیض ایضا
سخت دویدن جلاهض بروزن و معنی جرافض **فصل الحاء** حبض + حبض بالتحریک جنبیدن آواز زه کمان افتادن تیر پیش اندازنده
و کم شدن آب چاه و باطل شدن حق کسی یقال ما به حبض ولا نبض ای حراک + احباض باطل کردن حق کسی را و پاک کاویدن چاه که در وی هیچ آب نماند و تا گذرانیدن
تیر از نشانه محبض بالکسر کمان نداف محابض ج + وچوبها که عسل ازوی بیرون کنند حرض + حرض بیمار پای روان در بیماری قال ابو عبید آنکه از عشق و
اندوه گداخته باشد بمعنی محرض واحده وجمعه سواء (ع ک اف ۲) احراض گدازانیدن عشق کسی را و پدر فرزند ناخلف شدن یقال حرض الرجل اذا ولد له ولد سوء
تحریض برآغالانیدن و گرم کردن کسی را بر چیزی صلة بعلی حرض بضمتین و بسکون الراء اشنان حرضة بالکسر اشنان و حراض اشنان سوز جهت تجارت
وآنکه بر حرضه انکه در قمار داد او نباید احراض حرضان ضعیفان که حرب نتوانند کرد اریض بالکسر گل حصحص + حص برانگیختن بر جنگ تحضیض مثله
برآغالانیدن حضیض ایضا اسم فیه تحاض برانگیخته شدن گروهی تحاضة یکدیگر را برانگیختن بر چیزی حضیض پستی زمین و دامن کوه حضض بالضم سنگ که در دامن کوه افتاده
باشد و هو منسوب کالدهری والسهلی حضض بضمتین و فتح ۲ داروی تلخ که از اعوام خاذل گویند حفض + حفض بالتحریک قماش خانه و شتری که قماش خانه
بروی بار کنند احفاض ج حفض خم دادن چوب را و انداختن از دست تحفیض پراکندن تخم را و انداختن از دست حمض + حموضة ترشی و ترش مزه شدن
(ع ع ضمها) حمض کذلک وفلان حامض الرئتین ای مر النفس حمض انچه تلخ و شور مزه باشد از نبات خلة بالخاء المعجمة ضده تقول العرب الخلة خبز الابل والحمض
فاکهتها حموض ج ومنه قولهم للرجل اذا جاء متهددا انت مختل فتحمض حمضة آرزو آمدن به چیزی وفی حدیث الزهری الاذن مجاجة وللنفس حمضة حمض
شور گیاه خوردن شتر (ع ف اض ۱) عند الاصمعی + احماض حمض ناک شدن زمین شور و ترش شدن و شور را نیدن آب شتر را و ضایع کردن تحمیض اندک کردن
چیزی ابل حامضة و حوامض شتران شور گیاه خورنده و ابل حمیضة شتران باشنده و زمین شور دارند و شتر شور خورد حمیضة گیاهی است که گل سرخ دارد حوض + حوض م احواض حیاض ج حوض ساختن (ع ف اض ۲) استحواض گرد آمدن آب تحویض بالتشدید
مغاکی کرد اگرد درخت ومنه قولهم انا احوض حول ذلک الامر ای ادور حوله حوضی نام جایی حیض + حیض حیض بی نمازی و بی نمازی شدن زن (ع ف
ک ۲) حائض لغت منه حائضة ایضا حیض حوائض ج حیضة یکبار حیضة بالکسر اسم فیه حیض ج حیضة ایضا لغة حیض محیض کذلک محائض ج + استحاضة
خون که از ایام عادت فزون یا کم آید و آمدن آن یقال منه استحیضت المرأة مجهولا فهی مستحاضة تحیض باز ماندن از نماز در ایام حیض وفی الحدیث تحیضی فی علم الله
ستا او سبعا و یقال حاضت السمرة حیضا ای خرج منها شئ کالدم (ضمیمه) حرفضة بالکسر شتر ماده بهتر و ابل حرافض شترهای لاغر و بار یک کمر
درام لا واحد لها حفرضض کسفرجل جبل من السراة تشق تهامة **فصل الخاء** خضخض + خضخضة جنبانیدن آب تخضخض لازم منه + خضاض
بالفتح اندک پیرایه یقال ما علیها خضاض ای شئ من الحلی رجل خضاض خضاضة مرد کول خضاض بالفتح والکسر او قیس خضض مهره و شیشه سپید که زنان خضاض ها
در پای آب و درخت خضخاض نوعی از قطران که شتر را بدان بمالند ... خفض + خفض ترآسانی و فراخی زندگانی ... ومنه یقال هو فی خفض من العیش

خافضة ای هینة السیر دفشه کردن وخفض خفاض خویشتن را فشه کردن خافضة خافضة وفرود آمدن آواز و آسان کردن کار رصلة بعلی و جر کردن اعراب را در کلمه (ع ع ف اک ۲) انخفاض انحطاط **خوض + خوض** در آب و سخن و در آمدن و بکاری در شدن و جنبانیدن شمشیر در جائیکه زده باشد یقال خاض بالسیف حرک سیفه فی المضروب و شراب آمیختن (ع ع ف اض ۲) وخوض فی دمه شدد للمبالغة مخاضة جای گذشتن آب که ازوی پیاده و سوار توانند گذشت مخاض مخاوض ج اخاضة در آب در آوردن ستور را مخوض کبچه یا چیزی که شراب را بدان زنند تا آمیزد تخاوض سخن پیوستن گروهی با هم (**ضمیمه**) **خرفضة** کسفینة دختر کم عمر و بعضی سفید فام نازک اندام عن اللیث ولعل الصواب بالصاد

فصل الدال **دحض + دحض** بالتحریک لغزیدن پای و در گشتن آفتاب یقال دحضت الشمس عن کبد السماء (ع ع بفتحهما) و دحوض باطل شدن حجت ادحاض متعد منه ولغزانیدن مکان دحض بالتحریک و سکون ۲ جای لغزان **دحرض + دحرض** بالضم نام جای دحرضان و وسیع و دحرض وسیع ماءان ثنیا بلفظ احدهما کالقمرین (**ضمیمه**) **داض** بفتحتین فربهی و پری گوشت و آنکه در جلد نقصانی نداشته باشد **دخض** بالفتح پلیدی دد و پلید کودک و پلیدی انداختن آنها (ع ع بفتحهما) **دض** خدمت نگهبانی کرد **دقض** پاره کرد و شکست (ع ع ف اک ۲) **اودضت** الناقة اجهرت مشیته **ولیضی** رفتار با تبختر

فصل الراء **ربض + ربض** بالتحریک سر بالان و سر ده و دیوار گرد شهر و خوابگاه گوسپند و ربض الرجل امرأته وکل ما یأوی الیه من بیت و نحوه و قوت که بسنده و بسنده باشد و فی المثل منک ربضک وان کان سمارا آهنک ابلک خدمک و من تاوی الیه ان کانوا مقصرین و هذا کقولهم انفک منک وان کان اجدع ربض بالضم میانه چیزی ربض بفتحتین کرانها چیز ربوض بر زانو در آمدن گوسپند و گاو و سگ مثل بروک الابل و جثوم الطیر و باز ماندن تجار از کشتی (ع ع ف اک ۲) ارباض خوابانیدن ستور و سخت شدن گرمای آفتاب مرابض الغنم کمعاطن الابل واحدها مربض مثال مجلس ربیض گوسپندان بر آغل گرد آورده یا شبانان و شجرة ربوض بالفتح درخت بزرگ و شت و سلسلة ربوض است ضخمة و یقال فلان ما تقوم رابضته یعنی انداخته دی یا چشم کرده وی نخیزد یعنی در حال بمیرد و این لفظ در چشم کردگی بیشتر مستعمل است و ربیضة مرد زبون و حقیر و الرابضة بقیة حملة الحجة لا تخلو منه الارض و هو فی الحدیث **رحض + رحض** شستن دست و جامه و سیر آن (ع ع بفتحهما) ثوب رحیض مرحوض نعت منه + مرحاض بالکسر جای شست و جای دست و روی شستن رحضاء بالضم والمد عرق که در پی تب آید مرحوض خوی کرده **رضض + رض** کوفتن و ریزه کردن (ع ع ف اض ۲) و خرما که بکوبند و در شیر نهند رضیض مرضوض حبوب کوفته رضراض سنگ ریزه که زیر پا کوفته شود و زمین کوفته شده سنگهار رضاض بالضم ریزه چیزی و کل شیء کسرته فقد رضضته و الحجارة ترضرض علی وجه الارض ای تتکسر امراة رضراضة زن بسیار گوشت جمل رضراض و بعیر رضراض کذلک ابل رضاض شتران بچرا گذاشته ارضاض بریده شدن شیر و آهسته و گران شدن مرضة شیر بریده زرد آب جدا شده از وی **رفض + رفض** بالتحریک والتسکین ماندن چیزی را و بچرا گذاشتن ستور (ع ع ف اض ن ک ۲) رفیض مرفوض ای متروک + روافض گروهی که سرور خود را ماندند و باز گشتند از وی و جماعتی از شیعیان قال الاصمعی سموا بذلک لترکهم زید بن علی بن الحسین رضی الله تعالی عنهم + رفوض پراکنده شدن ستور بار افضی اهل رافضة و رفض بالفتح و بالتحریک نعت منه ارفاض ج نعام رفض بالتحریک متفرق و یقال فی القربة رفض من ماء ای قلیل جار فاض الحطب بالضم هیزم ریزه رفوض الناس فرقهم رفوض الارض ما ترک بعد ان کان حمی + روض من کلا ای متفرق بعید بعضه من بعض + رجل رفضة رفضة بالضم فیهما آنکه چیز را بگیرد و می ماند و یقال راع قبضة رفضة آنکه گرد می آرد ستور را و باز پریشان می گذارد و نیز قبض باقی گذاشتن آب و مشک ارفضاض پرشاشیده شدن سرشک و هر چه پاشیده و پریشان شود آنرا مرفض گویند مرافض الوادی جایهای پریشان شدن سیل و روافض راهها پریشان رفاضة مشدد قومی که رفوض زمین را چرانند **رکض + رکض** پای جنبانیدن (ع ع ف اض ۲) و اسپ تاختن و منه قوله تعالی ارکض برجلک + و فی الحدیث هی رکضة من الشیطان ای دفعة منه و یقال رکض الطائر اذا حرک جناحیه فی الطیران ورکضه البعیر اذا ضربه برجله ولا یقال محه ارکاض بزرگ شدن بچه در شکم مادیان و لگد زدن آن ارتکاض کذلک و ایضا اضطراب کردن کسی در کاری مراکضة سبق دوانیدن با یکدیگر تراکض دوانیدن اسپان الی سوی چیزی صلة بالی یقال تراکضوا الیه خیلهم مرکضتان فی القوس دو بازوی کمان قوس رکوض اسرعة السهم مرتکض الماء مجمعه **رمض + رمض** بالتحریک سخت تافتن گرمای آفتاب بر ریگ و جز آن و سوختن قدمها و جگر پا چریدن گوسپند و سوختن درون از علت ناک شدن وی از آن (ع ع ک اف ۲) ارض رمضاء زمین تفسیده و فی الحدیث صلوة الاوابین اذا رمضت الفصال من الضحی ای اذا وجد الفصیل حر الشمس من الرمضاء یعنی فصلوة الضحی تلک الساعة ارماض سوزانیدن ریگ و زمین پای را ترمض صبر کردن وقت گرمیگاه رمض بالتسکین بالوسیت پختن گوسپند از شکم کفانیده در مغاکی بر سنگ ریزهای تفسیده و آن نوعی از بریانی است (ع ع ف اک ۲) مرمض

جای آن مروض گوشت بران شکل پخته شفرة رمیض نیصل مرمض تیز وسرچه تیز باشد آنرا رمیض خوانند عن ابن السکیت یقال مرمضته ارمضه ارمضا اذا جعلته بین حجرین املسین ثم دققته لیرق ارتماض اندوهگین شدن بجهت کسی متعدی باللام یقال ارتمضت له ای حزنت له وتباه شدن جگر ودل تافته کردن کسی را رمضان ماه معروف رمضانات ارمضاء ج یقال انهم لما نقلوا اسماء الشهور عن اللغة القدیمة سموها بالازمنة التی وقعت فیها فوافق هذا الشهر ایام رمض الحر فسمی بذلک **روض** ✤ **روضة** مرغزار روض ریاض ج روض نیم مشک آب یعنی نیمه آن مقدار که تک حوض را فرا گیرد ریاض ج ریاض ریاضت رام کردن ریاضت دادن (مع ف اض ۲) ناقة مروضة فرس مروض رام کرده ارتیاض رام شدن ترویض ریاضت دادن بمبالغه ومرغزار کردن زمین را قوم مروض وراضة جمع رائض ناقة ریض سخت درریاضت آمده ناقة عروض قضیب وقضیب کلها بمعنی ویستوی فیه المذکر والمؤنث وکذلک غلام ریض وصله ریوض فقلبت الواو یاء وادغمت اراضة مرغزار ناک شدن جا وسیراب شدن واراضة حوض استراضة سیراب جا وفراخ وخوش شدن آن مرواضة نرمی کردن با یکدیگر در کاری تا او را در کار کشد صلته لعلی یقال فلان یراوضه علیه **فصل الشین** **شروض** ✤ جبل **شرواض** بالکسر ای ضخم شراویض ج (ضمیمه) جمل **شرناض** شتر وفرنک دراز گردن **شمضاض** بکسرتین درختی است در جزیره **فصل الضاد** **ضوضا** مقصورة آواز بپا آواز مردم لغة فی المهموز رجل مضوضی مرد بانگ زن **فصل العین** **عرض** ✤ **عرض** پهنا ومتاع وجهت وسر چه چیزی روسیم با عروض ج ودروی کوه ولشکر بسیار الحبیش العظیم ویقال ما هو الاعرض من الاعراض وابر گرداگرد افق وملخ بسیار وپیدا شدن صلته باللام وپیدا کردن صلته بعلی وباللام ایضا یقال عرض له ای ظهر وعرض علیه الشیء وعرض له الشیء ای اظهره له وابرزه الیه ومنه قوله تعالی وعرضنا جهنم یومئذ للکافرین عرضا قال الفراء ای ابرزناها حتی نظر الیها الکفار وپیش آمدن یقال عرضت به الغول وعرض لی فلان فما عرضت له (مع ف ا ک ۲) وبالعکس لغتان جیدتان یقال ما یعرضک لفلان قال یعقوب ولا تقل ما یعرضک لفلان بالتشدید ودرعوض حق کسی چیزی دادن یقال عرضت له ثوبا مکان حقه ورسیدن آفتی بستور یقال عرضت الناقة ای اصابها آفة وعرضه کردن چیزی را بر کسی بفروختن ویقال فی المثل عرض سابری وهو ثوب جید یشتری باول عرض ولا یبالغ فیه وپیش داشتن نامه ونوشته وعرضه داشتن سخن وخبر آن وعرض دادن لشکر را یقال عرضت الجند عرض العین اذا امررتهم علیک ونظرت ما حالهم عارض الجند سالار لشکر وپیش آمدن ناخوشی وتب یقال عرضه عارض من الحمی وعرضتهم علی السیف قتلا وبر پهنا نهادن یقال عرض العود علی الاناء والسیف علی فخذه یعرضه بالضم والکسر علی اللغتین بهره وحدها ابو زید وبمکه ومدینه رفتن یقال عرض الرجل اذا اتی العروض وهی مکة والمدینة وما حولهما قال الشاعر **شعر** فیا راکبا اما عرضت فبلغن ✤ ندامای من نجران ان لا تلاقیا ✤ قال ابو عبیدة اراد فیا راکباه للندبة فحذف الهاء کقوله تعالی یا اسفی علی یوسف ولا یجوز یا راکبا بالتنوین لانه قصد بالنداء راکبا بعینه وانما جاز ان تقول یا رجلا اذا لم تقصد رجلا بعینه واردت واحدا ممن له هذا الاسم فان نادیت رجلا بعینه قلت یا رجل کما تقول یا زید لانه یتعرف بحرف النداء والقصد وایضا آشکار کردن وبر سر بستور عرض بالکسر جامه که برده فروختنی را بدان عرضه کنند معراض تیری بی پر وآنرا اگر خوانند عرض بالکسر وبفتح الراء عراضة بالفتح پهناور شدن (مع ض ۲) یقال عرض الشیء یعرض عرضا مثال صغر یصغر صغرا فهو عریض عراض بالضم نعت منه وفلان عریض البطان یعنی توانگر عریض ایضا بزغاله یکساله بجهت گشتی در نگ وحرکت آمده عرضان بالضم والکسر ج عرض بالتحریک بیماری که گرفته وسر چه قائم به چیزی دیگر باشد اعراض ج ومال دنیا یقال الدنیا عرض حاضر یاکل منها البر والفاجر ولشکر یقال قد فاته العرض ویقال اصابه سهم عرض علی الاضافة وحجر عرض تیر یا سنگ که بدیگری انداخته باشند وروی آید ویقال علقتها عرضا یعنی لم اقصد بهوا وعشق او ودر او آویخته شدم اعراض روی گردانیدن از چیزی وپهنا ودراز رفتن وپهناور گردن وخصی کردن بزغاله را وبچه دراز دیدن زادن وپیدا شدن یقال عرضت الشیء فاعرض ای اظهرته فظهر کما یقال کببته فاکب وهو من النوادر ودست دادن نیکوئی وبهم ایستادن آهو وشکاری تیرانداختن ویقال لا تعرض ما امکن صاحبیت شئت ای ضع رجلیک حیث شئت لا تبال شیئا لقد امکنک ذلک واعرض فلان عرضا ای استدان ممن امکنه ولم یبال ما یکون من التبعة اعتراض بر پهنا ایستادن چیزی وحائل شدن پیش چیزی وسرکشی کردن اسپ بوقت کشیدن وسرکشی توسن سوار شدن وپیش آمدن کسی را بقصد وعیب یقال اعترض له بسهم ای اقبل به قبله فرماه وقتله وعرض دادن لشکریان خود را یقال اعترض العارض الجند واعترضهم وتعرضت علی الدابة اذا کنت اول راکبها وازمیان نهادن کاری را آغاز کردن کاری وغیبت وعیب کردن ودرسخن معارضه مراض وشدن کسی برگشتن ومکافات کردن بدانچه دیگری کند ومقابله کردن کتاب با کتاب دیگر پهنا ونواحی شدن وپیش آمدن کسی در راه وپیش آوردن ناقه را اقبل انجهت گشتی یقال ضرب الفحل الناقة عراضا عراض بالکسر داغ بر پهنای سر ستور یقال بعیر ذو عراض یعارض الشجر ذا الشوک بفیه وناقة عرضنة بکسر العین وفتح الراء مع النون الزائدة بنشاط راه رونده یکسو یقال هو یمشی العرضنة ویمشی العرضنی اذا مشی مشیة

عارض لانها غیر ملحقة وتحذف الیاء لانها ملحقة وتثبت النون عریضن عریضی فی تصغیر العرضی ویقال حتیم بنبال انکرتیم والعرضنی عرضنة ونظرت الیه لبتاطه من معنی علیها فی شق
دون الافعال المشتقة من الاسماء افی مثل تفعل نما تفعل والعرب وهو نکرة صفة لعارض یکون ان لا یجوز معرفة لانه لنا ممطر ای ممطر عارض هذا تعالی قوله ومنه درافق پراکنده ابر
اعارض ضعیف فلان یقال مردم رخسار وکرانه المعرفة الی واضافة للنکرة نعتا فیجعله یقومه لن وقائمه یصومه لن صائمه رب الفطر بعد عراقی وقال علامنا اجل تفعل ان لا یجوز وغیرها
عوارض وطبقه ودر بان لشتی وبالا روی ج عوارض خاجت عارضة وعطا بسیار وملح کوه الاسنان من الثنایا بعد ما وهی الفم عرض نقیة ای العارض نقیة وامراة ورد وسیاهی
عنیط اللحم فی یقال بذلک یعنونهم بها اصیبها الامن لابل یحرون لا ای العواض الا یاکلون لا فلان بنو ویقولون اکشتند را او ان بسبب باشد رسیده آفتی را او که وناقه
یقال والامام بالباء متعد گفتن سخن بکنایت یعنی تصریح خلاف تعریض اینجاست برآ حاتم گر دریا طی و کوهی ام بام عوارض علة غیر من ینحر الذی فالعبیط عارضة ام هذا
سعة الکذب عن لمندوحة المعاریض فی ان المثل وفی الشیء عن بالشیء التوریة وهی الکلام فی المعاریض ومنه تعنیه وانت قولا قلت اذا ولفلان بفلان عرضت
گویی معرض وللحم بثیت لم حاجا اکتنب اذا الکاتب وعرض بالشر للناس یتعرض ای عریض وهو حمل هوله اعترض لکذا فلانا فلان عرض یقال ابرکاری را کسی دریدن آورد پیش
پایان چهارپا معرض عریضة ای عراضة قوس للکبیر وکالکبار پهنا عراض وجز آن واز طعام آورد از راه بضم عراضة را چیزی کردن وپهنا کذلک معجمة غیر بالصاد ویم حوش
جمع وبیع آج عارضین اشعر از اول مصرع اخیر وجزء باشد نیافته ریاضت که ناقه عروض دشواری از کوه بر ستور رفتن بیت وچپ شدن رادگر کسی آمدن پیش تعرض
عرض یقال سخن ومعنی علی ای دار خور خار که شتر آن ونواحی مدینه مکه نام کوه وراه است مونث واو شعر میزان کذلک عارض اعاریض جمع کانه قیاس غیر علی
الناس عرض فی فلان وجه بصفح جدا بعرض الیه نظر یقال سوی ازهر کرانه بضم عرض با حاجت وحاجت پیش آید کسی را چیزی وکرانه معناه فحواه فی ای کلامه عروض فی
السفر البعیر هذا وعرض علیه قوی ای اسفار عرض وفلان علیها قویة ای للحجارة عرضة وناقة للزوج عرضة وفلانة العامة من ای الناس عرض من وهو بینهم فیما ای
عرضة وجعلته فیه یقعون یزالون لا ای للناس عرضة وهو لکذا عرضتی یقال همت ایضا عرضة علیه قوی ای لذلک مقرن عرضة ذلک عرضة وفلان همة ای والبجر
ویقال للمصارعة فی حیلة ای الناس بها یصرع عرضة وله له قرن ای عرضة هوله ویقال نصبا ای لایمانکم عرضة الله ولا تجعلوا تعالی قوله ومنه تعصبه ای لکذا
ضبته عرضة وناقة عرضتی تغیر اوار پهنای دیوار یعنی الحائط بعرض به ضرب ویقال اتفق ما کیف وناحیة شق عن ای وبضمتین بضم عرض عن یضربون خرجوا
منهم عن ثبت من یسئل العرب واستعرض وادبر اقبل من اعطی واستعرضت تقتلهم ای الناس یستعرض فلان ویقال وخواستن کردن عرضه استعراض صفوه فیهما
عرق یسیل من اعراضهم انما هو الجنة اهل صفة فی الحدیث وفی مردم اندام العرض منتن العرض طیب فلان یقال وناخوش خوش اندام بوی بالکسر عرض وکذا کذا
المدینة اعراض خوانند اعراض آنرا باشد درخت ودرو که وادی سر یمامه واد نام روم وبتام جسب لعاب او هشتم ان من ای العرض نقی فلان ویقال نفس وهم احساد ای
ایضا ویسمی جغزلاده عرمض ✤ عرمض کذلک بر سر شال عربض شتر درشت عرباض ✤ عربص کرواراک درخت وبین حجاز میان وپهنای
ویعلی والباء بالهاء صلته علیه وعض به عض عضه یقال وبالعکس (ع ک اف ۲) گزیدن عض ✤ عضض جغزلاده با آب معرض ما ای الباء نور
خداوندان وفی شدن ریک وخطرناک زدن وشمشیر ابیه بهن فاعضوه الحدیث فی گزانیدن اعضاض گزیدن یکدیگر را تعاض معاضة عضاض شدن واهی وزیرک
شود گزیده یا چیزی بالفتح عضاض وعضوض عندنا وما سیک الامر هذا فی الثانی ما ویقال (ع ک اف ۲) کسی لازم شدن بعضیض شدن وار خار شتران
عضاض فاشتد العام هذا الهیش القوم عاض یقال وتعضیض در العضاض من الیک برئت یقال گزیدگی بالکسر ضاض گزنده عضوض فرس ودی ونهر
وکالقد خبرور وما کانت ولقد اعضضت عضوضا البئر ما کانت یقال ضیقة القعر بعیدة عضوض بئر الشدة علی صبور ای عیش ضاض فلان یقال علیهم ای
از نوعی بضم عض نسوب است که بحجر ناشیرین تعضوض خرما اعضت از لب گزیدن بسیار تعضیض اکلت عضوض وزمین وشد نبود ناک ماه چاه یعنی آجرت
خار درخت وبرگ درساز بالکسر عض فربه خورده علف شتر عضاض بعیر العض البهم اکلت اذا القوم عض منه تقول وجز آن دکنجاره خرما کوفته ودانه چون ستور
معضون فلان وبنو خور خار کی شتر عاض بعیر نشود کشاده که کلیدان عض غلق سفر پتوانا دلیر وزیرنده سخت یعنی سفر وعض مال عض فلان ویقال آج اعضا
عوض معاوضة تعویض اعاضة (ع ف اض ۲) لازم منتعد مصدر عوض آج اعواض ۲ وفتح بالکسر عوض ✤ عوض خورنده عض شتران خداوندان
کان ما لزمان من للمستقبل النفی تاکید فی هرگز بی تنوین وبفتح الضاد بضم عوض حستن عوض معاضة گرفتن عوض تعوض عیاض عوضی چیزی وضعه واواین
عوض الماضین عوض العائضین او اللهم حتی فلان لا افعله قال وعود استعمال میکنند مستقبل در فقط ماضی در وعوض افشوم هرگز جدا گمان بقول قطعا فارقتک اثر افشوم تقولوا لا عوض یقال من الزمان الماضی

نام نبت (ضمیمه) عجمضی کهجر کی نوعی ست خرد از خرما علمضه بیخ و مانند آن از جنس است تمام کرک یعلوه شغال بهجال علاهمّن کعلا بط مروتقیل و گران علهمض
راس القاردة عالج شغاها بالنحجرة علهض العین استخرجها من الراس علعض الرجل عالجه بدا و شدید او علهض شیا ای نا له **فصل العین** غرض
غرض بالتحریک نشانه تیر و خواست و قصد یقال فهمت غرضک ای اراد تک وقصدک سوخوه آمدن و تنگ کردن (ع ص اف ۲) صلته بالیاء غرضها
متعد منه و آرزومند شدن یقال غرضت الیه ای اشتقت الیه غرض بالکسر و فتح الرا تازه شدن چیزی (ع ص منهما) غریض تازه یقال لحم غریض
وماء غریض آب باران غروض کذلک غریض اغریض نوباوه و شکوفه و هر چه سپید و تازه باشد و یقال فرد نت الماء غارضا ای مسکرا غرضه نالهم
پیش بند شتر غرض بالضم و ضمتین ج و یقال للغرضة الضا غرض و الجمع غروض و اغراض غرض مصدر منه (ع ص منه ۲) وپر کردن حیا مه را از آب و پر نا
کردن آن ج میومن الاضداد (ع ک اف ۲) و آب حیامه که در دیگر چیزی کرده باشد و دوغ زدن و از شیر باز کردن شیر غاله را پیش از وقت معترض فرود ستنید
شتر تغریض بیمه کردن خود یقال غرض فی سقاک ای لاتملاه و منه حجر لا یغرض ای لا ینتزح **غضص** غمض چشم فرو خوابانیدن و فرو خوابانیدن
آواز بیننا بمن (ع ف اص ۲) قوله تعالی و اغضض من صوتک و چشمک و آوازی و چیزی را نوه انغضاض الطرف انغماضه ومنه الطرف احتمال المکروه غضاضة
غضاضة تازگی و تازه شدن (ع ک اف ۲ و فتحها) غضیض تازه غضاضة نقصان شدن از قدر کسی جمله بمن (ع ف اص ۲) یقال غض منه
ای وضع و نقص من قدره و یقال لیس علیک فی هذا الامر غضاضة ای ذلة و منقصة غضغضة کم کردن آب تغضغض کم شدن **غمص** غموض
پست و مغاک شدن جای غموضة غماضة کذلک (ع ف اص ۲ و بضمهما) مکان غامض نعت منه غمض شله غموض ج غمض سخت مغاک غامض
ج کلام غامض سخن پوشیده و دور حلاف و فتح غموضة مصدر منه (ع بفتحهما) اغمض در ویاریک معنی کردن سخن را و چشم فرو خوابانیدن و آسان
داشتن از کسی و بیع و شرا مسامحة بعض چشم فرو خوابانیدن ستور تشنه وقت حمله کردن بر کسی کی او را از آب خور براند اغماض چشم فرو خوابانیدن و محابا کرد
در بیع و شرا قوله تعالی و لستم باخذیه الا ان تغمضوا فیه انغماض فراهم شدن چشم تغماض غنودن یقال اغتمضت عینای و لا اکتحلت غماضا و غماضا
و غمضا و تغمیضا و تغماضا ای ما نمت غمیضة عیب گم نامی خواری **غیص** غیض کم شدن آب و زمین فرو خوردن و فرو خورانیدن لازم متعد
(ع ص اک ۲) قوله تعالی و غیض الماء و کم باشدن آن آخر بان انقباض کم شدن و فرو خوردن آب غاضة کردن قوله تعالی و ما تغیض الارحام
ای ما تنقص و یقال غاض الکرام و یاض اللئام ای قلوا و هولاء کثروا و یقال اعطی غیضا من فیض ای قلیلا من کثیر غیضة بالفتح بیشه و جنگل غیاض
اغیاض ج تغییض کم کردن باز داشتن اشک در جنگل قرار گرفتن شیر (ضمیمه) التغییض ان یرید الانسان البکاء فلا یجیبه العین یعنی هنگام گریستن
خواستن و در اشک آمدن چشم نیامدن **فصل الفاء فرض** فرض فرموده خدای عزوجل و فوق از نیز با سوفار کمان و جا کردن از آتش
زند و چوب و فرض کردن و میعاد عطا پر نوحه یقال ما اصبت منه فرضا ولا قرضا و موسوم کردن عطا داد ان یقال فرضت له فی الدیوان و فرا نیز کردن نیز کرده
پیر بیده کردن و فرود بدن پیر شدن گاو و جز آن (ع ف اک ۲) فرافضة کذلک (ع ضمها) و منه قوله تعالی لا فارض و لا بکر ای لا مسنة یعنی سوفار کمان و کرد
زنه و دوبانه نوی و یقال ما عنده فرض ای شیء من کل ما مندوض و فریضه کرده شده و سوفار کرده و سخت کرده شده از هر چیز و مینه کرده قوله تعالی لاتخذن
من عبادک نصیبا مفروضا ای مقتطعا محدودا مفروض باز از ان که برخفت کنند و بیزند فریض تیر کمان سوفار کرده و فارض پیر بیچه هم باشد یقال لحیة فارضة
ای کثة عظیمة فریضة فرموده خدای تعالی از نماز و روزه و زکوة مال و حقوق فرایض ج و ابضا علم قسمت مواریث شرعی [illegible] فرق شتر فارض فرضی عالم
علم فرایض فرضة نام [illegible] و جای درآمدن کشتی از لب دریا و جای [illegible] افراض [illegible] فروض [illegible]
[illegible] **فضض** [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

در کار و سخن پیوسته باهم تفاوض القوم کذلک **فیض فیض** رود نیل قال الاصمعی نهر البصرة و فاش شدن خبر و بسیار شدن آب بالیدن و فیضوضة کذلک و روان شدن اشک و
آشکار کردن راز متعدی بالباء یقال فاض صدره بالسر ای باح به و بسیار شدن و مردن ناکس و مردن فیوض کذلک یقال فاض الرجل اذا مات و فاضت نفسه ای خرجت روحه
عن ابی عبیدة و الفراء و ابی زید قالوا و هی لغة تمیم و انکره الاصمعی و ارض ذات فیوض اذا کانت فیها میاه تفیض افاضة پر کردن خنور یقال افاض اناءه ای ملأه حتی فاض
و ریختن اشک و آب بجود و ریختن یقال افاض الماء علی نفسه و بیکبار روان شدن مردم از عرفات بسوی منی و رجع و منه قوله تعالی فاذا افضتم من عرفات و افاض الناس ای دفعوا
کل دفعة افاضة و افاضوا فی الحدیث ای اندفعوا فیه و افاض البعیر ای دفع جرته من کرشه فاخرجها و افاض بالقداح ای ضرب بها و درع مفاضة ای واسعة و امراة مفاضة اذا کانت
ضخمة البطن استفاضة فاش شدن خبر و سخن و هو حدیث مستفیض ای منتشر و لا تقل مستفاض و قل مستفاض فیه و بعضهم یقول استفاضوه فهو مستفاض و استفاض الوادی شجرا ای
اتسع و کثر شجره مستفیض آب روان کردن خواهنده نهر فیاض جوی پر آب رجل فیاض جوانمرد و بسیار بخشنده و فرس فیض اسب بسیار رو و قولهم اعطاه غیضا من فیض ای
اعطاه قلیلا من کثیر (ضمیمه) **فحضحضه** شکست آنرا (ع بفتحهما) و اکثر ما یستعمل فی الشیء الرطب کالقثاء و البطیخ **قهضه** پاره کرد و شکست آنرا (ع بفتحهما)

فصل القاف

قبض قبض گرفتن به پنجه (ع ف ن اک ۲) و گرفتگی خلاف البسط و شتاب رفتن مرغ و منه قوله تعالی اولم یروا الی الطیر فوقهم
صافات و یقبضن و شتاب راندن یقال هذا حاد قابض و قباض و قباضة ای سریع السوق و فرس قبیض الشد ای سریع نقل القوائم و یقال صار الشیء فی قبضتک و قبضتک
ای فی ملکک و دخل مال فلان فی القبض بالتحریک و هو ما قبض من اموال الناس و قبض فلان مجهولا ای مات فهو مقبوض قبضة بالضم یکمشت از هر چیز و ربما جاء بالفتح مقبض
بالفتح و کسر الباء قبضه شمشیر و کمان و جز آن قباض قبضه ساختن شمشیر و کارد رجل قبضة رقبضة مثال همزة آنکه ... کنت بماع قبضة ای منقبض لا
فی رعی غنمه انقباض گرفته شدن تقبض در هم کشیده شدن پوست و در کشیده شدن یقال تقبض عنه ای اشمأز تقبیض فراهم آوردن و گرد کردن و اصابت
قبض و ادن مال را رجل قابض و قبیض اسب سریع بین القباضة قبضة بضمتین و النون مشددة زن کوتاه بالا رجل قبعض مثله **قرض قرض** وام و هر چه بپیش
فرستاده آید از نیکی و بدی و هذا علی وجه التشبیه و پاداش دادن و وام دادن بکسر القاف لغة فیه عن الکسائی و بریدن و منه المقراض بکسر المیم یعنی گاز و دو کارد و شعر گفتن
(ع ض ف ن اک ۲) قریض شعر یقال حال الجریض دون القریض نشخوار شتر که از گلو برآرد و مقروض مثله و قرض فلان ای مات و انقرض القوم اذا درجوا و لم یبق منهم احد
قوله تعالی و اذا غربت تقرضهم ذات الشمال قال ابوعبیدة ای تخلفهم شمالا و تجاوزهم و تقطعهم و تترکهم عن شمالها و یقول الرجل لصاحبه هل مررت بمکان کذا و کذا فیقول
المسئول قرضته ذات الیمین لیلا ای خبرته قراضة ریزهای زر و سیم و جز آن اقراض وام دادن و پیش فرستادن نیکی و بدی و منه قوله تعالی و اقرضوا الله قرضا حسنا
تقریض شعر گفتن کسی را مدح یا ذم و بالطاء مثله تقارض یکدیگر را مدح و ذم گفتن بشعر و به یکدیگر نگریستن بدنبال چشم مقارضة شرکت و مضاربت کردن ابن مقرض بالکسر
قضض انقضاض افتادن دیوار و فرود آمدن مرغ از هوا و ستاره و لم یستعملوا انفعل منه الا مبدلا قالوا انقضی البازی فاستثقلوا ثلاث ضادات فابدلوا من
احدهن یاء کما قالوا تظنی من تظنن قض فرو راندن اسپ برکسی صلة بعلی (ع ف ض ۲) قضض سنگ ریزهای خرد قض سنگ ریزه ناک شدن طعام طعام قضض بکسر
الضاد و لغة منه و سنگ ریزه در کار داکی و دندان ماندن (ع ک ف ض ۲) و بکارت زائل کردن و سوراخ کردن مروارید (ع ض ف ض ۲) قضة بالکسر و تشدید سنگ ریزه
و سنگ ریزه یا زمین سنگ ریزه ناک قضاض خاک آلود و درشت شدن جا خواب صلة بعلی یقال اقض علیه المضجع ای تخشن و تترب و درشت کردن آن متعد لازم
دروی طمع خسیس کردن استقضاض درشت یافتن جا خواب ادرع قضاء زره درشت و یقال جاؤا قضضهم ای بأجمعهم اقتضاض بکارت زائل کردن قضقضة
آواز شکستن استخوان اسد قضقاض شیر شکننده صید را قضاقض مثله **قعض قعض** خمانیدن چوب را و چوب خم داده وصف بالمصدر کقولک ماء غور
قوض تقویض باز کردن بنا بی ویران کردن تقوض پراکندن حلقه و شکستن هنگامه **قیض انقیاض** کفتن چاه و دندان از درازا عن الاصمعی
و شگافتن دیوار بی فتادن تقیض شکافتن و افتادن دیوار و شکستن بیضه و مانند بدرشد لکن افاضة شگافتن چیز را قیض پوست بیرون بیضه و القیض المثل و العوض
و هما قیضان و القیض المبادلة یقال قایضنی به فذا المبنی مقایضة معارضه کردن متاع با یکدیگر تقییض اندازه کردن صلة باللام قوله تعالی و قیضنا لهم قرناء ای قدرنا لهم
(ضمیمه) **قرشنبه** بالضم زن کوتاه قد **قمبض** بالضم مار قنبضة زن بی شرم و یا کوتاه

فصل الکاف

کرض کراض آب فحل که باده از رحم بیرون اندازد
جیرها و لوند هامی رحم واحدها کرضة بالضم (ضمیمه) **کضکضة** رودی رفتار

فصل اللام

لمض ... **لضلاص** رهبر زیرک لضلضة بسیار نگریستن
رهبر ... (ضمیمه) **لعضه** بالسه نیزه بان گرفت آنرا (ع بفتحهما) لعوص شغال ...

فصل المیم

محض محض

شیر خالص آب و خورانیدن آن و خداوند شیر خالص رجل ماحض آنکه محض کند مر دوان و دوستی خالص کردن (ع ع بفتحهما) محوضة خالص نسب شدن (ع ع بضمهما)
امحاض شیر خالص غیر آمیخته بنوشانیدن و خالص کردن دوستی را امتحاض شیر خالص خوردن فلان عربی محض ای خالص النسب یستوی فیه الذکر والانثی والجمع وان شئت انثت وثنیت وجمعت
مثل قلب و بحت مخض ⁂ مخض دوغ زدن و جنبانیدن دلو و چاه متعدی بالباء (ع ع بفتح الاول مع تثلیث فی الثانی) مخضه بالکسر شیر زنه مخیض دوغ برسکه گرفته کما
بدوغ زدن رسیدن شیر مخض امتخاض جنبیدن شیر در مخضه و بچه در شکم مادر مخاض درد زه گرفتن (ع ع ک اف ۲) ماخض درد زه گرفته مخض ج مخاض شتران آبستن
لا واحد لها من لفظها و واحدها خلفة ابن مخاض شتر بچه یک سال دوم درآمده و بنت مخاض و ابنة مخاض مؤنث منه لانه فصل عن امه ولحقت امه بالمخاض سواء لحقت ام
لم تلقح ولا یقال فی الجمع الا بنات مخاض بنات لبون مرض ⁂ مرض بالتحریک بیماری و بیمار شدن (ع ع ک اف ۲) امراض بیمار کردن و خداوند مال و آفت
رسیده شدن یقال امرض الرجل اصابت … در … امراض بالکسر مرد بیمار … تمریض بیمارداری کردن و تقصیر نمودن در کار تمارض بیمار نمودن خود را بی علت
مریضة … نیک صافی و کشاده نباشد … رفته چشم خمارناک مضض ⁂ مضاض سوزانیدن جراحت مض کذلک سوختن سرمه چشم را و یقال کحله بملمول مض
ای حار … سوختن از مصیبت مضیض مضاضة کذلک (ع ع ک اف ۲) مضمضة آب در دهان جنبانیدن یقال ما مضمضت عینی بنوم ای ما نمت تمضمض در آمدن آب
در دهان بوقت وضو و خواب در چشم مض بکسر المیم والضاد و کلمة تستعمل بمعنی لا وهی مع ذلک مطمعة فی الاجابة قال الراجز شعر سالتها الوصل فقالت مض ⁂ و یقال ان
فی مض لمطمعا معض ⁂ معض بالتسکین والتحریک خشم ناک شدن و دشوار آمدن کاری بر کسی (ع ع ک اف ۲) امتعاض کذلک فصل النون نبض ⁂
نبض جنبیدن رگ نبضان کذلک (ع ع ف اک ۲) و یقال ما به حبض ولا نبض ای حراک انباض بیانگ آوردن زه کمان فی المثل انباض بغیر توتیر تنبض کمان …
نحض ⁂ نحض نحضه گوشت آگنده و گوشت آگنده شدن (ع ع بضمهما) نحیض نحیضة نعت منه و برندیدن گوشت از استخوان (ع ع بفتحهما) انتحاض مثله و نحض
فهو منحوض گوشت رفته و لاغر سنان نحیض باریک نضض ⁂ نضیض اندک اندک رفتن آب (ع ع ف اک ۲) و آب اندک انضاض ج نضاضة باقی مانده آب
و آخرین فرزند مرد یستوی فیه المذکر والمؤنث والتثنیة والجمع مثل العجزة والکبرة نض ناض درم و دینار نقد شده یقال خذ ما نض لک من دین ای تیسر نقد شده قال ابو
عبیدة انما یسمونه ناضا اذا تحول عینا بعد ان کان متاعا فیقال ما نض بیدی منه شیء استنضاض نقد کردن دین خود تنضیض نضیضة باران اندک و آواز گوشت بوقت
بریان کردن … و یقال … نضیضة … انضاض اندک اندک شیر خورانیدن … بره و بزغاله … زبان
جنبانیدن … نعت منه نعض ⁂ نعض بالضم درخت سواک در حجاز نغض ⁂ نغض نغوض سر جنبانیدن و جنبیدن آن … لازم و
جنبیدن پالان شتر و دندان کودک که خواهد افتاد نغضان کذلک حرکت ابر که بر هم نشسته باشد (ع ع ف اض ۲ ک ۲) انغاض سر جنبانیدن … تعجب … قوله تعالی فسینغضون
الیک رؤسهم نغض شترمرغ … چاه که بزرگ باشد ناغض … نفض ⁂ نفض افشاندن … مبالغة فیه …
آوردن زن … امرأة نفوض و ناقة نفوض نعت منه و افشاندن تب لرزه کسی را … نافض نعت منه (ع ع ف اض ۲) نفض بالتحریک برگ و میوه ریخته نفاضة
… افشانده شود منفوض تب گرفته … نفضا و لرزه تب … باران که بجائی … نفاض
… نفاض … فی المثل النفاض یقطر الجلب یعنی اذا جاء الجدب جلبت الابل قطارا قطارا
للبیع نفاض بالکسر … یقال … نفاض نفضة بالتحریک جماعتی که بجهت تجسس … فرستند … استنفاض …
دیدن آنچه باشد در جائی یقال انفضت المکان … نفضته … استنفاض … یقال اذا تکلمت لیلا فاخفض و اذا
نهارا فانفض ای التفت … نقض ⁂ نقض باز کردن بنا و رسن و شکستن عهد نقاضة آنچه تاب باز داده شود …
مناقضة سخن برخلاف یکدیگر گفتن تناقض … انقاض … نقض بالکسر …
تنقض … انقاض … قوله تعالی الذی انقض ظهرک …
آواز شتران خردسال … کلان … نهض ⁂ نهض بالان نهوض برخاستن انتهاض کذلک
… ناهض بچه مرغ بال تمام … استنهاض برخاستن
خواستن … مناهضة … ناهض … مثل فلس و فلس

ناهضة الابل برا و ان بدو گوسپند به جهت غضب کننده کسی و قیام نمایند در کار وی **نوض** * **نوض** رفتن و رشد یا و برکندن شاخ و بیخ و جزآن (ع ف ا

ض ۱) نیوپید میان سرین شتر انواص ج انوص انا و لیس جایها بلندا فراشته (ضمیمه) **نقض** انجلد **تنوضأ** جوشش به پوست پیدا شد لسل الدوب

را به خیالات آورد **وخیض** بیرون زدن معنی من یعنی جستن شهربان **فصل الواو** **وخض** * **وخض** خستن به نیزه وخیض خسته **ورض** * **توریض**

ایراض یکبار افگندن مردم غائط از خود و باکیان بیضه حالیه شسته سنگریزه را **وفض** * **وفض** شتابیدن شتافتن یقال لقیته علی اوفاض ای علی عجالة

الفاض ج وستیفاض شتافتن و منه قوله تعالی کانهم الی نصب یوفضون استیفاض راندن شتابیدن ناقه میفاض مسرعة رفیقه نیزدان جرمین فاض

ج اوفاض گروه گروه مردم در آمیخته از هر جا و فی الحدیث انه امر بصدقة ان توضع فی الاوفاض **ومض** * **ومض** تبیض و ومضان درخشیدن برق

پیلے آنکه پراگنده شود در ابر (ع ف اک ۲) دیماض کنایه از وزدیده نگریستن زن و آنچه از برق در نواحی ابر پراگنده شود آنرا خفو گویند و آنچه بدر از در

وا بر پراکنده گذرد آنرا عقیقة خوانند (ضمیمه) **الوض** الاضطرار **توغیض** پر کردن آوند یقال وغض فی الاناء **وهضة** زمین هموار و اذا کانت

مدورة و وهضة من عرفطة لغة فی الطاء **فصل الیاء** **هضض** * **هض** کوفتن و شکستن هضاض ازرم منه اهتضاض هضیم منه منهض

منهض شکسته و کوفته فحل هضاض کردن شکننده فحلان هضاض جماعات مردم **هیض** * **هیض** شکستن استخوان بعد از گرفتگی منهیض متهاض

منهاض لعت منه و باز گردان کردن بیماری یقال هاضنی الشیء اذا ردک فی مرضک و یقال لکل وجع علی وجع هیض هیضة ناگوار و افتاد طعام یقال

به هیضة ای به قیاء و قیام جمیعا (ضمیمه) **هرض** بفتحتین گرمی دانه که بر تن برآید و هرض الثوب پاره پاره را در رید هرطه مثله **هلض** الشیء شیری که آمید

(ع ف اض ۲) رجل **هبیض** با هم مردکان شکم **فصل الیاء** **یفض** ... فی الصاد

باب الطاء فصل الالف

اوط * **ابط** بکسر و سکون زیر بغل یذکر و یؤنث آباط ج و منقطع توده ریگ تا ... زیر بغل گرفتن ... زیر بغل است ... افگندن

... برکندن چاه که سرو تنگ باشد و تنگ و فراخ تا ابط شرا نام ثابت بن جابر الفهمی یقول جاء فی تأبط شرا فی الاحوال الثلث بالفتحة علی اللفظ و کذلک کل جملة

یسمی بها مثل برق نحره و ذری حبا و ان اردت ان تثنی او تجمع قلت جاءنی ذوا تأبط شرا و ذوو تأبط شرا و تقول کلاهما و کلهم و انسبة الیه تأبطی ینسب

الی الصدر و هو الاصغر و لا یرخم **ارطی** * **ارطی** درخت ریگ و هو فعلی و الفه للالحاق لا للتانیث و واحدها ارطاة و ... الاصل ...

... فی الشعر فان جعلت الفه اصلیا نونته فی المعرفة و النکرة جمیعا و ان جعلتها للالحاق نونته فی النکرة دون المعرفة ادیم ... پوست که آنرا ان

... کرده باشند ... شترا ... آنکه او را فرزند نشود **اطط** * **اطیطا** آواز بالان و زین و آواز شکم ... و بانگ

کردن ... یقال لا آتیک ما اطت الابل ... **اقط** * **اقط** بکسر القاف ... شیر ... است و طعام

کردن (ع ف اک ۲) ... (ضمیمه) ... **فصل الباء**

... ۲) **بسط** ... بالسین و الصاد ... **بسط** ...

... دوست ...

... البسیط ...

... **باط** ... گذشته شدن ناقه

... **بسط** ... للتانیث ...

... (ع ف اض ۲) ... **بطط** ...

...

...

...

وگرد ابیدا ازان **شطت** شفته لیس آماسید (ع ع ک اف ۲) **بذقطه** پراگنده کردن مردم کالاو کلام را **برلیط** کجعفر معرب برلیط که معنی ترکیبش سنگ بط
چه شکل منقار آن است **برباط** بالکسر وادیست باندلس **برلیطانیه** بالفتح شهریست در انجا **بربیطا** بالکسر ستیی موضعی بنسب الیه الوشی **برثطی** فی تعوده ثبت فی بیته
ولزمه و دوقع فی **برثوطه** بالضم ای مهلکه و **برثطی** الجبل صعد و قعد علی الساقین مفرجا کبتیه **برشط اللحم** شبرزه یعنی گوشت را پاره پاره کرد **برشطی** کهرکی و هی است بهر ملک
در بغداد **بسبط** کجعفر موضعی **بلسراط** بالکسر شهریست لسیار زنگ نزدیک میاط **بشبط** فلان تبشیطا و ابشط معنی عجل و عجل لغة عراقیة ستجنبه **بصبط البسطی** جمع
معانیه **بعقوط** و **بعقط** بعضها و **بعقوطه** گوی یک کوه غلطان **بقبط** کالای خانه و فراهم آوردن آخریان و نگهبانی آن و باغ را حصه ثلث یا ربع بکسی دادن و جدا کردن و فخچتین
انچه دفت درد از داس فروافتد گروه و پاره چیزی و جماعت پراگنده **بقیطه** بالضم بقیه **ابقاط** بالضم نگشت قریت و گران تفرق انه خطل **تبقیط** برگروه بالافوش و بقط
فی الکلام والتسی احرع و **بقط** فلانا بالکلام بگفتگو خاموش ساختن و ابتقاط الشی فرقه و منه المثل **تقطیه** بطیک آفرقیه بزقفک لاخطین له و هیاما ان رجلا اتی اعشیقته فی بیتها
فانغذه لطینه فاحدث و کان احمق فقال ذلک لهما یضرب لمن یومر باحکام الشی الاحتیال فیه سنرفقا و تبقط الخبر اخذه قلیلا قلیلا **بلقوط** بالضم کوتاه و **بلقط** بالضم شنادو
پینده هست **بلنط** کجعفر شی کالرخام الا انه دونه فی الهشاشة واللین **بنیطا** بالیا و النون کسطر یا نده **بوطه** بالضم بوته زرگران **بولیط** کزبیر دهی است به مصر منها
یوسف بن یحیی الامام **باط** لعبد توانگری محتاج شد و لعبدا حمندی خوار شد **بواط** بالضم چند کوه است مر مدینه را بمسافت چند منزل از مدینه منها غزوة بواط عرض
فیها النبی صلی الله علیه و سلم لعیر قریش **فصل التاء** **تاط** **تاطه** لای تاط و فی المثل تاطدت بالیضرب للاحل شیئا موقة و حمقه لان التاطه اذا
اصابها الماء ازدادت فسادا و رطوبه **تبحط** **تبخبیط** مشغول کردن اثباط دورنا شدن بیمار **ترط** **ترط** پنج زدن غلط کذالک انعه ولثغة ترط الیضا مر مثل
ترطه بکسر تین مرد احمق سست جهره رانده **ترعطه** بضمتین کل ترمیم زاده **قطط** **قطاط** کوسه شدن (ع ع ف اص ۲) **قط** **القطا** نعت منه و قوم **قطاط**
و امراة **قطة** الحاجبین زن کوتاه ابرو **قعط** **لعط** بالتحریک بوی گرفتن آب و گوشت (ع ع ک اف ۲) **ناط** **تاطا** مثل ترط (ع ع ف اک ۲) و فی الحدیث
انهم کانوا ینقیرون ابغراد انتم تثلطون ثلطا (ضمیمه) **التحرط** بالکسر ستی است **شرباط** بالکسر او کغفر قبیله است از قضاعه **شرعطه** بالضم انشام
تنک **شعطط** و **شعطه** و **شعطیلة** بثلة و طین **شرعط** و **شرعط** لای تنک **شرعطه** بالضم کلیه گل تر یا گل تنک و **شرعطت** الارض صارت ذات ترط
انچه شیط بالکسر پیش کلان **شرط** **المنشع** و ذلک ان تحرح الماء صبیا دادا شرط ... تنک **ثلط** بالضم ... مرغ ... شعر و قوله بشک
سست شده **ثمط** بالفتح لای تنک یا خمیر بسیار تنک **ثمطت** تشنان **ثمطه** ثمطا **ثمغطا** شکافتن ... کعب بن مالک لما دارالارض مادت فثمطها
بالجبال و هی فی ... النون ... بالیاء ... المعجمه ... **الانشیط** **فصل الجیم** **جاط** و **جاطا** شمشیر کشیدن ... ایام **جلمطه** سر ستردن میم زائده ضمیمه
جنشط ... پنج زد (ع ع ف اک ۲) **جبلوط** بالفتح ... الکذابه ... **جهبط** و **جشط** و ثاط **جحط** بکسرتین
زجر للغنم **جحرط** بالکسر گرگ گزنده پیر کلان سال **جخرط** بروزن و معنی جحرط **جحرط** بفتحتین اندوهگین **جربط** بالطعام طعام بگلو در ماند **جرواط** بالکسر راز **جنبی** گرخی
شهری هست **جلمنبط** بفتحتین اسد **جلحطا** ای بالتحریم الحائرون بی **دیبت** **الجلنطا** ... الصواب ... الارض **جالعبط**
کجعفر عبیل او بخیل ... **جلقاط** بالکسر ... ستگافهای کشتی ... **جلنفاط** بکسر نیز مثله وقد جلفطها **جلمط** راس
سر استرد **فصل الحاء** **حبط** **حبطاه** **حبط** **حبوط** باطل شدن ثواب عمل (ع ع ک اف ۲) **حبط** بالتحریک تازه شدن جراحت و شکم بر آمدن ... از خوردن
خندقوق (ع ع ک اف ۲) لقاک حبط ... و فی الحدیث و ان مما ینبت الربیع ما یقتل حبطا او یلم و نام حارث بن عمرو و پسران او **احبطات** خوانند و هی تمیم
والنسبة الیهم **حبطی** **حبنطا** ... کوتاه بزرگ شکم الالف و النون للالحاق و یقال رجل **حبنطی** بالتنوین و امراة **حبنطاة** و **احبنطا** ربزرگ
شکم ... بالنون ... حذفت النون ابدلت من الالف یا و قلت **حبینط** بکسر الیاء ... الالف لیست للتانیث فتفتح
... کما تفتح فی تصغیر حبلی و بشری و اذا ... لقیت النون و حذفت الالف فقلت **حبینیط** و کذلک کل اسم فیه زیادتان للالحاق فاحذفت احدهما
... عوضت من المحذوف فی الموضعین ... فی الاول قلت **حبینط** ... الیاء ... مکسورة و قلت فی
الثانی **حبینیط** ... و کذلک القول فی ... **حطط** **حط** فرو گرفتن بار ... از ... و فرود آمدن در منزل (ع ع ف اص ۲) ...
حطاط ... **حطوط** بالفتح نشیب ... **انحطاط** منزل ... **انحطاط** ... **استحطاط** ...

حبنطة مقدار کم شده از بیا و قوله تعالی و قولوا حطة ای حط عنا اوزارنا و هی کلمة امر بها بنو اسرائیل لو قالوا لحطت اوزارهم رجل حطائط در ریزه و نام مردی حطاط
بالفتح و سپید گیهای سر سبزه در روی حطاطة کی و کفک شیر محیط آنجا آهن چرم روزی که آنرا پک مال گویند و بدان خط کشند و نقش کنند حطان بالکسر نام مردی حقط آهسته ختن
بضم القاف تندید دبر حقاط ⁂ احتلاط خشم گرفتن و تافتگی کردن احلاط اجتهاد کردن در سوگند حمط ⁂ حماط گیاهی است خشک که در وی مار باشد یقال شیطان
حماط کما یقال ذئب غضا و تیس حلب حماطة کی دوانه دل یقال اصبت حماطة قلبه ای حبة قلبه و سوزش و درشتی حلق حنط ⁂ حنطة گندم حنط کالبحار
بفتح النون تا خنط آگندم فروش و بوی خوش حنوط بوی آگندنی از بوی خوش تحنیط بوی آگندن مرده را تحنط خوشبوی شدن زده ما لحنطة گندم فروشی حنوط
فروشی کردن و حنط الادیم ای احمر حانط پوست رنگین و حنط الرمث آورک و ابیض ورقه و احنط گذلک حوط ⁂ حائط دیوار حیطان تا سبب الواو
یا لا انکسار ما قبلها تحویط دیوار ساختن گرداگرد رز و منه محوط و گرداگرد چیزی برآمدن حواطة جو به و انبار غله حیطة حیاطة حوط نگاه داشتن و پاس داشتن کردن
آورون خرزها بعور را (ع ع ف اض ۲) و یقال مع فلان حیطة لک ای تحنن و تعطف احتیاط بهوش کاری کردن یقال حاط لنفسه ای اخذ بالثقة حوطها
به آئین ای احدقت به احاطة فرا گرفتن چیزی را و دانستن همه را متعدی بالباء یقال حاط به علمه و احاط به علما و احاطت الخیل به ضمیمه الحشط بالفتح
الکشط حطمط کرنج خورد از هر چیز حلبطة کعلبطة صد شتر یا هر قدر که بدان زائد باشد او ضأن حلبطة و هو نحو المائة و المائتین حنبط کجعفر نام
شخصی الخنقط کخندف نوعی است از پرنده او هو الدراج و خنفط بلا لام امرأة تید بین الثقا دیة حاط الفرس کوتش آماسید و ازیت تهاتی ریاته
منتفخ گردید (ع ع ف اک ۲) و طعام حائط طعامیکه از ان شکم بد کذا فی المحکم و عندی ان الکل التصحیف الاولی بالباء الموحدة و الثانیة بالنون ⁂

فصل الخاء

خبط ⁂ خبط دست و پا زدن ستور و منه قیل خبط عشواء و هی الناقة التی فی بصرها ضعف و هر جا اند افتن خور را تا بخوار بع و
العصا برگ درخت زدن و انعام کردن بر کسی بی شناختگی و داغ نهادن بر سرین ستور (ع ع ف اک ۳) تخبط برگزاف و بی راه رفتن و دیوانگی داشتن
دیو مردم را و منه قوله تعالی الذی یتخبطه الشیطان من المس ای یفسده خباط بالضم علتی مانند دیوانگی خباط بالکسر داغ سرین ستور و قولهم ما ادری ای الخابط اللیل
هو ای الناس هو خبیطة بالکسر شیر اندک خبطة بقیه حوض یا بقیه مشک از آب یقال فی القربة خبطة من ماء خبطة ایضا پاره از شب و پاره از غنا و
بعضی از مردم خبط بالکسر و فتح دو م اختباط الانعام جستن بی سابقه معرفتی از کسی خرط ⁂ خرط چوب تراشیدن (ع ع ف اض ۲ و ک ۲) خراط لغت منه
و دست فرو مالیدن شاخ تا برگ او فرو ریزد و منه فی المثل دونه خرط القتاد و راندن دار وی مسهل شکم را و دراز کردن آهن را چون عمود مخروط الوجه و اللحیة
کشیده روی و ریش تخریط راندن مسهل شکم اخرط بالتحریک علتی که شیر از پستان بریده بیرون آید اخراط با این علت شدن ناقه مخرط لغت منه مخراط ناقه
که عادت شیر او چنان بود نه از علت و مار که هر سال پوست افکند خراط سرکشی کردن اسپ خرو لغت منه یقال فی البیع برئت الیک من الخراط ای الجماح
انخراط ستیهیدن اسپ در رفتن و در آمدن بر کسی مدا و گویان متعدی بعلی و باریک و لاغر شدن تن و کشیده شدن ذر در رشته اخریط بالکسر نوعی از شور گیاه
اخترط شمشیر بر کشیدن از نیام خریطة م خراط بالضم و التشدید گیاهی اخروّاط دراز کشیدن فتار متعدی بالباء یقال اخروّط بهم السیر ای امتد اخراط کوتاه و خشن
بر خریطه خطط ⁂ خطام واحد الخطوط و نام موضعی بیمامه نیزه خطی منسوب بآن و خط کشیدن بر ریگ از جهت فال و شکافتن و شکافتن گردد (ع ع ف اض)
کسا مخطط کلیم با خطها خطوط بالفتح گاو وحشی خطة بالکسر زمینی که بجهت بنا گرد او خط کشیده باشند و عد پیدا کرده خطط ج و منه خطط الکوفة و البصرة مخط
چوب خط کش مخطاط تخته که بر و خط کشند چیزی را اختطاط عذار بر آوردن کودک خطة بالضم کار و حال یقال جاء و فی رأسه خطة ای حاجة قد عزم علیها و تقول
العامة خطبة و فی حدیث قیلة ایلام ابن هذه ان یفصل الخطة و ینتصر من وراء الحجرة ای انه یفصل کل امر ملتبس و لا یعیا به و خطة نائیة ای مقصد بعید و خطة
اسم من الخط کالنقطة من النقط و یقال هذه خطة الانتصاف ای انتصف خطیطة زمین خشک نا نده میان دو پاره زمین باران زده خطائط ج و منه قول
ابن عباس رضی الله تعالی عنهما حین سئل عن رجل جعل امر امرأته بیدها فطلقت زوجها ثلثا خطأ الله نوءها الا طلقت نفسها ثلثا و یروی خطأ الله نوءها
بالهمزة ای اخطأها المطر خلط ⁂ خلط آمیختن چیزی را اختلاط آمیخته شدن و تباه شدن عقل مخالطة آمیزش کردن با هم تخلیط فساد افکندن در کار
و یقال و قعوا فی الخلیطی مثال قبیطی ای اختلط امرهم خلیط آمیزش کار و شریک و هو المخالط کالندیم للمنادم و الجلیس للمجالس و هو واحد و جمع خلطاء و خلط ایضا
جمعه خلطة بالضم انبازی خلطة بالکسر عشرت کردن خلطی کی از اخلاط لوبیا و ترکه جو بسیار و گندم نبوده یا در اصل رجل مخالط بهر کاری در آمیزنده و یقال افلان مخلط مزیل کما یقال سوزاری

انواع اصطلاط شکستن نخل بر پشت ناقه و ملاط شتر غضب نخل را در فرج ناقه نهادن خلیط کاه دو چیز بهم در آمیخته بهمت علف و نشیندا رخیا قریب بانگ ورد طب بهم آمیخته و قد نهی عنه خلاط شوربیدن عقل کو تمل مجنون القال خولط الرجل فی عقله و الا الحدیث لا خلاط ولا وراط فیقال هو کقوله لا یجمع بین متفرق ولا یفرق بین مجتمع خشیة الصدقة

خمط و خمطه تازگی از آنکه بسبوه و ادوتری بی نوا انی اکل خمط بالاضافة شیر ترش در بیان کردن گوسپند مسلوخ را (ع ف اک ۲) خمیط بریان بی پوست سمیط بریان با پوست و ذکر ابو عبیدان للبن خود سبب عنه حلاوة الحلب و لم یتغیر طعمه فهو سامط فان اخذ شیئا من الریح فهو خامط و خمیط فان اخذ شیئا من طعم فهو ممحل

فاذا کان فیه طعم الحلاوة فهو قوهة ... خوط و خوط شاخ نازک خوط نیکی خیط و خیط رشته نیوطه و خیوط ... خیاط سوزن خیاط و مخیط ... الخیط الابیض صبح صادق و الخیط الاسود صبح کاذب ... شیطان کان یکی از بنی الحکم یلقب بذلک فانه کان طویلا مضطربا ...

خیط بالکسر گله شتر مرغ ... خیاطة درزی کری کردن (ع ف اک ۲) مخیوط و مخیط دوخته ... لنقصان الیا فی خطت و الیا فی مخیط ... ان بقعه شیئی ... من المعتل العین ... حیا دانا دربن ... ایقال خیط الشیب فی راسه ... (ع ف اک ۲) ...

الفرجة شکافت ... دغاطان دهی است ... و معاط ... فصل الذال ذاط ... ذعط و ذعط ... ذقط ... ذهط ...

سطبر الذر ... من الرجال ... ذقط الطائر ... (ع ف اک ۲) ... کلمه ... (ع ف اک ۲) ...

من الناس ... فصل الراء ربط ... ربط ... چیزی (ع ف اک ۲) ... رباط ... بستن ... ربیط ... الرابطة رباط الخیل ... مرابطه ...

رطیط ... رطا ... رطیط ... رقط رقطه بالضم سیاهی ... ارقط ... رقیطا ... برگ ... ارهط ... رهط ... رهطاء ... ارهاط ...

... رقوط ...

ماندن و پاسیدن (ع ع ف اص ۲) ارتاط مثله مرتّط کحسن آنکه در نشست و سوار خود سست باشد رساطون می کانها رومیة دخلت فی کلامهم رغاط
بالضم موضعی است رغطة عجیب او کرده و بر وطعنه زد (ع ع ف اک ۲) الرمط مجمع العرفط ونحوه من العضاة او الصواب الرهطة بالهاء راط او حشی بالاکمة
وحش تنگ پناه گرفت (ع ع ف اص ۲ و ک ۲) والروط بالضم النهر معرب رود روطة بالضم موضعی است باندلس **فصل الزاء** زخرط زخرط بالکسر آب بینی
شتر و گوسپند زطط زط گروهی از مردم زطی یکی از ایشان **ضمیمه** زناط بالکسر بسیار شور کردن (ع بفتحهما) والزباط الحاجل زلیط ذبیط آواز
کردن بط (ع ع ف اک ۲) زلطانه نیزه کاواک که از آن پرنده انداز زند زطلوط بالضم مرد ناکس زخلوط بالضم مرد ناکس او الصواب بالحاء زط اللقمة
نواله را او باریده (ع ع ف اک ۲) والزراط لغة فی الصراط زعطه خفه کرد آنرا (ع بفتحهما) زعط الحمار خر آواز کرد و موت زاعط ذابح وحی یعنی مرگ سریع زلط
رفتار جلد زلیطة او العزندة عصیده و جز آن لغة مولدة زلنقطة کالمذبذبة و مالها ثالث نره مرد و زن کوتاه زناط بالکسر انبوهی وفارش النطوا شوطة
کلان نواله خوردن زهیوط بالکسر و فتح یا موضعی او الصواب بالذال المعجمة زواط بالضم موضعی و زواطی الکسکاری شهری است ما بین واسط و بصره
و زوطی الکسلی جد الامام ابی حنیفة رضی الله عنه زرد لیط کلان نواله خوردن زلیط و زیاط بانگ برزدن (ع ع ف اک ۲) زیاط منازعت و اختلاف
آواز زیاط بانگ زدن **فصل السین** سبط سبط بالتحریک فرو هشته شدن موی (ع ک ا ف ۲) سبط بالتسکین و بالکسر نعت منه و یقال سبط
الجسم اذا کان حسن القد و الاستواء و گیاه سبطه یکی و آن گیاهی است که از بیخ وی عود اشنه بافندگان سازند سباط بد راز و پهنا کوالیدن فرو فگندن
سر را و سبطاناک شدن زین تسبیط بال کردن ناقه ابتنی خود را دیره افکندن پیش سبط بالکسر فرزند فرزند اسباط ج و فرزندان یعقوب علیه السلام و اسباط
از بنی اسرائیل چون قبائل از عرب قوله تعالی و قطعناهم اثنتی عشرة اسباطا امما وانما انث لانه اراد اثنتی عشرة فرقة ثم اخبر ان الفرق اسباط ولیس
الاسباط بتفسیر و لکنه بدل من اثنتی عشرة لان التفسیر لایکون الا واحدا منکورا کقوله اثنی عشر درهما والنحویون راهم سباط قوش راه گذر سوا بیط اسا باط
ج وفی المثل افرغ من حجام ساباط ساباط خاک روبه سباط نام ماهی بری و سحاط سحلاط بالکسر جاه و نوعی از گیاه سحط سحط گاو بریان (ع بفتحهما) سحطا سخط بالضم و
بفتحتین خشم گرفتن و هو خلاف الرضا (ع ک ا ف ۲) اسخاط بخشم آوردن تسخط کم شمردن و ناجایگاه دادن سرط سرط فرو خوردن لقمه و جز آن
استرط کذلک (ع ک ا ف ۲) وفی المثل لا تکن حلوا فتسترط و لا مرا فتعقی من قولهم اعقیت الشیء اذا ازلته من فیک لمرارته کما یقال اشکیت الرجل
اذا ازلته عما یشکوه و قولهم الاخذ سرّیطی و القضاء ضرّیطی ای یسترط ما یاخذ من الدین فاذا تقاضاه صاحبه اضرط به و یقال سرّیط و ضرّیط ایضا … سرط
بالکسر تیغ با لوده … سیف سرطی شمشیر بران سراط لغة فی صراط سرطان پنج پایک نام برجی بر فلک و رسش بد و ملخی که بر پیوند سم ستور رسید اآبار سمر سمط سمر و سمط
بفتحتین مع سکون الواو شته دوراز بسکل و جز آن سعط سعوط بالفتح دارو که به بینی ریختنی اسعاط دارو ریختن در بینی و نیزه بر سینه زدن استعاط خود را خود
ریختن دارو و مسعط بضم المیم و العین چیز آرد و دان … سعیط وری و خمر سفط سفط جامه دان اسفاط ج سفیط جوانمرد و خوش نفس سفنط بکسرتین نوعی آنجرا
سقط سقوط افتادن چیزی و انداختن بچه ناتمام از شکم و یقال سقط فی یده یعنی پشیمان شد یستعمل مجهولا و منه قوله تعالی و لما سقط فی ایدیهم ای
ندموا قال الاخفش قرا بعضهم سقط کانه اضمر الندم و جوز اسقط بالالف علی ما لم یسم فاعله و قال ابو عمرو لا یقال اسقط قال الخلیل سقط او لدمن
بطن امه و لا یقال وقع اسقاط بچه افگندن زن و جز آن و غلط کردن در سخن یقال سقط فی کلامه و تکلم فما سقط بحرف تسقط بفتح الف افتادن پی هدا
انفعل مسقطة للانسان من عین الناس مسقط بالکسر موضع افتادن مسقط الراس جای زاد مساقطة افگندن ساقط ساقطة ناکسی سقطی اسقاط
ج تساقط خویشتن بر چیزی افگندن سقطة سقاط تسکو خیدن … کردن سقاط ایضا بوقت سخن گفتن یکی زیکی … خاموش بودن و سست شدن
اسپ از دویدن سقط الرمل بالثلاث تمامی ریگ توده سقط الولد بچه ناتمام افتاده سقط الزند آتش که بر جهد از چقماق یذکر و یونث سقطان و بال
شترمرغ سقط السحاب گوشه ابر که بر زمین افتاده نماید سقط الخباء و هر خرگاه سقط بفتحتین متاع نبهره و سهو و غلط در نوشتن و حساب سقیط برف
و شبنم امراة سقیطة ای دنیة تسقط خطا و زلت جستن از کسی سقاط شمشیر گذاره برنده که پیش از مقطوع بر زمین افتد و سقط فروش و فی الحدیث کان
لا یمر بسقاط و لا صاحب بیعة الا سلم علیه البیعة من البیع کالرکبة و الجلسة من الرکوب و الجلوس سلط سلاطة دراز دستی و دراز زبانی سلطه کذا
و قهر تسلیط بر گماشتن تسلط بر گماشته شدن سلطة بالضم برگماشتگی سلطان قهرمان یذکر و یونث سلاطین ج و حجت و لا یجمع لان مجراه مجری المصدر سلیطة زن دراز زبان سلیط مرد فصیح یقال

سوط الظلم لساناً ای افصحهم و روغن زیت و روغن کنجد ایضاً سلطة بالکسر دراز سلاط ج سِلاط دندان کلید سالیط ج و سنایک سلطات سماها تیر سمط + سمط
رشته مروارید یا شبه و جز آن و دوال فتراک سموط ج تسمیط بر فتراک بستن چیزی را استسمط نوعی از شعر یقال قصیدة مسمطة و مسمطیة و فرستاده که باز نگردد و حکمی که رد نشود یقال
خذ حلمک مسمطاً ای مجوزاً نافذا اسماط بالکسر سماطان دو رسته از درخت و مردم یقال مشی بین السماطین سمط پاکیزه کردن موی بره و بز فالذا جهت بریان کردن (ع ف ت
اض ق ک ۲) سمیط مسموط نعت سمیط لعل یک لخت دار ابی حشو اسماط ج سمط سمیط مرد سبک حال و رده خشت پخته سامط شیر که حلاوت و تازگی از وی رفته باشد
و هنوز مزه نگردانیده باشد عن الاصمعی سموط مصدر منه (ع ف اض ۲) سفط + سناط سنوط سنوطی کوسه که هیچ ریش ندارد سوط + سوط تازیانه سوط
سیاط ج و زدن بتازیانه و آمیختن چیزی بچیزی (ع ف اض ۲) تسویط کذلک و قوله تعالی فصب علیهم ربک سوط عذاب ای شدته و یقال [illegible] یقال
اموالهم سویطة بینهم ای مختلطة (ضمیمه) المسرطة من البطیخ خربزه باریک و دراز و قد سرطت بالضم طولاً سر قسطة بفتحتین و ضم القاف شهری است باندلس
و شهری است بنواحی خوارزم سطعط بضمتین ستم کاران و ظالمان سطا مرد دراز یا سقلاطون شهری است بروم منسوب الیه الثیاب سقلاط بروزن و معنی
سجلاط سمیساط بالضم و فتح المیم شهری است بکناره فرات منه الشیخ ابو القاسم علی بن محمد بن یحیی السلمی الدمشقی السمیساطی من اکابر الرؤساء و المحدثین بدمشق و واقف
الخانقاه بها معروف رجل سمرط الرأس مرد کلان سر سمعط الدجاج گرد و غبار بنهاست و اسمعط فلان امتلاء غضبا اسمعط الذکر بزه شد و برخاست شسمهوط
بالضم ماهی است بزرگ بجانب مغرب از نیل مصر سنباط بالضم شهری است از مضافات محله مصر منه محمد بن عبد الصمد الفقیه سیوط و اسیوط بضم هر دو ماهی است
بصعید مصر سیاط بالکسر و انگوری است مشهور فصل الشین شبط + شبوط بالفتح و التشدید نوعی از ماهی شباط نام ماهی است بزبان روم شحط + شحوط
دور شدن (ع بفتحها) اشحاط دور کردن تشحط طپیدن کشته در خون صلته بالباء یقال تشحط المقتول بدمه تشحیط طپانیدن در خون شوحط نوعی از درختان کوهی که از
چوب و کمان سازند شحوط بضمتین کلاهها دراز سیم زائده شرط + شرط شریطة م و پیمان شروط شرائط ج و تعلیق کردن چیزی بچیزی (ع ف اض ق ک ۲) اشتراط
شله و نشتر زدن شرط مشرط نشتر شرط بالتحریک نشان و دستور ریزه و بلابه اشراط الساعة نشانیهای قیامت اشراط المال آرذالها و اشراط القوم اشرافهم و هو من
الاضداد اشراط نشان کردن نشتر و گوسفند بجهت فروختن آماده کردن خویشتن را بکاری یقال اشرط نفسه للهلکة ای جعلها علما للهلاک [illegible] الشرطة لانهم جعلوا لانفسهم
علامة یعرفون بها و قال الاصمعی واحدهم شرطة و شرطی یعنی سرهنگ شحنه شُرَط ج شریط رسن از پوست خرما تافته شرطان دو ستاره از برج حمل [illegible] اشراط
اشراطا نیز گویند رجل شرواط و جمل شرواط بالکسر دراز یستوی فیه المذکر و المؤنث شطط + شط کرانه رود و جوی و کرانه کوهان و دور شدن (ع ف اض ق ک ۲) اشطط
دور شدن و جمع شط شطوط بالفتح ناقة شطوط سترگ کوهان شطاط بالفتح و الکسر دوری و راستی قامت جاریة شاطة راست قامت شطط بالتحریک از اندازه گذشتن در
چیزی و فی الحدیث لها مهر مثلها لا وکس و لا شطط ای لا نقصان و لا زیادة و جور کردن بکسی متعدی بعلی (ع ف ک ۲) و فی حدیث تمیم الداری انک لشاطی ای جائر علی
فی الحکم اشطاط جور کردن در حکم و دور رفتن [illegible] اشتطاط مثله و منع رفتن در طلب چیزی شمط + شمط سپیدی موی که با سیاهی آمیخته (ع ک اف ۲) اشمط شمطاء
نعت منه تشمط در آمیختن چیزی با چیزی (ع ف ک ۲) شمیط آمیخته و صبح لاختلاط بیاضه بالظلمة و گیاه خشک و تر با هم آمیخته و یقال قدر تسع شاة بشمطها [illegible]
والسکون [illegible] ابوابها شماطیط [illegible] متفرقه شمطیط بالکسر کذلک و یقال ذهب القوم شماطیط ای متفرقة و صار الثوب شماطیط اذا تشقق [illegible] شوط + شوط
یک شوطه [illegible] طواف بالبیت سبعة اشواط [illegible] طوف کردن [illegible] شوط براح [illegible] شوط باطل گرد آفتاب که از روزن [illegible] شیط + شیط [illegible]
(ع ف اک ۲) و تمام [illegible] کرده شدن [illegible] که بکشند [illegible] یقال شاطت الجزور [illegible] تشقق و آمیختن خون یقال شاط فلان الدماء ای خلطها
سفک دم القاتل علی دم المقتول باطل شدن خون یقال شاط فلان ای ذهب دمه هدراً و شتافتن و سوختن روغن و زیت [illegible] سوختن دیگ [illegible]
ست بر دیگ اشاطة هلاک کردن [illegible] یقال اشاط بدمه و اشاط دمه [illegible]
[illegible] سوخته [illegible] سوختن و پاک کردن [illegible]
ناقه مشیاط بالکسر زود فربه شونده مشائیط ج (ضمیمه) شنقیطا [illegible] شلط + و شلاطیا [illegible] بالکسر [illegible]
[illegible] شمحط [illegible] شمشاط بالکسر شهری منه ابو الربیع محمد بن زیاد الشمشاطی المحدث شمعط [illegible] اشمعط القوم [illegible]
[illegible] شتابی کردند و متفرق گشتند اشمعط الخیل [illegible] طلب چیزی [illegible] اشمعط الابل [illegible] شنشاط بالکسر [illegible]

فصل الصاد صرط + صراط سراط زراط راه (ضمیمه) صبط دراز خوش رنگ شناطات وشناط ج شنط بضمتین گوشتهای پخته مشنط کمعظم گوشت بریان
ازاله قدان صعوط کصبور دارو در بینی پچکیدن صعط دارو در بینی ریخت (ع ع بفتحها ص ۲) اصعط مثله الاصفنط لغة فی الاسفنط صلطه تصلیطا لغة فی سلطه
تسلیطا رجل مصمرط الرأس مرد کلان سر صنبط برگ سلم که بدان پوست پیرایند لغة فی لسنط الصوط آوازی است از آب وهو ما ضاف منقعة وقد الله
صیاط بالکسر آواز بلند فصل الضاد ضبط + ضبط نگاه داشتن چیزی را بهوش (ع ع ف اک ۲) ضابط هشیار ضبط آنکه بهر دو دست عمل برابر کند ضبطا
مؤنث (ع ک اف ۲) ضبنطی قوی الالف والنون زائدتان للالحاق ضبغط + ضبغطی چیزیکه کودک را بدان ترسانند الالف للالحاق ضرط + ضراط
تیز ضرط بکسر الراء تیز دادن بشل حرق (ع ع ف اک ۲) وفی المثل اودی العیر الا ضرطا ای لم یبق من جلده وقوته الا هذا اضراط تضریط متعدفیه وبدان حکایت
آن فعل کردن صلته بالباء ویقال الاکل سرطی والقضاء ضرطی وقد مر فی فصل السین ضرغط + ضرغطاط بالغین المعجمة بر دمیدن برخود از خشم ضغط +
ضغط فشاردن بر دیوار و جز آن (ع ع بفتحهما) ومنه ضغطة القبر ضغطة بالضم سختی و تنگی و فشارش یقال اخذت فلانا ضغطة اذ ضیقت علیه لتکرهه ضاغط نگاهبان
وستور برچیزی و کشادگی بغل شتر و بسیار گوشت آن و سوسمار ضغیط چاه کنده در پهلوی چاه خوش که آب از هم بوی ناک گرداند ضفط + ضفاطه سست رای
وضعیف عقل شدن (ع ع بضمهما) ضفیط نعت منه قال ابن عباس فی ضفطة وهذه احدی ضفطاتی وشهد ابن سیرین نکاحا فقال فاین ضفاطتکن یعنی
الدف قال ابو عبیدة وانما اراه سماه ضفاطة لهذا المعنی ای انه لهو ولعب وهو راجع الی ضعف الرای والجمل ضفاطة بالتشدید گروه بزرگ ضوط + ضوطه
خمیر سست و گل ولای یکجا ض ضبط + ضنیاط مرد درشت (ضمیمه) ضنبط تن و سر دو دوش خود را در رفتار جنبانید (ع ک اف ۲) ضبعطی الحنظلی
سخت توانا ضرعمط کقذعمل جغرات و شیر سطبر الضرعمط من الرجال آرزومند بهر چیز ضرفطه بست و استوار کرد او را ضرفاطة وضرفطی بکسرهما و ضرافط
بالضم دفرنک کلان شکم والتضرفط ان ترکب احدا وتخرج رجلیک من تحت ابطه وتجعلهما علی عنقه ضرفیطیه کذر نیحیه بازی است مر عرب را ضطط بفتحتین بسیار
گل و لای ضطیط مثله وبضمتین بلاها ضعطه ذبح کرد او را (ع ع بفتحهما) ضفرطه کلانی شکم و جمل ضفرط کذبرج و ضفاریط الوجه کسور بین اللحم ولا نف وعند اللحاظین
ضفروط کعصفور ریگ ضمروط بالضم شکافتن کاه و تنگ جای رجل مضمرط الوجه مرد ترنجیده پوست چهره ضماریط بروزن و معنی ضفاریط ضنط تنگی و دو بار
گرفتن بی ضنوط نعت منه وبفتحتین بانگ و بانگ و لاف زدن و پیه ضناط بالکسر بسیار انبوهی مردم بر چاه و مانند آن یقال قد انضنطوا وضنط من اللحم کفرح
اکتنز فصل الطاء طرط + اطرط بی آبرو و بالضاد المعجمة کذلک طیط + طیوط بانگ کردن شتر (ع ع ف اک ۲) جمل طاط طائط نعت طاط
مرد سخت خصومت و دراز طوط مرد دراز و پنبه (ضمیمه) طاطین بالضم وفتح الطاء بلا و کریزی اطلط نعت منه فصل الظاء ارض ظریاطه
واحدة زمینی که بریکسر شت باشد قطرمط فی الطین در گل افتاد ارض متنظرمطة ای رزغة فصل العین عبط + عبط دروغ گفتن بی سبب
و بهانه و خوشتن را در جنگ انداختن بی سبب و شکافتن جامه (ع ع ف اک ۲) معبوط عبیط نعت منه عبط ج و رسیدن سختی و بی علت کشتن شتر را عبیطه
نعت منه عبیط گوشت و خون تازه و یقال مات فلان عبطة ای صحیحا شابا اعتباط کشتن شتر را بی علت عثلط + عجلط + عکلط + لبن عثلط
و عجلط و عکلط شیر سطبر خفته عثالط عجالط عکالط کذلک عذط + عذیطه بوقت جماع حدث کردن عذیوط عذیوطه بالکسر و فتح الیاء لغتان عرفط
+ عرفط بالضم نوعی از درخت طاق عرقط + عرقیطة عرقیطان بالقاف جنبنده عصرط + عضرط عضروط بدبنا کسی دونده عضاریط ج
عضرط بفتحتین میان دو خصیه و فقحه فلان الب العضرط ای کثیر الشعر بها عضرفط + عضرفوط کربشه کنز عضیرف عضیریف تصغیره عطعط +
عطط بدرانشگافتن جامه را (ع ع ف اک ۲) تعطیط کذلک انعطاط لازم منه عطعطة آواز کردن و عیط عیط گفتن و آن صوتی است که برنایان لوت
بازی باهم کنند معطوط آفتاب عطاط بالفتح شیر و مرد دلیر عفط + عفط تیز دادن بز (ع ع ف اک ۲) و بینی فشاندن او و راندن شبان گوسفند را بجای
شکل کرا عطسه دهد و یقال ماله عافطة ولا نافطة یعنی نیست میش و ماده بز و هذا کقولهم ماله ثاغیة ولا راغیة ای لا شاة تثغو ولا ناقة ترغو عافطة عقاطة کنیزک شبانی
کننده علط + علاط داغ کردن بر گردن شتر (ع ع ف اض ۲) و به بدی یاد کردن کسی را و به تیر زدن علاط بالکسر داغ بر پهنای گردن و رسن گردن شتر
علاطان دو کرانه گردن تعلیط کشادن علاط از گردن شتر ناقة علط بضمتین بی مهار و بی نبد کردن عن الاصمعی اعلاط ج علطة بالضم کردن نبد جمیل اعلواط
از گردن شتر بر نشستن بر پشت او و بر چفسیدن بر کسی تعلیط ایضا گبسیار داغ کردن شتر را علبط بالکسر برگ مرخ و آن درختی است که بمالیدن و زدن از وی

النش کبر ابتدبر فی المثل فی کل شجرة نار واستمجد المرخ والعفار و مرد کره علبط + علبط علابط بالضم سطبر علبط علابط علابطة رمهٔ گوسفند عمروط + عمروط
و زد عماریط عمارط ج بفتحتین و تشدید الراء سبک عملط + عملّط بتشدید اللام سخت عنشط + عنشّط بخود دراز عشنط کذلک یقال جمل عشنط و جمل عشنطط
عشنق کذلک والجمع عشانطة و عشانقة عنطط + عنطنط دراز عنطیان بالکسر والیاء اول جوانی عوط + عوط بار ناگرفتن ناقه یک سال نخست (ع ع ف اص
۲) عائط نعت منه عوط عیط عوطط ج عائط عیط و عوط و عوطط آنکه آینده هم بار نگیرد اعتیاط تعوط تعیط سالها بار ناگرفتن ناقه و گوسفند اعتیاط دشوار آمدن
کار و فی الحدیث انه بعث مصدقا فاتی ابنة شافع یعنی التی معها ولدها فلم یاخذها فقال ائتنی معتاطا عیط + عیط بالتحریک درازی گردن اعیط نعت منه
اعیطاء کذلک و ربما قالوا قارة عیطاء اذا استطالت فی السماء و قصر الاعیط المنیف (ضمیمه) لبن عجلط + و عجالط شیر سطبر و خثرات عذفوط
بالضم دابه است خرد نازک و سپید فام یشبه بها اصابع الجواری لبن عذلط شیر سطبر و خثرات عرطت الناقة الشجر اکلتها حتی ذهبت سخیا
عروط نعت منه عرط کلکتب ج عرط عرضه آبروی او را عیب کاست اخترطه مثله عریط کدرهم و ام عریط و ام العریط کژدم العرط بالفتح النکاح علسطیا
کعلیان معنی است بنجد عسمطه خلط ملط کرد آنرا عسلطه سخن بی انتظام و کلام معسلط ای مخلط عشطه کشیده خدب کرد آنرا (ع ع ف اک ۲)
عشنط بالفتحتین و تشدید النون المفتوحة مرد بسیار دراز یا مرد نازک و ظریف خوش اندام عشنطون و عشانط ج و تعشنطت زوجها تعلقته لحفدومه
عضط وقت جماع حدث کرد (ع ع ف اک ۲) عضیوط بالکسر نعت منه العضفوط کعصفور جنسی بون العضرفوط عضیوط بر وزن و معنی عذیوط
عضیوطه ماده موش دشتی عفلط کربیج و عملس و زنبیل مرد کول و عفلطه خلطه عفنظ کعملس مرد زفت بدخلق و دابة الارض العقط بالفتحتین فی الهمة
کالقفط لبن عکلط کعلبط شیر سطبر کلام علسط سخن بی انتظام علشظ کعملس مرد بدخلق و فی صحتها نظر علقطه آمیخت آنرا عمط عرضه
آبروی او را عیب ناک کرد (ع ع ف اص ۲) اعتمطه مثله و عمط النعمة الله ناسپاسی نعمت خدا کرد و عمط کفرح مثله لغة فی الغین العنط + و العنطة
بضمها مرد کوتاه بسیار گوشت عنقط بالضم زفت بدخلق و دابه است عنقطة مونث و ما بین الشاربین الی الانف فصل الغین غبط + غبط دست
بر دنب و تهی گاه گوسپند نهادن که فربه است یا لاغر (ع ع ف اک ۲) غبطة بالکسر نیکوئی احوال و آرزو بردن بحال کسی بی آنکه زوال آن خواهد از و
(ع ع ف اک ۲) غبطة بالفتح کذلک و یقال فی الدعاء اللهم غبطا لا هبطا ای نسألک الغبطة و نعوذ بک من ان نهبط عن حالنا اغتباط به آرزو آمدن
یقال غبطته فاغتبط کقولک منعته فامتنع و حبسته فاحتبس غبیط زمین هموار و نام وادی و پالان شتر که بروی هودج بندند غبط ج اغباط همیشه داشتن پالان
بر پشت شتر و همیشه بودن تب و پیوسته باریدن باران غط + غط غوطه دادن در آب (ع ع ف اص ۲) خرخر بدین شتر (ع ع ف اک ۲) غطیط کذلک
و خرخر کردن در خواب غطاط بالفتح نوعی از سنگ خوار غطاط طیرکی غطاط بالضم اول صبح غطغطة آواز کردن قدر مغطغطه دیگ جوشان تغطمط
آواز با شاد ما فی غطامط بالضم آواز جوش دیگ و دریا میم زائده غلط + غلط غلط کردن در سخن و غلت بالتاء در حساب (ع ع کس ف ۲) یقال غلط
فی امره و غلت فی الحساب و بعض العرب یجعلهما لغتین بمعنی اغلاط بغلط افگندن کسی را مغالطه یکدیگر را غلط دادن تغلیط بغلط منسوب کردن اغلوطة
بضمتین سخن که بدان کسی را بغلط اندازد و نهی رسول الله صلی الله علیه و سلم عن الاغلوطات و یقال حدثته حدیثا لیس بالاغالیط غمط + غمط بالفتح
خوار داشتن نعمت را (ع ع کس اف ۲) و خوار داشتن (ع ع ف اک ۲) و فی الحدیث انما ذلک من سفه الحق و غمط الناس یعنی ان یری الحق سفها و جهلا و یحتقر
الناس اغماط دائم بودن تب مثل الاغباط غوط + غوط فرو شدن در چیزی (ع ع ف اص ۲ ک ۲) یقال اتی فلان الغائط یعنی زمین پست مغاک
و یکنی به عن العذرة لاتیان الانسان عند قضاء الحاجة الیه غوط اغواط غیطان ج تغوط تغائط کردن غوطه دمشق (ضمیمه) غرناطة شهری است
باندلس او لحن و الصواب غرناطة و معناها الرمانة بالاندلسیة غطمطه اضطراب موج دریا و جوش زدن دیگ و آواز سیلاب در وادی و بحر غطامط
بالضم و غطومط و غطمطیط دریا کلان موج بسیار آب و کعلالط و سلسبیل آواز غطماط بالکسر موج متلاطم تغطمط آواز شکسته و آواز جوش دیگ و تموج آب
موج غماط کعملس و دراز گردن فصل الفاء فرط + فرط در گذشتن در کاری (ع ع ف اص ۲) و یقال ایاک و الفرط و یقال لقیته فی الفرط بعد الفرط
ای الحین بعد الحین مع انه فرط یوم او یومین قال ابو عبیدة لایکون الفرط اکثر من خمس عشرة لیلة و تقصیر کردن در کاری و فوت کردن آن صلوة الی وقتها
کردن صلوة لعلی و منه قوله تعالی ان یفرط علینا و پیش دستی کردن در سخن یقال فرط الیه منی قول ای سبق و پیش دستی کردن با سب یا مدن بر و (ع ع ف اک ۲)

فارط نعت منه فُرّاط ج فُرّاط القطا پیش روندگان سنگ خوار سوی وادی آب یا فراط شتابانیدن و پیش فرستادن و پرکردن توشه دان و حوض از آب
غدیر مُفْرَط بالفتح الراء حوض پر و فراموش گذاشته و منه قوله تعالی انهم مُفْرَطُون ای متروکون منسیّون فی النار و از حد درگذشتن در کاری فُرطة بالضم اسم
للخروج والتقدم فَرطة بالفتح مرة منه مثل غُرفة و غَرفة و حُسْوة و حَسْوة منه قول ام سلمة لعائشة رضی الله تعالی عنهما ان رسول الله صلی الله علیه وسلم نهاک
عن الفُرطة فی البلاد فَرَط بالتحریک آنکه پیش رود تا اسباب آبخور از دلو و رسن و پاک کردن جاه خبر آن راست کند و هو فعل بمعنی فاعل مثل تبع بمعنی تابع یقال رجل
فَرَط و قوم فَرَط ایضا یستوی فیه الواحد والجمع و فی الحدیث انا فرطکم علی الحوض و منه قیل للطفل المیت اللهم اجعله لنا فَرَطا ای اجرا یتقدمنا حتی نرد علیه فارطان
دو ستاره مقارطة فِراط پیش دستی کردن تفارط کذلک و تکلم فلان فَرطا سبقت منه کلمة ما و فِراط بالکسر آبی که هر که پیش آید او را بود از قبیله امر فُرُط بضمتین کاری
که در و از حد گذرانیده باشند و کار گذاشته و مانده و منه قوله تعالی و کان امره فُرُطا و پشته و بلندی افراط ج یقال الیوم تشرّح علی الافراط و اسپ تیز گذرنده از
اسپان افراط الصبح اوائل تباشیره تفریط در گذشتن از کسی و گذاشتن و دور کردن تا بایست از کسی و قلما یستعمل الا فی الشعر و تقصیر کردن و ضایع کردن
و فراموش کردن افتراط فوت شدن نیکی و فرط فرستادن یعنی فرزند نارسیده مردن کسی را فرشط ۔ فرشطة پای از پای کشاده و دور نهادن
و هو مثل الفرشحة فسط ۔ فسطاط بالضم شهرستان مصر فسطاط فساط فستات بضم الفاء و کسرها خیمه و خرگاه بزرگ جماعت انبوه قسیط
و بچه خرما و چیده ناخن فلط ۔ فلط بفتحتین فلاط بالکسر ناگاه یقال لقیته فلطا و فلاطا و تکلم فلان فلاطا فاحسن اذا فاجأ بالکلام و حسن افلاط
رهانیدن یقال افلطنی الرجل مثل افلتنی (ضمیمه) فرنط در زمین سست شد انفشط العود پاره شد و لایکون الا رطبا فصیط بروزن
و معنی قسیط ۔ فقط مرد پهن بینی فطوطی بفتحتین مرد هموار پشت فطا فطا آواز زجر و آواز جماع فطفط ریخ زد یا بطرزی حرف زد که فهمیده نشد
فلسطون ۔ و فلسطین بکسرها و قد یفتح فاؤهما شهری هست بشام و شهر [illegible]
او یلزمها الیاء فی کل حال [illegible] فوط کسر و جامه است که از سند می آرند یا ازار است

فصل القاف

[illegible] قبط ۔ قبط بالکسر اهل مصر و بنگ آن یعنی اصل آن قبطی منسوب قبطیّة مونث و کتان
باریک و سپید که از مصر خیزد و قد یضم لانهم یغیرون فی النسبة کما قالوا سهلی و دهری قباطی بالفتح ج قباط بالضم و التشدید حلوا بک قبیط قبیطی مثله قبیطا
ایضا اذا خففت مددت و ان شددت قصرت قنبیط کرم قحط ۔ قحط خشک سال قحوط باز ایستادن باران و تری از هوا (ع ع لغتهما ک اف ۲)
اقحاط بقحط رسیدن و قحطوا ایضا علی مالم یسم فاعله قحطا قحطان نام ابو الیمن قرط ۔ قرط بالضم گوشواره قرطة قراط بالکسر ج مثل رمح و رماح نام
مردی قراط ایضا شعله چراغ تقریط گوشواره نهادن بر کسی و لگام در سر اسپ افگندن و بینی چراغ پاک کردن یعنی سوختگی پلیته را دور کردن تقرط با گوشواره
شدن قیراط نیم دانگ و اصله قرّاط بالتشدید لان جمعه قراریط فابدل من احدی حرفی تضعیفه یاء کما فی دینار و دنانیر قرطیط و اهیه یقال ما جاد فلان بقرطیطة
ای بشیء یسیر قرطاط بالضم جل شتر که پالان بر زبر او نهند قرطان کذلک قراطط ج قرفط ۔ اقرنفاط فراهم آوردن ماده ذیلها فرج را وقت
گشنی قرمط ۔ قرمطة تنگ نبشتن خط و نزدیک نهادن گام اقرماط در نجیدن پوست قرمطی واحد القرامطة و هم رهط من الناس قسط ۔ قسوط
بیداد ی (ع ع ف اک ۲) قوله تعالی و اما القاسطون فکانوا لجهنم حطبا قسط بالکسر داد و عدل (ع ع ف اض ۲ ک ۲) و پیمانه که نیمه صاع باشد و شش یک فرق
و آن شش قسط باشد و بهر اقساط عدل و داد کردن قوله تعالی ان الله یحب المقسطین تقسط بخش گرفتن قسط بالضم نام دارو قسط بالتحریک راستی ستخوانهای
ساق ستور و آن عیب است و بر آن عیب بان (ع ع ک اف ۲) فرس اقسط نعت منه بعیر اقسط شتر که پی قوائم وی خشک باشد در خلقت ناقة قسطاء قسطر قسطیله
قسیله قطط ۔ قطط سر پینا بریدن (ع ع ف اض ۲) و منه قط القلم و فی الحدیث کان علی رضی الله تعالی عنه اذا اعتلی قدّ و اذا اعترض قط و کران شدن
نرخ (ع ع ف اک ۲) یقال ما رأیته قط ای فیما مضی من الزمان و بر گزیقال ما رأیته قط ندیدم هرگز و کانت اصله قطط فلما سکن الحرف الاول للادغام جعل
الاخر متحرکا الی اعرابه و قط بضمتین ایضا للمبالغة و قط مخففة ایضا فی المعتبر کقولهم لم اره قط و هی قلیلة و هذا اذا کانت بمعنی
الدهر فاما اذا کانت بمعنی حسب فهی مفتوحة ساکنة الطاء تقول ما رأیته الا مرة واحدة فقط فاذا اضفت قلت قطک هذا الشیء ای حسبک و ربما دخلت النون
[illegible] الساکن الذی یبنی علیه الاسم و هذه النون تسمی النون العماد التی تدخل فی الافعال و ان لا سماء اذا اضفته الی المتکلم کقولک ضربنی لوقایة الفعل من الجر و انما ادخلوها

فی اسمائے مخصوصة نحو قطنی وقد فی ولد فی وتبل عنی ومنی حرفین لا یقاس علیهما ویقال قطاما تبل قطام اسم زنے چنید قطط بفتحتین سخت مرغول موی معد ومنه ایضاً (ع ع ک
اف ۲) یقال قطط شعره علی الاصل باظهار التضعیف هو قطط الشعر وقطط شعر بمعنے قط بالکسر کربه نر قطاط ج وناوه وبراتے صلة باللام ومنه قوله
تعالی عجل لنا قطنا قطة گربه ماده قطقط بکسرتین ریزه ترین قطره باران رذاذ بزرگتر از وی وبالاتر وبازغیثه وبازخبته وسیمهان هلبة دیمة دختته و
خفنگة قطقطانة بضمتین نام جای قحط + قحذط سخت وتنگ گرفتن بر غریم قعطه یکبار (ع ع بفتحتها) اقتعاط عمامه بستن بر سر بی تحتی وآن زیر زنخ درآوردن
بود وفی الحدیث انه علیه السلام نهی عن الاقتعاط وامر بالتلحی مقعطه دستار بزرگ قعفط + قفط سفاد کردن مرغ ماده را (ع ع ف اص ۲ ک ۲) ویقال القفط
لذوات الظلف قمط + قمط سفاد کردن مرغ ماده را (ع ع ف اک ۲) ویا گوسپند بستن بجهت کشتن ودست وپا بند کودک بستن بگهواره (ع ع ف اص ۲)
قماط رسن که قوائم گوسپند بندد بوی ودست بندو پابند کودک گهوارگی وقمط الاسیر ای جمع بین یدیه ورجلیه بحبل قمط بالکسر بندی نوازه وجز آن جز شیاخول قمیط
ای تام قنط + قنوط نومید شدن (ع ع ف اص ۲ ک ۲) قنطقناطة کذلک (ع ع ک اف ۲) قنط بالکسر نعت منه وقری فلا تکن من القنطین ای بفتح العین
فیهما وکسر العین فیهما فانما هو علی الجمع بین اللغتین قاله الاخفش قوط + قوط رمه گوسپند اقواط ج (ضمیمه) قشط پوشش برداشتن وبرهنه کردن و
بعصا زدن انقشطت السماء وتقشطت ابر از آسمان وا رفتند قیشاطة بالفتح شهری است بمغرب منه محمد بن الولید الادیب کشاط بالکسر انکشاف قیعرطة
بازکردن بنای وویران کردن قعموط کعصفور گوی دراز که در آن کودک را بپیچند قعموطة گویک کوه ملطان قفلطة من یده از دست او ربودن آس قلطی
کبرسی مرد نیک و کربه خرد وسگ کوتاه قلاط بالضم شله ومرد بدنفس سرکش قلیط کسکیت بیمار خاصیه قلیط نعت منه قلاط کغراب وسمک مستوغرا نر
فرزندان جن شیاطین قلط زشت روی و هذا اقلط منه آیس قلاط بالکسر قلعه است مابین قزوین وگیلان اقلعط الشعر موی مرغول وسخت شد مقلعط
که قشعر گرنیده تر ستاره و اقلعط الراس سر سخت مرغول موی لا یکاد یطول شعره والاسم القلعطة قلفاط بالفتح لقب محمد بن یحیی الادیب قمعوطة
بالضم کویک کوه غلطان قمعط زبر بن شکم کلان شدن و زیرین شکم بیت شدن و تداخل بعضه فی بعض القنبیط بالضم وفتح النون المشددة اغلظ انواع الکرنب
سبز متغاط و محتملة بذره لاتحمل ومحمد بن الحسین القنبیطی محدث قسطیط بالضم وفتح السین رشتی است معروف فصل الکاف کشط + کشط
برهنه کردن وجل از پشت ستور برگرفتن قشط لغة فیه وقری واذا السماء قشطت و پوست شتر باز کردن یقال کشطت البعیر مثل جلدته ولا یقال سلخته
انکشاط رفتن بیم وترس (ضمیمه) الکحط لغة فی القحط وفتحته یقال قد کحط القطر وعام کاحط الکسط بالضم القسط وآن داروئی است کسطان
بالفتح غبار کاطة دویدن مرد لنگ یا بر یکپا کلطة بفتحتین ابن للفرزدق والکلط بضمتین الرجال المتقلبون فرحاً ومرحاً فصل اللام لبط + لبط
بزمین زدن ودست و پا بر زمین زدن شتر و رفتن (ع ع ف اک ۲) التباط کذلک لبطة بفتحتین اسم فیه رفتار ریلنگی ونام مردی لحط + لحط المکان
لحطا بیقه لطط + لط جمیل یقال رأیت جنفها لطاحسنا وکرانا وعقده حسنا کلها بمعنی لطاط ج خفیدن برچیز ولازم بودن بکار (ع ع ف اک ۲) صلة بیاءه
ومنکر شدن حق کسی را و ربا قالوا ملطیت حقه لانهم کرهوا اجتماع ثلث طاوات فابدلوا من الاخیرة یا پوشیده فرو هشتن ودم میان دو ران درآوردن شتر (ع ع ف اص ۲)
الطاط پای کردن برنگار و برنگار رد گرفتن یقال ما لک تعینه علی اللطط وسخت خصومت شدن لططا افتادن دندان وخرده شدن ان ماند رنحیا دندان اللط نعت
ومنکر شدن حق کسی را الطاط بکسرتین گرسپید بی دندان ناقه کلان سال ملطاط بالکسر ستاره سرم کرانه وادی و دریا وقول ابن مسعود هذا اللطاط طریق بقیة المومنین هرابا
من الدجال یعنی شاطی الفرات وملطاط البعیر حرف فی وسط راسه لعط + لعط + لعطاء گوسپند گردن سیاه لعطة بالضم سیاهی کردن لای سیاهی زردی مرغ لغط +
لغط بفتحتین بانگ وخروش (ع ع بفتحها) الغط لغاط بالکسر الغاط کذلک لغاط بالضم کوهی لقط + لقط از زمین برگرفتن (ع ع ف اص ۲) التقاط کذلک
و درانچیدن انچی چیدیم یقال لکل ساقطة لاقطة ای لکل ما ندر من الکلام من یسمعها ویذیعها لاقطة الحصی سنگدان مرغ لقیط بچه افکنده وجز آن که بردارند وا لقبوا للقیطة
قومی از عرب لقطة بفتحتین بچه برداشته و برچیده شده و لقط المعدن ریزه زر که یافته شود لقط سنبل لقاطة خوشه برچیده یقال لقطنا الیوم لقطا کثیرا السیاه خوشه چیدیم
فی هذا المکان القط من المرتع ای شئ منه قلیل التقاطة ودم اندک پراگنده تلقط از جا بجا گرفتن خرما وجز آن و درو شد الشئ التقاطا بحیث علیه بغتة لوط + لوط
لیط چسبیدن بنده بالباء (ع ع ف اص ۲ ک ۲) یقال هو الوط بقلبی والیط چسپان تر است التیاط چسپیدن یقال هذا الامر لایلیط بصفری ای لا یعلق
بقلبی استلاط بر خود چسپانیدن وفی الحدیث استلطتم دم هذا الرجل استوجبتم لوط رد یقال الیس لوطة و لوطیة به بکل و در گرفتن اندود حوض با گل خوض لوط کردن نوح لوطة

کذلک (ع ف اض ۲) لوط نام پیغمبرے علیه السلام لهوط + لهطت المرأة فرجها بالماء و الهطته ضربته و لهطت به الارض ضربته بها لیط + لیطة پوست
نے ایلاج و کونه چیزی و شیطان لیطان اتباع (ضمیمه) لاطه بکاری حکم کرد پس شتیبید بران (ع بفتحها) ولاطه بسهم اصابه به و قشقناه فالح علیه واتبعه
بصیره فلم یعیره حتی تواری و لاطه بالعصا ضربه و لاط فی مروره مر فارا مستعجلا لا یلتفت و لاط علیه شتد لشط بالفتح سبک انداختن و کم زدن یا بکف دست بر پشت
کم زدن و سبک انداختن بهانه چو التخاط بروزن و معنی خلاط لعفط کنیج زن بد زبان لمط اضطراب کردن و تیره زدن لمطة زمینی است در بربر و قبیلة از آب
الیها الدرق لانهم ینقعون الجلود فی الحلیب سنة فیعملونها فینبو عنها السیف القاطع او لمط اسم امة من الامم و التمط بحقی ذهب به **فصل المیم** محط + محط کشیدن
کمان و جز آن و بیرون کشیدن تیر و انداختن آب بینی امخاط کشیدن و در کمان تیر را صلة یعنی و بگذرانیدن تیر از آنچه بر وی آید صلة لعن مخاط بالضم آب بینی تمخاط بینی فشاندن
و از دست بیرون کشیدن خنجر و شمشیر بر کشیدن تمخط بینی فشاندن مرط + مرط موی بر کندن (ع ف اض ۲) مراطة موی فتاده امراط وقت بر کندن شدن
موی امرط بالکسر گیاه از صوف و خز که بر میان بندند مروطج تمرط افتادن موی امرط سبک از پشت و در دو تیر پر افتاده سهم مرط بفتحتین تیر بی پر سهام مراط مثل سلب
و سلاب و مرط بالتسکین جمع امرط مرطی بفتحتین نوعی از دویدن مریطاء میان ناف و زهار و منه قول عمر رضی الله تعالی عنه لرجل اذن ورفع صوته اما خشیت ان
ینشق مریطاؤک مسط + مسط دست در فرج ناقه کردن و رحم او را از آب فحل لئیم پاک کردن و رود ده شتر را از علت (ع ف اض ۲) ماسط گیاه شور که شکم
براند مسیطة مسیط آب تیره لوبی که در تک حوض ماند وسیل اندک مسیطة اندک از آن مشط + مشط شانه کردن لازم متعد (ع ف اض ۲) امتشاط کذلک لمّة
مشیطة ای ممشوطة مشطة بالکسر نوعی از شانه کردن کالرکبة و الجلسة مشاطة موی که بشانه افتد مشط بالضم شانه امشاط ج و گیاه ریزه که آنرا امشط الذئب خوانند
و تنحو انها بی پشت پای و شانه کتف مطط + مطط کشیدن چون مد و بر کشیدن ابرو از تکبر و جز آن (ع ف اض ۲) تمطط لازم فیه مطیطة آب ایستاده و زنگ حوض
مطیطاء بالضم والمد خرامیدن و دست انداز آن و منه فی الحدیث اذا مشت امتی المطیطاء و خدمتهم فارس و الروم کان باسهم بینهم معط + معط بی موی شدن
اندام معط نعت منه امعاط تمعط ریختن موی و جز آن امعاء و سولقال منه ریختن موی سن و سوده شدن آن امعط گرگ بی موی ریخته (ع ک اف ۲) لص امعط لصوص معط
مغط + مغط بالغین المعجمة کشیدن مثل المد و کشیدن کمان و جز آن امتغاط بلند شدن روز رجل ممغط مرد کشیده قامت تمغط بازیدن آب از دویدن مقط + مقوط
لاغر شدن شتر (ع ف اض ۲) ماقط شتر زار دفال شنگ نیستند یقال فلان ماقط بن لاقط بن لاقط فالساقط عبد الماقط و هو عبد اللاقط و هو عبد عتیق مقاط بند
گهواره و مانند آن بمقلوب قماط ملط + ملط سبک بر پیش شدن (ع ک اف ۲) املط نعت منه مثل امرط املاط افگندن ناقه بچه را املیط بچه انداخته ملط بالکسر آنکه نسب وی
معلوم نباشد غلام ملط خلط امتخاط النسب ملاط میلاو گل دیوار انبار ملاط دو بازوے شتر ملطی نوعی از دویدن مثل المرطی و یقال مضی فلان الی موضع کذا فیه ال حیلة
ملطای لا تعهدة ای الارجیة ملطیة نام شهرے میط + میط جور کردن و حکم و دور شدن و دور کردن لازم متعد و رفتن و دفع کردن و راندن (ع ف اک ۲) میاط دفع و زجر
کردن یقال القوم فی هیاط و میاط ای فی مدافعة و مراجعة تمایط دور شدن و با یکدیگر بد شدن قوم اماطة دور شدن و دور کردن لازم متعد (ضمیمه) ممعط الکتف و بما
افزونی یقال استلا و نماتجد سطا ای مزید امشط بدست افشردن چیزی بر زمین رجل ممحط الحلق کمعط مستر خیه فی طول یعنی مرد دراز فرو هشته خلقت المحط
شبیه بالمخط و تمام ماحط سال کم باران نحیط الوتر برآوردن و درستی و تر گذرانیدن انگشتان بران امتحاط دویدن شتر و کشیدن شمشیر و نیزه مرحبطة شهری است به مغرب مصط
مانی الرحم در زیدان شتر ماده دست داخل کرده است بشین برآورد و یفعل اذا انزأ علیها الفحل اللئیم مصط بالضم شانه و تأتی فیه اللغات المتقاربة لغة لربیعة و الیمن یجعلون ا
ما داخیرها الصتة معاط گلمس و درشت قلب غلاط مرد خبیث کرنیز مقعوطة بروزن و معنی قمعوطة یعنی گویا که علطان مقلوط شهری است بصعید مصر **فصل
النون** نبط + نبوط بر آمدن آب از زمین و چاه (ع ف اض ۲ ک ۲) انباط بآب رسیدن چاه کن استنباط بیرون آوردن چیزی و نبطی شدن قوم یقال استنبط
القوم نبط نبیط گروهی از مردم رجل نبطی نباطی نباط مثل یمنی یمانی یمان نباطی بالضم ایضا نبط آب که از قعر چاه بر آید نبطة سپیدی بغل و شکم اسپ فرس انبط نعت
منه و شاة نبطاء سپید پهلو نبطاء ایضا پنجیط بانگ و زفیر (ع ف اک ۲) نخط + نخط انتخاط بینی افشاندن مثل مخط و امتخاط یقال لا ادری ای النخط هو
ای ای الناس هو نشط + نشاط بالفتح شادمانی نمودن (ع ک اف ۲) نشیط شادمان تنشط شاد مانی نمودن و بنشاط رفتن ناقه النشاط ضد اندو منو ر بانشاط
شدن و فربه کردن علف ستور را و گره کشادن نشیطة آنچه غزاة در راه یا بند از غنیمت ناشط گاو دشتی و قوله تعالی والناشطات نشطا یعنی النجوم تنشط من برج
الی برج کالثور الناشط من بلد الی بلد نشطه گزیدن مار (ع ف اض ۲ ک ۲) و بیرون انداختن کسی را از جائی بجائی و آب بر کشیدن از چاه بی بکره و گره آسان

(ع ف اک ۲) انشوطة بالضم گره آسان کشا چون گره ازبند و مانند آن یقال ما عقاله بانشوطة ای ما مودته بواهیة هشاط کشیدن گره تا کشاده شود
پس انشاط مثل نشوط آسمان و اخلاق آنکه بیک کشیدن دلو برسر چاه آید ازوی نشوط چاه که دلو ازوی به بسیار کشیدن برآید و ایضاً نوعی از ماهی نشیط نام مردی و بنا وفی المثل
لا حتی بیرح نشیط من مرو **نطنط** دراز **نطناط** دراز نطانط ج نطنطة بدراز اکشیدن **نعط** **ناعط** جبی از همدان و نام کوهی **نفط** **نفط** بفتحتین
آبله کردن دست نفیط کذلک نفطة بالکسر آبله (ع ک اف ۲) تنفط آبله کردن نفط بالفتح و بالکسر وعن الکسر افصح نفیط تیز کردن دیگ جوشان و از خشم جوشیدن و
بینی فشاندن ماده بز (ع ف اک ۲) ویقال ماله عافطة ولا نافطة و مذکره **نقط** **نقطة** بالضم خجک سیاهی بر سفیدی یا عکس آن نقط نقاط ج نقط خجک زدن
حروف را (ع ف اض ۲) تنقیط کذلک نقاط نعت منه **نمط** **نمط** بفتحتین نوعی از فگندنی انماط ج و ایضاً گروه مردم که بریک کار باشند وفی الحدیث خیر
الامة النمط الاوسط یلحق بهم التالی ویرجع الیهم الغالی **نوط** **نوط** میان پشت و سرین و هرچه از چیزی درآویخته شود و درآویختن (ع ف اض ۲) وانما هیه
سینه شتر لیستعمل مجهولا و توشه دان که درو خرما نهند و از شتر درآویزند نوطة آماس سینه شتر و کینه وفی المثل عاط بغیر انواط ای تناول ولیس هناک شئ معلق انواط
معلاق فهاذات انواط نام درختی تنواط آشیانه مرغ که از وی درآویزند چون علاقها و جز آن ویقال نوطة من طلح یعنی طلحستان همچنین عیص من سدر و ایکة
من اثل و فرش من عرفط و وهط من عشر و غال من سلم و سلیل من سمر و قصیمة من غضا و من رمث و ضریمة من غضا و من سلم و حرجة من شجرة انتیاط دور شدن وفی
فلان منتی مناط الثریا ای فی البعد نیاط بیابان کشنده نیط نیاط رگ دل یقال رماه الله بالنیط ای بالموت ویقال للارنب مقطعة النیاط کما قالوا مقطعة ا
ونیاط القوس معلقها نا طرگ پشت تنوط بالضم جانور حزدبرابر گنجشک که در جنگلها خانه او از شاخ باریک آویکان باشد بریک تار ضعیف تنوطة یکی از و یقال احمق
من تنوط (**ضمیمه** **ناط** بانک و نفیر کرد (ع ف اک ۲) ننبیط بروزن و معنی تخبیط **النسط** المسط فی المعانی الثلثة الاولی و الضمتین الذین یتحرجون لاد
اذا تعسر ولادها یعنی کسی که هنگام تعسر زادن ناقه بچه از زهدان برآرند **نغط** بفتحتین مردمان دراز قد نهطه بالرمح به نیزه زد آنرا (ع بفتحها) **نیط** رگ
یا جنازه یا مهلت نیط دور شدن (ع ف اک ۲) انتیاط مثله **فصل الواو** **وبط** **وبط** و بوط ضعیف رای شدن (ع ف اک ۲) دلبط بفتحتین کذلک
(ع ک اف ۲) وابط ضعیف و بددل و بازداشتن از حاجت کسی را **وخط** **وخط** در آمیختن سپیدموی و نیزه گذاره زدن و شتاب رفتن **ورط** **ورط**
ورطة هلاکی و زمین هموار بی راه و نشان ایراط تورط در هلاکت انداختن تورط لازم منه وراط بالکسر مکر و فریفتن وفی الحدیث لاخلاط ولا وراط **وسط** **وسط**
سطة در میان شدن (ع ف اک ۲) ویقال فلان وسیط فی قومه آنکه در نسب میانه و در محل رفیع باشد الاصبع الوسطی انگشت میانگی والصلوة الوسطی نماز میانگی
توسیط درمیان آوردن چیزی فیری فوسطن به جمعا و بریدن چیزی به دو نیم توسط میانجی کردن وساطة میانجی وسط بفتحتین میانه و بهست از هر چیز قوله تعالی
جعلناکم امة وسطا ای عدلا شئ وسط چیزی میانه نه زشت و نه نیکو واسطة القلادة جوهر میانگی گزیده و واسط نام شهری وهو مذکر مصروف لان اسماء البلد
الغالب علیها التانیث و ترک الصرف الاسمی والشام والعراق و واسطا و فلجا و حجرا فانها تذکر و تصرف و واسط الکور پیش پالان ویقال جلست وسط القوم
بالتسکین و جلست وسط الدار بالتحریک و الصواب جلست فی وسط الدار لانه اذا کان متحرکا کان محدودا و افلاتدین فی و کل موضع صالح فیه بین فهو وسط بالتسکین
وان لم یصلح فیه بین فهو وسط بالتحریک **وطوط** **وطواط** فراشتوک و شب پره وطاوط ج و مرد ضعیف بددل ویقال هو اقصر فی اللیل من الوطواط
یعنی الخفاش **وقط** **وقط** وقیط مغاکی در زمین سخت یا کوه که در وی آب گرد آید وقاط ج توقیط مغاک کردن باران زمین را و آب که از بالا چکید موقوط انداختن
وقط ایضاً افگندن صلته بالباء یوم الوقیط کان فی الاسلام بین بنی تمیم و بکر بن وائل **وهط** **وهط** شکستن (ع ف اک ۲) و نام مالی که عمرو بن
العاص را بود و هطة زمین پست مغاک مثل وهدة و هط و هاط ج ویقال وهط من عشر یعنی عشرستان و آن درختی است عرب را از نوع مایق
کما یقال غیص من سدر و قبیل ایهاط انداختن چنانکه بجنبد (**ضمیمه**) **واط** القوم گروه را زیارت کرد (ع ف اک ۲) الواط الهیج الواطة من لجج الماء
آب فراوان المواطة من الارض جای بلند **وعاط** بالکسر و درستی یا زرد لقبیة علی **وفاط** ای علی عجلة وبا لفاء اعرف **الوهطة** الصرعة من التعب **فصل الهاء**
هبط **هبوط** فرود آمدن یقال هبط هبوطا ای نزل و هبطه هبطا ای انزله لازم متعد یقال اللهم غبطا لا هبطا و قد مر فی فصل الغین اهباط
متعد منه انهباط لازم منه هبوطا ایضاً کم شدن بهای متاع و کم کردن آن و لاغر کردن بیماری مردم را (ع ف اک ۲) هبوط بالفتح نشیب هبیط شتر لاغر
هرط **هرط** طعنه کردن و نقصه گفتن (ع ف اک ۲) تهارط با یکدیگر را دشنام دادن هرطة بالکسر میش بزرگ هرط ج **همط** **همط** ستم کردن و اندا

گرفتن (ع ف ا ک ۲) اهتماط دشنام و نقیصه گفتن کسی را هبیط + هیاط و مهایطة بانگ و فریاد کردن یقال وقع القوم فی هیاط و میاط تهایط گرد آمدن و صلح
امور کردن قوم میان خود ها و هو خلاف التمایط (ضمیمه) هیرمط عرضه وقع فیه یعنی پرده دری کرد هطط بضمتین ج و هم هلاک شدگان هطط شتر
بسیار رفتار شکیبا هطاء مونث هطاهط کعلالط اسپ هطهط آواز اسپ و زود رفتاری و شتاب کاری هقط بکسرتین مبنیة علی السکون زجر للفرس هقط بفتحتین زود
رفتاری لغة یمانیة هلط فرو هشته شکم و زراعت با هم پیچیده و هلط من جنس هطة یعنی المهطة گرفت آنرا یا جمع کرد آنرا اهماط گرفت آنرا یا فراهم آورد آنرا او الصواب بالمهملة
همرط کقندیل سرحد است ابروم فصل الیاء یعیط + یعاط مثال قطام زجر و بانگ سگ راندن الیعاط بانگ بر زدن گرگ را یقال اعیطت بالذئب ای قلت له یعاط

باب الظاء

(ضمیمه) فصل الالف احاظة کثمامة ابن سعد بن عوف ابو قبیلة من حمیر والیه ینسب محلاف احاظة بالیمن و المحدثون یقولون وحاظة بالواو استحفاظ
گرفتن و المولف فی اللام فصل الباء بهظ + بهظ گران شدن و گران بار کردن کسی را (ع بفتحها) باهظ کار گران و دشوار مبهوظ گران بار (ضمیمه)
بیظ المعنی حرکه او تاره لیهیاها للضرب حوقظ بیظ درشت لبیطة فربه تن نازک اندام وابظ فربه شد بظیان بالکسر زن بدخلق بسیار فریاد و یقال امراة بظیان
بظیان باظ + بوظاً قذف اروان ای امیر فی المهبل یعنی منی در رحم انداخت باظ الرجل مرد پس از لاغری فربه شد بیظ آب کشتی آب زن یا آب مرد
در رحم ان زن و باظ مثل بیط کمبوط فصل الجیم جحظ + جحوظ بیرون رو شدن و بزرگ شدن چشم (ع بفتحها) جاحظ و جحظم لغتان منه میم زائدة جاحظ
ایضا نام مردی جاحظتان دو حدقه چشم جحمظ + جحمظة بند کردن کسی را جخظ + جخظ مرد و فربه و فی الحدیث اهل النار کل جخظ مستکبر
جعظ + جعظ ای ضخم جعاظ بالکسر جعاظة بدخوی جعفظ + اجعفیظاط بر آماسیدن مردار یقال اجعاظت الجیفة و ربما کانوا یحرکون الالف لاجتماع
الساکنین و قالوا اجعاظّت الجیفة جلظ + اجلنظی بستان خفته و پا بها دراز کرده جوظ + جواظ مرد ضخم خرامان رفتار جوظ جوظان خرامان رفتن و
فی الحدیث اهل النار کل جعظری جواظ (ضمیمه) حاظ من الماء از آب گرانی شد (ع بفتحها) جمعظ کقنفذ سیر رفت آزمند جلحاظ بالکسر
جلحظ گزنیج مرد و فرنگ که بر تن موی انبوه دارد و جلحظاء بکسر الجیم والحاء شله و زمین درشت جلنحاظ + و جلنخظ بر وزن و معنی جلحاظ و جلحظ او الصواب
بالمهملة جلنظاء من الارض ای الارض الغلیظة و الجلواظ بالکسر سیف عامر بن الطفیل و اجلوظ کاعلوط استمر و استقام جلفاظ بالکسر اصلاح کننده
کشتی و فعله الجلفظة و تقدم فی الطاء اجلماظ بالکسر آزمند سیر خور الجحنظة التقاط کالجمظة جماظ بالکسر جفا کار درشت جنعاظة بالکسر آنکه وقت خوردن طعام خود را
کم نهد و بسیار خوار جنعیظ کقندیل شله و ایضا مرد خره و با و گزنیج سیر آزمند و جفا کار درشت خو و بی خرد جنعاظ بالکسر شله جنبظان نادونا دان خراسیدن
(ع ف ا ک ۲) جیاظ لغت منه و جباظ بجمله بگرانی بار رفتار کرد فصل الحاء حظ + حظ بهره و بخت احظ حظوظ ج احاظ کذلک و هو علی غیر قیاس
کانه جمع احظ و با بهره و دولتی شدن (ع ک ا ف ۲) هو حظ و حظیظ و محظوظ ای جدید ذو حظ من الرزق و انت احظ من فلان تو بهره مند و بار و رتری
تری از فلان فی حظظ بضمتین و فتح الغة فی الحضض و هو من الادویة حضظ الضاد جمع بین الضاد و الظاء حفظ + حفظ بالکسر نگاه داشتن و یاد گرفتن
حفظة فرشتگان نگاهبان و نویسنده اعمال محافظة نگاه بانی کردن یقال انه لذو حفاظ و محافظة ای ذو عار و حمیة حفیظ نگاه بان و منه قوله تعالی و ما انا
علیکم بحفیظ احتفاظ خویشتن داری کردن متعد بالباء و بخشم شدن یقال احتفظ بنفسه و حفظته فاحتفظ تحفظ هشیار و بیدار بودن و یک یک یاد گرفتن
تحفیظ یاد دادن کتاب جز آنرا استحفاظ یاد درست خواستن حفیظة حفظة غضب و حمیت و یقال ان الحفائظ تنقص الاحقاد ای اذا رأیت حمیمک یظلم
حمیت له و ان کان علیه فی قلبک حقد احفاظ بخشم آوردن حنظ + حنظی به ای ندد به یعنی شنوانید او را محنظی الالف للالحاق و حنظی به و عنظی به
و غنظی به کل یقال رجل حنظیان و خنظیان و خنذیان بالخاء المعجمة و عنظیان بالجیم مع المهملة مع المعجمة ای فحاش (ضمیمه) المحبنظی کالمحبنطی
یعنی خشمگین ج ذکر فی المهملة حرباط بالکسر سخت کردن زه کمان یقال حرظ القوس حرظ بضمتین و کسر دوای یتخذ من ابوال الابل او الحضض
حمظ پشیلید آنرا (ع ف ا ض ۲) فصل الخاء خنظ الرجل تن مرد سست و فرو هشته شد خنظوة الجبل بالضم سرکوه خنظیان
مرد فحش گو و خنظی به تشهیر کرد و رسوا ساخت و دلالع کرد و در غلانید و تباه کرد فصل الدال دأظ + دأظ خبه کردن گلو و پر کردن مشک (ع
بفتحها) دأظ + دلظ زدن و به سینه تاختن (ع ف ا ض ۲) دلنظی صلب و سخت الالف للالحاق و ناقة دلنظاة (ضمیمه) دظ شکردن و دور کردن

(عع ف اض ۲) **وعظ** داخل کردن تمام نره در فرج (عع بضمهما) یقال وعظها به در وعظه فیها وعظاتیه بالکسر مرد کوتاه قد بسیار گوشت اگر چه دراز باشد
وعمظ ذکره فیها تمام نره خود در فرج داخل کرد وعموظ بالضم بدخو **لغاظ** بکسرتین آزمند وعیب جوی مردم **ولمظ** کز بچه شتر ماده کلان سال **الملظی**
سخت گوشت والملظی فی دل ط **فصل الراء رعظ** • **رعظ** بالضم جای درنشاندن پیکان در تیر ارعاظ ج رعظ بالتحریک شکستن سوراخ تیر که پیکان
در وی کنند (عع ک اف ۲) سهم رعظ نعت منه **فصل الشین شظظ** • **شظاظ** بالکسر چوبک گوشه جوال ونام دزدی وفی المثل الص من شظاظ و
اسرق من الزبابة شظ گوشه بستن جوال را اشظاظ چوب گوشه ساختن و بر پا خاستن شظشظة ستیزه شدن ذکر و دگر بوقت بول **شظ** • **شناظی**
الجبل کرانهای کوه شنظوة بالضم علی افعلوة یکی **شنوظ** • **شواظ** بالضم والکسر زبانه آتش بی دود (**ضمیمه**) **شقیظ** کامبر سفالینه **شمظ** باز داشتن
و آمیختن و قدری قدری از چیزی گرفتن و برانگیختن و نرمی جنبانیدن (عع ف اض ۲) وان لشمیظ الانسان بکلام یخلط لینا بشدة خلط کردن سخن نرم بادرشت
شیظان کشیطان درشت خوی سخت جان وشاظت فی یدی من قناتک شظیة یعنی پاره از نیزهٔ تو دستم خورد (عع ف اک ۲) تشایظا تسابا **فصل
العین عطعظ** • **عطعظة** چاو چاو دان رفتن تیر و سبسا یکی رفتن بدو از صف معرکه وفی المثل لا تعطینی ولتعطعظی ای لا توصینی اوصی
نفسک قال الجوهری وهذا الحرف هکذا جاء عنهم فیما ذکره ابو عبیدة انا اظنه تعطعظی بضم التاء یعنی تا مرتضی بالاستقامة وانت تتعرجین **عکاظ** •
عکاظ بازار عرب در ناحیه مکه بوقت جاهلیت سالی یکبار آنجا گرد آمدندی وخرید و فروخت کردندی وتفاخر وتناشد اشعار با هم نمودندی وبوقت
اسلام آن بر افتاد ادیم عکاظی منسوب بوی **عنظ** • **عنظوان** بضمتین مرد فحاش ونوعی از گیاه که در شکم آورد دستور را عنظوا اتهم ماده **فصل
الغین غلظ** • **غلاظ** سطبری وسطبر شدن (عع بضمهما) غلیظ نعت منه استغلاظ غلیظ شدن وغلیظ شمردن چیزی را ونا خریدن جامه بسبب
درشتی یقال استغلظه ای ترکت شراءه لغلظه غلظة وغلاظة ثلث لغات وغلاظة بالکسر افظاظه یعنی درشتی اغلاظ درشت گفتن وجامه درشت خریدن تغلیظ
درشت کردن بر کسی چیزی را ومنه الدیة المغلظة والیمین المغلظة **غنظ** • **غنظ** اندوه سخت وسخت اندوهگین کردن (عع ف اک ۲) وکان ابو عبیدة
یقول هو ان یشرف الرجل علی الموت من الکرب ثم یفلت مغنوظ سخت اندوهگین وذکر عمر بن عبد العزیز الموت فقال غنظ لیس کالغنظ وکظ لیس کالکظ
غنظاظة فحش شنوانیدن فعل ازوی عنظی به با بدال احدی الظائین الفا کما مر فی فصل الحاء **غیظ** • **غیظ** خشم پنهان از عجز وبخشم آوردن غیظ نعت
ونام مردی وهو غیظ بن مرة بن عوف مغایظة بخشم آوردن اغتیاظ تغیظ بخشم شدن (**ضمیمه**) **مغطغطة** دیگ سخت جوشان وبکسر الغین الثانیة لغة
فصل الفاء فظظ • **فظ** آب شکنبه ومرد درشت خو فظاظة درشت خو شدن (عع ک اف ۲) افتظاظ آب دادن شتر را ودهان او را بستن تا
نرند تا اگر حذا وند شتر تشنه شود شکم او را کفانده سر فتن او را افشارد و آن آب را بخورد **فیظ** • **فیظ** فیوظ فیظان مردن (عع ف اک ۲) یقال فاظ
ای مات وفاظت نفسه ای خرجت روحه عن ابی عبیدة والکسائی وابی زید قال الکسائی یقال فاظت نفسه وفاظ هو نفسه ای فاء ها لازم متعد قال
سمعت ابا عمرو بن العلاء یقول لا یقال فاظت نفسه ولکن یقال فاظ او مات (عع ف اض ۲) ولا یقال بالضاد وقیل فوظ فواظ مصدران منه تفیظ یقی
یقال تفیظوا انفسهم ای تقیؤوها افاظة متعد فیه یقال افاظه الله وافاظ الله نفسه **فصل القاف قرظ** • **قرظ** بفتح الراء برگ سلم که بوی پوست پیرایند
مقروظ نعت منه کبش قرظی بفتح القاف وضمه قبچقار منسوب بیمن که منبت قرظ است قارظ چیننده برگ سلم وفی المثل لا آتیک او یئوب القارظ العنـ
من عنزة خرج فی طلب القرظ فلم یرجع وهما قارظان ایضا منه عنزة سعد القرظ موذن رسول صلی الله علیه وسلم که در مسجد قبا بوده وبعهد عمر رضی الله تعالی
بمدینه آمد وتا امروز موذن مسجد مدینه از فرزندان اوست قریظة ونضیر دو قبیله از یهود خیبر تقریظ ستودن کسی را که زنده باشد تابین ستودن مرده
ایضا عن ابی زید افراط مدحه بباطل او حق تقارظ مدح گفتن یکدیگر را **قیظ** • **قیظ** گرمای تابستان وسخت گرم شدن روز ودیگر با مقیم بودن جا
(عع ف اک ۲) تقییظ کذلک صلته بالباء یقال تقیظ بالمکان اذا اقام به فی الصیف مقیظ موضع باشش بوقت گرما تقییظ بسنا آمدن چیزی کـ
(**ضمیمه**) اقعظه بر و دشوار شد القوظ فی معنی القیظ **فصل الکاف کظظ** • **کظة** بالکسر سختی امتلای طعام کظ زحمت دادن
(عع ف اض ۲) و رنجانیدن کاری کسی را واندوهگین کردن مکاظة سخت مرد رسیدن در حرب تکاظظ از حد گذرانیدن مردم دشمنی را با یکدیگر
بینهم کظاظ ای عداوة اکتظاظ پر شدن واذا از سیل جل کظ انظ مرد سخت دشوار خو **کنظ** • **کنظ** دشوار آمدن کار بر کسی (عع ف اض ۲)

ضمیمه کرظ فی عرضه یا بروی او رخنه کرد (عع ف اص ۲) وهو کرظ حسب بالکسر ای یکرظه والکرظة بالضم فی السهم والقوس الکظرة کعبظ
کاسیر و معظم مرد کوتاه و فربه کلظة تقبضتن برفتار تنگ اکلاظ لغت منه او الصواب بالطاء فصل اللام لحظ لحظ نگریستن بدنبال چشم وصلته
بالهاء و بالی (عع بفتحها) لحاظ بالفتح دنبال چشم لحاظ بالکسر نگاه داشتن بچشم چیزیرا لظظ الظاظ لازم شدن چیزی صلته بالباء و مداومت کردن چیزی
و مقیم بودن بجائی و پیوسته باریدن باران و الحاح کردن رجل ملظ ای ملح و ملظاظ ای ملحاح قال ابن مسعود رضی الله تعالی عنه الظوا فی الدعاء
بیاذا الجلال و الاکرام ای الزموا ذلک رجل لظ ای عسر لعمظ لعمظة شره و آرزو دگوشت بدندان برکندن از استخوان لعظمة کذلک مقلوبه رجل
لعمظ و لعموظ و لعموظة بالضم کلاهما وهو النهم الشره و قوم لعامظة و لعامیظ لفظ لفظ بیرون افگندن از دهان (عع ف اک ۲) لفاظة بالضم
سخن از دهان بیرون افتاده یا خبران لفظ سخن و سخن گفتن تلفظ کذلک لفظة یک سخن الفاظ ج و یقال اسمح من لافظة و هی العنز لانها تشلی للحلب
و هی تجتر فتلفظ بجرتها و تقبل فرحا منها بالحلب او الحمامة التی تزق فرخها و یقال هی الرحی و یقال هی الدیک و یقال البحر لانه یلفظ بالجواهر و العنبر و الهاء
فیه للمبالغة لمظ لمظ زبان گرد دهان برآوردن بعد از طعام و لب لیسیدن (عع ف اص ۲) لماظة بالضم آنچه ماند از طعام در زیر دندان و بر گرد دهان تلمظ
کذلک و زبان بیرون آوردن مار و یقال ماذقت لماظا بالفتح ای شیئا و شرب الماء لماظا اذا ذاقه بطرف لسانه التماظ خوردن لمظة نکته از سپیدی
و فی الحدیث الایمان یبدو لمظة فی القلب و سپیدی لب زیرین اسپ فرس المظ لغت منه المماظ سپید شدن لب زیرین اسپ ضمیمه لاظ اندوهگین
شدن (عع بفتحها) و لاظ طرده و قد دنا منه و لاظه فی التقاضی شدد علیه یعنی در تقاضا بروی سختی کرد ملعظة کمعظمة دختر فربه و دراز قد و تنومند
رجل ملعظة مرد حریص و آزمند مقلوب لعظمة لاظه دور کرد آنرا (عع ف اص ۲) ملوظ کمنبر عصا که بآن زده شود یا تازیانه و التاظت تحاجأ
تغذرت فصل المیم مشظ مشظ بالتحریک خار و چوب و خستن در دست (عع ک اف ۲) مشظ لغت منه مظظ مظظ انار دشتی
و کوهی مظة نام مردی مماظة ممظاظ بدی و منازعت کردن با یکدیگر تماظظ کذلک ضمیمه مماخطة بزور خوابانیدن کسی شتر ماده را تا بر جهد فصل
النون نعظ نعظ نعوظ برخاستن ذکر مرد (عع بفتحها) انعاظ خیزانیدن ذکر و باز و فراز کردن ناقه فرج را از غایت اشتها هی فحل نکظ نکظ
نکظ بالتحریک شتافتن (عع ک اف ۲) انکاظ تنکیظ شتابانیدن ضمیمه نشظ بالفتح بزودی ربودن النشوظ بالضم نبات الشی من اروته
اول ما یبدو حین یصدع الارض و الفعل کنصر فصل الواو وشظ وشظ استخوان شکستن (عع ف اک ۲) و فانه و میخ در بن دسته تبر و تیشه
زدن تا استوار شود و الوشیظ لفیف من الناس لیس اصلهم واحدا وعظ وعظ پند دادن و نصیحت کردن عظة کذلک (عع ف اک ۲)
اتعاظ پند گرفتن یقال السعید من وعظ بغیره و الشقی من اتعظ به غیره وکظ وکظ دفع کردن و اکظ دافع مواکظة مداومت کردن بر کاری قوله تعالی
الا ما دمت علیه قائما قال مجاهد مواکظا ضمیمه وحاظة بالضم و یقال احاظة بالهمزة شهری هست یا زمینی هست در یمن ینسب الیها مخلاف وحاظة
وقظ وقظ سخت زد او را (عع ف اک ۲) و وقظ علی الامر بر کار همیشگی کرد و وقظه فی رأسه بالضم کوقط بالطاء و الصواب بالطاء او وقظ حوض خرد که
بهم آن حافظ یعنی نهر باشد که در آن آب بسیار مجتمع شود و قیظ بر جای مانده که بر برخاستن قادر نباشد فصل الیاء یقظ رجل یقظ بضم القاف و کسرها مرد بیدار و هشیار
ایقاظ بیدار کردن از خواب و گرد بر انگیختن تیقیظ کذلک تیقظ بیدار و هشیار بودن استیقاظ کذلک و بیدار شدن از خواب یقظان بیدار یقیظة بفتحتین بیداری و نام مردی

باب العین فصل الالف

امع امع امعة بالکسر مرد هر جائی و منه قول ابن مسعود رضی الله تعالی عنه لا یکونن احدکم امعة و لا یقال للنساء امعة و قد حکی عن ابی عبیدة
ضمیمه ذو اتیع کزبیر شاعر من همدان و زید بن اتیع او یثیع تابعی روی عن علی رض اربع کزبیر نام شخصی اصله و زبع لع اع مضموم متین
فی حدیث السواک و هی حکایة صوت المتقی اصلها هع فابدلت همزة مالوع دیوانه ما ولع مثله یقال به الاولع ای الجنون فصل الباء
بتع بتع دراز گردن شدن اسپ (عع کا ف ۲) فرس بتع لغت منه بتعة مونث بتع بالکسر و بکسر الاول و فتح ۲ مثال قمع و تبع نبید عسل
ابتع کلمه تاکید هست یقول جاء فی اجمعون و اکتعون و ابتعون همه بثع شفة کاثعة باثعة لب سطبر رنگین بخع بخع کشتن خود را از خشم
در اندوه و منه قوله تعالی فلعلک باخع نفسک بخوع اقرار کردن و گردن دادن حق را صلته بالباء یقال بخع بالحق (عع بفتحها) بخاعة کذلک

(ع ک اف ۲) قال فی الایضاح شرح المقامات بخع الشاة اے بالغ فی ذبحها وفسره بان یقطع عظم رقبتها ویبلغ بالذبح البخاع وهو العرق الذے
فے الصلب والنخع بالنون دون ذلک وهو ان یبلغ بالذبح النخاع وهو الخیط الابیض الذے یجرے فی الرقبة بدع * ابداع نو پیدا کردن
آوردن نو پیدا شدن چیزے بدیع نعت منه اسے مبتدع وهو من صفات الله تعالی فے ابتداع مثله وطرز نو نهادن شاعر در شعر و مانده شدن ستور
بر نشست یقال ابدعت راحلته ای کلّت وابدع بالرجل اذا کلت راحلته یستعمل مجهولا بدیع بمعنی مبتدع آید و خیک و فی الحدیث ان تهامة کبدیع
العسل حلو اوله حلو آخره شیء بدیع بالکسر مبتدع ومنه قوله تعالی قل ما کنت بدعا من الرسل اے بدیعا بدعة نو پیدا کردن آوردن رسمے در دین بعد
از اکمال دین استبداع بدیع شمردن تبدیع به بدعت منسوب کردن برع * براعة تمام شدن در فضل و گذشتن از اصحاب در دانش (ع
بفتحها وضمها) بارع نعت منه وفعلت کذا متبرعا اے متطوعا برع نام ناقه تم ونام زنے و اصحاب الحدیث یکسرون الباء والصواب
الفتح لانه لیس فے کلام العرب فعول الا خروع وعتود اسم شجرة وواد برذع * برذعة گلیم که زیر پالان بر پشت شتر نهند ابذاع آماده
کردن کارے را برشع * برشاع بالکسر مرد کول و فربه بدنمائے برقع * برقع بضم القاف وفتحها روے بند زنان عرب و جمع
براقع کذلک برقعة روے بند نهادن تبرقع برقع پوشیدن مبرقعة گوسپند سفید سر مبرقعة بکسر القاف سپیدے روے اسپ که
همه روے گرفته باشد یقال غرة مبرقعة برقع بکسرتین نام آسمان هفتم لاینصرف برکع * برکعة بر چهار دست و پاے ایستادن
وانداختن تبرکع نگون افتادن بزع * بزیع مرد ظریف بزاع بالضم مثله بزعة ظریف شدن (ع بضمها) تبزع ظریف خاستن کودک
و بزرگ شدن فتنه و بدے غلام بزیع اسے متکلم لا یستحیی وامرأة بزیعة والبزاعة مما یحمد به الانسان توزع نام ریگ توده تم ونام زنے
بشع * شیء بشع بدمزه حلق سوز بشاعة بے مزه شدن بشع ناخوش شدن مردم از بے مزگے طعام (ع کاف ۲) استبشاع بے مزه شمردن
بصع * بصع جمع کردن ابصع کلمة تاکید است وقیل ایضا بالضاد المعجمة یقال اخذت حقے اجمع ابصع والانثے جمعاء بصعاء وجاء القوم
اجمعون ابصعون ورایت النسوة جمع بصع وهو تاکید مرتب لا یقدم علی اجمع ویقال مضی بصع من اللیل بالکسر اے هدء منه بضع * بضاعة
بالکسر پاره مال که بدست کسے به تجارت فرستند ابضاع استبضاع بضاعت کردن مالی را و فی المثل کمستبضع تمر الی هجر وهو معدن التمر
باضعة شکستگے سر که پوست و گوشت کفته باشد و خون نرود از وے و آنرا که خون روان باشد دامیة خوانند و رمه بزرگ از گوسپند سیف
باضع شمشیر که هر چه برآید پاره ازوے برد بضع بالکسر پاره از عدد و بالفتح ایضا وهو ما بین الثلث الی التسع تقول بضع سنین وبضعة
عشر رجلا وبضع عشرة امرأة فاذا جاوزت العشرة ذهب البضع ولا تقول بضع وعشرون بضعة بالفتح پاره گوشت واخواتها بالکسر مثل القطعة والفلذة والفدرة
والکسفة واشباهها والجمع بضع مثل تمرة وتمر وبضع مثل بدرة وبدر بضع پاره کردن گوشت و گفتانیدن جراحت و سیراب شدن فی المثل حتی متی
ابضع ولا تبضع و بستوه آمدن از کسی (ع بفتحها) مبضع نشتر ابضاع سیراب کردن وجواب شافے دادن مسئله البضع بالضم نکاح یقال ملک
فلان بضع فلانة مباضعة بضاع ای مجامعة جماع و فی المثل کمعلمة امها البضاع بضیع خوے روان شده از آدمے و ستور و جزیره بحر و گوشت
یقال انه کثیر البضیع و رجل خاظے البضیع مرد آگنده گوشت تبضع خوے روان کردن از پیشانی بضیع مصغرا نام جائی بضاعة بالضم
والکسر فے الحدیث بعع * بعاع بالفتح رخت و جهاز بعاع السحاب گرانی ابر از باران بقع * بقعة بالضم جائے بقاع جمع باقعة سخن
بقع سخت گفتن و بهتان نهادن کسی را یقال بقع الرجل اوازے بکلام قبیح او بهتان یستعمل مجهولا و بجائی رفتن یقال لا ادرے این بقع
این ذهب بقیع موضعے که در وے هر نوع درخت باشد بقیع الغرقد گورستان مدینه بقع بفتحتین پیسگی در مرغ و سگ بمنزله بلق در ستور (ع
ک اف ۲) غراب ابقع زاغ پیسه بقعان الشام الذے فے الحدیث خدمهم وعبیدهم لبیاضهم وسوادهم سنة بقعاء سال قحط ویقال
فیها خصب وجدب ابقعا نام شهرے بکع * بکع زدن سخت به هر جاے از اندام و برابر پیش آمدن کسی به بدے و ناخوش و تبکیتهم
بقول ما ادرے این بکع یعنے این ذهب بلع * بلع فرو خوردن (ع ک اف ۲) ابتلاع کذلک ابلاع فرو خورانیدن چیزے را بلعے
سعد بلع بالضم منزلے از منازل قمر وایضا سوراخ مکره تبلیغ سخت پیدا شدن سپیدے در سر بالوعة الآلکش جاے و سنت در دے

شستن بلوعة بالتشدید کذلک بالتیع ج بلعا و نام مردے بلتع ❊ متبلتع بلتعانی آن کہ ظرافت و زیرکی نماید از خود ابو بلتعة کنیت مردے
بلقع ❊ بلقع بلقعة زمین خشک یقال منزل بلقع و دار بلقع بلا ہاء اذا کان نعتا فان کان اسما قلت بلقعة ویقال الیمین الفاجرة تذر الدیار بلاقع
بوع ❊ باع قولاج و عبارت از بہر سہ گہ کرم یقال فلان طویل الباع اے ذو بسطة و کرم بوع قولاج کردن (ع ف ا ص ۲) و گام فراخ
نہادن ناقہ و اسپ در دویدن بیع ❊ بیع خریدن و فروختن من الاضداد مبیع کذلک و قیاسہ مباع و ایضاً فروختہ و مبیوع مبیع مثل مخیوط
مخیط علی التمام و النقص قال الخلیل الذے حذف من مبیع واو مفعول لانہا زائدة وہی اولی بالحذف وقال الاخفش المحذوف عین الفعل لانہم
لما سکنوا الیاء القوا حرکتہا علے ما قبلہا فانضم ثم ابدلوا من الضمة کسرة للیاء التی بعدہ ثم حذفت الیاء لاجتماع الساکنین وہما الیاء و واو مفعول انقلبت
الواو یاء کما انقلبت واو میزان للکسرة قال المازنی کلا القولین حسن و قول الاخفش اقیس بیاعة آخر زمان بیعان خرندہ و فروشندہ اباعة
عرضہ کردن بہ فروختن ابتیاع خریدن و یقال بیع الشئ مجہولا فان شئت کسرت الباء وان شئت ضممتہا و منہم من یقلب الیاء واوا فیقول
بوع الشئ و کذلک القول فی کیل و قیل و اشباہہما مبایعة با یکدیگر خرید و فروخت کردن و بیعت کردن تبایع مثلہ استباعة فروختن خواستن چیزے را
بیعت خود بیعة بالکسر کلیسائے ترسایان و خرید و فروخت انہ لحسن البیعة (ضمیمہ) بیعہ بہ شمشیر رسید آنرا (ع بفتحہا) بذع بفتحتین
ترس مبذوع ترسانیدہ بذعہ ترسانید او را (ع بفتحہا) ابذعہ مثلہ و بذع الحب قطر الماء و ذلک القطر بذع و صبیح بن بذیع کامیر محدث خراسانی
روی عنہ احمد بن ابی الحوارے بسلع کنفذ نام شخصے البردعة گلیم کہ زیر کژاوہ انداختہ شود و بردعة بلالام و قد تنقط دالہ شہرے بہ بوق آذر
بیجان معرب بردہ دان لان ملکا منہم سبے سبیا و انزلہم ہنالک منہ محمد بن یحیی الشاعر و علی بن احمد المحدث و رجل مبرذع عن الشئے
منقبض ❊ بلخع کجعفر موضعی است در یمن ❊ بلخع کمنع بلکہ و برکہ قطعہ فصل التاء تبع ❊ تبع بفتحتین تباع پس روے کردن (ع ک ا ف ۲) اتباع در پے رفتن و در پے
فرستادن و رسیدن بکسی و دو سخن دو لفظ بیکدیگر آوردن کہ یک بر دیگرے باشد چون حسن بسن و قبیح شقیح اتباع در پے رفتن تبع بفتحتین
پس رو و پس روان واحد و جمع یکسان قولہ تعالی انا کنا لکم تبعا اتباع ج متابعة تباع پس روے عمل کسی کردن و در پے یکدیگر رفتن و عمل تتبع بطلب چیزے
رفتن در پے وے تتبیع کذلک تابع پیاپے شدن تباعة تبعة عاقبت بد تبیع آنکہ ترا بروے مال باشد و پس رو و منہ قولہ تعالی ثم لا تجدوا لکم علینا
تبیعا ای ثائرا و طالبا و بمعنی تابع و گوسالہ تبیعة مادہ تباع بالکسر تبائع ج تبابعة ملوک یمن تبع یکی از ایشان و سایہ و نوعے از مرغان ترع ❊
ترع بفتحتین پر شدن خنور (ع ک ا ف ۲) حوض ترع و کوز ترع اسے ممتلی اتراع پر کردن ترع ببدے شتافتن بہ کسی عجلتہ بالی یقال
تترع الیہ رجل ترع شتابندہ بہ بدے و غضبیل تراع شدد آنکہ واو در وے را پر کند تراع ایضا دربان ترعة بالضم در و فی الحدیث ان
منبری ہذا علی ترعة من ترع الجنة ای بابۂ درہ بان و مرغزار و دہانہ جو یہا سیر اترع رفتار سخت ترایع بالکسر موضع ❊ تسع ❊ تسعة نہ مر تسع
نہ زن و مدت تشنگی شتران تسع بالضم نہ یک تسیع کذلک تاسع مثال صد و سہ شب از ماہ شب ہفتم و ہشتم و نہم و ہی بعد اشغل تاسوعا روز نہم محرم تسع
بالفتح نہ یک گرفتن و نہم شدن (ع بفتحہا) اتساع نہ تن شدن قوم و خداوند شتران نہ روز یکبار نوبت آب شدن تعتع ❊ تعتعة در ماندن در
سخن و در شکوہ خبیدن مستور و بے آرام و تفتہ کردن کسی را و یقال وقع القوم فی تعاتع ای فی اراجیف تلع ❊ تلع درازی گردن اتلع نعت منہ جید تلیع
طویل تتلع گردن سیخ کردن تا بر خیزد و یقال قعد فما یتتلع ای فما یرفع راسہ للنہوض و لا یرید البراح رجل تلع بکسر اللام بسیار نگرندہ چپ و راست اتالع
بنشمالقفی تترع و التعة تلعة بالفتح پشتہ و نشیب وہو من الاضداد تلاع آب راہہا از بالا سوے نشیب تلعة یکی تلوع بلند بر آمدن روز اتلاع گردن افراز
آمیوا زجائے خود متالع بالضم کوہے توع ❊ توع مسکہ یا فلہ نان پارہ سر گرفتن (ع ف ا ص ۲) تیع ❊ تیع بیرون آمدن قی و ردان شدن
آب بر زمین (ع ف ا ک ۲) اتاعة قے کردن متیع نعت منہ تتایع سے کردہ تتایع ستیہیدن و بر وے در افتادن در بدے و خویشتن را مست انداز
و نادانیدن باو مر گیاہ را و جنبانیدن شتر کشتہای خود را در رفتن تیعة بالکسر چہل عدد گوسپند و فی الحدیث فی التیعة شاة (ضمیمہ) تترع
کجعفر موضعی است تقع بفتحتین گرسنگی و جوع تقع گلکفت شد تیقعة بالکسر چیست نزدیک حضر موت سمیت بتیقعة بن ہانی ینسب الیہا عیاض بن عیاض
و العیزار بن جرول و حجر بن عنبس المحدثون التقعیون فصل الثاء ثلع ❊ ثلع الرجل مجہولا مزکوم شد ثمع ❊ ثمع قی کردن

(ع ع ف اک ۲) انثلاع برآمدن سے از گلو و خون از بینی و جراحت ثلع * ثلغ سر شکستن (ع ع بفتحهما) ثلغ غوره خرما خسته چران ز ضمیمه)
ثخطع کجعفر نام شخصے ثرع بر قوم ناخوانده رفت (ع ع ک اف ۲) ثاع الماء مراب روان شد (ع ع ف اض ۲) و ثع ثع بالضم امر بالانبساط فی البلاد
فی طاعة الله تعالی والثاعة القذفة للقی والثوع کصرد شجر جبلی و اثم الخضرة ذو ساق غلیظ لیسمو و عنا قیده کالبطم لا ینتفع به **فصل الجیم** جدع *
جدع بینی بریدن و گوش و دست و لب بریدن اجدع مجدعا و نعت منه جدعة باقی مانده بریدگی و بزندان کردن حبس کردن و بالذال ایضاً المجادعة المخاصمة تجادع کذلک
یقال ترکت البلاد تجادع افاعیها ای یاکل بعضها بعضا جدع بالتحریک بد غذا شدن کودک (ع ع ک اف ۲) اجداع بد غذا کردن کودک او بار ذات کردن جداع مثال
قطام سال تنگی و سختی مجتدع علف که سراسر او را ستور خورده باشد کلا جداع بالضم علف پژمرده تجدیع جدعا لک گفتن کسی را یعنی بریده باد بینی و گوش تو و دو
گوش خر بریدن جنادع حشرات زمین چون ملخ و مار و سوسمار و جز آن و یقال رأیت جنادع الشر ای اوائله جندعة بضمتین یکی از سر جانورے که از و
گزند و زحمت رسد و ذات الجنادع سختی و بلا و فی المثل جاءت جنادعه عبد الله بن جدعان نام مردے جذع * جذع بالتحریک آنچه پیش از ثنی
باشد جذعان جذاع ج جذعة مونث جذعات ج و آنچه بسال دوم در آمده باشد از گوسپند و بسال سوم از گاو و اسپ و بسال پنجم از شتر اجذع کذلک
جذع سالی که در و سے ستور دندان شیر بیفگند و بر نیارد و هو زال الازلم الجذع روزگار و شیر و یقال فلان فی هذا الامر جذع یعنی نو در آمده جذع بالکسر
ستور را بی علف باز داشتن (ع ع بفتحهما) اجذاع بزندان کردن جذع بالکسر تنه درخت جذوع ج و نام مردے و فی المثل خذ من جذع ما اعطاک
الجذعمة خرد و کودک و فی الحدیث اسلم ابوبکر و الله و انا جذعمة یعنی زاناره جرع * جرع بآشام خوردن آب (ع ع بفتحها و ک ا) اجرعة بالتحریک ریگ بے
هموار که هیچ نروید سر و جراعاء کذلک جرع ج ایضاً ناقة مجراع شیر دادن بیکبار از تا هایی ان جرعة بالضم یک آشام از آب و شراب جرع ج و فی المثل افلت
فلان بجریعة الذقن اذا اشرف علی التلف ثم نجا و فوق مجاریع شتران اندک شیر مجریع فرو خوردن اندک اندک خشم و جز آن تجرع جرعه جرعه خوردن آب و
فرو خوردن خشم جرشع * جرشع بضمتین شتر بزرگ و بزرگ سینه و پهلو بر آمده جزع * جزع بر پهنا بریدن وادی را (ع ع بفتحهما) و شبه پیسه
یمانی که چشم را ماند سیاهی و سپیدی بود سے تشبیه کنند جزع بالکسر خم وادی جزع اندکی از مال یقال جزع له جزعة من المال ای قطع له قطعة منه و اندکی از آب
و پاره از شب اجتزاع چوب از درخت بریدن و شکستن جزع بالتحریک ناشکیبائی کردن نقیض صبر (ع ع ک اف ۲) اجزاع متعد منه جازع چوب یا درج
رمه گوسپند تجزیع نیمه پخته شدن و رسیده شدن غوره خرما جشع * جشع بالتحریک حرص چیره و سخت حریص شدن (ع ع ک اف ۲) تجشع کذلک
رجل جشع و قوم جشعون نعت منه مجاشع نام مرد جعجع * جعجعة آواز آسیا و فی المثل اسمع جعجعة ولا ارے طحنا و آواز شتران و حبس کردن تنگ کردن
کار بر کسی و کتب عبید الله بن زیاد الی عمر و ابن سعد علیهما ما یستحقانه من اللعن والطعن ان جعجع بحسین یعنی احبسه و ضیق علیه و تنگ گرفتن بر غریم مطالبه
و شتر را در جای تنگ فرو ابنشاندن یقال جعجع بهم ای اناخ بهم و خوابانیدن شتر را تا بر خیزد یا بخسپد و یقال جعجع القوم ای اناخوا جعجع جعاجع زمین درشت تنگ
محل جعجاع کس سخت یا تنگ تجعجع خود را بر زمین زدن از دردی که رسیده باشد جلع * جلع بے شرم و فحاش شدن (ع ع ک اف ۲) جلع جالع جلعة
جالعة نعت منه و هذا انها پیش گشاده بودن از لب بیرین مجالعة القوم گفتگوی کردن قوم باهم در شرب و قمار جلع جامه بیرون کردن یعنی خلع جلیع روی
گشاده بودن زن بهر جا (ع ع بفتحها) جالع زن برهنه روسے انجلاع انکشاف جلنفع * جلنفعة ناقه تن آور فراخ شکم اجلنفاع مصدر منه
جمع * جمع همه و گروه مردم جموع ج و نخل بسیار بار و ضد لفقه گرد آوردن و هم و احد را جمع کردن (ع ع بفتحها) اجتماع گرد آمدن رجل مجتمع مرد بکمال
قوت رسیده و لا یقال ذلک للنساء و یقال للجاریة اذا اشبت قد جمعت الثیاب ای لبست الدرع والخمار و الملحفة تجمع از هر جا گرد آمدن تجامع التاب
مردم در آمیختن از هر جا ها مختلف مجمع بفتح الوسط و کسره جای گرد آمدن جمع الکف بالضم و التخفیف مشت فراهم آورده یقال ضربته بجمع کفی و جاء
فلان بقبضة ملاء جمعة و یقال اخذت فلانا بجمع ثیابه و امر بنی فلان بجمع اذا کان مکتوما لم یعلم به احد و فلانة منی بجمع ای لم اقتضها و ماتت فلانة بجمع ای ماتت و ولدها فی بطنها و کلهما
بضم الجیم و کسرها جمعة من تحریک مشت از خرما یوم الجمعة بضم المیم و سکونها روز آدینه و تجمع علی الجمعات و جمع المسجد الجامع مرکب آدینه و ان گشت
فلتت علی الاضافة مسجد الجامع علی التقدیر مسجد الیوم الجامع کقولک الحق الیقین ای حق الشیء الیقین لان اضافة الشیء الی نفسه لا تجوز الا علی هذا
التقدیر و عند الفراء المضاف الی نفسه لاختلاف اللفظین و انشد قول الشاعر **شعر** فقلت انجوا عنها نجا الجلد انه سیرضیکما منها سنام و غاربه

ذا ضاف النجاد وہو الجلد الی الجلد لما اختلف اللفظان ای اتانی جامع اذ حملت اول ما تحمل قدر جامعة ای عظیمة جامعة ایضا غل والجوامع الاغلال
جمعا مستوی کہ ہیچ نقصانی در تن او نباشد اجماع گرد آوردن و ہمہ پستانہای ناقہ دوشیدن و عزم کردن بر کاری و فراہم آوردن کار را مجمع لغت منہ قولہ تعالی
فاجمعوا امرکم وشرکاءکم ای وادعوا شرکاءکم لانہ لا یقال اجمعت شرکائی ویقال جمعت شرکائی قال الکسائی یقال اجمعت الامر وعلی الامر اذا عزمت علیہ والامر مجمع و
یقال ایضا اجمع امرک ولا تدعہ منتشرا و جملہ کردن چیزے را مجموع کرد آوردہ از ہر جائی فلاة مجمعة بیابان کہ در وی گرد آیند قوم و پریشان نشوند تا راہ گم نکنند
استجماع از ہر جاے گرد آمدن سیل و گرد آوردن اسپ خویشتن را در رفتن جمع ہی جمع جمعة و جمعاء تقول رأیت النسوة جمع بلا تنوین والف ولام
لانہ توکید للمعرفة وتقول اخذت حقی اجمع فی توکید المذکر وہو توکید محض وکذلک اجمعون وجمعاء وجمع واکتعون ابتعون ابصعون لا یکون الا تاکیدا تابعا لما قبلہ لا یبتدأ بہ ولا یخبر بہ ولا عنہ
ولا یکون فاعلا ولا مفعولا کما یکون غیرہ من التواکید اسماء مرة و توکیدا اخری مثل نفسہ وعینہ وکلہ واجمعون جمع اجمع وہو واحد فی معنی جمع لیس لہ مفرد من لفظہ والمؤنث جمعاء ویقال جاء القوم باجمعہم
الیمم وفتحہا جمیع ضد متفرق وقد یؤکد بہ ویقال جاؤا جمیعا یعنی ہمہ و فراہم آمدگان و لشکر و قبیلہ گرد آمدہ جماع الشی بالکسر جمع چیزے یقال فلان
جماع فلان اے جمعہ والجماع المجامعة ایضا وہی المباضعة ویقال الخمر جماع الاثم وقدر جماع دیگ بزرگ تجمیع بنماز جمعہ حاضر شدن و مال
گرد کردن مجمع لقب قصی بن کلاب لانہ جمع قبائل قریش مجامعت و برکارے گرد آمدن با کسے صلتہ بعلی جوع ٭ جوع بالضم نقیض شبع
وبالفتح گرسنہ شدن (عع ف اض ۲) مجاعہ کذلک جوعة یکی جائع نعت منہ جیاع جوع جوعان گرسنہ جوعے مؤنث مثل سکران وسکری
وعطشان وعطشی عام مجاعة ومجوعة تبسکین الجیم سال قحط اجاعة تجویع گرسنہ داشتن و گرسنہ کردن فی المثل اجع کلبک یتبعک تجوع
گرسنہ بودن و خود را گرسنہ داشتن بقصد استجاعة گرسنگی نمودن وبیعة الجوع بیدرچی از بنی تمیم (ضمیمہ) جباع کمان کوتاہ یستوی فیہ
المذکر والمؤنث و تیر خرد کہ بدان کودکان تیر اندازی کنند جباعة کثمامة زن کوتاہ و پست و کمانہ و رمان زن نیم عمر بد رفتار و بد پوشاک
وجبع تجبیعا تغیرت استہ ہذا الاجلنبع فی قول ابی الہمیسع ان تدمعی صوبک صوب المدمع یجری علی الخد کصب الثغثع من طمحة صبیرہا جلنبع
ذکروہ ولم یفسروہ وقالوا کان ابو الہمیسع من اعراب مدین وما کنا نکاد نفہم کلامہ جسبوع بالضم از بخشش ایستادن وسفر جاسع البعید وجسعت اناہ
شتر مادہ تخمہ کرد (عع بفتحہا) اجتسعت نشلہ وجسع فلان قاہ جشعہ اندا خت او را (عع بفتحہا) جشدعة کقنفذة غوزہ آب باران جنادج و
از بدی چیزیکہ آہستہ رفتار کند جنادع حشرات ارض و جنادب تکون فی حجرة الیرابیع و الجنادع من الشر آغاز ہاے بدی و بلاہا و سخن ہا کہ برنج اندازد
الجنع محرکة وکامیر النبات الصغار او الجنیع حب صغر یکون علی شجرة مثل الحبة السوداء فصل الخاء خبع ٭ خبع لغة فی خب یعنی پنہان
کردن امرأة خبعة قبعة زن پنہان شوندہ خنبعة نوعے از جادر زنان خبوع دم گرفتن و کبود شدن بچہ از گریستن ختع ٭ ختعة انگشتانہ
تیر انداز و یقال ختع الدلیل بالقوم ای سار بہم فی الظلمة ودلیل ختع مثال صرد راہبر استاد ختیع مثلہ و بچہ خرگوش وقولہم اشام من خوتعة وہو ا
رجل خدع ٭ خدع بالفتح والکسر فریفتن انخداع کذلک بسوراخ دیشدن سوسمار و خشک شدن آب دہان و کاسد شدن بازار و باز ایستادن
از عطا یقال کان فلان یعطی ثم خدع ای امسک (عع بفتحہا) خدیعة مکر و فریب تخادع مکر نمودن مخادعة فریفتن انخداع فریفتہ شدن قولہ تعالی
یخادعون اللہ ای یخادعون اولیاء اللہ ویقال خلق خادع ای متلون وسوق خادعة ای کاسدة و دینار خادع ای ناقص مخدع بالضم والکسر خزینہ
خدع ای مخدع وفی المثل اخدع من ضب اخدع رگ پست و ہما اخدعان یقال فلان شدید الاخدع ای شدید موضع الاخدع وکذلک شدید الابہر
عن الاصمعی قال واما قولہم للفرس انہ لشدید النسا فیراد بذلک نفس النسا لان النسا اذا کان قصیرا کان اشد للرجل اذا کان طویلا استرخت الرجل مخدوع آنکہ
اخدع او بریدہ باشد رجل مخدع مثل مجرب آنکہ بارہا در حرب فریب خوردہ باشد ومجرب شدہ ویقال سنون خداعة ای قلیل الزکاء والریع ویقال
الحرب خداعة بالفتح والضم والفتح افصح وخدعة بالتحریک ایضا رجل خدعة مثال ہمزة آنکہ مردم را فریبد
ورجل خدعة بالتسکین آنکہ مردم او را فریبند طریق خیدع ای مخالف للقصد لا یفطن لہ وغول خیدع فریبندہ ویقال للسراب خیدع خذع ٭ خذع
بریدن و ریزہ کردن گوشت (عع بفتحہا) خذیعة نوعے از طعام با گوشت ریزہ مخذع پارہ پارہ کردہ خرع ٭ خرع بالتحریک سستی و چیزی شکستن
و جدا شدن شاخہای خرما بن (عع ک اف ۲) خروع بفتح شتر کہ او نکان باشد ویقال للخریع الفاجرة وانکرہ الاصمعی قال ہی التی تتثنی من اللین خرع

شکافتن (ع بفتحها) انخراع لازم منه اختراع شکافتن و نو بیرون آوردن و آفریدن خروع بالکسر سپیدا نجیر و هر چیزه دوتا شود از گیاه بسبب سستی بیان خراع
بالضم دیوانگی شتر ناقة مخروعة نعت منه انخراع بیرون آمدن کتف خراعة لغة فی الخلاعة بی باکی و مهار گسستگی خزع + خزوع بالفتح تخلف کردن از یاران (ع بفتحها)
صلتة بعن تخزع شل و ایضاً بخش بخش کردن چیزی را اختزاع بریدن از قوم انخزاع بریده شدن رسن از نیمه و یقال خزعنی ظلع فی رجلی ای قطعنی عن المشی
نحو یعار جل خزعة مثال همزة مرد باز ایستاده از کارها خزاعة قبیله است از ازد خوزعة ریگ توده جدا از معظم توده یا خشع + خشوع فروتنی کردن (ع بفتحها)
و چشم فرو خوابانیدن صلتة بالباء اختشاع کذلک بلدة خاشعة و مکان خاشع و کرکوه شده و منزلی نمانده در روی خشعة پشته هموار و فی الحدیث کانت الارض
خشعة علی الماء ثم دحیت تخشع فروتنی نمودن خضع + خضوع فروتنی کردن و میل کردن ستاره به فرو شدن (ع بفتحها) اخضاع کذلک اخضاع فروتن
گردانیدن حاجت کسی را کسی صلتة بالی رجل خضعة مثال همزة آنکه همه کس را فروتنی کند خضیعة آواز شکم ستور یقال سمعت للسیاط خضعة وللسیوف بضعة
فالخضعة صوت وقع السیاط والبضع القطع خیضعة غوغا عن الفراء و حکی عنه ایضاً انها الصوت فی الحرب اخضع کسیت کردن یقال فرس اخضع و ظلیم اخضع
وهم خضع الرقاب جمع خضوع ای خاضع خفع + خفوع سر گشتن و افتادن از گرسنگی (ع بفتحها) انخفاع سست و تنگدل شدن خلع + خلاع
بیرون کردن جامه و موزه و نعل و خلعت دادن صلتة بعلی و زن رها کردن بر مالی که ستاند و معزول کردن از عمل و استعمل مجهولا یقال خلع الوالی فهو مخلوع
و گوشت که آنرا با توابل پزند و در خنوری نهند تا بوقت حاجت خورند و شوک برآوردن خوشه و بزرگ شدن ذکر کودک از سیکی (ع بفتحها) یقال خلع
الغلام ای کبر ذکره خلعة جامه و جز آن که پوشاند کسی را بزرگی خلع بالضم فروختن زن کابین و جز آن خلعة اسم منه و گرفتن مال مخالعة تخالع جدائی کردن
شوی از هم بر مالی اختلاع سر خریدن زن تخالع سوگند شکستن قوم میان یکدیگر تخلع فراخ رفتن تخلیع نوعی از تصرفات عروض است مخلع آن بیت
در وی این تصرف کرده باشند و ایضاً منفک الالیتین خالع رطب نیک پخته و زن بیرون آمده از شوی ... و شتر که بر تواتر جستن و توسنی کند
چون کسی سر و کشند خلیع صیاد و قمارکه داوا نیاید و غول و گرگ و مردم پریشان روی فرمان خلاعة ناسامانی و از فرمان مادر و پدر بیرون شدن ...
یقال به خولع و خیلع ای فزع یعتری فؤاده کالمس خمع + خماع بالضم خمیدگی در رفتار خامعة کفتار خمع بالکسر گرگ و درد خنع + خنوع
و فروتنی اخناع متعد منه خانع بدگمان و بلایکار خنعة بدگمانی خنعج خناعة پدر قبیله خوع + خوع کوهی سپید و گردش وادی تخوع کم شدن ...
کردن یقال خوع منه ای نقص و جاء السیل فخوع الوادی اذا کسر جنبیه ضمیمه خنذع بالضم موضعی خندع کقنفذ عوک خندع کجعفر ...
همدان و هو ابن مالک بن فهی بارق خیروع کعصفور جعل الخبرعة بالفتح فعلة خیترع ... بودن زنی که بر یک حال قرار نگیرد خیتاع پدید آمده و ...
برآمد خولع گجو هر مرد فرومایه خذرع شتابی کردن خنشعة سر جز و از کوه خرشع و خراشع خرنفع کقنفذ پنبه تباه شده در غنچه و پنبه نجیده خرنفع ...
و ما یکون فی جراء العشر و هی حراق الاعراب خنسع عنه کذا کعنی دور کرده شد خسیعة القوم و خاسعهم اخسهم خضارع کعلابط مرد زفت ترش تخضرع ...
گیاهی با درختی و ضع الفهد تخیع ... اذا انبهر فی عدوه خنبعة کقنفذة ... نان که خرد باشد و شکافی مابین سر دو بره دو برآمدگی فرو هشته ...
ثمر و جز آن که پنهان باشد خفتعة کقنفذة روباه ماده خنبلع بروزن و بمعنی خندب او صغار الجنادب و کقنفذ الخبیس فی نفسه الخندع بالدال ...
بالدال خنفع کقنفذ مرد کول خیهفعی بفتح الخاء و العین مقصورة و بیاء سگ بچه که از گرگ ماده بوجود آید و به کنی ابو الخیهفعی اعرابی من بنی تمیم ...
درع + ذرع بالکسر زره و هی مؤنثة ادرع ادراع دروع جج و تصغیرها دریع علی غیر قیاس لان قیاسه بالهاء و پیراهن زن و هو مذکر و الجمع ادراع اذراع ...
پوشیدن زن درزه و در زره پوشیدن مرو تدریع متعدی منه تدرع لازم منه و یقال فیه ادرع لیلا و ادرع لیلا ای استعمل الخصم مدرع بالکسر مدرعة و دراعة بالضم ادرع ...
سیاه سر درعاء مؤنث دارع زره دار درع شبها نزدهم و هفدهم و بیستم و هم از ماه که اول شب سیاه و باقی سپید باشد اندراع پیش شدن رفتن ودرع + ...
بشتاب گریختن فهو مدرع و مدلع دسع + دسع دسیعة دفع کردن (ع بفتحها) و برآوردن شتر نشخوار از شکم بدهان دسیعة عطیه یقال فلان ضخم الد...
طبیعت و خود فی الحدیث الم اجعلک تربع و تدسع ای تاخذ المرباع و تعطی الجزیل دسیع بن گردن دعدع + دعدع سخن و دفع کردن قوله تعالی فذلک ...
دعدعة جنبانیدن پیمانه تا بیشتر شود و پر کردن خنور و بز را بانگ کردن دع دع گفتن کسی را که افتاده باشد یعنی برخیز دیبان ... دویدن دم دعداع مثله
کاسه پیمانه دفع + دفع کسی چیزی را دادن صلتة بالی و دور کردن ... اندفاع دور شدن و شتاب رفتن اسب خوض کردن در سخن مدافعة ...

حق کسی را دور کردن از کسی صلته یعنی دفاع کذلک استدفاع دور کردن خواستن بدی را تدافع یکدیگر را دفع کردن دفعة بالضم باران که یکبار آید دفعة بالفتح
یکبار مدفع درویش و مردم رانده دافع میش یا ناقه که فله باز گیرد و در پستان پیش از زادن مدفع بالفتح جای گرد آمدن آب مدافع کج مدفع بالکسر فرع دفاع بالضم
والسد بد سیل بزرگ **دقع** + **دقعاء** خاک دقعم بکسر العین والدال شلیه میم زائده دقع بالتحریک بر خاک چسپیدن از خواری و محنت درویشی (ع ع ک ا
ف ٢) وفی الحدیث اذا جعتن دقعتن ای خضعتن و ازقعتن بالتراب فقر مدقع بالکسر ای ملصق بالدقعاء مداقیع شتران که علف ربا از روی خاک بیرند وقت خوردن
مداقیع آنکه مداق کسب جوید ویقال فی الدعاء رماه الله بالدقعة وهی الفقر والذل جوع دیقوع گرسنگی سخت **دکع** + **دکاع** بالضم بیماری سینه اسپ و شتر
(ع ع بفتحهما) **دلع** + **دلع** بیرون آمدن زبان بیرون کردن لازم متعد اندلاع لازم منه و بیرون آمدن شکم ادلاع متعد منه **دمع** + **دمع** سرشک و شاب سیل
باریدن چشم (ع ع بفتحهما) دمع بالتحریک کذلک (ع ع ک ا ص ف ٢) دمعة قطرهٔ سرشک امرأة دمعة سریعة الدمعة دامعة شکستگی سر چنانکه از وی خون روان با
مدامع گوشهای چشم دماع بالضم آب چشم که از علتی یا از پیری باشد و آب که از تاک چکد به بهاران دمع بضمتین نشان اثر آب چشم بر رخسار **دنع** + **دنع** بالتحریک
آنچه طرح کنند شتر کش از شتر و خواری رجل دنع بکسر ناکس بی چیز (ضمیمه) **دثع** زمین نرم سخت شیرین (ع ع بفتحهما) **درثع** کجعفر شتر کلان سال **درعج** کبرثع نوعی از
ازغله که گاوان می خورندش **دعبج** حکایت لفظ الطفل الرضیع **دلثع** کجعفر مرد که بن دندانش بسیار گوشتناک باشد و آزمند و کیه فیها و راه سهل در زمین نرم
یا در زمین سخت لاخطوط فیه ولا هبوط و بالکسر مرد بدبو بنجاست آلوده و مرد برگشته لب طریق **دلنع** بفتحات و تشدید نون راه نرم ولانع ج **دوع** بالضم ماهی
است خرد و بقدر انگشتی سرخ رنگ دوعة یکی ج دوع کصرد ج دیوم الدواع بالضم من ایامهم داع یدوع استق عادیا او ساعیا یعنی با جستن دوان باشتاکنان
رفت دیاع کقطام و دهاع کقرقار زجر للعنوق ودهع بها الراعی کمنع ودهدع زجر بها بهاد **هقوع** کعصفور گرسنگی سخت بر زمین افکن **فصل الذال**
ذرع + **ذرع** بالکسر رش دست ذراع ج یذکر و یؤنث اذرع ج ذراع الاسد یکی از منازل قمر و ذراع رش شتر و صدر نیزه و گز و یقال هو منی علی حبل الذراع ای
معد حاضر ذراعان نام دو ایستنه ذراع بالفتح زن سبک دستی ذرع گز کردن جامه و غلبه کردن قی (ع ع بفتحهما) و یقال انطرت فلانا اذرعه کلفته اکثر من طوقه و
بالامر ذرعا اذا لم تطقه و اصل الذرع انما هو بسط الید فکانک ترید مددت یدی الیه فلم تنله و ربما قالوا ضقت به ذراعا و قولهم اقصد بذرعک ای اربع علی نفسک یعنی
رفق کن با تن خود ذارع خیک خرد شراب ذوارع ج و گزکننده تذریع خبه کردن و دست انداز ان رفتن و بدست اشارت کردن مژده دهنده و یقال قد ذرع
البشیر یعنی که بدست اشارت کند ثور مذرع گاو که بازو دستهای او پر خالهای سیاه باشد ذرع بالتحریک گوسالهٔ وحشی و طمع قال الشاعر وقد یقود الذرع الوحشیا
اذراع گوساله زادن مادهٔ گاو و بسیار گفتن سخن تذرع پر گفتن و اندازه کردن چیزی را بدرش و ذرعیت ساختن چیزی را مذرع بکسر الراء باران که باندازهٔ رش نم
اندر زمین رسد [illegible] بالفتح الاراضی آنکه مادرش شریف تر از پدرش باشد مذارع و بیابان گرداگرد شهر که در وی کشت و باغ باشد و خواستن [illegible] شهر و قوائم ستور مذراع یکی ذریعه آنچه بوی به دیگری نزدیک شوند
رسند و شتر یا اسپ چران که صیاد در پس آن پنهان شود و بجهت زدن صید را فرش ذریع فرح کام قوائم و ذرعات ای سریعات قتل ذریع ای سریع یقال قتلوهم
اذریع قتل اذرعات نام موضعی بشام و هی معرفة منصرفة مثل عرفات و قال سیبویه من العرب من لاینون اذرعات خمر اذرعیة منسوب بوی **ذعع** + **ذعذعة**
جدا کردن و پراگنده کردن و آشکارا کردن راز تذعذع لازم منه ذعاع گروهها ذعاعة یکی و یقال ایضا تفرقوا ذعاذع **ذلع** + **ذلع** ذیوع ذیعان پراگنده
شدن خبر (ع ع منه ک ٢) اذاعة فاش کردن خبر را و همه آب حوض را خوردن مذیاع آنکه راز نتواند نگاه داشت وفی الحدیث لیسوا بالمذاییع البذر
(ضمیمه) **ذوع** هلاک کردن و از بیخ برکندن (ع ع ف ا ص ٢) وقد ذعناه اله اجتحناه ای اهلکناه و اذاع الناس بما فی الحوض اشربوه و اذاع به ای ذهب به **فصل الراء**
ربع + **ربع** سرا و محله یقال ما اوسع ربع بنی فلان ای محلتهم رباع ربوع ارباع اربع ج اربعة چهار مرد اربع چهار زن اربعون
چهل ربع بالضم و بتحریک الباء و تسکینها چهار یک اربع چهار تو تافتن زه و جز آن و یمربعه بار بر شتر نهادن و آن چوبی است که بار را بر وی اندازند و دو کس برگیرند
و بپشت شتر نهند و بار ستادن و خود را باز کشیدن از کاری و منه قولهم اربع علی نفسک اربع علی ظلعک ای ارفق بنفسک و گفتن چهارم قوم شدن و چهار
یک غنیمت ستدن وفی الحدیث الم اجعلک تربع ای تاخذ المرباع و هو الربع کالمعشار و هو العشر و لم یسمع فی غیرهما و سنگ برداشتن بجهت آزمایش قوت (ع ع
بفتحهما) ارتباع کذلک وفی الحدیث مر بقوم یربعون حجرا و یرتبعون و ذلک الحجر یسمی ربیعة یعنی سنگ آزمائی رتبیعة ایضا خود آهنین ربیعة الفرس پدر قبیله
و هو ربیعة بن نزار و ابو مضر بن نزار ربعی بالتحریک منسوب الیه مرابعة و دو کس دست یکدیگر گرفته یک بار بر شتر نهادن چون لعبها شد یقال منه ربعت الحمل اذا ادخلت المربعة

شمشه درهمته سیع چنانکه بهار مزه ودکردن کسی را نشان تشاهرة والمصافحة یعنی نالبستان دکردن ربع بالکسر مرکب ربع ایضاً بهچار روز یکبار نوبت آب یافتن شتر (ربع بفتحتین فی الکل) یقال
جارت الابل وارئع ربع بالکسر اسم منه ایضاً تپ که یک روز گیرد و دو روز گذارد و نام مرکز ارنیل ربیع بهار و الربیع عند العرب ربیعان ربیع الشهور و هما شهران ولا یقال فیها الا شهر
ربیع الاول وشهر ربیع الآخر وربیع الازمنة فربیعان الربیع الاول وهو الفصل الذی تاتی فیه الکمأة والنّور وهو ربیع الکلاء والربیع الثانی وهو الفصل الذی تدرک فیه الثمار ومنهم من
یسمیه الربیع الاول ویقال ایضاً العرب تجعل السنة ستة ازمنة شهران منها الربیع الاول وشهران صیف وشهران قیظ وشهران الربیع الثانی وشهران خریف وشهران شتاء وجمع الربیع
اربعاء واربعة مثل نصیب وانصباء وانصبة وجمع ربیع الکلاء اربعة وربیع الجداول اربعاء ربیع ایضاً باران بهاری ومنه ربعت الارض فهی مربوعة وجوی خرد مربع
منزل بهاری مرابع جج ربعی بالکسر منسوب الی الربیع یعنی بهاری ربعی بن حراش نام مردی ویقال ماله هبع ولا ربع ای لا آله آخر نتاج ولا اوله ربع اول نتاج بهاری
وبه ارباع جج مثل رطب ورطاب وارطاب ربعة مؤنث رُبعات جج هبع آخر نتاج هبعة مؤنث ویقال الناس علی ربعاتهم بفتح الباء وقد تکسر ایضاً ای علی استقامتهم
و امرهم الاول ربعة بفتحتین سخت ترین وبدین شتر و نام حی از بنی اسد ربعة بالتسکین گرو مرد وزن گرد یعنی میانه نه دراز و نه کوتاه وجمعها ربعات بالتحریک و
هو شاذ و طبله عطار ارتباع سخت دویدن شتر یقال مر البعیر یرتبع ای اضرب القوائم کلها اگر و اندام شدن و بهار بجائی مقیم بودن وارتبع البعیر اعلف
بهاری چریدن تربیع کنگ و گرد پای نشستن تربیع چهار سو کردن چیزی را واز چهار بین خانه نظر کردن کواکب بیکدیگر رباع بالضم چهارگان و هو معدول من
اربعة اربعة ویقال مالی من یضبط رباعتی بالکسر غیر فلان ای امری وشأنی الذی انا علیه رباعة ایضاً نحو من الحمالة رباعیة بالفتح مثل الثمانیة چهار دندان که میان
ثنایا و انیاب است رباعیات جج رباع مثل ثمان انچه دندان رباعیة افگنده باشد یقال رکبت برذونا رباعیا بالیاء فی النصب ربع ربعان جج مثل
قذال وقُذُل وغزال وغزلان ارباع بچهارم سال در آمدن گوسپند و بچهار و دو اسپ و بهفتم شتر و هو فرس رباع و هی ناقة رباعیة و لعلف بهاری ربا کردن تربع
راو خداوندان شتران ربع یعنی نوبت آب شدن و دو پسری فرزند شدن کسی را و چهار عدد شدن قوم و مقیم بودن بمنزل بهاری ویقال من اخصب اربع الرجل
ای وردت ابله ربعا و ولده فی فتیته ولده والولد ربعی بالکسر و ربعة القوم ایضاً مبرتهم فی اول الشتاء و اربع ابله بمکان کذا ای رعاها فی الربیع و
اربع القوم ای دخلوا فی الربیع اوصاروا اربعة او اقاموا فی المربع عن الارتیاد و النجعة و تپ ربع گرفتن کسی را صله بعلی یقال اربعت علیه الحمی لغة
فی ربعت وقد اربع لغة فی ربع فهو مربع ومنه فی الحدیث قوله علیه السلام اغبوا فی عیادة المریض واربعوا الا ان یکون مغلوبا ای دعوه یوما واتوه یوما
اودعوه یومین واتوه الیوم الثالث و بهار در نتاج آمدن شتر مربع لغت منه فان کان ذلک عادتها فهی مرباع قال الاصمعی المرباع من النوق التی
تلقح اول النتاج والولد ربع بالضم وفتح الباء وغیث مربع مرتع باران بهاری علف دو یا نیده سرابیع جج اربعاء چهارشنبه اربعاوات جج یربوع کلاکموش
الیاء زائدة یرابیع جج وارض مرفقة ذات یرابیع یرابیع المتن گوشتهای یربوع ایضاً پدر حی از تمیم و هو یربوع بن حنظلة و پدر بطنی از مره و هو یربوع بن
غیظ بن مرة ربیعة ایضاً نام مرد که ربیعتان فی عقیل ربیعة بن عقیل وهو ابو الخلعاء و ربیعة بن عامر بن عقیل فی تمیم ربیعتان الکبری و هو ربیعة
بن مالک و یلقب ربیعة الجوع و ربیعة الوسطی و هو ربیعة بن حنظلة بن مالک و ربیعة الوسطی من هوازن و هو ربیعة بن عامر بن صعصعة **رتع ک نوع**
چریدن ستور (ع ع بفتحتها) وقوله تعالی یرتع و یلعب ای ینعم و یلهو ابل رتاع جج راتع مثال نائم و نیام و قوم راتعون مرتع چراگاه ارتاع چرانیدن و در دنیا
باران علف چریدنی را **رتع ک ترع** حرص و طمع سخت (ع ع ک اف ۲) راتع حریص و طامع **رجع ک رجع** ع بازگشتن و بازگردانیدن لازم متعدی (ع ع
ف اک ۲) وقوله تعالی یرجع بعضهم الی بعض القول ای یتلاومون رجعی بالضم الرجوع یقال ارسلت الیک فما جاء فی رجعی رسالتی ای مرجوعها وکذلک الرجع
ومنه قوله تعالی الی ربکم مرجعکم ای رجوعکم و هو شاذ لان المصادر من باب (ع ع ف اک ۲) تکون بالفتح وفلان یومن بالرجعة اسے بالرجوع اسے الدنیا بعد
الموت یقول هل جاءک رجعة کتابک ای جوابه وله علی امرأته رجعة بالفتح والکسر والفتح افصح ویقال ماکان من رجوع فلان علیک ای من مردوده وجوابه
رجع استرجاع ترجع فروختن ناقه و بهای آن دیگری خریدن مثل آن راجعة رجیعة ناقه دوم اثنان الرجع انا قه تراجع آنکه دوم برد اردو بولی چنان اندازد که سر بن
نماید و چنان نباشد رجاع بالکسر مصدر منه (ع ع ت اک ۲) و نوق رواجع راجع ایضاً زنی که بعد از مرگ شوی باهل خویش بازگردد واما المطلقة فهی المردودة
و سرفان که از کثرة عود باز گردد رجع باران و منفعت و قوله تعالی والسماء ذات الرجع و حوض رجعان بالضم جج و رجعان الکتاب جوابه و رجع الدابة یدیها فی السیر خطوها رجع الوشم
خطهار جیع ستور که از سفری باز گردد و بسفر دیگر و هو الکال رجیعة مؤنث رجائع جج و غائط و سرگین سگ جعفران و هر چه بازگردانیده شود ودو باره سود الجرة رجیعا رجاع غائط

کردن و دست سپاسیگی دراز کردن بکسی گفتن چیزی و خریده را بازگردانیدن و باز فربه شدن ستور بعد از لاغری مراجعة بازگردانیدن سخن را و زن را بخانه تراجع
بازگشتن سپاسیگی استرجاع داده را باز گرفتن و در مصیبت انا لله وانا الیه راجعون گفتن ترجیع مثله و بانگ نماز را دو بار گفتن چنانکه مذهب شافعی است
آواز نه گردانیدن در حلق و بازگردانیدن ستور دستها را در رفتن و نگاه را دوباره تازه کردن رجع الکتف د مرجعه بن کتف **ردع + ردع** باز ایستانیدن از چیزی (ع بفتحها) یقال
ردعه عن الشئ فارتدع ای کففته فکف چیزی در مالیدن بجای صلته بالباء و اثر گرفتن از رنگ و بوی چیزی یقال به ردع من زعفران او دم ای لطخ و اثر و یقال للقتیل رکب ردعه اذا خر لوجهه
علی وجهه ارتداع باز ایستادن و آلوده شدن بچیزی یقال ردعته بالشئ فارتدع ای لطخته فتلطخ زداع بالضم باز گردان کردن بیماری و درد هفت اندام مردوع بیمار
گردان شده رداع بالکسر نام آبی مرتدع تیری که بر نشانه زند بکفد. ردیع تیر پیکان فتاده **رسع + رسع** بالتحریک در بندی پیام چشم (ع ک ا ف ۲) ارسع نعت منه
ترسیع کذلک رسیع رسعة نعت منه **رصع + رصع** بر چفسیدن بچیزی (ع ک ا ف ۲) صلته بالباء ارصع رصعا منه نعت و هما لغتان فی الارسح و الرسحاء
وربما سموا افراخ النحل رصعا الواحد رصعة بالتحریک ترصیع در نشاندن جواهر بچیزی و سخن را سجع کردن هر کلمه مقابل خود در وزن در دو یکسان رصیعة جوهری
که او را نشانده باشند رصائع ج رصع ارصاع نیزه در نشاندن طعن ارصع آنکه سنان او فرو رود در مطعون ترصع نشاط و خوشدلی کردن **رضع + رضع**
شیر مکیدن بچه از مادر یقال رضع الصبی امه یرضعها رضاعا مثل سمع یسمع سماعا رضع بالتسکین مثله لغة اهل نجد یقولون رضع یرضع رضعا مثل ضرب یضرب
ضربا ارضاع شیر دادن مرضع زنی که بچه شیر خواره دارد فان وصفتها بالارضاع قلت مرضعة رضوعة میش باشیر راضعتان دو دندان شیر کودک یقال به
رواضعه لئیم راضع هو رجل کان یرضع ابله و غنمه و لا یحلبها لئلا یسمع صوت حلبه رضیع شیر خواره و همشیر یقال هذا رضیعی ای اخی من الرضاعة بالفتح مراضعة بدا
دادن بچه را ارتضاع شیر خود را مکیدن ماده بز **رعرع + ترعرع** گوالیدن کودک رعرعة متعدد منه شاب رعرع رعراع حسن الاعتدال رعاع ج رعاع
مردم اوباش ناکس **رفع + رفع** برداشتن و هو خلاف الوضع (ع بفتحها) و برفع کردن کلمه را و در اعراب چون ضم است در بنا و قصه برداشتن بر والی
صلته بالی رفیعة قصه که بردارند و فی الحدیث کل رافعة رفعت علینا من البلاغ و برداشتن غله درو ده و بخرمن گاه آوردن و نیز ایام رفاع بالفتح و الکسر
و مبالغه کردن ستور در رفتن و در آمدن لازم متعد صلته الی و یقال دابة لیس لها مرفوع و هو مصدر مثل المجلود و المعقول و هو عدو دون الحضر و نزدیک گردانیدن
کسی را بکسی صلته بالی و من ذلک قولهم رفعته الی السلطان و مصدره الرفعان بالضم و قوله تعالی و فرش مرفوعة ای مقربة لهم و یقال للنساء مکرمات ناقة رافع آنکه
قله برکشد در پستان رفاعة بالضم الغدة که زنان بر سرین بندند تا کلان و فربه نماید و رشته که بندی بان زنجیر و قید خود را الیتو خود کشد و یقال فی صوته رفاعة بالضم و الفتح
بلندی و بلند آواز شدن (ع بضمها) رفیع ای شریف ارتفاع مرافعة نیز دیگر حاکم شدن باهم رفاعة بالکسر نام مردی **رقع + رقعة** بالضم نبشته موجز و در پیه رقاع ج
رقع هجا کردن کسی را یقال ارقعه ای فیه مترقعا ای موضعا للشتم و الهجاء و در پی نهادن جامه را (ع بفتحها) ترقیع در پی بسیار کردن بر جامه استرقاع در پی خواه شدن جامه
رقیع آسمان دنیا و دیگرها ایضا و فی الحدیث من فوق سبعة ارقعة فجاء به علی لفظ التذکیر کانه ذهب به الی السقف و مرد احمق مرقعان مثله رقاعة مصدره (ع بفتحها) و یقال ارقع ای جاء برقاعة
ناقه حمق مراقعة پیوسته خوردن خمر و هو قلب معاقرة ارتقاع پاک داشتن و هو الاکتراث والمبالاة و یستعمل فی النفی یقال ما ارتقعت له و به ای ما اکترثت له و ما بالیت
رکع + رکوع پشت خم دادن یقال رکع الشیخ ای انحنی من الکبر و منه رکوع الصلوة **رمع + رمعان** لرزیدن بینی از غضب (ع بفتحها) ترمع جنبیدن
آنجا که از سر کودک می جنبد و بر سر مردم یقال کذبت رماعته اذا حمق یرمع سنگهای سپید تابان **روع + روع** ترسیدن و ترسانیدن لازم متعد و شگفت آوردن
اروع شگفت آرنده کسی را از غایت حسن کمال خود روعاء مونث منه و یقال افرخ روعه ای اسکن فزعه و ذهب روع بالضم عقل و دل یقال وقع ذلک فی روعی
ای فی خلدی و بالی و فی الحدیث ان الروح الامین نفث فی روعی ارتیاع ترسیدن تروع مثله ترویع متعدی منه و قولهم لا ترع ای لا تخف و لا یلحقک خوف روعاء ناقه
تیز هوش و کذا الفرس لا یوصف به الذکر **ریع + ریع** گوالیدن و فزون شدن یقال راعت الحنطة ای زکت و ارض مریعة ای مخصبة و باز گشتن و فزونی آیین
زره و نیکو بر آمدن نان از تنور و طعام از دیگ یقال راع الطعام و اراع اذا صارت له زیادة فی العجن و الطبخ و یقال ناقة مسیاع مریاع تذهب فی المرعی و ترجع
بنفسها و قول الکمیت اذ ... منه جانب ریاع جانب آنکه انحرف اراعة گوالیدن و بسیار بچه شدن شتر ریعان کل شئ اوله و منه ریعان الشباب و ریعان السراب تریع
نمودن چیز ناپدید شده سراب و خوشیدن و جنبیدن روغن بر سر طعام و فرس رائع اسپ نیک ریع بالکسر زمین بلند ریاع ج و منه قوله تعالی اتبنون بکل ریع آیة و راه فال
ع ریع یلوح کانه سحل شبه الطریق بثوب ابیض (ضیمیه) هو ازریع منه ای اجبن یعنی بد دل تر است از او **رطعها** جماع کرد او را (ع بفتحها) و الرطع ...

الزکام او نحوه رتوع تغیر شدن و نیز مردن و کاهیدن (ع بفتحها) یقال رتع یرتع و رتعت الدابة و بالکسر چو گان دور کرد رتع فلان یعنی بهمان بازی کرد و هم
الغنون مرتعة کمرحلة باغ و فراخی و آوازهای باریک و المرتعة من الصید و الطعام و الشراب القطعة منه و المرتعة من الجمع و منه نحو بالمعجمة یقال للجمعة اذا اشرفت فوقعت
فی مرافقة فعینی اخصب فی المثل ان فی المرتعة لکل قوم مقعقة ای غنی ترتیع جنبانیدن **فصل الزاء زنلع** + **زولعة** یعنی ازیران و گرد بادر ترتع جنبیم
شدن ترتیع عربده کننده زنباع بالکسر نام مردی زولیع مرد حقیر کوتاه **زرع** + **زرع** کشت زروع ج و کاشتن و رویانیدن (ع بفتحها) و منه قوله تعالی ءانتم تزرعونه
ام نحن الزارعون مزرعة مزروع کشت زار و المفعول المصیب زرعة ابتدای جبره از دراع کشت کردن مزارعة با یکدیگر کشاورزی کردن مزرعه رمان لقب کعب بن عمارة بالک
بن حدار تمیم **زعزع** + **زعزعة** جنبانیدن زعزعان زعزع و زعزاع و زعازع التی تزعزع الاشیاء و سیر زعزع ای سریع **زلع** + **زلع** بالتحریک کفیدگی
پای کفتن آن (ع ک ا ت ۲) و کذلک اذا کان فی ظاهر الکف فاما اذا کان فی باطنها فهو الکلع و تباه شدن جراحت تزلع کفتن دست تزلع انکه پوست پا
او رفته باشد **زمع** + **زمع** مردم فرومایه یقال هو من زمع الناس ای من آخیرهم و تندی پس سم ستور زمعة یکی زماع ج مثل ثمرة و ثمار دستنبو خوردن
دبی خود شدن (ع ک ا ت ۲) رجل زمیع سوع شتابنده زمعان آهسته رفتن (ع بفتحها) زموع خرگوش زماع درستی عزم شتاب ازماع دویدن گوش
و جا بجا برآمدن نبات و ثابت عزم بودن بر کاری صلته بعلی و عزم کردن کاری را قال الخلیل یقال ازمعت علی امر فانا مزمع علیه اذا ثبت علیه عزمه و قال
الکسائی یقال ازمعت الامر و لا یقال ازمعت علیه و قال الفراء ازمعته و ازمعت علیه یعنی مثل اجمعته و اجمعت علیه زمیع مرد بسیار زود لیر و نیکو رای
زوع + **زوع** مهار شتر جنبانیدن و عنان اسپ تا تیز رود (ع ف ا ض ۲) **زهنع** + **زهنعة** آرایش کردن زن خنزرا الصیمه **زوع** جماع
کرد (ع بفتحها) مزوع بالکسر شتاب و ربانیده کارها زریع کجعفر ابن زید بن کثوة **زقع الحمار** + **زقعا** و زقاعا سخت تیز داد زقع الدیک خروس بانگ زد
زقافیع چوزهای کبک قلب الزعاقیق **الزلنباع** بکسر ثم الرجل السندری بالکلام **زنجع** کقنفذ قبیلة من ذی الکلاع **فصل السین سبع** + **سبع**
هفت و هفتم شدن و هفت یک شدن و دشنام دادن و نقیصه گفتن و افگندن گرگ گوسفند را (ع بفتحها) و یقال فی العدد سبعة رجال و سبع نسوة سبع نام
هفت یک و بالکسر نوبت آب شتر هفت روز یکبار سبع بالضم الباء و دو سباع ج سبعة ماده شیر و قولهم اخذه اخذ سبعة اصلها سبعة فخففت و نام مردی سبیع
بالتصغیر نام مردی و ارض مسبعة بالفتح ذات سباع اسباع صاحب در سبع شدن و هفت عدد شدن قوم و صاحب سگ گرگ در آمده شدن و بگرگ دادن گوسپند
را و بدایه دادن بچه را و بی کار گذاشتن بنده را یقال اسبع عبده ای اهمله و اسبع ولده ای رفعه الی الظئورة مسبوعة ماده گاو گه گوساله او را دده خورده باشد سباعی
البدن با هفت اندام و پیست سبیع هفت یک و بطنی از همدان اسبوع هفته اسابیع ج و طفت بالبیت اسبوعا ای سبع مرات و ثلثة اسابیع سبعان بضم الباء موضع
و دم یات علی فعلان شئی غیره تسبیع هفت عدد کردن و قولهم و زن جبة یعنون به سبعة مثاقیل **سجع** + **سجع** سخن با قافیه گفتن (ع بفتحها) سجع مقفی و
اسجوعة مثله و الجمع اسجاع و اساجیع و بانگ کردن کبوتر و نالیدن ناقه ساجع راست رو تسجیع سخن با سجع گفتن کلام مسجع لغت منه **سرع** + **سرعة** شتاب
نقیض بطء سرع بکسر السین و فتح الراء شتافتن (ع بضمها) یقال سرع سرعا مثال صغر صغرا اسرع اعتنت منه و یقال عجبت من سرع ذاک و سرع ذاک مثال عنب ای
و یقال اسرع اسرع مثال الوحی الوحی اسراع شتافتن صلته بالی تسرع کذلک و ابو زید اسرع القوم اذا کانت دوابهم سراعا
و سرعان ثلث لغات ذا خره و جای سرع ذا خره و جا نقلت فتحة العین الی النون لانه معدول من سرع فبنی علیها و لسرعان ماصنعت کذا ای ما اسرع
و سرعان الناس بالتحریک اوائلهم و هو معرب سرغ بالتسکین شاخ نرزر سرغ شده و جوان نرم نازک اساریع شاخهای ریزه که از بن درخت انگور بروید
اسروع لیسروع بالضم کرم سرخ که در تره باشد در پوست و چون از پوست بیرون آمد پروانه شود و الاصل یسروع بالفتح لانه لیس فی الکلام یفعول فالیاء سینه
و انما ضموا اوله اتباعا لضمة الراء و قال الفناء فی الاسروع و دو حمر الرؤوس بیض الجسد تکون فی الرمل تشبه بها اصابع النساء و ایضا اساریع القوس
خطوط فیها و طرائق واحدها اسروع بالضم **سطع** + **سطوع** برآمدن گرد و بوی و صبح (ع بفتحها) سطیع صبح سطع بالتحریک بلندی گردن نعامة سطعاء
نعت منه سطاع دراز کردن ستون میان خانه لعیر سطع شتر با داغ **سعسع** + **لشسع** پیر و خرف شدن مرد و شیر و ناکام گذشتن و فی حدیث
عمر رضی الله تعالی عنه انه سافر فی عقب رمضان قال ان الشهر قد تسعسع فلو صمنا البقیة و فروه افتادن حال کسی سعسعة ابدن سعید بن لفظ کیج
سفع + **سفع** موی پیشانی گرفتن (ع بفتحها) و منه قوله تعالی لنسفعا بالناصیة یقال سفعته من شیطان ای مس و سوختن آتش و سموم روی

ورنگ گردانیدن هوا فتح روی ختگیها سفعه بالضم سیاهی که بزرخ زند اسفع نعت منه وسیاهی آمیخ زن سفعاء کبوتر سبز گردن سفع ایضاً بال زدن کبوتر و مرغ دیگر را و سافعة کذلک سقع ✦ سقع بالضم ناحیه وهی لغة فی صقع ویقال ما ادرى این سقع ای ذهب سقع بالفتح رفتن و بانگ کردن خروس (ع ع بفتحها) و با لصاد کذلک خطیب مسقع ای بلیغ مثل مصقع سقاع بالکسر کهنه بند و خرقه که زیر معجر پوشند تا ریمناک نشود و چیزیکه بینی نافه را بدان استوار کنند و کذلک صقاع سقرقع سقرقع قعریب سکرکه بضمتین وسکون الراء وفتح القاف وهی نبیذ الذرة یعنی بگنی از ارزن وهی خمر الحبش سلع ✦ سلع رفتن مثل سقع وما ادری این سقع وسلع بمعنی تسلع ای تسقع یعنی بگوشه رفتن وبسیار بودن و در کار باطل سلع ✦ سلعة بالکسر آخریان و آرخ سلعة سرشکستگی سلع مصدر منه (ع ع بفتحها) ونام کوهی بمدینه وکفتگی پای سلوع ج سلع بالکسر شکاف کوه و بالفتح ایضاً اسلاع ج سلع بالتحریک درخت تلخ مزه وکفیدن پای (ع ع ک اف ۲) انسلاع کذلک سلفع ✦ سلفع مرد دلیر وزن دراز زبان بی باک وناقه استوار ونام ماده سگی سلقع ✦ سلقع جای سخت واتباع بلقع یقال بلقع سلقع زمین خشک بی نبات وبلاقع سلاقع سلنقع ✦ سلنقع درخش یقال للحصی اذا حمیت علیه الشمس سلنقع بالبرق سمع ✦ سمع شنوائی یکون واحداً وجمعاً کقوله تعالی ختم الله علی قلوبهم وعلی سمعهم وهو فی الاصل مصدر وقد یجمع علی اسماع وجمع الجمع اسامع وشنودن (ع ع ک اف ۲) سماع مثله صلته بالی واللام قوله تعالی لا یسمعون الی الملأ الاعلی وقوله تعالی لا تسمعوا لهذا القرآن ویقال سمعک الی ای اسمع منی وسماع ای اسمع مثل دراک مناع اورک وامنع یقال فعله ریاء وسمعة ای لیراه الناس ویسمعونه استماع گوش داشتن صلته باللام قوله تعالی فاستمعوا له تسمع گوش نهادن سوی کسی صلته بالی فاذا ادغمت قلت اسمعت وقرئی قوله تعالی لا یسمعون الی الملأ بالادغام تسامع از یکدیگر شنیدن اسماع شنوانیدن سخن ودشنام دادن و گوشه ساختن دلو را دسرو وگفتن مسمعة زن سرودگوی وقوله تعالی واسمع غیر مسمع ای لا اسمعت وقوله تعالی ابصر به واسمع ای ما ابصره وما اسمعه علی التعجب سمع بالکسر نام نیکو یقال ذهب سمعه فی الناس رفت نام نیک او میان مردم وبچه گرگ از کفتار وفی المثل اسمع من سمع تسمیع تشهیر کردن وفی الحدیث من فعل کذا سمع الله به اسامع خلقه یوم القیمة وتشنیع کردن وبر داشتن گم نامی از کسی ومشتهر کردن ذکر وهی متعد بالباء وشنوانیدن آواز کسی را سامعه مسمع گوش سمع ایضاً گوشه دلو سمیع شنونده وشنوانندہ امراة سمعنة نظرنة بضم اولها وثالثها وبالکسر وفتح ثالثها ایضاً وهی التی اذا تسمعت وتبصرت فلم تر شیئاً تظنیة تظنیا وکان الاحمر یکسر اولها ویفتح ثالثها ویشدد النون لکنه سمعنة سمعنة نظرنة کالریح حول القنة الا انه تطنة انما وفیها للسکت وقد اجری الوصل مجرى الوقف فی تره ممعمع حرز وسر ونحو فعلعل سمادع ✦ سمیدع بفتح السین مهتر سنع ✦ سناعة خوب شدن (ع ع بفتحها) رجل سنیع وامراة سنیعة خوب ونیکو سوع ✦ الساعة وقت که درو باشی وقیامت ساع ساعات ج ساعة سوعاء زمان سخت مثل لیلة لیلاء مساوعة من الساعة کلیاوة من الیوم ویقال جاءنا بعد سوع من اللیل وبعد سواع ای بعد هدء منه یعنی بعد از آرام شب سواع ایضاً نام بت قوم نوح علیه السلام ثم صار لهذیل اساعة سهل گذاشتن ستور را سوع بی کار ماندن آن (ع ع ف اف ۲) ومنه ضائع سائع وناقة مسیاع ورجل مضیاع مسیاع ای هو مضیع ومسیع سیع ✦ سیع سیوع رفتن آب وشراب بهر روی انسیاع مثله سیاع کاه گل وبالکسر ایضاً مسیعة بالکسر انداوه (ضمیمه) ستع کنبر مرد نیز گزنده در کار خود چست و چابک منتسع مثله سلع باهم در خوردن دو چیز وذبح کردن وشکستن (ع ع بفتحها) وسدع کمنع سدعة شدیدة نکب نکبة شدیدة المسدع کمنبر الماضی لوجهه والدلیل الهادی وقولهم لقد الکاس من کل سدعة ای سلامته لک من کل نکبة سرطع از ترس سخت دویدن سرقع کقنفذ نبی ترش سفرقع بفا ثم قاف لغة صنعبة فی اسقرقع سلطوع کعصفور کوه هموار سانطع بالفتحتین مرد دراز سلنطاع بکسر تین مثله وبیهوده دیوانه بیهوده گو سلنطع شتان خفت سمیقع بفتحتین وقد تضم سینه وح یحیب کسر الفا را بن نا کورین عمرو بن یعفر ابو شرحبیل او شراحیل الرئیس المطاع المطبوع اسلم فکتب الیه النبی صلی الله علیه وسلم علی ید جریر البجلی کتاباً وقتل بصفین سملع کهلع کریه ویقال للخبیث انه لسملع هلع

فصل الشین

شبع ✦ شبع بالکسر وفتح ۲ سیری از طعام وسیر شدن نقیض جوع شبعت الخبز واللحم ومن خبز ولحم (ع ع ک اف ۲) شبع بسکون ۲ مقدار سیری از طعام شبعان وشبعی النعتان منه وامراة شبعی الخلخال ای ملاة من سمنها وبستوه آمدن از چیزی یقال شبعت من هذا الامر وروییت اذا کرهته اشباع سیر گردانیدن ورنگ سیر خوب گردانیدن جامه را ثوب شبیع الغزل بسیار ریسمان متشبع خود را آراسته نمایاند ازو سع خود وبازنده بدان وفی الحدیث المتشبع بما لا یملک کلابس ثوبی زور شبعة بالضم مقدار یکبار سیری از طعام وقد شبعت غنمه اذا قاربت السمع ولم

شبدع * شبدعة بالكسر کژدم شبادیع ج شجع * شجاعة بیدلی و دلیری نمودن در محاربت (ع بفتحهما) شجاع بالضم صفت منه و بالكسر ایضا قوم شجعة
بفتحتین و شجعة بالضم والكسر و شجعان مثل غلام و غلمة و غلمان رجل شجیع و قوم شجعاء مثل حریب و جربان و شجعاء مثل فقیه و فقهاء و امرأة شجاعة و شجع بالتحریک
سبک بیرون شدن ستور و سست و بکار در رفتن یقال جمل شجع القوائم و ناقة شجعة و شجعاء اشجع مرد دلیر و نام قبیلة و نوعی از مار شجاع مثله و پیوند بن انگشتان اشجع بالكسر
کاصبع مثله اشاجع ج و مرد سباک سر گول و نام شیر تشجیع دلیر کردن و دل دادن کسی را بشجاعت و صفت کردن تشجع دلیری نمودن بتکلف شرع * شریعة
جای آب و درآمدن در راه شدن شرع آب و درآمدن در راه پیدا کردن خدای تعالی بر بندگان در دین و درست شدن نیزه سوی کسی و درست کردن متعدی
لازم و دو رخانه سوی راه و گشاده شدن و گشانیدن پوست را و بکار بردن و شدن شروع مثله (ع بفتحهما) شارع راه بزرگ و پیدا کننده آن اهل شرع
شرعة شتران آب آینده و تشریع آب آوردن و فی المثل اهون السقی التشریع و یقال شرعک هذا البند است ترا این فی المثل شرعک ما بلغک المحل یضرب
فی التبلغ بالیسیر و مررت برجل شرعک من رجل ای حسبک والمعنی انه من النحو الذی تشرع فیه و تطلبه یستوی فیه الواحد والتثنیة والجمع و قولهم الناس فی هذا
الامر شرع سواء یحرک و یسکن یستوی فیه الواحد والمونث والجمع شرعة بالكسر و شریعة بمعنی و منه قوله تعالی لكل جعلنا منكم شرعة و منهاجا و یقال هذا شرع
هذا و هذه شرعة هذه و هما شرعان ای مثلان شرعة ایضا زه کمان شرع شرع ج شراع جمع جمعه و ایضا بادبان کشتی و ربما قالوا اذا رفع البعیر عنقه قد رفع شراعه
سمی شراعی نیزه دراز اشراع درگشادن خانه را سوی راه و نیزه بر کسی راست کردن حیتان شرع ای شارعات من غمرة الماء الی الحد شرجع * شرجع دراز و جنازه سطرقة
شرجعة خایک دراز شسع * شسع بالكسر دوال نعل شسوع ج شسع بند دوال کردن نعل را (ع بفتحهما) تشسیع اشساع کذلک شاسع شسوع شسع دور
و فلان شسع مال اذا کان حسن القیام علیه شعع * شعاع روشنائی آفتاب شعاعة یکی شع پراگنده کردن شتر بول را (ع ف اص ۲) اشعاع
نور گسترانیدن آفتاب و خوشه بیرون آوردن کشت و شوک بر آوردن خوشه و پراگنده انداختن شتر بول را شعاع بالفتح پراگندن و رای پریشان و دست
پراگنده نفس شعاع متفرقة الهم شعاع السنبل شوکهای خوشه ظل شعشع سایه پراگنده تنک شعشع کذلک شعشعة آب آمیختن شراب را شعشاع پریشان
و مرد دراز نیکو خلقت شعشعان کذلک یقال ناقة شعشعانة شعلع دراز لام زایده شفع * شفع جفت خلاف وتر و جفت کردن و خواهش کردن و
بچه شدن در شکم ناقه و پیش بچه که دارد (ع بفتحهما) شفیع خواهش گر و صاحب شفعة شفاعة خواهش کردن شفعة بالضم حق همسایگی خانه و زمین ناقة شافع
با بچه که در شکم او بچه دیگر باشد و فی الحدیث انه بعث مصدقا فاتاه رجل بشاة شافع فلم یأخذها فقال ائتنی بمعتاط و ناقة شفوع و هی التی تجمع بین محلبین فی حلبة واحدة
استشفاع شفاعت کردن خواستن تشفیع شفاعت دادن کسی را و پذیرفتن شفاعت تشفع شفاعت کردن شکع * شکاعی گیاهی از دارو ها
و آنرا بپارسی آفتاب پرست خر گویند قال سیبویه هو واحد و جمع و قال غیره الواحد منها شکاعاة شکع بالتحریک درد مند شدن و خشم شدن (ع
ک اف ۲) یقال بات شکعا ای وجعا لا ینام اشکاع بخشم آوردن و ستوه آوردن شمع * شمع م و موم شمع بالتحریک کذلک و هو مایه تصحیح شمعة یکی اشماع
نور گسترانیدن چراغ مشمعة بازی و مزاح کردن شمع شموع کذلک (ع بفتحهما) و فی الحدیث من تتبع المشمعة اصاره الله الی حالة یعبث به فیها ای من عبث
بالناس شموع بالفتح زن بازی گر و خندنده شنع * شناعة زشتی و زشت شدن (ع بضمهما) شنیع نعت منه اشنع مثله شنعة بالضم زشتی تشنیع زشت گفتن
بکسی حملة بعلی و خویشتن و پیچیدن و ستوه آمدن و زشت شمردن چیزی را تشنع کوشیدن ستور در رفتن و غارت پراگنده کردن و بسیار رشدن و سلاح در پوشیدن
شوع * شوع درخت بان شوعة یکی قال هذا اشوع هذا بالفتح و شویع هذا بالیاء ایضا بچه دوم کر و میان ایشان ز بکری هذا اخو هذا شیع * شیوع و شیعوعة آشکارا شدن خبر
(ع ف اک ۲) و سهم مشاع مثل اکب شاع بخش نا کرده اشاعة فاش کردن خبر را و انداختن باره باره بول را رجل مشیاع فاش کننده یقال حیاکم الله و اشاعکم
السلام اجعله صاحبا و تابعا لکم و شاعکم السلام کما تقول علیکم السلام و صحبتکم السلام و هذا انما یقوله الرجل حین یفارق صاحبه شیع بالفتح اندازه یقال اقام فلان شهرا
او شیعه و آتیک غدا او شیعه ای بعده بیقدار و مانند او بچه شیر تشییع کسیل کردن و سوختن آتش هیمه را بالباد و فروزانیدن آتش را بهیمه یقال شیعته بالنار ای
احرقته و شیعت النار ای اوقدها بالحطب شیع مرد شجاع شیعة الرجل بالکسر اتباع و انصار وی و هوادار آل علی و فاطمه رضی الله تعالی عنهم مشایعة دنبال کسی رفتن و کسیل کردن و همچو
رسیدن کسی از پی کسی و شیعت کردن تشیع خود را شیعه نمودن تشایع کذا ای هم کلهم تبع لبعضهم بعضا اشیاع شیع قوله تعالی کما فعل باشیاعهم من قبل ای باشکالهم
من الامم الماضیة شیاع بالکسر هیزم ریزه آتش فروزنده و بانگ نی چوپانان و نی که در وی دمند نی‌بان ... ادواز

ضميمه **شتع** از بیماری یا گرسنگی ناشکیبائی کرد (ع ع ک ا ف ٢) **شطع** از بیماری مانند آن ناشکیبائی کرد (ع ع ک ا ف ٢) **شعلع** کعملع وشعملع بزیادة
اللون مردانه از مردم وجز آن وشجرة شعلعة درخت پراگنده شاخها **شعلع** بروزن ومعنی شعلع او بنده تصحیف والصواب الشعلع **شقع** فی الاناء در آوند دهن
انداخته آب خورد وشقع فلانا بعینه عانه یعنی بنگاه وذات ت او را **فصل الصاد صبع** ٭ اصبع بالکسر انگشت وبالضم کذلک وتمثنین بکسر تین ایضا وبالفتح
وکسر الباء ایضا وهو یذکر و یؤنث صبع اشارت کردن بانگشت یقال صبعت بفلان وعلی فلان ای دلالت کردن کسی را بانگشت سوی کسی و تائزه بیان
انگشت را بجنور بوقت ریختن انچه درو باشد بجنور دیگر (ع ع بفتحهما) و یقال للراعی علی ماشیة اصبع ای اثر حسن **صتع** ٭ صتع بفتحتین گردش با و شتکار ا
نا سر شتر مرغ صُتَع بالضم شتر مرغ سخت سر **صدع** ٭ صدع شگافتن چیزی را و بریدن بیابان و پیدا کردن وبیان کردن چیزی را وسخن حق گفتن آ
وقوله تعالی فاصدع بما تؤمر ای فاصدع بامرک واظهر و نیک (ع ع بفتحهما) صدوع میل کردن سوی چیزی صلته بالی و برگردانیدن از چیزی صلته بعن و کرد
کردن گوسفندان را صدعة بالکسر رمة من الابل فرق من الغنم رجل صدع بالتسکین والتحریک مرد سبک گوشت انصداع شگافتن صلات صبح و گلة
ورمة گوسفند تصدیع جدا جدا کردن و درد سر نهادن صداع بالضم درد سر تصدع پراگنده شدن **صرع** ٭ صرع بیماریست و گونه از گونها وهو واحد الصروع
ای الفنون والضروب افگندن (ع ع بفتحهما) مصرع کذلک وجای افگندن مصارعة کشتی گرفتن یقال صارعه فصرعه اصرعه صرعا بالفتح لتمیم وبالکسر
لقیس عن یعقوب صرعة بالکسر نوعی فنا اون وفی المثل سوء الاستمساک خیر من حسن الصرعة رجل صرعة مثال همزة نیک اندازنده صریع آنکه همه اقران خود را انداز د
تصریع افگندن وقافیه آوردن در مصراع اول از بیت صرعان با مدا و شبانگاه و دو گله شترکه یکی از آن می آید و دیگری میرود صرعان بالکسر وحرف
یقال هما صرعان وشرعان وحتنان وقتلان کلها بمعنی ویقال طلبت منه حاجة وما ادری علی ای صرعی امره هو ای علی الاعطاء او علی الرد صریع افگنده
افتاده وتازیانه وکمان نا تراشیده و چوب بر درخت خشک شده **صعصع** ٭ صعصعة صعصاع جنبانیدن مثل زعزعة وجدا کردن تصعصع
لازم منهما وذهبت الابل صعاصع ای متفرقة وصعصعة پدر قبیله از هوازن **صفع** ٭ صفع سیلی زدن رجل صفعان سیلی زننده **صقع** ٭ صقع
بالضم کرانه وگوشه زمین یقال هو من هذا الصقع ای الناحیة وما ادری این صقع ای ذهب صقع بالتحریک فیه و دریدن چاه و از راه میل کردن (ع ع
بفتحهما) وراندوه که تا سر آرد وصقعها دو آفتاب قالت ابنة ابی الاسود الدولی یا ابت ما اشد الحر قال اذا کانت الصقعاء من فوقک والرمضاء من تحتک
فقالت اردت ان الحر شدید قال فقولی اذا ما اشد الحر فحبسته وصنع باب التعجب صقاع بالکسر خرقة که زیر معجر افگنند تا ریم نگیرد و رو بسته و انچه بینی ناقه را بدان
بندند وقد مر فی الرجع من باب الجیم اصقع مرغ و اسپ جز آن که در میان سر او سپید باشد عقاب صقعا نعت منه صقعة بالضم سپیدی میان سر از جانور و جو
جای سپید از سر صقع زدن بچوبی مقیقه (ع ع بفتحهما) وبانگ کردن خروس بالسین ایضا و پشک افتادن بر زمین صقیع شبنم که شبها چون برف افتد بر زمین
ارض مصقوعة زمین اپشک زده خطیب مصقع بالکسر بلیغ فصیح وصقعته الصاعقة لغة فی صعقته الصاعقة **صلع** ٭ صلع بالتحریک موی رفتگی پیش سر از علت
اصلع نعت منه (ع ع ک ا ف ٢) صلعة بالتحریک وبالضم او سکون جای صلع از سر قرطة صلعا طاق که سر ما شاخ وی ریخته باشد صلعا ایضا سختی و دشت بی
بی درخت وعلامت اصیلع بار باریک گردن صلاعة بالضم سنگ پهن صلیع صلاع بالضم سنگ پهن صلع صلاع ج صلع ایضا جائی که بروی نبات نروید **صلفع** ٭ صلفعة بالفاء و
القاف ایضا نیست کردن مال کردن ومفلس شدن کذلک بالسین والقاف **صلمع** ٭ صلمعة از بن برکندن و ستردن سر را و مفلس شدن **صمع** ٭ صمع خردگوش صمعاء مؤنث
منه وفی الحدیث عن ابن عباس کان لا یری باسا ان یضحی بالصمعاء ویقال هو اصمع القلب ای تیز خاطر و هشیار دل تیز خاطر و صمعاء اینجا گیاه گوشیده پیا
از شگفتن غنچه او ویقال خرج السهم متصمعا تیری که بخون آلوده پر ها وی و جفسیده بیرون آید از خسته گلابت صمع الکعوب صفا الکعوب ای انانا شریدة
مصمعة اذا دققت وحددت راسها وصومعة النصاری ج صوامع وهی فوعلة من هذا الاخفا وقبة الرأس **صنع** ٭ صنع بالضم نیکوئی کردن و صلته بالی و بدی کردن
صلته بالباء (ع ع بفتحهما) یقال صنع الیه معروفا وصنع به صنیعا قبیحا ای فعل صناعة بالکسر پیشه صنعة کار و پیشه کردن صنعة الفرس حسن القیام علیه فرس صنیع
داشت نیکو یافته سیف صنیع زدوده امرأة صناع الیدین ج نسوة صنع ورجل صنع الیدین وصنیع الیدین وصنع الیدین بالکسر حریست و پیشه خود وصانع
پیشه و صناع ج صنیعة نیکوئی و بهر اصطناع نیکوئی کردن صلته لعبد و نفسه یقال اصطنعت عند فلان صنیعة واصطنعت فلانا لنفسی وهو صنیعی واصطنعته
وخرجته وقولهم ما صنعت واباک تقدیره مع ابیک لان الواو بمعنی مع للاشتراک المصاحبة فاقیمت مقامه وانما نصب لقبح العطف علی المضمر المرفوع من غیر توکید

فان ولد ته رفعت وقلت ما صنعت انت وابوک تصنع رویش بنیکو نهادن از خود وخود نمیشتن آراستن زن مصانعة رشوت دادن فی المثل من صانع بالمال لم یحتشم من
طلب الحاجة مصنعة بضم النون وفتحها جاگرد آمدن آب باران مصانع جمع آستوا صنعا قصبه‌ایست در یمن والنسبة الیها صنعانی بالنون علی غیر قیاس **صوع** ✽ **صوع**
پراگنده کردن (ع ع قت ا ض ۲) انصیاع لازم منه وسپاسا گی گشتن وشتاب گذشتن یقال انصاع القوم سراعا ای مروا التصوع پراگنده شدن وخشک شدن
گیاه تصیع مثله صاع زمین پست و پیمانه صوع ج بالهمز و بالواو ایضا صواع بالضم پیمانه و جام بزرگ که در وی شراب خورند (ضمیمه) **صوقعة** درهم خمانیدن آشیان
و بانگ برآوردن از آن صرقاعة المقلاعة بالکسر کناره فلاخن که آواز کند **المصطع** کمنبر البلیغ الفصیح **صنبعة** چین بجبین شدن بخیل وقت سوال و قدر آ
یصنبع لوبا و جل صنبع الراس مصعنه الی الطول ما هو صنیبعات مصغر صنبعة مؤنثی **صنتع** گفتند بیان تهی صنتع مثله و شتر مرغ سخت سر و
کذا الحمار او الناتی الوجنتین و الحاجبین العظیم الجبهة او الرقیق الخد **صندعة** بالکسر کناره تیز جدا از کوه **فصل الضاد** **ضبع** ✽ **ضبع** بازو ج اضباع
ج و دست دراز کردن برآزدن و راه دو قسم کردن کسی را و بازدن بر بازو ها را در رفتن (ع ع بفتحها) والناقة ضلع و تضبیع مثله یقال کنا فی ضبع فلان
بالضم ای فی کنفه و ناحیته ضبع بضم ۲ کفتار و سال قحط ضبعان بالکسر کفتار نر ضباعین ج مثل سرحان و سراحین ضبعانة ماده ضبعا نات ج و ضباع
جمع الذکر والانثی اضطباع ردا از زیر بغل راست بر کتف چپ انداختن ضبع ضبعة بالتحریک آرزومند شدن ناقه فحل (ع ک ا ف ۲) اضباع لازم
ضبیعة پدر حی از بکر بن وائل ضباعة نام زنی **ضجع** ✽ **ضجع** بر پهلو خفتن ضجوع کذلک (ع ع بفتحها) اضطجاع مثله ضاجع نعت منه فی افتعال منه اصله
قلب التاء طاء کاضطجع والادغام کاضجع فیظهرون الاصلی ولا یقولون اطجع لانهم لا یدغمون الضاد فی الطاء وقال الماز نی بعضهم یکره الجمع بین حرفین
مطبقین و یبدل مکان الضاد اقرب الحروف الیها وهی اللام فیقول الطجع اضجاع بر پهلو خوابانیدن و فتحه را سوی کسره میل دادن فلان حسن الضجعة
مثل الجلسة والرکبة ضجیع هم خوابه تضجیع تقصیر کردن در کار و نزدیک شدن آفتاب بفرو شدن تضجع فرو ایستادن از کاری و مقیم بودن بر جای رجل ضجعة
همزه مرد بسیار خسپنده قال الفراء اذا کثرت الغنم فهی الضاجعة والضجعاء ضجوع نام موضعی قال الاصمعی هو رحبة لبنی ابی بکر بن کلاب قطی از بنی کلاب ذو ضجع
لینها **ضرع** ✽ **ضرع** پستان شتر و گاو و گوسپند و مانند آن اضراع شیر فرود آوردن گوسپند پیش از نتاج و خوار و زار کردن فی المثل الحمی اضرعتنی لک
ضریع ضرعیة بزرگ پستان ضریع ایضا شرق خشک و آن گیاهی است در عرب ضراعة بالفتح خواری و زاری ضرع بالتحریک سست ضارع الجسم نزار و ضعیف
تضرع زاری کردن تضرع نزدیک شدن آفتاب بغروب و رسیدن و بخشش دیگر مضارعة مانند شدن تضرع بالفتح وضم الراء نام موضعی اتضارع بضم التاء والراء نام
کوهی بنجد **ضعضع** ✽ **ضعضعة** پست و خراب کردن تضعضع فرو نشستن بنا و افتادن و فروتنی کردن فی الحدیث ما تضعضع امرؤ لآخر یرید به عرض الدنیا
الا ذهب ثلثا دینه ضعضاع ضعضع مرد ضعیف رای است در هر چیزی ضع یا ضعت اوان شتر را قال ثعلب جوان اقول له ضع بقیا ذب **ضفدع** ✽
ضفدع بکسر الضاد والدال چغز ضفادع ج ضفدعة مؤنث و بفتح الدال ایضا قال الخلیل لیس فی الکلام فعلل الا اربعة احرف در هم هجرع هبلع قلعم ✽ **ضکع**
ضوکعة مرد بسیار گوشت گران سنگ گول **ضاع** ✽ **ضلع** بکسر الضاد وفتح اللام استخوان پهلو و قد یسکن اللام اضلع و اضلاع ج ضلع ایضا کوهی خرد تنها گانه ضلع میل
کردن و جور کردن (ع ع بفتحها) ضالع ای مائل جائر و یقال ضلعک مع فلان ای میلک و هواک معه و فی المثل لا تنقش الشوکة بالشوکة فان ضلعها معها ای میلها ضلع
بالتحریک کژ شدن در خلقت (ع ع ک ا ف ۲) ضلیع نعت منه و توانائی و بار گران برداشتن ضلاعة تاب و زور و سخت اضلاع شدن (ع ع ایضهما) ضلیع نعت منه
فرس ضلیع تمام خلقت سطبر بسیار عصب بزرگ میان تضلع شکم پر و سیر آشامیدن اضلاع میل دادن گران باشیدن مضلع بار گران یقال فلان مضطلع
بهذا الامر ای قوی علیه و اتقاع مطلع بالا و تمام خانه من الاطلاع قالوا ایضا مضطلع بهذا الامر و مطلع له ای توانا به و مالک له و مضلع الثوب جامه شیه علی صنعة
الاضلاع **ضوع** ✽ **ضوع** جنبانیدن و رمیدن کوهسار بی آرام کردن و ترسانیدن (ع ن ا ض ۲) انضیاع بانگ و فریاد کردن جوجه مرغ ضوع بالضم
و فتح الواو نوعی از جغد و از او چگک خواند که همیشه بانگ کند اضواع ضیعان ج ضوع بالضم بانگ چوگک ضوع تضیع جنبیدن و رمیدن کوه ان ضیع
✽ **ضیعة** ضیاع بالفتح بالا شدن (ع ب ا ک ۲) و منه قولهم فلان بدار ضیعة مثال معیشة ضیعة ایضا آب زمین ضیاع ضیع بالکسر ضیعة تصغیر
ضیعة ولا تقل ضویعة ضیعة تضیع اضاعة بی بار گذاشتن و فی المثل الصیف ضیعت اللبن بفتح امرأة کانت تحت رجل موسر کرهته لکبره فطلقها فتزوجها رجل
ملاق فبعثت الی زوجها الاول تستمیحه فقال لها الصیف ضیعت اللبن او الصیف نصب علی الظرف مضیاع کثیر الضیاع ضیاع بسیار ضیعت شدن ضیع نعت منه و فیا

(ضميمه) ضوع فهو مضواع ... في بضوعه السلك لعنتي ظليع طالع ... يلقى الي يعني مطلع ... قالت ما احسن ما اصنعت لابنته ... اي جاء ... باكل
ضفدع بالفتح ... فطيعها (ع ع بفتحها) ضفدع زبه تيز ... ضفدع کجعفر مرغ ... از لصوب ... ضفدع شكسته ... بنا جنيه ... سيد ... الضفادع ...
ضمع ... شلع ... الامام ... ضلع ... زلن ... ضيع ... صيغه ... احدى ... عيبت ... الاستمشه ... الصيد ... ضبح ... فلا ...
(فصل الطاء) طبع — طبع سرشت كه مردم بران آفريده شده است وهو في الاصل مصدر طبيعة طباع كذلك مهر كردن سيم را و مهر نهادن بر ... يعلى ... ساخته
... (ع ع بفتحها) ... الطبيعة ... طالع ... الباء ... تثرين ... بكسر الباء لغة فيه طابع مهربان و نيز سازنده طبع بالكسر نام جوى طبع بالتحريك زنگ گرفتن شمشير
دريناک شدن مرد وكاهل شدن (ع ع ک اف ۲) تطبيع پر كردن مشك تطبّع پر شدن ناقه مطبعه گران بار طلع طلوع بر آمدن آفتاب و جز آن (ع ع ف اض ۲) مطلع بالفتح ... يقال
... بر آمدن و ... بر آمدن نيز طلع بالتحريك بر آمدن بر كوه (ع ع ک اف ۲) اطلاع واقف شدن صلته بعلى او يقال اطلع عليهم اي جاء هم و طلع عنه ... آفتاب بر آمدن مطالعه چيزي كسي را نوشتن يا واقف گردانيدن
مطالعه يكتبه يعنى ... اي اطلعت عليه تطلع پيوسته در چيزي نگريستن يقال ... الي ... كتاب ... اطلاع وقوف دادن كسي را بر سر صلت بعلي و بر آوردن
شير را شگوفه بر آوردن درخت و از بالاي نشانه كذرانيدن تير را و حق كردن طلعه ع ف اف ۲ في طلعه بسكون ۲ و ديدار طلع شگوفه تخستين بر درخت خرما طلعه يكي نخله
مطلعه آنكه دراز تر و بلند تر باشد از ديگرها استطلاع بر رسيدن طلع بالكسر اسم في الاطلاع يقال اطلع طلع العدو ... و يقال كن بطلع الوادي بالفتح والكسر مطلع جاي اطلاع
و فتن بر چيزي و هو من اشرف الى الحذار في الحديث من هول المطلع شبه ما اشرف عليه من امر الآخرة بذلك طليعه الجيش طلايه لشكر و هو من يبعث ليطلع طلع العدو
طلاع الشيء بالكسر پري چيزي طلاع الارض ذهبا پر زمين از زر امرأة طلعة خباة مثال همزة زن بسيار خويشتن نماينده و پنهان شونده طلوبليغ نام آبي در بني تميم طمع
طمع طماعة طماعية اميد و اميد داشتن (ع ع ک اف ۲) طمع طامع افت منه اطماع اميد وار كردن يقال في التعجب طمع الرجل فلان بضم الميم بسيار طمع شده و خرجت المرأة
فلانه بسيار پيرامن آميده شد وقضو القاضي فلان وكذلك التعجب كل شيء الا افعال في نعم وبئس ... عنهم ... القياس التعجب لان ... التعجب ثم انشد يقال
ما احسن زيدا او اسمع به كبرت كلمة وقد شذ عنها نعم و بئس طمع ايضا رزق لشكر يقال اعلهم الامير باطماعهم اي بارزاقهم وامرأة مطماع زني كه بطمع آرد مرد را و دست ندهد
طوع و طوع طاعة فرمان بردار گرديدن (ع ع ف اض ۲) صلته باللام و فراخ علف شدن چراگاه و هو طوع يديه اي منقاد لك فرس طوع العنان اي سلس
تولستن قوله تعالى فما اسطاعوا ان يظهروه يحذف التاء استثقالا لهما مع الطاء و يكرهون ادغام التاء فيها فيحرك السين و هي لا تحرك ابدا و قرأ حمزة فما اسطاعوا بالادغام
فجمع بين الساكنين و بعض العرب يحذف الطاء استثقالا فيقول استاع يستيع و بعض العرب يقول اسطاع يسطيع بقطع الالف و هو يريدان يقول اطاع يطيع و يجعل السين
عوضا من ذهاب حركة عين الفعل تطاوع نرم گرديدن نمودن تطوع توانائي نمودن از خود و آنچه نه فريضه باشد آوردن مطوعة آنانكه بطوع جهاد كنند بي آنكه بر ايشان
واجب باشد و منه قوله تعالى الذين يلمزون المطوعين و اصله المتطوعين فادغم التاء في الطاء تطويع آسان كردن كار را بر كسي و توانا كردن كسي را بر كار و قوله تعالى
فطوعت له نفسه قتل اخيه مثل طوقت له اي رخصت و سهلت مطاوعه فرمان بردار گرديدن و سازوار نمودن يا كسي طواع فرمان بردار و فلان حسن الطواعية لك اي حسن الطاعة وجاء فلان طائعا غير مكره خواهان
طوع الطاعة فرمان بردار گرديدن و ميوه رسانيدن درخت يقال قد اطاع النخل الشجر اذا ادرك ثمره و امكن ان يجتنى و علف ناك شدن چراگاه انطياع فرمان بردار
شدن طيع طائع بمعنى (ضميمه) طرسعة از ترس سخت دويدن طرع گلنف و امير آنكه شرم و خوش آوازي ندارد و قد طرع كفرح لغة في طسع طرع جماع كردن (ع ع
بفتحها) طرع الجندي قعد ولم يغز طسع جماع كردن (ع ع بفتحها) طسع في البلاد رفت طسيع جاي فراخ و مرد آزمند و الطسع گلنف و امير الطرع و قد طسع كفرح و كمنع و طسع
كمنبر حاذق طلع بزبان ليسيدن طعطاع كجعفر زمين هموار و الطعطعة حكاية صوت اللاطع و الناطع و هو ان يلصق لسانه بالغار الاعلى ثم يتلطع من طيب شيء اكله فيسمع
منه بين الغار و اللسان صوت طاع يطيع لغة في طاع يطوع (فصل الظاء) ظلع و ظلع خميدن و لنگيدن ستور و جز آن در رفتار (ع ع بفتحها) ظالع لنگ منه و تهمت شده ظلع
بالتحريك تنگ آمدن جا و زمين بسيار ريگ و هم صلته بالباء (ع ع ک اف ۲) و يقال ارق على ظلعك بنرمي و رفق كن با تن خود و ارقأ على ظلعك و قف على ظلعك اي
و قيت اي الزمه و اربع عليه كذا في مجمل اللغة (ضميمه) فهو ظهين عشرج كسفرجل بدخلق علوكع كسفرجل كوتاه عكنكع كسمند ماغول نر كعنكع مثله
عطلع كاين و عطلل مزيادة لام ... للبغم و والابل عصيع كقنفذ شجرة تنبت في الحجاز ... و سئل اعرابي عن ناقته فقال تركتها ترعى العصيع و قيل انما هو العصعع دا
ما وقع في بعض كتب المعاني ... بتقديم العين فقلبا العوعا ... عصع القوم تعيا عيوا عن امر قصده و في كتب التصريف عا عيت عيعا و
بعيد و قال الاخفش لا نظير لها سوى حاحيت و هاهيت (فصل الفاء) فجع و فجيعة مصيبت دردناک فجائع ج فجع دردمند كردن و مصيبت

(ع بفتحتها) تفجیع کذلک یقال تزلت لهاان فاجعة الفجیع در دمندت این صلته باللام **فدع** + **فدع** کژی پیوند دست و پای (ع ف ا ک ۲) افدع کف دست و پای درون روی رفته فدعة آن موضع کژی از دست و پای **فرع** + **فرع** از هر چیز سر بر سر دی و مهتر قوم و موی تمام و شاخ درخت و کمان کاز شاخ درخت سازند یقال قوس فرع از شاخ ناکفانیده قوس فلق از شاخ کفانیده و بعصا بر سر زدن و بالقاف ایضاً و برتر شدن از قوم خود به بزرگی یا بجمال و بلگام زدن اسب را تا باز ایستد و باز داشتن میان دو کس و بر کوه شدن (ع بفتحتها) فرعة جای بلند فراع ج جبل فارع کوه بلند و فارع ایضاً نام صحفی فارعة بر کوه جای نام زنی و یقال انزل بفارعة الوادی و احدر باسفله افراع از بالای کوه فرود آمدن یقال افرعت فی الجبل انحدرت و لقیت فلانا فارعا و فرعا ای احدنا مصعد و الآخر منحدر و بکسی و بجائی فرود آمدن صلته بالباء یقال افرعنا بفلان ای نزلنا به و یقال بهما افرعت به ای ابتدأت به و آب به علف شتافتن پیش از قوم و بالان کردن بهر جای و خبر آن دانستن و قبیح کردن **فرع** تفریع فرود آمدن از کوه و بر آمدن بر کوه و هو من الاضداد و یقال فرعت فی الجبل انحدرت و فرعت الجبل اصعدت فروع الجوزاء کرمای سخت و یقال لهم الفروع رجل مفرع الکتف مرد بن کتف تلاع فوارع پشتهای بلند آب را بها دی فرع بالتحریک اول نتیجه ناقه و مال و منفعت آماده و نام جائی و با مو تمام شدن (ع ک ا ف ۲) افرع فرعا الغنان منه فرعة بالتحریک بهکوچ پیش فرع فرع ج فرعة نام زنی تفرع لیسار شدن شاخهای درخت و سیدة قبیله را خواستن افراع دختری ستدن فراعة رکوی که قلم در وی پاک کنند **فرقع** + **فرقعة** در هم خمانیدن انگشتان و بانگ آوردن از وی تفرقع بانگ آمدن از انگشتان افرنقاع پراگندن و دور شدن از کسی صلته بعن یقال افرنقعوا متشعلین ای تفرقوا مسرعین **فرع** +

فزع بالتحریک ترس افزاع ج و ترسیدن (ع ک ا ف ۲) و پناه جستن بکسی یقال فزع منه و فزع الیه و فریاد رسیدن قال رسول الله صلی الله علیه و سلم للانصار انکم لتکثرون عند الفزع و تقلون عند الطمع مفزع پناه جای یقال فلان مفزع للناس هما مفزع و هم مفزع و هی و هن مفزع لهم سواء فیه جمیعا مفزعة انچه از وی ترسیده شود افزاع ترسانیدن و فریاد رسیدن تفزیع ترسانیدن و بیم کردانیدن و هو من الاضداد و صلته بعن منه قوله تعالی حتی اذا فزع قلوبهم ای کشف عنها الفزع **فصع** + **فصع** فشاردن رطب تا از پوست بیرون افتد و فی الحدیث نهی عن فصع الرطبة و غلاف سر نره برگردانیدن کودک (ع بفتحتها) یقال غلام افصع اجلع آنکه کره او از غلاف بیرون آمده باشد تفصیع تعدیه منه انفصاع لازم منه افتصاع گرفتن همه حق خود را از کسی بر جای خود و غلاف سر نره برگردانیدن کودک **فطع** + **فظاعة** بزرگ آنجا میدن کار (ع بضمها) امر فظیع ای شدید مستبشع جاوز المقدار افظاع کذلک امر مفظع ای فظیع و بزشتی رسانیدن و یستعمل مجهولا ایضا و فظع به یافتن کاری را استفظاع مثله **فعفع** + **فعفعة** راندن شبان گوسپند را به فع فع گفتن فعفاع فعفع فعفعانی اذا کان خفیفا فی عمله **فقع** + **فقوع** سخت زرد شدن (ع بفتحتها وض ۲) اصفر فاقع نعت منه و قوله تعالی صفراء فاقع لونها علی التقدیم و التاخیر ای لونها فاقع فاقعة سختی فواقع ج فقاع ج فقاعة م فقاقیع حوز یا شراب فقع بر زدن و نوعی از سماروغ و بالکسر مثله فقعة ج تفقیع از انگشتان بانگ بر آوردن بجانیدن آن **فلع** + **فلع** شکافتن چیزی را (ع بفتحتها) تفلیع کذلک انفلاع لازم منه تفلع ترقیدن پای قلع بالفتح و الکسر کفتگی پای فلوع ج و یقال فی بعض لعن الله فلعنها **فنع** + **فنع** بالتحریک فزونی و بسیار شدن مال (ع ک ا ف ۲) مسک ذو فنع خوش بوی تیز بوی **فوع** + **فوعة** رسیدن بوی خوش و کذا بالغین (**ضمیمه**) **فردوعة** کعصفورة کوشکه بزرگ صوابه بالقاف **الفرزع** کقنفذ بنیه دانه فرزعة پاره از گیاه فرزع باللام یکی از بهشت کرسیها لقمان و تفرزع الکلاء صار فرازع **فرنع** کزبرج و قنفذ بیشن سیاه **فشعت** الذرة اطلعت از زن خشک شد (ع بفتحتها) **فضع** رید با تیز واد (ع بفتحتها) **فلکع** + **فلکوع** بالواو یا خشم متکبر شدن (ع ک ا ف ۲) و ذهب شاید ری این فاع کمنع ای ابن عدالفنقع کقنفد و ترفقعقة م القاف فقعت است و تفنیع فنقع بالفتح مرکب **الفوعة** من الطیب بوی خوش الفوعة من السم تیزی و تندی زهر الفوعة من النهار و اللیل اول روز و شب فوع الامر ابتدای کار فیعة الامر مثله

فصل القاف **قبع** + **قبوع** سر در پوست کشیدن خاپشت و سر در گریبان کشیدن مرد (ع بفتحتها) و در زمین رفتن و ناسه بر افتادن قابع با ناسه و بینی فشاندن خوک قباع مثله یقال له قباع کقباع الخنزیر و امراة قبعة طلعة ای تقبع مرة و تطلع اخری قبعة ایضا مرغکی که نزدیک سوراخهای موش باشد پیوسته چون از چیزی ترسد در وی رود قبیعة شبه شمشیر و کارد و سوراخ بینی خوک قبیعة مثله قنبعة غلاف شکوفه قنبعة در غلاف غنچه شدن شکوفه درخت قباع بالضم پیمانه بزرگ و لقب وی قبتاع از مشک آب خوردن بدهان انقباع پنهان شدن **قدع** + **قدع** عنان زدن اسب را و باز داشتن کسی را از کسی (ع بفتحتها) انقداع باز ایستادن فرس قدوع اسب که حاجت آید او را عنان زدن

تا بار ایستد و یحمل لا یقذع ای لا یقرب الفحل وهو کریم قذع بالتحریک ضعیف شدن چشم (ع ع ک اف ۲) و کم سهن دیدگی پس شدن زن و بدچشم شدن اسپ و نزدیک
شدن بسال یقال قذعت لی الخمسون آمدنت امراة قذعة و فرس قذع تقاذع شتافتن در چیزی بریکدیگر و بهتی جستن و نیزه زدن بایکدیگر و فی الحدیث یحمل الناس
علی الصراط یوم القیمة فیتقاذع بهم جنبتا الصراط تقاذع الفراش فی النار و مردن قومی در پی یکدیگر قذع ✤ قذع فحش و پلیدی زبانی و فحش و بدی دشنام دادن
(ع ع بفتحها) اقذاع کذلک و فی الحدیث من قال فی الاسلام شعرا مقذعا فلسانه هدر قناذع سخنان زشت قنذع دیوث و بی غیرت قرع ✤ قرع کدو قرعة
یکی و فال زدن بقرعه و در کوفتن و بعصا بسر زدن و تمام خوردن آنچه در کاسه بود چنانکه لب کاسه بر پیشانی زند (ع ع بفتحها) یقال قرع بالاناء جبهته
و فی المثل ان العصا قرعت لذی الحلم ای ان الحلیم اذا نبه انتبه و اصله ان حکماً من حکام العرب عاش حتی اهتر فقال لابنته اذا انکرت من فهمی شیأ عند الحکم
فاقرعی لی المجن بالعصا لارتدع قرع قراع گشنی کردن فحل (ع ع بفتحها) استقراع گشن بعاریت خواستن و گشن خواه شدن ماده گاو اقراع بگشنی دادن شتر را
و بهترین مال بکسی دادن قرعة بالضم گزین مال و آنچه یقال زنند قرع بالتحریک آبلها سفید که بر شتر بچه بر آید و بی موی شدن سر بعلتی (ع ع ک اف ۲) اقرع
کل که بعلتی شده باشد قرع بالضم قرعان ج و ذلک لموضع من الراس القرعة بالتحریک و قبول کردن مشورت را و باز ایستادن از آنچه فرمایند قرع نعت منه
و خالی شدن درگاه از مردم و خادم (ع ع ک اف ۲) یقال نعوذ بالله من قرع الفناء و صفر الاناء و فی الحدیث عن عمر رضی الله تعالی عنه قرع حجکم ای خلت
ایام الحج من الناس و مراح قرع اذا لم یکن فیه ابل و قال ثعلب نعوذ بالله من قرع الفناء بالتسکین علی غیر قیاس اقرعان دو برادر اقرع بن حابس
و مرثد بن حابس حیة اقرع نوعی از مار شجاع اقرع مثله و یقال سقت الیک الفا اقرع من الخیل و غیرها ای الفا تاما و هو لغت لکل الف کما ان هنیدة
اسم لکل مائة مقرعة کوبه مقراع تیشه مقروع ستور گزیده بجهت گشنی را و مهتر و لقب مردی قراع صلیب و سخت اقارع ج القارعة قیامت و سختی روزگار قوارع
الدهر سختیهای روزگار یقال قرعتهم قوارع الدهر ای اصابتهم و نعوذ بالله من قوارع فلان و لواذعه و قوارص لسانه قارعة الدار ساحت سرای قارعة الطریق
میان راه قوارع القرآن آیتها که بوقت مهمات و بجهت حرز خوانده شود قریع شتر کره آبله بر آمده قرعی ج مثل مریض و مرضی یقال استقرعت انفصال
حتی القرعی گشن و مهتر یقال فلان قریع و سیره و حریفت یقال فلان قریعک آنکه قارعک قریعة البیت بهترین جای در خانه و بهترین مال ناقة قریعة آنکه گشن
بسیار جهد و حمل کم گیرد اقراع بر آشتی بازگشتن و نرم شدن یقال اقرع لی فلان ای ذل و قرعه انداختن میان یقال اقرعت بینهم و عنان زدن ستور را تا ایستد
یقال اقرعت الدابة بلجامها ای کبحتها به و اقرعته ای کففته و اقرعه ای اعطاه خیر ماله و فلان لا یقرع ای لا یقبل المشورة و النصیحة تقریع علاج کردن شتر بچه
قریع را و درشتی کردن و سرزنش کردن مقارعة بیکدیگر کوفتن و لیران و قرعه انداختن باهم یقال قارعته فقرعته اذا اصابتک القرعة دونه اقتراع گزیدن
و قرعه زدن تقارع کذلک تقرع برگشتن از پهلو به پهلو یقال بت اتقرع ای اتقلب قریع بالتصغیر بد بطنی از تمیم قرع ✤ اقرنباع و درتر بخیدن از سرما
قرثع ✤ قرثع زن گول و آنکه پیراهن یا چادر باشگونه پوشد و فلان قرثعة مال بالکسر آنکه مال نیکو نگاه دارد و در دست او نیکو شود قرصع ✤ قرصعة
درهم شدن و نهفته شدن و منه قد اقرنصع الرجل و مقرمط نبشتن کتاب را و رفتار بد رفتن زن در راه قزع ✤ قزوع سبک شدن و شتافتن رفتن
آهو و در گریختن (ع ع بفتحها) و منه قولهم قوزع الدیک اذا غلب هرب قزع بالتحریک پارهای ابر تنک قزعة یکی و شتران خرد و جای جای ستردن کودک و در
عنه تقریع ستردن سر و جای جای تا جستر دو ماندن و آماده کردن اسپ را بدو انیدن فرس مقزع نعت منه و تقزیع الفرس آتیتها الرکض مقزع مرد تنک
موی و سبک رفتار و یقال ما علیه قزاع نیست بر وی لته پاره قزعة بالضم موی گرداگرد سر قنازع ج و فی الحدیث غطی عنا قنازعک یا ام ایمن قشع ✤
قشع پوستهای خشک قشع یکی علی غیر قیاس لان قیاسه قشعة مثال بدرة و بدر الا انه هکذا یقال و فی حدیث ابی هریرة لو اخبرتکم بما اعلم لرمیتمونی بالقشع
یعنی پوست خاک آلود و شاید برین قشع ایضا بیت من جلد فان کان من ادم فهو الطراف و دور کردن باد ابر را و پراگنده کردن (ع ع بفتحها) انقشاع تقشاع
تقشع گشاده شدن ابر از سپاه و دل از غم و قشعت الفوم فانقشعوا و تقشعوا ای فرقتهم فتفرقوا و اقشع القوم عن الماء اقلعوا اقشعة بالکسر پاره ابر که بعد از
گشادن ماند قصع ✤ قصعة کاسه بزرگ قصع قصاع ج قصع فرو خوردن جرعه آب را مردم و نشخوار را شتر و نیکو نرم خائیدن شتر نشخوار را (ع ع
بفتحها) و فی الحدیث انه خطبهم علی راحلته و انها لتقصع بجرتها و بیان و دو ساختن شپش تشنگی نشاندن آب کسی را و حقیر و خوار داشتن کسی را و بتا سر زدن بکف دست در زیره
و خرد ماندن کودک که نکو الد و منه یقال قصعه الله شابه فهو مقصوع لا یشب و لا یزداد و قصاعة خرد و در زیره بر آمدن کودک که کلان نشود (ع ع بفتحها)

قصیع نعت منه قاصعاء سوراخ کلاکموش و الجمع قواصع قیل هو اقا علاء لغا عاته وجعلوا الهی اقنا بیت بمنزلة الماء قصعة مثال همزة مثل القاصعاء **قصع** *

قصاعة پدرجی از زمین وسکالی **قطع** * **قطع** بریدن (ع بفتحها) قطوع گذشتن از جوی بریده و سپری شدن آب چاه ورفتن مرغان از سرد بسیر

بگرم سیر یا برعکس آن قطاع بالفتح کذلک طیور قواطع نعت منه قطیعة بریدن خویشی فهو رجل قطع وقطعة مثال همزة ای قاطع الرحم ورحم قطعاء خویشی بریده و

قوله تعالی ثم لیقطع ای لیختنق لان المختنق یمد السبب الی السقف ثم یقطع نفسه من الارض حتی یختنق انقطاع بریده شدن وفلان منقطع القرین فی سخاء و غیره

ودر ماندن در راه از قافله یقال قطع بفلان فهو مقطوع به وانقطع به فهو منقطع به اذا عجز عن سفره من نفقة ذهبت او قامت علیه راحلته او اتاه امر لا یقدر

علی ان یتحرک و گسستن رسن و منقطع الوادی والرمل والطریق منتهاها مقطع جای برش و سپری شدن هر چیز مقاطع ج اقطوع شدن مرغ و سیران کرد و

بیکدیگر فرستند لبن قاطع شیر برنده و ترش اقطع مرد دست بریده قطعان بالضم ج مثل اسود وسودان قطعة بالتحریک جای برش از دست قطعه بالضم

والسکون مثله و ایضا پاره از زمین جدا کرده و بخشش ویقال اصاب الناس قطع وقطعة اذا انقطع ماء بئرهم فی القیظ قطع بالضم وسه تاسه از فرمی و جز آن قطعا و نیست

از هر یا قطع بالکسر تاریکی آخر شب ومنه قوله تعالی فاسر باهلک بقطع من اللیل و گلیم خرد که بر پشت شتر اندازند چون برگشینند و پیکان خرد پهن او رکه و شتر

ان مند اقطع اقطاع ج قطعة یکپاره از هر چیز قطیعة هجران ویقال الصوم مقطعة للنکاح مقطع بالکسر آله بریدن مقطعات بالتشدید پاره های جامه شکسته و پاره های

قصاید و شعر و جز آن ویقال للارنب مقطعة الاسحار تقطیع پاره پاره کردن و درگذشتن اسپ دونده از اسپان دیگر ویقال جاءت الخیول مقطوطات ای

سراعا بعضها فی اثر بعض و تقطیع الشعر وزنه باجزاء العروض و التقطیع ایضا مغص فی البطن عن ابی نصر قطاع بالفتح والکسر انگور و خرما بریدن و جز آن قطیع

رمه گوسپند و پاره کار و اقاطیع ج علی غیر قیاس و قطاع قطعان ایضا مثل اشراف و جریان و تازیانه و فلان قطیع القیام ای منقطع اذا قام لضعف

یا از فربهی قطاعة بالضم انچه از بریدن افتد تقطع پاره پاره و بخش بخش شدن قوله تعالی لقد تقطع بینکم فیمن قرأ بالرفع و پاره پاره و بخش بخش کردن قوله

تعالی وتقطعوا امرهم بینهم ای تقسموه لازم متعد اقطاع بریدن دادن شاخهای درخت را یقال اقطعته قضبانا من الکرم ای اذنت له فی قطعها و

نزال الثوب یقطعک قمیصا و بریده کردن خراج زمین و بریده شدن حجت و جواب کسی و ساکت و ملزم شدن او و هو رجل مقطع بالکسر نعت منه مقطع

بالفتح گشن باز مانده از گشنی و غریب از زنان و مال بریده شده و آنکه یاران او را دشنید او را فی ویقال اقطعت الشیء اذا اقطع عنک انقطاعه

واقطعت الدجاجة ای اقفت یعنی از بیضه باز ماند مقاطعة بریده کردن بر چیزی تقاطع بریدن دو گروه از هم اقتطاع پاره از چیزی جدا کردن و اقتطع

فلان طائفة من مال فلان ای انتهب **قعقع** * **قعقعة** آواز سلاح و نحو آن و رفتن در زمین و جنبانیدن و فی المثل ما یقعقع له بالشنان قعقاع

بالکسر کذلک قعقاع بالفتح الاسم و راه از یمامه بکوفه و راه دشوار و منه قیل قرب قعقاع لانهم یجدون فی السیر و خرمای خشک و تب لرزه و قعقاع بن شور

نام معروف فی بعض جمار قعقعانی بالضم سخت آواز مقعقع آنکه قداح را می گرداند در میسر قعاقع آواز رعد پیاپی و مواضع از بلاد قیس تقعقع جنبیدن ویقال

تقعقعت عمدهم ای ارتحلوا و فی المثل من یجتمع یتقعقع عمده کما یقال اذا تم امر دنا نقصه قعیقعان نام کوهی بمکه و اهواز قعقع بالضم مرغی است سپید در از منقار

قعاع بالضم ما غلیظ تلخ اقعاع فرود آمدن قوم بدان آب **قفع** * **قفعة** زنبیل خرد بی گوشه قفعاء رستنی قفع در کشیده شدن دست و پای و جز آن

(ع ک اف ۲) اذن قفعاء کانها اصابتها نار فانزوت و رجل قفعاء پا انگشتان بر گشته رجل اقفع نعت منه و قوم قفع الاصابع و رجل مقفع الیدین قلفع

بالکسر گل خشک شده بر زمین که بعد رفتن آب برکنده شود **قلع** * **قلع** توشه دان شبان و برکندن (ع بفتحها) و نام معدنی که از وی ارزیز خالص خیزد

قلعی منسوب الیه و فی المثل شحمتی فی قلعی ای سفره مرادف اقتلاع برکندن انقلاع و تقلع لازم منه مقلوع امیر معزول و دائرة اقلاع و اثره تکون تحت لبد

دیگره اقلاع باز ایستادن قوله تعالی و یا سماء اقلعی و باز ایستادن تب یقال برکت فلانا فی قلع بالسکون و الحرکة من حماه ای فی اقلاع منها قلعان و بر او

از بینی میره و اسمها حلاة و شریح قلعة و صاحب القلعة بالتحریک موضعی در بادیه سیف قلعی منسوب الیه و پاره بزرگ از ابر قلاع ج و ایضا بادبان

کشتی (ع ک اف ۲) رجل قلع القدم نعت منه و هذا منزل قلعة بالضم ای لیس بمستوطن و مجلس قلعة اذا کان صاحبه یحتاج الی ان یقوم مرة بعد مرة

و هم علی قلعة ای علی رحلة و فلان قلعة آنکه بر زمین نتواند بودن و دو بیشتی زود افتد قلعة ایضا مال عاریت و فی الحدیث بئس المال القلعة مقلاع فلاخن

قلاع سر شکست فی الحدیث لا یدخل الجنة قلاع و نباش قلاع بالضم و التخفیف گل تراشیده خاک در دهن شده که زیر او سیار و غ بر آمده باشد و نوعی از بیماری که قلاع

پاره از موی و سخره بزرگ در صحرا افتاده و بر کلوخ و سنگ که آنرا بدست یا بفلاخن اندازند قلع بالکسر بادبان قلاع ج سفن مقلعات کشتیهای با بادبان **قمع** ؛
قمع بالضم و زدن و قهر کردن و خوار گردانیدن اقماع مثله مقمعة بالکسر عمود آهنین مقامع ج انقماع خوار شدن قمعة بالتحریک نام مرد و سیمرغ و بان شتر قمع ج و کلین زیزه
که بر ستور نشیند قمع بالتحریک ایضا آگش که در بن مژه و مدد و مبتلا آن (ع ک اف ۲) قمع بالکسر مع سکون ۲ و حرکته و بالفتح ایضا سری خنور های سر تنگ علات
خرما هد با مژگان و مانند آن قمع مصدر منه و قمعت الوطب ای وضعت فی راسه القمع اقتماع از سوراخ مشک آب خوردن مثل الاختناع و یقال الحمار یتقمع ای
یحرک راسه **قنع** ؛ **قنوع** بالضم خواستن و خواری نمودن در سوال (ع بفتحها) قانع قنیع نعت منه و یقال قنوع پسندیدن و رضا نمودن و قانع بمعنی الراضی
وبهذا المعنی اشتهر فیه و هو من الاضداد و فی المثل خیر الغنی القنوع و شر الفقر الخضوع و میل کردن شتر سوی چراگاه (ع ک اف ۲) و ستور خوابگاه (ع ع
بفتحها) قناعة بالفتح خرسندی و سپنده کاری براچه قسمت باشد (ع ک اف ۲) قنع قنوع نعت منه مقنع مقنعة بالکسر سربند افکنده فی زنان قناع برده
و پوشش که بر بالا سقنعه باشد و طبق از بر که خرما قنع بالکسر کنه لک مقنع بالفتح گواه عدل یقال فلان شاهد مقنع و رجل قنعان امراة قنعان بالضم پسندیده
فیه المونث و المذکر و التثنیة و الجمع ای مقنع رضی قنعان بالکسر هموار میان دو لشته ثم مقنع آنکه دندانهاش درون رویه رسته باشد رجل مقنع خود بسر نهاده
تقنیع مقنعه بر افکندن زن را تقنع لازم منه و تازیانه بر سر زدن و دور اکردن خروس پرهای گردن را بوقت فشاندن و جنگ اقناع سر دراز کردن و منه قوله
تعالی مقنعین مقنعی رؤسهم و دوست بر داشتن در دعا و گردن دراز کردن شتر سوی حوض تا آب خورد و کثر کردن آب جامه را تا اینچه در وی است بریزد و کشیده آب
روشتن تا پر شود و گردانیدن تیغ و سوی چراگاه خوش نشود و [illegible] **قوع** ؛ **قوع** قیاع برآمدن گشن بر ماده (ع ف اض ۲) اقتاع الفحل اذا هاج قاع زمین هموار قوع اقواع قیعان ج
قیعة ایضا و احد مثل اقاع و جمع عند البعض قاعة الدار ساحت سرای (ضمیمه) **قتع** بالضم بوق ولیس بتصحیف قنع ولا قتع **قرزع** کزبرج و درهم [illegible] سپش
شتر و ماکیان قرزعة خواری قرزعة کزبرجه کردن یقال خذ ما اخذ لقر وعة قردوع کعصفور سو رچه خرد و کعصفورة گوشه که در شکاف کوه بهم رسد **قرزع**
کجعفر زن کول قریع مثله **قرثع** بالکسر گرمی که در سینه و گلوی مردم بهم رسد و چیزی است سفید همچو نمک که بر تن پدید آید و المقرنثع المنتصب المستبشر (المنتهی)
للشر و افرنشع ابرنشق و رفع رأسه تحرک و تنشط **قرطع** کزبرج و درهم پشش شتر قردع مثله **تقرقع** ترنجیده تقرعف مثله و اقرنفع علیه مبنیا للمفعول غشی علیه
ثم افاق **قفنزعة** زن پیتک **قلوبع** کسفرجل لعبة لهم **قلفع** کزبرج و درهم گل ترکیده و شکافته و چیزی که از آهن وقت کوفتن جدا گشته باشد
و سوخت متلفع قلع یعنی پیثم زرد القلفعة کزبرجه قشر الارض یرتفع عن الکماة و بالبعیر علی جلد البعیر لهیئة القشر الواسع قطعا قطعا **قلمعة** مردم فرومایه هد
قلمع راسه ضربه فاندره و قبیل حلقة **قمنبع** کقنفذ آوند گندم و کوهی است بدیار غنی و مرد کوتاه قنبعة زن کوتاه در کوی دو غنچه شبیه بالبرنس و یلبسها الصبیان
برسر افکنند فی زنان که خرد باشد یا مانند آن و قنبع فی بیته در خانه پنهان شده خشمگین گردید و رجل مقنبع الراس بکسر الباء مبطله و رجل **مقنثع** اللحیة بکسر الثاء مرد
دراز ریش با پراگندگی آن **قنذع** کقنفذ قلتبان **قنذع** قلتبان قنذعة موی گرداگرد سر قنازع بلاها و سخن بد و فحش **قنزعة** کقنفذة بضم القاف و الزاء
و بفتحها و بکسرهما بلاها و موی گرداگرد سر قنازع و قنزعات ج و پاره از موی که بر سر اطفال گذارند یا موی های دراز و کلان و پاره زمین بی نبات و باقی مانده پر و بن و م
و پر کردن خروس و القنزعة من الحجارة سنگریزه که از گردکان کلان باشد و بش یعنی موی هایکه زنان بر سر [illegible] پیچیده دارند قنازع بلاها و القنزعة من النصی
و الاسنام بقایا ها و اما نهی النبی صلعم عن القنازع نهی ان یوخذ الشعر و یترک منه مواضع قنزع بالضم کوهی است مابین مکه و مصر [illegible] که بسیار سر دارد و یقال اذا
اقتتل الدیکان فهرب احدهما قنزع الدیک **قنفع** کقنفذ مرد کوتاه خسیس موش قنقع کزبرج مثله قنقعة بالضم است و ماده خارپشت بنو **قنیقاع** بفتح القاف
و تثلیث النون شعبه من الیهود کانوا بالمدینة **قهقاع** بالکسر بدن خشن یقال تقهقع الدب **قاع** الخنزیر خوک آواز کرد (ع ف ۲) و اقباع [illegible]
و فتح القاف و الباء المشددة موضع بالیمن

فصل الکاف

کتع یقال بالالام اکتع ای اجمع کتع بالضم و فتح ۲ بچه روباه و مرد لئیم کتعان بالکسر
مثله مرد و [illegible] و کتع جمع کتعاء فی تو کید التانیث یقال اشتریت هذه الدار جمعاء کتعاء و [illegible] جمعاء کتعاء [illegible] اخوانک جمع کتع و رتهم
اجمعین اکتعین و لا تقدم کتع علی اجمع و لا تفرد لانه اتباع له یقال حول کتیع سال تمام و کتع ای هرب (ع بفتحها) **کثع** و **کشق** [illegible] روان شد [illegible] سر گرفتن شیر
و [illegible] (ع بفتحها) تکتیع کذلک و کفک از سر انداختن [illegible] شفته بالضم [illegible] کاتعة بالفتح سطبر **کرع** ؛ **کرع** بالتحریک آب باران ایستاده کروع بدها
آب [illegible] از جوی [illegible] (ع بفتحها) و کسراع کراع [illegible] اسپ [illegible] کراعات خراسان که بر آب باشد کرع باریک [illegible] ساق کرع

بالتحریک اسم منه وکسرع مصدر منه وبه‌ران آب سپر داشتن (ع ک اف ۲) کراع بالضم پاچه گوسپند وگاو وخران وهو بمنزلة الوظیف فی الفرس والبعیر وهو مستدق الساق یذکر ویؤنث اکرع واکارع ج وفی المثل اعطی العبد کراعا فطلب ذراعا لان الذراع فی الید وهو افضل من الکراع فی الرجل ویقال الکراع ما یتقدم من الحرة ممتد وقال الاصمعی وهو انف من الحرة یمتد والکراع ایضا اسم لجمع الخیل کرسع ✤ کرسوع استخوان پیوند سر دست از سوی خنصر کسع ✤ کسع سپیدی گرداگرد چشم اسپ آن چه بها در نگان بود که به پیوند سم و پای اسپ و خر باشد بالای سم و راندن مردم را و سپوختن در پس بدست یا به پیش پای و به آب سرد زدن پستان ناقه را تا شیر بازگردد انه یقال کسعت الناقة بغبرها اذا ضربت خلفها بالماء البارد لیتراد اللبن فی ظهرها وذلک اذا خفت علیها الجدب ورجل کسع اعزب وهو من ردت ملتقیه فی طهره الکتاع ومرم بیابان پا در آوردن سنگ کسعة بالضم خران کره کسعوم خرسم زائده کسع بالضم وفتح یا ابی از زمین ومنه قولهم هذا انه الکسعی وهو رجل رمی بنبعة حتی تتخذ منها قوسا فرمی الوحش عنها لیلا فاصاب وظن انه خطا فکسر القوس فلما اصبح رای ما اصمی من الصید فندم کشع ✤ کشع القوم عن بقتیل تفرقوا کعع ✤ کعکعة بازداشتن تکعکع باز ایستادن و بددل شدن انه القرن اذا حبس عن وجه رجل کعکع بضمتین جبان ضعیف کوع مسند منه (ع ف اض ادک ۲) والکسر اعو دستوکع وکاع کلع ✤ کلع کفتگیها در میانی پا (ع ک اف ۲) انائی کلع وسقاء کلع چنور ومشک کلیخ بستة کلعة رمه از گوسپند ذوالکلاع نام یکی از ملوک یمن کمع ✤ کمع هم خوابه کمع بالکسر کنانگ ومکامعة هم خوابگی کردن مرد با هم وهی التی نهی عنها کنع ✤ کنوع فراهم ومنقبض شدن ونزدیک آمدن کار ومیل غروب کردن ستاره ونرمی وفروتنی کردن (ع بفتحها) اکنع شلها ایضا بر فراهم آوردن مرغ بوقت فرود آمدن از هوا کنع بالتحریک و کشیده شدن انگشتان (ع ک اف ۲) تکنیع تقبض آوردن کسی را انکنع ازم منه اکتناع گرد آمدن قوم کوع ✤ کوع کاع استخوان ساق دست از سوی انگشت ابهام ویقال احمق من الذی یتخط بکوعه اکوع آنکه ساق کوعاء مؤنث منه کوع برساق دست رفتن سگ در ریگ از گرما (ع ف اض ۲) کیع ✤ کیع ترسیدن از چیزی (ع ف ک ۲) (ضمیمه) کیع سر و بازداشت (ع بفتحها) و دراهم و نانیر راسره کرد کبوع خو اکرد فروتنی کیع کمر داشتن ای وسه یقال ناقة الدمیمة بادیه الکیع تکییع بریدن کدی هم رکرد آنرا (ع بفتحها) کیعة بالضم خواکنده بالکسر جد الشعرین مالک بن عجرة الذی قتل مع الحسین رضی الله عنه بالطف کرایعیم آنرا کریع الشی بالسیف به شمشیر برید آنرا وکریع قوم اهل با نها یعنی بی کرد آنرا کرتع بجمعه مرد کوتاه وکرتع وقع فیما لا یعنیه کنتع بالضم مرد کوتاه

فصل اللام

لذع ✤ لذع سوختن آتش کسی را وسوزش دادن کسی را بزبان (ع بفتحها) یقال نعوذ بالله من لواذعه التذاع سوختن جراحت در آتش وذکی مرد تیز خاطر و ظریف لسع ✤ لسع گزیدن مار و کژدم (ع بفتحها) لطع ✤ لطع لیسیدن و پیش پا زدن وپس پسی (ع ک اف ۲) التطاع تمام آب حوض خنور را خوردن لطع بالتحریک سپیدی درون لبها و آن بیشتر در سیاهان از مردم باشد و ریختن دندان مردم چنانکه بیخها ماند رجل الطع وامرأة لطعاء نعت منه ولطعاء ایضا زنی که فرج او کم گوشت باشد لعع ✤ لعاع بالضم گیاهی نازک اول رستن ومنه قیل الدنیا لعاعة العاعة ولعاع رویانیدن زمین آن گیاه را تلعی بر چیدن لعاع وصلها تلع فکر هو الث عینات فابدلوا من الآخرة یا تلعة تلعة ملعة سبک لعلع نام کوهی و سراب لعلعة درخشیدن سراب استخوان تلعلع چشم سیاه شدن از گرسنگی وشکسته شدن استخوان لسیعة نان کاورس لفع ✤ تلفیع سر پوشیدن صلته بالباء و با شکوفه کردن توشه دان را تلفع جامه در سر کشیدن زن وجامه در خود پیچیدن و برگ فرو گرفتن درخت را و پیر فرو گرفتن مرد را لفاع بالکسر چادر والتفاع چادر در خود پیچیدن بیشتر شدن آن بنات لقع ✤ لقع بچشم کردن کسی را (ع بفتحها) ویقال لقعه ببعرة ولقعه لعینه ای عانه قال ابو عبید ولم یسمع السقع الا فی رصابة العین وفی البعرة لقاعة بالضم والتشدید مرد حاضر جواب التقاع برگشتن گونه روی وجز آن ویستعمل مجهولا لکع ✤ لکع ریم بر چکیدن بر اندام (ع ک اف ۲) رجل لکع مرد لئیم وخوار بنده نفس وامرأة لکاع مثل قطام تقول فی النداء یا لکع بالضم وللاثنین یا ذوی لکع لکاعة مصدر منه (ع ک اف ۲) الکع لکعام نعت منه ولا یصرف لکع فی المعرفة لانه معدول من الکع ویقال للفرس الذکر لکع وللانثی لکعة وهذا ینصرف فی المعرفة لانه لیس ذلک المعدول الذی یقال للمؤنث منه لکاع وانما هو مثل صرد ولعز لکع ایضا خر کره وکودک خرد وفی حدیث ابی هریرة اثم لکع یعنی الحسن او الحسین رضی الله تعالی عنهما الکیعة کنیزک فرومایه بنو اللکیعة گروهی لکع گزیدن مار و کژدم درزدن بره پستان مادر را بوقت مکیدن (ع بفتحها) لمع ✤ لمع لمعان روشن شدن و درخشیدن (ع بفتحها) یقال لمع البیته اذا اضاء ویقال للسراب یلمع وبه شبه الرجل الکذاب التماع کذلک لماعة دشت و عقاب لمعة پاره گیاه خشک درمیان گیاه تر و پاره از عضو که خشک ماند در وضو یا غسل لمعی مرد زیرک تیز خاطر لمعی کذلک لماع لمعه بر آوردن زمین و پستان کردن مادیان و ماده خر و ماده شیر و سرخ گشتن پستان سیاه شدن آن البتع در بودن صلته بالباء والتماع شدن یقال التمعت بالشی والتمعه ای اختلسه و گونه بر گشتن یستعمل مجهولا لمع ایسا ش یعنی چهار دوال نقطها باشد مخالف رنگ او لوع ✤ لوعة سوزش عشق (ع ف اض ۲)

اشتیاع سوختن دل از عشق ویقال اتان لاعة الفؤاد الی مجیئها ای لائعة الفؤاد رجل لمع لاع مرد بددل ترسنده لیع مصدر منه (ع ف اک ۲) لهع + لهیعة نام
مردیست (ضمیمه) ذهب ضیعا لیعا ای باطلا الالثغ من یرجع لسانه الی الثاء والعین واللثغة بالازرق الاشناخ الشفة لخع بفتحتین سستی تن و ذو الشناتر
لخیعة بن ینوف من حمیر یلخع کیمنع موضعی است دریمن او هو بالباء الموحدة لیع بالکسر موضعی ولیعة الجوع بالفتح سوزش گرسنگی لعث بالکسر لعباً ما ضجرت الملیاع
بالکسر السریعة العطش او التی تقدم الابل سابقة ثم ترجع الیها وریح لیاع بالکسر شدیدة **فصل المیم** **متع** + متع برآمدن روز و دراز شدن ماتع دراز از سر چیزی
ومنفعت گرفتن بچیزی صلته بالباء و چیر بسیدن بوزن (ع بفتحها) میزان ماتع ای راجح وحبل ماتع ای جید الفتل ونبیذ ماتع شدید الحمرة وکل جید فهو ماتع تمتیع دراز
کردن و برخورداری دادن متاع آخریان و منفعت و منه قوله تعالی ابتغاء حلیة او متاع تمتع برخورداری یافتن استمتاع کذلک متعة بالضم برخورداری منه متعة
النکاح ومتعة الطلاق ومتعة الحج لانه انتفاع امتاع برخورداری دادن ویافتن صلته بالباء استعلا زم و بی نیاز شدن از کسی صلته بعن **مجع** + مجع بالکسر
احمق مجعة بالضم مجعة مثال همزة کذلک مجاعة بی باکی کردن (ع ک اف ۲) وامراة مجعة قلیلة الحیاء تماجع بیباکی کردن باهم مجیع نوعی از طعام که بشیر و خرما
سازند **مدع** + مدع گفتن بعضی خبر را و بعضی را نهان داشتن (ع بفتحها) وبول انار ختن مذاع آنکه سر نتواند نگاهداشت و دروغگوی **مرع** + مرع چراگاه
فراخ آب وعلف امرع امراع ج مراعة مصدر منه (ع بضمها) امراع علف ناک شدن جا ممرع لغت منه و روغن بسیار بر سر کردن وبفراخی آب
وعلف رسیدن و فی المثل امرعت فانزل یقال القوم ممرعون اذا کانت مواشیهم فی خصب ارض امرعة ای خصبة مرعة مثال همزة مرغی مانند تدرو **مزع**
+ مزع لشتاب رفتن آهو و اسپ (ع بفتحها) تمزیع جدا کردن و بینه عاز کردن تمزع پاره پاره شدن از خشم وفی الحدیث انه غضب غضباً شدیداً حتی
یخیل الی ان انفه یتمزع قال ابو عبیدة لیس یتمزع بشیئ ولکنی احسبه یترمع وهو ان تراه کانه یرعد من الغضب ولم ینکر ابو عبیدة ان یکون التمزع بمعنی
التقطیع انما استبعد المعنی مزعة بالضم پارهٔ گوشت یقال ما علیه مزعة لحم ومافیه مزعة من الماء ای جرعة مزعة بالکسر پارهٔ از پر و پنبه مثل المزقة من الخرق **مسع**
+ مسع وتسع باد شمال **مشع** + مشع ورزیدن و گرد کردن و گوسپند دوشیدن امتشاع تمام شیر پستان را دوشیدن یقال امتشع من فلان
ما امتشع لک ای اخذ منه ما وجدت و ربودن چیزی را ذئب مشوع گرگ رباینده **مصع** + مصع جنبانیدن ستور دم را و به شمشیر زدن رجل مصع ای ضارب
بالسیف و با تاب سر زدن پستان ناقه را و لشتاب رفتن (ع بفتحها) و انداختن مادر بچه را و درخشیدن برق و جز آن شئ ماصع براق و باز گشتن شیر از پستان
ناقه ماصعة لغت منه و کل شئ ولی و ذهب فقد مصع وهو ماصع ای ذاهب و مصعت الابل اذا ذهبت البانها و مصع البرد اذ ذهب و مصع فی الارض وامتصع
ای ذهب مماصعة مقاتله کردن مصاع صاحب شیران شیر باز گشته شدن مصعة مثال همزة مرغی و میوهٔ درخت عوسج مصع ج تمصیع درخت و چوب بریده را
ماندن با پوست تا آب او خشک شود **مطع** + تمطیع العود ماندن چوب تر با پوست تا خشک شود **معمع** + معمعة آواز نیستان که بسوزد و آواز دلیران
در معرکه معمعان سختی گرما یقال یوم معمعان ای شدید الحر معمعة ایضا و گرما شدن معمع زن ساخته روزگار با مال معمعی مردم که هر که غالب باشد یار او شود مع باء
کلمة تدل علی المصاحبة وهو اسم لانه قد یسکن و ینون تقول جاؤا معاً **مقع** + مقع دشنام دادن بفحش لیستعمل مجهولا یقال مقع فلان بسوأة ای رمی بها و
سخت خوردن شراب و آب را امتقاع گونه روی گشتن از ترس و اندوه یقال امتقع لونه مجهولا و کذلک انتقع وابتقع بالنون والباء و بالمیم اجود **ملع** + ملع
رفتار تیز اسب (ع بفتحها) انملاع کذلک ملیع ملاع بیابان بی نبات و من امثالهم قولهم اودت به عقاب ملاع ویقال ذلک فی الواحد والجمع وهو تشبیه
یقول لهم طارت به العنقاء وحلقت به عنقاء مغرب و کذلک الملیع وهو السریع ایضا **منع** + منع باز داشتن وهو خلاف الاعطاء (ع بفتحها) مانع منوع منّاع
لغت منه و باز داشتن کسی را از کاری چیزی امتناع باز ایستادن ممانعة باز داشتن از یکدیگر مناعة عزیز شدن و استوار شدن جا (ع بضمها) رجل منیع و مکان
منیع حصین منیعة و هو فی عز منیع و فی عز و منعة بالتحریک هو جمع مانع ایضا مثل کافر و کفرة ای هو فی عز و من یمنعه من عشیرته و تیجه تمنع ای تحصن **میع** +
میع روان و تنگ شدن چیزی چون روغن و مسکه و جز آن و گداختن (ع ف اک ۲) تمیع کذلک میعة رفتن چیزی ریخته چون آب و روغن و جز آن و
شادمانی و اول رفتار اسپ و اول روز و اول جوانی و اول روز و صمغ و آن شلم است از درختی در روم و او سائله و یابسته باشد (ضمیمه) مدعة بالفتح
نار کیل مغز بر کرده که بدان آب بردارند میع ماهی است خرد دریائی میدعان موضعی مدع کعنب پاره است در یمن مدعی آنکه در نسب خود متهم باشد
قیل منسوب الی المدعة او من الادعوة فی النسب علی لغة من یقول دعیت فی دعوت **مطع** فی الارض مطعا و مطوعا رفت و گم شد و مطع الشیئ بیشین و دندان

بیش چیزی را خورد و مالع نالع نعت منه وناقة ممطلة الضرع شتر ماده که سر پستانش از شیر پر شده روان گردد ومسوتمة الشباب یعنی آغاز جوانی المیعه محرکة تلون الوجه
من عارض فادح قیل ومنه المیع للطریق الواسع الواضح والصواب انه من او ی ع لانه لیس فی الکلام فیعل واما ضمید فمصنوع **فصل النون** **نبع** ٭
نبوع بیرون آمدن آب از چشمه و جز آن (ع ع بفتحها ف ض ک ۲) ینبوع چشمه ومنه قوله تعالی حتی تفجر لنا من الارض ینبوعا ینابیع ج ینابیع البعیر المواضع التی
یسیل منها عرقه نبع درختی است که از وی کمان سازند و از شاخهای وی تیر سازند نبعة چوبی از وی نبائع موضعی ینبع شهری نباعة و یقال کذبت نباعتک
اذا اردوم اضرط و بالغین المعجمة ایضا **نجع** ٭ نجوع گوارید الطعام (ع ع بفتحها) و لطلب نیکوئی و آب وعلف شدن ودر خوردن رنگ واثر کردن سخن و پند
و دارو مار نجوع بالفتح ای بمیر نجوع الصبی اللبن ونجوع الدابة المدید و مدید آرد جو باشد که آنرا با آب و نخ تنگ کنند بمثال دوغ و ستور را خورانند تا زود فربه شود
نجع مدید دادن ستور را النجعة بالضم آب وعلف نگاه کردن انتجاع لطلب آب وعلف و منفعت و نیکوئی شدن منتجع موضع جستن آب هوا ایضا قوم ناجعة و منتجعون
نجیع خون که بسیاهی زند قال الاصمعی هو دم الجوف خاصة **نخع** ٭ نخاعة بالضم آب بینی نخع آب بینی انداختن تنخع مثله نخاع رسانیدن کارد را در ذبیحه
یقال ذبحه فنخعه فهی دابة منخوعة وخالص کردن دوستی و نصیحت را با کسی (ع ع بفتحها) نخع و هو مفصل الفهقة بین العنق والرأس من باطن نخاع بالضم والفتح سفید مهره
پشت که آنرا حرام مغز گویند نخع قبیلة از یمن انتجاع دور شدن از زمین خود **نزع** ٭ نزع کشیدن چیزی از جای خود و برکندن و مانند شدن به پدر یقال نزع
الی ابیه فی الشبه ای ذهب وفی المثل العرق نزاع و کشیدن کمان یقال نزع فی القوس ای مدها و فلان فی النزع ای فی قلع الحیوة نزاع آرزومند شدن
یقال نزع الی اهله و بعیر نازع وناقة نازع آنکه آرزومند چراگاه و جای خود باشد و هم نزع حرامی انطلب الفحل نزیع غریب نزائع الخیل اسپان که از قومی دیگر کشیده
باشند وکذا نزائع البعیر نزاع ایضا زنان که به بیگانگان داده باشند نزوع بهم داشتن از کار (ع ع ف ک ۲) وفی المثل صار الاعرابی النزعة اذا قام باصلاح
اهل الاماة و هو جمع نازع بئر نزوع بالفتح و نزیع چاه که قعر او نزدیک باشد نزع موی رفتگی هر دو جانب پیشانی انزع نعت منه زعراء نعت المؤنث منه ولا یقال
نزعاء نزعة یک موی پیشانی و آنرا اسجر خوانند و هما نزعتان منازعة با هم کشش کردن بخصومت و آرزومند شدن و یقال بینهم نزاعة بالفتح ای خصومة فی حق
تنازع خصومت کردن دو گروه با هم انتزاع صاحب تنزع شدن ورأیته متنزعا الی کذا ای مشتاقا الیه نازعا انتزاع برکندن و برکنده شدن متعدی لازم
یقال انتزعت الشیء فانتزع ای اقتلعته فاقتلع تمام منزع بزیر کنده شد و للمبالغة منزع بکسر المیم نیز گفته و پایان کار و تدبیر و یقال الثعلبی ایها اضعفت منزعة و بکسر المیم ایضا و فلان
قریب المنزعة ای قریب الهمة و یقال لم یبق فی القوس منزع کار به نهایت رسید و شراب طیب المنزعة ای طیب مقطع الشرب **نسع** ٭ نسعة بالکسر
نوار و تنگ ستور نسع بفتح ۲ و سکونه انساع ج نسوع گوشتهای بن دندان دور شدن (ع ع بفتحها) نسع مسع باد شمال **نشع** ٭ نشوع بالفتح و بالغین المعجمة
ایضا دارو که در بینی ریختنی و در دهان افکندنی و بالضم مصدر فیه (ع ع بفتحها) و سخن تلقین کردن انشاع دارو در بینی چکانیدن انتشاع دارو به بینی خویش
دا کردن **نصع** ٭ نصوع خالص شدن لون و سخت سپید شدن (ع ع بفتحها) و پیدا و روشن شدن کار ناصع اخالص یقال ابیض ناصع واصفر ناصع قال
الاصمعی کل ثوب خالص البیاض او الصفرة او الحمرة فهو ناصع نصع بالکسر نوعی از جامها سپید انصاع پیدا کردن انچه در دل باشد و آهنگ جنگ کردن
نطع ٭ نطع بالفتح والکسر مع السکون والحرکة اربع لغات گستردنی از ادیم نطوع انطاع ج نطع بالکسر مع السکون والحرکة کام و شکنهای کام نطوع
ج تنطع دور شدن در سخن و در کام گفتن سخن را **نغع** ٭ نغنغ نغانغ پودینه نغنغ بالضم در آن تغنغ در شدن لغاعة بالضم مثل لعاعة و هی البقلة ناعمة
نفع ٭ نفع سود و سود کردن (ع ع بفتحها) و هو ضد الضر سلتة بالباء منفعة سود منافع ی انتفاع سود یافتن **نقع** ٭ نقع گرد نقاع ج و بیک جای
گرد آمدن آب و انچه در چاه گرد آمده باشد از آب وفی الحدیث انه نهی ان یمنع نقع البئر و زمین که خاک خوش و پاک دارد و در وی آب ایستد نقاع انقع ج
وفی المثل انه لشراب بانقع ای انه معاود للامور بانتهاها حتی یبلغ الی اقصی مراده النقوعة بالضم جامه شرید نقوع بالفتح انچه در آب تر نهند چون مویز و
خرما و جز آن منقع بالکسر خنور ترنهادن منفعة شدنی ایضا برمة صغیرة یطبخ فیها اللبن و یطعمه الصبی منقع بالفتح موضعی که در وی آب گرد آید مستنقع
نقوع گرد آمدن آب بجائی و بلند شدن آواز و فریاد یقال نقع الصوت ای ارتفع [illegible] گوسپند و شتر کشتن به آن مهمان یقال نقعت النقیعة و انقعت [illegible]
سخت و کل جزور جزرتها للضیافة فهی نقیعة وفی کلامهم اذا لقی الرجل منهم قوما یقول مهلوا ابتقع لکم ای ینحر لکم کانه یدعوهم الی دعوته و سیراب شدن انقاع
کذلک یقال نقعت بالماء ای رویت [illegible] بخبر فلان نقوعا ای ما شفیت به [illegible] صدقه قال الاصمعی نقعت بالخبر و الشراب

اذا استقیت منه نقع تشنگی نشانیدن وفی المثل الرشف انقع للعطش و انجع ویقال سم ناقع ای بالغ وسم منقع ای مربی ودم ناقع ای طری نقیع چاه بسیار آب و هو فعیل بمعنی مفعول کر
والجمع انقعة و آب بسوی که تر شده باشد در آب ایستاده و بانگ و فریاد و شیر خالص که سرد کنند و بخورند و هو المنقع ایضاً نقیعة مهمانی مسافر دستور که بجهت آن کشند
ویقال الناس نقائع الموت ای یجزرهم کما یجزر الجزار النقیعة انقاع سیراب گردانیدن و تر نهادن میوه و دارو و جز آن یقال دوار منقع قال ابو عبیدة انقعت له شرا و هو
استعارة و ایستادن آب بجائی استنقاع مثله و دری آواز رفتن انتقاع کشتن شتر و گوسپند غنیمت پیش از قسمت و کشتن گونه روی و هو لغة فی امتقاع استنقاع
نیک بسیر فرو د آمدن و اغتسال کردن کانک ثبت فیه لتتبرد و الموضع مستنقع و تر نهادن یستعمل مهمولا یقال استنقع الشئ فی الماء و گرد آمدن آب و ایستادن آن
بجائی **نکع** ❊ **نکع** شتابانیدن از کاری (ع بفتحها) صلة بعن نکعة مرد احمق نکعة الطرثوث سر او نکع بالتحریک پوست رفتگی بینی انکع نعت منه **نوع**
❊ **نوع** گونه و هو اخص من الجنس تنوع گوناگون شدن نوع بالضم تشنگی نائع تشنه یقال هو جائع نائع و هم جیاع نیاع ویقال رماه الله بالجوع والنوع اتباعا
پیش شدن در رفتن **تخشع** ❊ **تخشوع** بستم قی کردن (ع بفتحها) بمعنی التهوع (ضمیمه) **نتوع** از زخم قدری قدری خون برآمدن (ع ف اض ۲
و ک ۲) وکذا الماء من العین والعرق من البدن وانتع عرق کثیرا و انتع القی لم ینقطع **انتع** قی کرد و خون از بینی برآمد پس غالب شد بر و و انتع اسلفے
والدم خرجا **انداع** پیروی خوی فرو ماگان کردن و الندع للسعتر بالغین و ابدعت به الناقة بالباء الموحدة **تندع** آب و خوی برآمد (ع بفتحها) نافع
نعت منه **نابع** نا دید (ع ف اک ۲) والنوائع من الغصون الموائل **فصل الواو** **ولع** ❊ **وباعة** بالتشدید کون یقال کذبت وباعتک و نباغتک
بالنون ایضا و بالغین المعجمة ایضا ای ردم وضرط **وجع** ❊ **وجع** رنجوری و دردمندی لوجاع و جاع وجاع ج رنجور و دردمند شدن (ع ک اف ۲)
وجع یوجع و ییجع و یاجع ایضا بالیاء والهمز فهو وجع و هم وجعون و وجعی و وجاعی ولسوة و جاعی ایضا و وجعات و بنو اسد یقولون ییجع بکسر الیاء ولا یقولون یعلم
استثقالا للکسرة علی الیاء فلما اجتمعت الیاءان قویتا و احتملنا مالم تحتمله المفردة وفلان یوجع راسه بنصب الراس و یوجعه راسه برفعها و انا ایجع راسی و توجع
راسی ایجاع درد مند کردن ضرب وجیع ای موجع مثل الیم بمعنی مولم توجع دردمندی نمودن و مرثیه گفتن مرده را وجعاء کون وجعة بالکسر بنیده **ودع** ❊
تودیع پدرود کردن (ع بفتحها) و وداع بالفتح پدرود تودیع الفحل فی حجره و داشتن کشت زجست گشنی و قوله تعالی ما ودعک ربک ما قلی قالوا ما ترکک تودیع
الثوب در جامه دان نهادن جامه را ودعة بالتحریک بالسکون شبه سپید که آنرا مهره خوانند ودعات ج و غدن آسانی و الهاء عوض من الواو فیه (ع بضمها)
دیع وادع نعت منه یقال نال فلان المکارم وادعا من غیر کلفة رجل متدع ای صاحب دعة و راحة موادعة مصالحت کردن توادع تصالح ویقال علیک بالمودوع
ای بالسکینة والوقار ولا یقال منه ودعه کما لا یقال من المعسور و المیسور عسره و یسره دع بمان و هو امر بمعنی الترک یقال دع ذا ودعه کما یقال ذره ذرهم قال
المولف سمعت ممن له اصابة تام و نصیب عام من العربیة ان کلمتی دع و ذر امران فی معنی الترک الا ان دع للمخاطب بترک الشئ قبل العلم به و ذر امر بترکه بعد ما علمه
و روی ان بعض الائمة سأل الامام فخر الدین الرازی رحمه الله عن قول الله تعالی اتدعون بعلا و تذرون احسن الخالقین لم لم یقل و تدعون احسن الخالقین و هذا افرا
الی الفصاحة فلم یلتفت بینها فقال رحمه الله لانهم اتخذوا الاصنام الهة و ترکوا الله بعد ما علموا ان الله ربهم و رب ابائهم الاولین استنکارا و استکبارا فلذلک قیل لهم تذرون و لم یقل تدعون والله اعلم و
الجوهری ولا یقال ودعه و لا هو وادع وانما یقال ترکه و هو تارک و ربما جاء فی ضرورة الشعر ودعه فهو مودوع علی اصله ودیعة زنهار و دائع ج ایداع ودیعت
نهادن بکسی و پذیرفتن از کسی ودیعت را و هو من الاضداد استیداع نگاه داشتن خواستن ودیعت را میدع سیدعة جامه کهنه مواودع ج اودع نامی زرعها
کالکموش و دعان نام جائی **ورع** ❊ **ورع** بالتحریک ترسنده قال ابن السکیت و اصحابنا یذهبون بالورع الی الجبان و لیس کذلک انما الورع الصغیر الضعیف
الذی لا غناء عنده یقال انما مال فلان اوراع ای صغار ورع بالضم ورع وراعة ضعیف و بی فائده شدن (ع بضمها) ورع رعة بکسر الراء پرهیزگار
(ع بکسرها) ورع نعت منه و فلان سیئ الرعة ای قلیل الورع تورع پرهیز نمودن توریع باز داشتن و فی حدیث عمر رضی الله تع عنه ورع اللص ولا تراعه ای
اذا رایته فی منزلک فاردعه و اکففه ولا تنتظر مایکون منه و بازگردانیدن شتر را از آب موارعة باهم سخن گفتن و رلعة نام اسپی **وزع** ❊ **وزع** باز داشتن (ع
بفتحها) و اول و آخر لشکر را فراهم آوردن اتزاع باز ایستادن ایزاع براغالانیدن به چیزی یقال هو موزع به ای مغری به وزوع بالفتح اسم و مصدر فیه
والهام دادن قوله تعالی رب اوزعنی ان اشکر و پاره پاره بول انداختن ناقه استیزاع الهام خواستن شکر نعمت را از خدای تعالی وازع سرهنگ و سالار لشکر
و بازدارنده و سلطان وزعة بالتحریک ج قوله تعالی فهم یوزعون و الکلب ایضا یسمی وازعا لانه یکف الذئب عن الغنم توزیع قسمت کردن بر جمعی برای

[illegible] گرامی دیه باشند [illegible] مو باشند اغشوا تحت الاکم افواج من الناس جماعات لکل من بنی همدان وهم لاآوزاعی وسع + سعه فراخی فراخی
کردن گنجیدن (ع ک اف) [illegible] وسع بالضم توانائی دست رس طاقت قوله تعالی لینفق ذو سعة من سعته ای علی قدر سعته والهاء فیه عوض من الواو والیاء
یا دست رس [illegible] شدن [illegible] وانا لموسعون ای اغنیاء قادرون فراخ گردانیدن نعمت برکسی صاحب آن فراخ کردن خلاف تضییق اتساع فراخ شدن
سیستان که [illegible] فراخ نشستن در مجلس فراخ [illegible] وساع بالفتح اسپ فراخ گام وساعة مصدر است (ع بعضها) کویبا دو حرص با هم واسپ سبع نام
[illegible] که [illegible] [illegible] بالانفعال [illegible] تحول بعیر و [illegible] الا فی ضرورة الشعر و [illegible] والبسع بلا مین ایضا وشع + وشیعه
[illegible] پیوان ورا کوی باشنده [illegible] [illegible] بر و آمدن سپیدی موی بر و بر کوه شدن (ع بعضها) توشیع پیچیدن باغنده توشع بر آمدن سپیده
برکوه بجای الشوع شکوفه [illegible] درخت [illegible] [illegible] را که دیدن مثل [illegible] وشیع شاخ رسته [illegible] که [illegible] اندازند وصع + وصع [illegible]
[illegible] مثل [illegible] [illegible] الاستیم اصفر حتی الیه کان الوصع وضع + وضع جای ونهادن بر جای (ع بعضها) وکذلک وضع [illegible]
فیه [illegible] وضعه [illegible] فی موضع [illegible] الوضعة بالفتح والکسر والضعة ایضا یعنی بچه انداختن نهاده ضعة ایضا گیاه شور ضعیعة
[illegible] درخت [illegible] [illegible] والوضیعة ایضا نحو [illegible] کسری [illegible] من [illegible] اخری وهم اهل [illegible] گیاه شور در وی [illegible]
[illegible] الاسم [illegible] [illegible] منه [illegible] [illegible] بر بخشی [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] باهم [illegible] افتد [illegible] وفرو دادن
وضع نهادن زن بچه را [illegible] وضع الاحمال [illegible] بچه آوردن و [illegible] افگندن [illegible] (ع بعضها) وضع بالضم [illegible] حمل گرفتن زن بچه بالتاء
[illegible] بکردن [illegible] وضعها [illegible] امرأة [illegible] [illegible] تیز رفتن شتر [illegible] حسن الموضع شتر [illegible] رفتار الایضاع تیز راندن و
زبان زده شدن مردم در تجارت [illegible] وضع فلان فی تجارته [illegible] [illegible] موضوع فیها ضعة بالفتح والکسر فرومایه شدن (ع بعضها) وضیع [illegible]
تواضع فروتنی و نرم کردن [illegible] اتضاع پست کردن [illegible] [illegible] [illegible] جبه بعد از بخیه نهادن [illegible] وضیع ای [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] حسن [illegible] [illegible] [illegible] ایضا فروش [illegible] جماعت مردم وقع + وقیعه
[illegible] وقع + وقع بالتسکین [illegible] [illegible] [illegible] اقتال [illegible] [illegible] سیلته
[illegible] من القتال [illegible] [illegible] کردن [illegible] (ع بعضها) [illegible] وقع ربیع بالارض [illegible] سقط فرود
آمدن مرغ [illegible] حسن الوقعة بالکسر وقعة بالفتح اسپ [illegible] الواقعة القیامة [illegible] افتادن [illegible] وقع الشئ موقعه موقعة الطائر بالفتح
[illegible] فرود آمدن مرغ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] و [illegible] وقع بالتحریک [illegible] واقعة [illegible]
[illegible] زمین [illegible] شدن [illegible] (ع ک اف ۲) وقع [illegible] [illegible] [illegible] موقوع شده [illegible] تیز کرده
[illegible] وقیعة [illegible] [illegible] آب [illegible] وقائع [illegible] غیبت کردن [illegible] وقائع وقاعة [illegible] وقاع [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] اوقعه
[illegible] وقاع [illegible] الجماع [illegible] افتادن توقع استقاع چشم داشتن بوقوع چیزی توقیع نشان ونشان کردن بر مکتوب [illegible] آوردن
صیقل [illegible] تیز کردن شمشیر [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] علی [illegible] طریق موقع [illegible] [illegible] [illegible]
موقع [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ایضا [illegible] موقعة ای [illegible] پیکان تیز کرده
وکع + وکاعة صلب وسخت شدن [illegible] (ع بعضها) [illegible] [illegible] [illegible] آب [illegible] [illegible]
اسپ که [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] انگشت ابهام پای [illegible] [illegible] [illegible] فرومایه [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] سخت شدن طبیعت [illegible] [illegible] [illegible] زدن پستان [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] پستان
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

واحلب ما فیه **ولع * ولوع** ولع حریص شدن بچیزی صلته بالباء (ع ک اف ٢) ولوع بالفتح حریص نعت و المصدر کلاهما بالفتح ایلاع حریص گردانیدن یقال مولع بفتح اللام آخر بعین مغری به ولع بالفتح دروغ یقال ولع والع کما یقال عجب عاجب و دروغ گفتن ولعان کذلک (ع بفتحها) والع دروغ گوی ولعة ج ولقال ما ادری ما ولعه ای ما حبسه دما والعة بمعناه مولع پیسه بر ذون مولع ای ملون تولیع هر رنگی در آمیختن ورستو رولیع غنچه شکوفه ناشگفته ولیعة حیی از کنده (ضمیمه) **وذع** الماء آب روان شد (ع ف اک ٢) واذع آب روان وکل ما جری علی صفاة **ومعة** بالفتح باران یکباره **الونع** بفتحتین اشاره الی الشیء الیسیر لغة یمانیة

فصل الهاء **هبع * هبیع** بالضم وفتح ٢ شتر بچه که در آخر نتاج زاید یقال ما له هبع ولا ربع وقدم هبعة ماده هبعات ج هبعان گردن دراز کردن شتر بچه در رفتار (ع بفتحها) **هبلع * هبلع** بالکسر بسیار خوار **هبنقع * هبنقعة** بر پاشنه پای نشستن هبنقع ای متکبر احمق واهبنقع الرجل اذا جلس الهبنقعة **هجع * هجوع** به خواب رفتن بشب و شکستن گرسنگی نه تا حد سیری (ع بفتحها) **تهجاع** خواب سبک هجیع من اللیل پاره از شب تهجیع خواب کردن ولقال اتیت بعد هجعة ای بعد نومة خفیفة من اول اللیل هجعة بالکسر کالجلسة من الجلوس رجل هجعة مثال همزة وهجع ومهجع مرد غافل وگول اهجاع تسکین دادن گرسنگی را اهجنع دراز وفرک **هجرع * هجرع** بالکسر دراز **هدع * هدع** بالکسر وسکون العین کلمة تسکین بها صغار الابل اذا نفرت هودع شتر مرغ **هرع * هرع** بالتحریک روان شدن خون (ع ک اف ٢) دم هرع خون روان رجل هرع سریع البکاء هرعة زن که بوقت ملاعبت انزال آید پس مهروع ای مصروع اهراع شتافتن قوله تعالی وجاءه قومه یهرعون الیه ای یستحثون الیه ولرزیدن از خشم و ترس و تب تستعمل مجهولا هیرع مرد ضعیف بددل هیع هیرع سرایع الهبوب هیرعة نای شبان اهرباع بالکسر شتاب رفتن و سبک فرو دویدن آب چشم در گریه میم زائده **هزع * هزیع** پاره از شب تهزیع شکستن انهزاع شکسته و کوفته شدن هزع بالکسر کوبه اهتزاع جنبیدن نیزه و شمشیر اهزع آخرین تیر که در کیش ماند یقال ما فی کنانته اهزع وما فی الدار اهزع ای احد هزرع شتافتن (ع بفتحها) اهتزاع تهزع کذلک **هطع * هطوع** چشم بر نا گرفتن از چیزی (ع بفتحها) اهطاع گردن راست او کردن و تیز دویدن لعیر مهطع راست گردن **هطلع * هطلع** مرد دراز تن آور **هعع * هعة** قی کردن (ع بفتحها) **هقع * هقعة** دائره پیش سینه اسپ و یکره ذلک یقال ان المهقوع لا یسبق ابدا و یکی از منازل قمر و آن سه ستاره است در جوزا نزدیک یکدیگر هقعة مثال همزة مرد بسیار تکیه کننده و بر پهلو خسپنده و در میان قوم هیقعة آواز رسیدن شمشیر بر جایی مهقع بتشدید المیم و کسر القاف بر درخت تضب **هکع * هکوع** آرامیدن (ع بفتحها) هکعة احمق **هلع * هلع** خروشیدن (ع ک اف ٢) هلع هلوع نعت منه و فی الحدیث من شر ما اوتی العبد شح هالع و جبن خالع ای یجزع فیه العبد و یحزن کما یقال یوم عاصف ولیل نائم و قوله تعالی ان الانسان خلق هلوعا رجل هلعة مثال همزة اذا کان یهلع و یجزع و یستجیع سریعا و یقال ما له هلع ولا هلعة بالکسر و تشدید اللام ای ما له جدی ولا عناق ناقة هلواع وهلواعة ای سریعة حدیدة مذعان هلوعة شتافتن ذئب هلع بلع گرگ حریص فرو خورنده الاول من الحرص الثانی من الابتلاع هلع شتر مرغ تیز گذرنده نعامة هلعة **همع * هموع** روان شدن اشک و سرشک هوا که بر درخت افتاده باشد همع همعان کذلک (ع بفتحها و حض ٢) هموع بالفتح نعت سحاب همع ابر بارنده تهمع گریستن بدروغ همّلع بتشدید اللام شتر تیز رو و گرگ لام زائده **همسع * همیسع** بالفتح مرد توانا و نام مردی **هنع * هنعة** نشان بر گردن شتر لعیر مهنوع نعت منه و یکی از منازل ماه و آن پنج ستاره است بر منکب جوزا از سوی چپ هنع بفتحتین پستی گردن و پست گردن شدن (ع ک اف ٢) ظلیم اهنع و نعامة هنعاء اکمة هنعاء پشته پست وهو ضد سطعاء **هوع * هواع** بالضم هیوعة قی کردن (ع ف اض ٢) تهوع لقی آوردن بخود و بستم قی کردن **هیع * هیوع** هیع هیعان بددلی کردن و ترسیدن (ع ف اک ٢ وک اف ٢) هیعة رفتن انچه بر بیزند بر زمین از آب و جز آن مثل المیعة (ع ف اک ٢) وانچه ترساند کسی را از آواز و خروش فاحشه و مانند آن رصاص هائع ارزیز گداخته روان انهیاع درخشیدن سراب رجل هاع لاع وهائع لائع ای جبان جزوع و امرأة هاعة لاعة ہائعة لائعة آواز سخت مهیعة نام جحفة که میقات اهل شام است و رجح (ضمیمه) **هبرکع** کسفرجل مرد کوتاه هنتع الیسع الیسوع الیان اشتابان پیش آمد (ع بفتحها) **هجزع** کدرهم مرد بددل لانه من الجزع عن اللحیانی **هندلع** بضم الهاء و فتح الدال و کسر اللام تره است **هدرلع** کعصفر الخفیف من اللصوص والذئاب **هرجع** کجعفر لنگ **هرمع** کعملس مرد زود گریه و شتابی و سبکی فعلهما اهرمع و اهرمع فی منطقه انهمک واکثر و اهرمع الیه تتابع **هزلع** کعصفر و عصفور سپش خرد **هزنعة** بالکسر سپش کلان **هرنوع** مثله **الهزانع** اصول نبات کالطرثوث **هزلاع** بالکسر گرگ بچه از گفتار که لاغر سرین باشد و هزلعة مضغة النسالة **هموابر** لاعا **الهزرع** کعملس السریع **الهزنوع** کعصفور اصل نبات

شبیه الطرثوث او الصواب بالزاء و بالغین هصیع شتابی کرد (ع ع ک بفتحها) و اسبع ہصبع کز فر و زبیر و منبر ابنا و القصبیع بن حسین بن سبا و ہمو اهیسوعا

هلملیع کعلابط غرو مایهٔ تنومند خبیث بلیع کعلبط و علالبط آزمند خوردن و کرکس لحوصهٔ کعلابط اسم ملمع کعماس مرد زود گریه لغة فی الهرع ہمنع کعصفر

بمعنی حیدهٔ درخت تنضب او وزنه ہفعل لانه من منع ولیس بتصحیف ہمقع بالقاف ہمقع کزبلق و علبط مرد گول ہمقعة مؤنث درخت تنضب یا برعضاة

الهنبع کقنفذ شبه مقنعة للجواری و قد خیط مقدمها و الهنبعة شتیة دون الخبلة تشنیة الضبع فصل الیاء یدع ابدع زعفران

تیدیع بزعفران رنگ کردن ایداع واجب کردن حج را بر خود تطییب زعفران بجهت احرام یقال ایدع الحج علی نفسه ای اوجب میدوع نام

اسپی یرع ۞ یراع غرو که از وی تیر و قلم سازند و مگس پریزه که شبانگاه پرد و آنرا کیچه نیز خوانند یراعة یکی از آنها و مرد بددل یفع ۞

یفاع زمین بلند الیفاع کوالیدان کودک یافع نعت منه ولا یقال موفع ویقال غلام یفع و یفعة و غلمان ایفاع و یفعة ایضاً ینع ینع

بالفتح والضم وینوع رسیدن میوه (ع ع یفعها وک ۲) ایناع مثله ولم تسقط الیاء فی المستقبل منه لتقویها باختها وفرسی وینعه بالفتح والضم

ینیع یانع میوهٔ رسیده ینع جمع کصاحب وصحب (ضمیمه) الینبوع کعصفور او تنور کل نبات له لبن و ازسهل مخرف مقطع والمشهور منه

سبعة العشرق الشبرم واللاعیة والماہودانة والعرطنیثا والماذریون والشبرم والمجلشت وکل الینبوعات اذا استعملت فی غیر وجهها اہلکت وتقدم فی ت

ورع یثیع کزبیر ویقال ایثع والدزید التابعی وابن بکر فی عدوان وابن الاغر فی الاشعریین وابن ازرة فی لخم و یثیع کیضرب ابن الهون

بن خزیمة و ریثع کاحمد ابن نذیر فی بجیلة وابن ملیح بن الهون جماع الفارة المیعاع من فعال الصبیان اذا رمی احدہم الشئ الی آخر ولا یکادو

ویع کقذ جزیعن تناول الشئ کقول العجم کخ الیابع المذکور فی قول حبیب المعذلی یذکر فرتة من العار ولما عرفت بنی عمرو و یابعهم تیقنت انی

لهم فی بذه تؤالراجر لغة لهذیل فی الوابع ۞

باب الغین فصل الالف

ابغ ۞ عین اباغ بالضم مع الاضافة موضع بین الکوفة والرقة ومنه یوم عین اباغ یوم قتل فیه المنذر بن المنذر بن ماء السماء (ضمیمه) ازغیان

کاصبهان ناحیة است به نیشابور فصل الباء بدغ ۞ بدغ بالتحریک آلوده شدن بنجاست و بدی (ع ع ک امث ۲) مبدغ نعت منه

بززغ ۞ شاب بزرغ ہرزوغ بالضم بزاغ بالکسر ای ممتلی تام بزع ۞ بزوغ برآمدن آفتاب و دندان شتر و نشتر زدن حجام و بیطار

مبزغ بالکسر نشتر انبزاغ رسیدن نوبہار بطغ ۞ بطغ لغة فی بدغ و الیدان بر زمین چیزی را کشیدن بزمین ان ختن (ع ع ک اف ۲) بغبغ ۞ بغبغة

نوعی از ہدیر شتر بغیبغ چاه که آب او نزدیک باشد مبغبغ شتاب زده سبک بلغ ۞ بلوغ رسیدگی و رسیدن بجائی و نزدیک شدن برسیدگی و منه

قوله تعالی فاذا بلغن اجلہن ای قاربنه ابلاغ تبلیغ رسانیدن والاسم البلاغ بالفتح و ہوایضاً الکفایة تبلیغ ایضاً دست بعنان دراز کردن مبلغ حد رسیدن

بالغ نیکو رسیده ویقال امرالله بلغ بالفتح والسکون ای بالغ من قوله تعالی ان الله بالغ امره ویقال اللهم سمع لابلغ بالفتح والکسر فیہما دمعاً لابلغا معناه یسمع به ولا یتم ویقال احمق

بلغ بالکسر ای مع حماقته یبلغ بالفتح ما یریده و یقال بلغ اتباع بلاغة چیره زبانی (ع ع بضمها) بلیغ ای فصیح بلاغات کالوشایات یعنی انہاکم بلغین بالضم والکسر

سختی و فی الحدیث ان عائشة رض قالت لعلی رض حین اخذت بلغت منا البلغین مبالغة بتمامی رسیدن در کار بلغة ابجة لبسنده باشد تبلغ لبسنده آوردن

وسخت شدن بیماری و علت بالغاء بالمد یابها دہی الاکارع بوغ ۞ بوغاء خاک سست تبوغ غلبه کردن خون تبیغ کذلک فی الحدیث علیکم

بالحجامة لایتبیغ الدم باحدکم فیقتله ای لایتہیج ویقال اصله من البغی فقلب نحو جذب وجبذ (ضمیمه) ببغاء بالفتح وقد تشدد الیاء الثانیة طوطی

ولقب ابی الفرج عبد الواحد بن نصر المخزومی الشاعر لقب للثغة فیه بشغ بفتحتین درتن پدید آمدن خون (ع ع ف اص ۲) برغ بالفتح لعاب برغ خوش

عیش شد (ع ع ک اف ۲) بشتیغ بالفتح دہی ست به نیشاپور منها المحدثان شبیب وعلی ابنا احمد البشتیغیان بشغ باران نرم وبشغت الارض بالضم زمین

باران نرم تر گردید و بشغة من المطر لغیثة منه و بشغ الندی الارض الغبشا بصوغ بضمتین جواب یقال الایغ باغ بیغ بالفتح جوشش خون باغ مرد

و ہلاک شد (ع ع ف اک ۲) بیاغ کشند اذ ناه و لاو روی و بیغت به انقطعت به و کذا بیغ به مجہولاً و تبیغ علیه الامر اختلط و تبیغ الدم خون جوشیدن و دنبالہ شد

تو بیغ اللبن شیر فراوان شد بیغو بالکسر دہی است به مغرب منها الشیخ عیاض سلیمان و علی بن محمد الشاعر الزاہد البیغیان فصل التاء تغتغ ۞ تغتغة

آواز پیر ایه **فصل الثاء** **ثغثغ** **ثغثغ** آنکه سخن لذ میان دندانها گوید **ثلغ** **ثلغ** سر شکستن (ع ع بفتحها) ثلغ رطب که از تل سفید و بکفند **ثمغ** **ثمغ** شکستن
(ع ع بفتحها) قال فی المغرب ثمغ هی ارض لعمر رضی الله تعالی عنه و یقال مال له و یقال موضع بخیبر ثمغة الجبل بالاکوه و یقال هو بالغین لا بالثاء و ثمغ الوجهرت
الثوب صبغه صبغا مشبعا **ضمیمه** **ثلغ** راسه سر او را شکست (ع ع بفتحها) انثلاغ لازم منه **ثروغ** الدلاء ما بین العراقی الواحد ثرغ **ثغ** زمینه که
اتبع مصب بود (ع ع ک ا ف ۲) **فصل الجیم** **جوثغان** بالضم موضعی منه ابوجعفر احمد بن الحسن الجوثغانی المحدث **فصل الدال** **دبغ** **دبغ** و **دباغ** دباغة
پیراستن پوست و رنگ سبز دادن جامه را (ع ع بفتحها ا ض ۲) و فی الحدیث دباغها طهورها دباغ ایضا آنچه بوی پیراسته دبغ دباغة کذلک لغة بالفتح بکیار انبیاغ
پیراسته شدن و **دغدغ** و **دغدغة** خارش درون گلو و ذکر بوقت انزال **دمغ** **دماغ** مغز سر او مفتح دمغ سر شکستن چنانکه بدماغ رسد (ع ع بفتحها
ض ۲) دامغة نام آن شکستگی و شجاج که احکام شرعی بود متعلق است و نوع است قاشرة و آنرا حارصه نیز گویند آنکه با ضحه پس دامیه پس متلاحمه پس سمحاق
پس موضحه پس هاشمه پس منقله پس آمه پس دامغه با غیر معجمه نیز گویند امید انداسه دامغة ایضا چیز لیست چون شکوفه سخت که از میان درخت خرما بیرون
آید که آنرا اگر بگذارند نخل خشک گردد (ضمیمه) **دفغ** کاه ارزن و آنچه از باد دادن کو جدا افتد **دمرغ** کعلبط مرد بسیار زن و بعضی مرغی بالضم و التشدید
المیم المفتوحة سخت شبه دلاغ القوم بیمار شدند و هم سه دوغة من المرض دوغة الحر گرمی او راست دوغ الطعام ارزان شد دوغ القوم تعصبهم
الی العطش کرده آنرا اسیه ... **الدودغ** بالضم جدارات ... فصل الذال ... جاریه مجامع کرد او را (ع ع ف ا
ض ۲) **ذلعث** شفته لب او بر کردید (ع ع ک ا ف ۲) و ذلعها جامع کرد او را (ع ع بفتحها) و ذلع الطعام خورد آنرا باپیما یا بیپا آنرا او ذلیغ الاکل المال
والا فرلغ و الادلعی و المذلغ کمنبر الذکر کانه نسبة الی بنی اذلغ و هم قوم من بنی عامر یوصفون بالنکاح و الذالغ الفه الانسان فی سوء ضحکه و امر ذلغ و
مشتری لبس دوشنی اذلاغ رطب آوردن خرما بن و بتشدید شدن پوست لب شتر از بار **فصل الراء** **ربغ** **ارباغ** گذاشتن شتر را بوقت
و بی وقت آب بخورد و یقال ترکت الیهم ہملا مرباد **ردغ** **ردغة** بالتسکین و الحرکة گل زار سخت ردغ رداغ ج ردیغ احمق مراد غ میان گردن و تنوره
و بی مردغة بکی **رزغ** **رزغة** گل زار رزاغ گل ناک کردن باران زمین را و ضعیف شمردن و عیب کردن کسی را و کندن زمین چندانکه بگل رسد رزغ
مرد بگل فرو شده و در دشوار ی افتاده **رسغ** **رسغ** الحبستین بسکون م آنجه و دیده گاه دست و پا و آن باریکی پیوند سر دست بود رساغ بالکسر رسن
بر رسغ شتر بندند رسیغ منفتیان ... سستی و سستی و پا شتر رسیغ بسیغ رسیدن آب باران **رشغ** **رشغة** فراخی عیش و هر وقت آب یا فتن شتر رشیغ
رغیغة طعام که بجهت زن زچه سازند **رفغ** **رفغ** فراخی عیش و ارزانی رفاغة فراخ عیش شدن (ع ع بفتحها) رافغ رفیغ عیش فراخ و خوش
ترفغ فراخی شدن در عیش و یقال هو فی رفاغیة من العیش ای رفاهیة ارفاغ بغلها ی ران و دست رفغ بالضم و الفتح یکی **روغ** **روغ** روغان
پوییدن روباه و میل کردن بدل قوله تعالی فراغ الی اهله و روگردانیدن برکسی بهانه قوله تعالی فراغ علیهم ضربا بالیمین که اقبل (ع ع ف ا ض ۲) و فی المثل
روغی جعار و انظری این المفر رواغ پوییدا راغة ارتیاغ جستن صید و خواستن یقال الیغوی اراغتکم ای طلبونی طلبتکم مراوغة حیله زدن در کار و کشتی
گرفتن رباغة کشتی گاه و اصطلاح رواغة صارت الواو سنه یاء لکسرة ما قبلها تراوغ با کدیگر دستان آوردن (ضمیمه) **الرثغ** محرکة لغة فی اللثغ **رصغ**
بالضم بند دست رصاغ بالکسر رسن بر رسغ کردن بسته بالضم موضعی لغة فی البین **رماغ** بالضم موضعی و رمغه هجو ابان از دست خود مالید آنرا (ع ع
بفتحها) ترمیغ الکلام تلفیقه و ترمیغ الرأس تدهینه و ترویبته و ترمیغ الطعام ترویبه بالادم **ریغ** بالکسر غبار و گرد و خاک و رسیدگی و الوجه عبد الله
بن ابراهیم الریغی قاضی الاسکندریة و ذرع ... و ریغ التریدة ... گردانید لازم منه و المریغ کعظم چیز خاک آلوده **فصل
الزاء** **زغزغ** یقال کلمة بالزغزغیة و هی لغة لبعض العجم **زلغ** **زلغ** میل آفتاب بغروب ... و میل کردن آفتاب ... از راه ... بچسبید
زاغة ای زاغون تزیغ خود را آراستن زن (ضمیمه) ... **زلغة** محرکة ای مجلبة و جهانه یعنی بچگی و نو پیدا شده آن چیز را گرفت **صروغ** کمنبر ...
بساره لغة ... آوردن آنرا زلوغ الشمس بر آمدن آفتاب (ع ع ف ا ض ۲) زلغت النار آتش بلند شد و تزلغت رجله
پای او ... زلغ ... زنا بالفتح ... الجهد و ازراه چسبید و حشم داد و ماهل گشت داد
و زلغ الناقة کشیده ... از جهد درگذشت (ع ع ف ا ض ۲) **فصل السین** **سبغ** سبوغ تمام و فراخ شدن نعمت

(ع ف اض ۲) اسباغ تمام گردانیدن نعمت را بر کسی و تمام آوردن وضو تسبیغ بچه افگندن شتر که بر زادن نزدیک آمده باشد و نوعی از تصرفات عروض سابغة
نوعی فراخ ذنب سابغ ای وافر سبغ آنکه بر وی زره فراخ باشد تسبغة البيضة دامن خود که بر زره نشیند ويقال سبغة لها سابغ نحو سابغ و دراز قضیب و ضده الكبش
سغسغ • سغسغة درخاک پنهان کردن و در روغن بر زدن طعام کردن و بر سر مالیدن تا فرو خورد تسغسغ درخاک آمدن اصل سغسغ سغ ثلاث غنبات فابدل من
الوسط سينا فرقا بين فعلل وفعل وانما زادوا السين دون سائر الحروف لان فيه سينا وكذلك القول في جميع ما اشبهه من لهذا مثل تقلقل وعثعث سلغ • سلوغ
دندان شش سالگی افگندن گاو و گوسپند (ع ع بفتحها) فهو سالغ وصالغ بالصاد ايضا وكذلك الانثى بغير الهاء وهو في ذوات الاظلاف كالبزول في ذوات
الاخفاف وهو اقصى الاسنان منها لان ولد البقرة اول سنة عجل ثم تبيع ثم جذع ثم ثني ثم رباع ثم سديس ثم سالغ سنة او سنتين الى ما زاد وولد الشاة
اول سنة حمل او جدي ثم جذع ثم ثني ثم رباع ثم سديس ثم سالغ لحم اسلغ گوشت که زود نپزد سلغ لغة في ثلغ سوغ • سوغ آسان بگلو فرو شدن شراب فرو بردن
لازم متعدد روا شدن چیزی مر کسی را (ع ف اض ۲ ک ۲) يقال ساغ له اي جاز له تسويغ روا داشتن و روا کردن عطا را اساغة گوارانیدن شراب
را يقال اسغ لي غصتي اي امهلني ولا تعجلني قوله تعالى يتجرعه ولا يكاد يسيغه سواغ بالكسر آنچه فرو برد چیزی در گلو مانده را يقال الماء سواغ الغصص ويقال انه سوغ
هذا وسيغ هذا این لفظ در دو بچه گویند که میان هر دو دیگری نزاده باشد يقال اخته سوغه وسوغته ايضا (ضميمه) السوغ بالضم لغة في الصبغ السيغ
شاخ زر سوغ تج اسوغ بلا لام موضعی است نزدیک شام ما بين غنيفة وتبوك سرغ مرطي الكسكري وهي است بجزيرة ديار مضر سرغ سريغ را با بچها خورد (ع ع ک
ف ۲) سامغان دو سوی دهان زیر دو طرف بروت از چپ و راست لغة في الصاد وهذا سيغ هذا اي سوغه یعنی بچه که بعد بچه بلا فاصله دیگر پیدا شود و
الشراب اسيغه اي سغته اسوغه سيغ بروزن و معنی صيغ که ناحیه است بخراسان منها الامام ابو بكر محمد بن عمر السيغي المفسر مصنف كتاب التلخيص في اللغة فصل
الشين شغشغ • شغشغة جنبانیدن نیزه در طعون و نوعی از بهر سیر شتر (ضميمه) شتغه پایمال و خوار کرد او را (ع ف اک ۲) مشاتغ جای
هلاک و شتغه الملفه الشتغ نقل القوائم بسرعة وجمل اشتغ متقادم عن الغزيري والصواب بالعين شرغ غوک خرد و بالكسر افصح و بحرکه قریه است بنجارا منها
شدا و بن سعيد ابو حكيم وابو الفضل احمد بن علي وعلي بن الحسن بن سلام وابو صالح شعيب وسعيد بن سليمان الشرغيون شرنغ کرنبوز غوک شلغ راسه سر اشکست در ای
(ع ف اض ۲) شمغون بن زيد بالفتح صحابي اه والصواب بالعين فصل الصاد صبغ • صبغ بالكسر صبغة رنگ صباغ تج و نان خورش منه قوله تعالى
وصبغ للآكلين صباغ تج صبغ رنگ کردن جامه (ع ع بفتحها وض ۲ ک ۲) تصبيغ مبالغة فيه و از و نباله رنگ در آوردن رطب ثياب مصبغة رنگین صبيغ نام مرد
صبغة الله دين خدای تعالی اصبغ اسپ سپید فش یا دم و مرغ سپید دم شاة صبغاء سپید دنبه صدغ • صدغ میان چشم و گوش از مردم و موی بچه
صدغ معتدل سپیچیده با فتنه و بالسين ايضا يقال ان قوما من بني تميم يقال لهم بالعنبر يقلبون السين صادا عند اربعة احرف الطاء والقاف والعين والخاء
اذا كن بعد السين ولا يبالون اثانية كن ام ثالثة ام رابعة بعد ان يكن بعدها يقولون سراط وصراط وسيقل وصيقل وسرقت وصرقت ومسغبة ومصغبة وسخركم وصخركم
مصدغة بالشين صدغ و دوش یا دوش برابر رفتن با کسی (ع ع بفتحها) صداغ بالكسر ثاني بر صدغ ويقال فلان ما يصدغ نملة من ضعفه اي ما يقتل صدغ
ضعیف شدن (ع ع بضمها) صديغ ضعیف و بچه هفت روز ويقال ما صدغك عن هذا الامر ای ما صرفك واتبع فلان بعيره فما صدغه اي ما ثناه وقد لك اذا تلعفه صلغ
• صلوغ في ذوات الاظلاف مثل السلوغ یعنی دندان شش سالگی افگندن گاو و گوسپند صمغ • صمغ شلم درخت صموغ تج والوانه كثيرة واما الذي يقال
له الصمغ العربي فصمغ الطلح صمغة پاره ازوی في المثل تركته على مثل مقرف الصمغ وذلك اذا لم تترك له شيئا مصمغ سیاهی با صمغ صامغان دو کرانه دهان انصماغ
درستن درخت صاف را تا ازوی شیره تلخ بیرون آید چون صبر صوغ • صوغ در کالبد ریختن چیزی گداخته را (ع ف اض ۲) صائغ صواغ صياغ
لغت مشدد آفریدن يقال صاغه الله صيغة حسنة اي خلقه صياغة زرگری کردن صائغ زرگر سهام صيغة اي من عمل رجل واحد وهذا صوغ هذا اي برابره وهما صوغان
ويقال فلان يصوغ الكذب وهو استعارة وفي الحديث كذبة كذبها الصواغون (ضميمه) الصردغة بالضم من الشاء كالبادرة من الانسان لبيتها
بادرة انا مركا نقدا صرغتة وهما الادنيان تحت سليفي العنق لا عظم فيها عن ابالي الهجري صعغ بسیار خورد و صغصغ شکره موی اشانکرد صغصغ الثريد
جنبانید صعغع بدست فهم کردن (ع ع بفتحها) واصعغ غيره الشي اي فهمه اياه الصقغ بالضم لغة في الصقع الصنع کرکس في قول رؤبة شعر فلا تسمع
للعي الصنغ يارس الاعضال بالتتابع تصحيف وقع في غالب النسخ انا هو بخط الاثبات وقيل الصواب الصيغ فعيل من صاغ يصوغ وهو الكذاب الصيوغ

صبغ طلسه تیغ ... فصل الضاد ضغ ... اسی صبغ اتی جمع ...

ضفضفه خایندن مردم ... ازدهان چیزی را (ضمیمه) فصل الطاء طبغ بالفتح وطبغا بالضم کالا الطلعان بفتحتین ان یبقی النعل علی الکلال یقال طبغ

المهنه کیمنع ای عجز طمغت عینه چشم بسیار شد (ع ک اف ۲) فصل الظاء ظغ لغانة بالفتح وکسر الباء مار فصل الغین غاغ بودینه غوغا ملخ بال

برآورده واوا النبلغ من الوان وصار الی الحمرة و نبی شبیه البعوض والعض الضعفه وبه سمی الغوغا من الناس فصل الفاء فدغ فدغ کفانیدن

چیزی کاواک را (ع بفتحها) فرغ فروغ فرغ پرداختن از کاری (ع ف اض ۲) تفرغ فراغت کردن خود را بجهت کاری استفراغ توانائی خود را بذل کردن

در کاری وقئی کردن معده را از فزونی یا فراغ ریخته شدن آب (ع ک اف ۲) افراغ ریختن حلقة مفرغة ای مصمتة الجوانب یعنی ریخته که پیوند و پیدا نباشد وریختن

خون تفریغ ریختن آب جز آن وخالی کردن خنور را از آنچه در وی باشد افتراغ آب ریختن بر خود ویزید بن مفرغ نام مرد شاعر فرغ مخرج آب از دلو فرغان فرغ الدلو

المقدم وفرغ الدلو المؤخر وهما من منازل القمر وکل واحد منهما کوکبان نیران بین کل کوبین قدر خمس اذرع فی رأی العین فراغة بالضم آب بشت مرد فرس فریغ

فراخ کام ضربة فریغة وطعنة فریغ فراخ ویقال فرس فرغ بالفتح والکسر ای هدر الدم البطل به فشغ فشغ از زبر چیزی فرو گرفتن (ع بفتحها) ناصیة فشغا

موی پیشانی فرو گرفته ابرو را وبر تازیانه آوردن کسی را افشاغ کذلک تفشغ پراگنده شدن سپیدی که در سر صلیته یعنی وغلبه کردن خون ورفتن آن درون

دو میان خانه در آمدن ومیان یا دختر در آمدن وبکارت زایل کردن فشاغ بالضم مخففا ومشددا گیاهی است که بر درخت پیچد (ضمیمه) فقعة یا بال

کرد آنرا تار یزه ریزه گردید (ع بفتحها) وتفقغ تحت الضرس تشلخ فلغ راسه سرا و را شکست (ع بفتحها) فضغ العود چوب را شکست (ع بفتحها)

مفضغ کسیکه فصاحت نباید به سخن ونادرست گوید کانه یفضغ الکلام فغة پراگنده شدن بوی یقال قد فغتنی الرائحة فلغ راسه سرا و را شکست (ع

بفتحها) فوغ بفتحتین سطبری دهن افوغ لغت منه دفاغت الرائحة بوی خوش دمید وفوغة الطیب پراگندگی بوی خوش فائغة بوی مست کننده فاغ در

است به سمرقند فصل الکاف کراغ بالفتح نهری است بهرات فصل اللام لثغ لثغة بالضم شکستگی زبان یعنی حرف را از لام یا

وسین را ثا گفتن لثغ مصدر منه (ع ک اف ۲) نعته الثغ لثغاء لدغ لداغ لداغ گزیدن مار و کژدم (ع بفتحها) ملدوغ لدیغ مار گزیده و

یقال لدغه بکلمة یعنی طعنه زد او را (ضمیمه) لتغه بپیده زد آنرا و گزید (ع بفتحها) لصغ الجلد از لاغری چرم بر استخوان خشک شد (ع بفتحها) لطلغ

برنده است غیر کلک ولغلغ ثریده رقوه یعنی اشکنه را تر کردن فی کلامه لغلغة یعنی در سخن او عجمیت و غیر فصاحت است لغغ چیزی را در دهن گردانیده

انداختن (ع ف اض ۲) لاغ فلانا الزمه سالغ لاتغ لغت منه وسبغ لیغ کصبی مثله الیغ مرد گول ومن لا یبین الکلام او یرجع کلامه الی الیاء لیاغة بالکسر

مثله لیغ بفتحتین سخت گوئی ونادانی ولغته الشئ آن چیز را از وی خواستم (ع ف اک ۲) تلیغ احمق شد فصل المیم مرغ مرغ غلطیدن ستور در علف

(ع بفتحها) تمریغ در خاک غلطانیدن تمرغ لازم منه مراغ مراغة متمرغ جای غلطیدن مراغة لقب مادر جریر ونام موضعی مرغة زرده که او را اعنوچه نامند

مرغ بالتحریک آب دهان امراغ روان شدن لعاب وناصواب بسیار گفتن وسست کردن خمیر را وتنگ کردن از بسیاری آب تمرغ انداختن لعاب در دهان

مشغ مشغ نوعی از خوردن چیزی چون خیار ونیز آن (ع بفتحها) مضغ مضغ خائیدن (ع بفتحها وض ۲) مضاغ بالفتح آنچه خائیده شود از چوب

علک ومانند آن وخائیدن یقال به کسره لینة المضاغ نرم خائیدن مضاغة بالضم خائیده مضغة بالضم گوشت پاره یقال قلب الانسان مضغة من

جسده ماضغان بن هردو تنج مضغ معغ معغة آمیزش کردن ملغ ملغ بالکسر احمق فحش گوینده یقال ملغ بلغ بالازدواج وقد یفرد ضمیمه امسغ

یکسو شد امتسغ مثله منغ بفتحتین ناحیه است بجانب ... وکانت قدیما بالعین المهملة فغیرت منوغان شهری است بکرمان موانغ بالضم آواز کردن گربه بقا

مانغت الهرة فصل النون نبغ نبغ نبوغ ظاهر شدن چیزی آنکه در اصل بوده باشد شعر گفتن ونیکو گفتن (ع بفتحها وض ۲) نوابغ از شعرا چون

نابغه جعدی ونابغه ذبیانی وغیر ایشان والهاء فیه للمبالغة ندغ ندغ خستن بانگشت ونیزه زدن وخستن به سخن (ع بفتحها) سنبغ بالکسر آنکه او را درخستن

عادت باشد مناغة عشق بازی کردن با هم ندغ بالفتح والکسر سعتر دشتی نزغ نزغ تباهی افگندن ودر اغلانیدن میان مردم (ع بفتحها) قوله تعالی

من بعد ان نزغ الشیطان بینی وبین اخوتی وطعن کردن بزبان نسغ نسغ درخستن بتازیانه (ع بفتحها) وطعنه کردن وسوزن زدن برپوست

بجهت نشان ونقش را النساغ بتازیانه درخستن وباز بر زدن درخت از بن بعد از بریدن منسغة بالکسر پر کلیچه زنان که از پر مرغ و آهن باشد

نشغ * نشّغ نعره زدن چنانکه بیهوش خواهد که شود و بلقین کردن و سخن آموزانیدن و هو علی التشبیه (ع ع بفتحها) نشوغ بالفتح دارو دی و بان و بینی بالعین والغین جمیعا و بالضم سعوط رسته مسشخته دارو و آن نغنغ بالضم گوشت بن کام نغانغ ج نغغ * نغغة الراس ونغغة الجبل زیران و نغغة الناس جماعتهم (ضمیمه) نشّغ کمینر بسیار عیب کننده بسخن بهازو رعی کسی نتقة نتغا بالفتح عیب کرد او را وگفت درحق او اینچه در و بنود (ع ع ف اض * د ک ٢) انتاغ خندیدن بفسوس بر کسی یا پنهان خندیدن بروشی که ضبط نتواند کرد و بعض آن آشکار گردد نفغ بفتحتین سوودن و نشوغ بستن دست از بسیار کار نفوغ شدن یقال نفغت یده کتنففت خصوغ کعصفور پرنده ایست وکشتی دراز و درو یقال لها الدونیج معرب دونی

فصل الواو ولغ * وباغة بالفتح والتشدید و بالغین والعین جمیعا کون یقال کذبت و باغتک ای خرط و تغ * وتغ بالتحریک هلاک شدن و بزه مند شدن (ع ع ک اف ٢) ایتاغ هلاک کردن و بزیان آوردن دین خود را از بزه و گناه وثغ * وثیغة رکوی که در فرج ناقه کنند وقتیکه خواهند تا بچه دیگری مهر آرد و آنرا بچه خود پندارد و قد مر فی وربعة من باب الجیم وثغ وثیغه ساختن ناقه را (ع ع ف اک ٢) وزغ * وزغة جانوری چون کرسه و زغ اوزاغ وزغان بالکسر ج توزیغ صورت کردن کودک در شکم ستعمل مجهولا یقال وزغ الجنین ایزاغ دفعه دفعه انداختن ناقه بول را و آن بوقت آبستن باشد و یقال الحوامل توزغ بالبول والطفیة توزغ بالدم وشغ * وشغ بالتسکین چیزی اندک ایشاغ کم کردن عطا را ولغ * ولوغ آب خوردن سگ از چیزی یقال ولغ الکلب بشراینا و فی شراینا و من شرابنا (ع ع بفتحها) ایلاغ خورانیدن سگ را یقال اولغ الکلب میلغ ظرف که در و سگ خورد و یقال لیس شیئ من الطیور یلغ غیر الذباب استیلاغ باک نداشتن مردم از نکوهش و عار و لغة بالسکون داد خود (ضمیمه) ومغة موی دراز

فصل الهاء هبغ * هبوغ به خواب شدن (ع ع بفتحها) همغ * همیغ موت سبک و شتاب و بالعین کذلک عند الخلیل همیغ و یقال انهم لفی الاهیغین ای فی الخصب وحسن الحال عام اهیغ سال فراخی انعادفه و علف تهیبغ روغن بسیار کردن برثرید (ضمیمه) هبیغ بفتحتین مرو کول هنغ کفانید آنرا (ع ع بفتحها) و اهنغ بعد خشکی نرم شد و اهدغت الرطبة انفضخت و المهدغ المسوالبین من الطعام هدلوغة کهرکوله و بضم مرد بدخلق کول هلوغ کعصفور مرو سطبر لب الهربوغ کعصفور شئی کالطرثوث لوکل هقوغ ناتوانی از گرسنگی یا بیماری (ع ع بفتحها) هلیاغ بالکسر پرنده ایست خرد هفیغ کتنفذ سخت گرسنه شدن و گرسنگی سخت هنباغ شلد و خالی که با دنی حرکت بپرد و شیر بیشه و زن سست گیر و زن گول و هنبغ گرسنه شد و هنبغ العجاج کثر و ثار هیشغ بالفتح خشی و زنی که بهر کس راز خود آشکارا کند و زن بسیار خنده زن و یا انها غاز لها هوغ بالفتح چیز بسیار * * *

باب الفاء فصل الالف

اثف * ماثیف سه پایه بنهادن دیگ را و هو لغة فی التثفیة تاثف بر یک جا بودن و نهادن خانه ساختن جای را تثفف بپس رو کردن اثفته باثفه (ع ع ف اک ٢) ارف * ارفة چیزی در مدتح مثل غرفة و غرف و فی الحدیث الارف تقطع کل شفعة و یقال ای ماله اقتسم و ارقت علیه فلا شفعة فیه ازف * ازف بالتحریک نزدیک آمدن کوچ و شتافتن (ع ع ک اف ٢) و منه قوله تعالی ازفت الآزفة یعنی دنت القیمة آزف نعت منه متازف کوتاه و هو التدانی قال ابوزید قلت لاعرابی ما المحبنطی قال المتکاکی قلت ما المتکاکی قال المتازف قلت ما المتازف قال انت احمق و ترکنی و مر اسف * اسف بالتحریک اندوه سخت داند و گمین شدن (ع ع ک اف ٢) و خشمناک شدن صلته بعلی تاسف دریغ و درد خوردن الیاف بخشم آوردن اسیف اسوف مرد زود اندوه گین شونده و تنگ دل اسیف ایضا خشمناک و اندوهگین و بنده اسفاء ج ارض اسیفة زمین تنک که چیزی نرویاند یوسف ثلث لغات نام پیغمبری است و بالهمز ایضا اساف و ثالثه نام بت اشف * اشفی بالکسر نشتر اشافی ج اصف * اصف کبرادت خیار اکبر افف * افاله و افة له بالضم ای قذر اله و التنوین للتنکیر و لغة لک تافیف اف گفتن و قوله تعالی و لا تقل لهما اف ثلث بلا تنوین و ثلث بالتنوین ست لغات افا و تفا اتباع و یقال ذلک علی افه و افانه بالکسر ای حینه دیواند و جاء علی تتفیة ذلک مثال تعفیة ذلک و هی تفعلة منه اکف * اکاف الحمار دو کافه بالکسر پالان خر اکف ج ایکاف پالان نهادن یقال آکفت الحمار او کفته ای شددت علیه الاکاف الف * الف هزار و هزار دادن (ع ع ف اک ٢) و هو مذکر یقال هذا الف و احد ولا یقال [illegible]

والف دادن قوله تعالی لایلاف قریش ایلافهم رحلة الشتاء والصیف یقول اهلکت اصحاب الفیل لأولف قریشا مکة ولتولف قریش رحلة الشتاء والصیف ای تجمع بینهما اذا فرغوا من ذه اخذوا فی ذه کما تقول ضربته لکذا لکذا بحذف الواو والف خو گرفتن و دوستی کردن بکسی بجائی (ع ک اف ۲) الف بالکسر دوستی و یار دوست الیف مثله و هم خو والالف جمع الیف مثال تبیع و تبایع الف خو گیرنده و هزار رسیده ما الالاف ج مثل کافر و کفار مؤالفة الالاف دادن کسی را بکسی یا بجائی مثال آلفته اولفه ایلافا و آلفته الموضع او الفه مؤالفة صار صورة افعل و فاعل واحدا فیه الالفة بالضم خو گرفتگی تالیف سازوار دادن و چیزیرا باهم و منه المؤلفة قلوبهم و هزار تمام کردن یقال الف مولفة ای مکملة تالف ائتلاف سازوار آمدن باهم تألف الیفا سازوار یافتن کسی را بچیزی صلته یعنی الف بینی و اول هر چیزی و بیرون آمدگی کوه آنف انوف آناف ج الف البر و سختی سر یا الف الناب طرفه حین یطلع و یقال فلان لیعبد انف الشدا ای شدالعدو و انافی کلان بینی انوف زن خوش نفس از بینی الف بر بینی زدن و تا ببینی رسیدن آب در حوض و جوی و مرغزار نا خورانیده را سیر دون ستور روضة الف مرغزار ستور نارسیده کاس الف جام نا خورده یقال اتیک من فی الف ای من ذی قبل ای فیما یستقبل ایناف بمرغزار ستور نارسیده رسانیدن ستور را و دور شدن کردن بینی ستور را ارض انیفة النبت زمین زود رویانیده و یقال تلک ارض آنف بلاد الله الف بالتحریک الفة تنگ داشتن (ع ک اف ۲) یقال ما رایت احمی انفا ولا آنف من فلان یعنی با ننگ تر از وی و ورد شدن بینی شتر از جهت مهار الف نفت منه وهو شاذ و القیاس مانوف کالمصدور للذی یشتکی صدره والمبطون للذی یشتکی لبطنه و جمیع ما فی الجسد علی هذا و فی الحدیث المؤمن کالجمل الالف ان قید انقاد و ان انیخ علی صخرة استناخ استیناف از سر گرفتن کار و آغاز کردن ائتناف کذلک آنفا اکنون یقال کذا آنفا و سالفا چنین بود اکنون و پیشین تا نیف تیز کردن کرانه چیزی اوف ✿ آفة آفت و یقال ایف الزرع مجهولا آفت رسیده شد گشت زرع مؤوف نفت منه (ضمیمه) احنیف کزبیر او کاحمد وج فموضعه الخاء اسم مجفر بن کعب بن العنبر اداف بالضم نره و گوش دادفیة جبل لبنی قشیر داو فو بضم الهمزة و فتحها و فی تبدل الدال تا و هی است نزدیک اسکندریه و شهری است کوچک در صعید منه الامام محمد بن علی الادفوی النحوی المفسر و تفسیره فی اربعین مجلدا و جعفر و یدعی عبد الله بن ثعلب بن جعفر الفقیه اذاف بالضم نره ذنا ذفت کتهذب موضع علی بریدین من حلب فی ضمیمه فصل الباء برسف بالضم دهی است لبسوا و منها احمد بن الحسن المقرء و محمد بن بقاء البرسفیان المضران المحدثان البرنوف کعصفور نبات معروف کثیر بمصر مسح عصارته فی محلول الینلیج علی مفاصل الصبیان نافع من صرع یعرض لهم جدا و کذا سقیه و یعمل بلبن امه و شم ورقه نافع للزکام و سدد الدماغ و امغاص الاطفال من الریاح الباردة و قطع سیلان لعابهم یاف و هی است بنجارا منها عبد الله بن احمد البخاری ابو محمد الیافی شیخ الشافعیة ببغداد فقیها و ادیبا فصل التاء تحف ✿ تحفة بالضم و تسکین الحاء و تحریکها تحف ج اتحاف تحفه دادن ترف ✿ ترفة بالضم تندی میانه لب بزین و تازگی از نعمت و آسایش اتراف به نعمت پروردن و بی راه گردانیدن نعمت کسی را تلف ✿ تلف بفتحتین هلاک شدن (ع ک اف ۲) اتلاف هلاک کردن متلف بیابان و یقال ذهبت نفس فلان تلفا و طلفا ای هدرا متلاف بسیار تلف کننده تنف ✿ تنوفة بیابان تنوفیة کذلک مثال دوو و دوویة و بر و بریة (ضمیمه) تف بالضم چرک ناخن او اتباع لاف تففة کعنبة ج تفة بالضم زن خوار و سیاه گوش و استغنت التفه عن الرفه و تخففان یضرب للئیم اذ اشبع تففة کهمزة کرمی است که در حلها ترکند و التفاتف شبه المقطعات من الشعر و التفاف من یلقط احادیث النساء کالمنفنف تفنا فون و تفاتف ج و اتیتک تتفانه و علی تفانه بالکسر حینه و اوانه و تففه تتفیفا قال التفا تاف البصر سرگشته شد (ع ف اض ۲) و ما فیه توفة بالضم و لا تافة ای عیب او مزید او حاجة او ابطاء و طلب علی توفة بالفتح عشرة و ذنبا او فات ج فصل الثاء ثقف ✿ ثقافة زیرک شدن و سبکسار شدن (ع بضمها) یقال ثقف فهو ثقف مثال ضخم فهو ضخم ثقاف بالکسر آنچه نیزه راست بوی راست کنند تثقیف راست کردن نیزه ثقف یافتن (ع ک اف ۲) یقال ثقفته ثقفا بالسکون مثال العبته لعبا ای صادفته فهو ثقف بضم القاف و کسرها مثال حذر ثقیف ثقفا بالتحریک مثال تعب تعبا انه ثقف الحمار حاذقا فطنا ثقیف پدر قبیله از هوازن ثقفی منسوب بوی خل ثقیف سرکه تنک تیز (ضمیمه) ثحف بالکسر و کلتف شکنبه تو بر تو کانها اطباق الغیر اثخاف ج ثطف ثطف بفتحتین افزونی در طعام و در شراب و در خواب و دراز زانی و در فراخی فصل الجیم جاف ✿ جاف افگندن و ترسانیدن (ع بفتحها) جاله لفة فی جعفه ای صرعه مجوف ترسنده و گرسنه لقد جیف المستعمل مجهولا جحف ✿ اجحاف بردن یقال اجحف به ای ذهب به و اجحف به اقاربه و دنا منه

صلته بالباء وجاحفة اسواری کردن ونزدیک شدن یقال جاحفه ای زاحمه ویقال مر الشی مجحفا ای مفاتا یا سیل جحاف بالضم سیل که زمین بکاود و ببرد سر جحاف
جحاف الضار و اتش شدن شکم از بیضه جمل مجحوف نعت منه ویقال موت جحاف ای یذهب بکل شی جحاف بالکسر بچه آب و لو که سر چاه رسیده باشد و دریدن دلو
جحوف بالفتح دلو با آب جحفة جای میان مکه و مدینه که میقات اهل شام است و نام آن جا مهیعة بوده است فاجحف السیل باهلها سمیت جحفة جحف جحف کسر کردن
(ع ف اک ب) تجاحف مثل تجاخ است منه جحیف فخر کردن بزیادت از حد خویش و فی الحدیث عن ابن عمر انه نام و هو جالس حتی سمع جحیفه ای غطیطه جدف
جدوف بریدن مرغ بال بریده (ع ف اک ۲) مجداف بالکسر بیل کشتی و بال مرغ و هو بالدال و الذال مجدف بالتحریک کوره و هو ابدال جدث و شراب که
سرگشاده باشد ضور دی و نباتی که در یمن باکه خوردنی آن تشنگی شکند تجدیف ناسپاسی کردن نعمت را و کم شمردن آن اجداف ادراک و فی الحدیث لا تجدفوا بنعمة الله
جنادف بالضم کوتاه سطبر جنادفه مونث جذف جذف بریدن (ع ف اک ۲) مجذاف مثل مجداف و شتافتن در رفتن و بریدن مرغ بال بریده
جرف جرف کاویدن زمین را و سیل خاک کل برکندن از زمین (ع بفتحها) وقد جرفت الشی ای ذهبت به کله و جرفة سیل جرف بضمتین و
سکون ۲ آب کنده و منه قوله تعالی علی شفا جرف هار جرف ج جرفة تجریف کاویدن سیل زمین را تجریف کذلک بنا یعنی ... که آنرا جرف و اتفا نشد
ترکان و طاعون جروف بالفتح و اغ سبز تر سیل جراف بالضم سیل که همه چیز را ببرد و بر زمین جراف همی ... طعام را خورد جراف بالضم و الکسر جای جرف
جرف آسان گرفتن کار را اجراف گزاف و هو معرب جعف جعف افگندن و بر زمین خوردن کسی را و برکندن منجعاف لازم منه یعنی با هم
جحف پر قبیله از یمن جعفف جعف بالفتح جای یقال و جعفت فی جعفة الناس و جاء القوم جعفة واحدة قال
ابن عباس لا نفل فی غنیمة حتی تقسم جعفة ای کلها جعف بالضم کذلک غلاف شکوفه و مشک کنانه که پاره از وی بریده دو لو ساز ند جعفان دو قبیله بکر و تمیم جعافة
بالضم بیرها ی پست جعاف الطیر نام بیا جعفیف مثل خشک یقال الا ... بالفتح جعفیف و قفیف یعنی همه خشک تمام خشک از علف جعف زمین بلند
جعاف جفوف خشک شدن (ع ف اک ۲) تجفیف خشک شدن جامه که هنوز نمناک باشد یقال جف الثوب هر چه خشک شود گویند قفنا بفتح
و صلها تجفف فابدلوا من الفاء الوسطی حیا کما قالوا تقضی من تقضض تجفیف خشک کردن و بر پشت اسپ انداختن تجفاف یعنی بر اسپ انداخته
فوی اسپ را که خشک کنند تا زنانده جفاه ... جلف برهنه کردن کل جدران و بریدن و برکندن (ع ف اض ۲) جالفة شکستگی از پوست و گوشت سر
رفته باشد جلیفة بالفتح آنکه باندرون نگذرد و جلایف الحالة بسال تلی و جلد یوت ستور یقال اصابتهم جلیفة معطیة که اصابهم موتان ... جلفت
پوست بسیدگان جلاف از بن برکندن تجلیف هلاک کردن اکسی مجلاف آنکه از کنار ... باشد و آنکه چیزی از وی مانده و آنکه سال های ... گذشته باشد
و الهاء تقد ... و جلیف بالکسر ... تیغ ... که مانده و ... بهر پیمانه باشد ... و قیل الاعرابی ... جاست ... من الاوصاف ... ساخته
بالاریس ... مطلب جنف ... جنف بالتحریک میل کردن (ع س اف ۳) ... تعالی ... خفا جنافا ... کیری ...
جا با جنف کما یقال الام آتی بالإیلام ... ای جنس یقال تجانف فلان لاثم ای مال قوله تعالی غیر متجانف لاثم اجنف کوز پشت ... بالضم دانح ۲ نام
جایی جوف ... جوف زمین پست و شکم و درون هر چیزی و درگذرانیدن چیزی باندرون صلته بالباء اجافة کذلک و ریش کردن ... اجفت الباب
و اجفته الطعنة جفته بها عن الکسائی اجوف شکم فراخ جائفة طعنه که باندرون گذرد مجوف با گیر شکم کلان تجافة استجواف فراخ شدن جوات بالضم ...
از ماهی جوفی بلد جوت بالتحریک فراخ ... دون کاواک شدن شی اجوف چیزی کاواک ... جوف کاواک تجویف میان کاواک کردن تجویف
... شکم ... ون ... فراخ اندرون ... ای ... جوف ...
... نصرت العرب ... الفرس ...
الحمار مجوف ...
... جلفاة طعام ... جیاف ...
... فصل الحاء ...
... تحفه ...

ویی نباشد و از پوست مهجرم بود جحف تج مجاحیف مبارزه باسپر مجاحفة معاشرت و مذمت کردن اجتحاف خود را باز داشتن از کاری **حذف** ✤ **حذف** انداختن چیزی واز موی
در وم ستون گرفتن و لعصا انداختن چیزی را و پاره از سر بیرون انداختن بزخم شمشیر و انداختن حرفی از کلمه (عع ف اک ۲) حذافة بالضم چیزی که از پوست و جز آن انداخته شود
ویقال ما فی رحله حذافة ای شیء من الطعام و اکل الطعام فما ترک منه حذافة حذفة نام اسپی تحذیف آماده کردن و نیکو کردن حذف بالتحریک گوسفندان سیاه ریزه از گوسفندان حجاز
حذفة یکی و فی الحدیث کانها بنات حذف **حرف** ✤ **حرف** کرانه و تیزی هر چیزی و یکی از حروف هجا و ناقه باریک میان استوار و ناقه لاغر قوله تعالی و من الناس من
یعبد الله علی حرف ای علی وجه واحد ای فی السراء دون الضراء احراف لاغر کردن ستور را و نیکو و زیادت شدن مال کسی فلان محرف نعت منه و یقال جاء فلان بالحلق و
الاحراف اذا جاء بالمال الکثیر رجل محارف بفتح الراء مرد بی بخت و محروم و هو خلاف مبارک و یقال حورف کسب فلان اذا شدد فی معاشه کانه میل برزقه
عنه و فی الحدیث عن ابن مسعود رضی الله تعالی عنه موت المؤمن عرق الجبین یبقی علیه البقیة من الذنوب فیحارف بها عند الموت ای یشدد علیه لیتمحص عنه ذنوبه حرف
بالضم تخم سپندان و منه شیء حریف بالکسر و التشدید چیزی تند زبان گز یقال بصل حریف و بی تجی حرفة بالکسر شغله و ایضاً پیشه محترف پیشه ور و فلان حریفی ای هم کار
من و یار من حرف بالفتح ایضاً کسب کردن و خراشیدن (عع ف اک ۲) مثل القرف محراف بالکسر میل که بجراحت فرو برند تا غور آن معلوم شود تحریف گردانیدن
سخن از موضع خود و بریدن قلم را محرف تحرف انحراف احریراف میل کردن و برگشتن و یقال ما لی عن هذا الامر محرف و ما لی عنه مصرف یعنی واحد استیجه **حرجف**
✤ **حرجف** باد سرد **حرشف** ✤ **حرشف** پشیز ماهی و پشیزه کار د شمشیر و گیاهی که آنرا کنگر خوانند و بعضی از زباناها حرشفة زمین درشت **حرقف**
✤ **حرقفة** استخوان سرین یقال للمریض اذا طالت ضجعته دبرت حراقفه حرقوف بالضم ستور لاغر **حسف** ✤ **حسافة** بالضم آنچه فرو ریزد از خرما تباه شده
از درخت حسف پاکیزه کردن خرما از آن خرمای تباه (عع ف اک ۲) انحساف ریزه ریزه شدن حسف بفتحتین چیزی که بدست پاک کنی آنرا و قولهم فی صدره
علی حسیفة و حسافة ای غیظ و عداوة **حشف** ✤ **حشف** بالتحریک بدترین خرما و فی المثل احشفاً و سوء کیلة و ایضاً الضرع البالی احشاف حشف بار
آوردن نخله حشفة بالتحریک سر نره ناخنه جا حشیف جامه کهنه متحشف مرد کهنه جامه **حصف** ✤ **حصف** بالتحریک گر خشک و باگر خشک شدن پوست (عع ک
ف ۲) حصیف درست خرد و استوار حصافة مصدر منه (عع لبعضها) احصاف استوار کردن کار را و استوار بافتن رسن را و بشتاب گذشتن فرس محصف و ناقة محصاف
نعت منه استحصاف استوار شدن و سخت شدن چیزی کما یقال استحصف صلبه لعلی او تنگ شدن فرج یقال فرج مستحصف **حفف** ✤ **حفة** نوردن با فکار حف شانه قمع
معجر بافی حفانة بچه شتر مرغ حفان ج یستوی فیه المذکر و المؤنث حفد متکاران حفان ایضاً پیمانه تا لبها پر شده حف حفاف برهنه و ساده کردن زنان روی را از موی
(عع ف اک ۲) یقال منه حفت المرأة وجهها حفت الفقت ایضاً و گرد اگرد آمدن چیزی را قوله تعالی و تری الملائکة حافین من حول العرش و خدمت کردن (عع ف ا
ص ۲) یقال من حفنا او رفنا فلیقتصد ای من خدمنا و تعطف علینا و حاطنا و قیل هذا حدیث یقال ما لفلان حاف و لا راف و نیک ساده کردن لب از موی
و بیهنه و بی مو کردن سر را (عع ف اک ۲) حفف بالتحریک تنگی عیش و کمی مال یقال حفتهم الحاجة تحفهم و هم قوم محفوفون فی اکالوا محاویج حفوف بی روغن ماندن سر
(عع ف اک ۲) حفاف بگذشتن گذشتن سر را مدتی و آواز آوردن از اسپ بدوانیدن حفیف آواز آمدن از وی در دویدن و آواز کردن بال مرغ در پریدن
حفاف بالکسر سوگرد و اگر دو سر احفة ج حفافان و کرانه هر چیزی تحفیف گرد چیزی در آوردن احتفاف خوردن آنچه در دیگ باشد از طعام استقاف خوردن آنچه در جام باشد
از شراب حفة بار گیر بی قبه هودج بار گیر با قبه **حقف** ✤ **حقف** بالکسر ریگ توده کژ حقاف حقاف ج احقیقاف خم گرفتن ریگ توده و ماه نو یقال حقوقف الهلال
ای اعوج و فی الحدیث انه مر بظبی حاقف ای منحن قد انحنی و تثنی فی نومه احقاف دیار عاد قوله تعالی اذ کر اخا عاد اذ انذر قومه بالاحقاف **حلف** ✤ **حلف** بسکون اللام
و کسرها سوگند خوردن (عع ف اک ۲) محلوف کذلک و هو احد ما جاء من المصادر علی مفعول مثل المجلود و المعقول و المیسور احلاف سوگند دادن تحلیف استحلاف کذلک حلف بالسکون سوگند و عهد
محالفة عهد کردن با هم تحالف اتفاق و فی الحدیث انه حالف بین قریش و الانصار یعنی آخی بینهم لانه لا حلف فی الاسلام الاحلاف قوم من ثقیف و یقال لهم غطفان و
لانهم تحالفوا علی التناصر حلیف هم سوگند و هم عهد حلیفان بنو اسد و طی و ایضاً فزارة و اسد حلیف اللسان تیز زبان فصیح حلفاء بالفتح و المد علیشة حلفة بفتح اللام
یکی از وی قال ابو زید مثل طرفاء و طرفة و قصباء و قصبة و قال الاصمعی حلفة بکسر اللام و تحلیفة میقات اهل المدینة **حنف** ✤ **حنف** بالتحریک کژی پا
چنانکه سر انگشتهای پا سوی یکدیگر رود احنف نعت منه و نام مردی که او را ضحر می خوانند و یقال ضربت فلانا علی رجله فحنفتها حنیف مسلمان و راست دین حنفاء ج
کذلک یقال تحنف الرجل اذا عمل عمل الحنیفیة و یقال اختتن و یقال اعتزل الاصنام و تعبد حنفاء نام اسپی و نام ابی حنیفة پدر حیی از عرب ابو حنیفة کنیه

نعمان بن ثابت الکوفی وهو الامام الاعظم رحمه الله تعالی حوف * حوف ازار از پوست که زنان حائض و کودکان پوشند حافة کرانه حافتا الوادی کرانه
وادی تحوف از کرانه چیزی کم کردن حیف * حیف جور و ستم کردن (ع ف اک ۲) صلته بعلی تحیف مثل تحوف (ضمیمه) حجروف کعصفور
مرد رنج کشنده بر عیال خود حترفة خشونت و سرخی که در چشم پدید آید و حترفه عن موضعه آنرا از جایش جنبانید و تحترف من بیده متفرق و پریشان شد حشف
بالکسر و ککتف لغتان فی الحشف و الحشف حجروف کعصفور دابه ایست خرد دراز پا با سر بزرگ تر از مور المحذرف بفتح الراء آونده و الشئ المسوی نحو الحافر و لطلف
دام حذرف کزبرج کفتار حذرفوت بالفتح تراشه ناخن و منه یقال و ماله حذرفوت ای فتیلا حزلقه بالضم زن کوتاه تصحیف و الصواب بالراء المهملة حسفف
بالکسر با حنطف کحنبل کلان شکم حکوف بضمتین سستی در کار حنتف کجعفر تلخ صاف و پاک کرده برای تخت و ابن الحجف بن سعد الیافعی و الحنتفان
حنتف و اخوه سیف او الحارث ابنا اوس بن حمیری و کزبرج ابو یزید بن حنتف المازنی و فیه خلاف و کزنبور من ینتف لحیته من هیجان المرارية حنجف
کجعفر و زبرج او تنقفذ راس الورک مما یلی الحجبة کالحنجفة بالضم حنجوف کزنبور سر قبرنه که با مهره های پشت پیوند و حناجف ج فصل الخاء خندف * خندفه
نوعی از رفتار خندف مکبر نتین قبیله خذف * خذف سنگ ریزه انداختن بانگشتان (ع ف اک ۲) مخذفه فلاخن خاذوف ماده خر تیز رو خذروف
* خذروف بالضم بازیچه کودکان که چرم پاره گرد در ریسمان در کشند و او را می گردانند و از وی آواز می آید خذاریف ج و یقال ترکت السیوف رأسه
خذاریف ای قطعا خذراف بالکسر نوعی از شور گیاه خذارفه یکی خرف * خرف میوه چیدن (ع ف اض ۲) یقال خرفت الثمار و اخترفتها ای
اجتنیتها خرفة بالضم آنچه چیده شود از میوه و یقال التمر خرفة الصائم مخرفة بستان و راه مخرف مثله و فی حدیث عمر رض ترکتکم علی مخرفة النعم مخرف بالکسر میوه دان
خروف بالفتح بره و اسپ کره شش ماهه خرائف نخلها که خرما از و باز کرده باشند خریف تیرماه خرفی بسکون ۲ و حرکته تیرماهی خریف ایضا باران تیرماه و یقال
قد خرفنا و خرفت الارض فهی مخروفة باران تیرماه رسیده مخارفه معامله تیرماه کالمشاهرة من الشهر اخراف بره تیرماهی زادن گوسپند یقال منه شاة مخرف
و تیرماه در آمدن قوم خرافه بالضم نام مردی که پری زده که هر چیزی که می گفت از پریان آنرا بدروغ می داشتند و هر سخن که آن را باور نداشتندی گفتندی هذا
حدیث خرافة و فی الحدیث عن النبی صلی الله علیه وسلم قال و خرافة حق و لا تدخله الالف و اللام لانه معرفة الا ان ترید به الخرافات الموضوعة من حدیث اللیل
الخرافات حکایتهای شب خرف بالتحریک بازگشتن عقل از کلان سالی (ع ک اف ۲) خرف بالکسر نعت منه خارف و یام و قبیله از یمن خزف *
خزف دست انداز ان رفتن (ع ف اک ۲) خزف بالتحریک سفال خسف * خسوف بزمین فرو شدن متعد بالباء (ع ف اک ۲) قوله تعالی
فخسفنا به و بداره الارض و یستعمل مجهولا ایضا قوله تعالی لخسف بنا و فی حرف عبدالله لانخسف بنا کما یقال انطلق بنا و چشم خانه فرو شدن نیز و خسوف القمر کسوف
قال ثعلب کسفت الشمس و خسف القمر هذا اجود الکلام خسف کمی یقال فلان رضی بالخسف ای بالنقیصة و بات فلان الخسف ای جائعا و سامه الخسف و سامه خسفا بالضم و بالفتح ای کلفه و اولاه
الذل و المشقة خسف الرکیة جای آب برآمدن از چاه فاسف لاغر خسیف چاه که آب و منقطع نشود خسف بضمتین ج یقال ان العباس بن عبدالمطلب سأل
عمر عن الشعراء فقال امرؤ القیس سابقهم خسف لهم عین الشعر فافتقر عن معان عور اصح بصر یقال خسف لهم من الخسیف و هی البئر الغزیرة الماء و منه قول الحجاج للذی امره
ان یحفر له بئرا فقال اخسفت ام اوشلت ای ابلغت ماء غزیرا ام قلیلا و مثلا قوله افتقر ای فتح و هو من الفقیر و هو فم القناة یعنی دهانه کاریز و قوله عن معان عور یرید
ان امرأ القیس من الیمن و ان الیمن لیست لهم فصاحة نزار فجعل لهم معانی عورا فتح امرؤ القیس من معان عور اصح بصر اخاسیف الارض نرمهای زمین خشف * خشفه
جنبیدن و در رفتن و آواز آمدن از برف که برو روند و بسنگ کوفتن (ع ف اک ۲) خشیف برف خشوف مرد شتابنده و شتر شب رو خاشف خاشفه که ناگاه
آنکه شب رو و دلیر باشد خشاف بالضم و التشدید شب پره و هو خفاش و یقال الخطاف و خشاف بالفتح نام مردی خشوف فیتن در زمین (ع ف اض ۲) خصف *
خصف نعل پاره زده و نعل دوختن (ع ف اک ۲) نعل خصیف مثله و قوله تعالی طفقا یخصفان علیهما من ورق الجنة ای یلزقان بعضه ببعض [illegible]
عورتهما خصفة تحت نعل خصاف نعل دوز و ... [illegible] و منه قرأ الحسن قوله تعالی یخصفان علیهما من ورق الجنة الا انه ادغم التاء فی الصاد و حرک الخاء بالکسر [illegible]
[illegible] حرکة التاء ... خصف بالکسر ... خصفة بالتحریک [illegible]
[illegible] کاه سفید دارد ... [illegible] خصف ... [illegible]
[illegible] ای ... [illegible]

شیر یا ماست آمیخته خصاف بالکسر بچه بزنه از افگندن شتر (ع ف ک ۲) خصوف بالفتح نعت منه و ایضاً ناقه که بعد از مدت حمل یکماه زاید یعنی بیشتر ده ماه خصاف مثل
قطام نام اسپی و فی المثل هو اجری من خصاف و ذلک انه کان لبعض الملوک طلبه من صاحبه لیستفحله فمنعه ایاه و خصاف **خضفت** تیز دادن (ع ف
ک ۲) و منه قیل للامة یا خضاف **خطف** خطف ربودن (ع ک ف ۲) و بالکسر و الاولی لغة جیدة فصیحة قوله تعالی یخطف ابصارهم و قری بالکسر
ایضاً اختطاف تخطف ربودن و قرأ الحسن الا من خطف الخطفة بالتشدید یرید اختطف فادغم علی ما تفسره فی باب اللام فی قتل ان شاء الله تعالی خطاف
بالضم و التشدید فرشتوک و آهن کژ که محور بکره چاه بر او گردد و هر چه کژ و سر تیز باشد خطاطیف ج مخالیب السباع خطاطیفها خطاف بالفتح دیو خاطف ظلمه
سرعت کرد او را فراف خوانند خاطف گرگ برق خاطف درخش که چشم را خیره کند اختطاف خطا کردن تیر نشانه را اختطاف المشی المطو و خطیفه طعام
آرد و شیر که عرب باشد جمل خطیف شتر شتاب خطفی العجاج آن نوع از رفتار شتر و لقب مرد **خظرف** خظرفة بالظاء المعجمة شتاب رفتن شتر و
گام فراخ نهادن و هی لغة فی خذرفة **خفف** خف بالضم موزه خفاف ج و سپل شتر اخفاف ج خف بالکسر خفیف سبک و یقال خرج فلان فی خف من
اصحابه ای فی جماعة قلیلة خفة بالکسر سبکی (ع ف ک ۲) خفوف اندک شدن و برو در رفتن تخفیف سبک کردن استخفاف سبک شمردن و خوار داشتن تخفف
بالضم سبک شدن و نام مرد خفاف سبک بار شدن و فی الحدیث ان بین ایدینا عقبة کؤودا لا یجوزها الا المخف و با تقوا زان سبک و شدن خفان جایی است که
در وی شیر بسیار باشد **خلف** خلف سپس و قرنی بعد از قرنی یقال هؤلاء خلف سوء بالاضافة و سخن تباه و خطا یقال سکت الفا و نطق خلفا ای سکت
عن الف کلمة ثم تکلم بالخطاء قیل کان اعرابی مع قوم فحبق حبقة فتشور فاشار باسته و قال انها خلف نطقت خلفا و آب بر کشیدن و کوتاه ترین استخوانهای پهلو
ما الحجج خلوف ج عصای استوار ستیج فرزند و هو بالتحریک حسن و بالسکون … یقال هو خلف سوء من ابیه بالتسکین و خلف صدق من ابیه بالتحریک و آنکه سپس کسی
آید کل ما استخلفته من شیء … خلفة شتر … کننده … خلیفین شتر … خلف بالضم دروغ و دروغ کردن وعده را یعنی خلاف کردن آن و هو
فی المستقبل کالکذب فی الماضی خلف بالکسر پستان ستور و ضرع … و یقال … خلفة ای تذهب هذه و تجی هذه خلفة ایضاً آمد و شد روز و شب منه قوله تعالی
و هو الذی جعل اللیل و النهار خلفة و یقال ایضاً القوم خلفة ای مختلفون و یقال بنو فلان خلفة ای شطرة نصف ذکور و نصف اناث و یقال اخذته خلفة کا
کسی حاجت گاه رود و یقال من این خلفتکم ای من این تستقون خلفة علف که بعد از علف خورده شده روید و علف که تابستان روید خلفة الشجر میوه
دو بره خلفة بکسر اللام … مخلف شتر که از نه سالگی درگذشته باشد یستوی فیه الذکر و الانثی یقال مخلف عام و مخلف عامین مخلفة ناقه که آبستن
نماید و نباشد رجل مخلاف مرد بسیار خلاف کننده وعده را و خلاف ایضاً گیاهی از گیاهان یعنی بید و قصبه ها رجل خالفة مرد بسیار خلاف و یقال لا ادری ای
خالفة هو ای ای الناس هو … فلان خالفة اهل بیته … و خالفت اهل بیته اذا کان لا خیر فیه خالفة ایضاً ستون خیمه و عرگاه ج خوالف
ج و قوله تعالی رضوا بان یکونوا مع الخوالف … آب بر کشیدن خلیفی بالکسر و تشدید اللام خلافت قال عمر رضی الله عنه لو طقت الاذان مع
الخلیفی لاذنت خلیف راه میان دو کوه خلیفان … خلفاء ج … علی اسقاط الهاء … مثل ظریف و ظرفاء لان فعیلة بالهاء لا یجمع
علی فعلاء سوی انهم جمعوه من اجل انه لا یقع الا علی مذکر خلافة بالکسر بجای کسی بودن و کار و بجای کسی خلیفه کردن کسی را و منه قوله تعالی هارون اخلفنی فی قومی
متعدی لازم و سپس کسی آمدن (ع ف ا ض ۲) خلوف بوی گرفتن دهان و فربه و بوی گردانیدن شیر و طعام و تباه شدن کسی و دگرگونگی حال بیرون کردن نبودن را در پی
بجای آن و یقال هی خلوف ای غیب … پیچ کسی نمانده باشد خلوف ایضاً سپس ماندگان حاضر و هو من الاضداد … بوی دهان و خلو کردن
جامه کهنه را و خلف الله علیک گفتن کسی را که مالی از دست رفته باشد ای رد علیک مثل ما ذهب منک فان هلک له والد او اخ … خلف الله
علیک بغیر الف ای کان الله خلیفة من فقده علیک و وعده را خلاف کردن و خلاف یافتن وعده را و دست بشمشیر بردن تا برکشد … آوردن خلفه
و خلفت البئر ای حولت … آب بر کشیدن یقال اخلفت النجوم اذا امحلت و لم یکن فیها مطر و اخلف فلان لنفسه اذا
کان قد ذهب منه شیء فجعل مکانه آخر اخلاف آب بر کشیدن و خلیفه کردن کسی را بجای خود و یقال جلست خلفه ای بعده خلاف مخالفت خلاف کردن خلاف
بالکسر درخت بید … خلاف … آمد شد … و یقال هو خالف … امرأة فلان … یاتیها اذا غاب عنها زوجها
تخلیف … تمام … خلفه … یقال خلفت ناقته … ای تأخر

فی حلق فلان ج لفقه بکسر النحاء و سکون الفاء مع نون زائده ای خلاف حنف **خناف** بالکسر سستی پی شتر (ع ص ف اک ۲) ناقه خنوف بی منه و سر جنبیدن شتر از مهار خالفته یعنی برکشیده از تکبر یقال رایته خالدا یعنی بانفه خنیف کتان سطبر سپید و فی الحدیث تخرقت عنا الخنف الیو محنف کنیت مردی

خوف و **خوف** خیفه مخافه ترسیدن (ص ک اف ۲) فهو خائف و قوم خوف علی الاصل و خیف علی اللفظ و الامر منه خف و رجل **خاف** ای شدید الخوف کما یقال رجل صات ای شدید الصوت علی فعل فانقلبت الواو الفا لفتحه ما قبلها مخاوفه ترسانیدن یقال خاوفه فخافه ای غلبه بالخوف ای کان اشد خوفا منه اخافه تخویف ترسانیدن یقال خوع مخیفه طریق مخوف تخوف ترسیدن و کم کردن خافه خریطه از ادیم که در وی عسل چینند

خیف و **خیف** جای بلند تر از آب راه و فرو تر از کوه و پوست پستان و نام جائی بمکه مسجد الخیف در منا اخافه بمسجد خیف شدن ناقه خیفا ناقه که پوست پستانش فراخ باشد بعیر اخیف آنکه غلاف قضیبش فراخ باشد خیف بالتحریک یک چشم سپید و دیگری سیاه شدن اسپ فرس اخیف و یقال الناس اخیاف ای مختلفون اخوة اخیاف برادران که مادر یکی و پدر ها جدا باشند (ص) خیفان ملخ یا ملخ سبز و اسپ تیز رفتار خیفانه تیکو (ضمیمه) خنرقه زدو بزدن آنرا **خندق** کفتند سرداب **خجیف** جنبیدن قوی و نشاط خبیفه و [illegible] بالکسر و الصواب تقدیم الجیم **خدف** تیز رفتار و نزدیک انداختن گام و دنبال کشتی خدف خوش عیش شدن (ع ص ف اک ۲) خلفت السماء بالثلج یعنی آسمان برف انداخت اختدفه ربود آنرا اخدف الثوب پاره پاره بریدن (ع ص ف اک ۲) اختراف الثوب مثله خدوف کعب ناری که جنبیدن آمیختن **خرشفه** جنبیدن آمیختن سخن و زمین درشت سنگ ریزه ناک یا شیرکه رفتن بران دشوار باشد خرشاف بالکسر مثله و خرشاف شهری است بر بیگستان نرم بر ساحل بحرین **خرلف** کزیرج بینه و الخرلف من النوق شتر ماده بسیار شیر خرلفه مار در عصاه خرالفنج خرنوف بالضم فرج زن خرانف بالضم و اترو خرلفه بالسیف ضربه به **خرزاف** بالکسر آنکه در مجلس نیکو نشستن نداند یا مرد بسیار گوی سبک و الخزرفه فی المشی التخطر ان **خصلفه** النخل کم آوردن درخت خرما بار اعراض با دیج و الصواب بالضاد المعجمه **خضرفه** پیری گامده و چین پوست از ضعف زن فربه پر گوشت کلان پستان **خضلاف** بالکسر درختی مثل خضلفه کمی بار درخت خرما **خنطرف** کنده پیر فانیه و الفقوا بالمهمله ارجع ما فی المهمله فالمعجمه لغه **خنجف** بالفتح شتر ماده فراخ شیر **خنضرف** زن فربه پر گوشت کلان پستان **خنطرف** برون [illegible] خنطروف او نیده و الثلاثه بمعنی

فصل الدال

دفف و **دف** پهلو دفا البعیر و پهلوی شتر دف بالضم آنچه در سرور زنند بالفتح الیضاً [illegible] فرود افتاده بر پهلوی شتر دفیف نرم رفتن (ع ص ف اک ۲) [illegible] دفیف الطائر مره فوق الارض یقال عقاب [illegible] المذی یدنو من الارض فی طیرانه اذا انقض و دافقت الرجل مدافقه و دفافا اجهزت علیه دفاف بر یکدیگر نشستن دفا [illegible] یا قلن [illegible] [illegible] عنه امره و ادفف علیه

ولعف و **ولیف** [illegible] و رفتار تیز (ع ص ف اک ۲) [illegible] [illegible] و در رفتن دو کام نزدیک نهادن بسبب بار گران که بر داشته باشد [illegible] مثل اک [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ولفین جانوری است دریائی که غریق را نجات دهد در دریا از غرق [illegible] **ولف** و **ولف** بالتحریک بیمار [illegible] (ع ک اف ۲) و بیمار یستوی فیه المذکر و المؤنث و التثنیه و الجمع یقال رجل دنف و امراه دنف و هما و هم و هن دنف فان قلت رجل دنف بالکسر قلت امراه دنفه [illegible] [illegible] [illegible] نزدیک شدن [illegible] نفرو شدن ادناف مثله و بیمار گران شدن او بیمار کردن لازم [illegible] **دوف** و **دوف** [illegible] [illegible] [illegible] (ع ص ف اص ۲) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] و دوف [illegible] **دوقت** مسلول [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] **دیافه** جائی [illegible] [illegible] (ضمیمه) [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] **ذعاف** [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] **قطافه** [illegible] [illegible]

پنهان بیرآمد و جهقه بسیار گرفت او را (ع لغتها) داهقه سرو ساقو شتر مانده از بسیار رفتار **فصل الذال** **ذرف** • **ذرفا** ذرفان رفتن اشک چشم (ع ف اک ٢) ذرافا [illegible] ازدع ذرفان ایضا رفتار سست تذریف غرزون آمدن بر صد یقال ذرف علی المائة ای زاد • **ذرعت** • **اذرعفت** الابل بالدال وانثال جمیعا اسف علی وجوهها اذرعف الرجل فی القتال فو المستقبل من الصف المقدم **ذعف** • **ذعاف** بالضم زهر یقال ذعفت الرجل فهو مذعوف ومذعف ایضا ای جعلته السم [illegible] ذعاف ذوف [illegible] **ذفیف** سبک شدن (ع ف اک ٢) خفیف ذفیف سبک وزود ذفیف خسته را کشتن ذفاف بالکسر کذلک ایضا آب اندک ذفافه بالضم نام مردی **ذلف** • **ذلف** بفتحتین خردی وراستی بینی (ع ک اف ٢) اذلف ذلفا ونعت از وی **ذلیف** • **ذیفان** زهر کشنده (ضمیمه) **ذاف** بالفتح وذواف بالضم شتابی مرگ ذیفان مثلثة الذال وذیفان بالفتح والکسر وبفتحتین وذوفان وذواف بالضم ایضا زهر هلاک زهر کشنده ذافان مرگ سوت وذواف بالضم مجهر مسیر عة ذافان دادن (ع لغتها) وانذاف انقطع فواده **ذعافه** طوح به واهلکه **ذوفان** بالضم زهر ذواف ذوفا مشی فی تقارب وتفحج ابل **داهقه** شتر لیتو آمده ازسیر لغة فی الدال **فصل الراء** **راف** • **رأفة** رآفة سخت بخشودن ومهربان شدن (ع لغتها ولغتها) راف کذلک (ع ک اف ٢) فهو رؤوف ورؤف تاما وناقصا **رجف** • **رجفة** لرزه رجف جنبیدن زمین (ع ف ص ٢) رجفان سخت جنبیدن رجاف دریا رجاف ورشدن بکاری ارجاف بالفتح واحد اراجیف الاخبار **رخف** • **رخفة** مسکه تنک ویقال صار الماء رخفة ای طینا رقیقا وقد یحرک لاجل حرف الحلق رخف خمیر تنک وسست رخف بالتحریک مصدر منه (ع ک اف ٢) ارخاف متعد منه رخف ایضا نوعی از زر **ردف** • **ردف** بالکسر سپس سوار نشیننده وهرچه در پس چیزی لازم باشد ویکی از حروف علت که پیش از حرف روی آرند و در شعر ارداف برنشاندن در پس ردفان روز وشب ردافة بالکسر ردف بودن ملک راو در جاهلیت چنان بودی که ملک ردف خویش کردی ملوک در کل مصالح تا نشست در جا وخوردن وآشامیدن وهرآینه دوم ملک در هر کار آن ردف بودی وچون ملک بجنگ رفتی تا باز گشت بجایش نشستی واز غنیمت چهار یک نصیب او بودی ردافت بالکسر جای نشستن ردف از ستور ردوف ایضا سرین ارداف پس سوار نشستن مرتدف نعت منه ردیف مثله رداف ج وایضا ستاره نزد نسر واقع وایضا النجم الذی ینوء من المشرق اذا غاب رقیبه فی المغرب یقال ردفه امر ورادفه ای تبعه واتبعه ویقال کان لهم امر فردفت لهم آخر اعظم منه ومنه قوله تعالی تتبعها الرادفة رواد فناجامی [illegible] که از پیشتر سر آمده باشد روادف بالضم علی فعالی عدد کنندکان دیاران ارداف در پی یکدیگر آمدن ستاره مرادفه الیهرا ونشستن بر یاده [illegible] یقال هذه دابة لا ترادف ای لا تحمل ردیفا استرداف درخواستن تا ردیف کند ترادف پیاپی شدن **رسف** • **رسفان** رفتار با بند پای (ع ف اص ٢ وک ٢) [illegible] **رشف** • **رشف** مکیدن ارتشاف کذلک (ع ف اص ٢ وک ٢) وفی المثل الرشف انقع ای اسکن للعطش [illegible] **رصف** • **رصفة** بالتحریک سنگ بر سنگ برهم نهاده [illegible] عن اذا [illegible] الی رصف منازعة منه ایاه رصاف بالکسر پیها که بر تیر پیچند رصفه یکی رصف سنگ برهم نهادن و بنا وپی بر تیر زدن (ع ف اص ٢) وپای پیای پیچیدن ویقال هذا امر لا یرصف بک ای لا یلیق تراصف بالکسر نزدیک ایستادن قوم در صف رصوف زن تنک فرج عمل رصیف وجواب رصیف ای محکم رصین رصافة بالضم موضعی **رضف** • **رضف** سنگ های تفسیده که شیر را بوی در جوش آرند رضفة یکی وفی المثل خذ من الرضفة ما علیها ورضف کردن بسنگ تفسیده (ع ف اک ٢) رضیف شیر بسنگ تاب کرده شوا مرضوف [illegible] **رعف** بالضم [illegible] راعف لعنت [illegible] ترعاف [illegible] **رغیف** • **رغف** نان گرد وارغفة رغف رغفان ج **رفف** • **رفیف** [illegible] (ع ف اص ١) [illegible] رفیف جامه تنک وشجر رفیف درخت ترجنبان رفرف جامه سبز ودامن [illegible] که کرانهای زره کلاه وکانها باشد رفرفة یکی والفایال جنبانیدن مرغ بوقتی که خواهد فرود

آید رفرافت معنی که انرا خالفت طلا نیز گویند و شتر مرغ نر رلف * الرلف بوزن البر الفه فرو دکفل یا هم وفرد و دنبه از ناف سست کردن ستور گوش را از ماندگی و فی الحدیث کان اذا انزل علیه الوحی وهو علی القصوا تذرف عینیا و ترلف بأذنیها من ثقل الوحی رهف * ارهاف تنگ کردن شمشیر را مرهف لغت منه رلیف * رلیفا بالکسر پی باکشت و علف ارهافت ج رلیف چریدن ستور در ان زمین ارهاف نیز بمین علف ناک و فراخی رسیدن و علف ناک شدن زمین ومنه الی رایفة (ضمیمه) ارهاف تیز کردن کار د و مانند ان کانت الحمار مسیلة من لها ، زلیف الجمل آواز کردن شتر (عع ف ک ۲) از زاف مثله زرفت المناقة اسرعت وخبت وازرفتها استعدمته ورزف الامر زناو زرف الیه تقدم ازرف عنه و زرف علیه و ناقة زروف کلان پا با و فراخ گام زرلیف از ترس شتابی کردن وارزعه ارجفه و استوحش م اسرع فرعا وازرفوا بالضم اعجلوا فی هزیمته ونحوها و زرفات بلد کذا اوردنا منه و تقدیم الزاء لغة فی الکل رقوف بالضم بروزن و معنی رفوف ورایتة برقف من البرد ای یرعد و قد ارقف بالضم ارقافا والترقفة الرعدة مأخوذة منه کررت القاف فی اولها و وزنها عفعل و ترقف کتنصر نام رنی یاشهری ومنه العباس بن الولید ارتکف الثلج وقع هنیئت فی الارض روف ساکن شدن و بیس من الرحمة روفه بخشودن و راف یراف لغة فی راف یرأف فصل الزاء مزحف * زحف لشکر رونده سوی دشمن و رفتن و غیزیدن کودک بر کرفرود و لنانه افتاده باشد تا لنانه و سپل کشان رفتن شتر مانده شده (عع بفتحها) سهم زاحف و ابل زاحفة و زواحف از ماندگی و خداوند چنان شتران شدن مزحف شتر مانده شده مزحاف بالکسر شتر کرفتار او چنان باشد مزاحف السحیات جایهای غیزیدن ماران تزحف تکلف رفتن صلة بالی زحوف بالفتح ناقه سپل کشان نار الزحفتین آتش که از شیح و آلاء افروزند که بدین دو چیز زود در گیرد و قیل لامرأة من العرب مالنا نراکن رسحا فقالت ارسحتنا نار الزحفتین زحلف * زحلوفة بالضم جای لغزان از بالا به نشیب که کودکان بدوسی باغرند و هی لغة اهل العالیة و تمیم یقولونه بالقاف زحالف زحالیف ج زحلفه سوختن و اطانیدن مزحلفة الازم فیه زخرف * زخرف بالضم زر و بیعر الاابد ارتباط زخرفت ارا الدنیا آرایشهای وی زخارف الماء راه روشهای آب زرف * زرف زرافة بالکسر ازرافت کرانبک ناقة زروف مزرافت ای ایبد [illegible] یقال زرفت الناقة و ازرفتها انا ای حثثتها زرف بالتحریک تباه شدن جراحت (عع ک ا ۴) زرفة [illegible] زرافة بالفتح و بالضم جانوری است که آنرا اشتر گاو پلنگ خوانند زعف [illegible] زعفت [illegible] (عع بفتحها) زعاف [illegible] [illegible] بالکسر [illegible] زعفة [illegible] تیکسر [illegible] کوتاه [illegible] وساقها زعنفة [illegible] ج ویقال زعفت [illegible] فی حدیثه اذا زاد و مزعف مرد بارعنت و نعمت زفف * زفت بالکسر [illegible] ستبری [illegible] یقال هیق ازف ای بین الزفف و شتر مرغ نر زفاف [illegible] زفاف عروس بخانه شوی فرستادن (عع ف ا ص ۲) ازفاف کذلک مزفة محفة که عروس را در وی برند زفیف شتاب و بشتاب رفتن (عع ک ص) قوله تعالی فاقبلوا الیه یزفون ازفاف [illegible] [illegible] ویقال الظلیم الحمل فزرف رالة والریح تزف [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] زلف * زلفة بالتحریک [illegible] [illegible] [illegible] زلفة زلفی نزدیکی و منزلت و منه قوله تعالی بالتی تقربکم عندنا زلفی [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] قوله تعالی و زلفا من اللیل [illegible] [illegible] ازلاف تقدیم کردن مزلفة نام جای [illegible] زهف * [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ویقال ازهفت له حدیثا ای اتیته بالکذب و انکند [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] زیف * زلیف [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] کردن و روان شدن [illegible] ویقال [illegible] علیه [illegible] (ضمیمه) [illegible] [illegible] (عع بفتحها) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (عع بفتحها) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ازوف اللیل [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

و ایقال بالعین المهملة [illegible] بالضم [illegible] و از دهنها بیک بار اخذ نمها و تزفقت بسرعت ربودن از وقاف مثله زقف او باریدن طعام تزرقف مثله زقفة دیکی

بسوا [illegible] ابو عبد الله بن ابی الفتح محمود بن علی المراقی [illegible] المحدثان **ازلحف** و تزلحف بکیسو شده از زلف و تزحلف مثله و زلحفة و زحلفة بکیسو کرد انرا

الزنحفة بالنون و الحاء المهملة [illegible] سمار الدواهی **زیف** خشم گرفت (ع ک اف ۲) ترنف مثله زنف بالفتح نام شخصی **زرافت** الجماعة کبوتر بال [illegible]

در واکرده و دم گستران [illegible] زرفت [illegible] فلان با فروهشتگی اندام رفتار کرد و زروف الجبینا فی روی عن الاکدر و زروف بن [illegible] عن ابیه عن جده

[illegible] از بیر [illegible] عامر بن [illegible] الوقیلیة [illegible] کلوچه نباتی است [illegible] با سکنجبین [illegible] غلیظا و بالنحل [illegible]

الاسنان [illegible] الآ [illegible] بسیار [illegible] حتی [illegible] عن [illegible] الاورام العملیة [illegible] بردة

الکلیه و [illegible] و المعلمان [illegible] اوفون و [illegible] الی رکن الدکان [illegible] بیده علی [illegible] بزرفت

[illegible] فی الهوا حتی [illegible] الی مکانه [illegible] الخفة [illegible] **زیرفت** الکلام [illegible] و زیرفت الشیء [illegible]

[illegible] الشیء [illegible] ل البیبن [illegible] **ساف** [illegible] **سجف** **سجف**

بالفتح و الکسر پرده [illegible] پرده فرو هشتن و تاریک شدن شب **سحف** **سحف** فربهی پشت مازه بر و اشتن از پشت و ستردن

(ع لغتین) سحفة فربهی پشت مازه که بر پشت باشد سحیفة فربهی پشت مازه که بر و اشته باشند و باران درشت که زمین را برند و شاه سحوف و ناقه سحوف

آنکه پشت مازه فربه دارد و یقال سمعت سحیف الرحی [illegible] ای صوتها سحاف بیماری سل مسحوف مسلول **سخف** **سخفة** تنگی و لاغری از گرسنگی

یقال [illegible] سخف بالضم [illegible] عقل سخافة مصدر [illegible] (ع لغتها) [illegible] اسخف [illegible] سخافة مجامعه **سدف** **سدفة** بالفتح و الضم بلغة

[illegible] تاریکی و بلغة غیرهم روشنائی [illegible] الاضداد و سدف بالتحریک کذلک [illegible] ایضا [illegible] با اللغتین ایضا سدفة روشنائی با تاریکی [illegible]

چنانکه میان صبح [illegible] تاریکی شدن شب و [illegible] فرو هشتن [illegible] شدن صبح و یقال [illegible] الباب [illegible] البیت [illegible]

[illegible] ای اسرجوا [illegible] **سرف** **سرف** بالتحریک ضد القصد یعنی افزونی کردن در خرچ مال و جاه و خیرگی عقل و [illegible] به غفلت

و خطا کردن (ع ک اف ۲) [illegible] سرف [illegible] اما [illegible] الفواد [illegible] الصیاد [illegible] فی الحدیث [illegible] الحمی [illegible]

[illegible] الاسراف [illegible] سرف [illegible] سرفة بالضم [illegible] از بر [illegible] سازد و چون زنبور [illegible]

سرف بالفتح برگ درخت خوردن سرفة (ع [illegible] ۲) [illegible] سرفة [illegible] فی لغة [illegible] الواحد [illegible]

سعف [illegible] بالضم [illegible] (ن) [illegible] زن [illegible] کودک [illegible] **سعف**

سعفة [illegible] سعفة بالتحریک [illegible] (ع ک اف ۲) [illegible]

[illegible] سعف [illegible] اسعف [illegible] اسعف [illegible] کلها [illegible]

[illegible] **سقف** **سقیفة** [illegible] سقیفة [illegible]

[illegible] (ع [illegible] ۲) [illegible] (ع ک [illegible] ۲) [illegible]

[illegible] فی الحدیث [illegible] فی الحدیث [illegible]

[illegible] فی الحدیث [illegible]

[illegible] بالفتح [illegible]

[illegible] **سلعف** [illegible] (ع [illegible]) [illegible]

[illegible]

[illegible] **سلف** [illegible]

[illegible] (ع [illegible] ۲) [illegible]

[illegible] سلطنت [illegible] سلطان [illegible]

[illegible] سلطه [illegible] سلطنت [illegible]

[illegible] سوف [illegible] سوفت [illegible] سیف [illegible]

[illegible] سیف [illegible] شمشیر [illegible]

[illegible] سلخت [illegible] سلغت [illegible]

[illegible] سنف [illegible] سنفت [illegible]

[illegible]

فصل الشین

شاف شافه [illegible] شدف [illegible] شرف [illegible] شرفت [illegible]

[illegible] مشارف [illegible] شارف [illegible]

[illegible]

شراسیف + سر استخوانهای پهلو که سوی شکم باشد شرسوف گویند + تشسف + شاسف + خشک از لاغری شسوف مصدر بفتح و بضم
شسیف + گوشت نزدیک بخشک شدن + شظف + شنطف + بفتحتین تنگی سختی شظاف بالفتح کذلک + شظیف رخت خشک از بی آبی یقال شظف بضم
شظف الحلاله ای نجا ارطالا بل مجامعه نشئة + وشظف بسهم بالکسر ای دخل بین الجلد واللحم + شعف + شعفة + بالتحریک سر کوه شعف شعوف شعاف
جمع + ویقال للرجل الذاهب شعاف وجزادیه شعر راسه + وما علی رأسه الا شعیفات ای شعرات من الذوابة + شعفة گیسوی غلام شعاف بالکسر کوه و بلندی
زانده + بکدیه شعوف + شعفة بیار و شیفته گردیدن دوست را (ع ع بفتحها) یقال شعف فلان بکذا فهو مشعوف به + وقری الحسن قد شعفها حبا بالعین المهملة ای بطنها
حیا و شعوف آن دل استور بالقطران (ع ع بفتحها) شعفین جای ومنه المثل لکن بشعفین جدد ویقیل هو امرأة تقول لابنها وهی تمشی علی اربع تلعبوا فانی خلفة + شغف
شغاف + بالفتح بیاری گه از جانب راست درد و غلاف قلب ایضا یقال شغفه الحب ای بلغ شغافه و قرأ ابن عباس قد شغفها حبا قال وشل حجبة تحت شغاف
+ شغف + شفف + بالفتح پرده تنگ نزار کردن غم تن را (ع ف اص ۲) شفشفه بالضم کذلک + شف بالکسر و فتح و سود کردن (ع ف اک ۲) و کم شدن
+ بود من لا ضد اد + شفوف شفیف تنگ شدن جامه ثوب شف وشف ای رقیق + شفوف لاغر شدن تن شفافة بعضی را بعضی گرندید یقال فلان
یحتفسا + شفیفا آبرو + شفان سرد باد که با نم باشد وبه غداة ذات شفان + شفشاف باد خشک شفافة باقی آب در جنوز شافف نوردنی باقی آب تمامه بیر
خورده ماند و فی المثل لیس الری عن التشاف و تشفف کردن رکار باشفاف شلمه شفف + شقف + گوشوار برین شنوف جمع + تشنیف گوشوار نهادن ترا
تشنف لاز هست + شنف بالتحریک شمشیر + بهیدن دشمن (ع ف ا ن ۲) شنف بالکسر دشمن و شنفی ای الیشی بالفتح مثل شنف و بمو نظر من اعتراض + شخف شحف + مثل
حرجل و رازا و فی الحدیث انه لیس من شخف + شوف + شوف + ترددن بیار شوف آ مجلو + تشوف خود را آراستن خترو بر آمدن بر چیزی تا نگرد لیشا
تشوفتی فی من السطوح ای نظرن + وشیفه الجاریة تشاف شوفا ای شنت + شبابات گردن راز کردن نگرستن چیزی + شیفة القوم دید بان قوم شافه طلاع ایشان چیزی
(ضیم) شحرف + شحم (ع ع بفتحها) لفه یمانیه + شخاف + بالکسر شیر پیه نجیره شخف بالفتح آواز دوشیدن + اشدحوف
لغة فی الشحذوف + واشدفت + بتان شیبا ای صببت + شرحاله + بر جنگ آماده شد و شتاب کرد + شرحوف بضم آنکه برا سما کردن دشمن آماده شد
شرعاف + بالکسر پیکان بهنا و آنکه بیشت ایش بهنا و بالشد + شرعوف + بضم نبات یا تر نبانی شرعاف بالکسر و بضم پوست شکوفه خرما بالن + شرغوف + بروزن
ومعنی شرعوف و غوک خرد + شرناف + بالکسر برگ راز از زرعت وشرف الزرع قطع شرنافه + شرنفة + نیک کردن خدا کوک و غلام شرسف کشف الراس
شنعت قیف + شطف + رفت ودور شد وشتافت (ع ف اص ۲) وبه سوادیه و نیه شطوف بعیدة ورمیته شاطفة زلت عن المقتل + شطنوف
بمعنی است بهر شغف بفتحتین سفال آل سفال بهره ودر ب الشفا ودرب الشفافین بمو بصر وشفیف کاهیار ابه موضع + شقدف + کهفند مرکبی است معروف در حجاز و اما انه فقدا
لیس من کلامهم + الشلحف + کجرحل مضطرب خلقت وقد دسبطر + الشلخف + کجرحل لغة فی الشلعف + شلافة + کشدادة زن زانیه شلف گلنف و هی است
نزد یک تر که کمان ترشن است و در آن مسجد بیست قدیم بنا کرده یکی از صحاب نبی صلی الله علیه وسلم + شمحف + کجعفر و جرحل دراز + فرس شمدف + کهفند اسب بلند
یا حمید رفتار + شمقلف + کجندب کلمة عامیة ذکرها ابن درید و لم یفسرها + شنظوف + بالضم فرع هر چیز + شنغوف + کعصفور قرطاس نامی کوه او کو قرطاس
کوه بلند و مرد دراز است + شنعفة + دراز + شنعف کجرحل مضطرب خلقت + شنعف + کجرحل مضطرب خلقت + شیعف + بالکسر کرایابین شام خرما باشد

فصل الصاد

صحف + صحفة + کاسه بزرگ صحاف جمع + قال الکسائی اعظم القصاع الجفنة ثم القصعة تلیها تشبع العشرة ثم الصحفة تشبع الخمسة ثم المیکلة تشبع الرجلین الثلاثة ثم الصحیفة تشبع الرجل
صحیفة نامه صحف بضمتین جمع + مصحف بالکسر والضم کرسه قال الفراء و قد استثقلت العرب الضمة فی حروف کاکسر و اصلها الضم لانه من اصحف ای جمعت فیه الصحف + مصحف لانها فی المعنی ماخوذة
من اصحفت ای جمعت فیه الصحف جمعه الملحقی + لبنا الطرف ای جعل فی طرفیه علمان کذلک مغزل نابود + دید قول + تصحیف خطا در نبشته + صعف + صدف + صدف
نیکو گشتن (ع ف اک ۲) هر آنچه صدف شدنی که روی آرد و بازگرداند صدف میل او کسی ای صدف بالتحریک غلاف مروارید صدفة یکی و راه بار نو یک سوها و دو ر نهادن آن
بیرون میل کردن بضم شدو قرآ صدف نعت نشه کریکی گوه صدف بفتحتین کلک قوله تعالی اذا ساوی بین الصدفین بضمتین و بضمتین و صدفین بفتحهما بر چیزی بلند باشد صدوف صدوفه صداف

که یاران خود را و یا آب خورده باشند و منتظر شوند و پس ایشان صرف تعیه آب از ... الا بعد ... الفهم
فی الامور و قوله تعالی فما یستطیعون صرفا و لا نصرا ، و صرف الدهر حدثانه صرفان بالفتح زر و شب و قیل ارزیر و مس آلکبریت که غش کنند و بلغت عرب نام زبان ...
ج ... و بالضم و بالکسر ... و بالکسر ... صرفت الجنب ... صریف ... ولا صرفا ولکن ... صرف ...
... تعرف کنند و ... تصرف ... کذلک یقال صرفت الدراهم بالدنانیر
وبین الدرهمین صرف ای فضل و فی الحدیث من طلب صرف الحدیث ... و بالفتح ... کردن ... منصرف کذلک ایضا جای
گشتن ... و ... و ... کسی ... کار گردن ... طرف
گشتن ... گردانیدن ... یقال استصرفت الله المکاره **صعفت صنعت** ... **صفت صفت** ... صففت
القوم ... فی الحرب ... و صاف ... فی القتال ... الحرب الجمع الصفاف و گوشت ... یقال صففت الابل قوائمها
صافة ... و صفوف ... و ... صفوف ... صففت ...
در کشیدن ... صفصف ... **صلفا صلف** ... زمین صلیف ... کردن ...
... صلفت ... یقال امرأة صلفة ... صلافة ... یقال المرأة صلفت ... بعضها ... ومن امثالهم فی الامساک
بالدین من یبغ فی الدین یصلف ای ... عند الناس ... صلف الطعام ... صلف ... تحت الراعدة
... **صنف صنف** ... صنف ... صنفة الازار ...
... تصنیف ... **صوف صوف** ... صوفة ... و یقال اخذت بصوف رقبته و بطوف
رقبته و صاف ... صوف ... الکبش ... صاف ...
... یقال صاف الکبش ... صوف ... الصوف ...
... **صیف صیف** ... اقامت ... صیف ... صیفی ...
صائف ... صائف ... صائفة ...
... صیفت الارض ... صیفة ... صیفوفة ...
... صائف ... یقال ... صاف ...
و یقال صیفنی هذا الشیء ای کفانی لصیف و یقال انما مثله ... فی القیظ و الصیف و الشتاء ... صیفیة ... یقال ... صیفیة عزیزة ... تابستان
کردن (ضمیمه) **صحفت** ... (ع بضمها) ... صحفة ... سجاج ... شهر ... بجانب شرق ... بن یعقوب القرضی ... **صقوف**
... الاصل اسین ... **صلحف** ... چهار پایه ...

فصل ضاد

ضعف ضعف بالفتح و الضم سستی و ناتوانی خلاف القوة یقال ضعف فهو ضعیف (ع بضمها) اضعاف ضعیف گردانیدن و دو چند کردن
چیزی را اضعفت الشیء فهو مضعوف علی غیر القیاس و خداوند ستوران ضعیف شدن قوم ضعاف و ضعفاء و ضعفة ... ضعاف ضعیف ... تضعیف یک چیز را دو چندان
کردن ... مضاعفة تضاعف کذلک ، ضعف الشیء بالکسر ... ضعفاه ... و قوله تعالی اذا لاذقناک ضعف الحیوة و ضعف الممات ای ضعف
... و یقال وقع فی اضعاف الکتاب ... و یقال ... ضعیف مضعف ... الاول فی بدنه و الثانی فی دابته ... تضعیف ...
ناتوان گردانیدن ... مضاعف ... **ضفف ضفف** ... بسیاری عیال یقال الضفف ... لا ...
... عیال ... رسول الله صلی الله علیه وسلم ... الطعام ... و ...

ولی عنه آنکه آنجاه و بهوی کردن و دم راست جمل ضعف الحال و هوان یکون لمال الی قلیلا و من یا کله کثیرا و وقد اقوا علی الماء اذا کثروا علیه تا مستفوف اذا کثر علیه الناس حتی فنی ما عنده و یقال فلان مضفوف مثل مشفوه اذا انفد ما عنده و ضف الناقة دوشیدن ناقه به همه کف دست ضفه بالکسر کرانه جوی ضفتاه جانباه و ضیف ضیفت مهمان یکون للواحد و الجمع و قد یجمع علی اضیاف و ضیوف و ضیفان و امراة ضیفة و ضیفیت نعتان لها و نزدیک شدن آفتاب بفروشدن و یک سو رفتن تیر از نشانه در فرود آمدن و نزد کسی ضیافت مهمان شدن نزد کسی (ع ف ک) تضیف کذلک ایضا بفروشدن و نزدیک شدن آفتاب تضییف کذلک و ضافه مهمان شدن کسی اضیاف کذلک میل کردن چیزی بچیزی رسیدن و عذر کردن از کاری و پناه کردن کسی را بکاری صلة بالی و منه المضاف الی الحرب و هو الذی حیط به اضافت کردن اسمی با اسمی کقولک غلام زید فالغلام مضاف و زید مضاف الیه و الغرض با الاضافة التخصیص و التعریف فلهذا لا یجوز اضافة الشیء الی نفسه لانه لا یعرف نفسه مضوفة کاری که از وی ترسیده شود و مضاف باز خوانده بدیگری و تضایف الوادی تضایق ضیفن بالکسر آنکه طفیلی گردد با مهمان بی خواندن ضیفن سر جانب ها سر لکی فرات ضفادع قله ... مراقه اتهم موضعی است نزدیک العلع و هو صرقه بیدای کثر شعر و صرف کثف و خبث الیه صرقیل ... من شجر الجبال شبه اللنبات فی عظمه ... مصاصته لحاطه استغاره ... کلا الناس الطیر و الفرد ضیفه من بقل و ذلک اذا کانت الروضة ناضرة متحیلة مضوفه قصد و حاجت

فصل الطاء

طخف طخاف بالفتح ابر تنک طخف غم که دل را فرو گیرد و طخفة بالکسر نام جائی طخفة مثال اکنه زبر زیاده اللام و ابحث طرف طرف چشم یکون واحد او جمعا لانه مصدر قوله تعالی لا یرتد الیهم طرفهم و نگریستن و دو ستاره که آنرا عین الاسد خوانند از منازل قمر و باز گردانیدن صله بعن و چشم بر هم زدن و طرف یکبار یقال اسرع من طرفة عین و چیزی بچشم زدن که آب و ان شود از چشم مطروقة چشم آب ان از زخم رسیدگی طرفة ایضا نقطه سرخی که در چشم حادث شود از زخم و قولهم لا تراه الطارف ای عیونهم و طرف بالکسر اسپ گرامی یقال فرس طرف طرف و طرفج و هو نعت الذکور خاصة جوانمرد و کریم طرف بالتحریک کرانه و گروهی از چیزی و بر کرانه چیزی گردن ستوه (ع ک ا ف ...) ناقة طرفة التی تثبت علی مرعی واحد و رجل طرف الذی لا یثبت علی امراة واحدة و لا صاحب واحد طرف ایضا نقیض القعدد کریم الطرفین ای من جهتی ابویه اطراف الرجل ابواه و اخوته و اعمامه و کل قریب له محرم و یقال لا یدری ای طرفیه اطول ای فم که ام لسانه و یقال لا یملک طرفیه ای فمه و استه ناقة مطراف الکلا تا که جا بجا چرد کشه طرفاء گز طرفة یکی نام شاعری یقال طرفاء واحد و جمع مطروفة زنیکه در مردان می نگرد و دو شوی خود فی یقال امراة مطروفة بالرجال و هی التی طمحت عینها الیهم و صرفت بصرها عن بعلها الی سواه و یقال مطروف العین آن که چشم بر یک کس ندارد منطرف بالضم و الکسر و ای خر با علم و مثله الضم اطراف نو خریدن هو افتعال منه استطراف نو شمردن چیزی را یقال فعلت ذاک فی مستطرف الایام و مطرف الایام ای مستانف الایام طارف طریف مال نو خلاف تالد و تلید طرافة بالضم نو و شگفت طرافة مصدر منه (ع بضمها) اطراف نو آوردن و اطلاع یافتن بر چیزی طریف در نسب آنرا گویند که پدران بسیار گذشته شده میان او و جد بزرگ او (ع بضمها) و هو خلاف قعدد و قدیم طریفة گیاهی که آنرا نصی خوانند چون رسیده و سپید شود یقال اطرف البلاد ای کثرت طریفه و ارض مطروفة زمین طریفه ناک طراف بالکسر خیمه از ادیم یقال بیار فلان مطارفة عین بچال کثیر طوارف خرگاه و خیمه و مهاو و اکره تطریف بکرانه اشکر زدن و باز گردانیدن خصم را و حرب معارف نعت منه مطرف بالفتح اسپ سپید سر و دم و بهر سپ که سر و دم او دیگر گونه باشد بخلاف سائر اعضای او مطرهف مثال مطمئن تمام خلقت نیکو اندام طرهف طفیف اندک طفاف المکوک بالفتح و الکسر پری پیمانه و کذلک طفه و طفافه و فی الحدیث کلکم بنو آدم طف الصاع لم تملؤه و هو ان یقرب ان یمتلی فلا یفعل طفاف طفافة بالضم آنچه بالای آن پیمانه و هو ما فوق المکیال اطفاف با طفاف پر کردن پیمانه تطفیف کم پیمودن هو ان تملاه الی اصباره ای جوانبه و فی الحدیث طففت بی الفرس مسجد بنی زریق یعنی که فرسی من استبق المسجد شب بی و فیل قارب ای لم یبلغ بنا کسه الا طفاف خنور که بر تر از لبهاشد طفقة ... ظفاف کرانهای درخت و یقال ... طلف ... طلف آخذ ما ارتفع لک اکن طلف طلاف آهدر و باطل یقال ذهب دمه طلفا ای هدرا و بخشش یقال اطلفه و سلفه و اسلفه ... اطلاف ... طلفحه ... طلنفحة ... طوف ... طوفان ... طواف ... مطاف ... استطافة ... طائفة جزء ...

طواف طوف ایضاً شناو واتی سیف باشد که بتو آنرا گفته‌اند وغائط غائط کردن اطیاف بحاجت گاه شدن طائف عسس و نام شهری و خانهٔ کمان طائفه گروهی از مردم
قوله تعالی ولیشهد عذابهما طائفة من المؤمنین قال ابن عباس رضی الله عنهما الواحد فما فوقه + طوفان بالضم باران و آب که از زمین برآید و همه چیز را غرق کنند قوله تعالی فاخذهم الطوفان
ویقال اخذه بطوف رقبته وبطوف رقبته وه مرة من عمل الصاد بطوف طواف کردن تطویف مبالغه فیه اطافه فرود آمدن بچیزی و نزدیک شدن + طهف + طهف
نان که خاره طلقه صلیبان طلبه بالکسر اندکی از ابر بسیار بوده گویند طهافه بالضم سرشیر طهاف بالفتح ابر برآمده + طیف + طیف + خیال و آمدن خیال در خواب و
ک ۲م طاف کذلک وسوسه و غضب قوله تعالی اذا مسهم طیف من الشیطان طائف من الشیطان + ضیمر طرحرف و طحرفه بکسرها سنگ تنک از سنگ و ساره قیل
الحصیدة + طحاف + بالفتح ابر بلند فی ... سرطان لیس + طرخف + طرخفة بکسرها سنگ تنگ و هو من الزبد + طلعفة + انه مرمو ب
... یقال مر یطعسف فی الارض ای ذهب فیها + طلقفه بن قیس النغاری صحابی و صواب طلقه و طلقفة و سیاق + طلقمه بن قیس الغفاری صحابی و صواب طخفه
او طعفه بالعین و قیس بن طخفه و یعیش بن طخفه و عبدالله بن طخفه او طلقفة ... + طلحفا + کبر لیس هند و جدل سحل جهر کی قرطاس ...
وجمع طلحف سجل و بحبس سخت گرسنه واللام علیه لذکر ... ضرب طلحیف + با لخا کالحا فی لغاته + طلنقف
بالمد و بسیار گو و جمل مطلنفی السنام ... ابن الدمقات ... الارض +

فصل الظاء

ظرف + ظرف + خنور و منه ظروف المکان الزمان و زیرکی ظریف زیرک ظرفا ظراف ظروف ج + ظرافة زیرک شدن (ع مع بفتحها) اظراف پسران ظریف
شدن تظرف بتکلف ظرافت نمودن + ظلف + ظلف + بالکسر سم شکافته چون سم گاو و گوسپند و مثال آن ظلوف ظلاف اظلاف ج شداد و هو توکیدلها ظلف
بالفتح بسم زدن (ع مع فت ک ۲م) ظلف مظلوف ... + ظلفه ... مکان ظلیف ... + ظلیف ... شدید + اظلوفه ... زمین
سنگلاخ ... باشد اظلا البیف ... و یقال ذهب ... ویقال اخذه ... ظلافه و ظلیفه آلکله و ذهب مه ظلفا بالتسکین التحریک ... ظلفاً
و ... کذلک ایضاً ... ظلفه ... نفسه عن الشیء منعها من ان تفعله او تاتیه ویقال ظلفت اثری ... ظلافه ... زمین
... ظلاف ... (ع مع ک ۲م) ... امراة ظلفة النفس ... ظلافة ... گیاه ... بهار ...
... + ظوف + یقال اخذه بظوف رقبته ... ضمیرها ... ظلف + ... ظلف ...
... تکاثف ... متضفف ... ظلفت آثارهم تتبعها +

فصل العین

عترف + رجل عتریف + بالکسر و عتروف بالضم مرد پلید ... + عجف + عجف + بالتحریک لاغری (ع مع ک ا ف ۲م) عجف عجفا فهو اعجف
علی غیر قیاس لان افعل فعلاء لم یجمع علی فعال ... علی ... + عجاف ...
عجف المال بالضم والکسر ... و عجفت نفسه ... علی فلان ... علی نفسه ... + عجرف + عجرفه ... تعجرف ...
... عجرفه ... تعجرف ... علی فلان ... عجارف الدهر ...
عدف + عدف + خوردن چیزی (ع ف ک ا ۲م) ویقال ما ذقت عدفا و عدوفا و لاعدافا ای شیئا + و باتت الدابة علی غیر عدوف ای علی غیر علف
... + عدفه ... من المال ... من اللیل ... + عذف + عذف
خوردن (ع مع ف ک ۲م) و هذه لغة ربیعة فیقال ما ذقت عذفا و لا عذوفا و لا عذافا ای شیئا و باتت الدابة علی غیر عذوف ای بلا علف + عرف + معرفة عرفان
شناختن (ع مع ف ک ۲م) یقال ما اعرف لاحد یصیر عنی ای ما اعرف + عرف بالفتح ... بوی خوش ... عرف ... ومنه المثل لا یعرف ...
... کف دست یقال عرف الرجل اذا ... عرف ... عارفه ... عرف بالضم ...

اعرافهم غرفانا نستقر و ان عرفان حتی الف عرفانا ای عرفوا لقد سئل بنته پنهانی سوال تعالی علی الاعراف رجال سترها و غاب ۲ سکه هرفوده بضم الراء ای انکر سنو

مهر و موج به معرفه یاهی فیشی ان عرفان یقال الاعراف الذی فی القرآن سور بین الجنة والنار * شی اعرف یا فتن اعراف در از شدن فش هر بد یا بش شدن اسب

دامادو شدن جنیدن * موج بر اورودن رها عرفار گفتار عرف الحسن من قد لهم ما عرف عرفی الا آخر ای ما عرفتنی الا اخیرا * عرفه روز نهم از ذی الحجه یقال الیوم عرفه غیر منون

ولا تدخله الالف و اللام عرفات جای * تعرف ورد نما و هو اسم فی لفظ الجمع فلا یجمع قال الفراء ولا واحد له بصحته و هی معرفه و ان کان جمعا لان الاماکن لا تزول فصار کالشی

الواحد خالف الزیدین تقول هوالاء عرفات حسنة بنصب النعت لانه نکرة و هی مصروفة و قوله تعالی فاذا افضتم من عرفات قال الاخفش انما صرفت لان التا صارت

بمنزلة الیاء و الواو فی مسلمین و مسلمون لانه تذکیره و صار التنوین بمنزلة النون فلما سمی به ترک علی حاله کما ترک مسلمون اذا سمی علی حاله و کذلک القول فی اذرعات و عانات و عرفات

* عارف مرد شکیبا یقال اصیب فلان فوجد عارفا ای صبورا عروف مثله * رجل عرف و قد مرد نیکو کار شناس و الها للمبالغة * عریف عارف بمعنی علیم و عالم * عریف

شناسنده و کارگذار قوم و هو دون الرئیس و الجمع عرفاء * عرافة مصدر منه یعنی عریف شدن و عمل عریفی * عرافه بالکسر عریفی کردن یقال عرف فلان علینا سنین یعرف عرافه

عرافة * تعریف شناسا کردن و آگاهانیدن و گم شده جستن و خوشبوی گردانیدن منه قوله تعالی عرفها لهم ای طیبها و هم نکره را معرفه کردن و وقوف او بدن بعرفات تعرف

قال گسی طلب معرفت * موقف در عرفات * اعتراف اقرار کردن و پرسیدن خبر و شناختن * تعرف معرفت جستن و یقال ائت فلانا فاستعرف الیه ای تعرف * تعارف یکدیگر

شناختن * معارف مردمان شناخته امرأة حسنة المعارف ای الوجه و ما یظهر منها واحدها معرف بفتح الراء * عرصف * عرصاف * بالکسر رجل شتر عرصف

* عرصاف الاکاف و عرصوفه و عصفوره کذلک * عرف * عزوف * رو برتافتن از چیزی صلته بعن لرع ف اک ۲ و ض ۲ * عزیف آواز پری

و بانگ کردن آن لرع ف اک ۲ * یقال عزف الجن * سحاب عزاف ابر که آواز آید از وی * عزاف ایضا نام ریگی بر بنی اسد * معازف آلتهای لهو * و جمع معزف

یعنی چنانه عازف چنانه زننده و آن تو آزرود جا مهاست و سرود گوی عزف الریاح صوتها * عسف * عسف * بی راه رفتن لرع ف اک ۲

و قدح بزرگ * تعسف * اعتساف بی راه رفتن * عسوف بیراه و ستمگار * ناقه عاسف نزدیک بمرده باشد بمردن و دم سخت میزند * عساف بالضم لرزیدن گلو از نفس * عساب * قیه

مرد عسیف مزدور * عسفان بالضم جایی * عسقف * عسققه * سخت شدن چشم بوقت گریه بی آب شدن آن * عصف * عصوف

برگ کشت قوله تعالی کعصف ماکول ای کزرع قد اکل حبه و بقی تبنه و بار سیده و در ودن کشت و سخت وزیدن باد لرع ف اک ۲ * ریح عاصف و عصوف

* و یوم عاصف ای تعصف فیه الریح و هو فاعل بمعنی مفعول فیه مثل قولهم لیل نائم و هم ناصب * کسب کردن * اعتصاف کذلک * تعتاب فتن متعد بالباء اعصافه عصوفه

ای اسرعت و یقال الحرب تعصف بالقوم ای تذهب بهم و تهلکهم * اعصاف سخت وزیدن باد ریح معصف معصفه * و بابرگ شدن کشت و مکان معصف کثیر الریح و بغه

رفتن اسپ یقال اعصف الرجل ای هلک * عصیفه برگ کشت که در میان و خوشه باشد * عصافه بالضم آنچه از خوشه بریزد از برگ و کاه * عطف * عطوف * میل

کردن و خم دادن چوب را و دو تاه کردن بالش را و سخن به سخن باز گردانیدن الاول معطوف و الثانی معطوف علیه * و مهربانی کردن صلته بعلی و باز گشتن و حمله کردن

صلته بعلی لرع ف اک ۲ * طبیته عاطف ای تعطف جیدها اذا ربضت * عاطف ایضا اسپ شم رسان * عاطفه مهربانی * تعاطفوا ای عطف بعضهم علی بعض

والناقة العطوف التی تعطف علی البو فتر امه و تستعطف علیه فتعطف * عطفه فسون یا خیره که زنان فسون کنند بآن چهره مردان را * معطف بکسر المیم ردا * عطاف کذلک

* تعطف ردا افکندن بر خود و مهربانی کردن صلته بعلی و قد تعطفت بالعطاف * تعطفت بالرداء و منه سمی السیف عطافا * و سمی معطفا و لفاح معطفه * وربما عطفوا

جیده ذو قوس علی الفصیل من احد فاستعطفوا ای ناقة علی کل ایمید فتن * و قوس معطوفه * معطف بالعیدان شدد للحرکه * عطفا الرجل جانباه و کذا عطفا کل شی * و یقال ثنی

فلان عنی عطفه اذا اعرض عنک * منعطف الوادی بفتح الطاء خم وادی * انعطاف خم گرفتن * عطف * عفت * عفت * عفة * عفاف * عفافه * پارسائی و باز

ایستادن از حرام لرع ف اک ۲ * عف عفیف پارسا * عفة بالفتح عفیفه نعت منه للمؤنث * اعفاف متعد منه * استعفاف باز ایستادن و باز ایستادن و نخواستن * تعفف پارسائی

نمودن به تکلف و باقی شیر که در پستان ناقه باشد و دوشیدن و خوردن یقال تعاف یاید انا هنگام حلبها بعد الحلبه الاولی * عفة * عفافه بالضم باقی شیر در پستان و یقال جاء فلان علی

عفانه ای کالکسر مثل الفاف لک ای علی حینه و اوانه * عقف * عقف * خم دادن چیزی را لرع ف اک ۲ * انعقاف خم گرفتن عقاف بالضم بیماری که قوائم ستور

کوژ کند تعقیف کژ کردن چیزی یقال اعرابی اعقف ای جاف * عکف * عکف * باز داشتن لرع ف اض ۲ و ک ۲ قوله تعالی و الهدی معکوفا و یقال ما عکفک عنا

ای ما منعک * الاعتکاف فی المسجد باز داشتن خود را در مسجد * عکوف بر چیزی مقیم بودن و روی آوردن صلته بعلی قوله تعالی یعکفون علی اصنام لهم * و یقال فلان عکف علی فرج

چراه و گره چیزی بعشق تنیدن کعقال بجمع نیالعلم عالف + علاف علفت بتحتین ریش ستور وجز آن کافی ج + علفت خوردن ستور دانه علف دادن فاک علفت جاعامات علف التعم ابتشه میوه درخت طلع که از انشمر خوره علف یکی علامات علفه یکیم علاف علو شمر طلع علیه علو شمر طلح خوار علافیات باکسر جماکی سبتیکی که نام او علاف بوده است از قضاعه علفوت بالضم مرد جاگان سال عنف + عنف بالضم درشتی بند الرفق و درشتی نمودن اعتقد ضربها صلة بعلی و با بار عنیف نعت منه عنف ج + عنفاء درشتی گرفتن کار و کراهت داشتن چیزی را ابتدا الا کانت فی بلدا و بوفقها عنیف سمزمین گردن ملامت بن عنفوان شباب الامر اول آن و کذلک عنفوان کل شئ + عوف + عوف + حال یقال نعم عوفک ای نعم بالک شانک قال ابو عبید کان بعض الناس یتاول عوف الفرج فذکر ته لابی عمرو فانکره + عوفان نام مردی ابتی سعد ام عوف بلخ عوافه بالضم نام مردی + عیف + عیافه با نشدن شکون داشتن کراهت داشتن طعام از منه عاف یعاف عائف نعت منه فال گرفتن بمرغ عائف ای مکهن یعنی فال گوینده گرد آب مردار گشتن مرغ و فرود آمدن شتر آن ماء اعائف نعت عیفه اسم منه عیف بالفتح سند و انشد کرانیا بودی کنند بخوره عیف + عتف + بسوی گرفتن اعتف امره او قمی عتف من اللیل یعنی پاره از شب گذشت تهدید بکسر شیله عجلوف + بفتحه ین ابوانی الممله کو شتر انیل ... عحروف بالضم شتر ماده شبت ... عشوف + بالضم درخت خشک آمشف چشمی ... عشیف کل ظلم اعکلا و ... مالکا الست قیمو ... عصف اشفقت عنه اکمرخرث لم یصاف و آنه اعشف هذا الفده اکرنه ... کبست امالکان بعشف کلی بعرف ... عصفف + کعقندہ ... ککانه و کولاه فراهم کوشت ... بیا وصف ابه ... قبل لفوان زنانه +

فصل الغين

غدف + غداف + بالضم زاغ سیاه و کرکس بزرگ غدفان ج + و بال و موی سیاه از غداف فره بالکسر فراخ شدن بر خویش فروشدن ست بی روم و روی ۱ بصیر ... بالحدیث ان قلب المؤمن اشد ارتکاضا من الذنب یصیبه من العصفور حین یغدف به + غرف + غرف + بالفتح و بالتحریک درختی که پوست را بوی ... غرفه ... بی تحریک ... غرفت انحیره ... غرفته وزیب ... غریف ... آب بخوره ... غرف + غراف ... بالکسر ... غرفه ... یکبار آب ... غراف ... وبداره غرفات ... بالضم یکی ... غرف کذلک + غراف ایضا پیمانه بزرگ مثل الجریب + مغرفه کفلیز + غرضف ... بالضم ... غضروف + غضف + غضف ... ستور و کوش ... خم ... غضف ... کذلک ... غضف الکلب اغضف ... غضف ... اسم ... غضفاء ... غضف علیه الرقن + غلاف الاسمع + غضف تاریکی شب + غضنف ... بیچال ... غضف ... سیاه ... غطف ... غطف + غطف + بفتحتین ... غطف ... و غطفان بدر قبیله + غطرف + غطریف + بالکسر ... غطرف ... کردن غفف + غفه + بالضم اندک ... و جز آن غفاف ... غلف + غلاف + ... غلف ... و شمشیر و جز آن یقال غلفت ... و غلاف ... ساختن و در غلاف کردن چیزی را غلفت ... غلف ... غلفا لقب ... قلب اغلف ... غلف ... قوله تعالی و قالوا قلوبنا غلف رجل اغلف ای اقلف بی ختنه سیف اغلف و قوس غلفاء و کذلک کل شئ فی غلاف + عیش اغلف فراخ ... غلفا ... غلف ایضا ... غیف + غیفان ... ادیدن ... غیف کذلک ... میل کردن ... بجای ... بیقال ... فلان ... غیفه ای کذب و جبن + غاف ... غوقه ... و ... غوف ... فی ... غریف + کذبج ... غریف ... غصف + بفتحتین ... غسف ... غطرف ... غطیف ... عبد العزیز ... من نسل الخروف + غلندف + ... غلنطف مثله + غضنف ... غطف + کجعفر نام شخصی + غیثف + ... غیلف ... +

فصل الفاء

فوف + فوف + بالضم ... پوست ... که بر دانه ... خرما ... فوفت ... ای ... فلان ... فوفه یکی ...

و انخرماسره اخواف بالاضافة ونیز جمع فوت + فیفت و فیف بالفتح جای هموار فیافی و فیوف جج + فیفا صحرای گشاده فیافی جج + وفیف الریح یوم من ایام العرب
فیلقف بالفتح پوشش ستوران که از برگ خرما سازند و پوشش چیز و غلاف آن یا پوشش ستر که بدان بار چهار پا پوشند +

فصل القاف

قحف + قحف بالکسر کاسهٔ سر و قدح چوبین اقحاف قحوف جج + وفی المثل ماه باقحاف رأسه اذا اسکته بداهیة اوردّها علیه + ویقال ماله قحف ولا قحف ای ماله قدح
من خشب لا اشب + قحف بالفتح برکاسهٔ سر زدن و خوردن آنچه در قحف باشد (ع ف قحفها) ویقال شربت بالقحف ومنه قولهم الیوم قحاف وغدا نقاف یعنی الیوم خمر وغدا امر
سیل قحاف بالضم و قعاف سیل که همه را بشتاب ابحاف + قحاف برخوردن از قحف قاحف باران سخت + قذف + قذف و فلاة قذف بفتحتین و ضمتین
دور انداز نده مردم را قذفة بالضم کنگرهٔ سر کوه قذاف قذوف قذفات جج + رجل مقذف بسیار گوشت قذف بالفتح سنگ انداختن صلته بالباء (ع ف اک ۲) یقال
بینهم حاذف و قاذف الحاذف بالعصا والقاذف بالحجارة + قی کردن و دشنام دادن و بفاحشه نسبت کردن کسی انقاذف یکدیگر را انداختن و دشنام دادن قس متقاذف اسب
شتابنده و قذف بالکسر یعنی قنار البلد قذوف الطرح ابعد بامنزل قذیف و قذف ای بعید + قذیفة انداخته + قرف + قرف بالکسر پوست هر چیزی ومنه قرف الرمانة
+ قرفة الخبز تا ناسع سخت بر تنوره مانده قرفة یکی و نوعی از دارو ما و یقال فلان قرفتی ای هو الذی اتهمه + و بنو فلان قرفتی ای الذین عندهم اظن طلبتی + یقال سل بنی فلان
عن ناقتک فانهم قرفة ای تجد خبرها عندهم + وفی المثل المنع من ام قرفة و هی اسم امرأة + قرف بالفتح خنور از پوست شتر و گاو که آنرا سرابند و در قلیه الحکمه ... یقال
ما البعیر یعنی لا قرفت ... اثرف که ... مقرف بد نژاد و آنکه پدرش اصیل نباشد بخلاف آنکه مادرش اصیل نباشد قرف ایضا آهن آلش ... کردن تقرف لازمه
و کسب کردن و عیب کردن (ع ف اک ۲) یقال هو یقرف بکذا ای یرمی به و یتهم فهو مقروف + یقال ترکته علی مثل مقرف الصمغة و هو موضع القرف ای القشر و هو یشبه قولهم
ترکته علی مثل لیلة الصدر + اقرف نزدیک شدن و متهم شدن بعیر مقرف شتر نو خریده قرف بالتحریک نزدیک آمدن بیماری (ع ک اف ۲) وفی الحدیث ان قوما شکوا الیه علیه السلام بارضهم فقال
تحولوا فان من القرف التلف + ویقال هو قرف من ذنوبی للذی اتهمه + مقارفة نزدیک رفتن بگناه و مجامعت کردن قارف امرأة ای جامعها و منه حدیث عائشة رض ان النبی
کان یصبح جنبا من قراف غیر احتلام ثم یصوم + قرطف قرطف بالفتح چیزی پیچیده و هی قطیفة + قرقف قرقف + می + قسف قشف
بفتحتین سوختن روی از آفتاب متغیر شدن پیره از ورزش (ع ک اف ۲) رجل قشف بالکسر بعتت منه یقال ما بهم من تعاش قشف ای ضیق + متقشف مرد تنگ عیش قانع
بهر زندگانی ... متقشف مثله قصف + قصف شکستن باد کشتی را (ع ف اک ۲) یقال ریح قاصف و بانگ کردن و سخت غریدن رعد قصیف کذلک وایضا
آنچه بپرید از درخت قصف بالتحریک پوسیدن و شکستن درخت و بهر شتر (ع ک اف ۲) رجل قصف مرد زود شکن تقصف شکسته شدن قصفة بالتحریک بهر شتر قصف شدن
پیش ... قصفة بسکون ... قصف قصفان بالضم جج + و پایهٔ نردبان قصفة القوم بیها هجوی و یکدیگر را سپوختن قصم وفی الحدیث انا والنبیون
فراط القاصفین ذلک علی باب الجنة انقصاف مندفع شدن یقال انقصفوا عنه ای کوه مردا + قضف + قضف بفتحتین تنگی و باریکی قضافة مصدره (ع
بضمها) قضیف نحیف قضاف جج + قطف قطف + بریدن میوه خوشهٔ انگور و مانند آن و گام تنگ زدن ستور قطاف بالکسر گام تنگ قطف بالکسر خوشهٔ انگور قطوف جج + قوله تعالی
قطوفها دانیة قطاف بالکسر و بالفتح ایضا وقت بریدن انگور قطافة بالضم غرم افتاده از خوشه مثل جرامة التمر قطاف بوقت در رسیدن انگور یقال اقطف الکرم + قطف القوم ای حان
وقت قطاف کرومهم وایضا اذا کانت دوابهم قطوفا + قطوف ستور تنگ گام و آهسته رو قطیفة چادر دریچه قطائف قطف جج مثل صحیفة و صحائف و صحف کانها جمع قطیف و صحیف
قطائف ایضا نان گوزینه و لوزینه قطوف خرشیدگیها قطف خراشیدن (ع ف اک ۲) و گیاهی است گیاهی که آنرا اشترک خوانند قطفة یکی قطیف تام جامه + قعف قعف
سیل بالضم سیل درشت مثل قحاف + قاعف باران درشت مثل قاحف + قعف از بیخ کندن درخت (ع بفتحها) و خوردن آنچه در قحف باشد مثل قحف + انقعاف از بیخ در افتادن دیوار +
قفف + قف + تره و سبزی خشک قفوف خشک شدن جامهٔ شسته علف و دورو اشدن و برخاستن موی اندام از ترس و جز آن (ع ف اک ۲) ... کردن ... بیان انگشتان
(ع ف اک ۲) قفاف ... قفیف گیاه خشک یقال الان ... قفیف + قف بالضم و قفة زمین بلند قفاف بالکسر جج + قفة درخت خشک پوسیده
و کدو ی خشک میانه تهی که در آن ... یقال کبر فلان حتی صار کانه قفة + قفاف باستادن کیان از سفیده ستقفاف در تریهید ... خشک شدن از شیر
قفقفة لرزیدن از سرما + قلعف + قلعف بالضم ... خلاف ... (... اقلعف ...) ... بیدن قلفه

وخشنودن و ریختن و گل سر قم بر داشتن و خفتن تختهای کشتی بر هم و در هم گرفتن و در زبان کردن (ع ف ک ۲) قلیفین نمایانشان ✦ قشف ✦ اقشف ✦ اسپ بر گرده
و مردم خرد گوش قنفاء مونث منه ✦ قنیفه گروه مردم و ابر بسیار و باران پاره از شب ✦ قنف بالتحریک بزرگی گوش و درشتی آن ✦ قناف بالضم کلان بینی ✦ **قوف** ✦ **قوف الاثر** ✦
✦ بالا گوش و یقال اخذه بقوف قبته و بقاف رقبته و قد مر فی فصل الصاد ✦ قاف نام حرفی از حروف تهجی و کوه گردا گرد زمین قائف پی شناس قافة ج ✦ یقال قفت اثره
ای اتبعته مثل قفوت اثره قوف مصدر منه قیافة کذلک ✦ و یقال هو قوف القناة (بضم) **قدف** ✦ بهیدن و بخشیدن آب و مشت آب از حوض گرفتن
یا از چیزی که بر سر آن ریخ شاخها خرما بن و هو الذی یقطع عنه الجرید و یقیت له اطراف طوال ✦ قذاف بالضم کاسه بزرگ و سبوی گلین ✦ **قذروف** ✦ بالضم عیب
و القذاریف فی قول ابی خراش شعر زیر زور عن القذاریف بوره لایأمنین ان یهون نفسه ✦ العیوب ✦ و لا اوقر ایساً فن ✦ ان یخبن الاکدیا
قرصوف ✦ بالضم بسنده قرصافه بالکسر خبر بیست مدور که طفلان آن را بسیاری کرده بیکر بسند تا آواز بچه زن باشد زیاده که مانند گوی بگردد و ابو قرصافه جندرة
بن خیشنة صحابی و قرصافه بلا لام امراة مجهولة روت عن عائشه رض و قاصیة قرصافه بعنه لهم قر قصف شتابی کننده و شیر **قرصوف** ✦ بالضم سبخ مرد و مرد بیبا کوا
✦ **اقرنعف الرجل** مردد و بهم کشید و منقبض گشت از عم شدید ✦ **قلطف** ✦ کزبرج ابن صعر الطائی احد حکام العرب کهانسم قلطفة بسیکی باخر دی جثه ✦ ✦
اقلعف الجلد ✦ پوست ترنجید شد اقلعفت انامله ترکشتان او از سرما یا پیری ترنجید قلعف البعیر انضم الی الناقة حین الضراب و صار علی عرقوبیه معتمدا
علیها و هو خراب و المقلعف سوار دابه بغیر مروستید ✦ شعر **مقلهف** ✦ مو کج بود و بلند بالا و اقلهف ارتفع الجسم ✦ **قنصف** ✦ بالکسر بنج ✦
✦ **ذو قیفان** ✦ علقمة بن علس و ذو قیفان بن مالک بن جدید بن ربیعه ✦

فصل الکاف

✦ **کتف** . **کتف** ✦ بالکسر کتف بالفتح و کسر ۲ شانه گاه مثل کذب و کذب کبد و کبد اکتاف ج ✦ اکتف فراخ کتف و الفرس الذی یعلو اعالی غرضیف کتفیه الفراخ ✦
کتیفة کینه و بند و کتفان بالضم ملخ که بر پریدن آمده باشد کتفانة یکی یقال هی الجراد بعد الغوغاء او اولها السرو ثم الدبا ثم الغوغا ثم الکتفان ✦ کتف بسکون تا
فتن و دو کرانه رحل از یکدیگر بستن و دو دست اسپ را بحبل بستن و کتف جنبها نیدن تن (ع ف ک ۲) و قد کتفت الخیل و کتفت اذا ارتفعت فروع اکتافها فی
المشی ✦ کتاف رسن و دست اسپ را بهم بستن و بند کتف بالتحریک لنگی ستور از کتف جمل اکتف ناقه کتفا نعتان منه ✦ **کثف** ✦ **کثافة** ✦ سطبر (ع بضمها) کثیف
سطبر تکاثف سطبر شدن ✦ **کرف** ✦ **کرف** ✦ بوئیدن خر کمیزه را و سر بر آوردن لب بالا بر گردانیدن و کذا انخال (ع ف ک ۲ و ض ۲) کرافة کرامة بالکسر
بیخ درخت بریده کرانیف ج ✦ **کرسف** ✦ **کرسف** ✦ بالضم پنبه ولیقه دوات ✦ **کسف** ✦ **کسفة** ✦ پاره از هر چیز کسفت کسف بسکون الحرکة ج ✦ یقال
کسف و کسفة واحد قال الاخفش من قرأ کسفا من السماء جعله واحدا و من قرأ کسفا بالتحریک جعله جمعا ✦ کسف بالفتح بریدن پی قوب شتر و پاره کردن جامه (ع ف ک ۲)
تکسف پاره پاره کردن کسوف گرفتن آفتاب کسف متعد منه یقال کسفت الشمس کسفت کسوفا و کسفها الله کسفا و گرفتن ماه ایضا و بحال شدن و ترش و شدن یقال
رجل کاسف البال ای سیئ الحال و کاسف الوجه ای عابس و فی المثل اکسفا و امساکا ای عبوسا مع بخل ✦ **کشعت** ✦ **کشف** ✦ کشاده و برهنه کردن (ع ف ا
ک ۲) انکشاف تکشف لازم منه تکشفت البرق ای ملا السماء مکاشفه پیدا کردن شیئ کشوف بالفتح ناقه آبستن بسال کشاف بالکسر مصدر منه اکشاف مسان آبستن شدن کشف بالتحریک
موی پیشانی بالا رسته و پیچیده مغره اسپ کشف نعت منه و ذلک الموضع کشفة و مرد سپر حرب ✦ **کعف** ✦ **کف** ✦ بخار الفتح محیط اریتادن باز ایستانیدن لازم متعد (ع
ض ۲) و دو پاره دوختن جامه بر یکدیگر و علته بلکفو و اکشر ته مشدوده کفوف تمام سعود و کوتاه شدن دندان شتر از پیر یقال بعیر کاف و ناقة کاف ایضا ✦ و یقال لقیته کفة کفة بفتح
الکاف ای کفاحا و ذلک اذا استقبلته مواجهة و بنیان بهان جعلا اسما واحدا و بنیا علی الفتح مثل خمسة عشر کفة القمیص بالضم نورد و من قیل کل استطال فهو کفة بالضم نحو کفة الثوب
و کفة الرمل جمعه کفاف و کل ما استدار فهو کفة بالکسر نحو کفة المیزان ✦ کفة الشة و هی الحدر بسنها ✦ کفة المیزان بالفتح و بالکسر پله ترازو و کفف ج و ایضا و
ها سنگار که بر پست عروس نهند کفاف الشیئ و از گرفتن هر چیز کافة همه کفوف بینا اسکافیفیع ✦ یقال کف بصره بضوء کفوف و کف بصره ایضا ✦ کفاف بالفتح اندازه و مانده ✦
روز گزار و فی الحدیث اللهم ارزق آل محمد کفافا ✦ استکفاف دست پیش چشم داشتن وقت نگریستن از دور و دست پیش کردن بسوال قال ابن شکاف الفقیر حوالی الشیئ اذا اطافوا
به تیلدو ن الیه کفف مثل یقال فلان تکففت الناس ای سالهم شیئا ✦ تکفکف الرجل کففته ✦ **کلف** ✦ **کلف** ✦ بالتحریک گونه سرخ و زنگ و کلمات پیای سبز یقال

منه الرجل کلف وکمیت کلف وبعیر کلف وناقة کلفاء کلفة بالضم سہم فیہ رنج وسختی و یقال کلفت بہذا الامر ولگفت بہ * تکلیف بادہ از اندازہ طاقت کار فرمودن کسی را تکلف بخود گرفتن کار بیرا بغیر موافق کاری و رنج بخود نہادن و تکلف پیش آمدہ بکاری کہ فروع نہہ از جاجت و یقال تحکلفت الشئ تکلفہ اذا لم تطقہ الا تکلفا و ہی تفعلہ * کنفت * کنف * اگر گرفتن چیزیرا و نگاہ داشتن (ع ف اض ۲) اکناف یاری دادن نگاہ داشتن دیگر را یاری شدہ کردن کنف بالتحریک کرانہ کنفا اطرا جبا حاہ * کنفة الابل حیتہما ناقة کنوف التی تبرک فی کنفة الابل * شاة کنفاء ای بغیر بہا * تکنفوہ و اکتنفوہ احاطوا بہ * تکنیف مثلہ * کنف بالکسر و عا یکون فیہ اداة الراعی و متیعرہ جا الحدیث کنیف ملئی علما * کنیف نہانخانہ و چشمہ و بیرہ علاہیا و حظیرہ شتر کہ از درخت و شاخ سازند و یقال کنفت الابل کنیفا اکتفت بغیر العین * کنیف ساخن و کنفت عن الشئ ای عدلت عنہ * کوف * کوفہ * ریگ تعد و مرخ و نام شہر یکہ کوفان مثلہ تکوف یفبہ قیس و یقال انہ لفی کوفان ای عزو منعة و تکوفہم فی کوفان ای فی ودست یقال کوفا و شقة دو ان * تکوف گرد گشتن بکوفیان مانند کردن خود را نسبت بایشان کاف حرفیکہ از حرف مہموسہ ست کذلک یا تیر حرف جاروہ حرف تشبیہ قد تقع موقع اسم فتدخل علیہا حرف الجر کما یقال فی وصف فرس (ع) ورحنا بکابن الماء یجنب وسطنا * وقد یکون ضمیر المخاطب المجرور المنصوب کقولک غلامک ضربک بفتح للمذکر و بکسر المونث فرقا بینہما و یکون حرف الخطاب لا موضع لہا من الاعراب کقولک ذلک و تلک ور و یدک و گاف الخطاب بہنا و فعلو لیست باسم * کہف * کہف * غار و پناہ کہوف جمع * کیف * کیف * چگونہ و ہو اسم مبہم غیر متمکن مبنی علی الفتحة و انما حرک آخرہ لالتقاء الساکنین و ہو للاستفہام عن الاحوال و قد یقع بمعنی التعجب کقولہ تعالی کیف تکفرون باللہ واذا ضممت الیہا ما صح ان یجازی بہ کقولک کیفما تفعل افعل ضمیمہ کیف بالضم اذا ابہا * کدف * بفتحتین آواز رفتار یا آوازیکہ بمعاینہ شنیدہ شود کہ دفت الدابة سمع لہا فوقہا صوت * کرشفة * بالفتح والکسر کرشاہ بالکسر زمین سطبر * کرہف * کمفشعر ابر سطبر تو بر تو و ہوا انبوہ و بلند و زرہ بر نہادہ * کہنف * کہنل سوسع و کہنف عنا مضی و ہرع او النون زائدہ *

فصل اللام

لجف * لجف * بالتحریک میانہ وادی و مغاکی بر کرانہ چاہ تلجیف مغاکی کردن گرد اگرد چاہ تلجفت البرا اذا انخسفت * لحف * التحاف جامہ زبر و پیچیدن لحاف بالکسر و کفتہ و اکتہ پوشیدم او را (ع ع بفتحہا) ملاحفة باری کردن باکسی مثل لکانفہ * الحاف ستیہیدن قولہ تعالی لا یسئلون الناس الحافا و یقال لیس للملحف مثل الرد ملحفة بالکسر چادر و ملاحف جمع * لخف * لخاف * سنگہای سپید تنگ لخفة یکی لخف مسکہ تنگ دن زدن سخت (ع ع بفتحہا) * لصف * لصف * خیار کبر و نوعی از خرما لصاف مثل قطام سو اخرنی نمیم * لطف * لطافة * ریزہ و خرد شدن چیزی (ع ع بضمہا) لطف بالضم نرمی در کار و کردار و اللطف من اللہ تعالی التوفیق والعصمة و یقال لطفہ بکذا ای برہ و الاسم اللطف بالتحریک و یقال جاءتنا لطفة من فلان ای ہدیة * ملاطفة نیکوئی نمودن تلطف نرمی کردن الطاف تعنیب قحل را در فرج ناقہ کردن چون فحل نتواند استطاعت ادخال فحل قضیب در او * لعفت * لعف * پیچیدن (ع ف اض ۲) تلفیف مبالغة فیہ و لقحة ای سنعہ * لفف التفاف جامہ بخود پیچیدن یقال تلفف و التف فی ثوبہ بمعنی التف بابیئا * التفاف النبت کثرتہ * لفافة جامہ بیرونی کہ بر پا و مردہ و جز آن پیچید لفائف جمع * و یقال جاءوا من لف لفھم ای من حشد فیہم * لفیف گروہ مردم پراگندہ از ہر جا قولہ تعالی و جئنا بکم لفیفا ای مجتمعین مختلطین * طعام لفیف اذا کان مخلوطا من جنسین فصاعدا * و فلان لفیف فلان ای نقیہ * دلفیف ہیئا کلمہ را گویند کہ از سہ حرف دو حرف علت باشد الفاف درختان بہم در پیچیدہ قولہ تعالی و جنات الفافا واحد لف بالکسر و یقال لفا ای مجتمعین موضع رجل الف بین اللفف ای بطی الکلام گران سنگ سستی و جائیکہ انبوہ بسیار مردم امراة لفاء زن گران سرین آگندہ گوشت و منہ فخذان لفاوان * التفاء سرپال کشیدن مع تلافیف من عشب نبات ملتف * لقف * لقف * سبک گرفتن چیزیرا (ع ک اف ۲) لقف بالتحریک افتادن بوار و فرو ریدن و فراخ شدن کرانہای حوض لقفت و تلقف ستم و یقال رجل لقف ثقف لقف بسکون ای خفیفا حاذق * القاف کرانہای حوض و چاہ مثل النجاف لقف لجف یکی * لہف * لہف * بالتحریک رنج خوردن اندوہ گین (ع ک اف ۲) تلہف کذلک صلہ بعلی * و یقال یا لہف فلان ای یا ریخ فلان لہفی علیہ دریغ برو و ملہوف مظلوم فریاد خواہ لہیف بیچارہ لہفان ریخ خورندہ * لیف * لیف * بالکسر پوست درخت خرما لیفة یکی * (ضمیمہ) لاف الطعام نیک خورد طعام را (ع ع بفتحہا) * لعف الاسد و بعیر شیر یا شتر خون الیسید یا قصد کرد و بر ابر جستن آمادہ شد تلعف مثلہ با بعد دیدن چشم بند کردہ چیز دیدہ * لغفة بالضم لقمہ لغیف کا میر آنکہ ہم طعام نزد ان باشند و جامہ ایشان آنکہ ہم راز و دخیل ایشان نکند و نیز جماعة مردو خیتہ و نہان او لغفا جمع لغیفة کسیکہ نیازکہ حلوا خبیث ملغفة لقمہ گردہ گرفتہ نزد آن بیت ننگ و تنگ بشہر مرد و فی حدیث لغفت الاولم لغفا کردیہ فرو بردن اشعر شتر نیکو بسیار و جست (ع ک اف ۲) الغاف زبان بیرون کشیدن

شیر آماده شدن آن گرفتن کسی شتافتن و بدعا ملکی کردن و ستم نمودن و لقمه فرو خوردن آن را اوثیه و دندان گزیدن ملاعقه باقبض رسیدن کسی را بوسه دادن زا
تعف آماده شدن شیر و شتر گرفتن کسی ؛ لکاف ؛ بالکسر الکاف یعنی پالان الحفو و مهی از زنگیان ؛ لوفت ؛ بالضم و بی قبل گوشت ه نبات له اصابع کالعنصل بیعی تعثرا
لان لحم لوم المهزان عطاتی سموان اس سعه ببوت بخ بنیته و نام زهره الزابل یسقط الجنین و اکل صلد بیتغط و الطلاء به سیحق قابر مین یوقف الجذام و اصد ته بها رو لفت لطعام
لو فا خوردم یا خاییدم طعام را (ع ف اض ۲) و اللوف من الکلام و الطعام گیاه و طعام نامرغوب و خوردن شتر گیاه نشک را و کلام ملوف گیاه بیا بان
شسته لواف کشنده بسا اساز لو فی الطوبی نبات یشبه حی العالم او نوع منه مجرب فی الاسهال المزمن ؛

فصل النون

ناف ؛ ناف ؛ خوردن طعام (ع ک ان ۲) ؛ ایضا سیر شدن ؛ نتف ؛ نتف ؛ برکندن آن نتو (ع ف اک ۲) نتیفه مبالغه فیه ؛ انتاف نتا
برکنده شدن منتاف آلت برکندن نتافه موی برکنده ؛ و قیادة نتفه بالضم گیاه برچیده بدست و جز آن نتف ج ؛ و یقال رجل نتفة مثل همزة الذی ینتف من العلم شیا و لا یستقصیه ؛
نجف ؛ نجف ؛ نجفة بالتحریک جا بلند نجاف ج ؛ و ایضا پشته در نجفة الکثیب بغل ریگ ؛ نجیف تیر پهن پیکان نجف ج ؛ غار منجوف ای موسع ؛ نجاف التیس
بستن قضیب نکر تا گشنی نکند (ع ف اک ۲) تیس منجوف نعت منه ؛ انجاف بیرون آوردن چیزی را و یقال انجفت الشیء استخرجت ما فی الضرع من اللبن انجفت
الریح السحاب استفرغته ؛ نحف ؛ نحافة ؛ لاغر و نزاری (ع بضمها) نحیف نعت منه ؛ انحاف نزار کردن ؛ ندف ؛ ندف ؛ پنبه زدن (ع فا
ک ۲) نداف نعت منه مندف کمان و یقال ندفت السماء بالثلج ای رمت به ؛ و الدابة تندف فی سیرها ندفا و هو سرعة رجع یدیها ؛ ندیف مندوف پنبه زده
؛ نزف ؛ نزف ؛ همه آب چاه را کشیدن و همه آب چاه خشک شدن (ع ف اک ۲) لازم و متعد یقال نزفت ماء البئر کله و نزفت البئر و نزفت البئر یستعمل
مجهولا ایضا و بسیار دادن ثنک (ع ک اف ۲) و انزفت البئر ای ذهب ماؤها ؛ و انزف العبرة صاحبها انفدها ایضا و قوله تعالی لا یصدعون عنها و لا ینزفون ای لا یسکرون
(ع ک اف ۲) و بالفتح ایضا ؛ نزف بالفتح و الکسر مثل نزف و نزیف یعنی مست و بیهوش شده نزفة بالضم آب و شراب اندک نزف ج ؛ نزفه الدم اذا خرج منه الدم الکثیر حتی
یضعف فهو نزیف و منزوف ؛ و فی المثل اجبن من المنزوف ضرطا ؛ و یقال نزف الرجل فی الخصومة اذا انقطعت حجته ؛ و انزف القوم اذا انقطع شرابهم و ابارهم و قری
قوله تعالی لا ینزفون بالکسر لهذا المعنی ؛ نسف ؛ نسف ؛ برکندن بنا و علف (ع ف اک ۲) انتساف برکندن و تمام کردن سخن را و بهسته گفتن از خوف و یقال
انتسف لونه للمفعول ای انتقع و یقال اهل منتسفان تیساران ؛ نسیف نشان خر گزیده گو که بر اندام ستور نسیف ایضا باد بر دادن خس و جز آن منسف هسکو نساف بالضم
تبا و بر دادن گندم یقال اعزل النسافة و کل الخالص ؛ منسفة آلت برکندن بنا بعیر نسوف ابل مناسیف شتران که علف از بیخ کنند و یقال للفرس انه لنسوف
السنبک اذا ادناه من الارض فی عدوه ؛ نشف ؛ نشف ؛ بخود کشیدن جامه خوی را و کاغذ سیاهی را و حوض آب را (ع ک اف ۲) تنشف کذلک ارض نشفة نعت
منه ؛ نشف بالتحریک سیم فیه و سنگهای سیاه سوخته نشفة بالتسکین سنگ پا نشف ج ؛ نشاف بالضم شیر وقت دوشیدن ؛ انتشاف شیر خوردن انشاف شیر خورانیدن و یقال
استنشف الکلم تنشف و تنزعی ای لها النشافة و رغوة من التنشیف و الرغیة ؛ نصف ؛ بالکسر نیمه و داده بود من الانصاف و بضم النون لغة فیه قرا زید بن ثابت
فلها النصف بالضم ؛ انصفان بالفتح دو نیمه ؛ نصف بالتحریک میانه سال و جمع نصف بود الخادم ؛ نصیف نصیفه بالا الا انها سفه یقال امراة نصف و رجل نصف و نساء
انصاف و قوم انصاف و نصفون ایضا ؛ نصفة آب و نوع نصف ج ؛ نصیف نیمه چیزی و پیمانه و فی الحدیث لا نصفه مدا احدهم و النصیفة ؛ نصف نیمه رسیدن چیزی را (ع ف ان ۲)
یقال نصف القرآن نصفت عمره ؛ و نصفت الشیب ستره و نصفت الازار ساقه ؛ و نصف النهار ؛ نصفت نصیفا فانا ناصف ؛ نصفت نصیفة لغة فیه ینصف نصفا
مناصف ج ؛ نصفه بالتحریک او نصف دادن و راست کردن و بنیمه رسیدن ؛ انصاف داد ستدن و نیمه رسیدن و مجهر افکندن ؛ تنصف خدمت کردن و مجهر و شیدن
تناصف یکدیگر را انصاف دادن ؛ تنصیف و نیم کردن و مجهر بر کسی افکندن ؛ ناصفه بخش کردن مال را ؛ نضف ؛ نضف ؛ بجستار الیدن تیز بچه (ع ک ا
ف ۲) انتضاف مثله ؛ نطف ؛ نطفه ؛ بالضم آب صافی نطاف ج ؛ و آب مرد نطف ج ؛ ناطف شکر ینا طفی و جنبنده آن نطفان قطره آب (ع ف ان و ک ۲)
شب که باران باد و باران بار ؛ نطفه بالتحریک شوار نطف ج ؛ تنطف گوشواره گوش نهادن و آلوده شدن ؛ تنبت بالیت گوشوار کردن کسی را منه و صبیة منطفة ای مقرطة ؛ نطف
بالتحریک آلودگی و عیب یقال هم اهل الریب النطف ؛ نطف الرجل بالکسر ای اتهم بریبة ؛ و نطف الشیء ای فسد ؛ و یقال النطف اشرف الشیء علی الدبار و الدبرة علی الجوف فقد نطف

انطاف بالکسر گوشواره آویختن نطف بالفتح آلوده شدن و نطف نعت منه نطیف پاک کردن نطفه یعنی آب منی و پاک کردن (ع ع بضمها) نطاقه بالفتح پاکیزگی نطف نام مردی که انطف بکبر الطا نام مردی که مسیح کردی کسی انطاف متهم کردن بعیب
جستن استنطاف تمام گرفتن چیزی یقال استنطف الخیر ای اخذه تماما نعف بنعف جای بلند و هموار که فرود از کوه باشد سر و خیف کلاهما بمعنا ایضا نعاف جمع
انعاف مانند چیزی بدیگری عطف الطریق ای عارضه نعفه بالتحریک پوستی که سپس جل آویزند نغف بغف بالتحریک کرم که در بینی شتر و گوسپند باشد نغفه یکی و کرم درخت
خرما و فی الحدیث ان یاجوج و ماجوج یسلط علیهم النغف فیاخذ فی رقابهم نقف بنقف سوراخ کردن و کوفتن نقف بنقف شکستن سر و کفانیدن حنظل را و
نزدیک رسیدن شکستگی و باز کردن سیدن جوجه از بیضه سر کوفتن (ع ع ف ا ض ۲) مناقفه نقاف یکدیگر را شکستن یقال الیوم قحاف و غدا نقاف ای الیوم خمر و غدا امر
و تقف المخ ای اخرجه من العظم التنقیح تمحیه و قولهم لا تکونوا کالجراد عا او اخره وانقف و اول اکثر فیه انتقاف بیرون آوردن چیزی منقاف منقار طائر و شبیه
گامزن و پیچه خوله منقوف مرد سبک لم گوشت نکف نکف خدشه یا کرد دیس گوش یا شد نکفه یکی و ننگ داشتن از کاری (ع ع کاف ۲) استنکاف مثله و یقال
نکف الابل فهی منکف اذا ظهرت نکفاتها نکاف بالضم آماس نیا گوش نکفان و اصل آن خوانند نجیب ذات نکیف نام موضعی و کوم نکیفت و رقیه میان پستی و کرانه و نکفت الغیث استنکفته ای
قطعته و ذلک اذا انقطع عنک و هذا غیث لا ینکف و فلان بحر لا ینکف ای لا یقطع لا ینزح نکاف آب چشم پاک کردن از روی انگشت و پیکم کردن (ع ع ف ا ض ۲) انکاف کند کسی
و میل کردن و عدول نمودن از چیزی یقال نکفت عنه ای عدلت عنه مثل نکفت و یقال ضرب هذا فانکف فضرب هذا و الاستکاف ایضا التغیر فی الانتکاف نوف نوف
کوهان نوق جمع و فرج زن و بلند و دراز شدن (ع ع ف ا ض ۲) منیف نام بشته عبد مناف هو ابو هاشم و عبد الشمس النسبة الیه منافی و کان القیاس ان الانهم عدلوا عن القیاس
لازالة الالتباس نیف نیف آدمی نحیف و نیف و مهله من الواو یقال عشرة و نیف و کل ما زاد علی العقد فهو نیف حتی یبلغ العقد الثانی و نیف علی السبعین ای زاد قصر نیاف و جمل
نیاف و ناقة نیاف طویل فی ارتفاع اناف علی الشی ای شرف و اناف الدراهم علی المائة ای زاد (ضمیمه) نخفت (عن) برازدهن دو ابرآورد یا بچوشنونده آواز
کرد یا آواز بینی فیشاندن بر آوردن یا دم بلند کشید (ع ع بفتحها ۲) نخیف کامیز نذکره و خنده بینی نخاف الکسر موزه نخفه بینی نخفه کوی برسر کو و نخف کمر صوت نخیفه نفل الارض
نبوی یعنی تخم خشکانیده و نقفت السویق سوی تن و هنی سفعت نقیف نیک الانشرنقی سفره کمبران الست نقیه آنچه نفیه سفره کرده کرده کاز برگ خرما سازند و یقال الهانفته نفیا و مجلة المعنی نهف
بحیرت افتادن و سرگشته شدن

فصل الواو

وجف وجیف ما و جیف چلیدن و نوعی از رفتار شتر (ع ع ف ا ک ۲) ایجاف راندن شتر آن رفتار یقال وجفه فاوجف قوله تعالی فما اوجفتم علیه من خیل و لا رکاب
ای ما اعملتم وحف وحف گیاه انبوه و بال بسیار پر موی یقال شعر وحف یا سکون الحرکة و عشب وحف و وحف حوفه و حافه مصدر منه (ع ع بضمها) وحفا
زمین کمی درو سنگهای سیاه باشد وحفه صخره سیاه وحاف جمع و حاف القهر بالکسر موضعی و حف الرجل اذا سرع بنفسه الارض و کذلک البعیر (ع ع ف ا ک ۲) و وحف مثله موحف الابل
موحف شتر از توجیف بیمار دن و حف نام موضعی وخف وخف بانژن تحتی چیزی لعاب زن بد (ع ع ف ا ک ۲) ایخاف مثله وخیفه لعاب
آن وخفت حمق ودف ودف الاناء والقطر (ع ع ف ا ک ۲) استیداف قطره قطره چکانیدن پیه را وذفه و دیقه مرغزار سبز علف ناک وذف
توذف نزدیک نهادن گام و خرامان رفتن و شتافتن یقال مر فلان یتوذف ورف ورف وریف فراخ افتادن سایه و گوالیدن نبات (ع ع
ف ا ک ۲) ظل وارف و نبت وارف خضر شدید الخضره وزف وزف آمدن و فری قوله تعالی فاقبلوا الیه یزفون بالتخفیف وزیف شتافتن بر رفتن شتا
الزفیف وسف وسف توسف پوست سر برشن یا زشتن توسف جلده و تقشر و تقشقش تحتی وصف وصف صفه صفت کردن توصف
باهم صفت کردن اتصاف صفت گرفتن بیع المواصفه ان تبیع الشی بصفه من غیر رویه وصیف خدمتگار غلام یا کنیزک و صفاء جمع و صافه خدمتگاری (ع ع بضمها) و ربما
قالوا الجاریه وصیفه و الجمع وصائف استیصاف علاج پرسیدن از طبیب الصفه کالعلم و الوعد و الصفة اللغویین النعت و هو اسم الفاعل و المفعول نحو ضارب و مضروب و ما یرجع الیهما
من طریق المعنی مثل مثل و شبه و ما یجری مجراهما یقولون رایت اخاک الظریف فالاخ هو الموصوف و الظریف صفة له لا یجوز ان یضاف الشی الی صفته کما لا یجوز ان یضاف الی نفسه لان
الصفه هی الموصوف عندهم وطف وطف بالتحریک بسیار موی ابرو شدن و اوطف نعت منه و وطفاء ابری که نزدیک زمین آید و وطفاء ابر و منها فروهشته و باران ناک عیش اوطف
عیش نرم و خوش ظلف وظیف باریکی ساق و ذراع اسپ و مانند آن و ظفیت البعیر اذا قصرت قیده و یقال مر یظفهم ای یتبعهم و
روز مره از طعام و خدمت و کار روز کردن مانند آن التوظیف وظیفه کردن وهف وهف سبز شدن گیاه و برگ شدن گیاه تولد کردن انعاف شتاب و دیدن

وقف و وقوف ایستادن و ایستانیدن لازم و متعدی (ع ف اک ۲) و مطلع کردن کسی را بر چیزی و وقف کردن و بر پا کردن چیزی و ایقاف لغة ردیة و لیس فی الکلام اوقفت الا حرف واحد اوقفت عن الامر الذی کنت فیه ای اقلعت و ذکر الاصمعی الیزیدی عن ابی عمرو بن العلاء انه قال له مر رجل و قف فقلت ما اوقفک سهنا الا نراه حسنا * موقف جای ایستادن ج مواقف الفرس شکنها قمی تهی گاه بس * موقف المرأة الوجه القدمین یقال حسن المرأة و یدیها و الا بدین ان تظهره لما سوقفها * توقیف قوف کردن درنگ * و وقف گردانیدن کسی را بر چیزی و یقال وقفت المرأة ای جعلت فی یدیها الوقف یعنی الشئ * و فرس موقف اذا کان فی و ظیفة البیاض کالوقف * توقف و تلوم و درنگ بجنگ ایستادن یعنی عقب درنگ کردن و چشم داشتن * و وقفه و قاف بانی کسی کاری قرار ایستادن * استیقاف ایستادن ج است و قیفه بزرگ کوهی در پناه صخره ایستاده باشند یعنی سنگ قف بلطی ان ضها

وکف و وکف * وکیف * توکاف * چکیدن سقف خانه از باران یعنی تراوه کردن (ع ف اک ۲) اوکاف لغة فیه تناوله و کوف تیز ناک کف ایضاً نطع توکف توقع یقال ما زلت اتوکفه حتی لقیته * و کف با تحریک گناه و بزه مند شدن (ع ک اف ۲) و عیب یقال لیس علیک فی هذا وکف ای عیب کرانه کوه کاف اکانیشها کند یقال اکف السبل و اوکفه * ولف و ولاف * بکسر از گرفتن مثل لاف هو الوالة و نوع از دویدن لیف مثلیه و قوم برابر برق لیف ای متتابع * وهف و وهیف * برگ بیرون و رویدن نبات تو الیدن (ع ف اک ۲) و یقال لم یوهف لشئ الا اخذه ای لم یرتفع * (القیمه) و نف القدر برآمدن پابه سان (ع ف اک ۲) او تفها و لقفها مثله * وضف البعیر شتر تسک کرد او خفف مثل او صفه او جعبة فی الرکض * وعف * هرموضع درشت از زمین که در آن آب فراهم شود و عاف ج و عوف بالضم ضعف بینائی

فصل الهاء

* هتف * هتف * آواز و آواز کردن (ع ف اک ۲) یقال هتف الطائر بیتیف هتفاء و هتف به هتافا ای صاح به * قوس هتافه و هتفی و هتیف * هجف * مثال هزبر مردم و شتر مرغ جای گران سنگ * هدف * هدف * با تحریک چیز بلند و بر افراشته از بنا و ریگ توده و پشته و مانند آن و نشانه تیر و مرد بزرگ و اهدف علی التل ای اشرف * و امرأة مهدفة ای لحیمة * و اهدف الیه لجأ * و اهدف لک الشئ استهدف انتصب * و رکن مستهدف عریض * بدفه باکسر گروهی از مردم مانها مثل خبطه * هرف * هرف * اطناب کردن به مدح و ثنا (ع ف اک ۲) یقال لا تهرف بما لا تعرف و مزد و دستانیدن نخل ماخرو را و اهرف الرجل مثل احرف ای نما ماله * هرشف * هرشفه * هرشفه بیاقاف فرکال ان چه بدان از زمین برداشته بخشک سال ایقال (الشعر) طوبی لمن کانت له هرشفه و نشفه یملا منها کفه * و کشنه پیرکلان سال * هرف * هرف * مثال هجف شتر مرغ گران سنگ * هفت * هفت * با لکسر سنگی آب گشت از وقت ورود گذشته کم بها از وی نخیه پشه و نوی از پاکی بزه و شهده هفت لانه بحیسل و الهفاف البراق و التخفیف ایضاً و هفت هفیفا مثل هفاف و ریح هفافه سایه تنک و باد آمیده و خوش قمیص هفاف و هفهاف ای رقیق شفاف * و ریش هفاهف * هفیف شتاب رفتن (ع ف اک ۲) امرأة مهفهفة و مهففة باریک میان سبک روح سفوف بدل سیر خاطرو * هلف * هلوف * مثال غضنفر گران جانی کلان ریش * هنف * اهناف بفسوس خندیدن مهانفة تهانف کذلک * هوف * هوف * بالضم باد گرم * هیف * هیف * کذلک و آن بادی باشد که از جانب یمن وزد و یقال فی هبت هیف لا دیا نهبا ای لعادتها * و تهیف الرجل من الهیف یعنی سموم زده شد کما یقال تشتی من الشتاء * با فتاده زود تشنه شونده هیاف کذلک * و هیاف ای عطش * رجل هیفان ای عطشان * و اهاف القوم ای صاروا ذا ابل عطاش * هیف با تحریک باریکی میان رجل اهیف و امرأة هیفاء و فرس هیفا ایضاً ضمیمه

هجنف * بالفتحات و تشدید النون دراز پهنا * هنوف * بالضمتین شتابی کردن (ع ف اک ۲) هذاف کشداد و محسن تجیل شتابنده تیزرو * هدروف بالضم شتابنده هذاریف ج هذرفه شتابی * هرجف * کرشت و ناتوان * هرضیف * بالکسر نام شخصی * هرنف * سست خندیدن هرنفة آن سست آواز و سست آواز در گریه * هزروف * کز نبور و علابط و قرطاس تیز دون شتر مرغ سبک شتاب و هزرفت شتابی کرد هزرفة بالکسر و هزروفة کیقرفة شتر بادیه کلان سال و تن گنده پیر * هطف الراعیه دو شید (ع ف اک ۲) هطفت السماء ای مطرت هطفت کم شیر و هطف کلکف باران فراوان و بنو الهطف من بنی کنانة او من اسد و هم اول من نحت هذه الجفان کمیر حسن بالیمن جبل و اقرة * هقف * بفتحتین گرسنه شدن هاطعام * هلف * بفتحتین یعنی دو دویدن با فتن و هنکف کجندل صیقل شوخ چشم بنون انده * هلقف * کجمجل قطرت هلقفه * هلقعف * کجحمل کنکلاج دو ترک * فصل الیاء

یسف * بفتحتین نرگس * هلال بن یساف بالکسر تابعی کوفی * ولی الشیخ ادرک علیاً امیر المومنین کرم الله وجهه * * * * * * *

باب القاف

فصل الالف ** ابق ** اباق ** گریختن بنده (عع ف اص ۲) و ک ۲ (و ک اف ۲ ایضا) تابق پنهان شدن ابق بالتحریک کنب ** ارق ** اَرَق ** بیداری (عع ک اف ۲) اَرِق نعت منه ائتراق کذلک ** تاریق بیدار کردن اَرَقان لغة فی یرقان وآن بیماری زرده است که در مردم و در کشت زار افتد یقال زرع مأروق ومیروق یقال لجاز نا بام الرَّبوق علی ارنوق یعنی بالداهیة ** اُراق بالضم نام موضعی ** ارنق ** آزرق ** تنگی ازرق تنگی جای او جر یگاه ونازرق صدری ای ضاق ** افق ** افق ** بضمتین وبسکون ۲ کرانه آفاق ج ** رجل افقی آفاقی بمعنی وبعضهم یقول افقی بفتحتین ** فرس افق اسپ نیک وکذلک الانثی منه ** آفق آنکه در غایت کرم باشد افق مصدر منه (عع ک اف ۲) فرس آفق قوبل من افق وآفقة اذا کان کریم الطرفین ** افیق پوست تیم پیراسته افق ج مثل ادیم وآدم ** افق بسکون ۲ پیراستن پوست (عع ف اک ۲) افیق پیراسته آفقة ج مثل آدیم وآدمة ورغیف وارغفة ** ویقال افق فلان اذا ذهب فی الارض ** وافق فی العطاء ای فضل واعطی بعضا اکثر من بعض ** الق ** تالق ** درخشیدن ائتلاق کذلک ** النق بالکسر گرگ القة شتو وجمعها الق وربما قالوا للقردة القة ولا یقال للذکر الق ولکن قرد وبیاح ** اولق مثال فوعل یونکی او ولق مجنون ج ان شئت جعلت اولق علی مثال افعل لانه یقال الق الرجل فهو مالوق ** وامرأة ألقی بالتحریک ن سبک مثل الق ای متالق وهو علی وزن ابع ** مألوقة طعام از مسکه ** انق ** انق ** شادی وشادمانه شدن (عع ک اف ۲) شیء انیق ای حسن معجب انقنی الشیء ای اعجبنی ** وتانق فی الامر اذا عمله بنیقة ای تنوق فی الامر یعنی ریزه کاری نمود از خود یقال له اناقة واناقة بالکسر والفتح ریزه کاری بیست او را و تانق فلان فی ارضه اذا وقع فیها معجبا بها ** انوق علی فعول مرغ دار غوار و فی المثل اعز من بیض الانوق لانها تحرزه واوکارها فی رءوس الجبال والاماکن الصعبة وهی تحمق مع ذلک ** اوق ** اوق ** گرانی یقال القی علیه اوقه ** واوقته تاویقا ای حملته المشقة والمکروه ** اهق ** ایهقان ** جرجیر دشتی و او را انداگو بند پارسی (ضمیمه) اشق ** کسکر ویقال وشق وهو صمغ شلم ستی بهجوبیار شکل وتخلط من جعله صمغ الطرثوث بلیغ مدرّسخن محلل تریاق للنساء والمفاصل ووجع الورکین شربا مثقال ** ایق ** العین گوشه چشم ** ایق ** استخوان وطیف او هو المربط او الایقان من الوظیفین موضعا القید ** **فصل الباء** ** بثق ** بثق ** بالفتح والکسر دراند کن بی جوی را وجای را (عع ف اص ۲) انبثاق دریدن بند آب ** بخق ** بخق ** یک چشم کردن (عع بفتحها) بخق بالتحریک ای عور ** بخنق ضمتین خرقه که زیر سچر فگنند تا معجر جرب نشود ** برق ** بروق ** درخشیدن برق (عع ف اص ۲) برق بریق درخشش بروق ج یقال برق خلّب بالاضافة وبرق خلّب بالصفة وهو الذی لیس فیه مطر ** ویقال رعدت السماء وبرقت برقانا ای لمعت ** ورعد الرجل وبرق ای تهدد ** ورعدت المرأة وبرقت ای تزینت وقد مرّ فی باب الدال فی ارعد ** ابرق القوم ای اصابهم البرق ** وابرق الرجل ذا لمع بسیفه ** وابرقت الناقة وبرقت اذا شالت بذنبها وتلقحت ولیست بلاقح فهی بروق ومبرق ونوق مباریق ** برقیة اللبن تصب علیه اهالة او سمن قلیل برائق ج ** ویقال برقوا الماء بزیت ای صبوا علیه زیتا قلیلا ** وبرق لنا فلان طعاما بزیت او سمن برقا ** براق بالضم نام ستوری که رسول علیه السلام در شب معراج بروی نشست برق بالتحریک خیره شدن چشم (عع ک اف ۲) ومنه قوله تعالی فاذا برق البصر ای تحیر فلم یطرف ودوبره گردن کلم گوسپند از شیر دن بروقة وآن گیاهی است وفی المثل اشکر من بروقة لانها تخضر اذا رأت السحاب ** تبریق چشم نیکو گشادن وتیز نگریستن ابریق بالکسر معروف اباریق ج وهو معرب ** شمشیر نیک درخشنده ابرق خاک با ریگ وسنگ گل آمیخته وکذلک برقة بالضم وبرقاء رسن ج وزنگ ار ** کل شیء اجتمع فیه سواد وبیاض فهو ابرق حتی انهم یسمون العین برقاء ** بارقة درخشش ونام قبیله از یمن وجائی نزدیک کوفه بارقة شمشیر برق بالتحریک معرب بره ** برقان بالکسر والضم ج ** استبرق دیباه سطبر وهو معرب وتصغیره ابیرق ** برزق ** برازیق ** رابع حروفه بالزاء المعجمة جماعات مردم وسپاه ** بشق ** مبرنشق ** شادمان ابرنشق الشجر ای ازهر ** بزق ** بزاق ** بالضم وبصاق خدو بزق مصدر منه (عع ف اص ۲) ** بسق ** بساق ** کذلک بسق مصدر بسوق بلند شدن درخت ومنه قوله تعالی والنخل باسقات وبزرگ شدن کسی برادران خود (عع ف اص ۲) ابساق شیر در آمدن پستان پیش از نتاج ناقة مبسق نعت منه ونوق مباسیق ** بصق ** بصاق ** بزاق ایضا ونوعی از خرما بصوق خدو انداختن (عع ف اص ۲) بصاقة القمر بالضم سنگ سپید درخشان ** بطق ** بطاقة ** بالکسر رقعة توضع فی الثوب فیها رقم ثمنه لغة اهل مصر ** بطرق ** بطریق ** بالکسر سرهنگ ومرد مبارز معرب بطارقة ج ** بعق ** بعاق ** بالضم ابر فرو ریزنده سخت بعاق تبعق سخت فرو ریختن ابر باران را ونا گاه فرود آمدن

چیزی بسیار وفی الحدیث ان الله تعالی یکره الانبعاق فی الکلام ورحم الله عبداً اوجز فی کلامه * تبعیق شکافتن چیزی * وفی الحدیث یتبعقون فی الکلام ای یتوسعون فیه
وایا را * ویقال عقاب بقفاة مثل عنقفاة * بقق * بقبقه بق بق کردن و نام جائی * بقاق و بقاقه مرد بسیار گوی ومنه البقباق للمبالغه * بقباق مثله * وابق الرجل ای کثر کلامه *
بقبقه بانگ کوزه ومنه بقبوق الکوز * وبقت المرأة وابقت ای کثر ولدها * وبقت السماء ای جادت بمطر شدید * بلق بالتحریک سپید و سیاه بلقة بالضم پیسی * ستور ابلق * بلقان منه
* ابلقاق ابلق شدن اسپ * وفی المثل یجری بلیق ویذم * وهو اسم فرس کان یسبق الخیل ومع ذلک یعاب * ابلق نام حصاری فی المثل تمرد مارد وعز الابلق وهما حصنان
قصدتهما الزباء ملکة الجزیرة فلما لم تقدر علیهما قالت ذلک * بلق نام شهر مصر و خانه از شیشه ونحوه * وجماعت * بلقاء شهری بشام * بلق تمام کشادن در را (عع ف اص ۲)
ابلاق کذلک * انبلاق کشاده شدن * بلوقه بالفتح والتشدید بیابان * بلالیق ج * بلیق * بلاثق * تهاهای گرد آمده در سیل * یلمق یلعق * نوعی از تره (؟)
بنق * بنیقة بغلتک پیراهن * بنیقات و دائره سینه اسپ * بندق * بنادق * تیشتین گوی گلین که اندازند بندقة یکی بنادق ج * وفی المثل حذا
حذاو ارکه بندقة بندقة قبیله ایمن * بوق * بوق * بالضم معروف یعنی نای بزرگ و چیزی باطل یقال صاحبهم بوقة منکرة وهی دفعة من المطر تجیت ضرنة
بالقیه سخت یقال باقتهم البائقة بوائق ج * وفی الحدیث لایدخل الجنة من لا یامن جاره بوائقه ای ظلمه وغشمه وغوائله وشره بوق مصدر منه (عع ف اص ۲) بوق نخستی
انباقت علیهم بائقة مثل انباجت ای انفتقت * وانباق علیهم الدهر ای هجم علیهم بالداهیة کما یخرج الصوت من البوق * باقة بنداره * بهق * بهق * بالتحریک سپیدی
پلیس من البرص (ضمیمه) بوق * بکسو رسیدن بلا (عع ف اص ۲) یقال باقتهم الداهیة وانباق علیهم الدهر ای هجم علیهم بالداهیة * بخدق
کعصفر سبغول * باخریق * وهی منها الفقیه الورع عبدالرحیم بن عمرو بن عثمان الباخریقی کان له ید فی البقائع الحکم بارادمه * بخنق * کجندب وعصفور
گوی که دختران سر معجر کنند و هر دو طرف آن از زیر زنخ بندند تا دامنی از روغن آلوده نشود و بر دهن هم گرد نرسد و برقع خرد و کلاه کوچک بچادر مانندی کرد گرد
زنخ باشد * بادرقه * بالدال والذال رهبری سید رق سمناه * باذق * بکسر الذال و فتحها شیره انگور اندک طبخ یافته و تیز گشته معرب باده و حاذق باذق واباذق
بیاذقه پیادگان بیدق یکی بیذق * نماد سیفر (؟) و کوچک سمک * بذرق ج * البذقة کمحدثة من کلامه افضل من فعله * بشیق * کزنبیل لایی نهر نوعی از سمار و غ
که دراز و سرخ باشد یا خرد سیاه و بنو بزیق بطن من العرب و بزیق رجل من بنی سعد * بستق * کجعفر خدمتگار بستقان صاحب باغ یا باغبان بستوقة
بالضم ظرفی است سفالینه معرب بستو * بشقه بعصا * بعصا زد او را (عع ک اف ۲ و ف اک ۲) وبشق فلان تیز نگریست وفی الاستسقاء من البخاری بشق
المسافر ای تاخر ولم یتقدم او حبس او ملّ و عجز عن السفر لکثرة المطر کعجز الباشق عن الطیران فی المطر او عجز عن الصید فانه ینفر ولا یصید والصواب لثق و بثق
باللام او مشق و باشق کصاحب باشه وآن پرنده شکاری و بشق وهی است بجرجان ابشاق وهی است بمصر صعید * بعقه * برآمدن آب از کناره شکسته حوض یا نهر ویقال
تبثقت المیاه من الحوض اذا انکسر منه ناحیة فخرج منها الماء * بعزق الشیء * پراگنده کرد آن را * بلصق * بنهانی و مکر طلبیدن چیزی و زنی که جستن مردم * بلهق
کجعفر فصیح و بالکسر زن بسیار گو و سخت سرخ * بصلق مثله * بنارق * دهی است از مضافات نهر باره و بنیرقان دهی بمرو * بهلق * کزبرج وجعفر و عصفر زن
سخت سرخ بسیار گوی بیحرده و قبیله از عرب بالکسر مرده یا زن لتنگ بیقرار و جاء بالکلمة بهلقا بالکسر و بالفتح یعنی رو برو بی پرده حرف زد و البهالیق الاباطیل و کجعفر بهلقة
تکبر کردن والا فیدن و حرف زدن دروغ گفتن * تبهلق مثله * جامع بهلیق مسجدیست جامع بجانب مغرب بغداد * بیقیه * بالکسر نباتیست در ازار عدس کشته را ریده و قوت
کفوه جید للمفاصل و البقلة والنقیق بیقه بالکسر دانه است سبز مانند از کرسنه و آن را ان ساخته و جوشانیده بجویند و علف گاو هم میشود * فصل التاء * تاق * تاق
پر شدن مشک از آب (عع ک اف ۲) آتاق سقاء منه و پر خشم شدن فی المثل انت تئق وانا مئق فکیف نتفق * تئق شتابنده بدی تاقة بالتحریک بمعنی غضب و شتاب
بیک یقال بی تاقة * تسرق * تریاق * بکسر التاء تریاک یعنی پادزهر و تسمی الخمر تریاقا * ترقوه بالفتح چنبر گردن یقال ترقیت الرجل ترقاة ای اصبت ترقوته * توق
توق توقان آرزومند شدن (عع ف ص ۲) یقال النفس تتوق الی المنزل * (ضمیمه) تیفاق الکعبة بالکسر و برابر کعبه موضعه
(وف ق) تفروق * بالضم دنباله خرما * قرب تعتاق * سیر شیر آب که جلد باشد و تعاتق و تعتق مثله تعتقه جنبش و بحت سیر تعتق من الجبل ابر و فیادا
و تعتقت عینه یعنی چشم به مغاک فرو شد * تلق * کزبرج پرنده است آبی * فصل الثاء * ثدق * ثدق المطر ای جد سحاب ثادق و واد ثادق
ای سائل * و ثدقا ایضا اسم فرس * ثرق * ثعروق * بالضم جمع خالتفاریق جن * وهی قماع البسر و غیره * (ضمیمه) ثبق العین ای اشک چشم
زود آمد (عع ف اک ۲) ثبق النهر ثبقا و ثبوقا ای فاشت شد و آب آن فراوان شد * ثروق * کجعفر وهی است بمکه قبیله از روم * ثعثق * پزشک (؟)

بجنبے گفتار کرد ﴿فصل الجیم﴾ جردق ٭ الجیم والقاف لا تجتمعان فی کلمة واحدة من کلام العرب الا ان تکون معربا او حکایة صوت نحو الجردقة ٭ معرب گرده ٭
جرمق ٭ جرموق بالضم بر موزه پوشند چیزی امقه گروهی از عجم که بموصل ساکن بودند ٭ جبیق ٭ جوسق ٭ کوشک ٭ جلق جلبق ٭ بکسرتین و تشدید اللام موضعی
در شام جوالق جوال جوالق بالفتح و جوالیق ج ٭ جلهق ٭ جلاهق ٭ کمان گروهه و جولاه یعنی بافنده او یک دوک ریسمان و پارسی آنرا گویند جلیوق
جنبق ٭ بانگ در که باز و فراز شود ٭ جنق ٭ منجنیق ٭ معروف و هو معرب من جه نیک یعنی فلاخن بزرگ و هی مؤنثة و وزنه منفعلیل من قولهم کنا نجنق
مرة و نرشق اخری والجمع منجنیقات وقیل هی فنعلیل المیم من نفس الکلمة لان جمعها مجانیق و تصغیرها مجینیق و لانها لو کانت زائدة والنون زائدة لاجتمعت زائدتان فی
اول الاسم و هذا لا یکون فی الاسماء ولا فی الصفات التی لیست علی الافعال المزیدة ولو جعلت النون من نفس الحرف صار الاسم رباعیا و الزیادات لا تلحق بنات
الاربعة اولا الا الاسماء الجاریة علی افعالها نحو مدحرج ٭ جوق ٭ جوقة ٭ گروه مردم (ضمیمه) جوبق کجوهر و بضم اوله دهی است بنواحی نسف در
ماوراء النهر منها احمد بن علی بن طاهر الجوبقی الادیب ٭ موضعی است بروشاهجان منه ابوبکر مسیم بن علی الجوبقی و جوبقة موضعی است بنیشاپور منه محمد بن احمد بن ایوب الجوبقی
٭ جشنقة ٭ بالضم و فتح الباء زن بد ٭ جابلق ٭ شهریست بمشرق تقدم جابلس (جاثلیق) بفتح الثاء رئیس للنصاری فی بلاد الاسلام بمدینة السلام و یکون تحت یدی بطریق انطاکیة ثم المطران تحت یده ثم
الاسقف یکون فی کل بلد من تحت المطران ثم القسیس ثم الشماس ٭ جرذقة ٭ بالفتح نان گرده معرب ٭ جورق ٭ بالفتح شترمرغ نر رجل جراقة بالضم مردانا
و ما علیه جراقة لحم ای شیء منه ٭ جوزق القطن ٭ غوزه پنبه معرب ناحیه ایست بنیشاپور منها محمد بن عبدالله صاحب المتفق و المختلف دهی است بهرات منها
بن احمد المحدث و جوزقان دهی است بهمدان و گروهی است از کردان ٭ جعبق ٭ کجعفر نام شخصی ٭ جعفلیق ٭ بالفتح زن بزرگ ٭ عجوزه ٭ جفلق ٭ کجعفر
زن کننده پیر بسیار گوشت و الجفلقة فی الکلام و المشی المرأة ٭ جقة ٭ بالکسر شترماده پیر و جق الطائر پرنده پیخال کرد ٭ جلوبق ٭ کسفرجل زر دیست از جنس
مهره و مهره فرا دکننده جلبقه بالفتح بانگ فریاد ٭ جلنفق ٭ کجعفر دار ابزین و آن تکیه گاه و دکانست که پیش در و جز آن سازند ٭ جلماق ٭ بالکسر زنی که بدان
کمان پیچیده شود و جلبقها عصب علیها الجلماق و الجلامق من الاقبیة الیلامق یعنی قباها ٭ جلیقة ٭ بالضم زن بد خلق ٭ جنفلیق ٭ بالفتح جعفلیق یعنی
زن بزرگ ٭ جهبوق ٭ بالفتح پیخال موش ٭ ﴿فصل الحاء﴾ ٭ حبق ٭ حبق ٭ بالتحریک پودینه حبق بکسر تیز دادن (ع ف اک ۲) یقال حبق حبقا
٭ عذق الحبیق نوعی از خرما تباه و فی الحدیث انه نهی عن لونین التمر الجعرور و لون الحبیق یعنی فی الصدقة ٭ حبلق بتشدید اللام گوسپند ریزه ٭ حدق
حدقة ٭ سیاهی چشم حدق حداق ج ٭ تحدیق تیز نگریستن حدیقة مرغزار یا درخت قوله تعالی و حدائق غلبا و بوستان با دیوار و حدقوا بالرجل و احدقوا
به ای احاطوا به ٭ حندقوق سپست و شتی حدلقة بزیادة اللام مثل التحدیق ٭ حدلق ٭ حدلقة ٭ مثال هدبة حدقه بزرگ چشم خانه یقال اکل الذئب
من الشاة الحدلقة قال ابو عبیدة هو شیء من جسدها و ادری ما هو و قال ابو الحسن اللحیانی هو العینین ٭ حذق ٭ حذق ٭ بالکسر حذاقة بالفتح زیرک حذق
حذاق زیرک شدن و نیکو دریافتن کودک (ع ف اک ۲) و حذق بالکسر لغة فیه یقال حذق الصبی القرآن ای مهر فیه ٭ و یقال للیوم الذی یختم فیه القرآن هذا یوم
حذاقه ٭ و فلان فی صنعته حاذق باذق اتباع ٭ حذق بریدن و گزیدن تیزی و ترشی سرکه زبان را ترش شدن (ع ف اک ۲) حذیق مقطوع ٭ حذاقی بالضم
مرد تیز زبان کشاده کلام حذلقة تحذلق و حذو زیرکی کردن ٭ حرق ٭ حرق ٭ بالتحریک آتش یقال فی حرق الله ای فی نار الله و سوختگی جامه از کوفتن گاذر حرق
سوختن (ع ف اک ۲) و بسایدن دندان بر هم از خشم (ع ف ض ۲ و ک ۲) یقال یحرق نابه ای یحکه حتی یسمع له صوت و یحرق علیک الارم غیظا ٭ احراق
تحریق نیک سوزانیدن محرق لقب حرث و هو ملک من العرب یقال له عمرو بن هند فسمو محرق لتحریقه مائة نفر من بنی تمیم کانوا آعادیه ٭ تحرق احتراق سوخته شدن حرقة بالضم
سوزش حریق سوخته و سوزش حرق شعره بالکسر ای تقطع و نسل فهو حرق الشعر و الجناح ٭ و سحاب حرق ای شدید البرق ٭ و ماء حراق بالضم آب سخت شور و فی
حراق بعده و ایضا اذا کان یحترق فی عدوه ٭ حراق حراقة بالضم سوخته چقماق و العامة تقوله بالتشدید حرق و قار لغة فیه ٭ حراقة بالفتح و التشدید کشتی که نفط
انداز او آلت نفط اندازی در وی دارند حارقان و سر سرین محروق سر سرین گسسته حرقفان نام دو معروف تمیم بن قیس و سعد بن قیس حرقة آشام کرم یقال جارت بی
فلان بالحمیش الا حراق ٭ حارقة من النساء ضیقة الفرج و فی الحدیث علی رضی الله عنه خیر النساء الحارقة ٭ حرقان بالضم برکه بگرسوزان محارقة مجامعت ٭ حزق
٭ حزق ٭ حزقة بالکسر گروه مردم و مرغان و زنبور و جز آن فی الحدیث کانها حزقان من طیر صواف حزق ج مثل فرقة و فرق ٭ حازقة ٭ حزیق ٭ حزیقة کذلک ٭
حزق ٭ ستیس بستن و آگندن کام تنگ نهادن و فی کلامهم حزقة حزقة ترق عین بقة ترق اصرا لترقی ٭ حزق بر بستن (ع ف اک ۲) تحزق فرو سخت

بخیل حازق آنکه موزه برپای او تنگ باشد یقال لا رای لحاقن ولا لحازق ٭ حازوق نام مردی ٭ حزقة برتنه خواب حزاق بالکسر مثله ٭ حزرق ٭ حزرقة تنگی تنگ کردن بند کسی تحزیق درتنگ بند بانده ویقال بتقدیم الراء علی الزاء ایضاً ٭ حقق حق خلاف باطل و سزاوار و درست و راست و واجب حقوق ج ٭ حقة بالضم
یقال فی حقّه ای حقّی او حقیقة چیزی یقال ما عرف الحقّة منه هر ب ٭ وقولهم لحق لا آتیک هو یمین للعرب یرفعونها بغیر تنوین اذا جاءت بعد اللام واذا لم
تدع اللام قالوا حقاً لا آتیک ٭ ویقال کان فی لک عند حق نقاحها و حق نقاحها بالکسر ایضاً ای حین ثبت ذلک فیها حقة بالضم ای مردمیت حق حقق حقاق ج ٭
حق بالکسر شتر لیسان چارم درآمده ٭ حقة و حق ایضاً مونث و فی الجمع حقاق و حقق و جمع الحقاق حقق مثل کتاب و کتب حقائق جمع الجمع ایضاً ٭ وقیل جازت الناقة الحق
اذا جازت السنة ولم تلقح ٭ واتت الناقة علی حقها ای الوقت الذی ضربت فیه عام اول ٭ ویقال سقط فلان علی حاق راسه ای وسط راسه وجئته فی حاق الشتاء
ای فی وسطه ٭ الحاقة قیامت ومحاقة ای خاصمه وادعی کل واحد منهما الحق فاذا غلبه قیل حقه ٭ ویقال انه لنزق الحقاق بالکسر ای خصومة ٭ تحاق خصومت
کردن و حقاق خصومت کردن وکسر باهم یقال حاق فلان فلان و لا یقال للواحد کما لا یقال اختصم للواحد ٭ وحق الفرس ای ضمر ٭ وطعنة محتقة ای لا زیغ فیها وقد
تقفت ٭ ویقال مرّ فلان لصیده فاحتق بعضاً ونزم بعضاً ای قتل بعضاً و افلت بعضاً جریحاً ٭ حق راست کردن سخن و وعده ٭ ونیز کردن خبر کسی (ع ع ف ا ص ۴)
یقال حققت حذره و حققته اذا فعلت ما کان یحذره ٭ وحققت الرجل حققته اذا اتیته ٭ وحققت الامر وحققته اذا تحققته ای صرت منه علی یقین ٭ ویقال حق لی ان
یفعل کذا و حقیق ان یفعل کذا ٭ وحق لک ان تفعل کذا ای انت حقیق و محقوق ای خلیق له و سزاوار و اسکه ان الجمع احقاء و محقوقون ٭ حق ایضاً وجب شدن (ع ع ف ا
ک ۲) احقاق سزاوار شدن ٭ استحقاق سزاوار شدن ٭ تحقق راست کردن ٭ تحقیق درست و راست کردن کلام محقق ای رصین ٭ وثوب محقق ای محکم النسج ٭ حقیقة الشیء خلاف مجاز
و هرچه وجب به کسی حمایت آن یقال فلان حامی الحقیقة و علم الحق که نجوی کنند ٭ و چپ سمیها یامی جای سمهای دست نهند در رفتن حقق مصدر منه ٭ محققه بلندیه شیء از
اسپ بهت و پای را چسپان نهدن در رفتن ٭ ویقال شر السیر الحقحقة ٭ ویقال بعد السیر فی اول اللیل نهی عن ذلک ٭ حلق حلقة بالفتح ٭ حلقة الباب و حلقة القوم
جمعه حلق بفتحتین علی غیر قیاس یقال حلق مثل بدره و بدر ویقال للواحد حلقة بالتحریک و الجمع حلق و حلقات و جمع الحالق حلقة یقال هم حلقة للذین یحلقون الشعر ٭
حلق بسکون اللام النانی ای گلو و حلقوم کذلک حلوق ج ٭ و موی ستردن و حلق کردن (ع ع ف ا ک ۲) حلوق بالکسر نام ملک ٭ و یقال ایضاً تحلیق بالغة فی
الحلق و بلند رفتن مرغ در بلواو بشکل حلقه داغ کردن ستور احلق نام مرد محلق بکسر المیم گلیم درشت حالق پستان پرشیر حلق حوالق ج ٭ ونام کوه بلند و درخت کوه
بلند ویقال جاء من حالق ای من مکان مشرف ٭ و قولهم لا افعل ذلک ما حالق ای کلها اللهن حلق شعراً ٭ ویقال عند الامر یتعجب منه خمشی و حقی حلقی ای عقری
کانه من الحلق و العقر و الخمش و هو الخدش و فی الحدیث انه صلی الله علیه وسلم حین قیل له ان صفیة بنت حیی حائض فقال عقری حلقی ما اراها الا حابستنا قال ابو عبید
هو عقراً حلقاً بالتنوین ای عقرها الله بالعقر و وجع فی حلقها ٭ احتلاق سترده شدن یقال حلق معزه ولا یقال جز لانه فی الضأن ٭ شعر حلیق ولحیة حلیق ولا یقال
حلیقة ٭ حلاق مرگ مثل قطام بنیت علی الکسرة لانه حصل فی هاء العدل والتانیث و الصفة الغالبة و هی معدولة من حالقة ٭ حلاقة المعزی بالضم ما حلق من شعره مجلوق
حلاق مرد حلیق حلاق بالکسر اسم فی حلق یقال ان اسمه لحلیقه حلاق ٭ تحلیق حلقه نشستن مردمان و یوست رفتن و برشدن ٭ اسپ بر آسمان کردن (ع ع ک ا
ف ۴) یوم تحلاق اللمم یوم لتغلب علی بکر بن وائل ٭ حلقان بالضم تمر ای نیم رسید محلق کذلک حلقانة محلقة یکی ٭ یقال لا حول ولا قوة الا بالله لقیتین ٭
حمق حمق بالضم و ضمتین بی عقلی و نکوبی (ع ع ک ا ف ۴) حمق بغت منه حماقة ایضاً مصدر منه (ع ع بفتحها) احمق بغت منه و کاسد شدن بازار مرحق
الحمق نام مرد و امراة حمقاء و قوم حمق و حمقی و حماقی و نسوة کذلک ٭ البقلة الحمقاء رخت خرفه و هی الرجلة ٭ احماق احمق یافتن کسی ٭ و بچگان احمق زادن یقال
احمقت المراة فهی محمق و محمقة ٭ حماق بالکسر زن بسیار احمق زاینده ٭ تحمیق به حماقت نسبت کردن ٭ محامقة بکوبیکار ای اداء استحماق احمق شمردن ٭ تحامق خویشتن را احمق
ساختن ٭ انحماق کاسد شدن بازار ٭ انحمق الثوب اخلق ٭ حماق بالضم آبله که برایله مرانید ٭ حمقوق آبله ده ٭ حملق حملاق الحمین ٭ بکسر باطن اجفانها الذی یسود ٭ الکحل و الجمع
الاجفان من باطن المقلة ٭ حملق الرجل ای فتح عینیه و نظر اشد النظر ٭ حنق حنق بالتحریک خشم حناق ج خشم گرفتن (ع ع ک ا ف ۲) حنیق بغت منه احناق
بخشم آوردن و بار شدن کرمیان شتر ٭ حنوق حماد محلق حنق بار کیف الاغنت از هنوز شی حانیق شتر ان لاغر ٭ حوق حوق ٭ رنینی جا ٭ (ع ع ف ا ص ۴) حوقاً
بالضم خاکروب ٭ محوقه جاروب ٭ حوق بالضم کرانه ٭ حیق ٭ ... و احیق ... (ع ع ف ا ک ۴) ... الحیوق المکر السیئ الا باهله ... قوله
بهم ... ای حاط بهم و نزل (منتخب) ... حبلق حبلق ... گوسفند ... خرد ... ٭

حدیق * کعصفور کوتاه گردانداام * حذرقة * بضم الحاء والراء وشدّ القاف خرزیٔه که نوعیست از قلبه * حذلق * اظهر الحذق وادّعی اکثر مما عنده تحذلق
مثله * حزرقة * تنگ کردن وحبس المحزون * حزولق * بفتحتین کوتاه فراهم اندام * حفلق * کعلس وجعفر مرد ناتوان گول * حلفق * کعصفور از ازنز
جلفق مثله و تقدم * حمرقة * بالحبشیة یقال لها علی البنات حمرقة * حندقوق * دیو آیست آن تره ایست یقال لها الذرق حندقوق بضم القاف وفتحها مثله
وقد تکسر الحاء فی الکل ایضا مرد دراز مضطرب گول * فصل الخاء * خبق * رجل خبق * مثل هجف دراز وان شدّت کسرت الباء اتباعا للخاء فرس خبق خبق
ای طویل سریع * خبقی نوعی از دویدن * خدرق * خدرنق * عنکبوت والجمع خدارن بحذف القاف * خذق * خذرق * سرگین و سرگین افگندن
مرغ (عع ف اض ۲ وک ۲) مخذقة کون مرغ * خرق * خرق * درانیدن تخریق کذلک * تخرّق انخراق دریدن یقال فی ثوبه خرق وهو
فی الاصل مصدر * خرق ایضا زمین فراخ خروق ج * وبریدن مسافت خریق زمین بسیت علامت نا خُرق ج * وباد سرد سخت وزنده وقیاسه خرقة بالتاء * اخراق
الریح گذشتن باد مخترق یا گذر منخرق کذلک * خرق بالکسر جوانمرد تخرّق فراخ دستی کردن و کرم ودروغ گفتن از خود خرّیق مثال فسیق نیک کریم خرقة پاره وجامه
پاره زده ذو الخرق نام مرد شاعر مخراق بالکسر ثوب یلف لیضرب وورد وفی الحدیث البرق مخاریق الملئکة * وفلان مخراق حرب ای صاحب حرب یخفّ فیها مخرقة دروغ
گفتن خرق بالتحریک سرگشته شدن از بیم یا از حیا (عع ک اف ۲) خرق نعت منه * وخرقة ای دهشة * خرق ایضا گول شدن خرق بالضم گولی اخرق خرقاء نعتان
منه * وفی المثل لا تعدم الخرقاء علة ومعناه ان العلل کثیرة موجودة تحسنها الخرقاء فضلا عن الکیّس * خرقاء ایضا نام زنی * مغرقه و بیش کم درگوش وشکاف کرده باشد ریح
خرقاء باد سخت * خریق * خرنقت الثوب وخرنقته ای شققته وقطعته * ویقال جاء فلان یخرباقه ای فی ضرطه * خرباق بالکسر ایضا نام مردی از صحابه * خریق
عملا ای افسده * خریق نوعی از دویه مخرنق مرد سر فرو افگنده وخاموش وفی المثل مخرنق لینباع ای لیثب اذا اصاب فرصة فمعناه انه سکت لداهیة یریدها * خرنق
خرنق * بکسرتین بچه خرگوش و نام زن شاعره ارض مخرنقة زمین بچه خرگوش ناک * خورنق نام کوشکی بعراق که آنرا نعمان الاکبر نهاده بود * خزق خزق * نیزه
زدن بهدف رسیدن تیر (عع ف اک ۲) خازق سنان یقال هو افضل من جازق وتیر بهدف رسیده وخزقتهم بالنبل ای اصبتهم بها * خسق * خاسق *
لغة فی خازق * خفق خفق * خفقان جنبیدن علم * (عع ف اک ۲ ض ۲) وطپیدن دل وسراب برق و باد خفقت الریح دویها واما قول رؤبة لماع الخفق
فانما حرکه للضرورة * خفق سر جنبانیدن از خواب غنودن (عع ف اک ۲) وفی الحدیث کانت رؤوسهم تخفق خفقة وبه نعل در نهیبن و بدره زدن کسی را مخفقة دره
وبپهنا شمشیر زدن مخفق شمشیر پهن وسپر جنبیه پهن باشد زدن و پریدن مرغ خفاق روی وروشن ستاره بقیر شدن در غنیمت صید باز گشتن غازی وصیاد ویه ادبا
گشتن جوینده. و بال زدن مرغ در پریدن و خفق الرجل ثنو ای لمع * خفوق فرو شدن ستاره یقال رأیت خفوق النجم ای وقت غیبوبة الثریا * خافقان مشرق
ومغرب خفاق پهن یتیق قد مستحسن مایلی مراة خفاقة الحشا ای خمیصة * فلاة خیفق ای واسع * فرس خیفق سریعة جدا * ظلیم خیفق کذلک * خفیفق سختی وزن لیس بسبک و نیک اندام
یقال ابنة خنفقیق * خنفقیق خفوق * مادة حرکیه از فرج و آواز ... خفیق آواز کردن فرج و علامت قضیب اسپ (عع ف اک ۲) خفقة آواز
فرج وقضیب اسپ واخفقت البکرة اذا اتسع خرقها * خقوق وخقوق بالضم کفتگی زمین وفی الحدیث فوقصت به ناقته فی اخاقیق جرذان ای شقوق فی الارض *
خق بالضم حوض خشک * خلق * خلاق * اندازه کردن چیزی از بریدن * قال الحجاج ما خلقت الافریت و ما وعدت الاوفیت و آفریدن آفریده و آفریدگار
ودروغ برافتن (عع ف اض ۲) ومنه قوله تعالی وتخلقون افکا و یقال انه وقصید مخلوق ای منحول * خلیقة نهاد و آفریدگان خلائق ج * یقال هم خلیقة الله وخلق الله
ایضا وهو فی الاصل مصدر * خلقة بالکسر آفرینش خلیق تمام خلقت وسزاوار وخوگیر خلاقة سزاوار آمدن و قد خلق لذلک بالضم * مخلقة لذلک ای مجدرة له * مخلّق
تمام خلقت سحابة مخلقة خلیقة ای فیها اثر المطر * مضغة مخلّقة ای تامة الخلق * والمخلّق القدح اذا لیّن * اختلاق دروغ برساختن قوله تعالی ان هذا الا اختلاق * تخلّق تکلّف
وایضا خو گرفتن و خوشبوی شدن خلوق بالضم و بضمتین خوی یقال خالص المؤمن وخالق الفاجر * خالقه خوی نیکو ورزیدن خلاق بالفتح بهره یقال لا خلاق له فی الآخرة
اخلق ای املس مصمت * صخرة خلقاء ای لیس فیها وصم والاکسر * وخلقاء ایضا زن بستر فرج ای رتقاء * خلق بالتحریک کهنه ثوب خلق ملحفة خلق یستوی فیه المذکر والمؤنث لانه فی
الاصل مصدر خلقان بالضم ج * ملحفة خلیق تصغیر بلا هاء لانه صفة والهاء لا تلحق تصغیر الصفات کما تقول نسیف فی تصغیر امراة نصف * خلوقة کهنه شدن (عع
بضمها) اخلاق کهنه شدن و کردن لازم ومتعد وکهنه پوشانیدن یقال اخلقته ثوبا ای کسوته ثوبا خلقا * ثوب اخلاق بالفتح اذا کانت الخلوقة فیه کله کما یقال برمة
اعشار وارض سباسب * خلوق بالفتح بوی خوش تخلیق طلا کردن بوی خوش زعفران و تمام خلق گردانیدن خلیقاء من الفرس کالعرنین من الانسان * خلوق سحاب

ای استوی و یقال جعلها خلیقا للمطر و خلوق الرسم ای استوی بالارض ❊ **خنق** **خنوق** ❊ بکسر النون خبه کردن (مع ف ض ۲) تخنیق کذلک ❊ اختناق انخناق
خبه شدن تخنق بالتشدید خبه مرده، وجای خبه کردن از گلو خناق بالضم علتی و بیماری خبه خناق بالکسر رسن که بدان خبه کنند مخنقة گردن بند جمیل خانق کوچه باریک
مخنق تنگی جای ❊ **خوق** **خوق** الفرخوق بالتحریک گرد و فراخ شدن مفازة خوقاء و بیر خوقاء ای واسعة ❊ بعیر اخوق و ناقة خوقاء ای جید ❊ خاق
باق بالضم الفرج لسعتها و هو مبنی علی الکسر مثل خاز باز ❊ (**ضمیمه**) **خبراق** بالکسر تیزده و خبرق الشئ شگافت آنرا ❊ **خدنق** عنکبوت تنبنده یا تنننده گلا
خذرنق ❊ مثله ❊ جعل خذراق بالکسر و مخذرق مرد بسیار ریخ زننده خذراق بالضم آبی است شور مرعرب را اکثا میدانش موجب ریخ زدن میشود ❊ **خرفق**
بالفتح شور با خربدق نام شخصی ❊ **خرفق** بالفتح خردل اغتشامیة و بمصر یعرف بحشیشة السلطان و هو نوع من الحرف عریض الورق خرفقة خموشیدن اخرنفا
شد ❊ **خزرانق** ❊ بالضم پارچه پاره پارچهای سپید خزرنق کسیه جل تننده ❊ **خشتق** ❊ کجعفر کتان یا ابریشم یا پارچه پاره که زیر بغل باشد معرب خشتچه ❊ **خنبق**
کقنفذ مرد زفت تنگدل ❊ **خندق** ❊ کجعفر کنده و آن پیغار یکه گرداگرد شهر پناه باشد و محله است بجرجان منها کامل بن ابراهیم المحدث ❊ و دیهی است بیاب جاهر
منها موسی بن عبد الرحمن و حفیر بسابور الملک بسبریة الکوفة و ابن ایاد الدبیری اجری و تخندق کنده را کندید ❊

فصل الدال

❊ **دبق** ❊ **دبق** ❊
بالکسر سریشم که بدان گنجشک را شکار کنند دبوقا و غدره دابق نام شهری و الاعلب علیه التذکیر و الصرف ❊ **دحق** ❊ **دحیق** ❊ زور و قد دحقه الناس ای
لا یبالی به (مع بفتحها) و یقال ایضا دحقه الله و سحقه ❊ دحقت الرحم ای رمت بالماء فلم تقبله ❊ و یقال قبح الله اما دحقت به ای ولدته ❊ دحوق ناقه که رحم
وی بیرون آمده باشد بعد از ولادت اندحاق بیرون افتادن رحم ❊ **درق** ❊ **درقة** ❊ خوجین سپر درق ❊ درق ❊ دریاق لغة فی تریاق ❊ درنوق کوچک
و یقال اذان در درق و درادق و یقال الصغار الابل ایضا درق و هو الصغار ایضا من کل شئ ❊ دورق پیمانه شراب و هو معرب من الفارسی ❊ **دسق**
مدسق ❊ اسرع فی السیر ❊ و یقال اذ دلق مرسلا ای اخرنشد ❊ **دسق** ❊ **دسیق** ❊ سپید سراب و حوض آب یقال طارت الحوض حتی
دسق ای سال اوه ❊ دسیق ایضا طشت خوان و هو معرب ❊ **دشق** ناقة **دمشق** ای سریع جدا و کذلک ناقة دمشق مثال زبرج و هو ایضا اسم واه
انشام ❊ **دعق** ❊ **دعق** ❊ سپردن و کوفتن کردن راه و برانگیختن و راندن (مع بفتحها) یقال دعق الطریق فهو مدعوق ❊ و یقال دعقت الابل الحیز
ای ثلمته من جوانبه دعقة جماعة من الابل ❊ تنبع احیق اسپان که مردم را فرو کوبند بجنگ ❊ **دعشق** ❊ دعشوقة ❊ جانوری ❊ **دعفق**
عیش **دعفق** ❊ بالفتح ای واسع ❊ دعام دعفق مخصب ❊ **دفق** ❊ **دفق** ❊ بخیتن آب (مع ف اض ۲ و ک ۲) ماء دافق ای مدفوق آب جهیده
کفوله سرکاتم ای مکتوم و هو من قولک دفق الماء مجهولا ❊ و یقال دفق الله روحه اذا دعی علیه بالموت ❊ و دفقت کفاه الندی ای تصبّابه شد و لکثرة ❊
اندفاق ریخته شدن تدفق کذلک ❊ سیل دفاق بالضم سیل که پر کند هر دو دیوار را ناقة دفاق بالکسر جهان رفتار ❊ دفق مثال صحت شتر تیز رو ❊ و یقال امشی فلان الدفقی
اذا اسرع ❊ سیل دفق فیتن نشتاب دفق بالتحریک بیرون آمدگی دندان شتر بعیر ادفق نعت منه ❊ و یقال جاء القوم دفقة واحدة بالضم ای برة واحدة ❊ **دقق**
دقیق ❊ باریک و هو خلاف الغلیظ ❊ دقاق بالضم کذلک ❊ دقاق بالکسر مثله و منه سمّی الدقیق ❊ اخذت دقه و جلّه ای قلیله و کثیره ❊ دقة باریک و باریک شدن
(مع ف ت ا ک ۲) استدقاق کذلک ❊ ادقاق ❊ دقیق باریک کردن و کوفتن و آرد بهم کردن دقیق ایضا آرد ❊ دقة بالضم خاک نرم که باد برد فتنشود ❊ دقوق ح
❊ و یقال اتیته فما اوقنی و لا اجلنی ای ما اعطانی دقیقا و لا جلیلا ❊ مدقة بالکسر هاون ❊ دقاق گرد آرد کردن مدق مدقة کوبه ❊ دقیق بیمیس کذلک ❊ اق بالفتح ح
و قد دقة آواز سم اسپ ❊ **دلق** ❊ **اندلاق** ❊ پیش شدن اندلق السیف ای خرج من غیر سل ❊ و کل ما ندر خارجا فقد اندلق ❊ دلق اغرا شیدن یقال دلقت
السیف من غمده ای ازلقته ❊ سیف دالق دلوق سلس الخروج من غمده ❊ دالق نام مرد ❊ و یقال للمعة فاندلقت اقتابه بطنه ای خرجت امعاؤه ❊ و اندلق السیل
والغارة علی القوم ای جهنم ❊ غارة دلوق و خیل دلق بضمتین بکسر شدید الدفقة ❊ دلوق ناقة دندان شکسته و پیری دلقا کذلک ❊ دلقم بالکسر مثله سیم اند
و یقال للناقة بعد البزول شارف ثم عوزم ثم لطلط ثم حیرش ثم جحمرش ثم دلقم اذا سقطت اسنانها ❊ دلق بالتحریک او وی معرب ❊ **دمق** ❊ **دموق** ❊
درآمدن بکسی ناگاه بی دستوری (مع ف ض ۲) و درآمدن صیاد در کنام ❊ و دمقت فاه ای کسرت اسنانه ❊ و اندمق علیهم البیت اذا دخل بغیر اذن ❊ و اندمق
الصائد فی قترته ایضا ❊ دمق بالتحریک باد معرب ❊ **دملق** ❊ **مدملق** ❊ بفتح اللام سنگ پایان بسم افزان کرده ❊ **دنق** ❊ **دانق** ❊ بفتح النون و کسرها
دانگی و هو سدس درهم و ربما قالوا الداناق و الدرهم در هام ❊ دنیق بیک گزش پیش نگاهی ❊ دنقة مسا کردن یقال الذی لقوا ❊ تدنق علیکم ❊ و تدنیق مشق آفتاب

بفرو شدن و بمعنای بفرو شدن چشم و پیوست گریستن * وودق * دوق * بالضم گولی یقال احمق مائق دائق وقد داق یدوق دوقا و دؤقا و دواقة *
دهق * دهق * بالتحریک شکنجه کردن و شکستن و بریدن (ع ع بفتحها) کأس دهاق بالکسر جام پر و دهاق پر کردن جام را و بر ریختن آب را و دهق شکستن و بریدن و همقة
شدن و ایضا تنگی و نرمی طعام و هر چه نرم باشد و منه حدیث عمر رضی الله تعالی عنه لو شئت ان یدهمق لی لفعلت ولکن الله عاب قوما فقال تعالی اذهبتم طیباتکم فی حیاتکم الدنیا
(ضمیمه) دیق * بالفتح ریختن آب * دحوق * کعصفور بزرگ شکم یا کلان خلقت * درخق * کسفرجل … است در مرد * درمق * کجعفر آرد سپید
سفید * درزق * کعنب دهی است بمرو ولیس تصحیف درق القریة المعروفة بها فیما حکاه الذهبی منها ابو جعفر الدرزقی شیخ السمعانی و نهاوهم والصواب درقة
بمرو منها … بن ختم و دهی است بپنج ده منها ابو جعفر محمد بن علی و دهی است بسمرقند منها ابوبکر احمد بن خلف و ثلث قری اخر بمرو و درزق العلیا و هی ایضا است بمرو
منها الحسن بن محمد بن جعفر * دوشق * بالفتح خانه میانه که نه خرد باشد و نه کلان یا شتر و فرک * دمق * بالفتح شکستن آبگینه و جز آن (ع ع ف ا ض ۲)
دعسق علیهم * بر آنان حمله کرد و دعسق الابل الحوض شتر حوض را پامال کرد و شکست آنرا و دعسق الجمال است شد روبهای شتران و الدعسقة فی المشی کالدعسقة
والاقبال والادبار والطرد جمیعا و لیلة دعسقة شب راز و دعسوقة بالضم دابه ایست خرد * دعشقة) گولی * دعلق * فی الوادی) دور رفت و دعلقة فرو مانده
جستن چیزی مدعلق بکار یاد رانده و فرو شونده * طرق دلق * کجعفر و قرطاس راه روشن و مر دلنقا ای سریعا در لقاء … * دمحق * کجعفر شیر
شب مانده و کفندقة … یعنی ظرفیکه دار وی در یلینی ریختنی دران نهند دمحوق بالضم کلان شکم و دمحق الثوب تر کرد پارچه را بآب ببس * دمحق فی مشیه)
در رفتار گرانی کرد * دهانقان * شهریست بنواحی مرو * دهرقة * شکست آنرا و دهرق اللحم دهرقة و دهراقا و بکسر گوشت را برید و استخوانهای آنرا شکست
و دهرقت البضعة … القدر اذا اغلت دهراق جوش آن و ختنه بد و رفتار یا لاتر از عنق * دهلقة * گستردن سوی جلد چارپا تا صاف شود * الدهنقة
الدهمقة فی معانیها * دیق * بفتح کج و مائل کردن چیز را برای کشیدن (ع ع ف ا ک ۲) * فصل الذال * ذرق * ذرق * بالضم او فتح ۲
سپست و شتی ذرق بالفتح سرگین مرغ و سرگین افکندن آن (ع ع ف ا ض ۲ و ک ۲) یقال ذرق الطائر و زرق بمعنی * اذراق رویانیدن زمین سپست
رالبن مذرق ای مذیق * ذعلق * ذعلوق * بالضم گیاهی * ذلق * ذلق * بالتحریک بی آرامی و بی آرام شدن و تیز زبان شدن *
(ع ع ک ا ف ۲) اذلاق بی آرام کردن و آب ریختن بسوراخ سوسمار تا بیرون آید تذلیق تیز کردن طرف هر چیز ذلق مجرای محور در بکره و تیزی زبان و تیزی سنان و تیزی
هر چیز و تیز شدن زبان (ع ع بفتحها) لسان ذلیق و ذلق و اذلق نعت منه * و یقال ایضا لسان ذلق طلق و ذلیق طلیق و ذلق طلق بضمتین و ذلق طلق بالضم و فتح اللام
فیها اربع لغات و کذلک ذلق اللسان و ذلق السنان ای طرفها * حروف ذلق حرفها که ادای آنها بزبان و لب بیرون آید و هی ستة ثلثة منها ذولقیة و هی الراء و اللام و النون
وثلثة منها شفویة و هی الفاء والباء والمیم * خطیب ذلیق و ذلق بکسر اللام فصیح زبان … ذلیقة مونث * ذلاقة تیز زبانی و فصاحت * ذوق * ذوق
ذواق و مذاق و مذاقة چشیدن (ع ع ف ا ض ۲) و یقال ما ذقت ذواقا ای شیئا * و ذقت ما عنده ای خبرته * و ذقت القوس اذا جذبت وترها و
علمت ما شدتها * اذاقة چشانیدن اذاقه الله وبال امره * تذوق پاره پاره چشیدن امر مستذاق ای مجرب معلوم * ذواق مرد ملول * (ضمیمه)
ذعقه * بانگ زد بروی و ترسانید او را (ع ع بفتحها) ماء ذعاق بالضم آب تلخ سخت که خورده نشود و ماء ذعاق در کشنده * ذفروق * بروزن
و معنی ثفروق * ذقذاق * تیز زبان که در آن … باشد * ذملق * کعملس چاپلوس مرد سبک * تیز زبان و شمشیر تیز و … ملقانی مرد جلد گو ذملقی مرد که
ذملقة چاپلوسی سخن کردن * فصل الراء * ربق * ربق * بالکسر رسن با گوشها که بره و بزغاله بندند ربقة یکی گوشه از آن و فی الحدیث خلع ربقة الاسلام
من عنقه * الجمع ربق و ارباق و رباق و فی الحدیث لکم العهد ما لم تاکلوا الرباق * ربق بالفتح در ربقه کشیدن (ع ع ف ا ض ۲ ک ۲) ارتباق در ربقه در آمدن
و در دام بسته شدن گردن آهو ربیقة صید بدام افتاده و بره و بزغاله گردن بسته و قولهم رمدت الضان فربق ربق ای هیئ الارباق فانها تلد عن قریب لانها تضع علی
رأس الحول ولیس کذلک المعز فانها … فیها رنق رنق الثوب * ام الربیق الداهیة * رتق * رتق * بستن و هو ضد الفتق و بسته (ع ع ف ا ض ۲) و منه
قوله تعالی کانتا رتقا ففتقناهما * ارتتاق بسته شدن رتقاء … بسته شدن بکارت … امراة رتقاء التی لا یستطاع جماعها الارتتاق ذلک الموضع منها * رتاق …
دو جامه که آنها … بسته * رحق * رحیق * شراب خالص * رزق * رزق * بالکسر روزی و هر روزی داده شده (ع ع ض ۲) و باران و منه قوله تعالی
وما انزل الله من السماء من رزق * رزقة یکبار روزی دادن … الجند … ارزاقهم ای اطماعهم * ارتزاق … گرفتن لشکر … و قوله تعالی وتجعلون رزقکم انکم تکذبون …

شکر تحکم * و دال آنچه بدانچه فی السماء شکلم * بمیناء فی الاثنتی کی ای ... فجر القلیت ... التحلل جمیل ... فی ای محمد یعنی با تجت ... ان بچہ پیر

* رزدق * رزداق * بالضم رستا بود معرب * رزدق رسته از هر چیز و بود معرب * رستق * رسدق * رستاق * رساق * رستا و الجمع رساتیق ویعنی السواد * رشق * رشق * ان اسحق ... (صح ق اص ۳) رشق بالکسر ہو الوجہ من الرمی فاذا رمی القوم باجمعهم فی جہة قالوا رمینا رشقا * ارشاق تیز نگریستن و گردن باز کردن آہو ... (ق ص ۶) و رجل رشیق ای حسن القد لطیفه * رشق بطلب الاقبال * ... رفق * رفق * بالکسر نرمی و نرمی کردن ضد العنف (صح ق اص ۲) ... ارفاق نرمی کردن و سود رسانیدن کسی را رفق نرمی کردن بالباء * رفقة بالضم و الکسر گروهی هم سفر رفاق ج یقال رافقته و ترافقنا فی السفر * رفیق و مرافق همسفر رفقاء ج فاذا انقطعوا ذهب اسم الرفقة ولا یذهب اسم الرفیق و هو ایضا واحد و جمع مثل الصدیق قوله تعالیٰ و حسن اولئک رفیقا * و هو ایضا ضد الاخرق یعنی گول * رفق بستن پای و وستر تا آهسته رود (صح ق اص ۲) رفاق رسنی که بآن بندند * مرفق بکسر المیم و فتح الفاء و بعکس آرنج و آنچه بوی نفع یابند از کار و منه قوی قوله تعالیٰ و یهیئ لکم من امرکم مرفقا جعله مثل مقطع و من قرأ مرفقا جعله مثل مسجد و یجوز مرفقا بفتح الفاء ای رفقا مثل مطلع و لم یقرأ به * و مرافق الدار جای آب ریختن و مانند آن مرفقة بکسر المیم بالش و قد ترفق ای اتخذ مرفقة * و بات فلان مرتفقا ای متکئا علی مرفق یده * رفق بالتحریک تنگی آرنج جمل ارفق و ناقة رفقاء بینت منه * ما ارفق و مرتع رفق ای سهل المطلب * رافقة نام شهر * رقق * رق * بالکسر بندگی * چیزی تنگ و زمین هموار * رقیق بنده و تنگ و نرم واحد و جمع * رق بالفتح پوست آهو که بر وی نویسند قوله تعالیٰ فی رق منشور و سنگ پشت بیضه کشف بزرگ رقوق ج * رقة نام شهری و هر زمین که بر لب دریا باشد که آب بیاید از وی بوقت مد * رقاق بالفتح زمین هموار که روی و نرم باشد و زیر وی سخت * رقیق کذلک و ایضا سست و کم * یقال فی عظمه رقة ای ضعف * ارقوای قلة * رقاق بالضم نان تنک یقال عندی غلام یخبز الرقوق و الرقاق یعنی گرده و نان تنک * رقة بالکسر تنگی (صح ق اک ۲) ارقاق تنک کردن و بنده کردن * ترقیق ایضا تنک کردن و نیکو کردن * ترقق تنک شدن * رق تنک شدن * استرقاق بنده گرفتن * مراق البطن تنکتا هائی شکم و لا واحد له * ترقرق قطره ... ریختن آب چشم * ترقرق ای سراب جنبیدن سراب * چیزی که بجنبد مانند قطره آب * گشتن آب در چشم * رمق * رمق * نگریستن (صح ق اص ۲) ترمیق ... نگریستن * رمق بالتحریک باقی جان و رمه و هو اسعرب * و یقال ان اللحم التی لا یمرق بعرق و تحیلی ولا نموت مرمق آنکه از نگاه ... و تند دل ... الارمقة و رماق ای بلغة و حبل ارماق ای ضعیف کما یقال ثوب اخلاق و سمال * ارمقاق * ارمیقاق سست شدن کار یقال ارمق الحبل ارمقاقا و ارماق ارمیقاقا ضعف و عیش مرمق ای دون * عیش رماق الذی یمسک الرمق * ترمق شامیدن مرامقة محکم نا کردن کار * رنق * رنق * بالتحریک تیره شدن آب ... (صح ک اف ۲) ما رنق بالتسکین و عیش رنق بکسر ۲ ارناق تیره کردن ترنیق مثله و ایضا آمیختن خواب با چشم و سست شدن کار و سستی تن و بینائی و چیزی که بیستد رنق چیزی و خطا مثل رمق و ترنیق یقال ترنقت المعرفة فرنق * رنق ای انتظر الولادة لا نهاتری و لا تنقطع الا بعد مدة و ربما قالوا بالمیم و بالنون ایضا ای ترنیق و رنق و مقیم بودن قوم بیکجای و احتباس کردن یقال رنق الطائر اذا خفق بجناحیه فی الهواء و ثبت و لم یطر * و بقیت فلانا مرنقة عیناه ای منکسر الطرف من جوع و غیره * رونق آب کار * رونق السیف آب تیغ * رونق الامر و رونق الضحی اوله * و ترنوق حمیتین الطین الذی فی الانهار و المسیل * روق * روق * شاخ ارواق ج * و پاره از شب و اول هر چیزی و کاشانه * رواق بالکسر مثله و ایضا پرده که در کشیده باشند از سقف یقال بیت مروق و یقال ثلثة اروقة و الکثیر روق بالضم * و روق الشباب رونقه و ریقه * الشباب ای وله * و ریق کل شیئ افضله * و یقال اکل فلان روقه اذا اطال عمره حتی تحاتت اسنانه * ارواق خیمه یقال ضرب فلان روقه بموضع کذا ای فسطاطه و فی الحدیث ضرب الشیطان روقه و مد اطنابه * یقال القی فلان علیک ارواقه و شراشره و هو ان تحبه حبا شدیدا و ایضا القی ارواقه اذا عدا و اشتد عدوه * و القی ارواقه اذا اقام بالمکان و اطمأن به * و القت السحابة ارواقها ای مطرها و وبلها * ترویق فرو هشتن شب تاریکی را و پالودن شراب را * روق ایضا خوش آمدن و شگفت آوردن کسی را (صح ق اص ۲) و صافی شدن شراب * راوق پالونه شراب * غلمان روقة بالضم خوبان * روقة اسم جمع ... حسان و هو جمع رائق مثل فاره و فرهة و صاحب و صحبة * و غلمان روق ایضا مثل بازل و بزل * روق بالتحریک دندان پیش بر زبرین را زیادت از فرودین * روق * ... اراقة بحتن آب و خون و مانند آن * رهق * رهق * بالتحریک ستم و گناه و جهل و فرو پوشیدن (صح ک اف ۲) قوله تعالیٰ ولا یرهق وجوههم قتر و لا ذلة * ... اذا غشی ... ای لحقه ... رهقه ای غشیه و لحقه ... و لا یعدمه و فی در اعسا ... یقال ... ای غشیان المحارم ... مراهق کودک نزدیک بالغ ... قوله تعالیٰ فاراد ... ای سفها و طغیانا ... یقال ... ای دنوت منه و ادرکته

ارہاق تکلیف کردن وتاخیر کردن نماز را تا بوقت نماز دیگر و دشوار کردن یقال لا ترہقنی لا ارہقک اللہ ای لا تعسرنی لا اعسرک اللہ وقولہ تعالی لا ترہقنی من امری
عسرا ای لا تکلفنی ویقال ارہقہ طغیانا ای اغشاہ ایاہ وارہقنی اثما فرہقتہ ای حملتنی فحملتہ مرہق آنکہ بکشتی رسیدہ باشد مراہقہ نزدیک رسیدن کودک ببلوغ
ترہیق تہمت داشتن کسی را وفی الحدیث انہ صلی علی امرأۃ ترہق ای تتہم وثوب نشتہ رجل مرہق ای مغشی بالناس والضیفان وقیل (شعر) خیر الرجال
المرہقون کما خیر تلاع البلاد اکلؤہا ویقال القوم رہاق مائۃ بالضم وبالکسر بالاضافۃ ای زہاء مائۃ یعنی نزدیک صد ریہقان زعفران ریق ریق
بالکسر آب دہان یقۃ جمع مذاریاق ج ریّق کل شیء افضلہ واولہ وقد یخفف ومنہ ریق الشباب المطر مار رائق آب بشتاب خوردہ ریوق جان دادن یقال ہو
یریق بنفسہ ای یجود بہا عند الموت ریق بالفتح درخشیدن سراب تریق مثلہ (ضمیمہ) ریرق بجعفر سنگ انگور روق بفتحتین وآن
چیزیکہ شتربچہ یا اسپ کرہ بعد تولد پیش خوردن دہد روق بکسر پوست کشیدہ وبزغالہ موی برکندہ وگوشت پزانیدہ با دیگ فراز وغیرہ پختہ رواذق ج
ریرق وریرق سنگ انگور ارتصاق چسپیدن چوزہ صق ومرتصق گردگانیکہ برآوردن مغزش دشوار باشد ریعق کامیہ
غراب آواز شکم دابہ کہ وقت دویدن شنیدہ شود یا آواز ترہ آن وقتیکہ در غلافش جنبد وقد ربعق حینئذ آواز کرد (عع بفتحہا) فصل الزاء
زبق زبق برکندن موی (عع ف اض ۲) ازبق ای دخل وہو مقلوب زقب زئبق روغن یاسمین زئبق بالکسر سیماب وہو معرب وقد اعرب بالہمز
وبکسر الباء مثل زئبر ودرہم مزأبق درم سیماب اندود والعامۃ تقول مزبق زبرق زبرقان بکسر زاء وبا نام مرد زبرقت الثوب ای صفرتہ
زحلق زحلوقہ مثل حلوقہ جای لغزیدن کودکان حالیق ج زحلقہ ای دحرجہ وقد تزحلق ای تدحرج زندق زندیق بالکسر
بی یاری مذہبان وہو معرب زندیق ج والہاء عوض من الیاء المحذوفۃ وہذہ الزنادیق وقد تزندق والاسم زندقہ معرب من الزند وہو کتاب لہم زرق
زرق بالتحریک کبودی چشم شدن (عع ک اف ۲) زرقہ گربہ چشمی ازرق زرقاء نعت منہ یقال نصل ازرق وماء ازرق ازرقاق ازریقاق کذلک
مزرق بالضم نحت کبود چشم وللمونث کذلک زرق جمع ازرق وزرقاء وایضا سنانہا نیزہ در یک تودہا زرق الطائر یزرق ای ذرق و
زرقت عینہ نحوی ای انقلبت وظہر بیاضہا زرق بالسکون دادن بتزراق وہو رمح قصیر ورجل سیس الکندن تیز زرنوقان ودیوار چہ دو طرف چاہ کہ لغا
رابروی نہند وآن چوبی باشد کہ بکرہ را ازوی درآویزند قال کانتا من خشب فہما دعامتان وقیل نعامتان المعترضۃ علیہما ای الجلد والعرب معلق بالعجلہ زورق کشتی
خورد زرق بالضم والتشدید بازیچہ معرب آن باز سپید بدر اریق ج زرمق زربانقہ جبۃ صوف وفی الحدیث ان موسی اتی فرعون وعلیہ زربانقہ زعق
زعق فریاد وبانگ کردن (عع بفتحہا) زعوق بالتحریک ترسیدن بحالت نشاط (عع ک اف ۲) زعق نعت منہ ویقال ازعقہ الخوف حتی زعق وانزعق
ویقال ازعقتہ فہو مزعوق یقال زعقتہ فہو مزعوق مار زعاق بالضم آب شور طعام مزعوق طعام شوربہ زعفق زعفوق بالضم بدخو زرق
زرق بالکسر مشک ازقاق ج وزقاق وزقان ایضا مثل ذئاب وذؤبان زقیق الجلد سلخہ من قبل راسہ زقاق بالضم کوچہ یذکر ویونث قال ام الاخفش اہل الحجاز یونثون
الطریق والصراط والسبیل والسوق والزقاق وبنو تمیم یذکرون ہذا الکل زقان ازقۃ جمع مثل حوار وحوران زق خورش دادن مرغ چوزہ را بدہان فرقہ ترقیق
کودک زلق مزلق بالتحریک جای لغزان ولغزیدن (عع ک اف ۲) ازلاق متعد منہ بچہ افگندن ناقص وستردن مزلق مزلقہ جای لغزان کذلک ازلاق
وقولہ تعالی فتصبح صعیدا زلقا ای رضا المساس لیس بہا شیء مزلاق ای مزلاج وہو الذی یغلق بہ الباب ویفتح بلا مفتاح وفرس لاق کثیرۃ الازلاق زلیق بچہ
افگندہ زلق ستردن (عع ف اک ۲) تزلیق کذلک رجل زلق زملق مثال ہدبد وزمالق وزملق بتشدید المیم آنکہ پیش از جماعت انزال افتد زمالیق بالضم
والتشدید شفرتنگ آن نوعی از شفتالو سب بی پشم زرنق زناق بالفتح حلقۃ توضع تحت حنک الدابۃ ثم یجعل فیہا خیط یشد براسہ تمنع جاہد وگلو بند زنان از
زیور یقال نفقت الفرس زنوق بالتحریک جای تنگ واطنہ معرب ستخ زنقہ کوچہ باریک تنگ مزنوق نام اسپی زوق زاوق سیماب فی لغۃ اہل
المدینۃ وقیل لکل منقش مزوق وان لم یکن فیہ زیبق تزویق آراستن ودرست کردن کتاب سخن را زیق القمیص بالکسر پیراہن زیقا نام مرد تزیق سرمہ کردن
آراستن وخود را زہق زہوق مغز آگندہ شدن استخوان وپیشدستی وبرآمدن جان قولہ تعالی وتزہق انفسہم وہم کافرون وحکی بعضہم زہقت
نفسہ بالکسر زہق بیو قالہ فی زہق وپیشدستی ہلاک شدن وبیست شدن قولہ تعالی وزہق الباطل زہوق بالفتح نعت منہ وایضا البئر البعید القعر
الجبل المشرف وازفشانہ وگذشتن تیر (عع بفتحہا) زاہق مغز آگندہ وستور فربہ مغز ومرد ہلاک شدہ جمع زہق زہوق بالتحریک میان بیستہ زہواتزرق

٭ ازهاق کشتن و نیست گردانیدن و درگذرانیدن تیر از نشانه و پر کردن خنور را و برگردن کردن و مدن ستور زیر پای و رحل او یقال اثر رایته فلانا زهقا ای منفردا من سیره
٭ و فرس فرات ازاهیق ای ذات جری سریع ٭ انزهاق جستن و رمیدن ستور بر دنق او ذات الهمم فرو لام زائده یقال حمر زهالق ٭ زهزق ضده زهزقة سخت خندیدن
ضمیم الزهزیق کسفرجل سر اطلاع نحلق ٭ الزوق بالکسر لغة فی الصدق یقال ما ازدق منه ٭ زهوقان بالضم و بفتح منارتان تبنیان علی جانبی راس
البئر زهوق نهر حذیو ویدالزهوق علی الجبل مطل علی اعلیه با بحیرة زرنیق الحکم زرنیخ معرب و تزرنق ستیر شد و برزنوق باجرت آب کشید و تزرنق فی الثیاب پارچه را
پوشید و در آن پنهان گشت و زرنقة اما استعد منه زرنقه و بین کلاه معرب زنه ای الذهب البیس فزونی و کمال حسن زرنوق آب دادن و پاک کردن چاه و چیزی را بمدت
فروختن ٭ انزرق فی الجحر در سوراخ درآمد و کمین گاه نشست وانزرق الرمح نیزه بگذشت زعبق القوم ولشی گروه و چیز پراگنده کرد بعزقه مثله زعلوق
کعصفور شاوان ٭ باقی او صواب الذال فیها زعمق لحیته ریش او در ابر کند (عع ف اک ۲ و ض ۲) و لحیة زمیقة و مزموقة و زمق القفل قفل او اکرد و ما عی
عمی زمقة ای شیئه الزندوق بالضم لغة فی الصندوق زهمق بالفتح کوتاه فراهم اندام زهمقه بدبوی تن اگنده بغل با خزان فصل السین
سبق ٭ سبق درگذشتن (عع ف اض اک ۲) یقال سابقه فسبقه و سبقته فی العدو ای تسابقنا و قیل فی قوله تعالی ذهبنا نستبق ای ننتضل و
یقال له سابقة فی هذا الامر اذا سبق الناس الیه ٭ سبق بالتحریک آنچه گرو بندند بر اسپ دوانیدن و تیر انداختن مانند آن سباقا البازی قیدها من سیر و غیره ٭ ستق
درهم ستوق بالتشدید درم نبهره و کل ما کان علی هذا المثال فهو مفتوح الاول الا اربعة احرف جاءت نوادر و هی سبوح و قدوس و ذروح و ستوق فانها
تضم و تفتح ٭ مستقة پوستین دراز آستین مساتق ج ٭ سحق سحق سودن و جامه کهنه و پویه رفتن (عع فتحها) انسحاق سوده شدن سحق بالضم و ف...
دوری (عع بضمها) یقال سحقا له ٭ سحوق و اسحاق و گردانیدن و کهنه شدن جامه و سوده شدن حبل شتر بوتنگ شدن پستان با شیر و سینه و شکم جفیسدن آن
سحوق بالفتح نخل دراز سحق ج ٭ اتان سحوق و حمار سحوق ایضا ای طویل سوحق دراز سحاق نام بیچی معروف فان اردت به الاسم لم تصرفه وان اردت الصفة
صرفته ٭ سمحوق بالضم نخل دراز میم زائده ٭ سمحاق بالکسر پوست تنک سر ... شکستگی که بدان پوست رسد سماحیق السماء پاره های ابر سپید زبر و ده ٭ سندق
سوذق بالفتح و الذال المعجمة دستیانه و چرغ سوذنیق سیند سوق سوذانق کذلک معرب ٭ سندق شب آتش فروختن معان معرب سده ٭ سرق
سرق بالتحریک شقهای حریر سپید سرقة یکی و هو معرب سره مثل ق معرب بره و دزدی کردن (عع ف اک ۲) سرقة بکسر الراء دزدی یقال سرق لا منه
و ربما قالوا اسرقه مالا و فی المثل سرق السارق فانتحر ٭ تسریق بدزدی نسبت کردن و قری قوله تعالی ان ابنک سرق ٭ استراق گوش فرا داشتن پنهانی سخن کسی را
و یقال تسارق النظر الیه ٭ سُرَق و مُسرقان ج و موضع سراقة بن جعشم بالضم نام مردی از صحابه چیزی بپای گنده ٭ سروق ٭ سرادق ...
ج ٭ و یقال بیت مسردق خانه با سراپرده ٭ سرمق ٭ سُرمق ... شوکیاه ٭ سفق ٭ سفق ٭ ... بازکردن انسفاق لا نصرفه ٭ ثوب سفیق ای ثمیق
جامه سخت باقته سفاقة شوخ دیدگی وقد سفق بالضم ٭ و هو سفیق الوجه ای وقح ٭ سفاسق السیف برنگ شمشیر معرب ٭ سلق سلق ٭ بالتحریک زمین هموار سلقان
بالضم ج مثل خلق و خلقان ٭ سملق بزیادة المیم کذلک سمالق ج ٭ سلق بالسکون ستان افکندن و ربما قالوا اسلقیته سلقا یزیدون فیه الیاء کما قالوا اجعبته ای
صرعته ٭ و یقال سلقه و سلقا اذا بسطه ثم جامعه ٭ و استلقی اذا نام علی ظهره و هو افتعل ٭ و یقال اسلنقی و هو افعنلی ٭ و سلق لغة فی صلق ای صاح ٭ سلق ایضا
سخن سخت گفتن و آزردن بزبان قوله تعالی سلقوکم بالسنة حداد ٭ مسلاق بالکسر خطیب بلیغ آواز سلاق کذلک ٭ و یقال خطیب مسقع مسلق مصقع و
روغن بر اودن مشک و مزاده را و نیم پخته کردن سبزی و بقیه را در دیگ و کوفته جوال بهم افگندن و نشان ریش پشت ستور که نیکو شده باشد و جای آن
سپید ماند سلق بالکسر گرگ و ... سلقة ماده گرگ و زن دراز زبان سلیقة نشان نوار و تنگ بر پهلوی ستور و مرشت یقال فلان یتکلم بالسلیقة ای
بطبعه لا عن تعلم ٭ سلاق بالضم دمیدگی دهان و بن های دندان و دمیدگی بر اندام تسلق بدیوار بر شدن سلیق آنچه از درخت فرو ریزد سلوق بالفتح نام دهی
بیمن و زره سلوقیة و کلاب سلوقیة منسوب به ٭ سمق سموق ٭ بلند شدن و دراز شدن (عع ف اض ۲) سماق بالضم و التشدید تم و از آن است
ازبرد و چیست ترش کذلک سماق بالتخفیف دروغ ساده سمیقان و چوب یوغ که بر گردن گاو نشیند ٭ سنق ٭ سنق بالتحریک ناگوار شدن (عع کا
ض ۲) ٭ سوق ٭ ساق ٭ معروف سوق بالضم سحو اسد و اسد ستیقان ... سوق کذلک ٭ سوق بالتحریک خوب ساق شدن اسوق ... نعمان ...
٭ سوق ... ساق و یقال لدت ثلثة بنین علی ساق و احد ای بعضهم علی اثر بعض لیست بینهم جاریة ٭ ساق الشجرة درخت ساق حر قمری نر ٭ قوله تعالی یوم یکشف عن ساق

ای معمول شده ٭ مساوقه مفاخرت کردن ساقة الجیش موخره ٭ سوق بالضم بازار یکرد و مؤنث ٭ سُوق الحرب حومة القتال ٭ سوق بالفتح راندن و دست پیمان راندن
استور و جزآن بعروش سیاق نددن (ع ف اض ۲) تسوق خود را بازاری کردن بجرید و فروخت سوقة بالضم مردم فرومایه سوق بالتحریک لوا ج ٭ استیاق
راندن انسیاق لازم ست ٭ سیقة بالفتح والتشدید ستور بغارت رانده مثل ٭ سیقة ٭ سیّق ابر بی باران که باد او را می راند یقال اشکک ابلا ای عطیتک تسوقها ٭ سیاق
جان کندن یقال آیت فلانا یسوق ای ینزع عند الموت ٭ سیاقه بر یک و نش راندن سویق سپست ٭ سهق ٭ سهوق ٭ مرد دراز و باد سخت ٭ (ضمیمه)
٭ السائق ٭ لغة فی اساق سوق ج ٭ سیداق ٭ عنقبیت قوی یکساق از قشر عراق و رماد حریق خشبه بیشن غزل الکتاب ٭ سودق ٭
کجور مرغ منقول عن اباهر ٭ سعلق ٭ بالفتح ام السعالی ٭ سعفوق ٭ کعصفور ابن طریف بن تمیم او لقب والده ٭ سعبق بفتحتین و ضم الباء
نخمهاگیاهی است بد بو ٭ سقق ٭ بضمتین غیبت کنندگان مردم وسق الطائر پرنده پنجال انداخت سقسق مثله والسقسق من یصعد فی دکة و آخر فی اخرے
و ینشد کل منهما بیتا بالنوبة مولدة وسق سق وکسیران جبر للثور ٭ سمسق ٭ کجعفر و زبرج و قنفذ و جندب گل یاسمین و مرزنگوش ٭ سمنوق ٭ کعصفور
کشتیهٔ خرد ٭ سندوق ٭ بالضم بروزن و معنی صندوق ٭ سمنسق ٭ بالفتح عنقبیت خرد از سوره ٭ سبنعق ٭ کسفرجل تقدم ٭ فصل الشین ٭
٭ شبق ٭ شبوق ٭ بالتحریک آرزومند شدن بجماع (ع ک اف ۲) شبرق ٭ شبرقة ٭ جامه پاره کردن شبراق کذلک و گوشت پاره کردن شبرقة کذلک ٭
شبرق بکسرتین گیاهی شباریق پاره جامه ٭ شبارق شلوار و هو معرب ٭ شدق ٭ شدق ٭ بالکسر کنج دهن اشداق ج ٭ شدق بالتحریک فراخی اشدق خطیب
اشدق گام گشاده متشدق فصاحت نماینده ٭ شرق ٭ شرق ٭ آفتاب یقال طلع الشرق شارق مثله و جای برآمدن آفتاب و برآمدن شروق مثله و شگافتن گوش گوسپند
و جز آن (ع ف اض ۲) مشرقان یعنی مشرق تابستان و زمستان مشرقة بفتح الراء و ضمها و شرقة و مشراق آفتابگاه تشرق بآفتابگاه نشستن اشراق روشن شدن شرق
بالتحریک گوش شگافته شدن گلوگیر (ع ک اف ۲) شرق اینت منه و اندوه و غصه ناک شدن یقال شرق بریقه ای گلوگیر شد بآب دهن یعنی آب خورد و بگلوش فرو ماند و فی الحدیث
یوخرون الصلوة الی شرق الموتی ای الی ان یبقی من الشمس مقدار ما یبقی من حیوة من شرق بریقه عند الموت ٭ تشریق بفتح او کسر ای نزدیک مرد علیه لشرقه
مشرق یقال شتان ما بین مشرق و مغرب قدید کردن گوشت ایام التشریق سه روز بعد از نحر مشرق بفتح الراء نمازگاه و مسجد خیف شرقی نام مردی ٭ شفق ٭
بفتحتین سرخی بعد از غروب تا نماز خفتن و نیاز و چیزی شفقة مهربانی اشفق کذلک اشفاق ترسیدن کسی را بر خبر از مهربانی بر وی صلة بعلی یقال اشفق علیه فهو مشفق و شفیق علیه و عطار
مشفق ای مقلل و ترسیدن از کسی یقال اشفق منه ای خاف قال ابن درید شفقت و اشفقت بمعنی و انکره اهل اللغة ٭ شقق ٭ شق ٭ کفتگی شقوق ج ٭ و یقال بید فلان
و رجلیه شقوق و جمع کفانیدن و برآمدن دندان و دشوار آمدن کار بر کسی صلته بعلی و چشم باز ماندن مرده یقال شق علیه الامر و شق بصر المیت اذا نظر الی شیء
لا یرتد الیه طرفه و هو الذی حضره الموت (ع ف اض ۲) و یقال شق فلان العصا ای فارق الجماعة ٭ و انشقت العصا ای تفرق الامر ٭ شقاق بالضم کفتگی سم ستور
شق بالکسر نیمه چیزی و کرانه کوه و برادر و دوست یقال هو اخی و شق نفسی و نام کاهنی معروف و سختی و منه قوله تعالی لم تکونوا بالغیه الا بشق الانفس و بهذا قد یفتح ٭ شقة
بالکسر پاره از چوب و تخته و نیمه چیز شقة بالضم جامه پیش شگافته خلاف جبه و سفر دور و قوله تعالی و لکن بعدت علیهم الشقة ٭ و یقال شقة شاقة و ربما قالوا بالکسر ٭ و بهذا شقیق
نیا اذا انشق الشیء نصفین فکل واحد منهما شقیق الآخر ٭ شقیق ایضا برادر شقیقة درد نیم سر و نام جده نعمان المنذر و کشادگی دو کوه از ریگ که در رو علف باشد شقائق
ج ٭ شقائق النعمان لا واحد له و جمعه سواء ٭ فرس اشق ای طویل و الانثی شقاء ٭ مشاقة شقاق خلاف و دشمنائی کردن اشتقاق گرفتن نیمه چیزی و گرفتن حرف
از حرفی و سخنی از خصومت بچپ و راست بردن قصد و بچپ و راست رفتن در انحال تشقیق سخن انیکو بیرون آوردن و هیزم و جز آن کفانیدن تشقق شگافته شدن
انشقاق کذلک ٭ شقشقة بانگ کردن شتر نحل و کچ شگ شقشقة بالکسر ریه شتر که بوقت بانگ و مستی از دهان بیرون آید و یقال للخطیب ذو شقشقة تشبیها بالفحل ٭
شقرق ٭ شقراق ٭ بکسرتین و بالفتح مشدد الراء مرغکیه آنرا ایفال گویند ٭ شرقراق کذلک ٭ شمق ٭ شمقمق ٭ دراز و نام مردی ٭ شنق ٭ شنق
بالتحریک میان دو فریضه از زکوة و فی الحدیث لا اشناق ای لا یوخذ من الشنق حتی یتم و کم از دیت و درازی سر شناق بالفتح دراز و بالکسر بند سر مشک شنوق پسر
خواندن شناق بند مشک بستن و سر و آکردن شتر و بستادن بایستادن شتر از رم و مثله شنق بالسکون از ایستانیدن اشناق آویختن مهار بر ستون که سر
نشسته باشی (ع ف اض ۲ و ک ۲) تحم شنق ای منقطع و بدیا خوذ شناق الدیة و ذلک ان یسوق ذو الحمالة الدیة کاملة فاذا کانت معها دیات جراحات
بتلک سمی الاشناق کانها معلقة بالدیة العظمی ٭ و یقال ایضا للعجیب الذی یقطع و یحل لی ان شقق ٭ شوق ٭ شوق ٭ آرزومند گردانیدن

(عع ف اض ۲) شائق هو المعشوق و شوق هو العاشق * اشتیاق آرزو مند چیزی شدن تشوق آرزومندی نمودن تشویق آرزومند آوردن * شیق بالکسر نام کوهی شیاق بستن طناب (عع ف اک ۲) **شهق** * **شهیق** الحمار * آخر صوته تشهاق شد و زفیره اوله * ویقال الشهیق رد النفس والزفیر اخراجه (عع بفتحهما و ک ۲) شهوق بلند شدن شاهق کوه بلند و فلان ذو شاهق اذا کان یشتد غضبه * شهقة نعره زدن یقال شهق فلان شهقة مات * ویقال ضحک تشهاق (ضمیمه) **شبرق** بجعفر شخصی که چشم زخم دیو یا و رسیده باشد و نصر الله بن موسی بن شبرق الموصلی محدث * **شوذرق** مجوهر دست بر نجن شیذق و شیذقان و شیذاق و شوذانق چرغ یا شاهین ضبط لغاته فی السین * شوذقه مجوحرخ به بچه چیزی گرفتن * **شرق** الثوب ای شبرقه یعنی پاره پاره ببرید * **شرشق** * کبرج بانه * **شرق** * بریدن شراق پوست پاره * شرانق من الثوب پاره پاره گشته * **شفشلیق** * کزنجبیل پیر زال فرو هشته اندام * **شفلقه** کمکانسه بازی است و آنچنان باشد که از پس سرین کسی ست وه بر زمین تند آن را **شلق** * تازیانه و چوب زدن و جماع کردن و پاره گی گوشت و ران و با لکسر گلکفت ماهی است خرد یا ماریاهی شولقی مرد سخیه گو گنده بی شخصیک و قت خنده دهن بگشاید و کشند از زنبیل فقرا و گدایان شلقه به فتحتین کو به شلقا بالکسر کار دشلقه بالکسر سفیده باسو مار شلقان به فتحتین و ده ست بمصر * **شلمق** * کجعفر گنده پیر کلان سال و ثوب **شمارق** * و شماریق) و مشرق پاره پاره بریده * **شمشق** * بالکسر الشقشقة * **شمشلیق** * کزنجبیل گنده پیر فرو هشته اندام و تیز رفتار * **شملق** * کجعفر زن گنده پیر * **شنشقه** * کقنفذه غرابه پینه * **شهبیدق** * شهیر و تصحیف علی بن القطاع فقال شهشدق بالشینین **فصل** **الصاد** * **صدق** * **صدق** * راستی خلاف الکذب و سهت گفتن و راست کردن و ثنا و نام نیکو و منه قوله تعالی واجعل لی لسان صدق فی الآخرین یعنی زبان ثنا گوئی کردان به هر پس آیندگان یقال صدق فی الحدیث و صدقه الحدیث * و فی المثل صدقنی سن بکره و ذلک انه لما نفر قال له هدع و هی کلمة تسکن بها صغار الابل اذا نفرت * و صدقوهم القتال * تصادق با یکدیگر راست شدن در دوستی و سخن تصدیق راست گوئی داشتن و صدقات گرفتن متصدق بعث منه * تصدق صدقه کردن و منه قوله تعالی ان المصدقین و المصدقات بتشدید الصاد و هما المتصدقین فقلبت التاء صادا و ادغمت فی مثلها * صداقه بالفتح دوستی مصادقه صداق با هم دوستی کردن صدیق دوست صدیقه مونث اصدقاء ج * و قد یقال للواحد و الجمع و المونث صدیق * و یقال فلان صدق ای آخر صدقا و تنها یعبر علی جهة المدح * صدیق بالکسر و التشدید الذی هو دائم الصدق و یکون الذی یصدق قوله بالعمل صدق بالفتح نیزه راست و دست جبل صدق اللقاء و صدق النظر بالفتح و قوم صدق بالضم و یقال انه المصداق لذا ای الصدقه و یقال للشجاع و الفرس الجواد انه لذو مصدق ای صادق الحملة و الجری کانه ذو صدق فیما یعدک من ذلک * صدقه بالتحریک آنچه بدرویش داده شود و صداق بالفتح و الکسر دست پیمان کابین زن صدقه بضم الدال کذلک و منه قوله تعالی و آتوا النساء صدقاتهن نحلة * صدقه بالضم و سکون الدال کذلک * اصداق دست پیمان نامیدن صندوق بالضم معروف و صنادیق ج * **صعق** * **صاعقه** * آتش که از آسمان افتد و بر صد شدید یقال صعقتهم الصاعقة و صعقتهم السماء ای القت علیهم الصاعقة (عع بفتحهما) و بانگ عذاب صعقه تصعاق بیهوش شدن (عع ک اف ۲) اصعاق متعدی فیه * و قوله تعالی فصعق من فی السموات و من فی الارض ای مات * حمار صعق الصوت سخت آواز الصعق نام مردی با الالف و اللام اللازمتان له کالنجم للثریا * **صعفق** * بنو **صعفوق** * بالفتح خول الیمامة و هو غیر منصرف للعجمة و التعریف لم یجی علی فعلول شئ غیره و اما الخرنوب فان الفصحاء یضمونه او یشددونه مع حذف النون العامة یفتحونها * و یقال الصعافقة قوم یحضرون السوق للتجارة و لا نقد معهم و لیست لهم رؤس اموال فاذا اشتری التجار شیا دخلوا معهم فیه قال الاصمعی الواحد منهم صعفقی و قال غیره صعفوق و جمعه صعافقة و صعافیق * **صفق** **صفق** * دست بر هم زدن که آواز آید (عع ف اک ۲) و دست بر دست یکدیگر زدن در بیع و بیعت باز گردانیدن یقال صفقتها صفق و در فراز کردن صفقت الباب ای رددته و صفق عینه ای ذبا و ابریشم را با جنبانیدن تصفیق دست بر هم زدن و جنبانیدن باد درخت را و شراب از خنور بخنور دیگر گردانیدن او ستور را از چراگاه گردانیدن صفقه یکبار دست دادن در بیع یقال بحث صفقتک و صفقه رابحة و خاسرة توصف بهما * و تصافق عند البیعة * انصفاق باز گشتن * اصفاق در فراز کردن و گرد آمدن قوم بر کاری یقال اصفق علیه و در خوردن دست بکاری و گوسپند را در یکبار دوشیدن اصطفاق جنبیدن درخت از باد و ابریشم از زخمه صفاقه بالفتح شوخ روئی و سخنگی جامه ثوب صفیق و وجه صفیق بین الصفاقه * صفاق بالکسر پوست تنک از زیر پوست که بر وی موی باشد صفق بالفتح و الضم کرانه و صفق الجبل صفحه * صفق بالتحریک آب که در مشک و نو بوی گرفته و زشت باشد یقال مرزنا مرکانه صفق * **صلق** * **صلق** * آواز سخت و فی الحدیث لیس منا من صلق او حلق و بصیار زدن (عع ف اض ۲) و صلق لغة فی صلق * و یقال الفحل یصطلق بالهدیر و ذلک صحت یقدة * و صلقات الابل انیابها التی تصلق * تصلق بانگ و فریاد

کردن آن بوقت وضع قال الفراء سلقوکم بالسنة وصلقوکم لغتان * بالتحریک مثل سلق وهو القاع الصفصف * صلائق نانهای تنک * بنو المصطلق حی از خزاعه * مصلق کننده

بیرا فریاد و بانگ سخت * صهصلیق مثله * صیق **صینق** * صیقة بالکسر صیق ج مثل جیفة وجیف (ضمیمه) **صرق** بفتحتین بریشم تنک صریقة نان

تنک صریق وصرق وصرائق ج * **صعقرق** * بضمات تشدید الراء فالوده و رستی * **صفق الحرباء** * گرگشه بانگ و (ع ف اک ۲) صفق هیچکه بر کوفتن آن کوشش

کرده شود * **صمقة** * بفتحتین شیر بجز ه زمین سنگلاخ اصمق الباب برانبد کرد یا ردکرد یا استوار کرد و صمق اللبن والماء شیر و آب مزه گردانید و تباه شد و ما ازل ضاقا

یعنی فلان همیشه گرسنه است یا تشنه و گمحرت سرگشته که خورد و نوش نکند * **صنق** * بفتحتین گند * بغلان و بفتحتین سخت گنده بغلی و گلتفه استوار بسیار سخت صناق مثله

رجل صنق مرد و فرکش رگ و جمل صنقة شتر سطبر کلان ع الصنقة من الحرة سنگلاخ درشت و نیک خدمت گزاران شتر مصنقین مثله صناق الحشر تکیه بانگ هرنش و در

سنه و صانقان دیهی است بمرو و صنق علیه بشتهید بر و صنق فی ماله احسن القیام علیه * **صوق** * بالفتح راندن (ع ف اض ۲) یقال قد صاق الدابة و باهم

بازار و موضعیست نزدیک غیقة المدینة ویقال صوق لطوبی وفی شعر کثیر سوفاوات جمعه بالاجزاء و الصاق اساق صویق پست و تصوق بعذرته پلید

او آلوده شد * **فصل الضاد** * **ضیق** * **ضیق** * تنگ و تنگی و تنگ شدن (ع ف اک ۲) ضیق بالکسر تنگی ضیقة تنگ دستی و درویشی ضیق ج *

ضیق تنگ ضاق عنه الشئ ای لم یسعه * وضاق الرجل ای بخل * وضاق ای صبا له * تضییق تنگ کردن و تنگ گرفتن برکسی قولهم ضقت به ذرعا ای ضاق ذرعه * تضایق

القوم انزالم یتسعوا فی خلق او مکان * ضوق و ضیقی تانیث ضیق صارت الیاء واوا لسکونها وضمة ما قبلها * (ضمیمه) **ضفق** * وضع دارابطه بجره ...

پلیدی یکبار گی انداختن * **ضنق** * آواز کرد (ع ف اک ۲) **طبق** مثله **فصل الطاء** * **طبق** * **طبق** * بالتحریک تاه چیز که اطباق ج * وقولهم اتق

شن طبقة و هما قبیلتان تقابلا فقتلا و یا فقیل فیه وافق شن طبقه وافقه فاعتنقه و پاره از شب و روز یقال مضی طبق من اللیل و طبق من النهار ای معظم منهما

و هنچو من تنگ که میان دو پیوند استخوان پشت باشد و گروه مردم و ملخ یقال اتانا طبق من الناس و طبق من الجراد ای جماعة و پس یکدیگر زاده از بره و بچه یقال

طبقا وطبقة و باران عام یقال مطر طبق و حال مردم ومنه قوله تعالی لترکبن طبقا عن طبق ای حالا عن حال یوم القیمة * بنت طبق سنگ پشت و یقال للداهیة * سحاب طبق

* وطبقات الناس فی مراتبهم * والسموات اطباق ای بعضها فوق بعض * و طباق الارض ما علاها * طباق درجه و یقال جمل طباقاء للذی لا یضرب ومن الرجال العی الذی

وطبقت یده بالکسر طبقا اذا کانت لا تنبسط * طبقة لغت منه * تطبیق دست میان هر دو ران نهادن در رکوع و پیوند رسیدن شمشیر و فتادن و جدا شدن آن و یقال

انه یطبق المفصل للرجل اذا اصاب الحجة و سم بر سم نهادن اسپ در رفتن و دویدن و همه زمین فرو گرفتن ابر یاران صحابة مطبقة لغت منه * مطابقة موافقت و برابر کردن و

چفسانیدن و رفتن با لند برپای و سم پای بر جای سم دست نهادن اسپ در رفتن و دویدن طابق فلان ای مرن علی العمل * تطابق اتفاق کردن اطباق فراز آمدن بر کار

صلته بعلی و بر هم نهادن چیزی و پوشیدن تو بر تو تطبیق تو بر تو پوشیدن الحمی المطبقة بالکسر تپی که شب و روز نشود و الحروف المطبقة بفتح الباء چهار حرف صاد و ضاد

طا و ظا * طابق معرب تابه * **طرق** * **طریق** * راه یذکر و یونث اطرقة طرق ج * طریقة نخل نیک بلند طریق ج * وما الین از کرانه شیم و جز آن بافته باشند

و گزیدگان قوم یقال هذا رجل طریقة قومهم طرائق قومهم یقال للاشراف منه قوله تعالی کنا طرائق قددا ای کنا فرقا مختلفة اهواءنا و روش و مذهب یقال ما زال فلان علی طریقة واحدة

ای حالة واحدة * طرق مطروق آب باران که در و ستور بول انداخته باشد و منه قول ابراهیم النخعی الوضوء بالطرق احب الی من التیمم و آب گشن وفال سنگ زدن

طراق ای کهنان طوارق تکهنات و پشم زدن مطرقة چوب بدان پشم زنند و ایضا خایسک آهنگران ع یقال اختصبت المرأة یوما طرقة او طرقتین ای مرة او مرتین

طرقة بالضم خطی که بر کمان باشد طرق ج * و عادت و خو یقال ما زال ذلک طرقتک ای عادتک و هذا طرقة رجل واحد ای صنعته رجل طرق بالکسر به وقوت و پیه الشحم *

طرقة بالتحریک سسته و ولم صیاد و پی شتران یقال جاءت الابل علی طرقة واحدة وعلی خف واحد ای علی اثر واحد و جمعها اطراق * طرق ایضا شئ اقرتو یعنی بوزدمک و

مناقع المیاه و سستی زانو پی شتر (ع ک اف ۲) یقال جمیرا طرق و ناقة طرقاء و پر بر هم نشسته و یقال هذا طرق جناح الطیر ای التفت * و رجل مطروق ای فیه رخوة و ضعف

والعقد منه طریقة بالکسر التشدید یقال ان تحت طریقتة لعنداوة ای فی لینه وانقیاده بعض العسر * و یقال هذا اطراق نهاای تلوه و نظیره مطاریق ج * و یقال

جاءت الابل مطاریق ای یکیگ یکیک طرق ایضا بول انداختن ستور در آب ایستاده طروق بشب آمدن (ع ف اض ۲) طرقة مثال همزة مبالغة فیه * طارق شب

آینده * وستاره سحری طارقة الجمل فخذه و عشیرته و گشنی کردن فحل (ع ف اض ۲) طروقة الفحل الناقة التی بلغت ان یضربها الفحل * اطراق سر فرو فکندن و خاموش

بودن و فی المثل اطرق کرا اطرق کرا ان النعام فی القری یضرب للمعجب بنفسه و فحل بعاریت دادن بجهت گشنی را و رفتن شتران پس یکدیگر * اطرقا علی انقطاع الاثنین اسم بلد *

مطراق آنکه سست چشم باشد در خلقت مستطراق بعاریت خواستن فحل یقال اطرقت بالجلد و العصب ای البست ترس مطرق و مجان مطرقة التی یطرق بعضها فوق
بعض کالنعل المخصوفة * طراق النعل پاره نعل که بر موزه زنند بیش طراق بر یکدیگر بر پشت نشسته مطارقة النعل یکدیگر شدن بر موزه یقال طارق الرجل بین نعلین ای خصف بین * نعل مطارقة
ای مخصوفة و کل خصفة منه طراق * تطریق وقت کفانیدن شدن سنگ خم ابیضه را و لا یقال ذلک الا فی القطاة و یقال طرقت القطاة * و طرقت الناقة بولدها و کذلک
المرأة اذا لم یسهل خروج الولد عنها * و طرق الناقة الابل اذا اجهدت ثم اقربت بعد ذلک * و طرقت الابل اذا اجتمعا عن کلاء و غیره * و طرقت له من الطریق * طسق
طسوق * خراج زمین کتب عمر رضی الله تعالی عنه الی عماله فی حلیتین اسلما ارفع الجزیة عن رؤسهما و خذ الطسق من ارضیهما * طفق * و یقال طفق یفعل کذا
طفقا ای جعل یفعل (عع ک اف ۲) و منه قوله تعالی و طفقا یخصفان علیهما من ورق الجنة بر دو ختن گرفتند از برگ و یقال طفق یطفق طفوقا من باب (عع
ف اک ۲) * طقطق * طقطقة * آواز سم اسپ مثل قدقة * طلق * طلاقة * کشاده روئی (عع بضمها) رجل طلق الوجه و طلیق الوجه * و طلق
الیدین ای سخی * و طلق اللسان و طلیق اللسان * و لسان طلق ذلق اربع لغات فیه و قد مر فی فصل الذال * یوم طلق و لیلة طلق ایضا اذا لم یکن فیها قر و لا
یؤذی * طلق معروف و درد زه و قد طلقت المرأة تطلق طلقا مستعمل مجهولا و دست کشادن بنیکی (عع ف اض ۲) طلق بالتحریک تک یک سپ یقال عدا الفرس طلقا او طلقین
دویدیک تک یا دو تک و بند از پوست خام و سیر الابل رد عقب و بدان یکون بین الماء و بین الابل لیلتان فاللیلة الاولی الطلق و الابل بعد التجریر طوالق و فی اللیلة الثانیة قوارب
* طلق طلوق مصدر منه (عع ف مص ۲) یقال طلقت الابل اطلقتها * و طلق القوم اذا اطلقت ابلهم * اطلاق رها کردن بند بسیه و دست کشادن بنیکی * طلیق ارسته
و رها کرده یقال منه بعیر طلق و ناقة طلق بضم الطاء و اللام اطلاق ج * یقال حبس فلان فی السجن طلقا ای بغیر قید * و یقال ایضا فرس طلق احد القوائم اذا کانت احدی
قوائمها التحجیل فیها * طلق الحلال یقال هو لک طلقا * و بت طلق من هذا الامر الخارج منه * انطلاق رفتن و تصغیره تطلیق و تصغیر منطلق مطیلق و طلیق * استطلاق
رفتن شکم تصغیره تطلیق بطلیق سلامت یافتن سلیم یعنی مارگزیده و آرمیدن روان مستعمل مجهولا یقال اطلق السلیم فهو مطلق * طلاق اد زن از طلاق باشد زن از
قید نکاح (عع ف اض ۲) فهی طالق و طالقة ایضا * رجل مطلاق کثیر الطلاق للنساء مطلقة مثال همزة مثله * ناقة طالق و نعجة طالق ای مرسلة ترعی حیث شاءت
و الطالق من الابل التی یترکها الراعی لنفسه * یقال استطلق الراعی ناقة لنفسه اذا اخذها لنفسه * تطلق خرامیدن آهو که رو گردانده و یقال ما تطلق نفسی لهذا الامر ای لا تنشرح و هو تفعل
و تصغیر الاطلاق طلیلیق بقلب الطاء تاء لتحرک الطاء الاولی کما فی تصغیر الاضطراب ضتیریب بقلب الطاء تاء لتحرک الضاد * طوق * طوق * گردن بند طوق
ج * و توانائی طاقة مثله یقال هو فی طوقی ای وسعی تطویق طوق بستن کسی تطوق لازم منه * مطوقة کبوتر که در گردن او طوق بود طاقة توانستن تطوق کلف الشیء ای
کلفته و طوقنی الله اداء حقک ای قوانی * و طوقت له نفسه لغة فی طوعت ای رخصت و سهلت * طاق معروف طاقات طیقان ج * و هو معرب تاک و تو از جامها و یقال
طاق نعل و طاقة ریحان * طائق بیرون آمدگی کوه و چاه و میان هر دو چوب کشتی * (ضمیمه) * طرموق * کعصفور شبره * طهق * بر رفتار
(عع بفتحها) * فصل العین * عبق * عبق * بالتحریک بوی (عع ک اف ۲) صلته بالباء عباقیة بالتخفیف کذلک ایضا یعنی عبقی الرجل ای
واهیة * عقاب عنقاة و عقنباة ای فی اسنه مخالب حداد بتقدیم النون و تاخیره مثل جذب و جبذ * و یقال ایضا شیئی عباقیة و هو اثر جراحة یبقی فی حر وجه * عبقة
مسکه و مشک یقال ما فی النحی عبقة ای شیئ من سمن * عتق * عتق * بالکسر آزادی آزاد مرد و جمال و نیکو شدن مال و در گذشتن سپ از دیگران و آزاد
شدن عتاق عتاقة کذلک (عع ف اک ۲) عتیق عاتق نعت منه * و یقال فلان مولی العتاقة و مولی عتیق و مولاة عتیقة و موالی عتقاء و نساء عتائق و
ذلک اذا اعتقن * و عتق فلان بعد استعلاج عتیق صار عتیقا ای رقت بشرته بعد الجفاء و الغلظ * عتاقة دیرینه شدن (عع بضمها) عتیق نعت منه (عع ف
ض ۲) عاتق نعت منه * و دنان عتق * و عاتق ایضا خم کهنه و انچه مهر او شکسته باشد از خمر و زن جوان یقال جاریة عاتق ای شابة اول ما ادرکت و لم تبن
الی زوج و کمان کهنه سرخ رنگ و جوزه مرغ که پدید نه دیک شده و کتف مرد و یقال عتقت علیه یمین تعتق و عتقت ایضا بالضم ای قدمت علیه یمین و وجبت کما
حنثها فلم یحنث * اعتاق آزاد کردن و نیکو کردن مال را و در گذرانیدن اسپ بد و انیدن و یقال فلان معتاق الوسیقة ای اذا طرد طریدة انجاها و سبق بها * معتق آزاد
کرده عتیق مثله و دیرینه از هر چیز و گرامی و آزاده و گزیده یقال رجل عتیق مار و تمر و بار و شیء کل احد منها عتیق و کذلک فرس عتیق ای رائع و الجمع عتاق
عتاق الطیر الجوارح منها * و الاربعیات العتاق النجائب منها * و البیت العتیق الکعبة و یقال للابی بکر الصدیق عتیق لجماله و لقول النبی علیه السلام انت عتیق
من النار * و قیل قنطرة عتیقة بالتاء و قنطرة جدید بلا تاء لان العتیقة بمعنی الفاعلة و الجدید بمعنی المفعول لیفرق بین ما له الفعل و بین ما الفعل واقع

تعتیق کهنه و دیرینه کردن معتّقة شراب کهنه * عذق عذق * بالفتح درخت خرما بابر و منه قول الحباب بن المنذر انا عذیقها المرجب و بریدن تا خرما که
خرما (عع ف اک ۲) تعذیق کذلک و بخلاف رنگ گوسپند شیئی بر روی بستن بجهت علامت (عع ف اض ۲) اعذاق مثله * عذقة آن پشم نشان عذق
بالکسر خوشه خرما و عذق الاذخر و اعذق اذا اظهرت ثمرته * و عذقت الرجل اذا رمیته بالقبیح و وسمته به * عرق عرق * بالتحریک خوی و رسته بنا و صف
اسپان و مرغان و هرچه صف زده باشد، و زنبیل از برگ خرما بافته، و تک اسپ یقال جری الفرس عرقا او عرقین ای طلقا او طلقین * عرق الخلال ای رشح لک
الرجل ای یعطیک للمودة و خوی کردن (عع ک اف ۲) یقال تجشمت لک عرق القربة اذا حمل رجل کریم قربة بنفسه * ویقال لقیت من فلان عرق القربة
ای الشدة و النجالة و صله ان القرب انما تحملها الاماء الزوافر و من لا معین له و ربما افتقر الرجل الکریم و احتاج الی حملها بنفسه فیعرق لما یلحقه من المشقة و الحیاء
من الناس * و رجل عرقة مثال همزة اذا کان کثیر العرق * و قولهم ما اکثر عرق ابله ای نتاجها * لبن عرق بکسر را شیر مزه گردانیده و هو الذی یجعل فی سقاء
و یشد علی البعیر لیس بینه و بین جنب البعیر وقایة فاذا اصابه عرق البعیر افسد طعمه و تغیرت رائحته * عرقة نوار گرداگرد خیمه و چوب میان دو نوار نهاده، و یک رسته از مرغ
و اسپ مانند آن عروق ج * عرق بضمتین گیاهی است که بوی رنگ کنند عرق بالکسر بیخ عروق ج * و فی الحدیث لیس لعرق ظالم حق و العرق الظالم ان یغرس الرجل فی ارض
غیره او یزرع فیها لیستوجب الارض و رگ یقال فی الشراب عرق من الماء یعنی رگی است ذات عرق جای احرام اهل عراق و ج عرق بالفتح گوشت از استخوان
باز کردن و بخوردن (عع ف اض ۲) معرق تعرق کذلک و استخوان گوشت از وی خورده عراق بالضم ج * قال ابن السکیت لم یجئ شئ من الجمع علی فعال
بضم الفاء الا احرف منها توام جمع توأم و شاة ربی و غنم رباب و ظئر و ظؤار و عرق و عراق و رخل و رخال و فریر و فرار قال و لا نظیر لها * معروق و معترق مردم
کم گوشت عراق بالکسر شهرهای معروف تذکر و تونث و دوال که بدان زرهای مشک را فروگیرند و درزند عرق بضمتین ج * عراقین کوفه و بصره * عراق العراق
رفتن در بیخ پاک کردن درخت، و رگدار شدن شراب عروق رفتن در زمین (عع ف اک ۲) و یقال اعرق الرجل ای صار عریقا و هو الذی له عرق فی الکرم و کذلک
الفرس فهو معرق فی الکرم و اللوم جمیعا * و اعرق فیه اعمامه و اخواله * عارق نام شاعری تعریق ممزوج کردن شراب و منه طلاء معرق و یقال ایضا رجل معرق
الخدین اذا کان قلیل لحم الخدین و پاک کردن لو و مشک را از آب عرقوة بفتح العین و ضم القاف چوب چلیپا دلو و لا تقل بضم العین و انما یضم فعلوة اذا کان ثانیه نون
مثل عنصوة و الجمع العراقی و عرق بحذف التاء و الواو و هو جمع عرقوة و عرقیت الدلو عرقاة اذا شددتها علیها * ذات العراقی سختی * عرقوتان الخشبتان اللتان
تعرضان علی الدلو کالصلیب و الخشبتان اللتان تضمان ما بین واسط الرحل و المؤخرة * عزق عزق * زمین شگافتن (عع ف اک ۲) ارض معزوقة نعت منه
و لا یقال لغیر الارض * معزقة معزق آلت زمین کاویدن چون تیشه و جز آن * عسق عسق * بالتحریک حریص شدن و بر چفسیدن و ملصق شدن بالباء (عع
ک اف ۲) تعسق کذلک * عشق عشق * بالکسر از حد در گذشتن دوستی (عع ک اف ۲) عشق بالتحریک مثله * عشیق مثال فسیق بسیار عشق آرنده
تعشق عاشقی نمودن عاشق نعت منه سواء المذکر و المؤنث عشنق دراز سبک عشنقة مؤنث عشانق ج * عشرق عشرق * بکسرتین گیاهی *
عفق عفق * بسیار گشتی کردن خر و غائب شدن (عع ف اک ۲) یقال منه لا یزال فلان یعفق العفقة ای یغیب الغیبة * و انه لیعفق الغنم بعضها علی بعض تعفیقا
ای یردها عن وجهها * منعفق ای منعطف و قال المنصرف عن الماء * عفق بها ای حبق عفاقة و بر و العفق سرعة الایراد و کثرته * عفق رجوع کردن شتران هر روز
بسوی آب (عع ف اک ۲) و کل راجع مختلف عافق یقال انک لتعفق ای تکثر الرجوع * و انعفق القوم فی مجاهم ای مضوا فیها و اسرعوا * عفقة ... الشئ و منه العفقة لشعرات
بین الشفة السفلی و الذقن * رجل عفاق ای زیارة ... عفاق بالکسر ... عفقلق فربهی سست پر گوشت و فرج فراخ، و زن گول احمق
لا نام انده * عقق عقیقة * پشم شتر بچه و موی بچه آدمی که از سر کودک موی شکیه هر چه از شتر و بچگان باشد * عقیق عقة بالکسر کذلک * و یقال العقة فی الناس و الحمر و لم یسمع فی غیرهما *
عقیقة ایضا برق که در میان ابر درخشد، و تیر که سوی آسمان تا کنند و عرب یفعلونه فی الجاهلیة فان رجع السهم ملطخا بالدم لم یرضوا الا بالقود و ان رجع نقیا مسحوا لحاهم و صالحوا
علی الدیة و کان مسح اللحی علامة للصلح قال ابن الاعرابی لم یرجع ذلک السهم الا نقیا و گوسپند و جز آن که در هفته نخست مولود قربان کنند بجهت آن مولود * عقاق
شگافتن عق هو منشق * عقیق ایضا نگین سرخ و نام وادی نزدیک مدینه و هر سیل شگافته از زمین اعقة ج * عق ایضا قربان کردن روز هفته نخست
مولود و صلة بعضی موی نخستین بچه ستردن و تیر سوی آسمان انداختن (عع ف اض ۲) عقوق مثله و بضمتین پدر و مادر آزردن فهو عاق و عقق مثال عامر و عمر عققة
ج مثال کفرة * و فی الحدیث ذق عقق ای جزاء فعلک یا عاق * و یقال اعق فلان اذا جاء بالعقوق * و عقت الابل اذا حملت فهی عقوق و الجمع عقق * و قولهم اطلب

الابلق العقوق فمثل لما لا یکون وذلک ان الابلق ذکر لا یکون الذکر حاملا و نوی العقوق انوق رجوا لعقا الابل العقق وربما سر الله النواة عقیقة
والعقاق بالکسر الحوامل من کل حافر و هو جمع عقوق مثال قلص و قلاص عقاق بالفتح بار شکم یقال ظهرت الاتان عقاقا و کذلک عققا بفقعق عکه
عققة بانگ و ی عقعق یعنی از جرب مار عقوق مثل فع و عقعق الله ای امره الله مثل اثمه عقان النخیل بالکسر آنچه از بن خرما دمیده برزند یقال
اعقت النخلة واکثرته علق + علق بالتحریک خون بسته علقة پارهٔ از وی و کرمک سیاه آبی که او را زلو گویند علق ج علق القربة لغة فی
عرق القربة یقال جشمت الیک علق القربة و ند یستعمل نام گیاهی و علق ایضا گوشته که بکره چاه را بوی در آویزند یا رسن یقال اعرنی
علقک ای اداة بکرتک و عشق یقال علقها بالکسر علق بها علوقا و علق حبها بقلبی ای هویها و یقال علق یفعل کذا ای طفق و فی المثل عاقت
معالقها صر الجندب ای صار الجرد لا تکفتی الرجل و باد گرفتن زن و در آویختن آهو در دام و خوردن شتر سر های عضاه را و در دهان
چفسیدن زلو که ستور را بوقت آب خوردن یقال علقت الدابة ای علقت بها العلقة فی شرب الماء و آویزش و آنچه را علقة گویند از گل
باشد ستور را علقة بالضم آویزش و قوت روز گذار و یقال لم یبق لی علقة عنده ای شیء و اصاب ثوبی علق بالفتح و هو ما علقه فجذبه علق بالکسر
گرانمایه از هر چیزی و یقال هذا علق مضنة ای نفیس یضن به اعلاق ج علاقة بالکسر جامهٔ طفل نوزاده علوق بالفتح مرگ علاقة بالفتح شله و آنچه
در آویزد بمهر و هم و نافهٔ که بچه دیگر را بوی نهند و شیر ندهد و یقال ما بالناقة علوق ای شیء من اللبن و آنچه آنرا اسپ افکند و چون علف و چه
آن علق خوردن شتر سر های عضاه را (ع ف اض ۲) عالق نعت منه عوالق ج و فی الحدیث ارواح الشهداء فی حواصل طیر خضر تعلق من
ورق الجنة علیق سپست علیقة ستور که بهمسفر به دهد تا بسیار آرد و یقال علقت من فلان علیقة و از مستعملیة معلاق معلوق
هر چه از وی چیزی در آویزند معالیق ج ستوار ان و عقلوق یکی علاقة بالکسر علاقه کمان و تازیانه و مثل آن علاقة بالفتح آویزش خصومت و دوستی
و آنچه بدان روز گذرانند از قوت و منه قولهم ما بها من علاق ای شیء من مرتع رجل علاقة مثل ثمانیة آنکه چنگ در زند به چیزی که از وی دست
باز ندارد و معلاق مثله خصومت علیق مثال قبیط گیاهی که در آویزد بر درخت علیقی مثله عولق غول و ماده سگ حریص و منه الکلام طویل
العولق ای الطویل الذنب علاق زلوک افگندن به اندام تا بمکد و چنگال به رزدن به چیزی و فی الحدیث الله و ذاهب الی من الاعلاق
و بر داشتن زن بچه را از حاجتگاه و اعلقت القوس ای جعلت لها علاقة و یقال اعلقت واعلقت ای جعلت لها علاقة و هی الداعیة
مثل عمر و یقال العلق الجمع الکثیر و یقال للصائد اعلقت فادرک ای علق الصید بحبالک تعلیق در آویختن نوعی از شرط و علاقة زن شوی کرده
قوله تعالی فتذروها کالمعلقة و تعلقه و تعلق بمعنی و تعالق بمعنی علقه و قولهم لیس المتعلق کالمتانق ای لیس من یتبلغ بالشیء الیسیر کمن یتانق یاکل ما یشاء و العلقی
ای احبة علقی گیاهی و باشد واحده و جمعه الف للتانیث فلا ینون العیر یالف الذی یرعی العلقی عمق + عمق بالفتح ژرفی چاه و وادی و کوه و کرانه و
از دور ادر اعماق ج عامقة بالفتح رز و شدن (ع ع ا) تعمیق ژرف کردن اعماق شده دور اندیشیدن در کار تعمق فی کلامه تنطع یعنی سخن ژرفتر
گفتن و در راه و العامة تقول عمق لیکه عمقی بکسر الغین گیاهی از حمض در زمین حجاز و نام رسیده عامق که آن بحث را خورد و عمق بالضم نوعی تعاق
و عالقة گیاهی از مروم عشق + عشق بسکون ۲ گردن اعناق ج اعنق درازگردن عنقاء مونث علیه بقال ما عنق عنقا
و طار ست به العنقاء و هو طائر معروف الاسم مجهول الجسم و یقال هم عنق الیک ای مائلون الیک بعنف باکسر و لت معاذ العاق کردن بهم انداختن عناق و عانقه
در گردن یکدیگر افکندن تعانق و اعتناق کذلک عنیق نعت منه عنق بالتحریک نوعی از رفتار ستور و قد اعنق الفرس فرس معناق ای جید العنق عناق بالفتح بزماده
و الجمع اعنق و عنوق و بمعنی و جانوریست از دواب نا امیدی عوق + عوق باز داشتن (ع ف اض ۲) اعتیاق کذلک عوائق الدهر سوانحه تعوق مشغول شدن
تعویق متعدد فیه المعوق المثبط رجل عوق عوقة مثال همزة ای ذو تعویق و تربیت الاصحاب لان الامور تحبسه عن حاجته و یقال عاقت المراة عند زوجها لا اقتفاء ای
لم تلصق بقلبه عیوق ستاره و هی فیعول فلما التقی الیاء الساکنة و الواو صارتا یا مشدد و یعوق نام بتی قوم نوح پیغمبر علیه السلام + عوهق در از و نام شتر که بوی
نسبت کنند شتران بنکو را و فراشتوک کوهی و مرغ سیاه و گاو سیاه و کبود رنگ و شتر سیاه و شکرف قال صاحب الصحاح قلت لاعرابی من بنی تمیم
ما العوهق فقال الطویل من آل بعیر الناعم الزبد انشد شعر کانی ضمنت هقلا عوهقا + اقتاد رحلی و کدرا محنقا سلق

عمیقة بالفتح دانکه گرانه دریا (ضمیمه) عنق بفتحتین رفتن عنقة یکی والعنق من الطریق راه فراخ وامست الارض عنقة ای مخصبة وعنقت الارض عنقاً
وسحاب متعنق منعنق اختلط بعضه ببعض عمید شوق بابه سست خرد علقة فراهم آوردن آنرا (ع ف ا ک ۱) عدق بالفتح کاری بگمان کردن که یقین آن ندانند
عدق بیده یعدق مثله وعدق بیده دست را باطراف حوض مانند جوینده چیزی داخل کردن وعدق بالفرح واعدق وعودق مثله فیهما والعودقة والعودق حدیدة
ذات شعب یخرج بها الدلو عدوقة وعادقة مثله عدق بضمتین جمع الاول بفتحتین جمع الثانی رجل عادق الرای کسی که قوة مدبره ندارد عودقة آهنی که
دران گوشت کرده برای بند کردن رگ که بر پا کنند وقت او باریدن گوشت آهن درگلوی آن آویزد عغدلق فی مشیته جنبان رفت عذلوق بالضم
کودک سبک ساخته قیراز علوق عسلوق گز سرخ و شعی است تلخ که بدار وی زخمها بکار آید عسلق سحجف و زبرج وعلالبط عکلس نمایش آب و کرگ و شیر و شتر مرغ
نر و هرد و رنده شکاری و بد سرشت و سبک شعر از کرد از دم روباه و انثی الکل بها عسلان تج عشنق کنفذ نیک خوب صورت عصاقیة عصاقیار باکه
دریا عطرق گیت نام شخصی عنذقة بالضم پایین شکم نزدیک ناف کانها نقرة النحر

فصل الغین

+ غبق + غبوق بالفتح شراب شبانگاهی
خوردن و خورانیدن آن (ع ف ا ص ۲) اغتباق لازم منه غدق + غدق بفتحتین آب بسیار وقد غدقت عین الماء بالکسر ای غزرت + شاب
غیدق غیداق ای ناعم غیداق ایضا مرد کریم و بچه سوسمار قال ابو زید اوله حسل ثم غیداق ثم مطبخ ثم یکون ضبا مدرکا + غیادیق ماران غرق غرق
آب از سر گذشتن (ع ک ا ف ۲) یقال غرق فی الماء فهو غارق وغرق + اغراق غرقه کردن سخت کشیدن کمان را و مبالغت کردن در مدح و ذم و جز آن تغریق
ایضا غرقه کردن فهو مغرق وغریق + لجام مغرق بالفضة ای محلی بها و کشتن استغراق فرا گرفتن همه را اغراق در تاختن اسب با اسپان دیگر و در گذشتن
از ایشان اغرورق چشم پر آب شدن غرقة بالضم مثل الشربة من اللبن وغیره والجمع غرق + غرنیق بالضم و فتح النون مرغی از مرغان آبی دراز گردن و اذا وصف بها الرجال
فواحدهم غرنیق و غرنوق بکسر الغین و فتح النون فیهما + و غرنوق بالضم و غرانق جوان نازک اندام و نام بت غرانی بالفتح و غرانیق و غرانقة + غسق + غسق بالتحریک
تاریکی اول شب غاسق تاریکی بعد از غروب شفق قوله تعالی و من شر غاسق اذا وقب قال الحسن اللیل اذا دخل و یقال انه القمر + وغسق اللیل یغسق (ع ف ا ک ۲) ای
اظلم + غسوق بسکون الثانی تاریک شدن شب چشم (ع ف ا ک ۲) غسقان زرد آب رفتن از جراحت (ع ف ا ک ۲) اغسق المؤذن ای اخر المغرب الی غسق اللیل غساق
پشیده و بتخفیف سرد گنده و قوله تعالی الا حمیما و غساقا قرئ بالقرائتین جمیعا غفق + تغفق همه روز شراب خوردن غفق هر ساعت بآب آمدن شتر (ع ف ا ک ۲) غفق
بکسر الفاء جای بازگشتن تغفق مثله غلق + غلق در بستن و هی لغة ردیة متروکة اغلاق کذلک + و غلقت الابواب شدد للکثرة و ربما قالوا اغلقت الابواب + و باب
غلق بفتحتین ای مغلق و هو فعل بمعنی مفعول مثل قبض و نقض و جمعه قفل + غلق بالتحریک کلید مغلاق بالکسر مغلوق بالضم کذلک مغالق تیرهای قمار مغلق بالکسر یکی و غلق الرهن
غلقا ای استحقه المرتهن و ذلک اذا لم یفتکه فی الوقت المشروط + و فی الحدیث لا یغلق الرهن (ع ک ا ف ۲) و یقال احتد فلان فغلق فی حدته و غلق + و غلق ظهر البعیر
للکثرة الدبرة غلقا الابشر + استغلاق بسته شدن سخن کلام غلق سخن مشکل غلاق نام مردی از [illegible] مغلوق پوست غالقه داده و آن درختی است که اهل طائف ادیم
بوی پیرایند غلفق [illegible] غلفق چغیراده و سبزی که بر آب باشد [illegible] بر روی آب گسترده شود عیش غلفق ای رغد [illegible]
[illegible] غمق بالتحریک [illegible] (ع ک ا ف ۲) [illegible] ولیلة غمقة ای ذات ندی و ثقل [illegible]
[illegible] غوق [illegible] حکایة صوت الغراب [illegible] (ضمیمه) [illegible]
[illegible] غرق [illegible]
[illegible] غلفقة [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] فصل [illegible]

گریزد خصیه چپیده آید (ع ف ا ض ع) فتق بالتحریک کشاده فرج شدن زن شتقار لغت منه خلاف رتقاء و صبح و فراخی سال و قد فتق العام بالکسر + و یقال الفتق القوم
اذا انفتق عنهم الغیم + و افتق قرن الشمس ای اصاب فتقاً ای السحاب فبدا منه + و قد افتقنا ای صادفنا فتقاً و هو الموضع الذی لم یمطر و قد یمطر ما حوله + و عام فتق و فتوق ای قلیل المطر
و امراة فتق بضمتین ای متفتقة بالکلام + و رجل فتیق اللسان ای حدید اللسان + جمل فتیق ای تفتق سمنا + صبح فتیق ای مشرق + فتیق در دو دگرد بیچیده
منه + تفتیق کشادن و شگافتن انفتاق تفتق کشاده و شگافته شدن فرق + فرق فرقان جدا کردن (ع ف ض) فرقت الشی فرقاً و فرقاناً فرقته فالفرق اوقع الفرق یعنی
و یقال اخذت حقی منه بالتفاریق و فی المثل حدی من تفاریق العصا قال ابن الاعرابی العصا تکسر فیتخذ منها ساجور فاذا کسر الساجور اتخذت منه الاوتاد فاذا کسر الوتد
اتخذ منه عران البخاتی فاذا فرض اسر اتخذت منه التوادی تضرب للاخلاف و قوله تعالی و قرآنا فرقناه فمن قرأ مخففاً قال بیناه من فرق یفرق و من شدد قال انزلناه
مفرقاً فی ایام + فرق بسکون الراء و تحریکه پیمانه اهل مدینه و آن شانزده رطل است جمعها فرقان مثل بطن و بطنان حمل و حملان + فرقان ایضا قرآن آنچه
فرق کند بوی در میان حق و باطل الفرق بالضم کذالک مثل خسر و خسران و منه قوله تعالی و لقد آتینا موسی و هرون الفرقان + و قال الراجز (ع) فشرکی
کالفرق بالفرق مفارقة فراق از هم جدا شدن فرقة بالضم جدائی اسم منه + فاروق اسم لقبی است که حضرت امیر المؤمنین عمر بن الخطاب ملقب بود و فرق و مفرق بفتح الراء
و کسرها تارک سر و کذلک مفرق الطریق سر دو راهه و یقال للمفرق مفارق کانهم جعلوا کل موضع منه مفرقاً ثم جمعوه علی ذلک + و فرق له الطریق ای اتجه له طریقان
+ فروق بالضم رسیدن و جستن ناقه و ماده خر از درد زه (ع ف ا ض ع) اتان فارق و امراة فارق و الجمع فوارق و فرق و ابر جدا شده از ابر ها فرق بالتحریک ترسیدن
(ع ک ا ف ع) یقال فرقت منک و لا تفرقنک + امراة فرقة بالفتح و رجل فرقة ایضا و لا جمع له + و فی المثل رب عجلة تهب ریثا و رب فروقة یدعی لیثا و دوری میان
دو پشته و میان دو سبل شتر و بر آمدگی یکی ران اسپ فزون تر از دیگری فرس افرق نعت منه و شاخ شاخ جدا شدن ثلث خروس و کیا فرق است
افرق الذی ناصیته کانها مفروقة و سمیته ایضا جمع الفرق افراق + و الافرق ایضا من قولهم هذا ارض فرقة و فی نبتها فرق اذا کان متفرقا و لم یکن متصلا + و یقال هو ابین من
فرق الصبح لغة فی فلق الصبح + فرق بالکسر رمه از گوسپند و پاره از چیزی منه قوله تعالی فکان کل فرق کالطود العظیم + ذات فرقین پشته میان بصره و کوفه فرقة بالکسر گروه مردم
فریق گروه بیشتر از وی و فی الحدیث افاریق العرب هو جمع افراق و هو جمع فرقة + افراق از بیماری به شدن قیل للاعرابی ما الافراق قال الموت و قال ابن احمر الحول علامته
النجوم فقال الافرق + ناقة مفرق ای فارقها ولدها بموت + فرانقة خرما که بحلیه برند بجهت نان نرم چند گوسپند جدا شده از گوسپندان دیگر + مفرق تیمم جای رنج است
کنده که آن را مسا گویند فرانق بالضم پرید و هو الذی ینذر قدام الاسد و هو معرب پروانه و انما ربما سموا دلیل الجیش فرانقا و فرانقة بالکسر شهرا فرزدق + فرزدقة روا الفرزدق
جماعة و هو معرب جمله بالفارسیه پاره ده و ایضا لقب شاعری که او را همام گویند فاذا جمعت قلت فرازق لان الاسم اذا کان علی خمسة احرف حذفت آخر حرف منه فی الجمع
و التصغیر و انما حذفت الدال من هذا الاسم لانها من مخرج التاء و هی من حروف الزیادات و کانت بالحذف اولی کقولک فی تصغیر جحمرش جحیمر و تحقیقها جحیمیر
جحارش و حذفا قلت الا انا القیاس فرازدة کذلک التصغیر فریزق و فریزد فسق فسوق + فسق فسوق بیرون آمدن رطب از پوست شدن از فرمان (ع ف ا ض ع) و قد فسقت
فسق عن امر ربه ای خرج + فسیق دائم الفسق + فویسقة موش + یقال فی النداء یا فسق و یا خبث یرید یا ایها الفاسق و یا ایها الخبیث + و انما لم یجز علی و لا انهم
یقولون یا فسوق بحیث فی غیر النداء + و تقول المرأة یا فساق مثل یا قطام فشق + فشق بالتحریک نشاط و حرص و مرشدن و قد فشق بالکسر و انفشاق
فقفق + فقفقة بانگ کردن سگ بانرس رجل فقاقة ای احمق هذره کذلک فقفاقة و فقفاق انفقاق کشاده شدن چیزی فلق + فلق شکافتن
(ع ف ا ض ع) فلیق شکافته فلقة فانفلق و تفلق + و فی رجل فلیق ای شقوق + و یقال کلمنی من فلق فیه ای شگافت دهان فلق بالتحریک سپیده دم و ما قوله
قل اعوذ برب الفلق یقال هو ابین و یقال الخلق کله بسبب پیدا کردن فلق الصبح جمعها فلقان مثل خلق و خلقان + و هو ما اذا کان قاب یقال اذا ای تفلق کذا و کذا
زمان که بر یکدیگر فی شده فگاف هر چیزی یقال سرت بحرة فیها فلوق ای شقوق و صار البیض فلقا ای بالضم و الکسر ای صار افلاقا + فلق بالکسر سختی کار شگفت یقال فلق الرجل
و افتلق + و هو شاعر مفلق ای جاء بالفلق ای بالعجب کیا و الفاء بجهت کمان کل احدها فلق + فلقة پاره چیزی یقال اعطنی فلقة الجفنة و هی نصفها + و قولهم جاء بعلق
فلق و هی الداهیة و یقال عاد فلق ای جئت بعلق فلق + و یقال مر یفتلق فی عدوه ای یاتی بالعجب من شدته + فلیقة سختی العرب یقولون للفلیقة + فلیق مغاکی
پیش سرین شتر قالی با لضم و التشدید بشفتالو و انکه فید ه مفلق کشته و از بیرون کرده فیلق اشکر فیلق فنق + تفنق الرجل ای تنعم و فنقه غیره و فانقه ایضا ای نعمه
+ و یقال عیش مفانق ای ناعم + ناقة فنق بضمتین جوان فربه و امراة فنق منعمة + فنیق فحل نیکو فنق ای فانق ج + و یقال هو اسم

من اسماء الفحول فهق اذا قال فلان يتفيهق فى كلامه اى يتوسّع فيه ويتنطع واصله فهق وهو الامتلاء كانه ملأ به فمه + منفهق فراخ فهق بالسكون والحركة
پر شدن خصوصا چنانکه از سر بیرون شود (صح کا ف ۳) انفهاق پر کردن فاهقه جراحت که خون ازوی روان باشد فهقة استخوان گردن وهو اوّل الفقار ++
فوقة العلو ای صهیب فوقة + فوق زبر وهو نقیض تحت وبرتر از یاران شدن در مرتبه (صح ف اض ۲) وقوله تعالى ان الله لا يستحيى ان يضرب مثلا
ما بعوضة فما فوقها قال ابو عبيدة فما دونها وقال الفراء اى اعظم منها يعنى الذباب والعنكبوت + فواق بالضم هکه هکه شدن مردم را (صح ف اض ۲) ويقال فلان
يفوق بنفسه فواقا اذا كانت نفسه على الخروج + فوق بالضم موضع زه از تیر افواق فوق جمع + يقال نفقت السهم تا نفاق ای کسرت فوقه فانكسر + وفوقته
ای جعلت له فوقا + افوق تیر شکسته سوفار يقال رجع فلان بافوق ناصل ای بسهم منكسر لا نصل فيه ای رجع بحظ ليس بتمام + وافقت السهم ای وضعته فوقه
على الوتر لارمى به وأوفقت ايضا والايقال اوفقته وهو من النوادر + فواق بالفتح وبالضم میان دو دوشیدن شیر که ساعتی بگذارند بچه را تا شیر فرود آرد
وباز بدوشند يقال ما اقام عنده الا فواقا وفى الحديث العيادة قدر فواق ناقة + وقوله تعالى ما لها من فواق قرئ بالفتح والضم ای ما لها من نظرة وراحة وافاقة
وفيقة بالكسر آن شیر میان دو دوشیدن جمع شود در پستان صارت الواو ياء لكسرة ما قبلها والجمع فيق ثم افواق مثل شبر واشبار ثم افاويق + ودهی
ايضا الجمع فى السحاب من ماء وهو بطيئا گفته سخا نا فهم كرد او برون ناقه شیر را در پستان میان دو دوشیدن ناقة مفيقة ومفيق والجمع مفاويق
وفوقت الفصيل ای سقيته فواقا فواقا + وتفوق الفصيل اذا شرب اللبن كذلك ومنه حديث ابى موسى انه تذاكر هو ومعاذ قراءة القرآن فقال ابو موسى انا اتفوقه
تفوق اللقوح ای لا اقرأ جزءى بمرة ولكنى اقرأ منه شيئا بعد شيء فى آناء الليل والنهار + فاقه درویشی حاجت فيقاق حاجتمند شدن يقال افتاق الرجل ولا يقال افاق +
فاق ميويد ... مستفاق ... (تصحيف) ثواق بالضم هکه هکه کردن (صح الفتح) لغة فى الفواق بالواو والفواق بالضم الوم
+ فسيحو ... ان فيستيق الستيق النفق النفق فرسق ... فرسنگ ... فستق
... فستقان بالضم ... فستقة ... فستق ... کان راه فندق ... فندق
... قال ... فندق ... فندق ... بالضم ... الفيق آواز ناکیان بالکسر
... فصل القاف + قرق + قرق بكسر الراء
جای هموار ومنه قاع قرق ... قرلق بالضم ... قال ابو عبيدة ... وقال النضر بن شميل ... قلق +
قلق بالتحريك بی آرامی يقال بات فلان قلقا واقلاق متعد منه قوق + قوق قاق + مرد بلند دراز قيق + قيقاءة زمين درشت الهمزة مبدلة من
الياء والياء الاولى مبدلة من الواو لان جمعها قواقى ... فيقال فياقى وقيل جمعها قيق ... قيقاءة كانه اخرجه
على جمع قيقة (ضميمه) قرطق ... قرطقة ... قهقهة ... قهقاه
... فقع فى ... قهقاه ... قهقوة ...
فصل اللام + لبق لبيق ... هر مرد زیرک وهوشیار ... لبق بالكسر + ولبق به الثوب ای لاق به وهو الشيء الملبق ... يقال ...
لثق + لثق بالتحريك تری وتر شدن (صح ک اف ۲) التاث كذلك + الثاق تر کردن ... لحق + لحاق بالفتح در رسیدن
صلة بالباء وبنفسه (صح ک اف ۲) يقال لحقته ولحق به لحاقا متعد منه ولازم وفى الدعاء ان عذابك بالكفار ملحق بكسر الحاء وبفتح الحاء صواب + لحوق باریک
میان شدن ملحق خوانده ... استلحاق خواندن تا بهم شوند ... ای لحق بعضها بعضا + لحق بالتحريك ...
... اسم ... معاوية بن ابى سفيان لخقق + لخقوق بالضم شگافی در زمین مثل سوراخ ... وفى الحديث
ان ... الخاقيق ... قال الاصمعى ... لخاقيق ... لخقوق ... شقوق فى الارض
لزق + لزوق بر چسبیدن لسوق ولصوق كذلك (صح ک اف ۲) صلة بالباء كذلك التزاق والتساق والتصاق + الزاق متعد منه
وكذلك بالسين وبالصاد + ويقال فلان لزقى بالكسر وبلزقى ولزيقى وبالسين وبالصاد فى جميعها ای بجنبی + لازوق مرهمی که تا به شدن
جراحت چسپان ماند ... لسق + لسق بالتحريك ولصق كذلك بر چسپیدن ... +

از تشنگی (عع ک ان ۲) تلعق بالضم بسیر خوانده لعق + لعق لیسیدن (عع ک ان ۲) ولعق فلان اصبعه ای مات وهو کنایة + ملعقة کفچه وانچه بوی لیسند ملاعق جج + لعقة بالضم لیسید نی لعقة بالفتح یکبار لیسیدن لعوق بالفتح داروی لیسیدنی رجل وعق لعق ای حریص لفق + لفق درهم آوردن دو درز جامه بدوختن (عع ف اک ۲) لفق بالکسر یک کرانه درز تلفیق دو درز دیا دو سخن را بهم آوردن تلافق القوم ای تلاءمت امورهم + احادیث ملفقة ای اکاذیب مزخرفة لقق + لق بر چشم زدن لقلق زبان وفی الحدیث من وقی شر لقلقه + ولکلک لقالق جج + لقلاق مثله آواز لقلقة بانک لکلک وهر بانگی که با اضطراب وحرکت باشد وسختی آواز تلقلق مثل تقلقل مقلوب منه وکذلک لقلقت الشئ اذا قلقلته + طرف ملقلق چشم تیز سبک حرکت لمق + لمق پاک کردن یقال لمقه بعد ما مقه وچشم مالیدن ولمقه بصری مثل رمقه + وماذقت لماقا ای شیئا وهذا اصلح فی الاکل والشرب + وما تلمق بشئ ای ماتلج لوق + لوقة بالضم مسکه یقال لوق طعامه ای اصلحه بالزبد ویقال لا آکل الا ما لوق لی ای لین لی حتی یصیر کالزبد فی لینه + ویقال هی طعام بالزبد والرطب لوقة مثله + ویقال ماذقت لواقا ای شیئا لهق + لهق بالتحریک سپید وسپید شدن (عع ک ان ۲) لهق بالفتح وکسره نعت منه لهاق مثله وایضا گاو سفید لهق بالسکون سپید شدن (عع لفتحهما) لهوقة انچه دروی مبالغه نکرده شود از سخن و کار و نیکو نمودن خود را مثل ان یظهر الرجل من السخاء ما لیس علیه سجیته وقد لهوقه وتلهوق فیه لیق + لیق برچفسیدن سیاهی به دوات وبرچفسانیدن و نیکو کردن لازم ومتعد یقال لاقت الدواة ای لصقت ولقتها انا ای اصلحت مدادها فهی ملیقة + لیقة انچه در دوات نهند چون لاس وموی وجز آن والقتها الاقة ای جعلت فیها لیقة + ویقال ما عاقت المرأة عند زوجها ولا لاقت ای ما لصقت بقلبه + ولاق به فلان اذا لاذ به + ولاق به الثوب ای لیق به + وهذا الامر لا یلیق بک ای لا یعلق بک یعنی در نمیخورد وبتو لائق بک ای موافق + وفلان ما یلیق درهما من جوده ای ما یمسکه ولا یلصق وما بالارض لیاق بالفتح ای مرتع + الاقوه بالفسهم ای الزقوه واستلاطوه (ضمیمه) لاذقیة شهری است که اینک از مضافات حلب گشته لرقه بالضم پاره است بمغرب فصل المیم + مأق + مأقة بالتحریک هکه برافتادن از گریستن (عع ک ان ۲) مئق الصبی وامتاق بمعنی + وفی المثل انت تئق وانا مئق فکیف نتفق + وامأق الرجل اذا دخل فی المأقة وفی الحدیث ما لم تضمروا الإماق یعنی الغیظ والبکاء بما یلزمکم من الصدقة ویقال اراد الغدر والنکث موق بالضم کنج چشم مأق مثله مآق ج مآقی العین لغة فی موق العین فهو فعلی الیاء فی آخره للالحاق وفعلی بکسر اللام نادر لا اخت لها فالحق بمفعل قال ابن السکیت لیس فی المعتل اللام مفعل بکسر العین الا حرفان مأقی العین ومأوی الابل قال الفراء سمعتهما بالکسر والکلام کله مفعل بالفتح نحو رمیته مرمی ودعوته مدعی وغزوته مغزی وظاهر هذا القول ان لم یتأول علی ما ذکرناه غلط محق + محق باطل کردن وپاک کردن وکاهیدن وسوختن گرما چیزی را (عع لفتحهما) تمحق امتحاق لازم منه + محاق بالضم سه شب آخر ماه تصل محیق ای ممحوق تمحّد + یوم ماحق شدید الحر + جاء نا فی ماحق الصیف ای فی شدة حره + ومحقه الله ای ذهب ببرکته وامحقه لغة فیه ردیة قوله تعالی یمحق الله الربوا ویربی الصدقات + امحاق کاهیدن مذق + مذق آمیختن شیر بآب (عع ف اض ۲) ممذوق مذیق نعت منه وآمیختن دوستی بالطمع یقال فلان مذاق ومماذق ای غیر مخلص فی الوداد مرق + مرقة شوربا مرق جج + وایضا شیرینه که کوشت وپالیز افتد مرق شوربا کردن در دیگ وپوست بوی گرفته وسرودکنیزگان وفروما یگان وموی از پوست باز کردن (عع ف اض ۲) مراقة بالضم موی پشم از پوست بر کنده وعلف بر کنده بجهت ستور امراق بسیار کردن شوربا مروق بیرون گذشتن تیر از نشانه (عع ف اض ۲) مارقة گروه خوارج سموا بذلک لقوله علیه السلام یمرقون من الدین کما یمرق السهم من الرمیة وفی المثل وبذا الغذر وتمرق ای اخمل الغذر وحتی یخرج الولد وصله قول امراة کانت تفذر فجلست فذکر لها الغذر وقالت کذلک + تمرق سرود کوی وقد مرق تمریقا + امرق الجلد ای حان له ان ینتف شعره وصوفه مزق + مزق جامه پاره کردن (عع ف اک ۲) تمزیق مبالغة فیه تمزق لازم فیه + ممزق لقب جری شاعر ویقال بفتح الزاء + مفتوح الزاء ایضا مصدر منه کالتمزیق ومنه قوله تعالی ومزقناهم کل ممزق + مزق (ک ان ۲) پارها جامه دریده ممزقة یکی پاره مزق الطائر بالضم الزاء وکسرها ای رمی بذرقه + ناقة مزاق بالکسر زراق ایضا بالنون تیز رو مزقیا نام ملکی از ملوک یمن مشق + مشق شتاب دوان خوشتن وشتاب خوردن + نوشتن موی را شانه کردن کشیدن دوال تا باز وجذب هر چیزی برای درازی وطول پاره کردن جامه (عع ف اض ۲) مشاقة بالضم انچه از موی کتان مثل آن شانه افتد امتشاق ربودن وبریدن مشق بالتحریک رسیدن ران بران دیگر (عع ک ان ۲) مشق الرجل فهو امشق والمرأة مشقاء مشق بالکسر گل سرخ ثوب ممشق جامه [illegible] داده بدان کل المشیق من الثیاب اللبیس + وفرس ممشق ومشوق اسپ باریک میان جاریة ممشوقة نیکو کشیده بالا

مطلق + تمطلق چشیدن و بکام و زبان آواز برآوردن معق + معق قلب العمق یقال من بعید معق ای من بعید بعید ا و قد سحق مثل نهر و
نهر نا و یقال نهر معیق ای عمیق و الامعاق مثل الاعماق و هو ما بعد من اطراف المفاوز اماعق اماعیق جمع الجمع مقق + مقّ کفانیدن شگوفه درخت خرما
تا کشن دهند آنرا (مع ف اضا) امتقاق همه شیرپستان مادر را مکیدن کره تمقّق اندک اندک خوردن شراب و یقال اصابه بحجح فما تمققه ای لم یفره و لم یبالغ
+ و فرس امقّ ای طویل مقامق آنکه سخن را از اقصای حلق گوید و تقدیره فعا فل بتکریر الفاء و لا یقال مقاتق + و یقال فیه مقمقة و لقاعات ملق
+ ملق محو کردن و شستن جامه و مکیدن شیر و زدن بعصا و بشتاب رفتن و بسیار سیر نمودن (مع ف اض ۲) میلق شتابنده تملّق چاپلوسی کردن تملاق
بکسر تین و التشدید کذلک یقال تملّقه و تملّق له ای تودّد الیه و تلطف له ملق بالتحریک سستی و نرمی بسیار کردن و صلة التابعین (مع ک ان ۲) رجل ملق الذی
یعطی بلسانه ما لیس فی قلبه ملق ایضا زمین هموار ملقه یکی و املق الشیء و الملق بالادغام ای صار املس و تملّق منی ای افلت ملقه بفتحتین سنگ نخشان
املاق درویش شدن و درویشی قوله تعالی و لا تقتلوا اولادکم خشیة املاق موق + موق بالضم گولی و بیهوشی یقال احمق مائق و الجمع موقی مثل
حمقی و توکی مواقة موق موّق مصادر فیه (مع ف اض ۲) مُوق ایضا سر موزه معرب موق بالفتح ارزان آمدن بیع مهق + امهق سخت
سپید که بهیچ رنگی آمیزش ندارد و براق نباشد مهق بالتحریک سبزی آب یقال منه عین مهقاء و تمهقت الشراب اذا شربته ساعة بعد ساعة و منه قولهم اضل
تیمهق شکوفه (ضمیمه) مدق الصخرة سنگ را شکست (مع ف اض ۲) مدرق به ای رمی به یعنی انداخت آنرا **فصل النون** + نبق +
نبق نوشتن مثل النمق و بر درخت سدره نبق (ف اک ۲) مثله نبقه یکی نبقات جمع مثل کلمه و کلمات نخل منبّق ای مصطف علی سطر واحد و کذلک
کل شیء مستو مهذب نبق ای کتب و نبق بها ای حبق حبقا غیر شدید و کذلک انبق الرجل و یقال انباق علینا بالکلام ای انبعث مثل انباع نتق +
نتق فشاندن و جنبانیدن (مع ف اض ۲) قوله تعالی و اذ نتقنا الجبل ای زعزعنا و کشیدن دلو از چاه و پوست باز کردن و بسیار بچه شدن زن فهی
ناتق و منتاق ناقة ناتق ای اسرعت الحمل زند ناتق ای وار فرس ناتق سخت فشاننده بر فتار نزق + نزق بالتحریک سبکی (مع ک ان ۲) نزاق
بالکسر مثل هراق نزق بالفتح نزوق بالضم برسگیز یدن اسپ (مع ف اض ۲) انزاق و تنزیق متعدد فیه نسق + و نسق بالتحریک سنه دندان راست
خنزنسق شبه در رشته کشیده نسق ایضا سخن ترتیب داده و بالسکون سخن را بر یک سیاقت راندن (مع ف اض ۲) تنسیق نظم و ترتیب دادن تنسق
+ نشوق بالفتح داروی بینی انشاق دارو کردن در بینی استنشاق آب چیزی آن در بینی کردن و بوی کردن چیزی را و نشقت منه ریحا طیبة ای شممت
و نده سیح مکروهة المنشق ای الشم نشقه بالضم حلقه رسن که در گردن بهائم در افکنند در گردن بند ستور و نشق الظبی فی الحبالة ای علق فیها رجل نشق الذی
یدخل فی امور لا یکاد یتخلص منها نطق + منطق سخن نطق بالضم سخن گفتن (مع ف اک ۲) انطاق به سخن در آوردن مناطقه استنطاق با هم سخن کردن
منطیق نیک گویا و بلیغ و یقال ماله ناطق و لا صامت ای حیوان و ما سواه نطاق بالکسر میان بند مرد ان ایضا پارچه که زنان آنرا پوشند و در میان آن بسته
جانب بالائین را بر جانب زیرین فرو هشته تا بزانو می گذارند و جانب زیرین تا بزمین میرسد و لیس لها حجزة و لا نیفق و لا ساقان و الجمع نطق انتطاق
و نطاق پوشیدن زن و میان بستن مرد بمنطقه و آنچه بآن میان را بندند فی المثل من یطل هن ابیه ینتطق به ای من کثر بنو ابیه یتقوی بهم منطقه بالکسر
کمر بند تنطیق بستن منطقه بر کسی تنطق لازم منه و یقال جبل اشم منطّق ای لا یبلغ السحاب اعلاه و جاء فلان منتطقا فرسه اذا جنبه و لم یرکبه ناطقة میان و سخن گوی
نعق + نعیق بانگ کردن شبان گوسپندان خود را نعقان بالتحریک نعاق بالضم کذلک (مع ف اک ۲) ناعقان دو ستاره نزدیک جوزا نغق
+ نغیق بالمعجمة و المهملة ایضا بانگ کردن زاغ و ناقه نغیق التی تنغم بعیدات بین ای مرة بعد اخری نفق + نفوق مردن ستور (مع ف اض ۲)
نفاق بالفتح رایج و روان شدن بیع یقال نفق البیع نفاقا ای راج نفاق بالکسر فعل منافق یعنی دو روئی کردن منافق نعت منه نفقة هزینه نفاق
بالکسر جمع یقال نفقت بالکسر نفاق القوم ای فنیت نفقاتهم نفق بالتحریک سپری شدن هزینه (مع ک ان ۲) یقال نفق الزاد ینفق نفقا ای نفد و فنی و راه باریک
و فی المثل ضل دریص نفقه ای جحره و فرس نفق الجری اذا کان سریع انقطاع الجری انفاق هزینه کردن و برواج بازار رسیدن مردم و درویش شدن و
سپری شدن مال منه قوله تعالی اذا لامسکتم خشیة الانفاق منفاق مرد بسیار نفقه نفقه نافقاء یکی از سوراخهای نهانی کلاکموش یقال فیه اذا اتی من قبل القاصعاء
ضرب النافقاء برأسه فانتفق ای خرج نوافق جمع و یقال نفق الیربوع و نافق ای اخذ فی نافقائه و منه اشتقاق المنافق فی الدین نیفق

ینظر ازار و بکسر النون عند العامة مُنقق نام مردی نقق + نقیق بانگ کردن چغزو کژدم و ماکیان و جز آن (ع ف اک ۲) نُقّاقة چغزو فی المثل اروی من النقاقة نقنقة بانگ چغزو مرغ یقال نقنق الدجاجة للبیض وکذلک النعامة نِقنِق بکسرتین شترمرغ نر نقانق جج نمق + نمق نبشتن (ع ف اض ۲) تنمیق آراستن بکتابت نمرق + نمرق نمرقة بکسرتین وضمتین بالش خرد و نهالین ج نمارق + ناقة ماده شتر وزنه فعلة بتحریک العین و صله نَوَقة بالواو فاعلت وجمعها نُوق مثل بَدَنة و بُدُن و فُعلة بالتسکین لا یجمع علی ذلک وجمع القلة منه علی انوق فاستثقلوا الضمة علی الواو فقدموها فقالوا آدُق ثم عوضوا من الواو یاء فقالوا اینق ثم جمعوا علی ایانق ویجمع ناقة علی نیاق مثال ثمرة و ثمار الا ان الواو صارت یاء لکسرة ما قبلها مُنوّق و نافة مُنوّقة ای مذللة مروضة نواق رائض شتر و فی المثل استنوق الجمل ای صار ناقة یضرب لمن یخلط حدیثه بحدیث آخر نیّق بلند ترجای در کوه نیاق جج تنوق آراستگی نمودن در کار و الاسم منه نیقة و فی المثل خرقاء ذات نیقة یضرب للجاهل بالامر وهو مع جهله یدعی المعرفة و یتانق فی الارادة انیاق مثل لانتقار نهق + نهیق نهاق بالضم بانگ خر (ع بفتحهما و ک ۲) ناهقان دو تندی رخسار اسپ و خر و یقال لهما النواهق ایضاً و نواهق الحمار مخارج نهاقه (ضمیمه) نخنوق بالضم ههچو دیوار سرجای الا انه صیغ نخانیق جج والنخانقة قوم من بنی عامر بن عوف من کلاب انداق بالفتح دهی است منها الحسین بن علی بن سباع المعروف بابن ابی الحسن دهی است بمرو زمق نرم و نازک معرب نرمه لستق بالضم خدمتگار او دمیة نطقوا بها لعنبق کقنفذ مرد گول و کعصفور پرنده است و موضعی است نعنقة آواز شکم دابه یا آواز جنبیدن نره در علاف نغبوقة مثله نغرقة بالضم یک دسته موی باف فصل الواو

+ وبق + وبوق هلاک شدن (ع ف اک ۲) موبق جای هلاکی قوله تعالی وجعلنا بینهم موبقاً وبق بالتحریک هلاک شدن (ع بکسرهما و ن ۲) یقال وبق یوبق و وبق یبق ایباق هلاک کردن وثق + ثقة اعتماد کردن و استوار داشتن (ع بکسرهما) میثاق عهد و استواری موثق مثله مواثیق مواثق جج علی الاصل ومیاثیق ومیاثق ایضا مواثقة عهد کردن باهم و منه قوله تعالی ومیثاقه الذی واثقکم به ایثاق بند کردن وثاق بالکسر والفتح بند و منه قوله تعالی فشدوا الوثاق وثیق استوار وثاق جج وثاقة استوار شدن (ع بضمها) و یقال اخذه بالوثیقة ای بما یوثق به توثیق استوار کردن و معتمد داشتن توثق استوار کاری استیثاق وثیقت گرفتن از کسی ودق + وَدق باران و باریدن (ع ف اک ۲) و نزدیک شدن متعدیا بالی و فی المثل وَدَق العیر الی الماء ای و ثانه یضرب لمن یخشع للشئ لحرصه علیه مَودِق جای و آرام یافتن به چیزی صلته بالباء و گشن خواه شدن مادیان و ماده خر ایداق استیداق مثله فرس و اتان وَدُوق و ودیق نعتان منهما و الاسم وداق بالکسر یقال للاتان بها وداق ذات وَدقین الداهیة ای ذات وجهین کانها جاءت من وجهین و دیقة سختی گرما وادق نیز ورق + ورق سیم مضروب وَرِق بسکون الوسط مثله ثلث لغات مثل کبد و کبد و کبد و کلمة و کلمة و کلمة ینقل کسرة الراء الی الواو و یترک علی حالها ایضا رقة کذلک والهاء عوض عن الواو و فی الحدیث فی الرقة ربع العشر و یجمع علی رقین مثل رة و ارین و منه قولهم ان الرقین تغطی افن الافین و یقال فی الرفع هذه الرقون وَرّاق کاغذ برنده و نویسنده و مرد بسیار سیم وَرَق بفتحتین برگ و کاغذ بریده ورقة یکی شجرة ورقة و وریقة بسیار برگ وراق بالفتح گیاه و سبزی زمین ورق بالسکون برگ گرفتن از درخت و برگ بیرون آوردن درخت ایراق برگ بیرون آوردن درخت ایراق برگ بیرون آوردن درخت توریق مثله وارقة درخت سبز و یقال اورق الرجل ای کثر ماله و اورق الصائد اذا لم یصد و اورق الغازی اذا لم یغنم و اورق الطالب اذا لم ینل و رق بالتحریک ایضا ما استدار من الدم علی الارض قال ابو عبیدة و له ورق و هو مثل الرش و البصیرة مثل فرسن البعیر و الجدیة اعظم من ذلک و الاسابرة فی طول الرمح و الجمع الاسابی وَرَق القوم احداثهم و ایضا هو المال من دراهم و ابل و غیر ذلک و یقال فی القوس ورقة ای عیب اورق شتر خاکستر گون و خاکستر ورقاء گرگ و کبوتر و فاختة و قولهم جاء نا بام الربیق علی اریق کانه اراد وریقا تصغیر ورق فقلب الواو الفا عام اورق ای لا مطر فیه وُرق جج ورقاء ایضا نام مردی و الجمع وراقی بفتح القاف و کسرها مثل صحاری والنسبة الیه ورقاوی ابدلوا من همزة التانیث واوا و فلان ابن مُورق بالفتح و هو شاذ مثل موحد وسق + وسق گرد کردن و بار کردن قوله تعالی واللیل و ما وسق اذا جلل اللیل الجبال و الاشجار و البحار و الارض فاجتمعت له فقد وسقها و راندن و منه سمیت الوسیقة و هی من الابل کالرفقة من الناس و بار شتر و شصت صاع و بر داشتن یقال لا افعله ما وسقت عینی الماء و بار گرفتن ناقه و جز آن (ع ف اک ۲) فهی ناقة واسق و نوق وساق مثل نائم و نیام و سواسق و مواسیق و هو جمع علی غیر قیاس اتساق ترتیب یافتن توسیق تنگ تنگ کردن بار را استیثاق گرد آمدن شتر ایساق بار کردن شتر را و بسیار بار آوردن درخت میساق مرغی که بال بر هم زند در پریدن میاسیق جج وشق + وشیق دنبقه گوشت

یک جوش قدید کرده بجهت توشه و فی الحدیث انه اُتی بوشیقة یابسة من لحم صید فقال انی حرام ای محرم یقال وشقت اللحم واتشقت بمعنیٰ واشق نام سگی و نام مردی
وَعَق + وعاق آواز که از شکم ستور آید وقت رفتار و عیق کذلک (ع ف اک ۲) رجل وعق بکسر العین اذا اعسر و به وعقة بالفتح و هی لشراسة و شدة الخلق توعیق
به بدخوئی و دشواری نسبت کردن کسی را وَفق + وفاق موافقت و سازواری کردن توافق اتفاق باهم یکی شدن و هم پشتی کردن و وفقه
ای صادفه توفیق دست دادن کسی را بکار می استیفاق توفیق جستن و یقال وفقت امرک تفق بالکسر فیهما ای صادفته موافقا و هو من التوفیق و فق سازوار و بسنده
یقال حلوبته و فق عیاله ای لها لبن قدر کفایتهم لا فضل فیه و یقال اتیتک لوفق الامر و توفاق الامر و تیفاقه و یقال کان ذلک لمیفاق الهلال و تیفاقه و توفاقه
ای حین اهل الهلال المیفاق سوفار تیر بزه کمان نهادن یقال اوفقت السهم و اوفقت به و لا یقال اوفقت وَقوق + وقوقة بانگ سگ نزدیک بخوف
و تواق مثل کواک و هو الجبان و نام درختی و بلاد الوقواق فوق بلاد الصین وَلق + ولق شتافتن (ع ف اک ۲) و همیشه رفتن و دروغ گفتن و منه قراءة عائشة
رضی الله عنها قوله تعالیٰ اذ تلقونه بالسنتکم و زدن یقال ولق بالسیف و لقات ای ضربات ولیقة طعامی از مسکه و آرد و لقی نوعی از رفتار ناقه و لقی ایضا ای سریعة اولق
نوعی از دیوانگی و هو افعل لانهم قالوا الق الرجل فهو ما ولق علی مفعول و یقال ایضا الق علی معلوق فان جعلته من هذا فهو فوعل وَمق + مقة دوست داشتن و الهاء
عوض من الواو (ع بکسر هما) وامق نعت منه و نام معروفی وَهق + وهق بالتحریک و التسکین کمند مواهقة مثل مواغدة و مواضحة و گردن دراز کردن شتر در رفتن و
یقال تواهقت الرکاب ای تسایرت (ضمیمه) وصیق کامیر کوهی است که پانشش از ان کنایه است وعیق آواز شکم داب یا آواز جنبش نره در غلاف شش

فصل الهاء + هَبنق هبنیق بالکسر چاکر و خادم هبنقة لقب مردی و یضرب به المثل فی الحمق هبرق + هبرقی بالکسر آهنگر و زرگر هرق + هُهرق
مهره و روی کاغذ فارسی معرب مهارق ج هراقة بالکسر ریختن آب و خون و جز آن و منه هراق الماء یهریقه بفتح الهاء و صله اراق یریق و هی فی الاصل ایضا
اریق یریق و صل مضارعه یأریق فابدلوا الحرکة و السکون بین الراء و الیاء فصار یأریق و استثقلوا الهمزتین فی قولهم انا اأریقه فقالوا اُهریقه مبدلة بالهاء و
فیه لغة اخریٰ یقال اهرق الماء یهرق اهراقا قال سیبویه ابدلوا من الهمزة الهاء ثم الزمت فصارت کانها من نفس الکلمة ثم ادخلت الالف بعد علی الهاء و ترکت الهاء
عوضا من حذفهم العین لان اصل اهرق اریق و فیه لغة ثالثة اهراق یهریق اهریاقا فهو مهریق و ذاک مهراق بالتسکین و التحریک و هذا شاذ و نظیره اسطاع یسطیع اسطاعا
بفتح الالف فی الماضی و ضمة الیاء فی المستقبل لغة فی اطاع یطیع فجعلوا السین عوضا من ذهاب حرکة عین الفعل فکذلک حکم الهاء فی یهریق و مثال یهریق یُفعیل
و مُهراق مُفعَل و اما مثال یهریق بالتسکین لا یمکن ان ینطق به لان الهاء و الفاء جمیعا ساکنتان و کذلک مهراق و یقال هطهروق ایضا من باب افعیعال
هزق + هزق (ف اک ۲) رعد سخت آواز اهزاق بسیار خندیدن مهزاق زن بسیار خنده هقق + هقهقه مثل قهقهه رفتار سخت و سیر شدید هقق
+ همق (ف اک ۲) گیاه تازه و مشی الهمقی اذا مشی علی جانب مرة و علی جانب مرة همیق + همیق شتر مرغ نر همیقم کذلک المیم زائدة (ضمیمه) هملق
کعلس کوتاه هدلق کزبرج پرویزن و فرو هشته و الهدلق من الابل شتر فراخ دهان هدلقه بشم پائین گلوی شتر و هرزوقی بالضم مقصورة بند و هو اسم للحبس
مهزرق محبوس هزرقه خنده است بد و هزروقی الحبس لغة فی هزروقی لا الصحیف و المهرزق المهزرق هطق بفتحتین نوعی رفتار هفتق بالفتح هفته معرب
هلق شتابی کرد (ع ف اک ۲) تهلق مثله هلقی کجمزی نوعی است از دویدن دلقی مثله هلقة شتابی کردن هنق بفتحتین دل تنگی و تاسه که مردم را عارض شود
هندکیق کزنجبیل مرد بسیار گو هوقه بروزن دعنی ادقه یعنی جماعت فصل الیاء + یرق + یرقان زردی که در کشت افتد و بیماری زرده یقال
زرع مارق و میروق و معرب الهمزة یارق معرب یاره یعنی دستیانه یقق ابیض یقق بفتح قاف اول و کسر آن سخت سپید یلق + یلق بالتحریک سپید از
چیزی یلقه ماده بز سپید یلمق + یلمق قبا معرب یلمه یلامق ج (ضمیمه) یناق بالفتح نام یکی از جهتران نصاری است که کشته شد و سرش به حضور صدیق اکبر آورده شد
و کشنده او صحابی عبد الحسن بن مسلم بن یناق

باب الکاف

فصل الالف + ارک + اراک بالفتح درخت شوراکه یکی اروک همیشه در اراکستان بودن شتر و بجائی مقیم بودن (ع ف اضرب و ک ۲) یقال ارکت الابل ای
رعت الاراک و قیل ذا قامت فی الاراک فهی آرکة و الجمع اوارک و قیل ارکت الابل بمکان کذا اذا لزمته فلم تبرح و ارک الرجل بالمکان ای اقام به اروک ایضا فرو نشستن آماس
جراحت و یقال ظهرت اریکة الجرح اذا ذهبت غثیثته و ظهر لحمه صحیحا احمر و لم یعله الجلد ارک بالتحریک بیماری شتر از خوردن اراک (ع گ اف ۲) ارکة اراکی نعت منه مثل ملحه و

طلامی اریکه بخت آراسته ازالمک یا یکلیم که شاوی ارک بفتحتین بمعنی اساک + **اسکتان** دو کرانه فرج المسلوکة التی اخذتا منه فقضة بهما ای بنوا تفتحا فاصابت بخیر
موضع کنفض **افک** + **افک** بالکسر دروغ افیکه کذلک افائک تج آفاک دروغ گوی الافک بالفتح مصدر رسنه و باز گردانیدن از چیزی و برگردانیدن
چیزی (مع ن اک ۲) قوله تعالی قالوا اجئتنا لتأفکنا عن آلهتنا ای لتصرفنا وائتفکت البلدة باهلها ای انقلبت مؤتفکات شهرهای قوم لوط که برگردانیده شده
است و بادهای مختلف وزد از هر جهتی مأفوک ضعیف عقل ورای مثل مأفون قوله تع یؤفک عنه من أفک قال مجاهد ای یؤفن عنه من أفن ارض مأفوکة لم
یصبها مطر ولیس بها نبات ورجل مألوک ای لا یصیب خیرا **الک** + **الکة** سختی گرما مثل الاجة الا ان الاکة الحر المحتدم الذی لا ریح فیه والاجة الحر
والکه یوشنا من افتعل وهو یوم اکه هلاک وسختی روزگار **الک** + **الوک** پیغام مألک مألکه بضم اللام فیهما کذلک **انک** + **آنک** بضم النون سرب
وفی الحدیث من استمع الی قینة صب فی اذنیه الآنک ولم یجیء علی افعل واحد الا آنک واشد لانه من ابنیة الجمع **ایک** + **ایکه** درختان ایک تج ومن قرأ
اصحاب الایکة فهی الغیضة ومن قرأ لیکة فهی اسم القریة ویقال هما مثل بکة ومکة (ضمیمه) **آبک** کاحمد موضعی ابک کوشش فراوان شد (مع ک اف ۲)
ویقال للاخرق انک لعفک بابک وعفک معک او کتة بالفتح خشم و بدی **فصل الباء** + **بتک** + **بتک** بریدن (مع ف امن ۲ و ک ۲) سیف
باتک ای صارم و گرفتن چیزی پراکشیدن آن بتکه بالکسر آنچه برکشیده شود چون موی و پر مرغ و پشم و مانند آن بتک تج بتکة ایضا قطعة من اللیل تاریکی شب
و بتک آذان الانعام ای قطعها شدد للکثرة قوله تعالی فلیبتکن آذان الانعام **برک** + **بروک** خفتن شتر (مع ف اض ۲) ابراک فرو خوابانیدن و هو قلیل
والاکثر الاناخة یقال نخته فاستناخ ویقال ماله مبرک جمل وکل شیء ثبت واقام فقد برک برک شتر بسیار بروک تج و سینه شتر برکه بالکسر کذلک حوض برک تج ویقال
ما احسن برکة هذه الناقة و هو اسم للبروک کالرکبة والجلسة ابتراک سینه بر زمین نهادن و شتاب دویدن و بر سینه گرفتن کسی را ابراکا ربالفتح پای داشتن و ثبات نمودن
در کار زار و کوشش نمودن ویقال فی الحرب براک براک ای ابرکوا برکة بفتحات گوالیدن و افزون شدن تبریک دعا کردن کسی را ببرکت و طعام
بریک کانه مبارک ویقال بارک الله فیک ولک وعلیک وبارکک قوله تعالی أن بورک من فی النار ومن حولها وتبارک الله ای بارک مثل تقاتل وتقاتل الا ان فاعل
یتعدی وتفاعل لا یتعدی و تبرکت به ای تیمنت برکة بالضم مرغی است سپید از مرغان آبی برک تج براکیه نوعی از کشتی بار بزرگان مثل زعفران نوعی از جامها
بروک بالفتح زنی که شوی خواهد و او را پسری رسیده جوان بوده باشد برک بالکسر نام موضعی از نواحی یمن تبراک بکسر تا نام موضعی **بشک** + **بشک** شتافتن و
دوختن جامه دور از درون و دروغ گفتن (مع ف اض ۲ و ک ۲) ویقال هو بشاک الکذب ای یخلقه بشاک بسیار دروغ گوی ناقة بشکی سبک رفتار و سبک رو **بکک** +
بکة باز داشتن و مزاحم شدن (مع ف اض ۲) ویقال تباک القوم ای ازدحموا وبک عنقه ای دقها بکة ایضا نام بطن مکه ابک نام موضعی بعلبک نام شهری و هما کلمتان
جعلتا واحدة فبعل اسم صنم و بک اسم رجل اخترع بناء تلک البلدة و سماها باسمه و اسم صنمه فان شئت بنیت الاسم الاول علی الفتح واعربت الثانی باعراب ما لا ینصرف
وان شئت اضفت الاول الی الثانی واعربت الاول وخفضت الثانی والنسبة الیه بعلی وان شئت بکی علی ما ذکرناه فی عبد شمس **لعکاک** + **لعکوکه**
الناس مجتمعهم **بلعاک** + **بالعک** شتر بسیار کلان سال و نوعی از خرما و هی لغة فی بلعق **بنک** + **بنک** جذر هر چیزی معرب ویقال هو لامن بنک الارض
ای من اصلها تبنک مقیم شدن بجایی ویقال تبنکوا فیه ای اقاموا به و کالقناة وهی اسم من تنا بالبلد ای اقام بها قال ابن درید البنک من هذا الطیب عربی
بندک + **بنادک** مثل بنادق **بوک** + **بوک** جستن نر بر ماده (مع ف اض ۲) تبوک دهی تفعل من البوک وهو موضع در راه شام رأی النبی صلعم قوما من صحابه یبوکون
حسی تبوک ای یدخلون فیها القدح ویحرکونه لیخرج الماء فقال ما زلتم تبوکونها فسمیت تلک الغزوة غزوة تبوک قال ابو زید لقیته اول بوک ای اول شیء ویقال الکلا
تبوک بوکا ای سمنت وحکی ابن السکیت ناقة بائک ای فتیة حسنة بوائک ج (ضمیمه) **بابک** کهاجر الاحزمی الذی کان یستولی علی الممالک ثم قتل فی زمن المعتصم
وعبد الله بن بابک شاعر مفلق **بجنک** بر وزن و معنی بخنق وهو ذکر مذکور فی الفصل بعده بیزرک کقنفذ ابن النعمان بن ولد سامة بن لؤی بجشکه پاره
کردن و ریزه ریزه نمودن و بریدن برآنک تلها ای خرد لم اسمع بواحد یا برشاک الخبز وقطعها وابان بعضها عن بعض برشتوک کقنفذ ماهی است دریایی
برمک جد یحیی بن خالد البرمکی وهم البرامکة بزرکان فی **بزرگ** بفتحتین کلان لغة عجمیة لقب بها الوزیر نظام الملک بزکی کجمزی زودی سیر
الباخنک والبخنک من السیف القاطع ولا یبخنک الشدیدة الا القطع بالطرک کقسط و جعفر مهتر ترسا یا سردار مجوسیان و ذکر فی (ب ط ر ق) **بلنک** فراخ شد ابلنک
ای استوی بالارض **بلبلک** کجعفر زیر سیخ گیاهی است که در پارچه آویزند وجد الشیء دیگر آمیخت شور انبداز (مع ف امن ۲) ابلاک ... اصوات الاشتداق اذا کتفا

الاصابع من الوجع و بالاک کما جنبر تبیان معرا الفقیه **فصل التاء** + **ترک** + ترک گذاشتن (عع ف اض ۲) و تارکت البیع متارکة و تراک بمعنی اترک و هو اسم لفعل الامر و یقال ای اترک شیأ و هو افتعل ترکة المیت بکسر الوسط تراثه یعنی مالیکه از مرده مانده باشد تریکه زنیکه مانده باشد و او را کسی نخواهد و بیضه شتر مرغ که گذاشته باشد و مرغزار که ناچریده مانده باشد ترکه خود ناهنیین تحرک تج ترک بالضم طائفه مردم از اولاد یافث بن نوح علیه السلام اتراک تج **ترکک** + ترکة بالکسر از ارشد تنک تج و یقال احمق فاک تاک اتباع له و تدیفر و ایضاً و یقال احمق تاک و تکلت بالفتح تکوکا و یقال ابیت الا ان تحمق و تنک و تکة البیذای بکه و تهرجه اذا بلغ منه و تکلکت الشئ ای قطعته حتی شدخته **تمک** + **تمک** دراز شدن کوهان شتر (عع ف اض ۲) سنام تامک نعت منه (**ضمیمه**) **توزک** موضعی است و ابو سلمه موسی بن اسمعیل المنقری قیل له التبوذکی لان قوما من اهل تبوذک نزلوا فی داره او لانه اشتری دارا بها او التبوذکی من یبیع ما فی بطون الدجاج من القلب الفواد و القانصة **تبرک** بالمکان اقامت کرد تبراک بالکسر موضعی **ترنوک** بالضم مرد خوار و لاغر **تاییک** کما جرجد محمد بن یوسف السمرقندی المحدث و احمق تانک سخت احمق تاک سخت احمق شدن عع ف ا ک ۲ اتاکه برکندن موی (**ضمیمه**) **فصل الثاء** + **ثاک** فی الارض سیاحی کرد ثکثک کول گردیده و خبک حبست ثکثکه زن کول خود آرا (**ضمیمه**) **جرکان** و هی است باصبهان منها ابو الرجا محمد بن احمد المحدث **جرعلیک** جرعلوک شیر سطبر **جلجلکه** آواز آهن از در خوردن بعضی به بعضی **جنبک** بالفتح نام مردی **جیکان** بالکسر موضعی است بفارس و محمد بن منصور بن جیکان محدث کذاب **فصل الحاء** + **حبک** + **حباک** بالکسر حبیکه راه در ریگ تو ده و شکن آب و زره و موی و جمع الحباک حبک و جمع الحبیکة حبائک و فی حدیث الدجال ان شعره حبک حبک نیکو بافتن جامه را (عع ف ا ک ۲) احتباک استوار و نیکو کردن هر چیزی و فی الحدیث ان عائشة رضی الله تعالی عنها کانت تحتبک تحت الدرع فی الصلوة ای تشد الازار و تحکمه و گرباری نشستن مثل الاحتباء محبوک استوار و استوار اندام حبکة بالتحریک مثل عبکة پست و کرده **حبرک** + **حبرکی** که حبرکاة للتانیث و ربما شبه به الرجل الغلیظ الطویل الظهر القصیر الرجلین فیقال حبرکی و تصغیره حبیرک لان الالف المقصورة تحذف فی التصغیر اذا کان خماسیا سوار کانت للتانیث و القول فی قرقری قریقر و فی جحجبی جحیجب و فی حولا یا حویلی و تثبت الالف فیه اذا کانت ممدودة **حتک** + **حتک** حتکان شتاب رفتن و کام خرد نهادن و یقال لا ادری علی ای وجه حتک او رعافا او احتکوا فو تک تقو کی کوتاه لاغر حواتک شتر مرغ بچگان **حرک** + **حرکة** بالتحتین جنبش و هو ضد السکون تحریک جنبانیدن تحرک جنبیدن یقال ما به حراک بالفتح ای حرکة حراک آتش کاو و غلام حرک خفیف ذکی حارک سر کتف اسپ حرک حارک زدن اسپ را (عع ف اض ۲) حرکه سر سرین مثل حرقفة حرا کیک کذلک حرک + احتراک بالزار المعبد جامه بخود در کشیدن (عع ف ا ک ۲) و یقال تحرکت الرکة بالحبل بالکسر یقة فی حذقة ای شد وه حسک + حساک بالتحریک خار مغیلان حسکه یکی و انچه از آهن سازند چون خار مغیلان و بر راه لشکر خصم اندازند و کینه ور شدن (عع ک اف ۲) یقال فی صدره علی حسکة و حساکة ای عداوة و حقد و حسیکة ایضا خار پشت حسکک + حسک پر شدن شیر حسوک کذلک (عع ف ا ک ۲) ناقة حشوک و حشود التی یجتمع اللبن فی ضرعها سریعا و حشکت النخلة ای کثر حملها و نخلة حاشک و حشکت الناقة ای ترکتها لم احلبها حتی یجتمع لبنها حساک بالکسر چوب دهان بند گوساله و حشک القوم احتشد وا و اجتمعوا و حشک السمن ای تقوفت و اختلفت ضما بها و ریاح حواشک مختلفات الماب حشکه باران ریزه و حشکت السما حشکا حشاک نام جوئی **حکک** + **حک** بسودن (عع ف اض ۲) و یقال ما حک فی صدری ای ما تخالج و یقال ما حاک فی صدری کذا الذا الم ینشرح له صدرک احتکاک خود خوشتن را بچیزی در مالیدن صلو بالعار تحکک و سیدن صلو بالبار و کاو یدن با کسی محاکة برابری کردن و باهم پهلو سودن حکة بالکسر خارش و گر و یقال ما بقیت فی فیه حاکة ای سن حکک بالتحریک سنگهای سپید نرم و انما ظهر فیه التضعیف للفرق بین فعل و فعل حکیک سم سوده حکاکة بالضم سونش هر چیزی جذل محکک چوب که در عطن نهاده باشند تا شتر گر خود را بوی در مالد یقال انا جذیلها المحکک و عذیقها المرجب اراد انه یستشفی برایه و تدبیره **حلک** + **حلوکة** احلیلاک سخت سیاه شدن (عع ف اض ۲) احلنکاک باز یک و سیاه شدن حلک سیاهی اسود حالک و حانک ایضا و اسود مثل حلک الغراب و حنک الغراب و هو سواده و منقاره حلکوک بالتحریک سخت سیاه حلکه مثال همزة لوئی از پوشش و گرکی که در ریگ باشد حلکا مثال عنقا کذلک **حمک** + **حمکة** سپش حمک تج و مورچه و هر چه ریزه باشد از هر جنس **حنک** + **حنک** لبشه کردن ستور را (عع ف اض و ک ۲) احتناک کذلک و ایضا خوردن ملخ گیاه زمین را و قوله تعالے لاحتنکن ذریته قال الفراء یرید لاستولین علیهم و استوار شدن و آزموده شدن حنکة بالضم آزمایش و تجربه و دوال که میخ پالان بوی استوار کنند حناک تج مثال برمة و برام و حنکت الشئ ای فهمته و احکمته حنک بالتحریک زیر زنخ و تحت زنخ از مردم و جز آن حنکت الصبی و حنکته اذا مضغت تمرا او غیره ثم دلکته بحنکه ای الصبی

محنوک ومحنک ویقال حنکتنا السن واحنکتنا ای احکمتنا التجارب والامور فهو محنک ومحتنک وہذا البعیر احنک الابل ای اشد ہا اکلا وہو شاذ لان الخلقۃ لا یقال فیہا افعلہ
شحنک عماماز زیر زنخ برآوردن حوک + حَوَک حیاکۃ بافتن فہو حائک وہم حاکۃ وحوکۃ وہن حوائک محاکۃ جای بافندگی حوک ایضا بافدر حیک + حیکان
رفتن کوتاہ بالا (عع ف ای ۲) وقد حاک یحیک حیکا نا اذا حرک منکبیہ بفج بین رجلیہ فی المشی وضبۃ حیکانۃ ای ضخمۃ تحیک اذا سعت ویقال حاک فیہ السیف و
احاک بمعنی ای اثر وعمل حیک کارکردن سخن دردل وشمشیر در زخم گاہ (ضمیمہ) حبتک کجعفر دملا ابط خر دتن حرتک کجعفر خرد تن حفلکی کجبرکی
ناتوان حفنکی امثلہ (ضمیمہ) فصل الخاء خبک بفتحتین جد وثیر بن المنذر المحدث وخبنک کسمند دہی است به بلخ خرک ستہید (عع ک اف ۲) وخارک کہاجر
جزیرۃ است بدریای فارس خرکان بفتحتین محلہ است به بخارا خسک بالضم والد عبد الملک المحدث خشنک بالضم لقب اسحق بن عبد اللہ النیسابوری
و والد داود المفسر وابراہیم بن الحسین بن خشکان بالضم واعظ وخاشک بالدقار الساکنین شہری است بکرمان فصل الدال + درک +
درک تک دوزخ والنار درکات ای منازل والجنۃ درجات درکہ بالتحریک رسن پارہ کہ در گوشہ دلو بندند تا پیچہ در بی پدید آید از عوارض یقال علیہ
ضمان الدرک ویسکن ایضا ادراک دررسیدن یقال ادرکتہ وادرکت زمانہ وادرکتہ ببصری ای رأیتہ وادرک الغلام وادرک الثمر ای طاب ونضج واوکدا الدقیق
ای فنی واستدرکت وتدارکت مافات وتدارک القوم ای تلاحقوا ومنہ قولہ تعالی حتی اذا اداركوا فیہا جمیعا واصلہ تدارکوا فادغمت التاء فی الدال واجتلبت
الالف لیسلم السکون وتدارک الثریان ای ادرک ثری المطر ثری الارض وقولہم دراک ای ادرک وہو اسم لفعل الامر وکسرت الکاف لاجتماع
الساکنین درکۃ راندہ ای طریدہ دراک مدارکۃ بپای شدن و درپی آوا زرفتن ونام مردی ویقال لا بارک اللہ ولا تبارک ولا دارک بمعنی درکۃ
لقب مردی دراک نیک دریابندہ درمک + درمک آرد سپید شستہ درنک + درنوک بالضم نوعی از گلیم درعاک + درکشاندن
ونرم کردن (عع بفتحہا) یقال دعکت الادیم والخصم وتداعک الرجلان فی الحرب ای تمرسا ورجل ودعکت ای حبک ودعکۃ الفتن فی دعقۃ وہی جماعۃ
من الابل دکک + دک کوفتن وریزہ کردن وہموار کردن (عع ف اضرم) قولہ تعالی فدکتا دکۃ واحدۃ ارض دکا ای مستویۃ وہو ایکدہ
کوک تجح وقولہ تعالی جعلہ دکا یحتمل ان یکون مصدرا ای دکہ وارادجعلہ ذا دک وقد قرئ بالمد ای جعلہ دکاء ففعل لان الجبل اکرمہا دکوک ای
دکۃ الحمی ودکت الرکی ای دفنتہ بالتراب وتدکدکت الجبال ای صارت دکاوات وہی رواب من طین واحدتہا دکاء ناقۃ دکاء لا سنام لہا والجمع دکک
بالضم ودکاوات مثل حمر وحمراوات دک بالضم کوہ نرم ودکۃ تجح مثل نجوۃ وتحجبۃ قریص ادک اذا کان منداانیا عریض الظہر وجبل دکۃ جبل مدکہ بالسر ای قوی موطوء
للارض وامۃ مدکۃ قویۃ علی العمل دکداک ریگ بر زمین چسبیدہ وفی الحدیث انہ صلی اللہ علیہ وسلم سال جریر بن عبد اللہ عن منزلہ فقال سہل ودکداک وسلم
واراک وکادک دکادیک تجح حول دکیک ای تمام دکۃ بالفتح ودکان بالضم کانچہ کہ بروی نشینند دلک + دلک بالیدن بدست (عع ف اضرم) دلوک برگشتن آفتاب
(عع ف اضرم) قولہ تعالی اقم الصلوۃ لدلوک الشمس یقال دلوکہا غروبہا وقالہ مالا زلوک بالفتح بوی خوش کہ بجوزد ... ولیکن فاکہ باوقتیۃ با
وطعام از حرما ومسکۃ مدلک خوشخستن بالیدن بوقت شستن اندام و ترس مدلوک الجنۃ اذا لم یکن مجتبۃ اشراقۃ ولعاک مدہ اعاک مثل دلعس
وہی الناقۃ الضخمۃ مع استرخاء فیہا دمک + دموک بالفتح چرخ دلو سبک کرد وہرچہ تیز رو باشد دمک بشتاب دویدن خرگوش عع ف اضرم
رحی دموک آسیای زود آس کنندہ دموک ایضا اسپی دموک بالضم تابان شدن عع ف اضرم ویقال اصابتہم دامکۃ من دوامک الدہر ای داہیۃ
من دواہیہ دیک بالکسر چوب نان ازکن یعنی نغرو ج وہی المطلمۃ ایضا دمک ماک ہو الساف من البناء دمکک سخت رحی دملکۃ ای شدید الطحن
وملاک تصل تدملکت ای الملس مدور تقول منہ دملکت الشئ فتدملک وحافر مدملک مثل مدملق وثدی تدملج دملوک بالضم الحجر المدور دوک + دوک
مداک مالیدن وسائیدن زارو وبوی خوش (عع ف اضرم) مداک ایضا سنگ صلایہ مدوک بالکسر سنگ بوی سای وبات القوم یدوکون دوکا ای
باتوا فی اختلاط و دوران و تعواہی ذوکۃ بالفتح ودوکۃ بالضم ای فی خصومۃ وشر عع ف اضرم وتداوک القوم ای تضایقوا فی حرب وشر دہک +
دہک ست آس کردن شکستن (عع بفتحہا) دہک بضمتین جمع دہوک بالفتح دیک + دیک بالکسر خروس ودیکۃ دیک تجح (ضمیمہ)
دبالکہ بالضم کرنا تیعنی بیخ نخل بریدہ دوسک بجوہر اسد وسیکی کلہ بزرگ از شتر مرغ وگوسفند دونک بجوہر موضعی وبینہ ... قال ابن
مقبل یصف نجفتین بشدۃ الصدو شعر لکاد ان بین الدونکین والوۃ + وذات القتاد السمر ینسلخان + ای ینسلخان من جلود ہما ولقلۃ صبر

ول و قدم بار وزن اعلام ذی دم + دذی و تجهل اور ذهن البزوانک + الدنک بالضم مجنفار یکه وقت رفتار گوشتش از فربهی به جنبد و بالک
جزیره ایست مابین برهمن و برجشه و بالک تلما است سیاه رنگ در زمین عرب (ضمیمه) فصل الذال + ذلکه بالفتح زندگی ول
فصل الراء + رباک + ربک در زمیخش جزیره (ع ف اضرخ) یقال ربکت الشی فارتبک ای خلطته فاختلط وارتبک الرجل فی الامر ای نشب
لم یکد یتخلص منه ربک ایضا اصلاح الثرید ربیکه طعامیکه از خرما و سکه و ماست سازند و فی المثل عرّتان فاربکوا له رتک + رتک رتکان بالتحریک
پویدن شتر ولا یقال هذا البعیر خاصه (ع ف اضرخ) ارتاک متعدفیه رکاب + رک دست را باگردن بهم غل کردن و گناه را برگردن کسی لازم کردن
و چیزی برچیزی از چیزی افکندن (ع ف اضرخ) یقال رکمت الشی بعضه علی بعض ای طرحه رک بالکسر باران نرم ریزه رکاک تج یقال ارکت السماء ای
جاءت بالرک و ارکت الارض مجهولا و رک الشی ای رقّ و ضعف رکیک ای ضعیف و استرکه ای استضعفه و فی الحدیث انه صلعم لعن الرکاکه و
هو الذی لا یغار علی اهله رکک بالتحریک نام آبی رک ایضا مثله و سکران مرتکا اذا لم یبین کلامه و کرامه زن کلان سربن در امثال فی المثل لتحته الرکاک علی
فعالی هو الذی یذوب سریعا فیضرب لمن لا یغنیک فی الحاجات و سفار مرکوک فدعوج و اصلح رمک + رموک اقامت کردن بجائی (ع ف اضرخ) ارماک مقیم
کردن دیگری ارکه بالتحریک مادیان بر ذون رماک تج رمکات ارماک کذلک رامک بفتح المیم و کسرها شیئی اسود یخلط بالمسک رمکه بالضم نوعی از رنگهاست
شتر جمل ارمک و ناقه رمکا رمکاک بدان رنگ شدن شتر یرموک بالیا موضعی و منه یوم الیرموک رهک یقال مرفلان یترهوک کانه یموج
فی مشیه (ضمیمه) ردک بفتحتین افعال بن غیر مستعمل ست جاریه رودکه و مرودکه دختر نوجوان خوبصورت و غلام رودک کودک نوجوان خوش شکل
و بفتح میمها فنکون رباعیه رودکه آراسته کردآن رادمرد ک لقصد نام شخصی رو وفلکه بزبچه خرد رواذک تج رازکان بفتح الذال ذهی است لطوس
منها احمد بن حامد النفقیه رزیک کقبیط هو الملک الصالح طلائع ابن رزیک وزیر مصر رشک بالکسر کلان رشیع الذی یعد علی الرماة فی السبق و اصله
للقاف و لقب یزید بن ابی یزید الضبعی حسب اهل زمانه ارضک عینیه چشمان خود را بست و گشاد رانک کصاحب قبیله است روکه آواز بوم تیز رو
شاه سوج لغة بغدادیة الرکیتان بکسر الراء و فتح الیاء من الفرس زنتان خارجتان اطرافهما عن طرف الکبد لا صولهما مشبتة فی اعلاه کل منهما رکیة
فصل الزاء + زحاک + زحک بعیره مانده شد شتر او (ع بفتحهما) وازحک الرجل اذا اعیت دابته زعک + ازعک کوتاه بالای بخاکر
زعکوک بالضم کذلک و ایضا شتر فربه زعالک زعالیک تج زنکلک مشی زنکیک ای مقرمطا رفتار زنکاتنگ یقال زکت الدراجة کما یقال زافت الحمامة
والزوکی المهزول رجل زکازک مرد زشت روی خوار زملک + زملق و سخره جانور پرنده زنک + زونک بفتحتین بشد کوتاه بالا زشت روی
زوزنک کذلک (ضمیمه) زاکان بفتحتین قبیدن تز او کی شرم داشتن زبعبک در زبعبل بخیل بی ننگ و عار الزحلوکه بروزن و معنی
زحلوقة والته حلک المتزحلق زحموک بالضم لمسقنا زحامیک تج زرک بد خو گردید (ع ف اک ۲) و کزبیر زریک بن ابی زریک البصری محدث زرنوک
بالضم دستة آسیا و عبدالرحمن بن زرنک کسمند و ابنه ابو بکر محمد و حفیده الحسن بن محمد محدثون روزکت المراة زن سرین ها و پهلوها ی خود را
در رفتار جنبانید زونزک کوتاه خرامنده بناز زملکان بالکسر دهی است بدمشق منها شیخنا ابو المعالی و سیرگاهی است به بلخ زرّدک رفتار زاغ و جنبانیدن
دوشها در رفتار و فیریدن زردکان مثله قبل و منه الزونک مرد زکه زن شتابنده که پیشی گرفته باشد زروک بالضم دهی است بمین زهکه مابین
و سنگ آسیا کوفت (ع بفتحهما) زهکت الریح الارض باد خاک را پراکنید زیکان بفتحتین فیریدن زیکون دهی است به نسف فصل السین +
سباک + سبک گداختن زر و نقره (ع ف اک ۲) سبیکه پاره نقره گداخته سبائک تج سنبک پیش سم ستور سنابک تج و فی الحدیث تخرجکم الروم
منها کفرا کفرا الی سنبک من الارض فنبه الارض التی یخرجون الیها بالسنبک فی غلظه و قله خیره سحک + اسحنکاک تاریک و سیاه شدن
و موی شعر سحنکک شدید السواد سدک + سدک به بالکسر ای لزمه سفک + سفک ریختن خون (ع ف اک ۱) سفاک بسیار خونریز و ماء السفاح
ای القادر علی الکلام سکک + سک بند آهن و سمار سکی مثله سکاک تج و زره تنگ حلقه و میخ دوز کردن در به آهن و از بن برکندن گوش و رفتن
شکم (ع ف اضرخ) سکک بفتحتین خردی گوش اذن سکا نعت منه یقال کل سکا تبیض و کل شرفا تلد یعنی الاسکار التی لا اذن لها و الشرفاء التی لها اذن مشرفه استکاک
کرشدن و تنگ شدن سوراخ گوش و انبوه شدن گیاه سکه بالکسر آهن آماج در سکه نشان نشانده و منه قولهم خیر المال مهره مامورة او سکة مابورة قال و معنی ابه ا

الکلام خیر المال نتاج او زرع وکوچه خرد ومهره درم ودینار سکه بالضم جاده تاب وسوراخ کژدم ونوعی از بوی خوش سکاک وسکاکة هوای میان زمین وآسمان یقال لا افعله ما لاحبک ولو نزوت فی السکاک ای فیما بین السماء والارض سکاسک پدر قبیله از یمن سکسکی منسوب الیه **سلک** + **سلک** بالکسر رشته وبالفتح در کشیدن چیزی در چیزی (ع ن افرا) السلاک لازم فیه اسلاک در کشیدن سلک بالضم وفتح ۲ کبک بچه سلکة مونثه سلکان ج مثل صرد وصردان سلیک نام مردی وطعنة سلکی ای مستقیمة تلقاء وجهه وفی المثل سلکی ولیست بمخلوجة ای مستقیمة لا معوجة سمک + **سمک** بر داشتن وسقف خانه (ع ف اض ۲) یقال سمک الله السماء ای سمکا سموک بلند شدن یقال سنام سامک ای عال مرتفع سموکات آسمانها یقال اسمکا فی الریم ای اصعد فی الدرجة مساک چوب دوشاخه که خرگاه را بوی در راه کنند سماکان دو ستاره سماک اعزل وسماک رامح سمک بالتحریک ماهی سمکة یکی سماک سموک ج سمیکا ماهی ریزه که خشک کنند آنرا **سمهاک** + **سمهک** سموک باد سخت مثل سبیج وسبوج یقال سمکت الریح الارض اذا طارت ترابها وذالک التراب السهاک سهک مر الریح سهوک سیلک فلن ستور ع ف اض ۲ فرس سهک بالکسر یعی الجری وبسودن (ع بالفتحها) سهک بالتحریک بوی ماهی وزنگ آهن یقال یدی من السمک ومن صدا الحدید سهکة کما یقال یدی من اللبن وضرة ومن اللحم غمرة ویقال لبعینه ساهک ای رمد وحکة وسهوکة فقهو کاری اوبر دهان **سوک** + **سواک** چوب دندان مال سواک مثله سوک جمع سواک مثل کتب کتاب ویقال سوک فاه واستاک وتسوک ولم یذکر الفم فیهما وجاءت الابل تساوک ای تمایل من الضعف فی مشیها

(ضمیمه) **سبنک** کسمند جد ابی القاسم عمر بن محمد وهو حفید محمد بن اسمعیل بن عمر محدثان یعرفان بابن سبنک سیتیک مذکور فی باب التاء -

سرک تن او بعد توانائی ناتوان گردیده وکنه وتسروک بدرفتاری وبسبب لاغری پایماندگی در رفتار درنگی کردن وتعبیر سرکوکشتر لاغر سلکة تا بهم بکنی ارزن سحلک اللغة طولها فی الملة وتدویر سنک بضمتین راههای روشن وکشاده **فصل الشین** + **شبک** + **الشباک** در آمیختن وبیکدیگر در آوردن چیزی ومنه تشبیک الاصابع شباک واحدة الشبابیک وهی الشبکة من الحدید رحم مشتبکة وبینهما شابکة نسب ای قرابة شبابة بالتحریک دام شبک وربما سموا الآبار شباکا اذا کثرت فی الارض وتقاربت اشتبک الظلام ای اختلط **شرک** + **شریک** انباز شرکاء ج اشراک کذالک مثل شریف وشرفاء واشراف شریکة مونث شرائک ج مشارکة انبازی کردن اشتراک تشارک کذالک ویقال رأیت فلانا مشترکا اذا کان یحدث نفسه کالمهموم ویقال شرکة بالکسر فی البیع والمیراث اشترکه بالفتح شرکة والاسم الشرک وهو الکفر ایضا اشراک ج یقال اشرک بالله فهو مشرک ومشرکی وقوله تعالی وانبه کانی بوی ای اجعله شریکی فیه شراک بالکسر بند نعل زدوال شرک اشرک ج واشرکت نعلی ای جعلت لها شراکا شرکها کذالک شرک بالتحریک دام شرکة یکی وایضا شاهراه ومیانه راه وتوهم الکلاء فی بنی فلان شرک بضمتین ای طرق عن ابی نصر لو احد شراک ویقال لنطیمه لیلا شرکیا (ض ان ۲) ای سرعا متتابعا **شکک** + **شک** گمان وهو خلاف الیقین یقال شاککت فی کذا وتشککت فیه وشککنی فیه فلان ولنگیدن ستور وپریشیدن شک به ای لزق (ع ن اضرا) شکوک بالفتح ناقه بسیار ربوی که لاغری در فربهی وی پیدا نباشد شکة بالکسر سلاح وچوب که دسته تیر را بوی ثابه کنند ویقال رجل شاکی السلاح وشاک فی السلاح والشاک السلاح مرد با سلاح تمام وقوم شکاک فی الحدید ویقال شکه بالرمح ای خارفته وانتظمه شکیکة گروهی از مردم شکائک ج **شوک** + **شوکة** خار وتیزی وقوت شوک ج والیضا قوت وتیزی نمودن یقال شاک الرجل یشاک شوکا مثل خاف یخاف فهو شاک السلاح وشاکی السلاح ایضا مقلوب سینه وپیدا آمدن پستان دختر یقال شاک ثدی الجاریة ودندان نشتر بر آمدن شتر را یقال شاک لحیا البعیر ای طلعت انیابه شجر شائک درخت خارناک شجرة شاکة بسیار خار شوک بخار خستن وخار در آمدن متعد لازم (ع ف اضرا) شاکة شکیة بخارستان در افتادن کسی (ع ک ان ۲) یقال شکت الرجل ای ادخلت فی جسده شوکة وشاکتنی الشوکة ای دخلت فی جسدی وقد شاکت وشکیة ای وقعت فیها تشویک پستان دختر بر آمدن ودندان نشتر وموی بر آمدن بعد از سترون وسیخ بر شدن چوزه وهاننند آن وخار بر سر دیوار نهادن بر دوشوک کار سر دورشت بافته اشواک بسیار خار شدن درخت ارض مشوکة وشجرة مشوکة لست منه شوکة الفقر شوک ای ستم شوکا حائک کینده نام کرمی که جامه بوی همواره کنند وهی الصیصة ایضا (ضمیمه) **شحاک** بالکسر چوبی که بیهناد ردهن برغاله کنند تا شیر نخلد شحک بالفتح چوب شحاک در دهن بزغاله کردن (ع بالفتحها) **شودکان** دام صیاد وآلات سلاح **شاذک** کما جد ابو یوسف الیستانی المحدث شاذکی جعفر والایمبد الله وجد عثمان بن احمد الدینوری وجد عبد الله بن احمد الشاذکی المحدثین **شنوکة** کملوکة کوهی است وجبهه کثیرة علی شماله اعتبارها [illegible] + **صاک** بالتحریک بوی خوی زدن از مردم (ع ک ان ۲) **صعلک** + **صعلوک** بالضم درویش [illegible] صعلکة درویشی وصعلکت

الابل ای دخت ادبار ها **صکک** + **صکک** کوفتن و زدن ومنه قوله تعالی فصکت وجهها و در فراز کردن (ع ف اضرا) و چاب اصکت صکاک صکوک
آنچه رجل صکت وظلیم اصکت آنکه زانوی وی بر هم زند جمل مصکت وحمار مصکت ای قوی شدید مصکة مونث منه صکة سختی گرمای نیمروز یقال لقیته صکة
عمی وهو اسم رجل ویقال تصغیر اعمی مرخما **صمکت** + **صمکوک** صمکیک مرد درشت خوی جانی للبن صمکوک صمکیک ای لزج صمکمک قوی وصماک اللبن الخزا
خثر جدا حتی الیصیر کالجبن وصماک الرجل ای غضب **صوک** واقیته اول **صوک** وبوک ای اول شئ صوک لوی خوش گرفتن جامه اندام وجز آن (ع
ف اضرا) صلة بالباء **صیک** + **صیک** کذلک (ع ف اک ۲) یقال صاک الطیب بجلده (ضمیمه) **صلک** کعنب بیش از غله چیزیکه از پستان
بزریزد وتصلیک بپستان شتر بند نهادن **صملک** کملس سخت توانا وسخت اندام صمالک **فصل الضاد** + **ضبرک** + **ضبراک** بالکسر ضبارک بالضم
مرد و شتر ضخم ضبارک بالفتح آنچه **ضحک** + **ضحک** بکسرتین وسکون ۲ ضحک (ف اک ۱) وسکونه اربع لغات خندیدن (ع ک اف ۲) ضحکة یکبار خنده متعد بالبا
وبین تضاحک استضحاک بمعنی اضحاک خندانیدن رجل ضحکة مثال همزة بسیار خندنده ضحکة بالسکون آنکه بروی خندند اضحوکة آنچه ازوی خنده آید امراة مضحاک
بالکسر زن بسیار خنده ضاحک ابر بابرق ضاحکة دندان که در خنده پیدا شود ضحوک بالفتح راه فراخ ضحک بالسکون شگوفه وضحک القرد ای صوت **ضرک** + **ضریک**
نابینا و درویش ضرائک ضرکا آنچه **ضکضک** + **ضکضکة** نوعی از رفتار که آنرا اسکک گویند رجل ضکضاک ای قصیر و امراة ضکضاکة ای کثیرة اللحم
ضمک + **اضمیکاک** سبز شدن زمین به نبات **ضنک** + **ضنک** تنگ ضناک بالفتح زن اگنده گوشت ضناک بالضم زکام مضنوک مزکوم (ضمیمه)
+ رجل مضوک مرد مبتلا بزکام وقد ضنک یعنی **ضبوک** الارض پدید آمدن راه ها خطها بر زمین از باد وضبوک الغیث برای باریدن آماده شدن ابر
اضباکت الارض روییدگی زمین بر آمد ضاک الفرس الحجر اسپ بر ما دیان جهید ضوالة وضویکة کرد یقال رایت ضوالة وضویکة وتضوک فی رجیعه ای تلطخ
خود آلوده شد واضطلوکوا علیه تنازعوا البشد **ضاکت** الناقة شتر ماده از سختی گرما پاها جدا نهاد و هر دو ران بر پستانها پیوسته کردن نتوانست ضاکة
نعت منه غضبناک آنچه وفلان ضاک علی غیظا یعنی سمان بر من خشمگین شد (ضمیمه) (فصل الطاء) + **طبرک** بفتحتین پاره است بری وپاره است
دیگر با صبهان **طحک** کقبر شتری که هنوز دندان نیش بر نیاورده باشد طرکونة بفتحتین وتشدید الراء شهری ست باندلس ونیز موضعی است دیگر باندلس
طسک بر وزن و معنی طسق وآن پیمانه است **فصل العین** + **عبک** یقال ما ذقت **عبکة** ولا لبکة فالعبکة مثل الحبکة وهی الحبة من السویق
واللبکة قطعة ثرید وما فی النحی عبکة ای شئ من السمن مثل عبقة سومه قولهم ما ابالیه عبکة **عتک** + **عتک** به الطیب ای لزق به وعتک البول علی فخذ الناقة
ای یبس (ع ف اک ۲) عاتکة کمان دیرینه سرخ ونام زنی قال النبی علیه الصلوة والسلام انا ابن العواتک من سلیم یعنی جداته وهن تسع عواتک عاتکة بنت
هلال ام جد هاشم وعاتکة بنت مرة بن هلال ام هاشم وعاتکة بنت الاوقص بن مرة بن هلال ام وهب بن عبد مناف بن زهرة جدة رسول الله صلی الله
علیه وسلم من قبل امه آمنة بنت وهب وسائر العواتک امهات النبی من غیر بنی سلیم عتیک قبیله از عرب عتکی منسوب الیها **عرک** + **عرک** مالیدن (ع ف انول)
وگوشمالی دادن یقال عرکت الناس اذا امسه تنظر ایطرق ام لا معارکة کارزار کردن معترک ومعرکة معرک حرب جای معرکة بضم الراء کذلک اعتراک انبوهی معرکه
یقال اوردوا ابله العراک اذا اوردها جمیعا الماء ونصبه علی المصادر ای اوردها عراکا ثم ادخل علیه الالف واللام کما قالوا مررت بهم الجماء الغفیر والحمد لله فعین نصب و
لم تغیر الالف واللام المصدر عن حاله عریکة طبیعت فلان لین العریکة ای سلس ولانت عریکته ای انکسرت نخوته عرک بالفتح من المزق مثل الشکیک ما بعرک و
ارض سعد دلکة ای مزدهم علیه التی عرکتها السائمة حتی اجدبت عروک بالضم جانفض شدن عرک بالتحریک ماهی گیران وکشتی بانان واحد ازو بکسر الراء مثله عرکی یکی مثل عجمی
عربی رجل عرکی ای صریع وقوم عرکون ای اشداء صراع ویقال لقیته عرکة بالسکون ای مرة وعرکات مرات عرکة زن باگوشت عرک شتر قوی درشت
عسک + **عسک** چسپیدن ولازم شدن (ع ک اف ۲) **عفک** + **عفک** گول عفاک گولی عفک بازداشتن از حاجت ومماطلت کردن حق
کسی را **عکک** ابل معکوکة ای مجبوسة عکلت الحدیث در باره گفتن خواستم سخن را عکة بالضم خوردن مسکه عکاک آنچه وزنیک تو ده کرم وعکة الغنا
لیعلو الذوق عند لقاءها وعکت الناقة اذا تبدلت لونا غیر لونها عکة عکیک عکاک تیزی گرما یوم عک عکیک شدید الحر وعکت لو منا عکة ای حمی ورجل
علت ای صلب شدید وعکه بالسوط ای ضربه فرس معک اسپ تازیانه خوار عک بالفتح دائم شدن وگرم شدن تب وعک بن عدنان امم عرو
ویقال المنتزه فلان ازرة عکت وکذلک وازرة عکی وهوان یسیل طرفی ازاره وتضم سائره عکة نام شهری ویقال هذا ارض عکة وارض عکة تضاف ولا تضاف

ای حارة عکوک فرج کوتاه و درشت و هو فعلع بتکریر العین و لیس من المضاعف و جای درشت سخت علک + علاک بالکسر و بالفتح خاییدن زن
علک را و اسپ لگام را (ع ف اص ۲) نهی علاک ای لزج عوالک رگ رحم عوالک تج و رگ پنهان در گوشت فرج اسپ خر و گوسپند اعلنکک الشعر ای
احلنکک و اجتمع عنک + عنک بفتحتین شیر و سطبر شدن دمی (ع ف اص ۲) عانک ریگ تودهٔ بسته سخت شده و سرخ دم عانک خون سرخ اعتنک [illegible]
شتر بر ریگ نسپرده عنک بالکسر سبک آخر شب و در عنک کاید آن (ضمیمه) رجل عانیک کعملس سخت درشت عکشک بفتحتین و کسر ثانی
و کثف ریشهای خرابن خاصة آعنک مرد چپه عنکه بفتحتین جای سخت کلناک عدک بشیم زدن به معدک و آن چوبی است که بدان پشم زنند عضنک
کعملس سخت درشت و فرج کلان پر گوشت و زن لاغر که جای پیوستگی سر دو رانش سطبر و تنگ باشد عضنکه زن پرگوشت مضطرب و زن کلان بانه
سعضنک مثله عنفک کول یستوی فیه المذکر و المونث و حمر دگران و ناکوار عاک علینا دید و حمله کرد و پیش آمد عاکت المراة زن بسوی خانه بازگشت
و آنجا هرچه میسر آمد خورد و منه المثل عوکی علی بیتک اذا اعیاک بیت جارتک و عاک معاشه عوکا و معاکا یعنی کسب کرد معاش خود را و عاک به پناه گرفت و عاک
علی ماله او را بر مال خود امیدوار کرد و معاک مذهب و پناه گاه و احتیال و اول عوک دبوک ای اول شیء و تا به گوشه حرکة اعتوک ازدحام و تعاوکوا اهم جنگیدند و تقیم
فی معرکة و عویکه ای فی قتال عیهکة و عوهکه جنگیدن عیهکه انداختن بر خر دسیدن عیکان بفتحتین سر و دوش خود را جنبانیدن رفتن (ع ف ا ک ۲)
عیکة بروزن و معنی ایکه یعنی انبوه عیکتان نام دو کوه و یقال لهما العیکان ایضاً (ضمیمه) فصل الغین + غسک بفتحتین به وزن و معنی
غسق تاریکی زن کول فصل الفاء فتک + فتک مثلث لغات ناگاه گرفتن و ناگاه کشتن (ع ف ت اص ۲ و ک ۲) فاتک دلیر فتاک تج و فی الحدیث
قید الایمان الفتک لا یفتک مومن فدک + فدک بفتحتین نام دهی از خیبر ابو فدیک نام مردی فرک + فرک مالیدن جامه و خوشه و پوست از ع
ف اص ۲) افراک وقت مالیدن شدن خوشه را و یقال للنبت اول ما یطلع نجم ثم فرخ و قصب ثم اعقف ثم سنبل ثم احبب و السنبل ثم اسفی ثم افرک ثم احصد
فرک بالکسر دشمن داشتن زن شوی را (ع ک اف ۲) مراة فروک و فارک نعت منه و فرکها زوجها ایضا و لم یسمع هذا الحرف بغیر الزوجین رجل مفرک مردی که
زنان او را دشمن دارند افراک سست شدن منکب فرک بالتحریک سستی بن گوش (ع ک اف ۲) یقال اذن فرکاء و فرکة فرسک + فرسک
بکسرتین نوعی از شفتالو فکک + فک جدا کردن دو چیز بهم در رشده از یکدیگر و خلاص کردن و کذلک التفکیک و دار و در دهان کردن کودک را
دا از کردن و بیرون آوردن گروی را و آزاد کردن بنده را (ع ف اص ۲) و یکی از دو فک یقال سقط الرجل بین فکیه شیخ فاک پیر فرتوت و فکاک الرهن
بالفتح و الکسر آنچه گرو را بوی بیرون آرند انفکاک کردی را از گرو بیرون آوردن انفکاک از هم جدا شدن و آزاد شدن یقال انفکت رقبة فلان
من الرق و ما انفک فلان قائما ای مازال و انفکت قدمه او اصبعه ای انفرجت و زالت فکة کولی و سستی و کول شدن (ع ک اف ۲) و ستاره گا
کرد آمده سپس سماک رامح قال الاصمعی تسمیها الصبیان قصعة المساکین و هو ذاک ناک ای احمق و فلان تیفکک اذا لم یکن به تماسک کسی حمق افکت کشاده
پیوند گشت از ضعف و سستی فکاک مصدر منه و ایضا انفساخ القدم و قال الاصمعی انما هو الفکک من قولک فکه تفکیکه ذکا فالعله التضعیف ضرورة فلک
+ فلک چرخه ریسمان و پاره زمین گرد و ریگ تودهٔ گرد فلک تج تفلیک گرد شدن پستان دختر تفلک کذلک و ولان بند ساختن از موی
پشم شتر بچه را تا شیر نخورد فلک کشتی واحد و جمع و مونث و مذکر یکسان قوله تعالی فی الفلک المشحون جا به مذکر و واحد و قوله تعالی و الفلک تجری فی البحر
مونثا و قوله تعالی حتی اذا کنتم فی الفلک و جرین بهم جمعا فکانه یذهب بها اذا کانت واحدة الی المرکب فیذکر و الی السفینة فیونث و عند سیبویه فلک جمع تکسیر
فلک الذی هو واحد و لیست مثل الجنب الذی هو واحد و جمع لان فعلا و فعلا یشترکان فی الشیء الواحد مثل العرب و العرب و العجم و العجم و جاز ان یجمع فعل علی فعل
مثل اسد و اسد فلم یمتنع ان یجمع فعل بالضم و التسکین ایضا علی فعل فلک بالتحریک چرخ و گردون و سپهر افلاک تج و یجوز ان یجمع علی فعلاء مثل اسد و آساد
و خشب و خشب فیلکون برد فنک + فنوک ستیهیدن (ع ف اص ۲) مقیم بودن بجائی و پیوسته خوردن طعام و فنک فی الطعام بالکسر فنکا
لغة فیه فنک بفتحتین و فنیک کرانهٔ زنخ افنیک [illegible] و فی الحدیث اذا توضأت فلا تنس الفنیکین یعنی جانبی العنفقة من عن یمین و شمال هما المتغلتان (ضمیمه) فنک کما
حسابه بنهایت رسانید آنرا و فراغت کرد از آن مخرجة من قوله اذا اجمل حسابه فذلک کذا و کذا فرتکه [illegible] کرد آنرا و فرتک عمله کار خود را تباه کرد و در رفتار [illegible]
رفت و [illegible] راس الغرنیک سر کوهی است بکنار بحر سند بسوی یمن فهک کجید زن کول فصل الکاف + کرک + کرکی بالضم کلنگ کراکی تج کعک

ملعک کالا (ضمیمہ) **لشک** بالفتح آنچہ گرما زک تخم کرنا سینہ کوکوۃ دررفتار خو وجنبیدن وشتافتن او ہو عدو القصیر کوکیۃ بالضم وکوکاہ پستک مرکب
مرد لی قیقس کیکۃ بالفتح بیضہ جہلما الکیکۃ کیا کی ج تصغیر بالیکیۃ وکیکیۃ کیکا آنکہ ہیچ ندارد **فصل اللام** + **لبک** + **لبک** آمیختن کا (مع ف اض ۲) امر لبکۃ
ای مختلط او آمیختن پست با انگبین مع بزآن الشاک درآمیختہ شدن کار لبکۃ من غنم وہو مثل البکیکۃ لبکۃ بالتحریک پارہ از ثرید یقال ما ذقت عندہ عبکۃ ولا لبکۃ **لحکسا**
+ **لحک** درآوردن چیزی در چیزی حفسیدن بہم (مع بفتحتیہما) یقال لوحاک نقارظہرہ ای دخل بعضہا فی بعض وشیٔ متلاحک ای متداخل متلاحکۃ ناقۃ
استوار خلق لحاکۃ مثل ہمزۃ کرکی کبود دم دراز مانند کربشہ **لکک** + **لک** زدن (مع ف اض ۲) مثل صکت وچیزی کہ بوی رنگ سرخ کنند لک بالضم ودرتان
التکاک انبوہی کردن الکیاپ پرگوشت لکاک ج جمل لکالک ای ضخم **لماک** ما ذقت لماکا ای شیئا کما یقال ما ذقت لما جا وتلماک عند نا بلماک ای تلمج بلماج
تلمک ای تلمظ وتلمک البعیر اذا لوی لحیتہ **لوک** + **لوک** خائیدن (مع ف اض ۲) وفلان یلوک اعراض الناس ای یقع فیہم یقال الکنی الی فلان ای کن
رسولی الیہ وتحمل رسالتی واکثروا من ہذا اللفظ فی اشعارہم وقیاسہ ان یقال الاک یلیک الاکۃ وہذا ان کان من الالوک فی المعنی وہو الرسالۃ فلیس منہ فی اللفظ
(ضمیمہ) **ملائک** ملائکہ پیغام بری والکنی الی فلان پیغام من بسوی وہان برسان اصلہ الکنی حذفت الہمزۃ والقیت حرکتہا علی ما قبلہا و ملائک فرشتہ
لانہ یبلغ عن اللہ تعالی وزنہ مفعل والعین محذوفۃ والزمت التخفیف الا شاذا **الدک** بالفتح وبفتحتین چسپیدن (مع ک اف ۱) یعدی بالباء **لزک** الجرح برآمدگی
گوشت زخم ہموار شدہ وہنوز بہ نہ شدہ (مع ک اف ۲) او الصواب لدک الفک مرد چپہ وکول لغیک مثالہ لاکالی بیاء النسبۃ بعد الہمزۃ ہو ابو القاسم ہبۃ اللہ
بن الحسن بن منصور الرازی الطبری **لیکۃ** بالفتح نام ۵ اصحاب بجرو بہا قرا نافع وابن کثیر وابن عامر وانکار الزمخشری کونہا اسم القریۃ غیر جید **فصل المیم**
مثک مثاک باقی ماندہ ختنہ زن وزما دو دو تر سخ متکار زن ختنہ ناکردہ **محاک** + **محک** ستیہیدن (مع بفتحتیہما) رجل محک ومماحک بمعنی
مماحکۃ ای ملاجۃ تماحک کذلک **مسک** + **امساک** چنگ درزدن تمسک استمساک انتساک مثلہ صلۃ بالباء تمسیک کذلک وقری فلا تمسکوا بعصم الکوافر
واسکت عن الکلام سکت تماسک خود داشتن داشتن مسیک مرد بخیل مسک بفتحتین کذلک ویقال فیہ امساک ومساک ومساکۃ ای بخل مساک ایضا جائی کہ آب
ایستد در وی مسکۃ بالضم بقیہ از ہر چیز ومن الآباء الصلبۃ التی لا تحتاج الی طی مسک بالکسر مشک وہو فارسی معرب وکانت العرب تسمیہ المشموم وثوب ممسک
مصبوغ بہ مسک بالفتح پوست مسک بالتحریک دستیانہ از عاج مسکۃ بفتحتین یکی رجل مسکۃ مثال ہمزۃ بخیل ویقال ہو الذی لا یعلق بشیٔ فیتخلص منہ والجمع مسک
معک + **معک** ای مطل رجل معک ای مطول ومماعک مماطل بالیدن (مع بفتحتیہما) معکت الادیم ای دلکتہ وتمعکت الدابۃ تمرغت ومعکتہا انا تمعیکا و
یقال وقع فی معکوکاء ای فی شر **مکک** + **مک** مکیدن رجل مکان ای مصان وملجان وہو الذی یرضع الغنم من لومہ ولا یحتلب تمکک مغز استخوان
بیرون آوردن مکاکۃ بالضم مغز استخوان وفی الحدیث لا تمککوا علی غرمائکم ای لا تستقصوا امتکاک ہمہ شیر پستان را مکیدن کرہ مکہ معروف مکوک پیمانہ وہو ثلاث کیلجات
کیلجۃ منا وسبعۃ اثمان منا والمنا رطلان والرطل اثنا عشر اوقیۃ والاوقیۃ استار وثلث استار والاستار اربعۃ مثاقیل ونصف والمثقال درہم وثلثۃ اسباع درہم والدانق
ستۃ دوانیق والدانق قیراطان والقیراط طسوجان والطسوج حبتان والحبۃ سدس ثمن درہم وہو جزء من ثمانیۃ واربعین جزءا من درہم مکاکیک ج **ملک**
+ **املاک** بالکسر معروف وملک کردن (مع ف اک ۲) وسیانۂ راہ ملک بالفتح خمیر سخت کردن ہذا الشئی ملک یمینی وتلکۃ یمینی والفتح افصح ملکت المراۃ تزوجتہا مملوک بندہ تملیک
ملک گردانیدن چیزی کسی را فہو مالک مال تملک وخشک گردانیدن وسخت کردن چوب را آفتاب یقال منہ ملکت البنعۃ املاک خمیر سخت کردن وزن دادن
یقال بیننا من املاک فلان والایقال من ملاک فلان ملکوت من الملک کالرہبوت من الرہبۃ یقال لہ ملکوت العراق وملکوۃ العراق ایضا مثل الترقوۃ
ملک بالضم والتخفیف پادشاہی شہونکسہ وملک ... کان الملک مخفف من ملک والملاک مقصور من مالک او ملیک ملوک املاک ج مملکۃ مواضع
ملک آیہ تملکہ ای ملک قہرا ملیاک النحل شاہ زنبوران ویقال کنا عبید مملکۃ ولم نکن عبید قن قال الکسائی القن ان یکون ملک ہو وابواہ والمملکۃ
بفتح اللام جنہ ما ان یغلب علیہم فیستعبدہم وہم فی الاصل احرار وقن ہو المشتری ویقال لی فی ملکۃ شئی بالفتح والکسر وفی ملکۃ بفتحتین ایضا ای لا یملک شیأ ویقال
ان ... اذا کان حسن الصنع الی ممالیکہ وفی الحدیث لا یدخل الجنۃ سیئ الملکۃ اذا کان سیئ الصنع ویقال لا ذہبن فاما ملک واما ہلک بضمہا وبفتحہا ایضا
ملاک الامر بالفتح والکسر قوامہ ویقال القلب ملاک الجسد والاملاک مولی ملاکہ دون اللہ ای لم یملکہ الا اللہ تعالی وما لہ ملاک بالفتح ای تماسک ما تمالک ای ما تماسک ملکۃ
الدابۃ بفتحتین قوامہا ویدیہا ملک بفتحتین فرشتہ واحد وجمع قال الکسائی اصلہ مالک بتقدیم الہمزۃ من الالوک وہی الرسالۃ ثم

قلبت و قدمت اللام فقیل ملاک ثم ترکت همزته لکثرة الاستعمال فلما جمعوا ردوها الیه فقالوا ملائکة و ملائک + و یقال الیفا الیاس لک امراهی یقوم به الامر +
مالک الحزین نام مرغی از مرغان آبی مالکان دو مالک یعنی مالک بن زید و مالک بن حنظلة (ضمیمه) مراک بالفتح موضعی است بهمین برمنزلی
از عدن او مرکة لبدیا لزنجبار و مرک کلنف کوئی مشکان بالضم نام شخصی و دهی است باصطخر و دهی است بفیروزآباد فارس و شهری است از نصفات
همدان و مشکان لجمال الثالث لعی و معروف بن مشکان المقری و خطوان بن مشکان الثالث لعی و محمد بن مشکان محدثون و مشکدانه لقب جد عبدالله بن عامر المحدث
الطیب رایحته المصطکا بالفتح والضم و یمد فی الفتح نقط علک رومی ابیضه نافع للمعدة والمقعدة والامعاء والکبد والسعال المزمن شربا و للنکهة و اللثة
و تفتیق الشهوة و تفتیح السدد و دواء مصطک خلط به مهکه بنیک ساتید آن را مهکه مثله و مهک فی المشی در رفتار زودی کرد و مهک المرأة زن را بجماع
در رنج و تعب انداخت و نرم و هموار کرد آن چیز را مهکة الشباب بالضم والفتح کمال رسیدن جوانی و شباب ممتهک و ممهک جوان کامل و المهک کزنعق
دراز مضطرب والمهک من الخیل اسب فراخ گام و مموک کصبور کباده و یوسف بن ماهک کهاجر محدث تمهک نیک کار کردن و نگار کردن مر واز
خود مهوک مرد لبسیار خطا در سخن و مهیک کامیر گشتی که وقت کشتی ماده را باربار کردن نتواند و مهک صلبه کسمع و عنی و تماکوا با هم خصومت و بدخلقی نمودند

فصل النون نبک + نبکة بیشته تنگ سر نبک بالتحریک تج نباک تلهای خرد مکان نابک مرتفع نوابک تج + نزک + نیزک بالکسر نیزه
سوسمار نیزک نیزه کوتاه نیازک تج + نزکه ای طعنه و کذلک اذا نزعه و طعن فیه بالقول (ع ف اک ۲) رجل نزاک ای عیاب نساک + نسکت الشی
غسلته بالماء و طهرته فهو منسوک نسک بالضم عبادت کردن (ع ف اص ۲) ناسک ای عابد نساک و نتسک ای تعبد نساکة پارسا شدن (ع بضمها)
نسیکة قربانی نسک بفتحتین و نسائک تج + منسک بالفتح والکسر قربان جای نوک + نوک بالضم گولی نواکة ای حماقة (ع ک ات ۲) انوک نعت منه
مستنوک مثله و قوم نوکی و نوک و انوکته ای وجدته انوک و فت او اما انوکه و لم یقولوا انوک به نهک + نهک جامه پوشیدن تا کهنه شود
(ع بفتحها) یقال نهکت الثوب ای لبسته حتی خلق و مبالغه کردن در خوردن طعام یقال انهک من هذا الطعام و انهک عرضه ای بالغ فی شتمه و نهکته الحمی ای
جهدته و اضنته و نهکة الحمی بالکسر تنهکه نهکا و نهکة لغة فیه و قد نهک ای ولف و خلنبی فهو منهوک یقال بانت علیه نهکة المرض و نهکه السلطان عقوبة ینهکه نهکا
و نهکة ای بالغ فی عقوبته و فی الحدیث انهکوا الاعقاب او لتنهکنها النار ای بالغوا فی غسلها و تنظیفها فی الوضوء و کذلک یقال فی الحث علی القتال انهکوا
وجوه القوم یعنی اجهدوهم و ابلغوا جهدهم و رجل نهیک ای شجاع و سیف نهیک ای قاطع والنهیک الاسد نهاکة بالفتح دلیر شدن (ع بضمها) انتهاک الحرمة
تناولها بالایحل نیک + نیاک جماع کردن رجل نائک لغت منه و نیاک للمبالغة - و فی المثل من ینک العیر ینک نیاکا (ضمیمه) نتک ذکره
بعد بیرون بردن نزه را پاک کرد و افشاند و نتک الشعر موی را برکند والنتک جذب شی تقبض علیه ثم تکسره الیک بجفوة اندکان بالفتح و ضم الدال دهی است
بفرغانه منها سمع و بن محمد بن طاهر الصوفی و دهی است بسرخس بها قبر الزاهد احمد الحادی نشاک کشداد جد خالد بن المبارک المحدث انطاکیة بالفتح
والکسر الکاف و فتح الیاء المخففة یای تخت شهرهای عواصم است و هی ذات اعین و سور عظیم من صخر و اخله خمسة اجبل دورها اثنا عشر میلا نفکة بفتحتین
بروزن و معنی نکفة یعنی استخوان ریش نکنکة برقرصندار خودمنخی کردن و اصلاح کار کردن نلک بالضم و بکسر درخت چنار یا درخت زبیر و نلکة یکی
ننک کیقم نام شخصی و ننک کهاجر لقب احمد بن داود الخراسانی المحدث **فصل الواو** ودک + ودک بالتحریک پیه گوشت و حاجة ودکة ای سمینة و
یقال ما ادری ای اودک هو ای ای الناس هو و وذکاء ریگ توده جای ورک + ورک برسوی ران و هی مونثة و قد تخفف مثل فخذ و فخذ و ورک به پهلو خفتن
(ع ف اک ۲) تورک علی الیمنی ای وضع الورک فی الصلوة علی الرجل الیمنی و منه الحدیث نهی ان یسجد الرجل متورکا و تورک علی الدابة ای ثنی رجله و وضع احدی ورکیه
فی السرج و کذلک التودیک و تورکت المرأة الصبی ای حملته علی ورکها و ورکت الجبل ای جاوزته و ورکة و ورکاء ای حبلة حبال ورکی و یقال ورکن ای عدلن درک
فلان ذنبه علی غیره ای قرفه به و انه لمتورک فی هذا الامر ای لیس له ذنب فیه و یقال نعل متورک و متورکة نعل سیرون بیخ نعل سوزه قال ابوعبیدة المورک والمورکة الموضع
الذی یثنی الراکب رجله علیه قدام واسطة الرجل اذا مل من الرکوب و وراک بالکسر شبه بیش رجل وشک + وشک شتافتن (ع بضمها) یقال ما اوشک ما
خرج و جاء بالضم یوشک ای یسرع و عجبت من وشک ذلک الامر و وشکان ذلک الامر و یفتح فیهما ای من سرعته و وشکان ذا خروجا ای عجلان و شکان البین عجلة
الفراق خرج و شیکا ای سریعا و امراة وشیک ای سریعة الیشاک شتافتن و منه قولهم یوشک ان یکون کذا و العامة تقول یوشک ان یکون بالفتح و هی لغة ردیئة و اوشک

مستعجل ای سارع بذا یقال بہذا اللفظ ولا یقال منہ وانشک **ودعک** + **الوعک** تیزی تپ وقد وعکتہ الحمی فہو موعوک الیاک غلط انتیدن سگ صید

در خاک رانیز ہی کردن شتران آب خوردن وعکتہ اسم منہ وسخت افتادن در ودیدن ورفتن وکار زار دلیران چنانکہ درہم آویزند **فکوک** + **وکواک** بدر لی

تیسند (ضمیمہ) **اوتاک** **واوتکی** خرمای شہری یا سواوی **وزکت المراۃ** زن زودی کردیا در رفتاری کرد وزکت المراۃ عند النکاح زن ہنگام جماع

نرمی وسستی کرد **ونکتہ** فراخی **ونک** ستے قوبہ در قوم خود جاگرفت وانک سیتی واکن یعنی بیضہ خود را در آشیانہ پاسبانی کنندہ **فصل الہاء** **ہتک**

+ **ہتک** پردہ دریدن (ع ف اک ۲) انہتاک لازم منہ وہتک الاستار شدد للمبالغۃ ہتکۃ بالضم پردہ دریدگی **تہتک** رسوا شدن **ہندک** + **ہنادک**

ہندوان **ہکک** + **انہکاک** کشادہ شدن پیوندہای زن وقت ولادت ویقال ہکت فلانا النبیذ ای بلغ منہ یعنی دریافت او را فانہک ای سکر ہکت

فرو دریدن چاہ وزدن بہ شمشیر (ع ف اص ۲) **ہلک** + **ہلاک** ہلوک مہلکۃ ثلث لغات تہلکۃ نیست شدن قولہ تعالی ولا تلقوا بایدیکم الی التہلکۃ ہلک بالضم

نیستی الہلاک استہلاک ہلاک کردن مہلکۃ بکسر اللام ونتحہا بیابان ہلک متعد منہ مثل اہلاک لک نعت منہ متعد ولازم ہلکی ہلاک ج وفی المثل فلان ہالک

فی الہالک شاذ کما ذکرنا فی الفوامس وقولہم افعل کذا اما ہلکت ہلک بضم الہاء والام غیر مصروف ای علی کل حال کما یقال افعل ہذا ولو خربت الدنیا تہالک

علی الفراش ای سقط واہتلکت القطاۃ خوف البازی ای رمت بنفسہا فی المہالک ہلوک زن بروی درافتندہ بر سرو ہلابہ کار ولا یقال رجل ہلوک

ہلک بالتحریک سرچہ فرود افتد ہلکۃ نیستی یقال ہی الہلکۃ الہاکا توکید الہاء + ہالکی آہنگر منسوب الی الہالک بن عمرو + قال الکسائی یقال وقع فی وادی

تہلک بضم التاء والہاء وکسر اللام مشددۃ وہو غیر مصروف مثل تخیب ومعناہا الباطل + **ہمک** + **انہماک** جدا کردن وتہمید ن تہمک کذلک + **ہوک**

+ **تہوک** متحیر شدن وفی الحدیث استہوکون انتم کما تہوکت الیہود والنصاری ای متحیرون انتم وہو ایضا مثل التہور ہوا ووقوع فی الشی بقلۃ مبالاۃ (ضمیمہ)

ہبکۃ کہمزۃ مرد گول وزمینی کہ در آن پاہای چارپایگان فرو رود وہبکات کلب آبی است معرب را وانہبکت بہ الارض یعنی زمین او را فرو برد ہبرکۃ دختر

نازک اندام وشباب ہبرک جوانی کامل ویقال شاب ہبرک وہبارک ہبنک کعاس مرد گول ناتوان وسخن چین ہبنکۃ مونث منہا وہبنکۃ ایضا مرد کسلمند

ہترک کجعفر اسد ہاک شکست (ع ف اک ۲) وتہدک بالکلام سخن را بشکست ہودک کجو قریہ ہناوکۃ مردمان ہندی ہیجاب بالفتح زن گول

منہفک مضطرب وسست ور رفتار ومرد سخت خطاکار واسیار ہم آمیزندہ مہفک مشابہ تلمیذ تنبالی کردن وکندیدن بالفتح ہوک **فصل الیاء** + **یک**

نخستین عدد است بفارسی وہذا اللفظ قد وقع فی شعر روبہ شعر وقد اقاسی حجۃ الخصم الحک تحدی الرومی من یک لیک ای واحد بواحد وشہری است

بمغرب قیلک بالفتحتین موضعی

باب اللام

فصل الالف + **ابل** + **ابل** بکسرتین وسکون دوم شتر لا واحد لہا من لفظہا وہی مونثۃ لان اسماء الجموع التی لا واحد لہا من لفظہا اذا کانت لغیر الادمیین

فالتانیث لہا لازم واذا صغرتہا ادخلتہا الہاء فقلت ابیلۃ وغنیمۃ آبال ج ابلان وغنمان ای قطیعان منہا یا مذبین شتر اک والنسبۃ الیہا ابلی بفتح الباء استیحاشا

لتوالی الکسرات ابل ابل مثال قبر ای مہملۃ فان کانت للقینۃ فہی ابل مؤبلۃ وان کانت کثیرۃ فہی ابل اوابل ویقال جاءت ابلک ابابیل ای فرقا وکذا طیرا

ابابیل قال وکذا یجی فی معنی التکثیر وہو من الجمع الذی لا واحد لہ وقال بعضہم واحدہ ابول مثل عجول وقال بعضہم ابیل قال ولم اجد العرب تعرف لہ واحدا ابول

بسیار ماہر لبسند وکردن شتر از آب (ع ف احن وکسل) ابل نعت منہ ابل ج مثل کافر وکفار ابل بالفتح باز بودن از مجامعت (ع ف اک ۲) تابل کذلک وفی الحدیث

لقد تابل آدم علیہ السلام علی ابنہ المقتول کذا وکذا اما لا یصیب حوا ابالۃ بالفتح دانا شدن بکار شتر (ع ک اف ۲) فہو آبل وابل بالمد والقصر ای حاذق بمصلحۃ

الابل وآبل مثل افعل التفضیل یقال فلان من آبل الناس ای اشدہم تانقا فی رعیۃ الابل واعلمہم بہا رجل ابلی بفتح الباء ای صاحب الابل تابیل شتر گرفتن

بجہت شیر وبچہ وابلت الابل ای اقتنیت فہی مابولۃ وفلان لا یاتبل ای لا یثبت علی الابل اذا رکبہا وکذا لک اذا لم یقم علیہا فیما یصلحہا عن ابی عبیدۃ

بالتحریک ناگوارندہ وگرانی از طعام وفی الحدیث کل مال ادیت زکوتہ فقد ذہبت ابلتہ وابلتہ وبلتہ عن الوبال فابدل الواو بالالف لقولہم احد واصلہ وحد ابالۃ

بالکسر تیز بسیار وفی المثل ضغث علی ابالۃ ای بلیۃ علی اخری کانت قبلہا ولا یقال ابالۃ لان الاسم اذا کانت علی فعالۃ بالہاء لا یبدل من حرفی تضعیفہ

یاء مثل صنارۃ ودنامۃ وانما یبدل اذا کان بلا ہاء مثل دینار وقیراط وبعضہم یقول ابالۃ مخففا ابیلۃ وبیلۃ ایضا مثلہ الکیہ لضمتین پارہ خرما ونام شہری

ابیل زاہد و سلیمان و کان یسمی عیسی علیه السلام ابیل الابیلین **اَتل** + **اتلان** گام نزدیک نهادن چنانکه رفتار خشمگین باشد (ع ف اک ۲) **اَثل** +
اَثل شور گز اثلة یکی اثلات بالتحریک ج و قیل للاصل اثلة یقال فلان ینحت اثلتنا اذا قال فی حسبه قبیحا تاثیل با اصل و استوار کردن یقال مجد موثل و اثیل تاثل
گرفتن اصل مال و فی الحدیث فی الوصی الیتیم انه کان یاکل من ماله غیر متاثل مالا و جاه کندن اثال بالفتح بزرگی اثال بالضم اسم جبل و نام مردی **اَجل** + **اجل**
بفتحتین مهلت و بسکون لام آری مثل نعم قال الاخفش اجل احسن من نعم فی التصدیق و نعم احسن منه فی الاستفهام فاذا قال سوف تذهب قلت اجل و هو احسن
من نعم و اذا قال اتذهب قلت نعم و هو احسن منه اجل بسکون ۲ ازبهر من اجلک ازبهر تو بفتح الهمزه و کسرها اجل ایضا بالکسر ماده گاو وحشی آجال ج ذا جابت
الیهام ای صارت آجالا اجل ایضا درد گردن و درد گرفتن گردن از ناهمواری بالین (ع ک اف ۲) یقال اجل الرجل اذا نام علی عنقه فاشتکاها تاجیل مهلت دادن
و علاج کردن درد گردن یقال بی اجل فاجلونی ای داووا دنی اجل بالکسر مشدد الجیم فتحها لغة فی ایّل و هو الذکر من الاوعال و یقال هو الذی یسمی بالفارسیة گوزن قال ابو
عمرو و بعض العرب یجعل الیاء التشدیدة جیما و ان کانت غیر طرف آجل آجلة آن جهان و هرچه با مهلت باشد ضد عاجل و عاجلة اجل شور انگیختن (ع ف اص
۲ و ک ۲) اجل علیهم شرا ای جناه و هیجه علیهم ماجل کول آب مآجل ج و قد ماجل الماء و ما بها جل و اجیل ای مجتمع اجال علی فعلی موضعی **اَدل** + **ادل**
بالکسر درد گردن و شیر خفته و ترش شده یقال جاءنا بادلة ما تطاق حمضا ای من حموضتها **ازل** + **ازل** تنگی و ازل الرجل یازل ای صار فی ضیق و جدب
ازل بالکسر دروغ یقال مانی جیی ازل و کذب ازل بالفتح باز داشت (ع ف اک ۲) یقال ازلوا مالهم اذا حبسوه عن المرعی من خوف مازل مضیق مثل مازق
و مازل صدری و مازق ای ضاق ازل بفتحتین بی ابتدائی و بزرگی و همیشگی یقال هو ازلی ذکر بعض اهل العلم ان اصل هذه الکلمة قولهم للقدیم لم یزل ثم نسب الی هذا فلم یستقم
الا باختصار فقالوا یزلی ثم ابدلت الیاء الفا لانها اخف فقالوا ازلی کما یقال فی الرمح المنسوب الی ذی یزن ازنی و نصل اثربی منسوب الی یثرب **اَسل** +
اسل بفتحتین درخت بلند با خار و نیزه و کل شوک طویل اسلة اللسان باریکی و تیزی زبان و رسن اسیل کشیده یقال هو اسیل الخد اسالة مصدر منه (ع
بعضها) و یقال هو یعالی آسال بالمد من ابیه مثل آسان ای علی اشبه من ابیه و علامات و اخلاق ماسل نام ریگی **اَصل** + **اصل** بیخ و بن و نژاد اصول
ج اصل مستیصل مال از بیخ بر کندن و یقال جاءوا باصلتهم ای باجمعهم و اخذت الشیء باصیلته ای کله باصله و یقال لیس لهم اصل و لا فصل لا اصل الحسب و الفصل
اللسان اصیل شبانگاه و یقال قد اصلنا و نحن موصلون ای داخلون فی الاصیل و جمعه اصل و اصال و اصائل و یجمع علی اصلان مثل بعیر و بعران ثم صغروا الجمع فقالوا
اصیلان ثم ابدلوا من النون لاما فقالوا اصیلال و یقال لقیته اصیلالا بالتشدید ایضا اصالة محکم و با اصل شدن (ع بعضها) مجد اصیل ای محکم و با اصل اصلة
بفتحتین نوعی از مار و فی الحدیث فی ذکر الدجال کان راسه اصلة و الجمع اصل **اصطبل** + **اصطبل** بالکسر آخر جای ستور و الف اصلیة لان الزیادة لا تلحق
الرباعیات من اوائلها الا الاسماء الجاریة علی افعالها و هی من الخماسیات الجاریة ابعد و قال ابو عمرو و لیست و انه لیس من کلام العرب **اطل** + **ایطل** تهی گاه و کذلک
الاطل بالسکون و الحرکة آطال ج و ایاطل جمع ایطل **افل** + **افول** ناپدید شدن (ع ف اص ۲ و ک ۲) افال آفائل بشتران خرد افیل یکی افیلة مونث مافول
ابدال المافون و هو الناقص العقل **اکل** + **اکل** خوردن ماکل کذلک (ع ف اص ۲) اکلة یکبار خوردن تاسیری اکلة بالضم لقمه گویند یقال اکلت اکلة واحدة
ای لقمة او قرصة و هذا اکلة لک ای طعمة لک و فلان ذو اکل ای ذو حظ من الدنیا و رزق و اکل بالضم و السکون میوه نخل و هرچه آنرا خورند منه قوله تعالی اکلها دائم و انقطع اکله
ای مات و رجل ذو اکل ای ذو عقل و مال و رای و ثوب ذو اکل اذا کان کثیر الغزل صفیقا و قرطاس ذو اکل اکلة بالضم و الکسر غیبت یقال انه لذو اکلة اذا کان یغتاب الناس کانه من
قوله تعالی ایحب احدکم ان یاکل لحم اخیه میتا اکلة بالکسر خارش کال ج یقال انی لاجد فی جسدی اکلة من الاکال ای حکة و نوعی از خوردن مثل الجلسة و الرکبة یقال انه لحسن الاکلة و قولهم هم
اکلة راس ای قلیل یشبعهم راس واحد و هو جمع آکل و یقال اکلنی و آکلنی بالمد ای اطعمنی و آکلتک فلانا اذا امکنته منه ایکال خورانیدن و یقال اکلت النار الحطب و آکلت النحل
دالزرع و سخن چینی کردن میان مردم مواکلة با هم خوردن یقال آکلته ای اطعمته او اکلت معه فصار افعلت و فاعلت علی صورة واحدة و لا یقال اکلته بالواو اکال مهتران قبیله
ماکل درزیدن ماکلة بالفتح و الضم موضعی که از وی خورده شود یقال اتخذت فلانا ماکلة میکلة بالکسر بادیه و جز آن که در وی گوشت پزند و یقال ما ذقت اکالا بالفتح ای طعاما اکولة گوسپند که
بجهت خوردن فربه کنند اکیلة خورد نی و خورده شده یقال هی اکیلة السبع و انما دخلتها الهاء و ان کان بمعنی مفعول لغلبة الاسم علیه اکیل هم کاسه و خورنده اکال موی برآوردن شتر
بچه در شکم و رحمت دادن آن رحم مادر را بخارش (ع ک اف ۲) فی ناقة اکلة اکال بالضم اسم منه خارش و خورده شدن دندان اکل بالتحریک اسم منه ائتکال تاکل کذلک و فلان
یاتکل من الغضب ای یحترق و یتوهج و فلان یستاکل الضعفاء ای یاخذ اموالهم و یقال ظل مالی یوکل و یشرب ای یرعی کیف شاء و اکل الدهر بهم ای اطعمهم الناس و تاکل

السیف ای توبیخ من الحدة آکل خورنده وسلطان آکله خورده شده مأکول خورده شده ورعیت **الل** + **آل** نالیدن (ع ف ک ۲) ال الیل نالیدن وجستن به حربه
(ع ف اص ۲) ال الفنا جمع آلة وهی الحربة الال الفنا ج ورخشیدن وتابان شدن وشتافتن فرس مئل سریع الیل تالة الیل الماصوت آل اسقاء بالکسر تغیر ریحه اللبن
استانه ای فسدت ال بالکسر هو الله تعالی والفنا عهد وخویشی الال بالفتح نام کوهی درعرفات تالیل تیز کردن وتیز کردن گوش **ال** + **امل** بالتحریک امید وبالفتح
امید داشتن (ع ف اص ۲) تامیل کذلک مومل اسب هشتم رهان ویقال ما اطول املته بالکسر ای املة هو کالجلسة والرکبة تامل اندیشه ونظر کردن ودرچیزی امیل الشبه
ریگ که یک میل عرض او باشد وموضعی **اول** + **تاویل** تاول بیان کردن انچه سخن بوی باز گردد وآل بالمد اهل وعیال ولیس وان ونمایش سراب آلة دست افزار
آلات ج وچوب خیمه آل الات ج وجنازه وحالت یقال هو باله سوء ای بحالة سوء ایالت سیاست راندن (ع ف اص ۲) یقال آل الامیر علیه وآل فلان
ماله ای ساسه واصلحه وقد ألنا وایل علینا وبازگشتن یقال طبخت الشراب فآل الی قدر کذا وکذا ای رجع وسطبر شدن عسل وقطران آیل نعت منه أیل بالضم ج والفنا
الذکر من الاوعال ویقال هو الذی یسمی بالفارسیة گوزن ایل بالکسر کذلک ایتال نیکو کردن وسیاست راندن اول ستذکر فی فصل وال **اهل** + **اهل** کسان
وکسان سرای وجای اهله کذلک اهلات آهال ج وقد جاء فی الشعر اهال مثل فرخ وافرخ منزل آهل جای باکسان اهالة چربی بیش مستاهل انکه چربی بیش خرد وخود
وفلان اهل لکذا ولا تقل مستاهل والعامة تقوله اهول زن خواستن وبا اهل شدن (ع ف اص و ک ۲) تاهل کذلک قال الکسائی اهلت بالرجل ذا انست
وقولهم مرحبا واهلا ای اتیت سعة واصبت اهلا فاستانس ولا تستوحش قال ابو زید آهلک الله فی الجنة ای ادخلکها وزوجک فیها واهلک الله للخیر ای جعلک
اهلا له **ایل** + **ایلة** نام جائی ایل نام خدای تعالی بعبرانی یا بسریانی وقولهم جبرئیل ومیکائیل انما هو کقولهم عبد الله وتیم الله **ضمیمه** **اردخل** کفرطعب
سرگوشت فربه **ارل** بضمتین کوهی است وموضعی است بدیار فزاره وحوضی است بدیار طی که آب باران دران فراهم می آید ارلیة پاره است باندر
وکز بیر ابن والیة بن الحارث ارلة بالضم خروسه که پوست ختنه گاه است **اشل** بالفتح کری است که در بصره شهرت دارد اشول بضمتین رسنهای
پیمایش لغة نبطیة **اصطفلین** کزر خوردنی اصطفلینة یکی وفی کتاب معاویة الی قیصر لانتزعنک من الملک انتزاع الاصطفلینة ولاردنک اریسا
من الارارسة ترعی الدواب **الو** بمعنی ذو ولا یفرد له واحد ولا یکون الا مضافا کانّ واحده ال مخففة الا تری انه فی الرفع واو وفی النصب والجر یاء والو
الامر اصحاب النبی صلعم ومن تبعهم من اهل العلم ومن الامراء اذا کانوا اولی علم ودین **فصل الباء** + **بادل** + **بآدلة** گوشت میان بغل وبستان
بادل ج **بابل** + **بابل** نام جائی که سحر وشراب را بوی نسبت کنند **بتل** + **بتل** بریدن وجدا کردن (ع ف ک ۲) یقال طلقها بتة بتلة
بتول هی العذراء المنقطعة عن الازواج ویقال هی المنقطعة الی الله تعالی عن الدنیا وهی لقب فاطمة بنت النبی رضی الله عنها وسلم علیه بتول ایضا
نهالی که از بن درخت برآمده باشد وازان درخت مستغنی شده تبیلة کذلک والفنا هر یک از اعضا با گوشت وی بتائل ج مبتل آن درخت اصل یستوی
فیه الواحد والجمع امراة مبتلة بتشدید التاء مفتوحة تمام خلقت لم یرکب لحمها بعضه بعضا ولا یوصف به الرجل تبتل از دنیا بریدن بجهت خدای تعالی تبتیل کذلک
قوله تعالی وتبتل الیه تبتیلا انبتال انقطاع **بجل** + **بجیلة** قبیله از یمن بجلی بالتحریک منسوب الیه بجلة بطنی از قبیله سلیم بجلی بالسکون منسوب الیه بجل
رگ دست ستور چون اکحل از مردم باجل مرد وشتر بسیار پیه شیخ بجال الفنا وبزرگ مهتر ابجله الشیء کفاه تبجیل تعظیم کردن بجل بالسکون بس وبسنده
قال الاخفش هی ساکنة اللام ابدا یقولون بجلک کما یقولون قطک ولا یقولون بجلنی کما یقولون قطنی ویقال بجلی بسکون الجیم وحرکتها ای حسبی **بجدل**
+ **بجدل** نام مردی بسکون اللام **بحظل** + **بحظلة** برجستن بالظاء المعجمة **بخل** + **بخل** بالضم وبالفتح وبالتحریک ثلاث لغات بخیلی کردن (ع ف ک ۲ وبالضمها)
باخل بخیل نعت منه ابخال بخیل یافتن تبخیل نسبت کردن به بخل ویقال الولد مبخلة مجبنة بخال بخیل **بدل** + **بدیل** بدل بدل هرچه بجای دیگری بود مثل
شبه وشبیه ومثل ومثیل ونکل ونکیل قال ابو عبیدة لم یسمع فی فعل وفعیل غیر هذه الاربعة الاحرف بدل بالتحریک درد دستها وپایها (ع ک اف ۲) ابدال بدل
کردن تبدیل مثله ودیگرگون کردن یقال بدله الله من الخوف امنا استبدال تبدل عوض کردن این بآن قوله تعالی ومن یتبدل الکفر بالایمان مبادلة
تبادل با هم معاوضه کردن ابدال قوم من الصالحین لا یخلو الدنیا منهم اذا مات واحد بدل الله تعالی مکانه آخر واحده بدیل **بذل** + **بذل** دادن
(ع ف اص ۲) ودر باختن مبذلة مبذلة بالکسر فیهما جامه زنده یقال جاء فلان فی مباذله ای فی ثیاب بذلته ابتذال تبذل در باختن ونگاه نداشتن
چیزی را **براءل** + **براءل** بالضم موی های گردن خروس برائلة موهای گردن در والکردن وی بوقت جنگ **برطل** + **برطیل** بالکسر سنگ دراز برطیل

ج برطل بالضم کلاه وقد یشدد اللام **برغل** + **برغیل** واحد البراغیل وهی البلاد التی بین الریف والبر مثل انبار والقادسیة **بزل** + **بزول** دندان
نشتر برآوردن شتر (عع ف اص ۲) فهو بازل ذکراکان او انثی وذلک فی السنة التاسعة والثامنة ایضا بزل بزل بوزل ج بازل ایضا دندان
بزول که برآید وبزلت الشراب ثقبت اناه واستخرجته شجه بازلة شکستگی که خون ازوی روان باشد تبزل ای تشقق انبزال شگفتن غنچه وقولهم ما بقیت لهم بازلة
کما یقال ما بقیت لهم ثاغیة ولا راغیة ای واحدة ویقال ما عنده بازلة ای لیس عنده شیء من مال ولا ترک الله عنده بازلة ولم یعطهم بازلة ای شیئا امر ذو بزل ای ذو شدة مبزل
بالکسر آنچه شراب را بوی پالایند بزلت الشراب ای صفیته نزال رای نیکو وفلان نهاض ببزلا ای قوام بالامور العظام **بسل** + **بسیل** حرام البسال حرام
کردن بسلة بالضم مزد فسون گر بسالة دلیری نمودن (عع بفتحها) فهو باسل تبسل ج مثل بازل وبزل مباسلة حمله کردن در حرب ابسیل زشت روی و باقی
مانده شراب ابسال بهلاک سپردن کسی را ومنه قوله تعالی ان تبسل نفس بما کسبت قال ابو عبیدة ای ان تسلم استبسال خویشتن را در حرب افگندن و
دل نهادن بر آنکه کشته شود یا بکشد **بسمل** + بسملة بسم الله گفتن **بصل** + **بصل** بفتحتین پیاز بصلة یکی وفی المثل هو اکسی من بصل **بطل** +
باطل ناچیز ضد حق اباطیل ج کانهم جمعوا ابطیلا بطل بطول بطلان بالضم او الضم مصدر منه (عع ف اص ۲) ابطال ضد فیه ویقال ذهب دمه
بطلا هدر را بطل بالتحریک دلیر بطلة مؤنث بطول بطالة مصدر منه لازم (عع بضمها) بطالة ایضا بالفتح معطل وبیکار شدن بطال لغت منه **بعل** +
بعل جفت وشوهر بعولة ج ویقال للمراة بعل وبعلة ایضا ونام بت قوم الیاس علیه السلام ودرخت که از بیخ آب خورد یعنی آنکه او را حاجت نباشد وفی الحدیث
ما شرب بعلا ففیه العشر وبعل الرجل ای صار بعلا (عع بفتحها) ویقال من بعل هذه الناقة ای صاحبها بعلبک نام شهری بعال مباعلة زناشوئی کردن وفی الحدیث
ایام اکل وشرب وبعال والمراة تباعل زوجها ای تلاعبه وبعل الرجل بالکسر ای دهش وامراة بعلة **بغل** + **بغل** استر بغلة مؤنث بغال ج مبغولاء جمع الجمع
بغال استربان تبغیل نوعی از رفتار **بقل** + **بقل** تره وسبزی بقلة یکی وخرفه مبقلة تره زار ویقال کل نبات اخضرت له الارض فهو بقل بقول جمع بقل و
رستن برآوردن کودک ودندان نشتر برآمدن ستور را ابقال سبز شدن ستور گیاه یقال ابقل الرمث فهو باقل ولم یقولوا مبقل کما قالوا اورس فهو وارس
ولم یقولوا مورس وهو من النوادر وسبز شدن زمین به گیاه ابتقال چریدن ستور سبزه را تبقل کذلک باقلی بتشدید اللام فتخفی وباقلاء بالقصر والمعروف اذا شددت
اللام قصرت وان خففت مددت باقلاة یکی وفی المثل اعیا من باقل وهو اسم رجل من العرب اشتری ظبیا باحد عشر درهما فقیل له بکم اشتریته ففتح کفیه وفرق اصابعه
واخرج لسانه لیشیر بذلک الی احد عشر فانفلت الظبی فضربوا به المثل من العی **بکل** + **بکیلة** بکالة آرد ولیست بار وغن سرشته بکل مصدر منه (عع ف
اص ۲) وآمیختن آرد ولیست وآمیختن سخن تبکل سخن درهم آمیختن وبزدن ودشنام فرو گرفتن کسی را وغنیمت گرفتن ویقال ظلت الغنم بکیلة واحدة و
عبیثة واحدة اذا اختلط بعضها ببعض بکیل حتی زهدان **بلل** + بلة تری بلل ج ویقال جاء فلان ولم یأت بهلة ولا بلة قال ابن السکیت الهلة من الفرح
والبلة من البلل والخیر وما اصاب هلة ولا بلة ای شیئا بلة بالضم تری رطب بلة بالکسر تری ونم بل مباح ویقال هو لک حل وبل قال الاصمعی کنت اری ان بلا اتباع
حتی زعم المعتمر بن سلیمان ان بلا فی لغة حمیر مباح وقال ابو عبیدة شفاء من قولهم بل الرجل من مرضه وابل اذا برأ ویقال هو بذی بلی ای بعید لا یعرف موضعه
ویستعمل هذا فی کل من بعد ولا یعرف این هو ویقال هی بلیان بکسرتین بلال بن حمامة موذن رسول الله علیه الصلوة والسلام من الحبشة ویقال ما
سقاک بلال ای ماء وکل ما بل به الحلق من الماء واللبن ومنه قولهم انضحوا الرحم ببلالها ای صلوها بالصلة وندوها ویقال لا تبلک عندی بالة ای اصابک
عندی ندی ولا خیر ویقال ایضا لا تبلک عندی بلال مثل قطام ویقال طویت فلانا علی بلة بالضم وبلالة وبلولة وبللة وبلولة کذلک وبلتة اذا اشتملت علی ما فیه
من الاساءة والعیب ودارته وفیه بقیة من الود وجمع البلة بلال وطویت السقاء علی بللته اذا طویته وهو ندیل بلیل بلبلة باد نمناک بلبلة بلبال اندوه بلبل بضمتین نام
دستان وهزار دستان تبلبل در آویختن زبان وپاکیزه چریدن ستور علف را بل به شدن از بیماری (عع ف اک ۲) ابلال استبلال کذلک وتر کردن وبلله
شدد للمبالغة فابتل وبرهم پیوستن (عع ف اص ۲) وفی الحدیث بلوا ارحامکم ولو بالسلام ای ندوها بالصلة ویقال فی الدعاء بلک الله بابن ای رزقک
الله وبللت به ای ظفرت به ویقال لئن بلت بک یدی لا تفارقنی او تودی حقی رجل ابل مرد ستمگار سوگند خوار ابلال چیره شدن مرده قال الکسائی رجل
ابل وامراة بلاء هو الذی لا یدرک ما عنده من اللوم وسفاة بلاء ای ملساء بل مخفف لیکون اللام یکی از حروف عطف بمعنی نه چنان است وبجای رب
نیز آمده است در شعر کقول الشاعر (ع) بل مهمه قطعت بعد مهمه وقوله تعالی ص والقرآن ذی الذکر بل الذین کفروا قال الاخفش عن بعضهم ان

بل بهما بمعنی ان فلما ذلک صارت القسم علیها قال وربما استعملت العرب بل فی قطع کلام واستیناف آخر فینشد شعرا (ع) بل ما هاج احزانا وشجوا قد شجا فقوله بل لیست
من البیت ولا یعدّ فی وزنه ولکن جعلت علامة لانقطاع ماقبله ومثل هذا یسمی خرما بالزاء المعجمة فی الزیادة وخربا بالغین المعجمة فی النقصان قال وبل حرف ناقص ونقصانها
مجهول وکذلک هل وقد وان شئت جعلت نقصانها واوا فقلت بلو هلو قدو وان شئت جعلته یاء ومنهم من یجعل نقصانها مثل آخر حروفها فیدغم فیقول بلّ وهلّ وقدّ
بالتشدید **بول** + **بُول** کمیز انداختن وکمیز (ع ف اص ن ۲) ابوال ج والاسم البیلة کالجلسة ویقال اخذه البُوال بالضم ای کثرة البول کثیرا ویقال کثرة
الشراب مبولة بالفتح مبولة بالکسر کمیزدان ویقال فی التهدید لتبیلن الخیل فی عرصاتکم استبالة بول فرا گرفتن بولان حی از طی بال دل وتن آسانی وحال وماهی
بزرگ یقال خطر ببالی ای بقلبی وفلان رخی البال ای فی سعة من العیش ومابالک ای ماحالک وقولهم لیس هذا من بالی ای مما اُبالیه بالة بوی دان واصله
بالفارسیة بیله **بهل** + **بهل** اندک وآسان ونفرین وگذاشتن بمراد (ع بفتحهما) یقال علیه بَهلة الله بالفتح والضم ای لعنة الله باهلة قبیله از قیس عیلان ناقه
باهل التی لاسمة علیها ولا عران ولا صرار ترعی حیث تشاء بُهل ج ابهال مصدر منه ناقة مبهلة ومباهل جمعها مباهلة یکدیگر را لعنت کردن ابتهال زاری کردن نزد
تعالی ثم نبتهل ای نخلص فی الدعاء بُهلول مرد خندنده ونام صعتر وفی ابهل تخم سرو ویقال هو الضلال بن بُهلل غیر مصروف معناه باطل **بهدل** + **بهدلة** نام مرد
از تمیم عاصم بن بهدلة سید قراء الکوفة وهو ابن ابی النجود وبهدلة اسم امه **بهصل** + **بهصل** بالضم تن آور بُهصلة زن کوتاه بالا (ضمیمه)
بازلة رفتاری اسپ بزودی وباهم دشنام دادن ورد وبدل کردن **بالة وبولة** نزار وناتوان شدن (ع بفتحهما) نبیل کامیر نعت منه یقال اتباعا
ضئیل نبیل **البقلة** بالضم الشهرة **بجل** بالفتح سخت دو کردن (ع ف اص ن ۲) **بجشلة** بپاکوبی زنگیان رقصیدن بحشل کجعفر لقب احمد بن عبدالرحمن
المحدث المصری **بخصل** کجعفر مرد درشت بسیار گوشت وتخصل اللحمة غلظ وکثر **برجلان** بالضم دهی است بواسطه برجلانیه محله است در بغداد **برزل**
کقنفذ مرد ذفرک **برعل** کقنفذ گفتار بچه یا ذنک بچه که از شغال متولد شود **برقلة** دروغ گفتن برقیل بالکسر کمان گروهه یعنی کمانیکه بدان گلوله اندازند **بسکل**
بالضم بروزن ومعنی فسکل وآن اسپ پسین است از اسپهای رهان **بسیل الرومی** بچواکی است از نوکران هارون رشید وخلف بن بسیل
من علماء الاندلس **بطنیل** بضم الباء وکسر النون جد محمد بن مسلم الشاعر الاندلسی والاصح انه مهمل ولکنهم یکتبونه بالیاء اصطلاحا **بهکلة** زن پرگوشت
نازک اندام بهکنة مثله **بیل** بالکسر ناحیه است به ری منها عبدالله بن حسن ودهی است بنیسابور منها عصام بن الوضاح ومحمد بن احمد بن حمویه
ومحمد بن حمدون بن خالد وخلق کثیر ودهی است ببسند **فصل التاء** + **تبل** + **تبل** کینه یقال اصیبت تبله تبول ج وتبله الدهر واتبله ای افناه
وتبله الحب واتبله افسده واسقمه تابل بفتح الباء وکسرها حوایج وابزار توابل ج یقال منه توبلت القدر تبالة شهری به یمن وفی المثل اهون من تبالة
علی الحجاج وکان عبدالملک ولاه ایاها فلما اتاها استحقرها فلم یدخلها **تفل** + **تفل** از دهان افگندن چیزی را مثل البزق واوله البزق ثم التفل ثم النفث
ثم النفث ثم النفخ (ع ف اص ن ۲ وک ۲) ومنه تفل الراقی ورجل تفل ای غیر متطیب النفس بین التفل والمرأة متفال اتفال بوی ناک کردن تفل
بضم الفاء وفتحها بچه روباه بزیادة التاء **تلل** + **تل** توده تلال ج رجل ضال تال وجاء بالضلالة والتلالة وهو الضلال بن التلال کل ذلک اتباع
متل (ک ا ف ت ۲) سخت یقال رمح متل بتله به ای یصرع به ویقال ذهب یتال ای یطلب بنفسه فیجاء وهو یقاعل تلیل کردن تلتلة کوزه وجنبانیدن
آن تلاتل ای زلازل وسختیها وتله للجبین ای صرعه کما یقال کبه علی وجهه ویقال هو بتلة سوء ای بحالة سوء **تمهل** + **انمهلال** دراز شدن در راست
شدن وکذلک اتمال واتمار ای طال واشتد **تول** + تولت ودولة مثال همزة سختی یقال جاء بتولاته ودولاته وهی الدواهی تولة بالضم والکسر
نوعی از جادوی وتعویذ وفسون دوستی (ضمیمه) **تالان** بفتحتین آنکه هیچ بار دار سر فرود آورده راه رود والصواب بالنون لا بالتاء **ثمل** بالفتح نوعی است از
خوشبوی **توزلی** مقصورة وممدودة **بلا ترمبل** کزبرج وجعفر موضعی **ثعل** بفتحتین سوزش کل **ثکل علیه** کفرح لغة فی اکل ای بی (ک ل) ذکره
علی اللفظ **تمتمعل** کمشمعل مرد دراز یا معتدل اندام یا دراز است قد واتمال طال واشتد متمول بالضم برغشت وآن گیاهی است که در بطی آنرا قفا بری گویند
واول فصل بهار نو باوه آرد والقطع شی للبهق والوضح اکلا وضمادا مطلق للبطن صالح للمعدة والکبد نافع للسحر ودرد المبرود ومکبوسه مشته تامول تانبول یعنی برگ
پان وآن نوعی است از بساره مانند بساره لوبیا که مزه برگ آن هیچو منتگک است وآنرا اهل هند با توفل وآهک می خایند وهو مسکن مطرب باهی مقو للثة والمعدة والکبد مع
نفع اللثة مابح العقل قلیلا تمیلة کجهینة جانوری است حجازی هیچو گربه یا سیاه گوش تمان تمیلات ج وابو تمیلة یحیی بن واضح محدث **تنبل** کدرهم وقرطاس وقرطاسة

ور سبوی کوتاه تنبل کتنضب و تا نبول لغتان فی التامول قطین الهندی وتقدم فی (ت م ل) **تنتل** کدرهم کوتاه تشنالة بالکسر **فصل الثاء** **ثال** + **ثوثول**
بالضم آنچه تالیل ج **ثئیتل** + **ثیتل** رنگ کلان سال ونام کوهی **ثجل** + **ثجلة** بالضم کلانی و فراخی شکم (ع ک اف ۲) اثجل لغت منه ثجلاء مؤنثه
مراده ثجلاء ای واسعة وسمی ثجلی ضخم وقولهم طعن فلان فلانا الاثجلین ای رماه بداهیة من الکلام **ثربل** + **ثربلة** تباه خوردن چنانکه سر ریش یابالایه
ثربلة بالضم روباه ماده ونام مردی **ثعل** + **ثعل** بالضم پستان افزونی بشیر بزو گوسپند ثعول ج ثعل بالفتحتین دندان زیاده وکژ و راست برآیدگی
آن (ع ک اف ۲) رجل اثعل وامراة ثعلاء - اثعلال مخالفت کردن ثعالة نام روباه وهی معرفة ارض مثعلة بالفتح ای کثیرة الثعالب کما قالوا معقرة الارض
الکثیرة العقارب ثعل (ص اف ۲) پدری از طی **ثفل** + **ثفل** بالضم آنچه بته نشیند از هر چیزی ویقال ترکت بنی فلان متافلین ای یاکلون الثفل ای
الحب وذلک اشد حال البدوی اذا لم یکن لهم لبن ویتعیشون بالحب جمل ثفال بالفتح شتر گران رو ثفال بالکسر سفرة آرد وسنگ زیرین دستاس
ثقل + **ثقل** بالکسر گرانی وبار اثقال ج مثل حمل واحمال قوله تعالی واخرجت الارض اثقالها ای اجساد بنی آدم ثقلة گرانی ایقال وجدت ثقلة فی جسدی
ای فتورا وثقلا ویقال احتملوا ثقیلتهم بکسر القاف ای بامتعتهم کلها ثقل (ک اف ۲) گرانی وگران شدن (ع لضمها) مثال صغر صغرا الثقیل لغت منه
ثقل بفتحتین رخت مسافر وحشم وی ثقلان آدمیان وپریان ثقل بسکون چیز بدین چیزی بر چیزی در وزن ودر واکردن گوسفند را بجهت برسنجیدن گوشت
وی (ع ف اص ۲) امراة ثقال بالفتح ای رزان یعنی زن گران سرین تثقیل گران سنگ گردانیدن اثقال گران بار گردن وشدن لازم متعد یقال اثقله الحمل
واثقلت المراة فهی مثقل ای ثقل حملها فی بطنها وقیل ای صارت ذات ثقل کما یقال اثمرت ای صارت ذات ثمر مثقال بالکسر سنگ زر وتاقل ذاکان انقبض وتاثم
تثاقل مثقال الشی همسنگ چیزی ویقال الفی علیه مثاقیله ای مونته **ثکل** + **ثکل** بالضم بی فرزند شدن زن ثکل بالفتحتین کذلک (ع ک اف ۲) امراة
ثاکل وثکلی لغت منه یقال ثکلته امه کم کنادورا بادروی واثکله الله امه ثکول بالفتح زن فرزند گم کرده ویقال الحرب للوالدات مثکلة کما یقال الولد مبخلة مجبنة
اثکال اثکول لغة فی عثکال وعثکول یعنی خوشه خرما **ثلل** **ثلة** رمه بسیار از گوسپند وبز در آمیخته ویقال هی للضان خاصة وللمعزی یقال حیلة خاصة ثلل
بالکسر ج مثال بدرة وبدر ولشیم کساء جید الثلة ای الصوف جبل ثلة رسن از پشم ولا یقال للشعر ولا للوبر ثلة فاذا اجتمع الصوف والشعر والوبر قیل عند فلان
ثلة کثیرة واثل الرجل فهو مثل ای کثیر الثلة وثلة البئر ما اخرج من ترابها ثلة بالضم گروه ثل سرگین انداختن ستور وخاک درانباشتن بجاه و ویران کردن
خانه وسیوان تحفر اصل الحائط ثم یدفع فینقاص وفرو ریختن سیم (ع ف اص ۲) ویقال ثل الله عرشهم ای هدم ملکهم وثل عرشهم ای ذهب عزهم اثلال رخنه برآوردن
ثلة الفضا ثلل بالفتحتین بلاک شدن وبلاک کردن لازم متعد **ثمل** + **ثمیلة** باقی مانده اب در مغاکی ثمیل ج وباقی مانده آب وعلف در شکم ستور وباقی مانده هر چیز
ویقال ما ثملت شرا ای لبثی من طعام ومعناه ما اکلت قبل ان اشرب طعاما وذلک لیسمی الثمیلة ثملة بالفتحتین باقی آب ورنگ خنور ثملة کذلک ولیثم ریم
باوی قطران وروغن در شتر الید مثملة بالکسر کذلک ثمال بالضم زهر کشنده مثمل بالتشدید مثله وجمع ثمالة بالضم یعنی باقی آب ورنگ خنور وسر تیمیر اثمال لبسیار سر شیر
بستن یقال اثمل اللبن اذا کثرت ثمالته وباقی گذاشتن چیزی را تثمیل حی ازعرب ثمال بالکسر پناه یقال فلان ثمال قومه ای غیاث وعیاذ لهم مثمل پناه جای
ثمل بالفتحتین شراب وریافتن کسی را (ع ک اف ۲) ثمل بکسر لغت منه **ثول** + **ثول** گروه زنبور لا واحد له من لفظه فوله من الناس جماعة منهم جارت
من بیوت متفرقة تثول بدشنام وزدن فرو گرفتن کسی را اصله بعلی ثول بالتحریک دیوانگی گوسپند (ع ک اف ۲) شاة ثولا. وتیس اثول لغت منه انثیال
فرو ریخته شدن خاک وفرو گرفتن مردم از هر جانب **ثهل** **ثهلان** کوهی ویقال هو الضلال بن ثهلل مثل بهلل غیر مصروف قال ابو عبیدة هو من اسماء
الباطل **ثیل** + **ثیل** بالکسر غلاف قضیب شتر وگیاهی لبعیر اثیل شتر بزرگ قضیب (**ضمیمه**) **ثیل** بالضم وبفتحتین ورد شتر **ثال** بالفتح جد والد احمد
احمد بن عبد العزیز بن احمد البغدادی له جزء مشهور **ثرطاة** سستی وفروشکی و مرمش طلاکجامه کتان گذشت **ثرعلة** بالضم موی گردن خروس **ثرعل**
کفتفذ روباه ماده ثرعول کزنبور گیاهی **ثنتل** بالکسر کوتاه ثنتاة بالفتح بیضه گنده ثنتل آنکه پس از پاکی پلید شود **فصل الجیم** **جال** + **جیال** علی افعل
اسم علم کفتار وهی معرفة بلا الف ولام جیالة منونث وربما قالوا جیل بحذف الهمزة للتخفیف وبسکون الیا مصححة لان الهمزة وان کانت ملقاة فی اللفظ فهی مبقاة
فی النیة **جبل** + **جبل** بالفتحتین کوه جبال ج جبلان دو کوه طی وآن اجا وسلمی است جبلة الله ای خلقه اجبال بکوه شدن مردم وبسختی زمین رسیدن چاه جبلة بن الایهم
آخر ملوک غسان جبلة بالکسر خلقت یعنی آفرینش یقال انه لذو جبلة ای عظیم الخلقة مال جبل مال بسیار جبل ایضا امراة مجبال عظیمة الخلق شی جبل بکسر ۲ غلیظ

جاف جبلة بالضم کوہان جبل بضمتین ج مردم و فیہ لغات قرئ بہا قولہ تعالی ولقد اضل منکم جبلا کثیرا بالضم وجبلا بضمتین وجبلا بالفتح وجبلا بکسرتین مشددا و جبلا
بضمتین مشددا واجبلۃ بالتشدید آفرینش وآفریدگان قولہ تعالی والجبلۃ الاولین قرأ ابو الحسن بالضم جبلات ج جبل بضمتین قدح چوبین **جثل** + **جثل** موی انبوہ
یقال یستحب فی نواصی الخیل الجثلۃ وہی المعتدلۃ فی الکثرۃ والطول جثولۃ جثالۃ صدر سنہ (ع بضمہا) جثلۃ مورچۂ سیاہ شجرۃ جثلۃ درخت بسیار برگ و ذو ک
ایتعال اجثال الطیر اذا انفش ریشہ واجثال الرجل اذا غضب وتہیأ للقتال واجثال النبت اذا اہتز وامکن لان یقبض علیہ مجثئل مثال مقشعر برپای ایستادہ
جحل + **جحال** بالضم زہر جحیل زنبور و ملخ بزرگ جحل ایضا مشک بزرگ وآفتاب پرست کہ آنرا حرباء نیز گویند وجحل یعنی کوہ غلطان و افگندن تجحیل مبالغۃ
فیہ یقال جحلہ ای صرعہ وجحلبۃ بزیادۃ المیم کذلک **جحدل** + **جحدل** فربہ گرد اندام جحدلہ ای صرعہ **جحفل** + **جحفل** لشکر و رجل جحفل ای عظیم القدر
جحفلۃ فیضیر اسب جحفلہ وجعفلہ ای رماہ وصرعہ تجحفل القوم اجتمعوا اجحنفل کلان لب والنون زائدۃ **جدل** + **جدل** اندام جدول بضمتین ج اجدل جرغ
مجدل بالکسر کوشک جدالۃ بالفتح غورۂ خرما سفال سخت ناکردہ جدال ج وزمین یقال ترکہ بالجدالۃ وطعنہ فجدلہ ای رماہ بالارض فانجدل ای سقط مجادلۃ جدال
بالکسر خصومت کردن جدل اسم فیہ جدل بسکون دوم محکم تافتن رسن را (ع ف اص ۲ و ک ۴) جاریۃ مجدولۃ الخلق ای حسنۃ الجدل مجدول بر پیچان تدار
لاغری غلام جادل ای مشتد والجادل من ولد الناقۃ فوق الراشح وہو الذی قوی ومشی مع امہ وجدل الحب فی سنبلہ ای قوی جدیل مہار ناقہ از پوست
وجبیل جدیل وشدقم فحلان من الابل کانا للنعمان بن المنذر جدیلۃ خو و قبیلہ وکرانہ ونام زنی کہ نام قبیلہ است جدلی مثال ثقفی منسوب الیہ جدلاء زرہ تافتہ مجدولۃ
کذلک جندل سنگ ونام مردی جندل بفتحتین وکسر الدال نام جای سنگناک جدول جوی بچہ **جذل** + **جذل** بالکسر بیخ وتنہ درخت ومنہ قول الحباب
بن المنذر انا جذیلہا المحکک ویقال فلان جذل مال اذا کان رفیقا بسیاستہ جاذل برجای ایستادہ چون ستون جذل بالتحریک شادی وشادمانی کردن (ع
ک اف ۲) جذلان نعت منہ اجذال تعدیہ منہ اجتذال لازم **جرل** + **جرل** بفتحتین سنگ جرول کذلک ونام درندۂ ولقب مردی ارض جرلۃ ومکان جرل
سنگناک اجرال ج وایضا جمع جرل مثل جبل واجبال جریال بالکسر رنگ سرخ وخم جریال الذہب بالکسر زر جریال الخمر گونہ شراب **جردحل** + **جردحل**
شتر سطبر **جزل** + **جزل** ہیزم سطبر وخشک جزیل بزرگ و بسیار عطا جزل وجزیل ای کثیر جزال ج اجزال بسیار دادن یقال اجزلت لہ من العطاء ای
اکثرت لہ وفلان جزل الرای ای صلب مستقیم وامراۃ جزلۃ بینۃ الجزالۃ اذا کانت ذات رأی ولفظ جزل ای صلب صحیح وہو خلاف رکیک جزل انصاف بریدن (ع
اک ۲) یقال جزلت الشیء جزلتین ای قطعتین قطعتین جزلۃ بالکسر ای قطعۃ عظیمۃ من التمر وہذا زمن الجزال ای زمن صرام النخل جزل بفتحتین ریش کوہان (ع ک
اف ۲) بعیر اجزل نعت منہ جوزل کبوتر بچہ وجوان وزہر **جعل** + **جعل** خرابنان کوتاہ جعلۃ یکی وکردن جعل کذلک (ع بفتحہا) وقولہ تعالی جعلنی نبیا ای صیرنی
وجعلوا الملائکۃ الذین ہم عباد الرحمن اناثا ای سموہم جعل بالضم مزد جعالۃ بالکسر کذلک جعیلۃ مثلہ جعل (من اف ۲) کوہ غلطان ونوعی از جانوران آبی سیاہ جعلان
ج جعل الماء بالکسر جعلا اذا کثر فیہ الجعلان جعال بالکسر دستہ دیگ خنوہ جعل بضمتین ج مثال کتاب وکتب واجعلت القدر ای انزلتہا بالجعال وپای مرد
دادن وکفتنی آمدن مادہ سگ وسباع اجتعال کردن **جفل** + **جفل** ابر بی آب جفال بالضم صوف بسیار وآب آور دو سر موی وبیگ وہرچہ بسیار ی و
کنند آنرا جفلۃ من صوف ای جزۃ منہ وہو اسم مفعول مثل قولہ تعالی الا من اغترف غرفۃ ولقبا ل دعوتہم الجفلی والاجفلی وہو ان تدعو الناس الی طعامک عامۃ و
یقال دعی فلان فی النقری لا فی الجفلی والاجفلی ای دعی فی الخاصۃ لا فی العامۃ وجاء القوم اجفلۃ وازفلۃ وجاؤا باجفلتہم وازفلتہم ای جماعتہم وقال بعضہم الاجفلی
والازفلی الجماعۃ من کل شیء جفل ای اسرع جافل ای منزعج اجفیل ترسندہ وبددل اجفال گریختن انتباب وشتافتن جفالۃ گروہ مردم گریزان تجفل جافلۃ
ای سرع واجفلت الریح بالتراب اذہبتہ وطیرتہ انجفال برکندہ شدن **جلل** + **جلل** بالفتح بادبان جلول ج جل بالضم پوشش ستوران جلال ج اجلۃ
جمع الجمع وایضا جل ہمہ ومعرب گل وجل الشیء معظمہ جلی کار بزرگ جلل ج جلۃ بالضم خنو خرما جل بالکسر نامی کشت دہدوہ ویقال مالہ دق ولا جل ای دقیق
وجلیل جلۃ شتران کلان سال وہی جمع جلیل مثل صبی وصبیۃ ومفیخۃ جلۃ ای مسان مجلۃ بالفتح کتاب حکمت وادب وہرچہ باشد از کتاب بزرگ وجلال اللہ ای
عظمتہ للمدح ویقال فعلتہ من جلالک ای من اجلک جلالۃ بزرگی وبزرگ شدن ومسن شدن (ع ف اک ۲) وجلت الماجن عن الولد ای صغرت وجلالۃ بالتشدید
مادہ گاو پلید خوارہ وفی الحدیث نہی عن لبن الجلالۃ جلال بالضم بزرگ جلالۃ ناقہ بزرگ جلل بفتحتین کار بزرگ وکار آسان وہو من الاضداد وفعلت ذاک من جللک
ای من اجلک جلیل بزرگ ومسن وہیزم کہ از وی ازار خرگاہ سازند جلیلۃ بیزین جلائل ج جلجل واحد جلاجل وہو معروف وہو اسم موضع ایضا جلجلہ بانگ جلجل

دبانگ رعد و جنبانیدن چیزی بدست تجلجل ابر با رعد و تجلجل فی الارض ای ساخ فیها و دخل و تجلجلت قواعد البیت ای تضعضعت و فی الحدیث ان

قارون خرج علی قومه یتبختر فی حلة له فامر الله الارض فاخذته فهو یتجلجل فیها الی یوم القیمة حمار جلاجل بالضم خر روشن آواز جلجلان کشنیز و یقال هو السمسم

فی قشره جنبل ان یجید و هو ایضا حبة القلب یقال اصبت جلجلان قلبه جلول بیرون شدن از شهری بشهری دیگر (ع ف اک ۲) و هم قوم جالة جل بالضم

پلاس ستور بر جیدن (ع ف اص ۲) و منه سمیت الدابة التی تاکل العذرة جلالة اجتلال کذلک جلة پشک گوسپند و شتر یقال ان بنی فلان وقودهم الجلة

والوالة و هم یجتلون الجلة ای یلتقطون البعرة اجلال بزرگ قدر گردانیدن و فلان ما اجلنی ولا احشانی ای ما اعطانی جلیلة ولا حاشیة فالجلیلة التی تجت

لبنا واحدا او الحاشیة صغار الابل و یقال ما اجلنی ولا ادقنی ای ما اعطانی کثیرا و لا قلیلا و یقال ماله جلیلة ولا دقیقة ای ماله ناقة ولا شاة تجلیل فرا گرفتن و جل بر آ

افگندن مجلل ابر فرا گیرنده همه زمین را به باران تجلل زیر چیزی شدن تجللا ای اخذ جلاله تجال بزرگی نمودن فلان یتجال عن ذلک ای یترفع عنه جلولا بالمد نام

دهی بفارس جلولی منسوب بوی جمل جمل بفتحتین شتر نر جمال و اجمال و جمالات و جمائل ج و بدر جمع از مذ جج جامل شتر گله با شتربان و اسباب آن

قال ابن السکیت یقال للابل اذا کانت ذکورة و لم تکن فیها انثی هذه جمالة بنی فلان و قری کانه جمالة صفر و اجمل البعیر ای صار جملا اذا اربع جمالة شتربان

مثل الجبالة والحجارة جمال خوبی و خوب شدن (ع ع لعنهما) جمیل نعت منه والفعا بیه گداخته جمیلة جملا نعت منه مونثه جمال بالضم والتشدید اجمل من الجمیل

جمیل بالتصغیر مرغی جملان بالکسر ج مثال کعیت و کعتان جمل بالضم و سکون ۲ نام زنی جملة ج جمل ج اجمال جمله کردن حساب و نیکوئی کردن کسی را و نیکو

کردن کار و پیه گداختن و بسیار شدن شتر جمل بالفتح پیه گداختن (ع ف اص ۲) اجتمال کذلک تجامله نیکوئی و خوبی کردن با کسی رجل جمالی بالضم مشدد الیاء عظیم

الخلق ناقة جمالیة تشبه بالفحل من الابل فی عظیم الخلق حساب الجمل بالضم والتشدید نوعی از حساب جمل ایضا رسن کشتی که آنرا قلس نیز خوانند و قرأ ابن العباس رضی

حتی یلج الجمل بالضم والتشدید تجمیل آراستن تجمل خوبی نمودن و پیه گداخته خوردن و منه قیل للمراة تجملی و تعففی ای کلی الشحم واشربی العفافة و هی ما بقی فی الضرع من اللبن

جول جول جولان گرد بر آمدن (ع ف اص ۲) اجتیال انجیال کذلک جولان الهال ستوران خر و جولان بالتسکین کوهی بشام اجالة بر گردانیدن

یقال فی المیسر اجل السهام تجوال بر گشتن تجویل مثله جلت هذا من هذا ای اخترته منه واجلت منه کذلک و تجاولوا فی الحرب ای بعضهم علی البعض و کانت

بینهم مجاولات مجول بالکسر شاه کیه و سپر جول بالضم دیوار سر چاه جال مثله اجوال ج یقال ماله جول ای عقل و عزیمة تمنعه مثل جول البئر جهل جهل

نادانی خلاف العلم و نادانستن جهالة کذلک (ع ک اف ۲) تجاهل نادانسته آوردن استجهال نادان شمردن و سبک داشتن تجهیل نادانی منسوب کردن

مجهلة کاری که بر جهل دارد کسی را مجهل بالفتح بیابان بی کوه و نشان یقال کان ذلک فی الجاهلیة الجهلاء تاکید الاول یشتق له من اسمه ما یوکد به کما یقال

وتد واتد ولیلة لیلاء و یوم ایوم جیل جیل گروه و جیل من الناس ای صنف جیلان بالکسر قومی در بحرین ترتیب داده کسری جیلان بالفتح حی از

عبد القیس جیلان الحصی ما جالته الریح منه ضمیمه جنبل کجعفر موضعی است در زمین از دیار زبید جنبل کسمندل مرد جفا کار جحشل کجعفر و قنفذ و علابط سبک

جلد جحدل کجعفر و قنفذ نوجوان کرد اندام فربه جرثل الترا سقاه بهره از دست خاک را بر انداخت جردبیل کزنجبیل گردنان و آن کسی که دست

بر سر طعام نهد تا کسی نخورد جردلة افتادن نزدیک شدن و وقع فی صحیح البخاری فمنهم الموبق بعمله و منهم من یجردل فی روایة فمنهم المجردل کلاهما بالجیم ضبطا

ضبطه الاصیلی و فسره بالاشراف علی السقوط و حکی ابن الصابونی المجزدل بالزاء والجیم و هو وهم و روایة الجمهور بالخاء والراء جرعبیل کزنجبیل غلیظ

الجحظلا من النوق شتر ماده ستبر و ناتمام و شتر ماده که بیک روش نه خاید جعبلة شتابی کردن جعشل بن عاهان کقنفذ قاضی افریقیه جعدل

کجعفر سخت و درشت جعدل کالکنهبل و جعشل مثله جعثلیل کزنجبیل مرد کشته اما سیده و لعنه فجعفلا ای قلبه عن السرج فصرعه یعنی نیزه زد و بگردانید و او را از

زین در بر زمین انداخت جعجل کشمشم احشای صدف جمعلیل کزنجبیل فراهم آرنده هر چیز جمعلیلة کفتار و شتر ماده سال خورده یا درشت استوار یا

ماده که بسبب لاغری ایستادن نمی توانست سپس برخاست جمعلة من العسل والسمن بقدر کدکان از شهد یا روغن امراة مجمعلة اللحم زن فراهم

گوشت جماعیل و قد تشدد المیم و هی است بر قدس جنبل کجعفر نام شخصی جنجل کقنفذ تره است مانند بار چو به جوش داده خورند جنعدل کسفرجل

و قرعل مرد فربه درشت جهبل کجعفر شکم کلان یا کلان سر یا سال خورده جهبلة زن زشت و جهبل بن سیف آنکه خبر وفات نبی صلعم با هل

حضر موت رسانید و بنو جهیل فقهاء بالشام فصل الحاء حبل حبل رسن حبال احبل ج و عهد و امان و پیوستگی و رگ قوده

دراز کشیده و پی ورگ کردن ورگ بازو و فی المثل ہو علی حبل ذراعک ای فی القرب منک حبلة بالضم میوہ درخت مانند عجار وارو فی الحدیث لقد رایتنا مع
رسول اللہ صلعم وما لنا طعام الا الحبلة وورق السمر ونوعی از پیرایہ کہ در حبل باشد صنب حابل سوسمار حبلہ خوار حبل بالکسر سختی حبول ج ویقال للواقف مکا
کالاسد لا یفر حبیل برا ح حبل بفتحتین بارشکم وحبلت المراة وہی حبلی ولنسوة حبالی وحبالیات لانہ لیس لہا افعل ففارق جمع الصغری والاصل حبالی بکسر
اللام لان کل جمع ثالثہ الف انکسر الحرف الذی بعدہا کمساجد وجعافر ثم ابدلوا من الیاء المنقلبة من الف التانیث الفا فقالوا حبالی بفتح اللام للفرق بین
الالفین کما قلناه فی صحاری ولیکون حبالی کحبلی فی ترک صرفہا لانہم لو لم یبدلوا لسقطت الیاء لدخول التنوین کما تسقط فی جوار حبلی حبلویة حبلاوی منسوب
الیہ قال ابو زید یقال حبلی فی کل ذات ظفر ویقال کان فی محبل فلان ای وقت حبل امہ بہ وحبل الحبلة نتاج النتاج و ولد الجنین وفی الحدیث نہی عن بیع
حبل الحبلة حبلة بسکون الثانی وحرکتہ شاخ رز حبالة بالکسر دام حابل دام گستر بندہ وتار وفی المثل اختلط الحابل بالنابل یعنی آمیخت تار و پود حبال
آمیختن کردن محبول صید در آویختہ بدام حابول رسنی کہ بوی بر درخت خرما بالا روند احتبال صید کردن بدام محتبل الفرس پیوند سم اسپ حبال بالکسر نام مردی حنبل
مرد کوتاہ بالا و پوستین حثل یقال ما لی عنہ حنثال + وحنتال بالضم بلین ومہموز ای بد حثل حثیل نوعی از درخت کوہ ومرد کوتاہ حثالة بالضم بوست
جو و برنج وخرمای کوفتہ وکنجارہ احثال سبوس آب دادن کودک را حجل + حجل بالفتح والکسر بند و پای بر نجن تحجیل سپیدی دست و پای ستور فرس
محجل اسپی کہ چہار دست و پای او سپید باشد محجل الرجلین مطلق الیدین آنکہ پایہا سپید باشد ولا یکون التحجیل واقعا بیدا و یدین ما لم یکن معہا او معہما رجل او
رجلان فان کان محجل ید و رجل من شق فہو ممسک الایامن مطلق الایاسر او علی العکس وان کان من خلاف قل او کثر فہو مشکول حجلان رفتار بندی و
مرغ وجہیدن رفتن (عع ف اص ۲ و ک ۲) حاجلات الابل الصغار التی ضربت سوقہا فمشت علی العض قوائمہا واحجلت البعیر اذا اطلقت قیدہ من یدہ الیسر
وشددتہ فی الیمنی حجلة بالتحریک خانہ عروسی حجال ج دکبک حجل بفتحتین حجال ج حجلی بالکسر جمع حجل ولم یجئ الجمع علی فعلی بالکسر الا حرفان ظربی جمع ظربان
وحجلی جمع حجل یعنی کبک ونشتر کرہ ریزہ حجلة یکی حجلا گوسپند سپید سمہا حوجلة شیشہ سر فراخ وحجلت عینہ ای غارت تحجل نام اسپی حدل + حدل میل کردن
بستم (عع ف ا ک ۲) صلة بعلی یقال رجل حدل ای غیر عدل احدل مرد گشادہ میان وکتف وگردن بسوی سینہ بیرون آمدہ قوس حدلا کمان سپر بیرون آمدہ
حذل + حذل بالضم کرانہ پیراہن وازار حذل بالتحریک افتادن مژہ (عع ک ا ف ۲) یقال حذلت عینہ اذا سقطت ہدبہا ونوعی از چوب کہ نان سازند
حذال بالفتح شلم کہ از بن درخت بیرون آید حرجل + حرجل بضمتین دراز حرمل + حرمل سپند حزل + احزال ای ارتفع حزبل +
حزبل کوتاہ استوار خلقت حسل + حسل بالکسر بچہ سوسمار کہ از بیضہ بیرون آمدہ باشد حسول ج ابو الحسل سوسمار وفی المثل لا آتیک
سن الحسل ای ابدا لان سنہا لا تسقط ابدا حتی انموت حسیل گوسالہ حسیلة موءنثہ حسالة بالضم مثل حثالة سبوس محسول بالحاء والخاء بکار نا آمدنی از ہر چیز حسلہ ای
رذلہ وحسل بہ ای اخس حظہ فلان یحسل بنفسہ ای لیقصر ویرکب بہا الدناءة حسیلة خرمای خشک تباہ کہ شیرین نشود حسکل + حسکل بکسر
سوسمار و از ہر جانوری حساکل ج حصل + تحصیل آمادہ کردن حاصل الشیء ومحصولہ ای بقیتہ ونقدہ حصائل بقایا حصیلة یکی محصلة زنی کہ کان
معدن گرد آرد تحصیل الکلام ردہ الی محصولہ حصیل گیاہی حصل الفرس اذا اشتکی بطنہ من اکل التراب الذی علی النبت حصل بالتحریک غورہ خرمای سخت
ناشدہ حصلة یکی احصل النخل غورہ کرد حصالة بالضم انچہ ماندہ باشد در خرمن از حبوب حوصلة سنگدان مرغ حواصل ج وحوصل الطیر ای ملا حوصلة نقال
منہ حوصلی وطیر حوصلی حظل + حظل باز داشتن از تصرف وحرکت (عع ف ا ص ۲) صلة بعلی رجل حظل وحظال مرد سخت تنگ گیر در خانہ حظلان بکسر السحاسم
قبہ حظلان بفتحتین رفتار خشمگین حنظل درخت تلخ حنظلة یکی وحظل البعیر بالکسر اذا اکثر من اکل الحنظلة فہو حظل وابل حظالی الحظلة ایضا
قبیلہ بزرگ از بنی تمیم ویقال لہم حنظلة الاکرمون حفل + حفل باک داشتن وگرد آمدن (عع ف ا ک ۲) احتفال کذلک وعندہ حفل من الناس ای
جمع محفل محتفل جای گرد آمدن ضرع حافل پستان پر شیر وشعبة حافل ووادحافل ای کثیر السیل وحفلت السماء حفلا ای جد وقعہا وحفلة ای حلوة محتفل
واحتفل لا تحفل بہ باک مدار بوی وحفلت بہ ای بالیت بہ حفالة بالضم سبوسہ ہر چیز یقال ہو من حفالتہم وحثالتہم ای ممن لا خیر فیہم رجل ذو حفلة مبالغہ
کنندہ در ہر چیزی واخذ لامر حفلتہ اذا اجد فیہ احتفل الوادی بالسیل ای امتلاء بہ تحفیل چند گاہ نا دوشیدن ناقہ را بجہت فروختن تا بزرگ پستان و پر شیر نماید
شاة محفلة مصراة کذلک ونہی رسول اللہ علیہ السلام عن التصریة التحفیل حقل + حقل کشت برگ بیرون آوردہ ہنوز پایہ سطبر ناشدہ

وزمین خوش پاکیزه حقلة بکی فی الشل لاتنبت البقلة الا الحقلة حقلة ایضا درد شکم از تره خاک آلوده خوردن وقد حقلت الابل حقلة احقال ج حقیلة آب تره در شکم حقیل نام موضعی محاقلة فروختن کشت سبز با کشت نادروده به گندم وقد نهی عنه حیقال باز ماندن از جماع بسبب سستی تره حوقل الشیخ باز ماند پیر از جماع حوقلة تره سست شدن کار **حکل** بالضم آنچه پیدا نشود صوت ومعنی او از سخن ویقال فی لسانه حکلة ای عجمة لایبین الکلام واحکل علی الخبر ای اشکل واحکل اشکل حنکل کوتاه ناکس **حلل** حل گشادن گره (ع ف اض ۲) انحلال لازم منه وروغن کنجد وفرود آمدن حلول محل کذلک محل ایضا جای فرود آمدن ویقال حلت بالقوم وحللت القوم بمعنی حلال بالفتح حلال شدن حل بالکسر کذلک (ع ف اک ۲) وواجب شدن یقال حل العذاب علیهم یحل بالکسر ای وجب ویحل علیهم بالضم ای نزل وقری بهما قوله تعالی فیحل علیکم غضبی وبیرون آمدن زن از عدت یقال حلت المرأة ای خرجت من عدتها وحل الدین یحل بالکسر ای انقضی اجله حلولا وبیرون آمدن حاجی از احرام احلال کذلک حل بالکسر حلال ضد حرام ولقب مردی رجل حل وحلال از احرام بیرون آمده یقال انت حل وانت حرم بالضم والکسر والحل ایضا ما جاوز الحرم ویقال یا حالف اذکر حلا ای استثن قوم حلة ای نزول وفیهم کثرة وحی حلال بالکسر حلة ایضا وحلول بمحله رسیدن قربانی وهی موضع النحر قوله تعالی حتی یبلغ الهدی محله ویقال هو فی حلة صدق ای بجهة صدق محلة بالفتحتین جای باش وجای فرود آمدن مکان محلال جای که دروی بسیار فرود آیند محل الدین مهلت وام حلل (ص اف ۲) بروای یمانی حلة یکی والیضا ازار در واو لایسمی حلة حتی یکون ثوبین حلیل شوی حلیلة زن ومردوزن فرود آینده بجای احلیل بکسرتین سوراخ نره وسوراخ پستان ویجمع علی احالیل ومنه انها لاتنحوب الاحالیل احلال فرود آوردن وحلال کردن زن را وبا بهای حلال درآمدن وبجای حلال یعنی غیر محرم محلتان بالضم دیگ ودستاس محلات دیگ ودستاس دو لو دکارد تبر ای من کانت عنده هذه الآلات حل حیث شاء ویقال احلت الشاة ای نزل اللبن فی ضرعها بلانتاج محلل فی النکاح حلال کننده سه طلاقه را محلل فی السبق در آینده در رهان بی شرط آنکه اگر سبق یابد بگیرد واگر مسبوق شود ندهد واحل بنفسه ای استحق العقوبة مکان محلل اذا اکثر الناس به الحلول احتلال فرود آمدن تحلل استثنا کردن در سوگند استحلال حلال شمردن حلحلة از جای جنبانیدن کسی را وراندن شتر را یقال حلحلت بالناقة اذا قلت لها حل بالتسکین وهو زجر للناقة وحوب زجر البعیر وحل ایضا بالتنوین فی الوصل تحلحل دور شدن از جای تحلیل حلال گردانیدن وهو ضد التحریم یقال حللته تحلیلا وتحلة ویقال فعلته تحلة القسم ای فعلت ما حلت به یمینی ولم ابالغ ومنه قوله تعالی قد فرض الله لکم تحلة ایمانکم وفی الحدیث لا یموت لمؤمن ثلثة اولاد فتمسه النار الا تحلة القسم ای قدر ما یبر الله تعالی قسمه فیه لقوله تعالی وان منکم الا واردها کان علی ربک حتما مقضیا ثم قیل لکل شیء لم یبالغ فیه تحلیل یقال ضربته تحلیلا حلل بفتحتین سستی بی ستور فهو احل بین الحلل حلاحل بالضم مهتر بزرگ حلاحل بالفتح ج **حمل** حمل بالکسر بار پشت وبر برداشتن (ع ف اک ۲) ومنه قوله تعالی وساء لهم یوم القیمة حملا ای وزرا حمل بالفتح بار شکم وبار درخت وبار کردن قال ابو زید فی حمل الشجر لغتان الفتح والکسر یقال امرأة حاملة وحامل اذا کانت حبلی فمن قال حامل قال هذا نعت لا یکون الا للاناث ومن قال حاملة بناه علی حملت فهی حاملة وهذا اذا حملت علی ظهرها او علی رأسها شیئا فهی حاملة لا غیر لان الهاء انما تلحق للفرق فاما ما لا یکون للذکور فقد استغنی فیه عن علامة التانیث فان اتی بها فهو علی الاصل هذا قول الکوفیین واما قول البصریین فانهم یقولون هذا غیر مستمر لان العرب یقول رجل ایم وامرأة ایم ورجل عانس وامرأة عانس مع الاشتراک وقالوا امرأة مصبیة وکلبة مجربة مع عدم الاشتراک فالصواب ان یقال قولهم حامل وطالق وحائض واشباه ذلک من الصفات التی لا علامة فیها للتانیث فهی اوصاف مذکرة وصفت بها الاناث کما ان الراویة والربعة والنجاة اوصاف مؤنثة وصف بها الذکران حملة بفتحات جمع حامل یقال هم حملة العرش وحملة القرآن حملة بسکون ۲ آهنگ کردن بجنگ متعدی بعلی وحرب برانگیختن قومی وحمل علی نفسه ای جهدها فی السیر وحملت به حمالة ای کفلت وحملت اداله واحملت بمعنی قال الشاعر ادلت فلم احمل وقالت فلم اجب لعمر ابیها اننی لظلوم حمل بفتحتین بره حملان بالضم ج واول بروج احمال یاری دادن به برداشتن واحملت الناقة فهی محمل اذا انزل اللبن من غیر حبل وکذلک المرأة واستحملته ای سألته ان یحملنی وحملته الرسالة ای کلفته حملها وتحمل الحمالة ای حملها وتحملوا واحتملوا بمعنی ارتحلوا وتحامل علیه ای مال وتحامل علی نفسی ای تکلفت الشیء علی مشقة متحامل بفتح المیم قد یکون موضعا ومصدرا تقول فی المکان هذا متحاملنا وفی المصدر ما فی فلان متحامل ای تحامل وما علی فلان محمل مثل مجلس ای معتمد محمل بارگیر محامل ج محمل (ک اف ۲) دوال شمشیر حمالة بالفتح آنچه برداشته شود از دیت وتاوان وجز آن حمالة بالکسر نام اسپی ودوال شمشیر حمائل ج قیل حمائل السیف لا واحد لها من لفظها وواحدها محمل (ک اف ۲) حمولة بالفتح بارگی وفعول تدخله الهاء اذا کان

بمعنی منقول بها حمولة بالضم بارها حمول بلاها الابل التی علیها الهودج کانت فیها النساء او لم تکن حمیل الذی یحمل من بلدة صغیرا لم یولد فی الاسلام
و آب آورده و بدرفتار و لیسر خوانده حمیل نیز موضعی **حول** + **حَوْل** توانائی و حیلت و سال و گذشتن حملة بطلی و یک ساله شدن کودک و سرای
یقال حالت الدار و حال الغلام فهو حولی و برگشتن کان از حالت اول و گرنشدن وی (ع ف اص ۲) و کل ذی حافر اول سنة حولی والانثی
حولیة والجمع حولیات حول برجستن بر اسپ و برنشستن و از عهد برگشتن و برگشتن گونه روی و مانع شدن میان دو چیز بجای دیگر گشتن و جنبیدن
حیال بالکسر آبستن ناشدن ناقه و نخل بعد از گشن دادن و هی ابل حیال و یقال قعد حوله و حواله و حوالیه و حولیه و لاتقل حوالیه بالکسر و قعد حیاله و
بحیاله ای بازائه و اصله الواو و الحول بالضم الحیال و ایضا جمع حائل من النوق و یقال حائل حول و حولل قال الکسائی اذا لم تحمل الناقة اول
السنة یحمل علیها فهی عائط و حائل و جمعها عیط و عوط و عوطط و حول و حولل فاذا لم تحمل السنة المقبلة ایضا فهی عائط عیط و عائط عوط و عوطط و حائل حول و حولل
و تعقیبه بحمل عوطط مصدر او لایجعله جمعا و کذلک حولل و یقال هو حولة من الحول ای داهیة من الدواهی حولاء بالضم و الکسر پوست که با بچه بیرون
آید از شکم و آب که بر سر کودک بیرون آید بوقت زادن وی قال الخلیل لیس فی الکلام فعلاء (ک اف ۲) مع المد الا حولاء و عنباء و سیراء حالة گشتن هر چیز
حال حالات و احوال ج حال ایضا گل سیاه و فی الحدیث ان جبرئیل قال اخذت من حال البحر فحشوت فمه یعنی فم فرعون حین اغرق و گردونچه کودک
و لنچیتواره و حال متن الفرس و سط ظهره موضع اللبد حائل شتر بار ناسینده و شتر بچه ماده لانه اذا نتج وقع علیه اسم تذکیر و تانیث فان الذکر سقب و الانثی حائل
یقال نتجت الناقة حائلا حسنة و لا فعل ذلک ما ارزمت ام حائل تحوّل برگشتن از جائی بجائی و الاسم الحول و منه قوله تعالی لایبغون عنها حولا و لنچیتواره
بر داشتن و حیلت کردن حالة محال گفتن و برجستن بر پشت اسپ و احال الرجل اذا حالت ابله فلم تحمل و روی آوردن بر کاری یقال احال علیه بالسوط
یضربه ای اقبل و فی المثل تجنب روضة و احال یعدو و برگشتن سال و سال گشت شدن سرای و طعام و جز آن فهو محیل و محول و حوالت کردن و ام یقال
احال علیه بدینه و الاسم الحوالة و یک سال بجائی بودن یقال احال الرجل بالمکان و احول و ریختن آب از دلو و نگونسار کردن دلو را محاولة خواستن
چیزی و کاری الاسم الحویل تحویل برگشتن و برگردانیدن لازم متعد محالة بالفتح چاره یقال المرء یعجز لا المحالة و یقال الموت آت لا محالة یعنی ناچار رجل حولة
مثال همزة محتال یعنی حیله گر و یقال هو احول منک ای اکثر حیلة منک و ما احوله فی التعجب و رجل حول بالضم و التشدید ای بصیر بتحویل
الامور و هو حول قلب و احتال من الحیلة و احتال علیه بالدین من الحوالة احول کاژ حول بفتحتین مصدر منه (ع ک اف ۲) یقال حولت عینه فهو احول
و احولت بتشدید اللام کذلک و احولتها انا استحالة محال شمردن و شدن و یقال استحلت الشیء ای نظرت هل یتحرک ارض مستحیلة ای لیست بمستویة
لانها استحالت عن الاستواء الی العوج و کذلک قوس مستحیلة **حیل** + **حِیلَة** بالفتح بهزان بسیار حیلة بالکسر دستان و چاره و هو من الواو و یقال
لا حیل و لا قوة لغة فی لا حول و لا قوة و هو احیل منک اذا کان اکثر حیلة و ما احیله لغة فی ما احوله و یقال الحیل لا محالة و لا احتیال
و لا محالة بمعنی واحد (ضمیمه) **حنبل** کجعفر و علابط نزار و لاغر **حباجل** کعلابط کوتاه فراهم اندام **جبرجل** کسفرجل مرد بلیعنی سطبر لب **جبوکل**
بر وزن و معنی جبوکر کجعفر و قنفذ کوتاه **حثل** بخشش و بلا به از هر چیز و ثقل و مانند و کسیر حائل مثله حوتل کجوهر کودک که نزدیک بر سیدن رسیده باشد و
بچه سنگ خوار و ناتوان حترله کوتاه **حثفل** کقنفذ لیس ماندة شوربا یا لیس ماندة ثرید در ته شوربا و در روغن و شتر بلا به و بد بوی و ریمناکی زنان
و مردم فرومایه و در ته های گوشت ته دیگ ماندة **حنقل** لغة فی حنفل فی معانیة و حثفل بشرب الحنقل من القدر **حدقلة** شنگام دیدن چشم گردانیدن **حرقلة**
نوعی است از رفتار حرکلة مثله **حوکلة** پیادگان و حر کل الصائد شکاری نتی دست از شکار ماند **حرالة** مشددة اللام شهری است بمغرب یا
قبیلة است به بربر منه الحسن بن علی بن احمد بن الحسن الحرالی ذو التصانیف المشهورة **حزجل** کجعفر شهری است **حزقل** کزبرج و زنبیل اسم نبی من
الانبیاء علیهم السلام و حزاقلة الناس مردم کینه و کزبرج مرد بد خو **حز و کل** بفتحتین کوتاه **حزنبل** کزبرج زن فرومایه الحسبلة حکایة قول حسبی
الله **حسدل** کجعفر کنه جاره حسدلی همسایه که همسایه خود را به چشم دو دل نگاه دارد و به بیند **حسفل** کزبرج بلا به از هر چیز و کودکان خرد بفتح و **حشفل**
کقنفذ فرزند خرد شکم **حسقل** کزبرج بچه خرد و هر چیز **حشل** چیز بلا به و حشله خوار کرد آن را (ع ف اص ۲) و حشفیلة عیال حشبلة مثله و احد بها تصحیف
حشبلة الخطلة پنج های شاخ خرما تباه شده و صلاحها ان یشقق النار فی کرباها حتی یکنی ما فسد من لیفها و سعفها ثم یجود **حطل** بالکسر گرگ احطال

الحمدلة حکایة قولک الحمد لله **حنظل** بروزن ومعنی حنظل اعنی خربزهٔ ابوجهل وحنظل جنی الحنظل **حنثل** کجعفر ناتوان خنثل بالخاء مثله **حنجل** بالکسر زن
وفرک خرو شنده وکفنفذ دریده است وکملابط کوتاه وفراسم اندام **حنبل** کجعفر کوتاه **حنصال** وحنصالة بکسرهما کلان شکم وقد یهمزان حنصالة
آب دسنگ وکودر او الحنصل الغدیر الصغیر **حنکل** کجعفر وعلابط مرد فرومایه وکوتاه وجفاکار درشت حنکلة زن زشت روی سیاه فام وجفاکار وحنکل فی
المشی تثاقل وتباطأ. **الحوقلة** الحوقلة وسائر معانیها فی (ح ق ل) **حیعلة** حکایة قولک حی علی الصلوة حی علی الفلاح **الحیهل** کحیدر وقد یخفف
مشددة الیاء وقد تکسر الیاء شجرة قصیرة من دق الحمض لا ورق لها واحدته بهاء وقول حمید بن ثور ومیت به الرمث والحیهل نقل حرکة اللام الی الحاء ویقال حیهل
وحیهلن وحیهلا منونا وغیر منون کلمات تستحث بها وله حکم آخر یاتی ان شاء الله تعالی فی (ح ی ی) **فصل الخاء** + **خبل** + **خبل** بالسکون تباهی
خبول ج والیضا قطع الایدی والارجل خبل بفتحتین دیوانگی یقال به خبل ای به شیء من اهل الارض وقد خبله وخبله واختبله اذا افسد عقله او عضوه ولحل مخبل کانه
قطعت اطرافه ومخبل ایضا نام شاعری معروف ودهر خبل ای ملتو علی اهله مخبل بکسر الباء روزگار ویقال فلان خبال علی اهله ای عناء خبال بفتحتین منه قوله تعالی لو خرجوا فیکم ما زادوکم
الا خبالا ونام اسپی واما الذی فی الحدیث من قفا مؤمنا بما لیس فیه وقفه الله فی ردغة الخبال حتی یجئ بالمخرج منه فیقال هو صدید اهل النار وقوله قفا ای
قذف والردغة الطینة اخبال ستور بعاریت دادن تا شیر او را بخورد یا بنشیند **ختل** + **ختل** فریفتن (عح ف اض او ک ۲) مخاتلة کذلک تخاتل فریفته شدن
خثل + **خثلة** بالسکون والحرکة فرو ناف تا زهار **خجل** + **خجل** بفتحتین سرگشتگی وبی خودی از شرم (عح ک اف ۲) وفریدن از نعمت وفی الحدیث انکن
اذا شبعتن خجلتن ای اشرتن وبطرتن اخجال متعدیه خجل مرد شرمگین وخجلة بالفتح ای حیا خجیل بکسر ۲ جای بسیار آب وعلف وفی حدیث ابی هریرة ان
رجلا ضلت له ابنق فاتی علی واد خجل مغن معشب فوجدا بنقه فیه **خدل** + **خدل** خدلة پری واکند کی ساق وبازو وامرأة خدلاء لغت منه خدلم بکسر
کذلک والمیم زائدة ویقال مخلخلها خدل ای ضخم **خذل** + **خذلان** بالکسر فرو گذاشتن وباز ماندن آهو از رمه خود
(عح ف اض ۲) ویقال خذلت الوحشیة اذا اقامت علی ولدها ویقال هو مخذوب لا ناصر ای المتروک وتخاذلت رجلاه ای ضعفتا خذل
عنه اصحابه ای حملهم علی خذلانه تخاذل یکدیگر را فرو گذاشتن رجل خذلة مثال همزة ای خاذل لا یزال یخذل [illegible] **خرطل** بکسرتین زن
گول **خردل** + **خردل** سپندان خردلة یکی از وی وبریدن گوشت وبالذال المعجمة ایضا **خرمل** + **خرمل** بکسرتین زن گول **خزل** +
انخزال بریده شدن اختزال بریدن یقال اختزله عن القوم مثل اختزعه خوزلی وخیزلی نوعی از رفتار **خزعل** + **خزعل** فی مشیه
ای عرج ناقة بها خزعال ای ظلع قال الفراء لیس فی الکلام فعلال بفتح الفاء من غیر ذوات التضعیف الا حرف واحد هی خزعال وزاد ثعلب فیها
قهقار وقیل هو قهقر وزاد ابو مالک قسطال وهو الغبار واما فی المضاعف ففعلال فیها کثیر نحو زلزال وقلقال **خزعبل** + **خزعبیل** (ض اف ۲)
چیزهای باطل خزعبلة سخنهای خنده آورنده یقال هات بعض خزعبیلاتک **خسل** + **مخسول** بالحاء والخاء چیزی بکار ناشایسته رجل مخسول ورجال خسل وخسال
ای ضعفاء **خشل** + **خشل** بحرکتین وسکون شل خشک ودال خشلة یکی وسرهای دست برنجن وخلخال خشل بلا واحد برنجن وقد تخشل ای ذل خشلیل سوار **خصل**
+ **خصل** انچه لوی بیمان بندند در انفضال وجز آن وتخاصل القوم ای تراهنوا فی الرمی یقال احرز فلان خصله واصاب خصله اذا غلب وخصلت القوم خصلا ای
غلبتهم (عح ف اض ۲) خصلة بالضم یک دسته موی ولشیم وجز آن خصل (ض اف ۲) کرانهای درخت سرها فرو وانگند خصیلة گوشت ران وبازو
منصل بالکسر شمشیر بران بنعتی منصل **خضل** + **اخضال** تر کردن خضل تر وبنات نازک خضیلة سبزه ارسبزه اخضلال اخضیضال تر شدن اخضیلال بسیار شاخ
وبرگ شدن درخت خضلة بضمتین شد اللام الخصب والنضارة والعیش **خطل** + **خطل** بفتحتین سستی وسخن سست وتباه گفتن (عح ک اف ۲) اذن خطلاء گوش
سست تله خطل بالضم رسته گوسپندان گوشهای سست افتاده از یاد کذلک الکلاب اخطل نام مردی ولغت ضیچ خطل ای مضطرب جلل ولحظل ای سرتیح
الاعطاء واخطل فی کلامه ای افحش خیطل گربه خنطول بالضم مع النون تره وشاخ دراز خناطیل گلها ای گاو ودشته خنطلة بالضم **خعل** + **خعل** پیراهن بی
آستین خیعلة پوشانیدن آن تخیعل پوشیدن آن لازم **خفل** + **خفل** سرکه مرد ضعیف باخفل دراه ودریگ یقال جئة خفل کما یقال الفنی فی صرمة وجبابة کهنه و
یقال ما هو بخل ولا خمر ای لاخیر فیه ولا شر وشگافتن زبان شتر بچه را تا شیر نمکد (عح ف اض ۲) وپیچ در کلیم جستن ودرد لسن شدن خلة بالفتح خود حاجت ودرویشی
بچه ودرخته وهی ترش خلة بالضم علف شیرین یقال النخلة خبز الابل والحمض فاکهتها واذا انسبت الیها قلت ابل خلیة واذا اسن تخاکسیه تو الخلة لیس بها حمض

ودوست ودوستی لیستوی فیه المذکر والمؤنث لانه مصدر وقد جمع علی خلال خلة بالکسر پوشش بنام شمشیر و پوشش کمان وانچه درمیان دندان ماند خل دوست
خلل بالفتحتین کشادگی درخنه خلال ج وقرئ بهما قوله تعالی فتری الودق یخرج من خلاله ومن خلله ای فرج فی السحاب یخرج منها المطر وتباهی کار خلال
بالکسر ودندان کاو واخلة ج ودوستی کردن باهم خلال بالفتح عورة خرما خلیل دوست ودرویش بدحال خلیلة مؤنث خلالة بالضم انچه از دندان کاویدن افتد
واز میان انگشتان بیرون آید یقال فلان یاکل خلالته وخلته ای ما یخرج من بین اسنانه اذا تخلل وهو مثل خلالة ثلاث لغات دوستی خل خلول لاغر وکم گو
شدن (صح ف اص ۲) یقال خل لحمه ویقال فصیل مخلول ای مهزول وفی الحدیث ان مصدقا اتاه بفصیل مخلول ویقال عم فی دعائه وخل وخلل ای
خص اخلال درویش کردن یقال اخل به ای افتقر وحاجتمند گردانیدن یقال ما اخلک الی هذا ای ما احوجک وچرانیدن شتر در علف شیرین وتباه بار
آوردن نخل وماندن مردم جای خود را یقال اخل فلان بمرکزه ای ترکه اختلال حاجتمند شدن صلته بالی ومنه قول ابن مسعود علیکم بالعلم فان احدکم لا یدری
متی یختل الیه ای متی یحتاج الناس الی ما عنده ولاغر شدن وبه تیر دوختن تخلل خلال کردن دندان وسپری شدن چیزی وباران به یکی جای مخصوص
باریدن ودرمیان قوم شدن تخالل بالفتح بایی برکشیدن خلا خیل ج تخلخل لغة فیه او مقصور منه تخلیل سرکه کردن وانگشتان درمیان یکدیگر آوردن در محاسن بوقت
وضو تخلل چنان کردن در وضو **خمل + خمل** ریشه وپرزه جامه ونهالین گردخمیلة درخت انبوه دریک توده با درختان خمال بالضم لنگی ستور خامل
گمنام ولی قدر خمول مصدر منه (صح ف اص ۲) اخمال مستعد منه **خول + خائل** نگاه دارنده چیزی را یقال فلان یخول علی اهله ای یرعی علیهم تخویل
دادن وملک گردانیدن چیزی را به کسی یقال خوله الله الشیء ای ملکه ایاه وقد خلت المال اخوله ای احسنت القیام علیه یقال هو خال مال وخائل
مال وخولی مال ای حسن القیام علیه تخول تیمار داشتن وفی الحدیث کان النبی علیه السلام یتخولنا بالموعظة مخافة السامة والاصمعی یقول یتخوننا بالنون
ای یتعهدنا وتخولت فی فلان خالا من الخیر ای اخلت وتوسمت خول الرجل حشمه خائل واحده وهو اسم یقع علی العبد والامة خال برادر مادر اخوال ج
وعلم لشکر ونوعی از جامه خالة خواهر مادر خال ایضا چمیدگی ستور در رفتار وگیاهی خولة خولیتی از جهت مادر یقال بینهما خولة استخالة استخوال بخال گرفتن
کسی را وخال خواندن وبعاریت خواستن ستور تا از وی انتفاع کنند خولة نام زنی خولان قبیله از یمن ویقال تطایر الشرر اخول اخول ای متفرقا
وهو الشرر الذی یتطایر من الحدید الحار اذا ضرب وذهب القوم اخول اخول ای تفرقوا شتی وهما اسمان جعلا اسما واحدا وبنیا علی الفتح یعنی تفرقوا شتی
خیل + خیال بالفتح خیالة شخص وانچه دیده شود بخواب از صور وجز آن خیال علمی که بجهت رمانیدن مرغان برپای کنند ومنه مرنج تغلب را خیل اسپان وسواران ومنه قوله تعالی والخیل والبغال وقوله تعالی واستفزز من استطعت منهم بصوتک اجلب علیهم بخیلک ورجلک خیالة گله بانان خال ایضا لفظه سیاه که براندام باشد
وانشان خیلان ج رجل اخیل مرغان گر کذلک مخیل ومخیول مثل مکیل ومکیول ویقال مخول مثل مقول وتصغیره خییل فمن قال بالیاء وخویل بالواو وکبر ونبر کت منتشی خیلاء ضم ومد
ممدود بالکسر مثله ایضا یقال هو ذو خال وخیلاء وذو مخیلة ای زو کبر ونام کوهی وابر یقال ما احسن خالها ومخیلتها ای خلافتها للمطر واخالت السحاب واخیلت
وخایلت ای ترجی المطر وتخیلت السماء ای تغیمت ویقال خلت فیه خالا من الخیر ای توسمت ورایت فیه مخیلة وتخولت فیه خالا کذلک والخال ایضا ثوب من ثیاب
الیمن قد خال الرجل فهو خائل ای تبختر خالة ج مثل بائع وباعة وکذلک رجل خائل بالضم ای مختال مثل قولک رجل بار وداب ای قاطع الرحم ویقال فلان مخیل
للخیر ای خلیق له ارض مخیلة ومخالة التی بالغ نبتها المدی وخرج زهرها خیل خیلة خیلولة مخیلة گمان بردن (صح ک اف ۲) وفی المثل من یسمع یخل وهو من باب ظننت
واخواتها التی تدخل علی المبتدا والخبر فان ابتدات بها اعملت وان وسطتها او اخرت فانت بالخیار بین الاعمال والالغاء وتقول فی مستقبله اخال بکسر الهمزة وهو الافصح وبنو اسد یقولون بفتحها علی القیاس اخالة مشتبه شدن یقال هذا امر لا یخیل ای لا یشتبه وخیلت الناقة واخیلتها اذا وضعت قرب ولدها خیالا لیکیلا یقربها الذئب وخیل ایهم
لیستعمل مجهولا ای شبه وخیلت علیه ای وجهت التهمة الیه وخیلت علینا السماء اذا رعدت وبرقت وتهیات للمطر تخایلت علیه ای اخترته وتفرست فیه الخیر وتخیل له انه
کذا ای تشبه وتخایل فعله یقال ایضا تخیلته فتخیل کما یقال تصورته فتصور لازم متعد مخایلة برابری کردن اخیل نام مرغی که آن را بفال بد دارند ونام مردی وهو منصرف فی النکرة
لا ینصرف فی المعرفة ولا فی النکرة ویجعله فی الاصل صفة بنو الاخیل حی از بنی عقیل ومنها لیلی الاخیلیة **(ضم) خنبل** جخنبل زن کوتاه قد وکنفت بی خرد جبین آشنده بر بدی عزم
بتشدید ... **خنفل** کسم خنفل کلانگ خنعله در رفتار وتنگ کردن خد **افل** جامها کهنه واحد ها غیر مستعمل وعنی برداک من خدا فلی ودب لمن ضنح
شیته طمعا فی نتی عزه قالته امراة رات علی رجل بردین فیه وجبة طامعة فی لیساره فالفتحة معسر او بکسر الکاف قاله رجل استعار من امراة بردیها فلبسها

ورمی بخلقان کانت علیه فجاءت تسترجع بردیها وخدفل بس قمیصا خلقا **خرمیل** **خندیل** اسم مومن آل یاسین خرمیل زن گول یا زن گنده پیر فانیه خرامل
ج **خرفل** اللام لغة فی خردل **خرطال** بالکسر غال دانه است معروف او هو الهرطمان وموضعی است **خرقل** فی رمیه شیک تیر اندا ختن یا باهستگی گذشت
تیر یا گذرانیدن تیر را از نشانه **خشنبل** بالفتح وتشدید اللام تل سخت **خشنفل** بفتحتین فرج زن رجل **خفنقل** کجعفر و علابط مرد سست رای ناتوان خفافل
ج **خافل** گریزنده **خجاجل** کعلابط کنکلاج **خفنجل** کسمندل گران جان ناکوار و آنکه دران زشتی و رد ی و کجی باشد کج رفتاری است که دران پیش
پانهد ودیگ نهد و باشتها و در **خفنشل** بر وزن و معنی خفنجل **خمجایلة** میان گروه فتنه برپا کردن **خنتل** بالفتح نام مردی و کنقفذ موضعی است مدیار کلاب **خنبل**
بالفتح ناتوان و زن کلان شکم و فرو بلفته و نام وادی است **خنجل** بالکسر زن گول و فرک بسیار فربا خنجل بجنین زن عقد نکاح بست **خندلة** سشدن تن
خنشلة افکندن کشتی و پیری لرزان شدن **خنشل** **خنشلیل** شتر جلد و فرک درشت **خنطلیلة** گله شتر و رمه گاو و پاره از ابر خنطولة مثله و ابل خناطیل شتر های
پراگنده و کتاب خناطیل الترج معترض بها **فصل الدال** + **دال** + **دول** دألان بفتحتین نوعی از رفتار ع لفتحها و دؤول بالضم سختی و دألیل ج یقال وقع
القوم فی دولعل ای فی اختلاط من امرهم دئل ص اک ۲ جانوری چون راسو و جی از کنانه قال احمد بن یحیی لا نعلم اسما جاء علی فعل غیر هذا قال الاخفش والی المسمی انهد
نسب ابو الاسود الدؤلی الا انهم فتحوا الهمزة علی مذهبهم فی النسبة استثقالا لتوالی الکسرتین مع یاء النسبة کما ینسب الی نمر نمری و ربما قالوا الدولی قلبوا الهمزة واوا و قالوا دوئلی
لان الهمزة اذا انفتحت و قبلها ضمة فتخفیفها ان تقلبها واوا محضة کما قالوا فی جون جون و فی مون مون قال ابن الکلبی و هو ابو الاسود الدیلی فقلبت الهمزة یاء
حین انکسرت وکسرت الدال مجاورة لتسلم الیاء کما فی قیل و بیع **دبل** + **دبل** گرد آوردن و پیچیدن لقمه (ع ع ف اص ۲ و ک ۲) دُبلة بالضم یک دسته
از هر چیز و بول نیر و دادن زمین را السرگین و جز آن و پیر استن هر چیزی و کل شیء اصلحته فقد دبلته و دملته و بول القیاء حوض ها ی خرد دبل بالکسر سختی یقال دبلا دبیلا کما یقال ثکلا ثاکلا و دبیلة بالتصغیر ریش جزیلاب و نوعی از بیماری و سختی یقال دبلته الدبیلة ای اصابته الداهیة دوبل خرخطائی خرد اندام و لقب مردی
دجل + **دجال** نام مسیح کذاب و گروه بزرگ و دجالة مثله و دجلة بالکسر جوی بغداد بغیر الف و لام تعبیر مدجل قطران مالیده تدجیل همه اندام شتر بقطران
اندودن و اذا جعلته علی المساعر فذلک الدس **دحل** + **دحل** مغاکی در زمین و وادی دحول و دحال و ادحال و دحلان ج و مرد شرسار خبیث و دحلت
منه ای دخلت فی الدحل (ع ع لفتحها) و حول چاه فراخ اطراف و دحلت البئر ای حفرت فی جوانبها و احول پای دام صیاد رجل دحل بکسر الحاء مرد فربه کوتاه +
دخل + **دخول** درآمدن (ع ع ف اص ۲) ادخال بالتشدید کذلک اندخال بالتخفیف درآوردن مدخل کذلک و ایضا درآورده قوله تعالی رب ادخلنی مدخل صدق
وتدخل الشیء ای دخل قلیلا قلیلا وقد انخلنی منه شیء و دخل بالسکون درآمد چیزی و هو خلاف الخرج و عیب و تهمت یقال تری الفتیان کالنخل و ما یدریک ما الدخل و
کذلک دخل بالتحریک یقال هذا الامر فیه دخل و دغل و قوله تعالی ولا تتخذوا ایمانکم دخلا بینکم ای مکرا و خدیعة و هم دخل فی بنی آدم اذا انتسبوا معهم و لیسوا منهم مدخل در
آمدن و جای درآمدن یقال دخلت مدخل صدق و مدخلا حسنا و قری قوله تعالی رب ادخلنی مدخل صدق بالفتح القیاء داخلة الازار طرفی که به تن رسد و داخلة الرجل نهانی
سر و دخلة بالضم کذلک یقال هو عالم بدخلته دخیل و دخل آنکه در کار کسی مداخلت کند دخل مرغی است خرد و خاخیل ج و علف که از بیخ درخت رسته باشد دخال شتر
خورده را میان دو شتر تشنه درآوردن در آب خورد و دخل فلان فهو مدخول ای فی عقله دخل بالتحریک و دخلة سشده و مخففه نخیل خرما و نخلة مدخولة ای عفنة الجوف
یعنی میان پوشیده و زن شنوی و بیده مدخال الاعر ذهال بالفتح شوی **دربل** + دربلة نوعی از رفتار **درقل** + **درقل** مثال سجل نوعی از جامه **درکل** + **درکلة**
بکسرتین نوعی از لعبت و بازیچه **دعبل** + **دعبل** بکسرتین شتر بلند و نام شاعری هم **دغل** + **دغل** بفتحتین تباهی و درخت انبوه ادغال فساد و تباهی درآوردن
در کاری و درخت تاک شدن زمین و دغاول سقطها و بلایا **دغفل** + **دغفل** بفتحتین بچه پیل و نام مردی عیش دغفل فراخ عام دغفل سال فراخی **دفل** +
دفلی بالکسر گیاهی است تلخ واحد و جمع بنون ولا من جعل الفه للالحاق نونه فی النکرة و من جعلها للتانیث لا ینونه **دقل** + **دقل** بفتحتین نخلة بر بار دهی خصاب
جمع خصبة و دقل چوبی کشتی و خرمای بلا یة یقال ادقل النخل و دقل فلان اذا اختص لیئتی من ناکول **دکل** + **دکلة** بفتحتین گل تنگ و گروهی که بسلطان کردن
نه نهند تدکل خود را بر داشتن و بزرگ کردن یقال هم یتدکلون علی ای یتدللون **دلل** + **دلیل** راه و راه نمای دلالة بالفتح والکسر و دلولة ره نمونی کردن
و بالفتح اعلی (ع ع ف اص ۲) دلیلی بالکسر و تشدید اللام راه بر دل نازکردن (ع ع ف اک ۲) یقال دلت المراة و دلال بالفتح اسم منه یعنی ناز تدلل ناز کردن
و یقال ادل فادل و الاسم الدالة و فلان یدل علی اقرانه کالبازی یدل علی صیده و هو یدل به ای یثق به قال ابو عبیدة الدل قریب المعنی من الهدی و هما

السکینة والوقار فی الهیئة والمنظر والشمائل وغیر ذلک وفی الحدیث کان اصحاب عبد الله یرحلون الی عمر فینظرون الی سمته وهدیه ودله فیتشبهون به وتدلدل
الشیء ای تحرک متدلیا دلدال اضطراب کردن دلدل بالضمتین خارپشت بزرگ ونوعی از جانوران ونام استر امیر المؤمنین علی بن ابی طالب رضی الله تعالی
عنه **دمل ✤ دمال** بالفتح سرگین وخرای بوی گرفته دمل نیز وددادن زمین را واصلاح کردن چیزی را اندمال مدارا کردن بالکسی اندمال نیکو شدن ریش
وجراحت دمل بالضم وتشدید المیم فتحا نوعی از ریش ها دمامیل ج **دول ✤ دولة** بالفتح گردش نیکی وظفر لسبوی کسی یقال لنا علیه الدولة دول ک اف ج
دولة بالضم نوبت غنیمت یقال صار الفیء دولة بینهم تکون مرة لهذا ومرة لذاک دولات دول ج دولة ایضا اسم الشیء الذی یتداول به بعینه وبالفتح الفعل وقیل
هما لغتان بمعنی وقال محمد بن سلام سألت یونس عن قول الله عز وجل کیلا یکون دولة بین الاغنیاء منکم فقال قال ابو عمرو بن العلاء الدولة بالضم فی المال و
بالفتح فی الحرب وقال عیسی بن عمر کلتاهما تکون فی المال والحرب سواء ادالة چیره گردانیدن صلته بعلی ودولت وغنیمت دادن صلته بمن یقال ادلنی علیه ای
انصرنی علیه وادلنی منه دالت الایام ای دارت والله یداولها کما قال الله تعالی وتلک الایام نداولها بین الناس وتداولته الایدی ای اخذته هذه مرة وهذه
مرة وقولهم دوالیک ای تداولا بعد تداول ودال الثوب ای بلی واندال البطن ای استرخی واندال القوم تحولوا من مکان الی مکان قال ابن السکیت
الدول فی بنی حنیفة ینسب الیه دولی والدیل فی عبد القیس ینسب الیه دیلی وهما دیلان احدهما دیل بن شن والآخر دیل بن عمرو واما دئل بهمزة مکسورة فهو حی من
کنانة ومر ذکره دویل گیاه سال خورده وهو فعیل دولة لغة فی تولة یقال جاء بدولاته ای بدواهیه (ضمیمه) **دبجل** المال نشتران پراگنده را از اطراف
فراهم آوردن دبجل کجعفر درشت پوست بدشکل ام دبکل کفتار وابن ابی دباکل بالضم شاعر خزاعی **دحقلة** دمیده شدن شکم **دحمل** به آنزابر زمین
غلطانید ودحمل القوم ترکهم مسوین بالارض مصرعین یوطئون دحملة زن لاغر فروهشته پوست وتن وفربه نازک تن من الاضداد دحامل کعلابط درشت
پر گوشت **ورجلة** رفتاری است یا پی که در حمائل نهند وبر کمان پیچند ودرجل قوسه فعل بها ذلک **ورخبیل** کشرحبیل بلا دو **رخمیل** بلادو مرد
رفتار گران سر ورخملة شکفت آرند خشد اندو **دلیه** بفتحتین شهری است بردم والعامة تقول دولو **دشلة** بالفتح سرسره **دعل** بفتحتین فریب
داعل گریزنده مداعلة با هم فریب دادن **دعکلة** مم ازدان زمین بپا کوبی **دمحلة** غلطانیدن والدماحل بالضم المکتنز المتداخل ومحلة کعلبطة زن فربه بازن
خوبصورت **دعال** بالکسر نیز ارشدن ولم یفسره **دانال** اسم اعجمی **دنبل** کقنفذ قبیله است از کردان بنواحی موصل منهم احمد بن نصر الفقیه الشافعی
وعلی بن ابی بکر بن سلیمان المحدث الدنبلیان **دهل** بالفتح ساعت وچیز اندک دهل سرگشته دیلی بالکسر کلان شهری است از شهرهای سند دهبلة کلان لقمه
خوردن تا در خوردن سبقت برد دهبل پرنده است وجد لشریک القاضی ودهبل بن کاره مردی است مسعر دف که کلان لقمه خورد وابو دهبل جمحی شاعر
اندکی جمحی ودیگر دهبری الدهقلة احذ جلد الدابة بحلقة حتی تمعص ولجعفر جلد القبیصة ودهیل الصحابیین **دهکل** بلاد وتحقیق زمانه وبکله بپا سپردن زمین
ونشبه الدماء فی الفرسان **ذیل** بالکسر قبیله است از بنی تغلب وقبیله است از عبد القیس وقبیله است از ایاد وجزان وتدیل کتمیس ابن جشم فی جذام

فصل الذال ✤ ذال ✤ ذالان نرم رفتن (عج بفتحهما) ذوالة بالضم گرگ وهی معرفة غیر منصرف یقال خش ذوالة بالحبالة ذالان الذئب لپویه
گرگ وهو بمعنی ذالیل **ذبل ✤ ذبل** گوشت ماهی ذبالة بالضم پلیته ذبال ج ذبل ایضا ذبول پژمردن (عج ف اص ۲ ولضمها) وباریک شدن
اسپ اذبال پژمرانیدن ذبیل نام کوهی **ذحل** کینه ودشمنانگی ذحول ج یقال طلب بذحله کین خواست از وی **ذلل ✤ ذل** بالضم
خواری ضد عز ذلة لذالک ذلة مذلة خوار شدن ذلیل لعت منه (عج ف اک ۲) قوم اذلاء واذلة ذل بالکسر ایضا نرمی ورام شدن وهو ضد الصعوبة دابة ذلول
ستور رام شده ذلل ج وقولهم بعض الذل ابقی للاهل والمال عیر الذلة بیخ ذلاذل القمیص عطف دامن ذلذل بضمتین کی ذلاذل القمیص کذلک وهو مقصور ذلاذل
اذلال تذلیل استذلال نرم گردانیدن وقوله تعالی وذللت قطوفها تذلیلا ای سویت عناقیدها ذلیست تذلل فروتنی وزاری نمودن واذل الرجل ای صار اصحابه
اذلاء ویقال جاء علی اذلالها ای علی وجهه ویقال دعه علی اذلاله ای علی حاله **ذمل ✤ ذمل** نوعی از رفتار شتر (عج ف ص ۲ وک ۲) **ذهل ✤ ذهل**
فراموش کردن (عج بفتحهما) اذهال غافل گردانیدن ذهول غافل شدن وفراموش کردن (عج ک اف ۲) ذهل بالضم حیی از بنی بکر وهما ذهلان ذهل
بن شیبان وذهل بن ثعلبة وکلاهما من ربیعة ویقال جاء فلان بعد ذهل من اللیل بالضم والفتح ای بعد هدء **ذیل ✤ ذیل** دامن ذیول اذیال ج
ذیل الریح آنچه زمین را روبیده از باد ودامن کشیدن (عج ف اک ۲) ملاء مذیل چادر دراز دامن اذالة فروهشتن دامن وریشه وخوار جوال

ور امر گردن وفی الحدیث نهی عن اذالة الخیل وهو امتهانها بالحمل علیها وفی المثل اخیل من مذالة ای ابدا لانها تهان وهی تتجبر فرس ذائل اسپ دم دراز ذیال کذلک
ذائلة مؤنث منه ذره دامن دراز و یقال ذیل فاذل و هو الهوان والخزی جا ابا ذیال من الناس ای اراذلهم (ضمیمه) **ذجل** بالفتح ستم کردن (عع ف اص ۲) ذجل النبت منه یقال
هو ذا جل جائر **ذحملة** غلطانیدن ذحملة مثله **ذربل** بیخ زدو نان خاکستر آلود سر آورده تا حلد پیش مهمان آرد **ذعل** بفتحتین بعد انکار اقرار کردن (عع ف
اص ۲) **ذفل** بالکسر والفتح قطران تنک **ذهملة** غلطانیدن ذحملة مثله **الذال** حرف هجاء و تصغیرها ذویلة و ذولت ذالا ای کتبتها **ذویل** کامیر
خشک از نبات و جز آن

فصل الراء

رال بچه شتر مرغ رالة مؤنث نال رئلان بالکسر ج ذات الرئال مرغزاری مر رئال ستارگان
استر آل برگ شدن شتر مرغ بچه و دراز گوالیدن نبات و مر فلان مرآلا ای مسرعا **ربل** نوعی از درخت که بعد از گذشتن تابستان برگ
و بار بیرون آرد ربول ج ربلة دردن ران لسکین و بحرک ربلات ج رئبال بالکسر شیر و هو مهموز رائبیل ج ذئب رئبال و لص رئبال ای خبیث و فلان تیر الی
شیری می نماید و یجوز فیه ترک الهمزة و یقال ربل القوم یربلون ای نموا و کثروا و تربلت الارض اذا اخضرت بعد الیبس عند اقبال الخریف و تربلت المرأة
کثر لحمها رحل ربل بالکسر کثیر اللحم ربالة بالفتح اسم منه ربلة فهی **ربحل** **ربحلة** دختران شکرف اندام مثل سبحلة **رتل** **ترتیل** هموار خواندن و آهسته
و پیدا خواندن، قوله تعالی ورتل القرآن ترتیلا کلام رتل بفتحتین سخن هموار ثغر رتل رسته دندان هموار رجل رتل بکسر ۲ گشاده میانهای دندان **رجل**
رجل بالکسر پای ارجل ج و عهد و زمان یقال کان فی رجل فلان ای فی عهده و زمانه و گروه ملخ انبوه و هو جمع علی غیر لفظ الواحد و مثله کثیر فی کلامهم کصوار لجماعة
البقر و خیط لجماعة النعام و عانة لجماعة الحمیر رجل القوس گوشه زیرین کمان رجل الطائر آهن دانع رجل الغراب نوعی از بند پستان ناقه رجلة خرفه و هی البقلة الحمقاء
وفی المثل هو احمق من رجلة لانها لا تنبت الا فی مسیل و آب راه رجل (ک اف ۲) ج رجل بفتحتین پیاده شدن (عع ک اف ۲) وگذاشتن ستور را با بچه بچراگاه
یقال بهمة رجل و بهم ارجال ارجال پیاده کردن، و فرو گذاشتن رجل بالفتح بمراد خود پستان مکیدن شتر بچه (عع ف اص ۲) ورجلت الشاة عقلتها برجلها ارجل
مردکلان پای واسپ یک پای سپید شاة رجلاء کذلک مرجل بالکسر دیگ مسین راجل پیاده خلاف فارس رجل ج رجالة رجال بالضم کذلک رجلان مثال
عطشان ایضا پیاده رجلی ورجالی ج کعجلان و عجلی و عجال و ایضا رجل ورجالی مثل عجل و عجالی وامرأة رجلی ولسوة رجال ورجالی رجل (ف اص ۲) خلاف
المرأة رجال رجالات اراجل ج ویقال للمرأة رجلة کما یقال للرجل مرد وامر و یقال کانت عائشة رضی الله عنها رجلة الرای تصغیره رجیل و رویجل ایضا
علی غیر قیاس کانه تصغیر راجل رجلة رجولیة بالضم جمیعا مردی و قوت در رفتار و سپیدی یک پای اسپ رجیل اسپی که سوده نشود پای او رجل رجیل ای
قوی علی المشی حرة رجلاء سنگستان هموار سنگ ناک شعر رجل بفتح الجیم وکسرها موی فرو هشته و یقال رجل شعره ترجیلا ارتجال پای گرفتن و بدیهه شعر
و خطبه گفتن و گاه رهوار و گاه گام رفتن اسپ و گرد کردن ملخ بجهت بریان کردن ترجل پیاده رفتن و بچاه فرو شدن و بر آمدن روز **رحل** **رحل**
رخت و جای باش مرد و پالان شتر رحال ارحال ج و یقال فی القذف یا ابن ملقی الرحال وملقی ارحل ارحل الرکبان والرحال ایضا الطنافس
الحیریة و پالان برنهادن (عع ابفتحها) وکوچ کردن رحیل کوچ ارتحال ترحل کذلک و یقال رحلت له نفسی ای صبرت علی اذاه استرحال کوچ کردن
خواستن و مرط مرحل ازار خز فیه علم رحلة بالضم مقصد و یقال انتم رحلتی ای الذین ارتحل الیهم رحلة بالکسر کوچ کردن یقال دنت رحلتنا ارحال فربه شدن ستور
پس از لاغری و راحله دادن کسی را راحلة ستور بارکش رحول بالفتح کذلک وقیل مرکب من الابل ذکرا کان او انثی مرحلة یاری کردن به کوچ ترحیل کوچ
فرمودن مرحل مرد بسیار الحاجیل رحیل و ناقه رحیلة ای قویة علی السیر ارحل اسپ پشت سپید و گوسپند پشت سیاه شاة رحلاء گوسپند که پشت او سپید باشد
و دیگر یا سیاه و علی العکس ایضا ارحال بالکسر زمین جرمین که بجهت تاختن آن ابهند و در وی چوب نباشد رحائل ج واذا عجل الرجل الی صاحبه بالشر قیل
استقدمت رحالتک مرحلة فرود آمدن جای مراحل ج **رخل** **رخل** (ف اک ۲) بره ماده رخال بالضم والکسر ج **رذل** **رذل**
ناکس و فرومایه رذالة مصدر منه رذولة کذلک (عع بضمها) رذال بالضم فرومایه و بلایه هر چیز قوم رذول و ارذال رذلاء ارذله و رذله غیره فهو مرذول
رسل شتر رسل موی فرو هشته بعیر رسل و ناقه رسلة نرم رو رسل بفتحتین پاره از شتر و گوسپند ارسال ج یقال جاءت الخیل ارسالا ای
قطیعا قطیعا رسل بالکسر روش نرم و شیر ارسل القوم باشیر شدند و یقال افعل کذا و کذا علی رسلک ای اتئد فیه کما یقال علی هینتک و منه
الحدیث فی الصدقة الا من اعطی فی نجدتها و رسلها یرید الشدة والرخاء مراسلة نامه و پیغام کردن با هم فرو هراسل و سل امرأة مراسل وهی التی یموت زوجها او احس منه انه یطلقها فهی تزین لآخر

(حاشیه:) ... الرجل ...

و تراسله ارسال فرستادن به پیغام رساله پیغام مرسل رسول فرستاده و پیغامبر رسل بضمتین و سکون دوم ج مرسلات بادها و فرشتگان رسول ایضا بمعنا رسالة
و قوله تعالی انا رسول رب العالمین ولم یقل رسل رب العالمین لان فعولا و فعیلا یستوی فیهما المذکر و المونث و الواحد و الجمع مثل عدو و صدیق مرسال بالکسر
تیر کوتاه و نشتر نیم مراسیل ج رسیل الرجل الذی یراسله فی نضال و غیره رسال بالکسر قوائم ستور استرسال فروهشته شدن موی و گستاخی کردن و
مو انسست جستن صلة یا الی ترسل آهستگی کردن و نامه و رسالت ساختن از خود رطل + **رطل** نیم من و مرد سست رطل بالکسر ایضا نیم من ترطیل موی
چرب کردن رعل + **رعلة** گله از اسب رعیل کذلک و نخله بلند رعال ج استرعال در پی یکدیگر رفتن گوسپند و بیش رو گله شدن ارا عیل الرباح
او اثلها رعلة رعل سبزی گی گوش گوسپند که آویختگان باشند شاة رعلاء و ناقة کذلک رعل ج رعلاء ایضا گوسپند گوش دراز رعال سبک و سخت نیزه
نیزه و ارعلت العوسجة خرجت رعلتها و یقال مر فلان یجر رعلة ای ثیابه و ترکت عیالا رعلة ای کثیرا و یقال ما لا تهدل من النبات ارعل و الراعل فحال النخل
مرعل کرنبین مال رعلول بالفتح و الضم شره و قیل هو الطرخون رعل و ذکوان دو قبیله رعبل + **رعبلة** پاره پاره کردن مرعبل پاره پاره و جاء فلان فی
رعابیل ای فی اطمار و اخلاق رعبیل نام مردی رغل + **رغل** بالضم نوعی از علف و ترسی و قیل هو السرمق ارغال ج ارغال رو پاشیدن ارغل و شیر
دادن زن بچه را و بالزاء المعجمة کذلک و گم شدن شتر از چراگاه عیش ارغل و اغرل ای واسع غلام ارغل ختنه ناکرده الورغال بالکسر نام مردی رغلة خوردن
بزغاله شیر مادر را بی آنکه رها کرده باشند (ع ع بفتحها) رم رغول الذی اغتنم کل شیء و اکله رفل + **رفل** خرامیدن و دامن کشان رفتن (ع ع ف اض ۲)
فهو رفل و هی رفلة بکسر ۲ و هی تسرفل فی مشیتها و ان لم تحسن المشی فی ثیابها قیل رفلاء و ارفل فی ثیابه کذلک رفل ایضا گول معیشة رفلة ای واسعة ثوب
رفل مثال هجف و فرس رفل طویل الذیل و الذنب و کذلک البعیر ترفیل بزرگ داشتن و پر کردن چاه را از آب رقل + **رقلة** نخله بلند رقال ج
مثل رعلة و رعال ارقال پویه رفتن ناقة مرقل و مرقال کثیرة الارقال مرقال ایضا لقب مردی راقول رسن که بر درخت بوی بر آیند رکل + **رکل** بیک
پای لگد زدن (ع ع ف اض ۲) تراکل القوم جنگ لگد کردند بایکدیگر مرکل بالفتح راه مراکل الدابة دو پهلوی ستور که بر وی لگد رسد و راندن و تاختن
مرکلة زمین کوفته به سمهای اسپان و ترکل الرجل بمسحاته اذا ضربها برجله لتدخل فی الارض رمل + **رمل** ریگ رمال ج رملة اخص منه و شهری بشام
ام رمال گفتار رمل بفتحتین پویه دویدن رملان کذلک (ع ع ف اض ۲) و نام بحری از عروض و باران اندک ارمال ج و خطهای پای گاو دشتی مخالف
رنگ او ارمل گوسپند قوائم سیاه و مرد بی زن ارملة زن بی شوهر و ملا بلیث قوائم سیاه ارامل بیوگان و درویشان ارملت المرأة ای مات عنها زوجها
ارملة بفتح المیم درویشان و محتاجان از مرد و زن رملت الحصیر و ارملة ای سفقته ارمال بی زاد شدن قوم و یقال قد رمل سریره و ارملة اذا رمل شریطا و غیره
فجعله ظهرا له و عام ارمل و سنة رملا سال بی باران ترمیل آلودن بخون ترمل ارتمال لازم منه رمعل + **ارمعلال** بالعین و الغین بپاپی افتادن قطره
های اشک از چشم و بالعین فقط آب رفتن از دهان کودک و بپاپی افتادن قطره های اشک از چشم و چکیدن روغن از بریان گرم و فریاد و نعره زدن و قولهم
اور نفوق مرمعلا ای المص راستدار رول + **ترویل** سخت مالیدن مسکه و زنان و پای برنهادن اسپ تا به میر روال بالضم آب دهان راول کذلک
و فلان یسیل روالة ای لعابه ترویل ایضا فرو گذاشتن اسپ آب دهن در توبره یقال الفرس یرول فی مخلاته قال ابن السکیت روال و مرغ و لعاب
و بصاق کله بمعنی راول ایضا من زائد فی الانسان و الفرس و الاصمعی انکره رهل + **رهل** سست و جنبان شدن گوشت اندام اسپ (ع ع ک
اف ۲) فرس رهل الصدر بکسر ۲ و رهل اللحم ترهیلا رهبل + **رهبلة** نوعی از رفتار یقال جاء یترهبل (ضمیمه) رابلة بیک سوخمیده بچو و دنباله
راه رفتن و فعل ذلک من رابلته ای دیاه و خبثه رئبال بالکسر شیر و گرگ و من تلده امه وحده رباعی و قد لا یهمز رابل و رآبیل ج ترابلوا دزدی نمودند
بالطهور خود بی سردار جنگیدند رتبل بجعفر کوتاه و نام شخصی و صالح بن رتبیل بالضم محدث اردخل مرد نازک و فربه ردعل بکسر را و فتح دال بحکان
خرد رهدل بجعفر گول و ناتوان و جعفر و زبرج و قنفذ پرنده است لغات فی الرهدن ریال بالکسر آب دهن و قد ال الصبی کودک آب دهن
انداخت (ع ع ف اک ۲) **فصل الزاء** زبل + **زبل** بالکسر سرگین مزبلة بضم الباء و فتحها جای سرگین زبلت الارض نیز و ادم
زمین را (ع ع ف اک ۲) زابل بفتح الباء و کسرها کوتاه زبیل زنبیل فاذا کسرت الزاء شدد و تها قلت زبیل او زنبیل بالنون لانه لیس فی کلامهم
فعلیل بالفتح زبالة بالضم موضعی و ما فی الاناء زبالة ای شی زبال بالکسر ما تحمله النملة بفیها زجل + **زجلة** بالضم گروهی از مردم زجل ج زجل

انداختن یقال لعن الله امارجلیت به و فرستادن کبوتر نامه در (عع ف اص ۲) مرجل بالکسر نیزهٔ کوتاه زاجل چوب سرنیزه مثلث زواجل رج زاجل بالفتح والجیم بالهمز وغیره سنی شتر مرغ نیز زجل بالفتحتین آواز (عع ک اف ۲) سحاب زجل (ف اک ۲) ای ذو رعد زنجبیل تهم و خمر زنجبیل بالکسر والهمز مرد ضعیف ایضاً زقیل سوز نجبیل بالنون **زحل ✣ زحول** دور شدن از جای (عع لفتحها) تزحل کذلک تنبیه رحل و زحلیل بالکسر زحل بالفتح جای که از آنجا رود چون دور شوند از جای یعنی مقصد و قد یکون مصدر یقال ان لی عنک لمزحلاً ای متحولاً زحل ستاره معروف یعنی کیوان وسوس الخنس ولا ینصرف مثل عمر **زعل ✣**
زعل بالفتحتین نشاط (عع ک اف ۲) فهو زعل والیضاً گرسنه ازعال نشاط آوردن **زعبل ✣ زعبل** نام زنی گول و کودک که هر چه خورد ذکوار د او را شکم کلان می شود و گردن باریک **ازغل ✣ زغلة** بالضم دفعه از کمیز و غیر آن ازغال بول انداختن شتر دفعه دفعه و خون سبز و جهانیدن زخم از جراحت و دانه دادن کبوتر و مرغ بچه را و یقال ازغل لی زغلة من سقائک ای صب لی شیئاً من لبن زغلول مرد سبک و کودک **زغل ✣ ازفلة** جماعت یقال جاؤا بازفلتهم ای بجماعتهم ازفلة بالکسر و تشدید اللام مثل عقل و الازفلی مثل الاجفلی **زوکل ✣ زونکل** بالنون کوتاه **زلل ✣ زلیل** لغزیدن پای در گل و زبان در سخن (عع ف اک ۲) والاسم الزلة زلل بالتحریک کذلک (عع ک اف ۲) زلیلی بکسرتین ایضاً اسم فیه استزلال لغزانیدن زحلوقة نزل جای لغزیدن لغزان زحلوقة زلل کذلک زلول کم شدن درم در وزن درهم زال ناقص زلزلة زلزال نیک جنبانیدن کذلک لازم منه زلزال بالفتح اسم کالزلزل بکسرتین زلزل بالفتحتین و کسر الثالث متاع و رخت مزلة بالفتح ۲ و کسره جای لغزیدن ازل مرد سبک سرین و امرأة زلاء و فی المثل اسم من الذئب الازل و هذه الصفقة لازمة للذئب زلال بالضم آب خوش ازلال نعمت دادن و فی الحدیث من ازلت الیه نعمة فلیشکرها و ازللت الیه شیئاً ای حققته ای اعطیته والزلیة واحدة الزلالی **زمل ✣ ازمل** آواز سمعت لها ازملا ای صوتاً و یقال اخذت الشیء بازمله ای بکله جمیعا ات ازملة ای کثیرة ازمول بالضم آمیزنده دون پاناک کننده و قیل هو ازمول و ازمولة (ک اف ۲) ازمیل بالکسر نشکرده و زمیل زمال بالضم کلها مشدد امرد ضعیف ترسنده زمیلة مونث زاملة شتر که رخت و توشه بر وی نهند مزاملة عدیلی کردن بر یک زاملة تزمیل و پیچیدن بجامه و تزمل بثیابه ای تدثر و ازمله اضطفه منه قوله تعالی یا ایها المزمل ✣ سیل
زول ✣ زول شگفت از وال رج و مرد سبک ظریف که شگفت نماید لظرافت زولة مونث زوال نیک متحرک در رفتن زالیة جنبنده و دونده و آینده ازویال ازالة دور کردن از جای مزاولة رسیدن بکاری و تزاولوا ای تعالجوا زوال بالفتح درگشتن و دور شدن از جای (عع ف اص ۲) و یقال زدل فانزال و ما زال لفعیل کذا و قد ذکر فی ک ا و **زبل ✣ زهلول** بالضم لغزان و نام کوهی **زیل ✣ زیل** دور کردن از جای و باز داشتن کردن و جدا کردن (عع ف اک ۲) و یقال زال الله زواله و ازال الله زواله اذا دعی علیه بالبلاء و الهلاک و یقال الیضاً زیل زویلة یقال ما تنک من مکانک تزیله زیلة فلم یزیل و مزیته فلم ینمیز و زیلته فتزیل ای فرقته فتفرق و منه قوله تعالی فزیلنا بینهم مزایلة و زیال ای مفارقة و فراق تزایل تباین ازیل بالفتحتین دور ران از یکدیگر (ضمیمه) **زنبل** کجعفر کوتاه قد **زرمل** لا یحقی زرملة حق مرابین واو زرقل الشعر لیشم راز **زحجلة** بخاطی کردن **زنقل** کجعفر درختی و زنغفلة بیهمه آن درخت آتش افروختن و دروغ گفتن **زغمل** کینه و دشمنی دلی **زقفلة** شتابی کردن **زنقل** بالضم و زد افیلی درو ان زقلیة کشتیته کوچه تنگ و زوقل عمامة بر دو طرف آن فرو هشت و زد اقیل العمامة ان تخرج الشعوة من تحتها **زنجبیل** بالکسر ✣
ازهلال باریدن ابر ازمهل التلج برف لیس از گداخته شدن روان شد و المزمهل آب صاف و راست الیساده **زنهیل** سیل کلان **زنفل** فی مشیته در رفتار خود بسیج گران بار جنبید و بزودی کرد و زنفل العرفی احد فتها بکله غیر فقته و ام زنفل بالا **زنقل** فی مشیته ای زنفل **زنجل** الستاع لدعضی کالا را بر بعضی دیگر تو بر تو نهاد **فصل السین ✣ سئول ✣ سئول** بالضم خواسته قوله تعالی اوتیت سئولک یا موسی بالهمز والتلیین سؤال مسئلة خواستن (عع لفتحها) یقال نسال عنه و به و قد یخفف همزته فیقال سال لیسال والامر منه سل من المخفف و سال من المهموز رجل سؤلة مثال همزة کثیر السؤال و تسائلوا ای سال بعضهم بعضاً و اسالته سئولة و مسالته ای قضیت حاجته **سبل ✣ سبل** بالفتحتین بالان خوشه و نام اسپی مشکور و رگی سرخ که در چشم پدید آید اسبال خوشه بیرون آوردن و باریدن اشک و باران و سست کردن بیدار اسبیل راه یذکر و یؤنث قوله تعالی قل هذه سبیلی و قوله تعالی وان یروا سبیل الرشد لا یتخذوه سبیلا السبیل در راه خدای تعالی در باختن جبر برا و قوله تعالی یا لیتنی اتخذت مع الرسول سبیلا ای سببا و وصلة سابلة و ابن السبیل رونده و آینده اسبال الدلو دنیا نهایی دلو مسبل ششم تیر قمار سبوالمصفح الضاً سابلة بالفتحتین به پست سبال رج

سنبلة بالضم والنون خوشہ سنابل ج و نام برجی و سنبل الزرع اذا خرج سنبلہ سلسبیل نام چشمہ در بہشت قولہ تعالی عیناً فیہا تسمی سلسبیلا قال الاخفش ہی
معرفة ولکن لما کان علیہ الوقف للآیة زیدت فیہ الالف کما قال کانت قواریرا قواریر من فضة **سجل** ✦ **سجل** مثال ہزبر ہیرو عجب زن و دختر و شتر سجل
وجنگ ضخم سجلة مونث یقال سجل سجل و سجلل سجلة سبحان اللہ گفتن **سبحل** ✦ **استغلال** واز بغلال تر شدن جامہ **سبہل** یقال جاء فلان
یمشی سبہللا ای باطلا فی غیر شیٔ وقیل ہو الضلال ابن السبہلل یعنی الباطل وقال عمر رضی اللہ تعالی عنہ انی لاکرہ ان اری احدکم سبہللا لا فی عمل الدنیا ولا
فی الآخرة وجاء فلان سبہللا ای لیس معہ شیٔ **سجل** ✦ **سجل** دلو با آب وہو مذکر سجال ج و یقال سجلت الماء فانسجل ای صببتہ فانصب سجلة دلو ضخم اسجال
پر کردن حوض از آب سجیل بالفتح پستان دراز ناقة سجلاء لغت منہ سجل بکسرتین والتشدید چک با مہر تسجیل سجل کردن سجیل مشدد الجیم سنگ گل وقالوا ہی
حجارة من طین طبخت بنار جہنم مکتوب فیہا اسماء القوم لقولہ تعالی لنرسل علیہم حجارة من طین مساجلة مفاخرت کردن با ہم درراندن و آب خورانیدن
وجز آن اصلہ من الدلو ومنہ قولہم الحرب سجال تساجلوا ای تفاخروا اسجل ای مباح قال محمد بن الحنفیة فی قولہ تعالی ہل جزاء الاحسان الا الاحسان ہی
مسجلة للبر والفاجر وقال الاصمعی ہی مرسلة لم یشترط فیہا بر دون فاجر واسجلت الکلام ارسلتہ سجنجل آئینہ وہی رومی معرب **سحل** ✦ **سحل** جامہ سپید از پنبہ و سیم نقد سپید
اسحال سحول ج سحل بضمتین کذلک مثال سقف و سقف و قیل کفن رسول اللہ علیہ السلام فی ثلثة اثواب سحولیة کرسف ویقال سحول بالضم موضع بالیمن
وہی تنسب الیہ وقد روی فیہا الفتح ایضا و قولہ کرسف وصف لسحولیة کقولہم مررت بجبة ذراع سحلة مثال ہمزة خرگوش بچہ مسحل بالکسر سوہان وزبان گویا و نام مردی
و خرکرہ مسحلان دو حلقہ لگام سحیل رشتہ ناتافتہ و رسن یک تاب دادہ و جامہ از ریسمان یکتاہ بافتہ مبرم دو تاہ بافتہ متام انچہ تار و پود دوتا باشد سحل ایضاً تستہم
دادن و رسن ناتافتن و لسبودن درم یقال سحلت الدراہم فانسحلت ای املاست و نقد کردن یقال سحلت الدراہم ای عجلت لہ نقدہا و زدن چنانکہ پوست برخیزد
و کشادن باد روی زمین را از خاک و خاشاک و یقال انسحل الخطیب فی الکلام اذا جری بہ و رکب مسحلة اذا مضی فی خطبتہ سحیل سحال بالضم آواز کہ در سینۂ خر بہ
گردد و بوقت بانگ کردن (عح ف اک ۲) یقال سحل الحمار ومنہ سمی العیر مسحلا سحالة بالضم سونش زر و نقرہ ساحل کرانہ دریا قال ابن درید ہو مقلوب وانما الماء
سحلہ ساحل القوم بکرانہ دریا شدند اسحل بکسرتین درخت مسواک **سحبل** ✦ **سحبل** وادی ہم وادی فراخ و مشک و سو سمار ضخم **سخل** ✦ **سخلة** برہ و بزغالہ
نوزادہ ذکر کان او انثی سخل ج سخال بالکسر کذلک و ایضا نام موضعی سخل مردان ضعیف و نوعی از خرما تسخیل بار آوردن نخلہ بدان موضع و بعیب
و ضعف نسبت کردن کواکب مسخولة ای مجہولة **سدل** ✦ **سدل** فروہشتن جامہ (عح ف اض ۲) سدل بالفتحتین سدیل پردۂ کہ پیش ہودج درکشند
سدول اسدال سدائل ج شعر منسدل موی فروہشتہ سدل بالکسر رشتہ جواہر سدول ج سدلی بکسرتین وتشدید اللام فتحانستہ ولہ ہو فارسی
معرب کانہ ثلثة بیوت فی بیت واحد سندل بالفتحتین مرغی **سربل** ✦ **سربال** بالکسر پیراہن یقال سربلتہ فتسربل ای البستہ السربال فلبستہ
سرول ✦ **سراویل** ازار یذکر و یونث وہو واحد سراویلات و قیل انہا جمع سروال و سروالة والاول اقوی و یقال سرولتہ فتسرول حمامة مسرولة
کبوتر پاپوش فرس مسرول اسپ کہ سپیدی قوائم او از بازو و اورا نہا در گذشتہ باشد **سطل** ✦ **سطل** پیکان باوستہ سیطل مثلہ **سعل** ✦ **سعال**
بالضم سرفہ و سرفیدن (عح ف اض ۲) مسعل حلق سعلاة بالکسر غول سعلا کذلک ہمد و یقصر سعالی ج واستسعلت المرأة ای صارت سعلاة او صارت
صخابة بذیة **سغل** ✦ **سغل** (ف اک ۲) مردبی آرام بدخو و بدخوراکی سغل مسمغلة بزیادة المیم ناقة طویلة **سغبل** ✦ **سغبلة** چرب کردن سر را و بروغن
نکوپن طعام را **سفل** ✦ **سفل** بالضم والکسر و سفول و سفالة بضمہا والسفال بالفتح فرودی و پستی نقیض علو و علو بالضم والکسر و علو و علا
بضمہا والعلاء بالفتح یقال قعدت بسفالة الریح و علاوتہا و علاوة الریح حیث تہب و سفالتہا بازاء ذلک سافل فرود و پست نقیض عالی سفالة بالفتح ناکسی
(عح لضمہا) سافلة بن مردم سفلة (ف اک ۲) قوائم ستور و مردم فرومایہ یقال ہو من السفلة ولا یقال ہو سفلة لانہا جمع والعامة تقول رجل سفلة من
قوم سفل و تخفف ایضا فیقال ہو من سفلة الناس تسفیل بنشیب فرو آوردن تسفل بنشیب آمدن و فرو شدن اسافل شتران ریزہ **سفرجل** ✦
سفرجل آبی سفارج ج **سلل** ✦ **سل** کشیدن شمشیر و کارد و جز آن (عح ف اض ۲) انسلال کذلک و یقال اتیتہ عند السلة وقت برکشیدن شمشیر سلة دزدی یقال فی بنی فلان
سلة ای سرقة و نیک اسپ یقال فرس شدید السلة و خرجت سلة علی الخیل فی السباق ای دفعة و خنور کہ طعام و جامہ و بار در وی نہند سال بتشدید
اللام آب راہ تنگ در وادی سلان بالضم ج مسلة بالکسر سوزن کلان مسال ج سلول بالفتح قبیلہ از ہوازن وہو اسم امہم سلیل بچہ شتر بچہ نوزادہ

ووادی فراخ درخت ناک ویقال سلیل سمن کما یقال غال سمن سلم مثبات منونث وسلیه ای بچه و شیم غا کرده در وی بیند درلسب ند سلال بالضم بیماری سال یقال اسلّه الله فهو مسلول سلالة انچه بیرون کشیده شود از چیزی و آب پشت مردم اسلال دزدی کردن و رشوت دادن و فی الحدیث لا اغلال ولا اسلال و منها حمل الرشوة والتشر جمعها انسلال بیرون آمدن از میان چیزی و فی المثل تنی بدائها وانسلت تسلل مثله و تسلل الماء فی الحلق جری و سلسلة اناءی صببته انا فیه و سلسل سلسال آب روش خوش که بنگلو روان و فرو شود و سلاسل بالضم مثله شی مسلسل چیزی در هم پیوسته سلسلة بکسرتین زنجیر و سلسلة الحدیث اسناد پیوسته سلسلة البرق آنچه در هم شاید ابر سیدا آید سلاسل بالفتح جمع سلسلة والقیار ریگ بر یکدیگر پیچیده و سخت شده **سمل** + **سمل** بالفتحتین کهنه جامه یقال ثوب اسمال کما قالوا رمح اقصاد و سملة بالفتحتین و ضمّهما و سکون ۲) اندک آب در بن خنور مانده سمل بالفتحتین سمول اسمال ج ابو سمال مشدد و کنیت مردی سمل بالسکون چشم بیرون کردن (عع ف اص ۲) یقال سملت علینه فی الدعاء علیه و صلح کردن میان کسی اسمال کذلک و پاک کردن حوض از گل و لای سامل سعی کننده در صلاح کار سمول کهنه شدن جامه (عع ف اص ۲ و بضمّهما) اسمال کذلک سمولة بر کانچه و اسمال اسملال بالهمز ای ضمر سموال بن عادیا بفتحتین مع فتح الهمزة نام مردی **سهل** + **سهل** زمین نرم نقیض الجبل و ارض سهلة سهلی بالضم منسوب علی غیر قیاس اسهال بزمین نرم رسیدن و شکم راندن دارو رجل سهل الخلق نرم خو سهلة بالکسر ریگ نهر یا جوی ریگ ناک سهولة نرمی (عع اف ضمها) تسهیل آسان کردن تساهل مسامحت کردن استسهال سهل داشتن سهیل ستاره **سول** + **سول** بفتحتین سستی زیر ناف (عع ک اف ۲) اسول سولاء نعت منه و هم و هن سول تسویل آراستن کاری قوله تعالی سولت لکم انفسکم ای زینت له سحاب اسول ای مسترخ بین السول **سیل** + **سیل** توجه سیول ج و رفتن آب و خون و جز آن سیلان کذلک (عع ف اک ۲) اسالة راندن آب تسییل کذلک مسیل آب رو مسل بفتحتین مثله مسائل ج مسل بالضم امسلة مسلان جمع علی غیر قیاس سائلة سپیدی پیشانی و قصبه بینی و سالت الغرة ای استطالت و عرضت فان وقت فهی الشمراخ تسایل روان شدن لشکر از هر جهت سیلان بالکسر دنباله شمشیر و کارد مسالا الرجل دو کرانه ریش هر دو مسال یکی و مسالاه الضبع عطفاه سیال بالفتحتین نوعی از درخت با خار (ضمیمه) **سیتبل** کجعفر تخمی است از تخم نای تره رجل سبعلل بر وزن و معنی سبحلل است یعنی مرد و فرک **ستل** القوم و استتلوا و تساتلوا پی در پی یکی بعد دیگری بر آمدند ساتل هر چیز که همچو اشک و مروارید قطره قطره روان شود مستل کمقعد راه تنگ ستل بالفتحتین عقاب یا پرنده است شبیه بدان یا کرکس ستلان بالضم و الکسر ج و الفیالس روان ساتل لیس روی کرد ستالة بالضم بلا چیز مستول مسلوت یعنی مرد کوفته تن سجالة بالیدین چیزی و زدودن آن **سحادل** کعلابطة و هو لا یعرف سحادلیه من عنادلیه یعنی المکان عنادلیه و هما الخصیتان و سحدل کجعفر نام شخصی **سرطالة** درازی با اضطراب سرطل کجعفر نعت منه **اسرافیل** بالکسر نام فرشته و قیل خماسی همزته اصلیه **سعائل** شتران دراز سعل بالفتح بر وزن و معنی صقل که زدودن باشد و بالضم کرنغة فی الصاد و المسعل الصیقل اسقیل اسقال بکسرهما پیاز دشتی و کلتف مرد لاغر میان و السقل من الخیل اسپ نزار پشت **سکل** بالکسر ماهی است سیاه رنگ دفرک اسکال و سکلة کقروة ج **سمرطل** + **و سمرطول** دراز مضطرب **اسماعیل** بالکسر ابن ابراهیم الخلیل علیهما السلام و معناه مطیع الله و هو الذبیح علی الصحیح سمعل کمشعل شتر دراز **مسمهل** کمشعل لاغر **سمندل** مرغی است هند که در آتش نسوزد **سنجال** بالکسر موضعی **سنطلة** درازشدن سنطیل دراز و المسنطل بالفتح الطامل الضعیف المنشی بکاد یسقط اذا مشی او من یجدر آسه و یفتح او المتمایل لا یملک نفسه و العظیم البطن المضطرب الخلق سنطالة بالضم رفتار با سکون و زن فرو و آرنده **سنطل** کوهی است خرد بظاهر صهان **سهبل** کجعفر دلاور **فصل الشین** + **شبل** + **شبل** بالکسر بچه شیر اشبال ج لبوة مشبل ماده شیر با بچگان اشبال مهربانی کردن صلة علی و بچگان پروردن زن ابوه شبول کو البدان کودک (عع ف اس ۲) **شثل** + **شثل** الاصابع درشت انگشتان (عع ف اک ۲ و بضمها) و هو ابدال من شثن **شراحیل** + **شرحل** نام مردی لا ینصرف نکرة و معرفة لانه علی زنة جمع الجمع **شعل** + **شعلة** بالضم زبانه و درخش آتش شعل (ص اف ۲) ج شعیلة با یله سوزان شعل بفتحتین ف مشعلة م مشاعل ج مشعل بالکسر خ از چرم که در وی نبیذ کنند شاعل ای ذو اشتعال اشتعال پراگنده شدن غارت و جز آن یقال اشعلوا الغارة و کتیبة مشعلة و جراد مشعل پراگنده هر جهتی و بقطران در گرفتن شتر را یقال اشعل بلیه بالقطران و آب چکیدن از مشک از هر جای و اشعلت الطعنة ای خرج منه الدم متفرقا اشتعال برافروختن آتش و سر سپید شعل بفتحتین سپیدی در دم اسب و جز آن پیدا شدن شعلة بالضم اسم منه فرس اشعل ای عله شعلاء و قد اشعل اشعلالا اذا ابیض بعض الذنب فان ابیض کله

منوا صنع شمعل نام مردی و ذہب القوم شعالیل ای متفرقین شغل * شغل کلاہما بالسکون والحرکۃ کار و تا بردالی اشتغال ج اشغال شغلت فلانا فانا شاغل وہو مشغول ولا یقال اشغلتہ شغل شاغل تو کید لہ مثل لیل لائل ویقال شغلت عنک بکذا و اشتغلت و قد قالوا اما اشغلہ لانہ لا یتعجب مما لم یسم فاعلہ +

شکل * شکل مانند اشکال شکول ج یقال ہذا اشکل بکذا ای اشبہ شکل بالکسر ناز امرأۃ ذات شکل (عع ک اف ۲) اشکل شکلا گوسپند سیاہ سپید شکل بالتحریک مصدرہ شکلا ۔ ایضا حاجت اشکلۃ مثلہ یقال لنا قبلک اشکلۃ ای حاجۃ شکلۃ بالضم سرخی سپیدی چشم کالشہلۃ فی سواد شکل بالتحریک مصدرہ ہا یں شکلا ۔ ودم اشکل ورجل اشکل اذا کان فیہ بیاض وحمرۃ اشکل ایضا سدر کوہی شاکلۃ سیاہ وروش وسوی وخرد قولہ تعالی قل کل یعمل علی شاکلتہ ای علی جدیلتہ وطریقتہ وجہتہ شاکل سپیدی بنا گوش شکال بالکسر پای بند شکل بضمتین ج ورسن پالان شتر کہ بندند تا پالان پس نرود و شکال اسپ واسپی کہ سہ قوائم سپید بود و دیگی لون دیگر یا عکس آن اشکال پوشیدہ شدن کار یقال اشکل الامر اشتبہ اشتکال مثلہ و اشکل النخل ای طاب رطبہ وادرک تشکل پوشیدگی درک ایضہ وایح و شکلت الفرس بالشکال و شکلت عن البعیر شددت شکالہ بین التصدیر والحقب و شکلت الکتاب ای قیدتہ بالاعراب (عع ف اص ۲) واشکلت الکتاب ای ازلت عنہ الاشکال مشاکلۃ موافقت تشاکل مثلہ تشکل بفتحتین لطبی انسوب شلل * شلل راندن (عع ف اص ۲) الاسم الشلل ودوختن جامہ شلال بالکسر پراگندگان یقال جاء و اشلالا اذا جاؤا یطردون الابل شلل بفتحتین الصا داغ جامہ کہ شستن نرود و تباہ شدن دست (عع ک ف ۲) واشلہ اللہ دعا علیہ یقال الاشلل لا ککل قبل شلا یعت منہ ویقال ام جاری ام الطعن لا تشلا و لا تمی لا ال عشر ای علی صابعک شلشلۃ چکانیدن آب و ماء ذو شلشل و شلشال آبی ذو قطران متشلشل لاغر گوشت رجل شلشل بضمتین سبک شلیل پیراہنچہ کہ در زیر زرہ پوشند و زرہ کوتاہ اشلۃ ج ویلاس کہ زیر تخت شتر پوشند و میان وادی شلۃ بالضم نیت و کار و روش شمل * شمول فرا گرفتن چیز برا و بہر رسیدن وسوی دست چپ برگشتن باد و وزیدن او مر کسی (عع ف اص ۲) امر شامل یعت منہ ویقال جمع اللہ شملہ ای ما تشتت من امرہ و فرق اللہ شملہ ای ما اجتمع من امرہ کانہ من الاضداد و شمل بفتحتین فرا گرفتن (عع ک اف ۲) دابستن شدن ناقہ از گشن دیگری یقال شملت ناقتنا لقاحا من فحل فلان شملہ گلیم خرد کہ بخود در کشند و یقال اصابنا شمل من مطر و اخطانا صوبہ و وابلہ ای اصابنا منہ شیئ قلیل ورایت شملا من الناس والابل ای قلیلا وما علی النخلۃ الا شمل و شملۃ و شمالیل ای شیئ قلیل من حملہا شمالیل ایضا شاخہای پراگندہ در لوک وذہبوا شمالیل ای متفرقین ثوب شمالیل مثل شماطیط مشمل شمشیر کوتاہ و گلیم خرد و مشملۃ گلیم شمال بالفتح باد کہ از طرف قطب شمالی وزد و فیہا خمس لغات شمل بفتحتین وسکون م شمال و شمأل بالہمز و شأمل بالقلب و شمال بتشدید اللام ایضا ج و شمائل ایضا علی غیر قیاس شمول آب و شراب شمال وزیدہ و منہ خمر مشمولۃ و نار مشمولۃ شمول بالفتح خمر شمال بالکسر دست چپ اشمل ج و شمائل ایضا علی غیر قیاس قولہ تعالی عن الیمین والشمائل شملال بالکسر مثلہ و خوی عادت شمائل ج و غلاف پستان گوسپند و غلاف نخلہ تو رس شمل و در غلاف کردن (عع ف اص ۲) ناقۃ شملۃ بکسرتین والتشدید ای خفیفۃ شملال شملیل مثلہ و شمل ای اسرع اشتمال بسوی باد شمال شدن و یکسو شدن با بیشتر از ماد گان از آبستن کردن گشن و سپید و بیاز کردن از رجنت و تخل اشتمال جامہ در خود پیچیدن و فرا گرفتن شمردل * شمردل شتر سبک رو شمردا لناقۃ نیکو خوب صورت شمعل * اشمعلال شتاب کردن و پراگندہ شدن شمعل تیز رو شمعلۃ الیہود قراءتہم شول * شول برداشتن سبوی را و شتر دنبال را صلتہ بالبار الختبیال شالۃ گزدگک و دروا شتان دم شتر لازم متعد (عع ف اص ۲) دبر آمدن پایہ ترازو و باد و شتران کہ شیر کم کردہ باشند و ہشت ماہ از نتاج ایشان گذشتہ باشد واحد ہا شائلۃ ویقال شولت الابل ای صارت شائلۃ و آب باقی ماندہ در مشک و الجمع اشوال تشاول بہ نیزہ بسوی یکدیگر حملہ کردن در حرب متشاولہ مثلہ شائل ماد شتر و ہم سر برداشتہ بجہت البستن شول ج شولۃ وصکژدم کہ دروا باشد و منہ سمی العقرب شولۃ و دو ستارہ کہ از منازل قمر است یقال انہما منہ التقر و نام زنی گول و فیہا المثل للانسان حین شبع انسانا انت شولۃ الناصحۃ قال ابن السکیت ہی امۃ لعدوان وکانت تنصح لموالیہا فتعود نصیحتہا وبالا علیہم لحمقہا شوال نام ماہی مم شوالات شواویل ج رجل شول مرد سبک خدمت سبک کار شول بالکسر واس خرد شہل * شہلۃ بالضم بیش چشمی شہل بفتحتین مصدرہ (عع ک ا ف ۲) اشہول شہلا لغتان منہ شہلا ایضا حاجت امرأۃ شہلۃ زن میانہ تمام عقل و سمی اسم لہا خاصۃ لا یوصف بہا الرجال شہل نام مردی مشاہلۃ ستیزہ کردن بانہم دیگر گرد انیدن (منتہیہ) شیحول * شیحول بالفتح مرد دراز با قبا ثابت مرد کل اسیر ابی اعطی شیحلۃ من کذا ای تفقہ منہ شیخل الشراب شرب بہ پالود (عع ف تجہا) شیخل ما الدواء و شتر مادہ را دو شیدن شیخل بالفتح دست یا کردہ و سبک نوجوان آنکہ دستی کند باد شیخل مثلہ شاغل صاف فاہ شیخل و مشتغل بکسر پیرا پالونہ شاذل کہ صاحب نام شخصی

ومحمد بن شاذل بن علی النیشاپوری صاحب اسحق بن راهویه شاذلة دهی است بمغرب او هی بالتال ومنها السید ابو الحسن الشاذلی باستاذ الطائفة

الشاذلیة من صوفیة الاسکندریة وفیهم یقول ابو العباس بن عطاء (شعر) تمسک بحب الشاذلیة تلق ما تروم فحقق ذاک منهم وحصل ولا تعدون عیناک

عنهم فانهم شموس هدی فی اعین المتامل **شاذل** کصاحب نام شخصی وشهران بن شاذل من احد اولکحول وشیذلة لقب عزیزی بن عبد الملک الفقیه

الشافعی **شرحبیل** کخزعبیل الخطلی والجعفی او هو شراحیل وابن غیلان ابن السمط وابن حسنة وابن اوس او هو اوس بن شرحبیل صحابیون وابن سعد وابن سعید

ابن شریک وابن مسلم وابن یزید وابن الحکم محدثون **الشروال** لغة فی السروال **الشسلة** من الاقدام الغلیظة لغة فی الشثلة **شقلة**

تعییر وادن دینار یقال شقل الدینار تشقافل وشقاقل واشقاقل بیخ رستنی است هندی بربی فیلین ومعرب **شاصلی** بضم الصاد وفتح اللام المشددة مقصورة

فاذا خففت مدت نباتی است وشوصل اکله **مشفلة** بالکسر کیارچه وشکنبه شافل ج **شفصلی** بکسر الشین والصاد وشد اللام مقصورة پیچی است که

بر درخت می پیچد یا بار آن وهو حب کالسمسم وشفصل اکله واکال الشاهلی **شقفل** کجعفر نام شخصی وابو شقفل راویة الفرزدق **شاقول** چوبی است که بنا در کار آن

بصره می باشد و بر سر آن آهن نوکدار می شود ونره وشقلها جامعها شقل الدینار وزنه وشوقل بر بردباری استوار شد والشقاقل فی (س ق ق ل)

واشقالیة شهری است باندلس ومنسوبة بنت شاقوله زنی است از پرستندگان خدا **الشمذیل** لغة فی الشمردل **شمرطل** وشمرطول مردم دراز و

مقطرب **شمطالة** بالضم پاره از گوشت با پیه آمیخته **شمسل** کزبرج فیل **شنبلة** بوسه دادن وعبد الله بن شنبل محدث وابو شنبل حمل بن خزرج

شاعر **شنقلة** بمطالبه در اهم بر آوردن **شهمالة** زن گنده پیر **شهسیل** بالکسر پدر قبیلة **فصل الصاد** **صحل** **صحل** بالفتحتین کاو گرفتگی (ع ع ک ا

ف ۲ م) یقال هو صحل الصوت واصحل لغت منه **صدل** **صندل** شتر بزرگ سر وچوب خوشبو معرب چندن صیدلانی بالنون والیاء

بهلول وهی لغة فی صیدنانی **صعل** **صعل** مردم وشتر مرغ خرد سر وخرد سر شیم بار بچنة صعلاء مونث صعالة مثله والصفا نخالة کز لی برگ صعل بالفتحتین بلا تکی

صفصل **صفصل** بکسر تین کیاهی **صقل** **صقل** بالضم تهی گاه **صقلة** مثله فرس صقل اسپ دراز تهی گاه ومیان صقل صقال بالکسر زدودن

شمشیر وآئینه وجز آن وبالسین کذلک (ع ع ف اص ۲) صاقل لغت منه صقلة ج صیقل زداینده صیاقلة ج صقیل زدوده شمشیر صقالة بالکسر زدودن

وبالفتح نام مردی ویقال الفرس فی صقاله ای فی ضمرانه وصنعته **صقعل** **صقعل** مثال سجل خرمای خشک **صلل** **صلة** زمین خشک ولوت

یقال جف جید الصلة وباران که یک یک افتد صلال ج والیضا عاصی صل الکبر خرد گشتن شیر ویقال انها صل صفا اذا کانت منکرة مثل الافعی

ویقال للرجل اذا کان داهیا منکرا انه لصل اصلال ای حیة من الحیات وگیاهی صلیان تره وهو فحا یا ان صلیان زکی ویقال للرجل اذا اسرع فی الحلف

ولم ینجع جذها جذ العیر الصلیانة وذلک ان العیر اقتلعها من اصلها اذا رتعها صلصل بالضمتین فاخته وموی پیشانی اسپ صلصلة باقی مانده آب ورنگ

حوض صلصال بالفتح گل با ریگ آمیخته یعنی عرینه فاذا طبخ بالنار یقال الفخار صلصلة اللجام صوته وتصلصل الحلی ذا صوت صلول گنده وبد بوی شدن

گوشت پخته باشد یا خام (ع ع ف اک ۲) واصل مثله وصلت اللجام ایضا شد ولکثرة وصل المسمار وغیره یصل صلیلا ای صوت وطین صلصال صلال و

صلال ای مصوت کما یصوت الخزف الجدید ویقال جاءت الخیل تصل علیه ای فی جوفها صلیل من صوت ویقال صلتهم الصادة ای اصابتهم الداهیة **صمل**

صمول سخت ودرشت شدن (ع ع ف اص ۲) رجل صمل بالفتحتین مشد اللام شدید الخلق وصمل الشجر یبس واخشوشن صامل خشک اصمئلال بالضم سخت

شدن وانبوه شدن نبات مصمئلة ای داهیة **صمول** **صمول** زیادتی کردن ونیستی نمانیدن صاله یعنی ویقال رب قوال ینذر من بعول صمال صیال

بیکیر یکدیگر حمله آوردن والمصاولان ای المتواثبان صالة ج ... ومنه ... (ع ع ف اص ۲) ... ویقال ... ای ... شده مسلط

خشم کرد ومروی جنظل ترینهند تا تلخی از وی برود وصیلة کرد چابک تازیانه صول بالضم نام مرغی **صهل** **صهیل** صهال بانگ اسپ وبانگ کردن آن (ع ع ف اص ۲ ا ...)

ک ۲) شتر ضیق و بناق للما رفرس صهال لغت منه (ضمیمه) صهالة بانگ کردن بر موجب (ع ع ف اص) یقال صهول البعیر اذا ادخب الناس ... القلم

ویعید علیهم وجمل صهول وصهیل لغت منه صهیل الفرس آواز اسپ صیصل کزبرج ... صیصل ... الراس

دراز **صیصقل** ... سخل یعنی مردی آرام ودرشت خود ... خوار ... سخل ... خرمای ... پیه ... باشد ...

قلما یکونان فی غیر البری ویقال طیر صیغل ایضا لیس علیه ... **صیقل** ... ... نام ... لقب

صعطل بکسر الطاء کلکه سرخود را فرود آرد صعطلة زمی چیزی صال لصیل لغة فی یصول وصیل له یکذا بالکسر پیران کرده شد و بهر انیده شد **فصل الضاد** ضآل ضآلة زار ضآلة تصدر بسته (عع لضمهما ضعیف شدن رای متضائل باریک ضئولة مثال همزه نیک نزار لحیة ضئیلة ای دقیقة **ضئبل** + ضئبل بکسرتین والهمز مثال زنبر سختی و را با جا بضم الباء منهما وهو من النوادر **ضحل** + ضحل آب اندک ویقال اتان الضحل لانه لاتثمر بالفلاة **ضمحل** اضمحلال نیست شدن ورفتن وبتقدیم المیم کذلک عن ابی زید وکشاده شدن ابر **ضحکل** + ضحکل برہنه از فقر جیاکلة ج **ضلل** + ضلال بالفتح ضائع شدن وگم شدن ومغلوب شدن یقال ضل الماء فی اللبن ای غلب بحیث لایظهر اثره فی اللبن ومنه قوله تعالی حکایة عن اخوة یوسف ان ابانا لفی ضلال مبین ای هو مغلوب فی محبتهما یعنی فی محبة یوسف واخیه وقوله تعالی حکایة عن موسی علیه السلام قال فعلتها اذا وانا من الضالین ای من المغلوبین فی عصبیة الدین وهلاک شدن الاسم هو الضل بالضم ویقال هو الضل بن ضبیل اذا کان لایعرف ولا یعرف ابوه وهو الضلال بن التلال ایضا ضالة یستوی فیه الذکر والانثی ارض مضلة بالفتح ۲ وکسره زمین که در وی راه گم شود ضلیل ومضلل لبسیار در پی ضلالت رونده وکان یقال لامری القیس الملک الضلیل ضلاضل ضلضلة بفتحتین وکسر ۲ زمین درشت ضلضلة (ض اف ۲) سنگ بزرگ چنانکه اورا توان برگرفت ضلال بالفتح ضلالة گمراهی ضد ارشاد (عع ف اک ۲) قوله تعالی قل ان ضللت فانما اضل علی نفسی فهذه لغة نجد وهی الفصیحة واهل العالیة یقولون ضللت اضل (ک اف ۲) وهو ضال تال وهی الضلالة والتلالة اضلال ضائع گردانیدن وهلاک کردن یقال اضل المیت ای دفن وضللت المسجد بفتح اللام وکسرها اذا لم تعرف موضعه وکذلک کل شیء مقیم لایهتدی له وفی الحدیث عن الرجل قال لعلی اضل الله ای اضل عنه یرید اخفی علیه واغیب عنه من قوله تعالی ئذا ضللنا فی الارض ای خفینا تقول انک لاتهدی الضال ولا تهدی المتضال تضلیل منسوب کردن بضلالت وقوله تعالی ان المجرمین فی ضلال وسعر ای فی هلاک ویقال وقع فی وادی تضلل بضمتین وکسر اللام معناه الباطل مثال تخیب وتهلک کله لاینصرف ویقال للباطل ضل تضلال مضلل نام مردی استضلال طلب ضلالت کردن **ضهل** + ضهل آب اندک وبازگشتن بسوی کسی نه بوجه مقابله ومقابلة بصلة بالی واندک اندک دادن واندک وتنک شدن شراب ویقال هل ضهل الیکم خبر ای رفع وعطیة ضهلة ای نزرة قلیلة بئر ضهول وشاة ضهول کم آب وکم شیر (عع لفتحهما) وجمة ضاهلة قلیلة الماء اضهلت النخلة ای ارطبت واضهل البسر اذا بدا فیه الارطاب **ضیل** + ضال سدر دشتی ضالة یکی اضیلت الارض واضالت ضاله ناک شد (ضمیمه) **ضرزل** کز برج مرد بخیل حریص **ضاعل** شتر توانا والضعل محرکة دقة البدن من تقارب النسب **ضغبل** کامیر آواز دهن حجام وقت مکیدن محجمه **ضمیلة** کسفینة زن جا مانده باز لنگ **ضندل** کنده سر صندل مثله او صوابه بالصاد **فصل الطاء** **طبل** + طبل بالفتح دهل وغولک سیم ویقال ما ادری ای الطبل هو ای ای الناس هو طوبالة میش طوبالات ج ولا یقال للکبش طوبال **طحل** + طحلة بالضم سبز زردی رماد اطحل وشراب اطحل نه تیره ونه روشن فرس اطحل الذی یعلو خضرته قلیل صفرة الطحل الفیا نام کوهی بمکه یضاف الیه ثور بن عبد مناة ویقال ثور الطحل طحال بالکسر سپرز ویقال ان الفرس لاطحال له وهو مثل لسرعته وجریه کما یقال البعیر لامرارة له ای لاجسارة له طحل بالفتح بر سپرز زدن (عع لفتحهما) یقال طحلته ای صبت طحاله فهو مطحول طحل بالتحریک درد مند شدن از سپرز وتباه شدن وبوی گرفتن آب (عع ک اف ۲) طهل بالهاء مثله **طربل** + طربال بالکسر پاخسه بر بن دیوار وصخرة بلند بزرگ کوه طرابیل الشام صوامعها ای شامها ویقال طربل بوله بالا انداخت کمنیر **اطرحبل** + **طرحبالة** نیکا نجه معرب طرحهاره کذلک **طسل** **طیسل** + طیسل البسیار دیگر ویقال ماطیسل ونعم طیسل ای کثیر طسل درخشیدن سراب در صحرا **طفل** + طفل بالکسر نوزاده مردم وجانوران وحشی وهو واحد وجمع مثل الجنب قال الله تعالی او الطفل الذین لم یظهروا اطفال ج ویقال اطفلت المرأة مطفل آهوی با بچه وناقه باکره نوزاده مطافل مطافیل ج طفل بالفتح نازک جاریة طفلة وبنان طفل وانما جاز ان یوصف الجماعة بالطفل وهو واحد لان کل جمع لیس بینه وبین واحده الا الهاء فانه یوحد ویذکر وتطفیل الشمس میلها الی الغروب یقال طفلت الشمس الی الغروب وطفل اللیل اذا اقبل ظلامه طفل بفتحتین بعد ازشام دیگر یقال اتیته طفلا آدم شبانگاه وباران یقال از سرچاده طفل الثریا تطفیل اشتر با بچگان نرم راندن تا از مادر جدا نشوند طفیل بالفتح نام کوهی طفیلی بالضم ناخوانده بمهمان آینده تطفل مصدر منه **طلل** + طل باران ریزه طلال ج یقال طلت الارض وطلها الندی فهی مطلولة وطلت الجاریة وجهها وطلة ای لذیذة طلل بفتحتین اثرهای وجای خراب شده اطلال طلول ج ویقال حیا الله طللک وطلالک ای شخصک ویقال بالبئر طلل بالضم او لیست ویقال رماه الله بالطلاطلة وهو الداء العضال والداهیة وطل دمه فهو مطلول ای هدر واطله الله ای اهدره قال ابو عبیدة فیه ثلاث لغات

طل ع مه بالفتح و حل ع اطل بالضم واطل علیه ای اشرف وہذا امر مطل ای لیس بمستقر و تطاول ای اشرأب یعنی گردن دراز کرد تا دور نگرد **طحل** ✤ **طحلبه** بفتحتین
والسکون لای تنک حوض ویقال صار الماء طحلبة کما یقال دکلة ویقال الطحل ما فی الحوض وہو افتعل طحل بالکسر وزن و مطحبة بالکسر مقروح نان باز کن طحل نان باز کردن در انداختن
دو رستو ر را (عع ف اصن ۲) **طول** ✤ **طول** بالضم درازی خلاف العرض و دراز شدن (عع بعضہما) یقال طال الشیٔ وطلت انا و اصله من طولت بالضم
الواو ولان نعته طویل فنقلت الضمة الی الطاء وسقطت الواو لاجتماع الساکنین ولا یجوز ان تقول منه طلته لان فعلت لا یتعدی فان اردت تعدیته قلت طولته و اطلته
واما قولک طاولنی فلان فطلته فانما تعنی بذلک کنت اطول منه من الطول والطول جمیعا طول بالفتح منت نہادن و فزونی کردن برکسی و غالب آمدن و فضل و منت
عع ف اصن ۲) صلته بعلی ویقال طال طولک بالکسر والضم وطیلک ای عمرک و غیبتک ایضا ویقال طال طولک وطیلک بالسکون فیہما وطوالک بالفتح فی ہذا المعنی طول
(ک اف ۲) رسن دراز که ستور را بعلف بندند یقال رخ الفرس من طوله طولیة کذلک ومنه طویلة الدرای سمطه ویقال ایضا طول فرسک ای ارخ طولیته فی المرعی طول
طوال بالضم دراز طوال طیال بالکسر ج طوال بالضم والتشدید نیک دراز ویقال لا آتیک طوال الدہر بالفتح وطول الدہر بالضم ویقال طال ما انتظرتک دیر است که
چشم می دارم ترا و نقطوا ظلیه بالتصحیح ترکیب الفعلین بلا واسطة والاصح ان یقال طال انتظرتک فلما دخلت ما صیرت الفعل مصدرا ای طال انتظاری یک اطول دراز تر
وہی طولی وہم الاطاول وہن طول طویل نام بحری از عروض حبل الطول انچه بفتح برین او دراز بود مطاولة بنرد کردن بدرازی و طاولته بمعنی باطلته طائل فائدة ولا
یستعمل الا فی النفی یقال مرلا طائل فیه اذا لم یکن فیه غنی ومزیة ویقال بینہم طائلة ای عداوة تطول منت نہادن و فضل کردن برکسی اطالة الطوال دراز کردن
و بچگان و دراز بالا زادن زن وفی الحدیث ان القصیرة قد تطیل تطویل مہلت دادن صلته باللام استطالة تکبر کردن و دراز شدن یقال استطالوا علیهم ای قتلوا منہم
اکثر مما کانوا قتلوا تطاول گردن کشتی و تکبر کردن و گردن دراز کردن بوقت نگریستن طول بالضم والتشدید مرغی طیالة الریح ای مقابلتہما فی الہبوب طول طہل
✤ طہلئة بکسرتین و فتح الہمزة ابر و تیرگی یقال ما علی السماء طہلئة ای شیٔ من غیم وہمزته زائدة **طہل** ✤ **طہل** بالفتح زشت خلقت طہلة مونث طہال
ج (ضمیمه) **طہمیل** کقندیل خروس **الاطرغلات** بضم الہمزة والراء والغین وتشدید اللام الدباسی والقماری والصلاصل ذوات الاطواق **طعل** در
نسب مردم رخنه کردن (عع بعضہما) طاعل تیز است کرده شده **طفیشل** کسمیدع نوعی است از شوربا طفنشل مرد ناتوان **طمسل** عن المراة از زن
عاجز شد طمسل بالضم و زد طماسلة ج وہو یمشی الی الطمسلی کجوزلی ای الضراء **طنبلة** پس از روانانی نادان شدن **طنبول** بالفتح دوده است بمصر **طہبلة**
بزمین رفتن **طہفلة** نان ارزن خوردن و برای ہمیشگی کردن **فصل الظاء** ✤ **ظلل** ✤ **ظل** بالکسر سایه و پناه ظلال ج ظل اللیل تاریکی شب ظلال
سایه ابر و فی المثل ترک الظبی ظله یضرب فی النفور عن الشیٔ ظل ظلیل سایه دائم ومکان ظلیل جایگاه با سایه وفلان یعیش فی ظل فلان ای فی کنفه ظلة بالضم سایه
پوش و قری قوله تعالی فی ظلل علی الارائک متکئون و اول ابر که سایه افگند و قوله تعالی عذاب یوم الظلة قالوا غیم تحته سموم مظلة بالکسر سایه بان اظل در دن
سپل شتر اظلال سایه ناک شدن روز یقال اظل یومنا اذا کان ذا ظل و سایه افگندن درخت و جز آن و نزدیک آمدن کسی یعنی سایه افگندن یقال اظلک شہر
کذا ای دنا منک استظلال پناه جستن بسایه صلته بالباء ویقال ظللت اعمل کذا اظلولا اذا عملته بالنہار دون اللیل ومنه قوله تعالی فظلتم تفکہون وہو من شواذ
التخفیف وقد فسرناه فی مس **فصل العین** ✤ **عبل** ✤ **عبل** الذراعین سطبر بازو و امراة عبلة ای تامة الخلق عبلات عبال ج فرس عبل الشوی ای
غلیظ القوائم عبالة بالفتح مصدر منه (عع بعضہما) عبلة ایضا اسم جاریة و امیة الصغری وہم حی من قریش یقال لہم العبلات والنسبة الیہم عبلی ترد الی الواحد
ای لی اسمہم وہی عبلة عبل تافتن رسن (عع ف اصن ۲) و برگ درخت فرو تراشیدن و پیکان دراز کردن (عع ف اک ۲) عبل التحقیق بقیة تافته و گل سرخ مثل و رق
الاثل و الارطی و الطرفاء ویقال اعبل الارطی اذا غلظ ہدبه و احمر وصلح ان یدبغ به الاصمعی اعبلت الشجرة سقط و رقہا وفی الحدیث فی شجرة سمر تحتہا سبعون نبیا فہی لا تسنف
ولا تعبل ولا تجرد ای لا تقع بہا رفة ولا تسقط و رقہا ولا یاکلہا الجراد اعبل سنگ سپید و صخرة عبلاء لغت عبال بالکسر ج مثل البطحاء و البطاح معبلة بالکسر پیکان پہن دراز عبال
بالفتح نوعی از گلہای کوہی ویقال القی علیه عبالته ای ثقله بتشدید اللام **عثبل** عثبلة بالضم کند وفی السامی عثبل و عثبلة انچه بگذارد و خفته ناکرده از زن **عثابل** سطبر
عبہل ✤ **عبہلة** بی کار گذاشتن ستور را و العین مبدلة من الہمزة یقال اعبہل الابل اذا اہملہا ای اہملہا و ابل معبہلة لا راعی لہا عباہلة ملوک یمن **عتل**
عتلة بفتحات بُرم النجار و البخات یعنی سوراخ کن و چوب کاو و کمان فارسی و چوب دستے درست و ناقه که مر کزا بستن نشود و عتل مزد
عتلاء ج عتل سخت کشیدن چیزی را (عع ف اصن ۲ ک ۲) رجل معتل بالکسر لغت ویقال عتلة و عتنة باللام والنون جمیعا عتل بضمتین والتشدید

درشت آزار دهنده وسخت گوی قوله تعالی عتل بعد ذلک زنیم ونیزه سطبر رجل عتل (ق ک ف ۲) سیدی نشتابنده (ع ک ف ۲) یقال لا انعتل معک ای
لا ابرح مکانی **عثل** + رجل **عثول** (ر ک ف ۲) مشدد اللام مردی سست ونهایة مثل القثول عثوثل مثله وعثیل کفتاع **عثجل** + **عثجال** بفتحتین بزرگ
شکم مثل العجبل عثکل **عثکول** بالضم عثکال بالکسر خوشه خرما وتعثکل العذق ای کثرت شماریخه ای عثاکا عثکل الاسود ج ای زین باشال العثاکل **عجل**
+ **عجل** بالکسر گوساله عجول (ق ک ف ۲) مشدد واسئله عجاجیل ج عجلة مونث ومشک عجل ج مثل قربة وقرب وعجال لذلک مثال رهبه در نام عجلة ایضا نوعی از گیاه
والبقرة معجل ماده گاو با گوساله عجل ایضا قبیله عجلة بفتحتین گردون عجل اعجال ج ودولاب عجل ج وچوب بر بهنای سر چاه وشتافتن عجل بفتحتین کذلک (ع ک ف
۲) عجل بالضم ۲ وکسره عجلان نعتان منه وامرأة عجلى مثل حبلی ونسوة عجالی مثل رجالی وعجال کما یقال رجال عاجل عاجلة این جهان وبی مهلت نقیض آجل آجلة
ویقال عاجله بذنبه واعجله ای اخذه ولم یمهله وقوله تعالی اعجلتم امر ربکم ای اسبقتم عجول نیک شتابنده وناقه بچه گم کرده عجالة بالضم هرچه بشتاب حاضر آورده شود یقال
المتمر عجالة الراکب یعنی ما حضر ویقال عجلتهم کما یقال لهنتهم وفی المثل ایضا الثیب عجالة الراکب عجلان ایضا نام مردی ام عجلان مرغی اعجال تعجیل برانگیختن ویقال تعجلت
له من الکراء کذا وعجلت له من الثمن یعنی کرا وبها دادم وعجلت اللحم ای طبخته علی عجلة اعجالة ما تعجله الراعی من اللبن الی اهله قبل الحلب یعنی ناشتاشکن عجل متعجل اعجاله
آرنده استعجال شتابانیدن وبپیش شدن **عدل** + **عدل** داد و داد دهنده وشایسته گواهی وداد دادن معدلة بکسر الدال وفتحه مثله وهو خلاف الجور (ع
ف ک ۲) وبرابر کردن چیزی را بچیزی نه از جنس وی یقال عدلت فلانا بفلان ای سویت بینهما ورجل عدل وقوم عدل وعدول ایضا عدالة پسندگواهی شدن (ع بضمها)
عدل بالکسر مانند وهنگیار اعدال ج قال الفراء عدل بالفتح ما عادل الشیء من غیر جنسه وبالکسر من جنسه ومثله ویقال عندی عدل غلامک اذا کان غلاما یعدل غلاما فاذا اردت
قیمته من غیر جنسه فتحت العین وربما کسرها بعضهم وکانه منهم غلط عدیل هم تنگ وهم سنگ معادلة اندازه کردن میان دو چیز وتوقف کردن تعدیل راست کردن
وشایسته گواهی گردانیدن عدول برگشتن از راه (ع ف ک ۲) صلته بعن انعدال کذلک وارگشتن بازماندن فحل وقوله فی الحدیث لا یقبل منه صرف ولا
عدل فالصرف التوبة والعدل الفدیة ومنه قوله تعالی وان تعدل کل عدل ای تفد کل فداء وقوله تعالی او عدل ذلک صیاما ای فداء ذلک عادل داد
دهنده ومشرک وهو الذی یعدل بربه غیره ای لیشرک به وفی المثل وضع فلان علی یدی عدل وهو اسم رجل قتال یضرب فی کل ما کان یئس منه عدولة بفتحتین
وسکون ۲ کشتی منسوب بعدولی هی قریة بالبحرین عدولی کشتیبان **عدبل** + **عدمول** عدبل بالضم فیهما ۲ **عندل** + **عندل** بفتحتین شتر ضخم الراس یستوی فیه المذکر والمونث ودراز
عندلة مونث منه ویقال البلبل یعندل ای یصوت عندلیب هزار وشتا عنادل ج **عذل** + **عذل** نکوهیدن (ع ف اص ۲) عذل بفتحتین نکوهش یقال عذلته
فلاما فاعتذل ای لام نفسه واعتبت عذله ایشان همدگر را بسیار ملامت کنند عاذل رگ خون استحاضه وسئل ابن عباس رضی الله تعالی عنهما عن دم الاستحاضة فقال
ذلک العاذل یغذو فلتستثفر ولتصل قوله یغذو ای یسیل ایام معتذلات روزهای سخت گرم رجل معذل الذی یعذل لافراطه فی الجود **عجل** + **عجلة** جماعت
پیاده روان وگروهی اسپان حرجلة بالحاء مثله لغة تمیم **عزل** + **عزال** بالکسر جای خفتن بالیزبان در بالیز بر سر درخت وجز آن از خوف سباع وگرد آورد
صیاد در کارزار صید قدید وجز آن **عرطل** + **عرطل** بالفتح ذفر **عرقل** + **عراقیل** عراقیب سختی ها ودشواریها **عزل** + **اعزال** تعزل یکسو
شدن واعتزله وتعزل بمعنی والاسم العزلة بالضم اعزل بی سلاح ویکی از دو سماک واسپ کژدم وابر بی باران وقوم عزل عزلان عزل ج اعزلة نام موضعی
عزلاء دهان زیرین توشه دان عزالی بکسر اللام ج وبالفتح ایضا مثل صحاری عزل بی کار کردن وجدا کردن ودور شدن از کنیزک وزن (ع ف ک ۲) یقال
عزل عنها وانا بمعزل عن هذا معتزل آنکه ستوران بگوشه برد بچرا ومرد سست وگول وآنکه از اهل قمار دور باشد از خسماست والضا قوم بی نیزه معازیل ج
عزهل + **عزهول** بالضم شتر بچرا گذاشته عزاهیل ج عزاهل کبوتر نر **عسل** + **عسل** بفتحتین انگبین یذکر ویونث عسل طعام ساختن به انگبین
(ع ف اص ۲ وک ۲) زنجبیل معسل معجون عسل بانگبین سرشته عاسل انگبین گیرنده عسالة کبت انگبین یعنی زنبور عسل وجای شهد ویقال ما لفلان مضرب
عسلة یعنی من النسب وما اعرف له مضرب عسلة یعنی اعراقه عسلی علامت جهودان والعسیلة فی الجماع شبهت تلک اللذة بالعسل وصغرت الهاء لان الغالب
علی العسل التانیث ویقال ارید به العسلة وهی القطعة منه کما قیل للقطعة من الذهب ذهبة عسیل جاروب عطار ونیز قیل استعسال عسل جستن تعسیل عسل
توشه دادن کسی را عسل عسلان پوییدن گرگ ومردم وجنبیدن نیزه (ع ف ک ۲) یقال ذئب عاسل والجمع عسل وهو اسل ورمح
عسال عسل ک ۳ سخت زننده وسبک دست عنسل بالنون ناقه شتاب رو **عسقل** + **عسقلة** درخشیدن سراب عساقیل سراب

ونوعی از سماروغ سپید کلان ویقال لها شحمة الارض ایضا عسقول بالضم کی عسقلان شهری وهی عروس الشام **عصل** ✣ **عصل** بالفتحتین برودہ امعاء
ج وکژی بن دم ودرختی کہ بخوردن آن تشنہ را شکم روان شود وکژی دندان وساق اعصل نعت منہ شجرۃ عصلۃ درخت کژ وسہام عصل معوجۃ ناب اعصل
دندان کژ معصل تیرکہ پیچ بجان رود در ہوا عنصل بالضمتین پیاز کوہی عنصلاء مثلہ عناصل ج وموضعی ویقال لذی ضل اخذ فی طریق العنصلین وطریق العنصل
طریق من البصرۃ الی الیمامۃ **عضل** ✣ **عضالۃ** بالضم سختی یقال انہ لعضلۃ من العضل ای داہیۃ من الدواہی عضل (ص اف ۲) کلانگوشت عضلان بالکسر
ج عضل بالفتحتین قبیلۃ وہو عضل بن الہون اخو الدیش وہا القارۃ وگوشتہای ساق وکل لحمۃ مجتمعۃ مکتنزۃ فی عصبۃ فہی عضلۃ وعضل ناک شدن (صحیح لغۃ) عضل کرا
نعت منہ واعضال ولم عضال بالضم بیماری وکار سخت اعضال سخت شدن ودرماندہ کردن امر معضل کار بی بیرون شو معضلات سختیہا عضل بسکون ۲ باز داشتن
بیوہ را از شوی کردن (عع ف اص ۲ وک ۲) تعضیل کار بکسی تنگ گرفتن مسلتہ خلی ودشوار بیرون آمدن کودک وبتروار از شتر شاۃ معضلۃ وتعضیل بازایستادن
زائیدہ وضم معاضیل وانبوہ شدن وتنگ آمدن زمین بمردم اعضلال انبسار شاخ وبرگ شدن درخت ومنہ عصون معضلۃ **عطل** ✣ **عطل** بالفتحتین شخص
یقال ما احسن عطلہ ای شطاطہ وقامتہ وتمامہ وخوشتہ حزنا وبی پیرایہ ماندن زن (عع ک اف ۲) تعطل کذلک فہی عطل بضمتین وبسکون ۲ ایضا وعاطل ومعطال
کذلک وقد یستعمل العطل فی الخلو من الشی وان کان اصلہ فی الحلی ویقال عطل من المال والادب فہو عطل بضمتین وسکون ۲ وقوس عطل لا وتر علیہا
اعطال شتران بی رسن ومردان بی سلاح ناقۃ عطالۃ ونوق عطالات ای حسان وتعطل الرجل ای بقی بلا عمل لہ والاسم العطلۃ یعنی بی کاری تعطیل خالی گذا
بئر معطلۃ ای خالیۃ عن اہلہا وفی الحدیث عن عایشۃ رضی اللہ تعالی عنہا فی امرأۃ توفیت فقالت عطلوہا ای انزعوا حلیہا معطل زمین موات ابل معطلۃ لاراعی
لہا عطالۃ بالفتح کوہی در بنی تمیم عیطل زن واسپ وشتر دراز گردن **عطبل** ✣ **عطبول** بالضم زن تمام خلقت نیکو اندام عطابل عطابیل ج **عظل** ✣
عظال معاظلۃ تعاظل دربی مادہ سگ بر نربکید بگرفتن سگان در گشتنی وملخ جراد عاظل وعظلی بالمد دوسہ برہم نشستہ (عع ف اص ۲ وک اف ۲)
یوم العظالی بالضم یوم للعرب رکب فیہ بعضہم بعضا ویقال رکب الاثنان والثلاثۃ الدابۃ الواحدۃ تعظل گرد آمدن قوم بر چیزی عظال نوعی از تصرف در
قوافی شعر **عفل** ✣ **عفل** جای دست زدن بمیان پای گوسپند بجہت دانستن گرانی وسبکی وی عفل عفلۃ بالتحریک فرج مادہ ناقۃ عفلاء نعت منہ
عفشل ✣ **عفشلیل** مرد گران جان وزن سست گوشت گندیدہ والعفشلیل ایضا الکساء الجافی **عقل** ✣ **عقل** جامہ سرخ وخرد ودانش دزدم بالفتح
(عع ف اک ۲) یقال عقل یعقل عقلا ومعقولا ایضا وہو مصدر وقال سیبویہ ہو صفۃ لان المصدر لا یاتی علی مفعول البتۃ ویتاول المعقول فیقول کانہ عقل لہ
شی ای حبس وایدہ شدد وقال ویستغنی بہذا عن المفعول الذی یکون مصدرا عاقل عقول نعت ودیت ودیت دادن کشتہ را یقال عقلت القتیل ای
اعطیت دیتہ قال الاصمعی سمیت الدیۃ بذلک لان الابل کانت تعقل بفناء ولی المقتول ثم کثر استعمالہم بقولہم عقلت المقتول حتی سمیت الدیۃ بذلک
وان کانت تلک دراہم ودنانیر وماندن قصاص را بدیت یقال عقلت لہ دم فلان ای ترکت قصاصہ للدیۃ وازجہت کسی تاوان بذرفتن یقال عقلت
عنہ ای غرمت عنہ جنایتہ فادیتہا عنہ فہذا ہو الفرق بین عقلتہ وعقلت عنہ وعقلت لہ وفی الحدیث لا تعقل العاقلۃ عمدا ولا عبدا قال ابو حنیفۃ رحمہ اللہ ہو ان
یجنی العبد علی حر وقال ابن ابی لیلی ہو ان یجنی الحر علی عبد قال الاصمعی کلمت ابا یوسف القاضی فی ذلک بحضرۃ الرشید فلم یفرق بین عقلتہ وعقلت عنہ حتی
فہمتہ وبناہ عقول ج والضیا بکوہ بلند پناہ جستن یقال عقل الوعل عقولا ای امتنع فی الجبل العالی عاقل افت منہ ونام کوہی وعقل الظل ای قام قائم الظہیرۃ
وبستن وظیف وساق شتر بہم وذلک الحبل عقال بالکسر وجمعہ عقل بضمتین وبستن دارو شکم اعقول بالفتح داروی قابض وعاقلۃ فہو عاقلۃ عقلۃ بالضم
غلبتہ بالعقل عقلۃ بالضم بند شکلی از اشکال زل ویقال لفلان عقلۃ یعقل بہا الناس اذا صارع یعنی بند کشتی ونیز عقلۃ من السحر معقل کمجلس قلعہ جای پناہ وجا
ونام مردی وجای معقلۃ بضم القاف موضعی ودیت یقال لنا عند فلان ضمد من معقلۃ ای بقیۃ من دیۃ کانت علیہ وتاوان یقال صار دم فلان معقلۃ
علی قومہ ای غرما علیہم ومنہ قیل القوم علی معاقلہم الاولی ای علی ما کانوا یتعاقلون فی الجاہلیۃ فکذا فی الاسلام عاقلۃ الرجل خویشان کشندہ کہ دیت را میان خویشتن
قسمت کنند عقال بالضم والتشدید لنگی ستور وعقال نام اسپی عاقول جوی دریک تودہ وداد گریز اقیل الامور کارہای پوشیدہ ودرہم عقیل بالتصغیر
قبیلۃ عقیل بالفتح نام مردی عقیلۃ زن گرامی قبیلہ وشتر گرامی وگرامی از ہر چیزی ویقال الدرۃ عقیلۃ البحر عقال بالکسر صدقۃ یکسالہ یقال علی بنی
فلان عقالان ای صدقۃ سنتین عقل بالفتحتین تافتگی پای شتر اعقال بلبایہ شدن مردم وبنیم روز تعقیل بستن زانوی شتر سندو دلکہ اعتقال

بای گوسپند ودرمیان پای گرفتن بوقت دوشیدن ونیزه درمیان پای ورکاب گرفتن وبند کردن اعتقل الرجل ای حبس واعتقل لسانه ای لم یقدر
علی الکلام ویقال صارعه فاعتقله الشغزبیة وهوان یلوی رجله علی رجله تعقل بیتی بجوز آوردن تعاقل عاقلی نمودن که نباشد وعقلت المرأة شعرها مشطته عاقلة
ماشطة وقولهم ما اعقله عنک شیئا ای دع عنک الشک عقنقل ریگ توده برهم نشسته وروده سوسمار عقاقل ج **عقبل** + **عقبولة** عقبول بالضم تبخال
عقابیل ج **عکل** + **عکل** رخت برهم نهادن (ع ف اض ۲) وبازداشتن وبرزمین زدن وکوشش کردن درکاری ومردن وراندن وبستن زانوی شتر
یقال عکلت البعیر اعکله عکالا بالکسر مثل عقال وعکل علی الخبر واکل الشکل وعکل الثور اشاطها یعنی سمرقندا باهم وعکل براته احد من یعنی دریافت وعکلت المستحر ای احتج فیها الدری
عکل بالضم قبیلة ونام شهری عوکل زن کول وریگ توده بزرگ کم از عقنقل عوکلة مثله **علل** + **عل** کنیة لاعز ومرد بسیار ریزه اندام بنو العلات هم اولاد الرجل
من نسوة شتی سمیت بذلک لان الذی تزوجها علی اولی قد کان قبلها ناهل ثم عل من هذه علل بفتحتین دوباره خوردن آب یقال علل بعد نهل (ع ف اض
ک ۲) ودوباره خورانیدن لازم متعد اعلال خداوند شتران دوباره خورده شدن وباز گردانیدن شتر را سیراب ناشده ویقال انه بالغین المعجمة کانه من العطش
والاول هو المسموع وعل الضارب المضروب اذا تابع علیه الضرب وفی المثل عرض علی سوم عالة ای لم یبالغ لان العالة لا یعرض علیها الشرب عرضا یبالغ
فیه کالعرض علی الناهلة علة بالکسر بیماری علیل نعت منه اعتلال بیمار شدن وبهانه جستن برکسی وبازداشتن کسی را از کاری ویقال اعتله ای تجنی علیه وقولهم علی
علاته ای علی کل حال تعلیل سیراب کردن بعد سیرابی ومیوه چیدن مرة بعد اخری ومشغول کردن کسی را بچیزی یقال فلان یعلل نفسه بتعلة وتعلل به ای
تلهی به وتجزأ وعل الشیء فهو معلول معلل بکسر الثالث یوم من ایام العجوز علالة بالضم آنچه بوی بهانه کنند وبقیة شیر وباقی هر چیزی ویقال تعاللت الناقة
تا غایت رفتار او راندم علیة بالکسر برواره علالی ج عل ولعل کلمة یقال علک تفعل وعلی افعل ولعلی افعل وربما قالوا علنی ولعلنی واصله عل بغیر اللام الاولی
وانما زیدت توکیدا ومعناه التوقع لمرجو او مخوف وفیه طمع واشفاق وهو حرف مثل ان وان وکان ولکن ولیت الا انها تعمل عمل الفعل لشبهها به فتنصب
الاسم وترفع الخبر وبعضهم یخفض ما بعدها فیقول لعل زید قائم وعل زید قائم علعل بفتحتین استخوانی که برآید بر شکم مثل زبان وچکاوک نر وعلعل بفتحتین
یعالیل ابرهای برهم نشسته یعلول بالضم یکی وغوزهای آب **عمل** + **عمل** بفتحتین نام مردی وکار کردن (ع ک اف ۲) اعمال کار فرمودن ودرکار آوردن استعمال
بکار داشتن وکار جستن اعتمال اضطراب کردن درعمل عمل (ک ۲) مرد کار کن عمول بالفتح مثله یعملة ناقه استوار طریق معمل بفتح ۳ راه رفته ومسلوک
عامل الرمح نزدیک سنان عاملة قبیله از یمن وتعمل فلان لکذا کاری گرفت از خود تعمیل عمل دادن عمالة بالضم مزد کار کن **عمثل** + **عمیثل** بفتحتین دم کشان
ودامن فرو دانداز نده وشیر عمیثلة ناقه سترگ **عول** + **عول** عولة آواز برداشتن درگریه عویل کذلک ویقال اعول فی البکاء وفی الحدیث المعول علیه یعذب
واعولت القوس ای صوتت تعویل نازکردن برکسی وبار برکسی نهادن ویاری خواستن ویقال عولت بفلان وعلیه اذا استعنت به عول علی
ای استعن بی کانه یقول احمل علی ما شئت ویقال ماله معول ای مستعان والاسم عول بکسر او فتح ۲ عالة باران گریز عولت عالة ای بنیتها عول عیالة
عیال داری کردن ونفقه وقوت دادن (ع ف اض ۲) عال الرجل عیاله ای قاتهم وعال المیزان فهو عائل ای مائل ومنه قوله تعالی ذلک ادنی ان لا
تعولوا قال مجاهد ان لا تمیلوا ولا تجوروا وعال فی الحکم ای جار ومال وعالنی الشیء ای غلبنی وعال الامر ای اشتد وتفاقم وعیل صبری ای غلب وقولهم عیل
ما هو عائله یضرب للرجل الذی یعجب من کلامه او غیر ذلک وهو علی مذهب الدعاء وقیل فی الشعر عالت البیقورا یعنی ان السنة المجدبة اثقلت البقر بما حملت
علیه من السلع والعشر عول ایضا زیادت کردن وبرآوردن سهام فرائض وقد عالت ای ارتفعت عوال بالضم حی از عرب معول (ک اف ۲) متین
معاول ج والصیاحی ازبنی ارد وهاحیان نزاد معاول عول ایضا کلمة مثل ویب یقال عولک وعول زید وعول لزید وقد ذکر فی ویب **عهل** + **عیهل**
بالفتح ناقه تیز رو ولا یقال جمل عیهل عیهلة کذلک وربما قالوا عیهل بتشدید اللام للضرورة فی الشعر وامراة عیهل وعیهلة ایضا التی لا تستقر نزقا وریح عیهل
شدیدة عاهل پادشاه بزرگ وزنی که شوی ندارد **عیل** + **عیل** خرامان رفتن اسپ (ع ف ک ۲) فرس عیال نعت منه رجل عیال متبختر تعیل
بدخوارگی وگذاشتن اسپ در بیابان قیس بن عیلان نام مردی عیلان گفتار نر عیلة عالة درویشی عیول کذلک (ع ف ک ۲) قوله تعالی وان خفتم عیلة
یقال هو عائل وهم عیلة وترک اولاده یتامی وعیلی ای فقرا عیال الرجل زن وفرزند وهر که در نفقه ومؤنث او باشد عیل واحد العیال عیائل ج مثل
جید وجیاد وجیائد اعالة بسیار عیال شدن معیل مرد بسیار عیال معیلة مؤنث ویقال علت الضالة عیلا وعیلانا فانا عائل اذا لم تدر ای وجهة تبغیها

و مالمی الشی ای اجرنی دستہ **عبیل** صبری **اعوال** حریص شدن اعال و اعول ای حرص (صحیحہ) **عبدل** بن حنظلة المعروف بالنہاس کان شیر یفا و مرثد المحاربی و الحکم الکوفی ابنہ **عبدل** فشاعران و العبادلة من الصحابة مائتان و عشرون و اذا اطلقوا ارادوا بہ عبد اللہ بن عباس و ابن عمر و ابن الزبیر و ابن عمرو بن العاص و لیس منہم ابن مسعود کما توہم الجوہری **عبابیل** بقیہ بماسی و بقیہ دوستی **عندبیل** بند و رست دیو تارا بن تمرو و لغۃ فی العندلیب **عرول** بسیار سخت بود باشند و دوبہ مستی در رفتار عرزل دراز سخت و درشت عردل مثلہ **عرکل** دف و طبل و نام شخصی **عرہل** کار پستی سخت درشت عراکل جلاد اسپ کامل خلقت و العراہیل الجماعة المہملة و الذال لغة فی الکل **عصبالة** اختلاف و آمد و رفت کردن بعضی مردم بسوی بعضی **عسبل** کجعفر سوختنی است بجره بنی سلیم **عسطلة** سخن بی انتظام و کذا قد عسطل عاسط **عصقول** بالضم نوع سرماقیل اعاصیر یعنی گرد باد ہا **عضبیل** کجعفر سخت **عفشیل** الغاء بر دہن شفیشہ دانہ ساخت **عفنجل** کسمندل مردگران جان و بسیار یاوہ گو در ہر چیز **عفطلة** بالضم سخن چیزی بہ چیزی **عفقل** کجعفر و کالانجم **عفنکل** کجعفر مرد کول **عقرطل** کسفرجل و قد یکسر العین و القاف و الطا مادہ فیل **عکازیل** جنگال **عقبل** لقنفذ بسیار سخت و حیلة لغة فی العقل و عقلل الشی دریدہ و پارہ کرد و الضباع الحنابل التی تقطع الاکبلة و طعام **عقنقل** کجندل کفاثلہ فی ام **عنبل** **عنجل** کقنفذ شکاخ یعنی پیری گذشت او **عطبیل** بابد و عظام او ہا انہا ابن است بیدائہ **عنجول** و ابہا است خرد **عنطل** کجندل الفت **عنکل** کجندل سخت **عیذبیل** بر ناحیت بن ہمام بنی الاخرجین

فصل الغین المعجمة

غزلة بالضم غلاف سر نیزہ غلام اعزل بی نیزہ **عسیق** اعزل بدان حل عزل ای ... **عزیل** غزین بالکسر مع اللام والمنزلین آب گردد تا ک .. گرد و حوض ماندہ باشد و دالی سیل آورد کہ ہر روی زمین و خاک ماندہ باشد و خشک شدہ **غربال** **عرمیل** عزیلة مصدر سنہ و مرادان غربل کہ گفتہ برآمد **ثم غرقل** غرقلت البیضة جندہ ... **غرول** **غسول** بالضم **غزل** **غزال** بالفتح آہو برہ کہ در حرکت و رفتار آید و باشد غزلت غزالات بالکسر فیہا وانغزلت الظبیة بعارت ذات غزال مغازلة سخن گفتن با زنان و عشق بازی کردن الاسم الغزل بفتحتین و ہو مصدر ایضا (ع ک ا ف ۲) غزل کسر ریسمان رشتن و یقال فی المثل ہو اغزل من امرئ القیس و تغزل ای تکلف الغزل و تعارزوا ای تعاشقوا الغزالة آفتاب و آب بستہ بادہ غزالة الضحی اول چاشت غزل رشتن الغزال کذلک (ع ف ا ک ۲) و رشتہ بمعنی المغزول ایضا مغزل (ص ا ک ا ف ۲) دوک و فی المثل ہو اہدی من المغزل قال الفراء وصلہ الضم و انما ہو من اغزل ای فتل و ادیر و اغزلت المرأة اذا ادارت المغزل غزل الکلب (ک ۲) ای فتر و ہوان یطلب الغزال حتی اذا ادرکہ و تخاس فرفہ انصرف عنہ و لہی **غسل** **غسل** شستن (ع ف ا ک ۲) غسل بفتحتین و سکون ۲ اسم منہ غسل بالکسر شستنی چون خطمی و گل و مانند آن **غسلین** و ہو الغسل من لحوم اہل النار و دماہم **اغتسال** غسل آوردن غسول آب غسل مغتسل کذلک و جای غسل قولہ تعالی مغتسل بارد و شراب **غسل** بکسر السین و فتحہا جای مردہ شستن و غاسل ج غسلة بالضم آب وست در روی شستہ یعنی **مغسل** میل **غسول** شستہ غسل غسلة **غسیل** مثال ہمزة الذی یکثر الضراب و لا یلقح و یقال لحنظلة بن الراہب غسیل الملائکة لانہ استشہد یوم احد فغسلتہ الملائکة **غضل** اغضالت الشجرة اخذت فی اخضلال **غطل** **غیطلة** درخت انبوہ عیطل ج و آنچہ بادہ گاو و با شیر غیاطل تاریکی شب یعنی و سر آمدن تاریکی شب **غفل** **غفلة** غفول بی خبری (ع ف ا ص ۲) انغفال بیخبر و باوراشتن مانند چیزی را فی واع کردن ... اتغافل تغفل بہ قصد غافل شدن از چیزی **غفل** بالضم زمین ماندہ کہ روی اثر عمارت نباشد اغفال ای سوات دابة غفلا بی داغ رجل غفل بی تجربہ المغفلة التی فی الحدیث جانبا العنفقة **غلل** **غلة** تشنگی و آمد بہ چیزی از حبوب و نقود و جز آن غلات ج غلل آب در میان درختان غلال مع و آب کہ بہ روی زمین ... بر او کاہ ماند ... شود و پوشیدہ تشنگی و یقال غل الرجل مجہولا غل فہو مغلول ای عطشان غلیل سوزش تشنگی و کینہ و ہ خرما با سپست کوفتہ ... سرخ شب فیض مغاغلة ... کہ بضم ... غال بیشہ پست و درخت ناک و جنت سلم و طلح و گیاہی غلان بالضم ج لبعیر غلان بالفتح ... یقال نعم مغاول الشیخ ای الطلع الذی ... غلالة بالکسر پیراہنکہ در زیر جامہ و زرہ پوشند غل بالکسر کینہ و کینہ داشتن (ع ف ا ک ۲) یقال غل ... اذا کان ذا غش و حقد غل بالضم بند اغلال ج و قیل المرأة السیئة الخلق غل قمل غلول غل نہادہ و یقال بالدال و غل ای شیء من البلل و قیل غلة غل ایضا سوزش تشنگی غل بالفتح در آوردن و در آمدن یقال غلہ فانغل متعد لازم یقال غل الکتف تضمیمہ من غیر ان ہدف الالیة و یقال غل فلان الفاء و غلول بالضم خیانت کردن در غنیمت (ع ف ا ص ۲) قولہ تعالی و ما کان لنبی ان یغل و یغل ایضا قری معلوما و مجہولا فالاول ان یخون و الثانی یحمل ان یکون

بمعنی بخان ای یوخذ من غنیمة و بمعنی ان یخون ای ینسب الی الغلول قال ابو عبیدة الغلول من المغنم خاصة یقال غل من المغنم ای خان و اغل مثله و رفتن آب میان درختان تغلغل کذلک و غل البعیر اذا لم یرو و فی الحدیث لا اغلال و لا اسلال ای لا خیانة و لا سرقة و اغلت الضیاع غله کرد آب و زمین اغلال ایضاً تشنه داشتن و غلة قوم فرا رسیدن و خوار بار کشانیدن و در یافتن زمین گیاهی را که غال خوانند و تیز نگریستن یقال اغل بصره ای شدد النظر استغلال غله گرفتن و غله آوردن خواستن و بر گشتاسیدن غله داشتن **غمل + غمل** موضعی و پوست خورش داده پیچیده بجائی نهادن تا نرم شود و غمیل نعت منه غمین بالنون مثله و خرما و میوة نیم رس را خوابانیدن تا تمام رسد مغمول آنکه بروی چیزی در پوشند تا خوی کند و نبات که بر هم نشسته باشد و یکدیگر را پوشیده غملول بالضم وادی با درخت و علف و کذلک کل ما اجتمع من شجر او غمام او ظلمة حتی تسمی الرادیة غملولا **غول + غول** ناگاه گرفتن و هلاک کردن و خاک و موضعی و دوری بیابان و کشیدگی قوله تعالی لا فیها غول ای لیس فیها غائلة الصداع و ربودن ناگاه غول بالضم تم و هرچه ناگاه فرو گیرد و هلاک کند اغوال غیلان بالکسر ج و یقال غالته غول ای وقع فی مهلکة و الغضب غول الحلم لانه یغتاله و یذهب به و ارض تغتال المشی ای لا یستبین المشی فیها من بعدها و سعتها تغول گوناگون شدن و تغولت المرأة ای تلونت مغاولة شتافتن اغتیال ناگاه گشتن غیلة بالکسر اسم منه و الاصل الواو مغول بالکسر سیخ کارد که در میان عصا و تازیانه دارند و نام مردی غولان بالفتح گیاهی از شوره **غیل + غیل** بالکسر بیشه شیر لا یدخلها الا میغیول ج و جنگل و منه تغیل الشجر غیلة زن فربه و اغتال الغلام ای غلظ و سمن غیلة بالکسر الجماع مع الرضاع و فی الحدیث لقد هممت ان انهی عن الغیلة و یقال اضرت الغیلة بولد فلان اذا اتیت امه و هی ترضعه غیل بالفتح اسم ذلک اللبن و اغالت المرأة ولدها و اغیلت اذا سقته الغیل فهی مغیل و اغال فلان ولده ای غشی امه و هی ترضعه غیل ایضاً آب روان که در کشتهار و د و فی الحدیث ما سقی بالغیل ففیه العشر و ما سقی بالدلو ففیه نصف العشر دیار و سطبر گوشت غائلة بدی مغالة بالفتح کذلک مغوائل بلاها و سختیها ام غیلان میوة درخت سمر غیلان نام مردی و هو ذو الرمة بن عقبة الشاعر (ضمیمه) **غتل** المکان جای فراوان درخت شد (ع ک اف م) غتل نعت منه و نخل غتل خرما بنان پیچان **غیدل** کجندل زندگانی با فراخی و فراوانی **غدفل** کسجل مرد دراز بالا و خشن تمام خلقت کلان جثه و زندگانی فراخ و جامه کهنه غدافل ج و منه عزلی برواک من غدافلی قاله رجل سال رجلا ان یکسوه فوعده فالقی حلقانه فاتم یکسه رحمة غدفلة کسجلة مهربانی فراخ و ملاءة غدفلة چادر وسیع کبش غدافل کعلابط قچقار بسیار موی دم بعیر غدافل کذلک و غدفل ای وقع فی الاهیغین **غزحلة** کجردحلة چوب دستی **غسول** لماء آب را بر انگیخت **غشنقل** کجعفر روباه **غلنبول** کزنبور پرنده است رجل **غنثل** کجندل گم نام ام غنتل گفتار **غنجل** کقنفذ سیاه گوش غناجل ج غنجول بالضم دابه است غیر معلوم الحقیقة **غندالانی** بالضم گنده سر

فصل الفاء

فال + فال یعنی شگون افوال ج تفول فال گرفتن و فی الحدیث انه کان یحب الفال و یکره الطیرة انتقال کذلک فتال نوعی از بازی کودکان مفاتلة مصدر منه **فتل + فتیلة** پلیته فتیل رشته دانه خرما و ریم میان انگشتان فتل تافتن و سیسمانکی برگردانیدن و یقال ما زال فلان یفتل من فلان فی الذروة و الغارب ای یدور من و را خدیعته فتل بالفتحتین دوری میان آرنج و پهلوی شتر فرق افتل و قوم فتل الایدی ای بین الفتل **فجل + فجل** بالضم ترب فجلة یکی فجله مرد فتار بیران **فحل + فحل** کشن و ستارة سهیل و نام مردی و حصیر و فی الحدیث انه علیه السلام دخل علی رجل من الانصار و فی ناحیة البیت فحل من تلک الفحول فامر بناحیة منه فرش ثم صلی علیه فحول بالضم فحال فحالة بالکسر ج فحلة بالکسر مصدر منه افحال فحل بجاریت دادن و فحلت ابلی ارسلت فیها فحلا فحیل کشن با اصل نیکو از شتر یقال فحل فحیل فحال النخل بالضم و التشدید خرما بنان نر لغتی فی فحاحیل ج و قد یقال فیها فحل و فحول و لا یقال فحال الا فی النخل استفحال بزرگ شدن کار تفحل بر نحل ما نستن امرأة فحلة بالفتح ای سلیطة **فرعل + فرعل** بضمتین بچه کفتار و فی المثل اغزل من فرعل و هو من الغزل و المغاشقة **فسل + فسل** مرد ناکس فسول نعت فسلا و افسال فسال فسول ج فسالة بالفتح مصدر منه فسولة بالضم کذلک (ع بضمها) فسالة الحدید بالضم سوهان آهن مفسلة زنی که بوقت نشاط مرد گردن کشی و بهانه کند فسیل فسیلة نهال خرما ج **فسکل + فسکل** بکسرتین اسب که در میدان سپس همه آید رجل فسکل مرد کاهل ناکس و العامة تقول فسکل بالضم قال ابو الغوث خیل الحلبة عشرة اولها المجلی و هو السابق ثم المصلی ثم المسلی ثم التالی ثم العاطف ثم المرتاح ثم المؤمل ثم الحظی ثم اللطیم ثم السکیت و هو الفسکل و القاشور ایضاً **فشل + فشل** بالفتح چیزی از ساختگی سودج و مرد سست دل افتشال یج فشل بالفتحتین مصدر منه (ع ک اف م) افشل روان شدن آب فشیلة سر نیزه **فصل + فصل** یک بخش از چهار بخش سال و از سخن و جز آن فصول ج و جدا کردن میان دو چیز و جدا شدن مستعد از هم جدا شدن انفصال جدا شدن فصال

کردن کودک را انفصال کذلک مفاصلة جدائی کردن هردو شریک منفصل بکسر ص ۲ پیوند اندام و منفصل الجبل من الرملة یکون بینهما ضراض و حصا صغار و صفوناء
مفصل (ک ا ف ۲) زبان فاصلة تمامی آیت قرآن و یکی از ادوات عروض و آن دو فاصله است صغری و کبری و فی الحدیث ان من انفق نفقة فاصلة
فله من الاجر کذا تفسیره هی التی فصلت بین ایمانه و کفره فصیل دیوار درون حصار و شتر بچه از مادر جدا شده فصلان فصال ج فصیلة الرجل گروه نزدیکان
مرد یقال جاؤا بفصیلتهم ای باجمعهم عقد مفصل رشته مروارید که میان هر دو لولوی وی شبه در کشیده باشند تفصیل پیدا کردن و جدا جدا کردن و فصل فصل
ساختن کتاب و سخن را و اندام اندام کردن قصاب گوسپند را فیصل حاکم حکم که میان حق و باطل جدا کند **فضل ✤ فضل** فضیلة فزونی خلاف نقص
و نقیصة افضال نیکوئی کردن ... لعلی و رجل مفضال و امرأة مفضالة علی قومها اذا کانت ذات فضل سمحة متفضل نیکوئی کننده و فزونی جوینده
بر اقران خود و منه قوله تعالی یرید ان یتفضل علیکم و افزون آوردن از چیزی جملة بین استفضال نشله و نیکوئی جستن تفضیل برگزیدن کسی را بر کسی
و حکم کردن بفضل کسی مفاضلة بزرگ کردن افضل یقال فاضلته ففضلته ای غلبته بالفضل فضلة فضالة زیاده مانده و فضل منه شئی ف ۲ تفضل ص ۲
فضل یفضل (ک ا ف ۲) لغة فیه و اخری ایضا مرکبة من بابین و هو فضل یفضل (ک ا ص ۲) و هو شاذ لا نظیر له قال سیبویه هذا عند اصحابنا انما یجیء علی
اللغتین قال و کذلک نعم ینعم و مت تموت و کدت تکود و یقال تفضلت المرأة فی بیتها ای لبست المفضل و ذلک ثوب واحد لا کمی له کالخیعل
و نحوه و المرأة فضل بضمتین مثال جنب و کذلک الرجل و انما سقطت النون من کمی له للاضافة لان اللام کالمقحمة لا یعتد بها فی مثل هذا الموضع کقولک لا
اباک و الاصل انه لا اباک و لا عبدی لک و هو بمنزلة لا عبدیک و لا یحذف النون فی مثل هذا الا عند اللام دون سائر حروف الخفض و یقال انه لحسن الفضلة
مثل الرکبة و الجلسة **فطحل ✤ فطحل** مثال هزبر زمن الازمان لم یخلق فیه الناس فطحل بالفتح نام مردی **فعل ✤ فعل** کردن فعل (ع ع ۲ بفتحها) و
فری قوله تعالی و اوحینا الیهم فعل الخیرات بالفتح فعل بالکسر کردار اسم فیه فعال ج مثال قدح و قداح فعال بالفتح کرم و نیکوئی و مصدر ایضا مثل ذهاب و فعال
کانت منه فعلة حسنة او قبیحة افتعال بهتان و دروغ بافتن بر کسی جملة بعلی نفعال شدن کار یقال فعلته فانفعل کقولک کسرته فانکسر **فکل ✤ افکل**
لرزه و لا یبنی منه فعل یقال اخذه افکل اذا ارتعد من برد او خوف **فلل ✤ فل** رخنه روی کارد و تیغ فلول ج سیف افل نعت منه و هزیمت کردن
لشکر را (ع ف اص ۲ م) و شکستن فل مصدر منه ایضا یقال فله فانفل ای کسره فانکسر تفلل رخنه شدن و خفتن روی تیغ و نصل مفلل اذا اصاب
الحجارة فکسره و یقال جاء فل القوم ای منهزموهم یستوی فیه الواحد و الجمع یقال رجل فل و قوم فل و فلول و فلال بالکسر ایضا و یقال من فل و
امر فل بالکسر زمین خشک بی نبات و تری افلال بجنبان زمین رسیدن و بی ستور و مال ماندن فلیل فلیلة موی انبوه و دندان تشتر شتر که رخنه شده
باشد فلفل بالضم پلپل شراب مفلفل شراب زبان گز تفلفل قادمتا الضرع اذا اسودت حلمتاه یا فل بالتخفیف هو ندا محذوف من یا فلان
لا علی سبیل الترخیم و لو کان ترخیما لقالوا یا فلا و ربما قیل ذلک فی غیر النداء للضرورة **فهلل ✤ فهلل** اسم من اسماء الباطل یقال هو الضلال بن فهلل
غیر مصروف **فول ✤ فول** باقلی و نخود ایضا **فیل ✤ فیل** پیل افیال فیول فیلة (ک ا ف ۲) ج فیال پیلبان رجل فیل الرای بالکسر ای ضعیف الرای و فال
کذلک فیلوله سست رای شدن (ع ف اک ۲) تفییل ضعیف رای کردن و تضعیف رای نسبت کردن فیل (ف اک ۲ م) مشتد ضعیف رای فایل رگ ران که
نزدیک سرین (**ضمیمه**) **فنتکلین** کندخمین بلا فنجل کجعفر ذکره النحاة و فسروه بالاسم و عندی انه وهم و انما الاصح هو الفنجل لکنهم لما ذکروه اورده **تفنجل** آهستگی
بردباری پدید آید کرده آماده شد و بارچه بهتر پوشید **فدا کل** کارهای بزرگ **فرحلة** با دور نهادن و ختنای کردن فرحول بروزن فنجل و معنی فرجون یعنی انشت خار
فرزال بالکسر شنید و کار آهنگران فرزله شنیده و رجل فرزل کفنفذ مرد فرک **القرافل** کعلابط سویق بلبوت عمان **الفیرلة** من الارض زمین ...
سیلاب **قصعل** کزبرج و قنفذ کژدم یا بچه خرد کژدم و مرد ناکس **شعل** بمعنی خم است و اللام زائدة **فوفل** بالضم و الفتح درختی است بهچو درخت نارجیل ... خرما
بار جی کبیر جید للاورام الحارة الغلیظة و لالتهاب العین و سمها فوفلة **فقل** بالفتح خانه را باد دادن (ع ف اص ۲) و رفع الدرق بالمفقلة و ارض کثیرة الفقل زمین بسیار غله
و وقد افتعلت فقل بالضم ماهی است خرد بقدر انگشتی زهر او انار خوردنی **فقحالة** بیجا زد و خشم گرفتن تفحل بالضم نعت منه فقحل بالفتح قبیله است از شیبان **فنتل** کزبرج
زن لبستکا و کردن بیل **فنجل** کقنفذ سیاه گوش کجعفر مرد گران تن با نزدیک نهد و باشتها دو **فنجلة** دوری ساقها و قدمها و نوعی است از رفتار است فنجلی مشاوفة
والد الوزیر الکاتب ابی بکر بن ابی محمد **مفنشل** پراگنده کننده یقال انا مفنشلا لحیته ای مفتشا **فصل القاف** **قبل ✤ قبل** پیش ... نقیض ... معونة قبلا ...

وسکون ۲ اندام پیش تخصص دبر و وقع السهم قبل الهدف ای من مقدمه وموخره ویقال انزل فی قبل الجبل ای بسفحه وذلک فی قبل الشتاء والصیف ای
فی اوله ویقال اقبل قبلک ای اتوجه بحرک قبلة بالضم بوسه وبالکسر جهتی کرده بوی آیند در نماز ویقال ماله قبلة ولا دبرة ای لا جهة لامره ومن این قبلتک ای من
وجلست قبالته بالضم ای تجاهه یعنی روبروی او وقبال النعل بالکسر دوال پیش نعل که میان انگشتان باشد وقابلت النعل واقبلتها ای جعلت لها قبالین
واخذت الامر بقوابله ای باوائله قبالة بالکسر نام زنی (صح ک اف ۲) قابلة شب آینده وتامنات قبیل قبول مثله قبول بالضم پیش آمدن ووزیدن باد صبا (صح ف
اص ۲) ودلو را از ساقی گرفتن (صح ک اف ۲) عام قابل مقبل سال آینده ویقال قبح الله ما قبل منه وما دبر وبعضهم لا یقول فیه فعل قبول بالفتح پذیرفتن وهو مصدر شاذ
(صح ک اف ۲) وباد پیش ضد دبور قبل بالتحریک بلندی زمین که پیش آید ویقال رأیته بذلک القبل شخصا ودرآمدگی پیش سر دوپای وبیرون آمدگی پاشنه ویقال رأیت
الهلال قبلا اذا لم یر قبل ذلک والقبل ایضا اقبال السواد فی العین علی الانف یقال قبلت عینه واقبلتها انا ورجل اقبل نعت منه وشاة قبلاء التی اقبل قرناها
علی وجهها بی اندیشه واستعجالا سخن گفتن یقال تکلم فلان قبلا فاجاد وجریته قبلا اذا انشدته رجزا لم تکن اعددته ومهره که برگردن اسپ بندند بجهت چشم زخم
وبجهت افسون والقبل ایضا ان تشرب الابل الماء وهو یصب علی رؤسها وجمع قبیل وهی الفاک ویقال رأیته قبلا ای مقابلة وعیانا وقبلا ومنه قبلا (ک اف ۲)
قوله تعالی ویاتیهم العذاب قبلا قری علی القراءتین ای عیانا قبل ایضا (ک اف ۲) طاقت یقال لی قبل فلان حق ای عنده ومالی به قبل ای طاقة ولا لکما
من ذی قبل ای فیما یستقبل وعنه ای فیما استانف قبیل پذیرفتار وجماعت مردم زیاده از سه کرده چون روم وزنج وعرب قبل جمعها مع قوله تعالی وحشرنا علیهم کل شیء
قبلا ای قبیلا قبیلا وقیل عیانا قبیل آنچه پیش روی فرود آرد ریسمان تابیدن وبیرآنچه پس روی برآرد او وقت رشتن ویا کار وحریف قوم قبالة بالفتح پذیرفتاری
کردن (صح ف اص ک ۲) ونیز بالضم وبالکسر فی قبالته ای فی معرفته وبکسر القاف ایضا قبیلة قبائل وپاره های کاسه سر ایضا اقبال پیش آمدن وروی آوردن
بچیزی نقیض ادبار یقال اقبل مقبلا بفتح الباء مثال ادخل مدخلا صدق وچیزی پیش کسی داشتن یقال اقبلنا الرماح نحو القوم واقبلته الشیء ای جعلته یلی قبالته
مقابلة وکتاب برابر هم راست کردن ودر برابر شدن تقابل مثله رجل مقابل بفتح الباء ای کریم النسب من قبل ابویه اقبال برگرفتن کار را اقتبل امره ای
استانفه مقتبل الشباب جوان نو استقبال الحنیفة ای استقبلها استقبال پیش آمدن ضد استدبار شاة مقابلة گوسپند پاره گوشت بریده ونیش آویخته شده
دابره پس آویخته گردانند قتل کشتن تقتال مثله کذلک (صح ف اص ۲) مقاتل الانسان جایها که بر آن برآید مردم کشته شود ویقال قتل الرجل بین
فکیه یعنی ولسانه چیزی را قول تعالی وما قتلوه یقینا ای لم یحیطوا به علما ویقال قتله خبرا او آمیختن شراب آب قتال بالکسر کشتن کردن قتیال بالیاء کذلک مقاتلة القتل
کشتن کنندگان قتل بالکسر دشمن اقتتال جنگ ویقال هما قتلان ای مثلان اقتتال یکدیگر را کشتن تقتیل بسیار کشتن قوله تعالی وقتلوا تقتیلا شد وکثرة رجل قتیل مجرب قلب
مقتل مذلل فعله تقتیلا استقتال کشتن خواستن رجل قتیل وامراة قتیل کشته رجال ونسوة قتلی فان لم تذکر المراة قلت هذه قتیلة فلان ومررت بقتیلة لانک تسلک
به طریقة الاسم امراة قتول ای قاتلة قتال بالفتح نفس وتن ناقة ذات قتال استوار تنا ودر یقال قتله علما بدانستن زداو کما یقال صدره وراس بدو فاده ویقال قتل
الرجل فهو مقتول فان کان قتله العشق او الجن قیل اقتتل ولا یقال فی غیر الاکثر اقتتل بجاجت آمدن وبرگشتن ودر پیچیدن در رفتار یقال فیه تقتل الرجل لحاجته
ای تاتی لها وتقتلت المراة فی مشیتها اذا انثنت وتکسرت تقاتل اقتتال کشتن کردن یقال قتلوا واقتتلوا ولم یدغم لان التاء غیر لازمة ومنهم من یدغم ویقول
قتلوا یقتلون بحذف الالف من اقتتلوا ونقل حرکة التاء الی القاف ومنهم من یکسر القاف
فیها لالتقاء الساکنین فالفاعل من الاول مقتل بفتح القاف ومن الثانی مقتل بکسرها واهل مکة یقولون مقتل یتبعون الضمة الضمة **قحل** + **قحول**
بالکسر وتشدید اللام برفد باند سست مثل عتول **قحل** + **قحول** بالضم خشک شدن (صح اف ۲) قحل مرد خشک اندام بدحال قحل بالتحریک ایضا مصدر
منه (صح ک اف ۲) شیخ قحل بالکسر والسکون پیر برپوست باستخوان خشک شده اقحل یابس الجلد پیر سال خورده اقحال خشک
کردن قحال بالضم بیماری گوسپند **قدل** + **قندال** بفتح پس سر وسها قندالان ای قذلته مج قدل بالفتحتین کذلک قذل
جور کردن عدول میل کردن (صح ف اص ۲) **قذعل** + **قذعل** مثال جعل مردخوار قذعال دشوار شدن
یقال ما عنده قذعلة ای شی قذعمل + **قذعملة** الغبار ان لیست خسیس تصغیر با قذیعم وتنگی اندام قذعمل کذلک
قذفل + **قذل** قتیل سستور تنگ سطبر وظن انه معرب **قرزل** + **قرزل** بالضم نام اسپی وعروه وماپه

قرطل ✤ قرطالة تنگ بارخر قراطال ج قرعبل ✤ قرعبلانة بفتحتین جانوری قرقل ✤ قراقل پیراهن زنان قرقل بفتحتین یکی وتسمیه العامة قرقر قرمل ✤ قرمل بالفتح درخت بی خار وفی المثل ذلیل عاذ بقرملة قرمل بکسرتین شتر کره بختی قرامل شتران دوکوهانه وموی بندزنان قرزل ✤ قزل بفتحتین لنگی زشت (ع ک اف ۲) اقزل نعت منه قزلان لنکان رفتن قسطل ✤ قسطل قصطل گرد قسطال لغة فیه کانه ممدود منه مع قلة فعلال فی غیر المضاعف قسطلانیة قوس قزح و سرخی شفق قصل ✤ قصل بریدن بیت مقصل بالکسر وقصال ای قطاع قصیل ما قطع من الزرع وهو رطب قصلت الدابة علفتها القصیل قصل بالکسر ضعیف وفرومایه قصالة بالضم کفه گندم قصل فی الطعام مثل الزوان قصلة بالکسر یکی گلهٔ شتر قصمل ✤ قصملة ای قطعة مقصمل شبان سخت عصا قصعل ✤ قصعل بفتحتین ناکس مثل قرزل قطل ✤ قطل بریدن (ع ت اک ۲) مقطول وقطیل نعت منه نخلة قطیل او اقطعت من اصلها فسقطت ونام مردی جذع قطل بضمتین ای مقطوع مقطلة بالکسر آنچه لوبی سرندمقاطل ج قطیلة پاره از گلیم وجامه که خود را بوی خشک کنند قاطول موضع قطربل ✤ قطربل بضمتین وتشدید الباء موضعی بعراق قعل ✤ قعال بالضم کل انگور یقال اقعل الکرم کل کرد زر قاعلة کوه باشد قواعل ج قعولة نوعی از رفتار قعثل ✤ قعثلة مثله مقعثل تیری که نیکو نتراشیده باشند قفل ✤ قفل بالضم م قفل بالفتح آنچه خشک شود از درخت قفیل مثله وگیاهی وتازیانه ودرهم قفلة درم باسنگ قفول از سفر باز گشتن (ع ف اض ۲) قافلة گروه از سفر باز گردیده قفول ایضا خشک شدن (ع ف اک ۲) خیل قوافل اسپان باریک شده اقفال خشک کردن وبازداشتن لشکر را از رفتن وقفل کردن در را تقفیل مثله مقفل الیدین بخیل قیفال بالکسر رگ سروی معرب قفعل ✤ اقفعلال پراگرفتن دست قفشل ✤ قفشلیل کفلیز معرب قفل ✤ قوافل بالفتح قوی از خرزج قلل ✤ قلیل اندک قلل ج مثال سرر وسرد وقوم قلیلون وقلیل ایضا قوله تعالی واذکروا اذ انتم قلیل قلة کمی وکم شدن (ع ض اک ۲) اقلال کم کردن وبی چیز ودرویش شدن وبرداشتن تقلیل کم کردن وکم نمودن قل بالضم کمی یقال الحمد لله علی القل والکثر بالضم والکسر جمیعا و یقال ماله قل ولا کثر نیست اورا کم وبیش وفی الحدیث الربا وان کثر فهو الی قل ویقال الحمول هو قل بن قل وقولهم لم یترک قلیلا ولا کثیرا قال ابوعبیدة فانهم یبیدون بالاودون تحقو لهم القراآن والعمران قلة بالضم سرکوه وبالای هر چیزی وقبا سر مردم قلل بفتح اللام ج وخنور بزرگ قل بالکسر یقال اخذه قل ای رعدة استقلال کم شمردن وبلند برآمدن وکوچ کردن ودرخت برگرفتن قلال بالضم اندک رجل قلقل وفرس قلقل بفتحتین سبک قلقلانی مرغی چون فاخته قلقلان گیاهی قلقل بکسرتین گیاهی که تخم سیاه دارد قلقلة بانگ کردن وجنبانیدن قلقال بالکسر مصدر وبالفتح اسم یعنی جنبش مثال لزال وزلزال تقلقل اضطراب کردن قمل ✤ قمل سپش قملة یکی قمل بفتحتین باسپش شدن وشکم کلان شدن (ع ک اف ۲) قملی مرد حقیر قمل بالضم والتشدید کنه واما قملة الزرع فدویبة اخری تطیر کالجراد ویقال اقمل العرفج والرمث اذا بدا ورقه صغارا اولا ما یتفطر قمشل ✤ قمشل زشت رفتار قنبل ✤ قنبلة گله اسپ از سی تا چهل وگروه مردم قنابل ج قندل ✤ قندل کلان سر قال ابوعمرو هو قندل وعندل کلان سر ودراز سر قندیل بالکسر م قنفل ✤ قنفل پیمانه بزرگ ونام تاج کسری قول ✤ قول قوله مقال مقالة گفتن (ع ف اض ۲) ویقال کثیر القیل والقال وهما اسمان فیهما وقری قوله تعالی ذلک عیسی بن مریم قال الحق الذی فیه یمترون وکذلک قال القال کثرت قالته للناس رجل قول وقوم قول بالضم وتسکینه مثال صبر وصبر رجل مقول ومقوال بالکسر فیهما وتولد وقوال ومقوالة ای زبان آور بسیار سخن مقول (ک اف ۲) ایضا زبان و مقیر بلغت اهل یمن مقاول ج قیل بالفتح ملک حمیر قیلة ملکه واصله قیل بالتشدید کانه الذی له قول ینفذ وجمع اقیال واقوال قول بالضم جمع قائل مثال راکع ورکع قال چوب که بدو قله زنند اقوال التقول بر کسی سخنی دعوی کردن یقال قولتنی مالم اقل واقولتنی ای ادعیته علی وتقول علیه ای کذب علیه واقتال علیه ای تحکم مقاولة تقاول باکسی قول کردن وگفت وشنید کردن والعرب تجری تقول وحدها فی الاستفهام مجری تظن فی العمل کقولهم متی تقول الدار تجمعنا وعلام تقول الرمح یثقل ساعدی ای متی تظن وعلام تظن فتنصب الدار والرمح کما ینصب بالظن وبنو سلیم یجرون متصرف قلت فی غیر الاستفهام ایضا مجری الظن فیعدونه الی مفعولین فعلی مذهبهم یجوز فتح ان بعد القول قهل ✤ تقهل زنده ودرپیات شدن وگله کردن حاجت رجل متقهل ژنده پوست سر آشخوان خشک شده وبدحال مثل متشعل قهل نشسته سپاس نعمت وناکوئی (ع بفتحهام) اقهال بناباییست مشغول شدن نفس خود را آلودن انقهال ضعیف شدن وافتادن قیل ✤ قائلة میان روزی قیلولة نیم روزان خفتن قیل مقیل کذلک وهو شاذ (ع ک ۲) فهو قائل وقوم قیل مثل صاحب وصحب وقیل بالضم والتشدید ایضا قیل ایضا نام مردی ومهتر بلغت یمن واقیال الیمن ملوکها دنیم ودر شراب خوردن تقیل مثله تقیل معه بیته یقال قیلة فتقیل ای سقاه نصف النهار فشرب

قبیلہ با وراد سی و خزرج اقالہ برانداختن بیع یقال اقلتہ البیع وقلتہ وہی لغۃ قلیلۃ و درگذاشتن گناہ ولم یأت ہذا المعنی فی الصحاح والمجمل والدیوان
وذکرہ الزوزنی فی المصادر استقالۃ اقالہ خواستن یقال استقلتہ البیع فاقالنی ایاہ وتقیل فلان اباہ ای اشبہہ قیال بالکسر نام کوہی بلند و رباویہ ضمیمہ
قبعلۃ وقبعلہ باہم نزدیک شدن پیش پایہا با دوری ہر دو پشتالنگ و یا رفتاری است سست یا رفتاری کہ گویا خاک را بپا جویان می رود مقشعل
کمقشعر تیری کہ درست تراشیدہ نشدہ باشد او ہو تصحیف مفتعل قحزلہ زد و انداخت آنرا قحزلۃ چوب دستی قندویل کلان سر قندعل کجر وحل مرد کول
قدامل کعلابط فراخ قرلی کزمکی پرندہ ایست ہوشیار لا یری الا فرقا علی وجہ الماء علی جانب یہوی باحدی عینیہ الی قعر الماء طمعا ویرفع الاخری فی الہوا
حذرا ومنہ المثل احزم من قرلی او احذر ان رای خیرا تدلی وان رای شرا تولی قرثل کجعفر مرد خوار النسک قرثلۃ مونث منہ قرزحلۃ کجروحلۃ زن پستک واز
مہرہای کودکان والاغران و خشبۃ طولہا ذراع نحو العصا قرنفل وقرنفول منجک وآن بار درختی است بسا بین ہند افضل الافاویۃ الحارۃ واذکا ہا ومنہ
زہرویسمی الذکر ومنہ ثمر ویسمی الانثی و زہرہ اذکی کلاہما لطیف غواص مضعف المقلب والدماغ مقو لہما نافع للخفقان والبصر والغشاوۃ والنکہۃ ہاضوم
وطعام مقرفل ومقرنف مطیب بہ قرحلۃ بالفتح کمان مقرعل کمقشعر آنکہ بلندی غیر مطمئن باشد و شتاب از ہر چیز قرزل کجعفر مرد کوتاہ بد چہرہ قزمیلۃ
نرہ قسطبیلۃ بالضم فرہ لغۃ فی القسطبینۃ قسمل کزبرج شیر بچہ و قبیلہ ایست از ازد قسمیل بالکسر پدر قبیلہ قسایلۃ و قسامیل چند گروہ است از اعراب و قسملۃ لقب عائذ بن
عمرو وہو اخو جذیمۃ الابرش لقب بجالہ قصبل الطعام ہمگی آنرا خورد قصدال بالفتح موضعی است کہ از انجا عنبر آورند قصفل الطعام ہمگی آنرا خورد قصبلۃ مثلہ قعبل کجعفر
و زبرج فطر و نوعی است از سمارو غ و بنائی است دیگر سپید رنگ و کانسۃ کہ در ان شیر نہند قعبول بالضم مثلہ قعیاو نام مردی است و برکندہ شدہ و رشت و رحل
مقعبل القدمین مرد لسیار رو درگذارندہ پاہا و قعبلہ بر وزن و معنی قبعلۃ قعطلہ انداخت آنرا و قرض خواہ خود را الطلب قرض تنگ ساخت و قعطل فی الکلام اکثر منہ
و حواس بن القعطل شاعر اسمہ ثابت ولقب بالقعطل یقول رجل من بنی زید بن ثمامۃ شعر نفسل بنی الامانی خالیا + وقعطل حتی قد سمیت مکانیا + قفشلہ بزودی
تمام ببردن چیزی قفرحل کسفرجل نام شخصی قفصل بالضم اسد قفطلہ من بین یدی ربود آن چیز را از روبروی من قمعل کقنفذ کانسۃ بزرگ
قمعول مثلہ یا کانسۂ خرد و یک تنگ گردن و پرندۂ خرد کوتاہ گردن و کوچک نول و بچلہ و تفتیح عمینہ و فی راسہ قماعیل یعنی بر سر آن کرہ ہاست قمعولۃ یکی قمعال
بالکسر مہتر گروہ و سردار شبانان و قد قمعل یعنی مہتری شبانان کرد قمعالہ سر نرۂ کلان تر قماعیل غنچہای ناشگفتہ یقال قمعل النبت ای خرجت براعیمہ قمنل کزبرج گردن
سیل وزن کوتاہ قد قمقشلۃ بریدن خاک وقت رفتار تقشلۃ مثلہ قنجل کقنفذ بندہ قنحل کقنفذ بندہ یا بندۂ بد قندفیل دو فرک یا ناقۂ سطبر سر معرب کندہ پیل
تشبیہ لہا بالفیل قندعل کجروحل مرد کول قندغل مثلہ قنصل کقنفذ کوتاہ قنعدل کسفرجل مرد گول قنغلۃ رفتار باگرانی و قنفذ نام شخصی و نیز بادہ و فرک
قہبلۃ گور خر و رشت و نوعی است از رفتار قہبل چہرہ یقال حیا اللہ قہبلک و قہبلہ قال لہ ذلک ای حیاہ بتحیۃ حسنۃ **فصل الکاف** + کال + کوال
بوزن فعلل کوتاہ اکویلال مصدر منہ مکوئل نعت منہ کبل + کبل بند سطبر کبلت الاسیر و کبلتہ ای قیدتہ فہو مکبول و مکبل (ع ع ف اک ۲م) و درنو شتن البیب و
فرو کبل بفتحتین پوستین کوتاہ مکابلہ باز داشتن و تاخیر کردن در خریدن خانۂ ہمسایہ تا چون دیگر خواہد بخرد او بشفعہ طلب کند و قد کرہ ذلک ویقال کبلتک دینک
ای اخرتہ کتل + کتلۃ بالضم پارہ سخت از صمغ و جز آن مکتل بالکسر زنبیل پانزدہ صاع کتل کوتاہ کتیلۃ نخلہ کہ دست بوی نرسد تکتل نوعی از رفتار کنتال
کوتاہ بزیادۃ النون کثل + کوثل بن کشتی و بتشدید اللام ایضا کحل + کحل سال قحط وہی معرفۃ لا یدخلہا الالف واللام تتصرف ولا یقال کحلتہم السنون ای اصابتہم
(ع ع ف ہام) و آسمان و یقال صرحت کحل اذا لم یکن فی السماء غیم وفی المثل بارت عرار بکحل کحل بالضم سرمہ و مال بسیار الکحل رگ میانگی دست کہ آنرا رگ ہفت اندام
گویند و لا یقال عرق الاکحل و مرد سرمہ کون چشم کحل بفتحتین مصدر منہ (ع ع ک اف ۳م) و یقال (ع ۲م) لیس التکحل فی العینین کالکحل عین کحیل و امراۃ کحلاء
کحل کحال بالکسر فیہا سرمہ کش مکحول نام مردی مکحلہ بفتحتین سرمہ دان کحلان دو استخوان بازوی اسپ و تکحل الرجل ای اخذ کحلۃ تکحل ایضا سرمہ
در کشیدن (ع ع ف ہام) تکحل التحال کذلک کحیل مصغر الفظ کہ در شتر مالند کربل + کربلۃ سستی پای یقال ہو یمشی مکربلا کانہ یمشی فی الطین و
و پاک کردن گندم کربال بالکسر معرفہ کہ بدان پنبہ و پشم زنند کربلا مقتل حسین بن علی رضی اللہ تعالی عنہما کسل + کسل بفتحتین کاہلی
(ع ع ک اف ۴م) کسلان نعت منہ کسالی بالضم والفتح ج و ان شئت کسرت اللام مثل صحاری امراۃ مکسال بالکسر لا تکاد تبرح مجلسہا وہو
مدح لہا مثل نؤوم الضحی اکسل الرجل فی الجماع اذا خالط اہلہ ولم ینزل و اکسل الفحل ایضا کفل + کفل بالکسر بہرہ و نیم چند چیزی قولہ تعالی

بو تکلم کفلین من رحمته و آنکه بر ستور نتواند قرار گرفتن اکفال ج و گلیم که گرد کوهان شتر در پیچند تا بر نشینند و الکفل نام پیغمبری علیه السلام کفیل پذرفتار کفالة
بالفتح پذرفتاری ازعع ف اض سم یقال کفلت عنه بالمال لغریمه و کفلت بنفسه کفل پیوسته رو بودن و اشتن تکفیل پذرفتاری دادن یقال کفلته المال
والکفالة ایضا ای ضمنته ایاه فکفل ہو به کفلا و کفولا و تکفل قوله تعالی فقال اکفلنیها و عزنی فی الخطاب یعنی گفت بهره من کن آن را و غلبه کرد مرا سخن ہم باروی
کافل پذیرنده و تعهد کسی و کجری قوله تعالی و کفلها زکریا مخففا و بکسر الفاء ایضا کفل بفتحتین سرین و یقال اکفلت بکذا اذا ولیته کفلک کنفلیة ترتیش
بزرگ کلل ۞ کل بالفتح عیال مرد گرانی قوله تعالی و ہو کل علی مولیه کلول ج ویتیم و آنکه او را نه پدر باشد و نه فرزند کلالة مصدر منه و پسران عم
دور تر و العرب تقول ہو ابن عمی کلالة و ابن عم الکلالة اذا لم یکن لحا و کان رجلا من العشیرة کلال کلالة مانده شدن کل ایضا کلة بالکسر کلالة کلول
کند شدن شمشیر و زبان و چشم ازعع ف اک سم کلیل نعت منه کلة بالکسر ایضا پرده تنک و پشته خانه کل بالضم ہمه لفظه واحد و معناه جمع یقال کل
حضر و حضروا علی اللفظ و المعنی و کل و بعض معرفتان بلا الف و لام و فیهما معنی الاضافة اضفت او لم تضفت اکلیل بکسرتین تاج مرصع و یکی از منازل
قمر و ابر اکلیل الملک گیاهی از دارو ہا کلکل بفتحتین کلکال سینه رجل کلکل و کلاکل مرد کوتاه درشت سخت گوشت اکلال مانده کردن و خداوند شتران
مانده شدن و صاحب عیال و خویشان محتاج شدن سحاب مکلل ای ملمع بالبرق و اکتل الغمام بالبرق ای لمع تکلیل تاج پوشانیدن روضة مکللة مرغزار
باگلهای شگفته رجل مکلل مرد کوشا و جد کننده در کار و یقال حمل فکلل ای مضی قدما لم یحجم و قد یکون کلل ایضا بمعنی جبن یقال حمل فما کلل ای ما جبن کانه
من الاضداد انکلال تبسم کردن یقال کشر و افتر و انکل بمعنی ای تبدو منه الاسنان و بر روشنائی برق نمودن تاریکی ابر کمل ۞ کمال بالفتح تمام
و تمام شدن کمل بالفتح و الضم و الکسر و ہو تکامل ای تم اکمال تکمیل تمام گردانیدن کامل تمام و نام اسپی و ہم کمته و یقال اعطه ہذا المال کملا ای
کلا استکمال تمام کردن خواستن کملول بالضم بیابان و گیاهی که آن را بر غست خوانند کهل ۞ کهل مرد میانه سال کهلة مونث و فی الحدیث ہل فی اہلک
من کاہل قال ابو عبیده من کاہل ای من اسن و صار کهلا کاہل میان دو کتف ستور و فی الحدیث تمیم کاہل مضر و علیها المحمل و پدر قبیله از اسد
اکتهال دو موی شدن و تمام رسیدن نبات یقال اکتهل النبات ای تم طوله و ظهر نوره کنهل بکسرتین تام جائی یا آبی کهبل ۞ کنهبل بفتحات
و بضم با نیز ایضا نوعی از درخت نون زائده کول ۞ کولان بالفتح بردی و علف تکول گرد آمدن کیل ۞ کیل پیمانه و پیمودن ازعع ف اک سم
مکال مکیل بالفتح کذلک و ہو شاذ لان المصدر من ہذا الباب مفعل بفتح العین مکیال بالکسر پیمانه و الاسم کیلة و یقال انه لحسن الکیلة مثل الجلسة و الرکبة
و فی المثل احشفا و سوء کیلة ای اتجمع ان تعطنی حشفا و آن تسیء لی الکیل و کلته بمعنی کلت له منه قوله تعالی و اذا کالوہم او وزنوہم و اکتلت علیه
ای اخذت منه یقال کال المعطی و اکتال الآخذ مکیل مکیول مثل مخیط و مخیوط بالنقص و التمام پیموده و یقال کیل الطعام و کیل الطعام و یقال کول
ایضا و بوع و عطو و الصید و استوق بالقلب الیاء واوا حین ضم ما قبلها لان الیاء الساکنة لاتکون بعد ضمة مکایلة تکایل بیکدیگر پیمودن فهو
مکایل و متکایل بلا ہمز کال الزند ای لم یخرج نارا کیول بالفتح و التشدید آخر صف فی الحرب و فی الحدیث ان رجلا اتی رسول الله علیه السلام و ہو یقاتل
العدو فسأله سیفا یقاتل به فقال له فعلک ان اعطیتک تقوم فی الکیول فقال لا فاعطاه سیفا و یقال تکیل الرجل ای قام فی الکیول و الاصل تکیل
و ہو مقلوب ضمیمه ۞ کبرتل کسفرجل خرد و ک ترد بچه کوه کرد انک باکوه کرد انک کبوتل کسمول ملخ عن ابن خالویه رضی الله عنه کشتلة کلان شدن شکم
کلدل کعظم تیره و کندلی و پیدرستی است که آب دریا ردید کدل کصفرق کوہی است در میان تخرمین برابر قریه و ہم کدل کنزیرج آبی است میان دو کوه طی
و قلعه است بکناره دریای شام و ہی است بفلسطین کسطل ۞ کسطال غبار لغة فی القاف کسملة نزدیک گام رفتار کردن کوشلة ۞ کوشالة نره کلان
کفص بالفتح دور کردن ازعع ف اض سم کعل بالفتح سرگین ہر حیوان و تنگ آید و چرکی که بگنجانهای تخجار چسپیده باشد و مرد کوتاه سیاه جرده کعل کصرد
مثله و شبان بید و خرمای چسپیده و تو نکر زشت و تکعل مشتد التراقه مکعل کحدث سخت غلیظ و آنکه سرین خود را بجنباند کعطالة سخت دویدن بیاره
رفتن ضد کعطل بیده بیت خود خمیازه کرد و باز یزد و منه اسد کعطل و تکعطل کمعظل لغة فی کعطل فی جمیع معانیه کمتل کجعفر و علابط بسیار سخت و
ناقة مکتلة الخلق مشتد اخلقه مجتمعه کمیثل بفتحتین کوتاه کنهل بارچهای خود را فراہم آورد و پیرای مفرست آن را و کمهل علیه ای منعنا حقنا و
کمهل الحدیث ای اخفاه و عماه و کمهل المال جمعه و الکمهل منقبض شد و نشست و از ہم باز ترنجیده شد و تکمهل فراہم آمد و المکمهل

کنز عفر بینه نافلحیده کهنبل کقنفذ و علابط سخت و درشت کنابل بالضم موضعی کنتال کجرحل کوتاه کت ار لی و بمد بنا تی است که با آب و ریار روید و یعرف بالشورة
قشرة الایدع بدیع به و صمغه جید للبارت رجل کنفلیل اللحیة مرد انبوه ریش و سخته کنفلیلة ریش انبوه کنهدل کسفرجل ذوحک سطبر و بسیار سخت کهبل
کوتاه و درختهای بزرگ کنهبل مثله کهدل کجحفرزن جوان فربه و پیرزال من الاضداد و تننده و دختر نوجوان و نام شخصی و شاعری کهل گران جان ناگوار و اخذ
الامر مکهلا یعنی بهگی ان کار را گرفت **فصل اللام** + لعل + لعل بکر و هی کلمة شک و اصلها عل واللام زایدة لعلی افعل و لعلنی افعل لیل + لیل
شب و هو واحد بمعنی جمع و واحدها لیلة مثل تمرة و تمر و قد جمع علی لیال فزادوا فیها الیاء علی غیر قیاس کاهل و اهال و یقال کان فی الاصل لیلاة فحذفت
لان تصغیرها لییلیة لیل الیل و لیلة لیلاء و لیل لائل شب تاریک ملایلة شب مزدور کردن مثل میاومة من الیوم لیلی نام زنی لیالی ج لیل ایضا و لد
الکروان والنهار و لد الحباری و ما طائران تصیمه لثلثة بالفتح موضعی است لمبال بالفتح سره و بضم و تلمل لقمة تلمظ لولا استحی و گزنده و لال جد و الد احمد
بن علی بن احمد نقدیه و معناه بالفارسیة لنگ و السعدی و المازنی و التفاری **فصل المیم** + مثل + مثل بالکسر مانند یقال هذا امثله و مثله
بفتحتین و العرب تقول هو مثیل هذا بالتصغیر و هم امیثالهم یریدون ان المشبه به حقیر کما ان هذا حقیر مثل بفتحتین داستان امثال ج و صفت مثال بالکسر مانند و کالبد
دستبند مثل بضمتین و سکون هم ج مثال و ایضا فرمان امثلة امثل ج تمثیل نگاشتن پیکر نگاشته مانند پیکری تمثال بالکسر پیکر نگاشته تماثیل ج مثول بالضم
سجده است پیش ایستادن و برزمین چسپیدن و هو من الاضداد و ماثلة چراغ پایه ماثل سوم مثل گوش و بینی بریدن لرعع ف اض ۲م والاسم المثلة بالضم
و مانند شدن بچیزی صلتها بالباء مثلة لرض ۲م عقوبت مثلات ج امثال مثله کردن کشته را و قصاص کردن و یقال للحاکم امثلنی و اقصنی و اقدنی
و فلان امثل القوم ای ادناهم الی الخیر و هم اماثل القوم ای خیارهم مثلی تانیث الامثل مثالة بالفتح گرامی و افزون شدن لرعع لصفهام تماثل از بیماری
به شدن و هو الیوم امثل نعت منه تمثل بهذا البیت و تمثل هذا البیت بمعنی امتثال فرمان برداری نمودن مجل + مجل آبله افتادن و شوخ بستن و
از کار لرعع ف اض ۲م و یقال ایضا مجلت یده بالکسر مجلا امجال متعد منه و جارت الابل کانها المجل ای ممتلئة کامتلاء المجل محل + محل خشک
سالی و تنگی یقال بلد ماحل و زمان ماحل و ارض محل و ارض امحول کما قالوا ابلد سبسب و سباسب یریدون بالواحد الجمع امحال خشک شدن شهر فهو ماحل
و لا یقال محل و ربما جاء فی الشعر و بقحط رسیدن مردم محل ایضا مکر و بدی یقال محل به الی السلطان ای سعی به فهو ماحل و محول و فی الدعاء و لا تجعله
ماحلا مصدقا مماحلة مماکرة تمحل مکر نمودن متماحل دراز سبسب متماحل بیابان دراز بی پایان و فی الحدیث امور متماحلة ای فتن یطول امرها محال محالة
چرخ دلو بزرگ محالة ایضا فقارة محل شیر بره گرو اینده مدل + مدل بالکسر مرد خرد اندام کم گوشت و بالذال المعجمة کذلک تمدل دستار بر سر و مندیل
برتن و پیچیدن لغة فی تندل مذل + مذل بکسر ۲ و مهنده و آنکه خود را باز نتواند داشت مذل بفتحتین ستوه آمدن از نگاهداشت سری و خواب
شدن پای لرعع ک اف ۲م و یقال ایضا مذلت بسری امذل بالضم مذلا ای قلقت و ضجرت حتی افشیته والامذلال الاسترخاء والفتور و المذل مثله
نذیل بیماری که آرام نیابد و ضعیف مرجل + مرجل بالضم نوعی از جامهای منقش قال سیبویه مراجل میمها من نفس الکلمة و هی ثیاب الوشی مرطل
و یقال مرطله بالطین ای لطخه مسل + مسل بفتحتین آبراه ای مسیل مصل + مصل ترف مصلة آب کدار است یعنی سوز مه بیرون تراید و آنچه از زخم
و جراحت بزهد یقال مصل الجرح ای سال منه شیء یسیر و مصلت استه اذا قطرت قلیلا عطاء ماصل ای قلیل امصال تباه کردن و به ناپایست خرج کردن مال
و بچه افگندن زن که هنوز مضغه باشد و دوشیدن شبان گوسپند را شاة ممصل و ممصال و هی التی یصیر لبنها ماء انکلا فی العلبة قبل تحقین مطل + مطل
دراز کشیدن آهن را لرعع ف اض ۲م ممطول ای ممدود و دیر داشتن وام را یقال مطله و ماطله بحقه معل + معل ربودن و شتاب رفتن و معلنی عن
حاجتی و امعلنی ای اعجلنی خصی کردن خر را حمار معول و شتاب کردن در کار و بریدن و تباه کردن یقال لا تمعلوا ارکابکم ای لا تقطعوا العضها من بعض
مغل + مغل بفتحتین درد شکم ستور از علفت باخاک خوردن لرعع ک اف ۲م یقال به مغلة شدیدة امغال خداوند ستور با درد شکم شدن و
و غمازی کردن یقال امغل بفلان مغلت مکسالی دو بار زاد ج دهها اسغلت نجم فلان و هی غنم مغال بالکسر ممغل زنی که بچه از شیر باز نکرده و به بگیری
آبستن شده و هر سال بزاید مغل بد گفتن کسی را پیش کسی لرعع لفتحهما) یقال انه لصاحب مغالة بالفتح مقل + مقل بالضم نوعی از دارو و بامقلته و درون چشم
مقل با ... نگریستن لرعع ف اض ۲م یقال مقلته ای نظرت الیه بمقلتی و فرو بردن با آب و جز آن و فی الحدیث اذا وقع الذباب فی طعام احدکم فامقلوه ثم

انقلوه فان فی احد جناحیه سما وفی الاخر شفاء وانه یقدم السم ویوخر الشفاء مقله سنگی که بدان آب بخش کنند تا قل یکدیگر آب فرو برون **مکل** + مکلة بالفتح
والضم آب که در تک چاه اندک اندک گرد آید مکلت البئر ای قل ماؤها واجتمع فی وسطها ویقال اعطنی مکلة رکیتکم ای جمة رکیتک والبئر مکول والجمع مکل **ملل**
ملة ملالة ملل بستوه آمدن از ع ک اف ۲ م یقال مللته ومللت منه استملال کذلک یقال رجل مال مل ملول ملولة وذو ملة وامرأة ملولة کلها نعت منه
املال بستوه آوردن یقال امله وامل علیه ای اسامه ویقال اول فا مل وامل علیه بمعنی املی علیه ایضا یقال امللت علیه الکتاب واملیته بمعنی وملت
الثوب بالفتح اذا خطته الخیاطة الاولی قبل الکف ملة خاکستر وریگ گرم ملت الخبزة ملا کو باج کردم امتلال کذلک ملیل مملول کو باج یقال
اطعمنا خبز ملة وخبزا ملیلا ولا تقل اطعمنا ملة قال ابو عبیدة الملة الحفرة نفسها ملیلة حرارة یجدها الرجل وهی حمی فی العظم یقال به ملیلة وملال بالضم
وهو یتململ علی فراشه وتملیل اذا لم یستقر من الوجع کانه علی ملة ملل بفتحتین نام جای طریق مل کشاده ومسلوک ومل فلان مل اذا مر اسریعا امتلال
کذلک ملة بالکسر کیش وشریعت ملول بضمتین بیل سره **مول** + **مال** خواسته اموال ج مویل تصغیره والعامة تقول مویل بالتشدید رجل مال
ای کثیر المال مول مول بالضم با مال شدن تمول مثله از ع ف اض ۲ وع ک اف ۲ م مثل خاف یخاف تمویل مال دار گردانیدن مول بالضم عنکبوت
موله یکی **مهل** + مهل بفتحتین آهستگی ونرمان امهال تمهیل زمان دادن مهلة بالضم اسم فیه استمهال مهلت خواستن تمهل درنگ کردن امهلال
معتدل وراست ایستادن وآرامیدن وسستی وقولهم مهلا یا رجل ویا رجلان ویا رجال ویا امرأة سواء ای امهل فاذا قیل لک مهلا قلت
لا مهل والله ولا تقل لا مهلا والله وتقول ما مهل والله بمغنیة عنک شیئا مهل بالضم مس که اخته قوله تعالی بماء کالمهل ودردی زیت وریم و
زرد آب وفی حدیث ابی بکر رضی الله تعالی عنه ادفنونی فی ثوبی هذین فانما هما للمهل والتراب **میل** + میل میلان ممیل ممال مثل معیب
معاب فی الاسم والمصدر خمیدن وازراه خمیدن صلة بعن وجور کردن صلة بعلی امالة خم دادن میل بفتحتین کژی وخم در خلقت یقال رجل
امیل العاتق وفی عنقه میل امیل ایضا آنکه شمشیر نباشد بادی وآنکه بر زین راست نتواند نشست میلاء ریگ توده بزرگ ودرخت بسیار شاخ تمایل بهم
بیچاپی رفتن استمالة بسوی خود جنبانیدن کسی را بسخن خوش ونیکوئی تمییل متردد بودن میان دو چیز میل بالکسر منتهای درازی بصر از زمین وچوب سر مکحلة
وآهن جراح وکحال وسه یک فرسنگ وقلم تخته خاک **ضمیمه** موولة ومالة فربه وفربه شدن مرد از ع بفتحهما از ک اف ۲ مال بالفتح کلکت
نعت منه مالة مؤنث منه وجاء امر بامال له بالا ومامال بالذی ای لم ینتبه له ولم یشعر به ماله بابع وآسیا میال ج متمله جنبانید وحرکت داد وآنرا از ع ف اص
ماخل گریزنده ماخ مثله **هرولة** کار خود را استوار کردن **اهزال** السحاب ابر بشید انزال الثلج برف گداخت قلب از **مشل** کم دوشیدن مشل
کنبرنبزی دوشنده تمشیل کم شیر فرود آوردن شتر ماده یا پراگنده شدن شیر آن یقال مشلت الناقة وامتشل السیف شمشیر را برکشید مشلة مثله موصول
بالضم دهی است منها غانم بن حسین الفقیه ابو الغنائم الموصلی او منسوب الی موصلی وهو کتاب للنصاری وجده کان نصرانیا مشول کم شدن گوشت ونحن
باشلة ران کم گوشت ورجل ممشول الفخذ **امصعل** بروزن ومعنی اصحل **میکائیل** ومیکائین بکسرهما نام فرشته است معروف عم حمار **مصل** بالضم خرد رشت
فصل النون + **نال** + نالان نوعی از رفتار که گوئی بر تثبت بار دارد ورجل نول وضبع نول نعت منه **نبل** + نبل تیرها مؤنثه ولا واحد لها من
لفظها وقیل هو واحد وجمعها نبال وابنال نبال تیردار وباخفتان نابل مثل لابن وتامر نابل ایضا تیرگر وکان حقه ان یکون بالتشدید مثل حجاب وقواس نبالة
مصدره وایضا زیرک درکار وانبل القوم اعلم بالنبل ویقال النبل نبله الا باخرة ای ما انتبه له وما بالی به وفیها اربع لغات یقال ما انتبل نبله
ونباله ونبالة ونبالة نبلة بالضم عطیه نبل ج نبل آگاهی وفضل نبالة مصدر منه از ع بضمهما نبیل نعت منه نبل بفتحتین ج مثل کریم وکرم وایضا کبار القوم
وصغارهم وهو من الاضداد نبیلة شگرف ومردار نبل از ض اف ۲ سنگ استنجا وفی الحدیث اتقوا الملاعن واعدوا النبل والمحدثون یقولون بالتحریک
مناضلة نبرد کردن به تیر انداختن یقال نابلته فنبلته ای کنت اجود منه نبلا ویکون ذلک فی النبل ایضا نبل بالفتح تیر انداختن وغالب آمدن به تیراندازی
وفضل مصلحت شتر قیام نمودن وبراندن سخت ستور را از ع ف اص ۲ استنبال تیر خواستن انبال تیر دادن تنبیل دادن یقال نبلنی حجارة الاستنجاء ای
اعطنی وتنبلت فلانا ابطاعمی ای ناوله شیئا بعد شیء تنبل تیر وسنگ نمودن وتیر با خود داشتن وفضل نمودن از خود ومردن شتر ومردم وجز آن تنبال بالکسر
کوتاه **نتل** + نتل کشیدن به جنایتگی ودبفته هر مرغ که دروی آب برکنند ودر بیابان دفن کنند نتل بالتحریک مثله استنتال پیش از همه شدن یقال

وتنشّل من الصدقة ای تقدیم اصحابه وآبادگی کردن کار را صلته باللام تناشل انبوه شدن جامعناشل بالفتح التاء نام مردی از عرب نشل + نشطه نره فراخ نشل الطویة
ایشال نغل در عره ای القامعنه ولا یقال نثر بانثیلة خاک چاه نشل خاک از چاه بیرون آوردن از صحاح ف اض ۲م انتشال کذلک و یقال حفر تک نشل بالفتحتین
ای محفورة نثیل نثر گبین یقال لکل حافر نثل و نثل از اراث و نثلت کنانتی اذا استخرجت ما فیها من النبل و کذلک اذا انفضت ما فی الجراب من
الزاد و تناثل الناس الیه ای انصبوا نجل + نجل نسل و فرزند و زره یقال نجله ابوه ای ولده فرس ناجل ای کریم النجل و انداختن چیزیرا از صحاح ف اض ۲
یقال نجل الناقة الحصی بمناسمها نیزه زخم فراخ زدن یقال نجله ای طعنه واوسع شقه و شگافتن پوست را و باز کردن اهاب منجول و نجلت
الارض اخضرت ای استرت یعنی ترهاب ناک شد زمین و پیش پای زدن کسی را چنانکه دور غلطید و یقال من نجل الناس نجلوه ای من شارهم
شاره و بیرون آوردن استنجال بسیار نره شدن زمین نجیل شکستهای برگ هرم و آن نوعی از درختان شوره ست نواجل شتران که آن برگ را بخورند مجما
بالکسر لیس نجل بفتحتین فراخ چشم شدن از صحاح ک اف ۲م رجل انجل و عین النجلاء و طعنة نجلا نعت منه نجل ج وسنان منجل ای واسعة الطعنة
انجیل بالکسر کتاب عیسی علیه السلام یذکر و یونث فمن انث اراد الصحیفة و من ذکر اراد الکتاب نحل + نحل زنبور نحلة یکی یقع علی الذکر و الانثی
حتی تقول الیعسوب و هو ذکر منه و لاغر و سخن بستن بر کسی که او نگفته باشد منحول شعر و سخن بر بسته بر خود که دیگری گفته باشد نحل بالضم عطیه دادن از صحاح بفتحهما نحلی علی الفعلی
بالضم عطیه نحلة بالکسر کابین زن دادن بی عوضی و بی طلبی و پیدا کردن و نا میدن کابین را و دعوی کردن نحول لاغری و لاغر شدن از صحاح بفتحهما انتحال مثله و نحل
جسمه بالکسر ایضا و بالفتح افصح نحل ناحل ای مهزول سیوف نواحل شمشیرها باریک و تنگ شده انتحال شعر دیگرا بر خود بستن تنحل مثله و ایضا خود را منسوب بهمی بستن نحل +
نخل نخیل درخت خرما نخلة یکی نخل ایضا نوعی از زیور و بیختن نخاله بالضم سبوس منخل بضمتین پرویزن و هو احد ما جاء من الادوات علی مفعل بضمتین و بفتح
النخاء ایضا لغة انتخال استقصا کردن و بهتر را گزیدن نخل گزیدن ناخل الصدر ای ناصح بطن نخلة نام موضعی میان مکه و طایف نخل بالفتح انخار مشدد و انام
شاعری متنخل بکسر الخاء نام شاعری از هذیل ندل + ندل از جای بجای بردن در ربودن و ندلت الدلو اخرجتها من البئر رجل مندل از ک اف ۲م نعت منه مندیل
بکسرتین دستار خوان و دستار که بر میان بندند یقال تندلت بالمندیل و تمندلت ایضا مندلی بوی خوش مندل شهری از هند که آن عطر بوی منسوبست اندلان بالضم
الدال و فتحها قدر سجاک یعنی آنکه بشب با چنان بنماید که مردم را فرو میگیرد و هو مقدمة الصرع ندولان و دیستان مندول بکسر الدال پر جستان از غایت سیری
و یقال تودلت خصیاه ای استرختا و مشی الرجل متودلا ای مشی مسترخیا اندوال بروان شدن شکم ندل لا نذالة فرومایه شدن از صحاح بضمهما فهو نذل و نذیل
نعت منه نزل + نزل بالضم بیشتر مهمان فرود آیند ه نهند از طعام و جز آن انزال ج و فزونی و برکت نزل بفتحتین مثله یقال طعام کثیر
النزل والنزل نزالة صلب و صاف شدن زمین چنانکه باندک باران سیل از وی روان شود از صحاح ک اف ۲م رض نزله ک ۲ و مکان نزل النعت منه
خط نزل ای مجتمع و یقال وجدت القوم علی نزلاتهم ای منازلهم و علی استقامتهم نزول فرود آمدن منزل بفتحتین کذلک از صحاح ف اک ۲م
منزل ف اک ۲م جای فرود آمدن و سرای و آب خور و منزلة مثله و ایضا مرتبه و حرمت و هی لا تجمع نزول ایضا فرود آمدن یعنی استنزال از مرتبه فرود و افتادن
و فرود فرستادن منزل بالفتح الدار کذلک فرو فرستاده و قوله تعالی انزلنی منزلا مبارکا تنزیل فرو فرستادن و ترتیب دادن تنزل بدرنگ فرود آمدن انزال فرود آ
نزالة بالضم آب مرد نزال مثل قطام یعنی انزل و هو معدول من النازلة نزال بالکسر فرود آمدن ده گروه باهم در حرب نازلة سختی نزلة زکام یقال به نزلة و قد نزل
بیفعل مجهولا و یکبار فرود آمدن هو منه قوله تعالی و لقد رآه نزلة اخری ای مرة تزیل مهمان فرود آینده و قوله تعالی جنات الفردوس نزلا قال الاخفش هو من نزول الناس بعضهم
علی بعض نسل + نسل فرزند و زاده و زادن از صحاح ف اض ۲م و بر انداختن مرغ و افتادن آن و بیختن پشم منسد لازم انسال کذلک و وقت پشم بیختن شدن شتر را و دو پر
کردن بر قوم یقال انسلت القوم ای تقدمتهم تناسل از یکدیگر زادن نسولة بالفتح ناقه که بجهت نره نگاه دارند نسل بفتحتین شیر که از پستان بی دوشیدن بیرون آید نسیل عسل
که از خانه و از موم جدا شده و آنچه افتد از پر و پشم و جز آن نسال بالضم کذلک نسل نسلان جامه از کتف افتادن و شتاب دویدن از صحاح ف اک ۲ و ض ۲م قوله تعالی الی ربهم
ینسلون نشل + نشل گوشت برکشیدن از دیگ از صحاح ف اض ۲م انتشال کذلک منشل منشال بالکسر آله گوشت برکشیدن از دیگ نحذ ناشلة ران کم گوشت
نشیل گوشت بی توابل پخته منشلة بفتحتین جای خاتم از انگشت نصل + نصل پیکان و تیغ و کارد و نیزه نصول انصال ج منصل بضمتین از صحاح ف ۲م نصول ناصل شدن
رنگ [illegible] و بیرون افتادن پیکان از تیر [illegible] یقال [illegible] از صحاح ف اض ۲م [illegible] پیکان [illegible]

الاضداد و تنصیل پیکان از تیر بیرون کشیدن یقال نصلت السهم ... ونصلت الحیه ... اذا خرجت منه الغرا ... د اتصلی ... در یتا تیران از تیر برآید
من الاضداد و انصال سنان از نیزه بیرون کردن و کان یقال لرجب فی الجاهلیه منصل الاسنه و منصل الال ... کانوا ینزعون فیه ... و لا یغزون نصیل پیوند میان گردن
و سر من تحت اللحیین تنصل بیزار شدن از گناه و بیرون کشیدن خود را استنصال بیرون کشیدن یقال استنصل السیف السفا یعنی افکند باد گرم خاک را انتصل
مناضله نضال تیراندازی باهم کردن یقال ناضلته فنضلته ای غلبته فی النضال انتضال تناضل کذلک و سخن و شعر برو کردن یقال انتضلوا بالکلام ...
و فلان یناضل عن فلان اذا تکلم عنه بعذره و دفع انتضال الیضا دست انداختن شیر و برفتن و برگزیدن نضله نام مردی ابو نضله کنیت هاشم بن عبد مناف
نطل + ناطل کوزه که شراب پیمایند بوی میناطل ج نیطل دلو و سختی نطول بالضم آب جوشانیده بداروها بجایی ریختن ... نطول بالفتح آن آب
نعل + نعل هم وهی مونثه فعیله تصغیرها و زمین درشت که سنگ ریزها از وی درخشد و پی که بر گوشه کمان زنند یقال نعلت و انتعلت نعل پوشیدم
در سم ... نعل و یقال لها الوحش ناعل ... انعال نعل بستن یقال منه نعلت ضعی و دابتی و الیقال نعلت نعل السیف آهن و غیره بن نیام شمشیر
فرس منعل بیدار و جل اسپ که میان سم در سم وی سپید باشد و ازان بر نگذرد و چون از رسغ بر گذرد آن را تحزیم گویند ... یقال الذبیح کننده
نعشل + نعشل گفتار نر و نام مردی دراز ریش نعثله رفتار پیران سست نغل + نغل بفتحتین تباه شدن پوست و فلان نغل ای فاسد ...
تقول نغل بالسکون و کینه ور شدن ... یقال نغل قلبه علی و سخن چینی و تباهی کردن میان مردم نفل + نفل نافله عطیه عبارتی که ...
شود و منه نافله الصلوه و نبیره انتفال دور شدن و بیزار شدن از چیزی نفل بفتحتین غنیمت انفال ج تنفیل غنیمت دادن تنفل تطوع گذاردن
نفل الیضا گیاهی نفل ... از غره ماه شب دیگر نوفل ... بسیار عطا و نام سعر فی نوفله نمکدان نقل + نقل از جایی بجای بردن
... موزه و نعل کهنه و در پی کرده و در پی کردن نقل بالکسر مثله یقال جاء فی نقلین له نقال ج منقل بفتحتین کذلک و فی حدیث ...
... الامراه افضل من ... فی شیها ... تقال ابو عبید ... فی الحدیث و الشعر
ما کان و حید الکلام عندی الاکسر انتقال الیضا راه در کوه منقله مرحله نقل بالضم هو ما یتنقل به علی الشراب و نقله اسم من الانتقال من موضع الی موضع نقل
بفتحتین بر که از شتری ... و سنگستان ... یقال مکان نقل بالکسر و سنگ ... شتر در سبیل ... جوانی ... سخن ... نقل ... ک نعت
منه مناقله بایکدیگر سخن گفتن ... نقیله زن ... شتر زن ... انقال ... موزه تنقیل کذلک ایضا ...
نقل و حرکت کردن ... مکسر القاف ... استخوان ازوی شکست باشد تنقل گشتن و چیزی را نقل کردن ... علی غیر ... سخن
نقل فی التجاره ... نقال بالکسر ... و دو باره آب ... خوردن شتر ... تقال ... منقل ... از جایی بجایی ... فلان ...
نوعی از خرما شام نقشل + نقشله رفتار پیر ... نکل + نکل بالکسر بند آهن ... نکل و نکال بالکسر ... بفتحتین ... شیه مردی که
ازوی در بند شوند دشمنان وی و یقال ... تنکیل عقوبت کردن ... عبرت دیگران ... الانسان ...
ازو شیمن ... سوگند ... نکل ... ان الله تعالی یحب النکل علی النکل ای الرجل القوی المجرب
الفرس القوی المجرب نمل + نمل مورچه نمله یکی ... ارض نمله ... در ... سیدگی اندام که آنرا اطبا ... نمله ایضا ... انمل ...
و هو عیب ... انمل ... نمله ... اناملہ ... انگشت انامل ج نول + نول
منوال ... نول ... کذلک انوال ج نول ایضا ... و عطا دادن یقال نلت له ... العطیه ... الیضا و یقال هم علی منوال
واحدای علی طیته واحده ... نور ... نوال ... اصله من التناول نوال بالفتح عطا ... ایضا صواب
تنویل ... بسیار عطا ... نهل + منهل آب خور و منزل ... آینده ... ناهل
تشنه و سیراب و هو من الاضداد نهل بفتحتین ... شل طالب و طلب ... نهال ... بالسکون ... تخست خوردن و تشنه
سیراب شدن ... نهال ... نهشل + نهشل ... و نام مردی ابو نهشل کنیت مردی نیل + نیل
بالفتح ... نیل بالکسر ... نام ... نهنبل ... نندل ... لان ...

در القصان في التهذيب ان النارجيل بالمد لغة في النارجيل ✚ نطل كربرج بالاي بدو مرد گريزپا ✚ نعله رفتار هندي و قد نامل يعني چنين رفتار كرد ✚ نکيل کجعفر بسيار
سخت و موضعي و نام شخصي و عبد الله بن نبتل كان منافقا نارجيل جوز هندي نارجيلة يكي و قد يمد و يكون في القنو الكريم منها ثلثون نارجيلة و لها لبن يسمي الاطواق
و ذكر في القاموس و خاصيته الزنج منها اسهال الديدان و الطري باهي جدا النعابل ✚ ربط طارق بن رسيق نعطله باهستگي دويدن و به چپ و راست نا و
نادان فرا سيدن نغبول ✚ کر سنبور پرنده ايست و نبلي است رجل منغدل الراس فرو هشته سر باز رگي سطبري بر وزن نعفضل کجعفر گران نکيتل همعفر اصحابي
نلنل ✚ کهدهد پر سر زناتوان لهبلة كهنه سال شدن يقال شيخ نهبل و عجوز نهبلة نهبلة ايضا رفتاري است با گراني و نزر ماده دفرك عرفي الترمذي في حديث
الدجال فيطرحهم بالنهبل و هو تصحيف و الصواب بالميم نهضل كجعفر مرد سال خورده و كلان از كركس و باز

فصل الواو

✚ وال ✚ وال ✚ وئل پناه
گرفتن اعح ف اک ٢م موئل پناه موالة كذلك مثل مهلة موالة رهائش جستن وائلة مثل و علة سرگين و مزبله يقال ان و قوديم الوائلة ادالت الماشية في المكان
اي اثرت فيه بابوالها و ابعارها استوال گرد آمدن شتران اول نخست نقيض آخر و اصله اوءل على افعل مهموز الاوسط فقلبت الهمزة واوا و ادغمت يدل
على ذلك قولهم هذا اول منك و الجمع الاوائل و الاوالي ايضا على القلب و الاولون ايضا و قيل اصله وول على فوعل قلبت الواو الاولى همزة و لم يجمع على اواول
لاستثقالهم اجتماع الواوين بينهما الف الجمع و هو اذا جعلته صفة لم تصرفه تقول لقيته عاما اول و الا لقل عام الاول و تقول ما رايته مذ عام اول بالرفع للصفة كانك
قلت اول من عامنا و بالنصب للظرف كانك قلت مذ عام قبل عامنا و بضمه على الغاية في قولك ابدأ بهذا اول اي قبل و ان اظهرت المحذوف نصبت كما
تقول اول فعلك و ان لم تر شيئا يوما قبل امس قلت ما رايته مذ اول من امس فان لم تره يومين قبل امس قلت ما رايته مذ اول من اول من امس و لم تجاوز ذلك
و يقال هذا اول بين الاولية اولي سوءت آول تج مثل اخرى و آخر وائل پر رغبيله و بل و بلة بفتحتين گراني و ناگوارندگي و بل و بال گران و ناگوار شدن اعح
و بيل نعت منه و ايضا عصا سطبر سوبل مثله و ايضا تيشه و هيزم و بيل مثله و يقال بالشاة و بلة اي شهوة بالفحل و قد استوبلت الغنم و استوبلت البلد اي ناخوشتند و ذلك البلد
اذا لم يوافقك في بدنك و ان كنت تحبه و ابل باران بزرگ قطره و بل مصدر منه اعح ف اک ٢م و منه ارض موبولة و قوله تعالى فاخذناه اخذا و بيلا اي شديدا خسر
و بيل و خذ ابي و بيل شديد و بلة كره كتف از سر بازو و بال بالفتح نام آبي و ثل ✚ و ثل بفتحتين رسن از ليف و ثيل ليف و نام مردي و اثلة نام مردي و جل و جل
بفتحتين ترسيدن اعح ک اف ٢م موجل كذلك و بكسر الجيم جاي ترس و في المضارع اربع لغات يوجل و ياجل و ييجل و يجل و كذلك فيما اشبهه من باب الفعال
اذا كان لازما فمن قال ياجل جعل الواو الفا لفتحة ما قبلها و من قال ييجل بكسر الياء فهي لغة بني اسد فانهم يكسرون ياء المستقبل اذا كان بعدها ياء اخرى
الياءين لا اخرى و يقولون انا اجل و نحن نيجل و انت تيجل و لا يكسرون الياء في يعلم و الامر منه ايجل صارت الواو ياء لكسرة ما قبلها و تقول اني منه لاوجل و لا يقال
في المؤنث وجلاء لكن يقال و جلة و رجل وجل و عل ✚ وحل بفتحتين گل تنك موحل بالفتح مصدر منه و بالكسر المكان و الاسم وحل بسكون الحاء ردية فيه و
استوحل المكان و حل الرجل بالكسر اي وقع في الوحل و اوحله غيره و واحله فوحله اي غلبه فيه و ذ ل ✚ وذيلة آئينه و پاره نقره و ذائل تج و ذياله بالكسر پاره گوشت
يقال قد لوذ لوا منه اذا اقتطعوا البعير قسم و د ل ✚ ورل بفتحتين جانوري چون سوسمار و رلان بالكسر اورال ارؤل تج و سل ✚ وسيلة سبب و دست آويز و سيل
و سائل تج توسيل توسل نزديكي جستن به چيزي يقال وسل الى الله تعالى وسيلة و توسل اليه بوسيلة اذا تقرب اليه بعمل توسل ايضا دزدي يقال اخذ فلان ابلي
توسلا اي سرقة الواسل الراغب الى الله تعالى و سيل نام آبي و شل ✚ و شل بفتحتين آب اندك في المثل وشل بالوشل او شال و نام کوهي به تهامه و شلان جكيدن
آب اعح ف اک ٢م و شل تقطر منه الماء و جاء القوم او شالا اي متفرقين بعضهم بعضا و شول بالضم كمي بهره و سستي يقال فلان و اشل الحظ اي ناقصه ناقة و شول بالفتح
بسيار شير و صل ✚ و صل پيوند او صال تج و ضد الهجر و پيوند كردن جامه و يقال هذا وصل هذا اي مثله
وصول رسيدن اعح ف اک ٢م يقال وصلة و صلة و صلت اليه و صلة بالضم پيوستگي و بينهما وصلة اي اتصال و صل تج و صل
وصلت پيوستن و پيوسته شدن و عطا دادن او صال مفاصل و الوصيلة الشاة التي تلد سبعة البطن عناقين عناقين
قال وصلت في الثامنة جديا و جديا لا لهتهم و ان ولدت جديا و عناقا قالوا وصلت اخاها فلا يذبحون اخاها من اجلها و لا تشرب
لبنها النساء اتصال رسيدن و پيوستن و صيلة ايضا عمارت و فراخي و زمين فراخ و صائل جامهاي مخطط يماني و اصلة پيوندي
پيوند كننده مستوصلة آن زن كه بر موي او پيوند كنند و في الحديث لعن الله الواصلة و المستوصلة توصل پيوستگي جستن بلطف تواصل پيوستگي كردن

ایصال رسانیدن و پیوند انیدن توصیل مبالغة فی الوصل مواصلة و وصال پیوسته داشتن و منه المواصلة فی الصوم + موصل بکسر ٢ نام شهری و پیوند رستن و میان ران و سرین شتر و اصل نام مردی او اصل ج + وعل وعل بکسر ٢ بزکوهی و عول او عال ج + و فی الحدیث یظهر الثحوت علی الوعول ای یغلب الضعفاء الاقویاء و وعل بسکون ٢ پناه و چاره یقال ما لی من ذلک وعل و وعی ای بالی منه بد + توعل برآمدن بزکوهی و جز آن برکوه و دعلة نام شاعرے + وغل + وغول + در درخت رفتن و نهان شدن وغل بسکون ٢ بر مجلس شراب کسی ناخوانده در آمدن و اغل نعت منه (ع ف ا ک ٢) و شرابی که و اغل خورد و صونیه (؟) مایه و چاره یقال ما لی عن هذا الامر وغل ای بدو کره و بدخوار ایضا الی تیز رفتن توغل دور شدن در رفتن + وقل وقل + درخت مقل و برآمدن برکوه (ع ف ا د ک ٢) توقل بکوه برآمدن یقال منه وعل وقل بضم القاف وکسرها مثل ندس و فی المثل اوقل من غفر و هو ولد الاروية ای الوعل و فرس وقل ذو احسن الدخول بین الجبال وکل + رجل وکل + بفتحتین و وکلة مثال همزة و تکلة ای عاجز یکل امره الی غیره و یتکل علیه + موکل بفتحتین نام جائی و مواکلت الدابة ای اساءت السیر + فرس واکل یتکل علی صاحبه فی العدو و یحتاج الی الضرب و یقال دابة ضیها و کال بالفتح والکسر ای کسل + وکیل م توکیل وکیل گردانیدن و گذاشتن کار را بکسی وکالة بالفتح والکسر اسم منه توکل اعتراف بعجز و اعتماد بر غیر خود کردن تکلان بالضم اسم منه + و اتکلت علی فلان فی امری ای اعتمدته و اصله اوتکلت قلبت الواو یاء لانکسار ما قبلها و ابدلت منها التاء فادغمت فی تاء الافتعال ثم بنیت علی هذا الادغام اسماء من المثال و ان لم تکن فیها تلک العلة توهما ان التاء اصلية لان هذا الادغام لا یجوز اظهاره فی حال فمن تلک الاسماء تکلة تکلان تخمة تهمة تجاه تراث تقوی فاذا صغرت قلت تکیلة و تخیمة لا تعید الواو لان هذه حروف الزمت البدل فثبتت فی التصغیر و الجمع + وکل کول کار بکسی گذاشتن (ع ف ا ک ٢ م) یقال وکله الی نفسه و امر موکول الی رأیک + مواکلة بر یکدیگر اعتماد کردن + ولول + ولولة + ولوال بانگ و فریاد کردن زن + وهل + وهلة ترس و لقیته اول وهلة ای اول شیء + وهل بفتحتین ترسیدن (ع ک ا ع ٢) وهل نعت منه مستوهل مثله و هل ایضا غلط و سهو کردن در چیزی یقال وهل فیه و عنه + وهل بالسکون ٢ ل بجائی رفتن که مراد آن نباشد (ع ف ا ک ٢) + ویل + ویل + وای بدبختی و نام وادی در جهنم یقال ویلهم ویل له و فی الندبة ویلاه و تدخل علیها الهاء فتقول ویله و یقال ویل لزید و ویلا له الرفع علی الابتداء و النصب علی اضمار فعل فاذا اضفته لم یکن الا النصب ضمیمه تل بفتحتین کسی که از شراب شکم سیر شود و ندا و تل تل تکی و دل السقاء بید لدو لا تحصه یعنی مشک شیر را بجنبانید و نیتل کمیندل بلا و کار بزرگ و نیتلی شکله و موضعی وقل چیز اندک و قلة اقلة ای قشرته و قصب و اغل بالغ اد و از دو غلة مد فیلا فرادا (؟) کردم او را تیتیل نوعی از ریحان است که بفارسی اردشیران گویند + هیل بن سعد بن مالک بن النخع ابو بطن منهم علی بن مدرک الوهیلی المحدث اول + هذا موضعه و ذکرنی و ال قال النحاة الاوائل بالهمزة اصله اوول لکن لما اکتنفت الالف و اوان و ولیت الاخيرة الطرف فضعفت و کانت الکلمة جمعا و الجمع مستثقل قلبت الاخيرة همزة و قد یقلبون فیقولون الاوالی + فصل الهاء + هبل + هبل بفتحتین بی فرزند شدن یقال هبلته امه ای ثکلته اهبال ای اثکال هبول بالفتح ثکول مهبل بالفتح راه رحم هبالة نام ستری (؟) هبل مثال صغیف مردم و شتران گران سال و غیره تهبیل اهبال ایضا گران کردن گوشت کسی را رجل مهبل نعت منه + اهتبال غنیمت شمردن و حیلت کردن یقال اهتبلت غفلته ای اغتنمت + مهتبل کذاب هتبال صیاد و فریبنده و ذئب هبل ای محتال + هبل (ع ف ا ک ٢) نام بتی که در کعبه بود و هنبلة رفتار گفتار لنگ فراخ شده + هتل + تهتال + هتل تهتان نیک باریدن ابر (ع ف ا ک ٢) هتل هتلان کذلک سحاب هتل (ع ف ا ک ٢) نعت منه + هتمل + هتملة سخن پوشیده گفتن + هجل + تهجل زمین پست میان کوه تهجیل فحش شنوانیدن و دشنام دادن و سخن بی تازیانه انداختن هوجل شتر تیز رو و مرد احمق و دشت بی نشان و زمین ناهموار + هدل + هدیل + کبوتر نر و بانگ کردن وی (ع ف ا ک ٢) فیقال الهدیل فرخ کان علی عهد نوح النبی علیه السلام فصاده جارح من جوارح الطیر قالوا فلیس من حمامة الا وهی تبکی علیه + هدل فرو هشتن چیزی را (ع منه ا ک ٢) و بفتح او تکان کردن شتر بهدیل با دل بدراز بفتح و ذلک شانه (؟) سبهدل بفتحتین مصدر منه (ع ک ا ع ٢) اهدل هدل نعت منه + تهدل سست شدن لب با دلی و افتادن شاخ های درخت هدال بالفتح شاخ سر فرو آورده + هذل + هذلول + بالضم مرد سبکسار و تیر سبک و تل خرد + هذلول + بالفتح دراز جامه کمند و بلند مثال شنخان تیزینی (؟) + بسیار ضعیف + نیرای ...

هذالیل جمع هذلول لله جنبان بیرون آمدن بول شتر و اضطراب کردن و دویدن و جنبیدن دلو و هذل الستقا اذا تحفض + هذیل نام قبیله ای از مضر و نام مردی هذلی منسوب + هذلمی نوعی از رفتار + هرجل + هرجلة + رفتار شوریده هرجل شتر تیز رو میم زائده هرجلة ناقه تگ زننده نیکو هرطل

هرطال + بالکسر دراز + هرقل + هرقل + بکسر تین علی وزن خندف ملک روم و یقال هرقل بوزن دمشق + هرکل + هرکولة + علی وزن زنی فربه و نوعی خوش رفتار نیکوخرام لفلان سرین هراکلة جمع + موج دریا + هرمل + هرملة + برکندن موی شعر هرامیل موهای افتاده + هرول + هرولة نوعی از رفتار دوید

هزل + هزال + بیهوده ضد جد (صح ف اکه ۲) هزال بالضم لاغری یقال هزلت الدابة هزالا لا یستعمل مجهولا هزلت هنذلا فهو مهزول و اهل هزال و اهزل القوم اذا اصابت مواشیهم سنة ای قحط فهزلت + هزبل + و یقال ما فیه هزبلیة ای شیء + هشل + هشیلة الاغتر کسی دستوری خصم هشد و باز گرفتن

هضل + هضیلة + زن ضخم میانه سال + و ناقه بسیار شیر و آوازهای مردم هضیل لشکر بسیار + هطل + هطل + پیاپی شدن باران و اشک و رفتن آن (صح ف اکه ۲) هطلان تهطال کذلک سحاب هطل و مطر هطل نعت منه و هطل جمع هاطل دیمة هطلاء و لا یقال سحاب اهطل کقولهم امرأة حسناء و لا یقال

رجل احسن + هطل بالکسر شتر مانده کننده ناقه هطلی آهسته رو و کاهل هطال نام کوهی و ابر نیک بارنده هیاطلة گروه از مردم ترک و خلج و اهل طخرستان هیطل رو باه و گروهی اندک از مردم + هقل + هقل + بالکسر شتر مرغ جوانه + هکل + هیکل + شکوه و کالبد و پیکر و اسپ دراز ضخم و بنای بلند و خانه ترسایان

هلال + هلال + بالکسر ماه نو تا سه شب ثم هو قمر و چیزی از تیغ و نام قبیله از هوازن و آب اندک و تنک چاه و سنان دو شاخ و گوشه سنگ آسیا که شکسته بود تهلل روی بدرخشیدن برق و روی از شادی یقال تهلل وجهه و استهل ایضا و روان شدن اشک استهلال ریخته شدن باران و ابر تهلیل لا اله الا الله گفتن

یقال قد اکثرت من الهیللة ای من قول لا اله الا الله و باز پس گشتن یقال حمل فما هلل ای نما جبن + هلل بفتحتین ترس یقال هلل فلان هللا ای رجع و فاد اول باران استهلت السماء و ذلک فی اول مطرها یقال هو صوت وقعه و استهل الصبی ای صاح عند الولادة و اهل المعتمر اذا رفع صوته فی التلبیة و اهل بالتسمیة علی الذبیحة

قوله تعالی و ما اهل لغیر الله به ای نودی علیه بغیر اسم الله و اصله رفع الصوت و اهل الهلال و استهل مجهولا و استهل معلوما ای تبین و لا یقال اهل + و یقال اهللنا عن لیلة کذا اما نودیم و لا یقال الاهلنا هو حق کما یقال ادخلناه فدخل و هو قیاسه + هلل بفتحتین دو و هو معرب + هول + هول دابة تنک بافته + هلهلة تنک بافتن جامه

و الشعر بالهلل ای رقیق + مهلهل اسم امرء القیس بن ربیعة لانه اول من ارق الشعر + و یقال اهلت الی گذشت + هلاهل آب بسیار و معانی و یقال هلا اسب و هلا بالیان بکسر تین و تشدید اللام اذا امرت بعینه لا تذکرتی + هلا زجر اسپ + هل سوالی ای اخبری + هل مخففا حرف استفهام فاذا جعلته اسما شددته قال الخلیل لا یجی العیش هل و هل شدیدة کان کهلا عیون الضیاون فقال شد الهل قال ابن السکیت اذا قیل لک هل لک فی کذا ای هل لک فیه حاجة قل لی فیه او مالی فیه

او ان لی فیه و لا تقل ان لی فیه هلا + و یقال ما اصاب عنده هلة و لا بلة ای شیئا و قد ذکر فی بلل + و هل ایضا بمعنی قد قوله تعالی هل اتی علی الانسان ای قد اتی و بمعنی ما یقال هل هو الا کذا او کذا ای ماهو قوله تعالی هل ینظرون الا الله + و یقال هلا قلت و هلا استعجال وحث یقال حی هلا الثرید و معناه هلم الی الثرید و معنی

حی ابقا سید و اسکنت و یستوی فیه الجمیع و الواحد و المونث و فتحت یا و حی لالتقاء الساکنین و بنیت هل علی الفتح و جعلتهما اسما واحدا مثل خمسة عشر و اذا وقفت علیه قلت حی هلا و الالف لبیان الحرکة کالهاء فی کتابیه و حسابیه لان الالف من مخرج الهاء و فی الحدیث اذا ذکر الصالحون فحی هلا بعمر معناه علیک بعمر ای انه من اهل ذلک

و سیجوز التنوین فی نحو هلا الحیل تکثره و بالتنوین فی الوقف و قد تشدید لیون حی من غیر هلا کقولهم فی الاذان حی علی الصلاة حی علی الفلاح و انما هو دعاء الی الصلاة و الفلاح و حکی ان بعض العرب یقول حی الی الصلاة ...

من کلمتین ... هیل + هیلان + شدن اشک

(صح ف اکه ۲) هیلان ... الا الیا العمل ... و ابر بار نده ... هول + هول + ترسانیدن (صح ف اض ۲) مکان هیل ای مخوف و هیال بالفتح کذلک اهتیال ترسیدن تهویل ترسانیدن تهاویل کارهای ترسانیده و رنگهای گوناگون مهول ... شکوه و آن ... هیل ایضا ... تهول ... ترسانیدن ...

بالتخفیف غرمن ماه نحو لعل علی فعلول مرد سبک + فرو ریختن آرد و در انبان و ریگ و خاک و جز آن (ع ص ت اک ر ۲) انهال سحینة [illegible]
وفی المثل محسنة فهیلی یضرب لمن عمل معروفا فیه معیب + تهیل روان شدن اباله ریختن شود معان مهیل هیت ل جالس والمیلان ای بالمال
و قیل بالرمل والریح + هیلان نام قبیله ونام جائی ضیمیة سبر کل سفر جوان خوش اندام هماله تباهی و خستگی و تحجیل [illegible] گمان سبک تر
هبل + جسمی مرد سیاه روی و شدید سوی که سر خود را شانه نکند و گران جان + هراعلة نزادگان + هزاعل آواز باد و اصلها
الازامل + هبنل الرجل برآمد و هجو و رفتار کرد + هتنل بالفتح موضعی هنجل گشتند گران هندویل کر کجبیل و فرک مرد کول سست و ناتوان
فصل الیاء یلل بلیل بفتحتین کوتاهی دندان ما الا کوشی ان رجل ایل بتشدید اللام و امراة یلاء نعتان یلیل نام موضعی [illegible]
قبیلة یلیلین بظاهر و بالباء الموحدة قبیله است دیگر اعنی بنی عامر بن لوی + یولة بالضم جد احمد بن محمد الیهنی + باب المیم + فصل الالف
اتم + اتوم بالفتح زنی که هر دو فرج وی یکی شده و اصله فی السقاء تنفتق خرزتان فتصیران واحدة + ماتم شیون و زنان گرد آمده بجای بغم یا بشادی
و یقال شنفقت بعجب و جادو دیدی ماتم ای نساء و عند العامة المعیبة یقولون کما فی ماتم فلان والصواب ان یقال فی مناحة فلان ماتم ج
اتم نام وادی + اثم + اثم + بالکسر بزه و خمر ماثم بزه کار شدن (ع ک ر ا ت ۲) آثم اثیم اثوم نعت منه + و اثمه الله بالاثمة (ع ص ت ا ک ص ۲
ای عده علیه اثما فهو ماثوم ایثام در بزه افکندن تاثیم بزه نسبت کردن تاثم خود را بزه کار دیدن و باز ایستادن از بزه اثام پاداش بزه قوله تعالی یلق
اثاما اثاثة اثنه نوق اثماث آهسته رو + اجم + احجمة بخشه اجمات اجم و اجام اجم آحسام ج کما قالوا فی ثمرة احسم بفتحتین ایضا بستوه آمدن
از کسی نوع طعام (ع ک ر ا ت ۲) اجیم نعت منه علی فاعل منه نام موضعی بشام اجم بفتحتین ایضا نام و حصنی از سنگ در مدینه و هر خانه که چهار سوی مسطح
قال الاصمعی هو بتخفیف و بتثقیل آجام ج تاجم افنا ای اشتد حره و تاجمت النار مثل تاججت و ان لها لاجیما و اجیجا + فلان یتاجم علی فلان
ای اشتد غضبه علیه و تلهب + ادم + ادیم + روی پوست آدم ادم ج + مثل رغیف و ارغفة و روی زمین اوادمة درون پوست
بشره بیرون پوست ادمة ایضا گزیده قوم یقال جعلت فلانا ادمة اهلی ای اسوتهم یعنی روگاه اهل خود و فلان مودم مبشر ای جمع لین الادمة وخشونة
البشرة + ادمة بالضم گندم گونی و در شتر سپیدی و سخت سپیدی یقال بعیر آدم و ناقة ادماء و الجمع آدم و یقال هو الابیض الاسود المقلتین
+ آدم مرد گندم گون ادمان بالضم ج و پدر آدمیان و هو ابو البشر علیه الصلوة والسلام و اصله بهمزتین لانه افعل الا انهم لینوا الثانیة فاذا احتجت
جعلتها واوا فقلت اوادم فی الجمع لان الغالب علیها الواو ولیس لها اصل فی الیاء [illegible] عن الاخفش + ادم بالضم ایدان سپید اعطاه یقال [illegible]
ادماء و جاء فی الشعر ادمانة ایضا + ادم بالضم ادام بالکسر نان خورش ادم بالفتح نان خورش کردن و سازواری کردن (ع ص ت ا ک ص ۲) یقال ادم
باللحم و ادم الله بینهما و کذلک آدم بینهما و فی الحدیث لو نظرت الیها فانه احری ان یودم بینکما یعنی ان یکون بینکما الوفاق + ادیمة ادمی
ارض است و موضعی ایادیم متون الارض لا واحد لها + ارم + ارم نشان و علم که در بیابان [illegible] بجهت راه بر پای کنند ارام آروم ج + قوله
تعالی ارم ذات العماد فمن لم یضف جعل ارم اسمه و لم یصرفه لانه جعل ارم اسم بلده و ارام نوعا [illegible] بالاضافة ولم یصرفه و جعله اسم ام
و اسم بلدة او ارم [illegible] و [illegible] ویقال ما بها ارم و اریم ای احد و ارم ما فی الشئ بالکسر ای خضم علیه و ارمه بالفتح ای اکله (ع ص ت ا ک
و یقال [illegible]
و دندان [illegible]
سال [illegible] ازم [illegible]
[illegible]
[illegible]
میان [illegible] اساسة [illegible] افضم الفصم بفتحتین [illegible]
[illegible] اطم + اطم [illegible] اطم الاطم بالضم [illegible]

يقال اكم على الرجل وبعير بالقوم واطم البعير اذا الم بيل من وراء اطيمة جاى آتش افروختن اطوم بالفتح سنگ پشت وفلان تيا طم عليه اى تيا خم اى شد غضبه عليه و
د تاطم السيل غشترك كردينى موج اكمة الكمة بفتحات پشته والجمع اكمات اكم بفتحتين جمع اكم اكام بالكسر مثل جبل جبال اوجمع اكام اكم بضمتين مثل كتاب كتب جمع اكم
اكام مثل عنق واعناق ماكم ماكمة سرين كرج الم آلم الم درد و درد كردن (ع ك انص) وقولهم الست بالينك وشكم شد يعني كقولهم شدت امر كاى الم الملك وشد
امرك تالم درد يافتن ايلام درد رسانيدن اليم دردكين الم اشم ناقم باشم اهل هر چيزى وماد رامات ج واصل الام امهة ويجمع على امهات ويقال الامهات للناس
والامات للبهائم وتصغير ها اميمة وهي ايضا اسم امراة ويقال يا امت لا تفعلى ويا ابت افعل يجعلون التاء من ياء الاضافة ويوقف عليها بالهاء وام الجيش
علم لشكر ام التنائف بيابان صعب دست ام المثوى زن ام القرى مكه ام البيض شتر مرغ ام القوم كردهم ام النجوم المجرة ام الطريق راه بزرگ ويقال من الفنع
ام الدماغ پوست مغز سر ام الراس ايضا ام الحبائث خمر ام الكتاب لوح محفوظ وسورة فاتحة قوله تعالى هن ام الكتاب ولم يقل امهات لانه على الحكاية وهو كما يقول
الرجل ليس لى معين فتقول نحن معينك فتحكيه وكذلك قوله تعالى واجعلنا للمتقين اماما امة گروه از هر جنس حيوان امم ج وفي الحديث لولا ان الكلاب
امة من الامم لامرت بقتلها وهو في اللفظ واحد وفي المعنى جمع كالقوم وبالاى مردم يقال هم حسان الوجوه طوال الامم وراه ودين وشريعت يقال
فلان لا امة له اى لا دين له ولا نحلة يقوله تعالى كنتم خير امة اى خير اهل دين وهنگام قوله تعالى وادكر بعد امة وقوله تعالى ولئن اخرنا عنهم العذاب الى امة
معدودة امة بالكسر نعمت وطريقت ودين هي لغة في امة وقولهم وَالْمَة آى وَيل لامة فحذف لكثرته في الكلام ويقال في الشعر عندي ام زيد تريد عندي ام
زيد فلما حذفت الالف سقطت الياء من عندي ويقال لا ام لك وهو ذم ودعاء عليه وربما وضع موضع المدح ام بالفتح آهنگ كردن يقال امه
دامه وتامه بمعنى اى قصده وسر شكستن آمة بالمد شكستگى سر كه به پوست دماغ رسيده باشد اميم مرد دماغ تباه شده مامومه مثله اميم ايضا حجر يشدخ
به الرأس امائم ج ويقال للبعير العمد المتاكل السنام ماموم امامة بالكسر پيش نمازى كردن (ع ف ن) يقال ام القوم في الصلاة ائتمام اقتدا كردن
وامت المراة اى صارت أمًّا امام بالكسر پيش رو ائمة ج والاصل ائممة على افعلة مثل اناء وآنية فادغمت الميم ونقل حركتها الى ما قبلها فلما حركوها جعلوها ياء
استثقالا للهمزتين ومنهم من جمع بين همزتين وتصغيرها اويمة فقلبت واو الضمة ما قبلها وقيل اييمة بالياء بلا قلب وكتاب بقوله تعالى وكل شيء احصيناه في امام مبين
اى في كتاب من الحسن وسطر چوب ورشته راز گمانه زمين وكرانه راه قوله تعالى وانهما لبامام مبين اى طريق امام بالفتح پيش يقال كنت امامه اى قدامه امامة بالضم
نام زنى الامم بفتحتين نه دور ونه نزد يكت وچيزى اندك يقال اخذته من امم اى من قرب وما سالته الا امما اى يسيرا ودار ى امم داره اى مقابلتها مؤام با تشديد الميم مقارب
تا ام با درخو اندن ام بالتخفيف معناها ايضا حرف عطف في الاستفهام ولها موضعان احدهما ان تقع معادلة لالف الاستفهام بمعنى اى تقول أزيد عندك ام عمرو والمعنى ايهما
عندك والثاني ان تكون منقطعة مما قبلها خبرا كان او استفهاما تقول في الخبر انها لابل ام شاء يا فتى وذلك اذا نظرت الى شخص فتوهمته ابلا ثم ادركك الظن انه شاء فانصرفت عن الاول فقلت ام
شاء بمعنى بل لان ما يقع بعد بل اليقين وبعد ام مظنون تقول في الاستفهام هل زيد منطلق ام عمرو يا فتى انما اضربت عن سؤالك عن انطلاق زيد وجعلته عن عمرو فام معها ظن و
استفهام واضراب قال الله تعالى لا ريب فيه من رب العالمين ام يقولون افتراه وهذا لم يكن اصله استفهاما لانه قد علم انهم يقولون افتراه انما هو على التقريع قال بل هو
الحق من ربك كانه اراد ان ينبه على ما قالوا نحو قولك للرجل الخير احب اليك ام الشر وانت تعلم انه يقول الخير ولكن اردت ان تقبح عنده ما صنع وتدخل ام على هل
تقول ام هل عندك عمرو وهل تأتيني ام عمرو ولا يدخل ام على الالف لان الاصل ما وضع للاستفهام حرفان احدهما الالف فلا تقع الا في اول الكلام والثاني ام فلا تقع الا في
الكلام وهل انما اقيم مقام الالف في الاستفهام فقط فلذلك لم تقع في كل مواقع الاصل وام قد تقع زائدة في الشعر كما في قوله (ع) يا هند ام ما كان
مشيي تقدما يعني ما كان أوهم تاوهيم غريو وكلان خلقت گردانيدن علف ستور را آماده تم بزرگ خلقت وبزرگ سرا اوام بالضم حرارت تشنگى ايم ايمة
بيوه از مرد اهم سواء كان تزوج من قبل او لم يتزوج وامراة ايم ايضا بكرا كانت او ثيبا ايامى ج واصلها ايايم فقلبت ايمة آيوم بيوه شدن (ع ض
كه) يقال ايمت المراة من زوجها في الحديث انه كان يتعوذ من الايمة تايم بيوه كردن يقال ايمه الله تاييما وتاميت المراة وتايم الرجل زمانا اذا مكث
لا يتزوج ويقال كل امرئ ستتايم منه العرس ومنها ميم قال الشاعر شعر فان تنكحى انكح وان تتايمى وان كنت افتى منكم اتايم
وقولهم ما له ام وعام اى هلكت امراته وماشيته حتى يئيم ويعيم منهما الى اللبن ايمان الى النساء ويقال الحرب مايمة اى تقتل الرجال فتدع النساء ايامى
ويقال ايم الحيات وايم الحيات مثل الحية الاسم مخففا قال ابن السكيت اصله ايم بالتشديد فخفف مثل لين وهين وهين ليم ايام ج ايام دوائم ج

دو دو کردن زنبور بخانه را یقال هنالم الرجل ای غرن علی النحل (ضیمیه) ابام و ابیم ضمیمه را یقال ابیة درراه است به نخلهٔ یمانیه و در میان آن هبرد و ساه گوی است
و ابامة بالضم ابن غطفان فی جذام و ابن سلمة و ابن ربیعة فی السکون و ابن رئاب الذی فی خثعم و ابن جشیم فی بنی قضاعة و ماسواهم فاسامة بالسین ادیم التغلبی
کزبیر صحابی اتهم ای علی فلان دردناک شد (ع ع ک اف ۲) لغة فی اتم اشیم بالضم دردی است بصره اضطلم بالکسر و فتح الطاء دنان خشنه
اثام کسحاب وساباطه و امیر آفریده یا پری و مردم او جمیع ما علی وجه الارض **فصل الباء** بجرم بجارم بالفتح سختی با بذم ثوب
ذو بذم بسیار ریسمان سجل نو بذم بسیار گوشت و قیل صاحب ای حزم و قیل متحمل عاقل وقت الغضب برم برم بالتحتین ستوه و بستوه آمدن (ع ع
ک اف ۲) یقال برم به ای سئمه و تبرم مثله و ایضاً برم الذی لا یدخل مع القوم فی المیسر لبخله والجمع ابرام و فی المثل ابرما قرونا و میوه غضاة و احدها برمة
ابرام بستوه آوردن و استوار کردن و جامه را از ریسمان دو تاه تافتن مبرم رسن دو تاه بهم تافته و جامه تا و میوه برم نشانده بریم ایضاً رسن پیچیده و شکر برمت
دیگ سنگ ج برام بالضم کنه بیرم سوراخ کن و آن نوعی از تیشها است معروف برجم برجمة بفتحتین پیوند انگشت براجم و ایضاً قومی از بنی تمیم
و فی المثل ان الشقی وافد البراجم برسم برسام بالکسر بیماری معروف و قد برسم الرجل فهو مبرسم ابریسم بالفتح و الکسر مع فتح السین و بسیم بالکسرات
ایضاً ثلث لغات ابریشم معرب قال ابن الاعرابی لیس فی الکلام افعیلل بالکسرات و لکن افعیلل بفتح اللام مثل اهلیلج و هو غیر منصرف فی المعرفة و النکرة
ان سمیت به برشم برشمة سخت اندوهگین شدن و پیوسته نگریستن بچیزی برشام بالکسر تیزی نظر برطم برطام بالکسر مرد ستبر لب برطمة برآماسیدن
از خشم تبرطم الرجل ای تغضب برعم برعوم برعم بالضم غنچه و شکفته برعمت الشجر اذا خرجت براعیمها برهم برهمة پیوسته نگریستن و غیره
برهم بازدن ابراهیم خلیل الله علیه السلام و هو اسم اعجمی و فیه ثلث لغات ابراهام ابراهم بفتح الهاء و کسرها مع حذف الیاء و تصغیره ابیره لان الالف
من الاصل لان بعدها اربعة احرف اصول و الهمزة لا تلحق بنات الاربعة زائدة فی اولها و ذلک یوجب حذف آخره کما فی سفرجل فیقال سفیرج و کذا القول
فی اسمعیل و اسرافیل و هذا قول المبرد و بعضهم یتوهم ان الهمزة زائدة اذا کان الاسم اعجمیا فلا یعلم اشتقاقه فیصغر علی بریهیم و سمیعیل و سریفیل و هذا قول سیبویه و هو حسن
و الاول قیاس و منهم من یقول بریه بطرح الهمزة و المیم براهمة گروهی از حکماء و هم الذین لا یجوزون علی الله تعالی بعثة الرسل بزم بزم بدندان پیش گزیدن
(ع ع ف اک ۲ ض ۲) یقال بزم علیه ای عض بانگشت سبابه و ابهام دوشیدن شیر را یقال بزمت الناقة بزمة یکبار خوردن و کذلک ... ابزیم
کمر ساز ابازیم ج بزیم رشته حمیل بسم بسیم لب شیرین کردن (ع ع ف اک ۲) باسم نعت منه ابتسام تبسم کذلک مبسم بکسر السین دندان ابتسام مرد بسیار تبسم
بسطم بسطام بالکسر نام مردی و بالفتح نام شهر ابو یزید بسطامی رحمه الله تعالی بشم بشمة بفتحتیه ناگوار شدن (ع ع ک اف ۲) بستوه آمدن یقال بشم منه
ابشام ... بشام درخت خوشبوی که از وی مسواک سازند بصم بصم بالضم میان انگشت خنصر و بنصر یعنی چهارم و دوم عتب بفتحتین میان بنصر و وسطی
و رتب میان وسطی و سبابه و فتر بالکسر میان سبابه و ابهام و شبر میان ابهام و خنصر و فوت میان هر دو انگشت بطم بطم بالضم درختی بغم بغام بالضم بانگ
آهو و شتر (ع ع ف اک ۲) ظبیة بغوم نعت منه و کشاده ناگفتن سخن با نعمة سخن نرم گفتن بقم بقم چوب بقم معرب و لیس فی کلامهم اسم علی فعل الا ...
خضم نام مردی و بقم و شلم موضعی بشام و بذر نام آبی در عرب عشر موضعی بکم بکم بفتحتین گنگی (ع ع ک اف ۲) ابکم بکیم گنگ بلم ابلام آماسیدن فرج ناقه و آماسیدن
لب یقال بها بلمة شدیدة و رایت شفتیه مبلمتین مبلام ماده ناقه که بانگ نکند از غایت اندوهی ... تبلیم زشت نمودن کار برا کسی یقال لا تبلم علیه امره ای لا تقبح
ابلم بکسرتین و ضمتین و فتحتین پوست مقل ... و یقال المال بینی و بینک شق الابلمة ای نصفان بیلم آهن سوراخ ... بلدم بلدم الرجل اذا فرق
و سکت بدال غیر معجمة بلذم بالمعجمة و بالمهملة آنکه جنبان باشد از حلقوم و سینه اسب بلندم مرد گران سنگ مضطرب بلعم بلعم بلعوم بالضم فیها مجری الطعام
فی الحلق یعنی راه گذر طعام و حلق و آن گلوی سرخ است بلعمة فرو بردن القمة بلعم مرد بسیار خوار سخت فروبرنده میم زائده بلغم بلغم ای از چهار خلط بهم
ابریشم سطبر و دو جامه بوهم بوهم بوهمة ... یقع علی الذکر والانثی حتی تقول ... اختص بالذکر بهم بهیمة ستور ...
بهم بالسکون و الحرکة ج مثل ثمرة و ثمر و شعرة و شعر و جمع بهم بهام ابهام پوشیده گفتن تبهیم جدا کردن بزه از مادر بهمة بالضم سوار دلیر بهم ج ...
یقال فلان فارس بهمة و لیث غابة ابهام انگشت نر ... و فروبستن در و کار ... الاسماء المبهمة هی اسماء الاشارة نحو هذا و ذاک ...
و استبهم علیه الکلام ای استغلق و تبهم ایضاً اذا ارتج و فی الحدیث یحشر الناس عراة حفاة بهما ای لیس معهم شیء و یقال صحاری مبهمة ... بهیم ...

بهيم نَج بهمى بالضم گياهى قال سيبويه يكون واحدة وجمعا والفها للتانيث فلا تنون وقيل الفها للالحاق والواحدة بهماة قال المبرد لا يكون الف فعلى بالضم لغير التانيث
ويقال ابهمت الارض كثر بهماها (ضيمة) الضيم بفتحتين بعنى ضخوى شتر و يك تلاثيث مليم مثلثه تيهم بالضم و بفتحتين كنج ناحيه است يا قلعه است و كوهى است بغرغانه
تجهم و تجوم از درماندگى يا ترس يا بيم خموشيدن و درنگ كردن و ترنجيدن (ع ف اك ٢) تجيم مثله منهما و التجيم ايضا تحديق فى النظر عند بيريجوم
بجعفر انگبين بسيار آب تجذم بجعفر نام شخصى بيرشم كقنفذ والد عبد الرحمن المحدث و نام كوهى ست برصوم بالضم ميرسان شيشه و مانند آن ابو البرسم
كسفر جل عمران بن عثمان الزبيدى الشامى فى القراآت الشواذ بصم بالضم نفس و خورشه و قتى كه از دانه بر آيد و بصم الزرع دانه زراعت سطبر و اندك سخت شد
(ع ف ا ض ٢) بطرم بجعفر انگشترى و بطرم اذا كان احمق و عليه خاتم فيتكلم ويشير به فى وجوه الناس بعيم كامير تن و پيكر چوبى يا تصوير رنگ و معظم
كريشه نكويد بغشم بالضم والد عيان صاحب مسجد البحيرة بغمم بجعفر نام شخصى بلتم بجعفر مردم و مرد و درمانده گران زبان و گران اندام بلحم البيطار الدابة
عصب قوائم الدابة من داء يصيبها بلسمة از ترس خموشيدن و چين ابرو كشيدن تبلسم مثله بلسام بالكسر برسام بلنسم كسمندل قطران بلصم فرنغى
گريخت و وجد فى نسخة عرنغى فرنغيت بنام سر انگشتان هذا ابنم اى ابن والميم زائدة فى بان ى بهرم بجعفر كل كافشه بهرمان مثله و حنا بهرم
بكل كافشه رنگ كرده شده بهرم لحيته ريش را بحنا سبز رنگ كرد تبهرم الراس سر سخت سرخ كرد بهرام نام شخصى و فرس النعمان بن عقبة العتكى بهرمة
شكوفه و پرستش اهل هند بهضم كقنفذ بسيار سخت **فصل التاء** تام اتأمت المراة دو گانه زاد فهى متئم متآم و دوگانه زاينده توامان و هم
يقال هذا توأم هذا على فوعل و هذه توأمته هذه توائم ج و توأم بالضم على فعال ايضا و لا يمتنع ان يجمع هذا بالواو والنون فى الآدميين كما ان مؤنثه يجمع بالتاء
توام ايضا دوم تير قمار و يقال اصله وأم فابدلت التاء من احدى الواوين و نام شهرى بر لب عمان فرس متائم اسبى كه رونق بعد از روشى آرد متآمة
دو كانه تار پود بافتن جامه را و ثوب متآم و اتأمها اى افضاها تخم تخمى نوعى از برودها تخم نهايت هر زمينى و شهرى يقال فلان على تخم من الارض
تخوم ج و قيل تخوم الارض بالفتح والجمع تخم بضمتين مثل صبور و صبر تخمه دادى فتند كرفى موضعها تكرهم تريم بالكسر نام جائى تلم تلام تلامى اى التلاميذ
استقطت الذال تمم تماهة تمامى و تمام شدن (ع ف ا ك ٢) يقال تم الشى تتميم اتمام استتمام تمام كردن متمم نام شاعرى و يقال تمت الحبلى فهى متم
اذا تمت ايام حملها و يقال ولدت لتمام بالفتح والكسر و ولد المولود لتمام و قمر تمام ماه شب چهار دهم ليل التمام بالكسر لا غير دراز ترين شبها در سال و يقال ابى
قائلها الا تما ثلث لغات اى تماما و الكسر افصح تميمة سخت و قبيله تميمة طومار و تعويذه و فى الحديث من علق تميمة فلا اتم الله له يقال هى خرزة وا ما المعاذات
از كتب فيها القرآن و اسماء الله تعالى فلا بأس بها متتام سخن تانگ گوينده و يقال تتاموا اى جاؤا كلهم و تموا ايضا مستتم ايضا الذى يطلب الصوف والوبر
والموهوب تمة تنم تنوم بتشديد النون درخت باديه تنومة يكى تومه تومة بالضم غوزه نقره توم ج تهم تهامة بالكسر شهرى و النسبة اليها تهامى
و تهام اذا فتحت التاء لم تشدد كما قالوا يمان و شآم الا ان الالف فى تهام من لفظها و فيهما عوض من ياء النسبة و قولهم تهامون بالفتح كما قالوا يمانون و
يقولون تهامى و يمانى و شامى بالفتح مع التشديد تهمة بالفتح يستعمل فى موضع تهامة كانها المرة فى قياس قول الاصمعى و التهم بالتحريك مصدر من تهامة
اتهام به تهامه شدن متهام بالكسر بسيار به تهامه شونده التهمة و ادى فتند كر هناك تيم تيم الله قبيلة معناه عبد الله و اصله من قولهم تيمه الحب اى عبده
و ذلله تتيم اى نذلل و يقال تام فلانة اى عبدته تيم قريش قبيله گروه ابى بكر الصديق رضى الله تعالى عنه تيمة بالكسر گوسپند با شيركه در خانه دارند و در او
فى الحديث التيمة لاهلها تتييم تعبيد و تذليل اتيام ذبح كردن تيمه تيماء دشت و صحرى (ضيمة) تغلم بجعفر موضعى و كوهى او اسم الجبل تغلمان تغمى بالضم قبيله
من معرة بن حيدان و طعام تغمة طعام ناگوار او التغمة اى التخمة تكتمة بالضم بنت مرام عطفان او سليم **فصل الثاء** ثاهم ثهمت خرزها افسدته
(ع ف ا ض ٢) ثجم اثجم المطر اى كثر و دام و يقال اثجمت السماء ابا ماثم اثجمت ثرم ثرم بفتحتين افتادن دندان پيش (ع ك ا ف ٢) اثرم
نعت منه ثرم شكستن يا بزدن دندان پيش (ع ف ا ك ٢) يقال ثرمت ثنيته فانثرمت اثرام كذلك ثرتم ثرتم بفتحتين زيادت مائده طعام در خنير
ثعم ثعمت الشى نزعته (ع بفتحها) و تثعمتنى ارض فلان اى اعجبتنى ثغم ثغام بالفتح گياهى كه آنرا درمه سپيد گويند ثغامة يكى و فى الجبل الثغامة
بالضم شكرة بيضاء الثمر والزهر يشبه بها الشيب ثغم كه سنگ گزنده ثلم ثلم الطريق ميانه راه ثلمت الطريق اى لزمته ثلم ثلمة بالضم رخنه ثلم بالفتح رخنه
كردن (ع ف اك ٢) يقال ثلم السيف و ثلم الاناء و ثلم الوادى بالتحريك اى انثلام حرفه و رخنه شدن (ع ك ا ف ٢) اثلم نعت منه تثليم مثله للمبالغة

انثلام منثلم لازم منه ثلم نام جائی ثماخ ثماخم ثمامة بالضم بز ثمامة یک بزین و نام جائی و مردی ثم نیکو کردن چیزی را و درست کردن به تمام و منه قولهم کنا اهل ثمه و رمه و یقال جمیع الدهر ای عن ثمه و رمه ای عن قلیله و کثیره و بر کندن گوسفند علف را از بن شاة ثموم نعت منه و گرد کردن چیزی را (ع ص ن ا ض ن) یقال هو مثم و مثمة ای یکنسه و یجمع الردی و الجید رجل مثم مقتم بالکسر نعت منه مثمة مقممة بالهاء ایضا للمبالغة و دست به علف مالیدن ثمت یداه ای سخت بذلک الحشیش انثمام ریخته شدن و گداختن تن ثمة یک مشت گیاه و یقال ما لهم ثم و لا رم فالثم قماش الناس والرم مرمة البیت ثم بازو هو حرف عطف یدل علی الترتیب والتراخی و ربما ادخلوا علیها الهاء ثم بالفتح آنجا و هو للتبعید بمنزلة هنا للتقریب و کذلک ثمة ثم الفرس جای بریدگی ناف اسپ ثمت مثل ثمثام آنکه هرچه را گیرد بشکند تثمیم العظم ابانته ثوم ثوم بالضم سیر ثومة یکی

(ضمیمه) ثدم ثدم کنگ و درمانده بسخن و صحبت با گرانی و سستی یا مرد فربه گول جفاکار ثدمة مونث منه ثدام بالکسر پیوند ابریق مثدم و مثدم علیه الفدام ثدقم ثدقم کریچ کنگ و نام مردی ثرطمة بغیر خشم و گردن کشی سر فرو داوردن مثرطم آنیک فربه او خاص بالدواب کما یقال قد ثرطم الکبش ثرغامة بالکسر زوجه یا زن ثطلغة چرب زبانی و تفرق بسخن یقال تطعطم علی اصحابه ای علاهم بکلامه

فصل الجیم

جثم جثوم سینه بر زمین نهادن مرغ و مردم و یعبر عن الهلاک قال الله تعالی فاخذتهم الرجفة فاصبحوا فی دارهم جاثمین (ع ص ن ا ض ع ک ب) جثمة مثال همزة جثامة خواب ناک مجثمة تشدید الثاء ای مصبورة الا انهما فی الطیر خاصة و الارانب و اشباه ذلک تجثم ثم ترمی حتی تقتل و قد نهی عن ذلک جثمان بالضم تن مثل جسمان یقال ما احسن جثمانه و جسمانه ای جسده و قال الاصمعی الجثمان الشخص و الجسمان الجسم یقال شام جسمان الغنیمة ای الحجبة و هو شخصها لکن لیست بجسد جحم جحیم یکی از نامهای دوزخ و آتش و هر آتش بزرگ که در مغاکی افروخته باشد من قوله تعالی قالوا ابنوا له بنیانا فالقوه فی الجحیم جاحم جای سخت گرم و قال الاعشی الموت جاحم جحمة چشم بلغت حمیر جحم الرجل ای فتح عینیه کالشاخص (ع یفتحها) و عین جاحمة تجحیم تیز نگریستن اجحم مرد سرخ چشم و فراخ چشم جحما مونث جحام بالضم بیماری که چشم را آماساند اجحام باز ایستادن از چیزی مثل احجام جحظم جحظم تنگ خوئی جحرم نعت منه جحشم جحشم شتر تنومند آید جحظلم جحظلم بزرگ چشم جحلم جحلمة ای صرمة جدم جادمة بالتحریک کرم کوتاه جدیم رنج و گوسپند بلا پیه جذم جذم بالکسر اصل و بن هر چیزی و قد یفتح جذمة بالکسر پاره از رسن و تار یا جذم جذم بالفتح بریدن (ع ص ن ا ض ا و ک ب) جذیم نعت منه و جذم الرجل بالکسر ای صار اجذم و هو المقطوع الید فی الحدیث من تعلم القرآن ثم نسیه لقی الله تعالی و هو اجذم و هو جذمی جمع اجذم مثل احمق و نوکی الجذام بالضم بیماری جذم بریده شدن جذام بالضم بیماری هم و قد جذم الرجل فهو مجذوم و لا یقال فهو اجذم و قبیله از یمن جذامة بالفتح بقیة الحصد جذیمة قبیله جذمی بالفتح و قد یضم منسوب بوی رجل مجذامة بالکسر سستی رفنده و برنده اجذام تیز رفتن و شتاب برکندن از چیزی جذیمة الابرش ملک حیرة صاحب زباء جرم جرم بالضم گناه جریمة مثله جرم و اجترم و اجرم بمعنی جرم بالسکون معرب گرم و هو الحار و الجروم من البلاد خلاف الصرود و هو بلاد است در جرجانیه بریدن جرم النخل اجترمه ای صرمه جارم نعت منه و قوم جرم بالضم مشدد و اجرام مثله و بنو جارم قوم من العرب و هذا من الجرام بالکسر و الفتح و فرش گردانیدن پشم گوسپند و کسب کردن چیزی (ع ص ن ا ک ب) یقال فلان جریمة اهله ای کاسبهم و قد جرمت منه ای اخذت و قوله تعالی و لا یجرمنکم شنئان قوم ای لا یحملنکم و لا یکسبنکم جرم بالکسر تن و گونه و آواز قال ابو حاتم قد اولعت العامة بقولهم فلان صافی الجرم بالکسر ای الصوت او الحلق و هو خطاء جرمة بالکسر خرما و انگور رز و نکا جرامة بالضم آنچه ریخته شود از انگور و خرما و در بریدن جریم بریده از بن و میوه جرم جرام ایضا و انه تمرا جرام بالکسر جمع جریم و یقال حابة الکسر جریم شتران کلان سال بزرگ تن حول مجرم بسته مجرمة تمام تجرم گذشتن سپری شدن و دعوی گناه کردن بر کسی که نکرده باشد یقال تجرم علیه لا جرم قال الفراء هی کلمة فی الاصل بمعنی لا بد و لا محالة فجرت علی ذلک و کثرت حتی تحولت الی معنی القسم و صارت بمنزلة حقا فلذلک یجاب عنها باللام یقولون لا جرم لاتینک و لا جرم لافعلن کذا ای حقا جرثم جرثومة بالضم اصل و خانه مور جرثمة و تجرثم الشی و اجرنثم اذا اجتمع جرجم جرجمة گروهی از عجم باشندگان جزیره و شام و تجرجم الوحشی فی وجاره تقبض و سکن جرذم جرذمة فی الطعام مثل جردبة و بسیار گفتن جرسم جرسام علت برسام جرشم جرشم و جرشب ای اندمل بعد المرض و الهزال و جرشم مثل برشم ای احد النظر و ایضا گرفته چهره

جرضم + جرضم بفتحتین و جُراضم بسیار خوار جرهم + جرهم حیی از یمن و یقال جمل جراهم و ناقة جراهمة ای ضخمة + جرم + جرم بریدن
و منه جزم الحرف و هو فی الاعراب کالسکون فی البناء یقال جزمت الحرف فانجزم و جزمت القربة ملأتها تجزیم مثله جزمت النخل و جزمت بالراء
و النار ای خرصته و جزمته جزمة یکبار خوردن و جزم القوم ای عجزوا قلم جزم راست بریده جزم ایضا شی یدخل فی حیاء الناقة لتحسبه لدها فترأمه
کالدرجة جزمة بالکسر یک کلا از شتر و یک رمه از گوسپند جسم + جسم بالکسر تن جسمان بالضم کذلک جثمان مثله و قرء و کره جسامة بالفتح تناور شدن
(ع بضمها) و هو جسیم و جسام بالضم و بالکسر جمع جسیم تجسم برگزیدن کسی از میان قومی یقال تجسمه من بین القوم ای اخترته کانک قصدت
جسمه و تجسمت الارض ای اخذت نحوها اریدها و تن آور شدن و بر کاری بزرگ شدن و بر بلندی ریگ و کوه بر شدن اجسم تن آور جاسم
نام دیهی بشام جشم + جشیم تکلف کاری کردن (ع ک اف ۲) تجشم کذلک تجشیم تکلیف کردن بر کسی اجشام کذلک و یقال القی علی فلان
جشمه بالتحریک (ض اف ۴) ای ثقله جشم البعیر (ض اف ۲) سینه شتر جشم ایضا حیی از انصار و ثقیف و تغلب و هوازن جعم + جعم بفتحتین طمع
داشتن و سخت آرزومند گوشت گردیدن مردم و شتر بشور گیاه (ع ک اف ۲) و بی اشتها شدن بطعام جعماء ناقه کلان سال لا یقال اجعم للذکر
جعشم + جعشم بضمتین و ف ۴ مرد کوتاه و سطبر و فتح الجیم و الشین افصح جلم + جلم بریدن (ع ف اک ۲) و یقال جلمت الجزور ای اخذت ما علی
عظامها من اللحم و یقال اخذت الشیء بجلمته ای باجمعه و هذه جلمة الجزور بالتحریک ای لحمها اجمع جلمة الشاة مسلوخ گوسپند بلا حشو و قوائم جلم کار
و فرزه بها جلمان + جلام بالکسر الجداء جلخم + اجلخمام گرد آمدن قوم و سرکشی کردن جلهم + جلهمة بضمتین نام مردی و قولهم فی حدیث ابی سفیان
جلهمتین قال ابو عبید اراد جانبی الوادی و المعروف جلهمتان بالفتح جم + جم بسیار قوله تعالی و تحبون المال حبا جما و آب گرد آمده در چاه نام
پادشاهی جموم بالضم بسیار شدن آب در چاه (ع ف اض ۲ و ک ۲) و نزدیک آمدن وقت کار یقال جم قدوم فلان ای دنا و حان جموم
بالفتح چاه بسیار آب و اسپ که هر زمان رفتاری دیگر آرد جمة موضع جمع شدن آب جمام بالکسر ج و جماعتی انبوه یقال جاء فی جمة عظیمة بالضم
والفتح جمة بالضم ایضا تمامی موی سر و انبوهی آن جمانی بالتشدید نعت جمام المکوک علی ثلث حرکات و جمة ما علاه بعد الامتلاء جممت المکیال
و اجممته فهو جمان اذا بلغ جمامه قال الفراء جمام القدح ماء بالکسر ملؤه و جمام المکوک دقیقا بالضم و جمام الفرس بالفتح لا غیر یعنی آسودگی اسپ
بعد از ماندگی یقال جم الفرس جماما و جما اذا ذهب اعیاؤه و جم الفحل اذا ترک الضراب اجمام آسایش دادن ستور را جمت بنشست یقال
اجمم الفرس جم ایضا مجهولا اجمم نفسک یوما او یومین و نزدیک شدن کار و یقال اجم الفراق اذا حان بنیان اجم بی کنگره رجل اجم مرد بی نیزه
در حرب شاة جماء بی شاخ و امراة جماء المرافق و الجماء الغفیر جماعة الناس جمم بالتحریک مصدر منهن استجمام ماندگی افگندن و پر آب شدن چاه و یقال
انی لاستجم قلبی بشیء من اللهو لاقوی به علی الحق جمجمة تجمجم سخن را ناپیدا گفتن جمجمة بضمتین کاسه سر و قدح چوبین و چاه در شورستان و بیر الجماجم موضعی
جماجم العرب قبائلهم جمیم گیاهی نیم رسیده جهم + جهامة جهومة بالفتح و الضم ترش روی شدن (ع بضمها) و هو جهم الوجه جهم روی ترش
کردن بروی کسی (ع ک اف ۲) تجهمها جهمة و تجهمة بمعنی رجل جهم بالفتح ای عاجز جهمة بالفتح و الضم اول آخر اللیل جهام بالفتح ابر بی آب جهیم
موضعی جهضم + جهضم مرد شکرف و بزرگ سر گرد روی و شیر تجهضم بزرگی نمودن جهنم + جهنم دوزخ رکیة جهنام بکسر الجیم و الهاء و التشدید دور چاه
مغاک و لقب مردی (ضمیمة) جحدمة زود و دویدن جحدم کجعفر ابن فضالة و آخر غیر منسوب صحابیان جحدمة زودی کردن در کار و روش و رفتار
جذم بالذال شتابی کردن جرجم بالدال مثله جردم کجعفر و زبرج نان تهی خشک جضم بفتحتین بسیار خورنده تجضب سطبر پهلو و کمر تجضم بدین
گرفتن جعثم گز بیخ صلیان جعثوم نره سطبر جعثمة بالضم قبیله است از هذیل یا قبیله است از ازد و سراة جعثمیات کمان ها تجعثم ترنجیده شدن
چیزی و در آمدن بعضی از آن در بعضی جلثم کجعفر نام شخصی جلخم الجبل سن را تاب داد اجلخموا اجتمعوا جلسام بالکسر الذی تسمیه العامة البرسام جلاهم
قبیله است از بنی تمیمة با بین یمامه و بحرین جنثمة بالفتح و بفتحتین جماعت چیز و انده بجنثمة یعنی همگی آنرا فراگرفت جوم شبانان که کارشان یک باشد
جام آوند سیمین اجوم و اجوام و جامات و جوم بخ جام موضعی است از مضافات نیشاپور و منه العارف ابو نصر احمد بن الحسن و ابنه شیخ الاسلام
و اسمعیل و سلیمان بن حمزة و یوسف بن عمر المحدثان الجاموان جوم چیز نیک یا بد را طلبیدن (ع ف اض ۲) جویم گز بین شهری است بفارس

والعامة تضم الياء و جحدمة کرحلة امراة بشیر بن الخصاصیة رات النبی صلعم جهرم کجعفر شهری است به فارس و الجهرمیة ثیاب منسوبة من بحو البسط انها من الکتاب جیهم بالکسر شتران تیز شهوت و ریا سمعته من بعض العلماء نقلا من ابی عمرو مولف کتاب الجیم و نام حرفی است و یونث و جیم ج جیمات

فصل الحاء

حتم حتم استوار کردن کار و حکم کردن و واجب کردن کار بر کسی (ع ع ن ا ک ۲) حتم ایضاً قضا حتوم ج حاتم قاضی و زاغ سیاه حاتم الطائی مردی که مثل است بجود او مردی حتامة بالضم باقیمانده طعام بر خوان تحتم خوردن نان ریزه و ریزه آن از خوان و یقال هو ذو تحتم ای هشاش

حثم حثم دادن و نرم و رام کردن (ع ع ن ا ک ۲) یقال حثمته ای دلکته حثمة پشته از خاک سرخ و نام زنی حثم مع حثمة تندی لب بر بینی مردم

حجم حجم برون آمدگی هر چیز و حجامت کردن (ع ع ن ا ض ۲) یقال حجمه فهو محجوم والاسم الحجامة بالکسر محجم بالکسر شیشه حجامت حجام نعت منه تحجام حجامت کردن حجم ایضاً مکیدن یقال ما حجم الصبی ثدی امه ای ما مص و باز داشتن از چیزی یقال حجمته عن الشیء فانحجم ای کففته فکف و هو من الشواذ حجام بالکسر چیزی است که بر دهان شتر بند و بستن آن تا نگزد (ع ع ن ا ض ۲) و فی الحدیث کانما الحجوم و قولهم ازرع من حجام ساباط و انه کان یمر به الجیوش فیحجمهم من الکساد حتی یحجموا فضرب به المثل حجمة کل سرخ حاجم ج

حدم حدم احتدام از هم شدن آتش و سرخی از غضب و سخت سرخ شدن خون یوم محتدم روز سخت گرم حدمة بفتحتین آواز آتش افروخته قدر حدمة مثال همزة یک بار جوش آینده

حذم حذم بریدن (ع ع ن ا ک ۲) سیف حذیم نعت منه و سبک رفتن و سبک خواندن یقال اذا اذنت فترسل و اذا اقمت فاحذم حذمة اف ا زن پست بالا حذمیة نام مردی حذام مثل قطام نام زنی

حذلم حذلم نام مردی حذلمة مثل بذلمة شتافتن یقال مر یحذلم کانه یتدحرج

حرم حرم بالضم احرام گرفتن قالت عائشة رضی الله تعالی عنها کنت اطیبه لحله و حرمه ای عند احرامه حرام شدن (ع ع ن ا ک ۲) حرمة بالضم کذلک و آنچه شکستن او روا نباشد محرمة بفتح الراء و ضمها کذلک حرمة ایضاً ناشایستگی و حرمة الرجل حرمه اهله رجل حرام بالفتح ای محرم حرم بفتحتین ج مثل قذال و قذل و من الشهور اربعة حرم ذو القعدة و ذو الحجة و المحرم و رجب ثلثة سرد و واحد فرد حرام ایضاً نا بایست ضد حلال حرم بالکسر کذلک و قری و حرم علی قریة اهلکناها قال الکسائی معناه واجب حرمة بالکسر غلبه شهوت جماع و فی الحدیث الذی یدرکهم الساعة تبعث علیهم الحرمة و یسلبون الحیاء و ناامیدی حرم بفتحتین گرداگرد کعبه یقال مکة حرم الله تعالی حرمان مکه و مدینه و الحرم الحرام ایضاً مثال زمن و زمان حرمی بالکسر منسوب الی الحرم حرمیة مونث و ایضاً سهام تنسب الی الحرم احرام الحج تمام و حرام کردن و بجای حرام آمدن و بحرمت شدن محرم نعت منه تحریم حرام کردن تحرم حرمت جستن بصحبت کسی حریم البیت و البئر گرداگرد وی حریم ایضاً جامه محرم و نام مردی محرم بالفتح ناشایست و ذو محرم آنکه نکاح با او روا نباشد محارم اللیل مخاوفه محرم اول دوازده ماه عرب و سر سال جلد محرم پوست که تمام پیراسته نشده باشد ناقة محرمة التی لم تتم ریاضتها بعد سوط محرم لم یلین بعد حرمة بفتحتین گشن خواه شدن میش (ع ک ا ف ۲) و هی کالضبعة فی النوق و الحناء فی النعاج شاة حرمی شیاه حرام و حرامی و استحرمت الشاة کل انثی من ذوات الظلف و الذئبة و الکلبة ایضاً اذا ارادت الفحل و قولهم حرام الله لا افعل کقولهم یمین الله لا افعل حرمة بالکسر حرمیة خرمان حرم نومید کردن کسی را از چیزی احرام کذلک (ع ع ن ا ض ۲) و هو الحرمان بالکسر اذا قمروا حرمته ای قمرته یعنی بردم و چیره شدم بقمار بردی و حرمت الصلوة لغة فی حرمت و قوله تعالی للسائل و المحروم قال ابن عباس رضی الله تعالی عنهما هو المحارف حیرمة ماده گاو حیرم ج

حرجم احرنجام انبوهی کردن و بر یکدیگر افتادن شتر یقال احرنجم القوم اذا رد بعضها علی بعض و بر یکدیگر افتادن باز گردانیدن شتر یقال حرجمت الابل فاحرنجمت

حزم حزم استواری و استوار کردن تنگ اسب و ستور (ع ع ن ا ک ۲) و زمین درشت و بلند و آگاهی در کار و فراهم آوردن کار خویشتن را (ع ع ضمها) حزامة مثله حازم نعت منه احتزام تحزم میان در بستن حزمة بالضم پشته هیزم و کاه و علف و جز آن و نام اسپی ابن حزام نام مردی حزام بالکسر تنگ ستور و دست بند گهواره و فی المثل جاوز الحزام الطبیین یضرب فیما جاوز حده حزم بفتحتین کالقصص فی الصدر (ع ک ا ف ۲) و هی گاه در آمدگی اسپ یقال منه فرس احزم ... خلاف الاهضم حزیم میان سینه که موضع تنگ بستن بود حیزوم مثله نام اسپی

حسم حسم بریدن یقال حسمته فانحسم و باز ایستادن (ع ع ن ا ک ۲) و فی الحدیث انه اتی بسارق فقال اقطعوه ثم احسموه ای اکووه بالنار لینقطع الدم و فی حدیث آخر علیکم بالصوم فانه محسمة للعرق و مذهبة للاشر حسوم بضمتین و قوله تعالی سبع لیال و ثمانیة

ایام حسوما ای متتابعة و الحسوم الشوم ایضاً یقال اللیالی الحسوم لانها تحسم الخیر عن اهلها حسام بالضم شمشیر بران و تیزی شمشیر حسم بفتحتین موضعی حسمی
بالکسر نام زمینی در بادیه ✤ حشم ✤ حشم آوردن کسی را (ع ف اک ۲) و الاسم الحشمة و هو الاستحیاء و الغضب ایضاً قال الاصمعی انما
هو بمعنی الغضب لا بمعنی الاستحیاء و یقال ذاک مما یحشم فلانا ای یغضبه احتشام حشمت داشتن یعنی شرم داشتن و تحشم آوردن یقال احتشمت
منه بمعنی و رجل محتشم و حشیم بمعنی حشم الرجل چاکران مرد و کسانی که بجهت وی غضب کنند بر دیگران و یقال حشمت الدواب ای صلحت ✤ حصم
حصم بها ای حبق (ع ف اک ۲) و الحصم العود و انکسر ✤ حصرم ✤ حصرم بکسرتین غوره انگور و مرد ترش تنگ خوی بخیل حصرم کذلک حصرم
قوس زه بر کمان استوار کرد ✤ حضرم ✤ حضرم الرجل حضرمة اذا لحن و خالف الاعراب فی کلامه ✤ حطم ✤ حطم شکستن (ع ف اک ۲) یقال
حطمه فانحطم و تحطم تحطیم مبالغة فی الحطم حطمة قحط سال یقال اصابتهم حطمة ای سنة و جدب و حطمة السیل دفعته احطم اسپ شکسته حال از پیری حطم
بالفتح کلان سال شدن ستور (ع ک اف ۲) حطمة اسپ شکسته داور اسال حطمة مثال همزة دوزخ رجل حطمة بسیار خوار و آنکه بر ستور
رحم نکند الحطم مثل ... شر الرعاء الحطمة و یقال للبکرة من الابل الحطمة یعنی شتر کلان لانها تحطم کل شیء حطیم دیوار بیرون کعبه از سوی مغرب
حطام بالضم ریزه شکسته هر چیزی و اندک مال دنیاوی ✤ حظم ✤ حظم نوعی از مرغان و کبوتر ✤ حکم ✤ حکم بالضم فرمودن یقال حکم علیه و حکم کردن
میان کسی قوله تعالی یحکم بینهم یوم القیمة (ع ف اض ۲) دانش و حکمت حکمة بالکسر دانش حقیقت هر چیزی حکیم دانا و درست کار و استوار کار و
خداوند حکمت و دال حکم فلان بالضم حکما حکیما احکام استوار کردن کار را استحکام لازم منه و باز داشتن سفیه را از سفاهت یقال احکمت السفیه
حکمته ایضاً حکم بفتحتین و حاکم بمعنی حکم و ایضاً پدر زن ... حکمة بفتحتین زنخ گوسپند و لگام لگام حکم مصدر منه و منع کردن از بدی کسی را یقال حکمت الدابة
و احکمتها تحکیم باز داشتن ستور را از آنچه خواهد و حاکم گردانیدن کسی را در مال خویش احتکام حکم کردن ... بنزدیک حاکم شدن ... تحاکم
کذلک محاکمة بالخصم نزدیک حاکم شدن محکم نام مردی محکمة قوم خوارج محکم بالفتح پرکار آزموده با حکمت و اما الذی فی الحدیث ان الجنة للمحکمین فهم
قوم من اصحاب الاخدود ✤ حلم ✤ حلم بالضم خواب که دیده شود و خواب دیدن (ع ف اض ۲) احتلام کذلک یقال حلمت کذا و حلمته و احتلمت به
حلم بالکسر آهستگی و بردباری (ع الضمها) تحلم بردباری کردن بتکلف و فربه شدن سوسمار و جز آن بسیر حلیم ای سمین تحالم حلم نمودن از خود که نباشد
حلم بالتحریک تباه شدن پوست و کرم در افتادن در وی (ع ک اف ۲) حلمة سر پستان و حلمتان نوعی از نبات و کنه بزرگ و کرم حلم ج
حلیمات نام موضعی محلام جوی و نام مردی تحلیم بردبار گردانیدن و بحلم منسوب کردن کسی را حلام بالضم و التشدید بزغاله که از شکم مادر پیش
بیرون آرند و گوسپند ریزه حلام بالنون کذلک حالوم شیر سطبر شده ✤ حلقم ✤ حلقوم بالضم خشک نای گلو یقال حلقمه ای قطع حلقومه
✤ حمم ✤ حمم زنبه و سپر گداخته چربو آن حمة یکی و ایضاً چشمه گرم و یقال حممت الالیة ای اذبتها و حممت حمک ای قصدت قصدک و حممت ارتحال
البعیر ای عجلته و حممت الماء ای سخنته (ع ف اض ۲) و حم الماء ای صار حارا و حممت الجمرة تحم ای صارت حممة (ع ک اف ۲) و حم الشیء و احم
ای قدر فهو محموم و حم الرجل من الحمی ایضاً و هی الحرارة العارضة فی البدن حم بالکسر طرفی که در آن آب گرم کنند احمام نزدیک آمدن کار و هم
شدن کار یقال احم الامر و اهمنی ایضاً اذا اهان و قصد تب دادن یقال احمه الله فهو محموم و هو من الشواذ تب زده و پیاپی شدن مردم و جایگی
و نیز احم الرجل ... حممت الارض ای صارت ذات حمی ... آب را گرم کردن و بآب گرم شستن و سیاه گردانیدن حمیم آب گرم و باران که در گرما بارد
و خوی ... تحمیة آب گرم و مال و ستور گزیده استحمام بآب گرم غسل آوردن و بگرمابه شدن و خوی کردن تحمیم متعه دادن زن مطلقه را
... بر آوردن چوزه و برآمدن موی ستره و روی را با انگشت سیاه کردن یقال حمم امرأته ای متعها بعد الطلاق و حمم الفرخ ای طلع ریشه و حمم
سر ... ای اسود بعد الحلق ... بالضم حمم بکسرتین ... سیاه احم سیاه کمیت احم بین الحمة قال الاصمعی فی الکمیت لونان یکون
المذهب ... کمیتا احم و انه اخیل ... الکمیت احم ... خاکستر و انگشت و هر چه سوخته باشد حممة یکی حمحمة بانگ کردن
... نام ... فلان بن مرة ... یقال هذا الصدق حمام الابل ای کرائمها
... اللهم ... حمام بالکسر تقدیر مرگ حمة

بالضم سیاهی حمة الحر معظم حمة الفراق ای قدره وقضی والحامة اقترب فیا تخفیف الهاء فیه عوض من قدر ذلک فی اصل اللام حمام بالفتح کبوتر ای عند
العرب ذوات الاطواق من نحو الفواخت والقماری وساق حر والقطا والوراشین و اشباه ذلک یقع علی الذکر والانثی والهاء فیه علی انه واحد
من جنس لا للتانیث وعند العامة انها الدواجن فقط الواحدة حمامة وجمعها حمام و حمامات و حمائم و ربما قالوا حمام للواحد حمامات بتشدید کرمابه
حمامات ج واما الیمام فهو الحمام الوحشی وعند الکسائی الحمام البری منه والیمام الذی یالف البیوت حمام بالضم تب پشتر گرفتن فی الحدیث
یزعون کمابزغ الحمام ای الجمل المحموم حامة ذات حمی والحامة الخاصة یقال کیف الحامة والعامة وهو لا حامة الرجل ای اقرباؤه واهل
حامة شتران گزیده و آل حم سورتهای که اول آن حم است از قرآن قال ابن مسعود آل حم دیباج القرآن وقولک آل فلان کانه نسب السورة کلها الی حم واما حوامیم فلیس من کلام
العرب فهو قول العامة حمان بالفتح نام مردی حمتم جفتم بالنون والتاء کوزه سبز حناتم ج وایضاً ابرهای سیاه حنذم + حنذمان +
بیست‌ترین گروه مردم + حوم + حومان آنچه برگشتن مرغ و جز آن (ع ص ف ا ض ۲) حوم گله انبوه از شتر حومة القتال معظمه وکذلک من الماء
والرمل وغیره حومان بالسکون موضعی حام یکی از پسران نوح نبی علیه السلام وهو ابو السودان یقال غلام حامی وعبد حامی (ضمیمه) مجیرم +
کم سعتر شور بای دانه انار جبرمة شور بای دانه انار ساختن خشلم + کز بج وجعفر موضعی است خشلم کز بج وردر روغن ته در روغن زرد حذرمة
زیاده کوئی حذارمة بالضم بسیار گوی حرمة و کاشیدن حرفه و مکه اسد خدای تعالی او را نفرین کند جرذم الانا آن را پر کرد جعفر وهی آب
نزدیک ماردین و نام شتری است و اسم والد الاغلب الکلبی الشاعر حرسم کز بج و ضفدع زهر و مرگ و جعفر گوشه حرقم جعفر موضعی که گندم گونی و
شراب سرخ بی آمیغ حز زم جعفر کوهی است معروف حصلم کز بج فاک صحصم کز بج و علابط جای فی سطر گوشت حلسم کز بج و جعل از مندحالکم
کنقفذ و جعفر هر چیز سیاه رنگ یقال اسود حلکم ای شدید السواد حثمة یشجکین خواب حندم جعفر درختی است که بیخ های سرخ دارد و حنمة یکی منام شخصی
حیمة و هی است از و بهای چنبه حیعم کمکیل کودک تیز هوش خردمند **فصل الخاء ختم + ختم** مهر کردن (ع ص ف ا ک ۲) یقال ختمت الشیء
فهو مختوم و مختم مشدد للمبالغة و تمام گردانیدن یقال ختم العمل بالخیر و تمام خواندن قرآن را و اختتام به پایان بردن نقیض الافتتاح خاتم بفتح التاء
و کسرها خیام بالیاء خاتام بالالف انگشتری خواتیم ج تختم انگشتری در انگشت کردن و خاتمة الشیء آخره محمد خاتم الانبیاء بالفتح صلوات الله علیه
و علیهم اجمعین ختام کل مختوم که بر وی مهر کنند و قوله تعالی ختامه مسک ای آخره لان آخر ما یجدونه رائحة المسک و یقال علیها ختم بالتحریک ای طینة
مختومة کشل نقض و قبض بمعنی منقوض و مقبوض خشم + خشم بالتحریک پهنای بینی یقال اخشم منه ختم المعول رخنه شد ریدی کلند نعل
ختمة پهناور خیشمة نام مردی خشم بالکسر پهن بینی خیثم فال گیرنده و نام مردی خشعم + شعم پدر قبیله از یمن خدم + خدمة بالکسر چاکری
کردن (ع ص ف ا ض ۲ و ک ۲) خادم و الجمع خدم بالتحریک جا کران غلاماً کان او جاریة اخدام خادم دادن کسی را خدمة بالتحریک دوال که
بر رست و پای شتر بندند پای برنجن خدام ج و الخلخال و فی الحدیث الحمد لله الذی فض خدمتکم ای فرق جمعکم مخدم موضع خدمة جای خلخال
از ساق تخدیم سپیدی زیر پای گاو یا اسب فرس مخدم و اخدم ایضاً نعت منه قوم مخدمون یراد به کثرة الخدم و الحشم رجل مخدم آنکه او را خدم
بسیار باشد و بار گوسپند سپید ساق خذم + خذام + بریدن (ع ص ف ا ک ۲) تخذیم پاره پاره کردن مخذم بالکسر تیغ بران فرس خذم کتف
تیز رو و رجل خذم جوانمرد خذام بالفتح نام مردی خذلم بالتحریک رفتار تیز خذلم و نعت منه ابن خذام بالکسر مردی از شعرا خرم + خرم
بینی سار کوه و یدر باز کردن مهره راه کم کردن ... برگشتن (ع ص ف ا ک ۲) اخرم بینی بریده و گوش سوراخ و ثقب اخرم ثقب ای اشق فاذا انشق
فهو خرم و ذلک الموضع منه الخرمة و الخرم الکتف و خرم شیر بطن خرم بالتحریک بینی سارکوه خرم بینی ها و نهای راه که میان ذات خارم ای کوه
مجاری خرمیه بالفتح نام مردی اخترام مخرم بریدن و از بن برکندن یقال اخترم الدهر و تخرمهم ای اقتطعهم واستاصلهم و تخرم زنده خلا ای سکر و نقص و تخرم ای کوه
بدین یاد الخرمیة و هم اصحاب التناسخ و الاباحة خرمان بالضم دروغ یقال جاء فلان بالخرمان خورم بادبر آن خورمه گر او بینی مردم خرشم + خضم
بالکسر الشین بزرگ و مشک و گوشت اغز خضرم سلم خضرم و هم بالضم خضرم اطیم القوم مهتران قوم خضرم یا ابر خرشم نام مردی کرده و انوار ال خرشم بن ال جود
و عوف بن الخزرج خرطومان خضرم + خضرم بالکسر... بزرگ... سوق... نام مردی

خزامة بالکسر حلقه‌ای که در بینی شتر کنند و مهار بروی بندند و یقال خزمت البعیر بالخزامة (ع ف اک ۲) و یقال لکل مثقوب مخزوم والطیر کلها
مخزومة لان وترات انوفها مثقوبة و خزمت الجراد فی العود بسیخ در کشیدم ملخ را مخازمة و دوکس از دو راه مخالف رفتن تا بیک جا پیش آیند
خزومة ماده گاو و بلغة هذیل غزال خیزرانی و شتی مخزوم پدر حیی از قریش بشر بن ابی خازم شاعری از بنی اسد خشم خیشوم بینی
یقال خشمته خشما ای کسرت خیشومه (ع ف اک ۲) خیاشیم الجبال انوفها رجل خشام بینی سطبر رجل اخشم با علت بینی
خشم بالتحریک مصدر منه (ع ک اف ۲) متخشم مست بی خبر خشم اللحم بالکسر ای تغیر خشرم جماعت زنبور انگبین لا واحد له من لفظه
و خانه زنبور ایضا و سنگ گچ و نام مردی خشارم بالضم آواز خصم خصم یستوی فیه الجمع والمؤنث لانه فی الاصل مصدر و من العرب
من یثنیه و یجمعه فیقول خصمان و خصوم و خصیم مثله خصماء ج مخاصمة خصام پیکار کردن با هم و الاسم الخصومة یقال خاصمت فلانا فخصمته اخصمه بالکسر لا یقال
بالضم و هو شاذ و منه قراءة حمزة تاخذهم و هم یخصمون لان ما کان من قولک فاعلته ففعلته فان یفعل منه یرد الی الضم اذا لم یکن عینه حرفا من حروف الحلق
من ای باب کان من الصحیح تقول عالمته فعلمته اعلمه بالضم و فاخرته ففخرته افخره بالفتح لاجل حرف الحلق و اما ما کان من المعتل مثل وجدت و بعت
و رمیت و خشیت و سعیت فان جمیع ذلک یرد الی الکسر الا ذوات الواو فانها ترد الی الضم تقول راضیته فرضوته ارضوه و خاوفنی فخفته اخوفه و لیس
فی کل شیء یکون هذا لا یقال نازعته فنزعته لانهم استغنوا عنه بغلبته فاما من قرأ و هم یخصمون یرید یختصمون فیقلب التاء صادا فتدغم و ینقل حرکته الی الخاء
و منهم من لا ینقل و یکسر الخاء لاجتماع الساکنین خصم که ۲ سخت خصومت خصم بالضم گوشه جوال و جامه دان و غیر آن یقال وقع المتاع فی خصم الوعاء
ای فی زاویته الوعاء و خصم کل شیء ناحیته و جانبه اخصام العین ما ضمت علیه الاشفار اختصام تخاصم معنی و السیف یختصم جفنه اذا اکله من حدته خضم
خضم به همه دهان خوردن (ع ک اف ۲) خضمة بضمتین و تشدید المیم سطبر بازو و معظم هر چیزی خضم مثال هجف مردی بسیار عطا و جماعة کثیر و سنگ
فسان خضیمة کشکینه خضم بالفتح و التشدید نام مردی و نام ابی خضرم مخضرم بفتح الراء لا یدری امن ذکر هو ام من انثی مخضرم ایضا شاعری که
جاهلیت و اسلام را دریافته باشد چون لبید و پدر آن و هو مخضرم النسب ای دعی ناقة مخضرمة گوشه از گوش بریده امراة مخضرمة ختنه کرده خضرم بکسرتین بسیار
عطا بحر خضرم بسیار آب و هر چه فراخ و بسیار باشد خضارم ج خضارمة قومی از شام و ذلک انهم قوم من العجم خرجوا فی اول الاسلام فتفرقوا فی
بلاد العرب فمن اقام منهم بالبصرة فهم الاساورة و من اقام منهم بالکوفة فهم الاحامرة و من اقام منهم بالشام فهم الخضارمة و الجراجمة و کذلک من اقام منهم بالجزیرة فهم الجراجمة و الخضارمة
و من اقام منهم بالیمن فهم الابناء و من اقام منهم بالموصل فهم الجرامقة خضرم مثال هدبد بچه سوسمار و اوله حسل ثم مطبخ ثم غضرم ثم ضب خطم خطم
پیشفوره و هو من کل طائر منقاره و من کل دابة مقدم انفه و فمه و المخاطم الانوف مخطم بکسر الطاء واحدها اخطم دراز بینی خطام بالکسر مهار خطم ایضا مهار
کردن شتر را (ع ف اک ۲) ناقة مخطومة و نوق مخطمة شد للمبالغة مخطم عنوزة خرما که بروی خطهای سپید پیدا آید خطیم نام مردی خطمة نام مردی از
انصار خطمة بالضم بلندی کوه خطمی بالکسر خیر و خلم خلم بالکسر دوست و ماده آهو مخالمة دوستی کردن اخلام یاران و دوستان خلجم دراز
خم خم خام و مخم گوشت گنده خم گنده شدن گوشت پخته یا خام (ع ف اک ۲) اخمام مثله و فی المثل هو السمن لا یخم یضرب للرجل اذا کان کریم الاخلاق
علیه و پاک کردن چاه و خانه (ع ف اف ۲) اختمام مثله قمامة تخم و هی ما یخم من التراب خمامة بالضم خاک که از چاه برآرند و یقال هو
خمان الناس بالضم و بالفتح ای من رذالهم خمان ایضا نیزه سست خمخمة مثل خنخنة و هو ان یتکلم الرجل کانه یخنون او یتقی الاکل قبیح خمخم بکسرتین
گیاهی که در آذار و اعلف شتر سازند و با بحار ایضا خرخم حایل میان که در سینه پخمام بالفتح نام مردی خوم خامة بار تازه و تر از گیاه و فی الحدیث
مثل المؤمن مثل المنافق مثل الخامة من الزرع تمیلها الریح مرة هکذا و مرة هکذا خیم خیمة خیم مثله خیام بالکسر ج و عند العرب بیت من اربعة اعواد
خیمات خیم ج تخییم خیمه ساختن و بجائی مقیم بودن تخیم مکان ضرب خیمته به خیم بالکسر خوی و طبیعت لا واحد له من لفظه خیم کداف نام کوهی
ترسیدن و بددلی کردن (ع ف اک ۲) خیم پای بر داشتن خیمه خیمرتة از درماندگی یا ترس خموشیدن ختلم الشیء به نهانی چیزی را گرفت
ختلمة گرفتن و نهانی چیزی را گرفتن و کمتر نام شخصی خجام کتاب و صبور زن فراخ فرج قوب خنذ ازیم جامهای کهنه لشتر شتابی کردن
المهملة لقة خشعم ... الثقل و بکسر ... الم یکن لها خرتمة فهی ابته اخشوم بالضم گوشه جوال خشعسبر ... سکون العین ...

است از ریحان بری خشنام بالضم نام شخصی معرب خوش نام یعنی نیک نام خوعم مرد کول الخیعامة نعت سوء للرجل السود الماءون جعثم

بحید رحکایة صوت خیعمانة جاهی است کهنه بدیار بنی تیم خندمة کوهی است بمکه خندمان بالکسر قبیله خنمة بفتحتین تنگی نفس وقت بدر کردن

چیزی از سینه یا بینی تختم کنفذ موضعی یا کوهی است بمدینه **فصل الدال** ✤ **دأم** ✤ تدأم الماء الشئ بوزن تفعل ای غمره و تدأم الفحل

الناقة ای تجللها و تداءمه الامر ای تراکم علیه و تزاحمه ایضا و داما علی فعلا و دریا و دأمت الحائط ای رفعته **دحم** ✤ دحم سخت سپوختن دحمان

و حیم اسم ✤ **دحسم** ✤ دحسمان بفتحتین کلب دحسان یعنی مرد گندم گون فربه **دخشم** ✤ دخشم ✤ بالفتح نام مردی **درم** ✤ درم درمان نرم

نهادن خرگوش گام را و نرم رفتن ستور (ع ع ف اک ۲) دارم بن مالک نام مردی درم بفتحتین پوشیدن گوشت استخوان پای را (ع ع کا ف ۲)

کعب ادرم و امرأة درماء نعت منه درم ج ✤ و سوده شدن دندان رجل ادرم و درع درمة ای لینة متسعة و الادرم من العراقیب الذی غطت

ابرته بنو الادرم قبیلة درماء گیاهی از شورها و خرگوش و ادرمت الابل للاجذاع اذا ذهبت رواضعها و طلع غیرها و درم ناقة مسنة و درامة بالفتح

زن کوتاه بالا درمک نام مردی **درخم** ✤ درخمین مثال شرحبیل سختی **درهم** ✤ درهم بالکسر درهام درم و هو فارسی معرب و کسر الهاء

لغة فیه و جمعها دراهم و دراهیم ادرهمام افتادن از پیری برجا شیخ مدرهم پیر برجای مانده **دسم** ✤ دسم بفتحتین چربش چرب شدن (ع ع

کا ف ۲) تدسیم روغن تر کردن و دسمها المطر ای بلها دسمة بالضم مرد فرومایه ثیاب دسم ریم ناک دسام بالکسر آنچه گوش را بدان استوار کنند و جراحت

را و سر پوش شیشه و مانند آن مصدره دسم (ع ع ف اض ۲) دسیم بچه خرگوش و گیاهی دسیمة موریچه و دسم الاثر ای طمس و طسم ایضا **دعم** ✤ دعم

بالفتح ستون فرا نهادن (ع ع بفتحها) دعامة بالکسر ستون خانه دعمة قومی که تکیه بروی کنند در کارها ادعام تکیه کردن بر چیزی دعامتان دو چوب

بکره و یقال لا دعم بفلان اذا لم یکن له قوة و الاسمن و دعمی بالضم قبیلة **دغم** ✤ دغم بالفتح فرو گرفتن (ع ع بفتحها و کا ف ۲) ادغام کذلک یقال

دغمهم الحر و ادغمهم ای غشیهم ادغم اسپ دیزه دغماء مونث شاة دغماء و فی المثل الذئب ادغم دغمان بالضم مرد سیاه جرده ادغام لگام در دهن اسپ

کردن و حرفی را بحرفی در آوردن ادغام کذلک و هو افتعال منه دغم شکستن بینی **دقم** ✤ دقم دندان شکستن ادقمت (ع ع کا ف ۲ ض ۲) یقال دقم

فاه مثل دمق و هو علی القلب **دلم** ✤ ادلم مرد سیاه و خر سیاه و دلم بفتحتین مصدر منه (ع ع کا ف ۲) دلیام کذلک دیلم گروهی [illegible] و دشمنان جماعت

موریچه دکنند و دراج نر **دلقم** ✤ دلقم کسیتن ناقه دندان شکسته از پیری میم زائده و قد مر فی القاف **دلهم** ✤ ادلهمام تاریک شدن لیلة مدلهمة شب

تاریک دلهم بالفتح نام مردی **دمم** ✤ دمام بالکسر دارو که چشم خانه و پیشانی کودکی بالند و جز آن دمم طلا کردن (ع ع ف الف ۲) مدموم سرخ رنگ و البند

از شتر و جز آن و قد دمم بالشحم ای [illegible] تدمیم و رنگ سبز و جز آن طلا کرده بودن دمامة زشت بودن (ع ع بفتحها و ف اک ۲) دمیم نعت

منه ✤ دمة بالضم بازیچه و روش دمة بالکسر آثار مثال راه [illegible] سوراخهای کلاکوش [illegible] علی فواعل فم کذلک دمة و دممة و دمم الیربوع جحره ای

کبسه دمادم [illegible] پشتهای نرم خاکین مدممة بزمین چسبانیدن چیزی [illegible] هلاک کردن یقال دمدم الله علیهم ای اهلکهم دمویة دشت بی آب

و المدم المطلی من الکراد **دنم** ✤ دنامة و دنمة بالکسر و التشدید فیهما کوتاه مثل دناسة و دنبة **دوم** ✤ دوم دوام و دیمومة همیشگی (ع ع ف اض ۲

و ک اف ۲) دوام ایضا درخت مقل مقیم بودن و فی الحدیث نهی علیه السلام ان یبال فی الماء الدائم ای الساکن و یقال اظل ای دوم و دوم یعنی ادام

همیشه و شتن جوشش دیگ [illegible] نشاندن تدویم همیشه بودن بجای یقال و دامت الشمس فی کبد السماء کانها لا تمضی و [illegible] گشتن از مستی دوام بالضم [illegible]

اخذه دوام ای دوار تدویم ایضا جوشش دیگ فرو نشاندن و تر کردن چیزی و سودن زعفران و زبان گرد [illegible] آوردن [illegible] آمدن کبوتر و جز آن [illegible] کردن

و یقال دوم فی الارض و فی الهواء ایضا و انکره الاصمعی یقال دوی فی الارض و دوم فی السماء و منه تشققت الدوامة و هی فلکة ترمیها الصبی علی الارض تدور

فتصوت و یقال هی مشتقة من دومت القدر ای سکنتها من غلیانها و دوم الکلب ای بعید بعید ادومة الجندل بالضم نام جای [illegible] اهل الحدیث یفتحون و المدام

مدامة خمر مدیم آنکه از بینی وی خون آید استدامة بدرنگ انداختن کارها و دوام خوشی و ادامة پیوسته بکاری بودن تداوم گرد برگشتن و مدوم مثال [illegible] کذا

درخت سمره بیرون آید یقال داومت السمرة اذا خرج منها ذلک **دهم** ✤ دهم بسیار از هر چیزی دهم ج و فرو گرفتن (ع ع کا ف) یقال دهمهم الامر [illegible] الخیل [illegible]

بعیر ادهم ناقة دهماء ادهم ادهمام ادهیمام سیاه شدن قوله تعالی مدهامتان ای سوداوان من شدة الخضرة و الری و العرب تقول لکل اخضر اسود و منه سواد

القری للکثرة مختصر دهماء بهار دیگ وطاة دهماء دیرینه وطاة حمراء نو دهماء ایضاً هیات مردشاة دهماء سرخ خالص دهماء الناس جماعت مردم دهیماء تصغیر دهماء وهی
الداهیة ادهم ایضاً بند قال الشاعر اوعدنی بالسجن والاداهم دهیم وام الدهیم سختی دواهیه ونام ناقة عمرو بن الزبان الذهلی که اورا و برادران او را کشتند و سرهای
شان را بروی بار کردند و مثل شده است که اثقل من حمل الدهیم واشام من الدهیم **دهشم** ارض **دهشمة** بالفتح زمین نرم رجل دهشم مرد نرم عفو
دهکم **تدهکم** بتاخواست ودر آمدن در چیزی **دهم** بالفتح پیر سال خورده **دیم** **دیمة** بالکسر باران پیوسته بی برق و رعد دیم ج و فی الحدیث کان
عمله دیمة تدیم پیوسته باریدن یقال دیمت السماء مفازة دمومة ای دائمة البعد دیا میم ج ارض مدیمة زمین باران زده (**مدیمة**) **دیثمة**
بالمثلثة کسفینة موش **دجم** کسمع وعنی اندوهگین گردید و دجم اللیل تاریک شد شب (کع ف اض ۲) والدجم من الشئ الضرب منه و دجم العشق
کصرو شداید عشق و هجوم آن جمع اوجمة وقیل دجمة و دجم کسنب دوستان و دستوقان و عادات و دجمة بالکسر یکی و دجمة بالضم والفتح کلمة و منه ما سمعت له
دجمة ای کلمة **دحقوم** کعصفور مردکلان جثة و محقوق شده **دحمة** انداختن کسی چیزی را از بالای کوه یا اندرون چاه **دخم** بزور دور کردن آنرا (کع بفتحهما)
ودحم المرأة جماع کردن **دعلوم** کعلبط و علابط چیزی است که مانند خون از درخت مغیلان یا از درخت عضاة بر آید یستعمل فیما یستعمل فیه الموسیا مجرب اکثر ما یکون بجبل
بیروت من الشام **دردم** بالکسر زنی که به شب آید و رفت کند و شتر ماده کلان سال **درعم** کزبرج ناکاره بد زبان **درقم** کزبرج ساقط و
نامی است مردجال را **درثمة** بالضم مردی فیض **دعرم** کزبرج زشت روی کوتاه قد ناکاره و شتری که آب بس خورده شتران خورده دعرمة کوتاه
انداختن کام بزودی **دعسم** کجعفر بالسین المهملة نام شخصی **دعلم** کجعفر نام شخصی **دهانیم** مار لبنی الکلیس من خثعم **دکم** فی صدره دست بر سینه زده
دور کرد و دکم الشئ بعضی چیزرا بر بعضی کوفت تداکموا باهم دور کردند اندکم داخل گردید دکمة شهری است بمغرب تدکیم در آوردن چیزی به چیزی و
دکم فلانا برا سه بسر خود به خشکهای فلان زد (کع ف اض ۲) و کزبرج نام مردی **دلثم** کجعفر و علبط و علابط ردی کنند **دلخم** کجردحل شتر فربه
بزرگ و بیماری است سخت و شکر خوابی یا خواب دراز و هر چیز گران **دلظم** کجعفر و زبرج و سبحل و جردحل و اردب شتر ماده پیر فانیه و **سبحل** شتر توانا و مرد
درشت **دلیم** کزبرج رستنی کند سخت سیاه **دهدمة** شکستن و بر گردانیدن بعضی بر بعضی و تدهدم سقط **دسم** الشئ پنهان کردانرا **دهشم**
کجعفر نام شخصی **فصل الذال** **ذام** **ذام** بالفتح عیب کردن (کع بفتحهما) بهمز ولا یقال ذامه ذامه فهو مذوم و یقال ذامنی علی کذا
ای هتنی علیه **ذهم** **ذم** نکوهیدن (کع ف اض ۲) ذمیم نکوهیده قال ابن السکیت یقال افعل کذا و کذا و خلاک ذم یعنی خلا منک ذم ای لا تذم
بئر ذمة ای قلیلة الماء ذمام بالکسر ج ماذمیم ای مکروه و آب بینی و بول ذمیم ایضاً چیزی چون بعینه سور که از مسام بینی بیرون آید ذمام بالکسر حرمت
اهل الذمة جهود و ترسا ذمة بالکسر ایضاً امان و عهد و زینهار ذمام زینهار دادن و نکوهیده یا فتن یقال اتیته فاذممته ای وجدته مذموما و مذار نکوهش
شدن و خوار مندی نمودن صلته بالباء و سپس ماندن مرکب سوار را از کاهلی و ماندگی یقال اذم به بعیره و اذمت رکاب القوم ای اعییت و تاخرت عن
جماعة الابل و لم تلحق بها و یقال اخذتنی منه مذمة بفتح الذال و کسرها ای رقة و عار من ترک الحرمة یقال اذهب مذمتهم بشئ ای اعطهم شیئا فان لهم ذماما
و فی الحدیث ما یذهب عنی مذمة الرضاع فقال غرة عبد او امة یعنی بمذمة الرضاع ذمام المرضعة وقیل فی تفسیره کانوا یستحبون عند فصال الصبی ان
یامر والظئر بشئ سوی الاجر کانه سالة ای شئ یسقط عنی حق التی ارضعتنی حتی اکون قد ادیته کاملا مذمة بالفتح لاغیر و هی البخل خلاف المحمدة استذم الرجل
الی الناس ای اتی بما یذم علیه و تذمم ای استنکف یقال لو لم اترک الکذب تاثما لترکته تذمما رجل مذمم ای مذموم جدا و رجل مذم الذی لا حراک به و شئ
مذم ای معیب **ذیم** **ذیم** ذام عیب فی المثل لا تعدم الحسناء ذاما یقال ذمته اذیمه و ذامته و ذممته کلها بمعنی عن الاخفش هو مذیم و مذیوم و مذوم و مذموم
ذحم ذحم عیب کرد او را و حقیر شد پشت و راند و رسوا نمود و ذحمة بالفتح مثل دجمة یقال ما سمعت له ذحمة ای کلمة **ذعلمة** بیخ کردن از بالا سنگ
انداختن تذعلم الازم من معنی الاخیر **ذومت** المرأة بولدها زن طفل خود را انداخت از رستم و هی است با ذبند **ذلم** بفتحتین مفیض معصب الوادی **ذو ذهم**
بفتحتین لقب سعد بن قیس الهمدانی **فصل الراء** **رام** **رام** بچه شتر و پوست شتر بچه آکنده که آنرا بوگویند رئمان بالکسر مهر آوردن ناقه بر بچه بر آن
پوست آکنده (کع ک اض ۲) ناقة رءوم رائمة لغت منه و نیکو کشتن و فراهم آمدن سر جراحت رؤم گوسپند که جامه و هر چیز را لیسد و مهربانی نماید قال الشیبانی
جراحت شعب القدح اذا لحمته رام گفشیر کردن رأب بسیم پشم استوار کردن (کع بفتحهما) آرام آهوان سپید خالص الواحد ریم ریومة بالضم سر پشم ارام مهربان گردانیدن بچه و دیوار

گر بینی جراحت یا تا سر فراهم آرد رتم + رتیمة رشته که بر انگشت بندند بهر یاد کردن چیزی که گفته باشند رتمة کذلک رتمة بفتحتین نوعی از درخت رتیج آتام رتیمه بستن رتم شکستن (ع ف اک ۴) یقال رتم انفه بالتاء و الثاء رتم ایضا بمعنی مرتوم + و یقال ما رتم فلان بکلمة ای ما تکلم بها

رثم + رثم شکستن بینی و بخون آلوده کردن (ع ف اک ۴) و طلا کردن بوی خوش بر بینی و آلودن (ع ف افض ۴) رثم بالتحریک سپیدی لب بالا یا بینی اسپ ارثام مصدر منه ارثم نعت منه رثمة بالضم سپیدی نعت مرثوم مثل ملثوم سپل شتر که بر سنگ آید و بخون آلوده شود +

رجم + رجم سنگسار کردن (ع ف افض ۲) فهو رجیم و مرجوم ای مقتول رجمة واحدة الرجم و الرجام و آن سنگها ی کلان باشد که بر گور نهند تا خر بشناسد شود تمیل فی وصیته لا ترجموا قبری ای لا تجعلوا علیه الرجم اراد ان لا یسنم قبره و المحدثون یقولون لا ترجموا قبری و الصحیح انه مشدد رجم ایضا بگمان سخن گفتن قوله تعالی رجما بالغیب یقال صار رجما لا یوقف علی حقیقة امره رجم بفتحتین گور رجام ایضا رجاس رجل مرجم بالکسر ای شدید کانه یرجم به معادیه و فرس مرجم یرجم الارض بحوافره و تراجموا بالحجارة ای ترامو بها و راجم فلان عن قومه اذا ناضل عنهم رجام بالضم ایضا موضعی رجامان خشبتان تنصبان علی راس البئر علیهما القعو رجمة بالضم و جار الضبع یعنی خانه کفتار و یقال ترجم کلامه ای فسره بلسان آخر ترجمان بفتحتین تیلماچی تراجم ج مثل زعفران و زعافر و یقال ترجمان بضم الجیم و ترجمان بضمتین لاتباع الجیم مثل یسروع و یسروع

رحم + رحمة بخشودن و مهربانی کردن مرحمة کذلک رحم بالضم کذلک قوله تعالی و اقرب رحما و قد یحرک الحاء بالضم ایضا (ع ک اف ۴) ترحم کذلک یقال رحمته و ترحمت علیه و تراحم القوم ای رحم بعضهم بعضا رحموت من الرحمة یقال رهبوت خیر من رحموت ای لان ترهب خیر من ان ترحم رجل مرحوم و مرحم شدد للمبالغة رحمن رحیم بخشاینده و هما اسمان مشتقان من الرحمة و نظیرهما ندمان و ندیم و هما بمعنی و یجوز تکریر الاسمین اذا اختلف اشتقاقهما علی طریق التوکید کما یقال فلان جاد مجد الا ان الرحمن مختص بالله تعالی لا یجوز ان یسمی به غیره الا تری انه تعالی قال قل ادعوا الله او ادعوا الرحمن فعادل به الاسم الذی لا یشرکه فیه غیره و یقال لمسیلمة الکذاب رحمان الیمامة و رحیم ایضا بمعنی مرحوم آمرحم بالضم نام بلدی رحم بالضم نه دان و بچه دان و مهی مونثة و خویشی رحم بالکسر مثله رحوم بالفتح ناقه ای رحم درد مند بعد از نتاج رحامة مصدر فیه (ع بضمهما) رحم بفتحتین کذلک (ع ک اف ۴)

رخم + رخمة بفتحتین مرغ مردار خوار و الرخمة ایضا قریب من رحمة یقال وقعت علیه رخمته ای محبته و لینه و یقال القیت علیه رخمتها و رحمة و رحمة بهما سواء شاة رخماء سپید سر مخمرة کذلک و لا یقال مرخمة و فرس ارخم و کلام رخیم ای رقیق و رخامة رقیق آواز (ع بضمهما) ترخیم نرم کردن آواز و حذف حرف از آخر کلمه در ندا ارخام بیضه زیر بال گرفتن ماکیان و هی مرخمة و مرخم ایضا و یقال ما ادری ای ترخم هو ای ای الناس هو بفتح الخاء و ضمها مثل جندب و طحلب ترخم ایضا حیی از حمیر رخام بالضم سنگ سپید و نام مرغی یا رغای معروف است

ردم + ردم رخنه برآوردن و در بست کردن جای (ع ف اک ۴) و سد برآورده رداوم بالضم تیز دادن (ع ف افض ۲) ردیم جامه کهنه ثوب مردم مثله و تردم الثوب ای اخلق و استرقع فهو متردم بالکسر و یا بفتح موضع و رقعة کردن جامه را و هو متعدلازم ارداوم ساکن بودن بر جائی و برقرار بودن تپ و منه ملازم و سحاب ردوم

رذم + رذم از سر بیرون شدن آب از خنور (ع ف افض ۲) جفنة رذوم و جفان رذم و رذم و یقال ارذم علی سیوفی زاد

رزم + رازم شتر بر زمین مانده از لاغری رزوم رزام بالضم فیهما مصدران منه (ع ف افض ۲ و ک ۴) و هی رازم و یقال للثابت القائم علی الارض رزم (ض ان ۴) مرازمة اقامت دراز کردن بر جائی و بی یکدیگر خوردن و چیزرا جمع کردن میان دو چیز خوردن چون نان و انگور و مانند آن یقال رازمت الابل اذا خالطت بین مرعیین و فی الحدیث اذا اکلتم فرازموا یرید الاة الحمد و یقال رزم الرجل مجهولا اذا اضربه المرض رزمة بفتحتین آواز ناقه پیش بچه که دهان باز نکند بر مثال ناله و هو اخفی من الحنین و فی المثل رزمة و لا درة یضرب لمن یعد و لا یفی و یقال رزمت الناقة اذا حنت علی ولدها و ارزم الرعد ایضا رزمة السباع اصواتها رزیم بانگ شیر معنی رزمان بالکسر ستاره آم مرزم یاد شمال رزم بالفتح گرد کردن (ع ف افض ۲ و ک ۴) رزمة بالفتح و الکسر شتواره جامه و جز آن ترزیم پشتوارها بستن ارزیام بخشم شدن رزام بالکسر یرضی اتمیم

رسم + رسم نشان و آئین روسم کذلک و ایضا مغالیعنی مهر که بر چوب کنده باشند تحبیب انبار و غیر آن هو ایضا بالشین المعجمة و شبی تجلی به الدنانیر نبشتن یقال رسم علی کذا و کذا ای کتب و کار فرمودن رواسیم کتابهای وقت جاهلیت رسم الدار نشان سرای بازمین هموار شده ترسیم نشان سرای جستن رسیم آب بدان ناقة

رسوم آنکه اثر سیل بوی بر زمین ماند از سختی رسیم مصدر منه (ع ف ا ض ۲) و نوعی از رفتار شتر (ع ف ا ک ۴) از رسوم الذی یبقی علی السیر یوما و لیلة
ارتسام فرمان بردن و تکبیر آوردن و دعا کردن چیزی که ثوب مرسم مخطط رشم * رشم مهر کردن انبار را (ع ف ا ض ۲) روشم مهر چوبین رشم بالتحریک علف
که نخستین بر آید و بوی خوش طعام و حریص شدن بر آن (ع ک ا ف ۴) ارشم گفت منه و هر چیز که بر وی خطها و نگارها باشد و چیزی اندک نکو هیده غیث ارشم ای قلیل و منه ارشم البرق
ای لمع مثل ارشم رضم * رضم * رضمام سنگهای بزرگ که در عمارت بر هم نهند جمع رضمة یقال رضم علیه الصخر رضما بالکسر رضماء رضم فلان بیته بالحجارة
و الرضیم البناء بالصخر و رضمت الارض اثر تها للزرع و رضم به الارض ای جلد به الارض و رضم البعیر بنفسه اذا رمی بها الارض بر فرود مرضوم العصب کانه قد تشنج
عصبه رطم * رطم در گل افگندن (ع ف ا ض ۲) ارتطام در گل افتادن و درکاری که نتوان از وی بیرون شدن یقال ارتطم علیه امر رطوم بالفتح مرد احمق و زن
فراخ فرج رطم الرجل رطما بالضم ای نکح و الراطم اللازم للشیء رعم * رعام بالضم آب که از بینی گوسپند رود علتی (ع بفتحها) رعمت الشاة و ارعمت بمعنی شاة رعوم
منه رعامی مثل غنامی نزدوی جکو بالغین المعجمة کذلک رعمت الشمس ای رقبت لغیبتها رغم * رغام بالفتح خاک و یقال ارغم الله انفه ای الصقه بالرغام و منه حدیث
عائشة رضی الله تعالی عنها ای نفضار اسلتیه و ارغمیه رغامی که کرفی العین و هی ایضا قصبة الرئة مراغمة خشم کردن با هم ترغم غضب نمودن رغم ثلث لغات خاک آلود شدن
(ع بفتحها) مرغمة مثله قال النبی علیه السلام بعثت مرغمة و یقال فعلت ذلک علی الرغم من انفه و یقال رغم فلان بالفتح اذا لم یقدر علی الانتصاف و یقال رغم انفی لله
رغما بالفتح و بالضم مراغم بالضم و فتح الغین گریز جای و رفتن جای قوله تعالی یجد فی الارض مراغما کثیرا و سعة رقم * رقم نبشتن و مهر کردن (ع ف ا ض ۲) قوله تعالی کتاب
مرقوم و نوعی از برد های و کتابه و کتابه کردن ترقیم کذلک رقمة کرانه وادی و مرغزار مرقومه زمین کم نبات رقمتان دو نشانی دو بازوی ستور رقیمات تیرهای منسوب
بموضعی در بادیه یوم الرقم روزی از روزهای حرب رقم ک سختی نبت الرقم الداهیة و یقال وقع فی الرقم و الرقماء اذا وقع فیما لا یقوم به ارقم پیسه ابا قرح و الرقیم
انقلب بمیم نبشته و لوح که نامها و قصه اصحاب الکهف بر آنجا نبشته است رکم * رکم بر هم نشاندن (ع ف ا ض ۲) ارتکام تراکم لازم فیه گرد آمدن رکمة بالضم گل
گرد آمده رکام ریگ توده و ابر بر هم نشسته مرکم الطریق جادهٔ راه رمم * رم مرمة نکو کردن چیزی با خلل را (ع ف ا ض ۲) و ک ۴ و خوردن فی الحدیث البقر ترم
من کل شجر و یقال کنا اهل ثمه و رمه ثلث لغات فالثم من الاصلاح و الرم من الاکل و استرم الحائط مرمت خواه شد مرمة بالکسر لب گاو و هر چه با سم باشد و بالفتح لغة فیه
ارتمام خوردن مالی منه حم و لا رم ای بد بالفتح و بالضم منهما و یقال ماله حم و لا رم ای شیء رمة بالضم رستن پاره پوشیده رمم رمام ج و بهایی ذو الرمة و یقال دفع الیه برمتها ای جملته
رمة بالکسر استخوان پوسیده رمم رمام ج و پوسیدن (ع ف ا ک ۲) رمیم نعت منه قوله تعالی قال من یحیی العظام و هی رمیم رمة بالکسر خاک نمناک و مغز استخوان یقال
ارتم العظم و ناقة مرم و یقال جاده بالطم و الرم بکسرهما ای بالمال الکثیر و شحمة رماء ای بیضاء و یقال للشاة اذا کانت مخفرة ما بها رم و منها مصرباهی کسر من عظامها العصب فیه
مخ و ارم القوم ای سکتوا ترمرم جنبانیدن لب با جهت سخن و مرامه نوعی از درخت ج کیاه ارمام بالفتح موضعی پرمیرم کوهی رمحا قالوا ایملی بالملام رنم * رنم ترنم نخستین آو آ
و سرائیدن (ع ک ا ض ۲) ترنم آواز گردانیدن ترنیم مثله یقال ترنم انطار و ترنم القوس نموت ترنم کردن زاد و اقیا الواو و التار کما فی ملکوت روم * روم جستن
(ع ف ا ض ۲) و روم الحرکة الذی ذکره سیبویه هی حرکة مختلسة مختفاة لضرب من التخفیف و هی اکثر من الاشمام لانها تسمع و هی بزنة الحرکة و ان کانت مختلسة مثل همزة بین بین
قول الشاعر (ع) و ان رم احمال و فارق جیرة قوله و ان رم تقطیعه مفعولن و لا یجوز تسکین العین قوله تعالی شهر رمضان فمن اخفی انما هو بحرکة مختلسة و لا یجوز ان تکون الرا الاولی ساکنة
لان الهاء قبلها ساکن و کذلک قوله تعالی انا نحن نزلنا الذکر و امن لا یهدی و یخصمون و اشباه ذلک و لا یعتبر بقول القراء ان هذا و نحوه مدغم لانهم لا یحصلون هذا الباب و من
جمع بین الساکنین فی موضع لا یصح فیه اختلاس الحرکة فهو مخطی کقراءة حمزة فی قوله تعالی فما اسطاعوا لان سین الاستفعال لا تحرک بحریکها بوجه من الوجوه یقال رمت فلانا
و رمت بفلان اذا جعلته یطلب الشیء مرام موضع جستن امة موضعی در بادیه یقال فی المثل تسالنی برامتین سلجما النسبة الیه رامی علی غیر قیاس و کذلک النسبة الی رامهرمز
و هو بلد و ان شئت هرمزی رام نوعی از درخت رومان بالضم نام مردی روم هم من ولد روم بن عیصو و یقال رومی و روم مثل زنجی و زنج فلیس بین الواحد و الجمع الا الهاء
المشددة کما بین تمرة و تمر لم تکن الا الهاء رهم * رهمة بالکسر باران نرم دائم رهم رهام ج روغنه مرهم نعت منه و ارهمت السحابة ای اتت بالرهام
و یقال کنا فی ارهم جانبی فلان ای فی اخصبهما رهم بالضم نام زنی مرهم آنچه بر جراحت نهند معرب ریم * ریم دور شدن (ع ف ا ک ۲) یقال لا ترمه
ای لا تبرحه و یقال رمت فلانا و رمت من عند فلان بمعنی و استخوان که بعد از قسمت جزور بماند و کور و پاره بان و فزونی و فضل یقال لهذا علی ذاک
ریم یک ساعت دراز یقال قد بقی ریم من النهار قال فی الجمهرة ابن درید عن الاصمعی قال قال ابو عمرو بن العلاء کنت بالیمن فاتیت دار رجل اسال عنه

فقال رجل من الدار اسمک فی الریم ای صعد الدرجة قال فی الجمهرة وفی السامی ریم بالکسر آهو سپید بهمزه ولا والجمع ارام ویقال ریم بالرجل وبالساقی اذا قطع
به ریم مقیم بودن بجای و سره بودن و مقیم بودن ابر بی باران ترنیم بالکسر وفتح الیا موضعی و مریم مفعل من رام یریم (ضمیمه) ریم بفتحتین کیاه
با هم پیوسته رشتم بالضم وفتح التاء وقد تضم اسم جماعة محدثین والرشیمون جماعة رضم محرکة رشعب تنگ بدآمدن **فصل الزاء** زام زامة آواز
سخت و سخت خوردن چیزی را یقال زئم به بالکسر ای صاح به وزئم مجهولا اذا ذعر زآم لی فلان بالفتح زامة اذا طرح کلمة لایدری احق هی ام باطل و زام ای آب
سوت وزام بالضم کریه وازامة علی الامر ای اکرهه علیه مثل ازامة زجم زجمة وهی بمنزلة نباة یقال ما تکلم بزجمة ای بنبسة وسکت فما زجم بحرف ای ما نبس یقال
ما یعصیه تجمة ای شیأ زجوم کمان سست آواز زحم ٭ زحمة ابنوهی یقال زحمته وزاحمته وازدحم القوم علی کذا وتزاحموا علیه زرم ٭ زرم البول
(ک ٢) اذا انقطع وکذلک کل شی ولی وازرمه غیره قال النبی صلی الله علیه وسلم لاتزرموا ابنی یعنی الحسن بن علی رضی الله تعالی عنهما ای لاتقطعوا علیه بوله زرم الکلب
اذا امسی جحره فی جاعرته ای فی استه زرم ک ٢ مرد تنک خوی و بخیل تزریم تنگ کردن و بخیل کردن و یقال زرمت به امه اذا ولدته فریم مرد گرفته از بیماری
زدرم ٭ ازدو رام فرو خوردن زردم ٭ زرومة موضع الازدرام وفشردن گلو زعم ٭ زعم ثلث لغات گفتن (صح منتاف ٢) قال فی الجمل
الزعم القول من غیر صحة ولا اعتماد قوله تعالی زعم الذین کفروا ان لن یبعثوا زعم بالفتح زعامة پذرفتاری زعیم پذرفتاری وفی الحدیث الزعیم غارم زعامة
ایضاً مهتری زعیم القوم رئیسهم زعامة ایضاً سلاح زعم بفتحتین طمع داشتن (صح ک اف ٢) ازعام متعد فیه مزعم کاری که بر آن اعتماد نباشد ویقال فی قول
فلان مزاعم تزعم دروغ بربافتن ناقة زعوم وشاة زعوم اذا کان یشک فیها اسمانها طرق ام لا فتنبط بالایدی زغم ٭ زغموم فرو ماندگی در سخن تزغم بالجمة
خشمگین شدن و سخن گفتن وتزغم الفصیل ای حن حنینا خفیفا زقم ٭ زقوم بالفتح والتشدید طعام که در روی خرما و مسکه باشد زقم خوردن آن (صح منا
اض ٢) قال ابن عباس لما نزل قوله تعالی ان شجرة الزقوم طعام الاثیم قال ابو جهل التمر بالزبد نتزقمه فانزل الله تعالی انها شجرة تخرج فی اصل الجحیم طلعها کانه رؤس
الشیاطین ازقام فرو خورانیدن ازدقام فرو خوردن تزقم لقمه کردن و افراط کردن در خوردن قال ابن درید الزقوم بالضم واللام الحلقوم زکم ٭ زکام
بالضم بیماری سرو دماغ زکم الرجل ستعمل مجهولا وازکمه الله فهو مزکوم ویقال فلان زکمة ابویه اذا کان آخر ولد بهما زلم ٭ زلم بالتحریک (ض ف ٢) تیر
قمار ازلام جمع وهو ایضاً الذی یکون خلف الظلف زلم ایضاً واحد الوبار والجمع الازلام والازلم الجذع روزگار و زلمت الحوض ملأته (صح ف اف ٢)
ویقال هو العبد زلمة بالضم والفتح مع سکون الثانی وحرکته زلما بالفتح ای حقا وقدا و کذلک یقال فی الامة ویقال امراة مزلمة زنی که در آن
نباشد رجل مزلم ای مخفف الخلقة متدح مزلم ذلیم الذی اجید قده وسنته وکذا اعصا مزلمة وما احسن ما زلم سهمه مزلم ایضاً بد نهاد زلمة بالتحریک نشان
تر که بر گلو باشد و نشان که بر گوش باشد از زنمه گویند بالنون ازلم ازنم نعتان منهما زلما زنما و مؤنث زلمت عطاره ای قلعة ازلیام
کردن و برپای شدن چیزی بلند برآمدن چاشت یقال زلام النهار ای ارتفع ضحاه زمم ٭ زمام بالکسر مهار و رشته که بچوب بینی شتر بندند و
بر بینی مهار بندند زمام النعل آنچه دوال بروی بندند یقال زممت النعل والبعیر (صح ف اض ٢) زمم شکل شدن و رفتن و زمم بالضم ای تکبیر وهو زام
قوم زمم ای شیخ بانوفهم من الکبر وزمم الجمال شد و للکثرة ویقال اخذ الذئب سخلة فذهب بها زاما ای رافعا رأسها الذئب ازدمها بمعنی زمزمة بفتحتین
آواز رعد وکلام المجوس عند الاکل زمزم بفتحتین چاهی بمکه و زمزم وعیطل آسمان للناقة زمزمة بکسرتین جماعتی از مردم زمزم الحلبة من الابل زمزیم کذلک
ویقال داری من داره زمم بفتحتین ای قریب ویقال لا والذی وجهی زمم بیته ما کان کذا ای تجاهه وتلقاءه وامری فلان زمم ای قصد مثل امم
زمم بالضم موضعی زنم ٭ ویقال هو العبد زنمة بالفتح والضم مع سکون الوسط وحرکته ای قده قد العبید قال الکسائی ای حقا کما مر فی زلمة زنمة در دوش
گوش بز یقطع فی الاذن فیترک معلقا ویفعل ذلک بالکرام من الابل وغیرها یقال بعیر زنم وازنم ومزنم وناقة زنمة وزنماء ومزنمة واما الذی فی الحدیث
الغنائمة الزنمة فهی الکریمة لان الضان لا زنمة لها وانما یکون ذلک فی المعز زنیم ومزنم مردی که بقومی ملحق شده باشد که نه از ایشان بود قوله تعالی
عتل بعد ذلک زنیم ویقال هو اللئیم الذی یعرف بلومه کما تعرف الشاة بزنمتها مزنم ایضاً شتران ریزه و نام فحلی از نجم بلطنی از بیرون زهم ٭ زهم
بالضم چربی جمان نام سکی زهمة باد گنده رزهومة بوی ریم و چرب پس زهم بالتحریک چرب شدن دست در ریم گرفتن (صح ک اف ٢) زهم ک وقت مند ازاهمة
مزاهمة نزدیکی یقال زاهم الخمسین ای دانا ها زهدم ٭ زهدم نام اسپی و نام مردی و چرخ و بچه باز زهدمان دو برادر از بنی عبس زیم ٭ زیم

ک اف ۲ گوشت متفرق بهر موضع زنیم ایضاً نام اسپی و موضعی (ضمیمه) زهمة گرمائه گردون زخم موضعی و زخمه سخت دور کرد انزاد (ع بفتحهما) زخم
گوشت نو سپید برکنده بید (ع ک اف ۲) ازخم مثل زخم نعت منه وفیه زخمة محرکة خاص بلحم السبع او هو ان یکون منتنا کثیر الدسم و ازهومة رنجهامدن بدبو و ازخم
الحمل بار برابر داشت الزراهمة کعلابط الغلیظة و الحقیقة زغلمة وبغض کمان و وهم و کینه و دشمنی فرطهم کشمعل سبک زام من النهار ربع
و زامان من النهار روز ربع یعنی نیمه روز زام ربع هر چیز و شهری است بنیشاپور و العامة تقول جام و مرکبح خوردنی است لذیذ مر اهل مین را که از شیر سازند و بالضم موضعی است
به حجاز و ناحیه است بارمینیه و زمان بالضم گروهی است از کردان و زمیم فراهم آمده از هر چیز زامات فرقه ها زامة یکی فصل السین سام * سام ساهم
سام سامة بستوه آمدن (ع ک اف ۲) رجل سوم نعت منه سئیم کذلک ستهم * ستهم بفتحتین کلان سر من میم زائده سجم * سجوم سجام روان شدن اشک
(ع ف اض ۲) انسجام کذلک سجم متعد و مثلع ف اض ۲ سجوم نعت منه ارض مسجومة ای ممطورة وسجمت السماء مثل اسجمت سجم هو الجبل الذی لا یرتقی سحم * سحمة بالضم سیاهی اسحم نعت
منه و عبارت از گیسو و ابر و شب سحام بالضم نام سگی سحم بفتحتین درختی سحمام مثله اسحمان بکسرتین کوهی سخم * سخمة سیاهی اسخم نعت منه سخام سیاهی
و دیک تسخیم سیاه گردانیدن ثوب سخام الملمس بالضم جامه نرینه چون خز و قز و مانند آن ریش سخام قطن سخام لین الملمس لا من السواد سخامیة خمر نرم خوار
سخیمة کینه سدم * سدم بفتحتین پشیمانی و اندوه (ع ک اف ۲) نادم سادم ندمان سدمان نعت ویقال هو اتباع ویقال ماله هم ولا سدم الا ذاک
رکیة سدم بضمتین و بسکون ۲ ادا و فنت یعنی آگنده شده شد مرک فحل غالب شهوت رجل سدم خشمگین غلیق سدم فحل سدوم بالفتح شهر قوم لوط سرم
سرم بالضم دهان روده که مخرج ثفل است سرجم * سرجم دراز مثل سلجم ساسم * ساسم درختی است سیاه سرطم * سرطم دراز سطم یقال
فلان فی سطمة قومه ای وسطهم و اشرفهم و بالصاد کذلک اطسمة مثله علی القلب اساطم او مع التاء ایضاً یعنی اساتم بلغة تمیم سطم بفتحتین میانه دریا سطام
بالکسر تیزی تیغ و فی الحدیث العرب سطام الناس ای حدهم سعم * سعم بفتحتین نوعی از رفتار شتر (ع بفتحهما) ناقة سعوم بالفتح نعت سقم * سقام بالفتح
بیماری سقم بالضم سقم بفتحتین کذلک مثل حزن وحزن (ع ک اف ۲) هو سقیم و اسقمه الله مسقام بیمار غنج سقام نام وادی سلم * سلم دلو که یک گوشه دارد
و نام مردی سلمی نام زنی و یکی از دو کوه طی و حیی از دارم سلمة بفتحتین نام مردی از بنی قشیر و هما سلمتان سلمة الشر و سلمة الخیر سلمة بکسر اللام ایضاً نام مردی
و سنگ سلام ج سلیم بالتصغیر قبیله و نام مردی ابو سلمی نام مردی سلمان نام کوهی و نام مردی سلم بفتحتین پیش دادن بها منه بیع السلم و گردن نهادن
استسلام مثله و درخت عضاة سلمة یکی سلم بالضم والتشدید نردبان سلالیم ج و ربما سمی الغرز بذلک سلام سلامة بالتشدید فیهما نام مردان سلم بالکسر
آشتی و صلح و هو بفتح و یکسر یذکر و یؤنث و سلام کردن و اسلام و منه قرأ ابو عمرو ادخلوا فی السلم کافة یذهب بمعناها الی الاسلام و صلح کننده و یقال
انا سلم لمن سالمنی سلام بالفتح تحیت و بی گزندگی و گردن نهادن نام و نامی از نامهای خدای تعالی و درختی و هو بالکسر ایضاً سلامة یکی و پاکی از عیب ها
سلامان درخت سلامیات بالضم و فتح المیم استخوانهای انگشتان سلامی علی فعالی استخوان که در سبل شتر باشد سالم پوست میان بینی و چشم و نام مردی
سلیم مار گزیده کانهم تفاءلوا له بالسلامة و درست نام مردی قاله سلیم ای سالم قال ابن السکیت یقال لا بذی تسلم ما کان کذا و کذا و لا بذی
تسلمان و لا بذی تسلمون و لا بذی تسلمین و لا بذی تسلمن قال معناه لا والله الذی یسلمک ما کان کذا و کذا و یقال لا و سلامتک ما کان کذا و یقال اذهب
بذی تسلم یا فتی و یا فتیة تجمع ایضاً ای اذهب بسلامتک قال الاخفش قوله ذی مضاف الی تسلم و هو نادر لانه لیس شیء من الاسماء یضاف الی الفعل غیر
اسماء الزمان کقوله تعالی هذا یوم ینفع الصادقین صدقهم و مثله قول الشاعر (شعر) بآیة تقدمون الخیل شعثا کان علی سنابکها مداما * اضاف آیة الی
تقدمون سلامة بی گزندی بی عیب شدن و رهایش یافتن (ع ک اف ۲) یقال سلم فلان من الآفات سلامة تسلیم رهانیدن یقال سلمه الله منها و بی گزند
داشتن یقال سلمه الله و سپردن یقال سلم الیه الشیء فتسلمه ای اخذه و گردن نهادن و حکم و قضا و سلام کردن یقال سلم علیه السلام بیع سلم کردن و کار کسی
سپردن یقال اسلم امره لله قوله تعالی و من یسلم وجهه لله و بصلح درآمدن و اسلام آوردن و فروگذاشتن تسالم تصالح مسالمة مصالحة استلام بسودن
سنگ را لب یا بدست استسلام گردن نهادن یقال سلمت الحجارة سلمه بالکسر اذا و فقته بالسلم اسیلم عرق بین الخنصر و البنصر سلام بالکسر نام الی سلتم *
سلتم بکسرتین و التاء غول و سختی و قحط سال سلجم * سلجم بالفتح دراز سلاجم تیرهای دراز پیکان و یقال جمل سلجم و سلاجم بالضم دراز
و الجمع فیهما سلاجم بالفتح سلهم * سلهم بالکسر نام مردی سلهم بالفتح نام قبیله از مذحج مسلهم گونه برگشته اسلهام گونه برگشتن

سمّ بالفتح سوراخ و زهر و سما بالضم ایضاً سموم سمام ج و زهر دادن و زهر در طعام کردن و قصد کردن یقال سمت سمک ای قصدت قصدک و صلح کردن درمیان دو کس و سر قاروره را استوار کردن (مع ف امض ۲) سم الخیاط سوراخ سوزن سموم الانسان و سامه سوراخهای
گوش و بینی و دهان مردم سم یکی بالفتح و الضم سام ج سمار اخهای بن موی رالسم ایضاً بالفتح کل شیئ تحیت من الجر کالودعة و یقال لتتم لا ام غیرک و نیمان سمان دورگ بینی اسپ و سمت النعمة ای خصت سامة خاصة یقال کیف السامة و العامة و جانور زهردار سام ابرص کربسه
اهل المسمة خاصه و خویشان اهل النجاة آنها که خویش بباشند فلان یسیم ذلک الامر بالضم ای یسبره و نظیر با غوره سموم بالفتح باد گرم و تونث یقال منه سم یومنا بالضم فهو یوم مسموم سمائم ج قال ابو عبیدة السموم بالنهار و قد تکون باللیل و الحرور باللیل و قد تکون بالنهار سمامة بالفتح نوعی
از مرغان سمام ج و ایضاً ناقة سریعة سمسم بالفتح روباه و نام مقبعی رجل سمسام ای خفیف سریع سمسانی بالضم ایضاً سمسم بکسرتین کنجد سمسمة یک تخم
مورچه سرخ سماسم ج **سنم سنام** بالفتح کوهان اسنمة ج سنام الارض نحرها و وسطها اسنمة بالفتح و ضم النون ثنیة ثم ثنیت سنم بکسرتین گیاه بلند عظیم
بزرگ کوهان و یقال اسنم علی وجه الارض اسنم الدخان ای ارتفع تسنم بر آمدن بر چیزی تسنیم آبی در بهشت و تسنیم القبر خلاف تسطیحه یعنی خر پشته
کردن گور را **سوم سومة** بالضم نشان گوسپند و نشان مردم ب تسوم نشان حرب بستن بر خود و فی الحدیث تسوموا فان الملائکة
قد تسومت تسویم گذاشتن حکم بر کسی در مال تا هر چه باید کند و رها کردن ستور را بچرا و الخیل المسومة المرعیة و المسومة ایضاً المعلمة قوله تعالی
من الملائکة مسومین قال الاخفش معلمین و یکون مرسلین فیها من قولهم سومت الخیل ای ارسلتها و منه السائمة و انما جاء بالیاء و النون لان
الخیل سومت و علیها رکبانها و غارت کردن یقال سومت علیهم ای اغرت علیهم و عثت فیهم قوله تعالی حجارة من طین مسومة ای علیها امثال
الخواتیم و سام رگهای زر در کان سامة یکی و نام مرد و مرگ و منه قولهم علیک السام و نام پسر نوح علیه السلام و هو ابو العرب سوام سائمه چرنده سوم
چریدن (مع ف امض ۲) سائم سائمة نعت سوائم ج اسامة بعلف بیرون آوردن ستور را قوله تعالی فیه تسیمون و السوم فی المبایعة الکاس
یقال سام و مة سواما ای ما کسه مکاس و استام علی مکاس کرد و تساوما کذلک و متاع بعیر که سمه گشته و از ان الی الیة و سمة خسفا ای الیته
ایاه و خوار و مذلت و ادم از ادسامه ای کلفه و سام ای مر و منه سامت الریح سیما مقصور علامت و نشان و در وی قوله تعالی سیماهم
فی وجوههم و قد یجی سیماء و سیمیاء ممدودین سهم سهام ج و سهمان بالضم ج سهم البیت ای الاسد فانه سهم سطط سهمة بالضم
خویشی و نصیب سهام بالفتح گرمی سموم یقال سهم الرجل اذا اصابه السموم سهام بالضم بالکی و تغیر یقال منه سهم و جهه و تفتح الهاء
و ضمها سهم بالضم و الفتح سهوما بیماری شتر بعیر مسهوم نعت منه و به سهام ابل مسهمة ساهمة ناقة باریک ابل سواهم اسهم القوم بینهم ای اقرعوا ساهمة
تیر قرعه زدن با هم یقال ساهمته فسهمته و اسهم بینهم ای اقرع استهام اقتراع تساهم تقارع سهم قبیله در قریش و باهله سهم
سندوم ده منه قاضی سندوم یا سندوم شهری است به حمص **سعوم** بصعقون نبی مالک ج ستمات اد اسیم
زائده سعم جاریة حباج گرد اور (ع بفتحها) او هوان لایحب ان ینزل فیه اهل ثم تحیح و شکفت مرد بد خوی اگر مسخم کم عقل و کرم مرد نیک قدا
و کودک فربه و از نعمت پرورده و قد اسغم و سغم بضمها) و غاله سغمها سغماً فرو بردن لقمه بلا و اسغم اللبن الی قلبه الاذی ای اشبعه سقم سقیم بضمتین
نام شهری سقطم کرسیچ موش سلکم کام نزدیک انداختن بسبب ستی (ع ف امض ۲) سکم تحمید ربیست منه و ایضاً نام مردی سلمیم قسامة شیر ابت
کش سلعام بالکسر فراخ حلق کلان شکم و دراز بینی و گرگ با زبان دراز بیتفعوز و ابو سلعام کنیته سلمم بحمید او ساسه ما قرسطا بطلم رشته
سخت چانه و دراز بینی سلقمه سائیدن دندان بر دندان و سلقامة بالکسر آنکه ماده سپید داشت به معاتقت استفسار تداعی ابو یابین

فصل الشین **شام** الشام

شهر با من هم بذکر و تونث رجل شامی و شام علی فعال و شامی منسوب الیها یقال شام ما جاء فی الشعر ضرورة نحو اعمتا علی اعتقاد النسبة علی قول الیماد و امراة شامیة و شامیة بالتخفیف فیها شامة سوی دست چپ و گذاک شامة یقال قعد فلان شامة
و یقال یا فلان شائم باصحابک ای خذبهم شامة و یقال قطرت یمنة و شامة شوم بالضم فال نقیض یمین رجل مشوم و مشیم مشائم نقیض ایامن و
یقال شام فلان علی قومه یشامهم فهو شائم اذا جر علیهم الشوم و شیم علیهم فهو مشوم قوم مشائم و العامة تقول مشوم و تشام به فال شدو تشیم

حوشیدن را اشنام نسبت کردن اشنام بشام رفتن شبم پشبم بفتحتین بی با و سر شدن (ع ک ف ۲) یقال غداة شبم ک ۲) و ماء شبم و شبام بالکسر چوب پیش فرو بند تعالی
عوعی ازعرب شبامان و ورشته بند ج شبم شبرم پشبرم بالضم دانه مانند نخود مرد کوتاه و بخیل و نام مردی نام جائی شتیم پشتیم و شتام دادن (ع ف ۲)
وک ۲) شتیمة و شتام تشاتم تشاتة تشاتب مشاتمة مسابة شتیم مرو ناخوش روی شتامة مصدر منه (ع بضمها) وشیر شحم پشحم شحمة اخص منه شحمة الارض سماروغ
سپید شحمة الاذن نرمه گوش مشحم پیه بسیار خورنده و دارنده شحیم فربه شحامة مصدر منه (ع بضمها) ویقال شحم فلان اصحابه ای اطعمهم الشحم
(ع بفتحها) فهو شاحم شحام پیه فروش شحم ک ۲) پیه خوار شحم بفتحتین مصدر منه (ع ک ا ف ۲) شخم پشخام بوی گردانیدن شیر و یقال شخم الطعام و
شخم ای بند بالفتح و الکسر و شخم و غیره شدقم پشدقم نام نخل نعمان بن المنذر شدقمیات شتران منسوب بدان نخل ایضا فراخ گوشه دهان
میم زائده شذرم پشیذمان بضم الدال گرشرم پشروم شریم زن مفضاة یعنی هر دو فرجش یکی شده شرم شاخابه از دریا و شگافتن اندک یا
وادن (ع ف اک ۲) صابة باللام عشب شبرم گیاه بلند که سرهای وی خورده شود و شارم تیر که گوشه نشانه را بگافد شریم خسته باز گشتن صید و شگافتن
و فی حدیث ابن عمر اذا اشتری ناقة فرای بها تشریم الظفار فردها و تشرم ای تمزق و تشقق شرمة بالضم نام کوهی شرم گرفته بینی شدن (ع ک اف ۲)
اشرم نعت منه شرقم پشرذمة بکسرتین گروهی از مردم و پاره از هر چیز ثوب شراذم ای قطع پاره پاره شطم پشنطم سخت دراز شیظمة مونث
شیظمی جوان تن آور و اسپ خوش آینده شغم پ جبل شغموم و جمل شغموم بالضم دراز شغامیم درازان نیکو صورت شکم پشکم بالضم پاداش شکم
پاداش دادن (ع ف اض ۲) اشکام کذلک فاذا کان العطاء ابتداء فهو شکد بالدال یقال منه شکمته ای خبرته و فی الحدیث احتجم رسول الله صلی الله علیه و سلم
فقال اشکموه ای اعطوه اجره شکیم دهانه لگام شکیمة کذلک و گوشه و یک شکائم ج و فلان شدید الشکیمة اذا کان انفا ابیا و فی المثل و شکیمة لا ینقاد شکمت
اره الی ای به شود شکم شکیم ایضا از کدین شکم بالکسر نام مردی شلم پ شلم بالفتح والتشدید نام موضعی بشام و یقال هو اسم مدینة بیت المقدس بالعبرانیة و هو
لا ینصرف شلمحة و زن الفعل شلجم پ شلجم شلغم پ شمم پشم بوئیدن شمیم کذلک (ع ک اف ۳) قال ابو عبیدة (ع ف اض ۲) لغة و قوله یا ابن شمامة
الوردة کلمة منها القذف شمام بوئانیدن تشمم اشتمام بوئیدن مشامة مفاعلة منه و ایضا الدنو من العدو حتی تیراای الفریقان و یقال شامم فلانا ای
انظر ما عنده و شاممت الرجل ای قاربته و دنوت منه تشام تقارب شمام بالفتح نام کوهی و بکسر المیم ایضا در امثال بسیما ابنی شمام شمم بفتحتین بلندی
بینی اشم نعت منه جبل اشم و هو الاشم و هی الشماء اشمام ایضا گستاخ رفتن بجانب راست برگشتن قال الخلیل یقال للوالی اشممنی یدک و هو احسن من ناولنی
و یقال صبت علیه کذا فاذا اشممه ای لا یریه اشمام الحرف ان تشمه الضمة او الکسرة و هو اقل من روم الحرکة لانه لا یسمع انما تبین بحرکة الشفة و لا یعتد بها حرکة
لضعفها و الحرف الذی فیه الاشمام ساکن او کالساکن مثل قول الشاعر (ع) متی الانام لا یورقنی الکری قال سیبویه العرب تشم القاف شیئا من الضمة لیبین من الاز
فلو اعتدت القاف بحرکة الاشمام لانکسر البیت لصار من الکامل لان تقطیع رقنی الکری متفاعلن فهو من ارکان الکامل شتیب شمیم ای مرتفع مشموم مشک
شمشم پ یقال شمشم ای ازعه مشموم نه عوده شهامة تیز خاطر و چالاک شدن (ع بضمها) فهو شهم نعت منه ای جلد ذکی الفواد شیهم خارپشت شهام غول
شیم پ شامة خال شام ج مشیم مشیوم مشیم اشیم با خال شیم ج و هی ایضا ضرب من السمک و الاشامة و لا نظیر ناقة سوداء و لا بیضاء شوم بالضم بیابان
یقال نیاک النخاص شوماء و هماراها ای سودها و بیضها و دواه ابو عمرو شیمها شیمة یعنی که بجهت دروی باشد رحم شائم ج شیم در نیام کردن و برکشیدن شیم
و هو من الاضداد و سر در راه نگریستن با مید باران در برق و جزآن (ع ف اک ۲) و تشیمه الضرام ای دخله و انشام الشی ای صار منظورا الیه انشیام
در آمدن در چیزی شیمة بالکسر خوی و خاک برکنده از زمین شیم ج اشیمان نام دو موضع اشیم نام مردی (ضیمیمة) شیحم بفتحتین بلاهای بد و کلان و
بفتحتین بلا لاک شیحم تحجیف شبرو دراز چین مردم با گردن او شیظم امراته جماع کرد آنرا (ع ف اض ۲) شعم بالفتح میان کردن مردم آشتی کنانیدن شعوم
بالضم دراز شعشم بن حیان شیحة فتح مصر و ابن اصیل محدث و وهب بن شعشم او شعش بالنون صحابی و قول مهاهل بیوم الشعشمین لم یفسره
و الظاهر انه موضع کانک به و بقعة شقشم بفتحتین نوعی است از خرما و هو البرشوم شقمة یکی شکم خرشیدن (ع ف اض ۲) بضمتین گوشها بریده و رمی
قشم سکیعی پوست پاره شده و سطارشم کشتها زنند و معنی یعنی انگرهای او و می پیده شمحم تخمیمل ابو عاصم او ابو ... السهمی
الصحابی او هو بالیاء شنحم تحجیر و حل قحمة شنعم تحجیر و حل دراز عمامة شنغم التحجیر و حل ابتاع او هو بالسین شنقم تحجیر و حل اندک اشاهیم

ویقال بالفاء نوعی است از ریحان **فصل الصاد** ☆ **صتم** ✦ صتم درشت عبد صتم ای صلب صتم رجل صتم بسکون التاء ... ناقة صتمة و
یقال الف صتم بالتسکین ای تام و مال صتم و اموال صتم بالضم ای تام والحروف الصتم ما عدا الذلق ... تمام گردانیدن یقال الفت مصتم ای
مکمل وشی مصتم ای محکم **صحم** ✦ **اصحم** سیاه که بزردی زند الصحمة نام مردی صحمارترة انه ... بلدة صحما . گرد ناک اصحام زرد رنگ شدن و زرد شدن کاه
سخم یقال اصحمت ... **صطم** ای قائم منتصب **صدم** ✦ **صدم** کوفتن (ع ف ک ۲) مصادمة تصادم اصطدام باهم کوفتن و بزدن
صدمتان بکسر الدال دو کرانه پیشانی وفی الحدیث الصبر عند الصدمة الاولی یعنی الصبر عند اول الرزیة صدام بالکسر بیماری که در ستور
باشد والعامة تضمه وهو القیاس **صرم** ✦ **صرم** چرم معرب و بریدن (ع ف ک ۲) وسخن را قطع کردن یقال صرمت کلامه ای قطعته والاسم
الصرم بالضم و بریدن درخت خرما ازین اصرام وقت بریدن درخت شدن و درویش شدن یقال صرم الرجل اذا افتقر اصطرام بریدن انصرام
تصرم بریده شدن وتصرم ای تجلد تصارم ای تقاطع تصریم پاره پاره کردن کوه ها و بریدن درخت را ناقة مصرمة شتر پستان بریده بی شیر
صرم بالکسر خانهای مردم جمع بیک جا اصرام اصارم ج صرمة بالکسر یک گله شتر مقدار سی عدد و یک پاره ابر صریم ... اصرمان گرگ و زاغ
صرم دشت بی آب صرام بالفتح والکسر ریزه های درخت بریده صرام بالضم باقی مانده شیر که بار دیگر دوشیده شود و نامی از نامهای حرب و ...
صرم بالکسر و اسن ... و صارم تیغ بران رجل صارم مرد پرجلد صرامة مصدر رسته (ع بفتح ...) صریم شب تاریک و صبح و هو من الاضداد و ...
قوله تعالی فاصبحت کالصریم ای احترقت فاسودت صریمة عزیمت بر کاری و پاره ریگ تو ده جدا یقال اقی صریمة و پاره از مطاقستان و کشتان
و زمین بر و ده کشت صیرم در شبانروزی یکبار خوردن یقال فلان یاکل الصیرم **صکم** یقال صکمته ای ضربته و دفعته صکمة کوفتن سخت یقال صکمته
صوائکم الدهر و یقال الفرس یصکم اذا عض علی لجامه و مد راسه **صلم** ✦ **صلم** گوش از بن برکندن (ع ف ک ۲) رجل اصلم قطعت منه مصلم گوش از بن
بریده و یقال للظلیم مصلم الاذنین وانه کذلک خلقة صلامة بالکسر گروهی از مردم صلامات ج صیلم داهیه و شمشیر اصطلام از بن کندن **صلخم** ✦ **اصلخمام**
بر پای ایستادن **صلخدم** ✦ **صلخدم** شتر استوار میم زائده **صلدم** ✦ فرس صلدم بحتین اسپ استوار صلدمة تونث راس صلادم بالضم
سرسخت صلادم بالفتح ج **صلقم** ✦ **صلقمة** بهم زدن دندانها و یقال فیه میم زائده **صمم** ✦ **صماد** بالکسر سربند قاروره تقول صممت القاروره ای سددتها و
(ع ف اص ۲) واصممت القاروره ای جعلت لها صماما صمم تجنین کردن (ع ک اف ۲) الصمم نعت منه صم ج جمع اصم ای صلب مصمت صمم
ناشنودن اصمام کر کردن و کر شدن و کر یافتن کسی را انصمام خویشتن را کر ساختن یقال اصمه الله فصم واصم ایضا ... و یقال صمت حصاة
بدم ای الدماء کثرت حتی لو القیت حصاة لم یسمع لها وقع لانها لا تقع علی الارض و یقال صمام صمام ای لا تسمع ... صمام ... و داهیة و یقال
للداهیة صمی صمام مثل قطام ای زیدی و قول امری القیس صمی ابنة الجبل لهذا المعنی ... قال الخلیل انما سمی بذلک لانه لا یسمع فیه صوت
مستغیث ولا حرکة قتال ولا قعقعة سلاح لانه من الاشهر الحرم و یقال صمه بالعصا ای ضربه بها و صمم ... (ع ف اص ۲) وقولهم اشتمل الصماء
ای اشتمل الشملة التی تعرف بهذا الاسم لان الصماء ضرب من الاشتمال وهو ان یرد الکساء من قبل یمینه علی یده الیسری و عاتقه الایسر ثم یرده ثانیة من خلفه
علی یده الیمنی و عاتقه الایمن فیغطیهما جمیعا و عند الفقهاء هو ان یشتمل بثوب ثم یرفعه من احدی جانبیه فیضعه علی منکبیه فیبدو منه فرجه صمم بالکسر نام شیر و ...
مرد دلیر و مار ... صمم ج و ریدن الصمة نام مردی صمیم الشی خالصه ولبه یقال هو فی صمیم قومه و صمیم الحر والبرد اشدهما صمان بالفتح زمین درشت و نام جای
صمصام صمصامة تیغ بران که باز نگردد و نام شمشیر ... تصمیم گذشتن در کار و عزیمت و گذشتن شمشیر از انچه بر وی بود از استخوان و امین ... الصماء ... اصاب
السیف المفصل یقال للطبق ... صمم ... گذاره ... **صنم** ✦ **صنم** ... بت صنام ج
و یقال بلند ... **صهم** ✦ **صهمیم** ... خالص ... زائده صهمیم ... الذی لا یثنی عن مراده **صوم** ✦ **صوم**
روزه و در حیث بلغت ... واحد صوم ... صیام ... و ایستادن ... یقال صام الفرس ای
قام بلا اعتلاف و ... روزه ... ایستادن یقال صام النهار ... وقوله تعالی ... نذرت للرحمن صوما قال ابن عباس
رضی الله تعالی عنهما ای صمتا قال ابو عبیدة کل ممسک عن طعام او کلام او سیر فهو صائم و قوم صوم و صیم بالتشدید ... رجل صومان ایضا و خیل صائمة و

صیام ایضا و مصام الفرس و مصامته موقفه (ضمیمه صمم بسیار آب نوشید (ع ک ف ۳) صائم تشنه و صام الجیش علیهم لشکر را بر آزان راهنمونی کرد (ع بفتحها) صندوم لغة فی سندوم یقال هو اقضی من سدوم و سندوم ولا یقال بالدال المهملة الاسطمة والاسطام معظم الشی و مجتمعه او وسطه

اصطخمة بالضم نان حنید صیقم بالقاف کحیدر بد بو صلهام بالکسر اسد و دلیر اصلهم صلب صیهم کقنب بسیار سخت فراهم انذام **فصل الضاد**

ضبیر ضبارم شیر سخت خلقت ضشم ضیشم شیر مثل ضیغم ایدلت غینه تاء و منهم من یقول ضیشم بالباء من الضبثة وهو القبض والمیم زائده

ضجم ضجم بفتحتین کژی (ع ک ف ۳) وان میل الانف الی احدی جانبی الوجه واعوجاج احد المنکبین تضاجم الامر بینهم ای اختلف اضجم کژبینی و کژ

کتف متضاجم کژ دهان و ضجیعة اضجم قومی از عرب ضخم ضخم سطبر از هر چیز ضخمة مونث ضخمات بالتسکین ج لانه صفة و انما یحرک اذا کان

اسما مثل جفنات و تمرات ضخامة ضخم گردید ف ۳ مصدر ان منه (ع بفتحها) فهو ضخم و ضخام بالضم و هم ضخام بالکسر و هذا اضخم منه وقد

شدد آخره فی الشعر کقول رؤبه (شعر) ثمه جئت حیة اصما ضخما یحب الخلق الاضخما لانهم اذا وقفوا علی اسم شددوا آخره اذا کان ما قبله متحرکا یقولون هذا

محمد و عامر و جیش اضخوم عظامة المرأة یعنی بالشچه سرین که زنان بندند تا کلان نماید ضرم ضرام بالکسر فروغ آتش و هیزم ریزه ضرمة بفتحتین نیم سوخته یقال ما

بها نافخ ضرمة ای احد ضرم ج ضرم خشونة و یقال ضرم الشی ای اشتد حره و ضرم الرجل اشتد جوعه و ضرمت النار و اضطرمت و تضرمت ای التهبت اضرام تضریم فروزانیدن و فهم

علیه خشم شد بر وی فرس ضرم ک ۲ شدید العدو و ضرم ایضا گرسنه و چوزه عقاب ضرزم ضرزمة سخت گزیدن و دندان فرو بردن اسفی

ضرزم بکسرتین افعی سنه ناقة ضرزم اندک شیر کلان سال ضرغم ضرغام ضرغامة شیر ضرغام کذلک و ضرغم الابطال شیر نمودند دلیران

ضغم ضغم گزیدن (ع بفتحها) ضغامة بالضم گزیده و انداخته ضیغم گزنده و شیر ضمم ضم فراهم آوردن چیزی را به چیزی انضمام فراهم شدن

یقال ضممته الیه فانضم ضمامة و تضام القوم و اضطمت علیه الضلوع ای اشتملت اضمامة من الکتب الاضبارة یعنی پشتواره یقال جاء فلان باضمامة

من کتب والاضمامة الجماعة و یقال للفرس سباق الاضامیم ای الجماعات ضمام بالکسر آلت فراهم آوردن اسم ضماضم بالضم ای یضم کل شی ضمضم

مثله و ایضا غضبان و نام مردی ضیم ستم کردن (ع ف ک ۳) فهو مضیم و مستضام ای مظلوم و قد ضمت ای ظلمت مجهول و فیه ثلث لغات ضیم

و ضیم و ضوم کما قیل بیع ضیم بالکسر کناره کوه (اضیمیم) ضیطلم کجعفر و علابط اسد و ضبنتم بن ابی یعقوب تابعی ضجعم کقنفذ و جعفر پدر قبیله و هم الضجاعم و

الضجاعمة کالمهلوکا بالشام نزادوه ها النسبة ضرسامة بالکسر آبی است معروف ضرسامة بالکسر مرد سست فرومایه و ناکس ضرسم کجعفر اسد و درنده

ضرطم گندیج کلان شکم و الضرطمی بالضم من الارکاب بانه سطبر آمده ضماقم الضوم ضوم لغة فی ضام یضیم ضیما ضهضم کزنبیج ناکس

فصل الطاء طحم طحمة السیل معظمه و طحمة اللیل کذلک و یقال اقتطحمة من الناس ای جماعة طحماء نوعی از گیاه و رجل طحمة مثال همزة شدید العراک

طخم طخمت السقاء و طخمته ای ملأته و کذلک القوس و اوتر تها طخمة طخمة بالضم سیاهی نوک بینی کبش اطخم و فرس اطخم لغة فی ادغم طرم طرم

بالکسر شکر و عسل طریم بفتح الیاء ابر سطبر طرامة بالضم کبودی دندان یقال طرمت اسنانه واطرمت ایضا طارمة خانه از چوب معرب طارم طرخم

اطرخم شمخ بانفه و تعظم شامخ مطرخم است حسن تام طرسم طرسم سر زیر برد و طلسم مثله طرهم اطرهام باعتدال کو الیدن شاب

مطرهم نعت منه طلسم طلسم ترش روی شد طلسم قبیله از عاد و نا پدید شدن راه (ع ک ف ۳) طواسیم طواسین لبعضی از سورهای قرآن جمعت علی غیر قیاس

والصواب ان تجمع بذوات تیقال [illegible] طلسم و ذوات طعم طعم طعام بالفتح خوردنی و گندم طعم بالضم خوردنی و فی الحدیث کنا نخرج صدقة

الفطر علی عهد رسول الله صلی الله علیه و سلم صاعا من طعام او صاعا من شعیر طعم بالفتح مزه و اشتهای طعام یقال لیس له طعم و ما هو بذی طعم و خوردن طعم

بالضم طعاما (ع ک ف ۳) ما طعمت من [illegible] تعالی فاذا طعمتم ای اکلتم و قوله تعالی و من لم یطعمه ای لم یذقه و یقال قل طعمه ای اکله طعمة بالضم خورش یقال جعلت ضیعتی

طعمة لی و وجه کسب یقال فلان عفیف الطعمة و خبیث الطعمة ای الکسب و یقال فلان حسن الطعمة بالکسر و الشربة ایضا استطعام طعام خواستن و تلقین خواستن

امام در قرأت و فی الحدیث ان استطعمکم الامام فاطعموه ای اذا استفتح فافتحوا علیه اطعام خورانیدن و رسانیدن درخت میوه را یقال اطعمت النخلة

اذا ادرک ثمرها اطعام و هو افتعال مزه گرفتن غوره و یقال اطعمت البسرة و استطعم الفرس بفتح العین حشیش فله رجل طعم بکسر العین شدید الاکل و بالضم

مرزوق مطعم بفتح العین و کسرها کلمات قال الشاعر و فی الشمال من الشریان مطعمة کبد ارمی بجمها عطف و تقویم مطعام بالکسر بسیار طعام و هنه وقال الفرایقال

جز و در طعوم و طعیم اذا کانت بین الغثة والسمینة و قولهم تطعّم تطعم ای ذق حتی تشتهی و نار کل مطعمتان دو انگشت پیش مرغ طعم و طعام بالفتح خوردنیها و جمع آن
و فرنهایه مرغان طغامة واحد بالمذکر والمونث سواء مثل نعامة ولا یعرف له اشتقاق طغم و طغمة بالضم کوماج و فی الحدیث انه علیه السلام مرجل یعالج
طلمة لاصحابه فی سفر قد عرق فقال لا یصیبه حرّ جهنم ابدا اطلخم * اطلخم ای شمخ بانفه مثل اطرخم و اطرخم اللیل ای سخت تاریک طلخام بالکسر سوختی و بالحاء ایضا
و ماده فیل طلخوم بالضم آب بیمزه طلهم * طلم دانه پاشتن دعع ف اخ ۲م یقال فوق کل ذی طاقة طاقة و بریدن موی طلوم گره زدن موی را الطامّة
روز قیامت اطمام وقت بریدن موی و پشم شدن استطام کذلک تطلیم برشاخ درخت فرود آمدن مرغ طیم نرم نرم رفتن و ویدن دعع ف اک ۲م رجل طلم
بکسر تین کلاح طمطانی بالضم مثله طم بالکسر دریا یقال جاء فلان بالطم والرم ای بالمال الکثیر طهم * فرس مطهم و رجل مطهم تمام الخلق و هو التام من کل شی و جیه
مطهم ای مدور تام و منه الحدیث فی وصف النبی صلی الله علیه وسلم لم یکن بالمطهم ولا بالمکلثم ای لم یکن بالمدور الوجه ولا بالموجن ولکنه مسنون الوجه و یقال تطهمت الطعام اذا
کرهته و ما ادری ای الطهم هو ای ای الناس طهمان بالفتح نام مردی طیم طامه الله علی الخیر یطیمه ای جبله مثل طانه ضیم * طلمة بالکسر
ابر یقال ما فی السماء طلمة ای غیم طلخارم کعلابط مرد خشمگین طرثمة از خشم با گردن کشی سر فرو آوردن طرحوم بالضم دراز و آب مزه برگشته طرشمة تاریک
شدن یقال طرشم اللیل اطرغم گردن کشی کردن طلحام بالکسر و ضعی طلحوم بالضم آب برگشته طوثة بالضم مرک و بلا دماده باخه فصل الظاء
ظام * ظام مثل ظاب و هو الکلام والجلبة ظلم * ظلم مظلمة ستم کردن دعع ف اک ۲م و اصله وضع الشی فی غیر موضعه و قوله تعالی ولم تظلم
منه شیئا ای ولم تنقص و یقال من اشبه اباه فما ظلم و فی المثل من استرعی الذئب فقد ظلم ظلامة ظلیمة مظلمة بکسر اللام داد خواهی تظلمنی فلان ای ظلمنی مالی
و تظلم منه فریاد کرد و شد از وی و تظالم القوم تظلیم بظلم نسبت کردن انظلام اظلام ستم کشیدن و احتمال کردن و فی الافتعال منه ثلث لغات
منهم من یقلب التاء طاء فیظهر الظاء والطاء جمیعا فیقول اظطلم و منهم من یدغم الظاء فی الطاء فیقول اطلم و هو اکثر اللغات و منهم من یکره ادغام الاصلی فی
الزائد فیقول اظلم ظلیم مثال فسیق بسیار ستم ظلمة بالضم تاریکی خلاف النور و بضم اللام لغة فیه ظلم ظلمات ج ظلمات بفتح اللام و سکونها کذلک اظلام تاریک
شدن قالوا اما اظلمه و ما اضواه و هو شاذ و اظلم و ظلم بالکسر بمعنی و در تاریکی شدن قوله تعالی فاذا هم مظلمون ظلام بالفتح تاریکی اول شب ظلماء شب تاریک
و تاریکی و یقال لقیته ادنی ظلم بالتحریک ای اول کل شی او اقرب و قیل اول ذی ظلمة بضمتین ای اول شی یسد بصرک فی الرویة و قیل ظلمت من ایلال الشهر
الاتی تلین الدرع ظلم ظلما اظلاما علی غیر قیاس لان قیاسه ظلم بالسکون لان واحدتها ظلماء ظلوم شیر که پیش از جغرات شدن خورده شود ظلیم ظلیمة کذلک
یقال منه ظلم وطبه ظلما اذا سقی منه قبل ان یروب و یخرج زبده و ظلمت البعیر ای نحرته من غیر علة و ظلم الوادی اذا جاوز الماء حدة و ارض مظلومة ای لم تحفر قط
ثم حفرت و ذلک التراب ظلیم و هو ایضا شترمرغ نر ظلمان بالکسر والضم ج ظلم بالفتح آبداری دندان و درخشندگی آن ظلوم بالضم ج اظلم بیابانکها ظلیم بالکسر
ظلماء بالکسر رسن که پالان بدان بندند ظلمة تفتحین اثامی از شیر که مسکة آن نکشیده باشند فصل العین عبم * عبام درمانده
عتم * عتمة وقت نماز خفتن و بعد از غیبت شفق اثلث اول شب و باقی شیر که بعد از دوشیدن فرو آرد شبور پستان یقال حلبنا عتمة و هی ناقة لا تدر
الا عتمة و یقال عتم اللیل اعتم و عتمة ظلامه عتم درنگ و تاخیر کردن دعع ف اک ۲م یقال جاءنا ضیف عاتم و قری عاتم ای محبس ابطی و عتم قراه و اعتم و عتم
ای ابطأ و عتم عن الامر ای کف و ما عتم ان فعل کذا ای ما لبث و ضربه فحمل علیه فما عتم ای فما احتبس و العامة تقول فما عتب و یقال اعتمنا
من العتمة کما یقال اصبحنا من الصبح العتیم وقت عتمة عتم بالضم و عتمان زیتون و حشی عتمم * عثم کبسته شدن استخوان شکسته دعع ف اک ۲م
و کذا بستن الازم عثم ... دست و دنبال آن بسته داد را اعتثام کذلک عثمة ناقة ... و شیر و فی المثل الا اکن ... ای ان لم اکن
حاذقا فانی اعمل علی قدر معرفتی ... عجم *
عجم بن و منه مثل عجب ... ج ... دانه خرما و ... فرو بردن ... اصل ...
و یقال ... ای بلوت امره و ... و یقال هو ... صلب ... ضرب ... تجربه
و نقطه ... و یقال ... حروف المعجم ... حروف ... الباب و صلاة الاولی
است ... الکلام است

صغیرته عجمیا خلاف اعربته عجم بفتحتین دانه خرما وتکسک انگور و مانند آن عجمة یکی وغیر عرب از مردم عجمی یکی عجم بالضم خلاف عرب ویقال فی لسانه عجمة
بالضم یعنی عجمیت عجمة ایضا آخر ریگ توده عجمة بالتحریک ایضا درخت خرما که از تخم رسته باشد عجمات ج وصخرهای سخت اہل عجم بفتحتین
والتشدید شتران که بخوردن خار از شور وخر سند شوند عجما چهارپای وفی الحدیث جرح العجماء جبار وسمیت بذلک لانها لا تتکلم فکل من لا یقدر
علی الکلام اصلا فهو اعجم ومستعجم عجم ایضا آنکه سخن پیدا وفصیح نتواند گفتن واگرچه از عرب باشد عجماء مونث منه اعجمان للمثنی اعجمون اعاجم ج وقوله
تعالی ولو جعلناه قرآنا اعجمیا ای منسوبا الیهم بلسانهم وقوله تعالی ولو نزلناه علی بعض الاعجمین ویقال لسان اعجمی وکتاب اعجمی ولا یقال رجل اعجمی
فتنسبه الی نفسه الا ان یکون اعجم واعجمی بمعنی واحد مثل جمل قعسر وقعسری هذا اذا ادر ودرو والاکمن ردٔه اعجم ایضا موجی که آواز او شنوده نشود
ومنه یقال صلوة النهار عجماء لانه لا تجهر فیها القراءة ناقة عجمة ای سمینة وقوته علی السیر وما عجمتک عینی منذ کذا ای ما اخذتک ویقال رأیته فعجمت عینی
تعجمه کانها تعرفه وباب مستعجم ای مقفل واستعجم علیه الکلام ای استبهم عجمة ناقة استوار عجرم + عجرم بالکسر کوتاه سخت اندام عجارم بالضم مرد سخت استوار
وهو ما یکنی عن الذکر بذلک عجرمة درختی عجرمة بالفتح شتافتن عدم + عدم بفتحتین نیستی وگم کردن (ع ک ا ف م) درویشی عدم بالضم
مثله اذا ضممت اوله خففت واذا فتحت ثقلت وکذلک الجحد والجحد والصلب والصلب والرشد والرشد والحزن والحزن اعدام نیست گردانیدن
ودرویش شدن فهو معدم وعدیم ویقال ما یعدمنی هذا الامر ای ما یعدو عدانم بالفتح نوعی از رطب که در مدینه باشد عداامة نام آبی عندم چوب بقم
یقال دم الاخوین وآن نوعیست از رنگها ودار وها عذم + عذم گزیدن وخوردن بسختی (ع ف ک م) فرس عذم ک بفتحت وملامت
کردن والاسم العذیمة عذام ج ودفع کردن از خود یقال عذمه عن نفسه ای دفعه عرم + عرم (ف ک م) بند های آب لا واحد له من لفظه وقیل
واحده عرمة عرم گوشت از استخوان بازکردن ودرخت خاییدن ستور (ع ف اص م وک م) عرام بالضم استخوان گوشت از وی بازکرده ودرخت
خاییده ستور عرامة مصدر منه یقال صبی عارم بین العرام عرم ک م مثله تعرم ای تعرق یعنی گوشت از استخوان بازکرد عرم آنکه بروی سیاهی
وسپیدی باشد عرم بالضم ج وبیضهای سنگخوار چه عرم مار سیاه سفید قطیع اعرم ونحوه عرمة بالضم سپیدی لب گوسفند عرمة
بفتحتین ریگ توده وخرمن کوفته کرده عرمة مصغرا ریگ توده عرمرم لشکر بسیار عرام الجیش بالضم بسیاری لشکر عرتم + عرتمة نوک بینی
یقال کان ذلک علی رغم عرتمته وعرتبته بالباء وعرنمة بالنون ایضا ای علی رغم انفه عردم + عردام بالکسر شاخی که بروی خوشها باشد عرزم +
عرزم بفتحتین چیزی گرد وسخت اعرنزام گرد آمدن عرهم + جمل عراهم مثل براهم وناقة عراهمة ای ضخمة عزم + عزم بالفتح
والضم عزیمت وآهنگ کردن (ع ف ک م) ودل نهادن بر چیزی قوله تعالی ولم نجد له عزما ای صریمة امر اعتزام قصد کردن اعتزمت علی کذا و
عزمت بمعنی وبر جاده براه رفتن وعزمت علیک بمعنی اقسمت علیک عزائم افسونها عوزم ناقه کلان سال وکنده پیر عسم + عسم بفتحتین خشک
شدن کف دو قدم وکژ شدن آن (ع ک اع ف م) اعسم عسماء نعت منه عسم بالسکون طمع داشتن (ع ف ک م) یقال هذا الامر لا یعسم فیه ای لا یطمع
ومالی فیه معسم ای مطمع ودر آمدن در میان جنگ وصف حرب یاک وکسب کردن یقال فلان یعسم ای یجتهد ویعمل نفسه فیه اعتسام دادن انچه
مطمع باشد والاعتسام ان تجمع الشاء ویاتی الراعی فیلقی الی کل واحدة ولدها عاسم نام موضعی عشم + عشمة بفتحتین مثل عشبة پیری وخرفی یقال
شیخ عشمة وعجوز عشمة ای هم عشمة عشم بفتحتین نان خشک عشمة پارهٔ نان خشک عاشم ریگ توده عیشوم شور گیاه خشک شده عیشومة یکی
عصم + عصیم باقی مانده اثرحنا وقطران ومانند آن بر دست عصم بالضم مثله عصمة بالکسر بازداشتن یقال عصمه الطعام ای منعه من الجوع ونگاه
داشتن از گناه وخوف کسی را یقال عصمه فانعصم ورزیدن (ع ف ک م) اعتصام چنگ درزدن قوله تعالی واعتصموا بحبل الله جمیعا ای
تمسکوا وقوله تعالی لا عاصم الیوم من امر الله یجوز ان یراد لا معصوم ای لا ذا عصمة ابوعاصم کنیت پست عیصوم بسیارخوار وبالضاد المعجمة ایضا
عصمة بالضم هیکل وسپیدی بازوی آهو ومانند آن اعصام ج معصم بالکسر جای دست برنجن غراب اعصم زاغ که نوک بال او سپید باشد
اعصم ایضا آهو ونگ که بازو با سپید دارد عصماء مونث عصام بالکسر بند مشک ودوال که بوی بردارند مشک را ونام حاجب نعمان بن المنذر و
فی المثل کن عصامیا ولا تکن عظامیا اعصام بند ساختن مشک را وبر رحل بادین وچیزی ساختن که بآن دست بروی زند تا نیفتد ودست

در آن چیز زدن از خوف افتادن انتصام استعصام کذلک و ملازمت از ترس خود بودن ... اعصم ... المالکیه ... عصم ... سرخ ...
بیل کندم پاک کن و قبضهٔ کمان و دو هر دو شته اعظمة ج ✤ عظم استخوان عظام ج و چوب رحل عظامه بزرگ شدن عظم اف اسم شدن ع
بضمها فهو عظیم و عظام بالضم و عظم الشیء بالضم بزرگی و بیشتری چیزی و یقال فی التعجب عظم البطن و بطنک بمعنی عظم اسما مخفف منقول و انما یکون
ذلک فیما کان مدحا او ذما و کل ما حسن ان یکون علی نعم و بئس صح تخفیفه و نقل حرکة اوسطه الی اوله و ما لا یحسن لم ینقل و ان جاز تخفیفه تقول حسن
الوجه وجهک و حسن الوجه وجهک بلا نقل و حسن الوجه وجهک منقولا و لا یجوزان تقول قد حسن وجهک کما تقول نعم الوجه لانه لا یصلح فیه نعم و یجوزان
تخففه فتقول قد حسن وجهک فقس علیه اعظام تعظیم بزرگ کردن و بزرگ داشتن تعظم بزرگی نمودن استعظام بزرگ شمردن و بزرگی نمودن
و یقال تعاظمه امر کذا و اصابنا مطر لا یتعاظمه شیء ای لا یعظم عنده شیء عظیمة معظمة نازلة شدیدة اعظامة عظامة بالشیء که بر سرین بندند زنان تا کلان
نماید عظمة بالضم عظامة بالتشدید کذلک عظمة بفتحتین بزرگی قدر عظمة الذراع ستبری بازو ✤ عظلم بکسرتین نیل و وسمه شب تاریک ✤ عقم
عقمة بالفتح والکسر نوعی رنگ و نگار عقام بالفتح نازاینده و حرب سخت و بدخو و بیماری دشوار و قیاسه بالمعنی الاخیر الضم الا ان المسموع هو
الفتح معاقم پیوندها معقم سکیک و کره کاه عقم بالضم و الفتح نازاینده گی (ع ث ا ک م) و ک ا ث ن ۲م کلام عقمی بالفتح و الضم غامض رجل عقیم و امرأة عقیم
و نسوة عقیم بالضم و بضمتین و ریح عقیم لا تلقح شجرا و لا سحابا و قیل للملک عقیم لان الرجل یقتل ابنه و اخاه مخافة الملک و یوم القیمة عقیم لانه لا یوم بعده
و الجمع عقم بضمتین و السکون و عقمت مفاصله ای یبست و فی الحدیث تعقم اصلاب المشرکین و اعقم الله رحمها فعقمت مجهولا اذا لم تقبل الولد رحم
معقومة ای مسدود و قد لا تلد اعتقام و هو ان تحفر البئر فاذا قربت من الماء احتفرت بئرا صغیرة بقدر ما تجد طعم الماء فان کان عذبا حفرت بقیتها و
عاقمت فلانا اذا خاصمته ✤ عکم بالکسر تنگ ابکان و دو تنگ جامه دان و عکمت المتاع عکما بستم و عکام بالکسر بار بند عکم تنگ بار بستن و بستن
و برای کسی تنگ بار بستن و انتظار کردن (ع ف ک ۲م) اعکام یاری دادن در بار کردن و یقال عکم فلان عنا مجهولا اذا صرف عن زیارتک
تعکیم فربه شدن شتر رجل معکم بالکسر مرد اکنده گوشت ✤ عکرمة بکسرتین کبوتر ماده و نام مردی و پدر قبیله ✤ علم بالکسر دانستن د ع
ک ا ف ۲م و یقال عالمت الرجل فعلمته اعلمه بالضم ای غلبته بالعلم علم بالفتح شکافیدن لب (ع ف ا ک ۲م) علم بفتحتین نشان و درفش و کوه و درگاه جامه
و نام یک مرد بوی معروف باشد و علم الرجل یعلم علما اذا صار اعلم و منه مشتق الشفة العلیا و المرأة علماء علامة بالتشدید نیک دانا استعلام پرسیدن از چیزی
اعلام گردانیدن و نشان کردن گاو در جامه او نشان لشکریان بر خود بستن یقال منه اعلم الفارس تعلیم آموزانیدن تعلم آموختن و یقال تعلم بمعنی
اعلم و اذا قیل لک اعلم ان زیدا خارج قل علمت و اذا قیل تعلم لا تقل تعلمت و تعالمه الجمیع ای علموه ایام معلومات ده ذی الحجة و قولهم علماء بنو
فلان یریدون علی الماء تخفیفا معلم بالفتح نشان که بر راه نهند علامة کذلک علام بالتشدید حنا علیم چاه بسیار آب و فربه نازک اندام عیلام کفتار نر
عالم بالفتح یک گونه خلق عالمون جمع العالم ج ✤ علجم علجوم بالضم چغز نر و آب بسیار و تاریکی شب و شتر استوار علاجیم ج ✤ علقم درخت تلخ
مزه و هر چیز تلخ باشد علقمة نام مردی ✤ علکم علکوم بالضم شتر سخت استوار یستوی فیه المذکر و المؤنث و العلاکم العظام من الابل ✤ عم
برادر پدر اعمام عمومة ج و المنسوب الیه عمّی و گروهی از مردم عمومة مثل ابوة و خؤولة یقال عممت عمومة و بینی و بینه عمومة و یقال یا ابن عمی و یا ابن عم
بالیا و یا ابن عما و یا ابن عماه بالهاء للسکت و یحذف الهاء ایضا و یقال یا ابن عم کقوله یا ابنة عما لا تلومی و اهجعی عمة خواهر پدر و قوله تعالی عم یتسائلون اصله عن ما
فادغام النون و حذف الالف و هو الاستفهام معم مخول بالفتح والکسر مرد بسیار عم و خال یقال هما ابنا عم و لا یقال هما ابنا خال و یقال هما ابنا خالة و
لا یقال هما ابنا عمة استعمام بعم گرفتن تعمم عم خواندن و عمامه بر سر بستن عمامة بالکسر دستار سر عمائم ج تعمیم عمامه پوشانیدن کسی را و دهن بر سر
آوردن شیر و یقال عمم الرجل ای سود یعنی سردار کرده شد لان العمائم تیجان العرب کما قیل تیج فی العجم اعتمام عمامه بستن و فلان حسن العمة ای حسن
الاعتمام و به تمام رسیدن نبات و بالا کشیدن کودک رسیده عمیم تمام ✤ عمم بضمتین ج مثل سریر و سرر علف خشک شده و یقال موسی عمم
من ... عمم ای تام منتهم نام مردی و یقال استوی علی عممه بضمتین یریدون به تمام جسمه و شبابه و ماله و یقال نخلة عمیمة و امرأة عمیمة ای طویلة و نخیل
عم ای طوال عامة خلاف خاصة عموم فرا گرفتن همه (ع ف ا ص ۲م) عمیة بالضم و التشدید بزرگ منشی مثل عمیة عمائم جماعات پراکنده

اعثم اسپ که گوش و موی پیشانی دگر و اگرد آن سپید شده باشد و کذلک شاة عثمة عثم بفتحتین درختی و گیاهی بنان معثم انگشت رنگ کرده
عوم شنا کردن در آب (ع ف احص ۲م) و سیر الابل والسفینة عوما ایضا عومة کرمکی سیاه که بر روی آب شنا کند عوم بتحریک
الوسط ج عام سال و یقال سنون عوم بالضم والتشدید و هو توکید للاول کما یقال شغل شاغل نبت عامی گیاه خشک یک ساله عائم بت
معاومة سال بر شدن درخت و سالیانه کردن عوام بالتشدید نام مردی و اسپ رهوار و قولهم لقیته ذات العویم اذا لقیته بین الاعوام عامه یک
بندگندم یا علف و رووده و پیچ دستار و شناه که بر شکم بندند و از آب گذرند تعویم دسته دسته نهادن کشت و رووده عهم عیهم ناقه تیز رو و استوار
و هر چیزی و نام موضعی عیهمان مردی که شب راه نرود و در خواب شود عیهم عیلمة آرزوی شیر آمدن کسی را یقال منه عام یعیم و یعام عیمة
فهو عیمان و امراة عیمی و یقال اعامه الله ای ترکه بلا لبن عیمة بالکسر برگزیده از مال اعتیام عیمه گرفتن از مال و یقال رجل عیان ایمان للذی ذهب
ابله و ماتت امراته عیثم بعفر نام شخصی عثلمة موضعی تحبحبه بسکون و تشتابی عجالهم کرهی است از اهل یمن والنسبة عجلمی عجهوم بالضم نوعی است
از مرغ آب عرجوم بالضم شتر ماده درشت و اعرنجم قسم عرهم بجعفر بسیار خورنده و شادان و کفشیب لاغر تن و توانای سخت تن
من الاضداد و شیر عرصام و عراصم شتر عرسدم مرد بخیل عسلجمة بسکون و شتابی عشرم بجعفر سخت ناهموار و گسنج دلیر رساد رکارها و شیر
عشارم مثله و نام شخصی عشطم بالضم شتر زرده و نام موضعی عطلم بفتحتین مردم هلاک شدگان عالم و عطیم کی عطارم کرج سرگین شیر عفاهم کعلابط
شتر استوار و چابک و فراخی عیش و سخت دو یدن عقرم موضعیست بیمن عیلثم کجعفر نام شخصی علذمی بالفتح حریصی که هرچه بیاید بخورد
هلقم اسب و چهرو و سل شتر و قرب کلان علاهم مثله بالضم مثل الغیمین شتر ضخم غهلم گیاهی وهم گیر سخت غثمة بالضم بمعنی تجمیت اغثم انکه سخن
پیوند او نتوانند گفت غشتم ج غثام اغثم موی که بسیاری او سپیدی غالب باشد غثمة بالضم شیمه بالورقه غثم بیکبار مال نیکو دادن کسی را (ع ع
ف ا ک ۲م) شیمه طعامی که ده ادبی تلخ اندار غدر عرعث غدم غدیم مثل غثم (ع ع ف اک ۲) یقال غدمه من المال خوردن بلچ بشواری و سختی (ع ع ک اف) تغدم بسیار خوردن
اغتدام بهتیه لیستات خوردن غدامة بالضم خیک الشیر غدم بفتحتین گیاهی غذیمة ریمه مانند آن گناه غدمر غذرمة و غذفرة بگزاف فروختن چیزی را کیل
غذارم ای جزاف غذارم ایضا آب بسیار مثل غذامر کثیر هم غرام بالفتح بدی پیوسته و عذاب قوله تعالی ان عذابها کان غراما ای هلاکا ولزاما
لهم و مغرم بالحب و بالدین بفتح الراء ای معذب و ملزم و بالغرم ایضا غرام ایضا شیفتگی یقال اغرم بالشیئ ای اولع به غریم هو الذی له الدین الذی
علیه الدین ایضا و فی المثل خذ من غریم السوء ما سنح اغرام تغریم تاوان زده و وام دار کردن غرامة مغرم غرم بالضم تاوان وقد غرم الرجل یغرم الدیة (ع
ک اف ۲م) غسم بالضم بفتحتین تاریکی شب یقال منه غسم اللیل غشم تغشم ستم یقال الحرب غشوم مغشم بالکسر تغشمشم بفتحتین خودرای و دلیر غطلم غیطلم
ک اف ۲م) شده الیلم دریای بزرگ بسیار آب و مرد فراخ خوی غلام بالضم کودک تصغیره غلیم غلمة غلمان بالکسر اغلمه ج غلومة غلومیة بالضم کودکی
غلامة مونث غلمة شهوت جماع (ع ک اف ۲) یقال غلم البعیر غلمة و اغتلم بمعنی غیلم بفتحتین و خنر شهوت رسیده و سنگ پشت نر و موضعی غیلم شاب
فسیق زنان شهوت غلاصم غلصمة ای قطعة غم اندوه غموم ج واندوهگین کردن و تغوز خور العمامة بستن و فرد
پوشیدن و ابرناک شدن هوا (ع ف احص ۲م) اغتمام اندوهگین شدن غمة بالضم اندوه و امر غم کار پوشیده قوله تعالی ثم لا یکن امرکم علیکم غمة
دریا یوم غم بالفتح تیره و وهم گیرا کرما و غم یوما بالفتح و اغم اذا کان یاخذ بالنفس من شدة الحر و لیلة غم ایضا ای غامة کما تقول ما غور وصف بالمصدر
لیلة غمی و غمة کذلک غمامة بالکسر تغوز بند غمائم ج و غم علیه الخبر مجهولا ای استعجم مثل اغمی و غم الهلال اذا ستره الغیم فلم یر و یقال صمنا للغمی بالفتح
والغماء بالفتح ممدود شمام بالفتح ابر غمامة یکی انماء ابرناک شدن غمم بفتحتین فرو گرفتن موی پیشانی و قفا را (ع ع ک اف ۲م) رجل اغم و وجه غم انعت منه
غمیم علف تر زیر خشک مانده و شیر گرم سطبر شده کراع الغمیم موضعی تغمیم پوشانیدن انغام پوشیده شدن غمغمة بانگ کاوان و بانگ دلیران در کارزار
تغمغم سخن ناپید اگفتن غنم غنم بفتحتین گوسپند و هو مونث موضوع للجنس یقع علی الذکور و الاناث و علیهما جمیعا یقال خمس من الغنم ذکور فتونث العدد
اذا قلت من الغنم وان عنیت الکباش والابل کالغنم فی جمیع ما ذکرنا فاذا صغرتها ادخلتها الهاء و قلت غنیمة غنیمة بالفتح مال که از حرب کفار حاصل شود
و کذلک غنم بالضم غنیمت گرفتن (ع ع ف اک ۲م) و یقال غنمنا کذا ای تنفل کذا ای غایته تغنم غنیمت اوان اغتنام تغنم غنیمت شمردن غنام

شتری غَیم بالسکون پدرجی از تغلب غَیم ✤ غَیم ابر غامت السماء واغامت واغیمت وتغیمت وغیمت کلها بمعنی اغیم القوم اصابهم غیم و تشنگی و گرمی دل (ع ف اک ۲) غیمان غیمی نعتان منه (ضمیمه) الغَجوم بالضم الغوج مقلوبة جمع الغج وهو فی شعر حنظلة بن مصبح اغرنشم الرجل مردی که لاغر شد وبزار گردید مثل آن غَرطانی بالضم جوان خوش چهره غَرقَم کجعفر سبزه غُوزَم بالضم دی است بهارت غَضرَم کجعفر وزبرج جائی که دران گل چسپنده وسطبر باشد وانچه که از گل تر الشد سرخ برآمده کجعفر یا جائی که مانند سنگ نرم و کج باشد غَلثَم کقنفذ ابن ثواية الطائی محدث غَیهَم کحیدر تاریکی

فصل الفاء ✤ فَأْم

فأْم ۱۰۱ افآم تفئیم فراخ ترکردن رحل و پالان از انچه بوده باشد را کهل مفأم ومفآم و تعبیر کذا لک بیداگنده و فِئام البعیر ای ملأتاه من العشب (ع لبفتحهما) فِئام بالکسر گروه مردم لا واحد له من لفظه والعامة تقول فیام بلا همزه و گلیم که بر هودج درکشند فئام بیخ فَحْم ✤ فَحْمَة ثابت فحمة یکی و قد یحرک فَحیم مثله فحمة العشاء ظلمته یقال افحموا من اللیل ای لاتسیروا فی اول فحمة فحموا کذا لک تفحیم ایضا سیاه کردن شعر فاحم ای اسود فُحام فُحام بضمهما گریستن کودک چندانکه آواز بش سپری شود فحوم ایضا سیاه رنگ شدن (ع بفتحهما) ویقال ثغا الکبش حتی افحم ای هما (تی) ووسته افحام خاموش گردانیدن بحجت وخصومت ومفحم یافتن کسی را یعنی فرو مانده از سخن و حجت فَخْم ✤ فخامة بالفتح سطبری دیه‌شدن (ع بضمهما) رجل فخم ای عظیم القدر تفخیم بزرگ داشتن و حرف را بی اماله خواندن منطق فخم ای جزل فَدْم ✤ فِدام بالکسر سرپوش ابریق فدام بالفتح والتشدید مثله و ایضا دهان بند مجوس فدام جامه را رنگ سرخ سیر کردن ثوب مُفدَم و مُفدَّم مفدم ای خاثر مشبع مفدمات خنورهای سر پوشیده تفدیم سرپوش ساختن خنور را فدام دهان بند نهادن (ع ف اک ۲) رجل فدم کثلاج فدامة مصدر منه فَدْعَم ✤ فدعم مرد نیکو صورت بزرگ هیات فَرْم ✤ فرمة دیم آنچه زنان فرج را بدان تنگ کنند استفرام تنگ کردن فرج را کتب عبد الملک الی الحجاج یا ابن المستفرمة بعجم الزبیب فرام پرکردن خنور هذیل شعرا بالتحریک موشعی قال ثعلب لیس فی الکلام فعلاء بالتحریک الا ثاداء وفرماء وذکر الفرنا بحنا ایضا قال ابن کیسان اثاداء و بحنا فانما حرکتا لمکان حرف الحلق کما یسوغ التحریک فی مثل نهر وشعر وفرماء لیست فیه هذه العلة واحسبهما مقصورة مدها الشاعر ضرورة ونظیره بالجوهری فی باب القصر فُرْدُم ✤ فُرُدوم بضمتین کننده موزه دوز فُرْطُم ✤ فرطوم بالضم بینی موزه خفاف مفرطمة فُسْحُم ✤ فسحم بالضم فراخ سینه زیاده فَصْم ✤ فصم شکستن بی جدائی (ع ف اک ۲) یقال فصمته فانفصم و تفصم قوله تعالی لا انفصام لها انفصم المطر اسی اقلع یعنی ایستاد وافصمت الحمی کذا لک فَطْم ✤ فطام بالکسر از شیر باز کردن کودک را (ع ف اک ۲) فطیم کودک از شیر باز شده فطم بضمتین بیخ و باز ایستانیدن از عادت یقال فطمت الرجل عن عادته ناقة فاطم ناقه که سر یکسال بچه را از وی باز کنند فاطمه مونث منه و لقب بتول بنت رسول الله صلی الله علیه وسلم فطم بریدن بیخ فَعْم ✤ فَعم آکنده یقال ساعد فعم فعامة فعومة مصدر منه (ع بضمهما) افعام پرکردن خنور را افعم المسک والعود البیت بیچه وافعمت الرجل ملاته غضبا فَغْم ✤ یقال وجدت فغمة الطیب بوی بیچه وفغمنی الطیب اذا سد خیاشیمک (ع بفتحهما) وفغم الورد و تفغم ای تفتح وفغمه ای قبله وفاغمه کذا لک فغم بالتحریک الحرص یقال فغم بکذا ای اولع به وحرص علیه کلب فغم ای حریص فَقْم ✤ فقم بالضم بیخ وفی الحدیث من حفظ ما بین فقمیه ای ما بین لحییه فقم بالفتح پیش وندانهای پیش زیرین بیرون آمدن (ع ک اف ۲) افقم نعت منه فقماء مونث افقم ایضا کارکلان شدن کار مفاقمة عداوت کردن تفقیم بالتصغیر جنبش کنانه و بسته الیهم فقمی کجهنی فَلْحَم ✤ فیلم بزرگ سر فیلم ای واسع فیلم ایضا شانه فَلْقَم ✤ فلقم فراخ فَلْهَم ✤ فلهم اندام پیش زن و ناعوس بافندگان فَم ✤ فُم دهان واصله فوه نقصت منه الهاء ولم تحمل الواو الاعراب لسکونها وعوض منها المیم فاذا صغرته او جمعته رددته الی الاصل و قلت فویه وافواه فمی فموی منسوب الیه وفی التثنیة فموان و هذا فم ومفنا ورایت فما ومررت بفم و منهم من یضم الفاء علی کل حال و منهم یکسرها و منهم من یعربها علی فوق آخرها تقول هذا فم ورایت فما ومررت بفم وقد یشدد المیم فی الشعر فُوم ✤ فوم بالضم سیر مثل ثوم و نخود و گندم فومة خوشه فامی تنبه بش فوم الحصانات یقال فوموا لنا ای اختبزوا فیوم بالفتح والتشدید زمینی است به مصر فَهْم ✤ فهم قبیله و دانستن فهامیه کذا لک (ع ک اف ۲) فلان فهمت منه واستفهمنی الشیء فافهمته و فهمته تفهیما آمختن اذنب اندک دریافتن تفحم بهم المحم بمردی که گیج و هانش سطبر باشد افحم اللحم گوشتی که از بالا سوخت و بیرون آید از اسم شکست و هی بیدوهو فی شعر رؤبة قصم کزبرج بزکلان سال خورده یا شکسته دندانها و قصم بالکسر شتر بزرگ سخت پس قصم کجعفر شترقوی

فصل القاف بیان معرب قیمان تخ مو مرد رشت قیموم تخ کنفیس مرد و فراخ **فیم** چاه و زن فرج تخ **قلهم** کجعفر خوراک پیر شونده و پیر القاف بفتح قهم مثمر
بالنون ایضا وقائن قاتم و مسود الریش قاتم ازبا و شدن رنگ بدن **اقتتام** تکس ان کبر چیزی اقتحا از نکها نوعی بالضم بقتمة و گرد بالفتح قتام و قتام
نام مردی اک ف ص قشم قتم تخ غنم و قدم مثل اک ف ع (جنیة المال من دفعة و اعطاه اعی المال من لرس **قتم** + قتم النواحی مغبر ای الاعماق و قاتم
مثله قتوم خیر بسیار و عطا بسیار قثم تایخ و فاریقال کما قثام للامة ویقال منه مونث قطام مثل قثام گفتار مهای از یکی و ایضا المعطی و هو قاثم عن معدول
تنگ و جای بالکت بالضم قحمة (۲ ف ع) اندیشه بی افگندن کاری در را خویشتن قحوم قحل مثل فرتوت پیر **قحم** تخ شیخ **قحم** واقتحم النجم فی ایضا ویقال
خله و ایضا النهر قحم و فانقحم النهر غرسه قحم یقال بسختی رانگندن اقحام الریف الی البلاد ضلوا فید جاوا ای البادیة اهل اقحم و راه ای دشوار بیا ۲ ف ص الطریق قحم سخت سال
را سوار اسپ انداختن و اندیشه بی چیزی در چیزی دان اوردن و در تقحیم سن علی سنا تقحیم و واحدة سنة فی ثنی و یربع الذی البعیر الحاء بفتح والمقحم العقبة اقتحم فلا تعالی قوله
مصدر و هو ظرفا تجعله الحاج مقدم رفت و ویقال (ف ک ع ۲) سفرآمدن از مقدم و **قدوم** **قدم** اقدام و را بازگشتن رها اکنه و دی رو ماده بسوی که فحل مقحام اسنه ازدرا ای عینی التقحمة
ویقال مثله تقادم منه نعت قدیم (بضمهما ع) شدن دیرینه و (۲ ف کا) قدم القیمة یوم قومه یقدم تعالی قوله (انن ف ع) شدن پیش بالضم قدم الحاج مقدم وقت ای
و نمودن شجاعت و آمدن در پیش اقدام تن و لط تقدم ای بضمتین قدما و مضی الزمان اسماء من اسما جعل القدم من اسم و هو بالسکون) کدا کان قدما
بفتحتین قدم رسوله و الله یدی بین موا تقدم لا تعالی قوله درآمد پیش یعنی تقدم ای ید بین قدم و او را فرستاد پیش قدمه و اقدمه و الفرس زجر و هو اقدم یقال
اسب ۲ اک ف قدم رجل تقدم ای القدمیة مشی ویقال + بالضم القدمة الک و کذ حسنة اثرة ای صدق قدم لفلان یقال اثر و پی و تخ اقدام پای پیش
الاقدام عند ای جری بالضم القدم جری هو ویقال بمعنی تقدم و استقدم و وجه علی وقع ای مقادیه فرکب ضرب ویقال مبارز نیک بالکسر مقدامة مقدام متقدم
پرها یعنی ریشه مقادیم الطیر قوادم شعلة و هی المقدمة مشطها ویقال چشم دنباله یعنی الصدغ یلی مما مؤخرها و کم چشم کنج یعنی الالف یلی مما الدال بکسر العین مقدم
نقیض مقدمة وجهه مو صدره شی کل من و انفه الجبل قدوم و راسه الانسان قادم ایضا القدامی و هی قادمة الواحدة جناح کل فی عشر و هی مرغ بال دراز
بالیاء تقدم التقدمیة القوم مضی یقال شدن پیش تقدم فی اسم الیاء مشددة والدال التاء بضم تقدمیة لشکر پیش الدال بکسر الجیش مقدمة مؤخرة
الرحل قادمتی پیش دو پستان قادمتان قادمان سفر از آیندگان بازآیند و شاذان و هما مصغرة و قدیدیمة قدیدمة پیش بالتشدید و بالضم قدام مردی نام
و قادم الرحل آخرة فی کلها اللغات هذه کذلک و قادمة و قادم و مشددة الدال بفتح مقدمة مقدم و مخففة الدال بکسر مقدمة و مقدم لغات ست و فیه
قتمت مثل المال من له قدمت و اسرع ای انقدم و و تیز سخت مثال حجف **قدهم** + **قدم** جائی نام قدائم القدوم جمع و تخ بضمتین قدم تیشه بالفتح
بلند بار دی بردی که گرامی اشتر الزاء بفتح **قهرم** + **قهرم** الکثیر یاخذ و المال من الکثیر یعطی سید کان اذا خضم مثال قذم رجل و قثم مثل قذم رجل و
قرامة قرمة ک بذل تشبیها مقرم قرم القوم لسید قیل و منه مثله قرم مقروم فهو قرمه یقال و را بکشند و شود فربه انکه بجهت را او ندارند کشتی بجهت
ف ع (سو و بچه کودک آمدن بخون گشت قرم قدم و مقروم هو و البعیر قرمت یقال نشان بجهت مانند آونکان شتر بینی از که بریده حرم پاره بالضم
بالکسر قرام بالی صلة (۲ ف ک ع) را مردم آمدن گوشت آرزوی بالتحریک قرم عیب و مانده تنور به سوخته نان بالضم قرامة مثله تقرم ۲ ص ن
کناره بخیه آن زده قبای قردمانی روی دار بضمتین قردمانی + قردم اقر صار ای اناه قبل فلان کبر بکبر انتقرم ویقال مثله مقرمة مقرم بالنقش پرده
قرشم وزن کفش تخته بضمتین **قرزوم** + **قرزم** اقرزم تفرقوا ای الحاء سکون و القاف بکسر بقرحمة شعالیل ذهبوا یقال **قرحم** حرب بجهت
مانگان و فرو فرمایگی بالتحریک **قزم** + قزم شیر کودک القاف بفتح **مقرقم** + **قرقم** مثله قرطم عصفر تخم **قرطم** + **قرطم** بزرگ کنه بالضم **قرشوم**
ا ن ع (کردن بخش **قسم** + قسم فرومانگان بالکسر قزام قزمة و شاة المال ردا القزم و مصدر الاصل فی لانه الانثی و الذکر و الجمع و الواحد فیه یستوی
گیند بفتحتین قسم بهره بالکسر قسم مردی نام بالکسر مقسم داشتن نگاه تتان میان نوبت و کردن اندازه فانقسم الشیء قسمت یقال ان موضع مقسم ۲ ک
روی ۲ و کسر بفتحتین قسمة الدم فی اولیاء علی تقسم الایمان هی و القسامة من اصله یقال حلفت ای قسمت القسم موضع ایضا و مثله بالضم مقسم
تعالی قوله حلفت ای قاسمه ویقال محسن ای مقسم و گماز شدت ایضا قسام بالتشدید الوجه مقسم و الوجه قسیم هو یقال بضمهما (ع ج) خوبی بالفتح قسام
لازم متعد تفرقوا ای فتقسموا قسمهم الدهر ای تقسمه و القسمة و الاسم کردن بخش اقتسماه و تقاسماه و المال قاسمه و الناصحین لمن لکما انی قاسمهما و

والتقسیم التفریق واستقسم ای طلب القسم بالازلام قوله تعالی وان تستقسموا بالازلام قسامی بالفتح آنکه بنابه مزد اندازد + قشم + قشم خوردن و کفانیدن
ای سخت با فتن (ع ع ف اک م) و قشمت الطعام اذا لقیته منه الردی و ما اصابت الابل منه تقشما بالفتح ای لم تصب الا شیئا قشم بالکسر تن و گوشت
یقال رأیت قد ذهب قشمه ای نا حلا قشم بفتحتین عوره دروچه و جز آن که بدان مزه گیرند و یقال صاب النخل القشام بالضم اذا انتقض ما علیه
بسر اقشام قشامه باقیمانده خوان قشام ایضا نام مردی قشعم + قشعم بالفتح کرکس پیر و مرد پیر ام قشعم مرگ و بلا قشعمان بفتحتین کرکس نر و بزرگ
قصم + قصم شکستن بجدائی (ع ع ف اک م) انقصام لازم منه انقصم کذلک اقصم ثنیه دندان شکسته قصام بر بشاخ شکسته قصمة
بالکسر پاره شکسته و جدا شده قصمة بالفتح پایه سرد بابان رجل قصم ک م سریع الانکسار قطم من ف م مثل قشم آنکه هرچه بیند پاره پاره کند
قصیمة ریگ توده با درخت قصیم ج قیصوم گیاهی قضم + قضم خوردن ستور علف را و خائیدن و خوردن چیزی خرد و ریزه که بکرانهای دندان
کفانیده شود (ع ع ک اف م) و یقال ما ذقت قضاما بالفتح ای شیئا و قال اعرابی ان هذه بلاد مقضم و لیست ببلاد مخضم والخضم الاکل بجمیع الفم و القضم دون
ذلک و قولهم یبلغ الخضم بالقضم ای ان الغایة البعیدة تدرک بالرفق قضم بفتحتین جمع قضیم و هو الجلد الابیض الذی یکتب فیه قضیم ایضا علف ستور
جو اقضمت الدابة ای علفتها القضیم قضیم ک م تیغ که روزگار بر آمده باشد و دندانها فرو بخته و فی مضاربه قضم بالتحریک ای تکسر قطم + قطم گزیدن و چشیدن (ع ع
ف اک م) قطم بالتحریک تیزی شهوت و آرزوی گوشت رجل قطم (ک م) ای شهوان اللحم والجماع و یقال قطم الفحل الی الضراب و قطم الصقر الی اللحم قطامی بالضم لقب
شاعری و چرغ بالفتح ایضا کذلک مقطم بفتح الطاء کوهی بمصر قطام نام زنی و اهل الحجاز یبنونه علی الکسر فی کل حال و اهل نجد یجرونه مجری ما لا ینصرف و قد ذکرناه
فی رقاش فی باب الشین قعم + اقعمته الحیة ای لدغته و اقعم الرجل الی اصیب بداء لا یقلبه قعم بفتحتین کژی بینی قلم + قلم ناخن چیدن (ع ع ف اک م) تقلیم
کذلک للمبالغة قلامة بالضم چیدگی ناخن مقلوم الظفر ضعیف کلیل الظفر مثله قلم بالتحریک خامه تراشیده و تیر قمار و کار و فریز گوسفند و جز آن اقلیم بالکسر
اقالیم ج قلام بالضم والتشدید نوعی از شور گیاه مقلم بالکسر غلاف قضیب شتر مقلمة قلمدان مقالیم الریح کعبهای نیزه بوقلمون بفتحتین نوعی از جامها که در روم
خیزد و متلون الوان للعیون قلحم + قلحم بالکسر کلان سال و میم زائده و ذکر فی باب الحاء قلذم + قلذم بفتحات چاه بسیار آب قلهذم + قلهذم
دریاچه بزرگ و اینها سبک قمم + قمة بالکسر بالای سر و یقال فلان حسن القمة والقامة والقومة بمعنی و گروهی از مردم قماسة کذلک و تارسر و
بالای هر چیز مقمة لبهای گاو و گوسفند و مانند آن و بالفتح لغة و جاروب قمت البیت ای کنسته (ع ع ف اص م) قمامة بالضم خاک روبه قمام ج قمیم تره خشک
و قمت الشاة من الارض و اقتمت ای اکلت من المقمة ثم یستعار فیقال اقتم الرجل ما علی الخوان و قمه ای اکله فهو رجل مقم و قمم الفحل الابل ضربها
کلها حتی قمت و یقال شد الفرس علی الحجر قمها یعنی سخت کرد برپا و یان و بر آمد و تقمم ای تتبع القمامات و قمم الله عصبه ای جمعه و قبضه قمقمه بضمتین
کماسه و فی المثل علی هذا دار القمقم ای الی هذا صار معنی الخبر یضرب لرجل ذا کان خبیر الامر و کذلک قولهم علی یدی دار الحدیث والجمع قماقم و یقال سید قماقم
بالضم مهتر خیر قمقام دریا و مهتر و کار بزرگ و عدد بسیار قمقام بالضم مثله و کنه ریزه و نوعی از بیش قمقامة یکی قنم + قنمة بفتحتین بوی روغن و چرک و شش
و زبت یقال هو بدی قنمة و بدی من الزیت قنمة و قنم السقاء ای تبه کوی گرفت (ع ع ک اف م) و قنم الجوز نیابند فهو قانم ای فاسد و الاقانیم الاصول و
واحدها اقنوم قوم + قوم گروه از مردان نه زنان قوله تعالی لایسخر قوم من قوم و قوله تعالی ولا نساء من نساء و ربما دخلت النساء فیه علی سبیل التبع اقوام ج
اقاوم جمع الجمع و هو یذکر و یونث لان اسماء الجموع التی لا واحد لها من لفظها اذا کانت للآدمیین یذکر و یونث مثل رهط و نفر و قوم قوله تعالی و کذب
به قومک و قال الله تعالی کذبت قبلهم قوم نوح ذکر وانث و لم یدخل الهاء فی تصغیره یقال قویم و رهیط و نفیر و یدخل الهاء فیما یکون لغیر الآدمیین مثل الابل
والغنم لان التانیث لازم له و قدم الکلام فی غنم قیام بالکسر بر خاستن (ع ع ف اص م) قومة یکبار خواستن و در راه شدن میان رکوع و سجود قام بامر کذا
و قام الماء ای جمد و قامت الدابة ای وقفت من الکلال و قامت السوق ای کسدت و قال الفراء قامت السوق نفقت و قاومه فی المصارعة و غیرها برابری کرد با او و تقاوموا
فی الحرب اقام بعضهم لبعض اقامة آرام کردن بجائی و اصلها اقوام عوض من عین الفعل لان اصله اقوام و برخیزانیدن و پیوسته بر پای داشتن قوله تعالی یقیمون الصلوة ای
یواظبون علیها مقامة بالضم مثله و بالفتح مجلس و گروهی از مردم مقام بالفتح و الضم قد یکون کل واحد منهما بمعنی الاقامة و بمعنی موضع القیام لانک اذا
جعلته من قام یقوم فمفتوح و ان جعلته من اقام یقیم فمضموم لان الفعل اذا جاوز الثلاثة فالموضع مضموم المیم لانه مشبه ببنات الاربعة نحو دحرج یقال هذا مدحرجنا

وقوله تعالی لامقام لکم بالضم ای لا اقامة لکم وبالفتح ای لا موضع لکم وقوله تعالی حسنت مستقرا ومقاما ای موضعا قیمة بالکسر ارز هر چیز قیم ک اف ج و
اصله الواو لانه یقوم مقام الشی قومت السلعة واستقمتها قیمت کردم رخت را استقامة راست ایستادن قوله تعالی فاستقیموا الیه ای فی التوجه الی الله تعالی
دون الالهة وقومت الشی فهو قویم ای مستقیم وما اقوله شاذ وقوله تعالی وذلک دین القیمة انما انثه لانه اراد به الملة الحنیفیة قوام بالفتح راستی قوله تعالی وکان
بین ذلک قواما وبالا ای مردم قومیة مثله قوام الامر بالکسر نظامه وعماده یقال فلان قوام اهله وقیامهم وهو الذی یقیم شانهم ومنه قوله تعالی ولا تؤتوا السفهاء
اموالکم التی جعل الله لکم قیاما وقوام الامر بالکسر ایضا ملاکه الذی یقوم به وبالفتح ایضا قامت بکره دلو با تمام ساخت وی قیم ک اف ج مثل تارة وتیر
قامة الانسان بالا ای مردم ویجمع علی قامات وقیم مثل تارات وتیر قائم السیف وقائمته قبضه تیغ قائمة ایضا یکی از چهار دست و پای ستور قوائم ج مقوم
بالکسر چوبی که آنرا گیرند در سر اباج قوام بالضم بیماری در قوائم ستور قیوم نامی از نامهای عزوجل وقرا عمر رضی الله تعالی عنه الحی القیام وهو لغة فیه قیم بالفتح
روز رستخیز قهم ✤ اقهام ناپایستن از طعام وازکسی واقهمت السماء اذا اقشع الغیم عنها رضیمیه قخذم کجعفر نام شخصی قحخم کجعفر نام شخصی وتحرم منه باز
گردانید آنرا تقحم فی امره بکار خود فرو رفت ودر آویخت قیحم کحیدر بلند وبالا بر آمده قیحان مرد بزرگ وآنکه در کار خطا نکند القذحمة کقطرة فی قولهم صرت
بقذحمة ای وصخت القصة بعد التباس وتقدم فی ح دو ضرحت بقر دحمة وقر دحمة بکسر قاف ای بعد التباس وفی قدحمة یعنی بعد التباس ونیز گردید قرصمة شکستن و
بریدن قرضمة بریدن قرضم کزبرج پدر قبیله است از مهره بن حیدان او هو بالفا. وهو یقرضم کل شی ای یاخذه قراضم موضعی است بمهینه قرعامة بالکسر
درخت وجز آن که سخت گنده باشد قسحم کقنفذ والحاء مهملة ابن جزام بن الصدف ولیس بتصحیف قسحم قسلاهم بالکسر فحل گزنده که هر چیز را قطع کند
و بشکند قصعم کجعفر پیر سال خورده و بزبرج شتر ماده پیر قعضم کجعفر و زبرج ناتوان یا سال خورده دندان بخته فلحم کجرد حل شتر و فرک کلان کوهان قلحمة
از حلق فرو بردن و ملامت کردن و بانگ کردن و کقنفذ نام شمشیر عمرو بن معدیکرب و شهریست میان مصر و مکه نزدیک کوه طور و بسوی آن
مضاف است بحر القلزم بدان جهت که بر طرف آن واقع است یا آنکه فرو می برد هر که بر وی سوار شود و کزبرج فرومایه ناکس تقلزم فرو بردن و بخیل و
ناکسی مردن قلعم کاردب پیر سال خورده کجعفر گنده پیر و کدرهم نام شخصی قلعمة شتابی کردن و کجعفر نام شخصی قلهزم کسفرجل مرد میانه قد یا مرد سطبر سر یا سطبر مرد استخوان بسیار گوشت
و کوتاه قد واسپ خوش اندام قهطلم کزبرج مرد ناکس خرد شده و نام شخصی قمقم کاردب ادبار نده هر چیز فصل الکاف کتم ✤ کتم کتمان پنهان
داشتن (ع ف اص ۲) اکتتام کذلک تکتیم مبالغة فیه استکتام نهان داشتن خواستن مکاتمة سر خود را نهان داشتن از کسی یقال کاتمنی سره سر کاتم ای
مکتوم وسحاب مکتتم بالکسر لا رعد فیه رجل کتمة مثال همزة نیک نگاه دارنده و یقال للفرس اذا ضاق منخره عن نفسه قد کتم الربو و یقال منخره و لا یکتم
الربو کتوم بالفتح کمان سوفار ناکرده ناقة کتوم آنکه وقت نشست بانگ نکند خرز کتیم مشک سقا کتیم در زدو مشک که آب از وی بیرون نیاید کتم بفتحتین گیاهی
کتمان بالضم نام کوهی کتامة قبیله کثم ✤ اکثام پر کردن مشک اکثم فراخ شکم و سیر کثم بار داشتن از کاری (ع ف اص ۲) اکثم ایضا نام مردی کدم
✤ کدم گزیدن (ع ف اص ۲ و ک ۲) و درشتی با آهن مکدم گزیده کدامة باقی هر چیزی که خورده باشد و یقال ما للبعیر کدامة اذا لم یکن به اثره ولا وسم کرم ✤
کرم بالتحریک جوانمردی و مردمی و عزیزی نقیض لوم (ع بضمهما) فهو کریم وهم کرام و کرماء ومن کرائم و یقال رجل کرم وهم وهی وهن کرم ایضا
علی المصدر و کرام بالضم مثل کریم فاذا افرط فی الکرم یقال کرام بالتشدید کرامون ج و الکریم الصفوح وکرم السحاب اذا جاء بالغیث و یقال فی التعجب
ما اکرمه و هو شاذ و یا مکرمان بفتح الراء نقیض یا ملامان کرامة و کرامة اکرمه ای فاخرته فی الکرم فغلبته فیه وقرئ قوله تعالی ومن یهن الله فما له من مکرم
بفتح الراء ای اکرام و هو مصدر مثل مخرج و مدخل کرم رز و خیل یقال رایت فی عنقها کرما حسنا من لؤلؤ کرمة تندی سر سرین مکرمة بضم الراء بزرگی مکارم
ج ارض مکرمة زمین صالح مر نبات را اکرم کذلک قال الکسائی لم یجئ مفعل للمذکر الا حرفان نادران لا یقاس علیهما مکرم و معون و قال الفراء هو جمع
مکرمة و معونة اکرومة من کرم کالاعجوبة من عجب تکرم کرم نمودن بتکلف اکرام گرامی کردن تکریم مثله و فرزندان کسی را آوردن فی الاسم الکلامة و هی ایضا سر ویش خم استکرام
بزرگ شماری بدست آوردن چیزی نفیس کسی ای پیدا کردن فی المثل استکرمت فاربط کرزم ✤ کرزم کوتاه سطبر کرزمة و دیدن تا ... بودو دیدن جنبش کرفحة مثاله کرزم کرزم کم زدن و تبر کرزم
کز برز پیخسر سر فیه امثله کرکم ✤ کرکم بالضم زعفران کرکمة قطعة منه کزم ✤ کزم بدندان پیش شکستن (ع ف اک ۲) کزم بفتحتین کوتاهی و سطبری بینی
و کوتاهی بینی و انگشتان یقال فرس اکزم و انف اکزم و دیگر با کزوم بالفتح ناقه که هیچ دندانش نماند است کسم ✤ کسم بدست مالیدن و پاک کردن

چیزی خشک را (ع ف اک ۲) کیسوم علف خشک بسیار خیل کاشم بکاو وبرکب بعضها بعضا من الکثرة او یکسوم الحبشی صاحب الفیل کشم + کشم
بفتحتین نقصان در خلقت وحسب رجل اکشم نعت منه یقال احد جانبیه واف والآخر بها اکشم اذا کان ابوه حرا وامه امة کشم ازبن بنی بریدن (ع ف
اک ۲) کظم + کظم خشم فرو خوردن رجل کظیم فرو خورنده غلیظ مکظوم فرو خورده کظیم ایضا کلهات کظوم بالضم خاموش بودن (ع ف اک ۲)
وازنشخوار باز ایستادن اشتر یقال اری الابل کظوما لا تجتر وقوم کظم ای ساکتون ویقال اخذت بکظمه ای بمخرج نفسه کظام ج کاظمة موضعی کظامة بالکسر
چاهی سیاوی چاهی که آب را هر دو یکی باشد وحلقه سر عمود ترازو که رشته بروی بندند وپی که بر سر تیر زنند ودوال که بر کمان بندند کعم + کعام بالکسر
پوز بند شتر یقال کعمت البعیر فهو مکعوم وکعمت الوعاء اذا شددت رأسه وکعمه الخوف فلا یجیح مکاعمة بوسه دادن یقال کعمها وکاعمها اذا التقم فاها فی التقبیل
کلم + کلام سخن با فائده یقع علی القلیل والکثیر وقیل فی حد الکلام انه صفة یتمکن بها الحی من الاعلام فی نفسه تارة وبواسطة الاصوات المقطعة وتارة
بواسطة الکتابة وتارة بواسطة الاشارة کلمة (ع ف اک ۲) یک سخن کلم کلمات ج کلمة بالفتح والکسر وسکون ک کذلک ثلث لغات مثال کبد وکبد وکبد
ویک قصیده تمام کلیم هم سخن تکلیم کلام بالکسر والتشدید سخن گفتن مثال کذبة تکذیبا وکذابا ویقال تکلمت کلمة وبکلمة وکالمته ای جاوبته ویقال
کانا متصارمین فاصبحا یتکالمان ولا تقل یتکلمان وما احد متکلما بفتح اللام ای موضع کلام کلمانی بالفتح والکسر سخن گوی وفصیح کلم بالفتح خستگی وخسته کردن
کلوم کلام خستگیها یقال کلمته کلما وقری قوله تعالی اخرجنا لهم دابة من الارض تکلمهم ای تجرحهم تکلیم ایضا جراحت کردن کلمة الله نام عیسی علیه السلام
کلثم + کلثوم بالضم پر گوشت روی ورخسار کلثمة گوشت گرد آوردن روی امرأة مکلثمة نعت منه ام کلثوم نام زنی کمم + کم بالضم آستین اکمام کمة
ج کمة بالضم کلاه گرد کمم کمامة بالکسر غلاف شگوفه کمام اکمة اکمام ج اکامیم جمع الجمع کممت النخلة فهی مکمومة وکم الفصیل اذا استر لئلا یشتی فهو مکموم ویقال اکممت
النخلة وکممت ای اخرجت کمامها کمامة بکسرها ایضا ما یکم به فم البعیر لئلا یعض کممت الحب پوشیدم سر خم را واکممت القمیص جعلت له کما کم بالفتح
کردانم (?) چند وهو اسم ناقص مبنی علی السکون وله موضعان الاستفهام والخبر تقول فی الاستفهام کم رجلا عندک نصبت ما بعده علی التمییز وفی الخبر کم درهم
انفقت ترید التکثیر وخفضت ما بعده کما تخفض برب الا انه للتقلیل وهذا للتکثیر وان شئت نصبت ما بعده وان جعلته اسما تاما شددت آخره وصرفته فقلت اکثرت
من الکم والکمیة کوم + کوم + کومة بر جستن اسپ ومانند آن بر مادیان (ع ف اض ۲) کومة بالضم من تراب مثل صبرة من طعام یقال کوم
کومة اذا جمعت قطعة من تراب ورفعت راسها کوما ناقه بزرگ کوهان کوم بالضم کلاه از شتر کیمیا بالکسر اصل زر وسیم کهم + سیف کهام بالفتح
کند لسان کهام کذلک فرس کهام کاهل رجل کهام … مرد کلان سال قوم کهام ایضا الکهم … کیم + کیمة … بالضم ای طعام
… یعنی ریزه از گیاه خشک لحیة کثة ریشی انبوه وکوتاه … رجل کثم اللحیة … سطبر … وپلنگ و یوز بچه تازه چشم نگشاده … آنرا از
جالیش بدر کند (ع بفتحها) الکیخم … یوصف به الملک والسلطان یقال ملک کیخم ای عظیم کریسم بالکسر … بالضم سنگ … وزمین
بلند ودراز ونام … بالفتح … گرشمة خموشیدن وسرنگون شدن گرشمة چهره گریشوم بالضم درشت
… حمله کرد … زائده … کصوم روگردانیدن ونیست دادن یا پای
نیل مقصود وبجائی باز گشتن که از آنجا آمده بود (ع ف اض ۲) … کعسم … تج …
… پشت داد … خاک … سخت … کلسمة … عرق ورنگ کردن وبزودی رفتن وکلسم الیه …
… بالفتح گنده پیر … گریزان رفتن … بالفتح زخم … است از سودان … شاعری است مشهور از سودان … کجعفر
بانگان … خرد وکلان … بالکسر بلغة حمیر فصل اللام لام + لئیم ناکس وبخیل لؤم بالضم … منه (ع بفتحها
ولامة علی بفعله وفعل الله ذلک ویقال للرجل یا ملامان خلاف یا مکرمان ملام ملامة بالفتح … کسان خواهد الام کاری کردن که بآن …
… مانند لومة بالضم ساختگی … وانچه از متاع خانه بعاریت دهند … لامة زره لام ج ولائم ایضا لوم کذلک استلام پوشیدن زره ملام بالتشدید
… لام نام مردی لوام بالضم پرهای راست کرده تیر ومنه لامت السهم … ریش ویقال لاءمت الجرح والصدع …
التئام جراحت … را التیام گفتیم گرفتن وسر استوار کردن جراحت ملتئم نعت منه ملاءمة سازواری وصلح کردن میان قوم

والتاثم الشیآن ای التقاطعام ملائم ساز وارد فی الحدیث لیتزوج الرجل لتہ بالضم والتخفیف ای مثلہ وشکلہ والہاء عوض عن الہمزۃ لثم بالکسر صلح واتفاق
میان دوکس ویالیلیس ایضا لتم + لتم زدن بر سوراخ بینی (عع ف اص ۲ وک ۲) لثم + لثم بوسہ دادن (عع ک اف ۲) وبالعکس ایضا یقال لثمت
فاہا ای قبلتہا ودہان بند نہادن (عع ف اک ۲) یقال لثمت المرأۃ تلثم لثما والتثمت وتلثمت اذا شدت اللثام وہی حسنۃ اللثمۃ وکوفتن شتر سنگ را یل
وحفف ملثم الذی یصلک الحجارۃ وشکستن وخون آلود کردن سنگ پی شتر را ملثوم نعت منہ لثم بالضم جمع لائم لثام بالکسر دہان بند لجم + لجام
بالکسر لگام فارسی معرب وانچہ بوقت حیض بند ند زنان وفی الحدیث تلجمی ای شدی لجاما ویقال جاء فلان وقد لفظ لجامہ اذا انصرف من حاجتہ مجہودا
من الاعیاء والعطش ملجم نام مردی لحم + لحم گوشت لحمۃ اخص منہ لحام لحوم لحمان بالضم ج لحمۃ بالضم خویشی وپود کرباس وہو بضم وفتح وگوشت
صید بازکہ او را خوانند ملحمۃ فتنہ وحرب بزرگ واستلحم الرجل ای حرشہ العدو فی القتال ملحم بالضم نوعی از جامہا ملاحمۃ شنجہ یعنی تنگستگی کہ بگوشت رسیدہ با
رجل ملحم اے مرزوق من الصید ملاحمۃ برچسپانیدن دو چیز را باہم رجل ملاحم مشدد والقتل ملحم بالقوم ای ملصق لحیم کشتہ وقد لحم ای قتل وگوشت ناک
ومنہ لحم الرجل بالضم فہو لحیم ولحم بالکسر ای اشتہی اللحم فہو لحم ولحمت القوم الحمہم اے اطعمتہم اللحم الحام کذلک لاحم نعت منہ وایضا ذو لحم مثل تامر ولابن
لحام گوشت فروش ولحمت العظم الحمہ بالضم اذا عرقتہ الحام ساکن شدن ستور وکسی را العوض کسی دشنام دادن وپود کردن جامہ را وفی المثل الحم ما
اسدیت ای تمم ما ابتدأتہ وبا گوشت بسیار شدن مردم ودانہ آگندہ شدن خوشہ وکشش کردن بحرب یقال الحمت الحرب فالتحمت وسر استوار کردن
جراحت لخم + لخم جیی از یمن لخم بالضم نوعی از ماہی یقال لہ الکوسج لدم + لدم آواز سنگ وجز آن کہ بر زمین افتد ودر پی کردن جامہ را تلدیم
مثلہ ثوب ملدم ولدیم ای مرقع وزدن (عع ف اک ۲) وفی الحدیث واللہ لا اکون مثل الضبع تسمع السدم حتی تخرج فتصاد فہو لادم وقوم لدم نعت منہ مثل
خادم وخدم وروی بر زدن وکوماج را بکف زدن تاپہن شود والتدام اضطراب کردن وبر سینہ زدن زنان در نوحہ لدام بالکسر پارہای در پی کردن بر جامہ ونحوہ
تلدم کہنہ شدن جامہ وموزہ ودر پی کردن بر جامہ وپارہ زدن بر موزہ لازم متعد الدمت علیہ الحمی ای دامت ام ملدم بالکسر کنیت تپ ملدم ایضا مرد
احمق گران استخوان وسنگ کہ دانہ خرما بوی کوبند بحبت حلف ستور ملدام مثلہ لدم بالتحریک حرمتہای خویشان وتقول العرب الدم الدم اذا ارادوا تاکید
المحالفۃ ای حرمتنا حرمتکم وبیتنا بیتکم لا فرق بیننا لذم + لذم لازم بودن بجائی (عع ک اف ۲) وشگفت نمودن چیزی کسی را یقال لذمہ الشیٔ اے
اعجبہ الزام ترغیب کردن کسی را یقال الذمہ بہ ای اولع بہ فہو ملذم بہ ولازم کردانیدن لزم + لزوم بالضم لازم بودن چیزی را (عع ک اف ۲) یقال
لزمت الشیٔ ولزمت بہ ولازمتہ لزاما وملازمۃ لزام ایضا ملازم ویقال صار کذا وکذا ضربۃ لازم لغۃ فی ضربۃ لازب الزام در کردن کسی کردن کار را التزام
دست بگردن زدن ویقال الزمہ الشیٔ فالتزمہ ویقال سبب یکون لزام مثل قطام ملزم بکسر نوعی از دست افزار سوزن گر وصیقل لطم + لطم طپانچہ
زدن (عع ف اک ۲) وفی المثل لو ذات سوار لطمتنی قالتہ امرأۃ لطمتہا من لیست لہا بکفو لطیم اسپ سپید روی وایضا یک روی سپید ومنہ یقال لطم
الفرس مجہولا فہو لطیم وحد ملطم شد للکثرۃ وانکہ پدر ومادر او مردہ باشد وشتر بچہ سہیل ویدہ یقال انہ فصیل اذا طلع سہیل اخذہ الراعی وقال لہ اتری
سہیلا واللہ لا تزوق عندی قطرۃ ثم لطمہ ونحاہ ونیز اسپان رہان لطیمۃ ستور کہ بار درخت عطر وبزازی بر داشتہ باشد وبازار عطاران لطیمۃ المسک طبلہ
مشک ویقال بالہ لطیمۃ ولاطمۃ فتلاطما التطام برہم زدن موج لعثم + تلعثم الرجل فی الامر اذا تمکث وتانی وقال الخلیل نکل عنہ وتبصرہ لغم
+ لغام بالضم کفک دہان شتر ملاغم گرداگرد درون دہان وتلغمت بالطیب اذا جعلتہ فی الملاغم ویقال فی جواب قولک متی المسیر تلغموا بیوم السبت یعنی کردہ
واشتقاقہ من الہم حرکوا الملاغم بہ قال الکسائی لغمت الغم اذا اخبرت صاحبک بشیٔ لا تستیقنہ لغم مصدر منہ (عع ف ع) لفقہا الفم + لفام بالکسر روی بند یقال
لفمت المرأۃ وجہہا بلفامہا ای نقبتہ ولفمت وتلفمت والتفمت ای شدت اللفام قال الاصمعی اذا کان النقاب علی الفم فہو اللفام واللثام وقال ابو زید تلفمت
تلفما اذا اخذت عمامۃ علی فیک شبہ النقاب ولم تبلغ بہا ارنبۃ الانف ومارنہ قال وبنو تمیم تقول فی ہذا المعنی تلثمت تلثما فاذا انتہی الی الانف وغشیہ فہو النقاب
لقم + لقم بفتحتین میانہ راہ لقم بالتسکین دہانہ راہ بستن (عع ف اص ۲) التقام فرو خوردن لقمہ ولقمتہا بالکسر لقما وتلقمتہا اذا ابتلعتہا فی مہلۃ ولقمت
غیری تلقیما والقمتہ ورجل تلقامۃ ای کثیر اللقم لقمان نام حکیمی لکم + لکم مشت زدن (عع ف اص ۲) ملکمۃ کلیچہ بدست باز نہ زدہ لگام بالضم
والتشدید کوہی بالحوم نام آسیبی بہ مکہ لمم + لم جمع آوردن ونیکو کردن یقال لم اللہ شعثہ ای اصلح وجمع ما تفرق من امورہ ومنہ قولہم ان دارکم لمومۃ اے

لم الناس وتبہم وخوردن بخشش خود ویاران حود ومنہ قولہ تعالی وتاکلون التراث اکلا لما ای نصیبکم ونصیب صاحبکم قال ابو عبیدۃ یقال لممتہ اجمع حتی اتیت
علی آخرہ الام فرو دآمدن یقال الم بہ ای نزل بہ غلام ملم نزدیکت بلوغ وفی الحدیث وان مما ینبت الربیع ما یقتل حبطا او یلم ای یقرب من ذلک وگناہ صغیرہ
کردن ومنہ قول من قال شعر ان تغفر اللہم فاغفر جما وای عبد لک لا الما + لمم بفتحتین زلت وخورد گناہ قولہ تعالی الذین یجتنبون کبائر الاثم و
الفواحش الا اللمم ونوعی از جنون رجل ملموم ای بہ لمم ای جنون لمۃ ایضا الجنون یقال اصابتہ من الجن لمۃ وہو المس وچیزی اندک ویقال اعیذہ من حادثات
اللمۃ فیقال ہی الدہر والشدۃ وانشد الفراء شعر علی صروف الدہر او دولاتہا + یدیلنا اللمۃ من لماتہا + ملمۃ واقعۃ ونازلۃ کلہا بمعنی ملمات تج
عین لامۃ چشم زخم یقال اعیذہ من کل عامۃ ولامۃ لمہ بالکسر موی پیچیدہ لمم تج لمام کذلک ویقال زرتہ لماما یعنی گاہ گاہ کتیبۃ الفیل خرطومہ وکتیبۃ ململمۃ و
ملومۃ مجتمعۃ مضمومۃ بعضہا الی بعض صخرۃ ململمۃ وململمۃ مستدیرۃ صلبۃ یلملم والململم میقات اہل یمن دیج لم وہی حرف نفی لما مضی وہی جازمۃ تقول
لم یفعل ذلک ترید انہ لم یکن ذلک الفعل منہ فیما مضی من الزمان وکذلک لا ولن حرفان للنفی الا ان لم للنفی تقول لک فعل ولا نفی لقولک یفعل ولم یقع الفعل
منہ وما نفی لقولک ہو یفعل اذا کان فی حال الفعل ولن نفی لقولک سیفعل و لما ایضا حرف الجزم والمد والا کذلک لما اصلہ لم ما وہی نفی لقولک قد فعل تقول للرجل قد مات فلان فتقول
لما یمت و ہو یتوقع موقع لم یقال اتیتک ولما اصل الیک ای لم اصل الیک وقد تغیر معناہ عن معنی لم فیکون جوابا وسببا لما وقع ولما لم یقع تقول ضربتہ لما ذہب ولما لم یذہب
وقد یختزل الفعل بعدہ تقول قاربت المکان ولما ترید ولما ادخلہ ولا یجوز ان یختزل الفعل بعد لم واما قولہ تعالی وان کلا لما لیوفینہم بالتشدید قال الفراء
اصلہ لمن ما فلما کثرت فیہ المیمات حذفت منہا واحدۃ وقرا الزہری لما بالتنوین ای جمیعا ویحتمل ان یکون اصلہ لمن من فحذفت منہا احدی المیمات
وقول من قال لما بعنی الا فلیس یعرف فی اللغۃ لم چرا وہو حرف یستفہم بہ تقول لم ذہبت والاصل لما فحذفت الالف قولہ تعالی عفا اللہ عنک لم
اذنت لہم وتدخل الہاء علیہ فی الوقف فتقول لمہ لوم + لوہم نکوہیدن (ع ف اص ۲) لومۃ کذلک ملامۃ نکوہش ملاوم تج یقال لاممہ ولومہ
ایضا للمبالغۃ فہو ملوم وذلک لائم لوم تج لائمۃ لوحی نکوہش لامۃ کاری ملامت ناکنندہ لا ملامۃ سزاوار ملامت شدن و ملامت کردن فی المثل رب لائم ملیم ویقال
استلام الرجل الی الناس ای استذم ملاومۃ یکدیگر را نکوہیدن تلاوم کذلک تلوم انتظار و درنگ رجل لومۃ بالضم ای ملوم ولومۃ مثال ہمزۃ نکوہندہ مثل
ہمزۃ وہمزاہ الاول مفعول والثانی فاعل لام الانسان شخصہ واللام حرف من حروف الزیادۃ وہی علی ضربین متحرکۃ وساکنۃ فاللامات المتحرکۃ ثلثۃ
لام الامر للغائب کقولہم لیقم زید بالکسر وربما امر وا بہا المخاطب وقری فبذلک فلتفرحوا بالتاء خطابا وقد یجوز حذف لام الامر فی الشعر کقولہ (ع) لکن لو یل
حر الوجہ یجیبک من یجی اراد لیبک وکذلک لام امر المواجہۃ کقولہ شعر قلت لبواب لدیہ دارہا + تیذن فانی حموہا وجارہا + اراد لتاذن فحذف
اللام وکسر التاء علی لغۃ من یقول انت تعلم ولام التوکید فہو علی خمسۃ اضرب منہا لام الابتداء کقولک لزید افضل من عمرو ومنہا التی تدخل فی خبر ان المشددۃ
والمخففۃ کقولہ تعالی ان ربک لبالمرصاد وان کانت لکبیرۃ ومنہا التی تکون جوابا للو ولولا کقولہ تعالی لو تزیلوا لعذبنا الذین کفروا ولولا انتم لکنا مومنین ومنہا
التی تکون فی الفعل المستقبل المؤکد بالنون کقولہ تعالی لیسجنن ولیکونا من الصاغرین ومنہا لام جواب القسم وجمیع لامات التوکید تصلح ان تکون جوابا للقسم کقولہ
تعالی وان منکم لمن لیبطئن فاللام الاولی للتوکید والثانیۃ جواب لان القسم جملۃ توصل باخری وہی المقسم علیہ لتوکید الثانیۃ بالاولی ویربطون الجملتین
بحروف ان المکسورۃ المشددۃ واللام المعترض وہما بمعنی واحد کقولک واللہ ان زیدا خیر منک وواللہ لزید خیر منک وقولک واللہ لیقومن زید اذا ادخلوا
لام القسم علی الفعل مستقبل دخلوا فی آخرہ النون شدیدۃ او خفیفۃ لتاکید الاستقبال واخراجہ عن الحال لا بد من ذلک ویجوز ان الخفیفۃ المکسورۃ وما و
ہما بمعنی کقولک واللہ ان فعلت وواللہ ما فعلت ویجوز لا کقولک واللہ لا افعل ولا تتصل الحلف بالمحلوف الا باحد ہذہ الحروف الخمسۃ وقد تحذف و
ہی مرادۃ والثالث لام الاضافۃ وہی علی ثمانیۃ اضرب منہا لام الملک کقولک المال لزید ومنہا لام الاختصاص کقولک اخ لزید ومنہا لام الاستغاثۃ
کقول الشاعر شعر یا للرجال لیوم الاربعاء اما ینفک یحدث لی بعد النہی طربا واللامان جمیعا للجر ولکنہم فتحوا الاولی وکسروا الثانیۃ للفرق بین المستغاث
بہ والمستغاث لہ وقد یحذفون المستغاث بہ ویتولون یا للماء بالکسر ای یا قوم للماء ادعوکم فان عطفت علی المستغاث بہ بلام اخری کسرتہا لانک قد امنت اللبس بالعطف کقولہ
یا للکہول وللشبان للعجب وقول الآخر ع یا لبکر انشروا لی کلیبا + وقال بعضہم اصلہ یا آل بکر فخفف فحذفت الہمزۃ ومنہا لام التعجب مفتوحۃ کقولہم
یا للعجب ای یا عجب احضر فہذا اوانک ومنہا لام العلۃ بمعنی کی کقولہ تعالی لتکونوا شہداء علی الناس ای لکی تکونوا ومرتبہ لیتاء ...

لکی یتادب ومنها اللام العاقبة کقول الشاعر (ع) فللموت تغذو الوالدات سخالها ای عاقبة ذلک ومنها لام الجحود ولا تصحب الا النفی کقوله تعالی
وما کان الله لیعذبهم الآن لیعذبهم ومنها اللام التاریخ کقولک کتبت لثلاث خلون لیوم ثلث من الشهر واما اللامات الساکنة فعلی ضربین احدهما لام التعریف فانه ساکن فاذا
ادخلت علیها الف الوصل لیصح الابتداء بها وسقطت الالف بالوصل کقولک هو الرجل والثانی لام الامر اذا ابتدأت بها کانت مکسورة وان ادخلت
علیها حرفا من حروف العطف جاز فیه الکسر والتسکین کقوله تعالی ولیحکم اهل الانجیل **لهم** لهم فرو خوردن (ع ک اف ٢) لهوم بالفتح
ناقه شیرناک ومرد سخی واسب نیکو لهام لشکر بسیار لهیم سختی ام اللهیم کذلک فرس لهم مثال هضم اسپ گذرنده از اسپان و شگرف و مرد بسیار عطا
وقول الشاعر (ع) لاهم لا ادری وانت الداری یرید اللهم ای بار خدا والمیم المشددة فیه عوض من یا النداء لان معناه یا الله ملهم بالفتح موضع
الهام در دل افگندن وانچه در دل افگند خدا تعالی یقال الهمه الله واستلهمت الله التهام همه شیر پستان را خوردن **لهجم** لهجم طریق لهجم بالفتح راه فراخ
کوفته وقدح بزرگ تلهجم تفوز در کردن به چیزی **لهذم** لهذمة بریدن لهذم سنان برنده ودان لهادم ج **لهزم** لهزمة در ... سپید
یا سیاهی موی یقال لهزم الشیب خده ای خالطها لهزمتان بکسرتین دو تندی زیر بناگوش لهزمة یکی لهازم ج لهضیمة لهیم بفتحتین ناهموار
دوسش **لهاسم** رهگذرهای وادی تنگ لحسم بالضم ج **لهجم** لجغشیة فراخ شکم و راه روشن وزن سر و فرج **لسم** بفتحتین از درماندگی خموش شدن
نه از دانائی (ع ف اص ٢) والسمة بفتحة ای الشفة والسم الشیء ای طلبه استلسمه مثله والسمة الطریق ای الزمه ایاه فلسمه بالکسر لزمه وما لسم انسانا
ما ذاق شیا وما السمته ای ما اذقته **لصم** سختی کردن و ستیهیدن (ع ف ک ٢) **لعم** بفتحتین لعاب **لعذمة** درنگ کردن لعذمی حریص وما تلعثم شیئا
ای مالکنا تلعثم فی امره درکار خود درنگ کرد **لغذمی** و متغلذم بسیار خورنده **لهاسم** رهگذرهای وادیهای تنگ لسم گفته یکی **لیسم**
بالکسر آشتی و مانند شدن کسی کسی را در قد و شکل و خلقت لیمة بالکسر دهی است بساحل بحر عمان لیمون بالفتح ثمری است معروف وقد تسقط
نونه وفیه باد زهریة تقاوم بها السموم کلها کثیرة المنافع عظیمتها

فصل المیم **موم** موم بالضم شمع و روغن عسل و برسام یقال موم الرجل فهو مموم
ای مبرسم ماستنام مردی میم یکی از حروف هجا **مهیم** مهیم بسکون الآخر کلمة استفهام یعنی چیست حال تو و در کار تو مهیمه
بفتحتین مرد فرومایه میمة بالکسر ناحیه است باصفهان والمیم من حروف المعجم

فصل النون **نام** نامة آواز یقال اسکت الله نامته
ونامّة بالتشدید ایضا ای نغمته وصوته نئیم ناله نرم (ع ف اک ٣) و آواز دادن کمان و شیر **نجم** نجوم ستارگان و برآمدن نبات و سنان
دندان و شاخ (ع ف اص ٢) و پدید شدن بدمذهب خارجی ویقال نجمت ناجمة بموضع کذا ای نبغت وفلان منجم الباطل والضلالة بفتح
المیم والجیم ای معدنه منجم بالکسر آهنی که در روی زبانه ترازو باشد نجم ستاره ونباتی بی ساق قوله تعالی والنجم والشجر یسجدان واسم علم پروین
و در وی الف ولام لازم باشد قوله تعالی وبالنجم هم یهتدون ویقال طلع النجم واصل یقال لیس لهذا الحدیث نجم ای اصل و وقت معین و منه
سمی المنجم یعنی وقت شناس و ستاره شناس ایضا انجام واشدن آسمان از ابر یقال انجمت السماء ای اقلعت انجمت و رفتن سرما و باران تنجیم وقت
دستاره شناسی کردن و پاره پاره گذاردن وام را نجمة نوعی از گیاه وشجر **نخم** نخیم رخیده تنخع کردن (ع ف اک ٢) فهو نخام نخت منه وایضا فرقی
سرخ و نام اسپی نخم **نخامة** بالضم آب بینی و دماغ و نخم ای تنخع **ندم** ندم ندامة بالتحریک پشیمانی (ع ک اف ٢) تندم مثله وفی الحدیث الندم
توبة اندام پشیمانی دادن ندمان بالفتح پشیمان نادم کذلک ندیم حریف شراب و همنشین بزرگان ندمان مثله وجمع الندیم ندام وجمع الندمان ندامی
والمرأة ندمانة منادمة مصدر منه وهو مقلوب مدامنة کالقسی من القوس وجذب وجبذ وما اطیبه وایطبه وواحد وحادی وما اشبهها کثیر من
کلامهم **نسم** نسیم باد نرم (ع ف اک ٢) یقال نسمت الریح نسیما ونسمانا نسم اول بادی که وزیدن گیرد
وسنة الحداثة بعثت فی نسم الساعة ای حین ابتدأت واقبلت اوائلها نسمة بفتحتین دم و تاسه نسم ج وفی الحدیث تنکبوا الغبار فمنه
تکون النسمة و مردم تنسم نفس زدن و دم بخود کشیدن وفی الحدیث لما تنسموا روح الحیوة ای وجدوا نسیمها وناسمه ای شامه منسم بکسر السین
سبیل [illegible] یقال ... منسمک ای وجهک **نشم** نشیم گونه گردانیدن و بوی گرفتن گوشت ویقال بدی نشمک ... بوی ناک است
[illegible]

خال شدن پوست گاو و جز آن (ع ک اف ۲) ہو قلب نمش تور نشم (ک ۲) ای فیه نقط بیض وسود منشم نام زنی عطاره فی المثل اشام من
عطر منشم و دانه بلسان **نظم** ✤ **نظم** شعر و رشتهٔ مروارید و گروه بسیار از ملخ و ستاره سه گانه از جوزا و کشیدن جواہر برشته و سخن را بوزن و ترتیب
دادن (ع ف ک ۲) تنظیم مثله نظام بالکسر رشتهٔ جواہر انتظام در کشیده و راست شدن ویقال نظمه فانتظم اے اختلط و انتظمت الدجاجة اذا انها
فی بطنها بیض **نعم** ✤ **نعمة** بالکسر دست و دسترس و نیکی و نازو مال و منت و آنچه کرده شود از نیکوئی در حق کسی نعمی بالضم والقصر کذلک
ویقال ان فعلت ذاک فبها ونعمت ای نعمت الخصلة نعم وبئس یعنی نیک است و بد است وہما فعلان ماضیان لا ینصرفان تصرف سائر الافعال لانہما
استعملا للحال بمعنی الماضی وفی نعم اربع لغات نعم بالفتح و الکسر مع سکون ۲ نعم بکسرتین وفتح الاولی تقول نعم الرجل زید ونعمت المراة ہند ونعم المراة ہند
فالرجل فاعل نعم وزید مرفوع اما بان یکون مبتدا قدم علیه خبره او بان یکون خبر مبتدا محذوف کانک قلت نعم الرجل قیل لک من ہو فقلت ہو زید
اذا قلت نعم رجلا فکانک قلت نعم الرجل رجلا لان فاعل نعم وبئس لا یکون الا معرفة بالالف واللام او ما یضاف الی ما فیه الالف واللام ویدخل ما
علیه فتجمع بین الساکنین کقوله تعالی فنعما ہی وان شئت حرکت العین بالکسر وان شئت فتحت النون مع کسر العین تقول غسلت غسلا نعما یکتفی
بما مع نعم عن صلته ای نعم ما غسلته نعم بالضم نام زنی و نازکی و نرمی و نیکوئی خلاف بؤس یقال یوم نعم و یوم بؤس والجمع انعم وابؤس نعومة بزم و نازک
شدن (ع بضمها) (ع ک اص ۲) وع ک اف ۲) مرکبه من بابین مثال فضل یفضل (ع بکسرہما) وہو شاذ النعمة بالفتح ای تنعم ویقال نعمه
وناعمه فتنعم رجل منعام بالکسر ای مفضال ویقال اتیت ارض فلان فتنعمتنی اذا وافقته ویقال انعم الله علیک من النعمة وانعم الله صباحک من نعومة
وانعم له ای قال له نعم وانعم ای زاد وانعم الله بک عینا ای اقر الله عینک نعمة بالضم مثل غلم علمه ونزه نزہته ونعمک عینا نعمان ایضا نام مردی ونعمان بن المنذر ملک
العرب ونسب الیه شقائق النعمان لاحمائه نعم بالتحریک چہارپایه واحد الانعام وہی المال الراعیة واکثر ما یقع ہذا الاسم علی الابل قال الفراء ہو ذکر لا یونث یقولون ہذا نعم
وارد ویجمع علی نعمان مثل حمل وحملان والانعام تذکر وتونث قال الله تعالی فی موضع مما فی بطونه وفی موضع مما فی بطونها وجمع الجمع اناعیم ویراد به التکثیر فقط لان جمع الجمع انما
یراد به التکثیر او الضرب نعم بفتحتین وسکون الآخر آری وہو عدة وتصدیق وجواب لاستفہام وربما ناقض بلی اذا قال لیس لی عندک ودیعة فقولک نعم
تصدیق لما قبله وبلی تکذیب وبکسر العین لغة فیه نعام بالفتح شتر مرغ وہو اسم جنس مثل حمام نعامة یکی وہو یذکر ویونث وایضا چوب بر پہنای سر چاه ویقال
شالت نعامتهم وزیر قدم ونشان که در راه بانصب کنند نعام کذلک وایضا موضعی نعام منزلی از منازل قمر نعامة نام مردی وابی الجوفاء کنیت مردی نعمة العین
قرتها ویقال نعمة عین ونعم عین بالضم فیهما ونعام عین ونعامة عین بالفتح فیهما ونعمی عین کلها بمعنی ای افعل ذلک کرامة لک انعامہ یعنیک نعامی بالضم
باد دست راست ویقال نعماک بمعنی قصاراک نعمان الاراک بالفتح نام وادی ویقال عم صباحا کلمة تحیة کانه من نعم ینعم بکسر العین نعمه تنعیمه ختنی تنعیم
موضعی بمکه انعم بالضم موضعی **نغم** ✤ **نغم** بالفتح سخن آہسته (ع بفتحہما ف اک ۲) یقال سکت فلان فما نغم بحرف وما نغم فیه اوان
نقم ✤ **نقم** عتاب کردن بر کسی (ع ف اک ۲) ویقال ما نقمت منه الا الاحسان ونقمت بالکسر لغة فیه وانتقام کینه کشیدن نقمه (ک ۲) اسم فیه
نقمات نقم بالضم مثال کلمات وکلم نقمة بالکسر مثال کلمة کذلک والجمع نقم (ک اف ۲) مثال نعمة ونعم ویقال فلان یمہل النقیمة ہو امام ابی النقیب نام مردی نابینا
نمم ✤ **نمم** سخن چینی کردن (ع ف اص ۲ وک ۲) والاسم النمیمة وایضا نفس وحرکت یقال اسکت الله نامته ای ما ینم علیه من حرکته وتنفسه وقیل نمیم
من النمیمة نمام گیاہی خوشبو نمنمة نقش کردن و آراستن جامه ثوب منمنم نمنمة بکسرتین سپیدی که بر ناخن افتد یعنی پیشه والدرہم الذی فیه
رصاص او نحاس ویقال ما بہا نامی ای احد **نوم** ✤ **نوم** خواب و خواب شدن (ع ک اف ۲) علی الاصل وتصریفه نام ینام فہو نائم والجمع نیام وجمع
نائمة نوم علی الاصل ونیم علی اللفظ ویقال نمت واصله نومت بکسر الواو فلما سقطت لاستثقال الحرکة علیها نقلت حرکتہا الی ما قبلها وکان حق النون
ان تضم لتدل علی الواو الساقطة کما ضمت القاف فی قلت الا انہم کسروہا فرقا بین الساقطة المضموم والمکسور والمفتوح واما کلت فکسر ولا تدل علی الیاء
الساقطة وعلی مذہب الکسائی القیاس مستمر لانه یقول اصل قال قول بضم الواو واصل کال کیل بکسر الیاء والامر منه نم مثل خاف یخاف خف ویقال
یا نومان لکثیر النوم ولا تقل رجل نومان لانه یختص بالنداء انامة تنویم بخواب کردن وخوابانیدن ویقال اخذه نوام بالضم خواب گرفتش تناوم خود را خفتن
خوابیده نمودن ویقال ناومته فنمته ای غلبته ونامت السوق ای کسدت ونام الثوب ای اخلق واستنام الیه ای سکن واطمأن الیه رجل نومة بالضم

مردی اعتبار مفعل و رجل نومة مثال همزة بسیار خواب منامة جای خواب و جامة خواب و بستر و دکان و فلان حسن النیمة مثل الجلسة ای
نائم شب آ رامیده و هو فاعل بمعنی مفعول فیه کیوم عاصف نهم نهمة رسیدن بهمت در چیزی و حرص نمودن یقال نهم بکذا فهو منهوم ای مولع به و فی
الحدیث منهومان لا یشبعان منهوم بالمال و منهوم بالعلم و نهم نهما ف ک ۴ لغة فی نهم نهم ای زجر نهم بفتحتین سیک اشتها آمدن بطعام (ع ک ف ۴) نهم
نسیم راندن و زجر نمودن در راه ستور را (ع بفتحها و ف ک ۲) منهام ستور که بر راندن چالاک رو دو النهم ایضا الخذف بالحصی و نحوه نهیم ایضا مثل نحیم و نئیم
و هو صوت الاسد و الفیل (ع بفتحها) یقال نهم الفیل ینهم نهما و نهیما نهامی بالفتح آهنگر نهام بالضم نوعی از مرغان نیم + نیم بالکسر پوره های ریگ
که از وزیدن باد شود و پوستین کمنه و درختی ضخیم نیمة آشتم فلان یقول سو، یعنی همان بند زبانی گویا شد کان افعل من نتم نشتم بیدی گویا شد
(ع ف ک ۲) انتشم مثله نخیرم محله است به بصره خرج منها علما و نریمان نام شخصی نیرمان ذ هیت میهدان نزم سخت گزیدن (ع ف
۲) منزم بالکسر دندان نزیم کامیر دسته نره قاله ابن عباد و الصواب فی کل بالباء الموحدة نصمة بیکره پرستیده شود نفضم گندم کلان دانه نفضی یکی
نکمة بالفتح رنج و سخت مصیبت **فصل الواو** و اهم + مواءمة ای موافقت و مباهات و فی المثل لولا الوآم لهلک الانام وثم + وثم کوفتن
و شکستن و دویدن (ع ف ک ۲) خف میثم شدید الوطی کانه یثم الارض ای یدقها و ثیمة علف و طعام گرد کرده و سنگ و یقال ثم لها ای اجمع و ثامتة
بالفتح گوشت آگنده شدن (ع بضمها) و ثیم نعت منه وجم + وجوم خاموش شدن از اندوه و خشم (ع ک ف ۲) یقال مالی اراک واجما و
یقال لم اجم عنه فرسا ای لم اسکت عنه یوم وجیم ای شدید الحر او بالحاء ایضا و جمة بالتحریک عار و بالتسکین بروی درافتادن در خوردن وجم بالتحریک نشان
در راههای صحرا و جام ج وحم + وحام بالکسر من الدواب ان یستصعب عند الحمل و قد وحمت بالکسر و گرانش شدن زن آبستن و حام بالفتح کذلک
و هم بفتحتین مصدره (ع ک ف ۲) و هی امراة وحمی و نسوة و حامی و فی المثل وحمی و لا حبل و یقال وحمت وحمه ای قصدت قصده توحم آرزو داشتن
زن آبستن و دادن از طعام و ذبح کردن وخم + وخم بالتسکین و ک ۴ وخیم ای ثقیل و خام بالکسر و خام ج و خامة و خومة گران سنگ و ناگوار شدن
(ع بضمها) یقال و اخمنی فوخمته شئ وخیم ای وبی و بلدة وخمة و وخیمة اذا لم توافق ساکنها استیخام گران و ناگواره شدن طعام و جز آن توخم کذلک
تخمة ص اف ۴ علی ما ذکر فی و کلة ناگوار تخم تخمات ج و خم الرجل و اتخم من الطعام و التخمة الطعام و اصلها و خمة علی افعلة و طعام متخمة بالفتح و اصله موخمة
العامة تخمة بالسکون ایضا وذم + وذم دوالهای گوشه دلو و ذمة یکی و ذمت الدلو ای انقطع و ذمها (ع ک ف ۲) و گوشتها و ازخهای رحم
شتر که از ولادت باز دارد توذیم علاج کردن آن و گردن بند ساختن سگ را و افزون شدن یقال و ذمت علی الخمسین ای زدت علیها و ذام بالکسر
شکنبه و روده و ذمة یکی مثل ثمرة و ثمار و فی حدیث علی رضی الله تعالی عنه لئن ولیت بنی امیة لانفضنهم نفض القصاب الوذام التربة ایذام واجب کردن
حج بر خویشتن و ذبیمه هدیة بیت الحرام کعبه و ذائم هدایا ورم + ورم بفتحتین آماس (ع بکسرها) و هو شاذ و تورم مثله اورام ج تورم متعدد فیه و بینی برباد
کردن از تکبر و ورم انفه ای غضب و اورمت الناقة ای ورم ضرعها وزم + وزمة بروی درافتادن در خوردن وزیم و زیمة گوشت خشک سوخته
و طلع و جز آن وزیم ایضا تره و سبزی گرد کرده رجل و نیم مرد بسیار گوشت رجل متوزم ای شدید الوطی وسم + وسم سمة نشان کردن و داغ کردن
(ع ف ک ۲) و الهاء عوض عن الواو و سمة ک ۴ و سکونه یعنی رنگ ابروی و موی و اذا امرت به قلت توسم و سمی باران نخستین بهار ارض موسومة
زمین وسمی باریده توسم تعلت و سمی جستن موسم بکسر السین جای گرد آمدن هنگام حج و غیر حج توسیم موسم حاضر شدن یقال وسموا ای عرفوا کما یقال عیدوا
فی العید میسم بالکسر آهن داغ و جمال و زیبائی یقال امراة ذات میسم میاسم ج علی الاصل و مواسم علی اللفظ و فلان وسیم ای حسن الوجه و السیما و قوم
وسام و امراة وسیمة و نسوة وسام و سامة بالفتح فیهما مصدران بنه (ع بضمها) و واسمت فلانا فوسمته ای غلبته بالحسن اتسام خود را به نشانی
مخصوص کردن و فلان موسوم بالخیر و قد توسمت فیه الخیر ای تفرست وشم + وشم نقش و نگار و شام بالکسر ج و نام شهری یقال له و شم الیمامة
و وشما السبوز از ان اثر دن و نقش کردن (ع ف ک ۲) و استوشمه ای ساله ان یشمه و فی الحدیث لعن الله الواشمة و المستوشمة و یقال ما عصیته وشمة ای کلمة و ما اصابتنا العام وشمة
ای قطرة و بینهما وشیمة ای عداوة و اوشم البرق لمع و اوشمت الارض ظهر نباتها و اوشمت فیه ای نظرت فیه وصم + وصم شکاف چوب بی جدا
یقال بیده و القناة و صم و یقال و صمت الشی اذا شددته بسرعة و عار و عیب یقال ما فیه وصمة توصیم شکستن اندام ها گرانی و کاهلی و یقال وصمته الحمی تخم و وهم

بالتحریک تخته که بروی گوشت نهند یا بوریا و مانند آن و ضم مضمة (ع ف اک ۲) یقال وضمت اللحم اضمه ای وضعته علی الوضم واوضمته ای جعلت له وضما
داوضمته ای وضمته ویقال الحی وضمة واحدة ای جماعة متقاربة ووضمة وضیمة یک گروه مردم از دویست تا سه صد عدد و گروهی اندک که بر گروهی نزول
کنند یقال وضم بنو فلان علی بنی فلان اذا حلوا علیهم وضیمة من الطعام مثل وشیمة من الکلاء وطعام ماتم اسنو وضمت الرجل ای ظلمته وتوضم الرجل المرأة
اذا وقع علیها وغم + وغم کینه او غام ج وخبر غیر یقین دادن کسی را (ع ف اک ۲) وغم علیه بالکسر ای حقد وتوغم ای اغتاظ وقم + وقم کشیدن
عنان و باز داشتن کسی را از حاجت و باز گردانیدن (ع ف اک ۲) وقمه ای رده وقهره وشکستن وخوار کردن یقال وقم الله العدو ای اذله وهو اقوم
نیک اندوهگین وغمگین حال وقمت الارض ای وطئت واکل نباتها فهی موقومة ورباقالوا وکمت بالکاف وکذلک الموکوم وتوقمت الصید قتلته
وفلان یتوقم کلامی ای یحفظه ویعیه واقم حصنی در مدینه وکم + موکوم مثل موقوم ووکمه الامر ای حزنه ووکمت الارض مثل وقمت ای وطئت ولم +
ولیمة طعام عروسی وقد اولمت وفی الحدیث اولم ولو بشاة ونم + ونیم الذباب گوه مگس ونم ریدن وی (ع ف اک ۲) وهم + وهم بالتحریک غلط
کردن در حساب (ع ک اف ۲) ووهم بالتسکین رفتن دل بسوی چیزی بی قصد آن (ع ف اک ۲) توهم گمان بردن ایهام توهیم بگمان
افگندن ویقال اوهم من الحساب مائة ای اسقط واوهم من صلوته رکعة ای ترک واوهمت الشیء اذا ترکته کله اتهام تهمت نهادن کسی را تهمة ظن ا
ف ۲ اسم فیه واصل التاء فیه واو وعلی ما ذکر فی وکل ویقال اتهمت اتهاما مثل ادوات ادر وایهام اتهام مثله یقال قد اتهم الرجل اذا صار به الریبة ووهم
ایضا شتر ضخم نرم و وهمة مونث وراه فراخ ویقال لا اوهم من کذا ای لا بد منه وهیم + ووهم بالفتح نام شخصی وبطن من کلب فی تغلب جشم بن دم
بن بلی فی قضاعة وطم بپا سپردن (ع ف اک ۲) ووطم الستر ارخاه الوطمة بالفتح التهمة وعم خطی که در کوه مخالف همگی رنگ آن باشد
وعام ج ووعم الدیار کوعد و ورث قال لها انعمی ومنه عم صباحا وعم مساء وظلاما وهیمة بالفتح تهمت وسخن چیانی وشهریست به طبرستان و کوره ایست با بیا
اوهی وهیمة

فصل الهاء

هتم + هتم بالفتح شکستن دندان از بن (ع ف اک ۲) یقال ضربه فهتم فاه فتهتم لازم منه هتم بالتحریک شکسته شدن
دندان پیشین (ع ک اف ۲) هتم الفت منه ونام مردی هتامة بالضم شکسته وافتاده هر چیز هثم + هثم به من ماله کما یقال قثم (ع ف اک ۲)
هیثم چوزه عقاب و ریگ توده سرخ ونام مردی هجم + هجوم درآمدن برکسی یا چیزی ناگاه (ع ف اض ۲) ویقال هجم الصباح وهجم الشتاء وهجمت
عینه ای غارت هجم قدح بزرگ و بهم شیر پستان دوشیدن و ویران کردن خانه را یح هجوم باد که خانها ویران کند و انهجمت علینه اسک
ودمعت هجمة گله شتر از چهل تا بیشتر و هنیدة صد شتر هجمة الشتاء والصیف سختی سرما و گرما هجیمة شیر که در مشک نوریزند تا تنشر به والمحضه وقیل بالعربیب
هیجمانة بالیاء وضم الجیم مروارید بزرگ ونام زنی هدم + هدم ویران کردن (ع ف اک ۲) تهدیم مبالغة فیه انهدام تهدم ویران شدن وتهدم علیه من الغضب
ای اشتد غضبه هدم بالکسر جامه خلق اهدام ج مهدوم شیر خفته و سطبر شده هدم بالتحریک آنچه از کرانه چاه فرو دیده باشد ویقال دما بینهم هدم
ای هدر و هدم بالسکون ایضا هدمة یک دفعه باران ناقة هدمة ک ۲ سخت گشن خواه وقد هدمت الناقة بالکسر منهدم با بذام وانداره و هو معرب
هندم + هندم بریدن وبشتاب خوردن (ع ف اک ۲) سیف مهذم بالکسر تیغ بران هذام کذلک هیذام بالیاء دلیر هذرم
هذرمة بشتاب خواندن یقال هذرم ورده وکذلک هذرم فی الکلام هرم + هرم بالتسکین گیاهی از شور یا هرمة یکی بعیر هارم شتری که
آن گیاه خورد و ابل هوارم ابن هرمة شاعری هرم بالتحریک کلان سالی (ع ک اف ک ۲) اهرام مثعد منه فهو هرم وقوم هرمی هرم ایضا نام
مردی ویقال بم بویع هرمک ای نفسک و عقلک هرمان بالضم هوش و عقل یقال ماله هرمان وفلان یتهارم خود را خرف وپیر نماید هرما
بفتحتین بنائی در مصر یقال بنی الهرمان والنسر فی السرطان وترک العشاء مهرمة هرثم + هرثمة شیر ونام مردی هرشم + هرشم بالکسر
مشدد والمیم سنگ نرم و کوه نرم هرشمة گوسپند شیرناک هرصم + هرصمة مثله کیسه وسیف هرم الضریبة تاکسه سنه یعنی ریزه های شیرو قاآن
گیاهیست تهرم شکسته شدن یقال تهرم السقاء اذا یبس فتکسر هزم هزیمة شکستن لشکر را (ع ف اک ۲) انهزام لازم منه هزیمة چاه اشام
آواز رفتار اسپ وگاه بریدن گوسپند هزیم الرعد آواز رعد ومنه تهزم الرعد غیث هزم ک ۲ باران که ندا ایستد مهزام نوعی از لعب هشم + هشم
شکستن نان خشک (ع ف اک ۲) یقال هشم الثرید ومنه سمی هاشم بن عبد مناف واسمه عمرو وقال فیه الشاعر عمرو العلا هشم الثرید لقومه +

ورجال مکه مسنتون عجاف + هشیم گیاه خشک و درخت پوسیده رجل هشیم ای ضعیف البدن وتهشم علیه ای تعطف اهتشام تمه شیر پستان دوشیدن باشیمه
الشجرة التی تهشم العظم هصم + هصم شکستن (ع ف اک ۲) هیصم شیر و مرد دلیر قوی و نوعی از سنگ اماس هضم + هضم شکستن طعام در معده و حق
کسی بازشکستن انهضام مشله و ماندن بعضی از حق بر کسی تهضم ستم کردن و منقاد شدن و کم آمدن از خصم مهضم منهضم ای مظلوم هضمه ستم اهضام
دندان شیر افکندن و دیگری بر آوردن شتر کره و گوسپند یقال اهضمت الابل للاجذاع والاسداس جمیعا اذا ذهبت رواضعها هاضوم گوارش
طعام سریع الانهضام زود گوار و کذا البطی الانهضام هضیم ایضا غنچه نا شگفته و زن نازک تهیگاه و کشح مهضم هضم بالکسر زمین پست اهضام جمع
نح یقال فی التحذیر اللیل واهضام الوادی ای احذرهما هضم بالتحریک پهلوها بهم در آمدن (ع ک اف ۲) اهضم اسپ تهیگاه در آمده والانثی
هضماء ورجل اهضم بین الهضم ویقال لم اسبق فی الحلبة اهضم قط هضم بالتحریک نوعی از طیب عطار ج هقم + هقم ک ۲ مرد سخت گرسنه هقم بفتحتین مصدر
(ع ک اف ۲) هقم مثال هجف مرد بسیار خوار و دریا هیقم شترمرغ زانه والمیم زائدة و آواز موج دریا و آواز لقمه بگلو بردن و فلان تهقم الطعام اذا ابتلعه لقما عظاما
هکم + تهکمت البر ای تهدمت و تهکم علیه ای اشتد غضبه و تهکم به ای تهزأ به متهکم ای متکبر و تهکمت تغنت و ترنمت تهکیم متعد منه هلم + هلم بیا قوله تعالی
هلم الینا قال الخلیل اصله لم من قولهم لم الله شعثه ای جمعه اراد لم نفسک الینا ای اقرب و ها للتنبیه و حذفت الفها و جعلا اسما واحدا یستوی فیه الواحد و الجمع والتانیث
فی لغة اهل الحجاز واهل نجد یصرفونها فیقولون للاثنین هلما وللجمع هلموا وللمرأة هلمی وللنساء هلممن والاول افصح وقد یوصل باللام فیقال هلم لک وهلم لکما الی
کذا الحقا فالو اهیت لک و هلمن یا رجل وهلمن بکسر المیم یا امرأة وهلمان للاثنین وهلممن للجمع وهلممنان یا نسوة فادا دخلت علیه النون الثقیلة واذا قیل لک هلم الی
کذا قلت الام اهلم مفتوحة الالف والهاء کانک قلت الی ما الم ولا اهلمه ای لا اعطیکه ویقال ما بهیل والهیلمان بضم اللام وفتحها ای بالمال الکثیر هلقم هلقام
بالکسر سطبر و دراز و شیر و نام مردی همم + همم اندوه هموم ج وگداختن بیماری تن را یقال همنی المرض و قصد (ع ف اص ۲) یقال هممت بالشی و قوله تعالی
ولقد همت به وهم بها ویقال لا مهمة لی بالفتح ولا همام ای لا اهم بذلک ولا افعله و هو مبنی علی الکسر مثل قطام اهمام بی آرام کردن کار کسی را و اندوهگین کردن
یقال اهمک ما اهمک مهم کار سخت اهتمام غمخوارگی کردن یقال اهتم له بامره انهمام گداخته شدن قال الشاعر (ع) یضحکن عن کالبرد المنهم با موم شتر
گداخته گوهان همة بالکسر قصد دل یقال فلان بعید الهمة بالکسر والفتح همم ج همیم نرم رفتن (ع ف اک ۲) هم بالکسر پیر فانی همة کنیز همام بالضم مرد
بزرگ همت هموم بالفتح چاه بسیار آب و ذو قیل لنا البقی عند کم شی تقول همام ای لم یبق شی با مة خزنده و گزنده ویقال للدابة ایضا نعم الهامة هذا همیمة
باران نرم همهمة گردانیدن آواز در سینه حمار همهیم بکسرتین همهم فی صوته وهمت المرأة فی رأس الصبی در خواب کرد کودک را آواز ویقال ذهبت انهمهمة طلبه
هنم + هینمة آواز نرم هینمة مثال هلقة شبه از شبه های زنان که بجهت فسون دارند هوم + هوم سر فرود افکندن از خواب هیم + هامة سر هام ج
و چند و هامة القوم رئیسهم هیم هیمان سرگشتگی از عشق (ع ف اک ۲) هائم مستهام سرگشته هیام بالضم تشنگی سخت و نوعی از جنون و عشق و نوعی از
بیماری ستور مهیوم شتر بیمار ناقة هیماء مونث هیماء ایضا دشت بی آب هیام بالفتح ریگ روان هیم بضمتین ج هیام بالکسر شتران تشنه هیا نعت مذکر
هیمی مونث و قوم هیم و ابل هیم قوله تعالی فشاربون شرب الهیم و هی الابل العطاش تهیم رفتار نیکو هیماء بید و بقصر قومی (ضیمیم) هیرمة بسیار خوردن
و بسیار گفتن هیشرمة بسیار گفتن هیجدم کدرسیم لغة فی احیدم و هو زجر للفرس عند اقدامه یقال اول من رکبه ابن آدم القاتل حمل علی اخیه فزجره الفرس
فقال هج الدم فخفف هیجمة دلیری و اقدام هیذملة بزودی رفتار کردن الهرطمان بالضم حب متوسط بین الشعیر والحنطة نافع الاسهال و
السعال هیسم شکستن لغة فی الهشم و بفتحتین داغ کنندگان لغة فی الحسم هیسم شهریست در پس طبرستان هیلدم کنیز چادرپاره دوخته و نمد سطبر جافی

فصل الیاء

یتم + یتیم مرد سنه بدر و ستور بی مادر و جوهر بی نظیر ایتام یتامی ج یتم بالضم و بفتح مصدره (ع ک اف ۲)
یتمت المرأة ستیه موتم یتیم دار شدن زن یتیم یتیم گردانیدن ویقال فی سیرتهم یتم بالتحریک ابطاء لیسم + یاسمین گلی است و هو معرب و بعضهم
یجریه مجری الجمع تقول شممت الیاسمین و هذا یاسمون وقد جاء فی الشعر یاسم یلملم + یلملم میقات اهل الیمن لغة فی الملم یمم + یمة ای قصد تیمم قصد
کردن و بخاک دست و روی مالیدن بنیت عبادت قوله تعالی فتیمموا صعیدا طیبا ای اقصدوا صعیدا و یممته بالرمح ای توخیته و قصدته دون من سواه
تیمیم تیمم دادن نماز و عبادت را ایام کبوتر وحشی یمامة یکی و نام کنیزکی کبود چشم که از سه روزه راه سوار میدید و یقال الشعر من زرقا الیمامة و یقال الیمامة بلاد

اسمہا الجو فسمیت باسم ہذہ المرأۃ لکثرۃ ما اضیف الیہا وقیل جو الیمامۃ والنسبۃ الی الیمامۃ یمامی یم دریا قدیم الرجل فہو میوم اذا طرح فی البحر یتیم
ینہم بالتحریک نوعی از نبات نیمنۃ یکی **یوم ۞ ایوم** روز ایام ج واصلہ ایوام فادغم قال الاخفش فی قولہ تعالی اسس علی التقوی من اول یوم ای من
اول الایام کما تقول لقیت کل رجل ای کل رجال میاومۃ روز مزد کردن ویقال یوم الیوم کما یقال لیل الیل ولیلۃ لیلاء عبر باعن الشدۃ یام قبیلۃ از
یمن ونام پسر نوح علیہ السلام **یہم** قال ابن السکیت **ایہمان** سیل وسوختن ویقال السیل والجمل الصول الہائج تعوذ منہما یہماء دشت بی پایان
ایہم مثلہ والیضاء ذکر وپیسر وکوہ بلند ونام مردی یعنی جبلۃ بن الایہم آخر ملوک غسان **ضمیمۃ** **یرم** بفتحتین بی است باصفہان وموضعی است
دیگر ذکرہ ابو تمام ایلمۃ جنبش وما سمعت لہ ایلمۃ ای صوتا وزنہ افعلۃ لا فعیلۃ وملی فی ل م م

باب النون

فصل الالف ابن ۞ ابنۃ بالضم گرہ چوب ابن ج ویقال ایضا بینہم ابن ای عداوۃ ویقال بینہما بنہ (ع ع ف اص ۲ ک ۲) ای اتہمہ
وفلان یوبن بکذا ای یذکر بقبیح وفی ذکر مجلس رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم لا توبن فیہ الحرم ای لا تذکر تابین دربی چیزی شدن وچشم داشتن وبر مردہ
گریستن ومرثیہ گفتن ابان بالکسر والتشدید وقت وہنگام ابابان دو کوہ **اتن ۞ اتان** مادہ خر وثلث آتن مثل اعنق اتن ج بالحرکۃ والسکون
ماتونا مثلہ واساتن الرجل ای اشتری اتانا وفی المثل کان حمارا فاستاتن ای صار اتانا والخو سرچاہ وخرہ وبزرگ اتن التون بجائی مقیم بودن اتنان
کام نزدیک نہادن (ع ف اک ۳) اتون بالتشدید آتشدان اتنین والعامۃ تخففہ اتانین ج ویقال ہو مولد **اجن ۞ آجن** آب مزہ برگشتہ اجن اجون
مصدر ان منہ (ع ف اص ۲ ک ۳) اجن بالتحریک کذلک (ع ک اف ۲) اجن نعت منہ اجانۃ بالکسر والتشدید پیکان اجاجین ج اجنۃ بالضم
رخسار لغۃ فی وجنۃ واجن القصار الثوب ای دقہ **احن ۞ احنۃ** بالحرکۃ کینہ ک اف ۲ ج وقد احنت علیہ بالکسر واحنۃ دشمنی کردن باکسی
اذن ۞ اذن بالکسر دستوری (ع ک اف ۲) یقال اذن لہ ویقال یذن لی علی الامیر وقول الشاعر **شعر** قلت لبواب لدیہ دارہا تئذن
فانی حموہا وجارہا ای لتاذن بحذف اللام وکسر التاء علی لغۃ من یقول تعلم بالکسر واستنع منہ قولہ تعالی فاذنوا بحرب من اللہ ورسولہ واذن لہ اذنا ای استمع
اذان آگاہی دادن اذان الصلوۃ بانگ نماز اذین مثلہ وقد اذن اذانا ومئذنۃ بالکسر جای اذان اذین بند مینارہ وجائی کہ از سر حبس بانگ نماز در وقت
شنودہ شود اذن بضم وبضمتین گوش وہی مونثۃ اذان ج ویقال رجل اذن اذنۃ بضمتین مرد سخن شنونستہ وہی فیہ الواحد والجمع اذانی بالضم کلان گوش
نعجۃ اذناء وکبش آذن نعت منہ تاذین گوشہ ساختن نعل را وگوش مالیدن کودک را ودستوری دادن کسی را بکاری آذن حاجب بواب تاذن
آگاہانیدن یقال تاذن الامیر فی الناس اذا نادی فیہم ویکون ذلک فی التہدد وقولہ تعالی واذ تاذن ربک ای اعلم اذن بالکسر آنگاہ وہی حرف مکافاۃ
وجواب ان قدمتہا علی الفعل المستقبل نصبت بہا لا غیر اذا قیل لک ازورک الیوم قلت اذن اکرمک وان اخرتہا الغیت وقلت
اکرمک اذن وان وسطتہا وجعلت الفعل بعدہا معتمدا علی ما قبلہا الغیت ایضا کقولک انا اذن اکرمک وان ادخلت علیہا حرف عطف کالواو
والفاء فانت بالخیار ان شئت الغیت وان شئت اعملت وان وقفت علی اذن قلت اذا **ارن ۞ ارن** بالتحریک شادمانی ونشاط ومنہ
(ع ک اف ۳) یقال ارن البعیر فہو ارن اران بالکسر تابوت مردہ وخانہ وحش ارن ج میان مثلہ مارن ج ارنۃ الحرباء بالضم جامہ
گرلیشہ از چوب کہ در آنجا بماند **ارن ۞ اربون** اربان بالضم فیہما لغۃ فی عربون وعربان وہو ان یساوم الرجل فی السلعۃ ثم یدفع الی صاحبہا
دینارا او درہما عربونا علی انہ ان اشتری السلعۃ کان دینارا والدرہم من الثمن وان لم یشترہا کان لصاحب السلعۃ یعنی بیعانہ وہو منہی عنہ فی البیع
والعامۃ تقول ربون **اسن ۞ اسون** مزہ وبوی گردانیدن آب (ع ف اص ۲ و ک ۳) آسن نعت منہ مثل اجن اسن کذلک (ع ک اف ۲)
اسن الماء فہو اسن واسن الرجل ایضا یعنی بوی بدچاہ گرفت مرد تاسن کذلک و زنگ کردن وبہانہ جستن بر کسی یقال منہ تاسن علی وخو کہ
وروش پدر گرفتن پسر یقال تاسن اباہ وہو علی آسان من ابیہ ای علی شمائل واخلاق منہ واحدہا اسن بضمتین مثل خلق واخلاق اسن
ایضا ماند رسن آسان ج وباقی بیہ درستور یقال سمنت ناقۃ علی اسن قدیم ای نشہم **افن ۞ افن** بالتحریک ضعف رای (ع ک اف ۲)
افن الرجل ۞ افن فہو مافون وافین وفی المثل ان الرقین تغطی افن الافین وافنہ اللہ فہو مافون (ع ف اک ۲) جوزنا قون تباہ شدہ افن

بالفتح کمی جستان شخص وہمہ شیر پستان را خوردن ودوشیدن علی وقت وبا وقت دوشیدن ستور را (ع ف اک ۲) وکم شدن شیر ستور (ع ک اف ۲) یقال افنت الناقة ای قل لبنها فہی افنة ویقال حابنا علی افان ذلک بالکسر ای علی ابان ذلک **افن** + **افنة** بالضم خانہ از سنگ برآوردہ **امن** ج **امن** + **امان** امانة زینہاری دبی بیمی یقال امنت فانا آمن ایمان گرویدن وبے بیم گردانیدن مومن یکے از نامہای خدای عزوجل وآمن کنندہ وگروندہ بخدا تعالیٰ واصل آمن امن بہمزتین لینت الثانیة ومنہ المہیمن واصلہ مأامن لینت الثانیة وقلبت یاء وقلبت الاولی ہاء امن امنة ضد خوف وبے بیم شدن ومنہ قولہ تعالیٰ امنة نعاسا وقولہ تعالیٰ اذ یغشیکم النعاس امنة منہ امنة بفتحتین ج بالضم ایضا مثال ہمزة آنکہ بر ہر کس اعتماد کند وامنتہ علی کذا اعتماد کردم او را **امین** + **امینة** کذلک وقرئ قولہ تعالیٰ مالک لاتامنا بین الادغام والاظہار قال الاخفش الادغام احسن ویقال اومن فلان مجہولا ویقال استامن الیہ ای دخل فی امانة وہذا البلد الامین قال الاخفش یرید الآمن وہو من الامن امین امانتدار واعتماد کردہ بمعنی مأمون امان بالضم والتشدید کذلک **امن** بالفتح شتر استوار امین فی الدعاء اجابت کن چنین باد ایدہ ویقصر مبنیا علی الفتح امین آمین گفتن **انن** + **انین** نالہ ونالیدن (ع ف اک ۲) انان بالضم کذلک تانان بالتاء کذلک ویقال مالہ انة ولاحانة ای ناقة وشاة ویقال لا افعلہ ما ان فی السماء نجما ای ماکان لغة فی عن ج ما ان فی الفرات قطرة ای وماکانت ولا افعلہ ما ان السماء سماء ای ماکان ان ج ان بالکسر والفتح مشددتین معناہما بدرستی وراستی وہما حرفان تنصبان الاسم وترفعان الخبر والمکسورة منہما یوکد بہا الخبر ولہا صدر الکلام وتجی بعد القسم والقول والمفتوحة ومابعدہا فی تاویل المصدر وقد تجی بمعنی لعل کقولہ تعالیٰ وما یشعرکم انہا اذا جاءت لمن قرأہا مفتوحة ای لعلہا وفی قراءة ابی لعلہا اذا جاءت وتزاد علی المکسورة منہما ہاء ساکنة وتسمی ہاء السکوت کما فی قول قیس الرقیات **شعر** بکرت علی عواذلی یلحیننی والومہنہ ویقلن شیب قد علاک وقد کبرت فقلت انہ ای انہ قد کان کما قلن قال ابو عبیدة وہذا اختصار من کلام العرب یکتفی منہ بالضمیر لانہ قد علم معناہ وقال الاخفش انہ ہہنا بمعنی نعم یرید تاویلہ لاوضعہ فی اللغة لذلک والہاء للسکوت مثلہ کمثلہ نشانی وہی مفعلة من ان المکسورة المشددة کما یقال مخلقة ومحراة قال ابن مسعود رضی اللہ تعالیٰ عنہ ان طول الصلوة وقصر الخطبة مئنة من فقہ الرجل معناہ ان الذی یقصر الخطبة ویطیل الصلوة فقیہ ای یقال فیہ اذا سئل فقیہ ہو انہ بہاء السکت ای نعم وانہ فقیہ علی التحقیق والہاء المضمر اختصار الجواب کما قال ابو عبیدة وتزاد علی المفتوحة کاف التشبیہ تقول کانہ شمس وقد تخفف مع الکاف فلا تعمل شیئا کقولہ کان ثدیاہ حقان ویروی ثدییہ علی الاعمال ج الرفع اجود وقد یخففان کلاہما واذا خففتا فان شئت اعملت وان شئت لم تعمل اما المکسورة المخففة معناہا اگر فہی حرف الجزاء یوقع الثانی لاجل ج وقوع الاول کقولک ان تاتنی آتک وچنینی اگر بیائی تکون بمعنی ما فی النفی مع الابتداء کقولہ تعالیٰ ان الکافرون الا فی غرور وقد تکون فی جواب القسم تقول واللہ ان فعلت ای ما فعلت وربما جمع بینہما للتاکید قال **شعر** ما ان رأینا ملکا اغار اہل اکثر منہ قرة وقارا + وقد تکون زائدة مع ما کقولک ما ان یقوم زید ای ما یقوم وقد تکون مخففة من المشددة فہذہ لابد من ان تدخل اللام فی خبرہا عوضا عما حذف من التشدید کقولہ تعالیٰ ان کل نفس لما علیہا حافظ وان زید الاخوک لان لا یلتبس بان التی بمعنی ما للنفی واما المفتوحة المخففة معناہا کہ قد تکون مع الفعل الماضی والمستقبل فی معنی مصدر فتنصب المستقبل تقول اعجبنی ان قمت فیاست الذی معنی ج ارید ان تقوم ای قیامک وتکون مخففة عن المشددة فلا تعمل تقول بلغنی ان زید خارج وقولہ تعالیٰ ونودوا ان تلکم الجنة وتکون بمعنی ای کقولہ تعالیٰ وانطلق الملا منہم ان امشوا وتکون صلة للما کقولہ تعالیٰ ولما ان جاء البشیر وتکون زائدة کقولہ تعالیٰ وما لہم ان لا یعذبہم اللہ ای لا یعذبہم وقد تزاد علی المکسورة المشددة ما خاصا للتعیین کقولہ تعالیٰ انما الصدقات للفقراء وتوجب اثبات الحکم للمذکور ونفیہ عما عداہ وتزاد علیہا یاء المتکلم الواحد کقولک انی وانّنی بالکسر والفتح فیہما ونون الجمع کقولک انا وانّنا بالکسر والفتح فیہما فحذفت احدی النونین تخفیفا لکثرة استعمالہم وکذلک کانی وکاننی بالفتح ولکنی ولکننی وکذلک لعلی ولعلنی لان اللام قریبة من النون انا مفتوحة مخففة معناہا من فہو اسم مکنی وہو للمتکلم الواحد وانما بنی علی الفتح فرقا بینہ وبین ان التی ہی ناصبة للمستقبل والالف الاخیرة انما ہی لبیان الحرکة فی الوقف فان توسطت سقطت کقول علی علیہ السلام انا الذی سمتنی امی حیدرہ الا فی لغة ردیة کقول الشاعر (ع) انا سیف العشیرة فاعرفونی + وقد توصل بہا تاء الخطاب فتصیر انت کالشیء الواحد من غیر ان تکون مضافة الیہ تقول انت بفتح التاء للمذکر ومعناہا تو وبکسرہا للمونث وانتما للتثنیة منہما وانتم للرجال وانتن للنساء وقد تدخل علیہ کاف التشبیہ تقول انت کانا وانا کانت وقیل لا تتصل الکاف الا بالمظہر تقول انت کزید ولا تقول انت کی الا ان الضمیر المنفصل عندہم کان بمنزلة المظہر فذلک حسن وفارق المتصل **اون** + **اونا** دلش تن آسانی وآرام (ع ف اصن ۲) رجل آئن ای رافہ وادع ورفتار آہستہ یقال اون علی نفسک ای ارفق فی السیر وبگسترد خور جیبہ یقال خرج ذو اونین وبہا کا العدلین ویقال جنتا ومن مکة ثلث لیال اوائن ای روافہ بسیر لیال آہستہ آوارہ جات تا دون علف وآب خوردن وشکم فراگند رن خنبہ اون

هنگام آونه ج مثل نهان و از منه و یقال فلان یفعل ذلک آونة اذا کان یصنع ذلک مرة و یدعه مرة ایوان بالکسر صفه بزرگ و منه ایوان کسری و جمع

جمع ایوان و خوان [illegible] راست مثل میزان و موازین اصله اوان مدل احد حرفی الواوین یا آین بالمد اعیا و اعیاه و منه قدیم بدو بدها ... این این

مانند کی لا ینبنی منه فعل و ما رة یقال آن آینک و آن آنک ای حان حینک ع ص ک ۲ و ان لک ان تفعل کذا ای حان لک مثل انی لک و هو مقلوب

منه این کجا و هو سوال عن مکان مبنی علی الفتح اذا قلت این زید فانما تسأل عن مکانه ایان کی و هو سوال عن زمان مثل متی و معناه ای حین قوله تعالی ایان

مرسیها و بکسر الهمزة لغة سلیم و به قرأ السلمی قوله تعالی ایان یبعثون لان الکوع هو اسم للوقت الذی انت فیه و هو معرفة و لم تدخل علیه الالف و اللام للتعریف لانه لیس له ما

یشرکه و ربما فتحوا اللام و حذفوا الهمزتین ضمیمه ایتین کامیر مستوا بن اثان بالفتح ابن نعیم تابعی انه من طلح بالضم درختان سوزا بوده و هم ریحان الشجر ج جو الا وثن بالضم

و ثنا بضمتین بتم بترجوا فقالوا انثی و قرا جمعات ان یدعون من دونه الا اناثا آخنی کهاجنی جامه است مخلوط و کتان ملا بفتح ... کمان آموون بالضم و فتح الدال

کوتاه لغة فی الموون آذریون نوعیست از یاسمین معروف معرب ... اصفر فی وسطه خمل اسود حار طیب الفرس تعظمه بالنظر الیه و تنشره فی المنازل و لیس بطیب الرائحة

اشنتة بالضم و التا و آن چیزی است مانند رگ خوشبو که بر درخت بلوط و صنوبر چسپد اشتی بالضم کسبی ذبی است جیعیه مصری غیر ستی اشنونه بالضم علفیست

باندلس اشنان بالضم و الکسر دوائی است معروف نافع للجرب و الحکة جلا منق مدر للطمث مسقط للاجنة و نصب الیه اثران تاش غسل بدو به اشمیان

لغة فی الاصیلان یقال لقیته اصیلانا العشی باه در انادک جبر و ملاقات کرد م اطان بالکسر و الظا معجمة موضع الکنة بالضم و کنة و اکنة کجهینة ابن ... التمیمی الصحابی

الیمن کامیر ... فصل الباء بثن بثنة بالفتح زمین نرم تصغیرش بثینه نام زنیست کنند منسوب ... و هر کند و که در ... بدو بدها

الجبلیة بحن بحنة بالفتح نام نبی مثال تبوه مشک فراخ و در انده کجون کلان شکم بدن بدن بالتحریک تن قوله تعالی فالیوم ننجیک ببدنک قالوا

بجسدک لا روح فیه و قال الاخفش قول من قال بدرعک لیس بشئ رجل بدن ای مسن و رجل بدن مثله و زره کوتاه بدنة شتر و گاو قربانی که بمکه برند و

ج ایضا و بهی و گوشت آگند کی مثل عسر و عسر (ع ف ص ا) بدانه کذلک ع عضمهما بادن لغت منه و امراة بادن بدین ایضا و بدن اسن فی الحدیث انی

قد بدنت فلا تبادروا فی بالرکوع و السجود بادنه نام زنی برن برنی نوعی از خرما بهتره خود سفالین پرن ص ... برثن برائن بال چنگال ... مرغان

شکاری برثن بضمتین یکی و ایضا ... برذون بالکسر و فتح الذال ستور و نوعی از اسبان برذونه ... برزن برزین

کوزه از پوست طلع برس برسان بالضم ... بر علیه اقام الحجة برزون برزیون بالضم ... بسن حسن بسن اتباع بیسان ... ضعی

نواحی شام بطن بطن شکم خلاف ظهر ... پطنان بالضم ج و بطنان الجنة ... (ع ف ص ۲)

بطنه و بطن له و دروان و ادی درآمدن و اندر ون کار شناختن یقال بطنت الامر ای عرفت باطنه دروئی و خاصه کسی شدن ... بطانة ای صرت من خواص الباطن

نامی از نامهای خدای عزوجل و نهان یقال بطن الرجل ... بطین کلان شکم شدن (ع ک ... البطان ... ستور و فی

المثل التقت حلقتا البطان یقال ... بطان تنگ ... خاصه کردن کسی را و تشمیر ... جامه

بطین ... بطانة ... خلاف ظهاره و دوست ... و خاصه البطن ... بطنة بالکسر ... طعام یقال لیس للبطنة خیر من ...

بطن ... شکم پرست ... بسیار خوار کلان شکم ... باریک شکم ... بطین بزرگ شکم و یقال ... منازل القمر و بطن الجمل

استبطان ... داشتن ... بطن ... بلسن ... بلس بالضم

مانند عدس ... ای ... بنان ... بالضم ...

... بنان ... یقال بنان ... کل ... بنانة بالضم ...

منسوب ... بوانة بالضم نام جای ... بالفتح و التشدید ... بالکسر ... ج ...

... بهصن ... بهصنان ... بهکن ...

بین بین ... (ع ف ک) ... قوله تعالی لقد تقطع بینکم ... علی الفعل ...

والنصب علی الحذف ... بینکم ... فصل ... یقال ... [illegible]

افصح و فصاحت فی الحدیث ان من البیان لسحرا و یقال فلان ابین من فلان ای افصح منه و اوضح کلاما ابین ایضا نام مردی که عدن منسوب باوست یقال عدن ابین و یقال بان الشی بیانا ای اتضح فهو بین بیدا ابیناج مثل هیتا و اهینا و کذلک بان الشی فهو مبین ابانة پیدا و کشاده کردن و شدن متعدی و لازم و جدا کردن یقال ضربه فابان راسه من جسده ای فصله فهو مبین و کذلک بیان مبین ایضا لازم آید و استبان الشی ای ظهر و تبین مثله و استبنته انا عرفته و تبینته ان کذلک و بینته ای اظهرته و هو ایضا لازم متعد مبین پیدا شدن و کردن و فی المثل قد بین الصبح لذی عینین ای تبین تبیان بالکسر مصدر فیه و هو شاذ لان المصدر انما یجیء علی تفعال بفتح التاء مثل تذکار و تکرار و تو کاف و لم یجیء بالکسر الا حرفان و هما تبیان و تلقاء مباینة جدا شدن از هم تباین بیدن از یکدیگر بائن انکه از جیب دیم آید بدو شدن تیر معنی آنکه از راست رآید و طلیقة بائنة و هی فاعلة بمعنی مفعولة بائنة ایضا کمانی که و تیر بازبی زه بوده باشد بائن کذلک و چاه منع قمراة بیون بالفتح کذلک غراب البین نوع سیه بین میان یقال جلست بین القوم کما یقال وسط القوم و هو ظرف و تقول لقیته بعیدات بین اذا لقیته بعد حین ثم امسکت عنه ثم اتیته و هذا بین بین ای بین الجید و الردی و هما اسمان جعلا اسما واحدا و بنیا علی الفتح و الهمزة المخففة تسمی همزة بین بین و بینا علی فعلی من البین اشبعت الفتحة فصارت الفا یقال بینا نحن نترقبه اتانا ای بین اوقات ترقبنا اتانا و الجمل مما یضاف الیها اسماء الزمان کقولک اتیتک زمن الحجاج امیر ثم حذف المضاف الیه هو اوقات و ولی الظرف الذی هو بین الجملة التی اقیمت مقام المضاف الیها کقوله تعالی و اسأل القریة و کان الاصمعی یخفض ما بعد بینا اذا صلح فی موضعه بین و غیره قول ابی ذویب **شعر** بینا تعنقه الکماة و روغه یوما اتیح له جری سلفع و غیره یرفع ما بعد بینا و بینما علی الابتداء و الخبر و قد زیدت علیه ما یقال بینما نحن فیه و معناهما واحد بین بالکسر پارهٔ از زمین مقدار مد البصر بیون ج و کرانه **ضمیمه تباینت** الطریق و الاثنی بمعنی تانبتها یعنی در پی آه و نشان قدم شدم **بادنة** فرزندی المنو دن قرار کردن و شناختن و باذان الفارسی من الابنا اسلم فی حیوة رسول الله صلعم **البیبنی** هو محمد بن بشر بن بکر البیبی محدث **بتان** بالضم دهیست از رستاقات طرثیث منها ابو الفضل البتانی الفقیه الزاهد و بالکسر و بالفتح و الشد دهیست بحران منها احمد بن جابر البتانی المنجم و محمد بن المهنا بن الباتنی بکسر التاء و شد النون له سماع **بخثنة** در کار درنگ کردن یقال بخثن فی الامر ای تراخی فیه **بخن** مردم دراز یا الا بخان کالمتقعر و اوبام ای مات و ابخن کا سود آنام و انتصب من الاضلد و ابخنت الناقة تمددت للحالب بخانت مثله **بخدن** کجعفر و خیزنا زک تن و نام زنی **برشن** کعلابط تیز نگاه و پیوسته بین بثنان شهری یا قبیله **برطنه** نوعی است از بازی برطنة مثله **بستان** بالضم معرب بوستان بساتین و بسا تون ج و یوسف بن عبد الخالق البستانی محدث و بستان بن عامر قرب مکة یجتمع النخلتین الیمانیة و الشامیة و بستان ابراهیم میلا و اسد و بستان المسناة بدار الخلافة من بغداد **باشتان** دهیست بهرات **باشتان** دهیست به نیشاپور و ابن البشتی هشام بن محمد من قریه بقرطبة **بصان** بالضم او بالشد شهر ربیع الآخر بصانات و ابصنة ج **بصنبی** بالفتح تین مشددة النون دهی است منها الستور البصنیة **بصلة** بعکنو رنگ دستوار گذر **بعدان** لغة شائعة فی بغداد و تبعدن دخل فی البغداد **بقان** بسیار خیر شدن یقال اتقن الرجل ای اخصب جنابه و احمد بن بقنة محدث بشد النون مع زبر العلویین من بنی حمود بالاندلس **مبکونه** زن خوار **بلان** کشداد گرمابه و ذکر فی ب ل ل **بلقین** بالضم و فتح القاف دهیست بمصر **بلقینة** بالضم و کسر القاف دهیست بمصر منها علامت الدنیا صاحبا عمر و بن سلان **بهمن** بیخ گیاهیست بهیچو تریب سطبر گره دار ناهموار و هو احمر و ابیض و یقطع و یجفف نافع تلنقان کبار و منقولات القلب جدا یا هی و بهمن نام شخصی و بهمن ماه نام ماه یازدهم است از ماههای فارس **فصل التاء** **تبن** **بتن** بالکسر کاه بتبنة یکی برگ کاه تبن ایضا قدح بزرگ اندازه دیست کس آنگاه صحن تبن دیگ نمی آنگاه عسل اندازه سه یا چهار تن آنگاه قدح اندازه دو تن آنگاه قعب یکی مردی آنگاه عمر و فروترازان **بتن** بالفتح کاه دادن ستور را و کاه فروختن تبانه زیرکی در علم کند تبن ذو **بتن** لغت ستانی فتنه و قیق النظر فی الامتة تبنین بزه کاری باریک کردن فی حدیث سالم بن عبد الله کنا نقول فی الحامل المتوفی عنها زوجها ننفق علیها من جمیع المال حتی تبنتم ما تبنتم ای دققتم النظر فقلتم غیر ذلک **تبان** کاه فروش **تبان** بالضم عورت پوش کشتی ابان **تفن** **اتقان** استوار کردن کار رجل تقن بالکسر ای حاذق **ابن تقن** نام مردی تیر انداز یقال سوار من ابن تقن **تفن** ایضا طبع اصل یقال الفصاحة من تقنه ای من سوسه و طبیعته **تلن** **تلنة** بضمتین و بفتح الاول حاجت و درنگ یقال لی قبلک تلنة ای حاجة و فیهم تلنة ای لبث و تلان بمعنی الآن **تمن** **تمن** بالکسر حرامی یقال فلان تمن فلان و هما تمان ای حشنان و حریفان و اتمن المرض الصبی ای قصعه یعنی کلان نشو و تمن بکسترین اژدها و ستاره در آسمان **تین** **تین** انجیر تینه یکی قوله تعالی والتین والزیتون قال ابن عباس هو تینکم و زیتونکم هذا و یقال الجبلان بالشام **ضمیمه تنادن**

حیلہ جستن و فریب دادن تناون مثلہ قد تتارن و تتاون جاء من ہنا و من ہنا مرة ترن کر فش سوختنی است و ترنی ترلی بالضم و بالفتح کنیزکی و ابن
ترنی بالضم خشتی بچه و بچه زان یکون ترقی من زنیت اذا ادیم النظر الیہا تغن بالفتح چرک تاکرنی بفتحتین و شد النون مقصورة شہریست باندلس توت بالضم
خرقہ کہ بران الگچه بازی کنند و شہریست بخراسان نزدیک قائن و تہ آمیل بن ابی سعد و احمد بن محمد بن احمد توقی بالفتح جزیرہ ایست نزدیک دمیاط و اینک ترکب ست
منہا عمرو بن احمد و عمر بن علی و سالم بن عبد اللہ و عبد المؤمن بن خالد تناون تناونی یعنی حیلہ جستن فی بیابان للصید او اخبا دامر دعن یمینہ و مرة عن شمالہ و اتون
الحمام گلخن گرمابہ فی ارت ان تخن خوابید (ع ک ا ف ۲) تخن کلتف افت منہ فصل الثاء ثبن بالضم ثبان در نوشتن عطف جامہ و دوختن آن (ع
ف اک ۲) ثبان بالکسر آن تعطف ذیل قمیصک فتجعل فیہ شیئا تقول منہ ثبنت الشیئ اذا جعلتہ فی وحاملہ بین یدیک ثبنت ایضا دامن پیرہن پر کردن ثمن
ثمن بفتحتین کندہ شدن گوشت دہنہای دندان و بوی گرفتن آن (ع ک ا ف ۲) ثخن ثخانة سطبر شدن (ع الضما ۲) ثخین لغت منہ جبل ثخین مرد با
سلاح اثخان سست کردن جنگ است کسی را و بسیار کشتن قولہ تعالی حتی یثخن فی الارض ثدن ... است رائحہ ثدن ... مرد بسیار گوشت ثفن
ثفنة (ف اک ۲) آنچہ بر زمین رسد از شتر چون بخسپد چون زانوہا و سینہ جز آن ثفنات ج و ذو الثفنات نام ... و یاری کردن ثفن المزادة
گرد اگرد سفرہ و توشہ دان ثفن زدن شتر کسی را ثفنات (ع ف اک ۲) ثفن بالتحریک ... (ع ک ا ف ۲) اثفان متعد منہ ثکن ثکنة
بالضم گروہی از کبوتران ثکن ج ثمن بفتحتین گوہی ثمن ثمانیة رجال ہشت مرد ثمانی نسوة ہشت زن و ثمانی مائة کما قال قاضی عبد اللہ و تسقط الیاء فی الثلثو
عند الرفع والجر و تثبت عند النصب لانہ لیس بجمع فیجری مجری جواری فی ترک الصرف و ما جاء فی الشعر غیر مصروف فہو علی التوہم انہ جمع ثمنیة لتصغیرہ ثمانیہ بحذف الالف و
ان شئت حذفت الیاء فقلت ثمنیة قلبت الالف یاء و ادغمت فیہا یاء النسبة والاول احسن ثمن بالضم ہشت یک ثمن بالکسر تشنگی ہشت روزہ شتر ثمن بالفتح
ہشت یک گرفتن (ع ف ا ص ۲) یقال ثمنت القوم اخذت ثمن اموالہم و ثمنتہم قوم شدن (ع ف اک ۱) اثمان ہشت عدد شدن خود و ... ثمان
ثمن شدن یعنی آنکہ در ہشت روز یکبار نوبت آب یابند و بہا کردن متاع را یقال اثمنت الرجل متاعہ و اثمنت لہ ثمنین بہا ثمن ہشت سو ثمانون ...
ہشتاد و فی المثل ہو احمق من صاحب ضان ثمانین و ذلک ان اعرابیا بشر کسری ببشری سرہا فقال سلنی ما شئت فقال اسألک ضانا ثمانین ثمین ہشت
یک و گران ثمینة نام جائی مثمنة بالکسر توبرہ ثنن ثنة بالضم موی پاہای دراز کہ ... پاشنہ اسپ باشد ثنن ج و میان ناف و بار ثن بالکسر علف خشک

ضمیمہ التثاون والتناوت والتناون بمعنے تخن بالفتح و بفتحتین راہ در زمین درشت سنگستان ثرن دوست و ہمسایہ خود را ...
(ع ک ف ۲) ثوبنا آرد خشک کہ زیر دوالہ ہنگام پختن کرد آن افشانند تشاون حیلہ جستن و فریب دادن تناون الصید اذا خادعہ جاء مرة عن یمینہ و مرة
عن شمالہ التبین بالکسر مستخرج الدرة من البحر و مشقت ... فصل الجیم جبن چبن بالضم پنیر جبنة اخص منہ و بضمتین و تشدید النون و ضم الباء
ایضا بد دلی و ترسندگی جبان بالفتح بد دل و قد جبن الرجل فہو جبان (ع ف ا ص ۲) و جبن بالضم ایضا فہو جبین و امرأة جبان ایضا کما قالوا حصان و
رزان و اجبنتہ ای وجدتہ جبانا و جبنتہ ای نسبتہ الی الجبن و فی الحدیث الولد مجبنة مبخلة ... جبانة بالتشدید ... جبین ... دو جانب پیشانی
عن یمین الجبہة و شمالہا جحن بفتحتین ناگوار شدن کودک ... جحن لغت منہ (ع ک ا ف ۲) اجحان متعد فیہ جحن ایضا بطی الشباب ... گیاہ
کوتاہ بی آب جیحون رود میان ماوراء النہر و خراسان جیحان نام جوی بشام جدن ذو جدن بفتحتین مہتری از مہتران حمیر جیرن حرون
بالضم ... شدن و عادت کردن ستور بکاری (ع ف ا ص ۱) ...
...
بالفتح دروازہ از دمشق جشن ... جوشن بالفتح سینہ و زرہ ... یقال جشن بن ...
سعد ... جعشن جعشن ... جفن پلک چشم ...
یکی ... قال ابن السکیت ...
... کتاب الامثال ...
...

شعف تسایل عن حصین کل رکب دعند جهینة الخبر الیقین قال وکان ابن الکلبی بهذا النوع من العلم اکبر من الاصمعی جمن + جمانة
غوزة تعقد من جمان ج جمان + جنون پوشیدن (ع ف اص ۲) یقال جن علیه اللیل وجنه واجنه یعنی جن بالکسر پری و هو خلاف الانس
الواحد منه جنی بکسرتین جنو الرجل جنونا دیوانه شد واجنه الله فهو مجنون ولا تقل مجن وما جنه فی المجنون شاذ لا یقاس علیه لانه لا یقال فی المضروب
ما اضربه نخلة مجنونة ای طویلة وجن النبت جنونا ای طال والتف وخرج زهره وجن الذباب ای کثر صوته یستعمل کلها مجهولا و یقال کان ذلک
فی جن شبابه ای فی اول شبابه ویقال افعل الامر بجنه ای بحدثانه اجنان دفن کردن مرده یقال اجننت المیت ای واریته وجننته کذلک و
پنهان داشتن چیزی را در دل و کودک افگندن زن جنین بالفتح کودک در شکم و مرده در گور اجنة ج جنن بضمتین گور جنن بضمتین مقصور جنون
جنة بالضم سپر و ده جنن (ص اف ۲) ج یقال استجن بجنة ای استتر بسترة مجن بالکسر سپر مجان بالفتح ج جنة بالفتح بهشت و بستان جنان
بالکسر جنات ج وجنان الناس بالفتح و هو معظم یعنی جماعه مردم وجنات عدن سه اقامة جنان بالفتح دل ویقال ما علی
جنان ای ثوب بوارش وجنان اللیل تاریک شدن شب جنة بالکسر پریان قوله تعالی من الجنة والناس و دیوانگی قوله تعالی ام به جنة
قال الاسم والمصدر علی صورة واحدة جان بدر پریان جان بالکسر و مار سپید جن علیه وتجان ای اری من نفسه انه مجنون مجنة بالفتح جای پریان و دیوانگی و نام
جای نزدیک مکه و جای نهان شدن اجتنان پوشیده شدن استجنان استطراب و تولهم اجنک کذا ای من اجل انک فحذف اللام والالف اختصارا ونقلوا
کسرة اللام الی الجیم جناجن استخوانهای سینه واحد جنجن و جنجنة بکسرتین فیهما وقد یفتح جنجان بالفتح و ولاب بفتحتین کذلک جون + جون سپید و نام
اسپی سیاه و هو من الاضداد جون بالضم ج مثل رجل ورجال منم بالفتح و قوم صتم بالضم جون ایضا سخت سیاه از شتر و اسپ جونة بالضم مصدر منه مثال غلبة
و در و جونة العطار طبلة عطار جون بتحریک الواو ج و ربما همز و قال لا اصله حتی تبیض جونة القار ای سواده جونی نوعی از سنگ خوار جونة بالفتح چشمه آفتاب
و نام قصر اند و جهن + جهینة قبیله ضعیف بسم جونة بالضم طبله پوست پیچیده مر عطاران را که در ان خوشبوئی باشد جون کصرد ج اصله الهمز
قال ابن فرقول جحنة بضمتین مشددة النون زن بد جماع جذن بالکسر بیخ درخت جوذنة مولاة ابی الطفیل او هی جونة و جوذان او ابن جوذان
صحابی اجرعن قلب جعن و بعضا جبازان وادی است در یمن وحطب جزن ای جزل یعنی هیزم خشک و سطبر اجزن ج جسنة بالضم ناحیه
است کرد که دور باشد دار جسان کرمان دف زنندگان واجسان ای صلب جعن سخیدگی و سستی و فرو پستگی پوست و تن فعله غیر مستعمل و لکنه
اشتقاق جعونة و رجل جعونة مرد کوتاه و فربه واجعن تعلیج لحمه و اشتد جعاسن قبیله است در یمن جلجلن حکایة صوت باب ذی مصراعین یرد احدهما
فیقول جلن و یرد الآخر فیقول بلق جلجن و جلجان بکسر سمسم و تنک دل بخیل جمهان کعثمان محدث من التابعین حیان گشاده است
باندلس منه لبن مالک فی الجیان اماما العربیة وقد ینسب لثانی الی جد ابیه حیان بالمهملة وقد ینسب باصفهان منها طلحة بن الاعلم الحنفی و موسی بن محمد
بن حیان و محمد بن خلف بن حیان محدثان **فصل الحاء** حبن + حبن بفتحتین مرض تشنگی (ع ف ک ۲) احبن حبنا نعت منه یعنی استسقا گرفته
حبن یعنی استسقا حبن حبنة بالکسر و ام حبین جانورکی و یقال لها ایضا حبینة وهی معرفة مثل ابن عرس واسامة الا انه تعریف جنس و ربما ادخل علیه
الالف واللام ثم لا یکون بحذف الالف واللام نکرة و هو شاذ حتن + حتن بالفتح والکسر قرین و حریف و یقال هما حتنان ای سیان
او التساوی فی الرمی او غیر ذلک و تحاتنوا ای تساووا و کل اثنتین لا یختلفان فهما متحاتنان و دفعت النبل حتنی ای متساویة و حتن الهوای اشتد
یوم حاتن ای مستو اوله وآخره فی الحر والحتن المستوی الذی لا یخالف بعضه بعضا و حوتنان بلد حجن + حجن بفتحتین کژی یقال صقر اجحن
المخالب ای معوجها محجن بالکسر چوگان و مانند آن و کس یقال حجنت الشیء احجنه واحتجنته ای جذبته بالمحجن حجنة المغزل بالضم کژی سر دوک
پشم و حجن الثمام اذا خرجت حجنته یعنی خوصه حجون بالفتح کوهی بمکه و هی مقبره و ده و رحذن + حذنة بضمتین و تشدید النون گوش و
هما حذنتان حرن + حرون بالفتح توسن و نام اسپی و لقب مردی و بالضم توسنی کردن (ع ف اص ۲) حران بالکسر توسنی و توسن
شدن (ع بضمهما) محارین زنبور که بر انگبین چسپیده باشد و یقال حرن فی البیع اذا لم یزد و لم ینقص حران بالفتح والتشدید نام شهری والنسبة
الیه حرانی علی غیر قیاس حرفزن + حرذون مثال برذون سوسمار نر حرذان + حزن بالضم حزن بفتحتین اندوه خلاف

السهر و زشح ق ف م ص خزن خزن نعمان منه خزنه و اخزن نا نده و گین گردیدن مخزون حزن الرجل خزن ازنیکی انده ماجدو ازشان اخزن تکیه بر شیرو
حزونة بالضم درشتی یقال خزنی بی علی فی الحزن من الارض حزنه بالضم کوه درشت حزن ج حزون بالفتح گوسفند جمع حزانه بالضم عیال مرد کهمت
ایشان اندوه خورد ویقال فلان یقرا بالتحزین اذا ارق صوته حسن حسین بالضم خوبی و نیکوئی نقیض قبح ج محاسن جمع علی غیر قیاس و قد حسن الشی و آن
خففت الضمة فقلت حسن الشی ولا یجوز ان تنقل الضمة الی الحاء لانه خبر انما یجوز النقل اذا کان بمعنی المدح او الذم ورجل حسن بسن اتباع و امرأة حسنة و قالوا امرأة
رجل حسن لانه اسم ایشد بن غیر تذکیر کما یقال غلام امرد ولا یقال جاریة مرداء تحسین ک خوب و نیکو کردن غیر تا نیث حسان ک تحسین آراستن و نیکو کردن و نیکوئی نسبت او ردن احسان
نیکوئی کردن یقال احسن الیه و به قوله تعالی و قد احسن بی کما احسن الله الیک و حسن به قوله تعالی و قد احسن بی و تحسین الشی ای تعلیه استحسان نیکو شمردن و نیکو داشتن حسنة نیکی
خلاف سیئة محاسن خلاف المساوی حسنی خلاف سوای حسان بالضم و التشدید حسن من حسن حسانة مؤنث و یقال اتی احاسن کب الناس من ذا طعام حسنة المحسم بالفتح
حسنا بالفتح نام تاج رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم فان جعلته فعالا من الحسن اجریته وان جعلته فعلان من الحسن لم تجره و تصغیر فقال له حسین و فعلان منه حسنیان حسن حسین پسران
فاطمه زهرا علیهم السلام نام دو ریگ توده و قال المبرد هما جبلان و ذکر الکلبی انهما فی طی لطبنین حشن حشنة بالکسر کینه و حشن السقاء ای انتن حصن حصن بالکسر
بنیا و حصون ج لقصه حصن حصین حصانة استواری و استوار شدن ج مع تضمیهما تحصین گرد اگرد شهر را برآوردن تحصن و حصین شدن احصان زن خواستن مرد و هو
محصن بفتح الصاد و هو احد ما جاء علی افعل فهو مفعل بالفتح و حصنت المرأة ای عفت و احصنها زوجها فهی محصنة بالفتح و الکسر فعل تزوجته محصنة بالفتح لا غیر
و قرئ قوله تعالی فاذا احصن مجهولا ای تزوجن حصن بالضم پارسائی زن اعم تضمهما فهی حاصن و حصان بالفتح و حصنا ایضا بینة الحصانة و فرس حصان بالکسر
بینة التحصین و التحصن حصنان شهری حصنی منسوب الیه و نسب البحرانی الی البحرین قال ابو زید سألنی و الکسائی المهدی عن النسبة الی البحرین و الی حصنین لم
قالوا حصنی و بحرانی فقال الکسائی کرهوا اجتماع النونین فی حصنانی و قلت انما کرهوا ان یشتبه النسبة الی البحر و لم یقولوا بحری ابو تحصین کنیت روباه حسین نام
مردی حصن حضن بالکسر کنار محتضن کذلک حضنا الشی دو کرانه چیزی احضان کرانها حضن اصبع و جای حضن حضانة بالکسر در کنار گرفتن یا در بچه را
وزیر بال گرفتن ماکیان خود را و بیضه را اضع ف اضن ۲ سا مشه دایه و آنکه سجامی او باشد و تعهد بچه یقال حضنت الرجل عن کذا اذا نحیته عنه و استبدت به
دونه و حضنته عن حاجته احضنه بالضم ای حبسته عنها و احتضنته عن کذا استبد و احتضنت الانثی جعلته فی حضنی حضون بالفتح گوسفند که یکی از دو پستان وی دراز تر از
دیگر باشد جع بضمهما احضن بالفتحتین کوهی در نجد یقال انجد من رای حضنا ای من رآه لا یحتاج الی ان یسأل عن نجد هل بلغها ام لا و جاج و یقال احضنت بالرجل
ای از ریته حفن حفنة دو مشت از طعام و جز آن و منه یقال نحن حفنة من حفنات الله تعالی ای یسیر بالاضافة الی رحمته و ملکه حفن بد و دست زندید و دین چیزی
را و اندک چیزی دادن لم جع ث اض ۲ م احتفان گرفتن و برکندن درخت از بیخ حفنة بالضم سوراخ و کندگی حفن ض اف یج حفان
و هو فعلان من باب الفاء بچگان شترمرغ و شتران ریزه حفانة یکی للذکر و الانثی جمیعا حقن حقن ریختن شیر در مشک و ریختن شیر در شیر و
خفتن جع ف ا ک ۲ و ض ۲ م حقین نام جنین شیر محقون یا مشک آن و فی المثل ابی الحقین العذرة ای العذر و باز داشتن خون از ریختن و نگاه داشتن بول
مانند آن حاقن آنکه او را بسیار بول گرفته باشد یقال لا رای الحاقن حاقنة مغاکی میان چنبر گردن و کتف و هما حاقنتان و فی المثل لالحقن حاقنة بذقنک ذاقنتک
و لما فیه الحاقو و منه قول عایشة رضی الله تعالی عنها توفی رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم بین سحری و نحری و بین حاقنتی و ذاقنتی و یروی شجری و هو ما بین الحاقنة
و الحاقنة و هی ما سفل من البطن حقنة بالضم دار وی آن تحشینی احتقان مصدر منه محقان بالکسر کنیز نگاه دارنده و بسیار میرنده حلن حلان حلام مره
از شکم مادر گرفته و هما جمیعا صغار غنم الضا و سوسمار حلزن حلزون بفتحتین کرم که در پشت او صدف حلقن حلقنة تمر رس شدن
خرما حریا الحب محلقن نعت منه حمن حمنة بالفتح نام زنی حمنانة کنه قال الاصمعی اوله قمقامة صغیر جدا ثم حمنانة ثم قراد ثم حلمة ثم علی قم طلح
حمانة جای درشت کوفته حوامین ج حنن حنین آرزومندی اعم ف اک ۲ م فهو حان و نا ناقة کذا ر بچه خود آنشو دخته کذلک حانة نام
ستحن مثله حنان بالفتح بخشودن اعم ف اک ۲ و منه قوله تعالی حنانا من لدنا حنان بالتشدید بخشاینده طریق حنان ای مبدا ایبق الحنان
نام موضعی و فرس حنانة کمان بانگ آرنده تحنن مهربانی نمودن و یقال حنانیک یا رب و حنانک یا رب بمعنی ای رحمتک حنانة نام سیاه
حنة الرجل زن وی و یقال حن عنی و حن بالضم ای صد و ما تحنی شیئا من شر ای ما نصر فه عنی حنون بالفتح باد ی کذا و از جنین شتر آید از د

حنین علی التصغیر موضعی یذکر اذا اردت به الموضع والبلد ویصرف قال الله تعالی ویوم حنین ویونث اذا ارید به البلدة والبقعة ولا یصرف وتام
هروی و فی المثل رجع بخفی حنین ویقال کان حنین اسم اسکاف من اهل الحیرة ساومه اعرابی بخفین فلم یشتره فغاظه ذلک وعلق احد الخفین فی طریقه
وتقدم فطرح الآخر وکمن فجاء الاعرابی فرای احد الخفین فقال ما اشبه هذا بخف حنین لو کان معه آخر لاخذته فتقدم فرای الخف الثانی مطروحا
فی الطریق فنزل وعقل بعیره فرجع الی الاول فذهب الاسکاف براحلته وجاء الی الحی بخفی حنین جن بالکسر قبیله از پریان رجل مجنون ای مجنون
و به جنة بالکسر ای جنة ویقال الجن خلق بین الجن والانس جن بالضم نام مردی حین بالکسر هنگام ومنه حینئذ آنگاه وربما ادخلوا التاء
علیه کقول الشاعر ع العاطفون تحین ما من عاطف + ومدت وزمان ومنه قوله تعالی هل اتی علی الانسان حین من الدهر و هنگام آمدن (ص ع ف
ا ک م) یقال حان حینه ای قرب وقته واحینت بالمکان اذا اقمت به حینا وحینت الناقة اذا جعلت لها فی کل یوم وقتا تحلبها فیه وفلان یاکل
الحینة والحینة بالفتح والکسر ای المرة الواحدة فی الیوم واللیلة یفعله احیانا و فی الاحایین تحین الوارش اذا انتظر وقت الاکل حین بالفتح هلاک و حان
ای هلک ورا حانة اسم حانیة بالتشدید خمر منسوبة الی الحانة وهی حانوت الخمار حانات وکانهای خمرفروشی یعنی خرابات حانه نیکی حانوت ایضاً دکان و اصله
حانوة مثل ترقوة فلما سکنت الواو انقلبت الهاء تاء حوانیت ج (ضمیمه) حنن بضمتین موضعی ست ببلاد هذیل حنحنة جد یحیی بن الفضل الموصلی حرذون بالدال
لغة فی الحرذون بالذال وآن سوسمار نرست یا دابه ایست دیگر حرشین نوعی ست از ماهی حراشین شیران لا غرلا واحد لها خشک سالی حنقش بجند جید
والد یعقوب بن اسحق بن محمد بن حشتن الخراسانی حنیفین کسمیدع نام زنی ست حمدوته دختر هارون شهید پسر ابی لیلی محدث حوارن حواری و هلاک خوند نقد و ...

فصل الخاء

خبن خبان درنوشتن جامه و جز آن و دوختن تا کوتاه شود وپنهان کردن ونهادن طعام روز سختی را (ص ع ف ا ک م) خبن ایضا نوعی از
تصرفات عروض خبنة بالضم آنچه زیر کش گرفته شود و فی الحدیث ولا یتخذ خبنة وانه لذو خبنات وخبنات وهوالذی یصلح مرة ویفسد اخری
ختعشة بالضم پسر التار شنگرف سخت خفش ختن بفتحتین داماد و عند العرب کل من کان من قبل المراة مثل الاب والاخ فهم الاختان واما عند العامة فختن
الرجل زوج ابنته ختن ختنه کردن (ص ع ف ا ک م) ختان ختانة بالکسر فیهما الاسم فیه و جای ختنه از نره و منه اذا التقی الختانان خدن خدان خدین
دوست و معشوق ومنه قوله تعالی ولا متخذات اخدان مخادنة دوستی کردن خذنة مثال همزة بسیار دست گیرنده خزن گنجینه نهادن
مال را (ص ع ف ا ض م) اختزان کذلک اختزان مثله وخزنت السر واختزنته ای کتمته مخزن خزانه بالکسر گنجینه خزائن ج وخزن اللحم بالکسر ای انتن
وهو مقلوب خنز خشن خشونة خشنة بالضم فیهما درشتی و هو ضد اللین (عن بعضهما) فهو خشن نعت منه اخشن مثله خشن ج اخشیشان نیک درشت
شدن جامه و عادت کردن به درشت پوشیدن و فی الحدیث اخشوشن فی ذات الله تعالی کتیبة خشنا لشکر بسیار سلاح و معشر خشن و یجوز تحریکه
وخاشنه خلاف لاینه وخشنت صدره اوغرته خصن مخاصنة عشقبازی کردن خمن تخمین بگمان و قیاس سخن گفتن خمان ضعیف یقوم سح
خمان وقناة خمانة وخمان الناس خشارتهم وردائتهم خنن خنة بالضم منکیدن کالغنة اخن اخن نعت منه خن ج مخنة بالفتح بینی وفلان مخنة لفلان ای
ما کله المخنة القوم حریمهم خنین خندیدن وگریستن و بینی (ص ع ف ا ک م) خننت الجلة اذا استخرجت منها شیئا بعد شیئ خنخنة در بینی سخن گفتن خنان بالضم بیماری بینی و
بیماری مرغ و ورگلو خون تخون خیانة خانة مخانة نا راستی (ص ع ف ا ض م) خانه واختانه بمعنی قوله تعالی تختانون انفسکم ای بعضکم بعضا رجل خائن
وخائنة ایضا والتاء للمبالغة مثل علامة قوم خونة کما قالوا حوکة تخوین بخیانت منسوب کردن خوان شیر تخون بسیار دشمن کم کردن حق کسی خوان با
تخفیفا چیزی که بروی طعام نهند معرب خوان اخونة خون ج خان تیم (ضمیمه) خنذموته بالفتح فاشی ازکرد خنذیان بضمتین وفتح النون
المشدد دو کرانه کس یا دو خایه یا دو گوش لغة فی الحاء وحمل خنذانیة بالضم شتر وفرک جابک خربان کسحبان ابن ... ابن سهل بن
والقاضی احمد بن اسحق بن خربان محدثون والکلمة الحجیة یعنی نگهبان خرخشتة ... نیست بوجه خرطین کرمهاست که در زمین نمناک
بهم رسد سحال مغنت للحصی نافع للیرقان اخسن الرجل مرد پس از ارجمندی خوار شد خصین کاسیة تبرخرد یا کرخصن وخصن ج خصن
فروهشتکی شکم خیفان خفان بروزن ... خفان یعنی بچگان شتر مرغ خاقان نام شخصی و اسم لکل ملک خقنته الترک علی انفسهم ای

ملوک وراسعوه یعنی بازناشه بر پادشاه که ترکان او را خود ریس گردانند خلیسن وسیب ست ابوسس ستها مظفر بن مسعود

فصل الدال

دثن و دثینه بالفتح موضعی یا ابی دجن و دجون فرو پوشیدن ابر آسمان را ع ف ش م ویقال دجن یومنا دجنا و دجونا و دجنا ابر بهم پیوسته وابر تاریک بی باران فیقال یوم دجن بالاضافة ویوم دجن بالصفة ویوم دجنة بفتحتین ویوم دجنة وکذلک اللیلة علی الوصفین بالوصف والاضافة دا جنة ابر بارنده بر بهم پیوسته ودجن ایضا باران بسیار سحابة داجنة ومدجنة ای ممطرة ودجنت السماء ای دام مطرها دجنة بالضم تاریکی دجن دجنات ج رنگ تیره وهی فی الاصل اقبح السواد بعیر دجن ناقة دجنا ودجون مقیم بودن بجای ع ف اض ۲ م ادجان کذلک شاة داجن ج رواجن بالراء ایضا اذا الفت و استأنست بمکان وکذلک غیر الشاة وبالهاء ایضا داجنة مداهنة ابو دجانة کنیت مردی از صحابه دحن دحن مرد خاموش بد اندرون دحن ک ۲ ق بسیار بسیت کلان شکم دحونة بالکسر وتشدید النون شله دحن بفتحتین مصدر منه ع ک اف م دخن دخن بفتحتین دخان بالضم دود دواخن ج علی غیر قیاس مثل انباد خان عنی وباطله وهذه علی دخن بتحریک ای سکون لعلة لا یصلح دخن دود برآمدن از ع بفتحها ص ۲ ادخان شله دخنت النار بالکسر اذا القیت علیها حطبا فافسد فهاجت ای ع لذلک دخان ودخن الطبیخ اذا دخنت القدر رجل دخن الخلق مرد تلخ خو دخن بالضم ارزن دخنة بالضم خوشبوی که خانها را بدان دود کنند و تیره ع ک اف ۲ م دخن بالتحریک مثله کبش ادخن وشاة دخنا ولیلة دخنانة ددن و ددن بفتحتین ددان مرد بیفایده وشمشیر کند ولم یوجد لها م العین فی کلمة من جنس واحد بلا فاصلة بینهما بها متحرکان الا فی ثلاثة من الکلمتین ددن بفتحتین ددان بالفتح خود عادت ددیدن بازی درن و درن بفتحتین ریم درن الثوب بالکسر فهو درن اذ رنه صاحبه دارین نام جایی ینسب الیه العطر مسک یقال مسک دارین دارینة الیها داری درین علف خشک ریزه ام درین زمین سبکی وقحطناک درنی بالضم موضعی درنیة منسوب الیه دزبن و دزانة در زبان فارسی معرب درخمن و درخمین بالضم ونیخ ثم الحتی دفن و دفن در خاک پنهان کردن ع ض اک ۲ م دفین مدفون بمعنی وادفن الشی علی افتعل ادفن بمعنی داء دفین بیماری که معلوم نباشد رکیة دفین دفان بالکسر چاه که بعضی از روی ناپاک شده باشد درکا یا ادفن ادفان گریختن بنده بسیر حون ومنها قد دفون اذا کان من عادتها ان تکون فی وسط الابل تدافن پنهان شدن یقال لو تکاشفتم لما تدافنتم ای لو تکشف عیب بعضکم لبعض بقرة دافنة الخدم ندان سوده از پیری مدفان بالکسر مشک کهنه دفنی بفتحتین پشید والیا نوعی از جامهای مخطط دکن و دکنة بالضم رنگ که بسیاهی زند وقد دکن الثوب بالکسر دیکوج کنا دشی ادکن دکان فارسی معرب وهو فعلان لا فعال بدلیل قولهم الدکة فی معناه دکاکین ج دمن و دمن بالکسر سرگین دمنة سواد مردم گران آثار باشش مردم دکینه وقد دمنت قلوبهم بالکسر دمن ک اف م ج ویقال دمن القوم الدار و دمن الشاء والماء هذا من البعیر وبا قومت من آب سرگین ناک ویقال دمنت علی فلان ای ضغنت ودمنت الارض مثل دملتها ع ف اک ۲ م ادمان پیوسته شراب خوردن و پیوسته کاری کردن دمان بالفتح عفونتی که بخرما رسد وتسوده شود دامو موضعی دنن فرسا دلن کوتاه دستها دنن بفتحتین مصدر منه وهو دنو الصدر من الارض وهو من لیس او رجل ادن کوژه پشت وبست ادن پست دنن خم دنان بالکسر ج دندنة آوازی سخن گفتن که فهم نشود وفی الحدیث حولها ندندن دندن علف خشک سیاه شده دون و دون فرو دون فشرد دوجزیه بنقیض فوق ومعناه تقصیر عن الغایة ویکون ظرفا حقیر وانذک والاشتق منه فعل وبعضهم یقول منه دان یدون دونا واودان اوانة بقال نهادون ذلک ای اقرب منه ویقال سفی الاغراء بالشی دونکه یعنی بگیر او را دیوان معرب اصله دوان فعوض من احد الواوین یاء لانه یجمع علی دواوین ولو کانت الیاء اصلیة لقالوا دیاوین ویقال دونت الدواوین دهن و دهن بالضم روغن وباران ضعیف دهان ج وجمع الجمع ادهن دهان بالکسر ایضا ادیم سرخ ومنه قوله تعالی فکانت وردة کالدهان ادهان تدهن چرب شدن وطلا کردن بروغن بر خود و تدهین چرب کردن بروغن ع ف اش ۲ م یقال دهنته بالدهن ادهنه ودهن یقال دهنته بالعصا ای ضربته بها و تر کردن باران زمین را اندکی فهی مدهونة قوم مدهنون علیهم آثار النعم مدهن بفتحتین شیشه روغن و مغاکی در کوه که آب در وی گرد آید وهو احد ما جاء علی مفعل مما یستعمل من الادوات وتدهن الرجل اخذ منها مداهن ج مداهنة چرب زبانی و مصانعت نمودن ادهان مصانعت کردن قوله تعالی ودوا لو تدهن فیدهنون ویقال قد هوادهن نه تدهنة ای اخذ ناقة دهین قلیلة اللبن دهانة مصدر منه ع ف اض نهنها دهنا موضعی در تمیم سبید ثقیره زنی دهقن دهقان بالکسر والضم کشاورز معرب یقال تدهقن الرجل وله دهقنة مدهقنة کذا

دیدن دُهدُن بضمتین و تشدید النون باطل و ربما قالوا دُهدُر بالراء فی المثل دُهدُرّین سعد القین یضرب للکذاب **دین** **دِین** وام دیون ج و وام دادن (رجوع ف ک ۲) فهو مدین و مدیون وام دار و وام خواستن فهو دائن مدیون ایضا مر و بسیار وام بدانکه کسی که عادت بدین گرفتن دارد و اداءه بمهلت حینه ی خریدن و بسیار او وام دار شدن یقال منه دانی عشرة درهم و ادّان ای اشتغل ... و هو افتعل و فی الحدیث ادّان معرضا و هو الذی یعترض الناس فیستدین ممن امکنه تدین نسیه و وام خریده و فروخت کردن استدانه وام خواستن مداینه معامله نسیه کردن و وام دادن دین بالکسر کیش و عادت و کار و رسم شدن و کردن و دادن و ترسم کردن در رام گرد و انیدن لازم و متعدی یقال دان له ای انقاد له و اطاعه و دانه ای اذلّه و استعبده و یقال دنته فدان و فی الحدیث الکیّس من دان نفسه و عمل لما بعد الموت و پاداش و پاداش دادن یقال دانه ای جازاه و یقال کما تدین تدان ای کما تجازی تجازی بفعلک و قوله تعالی انا لمدینون ای مجزیون محاسبون و منه الدیّان فی صفة الله تعالی و قوم دین ای دائنون مدین بالفتح بنده مدینه کنیزک و شهرستان و شهر هجرت رسول علیه و آله السلام قال الفراء دنته ای ملکته و دیانة بالکسر راستی و دینداری و تدیّن به فهو متدین تدین کیش ... **دینه** بالضم نوالد بزرگ **دینه** بالکسر آغل گوسفندان **دُفشن** کجعفر کوزه و مرد درشت و کفنفذ نام شخصی و **دِهبت** الناقة علی ولدها ای رئمته تعبد نفار یعنی شتر ماده بر بچه بعد نفرت مهربان شد **دِخشین** کسر جلیل بلاد آسته در شهرستان شله فیها دراقن کعلابط بشیده و زرد آلو و شفتالو لغة شامیة **دِشن** بالکسر ف اضن ۲ آمدش گرفت و اشان شهری ست **دیاکن** سعید الدشن یعنون به الثوب الجدید لم یلبس و الدار الجدیدة لم تسکن **دشنی** کسکری شهرست بصر اعلی منه الفقیه الورع احمد بن عبد الرحمن الدشنادی **دعن** شاخهای خشک ماکه بعضی از آن بعضی دیگر پیوسته بهم پیوست خرما نبندند و بر آن خرما گستردند و کلفت دخو دبد نند ادعن کمکرم مثله **دعن** کجذب مرد بیاک دعنی ج دعانه بالفتح بی باک شدن (رجوع ف اض ۲) دما دعنه للمتعجب دعان بالفتح داد بی است ما بین سینه و ینبع **دغن** کمنفر بزم و نبات خودسپار ... و عکنه بالفتح و بکسر شتر یاده فربه درشت و کار دیده کس سطیر **دغن** ابر ناک شده روز یقال دغن یومنا دغنه بر وزن ... بی باران و ام ربیعه بن ربیع الذی اجار ابا بکر رضی الله عنه ای فی کلمة و کعرفة والصحیح الاول و المحدثون یقولون دغانین جند کر بوده است سلا دیمحرر بن کلاب و دغان دهی ست ... بیت عین ... و غنیه کجهینه نام احمقی ست یا نام زنیست کول که مشهور بود و عبد الله بن محمد شیخ ابی الهیثم و ابراهیم بن احمد الداغونیان محدثان **دفن** فی بحی الرجل ای ضرب فیه و کذلک اذا شعه و جمیعا **ادیهان** بیر کلان سال شدن لغة فی ادلهام **دهمن** لقب پادشاهان فارس ما نند قیل من را

فصل الذال

ذان **ذونون** بضمتین و الهمزة گیاهی یقال خرج الناس یتذا مرون ای یأخذون الذآنین **ذعن** **اذعان** گردن دادن **ذقن** زنخ و فی المثل مثقل استعان بذقنه یضرب لرجل ذلیل یستعین بآخر مثله ذقن بر زنخ زدن (رجوع ف اض ۲) خوار فتن شدی حلقوم و ذاقن فرو گلو و شکم ناقة ذقون سست زنخ و لو ذقون و قد ذقنت بالکسر اذا حرکتها فی سیرها شفعتها ... **ذون** **اذین** آب بینی روان ذنان بالضم مثله ذنن بذنین ذ اذ اسال ذنن بفتحتین بدان صفت شدن (رجوع ک اف ۲) اذن نعت منه ذنّاء مونث و ایضا زنیکه حیض او ایستد ذنانة بالضم باقیمانده چیزی ہلاک شده و باقیمانده و اص و عمده یقولون فلانا لیذن اذا کان ضعیفا ہالکا ہزالا و مرضا و فلان یذانّ فلانا علی حاجة ای یطلبها منه بسیار ایا یا ہا و ذنن ج القمیص مثل فلاد ... بضمتین و کسرتین یکی نمودن زان عیب **ذهن** **اذهان** تیزی خاطر و یاد داشتن و قوت ذهن بفتحتین مثله ذهان ج **ذهنه** بالضم خوشیدن هر دولب از ر نة فی الذبلة ذیمون بالفتح و بیست بمسافت ... و سنگ ... از نجار امنها الفقیه ابو محمد حکیم بن محمد الذیموی **ذبتن** کجعفر ... فرضهم ... الذین

فصل الراء

رتن **رتن** آمیختن مرتنة ... **رثن** **رثان** باران پیاپی ارض مرثنة **رعن** **رعنان** سستی ... فرو افگنده و امن ... **رجون** اقامت کردن بجائی (رجوع ف اض ۲) راجن خوگرد و الفت گرفته بجائی یقال رجنت الابل و رجنت ایضا بالکسر و ارجنتها ای حبستها للعلف رجن بازداشتن ستور را از چرا و با خور علف دادن و بازایستادن ستور از چرا متعد لازم ارتجان آمیخته و شوریده شدن کار بر کسی و صافی ناشدن و تباه شدن مسکه بجوشانیدن **رحجن** **ارحجان** گرائیدن و میل کردن و جنبیدن و بیکبار افتادن و حشر مرحجن و رحی مرحجنة ای ثقیلة **ردن** **ردون** بالضم تر بزوین آستین ارداان ج ردین ارداان پیراهن برادرو ساختن و ... اردنته السحی مثل اردسته ای دهست مردن بکسر الدال تاریک شدن ردن بفتحتین به گرفتن و ترشیده شدن پوست ... (رجوع ک اف ۲) خز و ریسمان و ...

ودوک زدن ایضا آب تنک که از رحم باشد بیرون آید ردن بر بسم نشاندن از صح ف اص ۲ م یقال ردنت المتاع ردنا ای نضدته وآواز کوفتن سلاح بر یکدیگر اردن بضمتین وتشدید النون خواب ردنا م جوئی و شهری قباء م از ون خز سرخ وقبا م ردونیة ورمح ردینی منسوب بردینة نام زنی ویقال خلیة ردنی وریاح کردن رادن زعفران ویقال بعیر رادنی وناقة رادنیة اذا خالطت صفرته حمرة کالورس رزن رزن جای بلند همواره که آب ایستد بروی رزون بالضم رزان بالکسر ج قال ابو عبیدة الرزان منافع الماء واحدها رزنة بالکسر رزانة بالفتح آهستگی رعج بضمهما فهو رزین ای وقور وامراة رزان بالفتح اذا کانت رزینة فی مجلسها رزن سبت گرفتن چیزی تا گرانی وسبکی وی معلوم شود رص ف اص ۲ م شی رزین گرانمایه باسنگ ازرن وخشی سخت چوب که از وی عصا سازند روزنة بالفتح روزن خانه وی معربة رسن رسن بفتحتین تم ارسان ارسن ج ورسنت الفرس ای ربطته فهو مرسون وارسنته شدرته بالرسن مرسن جای رسن بستن از بینی ستور ثم کثر استعماله حتی قیل مرسن الانسان یقال فعلت ذاک علی رغم مرسنه ای انفه رشن رشن ناخوانده مهمان آینده هو الطفیلی واما الذی یجیء وقت الطعام فیدخل علی القوم وهم یاکلون فهو الوارش یقال رشن فلان اذا اطفل ودخل بغیر اذن ورشن الکلب فی الاناء رشنا ورشونا اذا ادخل راسه فیه روشن روزن رصن رصن تمام کردن وشناختن ودشنام دادن بقبیح رصنه بلسانه وغالب آمدن وشناختن چیزی رعج ف اص ۲ م ارصان استوار کردن رصین استوار رصانة محدر منه رعج بضمهما والرصیفان فی رکبة الفرس اطراف العصب المرکب فی الرضفة وفلان رصین بحاجتک ای حفی بها وهو رصین الجوف ای صحیح الجوف رطن رطانة سخن گفتن چیزی بزبان عربی گفتن رص ف اص ۲ م یقال رطنت له راطنته وتراطن القوم قال الفراء ابل اذا کانت رفاقا ومعها اهلها فهی الرطانة والرطون بفتحهما رعن رعن بفتحتین سستی رعونة کولی و سستی رعج بضمهما ارعن رعناء ج والارعن وعنة الشمس فهو مرعون ای ستج ذو رعین بالتصغیر نام یکی از ملوک حمیر رعین نام حصنی رعن بینی سارکوه رعون بالضم رعان بالکسر ج وشیئی بالجیش فیقال جیش ارعن ویقال الجیش الارعن هو المضطرب بالکسرة وسمیت البصرة رعناء رغن رغن گوش داشتن وقبول کردن سخن ارغان بشنلد ولا رغنت له فی ذلک ای لا اطعمنه ورغن الی الصلح رکن الیه رفن فرس رفن کاف ۲ مشدد والفنون اسپ دم دراز رفل کذلک وهذا هو الاصل رفن پستان رسیدن وبازگرامیدن رفهن رفهنیة رص اف ۲ فراخی زیستن آسانی رقن رقون بالفتح رقان بالکسر حنا یقال رقنت المراة اذا خضبت بالحنا وارقن بحلیة ورقن ای اختضب مرقون مرقوم ترقین فی کتاب الحساب تسوید الموضع لئلا یتوهم انه بیض کیلا یقع فیه حساب رکن رکون میل کردن بچیزی یقال رکن الیه ورکن شدن رص کاف ۲ رف اص ۲ م قوله تعالی ولا ترکنوا الی الذین ظلموا رکن رکن بفتحتهما ایضا علی الجمع بین اللغتین رکن بالضم کرانه قوی ترچیزی قوله تعالی او آوی الی رکن شدید وجبل رکین ای له ارکان عالیة مرکن پستان بزرگ وناقة مرکنة الضرع مرکن بالکسر لگن تغاره که در وی جامه شویند رکین مرد آهسته آرمیده رکانة بالفتح مصدر رعج بضمهما رکانة بالضم نام مردی رمن رمان بالضم وبالتشدید انار ریانة یکی رمان بالفتح کوهی وسطی از رمنیة بالکسر شهری از روم رنن منسوب بوی رنن رنة آواز وآواز کردن رص ف اک ۲ م ارنان آواز کردن قوس وغیرهما ارنانها وقیل شهر اده بفتح اطیار مرتة عفرت ایضا کمان مرنان بالکسر شله رنن بفتحتین جانوری که تابستان بانگ کند رهون ارونان بفتح الهمزة والواو آواز بوم از رونان وبیلة ارونانة ای صعبة شدیدة رهن رهن گروی وگرد دادن رعج بفتحهما رهان بالکسر ج رهن بضمتین جمع الجمع یقال رهنت الشیء عنده ورهنته الشیء وارهنته بمعنی ولم یجز الاصمعی ارهنته ورهن ایضا دائم وثبت راهن ای ثابت وهزول من الابل والناس وقال ابو زید ارهنت فی السلعة ای غالیت بها وهو من الفلاء خاصة وقال ابن السکیت ارهنت فیها بمعنی اسلفت مرتهن گرو گیرنده مرهون رهین رهینة گروی مراهنة رهان گرو بستن تا ختن یقال راهنت فلانا علی کذا وارهنته به ولدی وارهنت لهم الشراب والطعام ای ادمته لهم وهو طعام راهن ای دائم رهدن رهادن بالفتح طیر کالقبرة امثال العصافیر رهدن یکی والرهدن والرهدنة طائر یشبه الحمر الا انه اوسع وهو اکبر من الحمر رین رین ریم وزنگ گرفتن دست قوله تعالی کلا بل ران علی قلوبهم ای غلب وقیل هو الذنب علی الذنب حتی یسود القلب رئون کذلک رعج ف اک ۲ م وقیل کل ما غلبک فقد ران بک وران علیک ویقال رین به اذا وقع فیما لا یستطیع الخروج منه ولا قبل له به ای انقطع به وران النعاس ورانت الخمر ای غلبته ورانت نفسه ای خبثت واران القوم ای هلکت ماشیتهم ومنهم قوله تعالی لهم بمعنی ریون بالفتح واریان داریان بضمهما بمعنی یقال اریانت اسم المکیت ریونا المرتبین

زبان کرمان گویند ست از کوه اجا و کشتیبان و یقال قد ترین ربانیة ای ست مر بنی کلب بن یربوع را و کتاب نام شخصی ست از جرم لبیس نیز العرب
ربان بالرا غیره و من سواه بالزا علی بن ربن الطبری محرکا مولف کتاب الامثال و غیره ربونة بالضم شهری ست بمغرب و موضع الانبیاء مک
هو موضع الران تهر الفقین دهی ست ببلاد عجم و هی قصبة کردن رجعن لغة فی ارجن معاینه ای مال و اهتز و وقع بمرة یعنی نادیده و عنبسه و نگهبان
انقاد **رخان** بالفتح دهی منها الحسن بن قاسم الرخانی **رذان** بالفتح دهی ست به نیشاپور رازان نام جائی و ابن اذان من القراء عبد الله
بن محمد فردوس رزن روزن رازبات روستا ها **رستن** کجعفر شهری ست مابین حماة و حمص منه عیسی بن سلیم الرستنی مرضون رده تو بر تو نهاده
از سنگ و جز آن بضم بعضها الی بعض نیز بنا و غیره **رعشن** کجعفر والنون زائدة بدل و الرعشن من الظلمان و الجمال السریع رعشنة مونث
منه و فرس لمراد رعشنة ای ست مر بنی عمرو بن تمیم زیاد من بنی ابی بکر بن کلاب بمیت رعشن ملک الحمیر کان به ارتعاش **ارعن** و معه یعنی احمق
او زوان ستد **رخان** شهری ست بمغرب و ذکر فی الجیم **فصل الزاء** **زان** لقب **زبنی** بالهمز مولی لقیم
و لا تقل یعنی زوان الذی یخالط البر **زبن** زبن سپوختن (ع ف ا ک ۲) و تبرانوزدن شتر کسی را زبنت الناقة اذا ضربت بثفنات حلبها
عند الحلب و الزبن بالثفنات و الرکض بالرجل و الخبط بالید و منه ناقة زبون حرب زبون تزبن الناس ای تدفعهم بتصادمهم زبانیة عند العرب الشرط یعنی جاو
و دوزخ بانان الواحد زبان و زبان و زبنیه بالکسر و رجل فیه زبونة بالفتح و تشدید الباء ای کبر و رجل ذو زبونة ای مانع جانبه زبانیا العقرب بالضم قرنها ما
زباتیان و ستاره در برج عقرب از منازل قمر زبان نام مردی مزابنة بیع رطب بر درخت خرما و نهی عن ذلک زبون بالفتح گول و نادان **زجن** ازجن
و ننگ کردن (ع) بفتحهما تزجن مثله و تزجن علی الشیء اذا فعله مع کراهیة له **زحن** ازحن **زرجون** بفتحتین خمر و زه و قیل هو معرب زرگون و یقال
صبغ احمر زره **رفن** ازرفین فارسی معرب یعنی زنجیر در و قد زرفن صدغه ای جعدة **زفن** ازفن پای کوفتن (ع ف ا ک ۲) زفین مثال
هزبر سخت **زقن** زقنت الحمل ازقنه اذا حملته و ازقنت فلانا ای اعنته علی الحمل **زکن** ازکن بفتحتین دانستن (ع ک ا ف ۲) و گمان بردن
یقال زکنته صالحا ای ظننته و تفرسته و ازکنته شیئا بمعنی اعلمته ایاه و افهمته حتی زکنه تزکین تشبیه کردن یقال زکن علیهم و زکّم ای شبّه علیهم و لبس **زمن**
زمان زمن روزگار و هو اسم لقلیل الوقت و کثیره ازمان ازمنة ازمن ج و لقیته ذات الزمین یرید بذلک تراخی الوقت کما یقال لقیته ذات
العویم یعنی زمانکی و سالکی ای بین الازمان و بین الاعوام و عاملته مزامنة کما یقال مشاهرة زمانة بالفتح بر جای ماندگی (ع ک ا ف ۲) رجل زمن نعت منه و
آفتی در حیوانات زمان بالکسر و تشدید المیم بدر حی از بکر **زنن** و یقال ازننته بدای اتهمته به و هو یزن بکذا ابو زنة کنیة القرد و منه **زون** ازون بالضم
بت زون مثال صحب کوتاه بالا زونة مونث زونی بفتحتین کوتاه زوان بالضم و الکسر دانه تلخ که با گندم آمیزد و بخیر الضیا و قد مر **زین** زینة بالکسر
آرایش یوم الزینة روز عید زین آراستن نقیض الشین زانه و زیّنه بمعنی مزین ف ۲ مقلد الشعر و بالکسر آینه دار و ازدان و تزین بمعنی و الاول افتعل من
الزینة الا ان التاء لما لم تتوافق الزاء لشدتها ابدلوا منها دالا فهو مزدان و ان ادغمت قلت مزان و تصغیر مزدان مزین مثل مخیر تصغیر مختار و مزین مشبعا اذا
عوضت کما تقول فی الجمع مزارین و مزائین و یقال ازینت الارض بعشبها و ازیّنت مثله و صله تزینت فسکنت التاء و ادغمت فی الزاء و جلبت الالف لیصح الابتداء
بها ضمیمه **زیران** مذکور من باب الراء زنجیه سخن نقد ما سمعت له زنجة ای کلمة و نبة **زریق** مشددة الراء لقب احمد الرملی المحدث و عبد الله بن زریق
الدوینی شیخ ابن ابی اللقمه معرب یعنی آن از زر ساخته و غداه فرزینه نگاه چنانک از طی بفتحتین هو عبد الله بن محمد بن الفرج الزطی المکی المحدث ابو زغبة عامر بن کعب
او عبد الله بن عمرو صحابی بدری شاعر **زاغونی** علی بن عبید الله محدث حنبلی محمد بن عبد العزیز الزغینی یحیی بن الفقیه مولف احکام القضاة زنجه بالفتح ده
منها محمد بن احمد بن غانم و هو من زندنة من نسف ندنة و ابو حامد احمد بن موسی و محمد بن سعید المحدثان و محمد بن محمد مقری بما وراء النهر **فصل السین**
سن اسن بالفتح بیخ درخت کرسیده استنة یکی **سجن** سجن بالکسر زندان و باز داشت و بالفتح مصدره (ع ف ا ک ۲)
ضرب سجین ای شدید و سجین موضعیکه درو نسبت نام های فجار و کفار بود قوله تعالی کلا ان کتاب الفجار لفی سجین **سحن** سحنة
هیئت و سکون هم هیات و بها و روی مردم یقال هؤلاء قوم حسن سحنتهم سحنا کذلک و هو حسن السحناء بالسکون و الحرکة و انما حرک لمکان حرف
الحلق مسا سحنة نیکوئی معاشرت فرس مسحنة حسن المنظر و سحنت الحجر کسرته مسحنة بالکسر تیشه سنگ شکن **سخن** سخن بالضم گرم سخونة مصدر ست

ربع لغة بهام ونحج الاول اسخان تسخين گرم کردن بابتسخن تسخين آب گرم و بابسخاخين بالضم کذلک على فعاعيل ليس في الكلام غيره سخنة بالكسر گرمى آب
گرم کن يوم سخن بالضم وساخن وسخنان روز گرم وليلة سخنة وساخنة وسخنانة ودانى لااجد في نفسي سخنة بفتحتين يعنى فضل حرارة وسخنة العين بضم
قريتها ويقال سخنت عينه ک ۴ فهو سخين العين واسخن الله عينه اى ابكاه سخون بالفتح شوربای گرم کرده سخينة آرد بالعینی او باج سخنين اى مسحاة
يعنى بيل سخت بشته لب اتساخين موزها لا واحد لها من لفظها وفي الحديث انه امرهم ان يمسحوا على المشاوذ والتساخين مثل التعاسيب **سدن**
سادن خادم کعبه وبت خانه سدنة ج سدن سدانة بالفتح مصدر منه ع ف اض ۲ م وکانت السدانة واللواء يعنى عبد الدار في الجاهلية
فاقرها النبى صلى الله عليه وآله وسلم لهم في الاسلام اسدان لغة في الاسدال هو سدل العوادح يعنى پرده ها ی بارگير وسدن الرجل ثوبه وسدن استرا ذا
ارسله **سرحن** + **سرجين** بالكسر سرگين لانه ليس في الكلام فعليل بالفتح ويقال سرقين ايضا **سطن** + **اسطوانة** بالضم ستون النون اصلية
وهو افعوالة مثل اقحوانة لانه يقال اساطين مسطنة وقيل هو فعلوانة وقيل افعلانة وجمل اسطوان اى مرتفع **سعن** + **سعن** بالضم خنبک مشک وهى التى
تقطع من نصفها ونبيذ فيها وربما استقى بها كالدلو وجعلت المرأة فيها غزلها وقطنها سعنة ج ويقال ماله سعنة ولا معنة بالفتح فيهما اى شى **سفن** + **سفن**
بفتحتين تيشه چوب تراشى سفن بالكسر شلوه پوست درشت مثل پوست نهنگ که قبضه شمشير سفن پوست باز کردن از درخت وجز آن
ع ف اک ۲ م وخاک روفتن باد از زمين ع ف اض ۲ سوافن بادهاى خاک روب واحدتها سافنة سفينة کشتى سفين ج سفن سفائن کذلک
سفان خداوند کشتى سفانة نام دختر حاتم طائى **سكن** + **سكون** بالضم آرميدن ع ف اض ۲ تسكين آرام دادن سكينة آرمش وآهستگى سكنت
الدار واسكنتها غيرى سكنى بالضم باشش هو اسم من الاسكان سكان بالضم والتشديد باشندگان ودم کشتى سكن بكسر الكاف ضعى از کوفه ولهذا
باشش وخانه وبالفتح عند اهل الحجاز سكن بسكون كاف باشندگان خانه وفي الحديث حتى ان الرمانة لتشبع السكن سكن بفتحتين آتش وهرچه بوى آرام گيرد مرد چون
زن وفرزند وجز آن ونام مردى مسكين مصغرا حيى از حرب سكين بالكسر كارد ويش ضعيف وبيچاره ويقال تسكن الرجل وتمسكن كما قالوا تمدرع وتمندل من المدرعة والمنديل
وفي الحديث ليس المسكين الذى ترده اللقمة واللقمتان وانما المسكين الذى لا يسأل ولا يفطن له فيعطى مسكينة مسكين الضم مونث مفعال ومفعيل يستوى فيهما المذكر والمونث
ويقال مسكينة تشبيها بالفقيرة الفقيرة مساكين مسكينون ج ومسكينات للاناث سكنة مثال اک ۴ جاى قرارگاه ومنه في الحديث استقروا على سكناتكم فقد انقطعت
الهجرة اى على مواضعكم ومساكنكم ويقال الناس على سكناتهم اى على استقامتهم سكين مثال فسيق كارد مذکر ومونث والغالب عليه التذكير سكون بالفتح حيى از يمن
سكينة دختر حسين بن على رضى الله تعالى عنهم طرة سكينية منسوبة اليها **سمن** + **سمن** روغن ومسكة سمنان ج وروغن کردن بطعام ع ف اض ۲
وسمنت لهم الطعام سمان روغن فروش تسمين روغن توشه دادن وفربه آوردن وفي المثل سمن کلبک يأكلک وخشک کردن بلغة اهل الطائف واسمن جنگى
اتى في الحجاج بسمكة فقال للطباخ سمنها اى تبرده سمين فربه سمن اک اف ۴ مصدر منه ع ک اف ۲ تسمن مسلة سمنة بالضم دارو که فربهى زنان آسمان خدا وند
فربه شدن يقال اسمن الرجل ملک شيأ سمينا واعطاه غيره واستسمان فربه شمردن وروغن خواستن خوشتن اسمانى بالضم مرغى سماناة يکى سمانيات ج سمنية
فرقة من عبدة الاصنام واهل التناسخ **سنن** + **سنن** بفتحتين روش يقال امض على سننک وبالضم ايضا اى على وجهک واستقام على سنن واحد ويقال تنح
عن سنن الطريق بالفتح والضم وبضمتين ايضا وجاءت الريح سنائن اذا جاءت على طريقة واحدة لا تختلف سنة بالضم روش ونوعى از خرماى مدينه ويقال سن الابل
اذا احسن رعيتها والقيام عليها وسنن المال اى ارسله في المرعى حما مسنون گل بوى ناک وسنة الوجه صورت روى مسنون صورت کرده ودرخشان و
تابان کرده سن مصدر منه ع ف اض ۲ م وسننته سنته اذا صورته ورجل مسنون الوجه ايضا اذا كان في وجهه وانفه طول وتيز کردن کارد يا فسان سنان
يا لک فسان سنان مثله ونيز سر نيزه وعصاه تيزى هرچيزى اسنة ج سنين بالفتح ريش سنگ وآهن وجز آن مسنون بالفتح دارو که بدندان مالند استنان جريدن و
کردن مستعد وسواک کردن ومنه ازار وفي المثل استنت الفصال حتى القرعى سنانة سنان اندن خوابانيدن نحل ناقه راجهت کشنى سن بالکسر دندان اسنان ج وجمع الاسنان على اسنة
مثل قن واقنان واقنة وفي الحديث اذا سافرتم في الخصب فاعطوا الركب اسنتها اى امکنوها من المرعى والتصغير سنينة وسال عمر وقولهم لا آتيک سن الحسل اى لا آتيک ابدا لان الحسل لا
سن يقولهم سنها يعنى سال ومرتبت قلم زبان قلم ومواضع البرى منه يقال اطل سن قلمک وسمنها وحرف قطک وايمنها سنة مهرم وكذا سير يقال اعطنى سنة سن ثومک يقال اسن الجبل
اى كبر واسن سديس الناقة اى نبت وذلک في السنة الثامنة سنها الذى ثنتها سنامن سرباى حنج دلو ونيزهاى مرغ پشت سفن بكسر شين يکى سنينة ريگ توده بلند سنائن ج سنن

الیه سنجیدن بالک بر زمین و جلبند کردن بمعنی (ف ا ص ۲) و آب بر زمین ریختن بفتحتین سنت الماء علی وجهی اذا ارسلتها ارسالا من غیر تفریق فاذا فرقتها فی الصب قلت بالشین المعجمة
سخت راندن بشعور ز اسمان بالفتح شتران کلان سال سیف سین حرفی از حروف تهجا و هی من حروف الزیادات و قد تخلص الفعل للاستقبال تقول سیفعل
قال ابو زید من العرب من یجعل السین تاء فی روی الشعر و من العرب من یجعلها کافا و قولهم فلان لا یحسن سیفا ای شعبة من شعب الثلاث و یس کقوله تعالی الم و حم
فلو و اتل السوء و منها فقال عکرمة یا انسان لانه قال انک من المرسلین طور سینا بالفتح و الکسر کوهی بشام طور سینین کذلک و الفتح اجود فی الاولی لانه مبنی علی فعلاء
و در ختی و کذلک سینین و احدتها سینینة لیس فی الکلام فعلال بالکسر و المد و کان ابو عمرو بن العلاء یختار الکسر فیها و یقصر طور سینین و هو اکثر فی القراء
والکسائی یختار الفتح و هو صحیح فی النحو غضیم سیبن بفتحتین و هی دیهی است بغداد منها الثیاب السینیة و هی ازر سود للنساء و قول اللیث ثیاب من کتان بیض سود قال
الو برده المثیاب السنبقیه هی القیه و هی من حریر فیها امثال الاترج السین امام علی السبهار ابو جعفر و احمد بن اسمعیل السفیان محدثان و سیبینة بالکسر و فتح الباء و النون
المشددة لغة فی سفینة سیسبان بالفتح رو شهاتی تنگ ساربان بسکون الراء جد و الد علی بن ایوب بن الحسین الشیعی القمی راوی شعر المتنبی سوبن
گلیست معروف و به هندی نیز... و استانی صنفان الازاد و هو الابیض ما الارسا و هو الاسمانجونی نافع من الاستسقاء بلطف للمواد الغلیظة و الازاد لطیف نافع
من الصاع السارد فی الدماغ محلل للریاح الغلیظة المجتمعة فیه و صلبه جلاء محلل و ورقه نافع من حرق المار الحار و من لسع الهوام العقرب خاصة الواحدة سوسنة و
ابو القاسم الحسن بن محمد بن الحسن بن سوبه کعمر و به محدث سیستان فی نسب ملوک بنی بویة سیغان خورشهای روی و بلاد اسیفرایین بکسر الیمزة و الیاء
شهریست بخراسان اسقان تشدید اسیاف دو دو ن استقاق کرهای الاغر سیلعن فی عدده عدا عدد و اشباه السلتین من النخل بالحبر فی اصولها حفیرا
یخدب الماء الیها اذا کانت لا یصل الیها الماء سیحون محرکه جد والد ابی القاسم احمد بن عبد الودود بن علی بن سیحون الهلالی الاندلسی المشهور سیحون خصیصون
با و جد و الدابی بکر الاندلسی الادیب النحوی سیوق بعد و شتی شنگم و الفضل بن محمد بن سیدن کرامحدث سوان بالضم صعیدی و اسوان بالضم و یفتح و غلط السمعانی فی
بحره شهریست بصعید مصر منه نقیر بن موسی المحدث و سونا یا بالضم دهی است بغداد دخلت فی السیف سیسبان بالفتح رگهای ...

فصل
الشین شان شان کار و حال و در رو آب سراسیمه شون جمع و یقال لا تشاین شانه ای لا تقصد له شانات
و درگ که از سر تا قرو تا چشم با فرود آید و شانت شانه ای قصدت قصده و اشانت شانه ای لم اکترث له شثن شثن بفتحتین
درشت شدن و شکوخ بستن دست (ع ک ا ف ۱) رجل شثن الاصابع بالسکون و کذلک العضو و شثنت مشافر الابل من اکل
الشوک شجن شجن بفتحتین حاجت شجون جمع و اندوه اشجان جمع و اندوهگین شدن (ع ک ا ف ۲) شاجن نعت منه اشجان اندوهگین کردن
شجن بازداشتن حاجت کسی را از کار و اندوهگین کردن (ع ف ا ص ۲) و راه وادی شجون جمع یقال الحدیث ذو شجون ای یدخل بعضه فی بعض شاجنة
وادی بسیار درخت شجنة بالکسر نام مردی و رگها و شاخهای درخت در هم شده و بضم الشین کذلک و یقال بینی و بینه شجنة رحم ای قرابة مشتبکة و فی الحدیث
الرحم شجنة من الله ای الرحم مشتقة من الرحمن و المعنی انها قرابة من الله مشتبکة کاشتباک العروق شحن شحن پر کردن (ع ف ا ص) بفتحهما قوله تعالی فی الفلک المشحون
و شحنت البلد بالخیل ای ملأته و بالبلد شحنة بالکسر من الخیل ای رابطة و رادند لیقام شحنیهم شحنا ای طرد و هم شحنا و شحنی شحنة بالکسر کذلک منه عدو مشاحن اشحن الصبی
اذا تهیأ للبکاء شدن شدون قوت گرفتن و شاخ بر آوردن آهو بره (ع ف ا ص ۲) شادن آهو بره و شدن المهر ای قوی و اشدنت الظبیة نیز
شدن او شدن و لدها شادن مشادین جمع شدنیات شتران منسوب بشدن زمین شدن شزن شزن بفتحتین درشتی زمین ما نده شدن و شاما نشاک که رو
بازی کنند شزن بضمتین کرانه شطن شطن بفتحتین رسن دراز اشطان جمع وصف اعرابی فرسا فقال کانه شیطان فی اشطان شطن شطن و مخالف
کردن از قصد (ع ف ا ص ۲) شطون دور شدن اشطان متعدیست شطون و نوی شطون دور نگ و شیطان بالکسر... و هو کل عات متمرد من الجن و الانس
والدواب فهو شیطان و مارد و قوله تعالی طلعها کانه رؤس الشیاطین قال الفراء الشیاطین فی القبح لانها موصوفة به او هو من الحیات ذوی العرف
موصوفة به او نبت قبیح یسمی برؤس الشیاطین و نونه اصلیة اذا کان فیعالا من قولهم تشیطن الرجل و ان جعلت زائدة اذا کان فعلان من شاط غیر مصروف
شعن اشعنان ژولیده موی شدن شغفن شغفن تیر و دوا ماشغون بین شغم کسین (ع ف ا ک ۲) فهو شافن و شفون بالفتح و یقال
شفنت الیه شفنت بمعنی و هو نظر فی اعتراض قال ابو عبیدة هو ان یرفع الانسان طرفه ناظرا الی الشیء کالمتعجب منه او کالکاره له

شقفر یقال قبیل شقفر اتباع له مثل وتح ودعر شقفونه کلی (عع بعضهما یقال تشقفت علیه ای قلت اشقفان کم کردن وکم دادن یقال شقفتها و اشقفتها (عع ف
اص ۲) شن شن شاشیدن آب و پراگنده کردن (عع فت اص ۲) ومنه قیل شن علیهم الغارة و اشن اذ افرقها علیهم من کل جهة
و مشک کهنه در بده وشننة مثله شنان بالکسر جح ومثنی از عبد القیس ومنه المثل وافق شن طبقه شنین چکیدن آب از مشک ما شنان متفرق شنانة
بالضم آب که از مشک و از درخت چکد شنان بالفتح بلا همز لغة فی شنان تشنن کهنه شدن مشک و پراگنده شدن و خشک شدن اندام و استخوان از پیری
و تشاننت القربة ای خلقت و تشان الجلد ای یبس شنون بالفتح شتر میانه گوشت و گرسنه شنشنة خو و طبیعت و تشنن الرجل ای هزل
شین شین عیب و زشتی و هو خلاف الزین (عع فت اک ۲) مشاین معائب و مقابح شین حرفی از حروف معجمه بجای ضمیمه شاین که بگذارد
نازک اندام فربه قد شین الغلام (عع ف اص ۲) شیانة نام شخصی و بابنسم احمد بن الفضل بن شیانة الهمدانی الکاتب و عبد الرحمن بن محمد شبانة
له جزء و علی بن عبد الملک بن شبانة محدثون و ابن شیبان کشداد عبد العزیز بن محمد العطار و بالضم شبان بن جبیر بن زرقد و اسمه جعفر و هذا لقبه
و احمد بن الحسین البغدادی یعرف بشبلان و اشبونة بالضم شهریست بمغرب و شین نزدیک شد شبانی و اشبانی بالضم مرد سرخ چهره و سیکون بر و پشت
شتن بالفتح بافتن جامه (عع ف اص ۲) شاتن و شتون نعتان منه یعنی جولاهه اشتون بالضم قلعه ایست باندلس و موضعیست نزدیک المطابه
شتنان بالفتح کوهیست نمکه بامین گدی و گداشتون بالضم بارچهای ترصح ربط شنن الکف مرد درشت کف و محمد بن ابی المظفر بن شتانة کریانه محدث فرد
شنقلی بالفتحات دهی ست بمصر شیخین بکسر الالف و التاء روستائی ست بسمرقند منه محمد بن احمد بن ست الحدیث شیخون شیخ یعنی پیر المشخن لغة فی الشحن
شذونة بالفتح شهریست باندلس منه ابو عبد الله بن حاجة النحوی شذکونه بفتح الذال پارچهای گنده سوزنی تعمل بالیمن الی بیعها نسب ابو ایوب الحافظ لان
اباه کان بیعها شزن تنگاف سنگ و قد شزن تنگاف در سنگ شد (عع ک اف ۲) بفتحتین شهری ست بطبرستان و ران بالضم کاچیره و گل کاشته
و محمد بن عبد الله بن الشار زان محدث شستان بالکسر علی بن ابی سعید بن شستان المحدث ششنة عمل من اعمال بطلیوس شاصونه آوندهای سفالی
بر بند شو احمن برج و نام مردی شعثن کجعفر و الدابی ربیح ذو نسب الصحابی ششقبة بالضم شنتواز جامه و شاخ ترشش کمصرح ج شغرنة بالراء و النون
بر وزن و معنی شعرنیة بالزاء و البار و ذلک فی الصراع یعنی آن بندی ست از کشتی شنقنة جماع کردن شکدالله بالضم لقب عبد الله بن عامر المحدث شلوبین
او شلوبنیة شهری ست بمغرب منه ابو علی الشلوبینی النحوی سمن بفتحتین دهی ست باستر آباد منها ابو علی حسین بن جعفر السمنی شمونة شهریست باندلس اشمونین
بالضم بلفظ التثنیة شهری ست بصعید او سطه و اشمون جریس بالضم دهی ست بمصر شیطنوف شنونة بالفتح زن کول و جای غله بلغة مصریة و سوانی دربا
که برای جیها د آماده باشد تشنن سبکی رای و هو شون الرؤس ای یفرح شونها نشاهین پرنده ایست مشهور و عمود ترازو **فصل الصاد**
صبن صبن باز داشتن نیکی و هدیه از کسی (عع فت اک ۲) و اذ استوی المقامر الکعبتین فی الکف ثم یضرب بهما قیل صبن و یقال له اجل لا تصبن
صابون معرب صحن صحن نیکو کردن و صلح کردن میان دو قوم و زدن و ناقه صحون ناقه لگد زننده و طبق بزرگ و دادن چیزی در طبق (عع بفتحتها)
سنج و بهما صحنان یضرب احدهما علی الآخر صحنا بالکسر نان خورش صید و بقصر صحناة ماهیانه صدن صیدنانی بیابان و جانوریکه در زمین خانه سازد
و آنرا ناپدید کند صعیدن متلد و پادشاه صعن صعون بالکسر و تشدید النون شتر مرغ تر صعفن صفن بفتحتین پوست خایه مردم صفنات
بالضم نیج صفن بالضم سفرشیة از چرم ادیم که در وی آب کنند و توبره شبان و شتربان که زاد و اسباب خود در وی نهند صافن نخشش کردن
صافن اسب بر سه پای استاده و سر سم چهارم بر زمین نهاده و الیفم القائم الذی یصفن قدمیه صفون بالضم مصدر متل (عع ف اک ۲) و منه قوله تعالی
الصافنات الجیاد و فی الحدیث کنا اذ صلینا خلفه فرفع راسه من الرکوع قمنا صفونا فاذا سجد تبعناه ای قمنا صافین اقدامنا صافن الیفر رگ ساق صفنین بالتشدید
موضعی صمن صین بالکسر کبیر در بر و سیقن جدا و روزی از ایام عجوز و صلابه پوشیده که در وی نان نهند صنان بالضم گند نعل و قد اصن الرجل ای صار له صنان و اصن اذا
سنج بالفتح و اصنت الناقة اذا حملت فاستکبرت علی الفحل فلان مصن غضبان ای متکبر صون صیوان صیانة نگاه داشتن و هو مصون و مصوون بالنقص التام و قد
فسر فی الوقف صوان بالضم و الکسر صیان بالکسر جامه دان و تخت جامه و صان الفرس اذا قام علی طرف حافره من وجی او حفا صوان بالفتح و التشدید نوعی از سنگها صوانة یکی
صین صین بالکسر چین و هی بلاد الترک صوانی صینی ها و هی الاوانی المنسوبة الیها صیمیه صیبهان شهری است در پارس قد ذکر فی اص صوتن کلید از نفت

فصل الضاد

وبفتح نا ره وللاطیلی فی الکلام صغا بالفتح معرب چغانه وآن نام سازیست صغانیة شهریست بزرگ بماوراء النهر وینسب الیها امام الحافظ فی اللغة الحسن بن محمد بن الحسن نزد ابتهاتیف وبنسبة صغانی وصاغانی معرب چغانیان واسحق بن ابراهیم بن صیغون الصیغونی زاهد محدث
ضأن + ضائن میش نر خلاف ماعز والجمع ضأن خلاف معز مثل راکب ورکب وضأن بالتحریک ایضا مثل حارس وحرس وقد یجمع علی ضئین
مثل غاز وغزی ضائنة مؤنث ضوائن ج واضأن الرجل ای کثر ضانه ضبن + ضبن بالکسر کش وهو ما بین الکشح والابط واول الجنب الی الابط
ثم العصیر واضبنت الشیء واضطبنته زیر کش گرفتم ضبنة الرجل بالکسر وضبنة بفتح الضاد وکسر الباء عیال مرد مکان ضبن ای ضیق والمضبون الزمن
ضحن + ضحن بفتحتین کوهی ست ضحنان بسکون کوهی در ناحیه مکه ضغن + ضغن دشمن زحمت دهنده وآنکه بازن بیدریکی باشد وآنکه بر
جاوه زحمت دهد وابنوهی کنند ونام است ضغن + ضغن بالکسر کینه ضغینة مثله ضغن بفتحتین مصدر منه ر عج ک اف ۲) ومیل کردن و آرامیدن یقال
ضغن فلان الی الدنیا ای رکن الیها وتضاغنوا واضطغنوا ای انطووا علی الاحقاد واضطغن الشیء ای اخذ تحت حضنه یقال کانه مضطغن صبیا ای حامله فی
حجره وفرس ضاغن اسپ که تا نزنی نیکو نرود وقناة ضغنة ای عوجاء وضغنی الی فلان ای میلی الیه ضفن + ضفن دست انداختن شتر وغائط افکندن
ر عج ف اک ۲) وبار کردن بر شتر یقال ضفن البعیر برجله وضفن بغائطه ای رمی به وضفن علی ناقته ای حمل علیها وضفنت الیهم ای اتیتهم وضفنته ای ضربته برجلی
بالانسان الارض ای ضربتها به ضفن مثال سجل کول درشت خلق ضیفن طفیلی وذکر مع الضیف
ضمن + ضمان بالفتح پذیرفتن ر عج ک اف ۲) وانا ضامن وضمین لتضمین پذیرا نیدن در میان وجای آوردن ودرآوردن شیء معروف دیگران در شعر
تضمن شعر با تضمین شیء که موقوف بیت دوم باشد ومعنی تضمن پذیرفتن وفراهم گرفتن مکتوب ولفظ معنی را ضمن الکتاب بالکسر طیه یقال کان فی ضمنه ضمنة بر جای
ماندگی بمرض یقال به ضمنة ای زمانة ضمانة مثله ومضمون ای زمن مع الاسم الضمن ضمن بفتحتین ایضا مصدر منه ر عج ک اف ۲) وفی الحدیث من اکتتب ضمنا بعثه الله
ضمنا ای من کتب نفسه فی دیوان الزمنی والضمنی ضمانة خرمابن که در شهر باشد وفی الحدیث انه صلی الله علیه وسلم کتب ان لنا الضاحیة من البعل ولکم الضامنة من النخل
والضاحیة هی الظاهرة التی فی البر من النخل والبعل الذی یشرب بعروقه من غیر سقی والضامنة ما تضمنها امصارهم وقراهم من النخیل مضامین ما فی اصلاب
الفحول ونهی عن بیع المضامین والملاقیح ضنن + ضن بالکسر ضنانة بالفتح بخیلی کردن ر عج ک اف ۲) وهو ضنین ر عج ف اک ۲) لغة فیه وفلان ضنی
ای خاصتی وفی الحدیث ان الله تعالی ضنائن من خلقه یحییهم فی عافیة ویمیتهم فی عافیة وهذا علق مضنة بکسر الضاد وفتحها ای نفیس مما یضن به ضنة بالکسر قبیلة
مضنون غالیه که به سرور ریش در مالند ضون + ضیون بالفتح گربه نر ضیاون ج التسمیة ضحن + ضحن بفتحتین شهری ست منقول عن ابن سیدة وانشد بیت ابن مقبل
الذی انشده الجوهری فی فحن ج ان غاحدها مصحف ضدنه نیک کرد آنرا و آسان کرد آنرا ر عج ف اک ۲) ضدنی کسکری موضعی ضدوان وضدیان
نام دو کوه والنون زائدة فعلان فی الیاء ضیطنة وضیطان بفتحتین راه رفتن مردم فربه با جنبش هر دو دوش و تن ضیطن ضیطان نعتان منه ضین بالکسر کوهی

فصل الطاء

است بزرگ بصنعاء طبن + طبن بفتحتین زیرکی ر عج ک اف ۲) طبانة طبانیة طبونة بالفتح فهو طبن کذلک ر عج ف اک ۲)
فهو طابن وطبن ای حاذق و آتش خوابانیدن ر عج ف اک ۲) طابون جای آتش خوابانیدن ویقال طابن هذه الحفیرة طأمنها وطأطئها مطبئن مثال مطمئن
واطبان مثال اطمان ومعناه وما دری ای الطبن هو ای ای الناس هو طبنة بالضم بازیچه طبن ج طحن + طحین طاجن بفتح الجیم تابه معرب لان الطاء والجیم
لا یجتمعان فی اصل کلام العرب طحن + طحن آرد کردن ر عج بفتحهما طحنت الرحی وطحنت البر طحن بالکسر آرد وطحنت الافعی ترحت واستدارت فهی مطحان با
طاحنة آسیا طواحن ج دندانهای بزرگ طحانة طحون بالفتح اشتران آسیا طحون ایضا لشکر طحن ر ض اف ۲) جانوری طحان آسیابان طعن + طعن زدن بنیزه
ر عج ف اض ۲) وبفتحهما وطعن کردن در کسی طعان مثله ودر بیابان رفتن و کالم زدن اسپ چون عنان رکشی شتک رفتن یقال الطعن الفرس فی العنان مطعان
بالکسر بسیار نیزه زننده وطعن کننده مطاعین ج وتطاعنوا واطعنوا وفی الحدیث لا یکون المؤمن طعانا یعنی فی اعراض الناس طاعون مرگ وبا طواعین ج
طمأن + اطمینان طمانینة بالضم آرامیدن وهو مطمئن تصغیر مطمئن طمیئن بحذف المیم من اوله واحدی النونین من آخره وطمیئنة تصغیر طمانینة بحذف
احدی النونین لانها زائدة وطأمن ظهره وطامن بمعنی علی القلب وطامنته سکنته طنن + طنین بالفتح آواز مگس و بانگ طشت
ونیکان ولیطه وماننده آن وصر عن یقال طن فسال ای مات اطنان ببانگ آوردن طشت وجز آن طن بالضم بند نی ونحوه ویقال قطع ساقه ای

طین طین بالکسر گل طینة اخص منه و سرشت و خو تطیین اندودن و مهر کردن و منه قیل طنت الکتاب و طین الکتاب اسطح ختم ... طان فلان کتابه ختمه بالطین و قیل طا
الله علی الخیر ای جبله علیه یوم طان و مکان طان و ارض طانة گل ناک فلسطین رک ا ف حبیب و صیمة طبق شادمان و خوش عیش شدن
طرن بالضم رشته طار و نی تو هی ازان طرین الشرب ای اختلط آن السکر یعنی شراب خورندگان باهم از مستی اختلاط نمودند طرین کذا بهم لا تی
و اتی بالطرین و الطرین ای مخصب طرنیانة بالکسر شهریست بمغرب اطرون بالضم شهریست بفلسطین طرن کصبور ضعیف است
دهی ست برری طرکونة بالفتح و شد الراء و ضم الکاف شهری ست باندلس و ضعیف است دیگر بمغرب طیسانیة بالفتح شهریست تا ...
الاعلی ذوات طلس و الاثقل طواسین یعنی جمع طس ذوات طس ست نه طواسین طعقة بالفتح زن بدخو و بضم طعقة گوسفند بسیار طفن مرگ
کسلانیه دشنام است برای مردان و زنان طفانین دروغ و سخن بیهوده و عبس و خلاف حبس و طفن المتن و طفن خلقه خوی ا نیک شد طوا
کتمانه نام ضعیفیت **فصل الظاء** ظعن ظعن بالسکون و الحرکه رفتن و کوچ کردن (ع ع بفتحتها) اظعان بردن و راندن ظعینة هودج و زن که
بهودج باشد ظعن بضمتین و سکون الثانی ظعائن اظعان ج قال ابو زید لا یقال حمول ولا ظعن الا للابل التی علیها الهوادج و هذا البعیر تظعنه المراة ای ترکبه
من الانتقال ظعون بالفتح شتر هودج کش ظعان بالکسر رسن که بار بوی بندند ظنن ظن گمان و گمان بردن و دانستن تقول ظننتک ...
زیدا ایاک و قوله تعالی و ظن داود ای علم و الیقین و اکثر ظنین متهم ... کرده شده و ظنة بالکسر تهمت ظنین رک ا ف ... یقال اظنه ...
ای اتهمه علی فعله و فی حدیث ابن سیرین لم یکن علی یظطن فی قتل عثمان و هو یفتعل من الظن فادغم قال الشاعر شعر و لا کل من ...
ما یدوی علی اقول ... تظنی گمان بردن و اصله التظنن فابدل من احدی النونات یا ء مظنة الشی بکسر ۲ ... و ما لفه الذی یظن کونه فیه ... ج ...
بالفتح مرد بدگمان و چاه که ور وی آب هست یا نه معلوم نباشد و کم آب و دام گذار رو شده یا نه معلوم نباشد ضمیمه ظاران بالفتح نام ...

فصل العین عبن عبن بسر عبن مشدد النون کرکس ضخیم و کذلک الجمل و عبنی مثل ... الفعلی بیا ر ا ۱ و صلته عبناة مونث عبنیا
ج عثن عثان بالضم دود و گرد و عثن کروک عواثن ج تقیه عثنت النار تعثن بالضم اذا دخنت تعثین بوی دود دادن جامه اعثنون بالضم
موهای دراز زیر زنخ شتر و اول باد و باران عثانین ج عجن عجین بالفتح خمیر عجین خمیر کردن و بشتن هر چیزی و دست زدن شتر بر زمین
در رفتن و بر زمین تکیه کردن بوقت برخاستن از ضعف و پیری (ع ع ق ا ک ۲) اعتجان خمیر گرفتن عجن بفتحتین فربه شدن (ع ع ک ا ف ۲) ...
عجین ناقة عجنا ء و عجنة نعت منه و آماس میان فرج و دبر ناقه یقیم ناقة عجنا عجان بالکسر میان خصیه و دبر عجان بالتشدید کول ... زن کول لام
زائده عجهن عجاهن بالضم خادم و خوان سالار عجاهنة بالفتح ج و بالضم نعت مونث منه و قد تعجهن عدن عدن اقامت کردن و بر جای
همیشه بودن (ع ع ف ا ک ۲ و ... ۲) و منه جنات عدن ای جنات اقامة معدن جای باشش تابستان و زمستان و مرکز هر چیزی عادن ناقه ...
جای باشنده از علف عدن بفتحتین شهری عدن البحر کرانه دریا عیدان خرما بنان دراز و قد مر فی الدال عدنان نام مردی عدینة پاره ...
عدائن ج تقیه غرب معدن ... اسفله ثم خرز ... عدانات گروههای مردم عرن عرنین بالکسر اصل هر چیزی و مهتر قوم ... عرانین القوم ...
نزدیک ابرو عرانیة بالضم انچه موج از یک آب بر آرد عران بالکسر چوب بینی شتر عرن مصدر ... (ع ع ف ا ض ۲) عران البقرة چوب ... جزیره ... سنان ...
کرده بر عران وی یعنی چوب وی عران ... عارنة ای ... عرن بفتحتین کفتگی پای ستور (ع ع ک ا ف ۲) ریش کردن ستور عرنة بالضم ...
که ... عرنیة جای شیر یعنی بیشه و دیستان ... عرنیة لیث غابة عرین ... بطنی از
تمیم عرنة مصغرة قبیله از بجیله عرنة بالکسر ... افتاده از ... بیخ درخت که بوی خورش ... عرنان بالکسر کوهی ... معروف ...
عربن عربون عربان بالضم فیها که عربون بفتحتین ربون تقول منه عربنته اذا اعطیته ذلک عرتن عرتن گیاهی که بوی دباغت کنند ...
مثل قرنفل ... النون و ترک علی حاله ... ای مدبوغ بالعرتن عرتنیات ... عرجن عرجون بالضم ... شده شاخ خرما ...
و منه قوله تعالی حتی عاد کالعرجون القدیم و عرجنه ای ضربه بالعرجون عرصمن ... عرمن ...
آب ... در ... آن ... (ع ع ک ا ف ...) عسن ... الابل ... عسن

عشن عُشن و اعشن علی ... بضمتین سیه وفربهی و رمینا حسان التشی آثاره ومکانه وتعشن فلان اباه ای نزع الیه فی الشبه وتعسنت الشیء ای طلبت اثره ومکانه

قال سانه تعیینی بیج است خود گفت عشانه بالضم سه درخت ابو عشانه کنیت مردی عشبر عشوزن مرد درشت سخت عشوزنة مؤنث عطن

عطن پوست را در شوره نهادن تا بدبو گردد یا بگندد تا موی یا زه وی بریزد را عج ف اص ۲ و ک ۲ معطون نعت منه عطن بفتحتین گنده شدن پوست

در سر آمدن پوست عطون معطون شدن وی ارعج ک اف ۲ م تعطان کذلک و خوابگاه شتر و آغل گوسپند نزدیک آب معطن بکسر الطاء کذلک اعطان معاطن ج

عطون بالضم سیراب شدن و فرو خفتن لرعج ف اص ۲ و ک ۲ ابل عاطنة عطون وعواطن ج اعطان خوابانیدن شتر را بعد از آب خوردن شتران عاطنة شدن

واعطن الرجل بعیره اذا لم یشرب فرده الی العطن ینتظر به وفلان واسع العطن والمبلد اذا کان رحب الذراع عفن عفونة دلگیری هوا و گوسپندگی عفن بفتحتین

مصدر بینه لرعج ک اف ۲ م عفن نعت منه وعفن الحبل ای بلی عکن عکنة بالضم نورد شکم از فربهی عکن اعکان ج وتعکن البطن صار ذا عکن نعم عکنان

کثیرة بالتحریک و للتسکین علن علانیة آشکارگی خلاف سر علون بالضم مصدر مثبته لرعج ف اص ۲ علن بفتحتین کذلک لرعج ک اف ۲ م اعلان معدنه

علان بالکسر آشکارا کردن باهم و پیدا کردن علنة مثال همزة راز نهان ناداری علوان الکتاب عنوانه وعلیة وعلنونة بمعنی علجن علجن ناقه اکنده

گوشت ویقیم نونه زائده و العلجن المرأة الماجنة عمن عمن بالمکان عمین ای اقام به عمان بالضم مخففا شهری بیمن واما الذی بالشام فهو عمان بالفتح والتشدید

واعمن الرجل اذا صار الی عمان عنن عنن بفتحتین پیش آمدن چیزی و پیش گرفتن کسی را لرعج ف اص ۲ و ک ۲ رجل معن ... اف ۲ م ای عرض

خطیب و امرأة معنة عنتن بکسر تین نامرد عنینة زن کردن از آن مرد نباید وهو فعیل بمعنی مفعول وعنن الرجل عن امرأته اذا حکم القاضی علیه بذلک او منع عنها

بالسحر وغیره والاسم العنة بالضم وهی ایضا حظیرة الابل عنان بالکسر لگام عنن ج ومعارضه کردن عنانا بالمتن درگذشت ویقرأ انطرق العنان یعنی سبک شرکه العنان

وهو ان یشترکا فی شیء خاص دون سائر اموالهما کانه عن لهما شیء فاشتریاه مشترکین فیه وعنانک بالضم ان تفعل کذا ای جهدک وعنانیک کانه من المعانة ای المعارضة

من عن یعن ای اعترض عننت الفرس حبسته بعنانه واعننت اللجام ای جعلت له عنانا تعنین مثله عننت الکتاب واعننته لکذا ای عرضته له وصرفته الیه

عنوان الکتاب بالضم وهی اللغة الفصیحة وقد یکسر ویقال عنیان بالضم والکسر وعنونت الکتاب وعنونته وعنینه بمعنی اعتنان پیش گرفتن وهو الاعتراض

عنون بالفتح ستور پیش رونده ویقال اعطیته عین عنة ای خاصة من بین اصحابه ورایته عین عنة ای الساعة من غیر ان طلبته وعننت بعنة لا ادری ما هی ای

تعرضت لشیء لا اعرفه ولقیته عین عنة اذا رأیته عیانا ولم یرک عنان بالفتح ابر عنانه واحدها عنانة مثله واعنان السماء صفائحها وما اعترض من اقطارها کانه جمع

عنن والعامة تقول عنان السماء بالکسر عنعنة همزه را عین گردانیدن در لفظ چنانکه لغت تمیم است تقول عن فی موضع ان عن مخففه از وی کلمة للبعد والمجاوزة

تقول رمیت عن القوس لانه بها قذف سهمه عنها وعداها واطعمته عن جوع جعل الجوع منصرفا به تارکا له وقد جاوزه وقد یقع من موقعها الا ان عن قد یکون اسما

یدخله حرف جر لانک تقول جئت من عن یمینه ای من ناحیته یمینه وقد یوضع عن موضع بعد کما یقال تحت عن حیال ای بعد حیال وقد یقع عن موضع علی یقال لا تفضلت

فی حسب عنی ای علی عون عوان بالفتح میانه سال از هر چیز عون بالضم ج وفی المثل لا تعلم العوان الخمرة تعوین عوّن میانه سال شدن یقال عوّنت

المرأة وعانت ایضا حرب عوان وهی التی قوتل فیها مرة کانهم جعلوا الاولی بکرا البقرة عوان لا فارض ولا بکر کقوله تعالی انها بقرة لا فارض ولا بکر

عوان عون یاری گر اعوان ج معونة اعانت یاری دادن یقال رب اعنی ولا تعن علی ویقال ما عندک معونة ولا معانة ولا معون رجل معوان

بالکسر کثیر المعونة للناس استعانة یاری خواستن وموی زهار ستردن معاونة یاری کردن تعاون یکدیگر را یاری کردن اعتوان مثله المعاونة

من النساء التی طعنت فی السن ولا تکون الا مع کثرة اللحم عانة گله خر گره عون ج وموی زهار و نام دهی بر لب فرات منسوب الیها الخمر فیقال عانیة

وربما قالوا عانات وهی من اسمائها عهن عاهن شاخ درخت خرما که نزدیک تنه باشد عواهن ج وایضا اعضای جوارح مردم وزهار

رحم ناقه ویقال عهنت عواهن النخل تعهین بالضم ای یبست ورمی فلان بالکلام علی عواهنه اذا لم یبال اصاب ام اخطاء عهن بالکسر پشم عهنة پاره از وی

عهون ج وفلان عاهن مال اذا کان حسن القیام علیه ویقال اعطاه فلان من عاهن ماله وآهنه ای من تلاده عاهن حاضر ومقیم ثابت وعهن بالمکان عهونا

اقام به عین عین چشم مؤنث اعین عیون اعیان ج عیینة تصغیرها ومنه قیل ذو العیینتین للجاسوس واسم رجل عیینة وچشم زانو وچشمه آفتاب و زره

درست ومال دیدار و بدیان وجاسوس و گزیده هر چیزی وشخص ونفس هر چیز یقال هو هو عینا وهو هو بعینه وقول الحجاج نعینک ...

سن آمده کہ یعنی منظر کی اکبر من سنک و مردم تقال بلد قلیل العین ای قلیل الناس و چشمہ ترا ز و تقال فی المیزان عین اذا لم تکن مستویا و یاران جسند بردہ
کہ نا ایستند و حرفی حلقیہ از حروف ہجا و تقال فعلتہ عمدا عین اذا تعمدتہ بجد و تیقین و کذلک عمدا علی عین و تقال لقیتہ اول عین و اعل عائنة وادنی عائنة
ای قبل کل شیء و فی المثل الجوا د عینہ فرارہ و یقال لا اطلب اثرا بعد عین ای بعد معاینة و عائنة بنی فلان اموالہم و عیانہم وما بہا عائن و کذلک ما بہا عین ای
احد اسود و العین کوہی راس عین شہری عیون البقر نوعی از انگور اعیان القوم اشرافہم اعیان برادران مادری پدری معاینة برادر یا در پدری بودن
و یقال ہو عبد عین ای ہو کالعبد لک ما دمت تراہ و اذا غبت فلا و تقال انت علی عینی فی الاکرام و الحفظ جمیعا قال اللہ تعالی و لتصنع علی عینی تقال
بالجلد عین ای ہی دوائر رقیقة و ذلک عیب فیہ تقول منہ تعین الجلد و سقاء عین متعین و تعین الرجل المال بچشم کرد و تعین علیہ الشیء لازم شد بروی تعنیة
و حفرت حتی عنت ای بلغت العیون و عینت الماء شبیہ بالعین معیون علی النقص و التمام آب روان روشن عینان بالتحریک روان شدن آب
دانسک یقال شربہ من عائن ای من ماء سائل و عنت الرجل بالکسر چشم کرد و ہو فانا عائن و ہو معین و معیون تعیین مخصوص کردن چیزی از جملہ و آب در مشک
ریختن تا چشمہای وی بگیرد و مروارید سوراخ کردن و در روی کسی بد بہای وی او رگفتن معتین بفتح محل گاد و بالترکیہ بوقا معاینة عیان بدیدن بچشم
ابنا عیان فرخط کہ بحست فال قمار بر زمین کشند عیان بالکسر ایضا آہن آماج عین ج عین بالتحریک اہل سرای و جماعت یقال جاء فلان فی عین ای فی
جماعة اعین فراخ چشم عینا مونثہ عین جمعہا و صلہ فعل بالضم و منہ قیل لبقر الوحش عین و الثور اعین و البقرة عینا و عینة بالکسر مثنی یقال اعتان الرجل اذا
اشتری الشیء بنسیئة و یقال ہذا عینة المال ای خیارہ مثل عیمة و ثوب عینة اذا کانت حسنا فی مراة العین اعتیان نسیئہ خریدن چیزی و گزیدہ گرفتن و دیدبان
شدن یقال اعتان لنا فلان ای صار لنا عینا و یقال ایضا عان علینا فلان یعین عیانة ای صار لنا عینا و یقال بعث عینا لنا منزلا ای ربیئة **ضمیمہ** عتن تقسیم تنیز
سختی کنندگان عتون و عاتن یکی و عتنہ الی السجن بسوی زندان سخت راندہ را (ع عع ف اک ۲ و ص ۲) و اعتن علی عزیمہ ربحا بیندہ و صدار خود را در سختی کرد شاز
بالکسر است بیست مجازی خبیر عداتہ بالفتح است یعنی سخرین اعون فلانا ای قاسمہ فی النصیب فاخذ کل نصیبہ **اعصن** الامر کار کجی خورد دشوار شد
عفاہین کہ الابطشتر مادہ توانا و جالاک **عفقتہ** بالفتح قلعہ ست بار ان **عقیون** بالکسر و فتح الیاء بحر من الریح تحت العرش فیہ ملائکة من ریح یسبحون ما خوذ
ریح ناظرین الی العرش تسبیحہم سبحان ربنا الاعلی و عقیان فی الیاء **فصل الغین** **غبن** **غبن** نقصان آوردن در بیع (ع عع ف اک ۲)
یقال غبنہ فی البیع ای خدعہ و غلبہ فہو مغبون غبن بالتحریک نقصان در رای (ع عع ک اف ۲ م) و غبن رایہ اذا نقصہ فہو غبین ای ضعیف الرای و ہو
غبانة و الغبینة من الغبن کالشتیمة من الشتم تغابن یکدیگر را در زیان افکندن یوم التغابن روز قیامت مغابن بن ہای ران غبنت الثوب بالطعام
مثل خبنت و قد ذکر **غدن** **اغدیدان** تمام رسیدن و دراز شدن موی و گیاہ و نبات اغدانی الحفص غدن بفتحتین سستی غدانة
بالضم حی از بنی یربوع **غذرن** **غرن** مثال جعفر بہمی اسپیل آورد و رطا کان اویا بساعرن کذلک **غسن** **غسین** (ص اف ۲) دستہای موی
پیشانی و گوش سپ و گیسو مانند آن **غسنة** بالضم غسناة بمعنی غیسان بالفتح تیزی جوانی و ہو فیعال منہ غسان نام آبی و قبیلہ **غصن** **غصین**
بالضم شاخ درخت اغصان غصون ج غصنة بالکسر کذلک مثل قرط و قرطة و غصنة غصنہ ای قطعہ ابو غصن کنیة جحی **غضن** **غضین** باز
داشتن (ع عع ف اک ۲ م وص ۲) یقال ما غضنک عنا ای ما عاقک عنا اغضان دادم باریدن تغضین از رنگ روی گردانیدن تغضن لازم منہ غضن
بفتحتین و السکون از رنگ بیست و شکن زرہ و غضن العین جلدتہا الظاہرة مغاضنة شکنہای چشم مودن و یقال للمجدور دا ذالبس الجدری جلدہ اصبح جلدہ
غضنة واحدة و یقال بالباء ایضا **غمن** **غمین** پوست ترا در زیر چیزی نہادن تا پشم ہای وی ریزد (ع عع ف اص ۲ م) فہو غمین کغسیل و خوابانیدن
میوہ و خرمای نارسیدہ تا رسد **غنن** **غنة** بالضم آواز در بینی اغن از بینی سخن گوئیدہ یقال ظبی اغن و وادی اغن بسیار علف کہ در وی مگس آواز و
بسیار باشد قریة غناء دیہ بسیار مردم و اغن السقاء ای امتلاء و اغن الوادی فہو مغن **غین** **غین** تشنگی یقال منہ غنت اغین و غانت الابل
مثل غامت و ابر و تیرگی و یقال غین علی کذا ای غطی و منہ الحدیث وانہ لیغان علی قلبی و اغان الغین السماء ای البسہا و حرفی حلقیہ از حروف ہجا
غینة بالکسر آنچہ از مردار یالا بد چون ریم و خون و جز آن و غانت نفسہ تغین ای غشت اغین سبز شجرة غینا کثیرة الورق غینة بالفتح درختستانی
لی آب و غیضہ خشنا یا ابر **ضمیمہ** **غدف** سحاب تجاہۃ کامل لغة فی الغدف **غرن** بفتحتین بیندہ است یا عقاب یا مانند آن اغران ج و خرخنگ

غران بالضم موضعی غرن گشتن ناتوان وغرّت العین علی الفعل یعنی خمیر بر پوستین خشک شد (صح ک اف ۲) غرنته شهری است از فرارود
و پاکیزه‌ترین بلاد غزنیان و دهی ست بماوراء النهر غشن بچوب دستی و شمشیر زدن (صح ف اص ۲) غشانیس ست زیرا که بدین زراعت
انچه باقیماند و تغشن الماء رکبة البعر فی غدیره بنحوه غلوان الشباب جوانی جوش زدن (صح ف اص ۲) غلوان الشباب ابتداآت غلوان الامر کذلک
تغون بر کسی تجسیدن و بر جنگ اقدام نمودن **فصل الفاء** فتن فتنة بالکسر آزمایش فتنت الذهب ادخلته النار و دینار مفتون یعنی بآتش
در آورده فتان زرگر و دیو فتن سوختن (صح ف اص ۲) قوله تعالی یوم هم علی النار یفتنون و ورق فتین ای فضة محرقة فتین بالضم زمین سنگناک فتان
در فتنه افتادن و مال و فرزند فتن بقیه افتتن الرجل وفتن فهو مفتون و به فتنه افگندن کسی را فتون آزمودن به فتنه افگندن و فتنه شدن متعدی و لازم
فلیس فاتن ای مفتتین فتنة المرأة و افتنته ای ولهته فاحبها فاتن گمراه کننده قال الفراء اهل الحجاز یقولون ما انتم علیه بفاتنین و اهل نجد یقولون بمفتنین و قوله
تعالی بایکم المفتون الباء زائدة کالباء فی وکفی بالله والمفتون الفتنة وهو مصدر کالمعقول والمجلود و بایکم الابتداء والمفتون خبره وقیل المفتون بمعنی الفتنة
وما قبله خبره کقولک بمن مرورک وعلی ایهم نزولک لان الاول فی معنی الظرف فیقدم تفتین در فتنه افگندن تفتن ای مفتون جدا فتان بالکسر غلاف اند
پوست که در پای کشند فحج فحجن بالفتح سداب فدن فدن بفتحتین کوشک فدان بالتشدید ساخت آماج کشاورز و گاو قلبه رانی و هو فعال فدان
مخففا ج فدن فرن بالضم فرنین که بروی نان پزند فرنی بالضم نان فرنی پخت فرتن فرتنی مقصور نام زنی و کوشکی و کنیزکی فرجن جو
مثال فرعون بیشت خار ستور ومنه فرجنت الدابة فرسن بکسرتین سپل شتر و سم گوسپند والنون زائدة وقد ذکر فرعن فرعون لقب
کافری ستمگر و اسمه ولید بن مصعب و ستمگار فراعنه ستمگاران تفرعن هو ذو فرعنة ای دهاء و مکر فطن فطنة بالکسر زیرکی و تیزی خاطر و دانستن (صح
اص ۲) فطن ک ۲ وصل ۲ والنعت منه فطن فطنة الصبی فطانة فطانیة بالفتح فیهما دانا و زیرک شدن (صح ک اف ۲) بالضمها مفاطنة باهم زیرکی نمودن فکن
تفکن پشیمانی بر گذشته و قری قوله تعالی فظلتم تفکهون بالنون فنن فن گونه فنون ج افانین روشهای سخن و راهها ای وهی جمع فنون تفنن
نوع فنون وافنن آ ای جاء بالافانین فنّ الیه راندن (صح ف اص ۲) فنن بفتحتین شاخ افنان افانین ج شجرة فنّاء ذات افنان و فنواء کذا
علی غیر قیاس تفنین در آمیختن ثوب فیه تفنین اذا کان فیه طرائق رجل مفن ک اف ۲ الذی یاتی بالعجائب و امرأة مفنة فنان الحمار الوحشی الذی
یفنون من العدو فلن فلان بالضم کنایت از کسیکه سخن وی گفته شود و یقال فی الندا یا فل بحذف الالف والنون لغیر ترخیم ولو کان ترخیما لقالوا
یا فلا و ربما جاء ذلک فی غیر الندا فلکن فیلکون بردی و هی فیعلول فین فینات ساعت یقال لقیته الفینة بعد الفینة ای الحین بعد الحین
و لقیته فینة بلا الف و لام کما قالوا القینة التدری و فی التدری و رجل فینان حسن الشعر طویله و هو فعلان فینبیمه الفیفون و هو لطیف نافع لعرق النساء
و برد الکلی والقولنج و لسع الهوام و عضة الکلب الکلب و یسقط الجنین و یسهل البلغم اللزج فرزان الشطرنج معرب فرزین فرازین ج فرغانة شهری
بمعرب فارغان و دهی ست باصبهان منها جماعة محدثون فسکن ج فرج و دهی ست از دهستان فشتن بالفتح و دهی ست بمصر فشنة دهی ست به بخارا
فاشان دهی ست بمرو فیشون ج بهشت فنشین دهی ست بمجمی فطر اساییون بالضم شگوفه کرفس کوهی لغة یونانیة فقعن بفتحتین دهی ست بیمن از قلعه‌های
بنی زبید فلستن دهی ست در اصبهان از وست جماعتی از محدثین فندین بالضم و کسر الدال المهملة دهی ست بمرو منها الفقیه محمد بن سلیمان الفندینی
فنکون مسکت و نیک بالبدن فاوانیا مدو و مطیب حار لطیف محلل مدر قاطع نزف الدم نافع من النقرس الصرع و تعلیقا **فصل القاف** قبن
قبون زمین در زمین (صح ف اک ۲) حاره قبان و هو فعال الوجه ان یکون فعلان و هو ودیتة و قد ذکر فی الباء قبان کپان معرب و تخفیف الضم قبلان قبار
علی فعلان ای امین علیه اقبان آن ای تقیض قتن قتانة کم خوار و اندک طعام شدن (صح بضمها) رجل و امرأة قتین کتیکنه قحزن قحزنة بالفتح
چوبکی است که افگندن بدان بلغم ضربه فقحزنه ای صرعه و ضربه حتی تقحزن ای سقط و وقع قرن قرن شاخ و گیسو قرنان ای ضفیرتان کوهی خرد و منها و نیک
اسب یقال علینا الفرس قرنا او قرنین و هو هنا سال و قیل سی سال و سیم سال هر دیقال هم علی قرنی ای علی سنی و اهل یک روزگار از مردم یقال معنی قرن تقبل و
منچ زن و آن چیزی باشد که از فرج بیرون آید چون غده و آن عیبی بزرگ است قیل خلقتها الی شرح فی جاریتها قرن ای عالی القعدة فان اصاب الارض فهو عیب الحمصیب
یک یک مفتوح و یک پسته منه سمی ذوالقرنین لانه وصل الی المغرب نصر علی قرنیه و هو لقب اسکندر الرومی او لقب اسم رجل من عرب ذوقرنان ای ضفیرتان قرنا

علی بیاض الحبر بوضع خودها خشب تعلق الحکرة ومنه قرن الشمس اول آنچه نخست پیدا شود از آفتاب قرن بفتحتین کشش از چرم و شمشیر و تیر با سکبان و رجل قارن معه
سیف و نبل و ترس که دو شتر بهم بند بند و شتر رسته با دیگری و موضعی که میقات اهل نجد است بجهت احرام حج و منه اویس القرنی و پیوسته ابرو شدن (صح
کس ف ام) اقرن نعت منه قرن بالکسر حریف و هم دست در شجاعت و کشتی قرنة بالضم گیسو بر دن آمده از هر چیزی یقال قرنة الجبل و قرنة النصل و قرنة الرحم و بچه
مقتبسه قران بالکسر بهم آوردن حج و عمره و بهم آمدن دو ستاره در برجی و دو خرما را بهم خوردن و یکجفت تیر تراز و تیر باشکه تیر تراشیده یک کس باشد و رسنی
که دو ستور را بوی بسته باشند با هم قرن بالفتح ایضا بستن دو ستور را با هم (صح ف اص ۲) و سم پای اسب بر جای دست افتادن در رفتن و پیوستن چیزی
بچیزی و قرنت الاساری فی الحبال شد دللکثرة قال الله تعالی مقرنین فی الاصفاد اقتران یار شدن به دیگری مقارنة یار کردن و چیزی را با هم آوردن
برو اشتن تیره و نزدیک آمدن آنکه دل بهر کند و بسیار شدن خون در رگ یقال اقرن الدم فی العرق و استقران ای کثر و توانائی و قوت دادن قوله تعالی
وما کنا له مقرنین ای مطیقین مقرن بکسر الرا آنکه او را یاری گر نباشد دو ستور راندن کشاورزی قرین یار قرینان ابوبکر و طلحة لان عثمان بن عبید الله اخا طلحة
اخذهما فقرنهما فی حبل فلذلک سمیا القرینین قرینة الرجل امرأته یقال فلان قرینته لبصر تا ای اذا قرنت به لشدیدة اطاقها وغلبها و در قرائن اذا کان یقتل بعضها
بعضا و یقال سمحت قرونته و قرینته بالفتح و قرونه و قرینه ای ذلت نفسه وتابعته علی الامر قرن بالفتح ناقه که شیر گره دارد و در پستان میان دو دو شیدن و ستور
خوی کند و سم پای بر جای دست نهند و در رفتن و شتر که زانوها بهم نهد چون بخسپد و ناقه که پستان میش و دوپیس را بهم نزدیک آرنده و دو خرما بهم خورنده و
یقال اقربها اقرونا قارون آنکه بزمین فرو شده و در عهد حضرت موسی علیه السلام و مثل شده بتوانگری غیر منصرف در قریة سقا از نوی و مقرن مشک که تهی نو ه
دباغت کنندش و آن گیاهی ست که در ریگ بر آید و لم یجیی علی هذا المثال الا ترقوة و عرقوة و عنصوة و قندوة قسن قسنان کلان سال و دو تاه شیدن
قسانینه شال طمانینه خشک و سخت شدن چوب و سخت تاریک شدن شب قطن قطون اقامت کردن بجائی (صح ف اص ۲) فهو قاطن
قطان قاطنة ج قطین کذلک قطین ایضا چاکران و قطینة باشندگان خانه یقال حیا و القطنة قطنان بالکسر حسب خد رنگ و شکنجه ج قطن بفتحتین میان دو ران
و دو سفره مرغ و کوهی قطنات اک ام مزار خانه تشکلنه یقولها العامة ربانة قطنة بالکسر و السکون کذلک والاول افصح قطنة بالضم لقب مردی و هو ثابت قطنة الحکی
و الاسماء المعارف تضاف الی القابها و تکون الالقاب معارف و تعرف بها الاسماء کما قیل قیس قفة و زید بطة و سعید کرز قطن بفتحتین و سکون فیه قطنة
مقطنة ... از قطنیة بکسر تین یکی از حبوب مانند عدس یقطین گیاه بی ساق چون درخت کدو و مانند آن یقطینة کدوی تر قیطون گنجینه بلغت اهل مصر یقال للام
افا بدت زرعانه قد قطن تقطینا قعن قعین یص اف ام بطنی از بنی اسد قیعون بالفتح گیاهی قفن قفینة گوسفند از قفا ذبح کرده قفن مصدر منه (صح ف
اک ام) و هو منهی عنه قفن بفتحتین و تشدید النون موضع قفا فیه نون مشدده و قول عمر رضی الله تعالی عنه انی استعمل الرجل الفاجر لاستعین بقوته ثم اکون علی
قفانه یعنی علی قفاه و النون زائده و قال ابو عبیده هو عرب قبان الذی یوزن به بمعنی کیان قمن یقال انت قمن ان تفعل کذا ای خلیق و جدیر لا یثنی و لا یجمع
و لا یؤنث فان کسرت المیم او قلت قمین ثنیت و جمعت و هذا امر مقمنة لک ای مخلقة لک و مجدرة تقمن موافقت جستن قنن قن بالکسر بنده که از زر خرید ماد
بنده زاده باشد یستوی فیه التثنیة و الجمع و المؤنث و ربما قالوا عبید اقنان ثم یجمع علی اقنة قن القمیص و قنانه آستین قنان ایضا بوی بغل قنة بالکسر تاه
رسن قنن ج و نوعی از دارو یقال له بیرزد بالفارسیة قنة بالضم بالای کوه مثل قلة قنون قنان ج قنن قنات کذلک اقتنان بر قنه شدن بر کوهی قنان
بالفتح کوهی و بنی اسد قنقن بکسر تین نوعی از موش دشتی و راه نمای و آب شناس در صحرا قناقن بالضم کذلک و بالفتح ج قنینة بالکسر شیشه قنانی ج
قانون اصل هر چیزی قوانین ج و لیس هو بعربی قین قین آهنگر قیون اقیان ج و آهنگری و نیکو کردن چیزی و فراهم آوردن شکافتگی قیمور (صح
ف اک ۲ م) یقال منه قینت الشیئ ای لمته و اصلحته و قین انا و شیئ هذا عند القین و فی المثل اذا سمعت بسری القین فاعلم انه مصبح و هو سعد القین صار
مثلا فی الکذب و الباطل یقال له دره مزین و سعد القین نبات قین نام جای و یقال لبنی القین من بنی اسد بلقین کما قالوا بلحارث و هو من شواذ
التخفیف و اذا نسب الیهم قلت قینی و لا تقل بلقینی و تقیان موضع التقیدین و تقتفی ید البعیر اقتیان نیکو شدن نبات و نعایت سبزی رسیدن
مرغزار تقینه مشاطه عروس تقیین آراستن تقتین آراسته شدن قینة کنیزک سرود گوی قیان بالکسر ج قال ابو عمرو کل عبد عند العرب قین و الامة قینة
قدن بالفتح بس شدن (صح ف اص ۲) قدونین موضعی ست ببلاد روم اقدان بسیار عیب کردن قصعه قصعه شوکیدا برا بهم دمیه انواع ست

نوع طویل سبط لونه کالسوسن البری یعلق علی الابواب لمنع الذباب ونوع ابیض کثیر الورق حاد الشوک کانه حرشفة طویلة کثیر بالبلیا مجرب لوجع الظهر
قرطعن محرکة رجل مرد کعلس وما علیه قرطعنة ای شیء قزان جزیری اقرن ساقه کسر با قزوین بکسر الواو وهی ست از بلاد جبل بکناره دیلم قزونیک دیهی
ست بد بیور قسطنطینیة بالفتح سمیره وقسطنطینیة بزیادت یای مشدده وقد یضم الطاء الاولی منها دار ملک الروم وفتحها من اشراط الساعة وآنرا
در زبان رومی بوزنطیا گویند ارتفاع سوره احد وعشرون ذراعا وکنیستها مستطیلة وبجانبها عمود عال فی دور اربعة ابواع تقریبا وفی رأسه
فرس من نحاس وعلیه فارس وفی احدی یدیه کرة من ذهب وقد فتح اصابع یده الاخری مشیرا بها وهو صورة قسطنطین بانیها قشقوان بالضم
مرد لاغر القشقونیة من الابل شتر تنگ پوست وتنگ دهان قشن بالکسر دهی ست بکناره دریای من قاشان شهریست نزدیک قسم
وحکی صاحب اللباب اهمال السین لغة قطعن کاقشعر انقطع نفسه من بهر قلمنة بفتحتین وتشدید النون شهری ست باندلس قلونیة بفتح القاف
وضم اللام شهری ست بروم قالون لقب راوی نافع رومیة معناها الجید قونة بالضم پاره آهن یا پاره روی یرقع بها الاناء تقون نیزبان تعدی
کردن وستودن خوب قونیة بالضم وکسر النون وتخفیف الیاء شهریست کلان بروم قیوان شهریست به من نحولان وقون وقوین کزبیر و
قیعوان مواضع قوتنیة بالفتح شهریست

فصل الکاف

کبن کپن درنوشتگی لب دلو ودرنوشتن (ع ع ف اک ۲) و بازگشتن از
چیزی وناپیدا کردن چیزی را وکبن فلان ای ستر کبنة بضمتین وتشدید النون مرد گرفته بخیل والکبان ای المنقبض ورجل مکبون الاصابع وهو سهل
الشمن ویقیم کبن الظبی اذا الطی بالارض کبان بیماری شتر وبعیر مکبون کبن کتان بالفتح والتشدید کمن بفتحتین ریم وورد گرفتگی جانور
ک (اک ۲) وکثنت جحافل البعیر من اکل العشب اذا لزق بها اخضرته سقا کثن ریمناک کدن کدن بالکسر پالانی که در بیرون ریزند و نهد زن
چوبین کدون بچ کندة بالکسر وگوشت یقیم للرجل انه لحسن الکدنة لعیر قد کدنة ورجل کدن وامرأة کدنة ای ذات لحم وشحم گودن بالفتح ستور پالانی ومرد کاهل
کوهل تقم ما من الکدانة فیها ای الهجنة کدیون مثال الفرجون دقاق التراب علیه دردی الزیت تجلی به الدروع کرن کران بالکسر رباب وقیل جنگ گرینه
زن بطربه کرزن کرزن کرزین (ف اک ۴) تبر کفن کفن صوف رشتن (ع ع ف اک ۲) کفنة بالضم درختی کفن بفتحتین جامه مرده تکفین کفن پوشانیدن
مرده را بالکسر کمون کمون پنهان شدن (ع ع ف اض ۲) ومنه الکمین فی الحرب ناقة کمون آنچه آبستنی خود پنهان دارد حزن مکتمن اندوه پنهان کمون بالفتح
والتشدید زیره کنن کپن بالکسر پوشش اکنان جمع قوله تعالی وجعل لکم من الجبال اکنانا اکنة پرده قوله تعالی وجعلنا علی قلوبهم اکنة واحد اکنان بالکسر
کننت الشیء سترته وصنته من الشمس واکننته فی نفسی اسررته وبهما الضم یعنی فی الکن وفی النفس جمیعا وکننت العلم واکننته فهو مکنون ومکن وکننت الجاریة
واکننتها فهی مکنونة ومکنة کنة بالضم پوشش زیر درخانه یعنی پیچه کنا جمع کنة قومی از عرب کنة بالفتح زن پسر وجمع علی کنائن کانه جمع کنینة قال الزبرقان
وابغض کنائنی الی القبیحة الطلعة کنانة بالکسر تیردان وقبیلة از مصر بنو کنانة قبیلة از تغلب والکن واستکن ای استتر مستکنة کینة کانون کانونة آتشدان ومرد گران
سنگ کانون الاول کانون الآخر نام دو ماه از ماههای رومی کون کون کینونة بودن وهست شدن (ع ع ف اض ۲) وهو شبیه بحیدودة
من الطیرورة من ذوات الیاء والمحیی من الواو علی هذا الاحرف کینونة وسیعودة وصیحودة وقیدودة والاصل کینونة بتشدید الیاء فحذفوا کما حذفوا من هین و
میت ولولا ذلک لقالوا کونونة واما الحیدودة فاصله فعلولة بفتح العین فسکنت للتخفیف لانه لیس فی الکلام فعلول وکان اذا جعلته عبارة عن ما مضی
من الزمان احتاج الی خبر لانه دل علی الزمان فقط تقول کان زید عالما واذا جعلته عبارة عن حدوث الشیء ووقوعه استغنی عن الخبر لانه دل علی معنی وزمان
تقول کان الامر وانا اعرفه مذ کان ای خلق وقد تقع زائدة للتوکید کقوله تعالی وکان الله غفورا رحیما وکان زید منطلقا ای الله غفور رحیم وزید منطلق وقولهم
لم یک اصله یکون فلما دخلت علیها لم جزمتها فحذفت الواو لالتقاء الساکنین فبقی لم یکن فحذفوا النون ایضا لکثرة استعمالها واذا تحرکت اثبتوها وقالوا
لم یکن الرجل واجاز یونس حذفها مع الحرکة وقال شعر اذا لم تک الحاجات من همة الفتی * فلیس بمغن عنک عقد الرتائم
* وتقول جاؤنی لا یکون زیدا تعنی به الاستثناء کانک قلت لا یکون الآتی زیدا تکوین هست کردن تکون شدن وبودن کیانة بالکسر
بدرفتاری یقال کنت علی فلان اکون کونا وکیانا ای تکفلت به واکتنت به اکتیانا مثله ویقال کنتک وکنت ایاک کما تقول ظننتک
زیدا وظننت زیدا ایاک کون وحد الاکوان جمع الکیان نام کتابی مر مجسم را اشتکانة فروتنی کردن مکانة پایگاه ومنزلت نزد فلان

مکین عند فلان بیّن المکانة مکانة جایگاه قوله تعالی ولو نشاء لمسخناهم علی مکانتهم ولما کثر لزوم المیم توهمت اصلیة فقیل تمکّن کما قالوا تمسکن من
المسکین ویقال للرجل اذا شاخ هو کهتی کانه نسب الی قوله کنت فی شبابی کذا وکذا کهن کاهن فال گوئی کهان بالضم والتشدید کنندگان بفتحتین
سج کهانة بالکسر فال گوئی کردن (رعع ف اص ۲ م) کهانة بالفتح کاهن شدن (رعع بضمهما) کاهنان دو قبیله کهین کهین بحجة ذا عمل الفرج للمرأة والجمع
کیون وهی کالغدد کوبات فلان بکینة سوء بالکسر ای بحالة سوء کائن کائن مثال کاهن وکعین بسکون النون چند وبها بمعنی کم فی الخبر والاستفهام
یقال کاین تعد ای کم تعد فی الاستفهام وتقول کاین من رجل لقیته تریدبها التکثیر فتخفض النکرة بعدها بمن وادخال من بعدها اکثر من النصب بها واجود
(ضمیمه) کانت اشتدت (رعع بفتحهما) کشنة بالضم شیء یتخذ من آس واغصان خلاف تبسط تنضم علیها الریاحین اصله کشنا ای نور دخته من ا
و الاغصان الرطبة الورقیة تحزم وتجعل جوفها النور الکرسنتر شجرة صغیرة لها ثمر فی غلف مصدع مسهل مبول للدم مسمن للدواب نافع للسعال مجنبه بالشراب
یبری من عضة الکلب الکلب والافعی والانسان ونبت وهو الکشنی کرکدن بالفتح مشددة الدال والعامة تشدد النون دابه ایست بزرگ کرگ
را بسر و دن خرو بر دارد کشته بالفتح لقب محمد بن داود الرازی المحدث کشنی کشتی کشتن دان نوعیست از حبوب کشانیة بالضم شهری
الکشونیة شهریست بمغرب کشنجان قلقیان کشنحه قال الله بالتحان کشنحه کشیهنة بالضم فتح الهاء وکسر المیم وقد تفتح وهی بیست بر ومنها محمد بن مکی بن ذراع وکرمینیة بیست
احمد الکعان مست شدن خوشی وذوکعان من ملوک الیمن کان طوله عشرة اذرع کعانة بالضم نام زنی کلان بالفتح گیستانی ست مر غطفان را
کلمین کاسیر دهی ست بری منها محمد بن یعقوب الکلینی من فقهاء الشیعة **فصل اللام** لبن لبن بفتحتین شیر وهو اسم جنس الیان سج
و درد کردن از بالش (رعع ک اف ۲ م) وشیرناک شدن میش یقال لبنت الشاة بالکسر وناقة لبنة ای غزیرة لبون بالفتح شیر دار لبن بالضم
والکسر سج یقال کم لبن غنمک ولبن غنمک ای ذوات الدر منها وقال الکسائی کم لبن غنمک ای رسل غنمک ابن اللبون بچه دوساله
بسوم در آمده بنت لبون مونث لبن شیر خورانیدن (رعع ف اص ۲ و ک ۲) فانا لابن وزدن بعصا (رعع ف اک ۲ م) رجل لابن ای
ذو لبن کتامر لبان باشیر شدن مردم وشیر فرود آمدن پستان ناقة فهی ملبن وفرس ملبون لبین پرورده شده از شیر مثل علیه من بلاعلف
ویقال قوم ملبونون اذا ظهر منهم سفه یصیبهم من الیان الابل ما یصیب اصحاب النبیذ ویقال هذا عشب ملبنة بالفتح علف شیرناک کننده ستور را استبان لبن
شیر جستن لبنة ک خشت لبن سج مثل کلمة وکلم لبنة لبن بالکسر فیهما کذلک تلبین خشت زدن ملبن بالکسر کالبد خشت وشیر دوشه لبنة
پیراهن تلمین و تنگ کردن تلبین بالتشدید فلانة لبان بالفتح سینه لبان بالکسر شیر دادن یقال هو اخوه بلبان امه ولا یقال بلبن امه انما اللبن الذی یشرب
لبان بالضم کندر لبانة حاجت لبنان کوهی تلم لبنی درختی یا شیر چون عسل ونام زنی کبنی مثله تلبین موضعی لحن لحن خشکیدن پاک ناشدن رحم
از پس شبستن و برگ را با نواه خرما کوفتن بجهت علف ستور ملحین زدن خطمی وگل تا سطبر شود لحین برگ افتاده ناقة لحون گران رفتار لحون بالضم
(رعع ف اص ۲) لحین بالضم نقره لحن لحن خطا کردن در اعراب (رعع بفتحهما) یقال فلان لحان ولحانة ای مخطی تلحین بخطا نسبت کردن لحن ایضا آواز
لحان لحون سج وآواز گردانیدن وفی الحدیث اقروا القرآن بلحون العرب ولحن فی قراءته اذا طرب بها وغرد وهو الحن الناس ای احسنهم قراءة وغناء ولحن الیه
مال ولحن فی کلامه ای خطا لحن بالتحریک زیرکی (رعع ک اف ۲) وفی الحدیث ولعل احدکم الحن بحجته ای افطن لها لحنت له بالفتح لحنا اذا قلت له قولا یفهمه عنک
ویخفی علی غیره (رعع بفتحهما) ولحنه عنی بالکسر یلحنه لحنا ای فهمه والحنته انا ایاه افهمته ولاحنتهم ای فاطنتهم وفی خیر الحدیث ماکان لحنا ای ما یکلم بالشیء ویراد غیره وقوله تعالی
ولتعرفنهم فی لحن القول ای فی فحواه ومعناه وکان اللحن فی العربیة العدول عما یتکلم به ومن الصواب الیه ملحن لحن لحن بفتحتین کینه ور شدن منقلب (رعع ک
ف ۲ م) ومنه انه لحنا وقیل هی التی لم تختن ورجل الحن نعت منه لدن لدن ترکی ای لین ورماح لدن بالضم تلدن درنگ کردن تلقیه تلدن علیه ای تلکا
علیه لدن نزد وهو ظرف غیر متمکن بمنزلة عند وقد دخل علیها من وحدها قوله تعالی من لدنا وجاءت مضافة تخفض ما بعدها وفیه ثلث لغات لدن ولدی ولد وقال الراجز
من لد لحییه الی منحوره وقال ذو الرمة لدن غدوة فنصب غدوة لانه توهم ان هذه النون زائدة تقوم مقام التنوین فنصب کما تقول ضارب زیدا ولم یعمل لدن
الا فی غدوة خاصة لزن لزن سختی عیش وتنگی و بالتحریک گرد آمدن قوم بسر چاه بجهت آب و انبوهی کردن در هر کاری (رعع ک اف ۲ م)
لسن لسان بالکسر زبان ویکنی بها ایضا عن الکلمة فیونث حینئذ قال فی الجمع لسن فذکره قال فی الجمع السنة مثل حمار واحمرة ومن انثه قال ثلث السن مثل

وفيه وانه ع لان ذلك قياس ما جاء على فعال من المذكر والمؤنث وذبانة تراز ولسن بفتحتين زبان آوری وفصاحت ع ک اف ۲ فهو لسن والسن و
قوم لسن بالضم وفلان لسان القوم يعني تيلياچی وسخن گزار لسن بزبان گرفتن ع ف اص ۲ يقال لسنته اذا اخذته بلسانك ملسون دروغ گوی ألسن بالضم لغة يقال
لكل قوم لسن يتكلمون بها ألسن بالضم والتشديد نعل باريك لطيف وكذلك امرأة ملسنة القدمين لعن لعن راندن ودور كردن از نيكي ورحمت ع ف فتحهما
لعنة اسم فيه لعان بالكسر لعنات ج لعين لعنت كرده شده ورانده از رحمت بمعنى ملعون يستوي فيه الذكر والانثى ومسخ كرده رجل لعين وخوشه يعني صورت كه
پاليز ها بر پاي كنند بجهت گريختن سباع ووحوش واز آن ترس خيز گويند ملاعنة لعان بر يكديگر لعنت خواندن ملعنة راه كوفته ومنزل مردم وفي الحديث اتقوا الملاعن
يعني عند الحدث رجل لعنة مثال همزة بسيار لعنت كننده بر مردم لعنة بالسكون بسيار لعنت كرده شده بر وي لغن + لغنون بضمتين لغة في لغد وهي
گوشت كرانه كردن لغانين ج وبعض بني تميم يقول لغنك بمعنى لعلك لقن + لقنت الكلام بالكسر اي فهمته وتلقنته اي اخذته لقانية تلقين تفهيم كردن
غلام لقن ک ا سريع الفهم لقانة اسم فيه لكن + لكن بالتحريك لكنة بالضم درماندگی بسخن ع ک اف ۲ رجل الكن نعت منه وقد تلاكن الرجل اذا
ارى من نفسه اللكنة ليضحك الناس لكن بسكون النون حرف آنكه وهي خفيفة وثقيلة حرف عطف للاستدراك والتحقيق يوجب بها بعد نفي والثقيلة منهما تعمل
عمل ان في النصب والرفع يستدرك بها بعد النفي والايجاب تقول ما جاءني زيد لكن عمرا قد جاء والخفيفة لا تعمل لانها تقع على الاسماء والافعال وتقع
ايضا بعد النفي اذا ابتدأت بما بعدها تقول جاءني القوم لكن عمرو لم يجئ فترفع وما جاءني القوم لكن زيد جاء ولا يجوز ان تقول لكن عمرو وتسكت حتى تأتي بجملة تامة
فاما ان كانت عاطفة اسما مفردا على اسم لم يجز ان تقع الا بعد نفي وتلزم الثاني مثل اعراب الاول تقول ما رأيت زيدا لكن عمرا وما جاءني زيد لكن عمرو وقد يحذف
نونه للضرورة وهو قبيح وبعض النحويين يقول اصله ان والكاف واللام زائدة وقوله تعالى لكنا هو الله ربي يقال اصله لكن انا فحذفت الالف فالتقت
النونان فجاء التشديد لذلك لمن لن حرف تنفي الاستقبال ومعناه هرگز نه وهي تنصب الفعل المستقبل تقول لن يقوم لون + لون
گونه چون زردي وسرخي ومانند آن ونوع ونوعي از خرما واحدها لينة انقلبت الواو ياء لكسرة ما قبلها ومنه قوله تعالى ما قطعتم من لينة وتمرها يسمى العجوة
والجمع لين وجمع اللين ليان تلوين گوناگون كردن تلون لازم منه ويقال فلان متلون آنكه بر يك خو نباشد ولون البسر تلوينا اذا بدا فيه اثر النضج
لهن + لهنة بالضم ناشتا شكن تلهين ناشتا شكستن كسي را تلهن لازم منه يقال لهنته فتلهن اي سلفة الهان هديه دادن باز سفر آينده را وقولهم
لهنك ف اک ۲ كلمة التوكيد مبدلة من لانك كما ابدلت الهمزة هاء في اياك هياك لين + لين بالكسر نرمي ضد خشونت لينة مصدر منه ع ف ا
ک ۲ لين ولين بالتخفيف والتشديد نعت منه اليناء لينون ج ويقال في ليان من العيش بالفتح اي في نعيم وخفض تليين الانة متعديان منه لينة
واللنة والسيفة على التمام الضم ليان بالكسر نرمي كردن با هم ويقوم فلان فو ملينة اي لين الجانب استلانة نرم شمردن وتلين له اي تملق له ضميمه لمتن
ككفت شيرين لثة بضمتين وشدد النون نا رسيده يقال متى لم تنقض اللثة اخذتنا اللتنة ولثة الحاجة اللاذن رطوبة تتعلق بشعر المعزى ولحاها اذا رعت
نباتا يعرف بقلنسوس الحلتوس وما علق بشعر باجيد مسخن ملين مفتح للسدد وافواه العروق مدر نافع للنزلات والسعال ووجع الاذن ما علق بالاظلاف لها
ردي لغنون بالضم بمعنى لغانين ج او تصحيف لغنون فصل الميم مان + مؤنة بار وگراني بهمزة ولا بهمزة وهي فعولة
قال الفراء وهي مفعلة من الاين وهو التعب والشدة ويقال هي من الاون وهو الخرج والعدل لانه ثقل على الانسان ومأنت القوم امأنهم مأنا اي احتملت
مؤنتهم ومن ترك الهمزة قال منتهم امونهم وما مانت مأن فلان اي لم اكترث له ويقال ما تهيأت له ويقال اي ما علمت بذلك وهو مئنة اي مخلقة ومأنت فلانا
تمئنة اي اعلمته اعلاما مئنة تفاتي وقال الجوهري رحمه الله تعالى عنه حقه عندي ان يقال مئنة مثال معنة على فعيلة لان الميم اصلية الا ان يكون اصل هذا الحرف
من غير هذا الباب فيكون مئنة على مفعلة من انّ المكسورة المشددة وهو ذكره في بابه وكان ابو زيد يقول مئتة بالتاء اي مخلقة ومجدرة وهي مفعلة من انه مؤتة اتاه اذا
غلبه بالحجة مماتنة باپاشيكاري كردن ويقال اأتان يانك واستان شأنك اي اعمل ما تحسنه مأن مأنة تهيگاه مأنات ج مؤون كذلك وبتهيگاه زدن
چوب ويا آهن كه زمين شيار كنند بوي متن + متن زمين سخت وبلند متان بالكسر ج متانة مصدر منه ع بضمهما متين نعت منه تمتنا الظهر ودو تندي رگ
پشت از دو جانب پيگرد ونيست وبپشت زدن وبهره روز بر دن كسي را ع ف اص ۲ وكفانيدن خايه گوسفند و بيرون آوردن خصيه ورگ
متن السهم فرود بير از تير با در ميان وجبل متن اي صلب ومتن به تمتينا سار به يوما اجمع مماتنة مباعدة في الغاية يسار سيرا مماتنا اي شديدا

وما متنه ای ما اطلقه متتین استوار کردن یکمان بر پی و اصلاح السقا ماکرب **متن** + **متانة** ابدان متن بر آبدان زدن (ع ف اض ۲) فهو ممتون متن
بالتحریک چکمیز کشدن (ع ف اک ۲) امتن نعت منه تثنا ره مؤنث ویقال رجل متن وممتون اللذی یشتکی مثانته **مجن** + **مجون** بیباکی (ع ف اض ۲)
مجانة کذلک فهو ماجن ج مجان بالضم والتشدید مجان بالفتح رایگان مماجن ناقه که کشش بسیار جهد بر وی و بار نگیرد و طرق مجن ای ممدود مخنون مدولاب
سناجین ج وبیروی امتخنین **محن** + **محن** کل و خاک چاه بیرون آوردن و پاک کردن (ع ع نفتحها) محنة بالکسر آزمایش و بلا محن ج یقال محنته وامتحنته
ای اختبرته ومحنه عشرین سوطا ای ضربه وما محنی اشئیا ای ما منحنی علی القلب ای ما اعطانی **مخن** + **مخن** مرد دراز بالا و گریستن و کشیدن از چاه (ع ع ف ا ف ۲)
مدن + **مدون** همیشه بودن بر جای مدینة شهر و شهر رسول علیه السلام مدائن بالهمزة ومدن بالضمتین والسکون ج وهی فعیلة وقیل انه مفعلة من دنت
ای ملکت وفلان مدن المدائن کما یقال مصر الامصار وقیل مدائن هی مهموزة اذا کانت فعیلة من مدن بالمکان ای اقام وغیر مهموزة اذا کانت مفعلة من
قولک دین ای ملک کما لا یهمز معایش اذا نسبت الی مدینة الرسول قلت مدنی والی مدینة المنصور مدینی والی مدائن کسری مدائنی مدین بالفتح قریة شعیب
النبی علیه السلام **مرن** + **مرون** نرم شدن و عادت کردن بر چیزی (ع ف اض ۲) یقال مرن علیه مرانة ومرونا شد و یقال مرنت یده علی العمل ای
صلبت ومرن وجهه علی هذا الامر وانه لممرن الوجه ای صلب الوجه مرن (ع ف اک ۴ حال) و خو مرن بسکون ۲ پوستین و چرب کردن پای ستور بسبب سودگی (ع ع
ف اض ۲) امران الذراع پی بازو و دو کش مرانة نرمی و موضعی و نام ناقه تمرین نرم کردن مارن نرمه بینی و نیزه نرم ممارن مثل مماجن ممارنة بکشش رسیدن
ناقه و آبستن ناشدن وی مران بالضم والتشدید نیزها مرانة یکی مران بالفتح موضعی **مزن** + **مزنة** بالضم باران و ابر سپید مزن ج حسب المزن بچه ابر مزنة
ماه نو مازن بیضه مور و پدر قبیله از تمیم مزون نام عمان مزنیة سعید قبیله از مضر مزنی منسوب بوی **مشن** + **مشن** نوعی از تازیانه زدن (ع ف ا
ض ۲) افشان بر بدن و ربودن و شمشیر کشیدن مشنة پوست باز رفتگی از اندام بزدن یقال مشنه بالسیف اذا ضربه فقشر الجلد متشین بکراهیت شیر دادن ناقه
مشان بالضم نوعی از خرما وفی المثل بعلة الورشان یاکل رطب المشان بالاضافة ویقال امتشن منه ما متشن لک ای خذ ما وجدت **معن** + **معن** چیزی
اندک و آسان ورجل معن فی حاجته و نام جوانمردی معروف عرب وقال الشاعر (ع) فان هلاک مالک غیر معن + ای لیس بهین + وقولهم حدث عن معن ولا
حرج ویقال ماله معنة ولا معنة ای شئی ماعون قماش خانه و آب و طاعت و فرمان برداری قوله تعالی ویمنعون الماعون قال ابو عبیدة الماعون فی الجاهلیة کل
منفعة وعطیة وفی الاسلام الطاعة والزکوة ویقال اصل الماعون معونة والالف عوض عن الهاء امعان دور در شدن اسپ در دویدن وحق کسی را بردن و سیر آب
شدن زمین ما معین آب روان ویقال هو مفعول من عنت الماء ای استنبطته کلاء معین جری فیه الماء معنان بالضم روشهای آب در وادی معان بالفتح منزل
و جای باش و موضعی بشام **مکن** + **مکن** بیضه سوسمار تمکین بر جای کردن یقال مکنته الله من الشیء و امکنته منه بمعنی و استمکن من الشیء و تمکن منه بمعنی امکان
دست دادن و زیر بال گرفتن سوسمار بیضه را یقال امکنت الضبة والجرادة البیض فهی ممکن وقال الکسائی فهی مکون وقولهم ما امکنه عند الامیر شاذ مکنة ک ۲ ج ده
المکن و المکنات یعنی خانهای مرغ وفی الحدیث اقروا الطیر علی مکناتها بالضم الکاف وکسرها قیل و کنات بضمتین للطیر و مکنات للضب قال ابو عبیدة یجوز فی
الکلام ان المکن والمکنات للضباب ان یجعل للطیر تشبیها بذلک کقولهم مشافر الحبشی وانما هی للابل ویقال الناس علی مکناتهم ای علی استقامتهم مکنان بالفتح
گیاهی متمکن جای گیرنده اسمی که در آخر وی اعراب پیدا آید فاذا انصرف مع ذلک فهو المتمکن الامکن و غیر المتمکن هو المبنی و معنی قولهم فی الظرف انه متمکن انه یستعمل
ظرفا و مرة اسما فینصب ویرفع و غیر المتمکن هو الذی لا یستعمل فی موضع الا ظرفا فینصب ولا یجوز الرفع هذا اذا کان معرفة واما اذا کان نکرة او دخلت علیها الالف
واللام تحملت رفعا و نصبا وجرا **منن** + **منة** بالضم قوت یقال هو ضعیف المنة و منته السیر اضعفه و اعیاه و منت الناقة حسرتها یعنی مانده کردم نیست
ضعیف و قوی ضد و رسن سست و کسست منّ بریدن و کم کردن قوله تعالی لهم اجر غیر ممنون و نعمت دادن و منت نهادن (ع ف اض ۲) حملتهما علی
منان هیست از اسماء الهی یعنی بسیار نعمت دهنده مننی التخصیص بالقصر یعنی المنة یقال المنة تهدم الصنیعة و ترانگبین من و منا و رطل اسمان امنان ج
منة بالکسر نعمت دادن و احسان مثله و بیان کردن نیکی خویش بر کسی منون بالفتح بسیار منت دهنده و روزگار و مرگ و هی مؤنثة وتکون واحدة و جمعا
من مخففة معناه کسی و هو اسم لمن یصلح ان یخاطب و هو مبهم غیر متمکن و هو فی اللفظ واحد ویکون فی معنی الجماعة کقوله تعالی ومن الشیاطین من
یغوصون له و لیست ... وبذا للاستفهام نحو من عندک و تم آنکه و مو للنصب نحو رایت من عندک و هر که بالشرط و الجزا نحو من یکرمنی اکرمه

ويكون نكرة نحو مررت بمن محسن اي بانسان محسن ويحكي بها الاعلام والكنى والنكرات اذا قال رأيت زيدا قلت من زيدا وفي النكرة اذا قال رأيت رجلا
قلت منا وفي جاءني رجل قلت منو وفي مررت برجل قلت مني وفي جاءني رجلان قلت منان وفي رجلين قلت منين بتسكين النونات في الجميع وكذا
قلت منون ومنين في الجمع وتقول في المرأة منه وفي منتان منات وان وصلت قلت منه يا هذا بالتنوين ومنات وان قال رأيت رجلا وحمارا قلت
من وابا وفي مررت بحمار ورجل قلت اي ومني فقس عليه وهذا كله لغة اهل الحجاز وغير اهل الحجاز لا يرون الحكاية في شيء منه ويرفعون المعرفة بعد من اسما
كان او كنية او غير ذلك واذا جعلت من اسما متمكنا شددته من بالكسر مخففا معناه از وهو حرف خافض وهو لابتداء الغاية كقولك خرجت من بغداد
الى الكوفة وللتبعيض كقولك هذا الدرهم من الدراهم وللبيان والتفسير كقولك لله درك من رجل وفي قوله تعالى وينزل من السماء من جبال فيها من
برد فالاولى لابتداء الغاية والثانية للتبعيض والثالثة للتفسير والبيان وجاء للتوكيد ايضا لغوا كقولك ما جاءني من احد اي احد وويحه من رجل اكد
بمن وكقوله تعالى فاجتنبوا الرجس من الاوثان اي الرجس الذي هو الاوثان وقوله تعالى ما جعل الله لرجل من قلبين في جوفه ويقال ايضا ما رأيته من سنة اي
منذ سنة قال الله تعالى اسس على التقوى من اول يوم وجاء بمعنى على كقوله تعالى ونصرناه من القوم الذين كذبوا بآياتنا اي على القوم وقولهم في القسم
من ربي ما فعلت وضعت موضع الباء ههنا لان حروف الجر ينوب بعضها عن بعض اذا لم يلتبس المعنى وقد يحذف نونه عند الالف واللام ويقال ملكذب +
مون + مون مونة بر داشتن (ع ف اص ٢) فهو رجل ممون **مهن** مهنة بالفتح والكسر خدمت كردن (ع ف اص ٢) ماهن خادم
ودوشيدن شتر بوقت باز گشتن استهان بذل كردن چيزي وخوار وضعيف داشتن مهانة بالفتح سستي وخواري (ع بضمها) مهين نعت منه **مين** + مين
دروغ ميون ج يقال اكثر الظنون ميون ودروغ گفتن (ع ف اك ٢) مائن ميون بالفتح نعت منه هو تمائن ده مختو ستور ضميمه **ماحشون** بطيم الجسيم
وكسرها نام محدثي ست معرب ماه گون يعني برنگ ماه ماحشونة موضعيست بجد بيه **مشك** واثة بالكسر لقب الحافظ عبد الله بن عمرو بن ابان المحدث لطيب
رسيده واخلاقه لغة فارسية يعني جاي مشك

فصل النون

نتن + نتن بوي ناخوش (ع ف اك ٢ وبضمها) نتن مانتن بمعنى فهو منتن
ومنتن بكسر الميم اتباعا ونتنه غيره وقوم مناتين ويقوما انتنه في التعجب **نحن** + نحن ما وهو جمع انا لا من لفظها وحرك آخره بالضم لالتقاء الساكنين لان الضمة
من جنس الواو التي هي علامة الجمع **نون** + نون ماهي النون نينان ج وتيزي تيغ ونام شمشيري ودوات در بعضي از تفاسير ن والقلم آورده اند وحرف
از حروف تهجي وهو من حروف الزيادات وذو النون لقب يونس عليه السلام وتكون للتاكيد مشددة ومخففة في الفعل المستقبل بعد لام القسم كقولك في المشددة والله
لاضربن زيدا وتلحق الامر والنهي تقول اضربن ولا تضربن وتلحق في الاستفهام تقول هل تضربن وبعد الشرط فاذا زدت على ان ما كقولك اما تضربن زيدا اضربه قال
الله تعالى فاما تثقفنهم في الحرب فشرد بهم وفي التثنية اضربان وفي الجمع اضربن بضم الباء وللمؤنث بكسرها وجمعها اضربنان اصله اضربنن بثلاث نونات ففصل
بينهن بالالف وتكسر نونها واما المخففة اذا استقبلها ساكن فسقطت واذا وقفت عليها وقبلها فتحة ابدلتها الفا كقول الاعشى (ع) ولا تعبد الشيطان والله فاعبدا
وربما حذفت في الوصل كقول الشاعر (شعر) اضرب عنك الهموم طارقها * ضربك بالسوط قونس الفرس * تقديره اضربن عنك والمخففة تصلح مكان المشددة
الا في موضعين في فعل الاثنين كقولك اضربان وفي جماعة المؤنث اضربنان فلا تصلح فيهما الا المشددة لئلا تلتبس بنون التثنية ويقال نونت الاسم تنوينا والتنوين
لا يكون الا في الاسماء ضميمه عنقود **منبن** كمعظم ميتي كه بعض انگور آن خورده شود وتقنة بفتح النون والقاف والنون المشددة والداي جعفر احمد بن زيد وله العزيز
من بني حمود بالاندلس نوقان بالضم شهرستيست منه الفقيه محمد بن ابي علي بن ابي نصر وابو المكارم فضل الله الحافظ ابي سعيد ناصر بن اسمعيل ومحمد بن المنتصر وعلي
بن ناصر بن محمد الفقهاء النوقانيون **نن** موي كم زور ومحمد بن عبد الله بن النن روينا عمن اجازه

فصل الواو

وتن + وتين رگ دل و
وتنة آتنه اي صحبت وتينه ونثني واتن اي ثابت ووتون وتنة دائم بودن (ع ف اك ٢) واتن آب روان دائم مواتنة ملازمت كردن **وثن**
وثن بفتحتين بت وثن اوثان ج واستوثن من المال اي استكثر منه واستوثن بالنار ايضا واثن واتن بمعني **وجن** + وجين زمين درشت همواره
وبلند مانند وجناة سخت واستوار وقيل هي العظيمة الوجنتين وكرائه وادي ووجنة ثلث حركات رخسار اجنة بالهمزة مضموما كذلك ففيها اربع لغات رجل وجن
عظيم الوجنات ويقال ما ادري اي من وجن الجلد هو اي الناس هو وجن كوفتن گازر جامه را (ع ف اك ٢) ميجنة
كوبنك گازر مواجن بالفتح ج **ودن** + ودن بالفتح ودان بالكسر تر نهادن چيزي را (ع ف اك ٢) مودون ودين نهاده در آب

اهتمام و اپستادگی کردن و فرزند لاغر زادن (ع ک اف ۲) ایدان مثله ولد مودون و موؤن بمعنی واتدن الشئ ای اثبل و اتدنه ایضا الزم شعد مودون ایضا ناقص سبی وعاذان بکون میدان بالکسر شتقا من هذا المعنی کالمضمار لما فیه من معنی التضمیر و الاعجاف للفرس فی الرهان **وزن** + **میزان** بالکسر ترازو و اصله موزان انقلبت الواو یا لکسرة ما قبلها قام میزان النهار ای انتصف وزن ترازو سنجیدن (ع ف اک ۲) یقال وزنت فلانا و لفلان بمعنی قوله تعالی و اذا کالوهم او وزنوهم درهم واژن یا سنگ موازنه برابر کردن میان دو چیز و یقال وزن المعطی و اتزن الآخذ کما یقال نقد المعطی و انتقد الآخذ و وزین عقل بالکسر کرده و فلان وزین الرای ای رزین الرای و قولهم هو وزن الجبل بالنصب علی الظرف ای ناحیة منه و هو زنة الجبل ای حذاءه و وزن و حضار دو ستاره که نزدیک سهیل بر آیند موزن بفتحتین موضعی و هو شاذ مثل موعد و موهب **وسن** + **وسن** بفتحتین خواب سبکه مثلا (ع ک اف ۲) وسن و سنان نعت منه و وسن و استوسن بمعنی و وسن الرجل ایضا ای غشی علیه من نتن البئر مثل اسن او سنة البئر و هی رکیة متوسنة توسن الفحل ای اتاها و هی نائمة و امراة میسان بالکسر کانه بها سنة من فتورها میسان بالفتح موضعی **وضن** + **وضین** نوار هودج و هو بمنزلة البطان للقتب و التصدیر للرحل و الحزام للسرج وضن بضمتین ج وضن نوار بافتن (ع ف اک ۲) موضونة زره در بافته و جامه بافته مرصعة قوله تعالی علی سرر موضونة **وطن** + **وطن** بفتحتین جای باش مردم و قد یخفف اوطان ج و اوطان الغنم مرابضها توطین جای باش ساختن استیطان اتطان کذلک توطین النفس علی الشئ دل نهادن بر چیزی و یقال من این میطانک ای غایتک میطان اول غایت حلبة تا که اسپ از انجا دواندن یا مبدا و آخر غایت آن موطن بکسر الطاء حرب جای قال الله تعالی لقد نصرکم الله فی مواطن کثیرة **وعن** + **وعنة** زمین درشت سخت توعنت الناقة ای سمنت غایة السمن **وکن** + **وکن** خانه مرغ موکن مثله بیضه در زیر گرفتن مرغ (ع ف اک ۲) و توکن ای تمکن نشسته قال الاصمعی الوکن ما وی الطائر فی غیر عش و الوکر بالرا ما کان فی عش قال ابو عمرو الوکنة و الاکنة بالضم فیهما مواقع الطیر حیثما وقعت و کنات بضمتین و سکون و فتحه وکن ج **وهن** + **وهن** سستی و سست شدن و کردن (ع ف اک ۲) یقال وهن و وهنه لازم متعد و شتر اندوه و نزدیک نیم شب و هو مثل الموهن و وهن بفتحتین سستی (ع ک اف ۲) و اوهنه و وهنه ای اضعفه و موهنا ای حین من اللیل تلک الساعة و واهنة استخوان کوتاه پهلو و امراة وهنانة فیها فتور و اناة (ضمیمه) **وان** مرد میانه و یا هر چیز میانه او نه مونث منه **ونبة** بالفتح رنج و گرسنگی و ما فی الدار وابن ای صاحب ای احد **توحن** کلانی شکم و خواری و هلاکی و خسته کل لغنا شده و حن علیه کوحل ای وقع فی الوحل (ع ک اف ۲) **وخنة** تباهی **توخن** آهنگ نیکی یا بدی کردن **تودن** حیله جستن و گردن کشی کردن واذنان بکسر الذال دهی ست باصفهان **تورن** بسیار روغن مالیدن و ستبر دادن و وران و هی ست به تبریز و رانیة شهرین و وزنه ناحیه باده وحشی **وشن** بالفتح زمین بلند و شتر درشت و الاوشن الذی یاتی الرجل یقعد معه و یاکل طعامه **توشنان** مثله **اشنان** **توشن** کمی آب **وشنة** تو یعنی خرد و **وقته** فراخ **توقن** بجنگ اقدام کردن **وقنة** کی در هر چیز **توفن** کاستن در هر چیز **توقن** بر کوه رفتن **توقن** اصطاد الحمام من محاضنها موقونة زن نوجوان و قنة بالضم شهبانه و کوی در زمین یا کوه مانندی اشبیه اقنة بالضم مثله فیهما و قنات و اقنات ج **تولن** بسگام فتنها شور و فغان کردن **تومن** بسیار اولاد ون ستی و خنگ که باشتان نواز ندو نام دهی ست منها الحسین القرشی الونی **وین** بفتح انگور سیاه و بینی کسکری صنفی **فصل الهاء** **هتن** + **هتنان** باران بسیار عتت باریدن و چکیدن **هتن** هتون کذلک (ع ف اک ۲) سحاب هتون و هاتن نعت منه هتن و هتن ج **هجن** + **هجان** بالکسر سفید موی یستوی فیه المذکر و المونث و الجمع یقال ناقة هجان و ابل هجان و هجائن ایضا و ارض هجان طیبة التربة و امراة هجان ای کریمة و قول علی رضی الله تعالی عنه هذا جنای و هجانه فیه اذ کل جان یده الی فیه یعنی خیاره **هجانة** گرانمایگی و نیکوئی **هجنة** بالضم ناکسی و فرومایگی و پدر آزاد و ماد بنده بودن بعضها **هجین** نعت منه هاجن دختر نارسیده که او را شوهر دهند کذلک الصغیرة من البهائم و فی المثل حلبت الهاجن الهاجن بولد و حلبت الهاجن عن ابن الاعرابی حلبت العلبة من الهاجن ای کثرت قال هی نبت لبون یحمل علیها فتلقح ثم تنتج و هی حقة **تهجین** بهجین ساختن و زشت و عیب کردن **اهتجان** نارسیده را دلی کردن **مهجنة** بالکسر مخلة که اول بار آرد و تو باوه **تماید** **هدن** + **هدون** آرمیدن آرامیدن الازم و متعد (ع ف اک ۲) **مهادنة** مصالحه **هدنة** بالضم آشتی و صلح یقال هدنة علی دخن ای سکون علی غل و تهادنت الامور ای استقامت **هدان** بالکسر گول گران سنگ **بدن** بالفتح **تبین** ج **تهدین** آرام دادن زن کودک را اهجن و آهستگی **هرن** + **هوازن** قبیلة از قیس **هلن** + **هلیون** مثل بزدون گیاهی **همن** + **هیمن** گواه و اکلمه امین که دیگری را حفظ

واصله یأمن بقد ذکرنی اصل الالف من هذا الباب وهو من صفات الله تعالی **هیمن هیمن** نالیدن (ع ع ف اک ۲) وگریستن ویقال ما لعیرینانه بالضم

ای ما به طرق واهنه الله فهو مهنون هنته کاف ۲ نوعی از خارپشت **هون** **هون** آرام و آهستگی کردن (ع ع ف اص ۲) ومنه قوله تعالی یمشون علی

الارض هونا وسبک شدن یقال هان علیه ای خف **تهوین** آسان وسبک کردن کسی شی هین ای سهل وهین بالتخفیف اهونا هج قوم هلکون

لینون هون بالضم خواری ونام مردی اهانة سبک داشتن هوان مهانة بالفتح خواری وسبک داشت رجل فیه مهانة ای ذل وضعف واستهان به تهاون

به استحقره وقوله لاتهین الفقیر علک ان ترکع یوما والدهر قد رفعه اراد ولاتهینن بنون التاکید المخففة فحذفت عند الوصل ویقال اش علی هینتک ای علی

رسلک اهون روز دوشنبه **هاون** آم معرب وکان اصله هاوون لان جمعه هواوین مثل قانون وقوانین فحذفوا منه الواو الثانیة استثقالا وفتحوا الاولی

لانه لیس فی کلامهم فاعل بالضم **هیمون** بفتح اول وضم میم کسبورتنند شمنته بسیارگوئی **هیرون** کزشیون نوعی ست از خرما **هارون** نام شخصی هارون بن

تارخ اخو ابراهیم وابو لوط علیهم السلام **ذ** الهرنوعی هاوالهرنوه او ابوالفرنوه او الفرنوعی نبت او هو القرنوه او التقلیفله جید لوجع الحلق وتلیین البطن **هرش** گذرسنج فراخ کنج دهان

تهکّن پشیمان شدن **هنر من کمجر** مل جماعت معرب هنجن او انجمن یعنی جماعت مردم **فصل الیاء** **یتن** **یتن** نخست پایها بیرون آمدن

کودک از رحم یقال ایتنت المرأة والناقة **یرن** **یرون** (ف اص ۲) آب خشن وبوسم **یزن** **ذو یزن** بفتحتین نام ملکی از ملوک حمیر رماح یزنیة منسوب

الیه یقال رمح یزنی وازنی ویزانی وازانی **یقین** **یقن** بفتحتین هر قوی دیقن **یقین** بی گمانی یقن یقصد منه (ع ع ک اف ۲) وتیقنت وایقنت واستیقنت

تیقنت کله بمعنی وانا علی یقین منه وربما عبروا عن الظن بالیقین وبالظن عن الیقین **یمن** **یامن** بفتحتین تعنی از شهر یامنی ویمان بتخفیف الیاء منسوب الی

والالف عوض من یاء النسبة فلان اعطانا عادل مشددة قوم یمانیة ویمانون مثل ثمانیة وثمانون وامرأة یمانیة ایضا وامین الرجل ویمن ویامن اذا اتی الیمن وکذلک اذا

سار یمینا ویقال یامن باصحابک ای خذ بهم یمنة ولاتقل تیامن بهم والعامة تقول تیمن خویشتن را به یمن منسوب کردن وتبرک کردن یمینی کرانه یمن یمن بالضم

برکت یقال یمن علی قومه مجهولا ومنهم معلوما ای صار مبارکا علیهم فهو میمون ویامن میمن خلاف یسار ایامن جمع خلاف اشائم میمنة سوی راست خلاف میسرة

یقال قعد فلان یمنة ایمن میمنة خلاف ایسر ومیسرة یمین قوت وفلان عندنا بالیمین ای بمنزلة حسنة وقدم فلان علی ایمن الیمین ای علی الیمن وسوگند ایمن

ایمان جج یقال سمی بذلک لانهم اذا تحالفوا ضرب کل امرئ منهم یمینه علی یمین صاحبه وسوی دست راست والجمع لانه ظرف وللظروف لاتکاد تجمع لانها

جهات واقطار مختلفة الالفاظ ودست راست وتصغیره یمین بالتشدید بلا ها رواما الذی فی حدیث عمر رضی الله تعالی عنه زوّدنا یمینتیها من الهبید فانها

تصغیر یمنی فابدل من الیاء الاولی تاء اذ کانت للتانیث یمینة بالضم نوعی از برد یمانی ام ایمن نام دایه فرزندان رسول علیه السلام ایمن الله اسم وضع للقسم

هکذا بضم المیم والنون والفه الف وصل ولم یجئ فی الاسماء الف الوصل مفتوحة غیرها وقد تدخل علیها اللام الابتداء للتاکید یقال لیمن الله فتذهب الالف فی الوصل

وهو مرفوع بالابتداء وخبره محذوف والتقدیر لیمن الله قسمی ولیمین الله ما اقسم به وتدخل فیها کاف الخطاب کما فی حدیث عروة بن الزبیر لیمنک لئن کنت ابتلیت لقد عافیت

وربما حذفوا منه النون فقالوا ایم الله بالفتح والکسر وربما حذفوا منه الیاء وقالوا ام الله وربما القوا المیم وحدها مضمومة وقالوا م الله ثم یکسرونها لانها صارت

حرفا واحدا فشبهونها بالباء فیقولون م الله وربما قالوا من الله بضم المیم والنون ومن الله بفتحهما ومن الله بکسرهما قال ابو عبیدة کانوا یحلفون بالیمین ایضا ویقولون

یمین الله لاافعل کذا ثم یجمع الیمین علی ایمن وحلفوا به فقالوا ایمن الله لاافعلن کذا قال فهذا هو الاصل فی ایمن الله لاافعلن کذا قال فهذا هو الاصل فی ایمن الله وفصل

الالف قطع وهو جمع یمین انما خففت همزتها وطرحت فی الوصل لکثرة استعمالهم لها **ضمیمه** **یسن** بفتحتین متغیر شدن آب چاه (ع ع ک اف ۲) یاسمین نام گلی

فی رسی هی من سبعة ابو عبد الرحمن الحمراوی شهد فتح مصر الیه نسب حمام فیه بمصر وعبد العزیز بن ابراهیم بن هبة الله ابن قیة ردی **یون** بفتحتین دهی ست به من ا

... سیاب عسهات یونان بالضم ... ببعلبک ... ویکیا من ... وبلیعان ... یانیون جبل ... **یقین** بفتحتین ... ست ... الوی ... مابین صیا خک ... مشهور

باب الهاء

فصل الالف **ابه** **آبه** فراموش کردن ومبارکباد آوردن کاری را یقال ما ابهت للامر ابهها وما ابهت له بالکسر

مثله وهبهت ابه ابها ابهة بالضم والتشدید بزرگی وبزرگواری وتابه الرجل ای تکبر **اته** **تاته** مبدل من تعتعه **اقه** **اقه**

فرمان بیداری وطاعت کانه مقلوب فاه **اله** **آله** بالکسر علی فعال پرستیده شده بمعنی مفعول مثل امام بمعنی ماموم وتسمیه الله

واصله الالاهة بالوہ ای عبد فادخلت علیه الالف واللام وحذفت الهمزة تخفیفا لکثرته فی الکلام ولو کانتا عوضا منها لما اجتمعتا مع المعوض منه فی قولنا لاله وقطعت الهمزة فی النداء للزومها تفخیما لهذا الاسم وقیل الالف واللام عوض منها ویدل علی ذلک استجازتهم لقطع الهمزة الموصولة الداخلة علی لام التعریف فی القسم والنداء کقولهم افالله لافعلن ویا الله اغفر لی الا تری انها لو کانت غیر عوض لم تثبت کما لم تثبت فی غیر هذا الاسم والالهة ای عبد عبادة وقری قوله تعالی ویذرک والهتک ای وعبادتک والالهة ایضا نام موضعی بجزیره ونام آفتاب غیر مصروف بلا الف ولام وربما صرفوه وادخلوا علیه الالف واللام الالهة تبان تاله پرستش فرمودن تاله ای تعبد وتنسک اله بفتحتین سرگشته شدن ازع ک اف ۲) واصله وله یوله ویقال اله علی فلان ای اشتد جزعه علیه **امه**+ امه بفتحتین فراموشی وفراموش کردن ازع ک اف ۲ وقری وادکر بعد امه امیهة آنکه بر گوسفند بر آید کالحصبة والجدری یقال امهت الغنم تومه امها فهی ماموهة ویقال فی الدعاء علی الانسان آمهه ومیهة امهة بالضم مادر امهات ج **اهه**+ **اه** **اهه** **اوه** خیدن از گرانی بار ازع ف اک ۲) قوم اه مثل ازیخ **اوه** وقولهم عند الشکایة اوه من کذا ساکنة الواو انما هو توجع وربما قلبوا الواو الفا فقالوا آه من کذا واوه من کذا بالتشدید وبحذف الهاء ایضا او من کذا ویقولون آوه بالمد والتشدید وفتح الواو ویقولون اوتاه ایضا بادخال التاء بمد ولا یمد آه آه گفتن الاہ آهة ویروی اهة مشددة من آه اذا توجع ویقال فی الدعاء علیه آهة لک واوه لک بحذف الهاء مشددة الواو **ایه**+ ایه بالکسر اسم بلا معنی ودیگر گوی ایه حدیثا بالتنوین اذا وصلت قیل اذا قلت ایه بلا تنوین فانما تامره بان یزیدک من الحدیث المعهود بینکما کانک قلت هات الحدیث وان نونت کانک قلت هات حدیثا ما لان التنوین تنکیر فاذا اسکته وکففته قلت ایها عنا واذا اردت التبعید قلت ایها بفتح الهمزة بمعنی هیهات وایهات بمعنی هیهات وایهان بالنون مکسورة کالتبینة کذلک تاییه خواندن شتر را التهیهت الحمل وایهت بالحمل اذا صحت بها **ایهم** او بفتحتین فراهم آمدن کار قوم ازع ف اصن ۲) **اتهوه** گفتن اوه گردن کشی وخود ستائی آهة اندوه آه آه واهة اندوه گین شدن تاهه توجع تہیج الکئیب فقال آه اوه ی **فصل البا** بده+ مداهة بالضم اول رفتار اسپ بیده ناگاه وناندیشیده آمدن ازع بفتحهما وبدیهة بامر اذا استقبله وبادهة فاجاه والاسم البداهة والبدیهة بالفتح فیهما وبداهیا ودهان بالشعر ورجل بدیه **بره**+ برهة بالکسر بضم الفتح مدتی دراز از روزگار ابرهة یکی از ملوک یمن ثم شلثة ابرهة بن الحارث ویقال له ذو المنار وابرهة بن الصباح ایضا من الیمن وکان جوادا عالما وابرهة الاشرم الحبشی ایضا من ملوک الیمن وهو الاکبر صاحب الفیل ابرهة زن با گوشت از زنان ندام برهوت بفتحتین چاهی بحضرموت وفی الحدیث خیر بئر فی الارض زمزم وشر بئر فی الارض برهوت یقال فیه ارواح الکفار ویقال برهوت بالضم والتخفیف مثل سبروت **بله**+ بله بلاهة بالتحریک نادان وسلیم دل شدن ازع کاف ۲م تبله مثله ابله نادان بله بالضم ج وفی الحدیث اکثر اهل الجنة البله یعنی البله فی امر الدنیا لقلة اهتمامهم بها وهم اکیاس فی امر الآخرة شباب ابله وعیش ابله لسلوة وغفلة غموسة تباله ابلهی نمودن تا شد وهو فی بلهنیة من العیش ای سعة تلبه کلمة مبنیة علی الفتح معناها دع یعنی بمان وفی الحدیث اعددت لعبادی الصالحین ما لا عین رأت ولا اذن سمعت ولا خطر علی قلب بشر بله ما اطلعتهم علیه **لوه**+ لوه بالضم مرغی مانند بوم لوهة مونث ویشبه بها الرجل الاحمق وقولهم صوته فی لوهة یراد بها المنقور الذی یری فی الکوة ویقولون ما بهت له وما بهت له بالضم والکسر ای ما فطنت له یا لغة فی الباء وهو اتجاع **بهه**+ الابهة الاتیح یعنی گلو گرفته بهی بها فی الصدر مثل بحاح **بهم** ما باهت له یعنی نیدر یافتم ازع بفتحهما **بیه** کزبر این علی بن محمد الطبری محدث **ابرقوه** قسقیقور معرب بوه ای کنگاه کوه شهری است بفارس منها ابو القاسم احمد بن علی الوزیر ودهی است بشش مرحله از نیشاپور بیهما بالکسر والقصر دهی است بشش فرسنگ از قسطاط مصر شهد انجاخوب میشود **لویه** کزبیر ویقال بسکون الواو وفتح الیاء والد ملوک العجم **بیه** بالفتح دانستن وآگاه شدن ازع ک اف ۲) لعیدی باللام آمن بابیه او باباه محدث **فصل التاء** تره+ ترهات بالضم والتشدید راههائی که از راه بزرگ بیرون رود ترهة یکی فارسی معرب ثم استعیر فی الباطل وناس یقولون تره ای باطل والجمع ترارة **تفه**+ تافه حقیر اندک ازع ک اف ۲) یقال قد تفه وفی الحدیث فی ذکر القرآن لا یتفه ولا یتشان تفه بکسر تانی بمنزله **تمه**+ تمه بفتحتین تباه شدن طعام وگوشت تماهة کذلک ازع ک اف ۲) وتباه شدن شیر بوی گرد انیدن شاة متماه بالکسر التی تمتیه لبنها اذا حلب **تهته**+ تهتهة در ماندگی زبان بسخن مثل لکنت تهاته ترهات واباطیل **تیه**+ تیه بالکسر وبالفتح تکبر کردن ورفتن بهر جای سرگشتان تیهان مثله ازع ف اک ۲م وهو اتیه الناس واتیهم

تیه نفسند حامی حیرها وطوحها وماتیهه وما اتوهه بمعنی تیه بالکسر الصحرا بیابان اتیاه واتاوه ج وفلاة تیهاء وارض تیهة واصله مفعلة تمیمہ
تهمه له نقه فی الحجه ذکرها علی اللفظ **تله** بفتحتین تلف وبیخودی وسرگشتگی (ع ک اف ۲) وتله کذا وتله عنه فراموش کرد آنرا واتلهه المرض بیمار
هلاک کرد آنرا وتتلوه العقل وتاله ذاهبه یعنی مرد هوش رفته **توه** بالفتح ویضم هلاک شدن ورفتن وتسکین شدن وشوریده عقل گردیدن (ع ف
اض ۲) توهه هلاک کردن ویقال فلان توه وتوه بالضم والتواه واتاوه ج وما اتوهه ما انیهه **فصل الثاء ثاهة** ملازه یا بن دندان تهتهة
الثلج یعنی برف گداخته شد **فصل الجیم** جبه + **جبهة** پیشانی رجل اجبه بزرگ پیشانی جبهاء مؤنث بتصغیره سمی جبیها الاسدی
جبهة الاسد یکی از منازل قمر واسب وفی الحدیث لیس فی الجبهة صدقة ای الخیل وجماعت مردم جبهة بر پیشانی زدن وبمکروه پیش آمدن تا بالیست
بروی کسی آوردن وبی دلو وحنور بآب آمدن (ع بفتحها) یقال جبهنا الماء اذا وردناه ولیست علیه اداة الاستقاء جبرة یقال سمعت
جراهیة القوم بالفتح والتخفیف ای جلبتهم وکلامهم علانیة **جله + جلهة** کرانه وادی جلاه بالکسر ج وجلهت الحصی عن المکان ای نحیته
عنه وتلک المواضع جلیهة (ع بفتحها) جله بفتحتین برهنه شدن پیش سر از موی (ع ک اف ۲) وقد جله فهو اجله ثور اجله بی شاخ مثل اجلح
جنه + **جنهی** بتشدید الیاء شاخ باریک درختی **جوه + جاه** بزرگی ومنزلت وفلان ذوجاه وجاه زجر للبعیر دون الناقة وهو مبنی علی
الکسر وبالتنوین الضم جوه پناخوشی بروی کسی آمدن یقال جامه بالمکروه جوهاً ای جبهه **جهجه + جهجهة** وده را بانگ بر زدن یقال جهجهت
بالسبع اذا صحت به لیکف ویقال تجهجه عنی ای انته **ضمیمه** مجدوه بیخود وترسیده **فصل الخاء الحیه** بکسر الهاء زجر للضأن وحیه بسکون
الهاء زجر للحمار **فصل الدال** **دره + درهت** عن القوم (ع بفتحها) ای دفعت عنهم مثل درأت وهو سبیل منه بنحو هراق الماء
اراق مدره بالکسر رئیس بیکار قوم مداره ج **دله** یقال ذهب دمه **دلها** بالتسکین ای هدرا تدلیه بیخودی ورفتن عقل از عشق یقیم دلهه الحب
ای حیره وادهشه فدله وتدله دلوه بالفتح ناقه نالان ودلهت بالکسر عن الشیء ولهت تدله دلوها **دهده + دهدهة** غلطانیدن سنگ تدهده لازم
قد تبدل الیاء من الهاء فیقال تدهدی الحجر وغیره تدهدیا ودهدیة وهداة ودهداه دهداه بضمتین وهاهان بفتحتین شتران بسیار دهداه شتران ریزه
ویقال ما ادری ای الدهداء هو ای ای الناس هو وقولهم الاده فلاده معناه ان لم یکن هذا الامر الآن فلا یکون بعد الآن **ضمیمه** دبه بفتحتین تنگنای
تدبیه در ریگستان افتادن والزم الدبه یعنی راه تنگ اختیار کرد ودبابه وهی بهت لسواد **تدجیه** بکار زهیا خفتن **داه** مسافر یا دفعه مثله
دکه فی رجهه ای نکه بفظ آمجعنی **دمه** بفتحتین سخت گرم شدن ریگستان (ع ف اض ۲) وبا نیجه سست مرکو دکان را ادمومة نزدیک بود
از سختی گرمابکشش زند ادمومه فلان ای غشی علیه **تدوه** شغیر شدن وسطبر گردیدن دوه بالفتح والضم دعا للربع یعنی شتر را برای آب چهار
روز وخواندن تدوه یه شتر را بسوی بچه خواندن بلفظ داه داه بالکسر والتسکین یاده ده بالضم **فصل الذال ذمه** الجسم
گرما سخت شد (ع ک اف ۲) وذومه از رجل بالحر گرما بر مرد سخت شد والمعجمة لغة فی جمیع معانی المهملة **ذه** تیزی خاطر وسخت وانائی **فصل
الراء** **رده + ردهة** مغاکی در سنگ که آب دروی گرد آید رده ج رداه بالکسر کذلک قال الخلیل ردهه شبه اکمة کثیرة الحجارة وفی
الحدیث انه علیه السلام ذکر المقتول بنهروان فقال شیطان الردهة **رفه + رفه** رفو سیر علف وآب شدن شتر وتن آسانی (ع بفتحهما) والاسم
فیه رفه بالکسر والسکون ارفاه تن آسان وسیراندن شتر بآب وعلف ودر سر روغن کردن وموی شانه کردن هر روز وقدنهی رجل ارفاه ای دائم وهو فی رفاهیة من العیش
ورفاهیة ورفهنیة بالضم والنون الزائدة ویقال بینی وبینک لیلة رافهة وثلث لیال روافه اذا کان یسار فیهن سیرا لینا ورفه عن غریمک ای نفس عنه و
فی المثل اغنی من التفه عن الرفه التفه السبع والرفه التبن رهبه ترهیه السراب ای تریع سراب مرهیة ای مریع یعنی درخشنده ناپدید شونده **ضمیمه**
رجه بمردم جنگل زدن وگوی المیدان کردک (ع ف اض ۲) وارجه آخر الامر عن وقته **رهرهة** درخشندگی وشاباشت چهره وخوبان تن رهره
جسمه تن او ان نعمت سپید شد رهره السراب درخشندگی آن بی درپی ظاهر شد وجسم رهراه ورهرهه ورهره تن نازک سپید وطشت رهرهه ورهرهاه
طشت فراخ کم مغاک ورهرهه اسما **روه** بالفتح وروه بالضم لرزیدن آب بر روی زمین (ع ف اض ۲) **فصل الزاء**
زله بالفتح تنگدلی ورنجان وزلزلی آن سنگی که بران آب کش استاده شود ومحیر شدن وبفتحتین غم اندوه **زمه** بفتحتین

لغة فی الذنة وزمہ الحر گرما سخت شد وزمہ الرجل بالحر گرما بر مرد سخت شد (عع ک اف ۲) وزمہتہ الشمس لغتح کل ذلک لغة فی الدال والذال + زاه
کجاه دہی ست نزدیک نشاپور + الزہراه الشال فی غیر مرآة **فصل السین** سبه + سبه بفتحتین فتن عقل از پیری مسبوه بیز خرف
مسبه کذلک سته + اَسۡت حلقة الدبر سته بفتحتین اصل فی الاست استاه ج بحذف التاء قلت سہ وفی الحدیث العین وکاء السه
وبیروی وکاء الست بحذف لام الفعل استہ کلان سرین ستہم بضمتین ستاہی کذلک وامرأة ستہاء وستہم ستہ از پس کسی رفتن وزدن بر کون
(عع بفتحہما) واذا نسبت الیہا قلت ستہی وان شئت قلت استی ترکتہ علی حالہ وستہ ایضا بکسر التاء کما قالوا حرح وقولہم باست فلان شتم العرب
وما نال فلان علی است الدہر مجنونا ای لم نیل یعرف بالجنون سفه + سفه بفتحتین بیخردی وسبکی وہو ضد الحلم ویقال تسفہت الریح الشجر ای مالت به
وتسفہتہ عن مالہ ای خدعتہ عنہ وتسفہت علیہ ای اذا اسمعتہ وسفہتہ ای نسبتہ الی السفہ وسافہہ مسافہة یقال سفیہ لم یجد مسافہا ویقال سفہ نفسہ وغبن رایہ وبطر عیشہ
والم بطنہ ووفق امرہ ورشد امرہ کان الاصل سفہت نفس زید ورشد امرہ فلما حول الفعل الی الرجل انتصب ما بعدہ بوقوع الفعل علیہ لانہ صار فی معنی سفہ نفسہ بالتشدید
ہذا قول البصریین والکسائی ویجوز عندہم تقدیم ہذا المنصوب کما یجوز غلامہ ضرب زید وقال الفراء لما حول الفعل من النفس الی صاحبہا خرج ما بعدہ مفسرا لیدل علی ان السفہ
فیہ وکان حکمہ ان یکون سفہ زید نفسا لان المفسر لا یکون الا نکرة ولکنہ ترک علی اضافتہ ونصب کنصب النکرة تشبیہا بہا ولا یجوز عندہ تقدیمہ ومثلہ قولہم ضقت بہ
ذرعا وطبت بہ نفسا والمعنی ضاق ذرعی بہ وطابت نفسی بہ سفاہ سفاہة بالفتح فیہما بیخرد وسبک شدن (عع بضمہما) سفہ بفتحتین کذلک (عع ک اف ۲) سفیہ
نعت منہ وسیر نا شدن از آب بہ بسیاری خوردن یقال سفہت الشراب بالکسر اذا اکثرت منہ فلم تروم فہک لعد الشراب وسافہت الدن والوطب اذا قاعدتہ
فشربت منہ ساعة بعد ساعة سمه + سموه رفتن اسپ چنانکہ ماندہ نشود (عع بفتحہما) فہو سامہ سمہ ج وسمہ فہو سامہ ای دہش وجری فلان السمہی اذا جری
الی غیر امر یعرفہ سمہی سمیہی بالضم والتشدید دروغ وباطل وذہبت ابلہ السمہی ای ذہبت متفرقة وسمہی ہوا بین السماء والارض سنه + سنه بفتحتین
واصلہا سنین سال وقحط واصلہا سنوة وجمعہا سنوات او سنہة من سنہت النخلة وتسنہت اذا اتت علیہا السنون ونخلة سنہاء سال برای نخل سنة ولا کل
اخری ویقال ارض بنی فلان سنة اذا کانت مجدبة یعنی قحطناک ویقال تسنیت عندہ وتسنہت عندہ سال کردم یا تنگسالی کشیدم واستاجرتہ مسانة ومساناة
مسانہة فاذا جمعت بالواو والنون قلت سنون بالکسر والضم وسنین کثبین ومن قال سنین وسنین برفع النون ففیہ قولان احدہما انہ فعلین مثل غسلین محذوفة وہو جمع شاذ وانما
فعل ذلک لکثرة فاء الکسر بعدہ ودو جار علی فعیل جمع نحو کلیب وعبید الا ان حسانا ہذا القول یجعل النون فی آخرہ بدلا من الواو فی المائة بدلا من الیاء وقولہ تعالی لم یتسنہ ای
لم یتغیرہ السنون والتسنہ التکرج الذی یقع علی الخبز والشراب وغیرہا یعنی گرہ بستن شراب ونان وجزآن **ضمیمه** سنہساہ وسہنساہ بالکسر فیہما وضم الہاء
وکسرہا آخر کل شئ سوہاهی بالضم وہی ست بالجیم از زمین مصر **فصل الشین** شبه + شبه بکسر الاول وسکون الثانی وفتحہ ایضا مانند
شبیہ مثلہ بینہما شبہ بفتحتین مشابہ مشابہ جمع علی غیر قیاس کالمحاسن ونحو شبہة بالضم پوشیدگی کار اشتباہ پوشیدہ ومانند شدن مشتبہات کارہای
مانندہ ومشکل متشابہات مثلہ تشبیہ مانند کردن تشبہ مانستن اشتباہ مشابہة تشابہ مانند شدن شبہ بفتحتین برنج کوز شبہ بفتحتین وشبہ بالکسر کوزہ بحنین
شبہان بفتحتین نوعی از طاق وشور گیاہہا شده + شده بیخودی ودہشت والاسم الشدہ بالضم وشدہ بفتحتین مثل
سخل وسخل یقال شدہ الرجل ای دہش وشغل فہو مشدوہ شره + شره آزناک وحریص شدن (عع ک اف ۲) شرہ از مند +
شفه + شفه بفتحتین لب واصلہا شفہة لان تصغیرہا شفیہة شفاہ ج شفی وشفہی منسوب بوی رجل شفاہی بالضم الکبیر یعنی سطبر لب الشفی
آنکہ لبہا یش فراہم نیاید وزعم قوم ان الناقص من الشفة واو لانہ یقال فی الجمع شفوات ولا دلیل علی صحتہ ویقال فلان خفیف الشفة ای
قلیل السوال الناس ویقال لمنی الناس شفة ای ثناء حسن بنت الشفة سخن شفہ مشغول کردن والحاح کردن در سوال (عع بفتحہما) یقال شفہنی
عن کذا ای شغلنی وقولہم سخن نشفہ علیک المرتع ای نشغلہ عنک ای ہو قدرنا لا فضل فیہ رجل مشفوہ اذا کثر سوال الناس ایاہ ماء مشفوہ وہو الذی
کثر علیہ الناس مشافہة روباروی سخن گفتن والحروف الشفہیة الباء والفاء والمیم ولا تقل شفویة شکه یقال شاکہہ مشاکہة وشکاہا ای شابہہ
وقاربہ واشکہ الامر ای شکل شوه شوه وشوہة زشت شدن روی (عع ف اص ۲) تشویہ مثلہ منہ فرس شوہاء صفة محمودة فیہا وتقال
یراد بہا سعة اشداقہا ولا یقال للمذکر اشوہ شوہاء ایضا قبیحة ونیک ہم ضد رجل اشوہ ای سریع الاصابة بالعین ونیز چشم رسانندہ ویقال لا تشوہ علی

لا تقل ما احسنک فتصیبنی بعین و تشوه له ای تنکره و تقول رجل شاه البصر ای حدید البصر شاة گوسپند و گاو وحشی یذکر و یؤنث و هو فی معنی الجمع و اصل الشاة شاهة لان التصغیر شویهة و الجمع شیاه بالهاء فی العدد تقول ثلث شیاه الی العشر فاذا جاوزت فبالتاء تقول احدی عشرة شاة و اذا کثرت قیل هذه شاء کثیرة و جمع الشاء شوی و تشوهت شاة ای اصطدته ارض مشاهة بالفتح ای ذات شاء و شاوی منسوب الی الشاء و نسبة الشاة شاهی **ضیمه** شقیه عوزه کردن خرمابان یقال شقه النخل **اشنه** کقنفذ وهی ست نزدیک اصفهان **شاهم** عیناک کرد آنرا (ع ف اک ۲) و هو شیوه ای عجیب من اشبه التار

فصل الصاد **صه** **صه** خاموش باش و هو اسم فعل بنی علی السکون فان وصلت نونته و قلت صه صهٍ فان قلت صهٍ یا رجل فانما تریدا الفرق بین التعریف و التنکیر لان التنوین تنکیر (**ضمیمه**) **صبهان** مذکور فی اص ص **صتهه** خوار کردا ورا (ع بفتحها) صتهه مثله

فصل الضاد **ضهه** همشکل و مانند آن شد لغة فی ضاهاه **فصل الطاء** **طله** فی البلاد رفت و بارنج آهسته رفت (ع بفتحها) و ما فی السماء طلة کصرد ای ما رق من السحاب و طلهة من المال بالضم بقیة منه و واد اطله املس طلیج و اطله اطلع **مطمه** کمعظم دراز **طهطاه** اسپ جوان خوش منظر کامل سرشته کبل ای اطمئن او معناه یا رجل بالحبشیة و من قرأ طه باشباع الفتحتین فحرفان من الهجاء و طهاطه الخیل اصواتها

فصل العین **عته** **معتوه** دل شده و بی عقل و هو من عته مجهولا و به عته بالفتح و الضم تعته دل شدگی و بیعقلی رجل عتاهیة ای احمق و ابو العتاهیة کنیت مردی **عجه** **عنجهی** بالضم مرد گول کالیوه و نادان و متکبر و فیه عنجهیة و عنجهانیة و یخفف و هی الکبر و العظمة و الجهل **عده** **عیده** بدخواز شتر و جز آن و فیه عیده و عیدهیة ای سوء خلق و کبر فهو عیدهٌ و عیداه **عزه** **عزهاة** بالکسر و القصر عزهاة بالکسر و المد و عزهیٌ مثون الذی لا یطرب للهو و یتباعد عنه یعنی آنکه طرب و جماع دوست ندارد و الجمع عزاه و عزهون و فیه عزهوة بالنون ای کبر **عضه** **عضاه** درختان بلند با خار عضاهیة و عضهة بالکسر تفنین و یحذف الهاء الاصلیة ایضا کما تحذف من الشفة یکی بعیر عضهی الذی یرعی العضة و عضاهی و ابل عضاهیة و بعضهم یقول لنقصانها الواو لانها تجمع علی عضوات بعیر عضوی و ابل عضویة بفتح العین علی غیر قیاس و عضهت الابل تعضه عضهاً ای رعت العضاه فهو بعیر عاضه و عضه و جمال عواضه و ناقة عاضه ایضاً و اعضه القوم ای رعت ابلهم العضاه ارض معضهة بکسر الضاد کثیرة العضاه عضیهة دروغ و بهتان یقال یا للعضیهة بکسر اللام و هو استغاثة تعضیه سر بریدن عضاه عضه بالفتح بهتان نهادن برکسی (ع بفتحها) اعضاه بهتان آوردن عضة دروغ و بهتان عضون ج قوله تعالی جعلوا القرآن عضین یقال لنقصانه الواو و هو من عضوته ای فرقته لان المشرکین فرقوا اقاویلهم فیه فجعلوه کذبا و سحرا و کهانة و شعرا و یقال لنقصانه الهاء و اصله عضهة و یقولون للساحر عاضه حیة عاضه و عاضهة التی تقتل من ساعتها اذا نهشت **عله** **علهة** بفتحتین سرگشتگی و دهشت (ع ک اف ۲) و تیزی در جد و حرص و پلیدی نفس و زحمت خار رجل علهان و امرأة علهی مثل غرثان و غرثی ای شدید الجوع و فرس علهی نشیطة فی اللجام علهان شتر مرغ نر عالة شتر مرغ علهاء ثوبان ینذف فیها و بر الابل یلبسان تحت الدرع **عمه** **عمهة** بفتحتین سرگشتگی و دو دله بودن (ع ک اف ۲) فهو عمه و عامه عمه بالضم ج قوله تعالی فی طغیانهم یعمهون ارض عمهاء زمین که در وی نشان و کوه نباشد و ذهبت ابله العمهی بالضم و التشدید و العمیهی بالیاء اذا لم یدر این ذهبت **عوه** **عاهة** آفت عیه الزرع و ایف مجهولا آفت رسیده ارض معیوهة اعاه القوم ای اصابت ماشیتهم العاهة و اعوه مثله تعوهة باخر شب فرود آمدن و کل من احتبس فی مکان فقد عوه **عیهم** **هون** کر نبو گیاهی عراهین ج و ذکر فی النون **عفوه** بضمتین برابر گردانیدن چیزی با چیزی (ع بفتحها) عفاهیة بالضم سطبر **عه** مردم کم شرم ستیزنده عه عه زجر الابل عند الحبس یقال عهعه بالابل ای جرها بعه عه لتحتبس

فصل الفاء **فره** **فاره** مرد زیرک فراهة مصدر منه (ع بضمها) فهو فاره و هو نادر و قیاسه فریه و یقال للبرذون و البغل و الحمار فاره بین الفروهة و الفراهة و الفراهیة و براذین فُرهة مثل صاحب و صُحبة و فره و لا یقال للفرس فاره لکن رائع و جواد و افرهت الناقة فهی مُفرِه و مفرهة اذا کانت تنتج الفره و مفرهة ایضا و یقال فره بکسر الثانی ای اشر و بطر و منه فرهین قوله تعالی و تنحتون من الجبال بیوتا فرهین و من قرأه فارهین فهو من فره بالضم **فقه** **فقه** بالکسر دانستن (ع ک اف ۲) فقیه لغت منه یقال فلان لا یفقه و لا ینقه و افقهته ای اعلمته ثم خص به علم الشریعة و العالم به فقیه فقاهة فقیه شدن (ع بضمها) و فقهه الله و تفقه هو بنفسه مفاقهة مباحثة فی الفقه **فکه** **فاکهة** میوه فواکه اجناس میوه ها فاکهانی میوه فروش فکاهة بالضم خوش منشی و بالفتح مصدره (ع ک اف ۲) رجل فکه ای طیب النفس مزاح و ایضا الاشر البطر و قری قوله تعالی و نعمة کانوا فیها فکهین

ای اشرین وفاکهین ای ناعمین مفاکهة ممازحت یقال لا تفاکهن امة ولا تبل علی الکمة وتفکه ای تعجب وتندم ایضا قوله تعالی فظلتم تفکهون ای تعجبون
تندمون وتفکهت به ای تمتعت به افکهت الناقة اذا احدث فی لبنها خثورة عند اکل الربیع قبل ان تضع فهی مفکه فاکه بن المغیرة نام مردی **فوه** + **فوه**
بالفتح اصل للفم لان الجمع افواه فاستثقلوا اجتماع الهائین فی قولک هذا فوهه فحذفوا الهاء فقالوا فوه وفو زید وفا زید وفی زید فی الاعراب الثلثة وهذا
فی الاضافة الی غیرک فی نفسک هذا فی ویستوی فیه الاعراب الثلثة فاذا افرد لم یحتمل الواو والتنوین فحذفوها وابدلوا المیم من الهاء وقالوا هذا فم وفمان وفموان
وقیل لو کان المیم عوضا من الواو لما اجتمعا ویقال کلمته فاه الی فی ای مشافها ونصب فوه علی الحال ویقال فاها لفیک ای الخیبة لک ای جعل الله
لفیک الارض والتراب کما یقال بفیک الحجر وبفیک الاثلب فوه بالتحریک فراخ دهن شدن (ع ک اف ۲) افوه فوهاء نعتان منه وبرآمدن ثنیه علیا ودراز شدن آن
محالة فوهاء ای التی کانت اسنانها التی تجری الرشاء بینها طوالا فوهة بالضم والتشدید دهانه کوی و دهانه جوی افواه ج وایضا بوی افزار وهو ما یعالج به الطیب کما
ان التوابل ما یعالج به الاطعمة یقال فوه وافواه وافاویه افوه نام شاعری ویقال ان رد الفوهة لشدید ای القالة وهو من فهت بالکلام بتخفیف الواو ایضا
ینقل هذا المثل ان رد الفوهة ویقال فوهه الله ای جعله افوه وفاه بالکلام مفوه ای لفظ به ویقال ما فهت بکلمة وما تفوهت بمعنی ای ما فتحت فمی بها مفوه
مرد سخن گوی واستفاه الرجل فهو مستفیه اذا اشتد اکله بعد قلة فیه بسیار خوار و هلة فیوه وهو المنطیق ایضا فیهة مونث **فهه** + **فهه** فهاهة درماندگی به سخن
(ع ک اف ۲) رجل فه وامرأة فهة نعتان منه ویقال فههت فهها اذا عییت یقال سفیه فهیه وافهه الله وفههه ویقال خرجت لحاجة فافهنی عنها
فلان حتی فههت ای انسانیها حتی نسیت وفی الحدیث ما سمعت منک فهة فی الاسلام قبلها یعنی السقطة والجهلة ونحوها (ضمیمه) **فطه** بالتحریک فراخ شدن لفت
(ع ف اص ۲) **فصل القاف** **قمه** + **قامه** قامح ای شتر مرد بهواد ارنده قمه بالضم ج **قوه** + **قوهة** بالضم شیر فرو کردانیده قوهی
نوعی از پارچهای سپید **قهقه** + **قهقهة** خنده سخت با آواز یقال قه وقهقه بمعنی ونوعی از رفتار وهو مقلوب قهقه **قیه** + **قاه** فرمان برداری وطاعت
یقال مالک علی قاه ای سلطان وایقه الرجل واستیقه ای اطاع وایقه ای فهم یقال ایقه لهذا الامر ای افهم (ضمیمه) **القره** فی الجسد محرکة
کالقلح فی الاسنان قره کفرح والنعت اقره وقرهاء ومتقره وتقوب الجلد من کثرة القوباء واسوداد البدن او تقشره من شدة الضرب **القله** القره فی معانیها
قلهی مجمزی او کسکری موضعیست نزدیک مدینه شریفه قادیما محرکة مشددة الیاء کرحیا وبردیا او قلهی بکسر الهاء المشددة حفیرة لسعد بن ابی وقاص وقلهات
شهریست بکناره دریای عمان **فصل الکاف** **کده** + **کده** کدوه خراشیدن روی (ع بفتحهما) یقال به کده وکدوه وکده الحجر اذا اصکه واثر فیه اثرا شدیدا
کره + **کراهة** کراهیة ناپسند داشتن (ع ک اف ۲) فهو کریه ومکروه کریهة سختی حرب ذو الکریهة شمشیر ان کره بالضم سختی یقال قمت علی کره ای مشقة
کره بالفتح ناخواست ویقال هما بمعنی اکراه بناخواست وستم برکاری داشتن تکریه ناخواست وناپسند نمودن کاری بکسی صلته بالی استکراه ناخوش شمردن
کره ایضا شتر سخت سر **کمه** + **کمه** بفتحتین نابینائی مادرزادی (ع ک اف ۲) اکمه نعت منه کامه سرگشته یقال خرج یتکمه فی الارض ای لا یدری این یتوجه +
کنه + کنه الشیء بالضم نهایته ووقته ولا یشتق منه فعل ولا یکتنهه الوصف ای لا یبلغ کنهه کلام مولد **کهه** + **کهکاه** الاسد فی زئیره کانه
حکایة صوته کهکاهة ترسنده وکه السکران یکه اذا استنکهته نکه فی وجهک (ضمیمه) **کافه** صاحب سردار لشکر **کوه** سرگشته شده
(ع ک اف ۲) وتکوهت علیه اموره کارهای او پراکنده گشت وبرشید وکهته استنکهته یعنی بوی دهنش گرفتم (ع ف اص ۲) **کیه** کسید
بخیل حیله جو که کسی بطرف او متوجه نشود یا آنکه کسی برای او خرج نکند وکهته واکیهه استنکهته یعنی بوی دهنش گرفتم (ع ف اک ۲) **فصل اللام**
لهه + **لهلهه** بفتحتین زمین فراخ که در وی سراب بسیار باشد لهالیه ج لهلهة بفتحتین جامه سست بافته وسخن وشعر رکیک وبلابه یقال لهله ولهلة النساج
الثوب بمعنی **لیه** + **لیه** پوشیده شدن (ع ف اک ۲) وجوز سیبویه ان یکون لاه اصل اسم الله تعالی ادخلت علیه الالف واللام فجری مجری
الاسم العلم کالعباس والحسن الا انه یخالف الاعلام من حیث کان صفة وقولهم یا الله بقطع الهمزة انما جاز لانه ینوی به الوقف علی حرف النداء
تفخیما للاسم وقولهم لاهم واللهم فالمیم بدل من حرف النداء وربما جمع بین البدل والمبدل منه فی ضرورة الشعر کقول الراجز ع غفرت او عذبت
یا اللهما + لاه للشاعر ان یرد الشیء الی اصله وقول الشاعر ع لاه ابن عمک لا افضلت فی حسب اراد لله بن عمک فحذف لام الجر واللام التی بعدها
واما الالف فهی منقلبة عن الیاء بدلالة قولهم لهی ابوک الا تری کیف ظهرت الیاء لما قلبت الی موضع اللام واما لاهوت فان صح انه من کلام العرب

فاشتقاقه من لاه و وزنه فعلوت مثل رغبوت ورحموت لات ناء بت فبعضهم يقف عليها بالتاء و بعضهم بالهاء قال الاخفش سمعنا من العرب من يقول افرأيتم
اللات والعزى ويقول وهي اللات في السكوت وهي اللات فاعلم انه جر في موضع الرفع فهذا مثل امس مكسور على كل حال وهو اجود منه لان الالف واللام
التي في اللات لا تسقطان وان كانتا زائدتين (ضميمه) لشاة ملازة لطمه طپانچه زدن (عع ف امن ۲) لوه سراب تلوهه بريقه لوه لوهان
المنزيدن ودرخشيدن (عع ف امن ۲) تلوه مثله والاسم الالوهة ولاه الله الخلق يعني خداي تعالى آفريد خلق را الاهة مار وقيل اللات للصنم منها سمي بها ثم
حذفت الهاء **فصل الميم** مده + تمده اي تمدح مده مثل مدح جمع ماده مره + مره بفتحتين تباه شدن چشم از بي سرگي (عع ك اف ۲) عين
مرهاء وامرأة مرهاء ورجل امره امرهة بالضم سپيدي خالص مقه + مقه بفتحتين كبودي چشم وجز آن امرأة مقهاء وسراب امقه وهو ايضا مثل المره +
مهه + مهاه طراوت وخوبي وهذا الهاء لم تصر تاء اذا اتصلت بالكلام وانما تصير تاء اذا اراد وابالمهاه البقرة الوحشية وفي المثل كل شي مهه مهاه
ما خلا النساء وذكرهن ويقال كل شي مهه ومهاهه اي يسير حسن مهمه بيابان دور دست مهامه مه مه باز ايست وهو اسم فعل فان وصلت نونت وقلت مه مه
ويقال مهمهت به اي زجرته موه + ماء آب مائي منسوب بوي ماوي كذلك الهمزة فيه مبدلة من الهاء واصله موه بالتحريك ويجمع على امواه في القلة
ومياه في الكثرة وتصغيره مويه وتانيثه ماءة مثل ماعة موه موه آب برآمدن از چاه و بسيار شدن آن (عع ف امن ۲ وف اك ۲ وك اف ۲)
ماهت الركية تموه وتميه وتماه وماهت السفينة اذا دخل فيها الماء ومهت الرجل ومهته بالكسر والضم اذا سقيته الماء ورجل ماه اي كثير ماء القلب و
بئير ماهة ومهيه اي كثيرة الماء واماه الحافر اي انبط الماء يعني چاه كن بآب رسيد واماهت الارض اي ظهر فيها النز يعني زهيد زمين واماهت الرجل السكين
اي سقيتها واماهت الدواة صببت فيها الماء واماه الفحل اذا القي ماءه في رحم الانثى تموية سيم وزر اندود كردن چيزي را وبآب نمودن چيزي را وتلبيس كردن
ماويته آئينه ونام زني ماه موضعي يذكر ويونث ماء السماء لقب مردي ونزني (ضميمه) مته الدلو دلو را كشيد (عع بفتحهما) تماته دوري متهه ستايش جو
شدن به چيزي كه در ان نبود و آزموده شدن وفيريدن ومبالغه در چيزي كردن و بطالت و گمراهي متهه بفتحتين مثله مازهه + مازحه يعني لاغ كرد او را
هو المزه المزح مظه في الارض ذهب فيها ممظه كمعظم ستوده شده المليه المليح املهت اي اعذبت وبالغت مسلة العقل ذاهبه يعني مرد هوش رفته
ميه شمشير وجز آن بآب زر نگار كردن زماهت الركية تميه كماهت تموه **فصل النون** نبه + شي نبه بالتحريك وك ۲ اي مشهور و گم شده
بي طلب يافته يقال وجدت الضالة نبها اي وجدتها لاعن طلب نباهة نام آور و بزرگ شدن (عع بضمهما) فهو نبيه ونابه وهو خلاف خامل ونبهته
اي رفعته من الخمول يقال اشيعوا بالكني فانها منبهة انتباه بيدار شدن انباه بيدار كردن و فراموش كردن حاجت كسي را فهي منبهة بفتح الباء تنبيه
بيدار كردن و واقف گردانيدن بر چيزي تنبه بيدار و هوشيار شدن ونبهت الامر بالكسر انبه نبها ياد آوردم كاري را كه فراموش بود نبهان پدرحي از طي
نجه + سنجه راندن و بازداشتن (عع بفتحهما) يقال ما نجهت الرجل وما انتجهته وما تنجهته ناجه آنكه بشهري در آيد وناخوش آيدش نده + نده
راندن شتر را يقال ندهت البعير اذا زجرته عن الحوض وغيره وندهت الابل اي سقتها مجتمعة (عع ف امن ۲ بفتحهما) ويقال كان طلاق الجاهلية
قولهم اذهبي فلا انده سربك اي لا ارد ابلك لتذهب حيث شاءت ندهة بالفتح والضم بسياري مال از صامت وناطق نزه + نزهة
بالضم دوري از ناخوشي و پاكي (عع ك اف ۲) يقال نزهت الارض ومكان نزه واصله من البعد قال ابن السكيت ومما يضعه الناس في غير موضعه
قولهم خرجنا نتنزه في الرياض اذا خرجوا الى البساتين وانما التنزه التباعد من المياه والارياف ويقال منه فلان يتنزه عن الاقذار وينزه نفسه عنها اي يباعدها عنها
والنزاهة البعد من السوء وتنزه الفلاة تباعدها عن المياه ويقال سقت ابلي ثم نزهتها نزها اي باعدتها عن الماء (عع بفتحهما) وفلان كريم نزيه اي بعيد عن اللوم و
هو نزيه الخلق ومكان نزيه اي خلاء بعيد من الناس نفه يقال نفهت نفسه اي اعيت وكلت (عع ك اف ۲) نافه مانده شده نفهة بفتح انفاه تنفيه متعديان
فيه وجمل منفه وناقة منفهة منفوه مرد ضعيف دل ترسنده (عع بفتحهما) نقه + نقه بفتحتين برخاستن از بيماري (عع ك اف ۲) نقوه بالضم كذلك (عع بفتحهما) ناقه
نقهت منه بفتح النقاه متعدد منه ونقه الكلام ونقهه نقها اي فهمه وفلان لا يفقه ولا ينقه استنقاه پرسيدن انقه لي سمعك اي ارعنيه يعني گوش من دار
نكه + نكهة بوي دهان نكه بالفتح شنيدن بوي دهان يقال نكهته اي تشممت ريحه وهو كردن تا بوي دهان او معلوم كند استنكاه فرمودن تا هه كند يقال
استنكهت الرجل فنكه في وجهي ينكه نكها (عع ف اك ۲ بفتحهما) نكه بالضم والتشديد شتران آواز فرو رفته از ضعيف وهي لغة تميم في النقه

ونكه الرجل ينكهه نكها اي تغيرت نكهته من التخمة ويقال منه في الدعاء للانسان هنئت ولا تنكه اي اصبت خيرا ولا اصابك الضر نخه نخهه نكهته بازدا
از چيزي نخهه لازم منه ونخهت السبع اذا صحت به لتكفه نخهه جامه تنگ بافته مثل اللصلد والصلد والاصل في نخهه نخه بثلاث هاآت فابدلوا الوسطى نونا
للفرق بين فعلل وفعل وزادوا النون لان في الكلمة نونا نوه ✿ ناه الشئ ينوه اي ارتفع فهو نائه ونوهته تنويها اذا رفعته ونوهت باسمه اذا رفعت كرده
بلند نام كردش وناهت نفسي اي قويت وناه النبات اي ارتفع فهو نائه (ضميمه النهه بفتحتين شبه الحيرة (رعع ك ا ف ۲) نيه بالكسر شهري است
ما بين سجستان وهراة النائه الرفيع المشرف ونا ينا ينا ارتفع واعجب نفسه ناهة منتهية عن الشئ ✿ فصل الواو ✿ وبه ✿ وبه ✿ يقال فلان
لا يوبه به وله يعني باك نيست بوي اي لا يبالي به وما وبهت له وما وبهت له اي ما فطنت له ندانستم او را (رعع ك ا ف ۲ وبفتحها) وانت تبه بالكسر مثل
تيجل اي تبالي وجه ✿ وجه روي وجه وج ويقلب الواو همزة فيقال اجه وسوي جهة مثله والهاء عوض من الواو وهذا وجه الرأي اي هو الرأي نفسه
والاسم الوجهة بالضم والكسر مواجهة رو يا روي كردن وقعدت وجاهك بالكسر والضم اي قبالتك وتجه له راي اي سنح له يعني روي داد او را وهو
افتعل صارت الواو ياء لكسرة ما قبلها والياء ادغمت ثم بني عليه قولك قعدت تجاهك بالضم والكسر وتجهت اليك اتجه اي توجهت اليك ووجهته
في حاجة ووجهت وجهي لله وتوجهت نحوك واليك وتوجه الشيخ اذا ولى وكبر في المثل احمق ما يتوجه اي لا يحسن ان ياتي الغائط شئ موجه اي على
جهة لا تختلف وجاهة روي شناخته وبا قدر شدن (رعع بضمها) وجيه با قدر وجاه وبچه كه بخست دستهايش بيرون آيد از شكم مادر يوقت زادن
ونام اسپي واوجه الله اي صيره وجيها واوجهه اي صادفه وجيها ووجوه البلد اشرافه وجبهة فهرة توجيه قال الخليل هو الحرف الذي بين الف التاسيس والروي
وقيل حركة ما قبل الروي المقيد القافية فلك ان تغيره باي حرف وحركة شئت كقول امرئ القيس في قصيدته الرائية اني افر مع قول صبر واليوم قر
ولذلك قيل له توجيه وقيل التوجيه اسم لحركاته اذا كان الروي مقيدا لا نفس الحرف فسمي الدخيل وحركته اشباع وده ✿ استيداه كره آمدن زن
شتر ومنقاد ومغلوب شدن خصم يقال استودهت الابل واستيدهت اذا اجتمعت وانساقت واستوده الخصم واستيده اي انقاد وغلب وره ✿
وره بفتحتين كولي وناستادي دركار رجل اوره وامراة ورهاء يقال رهت توره وره هارعع ك ا ف ۲) وريح ورهاء التي في هبوبها خرق وعجرفة وقه ✿
وافه خادم كليساء في الحديث ولا يغير وافه عن وفهيته ولا قسيس عن قسيسيته وقه ✿ وقه فرمان برداري وطاعت مقلوب من قاه وتوقهت
واتقهت واستيقهت اي اطعت وله ✿ وله بفتحتين بخودي وسرگشتگي از عشق رجل واله وامراة واله والهة ايضا وقد وله يوله ولها وولهانا (رعع
ك ا ف ۲) وتوله واتله توليه جدا كردن بچه از مادر وفي الحديث لا توله والدة بولدها اي لا تجعل والها وولهانا وذلك في السبا وميلاه بالكسر آنكه سخت
والدشو يجهت فرزند وناقة ميلاه اذا اشتد وجدها على ولدها صارت الواو ياء لكسرة ما قبلها وموله وموله ارسل فذهب في الصحراء موله بالتخفيف
ايضا عنكبوت واه ✿ واها له ما اطيبه اذا تعجبت من طيب الشئ اي شگفتي چه خوش هست ويه ✿ ويقال ✿ ويها يا فلان وهو تحريض
كما يقال دونك يا فلان يعني الاهين اي فلان سيبويه نام استاد نحو ولغت هو اسم بني مع صوت فجعلا اسما واحدا وكسر آخره وكذا عمرويه وسعدويه ونفطويه
ومنهم من اعربه كاعراب ما لا ينصرف ويقول هذا سيبويه ورايت سيبويه وثناه وجمعه فقال سيبويهان وسيبويهون ومن لم يعربه يقول في التثنية ذوا سيبويه
وكلاهما سيبويه وفي الجمع ذوو او كلهم سيبويه ومه ✿ وهوه الاسد في زئيره وهوه وهواه ووهوه الحمار حول اتنه اشفاقا عليها ضميمه ومه النهار بفتحتين
گرمي روز (رعع ك ا ف ۲) ومهة خلاصه وبرگزيده هر چيز فصل الهاء هوه ✿ رجل هوهة بالضم ترسنده هيه ✿ هيهات دور است
والتاء مفتوحة مثل كيف واصلها هاء وبكسرها ايضا على كل حال بمنزلة نون التثنية وقد تبدل الهاء همزة فيقال ايهات الوقف عليها بالتاء لمن نصبها وبالهاء
لمن كسرها فيقال هيهات وهيهاه قال الاخفش يجوز في هيهات ان تكون التاء التي فيها تاء الجمع التي للتانيث ولا يجوز ذلك في اللات لان اللات
سكنت لا يكون مثلها جماعة لان التاء لا تزاد في الجماعة الا مع الالف وان جعلت الالف والتاء زائدتين بقي الاسم على حرف واحد فصل الياء
ياه ✿ ياه ياه على التكرار بكسر الهاء اي قبل وهو دعاء الراعي صاحبه ويجيبه بالابل اذا قلت ياه ياه باب الواو والياء قال
صاحب الصحاح ابو نصر الجوهري رحمة الله عليه جميع ما في هذا الباب من الالف ات اما ان تكون منقلبة عن واو مثل دعا او عن ياء مثل رمي وكل ما فيه الف زائدة
فهي مبدلة من الياء او من الواو نحو القضاء وهو مثلها مقتضاي لانه من قضيت ونحو العزاء والعباء لانه من عزوت ...

انشاء الله عز وجل **فصل الالف** ✤ **ابی** ✤ **اباء** بالفتح والمدنی اباره ویقال نیستان و بوستان اباء و بالکسر باز زدن (رعع بفتحها) مع خلوه
عن حرف الحلق وهو شاذ فهو آب وابی وابیان بفتحتین نعت منه وتابی علیه ای امتنع وابی فلان الماء ابیته الماء عنز ابواء وقد ابیت تابی ابی بالفتح
وتیس آبی بین الابی اذا شم بول الاروی فرض منه یقال اخذه اباء علی فعال بالضم اذا اجعل نابی الطعم وقولهم فی تحیة الملوک فی الجاهلیة ابیت اللعن ای ابیت
ان تاتی من الامور ما تلعن علیه اب اصله ابو بفتحتین لان جمعه آباء مثل قفا واقفاء فالذاهب منه الواو فتقول فی التثنیة ابوان وبعضهم یقول ابان
علی النقص وفی الاضافة ابیک والنسبة ابوی واذا جمعت بالواو والنون قلت ابون وکذلک اخون وحمون وهنون وعلی هذا قرء بعضهم قوله
تعالی واله ابیک ابراهیم واسمعیل واسحق یرید جمع اب فحذف النون للاضافة ویقال ما له اب یا بوه ای یغذوه ویربیه ابوان پدر و مادر ویقال بینی
وبین فلان ابوة یعنی پدری است والابوة ایضاً پدران مثل العمومة والخؤلة یعنی عمان وخالان وقولهم یا ابت افعل یجعلون التاء عوضاً عن یاء الاضافة
کقولهم فی الام یا امت ویا ابت بالفتح والکسر لغتان فمن فتح اراد الندبة فحذف ویقال لا اب لک ولا اباک وهو مدح وربما قالوا لا اباک لان اللام
کالمقحمة ویقال فلان بحر لا یوبی بکسر الباء وفتحها وکذلک کلا لا یوبی ای لا ینقطع من کثرته ابواء بالمد والفتح موضعی **اتی** ✤ **اتیان** بالکسر آمدن رعع
عن اکرم اتی کذلک واتوة اتوة لغة فیه وقوله تعالی انه کان وعده ماتیا ای آتیا کما قال حجاباً مستوراً ای ساتراً واتیت الامر من ماتاته ای ماتاه من وجهه
الذی یوتی منه کما یقال ما احسن معناه هذا الکلام ای معناه وقری یوم یاتیت بحذف الیاء کما قالوا لا ادر وهی لغة هذیل وتقول آتیته علی ذلک الامر مواتاة اذا
وافقته وطاوعته والعامة تقول واتیته اتیاء دادن وآوردن ومنه قوله تعالی آتنا غداءنا ای ایتنا به اتاوة بالکسر خراج اتاوی بکسر الواو وفتحها ج
یقال منه اتوته آتوه اتواً واتاوة اتو عطاء یقال للسقاء اذا مخض وجاء الزبد جاء اتوه ویقال ما احسن اتو یدی هذه الناقة واتی یدیها ایضاً ای رجع یدیها
فی السیر وتاتی لی الشیء ای تهیاء وتاتی له ای ترفق واتاه من وجهه وجاء فلان یتاتی لمعروفک ای یتعرض واتیت الماء تاتیة وتاتیا ای سهلت سبیله
لیخرج الی موضع اتی جوی جمعه ویقال جاءنا سیل اتی واتاوی اذا جاءک ولم یصبک مطره اتی واتاوی ایضاً مرد غریب ونسوة اتاویات اتینا گرشن خواه
شدن ناقه آنا بالکسر والفتح تشکّی وبنخل ویقال اتت النخلة تاتوا اتیاء میداء ممدود پایان میدان اسپ تاختن وراه شهر ومجمع راهها ویقال
بنی القوم بیوتهم علی میتاء واحد ومیداء واحد وداری بمیتاء دار فلان ومیداءها ای تلقاء داره ومحاذیة لها **اثو** ✤ **اثاوة** اثاوة غمازی کردن یقال اثا به وعلیه
یاثو ویاثی بضم الثاء وکسرها ای وشی به **اخو** ✤ **اخ** برادر اصله اخو بالتحریک لانه جمع علی آخاء مثل آباء والذاهب منه واو لانک تقول فی التثنیة اخوان وبعضهم یقول اخان
علی النقص ویجمع علی اخوان ایضاً وعلی اخوة بضم الهمزة وکسرها وقد یتسع فیه فیراد به الاثنان کقوله تعالی فان کان له اخوة وهذا کقولک انا فعلنا ونحن فعلنا وانتما
اثنان واستعمل الاخوان ایضاً فی الاصدقاء والاخوة فی الولادة وقد جمع بالواو والنون ایضاً وقد مر فی اب ولا یقال اخو وابو الا مضافاً اخوة برادری کردن
رعع من اصل اخت خواهر اخوات ج والنسبة الی الاخ اخوی وکذلک الاخت وقیل اختی مواخاة اخاء برادری کردن ودوستی یقال اخاه والعامة تقول
واخاه وتقول لا اخا لک بفلان ای لیس هو لک باخ تاخی برادری کردن دوگروه باهم تاخی برادر گرفتن وهواب جستن آخیة بالمد والتشدید میخ وگوشه دوال
که اسپ را در آخور بروی بندند اواخی ج واخیت للدابة ای جعلت لها آخیة وحرمت وعهد تقول لفلان اواخی واسباب ترعی **اداء** ✤ **اداة** آفزار
ادوات ج ویلد اداة قوت دادن وقوت گرفتن بسلاح وبازمندی کردن بر چیزی یقال من یودینی علیه ای من یعیننی ممدود بالهمزة ای شاک فی السلاح ومؤدٍ بلا
همزة ای هالک ممن ادی استادیت الامیر علی فلان فاداانی علیه بمعنی استعدیته فاعدانی واستاداه مالا ای صادره واستخرج منه وآدیت للسفر فانا مؤد علیه
اذا کنت متهیاً له وتادی ای اخذ للدهر اداته اودی سلاح وآمادگی یقال نحن علی اداة للصلوة ای تهیو لها غنم ادیة ای قلیلة وادوت له وادیت ای ختلته
یعنی فریفتم اورا یقال الذئب یادو للغزال ای یختله وآدی اللبن یادی آدیا ای خثر یعنی سطبر شد ویقال قطع الله ادیه ای یدیه ثوب اذی ای یدی ای واسع
تاسه واداء گذاردن وهو الاسم من الاداء ویقال هو آدی منک للامانة علی التفضیل یعنی امانت گذارنده تر وتادی الیه الخبر ای انتهی یعنی خبر رسید بوی اداوة مطهره
یعنی آبدستان اداوی ج **اذی** ✤ **ایذاء** رنجانیدن اذی واذاة واذیة رنجش اسم منه وتاذیت به آزرده شدم بوی اذی بالمد موج دریا اواذی
ج بعیر اذی ناقة اذیة آنکه بیک جای آرام نگیرد نه آنکه دردی بود وش وذلک خلقة لها **اری** ✤ **اری** عسل اری السحاب باران وعسل کردن
زنبور ... ارت النحل تاری اریا ای عملت العسل وهو سوختن بن دیگ وبرآمیسیدن طعام بروی یقال ارت القدر ای التزق باسفلها شیء من الاحتراق

مثل شاملت واری صدره بالکسر ای وغر یعنی پر شد از کینه و خشم و تاریت بالمکان ای اقمت به و تیاری ای تجری آری بالمد آخور و علفدان
اواری ج و قد تسمی الاخیة ایضاً آریا تاریة آری ساختن و یقال تاری الدابة ای اتخذ لها آریا و الدابة ای نضت الیها و اتفقت معها معلفا واحدا و اریتها انا تاریة
ایضا آتش تیز کردن یقال ارنارک اره آتش ان واصلها اری بالکسر فالهاء عوض عن الیاء و الجمع ارون و بحرفی اروان نام چاهی بفتح الهمزة **اذی**
اذاء بالکسر جای ریختن آب در حوض و آن سنگی باشد که بروی ریزند یقال ازیت الحوض تازیة و توزیا و آزیته ایزاء جعلت له ازاء و ناقة آزیة
لتی تشرب من ذلک الموضع و یقال للقیم بالامر هو ازاده و ازاء ماله و یقال هو بازائه ای بحذائه یعنی برابری و آزیته ای حاذیته آزی ازی بالضم
والنشد بیدگر فته شدن (ع ع ف ک ۲) ازی ای تقبض و آزیت علی صنیعته ایزاء ای اضعفت علیه و فضلت منه **اسو** **تاسیة** تعزیت کردن اندوه
نمودن مواساة بمال و تن باکسی غمخوارگی کردن و یقال اسیته بمالی و واسیته لغة ضعیفة فیه اسوة بالضم والکسر پیشوا و مهمات و ما یتسلی به الحزین
لاتغریها به اسی بالکسر ج و اسی بالضم ایضا و صبر اسیا داشته اکردن یقال الائتس من بیه لک باسوة مثل لاتقتد بمن لیس لک بقدوة تعاسی ای
تعزی و تاسوا ای آسی بعضهم بعضا اسی بالقصر و الفتح دارو و علاج نمودن اسا ممدود و مفتوحا و اد بالمد پزشکان و آسی مثال فاعل پزشک اسود
هم اسا مثل رای و رعاء و اساة بالضم مثل رماة اسو مثال فعول بالفتح مرهم اسو مرهم نهادن (ع ع ف اض ۲) فهو ماسو و اسی علی فعیل ایضا و اسوت
بینهم ای اصلحت آسیة ستون خانه کرد و خانه محکم و نام زنی و ستون او اسی ج اسی اندوه و اندوه گین (ع ع ک اف ۲) یقال اسی علی مصیبته ای
حزن و اسیت لفلان ای حزنت له **اشی** **اشاء** بالفتح و المد خرما بنان ریزه اشاءة یکی و الهمزة فیه منقلبة عن الیاء لان تصغیر ها اشی و لو کانت
اصلیة لکانت اشیء و هو ایضا و اد بالیمامة فیه نخیل و اتشی العظم اذا برأ من کسر کان به روی ابو عمرو و الفراء انتشی بالنون **احی** **احیة**
آشامی از خرما **اضو** **اضاة** بالفتح بارکین اضاء مثل قناة و قناء و لذلک مثل اکمة و اکام **الو** **الو** تقصیر کردن در کاری نمودن
(ع ع ف اض ۲) یقال فلان لا یالوک نصحا فهو آل و الیة مونث ادال ج و توانستن یقال الاه یالوه الوا ای استطاعه و فی المثال الاخطیه فلا الیه
تالیه تقصیر و درنگ کردن و یقال لادریت و لا اتلیت علی افتعلت ای لا استطعت و یقال لا آلیت تزویجا للکلام ای بالفتح و الکسر نعمت آلاء بالمد
ج و یکتب بالیا و مثاله معی و امعاء سوگند خوردن آلی و تالی و ایتلی بمعنی ای حلفت و اتکلی فی الامر ای قصر الیة علی فعیلة سوگند الایا و کذا لک الالوة بتثلیث
حرکات الهمزة و بتشدید الیاء بالفتح و بالضم ایضا چوب عود و مثلاة بالکسر خرقه که زن بوقت نوحه بر میان نهند و مالی ج الا درختی نیکو منظر تلخ مزه الیة
بالفتح دنبه لاتقل الیة و لا لیة الیان بلاتاء و تثنیة الاعلی فعال مرد بزرگ سرین آلی و منجة الیاء علی افعل و فعلاء و بندناک ای علی فعل ج و یقال ایضا کبش
الیان بالتحریک و کباش الیانات رجل آلی بزرگ سرین امراة عجزاء و لا یقال الیاء و بعضهم یقوله و الی بالکسر الی ای فعل منه الیة الحاز موخره الیة ایضا گوشت
انگشت بزرگ **امو** **امة** کنیزک اماء و آم ج قال الشاعر و شعر محلة سوء اهلک الدهر اهلها فلم یبق فیها غیر آم خوالف امواں بالکسر کذلک مثل اخوان اصلها اموة
بالتحریک یقال ما کنت امة و لقد اموت کنیزکی کردی اموی منسوب الیها آمیة تصغیر ها و نام زنی و قبیلة از قریش اموی بالضم و الفتح و امی ج جمع اربع یا مات
منسوب الیه هو فی الاصل اخوان یقال لهما امیتان ابنا عبد شمس بن عبد مناف و یقال استام امة غیر امتک ای اتخذ و تامیت امة اتخذتها و امت السنور تاموا اذا
ای صاحت کرد و آمت نعود و انا بالکسر الشد بدیا در حرف و الف بمنزلة رفی جمیع احکامها الا فی واحد و هو ان تبتدی فی ایقنا ثم یدرکک الشک و اما تبتدی
بها شاکا و لا بد من تکریرها تقول جاءنی اما زید و اما عمرو و للشرط و الجزاء ایضا تقول ما تاتنی اکرمک قوله تعالی فاما ترین من البشر احدا فقولی انی نذرت للرحمن صوما اما
بالفتح فهو لافتتاح الکلام لا بد من الفا فی جوابه لان فیه تاویل الشرط و الجزاء تقول اما عبد الله فقائم کانک قلت مهما یکن من شیء فعبد الله قائم و قد یکون (ع) لما الی حقا بمعنی
فهو لا ابدلت من حدی یمیما یاء و قد یکون اما مخففا تحقیق للکلام الذی یتلوه تقول اما ان زیدا عاقل لکنی انه علی الحقیقة عاقل لا علی المجاز و تقول اما والله قد ضرب زید عمرا
انی **انی** بالکسر وقت شدن (ع ع ف ک ۲) یقال انی یانی ای حان و ادرک قوله تعالی غیر ناظرین اناه و انی الحمیم ای انتهی حره و منه قوله تعالی بین حمیم آن اناء
یونیه اناء ای اخره و حبسه و الابطاء و الاسم منه اناء علی فعال بالفتح اناء اللیل ساعات و احدها انی مثل معی و امعاء و انی و انو ایضا یقال مضی انوان و انیان من اللیل تانی
فی الامر توقفت و تنظر و استانی به ای انتظر به و الاسم اناة مثل قناة یعنی درنگ یقال تاتیک حتی لا اناة بی و زن که بکار ان چیز و از جا نمی رود ناه مثل
[illegible] بعد ... الرتی ... علی ... اناء ... [illegible] ادانی من ... اوی ... [illegible]

پناہ گرفتن (ع ف اک ۲) اوی پناہ جای وجائی کہ شب ور وزہ باشند و روی کنند قولہ تعالی ساوی الی جبل الیواء جا دادن واوية وآوية بمعنی ومأوی الابل بکسر الواو لغة فی ماوی الابل خاصة وہو شاذ وقد فسر فی ماقی العین من باب القاف وتاوت الطیر تاویا تجمعت دہن اوی بالضم جمع آو مثال باک وبکی ومتاویات ایضا ویقال اویت لفلان فانا آوی لہ اویة واتة تقلب الواو یاء لالتقائہما وسکون اولہما وتدغم ماویة مخففة وماواۃ ایضا ای ارثی لہ وارق ابن آوی شغال ونبات آوی سج او حرف معناہ یا وہو مع الخبر دل علی الشک والابہام کقولک رأیت زیدا او عمرو الشک وکقولہ تعالی وانا او ایاکم لعلی ہدی او فی ضلال مبین للابہام و مع الامر والنہی دل علی التخییر والاباحة کقولک کل السمک او اشرب اللبن للتخییر وکقولک جالس الحسن او ابن سیرین للاباحة ویکون بمعنی الی ان کقولک لاضربنہ او یتوب ویکون بمعنی بل فی توسع الکلام قولہ تعالی وارسلناہ الی مائة الف او یزیدون بمعنی ابل یزیدون ویقال معناہ الی مائة الف عند الناس او یزیدون لان اللہ تعالی لا یشک احرف یمد ویقصر فاذا مددت نونت وکذلک سائر حروف الہجاء والالف ینادی بہا القریب دون البعید تقول ازید اقبل بالالف المقصورۃ والالف من حروف المد واللین فاللینة تسمی الالف والمتحرکة تسمی الہمزۃ وہما جمیعا من حروف الزیادات وقد تکون الالف ضمیر الاثنین فی الافعال نحو فعلا ویفعلان وعلامة التثنیة فی الاسماء نحو زیدان ورجلان آیة نشان ویک سخن تمام از قرآن وجماعت حرف از وی واصلہ اویة بالتحریک آی وآیاء وآیات سج آیة الرجل شخصہ یقال تاییتہ علی تفاعلتہ وتاییتہ علی تفعلتہ اذا قصدت آیتہ وتعمدتہ وخرج القوم بآیتہم ای بجماعتہم وتایا ای توقف تمکث تقول تعیا ویقال لیس ہذا منزل تایة ای منزل تلبث وتحبس ای کدام وہو اسم معرب یستفہم بہ ویشترط ویجازی فیمن یعقل وفیمن لا یعقل تقول ایہم اخوک وایہم یکرمنی اکرمہ وہو معرفة للاضافة وقد تترک الاضافة وفیہ معناہا ویکون بمعنی الذی تقول ایہم فی الدار اخوک ویکون نعتا تقول مررت برجل ای رجل ای رجل وایما رجل ومررت بامرأۃ ایة امرأۃ وایتما امرأۃ وبامرأتین ایتما امرأتین وما زائدۃ وتقول ای امرأۃ جاءتک وجاءک وایة امرأۃ جاءتک ومررت بجاریة ای جاریة وجاءتک جاریة لا ای جاریة وایة ملازمة کل جاریة قال اللہ تعالی بای ارض تموت وتقول فی المعرفة ہذا زید ایما رجل فتنصب ایما وایا علی الحال وہذہ امة اللہ ایتما جاریة وتعجب بہ قال الفراء یعمل فی ای ما بعدہ ولا یعمل فیہ ما قبلہ کقولہ تعالی لنعلم ای الحزبین احصی فرفع وقولہ تعالی وسیعلم الذین ظلموا ای منقلب ینقلبون فنصبہ بما بعدہ قال الکسائی تقول لاضربن ایہم فی الدار ولا یقال ضربت ایہم فی الدار ففرق بین الواقع والمنتظر وتدخل علیہ ہاء التنبیہ فی نداء الاسم المعرف باللام فقلت یا ایہا الرجل ویا ایتہا المرأۃ فای اسم مفرد مبہم معرفة بالنداء مبنی علی الضم وہا حرف تنبیہ عوض من المضاف الیہ وترفع الرجل لانہ صفة ای وقد یحکی بای النکرات ویستفہم بہا فاذا استفہمت بہا عن النکرۃ اعربتہا باعراب الاسم الذی ہو استثبات منہ فاذا قیل لک مر بی رجل قلت ای یا فتی ورأیت رجلا قلت ایا یا فتی وایا فی الوقف ومررت برجل قلت ای یا فتی وفی التثنیة والجمع والتانیث کما قلناہ فی من اذا قیل جاءنی رجلان قلت ایان ورجال قلت ایون ورجلین قلت ایین فی النصب والجر وایة بالہاء للمؤنث وایة فی الوصل علی الاعراب الثلث وکذا ایات فی الاحوال الثلث للجمع ولیس فی ای مع المعرفة الا الرفع وان استثبت عن معرفة رفعت ایا لا غیر علی کل حال وتدخل علیہ الکاف فتنقل الی تکثیر العدد بمعنی کم فی الخبر ویکتب تنوینہ نونا وفیہ لغتان کاین مثل کاعن وکاین مثل کعین تقول کاین رجلا لقیت تنصب ما بعد کاین علی التمییز ویقال ایضا کاین من رجل لقیت وادخال من بعد کاین اکثر من النصب بہا واجود ویقال بکاین تبیع ہذا الثوب ای بکم تبیع ایا بالتخفیف حرف من حروف النداء ینادی بہا القریب والبعید تقول ایا زید اقبل وای مثال کی حرف ینادی بہا القریب دون البعید تقول ای زید اقبل ازید اقبل بحذف الیاء ایضا للاقرب المخاطب فی النداء وہی ایضا کلمة تتقدم التفسیر تقول ای کذا بمعنی یرید کذا کما ان ای بالکسرۃ کلمة تتقدم القسم معناہا بلی تقول ای وربی وای واللہ (ضمیمہ) اجا ۰ اجا دعا للنعجة یعنی کلمہ ایست کہ بدان میش را خوانند لغة یائیة از الظل سایہ برآمد (ع ف اص ۲) الاعاء بالکسر ظرف لغة فی الوعاء بالکسر آغیۃ نکصاحبة راہ آب در زراعت او ابنی سج افا کعصا کلہ گوسفند عموما افاۃ یکی او الافاء من السحاب الذی یفرغ ماءہ ویذہب یعنی ابریکہ بہ بار دو بہ رود افی بالضم وکسر الفاء موضعی وافی اوفی افی بد داشت خور دنوش بسبب بیماری (ع ف ات ک ۲) والاقاء الوفاء الی از قرصدار خود گواہی وثیقہ گرفتن (ع ف اک ۲) والاکاء الوکاء الوسن اللیل بالکسر ساعة اوۃ بالضم والتشدید بلا او کصرح اہی قہقہ خندید (ع ف اک ۲) فصل الباء ۰ باء ۰ باء فخر وتکبر کردن ع بفتحہا یقال بات علی القوم بئوا ولثاما زید ستم وزنبیج سلیم بہی ۰ بہا بالضم قبیلہ بہاویات شتران منسوب بدان قبیلہ بحو ۰ بجو بالفتح رطب بلابہ بجوۃ یکی بدو ۰ بدو بفتحتین پیدا شدن (ع ف اص ۲) ابداہ ہتعد منہ بدو بادیة شدن وبادیہ بدو وسے منسوب بوسے وفی الحدیث من بدا جفا ای من

نزل البادية وصار فيه جفاء الاعراب بداوة بالفتح والكسر بيابانيه مقيم شدن خلاف حضارة بالفتح والكسر وبدا له في هذا الامر بداء بالمد اي نشأ له فيه رأي

هو ذو بدوات مبداء خلاف محضر وبادى فلان وتبادى بالعداوة اي جاهر بها وتبدى اي اقام بالبادية وتبادى اي تشبه باهل البادية بدي نام وادي يقال انه

في منطقك اي اعديت ومنه قولهم السلطان ذو عدوات وذو بدوات بالتحريك فيهما وبديت بمعنى بدأت وبادى بدو وبدي اسم للبادية وهما اسمان جعلا

واحدا مثل معدي كرب بذو + بذاء بالمد بيهوده گفتن (ع ح بفتحهما) واصله بذاءة فحذفت الهاء لان مصادر المضموم انما هي بالهاء مثل خطب خطابة

وصلب صلابة وهو بذي اللسان والمراة بذية ومنه بذيت والبذيت وبذوت على القوم بذو نام اسپي برو + برى خاك برية آفريدگان واصله الهمز برايا

بريات ج قال الفراء ان اخذت البرية من البرى وهو التراب فهي غير مهموزة تقول منه براه الله يبروه بروا اي خلقه مباراة برابري كردن ومعارضه كردن وهو

يباريه يباريان انبرى پيش آمدن وتبريت لمعروفه اي تعرضت له براية بالضم تراشه براي كذلك ويقال للبعير اذا كان باقيا على السير انه لذو براية وهو الشحم واللحم

مبراة بالكسر رنده بري تراشيدن قلم وماندة ولاغر كردن شتر (ع ف اك ۲) برة اصل اف ۲) حلقه يعني شتر از مس وموي وهر حلقه كه باشد چون

دستيانه وخلخال وگوشواره واصلها بروة بالضم لانها جمعت على برى مثل عروة وعرى برات برون ج وابريت الناقة اي جعلت في انفها برة فهي

ناقة مبراة بزو + يقال بزا عليه بزوا اي تطاول بازى بازبزاة بالضم ج بزوان بالتحريك جستن دبا التسكين نام مردي واخذت منه بزو كذا اي

عدله ونحوه بزى بالقصر برون آمدگي سينه ودر آمدگي پشت (ع ک اف ۲) رجل ابزى وامراة بزواء وابنتى الرجل اذا رفع عجزه وتبازى مثله وابزى

فلان بفلان اذا غلبه وقهره وهو مبزبهذا الامر قوي عليه ضابط له بطى + باطية باتيه معرب بطو + بطا نحمه يبطو اي اكتنز يعني آگنده گوشت شده

يقال لحمه خظا بظا بعو + بعو گناه وخطا (ع ف اص ۲ وبفتحهما) بغا بعني ستم وفزوني كردن (ع ف اک ۲) وسخت باريدن باران يقال

بغت السماء واماس وستم كردن رسيدن وبغي الوادي اي جاوز حده ويقال برأ جرحه على بغي وهو ان يبرأ وفيه شئ من النغل بغي چيزي از پوست

رفتگي بغية بالضم والكسر حاجت قال الاصمعي البغية بالكسر الحال التي تبغيها وبالضم الحاجة نفسها وبغى ضالته اي طلب بغاء بالضم والمد بغاية جستن بغاء بالكسر والمد زنا دادن فاحشه كردن

قوله تعالى ولا تكرهوا فتياتكم على البغاء فهي بغي وهن بغايا قوله تعالى وما كانت امك بغيا وهي تباغي اي تزاني ويقال للامة البغي ولا يراد به الشتم والبغايا ايضا الطلائع

التي تكون قبل ورود الجيش ابتغى ايضا خرامیدن خوش مستي اسپ (ع ف اک ۲) ولا يقال فرس باغ وجستن يقال ابتغيت المال من بغاته وبغيتك الشئ

والبغية لك ما ينبغي لك ان تفعل كذا من افعال المطاوعة يقال بغيته فانبغى كما تقول كسرته فانكسر ابغاء بر طلب داشتن وياري دادن در طلب وابغيت الشئ

والتبغية وتبغيته اي طلبته وتباغوا اي بغى بعضهم على بعض بقي + بقاء زيستن وزندگاني وماندن چيزي در جهان (ع ک اف ۲) البقية مانده يقال

بقي الشئ بقاء وبقي من الشئ بقية باقية توضع موضع المصدر منه قوله تعالى فهل ترى لهم من باقية اي بقاء باقي گذاشتن يقال ابقاه الله والتبقية تطليك

اذا رعيت عليه ورحمته والاسم البقيا بالضم والقصر بقوى كذلك وبقيته اي نظرت اليه وترقبته (ع ف اک ۲) وفي الحديث بقينا رسول الله عليه وآله السلام اي

انتظرناه وبقينه وتبقيته والبقية كله بمعنى واستبقيت من الشئ اي تركت بعضه واستبقاه اي استحياه من الحياة وطي يقول بقت وبقي بالفتح مكان بقي وتبقت

وكذلك اخواتها من المعتل بكى + بكاء بالضم والمد گريه با آواز وبالقصر آب چشم باريدن (ع ف اک ۲) ويقال بكيته وبكيت عليه وبكيت بالتشديد

كذلك ابكاه گريانيدن باكيت باهم گريستن التبكية واستبكيته بمعنى تباكى گريه دروغ نمودن بكي بالفتح بسيار گريه كننده بكي على فعول بالضم گريندگان

مثل جالس وجلوس قلبت الواو ياء لما ورتها بلو + ناقة بلو سفر وبلي سفر بالكسر فيها سفر از موده وكهن گشته دردي البلاء ج بلوة بالكسر كويتي

بلاء آزمايش وسختي بلايا ج بلية ايضا ناقة كه بر سر گور بندند ناشخ مي سيستند تا تمرد مي كنند ودروي مي انداختند تا بميرد در جاهليت ومنه يقال ابليت

وبليت بلي على فعيل قبيلة از قضاعه منسوب بوى بلوى بلاء آزمودن (ع ف اص ۲) الابلاء ابتلاء ابتلى كذلك مبالاة باک داشتن يقال لا ابالية ولا

ابالي منه اي لا اكترث له اعني التفات نميكنم وباک نميدارم ويقال لم ابل حذفوا الالف لالتقاء الساكنين مع حذف الياء وا

تخفيفا كقولهم لا ادر من لا ادري وكذلك يفعلون في المصدر فيقولون ما ابالية بالة والاصل بالية بلي بالک كنگي (ع ک لغ ۲) بلي الثوب

يبلي بلي فان فتحت الباء مددتها البلاء ايضا منه يقال المبيد ابل ج ينجلف الباقي نو پوسيده راگوسيد كه منه كن خداي خلعت ديگر ويقال البليت فلانا يمينا

اي اعطيته اذا طيبت نفسه بها وابليته معروفا اسدى اعطيته ويقال نزلت بلاء على الكفار مثال قطام يعني آري وهو حرف نقيض لا وهي جواب للتحقيق

فی الثلاث والحافر فی السنة الثالثة وفی الخف فی السنة السادسة ثُنیان وثمنیا ج ✤ ثلثیة مؤنث ثمنیات ج ✤ اثنان دو مرد اثنتان دو زن ثنتان
مثله بحذف الالف ✤ یوم الاثنین روز دوشنبه وهو لایثنی ولایجمع لانه مثنی وان احببت تجمعه کانه لفظ بنی للواحد قلت اثانین ✤ وقولهم هذا ثانی اثنین
ای هو احد الاثنین وکذلک ثالث ثلثة یضاف الی العشرة ولاینون ✤ والعدد منصوب ما بین احد عشر الی تسعة عشر فی الرفع والنصب والخفض
الا اثنی عشر فانک تعربه وتقول للمؤنث اثنتان وان شئت ثنتان لان الالف انما اجتلبت لسکون الثاء فلما تحرکت سقطت ✤ واما قول الشاعر
شعر کان خصییه من التدلدل ✤ ظرف عجوز فیه ثنتا حنظل ✤ اراد ان یقول فیه حنظلتان فاخرج اثنین مخرج سائر الاعداد للضرورة واضافه الی
ما بعده واراد ثنتان من حنظل کما یقال ثلثة دراهم واربعة دراهم وکان حقه فی الاصل ان یقال اثنا دراهم واثنتا نسوة الا انهم اقتصروا بقولهم رجلان
وامرأتان عن اضافتهما الی ما بعدهما اوسمی رجل باثنین اوباثنی عشر قلت فی النسبة الیه ثنوی کما یقال فی ابن بنوی واثنی کما یقال ابنی اثنان
دوتا شدن وبار گشتن یقال اثنی وانثنو فی علی افعول اثنا ستایش گفتن یقال اثنی علیه خیرا والاسم الثناء واثنی ای القی ثنیته تثنی فی مشیته ای تحجی مثانی من القرآن
ما کان اقل من المائتین وتسمی سورة فاتحة الکتاب مثانی لانها تثنی فی کل رکعتین وتسمی ایضا جمیع القرآن مثانی لاقتران آیة الرحمة بآیة العذاب **ثوی ✤ ثواء**
بالفتح والمد وثوی بالضم بودن بجایی (ع ف ا ک ۲) یقال ثویت البصرة وثویت بها واثویت بها لغة فی ثویت بها ✤ واثویت غیری ایضا لازم ومتعد
تثویة مقیم کردن کسی را بجایی ثوی علی فعیل مهمان ابو مثوی میزبان ام مثوی زن میزبان ثویة آغل گوسپند ثایة بالفتح کذلک وسنگ توده
که در صحرا باشد بجهت نشان ثویة نام جایی (ضمیمه) **ثنی** کثری وکطبی پوستهای خرما باخرمای بلایه دردی یا ریزه کاه وهر چیز ریزه که بدان غراره ها
کهنه **ثجو** خموشیدن (ع ف ا ص ۲) اثجاه غیره خاموشانید آنرا واثجی متاعه کالای خود را پراگنده وبالا ساخت **ثدوا** نام موضعی ✤
ثطا خطا کردن (ع ف ا ص ۲) ثطا بسلحه ریخ زد ثطاة دابة است خرد ثطی بالفتح سخت گول شدن (ع ف ا ک ۲) ثطا لغت منه بالضم تشدد ها
انثطا سست وفروهشته شدن **ثعو** بالفتح نوعی از خرما یا خرمای بزرگ او مالان من البسر لغة فی المعو ثاعی دشنام دهنده وکسی را به بدی
نسبت کننده **ثغیة** گرسنگی وخالی شدن قبیله **ثفوة** بالضم سکوره ثفوات ج **ثها** گول گردیدن (ع ف ا ص ۲) مثاهاة باهم گفتگو کردن یقال ثاهاه
ثنیة بالکسر آغل گوسفندان

فصل الجیم

جای ✤ جأی گزیدن (ع بفتحها) یقال جأی علیه ای عضه جؤوة بالضم رنگی از
رنگهای اسپ وآن سرخی ست که بسیاهی زند فرس اجأی لغت منه جأواء مؤنث وقد جئی الفرس وکتیبة جأواء هی التی یعلوها السواد لکثرة الدروع
وقولهم احمق لایجأی مرغه ای لایحبس لعابه آنکه آب دهن نتواند باز داشت وسقاء لایجأی شیأ ای لایمسک جناوة بالکسر غلاف دیگ
جئا ج ویقال جیاء وجواء واحد ولیس بجمع وفی حدیث علی رضی الله تعالی عنه لان اطلی بجواء قدر احب الی من ان اطلی بالزعفران جباء
جبا بالفتح والقصر خاک گرد اگرد چاه امرأة جبأ ای زن در واپستان جبا بالکسر والقصر آب کرد آورده بجهت شتر وکذلک الجبوة والجباوة وجبیت
الماء فی الحوض وجبوته ای جمعته جابیة حوض وجای گرد آمدن آب جوابی ج ومنه قوله تعالی وجفان کالجواب وشهری بشام جبایة گرد کردن خراج
جباوة کذلک جبیت الخراج وجبوته بمعنی واصله الهمز لکن لایهمز (ع ف ا ک ۲) اجباء فروختن کشت نارسیده وفی الحدیث من اجبی فقد اربی
واصله الهمز تجبیة پشت خم کرده ایستادن وفی حدیث ابن مسعود فی ذکر القیامة حین ینفخ فی الصور قال فیقومون فیجبون تجبیة رجل واحد قیاما لرب العالمین
قال ابو عبید التجبیة هی ان یکون واضعا یدیه علی رکبتیه قائما او یکون منکبا علی وجهه بارکا وهو السجود واجتباء اصطفاه **جثو ✤ جثو** بالحرکات الثلث
سنگ توده وجثی الحرم بالضم والکسر ما اجتمع فیه من حجارة الجمار جثو وجثی بضمتین وکسرتین بزانو نشستن (ع ف ا ص ا و ک ۲) واجثاه غیره وقوم جثی ومنه
قوله تعالی ونذر الظالمین فیها جثیا بالضم والکسر جاثیة کبنی الی رکبتیه زانو بزانو نشستم وتجالثوا علی الرکب سورة الجاثیة نام سورتی از قرآن **جحو ✤ اجتحاه**
قلعه اجتحاه ای استاصله وهلکه جحوان بالفتح نام مردی جحی بالضم لقب مردی قال الاخفش هو لاینصرف لانه مثل عمر **تجحیه تجحیة** میل کردن منه فعل حنیفة کالکوز مجحیا لانه
اذا مال انصب ما فیه واپشت خم کردن پیر وفی الحدیث انه جحی فی سجوده ای خوی ومد ضبعیه وتجافی عن الارض **جدی** ✤ جدیة قوم زین در حل مجاجد بیات جدی جج یا
بالتحریک یا خشت وجدیة علی فعیلة مثل جدایا ج وهی ایضا خون خشک بر پوست جیفه جدی بزغاله جدی وجداء ج ونام برجی وستاره نزدیک قطب
که قبله را بوی توان شناخت ویقال انه جدی علی التصغیر جدا بالفتح والقصر عطا جدوی مثله ومطر جدا ای عام یقال اللهم اسقنا غیثا غدقا وجدا طبقا

ويقال جد الدهر اى يد الدهر اى ابدا وقولهم قليل اجدام بالدال اى قليل النفع جداية بالفتح والكسر آهو بره وجديه وجد يبة واجتديته واستجديته اى طلبت جدواه كلمه
بمعنى جادى خواهنده اجدا عطا دادن و بعطا رسيدن و ما يجدى عنك اى ما يغنى جذو ومه جذوة بالتثلث خدرك آتش جذى بالضم والكسر
ج جذا مثله قال المجاهد فى قوله تعالى او جذوة من النار اى قطعة من الجمر وهى لغة جميع العرب قال ابو عبيدة الجذوة مثل الجذمة وهى القطعة الغليظة
من الخشب كان فى طرفها نار او لم تكن جاذى بر سر پاى نشيننده و بر سر انگشتان ايستاده وقال ابن الاعرابى الجاذى على قدميه والجاثى على ركبتيه جذاء
بالكسر والمد ج مثل نائم و نيام وقال ابو عمرو جذا وجثا لغتان بمعنى واحد وهى وجذا بمعنى اذا ثبت قائما وفى الحديث مثل الارزة المجذية على الارض اى الثابتة
وكل من ثبت على شىء فقد جذا عليه جذو (ع ف ا ص ۲) والتجاذى فى اشالة الحجر مثل التجاثى رجل جاذ اى قصير الباع وامرأة جاذية مجذو ذى الذى
يلازم الرحل والمنزل لا يفارقه قال الكسائى فيه بل مجذا اذا احل فى سنامه شحما جرو و جرى جريان جرية رفتن آب (ع ف ا ك ۲) اجرا روان نمودن ويقال
ما اشد جرية هذا الماء بالكسر وقوله تعالى بسم الله مجريها ومرسيها هما مصدران من اجريت السفينة وارسيت بالفتح فيهما من جرت السفينة ورست جراية بالكسر
وظيفه روان جرو بالتثلث بچه سباع چون سگ و گرگ و خرس و جز آن والجمع اجرو واصلها اجرو على افعل و جراء بالكسر اجرية جمع الجمع و خيار خرد و نور سيده
جرو الحنظل والرمان مثله وفى الحديث اتى النبى صلى الله عليه وآله وسلم باجر زغب يعنى قثاء صغار وكان ربيعة بن عبد العزى بن عبد شمس بن عبد مناف
يقال له جرو البطحاء والقى جروته اذا صبر على الامر وضرب عليه جروته اى وطن عليه نفسه وكلبة مجر ومجرية اى معها جراؤها جارية بينة الجراء بالفتح والكسر والجراية
بالفتح والجرائية دختر خرد جارية ايضا آفتاب وكشتى جوارى ج مجاراة جرا با هم رفتن وجاراه فى الحديث وتجاروا فيه جرى وكيل ورسول والجمع اجرياء جراية
بالفتح والكسر وكيلى تجرية استجرار وكيل كرفتن وفى الحديث قولوا بقولكم ولا يستجرينكم الشيطان اى لا يتخذنكم وكلاءه وسمى الوكيل جريا لانه يجرى مجرى موكله ويقال فعلت ذلك
من جراك ومن جرائك اى من اجلك ويخففان ايضا جرية بكسرتين وتشديد بن هى الحوصلة اجريا بالكسر والقصر سنت روش وعادت جزى و جزاء
بالفتح پاداش جزينه وجازيته بمعنى ويقال جازيته فجزيته اى غلبته وجزى عنى هذا الامر فهو يجزى ومنه قوله تعالى لا تجزى نفس عن نفس شيئا ويقال جزيت عنك شاة وبنو تميم
يقولون اجزأت عنك شاة بالهمز وتجازيت دينى على فلان اى تقاضيته تجازى متقاضى يقال رجل جاز بمعنى ماكس جزية بالكسر آنچه گرفته شود از اهل الذمة جزى ج
جفو وجفاء بالمد ب بستم (ع ف ا ص ۲) يقال جفوته فهو مجفو ولا تقل جفيت وفلان ظاهر الجفوة بالكسر اى ظاهر الجفاء جفا السرج عن ظهر
الفرس اى رفعته وجافاه عنه فتجافى تجافى جنبه عن الفراش اى نبا واستجفاه اى عده جافيا واجفيت الماشية فهى مجفاة اذا اتعبتها ولم تدعها تأكل جلا وجلى
آشكارا شدن خفى جلية خبر يقين جالية ازخان ومان رونگان جالة كذلك يقال استعمل فلان على الجالية اى على جزية اهل الذمة جلاء بالفتح والمد مثل وجلا لى
الامر ووضح اقرار كردن واز خان ومان رفتن وبيرون كردن لازم ومتعد (ع ف ا ص ۲) يقال جلوا عن اوطانهم وجلوتهم وكذلك اجلوا عن البلد واجليتهم اجلاء
عن القتيل لا غير اى انفرجوا جلوت اى اوضحت وكشفت جلا نام مردى سمى بالماضى وجلوت بصرى بالكحل وجلوت همى عنى اى اذهبته وجلوت السيف جلاء بالكسر
صقلته وجلوت العروس جلاء وجلوة بالكسر فيهما واجتليتها اذا نظرت اليها مجلوة وجلاها زوجها وصيفا اى اعطاها ويقال ما جلوتها بالكسر فيقال كذا وكذا وما جلا
فلان اى باى شىء يخاطب من الاسماء والالقاب فيعظم به جلا بالكسر والمد ايضا سرمه جلا بالفتح والقصر پيشانى مشتدن پيش سر از موى مثل جله (ع ك ا ف ۲)
رجل اجلى بين الجلا والنعت منه جلوا مؤنث مجالى پيشانيها اى سر موى زده مجلى واحد منهما واشتقاقه من الجلاء وهو ابتداء الصلع واجتليت العمامة عن راسى
اذا رفعتها مع طيها عن جبينك سماء جلواء مصحية مثل جهوا جلى مصغر الجلى از حرب تجلية روشن كردن وچشم انداختن يقال منه جلى ببصره ويجلى
عن نفسه اى يعبر عن ضميره مجلى اسب اول رهان انجلى انكشف تجلى تكشف ويقال جاليته بالامر وجالحته اذا جاهرت به وتجالينا اى انكشف حال كل
منا لصاحبه جلوى نام اسپى جمى جما جماوة بالفتح والمد فيهما شخص هر چيز جنى و جنى بالفتح ميوه چيدن (ع ف ا ك ۲) اجتنى كذلك جنى مقصور
چيده يقال اتانا بجناة طيبة ثمر جنى خرماى تازه چيده جناية گناه كردن تجنى گناه بستن بر كسى يقال جنى عليه وتجنى عليه ايضا وفى
المثل اجناؤها ابناؤها اى الذين جنوا على هذه الدار بالهدم هم الذين بنوها قال ابو عبيدة والا اظن ان اصل المثل
جناتها بناتها لان فاعلا لا يجمع على افعال و رما الاشهاد والاصحاب فانها جمع شهد وصحب الا ان يكون هذا من النوادر لانه
يجىء فى الامثال ما لا يجىء فى غيرها و جنى الشيء ادرك ثمره واجنت الارض كثر جناها وهو الكلاء والكمأة ونحو ذلك

جوو ٭ جُوة بالضم در پی مشک و سفالچه و نوعی از لونها و قطعة من الارض فیها غلظ تجوية در پی کردن مشک را و جز آن جواء بالکسر وادی
فراخ و موضعی و غلاف دیگ جیار مثله جَوّ میان آسمان و زمین و کشادگی وادی و نام شهری جوی سوزش اندوه و اندوه عشق (عع
ک اف ۲) یقال جوی فهو جوٍ و آب بو گرفته و گنده یقال ماء جوٍ و جویت نفسی اذا لم یوافقک البلد و اجتویت البلد اذا کرهت المقام فیه
وان کنت فی نعمة جهی ٭ جَهِیَ البیت ای خرب فهو جاه خبار مُجْهٍ لا سترعلیه است جهوی کون برهنه و من کلام عن السن البهائم قالوا
یا عنز جاء القُرّ قالت یا ویلا ذنبٌ الوی واستٌ جهوی بیت اجهی لا سقف له سماء جهواء ای مصحیة اجهار کشاده شدن هماء بهوای کشاده
رسیدن یقال اجهت لنا السماء ای انقشع عنها الغیم و اجهینا جیو ٭ جیاء بالکسر غلاف دیگ و هی الجیاوة جیئة بیندد و بحفف آب ایستاده
جیّ نام شهری از سپاهان و معرب وی اصفهان (ضمیمه) احذیته عنه بازداشتم او را (عع ف اک ۲) احذیة مثله حذیة بالکسر بن درخت
جِذی الشیٔ بالکسر اصله و تجاذی النسل و الحمام یتجذی باحمانه و هوان یمسح الارض بذنبه اذا اهدر حبسو ٭ بالفتح درشت شدن (عع ف ا
ض ۲) جاسا ساه هاداه حبشو ٭ بالفتح کمان سمک لغة فی الحبش حبشوات ج ٭ جعو بالفتح پشک و مانند آن فراهم آوردن و توده کردن
جعة کهنه نکنی جو بن جاعیه زن گول جفیته ٭ انداختم او را (عع ف اک ۲) جفایة بالضم کشتی تهی الجفی المجفو جلی بالکسر تابدان از طرف یا م
و جلیت القضاء ای جلونها و الله یجلی الساعة ای یظهرها و تجلی کذا ای علاه و تجلی الشیٔ نظر الیه و المجلی السابق فی الحلبة حنو امهلکونی لیشت
رجل احبالعت سنه لغة فی المهموز ٭ **فصل الحاء** ٭ حبو ٭ احتبا بر دستها گرد زانو حلقه کرده نشستن یقال یحتبی بیدیه ای
یشتبک بها علی ساقیه و احتبی الرجل اذا جمع ظهره و ساقیه بعمامته والاسم الحبوة بالضم والکسر یقال حل حبوته ای عقدته و الجمع حُبیً و انه لحالی
الشراسیف ای مشرف الجنبین حَبِیّ ابر برکوه نشسته حبا کعصا مثله حبو غیژیدن کودک (عع ف اض ۲) و نزدیک شدن تقول حبوت
للخمسین ای دنوت لها و کل دان فهو حاب و بلند برآمدن ریگ و بر زمین غیژان رسیدن تیر بر نشانه حبوة بالفتح دادن حباء بالکسر دهش
(عع ف اض ۲) یقال فلان یحبو ما حوله ای یحمیه و یمنعه و کذلک یحبی ما حوله محاباة محابا کردن در بیع حتو ٭ حتی علی فعیل بیست منقل و حتوت
هُدْب الکساء حتوا ای کففته مهموز لا حثا ٭ حثو ٭ حثی خاک زدن بر روی کسی (عع ف اض ۲ اک ۲) تحثار مثله و چیزی اندک دادن یقال
سنه حثوت له ارض حثوا بسیار خاک حثا بالقصر گاه ریزه حجو ٭ حجوت بالمکان اقمت به و کذلک تحجیت به و تحجیت الشیٔ تعمدته و حجوت بالشیٔ
ضننت به و به سمی الرجل حجوة و حجیت بالشیٔ اولعت به و لزمته مهموز لا و کذلک تحجیت به حجاة قبه آب که از باران و جز آن پدید آید حجاج و ایضاً
کرانه چیزی الحجاج و تحجیت بهذا المکان ای سبقتکم الیه و لزمته قبلکم و حجت الریح السفینة ای ساقتها اُحجیة مُحجیا بالضم چیستان و بینهم احجیة یتحاجون
بها و حاجیته فحجوته ای غلبته اذا داعیته یقال ما تحجیک و هی لعبة و اغلوطة قال ابو عبید و نحو قولهم اخرج ما فی یدی و لک کذا و یقال ایضا انا حجیاک
فی هذا ای من یحاجیک حجی (ک اف ۲) خرد احجاء ج و یقال هو حجی بذلک و حج و حجی بذلک ای خلیق کله بمعنی الا انک اذا فتحت الجیم لم تونث و لم
تثن و لم تجمع کما قلنا فی قمن و کذلک یقال انه لمحجاة ان یفعل کذا ای مخلقة انها لمحجاة و انهم لمحجاة و ما احجاه لذلک ای ما اخلقه و احج به ای اخلق به
فی التعجب یعنی چه سزاوار است بآن و انی احجو به خیرا ای اظن به و حجا القوم ای خبأهم حدو ٭ حَدْو ٭ راندن شتر بسرود و آواز (عع ف اض ۲) حداء بالضم
والکسر کذلک حدوا ء باد شمال لا یقال للمذکر احدی حادی سرود گوی و ربما قیل للحمار اذا قدم اتانه حاد تحدی برابری کردن در کاری و پیش خواندن
خصم را و غلبه جستن یقال تحدیت فلانا ای باریته فی فعل و نازعته للغلبة و یقال انا حُدَیّاک ای ابرز لی وحدک و حادی عشر مقلوب من واحد فاخر الفاء و هو الواو
فقلبت یاء لانکسار ما قبلها و قدم العین فصار فاعل علی تقدیر عالف حذو ٭ حذو ٭ راست کردن باهم دو چیز را و منه حذوت النعل بالنعل حذو القذة بالقذة و برابر استادن
چیزی بودن یقال حذوته ای قعدت بحذائه (عع ف اض ۲) حذی بالفتح زبان گزیدن تیزی سرکه و جز آن و دست بریدن به کارد (عع ف اک ۲) یقال
حذی الخل فاه و یحذیه حذیا اذا قرصه و حذیت یده بالسکین حذیت النعل حذی بالقصر درشکم شدن گوسپند از القطاع سلاء در شکم (عع ک اف ۲) حذاء بالکسر نعل سبل شتر و سم اسب حذاء ان احتذا
نعل و سپای کردن و احذیته نعلا ای اعطیته و استحذیته فاحذانی و احذیته من الغنیمة ای اعطیته منها حذیا علی فعلی بالضم و هی القسمة من الغنیمة حذاء ایضا برابر و رحبت
جاذاه ای صار بحذائه و احتذی مثاله ای اقتدی به حذیة علی فعیلة مثل حذیا من الغنیمة حذوة بالکسر کذلک یقال داره حذوة داره و حذة داره بالضم و حذة داره ای حذاءها و حذیة بالکسر قطعة من لحم

اللحم قطعت طولا حرو ۵ حَرُوۃ حَراوۃ گرمی مثل حرارۃ وذلک من حرافۃ شئی یعنی گرمی کہ از تیزی چیزی شود در حال چون از خوردن سیر و پلپل و مانند آن حراۃ کشادگی و ناحیہ موضع حری بالقصر کذلک و بانگ و آواز سوختن آتش و رفتن آب و وزیدن باد بر درخت و جای نہادن بیضہ نعامہ ویقال لاتطر حرانا ای لاتقرب ما حولنا ویقال فی الکلام بالحری ان یکون کذلک یعنی سزا است و ہذا الامر محراۃ کذلک ای مقمنۃ مثل محجاۃ وما احراہ واحر بہ فی التعجب یعنی چہ سزاوار است مثل ما احجاہ واحج بہ ویقال ہو حری ان یفعل ذلک ای خلیق لایثنی ولایجمع و ہو حریٌ و حَرِیٌّ علی فعل و فعیل سزاوار و ہما حریان و ہم حریون واحریاء وہی حریۃ وہن حریات و حرایا یثنی ویجمع ویؤنث وانتم احراء جمع حری ومنہ اشتق التحری وہو طلب ما احری بالاستعمال فی غالب الظن یقال فلان یتحری الامر ای یتوخاہ ویقصدہ و تحری فلان بالمکان ای تمکث وقولہ تعالی فاولئک تحروا رشدا ای توخوا و عمدوا ۵ و حری الشئی حریا ای نقص (ع ف اک ۲) یقال یحری کما یحری القمر و احراء الزمان حاریۃ افعی بہ نا قص شدن کہ اخبث ما یکون یقال رماک اللہ بافعی حاریۃ حراء بالکسر والمد کوہی بمکہ یذکر ویؤنث و یمنع حزو یقال حزی الشئی یحزیہ و یحزوہ اذا قدرہ و خرص یعنی اندازہ کرد و یقال حزیت النخل و حزی السراب الشخص اذا رفعہ (ع ف اض ۲ و ک ۲) حازی آنکہ بنگریستن فال و کف دست فال گوید حزوی بالضم ریگ تودہ م حزاوی منسوب بوی حسو ۵ حسوۃ آشامیدن (ع ف اض ۲) و یوم کحسو الطیر ای یوم قصیر حَسُوٌّ علی فعول آشام حساء بالفتح والمد والقصر الغیا مثلہ رجل حسو کثیر الحسو قال ابو ذبیان ان ابغض الشیوخ الی الحسو الفسو وقد حسوت حسوۃ واحدۃ و فی الاناء حسوۃ بالضم ای قدر ما یحسی مرۃ اندازہ یک آشام واحسیۃ المرق فحساہ و احتساہ بمعنی و تحساہ کذلک و فی مہلۃ حسی بالکسر ما تنشفہ الارض من الرمل فاذا صار الی صلابۃ امسکتہ فتحفر عنہ الرمل فتستخرجہ وہو الاحتساء وجمعہ احساء وہی الکرار حساء بالکسر والمد موضع حسیت الخبر بالکسر و احسیتہ مثل حسستہ و احسستہ حشو ۵ حشو آگنہ و آگندن (ع ف اض ۲) و شنزان ریزہ و مردم خرد حاشیۃ کذلک احتشاء بینہ در خود گرفتن حائض حشا بالقصر درون تن احشاء ج و ناحیہ حشوۃ البطن بالضم والکسر رودگانہا و فلان من حشوۃ بنی فلان ای من رذالہم حاشیۃ کرانہ حواشی ج عیش رقیق الحواشی ای رقد حاشیتان ابن المخاض و ابن اللبون وسنہ یقال قد شبت حاشیتا بنی فلان من الکلاء حشیۃ فرش آگندہ و احدۃ الحشایا محشی بالکسر بالشیحۃ کہ زنان بر سرین بندند تا کلان نماید محاشی ج قال الاصمعی المحاشی اکسیۃ خشنۃ واحدہا محشاۃ حشی تاسہ بر افتادن (ع ک اف ۲) فہو رجل حش وحشیان الصنا و یقال ارنب محشیۃ الکلاب خرگوش تاسہ برانگن سگان سست بدیدن حشی علی فعیل بالحاء والخاء کیاہ خشک وحاشاک و حاشا لک بمعنی یعنی دور باد و یقال حاشا للہ و حاش للہ بلا الف ای معاذ اللہ والاصل بالالف وہی کلمۃ یستثنی بہا و قد تکون حرفا فخفضت بہا و قد تکون فعلا نصبت بہا قال سیبویہ لاتکون حاشا الا حرف جر لانہا لو کانت فعلا لجاز ان تکون صلۃ لما کما یجوز ذلک فی خلا فلما امتنع ان یقال جاء فی القوم ما حاشا زید دل علی انہا لیست بفعل و قال المبرد حاشا فعل لانہ یقال حاشا لزید فحرف الجر لا یجوز دخولہ علی حرف الجر ولان الحذف یدخلہا کقولہم حاش لزید والحذف یقع فی الاسماء والافعال دون الحروف ویستدل ایضا بقول النابغۃ ع ولا احاشی من الاقوام من احد فتصرفہ یدل علی انہ فعل حصا ۵ حصاۃ سنگ ریزہ حصی حصیات ج حصاۃ المسک قطعۃ صلبۃ توجد فی فارۃ المسک و خرد و ہوش یقال فلان ذو حصاۃ ای ذو عقل و لب ارض محصاۃ ای ذات حصی احصاء شمردن یقال نحن اکثر منہ حصی ای عددا وہو اکثر من ان یحصی ای یعد حصو باز داشتن (ع ف اض ۲) یقال حصوتنی حقی ای منعت حضو ۵ حَضْوٌ افروختن آتش (ع ف اض ۲) حضوت النار سعرتہا محضاء بالکسر علی مفعال آتش کاو و محضا علی مفعل مہموز کذلک حظو ۵ حظوۃ بالضم والکسر بہرہ مند بودولتی شدن زن از شوہر حظۃ کذلک (ع ک اف ۲) یقال ہی حظیتی واحدی حظایای و فی المثل لا حظیۃ فلا الیۃ تقول ان اخطاتک الحظوۃ فیما تطلب فلا تال ان تتودد الی الناس لعلک تدرک بعض ما ترید رجل حظی مرد با قدر و دولتی و اسپ ہفتم رہان و یقال حظی فلان عند الامیر واحتظی بہ بمعنی و ہو حظینۃ علی فلان ای فضلۃ علیہ حظوۃ بالفتح تیر کوتاہ و اذا لم یکن فیہ نصل فہی حظیۃ بالتصغیر و فی المثل احدی حظیات لقمان وہو لقمان بن عاد و حظیات سہامہ و مرامیہ یضرب لمن یعرف بالشرارۃ ثم جاءت منہ ہنۃ حظوات جمع حظوۃ بالفتح حظاء بالکسر والمد کذلک حنظی بہ لغۃ فی عنظی بہ اذا ندد بہ و اسمعہ المکروہ حفو ۵ حفوۃ و حفیۃ حفایۃ بالکسر فیہما حفاء بالمد و الفتح پای برہنہ رفتن (ع ک اف ۲) حاف الغت منہ حفا بالفتح والقصر سودگی پای و سم (ع ک اف ۲) فہو حف و احفاہ غیرہ و حفی الفرس انسحج حافرہ واحفی الرجل ای حفیت دابتہ حفاوۃ بالفتح مہربانی (ع ک اف ۲) فی نعت منہ و مبالغت کردن ...

سلسلہ حفو تعالی ۱۲ ن

حال کسی وفی والمثل بارئة لا حفاوة یقال منه حفیت به وتحفیت به ای بالغت فی اکرامه ولطافه وحفیت الیه بالوصیة ای بالغت والحفی العالم الذی یتعلم الشیء باستقصار
وایضا المستقصی فی السؤال واحفی الرجل استقصی فی المنازعة والکلام واحفی الشارب یعنی بیخ بر داشت موی لب را وفی الحدیث انه امران تحفی الشوارب
وتعفی اللحی ای تکثر وحافیت الرجل ای ماریته فی الکلام حفو منع کردن از خیر (ع ف اض ۲) **حفو ❊ حفوة** ترو شکم یقال حفی الرجل فهو محفو وحفو
والسهم باریکی تیر تیز و تک پیرداز ار وجای ازار بستن از میان یقال ثلثة احق و اصله احفو علی افعل فحذفت الواو لانه لیس فی الاسماء اسم آخره حرف
علة وقبلها ضمة فاذا ادی قیاس الی ذلک رفض فابدلت من الضمة کسرة فصار الآخر یاء مکسورا ما قبلها وصار بمنزلة القاضی والغازی فی سقوط الیاء
لاجتماع الساکنین وجمع الکثرة منه حقی علی فعول فقلبت الواو الاولی یاء لتدغم فی التی بعدها **حکی ❊ حکایة** باز گفتن از چیزی (ع ف اک ۲) یقال
حکیت عنه وحکوت عنه لغة فیه دانستن محاکات کذلک یقال فلان یحکی الشمس حسنا ویحاکیها وحکیت فعله وحاکیته اذا فعلت مثل فعله وحکیت
العقدة لغة فی احکمتها ای شددتها وفوتها **حلو ❊ حلو** بالضم شیرین نقیض مر حلاوة مصدر منه (ع ف اض ۲) وحلاوا حلولی بمعنی ولم یجیء علی افعوعل
متعدیا الا هذا الحرف وحرف آخر وهی اعروریت الفرس واحلیت الشیء جعلته حلوا او وجدته حلوا وحالیته طایبته ویقال ما امر وما احلی ای لم یفعل شیئا حلو
بالضم نقیض مر یقال هذا الحلو واعطه المر وتحالت المرأة ای اظهرت حلاوة وعجبا حلو حلوان بالضم فیهما چیزی دادن کسی مزدوری به انجوش آمد کار
وی (ع ف اض ۲) وفی الحدیث نهی علیه السلام عن حلوان الکاهن حلوان ایضا از کابین دختر خود ستدن چیزی بجهت خویش ونام شهری حلی
پیرایه حلی بالضم والتشدید ج مثل ثدی وثدی وهو فعول بضم الفاء وکسر الحاء ههنا لمکان الیاء قوله تعالی من حلیهم عجلا جسدا یقرؤه بعضهم بالکسر حلیة
السیف آرایش شمشیر حلی بالضم والکسر ج مثل لحیة ولحی حلیة الرجل پیکره صفت مرد حلیة بالفتح نام جایی شیرناک در نواحی یمن حلی حلی فعیل خشک
شده گیاهی که آنرا النصی خوانند احلیة ج حلی ایضا پیرایه کردن زن را (ع ف اک ۲) حلیت المرأة احلیها حلیا وحلوتها اذا جعلت لها حلیا حلاوة خوش
آمدن به چشم فیقال هو حلی بعینی وفی عینی اذا اعجبک وکذلک حلی فلان بعینی وفی عینی یحلو حلاوة وقال الاصمعی حلی فی عینی بالکسر وحلا فی فمی بالفتح وبا
پیرایه شدن زن (ع ک اف ۲) فهی حلیة وحالیة والنسوة حوال تحلیة آراستن ومنه سیف محلی وحلیه مرد را صفت کردن وبه چشم کسی خوش نمودن چیزی
را وشیرین کردن طعام را وقیل حلأت السویق مهموز استحلاء شیرین شمرد او تحلی پیرایه بست بر خود وآراسته شد ویقال لم یحل منه بطائل ای لم یستفد منه
کثیر فائدة ولا یتکلم به الا مع الجحد حلوا بالمد والقصر حلاوی بالضم علی فعالی گیاهی ویقال وقع فلان علی حلاوة القفا ای علی وسط القفا وذلک علی حلاوا القفا وحلاوی القفا اذا فتحت
وان ضممت قصرت **حماه ❊ حمایة** بالکسر نگاه داشتن کسی را از بدی (ع ف اک ۲) یقال حمیته ای دفعت عنه وهذا شیء حمی بکسر الحاء علی فعل ای محظور لا یقرب
احماء قرقیع کردن جای را یقال احمیت المکان اذا جعلته حمی وفی الحدیث لا حمی الا لله ولرسوله حمی سوزان شدن وسخت گرم شدن روز وتنور وغضب
کردن (ع ک اف ۲) یقال حمیت علیه حمو الشمس وحمیها ای حرها حماة المرأة خشنا من زن و لا لغة فیها غیر هذه وکل شیء من قبل الزوج مثل الاب والاخ
ففیه اربع لغات حما مثل قفا وحمو مثل ابو وحم مثل اب واصله حمو بالتحریک وحم بسکون المیم مهموزة وکل شیء من قبل المرأة فهم الاختان والصهر یجمع هذا کله حماة
موشک گوشت وفی ساق الفرس حماتان هما اللحمتان اللتان فی عرض الساق تریان کالعصبتین من ظاهر وباطن حموات ج حامی فحل و بی پیه که
چون نبیره وی در نتاج آید او را آزاد کنند و بر نه نشینند وموی وپشم وی نگیرند و گویند حمی ظهره وهو بمعنی حیث شناخا میان راست وچپ سم اسپ ویقال
فلان حامی الحقیقة وحامی الذمار وحامی الحمیا ای یحمی حوزته وما ولیه والجمع حماة وحامیة حمة العقرب بالضم نیش کژدم و زهر وی و اصلها حمو او حمی والهاء
عوض عن الواو او عن الیاء واما حمة الحر ای معظمه فبالتشدید حمیا سورت شراب وقوت او حموة الالم تندی و تیزی درد حمیة حموة بالکسر فیهما پرهیز فرمودن
یقال حمیت المریض الطعام احتما پرهیز کردن حمیة بالتشدید محمیة بالتخفیف ننگ وعار داشتن از چیزی (ع ک اف ۲) یقال حمیت عنه وفلان احمی انفا
وامنع ذمارا من فلان محاماة از کسی دفع کردن چیزی را و نگاه داشتن یقال حامیت عنه محاماة وحماء وحامیت علی ضیفی فلان اذا احتفلت له ویقال الضروس
تحامی عن ولدها ویقال حماک بالمد فی معنی فداک احمیت الحدید فی النار فهو محمی لا یقال حمیته وتحاماه الناس ای توقوه و اجتنبوه یعنی خویشتن را
از وی نگاه داشتند **حنا ❊ حنوة** بالفتح گیاهی خوشبوی حنو بالکسر گوشه بن پالان احناء ج وحنو کل شیء اعوجاجه ومنه حنو الجبل حنو ایضا موضعی و جای
چیزی حنیة کمان حنی ج حنا بالکسر والتشدید بحدود ام دوم فی الهمزة حنیت ظهری وحنوته ایضا کوز کردم پشت را و کذا احنیت العود و رجل احنی الظهر

وامرأة حنیا وحنوا التی فی ظهرها احدیداب وحنوت علیه (عع ف اص م) ای عطفت علیه یعنی شفقت کردم بروی وهو احنی الناس ضلوعا علیک ای اشفقهم علیک وامرأة حانیة اذا اقامت علی ولدها ولم تتزوج بعد ابیهم ومنه یقال حنت علیهم تحنو حنوا وحنت النعجة اذا اشتهت الفحل فهی حان وبها حناء بالکسر وکذلک البقرة الوحشیة لانها عند العرب نعجة وتحنی علیه ای تعطف مثل تحنن انحنی الشیء ای انعطف معانی خمهای وادی محنیة یکی **حوا ۂ حویة** گلیم گرد اگرد کوهان شتر مثل سویة وهو بالفارسیة جوی شتر یقال حوت ای تکون الا للجمال والسویة تکون لها ولغیرها وجیب ریزه ریزه حوایا ج وحاویاء البطن وحاویة البطن ایضا حوای ج حوایا یعنی خانهای مردم بریکجا ار خرکاه وجزآن احویة ج حوة نام موضعی وثمرة النفل (عع ک اف م) احوی لغت منه حوا متونث منه ومادر آدم میان حوة ایضا سرخی سیاه رنگ احو وامصدر منه یقال احووی الفرس یحووی احویواء کذلک قال منه احواوی یحواوی ویقال کمیت احوی سرخی می حوة حی کردن عع ف اک م احتواء کذلک احتوی علیه ای المأ علیه یعنی فرا آمد بروی وتحوی علیه ای تجمع واستدار یعنی حلقه شد یقال منه تحوت الحیة ونعبر احوی اذا خالط خضرته سواد وصفرة وتصغیر احوی احیو کما یقال اسیود واختلفوا فی لغة من ادغم قال عیسی بن عمر احی فصرف وقال سیبویه هو اخطأ ولو جاز ذا لصرف اصم لانه اخف من احوی ولقالوا اصیم فصرفوا وقال ابو عمرو احی کما قالوا احیو قال سیبویه ولو جاز هذا لقلت فی عطاء عطی وقال یونس احی قال سیبویه هذا هو القیاس والصواب وتقول فی تصغیر یحیی یحیی لان کل اسم اجتمع فیه ثلث یاءات اولاهن یاء التصغیر فانک تحذف منهن واحدة وان لم یکن اولاهن یاء التصغیر اثبتهن ثلثهن تقول فی تصغیر حیة حیییة وفی تصغیر ایوب ایییب باربع یاءات واحتملت ذلک لانها فی وسط الاسم ولو کان طرفا لم یجتمع بینهن حوا مه بالضم والتشدید والمد کیاهی **حوا ۂ یکی حیوة ۂ حیوة** زندگانی وزیستن ضد موت (عع ک اف م) حی زنده وقبیله احیاء ج تحیا تفعل من الحیوة تقول محیای ومماتی محایا ج احیاء زنده کردن یقال احیاه الله فحی وحیی بالادغام والاظهار والادغام اکثر لان الحرکة لازمة واذا لم تکن الحرکة لازمة لم تدغم کقوله تعالی الیس ذلک بقادر علی ان یحیی الموتی ویقرأ ویحیی من حی عن بینة تقول فی الجمع حیوا کما تقول خشوا قال سیبویه سمعت بعض العرب یقول اعیاء واعیبة فیبین ونحوها کتب الیاء لالتقاء الساکنین لان الواو ساکنة وحرکة الیاء قد زالت کما زالت فی قولهم غزوا الی الضم ولم تحرک الیاء بالضم لثقلها علیه فحذفت الیاء وضمت الیاء الباقیة لاجل الواو وقیل حیوا بالتشدید ایضا ترکه علی ما کانت علیه للادغام وحییا القوم اذا حسنت حال مواشیهم واذا اردت انفسهم قلت حیوا واحیت الناقة اذا احیی ولدها فهی محی ومحیبة لایکاد یموت لها ولد واحیی القوم ای صاروا فی الحیاء وهو الخصب والمطر حیا بالقصر باران وفراخی سال وحال وتثنیة حییان فتبین الیاء لان الحرکة غیر لازمة ویقال اتیت الارض فاحییتها ای وجدتها خصبة والحیاء بالمد شرم وشرم داشتن (عع ک اف م) وفرج ورحم ناقه احیبة ج استحیاء شرم داشتن یقال استحییته واستحییت منه کذلک واستحیت بیاء واحدة ایضا واصله استحییت فاعلوا الیاء الاولی والقوا حرکتها علی الحاء قال سیبویه حذفت الیاء لالتقاء الساکنین لان الیاء الاولی تقلب الفا لتحرکها وقال انما فعلوا ذلک لکثرة استعمالهم قال المازنی لم تحذف لالتقاء الساکنین لانها لو حذفت لذلک لردوها اذا قالوا هو یستحی ولقالوا یستحیی کما قالوا یستبیع قال الاخفش استحی استحی بیاء واحدة لغة تمیم وبیاءین لغة اهل الحجاز وهو الاصل لان ما کان لامه معتلا لم یعلوا عینه الا تری انهم قالوا احییت جویت ویقولون قلت وبعت فیعلون العین لما لم یعتل اللام وزنده کذا استحیی قوله تعالی یستحیون نساءکم حذفت الیاء الاولی استثقالا وقوله تعالی ان الله لا یستحیی ای لایستبقی حیة مار ویکون للذکر والانثی ودخلته الهاء لانه واحد من جنس مثل بطة ودجاجة علی انه روی عن العرب رأیت حیا علی حیة ای ذکرا علی انثی ورجل حیوی منسوب الیه حیوت مار نر حاوی مارگیر ارض محیاة ومحواة زمین مارناک حیوان جانور خلاف موتان حیوة بسکون الیاء نام مردی محیا روی تحیة ملک التحیات لله قال یعقوب ای الملک لله وحیاک الله ای ملکک ویقال امرأة محیبة بتین لان الهاء غیر لازمة ورجل محیی وکل اسم اجتمع فیه ثلث یاءات فینظر فان کان غیر مبنی علی فعل حذفت منه اللام نحو تصغیر عطاء عطی وفی احوی احی وان کان مبنیا علی فعل ثبتت نحو قولک محیی من حیی یحیی وقولهم حی علی الصلوة ای هلم واقبل وقد ذکر سے ہلا فی باب اللام **ضمیمہ حطو**، تحنت جنبانیدن چیزے (عع ف اص م) حطا بیشہا بزرگ والحطوار من الغنم گوسفند سرخ والحطوطی انتفخ **حظی** گستی نام شخصی حظی کعلی پیش حظاة یکی وکالی الحظا کالحظوا حظج احاط جمیع الجمع **حکوت** الحدیث احکوہ حکایة **خزقو** کجرو حل مردپستک خزقوة مثالہ **فصل الخاء ۂ خباء ۂ خابیة** خم وهو همزة لانه من خبات ولکنهم ترکوا همزتها خباء بالکسر والمد خرگاه وخیمه ایضا اخبیة ج وهو یکون من وبر او صوف ولا یکون من شعر وهو علی عمودین او ثلثة وما فوق ذلک فهو بیت واخبینا الخباء ای نصبناه ودخلنا فیه واخبیت الخباء وتخبیته اذا عملته وخبیته ایضا خبوء فرو مردن آتش (عع ف اص م) انباء متعدد فیه **خشی ۂ خشی** ۂ

بالکسر سرگین کاو اخشاء ج خثی بالفتح مصدر است (ع ف اک ۲) خجوة تخجوجی مرد دراز پای وهو فوعل والانثی تخجوجات خدی ۱۵ خدت الناقة تخدی
ای اسرعت مثل وخدت وخودت کله بمعنی خذو ۰۰ خذو سست شدن (ع ف اص ۲) وخذی بالکسر لغة فیه یقال اذن خذواء بینة الخذا و یقال
لاتان خذواء ای مسترخیة الاذن ومنه خذواء ای لینة وهی بقلة واستخذیت ای خضعت ویهمز ایضا ویقال استخذأت خرو ۰۰ خرو سرگین
افکندن مرغ والاسم الخرو بالکسر خرء او خرو فرو سیاست (ع ف اص ۲) قال الکسائی خازانی فخزیته اخزیه وکراهت ان اخزیه خزی بالکسر
خواری ورسوائی و در بلا افتادن (ع ک اف ۲) واخزاه الله منعد منه خزایة بالفتح شرم داشتن (ع ک اف ۲) فهو خزیان وهم خزایا وهی خزیی
خزاء بالمد کیاهی خسو یقال خسا او زکا ای فرد او زوج یعنی طاق وجفت خشا ۰۰ خشیة ترسیدن (ع ک اف ۲) فهو خشیان وهی خشیا
وخاشاه فخشیه اخشیه ای کنت اشد خشیة منه وهذا المکان اخشی ای اهیب واشد خوفا وقوله تعالی فخشینا ان یرهقهما طغیانا وکفرا قال الاخفش
کرهنا تخشیة ترسانیدن ویقال خشی ذوانه بالحبالة یعنی الذئب خشی علی فعیل خشک خشوص ای نباه ریزه وخشت النخلة تخشو اذا اخشفت
یعنی خرمای ریزه نباه بار آورد خصی ۰۰ خصیة بالضم خایه خصی ج بالکسر کذلک وقال ابو عبیدة لم اسمعها بالکسر ویقال خصیاه ولا یفرد وقال
ابو عمرو الخصیتان البیضتان والخصیتان الجلدتان اللتان هما فیهما وتثنیتهما خصیان بلا تاء وکذلک الیة والیان وهما نادران خصاء بالکسر والمد خایه
کشیدن (ع ف اک ۲) خصی لغت منه خصیان ج خصیة بالکسر کذلک مخصی موضع بریدن خصیه خطو ۰۰ خطوة بالضم گام خطوات بالسکون والتحریک
جمع القلة وخطی جمع الکثرة منه خطوة بالفتح گام وگام زدن (ع ف اص ۲) خطوات بالتحریک خطاء بالکسر والمد ج و فی الدعاء یقال خطی عنه السوء
ای دفع ومیط وخطوت واختطیت بمعنی واخطیته ای حملته علی ان یخطو وتخطیته وتخطیت رقاب الناس ای تجاوزته خطو ۰۰ خطا لحمه یخطو خطوا
ای اکتنز ویقال لحمه خظا بظا ای مکتنز خظوان بالتحریک آکنده گوشت ورجل خنظیان بکسرتین فاحش وخنظی به اذا ندد به واسمعه المکروه خفا ۰۰ خفیت
الشیء خفیا پنهان کردم و آشکارا کردم وهو من الاضداد (ع ف اک ۲) خفی بیرون آوردن باران موش را از سوراخ (ع ف اک ۲) یقال خفا المطر الفار
من انفاقهن ای حجرة من اختفار پوشیدن و پنهان داشتن خافی لغت دیری خافیة ما یخفی فی البدن من الجن ویقال به خفیة ای لمم ومس والسود
خفیة کقولهم اسود حلیة وهما ماسدتان خفاء بالفتح والمد پوشیدگی اثر و پنهان شدن (ع ک اف ۲) شیء خفی ای خاف ویجمع علی خفایا ویقال ایضا برح الخفاء
ای وضح الامر خفیة چاه ابن السکیت وکل رکیة کانت حفرت ثم ترکت حتی اندفنت ثم احتفروها ونثلوها فهی خفیة ویقال اذا حسن من المرآة خفیاها حسن
سائرها یعنی صوتها واثرها بالارض خوافی پرهای بال مرغ نزدیک بغل وآن ده پر باشد وشاخهای نوک درخت هی فی لغة اهل الحجاز العواهن
ویقال استخفیت منه ای تواریت ولا تقل اختفیت خفو ضعیف درخشیدن برق در ابر (ع ف اض ۲) خفی کذلک (ع ف اک ۲) فان لمع قلیلا ثم سکن
ولیس له اعتراض فهو الومیض وان شق الغیم واستطال فی الجو الی وسط السماء من غیر ان یاخذ یمینا وشمالا فهو العقیقة وتخفیت الشیء ای استخرجته تخفی
لغت منه وکفن آتیج اخفیة پوششها که سرشک وآب جامه پوشند خفاء بالکسر والمد یکی قوله ان الساعة آتیة اکاد اخفیها بالضم والفتح ومعنی الضم ازیل عنها
خفاءها ای غطاءها وهو کقولهم اشکیته ای ازلته عما یشکوه خلا ۰۰ خلو تهی شدن (ع ف اص ۲) خلوة خلاء بالفتح تنهائی ساختن و فسوس داشتن
صلتها بالباء و کرد آمدن درخلوت باکسی صلته بالی قال الله تعالی واذا خلوا الی شیاطینهم ویقال الی بمعنی مع کما قال عزوجل من انصاری الی الله وقوله تعالی
وان من امة الا خلا فیها نذیر ای مضی وارسل ویقال انا منک خلاء ای براء لا یثنی ولا یجمع لانه مصدر وانا منک خلی علی فعیل ای بری وتثنی ویجمع وانت
وفی المثل خلا لک اقمی الحیا انک خلاء بالفتح والمد ایضا آبدست جای وجای خالی خلیة ستور رها کرده و ناقه که بر بچه دیگری مهر آرد و شیر دهد وکنایه از طلاق
یقال انت خلیة وکشتی بزرگ وخانه زنبور که در وی عسل نهد ویقال انا خلو من کذا ای خال خلا بالفتح والقصر حرف وهی کلمة یستثنی بها وینصب ما بعدها
علی انه فعل کما تقول جاؤنی خلا زیدا او یضمر فیها الفاعل کانک قلت خلا من جاءنی من زید وتجر ما بعدها بالحرفیة تقول جاءنی القوم خلا زید وهی عند البعض حرف
جر بمنزلة حاشا وعند بعضهم مصدر مضاف واما ما خلا فلا یکون فیما بعدها الا النصب لان خلا لا تکون بعد ما الا صلة لها وهی مع ما مصدر کانک قلت جاؤنی
خلوهم ای جاؤنی خالین من زید ویقال افعل کذا وخلاک ذم ای عذرت وسقط عنک الذم خلاوة بالفتح پدر بطنی خلی بی عم خلاف شجی خالی مرد بی زن قرون خالیه
قرنهای گذشته خلی بالقصر گیاه تر خلاة یکی جاء فی المثل عبد وخلی فی یدیه ای عبد مع عبودیته غنی قال یعقوب یقال خلیت الخلی واختلیته درودم گیاه تر

لغت بمعنی ... در قاموس ... الوحی ... موجود است ... ابراهیم ... الخزاز للنبت بالمهملة وغلط الجوهری

اذا تخلّی پس درود شد (ع ف ا ک ۲) خلی بالکسر واس علف تر ومخلاة بالتاء توبره علف وان خلیت واختلیت اختلیها ای جززت لها الخلی والخلیفة خلی ای یقطع مختلون وخالون کیاه درروندکان اخلاء بسیار علف شدن زمین یقال اخلت الارض ای کثر خلاها وخالی شدن یقال خلا لک الشئ واخلی بمعنی وخالی کردن وخالی یافتن وخلوت کردن متعد ولازم وتهی شدن شکم از طعام استخلاء خلوت جستن وخالیت الرجل تارکته وتخلیت تفرغت وخلیت عنه سبیله رها کردم فهو مخلی خنا خنی سخن بیهوده گفتن (ع ک ا ف ۲) کلام خنی وکلمة خنیة واخنی علیه فی منطقه اذا افحش واخنی علیه الدهر ای اتی علیه واهلکه واخنیت علیه ای افسدت خوا خوی بی باران شدن (ع ف ا ک ۲) یقال خوت النجوم تخوی خیا اذا اخلفت وذلک اذا سقطت ولم تمطر فی نوئها واخوت مثله خواء بالفتح والمد خشک ماندن وخالی شدن وبیفتادن (ع ف ا ک وک ا ف ۲) ومنه قوله تعالی فتلک بیوتهم خاویة ای خالیة ویقال ساقطة کما قال الله تعالی فهی خاویة علی عروشها ای ساقطة علی سقوفها خوی تهی شدن شکم حامله بزادن بچه خویة نوعی از طعام تخویة ساختن این طعام واز زمین دورماندن شکم شتر چون خسپد مرد چون سجده کند مرغ چون پر پا فروهلد وسیل کردن ستاره بفرو شدن وغروب نمودن خوی زمین نرم (ضمیمه) ختا اندوه یا ترس یا بیماری تکونار کرد وپس فروتنی نمود (ع ف ا ض ۲) اخلتنی مثله ختا الثوب بیرزهای جامه را برتافت مختو لغت منه ختا فلانا یعنی مهمان را از کار بازداشت واختی ای باع متاعه کسرا ثوبا ثوبا متفرقا مختی ناقص خانیة عقاب اختنی از خوف پادشاه یا جزآن رنگش زرد گشت خشو پایین سکه فرو هشته یقال امراة خشواء ولا یقال ذلک للرجل خروة الفاس بالضم سوراخ تبر خرات ج خراتان بالفتح نام دو ستاره خراة یکی خضا ریزه ریزه شدن چیز (ع ف ا ض ۲) اخقاء زن فراخ کس را جماع کردن حما اللبن حموا ای اشتد (ع ف ا ض ۲)

فصل الدال داء داء

داء ازشتران جا ئیکه چون چوب رحل بوی رسد ریش کند ومنه قیل للغراب ابن داية وفرتقیین (ع بفتحها) یقال رأیت للشیء اداء ودآء وت لغة فیه ویقال الذئب یدآی للغزال لیأخذه ای یختله مثل یدلو ابن داية زاغ دآیات بالتحریک ج وجمع داء دوی مثل ضان وضئین ودبی دبی بالفتح والقصر الجراد وقیل ان یطیر یعنی ملخ پیاده دباة یکی ارض مدبية زمین ملخ خورده وارض مدبیة مدباة زمین ملخ ناک وادبی الرمث اذا اشبه ما یخرج من ورقه الدبی یعنی برگ شوره گیاه جنبان شود که ملخ مانند کرده دبا بالضم والتشدید والمد کدو باة یکی ویقال جاء فلان بدبی دبی اذا جاء بمال کالدبی فی الکثرة یعنی چون ملخ دجا دجی بالضم تاریکی دجی بضمتین نیز یکی شدن (ع ف ا ض ۲) الیلة داجیة لغت منه ودجی اللیل وادجی وتدجی بمعنی ودیاجی تاریکیها کافه جمع ودجاة قال الاصمعی دجا اللیل اذا هو البس کل شئ ولیس هو من الظلمة ومنه دجا الاسلام ای قوی والبس کل شئ دجیة بالضم کاره صیاد وتاریکی دجی ج ویقال انه لفی عیش داج کانه یراد به الخفض والدعة مداجاة مدارا کردن ودجینة داجینة کانک ساترته العداوة والمداجاة ایضا المنع بین الشدة والرخاء دحا دحو گستردن (ع ف ا ض ۲) قوله تعالی والارض بعد ذلک دحیها ای بسطها ودحا المطر الحصی عن وجه الارض ویقال للاعب بالجوز ابعد المدی وادحه ای ارم الجوز وسبت وپا انداز ان رفتن اسپ (ع ف ا ض ۲) دحیة بالکسر نام مردی وهو الذی کان یاتی جبریل علیه السلام علی صورته وکان من اجمل الناس دحینة ودحوة بالفتح فیهما نام اسپ معاویة بن بکر بن هوازن مدحی النعامة جای بیضه نهادن وی اُدحی ادعانة جای چوزه بیرون آوردن وی اُدعو افعول دو دو دوا بازی یقال هذا ادوا مثل عصا وقو مثل دم قد ذکر فی النون دری دری بالفتح دریة بالفتح والکسر درایة بالکسر دانستن (ع ف ا ک ۲) دریته ودریت به ای علمت به ولا ادری ای لا اعلم ویقال بحذف الیاء لکثرة استعمالهم وقالوا لا ادر کما قالوا لم ابل ولم یک ادراه آگاهانیدن ودری ولا ادراکم به بفتح الراء مداراة بایکدیگر نرمی کردن تهمز ولا تهمز دریة علی فعیلة بالهمز وبغیر الهمز وهی دابة یستتر بها الصائد فاذا امکنه رمی مدری مدراة بیخ وشاخ باریک که زنان بوی موی سر بیاراستند تدرت المراة ای سرحت شعرها وقولهم ادّرؤا مکانا کانهم اعتمدوه بالغزو والغارة وتدراه وادراه بمعنی ای ختله دستی تدبیته پوشانیدن دسمها ای اخفاها وهو فی الاصل دسسها فابدل من احد السینین یاء دعا دعوة دعوی بالفتح بطعام خواندن (ع ف ا ض ۲) یقال کنا فی دعوة فلان ومدعاة فلان وبالکسر پسری خواندن ودعوی نسب کردن یقال فلان دعی بین الدعوة والدعوی هذا کلام اکثر العرب وبعضهم یفتحون الدال فی النسب ویکسرونها فی الطعام دعی پسر خوانده قوله تعالی وما جعل ادعیاءکم ای ابناءکم ودعوی ادعاء ودعوی کردن بر کسی ونسب ونام خویش گفتن در حرب پیش خصم وتداعت الحیطان للخراب ای تهادمت ادعیة بالضم والتشدید چیستان

الدبار ... الدبی ... دجا ... الدجی ... دحا ... دری ... دری ... دعا ... ادعیه

مداعاة جنگ کردن با همدیگر و یکدیگر را خواندن دعاء بالضم والمد نام ادعیة ج و خواندن و دعوة واستدعیته یعنی دعوت الله له بالخیر و علیه بالشر و اصله دعاو لانه من دعوت
الا ان الواو لما جاءت بعد الالف همزت و یقال للمرأة انت تدعین وانت تدعوین علی الاصل و انت تدعین باشمام العین الضمة و للجماعة انتن تدعون کما
للرجال الا ان هذا تفعلن کما تقول تنصرن بلا اعلال و ذاک تفعلون کما تقول تنصرون بالاعلال و داعیة اللبن ما یترک فی الضرع لیدعو ما بعده و فی الحدیث
دع داعی اللبن و دواعی الدهر صروفه و یقال ما بالدار دعوی بالضم ای احد و لا یستعمل الا مع الجحد و یقال بعض العرب لو دعونا لاندعینا ای لاجبنا
کما تقول لو بعثونا لانبعثنا دعاو دغو و دغیة خوی بد یقال فلان ذو دغوات و دغیات ای اخلاق ردیئة و دغة لقب زنی کول یقال احمق من دغة و اصلها
دغو او دغی والهاء عوض دفو و دفو خسته را کشتن (ع ف اض ۲) و دفوت الجریح و دافیته و ادفیته و فی الحدیث انه علیه السلام اتی باسیر فقال
لقوم منهم اذهبوا به فادفوه یرید الدفاء من البرد یعنی گرم کردن فذهبوا به فقتلوه فوداه رسول الله علیه السلام یعنی دیت داد او را رسول الله صلعم و فا بالقصر
خمیدن (ع ک اف ۲) او فی کوزه عل ادفی هو الذی طال قرنه جدا و ذهب قبل اذنیه یعنی دراز شده شاخهای وی و سوی گوشها خمیده دغو و فواء
وطائر ادفی طویل الجناح و فواء عقاب یعنی لعوج منقارها و درخت بزرگ تندانی در یافتن وکشاده رفتن شتر دفواء شتر نیکو دراز گردن دقا دقی الفصیل
بالکسر یدقی دقی اذا اکثر من شرب اللبن حتی یشم یعنی چندان خورد که ناگوار گردش مهو دق دقیة مونث و قیل دقوان و دقوی دلو دلو
دلاة مثلة ولا یا لفتح ولاء بالکسر ج دلی کذلک اول جمع قلة منه فلبت الواو یاء لوقوعها طرفا بعد ضمة و یکی از بروج دواع شتر و سخنی یقال جاء بالدلو
ای بالداهیة والبلیة دولاب دلو برکشیدن دلو از چاه (ع ف اض ۲) یقال دلوت الدلو و بچاه فرو رها کردن ادلاء ادلاء مثله و نرم راندن ستور را و نرمی
کردن با کسی یقال منه دلوته دالیته ای داریته و شفیع گرفتن کسی را یقال دلوت بفلان الیک ای استشفعته الیک ادلولی ای اسرع و هو افعوعل
یقال جاء لاه یعدو ای اوقعه قوله تعالی فدلیهما بغرور و تدلی من الشجرة تعلق و قوله تعالی ثم دنا فتدلی ای تدلل کقوله تعالی ثم ذهب الی اهله یتمطی ای
یتمطط وادلی بحجته ای احتج بها و هو یدلی برحمه ای یمت بها وادلی بماله الی الحاکم دفعه الیه و منه قوله تعالی وتدلوا بها الی الحکام یعنی الرشوة دم دم
خون والدمة اخص من الدم کما قالوا بیاض و بیاضة و اصله دمو بالتحریک و انما قالوا دمی یدمی للکسرة التی قبل الیاء کما قالوا رضی یرضی و هو من الرضوان
وقال سیبویه اصله دمی بسکون المیم لانه یجمع علی دماء و دمی مثل ظباء و ظبی لطبی و لو کان مثل قفا و عصا لما جمع علی ذلک و قال المبرد اصله فعل بالتحریک و ان جاء
جمعه مخالفا لنظائره والذاهب منه الیاء و دل علیها قولهم فی التثنیة دمیان الا تری ان الشاعر لما اضطر اخرجه علی اصله فقال شعر فلسنا علی الاعقاب
تدمی کلومنا و لکن علی اقدامنا یقطر الدمی فاخرجه علی الاصل و تصغیره دمی و النسبة الیه دمی او دموی والمصدر منه الضاد دمی (ع ک اف ۲) دمی کذلک
یقال دمی الشیء فهو دم علی فعل فمصدره متحرک بالاتفاق و انما اختلفوا فی الاسم دمیة بالضم بت و صورت دمی ج سانید نام کوهی یقال کانها اسمان جعلا واحدا
دم حی تیری که بروی خون خشک شده باشد و اسپ نیک سرخ و هرچه بغایت سرخ باشد گشتد می آنکه برق و مدارا ازعریم حق خود گیرد، و خون آرنده ای
خودار ما، تدمیة خون آوردن و خون آلوده کردن دامیة شجه که خون پیدا آید از وی و نزد دم الاخوین نوعی از ادویه دنو دنو نزدیک آمدن صلته
بمن (ع ف اض ۲) دناءة منه دنیا این جهان نزدیک مونث ادنی از دنو بمعنی اقرب و نزدیک نزدکی ج مثل کبری و کبر دنیاوی دنیوی دنیی
منسوب بوی ادنت الناقة نزدیک شد نتاج وی و دوا هنیت بین الامرین ای قاربت و بینهما دناوة ای قرابة دنی نزدیک بلا همزه و بالهمز ناکس و فرومایه
ولقیته ادنی دنی دادنی دنی ای اول شیء و یدنی فلان فی الاسور ای یتتبع خسیسها و اصاغرها و فی الحدیث اذا اکلتم فدنوا ای کلوا مما یلیکم دنی مرد ضعیف
و تدنی ای دنا قلیلا قلیلا و تدانوا ای دنا بعضهم من بعض دنا موضعی او نیبان دو موضعی و یقال هو ابن عمی دنی بالکسر والضم اذا ضممت لم یجز الاجراء و فی الکسر
جاز الاجراء و السکون و اذا اضفت العم الی معرفة لم یجز الخفض فی نحو دنی کقولک هو ابن عمه دنیا و دنیة لان دنیا نکرة لا یکون نعتا للمعرفة دوا دواء با لمد دارو
دوا ردی فربهی زن و لاغری و بار یکی اسپ آن شیراست که می دهند اسپ را که می خورد و باریک میشود نه لاغرا دو دوته ج و بالکسر لغة فیه یعنی دواء و یقال
بالکسر هو مصدر مثل داواه دواء و رجل دو و امرأة دویة ای فاسد الجوف من داء و رجل وامرأة دوی یستوی فیه المذکر والمونث و رجل دوی بالفتح ای احمق یقال ترکت
فلانا دوی ای ما اری به حیوة ارض دویة و دوا ناک دوی بالقصر بیماری (ع ک اف ۲) دوی ای مرض و دوی صدره ای ضغن داواه ای امرضه و داواه ای
عالجه یقال هو یدوی یداوی ای یمرض و یعالج و تداوی به ای تعالج به و دوی الشیء ای عوج و لا یدغم فرقا بین فعل و فعل دوایة بالضم و الکسر سر شیر و جغرات شور یا بدویة سرشتن جغرات شیر ادوا

خوردن سرشیر دوی الریح وزش و آواز باد و کذلک دوی النحل و دوی الفحل اذا کان لصدره دوی مدوی سرشیر خور. ممده وابر بار عده دو و امجلب
فی الارض اذا دار و تحول کما دوم الطیر فی السماء اذا دار فی طیرانه و یقال التدویم فی الهواء والتدویة فی الارض و قیل بها الغنان بمعنی و منه اشتقت
دوامة الصبی و ذلک لانه لا یکون الا فی الارض دواة بالفتح م دوی بج مثل نواة و نوی و دوی علی فعول جمع الجمع دو بیابان دوی و دویة کذلک لانها مفازة
مثلها فنسبت الیها و هو کقولهم قعسر و قعسری و دهر و دواری و دوار و دواری و ربما قالوا داویة قلبوا الواو الاولی الساکنة الفا لانفتاح ما قبلها و لا القیاس علیه دو
ایضا جای و یقال بها دوی ای احد دهی ✤ داهیة کار سخت و دشوار و سختی و دواهی بج یقال دهته ای اصابته داهیة دهواء و دهیاء توکید لها
دهی بالسکون زیرکی و کاردانی رجل داهیة بین الدهی والدهاء بالمد والهمزة منقلبة من الیاء رجل دهاء و دهیاء و ان دیقال ماد هاک ای ما اصابک (عع ف اص ۲)
(ضمیمه) دخا تاریکی منه لیلة دخیا یعنی شب تاریک دعوان بچه کفتار از مادر گرگ دسوة تا بالیدن خلاف زکو (عع ف اص ۲) واس نعت منه دسی
پنهان شدن (عع بفتحها) دسی تابالیدن خلاف زکا و ساده ندسیته برا غاالا خبید او برا دنیاه کردو دسی عنه صدیقا یعنی برداشت آزاد سعدی شهری
معروف در عجم و شاد رجنک نیک درآمد (عع ف اص ۲) دلی سرگشته شد (عع ک اف ۲) تدلی ای قرب و تواضع والبینة ای داهیة یعنی چاره کردم
من او را دهو امو دهوتیه) بالضم زیرکه سخت و یوم دهو بالفتح من ایامهم دی ع دی) آوازی ست که از ان حدی برآورده اند و الاصل انه ماکان
للناس حداء فضرب اعرابی غلامه و عض اصابعه فمشی و هو یقول دی دی اراد یا یدی فسارت الابل علی صوته فقال الزمه و خلع علیه

فصل الذال

ذاو ✤ ذآو راندن ستور (عع بفتحها و ف اص ۲) و پژمرده شدن تره ذبی ✤ ذبیان بالضم والکسر قبیله ذرا ✤ ذرا ای پناه و پوشش و
یقال انا فی ذراک ای فی کنفک و سترک و آنچه بر باد شود و سرشک ریخته از چشم ذری بالضم بالای هر چیز و بالای کوهان و کوه ذروة بالضم والکسر یکی ذری
برآمدن بربالای کوه و کوهان و زن از بر تران قبیله خواستن و یقال ذرا ککشتی ای سقط و ذروته ای طیرته و اذهبته ذرا بات باد ها ذرو بستان گفتن
(عع ف اص ۲) یقال مر فلان یذرو ذروا ای یمر مرا سریعا و ذرو من القول ای طرف منه و لم یکمل بر داشتن باد کاه را و خاک را و برباد کردن خرمن را
فراهی منه (عع ف اک ۲) یقال ذرت الریح التراب و غیره تذروه و تذریه ذروا و ذریا ای سفته و منه قولهم ذری الناس الحنطة اذرار انداختن تخم در زمین
و اشک ریختن چشم و یقال طعنه فاراه عن ظهر دابته ای القاه استذرا گشن خواه شدن میش و بزو باید درخت شدن و پناه گرفتن بچیزی صلته بالباء تذریه
برباد کردن خرمن و ستودن حسب خود را و برداشتن خود را و برباد کردن خاک کان را بطلب زر و فربه کردن گوسپند را و ماندن آن و ماندن پاره
از پشم بر گوسپند بجهت نشان مذری بالکسر سکو ذرنه بالضم والتخفیف ارزن و اصله ذرو و ذری و الهاء عوض مذروان دو کرانه سرین لا واحد لهما
او هو مذری کما قیل و سرهای کمان آنجا که زه بروی نشیند و جاء فلان ینفض مذرویه اذا جاء باغیا یتهدد ذکو ✤ ذکاء بالمد تیزی خاطر یقال منه ذکی
الرجل فهو ذکی (عع ک اف ۲) و عمرو ذکا فی یقال بلغت الدابة الذکاء ذکاء بالضم غیر منصرف آفتاب معرفة لا یدخلها الالف واللام یقال هذا ذکاء طالعة
ابن ذکاء صبح تذکیه کلو بریدن گوسپند را و برافروختن و تیز کردن آتش و بسال برآمدن هر دو مذاکی اسپان از میانه سال برگذشته مذکی یکی و فی المثل
جری المذکیات غلاء ذکا بالقصر تیز شدن آتش (عع ف اص ۲) اذکاء منعدی منه و دیدبان بر گماشتن یقال اذکیت علیه العیون ذکوان قبیله ذکیة بالفتح
و بالضم آنچه آتش بوی تیز شود از فروزینه ذلو ✤ اذلیلاء پنهان رفتن ذمی ✤ ذماء بالمد باقی جان در مذبوح یقال الضب اطول شیء ذماء و جنبیدن بوم
(عع ک اف ۲) و بالعکس ایضا لغة فیه ذمیان شتافتن (عع ف اک ۲) و ناخوش کردن بو کسی را یقال ذمتنی ریح کذا ای آذتنی و استذمیت عند فلان ای
تتبعته و اخذته و یقال خذ من فلان ما ذمی لک ای ما ارتفع لک ذوی ✤ ذوی بالضم پژمردن (عع ف اک ۲) و بالعکس ایضا لغة فیه ذاوی نعت منه
و اذواه الحر ای اذبله (ضمیمه) ذخا الابل سخت راندن شتر را با دفع کرد (عع بفتحها و ف اص ۲) ذخا المرأة جامعها ذخی بالفتح به طرقه پشم را [illegible]
(عع ف اک ۲) ذوخی شتابی کرد ذخنتهم الریح ذخیا اصابتهم و لیس لهم منها ستر ذخاة زمین بی درخت ذوغیبة زن گول خویشتن آرا افرس افقی اسپ [illegible]
گوش سست بینی و قوار سوزنست منه ذهو فیر بدن (عع ف اص ۲)

فصل الراء

رای ✤ رویة دیدن بچشم منعدی الی مفعول و [illegible] منعدی الی مفعولین
یقال رأه ای ابصره و رأه عالما ای علمه و رآه مثل ساعه کذلک رای دیدن بدل بیان الاجرار ای ج و رئی علی فعیل ایضا مثل ضان و ضئین و یقال به
رئی من الجن ای مس و یقال رأی فی الفقه رأیا و قد ترکوا الهمزة فی مستقبله لکثرته فی کلامهم و ربما احتاجوا الیها فهمزوه ایضا و ربما جاء ماضیه بلا همز ایضا یقال

هل رأيت وهل سمعت وفي ارآميت وارأيتك أرأيت وارأيتك والامر من الاصل ره ومن الحذف ريقال ارينه الشيء فرآه واصله ارأينه وائه رياه وهو
افتعل من الرأي والتدبير وارآيت الشاة اذا عظم ضرعها فهو مرئي ومرئية ريا بالكسر والمد خويشتن را بنيكي بخلق نمودن يقال فعل ذلك رياء وسمعة
هو مرائي وهم مراؤن وقوم رياء وبيوتهم رياء اي يقابل بعضهم بعضا تراءى الجمعان اي رأى بعضهم بعضا وتراءى لي اي ينظر الي وجهه في المرآة او
السيف وتراءى له من الجن شيء ويقال فلان يستر آني من الرياء كما تقول يستحمق ويستعقل ويقال بعين ما ارينك اي اعمل وكن كاني انظر اليك
ريئة بالكسر شش والهاء عوض من الياء ريئات رئين ج وراينه اي اصبت رئته تربية اندك زردي وتيرگي كه حائض بعد از غسل بيند وقوله تعالى هم
احسن اثاثا ورئيا اذا قرئ بالهمز فهو من حسن المنظر من الرؤية وهو ما رأته العين من حال حسنة وكسوة ظاهرة ومن لم يهمز فاما ان يكون على
تخفيف الهمز او يكون من رويت الوانهم وجلودهم ريا اي امتلت وحسنت وتقول في خطاب المؤنث منه انت ترين وفي جمعها انتن ترين سواء الا
ان النون التي في الواحدة علامة الرفع والتي في الجمع للجماعة فلم تسقط بحال وتقول انت ترينني وان شئت قلت تريني بتشديد النون كما يقال
تضربيني سامرا ممدود ومقصور اشهريست بنا كرده معتصم وفيها لغات يقال وسر من رأى وسامن راي مرآة بالكسر آينه مرأى مرايا ج مرآة على مفعلة
بالفتح ديدار خواب وامرأة حسنة المرآة والمرأى خواب ديدار وفي المثل تخبر عن مجهوله مرآته اي ظاهره حاله يخبر كما غاب عنك اي ظاهره يدل على باطنه ترئية آينه پيش كسي داشتن و ا
بالضم نيكوئي و خوبي و ديدار روياء على فعلى خواب كه ديده شود وبلا تنوين روى بالتنوين مثل رعى ج وفلان لمني بمرأى ومسمع اي بحيث اراه واسمع **ريا مد ربو**
فزوني وفزودن پشته بر آمدن بر بلندي ونا سه بر افتادن وربا الفرس اي اخذه الربو في العدو يعني تاسه (ع ف ا ض ۲) رابية بلندي و پشته ربوة ثلث
لغات ورباوة مثله قوله تعالى فاخذهم اخذة رابية اي زائدة وربوت في بني فلان وربيت اي نشأت فيهم ويقال اربيت اذا اخذت اكثر مما اعطيت ومنه
الربوا بالكسر والقصر وآن زيادتي گرفتن است در وام وبيع قوله تعالى واحل الله البيع وحرم الربو اربوان ربيان تثنيه وقد اربى الرجل رمية لغة في الربوا
ونوعي از حشرات رُبي ج وفي الحديث في صلح اهل نجران ليس عليهم ربية ولا دم قال الفراء ربية بالضم والتخفيف سماع من العرب والقياس ربوة بالواو
وكذا ابنه من الاحتباء ومعنى الحديث انهم اسقط عنهم كل ربا ودم كانوا يطلبون به وكل ربا كان عليهم الا رؤس اموالهم فانهم يؤدونها تربية پروردن ربيته وتربيته
بمعنى اي غذوته هذا لكل ما ينمي كالولد والزرع ونحوه تجليل مربي ومربب اي معمول بالرب ويقال له على رباوة بالفتح والمد اي طول اربية بالضم والتشديد
بن ران واصله اربوة فاستثقلوا التشديد على الواو وهما اربيان ويقال جاء فلان في اربية قومه اي في اهل بيته وعشيرته من بني الاعمام ونحوهم ولا تكون الاربية من
غيرهم ربيان بكسرتين والتخفيف نوعي از ماهي **رتو مد** رتوة كام زدن (ع ف ا ض ۲) وفي الحديث في معاذ انه يتقدم العلماء يوم القيامة برتوة اي بخطوة
ويقال بدرجة وسست كردن وسخت كردن وهو من الاضداد وفي الحديث ان الحريرة ترتو فواد المريض اي تشده وتقويه وآن نوعي از قليه وطعام بيمار است
وكشيدن چيزي برابر حمل به اشارت كردن **رثا مد** رثية درد زانو ومفاصل رثيات ج مرثية بر مرده ستايش گفتن وگريستن (ع ف ا ك ۲) يقال رثيته ورثوته ايضا
ورثي له اي رق له وبالهمزة ايضا فيقال رثأت الميت ولثأت بالحج وحلأت السويق تحلئة وانما هو من الحلاوة وامرأة رثاءة في رثاية ونحوها مما ليس مهموز لان الياء اذا
وقعت بعد الالف الساكنة همزت وكذلك القول في سقاءة وسقاية واشبههما ورثيت عنه حديثا اذا ذكرته عنه وارتثي رثاية مثال روى رواية **رجو مد رجو** رجاء
بالمد اميد داشتن وترسيدن (ع ف ا ض ۲) قوله تعالى مالكم لا ترجون لله وقارا اي لا تخافون عظمة الله رجاوة كذلك ما اتيتك الا رجاوة الخير وارجيت الامر لغة
يهمز ولا وقرئ قوله تعالى وآخرون مرجون لامر الله بالهمز وبلا همز ترجية ترجي ارتجاء اميد داشتن رجية اميد داشته يقال ما لي في فلان رجية اي ما ارجوه رجا بالفتح
والقصر كرانه چاه وكل ناحية رجا وسنارجبت البئر رجوان دو كرانه ويقال رمي به الرجوان اي طرح في المهالك ارجاء كرانها قوله تعالى والملك على ارجائها
وارجت الناقة اذا دنا نتاجها يهمز ولا ارجوان بضمتين رنگي است سخت سرخ ودرختي است كه شگوفه آن سرخ باشد معرب ارغوان ارجواني منسوب بوي **رحا مد رحى**
بالقصر سنگ آسيا وهمه رحيان وهي مؤنث ويقال ثلث ارح وارحاء كثيرة في الجمع وكل من قال رحاء ورحاآن وارحية مثل عصاء وعطاآن واعطية وزمين
بلند كرد ودندان و بزرگ قوم وسينه شتر ونام جاي وشتران كه به انبوهي گرد بر گردند والقبيلة التي تستقل بنفسها وتستغني عن غيرها ورحى الحرب حومتها و
رحى السحاب مستداره ورحيت الرحى ورحوتها اذا ادرتها ورحت الحية ترحو وترحت اذا استدارت **رخو مد رخو** بالفتح والكسر سست رخو بالكسر وبالضم سستي رخوة
بالكسر فارسي بالفتح والمد رخاوة بالفتح سست شدن (ع ك ا ف ۲) وبعضها ايضا فرس رخوة سهلة مسترسلة ارخاء بردن وفرو گذاشتن يقال ارخيت الستر وغيره

اذا ارسلته وارخت الناقة اذا استرخی صلاها استرخا سست شدن وفروهشتن هر چیز یقال استرخی اللحم یعنی فرو هشت وسست شد گوشت ونیز بقال
بته ارخیته هر چه فرو انداخته شود چون پرده و مانند آن تراخی درنگ کردن ارخاء ایضا نوعی از دویدن مراد وی منه فرس مرخاء وخیل مراخ واتان مرخاء کثیرة
الارخاء ورجل رخی البال ای واسع الحال رخاء بالضم باد نرم قوله تعالی فسخرنا له الریح تجری بامره رخاء ای حیث اصاب رخاة **ردی** ردی ردیان
نوعی از دویدن اسپ وحرف فزون شدن سال یقال منه ردیت علی خمسین ای زدت ارویت مثله و کوفتن و شکستن چیزی را (ع ف اک م) مردی
بالکسر سنگ انداختن ومنه یقال للشجاع انه لمردی الحرب وهم مرادی الحروب وکذلک المرداة وفی المثل کل ضب عنده مرداته وتشبه بها الناقة فی الصلابة
فیقال ناقة مرداة رداة صخره ردی ج مردی بالضم والتشدید بیضانه چوب کشتی بانان مرادی ج ردی ایضا سنگ انداختن و بیک پای بر جستن کودک
وافتادن در چاه و فرو افتادن از کوه (ع ف اک م) تردی مثله یقال ردی فی البئر وتردی اذا سقط فی بئر او تهور من جبل و رفتن یقال ما ادری این ردی
ای این ذهب رداء بالکسر والمد پوشش رداءان رداوان تثنیته وکل اسم ممدود فلا یخلو اما ان تکون همزته اصلیة فترکت فی التثنیة علی حالها وما قلبت یقال خراءان
وخطاءان واما للتانیث فقلبت فی التثنیة واوا لا غیر یقال صفراوان وسوداوان واما ان تکون منقلبة من واو او یاء مثل کساء ورداء او ملحقة مثل
علباء وحرباء ملحقة بسرداح وشملال ففیها وجهان قلبت واوا مثل التانیث ویقال کساوان ورداوان وعلباوان وحرباوان او ترکت علی حالها همزة و
یقال کساءان وحرباءان ورداءان وعلباءان مثل الاصلیة وهو اجود تردی رداء برافکندن ارتداء مثله ردیة بالکسر منه کالرکبة والجلسة یقال منه هو
حسن الردیة ورتبة تردیة ورادیت عن القوم مراداة اذا رامیت بالحجارة ورادیت فلانا ای راودته وهو مقلوب ورداء ایضا بمعنی داراه رداء ای بالقصر
هلاکی و هلاک شدن (ع ک اف م) ارداء مثله فیه رجل ردو ای هالک امرأة ردیة **رذی** رذو رذیة ناقه لاغر شده از رفتن و ناقه فرومانده بر راه رذایا ج
رذی مذکر منه ارذاء نزار ولاغر کردن وانداختن بر راه والمرذی المنبوذ **رزی** ارزاء پناه گرفتن به کسی یقال ارزیت ظهری الی فلان ای
التجات الیه **رسو** رسو بالضم والفتح مشددا او مخففا ایستادن برجای و استوار شدن (ع ف اص م) و برجا ماندن پای در حرب و برجای
ایستادن کشتی در بحر یقال رست اقدامهم فی الحرب ای ثبتت وجبال راسیات وقوله تعالی بسم الله مجریها ومرسیها وقد مر فی فصل الجیم اصلاح کردن
میان دو کس و سخن گفتن به چیزی از کس سوة نوعی از شبه و جعره که در رشته و کشند مرساة بالکسر لنگر کشتی والقت السحابة مراسیها ای دامت رواسی
من الجبال کوههای محکم و احدها راسیة ویقال رسا الفحل بالشول وذلک اذا فعا علیها ویقال تمرة مرسیانة بکسر النون نوعی از خرما **رشو** رشاء
بکسر والمد رسن دلو ارشیة ج رشوة بالضم والکسر پاره رشی ج رشو پاره دادن (ع ف اص م) ارتشاء پاره گرفتن استرشاء پاره خواستن بر حکم تشیر
جستن کره از مادر ارشاء رسن دادن در رسن بر دلو بستن ویقال ترشیت الرجل نرمی کردم باکسی در اشیة ای طایرته وارشی الحنظل اذا امتد
اغصانه تشبیه بالارشیة رشاء ستارگان خرد در برج حوت وهی من المنازل **رضا** **رضوان** بالکسر والضم خوشنودی مرضاة کذلک و پسندیدن
(ع ک اف م) رضی بالکسر مصدر محض یقال رضیت عنه واصله رضوت ویقال رضیت الشیء وارتضیته فهو مرضی ومرضو علی الاصل والاسم الرضاء
بالمد عن الکسائی رضوان وحموان فی تثنیة الرضا والحمی والوجه حمیان ورضیان وجمیع ذلک من الواو علیشة راضیة ای مرضیة لانه یقال رضیت
علی مالم یسم فاعله ولا یقال رضیت بالفتح ویقال رضیت به صاحبا ورضیت علیه فی معنی رضیت به وعنه ایضا ارضاء ترضیة خشنود کردن وترضیته اذا ارضیته بعد
جهد استرضیته فارضانی وراضانی فلان فرضوته ارضوه بالضم اذا غلبته فیه رضوی کوهی بمدینه رضوی منسوب بوی **رطا** ارطی درختی از
درختان ریگ ارطاة یکی وهو افعل من وجه وفعلی من وجه لانه یقال ادیم مارطوا ای مدبوغ بورقه وادیم مرطی ایضا ولحوق تاء التانیث فی واحدها یدل
علی ان الالف لیست للتانیث وانما هی للالحاق او بنی الاسم علیها وارطت الارض اذا انبتت الارطی ارطیة موضعی اراط بالضم کذلک **رعی**
بالکسر علف وگیاه ارعاء ج رعی بالفتح چریدن وچرانیدن وچشم داشتن (ع مفتحا) یقال منه رعی النجوم ورعی البعیر الکلاء وارتعی ورعیت الابل ارعاها
رعیا مرعی گیاه و چراگاه و چریدن وفی المثل مرعی ولا کالسعدان راعی چراننده و نگاه دارنده ولقب مردی رعاة و رعیان ورعاء بالکسر والمد مثل
قاض وقضاة وشاب وشبان وجائع وجیاع قوله تعالی حتی یصدر الرعاء فلان یحب علی ابیه ای یرعی غنمه یقال رجل ترعیة بکسر التاء وضمها والیاء مشددة
فیهما الذی یجید رعیة الابل ترعایة بالکسر مثله رعاوی بالضم والفتح اشترکته اکرد قوم چراننده مراعاة چشم داشتن و نگریستن و نگاه داشتن حق کسی را و بام چرا کردن

ستور و گوش داشتن بچیزی منه قوله تعالی لا تقولوا راعنا قال الاخفش بقرء راعنا بالتنوین علی اعمال القول فیه کانه قال لا تقولوا هجرا وهو من الرعونة استرعاء
نگاه داشتن خواستن و فی المثل من استرعی الذئب فقد ظلم رعایة بالکسر پاسبانی و پاس رعیت داشتن امیر و حرمت کسی نگاه داشتن یقال رعیت علیه حرمته
راعی و والی رعیة عامة مردم و یقال لیس المرعی کالراعی رعوة بالفتح والکسر باز ایستادن از بدی (ع ف اص ۲) ارعواء مثله یقال فلان حسن الرعوة
و قد ارعوی عن القبیح رعیا بالضم والقصر رعوی بالفتح الاسم منه مثل بقیا و تقوی ارعاء بخشودن بر کسی یقال ارعیت علیه اذا ترحمته و یقال منه ارعی الله
الماشیة ای انبت لها ترعاه و ارعیته سمعی ای اصغیت الیه رغو، رغاء بالضم والمد بانگ کردن شتر (ع ف اض ۲) و فی المثل کفی برغائها منادیا ترغیة کفک
بر آوردن شیر و منه قولهم کلام مرغ اذا لم یفصح عن معناه و یقال ایضا تسنیت ایلهم ترغی و تنشف ای لها نشافة و رغوة رغوة ثلث لغات کفک و سر شیر رغی ج
و کذلک رعایة اللبن ج رغادة بالضم مع الیاء و بالکسر مع الواو علی العکس ایضا مرغاة بالکسر کفگیر ارتغاء سر شیر خوردن و فی المثل سیر حسوا فی ارتغاء یضرب لمن یظهر امرا و یرید غیره ناقة رغو علی فعول
ای کثیرة الرغاء ای الصوت ارغیته ای حملته علی الرغاء و تراغوا ای رغی کل واحد منهما و واحد منهما و ماله ثاغیة ولا راغیة ای لا شاة ولا ناقة و فقیر مدقع او المثنیة
فما اثنی ولا ارغی ای لم یعط شاة ولا ناقة. رفو، رفوت الثوب ارفوه بالتلیین والهمزة و رفوت الرجل ای سکنته من الرعب مرافاة سازواری رفاء
بالفتح والمد کفشیر کردن و پریشان شدن و سازواری منه بالرفاء والبنین دعاء للمتزوج ترفیه این دعا گفتن رقا، رقی بر آمدن بر نردبان (ع
ک اف ۲) یقال رقیت فی السلم رقیا و رقیا ارتقاء مثله مرقاة بالفتح پایه نردبان و بالکسر آلة یعمل بها و من فتح قال هذا موضع یفعل فیه و رقی علیه کلاما ترقیة
اذا رفع و ترقی فی العلم ای رقی فیه درجة درجة رقوة ریگ توده کرد یقال ارق علی ظلعک ای امش و اصعد بقدر ما تطیق رقیه بالضم افسون رقی ج
تقول منه استرقیته فرقانی رقیة فهو راق و رقیة نام زنی قیس الرقیات نام مردی منسوب بزنانی که برین نام بوده اند و هو عبد الله بن قیس الرقیات مرقی
بالضم و کسر الثانی موضعی رکو، رکیة چاه رکی رکایا ج رکوة کوزه آب خوردنی و مشک آب رکار رکوات ج و فی المثل صارت القوس رکوة یضرب
فی الادبار و انقلاب الامور رکار بالکسر والمد موضعی مرکو حوض بزرگ و حبر هوز کوچک رکو بار بر افزودن بر ستور و بصلاح آوردن و استوار کردن خلل
و باقی رو زر باشیدن یقال منه رکوت لقبیه یوما ای قمته و گناه بر کسی نهادن یقال رکوت علی فلان الذنب اذا کارپناه گرفتن یقال ارکیت الیه تاخیر کردن و مهلت دادن
یقال منه ارکنی الی کذا و ساخته و آماده کردن لشکر و گناه بر کسی نهادن یقال انا مرتک علی کذا ای معول یاکل رتکی الا علیک ای معول رمی، رمی انداختن (ع ف ا
ک ۲) یقال رمیت الشیء من یدی فارتمی و تیر انداختن رمایة بالکسر کذلک قال ابن السکیت یقال رمیت من القوس و رمیت علیها ولا یقال
رمیت بها و فزون شدن یقال رمیت علی الخمسین و ارمیت و دشنام دادن بفاحشة قوله تعالی والذین یرمون المحصنات والرمی السقی و هی السحابة
العظیمة القطر الشدیدة الوقع من سحائب الحمیم والخریف والجمع ارمیة و اسقیة و یقال خرجت اترمی اذا خرجت ترمی فی الاغراض و فی اصول الشجر و خرجت
ارتمی اذا رمیت القنص و یقال للمرأة ترمین فی الخطاب للواحدة والجمع سواء و رامیته مراماة و رماء و ارتمینا و ترامینا و کانت بینهم رمیا ثم صاروا الی حجیزی
قال ابو عبیدة رمی الله لک ای نصرک و صنع لک ربار بالفتح والمد ربوا و افزونی و ارمی فلان ای اربی قال عمر رضی الله عنه لا تشتروا الذهب بالفضة
الا یدا بید هاء و هاء انی اخاف علیکم الرماء ارماء انداختن ارمیت الحجر من یدی ای القیته و یقال سابه فارمی علیه ای زاد و ترامی الجرح الی الفساد
یقال طعنه فارماه عن فرسه ای القاه عن ظهر دابته کما یقال اذراه رمیة شکار یه تیر افکند یقال بئس الرمیة الارنب مرماة بالکسر پیکان گرد بچه ستور رد
فی الحدیث لو ان احدکم دعی الی مرماتین لاجاب و هو لا یجیب الصلوة رنو، رنو پیوسته نگرستن (ع ف اض ۲) ارنار مثله منه یقال ارنا حسن
ما رایت کاس رنونا علی فعلعلة ای دائمة ساکنة و یقال فلان رنو فلانة علی فعول بالفتح ای دائم النظر علیها و رجل رنار کذلک رنار بالضم والمد آواز
رنا بالفتح والقصر چیزی که در وی نگرند و قولهم یا ابن ترنی کنایة عن اللئیم روی، اروی بالضم والتشدید بز کوهی ماده و نام زنی اراوی ج و اروی
علی افعل کذلک و هذا بغیر قیاس اروی ایضا نام زنی ریان سیراب ریا مؤنث و لم یبدل من الیاء واو لانها صفة و انما یبدلون الیاء فی فعلی اذا کانت
اسما و الیاء موضع اللام کقولک شروی من شریت و تقوی فقتیته و ان کانت صفة ترکوها علی اصلها یقال امرأة خریاء و ریاء و لو کانت ریا اسما لکانت روی
لانک کنت تبدل الیاء واوا موضع اللام و تترک الواو التی هی عین فعلی علی الاصل ریا بوی خوش و یقال ریا ریح طیبة من نفحة ریحان و غیر ریان ایضا نام کوهی روبة
حاجت و اندیشه در کار و باقی و ادام سدار بالکسر والمد ریسمان که بآن بار شتر بندند رواء ج یقال منه رویته علی الرحل ای شددته علی البعیر و رویت علی اهلی و لاهلی اذا اتیتهم

لا
ابو بلال
ابن قیس
الرقیات
لعدة
زوجات
او بعدة
زوجات
اسماؤهن
رقیة
کسمیة
درهم
الجوهری
۱۱ ن
سه
ازنبیا
کبری
الزیارة
۱۱ ق

بالماء ویقال من این ریتکم بالفتح ای من این تمتون الماء ری بالفتح والکسر وروی بالکسر والتخفیف سیراب شدن (ع ک اف ۲) روبت ازو بیت وتروبیت بمعنی و ایالکسر باز گفتن سخن وشعر از کسی (ع ف اک ۲) فهو راو فی الماء والشعر من قوم رواة وروبیت القوم ارویهم ریا اذا استقیت لهم الماء ترویه بروا بینا شعر داشتن کسی را وسیراب گردانیدن اروا کذلک وروز بهشتم از ماه ذی الحجه واندیشه کردن در کار رایة علم راویه شتر آب کشی وتوشه دان عند العامة علی الاستعارة ماء رواء بالفتح والمد عذب وماء روی کذلک بالکسر والقصر رواء بالضم والمد دیدار ورجل راویة للشعر الهاء للمبالغة وقوم رواء من الماء بالکسر والمد ضبین ریح بالکسر بسیار آب وروی حرف قافیه شعر وابر بزرگ سخت بارنده ویقال شربت شربا رویا وارتوی الجبل ای غلظت قواه وارتوت مفاصل الرجل اعتدلت وغلظت رهو رهو میان هر دو پای کشاده رفتن ونرم رفتن (ع ف اص ۲) ومنه قوله تعالی واترک البحر رهوا ای ساکنا علی هینته وزن فراخ فرج ونوعی از مرغان ویقال الکرکی رهو رهوة جای بلند وپست وهو من الاضداد وآب راه میان محله وفی الحدیث انه علیه السلام قضی ان لاشفعة فی فناء ولا طریق ولا منقبة ولا رکح ولا رهو وماء رهو (؟) وار هیت لهم الطعام والشراب اذا ادمته لهم مثل ارهنت وهو طعام راهن وراه ای دائم واره علی نفسک ای ارفق بها عیش راه ای ساکن رافه ورها البحر ای سکن رها زمین فراخ وریاء بالضم والفتح حیی بازمذحج رهاوی منسوب الیه (ضمیمه) رزاک علی جد ابی الخیر محمد بن احمد امام جامع اصبهان رصاه محکم واستوار کرد آنرا (ع ف اص ۲) رصی بالمکان ورجائی بالحمید عنکند اشت آنرا

فصل الزاء

زبی چو زبی بار کردن (ع ف اک ۲) ازدباه مثله یقال زبیت الشیء ازدبیته ای حملته زبیة بالضم پشته زبی ج وفی المثل قد بلغ السیل الزبی وسغاکی بوجهت صید شیر ودوده یقال تزبیت زبیة آزبی شتاب زدگی ونشاط وسبکی علی افعول ورفتار مختلف وشعر کاری بزرگ زابی ج زجو وترجیة بزمی روا ندن کاریقال کیف تزجی الایام ای کیف تدافعها رجل مزجی ای مزجیّ وترجیت بکذا اکتفیت به ازجاء راندن مزجی جیزی اندک مزجاة مونث ومنه قوله تعالی وجئنا ببضاعة مزجاة ای قلیلة والریح تزجی السحاب والبقر تزجی ولدها ای تسوقه زجاء بالفتح والمد باسانی کرد آمدن خراج وروانی کاریقال فلان ازجی بهذا الامر من فلان ای اشد نفاذا فیه منه ویقال عطاء قلیل یزجو خیر من کثیر لا یزجو ویقال ضحک حتی زجا ای انقطع ضحکه زدو زدو زدو کوز باختن کودک وانداختن آن در مغاک (ع ف اص ۲) مزداة بالکسر مغاک کوز انداختن واین را خاج گویند یقال ابعد المدی وازدده ویقال زدو لغة فی سدو وهو مد البد نحو الشیء زری زری زرایة بالکسر خشم وعتاب کردن وعیب کردن (ع ف اک ۲) یقال منه زریت علیه تزریت علیه بمعنی وقال ابو عمرو الزاری علی الانسان الذی لا یعده شیئا وینکر علیه فعله ازراء خوار سندی نمودن وتقصیر کردن یقال ازریت به اذا قصرت به وازدریته ای حقرته زفی زفیان سخت وزیدن باد وزفته الریح ای طردته وتام مردی شاعر ناقة زفیان سریعة قوس زفیان سریعة الارسال للسهم زفی بال بر داشتن شتر مرغ وبر داشتن سراب چیزی را در هوا ازقا زقو زقی بانگ کردن (ع ف اص ۲ ک ۲) زقاء بالمد والضم صوت کل صائح زاق زقیة بالفتح ای صیحة یقال فی المثل هو اثقل من الزواقی وهی الدیوک لانهم کانوا یسمرون فاذا صاحت الدیک تفرقوا زکو زکوة تزکیة زکوة دادن از مال وپاکیزه کردن وستودن خود را وزکوة از کسی گرفتن قوله تعالی وتزکیهم ای تطهرهم زکا بالقصر ای شفع یقال خسا او زکا یعنی طاق یا جفت زکاء بالفتح والمد گوالیدن (ع ف اص ۲) وبالیدن وتمام کردن کوکذلک یقال هذا الامر لا یزکو بفلان ای لا یلیق به ازکاء کوالانیدن غلام زکی زاک والمصدر منه زکو بالضمتین وتزکی تصدق زنی زنا مقصور عند اهل الحجاز ممدود عند اهل نجد بازن حرام جمع آمدن (ع ف اک ۲) زنوی نسبت از مقصور زناوی از ممدود تزنیة بزنا منسوب کردن وزانی خواندن کسی را زنأة بالتشدید ممدود تاوه وقولهم هو لزنیة بالفتح والکسر نقیض قولهم لرشدة والمرأة تزانی مزاناة وزناء ای تباغی زوا زو تنه کنج ونشیب شدن ایح زوبت الشیء جمعته وقبضته (ع ف اک ۲) وفی الحدیث زویت لی الارض فاریت مشارقها ومغاربها والضوت الجلدة انقبضت یعنی در کشیده زی بالکسر نقش وهیأت واصله زوی یقال منه زییته والقیاس زویته زوی الرجل ابن عیینة یعنی آن تنگ در افکند وزوی المال عن وارثه زیادی ضم زو تا ضم کهی ونضا وقدریقال هم زوی ای قضی وقدرقدرته زوانیة زوانیة دیک بزرگ که یکشتر کوسفند بپرد زای حرف از حروف تهجی یمد ویقصر ولا یکتب ناب بعد الالف قال زید بن ثابت فی قوله تعالی ثم ننشزها هی زای فزنیها یعنی قوله بالزای زوزاه پشت کوژ کرده رفتن وکام نزدیک نهادن یقال منه زوزی الرجل

بند وزری وراندن **زہو و زہو** بالفتح والضم لغتا بمجاز غورہ خرما کہ سرخ و زرد رنگ گرفتن غورہ خرما یقال از ہت الثمرۃ و الصفرۃ فی النخل ظہر فیہ الزہو و زہا النخل زہوا از ہاد

منتہی دیدار رنگہا تنبیہ خوب یقال زہا النشی بعینک بر افراشتن سراب چیزی را یقال زہا السراب النشی ای رفعہ ہذا بالالف لا غیر و یقال و از ہت الریح الشجر تزہاہ اذا

ہزتہ و وزیدن باد و سبک و سہل داشتن یقال زہاہ و ازدہاہ و رفتن ناقہ بعد از ورد یک شبانروز و راندن منتعد لازم و کار باطل و دروغ و جنبانیدن باد درخت

را و لپستان کردن بیش نزدیک زادن (ع ف اص ۲) و کبر و باز کردن یقال زہی الرجل فہو مزہو بمجہولا و از ہی فہو مزہی و للعرب احرف لا یتکلمون بہا

الا علی سبیل المفعول بہ و ان کان بمعنی الفاعل مثل قولہم زہی الرجل و عنی بالامر و نتجت الناقۃ و اشباہہا فاذا امرت بہ قلت لتزہ و کذلک الامر من کل فعل لم یسم فاعلہ

الغائب لا یکون الا باللام کقولک لیفیم زید و فیہ لغۃ اخری زہا یزہو زہوا ای تکبر و منہ قولہم ما ازہاہ و لیس ہذا من زہی لانہ لا تتعجب من فعل مجہول اہل زراعت اذا

کانت لا تزعی الحمض و یقال ہم زہاء مائۃ ای قدر مائۃ **زہیم** ضیم تکبر کرد (ع بفتحہما) انداہ لبطنہ اذا امتلأ فلم یتحرک **زحی** کسمی عنبری من

ولد قسطنطین عبد مناف صحابی برک علیہ النبی صلی اللہ علیہ وسلم و مسح راسہ **زرزا** اسم جد محمد بن محمود بن ابراہیم بن بنا الفارقانی و والد ابی

الخیر بن زرزا المحدثین **زرحا** عدل و اقسط (ع ف اص ۲) **زرغا** الصبی کودک گریست (ع ف اص ۲) زراغیبۃ خشنی کہ خود را بہ مردان انداز و زغی

بالضم لوی حبشیان زغاوۃ بالضم نوعی از حبشیان زغوان بالفتح نام کوہی **زکی** بالید و افزود (ع ک اف ۱) تزکی مثلہ و تشنہ کرد دید زکیۃ و ہی سستا

ما بین لبصرۃ و واسط **زلیۃ** زیلو کہ آن شطرنجی و گلیم و پلاس باشد زلالی **فصل السین** **ساو و ساو** نیت و لو و خاطر و جایگاہ

باش و دوری قصد و ہمت و کشش بہ چیزی یقال منہ انتدو ساءوا ای بعید الہم و ساہ یعنی سا ر ہ مقلوب منہ **سبی و سبی** سبا برده کردن (ع ف ا

ک ۲) استبا مثلہ و دل بردن معشوق عاشق را و خمر از شہری بشہری بردن فاما اذا اشتریتہا لتشربہا قلت سبیتہا آن خمر و بالہمز الیضا و زن برده و غریب کرد

و دور رگر و اندن یقال سباہ اللہ و یقال ذہبوا ایدی سبا ای متفرقین و ہما اسمان جعلا واحدا سابیا ربالمد مشیمہ کہ با بچہ بیرون آید از رحم و بتاج

بکو سپند کثیر النسل سوابی جمع اسابی الدماء راہہای خون اسباۃ بالکسر یکی **ستو و ستا** لغۃ فی سدی الثوب یعنی تار و استیت الثوب مثل سدیتہ و

و استاتت الناقۃ ہنیا ستری خست من الضبعۃ **سجو و سجیۃ** خو و طبیعت سجو اضمتین آرام گرفتن و دائم شدن (ع ف اص ۲) قولہ تعالی والیل

اذا سجی ای ظلم و سکن و منہ البحر الساجی و طرف ساج ای ساکن تسجیۃ پوشانیدن مرده را **سحا و سحا** شب پره سحاۃ یکی و ہما مفتوحان مقصوران

و سحاۃ کل شی پوست و قشر نہ سحاج و سیاحت خانہ و مانند آن سحار الکتاب بالکسر المد مہر نامہ سحاۃ یکی اسحیۃ جمع و گیاہی کہ زنبور عسل آنرا خورد و ضب ساح خورنده

آن گیاه و اسحی الرجل ای کثرت عندہ الاسحیۃ و ما فی السماء سحارۃ من سحاب ای قطعۃ و سحوت القرطاس و سحیتہ ای قشرتہ (ع بفتحہما و ض ۲ و ک ۲)

ثلث لغات و سحوت الطین عن وجہ الارض و سحیتہ ای جرفتہ یعنی لیسیدم و سحوت الکتاب و سحیتہ ای شددتہ بالسحاۃ یعنی مہر کردم رجل سحوان بفتحتین

مرد بسیار خوار ساحیۃ باران سخت بارنده مسحاۃ بیل آہنین و گلند **سخا و سخاوۃ** سخاء جوانمردی (ع ف اص ۲ و ک اف ۲) و باز ماندن از

چیزی یقال سخیت نفسی عنہ اذا ترکتہ و جوانمرد شدن (ع بضمہما) سخو فرو زانیدن آتش بہ بیرون آوردن خاکستر و آتش از دیگدان (ع ف اص ۲) سخی مثلہ (ع

ک اف ۲) و یقال سخ نارک ای اجعل لہا مکانا توقد علیہ سخی بالقصر لنگی شتر و شتر بچہ یقال منہ سخی یسخی سخی فہو سخ مثل عم و فلان یتسخی ای یتکلف السخاء

مکان سخاوی جای نرم و ارض سخاویۃ سخاوۃ زمین نرم فراخ سخاوی بالفتح والکسر اسخاج مثل صحاری **سدا و سدو** دست دراز کردن بہ چیزی یقال سدت الناقۃ

تسدو و ہو تذرعہا فی المشی و کام فراخ نہادن ستور (ع ف اص ۲) یقال ما احسن سدو رجلیہا و الوید بعبا و لوق سدا و فلان یسد و سد و فلان الی ی

ینحو نحو سیرۃ سدیۃ و لبسر سدیۃ غورہ سداۃ تری شب تار جامہ اسدیۃ جمع سدی کذلک یقال سدیت الارض بالکسر ہی سدیۃ نمناک شد و اسدی النخل

ای سدی لبسرہ و ذلک اذا استرخت تفاریقہ اسدا پا فتن یقال اسدیت الثوب و استیتہ و رسیدن یقال طلبت الشی فاسدیتہ ای اصبتہ فاتما لم تقصد

قاستہ تعمل گذاشتن یقال ابل سدی بالضم ای مہمل گذاشتہ قولہ تعالی ایحسب الانسان ان یترک سدی علی الفتح المیین ایضا و تسدی ای علا سادی ای سادس یعنی ششم ابلت

من السین یا کما قسرفی ست **سرو و سرو** سروۃ یکی و جای بلند تر از آب را و فرو تر از کوه و محلہ حمیر و جمع مردی و مردی و ہو سخاء فی مروۃ (ع ف اص ۲

ک اف ۲) تسری رفتن منہ سراۃ جمع سرات جمع الجمع سری ایضا و دراسر یہ سرایا جمع سراۃ سری شدن (ع بضمہما) تسری تکلف مردمی نمودن و سریت کرتم

کنیزک یقال و یقیوب بہا و تسرر من السرفا بدلت من احدی الراء یاء کما قال تقضی من تقضض سریۃ بالضم اللغۃ بیدیر کہ ایجیت بش سرایج سریۃ بالفتح جیش خفیفا لرایا یارہ از لشکر سرایا جمع یقال خیر السرایا

اربع مائة رجل سروت الثوب وسريته عني اي القيته وسرت عني الدرع بالواو لا غير ويقال انسري عنه الهم انكشف وسري عنه مثله سروة بالكسر تير خرد
سرى ج والجرادة اول ماتكون وهي دودة واصلها الهمزة وسرية لغة فيها ارض سروة ذات سروة سراة كل شيء ظهره و وسطه والجمع سروات وفي الحديث
ليس للنساء سروات الطريق اي يمشين في الجوانب سراة النهار وسطه سراء بالمد والفتح درخت كه ازوی کمان سازند استار بر گزیدن مردم و شتر کوهان
وهي سرى ابله وسراة ماله واستري الموت بني فلان اي اختار سراتهم سارية ستون وابر شب سواري ج و نام مردی سری بالضم سیر به شب رفتن
(ع ف اک ۲) سريت واسريت بمعنى سرية سرى بالضم فيهما اسم منه وبالالف لغة اهل الحجاز وجاء القرآن بهما جميعا ويقال اسراه واسرى به قوله تعالى سبحان الذي
اسرى بعبده ليلا وان كان السرى لايكون الا بالليل ذكر للتاكيد كما يقال سرت امس نهارا والبارحة ليلا سراية بالكسر در گذشتن از چیزی به چیزی والسراية
سرى الليل وهو مصدر وقيل في المصادران تجيء على هذا البناء لانه من ابنية الجمع وبعض العرب يؤنث السرى والهدى لو هما انهما جمع سرية وهدية اسرائيل
نام مردی يقال هو مضاف الى ايل هو الله اسرائين بالنون كما يقال جبرين واسماعين سطو سطوة سست و در رحم ناقه کردن راعی تا آب فحل
بیرون کند و دور نهادن اسپ کام را و بسیار شدن آب و سخت گرفتن و حمله کردن (ع ف اص ۲) يقال سطا به سطوة بار سطوات ج والفحل يسطو
على طروقته ساطی آنکه بغلبه شهوت از دهان شتران بیرون آید یکی به دیگری اسپ کام دور نهنده و فرس ساط الذي يسطو على سائر الخيل ويقال
هو الذي يرفع ذنبه في حضره سعی سعی دویدن و شتاب کردن و کسب کار کردن و خراج و باج گرفتن (ع ف فتحها) ساعی خراج و باج ستاننده کارکن
ذلك في ولاة الصدقة سعاة ج مسعاة واحدة المساعي في الكرم والجود سعو بالكسر یک ساعت از شب يقال مضى من الليل سعو سعواء مثله يقال
ساعاني فسعيته اسعيه اذا غلبته فيه سعاية بالكسر غمازی و بدی کردن يقال سعى به الى الوالي اذا وشى به سعاية ايضا پاره از بهای خود دادن مکاتب
بجهت آزادی واستسعيت العبد في قيمته يقال زنى بحرة وامة وساعى فلان امته ويكون المساعاة في الاماء خاصة سفا سفی باد خاک ابردن
(ع ف اک ۲) سفت نعت وابر سفی بالقصر خار گیاه و خاک سفاة اخص منه و کم موی شدن پیشانی اسپ فرس اسفى نعت منه بغل اسفى اشتر سبک رو
لا يقال للشيء اسفى بخفة ناصية الفرس بغلة سفواء سريعة تسفو شتاب رفتن سفا اي اسرع في المشي والطيران اسفى الزرع اذا اخشن اطراف سنبله سفيان نام
مردی بالفتح وبالضم وبالكسر سفوان بالتحريك موضعی نزدیک بصره مسافة مسافت سقي سقا بالكسر والمد مشک شیر و آب اسقية اسقيات اساقي ج و
وطب مشک شیر خاصة نحی خیک روغن خاصة قربة مشک آب خاصة سقی آب دادن و سقیا لک گفتن (ع ف اک ۲) يقال سقيت فلانا واسقيته آب خورانیدم و
سقيا لک گفتم وسقاه الله الغيث واسقاه آب داد والاسم السقيا بالضم ويقال سقيته شفته وسقيته لما شبته وارضه والاسم السقي بالكسر اسقية ج ساقية جوی خرد
سواقي ج سقي على فعيل ابر بزرگ قطره اسقية ج على خلاف القياس و بردی سقيه یکی از وی وخيرما بن رجل سقاء وامرأة سقاءة سقاية وفي المثل اسق رقاش
انها سقاية يضرب للمحسن اي احسن اليه لاحسانه مستوی کشت آبی ضد بالا کشت و کشتی که از باران آب خورد مستقاة بالفتح جای آب خوردن و بالکسر آلت آب خوردن
سقي بالكسر زرد آب يقال منه سقي بطنه واستسقى اي اجتمع فيه ماء اصفر فهو مستسق و بهره آب يقال کم سقي ارضک اسقية ج استقاء آب طلبیدن کردن
تسقية آب دادن شده للکثرة وسقاک الله گفتن اسقاء کذلک مساقاة تیمار و تعهد کردن درخت بشرکت و خلوی قساقی تکیه گیر را خورانیدن استقاء
آب خواستن و بر کشیدن از چاه و استقیت في القربة وسقيت فيها بمعنی سقاية بالكسر ... و پیمانه شراب و منه قوله تعالى جعل السقاية في رحل اخيه هو الصواع
الذي كان الملك يشرب منه سلو سلو سکو و سلی بالضم فيهما فراموش کردن (ع ف اص او ک اف ۲) يقال سلوت وسليت عنه سلوى در تیج و
عسل قال الاخفش لم اسمع له بواحدة ويحتمل ان يكون جمعه ومدانه سواء كما في و قلى يقال هو في سلوة من العيش اي في نعمة سلى بالقصر
پوستی که بر روی شتر بچه در کشیده زاید و آنرا پارسی یارک خوانند ناقه سلیا آنکه سلی در شکم وی مانده باشد و آن تهمت است تا بچه حرستندی پچه ماند
دادن مسلی اسپ سیوم ریان و نعت منه و بیرون کشیدن سلی از رحم ناقه و في المثل وقع القوم في سلى جمل اي في امر عظيم لم يكن في الجمل سلی يقال
في المثل انقطع السلى في البطن اذا ذهبت الحيلة كما يقال بلغ السكين العظم اسلاء ابي عمر كردن السلا ملازم منه والسلى عن الهم فسلى بمعنى اي انكشف
سلوانة بالضم خرزة كانوا يقولون اذا صب عليها ماء المطر فشربه العاشق سلى سلوان بالضم نام آن آب و في عمر و واد و گه آنرا مغنی خوانند سما سما اسما
بلند کردن یؤنث ویذکر ... سماوات ج سقف و سایبان و باران يقال مازلنا نطا السماء حتى اتيناكم ... على فعول ج ... اسپ سمو بلندی و بر آمدن

یقال سموت و سمیت مثل علوت و علیت (ع ص ف اص ا و ک ا ن ا) و تسامَوا ای تفاخروا و سامی شخص ایرتفع حتی استثبت و سما بصره ای علا و قوم سُماة ای
تحمل برافعند و سما و یقال رددت من سامی طرفه اذا ازلت نخوته و سما الفحل سماوة اذ اسطا علی شوله سماوة ایضا شخص هر چیز و موضعی در بادیه و سماوة البیت
سقفه و اما قول الشاعر ع سما مالا آه فوق سبع سمائیا فجمعه علی فعائل کما یجمع سحاب علی سحائب ثم رده الی الاصل و لم ینون کما ینون جوار ثم نصب
الیاء الاخیرة لانه جعله بمنزلة الصحیح الذی لا ینصرف کما تقول مررت بصحائف اسم نام اسماء ج تقدیره افعُل و الذاهب منه الواو لان جمعه اسماء و تصغیره سُمی و هو
مشتق من سموت لانه تنویه و رفعة و اختلف فی تقدیر اصله قال بعضهم فعل بالکسر و قال بعضهم بالضم و افعال جمع هذین مثل جذع و اجذاع و قفل و اقفال و لا یدرک
صیغته الا بالسمع و فیه اربع لغات اسم بالکسر و الضم و سُم بهما و الالف للوصل و قطع لضرورة الشعر ایضا کقول الاحوص شعر و ما انا بالمحسوس فی جذم مالک + و لا من
تسمی ثم یلتزم الاسماء سموی منسوب و اسمی ایضا علی حاله ج جمع الاسماء الاسامی و حکی الفراء اعیذک باسماوات الله تسمیة نامیدن و بنام خواندن و نام نهاد
یقال سمیت فلانا زیدا و سمیته بزید تسمیة فتسمی به سمّی علی فعیل هم نام و نام زد یقال هو سمیه کما یقال هو کنیه و قوله تعالی هل تعلم له سمیا ای نظیرا یستحق مثل اسمه یقال
مساماة تسامیه و اسمی فلان ای اخذنا حیة السماء و هماة بالضم صیادان مثل رماة و تسمّوا و استموا ای خرجوا للصید سنی سنا بالقصر روشنائی برق و جز آن
و گیاهی از ادویه منسوب به مکه و بالمد بلندی سنی بلند و اسناه ای رفعه و سنّاه ای فتحه و سهله و سانیت الرجل اذا راضیته و داریته و احسنت معاشرته و تسنی ای تغیر
و صله تسنن فابدلت من احدی النونات یاء مثل تقضی من تقضض مُسنّاة بند آب سانیة شتر آب کش و المثل سیر السوانی سفر لا ینقطع یقال سنت الناقة تسنو
سنت لاهلها و سحابة تسنو الارض و قوم یسنون لانفسهم اذا استقوا الارض سنوة و سنیة قلبوا الواو یاء و یقال اخذه بسنایته و سنائه ای اخذه کله سنة سال
سنون سنوات سنهات ج اذ جعلت نقصانه الواو فهو من هذا الباب یقال منه اسنی القوم یسنون اسناء اذا لبثوا فی موضع سنة و استنوا اذا اصابتهم
الجدوبة تقلب الواو تاء للفرق بینهما سوو سواء برابری و راستا راست قوله تعالی فاطلع فرآه فی سواء الجحیم ای وسطه سیاسة چیری قوله تعالی فی سواء الجحیم
و جز یقال ما هذا لک بسوائک ای بغیرک سوی بالضم و الکسر و القصر راست سواء بالفتح و المد کذلک یقال مکان سوی و سواء ای عدل و وسط فیما بین الفریقین
و تقول مررت برجل سواک و سوائک ای بغیرک و هما سواء و سواء ان و هم سواء و اسواء و سواسیة ای اشباه علی غیر قیاس قال الاخفش وزنه فعلفلة ذهب عنه
الحرف الثالث قال فاما سواسیة فان سواء فعال و سیة یجوز ان یکون فعة او فلة الا ان فعة اقیس لان اکثر ما یلقون موضع اللام و انقلبت الواو یاء لکسرة ما قبلها لان
اصلها سوبة لیلة السواء شب سیزدهم از ماه اسوی ای اسقط و اغفل یقال اسویت الشیء اذا ترکته و اغفلته و لا یساوی هذا الذاء ای لا یعادله و لا یساوی
ای لا یعادله تسویة راست و برابر کردن یقال سویته فاستوی ای اعتدل و هما علی سویة ای علی سواء و قسمة بینهما بالسویة و رجل سوی الخلق ای مستو و یقال
استوی من اعوجاج و استوی علی ظهر دابته استقر و ساویت بینهما ای سویت و استوی الی السماء ای قصد و استوی علیه ای اقبل استوی علیه ای اقبل
علیه و ظهر و استوی ای انتهی شبابه و قصدت سوی فلان ای قصدت قصده سویة کساء محشو بثمام و نحوه کالبرذعة و حوبت شتر سوایا ج و یقال کیف اصبحتم فیقال
مسودون صالحون ای اولادنا و مواشینا سویة صالحة و فی الحدیث اذا تساووا هلکوا و قوله تعالی لو تسوی بهم الارض ای تستوی بهم سوی بالضم نام آبی سهو
سهی ستاره ریزه فی بنات النعش الکبری و الناس یمتحنون به ابصارهم و فی المثل اریها السهی و ترینی القمر سهوة مانند صفه و خانه خرد و کنجینه و نام ناقه نرم
رفتار سهاء بالکسر المتیح سهو آرام و نرمی سهاج مثل دلو و دلاء و غفلت (ع ع ف اص ا) یقال سها عنه فهو ساه و سهوان و یقال علیهم من المال لا یسهی و لا ینهی
ای لا یبلغ غایته و حملت المرأة سهوا اذا حملت علی حیض و المساهاة فی العشرة ترک الاستقصاء سهوا رساعتی از اول شب فی المثل ان الموصین بنو سهوان
معناه انک لا تحتاج الی ان توصی بهاد انما یوصی من کان غافلا ساهیا سوی سیة القوس سرهای کرشته کمان سیات ج و الهاء عوض من الواو و النسبة
الیها سیوی بهم و لا قال الفراء یقال هو فی سی رأسه و فی سواء رأسه اذا کان فی النعمة و قد یفسر ای فی عدد شعره من الخیر سی بالفتح یعنی از دیار عرب و بیابان
و قولهم لا سیما ناهمتا خاصه و خوبی کلمه یستثنی بها و سی معناه همتا و برابر و تثنیته سیان ضم الیها ما و الاسم الذی بعده لک فیه وجهان الجر علی ان تجعل ما زائدة و تجر
الاسم بسی لان معنی سی معنی مثل و ینشد قول امرئ القیس شعر الارب یوم لک منهن صالح + و لا سیما یوم بدارة جلجل + مجرور و مرفوعا تقول اضرب القوم
لا سیما اخیک ای لا مثل ضرب اخیک و الرفع کقولک و لا سیما اخوک ای لا مثل الذی هو اخوک تجعل ما بمعنی الذی و تضمر هو تجعله ابتداء و اخوک خبره علم قال الاخفش
یقال ان فلانا کریم و لا سیما ان اتیته قاعدا فان ما ههنا زائدة لا تکون من الاصل حذف منها الاضمار و صار عوضا من المضمر کانه قال و لا مثله ان اتیته قاعدا

(ضمیمه) ساساه سرزنش و توبیخ کردن آنرا ساعتیه شربت خوش مزه ساکاه در رسالة الیه بر وتنگی کردن همی بالضم و ادنی ست یا شهری ست ابن جنی لا یعرف بس م ی غیره

فصل الشین

شأو به شأو غایت هر چیز و تگ و در گذشتن (عع ف اص ۲) و خاک چاه مشأة مثل مشعاة زنبیل زنبیر مشائی ج و شأوت من البئر اذا نزعت منها التراب و تشاء ی ما بینهما مثل تشاعا ای تباعد و تشاءی القوم ای تفرقوا و صدا شأ ی الی الملقاه و شأوت القوم شأوا اذا سبقتهم و شاءاه علی فاعل ای سابقه و شآه مثل شعاه و شاره مثل شاءه علی القلب ای سبقه قال ابو عبیدة اشتأی ای اشتق و قیل سبق شبو به شبا ر نیزی هر چیز شباه شبوات ج شبوة العقرب یعنی دم کژدم شبوات ج و اشبی الرجل ای ولد له ولد ذکی و اشبی فلانا ولده ای اشبهه اشبیت الرجل ای رفعته و اکرمته و اشبیت الشجرة ای ارتفعت شتو به شتاء بالکسر و المد زمستان قال المبرد و جمع شتوة و جمع الشتاء اشتیة شتوی بالتحریک و التسکین منسوب و شتوت و شتیت و تشتیت بموضع کذا اقمت به الشتاء و اشتی القوم دخلوا فی الشتاء مشتاة ج معاملة فی الشتاء باران زمستان و هذا الشی یشتینی ای یکفینی لشتائی شجو به شجو اندوه و اندوه گین کردن (عع ف اص ۲) و انتجاه ای اغصه شجا غصه شدن و اندوه ناک شدن و استخوان و جز آن در گلو ماندن (عع ک اف ۲) شج غمگین و هی شجیة شجوی منسوب الی الشجی و یقال ویل للشجی من الخلی مشددة و یاء الشجی مخففة و قد شدد فی الشعر شعر نام الجنون عن لیل الشجینا شان السلاة سوی شان المجبینا و ان جعل شجی علی فعیل من شجاه الحزن ای شجو و شجی بالتشدید لا غیر مفازة شجواء صعبة المسالک رجل شجوجی دراز پای و النسبة الی شج شجوی بفتح الجیم کما فتحت میم نمری فانقلبت الیاء الفا ثم قلبتها الواو شحو به شحو دهان باز کردن و باز شدن (عع ف اص ۲) فرس بعید الشحوة ای الخطوة و جاءت الخیل شواحی ای فاتحات افواهها شدو به شدو راندن و شعر خواندن و زیره دادن (عع ف اص ۲) شادی راننده و آنکه بعضی از ادب تعلم کرده باشد و بآواز خواننده شذو به شذا بالقصر گزند و رنج یقال شذیت ای اذیت و مگس سگ واحدها شذاة و بقیة قوت و شدت و نمک و تیزی بوی و نوعی از کشتی ها و درخت و پاره های چوب و گرسنگی یقال ضرم شذاه ای اشتد جوعه شری به شراء بالکسر خریدن و فروختن و هو من الاضداد و یمد و یقصر (عع ف اک ۲) قوله تعالی و من الناس من یشتری نفسه ای یبیعها و شروه بثمن بخس ای باعوه قوله تعالی اشتروا الضلالة بالهدی اصله اشتریوا فاستثقلت الضمة علی الیاء فحذفت و اجتمع الساکنان الیاء و الواو فحذفت و حرکت الواو بحرکتها لما استقبلها ساکن و یجمع شری علی اشریة و هو شاذ لان فعلا لا یجمع علی افعلة شری به تسکین ۲ حنظل و درخت و هی لی لفلان طعام آری و شری شرنیه نجلی و نخل که از دانه رسته باشد شری فرومایه ستوران و آبله ریزه بر اندام که آنرا اخراج کویند و یقال منه شری جلده فهو شر علی فعل و راه کوه سلمی و هو جبل کثیر الاسد و سبک شدن از غضب (عع ک اف ۲) و بسیار و درخشیدن درخش و بسیار جنبیدن مهار و اسپ در رفتار فرس شری علی فعیل و شری الرجل و استشری ای لج فی الامر اشتراء الحرم لو احبه و احدها شری اشتراء پر کردن کالف و حوض شریان بالفتح و الکسر درختی که از وی کمان سازند و بالکسر سند رگ جهنده شرایین ج و شروی بالفتح مانند شرورای علی فعوعل اسم جبل شراة بالضم بعضی از خوارج شاریکی سموا بذلک لقولهم انا شرینا انفسنا فی طاعة الله ای بعناها بالجنة حین فارقنا الائمة الجائرة و منه یقال تشری الرجل اشتراء خریدن مشتری خرنده و کوکبی که سعد اکبر ست شصو به شصو باز ماندن چشم (عع ف اص ۲) شصا بصره ای شخص و اشصاه صاحبه و فی المثل اذا ارجحن شاصیا فارفع یدا ای اذا سقط و رفع رجلیه فاکفف عنه و بر آمدن ابر و دست و پای و روا شدن از مرده و مردار که آماسد شصی کذلک فهو شاص شاصیة خیک در آکنده که پایهای وی در روا شده باشد شواص ج شاصی مثل باقی کیا اذا اشتد بقصر و اخف مد شطو شط نام دیهی و رز او مصر شطوی منسوب به شظی به شظیه پاره از اعضا شظایا ج تشظی الشی اذا تطایر شظایا و شظی استخوان تنگ که بیاز و چسپیده ست و لنگیدن اسپ بسبب غیر شدن آن استخوان و منه قیل شظی الفرس بالکسر و یقال انی شظا القوم اتباع و طعن شوندگان بیرونی بر ایشان و هو خلاف صمیم القوم شعو به غارة شعواء ای متفرقة فاشیة و منه اشعی القوم الغارة و جاءت الخیل شواعی و شوائع ای متفرقة شغو به سن شاغیة ای زائدة و منه رجل اشغی و امرأة شغواء و هم و هن شغو شغا مصدر و منه ... (عع ک اف ۲) شغواء ایضا عقاب شفا به شفا کرانه و گوشه و یقال للرجل عند موته و للقمر عند امحاقه و للشمس عند غروبها ما بقی منه الا شفا ای قلیل و شفا کل شی حرفه قوله تعالی و کنتم علی شفا حفرة من النار و تثنیته شفوان قال الاخفش الالف فیه مبدل من الواو لانه لم یجی فیه الامالة و الامالة من الیاء شفاء بالکسر و المد تن درستی و تن درستی دادن (عع ف اک ۲)

شقا

یقال شفاه الله من مرضه واشفی علی الشیء اشرف علیه یقال اشفی المریض علی الموت واستشفی ای طلب الشفاء واشفیتک الشیء اعطیتکه تستشفی به واشتفیت بکذا وتشفیت من غیظی ای استشفی به ویقال اشفاه الله عسلا اذا جعله له شفاء اشفی بالکسر والقصر وفش **شقا** شقا شقاوة بالفتح

بدبختی نقیض سعادت وقرأ قتادة شقا وشقا بالکسر وهی لغة وهی واوی یقال شقی الرجل انقلبت یاء لکسرة ما قبلها ویشقی فقلبت الالف لفتحة ما قبلها

واشقاه الله فهو شقی بین الشقوة بالکسر وفتحه لغة مشاقاة سختی کشیدن وسختی مرو سیدن وشاقانی فشقوته اشقوه ای غلبته فیه **شکو** شکو

شکایة وشکیة وشکاة گله کردن (عع ف اص ۲) شکوی کله اشکار بگله آوردن وگله ور کردن از کسی وهو من الاضداد یقال شکینه ی حیلت شکیا

وایضا ازالت عنه الشکایة واشکینه مثل شکونه واشتکی الشکی عضوا من اعضائه واشتکی ای اتخذ شکوة مشکاة بالکسر سوراخ ناگذاره که

چراغ دروی نهند رجل شاکی السلاح اذا کان ذا شوکة وحد فی سلاحه وهو مقلوب شائک شکی گله کننده وگله کرده شده ودرونا ک شکوة

بالفتح پوست بره شیرخواره که دروی شیر کنند **شلو** شلو بالکسر اندام باگوشت اشلاء ج وفی الحدیث ائتنی بشلوها الایمن واشلاء

الانسان اندامهای میدا شده از هم وبقایای مردم یقال بنو فلان اشلاء فی بنی فلان ای بقایا فیهم وقول الناس اشلیت الکلب علی الصید خطأ

قال ابو زید اشلیت الکلب دعوته وقال ابن السکیت اوسدت الکلب بالصید وآسدته اذا اغریته به ولا یقال اشلیته وانما الاشلاء الدعاء یقال

اشلیت الشاة والناقة اذا دعوتها باسمائها لتحلبها وقیل الاشلاء انما هو الدعاء لتغریها علی الصید وغیره واستشلاه واشتلاه ای استنقذه

کل من دعوته حتی تخرجه وتنجیه من موضع اومکان فقد استشلیته واشتلیته یقال ذهبت ماشیة فلان وبقیت له شلیة وجمعها شلایا ولا یقال الا

فی المال **شوی** شی بریان کردن (عع ف اک ۲) شواء بالکسر پارهٔ از بریان شواء بالمد بریانی اشتویت ای اتخذت شواء وقد انشوی

اللحم ولا یقال اشتوی شاوی خداوند گوسپید واشویته اطعمته شواء وتشتی فلان فاشتوی من هشاشة البقی منه بقیة شواة بالفتح پوست سر شوی

ج وایضا دستها وپایها وسر مردم ویقال لکل ما لیس مقتلا شوی ویقال رماه فاشواه اذا لم یصب المقتل ویقال لا تشوی ولکن تقتل شوی ایضا

وذال المال یعنی ستور ریزه زنده وهر چیز سهل اندک شویة بقایای مردم شوایا ج شواة بالضم شیء صغیر من کبیر کالقطعة من الشاة یقال

بالبقی من الشاة الاشواة وشواة الخبز القرص منه شیات دم الاخوین وآن نوعی از دار داست وصرد ودر تکرنده شوشاة مثل سوماة

ناقه سبک رو ومی شی ابتاع له وبعضهم یقول شوی وما اعیاه وما اشواه واشیاه وجاء بالعی والشی **شهو** شهوة خواهانی تن آرزو طعام

شهی ای مشتهی ورجل شهوان ویقال منه شهیت الشیء اشهی شهوة واشتهیته وتشهیت علی فلان کذا وهذا شیء یشهی الطعام ای یحمل علی

اشتهائه رجل شاهی البصر ای حدید البصر قلب شائه البصر **شیم** شیشا میانه وادی ولیس بتصحیف بل لغتان **شحی** کرضی شحیا لغة فی شحا

شحوا شحا کعصا زبن شعور شرالبلد شد (عع ف اص ۲) **شطو** بالفتح جانب وناحیة **شکیت** لغة فی شکوت والشکیة البقیة **شمو** نزنی کردن

کار (عع ف اص ۲) والشما مقصورة الشمع شانیا ناحیه است بکوفه والشوانی مذکور فی الهمز **شنئاوة** لغة فی شنوءة وهو شنوی ورجل مشنوه

مشنی مشنو شیا دهی است به بخارا منها ابو نعیم بن عبد الصمد بن علی الشیائی والقیاس شیوی

فصل الصاد

صای صی

علی فعیل آواز چوزه (عع ف اک ۲) یقال صأی الفرخ یصئی صئیا اذا صاح مثل صعی وآواز غوک وموش وپیل وکلا گموش ویقال فی المثل جاء بما صای

وصمت ای بالمال الناطق والصامت ویقال ایضا جاء بما صاء وصمت وهو مقلوب منه فی المثل تلدغ العقرب وتصئی **صبو** صبی کودک

صبیة صبیان ج تصغیر صبیة وقد جاء اصبیة وهی صبیة صبایا ج مثل مطیة ومطایا وصبی بین الصبا والصبا مقصور بالکسر ممدود بالفتح وصبیان

دوطرف زنخ صبا بالکسر والقصر کودکی ویقال منه تصابی من الشوق صبوة صبو صبوا صبوة بالضم مثل کردن بکودکی وجوانی ونادانی (عع ف اص ۲) صبا بالفتح والمد بازی کردن با کودکان

(عع ک اف ۲) اصبا دی بکسی یقال منه اصبیته اصبت الجاریة بچه ناک شدن زن مصبیة ای ذات صبیة صبا بالقصر باد برین صبو وزیدن باد برین (عع ف اص ۲) صابیة باد

میان صبا وشمال وصابیت السیف الرمح اذا خلفتها فی غمدهما مقلوبا وصابیت الرمح ای هیأته للطعن **صحو** صحاة بالکسر خنور صحو ہشیاری هشیار شدن

از مستی (عع ف اص ۲ وک اف ۲) ودور شدن ابر یوم صاح روز کشاده وصحت السماء ای انکشف عنها الغیم فهی مصحیة وصحوا صحیا ای سرنا فی یوم صحو **صدی**

صدی یوم نروآواز کوه وسرای ومانند آن ویقال صم صداه واصم الله صداه ای اهلکه وقد اصدی الجبل تصدیة دست زدن وصادیت فلانا اذا داجیته و

وسائر سنة وداريته وعارضته ايضا تصدّى بپيش آمدن ويقال انه لصدى ابل اى عالم بها وبمصلحتها صدى تشنگى (ع ك اف ۱) فهو صاد وصد وصديان وهى صدية صواوى خرمابنان ودرازى آب مانده صرى بالفتح والكسر آب ايستاده ورنگ وبوى گردانيده وقد صرى الماء بالكسر بقية طانه صارية وصرى الماء فى ظهره زمانا اى احتبسه بالامتناع عن النكاح صرى بريدن (ع ف اك ۲) يقال صرى بولة اى قطعه ودفع كردن بدى از كسى يقال صرى الله عنه شره وبلغه داشتن وصريت الماء اذا استقيته ثم قطعت وجدا كردن دو خصم را يقال اختصمنا الى الحاكم فصرى ما بيننا اى فصل ومحبوس ماندن ودوست كسى بركه يقال صرى فلان فى يد فلان اذا بقى فى يده محبوسا صارهنا صرة نهرى بعراق وهى لعظمى والصغرى صراء بالمد حنظل وقفتى كه زرد شود وصريه بكى تصريه ... تا شير جمع شود در پستان صارى كشتى بان صرار ج مثال قارى وقراء صعو وصعوة سنگانه صعو صعاء بالكسر ج ... (ع ت اص ۲) صغى ... ازكار ... (ع ك اف ۲) يقال صغت النجوم اذا مالت للغروب ويقال صغوه بالفتح والكسر وصغاه معه اى ميله ... الذين يميلون اليه اصغاء گوش دادن بسخن كسى ويقال اصغى الاناء اذا امال ليجمعه وكژ كردن چيزى را بسوى ... يقال اصغيت الاناء ... اذا نقص حقه واصغت الناقة اذا امالت رأسها الى الرجل صفو وصفاء بالمد روشنى خلاف كدر (ع ف اص ۲) صفيه روشن كردن وصفوة الشئ خالصه ومحمد عليه السلام صفوة الله من خلقه ومصطفاه صفوة مالى بالضم والفتح والكسر وصفو مالى بالفتح لا غير اذا كان بالهاء ... سنگ روشن يقال فى المثل ما تندى صفاته صفا بالقصر ج ... وصفى كذلك صفواء بالمد سنگها صفوان كذلك الواحد صفوانة ويوم صفوان اذا كان صافى الشمس شديد البرد صفا مقصور موضعى بمكه ونام جوى صفاة بالكسر بالونه صفى ناقه بسيار شير صفايا ج وكذلك الشاة ولقد صفت تصفو دوست خالص وگزيده از غنيمت وهو صفيتها ايضا صفايا ج ونام زنى واصفيته الود اخلصته له وصافيته وتصافينا تخالصنا واصطفيته اخترته واصفيت بالشئ اذا اثرته به واصفى الرجل من المال والادب اى خلا واصفى الامير دار فلان ... استصفى ماله اذا اخذه كله ... صفت ... اذا انقطع بيضها ... اذا انقطع شعره صلا صلوة نماز ودعا ... ودرود بر رسول ع وفرشتگان وهو اسم يوضع موضع المصدر تقول منه صليت صلوة ولا تقال تصلية تصلية نماز گزاردن ودرود گفتن وراست كردن عصا وچوب بآتش مصلى نماز گزار ودوم از اسپ رهان وصلى الفرس اذا جاء مصليا وهو الذى يتلو السابق لان رأسه عند صلاة صلاة بالفتح سنگ پهن صلاة كذلك وايضا نام مردى صلى بريان كردن گوشت (ع ف اك ۲) وفى الحديث انه اتى بشاة مصلية وبهلاك الهيدن وبهلاك افكندن كسى را ومنه المصالى جمع مصلاة وهى الشرك يعنى دام و فى الحديث ان للشيطان فخوخا ومصالى و بآتش درآوردن صلى بالضم والكسر سوختن بآتش (ع ك اف ۲) قوله تعالى هم اولى بها صليا كشيدن گرمى وسختى كار اصلاء تصلية بآتش درانداختن قوله تعالى فسوف نصليه نارا وقرئ قوله تعالى ويصلّى سعيرا ومن خففه فهو من صلى النار بالكسر اى احترق ويقال تصليت بالنار واصطليت بها وفلان لا يصطلى بناره اذا كان شجاعا اى لا يطاق صلا بالقصر طرف سرين وهما صلوان واصلت الفرس اذا استرخى صلواها وذلك اذا قرب نتاجها صلاء بالكسر والمد بريانى صلاء النار بالكسر او صلا النار بالقصر فيهما وقوله تعالى وبيع وصلوات قال ابن عباس هى كنائس اليهود اى مواضع الصلوات صليان نباتى دشتى صمى وصميان بر جستن وجستن رجل صميان اى شجاع ويقال صمى الصيد يصمى اذا مات وانت تراه اصماء رسانيدن تير بصيد وكشتن و معاينه وفى الحديث كل ما اصميت ودع ما انميت ولگام را استوار گرفتن اسپ بدهان وگزيدن بروى واصمى عليه اذا انصب صنو صنو بالكسر يكى از چند بنه درخت كه همه از يك بيخ رسته باشد و برادر پدرى ومادرى صنوان تثنيه صنوان ج وفى الحديث عم الرجل صنو ابيه صنوان دو چاه نزديك يكديگر ... صنى تصغير صنو ... كه آب دروى گرد آيد ويقال هو شق فى الجبل ويقال خذ به صنايته اى بكله صوا صوة بالضم سنگ توده برابر بلند جهت نشان راه صوى ج والصوى ما غلظ من الارض وارتفع ولم يبلغ ان يكون جبلا وبادراغه صاوى خشك صوى مصدر منه يقال صوت النخلة تصوى ... تصوية تا گردن شتر را وبرا وابر كذاشتن تا گشن شود ويقال منه صويت الابل تصويه لا يحلبها اذا اخرتها ... وصويه المنحله وخشك كردانيدن شير گوسپند وناقه تا فربه شود ويقال منه صويت الشاة ... صهوة ميان پشت اسپ وبالاى كوه وبالاى هر چيزى وجاى گرد آمدن آب صهاء بالكسر والمد ج وبر بالاى توده ... ... جراحت (ع بفتحهما ك اف ۲) صيمية صنو بالفتح جهان رفتن (ع ف اص ۲) صحا النار فتح عينها (ع ف اص ۲) صحا بيرگر و بينا شدن پارچه (ع ك اف ۲) يقال صحى الثوب صحى لغة منه صحاة بيرگ ... استنسرا بكاه ... سوده بالكسر رستنيهاى خرد صعى ناديدن ونشنيدن (ع ك اف ۲) صكاه لازم گرفت آنرا (ع ف اص ۲)

فصل الضاد

ضبو ... گردن وبريان

کردن آتش جز پیرا (عع ف اص ۲) مضباة بالفتح مثاکی کوماج پختن و ضبیت علی الشیٔ اشرفت علیه ان اظفر به ضبابی خاکستر گرم ضحو ✚ ضحوة ✚ ضحی چاشت
ضحی بالضم والقصر چاشتگاه یذکر و یؤنث فمن انث قال انه جمع ضحوة و من ذکر قال انه اسم علی فعل مثال صرد و ظرف غیر متمکن مثل سحر یقال لقیته ضحی و ضحی بلا
تنوین اذا اردت ضحی یومک ثم بعده ضحاء بالمد والفتح چاشت فراخ یقال اقمت بالمکان حتی اضحیت کما تقول اصبحت من الصباح و طعام چاشت
یقال منه هم یتضحون ای یتغدون لیلة ضحیاء بالمد ای مضیئة لا غیم فیها و لیلة اضحیانة کذلک اضحی اسپ سفید اشهب ضحیاء بالمد مونث و نام
اسپی ضحیان نام مردی ضاحیة کل شیٔ ناحیته البارزة کرانهٔ ظاهر هر چیزی یقال هم ینزلون الضواحی و مکان ضاح ای بارز ✚ و فلة ضحیانة بارزة للشمس
و فعل ذلک الامر ضاحیة ای علانیة ضواحی آسمانها ضحی پیدا و کشاده شدن (عع ف اص ۲) یقال ضحت الطریق ✚ ضحی خوی کردن (عع ک اف ۲)
ضحیت بالکسر ضحی عرقت و ضحیت بالفتح ایضا ضحا اذا برزت للشمس (عع یفتحهما و ک ۲) منه قوله تعالی لا تظمأ فیها و لا تضحی اضحی امر بالبروز الی الشمس
و یقال اضحی فلان یفعل کذا کما تقول ظل یفعل کذا و ضحی فلان غنمه ای رعاها بالضحی و ضحی بشاة من الاضحیة و هی شاة تذبح یوم الاضحی و فیها اربع
لغات اضحیة بالضم والکسر اضاحی ج و ضحیة علی فعیلة ضحایا ج و اضحاة اضحی ج کما تقول ارطاة و ارطی و بها سمی یوم الاضحی قال الفراء الاضحی
یذکر و یؤنث و ضحیت عن الشیٔ رفقت و ضح رویدا ای لا تعجل ضرا ✚ ضرو ✚ بیرون جستن خون از رگ (عع ف اص ۲) عرق ضری الذی لا ینقطع
دمه ضار کذلک ضرو بالکسر صمغ یمنی و آنرا الکمکام نیز خوانند و سگ بچه درنده ضروة مونث اضر ضراء ج مثال ذئب و اذؤب و ذئاب ضراوة
بالفتح دربی صید درنده شدن سگ (عع ک اف ۲) کلب ضار کلبة ضاریة و اضراه صاحبه ای عوده و اضراه به ایضا ای اغراه و ضراه کذلک و منه
یقال ضریت بذلک الامر ضری ضراوة تعودت و منه قول عمر رضی الله عنه ایاکم و هذه المجازر فان لها ضراوة کضراوة الخمر ا ضر برابر آمدن شکم
از طعام و امتلا شدن ضراء بالفتح والمد درختان انبوه وادی یقال توارى الصید منی فی ضراء الوادی و هو یمشی الضراء اذا مشی مستخفیا فیما یوار
من الشجرة و یقال للرجل اذا ختل صاحبه هو یدب له الضراء و یمشی له الخمر و استضریت الصید اذا ختلته من حیث لا یعلم ضرنة و هی برراه بصره بسوی که ضعو
ضعة درختی والهاء عوض الواو ضعوات ج ضعوی منسوب بوی و ایضا مصدر من وضع یضع و قد ذکر فی باب العین ضغو ✚ ضغو ✚ ضغاء
بالضم والمد بانگ روباه و گربه (عع ف اص ۲) و آواز هر مقهوری و هر خواری ضفو ✚ ضفو تمام شدن و رسان شدن (عع ف اص ۲) ثوب
ضاف ای سابغ و بسیار شدن مال و یقال فلان فی ضفوة من عیشه ضافی الرأس بسیار موی ضنا ✚ ضناء بالفتح والمد بسیار بچه شدن زن
(عع ف اک ۲) یهمز و لا یهمز ضنو بالفتح والکسر بلا همزه فرزند ضنی بالقصر بیماری (عع ک اف ۲) فهو رجل ضنی و ضن مثل حری و حر یقال ترکته ضنی و
ضنیا و فی ضنی یستوی المذکر والمؤنث والجمع لانه فی الاصل مصدر و اذا کسرت النون ثنیت و جمعت و اضناه المرض ای اثقله مضاناة معاناة ضوی ✚
ضوة ✚ ضواة آواز و فریاد یقال سمعت ضوة القوم ضوضاة اصوات الناس یقال ضوضوا ضوضوا بلا همز و ضوضیت و ضویت الیه اضوی ضویا اذا اوی
الیه و انضممت و اضویت الامر اضعفته و لم تحکمه و بالبعیر ضواة ای سلعة ضوی لاغری (عع ک اف ۲) غلام ضاوی علی فاعول باریک اندام و جاریة ضاویة
و فی الحدیث اغتربوا لا تضووا ای تزوجوا فی الاجنبیات و لا تتزوجوا فی العمومة و ذلک ان العرب تزعم ان ولد الرجل من قرابته یجیء ضاویا نحیفا غیر انه یجیء کریما علی
طبع قومه ضهی ✚ ضهیاء بالمد درختی و زنی که او را حیض نباشد امرأة ضهیاة و ضهیاه بالتاء والهاء و هذا یقتضی ان یکون الضهیاء مقصورا ضهیاة
[illegible] یهمز و لا یهمز و فی تبیضا هون بلا همز و بنا اضهی هذا ای شبیهه ضهیمة ضای لاغر شدن او (عع یفتحهما) ضاحیة بلا ضدی خشمگین شدن (عع
ک اف ۲) ضدا ادمی سخن [illegible] فعل و اضدی [illegible] ضاده لصاحب ضدی کقفا ضدوان تثنیة
نام دو کوه ست ضلی هلاک شد (عع ف اک ۲) فصل لازم الضلال و اختار هم ضمی ستم کردن (عع ف اک ۲) ضموة حوض آب اضماء ج ضهواء درختی
که هنوز بار پستان [illegible] باشد فصل الطاء طا ✚ طاو ✚ طاة مثال طعاة لای و مای الدار طووی مثال طوعی احد طبی ✚ طبی بالضم والکسر پستان
ماده پستان سباع و خر و اسپ و قد تکون لذوات الخف والظلف فی المثل جاوز الحزام الطبیین اطباء ج طبی خواندن (عع ف ا ص ۲ و ک ۲) و باز گردانیدن از
کاری (عع ف اک ۲) صلته یعنی اطباه ای دعاه و طبی بنو فلان فلانا اذا خالوه و قتلوه و خلف طبی ای مجیب طحی ✚ طحو گستردن و بدار کشیدن و رفتن
و بپهلوی [illegible] خفتن (عع ف اص و یفتحهما) یقال طحا الرجل و ما ادری این طحا ای ذهب و طحا به قلبه ای ذهب به فی کل شیٔ طحا بالقصر زمین گسترده طاحی

سلاه والم و باکسر الفارسی اولا وا لکلام کالفری شجرة الطلام لا تضغو وغلط الجوهری ۱۴ سلام ۱۹ ودری بالطا وغلط الجوهری ۱۴

کشیده ای ممتد یقال ضربه ضربة طحا منها ای امتد طواحی کرکسان بر ہوا گرد مردار گردنده طحی ✽ طخا ر بالمد ابر برآمده و دل تنگی و یقال ما فی
السماء طخیة بالضم ای شئ من سحاب لیلة طخیاء شب تاریک کلمة طخیاء سخن باریک نامفهوم ظلام طاخ مثل لیل داج طد و ✽ طادی
ای ثابت قدیم مقلوب واطد طر و ✽ طری تازه طراوة طراءة تازگی (ع ع بضمهما و ک اف ۲) اطراء ستودن و پروردن دارو و عسل طری آن
غسلة مطرّاة ای مرباة بالافاویه یغسل بها الرأس والید والوجه وکذلک العود المطرّی ای المربی سنه تبخر به مثل المطیر تطریة تمام کردن جامه
را اطریة یکسر نوعی مثال ہبریة اکر او ہو نوع من طعام طغا ✽ طغیان وطغوان بالضم طغوی بالفتح از حد در گذشتن (ع ع بفتحهما و ف اص ۲)
طاغی نعت منه یقال طغی یطغی و یطغو طغیانا ای جاوز الحد وکل مجاوز حده فی العصیان طاغ و طغی یطغی مثله و موج زدن دریا و جوشیدن
خون و طغا السیل اذا جاء بماء کثیر و اطغاه المال ای جعله طاغیا طغیة بالای کوه و مکان بلند و بلندی از هر چیز طغوة مثله طغیا بالفتح والضم
مقصورا الصغیر من بقر الوحش طاغیة ملک روم و صاعقه و قوله تعالی فاهلکوا بالطاغیة ہی صیحة العذاب طاغوت جادو و دیو و هر چه بدی را
سر شاید و ہو واحد و جمع قوله تعالی یریدون ان یتحاکموا الی الطاغوت وقد امروا ان یکفروا به وقوله تعالی فی الجمع اولیاؤهم الطاغوت یخرجونهم
طواغیت ج و طاغوت وان جاء علی وزن لاهوت فهو مقلوب لانه من طغی ولاهوت غیر مقلوب لانه من لاه بمنزلة الرغبوت طفا ✽ طفی
بالضم برگ مقل طفیة یکی و مار و یسمی الحیة طفیة لمجاورتها طفاوة بالضم خرمن آفتاب و حی از قیس غیلان و یقال اصبنا طفاوة من الربیع ای
شیئا منه طفو طفوّ بر سر آب آمدن چیزی (ع ع ف اص ۲) والظبی یطفو اذا خف علی الارض واشتد عدوه طلا ✽ طلا بالفتح شخص یقال انه
لجمیل الطلا و بچه آهو و گاو و گوسپند یعنی ذوات ظلف اطلاء ج و یقطران ندوده طلو پای بچه چار پایان بستن (ع ع ف اص ۲) طلی مثله
(ع ع ف اک ۲) یقال طلوت الطلا وطلیته اذا ربطته و حبسته فهو طلی و مطلی طلیان بالضم جمع طلی الصغیر من اولاد الغنم و یقال بهما نه
طلی و طلیان مثل صبی و صبیان ای قلح یقول منه طلی فوه بالکسر یطلی طلی طلیة بالضم طلاه کردن طلی بالضم ج اطلاء گرفتن گردن مردن
و نخوان طلاوة بالفتح والضم خوبی و پذیرائی دل یقال ما علیه طلاوة طلاء بالمد والکسر سبکی و آنرا می پخته خوانند اطبا یعنی می پخته و قطران و
هر چه آنرا در مالند بر جائی و رسن که پای بره بندند و طلیته بالدهن و غیره طلیا و تطلیت و اطلیت به علی افتعلت تطلیة بیمار کردن کسی را طلاء بالضم
خون مطلاء علی مفعال زمین نرم رویانده مطالی زمین که آهوان بچه را در وی چرانند طما ✽ طمو برآمدن رود و پر شدن آن (ع ع ف اص ۲)
طمی مثله (ع ع ف اک ۲) و منه طمت المرأة بزوجها اذا ارتفعت به و طمی یطمی مثل طم یطم ای مر مسرعا طمی ✽ طنی بر چسپیدن سپرز به پهلو از تشنگی (ع ع ک ا
ف ۲) یقال منه طنی البعیر و بعیر طن نعت منه تطنیة مثاکچه طنی کردن طوی ✽ طی نوردیدن و در نوشتن (ع ع ف اک ۲) یقال طویته فانطوی و گرسنه
داشتن خود را (ع ع ف اک ۲) طیة بالکسر نوردیدنی و موضعی که قصد بدان دارد یقال مضی لطیته ای لنیته التی انتواها و بعدت عنا طیته ای مقصده
و منزله الذی انتواه طوی گرسنگی (ع ع ک اف ۲) طاو نعت منه طیان ایضا و طوی کشحه اذا اعرض بوده طوی البطن باریک شکم و تطوت الحیة
ای تحوت یعنی حلقه شد طوی بالضم نام موضعی بشام و قری بالضم والکسر یصرف ولا یصرف فمن صرفه جعله اسم واد و مکان مذکر و من لم یصرفه جعله بلدة و
بقعة معرفة و قال بعضهم هو الشئ المثنی و قالوا فی تفسیر قوله تعالی بالواد المقدس طوی طوی مرتین ای قدس قال الحسن ثنیت فیه البرکة والتقدیس مرتین
و طوی بالضم موضعی بمکه طویة نهانی دل طوی چاه برآورده طایة بام و توده خرما اطواء الناقة طرائق شحمها طها ✽ طهو گوشت پختن (ع ع ف اص ۲) طهی
کذلک (ع ع بفتحهما) و فی الحدیث فما طهوی اذا ای ما عملی و رفتن در زمین طاهی طباخ طهاء بالمد ابر برآمده یقال ما علی السماء طهاءة ای قزعة یعنی یکپاره ابر طهیة حیی
از بنی تمیم طهوی بالتحریک والتسکین منسوب بوی (ضمیمه) طا ✽ رفت (ع ع ف اص ۲) طشا بغوک چوب بازی کردن طشی چهپای ریزه طخوة بالفتح ابر تنک طری
پیش آمد یا بگذشت (ع ع ک اف ۲) طریة وهی ست بین طسا چرب شدن دل مردم غالب آمدن و بدان سبب تخمه عارض گردیدن (ع ع ک اف ۲ و ف اص ۲) طاحیة
زنی که بیماری جگر داشته باشد طفو شناختن (ع ع ف اص ۲) فصل الظاء ظبا ✽ ظبی آهو ودادی ثلاثة اظب جمع قلة ظباء ظبی ظبیات ظبیات بفتحات
جمع کثرة ظبیة قرج زن قال الاصمعی هی لکل ذات حافر و قال الفراہی للکلبة و آهو ماده و من دعائهم عند الشماتة به لا ظبی ای جعل الله اصابه ظبة السیف
طرفه و اصلها ظبو اظب جمع القلة ظبات ظبون جمع الکثرة ظبیان نام مردی ظمی ✽ ظمی سیاه فام شدن لب (ع ع ک اف ۲) شفة ظمیاء صفت منه و لثة ظمیاء

قلیلة الدم عین طمیاء رقیقة الجفن وساق ظمیاء قلیلة اللحم ظل الظمی اسود وریح الظمی اسم ظمی منسوب گشت وشتی که از باران آب می یابد و قبیل مطی علی مفعول الاول
الصلوب و هو خلاف مستقوی یعنی کشتی که آب را پیش کند ظلی ٭ تظلی من ظلن فابدل من احدی النونات یاء مثل تقضی من تقضض ظلی ٭ ظلیان بالمیمن زنی
نصیب ظار ٭ بیدان کنند ظری روان گشت (ع ف ا ک ۱) ظری البطنة شکم او از جریان و نری بازنه ابتداء ظری ازیرک شد (ع ک اف ۱) اظروری
بطنه مثل اظروری اتفخ بطنه او صاروا البطنة او غلب علی قلبه الدسم ظاعجیة دایه شیر ده وزن پرورنده تظلی سایه و خوش عیشی لازم گرفت اظوار گول شد
فصل العین ٭ عبی ٭ عبایة عبایة نوعی از گلیم عبایات ج تعبیة تعبی آراستن شکر با لهمزة الیاء عتو ٭ عتو عتی بالضم والکسر از حد در
گذشتن (ع ف اص ۲) اصله عتوو فابدلوا احدی الضمتین کسرة فانقلبت الواو یاء صار عتیا ثم اتبعوا الکسرة بالکسرة صار عتیا فهو عات ورهم عتی
قلبوا الواو یاء وفعول اذا کان جمعا فحقها القلب واذا کان مصدرا فحقها التصحیح لان الجمع عندهم اثقل من الواحد عتی عتی بغایت پیری رسیدن
(ع ف اص ۲) و تعبیت مثل عتوت و عتی لغة فی حتی لهذیل وثقیف وقری عتی حین عتی ٭ عثی ٭ عثا یعثو فی الارض ای افسد وهو عاث ای مفسد
وکذلک عثی بالکسر یعثی قوله تعالی ولا تعثوا فی الارض مفسدین عثواء گفتار وگنده پیر اعثی مرد بسیار موی و مرد احمق گران جان و گفتار عثیان بالکسر
ضبعان عجا ٭ عجو شیر خورانیدن کودک را (ع ف اص ۲) عجی کودک که شیر بیگانه پرورده شد و عجیبه مونث عجوة خرمائی نیکو عجیبة لبینة درخت و
عاجیت الصبی ای غذیته بالطعام ومنعته اللبن او ارضعته بلبن غیر امه ویقال لقاه الله ما عجاه وعطاه ای ما سائه یعنی آنچه بد آید او را اندوهگین کند شدن
(ع ف اص ۲) عجی بالضم والقصر پوستهای خشک شده که آنرا پزند و خورند عجیبة یکی عجابتان بالضم دو پی دست اسپ از درون عجایة عجاوة لغتان جای گه
مفصله من لحم موصول بعصبة تتحدر من رکبة البعیر الی الفرس عدا ٭ عدو دشمن ضد صدیق اعداء ج وهو وصف ولکنه ضارع الاسم وهو عدو وهی عدوة فاذا
ابن السکیت فعول اذا کان بتاویل فاعل کان مونثه بغیر ها نحو رجل صبور وامرأة صبور الا عدو وهی عادرة وقال الفراء انما ادخلوا فیها الهاء تشبیها بصدیقة لان
الشی یبنی علی ضده عدی بالکسر عشنان وجمع الاقلیل یقال ابن السکیت لم یات فعل فی النعوت الا حرف واحد یقال هم قوم عدی ای غرباء و قوم عدی اعداء و قوم عدی بالضم والکسر ای
اعداء مثال سوی وسوی او خلت الهاء فیه فلت عداة بالضم وهو جمع عاد والعدی یقال ع اشمت رب العالمین عادیک تعادوا من العداوة وتعادی
بالبلوغ ای تعدو تباعد عداء بالکسر والمد دویدن پی یکدیگر زدن و انداختن عداء بالفتح والمد ازین و پهنائی هر چیز و ستم کردن و از حد در گذشتن
و باز کردانیدن از کاری (ع ف اص ۲) عدوان بالضم ستم آشکار یقال عدا علیه عدوا وعدوا وعدا قوله تعالی فیسبوا الله عدوا بغیر علم وعدا فعل الاستثناء
ینصب ما بعدها تقول جاءنی عدا زیدا وتدخل ما تقول جاؤنی ما عدا زیدا والفاعل مضمر فیها وعداه ای جاوزه وما لی عنه معدی ای لا تجاوز الی غیره تعدی
گذشتن چیزی از یکی بدیگری یقال عدیته فتعدی و ستم کردن برکسی یقال منه تعدی علیه وعدی عنه ای اصرف بصرک عنه وتعادی القوم من تعدی
ای موت بعضهم فی اثر بعض واعتدی علیه ای ظلم عوادی بازدارندگان عدوه بالضم والکسر کرانه وادی وجای بلند قوله تعالی اذ انتم بالعدوة الدنیا عدی
بالکسر عدیان ج مثل بر مه وبرام استعداء یاری خواستن بر کاری یقال استعدیت الامیر علی فلان فاعدانی استعنت به علیه فاعانی علیه والاسم العدوی
وهی المعونة وایضا ما یعدی من جرب او غیره وهو مجاوزته من صاحبه الی غیره یقال اعدی فلان فلانا من خلقه او من علته او جرب وفی الحدیث لا عدوی
ای لا یعدی شی شیئا عدو دویدن خواستن اسب عدیت الفرس واستعدیته ای استحضرته اعداء دلیری کردن در سخن و گذشتن چیزی از یکی بدیگری و هو معتد
علیه ای معدو ابدلت الیاء من الواو استثقالا لاعدواء مثل غلواء جائی که نشیند دوی جنبان و بی آرام باشد و بروی آرام نتوان یافتن یقال جئت علی
مرکب ذی عدواء ای غیر مطمئن ویقال نمت علی مکان متعاد اذا کان متفاوتا لیس بمستو ارض متعادیة زمین مختلف با سنگ و کلوخ وعدواء الشغل صوارفه و
دور جای عد وعدوان سخت دویدن ذئب وعدوان یعدو علی الناس ومنه قولهم السلطان ذو عدوان وذو بدوان عدوان بالتسکین قبیلة عادیة عادیات شتران بالتشدید
در رطاقستان که بشور گیاه میل نکند و شتران سخت دونده عادیة ایضا ظلم یقال کف عنی عادیتک عادیة فلان ای ظلمه وشره عدی الذین یعدون علی اقدامهم جمع عاد
عدی قبیلهٔ از قریش که عمر بن الخطاب رضی الله عنه منسوب بوی بنو العدویة قومی از تمیم وار حنظله عدویة گیاه و علف نابستانی عموال بن عاد
نام مرد عدی بالکسر گشت و دشتی ونام جائی عداة زمین خوش خاک عذیة کذلک عذاوات ج عرا ٭ عرا تعرا استصور درگاه و ساحت سرای کذلک (ایضا)
سرا عراء با لمد گشادگی بی حجاب قوله تعالی لنبذ بالعراء عروة کشتوه عروة بالضم گوشه قوله تعالی فقد استمسک بالعروة الوثقی عری ج و کرده مردم و درخت استوار و شجیره

ونام مردی ویقال ہو عرو منه بالکسر ای خلو عراً الی الامر واعتراً فرو گرفت مرا کاری عرو فرود آمدن چیزی بکسی و فرو گرفتن مهمان میزبان را (ع ع فا
ض ۲) عریة درخت که میوهٔ آنرا بمحتاجی دہند وہی فعیلة بمعنی مفعولة وفی الحدیث انه رخص فی العرایا بعد نهیه عن المزابنة وباد سرد ویقال اعشیتها
ہذه لعریة ویقال اہلک فقد اعریت ای غابت الشمس وبردت العریة عرواء مثل غلواء خنرهٔ اول تب ومنه عری الرجل فهو معرو اعراء
دادن و دور شدن از کسی یقال اعراه صدیقه ای تباعد منه ولم ینصره واستعری الناس ای اکلوا الرطب وہو من العریة عری بالضم والقصر
عری عریة بالضم فیهما مصدر منه (ع ک اف ۲) عار عریان برہنه عاریة عریانة مؤنث وماکان علی فعلان بالضم فمؤنثه بالهاء اعراء لعریة برہنه
کردن لعری لازم منه ویقال ما احسن معاری ہذہ المرأة وہی یداہا ورجلاہا ووجهها فرس عری بالضم اسب بی زین ج اعراء ویقال اعروریت الفرس ای
رکبته عریاناً بلا سرج واعروریت منه امراً قبیحاً ای رکبت عاریة ہی بتشدید الیاء کانها منسوبة الی العار لان طلبها واخذها عیب وعار وقیل منسوبة الی
العارة من الاعارة کالغارة من الاغارة وقیل ہی من العری بمعنی الخلاء وقیل من عار البعیر اذا جاء وذہب فسمیت عاریة لتحولها من ید الی ید وقیل
من التعاور وہو تداول القوم الشیئ بینهم وقد یخفف ایضا عزا عزاء بالمد خویشتن را با دیگر ایکسی یا بچیزی بازخواندن ونسبت کردن (ع ع فا
ض ۲ وک ۲) یقال عزوته وعزیته الی ابیه ای نسبته الیه فاعتزی وتعزی ہوای انتمی وانتسب یعنی بازبست خود را والاسم العزاء وفی الحدیث من
تعزی بعزاء الجاہلیة فاعضوه بهن ابیه ولا تکنوا یعنی ینسب الی جاہلیة عزا ایضا شکیبائی وصبر (ع ک اف ۲) التعزیة بصبر فرمودن مصیبت زده را یقال
عزیته تعزیة فتعزی عزة گروہی از مردم والهاء عوض من الیاء عزی بالکسر والتنوین عزون بالکسر ولم یقولوا عزات کما قالوا ثبات فی جمع ثبة ومنه قوله تعالی
عن الیمین وعن الشمال عزین عسا عسو وعساء بالمد خشک رشت شدن (ع ف اض ۲) وسخت پیر شدن عسی شیخ ودرشت شدن دست از کار ویقال
للنبات اذا غلظ قد عسا وفیه لغة اخری عسی بالکسر ایضا اذا غلظ عاسی عجوزه خرما عسی بالقصر شاخ خرما وہو ایضا فعل من افعال المقاربة معناه
که وفیه طمع واشفاق ولا یأتی منه وجوه الماضی الا المستقبل تقول عسی زید ان یخرج وعست فلانة ان تخرج فزید فاعل عسی وان تخرج مفعوله فهو بمعنی الخروج
الا ان خبره لا یکون اسما ولا یجوز ان تقول عسی زید منطلقا واما قولهم عسی الغویر ابؤسا فشاذ نادر وقد یأتی فی الامثال ما لا یأتی فی غیرها وربما شبه
عسی بکاد واستعمل فعله بغیر ان یقال عسی زید یخرج ویقال عسیت ان افعل ذلک بفتح السین وکسرها وللمرأة عسیت ان تفعلی ذلک ولا یأتی منه
فاعل ولا یفعل وعسی من الله سبحانه وتعالی واجبة فی جمیع القرآن الا قوله تعالی عسی ربه ان طلقکن قال ابو عبیدة عسی من الله سبحانه وتعالی
ایجاب فجاءت علی احدی لغتی العرب لان عسی رجاء ویقین یقال انهم لعشا کثیر ... عشی عشیة عشاء بالکسر والمد شبانگاه
وہی ما بین المغرب والعتمة وزعم قوم ان العشاء من زوال الشمس الی طلوع الفجر ... بتصغیر عشی والجمع عشایا وقیل ایضا فی تصغیره عشیشیان
والجمع عشیشیانات عشیشیة تصغیر عشیة عشاءان مغرب وعتمة عشاء بالفتح والمد طعام شبانگاه شنوت ... یعنی طعام شبانگاه خوردم و
عشیان ہو المتعشی وعشیته فتعشی ای اطعمته عشاء وکذلک عشیته تعشیة ویقال عش الابل ولا تغتر ... قلت الی ... النقل ما فی عشاء
وعشیت الابل تعشی عشاً اذا تعشت فهی عاشیة وہذا عشیها فی المثل العاشیة تهیج الآبیة ای اذا رأت التی تأبی العشاء التی تتعشی تبعتها فتعشت
معها عوانشی ... شتران شب چرا کننده عشا بالقصر شب کوری (ع ک اف ۲) اعشی لغة عشواء مؤنثه امرأتان عشواوان ... ورجال عشو ... اعشی
وہما یعشیان ولا یقال یعشوان لان الواو لما صارت فی الواحد یاء لکسر ما قبلها ترکت فی التثنیة علی حالها تعاشی شب کوری نمودن از خود والنسبة الی
اعشی اعشوی والی العشیة عشوی وعشواء الضاہی الناقة التی لا تبصر امامها فهی تخبط بیدیها کل شیئ یقال رکب عشواء اذا خبط امره علی غیر بصیرة و
فلان خابط خبط عشواء عشوة کار ناپیدا نمودن وکردن یقال اوطأتنی عشوة ثلث لغات ای امرا ملتبسا ویقال مضی من اللیل عشوة بالفتح ...
اوله الی ربعه وعشوة اللیل ایضا سواده وظلمته عشوة بالضم ایضا شعله من نار وعشوته ای قصدته لیلا ہذا ہو الاصل ثم صار کل قاصد عاشیا وعشوت الی النار
ای استدللت علیها ببصر ضعیف وعشوت عنه ای صددت عنه الی غیره ومنه قوله تعالی ومن یعش عن ذکر الرحمن وعشیت عنه ایضا ای نعست به مثل عشیت عنه
عصا عصو عصا مؤنث قوله تعالی ہی عصای اتوکأ علیها عصوان تثنیة عصی بالضم والکسر اعص کذلک فی القلة مثل زمن وازمن عصی ہو فعول
کسرت العین لمجاورة ما بعدها وفی المثل العصا من العصیة ای بعض الامر من بعض والعصا ایضا نام اسبی معروف نجدیة الابرش فی المثل رکب العصا قصیر

وقولهم انه لضعیف العصا ای ترعیة یعنی نیکو چرانندهٔ ستور را ویقال لقی عصاه اذا اقام وترک السفر وهو مثل ویقال فی الخوارج شقوا عصا المسلمین ای
اجتماعهم وائتلافهم وانشقت العصا ای وقع الخلاف وهو لین العصا ای رفیق حسن السیاسة لما ولی وقولهم لاترفع عصاک عن اهلک یراد به الادب
عصی کبسوتن استحوانهای بال عصوته بالعصا ای ضربته بها وعصوت الجرح ای شددته عصًا بالقصر دن شمشیر ع ک اف ۲ اعتصا تکیه کردن
بر عصا وتعتصی بالسیف ای یجعله عصا عصیا عصیان بالکسر بیفرمانی کردن خلاف طاعت عصی معصیة کذلک ع ف اک ۲ عاص عصی لغت منه وعصاه
وعاصاه بمعنیً واستعصی علیه ای تجنی علیه یعنی گناه جست بروی واعتصت النواة اذا اشتدت واعصی الکرم اذا اخرج عیدانه عاصی رگ خون که نایستد عصیة
بطنی از سلیم وفی الحدیث عصیة عصت الله ورسوله عنصوة بالضم یک توک از موی ویقال فی ارض فلان عناص من النبت وهو القلیل المتفرق وما بقی من
مال فلان الاعناص ای قلیل یسیر عضو عضو بالضم والکسر اندام اعضاء ج تعضیة اندام اندام کردن وجدا کردن وفی الحدیث لاتعضیة فی میراث
الا فیما حمل القسم ای لاتجزئة فی شیء کالجبة من الجوهر فی عینه وان طلبوا القسم ولکنه یباع فیقسم ثمنه وقوله تعالی الذین جعلوا القرآن عضین واحدها عضة ونقصانها
الواو والهاء وقد ذکر فی باب الهاء ویقال فی الدار فرق وعزون وعضون واصناف من الناس کلها بمعنی عطو اعطاء دادن والاسم العطاء یعنی
وبخشش واصله عطاو بالواو لانه من عطوت الا ان العرب تهمز الواو والیاء اذا جاءتا بعد الالف لان الهمزة احمل للحرکات منهما واذا الحقوها هاء فمنهم من یهمزها
بناءً علی الواحد فیقول عطاءة ومنهم من یردها الی الاصل فیقول عطاوة وفی التثنیة عطاءان وعطاوان واستعطی وتعطی ای سأل والتمس العطاء رجل معطاء بالکسر
کثیر العطاء وامرأة معطاء ایضا ومفعال یستوی فیه المذکر والمؤنث قوم معاطی ومعاطٍ قال الاخفش هذا مثل قولهم مفاتیح ومفاتح واماتی وامان والعطیة الشیء
المعطی یعنی داده شده عطایا ج ویقال ما اعطاه للمال کما یقال ما اولاه للمعروف وما اکرمه لی فی التعجب وهذا شاذ لایطرد واعطی البعیر انقاد ولم یستصعب
قوس عطوی علی فعلی موانیة سهلة وعاطیت الشیء تناولته بالید معاطاة مناولة وفی المثل عاط بغیر انواط ای تتناول ما لاتطمع فیه ولاتتناول وهو یعاطینی
بالتشدید یعاطینی اذا کان یخدمک فتعاطاه تناوله وتعاطی کذا ای یخوض فیه وتعاطینا فعطوته اذا غلبته فیه وقیل فی قوله تعالی فتعاطی فعقر ای قام علی
اطراف اصابع رجلیه ثم رفع یدیه فضربها وقیل فی السؤال عمن اردت ان یعطیک هل انت معطیه بیاء مشددة مفتوحة یعنی بیستی تو دهنده من آنرا وبل
انتم معطیة ایضا للجماعة لان النون سقطت من معطون للاضافة وقلبت الواو یاء وادغمت وفتحت یاء ک لان قبلها ساکنا وبل انتما معطیایه بفتح
الیاء وقس علی ذلک ولو اصغرت عطاء حذفت اللام فقلت عطیّ وکذلک کل اسم اجتمعت فیه ثلاث یاءات مثل عدی وعلی اذا لم یکن مبنیا علی فعل فان
کان مبنیا علی فعل نحو محیا من حیا یحیی تحیة لم تحذف عظا عظاء بالفتح والمد کرسه عظاءة وعظاءیة یکی ویقال لقی فلان ما عظاه وما عجاه ای شدة و
لقاه الله ما عظاه ای ما ساءه عفو عفاء بالفتح والمد خاک وناپدید شدن ونیست شدن یقال علیه العفاء اذا دعا علیه وخرکره عفا بالکسر والفتح
والقصر مثله وبالکسر والمد نیز پشم شتر ومرغ یقال ناقة ذات عفاء عفو زمین مغفل که بروی پی کسی نیامده باشد عفو مثلث لغات خرکره عفوة مؤنث عفو المال زیادتی
مال از نفقه واعطیته عفو المال یعنی بغیر مسئلة عفوة بالکسر گزیده هر چیزی یقال ذهبت عفوة هذا البیت ای لبنه وخیره واکلت عفوة الطعام ای خیاره ومن
الشراب کذلک ویقال اعفنی من الخروج معک ای دعنی منه واستعفاه سأله الاعفاء وعافاه الله واعفاه بمعنیً والاسم العافیة وهی دفاع الله عن العبد وتوضع موضع
المصدر یقال عافاه الله عافیة عافی خواهنده رزق از مردم وستور ومرغ وباقی طعام در دیگ ووارنه عفاة بالضم ج وعافیة الماء آب آینده عفاوة بالکسر ما یرفع من المرق
اولا یخص به من یکرم یعنی سر دیگ خوردی از روغن وماننده آن وقیل اول المرق واجوده عفاوة بالضم باقیمانده خوردی درین دیگ یقال عفوت له من المرق اذا غرفت
له اولا وعفوت القدر اذا ترکت فی اسفلها شیئا وعفا المنزل یعفو ای درس عفت الریح المنزل وعفته ای درسته لازم ومتعد وعفی علی ما کان منه اذا اصلح بعد الفساد
عفی بالضم جمع عاف وهو الدارس عفو بالفتح درگذشتن از گناه ع ف اض ۲ عفو علی فعول بسیار عفو کننده وروش ماندن آب انبوه شدن موی وعلف وماننده آن و
منه قوله تعالی حتی عفوا ای کثروا وانبوه کردانیدن لازم ومتعد وعفوته واعفیته بمعنیً وفی الحدیث امران تحفی الشوارب وتعفی اللحی وعفونه واعتفیته ای اتیته اطلب
معروفه ومنه فلان تعفوه الاضیاف ای تنزله وتعتفیه الاضیاف ایضا وهو کثیر العفاة وکثیر العافیة وکثیر العفی عفا عفاة عفوة پیرامن وکرد اکرد سرای یقال اذهب
فلا ارینک بعفوتی ویقال ما یطور بعفوته احد عقی بالکسر نخستین آنچه از کودک نوزاده آید از بول وغایط عقی حدث کردن کودک نخست ع ف اک ۲ ومنه احرص من کلب
علی عقی صبی وهو المردج فی السخلة والمهر وباز داشتن ع ف اض ۲ یقال منه عقاه قلب عاق اعقیاء احتباس وهو قلب اعتیاق یعنی باز ایستادن واز جیب وراست

کنند این جانور بجست آب و ببین و بسیس فراز گردیدن سخن عقیان بالکسر زر خالص عقمه بجست بیخ شدن جنبری و انداختن از دهان لسبب یجی یقال اعقیت الشیء اذا ازلت
من فیک کما تقول انسکیت اذا ازلت سکتا به و فی المثل لاتکن حلوا فتسترط ولامرا فتعقی … وهو فی الهواء لغة فی عقه وذکر فی باب القاف وعقی الطائر
اذا ارتفع فی طیرانه عکو وعکوة بالضم بیخ دم ستور عکی ج عکو کردن دم ستور ع ف ا ض عکی شتر گوسپند بر گیرد و شیده و در فربک شده وعکلت الهنة
ای سمنت وغلظت ویقال مائة معکاء بالکسر ای سمان غلاظ عکواء گوسپند سپید دنبه سیاه … وعکت المرأة شعرها اذا الم … وعکا فلان علی قومه ای
عطف علیهم علو عُلو علو بلندی و بلند شدن جای و بر بلند بر آمدن ع ف ا ض علاء بالفتح والمد بلندی در قدر و شرف ع ک ا ف لغتان علی بالضم
والقصر معلاة بالفتح کذلک معالی ج ویقال هو من علیة الناس وهو جمع علی ای شریف رفیع القدر مثال صبی وصبیة علوت الرجل ای غلبته وعلوته بالسیف
ضربته وعلا فی الارض ای تکبر والمصدر علو فی هذا کله علو الدار بالضم والکسر نقیض سفلها واتیته من عل الدار بکسر اللام ای من عال واتیته من علو ومن عل
بالضم علی ثلث احوال واتیته من عالی ایضا ومن معال بالضم ایضا ومن علو بثلث حرکات الواو ایضا ویقال عال عنی واعل عنی ای تنح واعل
عن الوسادة وعال علی ای احمل علاوة الدار بالضم وعلاوة الریح وسفالتها ای جهة فوقها وتحتها علیاء بالفتح والمد جای بلند بالضم والقصر تانیث
اعلی علاة بالفتح سنگ که بروی پنیر خشک کنند و سندان آهنگر علا بالقصر ج وناقه استوار خلقت رجل علیان وامرأة علیان شتر عظمان و دراز تن
آوریستیویان فیه والعالیة مافوق نجد الی ارض تهامة والی ماوراء مکة وهی الحجاز وما والاها والنسبة الیها عالی ویقال علوی بالضم علی غیر قیاس وعالی
الرجل واعلی اذا اتی عالیة نجد علیة بالضم والتشدید غرفه یعنی برواره علالی ج وهو فعیلة واصله علیوة فابدلت الواو یاء وادغمت وقیل هی علیة بکسرتین علی فعلیة
وهو من المضاعف لانه لیس فی الکلام فعیلة علی بالضم جمع علی علیون وعلیین قوله تعالی کلا ان کتاب الابرار لفی علیین وانما جمع علی السلامة وهو مختص بالعلم
… الکسر … والاعلال من … والادغام اولتعویضها من حذف الیاء والقصد … علی تاویل ان فیه معنی الرفعة کما اولوا کما فی فلسطین واخوانه
قال الزجاج اعراب هذا الاسم کاعراب الجمع کما تقول هذه قنسرون ورأیت قنسرین ومنهم من یجعل النون حرف اعراب فیقول علیین وقنسرین وفلسطین ورأیت قنسرین
وفی قنسرین باثبات الیاء فی الاحوال الثلث … الریح … بفتح اللام … تیر … نام اسپی بکسر اللام الذی یکون فی الحلقة من … عکو
مثال فعلی نام اسپی … واستعلی الرجل ای علا استعلاء … ای علا فی … تعلت المرأة من نفاسها ای
سلمت وتعلی الرجل من … والعلی … علاء والتعالی … رفعة … الجبل ای … فتعالی بلند شدن و بر آمدن تعال بفتح اللام ای جیء
وتعالی للمرأة … وتعالوا … ولا یجوز ان یقال منه تعالیت … ویقول قد تعالیت والی ای شیء اتعالی ویقال علیک زیدا ای خذه و
… وان کان اصله من الارتفاع وعلا بالامر … قال المبرد … مشترکة للاسم والفعل والحرف
اسم فی قولک اتیته من علا ای من فوق … کقول الشاعر شعر غدت من علیه بعدما تم ظمئها … رأت حاجب الشمس استوی فترفعا ای غدت من فوقه
وفعل فی قولک علا زید الثوب وحرف فی قولک علی زید ثوب … یقال کان کذا علی عهد فلان ای فی عهده … کقوله تعالی اذا اکتالوا
علی الناس یستوفون ای من الناس … مع المضمر … علیک وبعض العرب یترکها
علی حالها کقول الشاعر ع طاروا علاهن فطر علاها … علوان الکتاب بالضم عنوانه وعلونت الکتاب عنونته علاوة بالکسر بار یعنی علاوی ج
و سر مردم مادام که بر گردن باشد یقال ضربت علاوته ای راسه عمی عمی … ف م هو اعمی … فاعماه الله وتعامی ای اری من
نفسه العمی … شدن کار بر کسی ومنه قوله تعالی فعمیت علیهم الانباء ورجل عم القلب علی فعل … امرأة عمیة عن الصواب عمیة القلب وهم عمون ویقال ما
فیهم … ای جهلهم … منسوب الی العمی … عمیا … پوشانیدن
سخن یقال عمیت معنی البیت ومنه المعمی من الشعر وقری فعمیت علیهم الانباء بالتشدید ویقال ترکناهم عمی اذا اشرفوا علی الموت عماء بالمد … و
عمایة بالفتح … وکذلک اعتمیت الشیء ای اخترته … وقولهم ما اعماه … ینسب الیه الکثیر الضلال
ولا یقال فی عمی العیون ذلک لان مالا یتزید لا یتعجب منه ویقال اتیته … عمی ای وقت الهاجرة … تصغیر اعمی مرخما ویقال هو اسم رجل من العمالقة اغار علی قوم
… فاستاصلهم فنسب الوقت الیه عنو عنو فروتنی و خواری نمودن ع ف ا ض یقال عنا له واعناه غیره ومنه قوله تعالی وعنت الوجوه للحی القیوم ویقال عنا فیهم اسیرا

ای اقامہم علی اسمار الفتنۃ بالمرۃ داشتن و رنجانیدن لتغنی رنجانیدن و رنجیدن لازم متعد عانی اسیر و بندی ج وہم عناۃ و من عوان و عنت بہم امور ای نزلت و
عنوت الشیء اخرجتہ و اظہرتہ و عنت الارض بالنبات تعنو و تعنی اذا اظہرتہا یقال لم تعن بلادنا بشیء بالضم والکسر اذا لم تنبت شیئا و ما اعنت الارض شیئا ای ما انبتت
وعنیت بالقول کذا ای اردت بہ و معنی الکلام و معناتہ و معنیتہ واحد عنیۃ علی فعیلۃ بول شتر کہ برگ با اند یقال عنیت البعیر تعنیۃ اذا طلیتہ بہا و فی المثل العنیۃ تشفی الجرب
عناء بالفتح والمد رنج دیدن (ع ک اف م) عناۃ تعنیۃ رنج دیدن بجہت کسی یقال منہ عنیت بحاجتک اعنی بہا مجہولا فانا معنی بہا علی مفعول اذا اہتممت بہا قلت لتعن
بحاجتی و فی الحدیث من حسن اسلام المرء ترکہ ما لا یعنیہ ای لا یہمہ و ہم عان خون و ان اعناء کرانہا و قومی پراکندہ از قبائل شتی عنو بالکسر ارہ عنا بالقصر کذلک
عنونت الکتاب و علونتہ والاسم العنوان والعلوان بالضم تثنی فحل بیکارہ یقال ہو من العقنۃ کابدل من احدی الثوبین یاء و نام مردی معناۃ سختی کشیدن یقال
عاناہ و تعناہ فتعنی و ہم ما لعاذون ما لہم ای ما یقومون علیہ عوا عی تافتن موی و رسن و کژ کردن سر ناقہ را (ع ف اک م) یقال عویت راس الناقۃ فالتوت
والناقۃ تعوی برتہا فی سیرہا اذا الوتہا بخطامہا تعویۃ تافتن رسن و دروغ داشتن سخن کسی را استعواء رسن تافتن خواستن و استوی فلان جماعۃ ای نعق بہم
الی الفتنۃ عواء بالضم والمد بانگ کردن سگ و گرگ و شغال و جز آن و بانگ کردن آنہا (ع ف ک م) و ہو یعاوی الکلاب ای یصایحہا عواء بالمد والتشدید سگ بانگ
کنندہ و برج ہردم و ہو مقصور ایضا و منزلی از منازل قمر سعید و لیقصر عوۃ آواز و فریاد یقال سمعت عوۃ القوم و ضوتہم ای اصواتہم و جلبتہم و تصغیر سعاوتہ عییۃ ہذا قول
اہل البصرۃ لان کل اسم فیہ ثلث یاءات اولاہن یاء التصغیر حذفت واحدۃ منہن فان لم تکن اولاہن یاء التصغیر لم تحذف شیئا تقول فی تصغیر میتۃ مییتۃ و قال
الکوفۃ لا یحذفون منہ شیئا یقولون عییئۃ علی قول من یقول اسید و عییوۃ علی قول من یقول اسیود عیی عی بالکسر درماندگی بسخن و ہو خلاف البیان یقال عی
فی منطقہ و عیی ایضا فہو عیی علی فعیل و عی ایضا علی فعل و ہم اعیاء و اعییاء و فی المثل اعیا من باقل و عی بامرہ و عیی اذا لم یہتد و الادغام اکثر و تقول فی الجمع
عیوا مخففا کما قالوا احیوا و بالتشدید ایضا اعیاء ماندہ کردن و ماندہ شدن لازم و متعد و دشوار شدن کار بر کسی یقال منہ اعیا علیہ الامر و تعیا و تعایا علیہ بمعنی اعیی
بالفتح والقصر برطبی اعرب و النسبۃ الیہ اعیوی و ایعیاء ای صعب کانہ اعیا الاطباء و المعایاۃ ان تأتی بشیء لا یہتدی لہ جمل عیایاء اذا لم یہتد للضراب
و رجل عیایاء اذا عیی بالامر و المنطق (ضمیمہ) عیا چہرہ تابان شد (ع ف ا ض م) عایۃ زن خوبصورت و عیو المتاع آمادہ کردن کالا عکی استکاہ
ازار را درشت ساختن (ع ف ک م) یقال عکی بازارہ ای اغلظ معقدہ و عکی زید ای مات عکی زید و اعکی زید مثلہ عکوۃ بالضم نیست معل عکی ج عاکی فروشندہ
لیست عقل و ایضا ازین آشامیدن آن و مرد اعکاء استوار کردن عمو بالفتح گمراہی و خواری و فروتنی اعماج عہو بالکسر گرہ نرد شتر شکرف شانہ
و نازک لشیت و ہو مع ذلک شدید ای درشتہ اوآفت رسید **فصل الغین** غبا غبیتہ باران اندک اغباء اندک باریدن یقال اغبت السماء فہی
مغبیۃ و ربما شبہ بہا البجری الذی یجیء بعد البجری الاول و قال ابو عبیدۃ الغبیۃ الدفعۃ فی السیر غباوۃ کولی و کول شدن یقال غبیت عن الشیء و غبیتہ ایضا (ع ک
ف م) و بالعکس و تقول غبی علی الشیء اذا لم تعرفہ غبی علی فعیل کول و ہو من الواو و تغابی ای تغافل غثا غثاء بالضم والمد آب آوردہ و بتشدید الثاء
کذلک اغثاء ج غثو درشتو رشیدن سیل چیزہا را (ع ف اض م) اغثاء مثلہ غثیان بفتحتین شوریدن دل غثی مثلہ (ع ف اک م) غدا غد فردا اصلہ
غدو حذفت الواو بلا عوض و قد جاء علی الاصل و النسبۃ الیہ غدی و ان شئت غدوی غدوۃ بالضم میان طلوع فجر و شمس و یقال اتیتہ غدوۃ بلا تنوین لانہا معرفۃ
مثل سحر الا انہا من الظروف المتمکنۃ و یقال آتیک غداۃ غد و الجمع غدوات و یقال انی لآتیہ الغدایا و العشایا للازدواج الکلام غدو بضمتین بامداد کردن لقیض رواح
(ع ف اض م) قولہ تعالی بالغدو والآصال ای بالغدوات فعبر بالمصدر عن الوقت کما یقال آتیک طلوع الشمس ای وقت طلوع الشمس غداء بالفتح والمد طعام
چاشت خلاف عشاء و اذا قیل لک ادن فتغد قلت ما بی تغد و لا تعش و لا تقل ما بی غداء و لا عشاء لانہ الطعام بعینہ و کذلک اذا قیل ادن فکل قلت ما بی
اکل بالفتح و غاداہ ای غدا علیہ غادیۃ ابر بامدادی اغتداء بامداد کردن غدیان متغد نعت منہ امراۃ غدیا علی فعلی و غدیۃ فتغدی چاشت خورانیدن پس
لیس چاشت خورد غدو و غذی بزغالہ غذاء بالکسر ج مثل فصیل و فصال غذی المال و غذویۃ ای صغارہ کالسخال و نحوہا و یقال الغذوی ان
یباع الشیء بنتاج ما نزا بہ الکبش ذلک العام و یروی بالدال المہملۃ منسوب الی الغد غذا بالمد و الکسر خورش و پرورش و غذوت الصبی باللبن بینہ فاغتذی
بہ و غذیتہ بالیاء کذلک غذ الماء اول و العرق یغذ و غذوا ای یسیل دما و یغذی تغذیۃ مثلہ و غذ البول ای انقطع غذا ای اسرع غذوان بالتحریک
اسپ سبک تیز رو تغذیۃ بریدن و بریدن شتر بول را غر و غرا بالکسر والمد سریشم ای اذا فتحت الغین قصرت و اذا کسرت مددت و غرت الجلد

اغزو الصفقة بالغزاء وقوس مغروّة ومغزية ايضا وفي المثل ادركني ولو باحد المغروين اي باحد السهمين اذ طبهم او برنج غزبان هاطر بالان لعني دوصخره يا دو حر
پشته يقال هما قبرا الملك وعقيل ونديمي جذيمة الابرش وسميا غريين لان النعمان بن المنذر كان يغرّيهما بدم من يقتله اذا خرج في يوم بؤسه اغزه بها اغشتن بيك مرا
برصيد وبر آن غالانيدن بسيار به وكسر غراة اسم فيه وغري به اي اولع به والاسم الغراء بالفتح والمد ويقال غاريت بين الشيئين غراءً اذا والیت وغري فلان اي
تماوي في غضبه وهو من الواو غرا بالقصر خوبي الرجل غري لغت غرو شگفت وشگفت داشتن (صح ف اص ۲) يقال لا غرو اي لا عجب **غزو غزو** با دشمن
دين جنگ كردن (صح ف اص ۲) والغزاة بالفتح الاسم فيه وهو غاز وهم غزاة بالضم وغزّى بالتشديد والتنوين وغزّي على فعيل وغزاء بالضم والمد والتشديد مثل
قضاة وسبّق وحجيج وفسّاق ومنه قوله تعالى او كانوا غزّي لو كانوا عندنا غزوي منسوب الى الغزو واغزيت فلانا اي جهزته للغزو وامرأة مغزية غزا زوجها والناقة
التي جازت السنة ولم تلد واتان مغزية اي متأخرة النتاج واغزت الناقة اي عسر لقاحها واغزيت الرجل امهلته واغزت مالي عليه من الدين مغزي مقصد يقال عرفت
مغزاه وما يغزي من هذا الكلام اي ما يراد غزيّة قبيلة غزوان نام مردي **غسا غسو** بضمتين تاريك شدن (صح ف اص ۲ وك اف ۲) اغساء كذالك
غشي غشاء بالمد والكسر پوشش وعلى بصره غشاوة وغشوة ست لغات اي غطاء ومنه قوله تعالى فاغشيناهم الغاشية اي قيامت قوله تعالى هل
اتاك حديث الغاشية اي القيامة ودرد وبيماري شكم يقال رماه الله بالغاشية وآهن ليس كه بر دسته زين وپوشش زين اغشى اسپ سپيد سر غشواء
مؤنث تغشية فرو پوشيدن وبتازيانه فرو گرفتن غشيان بالكسر بمجامعت فرو گرفتن وآمدن اغشاء بر آوردن وبر پوشانيدن وكور كردن وبالتركيب بيهوش شدن
(صح ك اف ۲) غشيته وغشي كذالك يقال غُشي عليه فهو مغشي عليه واستغشى ثوبه وتغشى اي تغطى به **غضي غضا** بالقصر درخت طاق ومنه قولهم ذئب
غضا وارض غضياء كثيرة الغضا وبعير غاض وابل غاضية وغواض التي تأكل الغضا يعني لحان خوار فاذا اشتكت بطونها من اكل الغضا قلت بعير غضٍ وابل غضية
وغضايا وقد غضيت غضي لعبير عضوي منسوب اغضاء چشم فرو خوابانيدن وتاريك شدن وليل مُغضٍ لغة قليلة والاكثر يقال ليل غاض وليلة غاضية اي
مظلمة ونار غاضية اي مضيئة وهو من الاضداد **غطا غطاء** بالكسر والمد پوشش غطّي وتغطية پوشانيدن (صح ف اص ۲ وك ۲) وغطا الليل يغطو
ويغطي اي اظلم ومنه الغاطية وهي الكرمة لسترها وجه الارض وغطا الماء وكل شيء ارتفع وطال على شيء فقد غطا عليه وغطي يغطى غطيا بالضم والفتح اذا امتلاء
شبابا **غفا غفاء** خواب شدن غفا بالقصر ما يخرج من الطعام كالزوان فيرمى به يعني دانه كه آنرا آلخه خوانند كه در گندم بيرون آيد والغفاء ايضا التعيب
النخل وهو شبه الغبار يقع على البسر فيمنعه عن الادراك والنضج ثم تستبح طعمه **غلا غلي** غليان جوشيدن دیگ (صح ف اك ۲) غلو از حد در گذشتن در هر
چيز (صح ف اص ۲) قال منه غلا في الامر اي جاوز فيه الحد غلاء بالفتح والمد گران شدن نرخ غلو دور انداختن تير لغايت قوت غلوة يك تير پرتاب بمسافت
ونشانه غلاء ج وفي المثل جرى المذكيات غلاء ج اغلاء جوشانيدن وگران كردن نرخ وگران خريدن چيزي را يقال منه اغلى باللحم وغالى به وتغالى لحم الناقة
اي ارتفع وذهب غالية سياهي خوشبو كه موي رابوي خضاب كنند ومنه تغليت بالغالية وناقة مغلاة الوهق تغتلي اذا انطلقت اخفافها اغتلاء ستافتن
غلواء مثال علماء از حد در گذشتن وشتاب در گذشتن جواني واول آن **عمي غمي** بالفتح والقصر بيهوش يقال تركت فلانا غمي اي مغشيا عليه وتركتها وتركتهم
وتركتهما غمي سواء لانه مصدر وان ثنيت قلت غميان وهم اغماء اغماء بيهوشي يقال اغمي عليه فهو مغمى عليه وغمي عليه فهو مغمي مستعمل كلاهما مجهولين واغمي عليه الخبر
اي استبهم مثل غمّ غمى البيت ما فوق السقف من القصب والتراب ونحوه فان كسرت مددت وقلت الغماء وقد غميت البيت **غني غنية** بالضم بي
نيازي يقال لي عنه غنية وغنيت المرأة بزوجها غنيانا بالضم اي استغنت وغني بالمكان اقام به وغني اي عاش كلها بالكسر غناء بالمد وبالفتح فائده وسود غناء
بالكسر والمد سرود وغني بالقصر توانگري ودستگاه تقول منه غني فهو غني وهو الغنيان حي من غطفان اغناء بي نياز كردن ويقال اغنيت عنك مغناة فلان و
مغني فلان بالضم والفتح فيهما اي اجزأت عنك مجزاة فلان ويقال ما يغني عنك هذا اي ما يجدي عنك وما ينفعك قوله تعالى ما يغني عنه ماله اذا تردى اي
غانية زني كه بي نياز باشد بخوبي خود از پيرايه ويا بشوي خود از مرد ج غواني ج وقد تغنيت كرضي اغنية بالضم والتشديد سرود واغاني ج تغنية سرود گفتن
تغني كذالك وتغنى الرجل اي استغنى وتغانوا اي استغنى بعضهم عن بعض مغني بالفتح جاي باهل وباشندگان مغاني ج **غوي غي**
بالفتح گمراهي ونوميدي غواية بالفتح مثله (صح ف اك ۲) غاوي وغوي افتتن منه واغواه غيره فهو غوي تغاوي تر بدي ولي راهي گرد آمدن ويار شدن
كردن يقال تغاووا على عثمان فقتلوه غوي بالفتح والقصر سيرنا شدن بره وبزغاله از شير مادر ولاغر ماندن آن وناگوار كردن شير وهلاك

شدن ازان (ع ع ک ا ف ۲ و ف) اک ۲م غوغا بالفتح والمد بانگ انبوه و با انبوهی در افتادن به جنگ غاغة مردم انبوه و در آمیخته و ملخ نو بال بر آورده
و مگس ریزه غاوة بنام کوهی اغویة بالضم والتشدید بمعنی مغواة مغاکی و کنده مغویات بتشدید الواو مفتوحا تج وفی المثل
من حفر مغواة وقع فیها غی ** غیایة بالفتح روشنائی تابش آفتاب و تک چاه مثل غیابة و سایه بان و هر چه بر بالا سر سایه کند
چون ابر و تاریکی و جز آن وفی الحدیث سبح البقرة و آل عمران یوم القیمة کانهما غمامتان او غیایتان وغایا القوم فوق راس فلان بالسیف
کانهم اظلوه به غایة پایان هر چیز از زمان و مکان غای تج مثل آیة و آی و علم و دو کان خمار و بنا ویقال غییت غایة و اغییت
ابصتها و فلان لبنة نقیض قولک لرشده (ضمیمه) غایة زن بیخرد غذیة غذوته ولم یعرفه الجوهری فائدة الغنوة
بالضم توانگری تقول سله عنه غنوة فصل الفاء فاو ** فاو و فای شگافتن سر بزخم شمشیر (ع ع لفظهما) یقال منه فاوت راسه
و فایت راسه فالفای ای الشق فاو ایضا میان دو کوه فئة بالکسر گروه فئون تج والهاء عوض من الیاء فتی ** فتی جوان جوانمرد
فتاة مؤنث فتاء بالفتح والمد مصدر منه (ع ع ک ا ف ۲م) فهو فتی السن وقد ولد له فی فتاء سنه اولاد افتاء ستوران جوانه خلاف مسان
واحده فتی علی فعیل و یقال لفلان بنت تفتت ای تشبهت بالفتیات وفتیت الجاریة اذا خدرت ومنعت اللعب مع الصبیان
فتوة بالضم جوانمردی یقال هو فتی و هم فتیان و فتیة و فتو و فتی مثل عصی و قد تفتی و تفاتی و یقال لا افعله ما اختلف الفتیان یعنی اللیل والنهار
کما یقال الجدیدان والاجدان استفتاء جواب فتوی خواستن افتاء جواب دادن بر فتوی والاسم الفتوی والفتیا مقصورین و تفاتوا الی
المفتی ای ارتفعوا الیه فی الفتیا فجو ** فجوة شگاف میان دو کوه و جز آن قوله تعالی فی قصة اصحاب الکهف وهم فی فجوة منه و تفاجی الشیء ای
صار له فجوة و فجوة الدار ساحتها فجا بالقصر دوری میان دو پاشنه شتر (ع ع ک ا ف ۲م) قوس فجواء کمان که زه از وی دور باشد فجو دور کردن آن
(ع ع ف ا ض ۲م) فجا گشاده سینه شدن کمان از زه (ع ع ک ا ف ۲م) فحو ** فحا بالقصر دیگ افزار و بالکسر کذلک والفتح اکثر افحاء تج وفی الحدیث
من اکل فحا ارض لم یضره ماؤها یعنی البصل و یقال فح قدرک تفحیة فحوی الکلام معنی سخن یقال عرفت ذلک فی فحوی کلامه و فحواء کلامه بالمد و انه یفحی
بکلامه الی کذا و کذا ای یذهب فدی ** فداء بالکسر یمد و یقصر و بالفتح والقصر و فدیة بالکسر سربها و سر خرید یقال فدی لک ابی یعنی سربهای
تو باد پدر من و فداء لک بالمد و بکسر الفاء منونا اذا جاء بلام الجر خاصة لانه نکرة یریدون به معنی الدعاء و یقال فاداه و فداه اذا اعطی فداءه فافتدی
و فدا نفسه سربها داد او خود را و فداه تفدیة اذا قال له جعلت فداک یعنی گوید سربهای تو باد بهای من و تفادوا ای فدی بعضهم بعضا و افتدی منه بکذا
قوله تعالی فلن یقبل من احدهم ملء الارض ذهبا و لو افتدی به و قوله تعالی لو یفتدی من عذاب یومئذ ببنیه و تفادی فلان من کذا ای تحاماه و انزوی عنه فداء
بالفتح والمد انبار غله فرا ** فرو پوستین فراء بالکسر والمد تج افریت الفرو ای لبسته فروة پوست سر و نام مردی و توانگری و هو مبدل من ثروة قال الفراء انه لذو
فروة من المال و ثروة یعنی و پاره علف خشک فری بریدن موزه و توشه دان و مانند آن جهت اصلاح آن بریدن مسافت و گفتن دروغ بر بافتن (ع ع ف ا ک ۲م) یقال
فری فلان کذبا ای خلقه و افتراه ای اختلقه والاسم الفریة بالکسر فری بالفتح متحیر شدن و مدهوش گشتن (ع ع ک ا ف ۲م) و فری فلان یفری ای اتی بعجب یقال فلان یفری
الفری اذا اتی بالعجب قوله تعالی لقد جئت شیئا فریا ای مصنوعا مختلقا و یقال عظیما و افریت الاوداج قطعتها و افریت الشیء شققته فانفری و تفری ای انشق یقال تفری اللیل عن صبحه
و افری الذئب لبان الشاة ای شقها و افریت الادیم قطعته علی جهة الافساد و فریته قطعته علی جهة الاصلاح و تفرت الارض بالعیون ای انبجست فسو ** فسو گند کردن (ع ع
ف ا ض ۲م) و قبیلة از عرب فسوی منسوب الیه فساء بالضم والمد گند و تفاسست الخنفساء کون بر آورد و خبر خوک تا گند کند وفی المثل اجبن من صافیة وهی الخنفساء فسو علی فوک
بسیار گند کننده وفی المثل اقرب محساة من فسا ای فهم من ... فشو ** فشو بضمتین پراگنده شدن خبر (ع ع ف ا ض ۲م) افشاء متعد منه یعنی فاش کردن و تفشی ای اتسع
فواشی گوسپندان چیز آگاه پراگنده شده وفی الحدیث ضموا فواشیکم حتی تذهب فحمة العشاء فصی ** فصیة رهایش و تفصی فلان تخلص من البلیة و تفصیت الدیون
ای خرجت و تخلصت منها و فصی اللحم من العظم ای خلص و فصیته منه ای خلصته و یقال افصی عنک الحر ای خرج ولا یقال افصی عنک البرد و افصی المطر ای اقلع افصی نام
مردی فضو ** فضاء بالفتح والمد گشادگی و فراخی زمین جای فراخ و گشاده شدن و افضیت ای خرجت الی الفضاء و افضیت الی
فلان بسری و افضی الی امرأته ای باشرها و جامعها و افضاها ای جعلها مفضاة وهی التی جعلت مسلکاها واحدا و یقال لما شربهم و افضی بیده الی الارض اذا

مسہا بباطن الحنة فی سجوده فضا بالقصر چیزی آمیختہ یقال امرہم فضی بینہم ای لا امیر علیہم **فعی افعی** مار بزرگ وہو افعل وینون وکذلک اروی اوّل
ج افعوان بضمتین اژدہای نر ارض مفعاة زمین افعی ناک مفعاة ناقہ واقع کرد بشکل افعی وتفعّی الرجل صار کالافعی فی الشر **فغو فغو** فاغیۃ گل حنا افغی
البنات گل بیرون آوردن وفغا بالفتح والقصر غوزه تباه شده ومنہ افغت النخلۃ **فقو فقوة** السہم سوفار تیر ای فوقہ فقی بالقصر ج **فلا فلاة**
دشت وبیابان فلا فلوات ج فلی علی فعول کذالک افلاء بدشت شدن فلو کره فلوت مؤنث افلاء ج فلاوی کذالک فاذا فتحت الفاء فی الواحد شددت الواو واذا
کسرت خففت وقلت فِلو مثال جرو فلو بالفتح والتخفیف از شیر باز کردن کره را وپروردن وبر سر زدن بشمشیر (عع ف اض ۲) فلی بالیاء کذالک (عع ف اک ۳) وایضا
پیش جستن در سر ومعانی شعر وغرائب آن برآوردن یقال فلوتہ بالسیف وفلیتہ وفلیت رأسہ من القمل وفلیت الشعر ای تدبرتہ واستخرجت معانیہ افتلاء از
شیر باز کردن وپروردن فرس مُفل ومُفلیة ذات فلو استفلاء پیش جستن در سر خواستن **فنا فناء** بالفتح والمد سپری شدن (عع ک اف ۳) وبفتحہا او فناه
غیره وتفانوا ای افنی بعضہم بعضا فی الحرب فناء بالکسر والمد گرداگرد ومنہ فناء الدار افنیۃ ج ویقال ہو من افناء الناس اذا لم یعلم ممن ہو شجرة فنواء ذات افنان
وہو علی غیر قیاس وقیاسہ فناء فنا بالفتح والقصر انگور سگک فناة یکی وایضا بزرگا وفنوات ج افانیۃ گیاه تر افانی ج ویقال ہو ایضا عنب الثعلب وفانیۃ ای دابۃ
مسکنتہ **فو فوة** روبین ثوب مفوی ای مصبوغ بہا **فی فی** بالکسر حرف جر ومعناه در وہو للوعاء والظرف وما قدر تقدیر الوعاء یقال الماء فی الاناء و
زید فی الدار والشک فی الخبر ویکون بمعنی علی کقولہ تعالی ولاصلبنکم فی جذوع النخل وربما یستعمل بمعنی الباء **ضمیمہ افثاء** مانده گردانیدن **قطو** بالفتح سخت راندن
(عع ف اض ۳) **اقطی** بدخو شد قطی زہدان **قفی** وادی است بیمامہ قفی گشتی گشت زاری است ونخلستانی است مر بنی عنبر را **قافیۃ او افانیہ** [illegible]
ست لئام ودہی است بواسط **قہوت عنہ** سہوت وافہی است شد رای او

فصل القاف قبو قباء بالمد اقبیۃ ج تقبی پوشیدن
قبا قبو ضم کردن حرف رانبرة مقبوة ای مضمومۃ قبۃ الشاة مخففۃ ہزارخانہ گوسپند والہاء عوض من الواو قباء بالضم والمد موضعی بحجاز یذکر ویؤنث **قتو**
قتو خدمت کردن (عع ف اض ۳) مقتی کذالک یقال قتوت قتوا ومقتی کما یقال غزوت غزوا ومغزی مقتوی خادم قال ابو عبیدة ہذا رجل مقتوین وہما
مقتوین وہم مقتوین وہی مقتوین وہم الذین یعملون للناس لطعام بطونہم ویقال بالفارسیۃ نان جامہ قال سیبویہ سألت الخلیل عن مقتوی ومقتوین فقال
ہو بمنزلۃ الاشعری والاشعرین **قحو اقحوان** بالضم بابونہ علی افعلان ویجمع علی اقاحی بحذف الالف والنون واقاح ویصغر علی اقیحی مقحوّ داروی
کہ در ان اقحوان باشد اقحوانۃ نام موضعی **قدا قدوة** بالکسر پیشوا یقال فلان قدوة یقتدی بہ بالکسر والضم وقدة ایضا قدو خوشبو وبافره شدن
گوشت (عع ف اض ۳) قدی مثلہ (عع ف اک ۳) قدی بالقصر کذالک (عع ک اف ۳) یقال قدا اللحم والطعام یقدو قدوا وقدی یقدی قدیا وقدی بالکسر یقدی
قدیً اذا شممت لہ رائحۃ طیبۃ وشممت قداة القدر فہی قدیۃ علی فعلۃ ای طیبۃ الریح ویقال ما اقدی طعام فلان ای ما اطیب طعمہ ورائحتہ قدیان [illegible] (عع
ف اک ۳) ویقال مر فلان یقدو بہ فرسہ وہذا اقدی رمح بالکسر ای قدر رمح ویقال خذ فی ہدیتک وقدیتک بالکسر فیہما ای فیما کنت فیہ واتتنا قادیۃ من الناس ای
جماعۃ قلیلون وجمعہا قوادٍ ویقال ہی بالذال المعجمۃ ایضا عند ابی عمرو وہم اول من یطرأ علیک ویقال منہ قدت قادیۃ تقدی قدیا **قذی قذی**
خاشاک یقال منہ قذیت عینہ بالکسر قذًی فہو قذی العین علی فعل اذا سقطت فی عینہ قذاة وہی واحدة القذی قذی بیرون انداختن خاشاک (عع ف
ک ۳) یقال منہ قذت عینہ ای رمت بالقذی وقذیۃ الشاة ای الغث من [illegible] یقال لکل ذکر یمذی وکل انثی تقذی اقذاء خاشاک انداختن در
چشم تقذیۃ خاشاک بیرون کردن از چشم یقال قذیت عینہ تقذیۃ ای سقطت فی عینہ قذاة فاخرجتہا وقاذیۃ ای جماعۃ والاولی قادیۃ من الناس فذکر
ابو عمرو انہا بالذال المعجمۃ فیکون من ہذا الباب **قرا قرو** قدح چوبین ودکانگک [illegible] کہ [illegible] کنند و [illegible] ریزند وبزرگ
شدن پوست خصیہ رجل قرو [illegible] منہ قروة مؤنث [illegible] وبزرگ [illegible] در [illegible] آب خورد ویقال ترکت الارض قروا واحدا اذا طبقہا المطر و
یقال رأیتہم علی قرو واحد ای علی طریقۃ واحدة [illegible] قریۃ دیہ قری بالضم [illegible] علی غیر قیاس لان ما کان علی فعلۃ بفتح الفاء من المعتل جمع علی
فعال مثل زکوة وزکاء وظبیۃ وظباء ویقال قریۃ بکسر القاف لغۃ یمانیۃ جمعت علی [illegible] قروی منسوب وقولہ تعالی
علی رجل من القریتین عظیم وہی مکۃ وطائف [illegible] الرحی [illegible] خشبات فیہا فرض یجعل [illegible]
العمود من البیت مقری بالکسر کاسہ بزرگ [illegible] بالفتح [illegible] آب [illegible] بالتخفیف [illegible]

وتیتبعون الرجل الکریم ۲ والمعاشة یشدد ونه قواری ج ویقال الناس قواری الله فی الارض ای شهداء الله قاریة ایضا تیزی ونوک سنان وتیزی شمشیر
وجزان وقروت البلاد وقریتها واقتریتها واستقریتها ای تتبعتها وخرجت من ارض الی ارض ویقال جاء الی کل قار وباد ای من نیزل القریة والبادیة
واقریت الجل علی ظهر الفرس ای الزمته ایاه وقریت الضیف قری بالکسر وقراء بالفتح والمد سیر بانی کردم ونیکوئی کردم اورا اذا کسرت القاف قصرت وان
فتحت مددت وتقریت المیاه ای تتبعتها قریت الماء فی الحوض جمعته قری بالکسر آب کرد آمده درحوض ومهانی قری بالضم والتشدید آبی در بادیه والبعیر تقری
العلف فی شدقه ای یجمعه ناقة قرواء طویلة السنام شدیدة الظهر بینة القری ولا یقال جمل اقری قروری موضعی قیروان علی فیعلان بفتح الفاء وضم العین
معرب کاروان وفی الحدیث یغدو الشیطان لقیروانه الی السوق وبمعنی لشکر **قسو وقسوة** قساوة قساء بالفتح والمد سختی دل (عع ف اض ۲)
یقال قسا قلبه واقساه الذنب یقال الذنب مقساة للقلب حجر قاس ای صلب وقاساه ای کابده قسا موضعی درهم قسی درم ناسره قسیان ج مثال
صبی وصبیان ودراهم قسیة قسیات کذلک وقست الدراهم تقسو یوم قسی شدید الحر والشر لیلة قسیة باردة قسی ایضا لقب مردی **قشو وقشو**
پوست بازکردن ازچیزی (عع ف اض ۲) مقشو ای مقشور یقال قشوت وجهه وقشیته فهو مقشی ای مقشر **قصو وقصو** بضمتین دور شدن
عع ف اض ۲ قصا المکان فهو قصی وارض قاصیة وقصیة وقصوت عنهم ای تباعدت قصا بالقصر والمد دوری وکرانه (عع ک اف ۲) قصی عن
جوارنا واقصیته انا فهو مقصی ولا یقال مقصی وذهبت قصا فلان ای ناحیته وکنت منه فی قاصیة ای ناحیة ولله اقاصیک ای ابنا البعد من الشر و
قصوت البعیر اذا قطعت من طرف اذنه فهو مقصو وشاة قصواء وکسا ناقته ولا یقال جمل اقصی وانما یقال مقصو ومقصی ترکوا القیاس فیه
ومثله امرأة حسناء ولا یقال رجل احسن وکان لرسول الله صلی الله علیه واله وسلم ناقة تسمی قصواء ولم تکن مقطوعة الاذن قصیة دور وشتر اسود ه
نیکو که بروی بار نکنند ونه دوشند واورا بجهت روزی ذخیره بدارند وقصیت الظفاری بمعنی قصصت مکان اقصی دور ناحیة قصوی وقصیا بالضم فیهما و
یقال نزلنا مکانا لا یقصیه البصر ای لا یبلغ اقصاه واستقصی وتقصی بمعنی قصی بالتصغیر نام مردی از اجداد رسول الله صلی الله علیه واله وسلم
قصوی منسوب بوی **قضی وقضاء** بالمد حکم وحکم کردن (عع ف اک ۲) واصله قضای من قضیت الا ان الیاء لما جاءت بعد الالف همزت
اقضیة ج قضیة شد قضایا ج علی فعالی واصله فعائل قوله تعالی وقضی ربک ای حکم وامر ربک وپرداختن یقال قضیت حاجتی وضربه فقضی علیه ای قتله کانه فرغ
منه قوله تعالی فوکزه موسی فقضی علیه ومردن یقال فلان قضی نحبه ای مات وسم قاض ای قاتل وگزاردن وام ورسانیدن ورواکردن حاجت واگاهانیدن
یقال قضیت دینی وقوله تعالی وقضینا الی بنی اسرائیل فی الکتاب وقوله تعالی ثم اقضوا الی وقضی فلان ای مات ومضی وقضاه ای صنعه وقدره قوله تعالی
فقضیهن سبع سموات فی یومین ومنه القضاء والقدر واستقضی فلان ای صیر قاضیا وقضاه الامیر ای جعله قاضیا وانقضی وتقضی سپری شد واقتضی دینه وتقاضاه
بمعنی وقضوا بینهم منایا بالتشدید ای انفذوها وقضی اللبانة ایضا بالتشدید وقضاها بالتخفیف بمعنی قضاء بالتشدید والمد زره محکم وتقضی البازی ای انقض واصله تقضض فلما
کثرت الضادات ابدلت من احدهن یاء قضة بالکسر گیاهی وموضعی قضات قضین ج **قطا وقطا** بالقصر سنگ خوار قطاة یکی والنیزجای نشستن ردیف از
ستور قطوات قطیات ج وفی المثل لیس قطا مثل قطی ای لیس الاکابر کالاصاغر ریاض القطا موضعی قطوکام نزدیک نهادن از نشاط (عع ف اض ۲) قطا فی مشیه
واقطوطی بمعنی فهو قطوان بالتحریک قطوطی علی افعوعل قطوان بالتحریک موضعی بکوفه کساء قطوانی **قعو واقعاء** برکون نشستن سک وقد نهی عن
الاقعاء فی الصلوة وهو ان یضع الیتیه علی عقبیه بین السجدتین علی تفسیر الفقهاء وفی اللغة هو ان یلصق الیتیه بالارض وینصب ساقیه ویتساند الی ظهره
وفی الحدیث انه علیه السلام اکل مقعیا قعو وقعو جستن گشن برماده (عع ف اض ۲) یقال منه قعا الفحل مثل قاع وقعا الظلیم ایضا قعواء زن باریک ساق قعو دو چوب بکره دلو
کامحور بروی باشد **قفا وقفا** بالقصر پس سر مذکر ومؤنث قفی ج علی فعول مثل عصا وعصی اقفاء ایضا علی القلة واقفیة ایضا علی غیر قیاس لانه جمع الممدود مثل
سماء واسمیة قفی به قفا زدن وازقفا بریدن گلوی گوسپند (عع ف اک ۲) یقال شاة قفیة ای مذبوحة من قفاها هذا عن ابی زید وقال غیره قفینة بالنون
الزائدة تقفیة دربی فرستادن یقال قفیت علی اثره بفلان ای اتبعته ایاه قوله تعالی ثم قفینا علی آثارهم برسلنا ومنه الکلام المقفی وسمیت قوافی
الشعر لان بعضها یتبع اثر بعض ومؤلف القوافی نام شاعری وهو ابن معاویة بن عقبة والقافیة القفا ایضا فی الحدیث یعقد الشیطان علی قافیة راس احدهم ثلث عقد
تقفو در پی رفتن قفو بالضم مثل (عع ف اض ۲) ودشنام دادن وفحش وبدی صریح وفی الحدیث لاحد الا فی القفو البین وبکاری تباه انداختن کسی را والاسم القفوة بالکسر ولوا له

وبخش نهادن بهجهت مهمان قفی تقفیة وقفاوة انچه مهمانرا بدان گرامی کنند یقال منه قفوته واقتفیته به ایضا ای آثرته فهو مقتفی به او مؤثر مکرم والاسم القفوة بالکسر یقال فلان قفوتی ای خیرتی او تهمتی کانه من الاضداد و قیل بمعنی قرفتی واقتفاه ای اختاره و اقتفی اثره و تقفاه ای اتبعه لاافعل فعلا الدهر الی ما

قلا + قلی بریان کردن گوشت وپست وجزآن (ع ف ک ۲) فهو مقلی قلو کذلک (ع ف اض ۲) فهو مقلو قلاء نعت ذلک قلیة علی فعیلة اسم منه وهو نوع من الطعام قلایا ج مقلاة مقلی بالکسر فیهما تابه که قلیه بریان کنند در وی مقلیان مثنی مقالی ج وقلا العیر اتنه یقلوها قلوا ای ساقها وطردها قلی بالکسر والقصر قلاء بالفتح والمد دشمنی ودشمن داشتن (ع ف ک ۲) ویقلی بالفتح ایضا وهی لغة طی وتقلی ای تبغض مقلاء بالکسر علی مفعال وقلة بالتخفیف عودان یلعب بهما الصبیان یعنی غوک چوب قلی قلو باختن غوک چوب (ع ف اض ۲ وک ۲) واصل القلة قلو لانها من قلوت یقال قلوت القلة وقلیتها ای سقت وانما عوض عن کان الفراء یقول انما ضمت اولها لیدل علی الواو قلات قلون بالضم والکسر ج قلو بالکسر خرسک قلی بالکسر آب اشنان اقلولی تجاز اقلیلاء بلند برآمدن بر هوا یقال اقلولی الطائر واقلولی الرجل فی امره اذا انکمش واقلولت الحمر فی سرعتها وقلت الناقة براکبها قلوا اذا تقدمت به وقالی وقلا موضعی وهما اسمان جعلا واحدا قنا + قنوة قنیة بالضم والکسر فیهما جمع کردن گوسپند وجزآن بهجهت خوردن خود (ع ف اض ۲ وک ۲) قنیة بالکسر مال نهاده یعنی مال قنیان بالضم والکسر الذی یتخذ قنیة وپردگی وخانهنشین کردن دختررا یقال قنیت الجاریة ای منعت من اللعب وسترت فی البیت اقتناء ذخیره کردن وفی المثل لا تقتن من کلب سوء جروا قنی بالکسر والقصر خوشنود شدن وبی نیاز شدن (ع ک اف ۲) اقناء ذخیره نهادن واقناه الله ای اعطاه ما یقتنی به من القنیة والنشب وخشنود کردن واقناه ای ارضاه واعطاه ما یسکن الیه ویقال من اعطی مائة من المعز فقد اعطی القنی ومن اعطی مائة من الضأن فقد اعطی الغنی ومن اعطی مائة من الابل فقد اعطی المنی قنو بالکسر خوشه خرما قنوان اقناء ج قنا مقصورا بالفتح ایضا خوشه خرما ونیزه قناة یکی قنوات قنی علی فعول قناء علی فعال ج وکاریز ومهرهای پشت مقناة جایی که آفتاب نتابد بهمز ولا نقیض مضحاة وکذلک مقنوة ویقال لا اقنوک قناوتک بالکسر ای جزینک جزاءک ویقال ما یقانینی هذا ای ما یوافقنی مقاناة آمیختن چیزی باهم ودائم شدن یقال منه قانی له الشیء ای دام احمر قانی وقان سخت سرخ بهمز ولا قنا کژی خرک بینی وپشت یقال هو اقنی وهی قنواء قنیان بالضم لازم شدن با چیزی یقال قنیت الحیاء بالکسر ای لزمته قوو + قوة توانائی خلاف ضعف وتاه رسن قوی ج وتوانا شدن (ع ک اف ۲) یقال منه قوی الضعیف فهو قوی وتقوی وباز ایستادن باران تقویة توانائی دادن وتوانا کردن ویقال قاویته فقویته ای غلبته شدید القوی یعنی استوار خلقت اقواء بدست وخشکی فرود آمدن وسپری شدن توشه ومنه قوله تعالی ومتاعا للمقوین وخالی وخشک شدن منزل از مردم یقال اقوت الدار وقویت ای خلت واقوی القوم صاروا بالقواء وفی المثل المقطع قوی من قاویة وخداوندستور توانا شدن یقال فلان قوی مقو فالقوی فی نفسه والمقوی فی دابته ومختلف شدن حرکت روی در شعر واقوی الشاعر قوا قواء بالقصر والمد دشت وبیابان خشک خالی منزل قواء خالی وبات القواء ای بات جائعا علی غیر طعم قو موضعی قواية بالفتح زمین خشک مانده درمیان دو قطعه زمین باران رسیده ویقال اشتری شرکاء شیئا ثم اقتووه ای تزایدوه حتی بلغ غایة ثمنه وقوقیت مثل ضوضیت ای صحت والدجاجة تقوقی ای تصیح قوقاة قیقاء مصدران منه قیقاة بالکسر زمین درشت مر فی باب القاف قهی + اقهی الرجل من الطعام آرزو ناکردن طعام مثل اقهم قهوة خمر یقال سمیت بذلک لانها تقهی ای تذهب بشهوة الطعام قاهی تیز خاطر (ضمیمه) قاهی بحق خصم اقرار کرد وقتو بالفتح شتران وجزآن فراهم آوردن (ع ف اض ۲) اقتناء مثله وخیار خوردن وکشنیز قتوی کسکری فراهم آمدن قثا خوردن چیزی که وقت خاییدنش آواز برآید القثی القثو تقحبة بپرورش بدآب بینی انداختن قرع بالفتح ابر باران پاک شدن (ع ف اض) وقرا العصاه الارض مین بالعصا وجنانکه اثرش باقی ماند واقرا تلع تطلب بعد استواء قرة کشته مار یا مار دم بریده کج رفتار قراة ج وبازیچه است وقرا العب بها قری بالکسر یا نامه قفریه انداختن گشتن المقاماة الموافقة مایقامینی الشیء ما یوافقنی عن ابی عبید قیوان موضعی است بهمیه بلاد خولان.

فصل الکاف

کبو + کبو افتادن بر روی (ع ف اض ۲) فهو کاب واذا حذت الفرس فلم یعرق قیل کبا الفرس وکذلک اذا کبر الزند ولم یور آتش ندادن سنگ آتش زنه ورو افتادن ورنگ تافتن آنچه در کوزه باشد از آب اکباء دو دکردن یقال اکباه اذا دخن ولم یورو کبی ثوبه ای بخره وتکبی وکبا ای تبخر کبا بالکسر والقصر عود که برو دود دهند کبا ج کبوت ج + کباء بالمد عود خوشبوی که بر آن بخور کنند مثله وقفه باز ایستادن کبا ... ویقال اجبیت النار ای سکن لهبها و کبت ای غطاها الرماد والجمر تحته حی ثبت

اذا تلقیت وعلیم سبق منها شیئا البتة وفلان کابی الربا و ای عظیم الرباد نبهال کتو + کتو تی الرجل اذا بالغ فی صفة نفسه من غیر عمل و تنعنع ایضا کتو + کتوة
نام شاعری کندی + کدیة بالضم زمین سخت یقال ضبّ کدیة وجمعها کدی واکدی الحافر ای بلغ الکدیة فلا یمکنه ان یحفر ویقال حفر فاکدی ای اذا بلغ الی
الصلب کُند و تنگ برآمدن نبات زمین یقال کدت الارض تکدو فهی کادیة کدی نوعی از بیماری سگ بچه و تباه شدن معدهٔ شتر بچه از ناگوار و کند شدن
ناخن انگشتان از کندن زمین (عع ک اف ۲) اکداء کم خیر شدن ومنه قوله تعالی و اعطی قلیلا واکدی ای قطع القلیل و اکدیت الرجل عن الشیء ای رددته عنه
کدو + کذا چنین یقال فعلت کذا و کذا چندین و هو کنایة عن العدد فتنصب ما بعدها علی التمییز یقال لی عنده کذا درهما کما تقول عندی عشرون درهما
کرا + کری خواب (عع ک اف ۲) فهو کرٍ وهی کریة و هو کریان ایضا کری کندن جوی (عع ک اف ۲ و ف اک ۲) کرو برآوردن چاه و دست اندختن
اسپ در رفتن و نوعی از خرامان رفتن زن و امرأة کرواء ای دقیقة الساقین ج کوی باختن (عع ف اض ۲) کرة بالضم گوی و اصلها کرو کرین بالضم
والکسر و کرات ج اکراء تاخیر کردن یقال منه اکریت العشاء ای اخرته و دراز کشیدن سخن یقال اکرینا الحدیث اللیلة ای اطلناه و افزون و کم شدن و هو
من الاضداد و بکرایه دادن ستور و خانه را اکتراء بکرایه گرفتن استکراء بکاری مثله کراء بالکسر والمد مزد و بمزد دادن ستور و جز آن مکاراة مثله فهو مکارٍ و هم
مکارون و ذهبت الی المکارین و لا تقل المکاریین بالتشدید و فی الاضافة الی نفسک قلت مکاریّ مفتوحة الیاء مشددة و هولاء مکاریّ سقطت نون
الجمع للاضافة و قلبت الواو یاء و فتحت یاؤک و ادغمت و بذا مکاری بای بالفتح یاؤک وکذلک القول فی قاضیّ و رامیّ و نحوها کریّ خرنبده و بکرایه دهنده و بکرایه
گیرنده کریة گیاهی و درخت ریگ تکرّی شتر نرم آهسته رفتار کراء بالمد و الفتح موضعی کروان بفتحتین طائری و یقال له الحباری و آنرا چوبینه و شوات نیز
گویند کری تردی ویقال له اذا صید اطرق کری ان النعام فی القری کراوین ج کروان بالکسر ایضا ج علی غیر قیاس کسو + کسوة بالکسر والضم جامه و پوشیدنی
(عع ک اف ۲) کسی بالضم ج کسوته ثوبا اکسوه فاکتسی کساء بالکسر والمد گلیم اکسیة ج و اصله کساو جاءت الواو بعد الالف فهمزت و تکسیت بالکساء لبسته والکاسی
بمعنی المکتسی کشی + کشیة بالضم پیه سوسمار کشی بالضم ج کظو + کظا لحمه یکظو ای کثر واکتنز وحظا و بظا کذلک کفی + کفایة کارگزاری کردن (عع ف ا
ک ۲) یقال کفاه مؤنته و بس آمدن چیزی کفاک الشیء اکتفاء بسنده کردن استکفاء کفایت خواستن یقال استکفیته فکفانیه مکافاة پاداش کردن و یقال بحوت
مکافاتک ای کفایتک و هو کاف و کفی مثل سالم و سلیم و هذا رجل کافیک من رجل و رجلان کافیک من رجلین و رجال کافیک من رجال و کفیک بتسکین الفاء
ای حسبک کفیة بالضم و زرکذار از قوت کفی ج کلا + کلیة بالضم گرده کلوة لغة فیه کلیات و کلی ج و پشیزه که بر توشه دان و جز آن دوزند کلیتان من القوس دو نیزی
نزدیک قبضه و ان دو طرف و هما عن یمین النصل و شماله ایضا کلیة السحاب فرود وی کلی ج یقال انبعجت کلاه کلی بر گرده زدن اکتلاء بر گرده رسیدن یقال کلیته
فاکتلی اذا اصبت کلیته کلب مکلی سگ که گاو بر تهیگاه وی سر دن زده باشد یقال جاء فلان بقعمة حمر الکلی ای مهازیل کلا بالکسر دو و هو تاکید اثنین نظیر کلّ
فی المجموع و هو اسم مفرد غیر مثنی و قال الفراء هو مثنی و هو ماخوذ من کلّ فخففت اللام و زیدت الالف للتثنیة و کذلک کلتا للمونث و کلا علی مظهر فتقول جاءنی
و جاءنی کلا الرجلین و کلتا المرأتین و رأیت کلا الرجلین و کلتا المرأتین و مررت بکلا الرجلین و کلتا المرأتین بالالف فی الاحوال الثلث و اذا اتصلا بمضمر قلبت الالف
یاء فی الجر و النصب و تبقی فی الرفع علی حالها فتقول هما فی کلاهما و رأیت کلیهما و مررت بکلیهما و کذا المونث و لا یکونان الا مضافین و لا یتکلم منهما بواحد و لو تکلم لقیل
کل و کلت و کلان و کلتان و احتج بقول الشاعر شعر فی کلت رجلیها سلامی واحدة + کلتاهما مقرونة بزائدة + اراد فی احدی رجلیها فافرد و هذا القول ضعیف
عند البصریین لانه لو کان مثنی لوجب ان تنقلب الفه فی النصب و الجر یاء مع المظهر و لان معنی کلا مخالف لمعنی کل لان کلا للاحاطة و کلا یدل علی شیء مخصوص و هذا الشاعر
حذف الالف للضرورة و قدر انها زائدة و ما یکون ضرورة لا یکون حجة فثبت انه اسم مفرد کمعی الا انه وضع لیدل علی التثنیة کقولک نحن اسم مفرد یدل علی الاثنین فما عدا
و یدل علی ذلک قول جریر شعر کلا یومی امامة یوم صدّ + و ان لم تاتها الا لماما فان قیل لم صار کلا بالیاء فی الجر و النصب مع المضمر و لزمت الالف مع المظهر کما
لزمت فی الرفع مع المضمر قیل له کان من حقها ان تکون بالالف علی کل حال مثل عصا و معا الا انها لما کانت لا تنفک عن الاضافة شبهت بعلی و لدی للزومهما الاضافة
فجعلت بالیاء مع المضمر فی النصب و الجر لان علی لا تقع الا منصوبة او مجرورة و لا تستعمل مرفوعة فبقیت کلا فی الرفع علی اصلها مع المضمر لانها لم تشبه بعلی فی هذه الحالة و اما الالف
کلتا التی فی التانیث فان سیبویه یقول هی للتانیث و التاء بدل من لام الفعل و هی واو و الاصل کلوا و انما ابدلت تاء لان التاء علم التانیث و الالف فی کلتا قد
تصیر یاء مع المضمر فتخرج عن علم التانیث فصار فی ابدال الواو تاء تاکید للتانیث و قال ابو عمر و الجرمی التاء ملحقة و الالف لام الفعل و تقدیرها

عنده فعل ونسبتها كلثوى على هذا القول فلما قالوا كلثوى واسقطوا التاء دل على انهم اجروها مجرى التاء التى فى اخت التى نسبتها اخوى كمى) + كمى نهان داشتن گواهى
(ع ف اك ع) يقال كمى الشهادة اكما كتمها اكما نهان شدن تكمى پوشيدن وتكمت الفتنة الناس اذا غشيتهم كمى مرد دلاور وسلاح پوشيده شده كماة ج +
كيمياء بالكسر والمد اصل زر وسيم ونام صناعتى وروى كنا + كناية بالكسر سخن كه بر غير موضوع له خود دلالت كند يقال منه كنوت وكنيت بكذا عن كذا وهو كان
وهم كانون والكنية بالضم والكسر واحدة الكنى والكنى فلان يكنى بابى عبد الله ولا يقال يكنى بعبد الله وكنيته ابا زيد وبابى زيد تكنية وهو كنية كما يقال سميت
وكنا الرؤيا هى الامثال التى يضربها ملك الرؤيا يكنى بها عن اعيان الامور كوا + كى داغ كردن (ع ف اك ع) يقال آخر الدواء الكى والكوى هو كواه بعينه
اى احد النظر اليه وكونه العقرب اى لدغته وكاوية اى شاتمة مثل كاوحشه كواة آهن داغ وفى المثل العير يضرط والمكواة فى النار كوة روزن خانه كوى بالسد
والقصر ج كوى بالضم لغة فيها واحدها كوة بالضم كى مخففة معناه تا وهو للتعليل والعاقبة كاللام وهو جواب قولك لم فعلت كذا فتقول كى يكون كذا وتنصب
الفعل المستقبل وتدخل عليها اللام ايضا فتقول لكى ويتصل بلا النفى كقوله تعالى لكيلا تأسوا كيت كيت معناه چنين وچنين بفتح التاء وكسرها واصل التاء فيها
ياء فصارت تاء فى الوصل وحكى ابو عبيدة كان من الامر كية كية بالوصل ايضا وكيته فى الوقف كما يقال له كهى + كهاة ناقه بزرگ صخرة اكهى نام كوهيست +
(ضميمه) كاى بسخن ونرنگ ساخت (ع بفتحها) اكاى عنه كرسه كهى تباه كرد (ع ف اك ع) كذى افضل على معتقيه كسى بالضم پايين سرين
وپايين هر چيز اكساء ج وركب اكساءه اى سقط على قفاه كنشو يدندان گزيدن وبدهان كشيدن (ع ف اضع) كشية بالضم پيه شكم سوسمار يا معزة آن و
قولهم اطعم اخاك كشية الضب حث على المواساة وقيل بل بهزا به كصى پس از بزرگى خوار شد (ع ف اك ع) كعا بددل شد (ع ف اضع) كعا بددلان
كاعى منهزم كاغى برورن ومعنى كاعى الكفو والكفى كهدى الكفو كموى شب ماه روشن + **فصل اللام لأى** + لأى سختى وآهستگى
(ع بفتحها) اللئياء مثله لاواء بالمد سختى وفى الحديث من كان له ثلاث بنات فصبر على لاوائهن كن له حجابا من النار ويقال فعل بعد لأى اى شدة
ولأى ايضا اى ابطاء والتأى الرجل اى افلس لأى بوزن لعى گاو وحشى الآء ج لاءة على لفاة مؤنث لأى نام مردى لوى تصغيره منه لؤى بن غالب
لأى ايضا سختى در عيش لبى + تلبية لبيك گفتن وحج يقال لبيت بالحج و لبأته مهموز ايضا واصله بترك الهمزة وجواب دادن خواننده را قال يونس
بن حبيب ان لبيك ليس بمثنى وهو مثل عليك واليك وحكى ابو عبيد عن الخليل ان اصله الاقامة بالمكان يقال لببت بالمكان والببت به اذا اقمت به ثم
قلبوا الباء الثانية ياء كما قالوا تظنيت واصلها تظننت ويقال هو مثنى كما ذكر فى باب الباء ويقال بينهم الملبئة غير مهموز اى متفاوضون لا يكتم بعضهم بعضا
انكارا لتى + التى آن زن وهو اسم مبهم للمؤنث كالذى للمذكر وهى معرفة ولا يقال بغير الالف واللام للتنكير ولا يتم الا بصلة وفيه ثلث لغات التى اللت بغير
ياء واللت بالاسكان وكذلك فى تثنيتها ثلاث اللتان مخففة النون ومشددتها وبحذفها وفى جمعها خمس لغات اللاتى واللات بلا ياء واللواتى واللوات
واللوا باسقاط التاء وتصغيرها اللتيا بفتح الياء وتشديدها وفى تثنية المصغر وجمعه حذفت الالف يقال اللتيان واللتيات ولبعض الشعراء ادخل على التى حرف النداء
وحروف النداء لا تدخل على ما فيه الالف واللام الا فى قولنا يا الله وحده فكأنه شبهها به حيث كانت الالف واللام غير مفارقتين لها قال الشاعر شعر من اجلك
يا التى تيمت قلبى وانت بخيلة بالود عنى ويقال جاء بعد اللتيا والتى ووقع فى اللتيا والتى اى فى الداهية لثى + لثى نمناك شدن جامه وجز آن (ع ك ع)
فهو لثية على فعل ولثى الثوب ستخ ولثى الشجر ما يسيل منه كالصمغ فاذا جمد فهو سعر ورد والثت الشجرة ما حولها اذا كانت يقطر منها ماء لثة بالكسر بن دندان واصلها
لثى والهاء عوض من الياء وجمعها لثات ولثى لحا + لحى بالفتح جاى ريش تخوى فرسه هما لحيان وثلثة احى على افعل الا انهم كسروا الحاء لتسلم الياء
ولحى بالضم جمع كثرة على فعول مثل ثدى وثدى ولحية بالكسر ريش لحى بالضم والكسر اللحيان بالكسر قبيلة رجل لحيانى بزرگ ريش والتحى الغلام ريش
برآورد وتلحى العمامة اى تطويقها تحت الحنك وفى الحديث نهى عن الاقتعاط وامر بالتلحى لحا بالكسر والمد پوست درخت وفى المثل بين العصا ولحائها لحو پوست
از چوب بازكردن (ع ف اضع) لحى مثله (ع بفتحها) يقال لحوت العصا ولحيتها وايضا ملامت كردن فهو ملحى اى ملوم ولحاه الله اى لعنه وقبحه ولاحيته
ملاحاة ولحاء اى نازعته وفى المثل من لاحاك فقد عاداك وتلاحوا اذا تنازعوا لخا + لخى بيهوده بسيار گفتن الخى نعت منه وهى لخواء (ع ك اف ع) وبعير لخ
والخى وناقة لخواء اذا كانت احدى الثنيين اعظم من الاخرى الخى ج عقاب لخواء لخى بالفتح والتحريك داروى در بينى ريختن يقال منه لخوته وتلخيته والخيته
بمعنى اى اسعطته (ع ف اضع وك ع) لخا ايضا فرج آبناك ولا يقال الخيه بالا اى اعطيته لخا بالكسر والمد نان ترساده ومنه الملتخى الصبى اذا

اکل خبزا مبلولا **لدی** + **لَدی** نیز لغة فی لدن قوله تعالی والفیا سیدها لدی الباب اتصاله بالمضمرات کاتصال علی لدی + **الذی** آنکه و آنکه مرد کر وهو اسم مبهم للمذکر و مبنی معرفة و لا یتم الا بصلة و اصله لذی ادخل علیه الالف واللام ولا تنزعان منه للتنکیر وفیه اربع لغات الذی والذ بلا یاء والذ بسکون الآخر والذی بتشدید الیاء و فی تثنیته ثلث لغات اللذان مشدد النون ومخففها واللذا و فی جمعها لغتان الذین بالنون فی الرفع والنصب والجر و بحذف النون کلفظ الواحد قال الشاعر شعر وان الذی حانت بفلج دماؤهم هم القوم کل القوم یا ام خالد یعنی الذین ومنهم من یقول فی الرفع الذون و زعم بعضهم ان اصله ذا لانک تقول ماذا رأیت بمعنی ما الذی رأیت وهذا بعید لان الکلمة ثلاثیة وتصغیر الذی اللذیا بفتح الذال وتشدید الیاء واللذیان واللذیون + **لطی** + **لطاة** پیشانی و دائرة اللطاة گردش موی که بر پیشانی اسپ جز آن باشد وگرانی یقال القی بلطاته ای بثقله لطاة ملطی بالکسر فیهما نوعی از سر شکستگی **لظی** + **لظی** زبانه آتش ونام دوزخ التظت النار وتلظت النار زبانه زد **لعا** + **لعو** تیز شهوت یقال رجل لعو وکلبة لعوة ای حریصة لعوة قومی از عرب و لعوة الجوع حدته ویقال للعاثر لعا لک دعا له بان ینتعش ولعوة ایضا سیاهی سرپستان وبه یسمی ذو لعوة وهو قیل من اقیال حمیر ویقال ما بها لاعی قرو ای ما بها من یلحس عسا معناه ما بها احد ویقال خرجنا نتلعی ای نأخذ اللعاع وهو اول نبت خرج واصله نتلعع ابدلت من احدی العینات یاء والعت الارض اخرجت اللعاع وتلعی العسل ای تعقد **لغا** + **لغو** بیهوده گفتن (ع ع ت اض ۲) لاغیة مثله وقوله تعالی لا تسمع فیها لاغیة ای کلمة ذات لغو وهو مثل لابن وتامر واللغو فی الایمان ما لا یعقد علیه القلب قوله تعالی لا یؤاخذکم الله باللغو فی ایمانکم وهو قولک بلی والله ولا والله وانچه در حساب وشمار نیاید از شتر بچه که در دیت داده شود بسبب حقارت و خردی وی وبانگ کردن سگ (ع ع ت اض ۲) لغی مثله (ع ک اف ۲) و آواز کردن ولغی به ای لهج ولغی بالشراب ای اکثر منه الغاء باطل کردن واز شمار افگندن لغة بالضم نوع سخن واصلها لغو ولغی والهاء عوض وجمعها لغی ولغات وقال بعضهم سمعت لغاتهم بالنصب تشبیها بالتاء التی توقف علیها بالهاء لغوی بالتحریک منسوب **لغو** + **لفا** بالفتح والمد چیزی اندک وخسیس یقال رضی من الوفاء باللفاء ای من حقه الوافی بالقلیل ولفاه حقه ای بخسه الفاه یافتن الفیته وجدته وتلافیته ای تدارکته **لقا** + **لقاء** بالکسر والمد لقی بالضم والقصر لقی بالتشدید لقیان بالضم والکسر دیدار کردن (ع ک اف ۲) لقیانة یکبار ولا تقل لقاءة فانها مولدة ولیست من کلام العرب القاء افگندن یقال القه من یدک والق به من یدک والقیت الیه المودة وبالمودة والقیت علیه القیة کقولک القیت علیه احجیة کل ذلک یقال التقاء تلاقی دیدار کردن لقیة اسم فیه تلقی پیش آمدن استلقاء بر قفا خفتن وقوله تعالی اذ تلقونه بالسنتکم ای یأخذه بعض عن بعض تلقاء سوی وبرابر وبدیدار کردن لقی بانداخته القاء ج سنفی لقی اتباع لقوة کجی دهان وروی از علت یقال منه لقی الرجل فهو ملقو مجهولا وناقة سبک بار گیرنده وعقاب ماده وبکسر اللام مثله **لکی** + **لکی** حریص شدن (ع ک اف ۲) ویقال لکیت بفلان ای لازمته **لمی** + **لمی** سیاهی وام لب وهو من احسن الملاحة (ع ک اف ۲) وهو المی وهی لمیاء ظل المی کثیف اسود وشجر المی الظلال من الخضرة والتمی لونه مثل اتمع وربما یهمز ولمة الرجل بالضم ترب وهمشکل یعنی همزاد و مانند مرد والهاء عوض وفی الحدیث لیتزوج الرجل لمته وگروه یاران از سه تا ده **لوی** + **لی** تافتن رسن وجز آن (ع ف اک ۲) یقال لویت الحبل ای فتلته ولوی رأسه والوی رأسه ای امال واعرض قوله تعالی وان تلووا او تعرضوا قال ابن عباس رضی الله عنهما هو القاضی یکون لیه واعراضه لاحد الخصمین علی الآخر وقد قری بواو واحدة مضمومة اللام من ولیت قال مجاهد ان تلووا الشهادة فتقیموها او تعرضوا عنها فتترکوها ولوت الناقة ذنبها والوت بذنبها اذا حرکتها وذنبت الوی تافته لی لیان بالفتح فیهما وام ناگزاردن ودار دار کردن و لویت اعناق الرجال فی الخصومة شدد للکثرة والمبالغة قال الله تعالی لووا رؤسهم والتوی وتلوی بمعنی اعرض + ولویته علی ای اثرته علیه ولوی علیه ای عطفت ولوی الرمل بالکسر والقصر منقطعه والوی القوم ای صاروا الی لوی الرمل ویقال الویتم فانزلوا وهما لویان والجمع الویة لواء بالمد والکسر تم ای الرایة التی لا یمسکها الا صاحب الجیش الویة ج وعلم ها ی عمرو لوی بالفتح والقصر پیچش شکم ویقال منه لوی بطنه بالکسر لوی علی فعیل گیاه نیم مرده وقد الوی البقل ای ذبل لویة طعام نهاده بخش کسی والتوت المرأة لویة الوی بحقی ای ذهب به والوی بثوبه اذا لمع واشار والوت به عنقاء مغرب هبت به الوی مرد تنها گوشه گرفته وذنب الوی معطوف خلقة مثل ذنب العنز واللاون جمع الذی من غیر لفظه بمعنی الذین واللائین فی النصب والجر واللا بلا نون واللای همه مردان وزنان یستویان فیهما واللا بلا یاء ولا همز کذلک لکن هذه للنساء خاصة **لها** + **لهاة** کام لهی ج لهوات لهیات بفتحتین فیها ایضا ج لهوة بالضم خورش دستاس یعنی یکمشت از حبوب یقال منه الهیت فی الرحی لهی ج وعطا ویقال انه لمعطاء اللهی ای جواد بسیار عطا الکثیر لهی لهیان بالضم فیهما

شکیفتن از چیزی و روی گردانیدن از وی (عع ک امنه ۲) الهاء مشغول کردن اللهاء به دلعاه به ای عللہ لهو بازی کردن (عع ف اضع) تلهی کدلک وتلاہوا
ای لعب بعضهم ببعض و جماع کردن ومنه قوله تعالی لو اردنا ان نتخذ لهوا قالوا المرأة ویقال هم لهدا ویقال الہعنہ اترکه وفی حدیث فی البلل بعد الوضوء الهعنه قال الاصمعی
الہ عنه ومنه لمعنی وفلان لہو علی الخیر علی فعول ملہیة بازیچه کما یقال احجیة وہی افعولة ویقال ہم لهاء مائة مثل ازاء مائة **لبی** + **لباء** بالکسر والمد نوعی از حبوب سپید
مانند نخود واذا وسفت المرأة بالبیاض قلت کانها لباءة لبیاً بالقصر زمین که از آب دور باشد (**ضیعہ لهی** من الطعام ای کثر منه (عع ک مع)
اللبایة بالضم شجر الامطی ولبی مصغرا کسمی ابن لبا کعلی ولای بن ثور صحابیان ابی کحنی و شلیت نام جائی **لبو** کعد وابن عبد القیس قد یهمز لیوان نام کوہی
لبوة کعنوة وتکسر وکسمرة وعنات ولب ولبة مخففین مادہ شیر **التجی** الی غیر قومه ای ادعی لسا اکل اکلا شدیدا یعنی بسیار خورد (عع ف اضع) **نشا**
بعد بزرگی خوار شد (عع ف اضع) لشی کغنی بسیار دوشنده **لضاہ** ولیداه ای انضم الیه لریبة ولقضا المرأة زن را دشنام داد ولقضی الیه انضم الیه لریبة
(عع ف اک ۲ وک اف ۲) خصی لعبی لعنی اتباع **لضا** بزیرکی ره نمائی کرد (عع ف اضع) **لطا** بتنگی یا بغاری پناه گرفت (عع ف اض ۲) **فصل**
المیم **ماأ** + **ماو** مأی فراخ کردن پوست راکشیدن (عع بفتحها) وتمأی الجلد ای اتسع مائة صدد واصلها مأی مثل معی والهاء عوض من الیاء مئون
متون بالضم والکسر ومئات مثل معات تج قال سیبویه یقال ثلثمائة وکان حقه ان یقال ثلثمائتین او مئات کما تقول ثلثة آلاف علی الجمع ونحو ثلثة
رجال وعشرة رجال ولکنهم شبهوه باحد عشر وثلثة عشر ومن قال مائین بالتنوین مرفوعة النون ففی تقدیره قولان احدهما فعلین مثال غسلین وهو
قول الاخفش وہو شاذ والآخر فعیل بکسر الفاء منه لکسر ما بعدها واصله مئی مثال عصی فابدل من الیاء نونا وأمأی القوم ای صاروا مائة وأمأیتهم انا وأمأت
غنم فلان اذ اصارت مائة وأمأیتها لک ای جعلتها لک مائة مؤاء بانگ کردن گربه (عع ف اض ۲) تأی تباهی کردن میان قومی (عع بفتحها) یقال أمأی
بینهم ای افسد وتمأی ای فسد **متو** + **متوت** الشئ مدوته تمتی کشیدن کمان **محا** + **محو** پاک کردن نبشته ونقش از لوح (عع ف اضع وبفتحها)
فهو ممحو وممحی صارت الواو یاء لکسرة ما قبلها فادغمت فی الیاء التی ہی لام الفعل انمحا سوده شدن و پاک شدن وامتحی وانمحی والثانی لغة ضعیفة
محوة باد شمال وہی معرفة بلا الف ولام غیر منصرف ویقال ترکت الارض محوة واحدة اذا طبقها المطر ممحاة بالکسر خرقه پاک کردنی محو الصبا نام موضعی
ممحی + **تمخیت** من الشئ وامخیت منه اذا تبرأت منه وتحرجت **مدی** + **مدی** غایت یقال قطعة ارض قدر مدی البصر وقدره مد البصر ایضا بالتشدید
مدی علی فعیل حوض که گرداگرد وی سنگ نه نهاده باشند امدیة ج مدیه بالضم والکسر شفه مدیات مدی ج مدی بالضم پیمانه اہل شام امداء ج مدی
مذی آب مرد که بوقت بلاعبت آید یقال مذی الرجل وامذی ویقال کل ذکر یمذی وکل انثی تقذی (عع ف اک ۲) مذاء بالکسر والمد ملاعبت کردن با یکدیگر
که مذی آرد وفی الحدیث الغیرة من الایمان والمذاء من النفاق قال ابو عبیدة ہو ان یجمع الرجل بین رجال ونساء یخلیهم یماذی بعضهم بعضا وقال
الاموی مذی وودی ومنی کلهن مشددات ومذیت فرسی وامذیته ای ارسلته فی المرعی ماذی عسل سفید ماذیة زره سفید ونرم وخمر آسان خوار مرا
جمع مروة وہی حجرة بیضاء براقة تقدح منها النار ونوعی از ریاحین مروان نام مردی مرو ایضا نام شهری از خراسان مروزی منسوب الیه علی غیر قیاس
وہم مراوزة وثوب مروی علی القیاس مرورات بیابان مروریات مراری ج مروة ایضا نام جائی بمکه مری سودن سرپستان ۲ (عع ف اک ۲)
امرا بسیار شدن شیر ناقه مری علی فعیل غیر مهموز ناقه بسیار شیر مرایا ج مریت الفرس اذا استخرجت من الفرس ما عنده من الجری بسوط او غیره مریة
بالکسر اسم فیه وشک وقد یضم وقری بهما قوله تعالی فلا تک فی مریة منه ومری الفرس بیده اذا حرکها علی الارض والریح تمری السحاب و تمتریه ای تستدره
ومراه حقه ای حجده وقری قوله تعالی أفتمرونه علی ما یری وماریت الرجل مراء اذا جادلته امتراء فرود وشیدن شیر و بشک شدن تماری کذلک ماریه
نام زنی ونام مادر ابراہیم فرزند رسول الله صلعم ماریة بالتشدید سنگ خوار وفی المثل ہذه ولد بالقرطی ماریة **مزو** + **مزیة** فزونی مزایا ج یقال علیه
مزیة ای فضیلة ولا یبنی منه فعل **مسا** + **مساء** بالمد شبانگاه وخلاف صباح امسا شبانگاه کردن قال الشاعر شعر الحمد لله ممسانا ومصبحنا بالخیر
صبحنا ربی ومسانا ہما مصدران وموضعان ایضا والاسم فیهما مسی وصبح ویقال اتیته مسی خامسة بالضم والکسر لغة فیه واتیته مسیانا وہو تصغیر
مساء واتیتها صبوحة کل یوم وامسیته کل یوم واتیته مسی امس ای عند المساء من امس کل ذلک بالضم مسی بالفتح بیرون آوردن نطفه از رحم
علی ما فسر فی المسط یقال مساه یمسیه (عع ف اک ۲) ومسیت الناقة ومسوت علیها اذا اسطوت علیها واخرجت ولدها **مشی** + **مشی**

الناء کلی مشی کالممعس منشیر بالمرأة توصف به المرأة سحقه تقذ منها التمتی البعیدة قدر النار البعیدة عن النار کالبیاد کشادہ دوم الجهالة

مشیة بعنی در رفتن لازم و متعد (عج ف اک ۲) امشاء راندن و با مواشی بسیار شدن ماشیة ستور و ستور بسیار ز و مواشی جج مشاء بالفتح والمد بسیار فرزند شدن زن (عج ف اک ۲) وتمشت فیه حمیا الکاس ای دبت و جرت مشو و مشیٔ داروی مسهل و منه تمشیت و امشانی الدواء مصو + مصوا مزان لاغر مشی مضاء مضی بالضم فتح گذشتن یقال مضی علی الشئ ای ذهب مضی فی الامر مضاء ای نفذ ویقال مضیت علی الامر مضیا و مضوت علی الامر مضوا بالضم والفتح مثل وقود وصعود و هذا امر ممضو علیه ماضی قاطع امضاء در گذرانیدن تمضی در گذشتن مضواء مثال صعداء تقدم کردن (عج ف اک ۲) قال الشاعر شعر —

فاذ احبسن مضی علی مضوائه + مطو + مطا بالقصر پشت مطاء جج مطیة بارگی مذکر و مؤنث مطی واحد و جمع ایضا مطایا جج تمطی خرامیدن و بازیدن ویقال هو ماخوذ من المطیطة وهو الماء الخاثر فی اسفل الحوض لانه یتمطط ای یتمدد وهو مثل تظنیت من الظن و تقضیت من التقضض مطواء مثال صعداء وهو التمطی مطو کشیدن یقال منه مطوت بالقوم اذا مددت بهم فی السیر امطاء امتطاء بارگی گرفتن یقال امتطینا ها ای جعلنا ها مطایانا مطو بالکسر خوشة خرما مطاء جج مثل جرو و جراء و نظیر هر چیزی و یار وی یقال نادیت مطوی ای صاحبی مطوای ای صاحبای معاء + معی بالکسر والقصر روده امعاء جج وفی الحدیث ان المؤمن یاکل فی معی واحد والکافر یاکل فی سبعة امعاء یعنی ان المؤمن یاکل من وجه واحد وهو الحلال والکافر یاکل من وجوه ولا یبالی بالاکل من این اکل و آب تنک یعنی جای ایستادن آب در قدر معو رطب رسیده معوة یکی یقال منه امعت النخلة رسانید نخل رطب را معوة ایضا رطب نیم خشک معقو + معقی بروشن کردن شمشیر و طشت و آئینه و دندان و نگاهداشتن (عج ف اضرج) یقال امق هذا معقوک ما لک ای صن هذا صیانتک ما لک مکو + مکاء بالضم والمد شخولیدن شموکذلک (عج ف اضرج) قوله تعالی وما کان صلوتهم عند البیت الا مکاء و تصدیة ومکت استه ای ضرطت مکاء بالضم والتشدید مرغی مکاکی جج مکا بالقصر والفتح سوراخ خرگوش و روباه و مانند آن مکو کذلک امکاء جج و تمکی الفرس اذا حک عینه برکبته مکا ایضا شوخ گرفتن دست اکاء (عج ک ف ۲) میکائیل فرشته روزی و هما اسمان اضیفا احدهما الی الآخر میکائین لغة فیه مهموزا و غیر مهموز و میکال لغة فیه ایضا ملو یقال ملاک الله حبیبک ای متعک به واعاشک معه طویلا و تملیت عمری ای تمتعت به ویقال لمن لبس الجدید ابلیت جدیدا و تملیت حبیبا ای عشت معه ملاوة من دهر تمتعت به واقمت عنده ملاوة من الدهر بتثلیث لغات ای حینا و برهة و کذلک ملوة بتثلیث لغات ملی پارة از دهر یقال اقام ملیا من الدهر قوله تعالی واهجرنی ملیا ای طویلا و مضی ملی من النهار ای ساعة طویلة ملا بالقصر صحرا ملوان روز و شب واحدهما ملا املاء زمان دادن یقال املاء الله و روزگار دراز گذاشتن یقال املیت له فی غیه ای اطلت قوله تعالی و املی لهم و دراز رسن گذاشتن ستور را یقال املیت للبعیر ای وسعت له فی قیده و کتاب املا کردن یقال املیت الکتاب واملته املیه و املله لغتان جیدتان جاء بهما القرآن استملاء املا خواستن مناء + منا بالقصر یکمن منوان دو من امناء جج وهو افصح من المن بالتشدید و اندازه یقال منی له المانی ای قدر القادر ویقال داری منا دار فلان ای مقابلتها منی آب مرد وهو مشدد بخلاف مذی و ودی وهما مخففان منی امناء منی انداختن و قوله تعالی من منی یمنی قری بالتاء علی النطفة تاویلا و بالیاء علی المنی ظاهرا استمناء منی بیرون آوردن خواستن منیة ای الموت والاجل لانها مقدرة منایا جج منیة بالضم آرزو منی جج و منیة الناقة الایام التی یعرف فیها لقاحها من حیالها یقال هی فی منیتها و قد امتنی للفحل منی بالکسر والقصر موضعی بمکه که قربان در انجا کنند و هو مذکر یصرف و امتنی القوم اذا اتوا منی و امنی القوم کذلک امنیة آرزو امانی جج تمنی آرزو بردن و خواندن نبشته قوله تعالی و منهم امیون لا یعلمون الکتاب الا امانی ویقال هذا الشئ روبته ام تمنیته و فلان یتمنی الاحادیث ای یفتعلها و هو مقلوب من المین وهو الکذب ویقال منوته و منیته اذا ابتلیته و یقال لا امنینک مناوتک ای لا جزینک جزاءک تمنیة آرزو آوردن و آرزو در دل افگندن قوله تعالی و لامنینهم و لامرنهم مناواة دراز کشیدن و انتظار کردن و مکافات کردن یقال ما نیتک بلا همزای کافاتک مناة نام بتی منوی منسوب الیه عبد مناة و زید بن مناة و هی تمد و تقصر موو + موماة دشت بی آب جج موامی و اصلها مومو وهو مضاعف علی فعللة فقلبت واوها الفا لتحرکها وانفتاح ما قبلها مهو + مهاة گاو دشتی مها بالقصر جج مهوات کذلک مهاة بلور مهیات مهوات جج مهاة بالضم آب فحل در رحم ناقه وهو من الیاء مهی جج مثل سطبة و رطب و حشرة و عشر مهو شیر تنک با آب و شمشیر تنک روی و پدر حیی از عبد القیس و فی المثل اکذب من شیخ مهو صفقة مهاوة آب ناک شدن شیر (عج بعضها) یقال مهو اللبن امهیت اللبن و ناقة مهاة رقیقة اللبن نطفة مهوة ای رقیقة مهاه بالمد گرمی و خیسیدن امهاء تیز کردن آهن را و آب دادن تیغ را و گرم کردن اسپ را بتاختن ویقال حفر حتی امهی لغة فی اماه علی القلب میی + میة دختی نام زنی (ضیمها) مزی گردن کشی کرد (عج ف اک ۲) مزاة خبر کنندگان مزی کنفی

مرد دانا لمزیة ستودن قصد عنی مازیا و متمازیا ای نحا لقا بعیدا منا السنور گربه بانگ زند ولد (ع ف ا ض ع) **المنغی** فی الادیم نرمی ورانبان قد لمنغی تمنیا المنغی فی الانسان ان تقول فیه مالیس فیه اما ازلا او جاوا ؟ الماغیة المربیة ومنغیت کسمیت تنغیت یعنی سخن واضح گفتم **منقیت** استانی منقوتها ومنقی الطست منقیا وانقه منقیتک مالک ای منه ماقه گوشه چشم **مهی** تیز کردن کارد (ع ف اک ۲) امهاه وامتهاه مثله تمهی آبی ست مرتنی عیس ادهم یستمهون فی الهواء ای یخرقون الصفوف فی الحروب فلا یقدر علیهم **فصل النون نای** + **نای** دور شدن یقال نایته ونایت عنه ای بعدت (ع بفتحهما) وانایته فانتای ای ابعدته فبعد تنائی ای تباعد منتای موضع دور نؤی بالضم چوبچه گرداگرد خرگاه منتای ایضا مثله نؤی علی فعول ج + نهی کذلک آنار ایضا ج وتبقدیم الهمزة ایضا علی القلب آنار مثل آبار وآبار یقال منه نایت نؤیا وانتایت نؤیا بالمعنی نوی بفتح الهمزة لغة فی نؤی ویقال ان نؤیک ای اصلحه واذا وقفت علیه وقلت نه مثال رزیدا واذا وقفت علیه قلت ره زیدا ویقال ایضا انا نؤیک مثال انع نعیک **نبو** + **نبو** نبوا آرام نا یافتن و دور شدن از جائی (ع ف ا ض ع) یقال نبا عنی وانبیته انا دفعته عن نفسی وموافق نا آمدن جای کسی را یقال نبا به المنزل والفراش ای لم یوافقه وبار جستن تیغ از زخمگاه وکار نکردن آن یقال نبا السیف اذا لم یعمل فی الضریبة ونبا بصری عن الشیء نابیة کمان که از زه دور واو دور باشد نبوة نباوة برآمدن وبلند شدن و زمین بلند نبی پیغامبر وساغ ان یکون ماخوذا منه غیر مهموز وهو فعیل بمعنی مفعول ای انه شرف علی الخلق کله تصغیره نبی انبیاء ج ناب پشته نبی ج مثل غاز وغزی **نتو** + **نوتی** کشتی بان نواتی ج **نثو** + **نثا** بالقصر خبر نثو فاش کردن خبر (ع ف ض ع) وتناثوا الشیء ای تذاکروه **نجو** + **نجاء** بالمد ونجاة رستن (ع ف اض ع) یقال الصدق منجاة انجاه تنجیة رهانیدن وقرئ بهما قوله تعالی فالیوم ننجیک ببدنک المعنی لا نفعل بل نهلکک فاضمر قوله لا نفعل وقال بعضهم ننجیک ای نوقعک علی نجوة من الارض فنظهرک لانه قال ببدنک ولم یقل بروحک نجاء بالمد ایضا شتافتن دور گذشتن ناجیة نجاة ناقه تیز رو بعیر ناج نجا استنجی ای اسرع وفی الحدیث اذا سافرتم فی الجدوبة فاستنجوا انبوناجیة قومی از عرب ناجی منسوب بوی بحذف ها و یاء ونجوت فلانا اذا استنکهته نجو سرگین وده وهر چه از شکم بیرون آید وانجی ای احدث ویقال شرب دواء فما انجاه ای ما اقامه ونجا الغائط ینجو نفسه ای خرج نجو ایضا ابری که باران از وی رفته باشد نجا بالکسر والمد ج وبریدن درخت را یقال نجوت غصون الشجرة ای قطعتها وراز وراز گفتن باهم یقال نجوته نجوا ای ساررته نجا بالقصر پوست وپوست باز کردن یقال نجوت جلده وانجیته ای سلخته ویقال انجو عنها نجا الجلد اضاف النجا الی الجلد لان العرب تضیف الشیء الی نفسه اذا اختلف اللفظان کقولهم حق الیقین حبوبهای هو ویج وفلان فی ارض نجاء تستنجی من شجرها العصی والقصی انجاء بریدن فرمودن درخت را و بریدن یقال انجنی غصنا ای اقطع لی وبازگشتن ابر نجاة شاخ درخت نجاج نجوة نجاة زمین وجای بلند تنجیة انباشتن زمین را و بلند کردن آن نجواء مثال خلواء بازیدن ویقال بینی وبینه نجاوة من الارض ای سعة استنجاء بالیدن موضع نجو وشستن آن واستنجی الوتر ای مد القوس رطب برچیدن وبریدن درخت از بیخ واستنجی الناس فی کل وجه اذا اصابوا الرطب مناجاة باهم راز گفتن انتجاء کذلک وفی الحدیث ما انتجیته ولکن الله انتجاه ای ان الله امرنی ان اناجیه وانتجی القوم وتناجوا ای تساروا وانتجیته ایضا اذا خصصته بمناجاتک والاسم النجوی وقوله تعالی واذ هم نجوی فجعلهم هم النجوی وانما النجوی فعلهم کما تقول قوم رضی انما الرضی فعلهم نجی علی فعیل همراز انجیة ج قال الاخفش قد یکون النجی جماعة مثل الصدیق قال الله تعالی خلصوا نجیا وقال الفراء وقد یکون النجی والنجوی اسما ومصدرا **نجا** + **نحو** سوی وراه انحاء نحو ج و آهنگ کردن (ع ف اض ع وبفتحهما) یقال نحوت نحوک ای قصدت قصدک وبرگردانیدن یقال نحوت بصری الیه ای صرفت واعراب سخن عرب یقال ان احسن نحوک فی الکلام نحو قومی از عرب انحیت عنه بصری ای عدلته وانحی فی سیره ای اعتمد علی الجانب الایسر والانتحاء مثله هذا هو الاصل ثم صار الانتحاء الاعتماد والمیل کل وجه انتحیت لفلان ای عرضت له وانتحیت علی حلقه السکین ای عرضت ونحیته عن موضعه تنحیة فتنحی نحی بالکسر مشک روغن انحاء ج وفی المثل اشغل من ذات النحیین یقال هی امراة من تیم الله بن ثعلبة تبیع السمن فی الجاهلیة فجاءت بنحیین من سمن فانا رجل من انصار اسمه خوات بن جبیر فساومها فحلت نحیا ملوا فقال امسکیه حتی انظر الی غیره ثم حل آخر وقال لها امسکیه فلما شغل یدیها ساورها فقضی منها ما اراد وهرب ثم اسلم الانصاری وشهد بدرا فقال له رسول الله صلعم یا خوات کیف کان شراؤک وتبسم رسول الله صلعم فقال یا رسول الله صلعم قد رزق الله خیرا واعوذ بالله من الحور بعد الکور اهل المنحاة بیگانگان منحاة راه آب کش ناحیة کرانه نواحی ج **نخو** + **نخوة** ناز وتکبر یقال انتخی علینا ای افتخر وتعظم **ندا** + **ندا** بالکسر

والنجواء للمتقی ... المهلة ... الجوهری

والمد آواز دادن و خواندن وقد یضم ایضا مثل دعاء و رغاء منا داة مثله و تنا دوا ای نادی بعضهم بعضا و ایضا تجالسوا فی النادی و ناداه ای جالسه فی النادی ایضا ندی ندوة نادمنتدی انجمن و منه سمیت دار الندوة التی بمکة بناها قصی لانهم کانوا ینتدون فیها للمشاورة ای یجتمعون قوله تعالی فلیدع نادیه یرید عشیرته و هم اہل النادی و ہو المکان و المجمع فسماه به کما تقول تقوض المجلس یعنی تفرق ندو با انجمن حاضر شدن (عح ف اض ۲) انتداء مثله و حاضر آوردن مردم را لازم و متعد و جوانمردی کردن و دادن و الندی اسم منه یقال فلان یسن للناس الندی ای العطاء و ہو ندی الکف ای سخی جواد و چرا کردن ستور میان نهل و علل یعنی میان دو نوبت آب یقال منه ندت الناقة و الابل و تندت فهی نادیة و ندیتها و اندیتها انا و الموضع مندی و کشش کردن ناقه باصل خود یقال ہذه الناقة تندو الی نوق کرام ای تسرع الیها فی النسب ندوة بالضم آبخور مندیات ای مخزیات و یقال ما ندیت بشی تکرہه ندی بالقصر عطا یقال ہو اندی منه ای اسخی منه و ہو ندی ای سخی و یتندی ای یتسخی و لا تقل یتندی علی اصحابه و غایت ہر چیز مثل مدی و بعد ذہاب الصوت یقال ہو اندی صوتا ای بعید الصوت و پیه و تری نداوة مثله و باران انداء ج اندیة مثله و ہو شاذ و نم یقال ارض ندیة علی فعلة و شجر ندیان و علف و نم و تری روزرو سد ای نم و تری شب و ہما یضربان مثلا للجود ندی الشی اذا ابتل فهو ند و اندیته و ندیته انا ایضا نزو ٭ نزوان برجستن و کشش کردن به چیزی (عح ف ض ۲) نزاء بالکسر و المد برجستن نر برماده و ذلک فی الحافر و الظلف و السباع و انزاه و نزاه غیره نزاء بالضم و المد نوعی از بیماری گوسپند و قلبی ینزو الی کذا ای ینازع الیه تنزی ای توثب و تسرع نازیة کاسه پهن نسا ٭ نسوة بالضم و الکسر نساء نسوان بالکسر فیهما زنان و ہن جمع امرأة لا من لفظها کما یقال خلفة و مخاض و ذلک واو لتک نسیة تصغیر نسوة نسیات تصغیر جمع الجمع نسیان بالکسر فراموشی و فراموش کردن (عح ک اف ۲) و ماندن قوله تعالی نسوا الله فنسیهم ای ترکهم نسیان بالفتح آنکه فراموشی بر وی غالب باشد تنسیة انساء فراموش گردانیدن چیزی بر کسی یقال انسانیه الله و نسانیه و قوله تعالی و ما انسانیه الا الشیطان تناسی فراموشی نمودن قوله تعالی و لا تنسوا الفضل و اجاز بعضهم الهمز فیه قال المبرد کل واو مضمومة لک ان تهمزها الا واحدة فانهم اختلفوا فیها و ہی قوله تعالی و لا تنسوا الفضل بینکم و ما اشبهها من واو الجمع و الاختیار ترک الهمزة فی الجمیع و اصله تنسیوا فسکنت الیاء و اسقطت لاجتماع الساکنین فلما احتیج الی تحریک الواو ردت فیها ضمة الیاء نسا بالفتح و القصر رگ ران تا پاشنه و یقال له عرق النسا و لا یقال عرق الاکحل و ہما نسیان و نسوان الجمع انساء و منه نسی الرجل فهو نسی اذا اشتکی نساه و نسیته فهو منسی اذا اصبت نساه نسی بالفتح و الکسر کوک حیض و انچه ماند به فراموشی یا انداز ندش در منزلی که کوچ کرده باشند از وی یقال تتبعوا انساءکم و قری قوله تعالی بالفتح و کنت نسیا منسیا نشو ٭ نشا بالقصر بوی خوش و نشاسته فارسی معرب حذف شطره کما قالوا للمنازل منا نشوة بالکسر بوی خوش زدن و بوئیدن استنشاء مثله و برسیدن و دانستن خبر یقال نشیت ہذا الخبر ای نظرت من این جاء و یقال من این نشیت ہذا الخبر ای من این علمته (عح ک اف ۲) رجل نشیان للاخبار ای متفحص لها و اصله واوی الا انه قلبت الواو یاء فرقا بینه و بین نشوان نشوة بالفتح مستی نشوان مست و انتشی ای سکر نصا ٭ ناصیة موی پیشانی نواصی ج ناصاة مثله بلغة طی و نصوته ای قبضته علی ناصیته (عح ف اض ۲) قالت عائشة رضی الله عنها مالکم تنصون میتکم ای تمدون ناصیته کانها کرہت تسریح رأس المیت و نواصی الناس اشرافهم نصیة برگزیدگان مردم و ستور و جز آن یقال ہذه نصیتی و انتصیته ای اخترته و تنصیت بنی فلان و تنصیتهم ای تزوجت فی الذروة و الناصیة منهم و تنصت المرأة ای رجلت شعرها و انتصی الشعر ای طال ٭ نصی گیاہی و ہو مادام رطبا یسمی نصیا فاذا ابیض فهو طریفة و اذا ضخم و یبس فهو الحلی و یقال انصت الارض بسیار نصی شد و ہذه فلاة تناصی فلاة ای تتصل بها مناصاة موی پیشانی یکدیگر را گرفتن نضا ٭ نضو بالکسر ستور لاغر انضاء ج نضوة مونثه و قد انضتها الاسفار فهی منضاة و جامه کهنه انضاء لاغر کردن انضاء و تنضاه لمعنی و ستور لاغر دادن کسی را و کهنه کردن جامه را انتضاء کهنه کردن جامه و برکشیدن شمشیر نضی گذشتن اسپ اسپان را دور رفتن و در گذشتن تیر و بیرون کردن جامه از کسی و برکشیدن شمشیر و بریدن شهرها و منازل و رفتن و دور شدن رنگ حنا و جز آن نضو السهم بالکسر تنه تیر یعنی از پیکان تا پر نضی کذلک انضاء اللجام آهن هاى لگام نضی علی فعیل تیر قمار بیکار نا داشته و پیکان تیر و میان کتف و گردن نطو ٭ نطو دوری ارض نطیة و مکان نطی نعت منه و تناطیت الرجال ای تمرست بهم و یقال بلدة نیاط ای طریقها بعید انطاء و ہو الاعطاء بلغة اہل الیمن انطاة نام حصاری به خیبر نعا ٭ نعی خبر مرگ و خبر مرگ دادن نعیان بالضم کذلک یقال منه نعاه له (عح بفتحها) نعی علی فعیل خبر مرگ و خبر آرنده و بد خبر دهنده نا کذلک ناعیة مونث و یقال نعاء فلانا ای انعه و اظهر خبر وفاته مبنیة علی الکسر مثل دراک و نزال و فی الحدیث یا نعاء العرب ای انعهم

همنشافی ایضا خبر مرکب یقال ماکان منعاه منعاة واحدة ولکنه کان مناعی وتناعی بنو فلان اذا نعوا قتلاهم واستنعی ای تقدم واستنعیت الشاة
اذا تقدمتها ودعوتها لتتبعک واستنعی بفلان الشر اذا تتابع به الشر واستنعی به حب الخمر ای تمادی به استنعی ذکره ای شاع واستنعی الابل والقوم
اذا تفرقوا من شیئ وانتشروا نعو شق وکفتگی نعج شعر نعی ویقال سکت فلان فما نغی بحرف اما نبس نغیة آواز وسخن خوش وخبر نخست از هر چیز مناغاة
بالکسی بفریب سخن نرم گفتن والمرآة تناغی صبیها ای تکلمه بما یعجبه ویسره وهذا الجبل یناغی السماء ای یدانیها بطوله نفی + نفی راندن ودور کردن ورسید
لازم ومتعد (عع ف اک ۲) یقال نفاه فانتفی ونفی ایضا ویقال هذا ینافی ذلک وهما یتنافیان نفوة نفیه بالکسر فیهما رانده ودور کرده نفایة بالضم چیزی
بلا به وزنده ففی المطر علی فصیل ایفنفیه ویترشه وانچه از بو لوچکد وشاشد از آب نفی الریح خاک کرد آمده از باد درین ها ی درخت نفیان مثله ویشبه
به ما یتطرف من معظم الجیش ویقال اتانی نفیکم ای وعیدکم الذی توعدوننی نقا + نقاوة الشیئ بالضم خیاره نقایة مثله کانه بنی علی ضده وهو النقایة
لان فعالة یاتی کثیرا فیما یسقط من فضلة الشیئ نقاوة بالفتح پاکیزگی (عع ک ا ف ۲) فهو نقی ای نظیف نقاء بالمد مثله نقا بالقصر ریگ توده وهما نقوان
ونقیان نقاة بالفتح مایرمی من الطعام اذا نقی وقال بعضهم نقاة کل شیئ ردیه ما خلا التمر فان نقاته خیاره تنقیة پاک کردن انتقاء برگزیدن تنقی کذلک
نقو بالکسر مغز با استخوان انقاء ج نقی مغز استخوان وپیه چشم از فربهی نقو نقی بیرون کردن آن یقال نقوت العظم انقوه ونقیته انقیه بمعنی ای استخرجت نقیه
وانتقیته مثله وانقت الابل ای سمنت وصارت ذوات نقی نقاوی بالضم نوعی از شورگیاه نکی + نکایة جراحت کردن وبدسگالیدن وکشتن دشمن
را (عع ف اک ۲) یقال نکیت فی العدو نکایة اذا قتلت فیهم وجرحت نما + نمو بضمتین گوالیدن (عع ف اض ۲) نماء بالمد مثله (عع ف اک ۲) انما متعد
فیه وفی الحدیث لا تمثلوا بنامیة الله یعنی الخلق لانه ینمی وبرداشتن حدیث وخبر بکسی یقال منه نموت ونمیت الیه الحدیث وبرآمدن نرخ ورنگ وگران شدن
یقال نمی الخضاب والسعر اذا ارتفع وغلا فهو ینمی ونسبت کردن بکسی یقال منه نما الیه وانتمی الیه وینمو وینمی الیه ونمیت الشیئ علی الشیئ رفعته علیه وسخن بسا
بوجه اصلاح ونیکوئی یقال نمیت الحدیث الی غیره تنمیا اذا اسندته ورفعته نمیت الرجل الی ابیه نمیا نسبته الیه انتمی هو الیه انتسب نمیمة سخن بسا یندن سخن چینی
کردن وهیزم برآتش نهادن ودرگیرانیدن ویقال رمیت الصید فانمیته اذا غاب عنک ثم مات وفی الحدیث کل ما اصمیت ودع ما انمیت نامی
ریشکار وتنمی ای ارتفع نوی + نیة نواة آهنگ کردن (عع ک ا ف ۲) انتواه کذلک ویقال نواه بنواته ای رده بحاجته وقضاها له قال الشاعر شعر
صرفت امیمة خلتی وصلاتی + ونوت ولما تنتوی بنواتی ای لم تقض حاجتی ونواک الله ای صحبک فی سفرک وحفظک ونویته ای وکلته الی نیته نوی
هم نیت وهم قصد نیة ایضا حاجت وجهت که مسافر بوی روی آرد نوی مثله وهی مؤنثة لا غیر وایضا جمع نواة التمر وهی تذکر وتونث والقیاد رسی وجه آنچه
ویقال انوی القوم منزلا بموضع کذا وکذا واستقرت نواهم ای اقاموا نواة ایضا دانه خرما یقال اکلت التمرة ونویت النواة وانویتها ای رمیت بها والجمع
نوی وجمع النوی انواء عن ابن کیسان وپنج درم کما یقال للعشرین نش مناواة دشمنی کردن باهم واصله الهمزة من النوء وهو النهوض نوایة
نی فربه شدن ستور (عع ف اک ۲) جمل ناو وناقة ناویة وجمال نواء مثل جائع وجیاع وابل نواویة اذا کانت تأکل النوی نی پیه واصله نوی نیان ونهی
نهی باز داشتن از کار وگفت وجزآن (عع بفتحهما) وهو خلاف الامر یقال نهیته عن کذا انتهاء باز ایستادن وبغایت رسیدن نهایة بالکسر غایت
وپایان هر چیز یقال انتهی وتناهی عنه ای کف وتناهوا عن المنکر ای نهی بعضهم بعضا وقول الفرزدق فنهاک عنها منکر ونکیر انما شدد للمبالغة ویقال هو امور
بالمعروف ونهو عن المنکر علی فعول وماله ناهیة ای نهی ویقال هذا رجل ناهیک من رجل ونهاک من رجل ای یکفیک من طلب غیره وهذه امرأة ناهیتک من امرأة تذکر وتونث
وتجمع وتثنی واذا قلت نهیک من رجل کما تقول حسبک لا یونث ولا یجمع لانه مصدر وتقول فی المعرفة هذا عبد الله ناهیک فتنصب ناهیک علی الحال خرد رسینه علی
فعیلة ای ضخمة سمینة ویقال طلب الحاجة حتی نهی عنها بالکسر ای ترکها ظفر بها اولم یظفر نهیة بالضم خرد نهی ج وغایت چیزی نهی بالکسر والفتح حوض بزرگ
وتناهی الماء اذا وقف فی الغدیر وسکن تنهیة الوادی حیث ینتهی الیه الماء من حروفه تناهی ج نهاء الماء بالضم والکسر ارتفاعه وهی القوارير والزجاج ایضا ویقال
هم نهاء مائة بالضم والکسر ای قدر مائة مثل زهاء مائة انهاء رسانیدن پیغام وجزآن یقال انهیت الیه الخبر فانتهی وتناهی ای بلغ (ضمیمہ) ناوت
لغة فی نایت یعنی دور شدم نتو آماسیدن اندام (عع ف اض ۲) نات نعت منه نوتاه بشنک نواتی ج انتی تاخر وکسر الف انسان فورسه +
وانتی فلانا وافق شکله وخلقه ونتی تتری اه استنتی الدمل استقون یعنی وبل نزدیک بسر کردن رسید نثیت الخبر نثوته انثی غیبت کردن نک

داشت **نزوة** سنگی است سپید وتنگ دریا ذکی به **نصیت** السیف نصوته نضیت الثوب جامه را کهنه گردانیدم انضیة ذاتقفیة شله مقتضی نام جانی
نغوة نغیة یعنی آواز نغوت نغیت **نغاه** ینغوه لغة فی ینغیه **نقیة** سخن چ نقی کنعنی آرد سپید منقی راه پو ضعی ست مابین احد وبینه
نقیا بالکسر وهی است باشار منها یحیی بن معین بالنقیاد بست بکوفه ونقیه لقیته **تنا** مخففة والدابی بکر محمد بن محمود الاصفهانی النقیه المحدث **فصل الواو**
وامی + **وآمی** وعده کردن (ع ف اک ۲) وآی بتحریک الهمزة حمار وحشی واسپ جران وتیة جوال سطبر کلان وکذلک قدر وئیة وناقة وئیة ای
ضخمة البطن قال سیبویه سالت الخلیل عن فعل من وأیت فقال وُئی فعلت فیمن خفف ولیّن فقال اُوی ابدل من الواو همزة فقال لا یلتقی واوان
فی اول الحرف وقال المازنی والذی قاله خطا لان کل واو مضمومة فی اول الکلمة فانت بالخیار ان شئت ترکتها علی حالها وان شئت قلبتها همزة
فقلت وُعد واعد ووجوه واجوه ووری واُری ووری واُوری لا لاجتماع الواوین ولکن لضمة الاولی **وجی** + **وجی** سوده شدن سم ستور (ع ک ا
ف ۳) فهو وج وهی وجیا والیجاء مستعد فیه ویقال انه لیتوجّی ویقال ترکته وما فی قلبی منه اوجی ای یئست منه وسالته فاوجی علیّ ای بخل **وحی** +
وحی نامه وحی ج مثل حلی وحُلی واشارت وپیغام ودر دل افگندن وسخن پوشیده وهرچه بدیگری فرستی واندازی یقال وحیت الیه
واوحیت الیه ووحیت له واوحیت بخبر کذا ای اشرت وصوت پدید او وحی بالقصر مثل وغی آواز وحاة کذلک یقال سمعت وحاة الرعد ای
صوته الممدود الخفی والرعد یحی وحاة واستوحینا هم ای استصرخنا هم وشتاب وهویدا ویقصر ویقال الوحی الوحی یعنی البدار البدار وتوحّ
یا هذا ای اسرع ووحاه توحیة ای عجّله ووحی علی فعیل ای عجل ومنه موت وحیّ **وخی** + **وخی** میانه رفتن یعنی نه آهسته ونه شتاب (ع ف اک ۲)
ویقال هذا وَخْیُ اهلک ای سمت اهلک حیث ساروا ووخیت وخیک ای قصدت قصدک واین وخی فلان ای این توجه توخّی صواب جستن
ووخاه لغة ضعیفة فی آخاه ویقال استوخ لنا بنی فلان ما خبرهم ای استخبرهم **ودی** + **ودی** بالتسکین آبی که بعد از بول بیرون آید از مرد
وبه تشدید الیاء وکسر الدال مثله تقول منه ودی بغیر الف وفرود آوردن اسپ تا بول کند یا کشنی نماید (ع ف اک ۲) ودیة خون بها وبابت ج
والهاء عوض من الواو والداهیة ودیت دادن (ع ف اک ۲) یقال ودیت القتیل ای اعطیت دیته واتدیت ای اخذت دیته واذا امرت
منه قلت دِ فلانا وللاثنین دیا وللجماعة دوا فلانا اودی فلان ای هلک فهو مود ودی علی فعیل نهال درخت ودیة یکی واوی رود ورجا اکتفوا بالکسر عن الیاء
کما قال فرزدق بالواو بالشاهق اودیة ج علی غیر قیاس کانه جمع ودی تواد چو نهاله برپستان ناقه بندند تا شیر جمع شود وتودیة یکی **وذی** منه **وذیة**
عیب یقال ما به توذیة ویقال اصبحت ولیس بها وحصة ولیس بها وذیة یعنی الایام والبلاد **وری** + **وری** بالفتح آتش جستن از آتش زنه
(ع ف اک ۲) وبکسرها ایضا وآگنده شدن مغز وستخوان (ع بکسرها) ناقة وارتة ای سمینة ولحم وری ای سمین وخانه کردن ریم درون پوست (ع ف ا
ک ۲) وفی الحدیث لان یمتلی جوف احدکم قیحا حتی یریه خیر له من ان یمتلی شعرا تقول منه ریا رجل وللاثنین ریا وللجماعة روا وللمراة ری وللمراتین
ریا وللنساء رین وری بفتحتین والقصر اسم فیه یقال سلط الله علیه الوری وحمی خیبرا والیضا آفریدگان ایراء آتش برآوردن از آتش زنه توریة
مثله والیضا پوشیدن حقیقت خبری وظاهر کردن غیر آن واندوهگین کردن زشتی جراحت دارکننده را مواراة پوشیدن چیزی را توارے
پوشیده شدن وفلان یستوری زنا دالضلالة ای یطلب لا یراء سهما وراء بالکسر پس وپیش وهو من الاضداد وقال الاخفش لقیته من وراء علی
الرفع للغایة اذا کان غیر مضاف وجعلته اسما وهو غیر متمکن کقولک من قبل ومن بعد وقولهم وراءک اوسع لک نصب بالفعل المقدر وهو تاخر و
قوله تعالی وکان وراءهم ملک ای امامهم وتصغیرها وریّئة بالهاء وهی شاذة وراء ایضا فرزند فرزند **وزی** + **وزی** کوتاه سخت مستوری استیح البند
وسی + یقال **اوسی** راسه ای حلق موسی استره ونام حضرت کلیم الله قال الفراء هی فعلی مؤنثة وقال عبدالله الاموی هو مفعل من اوسیت
وهو مذکر لا غیر قال ابو عمرو وهو مفعل ویدل علیه انه یصرف فی النکرة وفعلی لا تنصرف علی حال انتسبة الیه موسوی وموسی قیس قال فعلی وقد ذکر فی علیسی واساه لغة ضعیفة فی آساه واستوسیته
ای قلت له اسنی **وشی** + **شیة** بالکسر والتخفیف نشان ولون مخالف بکل عضو ای اسپ وجز آن والهاء عوض من الواو مثل عدة والجمع شیات ویقال ثور اشیه کما قال فرس ابلق وقولهم
لا شیة فیها ای لیس فیها لون یخالف سائر لونها وشی شیة نگار کردن جامه را (ع ف اک ۲) توشیة کذلک شد دلیالغة ثوب موشی وموشی منسوب الیه الامر منه شه بالهاء لانهم لا ینطقون بحرف واحد
والقلیل یحتاج الیه البناء جرفان حرف یبتدا به وحرف یوقف علیه فاذا وصلته بشی ذهبت الهاء استغنا عنها ونوعی از جامها وشار بالکسر المدح ودروغ گفتن وآراستن سخن بدروغ وبسیار شدن

تمبله وفرزندان کسی و مادرشت هذه الماشیة عندی اشهی ای ادرّ دتّ وشایة سعایت کردن بنزدیک والی یعنی به بدی سگالیدن وسخن چینی نمودن
واشیة زن بسیار فرزند الرجل واش وستور بسیار بچه ویقال بیتوشی فلان فرسه بعقبه ای یطلب ما عنده لیزیده یعنی به پاشنه زد اسپ را تا تیز رود وارفتا
نیز استحثت اورا به سخن باکلاب **وصی** * **وصیة** اندرز فرمودن توصیة اندرز کردن والاسم الوصاة والوصایة ویقال وصیت لشیٔ اوصیت
الیه ای جعلته وصیک والاسم الوصایة بالفتح والکسر تواصی القوم ای اوصی بعضهم بعضا وفی الحدیث استوصوا بالنساء خیرا فانهن
عندکم عوان وصیته تحیدا اذا وصلته به وارض واصیة ای متصلة النبات وواصت الارض اذا اتصل نبتها وتواصی النبت کذلک نبت واصٍ ای متصل
وعی * **وعاء** بالکسر والمد خنور ام جمع ایعاء وعاء نهادن چیزی را وعی بالفتح نگاه داشتن ویاد گرفتن (رع منه اک ۲) یقال وعیت الحدیث
اذن واعیة ای حافظة وریم کردن جراحت وگرد آمدن ریم وگرفتن استخوان شکسته قوله تعالی والله اعلم بما یوعون ای یضمرون فی قلوبهم من التکذیب
ویقال لا وعی عن ذلک الامر ای لا تماسک دونه ومالی عنه وعی ای بد وعی بفتحتین آواز وفریاد کردن والواعیة فریاد وغوغا کننده **وغی** * وغی بانگ
وفریاد ومنه قیل للحرب وغی لما فیها من الصوت والجلبة اواغی شیر نیه که در کشت زار افتد **وفی** * **وفاء** بالفتح والمد بسر بردن دوستی (رع منه ک ۲)
وعهد وسخن وهو ضد الغدر یقال وفی بعهده واوفی بمعنی ووفی علی فعول بالضم تمام شدن وبسیار شدن ووفی بالفتح تمام رسان واوفی علیه ای اشرف وعیر
میفاء علی الاکام گور خر بر پشتها بسیار برآینده ایفاء گزاردن حق کسی به تمام ویقال منه اوفاه حقه ووفاه استیفاء توفی تمام گرفتن حق وتوفاه الله ای قبض روحه
وفاة مردن موافاة رسیدن وآمدن وتوافی القوم ای تتاموا ووافی نام مردی **وقی** * **اتقاء** پرهیز کردن اتقی اصله اوتقی قلبت الواو یاء لانکسار
ماقبلها وابدلت منها التاء فادغمت فلما کثر استعماله علی لفظ الافتعال توهموا ان التاء من نفس الحرف فجعلوه اتقی یتقی بفتح التاء والتخفیف فیهما ثم لم یجدوا
له مثالا فی کلامهم یلحقونه به فقالوا تقی یتقی مثل قضی یقضی یقال فی الامر تق وللمراة تقی وبنی الامر علی التخفیف فاستغنی عن الالف بحرکة الحرف الثانی
فی المستقبل تقی بالضم وتقوی بالفتح پرهیز والواو مبدلة من الیاء علی ما ذکرناه فی ریّا تقاة تقیة پرهیزگاری یقال اتقی تقاة وتقیة مثل اتخم تخمة تقی متقی پرهیزکار
ویقال ما اتقاه اسم فی التعجب یقال تق علی ظلعک ای الزمه واربع علیه وسیح واق نیی که بشت پیش تکند ستوره راه وفرس واق اذا کان یهاب المشی من
من وجع یجده فی حافره ای سم بجای نگاه نهنده وقاه وقی یقی یقال الشجاع موقی ای موقی جدا وتوقی واتقی بمعنی وقایة بالکسر سپر زنان هر چه بآن چیزی را نگاه دارند
وپناه دهنده بالفتح کذلک وقاء بالفتح والکسر ممدود واشله وقایة بالکسر ایضا نگاه داشتن (رع ف اک ۲) اوقیة چهل درم قال الجوهری وکذلک کان فیما
مضی فاما الیوم فیما یتعارفه الناس ویقدر علیه الاطباء فالاوقیة استار وثلثا استار ج اواقی بتشدید الیاء وتخفیفها وایقیا جمع واقیة واصلها وواقی علی
فواعل فکرهوا اجتماع الواوین فقلبوا الاولی الفا واقی ورکاک ویقال هو واق بلا یاء سمی بذلک لحکایة صوته **وکی** * **وکاء** بالکسر والمد بند مشک
وفی الحدیث احفظ عفاصها ووکاءها ویقال وکی علی ما فی سقائه ای شده بالوکاء وان فلانا لیوکّاء ای یبخل بشیٔ ویقال سأل فلانا فاوکی علیه ای بخل وفی الحدیث
انه کان یوکی بین الصفا والمروة ای یملأ ما بینهما سعیا کما یوکی السقاء بعد الملأ ویقال معناه انه کان یسکت فلا یتکلم کان یوکی فمه ویقال اوکی حلقک ای
اسکت استوکت الناقة ای امتلأت شحما **ولی** * **ولی** نزدیک شدن (رع یکسرهما) وهو شاذ ویقال تباعدنا بعد ولی وکل مما یلیک ای مما یقاربک اولیت
الشیٔ ای قربته تولیه ولایة بالکسر تصرف کردن ودست یافتن (رع ف اک ۲) یقال ولی الوالی البلد وولی الرجل البیع فلان یلی وولی علیه کما یقال ساس علیه وسوس علیه
ولاء بالکسر والمد ولایة بالکسر پادشاهی ولایة بالفتح پادشاهی راندن ویاری کردن ویقال هم علی ولایة ای مجتمعون فی النصرة وقال سیبویه الولایة بالفتح المصدر وبالکسر
الاسم کالامارة ولی باران دوم وتسکین اللام وتخفیف الیاء مثله علی فعیل وفعل والتیجع ویقال منه ولیت الارض ج لیاء والنسبة الیه ولوی کقولهم علوی ودیست
ومتصرف برکسی کل من ولی امر واحد فهو ولیه مولی خداوند وآزاد کننده وآزاد کرده وپسر عم ویاری کننده ودوست وهمسایه هم سوگند والنسبة الیه مولوی ایلاء دادن یقال
اولیته معروفا وفی التعجب ما اولاه للمعروف وهو شاذ تولیة کاری دیگری باکسی کردن یقال ولاه الامیر عمل کذا وولاه بیع الشیٔ روی آوردن به جهتی وکاری قوله تعالی
فول وجهک شطر المسجد الحرام وقوله تعالی ولکل وجهة هو مولیها ای مستقبلها برجه روی گردانیدن قوله تعالی ولی مدبرا دبر گردانیدن قوله تعالی
ما ولیهم عن قبلتهم تولی تعهد گرفتن وکار را … کردن یقال تولی العمل روی گردانیدن قوله تعالی وان تولوا دوستی باکسی کردن استیلاء
تمام دست یافتن بر چیزی … علی الامد ای بلغ الغایة فیه موالاة دوستی پیوستگی یا پی شدن یاری کردن ولاء ایضا پیوست

یک دیگر کردن یقال افعل علی الولاء ای علی التتابع وتوالی ای تتابع ویقال بینہما ولاء بالفتح ای قرابۃ والیضا ولاء العتق وفی الحدیث نہی عن بیع الولاء وعن
ہبتہ ویقال ہم ولاء فلان ای موالون لہ یعنی دوستداران ولیۃ پشیماکند ولایا نج وقولہ کالبلایا رؤوسہا فی الولایا یعنی الناقۃ التی کانت تعکس علی قبر
صاحبہا ثم تطرح الولیۃ علی رأسہا الی ان تموت وقولہم اولی لک تہدد ووعید قال الاصمعی معناہ قاربک ما یہلکک اولی سزاوار تر یقال ہو اولی
بہ ای احری وہما الاولیان وہم الاوالی والاولون مثل الاعالی والاعلون وہی الولیا وہما الولییان وہن الولی والولییات مثل الکبری والکبریان والکبر والکبریات
ونی + ونی سستی وماندگی ونی کذلک (ع ف اک ۲) یقال ونیت فی الامر فانا وان وناقۃ وانیۃ واونیتہا ای اتعبتہا واضعفتہا وہو لاینی یفعل کذا
ای لایزال وافعل بلاونیۃ ای بلاتوان وامراۃ وناۃ وواناۃ تقلب لواو ہمزۃ فیہا فتور وتوانی فی حاجۃ ای قصینا ۔ بالکسر المدجای بلب آمدن کشتی
وہو مکلاء السفن ومرفؤہا وہو مفعال من الونی + وہی دریدن وکفیدن مشک (ع ف اک ۲) وفی السقاء وہی وہیۃ علی التصغیر
وہو خرق قلیل وفی المثل خل سبیل من وہی سقاؤہ ومن ہریق بالفلاۃ ماؤہ یضرب لمن لایستقیم امرہ وضعیف شدن ونزدیک شدن دیوار یا افتادن
ویقال ضربہ فاوہی یدہ ای اصابہا کسرا وما اشبہ ذلک ووہت عزالی السماء بمائہا وکذا کل شیء استرخا رباطہ واوہیت السقاء فوہی وہو ان
تہیا للخرق وقولہم غادر وہیۃ لاترقع ای فتقا لایقدر علی رتقہ ۔ وی + وی کلمۃ تعجب یقال ویک ووی لعبد اللہ وتدخل علی کان المشددۃ
والمخففۃ قولہ تعالی ویکان اللہ + وتیمہ وتا جای فراہم آمدن آب + وثی آسیب رسانیدن بدست بی آنکہ استخوان شکند (ع ف اک ۲)
یقال وثیت یدہ مجہولا موثیۃ نعت منہ ای موثوءۃ وثی کہدی در دہا وثی الرجل بکسر مرکب من حیوان او سفینۃ بشاء عصای خرد آہنی الواو حرف
ہجاء ویقال واو ثنائیۃ والواو مولفۃ من واو وباء وواو فصل الہاء ۔ ہبو + ہباء بالمد گرد ہوا کہ از روزن پیدا آید از آفتاب والیضا
دقاق التراب ویقال منہ اذا ارتفع ہبا یہبو ہبوا (ع ف اص ۲) واہبیۃ انا ہبوۃ گرد بای خاک گور ہباۃ زمینی ومنہ یوم الہباۃ ہبی
ہبیۃ دختر خورد ہبی بسکون الیاء نوعی از آواز کہ اسپ را بدان برانند ہتی یقال ہات یا رجل بکسر التاء بیار وہاتی یا امراۃ مہاتاۃ مفاعلۃ
منہ یقال ما اہاتیک ای ما انا بمعطیک ہجو + ہجاء بالکسر والمد نکوہیدن خلاف المدح (ع ف اص ۲) ہجو تہجاء کذلک والمراۃ
تہجو زوجہا ای تذم صحبتہ ویقال بینہما اہجوۃ بضمتین واہجیۃ ومہاجاۃ یتہاجون بہا وحروف مقطعات خواندن یقال ہجوت الحروف وہجیتہا وتہجیتہا
بمعنی ہدی + ہدی راہ راست نمودن راہ یذکر ویونث (ع ف اک ۲) یقال ہداہ اللہ للدین ہدی ہدایۃ راہ راست نمودن پیدا وآشکارا
کردن آنکار یا نیدن یقال ہدیتہ الطریق والبیت ہدایۃ ای عرفتہ وقولہ تعالی اولم یہد لہم قال ابو عمرو اولم یبین لہم وہدیتہ الی الطریق فہدی واہتدی راہ راست یافت بمعنی
ہدیہ بالکسر المدعروس انجانہ آوردن وفرستادن یقال ہدیت المراۃ الی زوجہا وہدیت المراۃ فہی مہدیۃ وہدی علی فعیل ہدی قربانی کہ بحرم فرستند ہدی مثلہ والیضا اسیر وفی
سیلغ الہدی محلہ بالتخفیف والتشدید ہدیۃ بالتخفیف والتشدید یکی ہدیۃ بالکسر روش وکار وجہت یقال خذ فی ہدیتک بالکسر ای فیما کنت فیہ من الحدیث والعمل ونظر
ہدیۃ امرہ ای جہۃ امرہ وما احسن ہدیتہ بالفتح والکسر ای سیرتہ والجمع ہدی ویقال ہدی ہدی فلان ای سار سیرتہ وفی الحدیث واہدوا ہدی عمار وہداہ ای تقدمہ ہادی
راہ نمای وگاوی کہ در مرکز خرمن بندند او راہ ہو الثور الذی وسط البیدر تدور علیہ الثیران فی الدیاسۃ وگردن ویکان تیر ہوادی الخیل اعناقہا ویقال
اول رعیل منہا ہدیۃ ہم ہدایا تج اہداء ہدیہ فرستادن ودادن یقال اہدی لہ واہدی الیہ مہدی بالکسر آنچہ ہدیہ در آن آرند چون طبق وجز آن کہ با ہدیہ باشد
مہداء بالکسر والمد بسیار ہدیہ آرندہ استہداء ہدیہ خواستن تہادی یکدیگر را ہدیہ دادن وفی الحدیث تہادوا تحابوا ویقال جاء فلان یہادی
بین اثنین اذا کان یمشی بینہما معتمدا علیہما من ضعف او سکر وکذلک المراۃ اذا تمایلت فی مشیتہا من غیر ان یماشیہا احد قیل تہادی ویقال الک
عند کہدیا ای مثلہا وہدیت ہم رسیت تیر آخر ہدیا ای قصد ہذا + ہذی ہذیان بیہودہ گفتن (ع ف اک ۲ اص ۲) وہذرت بالسیف مثل ہذرت ہرا
ہراوۃ بالکسر چوبدستی گندہ وہراوی مثل مطایا تج ہرونہ بالہراوۃ وتہرتیہ بہا بمعنی ضربتہ وہریت العمامۃ ای صفرتہا یعنی زرد گردانیدم
ہراۃ شہری از خراسان فان وقفت علیہا وقفت بالہاء ہرویۃ بالتحریک منسوب بوی ہفو + ہفوۃ شکوخیدن (ع ف اص ۲) وبال زدن
مرغ وپریدن وجنبیدن وسے یقال ہفا الطائر بجناحیہ ای خفق وطار وہفا الشیء فی الہواء اذا ذہب کالصوفۃ ونحوہا ویقال مر الظبی یہفو والخیل
تہفو مثل یطفو ہوامی النعم مثل ہوامی ہفو گرسنگی ہاف جائع ہفاہ بالفتح باران ہمی + ہمی ہمیان روان شدن آب واشک +

وپراگندن ستور بچراگاه (مع ف اک ۲) هوامی الابل ضوالها یعنی گم شدگان در چراگاه همیان بالکسر معرب است نام مردی و بضم ایضاً **هنا** بفتحتین مثال نعم کلمة کنایة بمعناه شی و صلة هنو یقال هٰذا هنک و هنوک ای شیئک و ربما هنوان والجمع هنون و ربما جاء مشددا فی الشعر کما شددوا لوّا و فی الحدیث من تعزّی بعزاء الجاهلیة فاعضّوه بهن ابیه ولا تکنوا و فی المثل من یطل هن ابیه ینتطق به ای یتقوّی باخوته ویقال هنة للمؤنث وهنت بسکون النون والتصغیر هنیّة هنیهة ایضاً ابدلت الیاء الثانیة بالهاء والجمع هنات وهنوات علی الاصل ویقال فی فلان هنات ای خصلات شر ولا یقال ذلک فی الخیر ویقال هٰذا هنوک ورایت هناک ومررت بهنیک وقد مر فی اخ وفی النداء یا هن اقبل ویا هنان اقبلا ویا هنون اقبلوا ولک ان تدخل فیه الهاء لبیان الحرکة فتقول یا هنه کما تقول لمه ومالیه وسلطانیه وقد تشبع النون منه فتقول یا هناه اقبل وهٰذه اللفظة تختص بالنداء بهاء مضمومة ویا هنانان اقبلا ویا هنوناه اقبلوا وحرکة الهاء فیهن منکرة لکن هٰکذا رواه الاخفش وتقول فی الاضافة یا هنی اقبل ویا هنیّ اقبلا ویا هنیّ اقبلوا وللمراة یا هنت اقبلی بتسکین النون کما تقول اخت وبنت ویا هنتان اقبلا ویا هنات اقبلن ویا هنتاه اقبلی ویا هنتانیه اقبلا ویا هناتوه اقبلن ویقال فیه هست وهنیت کنایة عن فعلت **هو** و **هوا** میان آسمان و زمین لہو تیز جم و تعالی قوله تعالی وافئدتهم هواء ای خالیة فتقول فیها هوی بالقصر خواہست اہوای جمع و فی الاضافة الی نفسک قلت هوای وهذیل تقول هویّ کقفیّ وعصیّ وهذا اهوی الیّ ای احب الیّ و دوست داشتن (مع ک اف ۲) هوی فرود افتادن بمعنی (مع ن اک ۲) و درگذشتن هوی وانهوی بمعنی و دهان کشادن جراحت واهوی الیه بیده لیاخذه واهویت به ای اومات به واهویت له بالسیف یعنی فرود آوردم شمشیر را بروی هوة بالضم مغاک اهویة علی افعولة مثلها مهوی مهواة بالفتح مغاکی میان دو کوه و مانند آن وتهاوی القوم فی المهواة اذا سقط بعضهم فی اثر بعض المهاواة الملاحة وشدة السیر و بمعنی الهوی من اللیل ای هزیع منه یعنی پارهٔ از شب استهواه الشیطان ای استهامه یعنی سرگشته گردش قوله تعالی کالذی استهوته الشیاطین فی الارض حیران هو هادة بالمداحمق ویقال ما ادری ای هیّ بن بیّ هو ای ای الخلق هو ویقال لمن لا یعرف ابوه هیّان بن بیّان هاویة دوزخ وهی معرفة بلا الف ولام قوله تعالی فامه هاویة ای مستقره النار و مغاکی ویقال هوت امه ای ثکلت فهی هاویة ای ثاکلة هوای سخن باطل لغو ویقال هیّ مالی ای عجبا مالی ویا هیّ ای یا عجبا ضمیمه **هتوته** آنچه از ابپا مالی شکستم مالی بخشید و تصریفه کتصریف عاطی **هتیان** بفتحتین شتران زیره ماتجی **هجی** بالفتح منکشف شدن (مع ک اف ۲) یقال هجی البیت وهجی عین البعیر ای غارت **هزانیت** (مع ف اض ۲) وابو هزوان النبطی من حاشیة هشام بن عبد الملک اهشا مردمان سرگشته **هاشاه** باہم لاغ کردند **هصو** پیر و کلان سال شدن (مع ف اض ۲) الاهصاء الاشداء ہاصاه پشت آنرا شکست **هاضاه** استحقه و استخف به اهضاء گروههای مردم هضاة بالکسر گیسو دادهٔ **هطو** انداختن (مع ف اض ۲) هطا کهدی الصراع او الضرب الشدید **هاغیة** زن خوارا **هقا** بیهوده گفت (مع ف اض ۲) هقا فلانا یعنی بهان ابستی و هقا قلبه هقی یعنی تباه کرد (مع ف اض ۲) اهقی مثله **اهکاء** سرگشتگان ہا کاہ استصغر عقله **هالاه** اورا ترسانید قلب هاوله هلا زجر للخیل ومذهب ذهب الهیاء وذهب بلیان بکسرتین مثلا اهماء وقد یعرفان ای حیث لا یدری **هما** الدمع اشک روان شد (ف اض ۲)

فصل الیاء یدی + ید

دست اصلها یدی بسکون الوسط لان جمعها اید علی افعل ویدی علی فعول وهٰذا جمع فعل مثل فلس افلس و فلوس لا یجمع فعل علی افعل الا فی حروف معدودة مثل زمن وازمن جبل و اجبل عصا و اعص وقد جمعت یدی فی الشعر علی ایاد وبعضهم یقول فی الید یدی مثل رحا و یدیان مثل رحیان و توانائی ورد است رس واید ای قوة ویدی بر بیان ای طاقة قوله تعالی والسماء بنیناها باید وقوله تعالی حتی یعطوا الجزیة عن ید ای عن ذلة واستسلام ویقال هذه الاسید نعمت نیکوئی جمع علی یدی ویدی بالضم والکسر مثل عصی عصی وعلی ایدا ایضا یقال یدیّ فلان من ید ای اصبت یده ویدیت هو دعا علیه کما یقال تربت یداه ویدیت الرجل اصبت یده فهو مید ای ایدیت عنده یدا ای صنعت الیه ذا نامود ومودی الیه ویدیت لغة فیه ویقال فی السوال عن قرع الظبی فی الحبالة امیدی ام رجل یعنی اقعت یده او رجله فی الحبالة ویادیته ای جازیته ید بید وعطیته بیادا ای من یدی الی یده وعطیته بالامن علی ید یعنی تفضلا الامن بیع ولا من قرض ولا مکافاة وتفرقت القوم ایادی بیعنی سبا متفرقین بعضها ثم من وبعضها ثمن آخر وید بید شیئ و هی مثل ابدا قد ثبت ید ان لا یتاکید لک بالقدیة کما یقال ید اما جنبت یداک ای جنیته وتقیته اولاً فاصله یدان ویقال سقطا فی یدیه واسقط استعملان مجهولین ای ندم قوله تعالی ولما سقط فی ایدیهم ای ندموا ویقال ذهبوا ایدی سبا وایادی سبا ای متفرقین بها صحابة عبدالله ثم اصحابه ویقال لا افعله ید الدهر ای ابدا وهٰذا فی یدی ای فی ملکی وتقصیر فی الفتنة ومید و ید مؤ امراة مید ای صناع وصباع ای ایضاً وما ایدی فلاة فی الصعب

ذو ثوب يديه هي وادي واسع مريد الثوب فينفصل منه اذا انقطعت وانصفت يقال ثوب قصير اليد وقال الفراء بعضهم يقول للدية الشديدة ذو اليدية ولايقول
نتصوران فذا اليدين يكي از صحابه بسمي بذلك لانه كان يعمل بيديه جميعا ✤ (**ضميمه يميا**) من كلام الرعاء **يويي** كسمي كانه اسم والبيع البيع يويين
من اهل ساده منهم قصيون عبد البيري كتب عنه السلفي **باب الالف اللينية** اعلم ان الالف على ضربين لينية وتسمي الفا ومتحركة تسمي همزة وقد
ذكرنا الهمزة وذكرنا ماكانت الالف منقلبة من الواو والياء وهذا الباب مبني على الفات غير منقلبات من شي فلهذا افردناه **آ** ✤ **آ** حرف هجاء مقصورة
موقوفة فان جعلتها اسما مددتها وهي تؤنث مالم تسم حرفا ابنية تصغيرها وذلك اذا كانت صغيرة في الخط او خفية وكذلك القول فيما اشبهها من الحروف
والالف من حروف المد واللين والزيادات وحروف الزيادات عشرة يجمعها قولك اليوم تنساه وقد تكون في الافعال ضمير الاثنين نحو فعلا ويفعلان
وفي الاسماء علامة للاثنين ودليلا على الرفع نحو رجلان فاذا تحركت فهي همزة وتزاد في الكلام للاستفهام تقول ازيد عندك ام عمرو فان اجتمعت همزتان
فصلت بينهما بالف مثل آانت في آانت وينادي بها ايضا الا انها للقريب دون البعيد والف وصل وهي كل ماسقط في الوصل ولاتكون
الا زائدة والف قطع وهي كل ماثبت في الوصل وقد تكون زائدة مثل الف الاستفهام واصلية مثل اخذ وامر **اذا**
اذا حين واسم يدل على زمان مستقبل لم يستعمل الا مضافا الى جملة يقال اجيئك اذا قدم العيد وقوعها موقع قولك اجيئك يوم يقدم فلان وفيل
سيتبها وهي ظرف وتجي في الشرط والجزاء كقوله تعالى واذا علم من آياتنا شيأ اتخذها هزوا وقوله تعالى وان
تصبهم سيئة بما قدمت ايديهم اذا هم يقنطون وتكون للمفاجاة معك في حال كقولك خرجت فاذا زيد قائم اي خرجت ففاجاني
زيد في الوقت بقيام اذ حين فهي للماضي من الزمان وتكون للمفاجاة مثل اذا ولايليها الا الفعل الواجب نحو قولك بينما انا كذا اذ جاء زيد وقد تزاد ان معاني
الكلام كقوله تعالى واذ واعدنا موسى اي واعدنا وقوله تعالى حتى اذا اتوا على واد النمل اي حتى اتوا **الى** ✤ **الى** سوي وهو حرف خافض ومنتهى لابتداء
الغاية كقولك خرجت من الكوفة الى مكة وتجي بمعنى عند وتجي بمعنى مع كقوله تعالى ولاتاكلوا اموالهم الى اموالكم اي مع اموالكم وقوله تعالى من انصاري
الى الله اي مع الله وقال سيبويه الف الى وعلى منقلبتان من واو لان الالفات لاتكون فيها الامالة ولو سمي به رجل قيل في تثنيته الوان
وعلوان واذا اتصل به المضمر قلبت ياء نحو اليك عليك وبعض العرب تتركه على حاله تقول الاك وعلاك **الا** ✤ **الا** بدان وآگاه باش هو حرف يفتتح به
الكلام للتنبيه كقولك الا ان زيدا خارج كما تقول اعلم ان زيدا خارج **اولو** ✤ **اولو** بضمتين خداوندان وهو جمع لا واحد له من لفظه وواحده ذو واولات للاناث
واحدها ذات **اولاء** ✤ **اولاء** اين ها فهو ايضا جمع لا واحد له من لفظه وواحده ذا للمذكر وذه للمؤنث يمد ويقصر ومقصوره يكتب بالياء نحو اولى وواحده الذي ممدوده
مبني على الكسر يستوي فيه المذكر والمؤنث وتصغيره اولياء بضم الهمزة وتشديد الياء بالمد والقصر ويدخل عليه هاء التنبيه كقولك هؤلاء بالكسر على البناء ومن العرب من يقول هؤلاء بالهمزة
مكسورة ويقول هولاء وقد يلحق الكاف للخطاب تقول اولئك واولاك قال الكسائي واحد اولئك ذلك وواحد اولاك ذاك اولالك مثل اولئك وربما قالوا اولئك
في غير العقلاء قوله تعالى ان السمع والبصر والفؤاد كل اولئك واما الالي بوزن العلى فهو ايضا جمع لا واحد له من لفظه وواحده الذي واما قولهم ذهبت العرب الالي فهو مقلوب من الاول
لانه جمع اولى مثل اخرى واخر **الا** ✤ **الا** مگر وهي حرف استثناء تستثنى بها وجاء جارت بمعنى غير اذا وصفت بها كقولك جاءني القوم الا زيد وكقوله تعالى لوكان فيهما
آلهة الا الله لفسدتا واصل الا الاستثناء والصفة عارضة واصل غير صفة والاستثناء عارض وجاءت بمنزلة واو العطف ايضا كقول الشاعر شعر واري لها دارا باغدرة
السيدان لم يدرس لها رسم الا رمادا وامادا ✤ دفعت عنه الرياح خوالد سحم يريد ارى لها دارا ورمادا **انى** ✤ **انى** از كجا وچگونه تقول انى لك هذا اي من اين لك هذا
وهي من الظروف التي يجازى بها تقول انى تاتني آتك اي من اي جهة تاتني آتك وقد تكون بمعنى كيف تقول انى لك ان تفتح الحصن اي كيف لك وقوله تعالى
قال يا مريم انى لك هذا اي كيف لك **ايا** ✤ **ايا** اسم مبهم ويتصل به جميع المضمرات المتصلة المنصوبة تقول اياك واياه واياي واياتا فالكاف والهاء والياء والنون
جعلت بيانا عن المقصود ليعلم المخاطب من الغائب ولاموضع لها من الاعراب فهي كالكاف في ذلك وارايتك وكالالف والنون التي في انت فتكون ايا الاسم ومابعدها للخطاب وقد
صار كالشي الواحد لان الاسماء المبهمة وسائر المكنيات لاتضاف لانها معارف وقال بعض النحويين ان ايا مضاف الى مابعده واستدل على ذلك بقولهم
اذا بلغ الرجل الستين فاياه وايا الشواب فاضافوها الى الشواب وخفضوها وقال ابن كيسان الكاف والياء والهاء والنون هي الاسماء وايا عماد لها
لانها لاتقوم بانفسها لايصح ان تقول ضربتني بل تقول ضربت اياك لانك انما تحتاج الى ايا اذا لم يمكنك اللفظ بالكاف فاذا وصلت

الی الکاف ترکتها ویجوز ان تقول ضربتک ایاک لان الکاف اعتمد بها علی الفعل وقد تکون للتحذیر تقول ایاک والاسد وهو بدل من فعل کانک
تقول باعد ویقال هیاک بالهاء مثل اراق وهراق وتقول ایاک وان تفعل کذا بالواو ولا یقال ان بلا واو ایایا او ایا یا بمعنی ایایا بانگ وراندن باشتر ایاة الشمس
بالفتح والکسر روشنائی آفتاب ویقال الایاة للشمس کالهالة للقمر **با** + **با** حرف من حروف الشفة بنیت علی الکسر لاستحالة الابتداء بالموقوف وهی من
عوامل الجر فی الاسماء وهی للالصاق بالمفعول به تقول مررت بزید کانک الصقت المرور به وللتعدیة فکل فعل لازم یتعدی بالباء والالف والتشدید
تقول طار به واطاره وطیره وتزاد فی الکلام کقولک بحسبک قول السوء وقوله تعالی وکفی بربک هادیا ونصیرا وقد تجیء بمعنی من اجل کقول لبید مصرع
غلب تشذر بالذحول کانهم ای من اجل الذحول وتوضع موضع علی کقوله تعالی ومنهم من ان تأمنه بدینار ای علی دینار کما توضع علی موضعها کما فی
قول الشاعر مصرع اذا رضیت علی بنو قشیر ای رضیت بی **تا** + **تا** اسم یشار به الی المؤنث مثل ذا للمذکر وهی مثل ذه وتان للتثنیة واولاء للجمع وتصغیره تیا
بالفتح والتشدید وتدخل علیها هاء التنبیه تقول هاتا هند وهاتان وهؤلاء وهاتیا تصغیره وبکاف الخطاب قلت تیک وتلک بالکسر وتلک بالفتح وهی لغة ردیة وتاک و
تثنیته تانک بالتشدید والتخفیف وفی الجمع اولئک واولاک واولالک فالکاف لمن تخاطبه فی التذکیر والتانیث والتثنیة والجمع وما قبل الکاف لمن تشیر الیه
فیهن جمیعا وتدخل ها علی تیک تقول هاتیک هند وهاتاک ولا تدخل ها علی تلک وتالک لغة فی تلک وهی ایضا حرف من حروف الزیادات وتزاد فی مستقبل
فی قولک تفعل لمخاطبة المذکر ومغائبة المؤنث وفی امر المواجهة للحاضر کما قرئ قوله تعالی فلتفرحوا وفی آخر الماضی مفتوحة لخطاب المذکر ومکسورة لخطاب المؤنث
وموقوفة لمغائبتها فان تاخرت عن الاسم کانت ضمیرا وان تقدمت کانت علامة ومضمومة للحکایة عن نفسک وتاء القسم بدل من واو کما ابدلوا
منها فی تتری وتراث وتخمة وتجاه والواو بدل من الباء وتقول تالله لقد کان کذا ولا تدخل فی غیر هذا الاسم وقد تزاد التاء فی انت فتصیر مع الاسم کالشیء
الواحد من غیر ان تکون مضافة وتنسب القصیدة التی قوافیها علی التاء تائیة **حا** + **حا** حرف هجاء حلقیة تمد وتقصر وتنون فی التنکیر واسم حی من العرب
حا مبنی علی الکسر وقد تقصر زجر للابل ویقال منه حاحیت بالمعز حاحاة وحیحاء وحیحاة اذا دعوتها وذلک ان تقول لها حاء قال سیبویه ابدلوا الالف بالیاء فی قولهم حاحیت
بالمعز حیحاء وانما هو صوت بنیت منه فعلا کما ان رجلا لو اکثر من قوله لا لجاز ان تقول لالیت فاجری حاحیت وهاهیت وعاعیت مجری دعدعت اذا کن للتصویت
وقال ابو عمرو حاح لغة ایضا ای حاحا **خا** + **خا** حرف هجاء حلقیة قال ابو زید خام بک معناه اعجل عجلة صوتا مبنیا علی الکسر یستوی فیه التثنیة والجمع والمذکر والمؤنث
ذا + **ذا** ابن عرو وهو اسم اشارة الی المذکر وذی بکسر الذال للمؤنث تقول ذی امة الله فی الوصل وذه فی الوقف بها موقوفة وهی بدل من الیاء ولیست للتانیث
وانما هی صلة وتدخل علیها هاء التنبیه یقال هذا زید وهذی هند وهذه بتحریک الهاء وتصغیر ذا ذیا وذیان فی التثنیة وتصغیر هذا هذیا ولا تصغیر ذی للمؤنث وانما تصغر للمؤنث تا وقد اکتفوا بها
وتثنیة ذا ذان لسقوط احدی الالفین اعنی الف ذا والف التثنیة فکونهما من اسقط الف ذا قرأ قوله تعالی ان هذین لساحران فاعرب ومن اسقط الف التثنیة
قرأ ان هذان لساحران لان الالف لا یقع فیها اعراب وقیل انها علی لغة ابی الحارث بن کعب والجمع اولاء من غیر لفظه وتدخل علیها کاف الخطاب تقول ذاک وذلک واللام
زائدة وتدخل ها علی ذاک تقول هذاک زید ولا تدخل علی ذلک ولا علی اولئک کما لم تدخل علی تلک ولا تدخل کاف الخطاب علی ذی للمؤنث وتدخل علی تا تقول تیک وتلک ولا تقل
ذیک وتقول فی التثنیة جاءنی ذانک الرجلان بالتشدید والتخفیف ورأیت ذینک الرجلین وفی المؤنث تانک بالتشدید والتخفیف وشددوا تاکیدا وتکثیرا للاسم لانه بقی
علی حرف واحد کما ادخلوا اللام علی ذلک تکثیرا وانما یفعلون مثل هذا فی الاسماء المبهمة لنقصانها وتصغیر ذاک ذیاک وتلک تیاک وتصغیر ذلک ذیالک والجمع اولئک
واما ذو بمعنی صاحب لیعنی خدا وند فهو لازم الاضافة فان وصفت به نکرة اضفته الی نکرة وان وصفت به معرفة اضفته الی المعرف بالالف واللام ولا یجوز ان تضیفه
الی مضمر ولا الی زید وما اشبهه فی العلمیة تقول جاءنی رجل ذو مال وهذه امرأة ذات مال ومررت برجل ذی مال وبامرأة ذات مال ومررت برجلین ذوی مال بفتح الواو
وکذا فی النصب قوله تعالی واشهدوا ذوی عدل منکم وفی الرفع ذوا مال وبرجال ذوی مال بکسر الواو وفی النصب مثله وفی الرفع ذوو مال وبنسوة ذوات مال
فی الحالات الثلث واصل ذو ذوی مثل عصو یدل علی ذلک قوله تعالی ذواتا افنان فی التثنیة ویروی ان الالف منقلبة من واو ثم حذفت من ذو عین
الفعل لکراهتهم اجتماع الواوین فی التثنیة لانه کان یلزم فی التثنیة ذووان مثل عصوان فبقی ذا منونا ثم ذهب التنوین منه للاضافة کما تقول رأیت رجلا
ذا مال ولو سمیت رجلا ذو لقلت هذا ذوا قد اقبل فترد ما ذهب لانه لا یکون اسم علی حرفین احدهما حرف لین لان التنوین یذهبه فیبقی علی حرف
واحد ولو نسبت الیه قلت ذووی وکذلک النسبة الی ذات لان التاء تحذف فی النسبة ولو سمیت ذو مال قلت هذا ذو مال وفی [illegible]

ذو ومال وانا ذو بمعنى الذي فهو لغة طي فحقها ان توصف بها المعارف تقول انا ذو عرفت وانا ذو سمعت وهذه امراة ذو قالت كذا يستوي فيه الجمع والتثنية والتذكير والتانيث قال
سيبويه ان ذا وحدها بمعنى الذي كقولهم ماذا رايت فتقول متاع حسن وهي مع ما بمنزلة اسم واحد كقولهم ماذا رايت فتقول خيرا بالنصب كانه قال ما رايت و
لو كان بمنزلة الذي لكان الجواب خير بالرفع كقوله تعالى واذا قيل لهم ماذا انزل ربكم قالوا اساطير الاولين بالرفع وكقوله تعالى وقيل للذين اتقوا ماذا انزل
ربكم قالوا خيرا بالنصب نظرا عن الاول واما قولهم ذات مرة وذا صباح فهو من ظروف الزمان التي لا تتمكن تقول لقيته ذات مرة وذات يوم وليلة وغداة وعشاء وذا
الذين والعويم وذا صباح ومساء وصبوح وغبوق وانما سمع في هذه الاوقات ولم يسمع ذات شهر ولا ذات سنة وقال الاخفش في قوله تعالى واصلحوا ذات
بينكم انث ذات لان لبعض الاشياء قد يوضع له اسم مؤنث ولبعضها اسم مذكر كما قالوا دار وحائط انثوا الدار وذكروا الحائط ويقال ذيت وذيت يعني اين واين
مثل كيت وكيت واصله ذيو على فعل ساكنة العين فحذفت الواو وشددت الياء للحذف ثم عوض من التشديد الياء وان حذفت التاء وجئت بالهاء ترد التشديد وتقول
كان ذية وذية وان نسبت اليه قلت ذيوي كما تقول بنوي في النسبة الى البنت **فا** وهي حرف من حروف المعجم وهي للعطف ولها ثلثة مواضع
وهي ان تعطف بها وتدل على الترتيب والتعقيب مع الاشتراك كقولك ضربت زيدا فعمروا وان تكون ما قبلها علة لما بعدها على العطف والتعقيب دون الاشتراك
كقولك ضربته فبكى وان تكون للابتداء وذلك في جواب الشرط وتكون ما بعد الفاء كلاما مستانفا يعمل بعضه في بعض كقولك ان تزرني فانا محسن لان
قولك انا ابتداء ومحسن خبره وصارت الجملة جوابا بالفاء وكذلك يدخل الفاء في جواب الامر والنهي والاستفهام والنفي والعرض والتمني الا انك تنصب
ما بعد الفاء في هذه الاشياء الستة باضمار ان تقول زرني فاحسن اليك وكذا البواقي لم تجعل الزيارة علة للاحسان ولكنك قلت ذاك من شاني ابدا ان احسن اليك
على كل حال **كذا** چنين وچندين وهو اسم مبهم تقول فعلت كذا وقد يجري مجرى كم فتنصب ما بعده على التمييز تقول عندي كذا درهما **كلا** كلا حرف تنبيه
است وهي كلمة زجر وردع ومعناه انته ولا تفعل قوله تعالى ايطمع كل امرئ منهم ان يدخل جنة نعيم كلا اي لا يطمع ويكون بمعنى حقا كقوله تعالى كلا لئن لم ينته لنسفعا
بالناصية **لا** وهي حرف نفي للفعل كقولك لا تفعل غدا في الاخبار وللاسم كقولك لا رجل في الدار ولا اله الا الله وقد تكون للنهي نحو لا تقم ولا يقم للحاضر و
الغائب وقد تكون ضد البلى ونعم وقد تكون لغوا كقوله تعالى ما منعك ان لا تسجد اي ما منعك ان تسجد وقد تكون للعطف بمعنى اخراج الثاني مما دخل فيه الاول
كقولك رايت زيدا لا عمروا فان ادخلت عليها الواو خرجت من ان تكون حرف عطف كقولك لم يقم زيد ولا عمرو لان حرف النسق لا يدخل بعضها على بعض فالواو
للعطف ولا لتاكيد النفي وقد تزاد فيه التاء فيقال لات وقد ذكرناه في باب التاء وقولهم اما لي فافعل كذا بالامالة اصله ان لا وما صلة ومعناه ان لا يكن ذلك الامر
فافعل كذا **لو** لو اگر حرف تمنى وهي لامتناع الثاني من اجل امتناع الاول تقول لو جئتني لاكرمتك وهو خلاف ان الشرطية لانها توقع الثاني من اجل
وقوع الاول واما لولا معناه اگر نه فمركبة من معنى ان ولو وذلك ان لولا يمنع الثاني من اجل وجود الاول تقول لولا زيد لهلكنا اي امتنع وقوع الهلاك
من اجل وجود زيد وقد تكون لولا بمعنى هلا وهو كثير في القرآن وان جعلت لو اسما شددته وقلت اكثرت من اللو لان حروف المعاني والاسماء الناقصة اذا
صيرت اسماء تامة بادخال الالف واللام عليها او باعرابها شددتها هو منها على حرفين بان يزاد في آخره حرف من جنسه فيدغم ويعرف كقولك اكثرت من اللو وكذا
لو ومد ما فيه الالف كقولك كتبت لا ما جيدة **ما** ما چه وچيست وهرچه وانچه وچيزي ونه ونيست وآنكه وچندانكه وآن كلمه است دال بر معاني
مختلفه لبعضي اسم ولبعضي حرف ما التعجب كقوله تعالى فما اصبرهم على النار يعني چه صبور اند ايشان وما استفهام كقوله تع وما تلك بيمينك يا موسى يعني
چيست وما خبر كقوله تعالى ما عندكم ينفد وما عند الله باق يعني انچه نزد شما است وما شرط كقوله تعالى وما تفعلوا من خير يعلمه الله يعني هرچه كنيد وما نكرة كقولك
مررت بما معجب لك اي بشي يعني گذشتم به چيزي شگفت وقوله تعالى ايا ما تدعوا فله الاسماء الحسنى وما نفي وآن بر سه وجه است ما بمعنى
لا وما بمعنى لم وما بمعنى ليس الاول كقوله تعالى وما ينظر هؤلاء الا صيحة واحدة وقوله تع ما اتوا وما قتلوا والثاني كقوله تع ما فعلوه الا قليل
منهم والثالث كقوله تعالى ما هذا بشرا وقوله تعالى وما هم بضارين به من احد وما بمعنى من كقوله تعالى والسماء وما بناها اي من بناها يعني
آنكه بنا كرد آسمان را وما مصدريه والله خلقكم وما تعملون اي وعملكم يعني خدا آفريد شما را وكردار شما را وما زائده واو را معني نيست وآن بر دو وجه
آيد كافة يعني مانع از عمل كقوله تعالى انما الله اله واحد وغير كافة كقوله تعالى فبما رحمة من الله لنت لهم وما ابد كقوله تعالى ما دامت السموات والارض يعني
چندانكه بپايد آسمانها وزمين ما وما التفخيم كقوله تعالى القارعة ما القارعة يعني قيامت وچه قيامت وقد يحذف منها الالف اذا ادخلت عليها حرفا نحو لم

بهم وعلم وحم وعلاهم حتى دار الامر ونسبت القصيدة اليها فيقال مائية وقد تجي زائدة بعد ان الشرطية فتدغم فيها فيقال اما وقد تجي بعدها النون الثقيلة والخفيفة نحو قولك اما تقومن اقم
وكقوله تعالى واما تخافن وكذلك مهما في معنى الشرط وزعم الخليل ان اصلها ما ضمت اليها ما لغوا فابدلت من الالف الاولى هاء وقال سيبويه يجوز ان يكون كاذ ضمت
اليها ما ومه مبني على الكسر حكاية صوت الشاة ☆ متى كمي وهو ظرف في معنى السؤال عن زمان وهو للشرط والجزاء ايضا قال الاصمعي وهو بمعنى من في لغة هذيل
وبمعنى وسط ايضا قال ابو عبيدة سمعت بعضهم يقول وضعته متى كمي اي وسط كمي ☆ وا حرف الندبة تقول وازيداه ويقال ايضا يا زيداه والواو من حروف
العطف لجمع لا للترتيب ويدخل عليها الف الاستفهام كقوله تعالى اوعجبتم ان جاءكم كما تقول افعجبتم وتكون بمعنى مع لما بينهما من المناسبة في الجمع بين الشيئين فصاعدا
كقول النبي عليه واله الصلوة والسلام بعثت انا والساعة كهاتين واشار الى السبابة والابهام اي مع الساعة وتكون للحال كقولهم قمت والناس قعود اي قمت
واذ عوله اي قمت واعيا له وتكون للقسم تقول والله لقد كان كذا وهي بدل من الباء فيه لتقاربهما في المخرج اذ كانتا من حروف الشفة ولا تجاوز الاسماء المظهرة
نحو والله وحياتك وابيك وتكون ضمير جماعة المذكر في نحو فعلوا ويفعلون وعلامة الرفع في نحو ابوه ومسلمون وتكون زائدة كقول الرجل لآخر بعني هذا الثوب فيقول
وهو لك وقوله تعالى حتى اذا جاءوها وفتحت ابوابها يجوز ان تكون الواو ههنا زائدة ☆ ويك كلمة مثل ويب وويح والكاف للخطاب ويكأن مركبة منها قال
الكسائي هو ويك وادخل عليه ان المشددة والمخففة ومعناه الم تر وقال الخليل هي وي مفصولة ثم تبتدي فتقول كأن ☆ ها حرف معجمة حلقية من حروف
الزيادات وها بالقصر حرف تنبيه كقوله تعالى ها انتم هولاء جمعا بين التنبيهين للتوكيد ومثله الا يا هولاء وهي غير مفارق لاي في النداء تقول يا ايها الرجل وقد تكون
جواب النداء بالمد والقصر نحو قولك ها وهاء في جواب من دعاك باسمك وها للتنبيه وقد يقسم بها فيقال لا ها الله ما فعلت اي لا والله ابدلت ها من واو القسم
وان شئت حذفت الالف التي بعد الهاء وان شئت اثبت وقولهم لا ها الله ذا اصله لا والله هذا ففرقت بين ها وذا وجعلت الاسم بينهما وجرته بحرف التنبيه والتقدير
لا والله ما فعلت هذا فحذف الكلام واختصر لكثرة استعمالهم هذا في كلامهم وقدم ها كما قدم ها هو ذا وها انا ذا وتكون كناية عن الغائب والغائبة نحو قولك ضربه وضربها
وغلامه وغلامها وهو للمذكر وهي للمونث وانما بنوا الواو في هو والياء في هي على الفتح فرقا بين هذه الواو والياء اللتين هما من نفس الاسم المكنى وبين الواو والياء
اللتين تكونان صلة في قولك رأيتهو ومررت بهي لان كل مبني فحقه ان يبنى على السكون الا ان يعرض ما يوجب له الحركة وهو اما اجتماع الساكنين كما في كيف
واين وحيث او كونه على حرف واحد مثل الباء الزائدة او للفرق بينه وبين غيره كالفعل الماضي بني على الفتح لانه ضارع الاسم بعض المضارعة ففرق بالحركة
بينه وبين ما لم يضارع وهو فعل الامر المخاطب نحو افعل وربما حذفت من هو وهي الواو والياء في ضرورة الشعر كما قال ع فبيناه يشري رحله قال قائل و
قال ع دار لسعدى اذه من هواكا وربما حذفوا الواو مع الحركة كما قال الشاعر في قوله ع ومطواي مشتاقان له ارقان قال الاخفش وهذا في لغة ازد شنوءة كثير
وقال الفراء العرب تقف على كل هاء مونث بالهاء الا طيئا فانهم يقفون عليها بالتاء فيقولون هذه امت وجاريت وطلحت واذا ادخلت الهاء في الندبة اثبتها في الوقف
وحذفتها في الوصل وربما ثبتت في ضرورة الشعر فتضم كالحرف الاصلي وتكسر ايضا لالتقاء الساكنين هذا عند الكوفيين وانشد الفراء شعر يا رب يا رباه اياك
اسل ☆ عفراء يا رباه من قبل الاجل ☆ وهو كثير في الشعر وليس شيء منه بحجة عند البصريين وقد تزاد الهاء في الوقف لبيان الحركة في نحو لمه وسلطانيه وماليه و
ما هيه وثم مه يعني ثم ماذا وقد اتت هذه في ضرورة الشعر كما قال شعر هم القائلون الخير والآمرونه ☆ اذا ما خشوا من معظم الامر مفظعا ☆ فاجراها مجرى هاء الاضمار وقد تكون
الهاء بدلا من الهمزة مثل هراق واراق وهاء بالمد والكسر زجر للابل وقد تقصر وتقول هاهيت بالابل اذا دعوتها كما قلناه في حاحيت وها بالقصر
للتقريب اذا قيل لك اين انت قلت ها انا ذا ويقال اين المرأة تقول ها انا ذه وها هو ذا اذا كان قريبا وها هو ذلك اذا كان بعيدا وها هي
ذه للقريبة وها هي تلك للبعيدة والهاء تزاد في كلام العرب على سبعة اضرب احدها للفرق بين فاعل وفاعلة كضارب وضاربة وكريم وكريمة
والثاني للفرق بين مذكر ومونث في الجنس نحو امرء وامرأة والثالث للفرق بين واحد وجمع في نحو تمرة وتمر وبقرة وبقر والرابع للتانيث
اللفظية وان لم يكن تحتها حقيقة تانيث نحو قرية وغرفة والخامس للمبالغة مثل علامة ونسابة وهذا مدح وهلباجة وفقاقة وهذا ذم
فما كان منه مدحا يذهبون بتانيثه الى تانيث الغاية والنهاية والداهية وما كان ذما يذهبون به الى تانيث البهيمة
ومنه ما يستوي فيه المذكر والمونث نحو رجل ملولة وامرأة ملولة والسادس ما كان واحدا من جنس يقع على الذكر والانثى
نحو بطة وحية والسابع تدخل في الجمع لثلثة اوجه احدها ان تدل على النسب نحو المهالبة والثاني تدل على العجمة نحو الموازجة والجوازبة

وربما تدخل عليها الهاء كقولك كيالج والثالث ان تكون عوضا من حرف محذوف نحو المرازبة والزنادقة والعبادلة وهم عبد الله بن عباس وعبد الله بن عمر وعبد الله بن الزبير وتكون الهاء عوضا من الواو الذاهبة من فاء الفعل نحو عدة وصفة وعوضا عن الواو والياء الذاهبة من عين الفعل نحو ثبة من ثاب الماء واقامة وعوضا عن الياء الذاهبة من لام الفعل نحو مائة ورئة وبرة ✤ هلا زجر للخيل ✤ للناقة ايضا اي تنحي قد سكن سها الاناث عند ذو الفحل منها اي توسعي وتنحي وهلا بالتشديد معناها حيّانة فاصلها لا بنيت مع هل فصار فيهما معنى التحضيض كما بنوا لولا والا وجعلوا كل واحدة مع لا بمنزلة حرف واحد فاخلصوهن للفعل ✤ هنا ✤ ههنا وهنا بالضم اينجا وها للتقريب اذا اشرت الى مكان هناك وهنالك آنجا وها للبعيد واللام زائدة والكاف للخطاب فيها دليل على التبعيد يفتح للمذكر ويكسر للمؤنث قال الفراء اجلس ههنا اي قريبا وتنح هنا اي تباعد وهنا ايضا اللعب واللهو وانشد الاصمعي لامرئ القيس شعر وحديث الركب يوم هنا ✤ وحديث ما على قصره ✤ وهنّا بالفتح والتشديد اي ههنا وهنّاك اي هناك ومنه قولهم تجمعوا من هنّا وهنّا اي من ههنا وههنا ويقال في النداء خاصة يا هناه بزيادة هاء في آخره تصير تاء في الوصل معناه يا فلان وهي بدل من الواو التي في هنوك وهنوات ✤ هيا ✤ هيا من حروف النداء واصلها ايا مثل هراق واراق ✤ يا ✤ يا حرف معجمة من حروف المد واللين وهي من حروف الزيادات ايضا وقد يكنى بها عن المتكلم المجرور ذكرا كان او انثى كقولك ثوبي وغلامي ان شئت سكنتها وان شئت فتحت ولك ان تحذفها في النداء خاصة تقول يا قوم ويا عباد بالكسر فان جاءت بعد الف مقصورة فتحتها لا غير نحو عصاي ورحاي وكذلك بعد ياء الجمع كقوله تعالى وما انتم بمصرخيّ واصله بمصرخيني سقطت النون للاضافة فاجتمع الساكنان فحركت الثانية بالفتح لانها ياء المتكلم وردت الى اصلها وكسرها بعض القراء توهما ان الساكن اذا حرك حرك بالكسر وليس بوجه وقد يكنى بها عن المتكلم المنصوب الا انه لا بد له من ان تزاد قبلها نون وقاية للفعل ليسلم من الجر كقولك ضربني وقد زيدت في المجرور في اسماء مخصوصة لا يقاس عليها نحو مني وعني ولدني وقطني وانما فعلوا ذلك ليسلم السكون الذي بني الاسم والحرف عليه وقد تكون علامة للتانيث في نحو قولك افعلي وتفعلين وتنسب القصيدة منها يائية وهي حرف النداء للقريب والبعيد تقول يا زيد اقبل وقول الراجز يا لك من قبرة بمعمر كلمة تعجب واما قوله تعالى الا يا اسجدوا بالتخفيف فالمعنى الا يا هؤلاء اسجدوا فحذف المنادى اكتفاء بحرف النداء كما حذف حرف النداء اكتفاء بالمنادي في قوله تعالى يوسف اعرض عن هذا اذ كان المراد معلوما وقال بعضهم ان يا في هذا الموضع انما هو للتنبيه كانه قال الا اسجدوا فلما ادخل عليه يا للتنبيه سقطت الالف التي في اسجدوا لانها الف وصل وذهبت الالف التي في يا لاجتماع الساكنين لانها والسين ساكنتان قال ذو الرمة شعر الا يا اسلمي يا دار مي على البلى ✤ ولا زال منهلا بجرعائك القطر ✤

تم الكتاب والله نحمده حمدا لا يحصيه العدد والحساب على تتميم هذه النسخة انتساخا ضحوة الاثنين الثالث والعشرين من ذي القعدة لسنة سبعمائة هجرية واتفق الفراغ من تأليفه وتسويده بيمين توفيق الله حسين تاييده ظهيرة الثلاثاء السادس عشر من صفر سنة احدى وثمانين وستمائة بكاشغر حرسها الله بلطفه العميم وعمره ✤

خاتمة الطبع

الحمد لله الفتاح الخالق لكل من غدا وراح في الصباح والرواح على استتباب طبع كتاب الصراح في لغة الصحاح الذي في الطلاقة والعذوبة كالراح في الارواح ولغاية خلوصه من شوائب الاختلاط ونهاية نزوهه عن نبائح الاختباط كاسمه صراح وبصحة النقل ومطابقة الاصل كمثله صحاح مع اضافة الضميمة اللطيفة والفوائد الشريفة للفاضل الاديب اللبيب مولانا عبد المجيد حماه العلي الحميد في يوم الاحد السادس والعشرين من شهر ذي القعدة الحرام سنة ۱۲۸۱ احدى وثمانين بعد الالف والمائتين من الهجرة النبوية على صاحبها الف الف تحية مسير سب المشرقين والمغربين في المعمورة لكهنؤ مسير من خلها وبه يوهر في المطبعة العالية لذي اللطف والكرم صاحب الايادي والنعم

المنشي المعروف نول كشور

اعلاه الله مسوله وحقق مأموله بحرمة من انشق له القمر فقد فاقت هذه النسخة بمساعيه الجميلة في ملاسة القرطاس ورشاقة الخط وصفاء الطبع وصحة اللغات لقدر الوسع على مطبوعات سائر المطابع بل تلالأت كانها الدرة البهية او الجوهرة السنية اللهم اجعلها مقبولة لطباع الانام بحرمة النبي وآله الكرام ✤

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله رب العالمین والصلوة والسلام علی خیر خلقه محمد و آله و اصحابه اجمعین اما بعد پس این لغاتی است فارسی ..... متعارف که در کتاب صراح ترجمهٔ صحاح واقع است و حکیم عبد الحمید خان مرحوم معانی آنرا بفارسی سلیس و هندی بعلامت رقوم هندسی زیر خط عرضی بپایین هر صفحه نگاشته و اکثر جا باتحاد معنی برسم خط ذکر اکتفا نموده اند چون تفحص آن احتیاج بتصفح بسیار می افتاد در بعضی جای رقوم دقتی رومی داد لهذا این لغات مذکوره را چیده و یکجا نموده بطرز فرهنگ ترتیب ابواب در رعایت حرف اول و ثانی که قلت الفاظ مقتضی همین بود مرتب نموده .... در فرهنگ صراح مسمی نمود و اکثر جا معانی آنرا از برهان قاطع و شمس و کشف و بحر الجواهر و غیر ذلک تحقیق نموده تغییر داده شد و در بعضی مقام تصرف را جائز نداشته بحال خودش درگذاشته اگر چه تا بیدان آن ازین کتابها یافته نشد و هو حسبی و نعم الوکیل

باب الالف

اب آورد کفاک آب هندی پانی کا بهیلن **اب جامه** بروزن کارنامه جام آبخوری و ظرف آب را گویند **اب خورد** نهر و کنار دجله و امثال آن باشد که مردمان و جانوران ازان جا آب بردارند و خورند هندی گهاٹ **اب خیز** سیل و طغیان آب و مد جزیر هندی جوار **اب کامه** نانخورشی است که از پنیر و شیر و ابازیر و غیره بتراکیب مختلفه ترتیب دهند **اب کند** زمینی را گویند که آب آنرا کنده باشد و جا کها و چه ها دران افگنده **اتش کاو** چوبی که بدان آتش را بهم زنند **اخریان** بسکون ثالث و کسر رابع اسباب و متاع و کالا را گویند **اخور** بضم ثالث و سکون واو معروف جای علف خوردن دواب را بود عربی معلف **اردهاله** آشی باشد مانند کاچی یعنی حلوای روانی که از آرد پزند و بیشتر مردم مدروش خورند بعربی سخینه گویند **اریج** نشنگاه ساعد عربی مرفق هندی کهنی **اروغ** بادی را گویند که از گلو با صدا برآید هندی ڈکار **ازدن** بروزن آمدن خلانیدن سوزن و امثال آن **ازخ** بروزن و معنی آزخ که ثولول باشد یعنی دانه سخت بی درد که بر اندام پدید آید هندی مسا **اشام** آش یعنی خوردنی تنک مثل حریره که توان آشامید **اغل** بکسر ثالث بمعنی آغال است و آن جائی باشد که در کوهساران بجهت خوابانیدن گوسپندان سازند **اگفت** بفتح کاف فارسی و کسر آن آزار و رنج و محنت و آفت **اماج** آلتی را گویند از آهن که برزگران زمین را بدان شیار کنند **امیغ** آمیختن و آمیزش دو چیز باشد باهم **اواک** خشکی میان دریا هندی ٹاپو **اونگان** بروزن نافرمان آویخته و آویزان را گویند **اینه زانو** کاسهٔ زانو **ادرفن** بروزن قلمزن نام علتی است که در پوست بدن آدمی بهم میرسد و آنرا داد میگویند **ازان** بالفتح نام عمله است که بهندی چلبنه گویند **ازار** یعنی تنبان و لنگی و لنگ باشد **اسپ دراز خانه** دراز خانه صفت اسپی است که دراز خلقت باشد **اسپرگ** بکاف فارسی گیاهی است زرد که بدان چیزها رنگ کنند **اسپ تمه** بفتح لون ..... و سیم بر استوان را گویند و آن پوششی است که در جنگ بر اسپ پوشانند **استیخ** بالکسر و بیای مجهول ستیخ راست نمودن و گردن استیخ کردن یعنی بلند کردن گردن باشد **اسکنه** اسکنک که افزاری است مر درودگران را **افروشه** نام حلوائی است که از آرد و روغن پزند **الانجیح** بضم اول و ثالث ..... را گویند **اکچ** بفتح اول و ثانی میوه ایست صحرائی یعنی کپیل ابنان ابنانه

و آن پوستی و باغت کرده که درست از گوسپند برمی آورند انداوه و تره تیزک باشد و آن سبزی‌ایست خوردنی انداوه بفتح واو افزاری است
که بدان گل و گچ بر بام و دیوار مالند انذخسیدن بمعنی حمایت کردن و پشتی کردن و پناه دادن و گرفتن باشد انذرز بفتح اول و ثالث
پند و نصیحت انگذان انکدان و آن درختی است که صمغ آن را بعربی حلتیت خوانند بمعنی انگدیره انگشه انگزه مخفف انگوزه که صمغ
درخت انکدان باشد هندی هینگ انگشتک زدن بمعنی انگشت زدن باشد یعنی در هنگام خوشحالی انگشتان را برهم زنند چنانچه
صدائی ازان ظاهر گردد هندی چٹکی انگورسگک گیاهی است که بار و میوهٔ آن گرهی است کوچک و پرخار که در جامه آویزد
انگورسگک بار آن گیاه است اوماج بروزن محتاج نوعی از آش آرد باشد ❊

باب الباء

باسپنجاب گیاهی ست آفتاب پرست باخه سنگ پشت هندی کچھوا بادره بادروج که ریحان کوهی است هندی بابری
بادمهره مهرهٔ مارست سیاه رنگ که آنرا از قفای سر افعی برمی آورند که گزندگی مار را نافع باشد و چون برجائی که مار گزیده باشد
بگذارند فی الحال بچسپد بار انبار یعنی سرگین حیوانات را گویند که بجهت قوت زراعت بزمین کم زور ریزند باران گریز پناه گاه
رهروان از باران وغیره باردان خرجین و جوال و هر ظرفی که دران چیزی کنند بارشکنی خوار بار یعنی خوراک اندک که قوت لایموت
باشد باره دیوار و حصار قلعه و شهر را گویند بازیار برزیگر و زراعت کننده و میرشکار صیاد و حامل باز را گویند بازپیچ بروزن
بازیچ ریسمانی باشد که در ایام عید و جشن از جائی آویزند و زنان و دختران بران نشسته در هوا آیند و روند باشگونه بروزن
و معنی واژگونه باع مقدار کشادگی هر دو دست با سینه را گویند و نیز قولاج یعنی جست برجست رفتن اسپ باشد باغره بسکون
ثالث گرهی را گویند که در اعضا به سبب آزار و درد مندی عضو دیگر بهم رسد باغنده بضم غین نقطه دار پنبه حلاجی کرده را
گویند که بجهت رشتن گاوله کرده باشند بالار شه تیر خانه و آن چوب بزرگ را گویند که هر دو سر آن بر بالاے دیوار عمارت
باشد و سر چوبهای دیگر را بر بالاے آن گذارند بالشچه بالش خرد بام چشم جفن یعنی پلک چشم هندی پپوٹا باچه زیاره و اما
در کتب موجوده یافته نشد و در منتهی الارب بمعنی عدا به نهدان و زبار نوشته و ظاهرا باچه کنایه از زیاره بوده باشد بچشم کننده مردم
آنکه بچشم زخم رساند مردم وغیره را برزه گاو گاو زراعت گویند و آن گاوی است که زمین را بدان شیار کنند برمه متقب
درودگری باشد که بدان چوب و تخته سوراخ کنند بروارہ بروزن هواره بالاخانه و حجره بالاے حجره باشد بزغاله بالضم بچهٔ بز
را گویند و بز گوسپند و گلی باشد بزن بفتحتین ماله برزیگران و آن چوبی باتخته است که زمین شیار کرده را بدان هموار کنند بساسه
گیاهی و فارسی آن بزباز است که بعضی پوست جوزرا هم گفته اند یعنی جاتری بطانه مرد دوست رازدار او باشد بگنی بفتح اول
و سکون کاف فارسی شرابی باشد که از برنج و ارزن و جو و امثال آن سازند بلایه بکسر اول بمعنی هرزه گوی و نابکار و فاسق و
بدکاره فحاش باشد و این لفظ را بر زنان بیشتر اطلاق کنند و تضرع و چاپلوسی سخن کردن را نیز گویند بلایه بفتح اول تباه
و ناکاره را گویند و بکسر اول هم آمده است بلغده بفتح اول و ثالث بمعنی گنده و ضائع گردیده چه هرگاه گویند مرغ بیضه را
بلغده کرد مراد آن باشد که گنده و ضائع کرد و بچه بر نیاورد بناج بفتح اول یعنی بناغ است که آن دو زن باشند که یک شوهر دارند
هر یکی مر دیگری را بناغ باشد و بعضی مردی را نیز گویند که دو زن داشته باشد بن ستور کنایه از سوراخ دبر ستورست بنه بفتحتین
طناب باریک را گویند بوستان افروز گلی است که آنرا تاج خروس گویند بسبب آنکه شباهتی بدان دارد بی اصل کنایه از شخصی که پدر آزاد
و مادر کنیز دارد بهیرزد بفتح رابع صمغی باشد مانند مصطکی سبک و خشک و بوی تیزی دارد بیل بیاء ثانی مجهول آلتی باشد آهنی که باغبانان و امثال
ایشان زمین را بدان کنند و پاروئی را نیز گویند که کشتی بانان بجهت راندن غراب سازند و بیل کشتی هندی ڈانڈ بلیغ کوه قلهٔ کوه را گویند
که از کوه بلند بر آمده باشد ❊

باب الباء الفارسی

پاخسمه پارهٔ دیوار بلند اما در کتب لغت موجوده یافته نشد پاردم بضم دال و سکون میم چرمی باشد که بر پس زین اسپ بندند و به زیر دم آن بیندازند پارگین با کاف فارسی گوی را گویند که آب های کثیف و چرکین بدانجا رود پاژنامه بمعنی باج نامه است یعنی نامی که برو باج نوشته باشد پاغنده بر وزن و معنی باغنده پالونه پالوانه و آن آلتی است حلوائیان را مانند کفگیر که بسیار سوراخ دارد و روغن و جلاب بدان صاف کنند پای دام نوعی از دام است و آنچنان باشد که میخ های باریک از چوب بمقدار یک وجب تراشند و بر سر هر یک دامی بندند و سر دیگر آنرا بر زمین فرو برند و صیاد در پناه گاوی یا خری در آمده پیش رود و جانوران را رم داده بجانب دام آورد تا پاهای ایشان در میان دام بند شود پایکار پاکار است و آن مردی باشد که چون تحصیلدار بجائی آید او زر از مردم تحصیل کرده بتحصیلدار دهد و کناس را نیز گویند پتفوز تفوز یعنی گرداگرد دهان و منقار مرغان هم باشد پتک بالضم چاپسک و چکش آهنگری و زرگری عربی مطراق هندی هتهوری پچشک بضمتین طبیب و دارو فروش پچشکان جمع پچ پچ بفتح اول و سکون ثانی و جیم پارسی بمعنی سخت که بخشش رهین باشد و بخچی بهنی سهناوری آن پده بفتحتین نام درختی است که هرگز بار و میوه ندهد پرکار بالضم زیرک و عیار پرنگ بکسر اول و فتح ثانی فرورنج و برق شمشیر و تیغ جوهردار را نیز گویند پروا فراغت و ترس و بیم و باک و تحیر را باشد پرویزن آلتی باشد که بدان آرد و شکر و ادویه جاره را کرفته و امثال آن بیزند هندی چهلنی پژ بالفتح زمین است و بلند و کوه کتل را گویند و بضم اول برف ریزه که از شدت هوای سرد مانند رزک از آسمان بریزد پژمانی بکسر اول بمعنی افسردگی و غمناکی و اندوهگینی باشد و بفتح و بالضم نیز آمده است پست بکسر اول هر آردی را گویند عموماً و آردی که گندم و جو و نخود را بریان کرده باشند خصوصاً و آنرا بعربی سویق خوانند پستک تصغیر پست یعنی قصیر و کوتاه پش بالفتح موی گردن و کاکل اسپ را گویند و طره که بر سر دستار و کمر گذارند و فش معرب آن است پشت خار ستور آلتی است موضوع برای خاریدن پشت ستور هندی کهریرا پشتواره بالضم مقداری از هر چیز باشد که آنرا بر پشت توان برداشت پشک بفتحتین شبنم و بسکون ثانی سرگین آهو و گوسپند و بز و شتر و امثال آنرا گویند پشماگند بفتح اول با کاف فارسی مفتوح چیزی باشد که آنرا پر پشم کنند و مابین پشت ستور و تنگبار گذارند و پالان الاغ را نیز گفته اند پلارک بالفتح جنسی از فولاد جوهردار باشد و شمشیر جوهر شمشیر را نیز گویند پناغ بر وزن چراغ بیضه مانندی باشد از ریسمان خام که در دوک پیچیده شود هندی کوکری پنج پایک خرچنگ هندی کیکڑا پنگان بالکسر که معرب آن فنجان است طاس مس ته سوراخ کرده باشد که آنرا در میان آب ایستاده گذارند و ساعات شبانه روزی را از آن معلوم کنند پوپک بر وزن کوچک بمعنی هدهد پوست پیراسته جلد مدبوغ پوشش رهگذر صفه که در رو دیوار باشد و در شیب آن راه بود پیرهنچه پیرهن خرد پیسه با ثانی مجهول بمعنی سیاه و سفید بهم آمیخته عربی ابلق پیشیاره با ثانی مجهول خوانچه و طبقی را گویند که منقلات و گل در آن کنند و بمجلس آرند پیلور بفتح واو مخفف پیله ور شخصی که دارو و اجناس عطاری و سوزن و ابریشم و مهره و امثال آن بخانه ها گرداند و فروشد پیله با ثانی مجهول غوزهٔ ابریشم که کرم تنیده باشد و کرم ابریشم را نیز گویند ❊

باب التاء

تاسه صدای تنفس مردم فربه و فشردن گلو بسبب سیری یا ملال و بمعنی اندوه و ملالت باشد تاناک تار هجی از حروف تهجی و ناک بمعنی خداوند و صاحب و سخن تاناک کنایه از سخنی است که در آن بسیار تا گفته شود تاه زنگی باشد که بر روی شمشیر و امثال آن نشیند تبخج تنفش ای موی برافراشتن ترف نوعی از کشک که سیاه باشد و کشک و دوغ خشک شده را گویند ترنجیده بضم اول و ثانی در هم کشیده شده ترید بر وزن و معنی ثرید که ریزهٔ نان در شیر و دوغ و غیره باشد تغاره طشت گلی را گویند تفسان بمعنی آشفته و گرم تفسه بالضم اندوهگین و بی آرام و بی قراری دل تکسک بفتح اول و ثانی و سکون ثالث بمعنی تکس است که تخم استخوان انگور باشد تکه بفتح اول بر وزن عکه بزی را گویند که سرگروه و پیش رو گلهٔ گوسپندان باشد و بز نر را نیز گویند عام از بز کوهی و غیر کوهی

تگ بفتح اول بمعنی تہ وبن وپائین باشد تل بفتح اول پشتہ بلند وکوہ پست ہندی ٹیلا تمام اندام فربہ وپرگوشت تمندر بضم اول وسکون ثانی وفتح ثالث بمعنی غرنده ورعد که آواز ہائل از سحاب برآید تنگ بفتح اول وسکون ثانی با کاف فارسی نواری که بزین اسپ مضبوط کنند ودوالی که بدان بار برپشت باربردار محکم سازند تواره بفتح اول نشیمن وخانه ودیواری را گویند که از نی وعلف سازند توجیه بالضم وفتح جیم سیلاب توسن بروزن کودن وحشی ورام نشونده واسپ سرکش وجہنده را گویند توسنی کردن سرکشی وحرونی کردن توک بالضم با ثانی مجہول یکدسته موی وپشم را گویند تیرک بروزن زیرک آبلهائی که در دیگ جوشان بسبب پخته شدن گوشت یا درمیان روغن جوشان بہم رسد وبخاری که از پاره شدن آبله دیگ شلہ وحلیم ومانند آن می جہد تیز بکسر اول وسکون ثانی معروف صدای حزین که از پائین برآید وتیز دادن از دہان وبغل مراد از برآوردن آوازی مانند آن از ان تیغی پشت بلندی پشت چه تیغ بمعنی بلند آمده است تیم بروزن میم کاروان سرای بزرگ ❊

باب الجیم

جاش انبار غله پاک کرده در خرمن را گویند جواز بضم اول ہاون سنگین وچوبین را گویند ہندی کھرل واکھلی جوال بضم اول ظرفی باشد از پشم بافته که چیزہا دران کنند جوبه بضم اول با ثانی مجہول جاتی را گویند در شہر که اسباب وامتعه وغله وبخیه از اطراف وجوانب از جہت فروختن آورند آنجا فروخته شود جوشن بروزن کودن سلاحی باشد غیر زره که حلقه وتنگه آہن باہم باشد جہجہان جہنده ❊

باب الجیم الفارسی

چاوچاوان بانگ وفریاد کنان مصدر آن چاویدن بمعنی فریاد کردن ست چاووش بروزن پاپوش نقیب لشکر وقافله چاپک شریده سفالی خرد ورشرید که دران چربش باشد چپار بروزن قطار اسپی که نقطه یا وگلہای سیاه یا غیر رنگ خود ش دربدن داشته باشد چپ دادن کنایه از فریب دادن ودغا دادن چپه بفتح وثانی مشدد کسی را گویند که کارہا بدست چپ کند چرخشت بضم ثالث وسکون رابع بمعنی چرخست وآن چرخی وحوضی باشد که انگور دران ریزند ومالند تا شیره آن برآید چرزده بفتح اول وثالث بمعنی چزوره است که جز غاله باشد یعنی دنبه وپیه ریزه کرده بریان شده چشم ہای پرده مراد سوراخہا وشگافہای پرده باشد چغر بالضم وزق وغوک ہندی مینڈک چغزلاوه چغزواره بمعنی جل وزق وجامه غوک وسبزئی که برآب جمع شود چک بالفتح بمعنی برات ووظیفه ومواجب وبیعانه وحجت ومنشور وقباله خانه وباغ وامثال آن باشد ومعرب آن صک است وآواز زخم تیغ وصدائی که از چیزی برآید ہنگام شکستن چوب ونی وخوردن چیزی بر چیزی چکاوک مرغی است بقدر گنجشک چکمیزک بالفتح مرضی است که بول آدمی وحیوانات دیگر قطره قطره میچکد وبعربی تقطیر البول خوانند چنبر حلقه وقید وگرفتار بودن را نیز گویند وچنبر گردن حلقه گردن باشد چه چنبر مطلقاً محیط دائره را گویند عام از چنبر دف وچنبر گردن اما بمعنی ترقوه پس کتب لغت مساعد آن نمی شود چوزه بروزن کوزه بچه ماکیان وبچه پرندگان چینه ہر مرتبه از گل باشد که بر دیوار گذارند ❊

باب الحاء

حرونی کردن توسنی وسرکشی کردن ہندی اڑنا ❊

باب الخاء

خات زغن را گویند که غلیواج باشد خارپشت جانوری است معروف که برپشت مانند خارہا دارد وہندی ساہی خاک معروف وقبر ومزار را نیز گویند خامیازه بمعنی خمیازه است که خمیازه ودہان دره باشد یعنی باز کشادن دہان برای دفع

بخار فکین هندی جهائی خایسک بتک و چکش بزرگ که ... آهنگران وغیره باشد خبز دول ... بروزن ... سنگ ... بهم ...
گردانگ باشد و هزار پا را نیز گویند خبیه بفتحتین ... گاه نشستن باشد خچ بفتح اول وسکون ثانی ... اماسی را گویند که ...
بهم رسد و درد نکند هرچند بماند بزرگ ترشود ... خچیکا خچک بالفتح نقطه ونشانی باشد وخال سفید را نیز گویند که ...
خدرگ بالضم شراره خرد آتش ست چه خدره بروزن مهره شراره آتش را گویند وکاف تصغیر است خدو بفتحتین آب
دهن را گویند که از اثر مزه چیزی بهم رسد خران گورای گور خران چه گور بمعنی دشت وصحراست خر بنده کسی را گویند که
خر الاغ بکرایه دهد ونوعی از بازی هم هست خرجینه خرجین یعنی باردان وجوال خرده گاه بندگاه سر دست وپای اسپ
واشتر وخر وامثال آن باشد که چادر بران نهند در لیسمان بران بندند وجائی را نیز گویند از سینه شتر که در وقت خوابیدن بر زمین
نهد وآن مانند کف پای او شده باشد خرسنگ بالفتح سنگ بزرگ ناهموار ناتراشیده را گویند که در میان راه افتاده مانع
عبور وآمد وشد مردم گردیده باشد خرک بفتحتین حجاب مابین المنخرین یعنی پرده که مابین هر دو بینی باشد خرمگس مگس بزرگ
را گویند مطلقاً ومگس سبز هم هست که چون بر گوشت وزخم نشیند کرم دران افتد خرمن کردن ماه هاله پیدا کردن ماه چه
خرمن ماه کنایه از هاله است که بر دور ماه بهم میرسد خره بفتحتین پهلوی سجیده شده خریدار گیر نافته یعنی چیزی ست که آنرا رواجی
باشد وزود فروخته شود نقیض آن را کاسده گویند خستن بالفتح بمعنی مجروح کردن وشدن است خش بالضم مادر زن ومادر
شوهر هم باشد خشاده بالکسر خشاره وآن پیراستن است که بریدن شاخهای زیادتی درخت باشد خشتک بالکسر پارچه
مربع زیر بغل جامه ومیان تنبان وشلوار را نیز گویند خشکالنج کسی که پوستش بر استخوان چسپیده باشد یعنی گوشت بدنش
سخت وخشک باشد واز وبوی عرق آید خشکنای نای گلو را گویند عربی حلقوم خشودن بضم اول بمعنی پیراستن شاخهای
زیادتی ... بریدن باشد خشوده اسم مفعول خشودن است خفتان نوعی از جبه وجامه روز جنگ باشد که آنرا قزاگند
گویند خلنجوب بالفتح چوبی باشد که ملاحان بدان کشتی رانند خم چشم بالکسر حرک چشم هندی چپیر خنگ بالکسر اسپ
موی سفید را گویند وسبز خنگ اسپ سبز رنگ موی سفید خنور بالفتح بروزن تنور آلات وضروریات خانه وظروف واوانی و
کاسه وکوزه وخم وامثال آن باشد وبضم اول هم آمده است وبا تشدید ثانی هم درست است خواربار بروزن کاربار خوراک
اندک است که قوت لایموت باشد خورنق بروزن فرزدق معرب خورنه است وآن عمارتی بود بسیار عالی که نعمان بن منذر
بجهت بهرام گور ساخته بود خیک زق یعنی پوست گوسپند که درست کنده باشند ودران آب وروغن وغیره نهند
اما لفظ خیک در کتب لغت موجود یافته نشده وانچه یافته شد خنیک بالکسر باکاف فارسی شراب وان خمار ومشک بزرگ
است هندش پکهال گویند + کشف +

باب الدال

دار دار کردن کنایه از دیر پائیدن وثبات داشتن ومدار کردن ودیر پا ماندن داروی دیگ شکسته یعنی خاکستر
مخلوط بسجون که بدان دیگ شکسته را بیالایند داس افزاری است که بدان غله درو کنند وبعربی منجل هم خوانند هندی ...
درفش بکسر اول وفتح ثانی وسکون فا افزاری است کفش دوزان وامثال ایشان را که بدان چرم را سوراخ کنند وروا
بفتح اول بمعنی سرگشته وسرگردان وحیران باشد درویش بضم اول با واو معروف داغ ونشان ... بمعنی ...
دست آس آسیائی باشد که آنرا بدست گردانند دستان بالفتح ... حیله وتزویر ... لطافت ...
دست بند حنا دست بند لعل ومروارید وامثال آن را گویند که زنان به رشته کشند وبه دست بندند اما دست بند حنا
بمعنی بقیه اثر حنا در کتب لغت موجوده اثر آن یافته نشد دسته قبضه آسیا که بدست گرفته آسیا گردانند دستیانه

بمعنی دستینه که حلقهٔ طلا و نقره و امثال آن باشد یعنی دست برنجن هندی کنگن دستورده بالفتح اول بروزن پرورده چوبی باشد که
بدان گلوله خمیر را پهن کنند هندی بیلن دفزک بمعنی فربه و گنده و سطبر باشد دلق بالضم جمع دلقا بالفتح بمعنی ناقه دندان شکسته
از پیری دله بفتحتین جانوری باشد که آنرا قاقم گویند و گربه صحرائی را هم گفته اند دمغزه بالضم بروزن همکده بیخ دم و استخوان جای دم
حیوانات که بعربی عسیب گویند دمبرپی دم زدن هندی هانپنا دنبه بالضم بمعنی دم باشد دوکارد بروزن گذارد
معروف وقینچی دوکارد گریبان کاو مقراض پیکان دربان و دوکارد بروزن گذارد مطلق مقراض را گویند دیدبان
بروزن ریسمان مخفف دیده بان شخصی را گویند که بجای بلند مانند سر کوه و بالای تیر کشتی نشیند و هرچه از دور بیند خبر دهد
دیزه بروزن ریزه بمعنی چیزیست که رنگ و لون سیاه باشد و اسپ و استر و خری را نیز گویند که از کاکل تا دم خط سیاهی
کشیده شده باشد دیگ افزار افزار دیگ را گویند یعنی آنچه در دیگ طعام بریزند از نخود و بادام و کشمش و فلفل و دارچینی و
قرنفل و زیره و مانند آن عربی تابل و جمع آن توابل است دیگ پایه بمعنی دیگدان و سه پایهٔ آهنی باشد

باب الراء

راسو جانوریست معروف که آنرا موش خرما گویند هندی نیول رافه گیاهیست مانند سیر برادر پیاز راوه نوعی از
انگور رخیدن بروزن رسیدن بمعنی نفس کشیدن باشد بسبب برداشتن و کشیدن بار گران و مشقت دیگر رست
بالضم سخت و محکم رش بالفتح مخفف ارش است و آن از آرنج تا سر انگشتان دست باشد و گز رشک بالکسر تخم
شپش هندی لیکهه رگ دار شدن شراب شراب رگدار شرابی باشد که بانداختن اندک آب در آن مانند رگها پیدا آید
و رگدار شدن شراب موصوف باین وصف شدن باشد رگوی بکسر اول و سکون ثانی و فتح ثالث بمعنی لتهٔ کهنه و کرباس
از هم رفته باشد رنده بفتح اول افزاری باشد که درودگران چوب و تخته را بدان هموار کنند رندیدن بروزن خندیدن
بمعنی تراشیدن رنگ بروزن سنگ بزکوهی و گاو دشتی رود بالضم با واو مجهول نام سازیست معروف که نوازند
رودگانی رودگان که جمع روده باشد و بمعنی مفرد روده هم گفته اند روزکشش بضم کاف و کسر شین اول کنایه از روز
جنگ و جدال باشد روباروی بمعنی مقابله و روبرو است روین بالضم بروزن سوزن گیاهیست که بدان جامه
ابریشم و امثال آن رنگ کنند ریخ بکسر اول فضلهٔ انسان و حیوانات دیگر که روان و آبکی باشد ریشخند کنایه از سخریه و استهزا است

باب الزاء

زاگ بالکاف فارسی گوهریست کانی که به نمک ماند معرب آن زاج است هندی پهٹکری زاد استاد بنا و گلکار را
گویند زایدة الکبد جگر گوشه کذا فی بحر الجواهر زبوده بروزن نبوده کندنا اما در بحر الجواهر بمعنی سعتر آمده یعنی پودینه
کوهی نوشته است زرچه بفتحتین زرنی را گویند که زاینده باشد و اورا تا چهل روز زرچه می توان گفت زرساو بکسر ثانی
زر خالص تمام عیار را گویند که ریزه و کوچک باشد و براده زرگری را نیز گویند زرفین بضم اول بروزن خرچین حلقه باشد
که بر چهارچوب در نصب کنند و زنجیر در را بران اندازند زغاره گاورس و ارزن و نان آنرا نیز گویند زغاک بالفتح شاخ
درخت انگور زغوته بفتح اول گروهه ریسمان خام که بر دوک پیچیده شود زفت بالضم بخیل و ممسک زفتی بالضم بخیلی و
ممسکی زماورد گوشت پخته و تره و خاگینه که بنوعی در نان پیچند و فی القاموس طعام من البیض و اللحم زمین کند
کوی خورد زیر زمین که پناه گاه مردم باشد از سرما زنبر بروزن چنبر چهارچوب باشد مانند نردبان و دو پایه که میان آنرا با ریسمان
یا نوار یا چرم ببافند و از خاک و خشت و امثال آن پر کنند و دو کس برداشته از جائی بجائی برند زواله بالفتح گلولهٔ آب
خمیر کرده را گویند که بمقدار یک ته نان ساخته باشند زه بکسر اول و سکون ثانی بمعنی پاداش نیکی و کلمه باشد که در محل

تحسین گویند همچو آفرین و مبارک الله و بمعنی خوب و نوش و زائیدن آدمی و حیوانات دیگر باشد و باین معنی بفتح اول هم آمده است
و بمعنی نطفه و بچه و فرزند هم گفته اند و زه چله کمان و ابریشم و روده تابیده و کناره هر چیز همچو زه گریبان و زه حوض و زه ستور و نتاج
یعنی بچه آن و زه پیراهن یعنی گریبان پیراهن و بفتح اول بمعنی مکان جوشیدن و برآمدن آب زهاب بفتح اول تراویدن آب
باشد از کنار رود و خانه و چشمه و تالاب و امثال آن زه کردن ریش و جراحت روان شدن ریم آن باشد زهیدن
بالکسر زائیدن و بالفتح افتادن و چکیدن ❊

باب الزاء الفارسی

ژنده بروزن خنده کهنه و پاره و خرقه ژورک بفتح اول و سکون ثانی پرنده است سرخ رنگ به بزرگی گنجشک و
بعضی گویند پرنده است که سر و گردن او سرخ می باشد و او را سرخاب نامند ❊

باب السین

ساود مضارع از ساویدن بمعنی سودن و پست شدن هست سبک روح کنایه از مردم بی تکلف و خندان و شگفته
و ظریف و بی کبر و عنا باشد سبوسه بفتح اول با واو مجهول خشکی باشد مانند سبوس که بسبب یبوست مزاج در سر
آدمی پیدا می شود سپردن بالکسر اول و ضم ثانی پامال کردن و شدن هم هست سپسائگی بکسر اول بازگشتن و پس پا
رفتن سپست بفتح اول و کسر ثانی و سکون ثالث گیاهی باشد بغایت نرم و املس که چارپا را خوردن آن فربه سازد
سپلش بضمتین با دوم پارسی خزندهٔ سیاه که در سر آدمی باشد و سفید در جامهٔ آدمی باشد سپل بروزن اجل سم شتر و
ناخن پیل را گویند سپوختن بکسر اول بواو مجهول بروزن فروختن بمعنی چیزی را در چیزی بعنف و تعدی و زور فرو بردن
~~و برآوردن باشد این لغت از اضداد است سپیچه بضم اول~~ و تحتانی مجهول کفک شراب و چیز آن که بر روی خم شراب و
سرکه و مانند آن بسته شود ستان خفته ستان بروزن نشان بر پشت خوابیده ستان خفته کذلک ستنبه بکسر اول
بروزن شکنبه مردم درشت و قوی هیکل و دلیر را گویند و شخص سخن ناشناس و ستیهنده و ستیزه کننده نیز باشد ستونه
میخ آهنی و چوبی را گویند و ستونه آسیا میخی که بر وی آسیا و میخ گردد ستیم بکسر اول و ثانی و سکون تحتانی مجهول خون و چرک
و ریمی باشد که در جراحت جمع شود تا نشتر نزنند بر نیاید سر بازنی بازوبسته کوچکی را گویند که بر بالای بازوبسته بزرگ بندند
سر جوش بروزن سرپوش شوربائی را گویند که در اول جوش از دیگ برآرند تا به جوش خورند سرخه دانهای سرخ که
بر پلک برآید سر خکان بالضم دانها همچو عدس که از چشم برآید از جنس ها عوت است غالباً هلاک می باشد سر شک هوا
شبنم سر کار کارگاه و کارخانهٔ جامه بافان سرون بالفتح شاخ گاو و گوسپند و امثال آن سری قیف سفال بالضم
بمعنی تخم است و پوست گردگان و پسته و بادام و امثال آنرا نیز گویند سفرهٔ آرد چرمی که زیر آسیا وقت طحن اندازند تا
آرد بران افتد سگالیدن بکسر اول اندیشیدن و فکر کردن و دشمنی و خصومت کردن و سخن بد گفتن باشد سکنجیدن
بکسر اول و ثانی تراشیدن و گزیدن و بفتح ثانی هم آمده است سکو بکسر اول و ضم ثانی چیزی است چهار شاخه و پنج شاخه با اندام که دست و دسته هم
دارد که دهقانان غله کوفته شده را بان بباد دهند تا از کاه جدا شود سکیزیدن بالفتح جست و خیز کردن سگلابی سگ لاب و آن
بید ستر باشد یعنی حیوانی است بحری که هم در آب و هم در خشکی زندگانی تواند نمود و خصیه او را آتش بجگان گویند سله بروزن کله زنبیلی
را گویند که چیزها در آن گذارند سماروغ بروزن [illegible] بمعنی سماروغ است و آن سبزی باشد که در [illegible] و جاهای نمناک و زیر پای خم سرکه و امثال آن
روید و هندی [illegible] سنج بضم اول و سکون ثانی و جیم جائی را گویند که در زیر زمین یا در کوه [illegible] درویشان و فقیران [illegible]
بکنند و نقب و [illegible] سنیج بالکسر [illegible] و [illegible] سندان بروزن زندان افزاری باشد [illegible] گران [illegible]

و آهنگران را هندی نهائی سنگ خوار نام مرغی است کوچک و سیاه رنگ و کاکل دار که سنگ ریزه میخورد و بعربی قطاة نیز خوانند +
سنگگانه پرنده است کوچک سور بالضم هنگامه و جشن و مهمانی و عروسی و بزم ایام عید باشد سوسمار بروزن هوشیار جانوری است
مانند راسو لیکن از و سطبر تر باشد هندی گوه سوهنش بکسر نون ریزگی فلزات را گویند که از دم سوهان ریزد +

باب الشین

شاشیدن بروزن و معنی پاشیدن و بول کردن شاماکچه بروزن و معنی شامانچه که سینه بند زنان باشد هندی انگیا شانه ستور خار
شانه معروف است و آن چیزی باشد که از چوب و غیره سازند اما شانه ستور خار آن شانه آهنی و غیره خاردار باشد که ازان ستور را
بخارند هندی کهریرا شانیدن بمعنی شانه کردن شتالنگ بکسر اول و فتح لام استخوان بلند که درمیان بندگاه پا و ساق واقع است
و شتالنگ که ازان بازی کنند کعب گوسپند و گاو باشد شخ بالفتح چیز محکم شخار بالفتح قلیا را گویند که صابون پزان بکار برند
هندی سجی شخولیدن بمعنی صفیر زدن و فریاد و بانگ و نعره کردن باشد شگال بالفتح بروزن و معنی شغال شکاله التبر و
قطعة من الذهب شکنبه بالکسر رودگان هندی اوجهری شکوخیدن بروزن خروشیدن بمعنی لغزیدن و بسر در آمدن و
افتادن اسپ و آدم و شکوخنده فاعل آن شگرف بکسر اول و فتح ثانی سطبر و بزرگ و محتشم شکوفه سر کودک علتی است
که موی سر آدمی و موی مژه را بریزاند و اکثر کودکان را عارض شود شلم بکسر اول و ثانی بمعنی صمغ است شلیمت شلمیز هندی تیهی
شناج بالفتح خیک یعنی مشک پر باد که زیر شکم داشته بر آب گذاره کنند شوات شوار بالفتح و بضم نیز نام پرنده است
از جنس مرغابی و آن را سرخاب گویند و بعضی بوقلمون را نیز گفته اند شوخ پوست دست و اعضا که بسبب کار کردن سخت شده
و پینه بسته باشد هندی گهٹا و شوخگین بروزن پوستین پینه ور شوره بضم اول خاک شور و شوره که ازان باروت سازند
شیر دوشه ظرفی باشد که دران شیر دوشند شیر زنه چوبی را گویند که بدان ماست را بشورانند و برهم زنند تا مسکه از دوغ جدا شود
شیرینه بروزن دیرینه بمعنی شیرینک که بعربی سعفه گویندش نوعی از جوشش روی و بدن اطفال هکذا فی البرهان و منتهی الارب
سعفه بیماری است که موی را بریزاند هندی گنجه +

باب الطاء

طبابه طباهجه و تباهه ای گوشت پخته نرم و نازک

باب العین

عسکه بفتح و ثانی مشدد نام مرغی است از جنس کلاغ که ابلق و سیاه و سفید میباشد

باب الغین

غاز کردن پشم را زدن و مهیا ساختن باشد از برای رشتن غر بالضم مردم قحبه خایه یعنی شخصی که خصیه اش بزرگ شده باشد
غراره بکسر اول جوالی را گویند که مانند دام از ریسمان بافته باشند و پنبه و پشم و کاه و سرگین و مانند آن دران کنند و از جائی
بجائی برند غرواشه بالفتح غرواش است که لیف جولاهگان و کفش دوزان را گویند و آن گیاهی است که آنرا مانند جاروب
بندند که بدان آب و آهار بر جامه که می بافند بپاشند غرژن بالفتح غرژنگ است یعنی گل و لای سیاه که در بن حوضها و ته
تالاب و جویها می باشد غژم بالضم بمعنی غژب است که دانه انگور از خوشه جدا شده شیره دار تازه باشد غوره مگس نوعی از
مگس سرخ بسبزی مایل و بعضی گویند نوعی از زنبور است که کوچک باشد مانند مگس چشم کبود و سبز رنگ است غوزه بروزن
موزه گوی نقره را گویند غوزه آب کنایه از حباب است و آن شیشه مانندی باشد که بوقت باریدن باران بر روی آب
بهم میرسد غوزهای آب جمع غوک چوب دو چوب باشد یکی کوتاه بقدر یک قبضه و دیگری دراز بمقدار سه وجب که اطفال و

جوانان بدان بازی کنند و هر دو سر چوب کوتاه تیز میباشد غوکاک بضم اول و ثانی مجهول بمعنی غلک است و آن کوزهٔ باشد که سر آن را بجز جرم گیرنده و سوراخی دران جرم کنند و تماچیان و راهداران و قماربازان و امثال ایشان سیم و زری که از مردم گیرند دران ریزند غیژان لغزان از غیژیدن بمعنی لغزیدن است غیژیدن با ثانی مجهول بروزن و معنی خیزیدن بمعنی لغزیدن است و بچهار دست و پا وزانو شستن براه رفتن اطفال و مردمان شل باشد غیلیشته بروزن و معنی بلیشه که خنگل باشد و غیلیشان نیز غیو بروزن دیو آواز و صدای بلند و رسا را گویند ٭

باب الفاء

فام بروزن و معنی وام است فاناک فا حرفی است از حروف تهجی و ناک بروزن خاک لفظی است که بجهت بیان اتصاف موصوف بصفتی در آخر کلمات می آورند همچو طربناک و غمناک و مانند آن و بمعنی آلوده و آغشته هم آمده است و سخن فاناک کنایه از سخنی است که دران فا بسیار آید فخج مشدد فخج بالسکون است یعنی تله و آن التی است که بدان جانور گیرند فدره بفتح اول بوریائی باشد که از برگ خرما و غیره بافند و بر تیر دارهای سقف خانه اندازند و خاک و گل بر بالای آن ریخته بیندایند فدرنگ بروزن خدنگ چوبی باشد گنده و سطبر و قوی که در پس در کوچه اندازند تا در کشوده نگردد فراغیدن موی در بدن بر خاستن و راست ایستادن باشد و بمعنی از هم جدا کردن هم است فرستوک بفتح اول بروزن و معنی پرستوک است که خطاف باشد و آن مرغی است سیاه رنگ فرخار بروزن سرشار بمعنی خیسانیده و نیک ترشده و سرشته گردیده و آغشته باشد فرناق خلاجای و طهارت خانه که بالای خانه حجره سازند فروزینه خار و خاشاک که بدان آتش افروزند فرینه بفتح اول بروزن مونیز بمعنی کندن و ستردن موی و پشم باشد خواه از سر و خواه از عضو دیگر فریشه بخیه است گره دار هندی بیج و بدین معنی در برهان فریج یافته شد فسار بالفتح بمعنی افسار و آن چیزی باشد که از چرم دوزند و بر سر اسپان کنند فسان بالفتح سنگی باشد که کارد و شمشیر بدان تیز کنند فسره بکسر اول و فتح ثانی و ثالث لرزه خواه از سرما باشد خواه از ترس و بیم فیسوس بکسر اول با واو مجهول بازی و ظرافت و سخره لاغ باشد فش بالفتح کاکل اسپ و آنچه از شستار بمقدار یک وجب بطریق طره و علامه گذارند و بضم اول یال دوم اسپ را گویند فلاته بکسر اول و فتح تا بمعنی از حلوا است که آنرا با شیر گوسپند پزند و در فارس سیده خوانندش فله بفتح اول و ثانی مشدد و غیر مشدد بمعنی آغوز است که شیر اول حیوان نوزائیده باشد هندی پیوسی اما فله در ترجمه مترس غلطی چهاپه است و مافه صحیح و معنی در محل آن باید دید فنج بفتح اول و سکون ثانی و ته خایه را ... آزاری است که بسبب شگافته شدن پوست تنگ زیر پوستی که بران موی زهار رسته رود ها در آوند خایه افتاده باشد عربی ... مور رنگ سرخ کمر رنگ فیرنده فاعل فیریدن بمعنی خرامیدن و پر نعمت شدن باشد فیریدگی تبختر و حال مستی ٭

باب القاف

... بروزن ... گوسپند کشتنی را گویند قلاوز بروزن تجاوز قلاوز است که سواران را گویند که بجهت محافظت لشکر پیر جان لشکر باشند و بمعنی رهبر نیز آمده است قوز گوسپند شاخدار جنگی اما در برهان و غیره بمعنی قوچ یافته شد قولاج جهیدن اسپ و قبل جستن جست نیز ... باشد که شف

باب الکاف

کارکرد جستن مخفف کارکردن جستن است کاریز بتحتانی مجهول نوی آبی را گویند که در زیر زمین بکنند تا آب از ان روان شود کاژلوچ یعنی کج چشم کازه بفتح زای لفظه دار مطلق منزل و خانه باشد و علامتی را گویند که صیادان در کنار دام از شاخهای درخت سازند و چیزها از ان آویزند تا صید از ان رسیده بطرف دام دوانه آید یا خودند بعقب آن پنهان شده دام را گشند کاژه خانه و منزل و کمینگاه صیادان را گویند کاسموی موی سبلت روباه و موی خوک نر که بدان خرز کنند کالیوه بمعنی کالیکه نادان و احمق و سرگشته و دیوانه مزاج و کر باشد یعنی اصم کام لگام جزو لگام را گویند که بوقت کشیدن لگام لگام اسپ ... کاواک میان خالی و بی مغز را گویند هندی کهوکهلا کبت بالکسر و الفتح و سکون ثانی زنبور عسل را گویند کبچه چوبی باشد که بدان آرد گندم ...

کرده شده را که با چیزی آغشته کنند بهم رسند و بستور مانند عربی مجست کبی بروزن شبی چهول سیاه را گویند کپان بروزن ... بمعنی قپان
و آن ترازوی است کیک پله دارد و بجای پله دیگر سنگ از شاهین آن آویزند کپچه بروزن معنی چمچه است کپ بفتحتین تخم بنگ و بنگ
هندی بهنگ کتف ساره موضعی را گویند از پشت اسپ که پیش زین بران باشد کدنگ بروزن تفنگ چوبی باشد که گازران و
دقاقان جامه را بدان دقاقی کنند کرابشه بروزن اقمشه کرباسه است که بمعنی چلپاسه باشد هندی چهپکلی کرد بالضم قطعه زمینی را گویند که
کنارهای آن را بلند کرده باشند و در میان آن سبزی بکارند یا زراعت دیگر کنند کرانک استخوان نرم که آنرا بعربی غضروف خوانند کرنده
بالضم والفتح لیف جولاهگان که بدان آهار بر تار جامه مالند کره بفتحتین زنگار مانندی را گویند که بر روی نان و میوه و امثال آن نشیند کره
بضم اول و فتح ثانی مشدد بچه اسپ و ستور و خر الاغ را گویند و با غیر مشدد گوی را گویند که با چوگان بازند و بچه اسپ و خر را نیز گویند کریچ بالضم
خانه کوچک و خانه علفی باشد و بچه پرندگان را نیز گویند کسرا به بروزن ... اول ... تحتانی مجهول بمعنی روانه و رخصت کردن
و دفع نمودن هم آمده است کش بفتح اول سینه و بغل و تهی گاه را گویند و زخم و ریشی را نیز گویند که ... ان پیوسته
زرد آب بیرون می آید کشا ورز بفتح اول بمعنی دهقان و برزیگر و زراعت کننده باشد کشا ورزی برزیگری ...
... امرود و زرد آلو و امثال آنها که دانه آنها را برآورده و خشک کرده باشند کچلیز بروزن رستخیز جانوری باشد آبی که گردن تند دارد و رود
باریک دارد و گویند بچه وزغ است و بعضی گویند که نوعی از ماهی باشد که آنرا سنگ ماهی خوانند کف سنگ مقدار یک مشت سنگی
که بآن دارو سایند کفشیر و آن داروی باشد مانند نمک که طلا و نقره و فلزات دیگر را بسبب آن بالحیم پیوند کنند و بعضی گویند که
قلعی و ارزیز است و بدان شکستگی های ظروف مس و برنج را لحیم کنند کفک بفتح اول و سکون ثانی بمعنی کف باشد و آن چیزی غلیظ
که بر روی آب و شیر و امثال آن می نشیند و از جوش غلیان دیگ بهم میرسد کفلیز بالتحتانی مجهول بروزن دهلیز بمعنی کفگیر باشد که چمچه
سوراخ دار است کفه بفتحتین خوشهای گندم و جوی را گویند که در وقت خرمن کوفتن آنها کوفته نشده باشد و بعد از پاک کردن آنها از کوبند
کلاکموش نابینا که موش صحرائی و دشتی باشد چه کلاک دشت و صحرا را گویند و کموش نوعی از موش باشد بغایت گنده و بدبوی
و کریه منظر و روزها بیرون نیاید هندی چهچهوندر کلنج بالفتح با جیم فارسی چرک که به دست و پا و اندام نشیند بعربی وسخ کلو بضم اول و ثانی با
مجهول نان بزرگ و روغنی را گویند کلیدان بالکسر آلت بست و کشاد در باغ و در کوچه و امثال آن را گویند کماسه بالفتح کاسه چوبین
کمرسار مرکب است از کمر که بمعنی منطقه و از سار که بمعنی سر باشد یعنی سر کمر بند کمیز بروزن گریز شاش را گویند و ... زنانه بمعنی کمینه باشد کنجاره بروزن رخساره بمعنی کنجارست که تخاله و ثقل تخم کنجد و هر تخمی که روغن آنرا کشند
کنبانیدن بالفتح کشانیدن و جنبانیدن ... است کنده بروزن بنده گوی را گویند که گرد حصار
که بزیر زمین بدو راه کنده باشند کنگاش بکسر اول و سکون ...
اول و ثانی جانوری است که بر بدن گوسپند و گاو و غیره می چسپد و مانند شپش خون خورد هندی کلنی کو به باو ... را
گویند که بدان چیزی کوبند کوتنگ گاز ر چوبی است که گازران بدان جامه را کوبند یعنی دقاقی کنند کوک بالضم با ثانی مجهول
کاهو و آن تره است که خوردن آن خواب آورد کول بضم اول با ثانی مجهول بمعنی تالاب و آبگیر بود کولاب کذلک کوهم بضم اول گیاهی
باشد خوشبوی کوماچ بمعنی کماج و آن نانی هست معروف که بر روی اخگر و زغال پزند کپک بفتح اول و سکون ثانی معروف است که برادر
شپش باشد هندی لیکه کیسخت بکسر اول با ثانی مجهول و ضم ثالث پوست کفل ‍.

باب الكاف الفارسي

گاز آلتی که بدان طلا و نقره و مس و غیر آن بریده و مقراض را هم گفته اند گاو چشم نام گلی است که آنرا درشت بوی باشد و در روز وا شده و هم
گلی را گویند که بیرونش سفید و درونش زرد میباشد و بعربی عین البقر نامند گاو دوشه بمعنی گاو دوش است و آن ظرفی باشد که دران

شیر دوشند گران جان کنایه از مردم سخت جان و مردم بسیار پیر و سال خورده و رشتناک و مردم فقیر و بیچاره و از جان سیر آمده را نیز گویند گربز بضم اول و ثالث مکار و حیله را گویند و بمعنی دلیر و زیرک و دانا و بزرگ هم آمده است گردباد بکسر اول بادی باشد که خاک را بشکل مناره بر آسمان برد گردو بچه کودک الحجلیه یدب علیها الصبی گرنج بفتح اول و کسر ثانی برنج خوردنی گروهه بضم اول با واو مجهول بر وزن و معنی گلوله است مطلقا خواه گلوله ریسمان خواه گلوله توپ و تفنگ و گلوله کمان و گلوله خیزران و پنبه و امثال آن باشد گنز بفتح اول درختی باشد که بیشتر در کنارهای آب و رود خانه روید و آن را بعربی طرفا خوانند گشن بضم اول و سکون ثانی بمعنی نر باشد که مقابل ماده است و درخت خرمای نر که بعربی فحل گویند گشنی بضم اول و سکون ثانی و ثالث تحتانی رسید و رفتن جانور نر باشد بر بالای ماده یعنی جفت شدن حیوانات باهم و گشنی درخت خرما یعنی چیزی از درخت خرمای نر بدرخت ماده دادن گلخن بالضم آتش خانه و آتش گاه حمام را گویند گلگونه بر وزن و معنی گلگونه است که غازه باشد و آن سرخی را گویند که زنان بر روی مالند گلوی آسیا سوراخ و سر آسیا را گویند که دانه از آن را ریزند تا آرد گردد گندم مایه کبیده بر وزن کلیچه یعنی آروی را گویند که گندم آن را بریان کرده باشند گنه تا کاسنی گنجلاج بالضم شخصی را گویند که در زبانش گرفتگی باشد هندی توتلا گوالیدن نمو کردن و بالیدن نبات و حیوان گوز هندی بالفتح نارجیل هندی ناریل به اخروث یا الجوز که در منتهی الارب و حاشیه صراح در ترجمه رانج واقع شده گوش ماهی از جمله حیوانات صدفی هندی گهونگا اما در برهان بمعنی صدف آمده گوشوار زیوری که در گوش آویزند عربی قرط گوه غلطان گوگار و گوگال یعنی جانوریست که سرگین را گلوله کند و بگرداند و غلطان غلطان بسوراخ برد و بعربی خنفسا نیز گویند هندی گبرو گوی بر وزن موی بمعنی تکمه باشد که گوی گریبان است و مطلق گلوله را نیز گویند گویک تصغیر آن ؛

باب اللام

لاس ابریشم فرو مایه باشد هندی گودر جنسی از ابریشم نیز هست لاغ هزل و ظرافت و خوش طبعی باشد لانه خانه زنبور لبیشه بر وزن همیشه لبیش بمعنی لوشه است که بر لب اسپان و خران بر نعل گذارند و پیچند و نعل کنند لخ بضم اول و سکون ثانی بمعنی لخ و آن علفی باشد که در آب روید و تیزی دارد و از آن حصیر بافند و بر سران مانند پشم جمع شود و مانند ذرات و پنبه بر هوا رود لخشان از لخشیدن بمعنی لغزیدن باشد لفج بالفتح بمعنی لب گنده و سطبر باشد ؛

باب المیم

مادیان ماده اسپ مازه استخوان میان پشت را گویند و پشت مازه یعنی مازه پشت هندی ریڑهه ماشوره با واو مجهول نی و لوله ماقه چوبی را گویند که در پس خانه نهند تا در گشوده نگردد ماکو دست افزار جولاهگان باشد که بدان جامه بافند مالهٔ افزاری که گلکاران بدان کاه گل و گچ و آهک بر دیوار مالند ماهیانه ماهیابه بفتح بای موحده نان خورشی است که از ماهی سازند مثنه بفتح اول و ثانی مشدد کرمی که در پشمینه افتد عربی سوس مردم چشم ثقبه که در وسط طبقه عنبیه است هندیش پتلی گویند مرزنگوش بالفتح بمعنی گوش موش و آن نوعی از ریحان است در غایت تیزی و خوشبوی و گل کبودی دارد و برگ آن شبیه بگوش موش است مرگامرگی بفتح هر دو میم با یای مصدری بلای عام و مرگ عام که بعربی طاعون گویند مرو سیدن با واو مجهول عادت کردن بچیزی و رنج بردن در کاری بوقت بیچیزی و مفلسی مزمزان خوردن اندک اندک مکیده خوردن مژدگانی بمعنی نوید و بشارت فرده باشد که خبر خوش است مشت آب یک کف دست آب مشک زمین بیخ گیاهی باشد بغایت خوشبو هندی موتها مغ بالفتح بمعنی ژرف باشد مفتندگی بفتحتین و سکون ثالث مصدر مفتنده و آن گرمی و گندیده را گویند که بر اندام مردم از گوشت مانند گردگان بر می آید و بعضی گره و غددهای کوچک را گفته اند که در میان گوشت و قماش در زیر پوست مانند اشپیل ماهی می باشد و بعربیه غده می گویند مراد بلبند بر آمدن چیزی بصورت آن مقل بضم بوی جهودان

وآن صمغ درختی است بقدر درخت کندر هندی گوگل منگیدن بفتح اول آهسته در زیر لب سخن گفتن از روی قهر وغضب و نیز از بینی حرف زدن موش وندان چیزیکه در آن نقش ونگار مانند دندان موش باشد موز بالفتح میوه است معروف هندش کیلا گویند هیتیین بروزن پیشین میل آهنی باشد که بدان سنگ تراشند وبشگافند وبکنند میزیدن با تائی مجهول بمعنی شاشیدن وبول کردن باشد ❁

باب النون

تاخنه مرضی است از امراض چشم وآن گوشتی باشد که در گوشه چشم بهم می رسد وبتدریج تمام چشم را می گیرد نان جامه الرجل الذی یخدم بطعام بطنه ناو وناوه ان ناو بروزن گاو جوی آب را گویند وبمعنی خرام هم آمده است که رفتاری از روی ناز باشد وناوان امر ناوانیدن است بمعنی خم کردن وخم دادن وبانده گردانیدن باشد وناو وناوه وان رفتن کنایه از خرامان رفتن است ناویدن بمعنی خرامیدن ونیاز رفتن وخم شدن باشد ناوه دانه گندم ومشت خرما نرسک بفتحتین وسکون ثالث نام غله است معروف هندی مسور نرمه سرکودک یعنی موضعی که از تارک سرکودک می جنبد نره آله تناسل نشتر بروزن بهتر مخفف نیشتر است که آلت فصد کردن حجام باشد ونشتر شتر کنایه از ناب آن است نشخور بالضم باواو معدوله نشخوار بالضم است یعنی انچه شتر وگاو وگوسپند وامثال آن خورده باشند باز از معده بدهن آرند وبخایند وفرو برند هندی جگالی نشکرده بکسر اول وکاف فارسی افزاری است صحافان وکفش دوزان وسراجان را که بدان پوست را ببرند وبتراشند نغروچ بالضم چوبی باشد که خمیر نان را بدان پهن سازند هندی بلین نکاب بالکسر بهجه وآن پوستی باشد که باندام پنجه دست دوزند ومیرشکاران بر دست کشند بجهت برداشتن باز وشاهین و امثال آن نگنده بروزن فگنده بخیه دور دور وکشاده نواله نباغنده بالکسر یک باغنده که گلوله پنبه حلاجی کرده باشد نورد بفتحتین وسکون ثالث پیچ وتاب وهیچی که در چیزی افتد ونام افزاری است جولاهگان را وآن چوبی باشد مدور وطولانی یعنی استوانی که هر قدر که از پارچه بافته شود بر آن چوب بپیچند نهالین نوعی از بستر نیم کاره هر چیز ناتمام را گویند ودوشیدن شیر نیم کاره کنایه از دوشیدن بعضی شیر وباقی داشتن بعضی در پستان باشد ❁

باب الواو

واویج بروزن ومعنی بادیج چوب بندی را گویند که تاک انگور را بالای آن رانند از هندی مچان وریج بروزن تدریج پرنده ایست شبیه بتیهو لیکن از تیهو کوچکتر است ورکاک بروزن افلاک مرغی است درنده وآن را شیر گنجشک خوانند وبعضی گویند مرغ مردار خوار است ❁

باب الهاء

هزارچاشه چیزی است که بانشکنبه گویند باشد وشکنبه را نیز گویند هرشیه بروزن ومعنی خزینه که نفقه عیال یعنی روزمره که بجهت زن وفرزند مقرر کنند باشد هکه بضم اول وفتح ثانی مشدد جستن گلو وخواق باشد هندی هچکی همواره مخفف همواره همیشه ودائم ❁

باب الیاء

یاره دست برنجن هندی کنگن یازیدن بروزن ومعنی بالیدن است که نشو کردن باشد وبمعنی قصد واهنگ وبلند شدن هم آمده است یخچه هندی اولا یخنی بفتح اول وسکون ثانی بمعنی پخته باشد وبمعنی ذخیره هم آمده است وآن هر چیزی باشد از مال وزر واسباب وغله وحبوبات وغیرها که آنرا نگاهدارند تا بوقت حاجت بکار آید یرا بفتح اول چین وشکنجی را گویند که در اندام آدمی وچیزهای دیگر بهم رسد یراغ بفتح اول اسپی را گویند که از بسیاری سواری قابلیت آن پیدا کرده باشد که بر او سوار شده از جائی بجائی ایلغار کنند یعنی بزودی برونند یشر بروزن گر گیاهی باشد پرخار که باطراف خیمه وجایگاهی نهند که مردم وجانور نتوانند آمد یوغ بالضم برگ عام ستوران را گویند همچنانکه برگ عام مردمان را دیا خوانند یوز بالضم حیوانی است شکاری کوچکتر از پلنگ هندی چیتا یوغ بضم اول باواو مجهول چوبی باشد که بر گردن گاو وزراعت وگاو گردون گذارند ❁

تمت